SVMMA SVMMARVM

IHS

L. 11. 12 (a-b)

SVMMAE

SYLVESTRINÆ,

QVAE SVMMA SVMMARVM MERITO NVNCVPATVR.

Pars Prima.

A REVER. PATRE SYLVESTRO PRIERATE, absolutissimo Theologo, ex sacra Prædicatorum familia, Sacri Palatij Magistro dignissimo edita:

NOVIS ADDITIONIBVS EX SACRO CONC. TRID. & Bullis Summorum Pontificum, necnon Compendijs Priuileg. in fine singularum partium appositis.

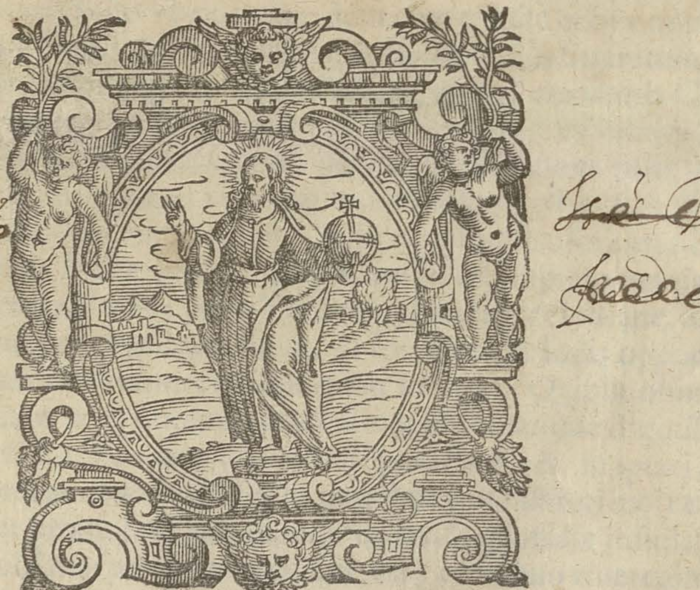
Cum Origine etiam omnium Religionum Institutorum.

REV. D. LAZARO DE LANCELLOTTIS Presbytero Veronense de Minerbio Auctore.

Necnon de quarta Funeralium Tractatus R. P. F. Archangeli Caratiæ Ord. Præd. addito.

Cum Indice omnium dictionum, & Titulorum vtrique Parti apposito.

SVPERIORVM PERMISSV, ET PRIVILEGIO.

VENETIIS, MDC XII.

Apud Ioannem Guerilium.

Patrum Camaldulen. Eremi Insulae Wigrensis empt. a Conventu Cracovien. RR. Patrum Prædicatorum Aº 1667 et Cathalogo inscriptus huius Eremi Aº 1688

BIBLIOPOLA LECTORI CANDIDO BENE ESSE.

DVas semper candide Lector typographi esse partes præcipuas existimaui. Alteram, vt illos insigni quodam delectu præuio libros publici iuris faceret, quos summè Lectori vtiles futuros esse arbitraretur. Alteram, toto vt pectore in id incumberet, non solum vt emendatiores quam vnquam antea in vulgus emanarent, verumetiam quantum fieri posset ornatiores, multoque etiam auctiores, ac locupletiores in doctorum manus peruenirent. Sic namque illum tuam facilè gratiam initurum, sibique eximiam quandam laudem, & immensum pariter a te, cunctisque rei litterariæ cultoribus fauorem, & applausum perpeti memoria consequuturum confidebam. Quod quidem & à me gnauiter in euulganda iterato, & recenter Summa hac (quam vocant) Syluestrina, præstitum, & non infeliciter etiam (sic autumo) me consequutum, nemo sane cordatus ibit inficias. Etenim quantæ liber iste sit vtilitatis, & quantam indies omnibus passim sacrarum litterarum amatoribus vna cum profectu pariat voluptatem, abundè satis inexplebilis quædam (sic dicere audeo) eorundem in eodem coëmendo auiditas sat vberi iampridem cum effectu orbi contestatum reliquit vniuerso. Hunc tibi vir Insignis, & Reuerendus litterarum laude celeberrimus, & æterna dignus memoria Lazarus de Lancilottis Clericus Veronensis, nouiter quibusdam hactenus desideratis adnotationibus, tanquam locupleti auctario ditatum, pro ingenij (qua plurimum valet) præstantia, & temporis qua premi non infrequenter assolet angustia, tuis percupidus subseruire commodis, me principiò suasore, post persuasore etiam, publici iuris facere voluit. Decerpta hæc quæ vides felici auspicio omnia pęne ex fragranti Sacrosanctæ Synodus Tridenti quondam celebratæ, & Pōtificum simul Diplomatum viridario fuere, & suis quæque locis opportunè admodùm non iniqua Doctorum censura etiam inserta. Quibus nonnulla tandem eiusdem studio & opera scitu profecto, & obseruatione dignissima, quæ titulo & numeris haud commodè apponi potuerunt, & adaptari, hoc Asterisco * prænotata accreuere. Hisce tu omnibus pro instituti mei ratione (quod in litteraria re promouenda, fidè, incessanter, & quotidie insudat) hilari fronte & vltro oblatis (pro solita comitate tua) continuo fruere, simulq; ingenuis conatibus meis faue, ac diu incolumis, felix, & faustus viue.

INDEX
OMNIVM DICTIONVM, SEV TITVLORVM,
Qui in hac prima Summæ SYLVESTRINAE parte tractantur.

A

Bal-

D

Diuor-

E

F

Fide-

G

H

Finis tabulæ in primam partem Summæ Syluestrinæ.

SVMMAE SYLVESTRINAE, QVAE SVMMA SVMMARVM MERITO NVNCVPATVR.

Prima Pars.

ARGVMENTVM.

Syluestrinam summam ceu paruulam omnium frugiferarum arborum syluam: quippe quæ omnium moralium summarum opiniones atque sententias complectatur: præcipuè verò Pisanæ in primis ac Antoninæ, & Supplementi: demum verò etiam Angelicæ, atque Rosellæ: compugnantium nominibus citatis, & veritate propalata: pro confessorum cùm otio, tum solatio nuper editam in lucem dedi. Qua ex re à Deo gloriam, à bonis gratiam, ab æmulis solita præmia præstolabor.

DE ABBATE.

1 *In Abbatem, nisi expressè professus, eligitur nemo: sed nec nouitius, quamlibet in Episcopum eligi queat. Ad hæc & Sacerdos, & annor. xx. esse debet. Et num in dispositione cap. cùm in cunctis. de elect. contineatur.*

2 *Abbas abs quo, & vnde eligatur. Cui item monasterio aut ecclesiæ, & an diuersis præfici queat.*

3 *Abbas electus abs quo & qua ratione confirmari, & benedici debeat.*

4 *Abbas quibus diebus benedictionem accipiat. & ea accepta, quid consequutus dicatur. Pro benedictione autem Episcopus aliquid exigere canonicè nequit.*

5 *Abbas populo benedicere, certos ordines conferre, monachos à peccatis & censuris absoluere, cum monachis de irregularitate & votu dispensare, facultatem seorsum in cella vna solis diuertendi concedere, monachos citra capituli consilium corrigere, & ob propriam iniuriam manifestariam in eosdem animaduertere potest. Et hæc qualiter accipienda sint.*

6 *Abbas monachum de peccatis Episcopo, eiusue pœnitentiarijs confiteri non prohibet: monachos non expellit: collationi cuiuspiam prioratus onus nouum non imponit: clericos in ecclesijs, in quas patronatus ius habet, sine capituli sui consensu non præsentat: non liberatur, & exceptioni citra Papæ permissum non renuntiat, non temerè conuenit, aut conuenitur: sed nec monacho alicuius rei plenam & absolutam dispositionem priuatæ vtilitatis causa concedit: quanquam peculij vsum aliqua ratione concedere possit.*

7 *Abbas vltra monachos quatenus obligari, vel id minimè queat. Et idem populum habens, aut capellas populum habentes, synodum adire obstringitur. At statuto suo sicuti nec ex contractu cum monacho suo, non obligatur.*

8 *Episcopo monachum alicui ecclesiæ præficere volente, si reluctatur Abbas, vtri monachus necessitatem parendi habeat.*

9 *Abbas calices, corporalia, & vestes an benedicat. Et an transitum in aliam religionem concedat. Et num eiectos ac fugitiuos reducere teneatur. Bona item eiecti num ad ipsum pertineant. Et an sibi confessorem eligere, aut ipse in Episcopum eligi: item num aduersus episcopum instituendi ad animarum curam ius præscribere, & postremò in quibus dispensare possit remissiuè.*

1 ABBAS * debet primò esse professus expressè: nouitius autem eligi nō potest in Abbatem, etsi in episcopum. extra, de ele. c. nullus. lib. 6. Et secundò debet esse sacerdos extrà, de ætat. & quali. c. 1. Et tertiò xxv. annorum inceptorum. extrà, de elect. cum in cunctis. vbi hoc tempus cuilibet dignitati acquirendæ statuitur: licet specialiter mentio de Abbate non fiat: sed ꝙ sub illo cap. comprehendatur Abbas tenet gl. in c. indemnitatibus. post prin. de elect. li. 6.

2 Et † quarto electus à monasterio cui pficiendus est, & non ab episcopo. 28. quæst. 2. Abbatem. monasterium tamen, & monachorum disciplina pertinent ad episcopum dioece-

diœcesanum.18.quæstio.2.hoc tantùm. in gl. quia ad episcopum pertinet cura omnis diœcesis.9.quæst.3.cap.2.& hoc nisi sint exempti vel priuilegiati:vt in c.cum personæ.de priuile.li.6.Et de his inf.tit.Exẽptus. ¶ Et quintò de eodem monasterio assumptus, nisi quando idoneam personam non haberet:quo casu eligi possit de alio. 18.q.2.quam si.¶ Et sextò præfectus tantum vni monasterio vel ecclesiæ, habẽtibus curam animarum:nec potest præfici diuersis, nisi vnum monasterium,vel ecclesia dependeat ex alia,vel inuicem sint annexa. extrà,de relig. domi.c.fi.de præb. cum singula. li.6.

3 PRIMO † verò quæritur,Abbas qualiter,& à quo electus debeat confirmari, & benedici?Et dico,ꝙ si est exemptus, confirmari debet per Papam,vel Legatum de latere,si quis est super illa prouincia: vt in c. si Abbatem.de elect.li.6.in fi.etiam si prouinciam,& non legationem exiuisset, secũdum gl.ibi:sed si non est exemptus,per episcopum diœcesanum confirmandus est: vt no.Pan.in c.cum monasterium.extrà, de elect.imò etiam si Abbas, vel alius prælatus sit exemptus,secundum eum in c.1.de supplen.negli.prælat.vt referunt aliqui: quòd tamen falsum est simpliciter, vel saltẽ quo ad prælatos exemptos habentes alios prælatos immediatos post Papam: vt sunt Priores,& ministri prouinciales mendicantiũ: sed de hoc infrà Confirmatio.§.3.Benedici verò debet per episcopum diœcesanum,secundum Ant.de But.si sit non exemptus:licet refetat Host.quòd plerunque benedicãtur à patribus Abbatibus: quod quo iure fiat,non videtur.

4 ET † benedici debet solum diebus,quibus ordines minores conferri possunt,secũdum communem opin. doctorum: vt not. Panor.in cap.cum sis. de consecr.eccl. vel altar. Et per benedictionem intelligitur ei dari cura monasterij:vt Sum.Ang.asscribit Innocentio.Sed Innoc.secundum Bald. in c.1.de supp.neg.præl.loquitur de benedictione,quæ habet vim confirmationis: quã scilicet confirmatio nulla præcessit:sed vbi hæc distinguuntur,per confirmationem cõferũtur ei ea,quæ sunt iurisdictionis:vt no. Pan.in c.1.de off.ordi.post Host.non autem ea quæ sunt ordinis cuiusmodi sunt benedicere,conferre ordines,& huiusmodi,per benedictionẽ verò plenitudo officij: vt exercere possit ea,q̃ ordinis sunt: qđ secundũ gl.ibi ante benedictionẽ facere nõ dẽt. Sed tamen hoc limitat Land.in clem. attendentes.de sta.monac.quando habet,cõsuetudo ꝙ benedicatur.Quod si eps tertiò cũ humili deuotione requisitus eum benedicere recusauerit: tũc & suos benedicere monachos,& alia q̃ ad eius officiũ ꝑtinẽt,poterit exercere:vt in d.c.1.imò secũdum Ant. de But.si semel requisitus hoc negauerit.Si verò pro tali benedictione aliquid exigat eps,simonia est:vt in cap.sicut de simo.el 3:

5 SECVNDO † verò quærit, quid possit Abbas?Et dico.qđ põt primò solẽniter populo benedicere in ecclesijs ad eũ pleno iure pertinentibus post missarum, vesperorum & matutinorũ officia:nõ aũt alibi publicè: & ꝑ vias:nisi ex priuilegio speciali: vt in c. abbates.de priui.li.6.vbi gl.in verbo pleno iure,habet,id est spiritualibus & tꝑalibus. ¶ Secundò põt aliquos ordines cõferre eo modo,quo inf.Ordo.3.§.2. ¶ Et tertiò põt suos monachos absoluere ab omnibus peccatis & censuris: nisi alteri specialiter reseruentur à iure:vt patebit inf.Absolutio.1.§.3.nõ obstãte ꝙ Pan.in c.monachi.extra,de sen.excom. teneat eum nõ posse absoluere ab omni excommunicatione,sed solùm ab ea,quæ est pro iniectione manuum in clericũ:sicut ẽt potest excommunicationis sententiam in alios ferre:etiam si non sit benedictus,modò sit cõfirmatus.extra de simo. sicut tuis.& c.cũ ecclesiarũ.de offi.or. iũcta gl.¶ Et quarto põt dispẽsare cũ monachis suꝑ irregularitate contracta ꝑ acceptionẽ ordinũ in excõmunicatione:si facti memoriam vel iuris peritiam non habebant, & factũ non fuit graue,& notabile: & hoc siue irregularitatẽ contraxerint ante, siue post religionis ingressum, ſm cõem opi. Do. in c.cum illorum,de sent.excom.& idẽ de suspensione,& interdicto:vt inf.irregularitas §.2.in fi.in alijs aũt irregularitatib. de cõi iure non potest:vt in d.c.cũ illorũ no. Host. & Pan.¶ Et quinto põt dispensare cũ monachis in votis factis ante religionis ingressum,secundum gl.in c.noluit.33.q.3. in factis autem in religione irritare,& annullare põt vt infra votũ 3.§.3.¶ Sextò potest dare licẽtiã monacho standi separatim in cella vna,ex iusta causa:& intra septa monasterij,nõ extra.20.q.4.c.vlt. ¶ Et septimo potest corrigere suos monachos, capituli sui consilio non requisito,secundum Pan.in c. Ioannes,de regu.¶ Et octauo potest punire

iniuriam

iniuriam notoriam in ſe factã: ſicut & qui-
libet prælatus ordinarius, de quo diffusè
per Pan.in c.cum veniſſent.de iudi.

6 TERTIO † quæritur, q̃d nõ poſſit in ſpe
ctãtibus ad illum? Et dico quòd nõ poteſt.
¶ Primò ſm Alber.& vt in Sum.Confeſ.li.
3.tit.33.prohibere monacho confeſſionem
cum epiſcopo, vel pęnitẽtiarijs eius: niſi ex
priuilegio exemptionis, vel conſtitutioni-
bus approbatis à Papa cõtrariũ appareat:
vt infrà Confeſſor.2.§.6. ¶ Et ſecũdo non
põt expellere monachos ſuos, vt not.Pan.
in c.cum ad monaſteriũ.de ſtat.mon.& per
c.fi.de reg.quod mandat Abbatẽ, & omnẽ
p̃latũ regularẽ requirere fugitiuos, vt inf.
Apoſtaſia.Sed intellige, ꝙ expellere nõ po
teſt ipſe Abbas vel prælatus: quod tñ po-
teſt facere regula, vel conſtitutio priuata,
probata per Papam, vel etiam ius cõe: aut
ipſe prælatus his iuribus regulatus: vnde in
d.c.cùm ad monaſteriũ, monachus depræ-
henſus in vitio proprietatis mandatur ex-
pelli.Dicit tamen S.Th.in 2.2. quolibeto ꝙ
expelli non debet quandiu vult corrigi:
ſed ſolum ꝑꝑ contumaciã, q̃d intelligo, ni
ſi incorrigibilitas p̃ſumatur de facto ꝑꝑ cõ
ditiones viri: vel de iure, ꝑꝑ regulã ita mã-
dantem: ſed eſt ſequeſtrãdus in carcere vel
alio modo. ¶ Tertiò, non poteſt in collatio
ne alicuius prioratus imponere nouum o-
nus: vt in clem.quia regulares.de ſup. neg.
prælat. ¶ Et quarto, non poteſt clericos p̃-
ſentare in eccleſijs, in quibus hẽt ius patro
natus ſine capituli ſui conſenſu: vt c.cogno
ſcitur.de his quæ fiunt à prælat. niſi ex ap-
probata cõſuetudine, vel priuilegio aliud
habeat, vt ibi. ¶ Et quintum, nõ põt libera
ri, & exẽptioni renũciare ſine licentia Pa-
pæ.extra de arbi.cũ t ꝑe.iũcta gl.Et ſexto,
non poteſt ſm Monal.ſine conſenſu capitu
li, ſicut nec capitulũ ſine conſenſu eius, ali-
quẽ conuenire, aut ab aliquo conueniri in
iudicio: quia vnus ſine alio res aut ꝑſonas
ſibi ſubiectas alienare nõ põt.12.qu.2.ſine
except.& extrà, de donat. paſtoralis, quod
verũ eſt ſaltẽ in arduis, & vbi bona ſunt di
ſtincta.in alijs aũt vide Pan.in c.edoceri.de
teſcri. ¶ Et ſeptimò nõ põt cõcedere mona
cho aliquid, vt de eo ad libitũ diſponat: vel
ꝙ ei ad ſuperioris beneplacitũ nõ auferat:
etiam ſi interueniat licentia Papæ: vt not.
Pan.in c.cùm ad monaſterium, de ſta.mon.
nec poteſt religioſus ſtrictè, id eſt, ꝓfeſſus
tria vota probatæ religionis habere pecu-
liũ, id eſt, proprietatẽ: vt no.idẽ eo.ti.c.mo
nachi.poteſt tamen Abbas monacho & ge
neraliter prælatus religioſo concedere v-
ſum peculij vel cuiuſcunq. rei: vel admini-
ſtrationẽ ꝓ vtilitate monaſterij, vel ſua ne
ceſſitate, vt ĩ c.inſinuante. q. clerici vel no.
& ſm Inno.ibi, poteſt concedere monacho
certos reditus, vnde viuat.& ſecundum Io.
And.in regu.non eſt obligatorium.de reg.
iur.lib.6.valet ſtatutum monaſterij, vt pro
indumentis, & alijs neceſſarijs certum quid
recipiat quiſque monachorum.

7 QVARTO † quæritur, ad quid obligatur
vltra monachos, ſed nõ obligatur? Et dico
primò illũ obligari ad curã ſubiectarũ ſibi
animarũ: vt in c.fi. de reg.& monaſterij ac
rerũ eius: quia reſpectu horũ datur ſibi in
ſua confirmatione iuriſdictio: vt no.Doct.
in c.1.de ſupplc.neg.p̃l.& Pan.in c.quanto.
de off.ord. & magna circa hoc & circa il-
lud negligentia, eſt peccatũ graue: vt infra
Negligẽtia per totũ. ¶ Et ſecundò, tenetur
ſynodũ adire ſi habet populũ, vel capellas
populũ habentes, ẽt ſi ipſe ſit exẽptus, dũ-
modo exemptio ad populum, vel capellas
nõ extẽdatur, non autem alias.de maio. &
obed.ſuper his. ¶ Et tertiò.non ligatur ſuo
ſtatuto ẽt facto cum contractu.ſm Pan. in
d.c.cum ad monaſterium. & ſi iuraſſet ſer-
uare, tñ ſm Io.And.in regula prædicta, non
eſt obligatorium, tenet reuocatio: licet ſit
per ius.vnde patet ꝙ ſi ipſe cum conuentu
priorẽ officialem aliũ conſtituerit, tamen
poteſt reuocare: quia Abbas monacho ſuo
obligari in aliquo non poteſt: ſicut nec do-
minus ſeruo.C.de trãſ.l. interpoſitas, in fi.

8 CIRCA † prædicta remanent dubia mul
ta ¶.Primum, Vtrum ſi epiſcopus velit mo
nachum inſtitui prælatũ in aliqua eccleſia,
& Abbas nolit, obedire debeat monachus
epiſcopo vel Abbati.Et dico, ꝙ Abbati.16.
q.1.cũ pro vtilitate.& diſt.58.c.1.ſed ſi ec-
cleſia exigit, cogi dẽt Abbas per ſuperio-
rem, vt velit: vt colligitur ex d.c. iuncta gl.

9 SECVNDVM † eſt vtrũ Abbas benedice-
re poſſit calices, corporalia, & veſtes. vide
inf.Benedictio. ¶ Tertiũ eſt, vtrũ licentiare
poſſit ad aliam religionem, inf. Religio. 4.
§.3. ¶ Quartum eſt, vtrum teneatur reduce
re eiectos, & fugitiuos.inf. Apoſtaſia.§. 6.
¶ Quintũ eſt, vtrum ad illũ pertineãt boni
monachi eiecti inf.Religio.4.§.10. ¶ Sextũ
eſt, vtrũ poſſit ſibi eligere confeſſorẽ. inf.
Confeſſor.1.§.9. ¶ Septimũ eſt, vtrũ eliga

possit in epm.inf.Electio.1.§.13.¶ Octauũ est, vtrum præscribat contra episcopũ ius instituendi ad curam animarum in aliqua ecclesia inf.Benedictio.§.1.¶ Nonũ. in q.b. possit dispensare inf. Dispẽsatio.§.14.¶ Multa quoque ad istum titulum pertinentia habes inf.ti.Prælatus & ti.Monachus.& ti.Religiosus, qui scilicet venit sub appellatione monachi: quia vt no.Panor. in ca. ex parte. de postulando quando emanat constitutio respectu religionis: licet de monachis loquatur, extenditur tamen ad omnes religiosos: nisi diuersitatis ratio inter eos & monachos possit assignari.

DE ABBATISSA.

1 *Abbatissa iurisdictionis incapax spiritualis, nec ordinis clauem, nec iurisdictionis habet, quamquàm clauis vsus nonnullus in subditas ipsi concedatur. vnde ordinariam iurisdictionem habere non dicitur, sed quasi ex commissione quadã, ad subditarum integritatem & castimonium tutandum.*

2 *Delbora, quæ Israel iudicauit, in quibus illi præfuisse dicta est.*

3 *Abbatissa collationis beneficiorum actiue capax, num ius conferendi & instituendi habeat. Et an quæ ex clauium potestate dependent, ipsi competere possint.*

4 *Abbatissa quanam ratione eligatur: & electa abs quo, ac qualiter confirmari & benedici debeat. Et quid confirmatio conferat. Priorissa autem non benedicitur.*

5 *Abbatissa iam confirmata, beneficia conferre, & clericos in ecclesijs ad monast. pertinentibus instituere potest, & quatenus accipiendum.*

6 *Abbatissa monachas & clericos suæ ditioni obnoxios a beneficio, non autem officio suspendere, aut interdicere, potest: & quamquam excommunicare, aut ab excommunicatione absoluere minime possit, presbyteris tamen suis, vt moniales excommunicent delinquentes, & eas contra absoluant, præcipere potest.*

7 *Abbatissa clericos seculares sub se habere potest.*

8 *Abbatissa, nec quæuis mulier alia, quæ ab ordinis vel clauium potestate dependent, minime exercere potest. Et quæ sint illa.*

9 *Abbatissa prædicandi muneris, aut publice docendi Euangelium in missa dominicoque sacrificio legendi, in spiritualibus iudicandi, ordinem suscipiendi, & cæterorum quæ sexui femineo negata sunt, nequaquam particeps est. Quæ autem possit, ibidem perstringitur.*

10 *Abbatissa moniales non velat, nemini, nisi comitata saltem vetula monacha, loqui debet: & monialem ad collocutorium, nisi ipsa, aut alia, cum ea vadat, proficisci permittere vetatur. Pro homagio ac fidelitate suscipienda quomodo & quando claustrum egredi possit. Et an sibi confessorem eligere possit.*

1 ABBATISSA, † vt plenius inspectãtibus ad illam innotescat, sciẽdum est quod S.Tho.4.dist.19.q.1.ar.1.quæst.3.ad quartũ sic dicit, loquens de Abbatissa. Mulier, sm Apostolũ, est in statu subiectionis, & ideo spiritualem iurisdictionem habere non potest: quia etiam secũdum Philos. in 8. Ethic. Corruptio inurbanitatis est, quando ad mulierem dominium peruenit. Vnde nec ordinis nec iurisdictionis clauem habet: committitur autem ei aliquis clauium vsus sicut habere correctionem in subditas mulieres, propter periculum quod posset imminere ex cohabitione virorum. Et rursus distin.25.quæst.2.ar.1.q.1.ad secundum, dicit Abbatissæ non habent prælationem ordinariam, sed quasi ex commissione propter periculum cohabitationis virorum.

2 DELBORA † autem quæ iudicauit Israel. Iud.4. præfuit in temporalibus, nõ in sacerdotalibus, sicut & nunc mulieres possent dominari. hæc ex S.Tho.

3 SCIENDVM † est etiam quod Pan. in c. dilecta, de maio. & obe. ex gl. duo elicit. Primũ, quod Abbatissa, est capax actiuè collationis beneficiorum, & consequenter habere potest ius conferendi & instituendi: cum ista sint, inquit, iurisdictionis spiritualis, & non ordinis, quod tamen dictum intellige ex commissione, non ex ordinaria prælatione, iuxta dictum S.Doct. Secundũ quod dependentia ex clauium potestate in mulierem non cadunt: etiam alias habentẽ spiritualem iurisdictionem. hæc Pan. qui de claue ordinis loquitur, cuius scilicet ordinis mulier non est capax.

4 PRIMO † igitur quæritur de Abbatissa, qualiter eligi, & electa a quo & qualiter cõfirmari debeat & benedici? Dico qd' eligi dẽt, eo modo quo dicitur infra. Electio. 3. §. 6. & 7. Confirmari autem debet ab eo à quo Abbas exemptus, si est exempta: & nõ exemptus, si non exempta: quia quantum ad hoc nõ est ratio dispar aliquo iure cauta item quia confirmatio dat iurisdictionem, vt dictum est sup. titu. priore. §.1. quã exemptis dare non potest ordinarius sicut nec auferre. Et debet benedici: quod si fieri non procuret intra annũ a sua cõfirmatione com-

ne computandũ, cesſãte cauſa rationabili, eccidit a iure, vbi eſt conſuetudo quod benedicitur: vt in clem. attẽdentes, de ſtatu mona. poteſt tamẽ ſec. gl. ibi quolibet die benedici: & ĩ hoc diſtinguitur eius benedictio ab eaq; eſt abbatis, & in multis alijs que ibi notantur: & in c. 1. de ſupple. ne. præ. Prioriſſa verò nõ benedicitur. ſecundum gl. de elect. c. indemnitatibus l. 6.

5 SECVNDO † quæritur, quid poſſit? Et dico, quod poteſt primo ſtatim poſt ſuã cõfirmationẽ de conſenſu capituli ſui eccleſias & beneficia conferire, & inſtiture clericos in eccleſijs ad ſuũ monaſteriũ pertinẽtib. ſicut alij cõfirmati, vt in c. conoſcitur, de his quæ fiunt a præl. & cõcordant Hoſt. & Pan. in c. dilect. de maio. & obed. quos tñ limitat de inſtit. dante poſſeſſionẽ & titulũ: nõ ſũt dẽ authorizabili, dante. ſ. poteſtatẽ exercẽdi cura animarũ, ligandi atq; ſoluendi: quia nemo dat ꝙ nõ habet.

6 ET † ſecundo poteſt ſuſpendere monachas & clericos ſuæ iuriſdict. ſubiectos a beneficio. vt in d. c. dil. iũcta gl. quod etiã ſentit gl. Ray. non autẽ poteſt ſuſpendere ab offi. vel interdicere. ſecundũ Hoſt. quia hoc quaſi clauiũ eſt & ſub nomine cẽſurę continetur. ꝙ gl. in d. ca. dilecta dici poſſe dicit. Inn. tamen ſenſit, ꝙ hęc poſſit, ſi cõſuetudo exta. & idẽ ſẽſit gl. in d. c. dilecta. ꝙ etiã probatur: quia Papæ mandauit obſeruari ſuſpẽſionẽ a beneficio & offi. quã fecerat illa abbatiſſa, de qua in d. ca. Sed Pan. ſic facere videtur, cõcordia, quia hęc poteſt large. ſ. ſubtrahẽdo prębẽdas, & ꝓcipiẽdo ne celebrẽt, donec ſatisfecerint: nõ aũt ſtrictè & proprie. i. ea ſuſpẽſione & interdict. quæ irregularitatem inducat contrarium facientibus: quia excõicatio, ſuſpenſioq́, & interdictum cõtinentur ſub appellatione cenſuræ, vt in c. querenti de verb. ſign. vñ cui interdicitur vnũ ratione in capacitatis, reliquũ videtur ĩterdici: cũ omnis depẽdeat ab ordine. hęc Pan. ¶ Et tertio, licet excõicare, aut ab excõmunicatione abſoluere nõ poſſit: vt in d. c. dilecta tñ. ſec. Rod. vt recitat Aſted. l. 6. tit. 26. poteſt ſuis presbyteris pręcipere vt excõmunicent, & abſoluãt moniales delinquẽtes: & illi obedire tenẽtur: ſi tamẽ hoc habeãt presb. ex conceſſione ſpeciali aut generali epi, vel Papæ, ſi ſunt exempta, vel ex antiqua & approbata conſuetudine.

7 ET † quartò poteſt ſub ſe habere clericos ſeculares, ꝙ intellige de iure ſpeciali: vt puta ſi habet capellas ad ſe pleno iure pertinentes ex priuilegio vel pręſcriptione: quia tunc earũ clerici ſubijciũtur illi.

8 TERTIO † quæritur, quid nã poſſit in ſpectantibus ad illã? Et dico, ꝙ non poſſit primo ipſa, vel alia mulier quicquã depẽdens ab ordinis vel clauiũ poteſtate: vnde nõ põt aquã vel ſubditas benedicere, nec audire confeſſiones, nec pænit. imponere ſalutares: aut aliquẽ actũ ſacramentalem exercere. vt in c. noua. de pæn, & re. Sed intellige, ꝙ non poſſit ſubditas benedicere ſolẽniter ex offi. publice ſecus priuatè vt priuata ꝑſona, quõ mater filiã benedicit.

9 ET † ſecundo nõ poteſt prædicare, aut publice docere, aut Euãgeliũ legere ſcilicet in miſſa. ſec. glo. in d. c. noua. aut ſuper ſpiritualibus iudicare, vel ordinẽ ſuſcipere, & huiuſmodi, quæ ſexui fæmineo, prohibentur; vt dicitur in tit. Fæmina Poteſt tñ in matutinis Euangeliũ legere, ſ. gl. ibi. vnde & diaconiſſa appellatur. 17. q. 1. diaconiſ. & ſubditas ſuas monere & hortari.

10 ET † tertio nõ poteſt velare moniales 20. q. 2. ſtatuimus. ¶ Et quartò nõ debet loqui cũ aliquo niſi aſſociata, ſaltẽ ꝑ vetulã monachã. 18. q. 2. diffinimus, & ca. 5. in 10. ſimiliter nec mittere debet monialẽ, ad locutoriũ; niſi cũ ea vadat, aut aliã mittat, ſecundũ Arch. quia par & maior eſt ratio in ſubditis, quibus debet eſſe præſtantior. Quomodo autẽ, & quando pro homagio poſſit egredi clauſuram, vide inf. Religio. 7. §. 16. & quomodo nõ poſſit ſibi eligere confeſſorem, infr. Confeſſor. 1. § 8.

DE ABORSV.

1 *Aborſum procurans, & homicida eſt, & mortaliter peccat. Et qua pena plectendus ſit ſiue animatus factus fuerit, ſiue nequaquam. Et nũ ſpectandum ſit nobilis, ſit ne an ignobilis, qui procurauit. Et de irregularitate, quę huiuſmodi homicidium conſequitur.*

2 *Aborſus num quando procurari poſſit, & tum ſi de fœtus animatione dubitetur, num procurans homicidio cenſendus ſit.*

1 ABORSVM † & ſterilitatis venena procurans, homicida eſt, & mortaliter peccat. 32. q. 2. aliquãdo & ca. ſeq. Et ſi fœtus erat animatus debet capite puniri: quia verꝰ homicida. Si verò erat inaĩatus, ſi nobilis eſt, ſcelerit auct. parte bonorũ omiſſa relegat. ſi ignobilis, dãnatur ĩ metallũ, ff. de

ff.de pœ.¹.ſi aliquid.§. qui abortionis. Et quo ad irregularitatē quę homicidiū cōſequitur, ītellige ſi erat animatus anima rationali, ſecundū S.Tho.in 4.diſt.31.in lit. quātum vero ad peccatum hoc eſt mortale, etiā ſi erat animatus ſola anima ſenſibili aut vegetatiua: imo etiā ſi ante conceptionem fiat, & omne aliud generationis impeditiuū, ſi hac intentione fiat: quia eſt contra bonum prolis generandæ.

2 QVANDO † vero ꝓcurari poſſit aborſus ad ſeruandā prægnantē. vide infra Medicus.§.4.particula.2. Vtrū vero cēſeri debeat homicida, ſi dubitatur de fœtus animatione, dico ꝙ ī foro cōtētioſo, vbi agitur ad pęnā, interꝑtatio fieri dēt in partē mitiore: l.interpretatione.ff.de pęn. ſed in foro animę vbi agitur ad placādū Deū & emēdationē, dēt ſe qs reputare homicida qa maximè ī talibus eſt via tutior eligenda, vt in c.iuuenis.de ſpō.et bonarū mētiū eſt ibi culpā timere vbi culpa nō eſt. c. ad ei⁹.ī fi. v.diſt. vide infr. homicidiū.1.ī prin.

DE ABROGATIONE LEGVM.

1 *Legum abrogatione triplici de cauſa licite fieri. It ſubinde, legē humanam eatenus immutari poſſe, quatenus ex eius immutatione communi vtilitati prouideri poteſt, quanquam ne id quidem temere, aut de facili fieri debeat.*

2 *Leges quænam hodie, & item canones, num ligent remiſſiue.*

1 ABROGATIO † legū tribus modis vel cauſis licite ꝑficitur. Primo, propter conſuetudinē contrariū. 31. diſt. aute triēniū. Inſtitut.de teſtam.§. Secūdo, propter diſparē tēporum ſucceſſionē. 34. diſt. fraternitatis. vbi dicit tex. ꝙ defectus noſtri tēporis, ruibus non ſolū materia, ſed corpora ipſa defecerūt, diſtrictionis illius nō patitur manere cenſura. Tertiò propter emergētia mala: vt in §. verū 63. diſt. in fi. vbi eſt exēplū de æneo ſerpēte, quē Moyſes bona intētione fecit. Ezechias bona intentione deſtruxit. S. Tho. autē 2.2. q.27. art.1. & 2. dicit, quod lex humana intantū rectè mutatur, quātum per eius mutationē communi vtilitati prouidetur. Quod tamen de facile fieri non dēt: vt infr. l.ex. §.15.§. QVAE autē leges vel canones hodie non ligent, vide infra. lex. 31. & 13.

DE ABSENTE.

1 *Abſens abſentia procurata, etiā reipublica cauſa num priuilegijs gaudeat, & ibide de clericis venantibus ampliores dignitatis Cardinales affectantibus. Et de ambaſiatoribus diutiusquam expediat in legatione perſiſtentibus.*

1 ABSENS † ſi data opera & affectate ſit abſens, etiā cauſa reipu. nunquid gaudeat priuilegijs quę habēt abſentes cauſa reip. Dico quod nō, vt ī l.& qui data.ff.ex quibus cau.ma. Vtrum vero qui in officio modici valoris eſt abſens cauſa reip. præſumatur abſēs affectatè, & data opera? Et dico ꝙ ſic. arg. tex. ſingularis ī l. ſpadonē, §.fi.ff.de excuſ.tuto. Et facit cōtra cleric. abſētes, qui vt ampliores obtineāt dignitates, cū Cardinal. morātur, & contra ambaſcitores, q ſtāt pluſquā expediat doloſè vel ſua volūtate: qa etiā tenētur expēſas reſtituere mittēti, vt in d.l. & qa data.

DE ABSOLVTIONE PRIMO ab excommunicatione iuris.

1 *Abſolutio ab excōmunicatione quotuplex ſit, & an diacono, & clericis inferioribus: item excommunicato, & laico poſſit cōmitti. Et quid ſi quis ab huiuſmodi abſolutus fuerit.*

2 *Superior quilibet, licet non ſacerdos, poteſtatem excommunicandi habens, abſoluendi quoque poteſtatem habet. Et id qualiter intelligendum.*

3 *Abſolutio ab excōmunicatione minori, per quos fieri poſſit. Et quis proprius ſacerdos cēſendus ſit. Ab excommunicatione autem maiore, regulariter abſoluere poteſt, qui & ligare, & huius limitatione ac fallentię nouem.*

4 *Abſolutione ab excōmunicatione maiori a iure lata communi, vel ſpeciali, cuinam competat.*

5 *Simplex ſacerdos cur ab excommunicatione abſoluere non poſſit ex ſententia Thomæ.*

6 *Fratres minores, & prędicatores pręſentati in forma cle. dudū. de ſepul. ſi quempiam abſoluāt ab aliqua excommunicatione iuris, epiſcopo de iure non reſeruata, ſed ex ipſius dūtaxat voluntate, an ſint excommunicati.*

7 *Abſolutio ab excommunicatione ſtatutorū prouincialium, conciliorum; aut ſynodalium, aut etiā ab legatis dum ſint in legatione inductus, ad quem pertineat, & abs quo fieri poſſit.*

8 *Abſolutio ab excommunicatione in mortis articulo quinam & in quibus poſſint. Et quid mortis articulus dicatur. Itē qui tum abſolutus etiā a ſimplici ſacerdote, qui (tunc a quouis peccato quamlibet enormi abſoluere poteſt) ſi tandē euadat, num eum ad quem huiuſmodi abſolutio pertinebat adire debeat. Et ſi intereat, nū hęres eius adire teneatur, & qualiter huiuſmodi abſolutio vocetur.*

9 *Laicus, qui in mortis articulo ab excommunicatione quandoque abſoluere poteſt, an etiam ſacroſan-*

crosanctam Eucharistiam ministrare possit. Et num id vel diacono saltè liceat. Et quid de extrema vnctione.

10 *Simplex sacerdos num quemuis transfretaturũ ab excommunicatione absoluere possit Et quid in obsesso, & pregnante. Et ibidem, quid in his casibus simplex sacerdos obseruare debeat, cõsultissima cautio.*

11 *Contrahẽs iuris excõmunicationem in vna diœcesi, vbi domicilium habet, nũ si in aliam diœcesim cõmigret, illic ab episcopo aut curato absolui queat. Et quid si proprius episcopus in aliena agat diœcesi, nũ illic subditus absoluere possit. & quid in legato, vel quouis alio ordinario.*

12 *Episcopus si cui absolutionẽ ab excommunicatione, committet, num cõmissarius possit eũ excõmunicatũ absoluere ab eo, cuius absolutionẽ cõmittẽs nõ demãdasset in specie, si resciuisse t.*

13 *Absoluens de facto ab excõicatione, ad quã absoluentis potestas nõ se porrigit, num eo cognito, quod non potuerit, debeat sic absolutum certiorem reddere, & vt rursus absolutionem ab alio impetret consulere, & monere. Et si absolutio ex falsa causa facta sit, num teneat.*

14 *In mortis articulo num cuiusuis voti a simplici sacerdote dispensatio fieri possit remissiuè.*

1 Absolvtio † primò cõmuniter ab excõmunicatione iuris, vt pleuins in notescat, sciẽdũ est sec. Veruec. & Monal. in tit. Excõicatio quod ipsa est duplex prima scilicet pertinens ad forum pænitẽtiale, quæ a sacerdotibus solum potest impẽdi: vt i c. canonic. de sent. excom. quæ etiã, licet taceant prædicti, distinguitur in solẽnẽ, & nõ solẽnẽ, vt inf. Absolutio 3. §. inf. & seq. & secunda pertinens merè ad forũ contentiosũ, quæ diacono & clericis inferioribus cõmitti potest: & de qua intelligitur gl. in c. pastoralis. de offic. orp. quę vult vt etiã laico possit cõmitti. quod Hug. dicit verum ex derogatione Papæ dũtaxat, qui vt dicit, eam commitere potest etiam excõicato: quia est potius iurisdictionis quam ordinis, sed tamen absolutus a talibus, necessario denuo absoluitur a sacerdote absolutione prima, ratione peccati mortalis propter quod fuit excõicatus.

2 Vnde † vt recitat Arch. Vicẽ. c. 91. Pe. de Per. & Io. dicũt, ꝙ qlibet superior etiã non sacerdos habens potestatẽ excommunicandi, habet etiã, & absoluendi, quantũ ad restituẽdũ hominũ cõmunioni, & habilitãdum ad legitimos actus: sed quantum ad tollendã culpam criminis aut cõtumacię, requiritur absolutio sacerdotis. Et rationẽ assignat Inn. in c. quanto, de consueto & c. fi. de excess. præl. quia hoc pertinet ad potestatem clauium, quę solis sacerdotibus datæ sunt, 20. d. §. 1. 90. d. illud autem & de Pænit. & remis. noua.

3 Absolvtio † autem ab excõicatione minori, sciendũ est, quod a tribus dũtaxat fieri potest. s. a Papa, & manifestũ est: & a proprio epõ, vel a proprio sacerdote, aut licẽtiã ab eis habẽte: vt in c. nuper. de sen. excom. Et dico propriũ sacerdotem tum quis absoluere potest a peccatis, se. Arch. ab Arch. autem extra suam diæcesim sec. Dir. l. 3. ti. 4. fieri non potest: vt pater. in d. c. nuper. sed intellige, nisi dum visitat, vt in c. perpetuo, de censib lib. 6. Non potest etiã secundũ S. Tho. Host. & alios, fieri a sacerdote nõ proprio: tum quia si negatur Arch. ergo a fortiori sacerdoti: tum etiã quia c. nuper. cõcedens eam sacerdoti proprio, videtur de non proprio negare. Nec obstat si cõditor canonis istam absolutionem sibi nõ reseruauit: quia per hoc eam non cõcessit alijs omnibus, sed quibusdã. Non obsta. etiam si excommunicatio minor separat a sacramentorũ perceptione, & consequenter ab ipsa absolutione quia separat a sacramentis alijs a pænitẽtia, & a pęnitentia in ordine ad peccata, à quib. ea stante quis absolui non potest, vt dicetur: non autẽ a pęnitẽtia in ordine ad excõmunicationẽ, quãuis etiam dici possit, quod nõ oportet absolutionem ab excõmunicatione esse sacerdotalẽ, sed iuridicã. Vnde S. Th. dicit in 4. ꝙ excõicatio pertinet ad forũ contentiosum: vnde propria auctoritate excõicare possunt solũ epi & superiores prælati habẽtes iurisdictionẽ.

¶ Absolutio vero ab excõicatione maiori a quo fieri possit: sciendũ est ꝙ regulariter absoluere potest qui & ligare: & secũdum aliquos econtrario. 24. q. 1. si Pet. & 21. dis. inferior, ff. de re. iud. l. qui condẽnare, & ff. de reg. iur. l. nemo la. 1. de pœn. dist. 1. verb. Fallit hæc regula in 9. casibus.

¶ Primus est in elegato Papę, qui sent. suę inobedientẽ excõicare potest: sed post annũ: a sua diffinitiua sent. absoluere nõ põt. vt in c. quætẽti de offic. dele. iuncta gl. & dict. Inn. Secundus est in eo, qui postquam excõmunicauit, incidit ipse in excommunicationẽ maiorem: quia tunc nec excommunicare posset, nec absoluere. 24. q. 1. au

diuimus ſecus ſi incidit in minorē q̄a poſ
ſet:vt in c.duobus.de ſent.excō.& de cle-
ri.excō.ſi celebrat. ¶ Tertius eſt in incen
diario, quē ordinarius excōmunicare po
teſt,ſed poſt denunciationē abſoluere nō
poteſt ſed Papa ſolus:vt ī c.tua, de ſen.ex
com.Quartus eſt in ſententia lata ab infe
riore ſed per Papā ex certa ſcientia cōfir
mata:quod de ſen.ab homine intelligitur
ſecundū Ioa.And.in c.ex frequentibus,de
inſt.Ratio, q̄a omnia quibus auctoritatē
impertimus, noſtra facimus.c. ſi apoſtoli
cæ,de pręben li.6.C.de vete.iu enu.l.1.§.
omnia. Secus autē ſi confirmat ſine certa
ſcientia aut cauſæ cognitione: vel ſi ſentē
tia eſſet per ſtatutū quantūcunq; confir-
matū:quia tūc abſoluere poterit inferior,
niſi Papa ſibi vel alteri reſeruaſſet, ſicut
de his quæ ſunt a communi iure dicetur.
¶ Quintus eſt in illo q̄ excōicauit, nec tñ
eſt ſacerdos:quia licet abſoluere poſſit ab
ſolutione iudiciali ſiue fori contentioſi,
nō tamen abſolutione ſacramentali ſiue
fori pænitētialis:ſed indicere debet abſo-
luto vt ſe pręſentet ſacerdoti,qui ratione
clauis illū abſoluat, quantū ad ſolennē re
cōciliationē eccleſiæ: quia ſi abſolutio ab
excōicatione minori ſacerdotē requirit,
vt in c.nuper.de ſent.excom.multo magis
hoc req̄rit abſolutio a maiori. ſed de hoc
plenius §.ſequen.¶ Sextus eſt in eo cui Pa
pa mādat,vt aliquem excōicet ſine aliqua
cognitione cauſę:quia cùm talis ſit merus
executor,abſoluere nō poterit, arg.in c.
ſuper q.& ca.ſi.de offic.dele.ſecus antem ſi
cognitione cauſæ mādaſſet,quia tunc poſ
ſet abſoluere.arg.in c.verbū de pœn.diſt.
1.& c.inferior.21. diſ.Hoc no.Ioan.An.&
Arch.in d.c.cùm inferior, & Hoſt.& Ber.
in c.cū inferior de maiori. & obed. Et hi
ſex caſus sūt in excōicatione. ¶ Septimus
eſt in clericis exhibētibus hæreticis eccle
ſiaſtica ſacramenta, & eos ſepelientibus:
quos ordinarius offic.priuare pōt. ſed abſ
que ſedis apoſtolicæ indulto ſpeciali reſti
tuere non poteſt, vt in c.excōicamus, de
hęre. ¶ Octauus in ſuſpenſis per conciliū
a beneficijs conferendis pro eo, ꝙ ea ſciē
ter cōtulerunt indignis,poſt ſecūdā moni
tionem quia hanc ſententiā nullus relaxa
re poteſt,excepto Papa, vel vno ex qua-
tuor patriarchis principalibus:vt in c.gra
ue.de præb.Nonus eſt in degradato, quē
ordinarius degradare poteſt, ſed reſtitue
re nō poteſt, ſed ſolus Papa.de. cle.nō re.
ex tuæ.in glo.Circa hoc tamen eſt diſtin-
guendū,vt infr.Degradatio.Quantū autē
ad li.ecōuerſo fallit in diœceſano, qui ab
ſoluit exemptū, vt infr.Abſolutio.5.§.3.
quem tamen non ligat,quia exemptio nō
nocet exempto:niſi fortè in fauorem exi
mentis,fiat gratia vtriuſque.

4 Asolvtio † ab excōicationi maiori
lata a iure cōmuni vel ſpeciali, vt pateat
cui cōuenit iure ordinario. ſciendum eſt,
quod Papæ cōuenit in omni caſu,vt mani
feſtum eſt:& in aliquibus cōuenit ei ſoli,
vt dicetur inf.tit.Excōicatio. 7. per totū.
tum.Epiſcopo autem quo ad excōicatio-
nes non quidem hominis, ſed iuris cōmu-
nis, tam maiores, quam minores cōpetit
in omni caſu, ī quo ſibi vel alteri cōditor
canonis non reſernauit:vt in ca.nuper.de
ſent.excom. & in aliquibus caſib.cōpetit
ei & nulli inferiori,vt dicetur infr.tit.Ex-
cōicatio.8.in pri.Et ſimiliter cōpetit cap.
ſeu illi ad quē pertinet epiſcopalis iuriſdi
ctio ſede vacāte.de maio.& obe.c. vnico.
lib.6.& ſimiliter p̄latis exēptis quo ad ſub
ditos eorū cōuenit in omni caſu, in quo ſi
bi cōditor canonis nō reſeruauit:& ſimili
ter nō exēptis pręſidētibus eccleſiæ colle
giatæ:vt eſt Abbas Archip.& huiuſmodi,
in caſib.nō reſeruatis ſuperioribus,id eſt,
Papæ,vel ep̄o:& probantur hęc omnia p̄
c.nuper.Itē quia huiuſmodi poſſet excōi-
care:vt patet in c.cum eccleſiarū,de offic.
ordinarij,& cōſequenter abſoluere.¶ Et
ſimpliciter conuenit inferiorib.prælatis,
quibus hoc confert conſuetudo:vt in Sū-
ma Con.li.3.tit.33. Sacerdoti autem cura
to ſimplici etiam cōpetit ſecūdnm Inno.
in d.c.nuper dicentem quod tam à maiori
quā a minori abſoluere poteſt proprius
ep̄s,vel proprius ſacerdos,licet diſſentiat
gl.in c.ſi ep̄s de pœn.& remiſſ.in 6.Et hoc
inquir Inn.niſi in caſibus,in quibus condi
tor canonis ſibi vel alteri reſeruauit. Sed
tu adde quo ad ſacerdotē, niſi epiſcopus
ſibi reſeruauerit. Cōſentit ibi Hoſt.& eſt
quaſi tex.expreſſus.Cōſentiunt,& Theol.
vt in Dir.li.3.tit.4.Inter quos eſt,S.Bon.4.
diſt.18.q.vlt.& S.Th.eadem diſt.2. art.5.q.
1.Conſentiunt etiam aliqui Summiſtæ,vt
Monal.titu.Excommunicatio, & Summa
Conf.li.3.tit.33.& Ioan.de Saxonia ti.Ab
ſolutio,& Sum.Ang.tit.Abſolutio.1.Con
ſentit & ratio, & ſic tamen intelligendo

ꝙ non abſoluit propria auctoritate vt eps̃, ſed ex commiſſione: vt patet per S. Tho. 4. diſt. 18. q. 2. art. 2. q. 1. quam commiſſionem intelligo factam per ſummum Pontificem eo ipſo ꝙ abſolutionem ſibi vel alteri non reſeruat. Arguitur autem ſic. Nã quicquid religioſis de iure competit, etiam ſimplici ſacerdoti curato competit: quia religioſi, quibus de iure cõi nullus eſt maioris aucto ritatis. ſ. poteſtatis, ſm̃ formam cle. dudum de ſepul. non habent auctoritatẽ maiorem ea quæ curatis conuenit de iure, vt patet in eadem cle. Sed abſoluere ab excõicatione, vbi Papæ vel ep̃o abſolutio non eſt reſeruata de iure, ſiue in caſu aliquo, conuenit religioſis de iure: vt patet per exceptionem factam in clem. 1. de priuil. vbi religioſis mandatur, vt nullum abſoluant ab excõicatione: niſi in caſibus iure expreſſis. [6] Primum, quicquid nulla lege prohibetur, conceſſum eſt. ff. ex quib. cauſ. ma. l. nec non vide ibi gl. Sed abſolutio ab excõicatione ſacerdoti ſimplici vbi nulla eſt reſeruatio ſuperioribus, nullo iure prohibetur. Propterea hoc videtur, haberi ex d. c. nuper. in quo ſimul quæritur, an ſacerdos poſſit excommunicatum abſoluere, vel requiratur auctoritas epiſcopi: & reſponſio inter ipſos non diſtinguit, ſed potius inter eos coniungit in hoc quod dicit Papã, dum ſibi non re [7] tinuit, relaxaſſe in alijs in plurali, i. ep̃o, ſacerdoti, & ſimiliter dum in d. ca. dicitur, ꝙ abſoluere poterit hic vel ille. Nec valet dicere quòd loquitur de minori: licet illud ſit verum: quia dictam relaxationem omnes Doctores exponunt etiam de maiori.

[5] AB ISTA † tñ ſententia diſſentit Summa Roſel. & Supplementum Piſanellæ male intellecta, quæ. ſ. dicit, ꝙ ſimplex ſacerdos ab excõicatione abſoluere non poteſt: qđ tanquam vir doctus S. Tho. ideò dixit, quia hoc non poteſt, niſi ex commiſſione: quæ tamen eſt facta ipſo iure. Nec obſtat quod dicit, huiuſmodi abſolutionem eſſe vnum ex quatuor caſibus epiſcopo de iure reſeruatis: quia hoc non intelligitur de omni excõicatione, ſed de ea cuius abſolutio epiſcopo à iure eſt commiſſa, cuiuſmodi sũt tres, de quib. inf. quod patet quia epiſcopo de iure non reſeruatur, niſi quod ius ei inquã proprium tribuit: quod non facit de abſolutione ab omni excommunicatione, ſed a quibuſdam tm̃. Ab iſta ẽt ſententia diſſentit Pan. fundans ſe in gl. in c. 2. de pœn. & remiſſ. lib. 6. quæ hoc non concludit ſufficienter ratione vel autoritate. Poſſet etiam contra iſtam ſententiam argui: quia curatus excommunicare non poteſt, & conſequenter nec ſoluere: ſed dico ad hoc dupliciter. Primo, quòd ei eſt iure permiſſum in aliquibus caſibus excommunicare: vt dicit S. Th. in 4. diſt. 18 q. 2. ar. 2. q. 1. Et ſecundo, quòd ſicut non poteſt excommunicare ꝓpria auctoritate, ſed ex commiſſione: quia, vt ibi dicitur, non habet iuriſdictionem in foro contentioſo, ad quod pertinet excommunicatio: ita etiam non abſoluit ex propria auctoritate, ſed ex commiſſione alterius ei facta, eo ipſo, quòd non eſt ei abſolutio interdicta, vt elicitur ex capit. nuper.

[6] EX QVIBVS † ẽt ſuppoſito, ꝙ diœceſanis fratribus Prędicatoribus & Minorib. præſentatis, in forma cle. dudũ. de ſepul. nõ poſſit reſeruare caſus ad libitũ: vt probabo inf. tit. Confeſſ. 2. §. 5. elicio. ꝙ ſi dicti fratres ſic præſentati, vel ex gratia habẽtes ꝙ ſic intelligãtur præſentati abſoluent ab aliqua excõicatione iuris non reſeruata ep̃o de iure, ſed ſolum reſeruata ep̃o ex voluntate ipſius ep̃i, non eſſent excõicati: quia ab ea de iure poterant abſoluere, & eps̃ eã ſibi non potuit reſeruare, vnde iuridica fuit talis abſolutio. inf. Conf. 2. §. 5.

[7] ABSOLVTIO † ab excõicatione ſtatutorũ prouincialiũ, conciliorũ, aut ſynodaliũ, aut q̃ faciunt Legati in ſuis legationibus, vt pateat ad quem pertineat, ſciendum eſt ꝙ ſiue talis ſentẽtia ſit lata ex perſona concilij, ſiue metropolitani in concilio ꝓuinciali, ſec. Arch. di. 17. c. 1. non ſolum archiepiſcopus, ſed ẽt quilibet epiſcopus abſoluere poterit ſubditum ſuum, cùm talis ſententia ſit canonis ſiue iuris de ſent. excom. nuper. & generaliter de tali ſententia, ſm̃ Gul. vt recitat Dit. eſt idem quod de excõicatione lata à iure, & verum eſt ſicut etiã vult Pan. in c. graue, de præben. loquens de ep̃o. & Io. de Ligna. arguit a fortiori, ꝙ ſi epiſcopus abſoluere poteſt a ſententia canonis generaliter lata, non reſeruata potius abſoluere poterit a ſñia lata per conſtitutionem ſynodalem ſpecialem. Et Pan. vbi ſup. ad ep̃m tenet iſtam abſolutionem pertinere, etiam ſi ſuus ſubditus contraxerit ſentẽtiam in diœceſi aliena: puta ſi Florentinus contrahat eam Senis ex ſtatuto ſynodi Senenſis, & hoc etiã ſi ſtatutum eſſet confirmatum per Papam, ſecun. Ioan. And.

in c.

in c.ex frequentib.de insti.& ibi Pan.rõnẽ quia ex quo conditores statuti nec sibi,nec alijs reseruauerunt,vidẽtur alij cõcessisse. Gui.autem vult non solum epm̃ hoc posse, sed etiam simplicem sacerdotem,a quo tamen excipit religiosos,quibus est prohibitum a talibus sententijs prouincialibus, aut synodalibus absoluere:vt in clem. religiosi. de priuileg. Et sic tene, vt in priore. §.dictum est. sed tamen de hoc vide etiam tit.seq.§.1.dubio 4.

8 Absolvtio † ab excõicatione in mortis art. vt sciatur cui cõpetit, sciendum est ꝙ quidã sunt qui absolui possunt citra Papam solum in mortis arti. & hic sec. Arc. sunt falsarij literarũ Papæ,insequẽtes hostiliter Cardinales,iniuriose vel temere epm̃ bannientes, religiosi vel clerici seculares inducẽtes ad votũ eligendi sepulturã:& alij,de quibus agitur inf. Excõicatio 8.§. 2. in fi.& in curiæ processu.Mortis aũt articulus dr̃ non solũ periculũ mortis ex ĩfirmitate,sed ẽt quodlibet periculũ vicinũ morti,sec.Inn.puta si quis timet hostẽ, vel prædonem,vel crudelitatẽ potentis,vel si nauigaturus sit per loca periculosa, aut per insidiosa transiturus:& idem Host.addens etiã idẽ esse, si quis obsideatur in loco vbi tela iaciuntur:sed intelligo ista de periculo ꝓbabili.qđ iudicio boni viri determinabit. In hoc ergo arti. absoluere põt excõicatũ a qualibet excõicationẽ tam iuris,q̃ hominis q̃libet simplex sacerdos,secun.S.Th.in 4.dist.18.& dist.20.& Inn.Arch.de pęn. dis. 1.quem pęnitet,& de sen.excõ.non dubiũ. & ca.eo.tit.lib.6. & de sepul. parochiano, sed hoc casu iniunget ei ꝙ impedimento cessante se præsentet ei a quo fuerat absoluendus, mandatũ eius super hoc humiliter accepturus de sent.excõ. ea noscitur. Et si non fuerit quis in tali articu.absolutus,sed tñ in eo contritionis signa apparuerint, ab solui poterit post mortẽ ab eo qui absoluere poterat viuũ & sanũ, & ab eo hmõdi absolutio est requirẽda extra de sen.exc.a nobis.el 2.Nec obstat,ꝙ talis aliquando haberi nõ potest:quia requisitus absolutionẽ alteri mandabit. Et valet talis absolutio ẜm Veru,vt sepeliatur in loco sacro:vel sepultus non exhumatur,& pro eo oretur,& celebret.Eodẽ mõ & a fortiori in tali articulo põt simplex sacerdos a quocũque peccato quãtũcunq; enormi absoluere sec.S.Th. 4.vbi sup.& Inn.c. nuper de sent. excõ. Et si talis absolutus euadat,nõ est necesse ꝙ se præsentet ei q̃ aliàs poterat absoluere: nisi habeat annexã cẽsurã, ꝓ qua sola inuenit cautum vt quis se præsentet,vt in c. eos de sent.excom.lib.6.& intellige,ꝙ in tali casu absoluere põt simplex sacerdos ẽt nõ proprius:modo nõ sit impeditus ĩ ordinis executione,de quo inf.Cõfes.3.§.6.¶ Imò ĩ dicto casu nõ solum simplex sacerdos, sed ẽt laicus absoluet ab excõicatione,sec.Pan. ĩ d.c.à nobis.de hoc sunt duæ gl.no.in d. c. à nobis.& in c.pastoralis.de offi.ord. quos ipse non approbat quãtum ad absolutienem à peccatis,sed solùm ab excõmunicatione dicens:Iura quæ vidẽtur esse contraria,intellige de absolutione à peccatis,nõ ab excõicatione.Et hoc dictũ gl.dicit essemagni effectus:quia hęres nõ cõpellitur amplius pro absolutione adire Papã, vel eũ, à quo defunctus viuus erãt absoluendus: Et hanc absolutionem ipse cum gl.vocant remissionem potius q̃ absolutionem. Et idem tenet Arch.hanc absol. vocãs reconciliatione.n.

9 Svnt † autem hæc vera,vbi deest copia sacerdotis.Nec tamen propter hoc potest laicus in mortis artic.eucharistiam exhibere,licet quidam hoc asserant: vt refert Inno.quia Collecta, post Host. firmare videtur,quod nedum laico, sed nec diacono licet istud sacràmenaum attentare: de diacono tñ inf.Diaconus.¶ Similiter tenetur, ꝙ possit laicus eo casu exhibere extremam vnctionem licet quidam hoc dicant, quia cum ista sacramenta non sint necessitatis: nulla est necessitas,qua excusentur ista tractantes,nisi sint sacris initiari

10 Nec † tamen credas ab omni excõicatione & peccato,posse absolui omnẽ trãsfretare volentem à simpilci sacerdote, sic. Tanc.& Ber.sed solũ si periculũ mortis immineat.s.probabile: quo scilicet quis probabiliter credit vel dubitat naufragari,vel alias periclitari.¶Similiter nec quẽlibet obsessum,secun.Host. sed solũ impugnatũ telis,& intellige iuste se defendentẽ q̃a secũdũ Dir.li.1.tit.15.absolui non posset se defendens iniustè tanquã rebellis: qui tamẽ si iustè pęniteret, & securè exire non posset absolui posset:mõ nihil faciat sibi imputabile.Similiter nec quãlibat prægnantẽ,sed eã quæ est in periculo ẜm arbitrium boni viri:quãuis probabiliter dici possit ẜm Sũmistas aliquos ꝙ quilibet possit absolui,qñ superior haberi non potest:quia quantum-

cunque

cunque ſit aſſueta faciliter parere, pôt tñ
in vtero habere gemellos, aut maiorẽ ſoli-
to, & perielitari: qđ maximè vr̃ verũ ſi in-
iungeretur, ꝙ ſuperato periculo ſe præſen
taret ei q̃alias poterat abſoluere. Sit tñ in
omnibus p̃dictis cautus ſimplex ſacerdos.
quia ſec. Inn. non debet ſe de reſeruatis in-
tromittere, qñ haberi pôt copia ſuperio-
ris. Similſter nec poteſt abſoluere ab excõi
catione, per curiæ proceſſum, & Sixtinam,
quã habes in fine huius operis latam, niſi
cum modificatione ibi poſita: aliter ipſe ab
ſoluens eſſet excommunicatus, excommu
nicatione Papali, & multis pęnis addictus.

11 CIRCA † prædicta reſtant dubia multa.
¶ Primò enim quæritur, vtrũ is, qui excõi-
cationẽ iuris contraxit in vna dięceſi, hñs
ibi domiciliũ, abſolui poſſit ab ep̃o vel cu-
rato dięceſis alterius, ſi ſe transferat ad il-
lam? Et dico, ꝙ ſic ſec. Veru. & Ric. in 4. diſt.
18. ſi excõicato eſt lata à iure, vel quocũq;
ſtatuto, & non ſit per conditorẽ abſolutio
reſeruata, ſecus autem ſi lata eſſet ab homi
ne, vel à conditore abſolutio reſeruata, &
idẽ ſentit Io. An. & Pan. in d. c. ex frequenti
bus, quo ad ep̃s. ¶ Secundò an ep̃s exiſtens
in aliena diœceſi, abſoluere poſſit ſubdi-
tos ſuos? Et dico, ꝙ non in his q̃ requirunt
cauſæ conditionẽ: quia neq; ſedere poteſt
pro tribunali. 9. d. 2. ep̃m ſecus ſi cauſæ no-
titiam non requirunt, quia iſta pertinẽt ad
iuriſdictionẽ voluntariam. Et idem dico
de legato ex latere extra terminos ſuæ le-
gationis, poſtquã egreſſus eſt vrbẽ donec
reingrediatur eam, reſpectu hominũ ſuæ
legationis. arg. ff. de offi. procon. & legat. l.
2. vbi dicitur, ꝙ proconſules, quibus. ſ. lega
ti à latere fundantur, ſm glo. de offi. leg. c.
excõicatis, ſtatim poſtquã vrbem egreſſi
fuerint, habent iuriſdictionẽ voluntariã,
ſed non contentioſam. i. iudicialem. Ep̃i tñ
expulſi iuriſdictionẽ, intellige contentio-
ſam, ſm gl. exercere poſſent in aliena diœ-
ceſi, licentia tamen petita, etſi non obten-
ta à diœceſano: & ita etiam, ꝙ ſubditi non
expulſores, nec eorum fautores ſeu conſi-
liarij vltra duas dietas à fine ſuæ dięceſ. nõ
trahantur, vt in cle. q̃uis de foro compe. &
ſic poſſet abſoluere ẽt quantum ad ea, quæ
cauſæ cognitionem exquirant. ¶ Sed pro
notitia prædictorum ampliori no. quòd gl.
in c. nouit. de offic. leg. quærit, vtrum lega-
tus vel alius ordinarius exiſtens extra ſuũ
territorium poſſit excõicare, & abſoluere,
& cauſas delegare, vel ſimilia? Vbi Pan. di-
cit mentem gl. eſſe, ꝙ excõicare aut abſol-
uere non poteſt, aut exequi, alia, quę requi
runt cauſæ cognitionem, ſed poteſt confer
re beneficia, & cauſas delegare, & facere
alia q̃ ſunt iuriſdictionis volũtariæ. Sed In-
no. limitat, ꝙ poterit abſoluere ſi ſe nouit
in excõicando erraſſe: q̃a iſta abſolutio ſit
ſine cauſæ cognitione. Limitari ẽt poteſt,
ꝙ poterit abſoluere in foro animæ, quan-
tum ad omnia in quib. non fit præiudiciũ
tertiò: quia talia proceſſum iudiciariũ non
requirunt. Hoſt. etiam limitat, ꝙ excõica-
re poterit ſubditum in notarijs: quia iſtam
cognitionem cauſæ non requirunt: vt in c.
euidentia. de accu. quod tamen non intelli-
go quantum ad excommunicationem ſo-
lemnem: quia talis fieri non poteſt niſi vſur
pando iuriſdictionem in eccleſia alterius
diœceſani: quod in dicta cle. quamuis pro-
hibetur. Si autem vellet contentioſè proce
dere, non valet proceſſus: quem tamen Sũ-
ma Confeſſ. lib. 3. tit. 33. quæſt. 53. dicit vale
re, ſi fiat de conſenſu diœceſani, ſed intel-
lige accedente ẽt partium conſenſu, & non
aliter quia partes extra territorium trahi
non poterũt inuitæ: vt l. fi. ff. de iuriſd. om.
iud. l. 3. de off. præſi. no gl. in c. litigãtes, de
off. ord. li. 6. niſi in caſu dictæ cle. quamuis.

12 TERTIO † vtrum ſi ep̃os alicui commit
tat abſolutionem ab omni excommunica-
tione, poſſit excommunicatum abſoluere
ab eo, cuius abſolutionem non commiſiſ-
ſet in ſpeciali ſi ſciuiſſet: vt forte quia erat
excommunicatus propter damnum illa-
tum ipſi epiſcopo, vel aliquid huiuſmodi?
Et dico ꝙ non extra, de reg. iur. in genera-
li. lib. 6. & de pœn. & remiſſ. ſi epiſcopus in
6. vide tit. ſeq. §. 1. & inf. Clauſula.

13 QVARTO † quæritur, vtrum ſi de facto
aliquem abſoluo ab excommunicatione, à
qua non poſſum, & poſtea aduerto: debeã
eum de meo errore certificare ſi poſſum,
& conſulere ꝙ denuo impetret abſolutio-
nem? Et dico, ꝙ ſic ſecundum Veru. & inte
rim debeo me habere ad illum quaſi non
abſoluiſſem: vt in Sum. Confeſſ. lib. 3. ti. 33.
quæſt. 3. ¶ Quinto quæritur, vtrum poſſit
quis abſolui ex cauſa falſa, ſiue vtrũ teneat
abſolutio facta ex cauſa falſa? Et dico, qđ
non, ſecundum Inn. & Hoſt. quia ſic iudex
abſoluere non intendit: puta ſi abſoluẽdus
mentiatur ſe ſatisfeciſſe aut ſibi remiſſam
iniuriam, vel huiuſmodi: aliàs autem abſo-

lutio

lutio siue iusta siue iniusta tenet quo ad ecclesia militantem. ar. extra, de re. iur. c. omnis res. Item quia iura promptiora sunt ad absoluendum q̃ ad condẽnandum. 50. dist. ponderet & c. cũ sunt. de reg. iur. lib. 6. & cũ prædictis concordat Alber. Pro quo nota, ꝙ Pan. in c. ex parte. de off. ord. dicit, ꝙ excõicatio & absolutio vires ab excõicatoris & absolutoris intentione recipiunt, ad quod facit gl. in c. 1. de test. cog. Et ideo vbi excõicator intendebat omnino excõicare, tenet excommunicatio licet iniusta: & similiter si intendebat omnino absoluere, tenet absolutio: ẽt si expressa sint non solum iniusta, sed ẽt falsa: vt in c. venerabilis. §. vbi de sent. excom. li. 6. Et exemplũ qñ sunt iniusta, est, vt si absoluatur q̇s nolẽs satisfacere de dãno, ꝓ quo iustè fuit excõicatus.

14 Vtrvm † autem in mortis articulo fieri possit dispensatio omnis voti per simplicẽ sacerdotem, infra. Votum. 4. §. 3. partic. 10. A quo etiam absoluatur exemptus: infra, Absolutio 55.

RVRSVS DE ABSOLVTIONE secundo, scilicet quo ad excommunicationem ab homine vel à iudice.

1 *Absolutio secundo modo considerata, quæ excommunicationis ab homine illatæ est dissolutio: abs quo impendi possit. Et an si episcopus eum absoluat, quem parochialis sacerdos, aut Archidiaconus vel consuetudinis, aut quouis alio iure, quod in parochianum habet, excommunicauit, absolutio teneat. Et ibidem, quod episcopus totius diœcesis tum laicorum, tum clericorum ordinarius est. Et quid de Prouinciali, si eum absoluat, quem cõuentualis Prior excommunicauit.*

2 *Episcopus si ad absoluendum vices suas deleget, num is, cui demandata sunt, excommunicatos a subditis ipsius episcopi absoluere possit. Et quid si addatur delegationis clausula, Demandamus vices nostras, etiam in his, quæ speciale requirũt mandatum.*

3 *Episcopus extra territorium a se vel inferioribus suis, excommunicatos, nũ absoluere possit. Et an criminis particeps cum excõicato, debeat ab eodẽ absolutionem cum ipso criminoso accipere.*

4 *Sententia excommunicationis ab inferiore lata, si a Papa confirmata sit, num proximus superior ab ea absoluere possit.*

5 *Confirmationem duplicem esse nempe, aut ex certa scientia, aut in communi forma. Et quid vnaquaque.*

6 *Excommunicatore mortuo, aut mentis non sanæ, quis absolutionem impendere queat. Et subinde absolutus ab episcopi excommunicati officiali, nũ vere absolutus sit.*

7 *Causa appellationis aut querelæ ab excommunicationis sententia ab inferiore diœcesano lata, ad Metropolitanum delata, qualiter agendum procedendumque sit. Et quid si excommunicatus non appellarit, de suffraganeo tamen apud Metropolitan. conqueratur, vt ipsi ob iniustam excommunicationem pœnam irroget: an audiri debeat. Et ibidem, quid si extra iudiciũ suffraganeus ad tutanda iura sua, vel etiam in iudicio ex officio procedens, quempiam excommunicet.*

8 *Iudex ad actum absolutionis interponendum, nũ aduersarium citare debeat. Et quid si contra, fiat, num teneat absolutio.*

9 *Archiepiscopus num eos absoluere, qui alligati sunt, ex sententia Canonis concilij prouincialis, possit. Et quid si religiosus ab hominis sententia, aqua non potest, quem absoluat, num in aliquam censuram incidat. Et ibidem, quòd in mortis articulo simplex sacerdos ab ea absoluit.*

1 Absolvtio † secundò, scilicet ab excommunicatione hominis, vt innotescat a quo possit impendi sciendum est q̃d impendi potest primo ab eo qui tulit eam: quia potens ligare potest etiam soluere: nisi in casu, vt dictum est. Secundo, ab eius successore, vbi lator esset mortuus vel amotus, 11. q. 3. si episcopus. Tertiò, quando excõicator est suffraganeus, impendi potest ab archiepiscopo non indifferẽter, sed si ad eum fuerit appellatum, & hoc vocatis partibus, & cognito de appellatione: vt in c. Romana de appel. lib. 6. & extra eo. venerabilibus. Vel si hoc habet consuetudo, aut excommunicator negligenter vel malitiose differat absolutionẽ, vel in alijs casibus, in quibus indicare potest de subditis suffraganeorum, quos habet. inf. ti. Archiepiscopus. §. 1. Et si absoluit in casu non concesso absolutio nõ valet, quia est a iudice nõ suo vt in c. pastoralis. de offic. ord. Quarto, generaliter a superiore excõicatoris: si tamẽ habet omnem iurisdictionem. & plenã potestatẽ super excõicatũ æque vt ipse excõicator: sicut si sacerdos parochialis, vel archidiaconus aut alius subditus episcopo, ex consuetudine vel ab alio iure suum subditum excommunicauit: quamuis nõ deceat episcopum irrequisito sacerdote illum absoluere: hoc tamen potest, & si absoluit, absolutus est, secundum Inn. vt in c. cum ab ecclesiarum. de offi. or. ẽt satisfactione non præmissa: quia episcopus est ordinarius,

totius diœcesis, tã laicorũ q̃ clericorũ: vt in c.1.de off. ord. & quia tales officiales dicũtur episcoporum vicarij.de off.arch.c.1. 80 dist.non debere. Quod verũ intellige, nisi habeat ex consuetudine, quod ab epo absolui nõ possunt: q̃a tunc nõ posset.vt in ca.dilecto de off:archi.Male tamen faceret episcopus absoluendo etiam q̃ñ potest, q̃a subditis suis iurisdictionem suam non seruat.de exces.præla.c.2.& de offi.ord. quanto, Et hæc opinio Inno. est communis opinio Doct.quamuis alicui contradicant, vt no.Pan.in d.c.cum ecclesiarum. Si ẽt Prouincialis ordinis mendicantium absoluit, quem Prior conuentualis excommunicauit,& idem est de quolibet vicario habente plenitudinẽ potestatis sup̃ subditis priorum conuentualium, vndecunque hẽbat, scilicet à constitutionibus vel indulto Apostolico. Archiepiscopus autem hoc non potest respectu subditorum suffraganei, nisi in casu dicto: quia non habet plenitudinem potestatis super eis, cùm ab eo non habeat suffraganeus suam auctoritatem.

2 PRIMO † verò queritur, vtrũ is, cui eps cõmittit vices suas, valeat absoluere supra dictos excõmunicatos a subditis epi? Et dico, ꝙ non, ẽm Dir.lib.3.& c.5. nisi hoc expresse concedat.ar. de pœn. & remissi eps. lib.6.vbi dicitur, ꝙ quis non intelligitur in generali commissione committere ea quæ verisimiliter, in specie non fuisset commissurus, nec est verisimile, ꝙ in specie cõmisisset, aliquid cũ iniuria alterius: & consequenter non intelligitur in genere cõmisisse, quod posset absoluere excõicatos ab alijs, quod esset in eorum iniuriam. Itẽ de reg.iur.in generali.lib.6.Item de proc. qui ad agendum.lib.6. Et hoc etiam si episcopus diceret, committimus vobis vices nostras etiam in his quæ mandatum speciale requirunt: quia in tali mandato nõ veniũt maiora & grauiora quam sint in commissione expressa.vt in d.c. quia ad agendum & in cle. non potest de proc. Istud autem minus est quam absoluere simpliciter, quia fit cum inferioris iniuria.

3 SECVNDO, † vtrum eps extra territoriũ suum absoluere possit excõmunicatos a se vel inferioribus suis? Et dico, vt in ti. priori.§.9.dubio 3.& similiter de legato: q̃a in hoc est idem iudicium de sententia iuris & hominis, secundum Doct. ibidem. ¶ Tertiò vtrum participans in crimine criminoso cum excõmunicato, absoluẽdus sit ab eodẽ cũ illo? Et dico, ꝙ sic, siue ille absoluens sit excommunicator, siue successor, siue superior eius vt in c.nuper.de sent.excom.

4 QVARTO † quæritur, vtrum si sñia excõicationis quã tulit inferior, sic confirmata per Papam, superior possit absoluere? Et distinguo secundum Pan.in ca. ex frequentibus. de inst. ꝙ aut est sententia hominis, aut statuti.& si hominis, aut est confirmata ex certa scientia: & sic nullus inferior Papa absoluere potest sine eius mandato: nisi certum esset confirmationem per falsam suggestionem impetratam, extra de cõfir. vtili.c.2.Aut est confirmata simpliciter, & sine causæ cognitione: & tũc absoluere potest inferior.vt in d.ca. ex frequentibus. Si verò est sententia statuti, tunc confirmatio non aufert inferioribus absoluẽdi potestatem, quia statutum, inferioris per Papã cõfirmatum, esse non debet maioris roboris vel momẽti quam ipsius Papæ statutum: a cuius tamen sententia absoluere possunt episcopi, vt in c.nuper.de sent. excõ. ¶ Sed pro his nota secundum Doct.in d.c.ex frequentibus,& in c.quia diuersitatem.de cõcess.præb.& de confir.vti.per totum.

5 QVOD † confirmatio est duplex, prima .s.ex certa scientia,& secunda in forma cõmuni. Prima est, quando in ea inseritur totus tenor rei confirmatę, vel quando Papa vtitur istis vel similibus verbis scilicet ex certa scientia, vel quãdo confirmat aliquid quod vidit: vt de confir. vti venerabilis, vt tenet Inn.in c.1.de transact. Secunda verò est, quando Papa confirmat simpliciter aliter non instructus de negotio: & tũc verba debent cõditionaliter intelligi, quia Papa ignorare præsumitur quæ in facto consistunt: vt in c.1.de consti.lib.6. Nota etiam, quod confirmatio prima, id est, ex certa scientia, ẽm glo.in d. c. quia tria operatur. Primò quod talis res sit maioris auctoritatis, secundò q̃d res minus valida sit valida, ita quod validet nullum vel inualidum, & habet vim innouationis: vt in c.1. de transf. & in c.quoties de pac. Tertiò, ꝙ præter auctoritatem confirmantis nullus inferior de re illa cognoscere possit. Confirmatio autẽ secunda.i.in forma communi parũ aut nihil operatur, nec tollit cognitionem inferioris nec creat aliquod nouũ ius: vt in iuribus præallegatis: impetratur autẽ, quia solent magis timeri specialiter, quam generaliter

raliter solum prohibita.infra,Confirmatio humana.

6 QVINTO † quæritur, vtrum excõicato re mortuo vel amẽte, Capitulum vel successor, aut is, ad quem eius pertinet iurisdictio, absoluere possit eos quos excõicator absoluere potuisset? Et dico, quòd sic: & ẽt à sententijs latis à iure: vt in cap. vnico. de maio.& obe.in 6.& 11.q.3.si eps.Circa hoc tamen quintum dubiũ insurgũt dubia multa, de quibus infra in tit.c.per totũ.In excõmunicatione ẽt hominis vel eius absolutione locum habent dicta in tit.priore: nisi de excõicatione iuris specialiter dicta sunt.

¶ Sextò quæritur, vtrum absolutus ab officiali epi excõicati sit verè absolutus? Et distinguo: quia aut istum officialem eps instituit postquam iam erat excõicatus, aut antè. Si primum, iste nõ est verè absolutus, q̃a eps excõicatus maiori excõicatione ab oĩ actu legitimo est suspensus, & consequenter officialem instituere non potuit. Si verò ſm, adhuc distinguo: quia aut cęperat vti officio antequam episcopus excõicaretur, aut non. Si primum, planũ est ꝙ sit verè absolutus, nisi aliud obsistat, sec.Rich.in 4.dist.18. Si verò secundum, sic secundum aliquos secus est: quia ex quo vti non cęperat officio, superueniẽte excõicatione epi expirat iurisdictio: quod ꝑ hoc declarant, quia si episcopus corporaliter moreretur, aut deponeretur, antequam officialis officio suo vti posset, iurisdictio sibi ab epo cõmissa expiraret. extrà, de offi.deleg.licet.in gl. Sed ista opinio Richar. nõ placet: dicitque non esse simile quod adducunt, quia mors potestatẽ aufert, & depositio executionem potestatis in perpetuum: non autẽ excommunicatio, sed eam suspendit vsque ad tẽpus, Vnde videtur dicendum, ꝙ procedere possit, & talis absolutus ab eo, verè absolutus est. Et probari possunt, hæc extra, de offi.vic.Rom.lib.6.in tex.& in gl.

7 SEPTIMO † quæritur, q̃o faciendum sit quando causa per appellationem vel quærelam venit ad metropolitanũ, subdito dięcesani appellãte vel quærelante? Et dico, ꝙ si defertur per appellationẽ, sic distinguit in ca.venerabilibus.de sen.excom.lib. 6. §. sanè & duobus sequen. Si certum est iustã esse sententiam excommunicationis, superior iudex excommunicatũ ad excommunicatorem remittere debet, & non absoluere, nisi periculum sit in mora: vel nisi excõmunicator requisitus cũ malitiosè nollet absoluere. Si tamen absoluit, tenet absolutio, secundum gl.ibi, ver. debet. Si verò cõstet sentẽtiam esse iniustam, sine aliqua difficultate, mox debet absolui, & nõ remitti ad excõmunicatorem. Si autem dubitetur vtrum iusta sit vel iniusta, superior eam potest iuxta formã ecclesiæ relaxare, nisi deferat excommunicatori: quamquam honestius aget si deferat ei in hoc casu. Hæc ibi. Si autem talis nõ appellauit, sed superiorẽ per simplicem querelam adiuit, dicendum est secũdum gl.in c.per tuas.de sent. excõ. ꝙ ad inferiorem pro absolutione remittendus est: quem si nolit absoluere, illũ absoluet archiepiscopus.de offi.ord.ad reprimẽdã.tamen si periculum esset in mora, propter huiusmodi remissionem, ipsum statim archiepiscopus absoluet.de sent.excom. sacro. Si tamen sententiam euidenter iniustã cognosceret, declarare potest archiepiscopus subditum epi ab episcopo irrationabiliter fuisse ligatum: licet ad ipsum non appellauerit.de app.solicitudinẽ. Hæc ex gl. Nota tamen ꝙ in casu quo non est appellatum, si excõicatus deponat querelã apud superiorem de suffraganeo, vt imponatur ei pęna pro iniusta excõicatione, & suo interesse debet eum audire non autem si quęratur de illo vt relaxetur sententia, quam ille cõtra se pro alio promulgauit: qua tueri hanc causam non pertinet ad suffraganeũ, sed ad eum pro quo est sententia. Attamen si suffraganeus extra iudicium pro defensione iurium suorum, vel etiam in iudicio ex suo procedens officio, scilicet inquirendo, vel simile quid agendo, aliquem excommunicet, in hoc casu conueniendus est suffraganeus corã archiepiscopo vel eius officiali, quia ipsius interest defendere causam suam. Hæc in d.c.venerabilibus.

8 OCTAVO † quæritur, vtrũ iudex ad actũ absolutionis citare teneatur partẽ aduersam? Et dicit Pan.in c.qua fronte.de appel. ꝙ sic, ſm Doct. cõiter, cum pars aduersa ꝑtendere possit interesse: forte enim fecit expensas quas consequi debet ante absolutionem, vel huiusmodi: tenet tamen absolutio, si de facto fiat parte non vocata. Sed gl. in cap.excommunicato.11.q. 3. vr̃ limitare prædicta, quando iudex excõicauit ad instantiam partis: secus si ex officio suo. Et hoc placet Pan. Io. autem And. arguit, ꝙ absolutio non teneat, per tex. in c. Romana.§.

na.§.sententias.de app.li.6. vbi dicitur, qđ sententia excõicationis vel interdicti nulla tenus est reuocanda parte non citata. Sed Pan. concordans dicit absolutionẽ tenere parte non vocata, si fiat ab excõicatore, siue a superiore cõcurrente cũ eo ad actum iurisdictionis circa excõicatum.tex. est cũ gl.in c.cũ ab ecclesiarum.de of.or. in d. ca. venerabilibus.§.vbi.vbi habetur regula generalis, ꝙ absolutio facta à iudice suo quãtuncunq; iniusta tenet, Quando autem ab-solutio fit a iudice, ad quem deuoluitur iurisdictio solum via appellationis, vt in archiepiscopo, si ad eũ non est appellatũ, nõ valet absolutio, secus si recipiat appellationem ex probabili causa emissam.quia tunc tenet absolutio ab eo facta parte vocata, licet sit iniusta: quia hoc casu est iudex, quod etiam patet per d.§.vbi.qui propriè loquitur de iudice ad quem, vbi dicitur, ꝙ vbi superiori cõpetit de excõicatione cognoscere, absolutio quã facit, tenet, licet forsitam sit iniusta: quoniam etsi contra ius litigatoris, non tamen cõtra ius constitutionis absoluit. Si autem vult sententiam excõicationis reuocare tanquam iniustam: vel denuntiare nullam: non potest nisi partibus vocatis: & si aliter facit, reuocatio vel annullatio non tenet.& hoc casu intellige d.§. sententias.& Io.And.ibi. Et ratio est, quia hoc est quasi diffinitiue pronũtiare, & est actus iudicialis, nec sibi competit potestas, nisi prius examinauerit causam. Hec Pan.& est verum quod dicit do. Abb. quia etiam si archiepiscopus sit iudex, non tamen potest sententiam, a qua est appellatum, reuocare sine citatione partis l.de vnoquoq; , & ibi per Doct.ff.de re iu. Potest ergo solum absoluere quia absolutio est actus poenitentialis: sed reuocare sententiam excõicationis parte non citata hic non potest.cap.inter quatuor.& ibi Inn.de maio. & obe.

9 Nono † quæritur, vtrũ archiepiscopus absoluere possit litigatos sẽtẽtia canonis concilij prouincialis? Et dicit Asten.li.7. ti. 13.de mente Host. ꝙ non, sine cõsensu suffraganeorum, si canon sit factus in ꝑsona concilij: vt si dicatur. Nos conciliũ, vel nos archiepiscopus de consensu suffraganeorũ, & hoc nisi episcopi sibi cõcesserint, vel hoc ex priuilegio vel cõsuetudine habeat. arg.de tempo.ord.si archiepiscopus.& ca. sed. Potest verò per se absoluere, si statutũ sit factum ex persona archiepiscopi, vt si dicatur, Nos archiepiscopus de cõsilio fratrum nostrorum, &c. quia consilium non importat necessitatem: vt in c.cũm olim de arbit.iuncta gl. Arch. autem 17.dist.in Summa. in vtroque casu tenet quod absoluere potest non solum archiepiscopus suum subditum, sed etiam quilibet suffraganeus: q̃ talis sentẽtia est canonis: ar. ex cap. nuper. de sent.excom.& hoc tene. An autem religiosus absoluentis à sententia hominis, à qua non potest, incidat in aliqua censuram vide infrà. Excõicatio.7.excommunicatione.14. §. 8. Ab hac etiam absoluere potest simplex sacerdos in mortis articulo, modo quo suprà Absolutio.1.§.5.

RVRSVS DE ABSOLVTIONE III.§.quo minori ad modum eius.

1 *Absolutio siue à maiori, siue a minori excommunicatione, num sub conditione, qua vere conditio est, fieri possit.*

2 *Absolutionis ab excommunicatione maiori duplex modus. Et absolutionem nudo & simplici verbo fieri posse: & eam sacramentalem non esse, an verum sit.*

3 *Absolutio ab excommunicatione maiori quantum ad solemnitatem, & modum de bene esse pertinet, quot requirat. Et ibidem vnumquodque sigillatim. Et primum quid absoluendus agere debeat, & ad qua ante quam absoluatur teneatur.*

4 *Absoluendus ab excom. abs quo: & qua ratione ac forma absoluendus sit. Et quid pracipere ac facere debeat absoluens, & an si irrationabilia mãdet, ab eo appellari possit. Et sub inde absol. formul. practic.*

5 *Absolutio ab excommunicatione minori, quo ad modum, qui obseruari debet, duo habere debet nẽpe vnum respectu absoluendi, alterum respectu absoluentis. Et ibidem qua sint.*

6 *Absoluens iuxta formulas hic traditas, cum illicite excommunicato participare censeatur.*

7 *Papa ob hoc, quod excommunicatum salutat, aut eum alioqui deosculatur, num eum absoluere intelligatur. Et quid in episcopo vel alio inferiore a Papa. Et sub hac, quod in absolutione ab excommunicatione certa forma requiratur in absolutione a suspensione non aque. Et ibidem diuersitatis ratio.*

9 *Excommunicatus per Papa constitutionem, num absolutus ex eo intelligendus sit, quod constitutio reuocata sit, ac proinde absolutione non egeat. Et quid de excommunicato per inferioris Papa constitutoonem.*

9 *Absens nũ absolui ab excõmunicatione queat. Et ibi quod per procuratorem, per literas, & sine vtriusque.*

10 *Inuito num absolutionis beneficiũ impendi possit. Et ibidem, excommunicationem pœnam, esse cu ius natura non est vt voluntaria sit.*

11 *Allegatus pluribus sentẽtijs, aut vna ex diuersis causis illata, absoluendus, omnes huiusmodi sententias, aut causas num exprimere debeat. Et quod de peccatis, ob quæ irrogatæ, & contractę sunt sententię.*

12 *Allegatus a iudicibus pluribus, num ab his omnibus absolui debeat. Et si quid si petat ac vno om nium tamen supremo.*

13 *Excõicatus se ad iustitiam offerent, num aduer sario appellante, & intercedẽte ne absoluatur ab solui queat. Et ibi, quod tribus modis, cum limitatione tamen ad tertium modum.*

14 *Dubius de excommunicatione, num absolutionem petere debeat.*

25 *Excom. demortuus, qui pœnitudinis, & attritionis iudicia exhibuit, qualiter sit absoluendus. Et quid sit in cœmiterio sepultus est.*

16 *Absoluendo ab excõmunicatione, nũ pœnitentia iniungenda, & qualis. Et quid si absoluendus ob legitimum impedimentũ, ad eum se conferre nequit, abs quo absolutionẽ accipere debeat. Et quid sit legitimum impedimentum, & tunc abs quo absolui debeant remissiue.*

1 ABSOLVTIO † 3. ab excõmunicatione quo ad modũ seruandũ, vt plenius innotescat sciendum est primo, quod a nul la excõicatione maiori vel minori, potest quis sub conditione absolui: puta si satisfecerit, vel huiusmodi, quia nec talis absolutio tenet, nec taliter absolutus, est simpliciter absolutus, secũdum Veruec. de reg. iur, actus lib. 6. Et secũdũ Pan. in ca. de quibus de pab. intelligitur de conditione suspendente act. 1. quę est de futuro: siue quę pendent in futurũ; secus autem, si esset de præterito, quæ proprie non est conditio, cum acta non suspẽdat: vt baptizo te, si non es baptizatus.

1 SCIENDVM † est secũdò, pro absolutione ab excõicatione maiori quod modus eius est duplex: vnus scilicet ptinẽs ad bene esse eius, & solẽnitatẽ, de quo § sequẽ. alius pertinẽs ad eius necessitatẽ vel essentiã, sine quo scilicet nihil fit. & quo seruato tenet. Et de hoc dico quod nõ seruato modo solemni, etiã sine causa rationabili, absolutio ipsa nudo, & simplici verbo fieri potest: vt dicẽdo absoluo te ab excõicatione: aut relaxo eã, vel te: rebenedico: aut aliquid æquiualẽs cũ intẽtione absoluẽdi extrà. de reg. iur. omnis res. 50. dist. pondire. Et hoc secũdũ Rai. Guil. Ioan. et Arch. & omnes fere Doctores. vnde dicit Richar. in 4. sufficere quæcũq; verba significant remotionem excõicationis, & idem in sentẽtia dicũt Ant. de But. & Pet. de Perusio. & in S. Th. qui in. 4. dist. 18. vult absolutionem ab excõicatione non esse sacramentalem, sed magis consequi iurisdictionẽ: ideoq; verba ipsa habere efficaciã ab intentione dicentis, vbi nõ refert quibus quis verbis suã intentionẽ exprimat. Contrariũ tamẽ videtur. s. ꝙ absolutio ista nõ teneat modo solenni non seruato, qui a iure collectus est: qa forma rescripti exacta diligẽtia seruãda est, ita vt nec ordo præposteretur. c. cũ dilecta. de rescri. & alijs in glo. allegatis. Sed distinguẽs dico ista ꝓcedere, quãdo absolutio alicui ab homine cõmissa est, & sub certa forma: qa tũc absolutio nõ valet forma nõ seruata: arg. c. fi. de præb. & c. prudẽtiã. de offic. deleg. Et ratio est, omissa forma data ab homine nulla cõpetit iurisdict. vt notatur in iurib. præallegatis: & cõsequenter nõ valet actus deficiente potestate. Si verò absolutio sit cõmissa alicui de iure vel ab homine, sed simpliciter, et nõ sub aliqua forma, sufficit vti verbo absolutionis, vel relationis, aut rebenedictionis, & huiusmodi: qa sicut in excõicat. ita, et in absolutione nulla est substãtialis, & essẽtialis forma tradita a iur. s. certa & determinata: vt notatur in c. 1. de sen. exc. l. 6. & in c. 1. de iud. ad ꝙ facit. 2. q. 3. c. 1. sed sufficit per quæcũq; verba proferre id ꝙ significat verbum excõicatio. & absolutionis. Et ita tenet Gof. vt no. Pan, in c. fi. de rest. spo. & Inn. in d. c. cũ dilecta. & sic etiã intelligit dictũ Io. And. & Archi. in ca. cõperimus. 24. q. 3. & Inno. in c. cùm desideres de sent. excõicat. dicẽtiũ quod absolutio ab excõic. solo verbo facta tenet: sed peccat non seruans modũ solennẽ, nisi omittat ex causa rationabili.

3 SCIENDVM † est tertio, quod absolutio ab excõicatione maiori, quantũ ad suam solennitatẽ, & modum obseruandum de bene esse ab ipso, absoluẽte, secũdum Hostien. in Sum. quatuor requiri. ¶ Primum est, quod absoluendus ante iuret parere, mãdatis ecclesiæ: vt in c. ex tenore. de sent. excõmu. & idẽ esset si iuraret parere man-

mandatis absoluentis, ſm Arch. quod quidem Hug. limitat seruandũ in criminibus horrẽdis, vt incẽdiarij, falsarij, & hmõi, nõ autẽ in leuibus, & hoc placet Archi. & ſm Host. hoc est de substantia absolutionis: sed tñ contrarium est verum, & cõiter tenetur, de sen. excommun. cùm desideres. Vnde si omittantur, quod tamen fieri non debet, tenet absolutio, ſm Ho. Bern. & Gul. & prædictos. Et mulieres quidem indubitanter iurare debent, an autem & pueri relinquitur arbitrio epi, vt multis placet. ¶ Secundum est, quod antequam absoluatur, si excõicatus est pro notoria offensa, pręstat emendam sufficientem iuxta proprias facultates, vt in c. puero. de sent. excom. & in c. parochiauos: eo. tit. Pro contumacia verò & offensa dubia sufficit cautio iuratoria, de verborum significatione, ex parte, scilicet vbi nullæ petuntur expensæ. Sed vbi petuntur expensæ vel satisfactio dãni, absolui non debet, nisi prius satisfaciat si potest: & si non potest, absolui debet sub cautione idonea, id est, pignoratitia vel fideiussoria de satisfaciẽdo, si venerit ad pinguiorem fortunam: vt in cap. Odoardus, de solut. & in c. ex parte de verb. signific. el 2. Quam si præstare non potest, saltem præstabit iuratoriam: absolutio autem non negabitur. 26. quæst. 6. si presbyter. Et secundum Gul. talis ad petitionem aduersarij tenetur cedere bonis, quod intelligo verum in foro contentioso: sed in foro pœnitentiæ sufficit si restituat eo modo quo tenetur, de quo infra Restitutio. Tenet autem secundum eundem Gul. absolutio, si hoc secundũ non seruetur: sed peccat absoluens, ad quod facit d. c. Odoardus.

4 Tertium † est, vt absoluatur per eum qui potest, cum psalmo, orõne dominica, & alia cõsueta, & verberibus, & postea subiungatur, absoluo te, &c. vt in c. à nobis de sent. excommu. el 2. vbi tamẽ de verberib. quæ Archid. & Summa Pis. cõmemorant, mentio non sit, nisi quatenus sunt cõsueta, & cõsequenter eadem ratione seruãda qua & consueta oratio. ¶ Quartum est vt absoluens postmodũ faciat absoluto iusta & rationabilia mandata: alias posset appellare. extra, de pac. c. fi. & de app. vt debitus. Erũt autem rationabilia, si excõicatio a iure iniungatur, vt nunquam veniat contra canonẽ illum puta percussori clerici, vt numq̃ percutiat clericũ: incẽdiario ꝙ nõ incẽdat, & similia vt in d. c. ex tenore. & 24. q. 2. pessimã. Et intellige nunquam nisi in casu licito & a iure concesso: quia beneficium iuris nemini auferendum est, in auth. de nupt. §. sed hoc quod. & ff. de re iudic. l. 4. Et ita percussori clerici iniungendum est nunquã percutere, nisi ad defensionem, vel de mandato prælati, cui ẽt iniuria fieret si nõ posset mandare subdito captionem aut verbera in casu legitimo. Aliquando etiam requiritur cautio, ꝙ taliã de cætero nõ præsumat: vt c. graue. de sent. excomm. Si tamen sñia apparet iniusta, nullum mandatum fiendũ est: quia prædicta iura loquuntur solum in casibus in quibus quis verè committit delictum, propter quod fuit excõicatus. Consueuit autem ista absolutio sic practicari: vt post satisfactionem & iuramentum incipiat absoluens psalmum Miserere, & simul virgis & flagello percutiens scapulas nudas absoluendi, nisi aliter suadeat pudor honestatis: finito Psalmo subiungat, Kyrie eleyson. & Pater noster, & versic. Saluum fac. & orationem, Deus cui proprium, excepto ꝙ non dicitur, quos delictorum, sed loco huius dicitur, & hunc famulum tuum quem excõicationis catena cõstringit &c. & deinde dicat, absoluo te a vinculo excõmunicationis quam incurristi propter tale factum: & restituo te sacramentis ecclesiæ, & communioni ac vnitatis fidelium, in nomine patris &c. vel dicat formam absolutionis quam habes, infra Absolutio. 6. §. 1. & vltimo faciat mandata.

5 Sciendum † est quarto, ꝙ absolutio ab excõicatione minori, quantum ad modum quẽ seruare debet, absoluens duo debet habere: prima vnũ ex parte absoluendi: vt .s. sacerdoti proprio, id est, ei qui potest illũ absoluere a peccatis, ſm Archid. exponat causam, petens absolutionẽ: vt in ca. nuper de sent. excom. hoc tamen non necessariũ, secundo aliud ex parte absoluentis, vt absolutè absoluat: aliter absolutio non valeret, vt de maiori dictum est. Non requiritur autẽ iuratoria cautio: vt in d. c. nuper. & intellige de parendo mandatis, aut damno resarciendo: nec requiruntur verbera, aut oratio, vel quæcunque solẽnitas præter simplicem confessionẽ alioquin dictum c. nuper. non responderet tertio ibi quæsito: quæ tamen confessio non est absolute necessaria sed sufficit rem innotuisse sacerdoti, cum etiam absoluere possit inuitum, vt dicetur.

Non requiritur etiam ipsum sacerdotem non esse ligatum excommunicatione minori, sed sic ligatus potest absoluere: vt in c.duobus.eo.tit.

6 Circa † præmissa tamen consurgũt dubia multa. ¶ Primum est, vtrum absoluens secundum prædictum modum intelligatur excõicato participare illicite in p̃dictis? Et dico qđ nõ, sed potius illicitè, q̃a in spectãtibus ad aĩæ salutẽ, vel vt vulgo dr̃ in conuertendo: & consequẽter nullam sententiã excõicationis incurrit: vt in c.cum voluntate eo.tit. & 11.q.3.c.cũ excõicato, idẽ tenet Host.in ca. a nobis, el 2.de sent.excom. etiam si is, qui absoluitur, respondeat absoluenti, vel dicat Psal. Miserere, cum eod.

7 Secvndvm † vtrũ Papa excõicatũ intelligatur absoluere per hoc, q̃ eũ salutat vel osculatur, aut quocũque modo participat ei scienter? Et dico quod non, vt in c. si summus de sent.excom. in cle. & hoc intellige in dubio, q̃ si constaret, q̃ Papa ex hoc eũ haberet ꝑ absoluto, esset absolutus: q̃a Papa iuri positiuo nõ subditur: cũ sit supra illud de concess.præb.proposuit, & cõsequẽter non subijcitur formæ iuris cõis volentis, q̃ꝑ excõicatio & absolutio verbis exprimatur, sed tñ nisi Papa id expresserit, reputari non dẽt absolutus, ẜm Inn.in c.cùm olim, de priuil. ¶ Tertiũ, vtrum ep̃s vel alius inferior Papa excõicatum possit absoluere dicto modò, id est, ei participando, nullo speciali signo absolutionis expresso, cum intentione tamẽ absoluẽdi? Et dico, q̃ nõ ? sec.Inn.in d.c.cũ olim, sed oportet vti verbo aliquo denotante absolutionem, & concordat gl.in d.c.cum desideres, & est cõis opinio Doct.in eo.c. & in eadem cle. si summus & ratio est: quia subijcitur formæ iuris cõis: vt no.Pan.in d.c.cũ desideres, vnde cum in absolutione ab excõicatione aliqua forma requiratur, non obstante etiã satisfactione, requiritur absolutio: ẽt vt dicat in excom. ad tp̃s puta quousque quis satisfecerit: sed tñ in absolutione a suspensione vel interdicto, secus est, sec.Ioan. An. vt singulariter not.Pan.in c.fi.de matr. cõtra. contra inter eccl. quia si ista ferãtur ad tp̃s post illud nõ requiritur absolutio: sed sufficit si de mente iudicis constet. Et ratio inquit, diuersitatis est: quia in istis nõ req̃rit̃ certa forma, sicut in absolutione ab excõicatione hæc Pan. qui per formam certã nõ accipit determinatam: quia nulla est substãtialis & necessaria, cum diuersis verbis fieri possit absolutio, vt dictum est, sed certa ibi est idem quod aliqua. Si tamen Papa esset is, qui excõicauit ad tp̃s, post illud non requiritur absolutio, si de Pontificis voluntate constiterit: quia non subijcitur dictæ formæ, sed voluntate potest absoluere: vt dictũ est. Sed in dubio credit D.Anto. quod absolutio requiratur: quia alio non apparẽte, non videtur Papa velle vti potestate absoluta, sed ordinaria, & ita secundum iuris ordinem impendi debet absolutio.

8 Qvartvm † vtrum excõicatus per constitutionem sit absolutus ex hoc ipso quod Papa illam reuocauit, nõ indigẽs illa absolutione? Et dico quod sic, si reuocãdo dixit quod eã vult haberi pro non facta: quia ẜm gl.in c.non debet de consanguin.& affinit. & gl.in clem.vnica, de immu. eccles. super verbo, infectis; tanta est authoritas Papæ, quod tollere potest constitutionem ẽt ratione præteriti effectus: ita quod in tali casu talis obsolutione non indigebit, & gl.in d.ver.infectis dicit, quod Papa in his, q̃ sũt iuris positiui hẽt potestatem reuocãdi ex tunc, i. sic quod retro trahantur, quæ gl.sec. Zab.non inuenitur alibi, & ei cõcordat Panor.dicens ex hoc, quod illegitimus ꝑ Papã legitimari potest, sic, quod habeatur ꝑ legitimo ex tunc. i. retrotrahatur ẽt quo ad honores seculares. Si aũt Papa talem constitutionem reuocat simpliciter, non reuocatur effectus iam causatus: nec vr̃ approbatus actus exercitus contra illã: vnde excõicatus absolutione indigebit. Non est autem simile de prælatis inferioribus, quia illud quod dictum est, potest Papa de plenitudine potestatis, vt innuit gl. prædicta dicens: Vide quanta est authoritas Papæ, plenitudo aũt illa non est in alijs p̃latis qui assumpti sunt in partem solicitudinis, vnde si episcopus dicat excõicationem episcopalem se velle habere pro non facta, excommunicatus per illam non esset absolutus.

9 Qvintvm † an absens ab excõicatione possit absolui? Et dico, quod sic per procuratorem: sec.Io.And.in c.qui ad agendũ, de proc.li.6.& Arch.in c.eos qui de sent. exc. lib.6.& Spe.tit.de procur. quod ẜm Inn.in c.cum desideres, de sen. ex comm. est vtrũ quando subest iusta cã quod non sic intelligo quasi deficiente iusta causa, nõ teneat absolutio, sed quia ex aliqua parte vel ex vtraque incidit peccatum. Et similiter potest

test

test absolui per literas, ſm Ricb. in 4. di. 18. & est tex. in c. quanto 2. q. 5. Erit autē abſolutus quando literas receperit niſi aliter cōſtet de mente abſoluētis. Et ſimiliter tenet abſolutio abſentis ſine procuratore & literis, quātū pertinet ad forū aīæ, ſicut cōſueuerunt confirmatores electos abſoluere ante confirmationē, quia totū depēdet ex intētione abſoluentis, vt dictū eſt, & ſi non requiritur præſentia animi ſeu voluntatis, vt ſtatim dicetur, multo minus requiritur præſentia corporis, & ſi abſolui pōt mortuus, cuius anima eſt in purgatorio, multo magis viuus. ¶Vnde abſolutio generalis facta in c. religioſorum, extenditur ad abſentes, ſi id prælatus intendat, vt debet, etiam ſi non faciant quod ille iniungit, quia etiam inuitus & contradicens poteſt abſolui, & multo magis volens, quamuis negligens.

10 SEXTVM, † vtrum abſolui poſſit inuitus? Et dico de hoc fuiſſe Theologorum opiniones varia, in 4. diſt. 18. & Canoniſtarum in c. ab excōicatio, de reſcr. & c. ſignificaſti. de eo qui dux. in vxor. & in c. 1. de ſent. excō. li. 6. Vnde S. Th. ibi dicit hoc eſſe poſſibile, quod Rich. verū dicit, quantū ad ſententiā hominis, non aūt iuris, quia illa eſt aliquo modo voluntaria, dū quis volūtarie incidit in canonem. Sed ratio S. Tho. concludit de vtraque ſi loquamur de poſſe abſoluto: qa inquit, excōicatio eſt pœna, de cuius rōne non eſt, quod ſit voluntaria, vnde non depēdet a voluntate puniti, ſed punientis, qui. ſ. ſicut eam ſua voluntate infert homini, aut per ſtatutum annectit alicui facto, ita etiā & remouet. Si verò loquamur de poſſe circunſtantionato, id eſt, irreprehenſibili, qđ. ſ. idem eſt quod debere, ſic nō eſt hoc poſſibile, niſi ex cauſa rationabili, puta quia expedit ſaluti excōicati, q ex hoc fit prior, vel communicari, cui participandi excōicato neceſſitas incumbit. Quod not. Pan. in c. apoſtolicæ, de excep. dicens, quod vbi ex abſolutione imminet vtilitas eccleſiæ, vel ſi non abſoluitur reus, eccleſiæ ordinatio impeditur, tunc abſoluendus eſt etiam inuitus, vt dicit ipſe c. veniens, el 2. de teſt. Et S. Tho. ſubiungit, quod etiam manente contumacia, poteſt quis excommunicationem iuſtè latam diſcretè relaxare, ſi videat ſaluti illius expedire, & conſentit Alberi.

11 SEPTIMVM, † vtrū ligatus pluribus ſentētijs, vel vna ex diuerſis cauſis, teneat omnes cauſas exprimere? Et dico ſm Pan. in c. cū pro cauſa de ſen. exc. quod ſi eſt ligatus pluribus ſentētijs, nō tenet abſolutio, cauſis omnibus non expreſſis, quia eſt ſurreptitia, & ſuperior abſoluere nō intēdebat, niſi pro cauſa expreſſa. arg. optimū in c. offic. de ſen. exc. & i c. ex parte, de off. ord. & hoc niſi petiuiſſet ac obtinuiſſet abſolutionem generalem ab omnibus, quia licet fieri non debeat niſi facta expreſſione ſpeciali, tamē facta tenet, quod ego verū intelligo, niſi doloſè ſubticeret vnā, loquēdo ī foro aīæ, quia tunc ſm Ric. in 4. diſt. 18. abſolutio eſt inanis. de ſen. exc. cū pro cauſa & c. officij. Hoc idē eſt in foro iudiciario, ſm Pan. in d. c. cum pro cauſa. col. 2. ibi no. bene glo. 27. in illis verbis, dūmodo exprimat ſeriē facti. Sed Fel. referendo S. Th. in 4. ſen. di. 18. q. 2. ar. 5. dicit hoc habere locū, qn̄ quis erat excōicatus pluribus excōicationibus ab eodem iudice, quia abſolutus ab vna, intelligitur, inquit S. Th. abſolutus ab omnibus niſi contrariū exprimatur, ſecus ſi a diuerſis, & de hoc eſt gl. in c. ſunt plures, in verbo, de omnibus, de pœn. diſt. 3. Si vero excōicatio fuit vna, & cauſæ plures, aut vna cauſa ſola per ſe ſufficit, & tunc tenet abſolutio, ſi illa cauſa exprimatur. arg. c. ſuper literis, de reſcr. ſi vero plures cauſæ per ſe ſufficiunt, vt quia plures clericos percuſſit, vel pluries eundem temporibus interpolatis, oēs cauſas debet exprimere ſm Piſanū, & vna abſolutio ſufficit pro omnibus: aliter eſt ſurreptitia abſolutio. Et ſi exprimit vnā cām tm̄, & deinde obtinet abſolutionē generalē, valet: modo fraus non interueniat, maximè ſi cauſas tacitas exprimit in generali, dicēs ſe plures talia feciſſe. Si vero nulla cauſa per ſe ſufficit, ſed oēs ſimul, tūc ſm Pan. vbi. ſ. non tenet abſolutio, niſi omnib. expreſſis. Cuius ratio eſſe poteſt ſi tamē dubitabilis eſt iſte caſus, quia vna expreſſa, vel omnibus præter vnam, non eſt expreſſa cauſa ſufficiens ſnīæ, & conſequēter iudex non iudicat iſtum ligatū, & conſequenter nec abſoluere intendit. Si tamē eo caſu intēderet abſoluere ad cautela, eſt abſolutus, cū abſolutio ab abſoluētis volūtate depēdeat. Cū oībus tū prædictis intellige quod ſi de abſoluentis voluntate conſtaret, tenet abſolutio etiā nullo expreſſa cā, ſi de ipſis excōicationibus loquamur: ſecus de peccatis quibus contrahūtur, quæ omnia oportet ſpecialiter expreſſa.

12 OCTAVVM, † vtrum ligatus a pluribus

iudicib. debeat à pluribus absolui?Et dico. quod sic,& semper vitari debet, quousque sit ab omnib. absolutus,vel ab vno,cui omnem absolutionem mandaret,secundũ not. per doc.in c.officij.de sen.exc.aut secundũ Rich.nisi absoluat vnus omniũ superior.Et intellige,quod petens absolutionem ab vno iudice pro vna causa,debet tamen alias exprimere:vt patet in d.c.officij.

13 Nonvm,† vtrum absolui debeat excõicatus offerens se ad iustitiã appellante adversario ne absoluatur? Et dico ꝙ absolui põt in triplici casu.Primò si excõicator recognoscit errorẽ suæ excõicationis:quia illũ dẽt reuocare appellatione non obstante.de sen.exc.ex sacramẽto. Secundo,si de errore dubitat,& reus p̃stat cautionem de parendo iuri, vt ibi:sed caueat iudex ne fingat errorẽ in præiudicium partis.Tertio,si nec agnoscit errorẽ,nec dubitat ꝑ eo,& tñ reus petit absolui:& de parẽdo iuri cautio idonea p̃statur,c.qua fronte, de app. Fallit hoc qñ excõicatus absolutionem petit ad cautelã,dicens sñiam fuisse dubiã, aut falsam aut nullã,quia si aduersarius dicat eum pro manifesta ostensa excõicatũ, & intra terminũ octo dierum probet: absolui non potest reus , nisi prius sufficientem præstet emẽdã.de sen.excom.solet.6. & facit c. Odoardus,de sol.& quod ibi no. Si vero non probet absoluetur cum iuratoria cautione vt in d.c.solet.Si vero excommunicatus impetret absolutionem aduersario sciẽte sed non contradicente , neque aliquid petente,postea conqueri non valebit,quia remisisse videtur.de sen.& re iud. quamuis.

14 Decimvm,† vtrum dubitãs de excõicatione,petere dẽat absolutionẽ?Et dico,q̃d sic , si habet absoluẽs cõmoditatẽ & nullũ sibi inde præiudicium generatur:qa in dubijs tutior pars est eligenda de spon. iuuenis.Si vero non habet illã commoditatem, aut sibi inde p̄iudicium generatur ab aduersario,aut a propria passione quia .s. assentiando scrupulis fit scrupulosior, & inquietior tũc si dubitatio est leuis aut scrupulosa,deponat eã ad consilium boni viri: quia absolutionẽ petere non tenetur, arg. de sent.excom.c.inquisitioni.Item quia dubius consulens peritos,laborat ignorantia inuincibili , quæ peccatum excusat, ſm S. Tho.2.dist.22.& 4.dist.9.& 12.qu.7.Sexto, quod maximè verũ est in scrupulosis, quia in re propria sunt sine iudicio de particulari eligibili, propter vehementiam passionis timoris. Si verò eã deponere , aut non vult,aut non potest,vel etiã si dubitatio sit probabilis habenti iudicium sanum , debet absolutionem petere ratione iam dicta, & arg.in eo.c.inquisitioni. Idem per omnia dico in eo,qui dubitat de peccato.

15 Vndecimvm,† vtrum,& qualiter mortuus absoluendus sit, qui signa cõtritionis ostendens euidentia,excommunicatus decessit?Et dico , quod absoluendus est iuxta dicta supra. Absolutio prima §.5.& hoc modo, quia scilicet si est sepultus in cœmeterio,non exhumabitur:si vero alibi , exhumabitur,& corpus,vel sepulchrum verberabitur cum Psal.& oratione dominica, & alia consueta,sicut circa viuos fieri consueuit.de sent.ex comm.a nobis , el 2. Sed intellige , quod si extra cœmiterium sepultus est,non verberabitur sepulchrũ secundum,id est,sacrum,sed primum id est prophanum,quia prius debet absolui, quam sepeliri , cum excommunicati careant ecclesiastica sepultura,vt Excommunicatio. 3,§. 2. Ad quid autem circa hoc teneatur hæres,infra Hæres,2.§.9.

16 Dvodecimvm,† vtrum in absolutione ab excõicatione aliqua , & qualis pęnitentia iniungenda sit?Et dico,quod in triplici casu iniungitur.Primo,quando absoluẽdus erat excõicatus ratione damni:quia peccat absoluens,nisi prius satisfecerit, si potest , iuxta dicta supra,in hoc ti.§. 2. si tamẽ absoluitur,absolutus est,secundũ Veruec.Secundum,quando iniecerat manum violẽtam in clericum:pro qua re satisfactio pecuniaria solet imponi , quæ quidem applicabitur monasterio,si percussus fuerit monachus,aut conuersus:ar.12.q.1.non dicatis & de statu monach. cũ ad monasteriũ , primo responso,vel ipsi percusso , si fuerit clericus seculari , nisi in ecclesia contumeliam fuerit propulsatus, quia tunc ecclesia agere potuit pro iniuria.Instit. de iniu. §.si communi seruo,& sic etiam ecclesiæ satisfiet Consentit Gof.& Host. Tertio, quãdo absoluendus a sentẽtia Canonis,vel hominis habet periculum mortis,vel aliud legitimũ impedimentum recurrendi ad illum , a quo fuerat de iure absoluendus,quia iniũgendum est ei,vt cessante periculo,vel impedimẽto,se præsentet illi,recepturus eius mandatum,& satisfacturus vt oportet.sed intellige, nisi impedimentum sit perpetuũ, secun-

fec.Inn.in c.q̃uis.de ſen.excõ.& niſi excõicatus ſit puer,id eſt.inf.14.annum : vt patet in eo.c.Quod ſi ſe non præſentet,q̃ cito cõmode poteſt, reincidit in eandem, ſicut & abſoluti a ſede Apoſtolica,vel eius legatis, quibus iniungitur, vt ordinario vel alij ſe præſentent pro pęnitentia, & ſatisfaciant iniuriatis,niſi hoc faciant, q̃ citius commode poterũt de ſen.excom.c.eos.lib.6.Et ibi hoc extẽditur ad quemcunque abſolutum cum onere ſe præſentandi, vel ſatisfaciendi alicui,ſiue ſententia fuerit iuris, ſiue hõminis,de quo dicunt infra.Excommunicatio.8.Quid autem ſit legitimum impedimẽtum,exemplificat Ioan.And. in ca. religioſo.de ſent.excom.lib.6.vt ſi quis eſt in mortis articulo,vel æger aut debilis,vel habẽs inimicitias capitales,vel huiuſmodi,vide titu.ſeq.§.1.dubio.15.A quo etiam abſoluatur,habens tale impedimentum,habes quãtum ad periculum mortis,ſupra Abſolutio in primo.§.5.quantũ vero,ad alia impedimenta,epiſcopus eſt requirendus,vt no.Innoc.& ſequitur Pan.in c.de cætero de ſenten.excomm.& ſi ad eum mittere non poteſt:ſecundum Inno.in c.1. de ſent. excom. ſacerdos proprius abſoluet. Et hæc locum habent, in excommunicatione tam iuris, quam hominis,vt in d.c.eot.

RVRSVS DE ABSOLVTIONE ab excommunicatione quarto ſpecialius,ſcilicet percuſſorum clerici.

1 *Iniuriam,vt tres ſunt forma, ac ſpecies, ita tribus modis contingit quempiam ex clericorum percuſſione excommunicationẽ contrahere. Et quis in vnaquaque ſpecie abſoluat. Et ibidem, quid vnaquaque iniuriarum ſpecies pulcherrime exẽplis plana ſit.*

2 *Exceſſus notorius, qua ratione enormis dicatur Vbi in hoc regula traditur ex Pano. vna : alia ab Aſtenſi.*

3 *Incidentes in excommunicationem ob manum violentam in clericum iniectionem, a ſolo Papa abſolutionem conſequuntur. Fallit modis 17. de quibus hic ex ordine, vt perſonarum ſpecies 17. ſunt, quæ ab hoc priuilegij beneficio, aut iuſta ratione aliqua eximuntur.*

4 *Clauſula ceſſante impedimento, qualiter accipiẽda ſit, & qualiter reſoluenda. Et impedimenti appellatione quid contineatur.*

5 *Excommunicatos ob iniuriarum clericis illationem inferior epiſcopo, habens velut authoritatem epiſcopalem, pro leui, ac mediocri iniuria num ſicut epiſcopus abſoluere poſſit.*

6 *Abſoluere qui poſſunt, num abſolutionem alij demandare poſſint.*

7 *Abſolutus cum mandato ſe Apoſtolico præſentandi, ſi interim ſedes vacet, num poſſit differre, dum ſedi Apoſto prouiſum fuerit. Et quid in alio excommunicationis genere, num qui Papam adire nequit, ab Epiſcopo abſolui poſſit.*

8 *Officialis clericum feriens, ab excommunicationem incurrat Abs quo abſoluatur. Et quis officialis nomine intelligendus ſit.*

9 *Delicioſi, num ex eorum ſint numero qui perpetuo dicũtur excuſari impedimento, vt huius gratia præſentandi ſe apoſt. curiæ mandatum iniungi nequeat. Et qui de his qui, ſui iuris non ſunt. Et ſub hac, quid de marito vxorem in fraudem feriente. Et an dicatur non ſui iuris.*

9 *Edictum de ſe curiæ præſentando, prohibitorum eſſe & ad omnes porrigi, niſi ſpeciatim exempti ſint. Et an ſimili de coniuge vir excipiatur, & libertus in ſimili de ſeruo. Item an ius priuilegiatum ad ſimile porrigatur.*

1 ABSOLVTIO † quarto ſpecialius: ſcilicet ab excõicatione,in quamque incl dit ex clerici percuſſione, cuius abſolutio Papæ reſeruatur,vt in c.ſi quis ſuadẽte. 17. q.4.nunc conſideranda eſt. Vt autẽ ſciatur quando à Papa,& quando ab epõ, vel alio petenda ſit hæc abſolutio, conſiderandum eſt primo,quod cum ſec.Ioan.And.& Pan. in c.peruenit.de ſent.excom. tres ſint ſpecies iniuriæ leuis ſcilicet, mediocris, & enormis,ep̃s ab huiuſmodi excõicatione, p leui iniuria põt abſoluere omnes iure ſuo, authoritate d.c.peruenit,pro mediocri aũt abſoluere non põt,niſi priuilegiatos,de q̃bus inf. pro enormi vero regulariter non abſoluit,niſi in neceſſitate,vel vbi ſibi ſpecifice cõmittitur,hæc ex illis . Sed intellige de priuilegiatis pp cõditionẽ perſonę,vel circunſtantiam facti alleuiatiuam,non autẽ de priuilegiatis propter exceſſus exilitatem ſeu modicitatẽ vt inf.de leuiter percutiente dicetur §.3.Leuis iniuria ſec. Aſten. exẽpli gratia eſt,ſi quis malo aĩo ſuper clerico manum ponat,aut accipiat eum p veſtes,vel habenas,quod intelligi debet,ſi is, q talia infert,eſt ſuperior,aut par,aut quaſi par,in mũdana reputatione: ſed q̃a in his generalis regula dari non poteſt,ideo dicit Pan.vbi ſupra,& in c.cũ illorum eo. tit. q̃d leuis iniuria eſt iudicis,id eſt,abſoluẽtis arbitrio iudicanda,ex varijs circunſtantijs pſonarũ,locorũ & tẽporum : quia ſi clerico publice miniſtrãti,quis leuiter manus inie-

terit, non erit iniuria leuis, quę aliàs fuisset leuis: & quædam est leuis illata puero, vel ĩ dorso, aut manu, vel baculo, aut in oculo q̃ non esset leuis illata seni, vel in facie, vel pugno, aut ense, vel ĩ publico. Enormis aũt exẽpli gr̃a, vt patet ex c. cũ illorũ: de sent. excom. est, cũ venitur ad mutilationẽ membri: qua .s. membrum impeditur ab officio suo, & a fortiori ad truncationẽ, quæ est ab scissio totalis, vel ad sanguinis effusionem: quod .s. abundantiam sonat. & hoc per notabilẽ, vulnus, & aliunde, quam ex mẽbro, vnde leuiter fluit: vel si in ep̃m, aut in propriũ abbatẽ manus iniecta sit, adde vel in eius locũ tenentem ſm Io. An. & Pe. de. Peru. Sed quia ẽt in huiusmodi est variatio, & sine sanguine potest esse enormis iniuria: vt in c. vnico. de consec. eccle. lib. 6. imo & mortalis, ideo ſm eundem Pan. hæc iniuria iudicis arbitrio pensanda est: quia, inquit, ex quo ep̃o, & abbati conceditur certis casibus absolutio cognoscere possunt, ad eorũ sit iurisd. arg. in c. super literis, de rescriptis, & in l. fi. quis ex aliena, ff. de iudi. sed caueant, inquit, sibi, ne leuem dicant, vbi est enormis. Idem ẽt sentit Pisa. scilicet ꝙ iudicis, vel boni viri sit hæc iniuria arbitrio iudicanda, ex circunstantijs locorũ tẽporũ, & p̃sonarũ, vt Insti. de iniur. §. atrox. Et idẽ sentit Host. in qualibet iniuria, allegãs extrauagantẽ, per lectis. Et adde sec. Io. An. in c. cũ illorum, eo. tit. ꝙ enormis iniuria est si percussio fit in theatro, vel foro, vel in cõspectu iudicis: multo fortius, si q̃s in cęmiterio, vel dormitorio vulneretur, seu alias verberetur. Et hæc omnia eliciuntur ex d. §. atrox. vbi dr̃: Atrox iniuria æstimat̃, vel ex facto: veluti, si quis ab aliquo vulneratus fuerit, vel fustibus cęsus, vel ex loco: veluti, si cui ĩ theatro, vel foro, vel ĩ cõspectu p̃toris iniuria facta sit, vel ex p̃sona: veluti, si magistratus iniuriã passus sit: vel senatori ab humili p̃sona iniuria facta sit: aut si parẽti patronoq; fiat a liberis, vel libertis, nonnunq̃, ẽt locus vulneris atrocẽ iniuriã facit, veluti, si in oculo quis percussus fuerit. Hæc ibi. vbi gl. in verbo oculo, addi. vel in ore. Mediocris aũt dr̃, quæ inter leuẽ, & enormem est media: de qua necessario cognoscit is, q. & de extremis: vnde ſm eundẽ iudicis arbitrio p̃sat̃. Cui cõsẽtit Host. dicens ꝙ iudiciũ de leui, & enormi iniuria totũ arbitrio cõmittitur ep̃i. & intellige ẽt simplicis confessoris, q̃n habet absoluendi auctoritatem a Papa vel episcopo q̃a tũc hẽt iurisdictionẽ ex commissione: vnde Pisanus totum tribuit arbitrio boni viri, qui etiam potest esse non iudex: quod verũ est in foro animę, vel ẽt iudice dubitante in foro causarum. Aduertendum est tñ quod cũ medium naturam sapiat extremorum, & vtriusque nomen subinduat, respectu alterius: vt patet v. Phy. ideo iniuria mediocris aliquando appellatur grauis. quia .s. maior est leui: vnde sec. Mona. inter enormem & leuem est media, quæ grauis, dicitur: aliquã do vero dicitur leuis, scilicet respectu ipsius enormis, quæ dicitur grauis, sicut & p̃cutiens enormiter, dicitur percutere grauiter: vt in d. c. si vero. vnde etiam sec. Host. Rodo. & Mon. grauis iniuria dicitur, quando vulnus illatum requirit medicamen chirurgiæ, vel emplastri, & huiusmodi, vbi grauis sumitur pro enormi.

2 Ex † his Pan. in d. c. cũ illorũ, elicit regulã singularẽ, scilicet q̃d excessus notorius dicitur enormis ratione notorietatis: quia percussus in platea, vel theatro, vel eccl̃a dicitur atrociter iniuriatus: ideo inquit, episcopus, qui scilicet inferẽtẽ clerico iniuriã leuẽ, suo iure potest absoluere. vt idem dicit in d. c. peruenit, nõ põt absoluere a notoria, quia leuis dici non potest, hæc Pano. imò etiam vr̃, quod pro tali iniuria absoluere non possit, ẽt priuilegiatos, quos põt absoluere pro mediocri: quia ista est enormis. Astẽ. etiam regulam facit, quod vbi ex tali iniectione manuum scandalum generatur, efficitur iniuria grauis, i. enormis, & idẽ secundum Host. dicendum est quoties inferior & subditus in superiorem manus iniecerit: sed tamen in omnibus dictis, & dicendis exemplis semper tene, quod in omnibus oportet interuenire boni viri arbitramentum, propter varias circumstantias.

3 SCIENDVM † est secũdò, circa absolutionem ab huiusmodi excommunicatione, ꝙ personæ quædam dicuntur priuilegiatæ: & sunt nu. 17. de quibus Pan. in d. c. cum illorum, sic dicit: Nota ex textu regulã. quod incidentes in excommunicatione pro violentes manuum iniectione in clericum a solo Papa absolutionem consequi possunt, quæ regula originaliter habetur in c. si q̃s suadẽte. 17. q. 4. Fallit aũt in multis casibus, quæ istis versiculis cõtinent̃. Regula, mors, sexus, hostis, puer, officialis, Deliciosus, inopes, eger, senexque sodalis, Ianitor, ad

strictus, dubius causæ leuis ictus. Debiles ab
solui sine sũmo merẽtur. Sunt ergo 17. ca-
sus. in quibus citra sedẽ Apo. hmõi absolui
possunt. x Primus est si regularis verberet
regularẽ: dummodo excessus non fuerit e-
normis q̃a absoluitur a suo abbate, vt in c.
monachi. de sen. exc. & in c. cũ illorũ eo. tit.
Et sec. Pan. in d. c. cũ illorũ. & idẽ est de prio
re, vel ꝑposito, vel quocunq; nominetur, q̃
est loco abbatis, quia. s. monasteriũ non ha
bet abbatem, sed priorem vel ꝑpositũ, vn-
de textus vtitur verbo generali, dicẽs, eo-
rũ prælatus, & sec. Sum. Conf. idem est de
priore cõuentuali ordinis prædicatorũ, &
guardiano ordinis minorũ, & omni priore
conuẽtuali nõ habente super se maiorẽ in
eodẽ cõuẽtu, sed intelligo de canonicè ele
cto, q̃ solus in religione dr̃ prælatus: vt in-
nuit Archid. & de hoc inf. tit. Prælatus. ex-
tenditur ẽt hoc ad magistrũ, & fratres ho-
spitalis sancti Ioan. Ierosolymitani: vt in c.
canonica de sen. exc. qui subditos suos ab
hac sñia põt absoluere si sit sacerdos. Non
aũt extenditur sec. Host. ad priorẽ templa
riorũ, de quibus. s. simile videbatur: q̃a in-
quit, licet ius cõe debeat extẽdi per identi
tatẽ rationis, secus tñ est in iure priuilegia-
to, licet gl. teneat contrariũ in d. c. cũ illo-
rũ. Non extenditur ẽt sec. Pan. ad priorem
trium, vel quatuor, q̃ instituitur, & remoue
tur ad arbitriũ superiorum. Idẽ autẽ esset,
si regularis percuteret secularẽ: vt in c. re-
ligioso. eo. tit. li. 6. Et intelligẽ ẽm Pan. siue
inciderint ante, siue post ingressum religio
nis. ¶ Secundus casus est in mortis art. 14. q.
4. si quis ex. de sen. exc. non dubiũ, & de hoc
dictũ est supra. Absol. 1. §. 5. ¶ Tertius est in
mulieribus: vt in c. mulieres, de sen. exc. nõ
distinguendo sec. Doc. quales sint, fortes
scilicet an debiles, viduæ aut maritatæ diui
tes aut pauperes, & huiusmodi, neque qua
liter percusserint, leuiter, mediocriter, vel
atrociter. Sed tñ dicit Veruec. ꝙ licet eps
mulieres posset absoluere, ẽt si atrociter
percusserint: expedit tñ, vt mittant̃ ad cu-
riã, si sũt fortes, & atrocitatis magnę & nul
li fiat præiudicium. Ex his autem sequitur,
ꝙ sunt priuilegiatæ nõ solũ quia aliqñ nõ
sunt sui iuris, sed ẽt quia sunt mulieres, q̃-
bus vagari non expedit. Et qđ de mulieri-
bus dr̃, maximè in monialib. locum habet:
vt in c. de monialibus. eo. tit. quæ etiã dici
possunt contineri primo casu, cùm sint re-
gulares, siue religiosæ: quas ẽt Pan. in d. ca.
de monialibus, notat ab epo posse absolui
etiam pro enormi iniuria, ex quo Papa e-
normitatẽ sibi nõ reseruauit, sicut reserua
uit in monachis. Ratio est ne moniales ha-
beãt causam se inuerecũdè miscẽdi cętibus
virorũ. Sed tñ notandũ est circa mulieres, s.
laicas, quod ẽm Veru. si mulier esset incen-
diaria sacri loci, vel falsatrix literarum Pa-
pæ mittẽda esset ad curiam, quia non inue-
niuntur iura parcere mulieribus in hac par
te & huius causa est, inquit fortè, quia hu-
iusmodi crimina non cõmittuntur ex subi
to impetu: vt aliquãdo iniectio manuũ: sed
ꝑ excogitatã malitiam. Sed tñ intelligo, ꝙ
si impotens sit ad eundum: vel hẽat aliud le
gitimũ impedimentũ absoluetur, iuxta no
tata inf. §. 3. dubio 4. Notandũ est ẽt circa
moniales, ꝙ eas absoluere potest eps, etiã
si sint exemptæ, ẽm gl. in d. ca. de monialib.
vbi Pan. dicit, ꝙ hanc gl. sequuntur cõiter
Doctores, quod verum dico, nisi in priuile-
gio exemptionis aliter caueatur. Dicit ẽt,
ꝙ imminet dubium de sororibus mendi-
cantium, an eorum generalis, qui super eas
habet auctoritatem quasi episcopalem, eas
in hoc possit absoluere? & videtur ei: quòd
non: quia cùm hoc sit indultum episcopo
ratione dignitatis, non licet inferioribus
hoc attentare, sed hoc etiam dico verum,
nisi aliter per priuilegia caueatur. ¶ Quar-
tus est, in habente hostem. i. capitales ini-
micitias: vt in c. de cætero. & in c. ea nosci-
tur. de sen. excomm. ẽt si eas haberet ex cul
pa sua. l. nec timore. ff. quod met. cau. & ex-
tra, de spon. veniens sed de ista excusatio-
ne, an. s. iste sine periculo possit Romã, adi-
re, necne: stabitur arbitrio boni viri ff. de
verb. obli. l. continuus §. cũ ita & de voto,
qđ sup ꝑ his. ¶ Quintus est, in puero impube
re. de sen. excõ. c. j. & c. q̃uis, s. si sit doli ca-
pax. i. circa septenniũ: quia aliter nõ incide
ret ẽt si post pubertatẽ postulat, se absolui
eo. tit. c. fi. Hoc autem Summa Angelica ex-
tẽdit ad iuuenes vniuersaliter: siue sint sui
iuris, siue nõ, siue diuites, siue non: quia eo-
rũ itineratio periculosa est. Sed de hoc dic
iuxta notanda in casu 15. Et adde ẽm P. de
Pal. in 4. Sententiarum, quod pueri, & mu-
lieres probabiliter ignorantes iura positi-
ua sciẽtes, hunc esse clericũ, sed non sciẽtes
nec scire debentes pęnam canonis, si quis
suadente, non peccat quidem, quia nesciũt
canonẽ: nihilominus, quia faciunt contra
legẽ naturæ, simul pęna eius, & pęnã posi-

tiuæ legit incurrũt.¶ Sextus eſt in officiali,
ꝗ arcẽdo turã caſu,ſed non ſupple ſine ali-
quali culpa clericũ ꝑcuſſit. vt in c.ſi verò.
el 1.de ſen excom.ſi tñ grauiter læſerit,nõ
abſoluitur,niſi per Papã,vt ibi.¶ Septimus
eſt in multum potenti,& delicato, ꝗ ad cu
riam accedere non poſſet:vt in c.mulieres.
eo.ti.de quo textus dicit, ꝙ ſi Papam adire
non poteſt,prius indicetur Papæ negotiũ :
& ſm conſilium eius puniatur.& glo.dicit,
qđ an ire poſſit,eps arbitrabitur:&,ſi peri-
culũ eſt in mora, abſoluet eũ accepta cau-
tione,ꝙ parebit Papæ conſilio vel reſpon-
ſo.¶ Octauus eſt,in paupere:vt in ca. ꝙ de
his.e.ti.& c.quamuis.ſed in d.c.ea noſcitur.
Pan.de mente Io.And.hic notat habere lo-
cũ in paupere non mendicante, ſed viuen-
te ex ſuo artificio,& ẽt in ſolito mendica-
re, ſi eũdo prouidere ex mendicitate non
poteſt ſibi,& vxori nõ autem in eo, qui po
teſt ire,& mendicãdo ſibi prouidere, ſicut
in loco ſuæ manſionis,ſed puto, qđ in his
bonus vir arbitretur.¶ Nonus eſt,in ægro-
tante.vt in d.c.quod de his,quod dir. intelli
git,ſi ſit infirmus incurabiliter,vel pericu-
loſè,vel morbo longo,licet tꝑali,& ex iti-
nere timetur acceleratio mortis imò ſm
Inn.etiam ſi nõ immineat periculum mor-
tis:vt in podagra,vel febre quartana. ¶ De
cimus eſt,in ſene,& valetudinario, vt in d.
c.ea noſcitur,& in d.c.quamuis,& ſm Inn.
de Saxo.quo ad generationẽ legalem , &
poteſtatem adoptandi, dr̃ ſenex maior 60.
annorum.ff.de adop.l.ſi paterfa.ſed quo ad
excuſationẽ munerũ perſonaliũ maior 70.
anno.C.qui ætate.l.fi.lib.10.iuncta.l.2.§. fi.
ff.de decur.& conſequẽter ſm aliquos ma-
ior 70.anno.excuſabitur ab itinere,etiam
ſi ſit fortis:maxime,quia ab inde ſupra ho-
mo iã non eſt in ſenectute,ſed in ſenio. ſm
gl.in prooemio 6. Vel dr̃ ſenex in propoſi-
to:quia ratione ætatis iudicio boni viri,ma
ximè epi, periculoſè tale iter aggredere-
tur.Et licet fortis videretur:tñ ſm Inn.ab-
ſolueretur,quia periculoſum eſt ſenẽ profi
ciſci Valetudinarius autem dictus eſt a va-
letudine,quæ ſm gl.1.d.l. ſi paterfa. in hoc
diſtat a morbo:quia valetudo perpetua eſt
morbus tꝑalis.Et intellige,ꝙ cùm duplici-
ter dicatur ægritudo perpetua,id eſt,durãs
vſque ad mortem .ſ. vel quia eſt mortalis ,
etiam ſi repente occidatur vel quia incurá
bilis tantum,& non mortalis ſecundo mo
do valetudo eſt ꝑpetua. ¶ Vndecimus eſt ,
in ſodalibus.i.clericis viuentibus in cõi, &
ſub vno tecto dormientibus,& in eadẽ do-
mo veſcentib. vt in c.qm̃.de vita & honeſt.
cler.quod exponitur,quando ſimul viuunt
in aliquo collegio:ſed tñ hic ſm Pan. exci-
pitur atrox iniuria , ſicut & in monachis.
¶ Duodecimus eſt,in ianitore, vel oſtiario,
qui ꝑ̃textu ſui officij clericũ non grauiter
percuſſit:vt in d.c.ſi vero ſed iſte caſus, ꝗ à
Sũmiſtis & Pan.in dictis verſibus diſtingui
tur a caſu ſexto,de officiali, in hoc ab illo
diſtinguitur: ꝗa ibi ꝑcuſſio eſt caſualis: hic
vero intenta,& animo iniuriandi : vt dicit
gl.ꝙ ex hoc notatur:quia textus dicit,ma-
lignatus.Ex quo ẽt dr̃, ꝙ neceſſario danda
eſt iniuria media inter leuem & grauẽ,ſiue
atrocem:quia ſi iſte percuſſiſſet grauiter,ꝑ
epm̃ abſolui non poſſet:vt patet,in textu ſi
autem leuiter,iam non eſſet priuilegiatus,
inquantum oſtiarius, cũ abſolutio ex leui
iniuria ſit priuilegium omnibus cõe niſi of
ficiali,cui iniuria đ ſe leuis eſt grauis.¶Ter
tiusdecimus eſt in aſtricto, ſcilicet alterius
poteſtati,qui non eſt ſui iuris: vt ſeruus nõ
quidem famulus,ſed qui eſt ſeruilis condi-
tionis,vt Chriſtianus:cũ infidelis non ſit ex
cõicationis capax : & ſimiliter filiusfami-
lias,vt in c.mulieres,& in c.relatũ, de ſent.
excom. ¶ Quartuſdecimus eſt in dubio.ſ.in
eo de quo eſt publica ſama, ꝙ clericũ per-
cuſſerit;qui,vt dicitur in c. cum deſideres,
de ſen.excom.vitandus eſt, niſi ad arbitriũ
epi ſe purgauerit: vel niſi cautelam abſolu
tionis beneficium conſequatur, ſcilicet ab
epiſcopo. ¶ Quintusdecimus eſt,in eo, cu-
ius cauſæ ad non eundum ſunt iuſtæ , ſcili-
cet qui habet impedimẽtũ canonum , ideſt
legitimũ,vt in c.qđ de his eo.ti. Quãdo ve
ro impedimentũ ſit canonicum,vel legiti-
mũ:dico ꝓ dupliciter hoc intelligitur.Pri-
mo vt dicatur legitimũ,id eſt a lege expreſ
ſum : ſm quem intellectum caſus iſte cum
alijs in numerum non ponit : ſed oẽs com-
plectitur. Secundo, vt dicatur legitimũ, id
eſt legi conſonum,vel a lege tolerandum ,
quod tunc eſſe dico, quando arbitrio boni
viri,eſt æquale, vel maius aliquo expreſſe
in lege:& ſic iſte caſus complectitur mul-
tos,& rationabiliter,quia eadem cauſa,ha-
bet eundẽ affectũ,ex 2.Phy. & vbi eſt eadẽ
ratio,ibi idẽ ius,vt l.illud.ff.ad l.Aqui. & l.
a Titio.ff.de verb.obli.l. his ſolis. C. de re-
uoc. don. Et ſic quidã dicunt dños magnæ
potẽtiæ,& delicatos eſſe priuilegiatos, nõ
ſolum

ſolum ratione teneritudinis, & delicioſita
tis:ſed etiam quia ſuas terras plerunq: de-
ſere non poſſunt; in quo tamen Papa eſſet
conſulendus,niſi periculum eſſet in mora.
Sic etiã Dir.dicit, ꝙ tertiana, vel quartana
detentus,aut etiã podagra,del huiuſmodi.
ita ꝙ ire nõ poſſit, abſolui poterit ad epo:
& ſia etiam aliquãdo de iuuenibus dici Po
teſt:ſed in omnibus huiuſmodi ſtabitur ar-
bitrio boni viri.arg.de offic.dele.de cauſis.
¶ Sextus decimus eſt,in eo qui leuiter per
cuſit, id eſt leuẽ intulit iniuriã: vt in c.per-
uenit eo.tit. quẽ eps abſoluit iure ſuo,vt di
ctũ eſt:ſicut ẽt & mulieres,ſenes, ac valetu
dinario: vt dicit Pan.in c. perue.eo.ti.& tñ
ſunt perſonæ priuilegiatę.Nec cõtinet iſta
decretalis diſpenſationem,vt dixerũt qui-
dã,ſed ius cõmune.¶ Decimus ſeptimus eſt
in debili,id eſt,membris deſtituto,ita quod
apoſtolicã ſedem adire non poteſt,vt in c.
ea noſcitur eo tit.vbi dicit Pan. quòd mem
bris deſtituti dicũtur hic ceci,claudi,et alij
multiphariam,impediti membris.Siendum
eſt tertio,ꝙ prędictorũ quidã habent impe
dimentũ de curię preſentandi perpetuum,
vt mulieres inquãtũ mulieres, & ſenes, &
valetudinarij,& deſtituti membris, & ali-
quo modo delitioſi quidã verò habent im
pedimentũ tẽporale: vt exiſtẽtes in pericu
lo mortis,& habẽtes inimicitias capitales,
& ęgri,& inopes,& pueri:vt patet in d.cã.
quãuit.quidã vero nullũ hebẽt impedimẽ-
tũ,quantũ eſt ex defectu, vel conditione ꝑ
ſonali:vt oſtiarius,& offic.turbã coercens:
& regulares,ae fratres S.Ioan.Ieroſolymi-
tani,& clerici cõiter viuentes,& ſerui ac fi
lij familias,& leuiter percutiẽtes,& aliquã
do is cuius cauſæ iuſtæ ſunt. Omnes igitur
iſti dicũtur perſonæ priuilegiatæ,id eſt, ex
cepto ab illa regula, qua Papæ reſeruatur
abſolutio percuſſoris clerici. Sed quidam
ſunt priuilegiati ex cauſa ſe tenente ex par
te priuilegiati:vt omnes præter leuiter ꝑ-
cutientẽ, qui eſt priuilegiatus ratione mo-
dicitatis exceſſus. Omnes igitur homines
Chriſtiani ſunt priuilegiati, vt abſolui poſ
ſint citra ſedem apoſtolicã ab hac ſnĩa pro
iniuria leui,ſecundũ Doctores cõmuniter:
& pater in c.peruenit eo tit. Quidam vero
etiam pro mediocri:vt omnes prędicti,ſm
Io.And.& Pan.ſed excipiendus videtur le-
uiter percutiẽs: qa ſi fortiter percuſſerit,in-
ferens iniuriã mediocrem, nõ abſoluetur
aſi epo:qnia ceſſat ratio ſui priuilegij: alio
quin omnis Chriſtianus abſolui poſſet ab
eo pro iniuria mediocri:cum nullus ſit inf-
rensiniuria leuẽ, qui nõ poſſit inferre me
diocrẽ.Niſi fortè dicatur,ꝙ leuiter percu-
tiens abſoluitur ab epo pro iniuria medio-
cri:modo percuſſio ſit leuis. Sed iſte intelle
ctus nõ procedit:quia ꝙ in verſu dicitur le
uis ictus,in textu dicitur leuis iniuria,& cõ
ſequitur eſſe non poteſt iuiuria mediocris,
& percuſſio priuilegiata leuis. Quidam ve-
ro priuilegiati ſunt etiam pro enormi ſiue
graui & atroci: vt omnes habentes perpe-
tum impedimentũ quod probatur ext. de
ſen.excõ.per c.mulieres,& per c.ea.noſci-
tur,& ꝑ c.quod de his, quæ loquuntur indi
ſtinctè licet circa aliquos horũ ſint dubia.
quæ patebunt ꝙ etiã patet ratione:quia cũ
tales nũquã poſſint adire Põtificẽ: ſemper
carent poſſibilitate redeũdi ad ouile. Et ſi
militer omnes habẽtes impedimentũ tẽpo
rale,vt patẽt in d.c.ꝙ de his & c.quãuis,ſed
iniungendũ eſt eis,vt ceſſante impedimẽto
ſedi apoſtolicæ ſe præſentẽt.vt patet ibidẽ.
Qui vero nullũ habẽt impedimentũ, abſol
ui nõ poſſunt, niſi ꝑ iniuria mediocri,quia
in iſtis iura excipiunt iniuriã enormẽ,præ-
terquã ĩ monialibus, quæ tñ habẽt ꝑpetuũ
impedimentũ dupliciter: & inquãtũ mulie
res, & inquantũ moniales: præterquã ẽt in
ſeruis,de qbus eſt dubiũ,ꝙ patebit. Quidã
ẽt ſunt priuilegiati, quãtũ ad hoc ꝙ eis nõ
imponatur ſub iuramento,vt ſedi apoſtoli
cæ ſe præſentent ceſſante legitimo impedi
mẽto, vt patet primo in abſolutis pro iniu
ria leui qa tales eps abſoluit iure ſuo,id eſt,
nõ vt tenẽs ꝑſonã alteriꝰ habẽtis dare mã
data ſiue iure ſuo,id eſt abſolutione perfe-
cta,& cõpleta ſiue relat.ad aliũ,& ſecundo
in habẽtibus ꝑpetuũ impedimẽtũ, qa ĩ tali
bus iſta iniũct. eſſet vana,& rediculoſa. Di
cit tñ glo.in c.ea noſcitur, ꝙ valetudinarij
apoſtolicã ſedẽ viſitabũt, ſi cõualeſcãt ſed
hoc intelligo ĩ dubio,an valetudo ſit vale-
tudo,vel morbus: qa ſi certũ eſt,ꝙ ſit vale
tudo:puta qa eſt diruptus enormiter,& in
curabiliter abſoluẽt abſolutè: nec ei impo
nitur ꝑſentatio,vnde ſi miraculoſè libere-
tur poſt abſolutionẽ nõ tenebitur. Quidã
vero quantum ad hoc carent priuilegio vt
omnes habẽtes impedimentũ tẽporale,vt
in d.c.quãmuis: quod tamen c.excepit pue
ros,id eſt,impuberes,nõ quin eis ſit impo-
nendũ,ꝙ ſe præſentẽt ceſſante impedimẽ-
to:ſed qa excipiũtur a iuro ſe ꝑſentandi vt

in d.c.quāuis, quod intellige quādo nō sūt
in ætate iurādi.de euo inf.Iurameutum 2.
§.3.Vnde quādo abſolui petūt,ſi ſunt pube
res,vel talis diſcretionis,quod ſecūdū arbi
trium epi competat eis iurare, iurabunt ſe 4
præſentare ſublato impedimēto : ſecundū
Sum.Conf.2. & Arch.& Piſ.Et per hoc tol
litur repugnantia,quæ in Sum. Piſ.videtur
in hoc tit.inter §.& vlt.quia quando ibi di
citur in §.1.quod omnibus impeditis iniū-
gendum eſt vt,ſe præſentent, excepto pue
ro,loquitur de iniūctione per iuramentū,
quando adhuc eſt puer: quod patet ex iuri
bur ibi alleg.ſcilicet.c,de cætero.& c.ea na
ſcitur.quæ de iuramento faciūt mentionē.
Pan.tamen videtur ſentire,quod talis nun-
quam tenetur curiā adire habens in c.pue 5
ris,eo.tit.in sūmario,& in no.reugla,quod
beneficiū ſemel indultū minori,ex quo cæ
pit habere locū, nō extinguitur per ſuper
uenientiam maioris ætatis, quod quidē di
ctū procedit de beneficio abſolutionis: qa
ſcilicet talis abſolui poteſt ab epo, etiā in
ætate maiori qualibet vel aliqua: nō autem
de beneficio iuramenti,vel itineris.Qui ve
ro nullū habet impedimentū ex defectu,
vel conditionè perſonali, ſm Sum.Roſ.nō
ſunt mittēdi: quia hoc nullo iure cauetur:
ſecundum aliquos vero ſunt mittēdi. Mihi
autem videtur dicendū,quod ſi ratio qua-
re abſoluūtur ab epo ſit perpetua, nō ſunt
mittendi: ſi vero eo temporales,ſunt mit-
tendi ea ceſſante:quia ſemper ſtante cauſa
ſtat effectus: & ea remota remouetur.vn-
de regulares,& dicti fratres S. Ioan.& cle-
rici cōmuniter viuentes nunquā mittendi
ſunt:quia nūquā debet, eis dari occaſio va
gandi,quæ eſt ratio abſolutionis: ſimiliter
nec oſtiarius,quia ab offi. quia abſoluūtur
ratione alicuius circunſtantiæ factum alie
nantis,quę ſunt fuiſſe offic.in porta,vel ca
ſualiter, licet cū aliquali culpa deliquiſſe:
quæ ſemper,& perpetuo alleuiat. Filij ve-
ro familias mittūtur: quia vt communiter
ceſſat ius patriæ poteſtatis,niſi per accidēs
moriantur ante parentes. Et eadem eſt ra
tio de iuuenibus.Nec tamen eadē eſt ratio
de impubere,ſecundum aliquos: quia ideo
abſoluitur ab epo, quod peccatū fuerit in
tenella ætate commiſſum, quod perpetuū
quoddā eſt.Seruus autē mittendus eſt, ſi re
dimere ſe poteſt, aut aliter licitè ſubtrahe
re à ſeruitute;aut ſi veriſimile eſt,quod ali
quando manumittetur : quia tūc ratio ſuæ
abſolutionis temporalitatē ſubinduit,ali-
ter verò non,quia habet perpetuum impe
dimentum:& ſi non ex ſua perſona,tamen
a ſui domini voluntate.

QVANDO † ergo dicit Hoſt.vel Sum.Piſ. 4
quòd omnes prædicti, ecxepto puero im-
pubere,mittendi ſunt ad curiā ceſſante im
pedimento: quia ille ablatiuus, conſequen
tiæ,reſolui nō poteſt in cauſalē, reſoluitur
in cōditionalē,vel tēporalem: vt ſit ſenſus
qn̄ illud ceſſat,vel ſi illud ceſſat,quod locū
non habet in perpetuo:Et per impedimen
tū ītelligitur omne illud quod eſt ratio ab
ſolutionis ab epo : quia illud acceſſum ad
curiā impedit,& ſi nō ex impotentia viriū
tamen ex iuſto fine,vel impotentia iuris.

CIRCA † prædicta dubia multa conſur- 5
gūt. ¶ Primò enim quæritur vtrū inferior
epo,habens quaſi epiſcopalē authoritatē,
poſſit abſoluere prędictos,ſicut epiſcopus
pro iniuria leui & mediocri?Et dico quod
non ſecundū cōiorem opinionē,niſi in ca-
ſu:quia cap. peruenit hoc epiſcopo cōmit
mittit,& nō Archidiacono,vel Archipres-
bytero,aut alicui, q ſit epiſcopo inferior,
dum dicit, fraternitati tuę:quia inferiores
epo, non fratres,ſed filios ſummus ponti-
fex appellat : vt in c.quā graui,de crimine
falſi.vnde & Pan.in c.monachi.de ſent.ex-
com.dicit regulā eſſe, quo ab excōicatio-
ne canonis,non abſoluit inferior epo, niſi
in caſibus, a iure conceſſis. quod probatur
in clemen.1. de Priuil. & facit c.religioſo.
eo ti.li.6.fallit tamē hoc primo, in excōica
tionibus nullis reſeruatis a cōditore cano-
nis:vt dictū eſt ſup.Abſolutio primo, & ſe-
cundo in habentibus auctoritatem epiſco
palem à Papa,qui in foro pœnitentiæ ab-
ſoluere poſſunt omnes ſicut eps: niſi ſentē
tiæ eſſent ab homine, & tertio in prælatis
quorumcunq; religioſorū,quo ad eis ſub-
ditos,ſicut dictum eſt § 2.caſu primo.In ca
ſu tamen ſimplex ſacerdos abſoluere po-
teſt,habentes impedimentum perpetuum,
aut temporale,vel nullū, ſecundū gl.in ca.
de cætero.de ſen.excom.ſ.in ſumma neceſ
ſitate,i.in caſu mortis,de quo ſup.Abſolu-
tio.1.§.5.ſed impedimēto extra art. mortis
eps eſt requirendus, vt no. Inno. ſequitur
Ray.& Pan.in d.ca.monachi.qui ſi ad eum
mittere non poteſt, abſoluet proprius ſa-
cerdos:quod Ray.argu.t ex c.nuper.in fin.
eo.titu. Et hoc locum habet in omni legi-
timo impedimento, ſine ſecūdum Rayna.

in omnibus supra enumeratis casibus, & ēt in excommunicatione tam iuris, quam hominis: vt in e.eos.eo.tit.lib.6. Similiter eos potest absoluere sacerdos simelex mãdante episcopo.

6 SECVNDO † vtrũ illi, qui possunt ab huiusmodi sententia absoluere, absolutionẽ possint alteri cõmittere? Et dico, quòd hãc cõmittere possunt hi, quibus conuenit ex offic. ordinariæ potestatis, secundum gl. in c. eis quibus de offi. ord. quę subiũgit, quod huiusmodi sunt legati ex offic. legationis. extrà de offic. leg. quod trãslationem, & hi quibus cõmittitur ex priuilegio ꝑpetuo, ratione dignitatis: sicut Archidiacono Bononienn, quo ad excõmunicatos in studio Bononiensi commorãtes, & ibi delinquentes: & epi in certis casibus, vt dictum est, & abbates. extra, de sent. excom. cũ illorũ. & epi, ac sacerdotes in mortis articulo. 1. 7. q. 4. si quis. Et ideo omnes isti vices suas committere possunt, cum viderint expedire. Et idem est de alijs excommunicationibus, scilicet quòd hi, qui absoluere possunt iure ordinario, vel delegato a principe, possunt alijs vices suas cõmittere, cũ viderint expedire, dũmodo delegatus habeat iurisdictionem: Si vero sit alicui cõmissum ex priuilegio speciali, quòd possit tales absoluere, cõmittere nõ potest: quia certũ ministeriũ sibi committitur in hac parte, non autem iurisdictio. extra de offi. del. quoniam hæc gl. Vnde ca. si. de offi. del. loquitur quãdo commissio fit ratione personæ, & non dignitatis. Est autem idem de quolibet religioso prælato, quod de abbate iudicium: tũ quia quod de illo dicitur, extenditur ad istũ, vt suo. dictum est §. 2. casu 1. tum quia hoc priuilegium conceditur ei ratione dignitatis, & non petsonæ, vide infr. delegatos. §. 8.

7 TERTIO † vtrum absolutus cum mandato se præsestandi possit, si vacat Apostolicæ sedes, differre, donec prouisũ fuerit de pastore? Et dico sec. Pan. in ca. quod de his, de sent. excom. quod nõ: quia sede vacãte semper est pænitentiarius vices gerens summi Pontificis, cui se præsentare tenetur, alter incidit in eadem. ¶ Quarto, vtrũ sit idem iudicium de quacunq; alias sententia lata, nõ propter dicta manuum iniectionẽ: vt. s. non potens adire Papam absolui possit ab episcopo? Et dico sec. Pan. in c. de cætero. eo tit. vbi allegat Inn. qued sic. & addit, qđ hodie clare probatur hoc, in ca. eos. eo. tit. li. 6. & idem tenet gl. ibi & Io. And. & communis opinio licet idem Pan. in c. quãuis, eo ti. videtur tenere cõtrariũ: sed nõ ꝓcedit, ꝙ dicit nisi de ĩferioribus epo, qui hoc nõ possũt nisi ex speciali priuilegio, vt ēt de Abbate dicit in ca. monachi. eo tit. Licet etiam, teste Arch. Ioan. And. in nouel. in ca. quamuis refetat Inn. tenere quod nõ: sicut Pan. malè refert, eũ tenere, quod sic tamen tene vt supra, ticet in veritate Inn. in c. quãuis, eo. tit. dicat cõtrariũ: quia si nõ sic vera hæc opinio. Sequitur, ꝙ habens perpetuũ impedimẽtũ, si viueret cẽtũ, vel c. c. annis, nunquã posset absolui, nisi in morte, quod pietati derogat Pontificiali, & facit ēt idẽtitas rationis hic & ibi. & nõ solũ d. c. eos, quod clare, & indubitatè hoc ꝓbat: sed ēt ca. ea cognoscitur, & ca. ꝙ de his eo. ti. quæ loquuntur indistinctè. Et cũ hac opinione transit Fel. in d. c. quãuis. Hoc tamẽ fallit in casibus, in quibus nullus absoluere potest, nisi in mortis articulo, de quibus sup. Absolutio 1. §. 5. quia in talibus non solùm inferior, sed nec episcopus absolpere potest.

8 QVINTO † quæritur circa dictũ casum de offi. vtrum ille sit excõicatus, vel nõ? Et pro hoc sciendũ est, quod offi. ibi dicitur iudex, vel apparitor alicuius potestatis aut principis: i. is quis reos ad iudiciũ cogit: & sec. gl. in c. si verò de sent. excom. excusatur ideo, quia casu percussit: casus autẽ fortuiti præuideri nõ possunt extra, de homi. c. Io. & c. vl. nec vlla temeritas, aut violentia in eo potest notari: qa excusatur ratione, off. alias nõ excusatur, quia debuit præuidere an ex facto suo irrogari posset iniuria. Si tamen offic. laicus aliter, quã arcendo turbã nõ à casu, sed a proposito percusserit, & irrogauerit iniuriã de se leuẽ. per epis. absolui non põt: quia vt no. Pan. ind. c. si vero el 2. de sent. excom. & habetur quasi clore ex eo. tex. tũc iniuria grauis est, & nõ leuis qa nõ solũ percutit, sed vsurpat sibi iuris. in clericũ. Sed tunc insurgit dubiũ: qnia iste offic. nõ esse persona priuilegiata in 1. vasu, quia non incidit: nec in 2. quia absolui non quit, ēt pro iniuria leui, ꝙ oẽs possunt: & tñ oẽs Sum. & Can. hũc priuilegiatis annumerãt. Dicit aũt Sum. Ros. quod ista vrgent: & distinguendo dicit, quod offic. i. iudex vel apparitor nõ est priuilegiatus, sed offic. id est, deputatus ad arcendũ turbam, est priuilegiatus, ideo absolui potest æquè, vel magis ostiario. Et hunc intellectum sentit glos. in

c. si quis

c.ſi quis 17.q.4. Sed iſta ſolutio non proce-
dit:quia adhuc ſtat argumentũ,& tãto ma
gis,quãto iſta offic.eſt vilior iudice,vel ap-
paritore, & minus iuriſdictionis habẽs. Et
ideo melius dicitur ſec.Piſ.quod textus lo-
quitur,quando offic.caſu percutit,ſed cum
aliquali culpa: puta quia nõ oẽm adhibuit
diligentiam: quia tunc ei non imputatur,ſ.
tantum vt alias,ſed excuſat officiũ:& quan
tũ ad hoc eſt priuil.;& iſta eſt mens S. Tho.
3.d.18.q.2.art.6. Si autem percuſſit clericũ
ſeorſum a turba, ex propoſito nullum ha-
bet priuileg.ſed omnis iniuria leuis eſt illi
grauis,quod intelligo quãdo hoc facit præ
textu officij, & quaſi iuriſdictionẽ vſurpãs
in clericum:ſecus autem ſi vt perſona pri-
uata,& quaſi arcendo clericum a re ſibi cõ
miſſa,vt ianitori.

9 SEXTO † in caſu delicioſi, vtrum cenſen
dus ſit in numero habentium perpetuũ im
pedimentũ,& conſequenter non ſit ei præ
ſentatio iniũgenda: Et dico ꝙ ſic: quia deli
cioſitas eu non reddit impotentẽ,niſi ſit in
nata,vel effecta cõnaturalis ex lõga cõſue
tudine,q̃ ſine periculo mutari nõ poſſit:&
cõſequẽter habet ꝑpetuitatẽ.Nec obſt.gl.
in c.milites de ſen.excõ.dicẽs, ꝙ epiſ.illum
abſoluet,recepta cautione, ꝙ parebit Pa-
pę cõſil.vel reſpõſo:quia hoc nõ dicit, qua
ſi Papæ reſeruetur iudiciũ,an ſit mittẽdus,
nec ne:cũ hoc multo melius poſſit iudica-
re eṗs, cui eſt notior: ſed quia magnis ꝑſo
nis magnus prælatus conuenienter facit
mãdata: cùm illa interdum modico labore
poſſit Eccleſiæ prodeſſe multũ.¶ Septimo,
vtrum in caſu eorum qui nõ ſunt ſui iuris,
cõcordent omnes Canoniſtę,quod omnes
abſolui poſſint ab eṗo? Et dico quod non
quo ad filium familias,qui ſ.eſt priuilegia-
tus inquãtum impuber,vel etiam iuuenis,
& inquantum non eſt ſui iuris: quia Innoc.
& gl.in ca. mulieres de ſent.excom.dicunt
hoc eſſe verũ ſolum de impubere:quia pu-
bes licet ſit patris poteſtate tamen in hoc
eſt ſui iuris,ꝙ poteſt ire quo vult. Quod di
ctum nõ procedit: quia iſte non eſſet priui
legiatus inquantum non eſt ſui iuris: cõtra
d.c.mulieres ratio etiam dicti non eſt.vni-
uerſaliter vera:quia licet puber: ſit ſui iu-
ris,quantũ ad ſpectãtia perſonam ſuam,cu
iuſmodi eſt religio & matrimoniũ, ſecund.
S.Tho.21.q.38.art.8.ſecus quantum ad cõ-
cernentia gubernationem domeſticam, vt
ibi.vnde peregrinari nõ poteſt, ſine patris
aſſenſu: quia cum omne lucrum eius cedat
patri, ſaltem quo ad vſufructum, præter-
quam in caſtrẽſi,vel quaſi, de quo plenè in
l.cũ oportet.& in auth.excipitur.& autho.
idẽ.C.de bo.quæ libe.& inſtit.per quas per
ſo.nob.acq.per totum, nihil facere poteſt,
in quo exponat quicquã, vel in quo ſubtra
hat perſonã ſuã a lucrando patri ſm̃ condi
tionẽ ſuã: Contrariũ igitur ſenſit Hoſt.Io.
autẽ And.dicit primũ dictũ procedere,quã
do filius fam.exiſtẽs in patris poteſtate, te
net familiã de ꝑ ſe puta vxorẽ ac liberos,
ſecundum vero,quãdo eſt in familia pater
na.Pan.autẽ in d.c.mulieres dicit, non ſibi
placere dictum Ioa. Andr.indiſtinctè, quia
quando talis extra familiam patris eſt cum
non ſit ſui iuris;ei tenetur obedire, & exhi
bere commoda patriæ poteſtatis. Vnde pu
tat idẽ iudicium eẽ de eo, & ſeruo ex beni-
gna iuris interpretatione hęc Pan. & ſic te
nendũ eſt,niſi iniuria ſit enormis. Vel dicẽ
dũ.& eſt quaſi idẽ,ꝙ abſolui poteſt ab eṗo,
quando mitti non poteſt ad curiã ſine præ
iudicio, vel diſplicẽtia patria quia ratio hu
ius priuilegij eſt ius alienum,vt patet in d.
c.mulieres id eſt, ius paternũ cui ſubiacet.
de ſeruo ait,vt patet ex c.relatũ,e.ti.iũcto
d.c.mulieres ſec.Sum.Ang.dicẽdum eſt, ꝙ
abſolui poteſt pro leui,& mediocri iniuria
nõ autẽ pro atroci, niſi in duobus caſibus,
primo,ſi percuſſit in fraudẽ ſui domini, id
eſt, ſi ſe ab eius obſequio ſubtraheret itu-
rus Romã. Secundo, ſi dominus nõ fuit in
culpa,& multũ læditur ex abſẽtia ſerui:q̄a
tunc pro enormi poteſt abſolui dũmodo,
vt dicit text:nõ ſit tam grauis, & enormis
exceſſus:vt propter vitandũ ſcandalum,&
exeplũ tollendũ, huiuſmodi ſerui ad ſeruũ
ſeruorũ Dei ire debeãt abſoluẽdi. Sum. aũt
Roſella, & Supple.& Pano. in d.c.relatum,
tenẽt. quod pro enormi ſemper ſunt ad cu
riam mittẽdi. Sed prima opinio eſt verior.
& arguo,quod ſecunda ſtare nõ poſſit. Nã
capitulum,relatum,mandat ſeruos excõi-
tos propter iniectionem manum mitti Ro
mã,& deinde excipit duos caſus prędictos,
ſcilicet fraudis,& iacturæ dominorum.Cũ
igitur in illo mandato ſit ſermo de iniuria
enormi,quia pro leui aut mediocri non de
bent mitti Romam per cap.mulieres, ſe-
quitur,quod excepto ſequens mandatum,
quod etiam textus aperte innuit;tum quia
dicit, tam gsauis, vt lyttam, ponderetur;
tum quia rationem miſſionis non aſſignat,
enor-

enormitate sed scandalũ: ¶ Octauò, dubiũ est consurgens ex priori, vtrum scilicet sit idem iudicium de marito, si in fraudẽ percutiat vxoris? Et dico, quod maritus videtur priuilegiatus, non inquantũ vir, sed inquãtum coniux, cum non sit sui iuris omnino: sicut & vxor est priuilegiata inquantũ vxor, & inquantum mulier, alioquin post mortẽ mariti iniungeretur præsentatio: & similiter liberatus inquãtum operas præstare tenetur. Est ergo ẽm eandem Sum. Ang. quæ opinioni innititur Host. idem iudiciũ in dicto casu fraudis & iacturæ de filio familias & viro coniuge, & liberto: sed contrarium tenet gl. in c. relatum. & ibi Pan. addens, quod hoc tenetur communiter, quia ex contraria opin. nimis detraheretur c. si quis suadente. Nec mulier eo casu priuatur viro, sine causa, sed sine culpa: vt lite non contes. cap. quoniam.

10 Et † hoc tenendum est quia hoc edictũ, vt omnes huiusmodi ad curiã mittãtur, est prohibitorum, scilicet ne quis citra Papam absoluatur: arg. extra eo. c. cũ illorum, vbi hoc tenet glo. Tale autem dictum extenditur ad omnes, nisi expresse excipiãtur: quia lex indistincte loquẽs, indistinctè debet intelligi. l. de pretio, ff. de publ. & lex generaliter loques generaliter debet intelligi. l. 1. §. quod ait, ff. de alea. & qui omne dicit, nihil excludit. c. si Romanorum xix. dist. Et si dicatur, quod excipitur vir in simili de coniuge, & libertus in simili de seruo: dico qđ in istis non est ratio tanta, vt per se confessum est, & præterea ius priuilegiatum non extẽditur ad simile: vt dictum est supra. Absolutio. 4. §. 1. in fin.

RVRSVS DE ABSOLVTIONE V. adhuc specialius, id est percussorum clerici quando sunt regulares.

1 *Regularis clericum percutiens, ob idq; in excõmunicationem incidens, abs quo absolui possit. Et quid vbi prælatus huiusmodi regul. sacerdos non est aut si sit, aut excõmunicatus est, aut mortuus, aut alioquin impeditus est, ad quem recurrendũ.*

3 *Exemptio, num in fauorẽ exempti indulta esse dicatur, & an ipsi exemptus renunciare, sine respectu fori pænitudinis, sine contentiosi possit.*

1 *Episcopus nũ regularẽ clerici secularis percussorẽ, etiã exẽptum in defectũ prælati absoluere possit.*

4 *Episcopus diœcesanus nũ moniales exẽpta absolue re possit. Et an abbatem in hũc canonẽ incidentẽ.*

5 *Regularis vnius claustri, si alterius claustri regularem percutiat, abs cuius claustri prælato absolui debeat. Et quid si regularis regularem, aut regulares ipsi si extra claustrum percutiant.*

6 *Religiosus clericum secularem percutiens, suo vel alterius diœcesis, num a prælato suo absolutionẽ consequi possit.*

7 *Nouitius qui ante nouitiatum in hunc canonem incidit an possit a Prælato suo absolutionem accipere. Et sub hac, quod solus Papa pro enormi iniuria absoluit nisi in casibus exceptis.*

Aborsvm † quinto adhuc specialius, quo ad percussores clericorum, quando sunt irregulares, continet dubia multa.

1 ¶ Primum est, vtrũ regularis clerici percussor absolui possit ab alio, quam a Papa, vel Legato, vel Epo? Et dico quod, si percussferit regularẽ eiusdẽ claustri, absolui potest a suo Abb. vt in c. monachi. de sent. excom. quod quidẽ extenditur ad omnem religiosum, & suum prælatum, eo modo, quo tit. priore. §. 2. casu primo. dictum est: nisi iniuria fuerit enormis: quo casu absoluitur solùm a Papa, vt in tit. priore. §. 1, nisi ex speciali priuilegio. ¶ Secundũ, si dictus prælatus nõ sit sacerdos, vel si sit excõicatus, aut mortuus, vel aliter impeditus, vtrũ recurrendum sit semper ad epm, & ille possit absoluere regularẽ non habentẽ impedimentũ adeundi curiã, neq; leuiter percutientẽ, sed mediocriter? Et dico, quod sic, sec. Host. vt in d. c. monachi. & c. cũ illorum, & in ca. canonica. de sent. excomm. quod quidem, quo ad nõ exemptos, indubitatè verũ est.

2 Qvontvm † ad exẽptos vero, etiã quidam hoc verũ putant vt Fede. in consi. suo 14. & Ioa. de Lig. in clem. ne in agro de statu reg. Et ratio vtriusq; est, quia exemptio indulta est in fauorem exempti, ideoque illi renunciare potest, nedum respectu absolutionis, sed etiam in foro cõtentioso, prorogando iurisdictionem epi: idem tenuit Veruec. & Dir. quam etiam opinionem secuta est Sum. Pis. & Arch. 3. parte, tit. 25. ca. vlt. qui tamen fuit doctus & timoratus. Cõtrarium quo ad exẽptos tenuit Ioan. And. in regula scienti. & Pan. in d. c. monachi. & plenius in c. significasti de foro competenti, quia. s. exemptionem, inquit. exemptus efficitur non subditus episcopo, id est non subiectus eius potestati, sed Papæ immediate: vt in capitulo, si Papa, de priuileg. libro 6. vnde Episcopus in illum non habet potestatem, nisi in casibus sibi expresse concessis: vt in capitulo fratre noster. 16. quæstione prima, vnde exemptus absolui

solui non potest ab eo, nec eius iurisdictionē prorogare, quantū ad forū contentiosum: vt in d.c. significasti, nec quantum ad pœnit. vt c. omnis de pœniten. & remiss. Et ad rationem Fede. & Ioan. de Ligna. dicit Ioan. And. in dicta regula, quod exemptio non concernit simpliciter fauorē exēpti, imò fauorē superioris, qui eum exemit: vt in cap. ad apostolicam de reg. & in l. si quis in conscribendo. C. de episc. & cleric. & de hoc infr. Exemptus. Mihi videtur, quod de rigore iuris secūda opinio procedat, & efficacius probetur per Pan. in d.c. significasti, multis rationibus. Sed de æquitate, de qua dicetur in §. seq procedit prima: quia regulares principaliter eximūtur in suum fauorem, vt quietius Deo seruiant: nec est æquum quod per exempionem fiant deterioris conditionis, quā non exempti, in spectantibus ad quietem animi in Deo: ad quā ordinatur omnis religio.

3 Tertium † est, vtrum possit episcopus in defectu prælati absoluere regularē exēptum, qui secularē clericum percussit leuiter vel habet impedimentū adeundi curiā: quo scilicet casu posset absoluere clericū secularem; vt ca. religioso. de sent. excom. li. 6. iuncta gl. Et dico, ꝙ illud cap. religioso dicit; quod sic loquens de religioso, vel regulari in cōmuni, qui percussit clericum secularem, ne habeat materiā vagādi: vbi Io. Ant. propter dictam rationem dicit hoc esse verum etiā in exemptis: licet ipse sibi videatur contrarius, in clemen. pe. de sent. excom. Pan. autem in dicto ca. significasti, putat, quod rigor iuris facit epm̄ hoc non posse, cum ibi non dicatur quod hoc faciat circa exemptos auctoritate apostolica: sicut semper fieri solet, quādo datur potestas circa exemptos: vt in dicta clemen. pen. & in in clem. attēdentes de ista regula, putat tamen esse æquū, quod circa religiosos exemptos hoc possit: quia capitulū loquitur generaliter, & ratio concessionis pariter in exēptis, & non exēptis procedit: non autē circa exemptos non religiosos, vel etiā religiosos extra casum illius capit. Et sic, inquit, procedit opinio, contraria: scilicet Fede. & Ioan. de Lignano, & Ioan. Andr. non erit sibi contrarius hæc Pano. Ex his Sum. Ros. Absolutio. 3. §. 5. & Sum. Ang. Exemptus. §. vi cōcludunt, quod eps̄ hoc non potest, & vterque ideo. quia cap. religioso, de auctoritate apostolicā non faciat mentionem. Vnde illo loquitur secundum istos de non exemptis, quos antea non poterat absoluere propter cap. cū illorum de sent. excom. Ego autem sic distinguerem: quia in religiosis exemptis, & priuilegiatis, sic quod sua priuilegia vetant eos petere absolutionē ab aliquo, non eiusdem ordinis, eps̄ hoc non potest; in exemptis autem sed non priuilegiatis, dicit dominus Ant. locū habere opinionem Fed. quod videtur verū saltē in casu huius ca. religioso. Vnde Pan. videtur tenere, quod episcopus hoc possit de æquitate, sed non de rigore iuris, quod est satis probabile; alioquin exēpti essēt de t[illegible]ioris conditionis, quo ab hoc omnibus, qui ab ep̄o absolui possunt pro iniuria leui, vel etiam pro mediocri, extante impedimento legitimo: quod est contra intentionem eximentis. Vnde Pan. doctè & eleganter dixit hoc esse æquum: quia, vt patet per S. Tho. secundę, q. 130. art. 1. & 2. ad æquitatem, quæ Epicheia dicitur, pertinet agere in casu secundum legis intentionē, verbis omissis: quāquam etiam dici possit, quod in hoc casu verbi legis bene intellecta non sunt cōtraria: quia quod dicitur mentionē fieri de auctoritate apostolica, vbi potestas conceditur circa exēptos: verum est de potestate odiosa, puta ad coercendum, de qua loquūtur iura ad hoc supra allegata, vt patet intuēti: de benigna autem, puta quæ est ad fouendum, numquā aut non semper est verū, quod patet per dicenda. §. seq. Confirtur ista decisio: q̄a ex iure videtur posse colligi regula quod quantū ad istā absolutionē, non differūt monachi & moniales, nisi penes iniuriam enormē, & non enormem: pro qua scilicet moniales solæ, & non monach. absoluūtur, vt patet in cap. monachi. & in cap. de monialib. de sent. excom. Cum igitur diœcesanus possit absoluere moniales exemptas, vt dicetur ne vagentur, etiā pro iniuria enormi: pro mediocri quoq; absoluere poterit monachos exemptos. Specialiter tamen Sum. Ros. non videtur sufficienter determinare: quia in §. 3. quæ pertinet ad primam eius editionē, determinat, quod eps̄, possit absoluere exēptos percussores religiosos simpliciter, id est, non limitando ad aliquē casum alleg. Verue. & Dir. & in §. 1. pertinente ad nouas additiones, dicit quod hoc non potest in casu, de quo maxime videtur, quod eps̄ hoc possit scilicet si percussus sit subditus eius, & per

cussio leuis, vel pcutiēs impeditus. Sed no. ꝙ Pan. videtur intelligere hoc esse æquum ēt si pcussus nō sit clericus secularis, sed regularis, quod est probabile propter eandē rationē, licet hoc ab eo clare nō habeatur.

4 QVARTVM † est, vtrū eps diœcesanus possit absoluere moniales exēptas? Et dic, quod sic, sec gl. & Paa. & cōiter omnes Doctores in ca. de monialibus de sent. excom. & idem sensit Veru. & Dir. quia illud capi. loquitur de monialib. indistinctè ideoque extenditur etiā ad exemptas. Et hoc verū erit etiā pro iniuria enormi, cum secūdum omnes Doct. eius absolutio in illo cap. concedatur. Et nota quod illud cap. de auctoritate apostolica non facit mentionem, quia loquitur benigne. Distinguendum est autē, vt prius quia verum est de exēptis non priuilegiatis, sed non de priuilegiatis sic vt de eis se intromittere non debeat aut possit eps in absoluendo. Quintum est, vtrum Abbas incidens in hunc canonē absolui possit per epm? Et dico de hoc fuisse opiniones, vt no. Pan. in c. vniuersitatis de sent. excom. vbi ipse tenet quod sic, nisi iniuria sit enormis. Sed intelligo in non exempto, de exēpto verò dico idem esse iudicium, quod de monacho vel regulari, quantū ad posse absolui? quia caput nō debet esse minus fauorabilē membris, & appellatione monachorum venit Abbas in materia fauorabili, de verb. sig. ca. si. Et vltra hoc dico, ꝙ potest sibi eligere confessorem, qui eum possit, absoluere, iuxta dicēda inf. tit. Confess. 1. §. 7.

5 SEXTVM † est vtrū regularis percutiens regularē alterius claustri, absolui possit à proprio, vel à percussit prælato? Et dico ꝙ per vtrumq; debet absolui, vt in c. cū illorū de sent. excom. Et licet sec. Do. Ant. Vterq; Abbas vocetur ad soluēdum, tñ verius est, quod dicit Pano. ibi cum Host. & Ber. quod Abb. vel prælatus pcutiētis absoluit. Abbas vero qui pcussit aduocatur ad remittendū iniuria, nō ad absoluēdum, quia non est ratio quare vocetur ad absolutionem nō subditi sibi. Et Abbas quidem percussoris ẜm Host. recipit iurm. Abb. vero q̃ pcussit, verbera infert, quæ loco erūt satisfactionis: cū nō habeat monach. vnde satisfaciat, & demū Abb. percussoris absoluit. Cōgruentius tñ fit, si vnus alteri totum cōmittat. extrà de offic. ord. c. si. hæc Host. ¶ Septimum est, vtrū regularis percutiens regularē, vel regulares se mutuo percutientes extra claustrum, absolui possint per suum prælatū? Et dico sec. Host. ꝙ non sed per epm: & si sub diuersis sint eps, illi debent cōuenire, sicut de Abbatib. dictū est. Et mouetur per c. monachi. & per c. cū illorum de sent. excō. vbi fit mentio de claustro: quia violatur iurisdictio epi Sed verius est, quod dicit Pan. in d. c. cum illorum. s. quòd eorum prælatus poterit eos absoluere. quia c. cum illorū, & c. canonica. eo ti. loquuntur indistincte, & de claustro non repetunt, de quo fit mētio in monachi. cum dicitur, si se in claustro percusserint, & c. quod dico ideo dici, nō quia absoluere non possit. Abb. si percussio fiat extrà, sed quia in claustro crebrius fit, vel quia dicitur esse in claustro, etiam si sint in foro, eo modo, quo semper demones in inferno, & beati angeli in cœlo sunt.

6 OCTAVVM † est vtrum religiosus percutiens clericum secularem diœcesis suę, vel alterius, absolui possit per suum perlatum? Et dico, quod nō: sed absoluetur a suo epo diœcesano eo casu quo absoluere posset clericū suum, scilicet si percussio sit leuis: vel percutiens impeditus ne curiam adeat. Nec oportet duos eps conuenire etiam si diœceses sint diuersæ: vt in ca. religioso. de sent. excō. li. 6. Sed intellige, nisi religiosus sit sic exemptus, quòd etiā ratione delicti conueniri non possit, nisi sub suo prælato: quia tunc absoluetur a suo prælato epo remittente iniuriam. Semper tamen exceptā intellige enormitatē excessus, & religiosū esse impeditū eo ipso, quod est claustralis.

7 NOVVM † est vtrū nouitius, qui ante nouitiarum incidit in canonem istum absolui possit per suum prælatum? Et dico secūdū Rayn. quòd licet talis, & quilibet aliàs excom. recipi non debeat ad religionem, nisi prius absoluatur: si tamē ingreditur, tenet ingressus, & professio, secun. Pan. in c. cū illorum de sent. excom. sicut nec matrimonium per excōicationem impeditur, vt in c. significasti. de eo, qui duxit in vxorem, & receptus poterit absolui iuxta modū prædictum, secundū. Host. sed ipso iure intelligatur ibi inclusa esse cōditio, si perseuerauerit, alioquin reducendus est in eandē sententiā ab eo qui absoluit: vt dr̃ in Sum Pis. vel quia absolutio conditionatè non fit, est absolutus: sed religionem exiens reincidit in eandem nisi se præsentet ei, qui alias potuisset absoluere: vt in c. eos de sent. excō. li. 6. Et hāc opinionē, s. quod possit absolui, sequi-

sequitur Innoc.in c.monachi.eo tit.& Arc. in cap.religioso.eo tit.li.6. Contrarium te nuit Io.And.in c.cum illorum.eo tit.& Ge. in dicto c.religioso.§.quod absolui nō possit à prælato,nisi sit expressè, vel tacitè ꝓfessus quam opinionē sequitur Sum.Angl. subdēs quod si absoluatur & egreditur,reincidit ipso facto,nisi se præsentat.Sed prima opin.est rationabilior:quia ista est persona ecclesiastica,sec.gl.in d.c.religioso & gaudet priuilegio.c.si quis suadente secundum tex.ibi.& consequenter,vt videtur ēt priuilegio contento in ca.monachi.eo.tit. quia ratio illius est,ne monachi vagentur: quod in nouitio est in tanto periculosius, quāto est infirmior,& minus expertus:nec est,rationabile,vt reincidere possit, qui ab solui nō potuit.In omnib.tamen prædictis semper intellige exceptionē enormis iniuriæ,nisi in monialibus, & vbi ꝓ priuilegia prouidetur: quia eo solus Papa, absoluit. aut eius legatus.vt in c. ad eminentiam iuncto c.cū illorū, de sent. excōmunicationis

RVRSVS DE ABSOLVTIONE sexto:quantum ad formam verborum.

1 *Absolutio a censuris, & peccato in quotuplici foro ac iudicio impendatur.*

In absolutione verberari, sex cōsiderari, & inqui
2 *dubia solent, de quibus hic pulcherrime, & ordine fit dissertatio.*

1 ABORSVM † sexto & à peccato & censupris fit in triplici iudicio. sec.Ruy.§.in iudicio Dei per contritionē, in iudicio cœli,i.curiæ cælestis,per approbationē,de pœnitentia, distinctione 1.nūquid Cain.& iudicio Petri.i. confessionis per absolutionē, s.verbalem si tamē peccator sit prius absolutus à Deo saltē ordine naturæ: vnde manet Petri priuilegiū, qn ex æquitate fertur iudicium 24.q.1.manet.quod sec.gl. intellige de sent.ligante quò ad Deum, quia quo ad ecclesiam,ligat aliquādo etiam iniusta, vt in fra, Excomm.2.§.2.

2 SED † tamen verbalis hęc absolutio continet dubia multa.¶ Primū, quæ sit forma absolutionis ab excōmunicatione? Et dico quod si loquamur de forma verbali necessario obseruāda,nulla est certa, & determinata,vt dictū est supra. Absolutio 3 in pri. Si vero loquamur de ea, quæ communiter est in vsu, sic vtimur in isto verbo absoluo quod dupliciter facimus.Primo cōditionaliter qn̄ absolutio in dubio, vel in casu incerto sit ad cautelam,vt dicendo si teneris aliquo vinculo excōicationis, a quo possū te absoluere:ego absoluo te, & restituo Sā ctis Sacramētis ecclesiæ cōioni, & vnitate fideliū,in nomine Patris,&c.Secundo vero absoluere in casu certo, vt dicendo ego te absoluo à vinculo excōicationis,quam incurristi propter tale factū, & restituo te sā ctis,&c.vt supra.¶ Secundū est,quæ sit forma absolutionis a suspēsione officij vel di uinorū. Et dico,ꝙ si loquamur de verbali necessario obseruanda,nulla est,quia suspē sio,sicut, & excōicatio, pertinet ad forum contentiosum, & cōsequenter quicquid dicat,aut quibuscūq; verbis vtatur is,qui potest absoluere,vere absoluit:sicut de excōicatione dictū est, sed loquendo de ea,q̄ est cōiter in vsu vtimur isto verbo absoluo, primo conditionaliter, vt si teneris aliquo vinculo suspensionis, à quo possū te absoluere,absoluo te, & restituo executioni ordinū & officiorū tuorū secūdo absolutè,vt absoluo te,à vinculo suspensionis,quā incurristi propter talē causā, & restituo,&c. Et idē dico ꝓ omnia de interdicto.¶ Tertiū est, de forma absoluēdi ab irregularitate. Et dico quòd nulla est certa, & determinata,sed tamē in vsu est,vt fiat per hoc verbū dispenso,& non absoluo, vt dispenso tecū in irregularitate, quā incurristi propter talē causam, & restituo te ad actus legitimos, vel quando dubitatur, dicēdo non q̄,sed si quam contraxisti.¶ Quartū est, quæ sit forma absolutionis à peccato? Et supple.quidā post Pet.de Pal.dicit, quòd est hæc: ego absoluo te (expressis illis à quibus fit absolutio) alioquin super nihilo absolutio fundaretur: & intendit ꝙ est hæc forma: absolno te à peccatis tuis. Sed cōtrarium tenet S.Tho.& Inn.& Host.imò etiam Scotus in quarto dicit ꝙ est hęc:ego absoluo te. Nec tamē absolutio fundatur in nihilo,sed in re confessa,id est peccato.In alijs autem, qui confessionē nō requirunt, sed absolui possint etiā inuiti, exprimitur ligamen quod soluitur,puta excōicationis,suspensionis, vel interdicti. ¶ Quintum est, quare dictæ formę alia cōiunguntur? Et dico sec.S.Th. & cōiter Doct.Theo.quod præmittitur Misereatur nō quia sit de essentia vel integritate formæ, sed ne fortè effectus sacri impediatur ex parte pęnitētis:post ponit vero conuenienter, in nomine Patris, &c.nō

necessa-

quia sit necessarium, sed ꝙ ostendatur q́d sacerdos non authoritate propria, sed qua si minister absoluit. Impositio autē manus non requiritur. nec fit quia hoc sacramentum, non ordinatur ad consequendam excellentiam gratiæ, sed ad remissionem peccatorum: vnde magis competit signatio, quia per signum crucis Christi peccata remittuntur: quod tamen etiam nō est de necessitate sacramenti. vide etiam infra Pœnitentia. 2. ¶ Sextum est, vtrū absolutio a peccato fieri debeat ante iniunctionem satisfactionis? Et dico quod non: vt patet in clem. dudum. de sepul. & ibi Ioann. And. sed hoc intelligo, vbi timere posset quod absolutus satisfactionem recusaret, non autem alias: vt in religiosis vsitatur.

DE ACCEPTIONE PERSONARVM.

1 *Acceptionis, quæ hic lucidissima descriptione depingitur, vt vitium contrahamus, quot potissimū requirantur. Et an mortalis delicti nomen sortiatur.*

2 *Beneficiorum ecclesiasticorum distributor ac collator, ad peccatum defugiendum, num meliori tribuere semper debeat. Et ibidem quot modis quis melior dicatur.*

3 *Potentia, aut nobilitas secularis in beneficiorum distributione, vt alij alius præferatur, num spectanda sit.*

4 *Collatio beneficij in consanguineum, num personæ acceptionem inducere dicatur. Et quid si electores bonum, meliori prætermisso, eligant.*

5 *Dispensatio in gradibus prohibitis quo ad matrimonium contrahendum, occasione diuitiarum obtentarum personarum acceptionem inducat.*

6 *Acceptio personæ, nam dicatur facta, si is præpositus sit, qui alium conditione ac qualitate minus digna præcellit.*

7 *Acceptio personarum num facta esse dicatur, si in honoribus conferendis vitiosus prælatus studioso laico ac uirtuoso, aut dominus seruo, senex iuueni, aut diues pauperi preferatur. Et quid si in iudicio diuiti pauper preferatur.*

1 ACCEPTIO † personarum ex doctrina S.Th. 2. 2. q. 63. & Alex. de Ales 22. tractatu, de eodem. sic diffiniri potest. Acceptio personarum est vitium, quo id quod ex debito iustitiæ est vni personæ conferendum, exhibetur alteri, non propter meritū eius ad ipsam rem, quæ confertur, sed propter conditionem ipsius non congruentē ad ipsam rem. puta si quis conferat episcopatum alicui, quia est Petrus, aut Ioannes, vel affinis, quæ nihil faciunt ad esse dignum episcopatu, si autē hoc fiat quia est aptus, non est acceptio personarum, quia ista cōditio facit; vt debeatur ei episcopatus ex iustitia distributiua. Tamen ad incurrendū hoc peccatum duo requiruntur, primo, ꝙ collatū conferendum sit ex debito, secus si ex gratia, iuxta illud Mat. 20. An non licet mihi quod volo facere? scilicet ex eo quod gratis & misericorditer datur secundò, q́d ratio & causa dandi non faciat, ad hoc q́d recipiens reddatur dignus accepto. ¶ Primò verò quæritur, an sit peccatum mortale? Et dico quod in re parua nunq̄ est mortale, nisi per accidens, inquantum ipsa virtute aut existimatione est magna: sed in re notabili omne quod est contra iustitia, est peccatum mortale, secundum S.Tho. 2. 2. q. 59. art. 4. Et ratio est, quia est contra charitatem proximi, vnde acceptio personarū cum sit contra iustitiam in re notabili, semper est peccatum mortale, vt si beneficium scienter conferatur indigno, vel minus digno, quia est amicus, post habito digno vel digniori saltem notabiliter.

2 SECVNDO, † an spiritualium dignitatum, seu beneficiorum ecclesiasticorū distributor semper debeat tribuere meliori ad euitandum hoc peccatum. Et dico ſm S.Th. 2. 2. vbi supra. art. 2. & in quodam quolibeto, quod melior dicitur quis dupliciter. Primò scilicet, ſm se & simpliciter, vt qui magis abundat in spiritualibus gratiæ donis, & secundo in ordine ab bonum commune, ad quod interdum magis conferre potest minus sanctus aut sciens propter potentiā vel industriam secularē, & huiusmodi. Episcopus igitur, vel alius distributor prędictorū, non tenetur dare meliori secundum se & simpliciter, sed meliori quantum ad hoc, siue in ordine ad commune bonum, ad quod principalius ordinantur spiritualiū dispensationes, sicut etiam gratias gratis datas, q̄ ordinantur ad communem vtilitatem Ecclesiæ, Deus dat minus bonis. Igitur si præferat vnū alteri propter causam pertinentem ad honorem Dei, & commune bonū, præfert meliorem, & non est acceptio personarum: sed si causa præferendi non pertineat ad hoc, erit acceptio ꝑsonarū, & tāto grauior, quanto in rebus diuinis cōmittit.

3 Ex † his collige etiam potentiam secularem vel nobilitatem aliquid conferre ad hoc, vt quis sit ecclesiastico beneficio dignus, quia ista conferunt ad honorem Dei, scili-

cet quod in suo ministerio nobile occupẽtur, & ad vtilitatẽ ecclesiæ interdũ, q̃a magis, comprimunt aduersarios 7el hõi, sed non est intelligendũ, quod ipsa sola faciat, vt quando cõiungitur vitæ criminosæ, sed præsupposita virtute aliquid confert.

4 TERTIO † an sit acceptio personarũ dare beneficiũ consanguineo? Et dico ẽm S. Tho. in quolibet q. 2 2. vbi sup. & Sũ. Conf. l. 3. tit. 24. quod distinguendum est. Nam si consanguineus sit æquè idoneus vt alius, eps potest in hoc satisfacere naturali amori, qui non est charitati contrarius: quia saltem in hoc pręeminet, quod magis potest de ipso confidere, quod secum vnanimiter ecclesiæ negotia pertractabit: & hoc nisi inde scandalum oriatur, vel fortè inde alij sumant exemplum dandi consanguineis etiã minus degni. Si verò cõsanguineus sit minus idoneus, simpliciter & respectu boni cõis, eum præferre nõ debet postposito meliori duplici ratione. Primò, quia infideliter agit dispensator iste, nõ dominus spiritualium, qui negotiũ domini gerens, non meliorat illud cũ possit. Secundò, quia hoc ad personarum acceptionem pertinere videtur: quia conditio consanguinitatis non est pertinens ad curam ecclesiæ, sed non obtinetur iure sanguinis, sed munere diuino: est autem conditio faciens ad dispensanem patrimonialium bonorum, vnde si ex his episcopus prouideat suo consanguineo minus idoneo, non est acceptio personarum.

¶ Quartò, an sit acceptio personarum, si electores ad spirituales dignitates eligant bonũ prætermisso meliore? Et dicit S. Th. vbi sup. quod ad hoc vt lectio in foro iudiciali nõ possit impugnari, sufficit eligere bonũ: nec oportet eligere meliorem: quia sic omnis electio posset habere calumniam: quantum ad conscientiã tamen eligentis, necesse est eligere meliorẽ simpliciter vel respectu boni cõis: quia si ex aliqua causa præferatur alius, aut illa pertinebit ad negotiũ: sic quantum ad hoc magis idoneus erit qui eligitur: aut non faciet, & sic erit acceptio personarum.

5 QVINTO † an sit acceptio personarum ratione diuitiarũ, dispensare super contrahẽdo matrimonio in gradibus prohibitis? Et dicit S. Tho. 2. 2. vbi sup. quod hæc dispẽsatio fieri cõsueuit ꝑꝑ fœdera pacis conseruãda: quod quidem erit vtilitati cõi magis est necessarium circa personas excellẽtes, vnde cum ei facilius dispensatur absque acceptione personarum.

6 SEXTO † an sit acceptio personarum, si præponatur quæ excedit cõditione minus gna: qñ in pręficiendis cõditiones sunt inęquales, excedẽtes & excessæ, vt si vnus scit literas, sed est ignobilis: aliꝰ est nobilis, sed illiteratus, & ꝑferatur nobilis: Et dicit Ale. vbi sup. quod licet literatura nobilitati simpliciter ꝑferenda sit, vt in c. venerabilis, de præb. quia est necessaria in regimine ecclesię, tñ in casu põt ꝑferri nobilitas, vt arceãtur lupi ꝑ potentiã: & in casu, vt sint in corpore ecclesię mẽbra diuersa, quib. pax eius cõseruet: & sic nobiles ꝓmoueri possunt, dũmodo eis morem honestas suffragatur.

7 SEPTIMO † an sit personarũ acceptio in honoribus, si præferatur vitiosus pręlatus virtuoso laico, aut dñs seruo, aut senex iuueni, aut diues pauperi? Et dico sec. S. Tho. 2, 2. vbi sup. & in Quolibeto, quod cum honor sit testimonium virtutis eius qui honoratur: sola virtus est debita causa honoris: sed tñ aliquis honorari potest ꝑꝑ virtutẽ, nõ solũ propriam, sed etiam alterius, sicut prælati & principes, etiã si sint mali, inquãtum gerunt personã cõitatis cui præficiuntur: & eadem ratione parentes & dñi propter participationẽ dignitatis Dei, qui est omnium Pater & Dñs: & senex propter signũ virtutis, scilicet senectutẽ: licet illud sit quandoque fallax, & diuites propter hoc quod locum obtinẽt, maiorem in cõitate, & in eis cõitas honoratur, secundũ S. Tho. 10. quolibet art. 12. non aũt intuitu diuitiarũ, quia esset acceptio personarum exhibere honorẽ debitũ virtuti. ¶ Octauò, an sit acceptio personarũ, si pauper in iudicio diuiti præferatur? Et dico quod sic, ẽm præmissam deffinitionem quia iudiciũ, vt dicit S. Tho. 2. 2. vbi sup. artic. 3. est actus iustitiæ, prout iudex ad æqualitatem ducit inæqualia. ad quod facit, quod iste habet plusquã debeat, ille verò minus: non autẽ quod hic sit pauper, ille diues: sicut si Soc. ĩ te aliqua debet habere 10. & habet 15. & Plat. debet habere 10. & habet 5. ad æqualitatem cõstituẽdam confert, quod Socr. habeat v. quæ desunt Platoni, nõ autem quod sit pauper: quia quãtumcunque augeatur, vel minuatur eius paupertas, numquam erit æqualitas, nisi auferantur ei v. danda Platoni. vnde & Deus dicit Exod. 23. Pauperis quoque

que non misereberis in iudicio, scilicet prę mittendo æqualitatem iustitiæ. Illud autē Ecclesiastici 4. In iudicādo esto misericors pupillis, & similia, intelliguntur, vt personæ miserabiles ab oppressoribus iniustis defensentur, & si eis deficiunt instructores causarum suarum, suppleat iudex.

DE ACEDIA.

1 *Acedia, quæ spiritualis quadam frigiditas vel tepiditas dicta est, quasi acida, vel acetosa, eo quod huiusmodi frigida sunt: ex suo genere mortale peccatum est: quanquam & veniale quandoque sit. Et ibidem cum mortale peccatum est, cuinam præcepto diuino contraria esse dicatur.*

2 *Acedia extra filias ac species suas, quot modis mortale peccatū esse dicatur. Et quando veniale.*

3 *Acedia quot filias habeat, & quando mortalia, aut venialia peccata efficiantur. Et ibidem negligentiæ eiusdem filiæ quotuplex sit, & quam varie spectetur.*

1 ACEDIA † secundum Ric. de S.Vict. est torpor, id est, negligentia mentis bona inchoare negligentis, vel ſm Damas. est tristitia aggrauans, quæ scilicet ita deprimit animum, vt ei nihil agere libeat. vnde secundum S.Th.2.2.q.35. importat quoddā tædium operandi, & est quædam spiritualis frigiditas, vel tepiditas spiritualis, dicta quasi acida vel acetosa, eo quod huiusmodi frigida sunt. ¶Primò vero dubitatur, an sit peccatum speciale mortale? Et dico ex doctrina S.Th. vbi supra, quod tristitia prohibens ab operando semper est mala, quandoque quidem secundum se, quādo scilicet est de vero bono, quod apparet malū: sicut quando est de bono spirituali: quandoque vero secundum effectum, quando scilicet est de vere malo, sed sic hominem grauat, vt retrahat ab opere bono. Igitur acediā sēper est peccatum ſm seipsam, quia est tristitia de spirituali bono. Et est peccatum spirituale non quidē inquātū est tristitia de spirituali bono cōiter, quia hoc ꝑtinet ad omne vitium, cum fugiat spirituale bonū oppositæ sibi virtutis, similiter nec inquantū fugit bonū spirituale, vt est laboriosum vel molestum corpori, aut delectationis eius impeditiuū, quia hoc acediā nō separaret a vitijs carnalibus, quibus aliquis corporis quietem & delectationē quærit, sed inquātum est de spirituali bono, de quo spiritualis virtus lætatur. i. de diuino, de quo lætatū charitas. Et est ex suo genere peccatū mortale, si transcendat sensualitatis terminos, attingens vsque ad consensum rationis, q̄a secundum suam rationem cōtrariatur charitati, cum proprius effectus charitatis sit gaudiū de Deo, acedia verò sit tristitia de bono spirituali inquantum est diuinum. Esset tamen veniale, sicut & omne peccatū, si esset solum in motu sensuali, & similiter si sit de spirituali bono, ad quod quis non tenetur de necessitate, vt patet ibi ad secundum. Et in quantum est mortale, contrariatur, secundum eum præcepto de sanctificatione sabbati, in quo secundū quod est mortale præcipitur quies mentis in Deo, cui cōtrariatur tristitia mentis de bono diuino.

2 SECVNDO † dubitatur, quot modis sit peccatum mortale extra suas filias? Et dico q̄d in genere duobus modis. Primò, quādo inducit ad mortalem omissionem, quod tripliciter est. Primò scilicet, cū quis horret & omittit spiritualia bona ad quæ tenetur, & secūdo cum dolet se benefecisse siue nō omisisse huiusmodi bona quæ fecit, aut tertiò cum proponit in futurum omittere. Secundò verò cum inducit ad mortalem cōmissionem, puta desperationem salutis, aut contemptum beneficiorum Dei: quia scilicet nollet esse natus, aut vellet esse bestia, aut mori: non curās qualiter, modo euaderet aduersa & tristia. Est autem mortale ꝑ accidens in suo effectu, quando homo ex hoc inducitur ad corporis grauem infirmitatem: cum tamen se posset iuuare si conari vellet. Est autem veniale, quando homo quidem in operando attediatur: sed tamen ea, ad quæ tenetur, non omittit, nec contra præceptum aliquod committit. Videtur autem hęc tenere Sum. Rosel. quod acedia sit mortale, quando inducit negligentiam cōtemnentem quæ Dei sunt, & dicitur procedere negligentia ex contemptu, quādo est in consuetudine: vt si quis consueuit non dicere horas suas deuotē: sed de hoc infra. Contemptus: & infra, Negligentia.

3 TERTIO † dubitatur, quæ & quot sint filiæ eius, id est vitia quæ nascuntur ex illa, & quomodo sunt peccata mortalia, aut venialia? Et dico secundum doctrinam & mentē S.Th. in diuersis locis, quod sunt sex. prima scilicet malitia, qua bona diuina cōtemnit: & est mortale. & secunda rancor, id est, displicentia hominum inducentium ad spiritualia: & est veniale, nisi superueniat odiū: & tertia pusillanimitas, quę cōsistit in subtrahendo se a bonis quę fieri potuissent ti-

more deficiẽdi:puta a ieiunijs,religione,& huiusmodi & est veniale,nisi illa bona esset in præcepto,& quarta est desperatio, q̃ est mortale: vt patebit, & quinta negligentia agendorum. Quæ est multiplex.s.negligentia circa opera misericordię:& est mortale aliquando,vt dicetur in tit.Elemosina. Et negligẽtia addiscendi necessarie ad salutẽ, quæ aliquando est mortale,licet hoc iudicare sit difficile. Et negligẽtia procurãdi sacramẽta suæ familiæ:quæ est peccatũ mortale,si quem permittit ex negligẽtia notabili mori sine baptismo,vel cõfessione maxime vbi decedens indigebat huiusmodi. Et negligentia faciendi correctionẽ fraternam,de que infra,& confitendi,& communicandi semel in anno,& huiusmodi:de quibus in suis locis. Et sexta filia est euagatio mentis in oratione: quæ est veniale peccatum, nisi in eo qui tenetur ad officium, in quo potest esse mortale:vt inf.Horæ.

De Actione Actore,& Actu.

1 *Actio num ab Imperatore idoneè ac sufficienter definita sit.*

2 *Actio in genere duplex: est cui ex Pan.tertia adducitur species.*

3 *Actio dupliciter sumitur, & præter id quãdoque tertio modo consideratur.*

4 *Actiones reales, vt pro diuersis rebus competunt, ita & variam appellationem sortiuntur.*

5 *Actor quisnam dicatur.*

6 *Actionum personalium alia bonæ fidei, alia stricti iuris. Et quænam sint vtraque. Et an actio cedi possit remissiue.*

7 *Actũ seruitutem realem esse, & in quo consistat.*

1 ACTIO† est ius prosequendi in iudicio quod sibi debetur. Instit. de actio. in princ. vbi secundum Azo.in Sum.hoc verbum,debetur,sumitur largè,vt dicatur res debita tibi,quam petis vt tuam,siue rei vẽdicatione actione commodati, siue depositi. Sed quia ista diffinitio comprehendit solum actionem personalem seu in personã, vt patebit:quia quod tuum est,tibi non debetur,sed petis vt tuum.ideo secundũ Azo. & Gofred.actio est ius ciuile,vel prętoriũ, quo debitum a te exigere possum,vel petere rem mihi restitui.

2 EST† autem in genere actio duplex,prima realis,vel in rem.s.quæ est contra quem dirigitur, non supponit obligatum: sed ideo competit, quia contendit non restituere is contra quem dirigitur: sicut tu intrasti violenter domum meam, & ego peto possessionem meam, quam occupas: & tu nullo iure es mihi obligatus, cum nec mihi promiseris,nec contraxerim tecum,sed tantũ te conueniam.quia res mea apud te est.Secũda est personalis vel in personam, illa.s. quæ illum,contra quẽ dirigitur,præsupponit debitorẽ obligatũ ex contractu,vel maleficio,seu ex varijs causarũ figuris. Et ista datur ẽt ad rẽ, sed præsupponit obligationem personę:vt si vendidisti mihi domum, vel locasti librum, obligaris mihi ex cõtractu,licet agã ad rem,i.domũ,vel librũ. Additur sec. Pa.in c.Ecclesia.el 2.vt lit. pen. actio tertio in ista.de qua vide inf.Lis.§.5.

3 IGITVR† actio sumitur dupliciter scilicet strictè:& significat ius prosequendi ortum ex obligatione:& sic conuenit solum personali,& latè significat iurisdictionem iudicis: & ita non solum personales,sed etiã reales actiones significat. adde tertiò & latissimè, & significat iudicis officium, quomodo querela inofficiosi testamẽti dicitur actio.ff.de leg.1.l.cum filius facit l.actionis verbo.de verborum sign.

4 ACTIONVM† autem realium quædã competunt pro rebus corporalibus: & sic hẽt locũ rei vendicatio:aliæ pro iuribus incorporalibus,& seruitutibus acquirẽdis,& sũt duæ.s.confessoria,quæ competit dicẽti habere se ius, vel seruitutem transeundi per fundum alienum: eundi,vel agendi, vel ad altius ædes suas leuandi, & huiusmodi: & negatoria quæ competit neganti,vel asserenti oppositum, vendicando sibi libertatem.Inst.de actioni.§.æquè sig.

5 ACTOR† autẽ est, qui agit & pulsat alium rem aliquam ab ipso petens in iudicio. ff. de iud.l.in tribus.ff.si.reg.l.iudicium.

6 ACTIONVM† etiã personalium, quædam sunt bonæ fidei:vt emptionis,& venditionis,& aliorum contractuum, nu.16. qui enumerantur.Inst.de act.§.actionum, & ponuntur in gl.de excep. cũ venerabilis.q̃ dicuntur bonæ fidei, quia in eis maximè dẽt exuberare bona fides,& in eis veniunt oĩa accessoria,& ea de quibus nõ est cogitatũ, vt ĩ emptione,& vẽditione, ꝗ & id expresse nõ est actũ.s.damna & interesse post morã,q̃ dẽnt restitui. Aliæ verò dicunt stricti iuris,vt actio ex mutuo,ex stipulatu,q̃.s.nascit ex stipulatione de re certa ĩ genere,incerta spẽ,ex arbitrio,& cõsimiles,& in his nõ venit accessoriũ:nec ea de q.b.nõ est cogitatum,vt notat Bernar.in glo.præallega.

nec damna & interesse à tempore more. Vtrum autem possit quis actionem cedere, infrà Lex. §.8.

7 ACTVS † verò est quædam seruitus realis in fundum, qua quis potest per illum, nõ solum ambulare per se, sed etiam iumentum, & vehiculum, vel quadrigam, secum ducere ff, de serui.rust.prædio.l.1.versic.actus.& l.in actu & Inst. eo.§.actus.

De Accusatione & Accusato.

1 *Accusatio quid sit. & an S.Th.definitio bona sit.*
2 *Accusatio quomodo fieri debeat. Et quid publice infamatum accusat, an si in probatione deficiat, num talionis, aut calumnia pœna puniendus sit.*
3 *Accusare num quis teneatur. Et cũ id licet, num oporteat monitionẽ precedere. Et quid sit peccatũ secretum sit, aut sub secreto sumptum, remissiue.*
4 *Accusationem proponere quis possit. Et an clericus ad vindictam publicam, etsi non subsecutura sit sanguinis pœna, accusare possit.*
5 *Accusare volens, qua ratione id facere debeat vt peccato non sit obnoxius. Et sub hac, num pactum vel iuramentum de non accusando efficax sit.*
6 *Accusatione semel cœpta, nũ quis desistere queat. Et sub inde quot modis accusatio iniusta reddi possit.*
7 *Quis pœnitentiam de peccato egit num accusari valeat. Et quid si semel accusatus, an denuo accusari queat.*
8 *Accusatus, num accusatori, vt ab accusatione desistat, aliquid dare possit. Et quia materia hac subdifficilis est, in tria causarum genera deducitur. Et inter hac, num in crimine publico transigere liceat. Et quid si transigatur, an teneat transactio.*
9 *Accusatus temere ac falso, num accusanti iniuriam remittere possit. Et quid in principe, an id remittere debeat.*
10 *Accusatus in iudicio, num si veritatẽ neget, mortaliter peccet. Et tandem, quando iudex veritatẽ inquirere, secundum iuris ordinem dicatur.*
11 *Accusato, num se, vel per calumniam defendere ac tueri liceat. Et an saltem appellando, iudicium deuitare ac subterfugere possit.*
12 *Accusatus & morti ad dictus, num se defendere aut alioquin confugere queat. Et num tunc ad carcerem redire, presertim si id iurarit, teneatur.*

1 ACCVSATIO † secundum mẽtem Azo. in Sum. est delectatio rei de crimine ĩ libello ad vindictam. Secundum autem S. Th.2.2.q.68.est delatio rei de crimine in libello ad vindictam propter bonum commune. & hæc diffinitio est melior: quia ad vindictam etiam tendit denunciatio, licet sine libello: sed ipsam vindictã denũciator ordinat ad fratris emendationẽ, accusator vero ad bonum commune. Secũdũ aliquos autem ista opinio S.Th. quæ addit propter bonum commune est falsa, quia etiam accusatio quandoque fit propter bonum priuatũ, vt habetur in tit.de accus.ff.& C. & denũciatio ẽt fit ad remotionem à benefieio, & propter bonũ cõe: vt habetur in multis locis, vt potest ẽt videri ꝑ Abbatem & Fel. in c.inquisitionis.de accu.& in c. nouit. de iud. sed S. Th. loquitur de accusatione non ordinata ad restaurandum interesse accusantis: sed solum ad puniendum delictum, vnde secundum enm non debet fieri nisi in peccatis vergentibus in damnum commune, vel diuinum, virtu.q.3.art.2.& 7.

2 PRIMO † vero q̃ritur, quomodo fieri debet accusatio? Et dico, ꝙ primò fieri debet in scriptis.2.q.vlt.qui crimen, ꝙ tñ semper non est necessarium: puta in crimine leui. ff.de accu.l.seuia & in notorijs: cum in huiusmodi nec accusator requiratur de accus. euidentia. secus in non notorijs, licet manifesta sint.11.q.3.eorum. Secundò, fieri debet cũ in scriptione, scilicet qđ accusator se obliget ad pęnã talionis.2.q. vlti. quisq̃s & q.3.calũniator.& ca.qui nõ probauerit. exceptis tñ quibusdã casibus: vt in crimine leui, ẽt in crĩe apostasiæ: & cũ maritus accusat vxorẽ de adulterio, s. quo ad separationẽ thori, & similibus: & tñ ẽt si accusator nõ inscribat, ex natura accusationis huiusmodi pęna calũnię venit, C.de accus.l.fi. Sed tñ Bar.in l.2.C.si.ser.vel li.dicit, ꝙ accusans publicè infamatũ, & in ꝓbatione deficiẽs, puniri nõ debet pęna talionis, vel calumniæ, accusante infamia præcedente, qđ menti commendandum est sec.Pan.in c.cũ contingat, de rescr. vdi ẽt dicit qđ fama inducit iustam credulitatẽ, vnde habẽs notitiam ex fama habere dr̃ ex causa probabili, & idẽ sentit gl.in c.inquisitionis, de sent. excom. Tertiò, accusatio debet exprimi viua voce & præsente accusato.2.q.vlt. præscripta Concordat prædictis Alb. & idem notatur in Sum.Conf.li.2.tit.5. Quomodo autem differantur notorium, & famosum & manifestum infra. Notorium.

3 SECVNDO † quæritur, an aliquis teneat accusare. Sum.Ang.adducens multa iura dico, qđ nemo accusare tenetur, nisi sec.Bar. in homicidio: imò, inquit, accusare vr̃ esse cõtra illud diuinũ, præceptũ, Dimitte nobis

bis debita noſtra. Cõtrariũ ſentit. Supp.& Sum.Ro.& forte omnes doct. ordinis eius. & hoc rationabiliter : q̄a ſine accuſatione aliquando ſaluari non poteſt integritas ani cõis,vt quando iniquitates emendari aliter nõ poſſunt.Vnde & S.Th.vbi ſup. dicit. quod homo tenetur accuſare,ſi crimẽ vergat iu detrimentũ ſpirituale,vel corporale reip.dummodo ſufficienter probare poſſit, non autem tenetur, ſi non redundat in multitudinem,aut ſi haberi non poteſt probatio ſufficiẽs : quia nullus tenetur ad id ꝙ debito modo ꝑficere nõ poteſt. Hæc ex S. Th. qui talem concluſionẽ habet tanquam certisſimã,vnde probationem nõ adducit, niſi authoritatẽ ſcript.Leui.v. quãdo adducit arguendo in oppoſitũ. Deceptus eſt autẽ author illius Sum.quia illa,quæ adducit, loquuntur ſecundum iura ciuilia , aut forũ contentioſum, ſed aliter eſt ſecundum conſcientiam;verbum autem Domini intelligigitur de peccatis, in quãtum ſunt in perſonã propriam.¶ Tertiò, vtrum accuſationẽ debeat præcedere monitio.Et dicit S.Tho. in 4.di.xix.q.2.art.3. q.1. ad quartum quod ſm aliquos ad accuſationem procedi non debet ſm forum cõſcientiæ non pręmiſſa monitione,& emendatione expectata,niſi forte maiori periculo obuiãdum videatur aut peccatũ ſit publicũ : quãuis ſm forum cauſarũ,non requiratur,quod accuſationẽ præcedat monitio,ſed ſolũ inquiſitio: quæ eſt facienda,niſi de notoria: quia oportet, quod inquiſitionem præcedat clamoſa inſinuatio,ideoq; ſecreta monitio nõ requiritur,de neceſſitate.Vel dicendũ ſm alios, ꝙ in accuſatione nõ agitur ad emendationẽ peccãtis,ſed ad bonũ cõe,ſ.iuſtitiã conſeruãdã ꝑ punitionẽ delinquẽtis : ideo accuſatio i iudicio bona cõſciẽtia fieri poteſt,ẽtſi admonitio nõ p̄cedat.nec eſt cõtra p̄ceptũ Dñi de correctione fraterna,ꝙ intelligitur qñ agitur ad emẽdationẽ peccantis, hæc ille. Qui iudicio meo tenet primã opinionẽ tanquã conformem mandato Domini, ſm A oportet prius procedere ad emendationẽ peccantis , quã ad iuſtitiã cõſeruandã,ſi ſperetur emendatio, & periculũ non ſit in mora:& hãc ẽt ſequitur Sup.Sũ.nũt Angl. tenuit opinionẽ ſecundã:ſed omnia iura q̄ allegat,loquũtur in foro cauſarũ ſine cõtẽtioſo.Veritas autẽ eſt, ꝙ ẽt ſecunda opinio eſt vera,qñ accuſatio expedit bono cõmuni, q̄ p̄ ponderat particulari : vnde ſi poſt pænitẽtiã,& correctionẽ licet accuſare,vt ine.§. ix. multo fortius ante ex nõ expectata.Quomodo aũt peccatũ ſecretum ẽt ſumptũ ſub ſecreto aliquãdo ſtatim ſine monitione publicari poſſit infr.Teſtis 3.

4 QVARTO † q̄s poſſit accuſare? Et dico, quod ſi crimẽ eſt priuatũ,regulariter ſolus ille cuius intereſt:vt videtur velle gl.in l.fi. ff.de priu.del.ꝙ limita,niſi pro illo imponi debeat pœna pecuniaria fiſco applicanda, quia tunc ad accuſandum admittitur quilibet de populo,ſec.gl. Dy.& Bart.in rub.licet Bal. cõtrariũ teneat in l.aduerſus.C.de furt. Si vero crimẽ eſt publicũ , admittitur quilibet nõ prohibitus ſpecialiter lege,vel ſtatuto aut cõſuetudine tñ in duobus caſibus admittit:primò qñ ſuã,vel ſuorũ iniuriã proſequitur vt no.in l.fi.ff.de priuat. delic.& in l.fi.de iniur.ſecundò,qñ delictũ nõ eſt cõmiſſum contra perſonã: vt puta ſi ſtatuto cauetur,vt blaſphemus,vel noctu vadens puniatur in decẽ:tũc quilibet ad accuſandũ admittit:vt no.Bar.& Ioã.de Im.in l. 1.ff.de pub.iud.& Bar.in l.lex Corn.§. ſi q̄s ff.de iniur.Circa ꝙ multa dici poſſent quæ omitto. quia ad forũ animæ non pertinet. Cleric tñ ad vindictã publicè accuſare non debet,ẽt ſi pęna ſanguinis non venit imponẽda: facit cap. ſicut ſacerdotes 2.q.7.quia huiuſmodi odioſis ſe immiſcere non debet ſec.Pan.in c.cũ Pan.de accu.ſed ſi proſequitur iniuriã ſuã,poteſt, etiã ſi venit imponẽda pæna ſanguinis ſec.Pa. vbi ſup.dũmodo dicat,ꝙ nõ intẽdit accuſare vt pęna imponat.& tex.eſt clar9 ĩ c. p̄latus de hom.ib.7.

5 QVINTO † qua intentione debeat quis accuſare vt ſine peccato accuſet?Et dico ꝙ propter communẽ bonum, vt cæteri quietè viuãt.23. q.5. nõ fruſtra vel propter ſuũ intereſſe:aliàs tale erit peccatũ qualis & inordinario intẽtionis , ſ.mortale,ſi ex odio principaliter vel alio iniquo fine. veniale aũt, ſi aliqua paſſio fragilitatis adiungatur prĩcipali intẽtioni,ar.c.accuſati,de accu.& 2.q.7. ſi qui ſunt , non tñ ꝑꝑ hoc ad aliquã reſtitutionẽ tenetur, ſed ſolũ ad pœnitentiã de peccato.¶ Sextò, vtrum pactum vel iuramentũ de non accuſando teneat? Et dico ſecundũ tex.iuncta gl.in c. quemadmodũ de iureiu.quod reſpectu criminis iã cõmiſſi paciſci poteſt ne de eo.agatur.& Pan. dicit caſũ eſſe clarũ.ff.de pact.l.ſi vnus.§.pacta.& cõſequenter hoc licite iuratur. ſed tamẽ ſi per hoc quis pecuniã accipere , turpi

ter acciperet & restituere tenetur de cōsilio: quia moueri debet ad nō accusandū ex charitate sperās emēdationē, nō ex cupiditate. De hoc inf. Concussio. Respectu verò criminis cōmittēdi Sum. An. indistinctè dicit pactū de nō accusando nō valere: & cōsequenter si hoc iuretur, est peccatū mortale. Pan. aūt ia d.c. quemadmodum melius loquitur vistinguendo: quia quantū ad crimē comittēdū, respectu accusationis criminalis nō valet pactū nec iuramentum, quia præstat materiā peccādi: vt in d. §. pacta. & §. illud sed respectu accusationis ciuilis, vt ad diuortiū celebrādū, ad cōmodū mariti i adulterio vxoris, est casus dubius: & credit ꝙ simpliciter pactū nō valeret: sed si interuenit iurm, est dubium, hæc ille, cū multis alijs, Veritas est, ꝙ nō licet pacisci vel iurare de non accus. in futuris, sic ꝙ hoc possit esse impeditiuū boni, aut ꝓmotiuū mali. Sed aduerte ꝙ ratio diuersitatis ẜm eū in ꝓterito & futuro delicto est, quia i vno præstatur materia peccādi, & nō i alio: vel est qa in pręterito scimus an debeamus sperare correctionē, nō i futurū: cū de ꝓsenti dispositione peccātis iudicem⁹, nō de futura: vnde qñ nō accusare respectu præteriti est causa delinquendi, qñ scilicet nō adest spes correctionis, nō licet pacisci aut iuraret de nō accusando, Aduerte ēt, ꝙ multo fortius restituere deberet, q pecuniā acciperet de nō accusādo respectu criminis ꝑpetrandi, vel ꝓ accusando calūniose, 1. q. 1. iubemus.

6 SEPTIMO, † vtrū quis desistere possit ab accusatione icepta? Et dico quod desistere tenetur omni modo possibili q videt accusatū esse innocentē 2. q. 3. si quē. si verò eū nō cognoscit īnocētē, pōt desistere si vult in foro cōscientiæ ex charitate licet nō ex pręmio: vt no. gl. in c. 1. de collu. sed quo ad ad impunitatē fori cōtētiosi, hoc non pōt, nisi in certis casibus: de quib. vide Bar. in l. quæsitū ff. ad Turp. & Pā. in c. licet: de accu. ẜm S. Th. autē 2. q. 58. art. 3. ad tertiū potest quis iustè desistere, si in processu falsum cognouerit, id de quo accusauit, aut si princeps, ad quē pertinet cura boni cōis, accusationem aboleuerit. ¶ Octauò, quot modis accusatio reddatur iniusta? Et dico qđ tribus, ẜm S. Tho. 2. 2. vbi sup. & Gratianū 2. q. 3. & in l. 1. ff. abo. ¶ Primò calūniando, qñ s. falsum crimē imponitur: & tali de omni danno illato primò tenetur. vt in ca. vlt. de call. peccat mortaliter 22. q. 2. c. 1. ¶ Secū-

do tergiuērsando, qñ s. accusator in totum a lite recedit sine licētia iudicis: quod in foro cōscientiæ intellige, si aliquo fine malo fecit: secus si intelligit innocentem, vel ex compassione quod aliquando licet, in foro autem contentioso punitur 5. lib. auri ff. de preuari. l. 3. Tertio præuaricando, qñ s. cum reo colludit adiuuās partem aduersam falsas probationes adducendo, veras dissimulādo, & huiusmodi: & talis iudicis arbitrio punitur, vt in l. 1. & 2. ff. de præuar. licet in conscientia talis non peccet eo casu, quo posset ab accusādo desistere: nisi vtatur falsitate, vel huiusmodi prohibitis. De his autem habes in l. 1. ff. de aboli. & in l. ff. ad Turpil. & infr. collu.

7 NONO † vtrū possit quis aliquem reum accusare, postquā de suo peccato egit pęnitentiam. Et dicit Inno. in c. de his de accus. quod sic. Et idem tenet ibi glo. Et ratio est quia per pænitētiā satisfit Deo: sed per punitionē impositā in iudicio satisfit rei pub. vt cœteri timeant, viuantq; quietius, & facit C. de aposta. l. hi qui. ¶ Decimò, vtrum semel accus. de eodē possit denuo accusari. Et dico ꝙ non vt in ca. de his de accusa. quia delictū vnius hoīs sæpius queri nō debet. ff. nau. cau. sta. licet. § vlt. 35. q. 9. veniā. fallit in duobus casibus. ¶ Primò si secūdus accusator doceat primū p̄æuaricasse. ff. de præua. l. 3. ¶ Secundò, si suū dolorem prosequēs ignorat accusationē institutā ab alio. l. si cui ff. de accus. vide in gl. d. c. de his.

8 VNDECIMO, † vtrū accusatus possit sine peccato dare aliqd accusatori, vt ab accusatione desistat? Et dico hāc materiam esse difficilē: sed viso Inn. de collu. in c. crimina. & gl. & Pan. in eo. ti. c. 1. vbi multa valde loquitur de hac materia, sic dici potest. A lite vel accusatione multipliciter qs discedere pōt, primò auctorit. vel motu ꝓprio: qa s. sic sibi placet. secūdo ꝑ grām ad ꝑces, s. rei, tertiò per transact. aliquo s. sibi dato vel retēto ꝙ est proprie trāsigere vt in v. sup eo. de transf. quartò ꝑ absolutionē, impetrādo s. à iudice facultatē recedēdi; & abolitionē siue deletionē: vel cassationē accusat. ex aliqua cā, puta quia ex ira vel per errorē accusauit: vel ex aliqua legitima cā: vt i l. 2. C. de abo. Ad qsitū aūt dico, ꝙ sec. Inn. & gl. in c. 1. de col. dete. i verbo grām, & causarū tria sunt genera, ciuilis s. crimin. & spiritualis. Pan. tñ in 1. c. de collu. causas diuidit ꝑ ciuilē, criminalem, & sub ciuili ponit spiritua-

lem & popularã,quã etiã tangit Inno.à cã vel accusatione ciuili pecuniaria recedere licet sec.Inn.per gratiam & per transactio nẽ iudicis auctoritate, & sine ea ante litis contestationẽ, & post.Pan. tamen dicit, ꝙ post oblatũ libellum,& a fortiori post litis cõtest.nõ licet recedere propria auctorita te,nisi vellet renũciare liti & causę in totũ: vt i l.postquã litis.C. de pact. sed solũ licet per transact.aut gratiam,excepta tñ famo sa actione, ẜm Inn.& Pan. vt actio furti,in qua sine iudicis auctoritate transigere nõ licet.ff.de his qui notan.infam.l.furti.§. pa ctus vel vt adit.Pan.nisi sit talis cã,quæ non dependeat a libera voluntate litigantiũ, & sub hoc mẽbro comprehẽdi põt cã matri monialis,In cã verò spirituali, siue inquisi tionis, siue denũciationis sie rebus spiritua libus,ex causa licet ꝑ gratiã discedere, sec. Inn.sed sine causa discedẽs punitur.1.qõ 7. qua propter.arg. de calũ.c. fi. Per transact. aũt nunquam licet:vt extrà,de decimis, in telleximus, & no.de trans c.2.In causa aũt populari,id est,ꝙ populũ tuetur.l.2.de po pul.act.trãsfigere non licet,nisi deferendo iuramentum: vt in l.eum qui.§.in populari bus.ff.de iureiur.In criminali verò quando de crimine agitur criminaliter, & non ci uiliter,ante inchoatã accusationẽ:puta an te inscriptionem ad pœnã talionis,licet in scriptio alia ꝓcesserit.potest qs desistere ꝑ gratiã:vt in eo §.pactus.& ff.ad Turp.l.mu lier.& l.quæsitum non autem proprio mo tu si præcessit inscriptio alia. secundũ Pan. post inchoatam vero accusationem non li cet discedere sine iudicis auctoritate,& si ne cõsensu rei nisi intra xxx.dies sed nec in ter illos si fuit tormentis mancipatus.D.de aboli.l.2. vel per accusationẽ infamatus.6. qu.1.quidam,& si aliàs destiterit, incidit in Turp.idest:punitur quinq; libris auri,& in famia,si intẽdit publicũ crimẽ.C.ad Turp. l.1.Si verũ crimẽ est priuatũ,punitur extra ordinariè iudicis arbitrio.ff.ad Turp.si qs. nec est infamis ẜm gl.i c.1.de coll.sed aliud sentit gl.i n c.si quem pænitet.2.q.3.& facit tex.in l.2.D.ad Turd.qui loquitur indistin ctè.Quæ autẽ dicantur publica, & quæ pri uata delicta,infr.Crimen. Transigere autẽ in crimine,publico nõ licet,& si fiat transa ctio nulla est, & accusatus habetur pro cõ fesso.C.de trans.l.trãsigere.ff. de ꝓuari.l.in omnibus,nisi tale sit crimen, ꝙ irroget pæ nam sanguinis,quia licet tũc transige re,& sanguinẽ suũ redimere qualitercũque, nisi in adulterio.ff.de bo.eo.l.1.vel nisi irroget pænã perpetuæ detrusionis,quia etiã tunc licet sec.Pan.vbi sup.In alijs autẽ vbi pęnę huiusmodi non irrogantur, trãsigere nõ li cet.2:q.3.si quẽ.§. præuaricator ibi in om nib. & hoc nisi crimine falsi: vt in d.l.tran sigere.quia cõuictus de falso est quasi mor tuus,cum nulla ei fides adhibeatur. Et hoc est verũ,quæcunq; pena veniat imponẽda, ẜm Bart. & multos alios in d. l. transigere. Et per hoc tenet Pan.idẽ licere, vbi impo nẽda est pęna quasi similis pęnæ sanguinis, quæ iure canonico nõ īfertur: vt qñ potest quis tradi curię seculari: Et hoc vr̃ tenere Go.in Sũ.de transf.& :dẽ putat in pęna per petuæ detrusionis sicut tenet,inqt,do.Ca. in c.si.de transf.Vnde Inno.dicit in ti.de ac cu.quod idẽ pœna æquiparatur morti,cõ trariũ tamen tenuit do.An.in c. 1.de collu. in criminibus autẽ priuatis videtur senti re gl.in d.ca.1.ꝙ transf.admittitur indistin cte:& idẽ vr̃ tenere Inn. qui allegat aliquos sic sẽtire. nec reꝓbat. Vbi aũt in criminali vel spirituali aliter q̃ debet accusator desi stit iudex nihilominus sec.Inn.ex off.inqui ret, vt de collu.per totũ C.de aboli.l. indul gere, & l.3. vbi autẽ vult iudex iusta cã di scedere, indulgebit.C.de abolli.l.1. 2. & 3. Quid aũ t operetur transf.vide Pan. vbi sup.

9 DVODECIMO, † vtrum falsò accusatus possit accusanti remittere iniuriã? Et dicit S.Tho.2.2.q.68.quod sic, maximè si accusa uit non calumniose, sed ex animi leuitate: qa accusato specialiter iniuria facta est: si vero accusator ab accusatione ꝑꝑ collusio nẽ desistat, iniuriã facit reip. & hoc accusa tus ei remittere nõ põt,sed ad principẽ ꝑti uet habentẽ curã reid.Et idem no.in Sum. confes.l.2.ti. 5. Princeps quoque sine iusta cã remittere non debet, quia interest reip. ne crimina remaneant impunita. ff. ad l. Aqui.l.ita vulneratus & de sent.excom. vt famæ & quia facilitas veniæ incentiuũ tri buit delinquendi 24.q.4.est iniusta.

10 TERTIODECIMO,† vtrũ peccet morta liter accusatus negãdo veritatẽ in iudicio. Et dicit S.Tho.2.2.qu.69.art.quod tenetur iudici exponere veritatem, quã exigit ab eo secundum formã iuris,de quo infr.Con fessio criminis, & ideo mortaliter peccat nolendo cõfiteri,aut mẽdaciter negãdo.Si vero iudex exquirat quod non potest secũ dum ordinẽ iuris,non tenetur ei accusatus

respon-

respondere, sed põt per appellationẽ vel aliter licite subterfugere, mẽdaciũ tñ dicere nõ licet, hæc ex illo. Sed ĩtellige, qđ ĩ primo casu qñ iudex iuridice ꝓcedit, tale mẽdacium non ideo est mortale, quia mendaciũ in iudicio, alioquin igsum tacere vel nõ confiteri non esset mortale, sed ideo ꝗa contra debitũ iustitiæ: sed in secundo casu, qñ .s. iuridice non procedit, vel quia accusatus non est ei subiectus simpliciter, vel in hoc casu, aut quacunqne alia causa, tunc licet mendaciũ sit illicitũ, non est tñ mortale, quia nec contra debitum iustitiæ, nec est in iudicio verò, sed in vsurpato, imò non erit etiam veniale, si rñdendo cautelose, & vt aiũt, sophisticè, dicat aliquid falsũ apud sensum iudicis, & apud suũ verũ: ꝗa eo casu cũ non sit eius subditus, non tenetur dicere veritatẽ ad eius intentionẽ. Rationem dictorũ assignat Hen. de Gan. ꝗa si quis tenetur celare crimen fratris occultũ, multo magis suũ. Addit autẽ dictis S. Th. Sum. Cũ ses. vbi sup. quod tũc iudex veritatẽ reꝗrit ẜm ordinem iuris, cũ præcedit infamia super crimine, vel apparẽt iudicia, vel p̃cessit probatio semiplena. sed intellige supposita iudicis auctoritate iuridica. Si tñ agatur ad pœnã spiritualem, vide inf. Confessio. §. 1.

II QVARTODECIMO, † vtrũ liceat accusato se calumniose defendere? Et dicit S. Th. vbi sup. quod nõ nã in causa criminali iuřm de calumnia præstandnm est, vt in c. inhærentes, de iur. cal. Accusato igitur licet se defẽdere vijs licitis occultãdo veritatem, q̃ cõfiteri, nõ tenetur per aliquẽ licitum modũ puta non respondendo, ꝗa hoc nõ est calũniose se defendere, sed euadere prudenter, nõ aũt licet ei dicere falsum, nec tacere veritatẽ q̃ tenet̃ confiteri, nec adhibere fraudẽ aliq̃ vel dolũ, q̃ habent vim mendacij, & hoc est calũniose se defendere. Adde quod ẽt est calũnia appellare: vt ex mora declinetur iusta sñia, ꝗa est nolle fateri. Cõcor. Rich. in 4. di. 15. ¶ Quintodecimò, an liceat accusato appellando iudiciũ declinare? Et dicit S. Th. vbi sup. quod sic, qñ fit ex confidentia iustæ cãæ, quia .s. accusatus iniuste grauatur a iudice, secus si ꝗa appellat cã af ferẽdæ moræ, vt dictũ est. 2. q. 6. quicũque.

IV SEXTODECIMO, † an liceat accusato & condẽnato ad mortẽ se defendere aut fugere? Et dicit S. Th. vbi sup. ar. 4. qđ si fuit iuste dãnatus, ei se defendere nõ licet, ꝗa cũ sit licitũ iudici resistentẽ impugnare. illicitum est bellum ex parte resistẽtis, si verò fuit condemnatus iniuste, resistere licet, ꝗa tale iudicium simile est violẽtię latronum, nisi propter scandalũ vitandũ: cum ex hoc aliqua grauis turbatio timeretur. Et si contra arguatur de fuga q̃ est licita: dico nõ esse simile. Vnde ibi ad primũ sic ad hoc dicit S. Th. Nullus ita condemnatur, quod ipse sibi mortem inferat, sed quod mortẽ patiatur, vnde nõ tenet̃ facere illud, vnde mors sequatur, quod est manère in loco vnde ducatur ad mortẽ, tenetur tñ non resistere agenti, quin patiatur quod iustũ est eũ pati, sicut ẽt si quis condẽnatus, vt fame moriatur, non peccat sumẽs cibum occulte oblatũ, quia nõ sumere esset seipsum occidere. Dicit tñ Hen. de Gan. quodli. 9. quod non licet ei carceres effringere, aut inferre iniuriã rei, suꝑ q̃ iudex habeat ius, vide ẽt inf. Fugere. ¶ Decimoseptimo an teneat̃ accusatus, & forte condẽnatus ad mortẽ redire ad carcerẽ, si hoc iurauit? Et dicit Pan. in c. si verò, de iureiu. qđ qui hoc iurauit, tenet̃ obseruare iuřm, ẽt si subsit periculũ mortis, dũmodo carcer nõ sit iniuriosus, id est, cõtra iura & idẽ vř tenere gl. in cle. pastoralis. de sen. & re iud. in verbo, per violentiã, nisi mors esset iniuriosa. De materia autem accusationis tangitur inf. inquisitio. §. 2. De accusatione autem contra matrimoniũ infra. Matrimo. 7. & 8. per totum.

DE ADIVRATIONE.

1 *Adiuratio quid sit vbi luculenter describitur: quotuplex autem, ibidem apertè traditur.*

2 *Adiurare quidpiam num homini liceat. Et an Deum & Angelos adiurare possit. Et quid de dæmonibus.*

3 *Exorcizanti dæmoniacum, num dæmon, vt nomen edat, societatem & vexandi causam designet & huiusmodi num adiurare liceat. Et quid si illi curiosa, & ad expulsionem nihil facientia imperet.*

4 *Adiurare creaturas num liceat irrationales.*

5 *Adiuratio illicita, num omnis mortale peccatum fiet.*

1 ADIVRATIO † ex mẽte S. Th. 2. 2. q. 90. & Ric. in 3. dist. 37. ar. 3. q. 2. sic diffiniri potest: Adiurare est aliquam personam, vel rem imperando, vel obsecrãdo inducere ad aliquid faciendum, vel non faciendum, ex inuocatione alicuius sacræ rei: sicut Apostolus Rom. 12. adiurat Romanos dicẽs: Obsecro vos per misericordiam Dei, &c. & Ecclesia adiurat Christum, dicens: Per

crucem

crucẽ tuã, &c. Adiuratio, licita, est adiuratio deprecatiua ad oẽs subiectos, & non subiectos, vel imperatiua ad subiectos. Adiuratio illicita est adiuratio imperatiua ad nõ subiectos, sicut adiurauit Christũ Caiphas, dicens: Adiuro te per Deum viuum &c.

2 PRIMO, † verò quæritur, vtrum homini liceat aliquid adiurare? Et dico ex doctrina S. Th. ibi, quod sic: quia sicut homo iuramento promissorio seipsum obligat ad aliquid faciendum ob nominis diuini reuerentiam, quod est se immobiliter ordinare ad aliq̃d agendum: ita potest ad aliquid agendum ordinare alios superiores .s. deprecãdo inferiores aũt imperãdo, & vtranq; ordinationẽ per aliquod diuinũ cõfirmare, quod est adiurare. Sed tũ adiuratio erit illicita, si q̃s intendat alium sibi nõ subditum ordinare ad aliquid, imponendo ei necessitatẽ, sicut si sibi imperatiuè imponere posset: quia in alium vsurpat sibi potestatem q̃ nõ habet. ¶ Secundo, vtrum liceat homini adiurare Deũ? Et dico ex doctrina eiusdem, q̃d Deũ, sicut & omnẽ hominẽ superiorem, licet adiurare deprecatiuè, vt patet ex dictis: sed tñ aliter ad Deum, & aliter ad hominẽ vtimur adiuratione: quia homines adiurando immutare intendimus ad aliquid agẽdum ob reuerentiam sacræ rei: non aũt Deũ, cuius volũtas est immutabilis: sed intendimus a Deo aliquid obtinere per æternam eius volũtatẽ: nõ ex nostris meritis, sed ex eius voluntate. ¶ Tertiò, vtrum liceat homini adiurare Angelos bonos: puta dicendo, adiuro te Michael Arcãgele per diuinã bonitatẽ, vt mihi præstes auxiliũ. & dico, q̃d sic, deprecatiuè, sicut & homines superiores quia cũ sint conciues nostri, licet nobis eorũ suffragia expetere, & aliquid diuinũ interponere ad mouẽdũ, sicut & circa Deũ dictũ est: licet aliter hoc fiat hic, & ibi: q̃a Deum inuocãdo interponimus aliquod diuinum non ad mouendum, seu inducẽdum Deum immobilẽ, sed ad mouẽdum nos, vt vehementius petamus, & petendo expleamus, q̃ Deus ordinauit. Inuocãdo aũt angelũ interponimus sacra, vt & nos excitemus & illũ moueamus, commemorando ea, p̃p quorum amorem: & contemplationẽ libẽter operatur. ¶ Quartò vtrũ liceat homini adiurare dæmones. Et dico ex doctrina S. Th. vbi sup. q̃ñ si eos qui adiuret deprecatiuè, est illicitum: quia hoc ad beneuolentiã & amicitiam pertinet, qua nos vti ad dæmones nõ licet, similiter si quis eos adiuret imperatiuè quidem, siue cõpulsiuè, sed tñ ad aliquid ab eis sciendum, aut ad aliquod obsequium per eos consequendum, est illicitũ primò, quia hoc pertinet ad quandam societatem, vel familiaritatẽ cum ipsis, secũdo, quia in cursu huius vitæ eorũ actus nostræ dispensationi non subduntur: vt .s. eis veluti subditis ad nostrum obsequiũ vtamur, nisi fortè ex speciali instinctu, vel reuelatione diuina aliqui sancti ad aliquos effectus dæmonum operatione vtantur, sicut Iacob. per eos Hermogenem ad se fecit adduci. Adiurare aũt eos imperatiuè, vel cõpulsiuè, non ad aliquid per eos obtinendũ, sed ad eorum nocumentum repellendum, puta adiurando ne nobis aut socio tanquã nostri aduersarij in cursu huius vitæ spiritualiter aut corporaliter noceant: est licitum, ẽm potestatem nobis traditam a Christo, ẽm illud Luc. 10. Dedi vobis potestatẽ calcandi super serpentes, & scorpiones, & supra omnem virtutem inimici, &c.

5 QVINTO, † vtrum liceat exorcizãti dæmoniacum adiurare dæmonẽ, vt dicat nomen, & societatem suam, & causam vexandi hominẽ, & huiusmodi? Et dico iuxta prędicta, quod sic licet eum adiurare vt nõ noceat, licet ẽt eum adiurare vt exeat, q̃a non exeundo nocet; licitè ẽt adiuramus eum imperatiuè in omnibus quæ imperamus, vt de corpore expellatur. vt puta, quod suum nomen fateatur: quod valet ad hoc, vt p̃cepta quibus vtimur contra eum nominatim dirigamus: similiter vt dicat causam vexandi hominẽ, vt eam ad cautelã amoueamus, licet .n. non credamus: puta si dicit hoc accidisse p̃p aliquod peccatum, vt ad pęnitẽtiam moueamus obsessum, si fortè id verũ esset: similiter vt dicat societatem suam, vt imperemus exeunti, vt secum quantũ potest socios trahat, & omnia huiusmodi quę sancti leguntur imperasse: q̃ omnia talia finaliter ordinantur non ad consequendum beneficium per eos, sed ad nocumentum repellendum. Et hac ẽt ratione non solum licet adiurare dæmones non obsidentes ne adiuuent obsidentes: sed ẽt superiores, vt appellant inferiores. Si autem exorcizator impetet dæmoni, vt dicat curiosa, & nihil ad expulsionem facientia, non quia illi credat, sed quadam leuitate & curiositate ductus: est peccatũ graue, licet illud nõ videã mortale: q̃a nõ vr̃ mortale, nisi cũ q̃s adiurat ob-

rat obsecratiuè, aut ad aliquod consequendum, puta obsequium, vel notitiam: quod iste non facit, qui ei non credit: quòd si ei crederet, vt nicromantici, credo esse mortale, quia pertinet ad amicitiam.

4 SEXTO † vtrũ liceat adiurare creaturas irrationales? Et dico ex doctrina eiusdem, & Rich. vbi sup. ꝙ si adiurentur ẜm se absolute, est vanum: quia nec imperium nec obsecrationem intelligunt: & illicitum, quia vane assumitur nomen Domini. Si verò adiurentur relatiue ad alium à quo mouentur, est licitum respectu Dei deprecatiue, quomodo sancti miracula faciunt: & respectu demonis imperatiue, ne eis tãquam instrumentis vtatur ad nocendum, quomodo adiurantur ab exorcistis ecclesiæ.

5 SEPTIMO † vtrũ oĩs adiuratio illicita sit peccatum mortale. Et Sum. Ang. nititur adscribere Rich. ꝙ sic, quia est contra illud ꝓceptum, Non assumes. Sed illud à Rich. nõ hr̃, nec illa ratio probat: alioquin oĩs illicita iuratio esset mortalis ẽt si quis iuret verum, sed leuiter: ꝙ non est bene dictũ. Vnde dico, ꝙ adiuratio septem modis est illicita. Primò, si fiat imperatiuè ad non subditum. Secundò, si fiat imperatiuè ad subditũ sed quantum ad aliud in quo non est subditus. Tertiò, si fiat ad dæmones deprecatiuè, Quartò, si fiat ad dæmones imperatiuè, ad aliquid discendum, vel ꝑ eos consequẽdum. Quintò, si fiat ad eosdẽ imperatiuè ex leuitate, aut curiositate. Sextò, si fiat ad irrationalia ẜm se. Septimò, si fiat ad Deum, vel hoĩes, vel Angelos, vel dæmones, aut irrationabilia leuiter, i. sine reuerentia diuini nominis, aut necessitate. Et primo ac secundo modo est peccatũ mortale, ẜm Arch. q̃a est contra iustitiã, & ledit ius cõe. dũ quis vsurpat sibi in aliũ potestatẽ iniuste, sed intellige in re notabili. tertio autem, & quarto modo sir̃, q̃a repugnat diuinę amicitiæ hr̃e amicitiã cũ suo aduersario incorrigibili. quinto aũt modo vr̃ veniale, non obstante, ꝙ ibi esse videat̃ vsurpatio potestatis in dæmones nobis subiectos, quia nõ est ibi peccatũ ratione iniustæ vsurpationis: cũ habeamus potestatem super omnẽ virtutẽ inimici, sed rõne malè intentionis in vsu iustæ potestatis: sicut iudex suspendens latronẽ ex odio, nõ facit contra iustitiã, sed contra charitatẽ: quæ intẽtio in proposito non vr̃ mortale: & sir̃ sexto modo, & septimo vr̃ veniale, sicut & iuratio leuis.

DE ADMINISTRATIONE.

Administratio libera & legitima quænam sit. Et administrator de mala administratione satis facere teneatur, & tum de dolo, an etiam de lata & leui culpa, & quid de casu siue fortuna.

Administratus male aduersus quem actionem habeat.

Administrationem indigno scienter cõmittens, num de mala teneatur administratione. Et sub hac in ecclesia administrationem habere dicatur. Et num ante administrationem in mora constitui possit, qui ad aliquid dandum faciendũue sine temporis definitione obligatus est, remissiue.

1 ADMINISTRATIO † legitima & libera secundum mentem Inn. est, quãdo quis potest agere & conueniri in iudicio, & etiam extra iudicium de re aliqua disponere facit c. ex literis de proba. & ibi Inno. allegat. l. 2. D. de iur. cal. ¶ Primo verò quæritur, vtrum administrator teneatur de mala administratione satisfacere. Et dico, q̃d sic, secundum Inn. in ca. ex præsentium, de pig. & ille cuius est administrator habet cõtra eum actionem negotiorum gestorum. ff. de neg. gest. l. 4. §. vlt. 12. q. 2. si qua de rebus & cap. si quis qualibet cõdictione. ¶ Secundò, vtrum administrator teneatur solùm de dolo, an etiam de lata & leui culpa? Et dico secundùm gl. in l. cùm ostendimus. ff. de fideiuss. tut. quod tenetur de dolo, vt ibi. & de lata culpa: vt l. curatores. C. de neg. gest. & de culpa leui: vt l. quicquid. C. arbit. tut. Et de solo quidem dolo tenetur, quando in ea affectione ductus solùm ministrauit. sec. glo. in l. 3. ff. de neg. gest. & similiter de lata culpa, quæ æquiparatur dolo: vt in l. ꝙ Nerua. ff. depo. de leui autem tenetur, vt communiter iu d. l. quicquid. imò etiam aliquando tenetur de leuissima: vt quando diligentissimus erat gesturus. l. si pupilli. §. videamus. ff. de neg. gest. ¶ Tertiò, vtrum teneatur nunquam de casu siue fortuna? Et dico, quòd sic, in quinque casib. positis in l. si negotia. ff. de ne. gest. quarum primus est, si accessit animo deprædandi: secundus si noua insolita negotia fecit: tertius si culpa præcessit: quartus si fuit in mora: quintus si casum in se recepit.

2 QVARTO † quæritur, contra quem habeat actionem administratus? Et dico, ꝙ cõtra administratorem: & etiam contra hæredes, quòd. l. hæredes teneri Inn. vbi sup. intelligit, quando dolo, vel lata culpa aliquid gessit: ex leui aũt culpa non tenẽtur, nisi in casibus

casibus quatuor, quorum tres ponuntur in l.1.C.de hære.tut.quartus vero est in gl. d. l.cùm ostẽdimus.Primus est, si lis fuerat inchoata contra tutorem.Secundus, si aliq̃d ad eos peruenit de rebus administrati.Tertius si de rebus administrati alijs ex gratia concessit:quia dr̃ in l.si pignora.ff. de furt. ꝙ species lucri est ex alieno largiri, & bñficio sibi debitorẽ acquirere.Quartus, si non explicet inchoata per defunctum: quia tenetur de leui etiam l.quicquid C.arbi.tut.

4 QVINTO † vtrum sciẽter cõmittens administrationem indigno, teneat ipse de mala administratione? Et dico sic, sec.Inn.in c. ex ratione.de ęta.& qual.& alle.ff. ad mun. Lucius.§.Imperator.ff.de man.conue. l. 1. in princ. per totum. & peccat mortaliter. Quis dicatur habere administrationem in ecclesijs, vide infra Beneficium.1.§.2.

ADMONITIO, vide inf.Denunciatio. Vtrum autem ante administrationem constituatur in mora qui est obligatus ad aliquid dandum, vel faciendum sine determinatione temporis, vide infra Mora §.1.

De Adoptione, siue Arrogatione.

1 *Adoptio quid sit. & quot species habeat. & inter hac quanam persona intelligenda sit extranea.*
2 *Adoptio ab arrogatione in quot distet.*
3 *Absens aut reluctans, ac nõ consentiens, nũ arrogari possit Et contra, num quis absens arrogare, aut adoptare queat. Et an vel per procuratorem.*
4 *Filius arrogatus, num quid sibi retinere possit. Et qui in filium filij sui arrogatur, num sicut simpliciter arrogatus bonorum partem quartam sibi acquirat.*
5 *Adoptare quis possit, & quis minime. Et contra, quis adoptari possit, vel id nequaquam.*
6 *Adoptare in fratrem, aut sororẽ, num quis possit.*
7 *Adoptare num dicatur, qui coram multis, vel ẽt per se in domo sua aliquem in filium, aut filiam accepit, dicens accipio te in filium meum.*

1 ADOPTIO † est personæ extraneæ in filium, vel nepotem, vel deinceps, legitima assumptio, sec. Ray.S.Th.Pet. & Ala. & Rich.in 4.di. 42. Vel, adoptio est legitimus actus, per quem qui filius non est, pro filio habetur pene naturam imitans Institut. de adop. in gl. Et persona extranea intelligit omnis, qui non est in potestate adoptantis: siue sit de eius carnalis cognatione siue nõ & per masculinum intelligitur etiã fœmininum: vt per filium filia, & per nepotem neptis. Adoptare autem sec.S.Tho 3: q. 23. & 3.dist.10.admittere ex gratia ad participandum hæreditatẽ. Habet autem adoptionis genus species duas, in quas diuiditur.ff. de adop.l.1.& 2.Prima dicitur arrogatio, q̃ sec.S.Th.est adoptatio perfecta: & est, q̃n is qui non habet patrem: sicut ẽt qui emancipatus est, vel generaliter qui est sui iuris transit cum filijs, iuribus & rebus suis in potestatẽ arrogatis principis auctoritate. Secunda verò cõi nomine nuncupatur adoptio, quando adoptatur is, qui est in potestate patris, siue alieni iuris auctoritate magistratus, non transeundo in potestatem adoptantis.ff.eo.l.1.& 2.C.eo.l. pen. Et sicut dicit S.Th.in 4.di.42. adoptatus primo modo succedit patri ab intestato, nec potest eum pater sine culpa priuare quarta parte hæreditatis. Adoptatus autem secundo modo non succedit, nec tenetur ei adoptans aliquid in testamento dimittere.

2 PRIMO † verò quæritur, vtrum arrogatio & adoptatio in omnibus conueniãt? Et dico, ꝙ sic, nisi in quinq;.¶Primò, quia adoptio fit cuiuslibet magistratus competenti: auctoritate: dum tñ apud eũ plena sit actio, scilicet merum & mixtum imperium. C.de adopt.l.1.Arrogatio verò solùm auctoritate principis.Inst.e.in principio.¶Secundò, q̃a in arrogatione requiritur vtriusque verbum expressum, non autem in adoptione. Vnde infans adoptari potest, nõ arrogari.ff.de adop.l.2.& l.in adoptionibus. ¶ Tertiò, quia arrogatus qui est sui iuris adoptatur autẽ, qui in aliena est potestate. Nã arrogatio statim arrogatũ, & res suas, & liberos, ac nepotes, qui erant in sua potestate, subijcit potestati arrogatoris.ff de adop.l.2.§. vlt. adoptio vero non nisi in casu, q̃n scilicet dat auo materno, vel si post emancipationẽ, genuit filium, & auo pater no dederit.insti.de adop.§.si vero.¶ Quartò, quia arrogator tenetur satisdare de restituendis illis bonis ꝑsonis, ad quas essent ventura, si arrogatus in suo statu mansisset ff.de adop.l.nec ei.§.fi.¶ Quintò, quia arrogatus hẽt de necessitate legitimã in bonis arrogatoris, vnde si arrogator emancipauerit eum, vel exhæredauerit sine causa, tenetur ei relinquere legitimam .i. quartam partem suorum bonorum, quæ scilicet habiturus fuerat ab intestato.sec.gl.in l. si arrogator.ff.eo.quæ quarta non est augmentata per auth.de trien.& se.sec.Bar.ibi.Inst. de adop.§.cũ autẽ impubes, adoptiuo autẽ nihil tenetur de necessitate relinquere. C.

eo.l.

eo.l.1.& 2.Si tñ moriat̃ adoptator sine testõ succedit in bonis eius.l.pen.C.de adop. post mediũ,nisi sit emancipatus legitime.

3 Secundo,† vtrum absens,vel dissentiẽs possit arrogari? Et dico,quod nõ tex.est.ff. eo.l.neque.sed neque etiã adoptare,vel arrogare quis absens põt:nec ẽt per ꝓcuratorem põt,quis adoptare,vel arrogare.ff.e.l. post mortẽ.§.neque. cuius causam no. Bar. in l.Gallus.§.forsitan.ff.de lib.& posth. vbi dicit,ꝙ ea,in quibus solus consensus requirit̃,ꝑ procuratorẽ fieri possunt;vt in legitimatione,vbi sufficit,ꝙ filius ostẽdat voluntatem patris:nec est necesse patrẽ esse præsentem.Itẽ ex parte filij non requirit̃,ꝙ sit præsens:sed sufficit,ꝙ habeat ratum, vt in Auth.quib.modis na.effi.sui.§.naturales, & §.gñaliter col.7.quia in legitimatione,pater nihil disponit:sed principi, vel habenti auctoritatem à principe consentit. non.n. ipse legitimat,sed auctoritas prĩcipi. Secus aũt est,qñ pater ipse disponit:vt quia pater emancipat, vel absoluit filiũ,& iudex autorizat. Itẽ pater adoptat. Item dominus manumittit. Et ex hoc colligi põt illius q̃stionis determinatio:an filiatio spiritualis, siue compaternitas per procuratorẽ cõtrahi possit? Et vr̃,ꝙ non:quia ipse pater spiritualis aliquis disponit & agit,nec simpliciter consentit, & consequenter requiritur præsentia eius:vt in l.post mortem.de adopt. & ita dicunt canonistæ,hæc Bar.

4 Tertio,† quærit gl.in l.si paterfa.ff.eo. vtrum filius arrogatus possit sibi aliquid retinere pro se? Et vr̃,ꝙ sic: quia in traditione pactum quod apponitur, debet seruari. in contrarium facit aut ingressi.de sac.san. ecc.idem Bar.ibi.¶ Quartò,vtrum arrogatus in filium filij sui acquirat quartã partẽ bonorum,sicut arrogatus simpliciter? Respondet Azo in Sum.ꝙ si pater adoptat aliquem loco nepotis:si filius consentit,mortuo suo patre,hic arrogatus transit in potestatem filij,cui fuit arrogatus:nec agnoscit̃ auo suus hæres.Si aũt filius nõ consenserit, mortuo patre non reincidit in potestatem: sed agnosceret̃ auo suus hæres: vel tanquã nepos,licet in filium non adoptauerit: vel tanquam is, quem vr̃ suus animus voluisse esse sibi hæredẽ. Idem dic de adoptato, in nepotem,vel deinceps,quod fieri põt:vt Instit. de adopt.§.licet.excepto,ꝙ non transit in potestatem patris adoptãtis. Et quod dictum est de masculo,dic de fœminis.

5 Quinto † q̃ritur,q̃s possit,aut nõ possit adoptare? Et dico,ꝙ potest pater fa.qui sui iuris est & generare põt,vel si nõ põt, est ex defectu accidẽtali:vt est spado,siue gladio castratus.ff.eo.l.2.& sit̃r presbyter, sec.Pan.in c.vnico.de cog.leg. Non potest aũt adoptare,qui generare non põt, propter defectum naturalẽ:qui ẽt dr̃ castratus nec fœminæ,nisi ex rescripto principis in solatiũ liberorũ amissorũ:nec ille. qui per 18.annos non præcedit eũ,quẽ vult adoptare vel arrogare.Vnde dicit S.Tho.ꝙ dẽt ita esse senex,vt naturaliter possit esse pr̃ adoptati:vt pater 4.di.42.& habetur.ff.e.l.adoptio.hæc habentur Inst.de adop. Nec põt adoptare,sec.S.Th.qui non est sui iuris,nec minor 25.annis:vt idem dicit.nec põt arrogare,qui non hẽt 60.annos:licet possit adoptare,nisi iusta causa interueniente.l.si pater.§.vl.ff.de adop. & iusta cã est morbus, aut cõiunctio ꝑsonæ adoptandæ: aliàs dẽt intendere gñationis,vt in d.§.vlt. ¶ Sexto q̃ritur,quis possit vel non possit adoptari? Et dico ꝙ adoptari põt quilibet, tã masculus,q̃ fœmina.ff.adop.l.adoptio.dũmodo sit præsens:aliter non.l.neque absens.ff.e.etiã si ageret per procuratorem,vt dictum est: dummodo etiam sit minor adoptante: sic vt possit esse filius eius naturalis, nõ competit autem consanguineis adoptari:sec.S. Th.in 4.quia naturaliter sunt hæredes.

6 Septimo † vtrum quis possit adoptare in fratrem,vel sororem? Et dico,ꝙ non: vt l.nec apud.C.de hære. inst. & ibi Ang. nec etiam in patrem,quia contra naturam.

7 Octavo † vtrum sit adoptio, si quis coram multis,vel etiã per se in domo sua, aliquẽ accepit in filiũ,aut filiã dicens,accipio te in filiũ meum? Et dicit Pan.in c.vnico.de cognatione leg.ꝙ nõ l.non nudis.C.de ꝓbat.nisi seruetur forma,de qua sup. scilicet ꝙ fiat principis,vel magistratus anctoritate:quod est de substãtia adoptionis. & verbum in arrogatione,vt dictum est.

Adoratio,vide infra.l.atria.

DE ADVLATIONE.

1 *Adulatio quid sit. & in quo consistat.*
2 *Laudare aliquem,vel illi placere velle, numquid semper peccatum censendum sit.*
3 *Quempiam in laudando excedere; & adulari, quot modis dicatur.*
4 *Adulationẽ triplici modo peccatũ mortale dici.*
5 *Beneficium per adulationẽ impetrans, num id ipsum resignare teneatur. Et ibidem, turpe officium*

dici, vt peccatum, annexum est.

6 *Adulatoribus dare, num mortale peccatum sit.*

1 ADVLATIO † sec. S. Th. 2.2. q. 115. est excessus delectandi alios verbis laudis, aut factis. Nam qui vult in omnib. alteri loqui delectabiliter, excedit modum virtutis, & peccat: quia virtus affabilitatis, & si principaliter intendat delectare eos, q̄bus conuiuit: tamen vbi necesse est, non veret̃ contristare, propter aliquod bonũ. Si autẽ aliquis sic excedat sola intentione delectãdi, vocatur placidus, ſm Philosophum. Si vero hoc facit gratia lucri, vocatur blanditor, siue adulator: communiter tñ nomen adulatoris solet attribui omnib. qui sup. debitum modum, volunt alios verbis, vel factis delectare in communi conuersatione. hæc ex illo. Igitur laudare aliquem de eo, quo non est laudandus, puta de malo, vel plus q̃ est laudandus, vel vbi, & quando, & quomodo, & quo fine non est laudandus: est adulatio. de qua 25. dist. §. aliàs 46. dist. sunt nonnulli. 6. q. 1. sunt plurimi. & 11. q. 3. nemo peritorum. Et ad idem reducitur, si quis vltra debitum velit alteri placere vestibus, ludis, & huiusmodi.

2 PRIMO † vero quæritur, vtrum laudare aliquẽ, vel velle placere, semper sit peccatum? Et dicit idem ibi quod non: sed laudare aliquem cum debitis circunstantijs, puta ne deficiat in aduersis, vel vt magis ꝓficiat in bono, pertinet ad virtutem affabilitatis, siue cuiusdam amicitiæ, q̃ consistit in exteriore cõuersatione: pertinet verò ad adulationem laudare in his, quæ non sunt laudãda: vel quia sunt mala, vt peccata: vel quia sunt bona incerta: vel ẽt si timetur, ne inaniter eleuetur. Et silr velle placere hominibus, propter charitatem nutriendã, & vt in eis homo spiritualiter ꝓficere possit, est laudabile, sec. illud 1. Corint. 10. Per omnia omnibus placeo. Esset verò peccatũ, si quis hoc faceret in malis, vel ꝑꝑ inanẽ gloriã, aut lucrum, secundum illud Psal. Deus dissipat ossa eorum, qui hominibus placent.

3 SECVNDO † vero quæritur, quod modis quis excedit in laudando, & adulatur? Et dico, sec. Alex. de Ales, ꝙ quatuor. Primo laudando in aliquo bonum, quod non habet. Secundo augendo bonũ quod habet plus, q̃ habet. Tertio laudando malum, & dicendo illud bonũ. Quarto minuẽdo malum: vt dicendo nõ esse peccatũ ita graue, sicut est.

4 TERTIO † vtrum adulatio sit peccatum mortale? Et S. Th. dicit, vbi sup. ꝙ sic tripliciter. Primo ratione materiæ, sicut cũ quis laudat peccatũ alicuius, quia contrariatur dilectioni Dei, contra cuius iustitiã loquit̃ homo: & dilectioni proximi, quẽ in peccato fouet, sed ĩtellige si id, qđ laudat, sit peccatum mortale: aliàs ista adulatio nõ esset mortale. Secundo ratione intentionis, puta cum quis alicui adulatur, vt noceat fraudulenter, corporaliter, vel spiritualr. Tertio, propter occasionẽ: sicut cùm laus adulatoris fit alteri occasio peccandi, etiam preter adulatoris intentionem: & tunc considerãdũ est vtrũ occasio sit data, vel accepta: vel qualis ex hoc ruina sequatur, venialis scilicet, aut mortalis: & ſm hoc iudicandũ est. Si aũt aliquis ex sola auiditate delectandi, ad vitandũ malum: aut aliquid consequendũ ĩ necessitate, alicui fuerit adulatus, nõ ẽ contra charitatẽ: nec mortale, sed veniale.

5 QVARTO † vtrũ adulator impetrãs beneficium per adulationẽ teneatur resignare? Et dicit Alex. hoc reduci debere ad munus ab obsequio. vnde recipiẽs solũ ex hoc ꝙ adulatur, nõ ex alio seruitio indigne reciperet, & resignare teneretur, sicut ille, q̃ seruiuit in officio turpi. Turpe autẽ officiũ dr̃, cui peccatum annexum est, hæc ex illo, quem sequitur Sum. Ange. contra Arch. 2. parte. tit. 1. c. 5. § 4. eicẽtem, quod licet hoc reducatur ad munus ab obsequio: & talis reputandus sit simoniachus. 1. q. 1. ordinationes, non tñ tenetur illud beneficiũ resignare ar. extrà, eo. c. fi. & alleg. Dir. li. 3. & Inn. & Host. qui hoc no. in c. tuã de æta. & qual. Et ratio est: quia ex quo est simonia mentalis tantummodo, purgatur sola pœnitentia: nec aliter resignatio necessaria est, per tex. in d. c. fi. scilicet, de simo. ad fi.

6 QVINTO † vtrum dare adulatoribus sit peccatũ mortale? Et dicit S. Tho. 2. 2. q. 168. ꝙ non nisi nimius appetitus gloriæ vanæ, hoc causaret: sicut delectabatur Herodes, qñ ei Dei, & non hominis laudes dabãtur: vel nisi intẽdat quis, & cupiat laudationem de peccatis: quia tales largitores communicant cum adulatore in crimine. Et hoc est; quod dicit Alex. de Ales, quod tale peccatũ est ista datio, quare adulatio propter q̃ dat, i. si veniale, veniale: si mortale, mortale, vt patet 86. dist. in c. ponere. & duob. sequentibus, vbi etiam dr̃, ꝙ dare adulatori, non propter adulationem, sed propter pietatẽ ad sustentationem naturæ non est peccatũ.

Vtrum

Vtrũ aũt liceat dare histrionib. inf. Ars. §.6.

DE ADVLTERIO.

1 *Adulterium, quod est thori alieni violatio, quandoque simplex, quandoque duplex dicitur. Et idẽ modis quatuor admittitur.*

2 *Mulieri adultera, quæ ex adulterio sobolem suscepit, vt de expensis & hæreditate mariti tuta sit, quid agendum sit.*

3 *Præceptum positiuum non obligare quenquam cũ scandalo, & præsertim vbi animarum, aut corporum periculum subesset.*

4 *Filius qui in filiationis possessione est, num matri eum spurium esserenti, vel eundem suppositũ, credere teneatur. Et quid si vterque parens idem dicat. Et ibidem limitata leguleiorum sententia, quæ eum fatuum coarguunt, qui regno ob matris dictum enunciauit.*

5 *Filius putatiuus, post præscriptum filiationis ius, num cognito, quod legitimus non sit, de successione in bonis conscientiam facere posit.*

6 *Mulier de adulterio susceptos filios, num sibi hæredes instituere queat.*

7 *Adulter, num de impensis, & damnis acceptis ob de adulterio susceptos filios, marito teneatur.*

8 *Viri atque vxoris adulterãtiũ, quanã pœnam sit.*

9 *Adulterium notorium, quomodo & quando dicatur. Et num adulteriũ sine dolo committi possit.*

10 *Metus conditionalis, num mulierem ab adulterij pęna excuset. Et ibidem ꝙ respectu leg. adulterium sine dolo committi non potest. Et an voluntas coacta in maleficijs excuset.*

1 ADVLTERIVM † est alieni thori violatio 32.q.6. non mœchaberis, vnde dicitur adulterium, quasi ad alienum thorum accessio 36.q.1.§.cum ergo, & quandoque est simplex, quando scilicet solùm alter est solutus: aliquando duplex, quando, s. ambo sunt coniugati, vnde fit quatuor modis. Primò, quando vir coniugatus accedit ad mulierẽ coniugatã. Secundò, qñ solutus accedit ad coniugatã. Tertio, quando coniugatus accedit ad solutam. Quartò, ẜm quandam iuris interpretationem, quando non sistitur intra limites matrimonij, sed libidinis feruore tenditur in suam, etiam si esset aliena, v el econuerso, mulier respectu viri. Vnde sec. S. Th. 2.2.q.154. ardentior in suam est aliqualiter magis adulter, quam cum aliena, & sic intellige c. origo. 31.q.4.

2 PRIMO † verò dubitatur, quid faciet mulier adultera, q̃ sobolẽ ex adulterio suscepit, vt tuta sit de expensis, & hæreditate? Et dico, sec. Ray, quod mulier in præsentia factum reuelet sacerdoti perito, vel ep̃o, aut vtrisq;: qui caute inquirendo, si inuenerit, spurium timere Deum, & viderint expedire, reuelẽt ei factum corã adultera matre, recepto prius iur̃o ab ea, ꝙ non calumniose procedat, & ab illo ꝙ teneat secretũ consulentes, ꝙ religionẽ ingrediatur, vel se absentet, ita vt nihil ꝑcipiat de bonis putatiui patris. Addit ãt Verue. ꝙ ipsa mulier poterit reuelare marito, si periculũ nõ timet: sicut sunt aliqui sustinentes scienter adulteria vxorum, vel etiam consentientes: quia proprios filios habere nõ possunt, & huiusmodi: & si ille acceptet, mulier absoluta ẽ. sed intellige: nisi respectu eorũ, qui hoc nõ obstante manerẽt in dãno: vt veri filij mariti, quantum ad legitimã: vel etiam forte quicunq; alij, quantum ad totam hæreditatem, quando talis filius est ex adulterio vel incestu: cum penitus excludatur à successione, ẜm iura. Si aũt dicto spurio reuelari nõ põt, aut ipse consilio non acquiescit: iniungatur mulieri, vt viro iuxta posse, si q̃d habet, vel habitura est, satisfaciat ꝑ aliũ secretè, & cautè, non reuelando viro ꝑsonã vxoris, & tuta erit, 22.q.5. hoc vr̃. & extrà, de pę. & remis. officij. & consentit Host. Tenetur aũt viro, de cõsumptis a spurio: de hereditate ãt hr̃dibus viri ab intestato, vel hæredibus scriptis: vel quibus verisil̃r credit, quod reliquisset: quod si nescitur, pauperibus largiatur. Si aũt mulier non hẽt, q̃d 1 estituat: hẽt aũt probationes, per quas dicti successores releuarentur à dãno, dicit Inn. ꝙ eas debet adducere, nisi graue malũ esset prouenturum: quia minus malum est dãnum rerum, quam corporum, aut animarũ. Si verò non habet probationes, sileat. 2.q. 7. pleriq; hæc sec. Ray. Host. & Inn. Pan. aũt in d.c. officij optime prædictorum mentẽ, & veritatem colligit, dicens: Si nullum periculum est in reuelando veritatem: & verisimiliter crederetur mulieri, tenetur reuelare. Si autẽ ei non crederetur, nec habet probationes promptas: sufficit ei pœnitere: & taceat, ne potius scandalum, q̃ vtilitatem inducat. Si autẽ probationes habet, & verisimiliter crederetur ei, sed subest periculum mortis in reuelando, taceat: quia in non reuelãdo, est periculum rerum, sed in reuelando, est periculũ animarum, & corporũ. Nec obst. reg. iuris, qui scandalizauerit, vbi habetur, ꝙ facilius scandalum nasci permittitur, quã ueritas relinquatur quia sec. Inn. illud procedit in iudice, vel in teste.

ſte.Igitur mulier pœniteat, & ſatisfaciat de ſuo, venientibus ab inueſtato, vel ſec. Sum. Roſel his, quos veriſimiliter maritus inſtituiſſet, ſi credidiſſet iſtũ non eſſe filiũ ſuũ; ſed male: quia iſtis nullum ius erat quæſitum: & ſi dubitat, diſpenſet in pauperes, & ſi ſatisfacere non poteſt, pœniteat: & confeſſio ei non negabitur: vt in d.c.officij.

3 Qvod † eſt valde ſingulare. Et colligit hæc theorica ſingularia, valens ad multa.ſ. ꝙ præceptum poſitiuum nõ obliget aliquẽ cum ſcandalo: & conſequẽter, vbi veriſimiliter ſcandalum animarum vel corporũ futurum eſſet, iuſta cauſa eſſet non exequẽdi præceptum etiam Papæ: vt in d.c.officij. & in c.ſi quã de reſcr. imò etiam habetur ex d. c.officij, ꝙ ius poſitiuũ interpretatur diuinũ. Reſtitutio enim vr̃ de iure diuino, & tñ Papa interpretatur reſtitutionẽ huiuſmodi non fiendam ratione ſcãdali, vel periculi corporum, aut animarũ. vide Pan. in c. cũ teneamur. de præb. & inf. inobediẽtia. §. 5.

4 Secvndo † vtrũ filius, qui eſt in poſſeſſione filiationis teneatur credere matri dicenti eum ſpuriũ vel ſuppoſitum? Et dicit Veru. ꝙ non, quia poſſet eſſe fallacia mulie bris? Idem tenet Pa. in c. ꝑ tuas de proba. & idem tenent Docto. in l.filium. ff. de his qui ſunt ſui vel alie. iur. & in l.ſi vicinis. Co. de nup. & ibi dicunt fatuum extitiſſe eum, qui ꝑꝑ dictum matris renunciauit regno. Et dicit ibi Pan. hoc procedere, ẽt ſi ambo parẽtes negarunt eum filium, vt probatur in ca. tranſmiſſæ. in fin. iũcta gl. in verbo iudicijs qui filij ſint legi. & eſt tex. cũ gl. in l.1. §.2. ff. de Carbo. edi. & l.ſi poſtulamus. ff. de libe. & poſth. quod verum eſt, niſi probent tꝑe conceptionis ſe non concubuiſſe ſimul ꝑꝑ abſentiam vel infirmitatem: imò etiam ſi ꝓbaretur, ꝙ tꝑe conceptionis adulterabatur cum alio quodã, dummodo vir eius habitaret cum ea, cenſebitur nihilominus talis filius legitimus: vt in l.miles. §. defuncto. ff. de adulte. Ratio, quia in dubio debemus in fauorẽ filiorum ſic interpretari: vt no. Pan. in c.intelleximus de adult. & facit d. l. ſi vicinis & l. quia ſemper. ff. de in ius vocan. Et ſec. Veru. ſi ſana cõſcientia non credit excuſatus eſt tam de perceptis, q̃ de percipiẽdis: ſed ſi honeſtas fœminæ, & aliæ circũſtãtiæ faciũt ei de hoc probabilẽ conſcientiã: & vult etiam viã eligere tutiorem: imò tutam ſm̃ alios, nihil vlterius percipiat: ſed intellige, niſi aliter viuere non poſſet: q̃a ſic poſſet capere vitę neceſſitatẽ: maximè alijs quibus deberetur, non exiſtentibus in tãta neceſſitate. De ꝑceptis aũt & conſumptis in bona fide Ray. cõſulit vt reſtituat, vel cõponat: licet, inquit, nõ ſit cogẽdus, q̃a poſſeſſor erat bonæ fidei. C. de rei ven. certũ. Ho. quoque, Veru. & dicunt. ꝙ non tenetur de cõſumptis ĩ bona fide: de quibus tñ ſec. Ho. mulier teneť. & ita limitãda ſunt dicta Legiſtarũ, q̃ prædictũ de fatuitate notarũt.

5 Tertio † vtrũ autẽ dictus filius poſt cõpletam præſcriptionem debeat ſibi facere conſcientiã de ſucceſſione in bonis, ſi ꝓbetur, vel ſibi cõſtet ſe nõ fuiſſe legitime conceptũ? Et dico, ꝙ non: vt patebit ex notãdis in ti. de præſcriptione: ſecus ante cõpletã præſcriptionem. Incepit autem præſcribere, quando cœpit nominari, ſeu reputari ꝓ filio legitimo: vt no. in d.c. per tuas.

6 Qvarto † vtrũ mulier poſſit ſibi filios de adultero ſuſceptos hęredes ĩſtituere? Et dico, quod ſic: quia quilibet põt ſibi hęredẽ inſtituere eum, qui nõ prohibetur, reſeruata legitima parte liberis ſuis: de quo vide inf. Legitima. per totũ. Sed intellige hoc niſi repugnet conſuetudo regionis, ſec. Alberi. & Sum. Conſ. li.2. tit.5. pater autem non põt hos filios inſtituere, vt inf. Filius. §.4.

7 Qvinto † vtrũ adulter teneatur ad reſtitutionẽ dãnorum & expenſarum, q̃ maritus incurrit ex filio nato in adulterio? Et dico ꝙ ſic ſm̃ ſuũ poſſe, ſm̃ Arch. ſi hoc ſcit aut veriſimiliter credit: & mater ſatisfacere non põt, adde tu aut, ẽt nõ vult: q̃a cauſam damni efficacẽ dedit: & ſi adultera admitteret filiũ ad hoſpitale: vel q̃a finxit ſe mortuum peperiſſe, vel quia ſine ſuo periculo notificauit marito, tenebitur hoſpitali de expenſis: niſi notabilis paupertas illũ excuſet, cum ad hoc naturali iure teneať: & hoſpitalia ꝑꝑ pauperes facta ſint. Sed de hæreditate vel dote ſi dotaretur à patre putatiuo, teneri vr̃ ad arbitriũ boni viri, attẽta ſui facultate. Si autẽ dubitat ad alter ex eo, ꝙ mulier ſit leuis, & cũ alijs adulterať, vel ẽt quia ipſamet dubitat, vtrum ſit eius: vel mariti: relinquať iudicio Dei, nec đ reſtitutione grauetur: quia iudicis ẽſt, vt in re dubia certa ſñia nõ proferatur hęc ex illo.

8 Sexto † quæ eſt pœna tam viri q̃ vxoris adulterantis? Et dico ſec. gl. in c.tuę, de procu. ꝙ mulieri olim erat pœna capitis: vt C. de adulte. l.caſtitati hodie vero prius verberata retrudetur in monaſteriũ, C. de adulte. auth.

tē aut.sđ hodie.Eſt & alia pęna, ꝗa ſec.Pa.
in c.plerũq; de dote poſt di.re.mulier ꝑdit
dotē, & vir donationē ꝑꝑ nuptias, ſi mr̄i-
moniũ ſeparatur ꝑ ſn̄iam iudicis eccl̄aſti-
ci, aliàs non ſec.Io.And.Pa.tn̄ ibi tenet, ꝙ
ſi adulteriũ notoriũ eſt, tũc cum poſſit vir
ꝓpria auctoritate expellere vxorē, & ecō
trario lucratur: ꝗa ſi peteret, obſtabit ei ex
ceptio adulterij.Perdet ēt mulier donatio
nem ꝑꝑ nuptias, quē ex pacto aut ſtatuto
debeat lucrari ſoluto matrimonio, bona ve
rò paraternalia non perdit, ſm̄ doc.quia in
pœnis verba debent reſtringi.regula, odia
de re.iu.li.6.ꝗuis gl.in d.c.plerunq; teneat
ꝙ perdat.Eſt ēt tertia pœna, ꝗa perdit ius
petendi debitũ, de quo inf.Debitũ, ſi tn̄ re-
cōcilietur, oĩa recuperat: vt in d.c.plerũq;.

9 SEPTIMO † qũo adulteriũ dicatur noto
riũ? Et dicit Pan.in c.intelleximus.de adul.
ꝙ publicè dr̄ adultera, qn̄ ita ſtat in domo
cũ publico cōcubinario, & cōuincit̄ noto
rie de adulterio: qn̄ hēt eam in mēſa, in do-
mo, & in lecto, vt in c.fin. & c.tua.de coha.
cle. & mu. Vnde in l.furē ff.de furt. & in l.c.
5.ff.de adul.no.ꝙ adulterium dr̄ notorium,
qn̄ vir & mulier dep̄henduntur in latebris
ſe oſculātes, & hmōi actibus propinquis a-
dulterio, facit l.ſi quis nō dicam rapere.C.
de epiſc. & cle.itē qn̄ paſſim admittit viros
adulterij, vt in l.palā, in prin.ff.de ri.nup. &
qđ no.in c.cũ in diœceſi.de vſur. ¶ Octauò
vtrũ adulteriũ committi poſſit ſine dolo,
q.ſ.eſt calliditas, & machinatio ad circum-
ueniendum, fallendumque.l.1. ff. de dolo.
Et dico, ꝙ loquendo de adulterio quo ad
culpā ſine dolo committi pōt, quia peccat
mortaliter, quicunq; illud cōmittit ex me
tu, ſiue ignorātia, vel errore iuris niſi igno
rātia eſſet facti, pura quia credit virũ ſuũ,
ꝗ erat adulter: niſi ēt adſit coactio abſolu-
ta, non conſentiente mente, quia tunc eſt
ſine culpa: ſed quo ad pęnā legis committi
nō pōt ſine dolo: vt patet in l.ſi ex lege. ff.
de adul. vbi errātes ĩ iure excuſant̄ à pęna
inceſtus & adulterij.Facit c.Lucretiā aliàs
eſt ſub c.ꝓpoſito.32.q.5.qđ nō intelligitur
ſec.gl.1.d.c.quo ad culpā.Sed tn̄ Pan.in ca.
& ſi neceſſe ſit de do.poſſ.di.re.diſtinguit:
ꝗa aũt loquimur de pœna ꝑditionis lucri:
ſic error non excuſat niſi ſit iuſtus, vt in l.
pe.paſſim.C.de iur. & fact.ignor. aut loqui
mur de pœna corporali, aut ꝑditionis ꝓ-
priæ ſubſtātiæ, vt dotis vel donationis ꝑꝑ
nuptias: & ſic excuſat error ēt iuris, vt l.ſi
adulterium.ff.de adult. & arg.in auth. ince
ſtas nuptias.C.de ĩceſtis & inutili.nuptijs.
Et licet Io.An. & cōiter doct.in d.c. & ſi ne
ceſſe teneāt cōtrariũ.ſ.ꝙ error iuris nō ex
cuſat a pęna: tn̄ Car.ĩ l.ꝗ cōtra. C. de ĩceſt.
eſt cũ Pan. ꝗa nō eſt ĩ dolo ꝗ errat. vide ĩf.
Culpa.§.antep.Excuſat ſimiliter à dolo me
tus etiam conditionalis, vt d.c.propoſito.

10 NONO † vtrũ metus conditionalis excuſet
mulierem a pęna adulterij? Et dicit Pan.in
conſ.l.4.qđ incipit, facti contingentia, ꝙ ſi
mulier eſt paſſa violentiā vi præciſa, indu-
bie pęnā pati non debet, quinimo nec vllā
peccati maculā cōtraxit, ſed ſi vis, aut me-
tus fuit conditionalis, licet cōtraxerit ali-
quod peccatũ, & digna ſit aliqua pęniten-
tia: quia ad minus affuit aliquis conſenſus:
pęnam tn̄ adulterij pati nō debet, & ſic do
te priuari nō debet & cōſortio mariti qđ
ꝓbat̄ expreſsè in l.vr̄ paſsā, & in l. ſi vxor.
§.ſi quis, ff.de adul. Et eſt rō quia adulteriũ
reſpectu legis non committitur ſine dolo:
licet interuunerit aliqualis culpa: vt nota-
biliter probat̄ in l.pe.ff.de adul. Itē eſt iun
cta gl.fi.34.q.1.in lectum. & 15. q.1.inebria
uerunt, & iura procedunt et in metu cōdi
tionali: vt apertiſſimè ſentit gl.32.q.5. pro-
poſito aliàs incipis Lucretiā. Addit autem
Pan. ꝙ non ſolũ metus illatus excuſat à pę
na adulterij, ſed ēt pudor & verecundia ꝗ-
dam in clamando, maximè noctis tp̄e, à vi
ro præſertim potenti oppreſſa: quia ibi ceſ
ſat dolus qui requiritur, ad pęnā adulterij
incurrendā. Et hoc notabiliter probat̄ in
d.c.Lucretiā iuncta gl. & ver. facti cōtingē
tia. quia illa Lucretia nobilis & pudica ꝑꝑ
iſtam ignominiam & confuſionē vitandā
expoſuit ſe libidini filij Tarꝗnij regis: nec
fuit iudicata adultera ab Aug. viro sāctiſſi
mo & doctiſſimo, ſed de caſtitate mētis cō
mēdata: vt ibi ĩtelligit gl. & bene, ꝙ lʒ quò
ad Deũ nō fuerit immaculata: ꝗa coacta vo
lũtas ñ excuſat ĩ maleficijs: ſed dēt ꝗs prius
oĩa mala pati, ꝗ̃ cōſentire peccato: tn̄ excu
ſata fuit ab adulterio, quo ad pęnā legis: cũ
non cōmittat̄ ſine dolo. Ad hæc, ꝗa vbi ad
incurrendā pęnā requirit̄ dolus, nō ſufficit
culpa.l.1.ff.de ſica.notat̄ in l.in actionib.ff.
de in litē iur. & l.quod Nerua. ff. depo. Ad
incurrendam aũt pęnā adulterij requirit̄
dolus, qui per metum excludit̄: & ita vide-
tur firmare Bar.in d.l. quod Nerua. Et etiā
quo ad pęnā pecuniariā lata culpa nō æꝗ-
parat̄ dolo, vbi lex expreſſe dolũ reꝗrit. &

idem sentit gl. in l. magna negligentia. ff. de ver. si. Et sic licet hic non agatur criminaliter ad pęnam adulterij: ex quo tamen agit ad pęnã, non sufficit illa culpa sine dolo, ꝑsertim cum agatur ad grauem pęnam, vt. s. perdat patrimoninm suum. l. 3. ff. de mi. & vt separetur à viro. & consequenter priuetur iure petendi debitum coniugale & petendi vires alimentales passiuè.

DE ADVOCATO.

1 *Aduocare seu postulare quid sit? Et item quis aduocatus dicatur, & qualis esse debeat:*

2 *Aduocatus esse quis non possit, vsque ad numerũ 3. varij enumerantur, cũ limitationibus tamen nonnullis. & ibidem ad finem, ꝙ pracepta negatiua semper & ad semper obligent.*

3 *Aduocare a Iudice vnius ciuitatis prohibitus, num in alia aduocare posit.*

4 *Aduocandi modus quisnam debitus sit.*

5 *Aduocatio iniustam causam num defendere liceat. Et quid si scienter iniustam defendat. Et an & quomodo iniustę causa eum excuset.*

6 *Aduocatus iustam causam habens, num cauillationibus licite vti posit.*

7 *Aduocatus nũ pro vtraque parte licite aduocare (posit.*

9 *Aduocatus num aduersus eũ, absquo beneficium accepit, sine ingratitudine aduocare queat. Et quid de clerico: qui beneficium ab ecclesia habet.*

9 *Aduocatus num aduersus reipub. aduocationem exercere posit.*

10 *Aduocatum Iudex num quando dare teneatur. Et aduocatus qui operam suam impendit, nũ salarium petere posit. Et quantum, ac quando.*

11 *Aduocatus num gratis operam impotenti impẽdere teneatur. Et quid si Iudex huiusmodi impotenti de aduocato non prouideat.*

12 *Aduocatus de certa litis quota pacisci num posit. Et quid nomine quota contineatur. Et ibidem quid Palmarium, & vnde deflictatur.*

13 *Aduocatus num litigatore cum aduersario trãsigẽte integrum salariũ habere debeat. Et quid si aduocatus casu aliquo distẽtus, aduocare nõ ualuit, ꝑ eum tñ quo minus operã prestare nõ stetit.*

14 *Aduocatus causam tanquam desperatam defendens, num salarium integrum sit habiturus.*

15 *Aduocatus de publico salarium accipiens, num posit priuatum quippiam ab aliquo accipere.*

16 *Aduocatus de quibus, & quando ad restitutionem teneatur.*

1 ADVOCATVS † quis sit, vt innotescat, sciendum est, quod sec. Pan. super rub. de postulando, postulare seu aduocare est desiderium suũ, vel amici sui in iure apud eum, q̃ iuris dictioni præest, exponere, vel alterius desiderio cõtradicere. Aduocatus igitur dr̃ is, qui in iudicio apud eũ, q̃ iurisdictioni præest desideriũ suũ vel amici exponit, vel alterius desiderio contradicit. l. sciẽdũ. §. 2. & ibi ꝑ doct. & l. Paulus. la. 1. & ibi Bar. ff. de le. & ideo ex hoc qđ dr̃ i iure, concludit, ꝙ consules in camera ꝓpriè nõ dr̃ aduocatus; nec prohibitus aduocare, cẽsetur prohibitus in camera cõsulere, vel facere allegationes in scriptis, ſm eundẽ ibi: & cõsentit Bar. i l. 1. ff. de va. & extraor. co. ¶ Primò vero quæritur, qualis debeat esse aduocatus, sciens videlicet, vel ignorãs? Et dicit gl. in l. 1. ff. de posthu. ꝙ non dẽt. s. necessario habere literas: sed ibi tenet Bar. ꝙ doct. sunt contra illam gl. & bene: quia aduocati debent studuisse saltẽ quinquẽnio, & examinari debent à doctoribus, & eorũ iuramẽto ꝓbari. l. nemini. C. de aduo. de iu di. & no. Car. in d. l. 1. Nec obstat, qđ dicit glo. de iudice. quia ille peritiã hr̃e põt per suos assessores, quod in aduocato nõ cadit.

2 SECVNDO † verò quæritur, quis non possit esse aduocatus? Et dico, ꝙ nõ põt primo hęreticus, vel paganus, & excõicatus. 1. q. c. 1. extrà, de hær. excõicatus. el 1. & de pæ. di. 1. nemo vel in foro. itẽ l. nemo. C. de posthu. & l. nemo. la 2. C. de epi. au. & oẽs supra dictos, & quemlibet eorum iudex admittens peccare grauiter, & puniẽdus venit: vt ĩ d. cap. nemo vel in foro. & 2. q. 3. excõicatos. ¶ Secundò si sit monachus aut religiosus: quia tales peccant, aduocando, nisi ꝑ monasterio de mandato prælati 16. q. 1. monachi. extrà, de postu. ex parte. ¶ Tertiò si sit clericus in sacris cõstitutus, vel ẽt in minoribus, dum tñ sit beneficiatus: talibus. n. ꝓhibita est aduocatio coram iudice seculari, nisi in ꝓpria, vel pro ecclesia sua, vel cõiunctis, aut miserabilib. personis. extra, de postu. cleric. & c. cũ sacerdotis. An verò corã ecclesiastico iudice possint: satis vr̃, qđ sic: ar. in d. cap. clerici, exceptis episcopis & sacerdotib. quibus vr̃ simpliciter interdictum coram vtrobiq; nisi, vt dictum est, in quatuor casibus: vt in c. fin. de postu. extra, ne cle. vel mo sacerdotib. 15. q. 2. ca. vnico. in gl. 14. q. 4: denique. Primo, vt dictum est, pro se. secũdo ꝑ sua ecclesia. tertio. si necessitas imminet, pro ꝑsonis sibi cõiũctis: qui in isto casu sunt vsque ad quartum gradũ. C. de epis. & cle. aut licẽtia & C. de aduo. d vid. l. petitionẽ Et necessitas imminere sec. Pan. intelligitur, quando aliũ habere non

possunt

poſſunt,vel non æque bonum.quarto,pro
miſerabilibus perſonis,quæ.ſ.ſunt,quæ per
ſe proprias cauſas adminiſtrare nõ poſsũt,
vel eccleſiaſtico auxilio indigẽtes 86. di.c.
fi.& 82.di.defenſionis.C.quando Imper.in
pu.& vidu.per totum.In cauſa criminali ta
men coram ſeculari iudice nullo mõ poſ-
ſunt,vt inf.§.5. Et intellige dummodo in p̃
dictis caſibus diuinum officiũ non omittat:
ar.di.51.clericus.Et no.quod quicunq; be-
neficiatus in aliqua eccleſia præſtat contra
eam pro extraneis beneficium aduocatio-
nis aut procurationis, debet illo beneficio
ſpoliari:vt in d.c.ſacerdotis qđ licet de cle
rico loquatur:tamen etiam idem dicit Inn.
de ſeculari ibi:beneficiato.¶ Quartò iudex
& aſſeſſor,non debet quis eſſe iudex vel aſ
ſeſſor.in cã, in qua vult eſſe aduocatus, q̃a
duo officia in eadẽ cã ꝓhibent̃ exercere.4.
q.4.c.1.& 2.¶ Quintò,quædã aliæ perſonę
prohibentur aduocare ꝑ canones: vt 3.qõ.
7.infames.§.tria.vt ſurdus, q ſ.penitus ni-
hil audit.ff.de poſt.l.pe.item mutus.itẽ cæ-
cus.ſ.oculo vtroq. priuatus:vt in d.l.1.item
ꝑpetuò furioſus.itẽ impubes vſq; ad 18.an
nã.itẽ ſeruus,fęmina. & vir volũtarie paſ-
ſus muliebria.ſ.cõtra naturã.vt in d.l.1. itẽ
dãnatus capitali crimine,vel calũnia publi
ci iudicij. Itẽ qui operas ſuas locauit ut pu
gnaret in harena cũ beſtia dicta l.1. vbi gl.
in verbo,locauerit. dicit ꝙ hic eſt infamis
ipſo iure.& bene dicit locauerit.ſ.cã mer-
cedis, ſecus vbi hoc faceret ſine mercede
cã virtutis oſtẽdẽdę,vt ibi in tex.& rõ põt
eſſe:q̃a ſi ſe vẽdidit,multo fortius vẽderet
aliũ.Prædictis aedit Sũ.Piſ.eũ cui amotus ẽ
à ſenatu.ſed Suppl.dicit de iſto nõ fieri mẽ
tionẽ in d.l.1.nec ĩ d.§.tria,uñ Sũ. Roſ. eius
auctoritatem ſecuta,de hoc nihil dicit:ſed
mirũ eſt,ꝙ hũc nõ viderit expreſsũ ꝑ tex. ĩ
d.§.tria.Adde p̃dictis generaliter,qđ ꝑſona
infamis nõ põt eſſe ꝓcurator:vt in d.c.ĩſa-
mes.i.aduocatus,ſec.glo.¶Tertiò,ſpeciali-
ter q̃ritur, vtrũ ſacerdotes & epiſcopi, &
ſuperiores poſſint aduocare ꝓ alijs? Et Sũ.
Aug.tenet,ꝙ nõ in quocunq; caſu, quo ad
ep̃us corã eccleſiaſtico iudice aut ciuili.11.
q.1.te quidẽ.di.88.prælatum,& c.ep̃s.14. q.
5.denique.21.qõ.3.per totum.Sum.aũt Piſ.
videtur tenere,ꝙ poſſit coram iudice eccle
ſiaſtico in quatuor caſibus,de quib.dictum
eſt in §.priore,& idẽ vr̃ eſſe de mente Pan.
quia extra,de poſt.per totũ. diſtinguit: q̃a
epiſcopus in foro ſeculari nõ debet eſſe ad
uocatus:quia nõ eſt decens,vt exhibeat re
uerentiã iudici,q̃ exhibere debẽt aduocati
qui debẽt ꝓponere ſtãdo, & non ſedẽdo.l.
quiſquis.C.de poſt. Sed coram iudice eccle
ſiaſtico ſi habeat cãm,eſt ĩ optione ſua, v-
trũ ꝑ ſe,vel ꝑ aliũ velit promouere. hæc il
le.Nec obſt.ſi dicatur, ꝙ loquit̃ de cã ep̃i,
quia cã eccleſiæ eſt eius,cum ſit ſpõſus, &
cauſa coniunctorũ ſimiliter.& cã miſerabi
liũ perſonarũ,cũ ſit pater reſpectu earum.
Quo ad ſacerdotes aũt, planũ eſt ꝙ poſsũt
corã iudice eccleſiaſtico in quatuor caſib.
vt dictũ eſt.Et à fortiori q ſũt ordinis infe
rioris hoc poſſunt,vt §.ſeq.¶ Quarto,vtrũ
conſtituti in ſacris non ſacerdotes.i.diaco-
ni & ſubdiaconi poſſint eſſe aduocati ſiue
beneficiati,ſiue nõ?Et dico ꝙ ſic, corã iu-
dice eccleſiaſtico,ſm Inn.c.1.de poſt. etiã
quo ad negocio:vt patet ſm Pan.in d.c.1.a
cõtrario ſenſu,& cõmuniter tenent Doct.
& etiam iudicio ſeculari pro negotijs ec-
cleſiaſticis:vt ibidem patet in illa verbo,in
negotijs ſecularibus, vbi Inno. arguit di-
cens: ergo ſecus in eccleſiaſticis. Et dr̃ ſe-
cundum Pan. negotium eccleſiaſticum ra-
tione perſonæ:vt quia perſona eccleſiaſti-
ca ſequendo forum rei litigat corã ſecula-
ri.Item rõne delicti:vt ſacrilegiũ, & huiuſ-
modi.Itẽ rõne rei: vt quia res eſt eccleſię:
Non licet autem eis aduocare coram iudi
ce ſeculari pro negotijs ſecularibus.c.1.&
c.fi.de poſt.niſi ĩ quatuor dictis caſibus.ſ.ꝓ
cauſa ſua,vel ſuæ eccleſiæ, vel ꝑſonarũ cõ
iunctarũ,aut miſerabiliũ,ſec. Pan. vbi ſup.
& ſm Spe ti.de aduo.Pan. tamen dicit hæc
procedere, ſi conſtitutus in ſacris habet be
neficia,quibus ſuſtentari põt,ſi vero nõ ha
bet,licet gl.in d.c.1.dicat, ꝙ non poteſt ad
vocare,ſed debet agere cõtra ep̃m, vt ſibi
prodideat:melius tñ vr̃ ſm Hoſt.ꝙ ſi de ſa-
cto ageret, licet ex tali aduocatione quæ-
rere victum:& hoc uerum eſt,nec dicta gl.
ſtare poteſt,quia 15.q.2. c. vnico concedit̃
clerico aduocãti,vt recipere poſſit oblata
ſponte tñ nihil pro ſalario quærere dẽt. &
gl.dicit ꝙ hoc non ſeruat̃:quia nemo mili-
tat ſtipẽdijs iuis.c.cũ officij.de præſcr.quæ
gl. ſi loquitur de nõ beneficiatis, habet̃ in-
tentũ,ꝙ poſſunt ſalariũ petere:ſi vero loq
tur de beneficiatis,à fortiori licet oetere ñ
bñficiatis q ſũt ĩ neceſſitate maiori, & cõſe
quẽter eis licet aduocare.¶ Quĩto, vtrũ ad
uocare poſſit clerici ĩ minorib.ordinib.cõ
ſtituti?Et dico,ꝙ ſi ſũt bñficiati.nõ poſsũt,

 niſi

nisi coram ecclesiastico iudice c.1. de post. quod ſm Pan. & Host. limitatur qñ habent beneficiũ ad sustẽtationẽ, q̃a alioquin possunt sibi per aduocationẽ acquirere. Si verò nõ sunt beneficiati aduocare possũt corã iudice ecclesiastico & seculari in cã ciuili, nõ aũt criminali coram seculari vt in c. sñiam: ne cle. vel mo. 23. q. 9. his a q̃bus di. lib. 1. aliquantos. Et licet quidã dicant, eos posse postulare, seu aduocare ꝓ reis, & prosequi appellationẽ: arg. 23. q. 5. c. 1. & c. eos. tñ tutius est abstinere totaliter. d.c. sñiam. & no. gt. in c. aliquãtos. ¶Sextò, vtrũ monachus postulare possit? Et dico, q̃d non, nisi exposcẽte necessitate monasterij, & abbate imperãte. c. ex parte, de post. & vt patet ibi, hoc extendit ẽt ad canonicos r̃lares, & Pan. dicit idẽ intelligendũ de oĩbus religiosis, qui largo modo dicũtur monachi: & ſm eundẽ oportet p̃dicta duo simul concurrere. s. necessitatẽ & imperiũ: q̃ si concurrãt, aduocare possunt, ẽt corã iudice seculari, & sec. Pan. ar. c. 1. & c. fi. de post. s. in cã ciuili tm̃: si vero non concurrant, non licet eis ẽt corã ecclesiastico. ¶Septimò, q̃uo intelligatur p̃dicta necessitas monasterij? Et dico, ꝙ sec. Doc. si cã est monasterij, indubitatũ est, ꝙ est necessitas si verò cã non sit monasterij, sed monachus aduocatur lucretur ad releuandũ monasteriũ ab aliqua necessitate, vel debito: vtrũ sit licitũ in vtroq. foro. Io. An. in reg. iu. arg. in mercu. cõcludit, q̃d non dicit tñ ꝙ Abbas Lap. seruauit cõtrarium, & facit ꝓ hoc notabile dictũ Inn. in c. cũ I. & A. de re iudi. vbi dicit, q̃d monachus põt esse procurator vel aduocatus, ẽt pro amico monasterij imperante abbate, q̃a per consequentiã tractatur de vtilitate monasterij, q̃ ꝑ amicos monasterij promouetur. Pan. aũt dicit, quod primũ vr̃ honestius & securius, licet adhæreat opinioni Inn. sed prima magis placet, arg. c. non magno. ne cle. vel mo. 16. qõ. alia est. Sed tamẽ aduerte, ꝙ cleri. vel monachi solũ prohibẽtur, vt dictum est, postulare, qñ indifferẽter exercere volunt officium tale, sec. Inn. in c. vnico. de ob. ad ratioci. secos si volunt solũ assumere in vna cã, & hoc sequitur Arch. in c. peruenit. 86. di. sed Colle. in ca. dilecti. extrà, de arbi. tenet, quòd nec etiam in vna causa, & hoc est verius: quia præcepta negatiua obligant semper, & ad semper, & eadem ratio prohibitionis in omnibus est.

3 OCTAVO,† vtrum prohibitus aduocare à iudice vnius ciuitatis, aduocare possit in alia? Et dicit gl. in l. 1. C. eo. ꝙ aut fuit prohibitus ex causa quę infamiã nõ irrogat. & sic ꝓhibitio se nõ extẽdit vltra locũ iurisdictionis iudicis ꝓhibẽtis aut ex cã irrogãte infamiã: & tũc vr̃ prohibitus in oĩ loco: vt l. ex ea. ff. de post. no. tñ Bar. in l. Paulus la 1. alias incipit, eũ. ff. de leg. ꝙ ꝓhibitus aduocare, si mittit schedulam iudici, vel ei loquatur nõ propter hoc videtur aduocare.

4 NONO,† quis sit debitus modus aduocãdi? Et dico sec. Ray. vt nõ producat falsa instrumenta, aut testes falsos vel corruptos: nec mẽtiatur, nec inducat falsas leges, aut probationes: nec quærat in grauamen alterius partis dilationis nõ necessarias: & q̃d fideliter quãtum iustitia permittit, cãm foueat, nihil de contingentibus omittens. 3. qõ. 7. si quis aũt. & arg. extra, de test. intimauit. C. de in d. l. properandũ. §. illo proculdubio. 3. q. 4 c. 1. & 2. itẽ non procaciter aut vociferando: quia propter hoc impeditur processus. 5, q. 4. in loco. 3. q. 7. si quis adeò. Itẽ dicit S. Th. 2. 1. q. 71. quod aduocato defendenti causam iustam, licitum est prudẽter occultare ea, quæ posset impedire processum: non autem vti aliqua falsitate.

5 DECIMO,† vtrũ liceat aduocato defendere cãm iniustã? Et dicit S. Th. 2. 2. q. 71. quod si hoc sciẽter facit, absque dubio grauiter peccat: & tenetur parti de dãno illato per eius auxiliũ contra iustitiã. Si vero hoc facit ignoranter, excusatur ſm modum, quo excusari põt ignorantia. Si aũt in principio credidit cãm iustã, & in processu appa ret non iusta cã procedere nõ dẽt, vt. s. alterã partę iuuet, aut ei causæ secreta reuelet dẽt aũt cãm deserere, vel eũ, cuius cãm agit ad cedendum inducere, siue ad cõponendũ sint damno aduersarij. hæc ex illo. Quandiu aũt cã est dubia, sec. Ver. nec bene põt patrocinari. No. etiam, q̃d si scienter hoc facit, teneẽ ẽt clientulo, si eum decepit suadens cãm esse iustam, quia aliter non litigasset, ar. C. de admi. tu. l. non est ignotũ. Vndecimo, q̃uo eũ excuset ignorantia cãæ iniustæ? Et dico quod si prouenit ex culpa sua: puta, quia nõ est peritus in iure, aut nõ inquit à clientulo, vt debuit, merita causę, non excusatur: sed teneẽ parti læsæ & cliẽtulo, si aliter non litigasset, secundum modum culpæ, & regulam, de quibus infra, Culpa. Si vero ignorantia illa prouenit ex qualitate negotij, vel falsa, aut magna

infor-

informatione clientuli, excusatur: sed tñ cognita iniustitia causæ, eã dimittere tenetur. l. rem non nouam. §. patroni. C. de iud. & sm Monal. restituere tenetur salariũ receptũ, quod verum est, si fuit in culpa: non aliter, secundum Host. & est mens S. Tho.

6 Dvodecimo † vtrum aduocatus habẽs iustam causam, licite possit vti cauillationibus? Et dicit gl. in c. cupiẽtes, in verbo, malignantium de elec. lib. 6. dicit consueuisse, quod habẽs ius in principali, cauillationes & malitias aduersarij ꝑ alias repellere põt & sic põt intelligi c. nullus 4. q. 4. & de hoc 13. q. 2. dñi nrã. Et ibi glo. ibidẽ tenet, dicẽs qđ ꝑ insidias, & dolũ licite vincere possumus hostes: vt 2.2. q. 2. c. vtile, dũ tñ hosti fidẽ nõ rũpamus. Idẽ dicas đ aduocatis, qđ si habent iustã causam, licite possunt decipere aduersarios suos, hæc gl. sed intellige, dvmodo non opponãt falsas allegationes, aut faciãt aliqđ de se malũ, sicut do. Matth. 21. volens excludere principũ cauillationes, qui interrogantibus de vna quæstione non respondit: sed aliã opposuit, volẽs clauũ clauo retundere, & ostendere licitũ esse cautelis vti contra malignorũ cautelas.

7 Decimotertio † vtrũ aduocatus aduocare possit ꝓ vtraq; parte bona fide? Et Sum. Ros. tenet, ꝙ nõ (qa inquit) nõ video qũo vtriq; partiũ contrarium purè seruire possit. Sed Sum. Ang. & Spe. in tit. de aduo. tenet, quod sic in casu, & facit quod no. 45. dist. disciplina, in tex. & in gl. quod Arch. ilimitat, qñ ex aduocatione non fit præiudicium parti. Sed veritas est, ꝙ vbi scit iustitiam vel iniustitiam causæ, hoc non potest: quia semper ex vna parte tueretur iniustã cãm scieter, quod nõ licet vbi vero hoc nescit, sed est ĩ dubio, sicut licite põt tueri singulas, ita & vtrasq; partes: qa ĩ casu dubio patrocinari põt, sec. S. Th. & Rod. Quod indubitanter verum est, primo vbi postq̃ patrocinatus est vni parti & deĩde cognoscẽs se male allegasse, reuocat suũ cõsiliũ vt tenetur caute tñ ꝑꝑ scandalum pusillorũ: ar. Bar. in l. fi. C. de fur. & Ang. in l. Labeo. ff. de aqua plu. ar. Ioan. And. in c. fi. de resti. Secũdo, in diuersis articulis, & diuersa instãtia: puta, aduocãdo pro vna parte in cã principali, & pro alia in causa appellationis cauendo tñ a scandalo pusillorum, gl. in fi. ff. de post. Spe. tit. de aduo. Io. An. & Præposi. in c. disciplina dist. 46. Sed in eadem instantia etiam in dubijs hoc fieri non põt, tum quia non est sine scandalo & detrimẽto famæ, nisi rarissime: tum quia vr̃ ita possibile, vt visa materia diligenter habeat bonã fidẽ respectu vtriusque causæ: tum ẽt, quia vr̃ contra iura: quia allegans contraria nõ est audiendus. l. 1. C. de fur. l. cũ precum. C. de li. cau. de app. solicitudinem, ad fi. Vnde eo casu dẽt ex toto desistere, vel in dubio eligere partẽ rei cõtra actorẽ, iuxta regulã. cũ sunt, in sexto, vel cõsulere ꝓ matrimonio ꝓ testõ, pro dote, pro libertate, vel piã causa: vt in dubijs tex. dicit eligendum, de re iud. c. fi. de prob. ex literis, de fi. inst. inter dilectos ad fi. Aliter est præuaricator & puniendus l. 1. C. de aduo. diu. iu 11. q. 3. c. fi. & gl. 1. d. c. disciplina, & ibi Dñ. & Præpo.

8 Decimoqvarto † vtrũ possit quis aduocare contra eũ, a quo recepit beneficiũ sine ingratitudine? Et dico, ꝙ nõ: vt patet ĩ c. fi. de post. vnde potest donatio libera, vel gratuita reuocari. ff. de inoff. test. l. Papin. & ar. d. c. fi. iuncto c. fi. de dona donatio tñ vel beneficiũ factũ ratione laborum, ac seruitiorũ reuocari non põt, ratione ingratitudinis: qa nõ ẽ gratuitũ. Facit l. Aquilius Regulus. ff. de do. vbi donatio facta magistro ratione disciplinæ, non est mera donatio. Fallit tñ qđ dictũ est de aduocato, qñ aduocat ꝓ se, vel pro patre aut matre impotẽte, vel alia ꝑsona miserabili: vt colligitur ex Spe. in tit. de aduo. qa tũc põt sine ingratitudine, & ex his colligit primo, ꝙ clericus, qui contra ecclesiã a quo beneficiũ obtinẽt, pro extraneis aduocat, vel procurator esse præsumit posset tanq̃ ingratus huiusmodi bñficio spoliari, sec. Pan. de post. & probatur ꝑ c. fi. ibi, secũdo, ꝙ vasallus aduocãs cõtra dominũ posset feudo priuari.

9 Decimoqvinto † vtrũ aduocatus aduocare possit contra remp. a qua salarium recipit. & dicit Bar. in l. 2. de adu. di. iud. ꝙ non sed contrarium sentit Pan. & Spec. in tit. de aduo. dicens istum textum intelligendum in beneficio gratuito: cuiusmodi non est salarium, & de hoc §. priori.

10 Decimosexto † vtrũ iudex teneatur dare aliqñ aduocatum, & dico ꝙ sic: vt eis, qui aduocatũ habere non possunt ꝑꝑ paupertatẽ, aut partis aduersæ potentiã, ff. de off. proc. l. nec quicquã §. fi. Et si hoc iudex alicui aduocato præcipiat, & ille deneget sine causa: põt per iudicẽ perpetuo remoueri ab officio aduocationis. C. eo. prouidẽdum, vnde obedire debet: si tamen sibi sala-

salarium competens statuat: de quo inf. §. seq. & iterum in alio sequenti. ita tamẽ ſm Host. ꝙ si indigẽs aduocato sit pauper, aduocet gratis, a Deo remunerationem expectans. quod si non facit, videtur peccare: intellige, nisi & ipse sit pauper. ¶ Decimoseptimo, vtrũ aduocatus possit salariũ petere? Et dico sec. Ray. ꝙ põt petere moderatum a principio, vel in fine causæ, qđ quidẽ dr̃ moderatũ considerata causa, quãtitate, & labore, & consuetudine regionis, & sciẽtia, ac honestate aduocantis 3.q.7.§. apud vrbem, & art. 12.q.2. Vulteranæ &c. concesso. extra, de præb. de mulcta, ver. circa sub limes, & d.61. miramur, & concor. S.Th. 2. 2.q.71. Imò in principio causæ ea nondum incepta, petere põt vt libet: nisi vbi alius bonus non inueniretur: quia tunc non põt petere nisi moderatũ: arg. eorũ, q̃ notan. in l.1. C. de episc. aud. Non tñ põt in vna causa salariũ petere vltra centũ aureos, ſm leges. ff. de va. & extraor. col. 1. vel 20. libras, sec. Greg. decimũ, licet hoc sit reuocatũ ꝑ proœmium 6. Nec similiter potest illud petere cum graui damno litigatoris. 3.q.7.§. arcentur. Nec causa incepta, & non finita, põt cum litigatore pacisci: quia posset esse occasio magni mali. ibi. § præterea, & videndo causam in periculo posset clientulũ cogere, vt salarium daret ad libitum, nec finita causa petere potest, nisi moderatum: vt colligitur 3.q.7.§. arcentur. iuncta glo.

11 Decimooctavo† vtrũ teneatur aduocare gratis pro impotente? Et dico, ꝙ Host. sic distinguit: quia si est potẽs ad soluendũ, vera est opinio Gofr. dicentis, quòd non tenetur: sed iudex statuet salarium moderatũ. si vero est impotẽs, tenetur gratis aduocare lege diuina hoc præcipiẽte. Mat. 22. Diliges proximũ tuum sicut te ipsum. Et secũdũ aliquos peccat mortaliter, si inde sequatur impotẽti notabile dãnũ, & hoc rationabiliter: quia dicit S.Tho. 2.2. q.71. quòd est idem iudiciũ de hoc, sicut de eleemosyna, vnde aduocatus tenetur præstare patrociniũ pauperi non semper, sed solum qñ est in necessitate magna, & non apparet quomodo aliter ei subueniri possit. Et cum his intellige, quòd licet possit pauperi per aliũ subueniri: tñ si ei nõ subuenitur, nullus subuenire potens excusatur. 86. dist. pasce. vnde nullatenus debet aduocatus ꝑmittere, quòd pereat iustitia pauperũ, si potest sec. Ray. dicentẽ, quòd tenetur aduocare, & de sua scientia elemosynam facere pro miserabilibus personis, quæ causas perdunt propter defectum aduocati, quẽ cõducere nõ possunt 11.q.3. pauper. Cõcordat Veru. sed limita, nisi dato casu, quo oporteret aduocatum ratione paupertatis pro se lucrari, & cũ hoc non posset inseruire pauperi. Eadem autem ratione peccat mortaliter iudex, qui talem impotentiam sciẽs non prouidet de aduocato: præcipiendo alicui eorum vt gratis aduocet, sicut de iure potest.

12 Decimonono† an liceat aduocato pacisci de certa quota litis, puta decima, vel cẽtesima? Et dico ꝙ non, sec. Bart. C. de post. l. si quis aduocatorũ nec similiter dicet pacisci de certa quantitate, ſm eundem, & cõiter Doct. Veru. tamẽ tenet contrariũ, quo ad ſm. vnde & Spec. dicit, ꝙ hodie põt pacisci de quanta, non de quota litis. Sed ad horum notitiam oportet terminos declarare. Secundũ igitur, ꝙ hoc adiectiuum, quotus, importat numerũ & ordinẽ, sicut interroganti, quatus sis in bãcho: respondes, tertius aut quartus, inde venit aliquotus: vel dicat pars aliquota, q̃ aliquoties sũpta reddit suũ totũ præcise, ſm Philosophũ in Prędi. & glo. in proę. sexti. sicut vsiũ & dun & tria respectu senarij: quia sexies vnum sunt sex: similiter duo & bis tria: quatuor ãt nõ sunt pars aliquota, quia si bis sumat, facit plus. i. octo. Legistæ tñ nõ sic sumunt partẽ aliquotã: alioquin, si totalis esset, cẽtũ pacisci possent de lx. quia nõ est pars aliquota, sed quotã dicũt oẽm partẽ litis indeterminatæ: puta dimidiã aut tertiã, aut quartam, aut aliquid tale. Sciendũ est etiã, ꝙ palmariũ sec. gl. in l.1. ff. de var. cog. dr̃ a palma, q̃ victoriam significat, & accipitur a Legistis pro eo quod datur aduocato secundario prius cõstituta mercede, vel salario ꝑ labore. Igitur aduocato de quota litis pacisci nõ licet: vt in l. si q. C. de postul. & in l. itẽ, C. de proc. Et ratio prohibitionis est ne ꝑ fas & nefas ad victoriã conet: ex quo nihil habet nisi vincat, ẽt si nulla fuit facta mentio de victoria: q̃ in hoc casu semper intelligitur. Et non licet etiam ei pacisci de certa quantitate, vt tenet gl. cõiter per Doc. approbata in l. sumptus, ff. de pac. & sequunt Doc. in d l. si qui. reprobata glo. Sed hoc intellige de certa quantitate permissa, non q̃dẽ absolute, sed sub conditione si vincat, seu ꝑ victoria: quia eo casu eadẽ est ratio prohibitionis, sicut & de quota litis. secus

autem

aũt si promittat absolute:seu ꝓ mercede, q̃a valet promissio.vt l.1.in fi.ff.man.ex his sequitur,q̃d in vna & eadẽ causa,puta q̃ est cẽtũ aureorũ,nõ licet pacisci de vno aureo sub ratione.s.quotæ.i.centesimæ partis,q̃a hic stat rõ dicta ꝓhibẽdi,& licet pacisci de l.vel.60.& amplius.s.absolute,sub rõne mercedis iustæ,si ita,circũstantiæ req̃rãt:q̃a iã hic non hẽt locũ dicta rõ ꝓhibẽdi: q̃a siue vincat siue nõ vincat,habebit suã mercedẽ & ex his patet veritas & cõcordia Doc.variè loquẽtiũ.Quãtũ vero ad palmariũ,dicit do.Ale.de Imo.in d.l.litẽ, ꝙ promissa mercede siue vincat,siue nõ,siue vltra ꝓmittatur aliq̃d noĩe palmarij,promissio valet,& ita intelligitur d.l.1.in verbo,& si noĩe palmarij, q̃a isto casu,dato q̃d procurator ꝑdet causam,nõ ꝑdit laborẽ: cum mercedẽ hr̃e dẽat promissam, & sic cessat ratio ꝑdicta,& ita dicit Sal.in d.l.si qui.& Spe. in tit. de salarijs.§.sequitur.vbi quærit,quid si litigatur promisit dare centũ, si vinceret, si aũt nõ vinceret l.& dicit ꝙ pacta seruẽtur quod do.Alex.intelligit,q̃n ista centũ promittuntur noĩe palmarij.Sed Ang.in d.l. sũptus,facit dr̃iam, an in casu victoriæ promittatur certa quãtitas,puta 10.de illa ꝓpria quæ litigatur & nõ valet pactum, q̃d valet si ꝓmittatur de alia & idẽ innuit glo. in d.l.sumptus.Sed ista opi. non placet do. Alex.q̃a vtroque casu locũ habet dicta ratio,vnde tutior est opinio præcedens:quæ tñ vr̃ limitanda ex verbis Sal. in d. l. sumptus.q̃n.s.noĩe palmarij,vltra mercedẽ ꝓmittitur aliq̃d modicũ,secus si aliquid magnũ.q̃a tũc videretur hr̃e locũ rõ ꝑdicta, quod tene,quia aliter fieri posset fraus.

13 VIGESIMO,† vtrum litigatore transigẽte cũ aduersario, aduocatus habeat salariũ integrũ,& Spe.in ti.de sala.dicit,ꝙ sec.Ho. & multos alios habebit totũ ipse, vel eius hæres eo mortuo.C. de aduo. diuer. iud. l. post duos,alij vero dicũt, quod de iure hẽbit totũ,de æquitate vero ꝓ rata, & si ipse ad cõpositionẽ operatus est,nõ ꝑdet quicquã.Sed Spec.concordando dicit, ꝙ hẽbit totũ,si cliẽtulos in fraudẽ eius transegerit, quasi ꝑ eũ nõ steterit,quo minus vinceret, si ãt bona fide,vt q̃a lis erat dubia,habebit ꝓ rata seruitij,cõsiderata sua facũdia, nisi aliud actũ sit inter eos. ¶ Vigesimoprimo, q̃d si aduocatus aliquo casu impeditus aduocare non potuit,nõ tñ stat ꝑ eũ, & dicit Spe.ꝙ nõ vr̃ sibi imputandũ,quo minus habeat suũ salarium & idẽ sentit gl.in d.l.post duos,& d̃ hoc vr̃ casus in l.1.§.diuus,de va. cog.vbi hr̃,ꝙ licet aduocatus non possit adimplere aduocationẽ ꝑ casum fortuitum in eius ꝑsonã contingentẽ: tñ totũ salariũ hr̃e dẽt.sed tñ singulariter limitat Bar. in l. diem functo.ff.de of.asse.dicẽs, ꝙ aduocato non debetur salariũ,nisi pro rata tꝑis,loquendo de salario promisso a parte, non a publico:de quo in d.l.post duos.Et sic concludit,ꝙ salariũ pro rata tꝑis debetur:cum labor recipiat diuisionẽ,& ista limitatio est ſm verã iustitiã commutatiuam, qua pro mercede exhibetur meritum,& econtra.

14 VIGESIMOSECVNDO,† vtrũ si aduocatus cãm tanq̃ desperatam deseuerit, sit habiturus totũ salariũ?Et dicit Spe. quod aut deseruit ex causa q̃ prius potuit præuidere:& tunc sibi imputatur,ꝙ imperite vidit aut ex cã noua & repẽtina: vt q̃a cliẽtulus aliq̃d cõtra se cõfessus est:& tũc nihilominus salariũ hẽbit:vt ff.de vac.mu.l.pe. §. fi.

15 VIGESIMOTERTIO,† vtrũ salariatus de publico possit aliquid ab aliquo particulariter petere?Et dicit Pan.in c.1.de postu.sec. Inn.quod non ab aliquo litigante:sicut nec salariatus medicus ab aliquo constituto in infirmitate:sed a non litigantibus vel sanis licite recipiunt:quia salaria sunt constituta talibus solum pro litigantibus & infirmis, & idem dicit Bar.& probatur in l.antepen. C.de profes.& medi.lib.10.

16 VIGESIMOQVARTO† q̃ritur de q̃bus, & q̃n aduocatus teneatur ad restitutionẽ? Et dico sec.Ray.quod tenetur omnium, q̃ illi cõtra quos aduocabat ꝑ ipsius patrociniũ iniuste amiserunt,seu dãnificati sunt, vnde tenet aduersario ad interesse si ꝑ cauillationẽ abstulit ei bonã causam, vel eũ grauauit petẽdo dilationẽ supfluã,vel allegãdo falsum,aut faciẽdo cauillosã positionẽ,vel instruẽdo falsũ testẽ,vel idstruẽdo cliẽtulũ de negãda veritate, & similib.Itẽ tenetur illis,quib. auxiliũ ꝑstitit, si ꝓpter suã infidelitatẽ,vel negligentiã,vel imprudentiã amiserunt.& hoc q̃n iactabat se sciẽtẽ,& non erat,ſm Verue.ꝙ intelligo si cliẽtulus ignorabat eius ignorantiã.secus si cognoscebat,q̃a in hoc casu non tenetur nisi de dolo,vel lata culpa,maxime i foro aĩæ, q̃d patet:quia Inn.in c. sicut dignũ, de hoc dicit,ꝙ in foro animæ non punitur quis ad satisfactionem damni, si intulit illud præter propositũ,sed punitur negligentia,qua

si velit, q in foro aiæ habeat respectus ad voluntatē delinquentis dictū sequens Pan. in c.qa plerique, de immu.eccl. & in multis alijs locis dicit, q in foro animę non tenet quis ad emendā dāni, nisi fuerit in dolo vel lata culpa dūtaxat, & idē tenet Dir.li.1.vbi q̄rit, quid si quis culpa sua vel negligentia dedit dānum, vt si bene non cohibuit ignē ne ad domos aliorū vagaretur? Et sentit, q ꝼm leges ciuiles, quæ intendunt conseruationes patrimoniorū, tenetur ad restitutionem dāni.ff.de le.Aquil.l.lege Aquil.per totū, in foro aūt pęnitentiæ, pęnitentia imponenda est de negligentia. non de dāno. ar.5.q.1.inebriauerūt, nisi intēderet dānū, vel esset in lata culpa, vt si ignē proijceret in domū plenā stipula. Idē tenet Host.in d. c.sicut dignū, & d.Ant.de Bu.& licet Pa. in c.si egressus, & in c.si de iniur. teneat, q ēt in foro conscientiæ teneatur q̄s de leui & leuissima culpa: tñ prima opinio est cōior: q̄ ēt ipse Pan. in multis locis approbauit, maxime vbi datur opera licitæ rei. Et hāc theoricam no. quia facit ad multa, vt puta ad artifices, aurifices, locatores operarum, & huiusmodi: vt in foro conscientiæ non teneātur, nisi de dolo & lata culpa inf. Culpa.§.4.& restitutio.1.§.16.& 17. Item ꝼm eundē Ray. similiter tenetur, si extorsit salariū vnde nō debuit, vel vltra quā debuit.

DE ÆQVITATE.

1 *Aequitas finitio, & quid in ferendis legibus legum latrones maxime spectent.*

2 *Legem sequi quandoque malum, at quod aequitas ac communi vtilitas efflagitat, legis verbis omissis, bonum.*

1 AEQVITAS † ꝼm mentem S.Th.2.2.qu. 120.ar.1.est vitius, qua quiuis seruata legis intentione, legis verba nō seruat. Ibi enim sic dicit: Legislatores attendunt ad id quod in pluribus accidit, secundum hoc legem ferentes: quam tamen in aliquibus casib. seruare est contra æqualitatem iustitiæ. & bonum commune, quod lex intēdit: sicut aliquando nociuum est depositū reddere: puta gladium furioso.

2 ET † in his malum est sequi legē: bonum vero est prætermissis verbis eius seq. id q̄d poscit iustitia, ratio & cōis vtilitas, ad q̄d ordinatur Epijcia, quæ apud nos dicitur æquitas: hæc ex illo. Sed vide inf. Ius.§.1.

DE ÆTATE.

1 *Aetas ab æuo dicta, quid importat.*

2 *Aetas determinata, in quib. a iure requiratur, septem axiomatis demonstratur.*

3 *Aetas pubertatis, quam varie in iure assumatur.*

4 *Annus completusne sit an inchoatus, vbi de statuentis mente addubitatur, quomodo dignoscatur, & an in anno bissextili duo anni pro vno supputentur, vbi anni absolutio & complementum desideratur. nu.seq. & quid de mense, in quo bissextilis occurrit dies, nu.6.*

1 AETAS † quasi æuitas, ab æuo dicta est quod durationem importet infinitā a parte post. Vnde ætas primo vr̄ importare duratione valde longā, & deinde quamlibet partem durationis hominis, vt dicatur ætatis triū annorū, vel decē, & huiusmodi.

2 PRIMO † vero q̄ritur, in quibus ætas determinata requirat a iure? Et dico multa. ¶ Primum. In spōsalibus requiritur ætas septē annorū cōpletorum, de despon. impu. c.vnico.li.6.in mr̄imonio vero 12. annorū in fęmina, & 14.in masculo nisi forte malitia supplet ætatē, q̄d tunc est, q̄n sunt ad simul coeundū potentes: vt no.in d.c.vnico. ¶ Secundū. In voto autē religionis, seu ꝓfessione fienda 12.annorū in muliere, & in masculo.14.cōpletorū, vt de muliere habetur in c.cū virū, de regula. & in c.puella.20. q.1.& i c.puella.20.q.2. de masculo vero in c.significatū.de reg.l.6.quod tñ fallit in casu, de quo inf. Religio.5.§.1. ¶ Tertiū, q̄tū ad ordines suscipiēdos, in prima tōsura requiritur ætas septē annorū cōpletorum dis. 77.in singulis, & similiter in tribus minoribus, vt in d.c.in singulis, & ante dictā ętatē conferēs alicui, nisi religionē intret, suspēsus est ipso facto ꝑ annū a collatione eiusdē ordinis, de tem.ordi.nullius, lib.6.in acoluthatu post 12.anno. vt in d.c.i singulis, in subdiaconatu.18.inchoatorū, in diaconatu vero 20.& in ꝑsbyteratu 25.vt in cle.generalē, de æta.& qual.ordi. Si tñ q̄s ante dictā ætatē ordinetur, ordinis q̄dā characterem suscipit, sed nō executinnē vsq; ad tempus cōpletum, vt no.in d.cle.generalē, nec pōt eps dispēsare, vt ibi no. ¶ Quartum, quo ad bñficia regularia, in abbatissa req̄rit ætas 30.annorū cōpletorum, & similiter & in priorissa, seu matre, vel ministra, q̄ hēt regere monasteriū, vt in c. indēnitatibus, de elec.lib.6.In abbate aūt 25.anno. inceptorū, per c.cum in cunctis, in §.inferiore, de ele. vbi regulariter ad q̄libet dignitatē acquirēdā tp̄s illud exigitur: licet de abbate non sit aliquid specialiter expssum. In prioratu vero collegiato.i.habēte sub se collegium

gium, 25. anno. inceptorũ: ar. cle. ne ĩ agro. §. cęterũ, de sta. reg. ĩ prioratu vero ñ cōuẽtuali, seu nõ collegiato, si curã hẽt, q̃ per se hẽt exercere, si r requiritur ætas 25. an. inceptorũ: qa oportet ꝙ sit sacerdos: si autẽ nõ hẽt ꝑ se exercere, sufficit ætas 20. an. cōpletorũ d. §. cæterũ in prioratu vero nõ habẽte curã reqrĩt ętas 14. an. cōpletorũ: qa oportet, ꝙ sit ꝓfessus. c. nullus, de ele. lib. 6. & ita tenet Pa. in c. suꝑ inordinata, de ꝑbẽ. licet Fed. dicat sufficere ętatẽ septẽ an. cui nõ creditur: qa oportet, ꝙ sit ꝓfessus ĩ religione, vt dictũ est. ¶ Quītũ, quo ad bñficia sæcularia habentia dignitatẽ, in eṗo requiritur ætas 30. an. cōpletorũ. de ele. cũ in cũctis, ĩ inferioribus vero eṗatu reqrĩt quòd qs attigerit 25. an. d. c. cũ in cunctis. §. inferiora, & si ante alicui cōferatur eccl'a curata, ipso iure vacat: nec põt eṗs dispensare, c. licet canon. de elec. lib. 6. licet dispensare possit in dignitatib. vel ꝑsonatib. curã animarũ non habentibus, vt 10. an. completo habeant, c. permittimus, de æta. & quali. li. 6. ¶ Sextum. In beneficijs vero simplicibus sunt opiniones: sed approbo dictũ Cal. qđ si sequitur Pa. in c. super ordinata. de pręb. quòd si beneficiũ sonat in nomen rectorię puta, qa est eccl'a, vel capella ꝑ se stans, habens ad regimen clericũ: tunc reqratur ætas 14. an. cōpletorum: vt in c. indecorũ, de æta. & qual. or. qa qui nescit se regere, nec eccl'am. Si vero nõ sonat rectoriã, sed est beneficium in ecclesia: tũc si requirit maturitatem consilij, vt in canonicatu ecclesiæ cathedralis. Host. & Arch. tenẽt reqri ætatẽ 14. an. quia aute nõ potest sapientum iura tractare: sicut dicimus in milite volente testari ante illã ætatem, in l. licet. C. de testam. mili. Si vero maturitatẽ cõsilij non requirit: tunc septẽ an est ætas. Et ista sunt, beneficia in multis ecclesijs pro clericis pueris. ¶ Septimũ in electionibus monialiũ requiritur ætas annorum 12. cōpletorum & ante nulla admittitur ad eligendum: vt in c. indẽnitatibus, de ele. lib. 6. In iuramento autem & testimonio requiritur pubertas, vt in c. paruulis. 22. q. 5. & in c. testes 14. q. 3. & similiter in testamento, & in electione sepulturæ, arg. c. licet, de sepul. lib. 6.

3 ÆTAS † aũt pubertatis diuersimode accipitur: quia in nuptijs contrahendis in masculo est 14. an. in fœmina 12. Inst. de nup. in prin. cum ibi no. Non autem idem est tempus si alimenta requiruntur vsque ad pubertatem quia debentur masculo vsque ad 18. annum fęminę ad 14. ff. de ali. & cib. leg. l. Mela. ait, in prin. de ætate inquisitionis hęreticæ prauitatis inf. Hæresis 2. §. 1.

4 SECVNDO † q̃rit, qũo cognoscetur, si annus dẽat esse completus, vel inchoatus, qñ dubitat de mente statuentis, vel disponentis? Et dicendũ est sec. gl. in cle. gñalẽ, quòd si annus significatur in ablatiuo cũ ꝑpositione, in: vt ibi dr̃ in an. 18. quo ad subdiaconatum, 20. quo ad diaconatũ, 25. quo ad sacerdotiũ: sufficit inchoatio. Si vero in genitiuo, vt 30. ann. reqrĩt cōplemẽtũ, & idẽ dicit, licet latius Io. de Li. in d. clem. sed completissime. Bar. ĩ l. si cui. ff. de leg. 1. dicẽs, ꝙ qñ ætas ꝓfert in genitiuo, reqrĩt ꝙ sit cōpletat, ĩ ablatiuo aũt cũ ꝑpositione, ĩ sufficit ꝙ sit ĩchoata: sine ꝑpositione vero reqrĩt ꝙ sit cōpleta, cle. 1. de seq. pos. ĩ accusatiuo ãt cũ verbo significãte rẽ perfectã, vt ꝑpositiuo, per vel cũ futuro coiũctiui, reqritur cōpleta, l. non putabã, & l. si annos ff. de cond. & demõ. sine tali aũt verbo, si de fauore agit, sufficit inchoasse: si de odio reritur cōplementũ. l. ad rẽ publicã. ff. de mu. & hon. in accusatiuo aũt cũ ꝑpositione, ad sufficit inchoatio. l. qui filium. ff. ad Treb.

6 TERTIO † q̃ritur, in anno bissextili duo dies computentur pro vno, vbi requiritur annus completus? Et dico quod Pan. in ca. quærenti, de off. deleg. dat regulã, ꝙ vbi a iure datur annus, intelligitur 365. diebus continuis: nec curandum est, ꝙ illo anno currat bissextus, & est bonus text. in l. cum hæres. §. Stichus. ff. de sta. li. Sed idẽ Pa. in c. quæsiuit, de ver. sign. videtur hoc limitare in odiosis, dicẽs, ꝙ si terminus statuitur ꝑ numerum annorum aut mensium, ẜm opinionẽ gl. distinguemus inter fauorabiliora, & odiosa: quia in odiosis annus intelligitur de 365. diebus, licet illo anno cōtingat, bissextus, secus in fauorabilibus: quia tunc duo dies computantur pro vno. Si vero terminus statuitur per numerũ dierum, puta ꝙ seruiat vel stet suspensus per 40. dies: tũc tam in fauorabilibus, q̃ in odiosis non cōputetur pro vna die: quia in veritate sunt plures dies. Consentire vr̃ Dir. li. 3. ti. 7. per l. cum hæres. sup. al. dicens, ꝙ si libertas relicta est tibi vt seruias vno anno: dies ille in anno bissextili nõ cōputatur, sed 365. dies.

6 QVARTO † quęritur quid dicendum, sit de mẽse, in quo dies bissextilis occurrit? Et dicit in glo. in c. quã sit, de cle. li. 6. quod sic com-

computatio ſm quod menſes currunt, ſed poteſt dari ſolutio præcedens, qñ eo mẽſe accidit biſſextus: vt in Februario: quia in fauorabilibus cedent pro vna die, in odioſis ſecus. Vnde ſi dicatur, ſtet ſuſpenſus per menſem, die vltima poterit celebrare.

¶ AFFINITAS. Vide inf. Mrimoniũ 8. §. 5.

DE ALCHIMIA.

1 *Alchimia inter quas ſcientias deputetur. Et quid ſit. Et an ſpecies vna in aliam per artem tranſmutari queat.*

2 *Beatus Thomas quid de alchimiſtarum opificio ſenſerit, & an dæmones verum effectum corporalem efficere poſſint. Et quid de auro alchimico, nũ verum aurum efficere alchimiſtæ queant.*

3 *Alchimiam exercere num liceat.*

4 *Alchimia quadam ſtultitia ridicula. Et quibus illicita, & ob quid dicatur.*

5 *Aurum vel argentum alchimicum vẽdere pro vero num liceat. Et quid ſi pro vero non vendatur.*

1 ALCHEMIA † computatum a beato Th. ſuper Boe. de Tri. inter ſcientias ſubalternatas Philoſophiæ naturali habẽtes opus corporale, quæ dicuntur artes mechanicæ, cuiuſmodi eſt etiã medicina, & vr̃ reduci ad artem fabrilem, quantum ad materiã, & eſt ars tranſmutandi metalla, ſec. formam ſubſtantialẽ, & naturales qualitates vere vel apparenter. ¶ Primo vero dubitatur, vtrum vna ſpecies ab arte mutari poſſit in aliam? Et diſtinguo ex parte artis, qa duplr̃ operatur, primo, ſcilicet operatione artis præciſe, nulla interueniente operatione naturæ: ſicut ſutor veſtem, & faber cathedrã ſine omni naturali actiuo perficit, & ſecundo operatur interueniente aliqua operatione naturæ: ſicut piſtor formã panis, & figulus formam lateris inducit per operationem ignis. Diſtinguo ẽt ex parte ſpecierum: quia tripliciter vna intelligitur in aliã mutari. Primo ſic, ꝙ vna mutetur in aliam ſm partem, quia .ſ. fiat eadem materia, ſed variatur forma: vt cum ex vino fit acetũ, & ex fumo flãma. Secũdo ſic, ꝙ mutetur ſm totũ, ita ꝙ forma in formã, & materia in materiã, mutetut, vt in cõſecratione Euchariſtiæ. Tertio ſic, ꝙ vna non mutetur in aliam, ſed fit alia, puta ſi dicatur, ꝙ homo ſic mutetur in auẽ aut catam, ꝙ vere dicatur, homo eſt cata. Igitur ars inquãtum ars præciſa operatione naturę nullam formam ſubſtãtialem poteſt inducere: nec vnam ſpeciem naturalem mutare in aliam & hoc docet S. Th. 2. 2. q. 77. art. 2. ad primũ & 3. parte. q. l. 16. art. 4 & in alijs locis innumeris. Inquantum vero ars vtitur inſtrumento naturæ, inducere poteſt formã naturalem, ſubſtantialem & vnam ſpeciẽ ſm partem mutare in aliam, vt in dictis locis apparet, & probatur etiam, quia panis ſubſtantialiter differt a maſſa & farina, cũ ex eo conſecretur euchariſtia, non ex prædictis. Non autem poteſtas creata, quocũque modo operetur, vnã ſpeciẽ in aliã mutare põt ſm totũ: qa operatio artis ſemper pręſupponit operationẽ naturæ, quæ hoc non poteſt, & præterea ars non ſe extendit ad ſubſtantiam materiæ, quam ſemper præſupponit, vnde hoc eſt ſolius Dei propriũ. Mutare autem ſpeciem in ſpeciem tertio modo, ſic quod vna ſit, etiam diuina omnipotentia non poteſt, quia cõtradictio eſt.

2 SECVNDO † dubitatur qd ſenſerit S. Th. de operatione Alchimiſtarũ? Et dico, quod in ſecundo Sententiarum, di. 7. q. 4. art. 1. tenuit, ꝙ dæmones facere poſſunt verũ effectũ corporalẽ, ſicut magi Pharaonis virtute dæmonum virgas in ſerpẽtes verterunt. Exo. 7. & deinde cõtra ſuam determinationẽ, arguit quinto loco, quod demones hoc non poſſint, ſic. Dæmones non operantur, niſi per modum artis. Sed ars non poteſt dare formam ſubſtãtialem: vnde dr̃ in c. de nuis. Sciãt auctores alchimiæ ſpecies trãſformari non poſſe, ergo nec dæmones formas ſubſtãtiales inducere poſſunt, ecce argumentũ, ſequitur ſolutio. Ad quintum, inquit, dicendũ, ꝙ ars virtute ſua non poteſt formam ſubſtantialem conferre, ꝙ tñ põt virtute naturalis agẽtis, ſicut patet in hoc, ꝙ per artẽ inducitur forma ignis in lignis. Sed quædam formæ ſubſtãtiales ſunt, quas ars nullo modo inducere põt, quia propria actiua & paſſiua inuenire nõ poſſet. Sed ẽt in his põt aliquid ſimile facete, ſicut alchimiſtæ faciũt aliquid ſimile auro, quãtũ ad accidentia exteriora, ſed tñ non faciũt verum aurũ, quia forma ſubſtãtialis auri non eſt per calorem ignis, quo vtuntur alchimiſtę, ſed ꝑ calorẽ Solis in loco determinato vbi viget virtus mineralis, & iõ tale aurũ non habet operationem conſequentẽ ſpeciẽ, & ſilr̃ in alijs, quæ eorum operatione fiunt, hæc ille. Sed & 22. q. 23. art. 2. ad 1. arguit ꝙ venditio non ſit illicita ꝑꝑ defectũ rei, eo ꝙ aurũ & argentũ alchimicũ vendi poſſit, cum ſit aptũ ad oẽs humanos vſus, ad quos eſt neceſſariũ aurũ vel argẽtũ, pu

ta ad vasa, & hmõi, & soluit dicẽs, aurũ & argentũ non solum cara sunt pp vtilitatẽ vasorum, quæ ex eis fabricãtur, aut aliorũ huiusmodi: sed ẽt pp dignitatem, & puritatem substantiæ ipsorum. Et ideo si aurum vel argentum ab alchimistis factum veram speciẽ non habeat auri & argenti, est fraudulenta & iniusta venditio, præsertim cũ sint aliquæ vtilitates auri & argẽti ſm naturalem operationem ipsorum, q̃ nõ conueniunt per alchimiam sophisticato, cui quod habet proprietatem lætificandi, & cõtra quasdam infirmitates medicinaliter iuuat: frequẽtius etiam poni potest in operatione, & diutius in sua puritate manet aurũ verum, q̃ sophisticatũ. Si autẽ per alchimiã fieret aurum verum, non esset illicitũ ipsum pro vero vẽdere: quia nihil prohibet artem vti aliq̃bus naturalibus causis ad producẽdũ veros, & naturales effectus, sicut Aug. dicit in 3. de Tri. de his quæ arte dæmonum fiũt. ¶ Tertio quæritur, quid in prædictis S. Th. senserit circa veritatem auri alchimici? Et dico ꝙ ſm venerabilẽ Thomistam magistrum Pet. de Bergo. S. Tho. in 2. Sententiarum intendit, ꝙ alchimia, idest, alchimistæ non faciunt, id est, non possunt facere verum aurum. In 2.2. vero dicit contrarium, & soluit idẽ Thomista tripliciter. Primo, quia vbi dicit ꝙ non faciunt verũ aurum, scilicet in secundo, loquit̃ de veritate auri quantum ad omnes proprietates nõ quãtum ad essentiam, vbi vero dicit, ꝙ faciunt scilicet in 2.2. loquitur de veritate eius, quantum ad essentiam, non proprietates. Contra, primo q̃a in secundo loquitur de auro quantũ ad formam substantialem ergo quantũ ad veritatem essentiæ, secundo, q̃a vbi est essentia, est impossibile deesse proprietates, quę ab ea sunt ẽt diuinitus inseparabiles, secundo soluit, quia 2.2. loquitur de arte agẽte in virtute naturæ, sed in secundo, de arte in virtute propria, contra, quia in secũdo dicit, ideo artẽ nõ posse inducere formã auri, quia non potest inuenire ꝓpria actiua & passiua: vnde negat artẽ id posse, ẽt ꝑ actiua naturalia, quia ea nõ põt inuenire. Soluit tertio, q̃a in 2.2. loquitur de alchimistis habentibus perfectã artem: in secundo vero de agentibus sophistice ex ignorantia artis. & ista sol. est bona quod patet: quia in secũdo non solueret argumentũ, nisi intenderet dicere ꝙ ideo alchimistæ non faciunt verum aurum, quia actiue naturalia nõ possũt inuenire demones aũt hoc ideo possunt, quia illa possunt inuenire & applicare in loco mineræ. Q̃n ergo in secũdo dicit, ꝙ ista ars aurum verũ facere non potest, loquitur de ea, vt est in hominibus ſm cõem vsum, in quibus est sophistica, & non vera: q̃n vero in 2.2. videt̃ dicere, ꝙ hoc possit, loquitur de ista arte secundum se, vel inquantum est in aliquo artifice perfecto, siue sit dæmon, siue homo doctus a Deo vel dæmone, vnde ibi adducit exemplum de dæmonibus.

3 QVARTO † quæritur, vtrũ licitũ sit exercere artem alchimiæ? Et dico quod Sum. Ang. multis rationibus nititur probare ꝙ non, sed omnino alchimistæ semꝑ sunt cõdemnãdi. sed in hoc passu no. hæc Sum. siue reprehenditur a Hier. Zaneti. ĩ sua rep: suꝑ c. 1. de acc. vnde Sum. Ro. tenuit contrariũ, all. Pan. in c. ex tuarũ, de sor. qui Pan. sentit cum Old. eã esse licitam, quod ipse Old. in suis consilijs probat, quia, inq̃t, tales metallarij sunt, q̃ labore proprio sibi & reip. cõmoda comparant. C. de meta. l. 1. & iura fauent eis propter publicam vtilitatẽ ex eorũ officio resultãtẽ, quia possunt inuito domino ingredi ad inquirenda metalla. C. de metal. l. 3. & l. quosdã, q̃d aliter nõ licet. C. de thesau. l. vnica, & ff. de acq. re. do. l. 3. Cõcludit ꝙ est licita: nisi fiat ꝑ artẽ magicam vel aliam legibus odiosam: vt dr̃ in d. l. vnica. & ratio est, q̃a operatur ꝑ virtutes quæ sunt in elementis aut herbis, hæc ex illa.

4 DICO † ergo ꝙ ista ars posset esse illicita huic vel illi: q̃a pp suam imperitiam exponit se periculo consumendi patrimoniũ suum stulte, vel pp aliam cãm: imo dico ꝓ cõiter, & vt in pluribus, est quædã stultitia ridiculosa, ſm se tñ nihil continet illicitũ: q̃a vti naturalibus causis ad naturalẽ effectũ, nõ est illicitũ de se, q̃a põt fieri ad experiendum vel ad exercendũ iam experta: puta ad faciendũ aliquod metallũ, quod licet non sit verũ aurũ vel argentũ, est tñ aliq̃d ei propinquũ, & nobilius eo ex quo fit, & hoc frequẽter expertũ est. Ad rationes Sum. Ang. respõdeo. Nam dicit primo hoc esse illicitum, quia nullus inuenitur habens veram artem. Ad hoc dico primo, ꝙ multi habent verã artem, vt aliquid veraciter faciant, etsi non verũ aurũ. Dico secundo. ꝙ non habere veram artem, est pœna vel ignorantia, & nõ culpa nec ex hoc sequit̃ ꝙ vera ars sit illicita. Dico tertio hoc

probare

probare hāc artem esse possibiliter illicitā isti vel illi, non in se. Dicit secūdo esse illicitam, quia communiter tales multa consumunt. Ad quod dico, ꝙ verum est, & stulti sunt, sicut etiam sunt stulti, q̄ volunt mihi causationem facere quam ignorant, & depauperātur, eum quo stat, ꝙ ars in se sit licita. Et tertio, inquit, quia nō faciunt vero aurum, sed apparēs, & dico ꝙ hoc posito, id tn̄ quod faciunt, aliquid est participans aliqualiter naturā auri, sicut & lateres facti a figulo, nō sunt veri lapides, sed aliq̄d de lapidum natura participant, Et quarto, inquit, quia nemo hāc vult exercere in publico, ad quod dico, non ideo esse, quia ſm se ars sit mala: sed quia tale timēt irrideri: sicut & quilibet licite multa facit secrete, quæ in publico nō faceret, & quinto, quia tale exercitium est cōtra publicā vtilitatē sed dico, ꝙ aliqn̄ faciunt aliqua vtilia reipublicæ, vt ex inductis legibus patet. & ꝑterea dum ipsi depauperantur, qui vt plurimum habent superflua, ditātur alij a quibus emunt, qui pecunijs indigebant, & ꝑterea hoc probat istam artem illicitā esse isti vel illi ratione imperitiæ, non in se.

6 QVINTO † quæritur, vtrum liceat vēdere aurum vel argentum alchimicum pro vero cum non sit verum & dico ex S. Th. 22. vbi supra. quòd non, quia est fraudulētia, vt patet ex allegatis, si tamen esset verum aurum vel argentum, non esset illicitum vendere pro vero, vt ibi dicitur. Item si nō esset verum, licitum esset vendere illud ꝓ non vero, quia nulla est iniustitia vendere rem pro eo quod est, aut valet, sicut quotidie venduntur coralia sophisticata, & margaritæ, & torques, quod nullus illicitū dicit nisi pro veris venderentur, & hoc etiā vr̄ S. Tho. asserere, dum dicit, quòd nō pōt vendi pro vero: quasi relinquat indubitatum, quòd vendi possit pro eo quod est.

¶ ALEA. vide infra Ludus.

DE ALIENATIONE IMMObilium maximè ecclesiasticorum.

1 *Alienatio propriè sūpta, quidnam sit. Et qualiter in negotio fauorabili, & itē in odioso accipiatur.*

2 *Alienatio rei ecclesiasticæ & immobilis num in omni casu licita sit. Et huius alienandæ quot legitimæ causæ sint.*

4 *Alienatio rei ecclesiasticæ num sub omni forma effici possit. Et quæ solennitas in ea obseruanda sit, luculentur ex Pauer. Et sub hac num requiratur decretum.*

4 *Subscriptio notarij in alienatione rei ecclesiasticæ, an necessario desideretur. Et quibus casi. necessaria sit, & an in oī huiusmodi alienatione capituli, seu superioris sit necessaria, & requiratur.*

5 *Abbas res monasterij sine conuentus assensue, & ēt episcopi, nū alienare possit. Et quid de presbytero parochiali. Et an satis sit consensum post contractum celebratū accedere. Et an validus sit canonicorum consensus non in communi præstitus.*

6 *Alienatio rei ecclesiæ, num corruat si sine prædicta solemnitate, aut aliqua de prædictis causis, facta sit: & an sit prohibita, & nu. 10.*

7 *Quænā sint ea, quæ seruari seruando nequeant. Et nū in his pecunia deputādū sit, & quid si statuto cautū sit, vt mulier viro superstes dimidiā bonorum immobilium mariti partem lucretur num pecunia ad immobilia emenda destinata immobilis censebitur.*

6 *Iura actiones, nomina nū immobilia censenda sint, vt in ipsorū alienatione, vel cessione necessaria sit prædicta solēnitas, & nomina debitorū in testamentis, quorum appellatione contineantur.*

9 *Mobilia ecclesiæ preciosa, num immobilium appellatione contineantur.*

10 *In alienatione rei ecclesiasticæ quot tractatus necessarij sint, & num prædicta forma in oī alienatione rerū ecclesiasticarū immobiliū requiratur.*

11 *Statutum vbicunq; aut constitutio in materia iuris loquitur aliquas excipiens causas, nō ob id regulā firmat, in non enumeratis contra ius antiquum commune, quinimo in non exceptis casibus a iure communi suppletur. & qualiter intelligatur ꝙ exceptio regulā firmet in non exceptis.*

12 *Solemnitas in rerum ecclesiasticarum alienatione requisita, num tolli possit.*

13 *Electio si de iure naturali tenuit, nimiū rōne cōsensus eorum qui elegerunt, quanquam ꝑꝑ iuris positiui solēnitates omissas nulla sit, nō tamē ipse electus renunciare in fero conscientiæ tenetur.*

14 *Rem ecclesiasticā sine requisita solēnitate recipiens, num eam cū fructibus restituere teneatur.*

15 *Alienare prohibitus nū saltē ad magnū tempus locare possit, & quodnā tēpus modicum dicatur.*

16 *Prælatus iuratus papa incōsulto nō alienare, an nihilo secius alienare queat, & ibidē ꝙ iuramentum stricti iuris est, & num legatus de latere aduersus huiusmodi iuramentum alienandi facultatem concedere possit ibidem ad finem.*

07 *Prælatus num exceptioni ecclesiæ competenti renunciare, aut in eius damnum euidenter transigere, aut liti cedere possit.*

18 *Prælatus solus nū sine solennitate legatum rei immobili repudiare queat, & prælatum ecclesiæ præiudicare posse modis militi intelligi posse. &*

quibus

quibus modis possit. Et inter hæc quod donatio ecclesiæ sub modo facta, statim tenet.

19 *Donatio sub modo ecclesiæ facta, si prælatus modum ipse selus non seruarit, an seruari queat. Et quid si sub conditione relicta, nec eam solue prælatus impleri.*

20 *Pactum de re ecclesiæ donata non alienandi, an licitum sit. Et qui tum, si necessitas immineat. Et quid si legatum sit sub huiusmodi pacto, monasterio, ꝙ possessiones tenere aut habere nequeat.*

21 *Oeconomus ecclesiæ, cui certo casu commissa est alienatio, num illam in cõsanguineo facere possit. Et quid in alijs ecclesiæ administris.*

22 *Sede vacante, num ecclesiarũ bona alienari possint, & quæ. Et subinde, quid si prælatus bona a captuli bonis distincta habeat, illa possit ad vitam suam alicui sine capituli consensu & alia solennitate, concedere.*

23 *Alienatio bonorum minoris, num aliquam solemnitatem desideret. Et quibus in bonis interuenire debeat. Et quid in alienatione bonorum mulieris, remissiue.*

24 *Vtilitas, quę bona ecclesię alienare ꝑmittit, quatenus accipienda sit. Et quid oporteat emptionẽ facere, vt respectu ipsius emptio efficax sit.*

25 *Alienationes bonorũ ecclesię schismaticis facta, vel intrusis, num efficaces habeantur. Et quid de eo qui scelus capitale admisit. Et quid de alienatione in creditorum, aut patronarum fraudem facta. Et idem de compluribus alijs, remissiue.*

1 ALIENATIO † ꝓprie & strictè est omnis actus, per quem dñium transfert. C. de fun. do. l. 1. & ſm gl. in c. cum nulli liceat. de re. eccl. non alie. q̃ doct. ibidem sequuntur, largissime ãt alienatio dr̃ datio in emphyteusim, & locatio ad longũ tp̃s, vt voluit Iac. de Bellaper. in auth. de non alie. q̃a verò ẽt qñ sola possessio in aliũ trãsfertur: vt no. Inn. de reb. ecc. non alie. c. epi. & Alber. in auth. hoc ius porrectũ. C. de sac. san. ec. vnde Pan. ĩ d. c. nulli, dicit, ꝙ in materia odiosa alienatio capit strictè, & cõsequẽter solũ ꝓ cõtractu, ꝑ quẽ dñium trãsfert: ĩ materia tñ larga & fauorabili, vt hic capit largissimè, & sic, vt dicit tex. ĩ d. c. nulli alienationis verbũ cõtinet conductionẽ .s. ad longũ tp̃s donationẽ, venditionẽ, ꝑmutationẽ, & emphyteuticũ ꝑpetuũ contractu. Alij. tñ tex. habens nõ conductionẽ sed condõnẽ, id est, venditionẽ sub aliqua conditione: sed exponit Arch. contractum sub cõditione factũ: vt si soluatur tributũ, aut nauis veniat ex Asia, do tibi tale rem.

2 PRIMO † verò dubitatur, vtrum alienatio rei ecclasticæ immobilis liceat in oĩ casu. Et dico, ꝙ nõ: sed Pan. in d. c. nulli. liceat dicit quatuor esse legitimas cãs alienandi ꝑdicta: quas ẽt ponit gl. summaria. 12. q. 2. in prin. Prima est necessitas: vt si debita vrgeãt ecclam, & de fructibus satisfieri non põt. Secunda vtilitas, vt res melior habeat & isti duo casus ꝓbantur in auth. hoc ius. C. de sac. san. ec. Tertia, est pietas ꝓ redimẽdis captiuis. 7. q. 2. aurũ, & c. fine exceptione. Quarta est incõmoditas: vt q̃a res alienanda est magis dãnosa, q̃ vtilis facit 12. q. 2. terrulas. Ad has tñ reducantur aliæ, quia ad vtilitatem reducitur fabricatio ecclæ, vel applicatio cęmiterij ꝓ qua venditio ꝑdicta licet sec. Sum. Pis. Arch. adducentem. c. aurũ 12. q.. Ad pietatem vero reducitur cibatio pauperum tp̃e famis, pro qua ẽt licet, ſm prædictos; vt in d. c. aurum. & ea. q. in c. fine exceptione. reducitur etiam alia causa: quia episcopus cum assensu clericorum potest donare quinquagesimam partẽ rerum ecclesiæ suæ pro constructione monasterij in illa diœcesi: vt 12. q. bonæ rei.

3 SECVNDO, † vtrum alienatio prædicta fieri possit sub oĩ forma? Et dico, quod sicut fieri nõ potest in omni casu, ita nec sub omni forma, sed sub determinata: quia dicit tex. in c. nulli. de reb. ec. non alie. ꝙ non valet nisi in certis casibus, & debita forma seruata. Sed q̃a de hac forma fit mẽtio in aut. hoc ius. de sac. san. eccl. quæ auth. infertur sacris canonib. 10. q. 2. in prin. fit ẽt mentio c. siue excep. 12. q. 2. ideo gl. in d. c. nulli. dicit in alienatione rei eccle seruandã esse, solennitatẽ d. auth. hoc ius. Gof. vero dicit, ꝙ difficile est eã seruare: sed sufficit seruare solennitatẽ ſm consuetudinem loci introductã, & ſm aliquos satis est seruare cõsuetudinẽ illius ecclæ, de cuius rei alienatione agitur, q̃d tñ non placet Host. sed dicit illud esse contra c. 1. de reb. eccl. non alie. Io. aũt An. dicit se credere, ꝙ consuetudo adimere non possit solenn.tatem. d. c. fine licet adimere possit introductã, ꝑ d. auth. hoc ius. & augere introductam, ꝑ d. c. fine. Et cum hac opi. Io. And. cõiter trãseunt doct. Et recitat Pan. in d. ca. nulli. qui infert, ꝙ consuetudo non valet contra solennitatem d. c. fine consequenter, q̃a indistinctè loquitur. potest inferri, q̃d subscriptio eorũ q̃ sunt de collegio, tolli non potest per desuetudinẽ: quia ponitur in d. c. fine. Itẽ quo ad solennitatem d. aut. hoc ius dicit

dicit nõ eſſe neceſſariã conſuetudinem ad illam tollendam:quia ius ciuile introducere non potuit ſolemnitatem in alienatione rei eccleſiaſticę:quia prouiſum eſt,per ius canonicum & ita vult Inn.& Ioan.And.Et ideo cõcludit Pan.quòd ſi cõſuetudo q̃ cõtrariatur d.c.ſine.ſit eccleſiæ grauoſa,non tenet:vt in c.1.de cõſue.& cõſequẽter ſufficit obſeruare cõſuetudiuẽ.d.c.ſine.& idẽ tenet gl.in c.1.e.tit.li.6.non obſtãte,quod d.auth.ſit ĩcorporata canonibus,quia fuit poſita,vt ſciretur affectus principũ ad eccleſiã.Dẽt ergo obſeruari, ſicut dicit Pan. in c.1.de his q̃ fiũt a pręl.& in c.tua.& in c. cũ apoſtolica.& in c.nulli.de reb.ecc.non alie.primo ꝙ prçcedat tractatus,ſ.an expediat necne.ſecundo ꝙ interueniat capituli cõſenſus.tertiò quòd interueniat auctoritas ſuperioris.intellige ſuperioris,ſ.qui eſt ꝓprius eps̃ in non exẽptis: in exẽptis autẽ eſt p̃latus cui ĩmediatè ſubeſt eccleſia pleno iure:vt abbas ĩ eccleſijs ſibi ſubiectis:& prouinciales prædicatorũ, vel miniſtri Minorum,quo ad eorũ monaſteria, per Car. in c.ſtatuimus.de trãſact.quarto,quod fiat pro vtilitate eccleſiæ quĩtò,ꝙ interueniat ſubſcriptio clericorũ.De quo tñ vide §.ſequen. & adde ꝙ nõ oportet ſubſcriptionẽ eſſe manu clericorũ factã, ſed notarij vt interpretatur cõſuetudo. Sed nota dr̃iam inter conſenſum,ſeu collationẽ decretum,& auctoritatem:quia ſec.gl.in d.c.1.eo.tit. li. 6.decretum eſt ſn̄ia, qua Iudex contractũ futurum iuſtum fore decernit,authoritatẽ ſuam interponendo, vel aliquem in poſſeſſionem mittendo,vel mittendũ declarãdo ff.de damno infecto.l.ſi finita.& non interponit̃ ſine cauſæ cognitione. vnde in ſcriptis dandum eſt.C.de ſen.ex breu.rẽ.l.2.ff. de re.eo.qui ſunt ſub tu.l.1. & l. magis puto, ſæpe tñ decretum vocatur in iure auctoritas:quæ auctoritas eſt auctorizabilis conſenſus,qui ſibi competit ex officio publico vel adminiſtratione legitima: ſicut conſenſus tutoris & curatoris. Conſenſus autẽ ſiue collatio eſt multorũ voluntas,ad quos res pertinet,ſimul iũcta. Et dicũt quidã,ꝙ in alienatione rei eccleſiæ nõ requiritur decretum,ſed cauſæ cognitio auctoritas epiſcopalis,& cõſenſus cleri. hæc gl.

4 TERTIO † vtrũ dicta ſubſcriptio requiratur neceſſario?Et dico,ꝙ Pan.in ca.1.de his quæ fi. à præl.dicit Inn. dare regulã, ꝙ numq̃ requiratur ſubſcriptio, niſi in caſibus a iure expreſſis.Ratiõ eſt:q̃a regulariter in qualibet diſpõne ſufficit conſenſus, nec ſcriptura requirit̃.l.pactum.C.de pac. pro quo vr̃ gl.in c.1.de cenſi.lib.6. Et ideo venditionẽ,permutationẽ,& donationem p̃latus facere non põt,niſi de conſenſu capituli,& ſubſcriptione canonicorũ, vnde & Alb.in d.Auth.hoc ius,tenet,ꝙ in alienatione rei eccleſiaſticæ ſubſcriptio non eſt neceſſaria regulariter, niſi in tribus caſibus prędictis.ſ.venditione,ꝑmutatione,& donatione:vt in d.c.tua.& in caſibus no. ꝑ Are.in c.ſine exceptione.12.q.2.¶Quartò, vtrum eodẽ modo in omni alienatione rei eccleſiaſticæ requiratur cõſenſus?Et dico, ꝙ non,ſed variatur iuxta varietatem eccleſiarũ.Et vt colligitur ex d.c.hoc ius.& c. ſi q̃s ep̃orum.& 12.q.2.placuit & c.alienationes.& ca.abbatibus & c. ſine exceptione, & vt ſpecificat Veru.eps̃ res ad ſuã mensã pertinẽtes vel res cathedralis Eccleſię alienare nõ põt,ſine conſenſu capituli,licet dictus cõſenſus non ſit neceſſarius, ſi res parua eſt,& neceſſitas magna.12.q.1.terrulas. Et ſi non hẽt capitulum,quia.ſ.eccleſia eſt deſtructa ꝑ guerras,& huiuſmodi,ſec.Do. vt dicit Pan.in c.1.de his quæ fi.a præl. loco canonicorum aduocet aliquos clericos honeſtos. Et hoc etiam vtile eſt ſeruare in alienatione, quam facit eccleſia inferior.

5 SIMILITER † nec abbas res monaſterij ſine conſenſu ſui cõuentus & ẽt ep̃i. qđ tñ intelligitur in non exẽptis: quia in exemptis,ſec.Zab.poſt Inn.in clem.monaſteriũ. eo.tit.requiritur conſenſus Papæ vel p̃lati immediati, cui ſubſit eccleſia pleno iure, ẽt ſec.glo.ſi prælatus alienare volens hẽat conuẽtum,ſicut multi priores habẽt ſuos abbates,q̃uis d.cle. videatur loqui de non habente conuentum de quo dic ſec.gl. ꝙ ſi alienãs alienat cõſenſu conuentus,ſine cõſenſu tñ ſuperioris p̃lati, euadit quidẽ pœnam illius clem.1.ſuſpenſionem:ſed tñ cõtractus non valet.Similiter nec presbyter parochialis ſine cõſenſu ep̃i ſui: vt dicunt iura ſuperius alleg.& hoc de rebus immobilib. In alienatione autẽ mobilium ſolẽnitas p̃dicta non requiritur:ita tñ ꝙ nullus prælatus religioſus poteſt reditus vendere aut concedere alicui ad vitã vel ad certum tp̃s:niſi neceſſitas vel vtilitas loci expoſcat & de conſenſu conuentus,ſi illum hẽt: vel prælati ſui,ſi conuentum nõ habet: vt cle. monaſterium.de re.eccle.non alien. vbi tñ

decla-

declarando subditur, præmissa non extendit ad locationes, aut fructuum vel redituũ venditiones ad tp̃s modicũ faciendas. Potest tñ, vt ibi dicit Fran. consensus interuenire post contractũ celebratũ: vt no. eo. tit. c. 1. li. 6. Et dr̃ tp̃s modicũ, inf decenniũ, sec. gl. ¶ Quintò, vtrũ valeat consensus canonicorũ non habiti in cõi? At dico, ꝙ nõ, sec. Lau. & Host. & Inn. & Com. sed contrarium tenuit Gof. q̃a licet inueniatur, ꝙ in electione requiritur cõis cõsensus, de elec. in genere, secus in alienatione gl. autẽ vbi sup. dicit, primam opinionẽ verã, vbi non præcessit tractatus: vt in c. 1. de re. eccl. nõ alie. li. 6. vbi vero p̃cessit, & deliberatũ est alienare, licet singulariter consentiant, valet consensus, & locum h̃et opin. secunda.

6 Sexto † vtrũ omnis alienatio ecclesiasticæ rei sit prohibita, sine prædicta solẽnitate facta, vel sine aliqua de prædictis causis? Et dico, ꝙ non sec. Doct. in d. c. nulli sed verum immobilium tantùm, quarũ nomine comprehenduntur ea, quę seruando seruari possũt facit l. tutores. la 2. C. de admi. tut. & ca. tua. de his quæ fi. à prælat. sed Albe. in d. auth. hoc ius, tenet ꝙ mobilia, quæ ẽt seruari possent, alienari possunt, sine dicta solẽnitate, vt oues, &c. nisi sint ad diuinum cultum deputata: quia tunc seruabitur auth. præterea. C. de sacros. eccl. §. vt nõ vendantur nisi pro necessitate & vtilitate.

7 Septimo † quæ sunt illa, quæ seruando seruari possunt? Et dico sec. Ang. in §. quia parum, in auth. de nup. ꝙ tale dr̃ omne, qđ non corrumpit̃ triennio & est gl. singularis in l. vnica. C. si adu. vsur. sed limita qñ non corporis triennio. & cum hoc huc seruatũ fructificat, vt ouis arg. l. 1. §. fuit quæsitum, ad Treb. & ita intellige gl. in d. §. fuit quæsitum, & facit tex. in l. Arist. §. fi. cum l. seq. ff. de iur. deli. & sic quæ vsu consummũtur, vt frumentum, vinũ, & oleum, & huiusmodi, non sunt de his, quæ seruãdo seruari p̃nt, licet hoc aliqñ fallat in pecunia, vt dicetur. ¶ Octauò vtrum pecunia sit de his, quæ seruando seruari possunt? Et dicit Pau. in d. c. nulli, ꝙ non: quia retenta nihil operat̃. 88. dist. emens. & no. in l. cũ plures. ff. de admi. tut. Hoc tñ fallit in duobus casibus. ¶ Primò qñ pecunia ecclesiæ esset deputata ad emenda bona immobilia: quia tunc iudicatur bonum immobile, nec mutari posset, & tex. est singularis, & ibi Bar. & Lu. đ Ro. in l. 3. §. quid ergo. ff. de cõtr. iudi. tu. & vti. act. Et p̃p̃ hoc tenuit Alb. vt aliq̃ referunt ꝙ qñ statuto cauet̃, ꝙ mulier lucretur dimidiam partem bonorum immobiliũ mariti decedentis sine liberis, quod lucrabit̃ partem pecuniæ deputatæ ad emenda immobilia bona: quia illa pecunia iudicabit̃ immobilis. Bal. tñ sentit contrariũ in l. cætera. §. fi. ff. de leg. 1. allegans mirabilẽ tex. in l. cum in fundo. §. si fundus. ff. de iure do. & hoc est verum quo ad dictum statutum, quod est contra cõem dispositionem iuris: quia iura q̃ adducit Alb. loquuntur in actu fauorabili vltimæ voluntatis, vel in fauorẽ ecclesiæ: & ideò ad illud ppositũ incõuenienter allegantur. Dico aũt pecuniã deputatã esse ad emenda bona immobilia, qñ prælatus vel capitulũ eam inuestire tenetur: non autẽ qñ simpliciter sine voto aut iur̃o inuestire deliberauit, quia cum ex tali deliberatione simplici nulla innascat̃ obligatio, sicut aute deliberationẽ, ita & post pecunia exponi põt, ita innuitur ex illa. l. 3. §. q̃d ergo. ff. de contra. iu. tu. ¶ Secũdò fallit ẽm aliquos, qñ pecunia esset in magna quãtitate. facit c. licet Heli de simo. vbi accusatur p̃latus, qñ male expendit non modicam pecuniam, & consequẽter ea vti nõ potest, sicut fructibus: secus si esset in modica quantitate. Sed ista non videntur bene dici: quia licet malè exponens magnam pecuniam ecclesiæ sit reprehensibilis quasi dilapidator: non tñ venit contra iura de alienatione immobilium: alioquin Ecclesiæ conueniret repetitio, quod non videtur.

8 Nono † vtrũ iura actiones, & nomina debitorũ censeant̃ immobilia, vt in horũ alienatione sine cessione seruanda sit dicta solemnitas, vel sint mobilia? & dicit Pau. iu d. c. nulli. qđ propriè non sunt mobilia vel immobilia: quia mobilium & immobilium appellatio locum habet in his, q̃ certo loco vel tertio comprehendunt̃: cum immobile dicat̃, quod loco moueri non põt: mobile verò, qđ põt localitèr moueri: vt in l. mouentiũ. ff. de ver. sig. Actiones aũt, cùm sint quid incorporeum loco non cõprehẽdunt̃ vnde Iuriscõsultus actiones in nomine debitorum ponit, vt tertiam speciẽ: vt in l. a diuo Pio. §. in venditione. ff. de re iud. Et ideo in testamentis appellatione bonorum mobilium vel immobilium non veniũt nomina debitorum, quia debemus capere verba ꝓpriè. l. qui hæredi. ff. de cond. & dem. vnde consuluit Old. ꝙ si princeps

reliquit

reliquit bona ſua mobilia diſtribuenda in
pios vſus, non veniũt pęnę adhuc non exa
ctæ. Aliqñ tñ neceſſe eſt, quòd actiones tra
hantur ad bnua mobilia vel immobilia, vt
puta, quia diſpoſitio volẽs comprehẽdere
totum patrimonium vnius hominis, facit
mentionem duntaxat de mobilibus & im-
mobilibus, quia hoc caſu iſta tertia ſpecies
aſſumit naturã alterius extremorũ, & ſer-
uanda eſt tunc opi. gl. in auth. eo. tit. §. 1. q̃
dicit, ꝙ ſi actiones dant̃ ad res mobiles, cõ
putãtur inter mobilia: ſi ad res immobiles,
cõputãtur inter immobilia. Et idẽ in ſerui
tutibus dicẽdum eſt, & alijs iuribus in cor-
poralibus, ſicut ĩ actione: vnde & in cle. exi
ui. de ver. ſig. annui reditus cẽſent̃ inter im
mobilia bona. Ex omnib. his collige, quod
actiones propriè nõ cadunt ſub altero illo
rum: ex intẽtione tñ alicuius cadunt ſub al
tero, & tũc ſub eo mẽbro cadunt, ſub quo
ſunt ea, ad quæ ipſe ordinantur. Et ſic iura
ad immobilia nõ reqrunt dictã ſolẽnitatẽ.

9 Decimo † vtrum mobilia eccleſiæ pre-
tioſa cenſeantur immobilia. Et dico, ꝙ ſic,
ſec. Pan. in d. ca. tua. de his q̃ fi. à præl. quia
res immobilis & móbilia p̃tioſa æqparent̃
quo ad difficultatẽ alienationis & hoc col-
ligit̃ ex l. lex q̃ tutores. C. de admi. tu. & ex
gl. in c. ep̃s q mãcipiũ. 12. q. 2. ſimul iũctis.

10 Vndecimo † vtrum in alienatione rei
eccleſiaſticæ requirantur tres tractatus. Et
dicit Pan. in c. tua. de his q̃ fiunt à præl. de
mente Doctorum, ꝙ ſufficit vnicus ſolem-
nis & diligens vbi ẽt dicit glo. ꝙ tractatus
nõ reqrit deliberatũ cõſenſum, ſed quan-
dam diſcuſſionẽ & indaginẽ circa rẽ diſpo
nendã in futurum, vnde tex. in d. c. tua, po
nit tractatũ & conſenſum, vt diuerſa. Nam
primò fit diſcuſſio vtrũ magis expediat a-
lienare vnam rem, q̃ aliã, vel vtrũ ſubueni
ri poſſit eccleſiæ ſine alienatione, & poſt
tractatum ꝓuenitur ad ipſam alienationẽ,
in qua præſtatur conſenſus. Quod nota ꝓ
ſtatutis punientibus eos, q ſuper aliqua re
tractatũ faciunt, quia dicuntur tractaſſe, li
cet delictũ non perfecerint. ¶ Duodecimò
vtrum p̃fata forma requiratur in oĩ alie-
natione rerum eccleſiarũ immobilium. Et
dicit Pau. vt refert Gem. in c. 1. de reb. ecc.
non alie. li. 6. quaſi in fi. quòd tractatus non
reqritur, niſi in eccleſijs cathedralibus, nõ
aũt in inferioribus: ſed ſufficit cõſenſus ſu
perioris, qđ verum intelligo, qñ eccłæ in-
feriores, capitulũ non habẽt, alias non: ar.
cle. 1. de reb. eccl. nõ alie. Cauſa ãt legitima
ſemper reqritur, ſ. neceſſitas vel vtilitas, vt
in d. cle. j. vbi licet mẽtio ñ fiat, niſi đ neceſ
ſitate & vtilitate, tñ ẽt fieri põt ꝓprietate.

11 Et † ratio, quia vbicunq. ſtatutũ vel cõ-
ſtitutio loquitur in materia iuris & aliquas
cauſas excipit, non ꝑꝑ hoc firmat regulã
in non enumeratis contra ius cõe antiquũ
quinimo in caſibus non exceptis ſupple-
tur à iure cõi. Facit c. ad audientiam: cũ ibi
no. de cle. non reſi. & gl. Bar. in l. ſerui. ff. de
vſuca. vbi no. volunt, ꝙ ſi vnum ius ponit
rłam, & excipit aliquos caſus cum dictio-
ne taxatiua, quòd nihilominus excipiũtur
alij caſus, qui reperiuntur à iure excepti ĩ
alia parte iuris. Facit ẽt c. qm̃ frequenter.
iuncta gl. 1. reſp. vt lit. nõ conteſt. & gl. in l.
1. C. de cond. inde. quæ vr̃ velle, ꝙ excepto
vno caſu a regula, vñr excipi oẽs ſimiles,
ſatis eſt tm̃ vnum poſitum exempli gratia
ar. l. non poſſunt. ff. de legi. & ca. translato.
de conſti. Et quod dr̃, exceptio firmat regu
lam in non exceptis, vt in c. dñs. 23. q. 7. &
in c. qm̃. de com. lepro. dẽt intelligi, quòd
rła firmat in caſibus diſſimilibus, & nõ ex-
ceptis ſpecifice. Facit lex j. ff. quod vi aut
clam. & c. cum dilecta. de confir. vti. Diſtin
guendum eſt tñ, quia ſi caſus cõſimiles nõ
excipiuntur ſpecifice alibi, tunc in mate-
ria fauorabili, & pia extenditur per identi
tatẽ rõnis, vl ſẽtit gl. in l. illue. C, de ſacroſ.
eccle. ſecus in materia reſtringibili vt no.
in l. 2. C. de pa. qui fil. di. Vide quod no. in c.
inter alia. de immu. eccl. & d. c. cũ dilecta.
& d. c. qm̃. & no. illud, quia facit ad multa.

12 Decimotertio † vtrũ p̃dicta ſolẽni-
tas requiſita tolli poſſit. Et dieo, ſec. Pan. in
d. c. nulli, quòd niſi alienatio fiat ſeruata il
la forma, & in caſu à iure cõceſſo, eſt nul
la. Et de formæ defectu eſt clarũ, q̃a ſemꝑ
inducit actus nullitatẽ, quia forma dat eſſe
rei. & probat̃ in c. tua. de his q̃ fi. à p̄la. & ĩ
d. c. fine, 12. q. 2. De defectu aũt caſus legiti
mi, probat̃ in d c. nulli. q̃a prohibet̃ aliena
tio rei eccleſiæ à iure, ergo alienatio ẽ nul
la, niſi ſit in caſu cõceſſo. l. nõ dubiũ. C. de
leg. & in regula & ea q̃, de re. iur. li. 6. licet
aliud tenuerit gl. 12. q. 2. in ſum. & d. c. fine.
vbi voluit tenere alienationẽ ſeruata for-
ma ẽt nõ facta in caſu licito. & hoc vr̃ ſeq
Archid. allegans. c. cum nos. de his q̃ fiunt
à præl. dicẽs tñ, ꝙ ſi alienatio fuerit dãno-
ſa eccleſiæ reſtituit̃. extra, de in int. reſ. c.
1. ſed primũ eſt verius. Vide tñ quæ no. d.

Ant.de But.in c.quia pleriq. de immu.eccl.
vbi dicit,ꝙ si alienatio facta fuit in casu li-
cito, licet defuerit solẽnitas iuris, si nulla
fraus cõmissa fuit, & interuenit cõsensus
eorũ, q habebãt cõsentire,in foro aĩæ ẽ tu
tus iste habẽs sine solẽnitate,qa q̃tũ ad me
tas iuris naturalis,vbi ẽ verus titulus, q̃uis
deficiãt solẽnitates positiuæ:qa,inqt,in fo
ro aĩæ sufficit contractũ tenere ſm limites
iuris naturalis seu gentiũ,ad ꝙ sufficit cõsẽ
sus.Et hæc opi.placet Pa.in c. qa pleriq. de
immu.eccl.& in c.requisiuit.de in int. rest.

15 Et †pro hoc adducit singulare dictũ Inn.
in c.quia ꝑꝑ.de elec.dicẽtis, ꝙ si electio te
nuit de iure naturali, s. ratione consensus
eligentium,licet sit nulla ꝑꝑ solemnitates
iuris positiui non seruata, non tñ tenetur
electus in foro conscientiæ renunciare,
quia ius positiuũ adinuenit istas solennita-
tes ꝑꝑ scandala,& deceptiones euitandas.
vnde ex quo omnia ista cessant, & interue
nit verus consensus, satis est tutus quo ad
Deum.Et io.hoc dictum:quia valet in om-
ni actu, in quo est prætermissa solennitas
iuris positiui,seruato iure naturali.

14 Decimoqvarto,† vtrum recipiens ec-
clesiasticam rẽ sine dicta solẽnitate, tenea-
tur eã restituere cũ fructibus? Et dicit Mõ.
quod sic,nec potest repetere pretiũ ab ec-
clesia.12.q.2.nõ liceat ꝙ limitatur verum,
nisi in duobus casibus,primò si pretium est
cõuersum in vtilitatẽ ecclesię.ar.c.1.de de-
po.secũdo,qñ causa alienationis fuit legiti
ma,sed nõ fuit seruata forma,qa in cõsciẽ-
tia non tenetur restituere, iuxta dicta in §.
priore. Hæ duæ limitationes sunt in Sum.
Ang.sed in prima aliter esset. distinguẽdũ:
qa si talis emit mala fide,& detinet, perdit
indistincte in foro iudiciali ꝑtiũ, nullũ hñs
ad illud regressum:secus si ignorãter & bo
na fide emit,sec.Inn.Cal. Imo. & Abb.in c.
si qs presbyterorũ de reb.ecc.nõ alie.cum
sua cõcor.qbus plures addit Fel.in c. cũ cã
de re iud. Quod tñ in fore cõsciẽtiæ nõ ꝓ-
cedit:quia si effectu alienatio vtilis esset ec
clesiæ,oĩa starent,& cõtrahẽtes essent tuti
ẽt a censuris latis ad euitãdas fraudes eccle
siæ ꝑiudiciales,si interuenerit cõsensus eo-
rum,qui de iure gentium habẽt consẽtire:
vt rector ecclesiæ sit solus, vel caput cum
mẽbris,si sit cum collegio.Ita tenet But. &
Ab.in c.qa plerique de immu. eccl. Feli. de
cõstit.c.1.& sic intellige dicta in §. priore.

15 Decimoqvinto,† vtrũ prohibitus alie
nare,locare possit ad magnum tp̃s. & dicit
Pa.in d.c.nulli.ꝙ non,vt est tex.in cle.1.de
re.ecc.nõ alie,& gl.ibi,ĩ verbo,ad tp̃s,mo-
dicum, dicit quod hoc determinat tam ver
bum,locationes,q̃ verbum venditiones:vt
sit sensus,ꝙ locatio ad modicũ tp̃s,& ven-
ditio fructuũ ad modicum tp̃s non includi
tur sub prohibitione.Dr̃ autem modicum
tp̃s,ſm gl.ff.de super.l.1.§. quod aũt ait iu-
dicis arbitrio cui relinquitur,tñ fi.gl. vr̃ di
cere,ꝙ modicum tempus dicatur inf.decẽ
niũ.C.de præsc.lon.tem.l. fi. Sed circa hæc,
aduerte ad extrauagantem Pauli, q̃ habes
in calce operis huius.de qua dic vt ĩs.Lex.
§.6.de lege moribus vtentiũ non recepta.

16 Decimosexto,†vtrum prælatus qui iu-
rauit non alienare consulto Papa,alienare
possit non obstante iur̃o?Et dicit Pan. in c.
vt suꝑ de re.ecc.non alie.ꝙ aut res est mo-
dica,vel modicæ vtilitatis:& tũc nõ inclu-
ditur sub iur̃o de nõ alienãdo: quia non est
verisimile, ꝙ superior voluerit istũ illaq̃a-
re in istis minimis, cũ ista modica sint exẽ-
pta ab omni solẽnitate iuris,vt ĩ c. terrulas
12.q.1. vnde iur̃m simpliciter præstitũ de-
bet intelligi ſm materiã subiectã, & scd̃m
iuris dispositionẽ.Itẽ iur̃m est stricti iuris,
& cõsequenter dẽt restringi:arg.c. pen.de
iureiu.& hoc notabis semper,& idẽ sentit
Feder. nã hodie ꝑlati cõiter iurãt nõ alie-
nare incõsulto Papa, & sic dẽt ĩtelligi tex.
in d.c.vt suꝑ.ꝙ non obstãte iur̃o possit iste
hãc alienationẽ facere, & sic ꝓcedit ex po
sitio Gof.q exponit,concedimus, idest cõ
cessum esse ostẽdimus.& simile habet alij.
di.c.nerui.Aut res est nõ modica:& tũc di-
stingue ſm formã iur̃i. Nã aut iurauit non
alienare simpliciter: & tũc ĩ casu vtilitatis
ecclesiæ poterit alienate:qa in casu:neces-
sitatis ecclesiæ hoc iur̃m nõ adstringit:vt ĩ
c.fi.de ecc. ædi. ergo nec in casu vtilitatis:
qa necessitas & vtilitas æquiparant̃ in iu-
re:vt no.12.q.2.in Sũ. vñ refert̃ illud iur̃m
ad alienationẽ illicitã.vt sic ꝑlatus metu iu
ramẽti facilius abstineat ab alienatione illi
cita. Aut iurauit nõ alienare,in cõsulto Pa
pa: & tũc alienare non poterit:qa tũc fieri
non põt alienatio ẽt licita inconsulto Pa-
pa: cũ hoc importent illa verba. Itẽ neces-
se est,vt dicta verba ĩtelligant̃ de alienatio
ne alias licita:qa incõsulto Papa ñ faceret
illicita.Et ita volunt cõiter Doc.Aut iura-
uit ñ alienare sine licẽtia superioris:& tũc
idem dicendũ,vt proxime dictum est.Hęc

Pan.vt in d.c.vt ſup.& idẽ tenet in c.fi. vbi facit ſingularẽ theoricã ex illo tex.ꝙ iurm̃ ſimpliciter præſtitum de reb.ecc. non alie. reſtringitur ad alienationẽ illicitam, non autem ad neceſſariam, & idẽ putat de ea, q̃ fit ob vtilitatẽ. Quantũ verò ad præſtitum ſecundo vel tertio mõ, dicit ꝙ ſi imminet ſumma neceſſitas, & tantã requireret celeritatẽ, ꝙ ſuperioris conſultationẽ non patiatur: putat alienationẽ fieri poſſe cõſẽſu Papæ, vel alterius ſuperioris, cui fuit tale iurm̃ præſtitũ, minime requiſito: arg. optimũ in l. tutor qui repertorium, ff. de admi. tut. vbi in cauſa neceſſitatis põt tutor inuẽtario non confecto adminiſtrare bona pupillo, ꝙ alias ceſſante neceſſitate non põt. Facit quod not. Io. de Fan. in cle. de reb. eccle. vbi dicit in caſu illius cle. poſſe fieri alienationẽ impunè, illa ſolemnitate nõ ſeruata, ſi neceſſitas nõ capit tantã dilationẽ, & idem tenet Pa. in diſputatione, condemnatus. &c. & hæc nota: quia faciunt ꝓ exẽptis habẽtib. ſuperiorẽ in locis remotiſſimis. Io. tñ And. dicit ſm̃ aliquos hoc iurm̃ non ſolũ extendi ad illicitã alienationem: ſed non potuerunt. inquit. defendere conſilium ſuum. & contra eos inducit tex. in c. aduerſus. de immu. eccle. vbi ẽt neceſſaria vel vtilis cõtributio non fit inconſulto Papa: ne quid agatur ĩdiſcrete. Sed hoc dictũ Io. And. intellige verũ eſſe regulariter: cũ quo ſtat quod dicit Pa. ſ. de caſu ſummæ neceſſitatis. ¶ Decimoſeptimo, vtrũ legatus de latere poſſit dare licentiã alienandi contra prædictum iuramentum? & reſpondet Spec. in tit. de diſpenſatio. quod non. & idẽ tenet Pan. in d.c.fi.

17 Decimooctavo † vtrum prælatus eccleſiæ renunciare poſſit exceptioni cõpetenti eccleſiæ, aut tranſigere euidenter in dãnum eius? Et dicit Pa. in c.1. de depoſ. quod nõ, ſec. Inn. ibidẽ, niſi ex ſpeciali cũceſſione Papæ. & facit l. præſes. C. de trãſ. & l. cõtra iuris ciuilis regulas. ff. de pact. Ex quo infertur, ꝙ cedere non põt liti & cauſę. aut tranſigere, niſi ſit cauſa euidẽs, & ſolẽnitas debita, ſi actio ſit ad rẽ immobilem: iuxta not. in c. nulli liceat. de reb. eccl. non alie. ſi verò ſit ad rẽ mobilẽ, ſic põt: vt no. gl. in d. auth. hoc ius, & hoc eſt verius ꝑ l. cũ hi. §. ſi cum lis. ff. de tranſac. & l. nõ ſolũ. C. de ꝓd. minor. q̃uis aliqui teneant indiſtincte, q̃d trãſigere põt: vt no. Alb. in d. auth. hoc ius.

18 Decimonono † vtrum prælatus ſolus poſſit repudiare legatum ſine ſolemnitate præfata, maxime de re immobili, & vr̃, ꝙ non: quia incõtinenti eccleſiæ ẽt ignoranti fuit acquiſitum dñium rei legatæ. l. cum pater, §. ſurdo. ff. de leg. 2. & conſequẽter ſi prælatus repudiaret, alienaret rẽ acquiſitã eccleſiæ: ſicut de hoc eſt caſus ĩ ſimili. l. magis. §. fundum. ff. de re. eo. vbi dicit tex. ꝙ pupillus non põt repudiare fundum ſibi legatũ: cum nõ poſſit alienare rem ſuam. Sed hoc non obſtãte vr̃ contrariũ, & arguitur ꝙ non poſſit: quia dñium non eſt vere acq̃ſitũ eccleſiæ ante acceptionẽ legati: & conſequenter repudiando potius nõ acq̃rit q̃ alienet. In non acquirendo aũt ſolemnitas nõ requiritur, & facit c. cum apoſtolica. de his quæ fiunt a præla. vbi ſolẽnitas requiritur, cum alienatur res quæ poſſidetur ab eccleſia. & nõ eſt par rõ, lucra non capere, & quæſita perdere. l. ſi ſpõſus. §. ſi maritus. ff. de donat. inter vir. & vxo. & hãc rationem Feder. conſ. 8. & inducit & ſequitur, tenens ꝙ repudiare põt vtrũq;. Pa. in c. tua. de his quæ fiũt a prælat. dicit, ꝙ caſus iſte eſt dubius, licet ſuſtẽtari poſſit opinio Fed. & ad §. fundũ. quo multum vrget, dicit poſſe dici, ꝙ loquitur in pupillo, qui ſuarum rerũ non habet adminiſtrationẽ: ſecus in prælato. Vnde quemadmodũ tutor tenetur, ſi potuit acquirere pupillo nõ acquirit. l. quicquid. C. arait. tut. & prælatis, vt eſt text. cũ gl. 12. q. 4. c. 2. & pro hoc gl. 16. q. 6. §. ſi. quæ dicit, ꝙ in acquirendis prælatus poteſt cõditionem eccleſiæ facere deteriorẽ. Paulus rem de Caſt. in conſ. 11. tenet, ꝙ non poteſt repudiare legatum, ſed donationẽ ſic. quod dicit probari ex l. magis puto. §. fundum. ff. de reb. eor. qui ſub tute. Ratio diuerſitatis eſt: quia in donatione nõ acquiritur donatario, niſi volenti, & nõ ignorãti: ſed in legato ſufficit factũ teſtatoris ſolus, quia acquiritur ignorãti, licet reuocabiliter. l. cum pater. §. fundo. ff. de le. 1: & d. §. fundũ. & cõſequente legatũ eſt quæſitum ipſo facto, & huic ſn̄iæ hæret. Sum. Ang. ſed Sum. Ro. hoc reprobat: q̃a dr̃ tex. in contrariũ in c. verũ de cõd. ap. vbi Pa. ſummãdo illũ tex. dicit, ꝙ res donata eccleſię ſub mõ, ſtatim eſt eccleſiæ: nec reuocat modo nõ ſeruato, niſi hoc expreſſũ ſit in cõtractu: & cõſequẽter apparet, ꝙ donatio facta eccleſiæ, ſtatim tenet, ẽt facta ſub mõ: & cõſequẽter ius eſt acquiſitũ eccleſiæ et ignorãti. licet reuocabiliter: ſic dr̃ de legato. vnde in vtroq; intelli-

telligitur tacite iſta cōditio, ſi eccleſia volet: q̄ tñ cōditio nō facit donationē, aut legata cōditionalia.ff.de cōd. & dem.l.cōditiones,& ſic ius eſt acquiſitū eccleſiæ,& in acquiſitis ſolus p̄latus nō pōt eccleſiæ nocere: vt dicit gl. & doct.16.q.6.§.fi. & ſic tenenda eſt diſtinctio Bar. in l. iubemus nullā,C.de ſac.ſan. eccl. vbi optimè diſtinguit poſt gl. q̄a p̄latū p̄iudicare poſſe eccleſiæ cū multipliciter poſſit intelligi, haud ĩtelligit cōtrahēdo,& ſic ñ pōt ei p̄iudicare, niſi licite contrahendo: vt dicit l. iubemus. & auth.hoc ius.eo.ti. Aut aliquid faciendo:& hoc dupliciter: q̄a aut loq̄mur in q̄rēdis,& pōt eccleſiæ p̄iudicare. Aut in iā q̄ſitis: & hoc dupliciter: q̄a aut negligēdo,& ſic pōt p̄iudicare,puta faciēdo cōtra ſe p̄ſcribi, vt in auth.quas actiones.eo.ti. Aut aliud faciēdo.& hoc dupliciter: quia aut facit cū capituli cōſenſu: & pōt ei p̄iudicare, ita loquit̃ dicta lex,iubemus. Aut ſine cōſenſu capituli.& tūc nō pōt:vt in regula,delictū.hęc ex illo. Sed tñ intellige,ꝙ dupliciter eſt aliq̄d eccleſiæ q̄ſitū.primò,q̄a ad eā p̄tinet de iure & facto:q̄a.ſ.iā eſt in poſſeſſione pacifica:& in talibus,ſi ſunt immobilia,p̄latus ēt cū c.p̄iudicare,aut renūciare nō pōt:niſi in caſib.& mō ſup.expreſſis.ſecūdò, quia p̄tinet ad ipſam de iure ſed nō de facto: puta, quia ſup̄ eo litigatur: & in talibus ſicut poteſt prælatus,cum c.transigere,ita vr̃ quod poſſit renunciare, ēt ſi ſint immobilia. ſed de hoc nō poteſt in foro animæ,niſi ex aliqua rationabili cauſa:quia nec ipſe nec capitulum ſunt domini,ſed diſpenſatores rerum eccleſiaſticarum:ideò nihil ſine peccato de his diſponere poſſunt.niſi conformiter ad voluntatem veri domini, ideſt, Dei.

19 Vigesimo† vtrum reuocari poſſit donatio facta ſub modo, ex quo ſolus prælatus modum nō ſeruauit.& dico ſec.Pa.in c.Aerum, de cond. ap. ꝙ licet tā in contractib. nominatis,quam non noīatis,ſi modus appoſitus fuerit finalis cauſa contractus, poſſit agi ad reuocationē. ſi modus nō ſeruat̃ vt in l.cum te fundū. C. de pactis ĩter emp. & ven.& l.1.C.de don.quæ ſub modo,ſi tñ modus non fuit finalis couſa cōtractus, nō agitur ad reuocationē,niſi ſit dictū. vt poſſit reuocare:ſed ad obſeruantiam modi.Et ita debet intelligi tex.in l.ea cōditione. C. de reſc. in ven. ſed reſpectu donatioois factæ eccleſiæ.tex.vr̃ ſing.in d.c.verū qđ ſēper debet præſumi quod modus non ſit finalis cauſa cōtractus:quia ſec.Pan.donans eccleſiæ ſub mō, vr̃ principaliter donaſſe propter Deum, & p̄ remedio ſuorum peccatorum.Ad quæſtionē igitur motam, Vincen.in d.c.verum.vt recitat Pa.dicit ꝙ nō: vt ſi daretur eccleſiæ poſſeſſio ſub mō, qđ alienari nō poſſit,& ſi alienetur, dictū eſt, quod poſſit ab eccleſia reuocari: nō poteſt fieri reuocatio ſolo prælato alienāte: quia inquit,delictū ſolius p̄lati nō debet eccleſiæ nocere vt in regula,d̄lictū. ſecus ſi alienat prælatus cū c. & idem dicit in aliū modis.Et idē ſentiūt docto.in c. breui.de iure. Sed reſpectu conditionis implendę,ad hoc vt res requiratur, ibidem dicūt aliud eſſe: quia tunc ſatis eſt, quod prælatus non impediat conditionem ad hoc vt res non acq̄ratur eccleſię.& ratio diuerſitatis eſt,ſecū. Pan. quia in quærendis ſolus p̄latus poteſt eccleſiæ nocere:non autē in quæſitis, vt dictum eſt.Quomodo autem differat modus & conditio, vide inf.Conditio.

20 Vigesimoprimo† vtrum pactum appoſitum in donatione facta eccleſiæ, vt alienari non poſſit,ſit licitū? Et vr̃ expreſſum, quod ſic.§.ſanctiſſimas. in auth.de alie. & emphy.colla.9. vbi dr̃, ꝙ res eccleſiæ alienari poſſunt pro redēptione captiuorum: niſi ſint donatæ eo pacto, vt alienari non poſſint. Sed dubiū eſt, quid faciendum ſit, ſi neceſſitas immineat.Quidā igitur,vt recitat gl.tenēt indiſtincte, vt alienari ñ poſſit quocunq. caſu talis res, ēt pro redēptione captiuorum:vt vr̃ in d.§. Alij dicunt,qđ in tali caſu alienari pōt, dummodo eccleſia non habeat alias poſſeſſiones: nō autem ſi alias haberet propter inhibitionem teſtatoris,vel donatoris,quam opinionētenuit Hug.1.q.1.ſic quidā.& do.Ant.dicit,ꝙ alienari pōt,ēt pro vtilitate,q̄ neceſſitati æq̄paratur in hoc a iure.14.q.2. ſine exceptione.& ſimilirer dicit Dir qđ alienari pōt in caſibus a iure conceſſis,ſi non ſint alia quę poſſunt alienari.12.q.2. aurum. nam pacto ne liceat mihi rem meam alienare, rep̄batur à iure.ff.de pact.l.pe. & idē ſentit Gof. & Hoſ.& multi alij.& placet Pa.quia ſi aliter ſenſiſſet donator,ſ.non videretur fuiſſet mentis cōpos: cum inſtāte tāli neceſſitate pia,ipſe hoc facere debuiſſet:vt in c.ſicut 47.diſt. Idē prius ſentit Ray. dicens, ꝙ eo caſu p̄hibitio facta a donatore, tanquā turpis, p̄ nō adiecta habēda eſt. & cōcor. Gof.Inn. & Hoſt. Si autem legaretur monaſte-

nasterio, ꝙ possessiones tenere nõ põt addita pęna si alienetur, sec. Arch. nõ erit locus huic pęnæ; q̲a conditio tanquã turpis habenda est. Et intellige non esse locum huic pęnæ, si vendãtur, in quocũq. casu, ẽt extra necessitatẽ. Nec obst. d. §. sanctissimas, quia sec. Arch. illũd nõ est verum, nec valet tale pactũ: cum sit contra legem Dei. c. aurum. ꝙ licet loquatur de mobilibus, tamen qñ sunt preciosa, comparãtur immobilib. quo ad difficultatem alienandi, vt dictum est.

21 VIGESIMOSECVNDO, † vtrũ æconomus ecclesiæ, cui in casu alienatio cõmissa est, possit illam facere suis consanguineis? & dicit Pa. in c. vt super. de reb. ecc. non alie. qđ Legistæ tenent, quod per auth. quibuscũq. modis. C. de sacrosan. eccle. positam. 10. q. 2. similiter nec alius administrator, cuiuscũq. sit conditionis sed Pan. dicit hoc non esse verum in prælato, sed in æconomo, & alijs. Sed tàmẽ in conscientia credo, quod possit, si hoc facit ex legitima causa, bono fine, & sine damno ecclesiæ: ar. c. 1. de coh. cleri. & mu. in tex. & in glo.

22 VIGESIMOTERTIO, † vtrum sede vacante alienari possint bona ecclesiarũ? & dicit Pan. in c. 1. ne sed. vac. quod si sunt bona, q̃ seruando seruari nõ possunt: tunc in ecclesia ep̃ali œconomus siue capitulũ sine alia licentia poterit: sicut dicimus in tutore. l. lex quæ tutores. C de administratione tutorum. & l. tutor qui repertorium. ff. eo. Si vero bona seruari possunt: tunc in ecclesia ep̃ali alienari non poterunt sine licẽtia Papæ: arg. dicti capitis primi. & in c. 1. de reb. ecclesiæ non alienandis. li. 6. In ecclesia verò inferiori, si magna necessitas vrget, & ecclesia diu est vacatura, nec prælati creatio cõmode expectari põt, tũc in istis duobus casibus dicit Inn. ꝙ dabitur curator bonis: & per illũ alienatio fieri: nec prius fieri poterit ẽt ꝑ archiepiscopũ, q̃ sit datus administrator ecclesiæ vacãti: vt in d. c. 1. li. 6. & facit l. 2. ff. de cu. bo. da. & qđ no. in cle. 2 de reb. eccl. non alie. & concordat Ant. & Hug. ¶ Vigesimoquarto, vtrũ prælatus habens bona distincta a bonis capituli, possit illa concedere alicui ad vitam ipsius prælati sine capituli cõsensu, & alia solẽnitate. Et dicit Pan. in c. continebatur de his q̃ fi, a prælat. Federicũ cons. l. tenere quod sic. vide Doct. in c. veniens de transact. & maximè causa pietatis per tex. iuncta gl. 16. q. 1. vnde Arch. in c. 1. de reb. eccl. nõ alie. lib. 6.

23 VIGESIMOQVINTO, † vtrũ in alienatione rei minoris requiratur aliqua solẽnitas. & dicit Inn. in c. 1. de reb. eccle. nõ alie. li. 6. quod sic, s. causæ cognitio, & decretũ, & cã legitima. C. de prædi. min. l. minorum. & l. minores. ff. de reb. eo. qui sunt sub tu. l. magis puto. §. ñ passim. & §. si æs. Et hoc verò. ẽt id mobilib. preciosis, ẜm eundem ibidẽ: aliàs habent contra possidentem rei vendicationem: contra tuto. aut curato. ꝑsonalem actionẽ tutelæ vel nego. gest. d. §. si æs. & §. seq. C. de præ. mi. l. si præses. De alienatiòne rei mulieris, vide ĩf. Cõsiliũ. §. 19. ĩ fi.

24 VIGESIMOSEXTO, † qũo intelligitur vtilitas ecclesiæ: pro qua fieri dẽt alienatio? Et dico sec. Lan. qđ oportet pretium rei. venditæ esse versum in vtilitatẽ ecclesiæ: & sic illã vtilitatẽ esse perpetuã & euidentẽ: vt in ædificijs perpetuis, emptionib. alienarum rerum, vel solutiõne debiti grauis, & emptor dẽt esse curiosus, vt videat ꝙ sic cõuertatur. Sed tñ Zaba. su ꝑ cle. monasteriũ. eo. ti. dicit nõ esse necesse, qđ duret versum in vtilitatem eccl. & gl. 10. qõ. 2. c. ea enim. §. hoc ius dicit, qđ nõ oportet emptorẽ scire ad quẽ vsum pecunia cõuertatur, sed sufficit probare, qđ tunc ecclesia pecunia indigebat. Vel põt dici, ꝙ vtilitas ista iudicãda est arbitrio boni viri: sicut qñ omnibus cõsideratis iudicat̃, ꝙ ecclesia bene facit: vel quia inde percipit reditũ maiorem: vel si parẽ aut minorẽ, tñ commodiorem, vel aliquid tale. Ita fuit de mente glo. in c. ea enim. §. hoc ius in ver. probat. 10. q. 2. Nec inuenitur aliquo iure cautũ, ꝙ oporteat emptorem assecutari de ista vtilitate: sed sufficit sibi rẽ emere iusto pretio: reliquũ relinquere conscientijs vendentium.

25 VIGESIMOSEPTIMO, † vtrum alienationes bonorũ ecclesiasticorum factę à schismaticis. vel intrusis valeãt, & dico qđ nõ, extrà, de schis. c. 1. 12. q. 1. alienationes, & tenentur restituere omnes prædicti locata, & res, & fructus perceptos, & qui ꝑcipi potuissẽt: sicut & q̲libet raptor. extra, de rest spo. grauis. & q̲ talib. alienationib. innitit̃. est excõicatus: vt. nf. Excõicatio. 8. §. 8. ¶ Vigesimooctauo, vtrũ valeat alienatio facta per eum, qui crimen capitale commisit, ẽt ad piam causam? & dicit Inn. in c. quia ꝑꝑ de elect. qđ alienatio tenet, dũmodo fiat ante sententiam. l. post contractum. ff. de dona. & l. si quis post hac. C. de bon. dam. quæ præcipit, ꝙ bona illius, qui cõmisit crimen

capi-

capitale, publicetur. & intelligẽda est post sñiam inuenta, vel ex suspicione pœnæ alienata: vt ff. de don. cau. mort. l. si aliquis. Fallit tñ in crimine læsæ maiestatis: vt in gl. d. l. post contractũ. similiter & hęresis: vt in ca. cum ſm de hær. lib. 6. quia sunt in commissum, a die cõmissi criminis: vt inf. Hæreticus. & idem dicito in crimine quocunq., per quod bona perpetrantis essent ipso facto cõfiscata. ¶ Vigesimonono, vtrũ valeat alienatio facta in fraudẽ creditorũ, vel patronorũ? Et dicit Inn. vbi sup. qđ non, quia venit reuocanda: vt ff. de his q̃ in frau. cre. per totum, imò quãuis non sit facta in fraudem: si tamen fraus est in ipso facto, reuocatur, l. omnes. §. Lucius, ff. eo. ti. Vtrum aũt valeat alienatio rei litigiosæ, vide inf. Cessio. Vtrum autẽ valeat alienatio fundi dotalis, vel rerũ donatarum propter nuptias. inf. Dos. Vtrum aliqui prohibeantur alienare, & qui inf. Donatio. § 1. De alienatione bonorom mobilium. quæ seruando seruari non possunt, facta per ecclesiasticas personas, inf. Clericus, quartò, per totum.

DE ÆSTIMATIONE.

1 *Aestimationem, rei taxationem, aut eius pretij diffinitionem esse, & respectu temporis quando ea fieri debeat, & quid respectu quantitatis.*

2 *Aestimatio venditionem quot casibus faciat. Et ibidem subditur limitatio. vtrum autem periculum transito faciat, remittit.*

1 AESTIMATIO † siue æstimatio rei, est taxatio vel diffinitio pretij eius, q̃ quãtum ad tempus, fieri debet tẽpore contractus: de emp. & vend. cum dilecti. & in l. 2. C. de rei ven. quantum verò ad quantitatem, fieri debet ſm reditus, quos affert, si sit fructuosa: sec. gl. in auth. de alie. & emphy. §. sanctissimas. & facit tex. ibi. & in auth. de ecc. ti. §. si aũt annale. & tex. in l. si quis, C. de rei ven. qũo eã æstimando tm̃ valere debet, quod fructus producit in annis 20. vt ĩ auth. de nõ alie. §. q̃a verò Leonis. vel si est res, quæ debetur ecclesiæ, in 35. annis: vt in d. §, si aũt annale. Si verò non est fructuosa, æstimabitur secundum quod cõiter appretiatur. l. pretia. in princ. ff. ad leg. Fal. Hodie tamẽ hoc locum habet in omnibus rebus: & de hoc sup. Emptio. §. 4.

2 ÆSTIMATIO † aũt venditionem facit in duobus casibus. Primò, cũ eo animo fit, vt ipsa p̃stetur: secus si fiat, vt appareat quãti res sit facta deterior: vt in l. si inter virum. C. de iure do. qđ tunc apparet, qñ in pacto est, vt transacto certo t̃pe res, q̃ æstimata data est, reddatur: quia tunc venditionẽ nõ facit, vt in d. l. si inter. Secundo qñ res simpliciter datur æstimata in cõtractu, de cuius natura est, vt dñiũ trãsferat: vt in l. quoties. & in l. plerũq. ff. de iure do. & l. ęstimatio. ff sol. mat. sicut si mulier dedit viro suo rẽ æstimatã, censebit̃ vir emisse. Fallit hoc, qñ natura cõtractus repugnat, vt faciat vẽditionẽ: vt in l. seruos. ff. fami. ercis. Sicut si ego & tu sumus hæredes. & facimus ęstimationẽ de hæreditate: tũc ñ facit vẽditionẽ. Vtrũ aũt æstimatio faciat periculũ trãsire in accipiẽtẽ, vide sup. Casus fortuitus. §. 7.

DE ALIMENTIS.

1 *In legatis alimentorum appellatione, quid contineatur. Et quid si victus, alimonia, aut cibaria relicta sunt.*

2 *Parentes num liberis & contra, alimenta exhibere teneantur, & ibidem aliquot limitationes. Mater autem liberos quandiu exhibere atq. alere debeat: & sub hac quid de viro respectu vxoris. Itẽ de nuru, ac pronuru, & socero.*

3 *Frater fratrẽ nũ alere teneatur. & an dñs seruũ.*

4 *Tutor pupilli matrem, aut sororem, nũ iure alere obstrictus sit. & quatenus extendantur alimentorum præstationes.*

5 *Qui mulieri alimenta debent, num et & dotem. Auũ ãt & patrẽ filius quatenus conuenire possit.*

1 ALIMENTORVM † nomine in legatis veniunt vestimenta, & calceamenta, lectus, habitatio. & hmõi, sine quib. homo viuere nõ põt: vt ff. de ali. & ci. le. l. legatis, & idem est si legatus est victus: vt in ff. de ver. si. l. verbo, victus. Secus si cibaria sunt relicta: vt ff. de ali. & ci leg. l. antep. & similiter noĩe Alimentorum veniunt medicinę, sec. Dy. An. & Imo. in l. cum dotem. §. si maritus, ff. sol. ma. per l. verbo, victus cũ seq. vbi est casus. ff. de ver. sig. & probat̃ in l. legatis. ff. de ali. & cib. leg. & Bal. in l. rebus ff. cõm. quãuis dixerit cõtrariũ in d. § si maritus. p̃ copulã, q̃ ponitur inter diuersa: vt no. gl. in rub. ff. de iur. & fa. ign. Sed hoc nõ est verũ: quia ibi ponitur inter genus. & spẽ: vt in simili no. gl. in l. 1. C. de ser. & aqua. Appellatione tñ cibariorũ nõ veniũt medicinæ: ſm Ang. in d. §. si maritus. Similitet noĩe alimoniæ veniũt necessaria vitæ. sec. Pa. in c. cum ſm, de p̃b. & patet ex c. nõ liceat. de p̃b. ĩ si literæ, quod nomen, s. vitæ necessaria, importat vestes, cibos, medicinas, & hmõi: sicut dicimus de alimẽtis legatis in d. l. legatis, vbi ẽt tenet Bar. qđ ille, cui debẽtur ali-

menta, dēt hr̄e expensas pro studio necessario, sine quo viuere non posset, secūdum competētiam personæ: puta grāmaticæ & huiusmodi, sed secus de expēsis in studijs, in quibus dicitur militare, sine quibus honeste viuere potest. Et idest notatur in leg. de bonis §. non solum. ff. de Car. edic.

2 Primo † verò q̄ritur, vtrū parentes filijs, & econtra, teneant̄ præstare alimenta? Et dico quod sic, & oīa onera inuicē sufferre. C. de alien. li. l. 1. 2. & 3. Fallit hoc, qñ filij possent sibi sufficere in alimētis ex suis bonis, vel artificio. qđ sec. Bar. limita, nisi sit nobilis, quē talem artē exercere nō deceat adde ēt, nisi sit in infirmus: vt ff. de li. agno. l. si quis à liberis. Et idem puto in liberis erga parētes. ff. de alcu. li. l. si quis. Fallit etiā, quia mater nō tenet̄, nisi pater, vel ascēdētes ex eius linea desierint vel sint egētes. vt l. si q̄s. §. vtrū. & l. non queādmodū. ff. de alen. li. Fallit ēt, vt inf. Filius. Nomine ēt patris hic veniūt, oēs ascendētes ex linea paterna, & nomine matris, ex linea materna. Nec distinguo, an filius sit emācipatus necne. vel an sit legitimus necne: q̄a de iure canonico tā pater q̄ mater, tenet̄ alere spurios, vt no. Inn. ī c. 2. de regula. & Pa. in c. cū hr̄et. de eo, qui dux. &c. & cōsentit Bar. Idē dic de filio adoptiuo. Nota tñ sec. Bar. in d. l. si quis, qđ pater non tenet̄ alere filios ex iure patriæ potestatis: sed ex charitate, & iure naturali, inf. Filius. §. 21. & 22. ¶ Secūdo. vtrū mater omni t̄pe teneatur alere filiū? Et dicit Bar. vbi sup. qđ ad eā spectat onus alimentorū intra triēnium: vt l. nec filium. D. de patr. pot. q̄ intellige, si pōt; vltra triēnium aūt educatio ꝑtinet ad patrē. nisi mater esset diues, & pater pauper: q̄a tūc ipsa filiū alere teneretur. ¶ Tertio, vtrū vir vxorem alere teneatur, & nurū, ac pronurū? Et dico quod sic. ff. de do, inter vir. & vxo. leg. si quis pro vxore, & e cōtra vxor virū, si vxor sit diues, vir aūt pauper. C. vnde vir. & vxor. auth. præterea. ff. sol. mat. l. si cū dotē. ff. ad Sil. l. 1. ff. de iure dot. l. mutus Et similiter socer tenetur alere nurū. Fallit primo, si in contrarium pactio fiat. Secundò, si vir aut vxor essent in culpa, quo minus alter exhiberet obseq̄a debita: arg. le. Iulianus. §. offerti. ff. de act. emp. cum simi.

3 Quarto † vtrum frater teneatur alere fratrē si egeat, & eadē ratione sororem? Et dico sic sec. gl. in l. parentum, C. de alen. lib. & d. l. si quis à liberis. quam approbat Sal. in d. l. parentum. dicens, hoc esse rōnabile: quia si tenet̄ alere fratrē naturalē tm̄: vt ī auth. licet. C. de nat. li. multo magis naturalē & legitimum: arg. ff. de admi. tut. l. tutor s̄m dignitatem. §. in soluendis. Et idem dicit Bar. ¶ Quinto, vtrū dñs teneatur alere seruum? Et dico q̄ sic ff. de admi. tut. l. cū plures. §. pe. alioquin. fiet, quod est in le. 2. ff. ve his, qui sunt sui, vel alien. iur. & in l. vnica. §. sed scimus. C. de lati. lib. tol.

4 Sexto † vtrum tutor teneatur alere matrē, & sororē pupilli, si egēt? Et dico q̄ sic, vt in d. §. in soluendis. Et nota, quod parari debent alimenta, s̄m consuetudinē regionis arbitrio boni viri, & secundum facultatem debentis, & dignitatem legatarij, secūdum Bar. in tract. de duobus fratribus, facit l. alimenta. ff. de alimen. & cib. leg. & l. cum hi. §. in persona. ff. de transa.

5 Septimo, † vtrum qui debet mulieri alimenta debeat & dotem? Et dico, qđ pater tenetur dotare filiam bastardā, sicut & alere. & casus est in l. vxorē, §. pater naturalis, ff. de leg. 3. q̄a causa dotis fauorabilior est, quàm alimentorum. Frater ēt tenetur dotare sororē, sec. Bar. in l. dedit. ff. de colla. bono. & de hoc est gl. in l. cū plures. ff. de administ. tut. Sed tñ ex do. Alex. de Imo. in l. 1. ff. sol. ma. no. qđ nō sequit̄ pater tenetur alere filiā naturalē: ergo tm̄ dare ī dote, q̄ ad alimēta sufficiat: q̄a annua, & menstrua p̄stant̄ alimenta. l. pecuniæ. ff de alim. & cib. leg. dos aūt vnica p̄statione tradi dēt. Vnde non parū interesset patris, potius minutatim præstare alimēta, q̄ dotē vnico aceruo exponere. Adde ēt, s̄m eundem, qđ nec pater, nec auus cogūtur filiam dotare, nisi prius deducto ne egeant: vnde tm̄ eis sup̄esse dēt, q̄ possint cōmode viuere, & s̄m dignitatem qđ probatur primo ex l. fi. C. de do. promis. ibi in verbo, idoneam. iūcta gl. Secundum hoc apparet manifeste, quia ex nulla obligatione pater, vel auus possunt a filio conueniri vltra quam facere possunt, & deducto ne egeāt. l. sunt qui. & inter eos. ff. de re iud. Quando aūt maritus facit vxorem vsufructuariam, & dominum, vide infrà, Vsusfructus. §. 13. particula 6.

DE ALTARI.

1 *Altare cuius materia esse debeat, & ibidem quotuplex sit. & quanta magnitudinis, aut paruitatis, vt portatile altare esse possit, & quot modis vnūquodque instituatur, & quis possit altare instituere, num. 2.*

3 *Altare portatile, num ex duob. lapidibus insertis duobus lignis inuicem colligatis instar tatulæ altaris, quæ occludi, ac aperiri possit instar libri. vt in altero lapide hostia, in altero calix locetur, institui queat.*

4 *In altaris consecratione, num Christi corpus, reliquiarũ loco, quæ desũt, apponi possit. Et an ĩ eccl. eadẽ, eodẽq. die plura possint altaria consecrari.*

5 *In altari portatili qs celebrare, ac Christi corpus conficere queat. Et num in quo episcopus celebrauit, possit eadem die sacerdos celebrare.*

6 *Altare siue stabile, siue portatile, qualiter, ac quot modis execretur, vt rursus cõsecratione egeat*

7 *Ecclesia execreta, num execratũ quoq. sit altare, ut noua egeat rursus consecratione, & quid si polluatur eccl. & abs quo tũ ùtrũq; reconcilietur.*

1 ALTARE † non debet esse ligneũ vel terreum, sed lapideum. de consec. di. 1. altaria el 1. Tho. 4. dis. 13. & 2. par. e. q. l. 33. Et est duplex, vnũ scilicet stabile, & aliud viaticũ, id est, in via portadũ, vel portatile, vt in c. quoniã de priui. lib. Quod quidem quasi deseribens Pan. in c. 1. de consec. eccl. vel alta. dicit, qđ paruus lapis continens in se foramen cum consecratione, & signo superposito. & per consecrationem capit res sacras clausas signo. i. sigillo. Et hoc altare tantæ debet esse latitudinis, & lõgitudinis, ſm Pet. de Pal. in 4. s. lapis in capsula, qđ in eo capi possit pes calicis & hostia cõsecrata. vel qđ in conficiendo cũ sacerdos tenet in manibus nauem, aut calicem. sup. lapidẽ teneat: & sic super lapidẽ cõficiat, ar. c. concedimus. de consec. di. 1. sed intellige, quod istæ sint super lapidem, ꝓ maiori parte. Et sic habens calicem minimum, põt cõficere in paruissimo lapide. ¶ Primo verò dubitatur, qũo instituatur altare? Et dico quod Pan. vbi sup. innuit, quod cũ altare, stabile fiat trib. modis, dicens, qđ cũ altare, s. stabile consecratur, fit vnũ forameu paruũ, vel in superiori parte in ipsa mensa lapidea altaris, vel ante altate, vel in latere dextro altaris: & post cõsecrationem claudit̃ lapide paruo quadrato, vel rotũdo, q vocatur sigillum: & in ipso foramine ponuntur reliquiæ, & nomen ipsius cõsecrãtis, & nomẽ sancti, in cuius honorẽ consecratur. Sed vt patet per Inn. in c. 1. oportet aedere quartũ modũ: quia ãliqñ ipsum foramen fit in ipso altari sub mensa, & eadem mensa claudit̃. Altare aũt portatile, ẽt ipsum fit trib. modis, q̃tum ex ecclesiæ practica colligit̃: qa aliqñ fit ex ligno & lapide: ita qđ ita lapis ẽ sigillũ, & sepulchrum est in ligno: aliqñ vero ex lapide solum, ita ꝙ in ipso lapide est sepulcrum: aliqñ ex ligno & lapide: ita tñ ꝙ in lapide sepulcrum & sigillum, & lignũ ponit̃ ꝓ augẽda latitudine, aliqñ aũt fit ĩ lapide solo, sine sepulchro & reliqjs: sed iste quartus modus nõ est tutus qa lȝ dicat Hu. de cõs. d. 1. nullus, nõ esse de substãtia cõsecrationis, vt reliqæ ponantur: & idẽ Asten. tenet li. 3. ti. 39. de altari portatili, allegans c. concedimus. de consec. d. 1. iura autem, q̃ loquuntur contrarium, dicat loq de altari stabili: & facit rubrica in missalibus antiquis, dicẽs, quod si reliqæ nõ fuerint, dimittatur illa particula orõnis, oremus te Dñe per merita illorum Sanctorum, quorũ reliquiæ hic sunt, &c. Tamen oppositũ vr̃ esse in cõi vsu, & consuetudine ecclesiæ, & doctrina Sanctorum hoc magis sonat.

2 SECVNDO, † quis possit instituere altare? Et dico q̃tum ad cõsecrationem, solus eps̃ instituit. i. consecrat, tã stabile, q̃ uiaticum. de conse, d. 1. c. nullus. el 2. & concedimus. nõ aũt presbyter. 26. q. 1. ministrare. sed q̃tum ad extinctionem, siue erectionem eius portatile qdem ĩstituere põt quilibet lapicida, cũ nullo sit iure ꝓhibitũ: stabile vero licitũ est p̃sbyteris erigere, vel instituere ĩ ecclesia nõ cõsecrata: in cõsecrata vero nõ nisi de licentia ep̃i. ar. 68. d. q̃uis. & de cõse. d. 1. nullus presbyter. Et eodem mõ in ecclesia cõsecrata sine cõsensu ep̃i nõ sunt altaria destruenda. ar. de cons. d. 1. c. ecclesiæ, & c. placuit secus in non cõsecrata. ar. a cõtrario ſm gl. in c. quamuis. præallegato.

3 TERTIO, † vtrũ institui possit altare portatile, ex duobus lapidibus insertis duob. lignis inuicem colligatis ad modũ tabulæ altaris, q̃ claudi põt, & aperiri ad instar libri: vt in vno lapide hostia, in alio calix collocetur? Et dico hoc fieri nõ posse licite sine peccato vt in eo celebret̃, nisi forte de speciali licentia Papæ: quia est contra vniuersalem cõsuetudinem ecclesiæ, & cõtra mysteriũ, quo altare Christũ significat, ĩ quo nõ est, nisi vna persona: qa in isto cusu, cũ sint duo altaria, sicut & duo lapides, consequenter in Christo significaretur duplex persona. Et p̃terea idem esset ac si in una ecclesia consecraretur corpus, in alia sanguis: nec esset differẽtia, nisi maioris & minoris distantiæ, quod non vr̃ bene sonare.

4 QVARTA, † vtrum in cõsecratione altaris poni possit corpus Christi loco reliquia-

rũ,quæ deficiunt?Et dico qđ Ioan. in c.pla
cuit de conſe.d.1.tenuit,qđ ſic Hug. etiam
dixit nõ eſſe de ſubſtantia cõſecrationis,ꝙ
reliq.æ ponant,vt dictũ eſt.Hoſ.aũt in ſum-
ma,refert ſe cõſuluiſſe Innocẽtiũ Papã, ſu
per dicto Ioannis,vtrũ.ſ. liceat ponere cor
pus Chriſti &c.& illũ reſpõdiſſe de cõſilio
aſtantiũ,qđ nõ:ſed rõnem non reddidit: q̃.
tñ reddidit Io.And.dicens,ideo poſſe eſſe,
quia corpus Chriſti eſt cibus animæ de cõ
ſec.d.2.panis,nec dẽt conſeruari,niſi cauſa
infirmorum,vel alia de cauſa neceſſaria,vt
in c.vnico,de cõſec.euc. & vti. debemus re
bus ad vſum deſtinatum.in c.3.de appellat.
Et hæc opinio multũ placet Pa. licet in q.t,
feratur, ꝙ Leo Papa deficientib. reliquijs
dedit partẽ corporalis, & Euchariſtiæ ĩ cõ
ſecrationis cuiuſdẽ eccleſię:vr̃ mihi,ꝙ hoc
ſit ꝑuertere vſum ſacramenti.¶ Quinto,v-
trũ eodẽ die in eadẽ eccleſia poſſint altaria
multa conſecrari,& dico ꝙ ſic:ſicut & con
ſecrari poſſunt plures epiſcopi eodem die.
c.cum ſis.de conſecrat. eccleſiæ vel alta.

5 Sexto,†quis celebrare poſſit ſuper altari
portatili:& dico quod in omni miſſa cele-
branda oportet eſſe altare conſecratũ,vel
ſaltẽ parua tabula lapidea, q̃ dr̃ altãre via-
ticũ,in quo epĩs & eorũ ſuperioribus cõce
ditur celebrare in itinere.& celebrari face
re vbicunq. de priui.qm̃ li.6.& idem Prędi
catoribus & Minorib.conceditur,vt vbicũ
que libere.i. ſine licentia dięceſanorum ce
lebrare poſſint ſuper eo ſine p̃iudicio ec-
cleſiæ parochialis.extra.de priuileg.in his.
Ius autem parochiale, vt hr̃ in quodã pri-
uilegio Greg. noni,quod incipit,nec atten
dentes.circa tria conſiſtit.ſ.oblationes,deci
mas,& primitias.Pro his tñ no. qđ ſm̃ Inn.
vt ei adſcribit. Sum. Roſ. de iure cõi licet
celebrare ſuper altare portatili in loco nõ
conſecrato, ſine licẽtia epĩ;ſed ſm̃ Pa. poſt
Arch.requiritur licentia epĩ in eccleſiis nõ
conſecratis:& hoc eſt verum, alioquin di-
ctum priuilegium fruſtra concederet̃ epĩs,
& facit c.vnicuique,& c. ſi quis, de conſe-
cra.diſt.1.vbi dr̃,quod in priuatis oratorijs
non debet celebrari ſine licentia epĩ, & in-
telligitur cũ altari portatili: quia aliter li-
centia epĩ non ſufficeret.dictum tñ Inn.ſm̃
Rich.eſt verum in caſu magnę neceſſitatis,
vbi licentia haberi non poſſit: quia.ſ. tunc
locum haberet ratihabitio.¶Septimo,vtrũ
in altari,in quo celebrauit epĩs, poſſit eadẽ
diem celebrare ſacerdos?& dico quod nõ,
ſm̃ Ioan.de conſecr.d.2.c.ſi.niſi de licentia
epiſcopi,aut in neceſſitate, cum epiſcopus
perficere non poteſt.6.q.1.nihil.hæc glo.

6 Octavo,† qualiter execrat̃ altare, vt ſit
recõſecrãdum:& dico ꝙ ſtabile violat̃, vel
execratur quantum colligitur ex doctori-
bus in rub.& in c.1.de con.ecc.vel alt. qua
tuor modis.Primo ſi mẽſa penitus vel enor
miter frangat̃,ſicut appareat deformitas,
quod ſm̃ Hoſt. arbitrio epĩ determinabit̃,
quãuis Io.exponat.i.vltra medietatem:vel
etiã ſm̃ Rod.ſi fracta fuerit in cornibus, in
quibus conſueuit fieri conſecratio,ſecus ſi
fractura eſſet modica,extra eo. ligneis. &
idẽ eſt ſm̃ Hoſ.ſi ſit mota. qđ Ro. intelligit̃
qñ erat affixa.& de hoc inf.§.7. Secundo,ſi
mota fuit iunctura, qua mẽſa ſtipiti adhæ-
ret. & hoc ſiue ſepulchrũ ſit in latere alta-
ris, ſiue ẽt multo magis ſit ſub ipſa menſa.
Nã in illa cõiunctione p̃cipuè intelligitur
eſſe conſecratio altaris,ſec:Pa.in c. propo-
ſuiſti.de cõſe.ecc.vel alt.Tertio, ſi q̃d de la
pidib.ſtipitis tangens ipſã mẽſam moueat̃:
vt in c.ad hoc,& in c.qđ in dubijs.eo.ti.ſec.
Ray.qđ tñ gl.& Rod.& Arch.intelligũt,qñ
menſa fundata eſt ſuꝑ quatuor columnas,
quarũ vna mouet̃: ſecus da lapidib. parie-
tis,vel de ipſo pariete, cui cõpaginatũ eſt
altare in quibuſdã eccleſiis: quia ꝑꝑ motio
nẽ taliũ lapidũ.vel parietis, altare manens
immotũ nõ execratur,aut recõſecratur.&
idẽ de lapidib.ſtipitis nõ tãgentib.mẽſam,
ſm̃ Sũ.Piſ.& idẽ de tãgẽtib.mẽſam, ſed nõ
principalibus:vt in Sum.Cõf.li.3.ti.24 q̃ .
cl.& hoc niſi tot moueãtur, qđ altare for-
mam amittat,ſm̃ gl.Ray.vt ibi. Quartò, ſi
moueat̃,vel frangatut, vel minuatur ſignũ
ſepulchri,de cõſec.d.1.ſi motũ 10. eo. ꝙ in
dubijs. Ex hoc vbicũq; ſit ſigillũ,ẽt in late
re,ſm̃ Arch. Quinto,ſi tm̃ augeatur,vel mi
nuatur altare,ꝙ formã amittat:quiã forma
eſt eſſe rei.art. 10.q.2.hoc ius, & hoc tenet
gl.in c.1.de conſ.eccle.vel alt.Quatuor pri
mis modis ſunt ẽt de mente Pan.in c.ad hęc
& in ca.qđ in dubijs,eo. ti. De quinto vero
indirecte loquitur in c.lineis,eo.tit. vbi di-
cit,ꝙ vbicunq. contingat enormis fractu-
ra in altari,execratur,quia vr̃ perdere for-
mam,nõ aũt ſi fractura nõ ſit enormis,hęc
ille,qui vr̃ idem ſentire de enormi, vel no-
tabili addito:quia ratio eſt eadẽ. Portatile
aũt execratur multis modis;Primò per re-
motionẽ lapidis a ligno, qñ ſepulchrum eſt
in ligno,ſm̃ mentẽ Io.And.in c.ligneis,eo.
tit.Se-

ti. Secũdò, qñ mouetur ſigillum ſepulchri exiſtẽtis in lapide, ſiue lapis ſit ĩ ligno, ſiue non, ſm Inn. & Pan. & omnes. Tertio, ſi lapis ipſe notabiliter frãgat: vt in d.c. ligneis & hoc ſolo modo violari põt, qñ non hẽt reliquias. Non aũt execratur ꝑ hoc, quod in eo celebrauerint degradati, & huiuſmodi, vt indigeat reconſecratione. extra, de ſac. non iter. a nobis, & idẽ vr̃ de reconciliatione, ꝙ. ſ. ea non, indiget, cum nullo ſit iure cautum ar. is qui de ſent. excom. lib. 6.

NONO, vtrũ execretur altare portatile, ſi lapis ſit ĩ ligno, & ſepulchrũ in lapide, & amouet̃ lapis à ligno, ſtãte ſigillo ſepulcri & dicit Abbas, & Io. And. in d.c. ligneis, qđ non. quia cõſecratio eſt in lapide ipſo Pan. aũt ibi dubitat. qa cum, inquit, altare recipiat formã ab ipſo ligno, & lapide: puta qa lapis eſt ita paruus, ꝙ nõ ſufficit ad formã altaris viatici, ſublato ligno verũ eſt dicere, qđ altare patit̃ enormẽ læſionẽ hęc ille cuius opinionẽ ap̃pbat Sum. Ang. qñ lapis eſt ita paruus, qđ continere nõ põt calicem cũ hoſtia, eo modo, quo debent ſuꝑ ipſum poni ad celebrandũ. Alias vera eſt, inquit, opinio Abb. & Io. And. ego dico, qđ prima opi. eſt vera idiſtincte, & indubitate: qa ex quo altare nõ põt cõſtare ex ligno, de cõ ſec. di. 1. altaria cõſecratio vel eſſentia altaris, nec põt eſſe in ligno, nec in cõnexione ad lignũ: ſicut cõſtat in connexione mẽſæ ad ſtipitem lapideum in altari ſtabili: qa ille ſtipes eſt pars integralis altaris, cũ ſit lapideus: & ideò remoto lapide à ligno, nulla fit diminutio in ſubſtãtia altaris: vñ aut prius nõ erat conſecratũ, aut eſt etiã poſt. & ꝑ hæc patet ad motiuum Pan. quia aſſumit tria dicta falſa. Primũ, quod altare recipiat formam à ligno, & lapide. Secũdum, ꝙ lapis exiſtens in ligno, ſuꝑ quo celebratur, ſit ita paruus, qđ nõ ſufficiat ad formã altaris viatici: quia q̃libet lapis talis quantuncunq; paruus põt dictam formam hr̃e, & conſecrari: alioquin non execraretur ꝑ remotionẽ a ligno: quia execrari non põt non conſecratum: in eo tñ nõ licet celebrare, qñ lapis eſt paruus, niſi habẽti calicẽ, & hoſtiã in tam parua quantitate, quod ſuper eo collocari poſſint. Tertiũ, qđ ſublato ligno læditur altare: qa ſi hoc eſſet verum, lignũ eſſet pars altaris. Ad motiuũ Angelicæ iã patet. Si enim aliqñ reperiatur, quod lignũ poſſit eſſe altare, vel pars eius, verũ eſt ad hũc ſenſum, quod aliqñ lapis eſt paruus adeo qđ totũ calicẽ & totã hoſtiã locari nõ poſſũt, ſed partẽ horũ maiorẽ, & ornamento ligni ſuppletur, & ſic intelligit Albe. in ſuo dictionario, in verbo altare. & gl. in c. altaria. de conſec. diſt. 1. ¶ Decimò, vtrum execretur altare ſtabile mota tabula de loco ad locum? & dico, quod gl. in c. 1. de conſec. eccl. vel alta. primò dicit, ꝙ non: deinde videtur dicere contrarium, quod ſic, dñs autem Ant. videtur ſentire, quod ſm dictum ſit verum, qn menſa claudit totam conſecrationem, id eſt, quando ſepulchrum eſt ſub ipſa menſa: quia mota menſa violatur conſecratio. Primum autẽ eſt verum, qñ conſecratio, id eſt ſepulchrũ eſt ſuper ipſa menſa. Inn. vero eo. ti. in rub. contrarium ſentit: vbi vult, quod violetur altare mota menſa, etiam ſi conſecratiõ ſit in latere, & hoc probat Pan. quantum ad altare ſtabile: licet dicat dictum dñi Ant. eſſe verum, quo ad portatile, & placet, excepto, quod ſi menſa altaris ſtabilis in ſe habet conſecrationem, & nunquam fuit affixa altari, ſed ſolum ſupra poſita: ea mota, cum ſibi adhærentibus non execratur altare, ſm Rodo. & ratio eſt, quia ipſa menſa tunc eſt altare portatile, & idem Archidi.

7 VNDECIMO, † vtrum execrata eccleſia execretur altare, vt indigeat recõſecratione? & dicit Pan. in c. propoſuiſti. de conſe. eccl. vel aliqund non ſecus ſi polluatur: qa tunc ẽt polluitur altare, & indigere reconciliatione, & hoc intellige de altari ſtabili, non autem de portatili. Rationem autẽ diuerſitatis ipſe aſſignat: qa, inquit, eſt, qa conſecratio eccleſiæ cõſiſtit in parietibſis, & ſeparata eſt a cõſecratione altariũ, vnde illa violari poteſt cõbuſtis vel collapſis parietibus, cõſecratione altaris remanẽte intacta, & ita ecõtra, deſtructo altari, & parietibus illæſis: ſed pollutio cõcernit totũ corpus eccleſiæ: quia ex homicidio cõmiſſo in eccleſia, totũ corpus eius cũ ſit vnũ indiuiduũ, polluitur. Vñ ẽt in altarib. ante reconciliationẽ eccleſiæ celebrari nõ põt, cũ ſint in corpore eccleſiæ. Ex quibus elice primò, quod quot modis eccleſia polluit̃, tot polluitur & altare, quia ea polluta, polluitur. Secũdo, qđ nec altare exiſtens in eccleſia, ſine eccl̃a, nec eccleſia ſine tali altari polluitur, qa polluto altari, polluitur eccleſia: cũ talis pollutio in eccleſia ſiat, ſicut econuerſo, polluta eccl̃a polluit̃ altare, vt dictũ ẽ, ſec⁹ đ eo qđ ẽ extra eccl̃ã, niſi eſſet

vnum

vnum cum pariete eius. Ab eodem; & eodem modo reconciliatus, ſicut & eccleſia, de qua infra Conſecrat. 2. §. 7. & 8.

DE ALTERNATIVA.

1 *Alternatiua pœnali in complexu orationis locata ſiue ad iudicem, ſiue ad reum, ſiue ad neutrũ directa, electio cui nam tum libera ſit. Et quid in legatis ſolutè, ac alternatiue factis.*

2 *Obſtrictus alternatiue ad alterum duorũ præſtandũ num libere vtrũ velit præſtare ac dare poſſit.*

1 ALTERNATIVA † ſ̃m Iuriſtas, ſ̃m Dialecticos dr̃ diſiunctiua: & qñ eſt pęnalis, ſec. Bar. in l. quicunque. C. de ſer. fugi. ſi verba diriguntur iudici, tunc optio eſt iudicis: puta c. 1. dicit, puniatur vel condemnetur. Si verò diriguntur reo puta, ſoluat mille: tunc optio datur reo. Si vero nec iudici nec reo diriguntur: puta dicit ſtatutum, ſit pęna pedis aut manus; tunc & pęnis corporalibus electio eſt iudicis. l. 1. §. expilatores ff. de effra. in pecuniarijs erit rei. ar. l. plerũque de pęn. vide inf. Pęna. §. 3. ¶ Primò verò dubitatur, cuius ſit optio in legatis alternatiuè factis? Et dico quod ſ̃m Dyn. de regulis iuris li. 6. & doct. in l. Lucio. ff. de leg. 2. ſimilis ſit diſtinctio. Vnde ſi verba ad legatarium referantur: vt lego tibi Titio fundum vel vſufructum: eius erit optio, & vẽdicabit Titius quod voluerit. Si verò ad hæredem, erit hæredis, Si vero ſil̃r ſit legatũ, non magis referendo verba ad hr̃dẽ q̃ ad legatariũ, vel ecõtra, electio eſt legatarij.

2 SECVNDO, † vtrũ, quando quis tenetur ad alterũ duorum ſub alternatione poſſit dare quocunque voluerit? Et dicit gl. in ca. inter cęteras. de reſcriptis, quod ſic. Inſtitutio. de hæredibus inſtituen. §. pen. C. de condi. in d. l. pen. & d. l. plerunq;. & ff. de leg. 2. l. ſi ita extra. de præb. referente. Cõtrariũ habetur Inſt. de leg. §. ſi generaliter. Soluit aũt gl. prædicta, quod prima iura vera sũt, niſi eligẽs fuerit in mora. ff. de ope. le. l. mácipiorũ. ff. de lega. l. ſtatu liberũ. §. 1. ff. de ſoluti. l. Stichum primo reſponſo. ff. de petitio. hære. l. item §. idem, recte ait. Vnde talis ſi loco & tpe debito offerat alterum, cui tenebatur, & noluit recipere, debitor liberatur. Vnde ſi pereat, aut alio modo alienaret, nõ ꝓpter hoc tenet̃ ad alterũ: ex quo ſolus creditor eſt in culpa, ꝑ iura primo loco allegata. Si verò nullus ſit in culpa, debẽs duo altetnatiuè, puta Stichum, aut Pãphilum ſit perijt, periculum primi ad venditorẽ, periculũ ſecũdi ad emptorẽ ꝑtinet. l. datio. §. ſi emptor. ff. de ac. empti, & vẽdi.

¶ AMBASIATOR, ſup. Abſẽs. ĩf. Legatus.

¶ AMBIGVITAS. infra Dubium.

¶ AMBITIO. infra ſuperbia.

ANGARIA. & Perangaria inf. Gabella.

DE APPELLATIONE.

1 *Appellatio, quæ eſt a minore ad maiorẽ, ſuperioremue prouocatio, bipartita eſt. Aut enim iudiciaria eſt, aut extraiudicialis. Et ibidem quotuplicem pariat effectum.*

2 *Appellatio, quo iure, & quorſum inducta ſit. Et num Princeps ſolemnem formam appellationis ſummouere, ac tollere queat. Et quid de ſubſtantiam reſpectantibus.*

3 *Abſentia Principis, num appellari queat. & an ſupplicem libellum admittere princeps teneatur.*

4 *Appellatio extraiudicialis, num ſic interpoſita, aut facta poſt annullet, vt & iudicialis. Et ex qua cauſa extraiudicialis appellatio interponi debeat, & quid ſententia excommunicationis appellatione interpoſita.*

5 *Appellare quãdiu, ac intra quantum tempus liceat, & num iudex, tẽpus appellationi proponenda, aut proſequenda deſtinatũ, contrahere poſſit.*

6 *Appellatio qualiter fieri, ac proponi debeat, & a qua ſententia quis appellare de iure ciuili poſſit.*

7 *Appellatio Canonum iure facilius admittitur. Nam & ab interlocutoria non modo appellatur, ſed a quauis ſententia, vel grauamine inflicto, quiuis appellare poteſt. & ibidem varij ſubnectuntur caſus ac modi, quibus id liceat.*

8 *Appellatio quando, & qualiter efficax, atque inualida ſit, & quandiu de nullitate aduerſus ſententiam obijci queat.*

9 *Appellare quiſnam poſſit, vel id minime. Item abs quo, vbi, & ad quem appellandum, & ſub hac Raph. Fulg. cautela pro epiſcopo, vt cauſa nõ poſſit ipſius iuriſdictionem exire.*

10 *Iudex appellationis ſi deſit, ad quẽ appellãdũ, & iudicẽ huiuſmodi quot deeſſe, modis cõtingat.*

11 *Ab rectore collegij ad quem appellandum ſit.*

12 *Appellans ſimpliciter, iudice ad quẽ non declarato, ad quem appellaſſe intelligẽdus ſit, & quid ſi non dixerit, appello, ſed dixerit, ſubijcio me Apoſtolicæ ſedis protectioni, vel alterius iud. ap.*

13 *Iudicis a cuius ſententia appellatum fuerit, quænam partes ſint, & qualiter gerere ſe debeat, ſiue in dandis reuerentialibus apoſtolis, ſiue refutatorijs. Et quid ſi in iudicis abſentia ob ipſius motum appellatum ſit.*

14 *Iudicis appellationis in inhibitionibus decernendis iudici ad quem, ne procedat, quodnam ſit munus, ac partes.*

15 *Statutum, aut municipij conſtitutio, quæ caue-*

tur, ne

tur, ne ad alium, quàm loci iudicem, appelletur: num efficax sit, & num saltem municipes legem condendo appellationi renunciare possint.

16 *Quid si quis a iudice instantia prima, iniuriam sibi illatum iri veritus ac timens, non appellet, sed eidem ex principis nomine præcipiat, ne iniuriam inferat, moxque ad principem iter arripiat: num huiusmodi comminata præceptio itinerisq; arreptio vim appellationis, & cuiusnam habeat, & an iudex contra faciens, puniendus sit.*

17 *Terminus appellationi prosequendæ definitus, nũ prorogari possit.*

18 *Læsus iudicij iniquitate, num aduersus iudicem ipsum ad id, quod interest, prætextu inique sententia, agere possit.*

1 APpellatio † est à minore ad maiorẽ vel superiorem prouocatio, 2.q.6. c.omnis oppressus.& c.si quis.& c.placuit, & est duplex.s.iudicialis, quæ vt ibi refert gl. summaria, est prouocatio iniquæ sñiæ q̃relã continens.ff.de min.l.præfecti, siue, vt diffinit Pan.in rub.de appel.est à minore iudice ad maiorem Prouocatio. Et extraiudicialis, quę est a pręsenti aut verisimiliter futuro grauamine ad superiorẽ prouocatio. Appellatur.n.& extra iudiciũ, vt in electione: vt extra, de appell.constitutus. Prima si est legitima, suspendit pronuntiatũ, at ẽt iudicis iurisdictionem, quo ad illã causam, & ipsius ad superiorem trãsfert cognitionem. secundo vero, si est ꝓbabilis, ipsã causam ad superiorẽ trãsfert: vt ea pendente nihil in ipsius p̃iudicium attentetur. Vnde appellatio operat̃ duplicem effectum.s. deuolutiuũ & suspensiuum: q̃ suspensiuus est triplex, i.in iudiciali: q̃a suspendit pronunciatũ, & iurisdictionem iudicis, quantum ad illã causam. extra eo. super. & præsumptionem, q̃ erat pro sñia, sed tñ nõ semper omnes istos effectus operatur, & exẽplum est in appellatione sñiæ censuræ ecclesiasticæ: quia propter sequentem appellationem talis sñia non suspendit: sed appellatio tunc operat̃ effectum deuolutiuũ deuoluendo causam ad superiorem. & de hoc inf. Excommunic. vlt. §.1. Et idem est, qñ appellatur a sñia nulla, quia talis appellatio non suspendit pronunciatum, cum iuribus non subsistat: sed operatur effectum deuolutiuum duntaxat: & hoc respectu appellari potest a sñia nulla, vt in ca.dilecto. extra eo. Concordat Pan. vbi sup. & quia appellantes debent apostolos petere intra 30.dies, vt extra eo.cordi.& c.2.eo.lib. 6. Hoc declaro, & dico sec.glo.in d.c.cord. hoc non intelligi de Petro & Paulo, sed de literis dimissorijs.ff.de li.dimis.l.vna. quæ literæ dicuntur apostoli. ab apo. ꝙ est de, & stolum missio, quasi dimissio, quam facit vnus iudex ad alium hæc ibi.

2 Primo † verò quæritur, quo iure adinuenta sit appellatio? Et dicendum vr̃, quod substantia appellationis est de iure naturali, cum sit defensio quædam, seu præsidium innocentiæ: vt in c.speciali.eo.ti. quod etiã excõicato conceditur, de excep.cum inter formalitas autem eius est de iure positiuo: vt probatur in l.vna.C.de sen.præfec.prætorio. nam olim reddebatur ius manu regia: nec ẽt inuentæ actiones, & solemnitates iudiciorum, & appellationum: vt in l.2. col.3.ff.de origine iuris, & principaliter inducta est ad iniquitatem, vel imperitiam iudicis corrigendã, vel ad supplendũ quod incaute in priori iudicio fuerat omissum, ex quib. inferri potest prima fronte, quod licet princeps tollere possit appellationis formalitatem, non tñ substantiam: vt.s.iustitia nõ reddat̃ aduersus iudicis iniquitatem, vel imperitiam, cum tollere non possit ea quæ sunt iuris naturalis, vel gentiũ, vt in cle.pastoralis.de re iudi. Est autem de substantialib. eius inter cætera, quod appelletur ad maiorem: de accidentalibus verò ꝙ appelletur gradatim, vnde valet consuetudo, ꝙ appelletur omisso medio: vt in ea.referente iuncta gl.de præb.& in c. Romana.e.tit.li.6. Imo valet appellatio omisso medio, ẽt cessante consuetudine, si non fuit obiectum: vt no.gl.in c.dilecti. eo. tit.

3 Sed † tñ finaliter teneo, ꝙ a sñia principis appellari non possit: nec tenet̃ admittere supplicationem, si non vult, q̃a licet nõ possit directè tollere defensionẽ, ꝓ eo tñ p̃sumitur, cũ processit causa cognita: ideo non est dicẽdum, ꝙ defensionem tollat. & ad hoc faciũt multa. hæc omnia Pa. vbi su.

4 Secundo † vtrũ appellatio extraiudicialis sic annullet post facta: sicut iudicialis? Et dico sec.Inn.ĩ c.ex parte.el j.de ver. sign. quod sic.& facit cap.ad audientiam de app. in hoc tamen s̃m eundem, est differẽtia in ea.1.de his quæ fiunt a ma.par.c. q̃a iudex qui procedit in forma iudicij, debet audire legitimas exceptiones: & nisi audiat, iuste appellatur ab eo. Sed secus est in eo, qui nõ vt iudex, sed vt priuata persona perficit factum suum: quia iste in forma iu-

dicij

dicij nõ procedit.nec ꝓcedere põt:& ideo nõ dimittit quin perficiat factũ,super quo appellat:nec reuocabitur veritas cãæ:nec imputabit ei,si nõ audit cõtradictionẽ,vel appellationẽ aduersarij,nisi ꝓbet veritatẽ cãæ appellationis:vt de elec.c.cũ dilectus. & melius c. cũ inter canonicos. iuncto qđ no.in c.interposita,in glo.in ver.sed ẽt, de app. Et sic collige.Primù,quod appellatio extraiudicialis debet fieri ex causa ꝓbata iure ciuili,vel canonico, vel consuetudinario.Secundo, quod tenẽt gesta etiam post appellationẽ ipsam,nisi approbata veritate causæ.Tertiò,qđ eo ipso approbat veritas cãæ,quo nõ probatur cõtrariũ. Quartò, ꝙ sñia excõicationis nõ tenet post appellationẽ ex causis legitimis interpositã, ẽt si nõ probatur veritas, ꝙ quartũ est speciale ĩ excõicatione,& cõtra sup.dictã. Et ratio est:quia nũquam dẽt quis excõicari, nisi cã probetur,2.q.1. de quo vide Inn. in c.dilectis filijs.de app.ꝗ in hoc concordat.

5 Tertio † qñ appellãdum est? Et dico, quod intra decẽ dies,alias appellatio reijcitur.C.de app.l.vlt.qui dies hodie currũt a die sñiæ:vt ibi no.& in gl.2.q.6.anteriorum,quia quantum ad sui initium, hoc tp̃s est vtile,currit ẽt hoc tp̃s a tp̃e,quo potest agere,vt ibi patet:sed quantũ ad progressum est continuum,vt ibi patet.Vnde spõtanea appellationis omissio: purgat sñiæ turpitudinẽ:vt no.extra,de offi.dele.c.pastoralis,ita qđ lapsu decẽ dierum sñia,ẽt si iusta sit,executioni mandat: quia lapsu termini renũciationem inducit.ff.de acq.hær. l.quãdiu.in fi.& hoc nisi iusta cã ætatis,vel alia restitutionẽ ad appellandũ indulgeat. ff.de mino.per totũ.Nec potest iudex hoc tp̃s decem dierum ad appellandum, statutũ,aut tp̃s anni,vel biennij ad ipsam prosequendum, & tp̃s restitutionis in integrum concessum minuere:vt no.extra. de ap. cũ sit.& idem est,sec.Dy.in omni dilatione, q̃ datur sine ministerio indicantis:vt no. extra.de reg.iu.lib.6.quia indultũ a iure beneficium nemini est auferendũ. Hinc est,ꝙ si iudex mandat alicui,vt aliquid soluat, aut faciat,intra x.dies ei licebit appellare. vnde licet sñia sit data sub cõditione,vel etiã ad terminũ maiorem q̃ x.dierũ, tñ intra x. dies dẽt appellari.licet cõditio in sñia adiecta nondum existat, & terminus nõdũ aduenerit.ff.qñ appel.sit.l.j.nec post x.dies licebit appellare:vt no.Inn.de app.in c. ꝑterea.Sed si datur ita breuis terminus,in quo deliberare non potest ad plenum,& sic incipere põt in prõptu periculũ,vt puta triũ dierũ,vel alius minor x.diebus.qui terminus modicus appellatur: licebit a breuitate termini appellare extra,de dil.c.j.& hoc nisi ex causa minor daretur, quæ tñ causa est in dilatione exprimẽda:vt no.in d. c.1.

6 Quarto † qualiter appellatio est faciẽda?Et dico,qđ sufficit facere viua voce sine scriptis,si sit incõtinenti eadẽ die,iudice in eadẽ figura iudicij existẽte & hoc iure ciuili.ff.ẽo l.1.C.eo. l. litigatorib. Si aũt non fit incontinenti, dẽt porrigere libellũ appellatorium intra x.dies.C.eo.aut hodie autem,qui libellus debet continere nomẽ appellantis, & eius aduersarij, & iudicis a quo,& ad quẽ appellat,vt no.in l.1.§.fi. ff. eo.Exẽplũ,ego Titius dico sñiam nullam, q̃ tulisti dñe iudex contra me,condemnãdo me Sempronio in x. libris persoluendis:& si aliqua est,ego sentiẽs me grauatũ, ad talem iudicẽ appello in scriptis,petens apostolos,&c. Iure aũt canonico ante sententiam appellando,non valet ẽt eadẽ die, nisi fiat in scriptis. Vnde qñ dr̃ licitum appellare viua voce,intelligitur a diffinitiua, in qua nõ oportet inferre causam:si tñ appellans viua voce ab interlocutoria exprimat cãm legitimã,non vr̃ ratio,quare non valet,vbi no.ex Pa.in c. sacro. de sent. excom.quod appellans ab interlocutoria,tenetur exprimere causam,seu grauamẽ: & similiter appellans ab excõicatione:vt sentit Inn.in c.per tuas.de sen. excom. & Ioã. And.in venerabilibus.eo.tit.lib.6.¶ Quintò,a qua sñia possit quis appellare, aut nõ possit?Et dico,primo,qđ a pœna, vel sñia legis,appellari non potest.l.si qua pęna. ff. de ver.sig.& in c.ꝗa nos de app.& ibi gl.& secũdo nõ põt appellari a sñia interlocutoria,vel aliquo grauamine ante sñiam de iure ciuili rł̃ariter:vt in l.3.C.quo ap. non re.& in l.2.C.de epis.aud.Et rõ est, ꝗa grauamen,quod ꝑ illã infertur, reparari pt ꝑ appellationem a diffinitiua.Fallit tñ,qñ iudex in criminali,vel ciuili negotio quæstionem ꝑ tormenta interlocutus est, contra. l.ante sñiam.ff.de app.reci. ꝗa tunc p̃t appellari.& facit gl.in l.ante sñiæ tp̃s.C.quo. app.non re.Et similiter licet,qñ grauamen illarum reparari nõ põt ꝑ appellationem a diffinitiua.Imo quidam tenent,quod semper ab ea licet appellare:vt in l.ait prætor.

§.quid

§.quid tibi.ff.de min.ſed primũ verius. Et tertio nõ appellatur in iudicio momentaneæ poſſeſſionis,q̃uis hoc liceat đ iure Canonico:vt in c.ſignificauit,de teſt. Et quarto nõ appellat̃ a mero executore,extra,de appe.c.nouit,niſi modũ excedat,vel arcti⁹ exequat̃,vt no.ibi.Et quinto non appellat̃ à terminatione,vel noĩatione muneris,ꝙ eſt vtilitate tm̃ priuatum,vt tutela, & cura.ff.qñ ap.ſitil.j.§.ſi qs:ſed a reprobatione excuſationis põt appellari,vt ibi: in alijs aũt muneribus publicis autoritate, & vtilitate,ſecus eſt.Et ſextò non appellatur ab arbitro:quia nulla eſt eius ſnĩa, vt.C. de arb.l.2.licet hoc fieri poſſit, iure Can. ſec. Sum.Ang.q̃ allegat c.à iudicibus 2.q.6.ſed vt ibi patet in textu,qcquid ſit de gl. licet appellare à iudice ordinario tm̃, & ordinario ſimul ac arbitrario,nõ aũt àb arbitrario tm̃.Et horũ oĩum rõnẽ pulchrè reddit S.Th.2.q.69.art.3.ad ẜm.Sunt aũt innumerabiles aliæ ſnĩæ, & cauſæ & crimina, à q̄bus de iure ciuili non licet appellare, de quo vide,ſi vis Arc.3.par.tit.9.cap.14.

7 Potest † verò appellari,primò ab interlocutoria,de iure Can.ſi appellatio cõtineat cãm ꝓbabilẽ,& nõ aliter: vt extra, eo.c.vt debitus,& ſecũdo à declaratione, vel denũciatione excõicationis,ſeu alteri⁹ cẽſuræ,ſec.Pan.in c.ꝑuenit,de app.q̄a hęc nõ eſt ſnĩa iuris,à qua ñ licet appellare:ſed iudicis declarantis,q̃ eſt ſnĩa hominis,& facit gl.in c.cupientes,de ele.lib.6. & hoc verum,niſi ſit notorius exceſſus:q̄a notorius criminoſus nõ audit̃ appellãs.Facit qđ no. Inn.in c.ex parte,el 1.de ver.ſig.qui dicit, quod in notorijs nõ req̄rit̃ ꝓprie ſnĩa: ſed ſit q̃dã iuris executio.& tex.in c.qm̃,de filijs presby. ſed intellige in notorio,qđ nõ põt aliqua tergiuerſatione celari,& tertiò appellari põt eadẽ ratione,à declaratione pęnæ legis,& gl.eſt ſingularis,in d.c.cupiẽtes,§.quod ſi ꝑ viginti dies,de cle.lib.6. & quarto gñaliter appellari poteſt,a qualibet ſnĩa hoĩs,vel grauamine: loquẽdo de iure Canonico, quod tñ ſallit in delegato, qñ Papa ꝓhibet appellationẽ:vt ſi dicat, appellatione remota,extra,de of.deleg.c. ſuper q̃onum.quo tñ caſu ſola friuola appellatio interdicitur:vt de appellatio.c. qđ ſuper eo.in gl.vnde nihilominus a grauamine appellauit, q̄a tunc non contra reſcriptum,ſed contra iudicis malitiã appellat; vt no.2.q.6.dubium.Non appellat̃ etiam à correctione,de appel.c.reprehenſibilis.Et hoc niſi modum excedat. Nec a citatione extra e.cum parati,& hoc niſi appelletur a breuitate termini:aut niſi citatio fiat cõtra formam canonis,de reſc.c.2.lib.6.

8 Sexto † qñ,vel qual̃r non valeat appellatio?Et dico,ꝙ nõ valet,ſi appellet̃ tertio ſuꝑ eodẽ art.de appel.directæ,& S.Th.2.2. q.69.ar.3.ad tertium.Sed hoc ſec. Io. And. vt refert Pan.in d.c.directæ,intelligitur in eadẽ perſona Arch.autẽ dicit, quod ẜm canones toties licet appellare,quoties iudex ſuperior inuenitur:ẜm leges aũt bis tm̃:in caſu autẽ ſemel tm̃ appellatur: vt in auth. de ſacroſ.ecc.§.ſi quis.Non valet ẽt ſi non fiat in ſcriptis,vt dictũ eſt.Nec ſi iudex reuocat grauamen, à quo appellatur,extra eo.cum ceſſante,dicit tñ Inno. quod iudex reuocare non poteſt ſnĩam interlocutoriã poſt 10.dies ſine licentia illius,pro quo data eſt:poteſt autem ante 10.dies,niſi appellãs aliquas feciſſet expenſas, q̄a tunc non poteſt,niſi prius refectis expẽſis,quib. nõ reſtitutis, nõ vr̃ grauamen plene reuocatũ.Nec ſi appellãs pęniteat, nec ꝓſequens intra tp̃s ſtatutũ ab homine, vel a iure, de ſen.excom.c.licet,lib.6. Nec ẜm aliquos,ſi non ſunt petiti apoſtoli,extra eo.cordi. li. 6.ſed hæc petitio apoſtolorũ nõ eſt de ſubſtãtia appellationis: q̄a peti poſſunt intra 30.dies,a die latæ ſnĩæ extra eo.ab eo.li. 6. Sed ſi intra illos non petãtur,deſerta vr̃ appellatio.C.de appel.l.nonnulli. Nec ſi deficit in forma,vt quia non continet à quo, aduerſus quẽ,& a qua ſnĩa:vt in l.1.§. fi. ff. eo.Nec ſi nõ interponitur corã illo,a quo appellat̃.ff.de ap.l.cũ quidã,niſi qñ eius copia haberi nõ põt:q̄a interim ẽt tꝑa appellationis non currunt:& niſi eius violentia iuſte timeat̃:vt in d.l.cũ q̄dã.Quia tunc ꝓ appellãte reputat̃, dũmodo publicè ꝓteſtetur,vt in d.l.cũ quidã,& C.de his, q̄ ꝑꝑ metũ iudicis non appellant.l.2. Sed de hoc vide,qđ plene no.extra,de app.c.appellatio.Nõ valet ẽt ſi appellatur ad iudicẽ inferiorẽ,vel æqualẽ iuriſdictionẽ habẽtẽ: q̄a dẽt ad maius tribunal appellari.di.21.inferior,ẽt licet ſit maioris,ad quẽ appellatur, nõ tñ eſt iudex competens inter ipſos litigãtes,ſicut appellat̃ ad metropolitanũ ꝓuinciæ cui nõ ſubsũt litigãtes,nec iudex à quo ꝓuocat̃.11.q.2.c.j.& de of.or.c.paſtoralis.Nec ẽt ſi ñ fiat ex ordine gradati.ext. eo.dilec.omiſſis tamẽ medijs appellatur ad

princi-

principē.Nec,ſm aliquos,qñ ſnīa,a qua appellatur,eſt nulla: q̃a ex hoc non vr̄ iudicium deuolutum ad iudicē appellationis, ſed primus iudex pronunciat,ſi cognoſcit. C.quo.& qñ iud.l.ſi præſes,ſed verius eſt, quod valeat appellatio,& quod iudex appellationis pōt de nullitate cognoſcere: q̃a & ſi nō principaliter, tñ incidenter q̄ritur de nullitate:ꝙ tñ verum eſt,ſi in appellatione de nullitate:fit mētio, extra de ap. c.cordi.li.6.De qua quidē nullitate & poſt dies decem,& quādocunque pōt obijci,& cognoſci,habes extra,de offi.iudi.deleg.in c.paſtoralis.§.q̃a verò,& ſec. Oddone,tanto tp̄e pōt obijci de nullitate, quanto tp̄e durat actio,cuius nomine iudicatū eſt.Poteſt ēt obijci cōtra perſonā iudicis, ad quē appellatur,quod eſt excōicatus,īterdictus, vel ſuſpēſus,vel infamis, vel qđ eius iuriſdictio eſt finita:& alia, q̄ obijci poſſent cōtra iudicem cāæ principalis,de quibus dicit Spe.in tit.de iudicijs.Non valet ēt,ſi appelletur ab electione, vt nō fiat, extra, de elect. conſiderauimus, ſed vt non fiat niſi canonice bene valet,vt ibi. Sunt & alij caſus,quos not.Spe.in tit.de appe.§.item.

9 Septimo † q̃s pōt, vel nō pōt appellare?Et dico,qđ nō appellet is,cuius nō intereſt:ſed ille,cuius intereſt:alias p̱ aliū facta nō valet l.1.ff.de app.nō reci.& c. ex ore đ his,q̄ fi.a ma.par,ca.niſi qñ ꝓuocaret, ſeu appellaret ꝓ eo,q̃ ducit ad ſuppliciū:vt in l.nō tm̄,ff.de ap. & pōt appellare vtraque pars,qñ ſnīa p̄bet diuerſa capitula: vt in c. Raynaldus, extra, de teſt. ſicut aliqñ vna pars appellat a principali ſnīa,p̱ q̄ condemnat:alia verò appellat à ſnīa, q̃a expēſæ factæ ſibi nō reſarciunt:puta, q̃a pars condēnata habuit iuſtā cauſam litigandi, q̃a materia erat dubia valde.Nō appellat ēt religioſus a correctione ſuorū prælatorum, ſi fiat ſm ſtatuta regulæ,vel ordinis:aut ad effugiendā eccleſiaſticā diſciplinā.ca.ad noſtrā.c.reprehenſibilis,& c. cū ſpeciali, extra,de ap.niſi p̄latus excedat modū in corrigēdo:vt in c.de priore,eo.ti.& de of. deleg.ſuper quæſt.§.vos aūt,vide gl.fi.in d.c. ad noſtrā.Sed & ſi modus excedatur, fieri nō debet in ordine appellantis.i. ad aliquē ſuperiorem ordinis prælatū: qñ conſtitutiones approbatæ p̱ Papam hoc ꝓhibent: ſed extra ordinē. Non appellat ēt ſm aliquos,cōfeſſus in iure canonico: q̃a ipſa cōfeſſio in iure facit notoriū:& a notorio nō appellat,extra eo.c.cū ſit Romana. & hæc opinio vr̄ innui extra,de ap.c.Romana.li. 6.Sed cōtrariū pōt ex illo c.potius haberi, vnde iure canonico,& ciuili cōfitēs appellat,iuſtā cām inferēdo,puta,q̃a,errore,ve ꝑꝑ terrorē tormētorū,vel q̃a cōfeſſionem expoſitā declarare intēdit: vel aliq̃d aliud rōnabile:vt l.creditor.ff.de ap.Si āt appellat abſolute, ſine exp̄ſſione cāæ nō audit, vt dicit Arch.in c.Romana,e.ti.li.6.¶ Octauò,à quo,vbi & ad q̄ eſt appellādū? Et dico,qđ fieri dēt primò à iudice, q̃ pronunciauit,& ſecūdo,vbi ius reddi cōſueuit:cū rł̄ariter,q̄ ꝑtinēt ad cās agēdas, in eo loco fieri,& agitari debēt.ff.de inter.act.l.volui §.qđ ait,& corā iudice,q̃ ſnīam tulit,ſi eius ſit copia:nō p̱ vicos,vel hortos.ff.qñ ſit appel.l.1.§.dies,& ſi nō vult ille appellationē recipere punit l.iudicibus,& l.qm̄. C.e. Si aūt timet iuſte appellare corā eo,appellat corā aliqua honeſta p̱ſona,vt dictū eſt. Et tertiò fieri dēt ad ſuperiorē eius, q̃ iudicauit,& in ordinarijs hoc fit gradatim.ff.e. l.Imperatores.& C.eo.l. ad dictos, & 2.q. 6.anteriorū,excepto Papa, ad quē omnibus p̄termiſſis appellat,vt 2.q.6.ca.2.& alijs ſequenti. Si verò à delegato appellat, ad delegantē.C.eo.l.præcipimus.§. eorū. Si aūt a delegato delegati,ſeruetur forma poſita.C.q̃ pro ſua iuriſd.l.vnica,in fi.& in gl.ibidē.In delegatis verò diſtingue, q̃a ſi ipſi alijs cām cōmiſerūt,& tota iuriſdictio ē delegata:appellat ad primū delegātē,de of.del.ſu p̱ qōnū.Si verò nō tota, appellat ad delegantē ſm ff.quis,& à quo app.ſit.l. fi.Et ꝓpterea dat cautelā Raph.Ful.in l. eo caſu.C.de app.qđ Ep̄s,vel alius ordinarius deleget cām:q̃a ſi appellat à ſnīa deuoluitur ad ipſum,q̃ iterum deleget cām appellationis,q̄ delegari pōt,vt l. cū poſt ſnīam. C.de ap.no.gl.& Ang.in l.eos, in princ. C. eo.tit.& ſi iterū appellet,ad eum reuertatur:& conſequenter,cū non liceat appellare tertiò loco,non exibit de eius officio.

10 Nono † ad quē dēat appellari, cū deeſt iudex appellationis?Et dico,qđ dupliciter deeſt talis iudex.Primū ꝑꝑ defectū ſuperioris, vt q̃a princeps ille nō recognoſcit ſuperiorē in tp̱alib. & puto qđ a tali nō poſſit appellari,cū ſit loco principis,a quo nō appellatur:vnde vr̄ velle glo. diſt. 10. qm̄, quod à tali principe non appellatur ēt ad Papam,ſi tñ iniuſtitia eſſet notoria, peſſet dici, quod Papa tunc adiri poteſt, ar. ex

his

his q̃ notauit Inn.in c.cũ te.de sen.& re iu. & in c.licet ex suscepto de foro cõp. Secũdo potest intelligi, qñ non deest superior, sed deficit specialis iudex super appellatione, puta ciuitas eligit sibi potestatẽ, vel aliquis princeps in sua ciuitate, sed non prouidit sibi de iudice appellationis, & tunc dic, qđ appellabitur ad superiorem, qui potestatẽ elegit, & facit c.venientes, de iureiur.hæc Pan.super rubricã, de appellat.

11 Decimo † ad quẽ sit appellãdũ a rectore alicuius collegij? Et dico, quod Pan. vbi sup.recitato Bar.& Inn.latius sic dicit: Aut ipsum corpus est seculare, nõ ecclesiasticũ & ipse rector secularis: exẽplũ in lanificibus.sutoribus, & similibus: & tunc indubie appellatur ad maiorẽ officialem loci, puta Potestatẽ: quia regula est, vt semꝑ appelletur ad superiorẽ eius q iudicauit, vt in l. 1. C.vbi & apud quẽ. Aut ipsum corpus est ecclesiasticũ: puta, q̃a pro maiori parte sunt clerici, iuxta notata in l.fi.ff.de colle. & rector ecclesiastica ꝑsonã: & tũc appellari debet immediatus superior, puta eps: vt in c. Romana.eo.ti.li.6. Si aũt vniuersitas est secularis, puta q̃a plures in eis sunt laici, sed rector est clericus, sicut tenet̃ esse in forma statuti ꝑꝑ scholares clericos: distingui posset ita æquè, qđ quatenꝰ iudicat đ scholari clerico, cũ iudicet vt iudex ecclesiasticus, aliter in eũ non caderet iurisdictio: vt no.Inn.in c.cũ ab ecclarũ, de off.ord.appellari dẽt ad epm: quia regula est, vt ad superiorem sententiantis appellandum sit. Sed quatenus iudicat inter laicos, ad Potestatẽ appellandũ est, quia tũc licet ipse sit clericus non tñ iudicat vt iudex ecclesiasticus, sed laicus, tanquã rector collegij secularis, ideo non appellandum ab eo tanquã a clerico. Hæc ille, q ad hoc multa adducit ibi.

12 Vndecimo † quærit̃, quod si quis appellet simpliciter dicens, ego appello a tali vestro præcepto: nec dicat ad quẽ? Et dicit Spe.qđ valet: & intelligit̃ appellare ad proximum superiorẽ.ff.e.l.1. quia in dubijs nõ est recedẽdum a iure, qđ scilicet hoc disponit, vt gradatim appellet̃, & idem si nõ dicat, appello: sed subijcio me sub protectionem sedis apostolicæ, vel alicuius iudicis appellationis: quia habetur pro appellãte.

13 Dvodecimo † quæ sunt partes iudicis, a quo appellatur: siue quid agere debeat, si appellatio videtur, sibi frustratoria? & dicit, qđ aut sibi apparet euidenter legitima aut euidẽter frustratoria & illegitima, aut de hoc dubitat. Si primũ, deferẽdũ est: alias nõ deferẽs punitur pecuniariter ſm leges 30.pnndo auri.C.eo.l.qm̃, ſm canones vero deponitur ab officio.2.q.6.decreto, & c.de priore extra, de appel.& omnia attẽtata reuocat iudex appellationis in statũ pristinũ, extra de iureiu.c.venientes, q̃a nihil est innouandũ appellatione pẽdẽte. Si ſm, iudex nõ dẽt ei deferre extra eo. cũ appellationibus.li.6.vnde ea nõ obstãte exequetur: quia si deferret, nõ esset reuerẽtia, sed malitia & imprueẽtia: & sic teneretur ff.de euic.l.si ꝑ imprudẽtiã: & facere litẽ suam. Inst.de obl.ex quasi delic §.impij, q̃uis iudex appellationis possit tractare ꝙ actum est: vt notat.2.q.6.ad Romanã. Si tertiũ, dẽt deferre, extra eo.cũ speciali, põt tñ vti cautela verborũ, q̃ legitur & notatur eo.ti.cũ cessante.s.dicẽdo, admitto si & inquantum de iure debeo, & cũ petuntur apostoli, põt iudex sumere dilationẽ ad cogitãdũ quos apostolos velit dare: & si defert appellationi, sec.Anch.dicat, appellationi defero, & apostolos reuerẽtiales cõcedo, si verò nõ defert, dicat, appellationi nõ defero, & apostolos refutatorios concedo. Quãdo verò appellatur in absentia iudicis ex metu: appellatur coram aliqua honesta persona, & ab ea dantur apostoli testimoniales.

14 Decimotertio † quæritur q̃ sint partes iudicis appellationis in faciẽdis inhabitionibus iudici a quo appellatũ est, ne procedat? Et dico, ꝙ circa hoc dicit Spe. valde plene in ti.de app.§.de offi.& breuius Archi.3.pat.ti.9.c.14.circa fin.de q̃bus breuissime dr̃ sic: Cõparente coram eo appellatore, nec eũ dẽt andire, nec ad citationem, vel inhibitionẽ ꝓcedere, nisi facta fide de sua appellatione, q̃a non põt dici deuolutũ ad eũ causæ negotiũ: vt in c.Romana, de app.li.6. Illa verò exhibita corã eo, si apparet interposita ante sñiam.& nõ est ibi cã inferta, facit idẽ, imò illã omnino reijciat: aut in d.c.Romana, & idẽ est, si sit interposita a sñia diffinitiua, in casibus a iure expꝑsse prohibitis: q̃ sunt ff.de app.rec.l.n. quia reijcienda est.ff.vbi sup.per totũ. Si vero de prædictis non apparet, & est dubiũ: debet partes citare: quia de vnoquoque negotio ꝑsentibus &c.ff.de re iud.i.de vno quoque & appellatio nõ comparẽte potest inhibere: imò & pronũciare in causa ſm Azo.altera parte absente. Sed partibus præseutia

liter

liter cõstitutis, si sic opponat, ꝙ cãæ nego tiũ non sit ad eũ deuolutũ, quia .s. appella tio non valuit: non dẽt inhibere, nisi prius constiterit cãm ad se delatã, de resc. dile ctus & in d.c. Romana. Qñ autẽ appellatũ est ante sniam, & objicit, ꝙ non est remis sa ex cã ꝓbabili: tunc si appareat patẽter ꝓbabilis, puta in iure expressa, põt inhibe re antequã cognoscat vtrũ sit vera: vt ex tra, de app. c. non solũ li. 6. & inhibitione fa cta nil est innouandũ, extra, vt lit. pe. nihil Inn. & ideo reuocandũ est si innouet. Si ve rò dubitat an cã sit probabilis, nõ dẽt inhi bere, donec incipiat cognoscere: vt in d.c. Romana, quæ cognitio in hoc vr̃ consiste re, vt sufficiat suꝑ hoc litem contestari: & ex tunc inhibeat: quia tunc iudiciũ cogni tionis initium sumit q̃ quidem litis conte statio in cã appellationis fit ẽt vna parte absente, hæc Arch. qui etiam ibi multa alia ponit circa reuocationem innouati.

15 DECIMOQVARTO † vtrũ valeat statutũ vel ordinatio alicuius municipij, qđ appel lari nõ possit, nisi ad iudicẽ illius loci? Et vr̃ ꝙ sic: q̃a statutũ est q̃dã cõsensus & pactũ ciuiũ illius loci vbi fit, cõstat aũt, ꝙ potest q̃s remittere ꝑ pactum ius appellãdi, C. de tẽp. ap. l. fi. ergo & ꝑ statutũ: maxima cũ ꝑ statutũ tollitur ius cõe in illo municipio. ff. com. præd. l. vẽditor. Sed tñ in cõtrerium est veritas: q̃a iurisdictio collata in iudices appellõnũ ꝑ legẽ aut principẽ, ꝓ subditos tolli aut minui ñ põt. dist. 21. inferior imo ẽt ponit necessitas obsequẽdi. extra, de cõ stit. ca. eccles. q̃a iã ex hoc videret enerua ri iurisdictio imperij & ecclæ Romanæ: & vires principalis negotij exhauriri. C. de prec. Impera. offe. l. 3. circa qđ nulla cõsue tudo valere põt, extra, de consue. c. j. Itẽ pa ctũ litigatorũ facere nõ põt, ꝙ appellatio ni gñaliter renuncietur extra, de ap. c. 2. er go nec statutũ. Itẽ tale statutũ esset diminu tiuũ iurisdõnis & libertatis ecclæ, & im perij: ideoq. ipso iure nullũ. Et hęc est veri tas: q̃a in omnibus semꝑ intelligit ius supe rioris exceptũ de iureiu. veniẽtes. Possent tñ municipes non condendo legem renun ciare appellationi: no. Inn. in d.c. veniẽtes.

16 DECIMOQVINTO † q̃ritur, q̃d cum ali quis, timens sibi inferri iniuriam ab aliquo iudice p̃cipit ei ex parte principis, ne sibi iniuriã faciat, & arripit iter ad Pricipẽ? Et dico, ꝙ hoc p̃ceptũ cũ arreptione itineris hẽt vim cuiusdã extraiudicialis appellatio nis q̃a ꝑ hoc vr̃ positus sub Pricipis ꝓte ctione facit qđ no. Bar. in l. de pupillo. ff. de noui ope. nũc. & Inn. & Io. And. i c. vt debi tus, de appel. facit ẽt c. dilecti el j. & c. ad au dientiã. e. ti. vbi patet, qđ arreptio itineris ad superiorẽ cõstituit sub eius ꝓtectione: & tali inferens iniuriã punitur, dum ius cõ temnit, & eum sub cuius protectione se posuit: vt no. Pan. in c. in causis, de elec.

17 DECIMOSEXTO † vtrum ꝓrogari pos sit terminus appellãti cõstitutus? Et dico, quod terminus prosequẽdæ appellationis est triplex. Primus status ad iter capiendũ de sen & re. iudi. cũ cã. Secundus ad se præ sentãdũ iudici: vt in c. cũ sit Romana, & in duo sunt ab homine. Tertius statuit a lege annus vel bieniũ. Primus ergo & secundus p̃figi, & limitari põt tã a iudice, q̃ a parte. extra eo. Romana, & c. oblatæ, & tenet ap pellans ꝓsequi cãm suã intra terminũ sibi p̃fixũ, vt ibi dr̃ qđ si no. faciat, ꝓceditur, & sit vt no. c. sæpe. in gl. de ap. Si verò nec a iu dice, nec a parte assignatus ẽ terminus: tũc licet appellato ẽt ante finẽ anni, vel biẽnij impetrare iudicẽ, & cãm appellationis co rã eo prosequi tenebitur appellans: vt in d.c. oblatę, nisi appellans impetratũ iudicẽ vt suspectum recuset, & nisi præmature fuerit ab appellato iudex impetratus.

18 DECIMOSEPTIMO † vtrũ possit agi cõ tra iudicẽ ad interesse p̃textu iniquæ snīæ? Et dicit Pan. in rub. de ap. ꝙ sic, siue nõ fue rit appellatũ excõicando lites, siue succũ bens bis appellauit, & nunc nõ licet tertio appellare. Nec obstabit exceptio rei iudi catæ: q̃a ad aliũ, & cõtra aliũ nunc agit, de quo vide bonã gl. & qđ ibi no. in c. pastora lis. § q̃a verò, de offi. deleg. ibi idẽ Inno. & doc. in c. sæpe de appe. & Io. post Inn. in c. sacro. de sen. exc. Idẽ Bar. in l. j. ff. e. in versi. vlt. Arbitrator aũt tenetur solum de dolo & lata culpa. l. 2. ff. de proxenetis. & in l. fi. ff. si mens. fal. mo. di. & Bar. ibi, & idẽ dicen dum in assumentibus officia similia.

DE APOSTASIA, ET FVGA monachorum.

1 *Apostasia, quæ a Dei militia defectio est, tribus modis contingere potest Vnde & Apostasia spe cies triplex constituta est.*

2 *Apostata species prima, & haretici, & intesta biles habentur: ac proinde excommunicati quo rum bona confiscantur: nec post peractam pœni tentiam ad pristinum admittuntur, vt qui infa mes habeantur.*

3 *Secunda*

3 Secunda Apostasia species in quo consistat. & in quo tertia.

4 Apostata a fide, aut vere, aut apparenter quis dicitur. Et id quot modis esse possit. Et ibidem Apostatam omnem hereticum esse, non contra.

5 Apostata a clericatu quis censendus sit, & cuinã clericorũ generi conueniat huiusmodi Apostasia.

6 Clericus in sacris deferens vestes virgatas, aut partitas, quibus & quot concurrentibus Apostata efficiatur.

7 Clerici Apostatantes qualiter peccent, & ad quid coercendi sint. Et quomodo cum his, qui in sacris sint, si vxorem duxerint, dispensandum. Et quid si in minoribus.

8 Tonsuram primam si quis semel assumpserit, nũ eam deserere libere, ac impune possit.

9 Apostata ab religione, quis dici possit. Et quis sit. Et quis eiectus.

10 Eiecti ac fugitiui, si redeãtur nũ admittẽdi sint. Et quid, vbi regula ac vita, & Canon, ordinis receptionem non admittit. Et an huiusmodi fugitiuos, teneatur Abbas, & id quando, requirere. Et ter egressum regula Bernardi non admittit. Et quid tum.

11 Apostatantium pœna, quanam sit. Et id per singula Apostasia genera prosequitur.

12 Monachus apostata fugitiuus, aut eiectus, cuinã interim acquirat. Et fugitiuum monachum cum bonum interim quasitis, num possit Abbas diuendere. Et quid si huiusmodi fugitiuus, diu in quasi possessione libertatis perstiterit.

13 Coniecto & traducto in monasteriũ aliud, quisnã impensas ministret. Et quid si mona. ad noua regulam reformatio optione monachis antiquis data, vt ibidẽ posint libere permanere, si alibi eligant manere, ac viuere, quorum impensis aleiur.

1 APOSTASIA † ſm etymologiam vocabuli dr̃ quasi retrostatio, vel retromissio, ab apo, qđ est re: & sto, qđ est stare, vel stolos, quod est missio. Sed quãtũ ad vsum loquentiũ, importat quandam retrocessionem: quia scilicet qui non progredit̃, retro stat nisi regrediatur primò vel quandam retromissionem pro quanto progredientẽ in uia Dei diabolus suggerendo retromittit. Quantum autem ad propositum pertinet, sicut dicit S.Th.2.2.q.12. apostasia importat retrocessionem a Deo. quæ tribus, modis, fit ſm tres modos cõiũctionis ad illum, scilicet per fidem, obedientiã, & religionẽ. Vnde sec. Ray. Gof. Host. & Alex. & mentẽ S.Th. sic diffinit̃. Apostasia est temerarius à statu fidei obediẽtię, vel religionis recessus & sic triplicem collige apostasiam: vt etiã

no.gl.in c.1.de apo. prima est peafidiæ, quæ scilicet quis recedit a fide, & intellige ſm Archidiaconum, quando simpliciter & ex toto recedit. In qua apostasia fuit Iulianus apostata, vt in c.Iulianus 9.q.3. & quicunque recedit a fide 2.q.7.non potest.

2 ET † isti, sec. Host. in d.c. sunt vere hæretici: & in ipsis locũ habẽt oĩa iura loquẽtia de hæreticis: & consequẽter sunt excõicati ipso facto, extra. de hære. ex cõimus. el j. & 2. & ita tenet Inn. in d.c.1. nec possunt etiã condere testm̃: & eorum bona confiscãtur: nec peracta pœnitentia redeũt in pristinũ statũ C.eo.l.2. & 3. & hodie ista confiscatio fit ipso iure, extra. de hæret. cum sec. lib. 6. & recipi debent, sicut hæretici: de quibus inf. Hæreticus. Item sunt infames, & repellũtur à dignitatibus, & alijs multis: de iureiu. querelam, 6.q.1. infames, & cõcor. Ray.

3 SECVNDA † inobedientiæ, quæ scilicet importat voluntatem à mandatis Dei resistentem: & in omni peccato mortali inuenitur, vt dicit S.Th. Sed tñ ista inobediẽtia aliqñ venit ex ĩfidelitate: vt puta ex hoc ꝙ creditur Papam authoritatẽ non hr̃e condẽdi canones, & talis vt hæreticus puniri debet. 19.dist. uulli fas vbi dicit Hug. ꝙ est excõicatus & hæreticus, & schismaticus ca. licet. de elec. excõicamus de hær. & Pan. in clé. j. de æta. & quali. dicit, ꝙ est infamis & no.gl. 6.q.1. infames, & in c. generali. de ele. li. 6. & ibi Gem. Aliqñ autem venit ex contemptu formali. s. quo quis contemnit obedire præcepto Dei, siue canonum, siue prælatorum & talis efficitur infamis, & repellitur a testimonio, & est excommunicandus. 3. qu. 4. si quis a suo. 11.q.3. si autem nobis. Et si perstiterit in contumacia, crescere debet & pœna extra, vt lite non contestata quoniã frequenter, & si redierit, nõ prius excõicatus recipitur ad pœnitentiam: excõicatus autem prius recipitur cum satisfactione, quá facere tenentur excõicati iniuriam passis, sec. Sum. Donfes. Aliquando autem venit ex ignorantia, vel fragilitate, siue appetitu alicuius delectabilis: & tunc minus punitur. Et de his vide infra. Obedientia & inf. Cõtemptus. Tertia est irreligiositatis, siue irregularitatis. & hæc est duplex: vna scilicet, qua quis a statu clericatus. alia quæ a statu assumptæ religionis recedit 47. dist. quantumlibet. 16.q.1. legib. Et de ista tertia hic principaliter intenditur.

4 PRIMO † verò, quæritur, quis dicatur

apoſtata a fide?Et dico,ꝙ is qui receſſit a fide penitus,ſec.Archidiaconum,& ſponte, vt vr̃ velle Ray.& hoc vere quo ad Deũ,aut apparenter quo ad eccleſiã,quæ nõ iudicat de occultis,ex his infero primo,ꝙ recedẽs a fide in parte puta q̃a decredit reſurrectionem licet credat incarnationẽ, non eſt apoſtata,ſed hæreticus,quod eſt in plus: q̃a oĩs apoſtata eſt hæreticus,& nõ ecõtra. Secundo,ꝙ faciens id quod faciunt recedẽtes penitus a fide,vt adorãs idola,vel ſepulchrum Machometi,nõ eſt apoſtata,ſi hoc nõ facit ſpõte ſed ductus timore,nec hæreticus, vt tenet Ray.nec ẽt eſt excõicatus: ſed tñ peccat mortalr̃,vt idẽ dicit.Tertiò,ꝙ nec q̃ vtitur habitu infideliũ nõ ſponte,id eſt,re ipſa delectatus:ſed timore,vel alia iuſta cã,imò ſine peccato in caſu fieri põt,vt dicit Veru. ſicut beatus Sebaſtianus ſub chlamide militari Chriſtiani militiã gerebat abſconditã: niſi inquit Veruec.eſſet inſtitutum aliquod determinatum ſignum, ad cognoſcendum profeſſores alicuius idolatriæ quia eo caſu nõ liceret. Sed tñ ñ intelligas,qđ eo ipſo ꝙ nõ liceret,iudicaretur apoſtata,niſi appareret ꝙ talia ſponte deferat.Quarto, ꝙ qui haberet ſanã fidem catholicã in animo, & nec tñ extrinſecus oſtenderet ſe ab illa ſpõte recedere:puta adeundo partes Sarracenicas ex deſperatione vel libidine ductus: & ibi ſeruando ritus eorũ, quantum ad eccleſiam,eſſet verè apoſtata:quia eccleſia de occultis non ſe intromittit:vt inf.Excõicatio.6.§.2.vnde frequenter, aliqui tales fatẽtur ſe nunquam fidem catholicam perdidiſſe:& tamen vt apoſtatæ recipiuntur.

5 SECVNDO † quæritur, quis dicatur apoſtata a clericatu,vt de inobedientia tanquã de manifeſta taceatur?Et dico quod apoſtaſia non cõuenit clerico in minoribus, quia impune põt ſeculariter viuere,& renũciare in totũ ordini clericali:& ſi nõ verbo,ſaltem facto exercendo actum omnino cõtrarium:vt docet Pan.in c.tuæ.de apo.fallit tũ ſec.Inn.vt recitat ibi Pan.ſi hẽt beneficium quia eſt apoſtata,ſi dimittat habitũ & tonſurã:& cogi põt habitum reaſſumere.ſecus ſi habitum ſolum,ſec.Inn.licet alij dicãt cõtrarium.& facit ꝑ Inn.cle.qm̃,de vi. & ho. cler.vbi non punitur clericus in minoribus portans veſtes inhoneſtas:niſi ẽt portet tõſuram:quã ſi portat,punitur deferẽs veſtes laicales,ſecus ſi per omnia incedit vt laic⁹. Si autẽ clericus ſit in ſacris,eſt apoſtata,dimittendo ſolum habitum,ſec.Pan. quod intellige, qñ dimittit nõ aſſumpturus ſtatim ſed cõuerſaturus laicaliter: imò ſi ducat vxorẽ,licet retineat inſignia clericalia ĩ fraudẽ extra,de cler.coniu.ex parte, & generaliter quicunq; talis ad negotia ſecularia ſe cõuertit extra de vi.& hon.cle.ex literis.& de ſen.excõ.in audientia, & c.perpẽdimus.

6 IGITVR † colligi põt,ꝙ clericus apoſtata,eſt clericus in ſacris deferens habitũ vti laicaliter viuat,aut laicaliter viuẽs,vel cõſtitutus in minoribus,cũ bñficio, ñ deferẽs inſignia clericatus,aĩo viuẽdi laicaliter.Vñ clericus ĩ ſacris portans veſtes virgatas vel partitas ñ ẽ apoſtata,niſi cõcurrẽtib.duob. Primò,ꝙ ita ſint alteratæ vt nõ cenſeantur habitus clericalis,& ſecũdò niſi taliter d̾ferat eas,vt appareat eũ renũciaſſe clericatui & velle viuere laicaliter, eſt tñ hoc ei & religioſo illicitũ,ſec.Inn.in clem.qm̃.de vi.& ho.cle.imò peccat mortaliter, vt patet per no.in cle.niſi,qñ cã paupertatis portaret veſtes diuerſi coloris:q̃a ſec.Zen.& Imo.tunc non cadit in pęnã d. cle. ſimiliter.ſec. Zen. nec is in cã cadit,quæ talem veſtem continue nũ portat,nec cã vſus ꝓprij,ſed ob feſtũ doctorale,vel vxorale, ſil̃e, vel ob honorẽ alicuius magnatis,d̾ cuius vrbe eſt,q̃a dicta cle.loquit̃ de vſu, qui cõtinuationem no.dicit ẽt Veruec. ꝙ cler. coniugatus vtẽs tali veſte,perdit priuilegium clericale, q̃a eſt veſtis laicalis,& alleg. de cleri.con. c. 1. lib.6.Et de hoc etiam inf.Excõicatio.6.

7 TERTIO † vtrum & qualr̃ peccent clerici apoſtatãtes?Et dico ꝙ ſi sũt ĩ ſacris,peccãt mortaliter:& coercendi ſunt ad reaſſumendum habitum & tonſuram:vt in d, ca. tuæ.de apo.Qũo ãt diſpenſetur cũ eis, ſi acceperint vxorẽ de facto, inf. Bigamia. §. 7. exiſtentes aũt in minoribus,ſm̃ Alex. peccant apoſtatando prima vice: q̃a faciũt cõtra illud quod dixerunt: Dñs pars hæreditatis meæ &c. non autem peccant poſtea, & ſm̃ aliquos peccãt mortaliter. vnde Ric. in 4.diſt.24.tenet quod habens primam tõſuram,non poteſt eam deſerere ſine peccato mortali, quod tñ limitat bene Naaſon, verum quando ex ſola libidine laicandi deſerit:ſecus ſi ex cauſa rationabili,ego verò dico,ꝙ quantum eſt ex parte deſertionis, nullo modo mortaliter aut venialiter,peccat,ſed ſolum ex intentione deferendi:quia nec voto nec iur̃o, nec præcepto aſtrictus eſt ordini clericali, ſed liber eſt ad laican-

dum

dũ,licet peccet laicando sine bona intẽtione vel cã.& hæc haberi possunt ex ca.fi.de vi.& ho.cl.& ex si.Ioannes.de cle.cõiu.vnde seq.Pan.potest clericatui renunciare facto:imo & verbo pari ratione,licet Pa.hoc neget,sine sufficienti ꝓbatione:quia c.fi diligenti.de fo.cõp.qđ adducit, põt intelligi de clerico astricto,id est,existente in sacris & irrationabile est,quo liceat mihi đ facto renunciare clericatui,& laicaliter viuere: & non liceat mihi dicere,ꝙ sic facere volo.

8 Pro † hoc scito quod de hoc antiquitus fuerunt opiniones, vt no.in Sum.Conf.lib. 1.ti.2.q.7.Et licet per antiqua iura videat, ꝙ habens primã tonsurã, eã deserere non possit,hodie tñ hoc põt,tam de consuetudine quã de iure,vt dicit Sum.Pis.& concordat Alb.& habetur c.vno de cle.cõ.li.6.vbi patet,ꝙ tali contrahere licet,& consequenter se ad secularia conuertere.Si tamẽ talis habeat beneficiũ, & illud retinet, peccat mortaliter:& est apostata vere.de coh. cle. & mu.c.Io.& dist.30.c fi.

9 Qvarto † q̃ritur,quis dicatur apostata a religione?Et dico, ꝙ nouitio cõstituto in probatione apostasia non conuenit, qa exire põt sine peccato,nisi peccet ex intentione vel causa exeundi:vt inf.relig.5.§.8.In professo autem apostasia & fuga videntur æquipollere,sec.Ray.dicentẽ qđ nõ dẽt iudicari apostata seu fugitiuus,ẽt si ad longinquũ diu euagetur,nisi postquã sic viuit, ꝙ animũ redeundi se deposuisse ostendit.ff.de re mil.l.desertorem hæc ille, qui vr̃ vti lyseu expositiue pro id est,proprie tñ sec.Io. An.fugitiuus est q ꝓ se exiuit, & stetit extra monasteriũ se celãs abbati,ꝙ sufficit:licet postea ductus penitẽtia redeat ad abbatem ff. de ed. edi.l.si qs sit fugitiuus. Igitur collige,ꝙ apostata à religione est religios⁹ ꝓfessus,sine licẽtia exiẽs à monasterio, cũ intẽtione nõ reintrandi illud vel aliud, sed viuẽdi irreligiose,puta clericaliter,aut laicaliter,vel inobediẽter:vñ si egrediatur qdẽ,sed intrat monasteriũ laxius,nõ ẽ ꝓprie apostata sec.gl.in c.fi.de apo.& in c. ex parte.imo s̃m aliquos,nec fugitiuus, qđ intelligo si licite intrat,idest, cũ aliqua licẽtia vel si itrat monasteriũ eiusdẽ religionis,licet ñ eiusdẽ rigoris, quorũ vtrũq; subsit eidẽ simpliciter:alioquin capi posset a priori ꝑlato vt fugitiuus subditus.Si verò exeat & tñ retineat habitũ & tonsurã,sed non ingrediat aliud monasteriũ,nec subijcit se alterius obediẽtiæ,est apostata ꝓprie.s̃m Inn.in c fi. de renũciatione & in c.intelleximus.de æt: & qual.qa oportet,ꝙ ingrediatur monasteriũ,si vitare vult apostasiam, & de hoc no. c.ex parte.de temp.ord.& in c.Ioã. de reg. Et sic patet ꝙ oĩs apostata est fugitiuus,nõ econtra.Eiectus autem dr̃,quia suo superiore forte sua culpa exigente fuit eiectus.

10 Qvinto,† vtrum eiecti & fugitiui reuerti volentes admittendi sint?Et dicit do. Ant.de But.ꝙ sic imo ad hoc ꝑlati cõpellũtur.extra,de reg.ne religiosi,& hoc nisi regula cõtradicat.qa cõtradicẽtes nõ sũt habẽdi in derelicto,sed sunt alimẽtãdi in locis cõpetentibus,si id sine scandalo graui fieri possit:alioquin in alijs domibus eiusdẽ ordinis id fiat: vt sibi dicit ẽt Arch. ꝙ regula vt authentica põt allegari,& disponere, vt nõ recipiant vagabundi: & ꝙ monasteria, ẽt si ordo repugnet,arctari possunt ad præstandũ alimenta fugitiuis & eiectis,vbi velint ad cor reuerti.¶Sexto quæritur,vtrum monachi apostatæ siue fugitiui sint à suo abbate req̃rendi?Et dico,ꝙ abbas & q̃libet cõuẽtualis ꝑlatus,requirere dẽt monachos fugitiuos:& ad claustrũ reducere salua ordinis disciplina,extra de reg.ne religiosi.alioquin si redire volentẽ recipere noluerit imò s̃m Arch.si eũ reuocare neglexerit, & ipse manẽs in seculo acq̃sierit aliqua,& postea moriat extra monasteriũ nõ receptus nihil de bonis eius petere põt abbas:qa impie monacho suo alimẽta negauit:extra,de tangui.expo.c.vno.ibi de hoc in gl. & ꝑtinebit ad s̃m monasteriũ,si ingrediat illud, alias ad ep̃m,s̃m Arch.Et hoc verũ est, si cõuentus totus aut pars maior delinquit:alias delictum personæ in dãnũ eccl̃æ redundare non dẽt,per regulã,delictũ,de re.iu. lib. 6.idẽ aũt vr̃ de monacho eiecto, de quo simul cũ fugitiuo loquitur.d.ca.ne religiosi. Sed tñ ista requisitio ibi mandatur & ꝑcipitur fieri annuatim in t̃pe capituli. Qñ tñ aliquis talis esset scãdalosus & periculosus alijs,& apte nõ posset capi,corrigi,& detneri:forte ꝑlatus vel conuentus non tenet reducere talem,s̃m Arch.ne alijs noceat,si non speratur posse emendari: quia vtilitas cõis præponitur priuatæ:quæ etiã non sequeretur incorrigibili 24.quæst.2. resecandæ.Si autem speratur correctio vel impeditio malorum eius,si coerceatur vel teneatur prælatus vel conuentus eum corrigere & cogere ad redeundum: extra de apo. a

 nobis,

nobis,& ſi nolunt,debent incarcerari:vt ibi.¶Septimò quæritur de quibuſdã terminis contentis in duob.§.prioribus.Et dico, ꝙ exẽplũ qñ ꝑdicti recipi nequeunt ſaluã ordinis diſciplina,ponit̃ in regula B. Bñdicti, q̃ hẽt, ꝙ ter egreſſus monaſterium, ad monaſterium recipi non dẽt,vt in c.2.eiuſdem regulæ:loca aũt cõpetentia,in q̃b. ponũtur qñ regula prohibet receptionẽ, ſec. An.de Bu.ſunt loca ſeruiẽtiũ,cum quib. ponenẽ nõ cum monachis:vel,ſec.Hoſt. ponẽtur in ergaſtulis, de quibus exire non poſſint.Graue autẽ ſcandalũ dt̃, qñ alij dicunt ſe potius exituros q̃ moraturos cum illo, quia cum eo durare non poſſent:ſicut & Hoſt.dicit ſe aliquando vidiſſe de facto, & ſimiliter Arch. in quàdam moniali. In hoc tamen puta ſtandum arbitrio bonorum.

11 Octavo † quærit̃, quæ ſit ãpoſtatantiũ pęna?Et dico,qđ apoſtatæ à fide q̃ cito denunciantur excõicati per ſñiam ipſo facto, eorum ſubditi abſoluti ſunt a dñio, & iuro fidelitatis,quo eis tenebant̃.Iul. tñ tolerauit eccl̃a:quia nõ habebat compeſcendi poteſtatem de facto,ideoq; fideles obediebãt ei in his,quæ non erant contra fidem,vt dicit Ambr.11.q.3.Iulianus,& hoc ad vitãdũ ſcãdalũ maius perſecutionis.Apoſtata inobedientiæ,ſec.Inn.in c.1.eo.tit.eſt, qui non obedit prælato vel canonibus, repellit̃ ab accuſatione & teſtimonio,& excõicat̃.& đponitur,& iudici ſeculari aliqñ tradit̃, 3.q.4.ſi quis à ſuo.11.q.3.ſi autem vobis, quod intelligo qñ non obedit ex cõtemptu:alias quilibet clericus peccãs mortaliter,veniret deponendus.Apoſtata vero a clericatu,ſi ẽ in ſacris,interim ab accuſatione & teſtimonio tanquã infamis repellit̃.2.qu.7.alieni.3.q.4.beatus.Item interim ſi admonitus ſe nõ correxerit,eſt deponẽdus.21.q.4.fine, & c. præcipimus.Item interim caret priuilegio clericali:ita quod verberãs illum, non incidit in canonem,quod tñ intellige,ſi poſt trinam monitionẽ epi ſe nõ correxerit: vt de ſen.excõ.in audiẽtia,vel ſi ſeditionib. & enormitatibus ſe immiſceat,extra,eo.c.1.de ſent,excõ.c.cum non ab homine.Item interim ad dignitatem vel ordinem promoueri non poteſt.16.q.1.legi.50.diſt.c.vlt.Si vero ſit in minoribus,perdit priuilegiũ clericale,ſi tranſit ad actum omnino cõtrarium ordini:puta q̃a factus eſt bigamus aut exercet ſæua,puta quia recipit miniſteriũ occidendi,mutilãdi,aut aduocandi in cauſis criminalibus diſt.84.quiſquis.& Inn. in c.1.de apo.quod tamẽ intellige,ſi talia facit actu, & ẽ in officio,puta iudicis aut executoris, vel hmõi,ſec.gl.& Ray.& ratio poteſt eſſe: quia clericus ſęua exercens delinquat:tñ ex hoc r̃tariter non ſubijcitur curiæ ſecul̃ari, extra,de cler.cõ.c.vno.lib.6.Similiter illud perdit,ſi nullo modo vult viuere clericaliter,quod põt patere per tria.Primo,ſi contrahit,conuenit,conuenitur,talliatur,ſuſtinet alia onera, & vt laicus vadit in exercitũ.Scđo,ſi tertio admonitus nolit ad clericatum redire.Tertio,ſi conuentus corã eccleſiaſtico iudice excipit de foro ſeculari, vel al̃r in iure cõfitetur,ꝙ non vult viuere clericaliter.Si tñ cõtraxerit cũ vnica & virgine nõ perdit oĩno priuilegium clericale, vt inf.Clericus ſecũdo.Apoſtata vero à religione,ſi habitũ dimiſerit,eſt excõicatus: extra ne cle.vel mon.vt periculoſa,& ſi redierit, recipit̃ in monaſterio ſ̃m ꝙ cõtinet̃ ĩ regula.ſ.ſi illud viuat regulariter,alioquin in diſtrictiori,ponetur monaſterio,cũ vſufructu rerũ quas obtulerat monaſterio primo,q̃ res cuius ſint poſtea,vide §.ſeq,& ſi ĩ apoſtaſia recipit ordinem ſacrũ,non habet eius executionem,ſec.Pxn.in ca.fin.de apo. quantumcunque pęniteat:& ſolus Papa cũ eo diſpenſat,vel ẽps,ſi minorẽ tm̃ ſuſcepiſſet.Quod intellige primo ſi nõ ſit exẽptus: quia ſuper exemptum nullam habet ẽps authoritatem niſi forte in foro cõſcientiæ ab ſolutio in defectu præla ti:& ſecundo ſi nõ depoſuerat habitum:quia ñ dimiſſo habitu ordines ſuſcepiſſet cum eſſet excõicatus.c. vt periculoſa,ne cle.vel mon.li.6.ſolus Papa diſpẽſabit,vel melius dic,ꝙ hẽbit locum quod dicitur,in c. cum illorum de ſen. excom.de quo vide ſup.Abb.§.2. particula 4.

12 Nono † q̃ritur, cui acquirit monachus apoſtata ſeu fugitiuus vel eiectus? & dico, ꝙ quãtũ colligit̃ ex no.ꝑ Inn.in c.cũ olim. de priui.& Ho.in ti.de inſ.expo.& alios.ſic diſtinguendũ eſt.Nã ſi maior pars monaſterij neglexit eũ reducere,aut recipere noluit erũt alterius monaſterij, ſi illud ĩgrediat̃, vel ep.Qđ intelligo,ſi nõ ſit exẽptus, alias erũt primi p̃lati ſuæ religionis. Si verò ſolus abbas vel minor pars monaſterij fuit in culpa,acq̃ret monaſterio ſuo,ſicut & ſeruus dño.ff.de acq.poſ.l.j.§.ꝑ ſeruũ.& multo magis ſi monaſteriũ illũ reperijt,ſđ aliquo ĩpedimẽto obtinere nõ potuit, acq̃rit ſuo monaſterio.in auth.de ſanc.epiſ.§.ſi mõ actus.

Præ-

Prælatus enim poteſt monachum fugitiuũ: vẽdere, cum oĩbus bonis ꝑ eum q̃ſitis vt in c.abbates.17.q.2.fallit tñ, ẜm aliquos ſi fuit in poſſeſſione libertatis diu, id eſt, decẽnio. ff.a q̱bus mali.non fiunt, ſed & ſi.quia, vt dicunt tunc acquirit ſibi alleg.ff. de acq. poſ. l.per eum.§.fi.ſed dicit Arch.qđ ius non eſt in tꝑe, nec hoc hr̃et locũ in monacho, cum nullo tꝑe excuſetur: extra de te.quia & hoc omnino verum eſt, ſi de monachatu cõſtet & in hoc eſt vis an conſtet vel non: & ex quo cõſtat, oĩa reuocat monaſteriũ.18.q.2. abbates. Et debẽt talia de plano & ſine libello expediri: quia ſeruus Dei &c.ſte accu. olim.2.q.1.ſi quis hæc Arch. qui vr̃ allegare Inn. Si ãt forte ad alind monaſteriũ tranſlatus eſt ꝑꝑ peccatnm ſuum, puta ad faciẽdam pęnitentiã, & hmõi.27.q.1.ſi qua monacharũ, an ſic bona illa, q̃ primo attulerat monaſterio erunt monaſterij ſecundi, quo ad vſumfructum, 16.q.6.de lapſis, & poſt eius mortẽ redibunt ad primũ, ẜm cõiorem opinionẽ, q̱ tuetur Ray. Hoſt. & Sum. Conſe. ſi verò monachus tranſit ad ẜm monaſterium licite: puta q̱a arctius, vel quia ꝓmouetur in p̃latum, ſicut tenent aliqui in c. qđ a te, de cle.coniug. ꝙ quicquid acquiret poſtea, erit ſecundi, ſed alia primi & text. pro hoc 18 q.1.in c. vnico. Alij verò dicunt, ꝙ omnia ſibi vndecunq; prouenta erunt ſecũdi vel dignitatis: quia videntur accedere ad perſonam, licet expreſſe fuerint collata tẽpore ingreſſus, & illud c. vnicum loquitur de acquiſitis ex induſtria monachi: quia erunt penes primum monaſterium, in quo illa acquiſiuit, non de patrimonialibus datis primo monaſterio. Et hoc vltimum ſentit do.Car.in d.c.quod a te, & Pan. poſt Hoſt. & Io.And.vide iuf.relig.4.§.vlt.

13 Decimo † q̃ritur quis miniſtrãbit expẽſas, ei qui detruditur in aliud monaſteriũ: an abbas primi, an abbas ſecundi monaſterij? Et gl.in d.c.de lapſis.16.q.6.vr̃ tenere ꝙ abbas primi, ẽt ſi nõ habuit aliquid, prouidebit monacho ſuo tꝑe pœnitentiæ, alias quare ẜm monaſteriũ grauaretur? Et hoc placet Inn. Hoſt. verò dicit, ꝙ ſi incluſus a principio habuit bona prouidebitur de illis, ſi aũt nõ habuit, vel habita nõ ſuſſiciũt, & vtrunq; monaſteriũ ſufficit ad miniſtrãdum expẽſas vtrunq; miniſtrabit, q̱a ſuus monachus eſt, vel ſaltẽ fuit, & ſi ẜm de ſola incluſione grauat̃, prouideat primũ in memoriã priſtinæ fraternitatis, ar.C. de quæſ. l.ſeruos.ff.de pac.do.l.cũ tibi. Si ãt alterum tantum monaſteriorũ ſufficit, id prouideat. ar.86.di.paſce. Si autem neutrũ contribuit, tenebitur capitulũ generale. extra. de ſta. mo.in ſingulis.& c.fi. Faciunt hæc ad q̃ſtionẽ an reformato monaſterio ad nouã regulã data optione monachis antiquis ibidem remanendi: ſi eligant ibi non remanere, ſed alibi viuere: a quibus debent alimẽtari? Et certe de iure a primo monaſterio. Et ita de facto conſuluit Ant.de But.quod verũ eſt, quandò ſecundo monaſterio ſunt iuutiles.

DE AQVA BENEDICTA.

1 *Aqua benedicta nouo teſtõ bipartita, ad vſus varios a ſacerdotibus conficitur, quorum officium eſt Dei bona benedicere: num ſacramentum dici debeat, & an venialiũ peccatorũ veniã inducat.*

2 *Aqua benedicta quanam virtutes ſint.*

3 *Aqua non benedicta, benedicta infuſa, num in totum benedicta efficiatur. Et ibidẽ de vulgari dicto quãdo dignũ magis, minus dignum attrahat.*

4 *Aqua benedictio, num certi ſit ordinis, & quid de benedict. menſa.*

1 Aqva † benedicta vel ſancta in nouo teſtõ eſt duplex: vna.ſ.ordinata ad cõſecrationem, vel reconciliationẽ eccleſiæ pollutæ ſanguine vel ſemine: quæ benedicitur ſolum ab ep̃o cum vino & cinere: vt in c.aqua.& in c.propoſuiſti.de conſec.eccle. vel altaris. Alia ordinata ad aſperſionẽ hominum, vel domorum: & aliarum rerũ venientium ad vſum noſtrũ, & repellendũ inuiſibiles inimicos: quæ benedicitur a ſacerdotibus cum ſale: vt in c.aquã.de conſecra. diſt. 3.quam diaconi benedicere non poſſunt.arg.d.c.aquã.& in c.ꝑlectis.ad presbyterũ.15.diſt.vbi dr̃, ꝙ bñdicere dona Dei officium eſt presbyterorum, non diaconi: & mandatur omnibus ſacerdotibus vt eam faciant: vt in d.c.aquam, & cõſuetudo interpretatur, vt omni die dñico bñdicatur. ¶Primò vero quæritur, vtrũ aqua benedicta ſit ſacr̃m? Et dico ẜm S.Th.in 4.ꝙ non: quia nõ ordinatur directe ad remedium p̃ſtandum cõtra defectum aliquem, ſed eſt quoddam ſacramentale quaſi diſpoſitiuum ad ſacramentum: quia ordinatur ad remouendum prohibens, id eſt nequitiam dæmonum, & venialia, & omne quod impedire poteſt effectum ſacramentorũ. vnde ẜm Pet.de Pal. & Ale.nõ facit remiſſionẽ venialiũ per modum ſacr̃i, ſed per modũ meriti, quod intelligendũ eſt, inquantũ excitat mentẽ ad quãdam eleuationem & deuotionem actualẽ:

q̄ ē virtualis cōtritio de venialib.ea diluēs.

2 SECVNDO † quæritur, quæ sint virtutes aquæ benedictæ?Et dico,vt patet in d. cap. aquā quod habet virtutem hominum sanctificatiuā.s.inquantum excitat deuotionē & purificatiuā,inquantū,vt dictū est, p eā venialia remittuntur: & ablatiuā sterilitatis rerū mundanarū: sicut sal sub Eliseo sanauit aquæ sterilitatem: & bonorū multiplicatiuā,& auersiuam insidiarum diaboli, & defensiuam a malis phantasmatibus.

3 TERTIO † vtrū aqua non benedicta addita benedictę efficiatur tota benedicta?Et dico,ꝙ sic, ſm oēs: sed in ratione & causa huius est dīria: quia Sū.Ange.dicit hoc ideo esse ſm regulam gl.in c.qđ in dubijs,de cōsec.eccl.vel alta.quia sacrum tanq̄ dignius trahit ad se non sacrum, ēt quantitate maius.13.q.2.non æstimemus. Sed illa gl. non hēt illud verbū,quantitate maius.Vnde Sūma Ros.dicit,qđ licet hæc ratio sit adminiculatiua,tñ nec est sufficiens, nec gñaliter vera:q̄a si vnciæ vini dignioris addat libra aquæ minus dignæ,non efficit totū vinum, & ideo ratio sufficiēs & propria assignatur a Theologis:quia aquæ ex benedictione acquisita.est q̄dā spiritualis,intentionalis, supernaturalis virtus,q̄ attingit omnē aquā, quæ sit vna cū benedicta,ēt si illa esset maior quātitate,& idē dico de oleo non consecrato,si addatur consecrato.Hæc Ros. licet loquatur vterq; insufficienter:quia hæc non sunt vera,vt ēt dicit Supplemētum,qñ aqua addita est maior:nisi adderetur paulatim,alioquin olim,mare totū esset aqua benedicta,cū sit multoties aspersum:vel saltē esse posset.Vnde virtus supernaturalis dignioris,attingit minus dignū, qñ virtus naturalis eius est maior: & sic minor aqua adiuncta maiori sanctæ fit sancta, & si iterū addat alia minor,fit sancta in infinitū:sed si sanctæ adderetur maior,vel æqualis, neutra esset sancta: quia non stat vnitas sanctæ Prioris,& hoc innuit S.Tho.in 4.di.12.q.1. ar.2.q.6.in cor.& ad ſm, si bene liberetur. Prædicta tñ .s. dignius trahere ad se minus dignū,sec.Pan.in d.c.quod in dubijs,intellige, in liquorib. & in his q̄ mistione cōfunduntur:in sacramento autem altaris liquor additus non miscet sanguini,cum sit ibi sanguis in venis:sed solū cōmiscetur specieb. illis,& propterea nō efficitur sanguis Christi:vt notatur in c.cū Marthæ de cele. mis. hæc ille virtualiter:sed insufficienter:tñ q̄a tenet indistincte, ꝙ in liquoribus dignior trahat indigniorem ēt maiorem: & sic per guttā aquæ benedictæ,benedictum esset barile vini:tum q̄a ratio quare vinū sanguini non miscetur in calice,nō est quia sanguis sit ibi cum corpore,vt dicit,id est,in venis quia ſm hoc qñ sanguis erat separatus a corpore in triduo mortis Christi, vinū positum in calice fuisset mutatum in sanguinē sine noua,consecratione, qđ est impossibile:quia illud vinum & ille sanguis possibiliter erāt in magna distantia locali, sed ratio est,q̄a ibi sanguis non est localiter, vnde miscet:tū ēt quia ratio; ꝙ dignius trahat minus dignū,non est commistio precise,alioquin caro nouiter generata in pollice sacerdotis non esset sacra,sed ratio est identitas noua indignioris ad dignius: q̄a sicut omnis caro p generationem addita & vnū facta carni viuentis fit viua & animata: ita quicq̄d fit vnum sancto, p motum & accessum ad sanctū fit sanctū:non aūt illud ad qđ sanctū mouetur: sicut si parua aqua absorbeatur in manu,Vnde ēt inf.Benedictio. §. 6.& dic,quod ratio horum & illorum omnium est identitas cum sancto priore: ita ꝙ si non sanctū sit idem sancto,est sanctū, si verò sanctum transeat in non sanctum, prædicta sua forma fit non sanctum, vt gutta aquæ benedictæ proiecta in mare.

4 QVARTO † vtrū bn̄dictio aquæ sit certi ordinis?Et dicit Inn.in c.1.de exces.præl. ꝙ sic, & ideò esset irregularis, excōicatus, vel suspensus, si illā benediceret: secus, de bn̄dictione mensæ, q̄ non est ordinis certi.

DE ARBITRO.

1 *Iudicum ordinarij,alij arbitrarij, & ij qui sint. Cæterum Arbitratorum genera duo sunt, ceu & arbitrorū. Et qui nā ij dem. Porro autē vis iudicū oīs, aut in ordinarijs simpliciter, aut ordinarijs & arbitrarijs simul,aut in arbitratoribus, arbitri sue iuris,& arbitris simplicibus posita est.*

2 *Arbiter compromissarius,& iuris arbiter,ecquid inter se differat.Et quid de arbitratore. Et sub hoc ordine,quod vna & viginti sint differentiæ, de quibus sigillatim cū diuersitatis, rationibus.*

3 *Arbiter & arbitrator qua ratione ac modo inter se discernantur.*

4 *Innocentij sententia quo ad discernendorum arbitrorum ab arbitratoribus rationem qualiter defendi ac seruari possit.*

5 *Compromisso facto,vt quis procedere iuris ordine seruato, & minime seruato possit, an quis arbiter an arbitrator censeri debeat.Et quid si partim iuris er-*

vis ordine seruato, ac partim non seruato sententia lata fuerit.

6 *Promittens dicto arbitratoris sub pœna, aut iuramento stare, num impune possit ad viri boni arbitrium reductionem, si iniquum arbitramentum fuerit, petere. Et quid si nominatim dictum sit, vt arbitrator ius partis vnius in partem, vel totum possit alteri tradere.*

7 *Partes num ab initio reductioni ad boni viri arbitrium renunciare queant. Et tum si renunciatio efficax sit, aut de eadem re pactum, num ad omnem læsionem, præsertim si iuramentum, aut pœna promissio interuenerit. Et subinde, quid si dictum sit, vt alte & basse in totum, vel in partem, de iure vnius alteri dari possit.*

8 *Renunciatione reductionis non interposita, & ea tandem, quæ impedimentum reductioni non paret, ob quantum læsionem reductio concedatur. Et ibi, quod varijs ex circunstantijs, bonus vir habet arbitrari & definire.*

9 *Reductionem qui petit, si in reductione succũbat, quod iniquitatẽ euidentẽ non probarit, num in pœnam in compromissum deductam incidat. Et ibidem ad Dyni cõsilium limitationes duæ. Et quid si pro parte obtineat, & partim corruat.*

10 *Arbitrii ferendi potestas in arbitrio, aut arbitratore, quandiu duret. Et ibidem, quod in arbitrandi negocio, vbi negotii natura non amplius arbitro, atque arbitrato conuenire potest, arbitri appellatio, sum arbitro, tum arbitratori cõmunis est.*

11 *Bonus vir, ad quem pro arbitramenti iniquitate recurri solet, quisnam dicatur. Et si ex statuti municipalis forma laudum executionem paratam habeat, ad cuius iudicem recurrendum sit.*

12 *Arbitrator, num partibus præsentibus pronunciare debeat. Et num absentes saltem de honestate conuocari debeant. Et quid si ex abrupto nec requisitæ, nec audita parte, pronunciaris arbitrator. Et quid vbi in duos compromissum factum est, & hi inter se discordent.*

13 *Arbitria a iudiciis ecquid distent. Et ibidem tradit differentias vndecim, cõuenietias autẽ duas.*

15 *Arbiter quisnam, aut qualis esse debeat. Et recusans iudicem, vt suspectum, num in eodem loco arbitros eligere teneatur Hi autem quum eliguntur quot debeant, aut esse possint. Et si tres eligantur, num duorum sententia efficax sit.*

15 *Compromissum de rebus spiritualibus num fieri possit: & in quos.*

16 *Compromitti in laicum de reb. spiritualibus, cur non liceat.*

17 *Episcopus, num sicut ipsius authoritate in clericum & laicũ de causa spirituali cõpromitti pôt, ita eisdem causam spiritualem committere, ac delegare possit. Et idem diuersitatis ratio.*

18 *Arbitri sententiam ferre qualiter debeant. Et arbitri inique arbitrantes, aut non intra definita tẽpora pronunciantes, partib. num ad id, quod ipsarũ interest, teneantur. Et quid in arbitratore.*

1 ARBITER, † vt plenius quis sit intelligatur, sciendũ est, ꝙ vt dr̃ 2.q.6. à iudicibus, iudicũ quidã sunt ordinarij, scilicet illi qui ab apostolico, id est, Papa, vt ecclesiastici: vel ab Imperatore, vt seculares, legitimã potestatem acceperunt: quidam verò sunt arbitrarij, scilicet illi qui nullã potestatem habentes, cum litigantium consensu in iudices eliguntur: in quos compromittitur, vt eorũ sñiæ stetur. Arbitratorum verò alij sunt ordinarij & arbitrarij, vt hi, qui legitimam potestatem habentes, ab eis eligũtur ad arbitrandũ, q̃ nõ sunt suæ iurisdictioni suppositi: alij verò sunt arbitrarij tm̃, hæc ibi. Arbitratorum aũt tm̃ duo sunt genera. q̃a quidã sunt arbitratores, q̃ non tenẽtur seruare formã iuris in executione iustitiæ: & promittũt partes non recedere ab eorũ arbitrio sub certa pœna, q̃ soluere oporteret, si non parerent sñiæ: de quibus diffuse Ant. de Butr. sup c. Quintauallis, de iureiu. quidã verò sunt arbitri. Arbitri aũt sunt duplices: q̃a q̃dã sunt arbitri iuris, q̃ videlicet eligũtur à partibus ex recusatione iudicis ordinarij, vel delegati, q̃ in executione iustitiæ dẽnt seruare formã iuris, & ab eis appellatur, quidã verò sunt arbitri simpliciter, q̃ eligunt a partibus, q̃ si nõ consentiũt sñiæ, reducit se ad arbitrium boni viri, qui proprie non sunt arbitri, sed sunt quasi ꝓxeneta, & cõis amicus, vel compromissarius, & amicabilis compositor, q̃ ẽt tenetur seruare formã iuris in executione iustitiæ. Quidã ergo sunt iudices ordinarij: quidam ordinarij & arbitrarij simul: quidã sunt arbitratores: quidam arbitri iuris: quidã arbitri: & sic sunt quinque iudicum differentiæ quæ ibi colliguntur, exceptis delegatis: sed de ordinario agetur infra in ti. Iudex.

2 PRIMO † verò q̃ritur, quæ sit dr̃ia inter arbitrũ cõpromissariũ, siue amicabilẽ compositorem, & arbitrũ iuris? Et dico, ꝙ sunt multæ. Prima, quia a sñia arbitri iuris appellatur: non a sententia arbitri compromissarij: vt in c. a iudicib. 2. qu. 6. & ratio huius sumitur ex alijs differentijs: q̃a arbitri iuris assumuntur ex necessitate, & habent iurisdictionẽ & ex sñia eorum pôt agi: sed arbitri compromissarij eliguntur ex nuda vo-

 luntate

luntate partium, nec habet iurisdictionem. ¶ Secundo, queritur, quæ sit differẽtia inter ar bitrum siue iurisdicũ siue cõpromissariũ & arbitratorẽ? Et dico, vt colligit̃ ex Inno. & Pan. in d. ca. Quintauallis. ꝙ sunt multæ. ¶ Prima & principaliter, q̃a arbitrator sẽꝑ sumitur circa contractũ: arbiter verò in lite: vt dicit Iaco. de Are. & recitat Cy. in l. si qui ex cõsensu. C. de epis. aud. Sed hoc vr̃ falsũ: q̃a in d. c. Quintauallis arbitrator fuit assumptus suꝑ satisfactione iniuriæ, & ff. de no. ope. nũ. l. 1. assumitur suꝑ lite. & clarius idẽ ꝓbat̃ in auth. si vero cõtingit. C. de iud. Vnde ꝑꝑ hoc alij dixerunt, ꝙ arbiter est, q̃ habet iudicare de iure, ẜm ordinẽ iudiciorũ: arbitrator vero, qui assumitur de iure & de facto. Sed Bar. soluit & concordat: quia qñ assumitur super contractu, s. fiendo: quia arbitramentum est transactio quædam, vt no. in auth. vt dif. iudi. vnde dr̃ assumi super contractu transactionis ineundo: & consequenter semper assumitur super cõtractu, aut complendo, si fuerat inchoatus a partibus, aut ineundo, & ꝑficiẽdo, qñ assumitur super lite, vt transigat inter partes. ¶ Secunda, nã arbiter eligitur, vt sit loco iudicis, ita ꝙ habet procedere iuris ordine seruato, & in forma iudicij sicut iudex: vnde coram eo debet dari libellus; & fieri litis contestatio, & iurari de calumnia, & sñĩam ferre debet in scriptis, & procedere non põt diebus feriatis in honorem Dei: & si procederet, nõ valeret processus, quæ omnia secus sunt in arbitratore, qui assumitur super contractu vt procedat extra iudiciũ. ¶ Tertia, quia in facto proprio nõ põt quis esse arbiter, sed bene arbitrator. Et ratio est, q̃a nemo põt sibiipsi imperare. ¶ Quãrta, quia arbiter nõ iurat, nec partes iurare debẽt d' obseruãtia arbitri: qđ in arbitratore ꝓhibitũ ñ reperitur, & hæc d' iure ciuili. Et ita tenuerũt Bar. & Bal. de iure verò Can. quantũ ad arbitratorẽ, casus est in c. Quintauallis, de arbitro ãt dic vt legit̃ & no. in c. 2. de arbit. ¶ Quinta dr̃ia est, quia arbiter recusatur vt suspectus, nõ arbitrator, ẜm do. Ant. sed Pa. idẽ tenet de arbitratore: imo, inquit, in multis casibus recedi põt ab eius ꝑsona, & alius assumi, iuxta no. ꝑ Bar. in l. si quis, qđ nõ est ĩ arbitro. ¶ Sexta est, q̃a fęmina põt esse arbitratrix, non arbitrix: quia hoc est officium virile, cũ habeat procedere iudicialiter, qđ intellige, nisi fęmina ex dignitate habeat iurisdictionem, vt quia est regina, vel comitissa. ¶ Septima ẜm quosdam, quia in iudicem ordinariũ subditi compromittere non pñt vt in arbitrũ, sed vt in arbitratorem sic. Sed tu dic in c. cũ ꝑpe, de arbit. iuncta gl. quæ arguit ibi ꝙ ordinarius possit esse arbiter, & deinde obijcit per l. sed & si in seruũ. ff. eo. & soluit ꝓ lex vult eũ nõ posse iubere, vt partes in se cõpromittant. ff. de tut. & cur. l. 4. ¶ Octaua, nã ẜm Inn. sñĩa arbitri emologatur, i. approbatur taciturnitate decẽ dierũ, vt sic postmodum detur actio & exceptio, qđ intellige, si sine pęna fuit compromissum dictũ aũt arbitratoris non emologatur p̃dicto modo, sed si partes illud expresse cõfirmet, parit exceptionẽ quasi trãsactionis, vel pacti, imò sec. Hos. si æquũ sit, ẽt vna parte contradicente, erit officio iudicis executioni mandandũ. Et idem si iniquum sit, postquam ad æquitatem fuerit redactũ. Sed hic sunt duæ quæstiones, de quibus vide Pan. vbi, sup. ¶ Nona, nã cõpromissum factum in arbitrũ, soluitur morte alterius cõpromittentiũ: vnde nõ transit in hæredes, nisi specialr̃ de eis in cõpromisso caueatur: secus in arbitramento: quia illud est pactũ, seu trãsactio, q̃ transeũt in hr̃des, l. si pactũ. ff. de proba. Hoc tenet Host. & cõiter Doc. in l. fi. ff. de arbi. ẽt, si suꝑ cõtractu ineũdo fuerit cõpromissum, sec. Fran. de Aret. quia species conditionalis obligationis trãsmittitur ad hæredes, nisi sit talis, quæ personæ cohæreat. Bar. vero distiguit: sed Pan. plus placet ꝙ indistincte trãseat ad hr̃des, ꝙ si alter cõpromittentiũ banniatur, vide Bar. in l. si quis. ff. de ver. obli. ¶ Decima, nam attestationes & confessiones factæ & receptæ corã arbitro, faciũt fidẽ postea corã iudice, secus in habitis coram arbitratore, q̃a corã illo non est iudiciũ, nec quasi in quo tñ sunt opiniones, & dic vt Pa. in c. præsenta, de res. ¶ Vndecima, nã confessio facta corã arbitro, reuocari põt post sñĩam, anteq̃ arbitriũ sit emologatũ: quia ante emologationẽ non põt dici finitum negotium, cum non cõpetat ex eo actio. vel exceptio. l. pe. C. de arbi. sed facta coram arbitratore indistincte non reuocatur laudo secuto, si ẽ validũ, quia negocium vr̃ finitũ ꝑ transactionem. ¶ Duodecima, nã litis cõtestatio corã arbitro interrũpit p̃scriptionẽ, non in arbitratore, q̃a corã eo non est iudiciũ nec quasi, & consequenter nec litis cõtesta. ¶ Decimatertia, nã arbiter ꝓcedere non põt diebus feriatis, sed arbitrator sic, sec. Bar. quia

arbi-

arbitramentũ est transactio & reductio ad pacẽ.ꝙ quia pietatẽ concernit,põt dieb.feriatis explicari.Sed Pan. dicit quòd tenent quidẽ gesta coram eo, die feriato, quia cũ non sit iudiciũ coram eo, cessat dispositio c.fi.de fer. Dicit ẽt,ꝙ sine peccato ꝓcedit, si speratur pax,aut alius pius effectus, non aũt si speratur solũ ad implemẽtũ alicuius contractus,vñ illicitum est Titio arbitrari, q̃tũ fuerit expressum in tali domo aut collectũ ex tali agro:q̃a hoĩes dẽt tũc intendere diuinis.¶ Decimaquarta:nã coram arbitratore non est locus peremptioni instantiæ ꝑ lapsam triennij,q̃a coram eo ñ est iudiciũ,vel quasi,& sic cessat dispositio.l. ꝓperandũ.C.de iudi. sed coram arbitrio sic, ſm aliquos alij,ꝙ non,cum non habeat iurisdictionem. Pan.aũt magis placet opinio contraria de iure ciuili, q̃a arbitria sunt redacta ad instar iudiciorum.l.1.ff. de arb. & corã arbitro est quasi iudiciũ.l. si de meis, ff. eo. & consequẽter habet locum dispositio.l.properandũ.de iure aũt Can, vide Pa. in c.pe.de iudi.¶ Decimcquinta,nam arbiter, ex quo semel suꝑ toto pronunciauit, seruando formã compromissi siue bene, siue male functus est officio suo,vnde sñiam amplius mutare non potest.In arbitratore aũt sunt opiniones.Sed Cy.post Pet.distinguit,quia aut arbitrium seu electio competit mihi iure meo,& tunc possum, licet semel male elegerim,seu arbitratus fuerim, iterũ arbitrari,aut cõpetit mihi suꝑ iure alieno:& tũc si ñ seruaui formã, possum iterum arbitrari,si aũt seruaui formã,me amplius intromittere nõ possum: quia siue bene siue male,functus sum officio meo. Et sic,nõ vr̃ dr̃ia in hoc inter arbitrũ & arbitratorẽ.¶ Decimasexta, nã arbiter ñ cogit̃ laudare,licet susceperit compromissũ, nisi ibi sit pœna vel pignus:sed arbitrator sic,si compromissum recepit,sicut refert d.Ant. modernos tenere.sed certe sec. Pan.in hoc nõ est dr̃ia inter eos, sed solũ debemus distinguere an acceptauerit,vel ñ, q̃a uterq; cõpellitur si acceptauit,licet pęna ñ interuenerit. Decimaseptima, nã arbiter sñiam facere non põt in ecclesia,sicut nec iudex: & lata,nõ teneret de imm.ecc.decet.lib.6. ꝙ c.licet loquatur de iudice, tñ extenditur ad arbitrium,q̃ largo mõ est iudex:quia cũ illud c. venerit ad peccatũ impediẽdi, fieri debuit interpretatio larga,vt no. Io. And. in c.ex tenore, q̃ fil.sint leg. Secus in arbitratore.l.fi.C.de fer.de quo q̃tũ ad peccatũ distingue sicut de processu in die feriato dictum est,sec.Pa. Quantum autem ad ualorem processus,ſm eundẽ indistincte ualet, quia est quidã contractus: contractus autẽ initus in ecclesia ñ irritatur per illum tex. vt ibi dicit gl. ¶ Decimaoctaua, nã arbiter manus extendere nõ põt ad res extra compromissum.vt in c.cũ dilectus.de arbi. arbitrator aũt sic,vt not.Spec. in tit.de arbit. Rõ,ſm eum,est,q̃a dictum arbitratoris tenet,siue æquum siue iniquum, sed per iudicem reducitur ad æquitatem,vt in d.§.arbitrorum.ande potest rẽ vnam, de qua agũt partes,adiudicare alteri,recepta quãtitate pecuniæ ab alia,sec. Pa. hoc dictum est nimis largum, vt.s. possit extendere manum ad aliena,de quibus nõ fuit cogitatũ in cõpromisso.Vnde dicit Bar.in l. cũ Aquilia.ff. de transf.ꝙ si coram arbitratore est contentio de fundo,licet, cõpromissũ sit gñale,ñ tñ põt alterã partẽ cõdẽnare,ut recipiat illũ fundũ,& det aliã rẽ,de qua n fuit cogitatũ. Secus si vult cõdẽnare in pecunia, quia non vr̃ alia res,cũ omnis res ꝑ eã æstimet̃. vnde concludit Pan. in hoc dr̃iã esse, ita ꝙ neuter potest manus extẽdere ad ea, q̃ sũt aliena prorsus & incognita. ¶ Decimanona,nã excõicatus ñ põt esse arbiter, nec sicut iudex.de re iudi.ad probandũ intellige de excõicato notorie,sec.Arc.2.q.12.à iudicibꝰ.& affirmat Spec.& ita refert ĩ curia determinatũ de mãdato Papæ.In arbitratore aũt sunt opiniones. & Bar. sentit ꝙ possit, quia excõicatus æq̃parat̃ deportato: q̃ nõ perdit ea,q̃ dependẽt ex consensu, & sunt de iure gentiũ.Oppositũ cõcludit Io.And.ĩ regula,dolo,de reg.iu.li.6.in merc. si sit notorie ex cõicatus,& cũ isto transit Pa.vnde nõ est dr̃ia.¶ Vigesima, nã arbiter dẽt unicuiq. partiũ reddere ꝙ suum est,nec debet de iure vnius tollere vt det alteri. 1.ideo dicit lex arbitrũ sumere partes iudicis. ff. de arb.l.si de meis,arbitrator vero hoc põt ꝓ bono cõcordiæ,vt dicit gl.ĩ d.l. & ad hoc. Inn.& Pan. adducit c.nisi,de præb.maxime iuncta glo.quia impossibile erat de iure q̃d vnus haberet titulũ ĩ beneficio & alteri pẽsio deberetur:& tñ pro bono pacis ex potestate arbitraria fuit illud toleratũ. quod tñ Bar.in intelligit,qñ modice lædit: aliter reduceretur ad arbitriũ boni viri Bal. tñ dicit,ꝙ non põt tollere de alieno. quod si saluare vis,intellige sine causa, vel quãdo nõ

in

in modico lædis: Rō aũt diuersitatis est, vt dicit Pa. quia arbiter eligitur loco iudicis, & cõsequẽter dẽt ꝑ tramitẽ iuris procedere, cuiq. tribuendo suũ. Arbitrator vero vt amicabilis cõpositor. & trãsigẽs inter partes. Ex natura aũt cõpositionis & trãsactionis est vt possit ꝓ bono pacis de iure vnius dari alteri sine magna læsione: q̃a satis lucrat̃, q. à lite recedit. l. Lucius. & ꝙ ibi no. ff. ad Treb. ¶ Vigesimaprima, nã sec. Inn. in d. c. Quintauallis. dictũ arbitratoris nõ mutatur, vbi modice & nõ grauiter lædit: dictũ vero arbitri nõ mutat̃, ẽt si grauiter lædat, imo si pęna ꝓmissa sit, agit̃ ad pęnam. C. de arbit. l. 1. & si ñ fuit ꝓmissa, sed tm̃ stipulatio intercessit, agit̃ ad interesse. ff. de arb. l. diẽ. Si aũt similiter cõpromissũ sit, & s̃nia ꝑ partes expresse fuerit emologata, & itra decem dies neutra contradixerit, orit̃ ex s̃nia actio & exceptio. C. de arb. l. pe. & agitur tũc condictione ex illa l. sec. Inn. qui ẽt sentit, ꝙ arbitriũ pęnale non emologat̃ taciturnitate decẽ dierũ. Et in effectu vult, ꝙ dictũ arbitri non reducit̃ ad arbitriũ boni viri, i. iudicis loci. ff. ꝓ soc. l. si societatem ẽt prætextu læsionis enormis. Et hoc ꝓbatur in d. l. diẽ. §. stati. Sed Host. in c. 2. de arbi. limitat, q̃a si arbitriũ continet manifestam iniq̃tatẽ, poterit superior ex suo officio retractare, arg. illius c. Pro quo ẽt Pa. consentiens adducit gl. ord. 2. q. 6. à iudicib. Et idẽ ibi Arch. Bern. quoq. de arb. in c. exposita. dicit, ꝙ ẽt si q̃s sit arbiter, non est stãdum iniquo arbitrio, sed reducetur ad arbitriũ boni viri: de arb. c. 1. & 2. imo si iurasset, dẽt reuocari. extra, de iureiu. c. Quintauallis. ñ tñ propria auctoritate veniet cõtra iurm̃, & hoc intelligo, q̃ñ iniq̃tas est apta. licet iura quæ adducit non ꝓbent intentũ, sed potius oppositũ habeat. in d. c. 2. in gl. Dictum aũt arbitratoris, si enormiter lędit, reducit̃ ad arbitriũ boni viri, ꝙ intelligo ẽt si iniq̃tas non sit aperta. Rõ aũt diuersitatis, vt dicit Pan. quare dictũ arbitri non reducit̃ ad arbitriũ boni viri, saltẽ ad petitionẽ partis. dictũ aũt arbitratoris sic, est sec. Bar. in d. §. arbitrorũ, q̃a ex cõpromisso in arbitriũ fit iiuria iudici, cuius erat iurisdictio: cũ adeatur arbiter vt ꝓcedat vt iudex: & cõsequẽter iudex merito se non impediet de iniq̃tate nulla aũt ei vt iniuria, q̃ñ comꝓmittitur in arbitratorẽ, cũ fiat sup contractu, q. ex patriu conuẽtione celebrat̃, & ñ iudicis authoritate. Pa. aũt arguit cõtra istã rõnẽ: & deinde dicit hãc esse rõnẽ, q̃a arbiter nõ eligit̃ vt arbitratu suo decidat, sed vt ꝓcedat s̃m ius: ideo ad arbitriũ boni viri reduci non põt, q̃a non hẽt in eo locũ arbitratus. Appellari aũt ñ põt, quia ex s̃nia sua ñ datur actio iudicati, & sic appellatio ñ reperit q̃d suspendat: vt legitur & no. in l. 1. C. de arb. & consequenter cũ non reperiat̃ competẽs remediũ, stãdũ est s̃niæ suæ, & imputandũ est comꝓmittẽti, nisi iudex ex officio suo corrigat modo ꝑdicto. Arbitrator aũt eligit̃ vt arbitratu suo ꝓcedat: vnde merito dictũ suũ reducit̃ ad arbitriũ boni viri. Hæc omnia dicta in his differentijs, exceptis his quæ allegaui de Bern. sumpta sunt succisis allegationibus ex Pan.

3 TERTIO †quæritur, q̃uo discernantur arbiter & arbitrator? Et dicit Inn. in c. Quintauallis. quẽ sequitur Bar. & cõiter Doc. sequentes, ꝙ ex nominis diuersitate. Vnde si comꝓmittit̃ in aliquẽ tanq̃ in arbitrũ, est arbiter, arbitrator vero est, si tanq̃ in arbitratorẽ. Sed Pan. magis placet, vt ex modo assumẽdi dignoscant̃. Vnde ibi dicit Inn. ꝙ arbiter est, q. eligit̃ iudex, i. vt ꝓcedat seruato in substantialibus ordine iudicis. ff. de arbit. l. 1. & l. qualem. Arbitrator aũt est, vt ibi dicit, q. eligitur, vt aliq̃d existimet, vel dicat q̃d re aliqua q̃d sibi vr̃, sine ordine iudiciario. Ex quibus infert Pa. ꝙ ille ꝓprie est arbiter, q. eligit̃ vt iudex, arbitrator, q. hẽt aliq̃d arbitrari ex bono & æquo extra iudiciũ. de præb. c. nisi essent vbi ꝓ bono pacis põt de iure vnius, moderat tñ, alteri dare: vt ĩ d. c. nisi. & no. ĩ l. si de meis. ff. de arb.

4 OPINIO † aũt Inn. & aliorum ꝙ discernãtur ex nominũ diuersitate, saluari potest, q̃ñ simpliciter dictũ fuit, Comꝓmittimus in te vt in arbitriũ vel arbitratorẽ, & nihil fuit additum. per quod vnus discernat̃ ab alio ex proprietate cuiusque. hæc Pan.

5 QVARTO, † vtrũ sit quis arbiter, vel arbitrator, si cõpromissum sit factũ sic, vt ꝓcedere possit seruato ordine iudiciario, & ñ seruato? Et dico sec. Arch. post Inn. ꝙ in eũ compromittitur vtroq. mõ, vt innuũt verba: sed si processerit vt arbiter, i. seruato ordine iuris, non redigetur dictũ eius ad arbitriũ boni viri. Si aũt partes dicunt, Eligimus eũ in arbitriũ, simpliciter ñ itelligitur ꝙ vt arbitrator electus sit, nisi ex alijs verbis appareat de intẽtione cõtraria: puta q̃a dixerũt ꝙ possit ꝓcedere non seruato ordine iudiciario. Si aũi dicũt, Eligimus talẽ in ar-

in arbitratorem, vel ĩ bonũ viı ũ, q̃ nostras terminet q̃ões: ñ ĩtelligit̃ electus arbiter, nisi appareat ex alijs verbis. Pa. tñ dicit, ꝙ vbi sic compromittit̃ ꝙ possit ꝓcedcre ser uato ordine iuris, & ñ seruunto, licet à prin cipio eligere possit alterã viã, in non eligẽ do tñ põt, & vr̃ procedere vtraq. auctorita 5 te: sicut dicit Inn. in habente delegatam & ordinatã in c. cũ ex officij. de p̃scri. ipse verò Pa. alle. c. nisi, de p̃bẽ. vbi probatur, ꝙ si cõpromittitur ın delegatũ, ille põt in eadẽ cã simul pronũciare, vt arbitrator & delegatus, & ita in ꝓposito. Et si cõtra iustitiã partem læsit, poterit reductio peti: & ĩ dubio ex qualitate facti p̃sumit̃ hoc fecisse vt arbitrator. Et ex his ibi ipse infert, ꝙ si partim seruauit ordinẽ iuris, & partim ñ: tenebit tñ sñĩa, sec. Hos. q̃a p̃sumetur hoc fecisse vt arbitrator. Infert ẽt, ꝙ si in aliquẽ cõpromittat̃, vt possit ꝓcedere de iure & de facto, sed tñ pronunciet ẜm ius: talis in ꝓcedendo erit arbiter & arbitrator, sed ĩ sẽtentiando arbiter tm̃, vt patet ex tradita potestate: & si pronunciat iniuste, sñĩa nõ tenet, sec. Bar. quia pronunciauit cõtra formam compromissi. & consentit Pan.

6 QVINTO † vtrũ is qui promisit sub pœna aut iur̃o stare dicto arbitratoris possit impune petere reductionem ad arbitriũ boni viri, si arbitramentũ sit iniquũ? Et Inn. tãdẽ concludit ꝙ põt: q̃a iur̃m, qđ est vinculum fortius q̃ pę̃na, non adstringit ipsum ad parendũ, quousq. redactũ sit ad arbitriũ boni viri: vt patet in c. Quintauallis. & cõsequẽter minus ipsum adstringit pęna. Et idẽ tenet Hos. qñ generaliter est iuratũ de stando dicto arbitratoris. & Spe. in ti. de arb. & placet Pan. quia verba generalia debẽt intelligi ẜm subiectã materiã l. q̃ro. ff. lo. & consequenter pęna, & iur̃m debent intelligi, si enormiter non læserit: sicut ẽt in c. ꝑ tuas. de arb. no. dicit Inn. ꝙ iur̃m de stãdo ipsius dicto, intellgitur alternatiue, s. ꝙ stabit, aut soluet pęnã vel interesse. ¶ Sextò, q̃d si specialiter & expresse dictũ est, vt arbitrator possit ius vnius partis ĩ totũ vel partẽ alteri tradere, & stãdũ sit dicto eius ẽt iniquo, nunq̃d peti poterit reductio ad arbitrium boni viri, maxime si ĩteruenit iur̃m vel pęna? Et dicit Hos. ꝙ partes debẽt arbitramẽtũ obseruare, nisi sit cõtra Deũ, nec possẽt cõtrauenire sine metu pęnæ, vel ꝑiurij, si pęna vel iur̃m ĩteruenit: q̃a poterũt partes in hoc se ligare, & renũciare suo iuri: forte tñ ex æquitate, inquit: iudex ex officio suo occurrere deberet iniquitati, pensatis ꝑsonarum & causæ qualitatibus. de trãsac. c. fi. quod verbum Pa. dicit valde notandum, & attendendum etiam, quod decisio p̃dictorum dependet ex sequenti quæstione.

SEPTIMO † vtrum partes possint a principio renunciare reductioni ad arbitriũ boni viri? & posito ꝙ valeat renunciatio vel pactũ: vtrũ extẽdatur ad oẽm læsionẽ, maxime si interuenit iur̃m vel pęna? Et Pa. sic dicit: Si quis absente parte & extra iudiciũ renunciat petitioni huius reductionis, nõ valet, q̃a sic nõ valet futuri iuris renũciatio: vt l. si ita scriptũ. §. 1. ff. de le. 3. no. plene in l. 1. C. de pac. c. ex multiplici. de decim. In iudicio aũt vel extra iudiciũ in præsẽtia partis tenet renũciatio futuri iuris: q̃a hẽt vim pacti de non petẽdo, iuxta no. in d. l. 1. C. de pact. maxime ꝑ Bar. Si aũt quis obligauit se ꝑ pactũ ad non petendũ istã reductionẽ: sumus in casu dubij, & dicit Dyn, ꝙ hoc non obstãte in simplici renunciatione seu pacto põt hãc reductionem petere rõne magnæ læsionis: quia illud pactum dẽt intelligi, si vt bonus vir fuerit arbitratus. arg. in l. quæro. ff. locati vbi dicit tex. qđ si promisit locator non expellere inquilinũ: intelligit̃, si soluerit pẽsionẽ, & idẽ ibi confirmat Bar. ꝑ illũ tex. & Io. And. in regula, sciẽti, dicẽs illud ẽt procedere, si interuenisset pęna vel iur̃m, & idẽ Bar. in l. societatẽ. §. arbitrorũ. ff. ꝓ soc. dicens ꝙ iur̃m hẽt in se illam cõditionem, q̃ habet pactũ præambulum, s. non venire contra, si æquè fuerit arbitratus: operatur. n. illud pactũ, seu renũciatio, respectu modicæ læsionis, & idẽ tenet d. Ant. in d. cap. Quintauallis. Et vr̃ cõis opinio. Contrarium tñ sensit Fed. cõs. 220. dicens, ꝙ pactũ, seu renunciatio iur̃o vallata, adstringit ad non contraueniendum respectu cuiuslibet læsionis. ꝙ tñ bene nõ ꝓbat. Sed Iac, But. sentit ẽt sine iur̃o, dicẽs se non videre, quare ꝑ pactum remitti ñ possit dicta reductio, nisi dolus ꝓcedat ex animo. vbi aũt interuenit re ipsa, valere debet pactũ, ex quo de intentione partiũ cõstat. Bald. uerò dicit hoc obseruari cõiter, ꝙ nõ obstãte quacũq. verborũ cautela ꝑ ꝑ enormẽ læsionẽ, reductio dicta peti põt. Pa. aũt sit dicit: Si deceptio interuenit ex ꝓposito, q̃a. s. scienter ꝑ fraudẽ, gratiã vel odiũ, grauat partẽ, põt reductio peti respectu cuiuscũq. læsionis, nõ obstãte quocunq. pacto: quia

quia ſicut expreſſe ñ pōt remitti dolus futurus.l.ſi vnus.§.illud nulla.ff.ꝑ pac.ita nec tacite ſub generalitate verborũ.Item ſi ꝑ ꝑ dolũ retractatur arbitriũ.l.3.C. ad ar. & l. ita demũ.ff.eo. a fortiori arbitramētum. & in hoc cōiter doct. conueniũt. Si aũt deceptio interuenit re ipſa ſine dolo arbitratoris, reductio peti ñ pōt in læſione modica: vt in l.ſi de meis.§.recepiſſe.ff.de arbi. ēt ſi renunciatio ñ interuenit, vt in c.niſi de p̄b. peti aũt pōt in læſione ñ modica, ſm cōem opinionē, q̃ vera eſt, ſi non interuenit renũciatio.Si vēro inreruenit, vt.ſ.poſſit vni tollere, & dare alteri, ñ pōt peti reductio rōne magnæ læſionis, vel q̃titatis: ꝗa renunciatio aliꝗd operetur: vnde tunc peti pōt ratione maximæ ſeu enormis læſionis, & nō magnæ: ꝗa iſta maxima ĩ dubio vr̃ excepta.arg.in l.oēs.ff. de his q̃ in fraud. cre. Et ſi renunciauit aut fecit pactũ de non petēdo reductionē, ēt reſpectu magnę lęſionis, adhuc pōt peti, ſi deceptio interuenit ex propoſito: ꝗa dolus futurus remitti ñ pōt, vt dictũ eſt: nō aũt poterit peti, ſi deceptio interuenit re ipſa: ꝗa pars potuit ſibi ex pacto ꝓuidere.l.1.ff.depoſiti.vt in regula, cōtractus, & in regula, ſciēti.de reg.iu.li.6.Poterit aũt peti reſpectu læſionis enormis, ex quo de tali nō fuit expreſſum: ꝗa renũciatio trahi non dēt extra intentionē agētis, l.qui iniuriæ.ff.de fur.Et ita ſentit dom.An. in d c.Quintauallis.& Bal.dicēs. ꝙ magna, vel parua q̃titas dr̃ reſpectu ꝑſonarum & cãæ.l.cu filius.ff.de leg.2.vide gl.in c.fin.de re iud.li.6.Si aũt fuit dictũ, vt poſſit alte & baſſe in totũ vel parte de iure vnius dare alteri: ſic non ligat p̄ceptã arbitratoris, ſi fuit cōtra Deũ, ēt appoſita pęna, vel iur̃o: vt ꝓbat Hoſ.& idē putat Pa.ſi eſt cōtra ius cōe nō remiſſibile ꝑ partes, vt ĩ c. examinata.& in c.ꝑuenit.de arb.& in c. ſi diligenti. de for.com.Si aũt eſt cōtra ius priuat⁹ partis, peti pōt reductio, ſi deceptio ĩteruenit ex ꝓpoſito, & dolo arbitri, rōne dicta ſec. Io.And. & Io. Cal. Bar.eſt cōe dictũ. ñ aũt pōt peti, ſi interuenit deceptio ſine dolo, ſm Io.And.Io.Cal.& Bar.do. Ant.Et hoc ē verũ ſec.Pa. niſi fuiſſet appoſitũ aliq̄d verbum illius poteſtatis reſtrictiuum.ſ. alte & baſſe.ꝓut ſibi videbit̃, aut placuerit: ꝗa hęc verba importãt arbitrium boni uiri: ut in l.Thais.ff.de fideic.liber.Dñs tñ Pet.de Anchar.diſputãdo tenuit, ꝙ ēt ſi certi ſimus ñ eſſe dolum, peti pōt reductio p̄textu enormiſſimæ læſionis: ꝗa paria ſunt. dolũ interuenire ex ꝓpoſito, vel in re ipſa.l. ſi ꝗs.ff. de verb.obl.Sed cōis opinio eſt in oppoſitum, & l.ſi ꝗs.loquitur qñ ꝗs fuit deceptus ignorãter.ſed in caſu noſtro ſciēter & appenſate dedit illã ampliſſimã poteſtatē arbitratori.Do.autē Ant.vr̃ velle, ꝙ qñcunq. verba ſint large concepta: nihilominus data enormi læſione, ēt in re ipſa dabitur reductioni medium, ꝗa talia verba in genere dñr ex cōfidentia diſcretionis, & amicitiæ arbitrorum, vt beneuolētiã captent, ne lædant̃, & ita ñ dēt ita late intelligi: ꝗa de verbis facile ſeruitur. Vnde ſi repererint ſe deceptos dēt eis ſuccurri, ēt ſi iuratum eſſet: ꝗa abſoluent̃, vel iudex ex officio ſuo ꝓuidebit. Et idē tenuit Pe.de Anc.& vt vr̃, hęc opinio hēt æꝗtatem, & pro ea facit c. cum veniſſent, de inſt.& l, ſi libertus.ff.de opi.li. & ꝗa notarij ex conſuetudine ſolēt apponere illa uerba generalia, teneri pōt, ut dicit Pa.ꝙ niſi aliter appareat, ñ ur̃ quis pati uoloiſſe enormen, vel ſaltem enormiſſimã læſionē arg.l.cũ de ĩdebito.ff. de ꝓba. Alia tñ opinio ur̃ verior de ſubtilitate iuris. Si ãt de dolo dubitat̃: dicit Pan.ꝙ ſec.Bar.pōt peti reductio rōne enormiſſimæ læſionis, ſaltē officio iudicis: ꝗa p̄ſumit̃ dolus ib tãta læſione: ut l. Lucius.§. creditor.ff.de his q̃ in fraud.cred. Et ſic ſaluari p̄t dictũ Hoſ.ſ. ꝙ in maxima q̃titate iudex ex officio ſuo poteſt occurrere. Quod q̃tum colligit̃ ex Pa.dupliciter eſt uerum.Primò qñ dubitatur de dolo. Secundò, qñ ex aliqua legitima cauſa, de qua cōſtaret, fuit deceptus arbitrator, ut dicit d.Ant.& Fran.de Aret.

8 OCTAVO † q̃rit̃, ꝓ q̃ta lęſione dabit̃ reductio: ſi nulla interuenit renunciatio, aut ſi interuenit, non impedit reductionē? Et dicit Pa.ꝙ quia in hoc nō reperitur ſpecifice prouiſum: inſurgunt opiniones, & ꝗdã dicunt oportet, ꝙ fiat deceptio ultra dimidiã iuſti pretij.Cy.uerò & Pet.dicunt cōpetere hoc remedium, q̃tacunq. ſit deceptio. Spe. uero dicit ñ ſufficere læſionē modicã, & ur̃ eſſe de mente Bar. & gl.in l.ſi de meis. ff.de arbi.dr̃ arbitratorem poſſit de iure vnius dare alteri.& Bar.ibi dicit, dummodo modicè: alias reductio fiat ad arbitriũ boni viri. Aliã opi.ponit Bar.in d.§. iũcta l.vñ ſi Neruũ.ff.pro ſocio.nititur probare, ꝙ arbitrator aſſumptus fuit ſuꝑ cōtractu, reꝗrit̃ deceptio, ſaltē in ſexta parte totius. Si autem ſuper lite non conſiderabitur læſio ſimpli-

simpliciter respectu quātitatis debitę, sed habito respectu ad qualitatē cāæ, Dom. aūt An. dicit sibi videri, ꝙ tex. in d.l. vndesi Nerue cum sequenti, ꝑbat de dimidia. Pa. autē probat. & iudicio meo, bene, ꝙ ibi nec deserta, nec de dimidia ꝑbatur, sed ꝓbat, inquit ille tex. ꝙ læsus ꝑ arbitrium in tertia parte totius debiti, pōt dicere arbitramentum iniquum, & petet reductionē ꝑdicta? nec tñ, inqt, semꝑ requiritur læsio in tertia parte: qa ille tex. in hoc regulā non facit. sed illud dictum est cā exempli, q̄ autem sic dicūtur, ñ restringunt regulā: vt in c.1. & quod ibi no. ne cle. vel mon. Sed ꝑbatur ibi, ꝙ ex euidenti iniquitate reductio peti pōt, q̄ qñ dicatur, non credo posse dari doctrinā: sed ex varijs circumstantijs bonus uiri, i. iudex, arbitrabit, qa facilius dēt arbitrator de iure unius dare alteri, qñ pax aliter seq non pōt, q̄ cessante rōne pacis, & qñ ius est dubium, & inuolutum, quam qñ est clarū: quando est diues, quam quādo est pauper: & sic de alijs circunstantijs. & facit ꝙ notauit idem Pan. circa compositionem fiendam in c.1. de mutu. petitio.

NONO † quæritur, an petens dictam reductionem, & succumbens, quia nō probauit iniquitatem euidentem, inciderit in pœnā cōpromissi, sub qua promisit stare arbitramēto? Et dico, ꝙ Dy. q̄ originaliter consuluit in hac qōne, tenet pœnā cōmitti, maxime qñ iurauit ñ petere dictā reductionem, & postea petijt & succubuit, ꝙ cōsiliū refert Io. And. in addi. Spe. in ti. de arb. & ibi refert Gul. de Cug. hoc limitassē, nisi habuerit iustā cām petendi: qa probabiliter credebat arbitramētū iniquum & alle. l. si quis, ff. de pæn. Pa. vero alleg. c. sacro de sē. exco. & ꝙ no. in c. si. de do. & contu. Sed adde his duas limitationes. Bar. Prima est in l. q̄ Romæ. §. duo fratres. ff. de verbo. obl. vbi dicit, ꝙ incidit in pœnā ēt si snīa, ꝑ q̄ fuit declaratum, arbitramentū esse æquum, fuisset in iusta. & hoc, ꝑ illū. §. duo fratres. vbi vī tex. in simili. Secundā ponit in d.l. Iulianus. vbi distinguit, ꝙ si iudex declarauit arbitramētum æquum, & hæc cā expssa absoluit reum, incidit in pęnā, nec in hac qōne pœnæ admittit pars ad ꝑbādum, ꝙ arbitramētū fuit iniquum, vt in d.§. duo fratres. & facit gl. in d.l. Iulianus. Si āt primo fuit reus simpl'r absolutus vel iudex absoluit, qa ñ fuit ꝑbatū iniquum, tunc in qōne pęnæ poterit de iniqtate ꝑbare. Nā ꝑ hāc probationē detegit iniqtas snīæ, q̄ trāsit ī rē iud. & sic ñ obstabit exceptio rei iudicatæ. Intellige aūt oīa cū limitatione Guil. & Io. And. ꝑdicta. Ex his infert, ꝙ allegās iniquitatē arbitramēti, hēt ꝑbare alias succūbit: qa ꝓsumitur ꝑ iustitia. l. ab ea parte. ff. de appel. ¶ Decimo, qritur, qd si pro parte obtinuit, & ꝑ parte succubuit, vtrū committatur pęna in parte? Et dicit Bald. in l. fi. C. de arb. qd̄ si cap. in quo fuit læsus, erat separatū ab alijs, cōmittitur pęna in totū, secus si connexum, vel vnitum, ita quod separationem congruam non capiebat. Sed Pan. indistincte tenet ꝙ non committitur, sed euitatur, quia iuste petijt restitutionem totius arbitramenti. Et cum arbitramentū sit quædā transactio super toto, in authen. si vero cōtingit. C. de iud. non potest iuste dicere se magis grauatum super vno articulo, quam super alio. sed grauamen resultat ex toto compromisso simul, cum sit vnica trāsactio, seu vnus contractatus. Sed tamē aduerte ꝫm Bal. quod si arbitrator iussit dari decem, & iudex in causa reductionis iubet dari quinque: si ista quinque nō soluuntur, non cōmittitur pęna compromissi, ēt pro rata. qa tūc agitur nō ex cōpromisso, sed iudicis snīa, vnde mutata persona, stipulatio pęnæ non cōmittitur. & dicit hoc placuisse Bar. Sed Pa. in hac conclusione dubitat: quia iudex aditus succedit in locū primi arbitratoris, vt no. Inn. ī c. ꝓsenti. hodie incipit, statutū, dx rescr. lib. 6. & Bar. in l. 1. ff. de leg. 2. & consequenter eodem est iure cōsentiens cū primo. & deinde soluit, ac tā dē dicit posse cōcludi, ꝙ si iudex simpliciter confirmat arbitramentū habet locum pęna ꝫm distinctionū positam in præcedēti qōne. Si autem reformat, tunc pęna cessat in reformatione: quia non agitur amplius ex compromisso, sed iudicis sentētia.

10 VNDECIMO † quæritur, quanto tempore duret potestas in arbitro, vel arbitratore? Et dicit Pa. vbi sup. ꝙ in arbitro durat, q̄to tꝑe durat actio: nisi tacite, vel expresse hęc potestas reuocetur a partibus, quod vī ꝓbari in auth. si tñ. C. de tem. ap. & in cle. q̄diu. de ap & simile est in iurisdictione delegati, quę nisi reuocetur, semꝑ durat, donec extinguatur: vt in l. falso. C. de diuer. res. In arbitratore aūt dicit esse idem, ꝙ in arbitro. quod probatur in d. auth. si tñ. quia licet ibi tex. loquat̄ in arbitro, tñ nihil apponit, ꝑ ꝙ appareat, ꝙ magis sēserit de arbi-

tro

tro:q̃ de arbitratore,q̃bus arbitriũ eſt cõe:
vt in d.§.arbitrorum. & nullus tex.ſpecifi-
ce facit mẽtionẽ de arbitratore,ſed cõiter
loquũtur de arbitro. Vnde vbi materia nõ
eſt magis ꝓportionabilis arbitro, q̃ arbi-
tratori, appellatione arbitri debemus ĩtel
ligere de vtroq. vt in d.§.arbitrorũ. Et hoc,
niſi ipſe arbitrator dixerit ſe nolle accepta
re cõpromiſsũ, q̃a ſtatim expirat:vt in l.ſi
merces.ff.locati,ipſæ aũt partes poſt acce-
ptationẽ poisũt ſibi ꝓuidere, faciẽdo illũ
cõpelli ꝑ iudicem, vel communi conſenſu
ab illo recedendo l.litigatores. de arbitris.

11 Dvodecimo †q̃ritur,quis ſit ipſe bonus
vir,ad cuius arbitrium recurritur pro ini-
quitate arbitramenti?Et cõiter dr̃, ꝙ eſt iu
dex loci.l.continuis.ff.de ver.ob.& gl.in c.
potuit.de loca.vbi dr̃ ſec.Pan. ꝙ vbi fit mẽ
tio de arbitrio boni viri in genere, intelli-
gitur de iudice.ꝑ d.l.continuis: no. ẽt gl.in
c.ſtatutum de reſcrip. & ſequetur ibi Ge-
mi.& Spe.in ti.de arbi.Sed iſta intelligo ue
ra in foro cõtentioſo in ſpectantib. aũt ad
forũ animæ bonus vir dr̃ prudens, & timo
ratus:&(vt inquit Bal.in l.1.circa medium.
C.de ſol.) q̃ facit alteri, ꝙ uellet ſibi t fieri.
Sed reſultat alia qõ:cum fiat aliq̃n compro
miſſum a clerico in laicum, & econuerſo:
vel ſi oẽs compromittentes, & ẽt arbitra-
tor,ſunt laici,ſed diuerſi fori: q̃a tunc dubi
tatur, an iſte iudex cõpetens ſit iudex arbi
tratoris.vel iudex rei,vel actoris.Et vt reci
tat Bar.in d.§.arbitrorum.cõiter tenẽt ad-
uocati,ꝙ ſit iudex appellationis:cũ iſta re-
ductio ſit q̃dam ſpecies appellationis.l.nõ
diſtinguemus.ff. de arbi.§. cum q̃dam. ipſe
vero hoc non tenet: ſed potius ꝙ iudex, q̃
habet iudicare in principali cã, ita ꝙ ſi a-
ctor in cã originali,petit reductionem,dẽt
recurrere ad iudicẽ rei:ſi vero ipſe reus pe
tit, hẽt recurrere ad iudicẽ ſuũ.Et hoc pla-
cet do.Ant.niſi laudum eſſe iuratum, & du
bitaretur ſuꝑ reductione ꝑꝑ iur̃m, q̃a tunc
deberet adiri iudex eccleſiaſticus:vt in d.c.
Quintauallis.Et idẽ ſi laudum eſſet in ma-
teria ꝑtinente ad eccleſiã,vt ibidem : vel ſi
euidens nutriret peccatũ:de iud.nouit. Pa.
tñ dicit, ꝙ ſi ex forma ſtatuti municipalis
laudũ habeat executionẽ paratã, dẽt adiri
iudex arbitratoris & ꝙ vbicunq. pro par-
te eccleſiæ petitur reductio, ex ſpeciali pri
uilegio poterit adire iudicẽ eccleſiaſticũ,ſi
allegatur fraus, vel minus legitimus con-
tractus:vt in omni caſu voluit Inno.utrum
autẽ a tali iudice in cauſa reductionis poſ-
ſit appellari,vide Pan.vbi ſupra.

12 Decimotertio,†vtrum arbitrator de-
beat pronunciare partib. præſentibus? Et
dicit Cy.ꝙ ſic:aliter ſnĩa nõ ualeret.& ſeq̃
tur Bar. licet recitet quendam ſolennẽ ad-
uocatum conſuluiſſe contrarium.Fran.aũt
de Arc.quẽ ſeq̃tur do. Ant. dicit,ꝙ ſic par-
tes ſunt p̃ſentes in diſcuſſione,nõ eſt neceſ
ſaria vocatio in arbitratione. Si aũt nõ fue
runt p̃ſentes in diſcuſſione,vel ñ cõſtat, di
cit ꝙ ſi nõ requirũtur, non ꝑꝑ hoc laudum
eſt nullum:quia talis modus ꝓcedendi, nõ
reperitur ſtatutus à iure in ipſis arbitrato-
ribus, q̃a hñt poteſtatem arbitrãdi æquum
ſine obſeruatione alicuius formæ, debent
tñ de honeſtate partes vocari, & ſi detra-
ctent venire,ñ cogĩt iudicare,q̃a põt dice-
re,ſibi ñ liquere de ca:& hoc mõ ſtare po-
terit ꝑ non venientẽ quo minus arbitret̃.
Et hanc opinionẽ ſequitur Pa. & originali-
ter fuit Guil.de Cu.& ſequit̃ Bal.& Car. &
Hoſ. in eo, ꝙ ſẽtit arbitratorẽ poſſe teſtes
recipere,& publicare, & ſnĩam ferre par-
tibus abſentibus. Et idẽ ſentit Inn.ſec. Pa.ĩ
eo,ꝙ dicit, corã arbitratore ñ eſſe iudiciũ,
vel quaſi,ſed totũ in ſua poſitum uolunta-
te.Sed tñ Pa.addit limitationem : q̃a ſi arbi
trator ꝓceſſit ex abrupto,parte non audi-
ta,nec req̃ſita,laudum eſt nullũ.& conſen
tit Bal.& Bar. & ſic ad concordiam reduci
poſſent cõtrariæ opiniones.In arbitro au-
tẽ, ſi partes ñ ſunt p̃ſentes in cõcluſione, ſi
in diſcuſſione ſnĩa ñ valet,ſec.Pa.ꝑ l. diẽ.ff
de arb.licet Ia.de Ra.Pet.& Cy.teneãt cõ-
trariũ. ¶ Decimoquarto q̃ritur ſi compro-
miſſum eſt in duos arbitratores, & diſcor-
dant: nunquid iudex poſſit eligere tertiũ,
vel cõpellere eos ad eligendum?Et ſec. Pa.
de arbi.non eſt dubium, q̃a compelluntur
eligere:vt in c.cũ ſpeciali.de ap. & in l. idẽ
ſi vnus.ff.de arb.Sed de arbitratoribus Bal.
recitat fuiſſe reſponſum ꝑ quoſdã ſapien-
tes,ꝙ nõ: q̃a arbitratores ſunt ad ſimilitu-
dinẽ ꝓxenetarũ.l.ſi de meis.ff.de asb.in q̃-
bus proxenetis certum eſt, ñ eſſe tractãdũ
de electione tertij.Et hoc idẽ Bal.placet &
Pa.quia in quinta perſona non arbitrante,
nõ receditur.l.ſi quis,ff.de verb.obl.& l. ſi
merces.ff.loc. Sciẽdum uerò, ꝙ totũ ꝙ ha-
ctenus in hoc ti. dixi in p̃dictis differẽtijs,
& qõnibus,quæ ſequuntur.de Pan.ſumptũ
eſt,ſuccisis multis allegationib., quas ibi,
ſ.in c.Quintauallis,de iurei.uide ſi placet.

13 DECIMOQVINTO †q̃ritur, in quo differãt
arbitria a iudicijs, siue quæ possit iudex, &
non arbiter? Et dico, ꝙ arbiter primò non
põt punire testem qui dicit falsum testimo
nium corã eo, vel partes producentes falsa
instr̃a, si solum est arbiter, vel arbitrator, &
ñon alius iudex, habens merum imperium:
quia potestas puniẽdi nõ est attributa, nisi
per iurisdictionẽ qua caret arbiter, vt arbi
ter, qđ patet, q̃a ab eius sñia non appellat̃:
nec ex ea oritur actio, vel executio vt l.1.
C.de arb. Itẽ potestas arbitri est ita limita-
ta, ꝙ de reb. extra cõpromissũ, & partes cõ
promittẽtis iudicare nõ valet, nisi de his su
ꝑ q̃b. in eũ est cõpromissũ, vel eis cohærẽti
bus: vt dicit gl. extra eo. in c cũ dilectus. Te
stis ãt in eũ non cõpromisit: & eius falsitas
est oĩno extra cãm, & ꝑsonas cõpromitten
tes. Nec obstat, si arbitria sunt redacta ad in
star iudiciorũ: vt l.1.ff.de arbi. quia hoc est
verũ, quãtum ad ea tm̃, q̃ compromittun
tur. De sumptib. tñ p̃t condẽnare, licet hoc
non sit expresse & compromissum: quia cã
sumptuũ non est extra cãm, ꝑsonas cõpro-
mittẽtiũ. Si ãt eẽt arbiter, hñs iurisdictionẽ
a statuto ciuitatis, vel iudex alias habẽs me
rũ imperiũ, posset punire, nõ vt arbiter, sed
vt iudex: q̃a & iudex testẽ corã arbitro fal-
sum deponẽtẽ punit. C.de testi.l.cũ ap. hęc
Ange. de Peru. ¶Secundò, vt dictum est arbi
ter iudicare non valet, nisi de his, suꝑ quib.
in eum est compromissum. extra eo. cum di
lectus. in gl. Incedit. n. stricta via, quia id so-
lũ venit in arbitriũ, de quo dictũ est, vt ve-
niat. ff. eo. l. si cum dies. ¶Tertiò, non potest
punire contumaciã litigatoris, s. mulctãdo,
nisi ad hoc actum sit. ff. de iudi. l.2. Condem
nare tñ potest, in expẽsis condẽnãdo: quia
cognoscit de interesse: nec potest cogere,
nisi in casu, qui hẽtur de offic. dele. suspicio-
nis. ¶Quartò, non põt pronunciare, nisi v-
traq; parte præsente, nisi hoc inter litigato
res conuenit. ff. eo. l. diẽ. §. si quis. ¶Quintò,
non põt citare partes, nisi ad locũ, ĩ quo fa-
ctum est compromissum. eo. l. si cũ dies. Suf
ficit tñ, ꝙ citet in eadẽ ciuitate in qua com-
promissum est. ¶Sextò, non potest delega-
re arbitrium. ff. eo. l. si compromissum. ¶Se-
ptimò, nec corã eo præstatur satisdatio, sed
sufficit pœnæ promissio. Cum. n. partes con
uenerunt stare sñiæ arbitri sub certa pęna,
põt pęna peti ab ea parte, q̃ recedit a sñia,
qua soluta, cogi non potest, vt tali sñię stet,
nisi in compromisso dictum sit, vt ẽt pœna
soluta, vel nõ soluta, nihilominus stetur ar-
bitrio. 25. q. 2. quicunque. Bar. in gl. suꝑ c. di
lecti. extr. eo. ¶Octauò, ĩ arbitrio mora pur
gari non p̃t, vbi præfixus est dies ab hoĩe. ff.
eo. l. Celsus. secus in iudicijs. ¶Nonò, sñia ar
bitri non infamat: quia non potest cogno-
scere de crimine, ꝙ infame. ff. eo. l. nõ distin
guemus. In his oĩbus: sec. Arc. distant arbi-
tria a iudicijs. ¶Decimò ẽt in alio, q̃a si par-
tes renunciãt appellationi, & faciunt pactũ
de non recedẽdo ab arbitrio: nihilominus
recedere possent soluta pœna posita, vt di
ctum est: secus circa iudicia. Conueniunt ãt
in quibusdã, quia ꝑ vtrunq; interrũpit præ
scriptio: & quãtum ad iur̃m de calũnia. Ber.
¶Vndecimò, compromissum soluitur per
mortẽ alterius compromittentiũ: extra, eo.
ex parte, & ẽt per mortẽ alterius arbitro-
rum: ext. de off. dele. c. vno delegatorum ni-
si fiat mẽtio in compromisso, ꝙ transeat ad
hæredes vtriusq; partis compromittẽtis. se
cus in iudicijs: quia transeunt ad hæredes,
etiam si de ipsis mentio non fiat, Ber.

14 DECIMOSEXTO †q̃ritur, quis, & qualis de
beat esse arbiter? Dico, ꝙ nõ potest esse mu
lier, vt dictum est sup. §. 2. dr̃ia 6. nec mona-
chus. sec. Spec. sine vtilitate monasterij, &
licẽtia abbatis: arg. c. 2. de postu. & c. mona-
chi. 16. q. 1. sed arbitrator potest esse sola li-
cẽtia abbatis. Et hoc placet Pan. Dẽnt verò
arbitri, sec. glo. in c. licentia, de ap. lib. 6. esse
nõ suspecti, alias possent, sicut & iudices, re
cusari. Nec debent esse multum remoti, per
c. secundo requiris. de ap. Ex quo text. no. ꝙ
recusans iudicẽ vt suspectũ, non tenet̃ arbi
tros eligere ĩ eo loco: sed eligere põt alibi,
dũmodo non valde remote, sec. Doct. vt pu
ta nõ vltra duas diętas: ar. c. nõnulli, de resc.
vel hodie vltra vnam: arg. c. statutum. de re
scr. li. 6. quia sæpe iudex in loco est tam po-
tens, ꝙ recusans non poterit in loco inueni
re idoneos arbitros. Debent ẽt esse in locis
cõpetẽtib. vt possit haberi copia peritorũ.
d. c. statutũ. ¶Decimoseptimò, quot debent
esse arbitri? Et dico, ꝙ debẽt eligi vnus, vel
tres: & vbi tres eliguntur, duorum sñia reti
net vigorem, ext. de arb. c. 1. vbi dicit gl. ꝙ
hoc ex honestate, non ex necessitate dr̃: q̃a
si ẽt eligerentur duo, in quos compromitte
retur, tenet compromissum, & si non cõcor
dauerint, cogendi sunt, vt concordent, vel
tertiam partem assumant. Non tñ valeret
duorum sñia tertio absente, quæ valeret eo
præsente, & dissentiẽte. ff. eo. l. si in tres. nisi

in

in compromiſſo ſit expreſſum, quod duo ſi ne tertio procedant, & idem in iudicibus delegatis: vide tamen inf. §. 21.

15 DECIMOOCTAVO † quæritur vtrum compromitti poſſit ſup reb. ſpiritualibus? Et dico, ꝙ extra eo. c. contingit: dr̃, Gñaliter prohibemus, ne ſuper reb. ſpiritualibus cõpromittat̃ in laicũ, ſ. vt in arbitrum, vel arbitratorẽ, ſec. Pa. & ſec. gl. ẽt incidẽter: quia laici eccleſiaſtica negotia tractare non dẽnt. de iudi. decernimus. Dicit tñ gl. in d. c. cõtingit. ꝙ de rebus mere ciuilibus, quib. nullum ſpirituale annexum eſt, in laicum poteſt compromitti: quia cum ibi prohibeatur de ſpiritualibus, de tꝑalibus permittitur: arg. quia quod de vno prohibetur, de altero conceditur. 25. diſt. qualis. & in c. expoſita. de arb. & intellige ĩ mere ciuilibus, ẽt ſi eſſent bona, vel iura eccleſiaſtica. Vnde ſꝫm Inn. in d. ca. contingit. clerici cõpromittere pòſſunt in laicũ arbitriũ de rebus tẽporalibus: ꝙ ſi de reb. ſpiritualib. compromittatur in laicum, ſec. Bar. non tenet arbitriũ, ſil̃r nec ſi cõpromittatur in laicũ, & clericũ ſine auctoritate ſuperioris, interueniẽte ãt auctoritate ſuperioris, valet, tum quia non ſimpliciter in laicum: tum quia ſuperioris auctoritate: vt eo. tit. per tuas. Vnde, vt colligitur ex gl. in d. c. contingit. nullus citra Papam committere poteſt cãm ſpũalem laico: vel auctorizare, ꝙ in ſolum laicũ de iure ſpirituali cõpromitti poſſit. Quod vtiq; verum eſt, quia nullus diſpẽſat contra conſtitutionẽ Papæ, niſi in caſib. cõceſſis: vt in c. dilectus, de tẽp. or. & conſequenter cum ſolum ſit iure expreſſum, vt ſuperioris auctoritate compromitti poſſit in clericum, & laicum, per d. c. per tuas. in ſolum laicum non poteſt ſuperioris auctoritate compromitti.

16 RATIO † aũt, quare laicus in cauſa ſpirituali ꝓhibet̃ arbitrari, ſec. Pan. ĩ d. c. ꝑ tuas. eſt, non ꝑꝑ in capacitatem, ſed ratione honeſtatis: q̃ honeſtas conſeruatur ex miſtura clerici, qui ſociatus laico facit eũ capacem: etiam ſi laici eſſent plures, & clericus vnus: non tamen extendas caſum huius capituli ad actũ ſpiritualẽ: quia laicus effici non põt capax iuris ſpiritualis ꝑ miſturã clericorũ: vt in c. Meſſana. de elect. vide §. ſequen.

17 DECIMONONO † vtrum eps̃ poſſit clerico, & laico cauſam ſpiritualẽ committere, vel delegare, ſicut eius auctoritate in eos, de eadem compromitti poteſt? Et dico ꝙ non, & ratio diuerſitatis eſt, quia ſec. Io. And. ĩ d. c. per tuas. arbitrium de re ſpirituali non eſt actus ſpiritualis, vnde merito in clericũ, & laicum poteſt compromitti: ſed iudicare de cauſa ſpirituali, eſt quid ſpirituale: vt in ca. quanto. de tut. Laicus aũt non eſt capax iuris ſpiritualis, ẽt aſſociato ſibi clerico: vt in d. cap. Meſſana. poteſt tñ alias communiter ſec. Doct. eſſe aſſeſſor iudicis eccleſiaſtici.

18 VIGESIMO † qũo debeant arbitri pronunciare ſñĩam? Et dico, quod cum ab vno de pluribus arbitris, vel iudicibus, alijs pręſentibus, & mãdantibus ſñĩa ſcripta recitatur, pro eodem eſt, ac ſi omnibus eſſet recitata: vnde oportet vt recitans vtatur verbo pluralis numeri dicendo: Nos arbitri, vel iudices tales pronunciamus, &c. niſi in arbitris ſuper electione, quæ fieri debet ab vno vice oĩum. de re iud. cum ab vno. lib. 6. & præſentibus omnib. arbitris, ſec. Pan. in ca. ſane. de arbi. Dicit tñ Bar. in l. duo ex tribus. ff. de re iudi. ꝙ ſi tertius fuit præſens in diſceptatione ſuper meritis cauſæ, & dicit quicquid voluit, & monitus ab alijs duobus non vult eſſe præſens, nec allegat cãm legitimam abſentiæ: tũc poſſent procedere duo ſine tertio. ¶ Vigeſimoprimò quęritur, qũo arbiter teneatur ad intereſſe? Et dico, ꝙ ſi permittit tranſire tempus ex dolo, vel lata culpa, tenetur partibus ad intereſſe: alias non, niſi ſe obtuliſſet: quia tunc tenetur de leui. Multo magis ãt tenetur ad reſtitutionem, ſi dedit ſñĩam iniuſtam ex dolo, vel lata, vel etiã leui culpa, quando ſe obtulit. Arbitrator autem videtur teneri ſimiliter de dolo, & lata culpa, & etiam de leui ſi ſe obtulit, inde habens ſalarium: quaſi contractus ſit gratia vtriuſque, & iſta omnia deduci poſſunt ex dicendis infra Commodatum. §. 8.

DE ARCHIDIACONO.

1 *Archidiaconi, qui de iure multa poteſt, officium in quo poſitum ſit, ac verſetur. Et quod in hoc locorum ſpectandæ ſint conſuetudines.*

2 *Archidiaconus iuriſdictionem num habeat Et ibidem quæ poſſit: & quæ prohibente epiſcopo, non poſſit. Et an ordinariam, an vero delegatam iuriſdictionem habeat.*

3 *Archidiaconus de iure communi, de quibus cognoſcere queat.*

4 *Archidiaconus animarum curam committere, aut ad illam inſtituere, num poſſit. Et ibidem ad animarum curam inſtitutionis genus triplex: & quid, ac quale vnumquodque.*

5 *Animarũ curam, cum Archidiaconus habere dicatur, vbi quod cura dupliciter conſideratur. Et num*

num id recte secundum Host.

6 *Archidiaconus nũ excõicare queat. Et qd de p̃latis iurisdictionẽ a collegijs, vel ab alijs, quã episcopis dũtaxat habentib. Item quid de religiosorum antistisi. ac præsertim eorum, qui exempti sunt.*

7 *Archidiaconus indignum præsentans, an solus ipse puniendus sit, si talis ad ordines promotus fuerit: & ibidem de significatione verbi, bonitas.*

8 *Archidiaconus de promouendi idonea qualitate interrogatus, episcopo respondens, quem idoneum esse, & id scire quatenus fragilitas finit humana num peccet, si promouendus idoneus non sit.*

9 *Arch. si qui pro mouerit, nũ promoto ipsi de victu prouidere obstringatur, & quid si promotus in patrimonij titulo mentitus sit, & ibidem quid de his, qui ad titulum suæ paupertatis promouentur.*

10 *Decani rurales, an institui atque destitui per episcopum de ipsius Archidiaconi consensu debeãt. & sunt promouendi nũ ad ordines, literas commendatitias Archidiaconus dare possit.*

1 ARCHIDIACONVS† multa de iure potest: sed quia sec. Inn, in c. I. de off. arch. constitutiones & consuetudines per diuersa loca præualent in officijs, de consue. cũ olim. ipsis stabit, quæ, vt Ray. dicit, fere tot sunt in officijs archidiaconatus p̃positi, vel decani, quot sunt ecclesiæ, vñ in officio suo facit s̃m q̃ hẽt ecclesiæ suæ cõsuetudo p̃scripta. Vbi vero non esset talis consuetudo, vel statutũ, locũ hẽrẽt capitula totus tituli istius, sec. Inn. & sicpost ep̃m est vicarius in omnibus, & hẽt curã in clero tam in vrbe, q̃ in parochijs habitantiũ, & ipsos dẽt de tertio in tertiũ annũ, si ep̃s nõ põt, visitare, vt in d. c. I. & dẽt auscultare epistolã & Euãgeliũ & responsoria sic, vt nullus ea ĩ ecclesia cãtet, nisi prius auscultatus ab eo, & de iussu eius: & ceroferarios ordinare, vt ĩ c. 2. eo. tit. & si q̃d ex sua negligentia vel alterius fraude perijt de reb. ecclesiæ, tenetur, nisi pro posse ꝓuideat: vt eo. tit. in c. 2. debet etiam examinare clericos ad sacros ordines promouendos. c. ad hoc, & c. vt nostrum, eo. ti. & abbates ac abbatissas ponere in sua sede: vt in d. c. ad nostrum.

2 PRIMO † q̃rĩt, vtrũ archidiaconus habeat iurisdictionẽ. Et dico, q̃ s̃m Hos. in aliq̃bus ecclesijs hẽt officiũ, de quo dictũ est: & ĩn aliq̃b. iurisdictionẽ, de qua Io. An. in Nou. in c. officiũ. eo. tit. sic dicit: De iurisdictione archidiaconi tractat in multis locis. Primo .n. iurgia audit, d. 25. ꝑlectis, & de offi. arch. adhuc. Secũdo ĩstituit. 63. d. si ĩ plebi. & eo ti. cũ satis. Tertio pęnas infligit: vt de pę. licet. Quarto, priuat bñficijs: de p̃b. referẽte: Quinto subiectis p̃cipit obseq̃a. vt de exc. p̃b. ad hæc: Sexto, hẽt ꝑpetuã vicariã & curam, & consequenter iurisdictionẽ ordinariã. & eo. ti. c. I. Sunt tñ quædã iuta, quæ faciunt contra eum, Primo .n. nõ instituit. 16. q. 7. nullus, eo. ti. cũ satis. Secundò, quia est vicarius, & consequenter ep̃o prohibente nihil poterit eo. ti. c. I. vbi dr̃, Sciat archidiaconus post ep̃m in omnibus se esse vicariũ. Tertio, quia de paruis tm̃ cognoscit, maiora refert: vt in c. ad hæc. eo. tit. per quod patet, q̃ est pedaneus paruus, aut nullus iudex, aut delegatus, hæc Io. An. Sed intellige, q̃ instituit auctoritate & mandato ep̃i, & nõ instituit auctoritate ꝓpria: ut in allegatis iuribus pater, & sic tollit̃ oppositio. sed de hoc inf. §. 3. Intellige ẽt q̃ iudices pedanei dñr quorũ officiũ est de minutis caussis & infirmis cognoscere, licet sint ordinarij maiores verò cãs tenent̃ maiorib. referre, cũ ipsi ꝑ se terminare non possint. C. de ped. iud. l. 2. ¶ Secundo vtrũ habeat iurisdictionẽ ordinariã vel delegatã. Et dico vt recitat Arc. q̃ Io. in gl. d. 25. in c. ꝑlectis, mota ista q̃õne arguit ad vtranq. partẽ, nec determinat Bar. aũt Brix. addit sibi videri, q̃ in ciuitate solus ep̃s sit iudex ordinarius. 7. q. I. in apib. nisi secus sit de cõsuetudine p̃scripta de of. Arch. c. vl. Aug. vero de Anc. distinguit, q̃a ñ eligĩt ab vniuersitate, & cõfirmatur ꝑ ep̃m, hẽt iurisdictionẽ ordinariã de iure. vt ꝓbat̃ in c. ꝑlectis, eo. ti. c. I. & vlt. Et idẽ est de eo, q̃ præficitur collegio vel vniuersitati per ep̃m diæcesis: argum. d. 93. legimus. Si verò præficiatur in ecclesia ꝑ ep̃m, maxime vbi sunt plures archidiaconi non creditur habere iurisdictionem ordinariã, sed tm̃ delegatã: & tm̃ poterit exercere, quãtum ep̃s sibi committit. Et sic intelligitur d: c. nullus. 16. q. 7. & eo. titu. cum satis. & hoc nisi plus obtineat de consuetudine præscripta, cui semper stabitur.

3 VARVM † de iure cõi hæc vr̃ ad eius officiũ pertinere, iurgia minora clericorum examinatio ac p̃sentatio clericorum ad ordines, stallatio p̃latorũ siue inductio ĩ possessionẽ, clericorũ p̃ficiendorum examinatio & visitatio parochianorum, q̃ oĩa habentur. eo. tit. c. ad hæc. & c. I. Hæc Archid.

4 TERTIO † vtrum archidiaconus possit animarum curã committere, siue ĩstituere ad illam. Et dico, q̃ extra eo in c. cũ satis, summatim dr̃, q̃ hoc non præsumat sine mandato

dato epi,ẽt obtentu alicuius cõsuetudinis: sed Io.An.in Nouel.sup d.c.ponit circa curã triplicẽ institutionẽ. Prima est auctorizabilis, q̃ ad solũ epm spectat,de excel.pl. c.3 & de offic.deleg. sup eo. quæ habet loco istitutionis,anteq̃ nec psentatus, nec is, cui collata est ecclesia,dẽt administrare,de præb.cũ iam dudum, ꝙ si fecerit, eum dẽt epus amouere,de præb.cum iam, nisi gratiose dispensauerit, Et hæc est iuris huius rõ, quare consuetudini pscribi nõ põt. Nã cum sine auctoritate epi nullus ecclesiã intrare possit,vel derelinquere: vt de renun. c.admonet,nec debeat aliqs talib. se ingerere:sed q vocatus est a Dño tanq̃ Aaron, vt de electione,qualiter.Ingerit aũt se,qui sine diæcesani auctoritate intrat,de of. or. qm̃. Et qlibet debet p ostium, i. Christum intrare:aliter fur & latro censet:Io.x. Concluditur,ꝙ qui sine epo intrat spreto ostio, .i. Christo, cuius est vicarius, beneficium ecclesiasticum sibi vsurpat. 8.q. 1.q vos,& c.sequenti. Secunda institutio est corporalis ad archidiaconũ spectans de iure cõi, & sequens authorizabilem, tanq̃ illius executoria,arg,de re iud. cum Bertoldus, ibi de consensu epi.Et de hoc hr̃ eo.ti.ad hæc, & c. vt nostrũ,est & tertia, quæ p collatione ponitur, q̃ posset archidiaconus hr̃e de cõsuetudine:vt de instit.c. cum venissent, vñ & concesso p institutione ponitur:de offi. lega.dilectus.Sed licet conferat archidiaconus, recipiens anteq̃ corporali vtat, ad auctoritatem epi habet necesse recurrere, pp rõnem dictam,& iura allegata,sec.Host.Et q̃uis gl. in verbo, obtentu consuetudinis, exponat de non præscripta: qa præscripta daret archidiacono posse conferre curam animarum.Hos.tñ reprobat dictam expositionem,dicens ꝙ nec præscripta hoc põt sibi dare loquẽdo.s.de prima,siue authorizabili istitutione:secus de tertia, quæ pscribi põt,secundam vero habet de iure cõi.

5 QVARTO † vtrũ archidiaconus habeat curam animarum?Et Inn.in verbo, curam, distinguit ꝙ cura dupliciter dr̃. Primo stricte:& est potestas ligãdi, & soluẽdi in foro pœnitentiali:& hæc non est in plato, q nõ est sacerdos.d.21.in nono.Secundo dr̃ cura large, & est potestas eijciendi & recipiẽdi in ecclesia,& corrigendi excessus.d. 21.§.1. & sub hac cura est,excõicare,visitare, corrigere, & huiusmodi. Et hanc hr̃e possunt archidiaconi,& alij inferiores.Sed Hos.dicit,hanc d.se non intelligere:qa primo nõ põt dici cura:nec ẽm ius.cum nullo iure caueatur,nec ẽm naturalẽ rõnem, imo oĩno aliud est cura,aliud potestas: cum multi habeat illã potestatem,q non habent curam: sicut sacerdotes non curati,q ex licẽtia vel priuilegio audiunt confessiones. aliorum. Et contra,multi habent curã, qui non habent illam potestatem: qa non sunt sacerdotes. Igit potius dicendum est, ꝙ cum est potestas habendi aliquos in subditos illis. conferendo sacra p se.vel p aliũ, & alia faciendo,quæ ptinent ad curã,vel salutẽ animarũ:vt corrigendo,& huiusmodi, & hãc habet Archidiaconus, & alij prælati curati,ẽt si nõ sunt sacerdotes: sed in foro pęnitentiæ absoluere, vel alia sacramenta conferre per se non possunt. si non sunt sacerdotes,sed sacerdotibus ista committere.

4 QVINTO † vtrũ archidiaconus possit excõicare?Et dico, ꝙ in c. archidiaconus eo. ti.Io.An.post Inn.dicit,ꝙ ius cõe est,vt ipse, & alij plati iurisdictionem habentes ab epis, ex collatione aut confirmatione officiorum,vel dignitatum,ad quas assumunt, sint iudices ordinarij, & possint excõicare 11.q 1.nemo. & hoc nisi sint mulieres, de pœ.& re.noua, & quod dr̃ in d.c.archidiaconus,ꝙ excõicare non põt intelligit, vbi est consuetudo contrãria, quæ dat iurisdictionem:vel qa excõicare non potest cum illa solemnitate,de qua 11.q. 4. debẽt, quia illud est epi solum. Dicit etiam, ꝙ prælati habẽtes iurisdictionem tm̃ a collegijs, vel alijs q̃ eps,excõicari non possunt,licet habeant aliam iurisdictionem, qa potestatẽ excõicandi concedere non põt, nisi epus. 23.q.3.corripiantur, nisi collegium eligeret auctoritate episcopi, vel ab eo confirmarentur,vt dictũ est.Sciendum tñ.sec.Archidiaconũ, ꝙ prælati religiosorum præcipue exemptorũ,cum habeant auctoritatẽ, seu iurisdictionẽ quasi episcopalẽ in subditos suos,excõicare possint subditos suos ex authoritate suorũ priuilegiorũ,a sede apostolica eis cõcessorũ. hæc ille. Sed mihi vr̃, ꝙ ex iure cõi possunt, tanq̃ prælati collegialiter & canonice electi, p c. cũ ecclesiari,de offi.ord.de quo if.Excõicatio.1.§.1.

7 SEXTO † vtrũ solus archidiaconus veniat puniendus si psentet indignũ.Et dico,ꝙ archidiaconus habet examinare pmouendos ad ordines & pficiẽdos in ecclesijs, vt in c. ad hæc.eo.ti.Et hoc sec.Hos.nisi ex eã episcopus

ſcopus hoc ſibi interdicat: q ẽt põt & alios
adiungere qui ſimul cũ eo examinent, ſicut
& iterũ examinare. Igitur ſm glo. ſi promo
ueat indignũ, quis eps non videatur puniẽ-
dus, ſed Archidiaconus, qui examinat, & p-
ſentat, epo indignum: arg. di. 54. ſi ſeruus, tñ
non eſt ſic: quia tenetur de facto eius q exa
minat, cũ fiat mãdato eius, niſi forte exami
nator talis fuiſſet, vt veriſimile non ſit, ipsũ
mentiri: vt de pig. ſig. ſicut ẽt dicunt Inn. &
Hoſ. φ ſi cõis opinio ſit de bonitate archi-
diaconi, excuſat eps, & idem de alio exami
natore, qđ ſec. Arch. non vr̃ intelligẽdũ eſt
bonitate ſimpliciter, ſ. vitæ: ſed de bonita-
te, i. idoneitate ad examinandũ: vt. ſ. ſciat in
quibus ſit quis examinandus, & fideliter a-
gat qđ ẽ dictũ, vt ſit prudẽs, & cõſciẽtiatus.

7 SEPTIMO, † vtrum dicente epo, ſcis hunc
eſſe dignum: peccet archidiaconus rñden-
do, ſcio q̃tum humana fragilitas permittit.
Et dico ſm Inn. in c. vnico. de ſcrutinio ĩ or
dine faciẽdo, φ ſi talis ordinandus præſen-
tatur a probis, põt ſana conſcientia reſpon
dere, dũmodo nihil mali de eo ſciat: arg. de
præſump. dudũ, quod ſi de eo ſciat aliqd ma
li ſecretũ, obtinere debet a prælato, vt eo
abſẽte faciat ordinationẽ, qđ ſi nõ põt, vel
nõ ſine ſcãdalo: tunc ẽt põt ſana conſciẽtia
dicere: qa nõ dicit niſi vt miniſter nõ vt ip
ſe: & eccleſia, q̃ p illũ loquit̃, nihil ſcit de oc
cultis: nec dẽt omittẽdo talia dicere, indire-
cte publicare fratris crimẽ ſecretũ. Si vero
tale crimẽ eſſet publicũ: tunc dicendo talia,
peccaret mortaliter. 2. 2. q. 2. primum, niſi il
lud eſſet crimẽ veniale, vt 25. di. §. criminis.

8 OCTAVO, † vtrum archidiaconus teneatur
prouidere de victu ei, quẽ promouet? & di-
co, φ ſi quis ſine titulo ordinatur, & ex ſe ñ
habet, vt dicit gl. in d. c. ad hoc tenetur ei p
uidere examinator, q̃ pſentauit eũ, φ ſi nõ
eſſet ſoluẽdo, tunc tenebit̃ ei eps, ne contin
gat eũ mẽdicare in opprobriũ ordinis cle-
ricalis: qa ſaltẽ dẽbat prius videre eps quis,
a quo, & ad quẽ titulũ præſentaret̃, de ęt. &
quali. ord. accepimus. Si vero archidiaconus
fecit aliquẽ ſcribi ad titulũ ſui patrimonij
ordinãdũ: & apparet illũ non hr̃e patrimo-
niũ, aut minus ſufficiẽs: ſi hoc archidiacon9
fecit ſciẽter, agetur primo contra eũ, q fuit
in dolo, ſecundo contra epm, q fuit in cul-
pa: quia dolus pponderat culpæ. ff. ad legem
Aqui. l. itẽ ſi obſtetrix. Nec obſtat excepto
de dolo ordinati, ad cuius inſtantiã factum
eſt. Hoſt. tñ placet, φ imputetur ei, qui mẽti
tus eſt: ideoq; ſibi ipſe victũ quærat. 90. diſt
clericus, & p hoc multis ſubtraheretur de-
cipiendi materia, qui mentiendo ſe fecerãt
ordinari, vt ſuſtentarentur ab ordinatore,
vel examinatore. Et placet, qñ ſolus eſt in
dolo: alij vero in culpa ſolum. Qui autẽ ſe
faciunt promoueri ad titulum ſuæ pauper-
tatis, vt mendicantes: illam ſequantur.

10 NONO, † vtrũ decani rurales inſtitui debe
ant, & deſtitui p epm de cõſẽſu archidiaco
ni? Et dico, φ ſic: vt in c. ad hæc, eo. ti. qđ Io.
An. melius dicit intelligi ſm conſuetudinẽ
Franciæ, vbi tales decani inſtituuntur ad tẽ
pus pro maiori parte p epm & archidiaco-
nũ ad q̃dã officia eius cõia, & conſequẽter
ſm Inn. vbi non eſt talis cõſuetudo, hoc nõ
vendicat ſibi locum. Quod ſi in deſtitutio-
ne, aut inſtitutione concordare nõ poſſent:
ſm aliquod, vt recitat Inn. & Arch. ſequi vr̃,
nihil agitur: cũ vnus ſine alio non poſſit, de
off. dele. cãm, niſi conſuetudo haberet con-
trariũ. Sed tñ alij dicunt, nominatũ ab epo
habere locum: cũ eius auctoritas ſit princi-
palis, & archidiaconi, quaſi vicaria, & hoc
ſequitur Inn. addens, φ ſi archidiaconus in-
ſtitui videt indignũ, poſſet pro iure ſuo ap-
pellare, vel alias contradicere. ¶ Decimo, v-
trũ archidiaconus poſſit dare litteras com-
mẽdatitias promouẽdis ad ordine? Et dico,
φ nõ, vt in c. ſignificaſti. eo. ti. qđ gl. intelli-
git, qñ eps eſt præſens: ſ. in diœceſi. nã ſi eſt
abſens, & neceſſitas, vel vtilitas ſuadeat or-
dinãdorũ, poterit eos alijs epis cõmẽdare,
& ſic literas cõmẽdatitias dare: quia eo ab-
ſente ſupplet vices eius, vt in c. 1. eod. tit. &
idẽ poſſent, ſec. Hoſ. generalis vicarius epi,
cui aliqs de ſpecialib. caſibus cõmiſſus eſt,
cum clauſula generali: vt de off. vic. c. 2. lib.
6. Sed in præſentia epiſcopi, qui ſic genera
liter commiſit ſine ipſius licentia, non de-
bet hoc expedire. de offi. leg. volentes.

DE ARCHIEPISCOPO.

1 *Archiepiſcopus, qui & Metropolitanus dicitur, q̃ & in quos iuriſdictionem habeat, & de quibus cognoſcere, & quatenus committere poſſit.*

2 *Archiepiſcopus in epiſcopi ſubditos, quot caſibus iuriſdictionem ordinariam habeat, & ibi quod xij. de quibus ſigillatim.*

3 *Epiſcopali ſede vacante, qui epiſcopi vices ſuppleat Et ibidem quid ſi epiſcopus, aut excõicatus, aut a Paganis interceptus, aut mutus, aut furioſus offectus ſit, et num cathedrali vacanti eccleſia viſitatorum Archiepiſcopus dato poſſit, & ceſſante ſuffraganeorum negligentia, an poſſit viſitationes*

interare, ac procurationes recipere. nu. 14.

3 *Archiepiscopus subditos suffraganeorum suorum num absoluere queat. Et num Primate irrequisito, concilium celebrare possit.*

6 *Archiepiscopus num possit crucem ante se gestari facere. Et ibidem quod sit, cum multis alijs.*

1 ARCHIEPISCOPVS † & metropolitanus sunt noīa synonymā significantia idem: sed archiepiscopus dr̄ ab archos, princeps, & ep̄o quasi princeps ep̄orū, metropolitanus verò ἀπὸ τῆς μητρὸς καὶ πόλις. i. à Matrice vrbe, ex qua coloniæ deductæ. 6. q. 3. scitote, licet nō sit necesse, q̄ hēat illū numerū. s. decem ep̄orū sub se. vt ibi dr̄, habet aūt sec. Host. ius pinguius in ep̄m, q̄ in subditos eius, & hēt iurisdictionē, & eā exercere pōt in tota prouincia, tollendo prauā consuetudinem, & fulminando snīam excōicationis in seruantes eam, sec. Inn. quē sequitur Pan. in c. ex frequētibus, de insti. & sētit gl. in Sum. 9. q. 3. & cognoscere pōt de crimine ep̄orū, & eos punire: vt in c. sacro. de sen. exc. licet non possit procedere ad eorū depositionē, q̄ soli Papæ reseruat: vt in c. 2. de transf. pla. De cā vero ciuili, cognoscere pōt indifferēter, ēt si subditus ep̄i illū cōueniat: q̄a corā archiep̄o dēt eum conuenire. Sed si ep̄s hēt cām contra subditū, nō conuenit eum corā archiep̄o, quia nō est iudex subditi ep̄i, nec hēt in illum iurisdictionem nisi in certis casibus, de quibus infra: nec ēt conuenit eū corā se: quia non dēt esse iudex in propria cā. Vnde eligi dn̄t arbitri iuris, & probant hæc in c. si clericus aduersus clericū. 11. q. 1. Nō pōt aūt cōpellere subditum suffraganei sui ad suscipiendū cōmissiones eius in causis: nisi sit cōsuetudo de fo. cōpe. Romana lib. 6. de of. or. pastoralis. Sup quo e dicit Hos. q̄ cum ep̄s subsit archiep̄o, quia pinguius ius hēt in eū, q̄ in subditum eius, pōt ep̄m cogere, vt cōpellat subditū ad suscipiēdū, quod si intra certū tp̄s sibi assignatū, hoc facere neglexerit, nec aliquod iustū impedimētū p̄tenderit, demum pōt cogere vtrunque: ar. de of. ord. quāto, in fi. & c. irrefragabilis §. excessus, & concor. Bernar. ēt est ab ep̄o appellatū fuerat. Iure tn̄ nouo archieps causas, q̄ per appellationē, vel alio iure metropolitico deferuntur ad ipsum non pōt audire, seu committere alibi, quā in sua ciuitate, vel diœcesi: aut in eis, in quibus appellatum existit, vel causæ ipsæ consistunt: nisi aliud sibi competat de consuetudine, de off. litigantes, lib. 6.

2 PRIMO † verò q̄ritur, si in aliquib. casibus archieps habet iurisdictionē ordinariā in subditos ep̄i? Et dico, quod sic in multis, qui no. in c. pastoralis, de off. ord. ¶ Primus est cū deuiat in diuinis officijs a cōsuetudine ecclæ metropolitanæ. 12. dist. de his qđ tn̄ limitat Host. nisi ecclesiæ prouinciæ haberent speciale cōsuetudinē, qđ Pan. placet vt valet cōsuetudo cuiuscunq; ecclesiæ, dū modo sit alias rationabilis, arg. de triuit. de conse. dist. 3. Ad quod facit qđ no. gl. in c. 1. de sum. trin. in 6. vbi dr̄, q̄ in cōcernentib. fidem sequi debémus consuetudinē ecclesiæ Romanæ: in alijs nō tenemur, nisi Papa disponat. ¶ Secūdus est, qn̄ subditus ep̄i delinquit in diœcesi archiep̄i. 6. q. 3. placuit, q̄a in hoc casu efficit aliq̄s de iurisdictione cuiuslibet alterius. ¶ Tertius est, si hēt prædiū in diœcesi sua. extra. de fo. compet. c. fi. & iste etiam casus pertinet ad quemcunq; alium. ¶ Quartus est, si cā defertur ad eū p̄ appellationē, de offi. leg. c. 1. de offic. ord. duo, sed hoc casu distingue, vt inf. ¶ Quintus est, cū absolutus ab archiep̄o nō vult parere ep̄o, de off. or. ad reprimēdā. ¶ Sextus est, si causa criminalis sit inter ep̄m, & clericū suum: q̄a deduci debet ad synodū in qua archiepiscopus p̄est. 6. q. 2. c. 1. ¶ Septimus est, si clericus hēt ciuilem causam, cōtra ep̄m suum, 11. qu. 1. si clerius. ¶ Octauus est, qn̄ ep̄s est negligens in eo, qđ facere dēt. 9. q. 3. cum simus. Pro quo Pan. in c. ex frequentibus, de insti. facit regulam generalem, q̄ sola negligentia ep̄i deferat iurisdictionem in archiepiscopū, & gl. in c. Romana. de supple. neg. præl. li. 6. dicit, q̄ in negligentia ep̄i archiepiscopus supplet vices eius, nō autē in delicto, quod limita ƒm Doc. & Pan. in d. ca. ex frequentibus nisi delicta sint notoria. ¶ Nonus est, qn̄ defuncto ep̄o, ecclesia idoneos clericos non hēt. 12. q. 2. non liceat. ¶ Decimus est, cum euidens est, snīam ep̄i esse iniustam extra. de ap. solicitudinē. ¶ Vndecimus est, cum visitat prouinciā: extra. de præscri. cum ex officijs, & de censi. sopitæ, & c. cum nuper. ¶ Duodecimus etiam pōt addi, ƒm aliquos ratione notorietatis criminis, quæ facit, vt in sua diœcesi existens sua sententia afficere possit subditos ep̄i delinquentes: q̄a licet text. in d. c. Romana, in §. notoria, loquatur cū visitat, tamen Doct. in d. c. ex frequentibus, illud communiter extendunt, etiam dum visitat, sed hoc ego credo veram in casu 8. quando scilicet episcopus est negli-

negligens, vide ẽt ſup. Abſolutio 2. circa fi.

3 SECVNDO,† vtrum archiepiſcopus ſuppleat vices epi ꝑ ſolam vacationẽ ſedis epiſcopalis. Et dico, ꝙ non, ſed capitulum ſupplet, ext. de ſup. neglig. pl. cum ep̃s. &c. eccleſiæ. li. 6. & idẽ eſt ſi ſit excõicatus: vt in c. Romana. de ſupp. neg. præl. vel captus à paganis, vt in d. c. ſi ep̃s. & idem puto, eadẽ ratione in omni caſu, quo ep̃s ſuum officium exercere, & cõmittere non poſſit, puta, ſi efficiatur mutus, aut vertatur in furorẽ. ¶ Tertiò, vtrũ poſſit eccleſiæ cathedrali vacanti, dare viſitatorẽ, & dico, qđ non, niſi fortè capitulũ in ſpiritualibus, & tꝑalibus negligenter, aut male adminiſtret: q̃a tunc vocato capitulo, & cãm ſuꝑ hoc agnitione præmiſſa, viſitatorẽ, ſeu adminiſtratorẽ poterit deputare, qui q̃uis habeat legitimã adminiſtrationem in ſpiritualib. & tꝑalibus, tñ illa beneficia quæ ad ſolã epi collationẽ pertinent, conferre non põt ſi ab alio, q̃ à Romano pontifice fuerit deputatus, vt in cap. eccleſiæ de ſupple. neg. præl. lib. 6.

4 QVARTO,† vtrũ ceſſante ſuffraganeorũ ſuorum neglig ẽtia, poſſit viſitationes iterare, & recipere procurationes, & dico, ꝙ ſic nõ obſtante contraria conſuetudine, & dũ viſitat poteſt confeſſiones ſubditorum ſuffraganeorũ audire, & abſoluere, & iniũgere pęnitẽtiam extra, de cen. perpetuò, li. 6. ſed vtrũ aliquid poſſit recipere, vide inf. Viſitatio, vbi đ viſitatione eius multa dicent.

5 QVINTO,† vtrũ abſoluere poſſit ſubditos ſuffraganeorũ ſuorum, & dicit Gem. in c. ꝑpetuo, de cenſi. li. 6. ꝙ eos non põt ligare, vel ſoluere, niſi dũ viſitat, vt ibi tex. innuit, nec ẽt abſoluere, ab excõicatione minori, vt in c. nuper. §. 1. Scđò verò de ſent. excõ. & hoc verũ, niſi ꝑ appellationem cã ad eũ deuoluta ſit, vel in caſib. ſpecialiter a iure ꝑmiſſis, de quib. dictum eſt. Sed tñ de his ẽt vide ſu. Abſolutio ſcđo dubio. 5. 6. & 7. ¶ Sextò, vtrum poſſit celebrare conſiliũ irrequiſito primate, & dico, quòd ſic. diſt. 82. ſi quis epiſcopus vacãs. & 9. q. 3. c. 2. & 3.

6 SEPTIMO,† vtrũ poſſit facere crucẽ portari ante ſe, & dico, ꝙ ſic, trãſiens per quæuis loca ſuæ prouinciȩ, & benedicere populo, in pontificalib. & ſine põtificalibus celebrare, & celebrari facere, tam in locis exẽptis q̃ nõ exẽptis, q̃ ẽt ſimiliter facere põt ep̃s, ẽt in locis exemptis ſuæ diœceſis, vt in clem. archiepiſcopo, de priui. ſed tñ, vt ibi dicitur, hæc fieri debent ſine exemptorum præiudicio, Multa alia tangentia archiepiſcopum, vide infra epiſcopus, per totum, & inf. Pallium, & Prælatum, per totum. & ſu. Abſolutio ſecundò, §. 7. & ſequen.

DE ARCHIPRESBYTERO.

1 Archipresbyter, qui aliorum presbyterorũ, id eſt, ſacerdotum princeps eſſe dicitur, in duplici differentia eſt. Aut enim ruralis eſt, aut ciuitatenſis. Et quid vnumquodque, & in quibus poſitum, ſit vtriuſque officium.

2 Archipresbyter ciuitatenſis, num a caſibus epiſcopo reſeruatis abſoluere poſſit. Et quid de rurali, num poſſit omnes de epiſcopatu ad ipſum accedẽtes abſoluere. Et de quibus poſſit.

3 Archipresbyter ruralis inſtituendi, aut confirmandi ſibi a patronis in eccleſiis ſub ſuo plebanatu num auctoritatem habeat.

1 ARCHIPRESBITER,† Princeps dr̃ aliorum presbyterorũ, ideſt ſacerdotũ, & duplex eſt, ſ. ruralis, qui præeſt ſolummodo plebi, vt in c. fi. de off. archipresbyt. & ciuitatenſis, ſiue eccl'æ cathedralis, q̃ alio noĩe dr̃ decanus, vt in c. ad hæc, de off. archi. & eſt ſub archidiacono, & eius ꝓceptis debet obedire. ext. e. c. 1. vbi dicit gl. ꝙ archidiaconus eſt minor ordine, cũ ille ſit presbyter, iſte diaconus, ſed dignitate, & adminiſtratione eſt maior, qđ ſm̃ Inn. verũ eſt, vbi ſic eſt de cõſuetudine, & inſpectantib. ad offm̃ archidiaconi de iure, vel conſuetudine. In aliq̃b. ãt eccleſijs, vbi nõ eſt archidiaconus ſed archipresbyter, vel ꝑpoſitus tm̃ loco archipresbyteri, ad talẽ archipresbyterũ, vel ꝑpoſitũ vltra ea, q̃ ſunt ſui officij ꝑtinẽnt ad eũ, q̃ de archidiacono dñr, prout hẽt cõſuetudo loci, q̃ in hmõi dat iuriſdõnẽ. ¶ Primò verò quæritur, quod ſit officiũ archipſbyteri ciuitatenſis. Et dico, ꝙ Leo. in c. officiũ extra. de off. archipreſ. ſic dicit. Officium archipresbyteri de vrbe conſtat, q̃n ibi præſul defuerit, vice eius officium inchoare, benedictiones presbyterales in eccleſia dare, miſſam, q̃n voluerit, cantare, vel cui de ſacerdotibus iuſſerit: q̃n verò ep̃s miſſam canit, debet præcipere ſacerdotibus, vt induant ſe veſtimentis ſacris, & qualiter ad miſſam procedant. Debet enim præcipere cuſtodi eccleſiæ, vt in ſacrario eccleſiæ euchariſtia Chriſti, propter infirmos non deſit, debet infirmis prouidere, & prouidẽdo ꝓcipere ſacerdotibus, ne forte ſine confeſſione, vel confirmatione corporis, & ſanguinis Dñi noſtri Ieſu Chriſti, moriantur, confeſſiones eorum, qui à foris veniunt,

recipere eũ omnib. sacerdotibus: & ex ide ꝑ prouisionẽ pontificis magnã dẽt illis adhibere curã. Ad Christianos quoque faciẽdos, & baptizandos infantes, & ad succurrendũ: oĩa a sacerdotib. per iussionẽ illius fiant, hæc ibi, vbi dicit gl. in verbo, benedictiones, idest in matutinis, qñ debent legi lectiones. Et dicit ẽt in verbo, sine cõfessione qđ vel negligentia presbyteri moriatur infirmus sine confessione reus erit aĩæ illius 26. qu. 6. si ꝑsbyter. Et rursus dicit in verbo foris veniũt .i. ext. ciuitatẽ, & est arg. inqt, ꝙ quilibet de ẽpatu pt in ecclesia maiori sacra recipere, qđ verũ est, art. dist. l. in capite nec est contra, ꝙ dr̃ de pę. dist. 6. ꝙ. ẽps non dẽt recipere parochianũ alterius ẽpi quia tũc nõ recipit parochianũ alterius, sed suũ qa oẽs recurrere possũt ad archipresbyterũ ecclesiæ maioris, vt hic dr̃. Et sir̃ in verbo, cũ omnibus sacerdotibus: dicit Io. And. .i. oĩum sacerdotũ: qa & ipsa archipresbytero confiteri dẽnt, sm̃ Inn. vel sm̃ Hos. hoc intendit, ꝙ si ipse ꝑꝑ multitudinẽ nõ sufficit ad confessiones audiendas, alijs sacerdotibus cõmittit. ¶ Scđo q̃ritur, ꝙ sit officium archipresbyteri ruralis? Et dico, ꝙ de eo, isi c. fi. de offi. archipr. sic dr̃. Vt singulæ plebes archipresbyterũ habeant, ꝑꝑ assiduam populi Dei curã, qui non solũ imperiti vulgo solicitudinẽ gerat, verũ ẽt presbyterorum qui per minores titulos .i. ecclesias habitãt, vita iugi circunspectione custodiat, & qua vnusquisq. industria diuinũ opus exerceat ẽpo suo renunciet. Nec obtendat ẽps non legere plebẽ archipresbytero, qa ipse eam gubernare valeat: quia etsi valde idoneus sit, decet tñ vt sua onera partiatur: sicut & ipse matrici ecclesiæ ꝑest: ita archipresbyteri præsint plebib. vt in nullo titubet ecclesiastica solicitudo. Cũcta tñ referant ad ẽpm: nec aliquid contra eius decretum ordinare ꝑsumant. Hæc in d. c. vbi dicit glo. ꝙ sicut c. præcedens, ne quo. s. in priori §. loqtur de ciuitatensi archiprẽsbytero: ita præsens loquitur de rurali, quæ in Tuscia cõiter dr̃ plebanus: alibi decanus, & in verbo, referat, dicit: Præter minora, quæ ipse determinare põt, cũ habeat ordinariã iurisdictionẽ, vt in ca. cum ad ecclesiam, de off. or.

2 Tertio † q̃ritur, vtrũ archipresbyter ciuitatẽsis absoluere possit a casib. ẽpo reseruatis, & dicit Hos. ꝙ nõ, sine cõmissione spãli, qđ verũ credit Io. And. de pę. & rem. si ꝑs. lib. 6. licet absoluere possit oẽs de ẽpatu a non reseruatis, vt dictũ eũ. Non potest ẽt solẽniter pęnitentem reconciliare ẽpo nõ consulto, sm̃ gl. in d. c. 2. nisi eo absente, in maxima necessitate. ¶ Quartò q̃ritur vtrũ archipresbyter ruralis possit absoluere oẽs de ẽpatu ad eũ accedẽtes, & dico, ꝙ nõ nisi quantũ ẽps dat ei anctoritatẽ: quia non solũ præest plebi, & nihil dẽt facere sine relatione ad ẽpm. s. quantũ ad maiora: vt in d. ca. fi. põt tñ a non reseruatis absoluere oẽs pertinentes ad ecclesias, q̃ sunt sub suo plebanatu: vt patet, qa vt dr̃ in cap. fi. sicut ẽps ecclesiæ matrici præest, ita ipse præest plebi, licet glo. dicat, ꝙ ly sicut, non dicit, siue non noĩat omnimodam similitudinem sed aliqualem, quia. s. habet auctoritatem ab episcopo, & non potest terminare maiora.

3 † Qvinto, vtrũ archipresbyter ruralis habeat auctoritatẽ instituẽdi, seu cõfirmandi præsentatos a patronis in ecclesijs, q̃ sũt sub suo plebanatu? Et sm̃ Arc. certũ est qđ de cõi iure non potest: secus ex consuetudine præscripta, sicut accidit in archiepiscopatu Florentino, quia vterq; archiepiscopus, scilicet & archipresbyter ruralis, seu plebanus põt, confirmare præsentatũ sibi, & ad quem primo recurritur, ille expedit.

DE ARGVMENTATIONE IVRIDICA.

1 *Argumentationem, consequentis ex antecedente illationem esse: vnde arguere, nil aliud esse, atque id quod implicite in quopiã continetur, explicare. Argumentatio autem iuridica quid sit, quid item iuridice arguere, ibidem plene differtur.*

2 *Argumentatio a simili num efficax sit. Et num legis vnius ad alterius legis speciem aut rationem extensio fieri queat. Et quid in statutis municipalib. & consuetudinib. Et quid in pœnalib.*

3 *Argumentatio ab etymol. num valeat. Et ibidem limitationes.*

4 *Scholares scholas duntaxat intrantes, non autem audientes, ac studentes, priuilegio scholarium gaudere non debent. Quod ad alias quoque artes priuilegio subnixas porrigitur.*

5 *Scholares, & item artifices, qui indigne priuilegio artis vsi sunt, ac proinde colligatores priuilegij occasione grauarunt, & ab ijs quid consecuti sunt, num quid ipsis grauatis ad restitutionem teneantur. Et quid de ipsorum rectorib.*

6 *Argumentatio, quot modis in iure procedat.*

1 ARGVMENTATIO, † est illatio consequentis ex antecedente, cum sit consequentia quædam, & sic arguere, est id, quod implicite continetur in vno, explicare:

care vt: tu es homo, ergo habes rōnē Argumentatio āt iuridica est illatio cōsequentis ex antecedēte iuridico, siue cōtēto ī iure, et arguere iuridice, est illud, ꝙ īplicite, & virtualiter cōtinet̃ in vna lege, vel sn̄ia legali explicare, sicut cū dr̄ de vno simili, īfert de alio: vt de cōst. trāslato, vn̄ argumētatio iuridica, est quędam extensio iuris, siue legis.

2 PRIMO † vero quæritur, vtrū valeat argumētatio a simili, & dico, ꝙ hoc. 2. q. 1. multi. in gl. & de const. trāslato. & ibi dicit Pan. ꝙ vbi est casus similis, & habet cām specialem in contrariū, extēsio fieri non debet: qa nō dēt fieri correctio legū ex similitudine rōnis, vbi āt contrariū non reperit̃, bene fieri pōt extēsio, & sic intellige l. non possūt. ff. de leg. & hoc no. Bar. in l. non dubium, C. de legib. vbi dicit idē esse in consuetudinib. & statutis, per l. de quib. ff. de legi. Et sic no. qđ statutū municipale, & consuetudo possent ad alios casus ex identitate rōnis extendi, dummodo illi casus non hēant legē contrariā, & sic intellige qđ not. in c. nr̄a. de iniur. vbi tenuerunt multi, & male, quod statutū nō dēt extēdi, qa est stricti iuris: sed vt dixi, illud procedit, qn̄ extensio fieret cum legis correctione, alias secus. Nō dēt ēt fieri ī pęnalibus, nisi idētitas rōnis sit expressa, vel ī dubitare p̄sumpta, secundum eundē in collectione glossarum clem. in tit. de rescrip.

3 SECVNDO, † vtrū valeat argumentatio a noīs etymologia. & dico, ꝙ sic. 16. q. 1. placuit, el 1. & 2. Sed limita primo, qa valet solū negatiuæ, qa valet. Non est testatio mentis, ergo nec testm̄, non āt econtra. Est testatio mentis, ergo testm̄. Secūdo valet solū in noīe appellatio, qa propria ad placitū imponuntur, vt no. Bar. in proęmio. Infortiati, super rubrica. Tertio valet solū, qn̄ nomē sumitur ex essentiali natura sua, sm̄ Pa. in c. 1. de iud. vt mutuum & testm̄. Nā hoc verū testm̄ est testatio mētis, l. 1. ff. de testa. vbi ergo non est testatio mētis, nec testm̄. Similiter mutuum est, qđ de meo tuum fit, l. 2. ff. si cer. pet. vbi ergo de meo non fit tuum, non est mutuū. Secus āt qn̄ imponitur nomē ex eo quod deberet inesse noīatio: sicut imperator dr̄ Augustus, quia deberet augere Rēpublicā, sed si non auget, tn̄ Imperator est, vt notatur in proęmio. ff. veteris. Papa sir̄r dr̄ Pontifex, quia debet esse pons per vitæ exemplaritatem, quod si non facit, tn̄ Pontifex est, vt in c. 1. de consec. li. 6. Sic igit intellige Inst. de tut. in prin. ff. de verb. sig. l. bonorum, & l. malum. C. de defen. ciui. l. defensores, la 2. Insti. de dona. §. est & alius. C. de ferijs, l. a nullo. C. de offic. præfec. vrbis l. 1. Ex quibus patet, quod argumentum sumi potest a nominis interpretatione. & sic limita, secūdum Bal. de vas. mili. qui arma bellica deposuit illud prouerbium. Si noīe prius eris, nec rem habere mereris, esse verū si nomen significat substantiam, vel qualitatē necessariā inesse alicui subiecto, vt ff. de fideic. li. Lucius. ff. de pac. l. tale pactū. §. fin. Secus si significat solam simplicem demonstrationem, ff. de reb. dub. l. si cognatis.

4 ET † ex his patet esse verū, quod scholares scholas intrātes, nō āt attēdētes, nec studētes, nō gaudēt priuilegio scholarium, vt tenet Io. de Lig. in p̄emio. cle. adducēs no. p̄ gl. in l. vna. C. de stu. l. vr. Ro. & valet tex. in l. si q̄s. C. de dome. p̄te. & idē si īhoneste viuēt. C. de decur. & sta. l. agētes, alias, īcipit, p̄ id tp̄s. Et sir̄r q̄ sunt de collegio alicuius artis, artē illā non exercētes, non gaudēt priuilegio eius, vt no. Bar. in l. sp. de iu. immu. illum tex. in §. negotiatores. 16. q. 1. gn̄aliter.

5 ET † faciunt tam contra scholares, & artifices q̄ contra eorum rectores, qui grauant litigantes cum eis ratione priuilegiorum. Et ideo, secundum aliquos, si hoc sit manifestum, tenentur rectores ad restitutionē omnium, in quibus plus sunt grauati, & similiter scholares, si tales sunt, quod non gaudeant, quamuis non sit manifestū. Sed hoc forte non est verum, nisi in foro conscientiæ.

6 TERTIO, † quæritur, quot modis valet argumentatio in iure? Et dico, ꝙ valet primo a simili eo mō, quo dictū est, & secundo, a noīs appellatiui etymologia: a noīe aūt proprie fit quidē argm̄, sed īualidū: vnde hoīes quærunt noīa bona, & dicebat vxor. Io. An dr. quod si venderentur, deberent emi pretio magno. vnde ipse extollit proprium nomen suū in proę. cle. & sir̄r. Accursius in l. facta. ff. ad Vreb. qa ex horrido noīe sępe interpretantur hoīes sinistrum: putātes ab euentu prauo impositum. Et tertio ab oppositis, vel contrarijs. 8. q. 1. sciēdum, & quarto ab exemplis gentilium, de verb. sign. forus, de conse. di. 1. c. 1. Et quinto ab auctoritate. 33. q. 1. dixit, sed valet solū affirmatiue secūdum dialecticos. Valet etiā multis alijs modis, pro quo vide Bal. in l. conuenticula. C. de epi. & cle. & vide etiam inf. Lex.

DE ARRHA.

1 *Arrha, quæ realis quædam securitas est, in duplici*

posita est differentia. Et ibidem de vnaquaque.

2 *Arrha vere tradita, num possit quis a contractu resilire. Et quid tum perdit, quia contractu sic inito recedit.*

3 *Arrha sponsalitia, quæ subarrhatio dicta est, cuius effectus sit. Et matrimonio non secuto, num arrha reddi debeat.*

1 ARRHA † videtur esse signum, siue argumentum, & vadimonium, siue securitas quædā realis, & duplex, vna.s.data in signum, & securitatem emptionis, & venditionis contractæ, vel contractus æquiualentis, qui tñ sine ea valeret l. quod sępe, i prin. ff. de contrah. emp. quæ adueniente solutione cessat esse arrha, & transit in pretium. de quo vide l. 2. C. qñ li. ab emp. disce. text. & doc. & hęc pōt appellari arrha realis, i. data in signum ꝓ re venali, & pretio mēsurabili. Alia est, q̃ dat̄ spōsæ in signū & securitatē matrimonij contrahēdi, & dr̄ arrha spōsalitia, q̃ adueniente matrimonio, perdito noīe arrhæ, transit in domū, vel dotē: vt anulus, pecunia, & hmōi, & huiusmodi arrhę datio subarrhatio dr̄ quæ fit præcipue per anuli immissionem, & vulgo dicitur despōsatio.

2 PRIMO † quæritur, vtrum pōt realis arrhæ dationē possit quis recedere a contractu. & dico, quòd nō, si data est noīe arrhæ, & in partē solutionis fiedę; qa cū pars, vel q̃ futura est pars ꝓtij, soluta est, res nō est integra. C. qñ li. ab epi. di. l. vnica. ¶ Secundo, vtrū is, ꝑ quē statur, ne cōtract⁹ ꝑficiatur, qñ aliq̄d datū est solū, ꝓ arrha, aliq̄d ꝑdat? & dico, ꝙ is, q̄ eā dedit, eā ꝑdit, q̄ vero eā recipit, restituet duplicatā. Inst. d̄ emp. & ven. §. i his.

3 TERTIO † quæritur, quid operetur arrha sponsalitia, siue datio arrhæ q̃ subarrhatio dr̄. & dico, quod si hoc inter sponsū, & spōsam fiat, ꝓsumitur pro matrimonio nisi probet̄ contrariū, vel esset contraria consuetudo, vel ætas repugnaretur notatur, ext. de despon. impu. c. tuæ. Si vero hoc fiat a parētibus sola sponsalia contrahūtur, vel præsumuntur, vt ibi dicit gl. quod tamē intellige per modum quo a parētibus sponsalia contrahi possunt, de quo inf. Matrimonium 2. ¶ Quarto, vtrū restituatur arrha sponsalitia non secuto matrimonio? & dico quod si secutum non fuerit absque alterius culpa, vt per superuenientem mortē, vel religionis ingressum, & hmōi, sic restitui debet arrha simpliciter. Si vero non sequitur ꝑꝑ culpā dantis arrham perdit illam. Si vero ꝑꝑ culpam recipientis, restituet eā in duplum. C. de spon. l. arrhis. & l. fi. Quod verum est, si accipiens sit maior 25. annis, aut si veniā ætatis impetrauit, & eā in cōpetenti iudicio ꝓbauit, alias tenetur solū in simplū, vt in d. l. fi. & ad illud simplum, cum sit pęna, ſm aliquos non tenetur in foro pœnitentiæ, nisi fuerit ad hoc facta cōdēnatio, vt colligi pt̄ ex notatis ꝑ gl. 2. q. 2. fraternitas, & de hoc infra Hæreticus, inf. & Assassinus, §. vlt. Sed & de hoc & de multis alijs spectantibus ad hanc arrham. inf. Sponsalia, & inf. Pœna.

ARROGANTIA. inf. Superbia.

ARROGATIO. vide sup. Adoptio.

DE ARTIBVS ET ARTIFICIBVS.

1 *Ars, quæ ab Aristot. recta ratio rerum a nobis factibilium definitur, proprie de mechanica dicitur cuius partes septem sunt.*

2 *Artes seu corporale exercitium, num licite exerceri queat, & tum quot & quæ concurrere debeant. Et num inter se licite conueniant artifices, vt alios non instituant, aut quæ facta sunt, nisi certo modo diuendant.*

3 *Arma ac venena, quibus homines aut læduntur, aut intereunt, num efficere, ac parare liceat.*

4 *Res flagitiosæ, quæ nullo modo per alterius accessionem vsui humano vtilis effici potest, nec emptio, nec societas, nec mandatum subsistere potest.*

5 *Aleas, taxillos ac chartas, num facere, ac vendere liceat. Et quid de fucos, ac de venustandæ faciei lenocinia parantibus.*

6 *Ars balistariorum num licita sit. Et quid de histrionatus exercitio. Item quid de his, qui ludos afficient, non sine corporis ac vitæ discrimine, et periculo, cuius generis sunt funambuli, & similes.*

7 *Ars conficiendorum instrumentorum musicaliū, nū licita sit. Et quid de his, qui aut tympana, aut citharā plectūt, aut qui tibijs, & violis voculātur.*

1 ARS † est recta ratio rerum a nobis factibilium, ſm Arist. in li. Ethic. & proprie dr̄ mechanica, quæ diuiditur in septem, ad quas omnes reducuntur, quæ his versib. cōtinentur. Lana, nemus miles, nauigatio, ius, medicinam. His ars fabrilis cōnumerari potest: Dicuntur tamen, & quędam sciētię speculatiuæ artes, quia. s. ordinātur ad aliquod opus rationis dirigendum, & sunt similiter septem, de quibus nihil ad nos.

2 PRIMO † vero quęritur, vtrum ars siue corporale exercitium, licite exerceri possit: Et dico quòd sic si ista concurrant. Primo, qd̄ huic exercenti non sit, specialiter ꝓhibitū sicut clericis qdā prohibent̄, vt inf. Cleric⁹ 9. per totū. Secundo, quod non sit ēt prohibitum vel illicitū ex se, id est naturali iure,

nec a Deo, ſine diuino iure, nec ab eccleſia, vel iure ciuili, ſicut exercitiũ fęnerandi, & oẽ quod non niſi ad peccatũ ordinat. Tertiò, ꝙ fiat debitis circunſtãtijs: puta debito tpe, & non feſtiuo: debito loco, & nõ in eccleſia: debito modo, & non cũ fraude, dolo, vel mẽdacijs. Quartò, ꝙ fiat recta intentione: puta ne torpeat otio: vt ex lucro ſubueniat ſuis; vel alienis indigentibus: vt decenter viuat, & huiuſmodi, quibus concurrentibus eſt impoſſibile aliquid eſſe illicitũ, cum omne illicitũ ſit, vel quia eſt prohibitũ, vel quia eſt malũ de ſe, aut ex circunſtantia, aut ex fine, vel intentione. ¶ Secundò, vtrũ licite inter ſe cõueniãt & paciſcãtur artifices, vt non inſtruant alios, aut nõ vẽdãt niſi certo modo. Et dico, ſm Inn. in c. ſignificante, de app. ꝙ peccant, ſi hoc faciunt fraudulenter; ſecus ſi ex priuilegio, vel cõſuetudine, C. de monop. l. vna. Vel dicit, ꝙ hoc locũ habet de perſonis, & reb. de loco ãt, vbi fit vẽditio, bene licet paciſci. Vel dr̃, quod pactũ dẽ non inſtruẽdo aliũ ſimpliciter & vniuerſaliter factum, non tenet, & illicitũ eſt: quia inſtructio aliqñ poteſt eſſe bona, & debita, vnde ſi interueniret iur̃m, eſſet de non faciendo aliquod bonum, & cõſequẽter mortale. Licet tñ poteſt quis aliquando negare inſtructionem, ſicut licite aliqñ nego eleemoſinã, & tamen nunq̃ licet paciſci de non danda eleemoſyna. Si autem fiat pactum de non inſtruendo alium non ſimpliciter, ſed in aliquo caſu, aut niſi concurrat aliqua cõditio, poteſt eſſe licitũ, ſi ex legitima cauſa fiat. Et idem dico de pacto non vendendi.

3 TERTIO, † vtrum liceat facere arma & venena, quibus hoĩes læduntur, aut moriunt̃? Et diſtinguit Ray. quo ad intentionẽ, & quo ad opera ipſa ſic. Si enim artifices hæc faciant, aut vendant vt hoĩes talibus abutãtur: vel donent, aut vendant his, quos ſciũt, aut credũt abuſuros, mortaliter grauiſſime peccãt, & rei ſunt oĩum, quæ vide ſequuntur 6. quæſt. in 1. præcipue 27. quæſt. 2. ſi tu, & omnium debent pęnã ſuſtinere, cum ſint cooperatores. 2. q. 1. notũ. Si vero habuerũt intẽtionem bonã, quia. ſ. credebant iſta emi propter aliquem licitum vſum: vel aĩo indifferenti nihil ſuper hoc cogitarunt: vel ignorabant illicitum eſſe talia facere, aut vendere: ſubdiſtinguendum eſt. Nam ſi illa vtilia eſſe poſſunt ad vſus humanos, vt arma in bello iuſto: & quædam venena in quibuſdã medicinis, vel etiam in coloribus aptandis, & huiuſmodi non peccant, niſi ratione corruptæ intentionis, vt dictum eſt: vel niſi ex qualitate temporis, & perſonæ dictaret cõſcientia, aut dictare deberet, quòd iſta non quærunt niſi ad malũ, quia tunc vendendo peccarent 23. q. 5. de occidendis: & 5. q. 5. nõ omnis, ſicut, verbi gratia licet Rayn. non dicat, peccaret vendens arma offenſiua puta lanceas, gladios, ſagittas, machinas, iniuſte bellantibus, ſi hoc eſt manifeſtum, quia cooperaretur peccato eorum: in dubio autem videtur vendens excuſabilis, ſecundum aliquos, quod verum credo ſi timens imperatur ab alio, non ſi imperat. Et ratio patet: quia eo caſu ſi vendit impetenti, exponit ſe periculo iniuſte nocendi, & ſi non vẽdit ei, qui impetitur, exponit ſe periculo non iuuandi eum, qui debet iuuari. In armis etiam defenſiuis; puta galea, thorace, & huiuſmodi, quidam credunt, quod excuſatur vendens, etiã in bello manifeſte iniuſto: Quod ego verum credo, ſi temens impetitur, non aliter: quia ſunt occaſio exercendi offenſiua. Si autem ad nullum vſum ſunt vtiles, niſi ad peccandum, ſicut quædam venena mortifera ad nullum bonum vſum vtilia peccãt faciendo, tenendo, vendendo, vel alias alienando talia 21. quæſt. 1. cap. 1. de conſecrat. diſt. quinta fucare. argu. de libello famoſo, quem non debet quis oſtẽdere, ſed deſtruere; alias peccaret grauiter. 5. q. 1. per totum.

4 ET † eſt optima lex ad hoc. ff. de contrahẽ. empt. l. quod ſæpe l. vbi ponitur talis regula, quod flagitioſæ rei, id eſt, quæ nullo modo per additionem alterius poteſt eſſe vtilis vſui humano, nec emptio, nec mandatum, nec ſocietas valere poteſt, & idem tenet Innoc. in cap. 1. ne cleric. vel mona. qui dicit, quod in his nullo modo licet negotiari. Et concorda prædictis Hoſtien. & Sanct. Th. Sed tamen aduertendum eſt: quod Supple. inter ea, quæ nulli vſui humano ſunt apta, poſſit exemplum de quibuſdam ſumptuoſis camiſiarum, Suturis, quas præcipue faciunt Hiſpani, dantes pro factura vnius camiſiæ interdum plus quadruplo, quã pro tota camiſia. Sed hoc non eſt verum: quia veniunt in vſum ornamenti, quod aliquando licere poteſt,

5 QVARTO, † vtrum liceat facere, aut vendere, aleas, taxillos, & chartas, & huiuſmodi, & dico, quod quo ad factores taxillorũ, omnes conueniunt, quod de tali artificio viuere non licet, quia horum vſus, vt in pluribus,

ribus,est ad malum.Et Veru.dicit, quòd nõ
est securum de talibus viuere, quorum vsus
frequentius est peccatum,quod Arch.intel
ligit de mortali.Vnde tales non sunt absol-
uẽdi,nisi dimittãt,de pę.di.5.falsas, & c.fra
tres.Quo ad factores ãt alearum,seu tabula
rum,Arch.dicit idẽ,qđ & de taxillis. Sed q-
dã alij dicũt esse non simile,quia eis frequẽ
tius ludit ad subleuationẽ tædij, vel laboris
& idem de scachis,& hãc opi.Supp. dicit ve
rã,si sine peccato luderetur:quod Host.non
vr̃.alias idẽ dicẽdum est de his, quod de ta-
xillis,pp eãdẽ rationẽ ; quia vbi modo ra-
tio eãdẽ est,ibidem ius.l.illud,ff.ad l.Aquil.
Quantum ad chartas quoque idem dicit Ar
ch.quod de taxillis. Sed tu dic,ꝙ circa hæc
& similia habetur vna maxima ex S.Th.2.2.
q.169.& Pisa.& Archid.quòd nullus potest
vendere ea, quibus hoĩes bene vti non pos
sunt, nec quibus vt plurimũ homines male
vtuntur,nec quibus vtuntur bene & male,
si probabiliter creditur, ꝙ ad vsum malum
comparãtur.Aleis autem & taxillis,& char
tis non vtuntur, vt in pluribus homines ad
malum plusquã fucis, maxime ad mortale,
& si forte ad veniale,& ideo nõ est in malo
statu,qui talia facit aut vendit, nisi vẽdat ei
quem probabiliter dubitat hmõi vsurũ ad
mortale.Vnde licet si ei consulẽdum,vt ab-
stineat,non tamen est absolutio denegãda:
quia si leges concedunt in casu ludũ alearũ,
vt patebit, etiam ipsam earum fabricatio-
nẽ & emptionẽ concedunt.In aurea autem
Rosa non determinaui ex proprijs: sed opi
nionẽ prædictorum recitaui.¶Quintò quę
ritur,quid de factoribus aut venditorib. fu
corum, & aliorum ornamentorum? Et Sũ.
Ang.dicit,quòd facientes taxillos, chartas,
pompas,curiositates,& huiusmodi,quę fre
quẽtius sunt peccatum mortale,hi qui vtũ-
tur,absolui non debent, nisi a tali arte absti
neant.Sed S.Th.2.2.q.119. dicit, quòd quia
mulieres se possunt ornare,vt conseruẽt de
cẽtiã sui status,vel ẽt aliquid addere, vt pla
ceant viris suis;consequens est,quòd artifi-
ces talium ornamẽtorũ non peccent in vsu
talis artis, nisi forte inueniẽdo aliqua curio
sa,& superflua Arch. ãt distiuguit,dicens ꝙ
vendendo his,quos sciunt aut credunt vsu-
ros ad prouocandam lasciuiã, est mortale:
quia cooperantur talibus in crimine. 2.q.1.
notum,hoc tñ non debẽt de facili credere,
nisi appareãt signa manifesta,vt ĩ meretrici
bus;quia nemo est iudicandus immemor sa
lutis æternæ.1.q.7. Iubemus. Sed vbi hoc i-
gnorãt,vel non considerãt,sed solũ aduer-
tũt de vanitate: cũ talibus vti possint mulie
res cum mortali & veniali,& licite ẽm quã
titatem excessus,& intentionẽ earum:cum
ẽt sit temerarium iudicare,quòd intẽtio ea
rũ, vt in pluribus sit lasciua , vt inanis glo-
ria,q̃ sit mortale,excussum ẽt esse tm̃,qđ fa
ciat mortale,sit difficile discernere, nõ vr̃,
ꝙ hmõi artifices peccẽt mortaliter: cũ mi-
nus sit ista facere,aut vẽdere,q̃ eis vti:ꝙ vti
ẽt fucis,qđ maxime inter ornamenta ad la-
sciuiã ꝓuocat, nõ est mortale,vt dictũ ẽ: ni
si forte dicat̃,quòd mulieres,vt ĩ pluribus,
his vtuntur vt placeant viris alienis, saltem
ad inanẽ gloriã:ad quod tñ dr̃,ꝙ inanis glo
ria,ex genere suo est veniale,vt dicetur.

6 Sexto †vtrum ars balistariorũ,i. exercen
di balistas,q̃.s.ad artẽ militiæ reducitur sit li
cita? Et dico, quòd sub pęna excõicationis
prohibetur inter Christianos, de sagitta.c.
vnico.Sed cõiter intelligit̃, primo cõtra ca
tholicos,& secundo in bello iniusto,ẽm gl.
& Doct.ibi, quod ẽt euidenter probatur se
cundũ aliquos,quia vt dicetur inf.Excõica-
tio.1 excõicatio nunq̃ infertur, a iure, nisi
pro eo quod est mortale,& consequenter,
nec ẽt iura eã comminãtur,nisi pro tali.Da
ta ãt iustitia belli,licitum est quibuscunque
armis vti & pugnare,nec attinet ad iustitiã,
vtrũ quis aperte,vel ex insidijs pugnet. 23.
q.2.dñus.pugna ãt balistarũ vr̃ pugna ex in
sidijs.Dicunt tñ cõiter Doct.quòd iste canõ
non est latæ,sed ferendę sñiæ.¶Septimò,v-
trum licita sit ars histrionatus.Et dico,ꝙ hi
strio est, qui sua persona ludũ facit sine vi-
tæ periculo;& eius ars ẽm B.Th.2.2.q.168.
& alios Doct.est licita,si fiat moderate, lo-
co,tp̃e,& a personis congruis,i.laicis, quia
ordinatur ad solatium hoĩbus exhibẽdum:
quod humanæ vitæ necessariũ est, sicut, ci-
bo,sale:& eo casu licite percipiunt merce-
dẽ:alias esset peccatũ,ẽt mortale, vt si fiant
similia tp̃e pœnitentiæ,vel in ecclesia,vel a
personis ecclesiasticis,aut cum iniuria Dei,
vel proximi:puta cum verbis turpibus, aut
actibus repræsentantibus turpia, aut in can
tationibus,quod patet,quia talibus corpus
Christi denegatur, vt in ca.pro dilectione,
de consec.dist.2.vnde non sunt absoluendi.
Et de talibus loquitur Cypria.in d.cap. pro
dilectione,& Au.dist.86.qui donant. vbi di
cit,magnum esse peccatum dare aliquid ta
libus pro opere suo,qnia in scelere suo sol-
uentur

uětur.& illud peccatum vř mortale, q̃a est cooperatio ad mortale, & illud, quod dat, ꝑtinet ad turpe lucrũ, erogandũ pauperib. de consilio, Addit tñ Veruec.& Rodolf. & Sum.Conf.nõ esse morta. si q̃s talibus dat, ne ab eis infametur aut vituperetur, siue ẽt si eis datur ad necessitatem sustentãdæ naturę, ẽm Rod. Vtrũ aut possit talis ordinari. inf.Ordinandus.¶Octauo: vtrũ licita sit ars faciẽtiũ ex sua ꝑsona ludũ cũ periculo vitæ q̃ gradiunť ꝑ chordas ĩ sublimi, & hõmi & dico, ꝙ nõ, rõne periculi: sed est peccatũ mortale non obstante ꝙ non moriatur, in pluribus qñ sic ludunt, sed semel tm̃, quia sufficit, ꝙ in plurib. moriantur tales artifices, & si non in plurib. saltẽ frequenter & sępe. Vnde tormenta sunt ꝓhibita sub pœna priuationis sepulturæ, hac rõne: quia ibi homines sæpe moriunť: extra, de tomea.1.

7 † Nono, vtrum licita sit ars facientiũ instrumenta musicalia, & dicit Arch. & cum vsus eorũ de se sit licitus, licita est eorũ formatio & vẽditio: sed tñ ĩ vsu eorũ põt multipliciter esse peccatũ.s. vtẽdo ad lasciuiã, vel ad nimiã complacẽtiã sensualẽ: ꝑ maxime vero in diuinis officijs pulsando in organis ballatas, & cantiones laicas, quod vř magna irreuerentia Dei: & si ñ multi q̃dã tñ carnales & vani percipiũt de cãtionib. vnde magis ad carnalia q̃ ad spiritualia trahunť. Sed vtrũ mortale aut veniale, sit vide rint ipsi faciẽtes, hæc ille. Sed ista ꝓcedẽt, qñ cãtiones sunt lasciuæ. habẽtes verba aut turpia, aut incẽtiua carnalis amoris, & sũt satis vsitatæ, ita, ꝙ verisimile ẽ, aliquos ista ꝑcipere, secus vbi ñ sunt vsitatæ, quia ꝑ accidens, & raro esset ꝙ aliquis inde moueretur ad malũ. Quæ aũt rata sunt, sub arte nõ cadũt. Secus ẽt ex figuris sanctorũ aliq̃ male mouenť, nec tñ penitus auferũtur ad ecclesia, quia alij plures inde mouẽtur ad bonum.¶Decimo vtrum, licita sit ars ꝑꝑ lucrũ ludẽtiũ in tympanis siue tãburlis, & tibijs, & violis.& hmõi: qui.s.congregãt homines ac mulieres, aut ibi ad loca, vbi congregantur accedunt, vt ibi lucrẽtur, & dico, ꝙ de se idest, omni casu ista ars nõ est illicita: quia sicut organistæ, ita & alij musicãtes licite cõducunť, vt ludãt in diuinis, & cã honestæ & necessariæ recreationis, de cõs. di. 4.ꝑuenit, & similiter, vt vř ĩ castris nuptijs: alioq̃n totus mundus dãnareť, vnde nõ põt esse illicita, nisi ex intentione, vel circũstãtia loci, tẽporis, & hmõi, quæ qñ sint peccatum mortale, videre nõ est facile. Vnde sicut non denegatur absolutio choreizantibus ratione communis periculi, sed solum ratione malæ intentionis, ita nec istis videtur deneganda: licet consulendum sit, vt aliunde lucrentur & viuant.¶ De arte notoria inf.Sortilegium, secundo.

ARTICVLVS. fidei. vide inf. Fides.

ARTICVLO. mortis, su. Absolut.1.§.8.

DE ASSASSINIS.

1 *Assassini, qui duobus modis vulgariter dicti sũt, qui nam censendi sint.*

2 *Constitutio capitis, pro humani, de homic.lib...in quo hominum genere locum habeat. Et quinã pœnis in ea constitutione contentis obnoxij sint Assassini num impune occidi & interfici possint.*

3 *Et bannire & diffidare idem esse. Et num qui clericum diffidatum occidit, sit excommunicatus.*

4 *Bona diffidatorum, num eorum, qui ipsos intercipiunt, efficiantur.*

5 *Statum vel lex, si aliquem bonis priuet, vel alioquin ipso facto, & præterea addat nullã declarationẽ requiri, ac sit sñia declaratoria necessaria.*

1 ASSASSINI † dñt dupliciter, s. proprie & transumptione per quandã similitudinẽ, siue vulgariter. Assassini ꝓprie qui fuerint, sunt opiniones. Nam quidã dicunt, ꝙ sunt, quicunque sub alicuius dominio ꝓ pecunia occidunt hoies ad alicuius instantiam, sed iuxta istam opinionẽ nunc mundus esset plenus assassinis vel receptationib. totum, & innumerabiles subijcerentur pęnis capituli, pro humani. de homic.li.6. nec hřet locum d.c. solũ certo gñe hoiũm, qđ non obseruat cõsuetudo, & ẽt rõ non patitur. Primo, q̃a oẽs assassini sub vno dño viuunt, vt colligitur apte ex tex. dicti ca. ibi, cum dicit, ꝙ nonnulli magnates taliter perimi.&c. Scđo, q̃a sunt infideles, qđ patet tum q̃a dicit tex. ꝙ magnates ab illo eorũ dño redimunt vitã, nõ absq̃. Christianæ dignitatis opprobrio: tũ q̃a ipsis assassinis nulla imponiť pęna. quæ magna imponiť mandantibus & recipientibus, vel occultãtib., cuius nulla pt esse rõ, nisi q̃a sunt infideles, de q̃bus Papa non disponit, cum foris sint. Glo.verò in verbo, formidãtes, sic dicit: Assassini mortẽ nõ timẽt, & dñr esse del vexo da la mõtagna, & additio hẽt ꝙ iste est quidã Baro Sarracenus, & ꝓut dř, sunt illi sui serui ita nutriti, ꝙ parẽdo mandato dñi sui credunt saluari, & ẽm Hos. multi Cristiani principes ꝑ tales occisi sũt. & hãc opinionẽ seq̃tur. Sũ.Pis. dicẽs ꝙ assassini fuerunt,

&

& fortè adhuc sunt quidã infideles, qui ex quibusdã falsis opinionibus de facili mittebantur ad occidendũ quẽlibet Christianũ nõ curãtes si ob hoc occiderentur, & ipsi. Contra quorũ pestẽ Inn.4.in d c. statuit, vt quicunq. princeps, vel plãtus, seu q̃uis alia ecclesiastica seculari sue persona quempiã Christianorum ꝑ ꝓdictos assassinos iterfecerit, vel mandauerit, quanq̃ mors forsitã ex hoc non sequatur: aut eos receptauerit, vel defenderit, vel occultauerit, excõicationis, & depositionis a dignitate, ordine, honore, & bñficio icurrãt s̃nias ipso facto. & illa liberè alijs ꝑ illos, ad quos eorũ collatio ꝑtinet, conferantur: sint ẽt cũ omnib. suis bonis expositi Christianis, & ꝑpetuò diffidati: ita ꝙ ex quo de ꝓdictis, vel aliquo prædictorum probabilib. constituit documentis. nulla alia excõicationis depositionis, seu diffidationis sententia requiratur.

2 † PRIMO verò q̃ritur, vtrũ ista constitutio locum habeat solum in certo genere ꝑsonarum, i. assassinis ꝓpriè: an generaliter in omnib. assassinis ẽt vulgo dictis, qui. s. licet sint fideles, tñ assassinorum more Christianos occidunt accepta pecunia? Et dico, ꝙ Io. de Imo. & do. Dominicus de S. Gem. in d. c. pro humani, tenẽt, ꝙ habet locũ generaliter, nec refert, ꝙ sint sub alicuius dominio, vel infideles, sed solum ꝙ pro pecunia occidant, quorum opinionẽ sequuntur multi: vt Bar. in l. non solum. §. si mandato. ff. de iureiur. & Sal. in l. ea quidem. C. de accu. Sed Io. And. & Arch. tenent, ꝙ habeat locũ solum in certo genere personarum. Dñs autem Franc. de Aret. in consi. antepe. incip. in Christi nomine dicit, ꝙ si prima opinio esset approbata consuetudine: standũ esset ei virtute consuetudinis, qua remota, non consulerem, inquit, s̃m eã. Et mouetur principaliter, tum quia tex. qui in principio loquitur de assassinis simpliciter post loquitur in determinato genere personarum, referendo se ad nominatos in principio, & consequẽter declarando, de quibus in principio intellexit: tum q̃a si intellexisset in genere, de omnibus, qui pro pecunia occidunt, eandem pęnã imposuisset facientibus scelus: sicut mandantibus, quod ñ facit. Et huius rõ alia non est, nisi q̃a illi erãt infideles, de q̃bus papa non disponit. Nec debet ista decretalis extẽdi, cũ sit pœnalis, & ñ sit eadem rõ in alijs: q̃a illi contẽnentes mortẽ vltra oẽs hoĩes, vt ibi tangitur ꝑ Doc. facilius, & frequẽtius talia delicta cõmittebãt, hæc ille. ¶ Scd'o q̃ritur, qui sunt hi, qui ligantur pœnis cõtẽtis ĩ dicta cõstõne? Et dico, ꝙ sunt q̃nq. hoĩum g̃na, vt patet ĩ tex. Primò interficiẽs actu, & de facto per assassinos aliquẽ Christianũ: secus si Iudæum, vel Paganũ, de mẽte. Io. An. q̃ dicit, se q̃dã defendisse plãtum, contra quem fuerat ꝓbatũ, ꝙ occidi fecerat hoĩes ꝑ assassinos: sed cũ hoĩes illi potuisset ñ fuisse Christiani, ñ erat sufficiẽter ꝓbatũ. Scd'o mandãs, q̃q̃ mors ñ sequat̃, ẽt si re integra mãdatũ reuocauit, s̃m Io. An. q̃a prius ligatus erat solo mandato. Tertiò receptans, s. patenter, s̃m Io. An. vt differat a sequẽti. s. occultãte: & isti receptores, tanq̃ aggressores tenentur. C. de his qui latr. occul. l. 1. & 2. Quartò defendens. Quinto occultans.

3 † TERTIO q̃ritur, vtrũ taliter diffidati interfici possint impunè. Et dicit Ang. de Per. cons. 13. & seq̃tur Gem. in d. c. ꝓ humani. ꝙ sic: sed & ꝑ quẽcunq. priuatũ: q̃ idẽ: est bãnire, & diffidare. ꝙ statuere, & ꝓcipere, ꝙ impunè possint occidi, vt no. C. de acc. l. reos q̃tum ad conscientiã dictũ esset si fieret bono fine. i. zelo iustitiæ: nõ aliter, vide inf. Homicidiũ 1. §. 3. Quartò, vtrũ ꝑcutiẽs clericũ taliter diffidatũ sit excõicatus. Et dico, ꝙ ñ, q̃a s̃m Ge. ibi, ẽ spoliatus oĩ priuilegio clericali: & sine alia degradatione occidi ꝑt, aut verberari sine excõicatione, vel alia pęna. De his tñ ẽt inf. Degradatio. in fi.

4 † QVINTO, vtrũ bona ꝓdictorũ sint capiẽtiũ? Et dico, ꝙ sic si sũt bona mundata: sed tñ aduerte hic s̃m Arc. & Io. And. ꝙ req̃rit prius s̃nia iudicis contra ipsũ assassinũ, vel autorẽ taliũ, anteq̃ liceat cõtra tales ꝓcedere in ꝑsonis, & bonis. Et ad tex. d. c. ꝓ humani, r̃ndet nõ req̃ri aliã s̃niam, s. q̃ dẽclicẽ tiã occidẽdi, & hmõi: q̃a sufficit si sit declaratus assassinus, vel fautor. Faciũt ãt regulã generalẽ ualẽtẽ ad casus ĩfinitos, talẽ. Gĩa iura mundi, ꝗ̃ dñt pęnã imponi ipso iure, vel ipso facto debẽt intelligi, dũmodo secuta sit s̃nia declaratoria, ꝑ q̃ declaratũ sit, fuisse cõmissum id ꝑꝑ qd veniebat imponẽda illa pęna: aliàs illa pęna effectum, & executionẽ nũ sortit̃. Et idẽ. Alex. de Imo. in l. si quis maior. C. de transac. q̃d tñ fallit in pœois secũ trahentib. executionem, ut excõicatio, & hmõi, q̃ non requirũt ad executionẽ factũ hoĩs, de q̃b. diffusè Fel. in cã. Rodulphus. de rescriptis. Tenet tamen Pa. in c. cũ non ab homine. de iud. ꝙ si tale factum

ctum sit notorium facti.si quod non pôt ali qua tergiuersatione celari, non reqrit ista snia declaratiua: sed in hoc non tenet. Tenuit etiam idem in ca.canonem,de constit. ꝙ vbi alicuius bona sunt ipso iure confisca ta, talis non potest illa cum bona conscientia retinere,quia statim,inquit,sunt acquisita fisco. Sed etiam in hoc reprehenditur ab omnib.& de hoc infra Hæresis.1.§.8.

5 NOTA †tamen,ꝙ vbi lex vel statutum priuaret aliquem bonis vel aliter ipso facto: & adderet, ꝙ nulla requiratur declaratio. ẽt super facto, tunc nulla reqritur declaratiua snia, & sic fecit Pa. secundus in extraua.quæ incipit,ambitiose,& ista est optima cautela,de qua sup.Alienatio.§.15.

ASSECVRATIO vide inf.Negotium.§.4.

ASTROLOGIA.infra Superstitio.§.4.

ASTVTIA.vide infra Simulatiu.

DE AVARITIA.

1 *Auaritia,quæ habendi inordinatus est amor, in tribus consistere dicatur.*

2 *Auaritia in appetendo consistens, num peccatum mortale sit.& quot modis id cõtingat,& quid de ea quæ est in acquirendo, & item quid in retinẽdo,& quæ nam sint auaritiæ filiæ,ac species.*

1 AVARITIA †secũdum S.Th.2.2.q.118. est inordinatus amor habendi.s. exteriora bona diuitiarum,quæ in quædã mensura sunt appetenda.s.vt sunt necessaria ad vitam ₰m suam conditionem : quia omnia ordinata ad aliquem finem,₰m illum, mensuram suscipiunt, sicut medicina ₰m sanitatem: vt patet in primo Polit. & vt ex dictis eius ibi colligitur, auaritia consistit in tribus,scilicet in appetendo,in acquirendo,in retinendo inordinate diuitias.

2 PRIMO † vero quærit,vtrũ auaritia consistens in appetendo sit peccatum mortale. Et dico,ꝙ sic,tribus modis.primo,appetẽdo habere animo deliberato aliquid notabile alienũ illicito mõ: puta non dato ꝑtio vel re nõ petita: qa est cõtra illud ꝓceptũ? Nõ cõcupisces,& c.si tñ res esset modica, vel nõ esset aliena, vel nõ esset concupita haberi mõ illicito,nõ esset mortale, sed veniale,vel nullum. Secũdo, appetẽdo aliqd illicitũ appetẽti:puta beneficiũ ecclesiasticũ cum sit indignus. Tertio,appetẽdo soꝑflua appetitu,q̃ ꝑpõderet appetitui charitatis Dei vel ꝓximi: puta qa ꝓ amorẽ diuitiarum, qs nõ veret facere cõtra Dei & proximi charitatẽ:sed iste appetitus nõ est peccatũ actuale, nisi in duob.casibus.s. qñ quis actu de hoc cogitat,deliberans potius admittere aliqđ mortale, q̃ non consequi aliquid diuitiarũ:vel qn ex isto appetitu fit aliqua actualis transgressio, puta qa deierat,aut blasphemat,aut ꝑcutit iniuste. ¶ Secũdo,vtrũ auritia in acquirẽdo sit peccatũ mortale.& dico,ꝙ sic.quantũ est ex sua ratione,nisi res sit modica: quia omnis illicita acquisitio est cõtra iustitiã, & omne qđ est contra iustitiã,ex suo genere est mortale,₰m S.Tho.Vnde in acquirẽdo dupliciter est mortale.Primo,qñ acqsitio fit ꝑ iniustitiã:vt furando,fœnerãdo,rapiẽdo,decipiẽdo,& hmõi. Secundo, qñ fit ꝑ actus qui ẽt sine acqsitione essent peccata mortalia: sicut cum qs turpiter agit cũ muliere diuite, vt inde ditetur, vel lucretur:aut simoniam cõmittit,& hmõi: in qb. est quidẽ peccatũ vnũ,sed duas habet difformitates.¶Tertiũ, vtrum auaritia in retinẽdo, sit mortale. & dico,ꝙ sic tripliciter.primo,cũ quis retinet ea q̃ restituere tenet,& pôt:vt in ca. sæpe. de res.spol.& hoc est mortale toties, quoties hoc deliberat,ar.d.c.sæpe.imo & si nõ deliberat, sed omittit restituere qñ occurrit tp̃s, locus, & casus in quo restituere tenetur.secũdo,qñ qs retinet ea, q̃ sunt suꝑflua necessitatis suæ & suorũ, vidẽs aliquẽ in extrema necessitate:qa tenetur ei de tali suꝑfluo, ẽt si illud sit necessariũ ad decentiã subuenire,sec.S.Th.& Rich. de quo vide inf.eleemosyna.§.1. Tertio,₰m aliquos, qñ qs retinet suꝑflua non solũ suæ necessitati & suorũ,sed ẽt decẽtiæ,& videt aliũ indigẽtẽ ad necessitatẽ, vel ad decẽtiã status: qa de ipsis tenet erogare elemosinã, ẽt nõ exstãtibus in extrema necessitate: sec. Ric. in 4.d.15.qđ pôt esse verũ, qñ retinet inordinate, alias.s. non datur:secus si retinet ut alias daret magis indigẽti:vel vt det pluribus,& nõ totum uni.¶De filiabus auaritię, quãdo sunt mortale,vide inf. in titulis suis: & sunt proditio,Fraus, Fallacia, Periuriũ, Violentia. Inquietudo, & obduratio.

DE AVDITORE.

1 *Auditor cameræ Apostolicæ, quam iurisdictionẽ habeat,& quid de Auditoribus.*

1 AVDITOR †cameræ Apostolicæ,secundum aliquos, habet iurisdictionem ordinariam: alij vero auditores curiæ, idest, Rotales, secundum veritatem habent ordinariam in cognoscendo, & delegatũ in ꝓnunciando: super quo vide gl.in clem. auditor,de rescrip.

DE BALNEO.

1 *Balneum ingredi num quis die dominico possit.*
2 *Balnea ingredi, num clericis, vel religiosis liceat. Et quid si cum Iudæo quis ea ingrediatur.*
3 *Balneum cum mulieribus ingredi, an liceat, & quæ pœna sit ingredienti cum muliere aliena, & an sit mortale peccatum, num seq.*
4 *Infamis habeatur, qui mulieres ad balneatorum vestes custodiendas habeat.*
5 *C. non oportet 81. dist. num præceptum inducat.*

1 BALNEVM † quæritur primo, vtrū die dominica intrare quis possit? Et dico, ꝙ pro voluptate, aut luxuria omni tempore prohibetur: pro necessitate autem licet, vt est tex. de conse. di. 3. peruenit, sed per voluptatem, intellige delectationem superfluā, quæ semper est peccatum, licet nō semper mortale: per necessitatem vero, intellige etiam honestam, & opportunam recreationem: quæ etiam die festo licet: imo secundario ad hoc dies festus videtur institutus, ne serui nimium fatigarentur.

2 SECVNDO † vtrum liceat clericis, vel religiosis balnea intrare? Et dico, ꝙ sic causa necessitatis, ſm gl. 24. q. 1. omnis. Sed ad hāc necessitatem intelligo non solum infirmitatē, sed etiam quamlibet licitā corporis refocillationem. Vnde, vt ibi dicit tex. Io. Apostolus ingressus est balnea gratia lauādi. ¶ Tertio, vtrum liceat balnea intrare cū Iudæo? Et dico, ꝙ hoc nulli Christiano licet: sed secundum doctores est peccatum mortale, ꝙ patet: quia si clericus hoc facit, debet deponi, si laicus, debet excōicari. 28. q. 1. nullus, imo hoc non licet cum aliquo infideli: quia non debemus lauari cum hominibus alienę sectæ, sec. gloss. 24. q. 2. omnis, vbi dicitur in tex. Ioannem aufugisse de balneis non lotum, quia vidit ibi Chærintum hæreticum.

3 QVARTO † vtrum licebat balneum intrare cum mulieribus? Et dico, quod nō: vt est text. in c. non oportet. 81. dist. vbi & glo. dicit, quod vir ingrediens balneum cum muliere aliena, priuatur donatione propter nuptias: & mulier dote, si cum viro alieno. C. de repu. l. vlt. §. inter culpas.

4 IMO † etiam infamis est, qui tenet mulieres custodientes balneatorum vestes: vt ff. de his qui not. infr. l. athletas. Vtrum autem sit mortale, intrare cū aliena muliere? iudicandum esset ex scādalo, & periculo, si istud c. non sit præceptiuum, tñ vix credo posse esse sine periculo concupiscentiæ mortalis.

VTRVM † autem illud capitulum sit præceptiuum, iudicandum est ex his, quæ dicuntur inf. præceptum. §. secundo.

DE BANNO.

1 *Bannum iuxta idiotismum Gallorum ac Italorū quidnam sit. Quid item bannire & proscribere. Itē quid proscriptio, & quis proscriptus dicatur.*
2 *Bannientem iniuste, ad amissorum ratione iniustæ bannitionis restitutionem teneri, & in mortale peccatum incidere.*
3 *Bannitus quæ amittere dicatur, & an capax sit testamēti conficiendi, & ex eo hæreditatē capiendi.*
4 *Bannitus occasione delicti, ex quo bona publicatione obnoxia sunt, & an deportato æquiparetur, & quid sit deportare, & relegare.*
5 *Iura, quæ bannitus retinet, quid præstent, & ibidem remissiones de bannitionis materia.*

1 BANNVM † ſm vulgare Gallicorum, & Italorum, videtur esse edictum publicum, iuxta illud quod dicit gl. de foro compet. in c. quod clerici, quod præco Parisiensis nunciat bannum nomine episcopi, & regis. Bannire autem, secundum dicta vulgarium, videtur idem esse quod proscribere: & bannitus quasi proscriptus de ciuitate: vt in proœmio Digestorum. Proscriptio autem est aduersus absentem iudicialis pronūciatio, vt in posterum procul agat, idest, maneat ab imperio: & proscriptus est is, contra quem fit pronunciatio talis, & cuius bona palam & apertè scribuntur.

2 PRIMO † vero quæritur, vtrum iniuste bāniens, teneatur ad restitutionē de amissis ratione iniustæ bannitionis? Et dico, ꝙ sic, vltra mortale, quod incurrit, sec. Inn. in c. fin. de his quæ vi met. causa fiunt. ff. quod metus causa. l. si cum exceptione. §. Pedius. qua bānitio fuit amissionis occasio d. l. si cum. §. in actione. Nec obst. ff. eo. l. metum, la 3. vbi sētiens armatos contra se venire, si fugerit, & occupatus fuerit fundus, quem fugiendo dimisit, non tenentur armati, quia loquitur quando metus fuit vanus, quia forte non ibant contra eum, sed si promisissent ire cōtra eum, & huiusmodi, bene tenerentur de omni damno, quod iuraret sibi contigisse eorum occasione, arg. dictarum legum, & d. c. fin. & 2. q. 1. in primis.

3 SECVNDO † vtrum bannitus amittat ea, q̄ sunt iuris ciuilis? Et distinguo secundū Bar. aut est bannitus taliter, quod potest impunè offendi, & sic si est bannitus imperij perdit ea: sed si est bannitus alicuius ciuitatis, aut regni, non perdit ea, quæ sūt iuris ciuilis ciuium Romanorum, sed quæ sunt propria

pria illius ciuitatis aut regni, vt no. Bar. in l. amissione ff. de ca. di. Addit ãt, ꝙ ad hoc vt sit talis bannitus, duo requiruntur, vnũ, ꝙ sit inobediens, & aufugerit ab imperio cui subest, & sic ex bannitus: aliud ꝙ in hostiũ numerũ se conferat, & habeatur pro hoste. Vñ si q̃s sit bãnitus, non tñ habitus vt hostis nec posset offendi impune ex forma statuti tunc talis non ꝑdit nisi ea, q̃ sunt ciuitatis. Et sic patet, ꝙ pôt bãnitus facere testm̃, vel succedere quia hoc primus nõ pôt. s. bannitus imperij, bannitus autem ciuitatis pôt, & multo fortius bannitus, qui non pôt ostendi, sed secundus pôt ẜm ius cõe, secus in successione secundum statuta ciuitatis.

Et Sic † patet, quod bãnitus ex delicto, ex quo veniũt bona publicanda, non æquiparatur deportato, q̃ nõ succedit nec ex testõ nec ab intestato. C. de hære. inst. l. 1. quia talis succedit, & pôt acquirere de nouo, si remanet liber, & hoc ẜm dispositionẽ iuris communis: sed non vigore statutorum ciuitatis, vel terræ, de qua est bãnitus. Intellige tamen, quòd deportare, est aliquem exilio perpetuo damnare: relegare autem ad tempus est. ff. de interd. l. relegatorum.

5 Tertio † quæritur, quid valeant hæc, cũ in dicta ciuitate, vel terra agere nõ possit? Et dico sec. Bart. in l. certa. C. de iure fis. potest cedere alteri iura sua, & nõ obstabit cessionario ipsa bannitio. Qualiter puniat̃ bãniens epm̃. inf. Excommunicatio 7. §. 15. De bannis autem, quæ fieri debent in matrimonio inf. Clandestinum. De bannitione, quæ est diffidatio. inf. Diffidatio.

DE BAPTISMO PRIMO quantum ad eius multiplicem substantiam, & formam.

1 *Baptismus quid & quotuplex sit. Et ibidem quod in baptismo aliquid sit res sacramenti tantum: aliquid sacramentum tantum, & aliquid res & sacramentum simul.*

2 *Baptismi species, ac forma tres quibus conueniãt. Et an sicut martyrizari & sanctificari in vtero puer potest, & baptizari Et quid si Iudæus filiam a Christiano prægnantem in Christi despectum aboriri faciat.*

3 *Triplex illud baptismi genus, qũo inter sese hẽat, & cohæreat Et subinde, quanam baptismi forma sit. Et quæ verba sint de eius substantia, & quæ non, & quid efficiat substaneiarum omissio.*

4 *Formam baptismi, num sicut Apostoli immutarunt, baptizantes in nomine Christi: ita & nos mutare, saltem per æquipollentia verba possimus. Et an baptismus in Christi nomine datus, foret verus baptismus: an vere rebaptizandus esset, qui tale baptisma susciperet.*

5 *Forma baptismi si quid subtrahatur, aut si quid addatur, aut si verba corrupte proferantur: num baptismi vim habeat, quod agitur, & quid si interruptio, transpositio, aut vocum variatio fiat.*

6 *Ex his quæ de baptismo dicta sunt, quot conclusiones decisoria certorum casuum colligantur.*

7 *Baptismus, sub Græcorum forma ab ipsis Græcis, latius num verus sit, & quotupliciter in baptizandi forma Græcia nobis differant, & an liceat Latinis sub forma Græcorum baptisma dare.*

1 Baptismvs † vel baptisma, aut ẽt baptismũ, a nostris dici pôt immersio, vel intinctio, q̃a dr̃ a baptizo, qđ est immergo, vel ẜm aliquos a baptizantes, qđ est flumẽ, vel aqua, & sec. S. Tho. baptizate in Græco est lauare, & sic baptismus dr̃, vel ipsa aqua in qua fit lotio, q̃ dr̃ lauacrũ: vel ipsa lotio, quæ est vsus lauacri. Et sic sumitur baptismus proprie: sed transumitur ꝑ similitudinem ad quædã alia, quo fit vt triplex dicat̃ baptismus, sec. Damas. & Aug. li. 4. de vnico baptismo, & de consec. dist. 4. c. baptismi vicem. Primo, s. baptismus sanguinis: de quo Ioan. 12. Baptismo habeo baptizari, & hic est potentissimus, de consec. dist. 4. cathecumenus, & idem est, ꝙ martirium, & secundo baptismus flaminis, i. Spiritus sancti, de quo Actuum 2. Vos autem baptizamini Spiritusancto, & est ꝓpositũ suscipiẽdi baptismum proprie dictum modo debito, si dabitur facultas, & tertio baptismus fluminis, idest, aquæ, de quo Ioã. 3. Venit Iesus in terram Iudæam, & baptizabat & sec. Hug. de S. Vic. baptismus definitur esse aqua &c. sed ẜm magist. in 4. est ablutio facta sub præscripta forma verborum, & hæc diffinitio, ẜm S. The. est magis propria, quia aqua non significat aut causat mũdationem, nisi vt est abluens, vel quasi eodem mõ, ẜm Augu. est tinctio in aqua verbo vitæ sanctificata: vel ẜm Dir. lib. 1. tit. 4. est ablutio exterior cum certa forma verborum, sine quo nemo saluari pôt, de cuius substantia tria sunt, materia elementi, forma verbi, & intentio ministri, copulãs formã materiæ, vt dicit Aug. ꝙ accedit verbum ad elementum, & fit sacrm̃. 1. q. 1, detrahe, & intellige verbum. s. vocale: aliter nihil fit. sec. S. Bonauẽ. in 4. & facit ca. detrahe. 1. q. 1. Vñ in hoc baptismo

aliquid est res sacri tm̃, vt infusio grãæ, & remissio peccati, aliquid sacrm̃ tm̃, vt aqua & ablutio, intellige cum debita forma verborum; aliquid res, & sacrm̃, s. character. Aqua ergo est sacrum proprie, vt species panis: character autem secundario, sicut corpus Christi verum. Tertius dr̃ baptismus proprie, duo vero reliqui metaphorice: quia. s. vterque instar baptismi habet purificare, & consequenter vicem eius implere.

2 PRIMO † vero quæritur, quib. isti baptismi conueniãt? Et dico, qđ sicut tertius, ita & primus cõis est adultis & paruulis: qa si paruuli nondum baptizati occidantur pro Christo, puta in detestationẽ fidei Christianæ, quã tenent parentes: saluãtur, sec. Theologos. Vnde Pet. de Palu. dicit in 4. probabiliter, ꝙ puer in vtero martyrizari potest, sicut & Sanctificari, licet nõ baptizari: Vnde si Iudæus filiã fęcundatam a Christiano in despectum Christi abortiri faciat, vr̃ quod puer fiat martyr, habẽs causam, & pęnam: sicut si mulier prægnans ꝑꝑ Christũ interficiatur, vterque martyr est. Secundus vero non competit, nisi habentibus vsum rationis, de consec. d. st. 4. baptismi, quia est propositum, quod solis adultis conuenit.

3 SECVNDO † quæritur, qũo se hẽant inuicẽ ibi baptismi? Et dico, quod si cõparemus ſm & tertiũ, s. flaminis, & fluminis, dico, ꝙ ſm æquipollet tertio, quoad remissionem culpæ originalis & mortalis, & pęnæ æternalis, sed nõ quoad remissionẽ pęnæ tẽporalis: quia nõ remittitur in eo tota, sicut in tertio, sed plus & minus ſm deuotionẽ ipsius. Item per ſm nõ imprimitur character & priuatur iste ecclesiastica sepultura, sicut & cathecumeni, quamuis ꝓ eis oret ecclesia: & in eo requiritur contritio ad salutẽ: non ãt in tertio, sed attritio sufficit. Si vero comparemus primum & tertiũ sunt æquales in virtute, quo ad remissionem culpæ: & pęnæ, modo adsit contritio: sed primus excedit tertiũ, quo ad præmium accidentale, qđ est aureola, & quo ad essentiale, sec. Pe. de Palu. quia plus de gratia cõfert, sicut est ibi maius opus, & ecõuerso; tertius excedit primum, quo ad impressionem characteris, qui nõ est in primo, sed in tertio. ¶ Tertio quæritur, quæ sit forma baptismi? Et dico ſm S. Th. in 4. & in 3. parte, quod sec. Græcos est hæc: Baptizetur seruus Dei talis in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Sed sec. Latinos, vt ẽt hr̃ de baptismo & ei⁹ effectu. c. j. est hęc. s. Ego baptizo in noĩe Patris, & Filij & Spũs sancti, & in Sũ. Confes. li. 3. ti. 14. additũ, amen. licet vt ibi dr̃, non sit de substãtia. Quæ qđẽ forma cõueniẽtior est Græca, sec. S. Th. qa in ea exprimit̃ non solũ principalis cã baptismi, i. trinitas, sed ẽt instrumẽtalis. i. minister. In qua qđẽ forma nr̃a aliqua sũt de substãtia sacri. s. primo inuocatio Trinitatis sec. S. Th. & Pe. de Pal. & oẽs, vt ẽt hr̃ de cõsec. dist. 4. in synodo. & scđo expressio actus baptizandi: & tertio expressio ꝓsonæ baptizatæ, vt in d. c. 1. Aliqua ẽt non sunt de substãtia. s. primo expssio ꝓsonæ baptizantis: quia Græci conferũt verũ baptisma, & illã non exprimunt. sed tñ est de ꝑcepto ecclesiæ Latinorũ, & secũ eo ly. ego sec. Iun. in d. c. 1. cum glo. & idem Rich. & S. Th. quia intelligitur sub ly. baptizo: sed tñ sic statuit eccł: & tertio ly, amen, vt dictũ est, ꝙ ẽt nõ est de ꝑcepto ecclesiæ, sed de quarundã ecclesiarũ more, & iõ vbi est de more, dici dẽt id confirmationẽ totius. Igitur sciendum, ꝙ vt dicit Pan. in d. c. 1. vbi aliqua verba sunt de forma substãtiali alicuius actus, omissio alicuius verbi vitiat totũ actũ. Secus vbi omitterẽtur aliqua verba, q̃ non sunt de substantia, sed solennitate. puta si presbyter omitteret catechismũ, vel salis impositionem, vel vnctiones, & homini de conse. dist. 4. mulier, nec propter hoc dẽr iterari baptismus: tamen si superuiueret infans, deberet suppleri per sacerdotẽ quæ fuerunt omissa. In dubio tñ forma baptismi est hæc: Si es baptizatus, ego non te baptizo: sed si nondum baptizatus es, ego te baptizo &c. extra. eo. c. 2.

4 QVARTO † q̃ritur, quid iuris si mutetur dicta forma, vt fecerunt apostoli baptizantes in noĩe Christi? Et dicit Dir. li. 1. tit. 4. qđ nõ licet eã mutare, ẽt per æqpollẽtia verba. Et S. T. i 4. dicit, ꝙ id qđ de substãtia formæ est, nulli licet mutare, & si mutet̃, nihil agitur, & incurritur culpa. Si vero mutet̃ aliqđ, qđ est de institutione ecclesiæ: incurrit qđẽ culpa, sed nihilominus est sacrm̃. Apostoli ãt mutarũt formã, non q̃tum ad intellectũ, qa in noĩe Christi tota trinitas intelligit̃: sed q̃tũ ad vocẽ, ex familiari consilio Spũs sancti: vt nomẽ Christi, qđ. s. incredulis erat odiosũ, amabile redderet̃: ad cuius inuocationẽ dabat̃ Spiritus sanctus, qđ ẽt nũc posset ecclesia ex spãli ꝑcepto Spiritus sancti, non aũt ex propria auctoritate. Vnde modo sic dicẽdo, qs nõ esset baptizatus,

tus,licet quidã dicant cõtrariũ. Quod autẽ dr̃ virtualiter.de conse.di.4.in c. à quodam Iudæo in tex.ꝙ talis esset baptizatus intelligitur ſm Arc.in d.art .s. qñ fieret ex spãli consilio Spiritus sancti.Vnde gl.inquit. Io. in d.c.& Bar.in d.c.1.de bap.dicẽs,quod baptismus datus in noĩe Christi eẽt verus: qa .s.in hoc noĩe intelligit̃ vngens,iniunctus, & vnctio,ſm Amb.falsa vtiq; est, nec sentit Amb. qđ possit sub hac forma baptism⁹ cõiter dati:sed vt dicit S.Th.in 3.parte vult ostẽdere,quo fuit conueniens dispensatio Spũs sancti pro illo tp̃e:cũ ẽt sic dicẽdo trinitas nõ excluderet̃. Sum.in Ang. dicit hũc rebaptizãdũ quasi in dubio.ĩ. cõdõnaliter. Sed primũ est veritas, vt si rebaptizandus simpl'r:qa cõiter ſm oẽs fere theologos,nisi tota trinitas vocet̃ impliciter,nihil fit nisi ex ꝑcepto Dei,vel ĩ casu mortis vt §.seq.

5 QVINTO † q̃rit̃, quid si de dicta forma aliq̃d subtrahatur? Et dicit S. Th. qđ si subtractũ sit de essentia formæ,incurrit̃ peccatũ,& nihil fit: erit ãt baptizatus, si omittat̃ id qđ nõ est de forma q̃tũ ad necessitatẽ sacr̃i,sed ex institutione eccl'æ, vt expressio ꝑsonæ baptizantis. Dicit ẽt,ꝙ si expressa vna ꝑsona baptizandus moriat̃,creditur suppleri inuisibiliter. Et sic dr̃ intelligendũ esse verbũ Ambr. dicentis, qđ si fides totius Trinitatis corde teneatur, & vna tñ ꝑsona sit noĩata,plenum ex sacr̃m. Pe. ẽt & Ala.& Sum.Cõf.li.3.ti.21.q.11. q̃tum ad substantialia distinguunt, vt recitat Suppl. qa si dimissio eorum fit ex voluntate,vitiat baptismum:si verò est ex necessitate, piè creditur,quod suppleat summus sacerdos:vt si moriatur puer ante formæ ꝑfectionẽ,vnde sepeliendus est in cęmeterio,si moriat̃ tali: si ãt vixerit rõne dubij est sub conditione rebaptizandus hæc ille, q̃ intendit tangere duos casus: in quorum vno moriatur puer ante formæ cõplementum, & sepelitur in cęmeterio:in alio vero moritur, aut impeditur sacerdos, & puer condõnaliter rebaptizatus. ¶Sexto,quid si dictæ formæ aliq̃d addatur? Et dicit S.Th.in 4.duo hic obseruãda:vnũ ex parte addentis,qa si hoc facit intendens illud additum esse de forma, quasi volens inducere nouum ritum non intendit proferre formam, qua vtitur ecclesia, & consequenter nec facere,quod ipsa facit vnde non esset baptismus. Secus si adderet ex aliqua cã,puta,ex deuotione, vt dicẽdo in noĩe Patris,& Filij,& Spũs sancti, & B. Mariæ inuocatæ.s.ꝑ modũ intercessionis,aliud ex parte additi:qa si ẽ corruptiuũ formæ,nõ est baptismus,sicut si dicat̃,in noĩe Patris maioris,& Filij minoris, corrũpitur fides,q̃ forma ꝓfitetur. Si verò non sit eius corruptiuũ,sicut si addit̃,& B. Mariæ ꝓbabilius vr̃,qđ sit baptismus,& cõcordat Pe. & Ala.Et intendit S.Th.qđ si aliquid addat̃ ad inducẽdũ nouũ ritum, euacuatur baptismus siue illud corrũpat formã,siue non. Si verò additur ex deuotione euacuat baptismũ,si corrũpit formã nõ aliter. Si ãt dubitatur, vtrũ additum sit corruptiuũ formæ, necne,recurrendũ est ad intẽtionẽ ꝓferentis,& si ĩtẽdit aliqđ erroneũ,nihil agit alias secus. ¶Septimò,q̃d si verba corruptè ꝓferant? Et dicit S.Th.ĩ 4.ꝙ si q̃s hoc facit ex industria,ñ est baptismus,qa nõ vr̃ intẽdere, qđ eccl'a. Si verò hoc facit ex ignorãtia,vel defectu linguę,ñ est baptismus:si corruptio sit tãta,ꝙ auferat oĩno sẽsũ. Intellige ſm instõnẽ,vel accõmodationẽ vsus:ẽ vero baptisma,si remaneat sẽsus.s. q̃tũ ad vtrũque horũ,vel saltẽ alterũ. Et idẽ intellige,si fiat ex loco:vt ĩ c.retulerũt,de cõse.di.4: & subdit S.Th.ꝙ ꝑcipuè nõ mutat̃ sẽsus,qñ corruptio fit in fine,cuius exẽplũ ẽ in c.retulerũt vt dicẽdo,ĩ noĩe pr̃ia,& filia,mutatio verò inq̃t ex parte principij variat significationẽ, iõq; ñ est baptismus,sed ĩtellige,vt ĩ pluribus,ita.s.ꝙ si ĩ aliqua lĩgua mutatio ex parte principij ñ mutaret sensũ,saltẽ ſm accõmodonẽ vsus nõ vitiat baptismus ſm Pe.& Sũ.Cõf.vbi su. Credo tñ,ꝙ sicut dictũ est in §.5.đ subtractione,ita & đ corruptione sic dđm.s.ꝙ si ñ sit facta ex malitia, ẽt si sensũ tollat,si moriat̃ puer Deus supplet,& ĩ cęmeterio sepelit̃,si aũt vixerit, rebaptizabit̃ cõdõnate. ¶Octauò,q̃d si fiat interruptio? Et dicit S.T.ĩ 4.ꝙ si tradit vt intercipiat intẽtionẽ baptizãtis,ñ est baptismus: sicut si dicat̃,ĩ noĩe Pr̃is & interposita lõga fabula diceret̃,Filij. Si ãt fuerit paruo:vt puta verbi ñ corrũpẽtis formã,sicut dicẽdo: ĩ noĩe Pr̃is oĩpotẽtis:aut ĩterruptio silẽtij,vel tussis,& hmõi,qđ intẽtionẽ ñ discõtinuet, est baptismus. Et idẽ est si ĩcepta forma dicat, taceatis,vel hmõi,& deinde ꝓsequat̃. ¶Nonò,q̃d si fiat trãspositio? Et dicit S.T.vbi su. ꝙ si talis sit, q̃ mutet intentionẽ, non est baptismus. Vt si dicat̃ in noĩe Patris baptizo te,& Filij. Secus si intentionẽ non mutet:vt in noĩe Patris,& Filij,& Spũs sancti baptizo te. Et sic intellige dictum Petri,ꝙ muta-

tio ex ſimpliciter non nocet, qm̃.ſ.ſenſum non tollit:ex malitia ãt nocet, etiam ſi ſenſum nõ tollat: ſicut de corruptione dicit S. Th. q̃a tolli intentionẽ in miniſtro. Quidã tñ dicunt in forma baptiſmi non poſſe fieri mutationẽ,q̃ ſenſum tollat:q̃a licet ad ſidem ꝑtineat non ſolũ numerus,ſed ẽt ordo ꝑſonarũ,tñ q̃a illa non eſt durationis, aut vocalis expreſſionis,ſed originis ſufficiẽter exprimitur nominibus ꝑſonarũ qualitercũque mutatis.Sed iſta ſtare nõ poſſunt, & inſtãtia eſt dicendo, baptizo in te nomine Patris,vel baptizo in te noĩe Patris,& Filij & in nomine Spiritus ſancti:quia nullus eſt ſenſus.Similiter,& tranſponendo ſyllabas, vt in noĩe patris,vnde melius loq̃tur S. Do. & ſecurius.¶ Decimò q̃rit̃, q̃d ſi fiat variatio vocũ?Et dico,q̃d duob. modis fit variatio. Primò q̃tũ ad voces tm̃, non q̃tum ad ſignificata:& hoc nõ tollit baptiſmũ.Vnde Hebraicè,Grecè,Latine, & vulgariter forma cũ effectu ꝓfert̃:dẽt tñ ſm̃ S.Th. eẽ vſus vocabulorũ,q̃ magis ꝓprie sũt in vſu ad ſignificãdũ ꝑſonas & alia, q̃ ſunt de eſſentia formæ,Scd̃ò fit variatio vocũ,& ſignificatorũ ſimul,q̃d ſi fiat totaliter,vt te balneo, vt q̃etius dormias,nihil fit: ẽt ſi fiat pricipaliter.i.principali ſignificato,vt dicendo, in noĩe Trinitatis,ꝙ prĩcipaliter ſignificat numerũ ꝑſonarũ,nõ ꝑſonas: vel in noĩe genitoris,q̃d nõ ſignificat principaliter ꝑſonã, ſed actũ ꝑſonæ,ẽt nihil fit.Si ãt fiat in ſignificato ñ principali:vt dicẽdo nos vbi ego,& baptizamus,vbi baptizo, ad ſignificãdã dignitatẽ baptizãtis:ẽ baptiſmus:licèt peccet baptizãs.Nec obſt.p̃dictis,ꝙ ſm̃ S.Th.dicẽdo in noĩe Chr̃i,variat̃ forma,q̃tũ ad vocẽ nõ ſignificatũ:& cõſequenter vr̃ ibi eſſe baptiſmus,cõtra eũ,q̃a dico, ꝙ ſignificatũ eſt quidem idem,ſed non eodẽ modo ſe hẽt ad duas formas: q̃a trinitas perſonarũ ꝑ earũ noĩa ſignificat̃ principaliter, & explicitèr: per ly.Chriſti verò ſecũdario,& implicitè.

6 Vndecimo † q̃ritur, quot concluſiones ſequunt̃ ex p̃miſſis deciſiuę aliquorũ caſuũ? Et dico, ꝙ multæ:ſed p̃cipuè quatuor: quarũ hæc prima. Si in forma omittat̃ ly ego, eſt baptiſmus,q̃a ly ego,non eſt de ſubſtantia,ſed ſi dimittat̃ ly te,nihil fit, ſm̃ Inn. in d.c.1.q̃a eſt de ſubſtãtia,& hoc niſi loco eius poneret̃ nomen ꝓpriũ baptizati:q̃a ſm̃ Aureo.eſſet baptiſmus,licet peccaret baptizans.Et rõ eſt,q̃a mutata voce & nõ ſignificato ſtat effectus.¶Secunda,ſi pro ly,ego dicatur ly nos, & pro ly baptizo baptizamus,ad ſignificandũ plures baptizantes,& nõ eſt baptiſmus,ſm̃ S.Tho.vt dicat̃ inf.Baptiſmus 3.Sed ſi hoc dicat̃ ad conſignificandũ ꝑſonæ dignitatẽ, ſicut magnates dicũt, nos dicimus,aut facimus,hoc loquentes de vno ſolo eſt baptiſmus,ſm̃ S.Bon.in 4.di.5. q̃a ſtat principalẽ ſignificatum,cum per ly nos intẽdatur idẽ,quod ego:& idẽ eſt ſi de ly te,ponat̃ ly vos,ſiue ad cõſignificãdã dignitatẽ baptizati eadẽ rõne,ſiue ẽt ad ſignificãdã pluralitatẽ baptizatorũ, de quo inf. Baptiſmus 3.§.9.¶ Tertia,ſi nõ dicat̃ baptizo,ſed loco eiꝰ dicat̃ linio,vel hmõi,ſm̃ Pe. Aure.ñ eſt baptiſmus, q̃a oportet exprimi ablutionẽ.Similiter nec ſi dicatur, intendo te baptizare,ſm̃ S.Thõ.in 4.q̃ aliq̃d facere intendit,nõ eſt conſequens,vt faciat, & cõſequenter hoc ꝑtinet ad corruptionẽ formæ.¶Quarta ſi intermittat̃ ly in, nõ eſt baptiſmus,ſm̃ Gualdenſẽ.Et ratio eſſe p̃t, q̃a nõ ſtat ſenſus verus,cũ ſignificet̃,ꝙ id,quo quis abluit,vel baptizat, ſi nomen trinitatis,nec ſil̃r ſm̃ S.Th.& Pe.dicendo, in nominib. q̃a.ſ.dicere in nomine eſt dicere in virtute,quę ibi eſt vna tm̃ vel in nomine ſm̃ S. Th.in inuocatione Trinitatis. Similiter nec ſi dicatur,in nomine Trinitatis:vt dictũ eſt. Similiter nec ſi dicatur in nomine genitoris,aut geniti,aut procedentis,aut nominãdo ꝑſonas diuinas aliter,q̃ per nomina propria ſm̃ S.Tho.& cõiter Theologos. Inno. Gof.& Io.tenent oppoſitum: vnde ſm̃ aliquos in dubio eſſet baptizandum. Sil̃r nec ſi intermittat̃ ly &, ꝙ niſi loco eius ponat̃ ly que,ꝙ ęq̃pollet:& hoc dicit Inn.in d.c.j.

7 Dvodecimo † q̃ritur,vtrum baptiſmus datus ſub forma Græcorũ Græcis ſit verus vt dicẽdo,baptizet̃ ſeruus Chr̃i.Nicolaus ĩ noĩe Patris,&c.Et dicit S.Th.in 4.q̃d ſm̃ opi. eorũ de neceſſitate formæ eſt actus baptiſmi q̃tũ ad ſignificatũ; ſed nõ quantũ ad conſignificatũ.ſ.ꝑſonã baptizantẽ,q̃ nõ eſt de neceſſitate formæ: q̃a ex ea baptiſmus efficaciã nõ hẽt ꝑſona ãt recipiẽs eſt de neceſſitate formæ: q̃a actus ad ſuſcipientẽ terminat̃.Igit̃ differũt in forma a nobis q̃tum ad tria,¶Primò,q̃a nõ exprimunt ꝑſonam miniſtri:ad remouendũ errorẽ attribuentẽ efficaciã baptiſmi baptizãti,vt patet j.Cor. 3.Secundò,quia ſignificat actũ ſub alia, id eſt ſub tertia perſona, & ſub alia, ideſt ſub optatiuo,vel ſubiunctiuo modo:ad ſignandum,quò actus interior expectat̃ ab extra.

¶Tertiò,

¶Tertio, q̃a ꝑsonã baptizatã ponũt ĩ nõĩatiuo casu, & tertia ꝑsona, q̃a qñq; baptizatus non habet intellectum, vt ad eum possit dirigi sermo. Quidã ãt dñt ꝙ mutãt aliquid de substãtia forma: vt sic oporteat rebaptizari tñ hoc non est determinatum, sed dubium apud quosdã, quibus vr̃ ꝙ ad ꝑfectionem sacramenti sufficiat actum baptismi significare, in quo.s. includitur persona in q̃ trãsit, cũ significationis ãt determinatio fit ex ecclesiæ institutione. Hoc ãt certũ est, ꝙ forma qua vtimur, est melior: tũ quia perfectior, vt patet ex dictis: tum q̃a magis consonat Euãgelio, ꝙ ministros dicit baptizantes: tum ꝑꝑ auctoritatem ecclesiæ Romanę tradentis hanc formã ab apostolis retentã: q̃ nunq̃ a vera fide legitur deuiasse, & ideo non licet, præcipue Latinis, in forma Græcorum baptizare, quod si p̃sumerent, secundum quosdã, non esset baptismus; secũdum quosdã essent, sed grauiter peccarent, hæc ille. Vnde patet, ꝙ omnis baptizatus sub illa forma, siue a Græco, siue a Latino, rebaptizãdus est sub conditione: quia casus est dubius, licet cõior opinio ad hoc magis declinet, quod Græci conferant verũ baptisma.

RVRSVS DE BAPTISMO II. quo ad materiam.

1 *Baptismus quotuplex materia, quæ sufficiens sit, & qualis esse debeat.*

2 *Liquor speciem aquæ habeat necne, qualiter internoscendum sit, & si aqua permista sit, aut non pura, num huius sacramenti materia esse possit. Et an sanctificatam per sacerdotis orationem, vt nouum chrisma, esse oporteat.*

3 *Corollaria ex his, quæ de baptismo secundo considerato dicta sunt, quotnam consequatur.*

1 BAPTISMVS †secundo q̃tum ad materiã eius, vt innotescat, sciendũ, ꝙ duplicem materiã habet ſm Pet. de Pal. propinquã.s. q̃ est ipsa exterior ablutio, de qua inf. Baptismus 6. & remotã, q̃ ſm S.T. est aqua, q̃ in sua proprietate cõsiderata, est materia quasi remota: ſm ãt, ꝙ est ad hoc instituta ex tactu carnis Christi, est materia ꝓpinqua: ſm vero, ꝙ consideratᷣ sub forma verborum, & quasi iã in forma, est in qua, ſm eum, aqua naturalis, q̃tũcunq; alterata, vel commista, dummodo spẽs aquæ non soluatᷣ, & in hoc oẽs doct. conueniunt, licet in aliquo particulari differant, vtrum sit aqua, necne, vt in brodio. Sed tñ intellige primo, ꝙ qdã doct. dicunt, aquã debere esse putã, vel simplicẽ, non quia nullo modo sit mista, cum oẽs velint, ꝙ possit fieri baptismus in aqua maris, q̃ non est pura, nisi fortè in fundo; sed quia non est sic mista, vt ꝑdita specie transeat in aliud, sicut transit in vinum, si ipsa sit modica, vel ambo trãseunt in tertiũ si sint æqualia in virtute. Et scd̃o, ꝙ p̃dicta aqua est materia, inq̃tũ est apta baptizare, vel abluere: vñ non est materia baptismi, vt est in pãno lineo infusa, nisi exprimatur, nec vt est in glacie, niue, grandine, pruina, & hmõi, nisi dissoluãtur, nec vt est in luto, nisi exprimatur. Hoc ãt est valde conueniẽs, ſm S.Th. & alios sanctos: primo, q̃a sacr̃m oĩb. & vbiq; necessariũ, dẽt hẽre materiã, q̃ oĩb. & vbiq; facile adsit: & scd̃o, quia cum sacr̃m significet, qđ efficit, materia baptismi dẽt habere proprietates significãtes effectus baptismi, & hmõi est aqua: tum quia habet humiditatem, & ex quo significat gñationem spũalẽ, q̃ facit baptismus. Generatio.n. plantarum, & animalium incipit ab humido, & semina humida sunt: tum quia est ablutiua sordium prius, & purius quocunque liquore: cum alijs liquoribus non conueniat ablutio, nisi inquantum participant naturam aquæ, & aliqualiter locum inficiũt, & per hoc significat purgationem peccatorum, quã facit baptismus: tum quia refrigeratiua, & baptismus fomitem restringit: tum quia est corpus diaphanum, per quod visio fieri potest: & baptismus in his, quę fieri sunt, illuminat.

1 PRIMO † vero q̃ritur, qũo cognoscatur, an aliq̃s liquor hẽat spẽm aquæ necne? Et dicit S.Th. in 4. ꝙ sicut diuersitatẽ speciei ĩ aliquib. iudicamus eã ex diuersitate figurarũ: ita in elemẽtis iudicamus eã ex diuersitate rari, & dẽsi. Vñ si tãta fiat alteratio, vel permistio aquæ, ꝙ recedatur a termino raritatis, & densitatis aquæ in actu, vel potẽtia, signũ est, ꝙ sit spẽs aquæ trãsmutata. Et dico, inquitᷣ, in potẽtia, qñ humor aliquis nõ condensatᷣ, & rarefit calido, vel frigido sicut aqua: sed aliter, sicut patet in vino, lacte, & hmõi: hæc ille, qui intendit, ꝙ ille liquor nõ est aqua, q̃ eodẽ frigido nõ p̃t habere densitatem, q̃ habere p̃t aqua: licet fortè habeat eã, q̃ illa habet in actu: sicut vinũ nõ ita densatur per congelationẽ, vt aqua: nec ipsa ꝑ calidũ ita rarescit, vt lac. ¶Scd̃o, vtrũ aqua permista, vel non pura possit esse huius sacr̃i materia. Et dico ex S.T. 3.p. & in 4. quod duplex est mistio, vel impuritas aquę, vna.s. q̃ tollit spẽm eius, ꝙ dupliciter fit. Primo ꝑ alternationem: sicut cum trãsit in vinũ per

digestionem, aut putrefactionem. Secundo per additionem alterius liquoris: sicut si parũ aquæ additur multo vino ipsa trãsit ĩ vinum, vel ambo in tertium, si additũ sit virtute æquale. Alia ẽt est, q̃ spẽm aquæ nõ tollit: quod ẽt dupliciter fit. Primo, qñ ipsa alteratur ₰m aliquod accidens manente specie: sicut patet in aqua calefacta; & secũdo qñ additur aliquid aquæ, ꝙ vel non commiscetur ei: vt solidũ, puta lapis; vel si cõmiscetur vt humidũ aliquod, tñ est tã paruę quãtitatis, ꝙ non facit mistionem, sed in aquã penitus conuertitur: vt si gutta vini addatur dolio aquæ. Prima impuritas facit, vt non possit esse huius sacramenti materia, nõ secunda. ¶Tertio, vtrum aqua dẽat esse sãctificata per orationem sacerdotis, vt chrisma nouum? Et dicit S.Bo. in 4. de aqua, ꝙ nõ est necessarium, sed congruum, ita ꝙ extra necessitatem peccaret mortaliter sacerdos baptizãs sine aqua totaliter sanctificata, ꝓhibitum est ẽt ne fiat baptismus, nisi cũ chrismate nouo, s. illius anni præterquã in casu mortis, de conse. di. 4. si quis de alio, & idem de confirmatione, & tanto magis, quãto ipsa est minoris necessitatis, quam baptisma. ar. de sen. excomm. quoniam. lib. 6.

3 Qvarto † q̃ritur, quot corollaria sequantur ex præmissis, decisiua dubiorum? Et dico sequi primo, ꝙ baptismus fieri ꝑt ĩ aqua elementari, siue sit terrestris, vt maris, stagni fluminis fontis siue cælestis immediate gñata ex vaporibus, vt pluuialis, vel non generata immediatè ex eis, sed resoluta immediatè ex immediatè gñato: puta glacie, rore, pluuia, vel grãdine: q̃a oẽs istæ hẽnt verã spẽm aquæ, ₰m Pet. de Pal. quib. ₰m S.Th. & Ric. adde ẽt aquã paludis: nisi, inquit S.T. esset tm̃ ingrossata, ꝙ recederet ab aquæ vera raritate. ¶Secundo sequitur, ꝙ fieri ꝑt in aqua sulphurea, & lixiuio, & alijs aquis transeuntibus per terrã, quia stat species aquæ. Cuius rõ est, ₰m Pet. de Pal. quia licet aqua elementaris non sit susceptiua saporis, tñ sapor, q̃ percipitur in hmõi aquis, quibus vtimur, nõ est in ipsa aqua, sed ĩ vaporib. ei cõmistis, ₰m S.Th. ẽt vt innuit 3. par. q. 66. ar. 4. ad 4. q̃a licet aqua elemẽtaris nõ sit de se saporosa, tñ suscipere ꝑt impressionẽ saporis a corpore per quod transit. ¶Tertio, ꝙ fieri possit in brodio, de quo tñ est q̃stio quibusdã dicentib. ꝙ sic, quia stat in eo spẽs aquæ, quibusdã vero quod non, quia non stat. Veritas ãt est, q̃ docet S.Th. 3. p. q. 66. ar. 4. ad secundũ, dicens, ꝙ admistio chrismatis nõ soluit speciẽ aquæ: sicut nec ẽt aqua decoctionis carnium, aut aliorum, s. definit a specie aquæ: nisi, inquit, forte sit facta tanta resolutio corporum lixatorum in aqua, ꝙ plus liquor habeat de aliena subã, q̃ de aqua: qđ ex spissitudine percipi põt, si tn ex liquore sic inspissato exprimatur aqua subtilis, sic põt in ea fieri baptismus, sicut & in aqua expressa ex luto, licet in luto baptismus, fieri non põt. ¶Quarto, ꝙ fieri potuisset in aqua fluente latere Christi, quia ₰m S.Th. fuit vera aqua. ¶Quinto, sequitur, ꝙ fieri non possit in aliquib. humoribus, productis a natura, sicut est humor stillãs de planta vrina, sudor, saliua, aqua supernatans cruori, q̃ dr̃ colera, vel phlegma, quia non sunt vera aqua. ¶Sexto ẽt, ꝙ nec aliquo humore producto ab arte: sicut ẽ aqua rosacea, & aqua ardẽs, & gñaliter lãbicata ex aliquo misto, vt ceruisiã, & hmõi, quia hmõi species differãt ab aqua naturali. Si tñ lambicaretur aqua naturalis elementaris, liquor inde factus videretur esse eiusdem speciei cum aqua pluuiali, q̃ gñatur lãbicante sole, & extrahente vapores ex aqua principaliter. ¶Septimo, ꝙ nec in humore resoluto ex sale, ꝙ est corpus mistũ: quia ₰m S.T. in 3. p. vbi sup. ad 5. ideo fieri non põt in aqua rosacea, quia est humor rosæ resolutus, & ita est hic nec est simile, inquit, de aquis pluuialibus, quæ generãtur ex maiori parte ex sublimatione vaporum resolutorum ex aquis: minimum autem est ibi de liquoribus corporum mistorum.

RVRSVS DE BAPTISMO III. quo ad ministrum.

1 *Baptismum dare in necessitate etsi quilibet, siue clericus, siue minime siue vir, siue mulier, quinetiam hermaphroditus Iudæus, & infidelis ac paganus potest, extra tamen necessitatem nudus licite, nisi sacerdos conferre potis est.*

2 *Infidelis qui credit ecclesiam in conferendo baptismo decipi, & nihil facere quomodo possit animum ad id faciendum intendere, quod ecclesia facit. Et quot modis verum baptisma conferat.*

3 *Angelus, item aĩa a carne seiuncta, nũ baptizare queat, Et an saltẽ ipsis baptizandi cõferri poterit.*

4 *Mali homines sine diuino miraculo hic apparere non possunt.*

5 *Minister malus, num equali efficacia cum bono ministro, baptismum conferre possit. Et num minister malus baptizando peccet. Et quid de petente, vel recipiente, num. 7.*

6 *Conteri de peccato quod modis quis teneatur.*

8 *Mini-*

8 *Miniſter ob eccleſia non præciſus, ſi adeo malus ſit, vt baptiſmum conferre non data pecunia, nolit, quid baptizando, ſi adultus ſit, aut baptizandum puerum offerenti, agendum ſit.*

9 *Plures vnum num baptizare poſſint. Et quid ſi ex his vnus mutus ſit, alius mancus. Et contra, num vnus pluribus baptiſmum conferre queat.*

10 *Monſtro num baptiſmus dari debeat. Et an quis ſibiipſi baptiſmum conferre poſsit.*

11 *Baptiſmo conferendo num baptizantis, ac baptizandi propoſitum, ac intentio requiratur.*

12 *Intentio actualis in baptiſmi miniſtro num requiratur. Et an ea quidem recta.*

13 *Baptiſmus num verus ſit, ſi in baptizando error interuenerit. Et q̄d de eo, qui quē ex ira baptiznt.*

1 BAPTISMVS † tertiò quo ad miniſtrū vt innoteſcat, ſciendum eſt, ꝙ ſm omnes doctores ꝑcipuè S.Th. ꝙ Pet. de Pal oīs homo dare pōt verum baptiſma, ſi ſeruet eccleſiæ formā, & materiā, & habeat intentionē baptizandi, & hoc ſi ſit clericus, aut laicus, vir, aut mulier, aut vterque ſimul, id eſt hermaphroditus, ſm Pe. de Pal. ēt ſi eſſet infidelis, id eſt Iudæus, aut paganus, vt patet in c. à quodā Iudæo, de conſe. di. 4. Et q̄d Gre. 2. ſcribit Bonifacio ep̄o, hm̄oi eſſe rebaptizandos, intelligit, vt dicit S.Tho. qn̄ forma eccleſiæ ſeruata nō fuerat: vn̄, vt dr̄ in c. 1. dē ſum. Tri. ſacr̄m Baptiſmi in forma eccleſiæ à quocunq; collatū proficit ad ſalutē. Extra caſum tn̄ neceſſitatis nullus licitè baptizat, niſi ſacerdos, cuius hoc eſt ꝓpriū, extra eo. l. ſi q̄s ēt ſi eſſet diaconus cardinalis, alioquin oīs talis, ſi ſit vir, eſt irregularis: vt in c. 1. de cler. nō ord. mi. imò nec ſacerdos dēt baptizare, niſi parochianū ſuū, vel de licentia curari, aut ex priuilegio ſuperioris, vel licentia ep̄i, q̄a ſacr̄a à ſuis presbyteris parochialib. ſunt recipienda 16. q. 1. interdicimns non tn̄ efficit irregularis ſacerdos cōtra faciens: q̄a nō eſt exꝑſſum in iure. In neceſſitate āt, in qua q̄libet baptizare pōt, iſte ordo ſeruandus eſt, ſm S.Tho. ꝙ vbi plures reperiunt̄, minor dēt cedere maiori: & ſi laicus ꝑſente clerico, vel nō ſacerdos ꝑſente ſacerdote, vel mulier ꝑſente viro baptizant, peccant, vt dicit Pe. de Pal. formā, q̄ ſcire non tenet̄ oēs, ſed quibus incūbit ex officio, id eſt, curatus, & obſtetrix, melius ſciat minor, q̄ maior: quia tunc baptizabat minor. Addo etiam, niſi maior eſſet ab eccleſia preciſus, quòd præſente ſacerdote excommunicato, vel hæretico, vel ſuſpenſo melius eſt baptizari à laico.

2 PRIMO † verò q̄ritur, q̄uo fidelis poſſit intendere facere id, q̄d facit eccleſia, cū credat eccleſiā decipi, & nihil facere? Et dicit S.Th. in 4. q̄d q̄uis ille, q̄ non credit baptiſmū eſſe ſacr̄m, aut habere aliq̄ ſpiritualem virtutē, nō intēdat dū baptizat conferre ſacr̄m, tn̄ intēdit facere qn̄q; q̄d facit eccleſia, ēt ſi illud reputet nihil eſſe, & q̄a eccleſia aliq̄d facit: ideo ex conſequenti, & implicitè intendit aliquid facere, q̄uis nō explicitè. hæc ille. Inn. ēt in c. 1. eo. tit. dicit, ꝙ baptiſmus hēbit effectum, ēt ſi baptizans nec ſciat, nec credat quid ſit baptiſmus, ſed hoc reputat truffam: & ēt ſi non ſciat quid ſit eccleſia, nec gerat in mente facere, ꝙ facit eccleſia: imò ſi gereret contrarium. ſ. nō facere, quod faceret eccleſia, ſed tn̄ facit, & formam ſeruat, dummō intendat baptizare: vn̄ ſi requirat eū q̄s in neceſſitate dicēs. Baptizā me ſm formā: & ille baptizat eum, ſm intentionem petentis, & intēdēs facere, q̄d alij baptizantes faciunt, eſſet baptiſmus. Secus ſi intēderet ſolū lauare, hęc ex illo. Pro quo ſciendū eſt, ꝙ infidelis q̄ credit baptiſmū nihil eē, nunq̄ cōfert baptiſmum serioſè, niſi ad cōplacendū alicui petēti. Et cōſequenter colligo, ꝙ duobus modis confert verū baptiſma. Primò, qn̄ ad petitionē alicuius, vel cōplacentiā intēdit eū baptizare eodē mō, quo eccleſia baptizat q̄tum ad exteriora, i. materia, & formā, licet credat eccleſiā decipi q̄tū ad interiora: ſicut qn̄ aliqua vana facimus ad cōplacendū phrenetico, vel inſano. Secūdò, qn̄ nihil cogitat immediatè de faciēdo, quod eccleſia facit, ſed forte potiꝰ faceret oppoſitū, ſi illud ſciret, tn̄ ad petitionē alicuius intēdit ei conferre ꝙ ille petit: & cōſequenter implicitè, & mediatè intendit facere, quod facit eccleſia: quia hoc intendit petens, cui ipſe cōplacet.

3 SECVNDO, † vtrū angelus, vel anima ſeparata poſſit baptizare? Et dicit S.Th. in 4. ꝙ dæmon in figura ſacerdotis apparēs, immergere quidē pōt, ſed nō cōferre ſacr̄m, ꝓꝑ duas rōnes. Primò, ſacr̄orum diſpēſatio eſt conceſſa hoībus ſolum, q̄ cum incarnato verbo, à quo ſacramenta fluxerunt, conueniunt in natura, & ſunt ex ſpirituali, & corporali natura compoſiti, ſicut in ſacramentis eſt ſpiritualis virtus in corporeis elementis. Secundo, quia ſꝑ timendū eſſet, ne faceret non intentione baptizandi, ſed decipiendi, quia non eſt veriſimile, q̄d hoī tm̄ bonū ꝓcuraret. Angelis ēt bonus licet

conferri potuerit baptizandi ptās, q̄a Deus suā potētiā, nec sacris, nec ministris sacrorum alligauit: tñ non est collata. Primò, q̄a non habent prædictam conuenientiā cum sacro, & Christo. Scđò, q̄a non valeret ad necessitatem sacri ptās eis concessa, cū non sint in promptu hominibus: si tñ constaret, ꝙ bonus esset Angelus qui baptizaret aliquē nō esset rebaptizādus, q̄a ñ baptizaret nisi ptāte sibi cōcessa: sicut et templū ꝑ Angelos consecratum iudicatum est nō oportere reconsecrari. De sancto æternæ vitæ idē dicit Aure. sicut de Angelo bono .s. ꝙ non potest: cum hoc sit viatorū: factum tñ teneret. Et idem dicunt aliqui de anima separata quo ad posse: tñ quia non est in via: tum quia non habet naturam corporalem: & quo ad latitudinem si decessit in gratia. Sed S.Th. in 3. parte dicit non esse simile de Angelis, & hominibus beatis quātum ad sacramenta. Cuius ratio videtur esse: quia potestas ministrandi sacramenta, idest character, est indelebilis, & consequenter manet in anima separata: sed de hoc non est solicitandus: quia mali † homines sine diuino miraculo hic apparere non possunt, beati verò si quid facerent, ratum esset, quia sine diuina voluntate non facerent.

4

5 TERTIO, † vtrū minister malus dare possit baptismū tantæ efficaciæ sicut bonus? Et dicit S.Th. in 4. ꝙ subtracta bonitate ministri, adhuc est sacr̄m: quia ipsa nō est de substantia sacri, cum sit quandoque ignorata, & non certa omnino, q̄ autem sunt de substantia sacri, oportet esse certa. Et non solū dat talis sacr̄m: sed ēt rem sacri, i. gratiam: q̄a agens instrumentale non oportet habere formam inducendam, quæ .s. hic est gratia, vt se disponentem, sed ꝑ modum intētionis: vt de forma scamni patet in serra. Cum etiam effectus per se alicuius sit, ꝙ per ipsū ad hoc ordinatum producitur, sicut domus ædificatoris: effectus verò per accidens, qđ coniungitur effectui per se, sicut si habitatio domus dicatur effectus ædificationis: dico, inquit, quod effectus per se baptismi æqualiter est, à quocunque detur, à malo, vel bono: ceteris paribus ex parte baptizati, sed cū effectu baptismi pōt aliquid aliud baptizato conferri, siue pertineat ad salutem corporis, siue animæ ex merita baptizātis: & hoc nō est propriè effectus baptismi: q̄a baptismus non est cā, nisi instrumentalis, & non est instrumentum agens in virtute ministri: quia etiam ipse instrumentum est virtute Christi, & Dei, hæc ille. Et idem hr̄. 1. q. 1. si iussus fuerit, de cōse. dist. 4. ego dico, & c. Romanus. Cuius ēt rōnē assignant alij, & est ēt mens S.Tho. q̄a sacr̄m efficaciā hēt ex opere operato, i. non à ministro, sed virtute sibi collata non vitiatur ex demerito ministri operantis: oīa autem sacramenta nouæ legis sunt huiusmodi. ¶ QVARTO vtrum malus minister baptizando peccet? Et dicit S.Th. in 4. quod quicunque existens in mortali exhibet se ministrum ecclesiæ, etiā in quocunque spirituali peccat, secundum opinionem quorundam satis probabilem, vnde sacerdos baptizans cum solennitate ministrum ecclesiæ se exhibēs, peccat mortaliter, si autem simpliciter baptizat in articulo necessitatis: nō quasi minister ecclesię sed sicut vetula baptizare posset: nō peccat hæc ille, qui huius opinionis, quam indubitanter tenet, rationem assignat in 3. parte, q. 64. art. 6 q̄a ministri debent suo domino iusto conformari, ſm illud Leuit. 19. Sācti eritis, q̄m ego sanctus sum. Qui aūt baptizat ex necessitate, non exhibet se ministrū sed subuenit necessitatem patiēti, hæc ille. Cui cōsentit Rich. Alij verò dīit, ꝙ in nullo casu potest malus minister baptizare, quin peccet. Pe. aūt de Pal. cōcordat has opinio. dicens, qđ vera est secunda opinio, q̄ñ sine solēnitate baptizans aduertit de peccato, & nō conteritur, sed vult in eo manere, & tñ vult baptizare, sciens, qđ ista ab immundis tangi non debent, ēt si baptizet intuitu necessitatis, & nō ex libidine, vel contemptu, quia non excusatur ab irreuerentia, est verò prima vera, q̄ñ baptizat cū timore dolēs de peccato in generali, & proponēs postea conteri perfectè: licet ꝑꝑ hoc sciat se non mundari à peccato, & ei deficit tp̄s ad cogitandum de singulis peccatis, ꝑꝑ vicinum periculū baptizandi. hæc ex illo. † EGO verò dico, ꝙ dupliciter tenetur quis conteri de peccato, & non aliter, ex mente S.Tho. Primò, quia occurrit memoriæ practicæ, idest sub rōne peccati, & deplorandi. Scđò, quia imminet sibi aliq̄d faciendū, qđ sine cōtritione facere non pōt: vt suscipere, vel exhibere solenniter sacramenta. Baptizans aūt in necessitate, nō tenetur ad hoc rōne secū di: q̄a ibi nō hēt locū rō, q̄ adducit S.Th. s. ministrū nō cōformari duo. Nec valet dici, ꝙ est ibi irreuerētia, quia ipsa non semper est mortale, alioquin peccator signans se si-

6

gno

gno crucis,aut adorans hostiã in missa, pec
caret sp mortaliter:nisi esset cõtritus.Et cõ
sequenter tenet solum rõne primi,& conse
quenter si non recolit peccatũ,aut si reco-
lit speculatiue tñ, non practice, sub rõne
deflectẽdi: non peccat,& si ibi est peccatũ,
non est,quia baptizat,sed quia committit,
vel omittit contra aliud præceptum, & ra-
tio est, quia eo casu baptizare potest cano-
nis permissione,siue auctoritate, etiã Paga
nus, & hæreticus.de conse.dis.4.c.constat c.
mulier.c. in necessitate. & tñ sine dubio sũt
in mortali.Quod autem fit canone permit- 9
tente,stultum est dicere, quod sit mortale;
vt in c.qui peccat.23.q.4.Vnde tunc nõ te-
netur quis confiteri ex hoc, quod vult talẽ
actũ exercere: sed si tenetur,aliunde tenet,
& si peccat,aliunde peccat,vt dictum est,&
ideo male Sum.Ang.opinionem Rich. quæ
est S.Th.& Alb. & Arch. & cõiter aliorum
Theologorum,quod.s.nõ peccat malus mi
nister baptizans in necessitate sine solemni
tate,limitat, quãdo nõ aduertit de peccato.

7 Qvinto,† vtrum petens,vel recipiens a
malo sacerdote baptismũ,peccet? Et dico,
ꝙ Pe.de Pal.post S.Th.distinguit. Si.n.mini
ster sit ab ecclesia præcisus;vt quia hæreti-
cus,excõicatus,suspensus,& hmõi,non pec
cat, qui offertur baptizandus carens vsu rõ
nis,nec oblatus aut offerens hñs vsũ ratio-
nis,sed probabiliter ignorans, præcisionẽ:
peccat vero mortaliter tam oblatus,q̃ offe
rens hoc sciens,si hoc faciat extra casum ne
cessitatis,in quo id licite peteretur a Iudęo,
vel Pagano.Et ratio est,ẽm Pet.de Pal.quia
eodẽ præcepto præcipitur ab ecclesia præ
cisis ne se ingerant diuinis, & q̃buslibet ne
eis cõicent in eisdẽ. Si ãt minister est quidẽ
malus, sed non præcisus, non peccat ab eo
recipiens baptismum,etsi ille peccet confe
rens, ꝑꝑ duo,ẽm S.Th.Primò, quia isti cer-
tũ esse non põt, ꝙ ille sit in peccato morta
li,cũ in vno instanti Spiritus Sanctus opere
tur hoĩs iustificationem. Secundo,quia iste
petit quod iustum est, quia a suo sacerdote
dẽt sacra recipere: nec propter hoc cogit,
vel inducit eum ad peccandum,quia ille po
test reddere,quod debet non peccando.

8 Sexto,†quid si minister non præcisus, sit
adeo malus, vt baptizare non velit,nisi da-
ta pecuniã, ꝙ est simoniacũ?Et dicit S.Tho.
ꝙ si baptizãdus est.adultus, sufficit ei ad sa-
lutẽ petere baptismũ:quia baptizãt baptis-
mo flaminis; nec dẽt ꝑꝑ hoc cõmittere si-
moniã.Si vero sit puer,potius debet ipse, q̃
offert,vel alius, puerum baptizare, q̃ dare
pretium pro baptismo simoniace, licitũ tñ
est ei,aquam emere, si alias habere nõ põt:
quia aqua non est sacramentum; & si sit san
ctificata,non operatur ad baptismum de ne
cessitate eius existens,quasi sanctificata,sed
quasi aqua: ideo nõ emit aquã sanctificatã,
sed aquam. Quidã tñ dicunt.s.Ala.quod po
test pretium dare:quia hoc non est commit
tere simoniam: sed suam redimere vexatio
nem,sed primum est melius,hæc ille.

Septimo † vtrũ plures possint baptizare
vnum?Et S.Th.in 4.di.6.dicit, ꝙ si plures im
mergerent simul, ita quod vterq; intẽderet
baptizare non baptizatũ,& diceret, ego te
baptizo,&c.esset baptismus: q̃uis peccarẽt
ritum ecclesiæ non seruantes; nec tñ puniẽ
di essent quasi baptismũ iterantes, nisi hoc
intenderent: quia contingit eandẽ actionẽ
ab vno,& a pluribus exerceri; non aũt con
tingit eandẽ actionẽ esse, q̃ in diuersis tꝑib.
fit.Si aũt dicãt,Nos baptizamus,s.stante ly-
nos,ꝓ pluribus, non erit baptismus; q̃a nõ
seruatur debita forma. In 3 parte autem di
cit, ꝙ simul plures non possent baptizare,
quia actus multiplicatur ẽm multiplicatio-
nẽ agẽtiũ, si perfecte ab vnoquoque agãt,
& sic si conuenirent duo , quorũ vnus esset
mutus non potens verba proferre, & alius
carens manibus non potens exercere actũ,
non possent ambo simul baptizare, vno di-
cẽte verba,& alio exercẽte actũ,hæc ille in
forma.Sed loquitur,qñ plures baptizant vt
plures,& dicẽdo,baptizamus. Qđ patet ex
sua rõne q̃ subdit: quia inquit,actus multi-
plicatur ẽm multiplicationem &c.loquitur
ẽt de posse iuridico,s. quod ẽ sine peccato,
qđ patet,quia post pauca loquens aduersa-
tiue dicit,Possunt aũt,si necessitas, exigat,
plures simul baptizari. Vbi patet, ꝙ loq̃tur
de posse iuridico, alias non solũ in necessita
te,sed sine ea multi simul possent baptizari.
Sed tñ aduertẽdũ est,ꝙtripliciter multi pos
sent vnũ baptizare. Primo,quia vnus prius
alio formã profert, & sic primus baptizat,
& secundus iterat, si quilibet ex contentio
ne,vel alia cã hoc intẽdit. Secundo, quia si
multi immergunt,& proferunt formam,&
quilibet dicit,ego te baptizo,& tunc bapti
zant, vt vnus, inquantũ omnes sunt vnũ in
Christo, & repræsentant vnam personam
Christi principaliter baptizãtis,& conferẽ
tis vnum sacrm, vnde conferunt vnum ba-

ptiſma. Vnde S.Th.2.p.q.82.ar.2.loquẽs de plurib.ſacerdotib.conſecrãtib.ſimul vnam hoſtiã,dicit ꝙ ſi q̃libet eorũ operaretur in virtute ꝓpria, ſuꝑfluerent alij celebrantes vno ſufficiẽter celebrãte; ſed quia ſacerdos nõ cõſecrat,niſi in ꝑſona Chr̃i,multi ãt sũt vnũ in Chr̃o,ideo nõ refert vtrũ per vnum aut ꝑ multos hoc ſacr̃m cõſecret,niſi quod oportet ritũ eccleſiæ ſeruari. Hæc ille ĩ forma.Tertio,q̃a ſimul immergũt,& ꝓferunt, ſed dicũt,Baptizamus in plurali: & ſic nil faciũt formã mutãtes,& rõ eſt,q̃a hõ non baptizat,niſi vt miniſter, & vices gerẽs Chr̃i, q̃ eſt vnus, & cõſequẽter oportet miniſtrũ eius eſſe vnũ,hic ãt plures, vt plures conueniũt ad vnũ ſacr̃m conferendũ,& ad ſp̃ualẽ gñationẽ: licet forte intẽdãt integrare vnũ agẽs,ſicut ĩ gñatione carnali,ſ̃m Pe.de Pal. p̃t fieri vnũ immediatũ gñans,cõmiſto ſemine duorũ hoĩum in matrice ſuperueniente ſemine ſecundi: vel dæmone ſuccubo recipiẽte ſemina a duob.& ſimul ea infundẽte, ꝙ tñ in ſp̃uali gñatione eſt impoſſibile,quia ſp̃uales virtutes non cõmiſcentur,ſed quilibet totũ efficit.Quidã tñ dicunt,quod dicendo,baptizamus,eſſet verũ baptiſma: q̃a nõ eſt de neceſſitate ſacramẽti,ꝙ miniſter exprimatur,vt patet ex forma Græcorũ. Sed falluntur;quia & ſi neceſſe non ſit miniſtrũ exprimi: tñ ſuppoſito quod exprimatur,neceſſe eſt illũ exprimi,vt cõuenit miniſtro,i. vt vnũ.Vnde ſi dicat,ego principaliter, baptizo te:nihil agitur; q̃a repugnat miniſtro eſſe agens principale. Et ſil̃r ſi dicatur baptizamus; quia exprimitur ꝙ vnus Chr̃us operetur per duos miniſtros immediatos vnũ effectum. ¶Octauo, vtrũ in neceſſitate plures, quorũ vnus ſit mutus,& alius mancus, poſſint baptizare vnũ vno dicente verba,& alio exercẽte actũ? Et dicendũ eſt,q̃d non,ſ̃m S.Th.in 3.p.vt dictũ eſt,§.priori, & in quarta, quia neuter facit totum,ſed partẽ tm̃,& ſic eſt contra caput,quorundã.diſ. 22.Et hãc opinionẽ firmat Ray.& Hoſt.dicens,illum non eſſe baptiſmum. Sed Pet.de Palu. vr̃ ſentire ibi eſſe, baptiſmum, diſtinguẽs,& dicẽs,ꝙ in ſacr̃is, q̃ non ſunt neceſſitatis, vnus dẽt facere totũ aut omittere, & ſic loquitur d.c.quorundam.ſed in ſacr̃o neceſſitatis omitti põt,quod non eſt de neceſſitate ſacr̃i.cuiuſmodi eſt vnitas miniſtri: vt oẽs cõiter dñt,ſed tñ inquit,oportet nõ eſſe mendaciũ in forma:quia nihil fieret,ſicut nec ex falſa materia: vnde mancus dicet,baptizetur ſeruus Chriſti,&c.vel iſte te rebaptizat in noĩe &c.ſed contra iſta dictum eſt in §.priore. ¶Nonò,vtrũ vnus poſſit baptizare plures?Et dicit S.Th.vbiq; ꝙ ſic in neceſſitate,aſpergẽdo,vel aliter: & oportebit dicere in forma, Ego baptizo vos: nec erit mutatio formæ,q̃a vos, eſt idẽ ꝙ te & te dicẽdo ãt,nos, mutaretur,q̃a nos,nõ eſt,idẽ, ꝙ ego & ego:ſed ego & tu. Et iſta opi.vt dicit Pe.de Pal.cõiter tenet:, ſicut ẽt ſacerdos ſimul cõſecrat hoſtias plures:& forma baptiſmi vna materialiter,& formaliter,habẽs tm̃ vnã virtutem, i. virtualiter : & realiter plures hñs duos effectus, ſ̃m duo ſubiecta, ſicut ĩ igne ab vno calore eſt vnũ calere ĩ illo,ſed in calefactis sũt duo,vel plura. Dicit ãt idẽ Pet. aliã eſſe opinionẽ, ꝙ hoc eſſe nõ poſſit,q̃ & ſequi vr̃ dicẽs eã eſſe cõformiorẽ doctrinæ cõi,ſ.ꝙ de lege cõi nõ sũt plures baptizãdi,niſi baptiſmus pluribus realiter, & formaliter,Sed hoc verũ eſt extra neceſſitatẽ,quo caſu intelliguntur ea q̃ §. ſeq. demõſtro dicẽtur:q̃ & ipſe adducit ſatis in-
10 cõgruè ad cõfirmationẽ dictæ opi. ¶Decimo q̃rit q̃uo mõſtrũ baptizãdũ ſit? Et dicit Pet.de Pal.poſt Lau.Hẽ.& S.Th.in quoli. ꝙ ſi certũ eſt ibi eſſe duas aĩas rõnales,puta q̃a ibi ſunt duo capita, duo pectora, & cõiter duo corda:baptizari dẽt,vt duo,& q̃uis p̃ſumat,ꝙ plures ſimul poſſint baptizari,dicẽdo,ego vos baptizo:tñ tutius eſt eos baptizare ſigillatim,ꝙ intellige niſi periculũ eẽt in mora.Si vero nõ eſt certũ,eos eſſe duos, vt q̃a nõ sũt duo capita bñ diſtincta, & huiuſmodi,tunc baptizato prius vno, p̃t alter dubie baptizari dicẽdo:Si tu nõ es baptizatus,ego te baptizo,&c.nec baptizet intẽtione vaga: q̃a nihil ageret, ſed determinet ſe ad vnũ,ſ̃m Hen.in quoli. ¶Vndecimò,vtrũ idẽ poſſit baptizare ſeipsũ? Et dicit S.Th. in 3.parte,ꝙ nõ q̃a dicendo, ego baptizo me, forma mutaret.Et idẽ virtualiter dicit in 4. addẽs, & ſ̃m Aug. nulla res ſeipsã gignit vt ſit.Baptiſmus ãt regñatio q̃dã eſt. Et idẽ hr̃ extra eo.c.debitũ. Q̃d ãt dicit Inn.in 3.quadã decretali,ꝙ Iudæus,q̃ ſeipsũ immerſit in aqua dicẽs, Ego baptizo me in noĩe,&c.ad patriã, ſi deceſſiſſet,euolaſſet: intelligendũ eſt,inquit, ꝑꝑ vim contritionis,& deuotionis,ex cuius magnitudine hoc ꝓcedere videbatur,vt inter Iudæos exiſtẽs,quaſi periculo mortis ſe offerret.hæc ille. ¶Duodeci-
12 mo † q̃rit, vtrũ ĩ baptiſmo req̃rat ĩtẽtio baptizãtis,& baptizãdi? Et dico,ꝙ de baptizã-

do

do dicetur inf.Baptiſmus,4. De baptizante
vero dicit S.T.in 4.di.6.q.1.ar.2.q.1.ꝙ ſic; &
intelligit non de actuali, ſed de virtuali, de
qua inf.§.ſeq.& in hoc oẽs cõueniũt.Et rõ-
nẽ ibi ipſe aſſignat:vbi vide,ſi placet.Sed tñ
ibi ad ſm argm̃,qđ fuerat hoc:qa ſi intẽtio
requiritur baptizãtis,q̃.ſ.nulli,niſi ſibi certa
eſt:ſequitur,ꝙ nullus erit certus ſe eſſe ba-
ptizatũ,& conſequẽter hõ erit in dubio ſa-
lutis , qđ inconuenit , dicit ꝙ ſm aliquos ſi
deſit mentalis intẽtio miniſtri,nõ eſt baptiſ
ma, tñ in adulto ſupplet fides baptizati : vt
inde periculũ nõ proueniat:in puero ãt piè
creditur, ꝙ ſuppleat sũmus ſacerdos, qđ tñ
ſi non facit,iniuſte non facit,ſicut nec in il-
lo q ſacr̃o non ſubijcitur.¶Alij vero dicunt,
ꝙ in ſacr̃is habẽtib.in forma actũ exercitũ,
non reqritur intẽtio mẽtalis,ſed ſufficit ex-
preſſio intẽtionis ꝑ verba ab eccleſia inſti-
tuta:vñ ſi forma ſeruatur,nec aliqd exteri⁹
dr̃,qđ intẽtionẽ cõtrariã exprimat,baptiza
tus eſt.Non.n.ſine cã in ſacr̃is neceſſitatis,ſ.
baptiſmo,& qbuſdã alijs, actus baptizãtis,
tã ſolicite expreſſus eſt ad intẽtionis exꝑſ-
ſionẽ,hæc ille.Intẽdit ãt iſta opinio, ſm Pe.
de Pal.ꝙ ſufficit intẽtio faciẽdi exterius,qđ
eccleſia facit . Et ſm eũdẽ prima opinio eſt
tenẽda:ſecũda ãt ſuſtineri p̃t.Sed S.Th.vr̃ te
nere ſecundã in 4.diſt.5.q.2.ar.2.q.1.in cor.
vbi dicit,ꝙ ea q̃ ſunt de ſubã ſacr̃i oportet
eſſe certa:intẽtio ãt interior miniſtri nõ p̃t
eſſe certa. Et ſil̃r vr̃ hæc opinio eſſe de men
te dñi Bona.in 4.di.3.art.2.q.2.dicẽtis,ꝙ qa
baptiſmus nõ eſt ſacr̃m ſingularis ꝑſonæ,iõ
fides ꝑſonæ nihil prodeſt, vel obeſt : ſed eſt
ſacr̃m eccleſiæ Chriſti,vnde quicquid ſit de
fide cordis ꝑſonæ baptizãtis,iudicandũ eſt
ſm expreſſionẽ oris.hæc ille q idẽ diceret ,
vt vr̃ de interiori intentione baptizãtis . Et
eadẽ vr̃ tenere Aureo.q dicit,ꝙ oportet mi
niſtrũ intẽdere,vel ſaltẽ apparere,ꝙ intẽde
bat baptizare. Poſſet ãt dici hæc iõ eſſe, qa
ibi adeſt intẽtio eccleſiæ, & Chriſti,qui vo-
luit,quemlibet hoĩem eſſe huius ſacr̃i mini
ſtrũ,& cõſequẽter nõ eſſet ſimile de dæmo
ne,de quo ſu.§.1.vnde idẽ S.Th.3.q.64.ar.8.
ad ſm recitata priore opinione,& reproba
ta, qa deuotio accedẽtis nõ ſupplet quo ad
characterẽ,& ſi quo ad gratiã,ſubiungit.Et
iõ alij melius dicũt,ꝙ miniſter ſacr̃i agit in
perſona totius eccleſiæ cuius eſt miniſter: ĩ
verbis autem,quę proferuntur,exprimitur
intentio eccleſiæ, quæ ſufficit ad perfectio-
nẽ ſacramẽti , niſi contrariũ exterius expri
mat̃ ex parte miniſtri, & recipiẽtis ſacr̃m.

12 DECIMOTERTIO,† vtrũ in miniſtro reqr-
ratur intẽtio actualis? Et dico ſm mentẽ S.
Th.& Lan. & Scoti, ꝙ non ſufficit intentio
habitualis præciſe, qa eſt ẽt in dormiente,
nec requirit̃ actualis neceſſario,qñ quis ꝓ-
fert verba, qa cogitatio ẽ valde labilis, ſed
oportet dare mediã.i.virtualẽ,q̃ eſt,qñ præ
ceſſit actualis dandi baptiſma : & deinde ex
illa mouetur quis ad baptizandũ,vel profe-
rendum verba, nulla interueniente intẽtio
ne contraria: ſicut cũ quis deliberat bapti-
zare,& cæpto opere vagatur, nihil cogitãs
de verbis, q̃ profert,ex quo ẽt patet, quod
furioſus , & ebrius qñ oĩo carent vſu rõ-
nis baptizare nequeũt : qa non pñt habere
intentionẽ. ¶Decimoquartò,vtrũ requirat̃
intẽtio recta?Et dicit S.Th.in quarto, quod
cũ rectũ ſit , cuius mediũ non diſcrepat ab
extremis:tunc eſt intentio recta, qñ bapti-
zãs , vel baptizatus ordinat ſacramentũ ad
effectũ ſacramẽti,q eſt ſalus.Igitur ſi in ba-
ptizãte adſit intẽtio, qa intẽdit baptizare,
ſed deſit rectitudo , qa ordinat ſacramentũ
ad finẽ indebitũ , non ꝑꝑ hoc in recipiente
impeditur receptio ſacramenti , qa ad hoc
fertur intentio baptizãtis, neq; effectus ſa-
cramenti , quia mũdatio interior non eſt a
miniſtro vnde ad hoc nihil facit eius inten-
tio.Si ãt in baptizato ſit intentio percipiẽ-
di ſacr̃m,ſed deſit rectitudo intentionis, re
cĩpit quidem qđ intẽdit ſacramẽtũ,ſed non
rẽ ſacr̃i,quia per intẽtionẽ prauã ponit obi
cẽ Spiritui Sãcto,&de hoc inf.Baptiſmus 4.

13 DECIMOQVINTO† vtrum ſit verũ baptiſ
ma,vbi interuenit error? Et dico ſm Ho. ꝙ
putãs ſe baptizare puerũ, imponens ei no-
men Petrus, & baptizat puellã,ſi intẽdit ba
ptizare ꝑſonã cuiuſcunq; ſexus eſt baptiza
ta,ſi vero marẽ tm̃,non eſt baptizata, ſi aũt
ſimpliciter baptizat,ſ.non cogitãs de mare
aut fæmina,eſt baptizata:qa.ſ.intẽdebat ba
ptizare hãc ꝑſonã,qcqd eſſet, Et cõcordat
S.Th.dicẽs in 4.diſt.30.q.9.a.r.1.an tertiũ, ꝙ
ſi qs baptizat Ioãnẽ credẽs ſe baptizare Pe
trum, nihilominus Ioãnes eſt vere baptiza
tus.¶Decimoſexto,quid de baptizante ali-
quẽ ex loco? Et dico,ꝙ ſi intendit baptiza-
re,eſt baptizatus,ſi vero non intẽdit bapti-
zare,ſm opi.ſuperius recitatã,eſt baptiza-
tus,dũmodo iocoſitatem non extendat ex-
terius,ſed ſecundum opinionem aliam,non
eſt baptizatus : in dubio autem ſecundum
Aſten.eſt baptizandus ſub conditione.

RVR-

RVRSVS DE BAPTISMO IIII. quo ad suscipientes.

1 *Omnes homines post Christi passionem omnino baptizari ex Dei præcepto tenentur, etiam qui in vtero sanctificatus foret. Et ibidem, ex quo tempore cœpit hæc obligatio.*

2 *Puer, vel in toto, vel in parte in matris vtero existens, num baptizari possit. Et qui secundum totũ in vtero est, Deo non ecclesiæ notus est, vnde ministerio ipsius ministrorum minime subijciẽdus, sed nec ob id mater viua aperiri, aut secari debet.*

3 *Amentes ac furiosi an sint baptizandi: item quid de dormientibus, & quid de peccatoribus.*

4 *Pueri infidelium, an sint baptizandi Et quid de Iudæorum pueris infra pubertatem, an possint inuitis parentibus baptizari.*

5 *Iudæi quatenus secundum iura serui esse dicantur. Et an liceat ipsius sua auferre, aut eisdem molestias inferre.*

6 *Pueri infidelium parentibus inuitis ante rationis vsum baptismo loci, sacramẽtum num suscipiãt. Et hic vsus rationis ante quem huiusmodi pueri baptizandi non sunt, qualiter intelligendus sit. Et quid de puella Iudæa, quam pater de licite quæsitis dotare tenetur, si baptizata nubat.*

7 *Expositi & inuenti huiusque modi alij, quorum baptismus nescitur, aut in dubium venit, nũ sint baptizandi.*

8 *Proiectus in flumen de ponte: obsuspicionẽ instantis mortis, si vixerit, postquam deiector dixit: Ego te baptizo, an baptizatus intelligatur, an vero sit rebaptizandus. Et an proiector huiusmodi si puer extinguatur, homicida sit.*

9 *Iudæus, paganus, vel alius adultus, baptismum petens num sit statim, si periculum ob morem immineat, baptismo donandus.*

10 *In baptizando fides nũ acquiratur, & cuius, & quid de consensu, ad voluntate, seu baptismi recipiendi intentione, & an de peccatis ante baptismum commissis attritio desideretur.*

11 *Fictio baptizandi, num baptismi efficaciam impediat, & quid sit fictio. Item fictum quẽ esse, quot modis contingere queat, & an recedente fictione, baptisma effectum assumat, & consequatur, & quomodo valere incipiat.*

12 *Adulti baptizandi, num præsentia, ac responsio propria necessaria sit, an vero procuratore ad hoc constituto, aliena responsio sufficiat.*

1 BAPTISMVS† quartò, quo ad suscipientes, vt plenius innotescat, sciendum est, quod ſm oẽs doct. post Christi passionẽ oẽs hoĩes mundi tenentur ex præcepto Dei suscipere baptismum, iuxta illud Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua, &c. Et hoc ſm S.Th. ẽt si quis esset sanctificatus in vtero, tũ ad acquirẽdũ characterẽ, quo annumeretur populo Dei: & quasi deputetur ad ꝑcipienda sacra diuina: tum vt passioni Christi ẽt corporaliter conformetur: tum ꝑꝑ obedientiæ bonũ, quia præceptũ de baptismo oĩbus datũ est. Qñ ãt incæperit dicta obligatio, sunt opiniones: sed S.Th. tenet, ꝙ in passione institutum est præceptum de baptismo suscipiendo, sed illud non cæpit obligare nisi post promulgationem, & idẽ sentit Rich. 4. dist. 2. dicens, ꝙ non fuerunt omnes hoĩes obligati ad susceptionẽ baptismi statim post Christi resurrectionem: q̃a nullus tenetur necessario obseruare legem antequã promulgetur: nec ẽt post promulgationem, quousq; sibi innotescat, nisi defectus eius sit in causa, quare non statim sibi innotuerit promulgatio legis, quę promulgatio in proposito fuit, qñ dictum est Ma. vltimo, Euntes docere omnes gentes, baptizantes, &c. hæc ex illo, quæ sunt valde notanda: quia ex his habetur, quod in foro conscientiæ nulla lex obligat ignorantem, nisi ignoret ex sua negligentia, & intellige notabili.

8 PRIMO † verò quæritur, vtrum baptizari possit puer in vtero matris existens in toto vel in parte? Et dico, ꝙ si est natus ẽt cũ pelle secundina, baptizari potest ſm Aureo, & etiam si esset mõstrum vt sup. baptis. 3. §. x. Si ãt totaliter est in vtero matris, non apparẽs ſm mẽbrũ aliquod, vel partẽ mẽbri, baptizari non potest, ſm oẽs: vt in c. qui in maternis. de conse. di. 4. quia inquit S.Tho. talis natus est Deo, non ecclesiæ, nec subijcibilis operationi ministrorum eius, & nec aperienda est mr̃ adhuc viuẽs, ẽt si esset ob partum moritura, vt talis baptizetur: quia ſm Apostolu, non sunt facienda mala, vt veniant bona, secus aũt si iã extincta esset, vt ff. de inof. test. l. posth. Si ãt apparet aliqđ mẽbrum, & non est plene natus, expectãda est totalis egressio, nisi periculũ mortis immineat, ſm S.Th. & oẽs, sed si periculũ timeat, sunt duæ opiniones extremę, & vna media. Quidam enim dicunt, ꝙ baptizari non põt, nisi plene nascatur. vnde gl. i c. si ad matris. de conse. di. 3. tenet quod baptizari non potest, per d. c. qui in maternis. Ratio, quia nõ perfecte natus nõ põt dici homo, quod certatum. C. de post hæ. ist. vbi oportet, quod sit totus natus quis, vt posthumus dicatur. Quidã vero dñt, quod baptizari p̃t quacunque parte eius apparẽte, sic ꝙ si baptizetur

manus

manus aut pes nõ erit rebaptizãdus. Et istã opinionẽ Sum. Rosel. adscribit Inn. & can. & vr̃ eis cõuenire in c. debitũ, extra e. Quidã verò dicũt, ꝙ egressa parte principali, id est capite, dẽt baptizari, s. ita ꝙ non rebaptizetur, si vixerit, secus de alijs, scilicet pede, manu, vel hmói: quia baptizandus est quidẽ & si decesserit, sepeliẽdus est in cœmeterio, si aũt vixerit, rebaptizãdus est sub conditione, si nõ es &c. Et hæc est opi. Lãdu. & Ri. & dñi Car. in cle. fidei. de sum. trin. & S. Th. in 4. dist. 6. ar. j. q. 1. ad tertium, vbi obscure loquitur, dicens ꝙ egressa parte principali, i. capite in quo operationes aĩæ magis manifestãtur, vt quidã dicunt, baptizari dẽt: secus aũt est de alijs partibus, vt de manu, & pede, q̃uis nõ noceat, ẽt si ille partes asper gãtur baptismali aqua: quia diuina misericordia nõ est arctãda. Si tñ postea plenarie nascat̃, nõ est rebaptizãdus, ẽm quosdã sed nihil periculi accidit, si ad minorẽ cautelã baptizatur sub hac forma: si non es &c. hęc ille, q. intendit, ꝙ egresso capite baptizet̃, nõ rebaptizãdus: egressa verò alia parte aspergat̃ aqua, i. baptizet̃, sed rebaptizãd⁹, & hoc patet clare, 3. par. q. 68. ar. j. & ad quar.

3 Secvndo, † vtrũ baptizari possint amentes, & furiosi? Distinguit S. Th. in 3. par. & in 4. cuius distinctio ad hoc reducitur quia si nunq̃ habuerunt vsum rõnis, baptizari possunt ex modo quo pueri in fide ecclesiæ, si verò aliquo tp̃e habuerunt vsum rationis, quia. s. nõ sunt a natiuitate stulti: aut si sunt, habẽt lucida interualla: si nunq̃ habuerunt voluntatẽ baptismi, nõ possunt baptizari: si aũt eã aliqñ habuerunt, baptizari possunt rõne periculi in amentia si cõtradicãt, imò vt dicit Pet. si oporteat eos ligari, vel ẽt si faciãt iniuriam sacr̃o, vt mingendo in aquã, vel hmói: cessante verò periculo melius est vt expectetur vsus rõnis. Consenti. c. maiores. extra eo. ¶ Tertio, q̃d de dormiẽtibus? Et dicit S. Th. ꝙ rõne periculi baptizari possunt, si prius in eis apparuerit voluntas baptismi, sicut de amentibus dictum est, & de amico suo factũ narrat Aug. 4. li. Cõfessio. nõ autẽ baptizandi sunt, si periculũ mortis nõ immineat, nec si ante volũtatẽ baptismi nõ habuerũt. Et hñtur hæc oĩa in d. c. maiores. ¶ Quarto, q̃d de peccatoribus? Et dico q̃d de peccatorib. sic dictis, à volũtate peccandi... de volentib. ꝑseuerare in peccato, dicit S. Tho. q̃d nullo mõ sunt baptizãdi. Et vr̃ velle, ꝙ tales peccẽt mortal̃r, quasi euacuantes effectũ est sacr̃i, i. gratiã, tñ si baptizant̃, recipiunt sacr̃m, ẽm doct. nõ rẽ sacr̃i: nec sunt rebaptizandi: Sed peccatores sic dicti ꝑꝑ reatũ ꝓteritũ peccati aut maculã, sunt baptizãdi: q̃a ad hoc spãliter baptisma institutũ est, vt per illud sordes mundẽtur.

4 † Qvinto, vtrũ pueri fideliũ sint baptizandi? Et dicit S. Tho. ꝙ sic, q̃ citius, nec est expectandũ. Primò, quia ꝑꝑ imbecillitatẽ naturæ de facili mori possunt. Secũdo, q̃a diabolus non hẽt tantã potestatem nocẽdi spiritualiter & corporaliter post baptismũ sicut prius. Tertiò, q̃a à pueritia facilius ad ea, q̃ sunt Christianæ Religionis inducunt̃, & ea firmus retinent. ¶ Sexto vtrũ pueri infidelium Iudæorũ inf. pubertatẽ possint inuitis parentibus baptizati? Et dico ꝙ est vna opinio, qua Aureo. Lãd. & Sco & Arc. & Ant. de But. tenẽt, & vr̃ Do. de S. Gem. ꝙ sic, ꝑ principes vel eorum dños, nõ aũt per priuatas personas. Hoc sequit̃ Sum. Ang. & totũ fundamentũ huius opi. est: quia Iudæi sunt serui facti per passionẽ Christi. extra, de Iudæis. si Iudæos. & hoc fuit executioni mandatũ per Constantinũ: vt no. Hos. in c. consuluit. de Iudæis. & idẽ tenet Arch. in c. qui sincera. 45. d. & idem S. Tho. in epistola ad ducissam Lothatingiæ. Sed ista opinio ẽ falsa & vana cũ suo fundamento. Primò, quia si esset vera, hoc esset, quia Iudæi sunt serui Christianorũ, ꝙ est falsum q̃tũ ad baptismum: q̃a nullus est seruus in ꝓspectãtib. ad ius diuinũ, aut naturale, sed ciuile tm̃: Vñ si Iudæus doceat filium malos mores puta furari, & adulterari, q̃d pertinet ad ius ciuile, est ei auferẽdus C. de epi. aud. l. si lenones. non aũt si eũ doceat malã fidẽ; q̃d ꝑtinet ad diuinum: q̃a hoc nullo iure cauetur. Scd̃ò, nã princeps non plus, sed minus dñatur sup filio Iudæi, q̃ sup patre, gratia cuius filius est seruus: & tñ patrẽ nõ põt cogere ad suscipiẽdũ baptismũ ĩ se, licet Sc. hoc male cõcedat, q̃a hoc dixit Iac. Hermogeni, & Apostolus. Quid ad nos, inq̃t, de his q̃ foris sũt iudicare? Et tex. i c. sicut Iudæi, de Iudæis. & 16. d. de Iudæis. istã cõpulsionem ꝓhibet: ergo ñ põt ĩferre vim filio, aut patri in filio vt baptizet̃: cum volũtas patris sit alia ante vsum rõnis in spectantibus ad prædicta iura. Tertio, nã vt dicit Car. For.

5 Licet † Iudæi sint serui ẽm iura, tñ hoc nõ est verũ simpliciter quo ad oĩa, sed quo ad q̃dam, quia de consuetudine nõ est ꝙ habeantur ꝓ seruis, aut vẽdi possint, & ꝓhibitum

bitũ eſt eis auferre ſua, aut aliter ĩferre mo
leſtias. Sed tñ S.Th.tenet, ꝙ eis poſſent au-
ferri bona ſeruato victu, niſi leges hoc ꝓ-
hiberent:6.in opus 16. vnde dic tu, ꝙ eſto,
ꝙ vẽdi poſſint inuiti, qđ eſt iuris ciuilis nõ
ſequit̃ ꝙ poſſint baptizari, ꝙ eſt diuini. Eſt
ãt alia opi. S. Th. ꝙ hoc ſit illicitũ. 2.2.q.10.
ar.12.& 3.p.q.68.ar.10.& rurſus in quolib.
& ſuũ fundm̃ eſt duplex. ſ. naturalis æqui-
tas: quia hoc naturali iuſtitiæ repugnat. Nã
filius naturaliter eſt aliquid patris: & primo
quidẽ a parentib. nõ diſtinguitur, ſ͞m cor-
pus, q̃diu matris vtero cõtinet̃, deinde vte
rum egreſſus ante vſum liberi arbitrij ſub
parentũ cura, ſicut ſub quodã ſpũali vtero
continet̃, non differens ab irrationali aĩali,
vñ ſicut bos, vel equus iure ciuili eſt alicui,
vt eo vtatur vt libet: ita filius iure natura-
li ante vſum rõnis. Sm̃ eſt eccleſiæ cõſuetu
do, q̃ maximam hẽt auctoritatẽ, & in oĩb.
eſt ęmulanda, & cui magis ſtandum eſt, qui
auctoritati Aug. vel aliorũ doctorũ, qui ab
eccleſia hẽnt auctoritatẽ, q̃ hoc nunq̃ ha-
buit, cum tñ retro actis tꝑib. fuerint multi
catholici principes potẽtiſſimi, vt Cõſtãti-
nus, & Theodoſius, ꝗb. familiares fuerũt sã
ctiſſimi epĩ, vt Sylueſt. & Amb. ꝗ nullo mõ
prætermiſiſſent hoc ab eis impetrare, ſi nõ
eſſet conſonũ rõni. Vnde dr̃ de pueris anti
quorũ, ꝙ ſaluati ſunt in fide parentũ, ꝑ qđ
datur intelligi, ꝙ ad eos ſpectet prouidere
eis de ſalute, hæc ex illo. Et hanc opinionẽ
ſequitur Car. Flo. de Iudæis, in c. sũt Iudęi.
& Gaſpar de Cald. in cõſilijs: & gl. ſuꝑ c. Iu
dæorũ. 28.q.1.& Pe. de Pal. Pa. & Io. de Ana.
in c. ſicut. de Iudę. & ibi do. Maria & Fcli. di
cunt iſtud cõiter teneri. & Alberi. in Sum.
Roſ. in verbo Iudæus. ꝗ etiam adhuc cõfir-
mat S.Th. quia oppoſitũ derogaret fidei, dũ
pueri baptizati auerterentur à fide ſuaſio-
ne parentum. Et ſi dicat̃, ꝙ debent eis au-
ferri, dico, quod eſt contra omnia iura, an-
te vſum rationis. Idem autem à fortiori di
cendũ eſt de pueris aliorum infidelium.

6 SEPTIMO, † vtrũ pueri infidelium inuitis
parentib, ante vſum rõnis baptizati, *ſuſci-
piant* ſacr̃m? Et dicit Pe. de Pal. ꝙ non: quia
in his, quæ sũt fidei ſicut parẽtes coacti ba-
ptizati nihil recipiunt: ita nec filij ſine ſua,
aut parẽtũ volũtate, licet ſufficiat volũtas
alterius parẽtũ. Arc. ãt ad ſcribit S.Tho. qđ
ſint verè baptizati, & ad ſeruandã fidẽ co-
gẽdi. Et hanc opinionẽ, dicit ſibi magis pla
cere, ꝗa ſufficiens cã baptiſmi eſt materia,
forma, & voluntas ꝓpria baptizãdi, aut pa
rẽtũ. i. offerentiũ, ꝗ ſunt parẽtes ſpũales. ſi
cut olim ſaluabant̃ in fide parentũ ſpiritua
lium. i. eccleſię. Sed iſta in S.Th. nõ memini
me legiſſe: ſunt tñ vera indubitare, ſaltẽ qñ
iuſtè eſſent ſubtracti à cura parẽtũ. Et licet
S.Th. 1.2.q.68.ar.9.ad ſ͞m teneat, ꝙ filij infi
delium baptizati in fide eccleſiæ conſequã
tur ſalutem, & intelligant̃ offerri ab oĩbus
ꝗb. placet, ꝙ offerant̃, & quorum charitate
ad cõionẽ Spiritus ſancti adiungunt̃, & nõ
tm̃ ab his, quorum manib. ferunt̃: tñ loquit̃
qñ baptizant̃ inuitis ꝗdẽ parentibus, ſed iu
ſtè ab eis ſubtracti, vt vr̃: vel qñ & ipſi parẽ
tes conſentiunt: nõ vt pueri ſint fideles, ſed
alio reſpectu: puta, ne ſint ferẽtes, aut ener
gumeni. i. vexati à diabolo, ſicut nũc faciũt
vt dr̃, ferè oẽs nobiles ſaraceni, nec mihi du
bium eſt, ꝗn tales pueri ſaluent̃, ſi decedãt
ante vſum rõnis. ¶ Octauò q̃ritur, qũo ĩtel
ligat̃ vſus rõnis, ante ꝗ infidelium paruuli
ipſis inuitis nõ ſunt baptizãdi? Et dico S.T.
in 4.d.27.q.2.ar 2. ꝙ reſpectu vſus rõnis tri
plex gradus notat̃, ſ͞m Philoſophũ 1. Etich.
Primus cum ꝗs, nec ꝑ ſe intelligere, nec ca
pere ab alio põt. Secundus ãt per ſe intelli
gere neꝗt, ſed capere põt ab alio. Tertius,
cum accipere p̃t ab alio, & ꝑ ſe conſidera-
re, Et primum ſtatum obtinet hõ ante pri-
mum ſeptennium, ad ſ͞m aũt incipit uenire
in fine primi ſeptẽnij, vñ tunc pueri ponũ-
tur ad ſcholas: ſed ad tertium incipit veni
re in fine ſecundi ſeptennij, ꝗ̃tum ad ꝑtinẽ
tia ad ꝑſonã ſuã, in ꝗ rõ naturalis citius cõ
ualeſcit: ſed ꝗ̃tum ad illa, q̃ extra ipsũ sũt,
in fine tertij ſeptennij. Et iõ ante primũ ſe-
ptennium nulli contractui hõ eſt aptus, ſed
in fine primi ſeptennij incipit eſſe aptus ad
aliqua promittendum in futurum p̃cipuè
de his, ad q̃ rõ naturalis inclinat magis: ñ ãt
ad ſe obligandũ vinculo ꝑpetuò: ꝗa adhue
non hẽt firmam voluntatẽ: iõq. tũc poſsũt
ſponſalia cõtrahi: ſed in fine ſecundi ſeptẽ
nij iam ſe põt obligare de ꝑtinentib. ad ꝑ-
ſonam ipſius, vel ad religionem, vel ad cõ-
iugium, poſt tertium verò ſeptennium p̃t
ẽt ſe obligare de alijs: & ſ͞m leges cõſtituit̃
ei poteſtas diſponendi de reb. ſuis poſt 25.
annum. Poteſt tñ homo ante peccare mor-
taliter, ꝗ̃ ſponſalia contrahere, i. ante ſeptẽ
nium: ꝗa ad peccatum mortale ſufficit con
ſenſus præſens: in ſponſalibus autem eſt
conſenſus in futurum, ad quod requiritur
rationis diſcretio maior. hæc ex illo. Dico

ergo ꝙ,vt patet ex dictis,ille vsus est,q̃. cõi ter habetur in fine secundi septẽnij, sed tñ Gaspar.de Cald.in quodã suo cõsilio determinat ꝙ puer Iudæus duodennis baptizari pt inuitis parẽtib.q̃a satis p̃sumit de aliquo rõnis vsu in eo:& sic in fauorẽ fidei poterit baptizari, licet in eo oĩno non clarescat vsus rationis,dummodo in eo contrariũ non appareat, & idem de puella Iudæa dicendũ est, quam etiam pater tenebitur s̃m facultatem dotare de bonis licitẽ acquisitis, si baptizata nubat,secundum Archidiaconum.

7 Nono,† vtrũ baptizari dẽant infantes expositi,& inuenti,vel alij,de quib.nescit,aut dubitat an sint baptizati, & bñ baptizati? Et dico s̃m Doct.ꝙ si certũ est,oĩa, q̃ sũt de sub̃ia sacramẽti, concurrisse,licet cætera,q̃ sunt de solẽnitate,defuerint:puta,q̃a vetula verba bene protulit, & si aquam mersit, sed defuit catechismus,& exorcismus, nullo mõ est rebaptizandus,s̃m Pe.de Pal. nec simpliciter,nec sub condõne,sed supplẽdũ est q̃d ex necessitate , vel in cautela fuit omissũ. Si ãt cõstet aliq̃d de subialib. defuisse;iteranda sunt oĩa substãtialia, q̃ simul cõcurrere oportet, & sĩr eã,q̃ sunt de solẽnitate,s̃m Theologos,quia q̃ñ confert sacr̃m, & patit t̃ps,debita solẽnitas, adhibenda est, nec est vis,si repetunt,q̃ sacra non sunt: aut ẽt,q̃ sunt de substantia, q̃ñ nihil factum est, quia non fuit sacramẽtũ,& cõsequẽter nec fit iniuria sacramẽto.Nec stãdũ est ĩ hoc dicto Iuristarũ dicentiũ, nihil esse iterãdum, sed supplendũ tm̃,ꝙ erat omissum,quod est friuolum. Et si q̃d de substãtialibus erat adhibitũ,& aliquid omissum, si adhibitum nõ repetat,non erit sacramentũ secunda vice, pp defectum adhibiti prima vice, sicut nec prima vice,pp defectũ adhibiti secunda vice: sicut si primo dictũ erat, in noĩe Patris, & Spiritus sancti,& secũda vice noĩe. Filij, nec primo,nec secũdo erit baptismus. Si ãt erit probabiliter dubiũ,vt quia puer in nemore expositus inuenitur, nec apparet aliqua scriptura de baptismo, baptizandus est sub condõne,q̃ habetur extra.eo.c.2.p̃missa negatiua,si non es &c.Et idem dicit Ric. de exposito quolibet, q̃ñ non inuenit a quo sit expositus,aut baptizat. De eo ãt,q̃ ex Christianis natus, & inter Christianos conuersatus est,nõ est reuocãdũ in dubiũ, s̃m Pet.de Pal.nisi euidẽtissime ꝓbaret ñ baptiza. ext. de presby.nõ bapt.c.fi.Si vero vno teste pu t a obstetrice,ꝓbet,baptizatus,credẽdũ est

8 Decimo,†vtrum baptizandus sit, si vixerit is,quẽ quia ad baptizandũ longe portabat,irruẽte morte in via proiecit in flumen de ponte cũ intẽtione baptizãdi,aut in puteũ,dicẽs. Ego te baptizo,&c.Et dico casũ istũ accidisse de facto,teste Pa. ĩ partib.Mõtis Pessulani. vbi vt ipse dicit, q̃dam lector Theo.de ordine p̃dicatorũ, dixit istũ non esse baptizatũ:cuius dictũ detestati sunt multi Canonistæ,cũ ibi nec verbũ,nec elemẽtũ defuerit.Sed postmodũ ipse magistrũ suum cõsuluit,& dixit,ꝙ nõ erat baptizatus,q̃a ĩ baptismo nõ solũ requiritur immersio, sed ẽt eleuatio ab aquis in signũ resurrectionis Christi.Sed hæc rõ, inq̃t Pan.nõ concludit, q̃a immersio nõ requirit necessario,& consequẽter nec eleuatio. Et cõcludit,ꝙ si constare posset,ꝙ puer vixerit q̃diu baptismus fuerit cõpletus,ꝙ satis dicat baptizatus,sed q̃a potuit p̃cedere in via anteq̃ baptizaret, sustẽtari posset alia opi.;hæc ille,cũ quo trãsit Ros. Sed licet bñ impugnet rõnẽ sui magistri:tñ dicit duo falsa.Primũ,q̃d ille sit baptizatus,si vixit vsq; ad finẽ baptismi: q̃a in baptismo necessaria est ablutio, q̃ est materia proxima, & q̃ importat ly baptizo,ĩ casu ãt illo,non fuit ablutio,sed submersio,& extinctio,vel periculum extinctionis,nec ille actus ex sui natura ordinatur ad ablutionẽ,sed ad submersionẽ,q̃a qui abluitur propriẽ,& vsitate,aut educitur de aquis continua manu,aut aquæ fluunt ab eo. Vnde peccauit mortaliter, tãq̃ homicida,ille pius baptizator.Scd̃m,q̃a supposito,q̃d ibi esset baptismus durante vita,dicit,quod si pręcedebat puer,non erit baptismus:cuius oppositum ostensum est sup.Baptismus,1.§.1.ex dictis Theologorum , quibus in hac materia standũ est,quia Deus in tali casu suppleret.

9 Vndecimo,† vtrũ baptizandus sit statim Iudęus,vel Paganus,vel alius adultus petẽs baptismum,si periculũ sit in mora,puta, q̃a timetur , ne alij infideles hoc sciẽtes illũ imterimãt,vel aliter impediãt?Et dico,s̃m Hos. ꝙ sic, exposita fide eodẽ mõ, quo possibile est,de conse.di.4.ne q̃d absit.Sed si nõ adsit periculũ,tunc p octo menses, vel alium terminũ arbitrariũ dẽt differri, & ĩter catechumenos teneri.de conse.di.4.Iudæi,& c.seq. Et hm̃õi rõnẽ assignat Doc.Angelicus,in 4. par. Primo,ad cautelã ecclesiæ,ne decipiat fictẽ accedentib.tribuens sacramẽtũ.Secundo,vt plene ante baptismũ instruatur de fide.Tertio pp reuerentiã sacramenti,dum.s.

in

in præcipuis folénitatib.vt pafchæ,& pẽtecoftes,ad baptifmũ hoĩes admittũtur. Hæc tñ,inquit,dilatio duplici rõne ꝑtermittẽda eft. Primo,qñ baptizãdi apparẽt ꝑfecte inftructi de fide, & ad baptifmũ idonei: ficut Philippus ftatim baptizauit Eunuchum, & Corneliũ Petrus,Act.8.& Io.2.fi neceffitate infirmitatis,mortis,obfidionis,ꝑfecutionis,& naufragij vrgerentur: qa,ẽm Leo.Papam, omni tꝑe poffunt baptizari. Qui aũt expectãs tp̃s ftatutũ ab ecclefia ꝑuenitur a morte,faluatur,licet per ignẽ: qui vero differt vltra illud,peccat,nifi ex caufa neceffaria,& de licentia prælatorum, hæc ex illo.

10 DVODECIMO,† vtrũ ĩ baptizãdo requiratur fides?Et dico ẽm Pet.& Doct. Angeli.ꝙ in paruulis,& nãliter ftultis,& hmõi,q per fe credere non poffent, nõ requirit̃ fides ꝑpria,fed fufficit aliena:in alijs vero requirit̃ fides ꝑpria ad fufcipiendũ facr̃m,& rem facr̃i.i.gratiã; non ãt ad fufcipiendum facr̃m tm̃,fiue characterẽ:quia ẽt fine ea reciperetur character,hæc ex illis, & exẽplum eft, fi baptizetur infidelis, non quia credat, fed vt fanetur, vel careat fætore, aut vexatione diabolica.¶Decimotertiò,vtrũ in baptizãdo requiratur confenfus? Et dicit Aur.ꝙ in puero nõ: in adulto fic,verè, vel interp̃tatiue.Vnde ẽm cõem doctrinã, in c.maiores.eo.tit.fi quis baptizetur vi,aut dũ reclamat,nihil recipit;nec rem.f.nec facr̃m: fi tñ adfit cõfenfus,qui ab aliquib.dr̃ in interpretatiuus,qa.f.confentit quis ꝑ minas,aut pœnas,habẽdo voluntatẽ coactã coactione cõditionali,eligẽdo.f.potius baptizari,q̃ mori,vel aliud pati:recipit q̃dẽ characterẽ,fed non gratiã,ẽm Pet.de Pal.& S.Th.& in d.c. maiores circa fi.vnde cogendus eft fidẽ feruare. Quod tñ limita,nifi intenderet illudere,& pęnas euadere,nõ ãt fufcipere facr̃m; quia tunc nõ fufcipit facramẽtũ,cũ ẽt intẽtio neceffaria fit,vt dicetur §.feq.¶Decimo quarto, vtrũ in baptizãdo requiratur volũtas,feu intẽtio recipiẽdi baptifmũ?Et diftinguit Pe.de Pal.poft S.Th.Nã fi actu hẽt vsũ rõnis,intẽtio neceffaria eft, alias nihil reciperet:nõ tñ eft neceffaria rectitudo intẽtionis.Vnde recipiens baptifmũ ꝑꝑ q̃ſtũ,vt faciũt crebro Iudæi: verũ recipiũt baptifma, licet nõ rem baptifmi,i.gratiã,nec ẽt eft neceffaria intentio, feu voluntas fpontanea, fed fufficit coacta cõdõnaliter, vt in priori §.dictum eft.Si ãt vfum rõnis habuit aliqñ, fed non qñ baptizatur, ꝑꝑ phrenefim, vel amentiã,vel dormitionem,& hmõi,requiritur intentio,q̃ ꝑfuerit tꝑe vfus rõnis, qua ꝑcedente baptizari põt in articulo neceffitatis; & confequitur facramentũ, & rẽ facr̃i, ẽt fi coacte baptizaretur coactione abfoluta,vt patet ex dictis, fed ceffante tali articulo expectãdus eft rõnis vfus.f. fi fperat̃, fed fi ante contradicit,nihil recipit,fi baptizetur. Si vero vfum rõnis nunq̃ habuit,baptizatur in intentione parentum,vel offerentium,vel baptizantis, fi ipfi duo foli effent. ¶Decimoquintò,vtrũ in baptizando requiratur cõtritio de peccatis cõmiffis ante baptifmum?Et dicit Alex.de Ales,ꝙ fic. Sed ꝑ contritionẽ large intellige, ẽt attritionem, quia baptifmus de attrito facit cõtritũ multo magis,q̃ pęnitentia. Eft,inq̃,neceffaria, inquit,quo ad oĩa mortalia, de quib.recordatur, & de venialibus in gñe, & forte ĩ particulari quo ad venialia maiora,quorum recordatur; aliter non fufcipit gratiã baptifmalem,i.gratiã,& remiffionem peccatorũ, ad quod requiritur volũtas fine oĩ in difpofitione,fed bene recipit facramentũ,i.characterem,de confe.dif.4.oftẽditur,ad quod requiritur voluntas recipiendi facr̃m. Sed tñ intellige,ꝙ in baptifmo multa per ordinẽ recipiũtur,nifi defectus interueniat. Primo facramẽtũ.i.character.Scd̃o,gratia gratũ faciẽs. Tertio,remiffio oĩum peccatorũ, quo ad culpã,& pęnam, & fic gratia baptifmalis dr̃ dupl̃r.f.incõpleta,i.gratia gratũ fa ciens; & cõpleta,i.dicta gratia cũ plenaria remiffione,ẽt venialiũ.Et de his vide S.T.4.d.q.3.ar.2.q.1.Igit̃ fi non adfit contritio de veniali,faltem virtualis,fiue in gñe,non impeditur gratia baptifmalis primo mõ, qa illa ftat cum veniali;fed fecundo modo,quia ftãte voluntate ad veniale, illud remitti nõ poteft:cũ ftante caufa,ftet effectus.Confeffio autem in baptizando non requiritur.

11 DECIMOSEXTO,†vtrũ in baptizando req̃ratur,ꝙ non fit fictus:fiue,vtrũ fictio impediat effectũ baptifmi?Et ex S.Th.in 3.par.q. 69.ar.9.& 4.di.4.q.3.ar.2.& q.2.ar.1.q.1. ad tertium fic rñdetur. Fictio proprie eft,cum quis dicto,vel facto aliquid oftendit,qđ nõ eft in rei veritate,quæ oftenfio fi fiat hac intentione,tunc fictio eft fpeciale peccatum; & fic non loquimur hic,alias autem eft peccatum generale:& fic accipitur hic. Quicũque enim ad baptifmum accedit, oftendit fe vitam nouã inchoare ab renunciãdo vetuftæ: vnde fi voluntas eius adhuc in vetu-

ftate

ſtatē vitæ remaneat aliud oſtendit, q̄ ſit in veritate, ideoq. eſt fictio, & peccatum. Hoc āt quadrupliciter cōtingit: vt probaẗ in 4. di.ea.q.3. Vnde ſm Aug. quadrupliciter eſt quis fictus. ſ. q̄ non credit, qui indeuotus ac credit, q cōtemnit, qui aliter celebrat. i. cō tra prohibitionem eccl'æ, nō varians tñ ea. quæ ſunt de eſſentia ſacri. Et ſumiẗ hic de-uotio ꝓ voluntate conſequendi baptiſmū, q̄tum ad ſacrm, & rē, & contritionē inclu-dit. Contemptus ēt non ſumitur ꝓ eo, quo quis abijcit ſacrm non recipiens illud: ſed quo q̄s illud paruipendit non æſtimans in eo eſſe efficaciā ad ſaluādum, vel ſm alios, quo q̄s iocando, & ridendo accedit. Sed tñ aduertendū eſt, ꝙ cū fictio ſit peccatum: fi-ctio ſimpliciter, eſt peccatū ſimpliciter. i. mortale: fictio vero ſm q.d, eſt peccatū, ſm q.d. i. veniale: & prima ſimpl'r i. totaliter im pedit effectum baptiſmi, q̄tum ad remiſſio nē culpæ: ſecunda verò ſm quid tm̃, reſpe-ctu tñ aliorum ſacrorū veniale pt facere fi ctum, ſm Pe. de Pa. ſicut in cōicādo riſus, & iocus, & vagatio mētis: & cōſequenter au-fert effectū. ¶ Decimoſeptimò: vtrū & qūo recedente fictione baptiſmus ſuū effectum conſequatẗ? Et dico, ꝙ recedēte fictione cō ſeqtur ſuum effectū: & valere incipit ad ſa lutem ſm Aug. de conſe. d. 4. tunc valere, ꝙ tñ intellige ſi fuit baptiſmus: q̄a ſi fictio il-lud totaliter abſtuliſſet, ſicut eſſet fictio cir ca intentionē ſuſcipiendi, nunq̄ valeret & idē dicunt aliq̄ de fictione circa fidē, ſed eſt falſum, q̄a infidelis pōt conſeq̄ verum ba-ptiſma, vt dictum eſt. Qūo aūt incipiat vale re, triplex eſt opin. Prima eſt Io. in glo. d. c. tunc valere & iuriſtarū dicentiū ꝙ ceſsāte fictione non fit remiſſio peccatorū virtute baptiſmi, ſed virtute cōtritionis, & pœnitē tiæ. Sed illa gl. deſtruit tex. dicentem, ꝙ in-cipit valere baptiſmus, nō cōtritio. Secūda eſt quorundā modernorum dicentium hoc eſſe ex ordinatione diuina, ꝙ ad characte-rē gratia infallibiliter cōſequatur, vel tūc qñ baptiſmus ſuſcipitur, vel recedēte fictio ne. Sed iſta opi. reꝓbata eſt è S. Th. vbi ꝓba uit in ſacris nouę legis eſſe virtutem gratię cātiuā. Tertia eſt S. T. dicētis, ꝙ gñraliter ſi mul cū forma ſtatī recipit effectū formæ, niſi aliq̄d impediat, quo tñ remoto forma generati ꝑficit effectū ſuum: ſicut graue ge neratū ſtatim mouetur deorſum, niſi q̄d im pediat: quo impedimēto ſublato, fert deor ſum. Et ſimiliter in baptiſmo, q. ſ. eſt q̄dam ſpiritualis gñatio, accipit baptizatus cha-racterē quaſi formā, & conſequenter pro prium effectum. q̄ eſt gratia remittens oia peccata, q̄ per fictionem qñq. impediẗ: vñ ea ꝑ pœnitentiā remota, ſtatim baptiſmus conſeq̄tur effectum ſuum, quem prius ha-buiſſet, ſi fictio non fuiſſet. ideoq. peccata ꝑcedentia baptiſmum remittit quo ad cul-pā, & pœnā, ſequētia vero remittuntur, q̄-tum ad culpā virtute contritionis amouē-tis fictionem, nō āt q̄tum ad pœnā totali-ter. hæc ex illo. Et hāc opi. Pe. de Pal. vt ve-riorem firmat, addens primo, q̄d ſpecialis neceſſitas ſortiendi effectum abiecta fictio ne, eſt in ſacris imprimentib. characterem, aliās eorū effectus haberi non poſſet, quia non iterantur; & ſecundò, ꝙ ad delendā fi-ctionē ſufficit attritio. ¶ Decimooctauò, v-trum in baptizādo adiutor req̄ratur, ꝙ ſit pręſens. & reſpondeat, aut poſſit ꝓcurato-rem conſtituere ad reſpōdendum, vt fit in paruulo? Et dico, quòd nō poteſt. & tex. eſt in c. cum pro paruulis. de conſe. diſt. 4.

RVRSVS DE BAPTISMO V. quo ad ritum, & modum.

1 *Circa baptiſmum conferendum, quinque diligenter obſeruanda eſſe & quæ ſint.*

2 *Ablutio baptiſmalis, quot modis effici poſſit. Et q̄s modus tutior. Et immerſio aquæ in bapt. quid notet, & quoties iterari dēat, & quota ſufficiat.*

3 *Ablutio num verborum formam comitari dēat. Et an baptiſmus in debita materia, ac forma dari ſæpius poſſit, & quanam ſit denuo baptizanti pœna, & quid de rebaptizato.*

4 *Sacramentalia, q̄ ante bapt. ut ex ſufflatio, inſufflatio, ſalis immiſſio, et reliqua, et quæ poſt baptiſmum fiunt, vt in vertice cryſmatico, cerei impoſitio, veſtis candidæ applicatio, quid ſignificent.*

5 *Ad baptiſmum tenere puerum quis, & quot poſſint. Et ad quid teneantur tenentes.*

1 BAPTISMVS † quintò quo ad ritū, & modū, ſeu circūſtātias obſeruandas, vt plenius innoteſcat, ſciēdū eſt, ꝙ q̄nq. principaliter obſeruanda ſunt. Primò, modus circa ſubſtātialia ſpectātia ad formā, & materiā i. actū ablutionis, q̄a de materia, q̄ eſt aqua dictū eſt. Scdo tpa cōgrua baptiſmo. i. ſab-batū Paſchæ, & Pentecoſtes, q̄d ſm S. Tho. nō eſt intelligendum q̄tum ad ſubſtātiā ba ptiſmi: q̄a die qualibet cōferri pōt. ſed q̄tū ad ſolēnitatē. Tertiò, ꝑparatoria ad baptiſ-mum ſimul cum eo cōcurrentia. i. catechiſ-mus, q̄ eſt inſtructio credēdorū, & exorciſ-mus, ꝑ quē dæmonis poteſtas expellitur.

Quartò, ipsa sacramentalia, quæ baptismũ committantur, & sequuntur. Quintò ipsi leuantes baptizatum de fonte.

2 PRIMVM† verò, quæritur, q̃s, vel qualis actus dẽat exerceri exterius circa baptizatũ, correspondens illo verbo, baptizo, i. abluo? Et dicit S.Tho.in 3.p.q.67.& in 4.d.3. quod aqua assumitur in sacro baptismi ad vsum corporalis ablutionis: quæ fieri pōt non solum per modum immersionis, sed ẽt aspersionis, vel effusionis. Vnde q̃uis sit tutius baptizare ꝑ modum immersionis, q̃a hoc habet cōior vsus, tamen ẽt baptizare pōt per modum aspersionis, vel effusionis, ẽm illud Ezec.36. Effundã sup̃ vos aquam mundam, &c. sicut & beatus Laurẽtius legitur baptizasse. Et hoc præcipue in necessitate: vt q̃a est magna baptizandorum multitudo: sicut tria aut quinq. millia vna die crediderunt Act.2.& 3. vel aquę paucitatem, vel debilitatem ministris non valentis sustentare baptizandũ: vel debilitatẽ baptizandi, cui ex immersione posset imminere periculum mortis. Et omnib. dictis modis significat sepultura Christi, quia aliqua pars corporis baptizandi aquæ supponitur: licet expressius hoc fiat in immersione. Et si totum corpus nō possit aqua perfundi ꝑꝑ eius paucitatẽ, vel aliam cãm, oportet perfundere caput, ꝙ est principalis pars corporis, ꝓcipuè īter membra exteriora. hæc ex illo. Sed q̃d dicit, oportet perfundi caput, intellige extra necessitatẽ, vt patet ex dictis. Ex his patet primo, ꝙ proijciens puerũ in puteũ, vel flumen de ponte, nō baptizat, vt ẽt sup. dictũ est: & scd̃o, ꝙ baptizat. q̃ in dicto casu puerum deponeret ꝑ funem in canistro immergẽs, & extrahẽs, ẽm Ric. & tertiò, ẽm S. Th. ꝙ immersio licet dẽat esse trina. s. vbi est cōsuetudo, in signum tridui mortis Christi, & Trinitatis ꝑsonarũ, nisi necessitas suadeat aliter: tñ non est de necessitate, sed sufficit vna. de cons. d.4. de trina, q̃ significat vnitatẽ mortis Christi, & Deitatis: & in ea perficit baptismus, si vna tm̃ sit intenta vel solũ in tertia perficitur, si tres à baptizante intendantur. Ex diuersis tamen causa quandoq. institutum est, vt sub trina immersione baptizaretur, & quandoq. sub una.

3 SECVNDO,† vtrum ablutio ipsa comitare debeat formã verborum? Et dicit Lau. in 4. d.6. quod sic: sed non punctualiter, quod esse vix posset. Vñ ẽm Ric. in 4. di. 3. sufficit, ꝙ verborum ꝓbatio ante incipiat, quam terminetur ablutio, vel econuerso. ¶ Tertiò, vtrum baptismus in debita materia, & forma dari possit pluries. Et dico, ꝙ nō ẽm omnes doct. & 1.q.1. q̃d quidẽ: & huius multiplicẽ rōnem assignat S.Th. in 4.d.6.q.2.ar.1.q.1.& pęna denuo rebaptizãtis est, quod si hoc faceret scienter, vel per ignorantiã iuris: irregularis est, nō dispẽsandus, nisi per papam: nec dubiũ, quin mortaliter peccet: extra de apost.c.2. si verò per ignorãtiã facti ꝓbabiliter excusatur, sed rebaptizatus, q̃ ignorabat se baptizatum, est irregularis, nec ꝓmoueri pt, vt hr̃. de cons. d.4. quis bis. quod ẽm vnã gl. intelligitur, si postq̃ sciuerit, tm̃ habuit. Et sic ẽt tenet Sũ.Pi. allegans c. confirmandũ. d.1. Aliàs ãt ignorantes rebaptizati, vel coacti, absolutè ꝓmoueri possunt de iure, ẽm aliquos, vel de dispẽsatione, ẽm alios, si magna necessitas cogat, quod est tutius. de conse di.4. eos. & c. qui bis. Sunt & aliæ pœnæ iterantis baptismum, ẽm canones, & ẽm leges ẽ vltimũ suppliciũ. C. ne san. bap. l.1. & hoc tã rebaptizati, q̃ rebaptizato scienter.

4 QVARTO,† q̃d significent sacr̃alia, q̃ fiunt in baptismo? Et dico ẽm Pet. de Pal. ꝙ añ baptismũ fiũt sacr̃alia q̃dã significãtia hoc mō Nam ex sufflatio, & insufflatio significãt spiritus mali expulsionẽ, & boni introductionẽ, immissio salit gratiã, & sapiẽtiã, & ꝓseruationẽ à putredine peccatorum, saliuæ cōtactus ad aures, & nares, sensum spũalium apertionẽ: vnctio olei in pectore: & īter scapulas, diuinę legis amorẽ, & deuotam subiectionẽ. Tria quoq. alia fiunt post baptismũ. s. chrismatio in vertice, significans gratiam Christi in mẽte: impositio cerei, significãs fidei, & morum claritatẽ, vestris cãdida, significans innocentiæ restitutionẽ. Consentit Sum. Conf. in qua additur, ꝙ licitum est pãnum, quo ligantur confirmatorum frõtes, & vestem, q̃ ponitur in capite baptizati, iterato sumere ad idem officium, de cons. d. 4. si quis voluerit, in tex. & in gl. ¶ Quintò q̃ritur quis, & quot tenere possint ad baptismum, & ad quid teneantur? Et dico primò, ꝙ tenere nō potest abbas, monachus, vel religiosus. de conse. d.4. non licet. el 1. & 16.q. 1. placuit communi. Si tñ tenent, sunt cōpatres: nec secundò pater, vel mater, si sunt in matrimonio. 30.q.1. ad limina, aliàs contra herẽt cognationem spũalem, sicut ẽt baptizando extra necessitatẽ, vt ibi, nec tertio is, qui non est baptizatus. de consecr. dist. 53. in baptismate: licet possit baptizare: & si

tenet,

tenet, non aũt cõpater: q̃uis, ẜm aliquos sit, si baptizat, vt inf. Mr̃imoniũ 8. §. 7. in necessitate tñ tenere p̃t ẜm aliquos, cum possit baptizare: sed prius est verius. Rõ, quia baptizans est de necessitate sacr̃i: non aũt leuans, seu tenens. Tenere ãt dẽt vnus tm̃, de cons. di. 4. in catechismo, &c. nõ plures, sed tñ de consuetudine non seruatur. Tenetur ãt admonere quos tenuerunt: vt castitate custodiãt, iustitiã diligant, & charitatẽ teneãt: & ante oĩa simbolũ, & orõnem dñicã docere, de conse. dist. 4. vos aũt, & ẜm magistrum, in 4. di. 6. à patrino exigitur diligens cura circa eum. p. 10 quo r̃ndit. ꝙ S. Th. limitat verũ, quando parentes notabiliter sunt negligentes. De catechismo, exorcismo, patrinis, & eorũ responsis, habes infra. Catechismus.

RVRSVS DE BAPTISMO VI. quo ad eius effectum.

1 *Baptismi effectus sex, & saluberrimi, & mirabiles, & qui sint.*

2 *Baptismus num irregularitatem tollat, & quid de infamia.*

3 *Non baptizatus si ordinetur, num ordinis characterem recipiat, & an in sacerdotio constitutus corpus Christi conficiat.*

4 *Baptismi effectus, num sit in omnes æqualis.*

1 BAPTISMVS † sextò; quo ad effectũ, vt plenius innotescat, sciendum est, quod vt colligitur ex S. Th. in diuersis locis, effectus baptismi est multiplex, & mirabilis, q̃a primo effectus eius est character in aĩa adscribens populo Dei, & dans viam, & ianuã & potestatem ad omnia sacra suscipiẽda, & secundo delectio culpæ originalis, cõtra q̃ principaliter ordinat: & actualis: mortalis p̄teritæ, & quandoque venialis: imò semper nisi sit i dispositio in suscipiẽte. Tertiò absolutio ab omni pęna præteritæ culpæ, ita ꝙ moriens post baptismum, statim euolat ad cęlũ. Quartò, absolutio à pęnis, & infectionibus peccati originalis quo ad personam, licet non quo ad naturam, nisi in fine. Quinto præseruatio à culpis futuris. Sexto, gñatio in spiritualem vitam, & incorporatio ad Christum, conferendo, vel augendo gratiã, & virtutes & aperiendo ianuam regni.

2 PRIMO † verò q̃ritur, vtrũ p̄ baptismum tollatur irregularitas? Et dico, ꝙ non tollitur illa, quę prouenit ex defectu sacr̃i. Vnde bigamus ante, vel post baptismũ non p̃t p̄moueri, nec corrupta velari, & de his 26. di. acutius. Similiter nec veniẽs ex defectu nataliu᷑: sed proueniens ex peccato tollitur cõiter, ẜm doc. licet ẜm aliquos, non tollatur irregularitas homicidij veniẽs sine peccato, vt in iudice: sicut nota. 26. di. c. deinde. Sed tñ verius dicũt alij, ꝙ tollitur, qualitercunq; proueniat, & hoc sequitur gl. in c. si quis viduã, di. l. & dist. 2. §. ecce. ¶ Secundò, vtrum tollat infamiã? Et dico, ꝙ sic, ẜm glo. in c. fine pęnitentia. de conse. dist. 4. Et ratio, quia per illum tolluntur peccata, & quæ sequuntur ex illis sub ratione qua sunt peccata, cuiusmodi est infamia.

3 TERTIO, † vtrum non baptizatus, si ordinetur, recipiat characterem ordinis? Et dicit S. Th. in 4. di. 24. ꝙ non baptizatus non potest ordinem recipere, nec conficere, nec absoluere, nec ordinare: pie tamen credi potest, ꝙ summus sacerdos suppleat, quantum ad vltimos effectus sacr̃orum: & ꝙ non permitteret hoc ita latere, quod inde ecclesiæ posset imminere periculum. Alb. tamen putat talem si ordinetur ad sacerdotium, conficere, non in virtute sua, sed ecclesiæ, quod Sum. Ang. sequitur, & falsò, attribuit S. Th. sed primum est verius.

4 QVARTO, † vtrũ effectus baptismi sit æqualis in omnibus? Et dico, ꝙ sic, ẜm Pe. & S. Th. quantum ad characterem, & remissionẽ culparũ, atq; pęnarum, non autem q̃tum ad fomitis depressionẽ, & infusionẽ gratiæ, in adultis: quia potest esse inæqualis dispositio voluntatis: in paruulis autem est ęqualis: quantum ad omnes effectus per se: quia ipsi sunt æqualiter dispositi: & passio Christi æqualiter perficit æqualiter dispositos.

DE BELLO PVBLICO.

1 *Bellum, aut publicum, aut priuatum est. Et horum quinam effectus, cũ limitationibus, & quid sit vnumquodque.*

2 *Bellum seu publicum, seu priuatum sit, vt iustum censeatur quanam intercedere oporteat. Et vniuersale bellum, num cuiquam sine Principis auctoritate indicere liceat.*

3 *Bellum priuatum, seu particulare, vt iustum sit, quot concurrere debeant, & quæ, ac qualiter intelligantur.*

4 *Bellum, quod Imperator iniquus Papa corriganti inducit, an iustum dici possit, cum ex Imperatoris edicto indicatur.*

5 *Bellum in dubio iustum ne, an iniustum præsumi debeat.*

6 *Principes bellum moturi quid in ipsius belli motione, & apparatu facere possint, & debeant, & quid de vasallis, ac militibus, reliquisque subditis, habes hic per quatuor consectarias conclusiones.*

7 *Subditi a domino in bellum vocati qualiter respõdere debeant. Conclusionib. vndecim expeditur.*

8 *Accedentes ad bellum motu proprio, ac non vocati qualiter belli principem sibi obligent, & qua actione aduersus ipsum agere queant. Conclusionib. definit. Et quid de stipendiarijs si culpa sua toto tempore opera locata subseruire nolunt, aut infirmentur, aliumue suo substituant loco.*

9 *In bello iusto quid liceat, atque permissum sit. Conclusionibus quatuor planum facit.*

10 *Belli occasione, quæ quis ab hostibus assecutus est, quando restituere non teneatur, & id quoque quatuor conclusionib. expedit, & inter hæc, num in foro pœnitentiario, non liquidi compensatio fiat, & an capta in bello iusto, cum debito principali compensentur, & ibidem limitationes.*

11 *Belli occasione, quæ ab hostibus obuenerũt, quãdo qs restituere teneatur. Cõclusionib. octo palam fit.*

12 *Occupata per principes Christianos, qui hodie propria inter se temeritate bella gerentes, quod vnus ab antiquo possedit, alius nouiter vsurpat, an sint restituenda.*

13 *Domini, ac Principes, qui inter se bella gesserunt, num possint mutuo de subditorum damnis componere, & transactione decidere.*

14 *Dãni appellatione, qd ꝓprie, ac strictè cõtineatur*

15 *Castra extruere, ac facere noua num liceat.*

1 BELLVM † duplex est. Primum est publicum, siue sit iustum, siue iniustũ, ꝙ proprie dr̃ bellum, & est illud, quod inducitur auctoritate principis superiorem non recognoscentis, cuiusmodi est, ſm Host. Papa, & Imperator. s. in dñis tꝑalib. 23. qu. 1. c. 1. ff. de capti. l. hostes, & ff. de ver. sig. l. hostes, cuiusmodi ẽt est is, qui superiorem non recognoscit de facto, vt rex Frãciæ, Hispaniæ, & huiusmodi, ſm Inn. in c. olim, el 1. de rest. spo. & Bar. in d. l. hostes. ff. de capti. quia habent iura principis. Huiusmodi belli natura, si iustũ sit, est primò, quod capti efficiuntur serui: licet hodie inter Christianos nõ seruentur iura captiuitatis, aut postliminij quo ad seruitutem ex con uetudine, cui standum est, vt no. Bar. in d. l. hostes. ff. de capti. & secundò bona eorum efficiuntur capientium, licet debeãt poni ad cõe, & assignari capitaneo, vt cuiq; ſm merita distribuat ſm Bar. in l. si qd bello. ff. de cap. aliàs est rapina. di. 2. ius militare, & 23. q. 5. dicat, quod limita, nisi cõsuetudinem haberet, ꝙ quisque sibi retineret, quod cepit: quia tunc non tenetur assignare: cum illud intelligatur actũ, quod est consuetum. l. qđ sit nolit. §. qui assidua. ff. de ædi. edic. Limita ẽt ſm Pan. vbi su. de mobilibus quia alia publicantur. l. si captiuus. §. expulsus. ff. de capti. Limita ẽt ſm Rosel. de captis post victoriam: quia capta ante efficiuntur capientium. l. si quid bello. ff. de capti. Summa tñ Ang. non distinguit ante, & post: sed vt patet in d. l. si qd, veritas est, ꝙ distinguendum est, tertiò sequit̃ ius postllminij, qđ est ius amissæ rei recipiendæ ab extraneo in statũ pristinum restituẽdæ, moribus legibusq; constitutum: vt dicit tex. in l. postliminium, ff. de capti. qđ quidem ius q̃tum ad res, seruandum est: vt. s. is, q aliqua perdidit in bello, q̃tum ad eum iusto, integre restituantur illi, si recipiantur. Vnde bestiæ ab hostibus ablatæ, & à nostris stipendiarijs recuperatæ restitui debent his, quorũ primo erãt, l. sicut liberis & l. ab hostibus, la 2. C. de capt. & postli. re. quod verũ est in reb. hñtibus postliminiũ, vt equus, naues oneratæ, currus, & boues, & alia ꝑꝑ vsum belli parata, de quib. in d. l. ab hostib. & ideo non currit præscriptio contra eũ, ſm gl. in ca. prima actione. 16. q. 3. Arma tñ de rigore non restituuntur ijs, q amiserunt, qa vituperose amiserunt, ff. de capti. l. 2. sed ſm cõscientiã sunt ẽt restituenda iuxta Sum. Ang. sed verius dicit Ros. ꝙ non. Et rõ est: qa lex sic statuit in pęnã ignauiæ. Aliud est bellum particulare, qđ impropriè dr̃ bellum, & est multiplex, s. duellũ, đ quo inf. Duellũ, & rep̃saliæ, de quo inf. Repræsalia, & oẽ bellum motum vel acceptatũ auctoritate, ñ publica, sed alicuius inferioris principis recognoscentis superiorẽ de quo bello Pan. in c. sicut, el 3. đ iureiu

2 PRIMO † verò quæritur, quid requiratur ad bellum esse iustũ, siue sit cõe, siue sit particulare? Et dico, quod ad iustitiam belli cõmunis tria requiruntur, ſm S. Th. 2. 2. q. 40. art. 1. Primò auctoritas principis: quia ad ꝑsonam particularem non pertinet bellum mouere, cum possit suũ ius prosequi in iudicio superioris: & non possit conuocare multitudinem, quod fieri oportet in bellis, & intellige principis, siue ecclesiastici, vt quando pugnatur pro ecclesia siue sæcularis. 23. q. 1. quid culpatur, & q. 2. c. 1. Quam auctoritatem licet S. Th. non specificet, habet Imperator, q & dicit, quod nulli nobis inscijs, atque inconsultis quorumlibet armorũ moliendinorum copia tribuitur. C. vt armo vsus inscio. princ. l. 1. lib. 11. Habet etiam ſm Ray. cui consentit Inn. & Pan. in c. sicut el 3. de iureiur. princeps nullum recognoscens superiorem, siue Imperator, siue Rẽx, &

hoc

hoc tā cōtra ſubditos, q̃ contra extraneos, q̄ ēt pt dare ſubditis ſuis auctoritatē mouē di bellum contra eoſdē eodē modo. Verum quia nullus præter papā caret ſuperiore, Suppl. credit neceſſariā auctoritatē papæ ī oī bello. Sed dicta ſuperioritas intelligitur in ordine tꝑalium dñorū, in quo ſupremo, i. Imperatori auctoritas conuenit ipſo iure cōi, licet papa eā coercere poſſit; alijs āt nō recognoſcentibus ſuperiorem, cōuenit ex conſuetudine, vel aliquo iure ſpeciali. Hēt ēt, ſcḋm Hoſt. eps præcipue qñ pugnatur pro fide, vel contra eum, qui excōicatus ꝓ mortali non vult parere. Sufficit ēt, ſcḋm Veru. auctoritas inferiorū dignitatū ad defenſionē ſubditorum, qñ quis per iudicē aliter ſe iuuare non poſſet. Sufficit ēt auctoritas dñorū & ciuitatū, vt vr̄, qui iura imperij pſcripſerunt, vt in c. ſuper quibuſdā, de ver. ſig. Et de hoc ſic dicit Io. de Lig. Bellū vniuerſale nulli licet indicere ſine principis auctoritate, qa nulli licet violare ius principum ꝙ violat, q̄ ſine iuris auctoritate manu regia ius ſibi dicit, vbi habetur copia ius dicētis. Soli ergo principi competit ſua auctoritate; cū non hēat ſuperiorē pro conſequēda iuſtitia. Hodie tñ, quia ſunt populi non recognoſcentes ſuperiorē de facto, non requiritur ſuperioris auctoritas; imo tota die bella inducuntur a populo contra populū, nullo alio requiſito. Hęc Io. de Lig. Sed Io. de Pla. Inſt. quib. mo. ius pa. po. ſolu. dicit, ꝙ in bellis, q̃ quotidie ab vna ciuitate indicuntur alteri ſine principis auctoritate, dñr latrunculi, ideo capta ab eis ſubiacent reſtōni; vt in l. qui a latronib. ff. de teſta. Sed primū magis placet, quia Imperator hodie in Italia ius non miniſtrat. Secundū, ꝙ requiritur, eſt cā iuſta: vt, ſ. qui impugnantur, hoc mereantur ꝑꝑ aliq̄ culpā. Vnde dicit Ang. in li. 4. quod iuſta bella ſolent diffiniri, q̃ vlciſcunt iniurias, ſi gēs, vel ciuitas plectēda eſt, q̃ vel vindicare neglexerit ꝙ a ſuis improbe factum eſt, vel reddere qḋ per iniuriā ablatum eſt. 23. q. 2. dñs. Tertium, eſt intentio bellātium recta, q̃ intēdit, vel vt bonū promoueatur, vel malū euitetur. Vnde bellare nō licet ex odio, vel hmōi, ſed ꝑꝑ iuſtitiā & charitatē: vt in d. c. qd culpatur, & c. militare. Sed iſtud tertium intellige requiri ad vitandā culpā; non āt ad licite retinenda q̃ capiunt in bello, quia iniqua intentio non variat rerū inæqualitatem, vel æqualitatem, ex quib. depēdet ius retentionis, & reſtitutionis. Sunt ēt duo alia, q̃ adduntur a quibuſdā. Primū eſt, vt perſona ſit cui liceat bellare: non aūt cui nō liceat, vt clericus. 23. q. 9. clerici. Sed hoc eſt ꝑꝑ prohibitionem ſpecialē, vt dicetur. Secundum eſt, vt fiat pro repetitione rerū, vel patriæ defenſione, & hmōi. 23. q. 2. ca. 1. Sed hoc reducitur ad iuſtam cauſam.

3 Ad † iuſtitiā vero belli particularis, qḋ nec duellum eſt, nec repræſaliæ, ſcḋm Angelicam Summā, requirūtur quinq; q̃ ſunt iam recitata, ſed deficit in multis. Primo, qa ſi, vt dicit, ad iuſtitiā particularis belli requirit auctoritas ſuperioris: iam particulare bellum erit cōe & publicum. Scḋo, qa ſi requirit, quod nō ſit clericus: ſequitur, ꝙ clericus ſe defendere non poterit. Tertio, qa alleg. gl. ſūmariā. 23. q. 2. q̃ non loquitur de bello particulari, ſed de publico. Vnde dico, ad iuſtitiam huius belli vnū ſolū requiri, & ſufficere, ſ. ꝙ ſit ad reſiſtendum in uſto inuaſori perſonę, vel bonorem, & huius iuſtitiā fundari in regula iuris naturalis & poſitiui. ff. de iuſ. & in l. vt vim. ſ. ꝙ vim vi repellere licet cū moderamine inculpatæ tutelæ. Et de hoc Pā. vbi ſup. dicit. Quoddā eſt bellum improprie dictū, i. nō per principē, ſed per inferiores recognoſcentes ſuperiorem indictum, & iſti, ſi non hēnt iuſtā cām pugnādi, vt quia non pugnāt ad eorū, ſeu rerū ſuarū defenſionē, bellū iniuſtū eſt, & ipſi latrunculi dñr, vt in l. hoſtes. ff. de capti. Si vero hēnt iuſtā causā pugnandi, vt quia non pugnant niſi ad ꝓſecutionē, & defenſionem iurium ſuorū: tūc, ſcḋm Inn. is, qui bellum infert, ſi habet iuriſdictionē ſuper eos, quos impugnat tanq̃ contumaces rebelles, poteſt cuiq; concedere, ꝙ res eorum inuadat, & faciat ſuas: & eos captos detineat, quouſq; aſſignet dño. Si vero iuriſdōnem non habet, & tñ iuſte pugnat, ſ. defendendo ſe, vel ſua: licet ei defendendo, & repellendo hoīem percutere, & ēt occidere cum moderamine inculpatę tutelę, de quo in c. cum olim. el 1. de reſti. ſpo. & inf. §. ſeq. ſed non licet capere aduerſariū, aut bona eius, & capiendo ſua facere, aut ēt inuaſorem detinere, niſi in ſui & ſuorum recompenſationem. diſ. 1. ius gentium. 23. q. 6. ſi de rebus. cui tamen inuaſori, ſi in ipſa inuaſione ſpolietur aut verberetur, actio vi bonorum raptorum, & ēt iniuriarum denegatur: quia exceptio paris criminis obſtat ei, de adul. intelleximus. Sed tamē bene poteſt res, quibus ſpoliatus eſt, vendicare, quarum remanet dominus ſicut prius, ff. de rei vendic.

l.in rem actionem hæc Inn. qui etiam dicit
locum habere quod dictum est de habenti-
bus,iurisdictionem, etiam in prælatis habẽ
tibus iurisdictionem temporalem , & quod
dictum est de iurisdictionem non habenti-
bus locum habere in clericis,& etiam si per
cutiat clericum cum moderamine,&c.

4 SECVNDO,†cum dictũ sit bellũ proprie in
dici ex Imperatoris edicto,q̃ritur vtrum iu
stum sit bellum ex parte Imperatoris,'si Im
perator iniquus indicit bellum papæ corri-
genti?Et dicit Pan.in c.sicut.el 3.de iureiur.
ꝙ ẜm eos , qui dicunt duarum iurisdõnũ.s.
tꝑalis & spũalis,vnã non subesse alteri,& ꝙ
nihil ad ecclesiã de tꝑalib.oportet fateri,ꝙ
sit iustum,ꝙ ẜm Io.An.& Host. absit a fide-
lium cordibus , q̃a Imperator ex officio est
aduocatus ecclesiæ: vnde non dẽt eã impu-
gnare , sed liberare oppressam . de natis ex
lib.ventre 6. vno imò tanta pertinacia, ẜm
eos,vix cauere posset labe hæreticæ praui-
tatis.Ad hoc ꝙ no.de hære.excõicamus, &
in tanta iniquitate ẽt si papa in tꝑalibus es-
set inferior , fieret superior ꝑꝑ eius pecca-
tum:tñ certum est,ꝙ est superior:vnde ele-
ctum examinat,approbat, & improbat. de
electio.venerabilem. vnde concludunt,ta-
le bellum esse iniustum,& in hoc sensu tene
ri omnes fideles , adhærere ecclesiæ contra
iniquum principem : quos ẽt si sunt vasalli
Imperij,põt papa in hoc casu absoluere ab
obseruãtia præstiti iuri super fidelitate. 15.
q.6.nos,& addit Pan.ꝙ papa ex causa ardua
põt Imperatorẽ & Reges priuare, & cõtra
eos bellum mouere publicum; vt in c.vene
rabilem de ele.& in c.nouit.de iu.q̃a ex cau
sa ardua iurisdictionem in tꝑalibus , quam
a Deo suscepit in habitu deducere põt ad
actũ contra quoscunque;pro quo vide , in-
quit,q̃ no.in d.c.nouit.hæc ille.Pro quo ad-
uerte,ꝙ ipse & dicti Doct.non loquũtur de
iustitia belli ratione causæ, sed rõne aucto-
ritatis,alioquin non sequeretur, vt dicunt,
in tali casu bellũ esse iustum ex parte Impe
ratoris,si tꝑalis iurisdictio non esset sub spi
rituali,imo ẽt nec si esset supra.q̃a iniquum
est bellum inditum contra iustitiã,non solũ
ab æquali,sed ẽt a superiori.Vñ subdit Pan.
ꝙ bellum nõ dr̃ iustum eo ipso, ꝙ papa, vel
Imperator illud mouet contra inferiorem,
quia & ipsi possunt peccare.40.dist. si papa,
quia summi principes a Deo hẽnt ptãtẽ pa-
scendi,& recte iudicandi subditos: non aũt
delinquendi,seu opprimẽdi.40.di.c.1. & cõ
sequenter oportet subesse legitimam,& na
turalẽ cãm,vt quia est contumax,& rebel-
lis. Sed tñ admitti posset,ꝙ in dubio præsu-
matur legitima cã in principe,ivxta no.per
Legistas in l.præscript.& in l.fi.C. si contra
ius,vel vti.publi.& per Canonistas in c.q̃ in
ecclesiarum.de consti. Puto etiam inquit,ꝙ
ex legitima cã põt Imperator indicere bel
lum contra personã papæ, non dico contra
ecclesiã,vt si papa esset hæreticus,& iudica
ri non posset per ecclesiã,aut schismaticus,
vel alias incorrigibilis, & ecclesia non hẽat
quid faciat.De quo remitto ad ea q̃ haben-
tur in c.princeps,& ca.regum.23.q.5. & in
c.in nomine domini.23.di.& in c.nec licuit.
17.dist. & ad notata in c.cum non ab homi-
ne de iud.& c.non nos.& in c.de Liguribus.
23.q.5.in glo.in c.tua.de decimis.

5 TERTIO,† vtrũ in dubio debeat bellum p̃
sumi iustum,vel iniustum. Et dicit Pan. vbi
sup.ꝙ si bellum indictum est a principe sũ
mo,in dubio p̃sumitur iustũ, & in principe
legitimã esse cãm,iuxt.dict.in priori §. Sed
si indictum sit a recognoscente superiorẽ ,
in dubio præsumitur iniustũ,& sic intellige
Host.dicentẽ, qđ regulariter oẽ bellũ in iu
stum præsumitur & dãnatum. C.de gladi.l.
1.li.10.& c.1.de purg.can. cum suis concor.

6 QVARTO†quæritur quid possint,& q̃d de
beãt facere principes,& silr vasalli,& sub-
diti in belli apparatu,& motione? Et respõ
deo per multas cõclusiones. ¶Prima.Si Im
perator contra ecclesiã mouerit bellũ, sub
diti eius non tenentur obedire,bellando cõ
tra illã,vt dictum est: imò indicendo cõtra
eã bellum,meretur perdere priuilegiũ indi
cendi,cum eo abutatur,21.q.3.priuilegium
Io.de Lig.Si vero pp̃a mouet cõtra Impe-
ratorẽ schismaticũ,hæreticũ, vel alias vsur
pantem iura ecclesiarum,oẽs fideles tenen-
tur papã iuuare, & vasalli Imperatoris ab-
solui possunt a iuro quo tenentur,vel decla
rari nõ teneri.15.q.6.nos sanctorũ, & c.iu-
ratos. idẽ Io.de Lig. Aliter tñ est si moueat
cõtra ꝑsonã summi pontificis,vt dictum est.
¶Scd̃a.Si rex non subiectus Imperatori hẽt
cãm contra illũ,vel cõtra,nõ est alius,corã
quo proponatur querimonia , nisi papa, tñ
passus iniuriã peccaret mouendo bellum,si
aliter satisfactionẽ offert. Guil.si autem nõ
offerret,ẽt ipse rex bellum mouere posset:
vt patet ex dictis,q̃a habet iura principis,i.
Imperatoris,vnde sunt pares: saltẽ negatio
ne superioritatis. ¶Tertia.Si comes aliquid

habet

hēt contra regē,& rex humiliter reqſitus ꝑ partes curiæ ius exhibere ñ vult: nō peecat ſi ius ſuū defēdat armis cum moderamine. Impugnare verò regē ꝓpria auctoritate ñ poterit, ſed Papæ denunciabit, ꝗ excōicare poterit,& creſcentē cōtumacia dare auctoritatē mouēdi arma cōtra illū. vel cōqueratur corā imperatore,ſi rex illi ſubſit,& eius auctoritate mouebit, ſi oportuerit, Guliel. ¶ Quarta, ſi comitis vaſallus cōtra comitē aliquid habet, requirenda eſt auctoritas regis. Si verò comes habet aliquid contra ſubditum ſuum,non ꝑꝑ hoc dēt ſibi ius dicere, ſed vel auctoritate principis ſuperioris gladiū ſumat:vel recurrat ad diœceſanū vaſalli: cui ſi vaſallus obedire recuſauerit, excōicabitur rōne peccati,ext.de iudi.nouit.& ſi ꝑ annum perſtiterit diœceſanum ipſum,& res eius capiēdas exponat ar.2.q.3. rurſus.& c. quiſq. extra.de hære.capite,excōicamus.

7 QVINTO †ꝗritur,qūo obedire tenenť ſubditi,ſi à dño vocentur ad bellum? Et rñdeo per multas cōcluſiones. ¶ Prima. Si baro vnius regis,puta Hiſpaniæ,moueat bellū regi,mādans oīb.ſuis,vt iuuent eum cōtra regem:obedire non tenentur,licet iurauerint eum iuuare contra oēs hoīes, quia baro incidit in l.Iuliam.maieſt.l.1.ff.ad leg.Iul. ma. & 6.q.1.§.verò.quia rex Hiſpaniæ eſt princeps in regno ſuo. Et quia operis nō fert,ꝗ peccando iuuat. 14.q.6.ſi res.nec p̄ceptum eos excusāte.2.q.3.ſi dñs. nec sacr̄m ad hoc ligat.ꝗa non eſt inuentū, vt ſit vinculum iniquitatis.12.q.3.inter cætera.¶ Secūda.Si baro vnius regis, puta Hiſpaniæ, mouet bellū contra alium baronem, & rex ipſe contra alium regem,puta Granatæ; & vterq; mandat ſubditis baronis,vt ſe iuuent, & mandata concurrunt:vr̄, ꝙ teneanť primò iuuare baronem, ꝗa ſubijciuntur ei rōne fidelitatis,& iuriſdictionis: regi autem rōne iuriſdictionis gñalis tm̄,vr̄ ēt, ꝙ teneanť primò iuuare regē,quia uocati à rege, vocati sūt ad maius tribunal quod eſt prę̄ferendum.d. 18.ſi ep̄s,& ēt,ꝗa rex uocat ꝓ cōi bono, & defenſione coronæ:& ſic iure gentium obediēdum eſt.23.q.3.fortitudo,nā pro defenſione patriæ licitum eſt interficere patrem. ff.de rel.& ſum.fu.l.minimè, & hæc eſt veritas.Io.de Lig.¶ Tertia. Si vaſallum non regiū diuerſorū dñorum, ꝙ.ſ. eſſe p̄t rōne diuerſorum feudorū, vterq. dñs ſimul requirat,vt eum iuuet in bello,quidem dicūt locū eſſe gratificationi;exēplo ſerui duorum dñorū,qui ſi viderit vtrūq. interfici, iuuare poterit,quē voluerit. Alij verò dicunt,ꝙ iuuabit priorem dñm,& cui primo iurauit:ꝗa priori fidelitatē ſeruare tenetur. Tutius tñ eſt,qđ primo ſeruiat perſonaliter, ſecundò vero per ſubſtitutū,ſi hoc patiať natura feudi.Io.de Lig.Et idē dicēdū eſt de ciue duarū ciuitatū ſi quæratur vtrum teneatur iuuare vnam contra aliam.¶ Quarta.Si quis eſt alicuius dñi vaſallus,tenetur iuuare dominum filius contra patrē,& dñm pater cōtra filiū, ſm gl.22.q.5.de forma.ꝗa filius ſolū vinculo naturæ obligatus eſt patri: vaſallus autē dño vinculo iuri.Sed gl.in c.qm̄ multos.11. q.3.aliqualiter cōtrariū ſentit.Io.autem de Lig. putat ponderādā qualitatē impendēdi ſubſidiū vide inf. Bellunij. §. 6.¶ Quinta. Si vaſallus vocatur a dño ad bellandū contra barbaros in partib.tranſmarinis,tenetur illum ſeq,ſi eſt talis ſtatus & conditionis, ꝙ p̄deceſſores,& ipſe illud accedere conſueuerunt,& vaſalli ſeq:exēplo liberti,ꝗ tenetur ad operas conſuetas,ff. de ope.li.l. operæ p̄ſtabit aūt dñs ſumptus moderatos arbitrio boni viri. Si verò dñs talis ſit, ꝗ hoc nō poſſit,nec cōſueuerit:ſeq non teneť. Qđ ēt tangit Sp.tit.de feu.§.ipſum.De ſeruis āt nō eſt dubium, ꝙ ſequi tenetur dñm ubiq. ad bellum,cū in eos dñi plenā hēant poteſtatem: dum tñ nimis in eos nō ſeuiant.Liberti āt tenētur ad operas ſolitas:nec inſolitæ poſſēt eis imponi.Io. de Lig.¶ Sexta. Si dñs uocat confederatos ad bellum, cum ſint plenè liberi ad aliqua obligari ex pacto,ſeruāda eſt conuentio, & modus conuentionis ad vnguē.ff.de pac.l.1.¶ Septima. Si dñs vocat ad bellum ſubditos rōne iuriſdōnis tñ, qui nō ſunt vaſalli:tenentur accedere, niſi ſint ꝑſonæ excuſatæ ab onerib.perſonalib.vr minores,grauati ſenectute,aut īfirmitate,vel numero liberorū,vel profeſſione,vel ſexu, ut mulieres.Io.de Lig.Sed tm̄ limito, ſi dñs vocet,ꝓ cōſeruatione ſtatus,& p̄ſtet sūptus,ſi ei ſuppetunt facultates.¶ Octaua. Si mādauit dux exercitus ſub pę̄na capitis impetum in hoſtes non fieri:& miles cum ſua comitiua,cui p̄erat,irrupit,& uicit:nihilominus capite puniri dēt.ff.de re mi.l. deſertorē. §. in bello,ꝗa malū non excuſať ꝑꝑ bonū, ꝙ ſequtur.d. 56. vndecunq. & facta nō ſunt ab euētu notāda.23.q.5.de occidēdis,p̄t tñ a duce, vel principe ipſa pœna remitti,ff. de pœ.l. beſtias.Io. de Lig.¶ Nona. Si vaſalli a dño vocentur ad iuſtū bellum,ſm Innocen.non te-

tenent ire cū eqs, & armis ꝓprijs expēsis, nisi obligati sunt ad hoc ex pacto speciali, ipsi nō teneant ad ꝑsonalia nec de iure teneant, nisi ad ea, quæ sunt in canone de forma.22.q.5.Io.de Lig.¶Decima.Si qs vocatus libere accedat ad bellū in seruitiū alicuius & incidit in dāna, vt quia ꝑdit arma, equos, vel captiuat eundo, aut redeundo: & si accidit vocatus, ꝙ rogatus a dño, & non proprio motu, hēt actionē mandati contra dñm, si cōtingat illum aliquid perdere, nisi appareat, ꝙ cā pietatis: humanitatis, vel parentelæ hoc facit.22.q.3. non inferenda. 2. q.3.dixit dñs, & si opponatur dñm nō teneri, qa talia perduntur fortuito casu, de quo quis non tenetur, extra de homi.c. Ioānes, dico, ꝙ iste casus fortuitus potuit, & debuit ꝓuideri: qa verisimiliter ista cōtingūt in bellis, qa verius euētus belli.2.Reg.2.& ita notauit Inn.in c.sicut.el 3.de iureiu.Io. ď Lig. & ibi Pan. idem sentit, dicens, qď vocati a dño, qui iure non tenebātur, agere possent cōtra vocantē actione mandati: ēt ad dāna cōtingentia casu fortuito, dū verisimiliter cōtingere potuissent, quasi vocās hoc à principio debuerit cogitare. Secus in casu non verisilr cogitatio: vt in l.inter cās §.nō oia ff.man.q̄ verba sunt notāda: maxime in materia fideiussionis: licet secus sit in cōmodato: qa cōmodatarius nō tenet de casu fortuito sicut mādans, qa mandatarius agit ad cōmodū mandātis. Et intellige ꝑdicta in eo q gratis suscipit mandatū, quia si quid accepit, est locator, cū mandatum sit gratuitū. Vñ isti q accedūt stipendiati, non agunt ad dāna cōtingentia sine culpa saltē leui mandātis; qa iste cōtractus est grā vtriusq. mādatū āt explicat gratia mandantis tm̄.¶ Vndecima. Ad sciendū, qñ subditus teneat adire bellū, distinguendū est. Nā aut dñs vult inuadere alios libito voluntatis, non fauore reipub. & nō tenentur eū sequi, ēt vasalli ꝓpriè.s.feudū tenētes ab eo: ar.22.q.5.de forma, nisi aliud hēat cōsuetudo, vel pactū Aut dñs inuadit: & tūc si timor est subitaneus, & improuisus, oēs apti' ad pugnā vel custodiā tenent fauere reipublicæ: qa hoc casu ēt clerici tenētur ad custodiā.c. peruenit, & qď ibi no.de immu.ecc.facit ca. oī timore.23.q.8.aut nō est timor talis, & tunc tenent vasalli propriè dicti ꝑ d.c.de forma. & silr milites veri.i.qui iurant, q̄ ponit gl. in l.ꝑ e.ff.ex qb.can.maio.q̄ sunt inf. Miles tenentur per d.l.pe.vasalli āt, i. propriè, i. subditi rōne originis, aut domicilij, nihil ī ab eo tenētes, & milites non veri, sed tm̄ respectu honoris, q ꝑdicta nō promittunt, & alii ꝑꝑ hoc non sunt compellendi, dummodo dñs de ꝑ se sufficiat ax redditib. quos habet à loco, qa ꝑꝑ hoc hēt gabellas, & redditus, vt eos defendat. ar. 23.q.5.princeps, & c. regū. Si verò non sufficit per se, tunc omnes tenentur pro salute dñi: vt patet ex c.si nulla. & d.c, omni timore.23.q. 8.

8 SEXTO q̄ritur, qd dicendum sit de accedētib.ad bellū proprio motu non vocatis? Et rñdeo ꝑ multas conclusiones.¶Prima.Si id agunt aīo donandi: vt cā pietatis, humanitatis, vel parentelæ, nō agunt contra eum, in cuius seruitiū vadunt: vt in e.c. non inferenda. Si verò agunt aīo obligandi illū, cuius negotiū gerunt, & ille non cōtradicit, agent vi negotiorū gestorū: & sufficit vtiliter gestum cæptū. Si verò ille contradicit, vr̄, ꝙ agāt, seu obligent illū vtiliter incipiēdo, & feliciter cōsumando ad similitudinē eius, q trahit aliquē inuitū de domo ruitura.13.q.4.ipsa pietas: qa inuito pōt concedi beneficiū.45.d.& qui emendat, & sic tenet gl. in medico medente alicui cōtra eius voluntatē.83.d.in Summa. Tñ licet illa gl.verū dicat in infirmo, q non vult curari: in casu tñ isto credo cōtrarium: qa ille infirmus ꝑsumitur mentis insanæ, nō āt iste, qui non vult iuuari: quia possibile est, ꝙ hoc faciat timens proditionē. Vnde non credo glo.illam procedere in casu quo infirmus bene vellet sanari, sed non vult medicum istum Iō.de Lig. Sed adde econuerso, quòd si iste non vult iuuari, qa est insanus: ille eum sibi obligat in conscientia eadem ratione, licet non in foro contentioso rōne ꝑsumptionis in contrarium. Regulariter.n. gerens alterius negotium eo inuito, aliqd petere non ꝑt, nisi ꝑ bene gestis ante ꝓhibitionē.C. de neg.ge.l.fi.qď limita, nisi esset insanę mentis.¶ Secunda. Si āt vadunt, qa tenentur ad antidota, puta, qa simile, vel aliud subsidiū receperunt, agent contra eum, quē iuuant ad ꝑdita: si vadunt: vt supponitur: & animo dissoluendæ obligationis naturalis, quæ tñ deduci non ꝑt in ciuilem, nec de ea excipi potest si in iudicio ext.de testa. cum in officijs, & sic infertur, ꝙ vadunt animo obligādi.Io.de Lig.¶ Tertia. Si autem vadunt propter gloriam consequendam: non agent, nec obligant sibi illum, quem iuuant: quia aut teneretur mandati, aut negotiorum

gesto-

gestorū:sed non primū:quia actio mandati non orit̄ nisi interueniente mādato,qđ hic nullum est,nec ẽm,quia non accessit aīo ge rendi negotia eius,imo propria.Io.de Lig. ¶ Quarta.Si aūt vadant cōstituto salario,lo cāt operas suas,& rē,puta arma, vel equū, vnde si cōductor vtatur solum ad id, ad ꝙ conducit,non tenet̄ si amittantur, l. si quis domū,ff.de loca.& con. & hoc nisi speciale pactū interueniat,vel aliud inducat cōsuetudo,vt in Italia,vbi p̄stant̄ emendę equorū cōductorum in seruitio cōducentis Io. de Lig.¶ Quinta.Si verò accedunt aīo spoliādi,nulli dubiū est, ꝙ talib. nulla cōpetit actio q̄a sup̄ re turpi nulla inducit̄ obligatio,ff.de verb.ob.l.veluti.Io.de Lig.¶ Septimò q̄ritur,quid de stipendiarijs, vtrū ꝑdāt totū salariū, vel partē, si culpa sua nolunt seruire toto t̄ꝑe suæ firmæ, vel infirment̄ , aut aliū substituāt loco sui?Et dico , ꝙ officiorū,ad quæ q̄s eligit̄, quædā sic sunt indiuidua,ꝙ aliquo omisso residuum nihil releuat:& in talibus totū perditur,& exemplū est in legato.C.de lega.l.2.Quædā verò sic sunt diuidua,vel diuisibilia,ꝙ aliquo omisso residuū releuet,& exēplum est in p̄ſāte & stipēdiario,& tūc nō ꝑdit totum,sed solū ꝓ futuro t̄ꝑe, tenetur tñ pro futuro t̄ꝑe ad interesse vt si nihil intersit,nihil soluat̄ . Si autem infirmantur.seruire videntur, vt eis debeat̄ salarium , vt in l.si hæres. §. Stichus.ff.de sta.libe.Si aūt seruiunt ꝑ substitutum,dicit Inn.9.in c. cū Bertoldus de re iu. hoc fieri posse ĩ his,quorū opera, & labor, nō industria,eligit̄,vt in stipendiarijs,ĩtelli ge si substitutus æqualeat.Host.verò ibi tenet cōtrariū,& credo opinionē Inn. veriorem,tutius tñ est,vt fiat cum assensu dñi,vt saluetur opinio vtriusque Io.de Lig.

9 OCTAVO q̄ritur,quid liceat in bello iusto?Et respōdeo per multas conclusiones . ¶ Prima.Vti insidijs in bello iusto licitū est indistincte,ẽm gl. 23.q.2. dñs nr̄ , dummodo fidē non rumpamus,vt eadem cā. qu.1. noli,& gl.in c.vtilē 22.q.2.Sed S.Th.2. 2.q. 40.dicit,ꝙ insidiæ propriæ dicuntur q̄ tendunt ad aliquē fallendum verbo,vel facto, qđ dupl'r contingit.Primò,si dicatur falsū, vel non attendat̄ promissum:& hoc sp̄ illicitum est.Secundò , q̄a nō aperimus ei nostrum propositum & secretum,& sic licet, vt patet Iosue 1.vbi Dñs mandauit Iosue., quod poneret insidias post ciuitatem Hai. Sed tñ adde,quòd frangenti fidē, fides frāgat̄ eidē , alias aūt hosti fides seruāda est 23. q.1.noli. ¶ Secunda. Non licet oī t̄ꝑe indistincte bellare, sed dieb. festis licet bellari necessitate vrgēte,ñ aliter ẽm S.Th. vbi su. quia festum non vetat facere pertinētia ad salutē hominis ēt corporalem,vt in medico patet,& multo magis licet ꝓuidere bono cōitatis alicuius,ꝙ fit ꝑ bellum iustum. Et cessare a bello ĩ necessitate, esset Deum tentare,& idē de t̄ꝑe. Quadragesimæ dicēdū est, ꝙ de festo.23.q. 8. si nulla iuncta gl. Tempore ēt treugæ bellare nō licet.c.1.de treuga.& pace.Qđ intellige in impugnatore,nō in defensore vt no.ꝑdicta gl.¶ Tertia. Christiani habētes iustum bellū, ad sui defensionē vti possunt.ẽm Io. An.in addi.sup̄ tutum.Spe.iuris,de Iudæis & Sarrac.in fide lib.pacificis non habentib. guerram actiue aut passiue nobiscū imminente necessitate aliter non,s.si viget guerra,vel nostrū bellū est iniustum, vel iustum, sed necessitas non vrget,& facit c.cum olim.eo.ti.quod distinguit talia t̄ꝑa,& qđ habetur 2.Paral.19.Impio prebes auxilium:& his qui oderūt Dominū,amicitia iungeris,& ꝙ habetur 23.q. 1.quod vero.Et idem sentire vr̄ ex quodā simili Nic.de Lyr.1.Reg.28.vbi dicit,qđ Dauid quia hēbat ius in regno Israel, & armorū virtute poterat illud acquirere facultate oblata; licite in tali bello vti poterat infideliū Philistinorum cōsortio,& auxilio,vnde posuit se ad iuuandum Lachis,vt per illū postea regnū obtineret regressis Philistæis post victoriā ad ꝓpria,& idē ēt tenet Io.de Nea.in quolibet.concludens ꝙ mō non liceret Sarracenorū, & Turcarū auxilijs vti cōtra fideles,dū guerra durat cum eis,& idem vr̄ tenere Arch.¶ Quarta.Moriētes in bello ecclesiæ pro defensione eius cæleste regnū cōsequunt̄,vt probatur 23.q.8.in c.oī.decedentes vero in alijs bellis iustis ēt saluātur , dummodo decedāt sine alio mortali, decedentes vero in illicito & cū illo solo mortali pereūt.de pę.di.5.fratres, de Lig.Sed ĩtellige mori in bello iusto eos,qui iuste,i.licite accedūt ad bellū,vt subditi ĩ bello dubio

10 NONO† quæritur,qñ quis non teneatur restituere,q̄ sibi obuenerunt ab hostib.ratione belli?Et respondeo per multas cōclusiones.¶ Prima.Secundum Monal. quāuis bellum sit iniustum ex causa,animo, persona, & auctoritate,tñ si res subsit,qua.s.pro reb. repetendis factum est,intellige ex interuallo,qui bellum mouit, restituere non tenet̄ ,

qđ accepit:nisi acceperit,vel dãnificauerit
vltra q̃ aduersarius habuerit iniuste de suo,
& hoc in foro pęnitẽtiali,vbi locũ hẽt com
pẽsatio,ẽt non liquidi,i.non constantis per
probationes ad liquidũ,q̃ locum non hẽt in
foro contentioso.Vnde iudex pœnitentia-
rius iniunget quidẽ pñiam pro furto cõmis
so,sed nõ restitutionẽ,nisi aduersarius post
modũ ei restituerit ablata:idem Host.sed tñ
intellige, ꝙ in foro pniali sit cõpẽsatio nõ
liquidi,i. non constãtis p euidentẽ ,pbatio-
nẽ, qñ illud non liquidum est nihilominus
certum:non ãt si sit dubium. Vnde iniungit
restitutio ei, q subripuit decẽ a Titio: quia
dubitat,vel leuiter credit Titium sibi surri-
puisse tantumdem.¶ Secunda ẜm Host.qui
iuste pugnauit,non tenet ad restitutionem
p̃dæ,sed sit capientis.23.q.7.si de rebus.Ex
quo infertur, ꝙ capta in bello iusto non cõ
pensantur cum debito principali, vt etiã te
net Archid.23.q.2.Dñs noster,vbi dicit,ꝙ si
quis plurima in bello iusto occupauit, nec
deinde satisfacere vult is,cuius erãt:non te
netur qui occupauit restituere occupata,
& recipere satisfactionẽ: qa qđ qs iure oc-
cupat,iure gentiũ suum efficit.Et idẽ Arch.
Qđ verũ intellige,quousq; ẜm sanã consciẽ
tiã sit satisfactũ de iniuria,vel debito,vel in
teresse:siue ceperit de rebus iniuste pugnã-
tis,siue vasallorũ eius,siue hoĩum suorũ,i.il
lum sequentiũ in bello iniusto. De alijs aũt
non p̃stãtib.cõsiliũ,auxiliũ vel fauorẽ, hoc
non credit vide inf.Repræsaliæ.§.1.Prædi-
cta ãt fallunt in clerico,ẜm Mon.de quo in-
fra Bellum 3. §.4.¶ Tertia Si subditus bellũ
mouet dño iubente,& bellum sit iustum,re
stituere non tenetur capta ad hostibus, nisi
iuxta edictum dñi sui: sed si iniquum sit, &
ipse nouit,tenetur:quia plus Deũ, q̃ hoĩem
debuit timere. Si vero dubitat vtrũ iniustũ
sit,necne:iterum non tenetur.23.q.1,quod
culpatur,quia excusatur pp obedientiam,li
cet dñs peccauerit,si forte male p̃cepit. Et
consentit Mon.& Host.& Ric. & Alber.sed
Ray.dicit hoc verum,si quantum potuit,in
quisiuit, & consuluit peritiores; & semper
dubius permansit,alioquin affectator igno
rantiæ,sicut expers sciȩ puniretur.de clam
despon.cum inhibitio,& hæc vera ĩtellige,
quousque dubitat.Vnde alia litera hẽt inte
rim,non tenetur. Cum aũt sciuerit,aut pro
babiliter crediderit bellum iniustũ,restitue
re tenetur oĩa,q̃ hẽt:ar.c.fi.ext.de p̃sc.& ẽt
q̃ sunt consumpta si semper fuit dubius, qa
non fuit possessor bonæ fidei. Vnde obediẽ
tia excusauit a peccato, non a restitutione
recognita. Si aũt probabiliter credebat bel
lum iustum,non tenetur de consumptis,ni-
si inquantum ex hoc sit factus locupletior,
C.de rei vend.l.certum. ¶ Quarta.Licet sub
diti excusentur in dubio,vt statim dictũ est:
non tñ est simile de amicis,cognatis, stipen
diarijs,& hmõi,ẜm Veru.quia non excusat
eos obedientia: nec in dubio debent cõmit
tere se discrimini,vt iuuent aliquem in alte
rius præiudicium.14.q.5.denique. Nec est si
mile de aduocato,quem excusat bona fides,
quamdiu credit causam esse iustam, quia est
illi iudex superior, qui causam examinat iu
dicans de allegatis.In bello autem virib.vin
citur,& concordat Vldr.tamen mihi vr̃,qđ
vbi non dubitant: sed probabiliter credũt,
excusentur,quia aliter vix aliquis posset mi
litare. Stipendiarius autem paratus cũ quo
cunque militare, non cogitans de iustitia,
vel iustitia belli,sed tm̃ de stipendio, est in
malo statu,nec debet absolui, ẜm Arch.nisi
renunciet arti.vel sit paratus non esse in bel
lo,nisi quod sciuerit iustum, adde,vel quod
probabiliter iustum crediderit.

11 Decimo † q̃ritur, qñ qs restituere teneat
q̃ sibi obuenerũt ab hostibus rõne belli? Et
rñdeo p multas conclusiones.¶ Prima.Qui
cunque bellũ mouet iniustum,vel ita iuuat,
ꝙ sine eo non fieret, vltra mortale tenetur
hostibus de oĩbus dãnis datis,& suis de dã-
nis receptis ab aduersarijs iuste repugnãti
bus,si iuuerant bona fide,vel inducti consi-
lio eius timore, vel coactione qñ de se non
erant facturi: secus si iuuerũt mala fide sciẽ
tes iniustitiam belli,& voluntarij,qa ex tur
pi cã nulla contrahitur obligatio.Inst.mãd.
§.illud,ff.eo.si remunerandi. Similiter tenẽ
tur oẽs q in tali bello fuerunt principales,
ita ꝙ non fieret sine eis:alij vero tenent de
dãno qđ intulerunt verbo, aut opere. Gul.
¶ Secundo.Dñs,aut alius qlibet,mouens iu
stũ bellum,si aĩo crassandi, vel malitiose in
tulit dãna,cũ alias sibi posset consulere,vl-
tra mortale,restituere tenetur.Secus si bo-
na fide pugnãdo cõmode abstinere non po
tuit, vnde cõpẽsabunt illa dãna cum dãnis
pp q̃ bellũ mouit;& silr si hñs iustum bellũ
fuit notabiliter negligẽs ĩ defendẽdo suos,
tenetur eis de dãnis acceptis non aliter, qa
se & sua tenẽtur exponere, p dño, tenetur
ẽt oĩbus quos vocauit,de dãnis acceptis,ni
si venerit ex debito,vel causa humanitatis,

aut consanguinitatis.23.q.3.c.non inferẽdi. & seq.Gul.vel nisi conuenerint aliq̃d accipere pro certa mercede:de quo inf. Mandatum.Et hoc intellige de dãnis, q̃ mãdãs, seu vocans potuit verisimiliter ꝓuidere. ¶Tertia hñs iustũ bellum,vel se in illo reperiẽs,si spoliauit clericos,religiosos, vel cõuersos, aut peregrinos,q̃uis essent cum hostibus,restituere tenet̃, & mortaliter peccãt tales,nisi licentiã hẽrent a ꝑlatis ecclesiasticis habẽtibus iurisdictionẽ.supra illos:.vel nisi essẽt victualia ecclesiarũ,aut clericorũ,rapinam ẽt cõmittunt,si spoliant rusticos,aut viatores,aut existentes in agricultura, & aĩalia, q̃bus arant,& semina potant ad agrum extra,de treu.ca.innouamus. Imo subditi dñi iniuste bellantis,non ꝑstantes consilium,auxiliũ, vel fauorẽ directe, vel indirecte non sunt spoliandi,vel in aliquo puniendi,sed tenentur restituere, ne pœna excedat auctores,ar.de his q̃ fi.a maio.par.c.q̃siuit. & 1.q.4.c.1.Quod Sum.Ang. dicit verũ nisi dñs directe,vel indirecte ex personis,vel reb. eorũ iuuaretur. Alij vero hoc dicunt verũ,ẽt si dñs in bello vteretur bonis eorum ab eis ablatis,sed veritas est, ꝙ tñ ꝑt iuste pugnãs in eos,& in eorũ bona,q̃tũ victoria req̃rit, qua stabilita,restituere tenetur q̃ supersũt. A fortiori ãt restituere tenetur, dãnificans innocentes non subditos hosti, nisi hoc faceret præter suã intentionẽ: puta si non valens capere ciuitatẽ dat eã ad saccũ,vel intendit:non aliter potẽs punire multos nocẽtes,nisi inuoluẽdo aliquos nocẽtes. ¶Quarta. Qui in bello iusto sine superioris ordinatione incendit domũ,agrum, aut victualia ẽt hostium,incendiarius est, & ad satisfactionẽ tenetur.23.q.1.q̃d culpatur, & si fiat sup̃ hoc excõicatio,& publicetur,est casus papalis. Et idẽ est de habente bellum iniustũ,si id facit ex mandato ẽm Arch. ¶Quinta. Habens iustũ bellũ,si vltra id q̃d satisfactũ est sibi & suis,de oĩ dãno & operis,labore, vel donec se aduersarius offerat ad satisfactionẽ plus abstulit,vel dãnificauit,de illo pluri tenetur:nisi forte talia esset hostis, ꝙ ꝑ ꝑ hæresim, vel aliud hmõi bona eius essent publicata per edictũ.Gul. ¶Sexta. Omnes existentes in bello iniusto ẽm Mona.tenentur insolidum de oĩ damno suo auxilio, consilio, vel fauore dato,q̃d aliter datũ nõ fuisset.ar.17.q:4.oẽs.2.q.1.notandum. in fi. Qui vero probabiliter credit suo auxilio, consilio,vel fauore alios non plus fecisse,q̃ alias erant facturi,non tenetur, nisi de his, q̃ ipse habuit, vel de dãno ꝙ dedit ipse, vel aliquis de familia sua,directe, & occasionaliter.ar.c̃ sen.& re.iu.c.1.de æt.& qual.ord. c.tuã &;de hoc ẽt inf.Furtum. ¶Septima.Q̃n neuter rapientium dñs erat nec vnus magis altero socium aĩanit,sed simul conuenerũt de faciendo insultum, vel rapina cõmittenda,ẽm Host.quilibet tenetur insolidum, vel verius alij dicũt, ꝙ solum pro sua parte, q̃n alter erat facturus, vel insolidum, si facturus non erat,& licet ẽm Rayn.q̃n plures simul vadunt quasi exercitus quilibet teneat̃ insolidum,quia alios iuuat:tñ ẽm Veru.hoc verum est, quando vnus sine alio non fecisset,alias quilibet tenetur pro dãno quod intulit,& hoc teneas. ¶Octaua.Ea,quæ dicuntur de bello licito,locum non habẽt,ẽm Io. de Pla. quando pars de ciuitate pulsa bellũ indicit ciuitati, quia non est bellum,sed ciuilis dissensio:ex qua Respub.læditur,vnde ibi capita subiacent restitutioni ꝙ limita,nisi raptor alias fuerit iniuste aliquib. spoliatus, q̃a recipere potest a spoliatore,& a ciuitate,q̃ spoliatorẽ restituere non compellit.

12 VNDECIMO † vtrum occupata per principes Christianos, qui hodie inter se propria temeritate bella gerentes, ꝙ vnus ab antiquo possedit, alius nouiter vsurpat sint restituenda? Et dicit d.Ant.in c.quod sup̃ his. de voto ẽm Host. se non videre quomodo iuste teneãt;aut confessores eorum peccata q̃q̃ notoria palpitent,aut ab eisdem eleemosynas,aut possessiones accipiant, ut eos absoluant.Vnde caueãt,ne cateruatim ruãt ad inferna,& alios secum trahãt;nec credit ꝙ in Italia ꝑscribi talia possint.c.fi. de præs.

13 DVODECIMO, † vtrum dñi,qui bella gesserunt, possint inuicẽ cõponere de dãnis subditorum? Et dicit Verue.ꝙ stãdũ est cõpositioni,si fiat de dãnificatorũ consensu,s. libero.alias q̃ mouit bellum iniuste, non ꝑt subditis ꝑiudicare per suã cõpositionẽ,quin ipse teneatur eis de proprio,nisi ipsi in culpa fuerint pariter cũ eo.& consentit Mo.Qui ãt habuit iustũ bellũ, procurare dẽt ꝙ subditis ab aduersarijs dãna reddantur, alias ipse teneẽt eis,q̃d ẽm Mon.& Ver verum est: non de expensis, super quibus componere sua auctoritate consueuerunt, vel per transire,sed de dãnis incendiorum,& rapinarũ, & hmõi,sup̃ q̃b.ẽt cõponere ꝑt ex cã ꝓbabili, puta si videat aliter se nõ posse hr̃e bonum pacis aut bellorũ periculis carere: q̃a

vtiliter gerit negotiũ subditorũ. arg. eorũ q̃ notan.in l.fi.C.si cõtra ius,vel vtili.q̃bus, & c.q̃ in ecclesiarũ,de constit.vbi patet,q̃d ex cã rõnabili p̃t princeps, statuere contra ea q̃ sunt de iure gẽtium, & de iure nãli, vt patet de p̃scriptione.Itẽ tollere rẽ vnius,& alteri tradere: & pp delicta cõfiscare bona subditorum,& ibi Pan.dicit,q̃ licet Imperator non hẽat dñium rerũ priuatarum: tñ ex cã rõnabili p̃t eas occupare, & exẽplificat de cã legitima,dicens, q̃ hmõi est fauor publicus:vt l.ita vulneratus.ff.ad l.Aquil.& huiusmodi rõ est,carere bello:qua rõne nõ p̃t esse maior.Et hoc,ſm Hos.verũ est ẽt,si partes non consentiãt,qñ aliter pax haberi nõ p̃t.& allegat l.conuentionum.ff. de pact.& idem dicendum est in dñis inferioribus,maxime qui p̃scripserunt iura Imperij.Quæ tñ vera intellige, qñ prius fecerunt iuxta posse,vt subditis fieret restauratio,& obtinere non pñt. Si ãt a principio subditi contradicunt ne fiat cõpositio,nisi dãnis suis instauratis,non p̃t dñs ipsa dãna quietare,ſm Sũ. Pis.q̃d tñ intellige solum,qñ p̃t aut vincere aut pacificare dãnis non remissis;nõ aliter, rõne superius dicta. Nec obstat rõ,q̃ adducit Supp.quia,inquit,gerens negotium alterius eo inuito,non potest aliquid petere, nisi pro bene gestis ante prohibitionẽ, C. de neg.gest.l.si quia hoc non procedit in domino, qui subditum cogere p̃t ex causa, sed in pari.Potest tamen desistere a bellando contradicentibus subditis, quia apud eum sicut mouendi bellum,ita & desistendi a bello residet auctoritas.Concordat Host.

14 Adverte † tñ,q̃ ſm Pan. noĩe dãni p̃prie & stricte venit diminutio patrimonij per aliũ facta l.3.ff.de dã.inf.vnde non veniunt noĩe dãni expensæ factæ propria volũtate, ẽt coacta. Q̃d notandum est pro statutis & hmõi odiosis.Prędicta tñ remissio quoad ecclesiarum, & ecclesiasticarum personarum dãna;non valet,nisi consentiant earum p̃lati,ſm Arch. & alios Docto.quia de hmõi disponere non possunt: vt dist.96. Prædictam tamen relaxationem quantum ad laicos, & clericos.Arch.intelligit quo ad consumpta, quia extantia,si bellum fuit iniustum,vel si sublata sunt ab his, a quibus non poterant, tenentur,qui habent, restituere veris dominis,si possunt: alias pauperibus,& idem dicit,si dubitatur de iniustitia belli.

15 Decimotertio,† vtrũ liceat facere noua castra?Et dicit Innoc.in c.Pisanis de rest. spo.q̃ non cum iniuria, vel æmulatione alterius,nec ẽt incastellare vetera, q̃ non probãtur habitata.C.de ædifi.priua.l.3.ff. de oper.pub.l.2.& C.de fun.limi.lib.11.q̃d Pan. ibi verũ intelligit in possessore iniusto, seu tyranno:si aũt est iustus,distinguit: quia ad iniuriã alterius,vel æmulationem,s. vt alteri noceat & sibi non prosit, non licet; quia sic ẽt re propria vti non licet:& ad hoc agere põt ep̃s,ſm Inn.vt destruantur,vel reducantur in pristinã formam; ar.extra,de Iudæis.consuluit.& non solum ipse, sed & q̃libet habens ibi reditus, quia iuste pro vitãda sui patrimonij diminutione quisq; agit. ar.in d.c.Pisanis.Idẽ Hos.Si vero hoc faciat non ad alterius iniuriam, sed ad cõseruationem sui patrimonij,vel honoris, putat hoc licere, nec posse prohiberi per alium, ẽt si inferat alij dãnũ,vel timorẽ,& ad hoc text. in l.de meo.ff.de acq.plu. arc. nec posset ad hoc allegari præscriptio, ẽt si longissimo tẽpore non refecit,vel inhabitauerit,quia cũ ille actus sit meræ facultatis,& nihil positiue actum sit in sui iuris præiudicium, præscriptio non currit.de cle.coniug.c.Ioãnes.

RVRSVS DE BELLO II.
Quando est priuatum.

1 *Bella priuata cum iusta sunt, quotuplici iure nitantur, & quando dicatur affuisse tutela inculpata moderamen ac temperamentum, & qui pugno impetitur,num licite se armis defendere possit.*
2 *Consideratio glossa in l.scientia, § qui cum aliter ff.ad leg.Aquil.coarguit & ibidem pro iudicis informatione elegans distinctio.*
3 *Iniuriam repelli incontinenti debere.*
4 *Inuasus quãdo licite possit inuadentem percutere.*
5 *Defensio ab iniuria an sit omnibus licita.*
6 *Sacerdos puerum baptizans morientem, an possit eum deserere,vt se defendat.*
7 *Defensio an cuilibet aduersus quemlibet liceat.*
8 *Defendere tertium cui sit licitum.*
9 *Vasallus patrem teneatur ne defendere neglecto do(mino.*
10 *Defensio an pro rebus licita sit.*
11 *Precarium & precaria quid sint.*
12 *Vim vi repellere quãdo, & pro quibus reb.liceat.*
13 *Occupare an liceat rẽ propriã citra iudicis aucto(ritatem.*
14 *Defensio an tolli possit per superiorem.*
15 *Defensio manualis cuius sit iuris, & quid se defensione exhibenda a iudice.*

1 Bellvm † est priuatum,vel particulare qñ dr̃,& qñ sit licitũ,dictũ ẽ titulo prio re in principio, & totũ q̃tum ad suam iustitiã fundatur in regula iuris naturalis, & ciuilis,ff.de iust.& iur.l.vt vim,s.q̃ vim in re-

pellere: licet cũ moderamine iuculpatæ tutelæ. ¶ Primò verò q̃ritur, qñ dicatur in defenſionem ad eſſe moderamẽ inculpatæ tutelæ: & vtrum inuaſns pugno licite ſe defẽdat armis. Et dicit Pa. in c. olim, de reſt. ſpo. breuiter colligi ex gl. ĩ c. ſignificaſti, de homic. & Bar. in l. 1. C. vñ 3. hoc moderamen eſſe, qñ id ſit, quo omiſſo, iniuria repelli nõ poterat, intellige ſine periculo ꝑſonæ. vel ẽt rerũ, ſm Bar. q̃a hoc nulli imputatur vt ꝓbatur in l. ſciam. §. qui cũ aliter. ff. ad leg. Aqui. Et ſi modus q̃s excedit, non tenetur, ſm Inn. Hoſ. & do. Ant. niſi fecerit ex ꝓpoſito. ff. ad leg. Aquil. ſi ex plagis. §. tabernarius, qđ vernm eſt, q̃tum ad damnum illatum, de quo loquitur ille §. & ſm Ray. quo ad ſnĩam excõicationis ſ. ſi ꝑſona ꝑcuſſa ſit eccleſiaſtica: q̃tum verò ad pęnitentiam, & irregularitatẽ, ſi inde mors ſequatur, tutius creditur, quod tenetur de exceſſu, de quo dic, vt inſ. §. 3. & 7. ſed intellige, ꝙ tenetur de exceſſu arbitrio iudicis, ſm Bal. in c. 8. de pa. te. in vſi. feu. Sed de hoc, an. ſ. ſteterit in finib. defenſionis, ſeu recuperandæ poſſeſſionis, certa regula dari non poteſt: ſed bonus iudex arbitrabitur conſiderata qualitate perſonarum, & actuum.

2 Et † per hoc relinquitur ſuperflua cõſideratio gl. in d. l. q̃ dicit in hòc moderamine tria attẽdi, Primò modũ. ſ. q̃ aggreſſus ſine armis, vel patuo baculo reſiſtere non dẽt armis. Scđò tp̃s, vt. ſ. id fiat incontinenti, nõ ex ĩteruallo. Tertiò, cãm: vt. ſ. fiat ad defenſionẽ, nõ ad vindictã. Sed certè dari non p̃t regula certa, quo ad primũ: vt ẽt no. in d. l. q̃a aggreſſor plus aliqñ pugno põt, vel baculo paruo q̃ aggreſſus enſe: nec quo ad ſm vel tertium. Sed tñ pro informando iudicis arbitrio diſtinguendũ eſt, quaſi ſi vis infertur ꝑſonæ, põt q̃s incontinenti ꝑcutere, anteq̃ percutiatur, ad euadendum percuſſionem, vel iniuriã, quia hoc eſt iniuriã repellere potius, q̃ inferre, qđ tñ Bart. limitat, ſi veriſimilia p̃cedunt iudicia, & actus manifeſti, ꝑ ille volebat oſtendere, & eſſe aliter ſe defendere non poterat, facta verò iniuria ꝑſonæ, non eſt licitũ percutere ẽt incõtinenti, q̃a non eſſet defenſio, ſed vindicta: niſi fortè ſm Inn. timeretur geminata percuſſio, & idem Bar. ſi tñ pereuſſus inſequit̃, percuſſorem iam volentẽ percutere, & vulnerat, puniri nõ dẽt, vt doloſus, ſed vt culpabilis: quia inconſnltus calor vitio calumniæ caret, vt in l. 1. ff. de Turp. Si autem vis infertur reb. diſtinguit. Iac. de Are. quia ſi aliter ꝑ viam iudicij reparari non p̃t, percutere, non licet, ẽt ſi res aliter ſalua eſſe non poſſet, ſi ãt reparari non põt ꝑ viã iudicij, dicit licet ſm aliquos male: vt inf. Homicidium primo. §. 2. & 4. & plenius inf. Excõicatio 6. §. 4. caſu. 9. ꝙ licet defendere etiam occidẽdo: vt l. furem. ff. ad leg. Cor. de ſica.

3 Sed † tñ iniuriã repelli dẽt incõtinẽti. i. q̃ primũ q̃s poterit, licet iniuria ſit facta: q̃a nõ eſt vindicta, ſed defenſio quædã. Et qñ dicatur incontinenti, hoc caſu dicit gl. in c. ſignificaſti 2. de homic, qđ dẽt hoc facere, q̃ citius poterit collectis amicis. ff. de acqu. poſ. l. qđ meo. § fi. & Io. And. & Ho. dicunt hoc verũ, vt licitũ ſit reſiſtere cũ amicis ad recuperationem inuaſæ rei, ſi hoc fiat antequã ad alia diuertatur: alias eſſet guerra, & vendicta. Bar. verò in l. 1. C. vnde vi. ſentire vr̃, quod hoc fieri dẽat ĩtra tres dies ſed melius dr̃: qđ hoc eſt q̃ primum poterit, nõ diuertendo ad alia relinquendo arbitrio boni viri, rerũ qualitate pẽſata: quia ſi nobilis eijciatur de caſtro forti, intra ſex menſes nõ facit ſe ſatis fortẽ ad rehabendũ, & dictum Io. And. procedit: qñ res per viã iudicij põt rehaberi: quia tunc non licet eã defendere, niſi dũ eſt in ipſo rapi: vt infra §. 7.

4 Secundo vtrũ percutere poſſit inuaſus qui poſſet euadere fugiendo? Et dicit Arc. ꝙ nõ, ſed dicit Pã. in d. c. olim, quoſdã diſtinguere, q̃a ſi aggreſſo eſt magnum dedecus fugere, non tenetur ſugere, ſed percutere p̃t ad iniuriam repellendã. Si verò non eſt ſibi verecundia, vt quia aggrediens eſt longe p̃ſtantior, tũc ſecus. Bar. verò tenet indiſtinctè, quod q̃s fugere nõ tenet̃: q̃a fuga ẽ iniuria, l. item, apud Labeonẽ, ff. de iniur. & conſequenter ad eã repellendã, & propulſandã ꝑcutere licet. Itẽ pro rerũ defenſione licitũ eſt armis reſiſtere, vt in d. ca. olim, & in d. c. dilectio. de ſen. exc. li. 6. & ẽt occidere, ſm ius ciuile, ſi aliter res ſaluæ eſſe nõ poſſunt, iuxta no. in l. furẽ. ff. de ſica. Quęlibet ãt iniuria corporalis maior eſt rerũ iactura. l. in ſeruorũ. ff. de pę. qđ tñ tẽperãdũ eſt, vt no. Bar. in l. 1. ff. e. ti. & cõſequenter, pro hac propulſanda licitũ eſt ꝑcutere. Sed tñ Pan. dicit, quod hoc caſu licet q̃s percutiendo euitaret peccatũ: non tñ irregularitatem, ſi occideret, aut mutilaret, q̃a eã q̃s ſolũ vitat, qñ mortẽ propriã aliter vitare nõ poteſt. Facit, quod legitur, & no. in cle. ſi furioſus, de homic. & gl. in §. 1. 33. q. 3.

6 TERTIO, † vtrū licita sit p̄dicta defensio p̄dicto modo vniuersaliter oībus? Et dico, q̄d licitum est oī personæ, nō solum laicis, sed ēt clericis, & religiosis, ēt sine licentia superioris, qñ cōmode hr̄i non p̄t, s̄m Ioā. de Ligna, q̄a hoc cōpetit iure naturali, di. 1. ius naturale, & quo ad actus naturales religiosi non censent̄ mortui. 16. q. 1. Et opinio Vgo. tenentis, quod peccat mortaliter occidēs ne occidatur reprobatur, & cōtrariū manifestè dr̄ in cle. si furiosus, de homi. tū s̄m S.Th. nullus ad hoc tenetur, s. vt occidat ne occidatur, sed esse maioris p̄fectionis, si se permitteret occidi, quā si se defendendo occideret: cum aliter euadere non possit. Licita est in omni loco, ēt in ecclesia p̄p periculum qñ sequeretur homicidium hoc non faciendo. Nec obstat ecclesiæ pollutio per sanguinis effusionem, quia magis ponderanda est hominis consecratio, cum sit irrestaurabilis, q̄ ecclesiæ, q̄ reconciliari p̄t: & fortè dici posset, q̄d ad eius pollutionem requiritur effusio sanguinis iniuriosi: vt no. in c. vno. de conse. eccle. li. 6. Licita est ēt occupato in quocunque officio, ita q̄ ēt celebranti si mādatur, & aliter euadere nō p̄ōt, licitum est se defendere, & occidere: q̄a p̄p impedimentum corporalem superueniens inchoatum officium dimittitur inexpletum. 7. qu. 1. illud. & c. nihil hic autem euenit impedimentum celebranti: imò periculum mortis, & consequenter licitū est ei, prætermisso officio, se de imminenti periculo expedire: & si defendēdo occiderit, p̄ōt reassumpto officio celebrare, dūmodo affuerint ea, de q̄bus loquit̄ cle. si furiosus, q̄a vt in ea probatur, nec peccatū, nec irregularitatē incurrit. Et idem de baptizantibus, ordinantibus, confirmantibus, p̄nitētias iniungentibus, & singula sacra cōferentibus, si inuadantur: quia licitè postponunt illorum sacramentorum collationem inchoatam propter sui tutelā. Ioan. de Ligna.

6 QVARTO † quærit, pro dictis in §. priore, vtrum sacerdos baptizās actualiter puerum in mortis periculo constitutum, qui æternaliter damnabitur, si sacerdos omisso baptismo se defendat nullo alio existente qui baptizet: licitè omittat baptismum, vt se defendat? Et dico, quod non licet: sed præeligenda est mors corporalis sacerdotis morti spirituali pueri, quia si ita fiat, sequitur vnum malum tantum, & illud est tēporale: s. mors corporalis sacerdotis, aliter verò sequuntur duo & sp̄ualia. s. mors æterna pueri, de cōse. di. 4. firmissimè, & neglectus curæ animarum, quod sacerdoti est mortale, ext. de æta. & qual. cum sit ars, præfigendum autem est minus malum maiori. 15. di. Nerui. Vbi autem foret dubium probabile de vita, aut morte pueri antequā periculū esset expletū, & constaret de morte sacerdotis, nisi diuerteret, adhuc creditur præeligenda mors sacerdotis & maxime proprij, & parochiani. Io. de Ligna. infra. Casus. §. *.

7 QVINTO, † vtrū licita sit prædicta defensio cuilibet cōtra quēlibet inuasorē? Et dico eā esse licitam. Primò contra superiorē gñaliter: qñ. s. cōstat, quod iniuste inuadit. C. de iure fis. l. p̄hibitū, & maximè cū aliq̄d extra officiū suum agit ad ipsum nō spectans, sed si iustè agit, nō est resistendum. 2. q. 3. qui resistit. Et secūdo cōtra iudicē, vel p̄tātem iniustè inuadentē, vt occidat: & tertiò contra patrem agentē aliq̄d cōtra filiū ēt degentē in patris p̄tāte, si excedit sibi cōcessa ex iure patriæ p̄tātis: & multo magis si agit cōtra filiū mancipatū, & quarto contra abbatē p̄priū, vel alios prælatos si contra monachū aliquid attentaret in his, quæ non pertinent ad officiū suum iure, vel cōstitutionibus modificatū, maxime in his, q̄ p̄p moram periculū ingerunt, vtpote si abbas monachum inuaderet, vt occideret subitò: sed si attentaret p̄latus contra monachum de permissis à iure cōi, vel cōstitutionib. ordinis corrigendo, & similib. monacho resistere nō licet, imò nec in hoc casu audiret̄ appellās. ext. de appel. c. de priore. Et quintò, seruo contra dñm, si attētet aliq̄d à iure non p̄missum: in permissis autem à iure nō licet ei se defendere, & est hodie restricta dñorū p̄tās in seruo: q̄a nec trucidare, nec acriter eos affligere p̄nt. Et idē dicēdū est de vasallo cōtra dñm, discipulo cōtra magistrum, & vxore contra maritum, qui. s. p̄nt se defendere, si vltra debitū iuris aliquid attentent, aliter non. Ioan. de Lig.

8 SEXTO, † vtrū licita sit dicta defensio ēt pro alio? Et dico, q̄ est licita pro filio, p̄ vxore, imò pro sponsa, & p̄ alijs p̄sonis cōiūctis, quia si licita est p̄ reb. licita est ēt p̄ cōiūctis, & amicis inuasis, cū ēt hō hoī officiū dēat. ff. q̄ seruis ex l. cū seruis, & vasallo p̄ dño, imò ad hoc tenet̄: aliàs p̄dit feudū: & militi pro belli præposito, si potest aliàs capite punit̄ imò etiam extraneū defendere dēt, si p̄ōt quilibet sine periculo sui. 23. q. 3.

q.3.non inferenda.83.di.error.Imo ſm Bar. in l.ſi quis in ſeruitute,in fi.ff.de fur. & in d. l.vt vim.& ibi gl.& 23.q.3.§.1.in gl. & Cy. & Pet.in l.1.C.vnde vi. quilibet de populo pōt quēlibet impune defendere.Conſuluit tñ Bar.in d.l.vt vim ad tollendũ oẽ dubium, ꝙ faciat quis ſibi mandari, vt defendat clamãdo defendite,vel ſuccurrite, vel ſimilia: vt ẽt no. Bal.in d.l.1. q̃a tunc ſm oẽs licite, & impune defendit,& facit argu.in l. Gracchus.C.de adult.Sed tñ iſta intellige de pœna ciuili,non ãt de irregularitate. Hic tñ diſtinguendũ eſt quo ad incurſionẽ, vel euaſionẽ pœnæ ciuilis, aut canonicæ, ſm Arc. qui loqui vr̃ ex Io.de Lig. Nã occidens, vel mutilans defendendo ſeipſum, euitat pęnã irregularitatis:non ãt ſi alterũ defendat, ẽt patrẽ,vel filium:vt no.gl.in c.ſi furioſus.de homi.in cle. pęnã ãt excõicationis ꝑcutiendo clericũ euitat, non ſolũ defendendo ſe, ſed ẽt patrem,matrem,vxorem, filium, vel filiam,ſm Inn. non ãt defendẽdo extraneũ, ẽt ſimiles mandato iniuriari hoc feciſſet, ꝙ vr̃ intelligendum,qñ occideret, mutilaret, vel grauiter læderet clericum, alias non vr̃ incurrere,ſm Arch.imo dico, ꝙ nec ſi grauiter ſeruato moderamine:quia excõicatio iuris nunq̃ eſt ſine mortali. Quãtũ vero ad euitationẽ pœnæ perſonalis, aut pecuniariæ; ſi volentes vim repellere ab iniuriato, ſunt coniuncti; euitant pœnam ſm modũ, ff.de iuſt.& iur.l.vt vim limitando eam per l.in priuatis,ff.de iud.ſir̃ ſi ſunt extranei deputati pro comitiua violentiam paſſi: ſi autem non erant ſic deputati,ſed vocantur in auxilium per paſſum iniuriam: ſic ẽt euitãt pęnam vim vi repellendo incontinenti tantum:non ex interuallo, neque ſi non aduocatur in auxilium per paſſum, hæc oĩa Archid.Sed verius eſt,quod de Bar.dictum eſt, quod quilibet quemlibet poſſit defendere, & de hoc inf. de excommunicatione percutientium clericos,notabili.4.§.9.

9 QVI †ẽt ſubdit,ꝙ vaſallus citiꝰ iuuabit patrẽ inuaſũ ad mortẽ,q̃ dñm, ſi vtrũq; nõ p̃t: q̃a patri tenetur filius naturali, & ciuili iure,dño ãt ciuili tm̃.Itẽ q̃uis iur̃o adſtrictus, & adiuuandũ dñm;tñ hoc iur̃m intelligitur ſaluo vinculo præcedenti: q̃a ius alteri quæſitũ non tollitur per ſcd̃am obligationẽ extra,de iureiu.c.petitio. Secus vr̃ de patre inuaſo inq̃tũ ad ſtatũ,vel aliqua bona, vt ſup. Bellum.1.§.5. Itẽ in ſimili caſu magis patrẽ iuuabit,q̃ ep̃m ſuum:quia in beneficijs tꝑali bus cuius ſunt ſubſtantia,vita,& hmõi,tenetur quis magis patri carnali,q̃ ſpirituali: vt no.gl.30.q.1.c.1.& diſt.86.non ſatis.

10 SEPTIMO,†vtrũ licita ſit prædicta defenſio pro rebus? Et dico, ꝙ Ioã.de Lig.diſtinguit.Aut.n.volens propulſare violentiam ſibi pro rebus illatam,iuſte poſſidet, aut iniuſte.Si iuſte,hoc p̃t incontinenti, & cũ dicto moderamine,& hoc ꝑ rebus ſuis, & ſibi depoſitis,& commodatis, & pro rebus amicorum,& propinquorũ,eos.ſ.adiuuando. diſt. 83.qui conſentit, ex interuallo autem nõ licet,vt ſup.§.1.Si ãt poſſidet iniuſte, aut poſſidet iniuſte ab aliquo alio ab eo cõtra quẽ vult vim vi ꝓpulſare: & tũc licet ei cõtra illũ aliũ qñcũq; volẽtẽ violẽtiã inferre,vĩ vi repellere. Aut poſſidet iniuſte ab eo, cõtra quẽ vult vim repellere;& tunc aut poſſidet primo vi,aut ſcd̃o precario, aut tertio clã.

11 PRECARIVM†eſt,ꝙ precibus petẽdi vtẽdum conceditur tãdiu,q̃diu is, qui conceſſit,patitur,ff. de preca.l.1. & precaria dr̃ ad preces aliquorũ vſque ad quinquenniũ contractus initus:vt extra,eo.c.1. In primo caſu ſi ſtatim venit,vt recuperet,non licet reſiſtere vi.C. vnde vi.l.1. ſi ãt venit ex interuallo,licet reſiſtere,q̃a neque ex interuallo licet alicui auctoritate propria recuperare ablata.In ſcd'o ãt caſu cum,ſ.precario poſſidet,tunc poſt denegatam reſtõnem licet illi.ſ. petenti rem ſuã ſtatim vim vi repellere, nec licet ei,qui ſic poſſidet,reſiſtere,quia denegãdo vr̃ ſpoliare; ſed ante denegatã reſtitutionẽ nõ poſſet vim repellere:licet poſſit reuocare p̃cariũ. In tertio vero caſu.ſ.cum poſſet clãdeſtine, non licet vim vi repellere,ſed licitum eſt ingredi & ſi ille nõ admiſerit,ex tunc fit violentia,de quo §.ſeq.

12 ET †notandũ primo, ꝙ licitũ eſt pro rebus vim vi repellere contra oẽs, contra quos licitũ eſt pro perſonis, ſi tñ vim repellere volentes poſſint hr̃e bona, vt excludantur ſerui,monachi,& ſimiles,ſed tñ moderamẽ inculpatę tutelę diuerſificari dẽt attẽta varia perſonarum qualitate,quia aliter & mitius cõtra patrẽ,q̃ cõtra penitus extraneum, & ſic de alijs,q̃ cõſiderãda veni rẽt. Et ſcd̃o,ꝙ vr̃ in repellẽdo ꝑ reb.incurritur irregularitas ſi clericus,vel alius occidat,vel mutilet: ñ ãt ĩcurrit excõicatio, ſi q̃s eũ ꝑcutiat ſeruato moderamine in culpatæ tutelæ,q̃a excõicatio nõ ĩcurrit ſine dolo,vel diabolica ſuaſione.7.q 4.ſi ſis,ſed irregularitatẽ q̃s incurrit ẽt ſine dolo:vt patet ĩ iudice rerũ cõ

demnante

dẽnãte. hæc oĩa Io. de Lig. P[illegible] cuius dictis aduerte, ꝙ aliqđ vim repellit possessor, aliq̃do spoliatus volens rem suã recuperare, vide etiã inf. Excommunicatio 6. §. 4. casu 9.

13 OCTAVO, † vtrũ aliquo tenente rẽ meam, liceat mihi illam auferre? Et dicit Pan. in c. sicut. el 3. de iureiu. ꝙ sic, si recuperatio fiat incontinenti, quia vim vi repellere licet. Si ãt non fiat statim, debet eã quis recuperare per iudicem, si põt: alioquin si non põt, põt dñs in defectu iudicis rem suã violenter recuperare, si aliter nõ põt: arg. l. nullus. C. de iud. in glo. & l. ait prætor. ff. de his q̃ in frau. cre. no. Inn. c. olim. el 1. de rest. spol. & si aliter rem suã hr̃e non põt, licet furto eã tollere: non tñ licet per mendacium: quia mẽtiri non tñ licet pro vita alterius. 12. q. ne qs, & sic limita glos. in c. cupientes. § de elect. lib. 6. Quomodo autẽ liceat rem meam, vel æquiualens furari, vide inf. Furtum. §. 12. & 13.

14 NONO, † vtrum p̃dicta defensio possit auferri per papã, vel principẽ, vel legem vniuersalem: aut municipalem? Et dicit Alb. in l. oẽs. C. de episc. & cle. ꝙ sm̃, defensio tolli non potest, cum sit de iure naturali: & videtur expressum in cle. pastoralis. §. pen. de re iud. Dominus autem Gabriel de Osseletis in suo tractatu tenet, quod si statuto cauet, vt procedi possit nulla data defensione, valet, pro quo facit; quia licet appellatio sit species defensionis, tamen in multis casib. tollitur. C. quorum app. non reci. per totũ. Item quia iura volunt in multis casibus nullam dari defensionem. C. de sica. l. fi. C. de adul. C. de fal. mo. l. 2. cum similibus.

15 VERITAS † autem est, ꝙ defensio manualis est de iure naturali, & auferri non p̃t: & de ista d. l. vt vim, sed defensio danda per iudicem reo petenti, vel non petenti est de iure gentium, vel ciuili: & consequenter per aliud ius potest auferri, & consentit Alb.

RVRSVS DE BELLO III. VT EST commune tãgens clericos, vel ecclesias.

1 *Clericis an bellum agere, aut arma portare, & quando liceat.*

2 *Prælatis ecclesiæ bella indicere, num licitum sit, id cuius occasione: & aduersus quos.*

3 *Episcopis, vel clericis, num bellis interesse licitum sit, subinde, quod nec clerici manu propria depugnare possunt: nec cohortari, nec esse in ipso actuali conflictu, nec ante conflictum ad occidendum, vel mutilandum exhortari possunt.*

4 *Bellis qui interfuerint, num clerici effici possint, et an clericus qui cum domino in bello iusto adeptus est restituere teneatur, & quibus.*

5 *Ecclesia ad alicuius tuitionem, & defensionem, num incastellari queat, & qui in bello iusto ecclesias incendunt, & euertunt, an ad emendationem teneantur.*

6 *Ecclesiarũ bona, qui in bello rapiunt, aut clericorũ agentiũ in illius districtu, cõtra quẽ bellum geritur, num restituere teneãtur, & ibidẽ, quid iuste belligerantib. de ecclesijs rapere liceat, & quid de confugientib. ad ecclesias, dum hostes irrumpunt.*

1 BELLVM † tertio. s. commune, ũt clericos tangit, vel ecclesias, vt plenius innotescat, sciendum est, quod clericis interdictũ est bellare. 13. q. 8. per totum, & huius duplicem rationem assignat S. T. 1. 2. q. 40. imo etiam arma portare non debent absque iusta causa: puta, si transeat per loca periculosa, ad terrorem latronum, licet percutere non debeant. ar. 23. q. 4. Maximianus. & nota de vi. & hon. cle. el 1. in gl. & si tertio moniti non destiterint, perdunt priuilegium illius canonis, si quis suadente. 17. q. 4.

2 PRIMO † vero q̃ritur, vtrũ p̃latis ecclesiæ liceat indicere bella? Et dico, ꝙ sic rõne tẽporalis iurisdõnis: vt not. Inno. in c. quod in dubijs. de pę. imo, & sine tali iurisdõne põt ep̃s indicere bellum pro cã sp̃uali puta, ꝓ extirpandis peccatis, vel bonis ecclesiæ defendendis: pro quib. licet vti bello, vt ꝓbat text. in d. c. Maximianus: & hmõi, quia dicit Host. in Sum. ꝙ eius authoritate fieri potest bellum, præcipue pro fide, vel contra eum, qui excõicatus pro mortali parere nõ vult: pro qualibet ãt causa sp̃uali põt excõicare: & consequenter si mandatis eius nõ obtẽperetur, poterit indicere bellum. Potest ẽt p̃latus indicere bellum pro iniuria subditi sui, de qua iustitia non fit, & alios quasi iniuriantes in bello capere, vt no. Inn. in c. dilectus. de app. & c. sicut. de iureiu. Non tñ dẽt episcopus, vel ecclesia bella indicere contra Iudæos, secundum Arch. quia vbiq; sunt parati seruire: nec persequuntur Christianos, secus de Sarracenis, qui Christianos ꝑsequuntur, & est tex. 13. q. 8. dispar. & ibi gl. quod nec etiam Sarracenis forent indicenda, nisi Christianos persequerentur.

3 SECVNDO, † vtrum liceat ep̃is, vel clericis interesse bellis? Et dicit S. Th. 2. 2. q. 40. qđ p̃lati, & clerici ex authoritate superioris possunt interesse bellis, non quidem vt pugnẽt manu propria, sed vt iuste pugnantib. subueniãt suis exhortationib. & absolutionib. & alijs huiusmodi spiritualib. subuẽtionib.

sicut

ſicut & veteri lege mandabatur, Ioſue 6.ꝙ ſacerdotes ſacris buccinis in bellis clangerent.& ad hoc primò,fuit cõceſſum, quod epi,vel clerici ad bella ꝓcederent,ꝙ autem aliq propria manu pugnent,abuſionis eſt. hæc ille.Io.autẽ de Ligna.vr̃ diſtinguere de bello inuadẽte,& defendẽte: dicens, ꝙ eps nõ liceat accedere ad bella ſine licentia Papa:maxime cũ vocantur ad bella ſecularia: ſecus ſi iura ſua defendant. Innocentius ẽt in dicto capite qđ in dubijs nõ variat, ut ei imponit Pa ſed diſtinguit.Nam,inquit Pan. Primò dicit,ꝙ p̃latus habens iuriſdõnẽ tpalem poſſet ex iuſta cã bellum indicere,& alios incitare ad pugnam ante conflictũ,qđ ſi faciat in ipſo conflictu dicendo, pugnate fortiter:vel emittendo voces exhortatiuas ad pugnam, forte incurrit irregularitatem: imo ſine forte, ſm Hoſ.ſi inde ſequit̃ mors, aut mutilatio:ſed quia obuiare videbatur c. pen.de hom.& de cleri.percuſ.c.pen.poſtea dixi,quod cauſa defenſionis poſſunt clerici intereſſe.Et ſubdit ipſe Pan.quòd ſi ipſe clericus infert bellum non debet intereſſe: ſi verò fuit ibi cã defenſionis,ſed neceſſitas ñ erat ineuitabilis:& tunc efficitur, irregularis, ſi ex percuſſione ſua ſequitur mors, aut mutilatio,vt in d.c.pe.de homic. ſecus ſi ex aliena.Adde tu,qđ ſi neceſſitas eſſet ineuitabilis,non eſt irregularis ẽt ſi occidat.Ex qbus oĩb.collige,quòd clerici nõ pñt.Primò pugnare manu propria, quia ſunt ad meliora deputati. Secũdò, nec cohortari,vel eſſe in ipſo actuali conflictu, niſi pro defenſione. Tertio, quòd nec ante cõflictũ poſſunt exhortari ad occidẽdũ, vel mutilãdum, ſed ſolũ ad liberandũ fidẽ vel patriã, & ſi inde aliqui moriant̃, non imputatur eis imo peccarent,ſi non facerent.23.q.5.de occidẽdis. & de homi.poſtulaſti.& 23.q.3.tua non.

4 TERTIO,†vtrum q bellis ĩterfuerint poſſint fieri clerici?Et dicit Ray.ꝙ ſi quis interſit bello licito,nec interficit,mutilat,aut p̃ſtat cãm mortis:ſi aliter ſit idoneus,promoueri põt diſpenſatione non indigens. Si verò interſit bello illicito, & ibi homines ſũt occiſi,ẽt ſi nò ꝑ illum, imputabit̃ illi ꝑꝑ culpam p̃cedentem:& ita non poterit promoueri:15.q.1.c.vl.extra,de cler.pereu.præbẽdũ.& de homic.cootinebatur.& concordat Gof.& Hoſt.& addit Ray.quòd credit, cum talibus epm poſſe diſpẽſare: dummodo nec mors nec mutilatio fuerit ſubſecuta,ſ. per illos promouendos.art. de cleri.pugnan. in duel.c.1.& 2.¶ Quarto,vtrum teneatur reſtituere clericus,qui fuit cum ſuo dño habẽte iuſtum bellum, & inde aliquid aſſecutus eſt de bonis hoſtium. Et dicit. Veru.quòd ſi datum fuit illi ab his,quib.licuit rapere, poteſt illud retinere,ſi verò ipſe rapuit, tenetur ad reſtitutionem dãnificato quidem ſi ſit:alioquin pauperib. quia ſicut bellãdi, ita rapiendi nõ potuit ei ſuus dñs autoritatem dare,poſſet tñ illud retinere de cõſenſu dñi qui iuſte pugnauit,ſi conſenſerit, dum guerra durat: quia perinde eſt, ac ſi dominus rẽ illam dediſſet ei. & idem dicit Monal.

5 QVINTO,†vtrũ eccleſia pòſſit incaſtellari ad aliquem defendendũ? Et dicit Arch. in e.ſanctorum patrũ.16.q.1.ꝑ non eſt ad aliqua eccleſiã caſtellãda ad aliquẽ offendẽdũ. & ſic intelligitur prædictum c.cum ſimilib. ad defenſionem verò bonorũ, & eorum,qui in caſu licito ad eam cõfugiunt,in caſtellari põt. ar. de immu.eccl. eũ eccleſia.& in hoc cõcor.Inn.& Hoſ.ſed Hug. intelligit, quòd incaſtellari non dẽt etiam a clericis: etiam ſi laici velint inſultũ facere cõtra eã,vel ꝑꝑ obligationes vel ꝑꝑ alios, vt ipſis laicis reſiſtatur,niſi ĩteru eniat autoritas Papę:ſed forte qd p̃mittitur,verius eſt. Arch.& cũprima opinione cõuer. tranſeunt ibi Doc. vt dicit Pa.Sexto vtrum hi,qui in bello iuſto eccleſias incendunt, vel euertunt, teneantur ad emendam & Vltr.& Veru dicunt, quòd tenentur,cõcurrentib. duob. Primo quod nõ ſint in caſtellatæ. Secundo, quod a ꝓpoſito hoc faciant:nõ aũt tenentur,ſi ſunt incaſtellatæ ab his,q habent iuſtum bellum, etiam ſi hoc faciãt a propoſito: nec ſi non ſunt ĩcaſtellatæ, qñ hoc non fit a propoſito ſed a caſu,ſ. dum iuſte bellantes præſtant operarei licitæ intendendo machinas hoſtium, & huiuſmodi, ſicut ſecundum Sum. Conf. quãdo incendunt villam,aut caſtrum,quod aliter commode capere non poſſunt.& intellige a caſu.i. præter voluntatem, licet non præter ſcientiam, ſicut quando Dux ſcit eccleſiã comburendam, cum reliqs ædificijs, tamen ſi poſſet,vellet eam non comburi.

2 SEPTIMO,†quid de rebus, q̃ rapiuntur de eccleſia,aut quæ ſunt bona eccleſiarum vel clericorum exiſtentiũ in terra illus, contra quem bellum genti? Et dicit Veruec. quod raptores horũ reſtituere tenentur, niſi primo de autoritate p̃lati eccleſiaſtici hoc fierit,vel ſecũdo,niſi eſſent victualia, & huiuſmodi intellige, ſi cũ hoc non ſunt bona ec-

clesiæ, vel clericorum, vt colligitur ex Sũ. 1 Conf.& ſic collige: quòd de eccleſia rapere non poſſunt iuſte bellãtes, niſi victualia ho ſtium, & huiuſmodi, puta, eorũ arma, & alia ſua, qbus iuuabantur contra hoſtes. ¶ Octauo, quid de confugientibus ad eccleſiã dũ hoſtes irrumpũt? Et dicit Veru. ꝙ ſi tales in caſtella ueſunt eccleſiã. aut inde impugnauerunt iuſtos hoſtes, gaudere non debẽt im munitate eccleſiæ: q̃ ipſi primo violauerũt inde pugnando ſimiliter ſibi victualiare po nant, quib. ſubſtententur in hoſtium impugnatione, non peccant rapiendo iuſtè pugnantes: nec reſtituere tenẽtur. Et idẽ Vidr.

DE BENEDICTIONE, ET REbus eccleſiaſticis benedicendis.

1 *Benedictis duplex eſt, nempe rerum, ac perſonarũ, Rurſus perſonarum duplex quoque eſt. Et iterum rerum quoque benedictio bipartita eſt. Et vnaquaque abs quo fieri poſſit, & debeat.*

2 *Epiſcopo quæ conueniunt, an poſſint de iure, aut cõſuetudine ſimplici conuenire ſacerdoti. Et epiſcopo quippiam conuenire, quot modis poſſit. Et num ab inferioribus aduerſus ipſum Epiſcopum, in his præſcribi queat.*

3 *Benedictio calicis, corporalium veſtimentorum, ac huiuſmodi ordini ſuo ſint an iuriſdictionis, an vero dignitatis. Et quando ab Epiſcopo benedictiones huiuſmodi fieri poſſint.*

4 *Benedictio calici, ornamentorum, & huiuſmodi ad miſſas celebrandas, num a ſacerdote fieri q̃at. Et quid Sixtus quartus conceſſerit ſacerdotibus ordinis minorum, & prædicatorum.*

5 *Abbatis quænam ex his, quæ ſuperius dicta ſunt, benedicere poſſint. Et eorum, quę ad altaris ſacrificium pertinent, quænam benedicenda ſint, et quibus benedictio neceſſaria non ſit.*

6 *Rurſus benedici ex his, quæ ſupra dicta quænam debeant, & quando.*

7 *Ad vſus humanos num aliqua ex his, quæ ſupra dicta ſunt, conuerti poſſint. Et quid de his, quæ iã vſu, & vetuſtate attrita ſunt. Item quid de hoſpitali, aut monaſterio epiſcopi authoritate extructo, an ſit nondum conſecratum ſit, ad ſeculare habitaculum conuerti queat.*

8 *Corporalias an poſſint per laicos ablui, et an per moniales, & vaſa ſacra, palla et corporalia huiuſmodi contingere queant, & an veſtibus ſacris mortui indui poſſint, & quid de epiſcopo, & ſacerdotibus.*

9 *Benedicere aliquid præter ſupra dictos, num alij poſſint, & qui, ac quando, & quid de muliere. De benedictiones autem nuptiarum remiſsiue.*

BENEDICTIO † miniſtrorum eccleſiæ eſt duplex, prima rerũ, puta aquæ, de qua ſupra, Aqua benedicta, & veſtium, ac vaſorum. Et ſecunda ꝑſonarum, q̃ dr̃, benedictio ſuper populum: & duplex eſt. Prima. ſ. ſolẽnis, quæ cum illa ſit ſolennitate, Adiutoriũ, &c. & hanc facere poſſunt epi, ſolum in tota ſua diœceſi: & archiepiſcopi in tota ꝓuincia, cum viſitant. Et legati in terminis ſuæ legationis: & abbates, qbus ex priuilegio cõceſſum eſt, vt notatur 26. q. 6. miniſtrare. de cõſ. d. 1. cum ad celebrandas de exceſ. prę l. accedentib. de priuil. Abbatus. li. 6. Secunda eſt ſimplex: & hæc fit a ſacerdotibus in miſſa abſente epo, aut de mandato eius interꝑtatiuo, cum præſens eſt 21. d. denique. 95. di. ecce ego. Et hoc dicit Ray. & glo. eius, ut in Sum. Conf. l. 3. ti. 27. q, 10. 3 bi ẽt dr̃, ꝙ presbyter celebrans præſente epo, annuere dẽt ei an velit benedicere, & ſi velit, ipſe nõ benedicat, ſi vero nolit, benedicat ipſe ſimplici benedictione, nulla alia expreſſa licentia petita: quia ex quo permittit celebrate miſſam, intelligitur ſpectantia ad illud permittere, arg. de off. dele. ꝓterea. Huiuſmodi aũt eſt benedictio, de conſe. d. 1. miſſus. Benedictio ẽt aliarm rerum eũ duplex, vt patet ꝑ notata in d. c. Abbates. quædam. ſ. cum ſacra vnctione, vt benedictio altaris, q̃dam autẽ eſt verbalis ſolum, vt benedictio veſtium.

2 PRIMO † verò quæritur pro notitia dicendorum, vtrum ea, q̃ conueniunt epo, conuenire poſſint de iure, vel conſuetudine ſimplici ſacerdoti? Et dico, qđ tripliciter aliqua epo cõueniũt. Primò. ſ. rõne ordinis: & hæc ſm gl. in c. tranſmiſſa, de elec. & tex. in c. q̃uis 86. d. ſunt velut clericus ordinare, vel deponere, conficere criſma conſecrare virgines, eccleſias, vel altaria, baptizatorum frõtes chiſmate benedicere, & huiuſmodi, de quib. dicit Pa. in c. trãſmiſſa. quòd in electũ, confirmatum non tranſeunt, niſi poſt conſecrationem, i. poſtquam habuerit ordinem epalem, qui in ipsa conſecratione confert. Et ſecũdò, rõne iuriſdictionis. Et de his gl. c. trãſmiſſa, exemplificat, ſicut eſt iudicare, excõicare, corrigere, iuramenta recipere à vaſallis confirmare, inueſtire, conferre beneficia, & ſimilia. Et tertiò rõne, dignitatis epalis: vt cognoſcere de cã, matrimoniali, publicus pęnitentias imponere, vel dare indulgentias, & huiuſmodi: de qb. Panor in c. accedentibus. de exceſ. præl. igitur, quæ conueniũt ei primo modo, per inferiorem acqui-

acquiri non pñt per consuetudinem quãtũcunque vetustam, vt patet ex c.qñ, de consue. vbi ẽt oẽs Doct. cõcordant, sed q̃ conueniunt ei secũdo mõ, per inferiorem clericũ præscribi possunt: vt patet ꝑ c. auditis, &c. olim de præscri. & in hoc ẽt ibi concordant Doct. & similiter p̃scribi per inferiorẽ possent ea, q̃ sunt dignitatis ep̃alis, vt patet per d.c. auditis, & c. cum olim, & c. accedẽtibus. vbi & Pan. dicit ista bene posse acq̃ri ꝑ consuetudinem: ex quo habetur, ꝙ dicũtur esse potius iurisdictionis, q̃ ordinis: vñ post cõfirmationẽ, & ante cõsecrationẽ electus in ep̃m, cõcedere p̃t indulgentias, ẽt si non sit sacerdos vt patet per Doct. & Pan. in d.c. accedentibus, quia istud est iurisdictionis, & idem dic de cognitione causarum matrimonialiũ, & impositione pẽnitentiarũ publicatum. Ad hm̃oĩ tñ præscribẽda, s̃m Pan. in c. auditis, requiritur titulus putatiuus, cũ ius cõe resistat, vel tm̃ tp̃s, de cui⁹ initio memoria hoĩum nõ existit: vt in c.1. de p̃scri. lib. 6.

3 SECVNDO, † vtrũ benedictio calicis, corporalium, & vestimentorum, & hm̃oi, sit ordinis, vel iurisdictionis, vel dignitatis ep̃alis? Et dico hoc multis esse dubium: quibusdam dicẽtibus, ꝙ sunt ordinis, quia si essent iurisdictionis, vel dignitatis ep̃alis, p̃scribi possent, vt patet ex dictis, non solũ per abbates, sed ẽt ꝑ inferiores, & consequenter isti possent ẽt corporalia benedicere: ꝙ est absurdum, nullibi auditum, & contra oẽm consuetudinem. Quibusdam vero econtrario dicentibus, ꝙ sunt iurisdictionis, vel dignitatis, quia si essent ordinis, præscribi nõ possent per abbatem, aut alium inferiorem ep̃o, & cõsequenter abbas nõ poterit benedicere, ẽt vestes, aut alia paramenta, quod absonum & cõtra consuetudinẽ vr̃, cum benedicat paramenta nõ solum suarum ecclesiarum, sed etiam vndecunque venientium. Dico autem, ꝙ de iure vel cõsuetudine omnia ista sunt ordinis ep̃alis, s̃m cõem doctorum sententiam, quam ẽt tenet Pan. in c. aqua. de consec. eccl. vbi quærit, quare delegari non possunt ea quæ sunt ordinis ep̃alis, sed alia, & sic respõdet, ideo eẽ, q̃a potestas exercendi ea quæ sunt ordinis à nuda volũtate superioris non dependet, sed cõsistit in certa forma ecclesiam tradita & ista est ratio decidendi tex. in d. ca. aqua, q̃ verò sunt iurisdictionis consistunt in nudo exercitio voluntatis: ideoq; delegari pñt cuicunq; secus in his, q̃ sunt ordinis, hæc ille. Ex q̃bus patet propositum. s. quod p̃dicta sunt ordinis, quia eorum benedictio cõsistit in certa forma per ecclesiã tradita: vt in benedictione calicis patet: vbi requiritur vnctio, & spiritualis oratio, & benedictio; in benedictione autem corporalium requiritur alia spiritualis forma, & alia in benedictione vestiũ: vnde oẽs hm̃oĩ benedictiones sunt ordinis ep̃alis. Et ad rationem probantem, ꝙ non dico, ꝙ horum quædam sunt ordinis ep̃alis, ꝓprie, vt quæ numerantur in d.c. quamuis, & gñaliter oĩa quæ vnctione benedicũtur, & quædam reductiue, vel large forte ratione consuetudinis: vt ea quæ superaddunt doctores, unde abbates præscribunt horum q̃dam, & non oĩa, vt benedictionẽ vestium, non aũt vasorum, siue calicum. Et præterea idem probatur consuetudine gñali, quia tales benedictiones nunquam nisi post consecrationem conferunt, si autem essent iurisdictionis, vel dignitatis, post confirmationem, & ante cõsecrationem conferre possent, sicut & alia huiusmodi conferuntur.

4 TERTIO, † vtrum benedictio calicis, paramentorum, & hm̃oi, promissis celebrãdis fieri possit à sacerdote? Et dicũt doct. in cle. attendentes, de sta. reg ꝙ non, q̃a sunt potius ordinis ep̃alis. Et idẽ tenẽt in c. abbates de priuil. lib. 6. & Sum. Ros. & hoc hẽt cõsuetudo: & similiter stylus curiæ dantis priuilegia ordinib. religiosorũ, vt benedicere possint paramẽta, excepto corporali, ꝙ frustra fieret, si hoc iure, vel cõsuetudine possent. Sũ. tñ Ang. dicit suo iudicio sacerdotes posse bñdicere paramẽta, hac rõne, q̃a oĩa q̃ sunt ordinis pñt, nisi sint ordinis ep̃alis, vel sint eis sp̃aliter interdicta. c. q̃uis. 68. di. & d.c. ecce, & 68. di. legimus. Sed bñdictio paramentorum non est ordinis ep̃alis, quia competit abbati ex consuetudine, vt tenent docto. in d. cle. attendentes, quod fieri nõ posset, si esset ordinis ep̃alis, ar. eorum quæ notantur in c. pen. de conse. eccl. vel alta. non est ẽt eis prohibitum, vnde credo, inquit, ꝙ possint omnia pertinentia ad celebrationem missarum, quæ cum sacra vnctione non fiunt, nec sunt eis specialiter prohibita benedicere. Sed ista ratio assumit duo falsa. Primum, ꝙ simplex sacerdos possit, quicquid non est ordinis ep̃alis, vel ei sp̃aliter interdictũ, & instantia est de his quæ de consuetudine reseruãtur ep̃o: sicut est absolutio ab homicidio. Scd̃m est, ꝙ benedictio vestium non sit ordinis episcopalis: quod saltem de con-

consuetudine falsum est Recitat tñ Sũ. Ros. Sixtũ quartũ hoc concessisse simplicibus sacerdotibus ordinis Minorũ, vt benedicere possint oĩa ecclesiæ, vel altaris ornamenta, & vestes sacerdotales, & huiusmodi, excepto corporali, & consequenter idẽ possunt simplices sacerdotes ordinis Prædicatorũ.

6 QVARTO, † vtrum abbates possint benedicere prædicta? Et dicit Gem. in d. ca. abbates, quod benedicere possunt oĩa, in quibus est benedictio verbalis solum, & qñ faciunt ad opus suarũ ecclesiarũ, alias non. Sed dubiũ est de benedictione corporaliũ, quæ est verbalis, & paramentorũ ecclesiæ nõ suæ, q ex consuetudine benedicit. Et ideo dico, ꝙ calices, vel corporalia nõ possunt benedicere de iure, per c. consulto. de conse. di. 1. vbi tex. loqtur de corporali, & à fortiori intellige de calice: nec de cõsuetudine, q nũc fit qa in obseruatioue, imò nec q sit possibilis. qtũ ad calicẽ, qa ratione vnctionis est ordinis episcopalis proprie, vnde præscribi nõ põt: licèt Car. in d. cle. attẽdentes. & Sũ. An. senserint cõtrariũ; possunt tñ pscribere benedictionẽ corporaliũ, q sine vnctione fit: qũo vtrum dicit Gem. vestes aũt & alia paramenta possunt de iure benedicere, vt probari vr in d. c. abbates, iũcta gl. in verbo quasi epalem, quia ex quo habent iurisdõnẽ quasi epalem, vt ibi dr, vnde vtuntur insignis epalibus, possunt ea, quæ non sunt ordinis episcopalis propriè, sed largè ratione consuetudinis, & si hæc non possunt de iure, saltem consuetudine possunt, qa ita seruatur, qũis Gal. & Inn. & qdã alij in cle. attendentes, de stat. reg. velint, ꝙ nullo mõ possunt benedicere vestes, & peramenta, ẽt ecclesiarũ suarũ. ¶ Quintò, quæritur, quæ benedicẽda sint in spectantib. ad sacrificium altaris? Et dico, vt colligitur ex diuersis doctorib⁹, quod benedici debet ecclesia, vel altare, & calix, & vestes sacerdotales. s. amictus, alba, cingulũ, manipulus, stola, & casula: non aũt camisia, ẽm Arc. & corporale, quod est quædam palla, & palla altaris, idest vestis, qua altare cooperit, ẽm gl. Rayn. supra q. & immediate extendit corporale, si cõmodè põt: licet in casu necessitatis, vt cũ aliæ non habẽtur, sufficiãt tobaliæ laicorũ, qb. deinde ipsi vti possunt: quia non sunt ad cultũ diuinum deputatæ, sed pro necessitate ad tps assumptæ, & hoc consonat dicto Host. ꝙ ista possunt a mulieribus tangi, qñ non fuit p epm benedicta. Et similiter ẽm laudabilem consuetudinem aliquorũ benedicendũ est missale: licet gl. in c. 1. de pig. dicat cõtrariũ, qđ sĩr libri altaris, vt dicũt Hos. Io. & But. Car. Pan. Im. & Barb. in ca. 2. de pig. & probatur quia in libro pontificali est spãlis benedict. pro istis libris, & rõ, quia benedicuntur oĩa quibus in illo mysterio vtitur sacerdos, vt sacerdos'. Vnde nõ benedicitur palliũ altaris de necessitate quia nec eo necessario vtitur, nec vrceoli, eadem ratione & similia.

5 SEXTO † quæritur, q sint in prædictis re benedicenda, & dico, ẽm Pe. de Pal. in 3. di. 24. ꝙ vestes sacerdotales cũ quib. schismatici celebrauerunt, non oportet pp hoc iterum benedici, sicut nec altaria, super q celebrauerunt, reconsecrari, nec sepultos ab eis exhumari de sacra. nõ iter. c. à cobis, sed ecclesiæ ab eis consecratæ, essent reconsecrãdæ, & vestes benedictæ sunt rebenedicẽdę, sed ordinati ab eis nõ sunt reordinandi, nec baptizati rebaptizãdi: qa ista sunt duo sacrã sup quæ ecclesia non potest dare potestatẽ ad libitum, nec auferre, sicut super sacramẽtalia, q sunt ex eius institutione. Cum autem vestes sacræ rumpuntur, refici possunt, & si lũ non sacrũ, & pannus non benedictus possent apponi, quandiu manet forma sacrę vestis, nec oportet eas benedici, licèt p partes plures reficiantur; alias sic, de conse. eccl. qđ in dubijs, in gl. Dico ãt formã murati, quando tanta pars est amota, ꝙ non liceret sine illa celebrare: puta medietas, vel tota manica albæ: & tunc tutũ est, vt sũpersuat pars noua anteq abscindatur vetusta, & sic semper remanebit forma. Qñ ãt sunt duplicata tpe benedictionis, casula, stola, vel manipulus, si postea diuidant, vtraq; pars remanet benedicta: qa ẽt multæ casulæ, stolæ, vel manipuli vna benedictione consecrantur. Hæc ille. Qñ aũt iam non licet cũ aliqua veste celebrare, videret standum iudicio boni viri. De cingulo aũt fracto: vr, ꝙ quandiu altera pars tanta remanet, ꝙ sufficiat ad honestè ex more cingendum, liceat cũ eo celebrare maximè in necessitate, qa vr esse corpus vniforme: cuius. s. quælibet pars est eiusdẽ rationis, vel qualitas cum alia, vel cũ toto, licet non eiusdẽ quãtitatis, & multo fortius, licet si antequã factura compleatur fortificetur nodo, vel gruppo. Ad ista autem facit dictũ Pe. de Psa. cõiter approbatum. s. ꝙ si de stola fiat manipulus, vel econtra, non opoztet, ꝙ iterum benedicantur: quia. s. non vr esse alia forma, nisi quod vnum est longius

aliud

aliud breuius: quæ breuitas formam nō mutat, & ita in cingulo.

7 SEPTIMO, † vtrum aliqua de prædictis cōuerti possint ad vsus humanos? Et dico, ꝙ semel dicata Deo nullo mō conuerti debent in vsus prophanos, sed vetustate cōsumpta cōburanda sunt, & cineres in ecclesia reponēdi. c. q semel Deo. de reg. iu. li. 6. Hmōi āt sunt Pet. de Pal. & alios doct. pallæ altaris, corporalia, vela, & cortinæ ecclesiæ, vel altaris, q̄ ante arcā, vel supra extendūtur, vel de pariete ad parietē in Quadragesima, aut quæ ad parietes pendent: & ligna, quę poni non debent in coquina, aut vineis pastinandis, sed alia in ecclesia, vel in capitulo, vel dormitorio, vel refectorio fratrū, quę loca oīa sacra reputant, de conse. di. 1. ligna. cum gl. vel in alio loco honesto, ₰m alios. Et idē intelligitur de lapidib. ecclesiæ destructæ, ex quo vr̄, ꝙ tumbæ fractę in ædificijs poni possent religiosorū, q̄uis factæ fuerint religiosæ: dū tn̄ per earū amonitionē defunctorū memoria nō deleat, sed fiat noua tumba: vel ponatur epitaphiū in pariete, qn̄ iā tūba sic est destructa, ꝙ nec apparet litera: nec interest defuncti eā nō amoueri. Monasteriū ēt, ecclesia, vel hospitale authoritate epi fūdatū, vel ædificatū, licet nōdū consecratū, non dāt ex tunc reuerti ad sæculare habitaculum, 19. 3. q semel. hæc oīa Pet. ve Pal. Huiusmodi ēt sunt cathedra, & candelabrū, & ₰m Ray. peluis, in qua diaconus abluit corporalia hmōi, ēt vr̄ esse terra cęmeterij, vel ecclesiæ, & ruinæ murorū, quia si honor defertur cineribus, quare non etiā prædictis: vnde poni non debent in loco iniurioso.

8 ET † subiungit Pet. de Pal. ꝙ corporalia nō solū non conuertuntur in vsus prophanos, sed ēt non sunt abluenda per laicos, nec per mulieres, nec moniales. 23. di. c. vasa. & c. sacratas. vbi dr̄, ꝙ nec palla, nec vasa sacra, ne corporalia debent contingere, & si ex deuotione hoc faciant, præsumptuosa est: vnde nec ꝑtextu pietatis mortui sūt sacris vestibus induendi. Quod autem sacerdotes, & epi sic induti sepeliuntur: potest dici, quod non debent illæ vestes esse benedictæ: vel si sunt, cōsuetudo excusat, & similiter moniales, quæ corporalia lauant. Scuta autē mortuorum in ecclesia appensa, pro necessitate ecclesię milites tollere possent, sicut Dauid gladium Goliæ. 1. Reg. 21. hæc ille. Possent tamen vasa ecclesiastica, & calices cōfracti vendi in casibus concessis: de quibus, supra. Alienatio, integram vero non, nisi alteri ecclesiæ, vel loco religioso, vt in c. ligna. de cōse. dist. 1. vide tamen inf. Corporale, §. 1.

9 OCTAVO, † vtrum aliqui alij p̄dictis possint aliquid benedicere? Et dico, ꝙ diacon° pōt benedicere mensam absente presbytero, non autē eo præsente, nisi sit diaconus Cardinalis, ₰m notata ī capite, legimus 93. di. Mulier quoq; benedicere non potest, nisi eodem modo, ꝙ pōt quilibet bonus Christianus ca. noua. de pœn. & remis. quia ea, q̄ sunt ordinis, non cadunt in mulierem. De aqua benedicta, vide supra Aqua, De secūdis aūt nuptijs an sint benedicendæ, & de benedictione nuptiarum, infra Nuptiæ.

DE BENEFICIIS, AC DIGNITAtibus ecclesiasticis, & præbendis in genere, vel secundum se.

1 *Bsneficium varie accipitur, & quid in quauis acceptione. Item quid prabenda, quid item dignitas. Et qui dignitatem habere dicantur. Et quid dicatur perpetuum.*

2 *Dignitas, officium, & personatus, quomodo inter se differant. Et quid sint.*

3 *Beneficia ecclesiastica, in quotuplici sunt differentia. Et num altaria, qua in titulum perpetuū dantur beneficij nomen obtineant.*

4 *Prabenda, sit ne quippiam spirituale.*

5 *In dignitate, quot modis quis esse possit. Conclusionibus septem expedit.*

1 BENEFICIVM † dupl̄r sumitur, s. ꝑ actione benefactoris, & pro re, q̄ benefaciēdo confert. Beneficium igitur primo modo est actio gaudiū tribuens capienti. in li. feu. c. 1. ex qui. cau. feu. amit. & Pan. in ca. vnico, de commo. & in c. ad audientiam. de præscr. Beneficium autem ecclesiasticum, est actio gaudium tribuens accipienti ecclesiasticū reditum, ꝑꝑ officium tributum. de præb. cū ₰m 18. di. si quis amodo. Præbenda vero, ₰m Host. est ius percipiendi prouentus in ecclesia, s. collegiata, competens tanq̄ vni de collegio natum ex canonia, sicut filia ex matre: quia ex quo quis habet canoniā, debet habere præbendam, extr. eod. c. relatum, & consequenter præbenda proprie, consistit, in fructuum perceptione: canonia vero in iure alicuius recepit in canonicū: ad qđ ius postea pertinet præbenda, stallus in coro, vox in capitulo, vt d. c. relatum. Quandoq; tamen præbenda largē sumitur pro iure ꝙ alicui non tanquā de collegio, sed rōne ministerij, officij, paupertatis, vel vtilitatis cōceditur vtendo, & fruendo in vita sua certis

rebus ecclesiæ,vt redditibus quos canonici recipiunt,vel alij, & de tali habet in c.quia nonnullis 16.q.1.possessiones.& §.aliud. & tales præbēdas hēnt laici,maxime nobiles: vt in c.cū M.de cōst.in gl.6. Dignitas aūt ecclesiastica,ſm Inn.& Host. est q̄dā præeminentia in gradu,& quasi pro eodē sumit̄ cū personatu;vt est archidiaconatus, & primiceriatus,& decanatus,& hmōi: & dr̄ q̄nque ꝑsonatus,ſm Pet.de Anch.ab honorificētia qua personam ponit, q̄nque officium ab ipso officio ꝙ exercet: vt de consti. cū accessissent. q̄nq; assumit sua propria, & specialia noia:sicut hoc nomen custodia;succētoria, decanatus, præpositura, & similia. In quo aūt consistat ista præeminentia,limitat Arch.c.1.de consue.li.6.dicens: Dignitas est administratio rerū ecclesiasticarū cū iurisdictione.Vnde ſm Pan.in c.de mulcta.de pb. hr̄e dignitatem, est hr̄e iurisdictionē.s.quo ad forum contentiosum,& intellige etiā in modicis causis,ſm Pe.de Anch.ī cle.si dignitatē de præb. sicut hn̄t archipresbyteri ī ecclesia Pictauiensi,q̄ excōicāt,suspēdunt, & absoluūt,& sic ſm Arch. ꝑꝑ talē gradū hn̄t dignitatē ; & consequēter sunt exclusi a pę na.c.licet canon.de ele.& c.statutum.de re. li.6.Vnde ēt quilibet rector,seu prior ecclesiæ collegiatæ dr̄ habere dignitatem:vt no. Pan.in cle.1. de ele. & in cle. ne in agro. de sta.mo.& D.de Rota.deci.165.pro quo etiā facit tex.in c.indēnitatib.de ele.li.6. vbi abbatissa dr̄ habere dignitatem, & consentit etiam Car.in cle.2.de rescr.& ibi est glo.dicens in hoc esse approbatam opin.Abbatis. Sed tn̄ Inn.in d.c.de mulcta.limitat si est perpetua,allegans c.2.de sta.mo.§.fi. tn̄ sufficit si non sit perpetua, dummodo possit esse ꝑpetua, quia perpetuum dicitur, quod est in potentia perpetua,vt no.Card.in d.cle.2.& est pro hoc tex.in c.clericos,in verbo. perpetuam,iuncta gl.de coha.cle.& muli.

2 PRIMO † vero q̄ritur, q̄ũo differant dignitas,officium,& personatus?Et dico,ꝙ dignitas,est prærogatiua cū iurisdictione, personatus āt ſm Arch.vbi sup.est quædā prærogatiua in ecclesia sine iurisdōne, vt habere stallū honorificū ī choro.in cap.ī optionib. in processionibus,in vocibus dādis,& similibus,plus q̄ alij sui ordinis. Officium vero ſm eundem,est administratio rerum ecclesiasticarum sine iurisdictione,sicut officium habent,& non dignitatem, syndici, ꝓcuratores,castaldi,de quibus 1.q.2. Saluator, & vicedominus,& similes,qui sicut picæ hēnt referre:sed sicut dicit Pan.in c.de multa. de præb.ista iure non probantur;& potius credendum est,quod ex varietate locorum insurrexerunt hæc diuersa vocabula, quia in multis locis dignitas appellatur ꝑsonatus, & in aliquibus quodlibet beneficiū curatū dr̄ personatus, & ideo in illis debet attendi substantia rei, magis quam denominatio.

3 SECVNDO † q̄ritur,q̄ sunt beneficiorum ecclesiasticorum dr̄iæ, siue quotuplex est bn̄ficium? Et dico,ꝙ in genere est duplex. Primo.s.religiosum,siue sit simplex,vt canonicatꝰ regularis;siue duplex,vt abbatia, prioratus,vel aliud habens iurisdictionem:& secundo sæculare,& istud est multiplex,s.maximum,vt Papatus,maius, vt episcopatus, mediocre,vt dignitas,vel personatus,vel aliud habens curā,& minus,seu simplex,i. sine cura, vt canonia, capellania, aduocatoria,& hmōi. Et est aliud large dictum nō habens administrationē, q̄n.s.aliquis habet beneficium non in titulum:sicut beneficiū habent capellani ad nutum amouibiles, quando āt hr̄ beneficium in titulū,cui est assignata dos,quantumcunque sit simplex,dr̄ habere beneficium cum administratione,secūdū Gem.in c.præsenti.de offi.ord.li.6.¶Tertio, vtrū altaria, quæ dantur in titulum perpetuum,dicantur beneficia? Et dicit gl.in cle. 2.de deci.& sequitur Gem.in c.1. de cōsue. li.6.quod sic,& appellatione beneficij, altaria prædicta intelliguntur: vt facit ca.1. de conces.præb.Secus si non dantur in titulū, quia proprie non dicuntur beneficia.

4 QVARTO,† vtrū præbenda sit aliquid spūale?Et dicit Pan.in c.dilecto.de præb.ꝙ si est annexa iuri canoniæ, partim est quid spūale, & partim tꝑale. Si vero non est ei annexa: vt quia in ecclesia non sunt præbēdæ distinctæ:sed omnia cōia;& per capitulum assignantur isti vnum prædium in præbendā, & alteri aliud,vel quid simile, vel ēt si sunt distinctæ,tamen non sunt canonicatibus annexæ, quia non est ibi numerus canonicorum:tunc est quid mere temporale: & concedi potest etiam laico ad eius sustentationem.De præbenda ēt inf.Beneficium.3.q.4.

5 QVINTO† quæritur,quot modis est q̄s in dignitate? Et dico pro huius intellectu recitādā esse opinionē Inn.de ista materia ꝑ cōclusionē:vt recitat Pā.ī d.c.de mulcta.dicēs. ¶Prima cōclusio.Dignitas, & ꝑsonatus nō differūt ī substātia,sed Arch. sētit cōtrariū,

vt

vt patuit §. 1. & cõis Doctorum conclusio est, vt is dicatur habere dignitatem, qui hẽt iurisdõnẽ. ¶ Scd̃a. Ad considerandũ dignitatẽ debemus attẽdere an vocetur aliquo nomine de dignitatib. q̃ iure sũt epressæ, vt puta appellatur Archidiaconus licet nullũ ministerium dignitatis exerceat. Et ponit Inn. exemplnm in archidiaconatu Parmẽsi. nos rectius in Senen. q̃a Paramẽsis saltẽ, hẽt stallũ eminẽtẽ in choro. & ex hoc vr̃ Inn. velle ꝙ solũ nomen sufficiat. Et hanc opinionem simpliciter sequuntur dñi de Rota. vbi sup. de hoc multũ dabito, cũ debeamus attẽdere potius vim & substantiam rei q̃ vocabulũ, Arch. in c. 1. vr̃ requirere saltem aliq̃ prærogatiuam in loco. & facit c. dudũ, el 2. de elect. Et p̃terea istarum dignitatũ accumulatio fuit ꝓhibita: vt ĩ d. c. de multa. ꝑꝑ impotentiam deseruiendi, & exercitij, vbi aũt hr̃ solũ nomen cessat illa rõ. ad hoc c. quia nõnulli: & c. quia intm̃, de præ. ¶ Tertia. Si ĩ loco reputatur dignitas, seu ꝑsonatus, licet in iure nõ habeatur pro tali, tñ censeri dẽt ẜm reputationem loci. ¶ Quarta. Inspiciatur institutio, quia ĩi fuit instituta, vt esset dignitas, habebitur ꝓ dignitate. ¶ Quinta Oportet dignitatẽ esse ꝑpetuã ad hoc, vt includatur sub constitutione. c. de multa. vbi statuitur. ꝙ si habens personatum, vel bñficiũ curatum ẜm tale receperit, vacat primum. Pro hoc c. 1. de consu. li. 6. Et per hoc soluit quæstio, an acceptãs vicariatũ ep̃i, ꝑdat dignitatẽ, seu beneficium curatum, & vr̃ sic, quia acquirit dignitatem, vt ne. gl. in cle. & si principalis, de rescrip. Et satis est, ꝙ possit esse ꝑpetua: quia forte ep̃s non remouebit eũ in vita: & consequẽter censet̃ perpetua. argum. in l. iurisperitos. ff. de excutu. tu. Sed cõtrarium puto verum: qm̃ illa dignitas est potius ep̃i, & de facili remoueri potest, ad hoc de offi. vica. c. 1. li. 6. ¶ Sexta. Licet quis exerceat ministerium spectãs ad aliã dignitatem, ex quo tñ in loco non reputatur dignitas, non habetur pro dignitate Contrarium tñ forte posse attentari: vt magis extẽdatur suba rei, ꝑꝑ quã emanauit dicta constitutio, de multa. q̃ erroneam loci æstimationem: Septima Habẽs officium, sine iurisdictione, non comprehenditur in dicta constitutione, qd̃ puto procedere, si officiũ est nudum ministerium, ita ꝙ non hẽt prærogatiuam præ alijs: puta, si est ꝓcurator ecclesiæ: secus si est officium cum præeminentia: vt thesaurarius, pro quo videtur tex. in c. 1. de consue. li. 6. hęc Pan. De dignitate autem specialiter, habes multa inf. Dignitas.

RVRSVS DE BENEFICIIS. prębendis, & dignitatibus 2. specialiterque ad conferentem.

1 *Beneficia abs quo regulariter conferri debeant. Et quid si capitulum vel alius quibus de consuetudine, an statuto conferre debeat, de cõsilio tamen episcopi: Episcopus autem aut mortuus sit, aut procul agat, an differri collatio.*

2 *Beneficia in curia vacantia abs quo conferri oporteat. At quid si beneficiarij non in curia sed procul dietas duas decedunt.*

3 *Episcopus qui beneficium absenti contulit, an possit antequam ille absens recusarit, alteri conferre.*

4 *Episcopus aut quiuis alius, cui mandatum est, vt clerico pauperi prouideat debeneficio, an si is aliud consecutus est, teneatur rursus prouidere.*

5 *Promittens alicui de beneficio nõ vacãte, qualiter cunque poterit prouidere, an teneatur. Et num episcopus ordinatis ad beneficia prouidere obstrictus sit de beneficio.*

6 *Beneficium vel officium ecclesiasticum vacans, intra quantum tempus conferre quis teneatur.*

7 *Metropolitanus episcopi in conferendo negligẽtiã. quando supplere possit. Et quando conferendi potestas ad Papam deuoluatur. Et deuelutio de episcopo ad capitulum ad qua beneficia restringatur.*

8 *Episeopus, qui clerico de studio redeunti scientiæ contemplatione de beneficio prouidit an clerico inscio atq. ĩdocto postea reperto, illud reuocare posit.*

9 *Causa non expressa, sed mente concepta, contractum non vitiat.*

10 *Papa si mandet ei, ad quem spectat, quod beneficium alicui conferat an si is alij, quam mãdatum sit, conferat collatio valeat. Et idem certis limitationibus decidit, & canonici huiusmodi simplici mandato, in ipsius elusionem, prebendam alij contulerint ad quid isti teneantur.*

11 *Pralatus, qui indignum promouet, an teneatur ecclesiæ de illius administratione mala.*

1 BENEFICIVM † ecclesiasticum secundò, quo ad conferentẽ, vt plenius innotescat sciẽdum est, ꝙ beneficium ecclesiasticũ regulariter conferre debet ordinarius, nisi ad aliũ pertineat ex speciali statuto, vel cõsuetudine, vt dicetur, capitulum aũt vacante sede conferre non potest illa beneficia, q̃ pertinent ad collationem ep̃i: quamuis sede vacante admittere non p̃ot præsentatos a patronis, & eos ĩstituere in beneficijs, ad quæ fuerunt præsentati, licet ad episcopũ, si viueret, pertinuisset, extra, de insti. cap. fi. lib. 6. potest etiam conferre illa beneficia,

vel præbendas, q̃ ad ep̃m, & capitulum cõiter ꝑtinent, & similiter ep̃o suspẽso à bñficiorũ collatione ẽt si hẽret itereſſe tali collationi tanq̃ p̃latus, & idẽ posset ep̃s qñ capitulũ esset suspẽsũ, vel singulariter oẽs excõicati. c. si ad ep̃m, ne se. va. li. 6. Si verò collatio ꝑtinet ad ep̃m, cũ capituli cõsilio, vel assensu, non posset capitulũ se intromittere, nisi ep̃s suspensus esset in mora petendæ relaxationis. Si verò capitulum, vel alius de consuetudine, vel statuto conferre deberet de consilio epi, episcopo defuncto, vel agẽte in remotis, ita quod in breui eius præsentia non possit haberi, non propterea debet collatio differri: vt in d. c. si ad episcopum,

2 PRIMO † verò quæritur, à quo debeant conferri beneficia vacãtia in curia? Et dico, ꝙ per solum papam conferri possunt bñficia, dignitates, & ꝑsonatus, q̃ vacãt in curia ꝙ siĺr, quæ sunt curialium, vel accedẽtium, seu redeuntium de curia, si decedũt in locis vicinis curiæ ad duas diætas legales, quæ .s. faciunt. 20. miliaria pro die. l. 1. ff si q̃s cau. no. gl. in c. præsentia, de præb. li. 6. Vnde si distarent per 40. miliaria, non includerentur. ff. de verb. sig l. 3. Qđ limita nisi morentur in loco proprij domicilij, vel propriæ domus si tñ erat talis, qui ibi morabatur solũ ꝑꝑ curiã tunc reseruatur. Et siĺr reseruatur qñ is, qui moritur, erat curialis decedens in loco, vnde curia recedit, vel in itinere dũ curiam sequeretur, quantuncunq; vbi decedit sit ab ipsa curia remotus. Verum est tñ, ꝙ post mensem, si non fuerint collata beneficia prædictorum conferre pñt illi, ad quos ꝑtinet eorum collatio ꝑ seipsos tm̃: vel ipsis agentibus in remotis ꝑ suos vicarios generales, q. b. id cõmissum fuerit in eorũ diœcesibus existendo: nisi essent parochiales ecclesiæ: & vacarent, sede apostolica vacante, vel si ante q. dem, sed prius, q̃ papa cõferat, mortuus est. Notãtur hæc in c. licet. el 1. ca. statutum, c. præsenti. & cap. si apostolica, de præb. iib. 6. Aduertendum tamen est hic ad regulas cancellariæ, & reseruationis, quas faciunt communiter in sua creatione pontifices, quæ non semper se habẽt vno modo.

3 SECVNDO, † quid si ep̃s conferat beneficium absenti? Et dico, ꝙ licet suum non fiat donec consentiat, ep̃s tñ non poterit alteri conferre, donec ille recuset. Nec valet collatio, si conferat, nisi episcopus assignet, cõpetentem terminum ad consentiendum, & absens intra illud non consentiat. Si autem elapso termino iterũ consentit, antequã alteri cõferret valebit. de præb. si tibi. lib. 6.

4 TERTIO, † vtrum episcopus, vel alius cui mandabatur, vt pauperi clerico de beneficio prouideret, teneatur iterum prouidere, si ille clericus aliud consecutus est, & dico, quod non. de præben. si pauper. lib. 6.

5 QVARTO, † vtrum promittẽs alicui de beneficio ecclesiastico non vacante prouidere, qualitercũque potuerit, teneat? Et dico, ꝙ non quia non obligat promissio talis. extra. de conces. præb. c. detestandi. li. 6. nec beneficiũ non vacans põt promitti, ẽt in generali dicendo, cum poterit prouidere, aut si se facultas obtulerit: vt sub quauis forma verborum, vt ibi. ¶ Quintò vtrũ ep̃s teneat prouidere de beneficio ordinatis? Et dico, ꝙ sic, si sunt ordinati per ipsũ, & sunt in sacris: non confuturis verò in sacris non cõsueuit ecclesia Romana cogere ad prouidendum: extra, de præb. c. episcopus, & c. cum s̃m. Si autem episcopus cõmisit extraneo ep̃o, vt vice eius in sua diœcesi ordinet: & ille promoueat ad sacros ordines aliquem non habentem titulũ: tenetur ordinator prouidere illi necessaria, donec ꝑ ipsum, uel aliũ de beneficio prouideatur. Secus si commisit ei ordinare certas personas, inter quas aliqua fuit sine titulo: vel si commiserit alicui, vt à quocunq. episcopo ad sacros ordines possit promoueri: quia in his casibus tenebitur ipse committens, extra, de præben. si episcopus lib. 6. vide supra. Archiep. §. S.

6 SEXTO, † quæritur, infra qđ tp̃s teneatur quis conferre beneficium, vel officiũ ecclesiasticum vacãs? Et dico, ꝙ in cathedrali, & regulari ecclesia vacante p̃lato, cessante legitimo impedimẽto, infra tres mẽses eligere tenetur. electores. c. ne ꝓ defectu. de ele. nisi eis ẽt priuilegia. alia autem beneficia, vt dicit Pa. in c. nulla. de conceff. præben. infra sex menses sunt conferẽda: quibus elapsis, ab ep̃o deuoluitur collatio ad capitulũ, & econuerso, & demum ad proximum superiorem gradatim. Et intellige pro illa vice tm̃ de sup. ne. præla. sicut nobis. Vnde multo tempore vacare põt: quia capitulum hẽt sex menses: & si non conferat ep̃s habet alios sex, & eo negligẽte, Metropolitanus ad quem deuoluitur, habet alios sex: vt in d. c. nulla & eo non cõferente deuoluit ad patriarchã, vel ad papã si nõ hẽnt superiorẽ.

7 Ex † quo infert. ꝙ Metropolitanus supplet negligentiam epi, si ep̃s non est exemptus:

sed

sed si est exemptus, potestas ad Papã deuol uitur, & sic itellige d.c.nulla. Nec valet col latio, si quis prædictorũ cõferat elapso tali tpe, de sup.neg.præla.c.fi. qđ tps nõ incipit currere a tpe vacationis, sed notitiæ. de cõ cess.præb.quia diuersitatẽ, & hoc cessãte legitimo impedimento, vt est peregrinatio, vel suspensio. Et oĩs impotentiæ iuris, vt suspensio, aut facti, cuiusmodi est, ſm Pan. mora in curia pro absolutione, & tps reuersionis; ẽt si impedimentum esset ex culpa modo non sit in mora petẽdæ absolutionis, d. c.quia diuersitatem. Vnde oportet de dictis sex mẽsibus subtrahi tps legitimi impedimẽti; nisi tps esset præfixũ non in odium negligentiæ, sed in alterius fauorem, quia istud tps currit impedito, & ẽt ignorãti, vt in l.genero.ff.de his q no.infa. Et si talia essent officia, vel administrationes, quorũ collatio ptineret ad regulares, & ipsi negligerẽt: diœcesani prouidere dẽnt, nõ obstãte, ꝙ ipsi regulares essent exẽpti, vt in cle.quia regulares, de sup.neg.præl. Nõ tñ Pa.in d.c.nulla, ꝙ deuolutio de epõ ad capitulum restringi dẽt ad beneficia ptinentia ad epm iure proprio, quia in deuolutis ad epm pp negligentiã, vel delictum inferioris prælati, non fit deuolutio ad capitulum, sed ad proximũ superiorem, quia in istis deuolutionibus non est tanta deuolutio inter episcopũ, & capitulum, sicut in spectantibus iure proprio, & ita notanter dicunt Doct.in ca.vnico. ne se.va.li.6.& in c.quanquam, de elect.lib.6.

8 Septimo, † vtrum eps qui redeunti de studio clerico dedit beneficiũ cõtemplatione sñiæ possit illud reuocare, qñ postea illũ iuuenit idiotã, & dicit Pan.in c.quis, de æta.& qual. ꝙ non, mõ sciat officium. Io.aũt And. remittit se ad notata i Spe.super rub. de pb. vti pertractat dictam quę & quid de eo, qui contulit vasallo feudum, credens, quod esset probus vir, & inuentum est cõtrarium.

9 Et † concludit, ꝙ reuocare non põt, q̃a cã non expressa, sed mẽte cõcepta, non vitiat contractũ, C.de cõdi.ob causã.l. si repetẽti.

10 Octavo, † vtrũ si mandet papa ei, ad quẽ spectat, ꝙ beneficia conferat alicui, valeat collatio alteri facta, & dicit Io.And. ꝙ sic licet ille ex transgressione puniatur, vt patet per c.dilectus, de pręb. Sed tñ hoc dictũ multas hẽt exceptiones. Primo.s. nisi in literis esset apposita clausula, ꝙ si secus fieret, sit irritũ, & inane, vt eo.ti.inter cætera. Scđo, nisi papa suã insinuauerit voluntatẽ: vt no. ibi gl. Tertio, qñ papa non mandat conferri præbendã, sed ipse confert: tunc.n. collatio alteri facta de illa non valet. eo.tit.si postq̃ li.6. Quarto, nisi iste, pro quo scribit, fuerat receptus in canonicũ ante illum, cui facta est ꝓuisio præbẽdæ: quia tunc reuocari posset collatio alteri facta, quãuis ipso iure teneat. Item nisi datus esset executor ad compellendũ: qui insinuasset, & interdixisset, ordinario, ne alteri conferret, q̃a tũc collatio facta alteri non valeret. Itẽ, nisi datus esset executor non ad cõpellendũ, sed prouidendũ, quia tunc per solã præsentationem literarum factam ei, ad quem diriguntur, & ptinet collatio, affecta est præbenda, vt collatio alteri facta non valeat: vt de concess. pb. c.si capitulo li.6. Itẽ nisi papa hoc inhibuisset, vel sibi reseruasset, ſm Henr. Boich. hæc oĩa Arc. Canonici autem, qui tali simplici mandato in ipsius elusionem præbẽdã alij contulerunt, tenentur isti prouidere de cõibus reditibus: vt dr̃ in d.ca.dilectus, & dicit Io.And. quod secundum stylum curiæ raro fit monitio sine præcepto: cum dicatur saltem, monemus per apostolica scripta, nec in talib. refert si dicatur, mãdamus, vel præcipimus, ff.man.l.1. secundum Host.

11 Nono † quæritur, quid si prælatus promoueat indignum? Et dicit Io.de Imo. ꝙ si ille male administrat, & non reperiatur postea soluendo, talis prælatus tenetur ipsi ecclesiæ satisfacere, de elect.nihil. vide etiam supra. Acceptio personarum §.2.3.& 4.

RVRSVS DE BENEFICIIS PRÆbendis, & dignitatibus tertio specialiter, quoad obtinentem.

1 *Beneficium adepturus, vt dignus & idoneus dicatur, quot in eo requirantur. Et qui ad beneficium per ostium non intrat, fur est & latro, nec viã salutis habet. Et quid tum huic sit agendum.*

2 *Ignorantia communis ac tolerantia, quod iurisdictionem non habenti, etiam inhabili tribuat, qualiter intelligendum. Et in quibus locum habeat.*

3 *Puer beneficium num habere possit, & quæ sit legitima præficiendorum ætas.*

4 *Papa dispensare etsi põt, non tamen dispensare intẽdit, nisi illud exprimat. Et impetranti beneficiũ cura, vel sine, de beneficio cum cura prouideri nequit, nisi rescriptis tempore 25. habeat.*

5 *Curatus intra quantum tempus ordinari debeat.*

6 *Constitutio c cum ex eo. de ele.lib.6. an liget curã simplicẽ habẽtes in colleg ecclesiis, quales sunt decani in collegijs. Priores & Abbates in conuentib.*

7 *Ad ecclesiam parochialem si is præsentetur qui in*

ſacris, non ſit, ſit tamen alioqui ideneus, & intra tempus ſtatutum ordinari queat, admittendus eſt, licet non præſentatus, ipſe in huiuſmodi eccleſia inſtitui nequaquam poſſet.

8 *Non clericus, aut clericus, ſed coniugatus an eccleſiaſtica beneficia habere poſſit. Et quanam.*

9 *Beneficio ſuo, vt alteri prouideatur, num quis renunciare posſit.*

10 *Sacerdotis filius num in eccleſia paterna beneficium obtinere posſit. Et filiorum nomine qui hoc loco contineantur. Et ſi pater perſonalium habuerit, filius immediate in eadem eccleſia vicariam habere non poterit.*

11 *Diſpenſare cum illegitimis, vt beneficium eccleſiaſticum obtinere posſit.*

12 *Diſpenſandi poteſtas cuipiam conceſſam, cuius effectus non in eundem ſed alium deriuatur, latisſime interpretari debet*

13 *Beneficium ſimplex ſi curam animarũ annexam habeat, an posſit Epiſcopus cum illegitimis prædictis diſpenſare. Et quid ſi in eccleſia ſtatutum ſit iuratum, & a papa etiam approbatum, vt nullus ex ea illegitimus promoueatur, num Epiſcopus diſpenſare queat. Et ibidem limitationes.*

14 *Illegitimus a papa diſpenſatus, vt ad ordines promoueatur, num & beneficium cum cura obtinere posſit. Et an talis poſt primum, virtute eiuſdem diſpenſationis aliud quoque obtinere posſit.*

15 *Diſpenſatus illegitimus vt curatum obtinere poſſit an & per hoc dignitatem habere poterit.*

16 *Illegitimus, vel irregularis in ordine, & beneficio diſpenſatus, & promotus, num deinceps ſub pluritate, non facta illegitimitatis, & irregularitatis mentiens, diſpenſare queat.*

17 *Epiſcopus an cum illegitimo, ad plura ſimplicia beneficia ſimul retinenda, diſpenſare posſit. Et an vt ſimplex obtineat beneficium, ſeu præbẽdam in eccleſia patris, qui ſit ſacerdos.*

18 *Papa ſi cum illegitimo diſpenſauit, vt ad curatum beneficium promoueri posſit, num ex eo ad beneficium cui præficiendus eſt quis per electionem eligendus, promoueri quoque posſit.*

19 *Beneficium ſibiipſi procurare num cuipiã liceat. Et qui ſcienter in viuentis beneficium, ſe inſtitui procurat, quod occupat, an ſit infamis.*

20 *Beneficia non canonicè obtenta, ex tolerantia, ſeu tacito prælatorum conſenſu tenens, num in ei aliquod ius habeat. Et beneficia iniuſte posſidentes, ad quid teneantur.*

21 *Filius eccleſiaſticũ beneficiũ habens, nũ illud ob læſæ maieſtatis crimen a patre cõmiſſum perdat.*

22 *Clericus beneficiarius matrimonium contrahẽs, nũ ipſo facto beneficiũ perdat. Et qd de clerico beneficium non animo clericandi aſſumente, ſed in iuuentute viuat, non habens alioquin animum reſidendi an ſit iuſte promotus.*

1 BENEFICIVM † acquiſiturus, vt ſit idoneus, ſciendum eſt, ꝙ in eo multa requiruntur. Primo, vt ſit clericus. Secũdo, nõ cõiugatus. Tertio, ætatis debitæ. de qua inf. §. 1. & tit. Aetas. Quarto, ꝙ hẽt certũ ordinẽ, de quo inf. §. 2. Quinto, ꝙ bñficiũ obtineat inſtõne canonica, ſine qua non p̃t poſſideri de reg. iur. beneficium li. 6. ad quam inſtõne tria pertinent. Primo, vt conferatᷣ ei ab illo, qui hoc iure põt; puta eccleſiaſtico p̂lato, ñ dño tp̄ali, faciunt quotidie tyranni, vnde recipiens eccleſiaſticum beneficium de manu laici, ſm Inn. in c. quiſquis, de elect. eſt intelligibilis ipſo iure, de iure patro. p̃terea. Licet ep̃s, ſm eundẽ poſſit cum tali diſpẽſare, ar. c. nuper. de ſen. excom. Scd̃o, vt conferatur ei per modũ debitũ, & iuridicũ non per ſimoniam, & hmõi. Tertio, vt ipſe ſit habilis ad hoc: puta, vt nõ ſit irregularis, vel infra legitimã ætatem; alias qñ tenet iniuſte, vt p intruſionem, vel ſimoniã, vel quia alias eſt inhabilis, ſm Ray. cum non intret p oſtiũm, fur eſt, & latro: nec habet viam ſalutis, niſi reſignando: vel ſi ſuũ impedimentum eſt diſpenſabile, petat diſpenſationem q̃ ſi obtinere non põt, oportet, vt oĩno dimittat, & in vtroq; caſu pñiam agat de peccato commiſſo, & fructus perceptos reſtituere tenetur, niſi ſibi a ſuperioribus remittantᷣ: & idẽ de eccleſiaſticis dignitatib. Hæc oĩa Arch. Qui & ſubiungit, ꝙ ſubiectus eccleſiæ, vel dignitati, ſi ſcit poſſeſſorem eius nõ eſſe verum prælatum. i. aliquo prædictorũ inuolutum, in foro conſciæ non tenetur ei obedire, nec ſoluere debet ei qd̃ dẽt eccleſiæ, vel dignitati: nec ſoluẽdo liberatur de ſẽt. exc. inquiſitioni. Secus ãt vr̃ in foro contentioſo, qñ res eſt occulta 8. q. 4. ca. 1. & q̃uis talis abſoluens non abſoluat de facto ignorãtẽ; quia non eſt prælatus, de pœ. diſt. 5. placuit, non tamen aĩæ pereunt, ſed excuſantᷣ ignorantia facti: quamuis de manu eius requiratur ſanguis eorum, quia quãtũ in ipſo fuit, eos perdidit, de off. ord. irrefragabili ſemp que mortaliter peccat illud officiũ exequẽdo, vel etiam fructus percipiendo, vt fur. Hoſt. tamẽ ſuper c. dum. el 2. de cle. videtur tenere contrarium, dicentes, quod tenetur iterum confiteri de conſilio, non de neceſſitate, quia talis presbyter vere abſoluit, ex quo curam tenet, quamdiu eſt probabilis ignorantia, & ab eccleſia toleratur.

4 Ad † quod facit, quia cõis ignorantia & to
lerantia tribuit iuriſdõnem nõ habentẽ, ẽt
inhabili. ff. de offi. præt. l. Barbarius. Sed hoc
verũ eſt in humanis, in q̃bus ſm humanam
opinionẽ ꝓceditur. ſecus in rebus conſcien
tiæ, in q̃bus proceditur ſm diuinã veritatẽ.
Vnde confeſſus nõ vero ſacerdoti, tenetur
cõfiteri cũ ſciuerit: vt tenet Inn. ſuper idem
c. imò ipſe Hoſ. in Sum. idẽ ſenſit, dum dicit,
ꝙ a talis decipiũtur aĩæ, cũ ligare nõ poſſit
nec ſoluere, cũ iudex non ſit. Sed de hoc ẽt
vide inf. Confeſſor. 1. §. 19. & limita vt ibi.

5 Primo † verò q̃ritur, vtrũ puer poſſit hr̃e
beneficium, ſiue q̃ ſit cõpetens ætas p̃ficien
dorum? Et dico ſm Pa. & doc. 15. c. ſuper in-
ordinata, de p̃b. ꝙ diſtinguendum eſt: q̃a be-
neficium aut primo eſt regulare, aut ſecun-
do ſeculare, & quidẽ ſi primo regulare, ſi ẽ
abbatia, in abbatiſſa requiritur 30. annus,
de elect. indẽnitatib. li. 6. in abbate uerò nõ
reperitur, ſed cõiter dr̃. ꝙ requiritur annus
25. per c. cum in cunctis §. inferiora, de ele.
vbi regulariter ad q̃libet dignitatem obti-
nendã ſufficit illud tp̃s: nec tp̃s ſtatutum in
abbatiſſa debet trahi ad abbatẽ, ꝑ gl. in d. c.
indemnitatib. q̃a ibi ꝑꝑ ſexus debilitatẽ tp̃s
maius req̃ritur: & olim requirebatur tp̃s 40.
annorum, vt in c. iuuenculæ. 20. q. 1. Si vero
prioratus, tunc ſi eſt conuentualis habens
collegium ſub ſe, requiritur tp̃s 15. annorũ,
ar. in cle. ne in agro. §. cæterũ, de ſtatu regu
larium. Si verò non eſt conuentualis, ſed ha
bet curam: tunc ſi ex conſuetudine exercet
curã per ſe, dẽt hr̃e 25. annos, quia non põt
quis eſſe presbyter, quod req̃ritur ad curã,
niſi ſit in 25. anno. vt in cle. gñalem, de æta.
& qual. Si verò curam nõ exercet per ſe, vr̃
ſufficere tp̃s 20. annorũ, vt in d. c. cæterũ. Si
verò eſt ſine collegio & ſine cura, vr̃ velle
Fed. quod ſufficiat tp̃s 7. annorum, iuxta no
tata per gl. in c. ſi eo tꝑe. de reſcrip. li. 6. item
quia non põt dici dignitas, ex quo non hẽt
collegium, & conſequenter eſt beneficium
ſimplex. Sed hoc dictũ Pa. verum nõ putat.
Nam ſi intellexit de prioratu regulari, con
tra, quia non profeſſus non poteſt hr̃e prio
ratum, de elec. nullus. li. 6. profeſſus aũt eſſe
nõ põt ante 14. annum, vt in c. 1. de reg. li. 6.
Si verè intellexit de prioratu ſeculari, dictũ
eius pendet ex alio. ſ. nunquid poſt ſeptimũ
annum poſſit quis habere eccleſiam nõ cu-
ratam, & creditur quod non, vt dicetur. Vn
de dicendum eſt in propoſito, ꝙ requiritur
tempus ad minus 14. annorum. ar. c. indeco-
rum, de æta. & quali. & in d. § cæterum. Si ve
rò ſecundo beneficium eſt ſeculare, ꝙ erat
ſm membrum principale, aut eſt epiſcopa-
tus, & req̃rit 30. annus exactus vt in d. c. cũ
in cunctis. Si verò eſt dignitas inferior, req̃-
ritur quod attigerit 25. annum, vt in d. §. in-
feriora. Epiſcopus tñ diſpenſat duntaxat in
perſonatu, non curato, & tunc ſufficit ætas
20. annorum, in alijs ãt non diſpenſat. Si ve-
rò eſt beneficiũ ſine cura, & ſic ſimplex, tũc
ſunt opiniones, ſed Pan. placet opinio Cal.
q̃ voluit, qd̃ ſi beneficium ſonat in nomen
rectoriæ, vt puta: quia eſt eccleſia, vel capel
la ꝑ ſe ſtans, & habens clericum ad regimẽ
ſuum requiritur tp̃s ad minus 13 annorum,
in hoc enim non requiritur tp̃s 25. annorũ,
quia cũ hoc ſpecifice caueatur in curatis, vt
in d. §. inferiora, vr̃ aliud dicendũ in non cu
ratis, arg. de p̃ſum. nomine, nec vr̃ ſufficere
ætas 7. annorum, quia indecens eſt, vt talis
dicatur idoneus gubernare eccleſiam, q̃ ne-
ſcit gubernare ſeipſum, vt c. indecorũ ſi ve-
rò nõ ſonat in nomen rectoriæ, ſed bñficiũ
in eccleſia, aut requirit maturitatẽ cõſilij, vt
in canonicatu eccleſiæ cathedralis, aut non
req̃rit, vt in p̃bendis clericalibus, q̃ ſunt in
multis eccleſijs pro minorib. qui tñ nõ ſunt
de collegio, ſed ſimpliciter beneficiati. Si nõ
req̃rit, tunc ſufficit ętas 7. annorum, & hoc
caſu ſeruat notata in d. c. ſi eo tꝑe, & per gl.
in d. c. ſuper. Si verò requiritur ſm Hoſt. &
Arch. requiritur ætas 14. anno. quia ante illã
ætatem nõ põt ſapiẽtũ iura tractare. Sed gl.
in d. c. ſi eo tꝑe, ſentit oppoſitum per ca. ex.
eo. de elect. nu. 7. vbi dicit gloſ. quod minor
14. anno. dr̃ idoneus ad beneficia, etiam ad
canonicatum eccleſiæ cathedralis, ad quod
facit in d. c. ſuꝑ inordinata, & de reſcri. ſi eo
tꝑe li. 6. vbi dicit gl. ꝙ ſeptennes, & maiores
res dicuntur idonei ad beneficia: quia cùm
tales poſſint ordinari. 28. diſt. de his, conſe-
quẽter poſſunt in beneficijs intitulari, arg.
de præb. cum ſm niſi acceperint talia bñfi-
cĩa, quæ ſacrũ ordinẽ requirunt, hęc ibi. Sed
Arch. reſpõdet, quod illud continuat diſpẽ-
ſationẽ, & quod diſpenſatiue ille fuit ꝓmo-
tus in caſu illius capituli ante 14. annos, &
Pan. dicit ſe audiuiſſe curiã ſeruaſſe opinio
nem Archi. & Hoſt. & dicit de hoc eſſe text.
nõ impropriando verbum pueri poſitã in
tex. d. c. ſuper inordinata; De his verò dicit
Pet. de Palu. in 25. diſt. 4. quod vt q̃s valeat
habere beneficium ſimplex, ſufficit quod,
ſit maior ſeptennio, quia pupillus poteſt
eſſe

esse canonicus etiā in ecclesia cathedrali, licet non hēat vocē in electione: vt in ca.ex eo.de elect.li.6. tñ collatio talis iure diuino etsi non humano, illicita est,nisi qñ alij,nō inueniuntur, q̃a est contra iustitiā distributiuā,si datur minus digno:ista āt puer est in dignus,non positiue, cum sit innocens, sed respectu eius,qui hēt vitā,& sciam, qua statim ꝓdesse possit ecclesiæ:De dignitate aūt non habente curā, dicit epm posse dispensare cum eo,qui 20.annū cōpleuit,de æt.& qual.c.1.li.6. & sic tali dari potest ēt archidiaconatus: quia non hēt curā in foro pœnitentiæ,vt eum oporteat esse sacerdotē, qui requirit 25.annos,sed solū in foro exteriori, & oporteat tñ eum esse diaconū, ad qḋ sufficiunt 20. Et q̃uis alias minor 25. annis non debeat esse iudex,pōt tñ esse archidiaconus,qḋ est esse iudicē de cōsuetudine.Vnde hoc non est de iure cōi, sed de dispensatione epi permissa a papa. De cura āt aïarū dicit,ꝙ hō debet habere 25.annos,nec pōt eps dispensare:sed ipso iure nulla est collatio parochiæ facta ei qui 25.annum non attigit, imo etiam commenda ecclesiæ facta non habenti illam ætatem,de elect. ca.licet ea non §.decernentes,& c,seq.

4 Papa†vero,licet dispensare possit,non tamen intendit,nisi exprimat:vnde impetrāti beneficiū cū cura, vel sine cura,non pt prouideri de beneficio cum cura,nisi tpe rescripti hēret 25.annos.de rescr.c.si eo tpe.Si āt non pōt quis deponere consciam, quia tpe rescripti fuerit minor annis 25.tenetur resignare,quia conscia dictat nullū ius sibi quęsitū esse. De epatu vero dicit requiri annos 30.hęc oïa Pet.Arch.autem vr̃ tenere,quod ad præbendam sufficiat septennium, & tamen deinde dicit ₰m regulas cancellariæ Romanæ non posse cōferri canonicatum ante annum 24. vnde primum dictum eius locum habet solum in præbenda large. Sed de his vide etiam inf.Aetas.

5 Secvndo† quæritur,de tpe infra qḋ curatus debet ordinari? Et dicit idem Pet.vbi supra, ꝙ iure nouo per epm dispensari potest cū curatis,vt literarum studio insistēs,infra annum non teneatur, nisi ad subdiaconatū ꝓmoueri: sed post septenniū infra annū debet quilibet ad sacerdotium promoueri: ita quod nisi primo anno fuerit ordinatus ī subdiaconum, & intra octauum in sacerdotē, epo sic dispensante, vacat ipso iure ecclesia. Sed & nisi eps cum ipso dispensaret, vel si dispensaretur, & ille literarū studij nō insisteret: cum aliter eps non habeat ptātē dispensandi, teneretur infra annū ordinari in totū;alias ipso iure priuatus est,de elect.cū ex eo.li.6. Quāuis āt tñ transierit de dicto tpe,quod illo anno,quo dēt non possit fieri subdiaconus,vel sacerdos,non tñ vacat ecclesia vsq; anno elapso, & facit fructꝰ suos si habuit a principio intentionē ordinandi; alias non, nisi mutato proposito se fecerit ordinari,& q̃ sciēter sic affecto dedit,tenetur ecclesiā seruare indemnem, vt in c.cōmissa tibi,de elect.li.6. Annus āt pro subdiaconatu vel sacerdotio non currit,nisi a tpe quo fuit in possessione pacifica, vel p eū stetit; ex tunc ēt est annus vtilis; quia non currit, nisi iusto impedimento cessante. Non pt āt sibi conferre ecclesia si vacans illa vice,i. illa vacatione, & si detur alicui non acceptāti,adhuc vacat prima vice vacandi, & sic ei non pōt conferri prima vice. Similiter si fecit illi dari, qui statim renunciauit in fraudem,sic licet secundo vacet isto resignante, non tñ valet quo ad Deum.Si autē bona fide alteri collata,illo mortuo,vel deposito, aut renunciante vacauerit secundo, tunc potest ei conferri, quia non est prohibitū, de elect.c.commissa,lib.6.hæc Pet.

6 Tertio,†vtrū prædictum c.cum ex eo.li get curā simplicem in ecclesijs collegiatis habētes,vt sunt decani in collegijs,priores & abbates in conuentib.& dicit Pet.de Pal. quod non,vt in c.vt statutum,de elec.lib.6. quia non tñ periculū si isti non sunt sacerdotes, quia multi sunt in collegijs sacerdotes, qui ex concessione istius curati non facerdotis facerent,quod ille faceret;non sic autē in simplici cura sunt parochiani sacerdotes, qui possunt ecclesiastica sacramenta ministrare,propter quod fuit magis necessarium ibi pęnam apponere.Collegium vero hic large accipitur etiam pro plebania sub se habente capellas,in qua sunt sacerdotes,per quos poterit suppleri.Hæc Pet.

7 Notandvm†etiā,ꝙ si ad ecclesiam parochialē præsentetur qui nō est in sacris,dum alias sit idoneus & possit infra tps statutū, ordinari,admittēdus est; extra, de insti.si is li.6.& tñ ₰m Io.And.talis non præsentatur, non posset in tali ecclesia institui de æta. & qualit.præterea,nisi dispensatiue,vt ibi.

8 Qvarto,†vtrum non clericus q̃dem,sed coniugatus,habere possit ecclesiastica beneficia?Et dic ₰m Pan.in c.maiorib. de præbē.

&

& iuxta no.ꝑ eũ in c.cũ M.de cõſt.& gl.ibi, qđ laicus p̃t hẽre p̃bendã in eccl'a, ſed non canonicã quaſi velit glo.qđ canonica ſit ius ſp̃uale ꝓueniẽs ex hoc ipſo, qđ quis recipit in canonicũ, p̃benda verò quid tpale debitũ canonico, rõne officij, & canonicæ. Nec obſtat huic c.cũ dilecto.de p̃b. vbi præbẽda appellat̃ ius ſpirituale: quia prębendæ aliqñ nõ ſunt diſtinctæ, ſed oĩa bona ſunt cõia: & capitulũ diſtribuit aliq̃d huic in præb.& aliquid illi, vel ſi ſunt diſtinctæ: non ſunt annexæ canonicatib. cũ ibi nõ ſit numerus canonicorũ, aliqñ verò ſunt diſtinctæ, & annexæ Primò ergo caſu ſunt quid tpale dabile ẽt laico, & ſic intellige no.in d.c.cũ M.& ſic vbi refert Cõpo.ſeruat̃ in eccleſia S.Martini Carnotẽ. diœceſis: vbi nobilib. rõne paupertatis, vel ſeruitij tpalis aſſignãtur præbẽdæ, & facit c.poſſeſſiones.16.q.j. vbi eccleſia p̃t concedere pauperi vſumfructũ alicuius poſſeſſionis. In ſecundo verò caſu loq̃tur ca.cũ dilecto, q̃a præbenda annectitur iuri canonicę, quod eſt ſp̃uale, q̃tũ verò ad clericum cõiugatũ dicit S.Th.in 4.di.37.& Pan.in ca. Ioannes, & in c.ſane.de cler.coniug.ꝙ de iure cõi non p̃t hẽre beneficiũ eccleſiaſticũ, ſed nec adminiſtrationes eccleſiaſticas, vt dicit tex.in d.c.ſane.ꝑ quod ẽm Pan.intelligitur, quod eſſe non p̃t vicarius ep̃i, quod tenẽt doct.in c.vno eo.ti.li.6.& in c. Ioannes, ex diſpẽſatione ãt hr̃e p̃t, & hoc ex diſpẽſatione ep̃i, quo ad beneficium ſimplex ẽm Gof.Phil.& Spe.q̃a ep̃s diſpenſat cum homicida: vt in c.hæreticus.de cle.pug.ĩ duel.ſed Pan.in d.c.Ioan.tenet, ꝙ ſolus papa cum eo diſpenſat: quia in materia diſpenſationis, q̃ eſt exorbitans, non debet argui de caſibus permiſſis ad non permiſſos, etiam ſi permiſſi ſint maiores, vt no.Io.And.in regula, quæ à iure.lib.6.& ad c.Ioan.reſponderi poteſt, quòd loquitur de diſpenſatione papæ.

9 QVINTO † quæritur, vtrũ poſſit quis renunciare ſuo beneficio, vt alteri ꝓuideatur & dicit Pan.in d.c.dilecto.de præb. quod ſic dũmõ in actu renunciationis non deducat̃ in pactũ, ſed ipſa purè & liberè fiat aliàs eſſet ſimonia, vt vult gl.in d.c.dilecto. & in c. ex parte, el 1.de offi. dele. Si tñ in aĩo gereret, vt cõcederetur alteri, nõ eſſet ſimonia. dũmodo pactum non fieret, peccat tñ vt eſt clara gl.in c.ordinationes.1.q 1.Sed tu dic, vt infra, renunciatio.§.6.parti ſecunda.

10 SEXTO, † vtrũ filius ſacerdotis obtinere poſſit, beneficium in eccleſia paterna. Et dico, ꝙ ſic ſi aliàs eſt legitimus, ca. ad hæc. de fil.presb.dũmodo nõ ad illas dignitates, vel p̃bendas, quas immediatè pater habuit promoueatur.c.cõſtitutus eo.tit.& noĩe filiorũ hoc loco veniunt ẽt nepotes de iure in hæreditate ſuccedentes, vt nepotes, & ꝑ lineã rectã deſcendentes.arg.Inſti.ee hær.qual.& diff.§.ſui.ẽm Hoſt.& Ber.in ca.ad extirpandas, de fil.p̃sby.Secus in collateralib. in q̃b. ſucceſſio nõ hẽt locum, arg.de offi.deleg. ex parte, item ẽm Hoſt. nepos in eccleſia poni p̃ot immediatè, q̃ auus eius habuit p̃re viuẽte, ſed eo mortuo, nõ p̃ot: q̃a in primo caſu ceſſat ſucceſſionis rõ, nõ in ſecũdo. Aduerte ẽt, quod ſi pater habuit perſonarum immediate, nõ poterit filius in eadẽ eccleſia hr̃e vicariam, vt in c.Michael.de fil.presb.vel econtrario, ſi pater habuit vicariam perpetuã, filius immediate non poterit habere ꝑſonatum, vt in c.conſtitutus, de fil.presby.

11 SEPTIMO † q̃ritur, q̃s diſpenſare p̃ot cũ illegitimis, vt obtineant eccl'aſticũ bñficiũ? Et dico, qđ ep̃s in beneficio ſimplici, cui nõ imminet cura.de fi.presb.c.is qui.lib. 6.Nec diſtinguo, ẽm gl.ibi, an ſit ſpurius, adulterinus, vel naturalis, licet quo ad ſucceſſiones diſtinguatur in difficultate diſpenſandi. Et ſilr̃ poteſt diſpenſare cũ talib. in canonicatu eccleſiæ cathedralis, ẽm Arc.in d.c.is qui ex quo prohibitum non inuenitur, & cõſentit ei Gem.in eo.c.licet Io. Mo.& alij dicãt contrarium, quod nõ placet: q̃a vr̃ ratio eadem, ſicut & de ſimplici beneficio, & ſimiliter in rectoria, & in omni beneficio, dũmodo non cadat in nomen dignitatis, vel perſonatus, vel habeat curam: licet quidam dicant contrarium, vt no.Gem.in d.c.is qui.

12 ET † ratio potiſſima eſt: quia diſpenſandi poteſtas conceſſa alicui, cuius effectus nõ in ipſum, ſed in aliũ deriuatur, dẽt latiſſime interpretari? vt no.Io.And.in ca.fi.de ver.ſig. & ſeq̃tur Io.de Imo.& Gem.in d.l. is qui. & maximè, qñ interpretatio fit contra ipſum cõcedentẽ, iuxta no.de priui.c.q̃a circa.Vnde iura, quæ vñr cõtraria limitanda ſunt loqui in diſpẽſatione conceſſa alicui, cuius effectus in ipſũ deriuat̃, q̃ ſtrictè interpretandã eſt. Nõ poterit aũt ep̃s cũ p̃dictis diſpenſare in p̃ſonatu, vel dignitate ſine cura, ẽm gl.in d.c.is q, ſed ſolus papa & ſequunt̃ cõiter docto.etiã ſi talis efficeretur religioſus.

13 OCTAVO, † vtrũ ſi bñficiũ ſimplex hẽat curam animarum annexam, poſſit ep̃s diſpẽſare cum prædictis? Et dicit Archid.in d. ca. is qui.

is qui, quod sic quia talis nō dr̄ habere curā aīarum: vt probat tex. in c. sup eo de præb. li. 6. quia vt ibi patet, pōt quis habere pbendam, & dignitatē, cui annexa est parochialis ecclesia, & tñ non posset quis hr̄e simul dignitatē, & ecclesiā curatam. de præb. de multa, quod tñ Lap. verum limitat, qñ ecclesia curata hēt vicariū aliū ab isto: aliàs nō. Alij tñ Doctores indistinctè tenent, quod eps dispēsare nō possit, de quo vide Gem. in d.c. is qui. Sed mihi placet opinio prima cum limitatione Lapi. ¶Nono, vtrum si in ecclesia aliqua sit statutū iuratum, & p papā approbatū, qđ in ea nullus illegitimus pmoueatur, eps dispēsare possit? Et dicit Io. Mo. & sequitur Gem. in d.c. is qui, qđ no. ex quo statutū est iuratū, vel confirmatū, secus esset, si solū esset statutum, nō iuratum vel cōfirmatum, quia tunc posset eps dispensare cōtra ppriū statutū, iuxta no. de elec. c. licet canon. li. 6. Sed oīa prædicta limita, q eps dispensare potest in beneficio simplici cum illegitimo, nisi aliud impedimentum canonicū obstet, q̃ illegitimitas, & super quod episcopus dispensare non possit: vt in d.c. is q.

4 Decimo, † vtrū illegitimus dispensatus per papā, vt ad sacros ordines promoueatur, p hoc videatur dispensatus, vt possit obtinere beneficium cū cura? Et dico, q nō: qa dispensatio non trahitur ad cōsecutiua eius super quo dispensatur, qñ dispensatio imprimit effectū validum super actu, in quo dispēsatur absque eo, quod extēdatur ad illud cōsecutiuū, sm Gem. in d.c. is qui. ¶Vndecimò vtrū pfatus illegitimus dispensatus, vt possit ecclesiasticū bñficium obtinere, post primū possit deinde obtinere aliud virtute dispensationis? Et dicit Gem. in d. cap. is qui, q Pan. distinguit: quia si dispensatio est facta sup certo beneficio: si fuit in culpa, vt illud non haberet, aliud habere non poterit. Si verò non fuit in culpa, aut dispensatio fuit super incerto beneficio, poterit post primū aliud habere Lapus verò aliter distinguit, & hunc sequitur Gemin. ibi, vt videtur: sed mihi placet primum magis, vide ibi.

15 Dvodecimo, † vtrū prædictis dispensatus, vt possit beneficium curatum, possit per hoc obtinere dignitatem? Et dicit Gemi. in c. fi. de fil. presby. quod non: quia ista ponuntur vt diuersa in d. cap. fi & consequenter vno concesso, non venit ad aliud. Vnde in dispensatione non procedit argumentum à maiori, nec à simili, vt ibi not. Gemin.

16 Decimotertio † vtrum illegitimus, vel irregularis dispensatus in ordine, & bñficio atq; pmotus, possit postea impetrare dispensationē sup pluralitate, nō fcā mētione đ illegitimitatis, vel irregularitatis defectu, & dicit Gem. in d.c. fi. q ñ, & est ibi tex.

17 Decimoqvarto, † vtrum eps dispensare possit cum illegitimo, vt possit plura bñficia simplicia retinere simul: & dicit Gem. vbi su. q nō, & facit c. is q̃ 1. rñso. de præb. li. 6. vbi qñ concedit alicui vt possit beneficiū cōferre, de vno intelligit, non de pluribus. ¶Decimoquintò, vtrū eps dispensare possit cū illegitimis. vt hēant simplex bñficiū, seu pbendā in ecclesijs suorum patrū, q̃ sunt sacerdotes, & dico quod non, viuentib. patribus. de fil. presby. cū decorem multominus in canonicatu. eo. ti. ad abolēdam, ipsis verò mortuis, sic dummodo non dispenset super beneficio, vel præbenda, quam eius pater tenebat immediatè, secus si mediatè, & hoc credo verius, vt no. in d.c. licet Gof. teneat, q nunquam canonicatum in eadem ecclesia poterit habere ex dispēsatione episcopi.

16 Decimosexto, † vtrum si papa dispēsauit cū illegitimo, vt promoueri possit ad bñficiū curatū, p hoc promoueri poterit ad beneficiū cui pficiendus est aliqs p electionem eligendus, & dico, qđ sic, sm Gem. in d. c. is qui qm qñ vitiū tollitur ex toto, vt in casu pdicto, eligi potest, vt in c. Vintoniensis, de elect. etiam si esset dubium, an verba dispēsationis tollant ex toto vitium, & hoc tene, licet alij dicant, quòd eligi non potest.

19 Decimoseptimo, † vtrum liceat alicui sibi procurare beneficium & dicit S. Th. & Ray. q non, si est bñficiū, cū cura aīarū: quia non pōt quis sine gratia, & charitate ministrare, q̃ nullus scit se hr̄e. Secus de alijs beneficijs, qa pōt ea quis sibi procurare pro se digno, & indigenti. Aug. tñ de Ancho. in lib. de potestate papæ, tenet gñaliter hoc esse nō posse sine peccato: quod Sum. Ang. verū limitat, qñ qs principaliter quærit, vt hēat bñficiū: secus vt prosit. Sed ista distinctio nō hēt locum in beneficio sine cura, quia nullus est, cui suo regimine prosit. Vnde illud dictum non est verum, etiam si quis quærat principaliter, vt habeat beneficium ad sustētationem sui pauperis, quia nō debet fame tabescere. ¶Decimooctauò, vtrum occupās beneficium viuētis sciēter faciēs se institui, sit infamis? Et dicit Pā. in c. 1. de cōces. pb. q sic. 3. q. 2. audiuim⁹, & solus papa dispēsat cū

eo:

eo:ſicut cũ eo q̃ viuẽte vxore aliã accepit:
vt in c.fi.de eo q̃ duxit,&c.ex quo ibidẽ cõ
cludit, ꝙ licet cũ vacaret fecerit ſe inſtitui,
vel ſibi cõferri a papa nõ habita mẽtione đ
occupatione ꝑterita,non valet,& eſt gratia
ſubreptitia,quia nõ ſic faciliter obtinuiſſet,
& facit ca. poſtulaſti, de reſcr. Siĺr dicit de
his,q̃ de facto occupãt,vel ꝑ brachiũ ſæcu-
lare in vacãtib.bñficijs ſe intrudũt; ſi in im
petratione de tali occupatione non faciũt
mentionem: quia oẽ id,ex quo ita faciliter
non obtineretur, tacitã inducit ſubreptio-
nem,per dictũ caput, poſtulaſti,cũ ſimilib.

21 DECIMONONO,† vtrum is, qui beneficia
non canonice habita tenet ex tolerãtia,ſeu
tacito conſenſu ꝑlatorũ,hẽat aliquod ius in
eis?Et dicit Henr.Boich.ſuper ca.dilecto. de
præb.ꝙ ſi ꝑlatus hoc ignorat, nõ obſtat ei,
ẽt ſi expreſſe cõſentiret:nec tenẽti acquirit
aliquod ius:q̃a non cõſentit,qui errat.ff. de
iuriſdõne oĩum iudicũ.l.ſi per errorẽ, ſm
Inn.& Hoſt.ibi,& Arch.63.diſt. cum Adria
nus.Si vero prælatus hoc ſciebat, & ipſe eſt
papa,diſtinguitur, quia ſi tolerantia ſit ex-
preſſa ab eo, vel aliquo de mãdato eius, eſt
tolerantia approbationis,& dat ius:q̃a pa-
pa non adſtringitur forma conferẽdi,per q̃.
acquiritur ius.9.q.3.cuncta. Vnde poſtq̃ de
ſua voluntate conſtat, ſufficit. Si vero non
fuit expreſſa,nõ eſt approbationis, nec ſuf
ficit ſm Hoſt.in c.literas de ſup.neg.ꝑræla.
Si vero talis prælatus non eſt papa: patien-
tia, ſeu tolerantia, ẽt expreſſa, non dat ius,
niſi iteruẽiat canonica electio,vel ꝓuiſio:
vt dicit gloſſ.in d.c.dilecto.quam approbat
Hoſt. hæc ex illo. ¶Vigeſimo quærit,ad q̃d
teneãtur iniuſte poſſidẽtes eccleſiaſtica be
neficia? Dico ꝙ ſtatim reſignare talis tene-
tur in manu eius, qui reſignationem poteſt
accipere, vel alicuius noĩe eius , ſi eſſet in
mortis articulo,ſecundum Inno. & tenetur
reſtituere fructus perceptos,de renũc.poſt
tranſlationem,§.rurſus.Poterit tamẽ ſecũ-
dum Inno. retinere vitæ neceſſaria ſtricte
de conſilio Confeſſoris,ita quod ſolum non
egeat:& alios fructus in eccleſiæ vtilitatem
cõuertat:quia reſtituere tenetur,ca.dilecto
de præb.Aliter abſolui non poteſt, niſi ob-
tineat diſpenſationem:nec in foro aĩæ tenẽ
tur ei ſubditi obedire,vt dictum eſt, nec ſm
Arc.perpetuo præſcribere poteſt; ſi minus
canonice obtinuit.ſ.ſimoniace;vel per frau
dem, aut aliquam ſubreptionem. Intelligo
autem dictum Hoſt. quod poſt reſignatio-
nem,ſi habet aliquos fructus,tenet̃ de his.

22 VIGESIMOPRIMO,†vtrum filius ꝑdat ec-
cleſiaſticum beneficium propter crimen læ
ſæ maieſtatis cõmiſſum a patre,& dicit glo.
in c.ſatis peruerſum.56.diſt.quod not.Item
dicit, quod nec propter crimen læſæ maie-
ſtatis diuinæ,vt quia hæreticus, vel ſchiſma
ticus c.quicunq; de hær.li.6.de ſchiſm.c.vni
co.lib.6. vbi licet prohibeantur admitti ad
eccleſiaſtica beneficia talium filij, tamen
non dicitur,quod habitis priuentur.

23 VIGESIMOSECVNDO,†vtrum clericus be
neficiatus contrahens matrimonium ꝑdat
beneficium ipſo facto, & dico, ſm dominũ
Ant.in c.1.de cler.coniu.ꝙ ſi ſit in ſacris, &
contrahat per verba de præſenti, nõ eſt pri
uatus ipſo facto,ſed priuandus.Mouet̃,quia
cauſa priuationis elicitur ex c.ꝙ a te,& c.di
uerſis,de cler.coniug. quia non poſſet ſerui
re vxori & beneficio, q̃ ratio ceſſat in cõſti
tuto in ſacris,quia nõ eſt matrimoniũ: ideo
compellitur vxorem dimittere.Si autẽ non
ſit in ſacris,ſed in minorib.duntaxat: tũc a-
lij diſtinguũt inter ſe ſponſalia de futuro,&
de præſenti: vt primo caſu diſſolutis ſpõſa-
libus poſſit redire ad beneficiũ ſuũ , & facit
lex.ea q̃.ff.ad muni. vbi deſponſata ante nu
ptias contractas, ſuũ non mutat domiciliũ:
& ſic effectualiter non dr̃ matrimonium cõ
tractũ.¶Scđo vero caſu beneficiũ non recu
perat: q̃a ex contractu matrimonij per ver
ba de ꝑſenti inſurrexit vinculũ incompati-
bile cũ ipſo beneficio, vnde perditũ eſt ius,
qđ hẽbat in illo, & ad illud amplius non da
bit regreſſus,Idẽ ſi clericus in minorib.con
traxit mr̃imoniũ cũ cõſanguinea ĩ facie ec
cleſiæ,& poſtea ꝓbata cõſãguinitate ruptũ
eſt matrimonium:quia perdit beneficiũ, cũ
facto ſuo eccleſiæ renũciauerit. ¶Vigeſimo
tertio, vtrũ clericus aſſumens beneficiũ nõ
aĩo clericãdi,ſed vt ex eo viuat in iuuẽtute,
alias nõ habẽs aĩum reſidẽdi,ſit iuſte ꝓmo-
tus.Et dicit Pan.in c.relatũ,de cle.nõ reſi.đ
mẽte doc.ꝙ nõ.Hoſt.tñ dicit hoc peccatũ ꝑ
pnĩam tolli ut in c.fi. de ſimo.& vultdicere
non eſſe neceſſe ad purgãdũ hoc peccatum
dimittere beneficium: ſicut nec in eo, q̃ pro
mouetur per ſimoniã mẽtalẽ, & idem dicit
ibi Pan.de eo, q̃ beneficium accipit, non vt
ibi ſeruiret,ſed donec poſſit pinguius hẽre.

RVRSVS DE BENEFICIIS PRÆbendis,& dignitatibus 4. ſpecialiter quantum ad pluritatem.

1 *Iure diuino an tantum reperiatur, ne quis plura bene-*

beneficia tenet. Et pluralitate, quæ incommoda se quantur.

2 *Iura antiqua quid circa beneficiorum pluralitatem causerint, & quid de ea cõtineant, ac tradant & plura beneficia iure communi, vel speciali statuto residentiam requirentin, num tenere liceat.*

3 *Summa Pisana, quot & quibus casibus pluralitatem ecclesiarum, aut præbendarum sine dispensatione permitti tradit, & quibus ecclesiis, ac præbendis accipiendum sit.*

4 *Beneficia plura habens, cui vnum sufficit, an per dispensationem Papæ excusationem mereatur.*

5 *Dispensatio super beneficiorum pluralitate, an in aliquibus inefficax sit, & quibus.*

6 *Personatum vnum, seu dignitatẽ, vel beneficium curatum habẽs, an per acceptationem secundi, primum ipse iure vacet, & huius quæsiti limitationes variæ, nu seq eleganter traduntur.*

7 *Personatus & dignitas, num semper pro eadem re ponantur.*

1 BENEFICIVM† quarto specialiter quan cum ad pluralitatem sciendũ est, quod ẜm ius diuinum non inuenitur aliquid circa hoc expresse determinatũ: cum in sacra scriptura expressa de hoc mentio non fiat: quãuis ad hoc argumenta ex aliquibus authoritatibus scripturę forte adduci possint, q̃ tñ non lucide veritatẽ ostendunt: loquendo autem, ẜm ius naturale, quod nulla humana lege, vel cõsuetudine potest abrogari, ẜm S.Th. vt patet in 9. quolibet q.7. habere plures præbendas non est actio secundũ se mala, vt Deum odire, nec ẜm se bona, vt Deum amare; nec secundum se indifferens, vt leuare festucam: sed continetur inter actiones, quæ absolute consideratæ, important deordinationem quandã; sed ex circunstantijs aduenientibus efficiuntur bonæ: vt occidere si occidendus sit malefactor, & occidatur ꝓꝑ iustitiam: quia habere plures p̃bendas cõtinet in se plurimas inordinationes: vtpote, quia non est possibile aliquẽ in pluribus ecclesijs deseruire, in quibus est p̃bendatus; cum præbendæ videantur esse stipendia ibidem ministrãtium Deo. Sequitur etiam diuini cultus diminutio, dum vnus loco plurium instituitur. Sequitur etiã in aliquibus defraudatio voluntatum testatorũ, qui ad hoc bona ecclesijs contulerũt, vt ibi esset certus numerus seruientium Deo. Sequitur ẽt inæqualitas, dum vnus plurib. beneficijs abundat: alius nec vnum habere potest; sequuntur etiam multa alia huiusmodi; tamen per circunstantias prædictę deformitates possunt totaliter vacuari; puta si ĩ pluribus ecclesijs eius obsequium sit necessarium, & possit plus, vel tantumdẽ seruire absens, vt alius præsens, & hmõi: & tunc si adsit recta intentio, non erit peccatum, ẽt nulla interueniente dispensatione: si considere tur tñ ẜm ius naturale, ad quod dispẽsatio non pertinet, sed solũ ad positiuum. Si vero quis hac intentione plura hẽat beneficia, vt sit ditior, vel lautius viuat, vel facilius ꝑueniat ad ep̃atum non tolluntur illæ deformitates, sed augentur. Hæc ex illo, qui loq̃tur de præbẽdis; sed eius dicta sunt vera de oĩ beneficio sine cura eadẽ rõne: a fortiori vero de beneficijs curatis. Si vero loquamur ẜm ius positiuum, dicit ibidẽ S.Th. quod ẜm antiqua iura prohibitum est habere plures p̃bendas: sed consuetudo est in contrariũ, ꝑ q̃ quidã dicunt illa iura abrogari, & quidam hoc negant: q̃ cõtrouersia Iuristis relinquatur: q̃uis hoc sit probabile, ꝙ inquantũ continent ius naturale, abrogari non possunt, sed solum inquantum continent ius Positiuum, si hi, quorũ est ius positiuum mutare, scientes contra consuetudinem, & dissimulantes intendunt ꝑ hoc antiqua iura mutare. Igitur si stãt in suo robore antiqua iura; non põt quis hr̃e plures præbendas sine dispensatione, ẽt superuenientibus dictis circunstantijs. Si vero sunt abrogata; tunc suꝑuentibus dictis circunstãtijs licet ẽt sine dispensatione; & sine eis non licet, ẽt cum dispensatione: & quia humana dispensatio nõ aufert ligamen iuris naturalis, sed solũ positiui hæc ex illo succincte. Circunstantia aũt remouẽs talẽ inordinationẽ, ẜm Gof. p̃t esse triplex. s. necessitas; puta, quia plures nõ inueniunt idonei: vtilitas ecclesiarũ. s. & eorũ q̃bus præsunt, & p̃rogatiua meritorũ, puta quia plus valet absens, q̃ alius præsens.

1 PRIMO† vero q̃ritur, quid circa præsentẽ q̃stionem positiua iura contineãt? Et q̃dã, vt recitat Io. And. in ca. olim iã dudũ. de p̃b. dicunt hodie cõi iure posse aliquem plures habere præbendas, cũ prohibeãt solum pluralitas beneficiorum, & dignitatum cum cura: vt in c. de multa de præb. quia si papa de præbendis aliud non intellexisset, hoc idẽ de ipsis excepisset. de dec. ad audientiã. cum suis concor. aut, ep̃i. dist. 80. & presbyteros. 16. q. 1. & similia, loquuntur, ẜm sua tẽpora: sed hodie secus, vel restringũtur ad bñficia curata, vel ad illos, qui habent non solum pluralitatem prębendarum, quæ non prohibe-

betur: sed multitudinē nimiā, ꝑsonat in uitium, & prohibetur in d. ēt dudum, & sup. eo. in tm̄. Et opinionem hāc dicit Io. An. veram, nisi vtraq. requirat residentiā, referet se ad dictum in c. fi. de cle. non resi. vbi ponit opinionem Inn. quæ habet in summa, quod habere plura beneficia non curata, & quæ de cunsuetudine, vel statuto residentiā non requirunt, non est peccatum, nec contra iura, & sic refert gl. in c. gratia. de rescrip. lib. 6. Hos. autem iē c. literas. de præb. arguit ꝑ dicta opinione: sed dicit rationes esse debiles & tandem tenet, vt refert Arc. quod nullus pōt plures præbēdas hēre in titulū, arg. d. 75. acutius, nec in hoc, ſm eum, possent dispensare prælati. d. 70. sanctorū, quod intellige, qn̄ sunt completæ non diminutæ. Et ratio est ſm eum, quia singulæ præbendæ req̃runt singulos actus & ministros & canonici ad residentiam tenentur, vt Assisij: tñ ne inde tāta multitudo cauetur, dici potest epm posse dispēsare in pluribus præbendis habēdis in beneficium, nō in titulū: & cum aliq̃bus alijs limitationibus, de quibus vide eū in d. c. literas. Gof. aūt, vt recitat Io. An. in c. quia nonnulli. eo. ti. dicit, quòd plures p̄bendas non potest quis simul hr̄e, dummō vna per se sufficiat, alias ēt de iure communi potest quis habere plures, vt de cle. non resi. conquerente. Pa. autem in c. cum iam dudū, de præb. dicit, quòd indubie illicitum est tenere plura beneficia, requirentia residentiā cōi, vel spūali statuto: quia sunt incompatibilia ꝑꝑ onus residentiæ: si verò non requiritur residentia, quia consuetudo est in contrarium, quæ satis valet in simplicibus, vt in c. cum omnes. de const. tūc dicit ibi, & in d. c. conquerente. coniuncto. in quod habens beneficium quantuncunq. simplex, ꝙ per se sufficiat ad vitam beneficiati: non pōt aliud tenere sine peccato mortali, ſm gl. in c. dudum el 2. de elec. quod ipse limitat si ꝑꝑ se solum habet, secus si collata sunt, non rōne sui, sed ꝑꝑ vtilitatem beneficiorum: vt quia est homo industriosus, & conscientiatus, vt no. in c. cum iam dudum, de præb. Et hāc limitationem, & sententiā tenet: quia est mēs S. Th. vbi su. Sed adde aliam limitationē: vt dicatur id licere, quando plures præbendæ, vel ecclesiæ nō habent rationem plurium, sed vnius, siue ratione vnionis, siue ratione dependentiæ vnius ad aliam.

3 VNDE † partim ex concessione iuris naturalis, partim ex concessione iuris positi videbene hētur in Sum. Pis. ꝙ sunt quinque casus, in quib. potest quis habere duas, vel plures ecclesias, vel p̄bendas sine dispensatione. Primus est, qn̄ ecclesiæ ita sunt tenaues, qđ neutra sufficeret ad sustentationē. 10. q. 3. vnio. de reli. do. qđ monasteriū. Secundus. Si vna pēdet ex altera, de æta. & qual. eā te. Tertius ꝑꝑ raritatem clericorū. 22. q. 1. clericum. in fi. Quartus, si ecclesia est annexa p̄bendæ, vel dignitati: quo casu ipse tenetur maiori ecclesiæ ꝑsonaliter deseruire, in ipsa āt parochiali hr̄e idoneū, & perpetuū vicarium, q̧ cōgruentē habeat de illius ecclæ prouentib. portionem, de præb. extirpādæ. Quintus si habeant vnā intitulatam, & aliā commendatā. 22. q. 1. qui plures. de qua cōmenda. vide infra. Commenda. Hanc tamen pluralitatem Archidiac. dicit intelligēdam esse de ecclesijs non habentib. curam, & de præbendis in ecclesijs diuersis: quia in eadē hoc sine dispensatione non licet: vnde quia dr̄ in primo, & in tertio casu quantū ad ecclesias curatas, fieri non pō, per epm, nisi ꝑ modum vnionis, multas scilicet ecclesias vniendo: quam vnionē episcopus facere potest, vel simpliciter. & perpetuò, vel ad vitā eius cui conferuntur, de consensu tñ habentium ibi ius aliquod, vt patronorum, & ex causa rationabili, vnde etiam in his in gl. in c. dudum, el 2. de elect. in ver. intitulatam.

4 SECVNDO † quæritur, vtrum habens plura beneficia, qn̄ vnum sufficit, excusetur per dispensationem papę, & dico ex mente S. Th. vbi iu. ꝙ non, si dispensetur in fauore sui: q̄a hoc est cōtra ius naturale, in quo papa non dispensat; nō licet gl, in c. dudū. el 2. de cle. dicat, qđ excusatus, tñ Pa. ibi dicit se hr̄e ꝑ indubitato, ꝙ non sit tutus quo ad ecclesiā triumphantem, ēt dispensatus per papam, qn̄ dispensatus est ad suam utilitatem, quid hoc casu non solum alteratur iuris positiui dispositio, sed ēt Christi p̄rimoniò iniustè dispergitur, unde cū bona ecclesiæ papa sine cā alienare non possit sine graui peccato, ut dicit Arch. 2. 2. q. 2 nō liceat papę. multo minus potest dare licentiā alteri ipsa dispergendi: ut in c. nuper. de do. poss. diuor. ses. & sic cōuincitur rō Inn. in c. cū ad monasterium, de statu mon. q̄a hic nō solū uiolatur ius positiuū, sed potius diuinū, & idē tenet Hos. in d. c. dudū. quē sequitur Io. And. & idē sentit S. Th. Nec ualet cōsuetudo contratia, ut ibi dicit Pa. & iura siue gl. quia dicūt, ꝙ ualet, intelligūt ꝑ necessitate, uel utilitate

litate. vel prærogatiua meritorum, vel pro potentia retinẽdi plura beneficia simplicia: sed non vt fructus lucrifaciat sibi ad vtilitatẽ priuatã, vel augendũ pr̃imonium, vel vt lautius viuat, aut facilius ẽpatũ, vel maiorẽ dignitatẽ cõsequat̃: q̃a, vt dicit S.T. vbi sup. hac intẽtione tenere vtrunq. bñficiũ, ꝙ nullã deordinationẽ in se importat, est illicitũ: q̃a contra rõnẽ. in c. ratio nulla, cum ibi no tatis, de præb. & contra officiũ pietatis. 16. q. 1. cap. fi. de hoc etiam infra. Clericus.

5 TERTIO,† vtrum dispensatio super beneficiorũ pluralitate in aliquibus casibus, non valeat. Et dico, qd̃ sic, ₰m Arch. qñ impetrãs subticuit aliquod quantuncunq. modicum beneficium. Qñ autem conceditur, vt quis possit habere beneficia duo curata: intelligitur de duobus primis post concessionem: & de alijs non valet. Quando etiam mandatur alicui prouideri de beneficio, non obstãte, quod aliud habeat, per hoc non est dispensatum, vt habeat ambo simul. de præb. si motu lib. 6. Quando etiam papa obtinenti beneficiũ aliud cõfert motu ꝓprio, nõ habita mentione de priori, non propter hoc gratia inualida est: sed secus si ad alterius petitionem gratiam facit, vt in d. c. si motu.

6. QVARTO,† vtrum si quis habens personatum, seu dignitatem, vel beneficiũ curatũ, accipiat ₰m personatum, seu dignitatẽ, vel beneficium curatum, ipso iure vacet primũ, & dico, qd̃ sicut in c. de multa. de p̃b. nec excusat cõsuetudo contraria, ₰m do. Ant. quia consuetudo nõ excusat in delictis. Pro quo est tex. in c. 1. de cõsue. li. 6. & in c. literas. de conces. præb. sed tñ quo ad dignitates, ₰m aliquos intelligitur, qñ sunt in eadem ecclesia, vt vr̃ colligi ex d. ca. de multa & ꝑ dom. Ant. ibi. Et hic ₰m Inn. Ho. & Io. An. Beneficium curatum intelligitur large, siue in foro aĩæ curã hẽat, siue aliàs; siue sit ecclesia parochialis, vel cathedralis, siue capella, curã hñs parochianorũ de iure, vel de facto, dũmõ parochiã hẽat, in qua parochiale ius exerceat: siue dignitas, siue officiũ, siue ecclesia: sicut sunt multi archipresbyteri, archidiaconi, & decani, qui nullã habentes ecclesiam cui præsint, habent tñ iurisdictionem super multa loca: sicut Pictauis, & Paduæ.

7 PERSONATVS† autẽ, & dignitas, ₰m Inn. ferè semper ponuntur pro eodem: sed ₰m Io. And. ideo dicit fere, quia in Anglia rectores parochiales dñi personæ: de app. personæ, in alijs vero regionibus dicuntur rectores, vel curati & tñ non dicuntur in dignitate cõstituti. E contrario ãt abbates, epi, & superiores nõ dñr ꝑsonæ, & tñ sũt in dignitate cõstituti, & q̃nq. priores, vt extra eo. nisi essent. Intelligas ergo dignitatẽ, vel ꝑsonatum, ₰m institutionem, vel consuetudinem ecclesiæ, hæc Io. An. Fallit tñ dicta regula in casibus multis. ¶ Primò, qñ hoc fit cũ dispensatione sufficiẽti: vt in c. de mulcta. & de ele. dudum. el 2. ¶ Scd̃o. ₰m Hos. qñ primum, vel ₰m beneficium est curatũ, nõ actu, s. q̃a nõ actu hẽt parochianos, vt quia derelictus est locus. de elect. licet canon. li. 6. Inn. tñ, & Abbas vñr tenere contrariũ. ¶ Tertiò, qñ alterũ beneficiorũ non hẽt curã ex se, sed ꝑ unionẽ alicuius curati, de p̃b. sup ꝑ eo. ¶ Quartò, qñ ignorabat se hr̃e beneficium tale: q̃a tunc sibi datur optio. de rescri. gratia. lib. 6. ¶ Quinto si non sciebat se illud hr̃e de iure, & si de facto nõ habebat, vt q̃a erat spoliatus primo, stat regula, ₰m Vin. qui hoc no. in d. c. dudũ, repetit tñ fructus primi, quos ꝑcipere poterat, usq. ad receptionem scd̃i. ¶ Sexto, qñ scd̃i beneficij, fructus ali⁹ ad tp̃s ex cã, puta papę cõcessione ꝑcipit, vt de p̃b. c. si tibi cõcesso: q̃a pro tꝑe, quo ad alias ꝑtinẽt dicti fructus, nõ censet uacare primũ, ꝙ tñ Hen. Boic. uerum dicit, ₰m Io. An. & Arc. quantum ad perceptionem fructuum primi beneficij: vacat tñ quantum ad hoc, vt postquam pacificã possessionẽ administrationis secundi beneficij habuerit, debito tꝑe cõferatur, uel locũ habebit Lateranense cõcilium, de cõces. præb. ca. nulla. ¶ Septimò fallit, si secundi beneficij pacificam possessionem administrationis nõ habuerit, nec per eum stetit quin haberet, quia tunc nõ uacat primum, ₰m Hos. Inn. Hen. Boich. & est tex. in cle. si plures. de præb. ¶ Octauò fallit in episcopatu, ₰m Inn. in c. cum nostris, de cõcess. præb. quem sequitur d. Ant. & Io. And. & Imo. in cle. gratia de resc. & facit tex. 7. q. 1. in uerbo, carebit, quod est uerbum futuri temporis, & sic uĩ requiri sententia. gl. tamen in c. relatio. 21. q. 1. tenet, quod regula in ẽpatu nõ fallit, sed primum est uerius, quia non uacat per adeptionem secũdi beneficij, siue sit superius, siue inferius, siue æquale, cum episcopatui expresse, uel tacite renunciare non possit sine licentia papę, de transla. episco. inter corporalia, ₰m Henri. Boich. Inn. & Host. Sum. autem Ange. dicit idem esse de quocunque alio beneficio, quod quis non potest cũ alio tenere, nisi dispen-

ſpenſetur. Sed hoc patet falſum ex ratione, q̃ aſſignant dicti doct. Item quia ſm hoc per dictam regulam non vacarent, niſi beneficia inſufficientia: quia nullum ſufficiens pōt teneri cum alio ſuperueniente, niſi diſpenſatiuè. Vinc. autem ponit alios duos caſus ſuper d.c. dudū. ¶ Nonò igit̃ fallit, vt no. Ber. in d.c. dudum, in beneficijs vnitis, vel depēdentibus, vel cōmendatis: vnde ſi ſm curatū q̃s adipiſcitur per viam annexionis, quia .ſ. eſt annexum non curato, non vacat primū curatum, de præ. ſuper eo. lib. 6. ¶ Decimò, ſm Vinc. ſi colore, & non animo beneficij perpetui recipit ſm, q̃a poſſet tunc pœnitere. 2. q. 6. ſi q̃s libellos, de pę. di. 1. diuortiū. Idē ſi incōtinenti fuit deiectus. ¶ Vndecimò, ſi ſm recipit in epiſcopatu alieno ſine licentia ſui ep̄i, à quo repetitur: q̃a q̃uis priuatus ſit primo q̃tum ad ſe, non tñ quantum ad prælatū ſuum, ſi ſine licentia ipſius trāſit. Et hoc no. Io. 21. q. 2. ſi quis iam translatus. & concor. Gof. & Hoſt. ¶ Duodecimò, in eo, qui expenſas de proprio fecerat in primo, p̄p quas cōpetit ſibi retētio primi, ſm Io. de Lig. d. Ant. & do. Abb. per tex. 12. q. 4. quicunque, & ſufficit tales expenſas eſſe vtiliter cęptas, licet deinde totū perierit à caſu ſm Io. And. in c. ex parte de conſt. vt q̃a domū factam ignis ſtatim cōbuſſit, & ex his infert d. Abb. quod ſi clericus morit̃ inteſtatus, hæres repetere poterit expenſas, quas fecerat in beneficio. Sed hoc intelligo, ſi expēdiſſet de bonis ſui p̃rimonij: & hoc de expenſis factis ante receptionē ſecūdi: ſecus de factis poſtea. Inſti. de rer. diui. §. certè. Tertiodecimò, in eo qui proteſtatur, quod primū dimittere nō vult: q̃a tunc fatue agit p̃latus ſibi concedēs ſm, & poſſet in hoc caſu locū hr̃e conciliū Lateranenſe. ſ. qđ nō tenet collatio ſecundi de cle. non reſi. q̃a nonnulli. Vnde ſm Hoſt. ſi q̃s recipit ſm minus pingue, nō vr̃ primum vacare: cū non videatur hr̃e animū deſerendi primum p̄p ſm: & maximè cum errauit: arg. di. 74. quorundam, qui licet dicat hanc opinionem veram in ſcholis: fatetur tñ eā eſſe falſam in iudicijs, & in curia non ſeruari, extra hos caſus, q̃ retinere primum contenderit, ēt ſecundo priuabitur: vt in d.c. de multa. Hodie tñ per conſtitutionem extrauagantem. Io. 22. quæ incipit, execrabilis: ſi recipiens ſm, primum quo priuatur abſque moræ diſpendio, verbo, vel facto in manib. ordinarij ſub teſtimonio publico nō dimittat, priuatus eſt ſecundo, & inhabilis ad ſacros ordines, & bn̄ficia, hæc oīa Io. Andr. in nouel. ſup̄ c. de multa. exceptis his, q̃ ponūtur de Henr. Boich. ¶ Quartodecimò addi poteſt, qñ quis acceptaret ſm calore iracundiæ, ſm Io. An. de Lig. & Ant. de But. & facit gl. in c. ex litteris de diuor. quæ vult, ꝙ confeſſio ex iracundia facta non præiudicet. ¶ Quintodecimò, qñ acceptat ad tp̄s: puta; donec aliter fuerit beneficio prouiſum ſm Pe. de Anch. in c. 1. de conſue. li. 6. exemplum dicit ſtatutum quod mortuo ep̄o archipreſbyter adminiſtret iuriſdōnem ſp̄ualē eius, donec alius fuerit creatus. ¶ Sextodecimò, vbi habenti beneficia curata cōfertur aliud curatū nō oſtēſa fide diſpenſationis: q̃a nec valet collatio vltimi, nec vacant priora, de off. ord. li. 6. quod intellige, ſi ſm beneficiū acceptauit tm̄, poſſeſſionē eius minimè nactus, quia ſi eā fuiſſet nactus: vacarēt priora vt in cle. ſi plures, de p̄b. nec tñ hoc caſu valeret collatio vlt. Et ita hāc materiam intelligit gl. in d. cle. ¶ Decimoſeptimò fallit in caſibus, in q̃bus licitum eſt habere plura beneficia curata, de quibus in c. dudū, de elec. el 2. cum gl. in verbo, intitulatam, & ſup. in prin. huius tit. Quicūq; igitur præter hos caſus recipit dignitatē, vel p̄ſonatum, ſeu beneficiū, vel officiū, habēs curā aīarū, ſi ante obtinebat ſimile: cū ſit priuatus primo, poſt quā poſſeſſionē obtinuit de ſecundo, vel p̄ eū ſtetit quo minus obtineret, tenet̃ abſque mora dimittere primū in manib. ordinarij, in cuius ep̄atu hoc fuerit: alioquin ēt ſecundo eſt priuatus ipſo iure: & non ſolū ad ſacros ordines: ſed etiam ad omne aliud beneficium eſt inhabilis: & oīa talia vacatura beneficia ipſo iure reſeruantur apoſtolicæ ſedi: & ſi alius diſponat de eis, non valet: hæc Io. 22. in extraua. quæ incipit, execrabilis, & cōcor. Albe. habet autem hęc regula locum in prioribus curatis, q̃b. præficiūtur religioſi, vt in c. cū ſingula. de p̄b. li. 6. imò ēt idem ſeruaret̃, ēt ſi prioratus nō eſſet curatus, vt dicit tex. in cle. q̃a regulares. de ſup. neg. p̄l. in fi. & ſil'r habet locum in præbendis, qñ tā prima, q̃ ſecūda eſt in eadem eccleſia, quia tunc ipſo iure vacat prima, vt in c. literas. de conceſſ. præb. etiam ſi acceptaret ſecundam iure annexionis, vt in cle. ſi. de præben. aliàs autem non habet locum in præbendis, ſecūdum Vincen. & do. Anto. quia non eſt eadē ratio, ſicut de beneficijs curatis.

8 Qvinto, † vtrū ſpolians aliquem beneficio curato, p̄dat ſuū? Et dico, ꝙ recipiens ſecun-

ſm beneficium curatũ, perdit ipſo iure primũ curatũ, quo ipſe fuerat ſpoliatus, multo fortius primũ pacificè poſſeſſum, ſm glo. in cle. gratiæ, de reſci. in verbo, renunciare, ꝓ quo facit, quod no. do. Ant. & Io. de Lig. in c. cum teneamur, de ꝑb. vbi dñt, quod impetrans tenetur facere mentionem beneficij, quo fuerat ſpoliatus. Poteſt tñ iſte, ſm dom. Ant. petere fructus primi beneficij, quos recepit ſpoliator vſque ad tp̃s acceptionis ſecundi, & ad hoc alle. Spe. Ecõtra verò ſpolians aliquẽ iniuſtè bñficio curato, perdit illud, qđ ipſe pacificè poſſidebat, vt in c. eum qui. de ꝑb. li. 6. & ſi quod ius hẽbat in ſecũdo ꝑdit illud, & bñficiũ uacat: vt in d. c. eũ qui.

9 SEXTO † quæritur, vtrum habens beneficium non curatum, requirens tamen reſidentiam ex ſtatuto, vel conſuetudine, perdat illud ipſo iure, ſi acceptet ſecundum ſimile, vel curatum? Et Inn. in c. fi. de cler. non reſi. diſtinguit: quia ſi ſtatutum requirit reſidentiam temporalem tantum, aut etiam ſi perpetuam, ſed non reſidentem, obligat ad perditionem fructuum ſolum, tunc non perdet primũ ipſo iure. Si vero reqrit reſidentiã ꝑpetuã, & nõ reſidentẽ, obligat ad ꝑditionẽ bñficij ipſo iure ꝑdit primum per acceptionẽ ſecundi, vt ẽt tenet gl. in d. cle. gratiæ & Fed. Cõtrariũ autẽ eius, qđ tenuit Inn. in 2. mẽbro, tenet Io. And. in addi. Spe. in ti. de cler. non reſi. & ſic reprobat dictum eius. Et hãc opi. ſequitur do. Card. & Pet. de Anch. & do. Abbas in d. c. fi. Et mouẽtur, qa dictũ c. de mulcta, eſt correctoriũ, & loquit̃ de eccl̃a curata. ſed do. Ant. in d. c. fi. diſtinguit dicens, priuationis formam conſiderãdam eſſe: quia ſi propter nõ reſidentiam ſtatutum imponit pęnã priuationis ipſo iure, tũc vera eſt prima opinio. Aut non priuat ipſo iure, & ſic eſt vera ſecunda. Vide pleniſſime per do. Abba. in c. extirpandæ, de præb.

10 SEPTIMO † quæritur, quæ ſit pęna eius, qui beneficia ꝑdicto modo vacantia, ſ. ex adeptione ſecundi tp̃e debito non confert? Et dico, ꝙ ſi conferat illa intra ſex menſes, poteſtas conferendi deuoluitur ad aliũ, vt ſup. Beneficium 2. §. 6. & incurrit ẽt aliã pœnam: quia tenentur aſſignare in vtilitatem eccleſiæ vacãtis de ſuis prouentibus, nõ de illis eccleſiæ ſuæ tantum, quantum à tempore ipſius vacationis ꝑceptum fuit à quocunque detinente ipſum: vt in c. de mulcta, de ꝑben. Et ſi proprium nõ habet, punietur alia pęna ad iudicis arbitrium. 16. qu. 6. illud. 13. q. 6. ſi res, vel repetẽtur ab eo, qui percepit: quia ipſe tanquam inuaſor omnes fructus reſtituere tenetur. C. de rei vend. l. certum. Et cum prædictis concor. Alber.

11 OCTAVO † quæritur, quis diſpẽſare poſſit in beneficiorum pluralitate legitima cã interueniente? Et dico, quod in plurib. ſimplicibus, item in vno curato, & alio ſimplici, diſpẽſare pt eps i diuerſis eccleſijs, & in vna ſi ſint ſimplicia, ſm gl. in c. literas, de cõceſ. præb. ꝙ Io. An. verũ dicit, ſi ſunt diſtormia: vnde põt inquit, diſpenſare, vt quis in eadem eccleſia habeat dignitatẽ, & canonicatũ, facit c. 1. cũ gl. de cõſue. li. 6. & Fed. cõſ. 115. tenet, qđ poteſt diſpenſare, vt quis in eadẽ eccleſia habeat canonicatũ, & altare, ſeu bñficium alicuius capellę. Et hoc ſequit̃ Pan. in d. c. literas. In duob. aũt cõformibus, nõ poteſt in eadem eccleſia, puta, vt qs habeat duos canonicatus, quod Pan. vbi ſu. dicit ſequi cõiter Doct. Vnde in eadem eccleſia duo altaria haberi non poſſunt in tit. ex diſpenſatione epi ſed Gul. de Monte Laud. & vr̃ ſequi Gemi. vbi ſupra, & placet: quia altaria data in titulum perpetuum, dicũtur beneficia: ſm gl. in cle. 2. de deci. & ſequitur Ge. in c. 1. de conſue. lib. 6. Altaria verò, quæ non dantur in titulum, bene haberi poſſent ex diſpenſatione eius: in perſonatibus vero vel dignitatibus, vel adminiſtrationibus, aut officijs perpetuis, quocunque nomine cenſeautur, ſolus papa diſpenſat: vt in d. ca. 1. ſ. in eadem eccleſia, vel diuerſis, vt in d. ca. de mulcta. de præb: Et licet text. videatur ſolum de eadem eccleſia prohibere: tñ Doct. in dictis capitulis dicunt hoc habere locum etiam in eccleſijs diuerſis per ca. quia nonnulli. de cleri. non reſi. quod not. licet Inno. dicat contrarium in d. c. de mulcta. dicens, quod epiſcopus diſpenſare poteſt in pluribus eccleſijs: dummodo curam animarum non habeant. Sed prima opinio tenenda eſt, tanquam tutior, & verior.

RVRSVS DE BENEFICIIS, præbendis, & dignitatibus v. ſpecialiter quantum ad fructus.

1 *Fructus beneficiorum tempore vacationis, in cuius vtilitatem expendi debeant, aut quid de ipſis fieri debeat. Et quid ſi contra, quam iure cautũ ſit, fiat.*

2 *Indulgentia perſonis, non eccleſiis, aut dignitatibus conceſſa, de beneficiorum in abſentia fructibus percipiendis, an valida ſint. Et num beneficiorum fructus alienari poſſint. Et qua locari. Et horum locatio in quantum tempus fieri poſſit*

Canonici,

3 *Canonici, & reliqui beneficiati, qui diuinis officijs personaliter non intersint, num quotidianas distributiones percipere queant.*

4 *Clericus patrimonium habens idoneum, num licite de ecclesia bonis sustentari queat.*

1 BENEFICIVM † quinto quantum ad fructus, sciendũ est ꝙ fructus tp̄e vacationis dẽnt in vtilitatẽ ecclesiæ expendi, vel futuris successoribus fideliter reseruari: aliàs in cathedralibus ecclesijs & in regularibus & collegiatis, si fiat contra per capitula, cõuẽtus & collegia, vel singulares personas, ipsi contrafaciẽtes sunt suspensi ab officio, & bñficio quolibet, donec plene restituerint, q̄cq̄d de bonis ꝓceperint; a p̄latis mortuis dimissis, aut vacationis tp̄e obueniẽtibus; nõ obstãtibus priuilegijs, consuetudinibus statutis, iur̃o, confirmatione sedis apostolicæ, aut alia quacunq; firmitate vallatis, ext. de ele. quia sæpe, li. 6. & similis ꝓhibitio fit gñaliter de oĩbus ecclesijs, ne bona earum occupent̃ a p̄latis, quib. subsunt, seu ad quorũ custodiã pertinẽt, aut alijs quibuscũque ꝑsonis ecclesiasticis, ad quorũ collationẽ, ordinationẽ, præsentationẽ, seu custodiã ꝑtinent dignitates, personatus, prioratus, vel ecclesiæ vacãtes, nisi de speciali priuilegio, vel consuetudine præscripta, vel alia rõnabili causa, alias ep̃i, & superiores sunt suspẽsi ab ingressu ecclesię, & alij ab officijs & beneficijs, donec satisfecerint, vt in c. præsenti. de offi. ord. li. 6. vbi ẽt dr̃, quod vbi ex priuilegio, vel consuetudine, vel alia rõnabili cã sibi quis asserit dicta bona cõpetere, hoc de illis bonis solum debet intelligi, q̃ solutis debitis, si qua sint, & his q̃ fuerint necessaria pro seruitoribus & ministris ac onerib. incumbentibus vsque ad nouos reditus supportandis cõgrue reseruatis, ex ipsis reperta fuerint superesse. Qũo ãt ista prohibitio differat a priori, vide in d. c. præsenti. in fin.

2 PRIMO † vero q̃rit, an valeãt indulgentiæ concessæ personis, non ecclesijs, aut dignitatibus, de percipiẽdis fructib. beneficiorũ in absentia. Et dico ꝙ sunt cassæ & irritæ: extra, de rescr. c. si. li. 6. Sed illud capitulum, vt patet intuenti, non cassat futuras post illam constõnẽ, sed cassat p̄teritas, & futuras ostẽdit nõ fiendas a successorib. vnde si fierent, tenerent, licet forte interueniret peccatũ.

¶Scd̃o, vtrũ alienari possint bñficiorum fructus. Et dico, ꝙ de iã perceptis planũ est, qd̃ sic: vt sup. alienatio: nec requiritur illa solẽnitas, q̃ in alienatione immobiliũ requirit̃, sed & percipienti locari possunt, ẽt si sint decimæ, vel alia. extra, de loca. vestra. Sed hæc locatio non extenditur vltra tẽpus vitæ locãtis, quia clericus in beneficio vsufructuario comparatur. 16. q. 6. illud imo hodie dicendum est, vt sup. Alienatio. §. 15.

3 TERTIO, † vtrũ canonici, & alij clerici beneficiati, q̄ personaliter diuinis officijs non intersunt, possint percipere quotidianas distributiones? Et dico, ꝙ nõ: nec valet cõsuetudo contraria, nec statutũ, aut remissio canonicorũ, q̄n eis non accrescunt, & tenẽtur ad restitutionẽ, nisi eos excuset infirmitas, aut iusta corporalis necessitas, aut euidẽs ecclesiæ vtilitas: ext. de cle. nõ resi. c. 1. li. 6. & intellige de infirmitate, q̃ est causa, ꝓp q̃ diuinis non intersunt, alias, secus: vt quia ẽt si quis non fuisset infirmus, non interfuisset diuinis, q̄a tunc nõ habebit distributiones, ſm Gem, ibi in d. c. 1. & ratio, quia casus sup̄ueniẽs recipit interpretationẽ ſm statum p̄cedentẽ: vt in c. maiores. ad finem. de bap.

4 QVARTO, † vtrũ clericus habẽs sufficiens patrimoniũ, licite sustentari possit de bonis ecclesiæ? & dico, ſm Host. & Guli. ꝙ sic, si ecclesiæ deseruit. 12. q. 2. charitatẽ, & ca. ecclesiasticis. Sed si nõ seruit, & in malos vsus expendit, multipliciter peccat, & sacrilegium committit, 16. q. 1. quoniã, & 1. q. 2 clerici, & de huiusmodi debet intelligi ca. pastoralis, & ca. non est mea, & similia. q. ea. Multa ad materiam beneficiorum habes infr. titu. Clerici, & ti. Ecclesia, & tit. Præbẽda, & tit. Residẽtia & ti. ꝑmutatio. & tit. Renũciatio.

DE BIGAMO, VEL BIGAMIA.

1 *Bigamiam, quæ in vxorum multitudine ac pluralitate spectatur, quisnam primum induxit. Et quotupliciter contrahatur.*

2 *Vir, si cum corrupta contrahat, cur irregularis efficiatur, num item si corruptus contrahat. Et quid si mulier esset ordinis capax, num cum corrupto contrahens irregularitatem contrahat.*

3 *Bigamiam duplicem esse, nimirum veram & interpretatiuam. Et an sit quædam similitudinaria.*

4 *Bigamus num dicatur, qui primum virginem ducit, quam non cognoscit, sed ea mortua cum alia virgine contrahit, & eandem cognoscit, aut cõtra primam, non autem secundam cognoscit. Et quid si quis ducat viduam, quæ tamen cognita non fuerit, aut quam virginem crediderit, corruptam tamen corruperit.*

5 *Bigamus num dicatur, qui vxorem vnam ante baptismum habuit, quam cognouit, & aliam suscepto baptismo superduxit.*

6 *Bigamus cur promoueri nequeat, & huius quotuplex est causa, & ibidem, quod in matrimonio iuxta duplicem coniunctionem, animorum scilicet, & corporum, duplex spectetur sacramentum.*

7 *Dispensari cum bigamis, nunquid possit, & quis cum huiusmodi dispenset.*

8 *Bigamus vere, num clericali priuilegio priuatus sit, & id num in omni bigamo locum habeat.*

9 *Constitutio pœnalis de casu vero ad fictum, num extendi possit.*

1 BIGAMIAM,† quæ.s.est in vxorũ pluralitate, ſm S.Th.Heb.11. primus introduxit Lamech peſſimus, & vt dicit in 4.d.27.irregularitatẽ inducit: quia habẽs alijs miniſtrare ſacra vt habens ſacrm̃ ordinis, nullũ debet in ſacris defectum pati. defectus autẽ in ſacro eſt, qñ ſacramenti ſignificatio integra non inuenitur; ſacrm̃ aũt matrimonij ſignificat coniunctionem Chriſti ad eccleſiã, q̃ eſt vnius ad vnam: vnde ad perfectã ſignificationem ſacri pertinet, vt vir ſit tantum vnius vir, & vxor tm̃ vnius vxor: & conſequenter bigamia, quæ hoc tollit, irregularitatẽ inducit, hæc ex illo. Vnde qui fornicat̃ cũ pluribus, nõ eſt irregularis, vel bigamus: quia coniunctio fornicaria non ſignificat illã coniunctionẽ Chriſti ſponſi, & eccleſiæ ſponſæ. Vt autẽ dicit S.Th. vbi ſup. Bigamia quadrupliciter contrahitur. Prima, cũ quis habet plures vxores de iure.ſ.ſucceſſiue. Secundo, cum ſimul hẽt plures, vnam de iure, aliã de facto. Tertio, cum plures habet ſucceſſiue, vnam de iure, aliã de facto. Quarto, qñ quis viduam duxit in vxorem, & in omnibus his eſt irregularitas adiuncta. Sed intellige, ſm eundem & Rich. ſi interuenit copula. Quinto, ẽt ſm eundẽ ibi, quæſtiuncula 3. quãdo quis contrahit & conſumat matrimonium cũ corrupta ab alio, ſiue hoc ſciat ſiue non. Sexto, qñ quis cognoſcit ꝓpriam vxorem poſtq̃ eſt ab alio cognita. Et intellige ẽt ſi ad præceptum eccleſiæ debitũ redditur, ſm cõem opi. Hoſt. & Ray. & etiam ſi ignorabat eã adulterã, ſm Pan. in ca. ſi vir. de adul. & alleg. c.2. de big. & in his etiã eſt irregularitas. Septimo, ſm aliquos, ſi aliquã deflorauit, deinde vxorem eã duxit: tamẽ ꝓbabilius eſt, ꝙ non ſit irregularis; quia carnem ſuã non diuiſit in plures. Hæc ex illo, quo.ſ. ad bigamiã propter defectum ſacramenti. Et hoc etiam vltimum tenet gloſſ. & Pan. in c. ſane. de cle. coniug. Ex ſtatuto aũt eccleſiæ bigamus large. Octauo eſt, q̃ poſt ſolemne votum continentiæ, i. qui exiſtens in ſacris, vel profeſſus religionẽ. matrimoniũ contrahit de facto. Sed in hoc eſt diuerſitas: quia Sum. Piſ. & Arch. limitãt, ſi cõtrahit cum corrupta. & alleg. ca. nuper a nobis de biga. Sed Sum. Ang. & Roſ. extendũt, ẽt ſi ẽ virgo. & all. d.c. nuper. & c. ſuꝑ eo. de bigamis. in gl. & in c. ſi. eo. tit. & 27.q.1. quotquot. in quibus tñ de virgine mentio nõ ſit. Alij loquuntur indiſtincte, dicẽtes, ꝙ eſt irregularis ſi contrahat. Sed omnes dicũt verũ; quia talis cõtrahens ꝑꝑ duo eſt irregularis. Primo.ſ. ꝑꝑ ſimilitudinem ad vere bigamum: vt ſi contrahat cũ corrupta, q̃a talis non eſt bigamus, cũ ibi non ſit matrimoniũ, & tamẽ eſt ſimilis bigamo, quia niſi obſtaret votum, ibi eſſet matrimoniũ, & bigamia, & ſic loquuntur primi. Et ſecũdo, ratione præſumptionis de innocentia, & ad maiorem ſacri ordinis reuerentiam. & ſic loquuntur ſecundi ac tertij. Quantum ad diſpenſationem tamẽ refert, an cum virgine, vel cum corrupta contrahatur, vt dicetur.

2 PRIMO† vero q̃ritur, quare irregularis eſt vir, ſi contrahat matrimonium cum corrupta: non aũt ſi cõtrahit corruptus: Et S.Th. vbi ſup. reprobatis multis opinionib. dicit, ꝙ defectus in ſacro cauſat irregularitatem: corruptio aũt carnis, q̃ matrimonium præceſſit, nullum defectũ facit in ſacro ex parte illius, in quo eſt corruptio, ſed ex parte alterius: quia actus cõtrahẽtis matrimoniũ nõ cadit ſupra ſeipſum, ſed ſupra alterũ: & ideo ex termino ſpecificat̃: q ẽt eſt reſpectu illius actus quaſi mã ſacri. Vnde ſi mulier eſſet ordinis ſuſceptiua, fieret irregularis, ſi cõtraheret cũ corrupto: non aũt ſi cõtraheret corrupta, niſi prius in alio matrimonio fuiſſet corrupta, ſicut ecõtrario eſt de viro.

3 SECVNDO† q̃ritur, quotuplex in prædictis modis reperitur bigamia? Et dico, ꝙ eſt duplex, ſ. vera & interpretatiua, ſm gl. in c. ſuper eod. de biga. Vera eſt in primo modo, id eſt, qñ quis plures habuit legitimas vxores, ſm gl. ibi. & Rich. in 4. diſt. 17. Interpretatiua autẽ quantũ ad legẽ promotionis, eſt in oĩb. alijs modis, ſm glo. ibi. Quidã tamen dicunt bigamiã interpretatiuam dici, cu quis contrahit cum corrupta ab alio, vel cognoſcit ſuam poſt adulterium eius: & vlterius dicunt bigamiã ſimilitudinariã, qñ quis cõtrahit poſt votum, vel habet duas vxores, vnã de iure, aliã de facto ſucceſſiue, aut ſimul. Et iſta bimembris diſtinctio vr̃ eſſe de mente dictæ gl. & Gem. & cõſonat rationi.

TER-

4 Tertio † quæritur,ſi ſit bigamus,qui primo accipit uirginem,ſed non cognoſcit, & ea mortua contrahit cũ alia virgine, & cã cognoſcit, vel ecõuerſo ſi cognouit primã & nõ ſecundã?Et dicit Mo.ꝙ nõ. ext.eo.ca. debitũ, & patet ex dictis, quia req̃ritur copula,& ſimiliter non eſt bigamus, qui ducit virginẽ ab alio ductã,ſiue viduã,ſed ĩcognitã.30. d.c.ſi. qui verò duxit iudicio ſuo virginẽ,ſed tãdẽ eã ĩuenit corruptã, & cognoſcit:bigamus eſt.30.d.c.ſi cuius.& c.ſeq. nec excuſat error,vel ignorantia,ſecundũ Gof.

5 Qvarto,† vtrum ſit bigamus, qui unam vxorẽ habuit, & cognouit ante baptiſmũ, & aliã poſt?Et dico,ꝙ ſic.28.q.vlt.c. oportet,& c.cautius.licet Io.male cõtrariũ ſẽſerit,& idẽ ſi habuit duas vxores ante baptiſmũ,& ſimiliter qui antebaptiſmum dimiſit vxorem ꝑꝑ fornicationẽ, & poſtea accipit eã, quia per baptiſmũ irregularitas iſta nõ tollitur,vt ꝓbat S.Tho.vbi ſu.licet tollatur irregularitas,homicidij,vt ĩfra,Homicidiũ.

6 Qvinto † q̃ritur,quæ cã eſt,quod bigamus promoueri non põt?Et dico huius tres eſſe cãs.Vna eſt dignitas ordinũ.26.diſt.vna & c.vlt.Alia eſt incõtinentiæ ſignum.di.72. propoſuiſti. Alia principalis eſt defectus ſacr̃i in ſignificando mr̃imonium Chriſti, qđ eſt inter vnum, & vnã:ex quo iſte diuiſit carnẽ ſuã in duas.26.di.acutius.ext.eo.debitũ. Pro quo ſciendũ eſt,ꝙ in mr̃imonio ſm duplicẽ coniunctionẽ.ſ.aĩorũ,& corporũ,attẽditur duplex ſacr̃m:q̃a prima coniunctio ſignificat vnionẽ aĩæ ad Deũ: ſecunda verò vnionem Chriſti ad eccleſiã, quæ fuit quaſi patrimonium initiatum in patrib. antiquis, ratificatum in natiuitate Chriſti, conſummatum in Cruce,vel ratificatum in Cruce, & conſummatum in gloria. Significat etiã vnionem diuinitatis, & humanitatis factam in vtero virginis,26.diſt. acutius de conſec. diſt.2.in Chriſto,extra eo.debitum.

7 Sexto † quærit̃,vtrum liceat diſpenſare cum bigamis?Et dicunt quidã,ꝙ non,ſed tu dic cum opinione cõi,& cum S.Th. in 4. dicente,ꝙ bigamiæ non eſt adiuncta irregularitas iure naturali, ſed poſitiuo:nec iterum eſt de eſſentialibus ordinis,ꝙ quis nõ ſit bigamus:quod patet, q̃a bigamus accedẽs ad ordines,characterẽ recipit. Vnde in tali irregularitate papa diſpẽſare põt.Quod autem obijci poſſet per decretale,extra eo.nuper. ꝙ cum clericis,qui quantũ in ipſis fuit,ſecũdas mulieres ſibi matrimonialiter coniũxerunt,tanq̃ cũ bigamis non liceat diſpẽſare: ſoluit dicens ꝑ hoc oſtendi,ꝙ eadẽ eſt difficultas diſpenſandi in illis, q̃ de facto cũ plurib. contraxerunt,ſicut ſi de iure contraxiſſẽt:nõ ꝙ ſubtrahatur papæ diſpẽſandi ptãs, & intellige eandẽ eſſe difficultatem, q̃a idẽ diſpenſat vtrobiq; licet facilius in bigamo interpretatiuè ſm multos. Quod ãt obijcitur,ꝙ nõ licet diſpenſare contra doctrinam apoſtolicã,vel ius diuinũ: ꝙ dicit oportere ep̃m eſſe vnius vxoris virũ:dicit verum eſſe q̃tum ad ea q̃ ſunt de iure naturali, de neceſſitate ſacr̃orum,ac fidei: in alijs autem,quæ ſunt de inſtitutione Apoſtolorum cum eccleſia hẽat nunc eãdem poteſtatẽ ſtatuendi, & deſtruẽdi,q̃ tunc hẽbat:põt per eum,qui primatum in eccleſia tenet,diſpenſari, hæc ille,& conſentit Pet.& Ala.Poſſet tñ dici,ꝙ iſta diſpenſatio ideo dr̃ non licere:q̃a nunq̃ fit,niſi ꝓ magna, & ardua cã, ſicut 34. di. lector in gl. vbi Lucius Papa diſpenſauit cũ Pan.Arch.ep̃o bigamo.¶ Septimò quærit̃, quis poſſit diſpẽſare cum bigamis? Et S. Th. in 4.dicit,quòd papa poteſt diſpenſare in tali irregularitate totaliter:ſed epiſcopus quãtum ad minores ordines, & ſm aliquos etiã quantum ad maiores,in his, qui volũt Deo in religione ſeruire propter vitandum religioſorum diſcurſum,hæc ex illo,qui loquitur de omnibus bigamis,excepto eo,qui cõtrahit poſt votum ſolemne, quia de omnibus alijs fecerat mentionem,& in omnibus eſt æqualis difficultas diſpẽſationis.ſiue ſint verè ſiue interpretatiuè bigami.Sum. tamẽ Ange. tenet,quòd in bigamo verè ſolus papa diſpenſat.34.diſt.lector.in glo.epiſcopus autem diſpenſare non poteſt,etiam in minoribus,& alleg.not.in capitulo vnico, de bigamis libro ſexto vbi Fran.hoc dicit: & ſequitur Ioan.And.fundantes ſe ſuper illo capitulo vnico,ex quo hoc tamen haberi non poteſt,quia licet illud cap.prohibeat clerico bigamo ferre tonſuram: tamen hoc intelligitur,niſi talem habeat cauſam,vt cum eo diſpenſetur:opinio autem S.Tho.probat̃ in d.c.lector.ſaltem quantum ad permanere in ordine ſuſcepto:quia illud ca.dicendo,ꝙ poterit permanere in lectoratu, & ſi fuerit neceſſe,promoueat̃ ad ſubdiaconatum, qui .ſ.olim non erat ordo ſacer,vt dicit gl.de bigamis,ſupra eo.innuit quod dictũ eſt. Quãtum verò ad bigamũ ſimilitudinarie,id eſt, eum,q̃ cõtrahit poſt votũ ſolẽne dicit Pan. in d. c. de diacono, & c.ſeq.qui cler.vel vo.

ꝙ clericus cõtraxit in ſacris cũ corrupta ſo
lus papa diſpenſat, vt in d.c.nuper. Siĺr etiã
ſi de iure contraxit cũ vna; puta, anteq̃ eſſet
in ſacris, & de facto cũ alia.ſ.poſt ordinatio
nem, & vtrãque cognouit: ſolus papa diſpen
ſabit: vt d.c.nuper. & ſiĺr in non clericis, qui
iſto modo ſunt bigami, nõ diſtinguendo, v-
trum ſciuerint, aut ignorauerint impedimẽ-
tum, quia textus ad animum cum opere ſe-
quuto attendit: qa ſic in ipſis eſt defectus ſa
cr̃i, ſicut in vere bigamis, ſm glo.in d.c.1.&
in d.c.nuper.de bigamis ſm Gem.in ca.vni-
co, de bigam.lib.6. Si verò exiſtens in ſacris
contraxerit nõ cũ corrupta, ſed virgine, nec
aliã vxorem habuerit ante in habitu laicali,
vel in minorib. poterit ep̃s diſpenſare vt mi
niſter, & eſt tex.in ca. diuerſis, de cler.con-
iug. & in c.1.qui cle.vel vo.cum glo. & ẽt vt
promoueatur ad vlteriora.c.ſane.de cle. cõ
iug. Ad c.autẽ nuper. qđ vr̃ contra, dicit il-
lud intelligi de eo, qui ante ſacros ordines
aliam habuit, & poſt in ſacris aliam accepit
Ad c.verò ſm, qui cle.vel vo. dicit ꝙ loqtur
in eo, quem vere non pęnitet, vel eſt ſuſpi-
cio de recidiuo, quia tũc niſi religionem in
grediatur, epiſcopus non poteſt, & ſimiliter
quando imminet ſcandalum: vt no.in d.cap.

8 Octavo, † quæritur, vtrũ bigamus verè
ſit priuat⁹ priuilegio clericali? Et dicit tex.
in c.cum altercationis.li.6. ꝙ bigami nudati
ſunt omni priuilegio clericali, & addicti fo-
ro ſæculari, non obſtante conſuetudine, &
eis ſub pęna excõicationis inhibitũ eſt de-
ferre tõſurã, vel habitũ clericalẽ, ſed gl. ibi
dicit hoc intelligendũ de his, q facti ſunt bi
gami in minorib. q aũt ſunt in ſacris, bene
gaudent, ſm Gem. ibi, & diuerſitatis rõ eſt,
ſm eum, quia exiſtens in minoribus taliter
contrahendo p̃t, & dẽt viuere, vt laicus: qui
verò eſt in ſacris, redire non p̃t ad ſeculum,
vt no.de apoſt.c.tuæ, in gl.fi. ſm Io. de Fan-
to. Vnde licèt ſit priuatus habilitate ordinũ
nõ tñ priuilegio clericali. Siĺr religioſus ap-
probatæ religionis gaudet: ita ꝙ talem per
cutiens eſſet excòicatus: quia tex.in d.c.vni
co reſtringitur, vt loquatur de exiſtentibus
in minoribus, non de monachis, vel exiſten
tibus in ſacris. Nec obſtat c.quiſquis.diſt.84.
vbi dr̃ bigamum eſſe nudatum omni priui-
legio, & laicum ſolum hr̃e cõionem, & con
ſequenter vr̃, ꝙ non poſſit eſſe monachus.
Quia rñdet Io.And.in regula, delictum, in
mercu. quod erit laicus profeſſus, quod eſ-
ſe non poteſt.c.ex eo, de elec.lib.6. Et idẽ ꝓ
omnia dicendum eſt de bigamo interpreta
tiuè, ſicut de vero, ſm Ge. & gl.ibi, & Gul. &
Guarro.Io.Mo. & Io.Cal. licet Bona gratia,
aliàs Boatinus, teneat contrarium, qui dixit
in c.1.de biga. ꝙ ſacerdos qui contraxit cũ
vidua, vel duo matrimonia ſucceſſiuè, & po
ſtea commiſit homicidiũ poterit puniri per
iudicem ſecularem, per d.c.vnicum. Sed pri
mum eſt cõius, & verius, non obſtante eo,
quod dicetur de caſu vero ad fictum: quia in
iſto interpretatiuo idem eſt, quo ad omnẽ
modum, ſicut in vero: quia ſic eſt in eo defe
ctus ſacr̃i, ſicut in vero bigamo, vt no.gl. in
c.1.de biga. & patet in cap.debitum. eo. tit.
vbi dr̃, quod diuiſit carnem ſuam, & facit ẽt
c.quiſquis 84.diſt.de bigamo verò ſimilitu-
dinariè vtrum ſit ſimiliter priuatus clerica-
li priuilegio, dicit Gem. vbi ſup. quod non
niſi quo ad executionem ordinum.

9 Et † ex hoc ipſe infert, ꝙ conſtitutio pę
nalis, non extendit̃ de caſu vero ad fictum,
qñ caſus fictus nõ fingit̃ idẽ eſſe quo ad oẽm
effectũ, quẽ hẽt caſus verus, ſicut eſt in pro
poſito, vt patet in c.nuper.de biga. Intelli-
ge ergo tex.d.c.vnico, de bigamo vero, & ĩ
terpretatiuè, q ñ eſt in ſacris, vel religioſus,
q eſt nudatus oĩ priuilegio, & adſtrictus fo
ro ſeculari, & ei ſub excõicationis pęna p̃ci
pit̃, vt nõ deferat tõſurã, vel habitũ clerica
lẽ: vt in d.c.vni. & ſi portat, mortaliter pec.

DE BISSEXTO.

1 *Biſſextus cur ita appelletur, & an ſuſpenſus per annum poſſit in vltima dio anni biſſeſtilis celebrare.*

1 Bissextvs † dr̃, qa bis, id eſt, per duos
dies ſtamus ſuper ſexto Calen. Martij,
& no.qđ vigilia S.Matth.dẽt ſemper ieiuna
ri die immediatè p̃cedente feſtum, niſi iſtud
die lunæ euenerit, ſicut de alijs inf. dicet̃ in
verbo, Ieiunium: ẽt qñ in anno biſſextili fe-
ſtũ eius, ſm cõſuetudinẽ Romanæ curiæ dię
ſecunda celebratur.de ver.ſig.q̃ſiuit, qa vi-
gilia eſt ꝓꝓ feſtũ, non econtra: vnde muta-
to feſto mutat̃ vigilia, vide no.in d.c.q̃ſiuic.
de ver.ſig. Vtrũ ãt ſuſpẽſus ꝑ annũ celebra-
re poſſit ĩ vltima die anni biſſextilis? Dic ꝙ
ſic, ſm gl.ĩ d.c.q̃ſiuit, ſicut libertas promiſſa
ſeruiẽti per annũ, acq̃ritur ſi ſeruit.365.die-
bus.ff.de ſtatu libe.l.cum hæres §.Stichus.

DE BLASPHEMIA.

1 *Blaſphemia iuxta Ambroſium diſtinctio, & quid blaſphemia nomen iuxta Tho.impertet.*

2 *Blaſphemia, aut iuxta Theologos, & propriè quandoq. ſumitur, aut iuridice, aut deniq. vulgariter.*

Blaſphe-

3 *Blasphemiæ spēs quot sint, & quot modis dicatur.*
4 *Blasphemia, num mortale peccatum sit, & quid si ex repentina subreptione sine deliberatione fiat.*
5 *Blasphemia num sit peccatum remissibile, & ibidem, ꝙ quædam remissibilia dicantur, & quædã irremissibilia, & qualiter hæc sint intelligenda.*
6 *Blasphemiæ peccatum, num remissibile sit per proprij sacerdotis absolutionem.*
7 *Blasphemare publice, quando quis dicatur. Et nũ a blasphemia publica sacerdos simplex absoluere queat.*
8 *Blasphemantis publice, quænam pœna sit.*
9 *Dispensatio, num aliqua in pœnis blasphemãtib. publice infligendis, contra c. statuimus de maled. dispositionem adhiberi possit. & quid si blasphematum est ebrietatis occasione, vel iracundiæ calore.*
10 *Pœna d c. statuimus. num in omnib. blasphemandi modis, de quibus tractatum est, locum habeat. & quid si blasphemanti pœna irrogetur pecuniaria, cui cedat.*

1 BLASPHEMIA, † ₰m mẽtẽ Ambrosij, diffinitur vt sit affirmatio falsitatis, vel negatio veritatis, circa Deum, & blasphemare, sit attribuere Deo falsum, siue ꝙ illi non conuenit: vel negare de illo verum, siue qđ illi conuenit, cuius ratio est, quia ₰m S. Tho. 2.2.q.13. nomen blasphemiæ importat derogationẽ excellentis bonitatis, præcipue diuinæ: quicunq; ãt negat de Deo aliquid ei conueniens, vel asserit de eo, ꝙ ei non conuenit, diuinæ derogat bonitati: q̃a cũ Deus, ₰m Diony. sit ipsa essentia bonitatis: q̃cquid Deo conuenit, pertinet ad eius bonitatẽ, & quicquid ad ipsum non ꝑtinet, lõge est a rõne ꝑfectæ bonitatis: vnde oĩs talis blasphemat, vel ₰m solã opinionẽ intellectus, vel ẽt cõiũcta quadã affectus detestatione: quorũ vtrũq; si cõsistat ĩ corde, dr̃ blasphemia cordis, si vero exterius ꝓdeat ꝑ locutionẽ, est blasphemia oris q̃ opponit̃ fidei cõfessioni.

2 SED † tñ aduerte, ꝙ blasphemia sumit̃ primo Theologice, & ꝓprie, & sic est id, qđ dictũ est. Sumitur ẽt iuridice; & sic ĩcludit blasphemiã proprie, & ẽt maledictionẽ factã Deo, vel sanctis: vt patet ext. de male. ex rubrica, & capitulis: q̃a rubrica est de maledicis, & tñ capitula loquunt̃ de blasphemis: vt patet in c. statuimus. vbi maledicus appellatnr blasphemus. Pro quo ẽt facit: quia ibi dr̃ maledicus, non solũ imprecator mali, sed ẽt mali enunciator, vt detractor, sicut ꝑ gl. ibi patet in c. 1. & sic ibi sumitur maledicus pro quocunque maledicente: & consequẽter ẽt ibi sumitur blasphemus pro quocunque dicente aliqua mala de Deo, vel sanctis enunciatiue, vt blasphemus proprie, & imprecatiue, vel etiã detestatiue, siue despectiue, vt maledicus. Sumitur etiã vulgariter blasphemia, & sic conuertitur cum iuridica: vt intelligamus iura allusisse locutioni vulgari: vel vulgarem ex iuridica descendisse.

3 PRIMO † vero q̃ritur, quot sunt species blasphemiæ. Et dico, vt recitat S. Tho. ꝙ ₰m aliquos sũt tres, s. attribuere Deo incõueniẽs, remouere ab eo conueniens, & attribuere creaturæ, ꝙ est ꝓpriũ Deo: sed S. Th. vbi su. ar. 1. ad tertiũ, dicit, ꝙ ₰m illa tria non possunt ꝓprie distingui diuersæ species peccati blasphemiæ; q̃a duo prima non differunt: nisi ₰m affirmationẽ, & negationẽ: q̃ diuersitas spẽm habitus non distinguit? q̃a per eãdẽ sciam innotescit falsitas affirmationũ, & negationũ, & per eandẽ ignorãtiã vtroque mõ erratur, cũ negatio ꝓ affirmationẽ probet̃, primo posteriorũ. Tertio vero. s. attribuere creaturæ, ꝙ est Dei, ꝑtinet ad primũ: q̃a q̃cq̃d est Deo ꝓpriũ, est ipse Deus; & cõsequẽter attribuere qđ est Deo ꝓpriũ, creaturæ, est ipsum Deũ dicere idẽ creaturę. Sũma aũt Ang. attribuit S. Th. quod tria prędicta sint tres species; sed fallitur. Igit̃ ₰m mẽtẽ S. Th. species blasphemiæ sunt duæ. s. blasphemia Dei, inquantũ Deus; & blasphemia Dei, inquantũ Spiritus sanctus. ¶Secundo q̃ritur, quot modis fit blasphemia Dei inquãtũ Deus? Et dicit, ꝙ in gñe fit duob. modis, s. corde, & ore: sed vterque illorũ modorũ diuiditur in sex modos. Primo, si affirmat̃ de Deo falsum, vt est Deus improuidus, iniustus, & hmõi. Scđo, si negatur verũ, non est Deus iustus, non est prouidus, non põt facere hoc, vel illud, qđ tñ est possibile; & idem est si dicatur ad despectũ, cũ sit dicere, quod Deus eũ ꝓhibere nõ põt. ¶Tertio, si appetitus detestetur diuina vt maledictus sit Deus veniat Deo hoc, vel illud, & huiusmodi, quasi Deus esset creatura subijcibilis hmõi imp̃cationibus; q̃a hoc est blasphemia vulgaris . s. imprecatio; licet sit ꝓprie maledictio; & ẽt est blasphemia iuridicè: includit etiã hoc blasphemiã Theologice, ꝓ quanto virtualiter attribuimus Deo incõueniens: puta ꝙ sit talib. subijcibilis. Quarto affirmãdo, vel negãdo, vel detestãdo p̃dicto mõ ĩ Sãctis Dei; & in quib. ipse, & contẽnitur, & honoratur. Quinto, si Deo, vel sanctis eius attribuatur quidem aliquid verum, sed tamẽ inhonestũ, cũ irreuerentia magna sicut faciunt ribal-

di iurantes periculũ Dei, aut ſexum fœmi-
neũ Sãctarũ. Sexto, qñ attribuitur Deo, vel
Sanctis aliquod verum, & honeſtum, ſed tñ
irreuerenter, vt iurãdo per corpus, & ſãgui
nem, & caput Dei, & huiuſmodi, ex conſue
tudine, vel paſſione: ſed duo vltimi modi
ſunt reductiui, & non ſunt blaſphemiæ pro
prie, ſed ſolum ſecundum modum.

4 TERTIO † q̃ritur, vtrũ blaſphemia ſit pec-
catũ mortale? & dico ꝙ ſic, ſm S.T. vbi ſup.
ex gñe ſuo: quia repugnat diuinæ charitati,
cũ deroget diuinæ bonitati; vnde pro ea in
fligitur pęna mortis. Leuitici 14. Vnde q̃tũ
ad primos quatuor modos non eſt dubium
de mortali, ẽt ſi fiat ex repentino motu paſ
ſionis; niſi excuſet ſubreptio tãta, vt hõ nõ
aduertat id, ꝙ cogitat, aut loquitur eſſe bla
ſphemiã; q̃a tunc eſt veniale, vel nullũ. Quã
tũ ẽt ad quintum cõis doctrina Sãctorũ eſt:
quod ſit mortale ex ſuo gñe, cũ ex ſe hẽat
irreuerentiã magnã. Quantũ vero ad ſextũ,
dico ꝙ de ſe non eſt mortale; quia talia iurã
poſſunt aliqñ licite fieri: vt dicetur inf. Iura
re. ſ. qñ eſſent cum iuſtitia, veritate, & iudi-
cio: aliqñ vero ſunt venialia, vt qñ interue-
nit irreuerẽtia parua: aliqñ mortalia, vt qñ
ſunt cum irreuerentia, & deſpectu magno
qđ arbitrio boni viri penſabit, & ſılr eſſent 6
mortalia, & eſſent veræ blaſphemię, qñ in
hmõi haberetur ſenſus erroneus: puta qđ
Deus, ex ſua natura corpus, aut caput, vel ca
pillos hr̃et. ¶ Quarto, vtrũ blaſphemia ex re
pentina ſurreptione poſſit eſſe mortale? &
dicit S. Tho. vbi ſup. ꝙ duplr̃ blaſphemia ex
ſurreptione ſine deliberatione ꝓcedit. Pri- 6
mo ſic, ꝙ q̃s non aduertit hoc, ꝙ dicit eſſe
blaſphemiã: vt cũ quis ſubito ex paſſione in
verba contumelioſa prorũperet, quorum ſi
gnificationẽ non conſiderat; & tunc eſt ve-
niale. Scđo, qñ aduertit, hoc eſſe blaſphe-
miã, cõſiderãs ſignificationẽ verborum; &
tunc nõ excuſatur a mortali: ſicut nec occi
dẽs ex ira hoĩem ſubito, hęc ex illo. Sed ta-
men aduerte, qđ ex duplici cã eſt, ꝙ hõ non
conſiderat blaſphemiã, eſſe blaſphemiã. Pri
mo. ſ. ex ſubita paſſione, & ſic ipſe loquitur
& ſcđo ex conſuetudine, concomitãte quo
dã propriæ ſalutis contẽptu, vel lata negli-
gentia, qua non curat hõ cauere peccata, &
hoc dubito mortale, ſaltẽ præſumptiue, &
in iudicio cauſarũ, q̃tum ad blaſphemiã pro
prie dictã: quia lata culpa æquiparatur do-
lo, ff. depoſiti. l. quod Nerua. & in c. vt anima
rũ. de conſti. li. 6. imo Supple. dicit eſſe mor
tale, ſi quis ignoret quidẽ ſua verba impor-
tare blaſphemiam: ſed tñ recto animo non
mouetur: q̃a ignorãs ignorabitur 1. Cor. 14.
Sed hoc puto eſſe contra S. Tho. vbi vult, ꝙ
paſſio cũ ignorantia excuſet, quia blaſphe-
mans cum paſſione mouetur malo animo.

5 QVINTO, † vtrũ peccatum blaſphemiæ ſit
remiſſibile? & dico ſm ſanctos, & ſcripturas
oẽ peccatũ eſſe remiſſibile per pñiam, & mi
ſericordiã Dei, q̃dã tñ dicuntur remiſſibilia,
quia ex ſe habent circunſtantias alleuiãtes,
& remiſſionẽ prouocãtes, vt q̃ fiũt ex igno
rantia, vel fragilitate. Quædam vero dicun
tur irremiſſibilia, vel quia non habent tales
circunſtantias, vt q̃ fiunt ex malitia; vel q̃a
excludunt pñiam, vt finalis impęnitentia, q̃
remitti non põt: licet remitti poſſit intentio
finaliter non pęnitendi, igitur blaſphemia
dr̃ remiſſibilis, ſi fiat ex vehemẽti paſſione,
vel deceptione, vel infirmitate hmõi: ſic in-
tellige illud Matt. 12. Omne peccatũ, & bla-
ſphemia remittitur. ſ. ſi fiat iſto modo: dicit̃
vero irremiſſibilis, ſi fiat cum certa malitia:
non quia remitti non poſſit, ſed quia nõ ha
bet cauſam motiuam ad remiſſionem, & ſic
intellige illud Matth. 12. Spiritus autem bla
ſphemiæ non remittitur ſcilicet de facili.

6 SEXTO, † vtrum peccatum blaſphemię ſit
remiſſibile per abſolutionẽ ꝓprij ſacerdo-
tis, ſiue vtrũ ipſe ab illo poſſit abſoluere? &
dicit Pan. in c. ſtatuimus. de male. qđ non, ſi
blaſphemia ſit publica: ſed abſoluit ep̃s, & fa
cit gl. in c. 1 de pę. & remiſ. li. 6. Secus ſi oc-
culta, q̃a tũc nõ pertinet ad ep̃m, ſm Hoſt.

6 ET † ſi quæratur, qñ ſit publica, idẽ Pan. ibi
ſic dicit. Dr̃ ãt quis publice blaſphemare, vt
ſit locus diſpoſitioni d. ca. ſm Hoſt. quando
blaſphemia eſt notoria đ iure, vel de facto,
de quo inf. Notoriũ. facit c. fi. de cohab. cle.
& mulier. Itẽ dicit̃ publica, qñ corã plurib.
perſonis blaſphemauit, hoc referentib. po-
ſtea ep̃o, & ſic licet nõ trãſierit in notoriũ,
ſatis eſt ꝙ probari poſſit. arg. in l. palã. ff. de
verb. ſig. Sumitur ergo hic publicũ, vt ſpẽs
diſtincta a notorio, hæc ille. Sed Sum. Ang.
limitat, vt referuetur ep̃o, qñ eſt publica nõ
ſimpliciter; ſed qñ ꝑꝑ publicitatem defert̃
ad ep̃m: vnde ſm Gof. & Hoſt. inquit, q̃ di-
cũtur in d. c. ſtatuimus, de pęna tꝑali, vel pe
cuniaria intelliguntur ſedente iudice ꝓ tri
bunali: in iudicio aũt aĩæ presbyter diſcre-
tus moliendo rigorẽ, diſpenſare poterit ex
cauſa circa pęnã ſpiritualem. Hęc Hoſ. & d.
Sum. rõnabiliter, ita quod licet blaſphemia

ſit

ſit publica,tñ ſimplex ſacerdos abſoluit, ni
ſi iuridice ſit per accuſationem ad epm dela
taꝫ, & ſi poſt abſolutionem a ſacerdote fiat
accuſatio coram epo,aget eps ad pœnam d.
ca.iudicialiter,ſed non abſoluet denuo.Sũ-
ma vero Roſ.male refert iſtam limitationẽ
& male reprobat dicens, quod nullo iure
probatur: quia probatur interpretatione
Gof.& Hoſt.Inno.& Pan. vt patet ex dictis
bene inſpectis:& de hoc inf §.ſeq.

2 Septimo † quæritur, quæ ſit pęna publi
cè blaſphemantis?& dico,ꝙ d.c.ſtatuimus,
quod.ſ. loquitur de blaſphemia Theologi-
ce,& iuridice ẽt ſi non ſit hoc notoriũ. mõ
probari poſſit,talem imponit,vt.ſ. ſeptẽ do
minicis ſtet præforibus eccleſiæ,dum agun
tur miſſarũ ſolẽnia, & vltimo die ſine pal-
lio & calceamẽtis,& ligatus corrigia in col
lo:& in ſeptẽ ſextis ferijs pfatarũ dominica
rũ ieiunet ĩ pane, & aqua:& nõ intret eccle
ſiã,& in quolibet platorũ dierũ, tres,ſi po-
terit,vel duos,vel ſaltẽ vnum pauperem re
ficiat,& ſi non põt in aliam pęnam cõmute
tur,quam pęnitentiam ſi facere noluerit,in
terdicatur ei ingreſſus eccleſiæ,& in obitu
careat eccl'aſtica ſepultura. Et ſi eſt diues,
p t palem poteſtatẽ coactione ſi neceſſe fue
rit,epo coget ſoluere ſolidos xl.vel 30. vel
20.vel ſaltem quinq. monetæ vſualis & ſm
Vinc.ẽt ſi in extremis velit pęnitere, care-
bit ſepultura,ſi p epm ſnĩa lata fuerat cõtra
eũ,& idem Ant.de But. & ibi mandat Papa
hoc ſtatutũ poni inter alia ſtatuta cõitatũ.
Hoc tñ capitulum non hẽt locum in cleri-
co,ſm Pan.ibi,& cõiter Doct.quia clericus
nõ agit publicã pęnitentiã 50.diſt. ex pęni-
tentib. & ſilr non habebit locũ, ſi dixit ex
calore iracundiæ, vel ebrietate p verbum,
præſumpſerit,in d.c.poſitũ, ſed de hoc inf.
§.9.& ſilr, ſm Gof.non hẽt locum in iudi-
cio aĩæ,ſed diſcretus confeſſor molliet hũc
rigorem,& hoc tene:licet Suppl. dicat, ꝙ
imò habebit ibi locum,quia pęnitentiæ oẽs
ſunt arbitrariæ.Ex his autem Pan.infert, ꝙ
obligatus ad pęnam pecuniariam pro male
ficio ſi non eſt ſoluendo,i.ſi ſoluere non po
teſt,debet luere in corpus: & ſic finẽ litibus
dare.Secus ſi eſt obligatus ex contractu,vel
quaſi,quia expectatur fortuna pinguior.

9 Octavo † q̃ritur, vtrum contra diſpoſi
tionẽ d.c.debeat in dictis pęnis adhiberi ali
qua diſpẽſatio?& dicit Pan. ꝙ non innixus
in verbo,nullam miſericordiam habiturus.
Sed Hoſt.dicit, ꝙ ex magna cauſa poſſet ad-
hiberi miſericordia,ſi pſona eſt honorabilis
q̃ non deceat ſi publice pęniteret: quia vult
hãc pęnam eleemoſinis redimere: pro quo
facit c.1.de voto,& c.mulieres de ſen.excõ.
& c.medicina.de pę.diſt.1.& hoc Pan. dicit
æquũ.¶ Nono, vtrũ mulctetur pœna d.ca.q̃
ebrietatis,vel iracũdiæ colore blaſphemat?
& dicit Gof.ꝙ non, pp verbum,præſumpſe
rit,poſitũ in d.c.ſtatuimus,qđ dictũ Pa.dicit
ſibi placere in ebrio arg. l.omne delictũ.§.
qui ſe vulnerauit ff.de re mili.Sed in accen-
ſo calore iracundiæ forte nõ procederet,ni
ſi calor eſſet ex iuſta cauſa ꝓuocatus, arg. l.
ſi adulteriũ.§.Imperatores,ff.de adul.Secus
qñ ex cã iniuſta:puta,qa in ludo amiſit ar.c.
inebriauerunt.15.q.1.& idem tenet Hoſ. vt
dicit Directo.lib.1 tit.15. quia contra pec-
catores Deum, vel Chriſtũ quotidie cũ ira
blaſphemãtes hæc pęna ſpecialiter inducta
eſt,nec aliquis đ facili Deũ blaſphemat,niſi
iratus.Poſſet tñ iracũdia tãta eſſe,qđ demẽ-
tiæ æq parareẽ:& tũc locũ hr̃et dictũ Goff.
qđ ſm An.de Bu. ꝓcedit indiſtincte p ver-
bum pſumpſerit,in d.c. poſitum.Sed melius
Pan.quia etiam eſt præſumptio magna, e-
tiam ex ira blaſphemare, ſtante vſu rõnis.

10 Decimo, † vtrum hæc pęna locum hẽat
in oĩb.modis blaſphemandi ſuperius recita
tis? & dico,ꝙ de quatuor primis nõ eſt du-
bium.De ſexto etiam dicit Dir.ꝙ iurãs per
corpus, vel caput, vel capillum Dei,ſi hoc
deteſtando aut vituperando facit, habet lo
cum dicta pęna. Secus ſi hoc dicit affirman
do, vel iurando, & intendit ꝙ iurans per
corpus Dei ad aliqd affirmandũ, ẽt ſi ex ita
iuret,nõ ligatur hac pęna, licet irreuerẽtiã
Deo faciat. Secus ſi ſic dicit nõ ad iurandũ,
ſed per modum contemnentis Deum: ex
quo etiam patet quòd à fortiori locum ha-
bet hęc pęna in quinto.modo, qui nũquam
eſt ad iurandũ,ſed ſp eſt ex contemptu.i. ex
negligentia reuerẽdi Deũ,& aĩam ſuã, ẽt ſi
fiat ex cõſuetudine cũ lata negligẽtia.¶ Vn
decimo q̃riẽ,qs hẽbit dictã pecuniariã pœ-
nã,& dicit do.Ant.de Bu. ꝙ iudex ſecularis
ſm aliquos,eã hẽbit a clerico & laico p id ꝙ
ſequiẽ inter alia cõicatũ ſtatuta, ſm alios e-
cõtra iudex eccleſiaſticus eã hẽbit ab vtroq.
cũ crimẽ ſit eccleſiaſticum: ſm Gof. eã hẽ-
bit laicus iudex a laico,& eccl'aſticus a cle-
rico,ad qđ de hær.excõicatus: & de iud. ita
quorundã.Vel dic,ꝙ habebit eã iudex con-
dẽnans,ſiue ſit laicus quãtum ad laicũ, ſiue
eccl'aſticus quantũ ad laicũ,& eccleſiaſticũ.

DE CALICE.

1 *Calix, ex qua materia confici debeat.*
2 *Calicem ac patenam qui conſecret. Et quomodo exercentur.*

1 CALIX † non debet eſſe de ære, aut orichalco, aut cupro, quia hæc pp æruginem vomitum prouocant: aut ligno ꝓpter poroſ, ne ſanguis ſubintret, aut vitro, vel chriſtallo pp fragilitatem: nec de lapide pp ineptitudinem, de conſe. di. 1. c. vaſa. & c. calix. vbi dr̃, ꝙ tam calix, q̃ patena dẽt eſſe de auro, vel argento, vel ſtanno: & conſequenter quia de his tantum mentio fit, omnis alia materia prohibetur. licet Aſten. lib. 4. de mente Rod. dicat, quod ſub ſtanno intelligitur plumbum: quod tamen Ro. negat ꝓpter hoc, quod & ipſum æruginem contrahat.

2 PRIMO † vero q̃ritur, quis poſſit calicẽ, vel patenã conſecrare? Et dico, ꝙ Car. in cle. attendentes, de ſta. reg. vr̃ ſentire ꝙ ep̃s, & ẽt abbates, qui vtuntur inſignijs põtificalibus, qñ hoc habent ex conſuetudine; q̃a iſta sũt potius dignitatis, q̃ ordinis. Sed Gem. in ca. abbates. de priui. li. 6. dicit, ꝙ licet gl. ibi ſit pro abbatibus, abſtinere tñ dẽnt pp vnctionẽ, q̃ fit in calicis conſecratione. c. vnico. de ſacra vnctione. de his ãt ſup. Benedictio. §. 3. & 4. ¶Scd̃o q̃ritur, quo mõ execretur? dicit Pet. de Pal. ꝙ calicis conſecratio in ſuꝑficie fit, vnde ſi calix argẽteus deauretur, indiget reconſecratione. Secus tñ vr̃, ſi deauratio cadat pp vſum: quia non reconſecrabitur, nec eſt ſimile in calice deaurato, ſicut in pariete eccleſiæ, qui decruſtatus indiget reconciliatione. de conſe. di. 1. c. eccleſijs. in gl. ſed in perditione auri, ꝙ ita ſubtiliter ponitur, non vr̃ conſecratio ita eſſe in ſuperficie eius, quin remaneat in argẽto, & ita ſeruat conſuetudo. Silr̃ execratur calix, ſi ſcyphus a pede ex toto ſeparetur, licet non ſit froctus, puta, q̃a iunctura eſt tornatilis, ſiue ad vitẽ: & ſilr̃ ſi amittat formam ſuã, arg. c. 1. de conſe. eccl. vel alt. & quia deſtructa forma iã non eſt calix: ſecus ſi formã non amiſit, licet ſit aliqualiter læſus. Si tñ ſcyphus eſſet taliter fabricatus, ꝙ eo ſolo poſſet q̃s vti in celebrãdo: & cũ hoc eſſet ſeparatim a pede in calicem conſecratus: tunc non execrabitur per ſeparationẽ a pede: quia per ſe eſt calix, & pes eſt tantum ad bene eſſe. Circa hoc ãt faciũt multa dicta ſu. Benedictio.

¶CALVMNIA quid ſit. Iuramentum. 1. §. 2. CALVMNIATOR quis ſit, aut tergiuerſator, vide ſup. Accuſatio.

¶CAMBIVM, vide inf. Vſura 4. per totum.

DE PORTIONE CANONICA.

1 *Canonica portio cur ita dicatur. Et quotuplex ſit.*
2 *Conſuetudo, quod nihil detur ep̃o, vel parochiali eccleſia nomine portionis canonica, an valida ſit? Et num ad eſſe conſuetudinis titulus requiratur.*
3 *Portio Epiſcopo, vel eccleſia parochiali debita pro parte, vel in totum praſcribi etiam ſine titulo poteſt ſi modo tantum interceſſerit tempus, de cuius initio memoria non extet. Et num pradicta portio pacto renunciari queat.*
4 *Quarta epiſcopalis a quibus, & de quibus debeatur. Et ibidem ſubijciuntur limitationes ſeptem.*
5 *Quarta hoſpitali relictorum, num ep̃o debeatur, & quid de his, qua fraternitatibus relinquuntur.*
6 *Legatum quãdo fit ſingulari perſona, nũ ep̃o quarta debeatur, & quid in legatis pro malè ablatis. Itẽ, quid ſi ſubditus leget eccleſia extra diaceſim.*
7 *Canonica parochialis, a quib. & de quib. dẽatur.*
8 *Legari intuitu perſona, quando dicatur, & ſub hac ſexdecim limitationes, de quibus recte, & ordine diſſeritur.*
9 *Quarta parochialis num debeatur de legato facto rectori eccleſia, in qua quis ſibi ſepulturam elegerit, pro miſſis ibidem per eundem celebrandis, & quid de relictis iure inſtitutionis, & quid de mortis cauſa donatione.*
10 *Canonica portio cuinam debeatur, & quid ſi qs domicilium, in diuerſis parochijs, aqualiter in eis ſe collocans habeat, & ſi ſacerdos parochialis fuerit in portione petenda negligens, an epiſcopus poſſit pro illo petere.*
11 *Si quis in vna eccleſia audiat diuina, & in alia ſacramenta percipiat, qualiter praſtabitur canonica portio.*
12 *Legatorũ factorum ab his, qui in locis religioſis in confratres recipiuntur, num quarta debeatur, & qualiter huiuſmodi quarta extrahatur.*
13 *Conſuetudo, qua in certis regionibus viget, vt de omnib. mobilibus, qua defunctus poteſt in teſtamẽto relinquere, aut legare, eccleſia tertiam exigat partem: ſi morienti iniungat, vt omnia mobilia reuelet an iuri communi praiudicet, & num huiuſmodi pracepto moriens parere teneatur.*
14 *Sepulturam in propria eccleſia eligens, ſi nihil ipſi leget, alijs autem multa leget, ac relinquat, num poſſit eccleſia propria portionem aliquam petere.*
15 *Infirmus in vna parochia ſi in aliam ſe transferri procuret, ibique decedat, num ex hoc canonica portione priuetur eccleſia prior, & ad hac ſubnectuntur concluſiones octo.*

1 CANONICA † portio dicitur, quia ſit a canonibus approbata, & debita iure decretorum decima q. 1. de his, & cap. decernimus,

mus,& 16.q.2.constitutũ.& in cle. dudũ.de
sepul.& ſm Zaba.post Matth.est duplex.V-
na'.s. debita epo ab omnib. ecclesijs totius
diœcesis de oĩb. relictis factis eisdem, quam
tñ non habet ab ecclesijs suis extra diœce-
sim.Et de hac in d.c.de his. & c.seq.in gl. de
test.c.officij.& c.seq.cũ concordatis in glo.
Alia debita ecclesiæ parochiali derelictis à
parochiano,vel obueniẽtib.rõne funeris lo
co illi,in quo elegit sepulturã. Quarum epi
scopalis quidem,ſm gl.in c.requisisti. de te-
sta.est tertia,vel quarta.ſm cõsuetudinem ?
parochialis verò est varia,i. medietas, ter-
tia, & quarta, ſm varia iura,& varias cõsue
tudines, quibus consuetudinib. standum est
ext.de sepul.certificari,& si ibi consuetudo
non apparet,ſm Hos.spectanda est consue-
tudo ecclesiæ metropolitanæ: & si nec illa
appareat,spectãda est cõsuetudo ecclesiarũ
vicinarũ:q si varia sit, ſm Gof.quarta debe
tur:qa in hac iura magis cõcordare vident.
ext.eo. in nostra. Item quia in dubijs sequi-
mur,quod minimũ est.ff.de leg.2.l.si ita reli
ctũ.in fi.ff.de reg.iur.l.semper.& ita no.Arc.
in c. cũ quis.de sepul.li.6.& Inn.in d.c.requi
sisti, & Ber.in d c.certificari.Et hoc verum.
nisi,vt dictum est,cõsuetudo esset dãdi me-
dietatem,vel tertiã,quia ista tunc esset debi
ta,& sic intellige iura dicentia, ꝙ est tertia,
vel medietas,& de hac quarta,q̃ datur eccle
siæ parochiali,detrahitur ab epo ꝑ se quar-
ta illius quartæ:a fratribus ãt eps nullam de
trahit quartam , ſm Fed. quod allegat Tab.
nisi,ꝙ vbi episcopus est parochialis, oĩum ,
vt Neapolis: vt parochialis recipiat quartũ
à fratribus.nisi scilicet sine priuilegiati.

2 Primo †verò quæritur,vtrum valeat con
suetudo,ꝙ nihil detur epo. vel ecclesiæ pa-
rochiali?Et dicit Pa.in d.c. certificari. ꝙ ſm
gl.in c.fi.de cõsue.li.6. vbi consuetudo est ꝓ
ter ius.ad eã valere sufficit tp̃s 10.annorum.
vbi uerò est contra ius,requiritur tp̃s xl. an
norũ:vt in c.fi.de consue.Igitur cõsuetudo,
quod detur epo,vel parochiali ecclesiæ ul-
tra dimidiã:puta, ꝙ dentur duæ partes:s.ex
trib.vel qđ detur citra quartã.i. minus quã
quarta ſm Hos.valet,si sit ꝑscripta; & loqui
tur de portione epali,& idẽ sentit de paro-
chiali,vt dicit Pa. ꝙ si detur inf.dimidiã , &
quartã,valet consuetudo , ẽt non ꝑscripta,
& cũ hac opinione trãsit Io.An.qa inqt Pa.
consuetudo dãdi inf.dimidiã,& quartã non
est cõtra,sed præter ius, ꝙ verò detur ultra
dimidiã, vel citra quartã,est cõtra ius,quia
nullo iure cauetur, vt debeatur minus quar
tæ,uel ultra dimidiã: vtrum aũt ualeat con-
suetudo,ꝙ nihil penitus detur, sunt opinio
nes,sed Hos.uĩ uelle,& Io.An.post ipsum,ꝙ
nõ ualeat,similiter Gof.& Ray.cum sit irra-
tionabilis.de consue.c.fi.& cõtra iura.de se
pul.c.1.Sed Pe.de Peru.& Inn.tenetur,quod
valeat, si sit ꝑscripta spatio 50.annorum. &
Hos.ac Io.An.si sit præscripta cũ ti.i. cũ rõ-
nabili causa;puta,ꝓp beneficium factum ec
clesiæ:vel hmõi.Sed contra hoc Pa.opponit
ibi,quia ad esse consuetudinis nõ requiritur
titulus,sicut nec in l.condenda,qa nõ diffe-
runt,nisi sicut tacitũ,& expressum, cum cõ
suetudo sit ius morib.introductũ, & conse-
quenter inductum ex tacito consensu popu
li,vt d.1.cõsuetudo. & in l. de quib.ff. de le.
Et soluendo dicit,ꝙ dictũ Hos.& Io.An.in-
telligi debet in cõsuetudine impropriè di-
cta,q̃,ꝓprius est præscripta.& sic ĩtellige gl.
in d.c.nõ est.de cõsue.li.6.& vide ibi notata
per Io.An.& Inn.Vñ sicut in ꝑscriptione cõ
tra ius requiritur titulus, vt in c.1. de ꝑscri.
li.6.ita & in hac cõsuetudine impropriè di-
cta:vt probatur in d.c.nõ est. iũcta gl. & ex
his infert Pa.ad id, qđ tacitè sentiunt ꝑdicti
duo,dũ vĩ velle facere dñiam, vtrum ꝑscri-
batur portio minor quarta', an in totũ.i. vt
nihil debeatur, qa dico, inqt, ꝙ vtroq. casu
requiritur ꝑscriptio cũ titulo,cũ sit contra-
rius & hoc verũ,qñ inducitur cõsuetudo cõ
tra eũ,cui debetur portio de iure cõi:nãtũc
nõ est propriè cõsuetudo,sed ꝑscriptio,ióq.
debet hr̃e comites ꝑscriptionis. Sed si indu-
ceretur contra aliũ:tunc induci põt,vt con
suetudo,& consequẽter sine titulo , quia ad
esse cõsuetudinis non requiritur titulus, vt
dictũ est,& ꝓ his Io.An.in c.fi.de consue.&
ſm prædicta intellige gl.in c.1.de sta. reg.

3 Et †ex prædictis oĩb.conclude,quod hæc
portio debita epo , vel ecclesiæ parochiali
põt pro parte,vel in totũ præscribi.& suffi-
cit tp̃s sine titulo, de cuius initio nõ est me-
moria,quia illud hẽt vim tituli,vt ĩ d.c.1. de
præscri.li.6.Hæc Pa.q sentit, qđ in vtroq. ꝑ
dicto casu , si cõsuetudo sit cũ titulo sufficit
tp̃s xl. ann.vel cuius non sit memoria in cõ
trariũ,si sit sine titulo, & rõ est : qa ius cõe
est pro ecclesia parochiali,vel epo,& cõse-
quenter cũ ꝑsumptio sit contra possidentẽ ,
oportet,ꝙ titulũ alleget, & ꝓbet, ꝑ quẽ ta-
lis ꝑsumptio tollatur. ¶ Secũdo q̃ritur,utrũ
ꝑdictæ quartę possit renũciari per pactum?
Et dicit Arch.in c.pact.lib.6.ꝙ pactum non
valet

valet quando damnificatur ecclesia, sed ubi non dãnificatur, valet ẽt sine authoritate superioris. C. de procu. l. non eo minus.

4 TERTIO † quęritur, a quibus debeat quarta episcopalis? Et dicit Hos. in Sum. ti. de sepul. ꝙ debetur, & peti põt ab oĩb. ecclesijs intra propriã dięcesim constitutis. 16. q. 1. cõstitutũ siue sint capellæ monachorũ, uel aliorũ religiosorũ, vel monasteria, vel alia pia loca, siue sint conuentualia, vel quæuis alia ĩ ciuitate, vel extra, de off. ord. cõquerẽte. đ test. off. & c. reqsisti. ẽt si sint exẽpta: nisi in priuilegio fiat specialis mẽtio de pjudicio quartæ epalis, de dec. dudũ. §. vlt. ff. ne qd in loco pub. l. 1. §. merito Pa. aũt in d. c. officij, tenet contrariũ. s. ꝙ dẽatur solũ ab ecclesijs epo subiectis, nõ ab exẽptis seu subiectis immediate Papæ: dicẽs, ꝙ cõiter sic tenet. Sed Pet. de Peru. in tract. de Canonica portione limitat Pa. dicere verũ, qñ legãs ecclesię exẽptæ nõ est subditus epi, vel est exẽptus similiter, alias debetur: sed verior est opinio Pa. qa ista quarta dat̃ rõne ecclesiarũ solicitandarũ per epm, non rõne legãtiũ: ut patet in d. c. conquerẽte. vñ tenentur exẽpti soluere eã Papæ, ẽm Abb. in c requisisti. de test. & sequitur Pet. vbi sup. sed legatus de latere eã petere non poterit, quia non est dięcesanus exẽptorum. de priuilegijs. c. authoritate li. 6. in gl. ¶ Quarto quæritur, de quibus debetur quarta episcopalis? Et dico, ꝙ de oĩb. legatis factis ecclesijs, & locis, a qb. debetur, & de decimis, & de his. quæ obueniũt funeris occasione, vt in c. requisisti. de test. & ibi Pan. Fallit tñ hoc: qa dr̃ in c. fi. de testa. ꝙ de his, quæ in ornamentis, vel ꝓ cereis, seu fabrica, luminarib. anniuersario, septimo 20. 30. siue alijs ad ꝑpetuũ cultũ diuinum legatis ecclesijs, vel reliquis pijs locis canonica portio, dũmõ in fraudẽ non fiat, vt epis. seu parochialis dẽat defraudari, deduci nõ dẽt: vnde fallit in septẽ casib. ẽm Pet. vt sup. Primus qñ relinqt aliquid ꝓ ornamẽtis ecclesiæ, seu vestib. vt sericũ ꝓ planeta, vel aliud ornamẽtũ ꝓ altari, vt no. Doc. ĩ c. fi. de test. Ex quo seqtur, ꝙ si legatur aliquid, vt fiat chorus, vel pictura, vel anchona, vel calix, vel hmõi, nõ debet̃ quarta, qa ista est fabrica ad lõgęuũ honorẽ Dei. d. c. fi. & l. 1. C. ne lic. sig. sal. & Inn. dicit in c. cũ ad sedẽ. de res. spol. ꝙ cruces, & calices sunt ornamẽta ecclesiæ. Et idẽ intelligo de oĩ, ꝙ venit in usũ diuini cultus in ecclesia ꝙ vsu ipso consumit̃, vt lib. j. cãpanæ & oĩa hmõi: imò si cõsumunt̃ ipso vsu, sed immediate ad honorem Dei, vt oleũ, & cera ꝓ luminarib. Secundus, qñ legat̃ pro ꝑdictis ornamẽtis redimẽdis, ornãdis, reparãdis, ẽm Inn. d. c. fi. Et idem intelligo, qñ legatur pro extruendo sepulcro: qa religionis est monumenta constitui, vel exornari. l. 1. §. interdictum. ff. de mor. infe. Tertius, qñ legatur pro fabricæ ecclesiæ reparatione indigẽte, & portio pro fabrica ñ hr̃: vel hr̃, nõ sufficit: sed si ecclesia non indiget fabrica, soluet quarta, ẽm Hos. reliquũ tpi necessario ad fabricã. Quartus, si legat̃ pro luminaribus, vt oleum pro lãpade, vel cerei, & hmõi. Quintus, qñ legat̃ pro anniuersario celebrãdo annuatim, vt in c. cum creatura. de cele. mis. Sextus, qñ legatur pro 7. 30. & hmõi, ẽm Hos. in d. c. fi. Septimus, qñ legatur ad ꝑpetuũ cultum diuinum, puta, vt annuatim festũ fiat alicuius sancti, vel vt dicat̃ officium in una capella: quia in hmõi cõsistit cultus diuinus. c. fi. de rescrip. li. 6. Octauus fallit, ẽm Pa. in d. c. requisisti. in oblationibus, de quibus non debetur quarta, ut otim. Nonus, secundum eundem, in donatione in uita, de qua etiam non debetur. vt in c. de his. de sepul. & in c. 2. de sta. mon.

5 QVINTO, † vtrũ debeatur quarta epo de relictis factis hospitali? Et dicit Pa. in d. c. officij, ꝙ sic, si est religiosum, puta, epi authoritate constructum: ẽt ẽm Io. And. si relictũ fuisset factũ pauperib. talis hospitalis, quia præsumitur respectus habitus ad locũ, non ad personam: secus si esset relictum pauperib. simpliciter: quia non deberetur. l. nulli: & l. si qs ad declinandã C. de epis. & cle. Si verò hospitale nõ est religiosũ, sunt opiniones, sed tene cũ Pa ibidem, ꝙ si est ædificatũ authoritate iã defuncti, sic eps hẽbit quartã: qa habebit curã, vt vr̃ in auth. de eccle. ti. quia non põt amplius redire ad prophana, sed si ædificator viuit, quarta nõ debet̃, & relictũ vr̃ factum pauperib. cum talis locus nõ sit capax: qa ędificator põt eũ destruere. c. inter dilectos de don. & ibi Inn. Vñ patet ex dictis, qđ de relictis istis fraternitatibus quarta non debetur, ẽm Pet. ubi sup. Dictũ tñ Io. An. de pauperib., simpliciter limita verum, ẽm Bal, qñ legatur pauperib. in genere ita ꝙ inter ꝑsonas distribuatur, non inter loca: puta, qa testãtor iubet dari cuilibet pauperi tunicam, uel certã q̃titatem pecuniæ, quia legatur, vt singularibus personis: & sic non debetur quarta episcopo c. ex parte. el 3. de verb. sig. Alias legando pauperibus in genere,

genere, videtur legare hospitali qđ est in ciuitate, vbi testator hẽt domiciliũ, & casus ẽ in d.l.si quis, ver.vbi autem, & ideo deberet quarta, contra Io.And.& eum sequẽtes. Sed dictum Bal. credo verum, quãdo hospitale generale est suscipiẽs omnes: & dictum Io. And.quando pascit paucos, vel solum certum genus personarum, puta spurios.

6 Sexto † vtrum debeatur quarta ẽpo de legato facto singulari ꝑsonæ? Et dicit Pe. vbi supra, ꝙ non sicut qn legatur clerico nõ habenti administrationem, vel prælationem: seu alicui canonico; vt in d.c.requisisti.§. fi. vel cum legatur leprosis morãtib.in tali loco, vel domo, vel eremitis, aut istis fratrib. qui morantur in tali loco, vel aliquibus mulieribus pro dote, vel viduis, peregrinis, & hmõi, in quibus cessat d.c.ex parte. el 3. Vide quod no.Inn.in c.relatũ; de sepul.¶ Septimo, vtrum debeatur quarta episcopalis de legatis ꝓ male ablatis? Et dicit Pe. vbi su. ꝙ nõ, quia sunt debita non legata, siue restitutio sit certa siue incerta.¶ Octauo vtrum debeatur, qñ subditus legat ecclesiæ extra diœcesim: Et dico, ꝙ non, ₰m Abb.in d.c.requisisti, & Inn.in d.c.officij.& Io.An.in d.c. certificari. Etiam consuluit Io. de Montemerlo, quod intelligo nisi aliter habeat consuetudo, vel ꝑ̃scriptio.c.cũ inter.el 2. de ver. sign.

7 Nono † quæritur, à quibus, & de q̃bus debeatur canonica parochialis? Et dico, ꝙ debetur solũ ab ecclesijs, vbi sepelitur aliquis, vel ad q̃ transit se cõuertendo, vel alio mõ & si alias essent exemptæ, quo ad hoc sunt exẽptæ, ₰m Inn.in c.relatũ, & in c.in nostra, extra de sepul.& de test.c.requisisti, non aũt ab alijs ecclesijs, vel ꝑsonis. Debetur, in q̃, ₰m Ray.de omnibus, q̃ obueniunt rõne funeris.s.in die funeris, & de omnibus legatis factis ecclesiæ, ad q̃ quis eligit sepultura, de sepul.ꝑ totum, maxime c.in nostra.& in cle. dudum.eo.ti.concor.Hos.& addit hoc intelligendũ esse de relictis occasione loci, non intuitu personæ, q̃uis ecclesiæ, dummõ non fiat in fraudem. Et similiter ₰m eum intelligit de mobilib. & immobilib. exceptis his, de quibus dictum est sup.§.4. & c.de testa.

8 Praesvmitvr † autẽ aliquid legari intuitu personæ si datur a propinquis de testa.req̃sisti. Fallit hoc.ĩ fratribus Prædicatoribus, & Minoribus de quibus inf.§.19.& vlterius fallit in 15.casibus, ₰m Pet.vbi su.¶ Primus, qñ per consuetudinem, vel præscriptionem nihil soluitur, vt dictum est. ¶ Secundus, qñ aliqui per priuilegium a pręstatione eximũtur: vt sunt hodie fratres Prædicatores, & Minores.¶ Tertius, qñ legatur aliquid ad vsus priuilegiatos: de quib.in c.fi. de test. qui sunt septẽ casus primi, in q̃bus non debetur quarta ẽpalis: vt dictũ est su.§.4.¶ Quartus, qñ ecclesiæ donatur donatione inter viuos, vt in d.c.de his.§.si vero. Idem dicẽdum est, qñ legator in vita soluit legatum: nã eo casu nec falcidia debetur, nec quarta ecclesiæ parochiali, q̃a tale legatũ amissio nõie legati transit in simplicẽ donationem, & in speciem donationis inter viuos. Et de hoc ẽ gl. sing.de qua Dyn.facit magnũ festum in l. legatũ.ff.de leg.2.& de hoc vide inf. Donatio secundo, s.inter viuos.tñ Pa. & Zab. sunt in oppositũ.¶ Quintus, qñ post electionẽ sepulturæ in aliquo monasterio, sanus existẽs illud intrat, & in eo profitetur anteq̃ moriat: q̃a de bonis eius nihil debetur: vt Pan.tenet & dicit cõiter teneri in c.relatum.de sepul. post gl.ibi & idem dico, si intrauit cũ ꝓposito absolute mutãdi vitam, quia desinit esse parochianus alterius ecclesiæ, arg.c.beneficium.de reg.iu.li.6. Si vero professionẽ non fecit, nec habuit propositũ absolute vitam mutandi.i.se obligãdi religioni, debet quarta, ₰m Arc.in c. cũ quis de sepul. li.6. & hoc vr̃ verius, ₰m Gem. ibi, licet alij cõtrarium dicant, quia religiosus censetur contrahere domicilium in monasterio facta professione tacite, vel expresè, non autem, vt dicit Arch.& Io.And.in c.statutum, de rescri. lib. 6. Gof.tñ dicit, ꝙ non debetur, si decedat in nouitiatu, potens exire, modo non exeat, & idem Host.& hoc hodie verũ est ratione cõsuetudinis: licet Sum.Ang. & Ros. teneãt op. priorem, & silr̃ si intrauit in ægritudine, de qua decessit, portio debetur ₰m Pan. secus si in ægritudinem, de qua non decessit licet Inn.fuerit in singulari opinione, dicẽs quòd si quis religionem ingreditur, vt sit ibi professus: de bonis eius acquisitis monasterio, portio debetur ecclesiæ parochiali, quod Pan.non placet, tum quia iura loquũtur de relictis occasione sepulturæ, tũ quia loquuntur de morte naturali, quia iste non moritur, immo tenet cognationem: tamen quia si iste mutaret domicilium, portio non deberetur, ergo neque hoc casu, cum solum habeat domicilium in monasterio, vt not.idem Innoc. in cap.ex ore, de priuileg. & idem videtur dicendum de leproso, qui domum intrauit leprosorum, scilicet, quod

nõ debeatur quarta,ſm Gul.q̃a idẽ iudiciũ eſt ac ſi ſanus ad religionẽ trãſiſſet:niſi forte ex ipſa lepra moriatur: multi.n.ſm ipſũ cũ lepra,ſed non ex lepra moriunt̃. Regionis tñ conſuetudo in hac parte tenenda eſt. Secus de illo,q̃ recipitur in confratrẽ,retinens tñ bona ſua quo ad ꝓprietatẽ: q̃a debetur quarta,ẽt ſi ipſi religioſi eſſent exempti.c.cũ & plãtare. dẽ priuil. cũ non trãſeat in religionẽ. Secus ſi ſolũ retinuiſſet ſibi vſumfructum ſuorũ bonorũ :quia gauderet priuilegio religionis.c.vt priuilegia. de priuile. ¶Sextus, qñ q̃s legat eccleſiæ, in qua non eligit ſibi ſepulturã,nec ibidẽ ſepelit̃, ſm gl.ord.in c.1.de ſepul.& idem Inn.in eo. tit.c.2.& Arch.eo.tit.c.2.lib.6.licet in c.placuit.13.q.2.tenuiſſet,ꝙ deberetur,& idẽ Io. An.in c.1.& in c.certificari,de ſepul.in gl.& clem.dudum.§.verum.vbi merito reprobat opi.Hoſ.tenentis contrariũ in d.c.2. ¶Septimus,qñ de facto contra voluntatẽ fratrum ſepelitur in eorũ eccleſia, vt tp̄e interdicti, & multa offeruntur, quia tunc nõ debetur quarta,ſm Fede.conſ.119. & Gem.in d.c.1. de ſepul.li.6. & ratio eſt:quia talis tp̄e interdicti non poteſt eligere ſepulturã apud mẽdicantes:vt not.Inn.de priuil.ca.vt priuilegia,& c.cum & plantare.& de pę. & remiſ. quia in te, quãuis liceat ipſis recipere mortuaria,vt orent pro defunctis, ſi cũ pnia deceſſerunt.11.q.3.quicunque.facit quod no. Inn.in c.tanta,de exce.prælа. Item q̃a quarta debetur rõne iniuriæ factæ eccleſię parochiali:vt in d.c.certificari,nullã ãt iniuriam illi facit,ex quo ibi nõ poterat ſepeliri.Imo plus dicit Fede.ꝙ ſi mendicantes eum ſponte tali tp̄e ſepelirent:non debetur quarta,licet teneãtur tanq̃ violatores interdicti. cle. 1.de ſepul.& in c.ſi canonici de offi.ord.lib. 6.quia tunc ſolum debetur quarta,qñ ſepeliunt in caſu a iure conceſſo:ſecus quãdo in prohibito:vt in c.ex parte.el 1.& in ca. cum liberũ,& in c.in noſtra.in fi.de ſepul.vbi dicit Inn.ꝙ qñ de facto,nõ de iure ſepelitur, dent̃ corpus,& oblationes, quæ rõne ſepulturæ factæ ſunt,ſed non legata facta, nõ rõne,vel occaſione ſepulturæ.Et ita patet,q̃d ſi de facto ſepelitur contra voluntatẽ illius, cuius eſt eccleſia, ꝙ non tenetur ad aliquã quartã,ſed tenetur & corpus & oĩa, q̃ ratione ſepulturæ habuit,reſtituere,ſed nõ quartã de legatis factis non ratione, vel occaſione ſepulturæ:ſi r,nec de his,q̃ amici de bonis ipſorum tunc offerunt.¶Octauus,qñ eccleſia parochialis erat interdicta ex culpa ſua,& non parochiani: q̃a tunc ipſam quartã non habebit,ſiue parochianus ſepeliatur alibi ex electione ſua,ſiue nõ,vt q̃a alibi eſt maiorum ſuorum ſepulchrũ, ſm Pet.& no. Gemi.in c.1.de ſepul.li.6.Sed ſi alibi eſſet ſepultus de facto, non de iure .ſ. quia nec in eccleſia electa,nec in ea,vbi ſunt ſepulchra maiorũ: nihil dabitur,ſi eccleſia parochialis dedit cauſam interdicto. Secus ſi nõ fuit in culpa:quia non debuit ſuo iure priuari, ſm Pe.de Anch.vt ibi refert Gem. ¶Nonus qñ reuocat electionem ſuam, q̃ legando facit,& alibi eligit ſepulturã, & ſepelitur, q̃a paria ſunt,non eligere, & electã mutare.ff. de adi.leg.l.1.& 2.Primo aũt caſu nõ debetur,vt dictum eſt:ergo nec ſcd̃o, etiã ſi non fuiſſet relicturus,niſi intuitu ſepulturæ: vnde vltima electio, vel ſepultura ſine electione eſt,q̃ inducit petitionẽ quartæ.13.q. 2.c. vltima,& ita conſulit Fed.conſ.10.Gemi.ãt in d.c.1.vr̃ tenere,ꝙ reuocata electione ſepulturæ,reuocetur & legatum : & dabitur illi eccleſiæ vbi eligit ſepeliri: q̃a ſubrogatus dẽt intelligi ſubrogatus cum oĩbus qualitatibus onere & honore.l.1. §. hæc actio. ff.ſi quis te.lib.eſſe iuſ.fu.ideoque etiã onus emolumentũ comitatur, & econtra.l.alumnæ.§.Seia.ff.de adi.leg.Et idem Pet.de Anc. ꝙ dicit verũ , niſi aliter conſtet de volũtate legãtis.Et de hoc ẽt inf.Excõicatio 7.excõicatione 16. ¶Decimus,qñ licet elegerit, tñ non ſepelitur ex facto hęredũ,vel ex facto contingente circa perſonã defuncti: puta, quia moritur nimis longe, vel hæredes nolunt illud ad eccleſiã electã deferre: q̃a verba ſunt intelligenda cũ effectu.l.1 ff.q̃d q̃ſque iur.& l.ea quidẽ C.ſi mand.ita fue. alie. tex.eſt in c.relatum,de cle.nõ reſi. ergo ceſſabit canonica,ex quo ibi non ſepelitur. Et ita tenet Fede.vbi ſup.& Pet.ſi r vbi ſu. ſed tñ Gem.in d.c.1.vr̃ in caſu iſto ſentire, ꝙ eccleſia non priuatur legatis factis ratione ſepulturæ:vt no.in ca.in noſtra.de ſepul.& iõ forte, nec ſua quarta eccleſia parochialis. ¶Vndecimus cum legatur pro incertis male ablatis ſm Pet.vbi ſup. An vero de his incertis falcidia detrahat̃, vide inf. legitima. ¶Duodecimus,qñ legatũ eſt eccleſiæ parochiali tm̃ quantum eſt quarta legatorum factorũ eccleſiæ electæ,ſm Hoſt.in d.ca. officiũ.& Pet.vbi ſup.& Pan.in d.ca. de his.extra,de ſepul.Sed alij volunt, quod non computabitur, niſi ſit legatum hac conditione,

quod

ꝙ ecclesia hoc sit contēta pro canonica & sacerdos acceptauit, sed soluet quartā: ac si nihil esset ecclesię parochiali legatum: sicut Gof. Ray. in Sum. Io. in d. c. officij. Fed. cons. 3. Io. de Lign. in d. cle. dudū. Sed dicendū est, ꝙ vera est opinio scđa, qñ esset consuetudo, ꝙ tñ teneret ecclesiæ parochiali relinquere, aliàs verò prima, & cōputabit, & si minus est supplebit, sicut filius facit in l. si qñ. & l. oīno. C. de in off. test. q̃a. s. cōputat sibi ī legitimā quicquid à patre sibi relictū est, & si institutus est in parte minori, q̄ legitima p̄t agere tm̄ ad supplementum, facit c. cum. dilecti. de emp. & ven. Et ab hoc non multū dissentit Ray. q̄ dicit, qđ si legatum non fiat sub conditione, sed absolutè, sacerdos poterit de cæteris sibi portionem vendicare. de testa. offi. vel saltē aget ad supplementū cōputato legato, sicut filius, & c. si verò plus ē legatū ei, q̄ sua quarta, ñ defalcabit. ¶ Decimustertius, qñ t̄pe testi, & legati ñ eligit sepeliri: sed postea t̄pe mortis eligit sepulturā. facit c. relatū. de sepul. ī 2. gl. ī quo c. Ber. dicit se dubitare de his. Sed tñ hoc est tenēdū nisi fieret in fraudē, q̃a eo casu se hēt ecclesia electa, quasi alia ñ electa in sepulturā. ¶ Decimusquartus, qñ parochianus non potuit ī sua parochiali ecclesia audire diuina, nec sacra percipere p̄p vacationē t̄pe longo: & alibi elegit suam sepulturam, s̄m Bal. in suo tractatu, & rō est, q̃a si qua ꝑ labore legātur, cessante labore cessat legatū. l. scio in fi. ff. de ann. leg. Vñ cū dētur quarta pro sacrorū administratione, & celebratione, vt ī d. cle. dudū. §. verū ibi, cum mercedis exhibitio, patet, quòd non dētur, q̃a cessante cā finali, cessat effectus, de quo in c. cū cessante. de ap. Hos. aūt & Io. And. in c. relatum, de sepul. & Pe. vbi su. tenet, quòd imò debet: q̃a uitium p̄lati ecclesiæ nocere nō dēt. Sed tñ tenendum est cum Bal. & dicendum, qđ uitium p̄lati nocet ecclesiæ in acquirendo: vt Pa. in c. super de reb. eccl. non alien. p̄cipuè in re mobili, & exigua. ¶ Decimusquintus, qñ fit repositio funeris in aliquo loco ad tēpus, vt alibi. i. ad aliud cæmeteriū transferatur ad p̄petuā sepulturam, s̄m Nico. de Lira & Gul. q̃a tūc nec dr̄, nec est sepultura. Sūt & alij casus ex priuilegijs religiosorum.

9 Decimo † quæritur, vtrū debeatur quarta parochialis de legato facto rectori ecclesiæ in qua q̃s elegit sepeliri, pro missis dicēdis p̄ illum? Et dico, ꝙ sic: q̃a ēt debetur quarta episcopalis, vt in c. cum inter uos. de ver. sig.

Vndecimò quæritur, an hæc portio dēatur ecclesiæ parochiali de relictis iure īstitutionis? Et dñt q̄dam, ꝙ non, sed solum de legatis, p̄ c. requisisti. de testa. Sed Io. And. tenet cōtrariū in c. 1. de sepul. p̄ illum tex. q̄ generaliter dicit tertiam, partē sui iudicij, & idē tenet Pa. ibi, nisi sit donatio inter uiuos, ut dictū est. ¶ Duodecimò, vtrum debeatur de donatione cā mortis? Et dico, ꝙ sic, quia accedit magis legato, quam contractui. l. fin. C. de do. cau. mor. & in cle. dudum. de sepul.

10 Decimotertio, † quæritur, cui debeāt canonica portio? Et dico, ꝙ episcopalis dētur ep̄o diœcesis, parochialis verò ecclesię, ubi q̃s audit diuina, & percipit ecclesiastica sacra, & tex. est ī c. cū quis. de sepul. li. 6. vbi dēt percipere de iure. Si autem q̃s dimissa ecclesia, in qua consueuerant sepeliri maiores, alibi eligit sepulturā, nihilominus non debetur canonica ecclesiæ dimissæ: sed ei, q̄ dicta est, s. in qua consueuit audire, & percipere, vt su. vt in d. c. cum quis. Si ēt q̃s domicilium trāstulerit alicubi, & moritur, antequam acquisierit domicilium nouū: tunc debetur ecclesiæ parochiali, in qua morit̄, s̄m Arc. in c. 1. de sepul. li. 6. & Hug. & Ray. & Gof. & Vin. in c. nos. de sepult. q̃a uolunt, quod ibi deberet sepeliri, si nō elegisset. Tñ tenendo opinionem Inn. in d. c. nos, ꝙ sepeliri debet in ecclesia cathedrali, ipsi debebitur. Si verò habet domiciliū in diuersis parochijs, æqualiter se collocans in eis, vt sūt reges, tunc est æquum, si in tertio loco eligit sepulturam, vt diuidatur. & Hos. ac Inn. dicunt diuidendā. & est tex. in d. cap. cum q̃s licet Sum. Ang. non credat necessarium, sed illi dabitur, in qua inquit, decedit. Si autem presbyter parochialis negligens fuerit in petenda portione, episcopus petere poterit pro illo, secūdum Host. extra, de suc. c. fi.

11 Decimoqvarto, † quid si in vna audit diuina, & sacra recipit in alia? Et dicit Inn. & Io. An. in c. de his, de sepul. & Arch. in d. c. cum quis, quòd fit diuisio portionis c. 1. & c. relati. de sepul. quod ab aliquib. limitatur, si vtraq. habeat cæmeteriū, & curam, non aliter: ar. c. si ecclesia. de conse. eccl. vel alta. Verius tñ credo, ꝙ tenet Sū. Pis. s. totam esse dandā illi, in qua consueuit recipere sacra, allegat. ext. de sepul. c. 1. adde ar. ex ca. cū q̃s eo. ti. li. 6. & in cle dudum, eodē similiter tit. vbi dr̄, ꝙ dāda est ecclesiæ parochiali, quæ propriè est illa, in qua suscipit sacramenta.

12 Decimoqvinto. † quid de his, qui recipiun-

cipiuntur in confratres in locis religiosis re tentis bonis suis?Et dicit Hos.& Gof. quòd sicut nõ eximuntur ab episcopi iurisdictio ne, ita debetur quarta de legatis ꝑ ipsos ẽt si ipsi religiosi sunt exẽpti. de priu.cũ plan tare,& c.vt priuilegia de quo dic,vt su.§.13.

¶ Sextodecimo quæritur, quomodo extra-hantur istæ quartæ?Et dicit Hos.in Sum. de sepul.ꝙ extrahetur primò quarta episcopa lis,quia antiquior,& dignior: demum paro chialis,si venit extrahẽda, quæ si prius fuis-set extracta,episcopus habebit quartã quar tæ parochialis,& quartam de reliquis.

13 Decimoseptimo,† quid de quibusdam regionibus,vbi de omnib. mobilib.quæ de-functus potest in testõ relinquere,siue lega re,ecclesia tertiã exigit partẽ, & morietĩ sa cerdos iniungit, quod oĩa mobilia reuelet sicut fieri dr̃ in Britannia minori? Et dico, qđ Verue. non credit hanc consuetudinem præiudicare iuri cõi, nisi fuerit præscripta legitimè: & in contradictorio iudicio obtẽ ta, vel authoritate sedis Apostolicæ confir-mata,nec epõrũ, nec archiepõrum illius lo cis constitutionẽ ad hoc sufficere, nisi adsit consensus subditorum,quos tangit,& simi-liter credo, quod dicto ꝑcepto non teneãn-tur moriẽtes obedire, nisi in dictis casibus.

14 Decimooctavo † quæritur,quid si quis eligat sepulturam in propria ecclesia ei ni hil legans, & multa legans alijs: an poterit ecclesia petere aliquã portionem? Et dico, ꝯm Ray.ꝙ si consuetudo est,ꝙ eligentes se-pulturam in propria ecclesia sp aliqđ relin quant, põt ecclesia illud petere ab hæredi-bus, nõ iure actionis, nec differẽdo ꝑꝑ hoc sepulturã,sed implorãdo superioris officiũ. ext.de simo.ad Apostolicã. Si vero non est consuetudo aliqđ petere non potest: sed so lis funeralib.dẽt esse cõtẽta: quia ex officio tenetur sepelire.ext.de simo.nonsatis,& cũ ecclesia posset quoq. hoc casu ĩplorare offi ciũ iudicis aduersus hæredes,& aliarũ eccle siarum rectores, si deprehẽdatur testatoris dolus,aut hæredũ, aut rectorũ:cessante aũt dolo,nihil hr̃e ꝑt: qa circa talia dolus est pu niẽdus.ext.de testa.c.officij,& ext.de sepul. c.in nostra,& ꝯm glo.eius,prima facie vr̃,ꝙ dolus sit ꝓsumendus, cũ alijs ecclesijs mul-ta legauerit,& propriæ parochiẽ nihil.

15 Decimonono,†quid si infirmus ĩ una pa rochia,se faciat ad aliam deferri, ibiq. mo-riatur?Et dico,ꝯm Ray.ꝙ prima ecclesia nõ ꝑꝑ hoc priuatur canonica portione, & idẽ Hos.& de hoc cle.dudum.de sepul.sic dicit? Constituimus,& ordinamus,vt ꝑdictorum fratres ordinũ de obuentionib. oĩb. tã fune ralibus,quã quibuscunq.,& qũocunq, reli-ctis,distinctè, vel indistinctè ad quoscunq. certos,vel determinatos vsus, de quibus ẽt quarta, siue canonica portio dari siue exigi nõ consueuit,vel non dẽt de iure,nec nõ de datis & qualitercunq. donatis in morte, seu in articulo mortis,infirmitate donantis,seu dantis,de qua decessit,qũocunq. directe,vel indirecte fratrib.ipsis, vel alijs, pro eisdem quartã partẽ, q̃ authoritate Apostolica ta-xamus,parochialibus,sacerdotibus,& eorũ rectoribus,seu curatis largiri integrè teneã tur facturi,& curaturi,ne quod in morte ab infirmus hmõi dandum fratrib. ipsis existi-ment,in eorundẽ dantium, seu donantiũ sa nitate sibi dari,vel donari procurent, in q-bus ꝑ ipsos vitandis eorum intendimus cõ-scientias onerare.consuetudines,conuẽtio-nes,statuta,pacta, inquantũ sunt præmissis, vel alicui ꝑmissorum contraria,penitus re-uocãtes,hæc ibi,ex q.b. vel in quib. multæ conclusiones casuum decisiuæ intelligunt̃. ¶Prima,ꝯm Pe.dicti fratres.s.Prædicatores, & Minores possunt ingredi parochiã inuito rectore processionaliter ad suscipiẽdum fu nus eius, q̃ apud illos elegit sepeliri:quia in ista cõstitutione paulo ante permittitur eis libera sepultura,quã nõ parochiales eccle-siæ non habent nisi spãliter eis concedatur, ꝯm Zab.Vno autem permisso, permittũtur ꝑparatoria necessaria,de offi.del.ꝑterea.Cõ trariũ tñ,ꝯm Zab.obseruatur,quia non leua tur funus,nisi eo iubẽte,ꝙ est tutius,ne dẽ-tur materia rixæ, nec tñ ꝯm Arc. hoc vbiq; seruatur,ꝙ dicit Zab.nec ꝓfecto ad hoc fra tres cõi iure tenent̃, licet tolerent rõne scã dali. Hodie tñ ex priuilegio Sixti hoc pñt, vbi est cõsuetũ,vel vbi parochialis sacerdos reqsitus de leuatione funeris,hoc facere re cusaret.¶Scđa,si ꝑdictis fratrib. nihil legat̃, sed dat̃ aliqs frater executor ad certã sum-mã pro suo arbitrio distribuendã, & ipse di stribuit in fratres debet̃ quarta,ꝯm declara-tionẽ Bonifacij octaui,q̃ refert gl.Io. And. & sir̃ debetur,si decedens nihil eis reliqt, sed mandat executorib. vt eis det aliquid, vel ꝓmittãt,ꝯm gl.Za.& Pau. q̃ ẽt dicit hoc hr̃e locũ in relictis ad vsus ñ solũ determina tos,sed etiã indeterminatos, siue vsus sit,sa-cer,vt ꝓ cõstruẽda capella,siue nõ sacer,vt ꝓ victu.¶Tertia,funeralia ĩ dicta cõstitutio

ne.

ne, ẞm gl. Benedictus ĩ sua decretali, inter cũ ctas, declarauerat illa esse, q̃ cũ funere deferuntur, statuens de candelis datis ad manum quartã nõ deberi: sed quia illa est reuocata, puta ex his cãdelis quartã dẽri. ẞm istam literã: licet sit rigorosum: & ẽt ex his, quæ legantur pro missis dicendis: hodie tñ ꝑ priuilegia non tenentur, nisi vt inf. in fi. huius. §. dicet. Fran. verò Zaba. post Pa. & Lau. dicit funeralia esse bona: q̃ obueniunt ecclesię ratione funeris: siue ante corpus cõditum in terra, siue post vsq. ad 30. diem. licet inquit, consuetudo non hẽat, ꝙ detur canonica, nisi de his, q̃ cum funere deferuntur, etiam ẞm ipsum, & Lau. si sint equi, & arma: vel q̃ offeruntur, dũ funus est in ecclesia. Sunt autem omnia vera: quia funeralia dicuntur dupliciter: vel quia funus comitantur, vel quia dãtur gratia funeris: sed de primis tm̃ canonica datur ex cõsuetudine. ¶ Quarta. Si quis eligat sepulturam apud sorores prædictorum fratrum, nõ hẽret locũ in eo ista constõ, ẞm Zab. quia ẞm gl. cum sit iuris veteris correctoria, & sic restringenda, ext. de reg. iur. quæ a iure, ad alios, q̃ ad Prædicatores, & Minores nõ est extendẽda: licet referat Zab. ꝙ Clemens v. prorogauit eam ad Eremitas: & Io. 22. ad Carmelitas. ¶ Quintã. Si defunctus petierit cum habitu dictorũ fratrũ sepeliri: nihilominus quarta debetur, ẞm Pau. & Zab. quia & si ad eorũ religionem transisset in ægritudine qua decederet, quarta deberetur. ¶ Sexta. Si defunctus mandauit aliqua dari singulis fratrib. ad eorum cõmoditatẽ, puta, emptionem librorũ, vestium, & hmõi, debetur quarta, ẞm Pau. & Io. de Lig. & Fran. quia illud relictum est monasterio: cũ religiosus capere non possit. 12. q. 1. non dicatis. Et idem est, si alicui reliquit ꝙ in ecclesia fratrũ faciat constitui capellã, & emat illi ornamenta: quia debet quarta, secundũ Io. de Lig. ꝙ placet Fran. & idem similiter est, si donauit testator in mortis articulo. Aut legata soluit ĩ vita, & postea ecclesiæ interdicitur sepultura: ita quod ibi sepeliri nõ põt, aut si casu alibi sepelitur, vt quia portari non potuit: quia secundum Pa. dẽtur canonica. Sed verius contrarium huius tenuit Fed. in consilijs suis, & Zab. qñ perpetuo alibi dẽt manere sepultus: qđ probatur per literã huius constõnis, vbi determinatur quarta danda solum ab ecclesia in qua sepellitur, ¶ Septima. Prædicti fratres ñ tenẽtur ad istã quartã de his, quæ relinquuntur eisdem per eos, qui apud illos non sepeliuntur, ẞm Inn. Arch. & gl. nisi fieret in fraudẽ: vt. s. moriens propterea alibi eligat sepeliri ad fratrũ suggestionem, quib. legat, vt non teneantur ad quartã. quia tunc quarta debetur. Et idẽ est si circa hoc generaliter fraudem procurant: sicut ponit exẽplũ: vt quia procurant relinqui sororibus sanctæ Claræ, vel amicis, de q̃bus confidunt, qui quartã soluere non tenentur, & hmõi: quia hoc casu tenẽtur ad restitutionẽ eorum, in quib. damnificati sunt curati, & ad rõnem corã Deo. ¶ Octaua. Ad istã quartã soluendã dicti fratres cõpelli non possunt per ordinariũ: nec rõne eius habet aliquam iurisdictionem contra eos: obstãtib. exẽptionibus eorũ, q̃a per istam quidẽ. cle. reuocantur priuilegia quantumcunq. etiã exẽptorũ, inquantum impedirent solutionẽ huius quartę: sed per hoc non tolluntur priuilegia exẽptionis: cum obligatio ad quartam possit esse durante exemptione. Fit autẽ coercitio ꝑ suum iudicem, ideſt Papam, vel Legatũ, nisi aliud concederetur ordinarijs, secundum gl. & Paul. licèt aliqui sint contrarij, & hæc quidem iuridice scripta sunt: sed eorũ priuilegia eximunt eos ab omni quarta, præterq̃ funeralium propriè. i. concomitantium funus, in q̃b. etiam ea, quæ dantur ad manus fratrum, non cadunt sub quarta ex priuilegio Sixti.

DE CANONICO.

1 *Canonicus si puer sit, qualiter quæ ad canonicatum pertinent obire possit. Et an canonicus laicus esse queat. Item num prædam habere possit.*

1 CANONICVS, † si sit puer per alium facere debet, quæ sunt canoniæ. de æta. & quali. c. 2. ff. de decur. l. spurij. §. minores. nec potest esse laicus, secundum Vin. licet possit laicus ex iusta causa habere præbendam scilicet large, & impropriè. ext. de const. cum M. & ibi hoc tenet Pan. Sed de his, & alij vide supra. Beneficium 1. & 2. & 3. & infra. Simonia secundò, quasi per totum.

DE CANONIZATIONE SANCTORVM.

1 *Canonizare quempiam quid sit. Et num liceat non canonizato preces porrigere, & quanã sint, de quib. in canonizatione inquisitio fieri solet.*

2 *Ecclesia in sãctorũ canonizatione, nũ errare possit.*

3 *Ordo & modus ĩ canonizatione faciẽda remissiue.*

2 CANONIZATIO † sanctorũ, secundũ Inn. in ca. audiuimus. de rel. & vene. sancto. est canonice, & regulariter instituere, quod aliquis pro sancto honoretur; puta, ꝙ fiat ꝓ eo solẽne officiũ, sicut pro alijs sanctis eiusdem condõnis, vt si est cõfessor, fiat officium confessoris: aut martyrum, si martyr, & cæt.

Vñ & sine hac canonizatione facta authoritate Ro. ecclesiæ, nulli licet aliquẽ venerari pro sancto. extr.de reliq. & vene. sanc.c. 1. ¶Primò verò quærit, an liceat pces non canonizato porrigere? Et dicit Inn.in c. audiuimus. de reli. & vene. san. ꝙ licet porrigere pces defuncto, quẽ virum bonum credebamus, & nunc esse cum Christo: licèt non sit canonizatus:quia fidẽ orantis Deus respicit,sed facere pro eo officium.vel preces solẽnes non licet,vt dictum est.¶ Scđo quæritur, quæ sunt ea, de quibus in canonizatione fit inquisitio?Et dico ſm Gof.& Hos.& Inn.qđ inquiritur de excellentia vitæ eius, si fuit in laboribus multis,& iustis: si moribus castus, & strenuus.d.66.miramur.& maximè si simplex,& humilis.ext.de præsump.ex studijs, & si sustinuit persecutionem.7 q.1.omnis, & c.ibi adunati.si sustinuit,inquam,cum charitate.1.q.1.c. vide quã bonum. Inquiritur ẽt de miraculis in vita,& post mortem. Tanta autem inquisitio fit de confessore, ſm Host. non autem de martyre,sed inquiritur de miraculis,& causa passionis.arg.de consec. dist. 4.catechumenum.& c.baptismi vicem.

2 Tertio †quęritur, vtrum ecclesia possit errare in canonizatione sanctorum?Et dico,ꝙ Io.de Neap.in quolib.11.post S.Th.in 9. quolibet,q.vlt.sic distinguit: Sñiæ latæ à papa cũ Cardinalib. sunt in duplici differentia, quia quędam sunt circa particularia facta particularium hoīum, vt promotiones ad dignitates,& beneficia,iudicia contra aliquos,& ꝓ aliquib.quædam verò pertinent ad statum vniuersalem totius ecclesiæ, vel quantum ad fidem:vt determinationes circa ea,q̃ sunt fidei:vel quantum ad mores,vt statuta, decreta, & decretales: in primis errare põt papa, vel ecclesia:quia vtitur medio in certo.s. attestationib.hominũ. In secundis verò errare possunt pdicti,si considerentur, vt q̃dã ꝑsonæ absolute:secus ex suppositione diuinæ ꝓuidentiæ gubernantis ecclesiam Spiritu sancto,ne fallatur,ſm illud Io. 14.ꝙ spiritus adueniens doceret omnem veritatẽ.s. de necessarijs ad salutẽ: imò credere, quod in talibus possint errare,ſm d.Io. est hæreticũ. Hæc ex illis.Et facit qđ dr̃ extra,de sent.excom.a nobis.s. quòd iudiciũ ecclesiæ fallit, & fallitur quo ad primum,& quo ad ſm facit,ꝙ dicitur 25.q.1. violatores. Igitur canonizationem sanctorũ Io. dicit pertinere ad ſm genus actionum, quia per eã ponuntur sãcti vt exẽplar fidei, & sanctæ vitæ, & vt inuocandi ab omnibus in necessitatibus.Sed S.Thom. dicit ꝙ mediat inter prædicta, cuius rõnẽ arguendo tangit:quia vtit̃ papa medio fallibili.i. hominum testimonio.& honor, quẽ sanctis exhibemus,est q̃dam fidei ꝓfessio, qua sanctorũ gloriã credimus:vt inquit,piè credendum est,ꝙ in his iudiciũ ecclesiæ errare nõ possit.

3 Ordinem, † & modum procedendi in canonizatione sanctorum ponit? Host.& Goff. super dicto capitulo audiuimus.

DE CAPITVLO ET EIVS potestate.

1 *Capituli appellatio quotuplicem significationem habeat, & quid efficere capitulum possit. Et quam habeat,quod facit vim atque potestatem.*

2 *Capituli quanam sit maior,et sanior pars, & num sede vacante,possit capitulũ ab excommunicatione tã iuris,quã hoīs a qua potuisset episcopus absoluere*

3 *Capitulum episcopo num succedat in alienãdi ptã te,& quid de visitandi, & crimina inquirendi,& num possit monialium monasteria exempta visitare,qua Epis. authoritate apostolica visitat.*

4 *Capitulum sede vacante, num statuta vniuersam diœcesim distringentia.facere possit, & num in iurisdictione quam episcopus habet succedit.*

5 *Episcopus si collationem cum alio communem habeat, vel eius consilium in aliquo actu requiri debeat,num sede vacante ipsi capitulum succedat,& an in priuilegijs indultis dignitati episcopali, et an indulgentias conferre queat.*

6 *Episcopo si doctorandi potestas competat, num ipsi in eadem capitulum succedat.*

1 Capitvlvm aliquando locus est,vbi res capitulares firmantur:aliq̃n significat lectionem, aliq̃n secundum aliquos distinctionem,vt ille liber hẽt quinque capitula: aliq̃n congregationem multorum,præcipuè ecclesiasticorum:vt no.Io.An.in ca.capitulum,de rescr.& sic est hic sermo de capitulo,cuius.s. authoritas, & ptãs consistit in maiori parte eius,& saniori,ſm Mon.ita quod totum capitulum facere dr̃,quod facit pars maior, & sanior.c.cum in cunctis.de his.q̃ fi.a ma.par.ca. Fallit tñ hoc in casib. tribus. Primò, quando aliquid est cõe pluribus, non vt collegiatis, sed vt singulis,quia tunc oportet consentire singulos.ff.de serui.rust.prę.l.perfundum.de cõst.c.cum oẽs.in gl. Scđo,q̃n maior pars capituli deliquit,& propterea est sua ptãte priuata:vt in c.bonę memoriæ.el 2.& c.cum nobis.de elect.& ca.gratum de postu.præ. quia tunc tota capituli ptãs residet in parte minori,q̃ nõ deliquit.no.Pan.in c.1.de his,q̃ fi.&c. Tertiò, ĩ electione Romani põtificis:vbi oportet

tet, ꝙ duæ partes consentiant. c. licet, de ele.

2 Primo † verò quæritur, quæ sit maior & sanior pars capituli. Et dicit Mon. ꝙ illa quæ innititur maiori rationi & pietati. 8. dist. sane quippe p̄sumitur tñ s̄p pro maiori parte, & illi statur, nisi contrarium probetur. 61. dist. nullus. & d. c. 1. de elec. dudum, el j. ¶ Secúdò vtrum sede vacante capitulum possit absoluere ab excōicatione tam iuris, quam hois, a qua ep̄s absoluere potuisset: & dico, quod sic, nisi sit ei a sede apostolica specialiter interdictum. c. vnico de maior. & obed. lib. 6. & similiter dispẽsare potest in casibus, in quib. ep̄o permittitur dispensatio, s̄m Fed. consil. 29. & no. Pan. in c. cum olim. de maio. & obe. quia dispensatio depẽdet a iurisdictione: & simul potest dare confessorem, seu absoluere in casib. episcopo reseruatis: s̄m Pan. vbi sup.

3 Tertio † quæritur, vtrum succedat in p̄tāte alienandi? Et gl. in d. c. cũ olim, vr̄ sentire, ꝙ nõ, sed limitat Pan. cum vellet alienare bona ep̄atus, si autem ecclesia inferior ex cã legitima vellet alienare, credit, ꝙ capitulum authoritatẽ possit interponere: quia proprie capitulũ hoc casu non alienat, sed interponit authoritatẽ ecclesiæ alienanti, ꝙ iurisdictionis est, & s̄pe necessariũ, & idem sentit Fed. consi. 30. ¶ Quarto, an succedat in potestate visitandi totam prouinciam, & inquirẽdi crimina? Et de hoc habes gl. in cle. 1. de hære. & concludit Io. An. ꝙ p̄tās generaliter visitãdi non transit in capitulum, & sic procedit opinio Mon. sed p̄tās specialiter inquirendi contra aliquos diffamatos transit: & sic procedit opinio Arch. fundm̃ autem distinctionis huius est, quia capitulum est administrator necessarius, non voluntarius, vnde succedit in his necessario & nõ volũtarie sunt expediẽda, visitatio aũt generalis est voluntaria, specialis verò necessaria, & licet multi antiqui amplexati sint istam theoricam. Pan. tñ tenet indistinctè, ꝙ visitare possit ẽt ḡnaliter; quia visitatio fit ex necessitate iuris: vt patet in c. sopitæ. de censi. ¶ Quintò, an visitare possit monasteria monialiũ exẽpta, quæ ep̄s visitat apostolica authoritate vt in cle. 2. de sta. reg. Et cõsuluit Lapus, ꝙ nõ, & ita refert rñdisse sibi Io. And. & mouetur: quia capitulũ succedit in his quæ ep̄o cõpetit iure sp̄ali: vnde nõ succedit in p̄tāte cognoscẽdi de feudo, vt no. in c. verũ. de fo. cõp. Et idẽ sentit Fed. consil. 30. sed tñ multi cõtrariũ tenuerunt, dicẽtes, ꝙ si ep̄s h̄et absoluere, vt delegatus, q̄d p̄tās ad capitulum transit per c. vnicum. de maio. & obed. libr. 6. quod loquitur indistinctè, tamen Pan. plus placet opinio prima.

4 Sexto, † an possit capitulũ sede vacante facere statuta distringentia totam diœcesim? Et dicit Pan. s̄m Fed. consil. 16. quod sic, quia hoc a iurisdictione dependet: vt in c. fi. de cõstit. lib. 6. in qua quidem iurisdõne capitulum succedit, & talia statuta durant ẽt in t̄ps ep̄i futuri, quia de natura statuti est, vt sit perpetuum, licet extinguatur p̄tās statuentis vt in c. fi. de offic. leg. Episcopus tamen poterit illa statuta reuocare, quia statuere non p̄ot capitulũ in præiudicium ep̄i futuri, sicut nec predecessor in præiudiciũ successoris: quia par ĩ patrẽ non h̄et imperiũ, de elec. innotuit. ¶ Septimo, vtrũ succedat capitulũ in iurisdõne, q̄ h̄et ep̄s, puta si ep̄s h̄et interesse alicui electioni ex consuetudine? Et Host. in c. scriptũ de elect. sentit, quod nõ. Collecta aũt sentit cõtrarium, quia eadẽ rõ debet esse in additamento; quæ in principali, quod satis placet Pan. ex quo illa iurisdictio competit ep̄o: vt episcopo, qui tñ Pan. in ca. illa. de elect. tenet opi. Inn. dicens hoc cõiter teneri a doctorib.

6 Octavo, † vtrum si episcopus habeat collationem cum alio, vel aliqui debeant requirere consilium episcopi in aliquo actu capitulum succedat? Et concludit Pan. ꝙ non, per c. vnicũ. ne sede vacan. li. 6. ¶ Nonò, vtrum succedat in priuilegijs indultis dignitati episcopali? vt in c. fi. cum concor. ibi positis in glo. de priuile. libr. 6. Et concluditur, quod non. quod Io. And. habet pro indubitato, quia priuilegium non debet excedere personam priuilegiati: vt in c. sane. de priuileg. ¶ Decimo, vtrum dare possit indulgentias, de quibus in c. cum ex eo, de pœ. & remis. & dico, ꝙ si tenẽtur esse iurisdictionis, quod cõmunius est de mente S. Thom. in 4. dist. 20. dubitari potest: quia videtur actus voluntarius, & nõ necessarius, tñ secundum Pan. teneri potest, quod possit, q̄a cũ iura dicant, ꝙ capitulũ succedit in iurisdõne, & nõ distinguant inter cõtẽtiosam, & voluntariam: dẽt intelligi in vtraque.

6 Vndecimo, † vtrum capitulum succedat in p̄tāte doctorandi, vbi ep̄o competit hæc potestas, nec aliquid in priuilegio cauetur de capitulo? & concludit Pan. ꝙ aut ep̄s hanc potestatẽ h̄et ex priuilegio sp̄ali, & tunc nõ trãsit in capitulum per superius dicta: aut habet a iure cõi, s̄m opin. quam sentit Host. vt no. gl. in cle. 2. de magi. & tunc capitulũ succedit. De potestate autem conferendi bñficia, vide sup. beneficiũ, secũdo, in principio.

DE CHARACTERE.

1 Character quid sit, ad quid detur, & in quot sacramentis imprimatur.

1 CHARACTER, † quantum colligit ex cōi doctrina Theologorū præcipue S.Th.& S.Bon.est quędā spūalis qualitas, siue habitus indelebilis in mente siue intellectu animę nostræ: quæ, vel qui est potentia actiua, vel passiua exercendi opera illius naturæ, in qua q̄s per gratiam eleuatur; sicut calor est potētia, qua ignis potest calefacere: & mollities est potentia, qua cera potest figurari. Datur aūt character ad quatuor, s. ad significandum, ad disponendum, ad assimilandum, ad distinguēdum: quia cū sit signū sacr̄ale, siue sacr̄m, & res significet gratiā gratum facientem, nec solū significat, sed disponit ad eam: quia vsus sacr̄orū nouæ legis non est tm̄ in significando, sed ēt in disponendo siue efficiēdo, quod figurant. Et quia disponit ad gratiam, habet similitudinem cum gratia, quæ est quędā participata similitudo naturæ, & consequenter configurat omnes, vel assimilat Deo, & consequenter distinguit ab his, qui non sunt de grege dominico. Imprimitur autē solum in tribus sacr̄is, s. in baptismo, confirmatione, & ordine: quia vt dicit S.Th. per hæc tria solum mancipatur homo ad aliquod sacramentum exercendū actiue aut passiue: quia ꝑ baptismū pōt quis sacr̄a suscipere, ad qđ ordinatur quodammodo etiam confirmatio: per ordinem vero potest quis sacr̄a conferre.

DE CARCERE.

1 Carcer quid importet, & num quis se, vel aliū possit carceri addicere.

2 Incarcerans alium iniuste, num ad totius damni restitutionem teneatur.

3 Cedens bonis, an incarcerari pro debito possit.

4 Contractus per incarceratū gesti, an efficaces sint, & ad hoc quatuor conclusiones subijciuntur.

5 Eductus de carcere & in publico custoditus, an dicatur a carcere, aut vinculis liber.

6 Matrimonium in carcere contractum, num efficax sit.

7 Iudex ex officio suo, num aliquem a carcere liberare queat.

8 Ad carcerem qui iurauit redire, num ad id cum vitæ periculo teneatur. Aut qui damnatus est, num effugere de carcere possit.

1 CARCER † importat priuationem libertatis in vsu membrorū corporis, sine violentia membris adhibita, & sine custodia viua, sicut ligatio aut cōpeditio importat idē cum violentia, & captiuatio cum custodia viua. ¶ Primo vero quæritur, an quis possit se, vel alium addicere carceri? Et dico, quod potest quis se facere includi in arcto carcere ad pęnitentiam peragendam: ſm Pan. in ca. veniens. de reg. & c. illo, & c. qui vere, 16. q. 1. Alium autem incarcerare licet ſm S.Th. 2. 2. q. 65. solum ſm ordinem iustitiæ. s. ad pœnā, vel cautelā mali vitandi: & hoc per iudicē solum: quia licet cuilibet liceat alium detinere ad horam ab aliquo illicito statim perpetrando, sicut ne se præcipitet, vel aliū percutiat: tñ simpliciter alium includere, vel alium ligare, ad eū pertinet solū, qui hēt vniuersaliter disponere de actibus, & vita alterius.

2 SECVNDO, † vtrum incarceratus aliquē iniuste, teneatur ad restōnem de oī damno? Et dico, ꝙ sic, & etiam de iniuria, arg. c. pęnale cū ibi not. 14. q. 5. Et quicunque priuatus aliquē incarcerauerit, etiam pro manifesto crimine capite punitur de iure ciuili. C. de coho. l. omnes li. 12. imo committit crimen læsæ maiestatis, & vltimo supplicio punitur, q̄ squis habet carcerem ad aliquem detinendum, vt C. de priua. carce. l. vnica: verum gl. intelligit ad detinendum publice accusatum: secus ad detinendos proprios seruos ne fugiant.

3 TERTIO, † vtrum cedens bonis possit incarcerari ꝑ debito. Et dico, ꝙ non, quia, vt dicit Pan. in ca. lator. de pig. non potest quis etiam per pactum carceri se obligare ꝑ debito, renunciando beneficio cessionis bonorū: quia est cōtra bonos mores, & idem tenet Dy. per §. elegāter. in l. alia cā. ff. solu. mat. quod Bart. putat verū in d. §. eleganter, nisi in duob. casibus. Primo, si alienauit oīa sua bona in fraudē creditorū. Casus est in l. fi. ff. q̄ in frau. cre. ꝙ tenet Dy. §. si quis in fraudem. Inst. de act. Secundo, si debitor tp̄e, quo contraxit, sciebat se non soluendo esse, vt ff. de iure dot. l. pe. Nā in istis duobus non dabitur sibi beneficium cessionis bonorum, quod intelligo verū, ēt in conscientia posse fieri ad pœnā: q̄a fuit in culpa. Aliqñ tñ est contra præceptum charitatis incarcerare ꝑ debito cedentē bonis: vt puta qñ in nulla culpa est de dāno proximi: & non habet vnde ipse satisfaciat, nec speratur, quod alius pro eo sit satisfacturus.

4 QVARTO, † vtrum valeant contractus gesti per incarceratum? Et respōdeo ſm Doc. maxime Pan. in c. accedens. de procu. ꝑ has conclusiones. Prima. Qui captiuus est apud hostes, cū libertatē perdiderit, nec testari pōt: nec aliquē actum facere, vt homo liber: vt in l. eius, ff. de testam. & in l. diuus. ff. de iur. fisc.

¶ Secun-

¶Secūda. Detentus in priuato carcere iniu-ste, sicut in carcere iniurioso, puta a latroni bus vel tyrāno: si q̄d agit cū detentore, post modū pōt allegare metū, & facere actū re-scindi: vt in l. q̄ in carcerē. ff. quod met. cau. cū alio vero ab ipso detētore cōtrahere po-test, nisi ab hoc detineat: iuxta no. in c. dñs. de secun. nup. pōt ēt in carcere facere testm̄ vt in l. metū. §. sed licet. ff. quod metus cau. ¶Tertia. Detētus in carcere publico & iu-ste, si est dānatus pęna capitali, non p̄t ali-quid agere tāquā liber: quia est effectus ser-uus pœnæ: & bona sua veniunt ad succedē-tes ab intestato: vt in auth. bona dānatorū. C. de bo. dam. vnde ēt ad pias causas dispo-nere nō pōt: vt dicit Io. And. in ca. 2. de vsu. li. 6. Si verò nō est dānatus pęna capitis, sed est detentus in carcere, contrahere pōt, & alios actus agere, vt in d. l. qui in carcere, ēt cū eo ad cuius petitionē detinetur, s̄m Bar. ibi. ¶Quarta. Obses proprie, vt qui datur p̄ securitate ab hostibus, cum p̄dat libertatē nō pōt aliquid disponere vt liber, nec testa ri: vt l. obsides. ff. de testam. Secus de obside improprie: vt si vna ciuitas datur alteri ciui tati obses, vel vnus nobilis alteri: quia non perdunt libertatem, nec possunt sic dari, vt sint obsides proprie, vt inf. Obses.

5 QVINTO, † vtrum dicatur quis liber a carcere, aut vinculis, qui eductus de carcere custoditur in publico? & dicit Pan. in d. c. accedens, de mente Bar. in d. l. qui in carcerē, q̄ non, quod facit contra prædictā aliquorū qui incarceratū educunt, & custodiri faciūt p̄ familiā, vt contrahat. Nam certe liberatus dici non pōt, vt in d. c. accedens, ex quo habetur, q̄ non sufficit extra territorium perduci, nisi perducatur ad locum securum.

6 SEXTO, † vtrum teneat matrimoniū con tractū in carcere? & Pan. in c. dñs, de secun. nup. dicit, q̄ sic, ex quo vis non cōfertur in m̄rimonio cōtrahēdo: ex quo ēt infert ibi, q̄ si tenet matrimonium, q̄ maximā liberta tem requirit: vt in c. cum locū, de spon. consequenter tenent contractus in carcere ge- 1 sti: sed tamen hoc dictum limita, vt sup. §. 4.

7 SEPTIMO † vtrum iudex possit ex officio 2 aliquos è carcere liberare? & dico, q̄ dēt eos visitare, & facere, q̄ habeant necessaria. 3 C. de ep. aud. l. 3. & liberare pōt eum, quem videt ad nullius instantiam, vel sine delecta aut debita causa retentū ex mero offi. vt no. 4 Bar. in l. si q̄s vxori. §. si fugitiuum. ff. de fur. 5

8 VTRVM † autē qui iurauit redire ad carcerem, ad hoc teneatur cum periculo vitæ, vel vtrum damnatus fugere possit de carcere, vide su. vel Accusatio. §. vlt. vide etiam in f. Hæresis. 2. §. 7.

DE CARDINALI.

Cardinalis vnde dicatur. Et quatenus in Cardinalium collegio dicatur Papa eodem mortuo, potestas permanere. 1

CARDINALIS † dictus est a cardine, super quo quiescit ostium aperiendum, & claudendum, & dicuntur Cardinales s̄m Aug. de Ancho. q̄ Papæ, sicut Apostoli Christo, assistunt, in quorū collegio manet potestas Papæ eo mortuo dupliciter, s̄m Aug. de Anch. Primò quidem quantum ad radicem proximam inquantum. s. eligunt & constituunt papam, & secundo quantum ad materiale in Papatu, inquantum per electionem p̄sonam determinant, non aūt manet q̄tum ad actualē administrationē, q̄ est q̄d formale in Papa, nisi inquantū p̄ statutū, vel concessum, aut cōmissum p̄decessoris eis licet: vt eligere Papā tali modo, & hm̄oi vnde cū hæc ēt non maneat in Christo de cōi iure, q̄ solū p̄ Papā administrat, simul cum papa moritur. Vnde Papa mortuo collegiū Cardinaliū non pōt dispensare in constitutionibus eius, aut addere, vel minuerē, vel ordinare aliqua spectantia ad iurisdictionē eius, q̄a inquit idē, constitutio superioris p̄ inferiores tolli non pōt, & hoc expresse decidit in c. ne Romani. in cle. vbi vacante sede nihil collegio Cardinaliū exercendū p̄mittitur, nisi loco camerarij ecclæ, vel alicuius pęnitentiarij, si contingeret eos debitū naturæ exoluere, alium subrogare. Puto etiā inquit idē, quod si periculū immineret terræ, vel reb. ecclesiæ, possit adhibere salubre remedium. Nec tamen ex hoc ecclesia suā perdit iurisdictionē quæ in ep̄o manet, sed actualem, vt dictum est, administrationem ad tempus. Quomodo Cardinales debeant Papam eligere, vide inf. Electio 3. §. 3.

DE CHARITATE.

Charitas quid sit. Et quanam sint nobis ex charitate diligenda.

Ordo in charitate exhibēda nū sit aliquis, & multis & ibidem nouem ad hoc proponuntur gradus.

Deū amādi, & proximū ex charitate quis sit modus, & an ex charitate teneamur inimicos diligere & an ipsis effect⁹, aut dilectionis signa exhibere.

Inimici veniā petentib. an remittere teneamur.

Deo seruire ex charitate siue alicuius vtilitatis tēporalis, aut ęterna retributionis spe, nū teneamur.

6 *Opera bona extra charitatē facta num ad aliquid prosint. Et ad quid. Et eorum, qui extra charitatem sunt opera, num possint aliquo tēpore valere.*

7 *Deo num satisfieri possit per opera extra charitatem facta. Et an religionis occasione prætermitten da sint in parentes charitatis opera.*

1 CHARITAS † ſm Aug.eſt rectiſſima animi affectio, qua diligitur Deus ꝑꝑ ſe, & proximus ꝑꝑ Deũ, & idem in 3. Sententiarum.diſt.27.¶Primò vero quęrit. q̄ ſunt nobis ex charitate diligenda? Et dico ſm S.Th. 2.2.qu.15.& 3.diſt.28.& de virtu.in cõi q. de charitate: ꝙ cum dupliciter aliquid ametur, ſcilicet ſicut cui volumus bonũ, & ſicut bonum alicui volitũ obiectum charitate diligibile: primo modo eſt ſola natura rõnalis: ſecundo vero modo omne bonũ inquãtum bonum eius, ꝙ primo diligimus. Igitur ex charitate diligendus eſt primo modo Deus beatificans, & ſecundo ꝓximus vnitus Deo beatificãti actu per cognitionẽ, & amorẽ, vt beati: tertiò, proximus vnitus eſt habitu: vt iuſti viatores, & ẽt nos ipſi: quartò, vnitus ei potẽtia: vt viatores iniuſti nõ creaturæ rationales ei nõ vnibiles, vt dãnatæ: ſiue Angeli, ſiue hoĩes ſint. Quintò ipſa charitas, ſicut rõ diligendi, & ſicut bonũ, ꝙ velle dẽmus oĩb. & ſextò, corpus nr̃m, ſicut ꝙ comparticipabit felicitatem nobiſcum ꝑ quandam redundantiã ab aĩa, & ſeptimò, creaturæ irrationales, ſicut ea, quę debemus, velle nobis, & amicis, quantũ expedit neceſſitati: & amori ad Deũ, q̄bus modis licitè diligit mundus. ſ. ad neceſſitatem, & ꝑꝑ Deũ, ſecus ad ſuperfluitatẽ, vel ꝑꝑ ſe ibi ſiſtendo, concor. Alex. Si tñ conſideramus beatificalia cõicantia in beatitudine, ſuper cuius cõicatione fundatur amicitia charitatis. ſic Aug. diſtinguit quatuor ex charitate diligenda, ſcilicet Deum, proximum, corpus noſtrum, & noſipſos, & de his vide, vbi ſup.

2 SECVNDO † quæritur, vtrum ſit ordo in charitate, & qualis? Et dico ex doctrina eiuſdem, vbi ſup. ꝙ in ea eſt ordo, ſm illud Can. 2. Ordinauit in me charitatẽ. Quę eſt primo in affectu, & ab eo ad effectũ deriuat: nõ q̄a ſp magis dilecto maius aliq̄d in effectu impendatur actu: ſed actu, vel aĩam pręparatione, ſi indigeat, Debet aũt homo taliter ordinate diligere. Primò, vt Deũ diligat plus q̄ proximũ, & ſeipſũ, & ſuper omnia. Et ſecundo ſeipſum, & ſuum corpus, & ſuas res, plus q̄ ꝓximũ, & eius corpus, aut res. Et tertiò, ꝓximum plus, q̄ proprium corpus, ſiue propriam vitã: & hoc q̄tũ ad ſalutẽ animæ eius: Et quartò plus meliores, q̄ coniunctiores nobis: & hoc quãtum ad ſpeciẽ dilectionis, vt .ſ. maius bonum velimus magis Deo coniunctis, q̄tum tñ ad dilectionis intenſionem, & extenſionẽ eſt econuerſo, quia intẽſiori affectu, & pluribus rõnib. volumus cõiunctioribus nobis bonũ minus, quos amamus non ſolum amicitia charitatis, ſed etiã ſanguinis. vel ciuiliter, & hmõi: poſſumus tñ optare, quod nobis coniunctiores ſint alijs meliores, Et quintò, iter cõiũctos nobis plꝰ cõſanguineos in ſpectãtibus ad naturam, q̄ conciues, & conciues in ciuilib. plus q̄ conſanguineos: & ſilr cõmilitones in bellicis: & ſic de alijs cõiunctionib. Et ſextò, ſimpliciter plus parentes, q̄ filios, licèt aliquo modo ſit econuerſo: vnde filio magis debemus prouidere, & patrẽ magis honorare, Et ſeptimò, ſimpliciter magis patrẽ, q̄ matrẽ. Et octauò, parẽtes magis, q̄ vxorẽ, quantũ ad bonũ, ꝙ eis volumus, & econuerſo quantũ ad intentionẽ volendi ꝑꝑ maiorẽ cõiunctionẽ. Et nonò, magis bñfactorẽ ſuũ: q̄ bñficiatũ à ſe, q̄tũ ad bonũ volitũ: ſed ecõuerſo q̄tũ ad intentionẽ volendi rõne iã dicta. Et de his omnib. S.Th. vbi ſu. aſſignat rationes.

3 TERTIO † quæritur, quis ſit modus amãdi proximũ, & Deũ ex charitate? Et dico ex doctrina eiuſdem quantũ ad proximum, ꝙ illum diligere dẽmus ſicut nos ipſos: non ſicut. i. tm̃ quantum nos, ſed ſicut, i. eo modo, quo nos vt .ſ. propter eius, & non alterius vtilitatem eũ diligamus, eo fine, quo nos ex charitate diligimus. ſ. in ordine ad felicitatẽ optãdo ei bona gloriæ, & gr̃æ & virtutũ: alia ãt bona eis velle nõ tenemur, niſi in q̄tũ ad virtutes, gr̃am, & gloriã, tenemur tñ ſm S.Bon. non velle eis malũ, inquãtum malũ. i. per ſe, licèt poſſimus eis appetere malũ ꝑꝑ bonũ, puta, correctionẽ eorũ, vel hmõi. 22. tract. de Auarit. Quantũ ad Deum verò modus diligendi, ſm Ber. eſt, vt ſine modo .i. ſine menſura diligamus amando q̄tum poſſumus, toto corde, tota mẽte, & c. ſicut præcipitur Mat.22.& Luc.10.& Mar. 12. ꝙ quidẽ p̄ceptum ſm S.Th. in vita præſenti implere poſſumus imperfecte, nõ aũt ꝑfecte, nã his duob. modis põt impleri p̄ceptũ, ſicut præceptũ ducis præcipientis pugnam, perfectè implet miles, qui venit ad finem ducis, id eſt qui pugnando vincit: imperfectè verò miles, qui ad finem quidem ducis non attingit, tamen ab eius ordine non recedit, qui non

non vincit quidē,sed tñ pugnãdo nihil agit contra militarē disciplinā.Intendit āt Deus per hoc preceptum,ꝙ hō sibi totaliter vniatur:ꝙ erit in patria,vnde ibi ꝑfecte implebitur,non autē in via:nec tñ peccamus dūmodo nihil diuinæ dilectioni contrarium agamus.hæc ex S.Th. Et idē intendit S.Bo.in 3. dis.27.qui dicit,ꝙ tenemur ex charitate diligere Deum toto corde:non per exclusionē affectus extranei, quasi.s. nihil sit in nostro amore nisi Deus,quia est impossibile in hac vita, sed per exclusionem affectus cōtrarij, vt.s.nihil sup. vel æque, vt Deū diligamus.

¶ Quarto, vtrū ex charitate teneamur diligere inimicos? Et dico ex doctrina,& mente eiusdē, ꝙ nō tenemur de necessitate charitatis diligere inimicos inquantū sunt inimici, quia hoc est diligere malū alterius: & intendit, ꝙ non tenemur eos diligere quantum ad peccatū:nec ēt tenemur,inquit,absolutè eos diligere quantū ad naturā in speciali, vt.s. aliquis ad inimicū moueat̄ motu dilectionis, quia nec tenemur moueri ad quoslibet hoīes,nisi ſm ꝑparationē animi: vt.s. hō hēat aīum paratum ad hoc, ꝙ in singulari diliget inimicū, si necessitas occurreret:absq; necessitate āt diligere, perfectionis est. Tenemur āt eos diligere quātum ad naturā in vniuersali, vt.s.diligens Deū & ꝓximum ab illa gnālitate inimicos nō excludat.

¶ Quinto,vtrū ex charitate teneamur inimicis effectus, vel signa dilectionis exhibere?Et dico ex doctrina eiusdem, qđ sicut hō tenetur eos diligere in cōi,& nō in speciali, nisi ſm ꝑparationē animi: ita tenet̄ eis exhibere signa, & affectus dilectionis, quæ in cōi proximo exhiberi consueuerunt: puta,cum quis orat pro oīb.fidelibus, vel pro toto populo, vel cum aliquod beneficiū impendit toti cōitati,tunc etiam hoc exhibere inimicis est de necessitate præcepti,& cōtra facere pertinet ad liuorem vindictę.Specialia vero beneficia, vel signa dilectionis, quæ quis aliquibus particulariter exhibet, exhibere inimicis non est necessarium, nisi secundum præparationem animi, vt.s.iuuētur in articulo necessitatis, præter quem facere pertinet ad charitatis perfectionem.

4 Sexto,† vtrum inimicis, veniam petētib. veraciter,i. paratis emendare, ſm facultatē,remittere teneamur? Et dico,ꝙ ſm Pet. Taran.ex iniuria,vel dāno tria consueuerūt oriri.s.in corde,siue ī affectu rācor,i.ira,vel amaritudo,seu indignatio: & in cpere, siue in effectu signa rācoris, & in iure siue in foro actio cōtra iniuriantē. Primū,ſm oēs,tenet̄ hō statim remittere, imo nunq̄ in corde habere. Scđum illud Mat.17. Nisi remiseritis de cordibus vestris,&c.Et intellige primo,si rancor sit in voluntate,q̄a de sēsu nō pōt ad libitum expelli,sicut nec amor secūdo,si sit iniustus.Scđum vero tenet̄ remittere veniam petenti veraciter, ſm illud Luc. 17.Si reuersus fuerit ad te dicens, Pœnitet me:dimitte illi:imò,ſm Alb.tenetur ad hoc, ēt non petenti veniam, licet Petrus videat̄ oppositum tenere. Sed primum Sum.Ang. credit verum in signis rancoris ꝓximis, & nunq̄ loqui, diuertere ab obuiante, toruo aspicere visu,& hmōi,quia ab oī specie mali est abstinendum. Scđum vero in remotis, vt non conuersari amicabiliter,non facere mutua obsequia, & hmōi. Ego vero primū credo verum de signis rancoris, per q̄ tolluntur signa dilectionis vniuersalia, ad quā tenemur:sicut est salutatis duob.tertiū non salutare,ſm vero de his,quæ opponunt̄ specialib. qñ quis ex bona fide hoc facit, puta ad reprimendā temeritatē, vel hmōi, quia est dare casum, in quo oportet ostendere signum dilectionis, vel rancoris specialiter, & cū ad primū nō teneamur,vt dictum est, licitū erit ſm, sicut ēt & ipsum rancorē licite aliqñ tenemus.s.qñ est iustus,ad iuste puniēdum. Nec obstat,ꝙ abstinendū est ab oī specie mali.1.Thes.vlt. q̄a hoc nō est de necessitate salutis,nisi qñ malū illud non p̄t esse bonū,puta a specie fornicationis. rancor āt aliqñ est licitus,sicut & ira, & hoc sumendo rancorē improprie, vt est filia iræ,i.indignatio:non aūt proprie,vt est filia accidiæ. Tertium aūt hō remittere non tenetur,nisi ille pro posse satisfecerit, vt in c.si q̄s contristatur.di.90.& not.in c.ad apostolicæ. de sen.& re iud.lib.6.& in remissionib.dictorū iurium & extra,de male.innotuit.cū cōcor. ibi positis.Et hoc satis clarum est,q̄a legitime peti pōt æstimatio iniurię ēt vltra interesse rerū,de immu.eccl. q̄m.li.6. nisi ex hoc oriretur præponderans scādalum respectu salutis animæ,vel corporis.Ex his patet qđ non est de necessitate salutis vt offensus ab aliquo illum salutet aut ei conuersetur.

5 Septimo,† vtrū teneamur ex charitate seruire Deo sine spe alicuius vtilitatis tꝑalis,aut æternæ retributionis?Et dico,qđ est mortale amare & diligere Deū ꝓꝑ aliquod tꝑale,aut etiā ꝓꝑ vitam æternam finaliter,

ſeu principaliter, quia talis amans nõ habet finẽ ſuum in Deo, ſed in ſeipſo, ſiue in creatura: nec amat Deum tanq̃ amicũ, ſeu amore amicitię: qui vtilitatẽ non reſpicit: ſed amore concupiſcentiæ eo modo, quo amamus equũ, quẽ nobis volumus, & concupiſcimus: eſt tñ licitum ſcd̃ario amare Deum ꝑꝑ iſta: q̃a ẽt iſta amantibus Deũ in ſcriptura promittuntur. Licitum eſt ẽt aliq̃d operari principaliter ꝑꝑ ꝓpriã vtilitatẽ, puta facere eleemoſynã vt Deus nobis miſereat̃; ſm̃ illud Mat. 5. Theſaurizate vobis theſauros in cęlo, tñ melius eſſet in oĩbus operib. nunq̃ ad propriũ meritum, ſed ad diuinum beneplacitũ reſpicere, ſm̃ illud Ioã. 4. Meus cibus eſt, vt faciam voluntatem patris, &c.

6 Ocтavo, † vtrũ bona opera extra charitatem facta valeant ad aliquid? Et dico, ſm̃ Ray. ꝙ licet non valeãt directe ad vitã ęternã. ſ. per modum meriti, valent tñ ad alia q̃que. Primũ, ad tolerabilius perferendum futurum iudicium, de pę. di. 3. ſi quis ãt. Scd̃o, ad tꝑalem ꝓſperitatem: de pę. di. 3. cauendum. 22. q. 2. ſi quilibet. Tertio, ad citius illuſtrari per pñiam, de pę. diſ. 5. falſas. Quarto, ad aſſuetudinem operũ bonorum: ſicut olim baptiſmus Ioannis, de conſ. diſ. 4. non regenerabantur. Quinto, quia diabolus nõ habet in tali tantã ptãtẽ, ſicut ſm̃ Greg. in dia. Iudæo cruce ſignato dæmones nocere non potuerunt. Adde ſexto, quia ſi talis deinde ſaluetur, perpetuo in vita æterna gaudebit ſe talia feciſſe. Adde ẽt, ꝙ talia opera nõ faciunt futurũ iudicium tolerabilius, quaſi diluant pœnã iã debitã, ſed q̃a impediunt ne alia debeatur ꝑꝑ omiſſionẽ dictorum operũ: vel alia peccata, q̃ per hæc impediunt̃, & hæc tenet S. Th. & Rich. contra quorum doctrinã, Suppl. allegat quoddã ſõnium ex Vitis patrum, qui tñ liber non eſt approbatus. ¶Nono, vtrum opera exiſtẽtium extra charitatẽ poſſint aliquo tꝑe valere? Et dico ſm̃ Ray. ꝙ opera facta in charitate, & per cõſequẽs ꝑ mortale mortificata, ac ꝑdita, redeũte charitate reuiuiſcunt, & valent: q̃ ãut facta ſunt in mortali, nũq̃ viuere pñt, ſm̃ iſtos verſus: Illa reuiuiſcunt, quæ mortificata fuerunt. Viuere non poſſunt, quæ mortua nata fuerunt. Qũo autem iſta habeant veritatem eſt ſubtilitas magna in Theologia tractãda.

7 † Vtrum ãt per opera extra charitatẽ facta poſſit ſatisfieri Deo, infr. Satisfactio. §. 6. & de confeſſione extra charitatem facta infra Confeſſio. 1. §. 22. Vtrum ẽt occaſione religionis ſint ꝑtermittẽda oꝑa charitatis ĩ parẽtes, infra Religio. 2. §. 7. & Religio. 6. §. 9.

CASTRATVS vtrum poſſit ordinari, infra, Corpore vitiatus.

DE CASV.

1 *Caſus a cadendo dicitur, & quantum ad mores confeſſores pertinet, dupliciter accipi videtur.*

2 *Caſus quinam ſint, qui papa reſeruentur, & in quibus ſolus papa poſſit, & ibidem ſubijciuntur quinquaginta.*

3 *Caſus epiſcopales de iure quinam ſint, & quinam itidem de iure epiſcopo reſeruentur.*

4 *Caſus epiſcopales de cõſuetudine quot eſſe dicãtur.*

5 *Epiſcopus quot modis caſus ſibi reſeruare ad libitum poſſit.*

1 CASVS † a cadendo dr̃: & quantũ ad mores, vel confeſſores pertinet, dupł'r ſumi vr̃. primo. ſ. gñaliter, vt caſus conſciẽtiæ dicatur oĩs quæſtio de morib. facta, ſiue quęſita, ſiue pertineat ad peccata, ſiue ad iuramenta aut vota diſpenſanda, vel relaxanda, ſiue ad excõicationes, & alias cenſuras, ſiue ad quodcunque aliud, & ſecũdo ſpecialiter & proprie, vt caſus dicatur ſolũ dictum. Vnde, ſi ep̃s, vel alius prælatus concedat abſolutionem a caſibus reſeruatis, & nihil aliud exprimatur, dr̃ intelligendum eſſe a peccatis. tm̃, niſi inter reſeruatos enumeretur aliqua voti commutatio, q̃a tunc cæteræ conceduntur, & idem de excõicationib. & alijs cenſuris vr̃, quia hmõi in hac parte requirũt ſpeciale mandatum. Vnde ſi nulla exprimatur, nulla conceditur, ſm̃ conſuetudinẽ, & practicam ab oĩbus doctis obſeruatã, argu. diſ. 17. huic ſoli ſedi, & ſi aliqua excipit̃, alię conceduntur: quia exceptio regulã firmat in contrarium, 32. q. 7. dñs. de quo Pan. in c. qm̃. de coniu. lepro. quod intellige in his, q̃ ſunt eiuſdẽ generis: vnde reſeruata vna excõicatione, non conceduntur irregularitates: nec reſeruato vno peccato, conceditur commutatio votorum, inf. Cõfeſſor. 3. §. 2.

2 Primo † vero q̃ritur, q̃ ſunt caſus, in quib. poteſt ſolus papa, & qui reſeruantur illi? Et dico, ꝙ gñaliter loquendo ſunt multi recollecti ex corpore iuris, & codicib. doctorũ, de quibus ẽt plures non veniunt in generali mandato, ſed requiritur ſpeciale. diſt. 17. huic ſoli ſedi. de off. leg. ꝙ trãslationem, de transl. licet. ¶Primus, nã ſolus papa determinat q̃õnem de pertinẽte ad articulos fidei, vel ſacrã. 24. q. 1. quoties. ¶Secũdus, eſt trãſlatio ep̃i, vel electi, & confirmati. de transl. inter corporalia. de off. le. c. 3. & idem vr̃ de

trans-

translatione abbatũ exẽptorum. ¶Tertius, est epõrum depositio.3. q.5.6.q̃uis. & ca. dudum.& idẽ de abbatibus perpetuis exẽptis. ¶Quartus, est acceptatio renũciationis epõrum, vel electorum, confirmatorum, vel abbatum; qui immediate subsunt apostolicę sedi.6.q.3.denique & d.c.inter corporalia. & de regula.licet. ¶Quintus, est epõrum exẽptio.s.vt archiepis nõ subsint.16.q.1.frater, & idẽ de quibuscunque religiosis, vel clericis, qui sunt in aliqua diœcesi, vt nõ subsint iurisdictioni diœcesani. ¶Sextus, est restitutio depositorum ab ordine.2.q.6. ideo. el 1. & 2.ꝙ gl.intelligit de deposito actualiter, i. solẽniter degradato, secus in deposito verbaliter, ꝙ sequitur Spe.dicẽs epm posse restituere verbaliter depositum, ꝑ c.& si clerici.de iud.& idẽ Arch.& Pan.licet Io.And. illud intelligat simpl'r de oĩ deposito. ¶Septimus, est iudicialis diffinitio seu interpretatio priuilegiorum papæ.de iud. cum venissent, & idem, ẽm Host.si dubitetur de apostolico rescripto, ita, ꝙ ab alio per viã rõnis solui non possit de off.leg.c.6.& idẽ ẽm eundẽ, de interpretatione statuti facti per legatũ, cuius iurisdictio finita est, nec alius ei successit.& idẽ de dispensatione in casibus, qui ꝑ eadẽ statuta papæ reseruantur. ¶Octauus, est mutatio sedis epalis.7.q.1. tpis,& idẽ de mutatione, vel dimissione conuentuũ ac locorum acceptorum per ordinẽ mẽdicatiũ; quia sine authoritate papæ fieri non põt.de rel.do.li 6. de quo infr. Excõicatio.8. §.20. ¶Nonus, est constitutio noua sedis epalis alicubi.16.q.1.felix.de con.di.1. de locorũ, & sil'r instõ nouæ religionis, vel assumptio noua conuentus ab ordinibus mendicantium. ¶Decimus, est subiectio vnius epatus alteri, vel diuisio vnius in duos, aut vnio duorũ in vnũ.16.q.1.& tpis.de exc.præl. sicut vnire. de off.l.ꝙ translationẽ.& idem de ecclesijs, monasterijs, vel conuentibus exẽptis. ¶Vndecimus, est cõmutatio aliquorũ votorũ.s. Hierosolymitani.de voto. ex multa S.Ia.& liminũ apostolorum: vt curia tenet,& voti cõtinẽtię ẽt simplicis, ẽm Doc.& multo magis voti religionis, & voti solẽnizati per susceptionẽ sacri ordinis, in quo ẽt ipse papa dispẽsare nõ cõsueuit, licet possit, ẽm S.Th. in 4.& alios. Vtrũ ãt dispẽsare possit in voto solẽni, vide inf. Votũ 4.§.5. ¶Duodecimus, est concessio veniẽdi contra licitũ iurm..de iureiu. veniẽtes, vel ẽt de quo est dubiũ an sit licitum, de ele.c.venerabilẽ, ꝙ tñ sine rationabili cã facere nõ dẽt:& ẽm Veru.solũ in arduis. de dubijs tñ dicit S.Th.in Sũ.etiã epm posse dispensare. ¶Decimustertius, est dispensatio in certis irregularitatibus contractis ex criminibus maioribus adulterio .s.cum quis est in iudicio confessus, vel conuictus, de iud. at si clerici: spãliter ex bina baptizatione scienter.de cons.di.4.eos.& c. quib.& idẽ si ignorãter, & postea ratificet. & ex bina receptione eiusdẽ ordinis. 1.q.7. saluberrimũ & idẽ est ex reconfirmatione, seu rechrismatione.de cõse.di.5.dictũ,& ex susceptione ordinis ab hæreticis ad fidei subuersionẽ.1.q.7.cõueniẽtib.i qb.solus papa dispẽsat:& sil'r in suspẽsione cõtracta ex ordinatione simoniaca, ex parte ordinatoris,& ordinati.9.q.1.ab excõicatis. 1.q.1.si qs eps.imo hoc qualitercũq; interuenit simonia, vt in extraua.Martini qnti, q̃ incipit, dãnabile.& in alia Eugenij 4.q̃ incipit, cũ detestabile.& sil'r in retentione bñficij simoniacè obtenti, vel dignitate. ¶Decimusquartus est in bigamo, vt possit ordinari.de big. cũ nuper. & c.fi. ¶Decimusquintus est in clerico non ordinato ministrante in ordine sacro, quẽ nõ hẽt: qui sine papæ dispẽsatione ad superiorẽ ordinẽ ꝓmoueri nõ pt: etsi in suscepto possit per epatũ tolerari.extra, de cle.non or.min.c.1.& 2.& 3. ¶Decimussextus est in corpore vitiatis, si vitiũ impediat ordinis executionẽ: vt si sit monoculus, vel digito carens, vel epilenticus: aut si sit generans notabilẽ deformitatẽ: vt si sit naso inciso, vel multum gibus, vel gutturnosus: ext. de cor.vitia.ꝑ totũ.& di.55.per totũ. ¶Decimusseptimus est in homicidio, vel mẽbri mutilatione volũtarie factis, siue cũ peccato, siue absq; peccato, vt ex iustitia iudicis. l.dis.miror.& idẽ de dãtib.ad hoc cõsilium, auxiliũ, vel fauorẽ verbo; facto, aut cooperatione ꝓpinqua.d.l.si qs viduã. ¶Decimusoctauus est i excõicato maiori recipiẽte ordines, de sent.excõ.cũ illorũ, & eodẽ mõ si existẽs apostata a religione recipit ordines. de apo.c.fi. ¶Decimusnonus est i excõicato maiori, suspẽso, vel interdicto ministrãte in aliquo ordine sacro: qa in tali irregularitate solus papa dispẽsat: in quo tñ mẽdicãtes aliqui sũt priuilegiati. Nisi forte absolutio a tali excõicatione esset papæ reseruata: qa tunc vr reseruata & dispensatio in tali irregularitate, ẽm Archidiac. ¶Vigesimus est dispensatio cum illegitime natis, quantum, scilicet ad susceptionem maiorum ordinum,

nũ,vel bñficiorũ curatorũ, & dignitatũ. de fil.presb.is qui.li.6.Tollit tñ talis irregulari tas ꝑ religionis ingressum,quo ad oẽs ordi nes.dis.56.per totũ,non tñ quo ad ṗlaturã. ¶Vigesimusprimus est,ꝙ quis hẽat duo, vel plura beneficia cum cura,nisi sint vnita,vel vnũ alteri annexum.de præb.de mulcta. & silr,ꝙ vni ecclesiæ duo pariter præsint. 21. q.2.c.fi. ¶Vigesimussecundus est,vt non ha bens 30.annum ætatis,habeat epatũ.de ele. cum nobis olim,vel ecclesias aut dignitates curatas ante 25.eo.tit.licet canon.li.6. non curatas ãt dignitates,ante 20. ẜm Io.An.de quo sup.Beneficiũ 3.§.1.¶Vigesimustertius est,circa ætatẽ ordinandorum, in qua solus Papa dispẽsat,& de qua inf.Aetas.§.1.& an te talẽ ætatẽ promotus,suspẽsus a ṗlato,po stea se exerceat in ordine illo, efficit irregu laris,non dispensandus, nisi per Papam, ẜm Ray.Io.And.& alios.¶Vigesimusquartus ẽ, ꝙ ipse solus ṗt gñale conciliũ celebrare.dis. 17.per totũ.& cõdere canonẽ gñalem.25.q. 1.§.si ergo & C.de leg.l.1.¶Vigesimusquin tus est,ꝙ ipse solus põt personã ecclesiasti cã suo iure priuare.9.q.3. per principalem, & dist.19.in memoriã.de exces.præl.qm̃. & solus põt concedere præbendã,vel eccl'am non vacantẽ.de conces.præb.nulli. & de re scrip.eã te.Legatus aũt ẽt habens plenã le- gationẽ,hoc.n.põt:in quibuscunq; persona tibus dẽt quis per electionem assumi. de of fic.leg.deliberatione.lib.6. ¶Vigesimussex- tus est, quod solus excõicatum a se noĩatim põt absoluere.de elec.ca.venerabilẽ,& silr est de participãte.de ele. venerabilẽ,& silr est de participãte cũ tali in crimine: qui tñ participans, si sit clericus,varia est opin. de sent.excomm.significauit.¶Vigesimusse pti mus est, quia solus absoluit excõicatũ a suo Legato, quia nolebat obedire suæ sñĩæ diffi nitiuæ,si steterit in excõicatione per annũ. de offi.leg.quærenti.& idem in excõmuni- cato a legato,vel delegato,cuius iurisdictio expirauit,nec alter ei successit: vt in d.c.q̃- renti.& de offi.ord.pastoralis.¶Vigesimus- octauus est: quia solus cognoscit in causis ꝑ appellationem,vel relationem ad ipsum de latis.de off.leg.licet.& ad ipsum appellatur omissis medijs.1.q.6.ca.2.& seq.Et ẜm Host. legatus vr̃ hr̃e idem priuilegiũ. ¶Vigesimus nonus est,quia solus ordinat illum ad diaco natum,& presbyteratum, quem ordinauit ad diaconatum.de temp.ord.cũ in distribuẽ dis, & solus conferre potest subdiaconatũ diebus dominicis,& alijs festis ṗcipuis.¶Tri gesimus est, ꝙ solus semper & vbiq; pallio vtitur,ad designandum plenitudinẽ suæ po testatis vbique. de vsu pall.ad honorem, & alijs pallium concedit: secundũ Veru.tamẽ patriarchæ habent priuilegium concedẽdi pallium subditis suis, sed vide inf. Pallium. ¶Trigesimusprimus est, ꝙ solus dispẽsat cũ eo,q̃ nõ est in sacris, vel alias de iure est in- dignus promoueri in episcopum. de ele.du dũ.§.fi.& C.de cri.sacri.l.deputari.¶Trige- simussecundus est,quia solus electũ Impera torẽ confirmat,vel cassat,vel ẽt Imperato- rẽ deponit,de elect.venerabilẽ.& de sen.& re iud.ad apostolicã.li.6.& qñcũq. princeps sæcularis fuerit inutilis, & negligens circa regni gubernationẽ,& iustitiã,per ipsũ de- poni põt.1.q.4.si quis deinceps.11.q.1. nul- lus.32.q.5.præceptum.sicut Zacharias papa deposuit Ludouicum regẽ Francorũ. 15.q. 6.alius.& Inn.tertius Ottonem Imperato- rẽ,vt in d.c.venerabilẽ.& Inno.quartus Fe- dericũ Imperatorẽ,vt in d.c.ad Apostolicæ & de Constãtinopoli in Franciã prius trãs- latũ fuit Imperiũ:quia Adrianus papa voca uit Carolũ Magnũ ad liberandũ Italiam de manibus Lõgobardorũ,quo facto illi dedit Imperiũ dist.63.Adria.inf.Papa.§.10. ¶Tri- gesimustertius est,quia solus absoluit a sñĩa excõicationis,suspensionis,vel interdicti,re seruatis papæ per constitutiones iuris, vel extrauagantes,de quibus inf. in suis titulis. Trigesimusquartus est,quia electionẽ non- dũ factã pronunciat nullã, si frat.de ele.in- notuit. ¶Trigesimusquintus est, quia solus habet canonizare sanctos, alias nullũ licet venerari ꝓ sanctũ, s.faciendo officiũ solẽne pro ipso, vel ecclesiã aut altare, nisi fuerit canonizatus.de reliquijs & venerat.sãctor. c.1.¶Trigesimussextus est,vt q̃s hẽat plures dignitates,aut ꝑsonatus, ẽt si curã non ha- beant,aut ẽt in eadem ecclesia,de præb. de mulcta.& de consuet.li.6 ¶Trigesimusse pti mus est,quia quod valet,facit nõ valere, & econuerso.de exces.præla.tanta;quod tñ in positiuis locum habet non in sacramentis, & huiusmodi, quæ quo ad substantialia mu tare non potest. ¶Trigesimusoctauus est, quia potest monachum tam contra suã vo- luntatem q̃ Abbatis extrahere de monaste rio,& alicui ṗlato,vel principi in sociũ assi- gnare,aut secum tenere.9.q.3.c.fin.& 11.q. 3.qui resistit. ¶Trigesimusnonus est, quia sñĩa eius facit ius de sent.& re iud.in causis.

¶Qua-

¶ Quadragesimus, qa eadē die ordinat, qua consecratur, de ele. quod sicut. §. præterea. ¶ Quadragesimusprimus, quia dispensat in gradib. cōsanguinitatis & affinitatis ꝓhibitis, quo ad mr̄imoniū cōtrahendū. de resti. spol. literas. de consang. & affini. non dēt. nō tn̄ in ꝓhibitis iure naturali de quo. inf. Papa. §. 17. ¶ Quadragesimussecundus est: quia pōt tollere leges quo ad vtrunq. forū ī his, in q̄b. aīæ periculū vertitur: sicut in materia præscriptionis vsurarum & hmōi, de prescr. c. fi. de iud. nouit. de sec. nup. c. re. de fo. cōpe. c. fi. li. 6. & de iureiur. c. fi. li. 6. vbi āt nō vertitur periculū aīæ, tollere non pōt leges ī terris, in q̄bus non hēt iurisdictionē tp̄alem, quo ad forum ciuile, cum potestates sint distinctæ 66. d. duo. & c. cum ad verum, s̄m Io. An. & aliquos Iuristas: vt inf. in verbo, Papa: quod verum limita ex honestate, & decentia: absolutè tn̄, sicut Imperatorē, ita & leges eius deponere pōt, licet coram Deo peccet si non habeat huius rōnabilem cām. ¶ Quadragesimustertius est, qa concedere pōt indulgentias generales certis locis, vel certis ꝑsonis: & eas extendere ad existentes in purgatorio, s̄m S. Th. & alios. ¶ Quadragesimusquartus est, qa pōt legitimare quascūq. personas, quo ad spiritualia vbiq. quo ad tp̄alia vero & honores & dignitates in terris ecclesiæ: in alijs aūt terris assentiētib. assignatis, s̄m Ant. de But. qui fil. sint leg per venerabilem: quod intellige q̄tum ad honestatem, & non absolute. ¶ Quadragesimus quintus est, qa instituere pōt nouas religiones, & religionum regulas approbare, & reprobare, & in ceremonialibus earū immutare & dispensare, s̄m Pet. de Pal. in 4. Quadragesimussextus est, quia pōt in omnibus ecclesiæ præceptis dispēsare, s̄m S. Th. in quarto: licet sine cā rōnabili dispensari non debeat. ¶ Quadragesimusseptimus est, qa hominem pōt absoluere ab obligatione qua homini tenetur s̄m plenitudinem potestatis. arg. 9. q. 3. per principalem. C. de preci. Imper. offe. l. quoties. s̄m Inn. & Hos. & Ber. ¶ Quadragesimusoctauus est, quia de nullo crimine condemnari, aut accusari pōt, nisi hæresis. di. 40. si Papa & hoc qn̄ de ipsa hæresi esset incorrigibilis: vt ibi dicit gl. quia si vellet errorem deponere, priuari non posset. ¶ Quadragesimusnonusest, quia solutus est legib., licet s̄m eas viuere debeat, & nullā censurā ꝑt incurrere etsi culpā. ¶ Quinquagesimus est, quia pōt simplici sacerdoti cōmittere, vt conferat sacr̄m confirmationis, & minores ordines, & cōsecrationes ecclesiarū ac virginū, n̄ aūt ordines maiores: licet Hug. cōtrarium senserit. s̄m S. T. & Pe. de Pal. in quarto, potest ēt laico authoritatē cōferre iudicandi in spiritualibus, & excōicandi. arg. d. 32. §. verū. & s̄m Canonistas pōt in matrimonio contracto ꝑ verba de p̄senti, dispensare: licet non s̄m Theologos. Multa de potestate Papæ habes inf. Papa.

3 SECVNDO † quæritur, qui sunt casus ep̄ales de iure? Et dic, ꝙ de hoc doctores implent quaternos: pro quo vide si vis Arch. 3. p. tit. 17. c. 3. & Sum. Ang. in ti. Casus: tn̄ dico, ꝙ tute, & secure teneri potest cū opinione cōi, ꝙ sunt hi solū de quibus dr̄ in Sum. Pis. & de quibus hr̄. §. seq. quia ita declarauit Benedictus 11. extrauaganti, inter cunctas, non obstante, ꝙ talis extrauagans reuocata fuerit, & circa cōtenta in ea multa statuta per cle. dudum. quia vt dr̄ in eadem Sum. quantum ad dictos casus nihil fuit immutatum, imò si talis declaratio fuit reuocata, adhuc secure sic tenere pōt: quia si fuit declaratio iudicatiua, vel istructiua veri, sicut de facto fuit, vt ibi dr̄, non potuit reuocari, nisi reuocata fuissent iura quæ declarat: quia declaratio Papæ in spectantib. ad mores falsa esse non pōt: vt su. Cōsiliū. Si vero fuit declaratio cōstitutiua, & ordinatiua, adhuc sic teneri pōt quia docte, & elegāter Gul. Durā. Spe. in repertorio suo dicit breuitercōcludēdo, sacerdotes oīa posse, quo ad forū pœnitentiale, q̄ non sunt specialiter in iure ep̄is reseruata, & non sunt ipsis sacerdotib. directe vel per aliq̄ consequentiā interdicta. ar. de iud. at si clerici. & de sen. exc. nuper. Hoc tamē, in q̄t fateor, ꝙ vbicunq. fuerit graue delictum vel enorme, superioris est iudiciū req̄rendum, & idē dico de oīb. casib., de quib. est generalis cōsuetudo ecclesiæ, ꝙ sint ep̄is reseruati. Hæc ille valde bene: cuius rō stat in hoc, ꝙ sacerdotalis clauis oīa crimina pōt abolere, nisi ipsa a superiori p̄lato quantū ad vsū ligetur. Constat aūt, ꝙ reuocata tali declaratione cōstitutiua, in iure nō inueniūtur plures casus reseruati, q̄ prædicti, loquēdo de casib. vt requirūt absolutionē, quod dico ꝓp cōmutationē uotorum & iuramentorum relaxationē, & dispēsationē irregularitatū, & hmōi. & cum Sum. Pis. sentit Ros. & supplementum contra Sum. Ang quæ sentit casus de iure reseruatos esse, & plures, & alios a prædictis. ¶ Tertio quæritur, qui sunt

ſunt caſus ep̃o reſeruati de iure. ſm̃ d.Sum. Piſ. Et dico, ꝙ ſunt quatuor. ¶ Primus, eſt peccatum clerici ꝑꝑ quod incurriſſet irregularitatẽ, de quo inf. Clericus. & inf. irregularitas, ꝑ totũ, qđ licet gl. Ray. intelligat, quo ad diſpenſationẽ ſuꝑ irregularitatẽ, nõ quo ad abſolutionẽ à peccato, tñ Bñdictus ñ ſic intelligebat: nec ſic eſt verũ: alioqñ caſus ep̃ales eſſent multo plures, q̃ quatuor: ꝗa adderetur diſpẽſatio votorũ, & iuramẽtorũ, & hmõi. ¶ Scđa eſt de incẽdiarijs ante denũciationẽ 23.q.8. peſſimã. quod intellige de incẽdiarijs doloſis, & de mandantib. hoc fieri, ſeu dãtib. conſiliũ, vel auxiliũ, vt ibidem. ¶ Tertius eſt peccatum, ꝑꝑ quod indicenda eſſet ſolẽnis pęnitentia. de quo inf. Pęnitentia, & ꝗa blaſphemia publica eſt vnũ de huiuſmodi in laicis: non tñ in clericis, ꝗ publicè pęnitere non debẽt, ſed alias ad arbitriũ puniri. de big. c. 1. & 3. iõ ipſe eſt caſus ep̃o reſeruatus, de quo ſu. Blaſphemia. §. 3. ¶ Quartus eſt, excõicatio maior, cuius abſolutio ẽt aliquando papę reſeruatur. Sed intellige, ꝙ tunc eſt caſus epiſcopo reſeruatus, quando eam cõditor canonis epiſcopo reſeruauit, de quo ſupra. Abſolutio 1. §. 3. & infra. Excommunicatio 8. in prin. in alijs autem non reſeruatis epiſcopo abſoluere poſſunt inferiores, vt ſupra probatum eſt ibidem.

4 QVARTO † quæritur, quot ſunt caſus ep̃ales de conſuetudine? Et dico, ꝙ innumerabiles, loquendo de conſuetudine ſpãli diuerſarum dięceſum, & ſic loquitur gl. ĩ c. ſi ep̃s, de pę. & re. li. 6. licèt inſufficienter, quia certa regula dari non põt: ſed loquendo de cõſuetudine generali. ſm̃ Sum. Ange. conſuetudo nulla eſt, cũ ep̃i aliqñ plus, aliqñ minus ſibi reſeruent, ſed loquitur cõtra alios Summiſtas ſui ordinis: vt Roſ. & Sup. & contra veritatẽ, ꝗa idẽ Benedictus in eadẽ extrauaganti declarauit, ꝙ ſunt quinq., ꝗ. ſ. vbiq. vel quaſi ep̃is ſemper reſeruantur, licet eis aliqñ addant plures, aliqñ pauciores. ¶ Primus eſt homicidium voluntariũ, aut mutilatio mẽbrorũ, nec is, aut mandãs, vel conſentiẽs abſolui dẽt, niſi ſatisfactione p̃miſſa. 23. q. 8. ſi quis mẽbrorũ, in terris tñ eccleſiæ homicidiũ dr̃ Papæ reſeruatũ. ¶ Secundus, eſt crimen falſarij, ſeu falſi, & hoc ſumẽdo ſtricte hoc nomẽ, cũ ſimus in materia pęnali. Quo crimine ꝗ teneantur, dico ſm̃ no. ꝑ doc. in c. 1. de cri. fal. qđ non ſolũ dr̃ falſarius, q̃ falſat literas, vel ſcripturas, ſed etiam teſtis falſus tenetur de falſo, nõ ſolũ qñ mendacium dicit, ſed ẽt qñ occultat veritatem, qđ intelligo ſm̃ Pa. ibi, qñ ĩterrogatur ſuꝑ aliquo ar. & dicit ſe nihil ſcire, vel qñ iurauit dicere merã, & purã veritatẽ, & multa ſubticuit: aliàs ſecus. Tenet ẽt ſiue punitur tali crimine teſtis recipiẽs pecunias ne teſtificet, vel vt verũ dicat teſtimoniũ. vt ĩ l. fi. ff. eo. & ibi Bar. dicit gl. tenere, ꝙ teſtis accipiens pecuniã vt teſtificet tenet crimine falſi, ſicut dicimus in iudice accipiẽte pecuniã, vt ferat ſñiam. ff. de cõd. ob tur. cau. l. 2. & rõ eſt, ſm̃ Bar. ꝗa teſtis dẽt facere gratis. Et ſilr̃ tenet hoc crimine notarius, vel aduocatus, aut ꝓcurator, ꝗ inſtr̃a vnius partis oſtẽdit alteri per §. qui depoſita in d. l. 1. ¶ Tertius eſt violatio eccleſiaſticæ libertatis, ꝗa. ſ. iniuſte ꝑſonæ vel res eccleſiæ grauãtur, hodie tñ tales ꝑ curiæ ꝓceſſum sũt excõicati. ¶ Quartus, eſt violatio eccleſiaſticæ immunitatis. ꝗa. ſ. in eccleſia, vel loco ſacro, aut ſpatio priuilegiato, in circuitu eccleſiæ proximum in perſona, vel reb. oſtẽdit. 17. q. 4. ſi qs. vel aliter eius immunitatẽ lædit, tales tñ ñ sũt excõicati, ſed excõicandi, & ita oẽ ſacrilegiũ vr̃ caſus ep̃alis de conſuetudine. ¶ Quintus eſt ſortilegium, & diuinatio. 16. q. 1. c. 1. & tales ſunt infames, & à teſtimonio repelluntur, & accuſatione 3. q. 5. conſtituimus.

5 QVINTO † q̃ritur, quot modis epiſcopus poſſit ſibi reſeruare caſus ad libitum? Et dico, ꝙ reſpectu fratrũ Prædicatorũ, & Minorũ, & tũc aliorũ quoq. mẽdicãtiũ expoſitorũ ſm̃ formã cle. dudũ. hoc nõ põt, vt infra, Confeſſor 2. §. 4. quo ad curatos ãt, & alios religioſos hoc põt, ſm̃ oẽs. licèt peccet, ſi faciat ſine cã, & hoc fit in gñe dupliciter. Primò expreſſe ſibi reſeruãdo ſimpliciter, vel quo ad iſtũ, aut illũ ſacerdotẽ. Scđo, implicitè, ſicut ſi ep̃s aliquẽ audiuit, & nolit abſoluere, nullus inferior eũ abſoluit, d. 21. inferior. Sed circa iſtos caſus reſeruatos vidẽdũ eſt. inf. Cõfeſſor 2. §. 5. & 7. & deinde no. sũt duo. ¶ Primũ. Quod ſm̃ Pe. de Pa. iſta reſeruatio intelligitur de actibus exteriorib. cũ effectu: & non de interioribus, vnde homicidium cordis non ſeruatur ep̃o: & idem dicit eſſe de inceſtib. puerorũ non habentium vſum rõnis, quia inde nec virginitas tollit, nec cauſatur affinitas. ¶ Secundũ. Quod iſta ſunt dicta quantum ad abſolutionẽ: quantũ ad diſpenſationem aũt, & conſecrationem, & huiuſmodi, multa alia reſeruantur epiſcopis, vt diſpenſatio votorum, & iuramentorum, & conſecratio multarum rerum.

DE CASV FORTVITO.

1 *Casus fortuiti definitio, & an furtum casus fortuitus censeatur, & num quis de casu fortuito teneatur. Et ibidem quod sic in tribus casibus.*
2 *Pacto generaliter inito, quo quis pactus est se de omni casu teneri, nullo tamen expresso, an videatur se quoque de casu fortuito adstrinxisse.*
3 *Casuum generalis renunciatio, num sic iuramento firmetur, vt eius occasione teneat siue obliget.*
4 *Aestimatio rei, num casum fortuitũ venire faciat.*

1 CASVS †fortuitus ſm Pan. in ca. vnico de commo. & vt colligitur ex l. in reb. commodatis, ff. comm. eſt inopinatæ rei euẽtus, qui præuideri non poteſt: vt mores ſeruorũ ſine culpa, hoſtium incurſus, ſeu piratarum naufragium, incẽdium, fuga ſeruorum q̃ cuſtodiri, non ſolent, & hmõi, vbi tñ diligentiſſimus præuidiſſet, non eſt caſus fortuitus, ſicut ſi perijt equus cõmodatus dimiſſus in domo q̃ ruinã minabatur. ¶Primo vero quærit̃ vtrũ furtum ſit caſus fortuitus? Et dicit Pan. vbi ſup. ꝙ gl. iuris ciuilis cõtrariæ vñr: ſed ſi, inquit, per violentiã quid ſubtrahitur, eſt caſus fortuitus, niſi fuerit quis in culpa trãſeundo per loca periculoſa. arg. l. nõ eſt veriſimile, ff. quod met. cau. Si vero clandeſtinè: tunc ſi ab ea perſona, a qua diligentiſſimus præcauiſſet, puta a vili famulo non eſt caſus fortuitus, alias ãt ſic. & facit, qđ no. in l. q̃ fortuitis. C. de pig. act. ¶Secundo, vtrũ teneatur q̃s de caſu fortuito? Et reſpondet tex. in d. c. vnico, quod ſic, in trib. caſib. ¶Primo, qñ p̃ceſſit culpa: puta commodaui tibi equum vt ires Mediolanũ, & iuiſti Placentiam, & incidiſti in latrones; vt ibi in l. ſi vt certo, §. ſed interdum. ff. commo. ¶Secundo, qñ præceſſit mora puta non reddidiſti qñ debuiſti, & fortuito perijt, vt in d. c. vnico, & ĩ c. bona fides. de depo. & hoc in conſcientia verũ eſt, niſi eodẽ modo apud dominum res fuerat peritura: quia tunc non teneris, niſi de dãno illato ex hoc, ꝙ tp̃e debito non reſtituiſti. ar. c. fi. de iureiu. ꝙ ſi dubium eſt an fuerit peritura, vide infr. Moral. ¶Tertio, qñ pactum interceſſit vt tenetur de caſu fortuito: vt in d. cap. vnico, & c. bona fides, ꝙ limita, niſi adueniat ex culpa eius cui promiſit: quia ſic non tenetur. l. cum proponas, C. de naut. fœ. & l. qui officij. §. fi. ff. de contrah. emp. ſed de hoc in §. ſeq.

2 TERTIO, †vtrum ex pacto generali inito, quo q̃ paciſcitur ſe teneri de omni caſu nullo expreſſo, teneatur de caſu fortuito? Et refert Bald. in l. 1. C. commo. de hoc varias opiniones eſſe. Accur. tñ in l. ſed & ſi quis. §. quęſitũ. ff. ſi quis cau. quẽ Io. And. ſequitur in d. c. vnic. dicit, ꝙ non tenet̃. ſi nullus caſus fortuitus fuit exp̃ſſus: ne quis ſub inuolutione verberũ renũciaret ei iuri, cui nõ eſſet in ſpecie renunciaturus, & hoc placet Pan. & in fallẽter eſt verũ in conſcĩa niſi in caſibus, in quibus ſpecialiter fuiſſet renũciaturus. Si vero aliqui caſus fortuiti fuerunt ſpecialiter enumerati, & ſecuta fuit clauſula gñalis, puta & de oĩbus alijs: Bar. in d. §. quęſitũ, tenet, ꝙ ſub illa clauſula generali veniunt caſus conſimiles expreſſis, nõ ãt maiores, ꝙ ſatis placet Pã. quia generalis clauſula in odioſis non cõprehẽdit maiora exp̃ſſis, vt eſt tex. no. in cle. non põt. de proc. Secus de nõ odioſis: ſicut in cõſtĩone procuratoris, in qua expreſſis aliquib. requirentib. ſpeciale mandatum, & ſubdita clauſula generali, veniunt caſus maiores expreſſis, vt no. Io. in c. ſedes. de reſcri.

3 QVARTO, †vtrum dicta generalis renunciatio caſuũ ſic iur̃o firmetur, vt teneat ſiue obliget? Et dicit Io. An. vbi ſup. ꝙ non: quia iuramentum non obligat vltra conſenſum iurantis. facit c. Quintauallis. & c. pe. & c. veniens. el 1. de iureiur. & quod ibi no. Inn. ille autem non vr̃ conſenſiſſe dictis caſibus nõ exp̃ſſis. Et hoc credo verum in caſibus, in quib. ſpecialiter non conſenſiſſet, ſecus in illis, in q̃b. ſpecialiter conſenſiſſent, ſi fuiſſent expreſſi. Pro quo facit c. tua nos. cum ibi not. de ſpõ. Cõcordat Bal. vbi ſup. Et ratio, quia iuramẽtum habet vim caſus expreſſi. l. cum pater. §. ſi quis matrem. ff. de leg. 2. ſed intellige quod habet vim caſus expreſſi in his, quæ ſunt expreſſa habitu, & virtute, i. quę exprimerentur ſi proponerentur.

4 QVINTO, †vtrũ æſtimatio faciat venire caſum fortuitum, i. ſi alicui tradatur æſtimata, & appretiata, vtrum ea pereũte caſu fortuito pereat ſibi? Et Io. And. in d. c. vnico. & Bar. in l. ſi vt certo. §. nunc videndum, ff. com. & l. 1. eo. tit. dicunt, quod ſi ſumus, i. loquimur in contractu cuius naturæ non repugnat, quod dominium transferatur. tunc æſtimatio facit emptionem: vt in l. plerunq;. ff. de iure do. & l. quoties, C. eo. & ſic æſtimatio facit oẽ periculum, & commodum eſſe recipientis. l. neceſſario. in prin. ff. de peri. & cõ. rei vẽd. & d. l. quoties & plerũq; ẽt deteriorationis, vt l. ſi æſtimatis. cũ l. ſeq. ff. ſol. mat. Exẽplũ, vt cum mulier dedit viro re æſtimatã: vt ĩ d. l. plerunque: vel cũ q̃s æſtimatã rẽ tradit, ita ꝙ ęſtimatio reddat̃, nõ res: vt in d. §. nunc videndum. Si vero ſumus ĩn contractu, de cuius natu-

ra eſt,vt ſolũ pro parte dñium transferat,& pro parte non,ſicut eſt in ſocietate:ſic ſi ęſtimatio fiat in accipientem,tranſit ſolum periculũ partis;vt l.cum duobus.§.damna.ff.pro ſoc.Si autem ſumus in contractu, cuius naturæ repugnat dñij trãslatio:vt in locato,&huiuſmodi,ſic æſtimatio non facit emptionem, nec trãſire periculũ caſus magis q̃ teneatur natura contractus. Nec obſtat,quod Bar.vbi ſu.vult vt aliq̃d operetur; & ſic ſi tenebatur de lata ſolum,tenetur de leui: ſi de leui,tunc de leuiſſima; ſi de leuiſſima, tũc de caſu,quia hoc nõ teneo,ſicut nec Pan.in d.c.vnico.Sed dico, ꝙ æſtimatio tunc operatur ſolũ,vt ſciatur pretium ſi deterioraretur , vel perderet recipientis vitio: & ſic releuatur dñs ab onere probandi verum pretium rei. Si ãt res æſtimata daretur cum pacto, ꝙ aut res, aut æſtimatio redderetur: ſic facit tranſire periculũ perẽptionis,ſed non deteriorationis:vt in d. l.plerunque in fi.vide inf.Aeſtimatio.

DE CATECHISMO, ET exorciſmo.

1 *Catechiſmus,& exorciſmus, qualiter inter ſe differant,& qui dicantur exorciſtæ.*
2 *Catechizare ad quem pertineat,& quis poſſit catechizare.*
3 *Patrinus catechizandi quis eſſe poſſit,& ad quid teneatur.Item quodnam ſit catechiſmi tempus.*
4 *Exorciſtæ præſenti,ac futuro quid competat.Et quis exorcizare habeat.*
5 *Exorcizandus quiſnam ſit. Et exorciſmi,& catechiſmi quiſnam effectus.*

1 CATECHISMVS† & exorciſmus ſic inuicem differunt:quia ſm S.Th.1.di.6.catechiſmus eſt inſtructio credendorum explicite baptiſmum pręcedens,ordinans ad bonũ, nihil efficiendo , ſed inſtruendo tñ : vnde & dr̃ a catechizo,i.doceo,vel inſtruo,& de hoc in c.per catechiſmum. de cogna. ſpi.lib.6.& in c.ante baptiſmum.de conſec.di.4.exorciſmus autem,vt colligitur ab eo ibi,& diſt.24. & habetur de conſe.diſt.4.in ca.ante 20. dies eſt adiuratio contra diabolum; & vt dicit,ordinatur ad remouendum malum etiam operando,vel efficiendo:vnde exorciſtæ Gręcę, Latine adiurantes dicuntur , ſiue increpantes.diſt.21.cleros.circa fi.Igitur male Summ. Ang.dicit iſta duo eſſe idem.

2 PRIMO † vero quæritur, ad quem pertinet catechizare ? Et dicit S.Th.vbi ſup.& 3.q.71. ꝙ ad ſacerdotẽ principaliter , & ſecundario ad lectorem quo ad inſtructionẽ credendorum:ad ep̃os aũt & p̃dicatores, & quoslibet fideles,quantum ad inſtructionem conuerſiuam: ad anadochum autem,i.patrinum, quo ad inſtructionem morum. ¶Secũdo,quis poſſit catechizari? Et dico,ſecundum eundẽ,q̃d etiam puer & patrinus in perſona pueri reſpondet,credo & vt dicit,duplex poteſt eſſe ſenſus,ſ.credo,i. ego paruulus,cum ad perfectam ætatem venero,credam,vel credo,i. ego patrinus operam dabo, quod iſte credat, pro eodem etiam promittit.Nec incõuenit, quia in his, ad quæ omnes tenenturꝰ, vnus alium poteſt obligare,ſicut in alijs.

3 TERTIO† quis poſſit hic eſſe patrinus,& ad q̃d teneatur?Et dico, ꝙ ſolũ catechizatus,ſicut in baptiſmo ſolũ baptizatus, & in confirmatione ſolum confirmatus:vt dr̃ de cõſ.diſ. 4.in baptiſmate,& in neceſſitate,vnus p̃t eſſe in catechiſmo , baptiſmo & confirmatione : non tñ eſt conſuetudo Romana: ſed ꝙ ꝑ ſingulos ſinguli ſuſcipiant.de conſe.di.4.in catechiſmo. Tenetur aũt ad inſtruendum paruulum de fide,ſm S.Th. & vt vr̃,etiã de morib. ſicut de baptiſmo dictum eſt. Nec tñ ex hoc periculum magnum imminet patrino, vt dicit S.Th.quantum ad hoc tempus,quia parẽtes ſunt Chriſtiani,& puer inter Chriſtianos nutritur,ſi tñ ipſi eſſent infideles, vel puer inter infideles conuerſaretur diligentior cura adhibenda eſſet , ſicut in eccleſia primitiua , hæc ex illo,& idẽ vr̃,ſi parentes eſſent ſuſpecti in moribus,q̃a patrinus eſt fideiuſſor,non ſolum fidei,ſed etiam morum.arg.de conſec. diſt.4.vos ante oĩa.¶Quarto quæritur,q̃d ſit catechiſmi tempus?Et dico,ſm Pet.de Pal.ꝙ conuenienter debet præcedere baptiſmum, quia in baptizando requiruntur ea, quę ſunt de neceſſitate fidei,quæ ſunt tria,ſ.fidei ſuſceptio, profeſſio, & obſeruatio. Vnde ꝑꝑ hæc tria catechiſmus inuentus eſt, quia in eo fit inſtructio ad fidei ſuſceptionem , & reſponſio ad fidei profeſſionem, & promiſſio ad fidei obſeruationem,quæ ab adulto per ſe ipſum requiruntur,quia poteſt:in paruulo autem requiruntur per vicarium,i. patrinum .

4 QVINTO†quæritur,quid ad exorciſtam p̃ſentem,ac futurũ pertineat. Et dico,ꝙ exorciſta futurus,i. ordinãdus ad ordinem iuſtũ , cum ordinatur, accipere debet de manu epiſcopi librum, in quo exorciſmi ſunt ſcripti , cum iſtis verbis:Accipe,& cõmmẽda memoriæ,&c.vt in cap.exorciſta.23.diſtin.ad exorciſtam vero præſentem,id eſt ordinatum pertinet exorciſmos memoriter tenere,manuſque ſuper energumenos , id eſt , lunaticos ,

&

& obsessos a dæmonibus, & catechumenos. in exorcizando imponere.25.dist. perlectis ¶Sextò, quis habet exorcizare? Et dicit San. Th.3.q.71. quod exorcizare pertinet ad sacerdotē, principaliter, ad exorcistam instrumentaliter tantum, sed vt dicit in dist.6. licèt exorcizare sit proprium officium exorcistæ: tñ de consuetudine totum fit à sacerd te.

5 Septimo, † quando sit quis exorcizandus? Et dico secundū eundem, quòd ante baptismum: quod si non fiat, nihilominus fiat post. facit ca. sicut nostris, de conse. distinc.4. ¶Octauò quæritur, quis sit horū effectus? & dico, quòd catechismus, secundum mentem S.Th. directè illuminat de fide, & moribus: & consequenter operatur omnia, quæ ad illuminationem sequuntur: puta, amorem, & bona opera: exorcismus vero reprimit dæmonum potestatem, inquantum homines repellit a sacramentis, & aperit sensus ad mysteria, & mandata. Sum. tamen Ang. vtrisque attribuit eundem effectum, scilicet dæmonē frenare: quia putat esse idem.

¶Cavpo, & stabularius, idest tabernarij, & hospites, vide infra, Nauta, per totum.

DE CAVSA LEGALI, ET IVDICIALI.

1 *Causa prout iuridice sumitur, duplex est, nimirum legis, ac iudicij. Et sub hac si legis causa quadripartita sit. Et quod pro eodem vsurpentur causa legis & ratio legis.*
2 *Causa legis, vel ratio legis, quo significetur.*
3 *Causa iudicialis quid sit. Et subinde quomodo differant causa impulsiua, & finalis. Et finis ex quot dignoscatur, & ibidem quod ex quinque.*
4 *Causa iudicialis quotuplex dicatur.*
5 *Causarum prædictarū, quot modi sint, & an causa vniuersitatis, vel ecclesiæ sit propria, vel communis.*
6 *Dāno ex causa data illato, quomodo quis teneatur.*

1 Cavsa, † est quicquid facit ad esse rei, & loquendo iuridicè est duplex: scilicet cā iuris, siue legis, & causa iudicij. ¶Primo verò quæritur, quotuplex est causa legis? & dico, quòd est quadruplex. ¶Prima, efficiens, ex qua producitur: sicut pater est causa filij, & conditor legis, est cōtractus cā obligationis. l.& an eam.§.actiones. ff. de excom. rei iud. ¶Scđa finis, ex quo datur impulsio faciendæ dispositioni: & ita sumitur in tit. de cond. & demon. & causis, & modis earum: vbi patet, qūo differunt causa, modus, & conditio: de quo inf. Conditio. per totum. Et ad hanc, vt ad efficientem reducitur causa impulsiua, q̃ occasionē remotā præstat: sicut Calphurnia importune postulando cām dedit, vt mulier postulare, id est aduocare non possit: vt in l. 1.§.sexū.ff.de post. ¶Tertia, materialis id est, materia, de qua ī lege disponit. ¶ Quarta formalis.i.modus disponēdi, & cōtrahendi. Sed vsitate cā legis dr̄ finis. Vñ dr̄, quod cessante cā.s.finali, cessat lex.l. adigere.§.quamuis. ff. de iure pat. & indifferenter pro eodē vtimur hoc nomine cā, & hoc nomine rō legis, licet differant: quia ratio est lumen discernens qđ iuris, & causa est per quod ratio discernit.

2 Secvndo † quæritur, quomodo significetur causa, vel ratio legis? & dico, q̃ per ly si: vt lego illi, si negotia mea gesserit, l.demonstratio.§.1.ff.de condit. & de. & per ly quia: Inst.de leg.§.longe magis, & per ly quoniā: nā exponitur per quia, & per dictiones illatiuas, vt Titius negotia mea gessit: iō vel idcirco sibi lego, vt per ly cum: vt cū Titius negotia mea gesserit: lego sibi, &c. & per ly siue: vt siue Titius negotia mea gesserit, siue aduocatus fuerit, &c. & per ly pro: vt lego tibi pro alimentis.l.fi.§.1.ff.de ali.& cib.le. & per ly nomine, vt lego vxori meæ nomine dotis.l.cum quidam vxori.ff.de leg.2.

3 Tertio † quæritur, quid est causa iudicialis? Et dico, quòd est materia, & origo negotij, nondum discussione, & examine patefacta, quæ dum proponitur, cā est: cū discutit, iudicium: cum diffinitur, iustitia. ca. forus, de ver.sig. & differt ab actione: quia cā est negotium, vel contractus, ex quo quis mouet ad petēdum, vel legandum: vt venditio, vel locatio rei, ex qua orit obligatio, quæ obligatio parit actionē, cum sit mater actionis: vide ibidē gl. ¶Quarto quæritur, qūo differant cā impulsiua, & finalis? & dico, quod cessāte impulsiua, nō cessat effectus, sicut cessāte finali, q̃ dispositionē, & legē regulat. de ap. ca. cū cessante, de epi. & cle.l. gñaliter, vbi Bald. multa dicit. & 16.q.1. gñaliter. Cognoscitur autem finis ex quinque. ¶ Primò, qñ id, quod exprimitur in viā cāæ, respicit vtilitatē tā alterius, q̃ partiū.l.Titio centum.ff.de cond. & demon. puta, dono tibi centum, vt inde facias capellā in tali ecclesia, & hmōi. Si verò respiceret solū vtilitatem eius, qui debet implere, & nō sit pia: sic præsumitur cā impulsiua.d.l.Titio. §.sed filio. Vnde si lego tibi decem, vt caligas emas: nihilominus tenet legatum, licet non emas: similiter si vt fundum, sed si vt emas fundum alteri minus industrioso, non valet, nisi caueat, vt ibi. ¶ Secundo, quando exprimitur prius actus in viā causę. l.si quis pro redemptione.C.de do.& l.si ego

ff.de

ff.de iure do.& vult Bar.in l.2.§.fin.ff.de do. puta, dono tibi centum, vt facias hospitale, ¶Tertiò, qñ ingerẽdo actum exprimitur ab hoĩe cã, vbicunq. lex requirit de necessitate causam ad validitatem actus: quia tũc intelligitur finalis, vt actus sustineatur.l.sed si mors, cũ l.seq.ff.de don.inter vir. & vxo. vbi dicitur, quòd donatio facta vxori ad restaurationẽ ædium igne combustarum, valet vsque ad earum reparationem, & non in plus. ¶Quartò, vbicunque non potest esse alia rõ, illa censetur causa finalis.l.quamuis. vbi glo. C.de fideicom. vnde qui legat iter ad fontẽ, videtur legare, & haustum.ff. de seruit. rust. præd.l.item si. ¶Quintò, vbicunque lex exprimit causam: censetur finalis.gl.est notabilis in l. cum tali.ff. de cond. & dem. quam ad hoc ponderat Ang.in l. sciendum.ff. de ædil. edic.& Bart.in d.§.fi.cuius sunt ista dicta.

4 QVINTO † quæritur, quotuplex est cã iudicialis? Et dico, ꝙ multiplex, de quo vide glo. 11.q.1.in Sum.Quædã.n.est secularis, & diuiditur in criminalem, & ciuilem. Quædam verò est ecclesiastica, & est triplex. Quædã.n.ẽ spũalis, vel annexa spũali: vt quæ fit de decimis, de mrĩmonio, de iure patronatus. Quædam ciuilis: vt cũ agitur sup rei vendicatione in cã pecuniaria: vt in d.ca. super prudentiam. Quædam criminalis, vt cũ agitur directè de crimine: vt in c.at si clerici.& in c. cum non ab hoĩe.de iud.& c.super prudẽtiam.12. q.2.& c.frater noster.16.q.1.& si de crimine agatur ad vindictam publicam, proceditur in cã criminali criminaliter, si verò agitur ad pœnam per modum inquisitionis, denunciationis, vel ad interesse partis per viã accusationis proceditur ciuiliter. Quædam mista, q̃ licèt participat de vtraque.de procu.ca. tua. sicut cũ de crimine agitur ciuiliter: puta, de adulterio ad thori separationem. Et licet gl. videantur variare ponendo pecuniariã pœnam aliqñ pro criminali, aliqñ pro ciuili, vt in l.prætor.in prin.ff.de sepul.vio.& in l.vnica.C.qn ei.ac.cri.præ. tñ concordat: quia qñ pœna pecuniaria applicatur fisco, criminalis est, ẽm Inn.in c.qualiter, & qñ.el 2.de accusa.& est gl.& Bar.in d.l.prætor.quia sic intenditur publica vendicta per pęnã pecuniariam, sicut per pęnam corporis, si tamen applicatur fisco pro interesse fisci, ciuilis est, vt in l.1.C.de his, quib.vt indig. Nec obstat cap. per tuas de simo. & quod no. Pan. in rub. de iudi. quia illud capitulum loquitur de amotione a prælatione: quæ ẽm eundẽ ibi, est ciuilis, cum sit ad bonum cõmune, non ad vindictam delicti: nec agitur ciuiliter pręcise, qñ pœna applicatur parti secundum Docto sed etiam aliter, sicut d.c. per tuas. Et hoc sequit gl.& Bar.& Ang.in l.3.ff.de sepul.vi.& Bart. in l.fi.ff.de pri.delic.Item dicit Alb.& Sal.in l.1.C.de sepul.vio.& communior est opinio de quo vide do.Anto.in rub.de iud.

5 SEXTO † quæritur, quo sunt modi causarum prædictarum. Et dico, ꝙ multi. Quædam enim causæ dicunt fauorabiles, & sunt numero quatuor.s.de libertate, matrimonio, dote, & testamento.c. duobus. de re iud. Quædam minimę, vt quæ sunt duorũ, vel decẽ aureorum, aut quinquaginta solidorũ, vel nõ sufficiũt ad sumptus iudiciales, secũdũ voca. iu. Quædam est remota, & quædam propinqua: de quibus not.Do.in d.c.dilecti filij de Iud.& remota est, sicut cum ædificator turris dicit causa homicidij eius: q. inde se præcipitat: & dr̃ occasio. facit l.qui domum.ff. loca. Causa vero propinqua dicitur ipse. Quædam est ꝓpria, quædam cõis, & propria est illa, cuius emolumentum, vel damnum ad aliquem suo nomine pertinet.c.biduum.§.palam 2. qu. 6. Cõis vero est, quæ vtriusque est ff.de ritu nupti.l.illud. vnde non põt quis esse testis in re cõi.sibi cum alijs, nisi indirecte, sicut legatarius põt esse testis in causa testamẽti, in quo sibi est aliquid relictum, Inst.de test.§. legatarijs. ¶Septimò quæritur, vtrum causa vniuersitatis, vel ecclesiæ sit propria, vel cõmunis, & dico ꝙ causa vniuersitatis nõ vr̃ esse singularis personæ, vt in ca.qui manumittitur. 12. q.2.& ibi Doct.& in d.§.legatarijs, cum annotationibus suis. Causa etiã ecclesiæ non est ꝓpria rectoris: vnde in causa ecclesiæ suæ potest esse iudex.2.q.7.si quis erga episcopũ, in gl.& facit c.fi.de postu.quod verum est, dum modo alius cõstituatur, qui agat nomine ecclesiæ: vt in c.insuper.de testi. vbi dr̃ quod eo casu potest esse testis. Et nota ꝙ licet canonicus possit esse testis pro canonica contra extraneum, quia non dicitur domesticus eius, sed ecclesiæ tm̃, ẽm Hug. vt in glo.d.ca.super prudentiam.14.q 2.non tamen potest esse iudex pro eo contra extraneum, quia minor causa requiritur ad repellendum aliquem a iudicio, quam a testimonio.de offi.deleg.

6 OCTAVO † quæritur, quo teneatur quis de damno ex causa data. Et dico, quòd nõ tenetur, qui dat causam remotã quæ ẽt dr̃ occasio, si quis dabat operã rei licitæ, adhibita diligentia, 23.q.5.de occidendis. Secus si rei illicitæ:

illicitæ:quia imputatur ei oĩa.seq.dist.l.quã-tum,dicit,de iniur.c.fi.ff.ad leg.Aquil.l.item Mela.in princ.§.item & cum eo.Similiter,& si dabat operam rei quidem licitæ,sed diligẽtiam non adhibuit.d.l.sæpe.ff.ad l.Aquil.l.qui occidit.§.pen.vide gl.in c.sicut nobis.de testibus.Similiter non tenetur,qui dat causam etiam propinquam,sed non sufficientem, & efficacem,licet peccet. Tenetur autẽ qui dat causam efficacem, sine qua effectus nõ sequeretur,& de qua loquitur c.fi.de iniur.Vide supra,Aduocatus.§.vlt.& infra,culpa,§.4.& 9 infra Restitutio,2.in fin.& Restitutio.3.§.6. illo uersu,Iussio,Consilium, &c.

DE CAVTIONE.

1 *Cautio simpliciter dicta,qualiter intelligatur. Et q̃nã idonea,quanã mediocris, & quanã cõpetens.*

1 CAVTIO † simpliciter dicta rĩr intelligit nuda promissio.l.sancimus.C.de verbo. 1 sig.quod tñ fallit in cautione expressa a lege 1 prætoria.vt ff.de prætor.stip.l.prætoriæ,la j. & sic,ẽm aliquos intelligitur gl.in cap.1.igitur.de consec.dist.4.Item secundum glo. in l. pen.ff.de pet.hæredi.quando est persona suspecta,vt l.si fideiussor.§.fi.ff.qui satis. cogãt. quia tunc debet cauere cum fideiussoria. Sed cum additur cautio idonea vel sufficiens,in- 1 telligitur de pignoratitia,vel fideiussoria,vt 2 ff.de fideic.li.ergo quandiu:vide gl.in c.ad nostram.el 1.de iureiur.& in ca.vlt. de pign. & in ca.ex publico.de conuer.coniu.Si vero dr̃ 3 cautio mediocris: tunc venit obligatio omnium bonorum & est text. in l. filio. ff. vt le. no.caue.Si vero dr̃ cautio competens:intelli 4 git̃ arbitrio iudicis,ẽm aliquos : ẽm alios aũt fideiussoria,vel pignoratitia,vt in gl.l.si debitori,ff.de iudi.Si vero dicatur,satisdet,vel satisfaciat,fideiussoria intelligitur,ẽm gl.in d.l. 5 pe.Notat tamen Bal.in l.vniuersa.C.de prec. 1 impe.offe. ꝙ q̃n statuto cauetur, ꝙ caueatur idoneè,q̃n compromissum petitur:intelligitur arbitrio iudicis,& in l.omnes.C.de epi.& cle.& dicit,quòd si tenetur quis dare fideiussores,& non potest,tenetur obligare omnia bona sua meliori modo quo potest. Quando autẽ cautio liceat,vide inf.Negotium,§.4.

¶ CAECVS,infra Surdus.

DE CESSIONE BONORVM.

1 *Cedere bonis quis debeat. Et ad quid bonorum cessio prosit. Et ibidem certa limitatio.*

1 CEDERE † bonis debet,qui suis creditoribus soluere nõ potest.Et hoc valebit ei. Primũ ne incarceret̃, l.1.C. qui bonis cedere poss.de quo vide inf.Carce.§. 3.¶ Secundo, ne excõicetur,& si erat excõicatus,vt absoluatur recepta idonea cautione de soluẽdo,si ad pĩguiorẽ fortunã venerit de sol.c.Odoardus.¶ Tertiò, ꝙ non condẽnetur nisi inquantum facere potest habita ratione, ne egeat, quia non est fraudandus quotidianis alimentis.ff.de re iud.l.sunt qui in id quod facere, & ff.qui bon.ced.poss.l.is qui.& l.qui bonus, & l.si debitores.Nec obst.c.peruenit.de fideius. quia ibi non cesserat bonis.Limita tamẽ tertium,quando non conuenitur ratione delicti,quia si ratione delicti conueniretur, non haberetur respectus ne egeret,etiam in clerico,vt no.Pan.in c.olim nobis de resti. spol. Quomodo verò fit,vide infr.Solutio.De cessione vero actionum,vide si vis Pan.in ca. fi. de alie.iudi.mu.cau.fac.& inf. lis §.8.

DE CENSVRA.

Cẽsura ecclesiastica,quidnã suo nomine contineat.

CENSVRA † ecclesiastica suo nomine cõprehendit tria,interdictum, .s. excomnicationem,& suspensionem,de verbo.sign. quærenti,& de singulis horum,vide infra in locis suis.

¶ CENSVS.infrà Gabella secundo.

DE CESSATIONE A DIVINIS.

1 *Cessatio à diuinis à quib. fiat,& quotupliciter.*

2 *Cessatio à diuinis quomodo fieri debeat, & quot requirantur,vt ea obseruanda sit.Et ibidem,quòd decem requirantur.*

3 *Cessatio à diuinis num seruanda sit,si pars aduersus quam cessatur, quæ præcedenti numero dicta sunt,non obseruarit.*

4 *Pœna iniuste cessatium generaliter, aut specialiter,aut dantis occasionem iustæ cessationi quanam sit.Et cessans iniuste,cuinam fructus restituet,si ecclesia,in qua cessatur,sit ipsius.*

5 *Cessationem iustam violantis,quanam pœna sit.*

1 CESSATIO † à diuinis fit, vt dicitur in c. quamuis de off.or.lib.6.plerunq; a capitulis,conuentibus,siue collegio secularium, vel regularium ecclesiarum,vt dicitur eo.ti. & li.in cap.si canonici, eam sibi in aliquibus ecclesijs vendicant canonici ex consuetudine,vel alias,i.priuilegio,ẽm gl.vel concessione epi, sec. Gul. vel constitutione synodali, sec. Cle.pro quo facit cle.1.de sen.excom. fit autem dupliciter.Primò generaliter:puta respectu totius ciuitatis,& secundò specialiter vt in vna ecclesia,& hoc ꝑpter iniuriam factam alicui de ecclesia,vel ipsi ecclesię.Quarum quidem cessationum prima idest generalis æquiparatur interdicto: per clem. 1. de sent.excom.non autem secunda.

2 PRIMO † verò quæritur, qũo fieri debeat
cessatio.& quot ad illam requiruntur vt ser-
uanda sit?Et dicit Io.Ant.in ca.quãuis. de off.
or.li.6.& Dire.ꝙ oportet cõcurrere decem.
Primò,ꝙ cessantes habeãt à iure vel cõsuetu
dine,vt cessare possint.Secũdò, ꝙ vocent ab
sentes ad tractandũ de cessatione,ac si de ele
ctione ageretur. Tertiò,ꝙ de illa cessatione
tractetur diligenter. Quartò,ꝙ de cessando
deliberent.Quintò, quòd sit manifesta offen
sa ꝑꝑ q̃ cessant & notoria, vt etiam dicit In.
& Hos.alioquin nulla cõsuetudo prodesset.
quia esset ecclesijs onerosa.de consue.c.1.&
c.cũ venerabilis.Nec dẽt is contra quẽ cessa
tur,cõuinci ꝓbabilib.sed apertis & notorijs
sec.Io.Mo.& Arch. Sextò,ꝙ cã sit rõnabilis.
Septimo,quod ante cessationẽ instr̃o publi-
co,vel patentib. literis authẽtico sigillo mu
nitis cãm cessationis exprimẽt.Octauò,ꝙ il-
lud instr̃m vel literas tradant ei, contra quẽ
cessant.Nonò,quòd requirant illum,vt emẽ
det competenter iniuriam vel offensam, ꝑꝑ
quam volunt cessare,quod si non fecerit,lo-
cum habeat tũc cessatio. Decimò, quòd post
cessationem vtraq; pars iter dẽt arripere ad
sedẽ Apostolicam intra mensem, per se, vel
ꝓcuratores sufficiẽter instructos, & cõtinua
tis diebus, q̃ cito poterũt sedi Apostolicæ se
repñsentent,vt discutiat̃ quid suꝑ hoc sit agen
dũ,nisi interim ꝑ mutuã cõcordiã cessat ces
satio.His non seruatis cessatio non seruat̃,&
similiter non seruat̃ ab alijs,si pars, q̃ eã po-
suit,non seruauerit.Et hoc notant Io.Mo. &
Gof.in c.si canonici.de off.ord.lib.6. vbi etiã
reprobantur,& grauiter puniuntur hi,qui in
cessationis aggrauationem imagines crucis
& scõrum prosternũt,supponunt spinis, vel
vrticis,vel lapidibus, vel aliq̃d hmõi faciũt.

3 SECVNDO † q̃rit̃,an sit seruanda cessatio,si
pars, contra q̃ cessatur, ꝑ̃dicta non seruaue-
rit?Et dico ꝙ sic,quia tex.in d.c.q̃uis specia-
liter dicit, ꝙ si non arripuerit iter pars ces-
sans,quòd cessatio non seruet̃,per qđ a con-
trario sensu hr̃,ꝙ si reliqua pars ire contem
nat stat cessatio, alioquin per suã contuma-
ciam irritaret actum iuridicum partis læsæ.

4 TERTIO, † quæ est pœna iniustè cessan-
tium generaliter aut spãliter,aut dantis occa
sionem iustæ cessationi?Et dico,quòd illi te-
nent̃ restituere omnes fructus, quos interim
ab ecclesia ꝑceperunt,in qua cessatum est,&
quæ pro eo tẽpore debent̃ eis de ecclesia nõ
percipient,& ei,contra quem cessauerũt, de
ãnis & iniurijs satisfacere,vt ĩ d.c. si canoni
ci qđ licet loquat̃ de capitulo canonicorũ,
tñ sec.Gem.idem est in alijs dictam cessatio-
nẽ imponẽtibꝰ. Iste verò tenet̃ ad oẽ interes
se canonicis,& ad aliquã satisfactionem æsti
mandam arbitrio superioris taxandam ipsi
ecclesiæ,in qua cessatum est,& in cultùm di-
uinũ conuertendã,vt in eo c.¶ Quartò,q̃rit̃,
cui restituet fructus iniustè cessans, si eccľa
in qua cessat,sit sua? Et dico, ꝙ ecclesiæ ipsi,
arg.eorum quæ no.in c.cũ sec.de ꝑ̃ben.quod
de mente Pan.ibi vr̃ limitandum,si habet bo
na patrimonialia adde,vel aliũde,q̃ de eccle
sia quæsita.Cui ecclesiæ restituet, si dẽt supe
riori,vel successori,aut in eius vtilitatem cõ
uertat,aut in necessitate pauperibus tribuat.

5 QVINTO † quæritur, quæ sit pœna violan
tis iustam cessationem, i. celebrantis in loco
vbi cessatur?Et dico,secundum oẽs,ꝙ si cessa
tio est particularis,celebrãs ibi non efficitur
irregularis,nec religiosus eã non seruans est
excõicatus, q̃uis talis ecclesia esset matrix,
quia ipsa non æquiparatur interdicto. Et sic
intelligendo gl.3.in d.c.si canonici,& Inn. in
d.c.dilectis filijs,de appe.Si verò sit genera-
lis ſm oẽs:religiosus eam violãs est excõica-
tus:vt in cle.1.de sen.excom.si eam seruet ec
clesia cathedralis,vel matrix, seu parochia-
lis loci.An verò ibi celebrans sit irregularis,
sunt opiniones,quia Io And.in d.c.canonici,
concludit,ꝙ sic,quia talis cessatio æquiparat̃
interdicto,per d.clem.Et cum hac opinione
transit Sum.Ang.& de hoc inf.interdict.1. §.
1.Oppositum aũt vr̃ sentire do.Ant.cui Pan.
consentit,& cum his transit Sum.Ros.&, vt
credo.Sum.Pis.& hoc est verius, & rationa-
bilius ꝑ illã regulam,vt nunquam fiat quis ir
regularis, nisi in casibus à iure expressis, de
sen.excom.is qui.li.6.Iure aũt hoc nõ cauet̃
nisi in violatione interdicti,cui licet cessatio
æquiparetur in aliquo, puta in excommuni-
catione annexa in ordine ad religiosos, non
tamen in omnibus, & simpliciter, & pœnæ
non debent extendi. Prædicatores tamen &
Minores in hoc sunt priuilegiati.

DE COEMETERIO.

1 *Cœmeterium vnde dicatur, & quam immunitatem habeat, & qualiter violetur, ac reconcilietur. Item eius consecratio quomodo fieri debeat, & quot modis polluatur nu.seq.*

3 *Cęmeteria si duo sint contigua, interposito tamen pariete, & alterum violetur, num alterum quoque pollutum intelligatur. Et quid si violatio in ecclesia porta facta sit.*

4 *Cœmeterium non consecratum, quando consecrandum*

dū est, vel reconciliandum, vtrum exumanda sint corpora excōicatorum, hæreticorum, & infidelium.

1 COemeterivm† sm Gem. in c. vnico, de cons. eccl. vel al. li. 6. Græce dr̄ a cinis, qđ est dulcis statio animarum. s. vel potius corporum: quia ibi cinis mortuorum detinetur, vel a cis, qđ est ante: quia ante ecclesias fieri solet. Et hēt oēm immunitatem, quam habet ecclesia, quoad oīa capitula, quę habes inf. Immunitas. exceptis duob. casib. Primo, quia nullus debet in ecclesia sepeliri vt inf. Immunitas. Secundo, quia laici in choro esse nō debent. hæc Host. & Ray. & benedicitur, violatur, & recōciliatur ab eodem, & eodē modo sicut ecclesia, sec. Host. & Bar. & ecclesia recōciliata, recōciliatur, si est ei cōtiguū, sec. Io. An. in c. vnico, de cons. eccl. vel alta. lib. 6. & idē Arch. secus alias. Quomodo vero fieri debeat eius cōsecratio, habetur in pastorali.

2 Primo † vero quæritur, qūo polluitur? Et dico, ꝙ eo modo benedicitur, & polluitur, & reconciliatur sicut ecclesia, vt dictum est. Et si est ecclesiæ contiguum, ea polluta polluitur: non autem econuerso, polluto cœmeterio polluitur ecclesia: vt in d. cap. vnico. ne minus dignum videatur trahere magis dignum. Si vero non est ecclesiæ contiguum, ea polluta non polluitur: sed siue sit ei contiguum, siue non, polluitur per sanguinis, vel seminis effusionem: sicut de ecclesia dicetur inf. Consecratio. 2. Item polluitur, quādo aliquis excommunicatus, vel infidelis in eo sepelitur: vt in c. consuluisti. de cons. eccles. vel alt. Quatuor ergo modis polluitur. s. polluta ecclesia, vel effuso semine, vel sāguine, vel sepulto prophano. nec debet aliquis in eo sepeliri, antequā reconcilietur: vt in d. c. vnico.

3 Secvndo † quæritur, quid si duo cęmeteria sunt contigua, interueniēte tñ pariete, & vnū violatur? Et dico, ꝙ sunt cœmeteria duo: vnde vno polluto, aliud non est pollutum: ēt si porta esset in pariete, per quā ab vno ad aliud esset accessus: vt in eo c. vnico. Si tñ ipsa violatio, siue effusio fiat in media portę: dicit ibi Gem. ꝙ si fiat in parte alteri eorū vicinior i, illud solum est pollutū. Si vero fiat in medio, vt dicit Io. And. pollutum est illud, cuius causa paries, & porta facta est quasi sit illius accessio, per l. & si non sunt. ff. de au. & ar. le. vbi dr̄. Spectamus q̃ res, cuius rei ornandæ causa fuerit adhibita: non q̃ sit pretiosior. Si aūt dubitatur cuius causa sint facta: vñr principaliter facta, vt faciāt cęmeteria duo vt innuit ibi text. nō aūt accessoriè. & sic vtrunq; pollutum est. ¶ Tertio, vtrum similiter dicendum sit, si violatio fiat in porta ecclesiæ? Et dicunt Gem. Io. And. & Io. de Imo. ꝙ sic, quādo iniuria fit intra clausuram ostij versus ecclesiam, secus si in parte extra clausuram. ar. no. ꝑ Bar. in l. 1. ff. de don. Et intendunt isti, ꝙ factū sit extra ecclesiā illud, qđ est factū extra lineam, ad q̃ ꝑcutiunt valuæ in liminib.

4 Qvarto † quæritur, qñ cœmeteriū nō cōsecratum consecrandum est, vel reconciliandum: vtrum exhumanda sint corpora excōmunicatorum, hæreticorum, & infideliū? Et dico, ꝙ si consecrādū est, & discerni possūt, prius dēnt reijci, & parietes ac tigna radi. de cons. d. 1. ecclesiam. Si vero cęmeteriū prius consecratum recōciliandum est, eodem modo dicta corpora eijciēda sūt; si discerni possunt. extra de sep. sacris. Sed dicta ab rasio fieri non dēt: aliter reconsecrandum, & non reconciliādum esset. Corpora aūt fidelium in cęmeterio sepulta ab excōicatis, schismaticis, vel infidelib. & hmōi, non ꝑꝑ hoc debēt exhumari. de sacr. non ite. a nobis. Corpora ēt sanctorū nemo trāsferre præsumat sine licētia Principis. i. Papæ sec. gl. vel epi de cons. d. 1. de loco. quod verum est, si sunt tradita ꝑpetuæ sepulturæ: alias sine alicuius auctoritate transferri possunt, secundum glo. ibi. Et Host. idem dicit videri de ossibus aliorum fidelium. ff. de relig. & sump. fu. l. ossa. Sed hoc non intelligas de loco proprio, sed de communi, puta de vno cœmeterio ad aliud.

DE CIRCVNSTANTIA.

1 *Circūstātia qd sit, & in quotuplici differentia sit.*
2 *Circunstantia vtrum peccati, vel actus speciem demutet, ad aliam speciē, vel peccati genus, id ipsum pertrahens. Et num circunstantia mutans, vel speciem aliam inducens, peccatum in infirmū semper aggrauet, adeo vt de veniali mortale fiat.*
3 *Circunstantia infinita aggrauantes, quanam sint. Et ibidem de circunstantia temporis, ac personæ.*
4 *Circunstantia loci, cur variat speciem, cum non aggrauet, nisi ratione subiecti cui additur. Et an eadem, vel temporis circunstantia infinita aggrauet.*

1 CIrcvnstantia † secundum S. Th. 2. 2. q. 7. art. 1. est accidēs actus humani attingens illud extrinsecè, sicut localiter dr̄ circūstare, quod est rei extrinsecum, attingens tñ ipsam, vel ei propinquans; non quasi circunstantiæ insint ipsi actui, sed inquantū sunt, & quodammodo se contingunt in eodē subiecto. Et sunt septem hoc versu cōtētæ. Quis: quid, vbi, quibus auxilijs, cur, qūo, quando. Ita tñ, vt sub quid intelligatur non solū effe

ctus,ſed ēt obiectū.i.quod & circa qđ:de qui
bus oībus vide vbi ſup.& in 4.diſt.16.q.3.per
totum,& adde,ſec.Ray. Octauam.i.quoties:
non ſolū quantū ad frequentiā, vtrum ſit fa
ctum conſuetudine,ſed ēt quo ad numerum,
ſec.Arc.Sed hoc propriè non pertinet ad cir
cunſtantiā,ſed ad ſubām actus: qa vbi aliqd
ſit bis,eſt ſuba actus geminata, & peccatum
duplex,ēt ſi obiectū ſit vnum numero: vt ſi,
qs interpolaris tpibus bis eundē percutiat.

2 PRIMO † vero quærit, vtrum circunſtātia
peccati, vel actus ſpeciem mutet trahēdo ad
aliā ſpeciē,vel genus peccati? & dico ex do-
ctrina eiuſdē in quarto,vbi ſupra, ꝙ circūſtā
tia addita,ſi indifferenter ſe hēat ad rōnem,
neq; bonum,neq; malum importans,nō mu
tat ſpēm peccati, ſicut pcutere hoīem indu-
tum veſte alba,vel nigra,vel accipere alienū
manu dextra, vel ſiniſtra. Similiter non mu-
tat ſpēm,ſi hēt repugnantiā ad rōnē ſolū,ſex
ſuppoſitione alicuius prioris: ſicut accipere
alienū in magna quātitate,eſt eiuſdē ſpeciei,
cum accipere alienū:qa hoc,quod dico,ma-
gna quātitas,non repugnat rōni, niſi ex ſup
poſitione huius,qđ dico alienū:vñ non eſſet
malū accipere aliquid in magna quantitate
ſi eſſet propriū.Si vero importet aliquid,re-
pugnans rōni primo,& p ſe,dat ſpeciē pec-
cato:ſicut hoc,ꝙ dico alienū,dat ſpeciē furti
huic, qđ dico accipere:ita ꝙ ſi ei, ꝙ eſt acci-
pere,ſuperueniat hoc,quod eſt alienum,con
ſtituit furtū: ſicut rōnale adueniens aīali,cō
ſtituit hoīem. ¶Scđo q̄rit, vtrū circunſtātia
mutans,vel dās ſpeciē, ſemper aggrauet pec
catū in infinitū,vt de veniali fiat mortale?Et
dico, ex doctr.S.Th.in 4.vbi ſup.& Pe.de Pal.
ibidē ꝙ non.Vnde circunſtātia nō dās ſpēm,
nunq̄ aggrauat infinitè,alioquin infra eandē
ſpeciem eſſet vnius ab alio infinita diſtātia.
Quæ ēt dat ſpeciem,non aggrauat in infini-
tum ſemper, vt qñ ipſa de ſui ratione eſt pec
catum veniale: ſiue id cui additur,ſit pecca-
tum, ſiue veniale, ſiue mortale: ſicut ad actū
gulæ eſt,qui proprie addit hæc circunſtantia
lautè, ſpecialē deformitatē, q̄ ex ſe faceret
peccatū: & tñ nō aggrauat in infinitū.Aliqñ
tñ aggrauat in infinitum,licet non ſemper.

3 TERTIO † quæritur quæ ſint circunſtantiæ
aggrauātes infinitè?Et dico,ex doctrina eiuſ
dem ibi. ꝙ ſunt illæ,quæ habent directè op-
poſitionem ad charitatem:quod oſtendit ex
hoc,quod ſint directè, cōtra pceptum legis,
cuius finis eſt charitas.Et itellige,ſec. Scotū,
qñ præceptum eſt ſpeciale: vt,non mœchabe
ris:non aūt quādo generale,vt, declina a ma
lo.Idē S.Th.de ma.q.7.ſeptimo.in cor. itē.de
veri.22.ſeptimo.intellige ēt ſec. S.Th.3. diſt.
33.q.1.ar.1.q.6.ad ſec.qñ præceptum ſpecia-
le eſt literaliter intellectum,& nō metapho-
rice,vel ſpūaliter. Ex quo infero primo, qđ
circunſtantia tpis non trahit in aliam ſpeciē,
& conſequenter non aggrauat in infinitum:
vt dicit S.Th.4.diſt.22.q.ult.ar.vlt.& ēt pro-
baui diffuſe in Roſa aurea, caſu 63. & in hoc
errant Sum.Ang.& Roſ. Infero ſecūdum,ꝙ
circunſtantia perſonæ ſimiliter non aggra-
uat in infinitum, niſi in tribus caſib. Primo,
rōne voti,quod ipſa fecit, in quo includitur
præceptum,vt obſeruet illud:vnde cōtrahe
re cum moniali, aggrauat infinitè.Secundo,
ratione præcepti ſibi facti.Vnde contrahere
cū ordinato in ſacris,ſimiliter infinitè aggra
uat. Tertio,ratione ſcandali eo caſu,quo ſcā
dalizare eſt ei mortale:& conſequenter con
tra aliquod præceptū. Quia tñ, inquit S.Th.
circunſtantia mutās ſpēm,nō eſt iā,vt circun
ſtantia peccati computāda, quia pertinet ad
ſpeciem actus inquantum eſt mortalis, licet
circunſtet ſubām actus: ideo dicunt magi-
ſtri circunſtantiam nō aggrauare in infinitū.

4 QVARTO † quæritur,quare circunſtantia lo-
ci variat ſpeciem,cum non aggrauet,niſi ra-
tione ſubiecti,cui additur,puta furti,vel ho-
micidij,aut fornicationis?Et dico,ꝙ imo,ex
ſe circunſtantia loci aliqñ aggrauat,& repu-
gnat rationi, ēt ſi additur actui bono,maxi-
mè ſtātibus ſtatutis iuris humani: vt ſi iudex
ſuſpendi iubeat furem: aut cædi capite pro-
ditorem in eccleſia, aut ſi vir vxori debitum
reddat,niſi fortè in caſu,de quo infra. Debi-
tum.§.3. quia locum ſanctum decet mūditia,
non ſolum aīæ,ſed ēt corporis.Sed cōtra:qa
idē erit de circunſtantia tpis,quod tñ S.Tho.
negat.Sol.imo non eſt eadem ratio: qa actio
iniurioſa,vel indecens,& immunda,tps attin
gere, aut maculare non poteſt, niſi fortè ex
intentione operātis in deſpectum ſacri tpis:
quo caſu mutaret ſpeciē,& aggrauaret infi-
nitè, de quo plenius in Roſa aurea vbi ſupr.
¶Quinto q̄ritur, vtrū circunſtantia loci, vel
tpis aggrauet infinitè?Et de tpe quidem di-
co,ꝙ non,vt dictum eſt:niſi ratione contem
ptus,vel ſi circa hoc fieret ſpeciale prçceptū,
de loco vero,dico ꝙ ſic:quia illa circunſtan-
tia variat ſpeciem,ſaltem ſtante prçcepto ec
cleſiæ, & deinde ſuperuenit præceptum ec-
cleſiæ aggrauans actum infinitè.Vnde ſecun
dum hoc tres ſpecies ſacrilegij,diſtinguunt.

de quo inf. Sacrilegiũ. & in Rof. au. casu 63. inf. Confe. 1. §. 9. 10. 11.

DE CITATIONE.

1 *Citationis definitio, & quotupliciter fieri queat.*
2 *Citatio vna peremptoria, num semper sufficiat, vbi iura trinam desiderant.*
3 *Citatio num aliquando nulla, siue inefficax sit. Et quid si fiat die feriata, ad non feriatam diem: aut die non feriata, pro feriata.*
4 *Citatus, sed corporaliter impeditus, num per alium comparere teneatur. Et an non comparens in primo termino, in expensis per aduersarium factis, condemnari debeat.*
5 *Sententia lata contra non citatum, an efficax sit.*
6 *Excommunicatus num quis denunciari possit, qui citatus non sit.*
7 *Prælati religiosorum, num subditos ab officio deponere, suspendere, & in eos similia, ipsis non citatis exercere possint.*

1 CITATIO, † est vocatio iuridica ad iudicis conspectum. Et quadrupliciter fieri potest, secun. Guliel. de Mon. Primò .ſ. nuntium, vel literis citatorijs. Secundo, per præconem. Tertio, per edictum, cle. 1. de iu. Quarto, ex iuris dispositione. Fieri aũt dẽt citatio tribus edictis, vel ex cã vno peremptorio, ꝙ tñ debet temporis continere q̃tum tria, nisi vrgeat necessitas de dila. ca. 1. cum gl. & tale peremptorium vim hẽt trinæ citationis, C. quom. & quando iud. l. tres denunciationes.

2 PRIMO † verò quæritur, vtrum semper sufficiat vna citatio peremptoria, qñ iura trinam requirunt? Et dico, ꝙ hoc non sufficit in pœnalibus, siue vbi agitur ad pœnam incurrendam, sec. Io. And. in c. ex tuæ. de cle. non resi. quia in pœnalibus verba propriè, & strictè debent intelligi, de iureiur. in nostra. & idem Pan. in c. fi. de vi. & hone. cle. Angelica tamen distinguit inter citationem, & monitionem, quo ad sufficere vnam pro trina: sed Pan. sentit contrarium, vbi sup.

3 SECVNDO, † vtrum citatio aliquãdo sit nulla, siue non valeat? Et rñdet gl. in c. si eps. 3. q. 2. ꝙ sit in octo casibus. Primò, quia fit intra tẽpora angusta. Secundo quia nõ exprimitur cã. Tertio, quia nimis maturatur peremptorium. Quarto, ratione temporis, puta feriati. Quinto, ratione loci, puta, periculosi, vel inhonesti. Sextò, ratione iudicis: vt si ẽ euidẽs, eum non esse iudicem qui citat. Septimò, si Apostolicum rescriptum non inseritur in ea. Octauo, qñ citatur spoliatus. Et de his vide ibi diffusè, vbi ẽt dr̃, ꝙ vbi euidẽs est, citationem non tenere, non tenetur venire reus ẽt ad allegãdũ suum priuilegiũ: tutius tñ est, vt cõpareat, nisi constet eum non esse suum iudicem, vt ibi in c. veniens. de accu. in glos. Imò ego dico, ꝙ citatus i dubio, an citatio teneat semper tenetur cõparere. l. si quis aliena. ff. de iudi. vbi habetur, ꝙ citatus tenet venire ẽ si sit de alterius iurisdictione, sed intelligitur in dubio, an sit de sua necne, vt ff. eo. l. 2. ¶ Tertiò, vtrũ citatio facta die feriata ad diẽ non feriatã valeat? Et Pan. in c. fi. de ferijs, ſm opinionẽ Io. Cal. d. Car. & do. An. & Bar. in l. 1. §. nunciatio. ff. de no. ope. nun. concludit, ꝙ non valet de iure, p. l. dies festos. C. de fer. vbi dr̃, ꝙ silere debet horrida vox præconis, & intelligit. Pa. nõ solũ in ferijs introductis ad honorẽ Dei, sed ẽt in alijs introductis in fauorem hominũ. Et idẽ putat in repẽtinis: nã imperator mãdat eas sub eadẽ veneratione obseruari, qua solẽnes, C. de fe. l. oẽs. Et cõcludit nullũ illorũ triũ actuũ fieri posse die feriata, s. pceptũ de citãdo: executio pcepti, i. actus citationis, & processus, qui fit vigore citationis. Quarto q̃ritur, vtrũ valeat citatio facta die non feriata pro feriata? Et dicit Pan. vbi sup. post Cal. & Spe. & Io. And. ꝙ si ponitur, vsq., põt qualibet die cõparere infra festum: secus vbi simplr̃ quis citatur, vt simpliciter compareat tali die, q̃ est feriata: quia tũc prius venire non pt̃, nec dẽt, & illa die venire non tenetur, & sic necessaria est noua citatio & hoc tene, quicquid senserit d. Anto. hæc Pan. Si tñ esset dubiũ, vtrum citatio teneat necne dẽt citatus ire ad allegandum priuilegium feriæ, 3. q. 2. si eps. & ibi gl. si ẽt quis citet, non ad respondendum, sed ad comparendũ die feriata, bene tenet citatio. ff. de adul. l. miles. § 60.

4 QVINTO † vtrũ corporaliter impeditus teneatur per aliũ comparere? Et dicit Pa. in c. in noĩe Dñi. de test. ꝙ non, & actus gestus eo absente perinde est, ac si citatus non fuisset. Sexto, vtrũ citatus nõ cõparẽs in primo termino, condẽnati debeat in expensis factis ꝑ aduersarium? Et dicit Bar. in auth. q semel. C. quo. & quan. iud. ꝙ sic. nec debet expectari, vt sit contumax in 2. & 3. citatione.

5 SEPTIMO, † vtrum teneat sñia lata contra non citatum? Et dicit Card. in cle. pastoralis: de re iudi. in §. denique, ꝙ si nullo modo fuit citatus: sñia est nulla de ma. & obedi. inter quatuor. Si vero fuit citatus aliquo modo: aut fuit citatus legitime, & valet sententia, si alia sunt ritè gesta: si tamen citatus non fuisset contumax verè, sed fictè, subuenitur super restitutione. de re iudic. cum Bertol. Aut

fuit citatus non legitimè:& tunc vr̃,ꝙ haberi debeat pro non facta.de deci.bonæ.ij. Aut dubitatur,& tunc dicit Pan.ꝙ p̃sumitur pars citata,ſi ſnĩa trãſiuit in rem iudicatam. Nota tñ Pan.in c.cauſam quæ.de reſcri.& in c.cum ſit.de appel. ꝙ ĩ facto notorio põt ferri ſnĩa contra abſentem non citatũ,qñ certũ eſt abſenti nullam cõpetere defenſionẽ: quia citatio fit vt ſe defendat:nec in hmõi notorijs requiritur ordo iudiciarius.Hoc tñ Sum. Ang. dicit fallere in ſnĩa excõicationis, quæ fieri non poteſt contra abſentem,& allegat c. ſacro.de ſen.excom.Sed illud eſt in oppoſitum potius,quia loquitur vbi requiritur ꝓbatio.

6 OCTAVO,† vtrum quis poſſit denunciari excõicatus non citatus?Et dicit Pan. in c. ꝑuenit.de app. ꝙ vbi exceſſus nõ eſt notorius debet iudex illum prius vocare, & recipere eo præſente probationem ſuper facto:& poſtea conſtito de facto, declarare illum incidiſſe in ſnĩam excõicationis. Et hoc probatur in c.cum ſẽm,de hære.lib.6.vbi patet,ꝙ ſi allegatur,aliquẽ in iuris ſnĩam incidiſſe:non debet iudex prius ad executionem procedere quam declaret illũ incidiſſe.Ab hac tñ declaratione appellari poterit,licet non liceat appellare a ſententia iuris:vt in c.quia de appe. quia ſnĩa iudicis declarantis eſt ſententia hominis,& non iuris.Si tñ exceſſus eſt notorius,non oportet hanc ſolemnitatem adhiberi:ſed illum ſine citatione denũciare poteſt.

7 NONO,†vtrum p̃lati religioſorum poſſint ſubditos ab officijs deponere,ſuſpendere, & hmõi ipſis non citatis?Et dico iuxta not. per Doct.& maximè Pan.in c.cum ſpeciali. &c. quia de app.& c.qualiter & qñ,el 2.de acc.ꝙ ſic,ſi ita habet eorum cõſuetudo,vel regula nec eſt in eis ſeruandus ordo iuris vſquequaque.i.ad vnguem vnde ſẽm Hen.de Ganda.in ſuo quolib.religioſis non licet appellare vel reſiſtere prælatis,quandiu procedunt ſẽm iura cõia,aut conſtitutiones, vel cõſuetudines ſuas:cũ non habeant auctoritatẽ,vel iuriſdictionem,niſi quam dant eis prælati, & Fede. conſi.105.dicit,ꝙ valent conſuetudines per quas ſine iuris ordine, etiã ex leuibus cauſis religioſi ex ſuis locis, & adminiſtrationibus amouentur,& alleg.d.c.qualiter.& d.c. cum ſpeciali.& de ſimo.per tuas. Addit tñ vnũ val de notabile,quòd pęna expulſionis,priuationis,& remotionis,qñq; incipit a crimine: & tunc locum habet,quod dictum eſt, ſ. ꝙ ſine monitione poſſint amoueri, quandoque verò a contumacia, vel inobedientia: & tunc vt locus ſit pœnæ,neceſſaria eſt monitio.

DE CIVITATE ET CIVE.

1 *Ciuitatis iuxta politicen, item & iuxta canones, quid ſit. Et quid ſub ſe contineat.*

2 *Ciuitas, vel vniuerſitas, quomodo quid facere dicatur. Et num ciuitate deſtructa,eius priuilegia omnia perempta videantur.*

3 *Ciuitas num minoris iure ſubnixa videatur.*

4 *Ciuis quiſnam dicatur. Et num quis ciuis efficiatur in eo loco,vbi dignitatem conſecutus eſt.*

5 *Ciuem non efficiat, ſi quis dicat: volo te habere pro ciue:ſi modo ad id auctoritatem habeat. Et quid ſi ſtatuto dicatur,quòd ſcholares tanquam ciues tractari debeant,quid notat dictio,tanquam.*

1 CIVITAS † Philoſophice loquendo, eſt cõitas perfecta,ſẽm S.Tho.1.2.q.90. ſecũdum Canones vero ciuitas propriè eſt oppidum,quod habet epiſ.diſt.85.in illis. Et ciuitatis nomine aliquando comprehenduntur ſuburbia.ff.de verb.ſig.l.2.& aliquãdo mille paſſus à muro ciuitatis:vt ff.eod.l.mille.& ff. de pe.leg.l.nam quod liquide.§.ſi ita legitur, aliquando horti.ar.ff.de procura.l.pręſes.Panor.autẽ in c.Rodulphus de reſcr. dicit, ꝙ in materia odioſa,ſeu ſtricta non venit ciuitatis appellatione aliud quam quod eſt intra mœnia,niſi qñ diſpoſitio concepta nomine ciuitatis eſſet inutilis, vel poſſet fieri fraus: quia tunc continẽtur ſuburbia,& continẽtia ædificia,& ſic intellige Ioan.Andr.in cap. ſi ciuitas.de ſen.excomm.lib.6. Sed in materia larga,ſeu indifferenti nomine ciuitatis venit ciuitas,cum ſuo territorio,vt eſt text.in l.vnica.§.cum vrbem.ff.de off.præfect.vrb. Similiter in materia larga nomine ciuium veniũt etiã illi de comitatu,& de toto territorio:vt in l.qui ex vico.ff.ad munici.& in l. nõ dubito.ff.de cap.& in l.qui cõtinentibus.ff.de verbor.ſigni.& per Bar.in l.1.ff.ad municip. pro quo vide gl.in c.1.de vſur.lib.6.in materia autem ſtricta ſecus: licet contrarium videatur tenere.Bar.in d.l.1.& l.mille,& l.nã quod liquidè,& aliàs,quæ volunt, ꝙ mille paſſus a muro comprehendantur, intellige quando ſubiecta materia in hoc ſpeciale requirit.

2 PRIMO † vero quæritur circa ciuitatem, qũo ciuitas vel vniuerſitas dicatur aliqũid facere? Et dico,ꝙ non dicitur aliquid facere, niſi id ſit collegialiter deliberatum, etiam ſi maior pars illud facit.Et ita dicit glo.in l. ſicut,ff.quod cuiuſ.vni.no.& ſequitur Bar.in l. aut facta,ff.de pœ.& facit,quod no.in c. felicis.de pœ.li.6.& gl.in l.aliud.§.refertur.ff.de reg.iu.Ex quibus patet,communem opinionem

nem tenete sec.Pan.in c.2.de po.præl. & Io. And.in d.c.fęlicis, ꝙ vniuersitas tūc dr̃ delinquere, qñ prius aliquid fuit deliberatū in ipsa vniuersitate pulsata cāpana, & alijs requisitis ad congregationē. Vnde si oēs alicuius vniuersitatis facerēt delictum, nō diceretur factum ab vniuersitate, sed per singulos vniuersitatis: etiam si facerent pulsare cāpanā, vt leuarent vexillum: quia illud est factū singulorum, facit quod no.in capi. cum omnes. de const.Pan.in c.dilectus.el 2.de sim. ¶Secūdo, vtrum destructa ciuitate destruātur omnia priuilegia eius? Et dicit Inn.in c.2.de noui ope.nunc. ꝙ si ecclesia, vel ciuitas aut alia loca, siue sacra, siue prophana auctoritate superioris ꝑꝑ eorū delictū destruant, de cætero non debet vocari clericus illius ecclesię, vel municeps illius ciuitatis: & ille locus priuilegium perdit: vt de conf.dist.1.placuit.16. q.7.& hoc dicimus arg.ff.qñ di.le.vsuf. ce.l.1. Si āt ecclesia destruatur ab hostibus, aut per tyrannidem, vel vt reædificetur: retinet omnia priuilegia, facit.7.q.1.pastoralis.& 19.q. 3.q.semel. & idē vr̃, si auctoritate superioris trāsferant ad aliū locum, vel alij vniantur: vt no.in c.1.ne sed.va.de rel.do.c. quia monasteriū. Et idē intelligit in ciuitate, & alijs locis prophanis.ar.ff.de contra.emp.l.ædem sacrā.

3 Tertio, † vtrum ciuitas censeat iure minoris? Et dicit Innoc.in c.1.de rest.in integ.ꝙ sic. Est tñ in integrum restitutione dr̃ia inter minorē, ecclesiā, rēpublicam, & ciuitatem: licet dicat lex, & respublica fungitur vice minoris, C.qui.ex cau.ma.l.pe.& C.de iure reipu.l.rēpublicā.C.de sac.san.eccles.l.fi. Hodie enim pupillo & minori non currit vsucapio, aut præscriptio.10.vel 20.annorum in rebus quæ seruādo seruari possunt, siue sint mobiles, siue immobiles.C.de admi.tu.l.lex q̃ tuto res.vñ sup eis non est necessaria restō in integrū, licet ante tp̃s huius legis curreret cōtra minorē, nō cōtra pupillum.ff.de acq.re.do.l. bonæ fidei. Cōtra ecclā vero & rēpublicā & ciuitatē currit vsucapio & p̄scriptio, & tp̄ales & perpetuæ pręscriptiones: sed datur ei restitutio sicut minori: qa prædicti fingūtur esse in vltima instantia minoris ætatis. Præscriptio aūt 30.vel 40. annorum, certum est, ꝙ currit cōtra oēs p̄dictos: sed datur eis restitutio ex verbis generalibus edicti, q̃ sunt: si q.d cū minore gestum erit. Pupillus aūtē ab his præscriptionibus seruatur illæsus.C.de p̄scrip.30.annorū.l.sicut. Qđ āt ciuitati detur restō in integrum, nō placet. Inn.vbi sup.ar. l.nihil.ff.ad Maced. Sed Bart.in l. respublica. C.ex q.b.cau.ma.post Ia.Butr.tenet ꝙ sic, saltem ex clausula generali: quia ex quo regit̃ ꝑ administratores, hēt iustā cām petēdi restitutionem qđ ēt tenet Bal.ibi.& est opinio verior.licet gl.in d.l.teneat contrariū.& facit l. sed & hi q.ff.de publ.vbi ciuitas dr̃ Respublica. Et sequit̃ hoc Io.And.in addi.ad Spe.ti.de in integ.rest.vbi post multas opiniones residet in opinione Odofr. tenentis, ꝙ non solū ciuitas, sed ēt castrum & villa pñt petere restitutionē in integrū: cū ibi sint multæ personæ viduæ, & pupilli. Quod licet Bar. post Butr.in d.l.respu.non admittat.nisi in castro, & villa populosa: Bar.tñ & Iac.de Aret.tenēt in villa non populosa: ex quo regitur ꝑ alios, & ibi sunt minores & mulieres. Et hanc opinionem Pa.in c.1.de rest.in int. dicit æquiorem. Et facit quod not. in l.rempublicam.C. de iure reipu.& in d.l.sed & hi vbi dicitur, ꝙ quodlibet municipium dicitur respublica.

4 Quarto † quæritur, quis dicatur ciuis? Et dico, ꝙ natus in ciuitate l.ciues.ff.de app.vbi gl.sed intellige natus ex parentibus ibi habētibus domicilium: aliter non est ciuis, quāuis ibi natus, sec.Pan.in ca.Rodulphus.de rescr. & idem dicit Bar.in l.filios.C.de mu: & orig.

5 Quinto, † vtrum efficiatur quis ciuis in loco, vbi consequitur dignitatē? Et dicit Bart. in l.1.ff.ad muni.ꝙ sic.& facit l.municipes.§. miles.ff.eo.& quod no.doc.in c quia in tātū. de præb.vbi concludunt, ꝙ clericus sortitur domiciliū vbi est beneficiatus, si residere ibi tenetur: alias non: sicut hi quibus dispensatū est super pluralitate beneficiorum.

6 Sexto, † vtrum dicens, volo te habere pro ciue, efficiat ciuē, si hēt auctoritatē? Et dico, ꝙ sic.vñ statutū qđ dicit, talis habeatur ꝑ ciue, facit ciuem: arg. optimū in c.ex parte.de sponsa.& quod no.Barto.in l.si maritus.ff.de adul.& l.si is qui.ff.de vsuc.ēt ratio est, scđm Pan.in d.c.ex parte.quia vbi actus dependet a mera volūtate loquentis, paria sunt dicere ꝙ vult talem habere ꝑ vxore, vel ciue, sicut dicere, te duco in vxorem, vel facio ciuē. Et sic si statutū dicit, ꝙ scholares tamquam ciues debeant tractari, ex hoc creati sūt ciues ratione prædicta: vnde dictio, tāquam, ponit veritatem, non similitudinem, quod verum est, vbi verba & subiecta materia patiuntur.

¶Clandestinvm, infra mr̃imoniū.2.§.14.

DE CLAVIBVS.

1 *Clauis materialis, & clauis spiritualis quid sint. Et item quotuplex sit, quæ spiritualis est.*

2 *Clericus ecclesiæ vna ne sit, an plures. Et ibidem, quod scientia clauis nõ dicatur, sed potestas actum scientiæ exercendi in iudicio pœnitentiario, & confessionis.*
3 *Clauium vsus ad quid præcipue conferat. Et quod huiusmodi clauis tripliciter claudat.*
4 *Sacerdos per claues, qualiter soluere, aut ligare dicatur. Et quid per claues operetur.*
5 *Claues & earundem vsum quis habere dicatur.*
6 *Sacerdos num claue vti possit pro animi voto, ligando scilicet atque absoluendo.*

1 CLAVIS † materialis, est instrumentũ, per quod quis potest ostiũ clausum reserare, & reseratum claudere, & hanc qui tradit, puta horrei, videtur omnia quæ in eo sunt tradidisse, sec. Inn. de fide instru. ca. 2. & ea data videtur data possessio omnium quæ sub ea sunt. de consec. ex literis. Spiritualiter autem & trãsumptiue, inde dicitur clauis ecclesiæ: cuius diffinitionem videtur Sum. Ang. inducere de mente Richardi, quasi sit potestas supra naturalem facultatem, quæ est aliquorũ actuum supernaturalium principiũ. Sed hæc diffinitio non congruit: quia conuenit oĩbus characteribus ordinum. ideo aliter diffinit ĩ 4. sent. di. 18. sec. communem doctrinã Theologorum, & sec. gl. Hie. Matt. 16. ꝙ clauis ecclesiæ est potestas ligandi atq; soluendi. qua iudex ecclesiasticus dignos recipere, & indignos excludere debet a regno. Et addit Pet. ꝙ potestas ista ex duob. integratur, s. ex potestate ordinis, q̃ est essentialis ei: & ex potestate iurisdictionis. Iurisdictio. n. dat materiam, & hæc est accidentalis. Pro quo ẽt scito, ꝙ triplex est clauis. Prima est auctoritatis, q̃ solus Deus habet, qui solus auctoritatiuè aperit cœlum, relaxando peccata. Secunda excellentiæ, q̃ habet solus Christus, inquantum hõ, qui solus sua passione cęlũ aperuit, tollens impedimentũ naturæ. Tertia, est ministerialis, q̃ habet solus sacerdos, qui solus ministerialiter, & dispositiuè peccatũ remittit, & gratiam tribuit. Et hæc tertia est duplex. s. clauis iurisdictionis, & ordinis q̃ fortè sunt distinctè realiter sec. Pet. de Pal. quia licet clauis iurisdictionis nõ sit realis, nec indelebilis: secus de claue ordinis, & secũdã habet sacerdos, non aũt primam, sed solum qui hẽt subditum. Et clauis ordinis adhuc est duplex. s. sciẽtiæ, & potẽtiæ. & de hoc in §. seq.

2 PRIMO † vero quæritur an clauis ecclesiæ sit vna tantum, vel plures? Et dicit S. Th. in 4. ꝙ essentialiter sunt vna, sed ratione plures distinctæ. s. in ordine ad diuersos actus. Nam dictus iudex ad dictũ officium indiget iudicio discretionis, quo idoneitatem iudicet: & ipso actu receptionis ad regnũ, ad quorũ vtrũque q̃dã requirit auctoritas, vel potestas: & ẽm hoc duæ sunt claues ecclesiæ: quarũ vna ꝑtinet ad iudiciũ eius; q. est absoluẽdus, reliqua ad ipsum absolutionẽ. Quæ quidẽ duæ in essentia auctoritates nõ distinguunt: quia vtraq; illorum iudicio competit ex officio: sed ex comparatione illorum actuũ quorum vnus alium ꝓsupponit: quia clauis q̃ est potestas soluendi immediatè aperit: quæ vero est scientia discernendi, ostendit cui sit aperiendũ. Nec tñ sciẽtia dr̃ clauis: sed potestas exercendi actum scientię in iudicio confessionis. Intendit aũt S. Th. ꝙ hæ claues sint vna, id est character sacerdotalis. & idem sentit Rich. & alij dicentes, ꝙ sunt vna in radice, sed effectu plures. Sco. tamen tenuit contrariũ; cuius rationes, quæ cõtra communẽ doc. sunt, Capr. in dist. 19. quarti, ostendit esse friuolas.

3 SECVNDO, † ad quid sit principaliter harum clauium vsus? Et dicit Pet. ꝙ est ad claudẽdũ, & aperiendum, sicut & vsus clauis materialis, sed differenter: quia vsus clauis materialis principaliter est ad claudẽdum, & aperiẽdũ ex cõsequẽti: vsus vero spiritualis principaliter est ad aperiẽdũ, & ad claudẽdũ ex cõsequẽti. Claudit ãt, inq̃t, tripliciter. Primo, quo ad culpã, nõ absoluendo ab ea. Scd̃o, quo ad pęnã sensus tꝑalẽ ligãdo ad illã. Tertio, quo ad pęnã dãni ꝑ sñiam excõicationis, & alias cẽsuras: sed hoc est iurisdictionis. vide §. seq.

4 TERTIO † quæritur, qualiter sacerdos ꝑ claues dr̃ soluere, aut ligare? Et dico quantũ ex S. Th. & alijs Theologis colligo, ꝙ soluit. Primo, ostendendo solutum. Secundo, de attrito faciẽdo, cõtritum, si non ponatur obex in absolutione. Tertio, soluit absoluendo a culpa. Quarto, remittendo pœnã æternã, & cõmutando eam in temporalẽ purgatoriam. Quinto, minuẽdo pęnã tꝑalem, vel aliq̃n totaliter abolendo. Vnde dicit Ray. ꝙ soluit, dũ de pœnitentia sibi debita dimittit. Vnde & Pan. dicit in c. sicut dignum. de ho. quod põt dispensando aliquantulum minuere de pęna debita, vt est pulcher text. Aug. de pœ. dis. 1. quem pœnitet. Ligat vero primo, ostendendo ligatũ. Scd̃o ligat non faciendo de attrito contritũ ꝑꝑ peccatoris indispositionẽ: sicut ẽt Deus indurat dũ gratiã non largitur. Tertio, non absoluendo a culpa eadem ratione. Quarto, nõ remittẽdo pęnã æternam. Quinto obligando ad pęnam temporalem. Et illis modis

modis quibus soluit, dicitur aperire: claudere vero his quibus ligat. Quarto quęritur, q̃d sacerdos per claues operetur? Et dico sec. S. Tho. & alios Theologos. Primo quod remittit culpam non principaliter, sed instrumẽtaliter, vel ministerialiter: nec perfectiue, sed dispositiuè, inquãtum, s. de attrito facit contritum: quorum differentiã vide inf. Contritio in prin. Secundo gratiã infundit eodem modo. s. instrumentaliter & dispositiue tñ: non quia faciat gratiam, sicut homo dicit̃ dispositiue dare animam filio suo, quam tamen solus Deus creat. Tertio, auget gratiam ei, qui prius illam habebat. Quarto, remittit pœnã eo modo, quo in §. priore dictum est.

5 QVINTO, † quis habeat claues? Et dico, q̃d omnes & soli sacerdotes, sec. S. Tho. & alios: quia eis solis data est dicta potestas à dño: vbi ait. Quorum remiseritis & c. Ioa. 20. nec obest, quod soli Petro dictum est, Tibi dabo claues regni cælorum. Matt. 16. quia illud fecit, sec. eundẽ, ad ostendẽdũ vnitatem ecclesię: vt omnes a Petro & eius successorib. acciperẽt originem suę potestatis. 24. q. 1. quicunq. & c. loquitur. ¶ Sexto quæritur, quis habeat vsum clauium? Et dicit S. Th. quod sacerdotes non habẽtes, iurisdictionẽ super subditos, quãtũ ad hoc non habent vsum clauium q̃a iurisdictio materiam ministrat. Vnde sacerdos malus, q̃uis sit gratia priuatus, non tamen est priuatus vsu clauiũ in quo non est agẽs principale, sed instrumentale tãtum: nisi sit ab ecclesia præcisus: schismatici verò, hæretici, & gñaliter excõicati, licet hẽant q̃dẽ vsum in se, quantũ ad essentiã: tñ ille impeditur ex defectu materiæ, quia talibus ecclesia subtrahit materiã. i. subditos, vel simpliciter, vel ad tp̃s vnde quantũ ad hoc priuati sunt vsu clauiũ.

6 SEPTIMO, † vtrum sacerdoti liceat vti claue, ligando & soluendo pro sua volũtate? Et dico. sec. S. Th. & alios Theologos, quod nõ: q̃a sicut minister & instr̃m non hẽt efficaciã in agẽdo, nisi sec. quod mouetur à principali agente, sic sacerdos cũ operetur per istas claues, instruitur: si eis vtitur arbitrio proprio, dimissa rectitudine diuinæ motionis, peccat, & effectum non consequitur, sicut dicit Dio. in fi. ecclesiasticæ hierar. Et subdit notabiliter S. Th. in 4. distin. 18. q. 1. artic. vlt. q. vlt. & quia pœnæ satisfactoriæ infligẽdæ, vt medicinæ sunt, sicut medicinæ in arte determinatæ non cõpetunt omnibus, sed variãdæ sunt medicantis arbitrio sequentis sciẽtiã medicinæ, non propriã volũtatẽ: ita pęne satisfactoriæ determinatæ in canone, nõ competũt omnibus: sed variantur arbitrio sacerdotis diuino instinctu regulato: vnde non semp̃ totã pœnã vni peccato debitã iniũgit: ne desperet infirmus, & à pęnitẽtia recedat: sicut nec semp̃ medicus prudẽs dat ita efficacem medicinã, quæ ad morbi curationem sufficiat: ne p̃p debilitatem naturæ maius periculum oriatur.

DE CLAVSVLA GENERALI.

1 *Clausula generalis sequens iuxta præcedentes species expressas, intelligenda est.*

2 *Clausula generalis, quando dicatur remissiuè. Et ibidem duo de clausula generali ex Pan. dicta.*

1 CLAVSVLA † gñalis sequẽs intelligit̃ sec. species p̃cedẽtes expressas, de ca. mo. dilectus filius. sec. In. facit cle. non põt, de p̃cu. & l. fi. §. cui dulcia. ff. de vino, tri. & oleo leg.

2 QVANDO † autem dicatur generalis, elice inf. rescriptum. §. 1. in prin. Et vt patet in c. sedes, de rescrip. est, vt enumeratis aliquibus personis dicendo & quidam alij: & similiter enumeratis quibusdam negocijs dicendo, & quædam alia. Et circa hoc Pan. in d. ca. sedes, dicit duo. Primum est in summatio tale, per generalem clausulam, quidam alij, & quædã alia, non includuntur personæ, nec res maiores expressis, sed pares, vel minores Secundũ Hæc dispositio, quæ locum habet specialiter in rescriptis propter odium rescriptorũ, s̃m Io. And. in cle. non potest. de proc. nõ habet locum in procuratoribus, & alijs contractibus. Vnde si constituo procuratorẽ expresso vno negotio, subiecta clausula gñali, sub ea cõprehẽduntur ẽt maiora expressis. q̃ verũ est, si illud expressum non requirebat speciale mandatum: quia materia est fauorabilis. Secus si exprimatur vnũ req̃rens speciale mandatum. Et hæc est mẽs gl. in cle. non põt. de proc. quia tunc materia est odios. Vide ẽt sup. Casus fortuitus. §. 3. & inf. Generale.

DE CLERICO PRIMO quantum ad nomen & priuilegia eius.

1 *Clericus vnde dicatur. Et clericorum appellatione, siue in odio, siue in fauore, qui contineantur.*

2 *Monachorum appellatione, num veniat clerici seculares, & an appellatione monasteriorũ ecclesiæ quoque seculares intelligantur.*

3 *Populi appellatione, an contineantur clerici, siue clericus ipse. Et num laicorum appellatione clerici coniugati comprehendantur.*

4 *Illegitimus dispensatus vt clericus fieri queat an ita intelligendus sit, vt ad minores duntaxat promoueri possit.*

5 *Priuilegia clerico concessa, siue clericali ordini quænam*

quænam ſint. Et ſub hac, quod quatuordecim competant de quibus ſeriatim.

6 *Priuilegijs, de q̃bus ſupra nũ gaudeat clericus cõiugatus, Et quid ſi cum virgine contraxit, quibus priuilegijs gaudeat: Et quid ſi ſit conſuetudo, vt in alijs quoque, quam hic enumeratis gaudeat: num huiuſmodi conſuetudo per c. vnicum de cleri coniug. ſit ſublata.*

7 *Clericus num conſuetudinibus, & ſtatutis laicorũ in ſuum commodum vti poſſit.*

1 CLERICVS † dr̃ a cleros Græcè, quod Latine ſors dr̃, vel hæreditas: quia de ſorte domini eſt. diſt. 21. cleros & ſm̃ Pan. in rubr. de vita & ho. cle. largo vocabulo appellatione clericorum veniunt oẽs ordines habẽtes, in quacunque dignitate ſint, aut ordine etiam in prima tonſura. de æta. & quali. c. cum contingat. ex quo ad ſeruitiũ Dei electi ſunt. Vnde oẽs qui non ſunt laici, dicuntur clerici. 12. q. 1. c. duo ſunt. facit d. ca. cleros in princ. & de p̃b. cũ ſm̃ & in rub. prædicta iuncto nigro. Vñ in materia fauorabili clericorũ noĩe veniunt ep̃i, & ẽt religioſi. Sed in materia odioſa, & ſignificatione ſtricta, appellatione clericorum non comprehenduntur ep̃i, nec alij in dignitate conſtituti, nec etiã canonici eccleſiarũ cathedraliũ nec monachi, ſeu religioſi, facit c. q̃ periculoſum. de ſent. exc. li. 6. & c. fidei feruorẽ de hær. lib. 6. & c. ſtatutum. de elec. lib. 6. & gl. in cle. 1. de ſup. ne p̃l. Et ratio eſt, quia in iſtis eſt qualitas ſuper alios, q̃ in clericis ſimplicibus nõ reperitur. Faciunt ẽt ad hoc dicta. Io. And. in d. c. ſtatutũ dicẽtis, ꝙ in noĩe eccleſiarũ parochialiũ nõ veniunt parochiales collegiatæ in materia ſtricta, q̃a habẽt qualitatẽ collegij ſup. caſum: ſed ĩ materia non odioſa ſic. Facit etiam quod no. idẽ Pa. in c. 1. de inſti. dicens, in materia fauorabili noĩe eccleſiæ, venire monaſteria, ſed nõ in ſtricta. Infert ẽt, ſec. Pa. vbi ſup. ꝙ priuilegiũ attributum clericis ſimpliciter, cõceditur ẽt ep̃is & religioſis, q̃a materia eſt fauorabilis.

2 PRIMO † vero quæritur, vtrum ecõuerſo appellatione monachorum veniant clerici ſæculares: & appellatione monaſteriorũ, ſæculares eccleſię? Et dicit Pa. ĩ c. 1. de inſti. ꝙ nõ ſiue materia ſit larga, ſiue ſtricta. 16. q. 1. placuit. Facit qđ no. Bar. in l. 1. ff. ad mun. dicens, noĩe ciuium venire comitadinos l. qui ex vico. ff. ad muni. & nõ econtrario, facit c. Rodulphus & c. ſignificante & quod ibi not. de reſc. Et ita refert ac ſequitur Sum. Ang. & male, primo, quia dictum Barto. facit ad contrarium, cum ciues monachis tanquã digniores dignioribus reſpondeant & comitadini clericis ſæcularibus, & ſcđo, quia illud dictum eſt falſum, vt patet per no. a Pan. in c. Rodulph. vbi vult, quod in materia ſtricta nomine ciuitatis, & ciuium non veniunt diœceſis, & comitadini, neque ecõuerſo, ſed in materia larga, vel ſaltem indifferenti nomine illorum veniunt iſta, & econtra. Vide ibi.

3 SECVNDO, † vtrum appellatione populi veniant clerici ſiue clerus? Et dicit Pa. in c. 1. de vi. & ho. cle. quod nõ, in materia, odioſa: nec econtrario, facit c. ſi ſentẽtia, de ſen. excom. li. 6. cum gl. Et ſic limita tex. Inſt. de iure nat. gen. & ci. in §. plebiſcitum dicentem, ꝙ appellatione populi vniuerſi ciues ſignificant, cõnumeratis ẽt patritijs & ſenatoribus: vt, ſ. intelligatur de his, qui ſunt eiuſdem ꝓfeſſionis: ſecus in alijs, vt probat dictus tex. in d. c. ſi ſñia cum ſua glo. in materia autem priuilegiatiua dici poteſt, quod comprehẽdatur, & facit c. dilecti cum ſua materia de fo. cõp. & quod no. Bar. in d. l. 1. & quod notatur in d. c. Rodulphus, non tñ intelligas econuerſo arg. ſup. §. 1. Tertio, vtrũ appellatione laicorũ veniant clerici coniugati? Et dicit Io. And. in c. Ioannes de cler. coniu. quod non, in materia odioſa. Vñ ſi ſtatutũ ep̃i certo caſu excõicat laicos, ſecundum eum non comprehenduntur clerici cõiugati: cum materia ſit odioſa, & illi non ſint laici puri, ſed quædam ſpecies mixta, & hoc ſequitur Pan. in c. 1. de præben.

4 QVARTO, † vtrum ſi diſpenſetur cũ illegitimo; vt poſſit fieri clericus, debeat intelligi, vt promoueri poſſit ſolum ad minores? Et dicit gl. in c. literas de fil. presb. quod ſic, cũ ſit materia odioſa. & Pan. in c. ſi quiſquam de coha. cle. & mu. dicit, ꝙ permiſſũ eſt in gñe, ſi mediocritatẽ reſpicit l. vir. §. 1. C. com. de leg. ff. de leg. 1. l. legato generaliter cum alijs cõcordantijs in gl. d. c. litteras. Ex quo cõcluditur cũ prædictis, quod ſolum ad minores poterit promoueri: q̃a ordines minores ſũt medij ĩter primã tõſurã & ordines ſacros. Itẽ dicũt Ber. Hoſt. & Goff. ꝙ qñ cũ aliquo diſpẽſat̃, vt ad bñficia eccleſiaſtica ꝓmoueat̃: ſolũ intelligit̃ de bñficijs, q̃ nõ ſũt dignitates aut p̃lationes. Prædicta tñ limita vt inf. Diſpẽſatio §. 5.

5 QVINTO, † quæritur, q̃ ſunt priuilegia conceſſa clerico ſiue ordini clericali? Et loquendo in genere dicit Pan. in ca. ep̃s de præb. qđ oĩa priuilegia militum congruentia clericis habent clerici, & de his habes in gl. l. 1. ff. ex quibus cau. maior. Et ratio eſt: quia ſicut illi Imperatoris, ita iſti Dei milites ſunt & facit

c.1.cũ gl.de cler.ergo.tex.cũ gl.in c.Christianis.2.q.1.& similiter gl.in c.militare. 20. q.1. & 1.q.3.saluator. Et meritò dictum est,cõueniẽtia clericis:quia militari nõ imputat̃ ignorantia iuris cũ habeat armis vacare,l.1.& qđ ibi no.C.de iu.& fact.ign. nõ sic aũt clerico: cũ habeat vacare scientiæ:vt dicet̃ inf.Clericus,secũdo,& sic de cæteris. Vñ non põt conueniri ꝓ debito vltra q̃ facere põt: nec tenet̃ cedere bonis,l.miles.ff.de re iu.nisi sit ex delicto contractum,vt sup. Cedere bonis. Specialiter tñ Ber.enumerat quatuordecim priuilegia clerici,quæ recitat Car.in cle.1.de vi.& hon.cle.¶Primũ,ꝙ nõ cõuenit̃ corã iudice seculari de fo.comp.si diligẽti.¶ Secundum, ꝙ eũ verberans est excõicatus.17.q.4. Si qs. ¶ Tertium, ꝙ non tenetur præstare munera seu onera personalia vel realia.de imm.eccl. nõ minus.Vide inf.immunitas.1.§.5.¶ Quartũ quia põt uẽdicare rẽ cõcessam ecclesię ante traditionẽ.l fi.C.de sac.san.eccl.& c.ex literis de consu.¶ Quintũ, quia eodẽ priuilegio gaudet familia eius.11.q.1.clericum,el 1.22. di.eos, & vtrobiq. in gl. Sed intellige quo ad forum:quia,s.est eiusdem fori, vt patet ex dictis gl.¶ Sextum, quia facientes statuta contra clericos sunt excõicati,de imm. eccl. eos qui li.6.¶Septimũ,quia solum clerici possunt obtinere beneficiũ ecclesiasticũ.de trãsác.ex literis.¶Octauũ,quia ꝑ literas contra laicum impetratas cum clausula generali conueniri non possunt,vt in c.sedes.de resc.in gl.¶Nonũ,quia nõ tenent̃ portulas dare.de vi.& ho. cler.c.cum ab omni.¶ Decimũ, qͣ acquisita ẽt sub patris potestate disponunt, vt volunt auth. ꝑsbyteros.C.de epi.& cle.¶Vndecimũ quia pro reb. suis recuperandis agere pñt sine consensu patris,vt no.Arch.in c.fi.de iudi. li.7.¶Duodecimũ,quia pro necessitate distrahi non possent a patre l.2.C.de pa.qui fil.dist. ¶ Tettiumdecimũ, quia seruus sciente domino clericatus à seruitute,& potestate dominica liberatur.d.54.si seruus.¶ Quartumdecimum,quia possunt facere collegium:ar. c.fi. de reli.dom.vbi solũ noua religio prohibet̃, quod laicis non licet:nisi vt inf. collegiũ. De multis autem alijs priuilegijs inf.Immunitas.

6 SEXTO,† Vtrum prædictis priuilegijs gaudeat clericus cõiugatus? Et dico,ꝙ non licet si contraxit cum virgine, & defert tonsurã, & vestes clericales, solum gaudet duobus, s.priuilegio canonis,si quis suadente, & ꝙ ꝓ crimine nõ possit ad iudicium trahi seculare aut a seculari iudice prætextu cuiuscũq. excessus puniri pecunialiter.vel ꝑsonaliter,criminaliter aut ciuiliter.de cle.coniu.c. vnico. lib.6.in alijs autem non retinet. Etsi non defert tonsuram, & vestes in nullo retinet. Sed circa istã materiam no ꝙ iste condemnari nõ põt a iudice seculari in cã criminali criminaliter, idest, agendo ad pęnã corporalem:nec ciuiliter,i.agendo ad pęnã pecuniariã eo modo quo dictum est sup.in verbo,Causa,sed in cã merè ciuili conueniri põt a iudice laico,secun.Io.And.in d.c.vnico. vbi eum sequuntur Io.Cal.& Gem. non tamen ab eo detrudi potest in carcerem ꝓ debito pecuniario,eo casu quo gaudent isti priuilegijs, sec.Gemi. ibi & Lap.etiam si sit casus quo laici possint licite detineri:quia iste text.ei reseruat priuilegium canonis, eo modo quo prius habebant prima iura, cũ in nullo diminuatur:per quæ iura detineri non poterit sine pęna excõicationis.de fo.comp.c.2. Si autem iste iudex talem clericũ nõ distringat pro crimine,sed eõdemnet tm̃,non incurrit excõicationem,ſm Lap.& Gem.quia ex sola pronuuciatione sẽtentiæ non incurrit quis excõmunicationẽ. ¶ Septimo quæritur, quid si sit consuetudo particularis in loco,ꝙ gaudeat etiam in alijs an sit sublata per istum textum? Et dicit Io. Mon.ꝙ non: quia iste tex.non tollit contrariam cõsuetudinem, & cõsequenter stabit ꝑ c.primum.de consti.lib.6. Io. autem And.tenet contrarium,sed Gemin.concordat: quia si constat vtentes hac immunitate intendisse inducere consuetudinem nouã separatam a dispositione iuris communis: sic illa consuetudo hodie valet. Si autem constat, ꝙ non faciunt ex animo,sed volunt seruare legem antiquam:tũc non valet:quia ex quo Papa vult illam legem tollere, tollit omnem obseruantiam legis hactenus vsitatæ. Si aũt est dubiũ quo animo fiat: non præsumitur ꝙ voluerit nouam consuetudinem inducere contra obseruantiam legis sed tantum ex morib. vtentium illam legem approbare, & sic nõ stabit.

7 OCTAVO,† Vtrum clericus vti possit statutis, & consuetudinibus laicorum ad commodum suum? Et dicit Pa.in c.fi.de vi.& ho.cle. ꝙ sic,& facit tex.in c.ad nostram de consue. attamen non ligant in eius præiudicium. vide gl.in c.1.ne se.va.& inf.lex.§.15. Quomodo aũt perdat̃ priuilegiũ clericale. vide sup. Apostasia § 8.& inf.Clericus.3.§.3.& sequ.

RVRSVS de clerico & qualem & qualiter se debeat habere.

1 *Clericus qualis esse, & qualiter se gerere debeat, vsque*

vsque ad numero 3.

2 *Clericus in habitu agendo aduersus ea, qua hic tra duntur, quando mortaliter peccet.*

3 *Sacramenta ab oedinario in mortali peccato existẽ te, num quis licite recipiat.*

4 *Clericus fornicator, num ita sit suspensus, vt ob id in diuinis deuitari debeat. Et an oporteat à diuinis & sacramentis eorum abstinere, qui criminis obnoxij sunt.*

5 *Peccatum notoriũ, an omne pracisionẽ, seu suspensionem à canone sicuti foonicatio ipsa inducat.*

6 *Constitutio pœnalis etiam quo ad pœnam, num ad casum similem ex identitate rationis, si ratio in ea constitutiene est expressa, extendatur.*

7 *Abstinere à celebrando propter admissum carnis delictum, ad tempus etiam post confessionẽ quis debet.*

8 *Sacramenta à notorie inuido, vel superbo clerico, vbi alterius copia non suppetit, accipere licet.*

9 *Clericus fornicator suspensus ne sit, an vers irregularis celebrando efficiatur, aut quiuis alias peccator remittit.*

1 CLERICVS † secundo qualiter & qualem se debeat habere? Dico, ꝙ habere debet multas virtutes, vt 40. distin. per totum, & alia quæcunque bonus Christianus debet habere: specialiter autem quædã propria. ¶Primo enim debet esse literatus: vt patet. di. 36. & 37. & 38. per totum. & 16. q. 1. sic viue. & illiteratus omnino non est ordinandus, secun. Inn. c. cum in cunctis. de elect. poterit tamen promoueri parum sciens, si est spes quòd possit proficere: non aliàs nisi sint monachi: q̲a contemplatione magis indigent, quàm sciẽtia, & facit quod legitur 16. q. 1. vbi dicit Ioã. ꝙ sufficit monacho si sit bonus, licet sit illiteratus. Si autem quæritur circa hoc quæ scientia sit necessaria? dicit Inn. vbi sup. ꝙ est requirenda ſm dignitatem, locum, & ordinem ad quem assumitur, vt in ca. ecclesia vestra, de elect. sicut ad episcopatum scientia noui & veteris testamenti, cum episcopus sit iudex animarum, & scientia iuris, cum debeat dicere ius 11. quæst. 1. de persona, ad presbyteratũ autem sufficit scire canones cões pęnitentiales &c. de quib. dist. 38. quæ ipsis: cantor vero debet scire cantum, & sic de omnibus ordinibus. De scientia tamen confessorum inf. Confessio 4. Qui autem suscipit aliquod officium vel aliquam dignitatem, ad q̃ non habet scientiam sufficientem, dicit quòd peccat: & similiter dans. Sed intellige nisi dispensetur ex causa rationabili: pura propter aliã idoneitatem: puta magnitudinẽ charitatis quæ supplet imperfectũ scientię, de renũ. c. nisi maximè, vbi ꝑ vicarium eruditum suppleri põt, non aũt ꝑꝑ nobilitatẽ: quia eo casu si non hẽt idoneum vicariũ, non satisfacit: si habet, ille debet habere beneficiũ, q̲a magis idoneus. ¶Secundò dẽt esse hospitalis, 24. di. ꝑ totũ, sed de hoc vide inf. Clericus, 4. §. 19. ¶Tertiò, dẽt esse ornatus interiori ornamento, s. virtutum, maximè sacerdotes, & prælati 40. distin. multi, & similiter ornamento exteriori, quod consistit in quatuor, s. in cibo, de quo inf. §. 5. & in potu, dequo vide inf. Ebrietas, §. 1. in incessu, s. moderato, & nõ cursiuo, vt mentis prætendat maturitatem 40. diss. vl. sub quo ẽt comprehenditur, vt oculos, & linguam moderetur sub fręno castitatis, 6. q. 1. ex merito, & vltimo in habitu. de vi. & hone. cle. clerici officia, vbi dr̃ sic: Clerici coronã, & tonsuram habeant congruentẽ, indumẽta clausa desuper deferant nimia breuitate, vel longitudine nõ notanda: pannis viridibus, & rubeis nõ vtantur. nec manicis aut sotularib. cõsutijs: frenis, sellis, pectoralibus deauratis aut aliã superfluitatẽ gerẽtib. nõ vtant̃: aut cappis manicatis in diuino officio, sed nec alicubi qui sunt in sacerdotio & ꝑsonatibus costituti: nisi iusta cã timoris exigat habitũ trãsformari: fibulas omnino nõ ferant, neq; corrigias auri vel argenti habentes ornamenta: nec annulis, nisi quib. cõpetit ex officio: nec pallijs diffibulatis in publico. Quod quidẽ capitulũ in omnibus loquitur ꝓceptiuè, secun. Pet. sed veriusin aliquibus tãtum, ſm Inn. & Pan. ibi in cle. etiam qm̃ de vi. & hone. cle. sic sentẽtialiter dr̃. Quicunque clericus virgata vel partita veste, .i. diuersorũ colorũ vtit̃ sine cã rõnabili: si est bñficiatus, suspẽsus est à fructuũ ꝑceptione per sex mẽses: si nõ est beneficiatus, & est in sacris citra sacerdotiũ ꝑ idẽ tp̃s est inhabilis ad bñficiũ obtinendũ. Et idẽ est de alijs clericis, si talẽ vestẽ simul & tõsuram publicè deferãt clericalẽ. Si aũt habet dignitatem vel personatũ, vel bñficiũ cũ cura, vel est sacerdos vel religiosus, est suspẽsus ꝑ annũ à ꝑceptione fructus beneficij habiti & per idẽ tp̃s est inhabilis ad obtinẽdũ quodcunq; bñficiũ ecclesiasticũ: & idẽ est si isti publicè portẽt in capite infulam seu pile lineũ: vel ſm gl. ẽt sericũ à fortiori: per hũc aũt pileũ Matth. intelligit birretũ, & similiter Car. si tñ sub caputio portetur, nõ est locus pęnę sec. Doct. vtentes ẽt epitogio seu tabardo foderato vsq; ad orã, & ita breui, ꝙ vestis inferior notabiliter videatur: tenẽtur intra mensem dare pauperibus, si sunt clerici vel reli-

giosi administrationem habentes: non habē
tes vero tenentur illud intra idem tēpus suis
superioribus resignare, in pios vsus conuer-
tendum:alioquin beneficiati suspensionis,cæ
teri vero inhabilitatis pęnas per idem tēpus
incurrunt: hæc omnia ibi. Dicitur etiam 41.
dist.§.1. quod sacerdos se non debet ornare
fulgidis,nec sordidis vestibus:ex quo vident
quidam moueri,vt patet in Sum.Conf.lib.3.
ti.7.q.1. vt dicant clerico non licere vestem
ex serico,sed de lana non nimis pretiosa,aut
vili:nec vestem incisam, seu lingulatam.i.fra
patam ad instar paruarum linguarum.

2 Pro intelligentia tñ oīum prædictorum:
q̄ro qñ in habitu clericus peccet mortaliter
agēdo contra p̄dicta?Et dico circa hoc diffi-
cile esse determinare, ſm multos tamen hoc
est in multis casibus.Primo circa tōsurā,quia
clericus debet rasurā ferre superius in modū
coronæ:& tonsuram inferius,ita vt aures pa
teāt:ſm gl.in c.clericus de vita.& ho.cle.per
quam tonsurā cōstituitur clericus. de æta.&
quali.cum contingat.Et horum rationem as-
signat S.Th.in 4.di.24.quia corona circularis
significat dignitatē regiam,quam adipiscitur
qui diuinis ministerijs applicatur,& p̄fectio
nem virtutis,q̄ debent habere:competit etiā
eis subtractio capillorum superior p̄ rasurā,
ne mens a contemplatione temporalibus oc
cupationibus obuoluatur,& inferior p̄ tōsu
rā,ne sensus eorum temporalibus obuoluan
tur:conuersi aūt tondentur quidē p̄p renun
ciationē tēporaliū: sed nō raduntur,quia nō
occupantur in diuinis ministerijs, in quibus
oporteat eos diuina mēte contēplari.hæc ex
illo quibus addit Pan.per gl.in cle.attēdētes.
de sta.re.q̄ ēt moniales dēnt hr̄e tonsuram ca
pillorum inferius vsque ad aures. Igitur pec
cat mortaliter,primo clericus indistinctè,ſm
Pan.in c.si quis.de vi.& ho.cle.si non deferat
tonsuram.Sed hoc vr̄ durum.si tamen vis te-
nere, limita primo si excessus sit notabilis vl
tra consuetum. Secūdo limita,si est in sacris,
vel bñficiatus,ad qđ facit c.Ioānes de cle.cō.
& qđ ibi no.& in c.vnico,de big.li.6. Si autē
sit in minoribus tantum, & non habeat bene
ficium,eā deferre nō tenetur. ar.d.c.Ioānes.
& in c.vnico.eo.ti.li.6.& in gl.fi.dist.50.¶Se-
cundo,peccat mortaliter quicunq; portat ve
stem paruā,aut dictū tabardum, si habet be-
neficium,ēt si solum haberet primam tonsu-
ram:aut si non habet beneficium, tñ tales ve
stes portat,simul cum tonsura clericali,alias
non.Et,quod peccēt mortaliter,tenet & pro
bat Steph.per verbum,sancimus. allegās 18.
dis.§.1.& 1.q.7. si quis omnem & hoc verū
si publicè portent.i.spectāte multitudine:si
cut dr̄ publicus aleator, vel vsurarius, aut
maledicus,de exces.præl.inter.de mal.ca.2.
de exce.exceptionē.34.dist.vidua.Secus si in
domo.i.secretè.Itē si sine causa rōabili,q̄ est
timor:vt in ca.clerici.el 2.de vi.& ho.cle.&
peregrinatio longa.21.q.4.epi. quo tñ casu li
cet forte habitum transformare omnino,ne
clericus appareat,si desit timor,cum strictissi
mè hoc prohibeatur:de sent.excom.contin-
git.el 2.sed licet habere vestes breuiores, &
expeditiores:& idē est de similibus. Si aūt ta
bardum sit breue quidem,sed non foderatū.
Matt.tenet locum esse dictæ pęnæ.Zen.vero
tenet non esse, & sir̄r gl.quia constitutio est
pęnalis,quod ad culpam tñ fortè idē est, q̄a
canon vult clericos habere vestem talarem,
23.dist.non liceat.el 2. ¶Tertio,peccat mor-
taliter,qui viridibus, aut rubeis vestib.vtit̄,
ſm Pan.in d.c.clerici officia cōtra Inno.& p̄
bat, quia d.clem.qm̄.sub p̄cepto ampliat̄ ēt
ad caligas:præcipiens ne caligis scacatis, vi-
ridibus,aut rubeis vtantur publicè. Nec ob-
stat, quod dicit Cardinalis, caligas virides,
aut rubeas non prohiberi, nisi sint scacatæ:
quia oppositum ibi tenuit gl. vnde tene hoc
esse mortale.Et idem videtur dicendū de ve-
ste lingulata, & quacunque alia notabiliter
irreligiosa,aut scandalosa, vel pretiosa, nisi
sit pretiosa ad se conformandum his quibus
conuiuit,ne vilescat.arg.dist.80.epi.¶Quar-
to,peccat mortaliter qui nutrit comam, aut
barbam,quia potest excommunicari,de vita
& ho.cleri.si quis.& hoc sine rationabili cau
sa,ſm gl.& etiam intellige si sit beneficiatus,
vel in sacris,vide ēt inf.Habitus.§.2. ¶Quin-
to debet esse castus.de vit.& ho.cle.vt cleri-
corum,& hoc non solum vere, sed etiam ap
parenter.Primo,vt non viuat incontinenter,
vt in d.c.vt clericorū.Secundo,vt nō contra
hat, si est in sacris, vt de cle.coniu.c.1.& per
totum. Tertio, vt non cohabitet mulieri su-
spectæ,de co.cle.& mul.per totū.Quarto,vt
nec ad domum accedat mulierum suspecta-
rum dist.81.c.clericus.& duobus sequētibus.
Quinto, vt nō frequēter monasteria fęmina
rum;nisi ex manifesta, & rationabili causa,
vt in c.monasteria,de vi. & ho.cler. vbi dicit
gl.quod frequētare est vltra vnā vicē ire.25.
q.2.ita nos. ¶Peccat vero in istis mortaliter
in multis casib. Primo,si contrahat existens
in sacris,vel existens solum in minorib.si ha-
bet

bet beneficium, & retineat illud. ad quod faciunt no. in gl. dist. l. c. fi. & in c. tuæ. de apo. & c. Ioannes. de cler. coniug. cum beneficiũ per dat ipso iure postquam contraxit, ſm glo. & doct. in c. 1. de cle. coniug. Et si antequã vxor agnoscatur, intraret monasterium, non propter hoc recuperaret, nisi cõcederetur ei de nouo: qa ius semel extinctũ non reuiuiscit, licet esset causa extinctionis. 7. q. 1. quam periculosum. de consec. dist. 4. quæris. Et sit etiã si matrimonium non tenuit, quia erat cõsanguinea, vel affinis: priuatur nihilominus ipso facto, sec. Pan. in c. 1. quamuis alij teneãt contra. vnde retinendo beneficium iniquè facit, & mortaliter peccat: cum illud nullo iure teneat, sed sit intrusus. ¶ Secundo, peccat mortaliter, si cohabitat mulieri, de qua possit esse rationabilis suspicio, etiam si sit cõsanguinea, vel affinis. Ad quod facit. ca. 1. de cohab. cle. & mu. & c. inter dixit 32. di. & multo magis si cohabitat masculo tali de quo rationabiliter suspicari possit, ar. a minori. Eis autẽ, de quibus nulla potest esse suspicio, licite cohabitat etiam non consanguineis, & hmõi sunt, mater, soror, & amita, i. soror patris, & matertera, i. soror matris 32. dist. & distin. 18. cum omnibus & c. cum a nobis. de coha. cle. & mul. & c. cum in iuuentute. de præsum. Et idem dic. de filia. Et similiter de multũ antiquis. dist. 81. fœminas. & in d. ca. interdixit. Et idem dic de omnibus quibus ante ordinationem sine suspicione poterat cohabitare: vt sunt vxores fratrum, & omnes de familia prius etiam cum eo habitãtes, & hmõi, vt in ca. cum omnibus. dist. 81. Et quia circa hoc in textibus, & glossis multa leguntur, vt omnia reducãtur ad paucitatem, dic, quod ratio huius prohibitionis quo ad inferiores epo est, vel scandalum, quod nascitur ex suspicione: vel periculum, quod inde imminet perpetrãdæ iniquitatis. Tamen altero horum stante illicita est cohabitatio, & vtroque cessante licita. Vnde matri alias suspectæ licitè non cohabitat clericus de coha. cler. & mul. c. 1. con sanguineis autem non suspectis etiam iuuenib. licitè cohabitat clericus bonæ famæ, sec. Pan. ibi: non autem extranei quantumcunq; bonæ famæ: quia inquit, extranearũ commistio est periculosa: non sic consanguinearũ, & idẽ sentit glo. dist. 31. volumus. Sed intellige de consanguineis non habentibus pedissequas. Vtrum aut eps cohabitare possit matri, aut aliæ non suspectæ: do. Ant. dicit, quod nõ: sed Pan. dicit, ꝙ sic, per textũ expressum 23. dist. interdixit, licet ius ciuile tenuerit aliter in auth. epis. C. de epi. & cle. Primum tamẽ, inquit, est honestius maximè propter clericos cum epo commorantes. ¶ Quinto debet esse sobrius: vt in c. a crapula. de vit. & ho. cle. vbi dr eis vt vinum sibi, & se a vino tẽperent, qd quamuis quidam sic intelligant quod peccẽt mortaliter bibendo vinum sine aqua: tamen doctores communiter sentiunt cõtrariũ: sed sufficit si bibãt moderatè. vnde text. dicit, qd debent esse trina potatione cõtenti: in c. qñ. quod palea est: dist. 44. quod tamen intellige qñ natura, vltra non requirit. Nõ licet etiam eis alios cogere ad bibendum intellige vltra necessitatem: nec plausus, vel plãctus, & risus inconditos, & fabulas inanes referre, aut cãtare, vel turpia ioca ante se fieri pati, nec laruas dæmonum ante se fieri, quia diabolicum est, & a sacris canonibus prohibitum. dist. 44. nullus presbyterorum de conse. dis. 5. nullus. Et debet mensam benedicere antequam comedat, & post cibum gratias agere. 44. di. nõ liceat. vbi & dicit, & comedere non debet ante tertiam. Licet autem clericis facere cõuiuia ex charitate. 44. dist. conuiuia. dummodo adsint quæ in omni eorum conuiuio debent adesse. Primo. s. lectio diuinarũ scripturarũ. Secũdo, quod nulli detrahat, nullusq; irrideatur. Tertio, ꝙ inanes sæculariũ negociorũ fabulæ non recitẽtur: & multo minus aliud turpe. Quarto, quod solum pro sustentatione, & non superfluè cibus sumatur. Quinto, quod ante & post mensam soluãtur Deo laudes: aliter aũt nõ licet. Et colliguntur hæc. 44. dis. in c. conuiuia. & in c. qñ. & in c. pro reuerentia. & in c. nullus. & in c. non liceat. Faciendo tamen contra prædicta peccãt venialiter tm: nisi qñ cõsentiũt in rem de se mortalẽ, puta detractionem, aut voluptuosam narrationẽ turpium: aut qñ agunt contra aliquod præceptum sibi specialiter factum: sicut forte quã do laruas dæmonum ante se fieri consentiũt quod sacerdotibus ꝓhibetur in d. c. nullus. & ea. dist. in c. presbyteri. extenditur ad omnes existentes in sacris: cæteros autẽ, qui nõ sunt in sacris, non credo peccare mortaliter nisi vt laicos, i. primo modo tñ. Sexto, debet sollicitè exsoluere laudes diuinas. vide inf. Hora. Septimo, debet in suis beneficijs residere. de clerici, nõ resi. quia nonnulli, sed de hoc inf. Residentia per totum. Octauo, debet esse sine crimine. 25. dis. per totũ, i. sine oĩ peccato mortali: quamuis crimen strictè sit peccatũ accusatione, & depositione dignum. dist. 81.

Apo-

Apostolus.dist. 25.§.nunc aũt.Vnde secun.S. Th.in 4.dist.5.& 9. & 24.exercendo officium suum in mortali mortaliter peccat, quoties se exhibet vt ecclesiæ ministrum in aliquo spirituali:& toties quoties hmõi actum, exercet: vnde ſm alios ẽt tãgẽdo res sacras quasi suo fungens officio mortaliter peccat. Facit c.fi.de temp.ord.& c.quotidie.de consec. dis. 2.& c.de homine.de celeb.miss.infra.Interdictum,5.§. 4. Secus autem si exercet,in casu, in quo etiam laico exequi liceret,sicut baptizando in articulo necessitatis, vt sup. Baptismus 3.in prin. vel colligendo corpus Christi iacẽs in terra:vel subdiaconus cantando epistolam sine manipulo,& solemnitate.

3 Circa †hoc tamen quæritur primo, vtrum ab ordinario existente in mortali liceat recipere sacramenta? Et dicit S.Tho.in 2.di. 24.ꝙ non solum hoc alicui licet, sed etiam hoc debet, quandiu toleratur ab ecclesia: q̃a ad hoc est ei obligatus: tñ, inquit, non esset tutum, ꝙ quis præter necessitatis articulum talem ministrum induceret ad aliquid sui ordinis exequendum durante conscientia, ꝙ ille esset in mortali: quam tamen deponere posset: quia iu instanti homo a diuina gratia, emendatur, hæc ex illo, qui loquitur de malo ministro,& subdito eius: dicitur autem toleratus ab ecclesia, secũdum Pa.in c.vestra de cohabi.cleri.& mul.is qui non fuit per sententiam priuatus, nec est confessus, nec habet operis euidentiam, s.indubitatam,& inexcusabilem.

4 Quaeritur †secundo, vtrum clericus fornicarius sit suspensus sic, ꝙ in diuinis officijs debeat euitari? Et Panor.in c.vestra, & in ca. fi.de coha.cle.& mul.quòd quilibet per mortale suspẽsus est quo ad se, non autem quo ad alios: sic videlicet, vt debeat euitari: nisi peccatum sit notorium iuridice, i. per sñiam vel spontaneã confessionẽ, in notorio aũt facti, vt quia hẽt in domo concubinã, nec fuit condemnatus, aut in iudicio confessus: dicit casum dubium & periculosum,& dimissis iuris subtilitatibus sic posset distingui. Si enim fornicatio est ita notoria ꝙ nullam hẽt dubitationem, sicut qñ concubinas tenent ita publicè sicut vxores,& filios publicè nutriunt, ita quòd nec ipsi audent diffiteri: tunc credo, inquit, oĩno abstinendũ esse ab eis sine alia monitione, quod ꝓbat tex.in d.c.vestra in fi.ibi: nec habet operis euidentiam & melius in ca. tua.eo.ti.& directè in c.nullus,& in c.prẹter. 32. di. quæ iura requirunt solum euidentiam facti,& non superioris monitionẽ,& ꝑterea ex cõtrario sequeretur, ꝙ nunq̃, vel raro fornicatio posset esse notoria. Si verò fornicatio non habet istam operis euidentiã, sed potest probabiliter tergiuersari: puta, quia concubina habitat cum matre clerici, & dicit illam esse pedissequam eius, vel q̃d simile: tũc requiritur monitio. Et hanc puto, inquit, esse mentem iurium,& videtur opinio cõis. Et ista sunt de mente S.Tho.in 4.dist.25. dicẽtis, ꝙ a notorio concubinario non est recipiẽda communio Eucharistiæ: siue sit notorium: q̃a est conuictus, vel confessus in iure: siue per euidentiam facti, quæ nulla possit tergiuersatione celari. Ab alijs autem occultis concubinariis recipi potest, hæc ille: hodie tñ circa huiusmodi est facta limitatio magna ꝑ Concilium Constantien. quam vide inf. Excommunicatio.4.§.2. Addit autem Arch. ꝙ nõ solum sacerdos, sed etiam clericus in minoribus ex notoria fornicatione est suspensus. Intellige quo ad se & alios ab omnibus actibus ordinum ipso iure, sec.Inn.quod no.Arc. 32.dist.§. ad hæc. Quomodo autem incurrat regularitatem, inf.Concubinarius.§. 4.

5 Quaeritur †etiã tertiò, vtrum abstinendum sit a diuinis, seu sacramentis aliorũ peccatorũ in crimine iacentiũ? Et dicit Pan. vbi sup. distinguendũ esse per tria membra: quia aut sunt suspẽsi ab hoĩe, siue ꝑcisi: vt excõicati, depositi, vel suspensi ab officio, aut sunt suspensi, vel præcisi a iure, aut neutro modo. Si ab homine: non est licitum ab eis recipere aliqua sacramẽta, vel audire diuina: quia nullo modo pñt dici tolerati, ex quo per sñiam cõdemnati sunt: vt in c.vestra.& 9.q.1.c.1. & 2. & no.Inn.in c.qualiter & quando el 2.de accu. Posset tñ dubitari de baptismo: & potius credo, inquit, ꝙ licet: quia & ab hæretico in necessitate licitè suscipitur, pro quo vide tex.in ratione eius 32.dist.§.verum. Si vero a canone, subdistinguendum est, quia si factũ est occultum: sentiunt doctores in c. vestra. quòd abstinendum sit a sacris volũtarijs nisi sit scandalum: sed non a necessarijs. Sed si factũ est notorium: nullo mõ recipere licet aliqua sacra a talibus exceptis baptismo,& corpore Christi, q̃ in necessitate licet ab istis recipere: sicut dr̃ de fornicarijs & simoniacis ĩ ordine, vt in d.§.verum. vbi vide bonam glo. quare potius permittantur ista, q̃ alia. Si vero nec ab hoĩe neq. a caoone sunt ꝑcisi, possumus sine scandalo abstinere a sacramentis voluntarijs: nec tamen nõ abstinendo peccamus, quia non sunt suspensi quo ad nos, vt

in

in c.si. de cohabi. cle. & mu. hæc oīa Pa. bene: cui in hoc cōtrariat. d. An. qn̄ peccatum iuducat pcisionē vel nō inducat, vt patet i qō. sequ. Aduerte tñ, ꝙ qn̄ Pa. dicit aliqua sacramēta necessaria a peccatore licitè suscipi: sp limitandū est in necessitate, i. qn̄ haberi iure & cōmodè nō pñt ab alio, quia cum peccēt mortaliter sacramenta ministrādo. c. fi. de tē. ord. non debeo eos ad hoc sine necessitate inducere: imò etiam si ad hoc essent parati, adhuc nō liceat sine cā rationabili ab eis suscipere: qn̄ habere possumus ab alio: licet contrarium teneat Sum. Ant. quia licet tunc eos non inducamus, tñ eis peccantibus supponimus materiam vnius peccati mortalis, ꝙ aliter nō cōmitterent, sicut peccat mulier sine cā supponens se oculis eius, quē probabiliter credit paratū concupiscere oēm mulierē visam, quia dat occasionem vnius peccati mortalis distincti a priore vel saltē occasionē cōtinuādi pcedēs. Et idē dico de eo, q cōmode hr̄e pōt mutuū gratis, si accipiat à parato fœnerari. Nō tñ debet qs facile credere aliquē esse in mortali, cum subito conteri possit.

5 QVAERITVR† quarto, vtrum omne peccatum notorium inducat præcisionem seu suspensionem a canone, sicut & fornicatio? Et dicit d. Anto. in d. c. vestra, vt ibi recitat Pan. ꝙ sic: quia omne peccatum notorium interdicit officium sine dispensatione. de temp. or. c. fi. quam opinionem Pan. reprobat per tex. ī c. fi. de coh. cle. & mul. quia tex. ibi se restringit ad peccatū notoriū, qđ est fornicatio: & idem dicit tex. in c. nullus. d. 32. ad c. aūt fi. de tēp. or. dicit se fateri, & sacerdos peccat grauiter celebrādo, non aūt alij missam audiendo. Sum. aūt Ros. dicit hanc opi. Pan. tenendā: quia cum materia sit pœnalis, eā vltra terminos proprios extēdere non debemus, vt inf. dicet in ti. de Leg. Sed Sum. Ang. cōtradicit. opi. do. Ant. esse verissimā.

6 †QVIA cōstitutio pœnalis ēt quo ad pœnā extenditur ad casum similem ex idētitate rationis, si tñ in ea cōstitutione est expressa, vt in l. his solis. C. de reuo. do. de quo vide inf. Lex. §. 18. d. aūt c. vestra: ratione notorietatis peccati concludit notorium concubinariū suspensum: vñ erit idem in omni mortali notorio. Tu vero dic primā opi. esse verā & ad motiuum Ang. dic, ꝙ in d. c. vestra cōtrariū nō probatur p notorietatē peccati in cōi, alioquin veniale notoriū illā inferret, sed peccati, de quo mētio pcesserat. s. fornicationis. Et pterea non est rō eadē de peccato notorio spirituali, & carnali. quod hēt maiorē elongationē, & irreuerē tiam respectu sacrorū spūaliū.

7 †VNDE ppp peccata carnis ēt post cōfessionē dēt qs a celebrādo abstinere ad tps, vt īf. Eucharistia. 3. §. 10. & 15. ꝙ nō legit de supbia.

8 †DICO igit, ꝙ vbi alterius sacerdotis copia non suppetit, licitē capio sacra, ēt nō necessaria a notoriè, inuido, vel superbo.

9 †VTRVM, autē clericus fornicator sit suspēsus, vel efficiatur irregularis celebrando, aut qcunq. alias, peccator, vide inf. Cōcubinarius. §. 4. & inf. Luxu. §. 3.

RVRSVS de Clerico tertio, quantum ad licita, quibus tenetur abstinere.

1 *Clericus, a quibus abstinere debeat, & an negotiari possit. Et quid si egeat.*

2 *Artificium, aut negotiationem honestam aliquam exercere num possit clericus.*

3 *Clerici negociatoris quanā sit pœna. Et huiusmodi clericus per quem ac quoties, vt ab huiusmodi negotiatione desistat admoneri debet.*

4 *Clericus nū tabernarius, aut macellarius esse queat. Et quid si huiusmodi officia exerceat, sed non publice, aut in persona, item quid de alijs viliorib.*

5 *Clericus num histrionē agere possit. Et an arma de* (ferre.)

6 *Clericus num. in laici manib. iurare possit.*

7 *Clericus matrimonium contrahere nunquid possit.*

CLERICVS †Tertiò debet esse alienus a qbusdam secularibus actibus alias licitis, de quibus patebit per sequenter quæstiones. Primo enim quæritur, vtrum clericus negotiari possit? Et dico, quòd non quo ad negotia secularia, maximè ihonesta, ne cle. vel mona. c. 1. de vi. & honesta. cler. c. fi. Sed tñ notandum est, sec. Pan. in rubr. ne cle. vel mon. ꝙ negotium seculare dupliciter dr̄. Primò largè vt comprehendat omne veniens ex carnalī concupiscentia non frenata rōne, i. illud, per quod viuitur omnino seculariter, siue secundum carnem & sæculum, non ſm spiritum & Deum. Et hoc innuit tex. in d. c. 1. in princ. & hoc prohibetur ēt laicis, sed magis clericis, vt in d. c. 1. ¶ Secundò strictius, vt comprehēdat omne pertinens ad Rempubl. mundanā, & seculares homines. quod quidē licet sit pmissum laicis, tñ clericis non licet. vñ l. placet. C. de epi. & cle. dicit, ꝙ clerici nihil cōmune habent cum publicis actibus, vel ad curiam pertinētibus, cuius corpori nō sunt annexi per ꝙ patet, ꝙ nullū officium hr̄e possunt in Rep. ¶ Tertio. adde tu, ꝙ sumitur strictissimè. & proprijssime, vt negotiū sit exercitiū mercatoris, & negociatoris, q emit vt rem immutatam maiori pretio vendat, de quo inf. Negotiatio. Igitur clerico negotiati non

nō licet. Primò intendendo rebus emēdis & vendendis pretio maiori, vt inde lucretur, quod est propriè mercari & negotiari, di.88. fornicari. ne cler. vel mo. c.1. iuncta gl. vbi & dr̄, quod negociari pōt propter necessitatē. Sed intellige operādo suis manibus vel emē do rem, vt habeat materiam ad aliqnid operandum. & vide ibi gl. in verbo, cōductores. Quod si clericus succedit conductori licitè stare pōt in illa cōductione vsq. ad præfinitū tp̄s locationis. Si etiam bladium emptum prę ter propositū superfit, & vendat carius: n̄ est illicitum, ſm Hos. Nec secundo, intendendo quæstionibus in iudicio seculari, s. aduocando & procurando. Vnde dicit Pan. in ca.2. ne cle. vel mo. quod pōt esse procurator generalis ī causa ecclesiastica corā iudice ecclesiastico: nō autem in causis secularibus in iudicio vel extra. Et hoc si habet beneficium etiam si sit in minoribus. Et similiter si beneficium non hēt, sed est in sacris. Et hoc nisi pro se & ecclesia, & miserabilibus ꝑsonis, de postul. c. 1. vel nisi suam iniuriam prosequatur. 4. q.6. omnibus, vel iniuriam suorū, aut quācūq. honestam eorū causam, si necessitas immineat. ſ. de postu. cum sacerdotis. Nec tertio, suscipiē do gubernationes aliarum rerum, seu procurationes alienorum negotiorum: pōt tn̄ suscipere tutelas a lege impositas, si vult: licet non tutelam datiuam, i. quæ datur a iudice, qn̄ nō est per testm̄, sed ad tutelam communem, & curam orphanorum ac viduarum, quæ indefensæ sunt, aut earum ꝑsonarū, quæ maxime ecclesiastico indigēt adminiculo, omnes clerici & monachi tenentur. Recipere possunt etiam de licētia epōrum gubernacula ecclesiasticarum rerum, vt in c. peruenit: distin. 86. de quo ēt inf. Tutela. §.3. nec quarto exercē do quascūque negociationes: ꝙ propter hoc verbum maxime notauit Pan. in d. c. clerici officia vbi dicit tex. Clerici, officia vel commercia secularia nō exerceāt, maxime inhonesta. Vbi glo. dicit, imò nunquam de manu sua exeat psalterium. de conse. d.5. nunquā. Sed hoc verum est, quando non eget. secus si eget. quo casu vti potest negotiationibus honestis & victum manibus quærere. 91. d. clericus. & c.1. de celeb. miss. & in ca. 1. ne cleri. vel mo. vbi, dicitur, quod negociari potest propter necessitatem, quod intellige vt dictum est, sed de hoc in §. seq.

2 SECVNDO† quæritur, vtrum aliquod artificium vel alia honesta negotiatio clerico liceat? Et dico sec. Ray. quod si clericus eget pōt honesto artificio q̄rere necessaria, imò sec. Arch. sine hoc duntamen ꝑ hoc non desit ab officio diuino. d.91. per totum de conse. d.5. nunquam. ne cle. vel mon. cap.1. Nec obst. de c.1. & 88. dist. per totum vbi clericis oīs negotiatio prohibetur: quia sec. glo. in c. canonum. 14. q.4. emere chartā ꝓ libro conscribendo, vt sic lucretur victum, non est negociatio propriè, sed artificium, in iurib. aūt allegatis prohibetur negotiatio, propriè. ꝑo test ēt recipere possessiones excolendas ad quartā vel quintā partem, & huiusmodi, seu ipsas conducere ad sustentationem sui & suorum. arg. dist. 86. peruenit. in verbo, auaritiæ causa. vbi hoc sentit gl. & in c. clericus d. 91. & satis concordat Host. & Pan. in c. secūdus. ne cle. vel mo. Potest etiam locare animalia, vt oues & boues s. si hæc habet ex decimis, vel successione, aut alias sibi data, aut se habens pascua multa emit ea vt illa depascerēt ad sustentationem suam suorum, & pauperum, nō autem si emit vt traderet ad cremētum, vel aliud ageret in fraudem negociationis, sec. glo Ray. & Sum. Con. Pōt ēt vt addit Veruex emere rem, vt eam melioratam vendat carius, puta equi pullum nutriēdum, vel tabulam vt imaginē faciat, qa in talibus non est negociatio, sed artificium, vt no. 14. q.4. canonum. de conse. d. 5. nunquam. & de his Sū. Con. lib.2. tit.7. q.41. & ti.8. q.2. & 3.

3 TERTIO† quæritur, quæ sit pœna clerici negociatoris propriè? Et dico, quod mortaliter peccat ſm mentē Doct. maxime Pet. de Pal. & Arch. qui hoc arguit ex pęna imposita, qa dēt excōicari: extra, ne cle. vel mo. ſm, quia pro quolibet mortali, a quo quis nō vult corrigi, pōt excōicari. 11. q. 3. nemo episcoporū alias incipit, secundum instituta, & si se non correxerit, dēt deponi. 91. d. clericus extra, ne cle. vel mon. sed nec. ita tamen quod religiosi districtius alijs puniātur. vt in d. ca. nec in foro pœnitentiæ iniungi dēt vel saltē consuli, vt lucrum huiusmodi pauperibus erogent. 14. q.5. qui habetis. ad hoc tn̄ non tenentur, sec. gl. Ray. & Sum. Conf. & hoc vr̄ sequi Zen. & Car. in cle.1. de vi. & ho. cleric. licet Matth. ibi teneat, ꝙ tenetur. Postquā autem quis tertio monitus nō destiterit, perdit priuilegium clericale. de vita & hone. cle. c. fina. Quanquam vero Doct. sint varij, tn̄ credo, ꝙ mortaliter peccet negociando religiosus, etiam conuersus, vt dicit Pet. de Pal. & clericus in sacris, non autem clericus existens in minoribus, siue coniugatus, siue non, quia

potest impune redire ad seculum: & laicare, vt sup. Apostasia §. 1. maxime, si non habet beneficium. Si tñ nõ est coniugatus, cogi potest per priuationem priuilegij clericalis fori, quo. s. cauetur ne clerici vexentur exactionibus in persona vel bonis: vt l. 2. C. de episc. & cle. de vita & hon. cle. c. fi. non aũt forte ꝑ priuationem priuilegij canonis, si quis suadente, 17. q. 4. ẽt per trinam monitionem: nec ẽt per priuationẽ priuilegij fori, quo ad hoc, vt possint per laicum cõdemnari pro criminib. vel excessib. criminaliter aut ciuiliter: q̃a clericus coniugatus quẽ oportet secularib. negotijs intẽdere: vt in c. Io. de cle. coniuga. is gaudet: si contraxit cum vnica & virgine, & defert habitum ac tonsuram: vt in ca. vnico. de cler. coniug. lib. 6. Si verò sit coniugatus, cogi non potest per priuationem dicti priuilegij quo ad vexationem in ꝑsona vel bonis: quia ipso facto per contractũ matrimonij illud perdidit: vt in d. c. vnico. Et sicut existentes in minorib. & ita & religiosi & clerici ĩ sacris compelli possũt per dictã priuationem.

¶ Quarto quæritur per quẽ & quoties necessariũ sit fieri dictam monitionẽ? Et dicit Pa. in c. cõtingit. el 2. de sent. excõ. ꝙ fieri nõ dẽt per iudicẽ secularẽ: sed oportet eam fieri per epm̃, vel per habentẽ iurisdictionem episcopalem super monendũ: nec refert vtrum eã habeat ex priuilegio, vel consuetudine, vel a iure, s̃m gl. in c. si clericos. de sen. excõ. lib. 6. Et dicit idem Pa. in c. fi. de vita & hon. cleric. ꝙ oporteat eã esse trinã, quia vbicunq. agit de pœna incurrenda, & ius exigit trinã monitionem aut citationem, non sufficit vna peremptoria: vt voluit gl. not. in cap. 1. de vita & hon. cle. & Io. And. in c. ex tuæ de cle. non resi. Et si obijciatur, q̃a vbi a iure requiritur trina citatio, sufficit vna perẽptoria: quæ hẽt vim trinæ, vt in l. tres denũciationes. C. quo. & quan. iud. Sum. Ang. soluit, ꝙ in citatione sufficit vna, non in monitione: quia iura ita voluerunt. Sed quia Pau. de vtroque promiscue & indifferenter vbique loquitur, quantũ ad hoc: ideo dico, ꝙ vbi agitur ad pęnam, non sufficit vna monitio pro trina, nec similiter vna citatio, nisi vrgeat necessitas, vt dictũ est sup. Citatio. §. 1. Si tñ fieret monitio, etiã in pęnalib. per viã statuti valeret: q̃a statutũ hẽt vim legis: & p̃latus p̃t statuẽdo augere pęnã iuris, & infligere pęnã sine monitione verbali: aliàs requirit̃ monitio. de const. c. 2. li. 6.

4 QVINTO † quæritur, vtrum liceat clerico exercere officium tabernarij aut macellarij? Et dico, ꝙ clericus nec ministrare nec mãducare aut bibere debet in taberna, nisi causa necessitatis in peregrinatione 44. d. c. non oportet. & c. nulli. & c. clerici. si autem officiũ tabernarij aut macellarij facit publicè, & ꝑsonaliter: si tertiò monitus nominatim non desistat, seu si postq̃ desistit, illud reassumat, ꝑdit priuilegiũ clericale oĩno, si sit coniugatus, ẽt illud, si quis suadẽte. Si verò nõ sit cõiugatus. & nõ incedit vt laicus, sed habitũ defert, ꝑdit in rebus tm̃: & si oĩno incedit vt laicus, perdit illud ẽt in ꝑsona, q̃diu ꝑdictis ĩstiterit: vt in cle. 1. de vita & ho. cle. Si tñ tale officium dimittit, & habitũ recuperat, recuperat vtrumq. priuilegium tã coniugatus, quã non coniugatus, sec. Imo. ibi post do. Ant. & idem Pa. & gl. Sed intellige, ꝙ nõ eodẽ modo reassumit priuilegium coniugatus vt nõ coniugatus: sed illud quo gaudet, vt in c. vnico de cler. coniug. lib. 6. Et dicit gl. in d. cle. in verbo, clericos, ꝙ illa cõstitutio cõprehẽdit ẽt exemptos delinquentes in loco non exempto: cùm per id subsint diœcesanis: non aũt exemptos delinquentes in loco exempto: cũ exerceat officiũ diœcesanorum tm̃: maxime quia qñ iura ista volunt super exemptos iurisdictionem tribuere, hoc exprimũt: vt in d. cle. quia regulares. de supp. negl. pręla. Et sec. Cardin ibi, hæc monitio debet esse trina. nec sufficit vna pro tribus, & nominatim, nec sufficit generalis & facta clerico tale officium exercentis: nec sufficit ꝙ fiat ante tale exercitium, aut si exercet vnum horum officiorũ, nõ sufficit vt moneatur desistere ab alio, nec erit locus pęnæ. s. r exercet aliud. ¶ Sexto quæritur, vtrum sit locus dictæ pęnæ si clericus exercet quidem ꝑdicta officia, sed non publice, vel nõ ꝑsonaliter? Et dicit gl. in verbo, publice, ꝙ nõ: sed illa duo publice & personaliter. coniunctim requiruntur: vnde si occulte, vel per aliũ hæc exercet, cessat pęna, sed non culpa. Gemi. aũt in c. 1. eo. tit. li. 6. dicit, ꝙ aut clericus vult habere tabernam, vt personaliter administret in artificijs ẽt inhonestis, & hoc est prohibitum di. 44. nulli. Aut vult administrare in artificijs clerico ꝑmissis: & tũc potest hr̃e: vt in gl. di. 88. negociatorem. Aut vult eam habere: non vt personaliter ministret, sed vt alij locet, qui exerceat ibi sua artificia: & hoc non est prohibitũ. Pro quo facit ẽt tex. in c. significante. de appella. vbi canonici habebant alios, in quibus carnes incedebant. Cui etiam tex. consonare videtur dicens, non sine ministerio personaliter: qui si voluis-

voluiſſet prohibere etiam per alium,hoc potuiſſet.de deci.c.ad audientiam. Credo autē, quod ſi clericus hæcꝑſonaliter exerceret,ſed pro alio,adhuc teneretur hac cle.quia ſubeſt horror,& vilitas.¶Septimo,vtrū clerici poſſint exercerę officia præfatis viliora: vt aptare pelles,& hmōi?Et dicit Pan.in d.cle.1. qđ non rōne identitatis rationis,rō,q̃a in his ſtatus clericalis dehoneſtatur, arg.l.athletas.§.ait Prætor.ff.de his qui no.infa. non tñ incurrunt pęnā ſtatutā contra exercentes officiū tabernariorū. Vñ credo,ſi ſunt religioſi, vel in ſacris,ꝙ mortaliter peççēt exercendo iſta publicè:ſecus ſi occultè ꝓ artificio ad victū.

5 OCTAVO,†vtrum liceat clericis facere officiū hiſtrionis? Et dico ꝙ vt colligit ex c.clerici.iuncta gl.de vi.& hon.cleri.li.6. qui dicūtur hiſtriones,ſm canones,vt de conſec.diſt.2.ꝓ dilectione dñr bufones,ſm vulgare Tuſcum:ſm Gallicū vero goliardi a gula,cui ſolent eſſe dediti:& Latinè dñr ēt ioculatores, quaſi iocillatores in publicum.Faciunt enim ſpectaculū proprij corporis, cuius ludibrio geſtus, & habitus hoīum rep̄ſentant cum comędijs,vel ſine.Et de his dico,ꝙ ſi hanc ignominioſam artē clerici per annū exercuerint: ipſo iure carent oī priuilegio clericali,& ſimiliter ſi minori quidē tp̄e,ſed tertio moniti non reſipuerint:vt in d.ca.clerici. Vbi nota, ſec.Gem.ibi, ꝙ vbi canon pęnam imponit ipſo iure ex facto negatiuo:.monitio nō requiritur,qñ illi additur certum tp̄s: vt ibi,ſi non deſiſtant intra annū:qui in hoc caſu requiritur continuus,& integer.Ex quo ēt nota,qđ vbi lex vel ſtatutū dat certum tp̄s,ad hoc, vt pęna committatur,intelligitur de tp̄e continuo. Nota vero hic, ꝙ Arch. quem ſequitur Gem.in d.c.clerici dicit,ꝙ clericus in ſacris, & ēt monachus perdit priuilegium canonis, ſi quis ſuadēte 17.q.4.Io.aūt Monal. tenet; ꝙ perdunt ſolū exiſtentes in minoribus:ſed primum eſt verius. In occulto tñ,vt dicit ibi gl. vel cauſa infirmitatis,vel alterius honeſtęrei cauſa,ioci aliquid facere non reprobatur. Et facit,quod no.Io.de Cithariſtis, & his q̃ varijs vtuntur inſtrumentis 86.d. donare in gl. hæc gl.ex quo intelligitur , quod dicta pęna ligat ſolū exercentes artē illā publice.¶Nono,vtrum liceat clericis arma portare?Et dico,ꝙ non, niſi pro defenſione eo modo quo dictū eſt ſup.Bellū.2.§.3 [Si autē relicto habitu clericali arma portauerint: & tertio moniti illa non deponunt:perdūt priuilegiū clericale.de ſent.exc.in audiētia.Silr ſi non ſint moniti,& immiſcent ſe tyrannidi, & enormitatibus,perdunt ipſo facto priuilegium clericale,ſi quis ſuadente.& c.de ſent.exc. perpendimus,& c.cum non ab homine. de iud. c.1.in prin.priuilegium autem fori non perdunt niſi poſt monitionem , ſecundum aliquos,& facit c.ſi iudex de ſent.exc.lib.6.

6 DECIMO , † vtrum liceat clerico iurare in manibus laici? Et dico,quod hoc nullo modo debet præſumere,ſ. ad petitionem cuiuſcunque laici, niſi fuerit per iudicem eccleſiaſticum requiſitus.22.q.vlt.c.nullus.

7 VNDECIMO,† vtrum clericus poſſit contrahere matrimonium? Et dico,quod ſi eſt in ſacris,contrahendo eſt ipſo facto excōicatus, & matrimonium nullum: vt inf.Excōicatio. 9.§.40.Si vero eſt in minoribus,contrahēdo cum ſecunda,vel cū prima,ſed non virgine, exuitur oī priuilegio clericali,& additur ſęculari foro: & prohibetur ſub pęna excōicationis deferre tonſuram.de biga. altercationis.lib.6.ſed contrahendo cum vna, & virgine,deferendo tonſuram,& veſtes clericales, retinet clericale priuilegiū in duobus, vt dictū eſt ſup.Clericus.1.§.6. ſed iſta nō deferrēdo retinet in nullo.de cleri.cōiu.clerici.li.6. Vtrū āt clericus poſſit eſſe iudex infr.iudex. Vtrū autē poſſit eſſe Tabellio. infr.Tabellio. §.3.Vtrum ēt poſſit venari.inf. Venatio.§.1.

RVRSVS DE CLERICO QVARTO, quantum ad bona temporalia.

1 *Clerici bona multiplicis generis habere poſſunt , vt quibus proprium habere minime vetitum ſit.*

2 *Clericus adminiſtrationē habens, an teſtari queat. Et an mortis cauſa donare. Et quid ſi adminiſtrationem nō habeat,ſed beneficiatus ſimpliciter, an teſtari inter viuos, donare, & mortis cauſa poſſit, n.3.*

4 *Clericus, quod de acquiſitis perſona contemplatione & intuitu poſſit diſponere , an in omni clerico, & caſu locum habeat.*

5 *Clericus cur quadam donare poteſt, legare non pōt.*

6 *Clericus de acquiſitis intuitu dignitatis clericalis, num diſponere poſſit. Et quid de acquiſitis ex pęnitentiarum iniunctione. Item quid de eo quod quis prelato, ipſius ſuaſione, relinquit.*

7 *Relictum clerico prelaturam non habenti, aut adminiſtrationem , cuius cōtemplatione in dubio relictum eſſe videatur.*

8 *Clericus, qui rem eccleſia ſua propria induſtria meliorem reddidit , num de huiuſmodi melioratione diſponere, quaſi de re ſua poſſit.*

9 *Clericus in titulum patrimonium habens, num poſſit illud ad arbitrium citra ſolemnitatē alienare.*

10 *Clerici & religioſi , num poſſint de bonis aduenti-*

tijs sine patris consensu disponere. Et quid de acquisitis ante ingressum.

11 Clericus nũ de bonis ecclesiæ sorores dotare, aut parentes alere possit.

12 Clericus patrimonium sufficiens habens, nũ illud hæredibus seruare, & de beneficio viuere possit.

13 Clericus ab intestato quis succedat. Et quid tũ agẽdũ est. si nescitur, res ecclesiæ num fuerint, an psonæ.

14 Clericus præbendatus, num de redditibus ecclesiæ, & fidelium oblationibus, partes quatuor iuxta vetera iura facere teneatur.

15 Clericus beneficij fructus in vsus minime honestos conuertens, an peccet. Et qui male ab ecclesiasticis accipiunt, num ad restitutionem teneantur. Et cui.

16 Clericus officium temere dimittens, fructus interim ab ecclesiæ perceptos num restituere teneatur.

17 Clericus an quos in peccato mortali existens, fructus percipit, restituere teneatur. Et quid si excommunicatus.

18 Clericus ex quibus, & quibus restituet, quæ ob ecclesiastica beneficia restituere tenetur.

1 CLERICVS † quarto, quantum ad bona tẽporalia habere potest bona multiplicia quæ ad duo genera reducuntur, quæ sunt bona laicalia, vt acquisita intuitu personæ, puta ex successione cognatorum, vel amicorũ donatione, vel acquisita ex industria, & bona ecclesiastica, cuiusmodi sunt beneficia, & acquisita intuitu ecclesiæ, vel ex facultatib. vt de testa.c.1.cum gl. Et aliqñ clerici nõ habent administrationẽ, quod sec.Gem.in c.psenti.de offic.or.tunc est, qñ non habẽt beneficiũ, cui sit assignata dos, & tunc dñtur simpliciter beneficiati, vt sunt canonici, & similes, quibus id, quod habent, obuenit rõne psonæ, non ꝙ habeant præbendam in ecclesia distinctam, quia sic haberent administrationem. ¶Primo vero quæritur, vtrũ clerici possint hre ppriũ: Et dico, quod sic, vt patet 12. q.1.epi. & si qua inueniantur capitula contraria, intelliguntur ſm statum ecclesiæ primitiuæ, quando nihil propriũ possidebant, vel de religiosis qui renunciauerunt pprijs. Tñ sec.S.Th.2.2.q.185. clerici, non sic debẽt proprium possidere, vt dum curant illud, deficiant in spectantibus ad cultum diuinum.

2 SECVNDO † quæritur, vtrum clericus habẽs administrationem testari possit? Et dico, qđ sic de laicalibus indubitanter.12.q.3.c.1.& 2. & extra, de testa. ad hæc & c.quia nos, & hoc etiam si clericus sit in potestate patris, aut aui constitutus. C.de epis.& cle.auth.presbyteros. licet secus sit in alijs personis: vt inf.peculium. de alijs ecclesiasticis autem immobilibus, aut mobilibus testari nõ potest, sec.Inno.in c.cum in officijs.de test.vt ibi. & in ca. ad hæc. & in c.relatum el 2.& 12.q.3.ca.1. De cõsuetudine tamẽ clerici alicubi testantur de fructibus, & rebus mobilibus ecclesiæ acquisitis: licet de iure sit contrariũ, vt dictum est. Et sec.Vlt.talis consuetudo valet, quia de his testari non est illicitũ: nisi quia in fauorẽ ecclesiarum prohibitũ: vnde ẽt quia rõ suadet oppositũ, vbi est consuetudo, hoc pt ſm eũ. Et hæc si sint modica, sec.Pan. alioquin consuetudo esset in ecclesijs onerosa, quod adhuc limita, si piè, & rationabiliter disponat in foro animæ: & si dispositio non se extendat ad sacra vasa diuino cultui mancipata, q̃ censentur quasi bona immobilia, vt sup.alienatio.§.6. super quibus, nullam non solũ donationem, sed nec alienationẽ facere potest. 12.q.2.c.2.& opposita consuetudo esset irrationabilis, nisi vasa essent superflua, & transirent ad aliã ecclesiã: & de alijs mobilibus, satisfieri necessitatibus nõ posset. Et idẽ vr̃ de alijs mobilibus pretiosis diuino cultui dedicatis, arg.c.fi.de test. De rebus aũt immobilibus cõsuetudo nõ valeret: quia esset onerosa, & irrationabilis, & reprobata a iure: dum ista alienari non pñt sine illa solemnitate, de qua 12.q.2.sine exceptione. ¶Tertio q̃ritur, vtrũ clericus hñs administrationem, donare possit cã mortis, vel inter viuos? Et dico, ꝙ de bonis laicalibus donare põt, sicut & testari. de testa.quia nos. de ecclesiasticis aũt mobilibus, & fructibus perceptis põt in ęgritudine constitutus, modo sit compos mentis, dare pauperibus, & religiosis locis, & his qui sibi honestè seruierunt, siue sint siue non sint affines, vt in c.ad hęc 2.& in c.relatũ el 2.de test. & idẽ pt ex iusta cã dũ sanus est, dũmõ tẽperatè.đ do.cęterũ.& c.ad apostolicę. Nota tñ, sec.Pan.in c.cũ in officijs de testa. ꝙ non põt clericus de reb.prędictis donare, aut aliomodo disponere, nisi in quatuor casib. ¶Primo, qñ tantundem de suo expendit in vtilitatem ecclesiæ.12.q.2.si quis & q.5.si episcopus, qa in hoc casu posset etiam testari: imo si nõ testaretur, hæres posset petere: facit c.de mulcta.& qđ ibi.no.de præbendis, & l.q̃ oĩa in fi. ff.de pc.& gl.in l.si non fortẽ.§.si centum.ff. de cond.indeb. ¶Scđo, qñ hoc hẽt cõsuetudo ſm Host.& Lau.in d.c.si eps, qđ Pan.intelligit de rebus mobilibus, & modicis: & tu limita ẽt, vt de testõ dictum est.§. priore. quo casu etiam testari posset. ¶Tertio, qñ donat intuitu ecclesiæ, quam clericus etiam in ægritu-

dine

dinc facere pōt, vt in c.ad hæc, & in c.relatū. el 2. de testa.¶ Quarto, quando vult remunerare honesta seruitia, tam a consanguineis, q̄ ab extraneis recepta. vt in d.ca.relatum.§.licet. Sum. Ang. addit quinto, quando dat locis pijs, & religiosis, ex d.c.relatum, sed hoc sub tertio membro continetur. Nota vero practicam, secundum Pano. vbi sup. ꝙ si clericus vult aliquod illorum quatuor respectuum vl timorum dare, faciat dum viuit, & nō relinquat: quia non valet d.ca.ad hæc. sed hoc dictū fallit ratione consuetudinis. De donatione aūt causa mortis, vide inf. Donatio 4.§.4.

3 QVARTO, † vtrum clerici non habentes administrationem, sed simpliciter beneficiati possint testari? Et dico, ꝙ Gemi. in ca. p̄senti. de offic. ord. li. 6. dicit, ꝙ Arch. in c. statutum. de resc. lib. 6. tenet, quod clerici non faciunt fructus suos qui supersunt deductis expēsis: alleg. c. 1. 12. q. 3. & ita intellexit Bar. Brix. illū canonem, & sic patet, ꝙ res acquisitæ de bonis ecclesiæ non sunt clericorum: quia clerici dēnt ea q̄ supersunt deductis necessarijs, pauperibus erogare: alias iniquè agunt. Et ꝙ acquisita sint in ꝓuisione ecclesiæ, patet 12. q. 1. ep̄i. & consequēter de acquisitis solus vsus cōpetit eis; licet fateatur, ꝙ clerici sunt ꝑceptorum fructuū dñi, & habent eorum proprietatē quantū ad fidē, & debitam dispensationē sibi, & suis faciendā. Et istā partē Arc. Gemi. veram credit, q̄ optimè probant iura q̄ allegātur, quia nō dicunt dñi, sed procuratores, & pro hoc est tex. optimus, 12. q. 1. clericus. & istud tenet gl. in ca. quia nos de testa. His igitur suppositis, ad quæsitum sic dicit Gem. ſm gl. in d.c. p̄senti. clericus non habēs administrationem: sed simpliciter, & ꝑsonaliter beneficiatus in vita, & in morte comparatur vsufructuario quantū ad faciendū fructus suos, & de ipsis ꝑceptis testari pōt, & ei ecclesia succedit, quantū ad hos ab intestato, quam glo. quidam sic intelligunt, ꝙ quilibet habens beneficiū simplex, testari possit, quod dicunt falsum esse, & cōtra c. relatum, quod loquitur in canonico, & consequenter habēte beneficiū simplex, q̄ tñ, vt ibi patet, testari non potest, & hoc inquit, fateor: sed gl. recte intellecta est verissima, & id non dixit, sed ad bñficiatū posse testari tria requirit. Primo ꝙ non habeat administrationem. Secūdo, ꝙ beneficiū sit simplex. Tertio, ꝙ illud sibi obueniat ꝑsonaliter tm̄, & consequenter tales fructus sint cōcessi rōne stipēdij ꝑsonalis, quib. concurrentibus, poterit testari. Ex his infert primo, qđ canonicus habens præbēdā distinctā in ecclesia de fructib. eius testari non p̄t: cū habeat administrationem, & hoc expresse voluit Inn. in ca. nouū genus. de decimis & est casus in d.c. relatum. Et secundo, qđ canonicus testari p̄t de quotidianis distributionibus, quia dātur ꝑ ꝑ stipendium personale, & pro diurno labore, vt in c. 1. de cler. non resi. li. 6. vnde de hoc testari potest, sicut mercenarius, & rusticus de lucro operis diurni. Et ita intelligi poterit ista gl. quia talis quo ad istas distributiones est bñficiatus simpliciter, & ꝑsonaliter: quia dantur pro stipendio personali tm̄, nec habet rerum administrationem: vñ tales distributiones soluunt̄ per capitulū, singulis. Et hāc partē vr̄ tenere Pan. dicens, qđ ea q̄ recipit clericus intuitu seruitij ꝑsonalis tm̄, trāsmittit ad successores. Et tertio, quod si p̄bendæ non sunt distinctæ in ecclesia, quia oīa veniunt in cōi, & postea distribuunt̄ singulariter tm̄ pro quolibet, ꝙ ēt de istis possit de iure testari. Et quarto, quod habens capellanias in ecclesijs ad nutum remouibiles, q̄ non dantur eis in titulum: sed datur eis certū stipendium in anno in pecunia, de tali stipendio testari possunt. c. quia nos. & ca. relatum. de testa. quia datur eis intuitu personæ pro suo labore. Et sic alio modo intelligi p̄t d. gl. q̄a tales sunt simpliciter, & personaliter beneficiati absq; alia administratione. Et quinto infertur, ꝙ sacerdotes, qui sunt in consortijs ciuitatum, sicut Bononiæ, vbi hñtes bñficium in ciuitate ponuntur in q̄busdā consortijs, & vniuersitatib. & cōueniūt in certis ecclesijs ad certā missā celebrādā habentes possessiones illi consortio deputatas, de quarum fructib. datur tm̄ veniēti ad illam missā: possunt testari de talib. q̄a dantur rōne seruitij personalis, & nō principaliter intuitu ecclesiæ. hæc ex Gem. in d.ca. p̄sēti. ¶ Quinto, vtrū tales clerici nō habētes administrationē, donare possint inter viuos, & cā mortis? Et dico, quod sic, q̄tum ad ea de quib. testari pñt, quæ. s. ꝓueniunt eis rōne personę, siue inquā tum nō sunt administratores: quia maius est legare, quā donare, vt patet ex dictis, & vlterius si quæ habent, de quib. testari nō possūt: vt quia respectu aliquorum habent administrationem, de illis possunt donare vtroque modo eadē ratione, qua & administratores.

4 SEXTO † quæritur, vtrum id, quod dictum est clericum posse disponere de acquisitis intuitu personæ: puta, ex successione cognatorum, vel donatione amicorum, seu industria

sua: puta,doctrina,vel artificio, habeat locũ in omni clerico,& oĩ casu?Et dico,ꝙ Pet.vt refert Cy.in auth.licentiã.C.de epis.& cle.limitat hoc verum esse in clericis inferiorib. non aũt in epo,ẽt si esset Cardinalis.vt addit Bal.ibidem,& idẽ de p̄latis ecclesiarũ regularium.& est tex.in d.auth. qui solum cõcedit, ꝙ prædicti disponere possint de acquisitis ante epatum,vel prælationẽ: & de acquisitis in episcopatu,vel prælatione ꝑ cognationẽ, vsque ad quartũ gradũ: de reliquis vero qualitercunque acquisitis disponere non possunt; sed acquirunt ecclesiæ.Cõis ãt opinio tenet contrariũ:vt inf.Legatum. 2.§.1. ¶Clericus aũt potens de aliquibus disponere ad libitũ: hoc non põt in multis casibus,in quibus ecclesię tenetur.Primo,si dolo,vel culpa ecclesiam læsit:intelligendo tñ sec.Inn.in d.c.cum in officijs de culpa non leui:quãuis ipsum tenere ẽt de leui culpa sit text.apertus,C.arbitrium.tu.l.quidquid facit ff.de admin.tu.l. si res & gl.in c.ea quæ de offi.ordi.& idẽ Host. & tñ eadẽ gl.dicit,ꝙ non tenetur de negligẽtia nisi crassa,i.lata: quæ tñ negligẽtia est culpa.Vnde vr̃, ꝙ teneatur de leui culpa si delinquit scienter:& solũ de non leui,si ignoranter,siue ex negligentia, & de hoc inf.Dolus. Secundo, si de bonis ecclesiæ alicui fecit gratiã sec.Inn.vbi sup.qui allegat l. cum ostendimus.ff.de fideius.tu.& C.eo.l.2.& vlt.Tertio, si passus est propter negligentiã suam rẽ ecclesiæ præscribi sec.Pan.in c.ex præsentium, de pigno.qui allegat cap.placuit.el 2.16.q.3. Quarto,si redditus conuertit in vsus inhonestos.12.q.4.ca.1.Quinto,in casibus,in quibus dicetur,ꝙ clericus tenetur ad restitutionem. In istis enim casibus primo tenetur ecclesiæ satisfacere,antequã aliud disponat: q̃a prius sunt reddenda debita, q̃ beneficia præstãda: sicut magis tenetur homo soluere creditori cæteris paribus,quam amicis benefacere.

5 SEPTIMO†quæritur, quæ est ratio qđ clericus aliqua donare potest,& non legare?Et dicit Pan.in ca.ad hæc.de testa.hanc esse rationem, quia testm̃ morte confirmatur.de cele. mis.cum Marthæ. & consequẽter effectus cõfertur in tp̃s,quo clericus non est futurus p̄latus:ideo non potest de aliquo disponere in testõ ex facultatibus ecclesiæ:q̃n autem vult disponere dum viuit non prohibetur: quia hoc facit tanquam administrator ecclesiæ.

6 OCTAVO† quærit,quid iuris sit de acquisitis intuitu dignitatis clericalis,puta pro missis,dicẽdis?Et Pan.in c.cũ in officijs. de testa. recitat,ꝙ Pet.vt refert Cy.in d.auth.licentia C.de epis.& cler.voluit,ꝙ de his clericus testari possit.qđ Host.& Inno.placet in c. quia nos.de testa.qui dicũt,ꝙ si clericus aliqua ratione officij acquisiuit: puta,quia fuit capellanus alicuius principis,q̃ ei multa donauit: de talibus põt ad libitum disponere.qđ Pan. vbi sup.limitat,nisi q̃ dedit ꝓ missis dicẽdis, dederit tanq̃uã parochiali sacerdoti:quo casu disponere n õposset.Et ex hoc infert Pan. ad quæst.nunquid ex relicto pro missis dicẽdis debeatur epo canonica portio?Et dicit attendendas fore coniecturas, an relinquens, vel donans respectum habuerit ad ecclesiam vel ꝑsonã:quia fortè relinquens,sicut donãs suo parochiali,hoc non fecisset nisi fuit proprius parochialis,secus, si nulla qualitas suggerat ecclesiã esse consideratã, sed ꝑsonã dũtaxat. ¶Nono,quid de acquisitis per sacerdotẽ ex iniunctione pęnitentiarũ quas imponit parochianis? Et dicit Inn.ĩ c.cũ inter,de ver. sign.quod debent esse ecclesiæ: ideoq; de eis disponere non põt ad libitum.¶Decimo q̃ritur,q̃d de eo,ꝙ quis suasione p̄lati reliquit p̄lato,alias relicturus ecclesię,an illud sit ecclesiæ, vt de eo prælatus disponere non possit? Et dico,ꝙ Cy. formãs hanc quæst.in tutore, dicit,ꝙ nõ tenet̃,si ad sibi relinquãdum induxit blãdo sermone, ar.in l.fi.ff.si quis ali.test. pro.Vbi patet talẽ nõ cõmittere delictum.Si vero induxit dolo,seu fraude,ecclesiæ tenet̃ ad interesse.Panor.aũt in c.2.de pec.cle.dicit quosdã tenere,quod non põt disponere: sed ecclesiæ restituere tenetur, per l. quicquid. C.arbi.tut.& est tex.cum gl.ꝙ tenentur restituere simpliciter.12.q.4.quicũque.vbi patet, ꝙ prælatus tenetur ecclesiæ ad interesse, q̃n ei potuit[quærere,& neglexit.ad instar tutoris: vt in d.l.quicquid & in l.pupillorum. C. de admi.tuto. nec enim debet vtilitatem suã præponere vtilitati ecclesiæ: sicut nec tutor vtilitatem suam, vtilitati pupilli.l. tutor ꝑm dignitatẽ.§.1.ff.de admi.tu.l.si vt certo.§.cõmodatum.ff.commod.l.quod Nerua,ff.depo. 7.q.1.præsentium.& ca placuit.Pan.autẽ vbi sup.consentit Cy.cui & ego consentio quantum ad tutorem:quia non tenetur plus pupillum,q̃ se diligere:aut bona eius,q̃ sua,arg.de iureiur.petitio.& de pœ.dist.2.charitas:Consentio etiam appositæ opinioni in clerico, vel prælato, quando suam vtilitatem temporalem procurat cum iactura ecclesię:quo casu propriè loquitur d.c. quicunque q̃n,s. clericus de rebus, vel augmentis ecclesiæ auget pro-

propriam facultatem: ita quod ea, in qb. ius habet ecclesia, vt deseruiant cōmoditatibus ecclesiæ conuertit ad seruiendum cōmodita tib. suis: vt si ex redditib. ecclesiæ colat suas possessiones, ecclesiasticas relinquens incultas: & idē in tutore. In p̄senti vero casu cōsē tio iterum Cy. & Pa. quia nō est ecclesiæ ius acquisitū p̄p solā intētionē testōris: nec ipse tenebatur tunc procurare bonū ecclesiæ, cū sine peccato facere potuisset: ergo potuit p̄ curare suum: cum nulli faceret iniuriam.

7 VNDECIMO, † quid de eo, quod relictum est clerico non habenti prælationem, aut administrationē ecclesiæ? Et dicitur sec. Pan. in d. c. cum in officijs. & de testa. requisisti, quod p̄ sumitur factum intuitu personæ in dubio: q̄a non est verisimile, ꝙ intuitu ecclesiæ reliquisset ei, qui ecclesiæ non habet administrationem, quod verum est, nisi per cōiecturas con trariū probaretur. vt in c. requisisti. de testa. Secus autem si habet administrationem.

8 DVODECIMO, † vtrum clericus, qui rem ecclesiæ ex industria meliorauit, possit de tali melioratione disponere, quasi de re sua? Et dico quod non: sed illa cedit ecclesiæ. facit c. inquirēdum. & c. si quis. de pecu. cle. Et ratio est, quia ad hoc tenetur, si de eius fructibus viuit: secus autem si de suo meliorasset.

9 TERTIODECIMO, † vtrum clericus habens patrimonium in titulum, possit illud alienare ad libitum, sine solemnitate requisita in alienatione ecclesiasticorum bonorum: de qua 12. q̄. 2. fine exceptione. Et dico, ꝙ sec. Io. & Gofr. alienari non potest, sicut nec alia bona bn̄ficij spiritualis: licet illi patrimonio non adhæreat ius spirituale ad hæredes non transmissibile: vnde mortuo clerico extingui tur causa priuilegij, sicut fundus dotalis alie nari non p̄t durāte matrimonio: quo tñ m̄rimonio soluto, trāsit ad h̄rdes. Sed Hos distin guit: q̄a si clericus est ordinatus simpliciter, p̄t de p̄rimonio ordinare ad libitum. secus si expressè ordinatus est ad titulū p̄rimonij. Et idē v̄r sentire Gem. in c. si ep̄s de præb. li. 6 di cens, ꝙ clericus ordinatus ad titulū sui patrimonij, si expresse assignatur ei sic, ꝙ transierit in rē ecclesiasticam, de eo disponere non pōt. Et idē Io. And. & Io. de Li. si vero assigna tur tacite, tñ licet ep̄s non teneatur ei prouidere ex quo habet vnde viuat: tñ illud vēdere non poterit. Pa. tñ vbi ad illud ordinatur, expresse excipit vnum casum, in quo licitè de eo disponere potest ad libitum. s. si deinde consequatur beneficium spirituale: quia eo casu cessat ratio aliorum, cum possit ex beneficio viuere. Et hęc secunda opinio de rigore iuris est verior, licet prima sit benignior, & æquior, ne mendicet in opprobrium cleri. Et sentit Inn. in c. ep̄s de præb. ꝙ in alienatione talis ep̄i consensus non requiratur. Et si quæratur, quid operetur ordinatio ad istū titulū, ex quo fieri p̄t hæc alienatio? Dico, ꝙ satis fit iuri, vt non videatur ille promotus sine sustē tatione: & si deinde vendat, non reprobatur in clerico voluntaria, sed coacta paupertas.

10 QVARTODECIMO † quæritur, vtrum clerici, & religiosi possint de bonis aduētitijs sine patris assensu disponere? Et dico pro fundamento quæstionis quod sec. Pan. in ca. quia nos, de testa. & in c. constitutus. de resti. in inte. peculium, quod in laico est aduentitiū, clerico est quasi castrense: vnde licet sit filius familias, tamen vsusfructus non acquiritur patri. Et hoc tenuit Host. in d. c. quia nos, & casus est in auth. presbyt. C. de epis. & cler. vbi dr̄, ꝙ res ad dominium clericorum veniētes sunt eius, ad similitudinem castrensium, vt testari possint. Quod Pa. dicit indubitatum, q̄n clericatus adhæret t̄pe deletionis bonorū: vt per eum patet in c. constitutus. de in integ. resti. ¶ Ad quæst. igitur dicit Pan. in c. in præsentia. de proba. ꝙ si loquamur de bonis aduenientibus ingresso monasteriū, indistinctè acquiruntur monasterio: tum quia amplius nō est filius in potestate patris, & sic nō acquiritur vsusfruc. patri: tū quia clerici, & religiosi sunt priuilegiati super bonis aduētitijs, vt sint eis castrēsia vel quasi per d. auth. presbyteros. Et forte, inquit idem dici posset in bonis acquisitis prius, vt statim per ingressum gaudeat illo priuilegio, per d. auth. Et sic pater priuabitur vsufructu illorū bonorum ēt in vita sua: quod intelligo, q̄n filius hoc exp̄sse disponi: alias stabo dispositioni authent. si qua. C. de sac. sanct. eccle. non obstante. c. licet. de sepul. li. 6. quia illud loquitur in laico, non in clerico, aut religioso: hæc ex illo.

11 QVINTODECIMO, † vtrum clericus possit de bonis ecclesiæ dotare sorores, vel alere parentes? Et dicit Pa. in c. peruenit. de arbi. ꝙ sic: vel ēt alias consanguineas quod p̄batur per c. 1. de coha. cl. & mui. & per gl. cū tex. in c. oīno cōfitemur. 31. dist. vbi dicit glo. ꝙ clericus habens vxorē, vel filios, pōt eos pascere de redditib. ecclesiæ: & cōsequenter a fortiori dotare: cū cā dotis sit fauorabilior, quā alimētorū: vt notat Cy. & facit q̄d notatur ī l. cū in plures. §. pen. ff. de admi. tu. & in l. non

omni.C.eo.tit.in gl.Hoc tñ limita, & intellige si ipsæ indigent.vt in gl.d.c.oĩno.& nõ ad pompam, vel altum statum, ar. eorum, q̃ no. 42.dist.in prin.quia sic tã dantes, q̃ accipientes tenentur ad restitutionem.16.q.7. peruenit.vt not.Matth.& Card.in cl.2.de vi.& ho. cler. Hoc tñ, quod accipientes teneantur ad restitutionem limita, quando clericus esset soluendo.alias non, si acceperint de rebus, q̃ alienari possent ad libitum clericorum, ẜm Vide.& placet addito, vel si soluere nollet: licet alij velint indistinctè quod teneantur, ꝙ esset tutius. Ratio aũt omnium illorum est: quia clericorum bona superflua sunt pauperum: inter quos primi sunt coniuncti cęteris paribus: vnde quod tenet Sum.Ros.indistinctè.s. quod clerici de bonis ecclesiæ possint consanguineos in studio sustentare, non est verum indistinctè, sed si indigent.

12 DECIMOSEXTO † quæritur, vtrum clericus habens sufficiens patrimoniũ possit illud seruare hæredibus, & viuere de beneficio? Et dico ẜm Rich.in quolib 3.q.20. qđ habens patrimoniũ sufficiẽs ad necessitatem naturæ solum, põt recipere beneficiũ ẜm exigentiã status, & personę; habens vero patrimoniũ sufficiẽs, ẽt ad hæc, & ad eleemosynas multas faciendas, si recipiat beneficium, vt benè dispẽset, nõ peccat, modo sit idoneus: si vero recipit illud non intẽdens ecclesiæ deseruire, sed amicos ditare, & magis honorari, & viuere delicatius, mortaliter peccat, facit cap.clericos.1.q.2.& c.se imo in d.c.clericos. dicit Io. quod seruiẽdo ecclesiæ si bona eius cõsumit, & ex cupiditate, suũ p̃rimoniũ seruat, peccat mortaliter, & facit tex.in c.qm̃.in fi.16.qõ.1. Alias aũt seruiendo ecclesiæ, licet viuere de ecclesia, & suis hęredib.seruare patrimoniũ, ẜm Inno.in c.eps, de p̃b.& cõiter hoc tenent Doct.& idem Host.& Pan.ibi, dummodo honestè viuat.& idem Verue. addẽs, si deseruit ecclesiæ, cui si non deseruiat, vel si in malos vsus expẽdat: peccat mortaliter.Nec obst.c. pastor.1.q.2.quia ẜm Inn.intelligit, qñ clericus vellet de beneficio viuere, & auarè thesaurizare de p̃rimonio: secus si vult illud pro hæredibus cõseruare. Nõ obstat ẽt c.vlt.16. q.1. vbi dicit Hier.in fi.ꝙ qui bonis parẽtum sustẽtari possunt, si quod est pauperum accipiunt, sacrilegium incurrunt, quia ẜm Verue. intelligitur cũ extrema necessitas pauperum hoc requirit: vel ẜm Host.sensus est, ꝙ de superfluis dẽnt clerici largas eleemosynas facere, ẽt si necessitas non sit extrema, & hoc magis congruit: alioquin non esset differẽtia inter clericos, & laicos, & eorum bona. Quantum vero ad debitũ pœnale, dicit do. Ant.in c.olim nobis.de restit.spo. ꝙ illud soluere potest de fructib.ecclesiæ, & facit ca.peruenit. de fideiuss.sed Arch.in c. statutum de rescrip. li.6.tenet contrarium, cuius dictũ Pan.in d.c. olim verũ limitat, qñ debitũ est contractũ p̃ delicto, vel patrimonio: & sic seruãdum est.

13 DECIMOSEPTIMO † quæritur, quis succedat clerico ab intestato? Et dico, quod in bonis ecclesiasticis succedet ecclesia: in alijs cõsanguinei, ẜm ordinem iuris. 12.q.4. quicunque & q.vlt.c.vlt.quibus deficiẽtib.succedet ecclesia de suc.ab inte.c.1. dicit tamen Pa. in c.relatũ.de testa.ꝙ acquisita per canonicum intuitu ecclesiæ, seu præbendæ, nõ cedũt successori in præbẽda: imo nec episcopo. sec.Pisa.sed ecclesię capitulo: sed vbi bñficiatus nõ est de congregatione, sed habet beneficium oĩno separatum: puta quia est rector ecclæ parochialis, vel præpositus, seu Arch.non beneficiatus a capitulo: tunc bona acquisita intuitu beneficij cedunt successori, & non capitulo: Ratio diuersitatis est: quia canonico datur præbẽda ex bonis cõibus capituli principaliter, vt inde sumat necessaria: non ãt vt sit administrator ecclesiæ: vnde si qua remanent vltra præbẽdã debẽt cedere capitulo, cuius sunt oĩa bona præbẽdarũ; satisq; est, vt successor habeat corpus præbẽdæ: & capitulum administrabit bona quæsita, sicut alia bona cõia. Alij vero beneficiato per se extra cõgregationẽ datur beneficiũ tãquam administratori eius, seu ecclesiæ. Vnde quẽadmodũ administrare habet bona cõia ecclesię: ita & hæc intuitu ecclesiæ quæsita. ¶ Decimooctauo quęritur, quid faciendũ est in successione ab intestato, si nescitur vtrum res fuerint ecclesię, vel p̃sonæ? Et dico ex mẽte Io. An.in c. vnusquisque. de pecu.cle. & aliorum doctorum, quod prę̃sumuntur oĩa esse ecclesię. poterit tñ hr̃s probare, ꝙ fuerint bona p̃sonæ. Sed si cõstat clericũ res habuisse, q̃ non erant ecclesiæ, sed p̃sonæ, & dubitatur, q̃ sint illæ: p̃sumit pro eo, q̃ est in possessione rei, de qua est quæstio. Vñ si post mortem ecclesia est in possessione: p̃batio incũbit hr̃dibus: & econuerso. si hr̃des sunt in possessione, probabit ecclesia.ar.12.q.4.c.1.& q.5.c.1.in fi. Et si possessio est oĩno confusa, & nihil probatur, sed statur in dubio: æqualis dẽt fieri distributio inter ecclesiam, & hr̃des: nisi fortè q̃s ex seruo ecclesiæ factus sit clericus: quia tunc fiet

vt dr̄ in c.2.de ſucce.ab inteſt. ita quod pecu lium decedētis in quatuor partes diuidatur: q̄ ſingulæ aſſignentur ep̄o eccleſię pauperib. & parētib.& ſi non ſunt parētes, ep̄s illā par tem recipiet in vſum eccleſiæ conuerſurus.

14 DECIMONONO, † vtrum clericus præbēda tus teneatur facere quatuor partes de reddi tibus eccleſiæ, & oblationibus fideliū.ſ.epi- ſcopo, pauperibus, ipſi ſacerdoti, ac clericis, & fabricæ: ſicut volunt antiqua iura: vt in ca. quatuor, & in ca.cognouimus. & ſeq.12.q.1. Et dico colligēdo ex Pa.in c.1.de eccl.ædi. ꝙ ſtādū eſt conſuetudini, quo ad quartā ep̄i, & fabricæ: q̄ valet p̄fatis iurib.derogare: niſi qn̄ fabrica remaneret derelicta: q̄a tunc eſſet ir rationabilis, & nō valeret: & cōſequēter te- neretur dare quartā.& intellige qn̄ redditus ſuperſunt detractis neceſſarijs. Quantū vero ad quartā pauperum, nulla valet cōſuetudo in cōtrarium quin teneatur: imo plus dico, ꝙ non ſolū quartā, ſed oīa ſuperflua in neceſſi- tate tenetur erogare pauperibus ſub pœna peccati mortalis, niſi in duobus caſibus. Pri- mo, ſi egeat fabrica, vel ſecundo, ſi Dei cultū in ſua eccleſia velit ampliare, nulla tamē ex- trema neceſſitate occurrente ar. eorū q̄ no. in c.dudū.el 2.de ele.& in c.cū ſc̄m.de præbē. Vnde & ſc̄m S.Th. in quol.& 2.2.q.185. ſi iſta bona ſint diſtincta.ſ.quæ debentur prædictis & aliquid ſibi retinet ep̄s, ꝙ dēt pauperibus vel miniſtris vel in diuinū cultū erogare: pec cat mortaliter reſtōni obnoxius. Si vero di- ſtincta nō ſunt, eius fidei cōmittit̄: & erit ve niale, ſi deficiat in modico ꝙ bonæ fidei non repugnet: mortale vero in exceſſu notabili.

15 VIGESIMO, † vtrum clericus conuertēs fru ctus beneficij in vſus inhoneſtos peccet? Et dicit Ray. ꝙ ſi eccleſiaſtica bona det conſan- guineis diuitibus.ſ.vltra ſtatum eorū, & non vt pauperib. ſc̄m Ver.& meretricibus, aut hi ſtrionibus, & ſimilibus pauperibus debita, ra ptor eſt: quia quicquid hēt pauperum eſt.16. q.1.c.fi. vnde peccat mortaliter, & reſtituere tenetur eccleſiæ, ſc̄m Pan.in c.cum ſc̄m. de p̄b. ſi habet in patrimonio, vel aliundè.12.q.4.c. 1.& 2.quia de altari debet viuere, non luxu- riari: accepta luxuria pro omni luxu, ſiue il- licita cōcupiſcentia diſt.44.in prin. imo re- ſtituere tenentur, quia accipiunt ab eis inde bitè Nec ſufficit ſc̄m Ho. ꝙ reſtituat de fructi bus beneficij, niſi quatenus ſubtraheret ſibi neceſſaria. Et hæc vera intellige in foro aīæ, non ſimpliciter, & indiſtinctè: vt tenet Sum. Ang. ſed quantum ad peccatum mortale, li- mita ſi ſit magnus exceſſus. ſc̄m S.Tho. vt §. priore. quantum vero ad reſtitutionē, limita concurrentibus duobus. Primo, qđ exceſſus ſit magnus: ſecus ſi modicus, ſc̄m Hoſt. in Sū. de pœni.& re.& Aſten.lib.1.tit.35.& Franc. de Pla. in tract.de reſt. ¶ Secūdo, ſi bona ſunt diſtincta. vt §.priore. ita.ſ. quod aliqua diſtin ctè ſint pauperum, ſaltem principaliter, licet conſequenter ſint miniſtrorum: vt bona ho- ſpitalium, & aliqua principaliter miniſtro- rum: vt bona præbēdarum & beneficiorum. alias S.Th. vbi ſup.& 2.2.q.185.ar.7. vr̄ tene- re, quod non ſit de neceſſitate ſalutis reſtitue re: ſed ſolum quod ſit mortale. Et idē Arch. in 2.par.tit.2.c.1.§.fi.& Verue.& idē Præpo- ſi.44.diſt. vide Reſtitutio 2 §.5.in princ. ¶ Vi- geſimoprimo, vtrum reſtituere teneantur male accipientes ab eccleſiaſticis perſonis? Et dicit Ray.& Hoſt. ꝙ fornicariæ, & hmōi turpes perſonę tenentur reſtituere eccleſię, niſi acceperint cauſa eleemoſynæ in ſumma neceſſitate, quod licuit.86.di.paſce. & ſimili ter tenentur diuites, & potentes, qui accepe runt per fraudes, minas, importunitates, & hmōi: & clericus qui dedit redimēdo ſuā ve xationē excuſatur. extra.de ſimo. dilectus 1. non tenētur vero ſi acceperunt ꝑꝑ ēt hone- ſtā cauſam, vel neceſſariam, & rōne hoſpita- litatis, vel eleemoſynæ: vt q̄a caſu fortuito aliter hr̄e non poterāt. Et idem eſt ſi erāt be nè meriti & honeſti viri, ꝑſertim, q̄ iā impē derāt eccleſiæ ſeruitia defendēdo, vel patro cinando, vel eleemoſynas faciendo; quia ta- libus eccleſia repēdere tenet̄.12.q.2.quicun que. Ver.tn̄ dicit, ꝙ q̄ extorſit ꝑꝑ fraudē mi- nas, violentiā, & hmōi, tenetur ēt ſi clericus ſit ſoluendo; alij vero ſolū ſi clericus ꝑꝑ hu- ius donationē factus ſit non ſoluendo: adde vel ſoluere nolit, tutius tn̄ eſt, ꝙ indiſtinctè oēs teneant̄. ¶ Vigeſimoſecundo, q̄rit̄, cui re ſtituere teneatur, quę accepit indebitè ab ec cleſiaſtico? Et dico ſc̄m Ray. ꝙ ei qui dedit, qn̄ nō turpiter dedit, ſed timore, vel hmōi. alias āt authoritate iudicis pn̄ialis debet fieri ec- cleſiæ, cui ablatū eſt, ita ꝙ non illi q̄ dedit ni ſi in caſu p̄dicto, ſed ſucceſſori, vel ſuperiori: vt dicit Ho. vel in vtilitatē eccl'æ conuertat̄: vel ſc̄m glo. Ray. detur pauperib. illius loci. ſi videbitur expedire: puta: q̄a eccleſia eſt abū- dans. Qđ vero dr̄ de authoritate iudicis pœ nitētialis, gl. Ray. limitat, ſi ſuꝑ talibus habet diſponēdi poteſtatē: vn̄ Piſanus hēt authori tatem ſuperioris, ſed non credo neceſſariū.

16 VIGESIMOTERTIO, † vtrum clericus dimit-

dimittens officium sine cã rõnabili teneat re stituere fructus interim ꝑceptos ab ecclesia? Et Io.Cal.in c.1.de cele.mis.concludit ꝙ sic, rõ q̃a iste effectualiter nõ residet, nõ residẽs aut priuatur beneficio & fructib.de cle. non re.c.pe.tum ẽt quia ꝓꝑ officiũ datur beneficium.de rescr.c.fi.li.6.Vbicunq; aũt aliq̃d da tur ob causam,causa non secuta illud põt re peti. ff.de condi. ob turp. causam quasi ꝑ totum.Sed Pan.in d.c.1.hanc opinionem nimis rigidam dicit : nec eam sequi Dom.Car.quia iure non probatur.Et ad primum cõtra possumus dicere,quod licet clericus nõ residens priuetur beneficio:non tñ reperitur arctari, vt fructus restituere teneatur de cle. non re. ex parte.patet de eo qui per annum non resedit,& occasione tituli quẽ hẽt, donec priuetur percipit fructus, & si non seruiuit iste dicendo officium, tñ seruiuit ecclesiæ vniuer sali in ordine clericatus.Ad ẽm dr̃,ꝙ beneficium non datur simpliciter ꝓꝑ officium: sed etiam vt clericus assumptus in partem domi ni de patrimonio dñi viuat, & non mẽdicet. 93.di.diaconi.de præb.c.2.Alia tñ opinio tutior est in foro aïæ hæc ex illo.Et sic ẽm hæc determinat Sum.Ros.Sum. vero Ang.tenet, ꝙrestituere tenetur, & quod licet illa opin. sit rigida,est tñ vera:nec responsio Panor.ad Cal.est valida:quia licet dentur clerico redditus: vt viuat,nõ tñ vt viuat simpliciter,sed ẽm cultum Dei.Et idem,inquit,tenet Lau.in clerico vacante voluptatibus. Ego vero dico, ꝙ opinio Pan.est vera, quia ẽm mentẽ S. Th. in quolib. clerico malo tenentur subditi exhibere decimas, quod ẽt patet in c.tua no bis.de deci.vbi decimæ mandantur reddi cle ricis nequam,ergo illas restituere non tenẽtur.Et quantum ad rõnẽ. q̃ Sum.Angel.dicit insolutam:dico verum esse:sed ego soluo,& dico primo,quod officium ꝓꝑ quod datur beneficium,non est solum horæ canonicæ: sed est ministratio sacrorum, & consiliorum, & verbi Dei, & decantatio Diuinorum tempo re quo populus confluit,q̃uo dr̃ quis suspensus ab officio, seu iurisdictione, vel administratione,& dico secundo,quod datũ ob cau sam ea non secuta poteſt repeti,qñ erat causa totalis,vel saltem principalis dandi: secus si fuit partialis aut secundaria,vt in ꝓposito, quia beneficium nõ datur principaliter sacer doti,vel clerico vt psallat:sed vt celebret, & absoluat,ac cætera faciat ordinis sacerdotalis.Vñ beneficiati nõ sacerdotes,vbi est cura, intra certũ tẽpus tenent ordinari ad sacerdo tium.Et præterea beneficium non datur sub conditione, sed sub modo, vnde modo non seruato adhuc fructus sunt beneficiati. Et ita tenet Inn.Io.And.& Butr.in c.1.de cele.mis. & Præpo.di.91.presbyter & Pet.de Palu. Arch.Fran.de Pla.Zab.Ioã.de Lig.Cancel. Par. & Fel.& Hier.Zane.& penè omnes.

17 VIGESIMOQVARTO quæritur,vtrum clericus teneatur restituere fructus,quos de beneficio percipit existẽs in peccato mortali? Et dico,quod do.Ant.tenet omne peccatum notorium inducere suspensionem a canone: q̃ opinionẽ qui sequunt̃,vt sum.Ang. tenent ꝙ sic,quia est suspensus,& idẽ est,ac si nõ resideret, quia nullũ & inutile idem est c.inter corporalia.de translat.prę̃l.sicut non ritè,& non fieri, paria iudicantur.de presb.nõ bap. c.veniẽs.& ideo tenetur,sicut & nõ residẽs. Sed Sum.Ros.tenet contrariũ,s. ꝙ restituere non tenetur: quia nec sequitur dictã opinionẽ do.Ant.imo dicit, ꝙ fortè etiã in notorio fornicario,de quo,s. non est dubium ꝙ sit suspensus,ista locum non habent,ar.eius quod no.gl.in c.pastoral.de appell.vbi habetur, & excõicato non subtrahunt̃ redditus:nisi hoc sit expressum in sñïa,& idem in casu nostro. hæc Ros.Ego dico duo. Primo,ꝙ nõ residẽs non tenetur restituere fructus,nisi condemnetur,vt patet ex dictis sup.§.23.nec hoc Sũ. Ang.probat.Secundo,ꝙ hoc dato,non est simile in casu de existente in mortali : quia in aliquo deseruit ecclesiæ,& ritè deseruit,quã tũ ad id quod ecclesia ordinauit,vt celebran do officium,& orãdo vt ecclesia statuit:licet non vt ordinauit Deus.¶ Vigesimoquinto q̃ritur,vtrum clericus excõicatus ecclesiæ suæ fructus restituere teneatur?Et dicit Ber.ꝙ assignari debent alicui, qui celebret pro eo, i. loco eius,de ap.peruenit, & si iniuste fuerat excõicatus recuperabit fructus sibi sublatos 2.q.5.super causas.& idẽ Rayn.& Gof. Si vero iustè,non potest.C.de re.mi.l. cum allegatis,li.12.quæ tñ Host.limitat,vt refert Asten. quãdiu dormit in sñïa,i.in mora est petendæ absolutionis:quia non debet percipere beneficium qui non facit seruitium de appell. pastor.in fi.Secus si non esset in mora.de cõcess. prę̃b.quia diuersitatem.Et si non habet vnde viuat,sec.Asten.post Io. prouidendũ est ei interim de bonis ecclesiæ,quia etiam depositis prouidetur.dist.50. studeat ne in opprobriũ clericatus cogatur mendicare.

18 VIGESIMOSEXTO quæritur,ex quibus,& quibus restituet clericus restitutioni obno-

xius

xius propter ecclesiastica bona? Et dico, qđ ex bonis laicalibus si habet, vel habere pôt, vel ex ecclesiasticis: si ibi aliquid subtrahat de eo, quod licitè & consumere, & nõ consumere poterat, parcius viuendo, Restituet autem arbitrio iudicis pœnitentialis, vel superioris, licet hoc non sit necessarium, dando ipsi superiori, vel seruando successori, vel dãda pauperibus: aut exponendo in vtilitatem ecclesiæ secundum quod videbitur: vt dictũ est in simili sup. §. 22. De fructibus beneficiorum habes multa sup. Beneficium.

DE COACTIONE.

1 *Coactionẽ duplicẽ esse, absoluta. s. & conditionalẽ.*
2 *Coactè baptizatus, num baptismi characterem recipiat.*
3 *Coacta seruitia Deo exhibita, an Deo placeant.*
4 *Coactè matrimonium initium, an teneat.*

1 COACTIO † duplex est. Vna, s. absoluta, qua quis contra voluntatem corporaliter ad aliquid ex toto cogitur: sicut qui ligatur. & de hac dist. l. presbyteros & ex hac aliquid contra Deum faciens non peccat sicut si mulier opprimatur vt patet in d. ca. & no. gl. dis. 5. ad eius, quod verum est nisi tunc vel post alius consentiat. Alia est, quæ dr̃ conditionalis: qua quis cogitur vnum è duobus eligere: de qua in c. lectores. 32. d. & in gl. prædicta & hæc nõ excusat ĩ peccatis, vt ĩ c. sacris. de his q̃ vi, metus ve causa fiunt: nisi vt infr. Metus. De his S. Th. in 4. dist. 6. q. 1. ar. 2. q. 2.

2 PRIMO † vero queritur, vtrum coactè baptizatus recipiat characterem baptismi? Et dico, quod sic, si coactio fuit conditionata, quãuis non gratiam: vt sup. Baptismus non autẽ si fuit absoluta, secundum gl. in ca. episcopis. dist. 74. & Inn. c. fraternitatis de hæreticis.

3 SECVNDO, † vtrum seruitia coacta placeant Deo? Et dico quod non: etiã si coactio sit cõditionata. Puta ex metu pœnarum. 23. q. 5. ad fidem & 20. q. 2. præsens, vtilia tamẽ sunt facienti: tu quia disponũt ad salutem, tũ quia si seruiens non omittit saltem tm̃: & si omittat non faciẽdo qđ debet, vt debet: i. ex amore.

4 TERTIO † vtrum teneat matrimonium per coactionem? Et dico quod nõ, si fuit coactio absoluta: similiter nec si fuit cõditionalis, & interuenit metus cadens in constantem virum, vt infra Metus §. 8. & Matrimonium. 6. §. 1. & Matrimonium. 8. §. 12.

DE COADIVTORE.

1 *Coadiutor quis dicatur. Et qui potestatem habeat iuridicus coadiutor. Et quid de commissario.*
2 *Coadiutor quibus dandus sit, & a quibus cõmissarius assumi queat. Et cuius auctoritate ac ꝑmissũ.*
3 *Episcopus grauatus si nolit coadiutore accipere, etiã a capitulo requisitus, quid agendum sit.*
4 *Coadiutoris officium, quando expiret.*

1 COADIVTOR, † vt ipsum nomen sonat, est qui in alterius adiutorium datur, vel assumitur. Et habet coadiutor iuridicus, id est, de quo mentio fit in iure: liberã & legitimã administrationem, quod Sum. Ang. tenet indistinctè: sed Pa. in c. de rectorib. de cl. ægro. limitat. verũ, qñ p̃latus est impeditus ĩ spũalibus, & tp̃alibus. Si ãt in spiritualib. tm̃, tunc coadiutor non administrat tp̃alia. Et eius officiũ est facere, quæ pertinẽt ad officiũ eius, cui datur, excepto, ꝙ nihil immobile, vel mobile pretiosum pôt alienare, vt in c. vnico. de cler. ægro. li. 6. iuncta gl. & non solũ de bonis ecclesiæ, sed nec prælati: vt in c. pastoralis. de cle. ægro. li. 6. Nec dẽt aliquid de bonis ecclesiæ, cui est adiutor, sumere, nisi sumptus moderatus: vt ibidem & ad hoc 7. q. 1. scripsit. & sic redditus nõ sufficiunt, eos habebit ille q̃ seruit, & infirmo prouidebit eps̃, sec. gl. in ca. de rectoribus extra, de cle. ægro. Aliter tamẽ sensit Pau. vbi supra. Commissarius autem, qui semper assumitur, non hẽt auctoritatẽ, nisi quam illum assumens ei contulerit.

2 PRIMO † vero quæritur, quibus dari debet coadiutor: & a quibus assumi possit cõmissarius? Et dico ꝙ ille dari dẽt, ſm Inn. in ca. nisi cum pridem de renunc. cuilibet prælato, qui suum officium exercere non potest. 7. q. 1. quasi per totum. & ſm eundem in ca. venerabili. de off. dele. dandus est dilapidãti ecclesię bona. Iste vero assumi potest ab episcopis, & superioribus prælatis: vt no. doc. in d. ca. vnico. imo & aliquo mõ oẽs, qui p̃nt vices committere: quia a commissione cõmissarius dictus est. ¶ Secundo quæritur, cuius licentia vel auctoritate dari possit? Et dico, ꝙ episcopis, & superioribus prælatis dari non pôt sine licẽtia Papæ: vt in d. c. vnico. qđ tñ in duobus casibus fallit, vt ibi patet. Primo, quando eps̃, vel superioris prælatus senio aut corporali, valetudine ita grauatus est, ꝙ perpetuo suũ officium exercere non potest, quia tunc de consilio & assensu capituli sui, vel maioris, partis vnum vel duos coadiutores pôt assumere. Secundo, quãdo est amens, ita ꝙ velit nolit, exprimere nescit: quia tunc capitulum vel duæ partes vnum vel duos coadiutores dare p̃nt. Aliis ergo dare p̃t superior ꝓprius.

3 TERTIO † quæritur, quid si episcopus: grauatus, vt supra, nollet assumere, nec habere coa-

coadiutorem, licet a capitulo requisitus? Et dico, quod nihil per capitulum innouetur, sed in hoc casu, & etiam si episcopus esset demens, capitulum significet, quam cito poterit, conditionem episcopi, & ecclesiæ: vt in eo. ca. vnico dicitur.

4 QVARTO † quæritur, quando expirat officium coadiutoris? Et dico, quod in morte eius: cui datus est: vt no. Doct. in c. grandi. de sup. neg. præl. lib. 6. Et idem est de commissario, vt per se manifestum est.

DE COGITATIONE.

1 *Cogitatio, num peccatum mortale esse possit. Et quid propriè sit cogitatio.*

1 COGITATIO, † potest esse peccatū mortale: vt si sit deliberata de malo mortali. dist. 49. hinc etenim. §. ponderosus. etiam si opus non sequatur: sed non meretur pœnā ab homine, cum suis terminis est contenta. de pæ. dist. 1. §. cogitationis in tex. & in glos. Aduerte tamen, quod cogitatio propriè est operatio intellectus: impropriè aūt est operatio voluntatis, vt delectatio, & consentire vr cogitatio. Vn quo vtraq; sit peccatū, nec ne, vide inf. Consensus, & inf. Delectatio.

DE COGNATIONE.

1 *Cognationem triplicem esse.*

1 COGNATIO, † triplex est. s. carnalis quæ dicitur consanguinitas: spiritualis, quę dicitur compaternitas: & legalis, quæ dicitur adoptio. de quibus infr. impedimentum 5. 6. & 7. sup. Adoptio.

DE COLLEGIO.

1 *Collegium vnde dictum sit. Et quid sit collegium ecclesiasticum.*

2 *Collegium, num a societate differat.*

3 *Collegium an facere liceat. Et num collegium rectorem vnum sibi constituere possit. Et an statutum facere.*

4 *Collegium deserentes, num in bonis collegij partem suam habere debeat.*

5 *Collegio destructo, an eius quoque priuilegia restricta esse videantur.*

6 *Collegium, vel vniuersitas, num in restitutionē in integrum petat, vt minor. Itē quomodo super re priuati disponere queant, & quot debeant conuenire, vt aliquid efficaciter facere possint remissiue.*

1 COLLEGIVM † dictum est, quia simul aliqui colliguntur, vel simul cohabitāt, secundum gl. in l. 1. ff. quod cui. vni. no. & est cōgregatio, quam ad minus tres facere possūt, vt l. Neratius. ff. de verb. sig. quia duo faciunt congregationem: collegium, tres: populum, decem: turbam plus, q̄ decem aut 15. gregem s. porci, vel 10. oues, vt no. Ber. de ele. c. 1. vide gl. in c. 10. q. 1. Sed paterfamilias dr qui habet dñiū, licet filios nō hēat. l. pronūciamus. ff. de ver. sig. Et dr ecclesiasticū, si maior pars inæqualis est clericorū, & similiter data partium æqualitate, ſm Pa. in c. ex lr̄is. de consti. q̄a magis dignū trahit ad se minus dignū. ca. qđ in dubijs. de conse. eccl. vel alta. l. qđ maior. ff. ad muni. no. Bart. in l. fin. ff. de colle. illi.

2 PRIMO † vero quæritur, vtrum collegiū differat a societate? Et dicit Inno. vbi supra, qđ sic, vt patet in l. 1. ff. quod cui. vni. vbi dicit, quod socij alicuius congregationis possunt facere collegium, & consequenter societas non est collegium. Item collegium residet in vno. ff. quod cu. vni. l. sicut: sed societas morte vnius socij soluitur. ff. pro socio, l. adeo.

3 SECVNDO † quæritur, vtrum liceat collegiū facere? Et respondet Inn. in c. dilecta de excess. præl. licet aliter alij dicant, quod hoīes cuiuscunque professionis, vt grammatici, vel negotiatores, & hmōi possent simul conuenire ꝓpria auctoritate, & facere sibi rectorem, ac syndicum, dummodo coeant, vel collegium faciāt, pro cā honesta: puta, ad defensionem suæ iustitiæ, vel ne in suis officijs fiat fraus: & multo magis si faciāt cā pietatis, vel religionis. Et quod liceant alia collegia. patet. C. de iurisd. om. iu. l. fin. ff. qđ cui. vni. l. 1. ff. ad Treb. l. oīb. & de procu. c. quia & ff. de colle. ill. l. 1. §. 1. vbi aliqua prohibendo, lex vr alia cōcedere. Vbi ēt dr, quod Senatusconsulto illicita arcētur, & consequenter licita cōceduntur. Illicitū aūt est, quod fit ꝓ aliquo malo, & destruēdū est, l. vlt. ff. de colle. illi. Vnde Bart. in l. 1. ff. de colle. illic. dicit, quod iure cōi collegia, q̄ fiunt cā religionis, sunt permissa, l. 1. ff. quod cuius. vni. ¶ Tertio, vtrū collegium possit sibi facere rectorem vnū, sub quo possint oēs de collegio cōueniri? Et dico, quod sic, text. est in l. fi. C. de iuris. om. iudi. & tenentur ei obedire: vt ibi. ¶ Quarto, vtrū collegium possit facere statutum? Et dico, quod collegia licita, & approbata in his, in quib. hēnt iurisdictionem: & quo ad pertinētia ad ipsos collegiatos possunt facere statuta, vt no. in gl. fi. C. de iurisd. om. iud. & expressius. C. de cōs. pecu. l. 2. in fi. & per Bar. in l. oēs populi. ff. de iust. & iure.

4 QVINTO, † vtrum deserentes collegiū debeant habere partem suam bonorum collegij? Et dicit Innoc. vbi supra, quod sic, de his, quæ in eo conferunt ipsi de collegio. & sic loquitur. l. 1. §. fin. ff. de coll. illic. facit pro hoc l. 2. §. viarum. ff. ne quid in loco public. de cler. coniugat. quod a te. vbi not. de hoc 16. q. 1.

c.1.de lapsis, sed de alijs, quę legantur, vel donantur vniuersitati, nō dēt hrē partē, facit l. sicut, §.si quid.ff.quod cu.vni. cū alijs notatis in gl.d.§.fi.quæ concordant cum Inno.

5 SEXTO, † vtrum destructo collegio extinguantur omnia priuilegia eius? Et dicit Pan. in c.2.de postu.pla. quod sic, si est ecclesiasticū, & destruatur per superiorē. Si vero est sęculare, sunt opiniones: sed verior, ſm eū, est, ꝙ durāt apud ciu.tatē, vel locū, si ipsi ciuitati erant concessa, sicut in ecclesiasticis durat apud ecclesiam, de quo vide sup. Ciuitas. §.2.

6 SEPTIMO, † vtrum collegium, vel vniuersitas petat restitutionē in integrum, sicut minor? Et dicunt aliqui, quod sic: quod verū limita in pijs, vt sūt hospitalia, & hmōi, sec. Io. And. in c.2.de resti.in inte.lib.6.arg.c.requisisti.de test.quod etiam sequitur Pan.in c.1.de test.in integ.allegans, l.omnia, C.de episc.& cle.qui dicit omnia priuilegia concessa ecclesijs extendi ad hospitalia, & pia loca, de quo vide sup. Ciuitas. §.2. Quomodo autem collegiū disponere possit super re priuati, & quot debent conuenire, vt possint aliquid facere, vide infr. Statutum, §.2.& infra. Electio primo, §.1.& quomodo singuli possunt esse testes collegio, inf. Testis, §.1.& 2.

DE COLONO.

1 *Colonus an possit semen, aliasue impensas de iure deducere, si de hoc speciatim non cauerit.*

1 COLONVS, † accipiens terram colendam ad tertiam, vel quartam, vel alium reditum, secundum Inn. cap. tua el 2.de deci. non potest de iure deducere semen, aut alias expensas, nisi per pactum speciale fiat, & si pactum non fit, attendenda est consuetudo, si est: quæ si non est, stabimus iuri.

COLVMBARIA. Restitutio, tertio, §.4.

DE COLLVSIONE.

1 *Collusio, ac colludere quid sint.*

1 COLLVSIO, † dr̃ quasi simul lusio, id est, duorū ludus illudētium iudici. Et collusio, sec. Ber. in gl. in c. audiuimus. de collu. ca. cum cler. de censi. est inter actorem, & reum latens, & fraudulentā conuentio, per quā alter in iudicio se superari permittit: & qua interueniente, secundum Host. in Sum. delicta aliquando remanent impunita, aut etiā committuntur. Et colludere, est aliquem cū suo aduersario pecunia, vel gratia mediante pacisci, vt pro se in causa, vel iudicio permittat sententiari. de coll. c.1.& 2. Quod quidem aliqū fit impunè, scilicet in ciuilibus causis sec. Azo. vt cum quis per collusionem patitur seruum, vel liberum ingenuum pronunciari, ne, s. per tales degeneres inquinaretur amplius ordo senatorum. Vtrum autem hoc liceat, vide sup. Accusatio, §.8.

DE COMMENDA.

1 *Commenda vnde dicta est, & quotuplex sit.*

2 *Commenda ecclesiæ curatæ, aut parochialis, quomodo constituenda sit. Et num commendatarius parochialis prælatus censendus sit. Et an talis fructus ecclesiæ suos faciat.*

3 *Commendatarius parochialis si ecclesiam impetret, num de commenda mentionē facere teneatur. Et nū ad hmōi commēdam patronus vocandus sit.*

4 *Commenda durante, num ea reuocari, aut conferri possit.*

5 *Episcopo si concessum fuerit, vt vsque ad certū tempus ecclesiarum vacantium fructus accipere queat, num hoc prætextu beneficium commendati fructus retinere queat. Et quanto tempore episcopus commendare queat.*

6 *Commendam finitis sex mensibus, an possit ordinarius alij committere. Et an commendantis morte commenda ipsa quoque finiatur.*

7 *Commendatas ecclesias an vnus plures habere curatas possit. Et quid de commenda ecclesiarum non curatarum.*

1 COMMENDA, † s. ecclesiæ, nunc per sincopā dr̃ quasi comedenda: quia, s. ecclesia, q̄ est in commēda, comeditur, & vorat, olim aūt a commendando dicta est, quod q̄dē cōmendare sumitur multipliciter, sec. Io. Andr. in gl. in ca. nemo. de ele. li.6.s. ꝓ deponere, vt 22.q.2.ne quis & pro laudare: vt, non q̄ se ipsum cōmendat, & c.2.Cor.8. Aliquando pro traditione ad custodiam, vt hic. Duplex autē est commenda, sicut & duplex ecclesia, s. ecclesiæ curatæ, & non curatæ. Et duplici ex causa commenda rationabiliter fieri consueuit. Primo, ad vtilitatem ecclesiæ commendatæ. Secundo, ad honestam subuentionē commendatarij, quia licet c. nemo de ele. lib.6. dicat, ꝙ nō fiat, nisi ex euidenti vtilitate ipsius ecclesiæ, tñ loquitur de curata: pręlati aūt curatarum sunt propter populū, vel ecclesiam: non autē populus ꝑꝑ prælatum. vnde principaliter præfici debent ꝑꝑ vtilitatem ecclesiæ, non suam, sicut dicit S. Thō.4.dist.17.q.3.

2 PRIMO † vero quæritur, qūo facienda sit cōmenda ecclesiæ curatæ, vel parochialis? Et de hoc Greg.10.in Concilio Lugdunensi, vt extra, de elect. nemo. lib.6. dicit, ꝙ nemo deinceps parochialem ecclesiā alicui non constituto in ætate legitima, & sacerdotio cōmendare præsumat, nec tali etiam, nisi vnam, & cui-

euidenti necessitate, vel vtilitate ipsius ecclesiæ suadente. Huiusmodi aũt, inquit, cõmendam, vt præmittitur, ritè factã declaramus. vltra semestris tþis spatium non durare statuentes quicquid secus de commodis ecclesiarum parochialium actum fuerit esse irritum ipso iure, hæc ibi. In alijs ergo cõmendis locum non habet ista constitutio: sed stat ius antiquum, sec. gl. ¶ Secundo q̃ritur vtrum, talis, id est, parochialis cõmendatarius sit prælatus. Et dicit idẽ Io. And. quod non, sed tãtũ ꝓcurator: hẽt tñ legitimã administrationẽ, 22. q. 1. relatio, s. qñ debitè fit. ¶ Tertio, an talis faciat fructus suos? Et dicit idẽ, quod non, ẜm Bar. quia custos est, & ius in ecclesia non habet: licet teneat. Archi. quod si ecclesia indiget, potest præsentare clericum ordinãdũ ad titulum talis ecclesiæ: vt de iure patr. postulastis, imo non habet ius in fructibus, nisi ad colligendum, gubernandum, & prouidendum sibi, & ministris, & quod superest in vtilitatem ecclesiæ conuertendum: sicut & de visitatore dicitur dist. 16. obitum. Et hoc tenet Host. sed contrarium fit de facto.

3 QVARTO, † vtrum talis, si ecclesiam impetret, teneatur de commenda facere mentionem? Et dicit idem quod sic. arg. de concess. præb. cum nostris, & ca. literas. Sed intellige, si non impetrat eandem. ¶ Quinto, vtrum ad talem commendam vocabitur patronus? Et dicit idem quod sic, secundum Inno. Host. & Cardin. art. 16. q. 7. Filius, & idem est in alijs, qui ex tali commenda læduntur: & si fuerint contumaces, vlterius non audientur.

4 SEXTO, † vtrum durante commenda possit interim per ordinarium conferri, aut reuocari? Et dicit idem quod non, sec. Car. nisi esset cã, ex qua fuerat facta ar. de voto magnę.

5 ¶ SEPTIMO † quæritur, si concessum fuerit epõ, vt vsq; ad certum tempus percipere possit fructus vacantium ecclesiarum, an hoc ꝑ textu retinere possit fructus beneficij cõmẽdati? Et dicit idem quod non, sec. Gul. nec interim dr̃ talis ecclesia vacare, q̃a titulus iste est canonicus, sicut & alij. ext. de ele. dudũ. 2. ¶ Octauo, quanto tþe eþs possit commendare? Et quidam vt idem refert, dicunt, ꝙ commendare potest solum, vsque ad illud tẽpus, quo potest conferre, s. vsque ad sex menses: tñ sec. Gul. hoc est falsum, quia si secũdo, vel tertio die post vacationem commendaret, iam non duraret per sex menses, quod tamẽ potest per istam constitutionem: vnde si fiat vltima die sex mensium, durabit per sex menses: si tamen totum tẽpus ordinarij elabat̃, s. sex menses, non poterit deinde facere commendam, ar. de off. dele. de causis. Vel dico, ꝙ eo finito eam commendare poterit alicui ad custodiendam, & saluandam, donec prohibeat superior. ar. de app. cum teneamur.

6 NONO, † vtrum finitis sex mensibus possit ordinarius eam eidẽ, vel alteri iterato cõmẽdare? Et dicit idem videri, ꝙ sic: quia tempus Lateranensis concilij non currit pendẽte cõmenda ex causa facta: sed certè, inquit, mens dictæ constitutionis contradicit: aliter fieri posset ei fraus, & perpetuo fieri, vt arg. de diuor. quanto. Vel distingue, vtrũ cõmẽda fiat intuitu ecclesiæ, vel ꝑsonę, vt, s. facta intuitu ecclesiæ, s. ad eius vtilitatem teneat, non aũt facta intuitu personæ. hæc ille. Sed ista distinctio vr̃ euacuari per tex. q̃ vult, quod fiat solum intuitu ecclesiæ: vnde dic, ꝙ poterit cõmẽdare, donec ꝓuideat superior. ¶ Decimo, vtrũ expiret cõmenda morte cõmendantis? Et dicitur ꝙ non, ẜm Gul. vt de commo. c. 1.

7 VNDECIMO, † vtrum vnus, plures possit habere curatas ecclesias commendatas? Et dicit idem, quod non, sicut nec plures in titulũ: vt patet in d. constitutione: nisi ex dispensatione Papæ, in casu vtroque: sed vnã intitulatam, & aliã cõmendatã curatas ab ordinario potest hr̃e, ẜm antiquum ius 21. q. 1. qui plures, sed cum moderatione, d. c. nemo. ¶ Duodecimo q̃ritur, q̃d de commenda ecclesiarũ nõ curatarum, quæ hodie viget in Dñis Cardinalibus quantum ad multas abbatias? Et dico, quod sicut licet subuenire clerico de beneficio curato, vt honestè viuat: ita, & fortè magis, licet subuenire de non curato, si indigeat ad necessitatẽ, aut decentiã. Vnde si abbatiæ habẽt superflua, & ipsi sunt indigẽtes, fieri põt, maximè, vbi non possunt inueniri monachi regulares ĩ numero pari redditib. sed eo casu tenentur, sec. Pan. in c. de monachis. extra, de præb. ecclesias cõseruare in solito statu, & de superfluo sibi prouidere possunt ad necessitatẽ, & decentiã. Circa hoc tñ mortaliter peccant multis modis. Primo, si non indigent in veritate, sed solum ẜm suam pompaticã cõcupiscẽtiã, & lasciuiã: q̃a vsurpant sibi sanguinẽ pauperum. Secundo, si notabiliter minuũt cultum diuinũ, vt si ibi consueuerant officiare duodecim, & auaritia dicti retinent sex: quia iniuriã inferunt honori diuino, & iniustè dãnum defunctis. Tertio, si opponũt se ex cupiditate reformationib. abbatiarum eadem ratione. Quarto, fortè ꝑꝑ scan-

ſcandalum populorũ hac occaſione blaſphemantiũ nomen Dñi, & tepeſcentium in fide.

DE COMMISSIONE.

1 *Commiſſio per Papam facta alicui, dignitatis nomine expreſſo, facta mentione, quòd alibi reſideat, quid præſtet. Et quid ſi de confidentia mentio facta non fuerit.*

2 *Committere vices ſuas num quis poſſit. Et quid vbi commiſsio facta eſt in genere de diſpenſando, an ad mediocritatem reducatur, remiſsiue.*

1 COMMISSIO † facta per Papã alicui expreſſo nomine dignitatis, faciendo mentionem, ꝙ reſideat in alio loco, facit vt talis cognoſcere poſſit in loco reſidentiæ, ſm Io. Andr. in c. exhibita de rer. permu. Sed ſi de reſidentia mentio non fiat, tunc cõmiſſio facta eſt in loco dignitatis expreſſe, nec extra illã diœceſim poterit de cauſa illa cognoſcere. c. ſtatutũ. §. in nullo de reſc. lib. 6. & qđ ibi no.

2 VTRVM † autem quis poſſit committere alteri vices ſuas, vide inf. Delegatus, & infra Vicarius & inf. Confeſſor. j. Vtrum ẽt cõmiſſio facta in genere de diſpenſando, ad mediocritatem reſtringatur, vide ſup. Cler. 1. §. 4.

DE COMMODATO.

1 *Commodati definitio, & eiuſdem ſigillatim explicatio.*

2 *Commodari quænam res poſſunt. Et quis commodato dare queat.*

3 *Commodati natura. Et commodatarius ad quid teneatur. Et ad quid minime. Et quas in re commodata expenſas factas repetat.*

4 *Commodans non commodatum cum intereſſe commodatarij ante vſum expletum, reuocare poſtit. Et quid ſi commodatarius re commodata intra tempus tacitè, aut expreſſe præfinitum vti non potuerit, an alio tempore inuito domino vti poſsit.*

5 *Commodans vaſa vitioſa, equum aut quippiam aliud, num teneatur commodatario de dãno, ſi quod inde ſecutum fuerit. Et ſi commodator rem æſtimatam tradat, num periculum in commodatarium transſire faciat.*

6 *Commodatarius, an de omni culpa teneatur, ſi res deterioretur, aut pereat. Et quid de caſu fortuito.*

7 *Commodatarius rem commodatam per nuntium remiſit, & ea perijt, num commodanti de ea teneatur. Et quid ſi ſciens ad vſum non deſtinatum contra Domini voluntatem vſus ſit. nu. ſeq.*

9 *Commodatarius, num proprias rebus commodatis, ſi ſimul omnes ſeruare nequeat, præferre queat.*

10 *Commodatarius, aut depoſitarius, & huiuſmodi allegantes res commodatas, depoſitas, & id genus, reliquas deperditas, num id probare, & qualiter teneantur. Et quid ſi rerum probata amiſsione, contra dolus aut culpa allegetur, cuinam probandi onus incumbat.*

1 COMMODATVM, † ſiue contractus, per quem aliquid dr̃ cõmodatũ, eſt alicuius rei ad aliquem ſpecialem vſum gratuito facta conceſſio, ſec. gl. in c. vnico. de commo. & idem Hoſt. & dr̃ quaſi vtentis commodo datum, ſeu conceſſum. Dr̃ autem gratuito, ſiue gratis: alioquin ſi merces interuenit pecuniæ iam eſt locatio: ſi verò nõ interuenit merces pecuniæ, ſed aliud, eſt contractus innominatus. Inſt. man. §. vlt. qui quadrupliciter fit. ſ. do vt des, do vt facias: facio vt des, facio vt facias, ff. de præſ. verb. l. naturalis vide inf. Cõtractus. Dr̃ ẽt ad ſpecialem vſum: quia ad incertum vſum nihil commodari poteſt. quia iam eſſet precariũ, quod in hoc differt, quia precarium eſt ad incertum vſum, quo ad tp̃s durationis, puta pro ſe, & hæredib. ſuis ff. de præc. l. cum precario: commodatum autẽ eſt ad vſum certum: quia. ſ. habet tp̃s tacitũ vel expreſſum ante quod reuocari nõ põt. Et dico tacitũ, puta cõmodaui tibi librum ad trãſcribendum, habes tempus, in quo poſſit cõmodè trãſcribi, ff. commo. l. 3. & l. 4. & l. ſi vt certo. & l. vlt. ſecundum Inn. in d. c. vnico.

2 PRIMO † verò quæritur, quid commodari poſſit? Et dico, quod res immobilis, & res mobilis, & res corporalis, puta ſeruitus habitationis. ff. cõmo. l. 1. vbi dicit text. poſſe commodari rẽ mobilẽ, & ẽt ſoli, & ẽt habitationẽ. Et intellige ſi bona fide poſſidemus ff. cõmo. l. cõmodare, & ẽt ſi mala fide, vt ibidem ad hunc ſenſum: quia fur aut p̃do cõmodando peccat, & furtũ cõmittit, tñ dr̃ poſſe commodare, quia habet commodati actionem contra commodatarium. ff. commodat. l. vt ſi. niſi forte concurrat dominus rei cum legitimis probationib. quia tunc ei facienda eſt libera reſtitutio. C. de fur. l. in ciuilem. Res tñ mobilis, quæ vſu conſumitur, vt panis, & pecunia, commodari non põt, niſi ad pompam vel oſtentationem. ff. cõmoda. l. 3. & ſequenti: ſed per oſtentationem & pompam intellige omnem vſum per quem, res ex toto non cõſumitur. ſed eodẽ numero reſtitui põt: puta ſi cõmodetur aurum ad lætificandũ: q̃a in omnib. eadem ratio eſt, vt inf. §. 3. ¶ Secundò quis poſſit cõmodare, & cui commodari poſſit? Et dico ſm Moc. ꝙ ille qui põt cõtrahere, arg. l. Iulianus. §. antepe. ff. de act. empt. & vend. vnde non ſolùm prælatus, ſed etiã œconomus põt commodare: quia is contrahere põt. 10. q. 2. hoc ius. Vnde ſi pupillus commo-

det-

det, nõ est obligatus: ſed alius ei obligatur, ff. de act. emp. & vend. l. Iulianus. Si aũt ei commodetur, obligatur pro quanto factus eſt locupletior. vel dolum commiſit: ſec. gl. in l. 1. ff. com. quod Bar. ibi limitando dicit, quòd ſi ab initio non ſubſiſtit commodatum iure ciuili aut naturali, q̃a, ſ. puer erat infans, vel a tutore recepit: tunc nullo caſu tenetur: quia ab initio non ſubſiſtit. d. l. 1. §. impuberes; ſed ſi ab initio ſubſiſtit ſaltem naturaliter, quia, ſ. pupillus erat proximus pubertati: tunc tenetur quatenus eſt factus locupletior, vel ſi dolum cõmiſit, vt in l. 1. §. an in pupillũ. ff. de po. Dicitur autem factus locupletior, ſm aliquos, vt ibi refert Bar. ſi non eſt factus pauperior, quod licet alij reprobent, tñ ipſe dicit reprehenſionem non eſſe iuſtam rectè intelligendo, quia ſi pupillus habet rẽ, cõuenitur, vt reſtituat eam, & tenetur, q̃a reſtituẽdo nõ efficitur pauperior. Sic & ſi perſonæ, vt non eccleſiæ commodatum fuit, teneatur eccleſia inquantum in vtilitatem eius verſum eſt.

3 TERTIO, † quæ ſit natura commodati? Et dicit Mon. hanc eſſe, vt res ipſa commodata reſtituatur, quia hoc eſt de iure naturali. d. 1. ius autem naturale, ſic, ꝙ talis rei dominium nõ tranſit in recipientem, ſm gl. in d. c. vnico, & in l. rei commodatæ, ff. com. Nec tenetur cõmodatarius de re ſi perijt, niſi fuerit in culpa, ſed perijt domino, vt in d. ca. vnico, & de hoc inf. §. 7. Nec etiam tenetur de rei deterioratione, ſi in ea re vſus eſt ad quam accepit, & ſine ſua culpa deterior facta eſt. ff. commo. l. eum qui rem. & l. fin. Et quod dicitur in lege, ſed mihi, ff. eo. quod proprie res dr̃ nõ reddita, qñ deterior facta redditur, intellige ex culpa ſua, d. l. eum qui rem. Sed nec põt eam retinere ratione cõpenſationis, prætextu alicuius debiti. l. vlt. C. com. huius tamen contrariũ hic cõiter tenetur. & facit quod no. Pan. & in glo. in c. bona fides. de depo. quia ſolum prohibetur compenſatio in depoſito per illũ tex. & l. fi. C. de comp. & conſequenter in alijs contractib. cõpenſatio admittitur, quia exceptio firmat regulam in alijs. 33. q. 7. dñs. Et hoc vr̃ tenere gl. in fi. C. comm. & hoc vbi debitum ſit liquidũ. Nec ẽt põt repetere expẽſas in re commodata factas naturali rõne, puta cibariorum, & huiuſmodi, ſed alias ſic, niſi ſint modicæ vt impenſas valetudinis, aut fugæ, vel huiuſmodi, vt in l. in reb. §. poſſunt. ff. comm. vnde & Bar. dicit in l. diuortio. §. impen. ff. ſol. ma. quod ſi commodo tibi equum, & tu impendis in eo curando, ſi quidem modica fuit impenſa, non repetitur, ſicut nec cibaria. d. §. poſſunt. ſecus ſi magna. Et idem dicit de impenſis factis in ſeruo curando.

4 QVARTO † quæritur, vtrum commodans ſiue commodator reuocare poſſit commodatum cum intereſſe commodatarij ante vſum expletum? Et dico quod non, de commoda. vnico, & l. in commodato. §. ſicut, ff. eo. præcarium vero bene poteſt reuocare, quia non eſt ad vſum certum ff. de præca. l. 2. §. 1. & de præca. c. vlt. & ſi reuocat ante tempus tenetur cõmodatario de dãno, l. in rebus. ff. com. quod in conſcientia verum limito, niſi commodãs ſimiliter erat damnum paſſurus ſi nõ reuocaſſet, & commodatarius etiam alias ſine re commodata ſibi prouidere non potuiſſet. quia potius ex mea re mihi debeo conſulere, nec cõmodatarius poteſt dici deceptus, ex quo alias ſibi prouidere nequiſſet. ¶ Quinto quæritur, ſi commodatarius vti nõ potuit re commodata intra tempus præfixũ tacite vel expreſſe ſine ſua culpa, vtrum inuito cõmodante vel domino poſſit vti alio tempore? Et dicit Bar. in l. in commodato. §. ſicut. ff. commo. & ſequitur Pan. in d. c. vnico, ꝙ non, quia cum dominus certet de damno vitãdo, & ipſe de lucro captando, debet caſus potius commodatario imputari, facit l. ſi vno anno, §. cum quidam. ff. locati.

5 SEXTO, † vtrum commodans vaſa vitioſa, vel equum, aut aliud, teneatur cõmodatario de dãno. ſi inde ſequitur, vt quia oleum ꝑdidit? Et dico, ꝙ ſic, ſi hoc ſcienter fecit ſecun. Doct. & gl. in d. c. vnico, non autem ſi ignorãter, ff. com. l. in rebus. §. poſſunt. & §. item qui ſciens, & l. pe. in locatione tamẽ ſecus eſt, q̃a tenetur locator ad intereſſe, etiam ſi ignorãter locauit vas vitioſum, ff. loca. l. ſed addes. Et idem in vendito, ſi vas ſit vitioſum occulto vitio, quia tenetur venditor non ſolũ de p̄tio, ſed ẽt de intereſſe, ff. de act. emp. & ven. l. tenetur. ¶ Septimo, vtrũ commodator faciat trãſire periculũ, ſi rẽ cõmodatã tradat æſtimatam? Et dicit Bar. in l. ſi vt certo, ff. com. §. nunc videndum poſt gl. ꝙ per æſtimationem addicitur gradus, & hoc in cõtractib. de quorum natura nõ eſt, vt transferatur dominiũ, vt in commodato, depoſito, & ſimilib., vt ſi commodatarius tenebatur tantum de lata, modo tenebitur de leui, ſi de leui, modo tenebitur de leuiſſima, ſi de leuiſſima, modo tenebitur de caſu fortuito. Ex his infert ad quæſtionem, ꝙ cũ ex natura talis cõtractus dñium nõ transferatur, talis æſtimatio fac

ven-

venire leuissimam:per d.gl. Et hanc opinionem ẽtenet Accu.& Hos.in d.c.vnico.& Asten. lib.3.ti.6.Sed Io.And.in d.c.vnico contrariũ tenens dicit, ꝙ in talib.contractib.æstimatio non facit recipiẽtẽ magis teneri, q̃ exposcat natura cõtractus: sed operatur solum vt sciatur verum pretium rei,in casu quo aut deterioraretur,aut perderetur.Et hęc opinio placet Pan.ibi,quia pactum generale non obligat ad casus fortuitos,& ad §. nunc videndũ dicit, ꝙ loquit̃ qñ expresse promisit se pstitutũ æstimationem:secus qñ fuit simpliciter facta. Et idẽ dicas qñ recipiẽs ꝓmisit alternatiuè rẽ,vel æstimationẽ,per l.quoties,ff.de iu. do.Hæc Pan.vide ẽt sup.Casus fortuitus.§.5.

6 OCTAVO †quæritur, vtrum cõmodatarius teneatur de oĩ culpa, si res deterioratur, aut perijt?Et sec.Gof & Ber.& cõiter doct.sic distinguendum est.Nã si recipiens rẽ commodatã recipit gratia sui tm̃, vt cõiter accidit, tenetur de dolo & culpa lata,leui,& leuissima.d.c.vnico,& d.l.in rebus.& in d.l.si vt certo §.commodato,quia in talib. adhibere debuit diligẽtiã talem qualem & in rebus suis: nec hoc ẽt sufficit si res diligentius potuit custodiri.ff.de actio.& obl.l.1.§.is quoq; cui.de casu vero fortuito, quem ẽt diligẽs & fidelis hõ præuidere non potuit,nõ tenet̃ nisi in tribus casib.vt §.seq. Si vero recipit gratia dantis tm̃, vt si cõmodauit tibi vestes, & iocalia, vt ornatior ad me venires: tenet̃ recipiẽs de dolo tm̃,ff.eo.l.si vt certo.§.interdum.vbi fit mentio de dolo tm̃. Sed Hosti.addit, ꝙ tenet̃ ẽt de lata culpa,& hoc tenet, quia lata culpa æquiparatur dolo,ff.depo.l.quod Nerua. vbi etiam dr̃, ꝙ lata culpa est, si cura minor reb. alienis adhibeatur,quam suis.}Si autẽ recipit gratia vtriusque:vt cum inuitamus communem amicum,cuius tu curã suscepisti, & ego vasa argentea commodaui: tenetur de dolo, & de culpa lata & leui,sed non leuissima, ẜm glos.in d.§.interdum.& d.l.in rebus. Et idem Host.¶Notat autem Pan.in d.cap.vnico,hoc non esse speciale in commodato: sed generale in oĩbus contractib. vt in l.contractus, & quod ibi notatur.ff.de re.iu.Sed fallit in præcario,vbi quis non tenetur nisi de dolo,quãuis fiat gratia recipientis tm̃. Et diuersitatis rõ redditur,quia precarium põt semꝑ reuocari,non autem commodatum: ideoque magis grauatur cõmodatarius, facit l. quæsitũ, §.illud.ff de preca.& d.l.contractus.Fallit ẽt ẜm quod dicam inf.Locatio, §.7. Quid autẽ sit culpa lata,leuis,& leuissima, & qñ teneat de lata culpa,qui tenetur de dolo, vide infr. Culpa per totum.¶Nono,vtrum commodatarius teneat̃ de casu fortuito?Et dico ꝙ nõ nisi in tribus casib. ¶Primo, si casus accidat culpa sua:puta, si accepit equũ iturus ad villam,& iuit ad bellum,ibique casu perijt.¶Secundo,si interuenit pactum. ¶Tertio,si fuit in mora restituendi,d.ca.vnico,& d.l.in reb. & C.com.l.1.ff.de act.& obli.& l.1.§.si is vero qui.Aduerte nihilominus,quod licet morosus teneatur:si res perijt:in consciẽtia tñ,si eodem modo apud dñm erat peritura, nõ tenetur nisi ad interesse, si quod dominus passus est propter moram,de quo infr.Mora.

7 DECIMO, †vtrum teneatur cõmodatarius, si rem commodatam per nuncium remisit,& perijt?Et dico,quod nõ,si perijt casu fortuito.Et casus est in l.argentum.ff.comm.& ibi gl.quod Bar.in l.cum qui.ff.eo. videtur limitare,si nũcius fuit idoneus alias secus. Et idẽ est in deposito,in mutuo secus: de pignori.significante. Vnde dictum,c.non obstat prædictis: quia loquit̃ in mutuo,quod quia est debitoris,sibi perijt: quia debitor est obligatus in genere,& genus perire non potest, l.incẽdium,C.si cer.pe.res vero commodata remanet in dominio commodãtis: vnde domino perijt.Si vero perijt culpa nuntij: vel si fuit infidelis:tenetur commodatarius, iuxta diffinitionem datam sup.§.8.id est,ẜm culpam in qua fuit mittendo nuntium, vt puta, quia si cõmuniter habebatur idoneus, in nulla culpa fuit,ff.comm.l.argentum,& sic de alijs.

8 VNDECIMO,† vtrum re commodata vtens scienter contra voluntatem Domini aliter, vel ad alium vsum teneatur ad restitutionẽ? Et dico, quod furtum committit contrectando rẽ alienam inuito domino: & posset esse aliquando mortale:puta, quando est res magni ponderis,& damni:vel ex intentione,qñ faceret ẽt in magno damno: sicut dicetur de furto inf. Furtum.§.8. Et tenetur ad restitutionẽ,si res perit aut deteriorat̃.d.l.si vt certo.& ff.de furtis.l.qui iumenta.Si tamen credebat dñm permissurũ, & erat iusta cã credẽdi nõ committit furtum, ff.de fur.l.qui re. Si vero dubitabat:rursus furtũ committit.ff.de fur.l. qui vas,quia psumitur dñs non ꝑmissurus, & inuitus: vt ibi, & sir̃ qñ probabiliter non credit.Insti.de ob.quę ex del.nas.in glo.

9 DVODECIMO,† vtrum commodatarius res suas possit præferre commodatis, quando omnes saluare non potest? Et dico, quod si res suę sunt viliores,pferre eas potest solum

si commodatum fuit gratia commodātis, facit d §. interdum, aliter non facit, l. ꝙ Nerua. in fi. ff. deposi. Sed si erant eiusdem pretiositatis: si commodatum factum est gratia sui, nō potest præferre suas. facit l. in rebus. ff. commo. Si vero esset factum gratia commodantis pōt præferre suas etiā viliores, vt dictum est. Si vero esset gratia vtriusque, si pr pt præponere suas, quia cæteris paribus debet plus se & sua diligere, quam alium & aliena, vt dictum est supra. Charitas. §. 2. Si vero sunt digniores, pōt eas præponere, etiam si cōmodatum esset factum gratia recipientis tñ: qa quilibet diligens hoc faceret: & non tenetur facere nisi quod diligentissimus fecisset d. l. rebus. Et sic intellige, d. l. si vt certo, §. quia vero senectute. Et hoc no. quia facit ad multa, vt qui tenentur de dolo, possint præponere viliora sua: qui de leui culpa, æqualia, qui de leuissima, pretiosiora solum.

10 DECIMOTERTIO, † vtrum commodatarius vel depositarius, vel hmōi. allegans res perditas, hoc probare teneatur, & qualiter? Et dicit Pan. in c. bona fides. de depo. secūd. Bar. l. si quis ex argentarijs. ff. de eden. quod aut non potest probari ad istum peruenisse: & tunc statur dicto eius saltem cum iurō. Aut probatur rem peruenisse ad illum: & tunc si tenebatur exhibere rem ex officio iudicis: statur iurō eius, ꝙ illam rem non possidet. C. de fide instru. l. fi. Si vero tenebatur exhibere iure actionis, vt in cōmodato, deposito, & similibus, tenetur, dicens se rem perdidisse, hoc ꝓbare, vel condēnabitur, vt in l. si creditor, C. de pig. act. Qualiter autem probabit, cum quandoq; intereat res clandestinè: cōclude, quod quidam sunt casus apertissimi, vt incendium, vis hostium, & tempestas, & hmōi, & tunc tenetur apertè probare, vt in iuribus allegatis. Quidam vero sunt casus occulti: vt latrocinium nocte commissum: vel derobatio in campis, & tunc sufficit probare per cōiecturas, habito respectu ad qualitatem personæ, & similium, vt puta, reperit quis de mane ostium suæ stationis effractum, vbi erant res depositæ: vel intrauit locum periculosū equester, & rediuit pedester, & dicit se in latrones incidisse. ¶ Decimoquarto q̄rit, si probetur amissio rei, & ex aduerso allegat culpa, vel dolus, cui incūbat ꝓbatio? Et cōclusio est Bar. ꝙ sunt q̄dā casus, q̄ de facili non accidunt sine culpa, vt incēdium, vel furtū in ꝓpria domo, & in istis est necesse ꝓbare casū fortuitū quasi prima frōte p̄sūptio sit contra allegātē. Quidā vero sunt vt plurimū accidētes sine culpa, vt vis hostiū, & in istis p̄sumit culpā abesse, vñ allegāti incūbit onus ꝓbādi.

COMPATERNITAS. Require infra, Matrimonium 6. & 7.

DE COMPENSATIONE.

1 *Compensationis definitio, & num ea sicuti indicis auctoritate, ita & propria quoque compensantis fieri queat, & num. 3.*

2 *Compensatio nū in omnis generis debitis fieri possit.*

3 *Compensatio indirecta, num & ibi locum habeat, vbi directa.*

COMPENSATIO † est debiti, & crediti inter se contributio, vt ff. de compen. l. 1. & hęc sicut aliqñ fit auctoritate iudicis ad instātiam debitoris excipientis de compēsatione, vt patet ex c. bona fides. de deposi. iuncta doctrina Pan. ita ēt aliqñ fieri potest auctoritate propria, de quo vide infra, Furtum, §. 13.

2 PRIMO † autē quæritur, vtrum admittatur compensatio in oībus? Et dicit Pan. in c. bona fides, de deposi. ꝙ sic in oībus q̄ in suo genere recipiunt functionē, i. qñ vna res fungi pt ex toto vice alterius, sicut sunt cōiter q̄ consistunt in numero, pondere & mēsura: in alijs autem cessat compensatio. Vnde si tu teneris mihi restituere equum, & ego tibi, l. aureos, non fiet compēsatio, qa posset esse maior affectio quam ad equum habeo, quam pecuniæ quātitas. Secus autem qñ nullum possumus interesse prætendere: vt si mutuaui tibi pecuniam, & tu mihi quid simile. Item requiritur ꝙ debitum sit liquidum, vel de proximo liquidādū. C. de cōp. l. fi. & in d. c. bona fides. in gl. Nō fit tñ cōpensatio, in deposito, s̄m Pa. vbi sup. secus in commodato, & alijs.

3 SECVNDO † quæritur, vtrum compensatio indirecta locum habeat, vbi locū nō hēt directa? Et dicit Panor. vbi sup. ꝙ sic: puta, res tua venit ad me, potero illā tenere, donec mihi satisfacias ꝓ debito meo, de quo vide Cy. distinguentē in l. si non sortē, §. si centum. ff. de condi. inde. Inn. aūt in c. cum olim cām. de resti. spo. dicit, ꝙ auctoritate superioris possū accipere æqualēs, qñ rē meā hr̄e nō possum, & allegat c. dñs. 23. q. 2. dummodo sine fraude, mēdacio, vel calumnia recuperem: aliter dicit, ꝙ tenetur ad restōnē: allegās c. nō sanè. 14. q. 5. ꝙ credo verum, qñ calūnia vel fraus perseuerat: alias non, quia licet peccauerit ī recuperādo, non tñ peccat in retinendo: nisi s̄m ꝙ dicā inf. furtū. §. 13. & hoc in foro conscientiæ: licet aliter fortè sit in cōtētioso: imo dico, ꝙ aliqñ etiam sine iudicis auctoritate

Potest fieri compensatio in conscientia, quã do non potest quis suum habere per viã iudicij. de quo in verbo, Furtum, dicet in d.§.13.

DE COMPOSITIONE.

1 *Compositio amicabilis in decimis & alijs contractibus spiritualibus, an interuenire possit, & qua ratione.*

1 COMPOSITIO† amicabilis an interuenire possit in decimis, & alijs spiritualibus contractibus? Dicit gl. in c. statuimus de transac. quod sic: vt ibi, & de decimis, ex multiplici. & c. nuper cum alijs, ita tamen intelligendo, quod nullum temporale detur pro spirituali: quia simoniacum esset, vt patebit.

DE COMPROMISSO.

1 *Cõpromissũ facere, & super quib. rebus quis possit.*

1 COMPROMISSVM† facere potest q̃libet super rebus quas potest alienare: ĩ alijs aũt, q̃ alienare non potest sine certa solẽnitate, etiã sine illa solemnitate compromittere non potest. Facit c. cum tp̃e. de arbit. & Pan. ibi. facit ẽt gl. & Bar. in l. nulli. ff. de trãsac. & l. non solum iuncta glo. C. de prædijs mi. non ali. vbi cauetur, ꝙ tutor transigere non põt sine iudicis auctoritate super illis rebus, quas alienare non potest. Intellige qñ per transactionem sequeretur alienatio. Sed super fructibus: & alijs, quæ solus potest alienare, põt etiam transigere. Ex prædictis ergo seqtur, ꝙ prælati possent transigere de fructib. beneficiorum; quia de illis possunt liberè disponere: vt notat Host. in sum. de quo vide sup. Alienatio. §.18. nec tales fructus dicũtur spirituales: sicut nec fructus decimarum, vt glo. vult, in c. fi. de rerũ permu. quæ dicit fructus decimarum & vendi, & locari posse: sed ius ipsum nequaquã De ipsis ergo fructib. compromitti põt in laicũ: silr & de rebus tp̃alibus, ẽm Inn. in ca. contingit. de arbi. sed tamẽ arbiter pro recompensatione alicuius spiritualis non potest sententiãdo dare tp̃ale ẽm Pan. in d. c. fi. quia cum arbitrium videatur q̃dam contractus: quẽadmodum per viam cõtractus non põt dari aliquod tp̃ale pro spirituali sine simonia, sic nec per viam arbitri, vide sup. Arbiter. §.19. Quõ etiam compromittens teneatur, vide §.6. ibi. De electione per viam compromissi inf. Electio 2. §.11. & seq.

DE COMMVNICATIONE.

1 *Communicare quid sit.*

1 COMMVNICARE,† est sumere sacramentum corporis Christi, siue illud manducare: quod contingit duobus modis, vide inf. Eucharistia.

DE COMMVTATIONE.

COMMVTARE, vide inf. Permutatio: & infra Simonia: & inf. Votum.

DE CONCESSIONE.

1 *Concessum quo ad mores, quatenus accipiendũ sit. Et quot modis in rebus quid concessum esse dicatur.*

2 *Concessum ob necessitatẽ, quatenus porrigatur. Et ꝙ concedens aliquid, necessario concedere videatur q̃ ad ipsum concessum consecutura sunt. Et concesso principali, accessorium quoque concessum videri.*

3 *Concessum de gratia speciali, in exemplum trahi non debet. Nec in generali concessione veniunt ea, quæ quis verisimiliter speciatim concessurus non foret. Et an a Papa concessum, vel ab alijs, concedentium morte expiret.*

1 CONCESSVM† in moribus opponitur ꝓhibito, & idem est quod licitũ, & de iure cõi intelligitur concessum oẽ non ꝓhibitum. ar. 30. q. 4. qui spiritualem. & 16. q. 1. sũt nonnulli di. 5. ad eius. ff. ex quib. cau. ma. l. nec non. §. quod eius, ff. de procu. l. mutus. §. 1. ff. de testi. l. 1. Et licet contra hoc sumantur multa in contrarium. arg. de transla. ep̃orum. ca. inter corporalia. & ibi soluantur: tñ in conscientia oẽ qđ non inuenitur prohibitũ aliqua lege, est concessum, & licitũ; quia omne illicitũ siue peccatũ est transgressio legis alicuius saltẽ naturalis. Concessum vero in reb. tripliciter dr̃. Vnde sec. Pan. in c. super de do. post di. re. conceditur aliquid alicui trib. modis. Primo, in donatione vel hæreditate: vt possit liberè disponere, sicut de re sua. Secundo, in feudo: vt dominium vtile trãseat in vasallum: & directũ penes dominũ remaneat, de quo de feu. c. 2. Tertio, donec vixerit q̃ recipit: quo casu cõcessus vr̃ rei vsusfructus: & talis ius potest alteri concedere in vita sua.

2 PRIMO† vero no. ꝙ concessum ꝑꝑ necessitatem vltra necessitatem non extenditur, ẽm Pan. in c. Deus qui. de vi. & ho. cle. nisi quantum necessitas expostulat, & sic limitata cã, limitatũ producit effectũ. ar. d. c. Deus qui. in verbo quantum ad hoc spectat. ¶ Scđo, quod concedẽs aliquid, concedit necessario oĩa q̃ sequuntur ex illo, 8. dist. quo iure. & de off. de leg. cũ super, de dolo. & contum. cum dilecti. ¶ Tertio, quod concesso principali, conceditur & accessorium: quia commissa causa, cõmittuntur ea, quę spectant ad causam. de off. dele. præterea. in tex. & in glos. 1. Delegatus.

3 QVARTO,† quod concessum de gratia speciali, ab alijs trahi non debet in exẽplum de priui. sanè vbi de hoc. ¶ Quinto, ꝙ in concessione generali nõ veniũt ea, q̃ q̃s nõ esset in spe-

ſpecie veriſimiliter conceſſurus.de reg.iu. in gñali li.6.Vtrum vero conceſſum a Papa,vel alijs expiret morte cõcedẽtis,vide ĩf.Gratia.

DE CONCILIO GENERALI, ET congregatione ſynodali.

1 *Concilium vnde dicatur:& quid diſtet a ſynodo. Et conciliorum genera quot ſint.*

2 *Concilia generalia cępiſſe, quando primum dicantur. Et quot celebriora reliquis fuerint.*

3 *Concilium generale, num poſſit ſummo Pontifici ſtatuendo legem præfigere. Et an in ſpectantibus ad fidem,prælati vnius dictum,Papæ ſententijs,ſi melioribus ille & rationibus,& auctoritatibus moueatur,præferendum ſit. Et ſub hac,an concilium errare queat,concluſiones aliquot.*

4 *Controuerſia inter Papam vt Papam & concilium de fide,aut moribus diſceptantes, an eſſe perſeuerantur poſſit.*

5 *Papa,num ſicut pro hæreſi,ita pro quolibet peccato notorio iudicari a concilio queat.*

6 *Cõciliũ generale legitime celebrari,quãdo dicatur.*

7 *Papa ſi ſit de hæreſi vehementer apud graues diffamatus,ac nolit emendare,vel purgare ſe, aut concilium congregare, inquirendi aduerſus Papã ipſum facultas,ad quos tã pertineat,& quo iure. Et quid ſi duo de papatu ſimul contenderent.*

8 *Appellare a Papa,ad concilium, vel ad ipſius ſucceſſorem,num liceat.*

9 *Concilio prouinciali & ſynodali, qui nam aduocandi ſint. Et quæ in concilijs expediri queant.*

10 *Concilio accerſiti,& in eo congregati, quam poteſtatem,& in quos habeant.*

11 *Concilium prouinciale,vel epiſcopale,quo tempore celebrari debeat.*

1 CONCILIVM,†ſecundum Iſido.in li.Ety. dicitur quaſi conſilium , c. trãſeunte inf. & conſilium dicitur quaſi conſidium: vnde a ſocietate multorum in vnum conſidentium, appellatur: ſynodus autẽ Grecè,Latinè comitatus vel cætus dr̃,a coeundo,& eſt ſynonymum concilio: licet conſueuerit dici concilium cõgregatio generalis facta ſub Papa vel legato: ſynodus vero facta ſub aliquo inferiore:vt metropolitano, vel dięceſano cũ ſuo clero:Conciliorũ ãt vel ſynodorum tria ſunt genera:vt no.gl.di.16.in Summa.Vnum eſt generale quod.ſ.fit præsẽte Papa,vel eius legato ad hoc ſpecialiter deputato, cõuenientibus ep̃is,& alijs prælatis, vt ipſe ordinauit, quod ſolius Papæ auctoritate celebrari põt: alias eſt conciliabulũ & ſynagoga ſatanæ: vt patet diſt.17. per totum & conſentit S. Doc. 2.2.q.1. art.10. & eius ſtatuta oẽs fideles adſtringunt. Aliud eſt ꝓuinciale,ꝙ celebratur a legato ſpecialiter ad hoc deſtinato, ſm gl. d.3. §.1. & a metropolitano cum ſuis ſuffraganeis & abbatibus illius ꝓuinciæ, vel a primate aut patriarcha, qui eſt ſup.metropolitanũ,ꝙ celebrare p̃t metropolitanus,ſine auctoritate primatis.92.d1. ſi q̃s ep̃s,in quo fieri poſsũt cõſtitutiones & ſñiæ fulminatorię, adſtringẽtes oẽs illius prouinciæ vel metropolis clericos & laicos non exẽptos: exẽpti aũt non adſtringuntur ad hæc,neq;adſtringi poſſunt ad veniendum illuc. Aliud ep̃ale, qđ magis conſueuit dici, ſynodus & congregatio: qđ ep̃s celebrat cũ curatis & clericis ciuitatis ac comitatus, & religioſis & abbatibus non exẽptis: ꝙ ipſe celebrare p̃t irrequiſito ſuo metropolitano: in quo fieri poſſunt conſtitutiones ab ep̃o cum ſui capituli cõſenſu,ſ. canonicorum eccleſiæ cathedralis & ſẽtentiæ fulminatoriæ adſtringentes oẽs illius dięceſis & non alios.De his duobus igitur d. 18.& 19. per totum & ibi ad quid,& quo tẽpore, & a quibus celebrari dẽnt,& quo modo nihil exigere dẽnt ep̃i.Adde quartum genus vel differẽtiam conciliorum, ſm Ant.de Bu.& Io.de Im.ſuper c.graue. de præb.ſ.conciliũ religioſorũ,de quo hr̃ de ſta.mo. in ſingulis,& c.ea quæ.ſed magis capitulum dicit̃.

2 PRIMO†vero quæritur,qñ incæperint concilia generalia?Et dicit Gratianus,diſt.15. in prin.Iſidorum aſſerere in li.Ety.ꝙ a tp̃e Conſtãtini Imperatoris,quod fortè verũ eſt poſt dilatatã in gẽtibus Chriſtianitatẽ,nõ obſtante ꝙ Melchiades, q̃ Sylueſtrum præceſſit,cõcilium fecerit. 13.q.2.placuit. quia illud fuit cũ paucis celebratũ. Si tñ altius repetamus, prima ſynodus facta eſt in Ieruſalem ſub primo ſummo Põtifice Petro, vt patet Actuum 15.Inter concilia ãt generalia quatuor fuere celebriora cæteris. ¶Primum fuit Nicenum 318.ep̃orum,a Conſtantino Imperatore per actum,quo dãnata eſt Arriana perfidia,de inæqualitate ſanctæ Trinitatis.¶Secundum cl. patrum ſub Theodoſio ſeniore,Conſtantinopoli , quo damnatus eſt Macedonius negans Spiritum ſanctum eſſe Deũ.¶Tertiũ Epheſinũ centum epiſcoporũ ſub Theodoſio iuniore,quo damnatus eſt Neſtorius,aſſerẽs duas ꝑſonas in Chriſto, & beatã Virginẽ nõ Dei, ſed hominis genitricem.¶Quartũ Chalcedonẽ dcl.ſacerdotũ , quo dãnatus eſt Euticetes Cõſtãtinopolitanus,aſſerẽs vnã eſſe Dei carniſq;naturã.Dãnauit & Dioſcorũ eius defenſorẽ quõdã Alexandrinũ ep̃m,& Neſtorium ep̃m, cum reliquis hæreticis. De his 15.diſt.

c.ca-

c.canones.& S.Tho.li.3.de regi.princ.ca.17.

3 SECVNDO,†vtrum concilium generale pos sit Pontifici summo statuendo præfigere legem?Et dicit Abbas Sicu. siue Pan.in c.significasti de elect.ꝙ non:imo in omnibus statutis concilij intelligitur tacite excepta auctoritas Papæ,de quo vide ẽt bonum text.9.q.3. nemo,vbi dr̃,ꝙ nemo iudicare potest primã sedem,i.Papam: nec Augustus,nec populus, nec clerus & c. aliorũ & per istũ text.arguit. Io.And.ꝙ sñiæ Papæ standum est,qñ contra dicit sñiæ totius concilij:& ꝙ solus Papa interpretari potest statuta concilij:nec mirum quia ſm eum potest tollere & limitare,vt c. statutum.de rescr.lib.6.& gl.in c.vbi periculũ. de elec.lib.6.dicit, ꝙ licet non sit ei licitũ reuocare statuta concilij,sine concilij consilio:hoc tñ potest,si vult.Sed tñ omnia prædicta limita vera, sec.Pan.in his quæ depẽdent a plena dispositione Papæ: quia in his q̃ sunt iuris positiui,indubitanter est sup. conciliũ, cum sit caput ecclesiæ:vnde potestas data est Papę,& totę ecclesię,sed Papę vt capiti,a cuius dispositione corpus moueri debet.Sed in his quæ a plena potestate Papæ non dependent,non est simpliciter dicendum,ꝙ sit sup. statuta concilij: ideo in concernentib.fidem concilium est sup.Papam:nec hmõi potest disponere contra disposita per concilium. Pro quo vide tex.cum gl.dist.19.Anastasius.vnde conciliũ Papã põt condemnare de hæresi. d. 40.si Papa.& est iudex eius in hoc,secundum Doc.in c.fidei fauorem.de hære.li.6. In concernentibus ẽt vniuersalem statum ecclesiæ non põt Papa disponere contra statutũ concilij generalis si statuendo decoloraretur status ipsius ecclesiæ.1.q.7.c. & si illa,in quo casu dicit se intelligere multas gl.quæ volũt,ꝙ disponere non possit contra vniuersalem statum ecclesię:vt no.in c.literas.de rest.spo.vnde sec.Inn.in c.quanto.de consuet.nõ est permittendus venire contra statum vniuersalẽ ecclesiæ,si inde infamaretur ecclesia:secus si ex cã rationabili vult venire: limitãdo statũ ecclesiæ, seu tollendo statutũ concilij super statu ecclesiæ.Et sic intelligo, inquit, gl.in c. qui ad perpetuã 25.q.1. hæc ille. Vnde dicit Pet.de Anc.ꝙ posset tollere hoc,vel illud statutum iuris positiui,sed non oĩa simul: quia hoc esset destruere vniuersalem statũ ecclesiæ.Putat tñ idẽ Abbas.in his,quæ sunt fidei, standũ esse sñiæ Papæ, si melioribus moueretur rationibus & auctoritatibus,quam cõcilium,quia & illud errare põt, sicut alias errauit in facto matrimonij inter raptorẽ, & raptam,inter quos dicebat esse nõ posse matrimoniũ:& dictum Hieronymi melius sentientis prælatum est dicto concilij.36.q.2.tua iũcto c.placuit.Et facit,quod legitur.dist.20.c. 2.Imo dicit,ꝙ in concernentibus fidem, dictũ vnius prælati præferẽdũ esset sententijs Papæ,si melioribus rationibus,& auctoritatibus moueretur. Nec obstat,si dicatur cõcilium non posse errare, quia Christus orauit ꝓ ecclesia sua ne deficeret: vt notat de bapt. maiores 24.q.1.a recta.& c.pudenda.quia in concilio vniuersali non est verè,sed repsentatiuè vniuersalis ecclesia : quia ipsa constat ex collectione omnium fidelium terrę, saltẽ illa,cuius caput est Christus, non autem Papa,sed Vicarius capitis,i.Christi,vt no.gl. in cle.ne Romani.de ele.quę ẽt dicit,ꝙ mortuo Papa,ecclesia non est sine capite: quia nõ est sine Christo,& ista ecclesia est,q̃ errare non põt.de conse.d.1.ecclesia.Vnde possibile est, ꝙ tota fides remaneret in vno solo:& verum esset dicere,ꝙ fides non deficit in ecclesia, sicut ius vniuersitatis remanere põt in vno solo,alijs peccantibus:vt patet in Virgine Maria hæc ex illo. Cuius dicta approbo in quantum dicit Papã subijci concilio in his, q̃ sunt fidei manifestè:quia si errat in his ostinate,iã nõ est caput ecclesiæ,sed se deponit:& in his, quæ concernunt vniuersalẽ statum ecclesiæ: super quo a Christo non habet potestatem in destructionem,sed in ædificationem:vt de se & alijs Apostolis dicit Paul.2. Cor.18. sed in reliquis pono aliquas conclusiones cõtra eum.¶Prima.Concilium errare non põt perseueranter in spectantib.ad fidẽ & mores sicut nec ecclesia:vt de ea docet S.Th. in quo lib.9.ar.16.& iste cõcedit,ꝙ patet, tum quia si conciliũ pt errare,errare ẽt posset ecclesia in constituendo de hmõi : cum ad hoc nunq̃ conueniat nisi cõciliũ,vel Papa, & tã illud,q̃ iste ſm istũ errare põt:tũ ẽt quia dicit S.Tho. 2.2.q.5.ar.4.ꝙ doctrinæ ecclesiæ oportet inhærere,sicut regulæ infallibili:quę doctrina nou est alia,q̃ cõcilij: tum quia tunc nõ esset verũ,qđ dicit S.Th.vbi sup.piè crede,ꝙ in canonizatione sanctorum ecclesia non põt errare: quia hanc canonizationem facit Papa, qui ſm istum potest errare,& concilium, vel aliq̃d minus concilio, i. collegiũ Cardinaliũ. Nec obstat,si errauit in facto dicti matrimonij,quia hoc non fuit ꝑseueranter,quasi ꝑstiterit in errore:sed fuit prima frõte:sed Christus eduxit illud ab errore, ꝑ dictũ Hierony-

mi,ficut etiam prophetæ, in quibus erat Spiritus Sãctus, aliqñ errabãt, fed Spiritu fãcto reducebantur ad veritatem:vt de Nathan patet 2.Reg.7.ca.Nõ obftat ẽt fi aliqñ fides fuit in fola virgine:quia nondũ dixerat Chriftus. Ecce ego vobifcum fum vfque ad cõfummationẽ fæculi, nec venerat Spiritus Sãctus docturus oẽm veritatẽ. ¶Secũda,fi cõcilium & Papa difceptarent de fide, & Papa videretur hrẽ meliores rõnes,non effet ftandũ fniæ Papæ pp meliores rõnes, tũ quia fi ftaretur ei, oporteret iftum dicere, ꝙ concilium erraret in fide contra præmiffa:tum ẽt quia effet aliqua controuerfia inter hoĩes, quæ iudicẽ nõ haberet in terra: quia nullus poffet iudicare quafi fuperior, quæ rationes effent meliores, & homines non effent fufficienter ordinati a Deo. Nec valet dicere, ꝙ eft iudex, qñ hẽret rationes meliores: quia oporteret apud aliquem iudicem probare, ꝙ fuæ rationes efsẽt meliores, quem non effet dare. Sed ftandum eft ei, quia caput ecclefiæ habens determinare dubia in fide:cuius auctoritate femota cõciliũ nihil poteft:vt infra, Fides, §.7. & a quo fnia concilij confirmatur, fecundum S.Tho. pe.q.10.ar.4. quod etiam probat multipliciter.Do.Io.de Turrecremata. ¶Tertia. Sicut non errat ecclefia perfeueranter, ita nec Papa quandiu eft caput ecclefiæ, & vt caput ecclefiæ:ideft, vtens adiutorio membrorum ecclefiæ per concilia, & orationes & huiufmodi:alioquin corpus effet viuum per fidem, & caput mortuum:fimiliter nec inquantum determinat, vt caput ecclefiæ : puta quando ad ipfum vt ad caput recurritur confulendo de dubijs, quia error eius redundaret in errorẽ ecclefiæ, cum ad ipfum fpectet fidei dubia decidere, vt dicit S.Th.2.2.q.1.ar.10.

4 Ex † his patet, ꝙ non põt effe controuerfia inter Papam & Papam & concilium de fide, aut moribus perfeueranter, quia neutra pars poteft errare. Si tamen erret in fide, vt fingularis perfona, ftatim definit effe caput quoad Deum:licet non quo ad ecclefiã, quoufq; per iudiciũ deponaŧ. Similiter fi erret circa mores perfeuerãter:quia error in moribus (vt fi diceret fornicationẽ nõ effe peccatũ) reducitur ad hærefim, cũ fit cõtra aliquẽ textũ fcripturæ, q̃ de moribus fufficienter docet. Nec obftat, ꝙ quidam Papa tædio victus fubfcripfit hærefi:quia nõ errauit in fide, fed peccauit in fidei confeffione, errãdo in particulare eligibili, vt priuata ꝑfona, vide inf.Fides, §.6

5 Tertio † quæritur, vtrum Papa ficut pro hærefi, ita & pro quolibet notorio peccato poffit iudicari.f.a concilio? Et idem Pa.inducit gl.fuper c.fi Papa d.40.dicentem, ꝙ Papa iudicari põt.f.a cõcilio, ẽt pro quolibet mortali notorio:i quo effet incorrigibilis, & fcãdalizaret ecclefiã, quia talis cõtumacia reputaŧ hærefis. Et hanc gl.ipfe multũ probat:fed vt dicetur inf.in tit.Papa.§.4.per Pet.de Pal. ifta gl.nõ eft vera.nec illa ꝑtinacia eft hærefis ꝓpriè & ftrictè, cuiufmodi eft hærefis ꝓ qua iudicari põt Papa, vt importat errorẽ circa fidẽ. In cõcilio tñ celebrato Cõftãtiæ circa annos Dñi 1417.in quo fedatũ eft fchifma, ꝙ annos 40.durauerat:in quodã decreto qđ incipit, frequẽs ftatutũ eft, ꝙ nõ folũ i caufa hærefis, fed ẽt fchifmatis cõciliũ poffet de Papa iudicare. & rectè, quia fchifma ꝓpinquũ eft hærefi, differens ab eo ficut difpofitio ab habitu quod Arc. nõ intelligit de oĩ fchifmate, vt de eo, ꝙ oritur poft electionẽ veri indubitatiq; paftoris pp receffum aliquorũ ab eius obediẽtia, ficut cõciliabulũ Bafilieñfe depofuit Eugen.IIII. indubitatũ Vicariũ Chrifti, erigens idolũ j. Felicẽ olim ducem Sabaudiæ Amadæũ, fed de eo, qđ oritur in electione ipfius fummi Pontificis, vt cũ ꝓbabiliter dubitatur electio fit canonica, an violẽta, & hmõi, quale fuit fchifma in dicto cõcilio Cõftãtiæ fublatũ:qđ ortũ eft in electione Vrbani VI.fucceffloris Greg.XI.quæ dicebaŧ facta per metum cadẽtẽ in conftantẽ virum, Vnde Cardinales poft aliquot menfes recedentes creauerunt in ciuitate Fundorũ Clem.VII.

6 Qvarto † quærit, qñ dr̃ concilium generale celebratum legitimè? Et dico, ꝙ primo, debet fieri de mandato Papæ, interueniente ipfo, vel alio de eius fpeciali mandato.dift.3.§. porro.& dift.17.c.1.& 2.& confentit S.Tho. Et licet olim multa fuerint concilia per Imperatores conuocata, quia id ecclefia nõ poterat propter hæreticorum fauorem, tñ, quã primum potuit hoc correxit, & ꝑ fe cõcilia conuocauit, & aliqñ ꝑ Imperatores ecclefia præcipiente, aliqñ rogante, & auctorizãte, vt di.17.per totum. Quia tñ ptãs vnius propter negligenitã gradatim deuoluitur ad alium. ar.de elec.c.cum in cunctis. de concef.præb. c.2.dicunt quidam, ꝙ Papa negligente & nolẽte conuocare concilium ad locum idoneũ pro ardua cã imminente, poteftas cõuocãdi illud deuoluitur primo ad omnes Cardinales, q̃ funt oĩbus alijs maiores clerici, arg. de ma.& obe.c.1.Secundo, ad Patriarchas prçipue Conftantinopolitanũ, cuius fedes prima

eft

est post Romanam.d.22.de Constātinopolitanæ. Et intellige si est catholicū. Tertio ad Imperatorem. Quarto ad reges. Quinto ad alios principes. Vel dicamus, ꝙ duę partes cōcilij cōgregatæ in loco idoneo poterunt alios cōuocare: iuxta no.ꝑ Inn.in c.2. de noui ope.nūc.q̄ si nō sunt cōgregata, locū vr̄ hr̄e ordo sup.positus. Vbi aūt Papa esset hr̄ticus vel de hæresi suspectus, ad eū spectare nō vr̄ potestas congregādi concilium ar.d.xl.si Papa.hęc oīa Arc. Sed intellige p̄dicta, qn̄ Papa esset iudicādus per concilium, alias nulli cōpetit illud congregare, quantumcunq; negligeret Papa, sed esset conciliabulum nullā habens auctoritatē concilij generalis. Scđo vocādi sunt de necessitate solum ep̄i, & superiores, vt no. Inn. & Io.And.in c.graue.de p̄b.ad qđ facit.d.18.ep̄s non debet.& ca.ꝑꝑ cū seq. & hos iustū est vocari ex toto orbe, vbi agit̄ de maximo p̄iudicio: & reb. arduis, est tn̄ in potestatē Papæ cōuocare, si vult, ēt abbates. ar.d.63. Adrianus, vbi fit mentio de abbatib. & Gregorius X. ad Conc. Lugdunense vocauit beatum Thomam, qui non erat Prælatus. Imperatorem aūt vel alios principes conuocare non tenet̄, per §. huic ēt.d.17. quos tn̄, si vult, pōt vocare, ad scandala sedāda, vt d.63. verum. Sed tn̄ vr̄, ꝙ vbi nō agitur de fidei dubijs, vel facto Papæ, summi Pontificis arbitrio relinquatur, qui & quo sunt vocandi, & hi sunt Concilium, iuxta id, quod no. dis.3.§. porro.& d.17.c.1.& 2.in Summa. Nec est curandum de numero diminuto, ꝑꝑ illud Mat.18. vbi sunt duo vel tres, &c. Vnde aliqn̄ ī Cōcilio fuerunt ep̄i cccccc. aliqn̄ ccc. aliqn̄ cc. aliqn̄ c. aliqn̄ 50. aliqn̄ xl. aliqn̄ 30 aliqn̄ 20. aliqn̄ 15.& in oīb. facti sunt canones. Sed tamē qn̄ agit̄ de fide & hæresib. vel schismatib. extirpādis, quia causa oībus catholicis est cōis, 8 & oēs tāgit, ab oībus catholicis ep̄is tractari, & terminari dēt, & oēs sunt vocandi, quia quod oēs tangit, dēt ab oībus approbari. de reg.iu.li.6. residet tamen concilij auctoritas penes venientes, saltem si intersunt duæ partes oīum ep̄orū orbis, per id quod legitur de his quę fi a ma.par.ca.c.1. per Io.And. vel forte sufficit pars maior, vt not. per Comp. in c. quia ꝑꝑ de ele. & vocati non veniētes cessante legitimo impedimento, peccāt, vt patet d.3. per totum. Ordo autē sedendi in concilio, vel subscribēdi, & hmōi inter prælatos eiusdem dignitatis, est ẜm tempus suæ ordinationis. dist.17.§. illud de clericis. quod tempus non ad ecclesias, sed ad personas refertur, secundum Gratianum. hæc omnia Archid.

7 SCIENDVM † tn̄, ꝙ si Papa esset diffamatus vehementer de hęresi apud graues, & nollet se corrigere, vel purgare, aut congregare cōcilium: iam hoc spectaret ad Card. ad inquirendum contra Papam auctoritate iuris diuini, & humani: vt probat d. Io. de Turrecremata, vel etiam ad alios prælatos, si negligerēt Card. Et idē esset in casu, quo aliter non posset prouideri scandalo eminenti ecclesię Cōcilio, & Papa nollet illud congregari: q̄a eo casu esset suspectus de hr̄si. vt colligit̄ ex ca. error.d.83. ẜm eundem. Vnde & Paulus Gal.1. excōicauit apostolos æquales & Angelos maiores se, si aliter euāgelizassent, auctoritate Euangelicæ doctrinæ, sec. S. Tho. ibi. cuius auctoritas hēt, vt oēs ei contradicētes excludantur, sec. illud Io.12. Qui non accipit verba mea, hēt q̄ iudicet eum. Sermo, quē locutus sum, ille iudicabit eum. Si aūt duo contēderent de Papatu, & vterque ꝓbabiliter: necessaria videretur cōgregatio concilij, iuxta c. si duo. dis.79. quod verū est, si nollent se subijcere iudicio alicuius: quia in isto casu concilium est iudex, & congregatio spectaret ad dn̄os Cardinales, si illi nollent congregare, ēt eis inuitis & si Cardinales nollent congregare, spectaret hoc ad alios pręlatos, vel ad Imperatorem. Si ēt Cardinales nollent eligere Pontificem, prouisum est per c. fundamenta. li.6. & cle. ne Romani. de electio. Sed si fugerent, aut deficerent, secum do. Ioan. de Turrecrema. esset conuocādum concilium ꝑꝑ Imperatorem pro maiori securitate. Si etiā Papa efficeretur demens incurabiliter, per Cardinales esset vocandum concilium ad iudicādū an alius deberet eligi vel dari coadiutor, secundum do. Ioan. de Turrecremata.

8 QVINTO, † vtrum appellari possit a Papa ad conciliū vel ad eius successorem? Et dico, ꝙ non: sed est hæreticum hoc asserere. Nā q̄ priuilegiū Romanæ ecclesiæ a Christo traditū (de quo inf. Ecclesia) auferre conat̄, hæreticus est.d.22. oēs. Sed q̄ sic asserit, est hmōi: quia cum appellatio non sit nisi a minori ad maiorē, vt dictū est: qui sic asserit, primo asserit vel sentit Papam non esse vnicum. & summum caput totius ecclesiæ, nec habere plenitudinem p̄tātis super oēs, nec sn̄iam eius esse stabilem & firmam, & inconcussè tenēdam. nec carere iudice in terris q̄ oīa snnt contra ecclę priuilegia, vt patebit. Et si ꝓprio motu vt singularis ꝑsona erraret in fide notoriè, adhuc ab eo nō esset appellādū, sed esset mo-

nendus per Cardinales, qui in eius electione totum corpus ecclesię repræsentāt: quibus si nollet assentire, sed erraret in fide perseueranter, vel potius obstinatè: eo ipso esset pōtificatu deiectus in conscientiam. 24. q. 1. audiuimus. deijciendus iuridicè per consilium.

9 Sexto † quæritur, qui sint ad conciliū prouinciale, & synodale vocandi? Et dico ex Anto. de But. & Io. de Imo. super c. graui. de p̄b. ꝙ ad prouinciale vocandi sunt omnes ep̄i totius prouinciæ, & non alij necessario, dis. 18. qm̄ quidem & c. seq. Si tamen alij prælati dictę prouincię venient voluntarij, sunt admittendi. Et sic intelligi potest c. si de his quæ fi. a maio. par. c. Possent etiam ex honestate vocari, ex quo agitur de factis eorum, & similiter alij, quorum consilium est necessarium. arg. d. 43. obeuntibus. Ad synodale aūt vocādi sunt abbates. s. non exempti: exempti. n. accedere non tenentur: & sacerdotes, & clerus etiā ciuitatis, & diœcesis. dis. 18. decernimus. dūmodo sic prouideatur, ꝙ ecclesiæ magnū non patiantur detrimentum in diuinis. argu. de cler. non resi. c. vlt. vnde possunt aliqui relinqui in plebanatibus, p̄cipuè pro sacramētorum administratione: & præcipuè pro infirmis Arch. ¶ Septimo quæritur quæ possūt in concilijs expediri? Et dico ex eisdem vbi sup. ꝙ in prouinciali poterit cognosci de causis, quæ vertūtur inter episcopos & clericos. 1. q. 7. c. si episcopus. cum quatuor sequē. & de oībus causis clericorum delatis. s. qn̄ factum est notorium, vel non diffinitur in breui posse liquidari: quas causas diffinire poterit episcopus vel archiepiscopus. 6. q. 3. scitote. & d. 18. c. 1. & 2. & hoc cum consensu, vel cōsilio maioris partis aliorum episcoporū, de tēp. ord. c. si archiepiscopꝰ. & de accu. sicut olim. De causis autem archiepiscopi concilium cognoscere non potest, cum in eum nō habeat potestatē, vt in caput, sed superioris iudicio relinquuntur. Causas autem criminales ep̄orum concilium poterit audire: diffinire non poterit absque speciali sentētia Papæ. 3. q. 6. accusatus. & de iud. c. 1. nisi reperiatur aliud expressum in iure, vt d. c. graue. Causas vero inferiores ab episcopis etiam criminales cōcilium ipsum poterit audire, & diffinire. 15. q. 1. c. 1. & 2. In synodali vero, vel ep̄ali tractari poterunt causæ ciuiles, & etiam criminales clericorum: dummodo non agatur ad pęnam depositionis ab officio, cum ep̄s solus talem pęnam imponere nō possit. 15. q. 7. felix. & c. seq. & de re iudi. non potest. In generali vero, si præsit in eo Papa, de omnibus causis poterit cognosci, cum habeat plenitudinem potestatis, & sit ordinarius omniū, & totius orbis. 9. q. 3. cuncta. & ca. per principalem. Si vero præsit alius loco eius: tunc idem quod dictum est de prouinciali. Arch.

10 Octavo † quæritur, qualem habeant potestatē congregati in concilio, ordinariā, vel delegatā, & in quos? Et dico ex eisdem, ꝙ in prouinciali archiep̄s ibi præsidens habet ordinariā, ad qđ c. sicut olim. de accus. suffraganei vero, siue sint ibi vt iudices vt quidā volūt per c. scitote. 6. q. 3. siue vt assessores secūdū alios, gesta per capitulū, nō valebūt sine consilio eorū, vel eis irrequisitis, vt dicit ibi Io. And. per ea q̄ habētur 15. q. 7. si quis, sed d. Ioan. de Imo. dicit posse dici, ꝙ ipsi ep̄i in cognoscendo sunt ordinarij, cum ipsi principaliter cognoscant? sed in diffiniēdo sunt assessores, q̄a ipsi principaliter nō sententiāt, sed assistūt sentētiāti, vt cle. auditor. de resc. Vbi aduerte, ꝙ nō solū cōsiliū ep̄orū requirit̃ in archiep̄i s̄nīa, sed ēt eorū assensus, vel maioris partis eorū, vt dicit Io. de Imo. quia si requireretur solum eorum consilium, quod geritur, non censeretur gestum per ipsum concilium, sed potius per ipsum archiepiscopū. de arbit. cum olim. & si sit causa criminalis ep̄i requirit̃ cōsensus omnium, si tractatur ad finem, vt deponatur ab officio: vt probatur in d. c. scitote. In causis aūt criminalib. sacerdotis, diaconi, vel subdiaconi, ēt si agitur ad finem depositionis, sufficit consensus maioris partis, vt no. Arch. in d. ca. scitote. 15. q. 7. ep̄s, s̄m Io. de Imo. In concilio vero synodali ipse ep̄s ibi præsidens habet potestatem ordinariam, sicut archiepiscopus in prouinciali. d. 18. decernimus. In generali aūt, vbi præest Papa, alij non videntur habere iurisdictionem, sed potius videntur consultatores, cū Papa habeat plenitudinem potestatis, & sit cunctorum ordinarius. 9. q. 3. cuncta. & c. per principalem. Si vero pręest ibi aliquis de mā dato eius, censetur habere delegatam. de of. deleg. per totum: De alijs vero, qui intersint ibi, videtur, idem quod de assistentibus in p̄uinciali. Arch. Multa alia spectantia ad concilia, parum tamen ad forum conscientiæ facientia habes ab Arch. 3. par. tit. 14.

11 Nono † quæritur, quo tempore debeat celebrari cōciliū p̄uinciale, vel ep̄ale? Et dico, ꝙ antiq̄tus celebrabatur bis in anno, primo ante quadragesimam: secundo in Autumno: vt patet dist. 19. ca. 1. & 2. hodie tamen per c.

graue.

graue.de præb.capitulum prouinciale singu lis annis ab Archiepo cum prædictis est cele brandum,& vt videtur sub præcepto,vt patet de accu. sicut olim,vbi dr̃ in fine, ꝙ si qs hoc salutare statutũ neglexerit adimplere,a sui executione officij suspendatur,quæ pœna tam grauis non imponitur,nisi pro mortali. Et a fortiori hoc verum est de synodali, vel episcopali: quia ẜm mentem,iuriũ,& omnium religionũ instituta,capitula quanto minora,tanto crebriora fiunt: & maximè quia cessare ab istis ĩducit maximas relaxationes in morib. clericorũ:sicut experiẽtia docet.

DE CONCVBINARIO, ET fornicatore.

1 *Concubinarius & fornicator, quoad fœminam, qualiter se habeant. Et ibidem, quod quandoque fornicatio dicatur omnis actus illicitus.*

2 *Concubinatus num licitus sit. Et an cõcubinarius concubinam ablegare a se nolens absolui possit.*

3 *Meretrices adeuntes, non scientes hoc prohibitum esse, an ab ignorantia excusentur.*

4 *Sacerdos concubinarius, celebrando, an irregularis fiat. Et num id quod de sacerdote dicitur, locum quoque habeat in diacono, subdiacono, & in minoribus constituto.*

5 *Fornicatio simplex in clerico publice tenente concubinam, num depositionem inducat, si monitus se corrigere nolit.*

6 *Pœnitentia, quæ nam sit clerici in sacris ordinibus constituti, si vxorem ducat.*

7 *Iniungendum alicui quippiam cum iuramento nõ esse, de cuius violatione, & transgressione verisimiliter timeri potest.*

1 CONCVBINARIVS†& fornicator videntur se habere,vt animal, & homo quantum ad fœminam,qua abutuntur:quia fornicator propriè est, qui abutitur soluta : sicut adulter, qui nupta: concubinarius vero,qui abutitur quocunque mõ vxorio.i.q̃ ad vsum veneris illegitime tenetur,ita, ꝙ de mẽte iuris non dr̃ cõcubina, nisi teneatur ꝑ modum vxoris,qđ patet:quia si quis post vxorem habuit cõcubinã,ordinari non põt.d.23.si quis qđ non esset, si cõcubina diceretur a cõcubitu fornicario simpliciter.Aliqñ tñ fornicatio dr̃ omnis illicitus coitus, vt 32. q.2.§. qui ergo.& q.4.meretrices : sed proprie est coitus naturalis soluti cum soluta oĩ vinculo.s. coniugij,consanguinitatis,affinitatis,ordinis, religionis,seu voti.Vnde Pet.de Pal.in quarto, dicit, ꝙ fornicatio dicit oẽm illicitũ coitũ: fornicatio aũt simplex dicit coitum naturalem soluti cum soluta.Credo aũt, ꝙ quãtum ad suspensionem,& euitari in diuinis officijs, & sacris idẽ sit de notorio fornicatore,& cõcubinario,etiã si fornicator sit vagus,impetens meretrices,& non tenens concubinam.

2 PRIMO †vero quæritur,vtrum concubinatus liceat?Et dicit Ioã.And.post Host.in reg. sine culpa.in mercu. & recitat Pan.in c.clericorum.de vi.& ho.cler.ꝙ non, etiam de iure ciuili: quia ex quo ius canonicum expressè prohibet 32.q.4.nemo imo Deus,vt in c.meretrices.ea.q.& lex ciuilis in spiritualibus subijciat dispositioni iuris canonici,in auth. vt clerici apud prop.epi.& in auth.de eccle.tit. facit c.clerici.de iu.ergo,&c. ¶Scđo vtrũ absolui possit cõcubinarius nolens abijcere cõcubinam? Et dico,ꝙ non,si est periculum recidiui:quia non est contritus.24.q.2.legatur. vera ẽt pœnitẽtia non est sine excisione causarum peccãdi.de pen.d.3.c.satisfactio. Si vero nõ est tale periculum recidiui, ꝙ sacerdotis arbitrio pensabitur,distingue,qm̃ si factũ est notorium, absolui non põt,quia tenetur eam abijcere ad tullendum scandalum populi: maxime qñ suspicio est violenta de incontinentia : alias vero,si non est notoriũ,tenet Sum.Angel.indistinctè, quod possit absolui. Sed non est verum, quia si esset scãdalũ vni, vel duob. tenetur eam dimittere , vt patet ꝑ dicenda inf.de scandalo & hoc nisi dictũ scãdalum auferatur: sed si nullum est scandalũ, aut recidiui periculum,absolui potest.Et qđ de concubinario , idem dico de concubina. Facit ratio prædicta,& 34.dist.audite.

3 TERTIO,†vtrum adeuntes meretrices, nescientes hoc esse prohibitum,excusentur ꝑꝑ ignorantiã?Et dico,ꝙ non:imo peccãt mortaliter accedẽdo,& toties quoties:quia ignorãtia iuris naturalis,& diuini in tali casu claro neminem excusat quantumcunq; agrestẽ. 1.q.4.per totum, maxime quia nullus hoc p̃t ignorare, sine maxima negligentia quærendi suam salutem.Et similiter peccant mortaliter ad hoc alios inducẽtes.de pen.dist.1.noli.1.& 2.q.1.notũ. & similiter qui hoc perpetrare volẽtib.pecunias donant,aut mutuant, quia sunt cooperatores. ¶Quarto vtrũ sacerdos cõcubinarius celebrãdo sit irregularis? Et dicit Pan.in c.vestra.de coha.cler.& mul. ꝙ suspẽsus est quo ad Deũ:& se, cũ sit ĩ mortali,vnde celebrãdo peccat mortaliter, vt dictũ est sup.Clericus.2.§.8.nõ tñ efficitur irregularis,si est occultus,vt no.Inn.in c. si celebrat.de cle.exc.mino.Secus si est manifestus, ita vt nulla possit tergiuersatione celari : qa

tunc

tunc est suspensus ab officio.32.di. præter.cũ non differat dicere, interdicimus, & suspẽdimus, quia non refert quid ex ęquipollẽtibus fiat, de testib.licet, ff.de leg.l.nõ possunt, & hoc est clarum.dis.32.§.verum.Vnde si celebrat, est irregularis c.1.de re.iu.li.6. Est ẽt suspensus a beneficio, vt in d.ca.præter.iuncta gl.Secus, si non habet talem operis euidẽtiã. Et de hoc sup.Clericus.2.§.8. Multi aũt Do. volunt, ꝙ requiratur monitio, aliter non sit ipso facto suspensus, nec incurrat irregularitatem. Sed primum est verius. Et quod de sacerdote dr̃, dic de diacono, subdiacono, & constituto in minoribus ẜm Arch. in §. hæc de malis.d.32. & exercẽdo actum cuiuscũq; ordinis similiter sunt irregulares, & solus Papa dispensat.de re iud.c.1.li.6.Et idem dic de quocunq; fornicatio etiam non tenẽte concubinam.Vnde Arch.in 3.p.tit.27.c.3. dicit, quod non solum sacerdos, sed etiam in quocunque ordine constitutus etiam in minori, ex notoria fornicatione est suspẽsus ab omnibus actibus ordinũ, sec.Inn.ipso iure, ꝙ no. Arch.dist.32.§.ad hæc.& tandiu stat. suspensus, quandiu perseuerat in vitio, & interim si exequitur officia sua, etiam semel, efficitur irregularis, indignus dispensatione Papæ sec. Inn.& Host.& not.Arch.& Ant.de But.Vnde etiam si cessaret a vitio, & ante dispensationem vtitur officio suo, semper peccat mortaliter, quamuis nouam irregularitatem non incurrat. Si autem suspensus non est executus officia sua, nihilominus indiget absolutione a suspensione, quam poterit episcopus facere, secundum Inno.imo idem dicit Sum. Ang.innixa opinioni do.Ant. de quocunque peccato mortali. Sed hoc improbatum est sup.Clericus.2.§.8.

6 QVINTO † quæritur, an simplex fornicatio in clerico publicè tenente concubinã inducat depositionem, si monitus nolit se corrigere? Et dico, ꝙ sic, quia talis primo debet monitus suspendi a beneficijs, & si se non correxerit, dẽt ab eis perpetuo remoueri, siue sit ĩ sacris.de coha.cle.& mul.sicut.siue non in sacris: vt ibi in c.si autem clerici. vbi etiã innui vr̃, ꝙ requiratur monitio trina. Et quidem si tale crimẽ sit notoriũ, suspensus est ipso iure ab officio, vt dictum est. §. priore. & supra. Cler.2.Si vero sit publicum est fama tm̃, ita, ꝙ merito talis habeat̃ suspicio, ꝙ scandalum generet̃, & si nõ appareat accusator, erit purgatio indicẽda, ĩ qua si defecerit, aut si se purgare noluerit, canonicè puniat̃. de coha.cle. & mul.tua. & interim talis non debet in officijs euitari.

6 SEXTO, † quæ pęnitentia sit clerici in sacro ordine constituti; si ducat vxorem? Et dico, ꝙ priuari debet ordine & bñficio ecclesiastico, & mulier, si libera erat, redigi in ecclesię seruitutẽ.d.32.eos q. Si vero ancilla, vẽdi debet, dis.88.quidam clerici.& filij inde nati in seruitutẽ ecclesię rediguntur.15.q.vl.multa. & ipse ẽt excõicatus est ipso facto, vt inf. Excõicatio.9.§.vl.& qñ ab ea separat̃, eã debet iurare, s.ꝙ de cætero ad eã non accedat, nec bibat cũ illa, nec in eadẽ domo manebit, nec in alio loco, nisi tã publico, ꝙ mala suspicio esse non possit, nec loquet̃ cum ea, nisi corã idoneis testibus. & certa necessitate.35.qõ.6. ab isto die.q. cle.vel vo.ex literarũ.tñ si clericus hr̃ suspectus, ꝙ forsitan. iurm̃ non seruaret, exigi nõ dẽt, sed per sñiam interdicti vel suspẽsionis, vel aliorũ hmõi, cõpescẽdus est. de coh.cle.& mul.clericos. & de his Sũ.Cõf. lib.3.tit.30.q.13.secundum Rayn.& Host.

7 QVI † etiam addit, quod non est aliquid alicui iniungendum per iuramentum, de cuius transgressione verisimiliter timetur.Ibi etiã dicitur secundum Ray. ꝙ si ducta esset ancilla, & filij sint paruuli, non vẽderetur, sed truderetur in monasteriũ, ne propter matris absentiam filij perirẽt.dis.34.fraternitatis.vel, inquit intelligitur illud c. quod non contraxit cum ea matrimonialiter.De materia fornicationis, inf.Luxuria, & sup.Cler.2.§.vlt.

DE CONCVSSIONE.

1 *Cõcussio proprie, & transsumptiue sumpta, quid sit.*
2 *Concussio ad mores relata, & prout crimen est, abs quo committi dicatur. Et num sit peccatũ mortale.*
3 *Concussionem qui commisit, an necessario quod accepit, etiam si in iudicio non sit condemnatus, restituere teneatur.*

1 CONCVSSIO † proprie est motus violentus ex tractu & pulsu, re, loco non mota causatus: sicut arborem concutit, qui apprehensam manu tremere cogit. Sed transsumptiuè ad mores est aliquis similis motus metu factus in animo alterius, cui scilicet animo vis inferri non potest, sicut cum quis alicui minatur, nisi ita, vel ita faciat aut a faciendo desistat, vt patet.1.quæst.1.concussionis in glo.

2 PRIMO † vero q̃ritur quis committat cõcussionis crimen? Et dico, ꝙ generaliter incurrit illud quicũq. metu pecuniã, vel æqualẽs indebitè extorquet ab aliquo: sed specialiter q̃tũ ad pęnas legales: vt colligitur ex l.iubemus:

mus.C.ad l.Iul.rep.posita.1.q.4.& ff.eo.l.1.2.3.4.5.& 6.& ff.de concussio.l.2. Cōcussio est, cum quis in officia constitutus extorquet aliquid a subditis per metum: aut cum nō vult facere, quod tenetur, nisi data pecunia: aut cum extorquet vltra constituta sibi stipēdia, aut cum quis accusat, vel ab accusando desistit propter pecuniam. Et concordat gl.Ray. vt patet in Sum.Conf.lib.2.tit.5.q.139.ibidē dr̄ de militibus stipēdiarijs, quod dictum est de officialibus. vide 1.q.1. iubemus. & c.seq.

¶Secundo, vtrum concussio sit peccatū mortale? Et dico, ꝙ sic in re notabili: quia omne, quod est contra iustitiam, est mortale, ſm S.Th.2.2.q.59.ar.4.facit 23.q.1.militare.& pena eius, si de hoc crimine quis condemnetur, est infamia: vt nec testificari possit in publico: nec iudex esse, vel aduocatus.1.q.1. eandem.& præter ea punitur in quadruplum, vt ibi: in eum, & 18.dist.quoniam.

3 Tertio, † vtrum talis restituere teneatur necessario quod accepit, etiam si non condēnetur in iudicio? Et dico, ꝙ sic.& danti quando non turpiter dedit: vt si dedit, vt faceret, quod debebat.14.q.5.nō sanè & ſm Ray. qui subdit, quod si turpiter dedit, restituēdū est, non illi, sed pauperib. vel illi, in cuius iniuriā data est, iuxta arbitrium ecclesiæ, vt i d.c.nō sane. Sed gl.Ray.dicit, quod in foro consciētię hoc forte magis est conciliū, q̄ necessitas.

¶Condemnatus ad mortem, mutilationem, an fugere possit, vide sup. Accusatus.§.16.

DE CONDITIONE, MODO, CAVSA, & demonstratione.

1 *Conditio quotupliciter sumatur, & quid sit ea conditio, quæ per dictionem, si, importatur.*
2 *Dictiones quanam conditionem importent, & dictioni si, æquipolleant.*
3 *Modus quinam per particulam, vt, importetur. Et quibus vocibus modus designetur.*
4 *Causa quid sit, ac quomodo cognoscatur remissiue.*
5 *Demonstratio quidnam sit.*
6 *Demonstratio falsa an legatum, vel hæredis institutionem annihilet. Et quid si habens seruos duos Stichum fullonem, & Pamphilum pistorem, vxori Stichum pistorem legauerit.*
7 *Conditio tacita, nū contractū conditionalē reddat.*
8 *Conditio, num aliquando contractum vitiet, aut econtrario quandoque vitietur. Et quid in his, quæ fiunt in vltima voluntate. Cæterum de conditione in matrimonio, religione, sponsalibus, donationib. & ea quæ omnino extitura est, remissiue.*

1 CONDITIO † multipliciter sumitur & primo importat statum personæ: vt cum dicimus istum esse liberæ conditionis, aut seruilis. de ser.non or.c.vlt.32.q.4.liberi. Similiter cum dicitur, quod conditio possidētis potior est, vbi est par cā turpitudinis. ff.de cōdi. ob turp.cau.l.si ob turpem.§.porro. Secūdo vero rerum qualitatem: sicut res aliquæ dicūtur liberæ, aut seruilis conditionis. ff.& C. de seruit.per totum. Tertio, importat actionem repetēdi aliquod datum, de qua agitur in tit. de cond.ob cau.da.& tit.seq. Quarto, importat suspensionem promissionis, vel alterius contractus, & de hac est hic intentio. Primo vero quæritur, quid est conditio, ꝙ importat ly si aut aliquid ęquiualens? Et dico, quod est dispositionis.i.actus, vel contractus suspēsio ex euentu incerto futuro ei apposito, in quē euētū eius dispositioni facta est collatio. ff. si cer.pet.l.itaque vt dicendo: promitto, vel lego si Titius fuerit cōsul. hæc.n.dispositio est conditionalis ex incerto apposito, videlicet si Titius: & eueniente casu quo Titius sit cōsul, purificatur, & non plus suspenditur, Inst. de ver.ob.§.ex conditionali.& ff.de cond. & dem.per totum. Vel ſm gl.in rub.ff.de cond. & dem. conditio est legati, cuius de futuro defectus, seu confirmatio pendet, suspēsio, vbi ponitur ly legati, exemplariter: & sic non restringit quin eueniat alijs cōtractibus a legato, quia exempla regulam non restringūt. l. damni infecti stipulatio. ff. de damno infect. Vel ſm Bar.in l.1.col.1.ff.de cond.& demon. conditio est quidam futurus euentus, in quē dispositio suspenditur. Et intelligitur de euētu in facto, vel in iure.l. multum. ff. de cond. & dem. siue conditionis assertiuæ, & negatiuæ l.in testō.eo.tit.& dr̄ futurus, quia de pterito, vel præsenti propriè non dicitur conditio: quia non suspendit. l.cum ad præsens. cū duabus seq.ff.si cer.pet. Vnde proprie est conditio, quando suspendit in futurum euentū: siue incertitudo sit respectu rei, siue diei licet aliquæ glo.dubitauerint de die mortis.& ita tenet glo.in l.in omnibus.ff.de reg.iu.tex. est in l.quodcunque.§.1.ff.de verb.oblig.

2 Secundo † quæritur, qui sint termini, vel dictiones æquiualentes ly si, & conditionē importantes? Et dico verbi causa, quod est ly cum. vt lego cū Titius fuerit consul. Et ly nisi vt vēdo tibi librū aureo, nisi alius itra mēsē cōditionē fecerit meliorē. ff.de in diē addic. l.2.quia sensus est, quod si alius id fecerit, nō vendo. Et ly alioquin, & ly alias; vt scribes mihi librum intra mēsem: alioquin, vel alias decē nomine pene dabis.l.si finito.§.ex hoc. ff.de

ff.de dam.inf.quia sensus est,si non scripseris, &c.Et ly siue: vt promitto decem,si nauis ex Asia venerit:siue Titius fuerit consul,& quæ illarum conditionum disiunctiuarum fuerit prior,dispositionẽ purificat.l.si ita quis stipuletur.ff.de ver.obl.Et ly aut alternatiuum.vt, relinquo prædia ꝓpinquis, aut liberis.l.cum pr̃.§.pe.ff.de leg.2.quia sensus est,si non sunt propinqui,venient liberi,& in hoc sumpto significato ex maiori affectione ꝓpinquorũ, quibus testator primo relinquere voluit : vt patet ex ordine scripturæ. Et ly quãdiu:vt lego decem annis singulis:quandiu res gesseris hæredis mei.l.si gesseris.ff.de cond.& demõ. l.pater.Et ly quoad,donec,& quousque,quia idem significat. Et ly dum: vt,lego vxori dũ erit cum filio meo.l.qui cõcubinam.ff. de le. 3.Et ly quando,quandocunque, vbi: vt,lego filiæ quando,vel quandocunque,aut vbi nupserit.Et idem est de alijs sine numero.

3 Tertio † quæritur,quis est modus,quem.s. importat ly vt,aut aliquid ęqualens?Et dico, quod vt patet ex legibus loquẽtibus de illo, modus generaliter est omnis qualitas adiecta dispositioni.l.obligationum. §.modus.ff. de ac.& obl. Sed specialiter modus est mode ramen dispositionis per oneris appositionẽ tanq̃ causa finalis:vt promitto, vel lego tibi, vt facias illud, vel sub alijs verbis sic diffinitur:Modus est inuitatio ad quãdam remunerationem, vel adimpletionem, loco eius qđ est factum.& ideo nõ suspẽdit,sed clarificat. Vnde ꝓmissum sub modo potest peti de præsenti exhibita cautione de modo obseruãdo. l.qui hæredi.iuncta l.quib.dieb.§.Termilius. ff.de cond.& dem.& quod no.in c.verum.de cond.appo.¶ Quarto quæritur q.b.dictionib. signatur modus,siue quæ dictiones sunt ęquiualentes ly vt? Et dico,ꝙ est ly dummodo,ꝙ eandem habet significationem. ff.de cõtrah. emp.l.cum ab eo.Et ly ne:vt Titius hęredem instituo, ne fideicõmissa ex testõ Sempronij retineat,quia sensus est,vt non retineat.l. cũ pr̃,§.Titio.ver.planè.ff.de le.2. Et ly ad:vt,lego mille ad monumẽtum meũ ædificãdum. Et ly pro: vt lego decẽ ꝓ cura mei corporis sustinenda.Et ly in:vt,lego decẽ in monumẽto faciẽdo: Sed dicẽdo,ego vxori in tp̃s liberorum ly in,facit conditionẽ.Et idẽ ly noĩe: vt lego decẽ noĩe dotis puellarũ pauperum, vel redẽptionis captiuorũ, vbi nõ significat conditio,sed modus l.mille. C.de ep.& cl.& ratio,qũia semper sunt captiui,& puellę pauperes. Secus si relinqueretur nomine dotis, vel redemptionis certæ personæ, quia tunc faceret cõditionem. Et idem est de omni parte orationis,quæ ad hoc significatum adaptari potest ex se,vel subiecta materia.

4 Qvinto † quæritur quæ sit causa, & quomodo importetur,aut cognoscatur ? Sed de hoc vide sup.Causa.

5 Sexto † quæritur,quid sit demonstratio?Et dico,quod est ex aliquo præterito,vel pręsẽti,accidente,vel qualitate rei,quæ gerit certificatio,vel liquidatio:vel est verbum,vel factum quo aliquid ostenditur, cum demõstratio sit ostensio: vnde vice nominis ꝓprij demonstratio fungitur.ff.si cer.pet.l.certũ,nec refert,vt ibi dr̃, an proprio noĩe res appelletur,vel demõstret digito.Vnde dicẽdo,lego vxori meę vestem,quæ causa eius parata est, illa verba,quæ causa,sunt demonstratiua.

6 Septimo † quæritur,vtrum demonstratio falsa annihilet legatum,vel institutionẽ hæredis? Et dico,ꝙ licet falsa demonstratio nõ sit demonstratio: ex ea tñ sumitur q̃nq; significatum ad inualidãdũ actũ,q̃ alias ea nõ expressa esset validus. Vñ dicẽdo, lego vxori meę vestẽ,q̃ cã eius parata est:si nihil sit paratum, legatum nõ valet.l. Quintus Mutius ff. de au.& arg. Secus si dicerem,vestẽ meã purpureã,q̃ cã eius parata est:q̃a licet sit falsa demonstratio, q̃ cã,&c.tamen apparet de re legata ꝑ verba pcedẽtia,cũ verè talẽ habeã vestem: vt in d.l.Quintus Mutius.Vnde falsa demonstratio nunq̃ impedit legatũ, vbi cõstat de re & voluntate.l.si sic.ff.de leg.1.Igit̃,verbi gratia, falsa demonstratio inualidat legatum : primo dicẽdo,lego dotem si nihil sit in dote:quia si demonstratio est falsa, nõ demõstrat,& nõ apparet de legato, nisi per demõstrationem.C.de fal.causa adie.leg.l.3.Secus dicendo lego centum,quæ in dotem accepit. Quia licet demonstratio sit falsa,tñ valet legatum,q̃a cõstat de re legata. Et scd'o,inualidat dicendo, Titiũ filium meum hæredẽ instituo: in casu.s.quo non est ipsi testanti filius : quia licet constet de persona,tamẽ voluntas testatoris fuit instituere filium,& consequẽter Titium nõ filium instituere noluit:& consequenter non valet,vt in l.si pr̃.C.de hær.insti. Et tertio dicendo. Instituo Titium fratrẽ meum,si sciam eum non esse fratrem,licet vt fratrem diligã : non valet institutio.l.nemo. §.1.ff.de hær.inst. & hoc ĩtellige ĩ foro cãtũ. Et quarto inualidat dicẽdo,lego decem quæ sunt in arca,si nihil sit in ea.si tamẽ essent tñ quinq; valeret ad illa quinque,.l.si seruus.§.q

quin-

quinque.ff.de leg.1. Siſr valet dicendo, lego quinque quæ debeo etiam ſi nihil debeam, quia conſtat de re legata l.ſi ſic.ff.de leg.1. Et quinto inualidat dicendo, lego Titio decem quæ Seius mihi debet, ſi ille nihil debeat, vt i d.l.ſi ſic. Ratio, quia noluit legare decem, ſed cedere actionē, q̄ hoc caſu nulla eſt. Et ſexto dicendo, lego bouem meum: & non eſt bos, ſed equus.l.ſi q̄s in fundi vocabulo.ff. de leg. 1. valeret tñ ſi appareret de voluntate: vt q̄a equum vocare conſueuerat bouē ratione pigritiæ aut ventris magni: vt d.l.ſi quis. Similiter valeret dicendo, lego hūc equum: & eſt bos.l.q̄ extrinſecus.de ver.ob. quia ꝑ demonſtrationem ad digitum cōſtat de corpore: & hoc niſi aliunde appareat, ꝙ equū credidi, & bouē nō eram legaturus. ¶ Octauo, q̄d ſi habens duos ſeruos, Stichū fullonem, & Pāphilū piſtorē legauit vxori Stichū piſtorem? Et dicit tex.in l.cui habebat ff.de re.dub. ꝙ ſi teſtator verè ſciuit nomē, ꝓpriū vtriuſq; ſerui: ille ſeruus debet, cuius nomē exꝓſſit: & dicet erraſſe in artificio: ſed ſi vere neſciuit noīa: debet piſtor: & dicet erraſſe in noīe proprio.

7 NONO, † vtrum conditio tacita faciat contractum conditionalē? Et dico quod nō, facit l.cōditiones.ff.de cōd.& de.de quo dic, vt īf. Matrimonium.3.§.2.& 11.& Matrim.4.§.5.

8 DECIMO † quæritur, vtrum conditio vitiet aliqn̄ cōtractum, aut vitietur? Et dico, vt colligitur in tit.de cond.appo.per doct.& ꝑ legiſtas in ti.de cond.& dem.ff.& alijs locis, ꝙ aut conditio eſt contra ſubſtantiā cōtractus, aut non. Et dr̄ eſſe contra ſubſtantiā actus, id cum quo actus ſtare non pōt: & econtra, nō dr̄ de ſubſtātia actus id, ſine quo ſtare poteſt actus: vt cōiter no.doc.in ca.ſi.de con.appo. & facit quod no.Bart.in l.1.ff.de li.& poſt.& quod no.in l.1.ff.de ver.obl.in prin. Si eſt contra: ſic vitiat contractum, & non vitiatur. in d.c.ſi.de cond.app.& facit l.cum hi.§.ſi Prætor.ff.de tranſ. Quod verum eſt primo, ſi apponatur a principio contractus: ſecus ſi poſt contractum, qn̄ iā ille partium voluntate diſſolui non pt, vt matrimonium.32.q̄ō.4.dixit. & c.ex literis.de diuor. Et ſimile eſt de votis: & hmōi.& facit l. per ſeruum.§. denique. ff. de vſu & habit. Et ſecundo verum eſt, ſi per ambas partes apponatur.de quo vide inf.Matrimonium 4.§.5. Si vero non eſt contra ſubſtantiam contractus, ſed eſt aut impoſſibilis, aut turpis: quæ.ſ.vt not.in d.ca.ſi.quo ad hoc æquiparātur: ſic vitiatur, reijcitur, & non intrat in cōtractib.ſp̄ualibus, puta mr̄imonio, & voto, & hmōi: vt no.in d.c.ſi. In contractibus autem temporalibus regulariter vitiat: vt no.in gl.d.c.ſi.per iura ibi allegata. Quod limita in contractibus, qui fiunt inter viuos. In his autem quæ in vltima voluntate fiunt, diſtingue, quia aut conditio impoſſibilis nō adijcitur, in perſonam honorati: vt inſtituo Titium hæredem, & ideo vt digito tangat cœlum: alioquin det cētum Dyno, & tūc vitiat, nec valet legatum de centum factum Dyno, Inſt.de leg.§.ſi.no.gl.in l.vnica.C.de his quę pen.& ibi tenet cum hac diſtinctione: aut adijcitur in perſonam honorati, i. eius cui fit legatum, vel inſtituitur hæres: quia.ſ.ſub cōditione impoſſibili alicui fit legatum, vel aliquis inſtituitur hæres, puta ſi Titius cœlum digito tetigerit, eſto hæres, vel habeto cētū: & tunc fauore vltimæ voluntatis reijcit conditio, & valet inſtitutio, & legatum. Inſti.de hæ.inſti §.impoſſibilis.& cōiter doc.in d.§.ſi. licet Bar.in l.1.ff.de cond.inſt. teneat contra prædictam diſtinctionem. Si aūt cōditio nec turpis eſt, nec impoſſibilis, nec contra ſubſtātiam actus, tunc vitiat: vt no.in ca.de illis.de cond.app. De cōditione aūt in matrimonio, & in religione, & in ſponſalibus, & in donationibus, vide inf.Matrimonium.3. per totū. & Religio.3.§.7. & Sponſalia. §.5. & Donatio.1. Et de conditione quæ omnino eſt extitura, inf.Matrimonium.3.§.1.& 2.

DE CONDVCTORE.

1 CONDVCTOR † quis ſit infra. Locatio. in principio. Et quomodo ſit ex communicatus, ſi Bononiæ conducat domum doctoris, vel ſcholaris, ſine conſenſu inquilini, inf. Excommunicatio.9.§.4.

DE CONFESSIONE NON ſacramentali.

1 *Confeſſionis multiplex acceptio. Et de qua hic agatur.*
2 *Confiteri delictum, num quis ad iudicis interrogationem debeat.*
3 *Confitens criminis conſocium, an ſit aduerſus ſocium teſtis idoneus.*
4 *Confiteri poſitionem, in qua lite conteſtata actor petit xx. cum decem duntaxat habere debeat: vel cū alicuius rei partē habere debeat, integram petit, an quis cogatur: an vero poſſit ſaltem totam petitionē negare. Et vtrum poſitio aliquam partem falſam habens, negari in totum ratione partis falſæ poſſit.*
5 *Confiteri poſitionem in qua abſolute ponitur, quod ſub conditione debetur, an quis cogatur.*
6 *Confeſſio iudicialis, an confitenti præiudicet. Et qualiter intelligatur, quod in iure contra ſe confeſſus, pro*

pro coniuncto habeatur. Et ibidem ad idem vulgarium versuum explicatio.

7 *Confessio extraiudicialis non contra partem, an præiudicet in absentia partis.*

8 *Confessio generalis, non sacramentalis, facta contra peccatum in missa, prima, vel completorio, & prædicatione, & huiusmodi, ad quid prosit Et qui se omnia dicit peccata cõmisisse, an falsum dicat.*

1 CONFESSIO † multiplex est. Primo fidei. Secundo, delicti in sacro pęnitentiæ. Tertio, delicti, vel debiti extra sacramẽtum pęnitentiæ, quæ dicitur confessio non sacramẽtalis: & de hac nunc est intẽtio. Et est duplex, s. iudicialis, & extraiudicialis. Et hæc etiam est duplex. quædam, s. quæ est generalis ex intẽtione facta cõtra peccata: vt quæ fit in missa & quædam specialis non facta ad illum finẽ: vt quæ est in communi hominum locutione.

2 PRIMO † vero q̃ritur, an sit quis obligatus ad interrogationẽ iudicis fateri delictum? Et dicit Pan. in c. cum super de conf. ꝙ si iudex procedit per inquisitionẽ ex mero suo officio, sic tenetur quis r̃ndere veritatẽ sub pœna peccati mortalis, si factum est notorium, vel infamia flagrat, vel semiplenè ꝓbatũ est, ẜm S. Tho. 2.2. q. 69. ar. 1. text. est in c. cum dilecti de accusa. & hoc verum, q̃ñ agit̃ ad pœnam spiritualem: de qua infr. Pœna. §. 2. non aliã. Si vero factũ nõ est notoriũ nec flagrat, non tenetur respondere. de accu. qualiter & quando, el 1. ẽt si iurasset dicere veritatẽ, ẜm Henri. de Gand. in 1. quolib. q. 34. nec est obediendum in hoc prælato: quia est contra charitatem. Et occulta non sunt publicanda, sed Deo soli relinquenda. 6. q. 1. si omnia. & cap. oues. & c. ex merito. Si autem iudex procedit ad instãtiam partis: sic non est necessario respondendum, nisi id, de quo quæritur sit famosum: id est, præcesserit infamia, & impediat ordinis executionem, seu beneficij retẽtionem: de quo nec venit imponenda pœna temporalis. Mendacium tamen dicere non licet: sed vtendum alijs verbis duplicibus, & simulatis. argum. 22. q. 5. §. ex his. Vide etiam sup. Accusatio. §. 13. & inf. inquisitio.

3 SECVNDO † quæritur, vtrum confitens con sociũ criminis, sit testis idoneus cõtra sociũ? Et dico, quod non, vt no. gl. in l. si filium. C. de lib. causa. vnde interrogari non debet de cõ socijs: vt in l. fi. & ibi ꝑ Doct. C. de quæst. Sed intellige, quod non debet interrogari tãquã testis: secus vt per dictum eius veritas inueniri possit ab alijs. vide inf. Iudicium.

4 TERTIO, † vtrum teneatur quis confiteri positionem in qua lite contestata actor petit 20. cum solũ habere debeat 10. vel dẽt habere partem alicuius rei, & petit totũ, vel certe possit totã petitionẽ negare, & sil̃r quæri p̃t, vtrum positio habens aliquã partem falsam, negari possit tota ratione partis falsæ: Et dicit Bar. in l. si is qui ducenta. §. vtrum. ff. de re. du. & in l. 1. §. si stipulãti. de ver. ob. & no. Pã. in c. vnico de plus peti. ꝙ aut id, qđ in libello, seu positione petitur, est falsũ rõne qualitatis: & tunc negari põt in totũ, quia vr̃ aliud factum: vt quia ponis me hodie comedisse in ecclesia, possum negare totum: licet alibi comederim: q̃a verum est, me nõ comedisse in ecclesia. Aut est falsum in quantitate, seu in parte summæ, vel rei: & tũc in iudicio negari nõ potest in totum: sed confitẽda est pars debita. Et ratio est ẜm eũ, q̃a petens totũ, petit quãlibet partẽ eius. Vnde Petrus tenuit talẽ periurũ: vt refert Bal. in d. l. si is qui ducenta. & facit tex. cũ gl. in l. pupillus. §. fi. ff. de ver. sig. vbi patet, ꝙ debitor negãs rem esse suã, negat sibi, & alteri. s. priuato esse cõem & gl. in c. fi. 12. q. 1. ibi tamen addit gl. ꝙ res ciuitatis, vel vniuersitatis non est cuiuslibet 12. q. 2. qui manumittitur. & in l. qui solidum in prin. ff. de leg. 2. vbi petẽs totũ, aduersarium constituit in mora, in parte debita. Et hoc est contra procuratores nr̃i tꝑis. Ego ãt dico, ꝙ debens decẽ, licite iurat se nõ dẽre 20. nõ ãt se nihil dr̃e: quia esset negare quãlibet partẽ.

5 QVARTO, † vtrum teneatur quis confiteri positionem, in qua ponitur absolutè, ꝙ conditionatè debetur? Et dico ꝙ non: quia est falsa ratione qualitatis: nã si cõfiteretur, debeo, sed sub conditione: actor accipere posset partem confessionis pro se, s. debeo: & reus h̃ret aliã probare, s. sub conditione, ẜm cautelam Pa. in c. 1. de po. prælato. & Bar. in l. Aurelius. §. idem quæsiuit. ff. de lib. leg. vbi dicit, quod si quis fatetur se hoĩem occidisse, sed ad sui defensionem, non creditur ei ꝙ propter suã defensionem occiderit: quia præsumptio est contra eum, ratione operis perpetrati, cũ sit factum iure dãnatum: & quia cõiter nõ contingit, ꝙ aggressus occidat aggressorem. Vbi vero hæc cessant, non põt quis accipere pro se confessionis partem, & partem refutare, quando confessio facta est vnico cõstructu, secundum Arch. in c. 1. de confes. lib. 6.

6 QVINTO, † vtrum confessio iudicialis prę iudicet confitenti? Et dicit Pan. in ca. ex parte. de confes. quod sic. si sit maior 25. ann. & fiat sponte, & ex certa sciẽtia, & expressa cã,

&

& coram suo iudice, parte pñte & non sit cõtra naturã, nec cõtra ius, & fiat de re litigiosa, & non sit contra libertatẽ: alias nõ ꝑiudicat. Vide diffuse. in d. ca. ex parte. quia potius est fori cōtẽtiosi, de quo principaliter non intẽdo. Direc. ẽt li. 4. dicit; quod confessus, in iure contra se, habetur pro cõuicto: & valet confessio, concurrẽtibus tñ, q̃ his versiculis continẽtur. Maior, sponte, sciẽs, dñs, pars, lis, sed & in se Confessus certũ, compos ꝓ iudice, iure Dãnatur: nisi ius, fauor, aut natura repugnet. Dicitur autem maior, s. 25. ann. quia minor contra suã confessionẽ sine auctoritate tutoris restituitur. ff. de confes. l. certũ. §. minorem. Dicitur etiam sponte: quia interueniẽte coactione non obest confessio. 15. q. 6. c. 1. Et si quis per angustiã tormentorũ confiteatur, non obest, nisi in confessione perseuerauerit post tormentorum depositionẽ, ff. de quæst. l. 1. §. diuus. Vbi dicit Bart. confessionẽ factã per tormẽta in qua sit adhibita tortura: vel aliquo ligato, & præcedẽtib. minis de tortura; vel in carcere, fame, & frigore, multum affligente: nam tunc formidine tormentorum vr̃ facta. Ad aliquem aũt perseuerare in cõfessione, oportet per l. 3. C. de custo. re. quod post dictam confessionẽ reducatur ad locum publicum, i. corã notario, & personis publicis confiteatur: dẽt tñ iudex arbitrari æquè, vt reducat eum, postquã cessauerit tormentorum dolor: qa si reduceret eum ad bãcum statim instãtibus doloribus: totum hoc videretur tormentorum formidine factum. arg. l. quod ait. §. fi. ff. de adul. Et sec. Ludo. Ro. in suis singularib. officiales sunt homicidæ, & tenentur de omni damno, qui ad torturam sine indicijs ponunt homines, qui tormentorum metu confitentur perpetrata delicta: ex qua cõfessione deĩde suspẽdunt: nec valet talis cõfessio sine indicijs: vt ĩ d. l. 1. ĩ prin. ff. de q. nec confirmat̃ ꝑ indicia si superueniant: vt vult gl. singularis in l. maritus. ff. eod. de qua gaudet Bal. in l. fi. C. de accus. Dicitur etiam, sciens, quia si errat, & suũ errorẽ ante sñiam probare põt: non obest sibi confessio, de cõfess. c. fin. Vnde ẽt de aduocato dicit Azo. qđ eius confessio quandocunq; ante sñiam probato errore poterit reuocari. de censi. olim. vbi hoc no. Bar. Dicitur ẽt dñs: quia procuratoris confessio non nocet domino absenti, ff. de confess. l. certum. §. si quis. nec ob. quo minus intra triduum reuocare possit, etiam nudo verbo: non aũt post triduum, nisi dñs veniens probare velit errorẽ probabilẽ anteq̃ negotium finiatur: quia nemini nocet error facti, d. c. fi. Si tñ procurator confiteatur dño præsente, perinde est, ac si dñs causæ confiteret̃, nisi cõtradicat ea die. Dicitur ẽt pars: qa requiritur aduersarium esse præsentẽ: alias non nocet parte absente. d. l. certum. Dr̃ etiã lis, quia si confessio non fiat de re litigiosa, vel de qua possit esse lis: non nocet. ff. de inter. ac. l. confessionibus. Dr̃ ẽt, sed & in se, id est, contra se: quia si pro se confiteret̃ ei, non prodest, vt ei stetur, sed solum contra se. 14. q. 2. c. 1. Dr̃ ẽt, confessus certum, alias suꝑ incerta re non daretur sñia. 1. qõ. 3. graue. & si non vult respondere, vel responsionẽ suã declarare, habeatur pro confesso, vel negato: sicut si confessio, vel negatio faceret contra ipsum, sicut de eo dicitur qui iurm̃ de calumnia præstare non vult. de iuram. calum. c. fin. Dr̃ ẽt, compos: quia confessio furiosi ei non nocet. de succ. ab intesta. c. fi. & idem dici potest de confessione facta iracundiæ calore: q̃ non nocet, nisi detur perseuerãtia. de diuor. ex literis. iuncta gl. dr̃ ẽt, pro iudice, i. coram iudice suo, alias regulariter non præiudicat. C. eod. l. vna. licet casualiter præiudicet facta exterius. de fide instr. si cautio. & ĩ alio casu, ext. de exces. præla. q̃ sit. Dr̃ ẽt, iure, id est, iudice sedente pro tribunali, alias perinde esset, ac si coram priuato fieret, extra eo. c. 1. & vlt. Dicitur ẽt, damnatur, s. ac si esset testibus conuictus. & sic intellige nullas esse partes iudicis in confitentem, s. examinatorias, secus condemnatorias. d. ca. 2. Dicitur etiã, nisi ius: quia iure repugnante non obest: vt si Christianus fateatur se Iudæi mancipium, qđ iure prohibetur. extra de Iud. c. fi. Dicitur etiã, fauor, s. matrimonij: contra qđ non valet cõfessio. de eo qui cogno. consangui. vxo. super eo. Sed si esset pro matrimonio, staretur confessioni, nisi alij præiudicaretur. Dicitur etiã, aut natura repugnet: quia si sectus, vel naturaliter frigidus fateatur se adulterium commisisse, vel impubes: nõ nocet. de frig. & male. quod sedẽ. Confessio autem extra iudiciũ regulariter non præiudicat confitenti.

7 Sexto † quæritur, vtrum confessio extraiudicialis non contra partem præiudicet in absentia partis? Et dicit Pan. in c. si cautio. de fi. instru. ꝙ qñ promissio fit præsenti sic: ꝓmitto tibi præsenti, qđ dabo absenti centũ: tunc obligatur naturaliter, & de iure ciuili. Secus si diceret, promitto tali absenti cẽtum, quia tunc non obligat̃ ẽt naturaliter, quia non est cui acquiratur obligatio. & not. glo. & Doct.

in

in l.stipulatio.§.si quis insulam.ff.de ver.obli.& in l.1.ff.de pac.& in ca.si tibi absenti. de pb.lib.6.Fallit hoc qñ qs dicit tutori pupilli, curatori furiosi, actori vniuersitatis, ꝙ ꝓmittit pupillo, furioso, vel vniuersitati, quia obligat.l.eũ qui.§.4.cum trib.seq.ff.de const.pec.

8 SEPTIMO † quæritur ad quid valeat confessio generalis, non sacramentalis, facta cõtra peccatũ in Missa, Prima, vel Completorio, & Prædicatione, & hmõi? Et dico, ſm S.Tho. ꝙ valet ad remissionẽ venialium in toto, vel in parte & hoc ex contritione cõfitẽtis, & humilitate cõfessionis, & oĩone sacerdotis, imo & cuiuslibet dicẽtis: Misereatur: non aũt clauiũ potestate, & sec.Pet. ad remissionẽ pœnæ debitæ pro mortalib.remissa prius culpa, nũquã tñ per hanc remittiť culpa mortalis, etiã oblita, sine cõtritione, ſm Arc.quia, s.ibi virtus clauium nõ facit de attrito contritũ: imo nec venialis, eadem rõne. Qui autẽ in hac dicit se oĩa peccata cõmisisse, falsum nõ dicit, quia sec.Ray. loquitur in persona oĩum fideliũ, vel sec.Ang. in vno peccato possent multa notari, vel intelligitur nõ de singulis generatim, sed de generibus singulorũ, sec.Arch.

DE CONFESSIONE SACRAMENTALI, primo in se quid, & qualis sit.

1 *Confessionis sacramentalis multiplex definitio. Et ibidem quotuplex sit. Item, quid conferat post specialem confessionem sacramentalem generalis confessio, quæ solet fieri.*

2 *Confessio legitima, qualis esse debeat, & quot conditiones ei inesse debeant. Et de his versuum vulgarium pulchra, ac docta expositio. Et sub hac, an huiusmodi conditiones sint omnes de necessitate.*

3 *Confiteri peccata mortalia, num commodũ opportunitate habita, sit necessarium? Et quibus casibus. Item, num quis teneatur sub peccato mortali, laborare, ne de peccatis præsertim mortalibus obliuiscatur. vbi quod satis est, quod velit & proponat, cum tempus ad id necessarium continget, confiteri.*

4 *Confiteri peccata semel confessa, num quis teneatur. Et prælato præcipienti, vt confessionem iteret, an quis teneatur. Et num ad id legem Papa condere possit. Et ibidem multiplex limitatio.*

6 *Pueri, ac puellæ tandem aliquando mortale esse cognoscentes, quod alias scienter confiteri, quod eius grauitatem non intelligerent, omiserunt: an confessionem iterare teneantur. Et sub hac, peccati confessio quid importet.*

7 *Confessor secundus, num absoluere possit a casu reseruato ipsi primo, quod ei ex obliuione in confessione non est detectum. Et ibidem consilium pro his, qui a Papa, vel Legato, & huiusmodi absoluũtur. Item pro religiosis absolutionem in visitationibus a suis prælatis, vel capitulis accipientibus. Et pro eisdem quo ad reseruatos casus.*

8 *Confessionem historiæ narratio cum peccatis, si eo spectet, vt peccata declarentur, & detegantur, nullam non reddit. Et quid si quis ex superbia propriũ confessorem erubescentia ductus adire nolit. Et ibidem Sum. Ang. refellitur.*

9 *Confiteri alio proposito, quam ad veniæ consecutionem, an mortale peccatum sit. Et quid si quis de peccatis a se non admissis, confiteatur: ac proinde in cõfessione mentiatur. Et sub hac, num sacerdoti infideli confitendum sit, remissiue.*

10 *Confiteri circunstãtias peccatorũ oẽs, an necessarium sit. Et tacendo circunstantiã quandoq; quis se mortalis peccati periculo dupliciter exponit.*

11 *Confiteri circunstantiam sacri temporis, aut loci, an sit necesse. Et quid de circunstantia ad vtrunque communi, scilicet quoties. Es quid importet huiusmodi circunstantia.*

12 *Confiteri peccata in numero expresse determinato, num quis teneatur.*

13 *Sacerdotem discretum ac idoneum quærens, quid ab eo distet, qui non idoneum quærit. Et ibidẽ quod Iudas, qui non Apostolos, sed pharisæos adiuit, in desperationem adductus est.*

14 *Confiteri peccata venialia ex vi sacramenti, num quis teneatur. Et ad finem numeri, vtilitas ex venialium confessione. Et de contritione, & pœnitentia, remissiue. Et de libertate aut coactione confessionis, remissiue, num. seq.*

16 *Confiteri ad deuitandam verecundiam, per scripturam, vel interpositam personam, num quis possit. Et ad finem, quod confessio etiam sine verecundia facta teneat.*

17 *Confiteri peccatrix sacerdoti, cum quo peccauit, quamuis non debeat, si tamen confiteatur, & absoluatur, tenet absolutio.*

18 *Confessio non habetur, si quis alterius peccata, eo pñsente, apud sacerdotem dicat. Et quid si tandẽ peccator ad sacerdotis quæsitum de peccatis per se respondeat. Et quid erga huiusmodi confitẽtem efficere sacerdos debeat, consilium longe saluberrimum.*

19 *Confessionẽ diuidere, an liceat. Et quando liceat.*

20 *Peccator si casus reseruatos habeat, quid agendum sit.*

21 *Absolutus a reseruatis ĩ mortis articulo, si deinceps euadat, superiorem adire num teneatur.*

22 *Confessio secreta, siue confessorem, siue pœnitentem spectet, siue alium tertium, qualiter esse debeat.*

23 *Sacerdos plures pueros doli capaces simul audientes, an mortaliter peccent. Et quid si plures vnum audiant.*

24 *Confessio lachrymabilis an esse necessario debeat.*

Et

Et quæ lacrymæ in ea maxime spectandæ sint.

25 *Cauere velle a peccato, & credere, quod cauebit, diuersa esse. Et qui nullam habet displicentiam etiam virtualem, vel cauendi voluntatẽ, quinimo actu non cauet, si confessus petat absolui, mortaliter peccat. Et quid si hoc sacramentum suscipere, vt tandem doleret.*

26 *Confessio facta a ficto sine contritione, & charitate, an efficax sit, & valeat. Et quid nomine contritionis accipiant Doct. hoc loco. Et quotuplex, quo ad propositum sit fictio. Et num recedente fictione, valeat præcedens confessio.*

27 *Peccatore fictionem suam exprimente, dicendo, scilicet, se non proponere abstinere, num illum absoluere debeat sacerdos.*

28 *Peccata aliena in confessione, aut alienam personam nominare temere non licet. Et num aliquando personam alienam nominans mereri possit.*

29 *Pœnitens non omnem pœnitentiam, quam velit sacerdos iniungere, acceptare tenetur. Et quid si acceptet, quamlibet dura ac grauis sit. Et si non expleuerit, an teneatur confessionem iterare.*

30 *Confitens si hic a Deo, vel in Purgatorio nolit puniri, an satisfactionem, quam sacerdos iniungit, recusare possit, & aliam expetere.*

31 *Confessor secundus, num pœnitentiam a primo iniunctam commutare possit.*

32 *Pœnitens, si id sacerdos iniungat, num ad religionis ingressum teneatur. Et an religionis ingressus alicui iniungi possit.*

1 CONFESSIO † sacr̃alis, dicitur, sec. Direc. & Ray. quasi simul, vel ex toto, vel vndique fassio .i. locutio, & is confitetur, qui totũ fatetur, quia sicut sententia, sic cõfessio, quæ sententiam generat debet esse certa, dicente l. certum. ff. de confe. ꝙ certum cõfessus pro iudicato erit: & sicut dicit S. Th. 4. di. 17. conuenientissimè diffinitur sic ab Aug. Confessio est per quam morbus latens ipse veniæ aperitur. & sic tangitur materia .i. peccatum, & act⁹ .i. aperire: & finis eius .i. venia. Sed ista diffinitio competit etiam confessioni sacr̃ali imperfectè .i. quę habet defectum: puta, quia non est integra, vel hmõi. Cui cõcordat Pet. in 4. dicens, quod cum tripliciter fiat confessio peccati .s. in foro animæ interius coram Deo: in foro pnĩæ exterius coram Dei vicario: in foro contentioso coram iudice: in prima peccatum non aperitur, quia Deo apertum erat: in tertia aperitur quidem, sed non spe veniæ .s. regulariter: sed in secunda aperitur spe veniæ, & consequenter si aperitur alio fine .s. ad consultandum, aut ad leuitatem, aut ad lasciuiam, vel hmõi, non est cõfessio, nec illud peccatum est dictum in confessione, nec secundum Ray. sacerdos tenetur illud tenere secretum .s. eo modo, quo si dictum esset in cõfessione, vt dicetur inf. Vel sub alijs verbis a Ray. sic diffinitur confessio perfecta: Confessio est legitima coram sacerdote peccati declaratio .i. confessio sacramentalis est declaratio peccati: vt excludatur confessio facta Deo coram sacerdote: vt excludatur confessio iudicialis, legitima, id est, secũdum præcepta legis facta, vt excludatur confessio sacramentalis, quę non est integra, vel habet alium defectum. Confessio autem sacramentalis est duplex .s. specialis, qua quis specificè peccata confitetur, de qua principaliter hic intenditur, & generalis, qua .s. qs post specialem omnium occurrentium memorię, dicit suam culpam de omnibus alijs commissis cogitatione, locutione, &c. & valet ad remissionem mortalium oblitorum, secundum doct. etiam si quis non esset contritus, sed attritus solum: quia secundum Arch. imo sanctum Thomam, & alios Theologos, in confessione fit quis de attrito contritus virtute clauium: & multo magis valet ad remissionẽ venialium ex quatuor, secundum S. Tho. scilicet ex contritione confitentis, humilitate confessionis, oratione sacerdotis, vt est publica persona, & clauium potestate. Sed intellige, dummodo quis sit de eis saltem virtualiter contritus, vel attritus: alioquin stante voluntate ad illa, in hac vita remitti non possunt, quia esset causa sine effectu, idest, voluntas peccandi sine peccato. Nec tamen ex obliuione peccatorum, quæ sic confitetur, & de quibus conteritur solum in genere, reportat homo commodum, secundum S. Tho. quia nec tantum sibi de pœna remittitur: nec tantum meretur, sicut si particulariter fuisset confessus.

2 PRIMO † vero quæritur, qualis sit confessio legitima: vel quæ sunt conditiones confessionis legitimæ, vel requisitæ ad esse legitimã? Et dico secundum S. Thom. vbi sup. quod debent esse sexdecim, his versibus contenta:

Sit simplex, humilis, confessio, pura, fidelis.
Atque frequens, nuda, discreta, libens, verecunda. Integra, secreta, lacrymabilis, accelerata, Fortis, & accusans, & sit parere parata.

Quorum expositio ſm ipsum, & alios Theologos hæc est simplex .s. cõtinẽs solũ peccati grauitatem sine mistura historiarum. Humilis, .s. interius, vt qs se miserũ ac infirmum cognoscat, & fateatur ẽt ex congruitate exte-

rius,vt flexis genib. capite discooperto, aut velato,veste lugubri.& hmõi. Pura,id est recta intentione facta.Fidelis,idest verax,sine falsitate,vel fidelis ſm alios, id est in fide catholica,& cõfidentia veniæ. Sed prima expositio est melior,quia fides & spes non ptinēt ad eius cõditionē vel qualitatem,sed ad substantiam.Atque frequēs,id est crebra,& hoc est,ad bene esse,& ſm Ray.dupliciter pt intelligi.s. siue quo ad peccata nunq̃ confessa, vt crebro cadens, crebro resurgat per cõfessionem,siue quantũ ad confessa,vt denuo ac sæpe dicātur. Nuda,id est verborũ obscurita te minimè velata, sed ita clara, vt confessor patenter intelligat peccati speciē,& grauitatē,quãuis hic discretione opus sit, vt in peccatis lasciuiæ verba sint rara,& pudica,& sobria,& honesta,quãtum est possibile, ita tñ, ꝙ factum clarè intelligatur, ne sacerdos tangatur motu sensualitatis, ſm S.Tho. in Gul. Discreta,vt maiora maiori pondere dicātur, vel discreta,ſm Sum.Conf.ad sciendum quęrere idoneum,& discretũ sacerdotē.Libēs,i. sine coactione non solũ absoluta, sed ēt conditionata,ne.s. confiteatur quis coactus humana verecundia, aut timore repulsionis ab ecclesia vel sacris. Verecunda,ne.s.quis in recitando peccata se de illis iactet pp aliquam sęculi vanitatē, sed erubescat de offensa Dei intus,& ēt de sacerdote extra:quia hoc est satisfactorium pœnæ de pœn.dist.6.c.1. Integra,vt.s. nihil subtrahat quis de manifestandis, ꝙ de mortalibus intellige, quia quo ad venialia,ſm Petrũ, dimidiari põt,nisi dubitētur esse mortalia. Secreta.s.quantum ad conditionem fori, in quo de secretis conscietiæ agitur,q̃ dēnt esse secreta ex parte confessoris,ne detegat peccatorē; & cõfitentis,ne detegat verenda patris sui,velut Chanaan, Genes.9.nisi vbi expediret.Lachrymabilis,ne.s. saltē interius quo ad dolorem de peccato.Accelerata,ne.s.dietim differāt, sed statim post lapsum peccati,& festinè pficiatur. Fortis.i. constans,ne q̃d pp timorē satisfactionis,aut peccatorũ verecundiam omittat. Et accusãs peccatorē,& non aliũ: Et scit parere.s.sacerdoti,parata.Hæ conditiones non sunt oēs de necessitate,vt patebit p sequentes q̃ones, q̃bus declarātur,sed duæ sunt de bene esse.s.ꝙ sit frequēs,& ꝙ festina.q̃ sic differunt: q̃a ex duob. æquè crebro confitentib.vnus accedit statim post peccatũ alacer,& prõptus, alter tardè,tristis & piger.vnde male Supplem.in quadriga, has sex decim conditiones reducit ad xj.q̃a oēs sunt districtę,vt patet ex dictis.

3 SECVNDO † quæritur, quantum ad festinationem, vtrum necessarium sit confiteri peccata mortalia statim habita opportunitate? Et dico,ꝙ ſm S.Th.in 4.di.17.ad confessionē in proposito tenetur quis q̃n & ad contritionem tenetur.s. q̃n peccata memoriæ occurrunt.ꝙ limita ſm Pet.de Pal.in 4. si occurrũt practice.i.sicut materia delectationis,aut detestationis.Et hæc est etiã mens S.Bon.& Alex.de Ales.vt patebit inf.Contritio.§.2.Ad confessionem autem actualiter faciēda post mortale Inn.in c.omnis.de pœ.& remiss.tenet indistinctè ꝙ homo tenetur statim, siue peccatũ sit publicum,siue occultum. Et idē vr̃ sentire Arc.in c.ille rex.de pœ.d.3.gl. autem de pœ.dis.5.in Sum.vr̃ limitare,q̃n peccatum est notorium.S.Bon. autem in 4.d.17. idem sentit de religiosis, ꝙ tenent̃ statim,q̃a totum tempus est eis pniæ,& de clericis hoc dubitat,de laicis vero asserit, ꝙ teneãtur ad statim q̃n adest talis commoditas,qua rationabiliter non expectatur maior quo ad tempus,& sacerdotem, quod quidē quia hoc vr̃, erit in quadragesima,rationabiliter possunt id tp̃s expectare. Et Supplementum conatur ex verbis eius ostendere,ꝙ etiam ipsi laici teneantur ad statim,eum eis occurrit opportunitas,& hoc ipse tenet in alio loco. Sed nullus istorum probat efficaciter dictum suum, & cõis doctrina est in contrarium. vnde firmiter tenenda est opinio S.Th.ꝙ nullus tenetur statim,nisi in casibus, qui dicentur: quia cum præceptum de confitendo sit affirmatiuum, non obligat nisi pro loco & tēpore,ꝙ dupliciter contingit. Primo.s.per accidens, q̃n aliquid imminet faciendum, q̃d sine peccato facere non põt, nisi confessus: secus si dēt quis cõicare: inde venit oblo confitendi semel in anno, quia semel cõicandum ecclesia statuit.Scd̃o per se,& sic non tenet̃ hõ ad statim,sicut nec ad baptismũ,quod est maioris necessitatis: q̃a eadem rõ est de vtroq; differendo, cum vterq; sit sacr̃m necessitatis: si tñ periculum mortis immineat, per se tenet̃ homo ad confessionē, sicut & ad baptismũ, quia ea quæ sunt de necessitate salutis,homo in hac vita tenetur implere. Et hæc opinio est probabilior, quamuis periculosum sit differre. Et ꝙ dr̃ de religiosis,nihil est: quia ad alia non tenentur q̃ alij homines,nisi ad quę ex voto se obligarunt.hæc ex S.Thom. inter cissim: cuius opinionem sequitur Pet. de Palu. Richard.Duran.Ioan.de Neapo.in quolibet.

bet.Arch.& cõis schola Theologorũ, & Canonistarum, Vñ sileat hic Sum.Angelica, & Supplementum sectantes opiniones S. Bon. q̃ tñ sum.Ros.non sequitur. Et licet sit tutius statim confiteri, q̃ differre, non tñ tutius est tenere, qđ sic obligemur, quia viri timorati haberent maximas occasiones peccãdi: cum aliqñ in mensa, vel in platea recordari posset de peccato, & hẽre confessoris copiam. Quatuor tñ sunt casus, in quibus homo tenet ad statim cõfiteri, s̃m Pet.de Pal.& cõiter doct. ¶Primus, si hẽt cõicare, & adest copia cõfessoris. quod limitat Richar.nisi de propinquo expectaret alium, cui deuotius, & securius confiteatur, qđ tñ credo S.Th. non approbaret, nisi confessor præsens esset talis, ꝙ censeretur confessoris copiam non hẽre inf. Eucharistia, 2.& item Eucharistia.3.§.14. 4 Et silr tenetur statim, si habet recipere ordinem sacrum s̃m S.Th.1.quol.q.6.ar.2. Et hoc quidã & Petr.de Pal. extendunt eadem ratione ad susceptionem cuiuslibet sacramenti.vide inf. Matrimonium.1.§.1.in fi. Sed non est eadem rõ, quia suscipiens ordinem sacrum ex more ecclesiastico cõicat: non autem contrahens matrimonium. Præterea oppositum huius sẽtit S.Th.quia s̃m eum, ordines maiores sunt ecclesiæ sacramentum:& tñ eos vr̃ excludere ab ista obligatione, cum dicit, si habet suscipere ordinem sacrum, & non dicit ordinẽ simpliciter. Vnde in alijs si sufficit contritio & summa purificatio, quæ est per confessionem requiritur solum in summo sacramento Eucharistiæ, in quo non solũ gratia, sed fons & auctor gratiæ suscipitur Christus. Imo ẽt hoc.s.hoĩem teneri, ad statim confitendum: Sum.Ang.dicit, s̃m aliquos extendi ad eum, qui sacramenta alijs administrat, vel actũ solemnem exercet in ecclesia, vt legere Euangelium. Et allegat Landul.& S.Th in quolib. vbi quicquid sit de Landulpho, ipse S.T. hoc non dicit, imo Arch. dicit se nullum legisse doctorem qui hoc clarè dicat, vnde in talib. contritio sufficit. Secundus est, quando quis in periculo mortis.s.notabili, vel probabili, quod s̃m Pet.de Pal.tunc est, quando quis est in tali casu, in quo frequenter hoĩes moriuntur, vt ĩ naufragio, bello, acuta febre, vel graui infirmitate, ꝑꝑ quod præcipitur medicis, vt vocati ad infirmos efficaciter faciant, vt prius aduocentur medici spũales. de quo inf. Medicus.§.3. ¶Tertius est, qñ conscientia dictat statim esse confidendum necessario, qa đ 18.q.1.§.ex his, omne quod est contra cõscientiam.s.præcepti s̃m gl. ædificat ad gehẽnam. ¶Quartus, qñ probabiliter videt, ꝙ illo anno copiam idonei confessoris habere non poterit. ¶Quintum addunt aliqui, qñ peccator post confessionem, & cõionem in Paschate recolit se oblitum confiteri aliquod mortale, quia tenetur statim confiteri, nec potest expectare futuram quadragesimam, quia exponeret se periculo obliuiscendi denuo. Sed hoc nihil est, quia obliuisci peccatum mortale, non est peccatum mortale, vnde iste nõ se exponit periculo peccati mortalis, nec tenetur laborare, ne obliuiscatur, alioquin tenet sp̃ deferre instr̃a scribendi peccata, quod est stolidum, sed sufficit quod velit recordari & proponat confiteri, qñ alia vice tenebitur.

TERTIO † quæritur, quantum ad frequentiam, vtrum aliquo casu teneatur quis denuo confiteri peccata confessa, & reiterare confessionem? Et dico, ꝙ licet sit expediens eadẽ rite confessa frequenter confiteri de pęnitẽtia di.1.c.quem pęnitet.quia hoc confert remissionem pœnæ rõne verecundiæ, & actus de se boni, & ad augmentum gr̃æ rõne virtutis clauiũ, tñ hoc non est necessariũ, s̃m oẽs Doct. nec tenetur quis obedire plato ꝑcipiẽti, vt recõfiteatur, imo s̃m Pe.de Pal. Papa legẽ cõdere non posset, q̃ hoc ꝑciperet. Fallit tñ hoc dictum in multis casibus, in quibus tenetur quis reiterare confessionẽ. Primo, sec. S.Th.Pe.Ray.& Host. & oẽs, si aduertẽter tacet mortale, vel quod credit, aut dubitat, ꝓbabiliter esse mortale, aut circunstantiã necessariam ex verecundia, vel alia iniusta cã, quia mortaliter peccat ꝑꝑ fictionem & irreuerentiã sacr̃i, & reiterare tenetur. Et similiter s̃m dictum Dur.tenetur si omisit ex ignorantia crassa, vel ex propria notabili culpa processit, & consentit gl.Ray.sub ti.de pę. & re. vt quia noluit de suis peccatis cogitare. Et idem est si omisit ex crassa obliuione sec. Ric.in 4.dist.17. Si tñ confiteretur eidem memori peccatorũ S.Bon.vel saltẽ pniæ impositæ sec.Pet.de Pal.& Dur.ordinis Min.sufficit prius confessa reconfiteri in generali solum dicẽdo, dico meã culpã de his, q̃ prius vobis dixi, sicut si nulla fuisset absolutio de facto, q̃ differri p̃t ꝑ multos dies, ẽt si cõfessor esset oblitus, dũmõ prius taxasset pniam. quod si non fecisset, oporteret ad memoriam reducere, vt fieret iusta moderatio. Et idem, secundum eundem Pet. est in casibus seq. Si autem aliquid horum omittit ex iusta cã, puta, quia dubitat probabiliter confessorem solicitare

ad malũ,qđ omittit,vel reuelaturum confessionem,vel cogniturum aliquod peccatũ, ꝙ confitens audiuit in cõfessione,vr̃ excusari. Similiter qui omittit ex obliuione,vel ignorantia probabili facta debita diligentia, quã cõi lege ꝑmittit humana fragilitas, sec. Ric. quæ est debita,sec.Sco. qñ quis tantam adhibuit ad memorandum, quantã quis apponeret in ardua, & quæ sibi multum esset cordi. Similiter qui ex nescientia,puta, quia nõ credit esse peccatum,excusatur:quia licet aliqñ non excuset hoc,quin talis peccet,dum talia agit contra legem Dei, aut naturæ: excusat tamen ne peccet non pænitendo, vel non cõfitendo specialiter, sed solum in genere confitendo ignorata.i.non cognita,& oblita.

6 VNDE †pueri,& puellæ nouiter cognoscentes esse mortale, quod alias scienter omiserunt confiteri ex nesciẽtia grauitatis eius,nõ tenentur iterare confessionẽ,ꝙ Sum.Ang.verũ credit,ẽt si tali peccato erat annexa excõicatio. Sed hoc est maius error eius: vt patebit inf.Conf.3.§.8. ¶Secundo sec.S.T. Pet.& Ric.qñ ex contẽptu, vel negligentia non impleuit pn̄iam pro mortalib.iniunctã, ad q̃ ex ꝑcepto tenet̃:nec implere p̃t,q̃a est eius oblitus: si tñ eã perficere p̃t tanq̃ memor reiterare confessionẽ minimè tenetur,ꝑcipuè qñ tp̃s ꝑfixum non fuit, ꝙ transgredi nõ posset, q̃uis ei esset declaratum, quo tp̃e eam perficere deberet:imo ẽt si esset præfixum,licet illud trãsgrediendo sine iusta cã peccaret mortaliter.Sil̃r non tenetur iterare confessionẽ, si talis pn̄ia erat iniuncta pro venialib. ad q̃ non tenetur de necessitate,sec.S.Th. nec sil̃r si eã omisit ex impossibilitate,i. maxima difficultate:puta,infirmitate,vel hmõi:nec similiter si eam nõ acceptauit, sec.Sco.de quo inf. §.24. nec similiter si eam alius confessor mutauit,sec.Pet.de Pal.ẽt non cognito peccato, pro quo erat imposita. sed de hoc infr. §.26. ¶Tertio sec.S.Th.Pet.& Host. ex parte confessoris,qñ est notabiliter ignorans,nesciens discernere inter mortale, & veniale,de omnib. peccatis & præcipuè si pœnitens casus habet intricatos. Hoc tamen Duran.ord.mi. limitat,nisi ipse pœnitens esset peritus,& instrueret confessorem.limitat etiam Arch. qñ confessorem aliũ non haberet,maximè in articulo mortis, quia tunc eidem confiteri deberet:hæc illo.Ex quib.tñ non habetur,quin habita opportunitate reiterare teneatur. Et sil̃r eadem tenetur reconfiteri, qui scienter confessus est mortale sacerdoti non intelligenti: vel quia confessio non fuit nuda propter obscuritatẽ verborum:vel quia dormiebat,& hmõi. Quia confessio peccati importat apertionem morbi.i.reuelationem peccati,quæ non potest esse,nisi vno referente, & alio percipiente.Et idem Io.de Canthabri,& Arc.¶Quarto,etiam ex parte confessoris qñ absoluere non potuit,sec.S.Th.Petr.Ray. & Host. Quod dupliciter contingere põt, sec. Pet.de Pal.& Dur.ord.mi.s.quia põt absoluere ab vno,& nõ ab alio,puta,reseruato: aut, q̃a absoluere non põt ab aliquo.Et primo casu cum pœnitẽti constiterit,reconfiteri tenetur solum reseruata,sec.Pet.de Pal. Secundo vero casu tenetur reconfiteri omnia, etiã si ignoranter est tali confessus sec. Inn. quãuis ſm S.Th.in quol.ignorantia facti in his excuset,quamdiu homo se credit absolutum.Pet. tñ de Pal.dicit hoc verum,ꝙ tenetur reconfiteri, si ignorauit sacerdotem absoluere nõ posse ignorantia iuris: puta, quia sciuit illum percussisse clericum:sed credit posse absolue re.Secus,inquit,si ignorantia fuit facti:& impedimentum erat ẽt alijs occultum,sed tene dictum Inn.¶Quinto,sec.Petr.de Pal.vbi ex parte pœnitentis erat impedimentum scitũ, vel oblitum, vel ignoratum ẽt probabiliter: vt quia erat excõicatus etiam minori,qua ligatus absolui non põt a peccatis,non obstãte probabili ignorãtia, q̃ excusat a peccato, & pœna irregularitatis:sed non facit esse excõicatum. Vnde si tunc eligeret̃ ad b̃n̄ficiũ, ignorantia non faceret ei ius aliquod acquiri,vt in c.apostolicæ.de cle. exc.min.in gl.& multo minus capax sacr̃orum, a quibus directè excluditur:vnde est absolutio nulla: contra Sum.Ang.& Suppl.de quo inf.Confessor primo.¶Sexto in recidiuante, qui sec.Inn.in c.oĩs.de pœ.& rem. tenetur confessionem iterare rõne ingratitudinis,sed gl.Ray.in tit.de pœ.& rem.dicit eo casu sufficere confessionẽ generalem de peccatis:quia,peccatorum remissorum ingratitudo exprimitur sub proprio noĩe, vel circunlocutiuè, & consentit Sum.Confessorum.Sed hoc limita,qñ ingratitudo est circunstantia talis, q̃ teneamur cõfiteri.i.trahens ad particularẽ spẽm peccati, ꝙ tunc est,ſm S.Th.3.q.18.ar.3. cum quis aliquod peccatũ cõmittit in cõtẽptum Dei, & suscepti beneficij:non aũt qñ est circunstantia generalis consequens oẽ peccatum.Tenetur ẽt recidiuans iterare cõfessionem de peccatis ratione imponendæ satisfactionis pro ꝑsentib.peccatis, de quo S.Tho.in 4. dist.22.

dicit,

dicis, ꝙ directè reconfiteri nõ tenetur in spe cie, vel in genere, sed indirectè, vt sciatur q̃ satisfactio congrue possit iniungi, vt si ex a-lia occasione frequenter lapsum carnis pas-sus est, illa per satisfactionem præcidatur. & sic de alijs peccatis. Et ad hoc vr̃ sufficere cõ fessio generalis dimissorum, quandoque ta-men ad specialia descendere oportet, vt pœ nitenti videbitur oportunum. hæc ex illo.

7 QVARTO, † pro intellectu prioris §. quæri-tur, an secũdus cõfessor absoluere possit a ca su reseruato ipsi primo, qđ ex obliuione nõ est quis confessus primo? Et dico sec. Petr. de Pal. in 4. quod si primus cõfessor habebat au thoritatẽ absoluẽdi ab oĩ excõicatione, & ca su, & sic intendebat absoluere: secundus con fessor absoluere poterit ab excõicatione & casibus reseruatis illi primo, q̃ penitus est ob litus: quia non p̃t esse amplius casus reserua-tus, nec excõicatio, sed solum peccatum sim plex. Vnde hac rõne Mo. & Rodo. consulunt, ꝙ benefacitis, qui absoluitur a Papa vel lega to, & hmõi, si faciat se absolui ab excõicatio nibus & peccatis oblitis, & dispensari secum super irregularitatibus: q̃a si deinde recorda tur, non tenetur tales adire, licet cõfiteri te-neatur. Et hæc nota: q̃a faciunt primo pro eli gentib. sibi confessorẽ authoritate apostoli-ca vt se faciat absolui q̃tũ extẽditur authori tas: alias oporteret recurrere ad eũ q̃ posset absoluere, de iure facit c. officij. de sent. exc. a cõtrario, & c. super his. de rescr. est clarũ sup hoc. Faciunt scđo pro religiosis, q̃ in visita-tionibus, & capitulis a suis p̃latis absoluunẽ a cẽsuris: q̃a cũ p̃dicta venerint ad memoriã vel notitiã iã confiteri non tenetur: nisi quo ad peccata, si qua interfuere: q̃ tñ iã non sunt reseruata. Faciunt tertio pro eisdẽ quo ad ca sus reseruatos, quia si super his dant semel li cẽtiã confitendi alteri, iã nunq̃ sunt eis reser uati, nisi alia cõmittant: quia si cedit authori tas eorum alteri per absolutionem ẽt quan-tum ad obligata, a fortiori per licentiam ma ximè quantum ad scita in generali saltem.

8 QVINTO, † quæritur, quantum ad cõfessio nis simplicitatẽ vtrũ annulletur confessio si in ea cũ peccatis narrentur historiæ p̃lixę? Et dico, quod non, si dicãtur hac intentione, vt peccatũ declaretur, qđ in doctis adest fa-cile, difficulter abest: q̃a hoc est peccata con-fiteri: cũ opus a fine speciem sortiatur, tñ pru dẽs confessor dẽt iuxta posse hmõi superflua resecare: & si qua indigent cõsolatione, vel consilio, consuluit Gul. vt post factã absolu-tionẽ reseruentur: qđ tñ generaliter non est bonũ, quia alij magis congruit consolatio in ipso conquestu q̃ post: maximè quia ẽt talia ex parte confessoris ordinãtur ad p̃fectã cu rationẽ peccatorũ: vt. s. pęnitens lætus in do mino recedat. ¶ Sexto, quantũ ad humilitatẽ q̃ritur, vtrũ annullet confessionem: quia ex superbia nõ vult adire p̃priũ cõfessorẽ eru bescentia ductus? Et dico ꝙ non, si totaliter, & integrè confitetur: licet dicat Hos. hoc nõ esse vtile, sicut nec infirmo medicos mutare tenẽ tñ rõne recidiui reconfiteri eo modo, quo sup. §. 3. dictum est. Esset tñ hoc mortale, vbi quis esset dispositus, & paratus non dice re proprio cõfessori, si aliũ nõ h̃ret: sicut ple rũq; faciũt imperfectæ mulierculæ, q̃ volũt h̃re ad cõplacẽtiã vnũ cõfessorẽ cõpagnum cui dicunt oẽm veritatẽ de lasciuijs: & ad re putationẽ vnũ timoratũ, & bonæ famæ: cui post confessionẽ cũ prio dicũt leuia tm̃. imo talis hypocrisis posset esse mortale. Hunc tñ errorem magnũ asserit Sũ. Ang. Confes. §. 7. s. ꝙ h̃ns peccata reseruata confessori solito a quib. ille absoluere nõ põt: nõ peccata mor taliter, sine scãdalizet eũ confitetur solita tm̃ tacẽs de reseruatis, intendens integrè cõfite ri ei q̃ possit absoluere: q̃a, s̃m doctrinã om-niũ sanctorũ, potẽs absolui non p̃cedente in tegra confessione dimidiat confessionem: vn de & ipse ibi §. 26. expresse contradicit S. Th. qui dicit in quodam quolibeto, quod iste te-netur locum confiteri inferiori, qui pro re-seruatis mittit illum ad superiorem.

9 SEPTIMO, † quantum ad puritatem q̃ritur, vtrũ sit mortale confiteri alio fine, q̃ ordina-tũ sit, i. ad veniã consequẽdã? Et dico, ꝙ qui principaliter confitẽter p̃p inanẽ gloriã, vel ne notetur in populo, aut aliũ malum finem: peccat mortaliter petendo absolutionẽ: p̃p iniuriã, q̃ facit sacro: peruertẽdo finẽ eius: & illud annullando. non. n. valet talis confes-sio: nec est sacr̃alis: quia de essentia eius est. ꝙ fiat spe veniæ, si tñ absolutionem non petit, & non confitetur in spe veniæ: sed se præsen tat sacerdoti, ne fiat inobediens ecclesiæ, pec cat quidẽ mortaliter, non quia confitẽ, sed quia non vult pęnitere, & absolui. ¶ Octauo, quantũ ad fidelitatẽ q̃ritur, vtrum sit pecca tũ in confessione mẽtiri accusando se de pec catis non commissis. Et dico, ꝙ mendaciũ in confessione est mortale. Primo, circa ea, quę sũt de necessitate cõfessionis, cuius sunt mor talia peccata, & mortales circũstãtiæ non ri-tè confessæ habita copia idonei cõfessoris;

quia hoc est inualidare sacrm, & cõfessionis integritatem abolere. Circa alia vero nõ necessaria, circa q̃ confessionem quis dimidiare põt tacẽdo veritatem: vt sunt venialia, & circunstantiæ eorum trahentes in aliã speciem peccati, & oĩa ritè confessa, vel respectu quo rũ non hr̃ confessor idoneus, iuxta dicta sup. §.2. casu primo, non est mortale mẽtiri: quia nec sacrm inualidatur, nec minuitur eius integritas. Et scd'o mendacium est mortale in confessione, qñ est perniciosum ꝓximo, vel ẽt sibi notabiliter: vt patet ex dicendis infra, Mẽdacium, §.3. Vnde accusãs se de peccato, quod non facit in cõfessione, ꝭm multos peccat mortaliter, quod verum est, si q̃s se accuset in speciali de mortali in casu certo, q̃a se iniuste infamat. Et sic intellige. Ric.4.d.21.& Direc.tit.de pœn.& rem. Nec obst.c. ad eius, d.5. dicens bonarum mentium esse, &c. quia intelligitur de agnitione dubitatiua, & formidolosa. Non autẽ esse mortale, se accusare peccatorẽ magnũ in genere, nec se accusare de veniali non commisso in specie: imo nec de mortali in casu dubio ad cõsulendum conscientiæ, dummõ non asseratur certè, sed dubiè, vel probabiliter, ẽt si quis plus iusto aliqualiter se aggrauet ad tutamẽ cõsciẽtiæ, q̃a illa præponenda est famæ. Vtrum ãt confitẽdum sit sacerdoti infideli. inf. Conf.1.§.vlt.

10 Nono † quæritur, quantum ad nuditatem, vtrum necessarium sit confiteri oẽs circũstãtias peccatorum? Et dico primo, ꝙ circunstãtias alleuiãtes nullus confiteri tenetur secundum omnes doctores, qđ limita, ꝭm mentem sancti Bona. nisi vbi tacẽdo crederet se apud confessorẽ accusare de mortali, quod est veniale: vt si dicat se nõ ieiunasse in die de pcepto puta, natiuitatis, & taceat de infirmitate: sed nec confiteri eas est laudabile, sed imperfectionis, nisi vt dicit S.Bon. id fiat ad satisfactionẽ alienæ inquisitioni, aut scãdalo. Circũstãtias vero speciẽ mutantes, sec. doct. necesse est confiteri, ꝙ limita, sec. S.Th. in 4. sit trahant speciẽ, quæ de se sit peccatum mortale, quia veniale confiteri non est necesse. Vñ cũ qui dicit se ex gula fregisse ieiunium, non est necesse dicere, ꝙ lautè comedẽdo fregit, mutãtes ãt speciem, & aggrauantes infinitè, ꝭm oẽs, & sine exceptione sunt necessario cõfitẽdæ. De aggrauantib. ãt in eadem specie sunt opiniones, sed sec. S.Bon. communior, & sec. S.Th. probabilior est, ꝙ eas confiteri necessarium non sit, sed laudabile tñ, imo vt dicit, aliqñ laudabile est res tacere, vt in carnalib. qñ vel confessorem, vel pœnitentẽ allicerẽt, ꝭm discretionẽ confitentis: si tñ ẽt in carnalibus aggrauant infinitè, sunt necessario confitendæ: quia, vt dicit, gr̃a data in sacr̃o pœnitẽtiæ restaurat, si qua inde inclinando ad peccãdũ in sacerdote, vel confitente proueniat. Si tñ pœnitens videri sacerdotem procliuem, petat licẽtiam confitendi alteri, quam si non dederit, adeat superiorẽ. hæc ille. Opinio vero Antisto dicentis, ꝙ necessario sunt confitẽdæ: sicut, ꝙ ei quæ furatus est mille aureos, non sufficit dicere se furtũ admisisse: non est vera regulariter, sed in casu, vt colligi põtex sum.Conf.lib.3.tit.33.q.11.s.qñ tales sunt, ꝙ eis non scitis sacerdos scire non potest quid sit acturus, vel rõne iurisdõnis sit iniuria illata sit in clericum, quia si sit enormis, est casus Papalis: ep̃alis verò si leuis. de sent.exc. cũ illorum, vel rõne damni dati: quia aliqñ hoc oportet scire, vt sciatur modus imponẽdæ restitutionis, & vt sciatur, an talis quantitas sit ep̃o reseruata: qui aliqñ circa hmõi aliqua disponit. Vnde in talib. dico idẽ de ista circũstãtia, sicut de peccatis iã confessis in recidiuante, quia tenetur quis eam dicere indirectè in quantum sine ea aliqñ non põt bene sciri debitus satisfactionis modus: ideoq; periculũ ĩ hoc crebro esse de mortali dupliciter. Primo, si sacerdos interroget cõfitẽtẽ: & neget vel taceat ex cã iniusta. Scd'o, si ipse q̃titatẽ sui peccati scit, & iniuste diffitetur, aut tacet: q̃a exponit se ꝑiculo nõ icipiẽdi cõgruã medicinã, seu ponẽdi obicem suæ iustificationi.

11 Decimo † quantum ad idem specialiter q̃ritur, vtrum necessarium sit confiteri circunstantiam sacri temporis aut loci? Et dico quã tñ ad locum, ꝙ sic, solũ q̃tum ad tres species sacrilegij. de q.b. inf. vt patet ex dictis. §. priori. & sup. Circunstantia, §.5. Et hoc intelligo non solum si perueniatur, ad actum: sed etiã quo ad ipsas oculorum fictiones, & quo ad ipsas cogitationes de luxuria, & furto, & homicidio: q̃a eandẽ per se grauitatem hẽnt, cogitationes, & operationes, & ad eam speciẽ pertinent, vt patet per S.Th.2.2.q.72. maximè si tales cogitationes nõ solum sunt in ecclesia: sed etiam sint de scelere ꝑpetrato, vel perpetrando in ecclesia: quantum autem ad alias cogitationes puta de superbia: vel etiã quantũ ad alios actus, puta detractiones, non est necessarium confiteri circunstantiam loci sacri: quia licet ista trahant in aliam spẽm, tanquã habentia specialem repugnantiã ad rationẽ irreuerentiæ ad diuina: tamẽ ista species

cies eſt venialis:quia de hoc nulla eſt præceptoria prohibitio, a Deo vel ab hominibus. Quãtum vero ad circunſtantiã ſacri, tp̃is, ſiue feſti, eſt opinio Nicolai de Li. quē ſequitur Sum. Ang. & Roſ. & ēt Arch. ꝙ ſit neceſſario cōfitenda:ſed in Roſ. aurea oſtendi ꝙ eſt falſum caſu 63. quia pręceptum de ſanctificatione Sabbati ſpecialiter & liberaliter ĩtellectũ non prohibet opus ſeruile ſpirituale, i. peccatum ſm̃ S.T. in 3. ſen. tñ eſto, ꝙ eſſet vera iſta opi. adhuc Sum. Ang. dicit magnum errorē, in ti. Interrogatio §.6. in fi. vbi vult, ꝙ circunſtantiã feſti ſufficit confiteri, non ſpecificãdo ſpeciē peccati: ſed, dicendo, ꝙ in feſto toties peccauit: falſum eſt: & infert contradictionē in dictis eius: quia ſi iſta circunſtantia eſt neceſſaria, aggrauat infinitè: ergo dat ſpeciem peccato: ergo illud peccatum ſine tali circũſtantia non eſt diſtinctum, quantum ad ſuam ſpeciē: ergo non eſt ſufficienter confeſſum: cuius oppoſitum iſte dicit. ¶ Vndecimo, quantum ad idē ſpecialiter q̃ritur de circunſtãtia, q̃ eſt quotiens, vtrũ ſit neceſſaria? Et dico, ꝙ cũ ly quotiēs, dicat frequentiã & numerum, Sum. Roſ. dicit, ꝙ frequentia eſt circunſtãtia ponens aliud peccatum. & idē Sum. Ange. & rō vtriuſq; eſt: quia qualibet vice nouũ peccatum cōmittitur. Sed iſta opinio eſt falſa: q̃a circũſtãtia cōſuetudinis nullo ſpeciali pręcepto ꝓhibet̃ a Deo, vel hominib. alioquin eſſet mortale aſſueſcere leuiter loqui, vel otioſe. Rō ēt eorũ nihil eſt: q̃a ſm̃ peccatum non eſt circunſtantia prioris: ſed aliud ex toto ab illo diſtinctũ. Quãtũ vero ad numerũ & quorũ peccatorũ, vtrũ, ſ. ſufficiat cōfiteri ſpecies peccatorũ explicitè, & numerũ implicitè, dicēdo verbi gratia: sũ fornicatus multotiens, aut ēt oporteat explicare numerum fornicationũ dicēdo, bis, ter, &c. dico, ꝙ ex ſacra ſcriptura & iuribus humanis, de hoc nihil hr̃: niſi ꝙ in c. oīs. de pę. & re. præcipitur oīb. fidelibus poſt annos diſcretionis oīa ſua peccata confiteri, vbi ly oīa, dici pōt ĩ ſpecie, & non in numero diſtribuere: ſicut dicimus ĩ aliquo eſſe oīa peccata mortalia. Ex doctoribus etiã antiquis ferè nihil habemus, ꝙ teneamur ad confeſſionem oīum peccatorum in numero: ſed potius vr̃ ſec. Arch. & Direc. q̃ eum refert, ꝙ ſufficit, ſi quis dicat ſe multoties peccaſſe, vel ꝑ annũ in tali peccato ꝑſeueraſſe, & hmōi, doctores vero moderniores, vt Arch. & Sum. Ang. & Sũ. Roſ. dicunt, ꝙ tenemur ēt in numero confiteri, quem ſi quis non habet in memoria, tenetur computare, quotiēs in die potuit peccaſſe, deinde in ſeptimana, deinde in anno, & quãto tp̃e fuit in peccato. Et iſtã concluſionē Sum. Roſ. probat, ſ. ꝙ tenemur cōfiteri circunſtãtiã, quotiēs, quo ad numerũ peccatorũ: quia, inquit, quilibet numerus adiũctus alteri numero, cōſtituit aliã ſpeciem ſm̃ Philoſophum, hæc ille, qui nihil dicit, quia vnitas addita variat ſpeciē numeri, ſed non peccati, ſicut nec cuiuſcunque rei cui additur: alioquin vnus hō additus duob. variaret ſpeciem hoīs. Dicit ēt circa hoc alia inepta, q̃ nihil faciunt ad rem. S.Th. aũt in tota Sum. & ſentētijs, & alijs ſuis operib. de hac qōne nihil dicit, excepto, ꝙ in opus 12. i. ad lectorē Biſunti dicit, ꝙ tenetur quis confiteri numerum peccatorum ſicut poteſt. Et intelligo, ꝙ ſic poteſt, ſicut ea habet in memoria, facta ſufficienti præparatione: ſecundum quod conſueuit facere humana fragilitas.

12 Vnde † circa hoc credo, ꝙ homo tenet̃ ad confitendum ſua peccata in numero determinato explicitè dicēdo, hoc feci bis, vel ter, eo modo quo tenetur ad cōfeſſionis integritatem: ita ꝙ circa hoc eſt mortale ſolũ, ſi quis ſciēter ex cauſa iniuſta, puta erubeſcētia vel hypocriſi tacet aliquid de vero numero, quē hēt in memoria: ſi ēt quis ex lata culpa nō recordatur numerũ peccatorũ: puta quia nihil oīno cogitauit: forte non conſequitur iuſtificationem, & peccat mortaliter de nouo, faciens irreuerentiam ſacr̃o, quod annullat. Dēt ergo peccator ſemper exprimere aliquē numerũ certũ, ſi illũ nouit, vel incertũ, ſi nō nouit certũ, vt dicendo, potuit hoc fuiſſe circa toties, qđ ſi non facit, confeſſor debet ſupplere, niſi vbi ex circunſtãtijs verborũ confitētis cōfeſſor æquè noſcat numerũ, vt peccator, quia tũc numerus eſt cōfeſſus implicitè.

13 Dvodecimo, † quæritur quantũ ad diſcretionem, quid interſit inter eum qui idoneum ſiue diſcretum, & eũ qui non idoneum ſacerdotē q̃rit? Et dico primo, ꝙ q̃ q̃rit idoneum quantum pōt, ſi erret in aliquo ad conſilium eius, excuſatur, quia conſuluit virũ doctum, & conſequenter ſua ignorantia eſt inuincibilis. qđ limita, niſi hoc ipsũ, qđ ei credit, veniret ex lata culpa ſua. ſecus de eo, q̃ idoneum nō q̃rit. Scđo, ꝙ idoneus nō ita inducit in deſperationē, quia non aggrauat irrationabiliter, ſicut nec cōtra iura. Vñ Iudas ideo deſperauit, q̃a nō Apoſtolos, ſed Phariſæos adiuit.

14 Decimotertio † quæritur quantum ad idem vtrum teneamur venialia confiteri ex vi ſacramenti? Et dico ex doctrina S.Tho. 4. diſt.

d.16.& 17.& Sco.ibi.d.17.& Pe.de Pal.& cõiter doctores, ꝙ non: quia non obligamur, de eis pęnitere aut conteri, cum per ea naufragari non possimus.i.dãnari, & pnĩa sit secunda tabula post naufragium, imo sec.Sco.non tenemur ẽt vigore statuti.s.illius, oĩs.de pœ. & re. in casu quo quis haberet solũ venialia non obstante opi.Inn. q̃ est in contrarium.q̃. sequitur Sup.quia Papa obligat habẽtes confitenda necessario, i. mortalia, q̃ solum distribuit ly oĩa, sec.Sco.& gl. quia si distribueret venialia, teneretur ea cõfiteri ẽt habẽs mortalia, quod nullus dicit. imo tenet̃ ad impossibile.Imo dicit Pe.de Pal.ꝙ Papa talem.s. habentem solum venialia, obligare non posset ad confessionẽ venialium, quia hoc esset mutare sacr̃m pnĩæ.i. materiã eius, de venialib. faciendo materiã pnĩę necessariã.vñ eo casu sufficit, ꝙ se præsentet sacerdoti, vt admitti possit ad cõionem.Sed istæ opiniones nõ sũt in veritate contrariæ, sed veræ, quia vna intẽdit, ꝙ non tenemur confiteri venialia.s.oĩa & specialiter, & numeraliter, alia vero intendit, ꝙ ratione statuti teneamur ea cõfiteri in gñali, dicendo, nos quidem immunes a peccato mortali, ſm conscientiã nostrã, in multis tñ alijs deliquisse, & petere absolutionẽ.Nec hoc est mutare materiam sacri: quia venialia sunt dispositio ad mortale: vnde ad hoc põt ecclesia obligare, vt per absolutionem quis maiorem gratiam consequatur. Et hanc opinionem.s.ꝙ ad venialia confitenda rõne statuti non tenemur.s.in speciali, S.Th.tenet, licet videatur solum recitare. Tenetur tñ quis veniale explicitè confiteri in aliquibus casibus. ¶Primo, ſm S.Bon.in 4.d.16. vt imponit ei Sum.Ang.rõne periculi ad quod ducit: qa si homo periculum aduertat, tenetur pœnitere de veniali: sed non dicit quod teneatur quis confiteri, sed pœnitere. ¶Secundo ratione dubij.i.qñ dubitatur an sit mortale autveniale, sec.S.Tho.Addit Sum.Ange.& Supple. ¶Tertio, rõne professionis alicuius regulę ad hoc obligantis, sed hoc nihil est: quia si Papa ad hoc non põt obligare per statutum, vt ẽt ipsa tenet, multo minus obligare potest quicunq; alius. Et si ita esset, religiosi tenerẽtur ad impossibile.i. oĩa venialia confitẽdum, & laberentur scrupulosi oẽs in desperationẽ. Vnde religiosi non tenentur confiteri de venialibus: sed solum de mortalibus aut dubijs de mortali, vel periculosis ducentib.ad mortale, ſm aliquos. Et verum est solum si ratione periculi transeant in mortale extra quos casus sufficit vt se præsentent confessori tp̃ibus statutis, dicentes nihil se habere dicendũ necessario, sed se in multis leuibus deliquisse: sicut & de laicis tenet cõis schola doc.contra quam Suppl. dicit se nescire qũo audeat se quis immunem a mortali existimare intra vnum annum: ideoq; fatuum esse sacerdotẽ qui sic dicenti, & non aliter confitẽti Eucharistiam ministraret.Sed plenè contra eum est experientia, & sub.doctor Sco.qui in vltimis verbis, dist.17.in 4.dicit non esse incredibile, multos esse in ecclesia tales: qui per annũ viuant sine mortali: imo per Dei gratiam multi multo maiori tp̃e sine peccato mortali se custodiunt, & multa opera perfectionis exercent: de quorum meritis thesaurus ecclesiæ congregatur. Est tñ bonum, frequenter venialia confiteri, quantum colligi põt ex doctrina S.Th.tum quia semper in confessione gratia confertur vel augetur, si ritè fiat: tum quia facilius corriguntur propter auxilium gratiæ, & propositum bonum renouatum: tum quia citius eorum pœna aboletur: tum quia multa sunt mortalia, quæ venialia reputantur: tum etiam, secundum Pet.de Pal.quia non sic firmatur habitus venialium. De contritione animi, & pęnitentia venialium, vide inf.Peccatum.§.6.& Pœnitentia.§.4.

15 Decimoqvarto, † quantum ad libertatẽ, quæri potest de eo qui confitetur coactus aliquo timore, de quo vide sup.§.6.Item vtrum confessor interrogare debeat, vide inf. Confessor.3.§.14.

16 Decimoqvinto, † quantum ad verecundiam quærit̃ vtrum liceat declinare verecũdiam confitendo per scripturã vel interpositã personã? Et dicit S.Th.in 4.d.17.ꝙ licet ad confessionẽ ꝓut est actus virtutis, sufficeret qualitercũq; fieret, ſm tñ ꝙ est pars sacri, habet determinatũ actum, sicut habent alia sacra determinatã materiam, & ille est id quo maximè cõsueuimus manifestare, i. ꝓprium verbũ, sicut in baptismo assumit̃ illud elemẽtum, cuius est maximè vsus in abluendo: alij .n.modi inducti sunt in supplemẽtum.Igitur ei qui non habet vsum linguæ, vt est mutus, vel qui est alterius linguæ, sufficit, ꝙ per rescriptum, aut nutum, aut interpretem confiteatur, quia non exigit̃ ab hoĩe plusq̃ possit. In absentia tñ proprij sacerdotis cõfessio fieri p̃t ẽt laico, ideoq; non oportet, ꝙ per scriptum fiat proprio sacerdoti, quia plus pertinet ad necessitatem confessionis actus, q̃ ille cui fit cõfessio.Nec obstat, ꝙ baptismum ho-

mo accipere non dēt, nisi in aqua: q̃a ipsa est oīno ab exteriori, & nobis ab alio exhibet: sed actus confessionis est a nobis: ideoque qñ non possumus vno modo, debemus ꝯm quod possumus cōfiteri: vel, vt dicit in primo quolibeto, de necessitate sacr̄i est ꝙ q̃s sua peccata manifestet: nec p̄t in hoc aliquis dispēsare, sed quod fiat verbo, nō ē de necessitate sacramenti, sed ex institutione ecclesiæ quo ad eū q̃ potest non solum vt erubescat, sed vt accipiatur id cuius vsus est conueniētior. hæc ex illo, q̃ intendit, ꝙ ꝑ scripturā potest quis supplere defectū linguæ, non defectum absētiæ sacerdotis. Dicit tñ Pe. de Pal. qđ licet vbi p̄sentiā sacerdotis hr̄e non potest q̃s, licet non teneatur confiteri scripto: tñ hoc p̄t, & sacerdos similiter scripto absoluere, licet hoc non sit multū consulendū rōne scandali possibilis accidere. Sco. tñ post Rich. quem sequit̄ Sum. Ang. & Ro. tenet cōtra S. T. quem sequit̄ Supple. post Sū. Pis. & Arc. qui S. T. sensit, ꝙ teneatur quis qñ habet sacerdotē p̄sentem cōfiteri ore, vel per scripturam aut interpretē de iure diuino. s. semel añ mortē, & verū est, q̃a Deus p̄cepit absolutè confessionē q̄ fieri pōt dictis modis, quātum est de necessitate sacr̄i, & consequenter q̃diu hō hēt vnū de illis modis non absoluitur a præcepto. Vtrum āt idē senserit de iure canonico, vel ecclesiastico. s. semel in anno: vel etiam vtrum sit verum. est dubium, vt dicit Pe. de Pal. ꝙ fortè quis non tenetur cōfiteri ꝑ interpretē licet possit. Et satis vr̄ posse dici cū Sco. & Ric. ꝙ non. q̃a non inuenitur expressum in iure: & præceptū est graue, & efficeretur grauius, & consequēter talis non tenet̄ cōicare in pascha, nisi immineret periculum mortis, & consequenter q̃s confiteri teneretur de iure diuino: tenet̄ tñ confiteri quis scripto aut nutu ex p̄cepto ecclesiæ, si aliter non potest: quia ista nō augēt, sed minuunt difficultatem præcepti. Et in q̃tum de iure diuino q̃s tenet̄ confiteri per interpretem Scot. quem sequitur Sum. Ang. & Ros. contra ista tenet tria. Primo, ꝙ non tenetur quis per interpretē confiteri, qui cum sacerdote, si vellet malignare, posset esse testis cōtra accusatū, q̃a, inquit: ad forū ex sua natura secretissimum non tenet̄ quis vt est aliquo modo publicus. Sed ista sua rō concluderet, si valeret, ꝙ ēt sacerdoti non tenemur cōfiteri, q̃a si vellet malignari, posset esse testis contra confitentē, & sic faceret probationē semiplenam & consequenter pœnitēs aliquo mō publicaret̄: maximè quia posset exhiberi torturæ: imo posset inuenire aliū testē malignantem & falsum, & plenè probare. Vñ sufficit qđ iste, non possit venire in publicū licitè, & iuridicè, vt in ꝓposito, q̃a tā sacerdos, q̃ interpres celare tenet̄. Præterea oportet dicere, ꝙ sacerdos absoluere nō possit peccatorem confitētem per interpretē, ꝙ nec Sco. nec aliq̃s vnq̃ dixit doctorū, vel qđ talis, qui aliter non potest cōfiteri, tenet̄ per interpretē confiteri, quia vt ipsemet Sco. dicit in ead. di. quicunque gratiā amisit, tenetur de necessitate præcepti. s. diliges Deum & teipsū, agere quantū in se est, ad eius recuperationē. Et per hoc patet falsitas alia. Scđo, etiā dicit, qđ vr̄ esse contra rationē confessionis, qđ q̃s ꝑ scripturā confiteat̄, quia oīs scriptura ex sui natura est publica, & auferens verecundiā & intēdit, vt imponit ei Sum. Ros. qđ licet possit quis in necessitate confiteri scripto, si adest sacerdos, vt patet. 30. q. 5. qualis. vbi dr̄, ꝙ potest quis per scripturam confiteri, & exponit Io. qñ confitens est præsens, tñ nullus ad hoc tenetur. Sed contra hoc arguit̄, vt prius: q̃a vel isto modo non potest fieri confessio, vel iste tenet̄, qñ sacerdos adest. Nec obstat, quod scriptura sit publica, quia in tali casu est raro, & per accidens, sicut & ipsæ voces confitentis quæ audiri possunt ab alio. Non obstat ēt sublatio verecundiæ, quia sine verecundia confessio facta, tenet ꝯm oēs doctores. Et præterea si adest sacerdos, adest verecundia, etiā in confessione per scripturā. Tertio dicit, quod absenti non licet cōfiteri per scripturam contra quod arguitur, quia vt ipsemet testatur, sic confessus est. S. Th. Cantuariensis, non tamen quis ad hoc tenetur.

17 DECIMOSEXTO † quæritur quantum ad idē, vtrum peccatrix cōfiteri possit sacerdoti cū quo peccauit? Et dicit Gul. post Hugo. super c. omnis. 30. q. 1. quod sacerdos eam non debet audire, quia tollitur erubescentia q̄ est satisfactionis pars proxima, & idem est de omni peccato, in quo sacerdos fuisset cōsentiēs vel cooperans, si tñ absoluit, valet absolutio, & concordat S. Th. in 4. inf. Conf. 3. §. 5.

18 DECIMOSEPTIMO, † quantum ad idē quæritur vtrum sufficiat si quis peccata alicuius dicat eo præsente coram sacerdote? Et dicit Mon. quod non, sed per seipsum dēt quis confiteri. de pœ. di. 1. quem pœnitet. satisfacit tamen sec. Rod. qui sacerdoti interroganti, ad quæsita respondet q̃tū ad ea de quibus interrogat̄, nisi talis statuisset potius tacere, quā ore proprio confiteri, quod est peccatū mortale.

tale. Vnde prudens ſacerdos hoc aduertens,
faciat eum teſtificari conſcientiam, & de tali
diſpoſitione dolere. Et ſimiliter cautè de ore
eius educere dẽt peccata, ſi qua videt eũ vel
le celare. Et ſimiliter ſi qua eum obliuiſci ex
impparatione ,pbabiliter credit, aut nõ exi-
ſtimare peccata. dẽt ſacerdos occurrere, alio
quin ẽm Arch. ſciẽter abſolueret indignum.

19 DECIMOOCTAVO, † quantum ad integrita
tem, quęritur, vtrum liceat diuidere cõfeſſio
nem? Et dicit S.Th. in 4. diſt. 17. quod non. ſed
integraliter tenet qs oĩa peccata ſua vni ſa-
cerdoti confiteri, etiam, vt dicit idem in quo
lib. & Sco. ſi ille abſoluere non poſſet ab om
nibus, quod tñ limita, primo ſi peccata ſunt
mortalia, quia quo ad venialia, ẽm Pe. de Pal.
licet confeſſionem diuidere, cum, vt dicit nõ
habeãt connexionẽ quo ad contritionẽ, cõ-
feſſionem, vel abſolutionem. Scđo, ſi ſint in
memoria poſt debitam diſcuſſionem ẽm Sco.
quia tunc licitè tacentur oblita, quæ ſi poſt
confeſſionẽ redeant in memoriã, ipſa ſola te
netur confiteri explicitè, ẽt ſi confiteatur al
teri, ẽm S.Th. Pet. de Pal. Sum. Confeſ. & oẽs,
alia tñ tenetur reconfiteri in generali, dicen
do, quod iſta fuit confitendo oblitus. Tertio,
ſi confeſſor non eſt idoneus ad oĩa audiẽda:
qa ſi eum non expedit aliqđ peccatum audi
re: vt qa inde ſolicitaretur, vel ſolicitaret ad
malum, aut illud reuelaret, vel hmõi, & non
habetur alius ſacerdos, licitè confeſſio diuidi
tur, vt ſup. §. 3. Et licet ad hoc S.T. adducat ,p
babilem rationẽ ex ſimilitudine corporalis
infirmitatis, q̃ tota vni medico detegẽda eſt:
quia morbus morbum aggrauat, & morbo
contrariatur: & cõſequẽter medicina vni cõ
ferens alteri nocet: tñ idẽ arguitur ex tex. c.
oĩs. de pę. & re. vbi p̃cipit, ꝙ oĩa peccata pro
prio ſacerdoti. i. vni & non pluribus dicãtur.

20 DECIMONONO, † quæritur quãtum ad idẽ,
quid faciẽdũ ſit, qñ peccator hẽt caſus reſer-
uatos ſuperiori? Et dico ꝙ ſi prius accedit ad
ſuperiorem, ẽm Pet. de Pal. eccleſia Romana
hunc habet vſum, vt abſoluat a maioribus re
mittens pro minorib. abſoluendum. In quo
facto ſupponitur, & ita fieri poſſit. & illa con
feſſio, vt dicit Capreo. eſt integra virtualiter
ꝑꝑ intentionem confitentis: põt ẽt abſolue-
re de oĩbus, ſi oĩa velit audire, non aliter. Si
vero prius accedit ad inferiorem, ẽm S.Th.
in 4. nihilominus peccator dẽt totum dicere
inferiori: & ille abſoluet a quibus poteſt, ad
ſuperiorem remittens in reliquis. arg. 33. q. 2.
latorem. & de pę. & re. ſignificauit. & ſi de fa
cto abſoluit, non eſt abſolutus, ſec. S.Th. ꝙ in
telligitur ẽm Pet. de Pal. ab his a quib. nõ p̃t:
qa in his ſnĩa eſt a iudice non ſuo. Secus de a-
lijs, quia vtile per inutile non vitiat in his, q̃
capiunt diuiſionem. Et tñ ipſe excuſatur per
ignorantiã facti, ſed nõ ſacerdos, cui ius igno
rare non licet, ẽm S.T. Dicit ãt Hen. de Gan.
in quoli. 1. q. 30. ſic poſſe fieri quia id, quod in
confeſſione eſt, quantum ad abſolutionẽ ex
parte Dei non diuiditur, ſed totum ſimul re-
mittit in contritione: quod vero eſt ex parte
eccleſiæ, diuiditur: quia cum ipſa duo abſol-
uendo faciat, quia. ſ. remittit partem ſatisfa-
ctionis, & reconciliat eccleſiæ militanti: pri
mum diuidi põt. Vt ſi dicat ſacerdos, fac, hoc
per dies octo, & deinde regredere, & iniun-
gã reliquũ. Et ſimiliter ẽm: ſicut patet excõi-
cato multis excõicationib. qui abſolui p̃t pri
mo ab vna, poſtea ab alia. de ſent. exc. cum ,p
cauſa, & gl. in c. officij. eo. tit. & glo. & in c. ex
part. de offi. ord. hæc ex illo, quæ hẽnt locum
qñ prius quis accedens ad inferiorẽ totũ con
fitetur. Sed tñ, qa ẽm S.T. regulariter confeſ-
ſio dẽt eſſe integra, qñ peccator prius vadit
ad ſuperiorẽ, ẽm Henr. quicquid ſenſerit Pet.
de Pal. non abſoluit propriè eũ a peccatis, ni
ſi totũ dicat. ſed ab obligatione cõfitẽdi ſibi.
Si vero prius vadit ad inferiorẽ: abſoluit eũ
a peccatis, ſed nõ ab obligatione cõfitendi ſu
periori, & ſic, inqt, abſolutio nõ diuidit, imo
nec confeſſio, & ita practicatur: & ita tene.

21 Dicit † aũt Pe. de Pal. no. verbũ, ſ. quod abſo
lutus a reſeruatis in artic. mortis non tenet,
ſi euadat, adire ſuperiorem, niſi fuiſſet excõi
catus, & ſimiliter extra caſum neceſſitatis ab
ſolutus a talibus ab eo qui poterat: ẽt ſi con-
feſſio fuiſſet ficta: ſi iterum & plures vult cõ
fiteri de eiuſdẽ caſib. reſeruatis, abſolui p̃t a
quocunq; ẽt ſi non hr̃et poteſtatẽ abſoluẽdi
in illis, hæc ille. & idem Arc. ꝙ nota, quia eſt
contra quoſdã religioſos, q aliquib. cõcedũt
poſſe vti ſua authoritate quo ad peccata ſo-
lum per tres dies, aut quatuor, & huiuſmodi.

22 VIGESIMO, † quantum ad confeſſionem eſ-
ſe ſecretam præter pertinẽtia ad ſigillum: de
quibus inf. Confeſſio 3. per totum, quæri p̃t,
qũo debeat eſſe ſecreta ex parte cõfeſſoris,
& peccatoris? Et dico ẽm Arch. poſt Pet. de
Pal. ꝙ ſacerdos debet iniungere pnĩam ſecre
tè: ne audiatur ab alijs: nullus præter confeſ-
ſorem, & confitentem dẽt audire confeſſio-
nem alicuius: alioquin grauiter peccaret ſciẽ
ter hoc faciẽs: & celare tenetur, ẽt ſi caſu au
diat, ẽt ſi ſit laicus, ẽm S.Th. imo, vt idem di-
cit,

cit, ſummo ſtudio celáda ſunt oĩa dicta in cõ
feſſione, ẽt ad eã non pertinẽtia: per quę pec
cator aut peccatum deprehendi poſſet. Dẽt
ẽt ſecretè audire, ne, ſ. audiat multos ſimul,
vel multi ſimul audiant vnum. de pœn. & re.
ca. oĩs. in verbo, ſolus & in verbo ſacerdoti.

23 VNDE † videntur peccare mortaliter ſacer-
dotes ſimul audientes plures pueros doli ca-
paces: quia cooperantˀ tranſgreſſioni eccleſia
ſtici præcepti, licet tñ ſec. Rich. in art. neceſſi
tatis, i. qñ imminente morte vnus poſt alium
confiteri non põt, plures ſimul audire licet:
nec euacuatur virtus ſacr̃i. Similiter eadem
rõne vñr peccare mortaliter plures audien-
tes vnum, licet ſm eundem, non peccent, ſi
hoc faciãt conſentiente peccatore, vt ſanio-
ri conſilio regatur, & abſolutio tenet. Cuius
tñ contrarium ſentit Sco. 4. diſt. 17, vbi tenet,
ꝙ confeſſio facta plurib. non eſt ſacramenta
lis, quia vnus eſt Chriſtus, quem ſacerdos re
præſentat. Sed primũ eſt verius: quia illi duo
non tenent locum duorũ, ſed vnius perfecti.
Peccator ãt, ſec. Arch. debet confiteri ſecre-
to, ne audiat alius, liber tñ eſt ſec. Io. And. ad
publicè confitendum, ſi id facere vult ex fer
uore, non obſtante ly ſolus: quia poſitum eſt,
vt ad cõfeſſionẽ quis liberius accedat, ꝙ ſec.
S. Th. in 4. diſt. 17. in expoſitione literæ eſt ve-
rum, ſi peccatum ſit manifeſtum: alias non li
cet publicè confiteri, qa talis humilitas p̃iu-
dicaret proximo, qui poſſit inde ſcãdalizari:
liber ẽt eſt ad dicẽdum pñiam ſibi impoſitã,
ſicut & ſua peccata confeſſa, ſec. Pet. de Pal.
qđ tñ ſm Ric. intelligendũ eſt, qñ nec ſibi nec
cõfeſſori p̃iudicium facit: ſecus vbi ſe ſine vti
litate infamaret, vel confeſſorẽ: aut ei male-
uolẽtiã acqreret: puta qa iniũxit mulieri ab
ſtinere a familiaritate alicuius viri, & hmõi.

24 VIGESIMOPRIMO, † quantũ ad eſſe lacry-
mabilẽ q̃ritur, vtrum confeſſio neceſſario ſit
faciẽda cum lacrymis? Et dico, ꝙ non cũ ex-
terioribus: quia illæ non ſunt in noſtra pote-
ſtate. ſed tñ tenemur cõfiteri cũ interiorib.
quæ ſunt diſplicentia peccati p̃teriti cũ ꝓpo
ſito cauendi a futurus, i. contritio, vel ſaltem
attritio: de qua infr. Contritio, imo ſufficit ſi
quis vellet hr̃e diſplicentiã & a Deo gratiam
cauendi in poſterũ: quia talis eſt attritus vir-
tualiter, i. diſplicentiam habens: cũ nulli pla-
ceat diſplicentia rei placitæ, & hẽt ẽt volun
tatẽ cauendi, licet imperfectã. Vnde in abſo-
lutione virtute clauiũ iuſtificatur, niſi obicẽ
ponat: quia de attrito faciunt contritum ſm
doctrinam ſanctorum, maximè S. Tho. in 4.
quoli. q. 10. & Rich. Imo dr̃ fortius ſec. Sco. ꝙ
ſufficit quis velle habere talem diſplicẽtiam
non ſolum formaliter, ſed ẽt virtualiter, eã
volendo in ſua cauſa. i. in ſacramento pęnitẽ
tiæ iuſtificante: quia in 4. di. 14. q. vlt. ar. 3. cir-
ca medium, tenet, ꝙ ad conſequendam gra-
tiam per hoc ſacramentum non requiritur
attritio: ſed ſufficit voluntas ſuſcipiendi hoc
ſacramentum ſine obice peccati mortalis a-
ctualiter ſibi facto in vltimo inſtanti abſolu-
tionis, in quo eſt vis huius ſacramenti: ſicut
in baptiſmo a dcontrahendum gratiam non
requiritur niſi voluntaria ſuſceptio baptiſ-
mi ſine fictione, i. intentio ſuſcipiendi ꝙ con
fert eccleſia ſine actu, aut voluntate peccati
mortalis. hæc ex illo. Sed aliquibus vr̃, ꝙ cũ
actus interior ſit pars eſſentialis huius ſacr̃i,
ſine pœnitentia non valet: ſicut nec matri-
monium tenet eius, qui vult contrahere ma-
trimonium, ſed non vult conſentire. Sed iſta
non ſtant cũ dict. S. Th. de confeſſione ficta:
nec eorũ rõ concludit: quia pars eſt cõtritio
aliqñ futura. ſicut aliqñ ſatisfactio præcedit
ſec. Pet. de Palu. obex autem actualis a Scoto
dicitur, ſicut ſi quis actu tunc cogitaret pec-
catum aliquod mortale non relinquere.

25 ADVERTE † etiam ꝙ aliud eſt, aliquẽ ſe vel-
le cauere: aliud credere, ꝙ cauebit a pecca-
to: cũ vnum ſit volũtatis, aliud rationis. Vn-
de multi vellent cauere, qui tñ credũt, ꝙ nõ
cauebunt: qui aũt nullã oĩno hẽt diſplicentia
ẽt virtualẽ, vel voluntatem cauendi, ſed actu
vult non cauere: ſi confitetˀ, & petit abſolui,
mortaliter peccat ꝑ irreuerẽtiã ſacr̃i, & an
nullationẽ q̃tũ in te eſt: de quo. §. ſeq. Secus
ſi qs intendit ſuſcipere ſacr̃m hoc vt doleat,
ſm mentẽ Sco. vel ſaltẽ ſecus ſi eſt attritus.

26 VIGESIMOSECVNDO, † quantum ad idem
quæritur, vtrũ confeſſio facta a ficto ſine cõ
tritione, & charitate valeat? Et primo dico,
ꝙ in iſta quæſtione doctores ſub noĩe contri
tionis intelligunt aliqñ oẽm diſplicentiã ẽt
ſi ſit attritio ſola, & qñ intelligunt de contri
tione propriè, quæ. ſ. non eſt ſine charitate,
loquuntur de ea in inſtanti, in quo cõpletur
hoc ſacr̃m, vel in ſequẽtibus: vt ſit ſenſus qõ-
nis, vtrum valeat illa confeſſio, quæ termina
tur & completur ſine contritione, & chari-
tate. ¶ Scđo dico ex Pet. de Pal per Capreol.
colligi, ꝙ triplex ſit in ꝓpoſito fictio. Prima
eſt, quæ ſiue ſit conceſſa, ſiue nõ, facit ſacr̃m
oĩno eſſe nullũ, & nihil tunc vel poſt valere:
vt ſi qs non intẽdit ſacr̃m ſuſcipere, ſed eccle
ſiam irridere: vel ſi intẽdit quidem ſuſcipere
ſacra-

facr̃m,sed non dolet de peccato:aut illud ca
uere non vult,& hoc actu considera.Secũda
est,q̃ siue confessa sit, siue non,tñ in puncto
absolutionis desinit esse fictio,& valet sacr̃m
ẽt tp̃e quo suscipitur,vt cum quis insufficien
ter quidẽ dolet,sed non adeo, quin talis do-
lor sacr̃o,& vsu clauium perfici,& in contri
tionem verã conuerti possit.Tertia est,quã si
quis confitetur,absolui nõ dẽt: & si de facto
absoluitur,dubium est, vtrum imprimat or-
natus:& valeat cõfessio fictione recedẽte. Si
q̃s vero cã non confiteatur, quia,s.nõ occur
rit,sacr̃m est verũ, & fictione recedẽte valet
pterita confessio rõne ornatus, nec est iterã
da,sed sola fictio confitenda,sicut pnĩa, quæ
vsu clauium in contritionem verti non põt,
& tñ latet peccatorem,nec occurrit ei vt cõ
fitenda,vt si ex ignorantia diuini iuris credit
falso se conscientiã sufficiẽter discussisse, vel
sicut cum quis dolet de præterito, & cauere
non vult de futuro,vel econuerso.¶Dico ter
tio sec.Pe.de Pal.& est mẽs S.Th. ꝙ cũ sacra
gratiæ gratiã cõferãt,nõ effectiuẽ, sed dispo
sitiuẽ,quę caracterẽ nõ imprimũt, similẽ im
primũt dispositionẽ, q̃ dr̃ ornatus,q̃,cum ca
reat cõtrario,est indelebilis,& iterato sacr̃o
intendit,nec tñ intenditur gratia, si deuotio
minuat̃. ¶Dico quarto, ꝙ ad p̃missam q̃õnẽ
multipliciter r̃ndetur. ¶Primo,ꝙ dicta con-
fessio non valet ad remissionem culpę vel pę
næ,ẽt recedente fictione,& necessario est ite
randa.Et hoc sensit Gof.Rayn.Host. Bon.Du
ran.or.minorum,& Olchot.& Vin.in Spec.
& Canonistæ:qui tñ in hoc falcem mittũt in
segetem Theologorum.¶Sc̃do dr̃,ꝙ talis cõ
fessio valet ad remissionem culpæ recedente
fictione, sicut est de baptismo, nec tenet̃ q̃s
talem confessionem iterare. Et hoc sentit S.
Th.Pe.Ric.or.minorum Io.& Ber.in gl.& vr̃
esse etiam Gratiani,de pœ.di.1.mensuram in
§.se.dicentis non esse necesse semel sacerdo-
ti confessa denuo confiteri. Et ista opi.est ve
ra.Nam ad oẽm formã sufficienter disponen
tem ad aliquem effectum, sequitur talis effe-
ctus sublato impedimento. Exemplum in na
turalibus est:quia sublata columna sustentan
te lapidem, sequitur motus deorsum a graui
tate , & in supernaturalibus sicut remota fi-
ctione in baptismo, sequitur gratia a caracte
re. Sed prædictus ornatus sufficienter dispo-
nit ad gratiam,alioquin illã insufficiẽter cau
saret pnĩa,q̃ illã non aliter cãs q̃ disponẽdo .
Ergo sublato impedimento fictionis,sequit̃
inde gratia,& confessio valet.Sed tñ sec.Pet.
de Pal.solũ in fictione tertio modo dicta,lo-
cum habet ista opi.S.Th.& hoc patet,q̃a duę
primæ non impediunt assecutionem charita
tis. Põt autẽ tripliciter intelligi & verificari
ista opi.Primo,qñ fictio est priuatiua tãtum,
quia,s.peccator habet dolorẽ, sed ita imper-
fectum , vt cum sacramento non sufficit ad
contritionem, nec tñ sciẽter celat fictionẽ,i.
peccatum,quod fuit in non examinãdo con
scientiam vt debuit,& tñ credit se esse suffi-
cienter depositum,qui error non tollit fictio
nem respectu vltimi effectus sacr̃i,quia est iu
ris diuini, sed tñ tollit fictionẽ excludentẽm
essentiam sacr̃i eo ipso,ꝙ est error.Secundo,
qñ fictio est quidem positiua , q̃ qui scienter
celaret,faceret sacr̃m nullum, & qui confite
retur,absolui non deberet,vt si non dolet de
præterito, vel de futuro cauere non vult. &
tñ ista fictio actu non occurrit sibi vt confi-
tenda,& consequenter perinde est, ac si pec
catum fuisset per negligentiam oblitum , &
est verum sacr̃m non obstante ignorantia iu
ris diuini,q̃ S.Th.in 4.d.21. dicit non excusa-
re a fictione,ꝙ consequẽter hunc dicit fictũ.
Tertio verificatur loquendo de eo qui confi
te tur eidem cui prius, quem non oportet ite
rare confessionem fictẽ prius factam, ẽt sec.
Pet.si sacerdos non recoleret peccata , quia
nec qñ confessio est integra oportet,ꝙ reco
lat a principio vsque ad finem, maximẽ quia
hic sufficit absoluere ab omnibus, & iniunge
re pœnitentiam solum pro fictione , pro a-
lijs autem facere prius iniunctam.

27 Vigesimotertio,† quæritur quantũ ad
idem,vtrum peccatore exprimente suam fi-
ctionem dicendo se non proponere abstine-
re, sacerdos debeat illum absoluere? Et oẽs
dñt: ꝙ non, quia absoluere non debet quem
scit a Deo ligari:si tñ absoluat de facto,inten
dens conferre verum sacr̃m, sec.Pet.de Pal.
tenet absolutio & habebit effectum, qñ con
teretur,vel ex pactione diuina, vel ex orna-
tu impresso.Nec obstat,si dicatur ibi non es-
se materia,i.peccator contritus,& consequẽ
ter nec sacramentum:quia inquit,ibi est ma-
teria , sed immunda , nec est confessio dimi-
diata,nisi fictio occurrat vt confitenda. Quã
tum ad fortitudinem,vide sup.§.17.

28 Vigesimoquarto†quantum ad sui accu
sationem,quæritur vtrum liceat in confessio
nem dicere aliena peccata,siue nominare p̃-
sonam aliã?Et dicit S.Th.in 4.di.16.ꝙ in con-
fessione debet quis quantum potest, famam
alterius custodire: sed magis suam purgare
con-

conſcientiam. Vnde ſi circunſtantia ducẽs in cognitionem aliæ perſonæ ſit de neceſſitate confeſſionis, vt quia trahit in aliã ſpeciẽ peccati mortalis confitenda eſt: ſemper tñ, ſi fieri põt, occultando perſonã: puta non nominando perſonã: vel petendo licentiam confitẽdi alteri, quo ex illa in perſonæ notitiã nõ deueniat, quã licentiam ſi hr̃e nõ poſſet, ſec. Petr. confiteatur circunſtantiã: niſi confiteri non poſſit ſine periculo alterius: quia tunc, ſec. Pet. omittenda eſt, dicendo peccatum ſine illa. Et idẽ faciẽdum eſt, ſi ipſa ſit quidem aggrauans, ſed non de neceſſitate confeſſionis: niſi talis nominatio eſſet vtilis pœnitenti, vt ei melius conſulatur: puta vt p̃ſeruetur a recidiuo: quia ſec. Rich. tunc expedit dicere: vel niſi ſit vtilis perſonæ nominatæ: q̃a ẽt tũc exprimi poteſt, vt dicit. Et ſi exprimatur ſine neceſſitate confeſſionis, aut vtilitate cõfitẽtis, vel perſonæ alienæ. ſ. gratia correctionis eius, ſec. S. Bona. non effugit detractionẽ, nec confeſſor, ſi ad hoc conſentit. Vnde ſec. Ray. de tali circunſtantia interrogare nõ debet, niſi inquantũ eſt neceſſaria. Si tñ peccator exprimat eã intentione bona, non vt ꝓdat, ſed vt ꝓſit: vt. ſ. ſacerdos pro ea oret, vel eã ſecreto emẽdet, non peccat, ſed meret. 22. q. 7. hoc vr̃ & concordat glo. Ray. vt in Sum. Conf. lib. 3. tit. 34. ſed tamen debet exprimere extra confeſſionẽ, vel dare licentiã loquẽdi, ſi intendit correctionẽ. Similiter ſec. Arc. non peccat confeſſor, ſi hac intẽtione, & nõ ex curioſitate interrogat. Et idem Mona.

26 VIGESIMOQVINTO † quantum ad eſſe paratum obedire, quæritur vtrum pænitens teneatur acceptare omnem pænitentiã, quam vult iniungere ſacerdos? Et Hoſt. dicit, quod non. & ſequitur Pan. in c. ſignificauit. de pęn. & re. ſed ſufficit ei. ſec. Sco. in 4. d. 17. propoſitum acceptandi a Deo hic, vel in purgatorio. Si tamen acceptat, implere tenetur. Sed limita primo, ꝙ tenetur acceptare, ꝙ iniungitur ſi dicat ſe velle puniri a Deo: niſi illud eſſet ſatisfactio aliqua proximo exhibenda: imo hoc deberet, ſi eſſet poſſibile, præcedere confeſſionẽ, vt infr. Reſtitutio 6. §. 1. & 2. vel niſi illud eſſet iniũctum ꝓ neceſſaria cautela contra recidiuum, aut illud peccatum. Vnde ſec. Rich. poteſt ſacerdos interdicere familiaritates p̃iudicantes ſaluti pœnitentis, vel honori diuino: & ille obedire tenetur. & tertio generaliter, niſi illud eſſet impoſitum per modum declaratæ obligationis: vt dicendo, ꝙ reſtituat ablata vel abijciat ancillã, cũ qua eſſe nequit ſine periculo recidiui: aut cõicet in paſcha, & huiuſmodi: quia in omnibus his tenetur obedire, non tamen tenetur confeſſionem reiterare ſi non obedit. Eſt autẽ verum, ꝙ hic dr̃ in his, quæ imponuntur pœnitenti per modum exhortationis: vt, ꝙ frequenter oret, & confiteatur: & in his quæ imponuntur pro ſpeciali ſatisfactione peccatorum, quæ tamen ſi acceptet, & non expleat, nec explere poſſit, vtpote quia oblitus, tenetur reiterare confeſſionem.

30 VIGESIMOSEXTO † quæritur quantum ad idem, poſito, quod pœnitens non velit puniri a Deo hic, vel in purgatorio: vtrum poſſit recuſare ſatisfactionem, quã ſacerdos iniungit, & petere aliã? Et dicit Rich. ꝙ ſic, ſi indiſcretã iniungit: quia ſacerdos abutitur claue ſcientiæ, & potẽtiæ. & hoc idem ſentit S. Th. vt patet ex dicendis inf. §. vl̃t. ſed ſi iniungit rõnabilẽ, & diſcretã: tenet̃ acceptare, & pro viribus adimplere: quia ſacerdos clauib. vtitur recte, quibus. ſ. habet poteſtatem ligandi ad pęnã, ſec. S. Th. & ſi ex deliberatione omiſit illã ſine cã legitima, mortaliter peccauit, quod intelligẽdum vr̃ de pęnitentia, ad quã ſacerdos intẽdit ligare eo caſu, quo duas imponit: vnam. ſ. breuẽ, quã ſtatim quis explere poſſit in gratia, & aliã prolixiorem ad bene eſſe per modum volũtariæ ſatisfactionis, vbi autem ſacerdos ſic non diſtinguit pœnitenti: tenetur ſimpliciter ad impoſitã rationabilẽ & diſcretam. Quã ſi grauẽ ſentiat, aut periculoſã ſua infirmitate penſata: adeat eũdem confeſſorem ſi alium hr̃e non p̃t, iuxta §. ſeq.

31 VIGESIMOSEPTIMO † quantum ad idẽ quęritur, vtrum ſecundus confeſſor mutare poſſit pœnitentiam iniunctam a primo? Et dicit Monal. quod ſic, ſi iniuncta fuit pro crimine, a quo ſecũdus abſoluere poterat & ſuperior ſibi non reſeruauerat mutationem. Secus ſi reſeruauerat eam ſibi, vel peccatũ erat ſuperiori reſeruatum, quia non p̃t, niſi neceſſitas vrgeat, vel ſuadeat vtilitas, in quib. caſib. piũ eſt interpretari, ꝙ ſuperior licentiã cõmutãdi, vel relaxãdi conceſſerat. Et intellige ſemper, ꝙ hoc fiat ex cã rõnabili. Et his concor. Ray. cũ ſua gl, excepto, ꝙ ſi pœnitentia. fuit publica, requiri dẽt is qui iniũxit, ſi cõmodè põt, ne ſcandalizetur. Et quia ſec. Ray. hoc fieri nõ debet ab eodem confeſſore, vel alio, niſi examinata cauſa, propter quam iniuncta eſt, ideo requiri videtur confeſſio peccatorum, pro quibus principaliter iniuncta eſt.

32 VIGESIMOOCTAVO † quæritur vtrum

pœnitens teneatur ad religionis ingressum, si hoc sacerdos iniungat. Et dicit S.Th.in 16. d.4.in expositione literæ, quod non: quia ꝙ dr̃, pœnitentem debere se ponere in iudicio cõfessoris: intelligitur de his quæ sacerdos, inquantum habet clauem scientiæ & authoritatis per iudicium diuinum, & non ſm humanum errorem iniungit. Ingressus autẽ religionis, cum sit voluntatis, alicui non potest iniungi: quod si aliqui canones faciunt, magis est consilium, quam præceptum: q̃a qualibet pnĩa taxata leuissima religio est satisfactio maior, inquantum homo abdicat propriam voluntatem, qua nihil est carius.

RVRSVS de Confessione 2. quantum ad necessitatem & vtilitatem eius.

1 *Confessio sacramentalis, secundo considerata, nempe secundum necessitatem, & vtilitatem, ita se habet vt in ea tria concurrant, confitens scilicet, confessum, & is, cui confitetur.*

2 *Confiteri num is teneatur, qui suscepto baptismo, mortale peccatũ cõmisit, an vero absque confessione in actu, vel proposito, sola contritione saluari possit.*

3 *Confiteri de eo num teneatur, quod quis dubitat an sit mortale. Et quid de ijs, quæ manifesta sunt an sacerdoti quis confiteri teneatur. Et quid de circunstantijs peccatorum, & eorum numero ac frequentia. Item quid de venialibus, & semel confessis si contigerit relabi, & an necesse sit statim confiteri remissiue.*

4 *Confiteri, quo iure astringamur. Et num omnes ad confessionem teneamur.*

5 *Papa nũ dispẽsare possit, ne ipse, aut alius cõfiteatur*

6 *Confessionis effectus & vtilitas multiplex.*

1 CONFESSIO † 2. vt intelligatur qualiter ad eam teneamur: & quis eius effectus. sciendum est, ꝙ in confessione tria concurrunt. s. confitens, confessum, & is cui confitẽs confitetur. Quantum igitur ad confitentem necessitas vel obligatio confessionis ligat omnem fidelem vtriusq; sexus, q̃ est doli capax. de pœn. & re. oĩs. Intellige ex vi sacr̃i, vel statuti, aut si hẽt confitenda, quantũ vero ad rẽ confessam, ligat quantum ad peccatũ actuale mortale ꝓpriũ cõmisũ post baptismũ, ſm S.Th.in 4. d.17. & mortales circunstantias, i. infinitè aggrauantes de quibus tit. priore. §. 9. quantum tñ ad peccatum mortale commissum ante baptismũ, Sum.Ros. & Ang. imponunt Rich. contradictoria: quantum vero ad eũ, cui q̃s confitet̃, ligat & obligat. vt ille sit sacerdos, & ꝓprius. vt inf. Cõfessor. 1. ĩ prin.

2 PRIMO † igitur quæritur, vtrum is qui commisit peccatum mortale post baptismum, teneatur illud confiteri, an possit absque cõfessione in actu, vel proposito sola contritione saluari. i. dolere de peccato cũ ꝓposito abstinendi, etsi nõ confitendi? Et dico, quod Magister in 4. d.17. & Gratianus de pœ. d.1. ꝑ totum quæstionem istã pertractant. & Gratianus post multa: quia vtraq; opinio viros hẽt sapiẽtes & religiosos, lectoris arbitrio q̃d sit tenẽdum relinquit: & sic non determinat & Theodorus in cap. fi. illius distinctionis, dicit Græcos tenere confessionem vocalẽ nõ esse necessariam. sed S.Th.in 4. d.17. in expositione literæ, dicit, quod hoc ab vtroq; pro opinione ponitur, nunc post determinationem ecclesiæ sub Innocentio 3. factã, de pœ. & re. c. oĩs. est hæresis: non quia sit explicitè cõtra aliquem articulum fidei, aut præcedens, vel sequens ad ipsum, sed implicitè aliquid continet fidei contrarium: quia sequitur claues ecclesiæ non esse necessarias ad salutem.

3 SECVNDO † quæritur, vtrum dubitãs de aliquo an sit mortale: teneatur illud confiteri? Et dicit S.Th. ꝙ sic: aliter periculo se committit, & mortaliter peccat, sicut ẽt & qui aliq̃d cõmittit, vel omittit, in quo dubitat esse mortale. Sed tñ notãdum est ex doctrina eius, & cõiter oĩum, ꝙ aliud est scire, aliud opinari, & dubitare: quia scire, vt ex diffinitione eius patet, hẽt certitudinem sine hæsitatione de opposito: opinari vero non habet certitudinem sine hæsitatione: sed habet assensũ, vel credulitatem de aliquo cũ formidine de opposito: dubitare vero non hẽt assensum, vel credulitatem alicuius: sed propriè dr̃, q̃n aliquis aliq̃ sñiam nec credit, nec decredit, sed est in æquilibrio, non declinãs magis ad vnã partẽ, q̃ ad aliam, saltem notabiliter, ẽt si aliqualiter cõiecturet leuiter sine ꝓbabili rõe de altera earum. Qui ergo opinatur probabili rõne de aliquo, ꝙ non sit mortale: nõ tenetur illud confiteri. Et dr̃ rõ probabilis ex lib. Top. quæ vr̃ vera oĩbus hoĩbus, aut maiori parti, vel oĩbus sapientibus, aut maiori parti, vel saltem præcipuis eorum. Et qui crederet aliq̃ rõnem esse talẽ, potest se in ea fundare: quia non tenet̃ exhibere discutiendam prædictis cum hoc vel impossibile sit, vel difficile nimis. ¶ Tertio quæritur vtrum quis teneat̃ confiteri peccata manifesta sacerdoti. Et cõiter tenent doc. in 4. d.17. quod sic: quia nõ sunt ei manifesta in forma iudicij, inquantũ Dei vicarius est. Vtrũ ãt teneamur cõfiteri pc̃tõrũ circũstãtias, & numerũ, & venialia & semel confessa, si sequit̃ recidiuũ: & vtrũ tenea-

teneamur confiteri ſtatim, vide tit. priore.

4 QVARTO, † vtrum ad cõfeſſionẽ teneamur diuino iure, vel humano, ſeu poſitiuo? Et dico, ꝙ canoniſtæ videntur tenere, ꝙ ſit de iure poſitiuo, & ad hoc eſt glo. de pęn. diſt. 5. in Summa, quæ vult, ꝙ inſtituta ſit a quadã vniuerſali traditione eccleſiæ: ideo infert, ꝙ cõfiteri non tenentur infideles, nec ſilr Græci, ex quo non acceptauerunt hmõi conſtitutionem; ſicut nec votum caſtitatis. Sed Theologi tenẽt expreſſe, ꝙ vt eſt mẽtalis iacta Deo, eſt de iure naturali, vt aũt eſt vocalis, eſt de iure diuino, non quidem veteris legis. q̃a tũc non tenebantur hoĩes ad confeſſionem ſpecialem, & diſtinctam, ſed tm̃ ad generalẽ & indiſtinctam ad q̃ tenebãtur per determinationem ſacrificiorum: ſed legis nouæ. Et hoc ſentit S. Tho. in 4. d. 17. & S. Bon. Rich. & Sco. Et hoc ex mente S. Tho. probatur primo ex hoc, ꝙ Chriſtus in Apoſtolis dedit ſacerdotibus poteſtatem remittendi peccata, Io. xx. quia poſito aliquo remedio, ſine quo peccata non remittunt̃, tenent̃ fideles eo vti: hmõi aũt eſt iſta poteſtas abſoluendi, quia ſi cõtritione ſola remitti poſſent, fruſtra Chriſtus dediſſet iſtam poteſtatem, q̃ ſine contritione nihil põt, ſed eã requirit. Et iſta probatio elicitur 4. d. 17. q. 3. ar. 3. q. 1. ad primum: probat̃ ſecũdi ex hoc ipſo, ꝙ probatur Chriſtus oĩa ſacr̃a inſtituiſſe, tã neceſſaria, q̃ non neceſſaria: licet de oĩbus non legatur: ſicut ẽt multa tenet eccleſia, ſibi ore tenus per Apoſtolos promulgata: de cele. miſ. cum Marthæ. nec Apoſtoli, vel eccleſia tm̃ & tam periculoſum iugũ populis induxiſſet, niſi habuiſſet a Chriſto verbaliter. Et præterea ipſe Chriſtus dicendo, quorum remiſeritis peccata, remittũtur eis, econtrario ſenſu innuit, ꝙ quorũ non remiſerint, non remittuntur: ꝙ declarat dicens, & quorum retinueritis, i. non remiſeritis, retenta ſunt. ¶ Quinto, vtrum oẽs teneantur ad confeſſionem? Et dico, ſm Ric. ꝙ tenẽtur omnes ex vi ſacr̃i: ſed ſm ꝙ præceptũ eſt ab eccleſia vt ſemel in anno fiat, tenent̃ ſoli & omnes fideles, ẽt pueri, cum ad annos diſcretionis peruenerint. i. qñ ſũt doli capaces, ſm gl. in c. omnes. de pę. & rem. vbi fit hoc p̃ceptum & hoc eſt in 7. anno. & ſup. no. gl. de deli. pue. c. 1. Et hoc verum eſt iuridicè & in pluribus: in foro tamen aĩæ ſunt aliquãdo doli capaces, & poſſunt delinquere etiam ante ſeptennium, vt docet S. Th. in 4. diſt. 17. vnde videntur obligari ad confeſſionem.

5 SEXTO, † vtrum Papa diſpenſare poſſit, ne ipſe, vel alius confiteatur? Et dicit S. Th. in 4. d. 17. quod non: quia tollere non poteſt ſacr̃orum neceſſitatem, ſicut nec inſtituere noua ſacr̃a: diſpenſare tñ poteſt, vt quis differat vltra annum, quod ſupplementum limitat, inquantum reſpicit conſtitutionem eccleſiæ, ne incurratur pœna d. ca. oĩs. non autem inquantum reſpicit legem diuinam, qua quis videtur tenere ſtatim poſt mortale, habita copia confeſſoris. Sed iſta limitatio improbata eſt ti. priore. §. 2. Vnde etiam ipſe Papa confiteri tenetur: quia licet non habeat ſuperiorem inquantum Papa, vel prælatus, habet tamen inquantum peccator.

6 SEPTIMO, † quæritur quantum ad vtilitatẽ, vel effectum, quis ſit eius effectus? Et dico primo, ꝙ liberat a culpa ſiue a morte peccati, vt dicit S. Th. in 4. diſ. 17. ſicut baptiſmus: ẽt ſi ſit in ſola voluntate. & ſecundo cõfert gratiã, vel eam auget, ſi prius habebat̃: & tertio liberat a pęna, mutando æternam in temporalem purgatorij: & purgatoriã in temporalem hic explebilem. Et hæc oĩa vi abſolutionis: & vlterius ex natura actus confitentis, q̃ habet annexã pœnã erubeſcentiæ: etiã a pœna liberat temporali hic explebili in totum vel in partem, imo ſacerdos poteſt dimittere de pœna debita ſm Pan. in ca. ſicut dignũ de homi. & de hoc inf. Indulgentia. & cõſequẽter quarto, aperit Paradiſum: quia remouet impedimentum introitus. i. culpam, & pęnã: & quinto tribuit ſpem ſalutis: quia hæc ſpes non ineſt nobis niſi per Chriſtum: per cõfeſſionem autem homo ſe ſubijcit clauibus eccleſiæ a Chriſti paſſione habẽtibus virtutẽ.

RVRSVS DE CONFESSIONE iij. quantum ad ſigillum.

1 *Confeſſionis ſigillum neceſſarium. Et quis illud ſeruare teneatur, vt de eo nihil prorſus reuelet. Et quid ſub ad ipſum cadat.*

2 *Pœnitens, aut quiſpiam alius, num aduerſus ſigillum ipſum aut pracipere, aut diſpenſare poſſit. Et num ſaltem aliquo caſu ſacerdoti contra vim ſigilli propter aliquod damnum, aut peccatum, vel periculum vitandum, confeſſionem reuelare liceat. Et quibus caſibus in confeſſione audita ſine ſigilli fractione pandi vel manifeſtari queant.*

3 *Perſona cum qua pœnitens peccauit, an ſub confeſſionis ſigillum cadat. Et quid de debitis, creditis, vel depoſitis in confeſſione declaratis.*

4 *Confeſſionis ſigillum infrigentis, quanam ſit pęna.*

5 *Confeſſionem ſi quis ſacerdotem adſtruat reuelaſſe, is vero contra neget, vel ſe quippiam quidem dixiſſe fateatur, ſed neget id ſe per confeſſionem didiciſſe.*

se, cui probandi onus incumbat.

6 *Confessor num ob id pęnam aliquã incurrat, quod dicat sibi quemp ã de peccatis confessum esse. Et qd si addat confessum de multis, aut de magnis. Item quid si iudex instet, vel exigat a sacerdote iuramẽ tum, an per confessionẽ sciat aliquid de tali facto.*

7 *Sacerdos parochialis si nouerit per confessionem non nullorum suorum parochianorum impedimentum circa matrimonium iam contractum, an illud reuelare possit.*

8 *Sacerdos si aliquod mortale admiserit, quod confiteri nisi confessione reuelata, nequeat, an hoc casu durante confiteri debeat.*

9 *Abbas si per confessionem prioris, aut alterius subditi peccatum intellexerit, per quod ille prioratum, aut aliud officium obtineat, an possit illud peccatum sine conscientia læsione impunitum relinquere. Et quid si quis per audita in confessione sciat, vel credat quem prælatione indignum, & eius promotioni intersit, an reclamare queat.*

10 *Confessor, qui vnius confessione audita peccatum alterius nouit, an possit illo altero confitente, & idẽ peccatum tacente, de eo eundem interrogare.*

11 *Confessione audita, qui nouit confitentem excommunicatum, num illum vel in secreto saltem euitare teneatur, & quid, si sacerdos per confessionem ecclesiam coitu pollutam, vel alia ex causa sciat, an episcopo reuelare possit.*

12 *Sacerdotem, si duo concomitantes inter se cõstituerint occidere, ac mox alter pęnitentia ductus hoc ipsum eidem sacerdoti confiteatur: num, vbi ad syluam deuentum fuerit, retrocedere aut declinare possit, si ex hoc de confessione alteri innotescere queat.*

13 *Confessionis sigilli ratio, & secreti, an par sit.*

1 CONFESSIO † tertio, inquantũ debet esse secreta ex parte confessoris, siue quãtum ad sigillum, sciendo quod de necessitate eius est sigillum, ẽm S.Tho.in 4.dist.21. quia exterius ibi gesta oportet significare gesta interius, vbi a deo teguntur peccata eius q se subijcit: quod quidem sigillum, ẽm eum ibi, est debitum celandi confessionem, sicut clauis est potestas absoluendi & ẽm Sco.ea.dist. est de iure diuino rõne charitatis, fidelitatis, & vtilitatis: qa multi confitentur, q alias nõ confiterentur. ¶Primo vero quæritur, quis teneatur hoc sigillum seruare nihil contra illud reuelando? Et dico sec.S.T.vbi sup.quod hoc cõpetit sacerdoti, inquãtũ est hui⁹ sacri minister: tñ sicut nõ sacerdos in casu aliquid de actu clauis participat, dum audit confessionem propter necessitatem: ita aliquid participat de actu dicti sigilli: & celare, tenetur, quãuis ꝓpriè non habeat sigillum confessionis. Igitur ad hoc sigillũ tenetur primo ipse sacerdos, & secundo sec.Richar.vbi sup.& S. Tho.is cui sacerdos confessionẽ reuelauit de licentia confitentis, vel sine licentia. Vnde ẽt Papa iubẽte, ꝙ reuelet, obedire non tenetur. & tertio, sec.eundem, is qui audiuit a proposito confessionem confitentis alteri confessori: si dolose & insidiose audiuit, sec. Scot. peccat mortaliter, quarto ẽt is q audiuit cõfessionem in necessitate: & non est sacerdos, quinto interpres, sec.Rich.qui vna persona, cum sacerdote reputatur. sexto sec.S.Tho.& Ric.& generaliter quicunque audit peccata confitentis: quod limita nisi de mente confitentis, esse constaret, ꝙ posset ea loqui. ¶Secundo quæritur, quid cadat sub isto sigillo? Et dico sec.S.Th.in 4.dist.21.Ric.eadem di. ꝙ sub eo cadunt directè oĩa cadentia sub confessione sacramentalia.i.peccata. & hoc sec. Inn.in ca.oĩs.de pę.& re. ẽt si quis dicat se ab aliquo peccato non posse abstinere, sed de hoc dolere, indirecta vero ea per q̃ peccatũ vel peccato deprehendi põt. Vnde sec Rich. ibi, quicquid per se vel per accidens, directè, vel indirectè posset verecundiam, vel confusionem, vel malã suspicionem, vel aliud nocumentum gñare pœnitenti ex peccato cõmisso, cadit sub illud sigillũ: & locus, tp̃s, & oĩa, ex quib. deueniri potest in notitiam peccati, non simpliciter, sed relatiue ad personã q̃ illud cõfessa est: & nihilominus, sec.S.Tho. alia, q̃ aliqñ in confessione dicuntur, summo studio celãda sunt propter scãdalum & pronitatem, quæ ex consuetudine posset accidere. Et durat hoc sigillum etiam post mortẽ secundum Sco. tanquam præceptum negatiuum, obligans etiam ad semper.

2 TERTIO † quæritur, vtrum possit pœnitẽs, vel alius contra hoc sigillum præcipere, aut etiam dispensare? Et dico, quod pp pœnitentem nullus etiam Papa, in hoc dispensare potest & si p̃ciperet ẽt sub pœna excõicationis reuelationem alicuius cadentis sub dictum sigillum, ei non est aliquo pacto obediendũ: nec incidet in sñiam excõicationis, sec.S.Th. in 4.d.21.& sec.oẽs Doc. quia inquit S.T. hoc sigillum est de iure diuino, sicut & cõfessio, vel secundum Panor.in ca. dilectus de excess. præl. quia sacerdos in actu confessionis est vicarius specialis, Papa vero generalis, specialis autem quo ad illam speciem maior est generalis de offi.deleg. studuisti. De pœnitente autem siue confitente dicit Sum.Ange. quod de licentia eius non licet sacerdoti confes-

sionem

ſionem reuelare , fundans ſe ſuper authore Aureo.& Landu.& ſuper ratione: quia pęnitens diſpenſare non pōt in lege naturæ , aut in diuina, aut in eſſentia ſacr̄i.ſed contra hoc eſt Su.Roſ.& Supple.& cōis doctrina ſanctorum. Vnde dicit Rich. ꝙ ei reuelare licet illi ſolùm, qui vtilis eſt ad perficiendum requiſita ad forum illud: quia adhuc gerit ꝑſonam Dei.quod ſm S.Th.Bona.& Pet.limita, niſi teneatur de ſcandalo: putà ꝙ ſacerdos ſit confeſſionis reuelatur, vel huiuſmodi : q̄a, vt dicit Su.Conf.& Aſten.cũ ꝑꝑ duo ſacerdos cōfeſſionem celare teneatur, ſ.ꝑꝑ ſacr̄um, cùm celatio ſit de eius eſſentia, vel quaſi, & ꝓpter ſcandalum: primũ tollitur per licentiā cōſitē tis, ſed remanet ſm . Et idē tenet Pan.in c.ſignificaſti. de adult. & in c. Matthæus. de ſim. vbi non reprehēditur Cardinalis reuelās Papæ ſecretò peccatũ ſibi confeſſum: quiā in q̄t Pan. reuelauit de licentia p̄ſentis Papæ, qui poterat prodeſſe.Et idem ſentio, quoties reuelaret ex quacunq; legitima cā alicui vtili, & ſi non pænitenti: quia pęnitens facere p̄t, ꝙ iam illud ſciatur extra confeſſionem. Ad motiuum dico, ꝙ poſſum ego dare licentiā contra ius naturæ, & his quæ dicta iura mandant in fauorem meũ: vt ꝙ nō teneatur mihi reſtituere, qui mihi furto vel rapina ſubripuit.Et qđ addit̄ de eſſentia ſacr̄i: dico, ꝙ ſec.S.Tho. & Doc. ordinis ſui pęnitens dando dictā licētiā facit vt ſacerdos ſciat illud tale vt homo: & conſequenter ſub ſigillũ dicti ſacr̄i nō cadit: vnde nihil fit contra ſacr̄um . Conſilium tñ fuit Vlde. ꝙ cum aliquid reuelandum eſt de his, q̄ dicuntur in confeſſione, pęnitēs dicat extra confeſſionē de peccatis ſuis, q̄tum placet ſibi reuelare confeſſori tanq̄ homini : quia ſæpe cum quibuſdā circunſtantijs dicuntur peccata in confeſſione , cum quibus non placeret pœnitenti , vt alteri reuelarentur . ¶ Quartò, vtrum aliquo caſu liceat ſacerdoti confeſſionē reuelare contra dictũ ſigillũ, ꝑꝑ aliquod damnũ, aut peccatum, vel periculum vitandum? Et dico ſec.S.Tho.& Pe. & cōem omnium doctrinā, ꝙ nō. qđ limita ſec. Ray. & gl.eius in ti.de pœ.& re.qñ quis verè confitetur. Secus qñ fictè, ad impetrandum à cōfeſſore auxilium vel conſilium ſuper aliquo peccato: hoc.n.non eſt cōfeſſio, ēt ſi dicatur, hoc tibi dico in confeſſione : ſed confeſſionis deſtructio, & conſentit Inn.in d.c.omnis. dicens non eſſe verum, ꝙ tales dicāt in pęnitentia, vel Dei miniſtro: cum aīæ conſilium non requirant : ſi tñ aliquis pro bono animæ, vel pro bono corporis, quod nō repugnet bono animæ, peccatũ ſuum ſacerdoti in confeſſione reuelet, ēt ſi ab eo nollet abſolui, ſed ſibi conſulere, ſacerdos celare tenetur, q̄a eſt dictũ in confeſſione, & auditũ, licet abſolutio non ſequatur: ſicut eſt in eo qui confitetur, & non abſoluitur, vel quia eſt indiſpoſitus, vel quia caſus, de quibus confitetur, ſunt reſeruati: quia hoc fit ſpe veniæ, ſaltem reductiuè, & diſpoſitiuè, & initiatiue. ¶ Quinto q̄rit̄, quibus caſibus audita in confeſſione dici aut manifeſtari poſſint ſine fractione dicti ſigilli? Et dico hoc fieri poſſe in caſibus multis. Primo, ſi pœnitens ſuꝑ hoc licentiā tribuat, vt dictũ eſt ſup.§.3.Scđo ſi ſacerdos indigens cōſilio circa peccatũ auditum, & ſic illud petat, ꝙ per eius dictũ nullo modo veniri poſſit in notitiā peccatoris: de pæn.& re. officij, vbi non reprehenditur legatus petens conſiliũ de peccato, qđ aſſerit ſe in cōfeſſione habuiſſe in vniuerſali. vñ non peccāt ſaltē mortaliter ſacerdotes, ſi ad conſilium, vel ad deteſtationem, an aliquo bono fine dicant in generali ſe aliquid tale habere in confeſſione. vbi nullo modo veniri pōt in notitiā perſonæ: licet hoc ſit periculoſum, & plerũq; ſcandaloſum. Nec obſt.Pan.in d.c.oīs, dicunt, qđ iſte incurrit pænam d. c. quia eſt contra Sco. & cōem doctrinam, & fundat ſe in textu malè intellecto, in verbo, qui peccatum, q dētintelligi, qñ peccatũ refertur ad peccatorē, ſeu per illud venit̄ in notitiam peccatoris. Et id gñraliter eſt, ſm Ray.de quocunq; quod nō ſpe veniæ aperitur, quia non eſt confeſſio: nec ſacerdos illud celare tenetur, niſi ſit ſpe veniæ reductiuè ſaltem, vt §.priore. Tertiò ſi quis confitet̄ ſe velle facere aliqđ malũ, putà homicidiũ: quia ſm Inn. & ſequit̄ Pa. in d. c.oīs.iſtud nō eſt dictũ ī pænitētiali foro: nec ſacerdos illud celare tenetur, quia pctm̄ non cōmiſſum, ſed cōmittēdũ, nō eſt dictũ in pœnitētia ꝙ limita, inquātum eſt cōmittēdũ: ſecus, inquit Pa.ſi pęniteret de volũtate p̄terita: quia tũc ē cōmiſſum reſpectu voluntatis. Qđ tñ dictũ eſt, ſacerdotem ad huius celationē nō teneri: intellige primò, qñ adeſt firmũ propoſitũ cōmittendi.ſecus ſm Mon. ſiquis confitetur ſuper aliquo tentari, & aliquando conſentire, & aliqñ verò diſſentire, reuelare nō dēt: & ſi adeſt dictum propoſitum firmũ, ſm eundem, debet ſacerdos proteſtari, ꝙ tale quid nec recipit, nec recipere tenetur ſub ſigillo confeſſionis ad ſcandalũ euitandum, ꝙ intellige, niſi ex tali ꝓteſtatione ſequere-

tur malum maius ſcandalo confitentis, puta homicidium. Intellige ſcđo, qñ illud peccatum committendum vergeret in periculum, vel damnum cõitatis, vel ẽt priuatę perſonę: quo caſu non ſolum non tenetur celare, ſed tenetur manifeſtare, ſi id põt commodè ſine dãno ſuo, & cum proximi vtilitate, ẽt peccã tis. Secus vbi quis confitetur ſe non poſſe abſtinere ab aliquo, nulli niſi ſibi nocituro, vt ſacerdos ei cõſulat, & pro eo exoret: quia talis confeſſio ad contritionem, & cõſequẽter ad celationem peccatorũ in diuino conſpectu diſponit ſm Rich. in 4. di. 21. & talis reuelando ẽt ad præceptũ ſuperioris peccat mortaliter ſm Hen. de Gan. 9. quolibet vbi cõcludit, ꝙ ſubditus recipiens ab aliquo aliquid in ſecreto, non vergens in damnum cuiuſquã, non tenetur illud reuelare p̃lato petẽti, vt reuelet. Quarto ſi quis dicat amico peccatum, dicens ſe illud in pñia dicere: quia dicendo illud non dicetur reuelare confeſſionem, ſm Inn. tum quia ille non eſt ſacerdos, tum quia illud non dixit ſibi inquantum miniſtro Dei, cum abſolutionem non petere, ſed reuelaret tanquam amico: ſi tñ ille amicus ſacerdos eſſet tenere vt ratione ſcãdali celare. Intellige tñ, ꝙ laico non dr̃ aliquid in pñia, niſi aſſumatur loco ſacerdotis in neceſſitate, & fiat ei vera confeſſio ſicut ſacerdoti: tunc. n. non debet reuelare, ẽt tanquã teſtis: alias puniretur. Hæc Pan. & cõſentit Hoſ. in c. oĩs. de pœ. & remiſſ. dicens, ꝙ eo caſu tenetur celare, ac ſi eſſet ſacerdos. & Pet. Hieremias dicit ſe credere, ꝙ eodem modo vt ſacerdos iurare poſſet ſe nihil ſcire de auditis ĩ cõfeſſione. Quinto, cũ qs peccatũ ſibi in confeſſione detectũ habet ꝑ aliã viã, ſiue ante, ſiue poſt: quia ſm S. Th. in 4. d. 21. & Pet. & Bon. & Rich. & cõiorem opinionem, illud dicere poteſt: propter ſcandalum tñ illud dicere non debet, niſi primo pro neceſſitate vel vtilitate, vel ſcđo niſi iurauerit dicere veritatem, ſm Inn. in d. cap. omnis & recitat Pan. in c. dilectus. de exceſſ. præla. nunquam tñ. vt dicit S. Tho. dicere dẽt ſe illud in confeſſione habuiſſe: quia ſm Sco. peccaret mortaliter. Et idem, dic, ſi dicat aliquid inaduertenter, vel ex lata inconſideratione plus, vel aliter q̃ ſciat extra confeſſionem, puta ſi extra ſcit ſemiplenè dicendo plenè vt nouit in cõfeſſione, peccat mortaliter: vel ſi extra habet dubiè, & reuelat certe. Sexto, qñ id quod dr̃, non eſt peccatum, nec circunſtantia peccati illius qui confitetur: quia tale quid ſub huius ſacr̃i ſigillum non cadit: niſi eſſet quid potens deducere ad manifeſtationem peccati. Vnde ſi quis confitendo inferat Germaniam non habere vina niſi rara: vel ꝙ alicui debet centum ex contractu licito, puta emptionis, & huiuſmodi, q̃ non ſunt peccata, nec ducentia ad manifeſtationẽ peccati, ſec. Rich. poteſt manifeſtare confeſſor: niſi innoteſcat illi talia dicta eſſe ſub ſigillo ſecreti: quia eo caſu dicere non poteſt, niſi prout poſſunt reuelari ſecreta, de quo inf. §. 7. Et idem eſt, ſec. Sco. ſi res talis eſſet naturę, quod merito deberet celari. vt quia ſine alterius ſcandalo non reuelatur, quia eo caſu niſi teneret ſecretum, etiam ſi hoc peccator non diceret, peccaret mortaliter.

3 Sexto † quæritur, vtrum perſona, cum qua pœnitens peccauit, cadat ſub conceſſionis ſigillum? Et dicit Rich. ꝙ ſic, ſiue peccator potuerit ſuum peccatum cõfiteri ſine perſonæ illius exp̃ſſione, ſiue non. ¶ Septimo, vtrũ ſub dictũ ſigillũ cadãt debita, credita, vel depoſita dicta in confeſſione: & dicit Veruec. ꝙ ſic quantũ ad confeſſa, in quibus peccatum commiſſum eſt: puta quia ꝑ furtũ habuit, vel vſurã: vnde ſi de his fiat inquiſitio, ſacerdos reuelare non dẽt, & ſi Papa ſub excõicationis pæna præciperet contra ſcientes, & nõ reuelantes: quia non ſcitur homo: & eſſet confeſſionis reuelator: nec aliquam ſñiam incurrit non reuelando. Sed quãtũ ad alia, in quibus non eſt peccatũ, diſtinguendũ eſt: quia ſi fieret inquiſitio per eum, qui põt, tenet̃ dicere veritatẽ: quia ẽt ſi recepit ſub ſigillo confeſſionis, de hoc caſu, non cogitauit: vel ẽt ſi cogitaſſet aut promiſiſſet, vel etiã iuraſſet non reuelare: illicitum fuit promiſſum, vel iuramentum: nec obſeruandum præiudicium iuris alieni. 22. qõ. 4. inter cætera, ſed ſi iniuſtè aut ꝑ tyrãnidẽ fieret inquiſitio, non dẽt reuelare, ſed ſubter fugere, aut ſophiſticè rñdere.

4 Octavo, † quæ ſit pęna frangentis dictum ſigillum reuelando confeſſionem? Et dico, ꝙ antiquo iure deponi debet: & omni tp̃e ſuæ vitæ ignominioſus peregrinari. de pæ. diſt. 6. ſacerdos. Sed hodie ꝑ d. c. omnis debet depoſitus in arctũ monaſterium detrudi, qđ intellige, ſi ſit ſacerdos, ſi vero ſit laicus, ſec. Hoſ. in d. c. alia eſt pęna puniendus, ſ. arbitraria.

5 Nono, † cui incũbit probatio, ſi quis dicat ſacerdotem reuelaſſe confeſſionem, & ille negat, vel dicat ſe quidem aliquid dixiſſe, ſed negat, ſe illud per confeſſionẽ habere? Et dicit Pan. in d. c. oĩs, ſec. aliquos, ſacerdotẽ abſoluendum, cũ non ſit illi minus credendum,

quã alij.Sed Host.& idem Pan. tenent, ꝙ nisi sacerdos doceat aliunde illud se habuisse, q̃ ꝑ confessionem, p̃sumetur contra eũ.ar.6.q. 2.placuit,non tamen punietur pœna ordinaria d.ca. omnis quia non apertè conuincitur: sed pœna arbitraria,& idem Rich.in 4.

6 DECIMO,† vtrùm incurrat dictam pœnam confessor,dicens aliquem sibi esse confessum de peccatis suis?Et dicit Asten. quod talis nihil reuelat occultũ: quia confessio propriè nõ est,nisi de peccatis:si aũt dicat illũ confessum de multis,aut magnis peccatis, vel huiusmodi,reuelator est confessionis.¶Vndecimò,quid si iudex instat,vel exigit iur̃m a sacerdote,an ꝑ cõfessioné sciat aliq̃d de tali facto:Et dico,ꝙ ẽm S. Th. & oẽs doc. sacerdos si ab eo q̃ratur de aliquo absente, an aliquid sciat,qđ audiuit in confessione:iurare põt se nescire illud: quia non scit illud inquantum homo:nec ad mãdatũ cuiuscũq;, ẽt Papæ tenetur de hoc testari,aut aliq̃d dicere, nec teneret excõicatio ꝑꝑ hoc lata contra eũ: sed si quæratur de eo non absolutè an sciat: sed an sciat aliquid per cõfessioné, etiã adhibito iur̃o,ẽm aliquos,dẽt tacere:sed hoc est maledictum,quia indirectè ꝓderet peccatoré.Vnde ẽm Veruec. si alio modo iniquũ iudicem declinare nõ põt:r̃ndere põt se nihil scire:q̃a subintelligitur vt homo,vel intelligitur, nihil scio tibi reuelandũ,sicut Mar.13.filius dicit se nihil scire de die iudicij,s.ad reuelandũ g̃naliter,& consentit Ric. Bon. Scot. & Pan. in d.c.dilectus.sed Sum. Ang. dicit, ꝙ meliùs subintelligitur ad reuelandum, q̃ subintelligatur,vt homo:quia negari,inquit,non põt, quin sciat vt homo, qđ eius dictũ est contra oẽm doctrinã suorũ doctorũ,& cõtra c.si sacerdos.de off.ord. intellectũ iuxta cõem doctrinã:q̃a ibi dr̃ sacerdos hoc scire, vt Deus. Ex quo sequitur,ꝙ illud non sciat, vt hõ: vel sciat aliter,quam per confessionem,alioquin eodem modo innotesceret Deo, & homini.

7 DVODECIMO,† quid si sacerdos parochialis sciat, per confessionem impedimentum aliquorũ suorũ parochianorũ circa mr̃imoniũ iã contractũ?Et dico,ꝙ cõtra sigillũ confessionis nihil facere,aut dicere dẽt, vt patet ex dictis.Sed si eo saluo loqui põt,si scit, aut credit probabiliter impedimentũ posse ꝓbari,ẽm Mo. dẽt eis reuelare,vt ꝓcurent diuortium,vel se habeant vt frater ꝙ soror,vel vt dicatur superiori subministratis probationibus vbi oportet:quia cùm sit prælatus,tenetur ad illud præceptum.Si peccauerit.&c. Si verò scit,aut credit probabiliter, ꝙ probari nequeat,non tenetur,secundùm eundem,eis dicere,nisi credat probabiliter, ꝙ parati sũt super hoc acquiescere bonorũ consilio, siue emendare,vt colligitur ex dictis S.Thom.de correctione fraterna. Si verò matrimonium sit contrahendũ,moneat secretè,vt desistant & si contractum,benedicat nuptias,qñ aliter facere non p̃t,nisi manifestatione cõfessionis ar.qđ no.gl.& doc.ĩ c.vnico.de scru.in or.fa.

8 DECIMOTERTIO,† quid si sacerdos commisit aliquod mortale, quod confiteri nõ potest,nisi reuelando confessionem? Et dicit Asten.post Ric.& Sco. quod non debet confiteri eo casu durante: sed sufficit conteri cum intentione confitendi, quando sine præiudicio poterit dicti sigilli: quia fortius est vinculum sigilli,quàm confessionis.

9 DECIMOQVARTO,† quòd si Abbas scit per confessionem peccatum Prioris, vel alterius subditi sibi,cuius peccati occasio est prioratus,vel aliud offm̃? Et dicit S.Tho. in 4.d.21. ꝙ p̃latus absq; læsione conscientiæ p̃t impunitum relinquere peccatum,qđ scit vt Deus: nec vllum tenetur adhibere remediũ,nisi eo modo quo defertur ad ipsum,i.tm̃ in foro pœnitentiali monendo,vt resignet offõ.Vel põt ipsum ex aliqua alia occasione absoluere: ita tñ,ꝙ oĩs suspicio de reuelatione confessionis euitetur:alias peccaret tanquam releuans cõfessionem,vt dicit in 5.quol. Hæc ex illo. Sed adde secundum mentem Rich.ꝙ oportet vitari suspicioné cõfessionis:sic,ꝙ nec ipse,nec alius credat eum ꝑꝑ confessioné absolutum, aliter ipse,vel alius redderetur pronior ad celanda peccata. Et hoc sequitur Sum. Ros. & innuit Sũ.Ang.Sed ego credo hoc verũ: quo ad aliũ,non autẽ quo ad ipsũ pœnitẽtẽ,q̃a vt patet ex S.Tho.in 5.quol.q.10.qñ p̃latus sine manifestatione peccati potest eum amouere ab officio periculoso in posterum,hoc facere põt & dẽt,licet melius esset eũ ad cessioné inducere. Nec obstat,ꝙ efficeretur pronior ad celãda peccata:q̃a melius est cauere ne peccata fiant,q̃ ne facta celẽtur:q̃a si nõ fiũt, nõ celant̃,non e conuerso.¶Decimoquintò q̃ritur, vtrùm si quis per audita in confessione scit,vel credit aliquẽ indignũ p̃latione,& intersit promotioni eius,possit reclamare? Et dicit S.Th.in 4.d.21. ꝙ ex multis causis alijs, quàm ex peccato,redditur quis indignus prælatione,vt ex defectu scientiæ,ætatis, vel huiusmodi,vnde qui contra dicit, nec suspicioné de crimine facit,nec reuelat cõfessionem

hęc ille. Posito tñ, ꝙ reuelando faceret suspicioné de crimine: vt quia nihil aliud ei obijci pôt: & reclamãs putat non reclamare, nisi ꝓ crimine occulto: reuelator eẽt cõfessionis

10 DECIMOSEXTO, † vtrum sciens per confessionem Socratis, ipsum cum Platone peccasse, qui hoc peccatum confitendo non dicit, possit ipsum Platonẽ de hoc interrogare? Et dicit Sum. Ange. ꝙ sic in genere: licet dicere non possit, ꝙ alius sibi reuelauerit. Sed tu adde, ꝙ ẽt hoc potest in specie, qñ non insurgit suspicio probabilis de confessione alterius: vt si est de more confessorum interrogare de talibus: tamen non licet interrogare de persona Socratis, quia iam suspicio oriretur.

11 DECIMOSEPTIMO, † vtrum sciens per confessionem aliquem excommunicatum, teneatur illum euitare, saltem in secreto? Et dicit Rich. ꝙ non. & ca. cum non ab hoīe. de sent. excom. ꝙ vr̃ sonare contrarium, dicit illud intelligi, qñ secreto scitur aliter, q̃ per cõfessionem. Scot. tñ tenet, ꝙ eum vitare debet, si potest sine proditione, aliter non tenetur vitare, sed tenetur non vitare: quia fortius vinculum est ad celandum per legem naturæ & diuinam & ecclesiasticam, quam ad vitandũ.

¶Decimooctauo, quid si sacerdos sciat per confessionem, ecclesiam pollutam coitu, vel alia causa? Et dico, quod episcopo reuelare non potest, nisi cessante omni suspicione criminis cõfessi: vt patet ex dictis. & ar. de adul. significasti. & de off. ord. si sacerdos. Quidam autem dicunt, quod nec in genere debet reuelare quod verum est, si sit omnino occultum, quia tunc reconciliatione non indiget.

12 DECIMONONO, † quid si duo aliqui constiterunt occidere sacerdotem comitantem cũ eis: vnus pnīa ductus hoc illi confitetur: nunquid retrocedere potest, vbi ventum fuerit ad syluam, aut declinare, si ex hoc reliquo innotescat de confessione? Et dicunt quidam, ꝙ si aliam occasionem innuere non potest, ex qua confessio non probatur, tenetur intrare syluam: & si occidatur, erit martyr. Sed Sco. in 4. d. 21. tenet ꝙ nõ tenetur intrare, nec debet reputari reuelator confessionis, nisi aliquid faciat, ꝙ ex siti natura ꝓdat peccatũ cõfessum: cuiusmodi non est sylua diuertere, nec esset illicitum confessori signum de se indifferens ad significandum tale peccatum esse cõfessum, vel non significandũ: licet aliquibus sit signum magis determinatũ ex aliquo præsupposito, non ex se est signum reuelatiuum confessionis, ꝙ quidem dictum Sco. verum puto, vt dicit gñaliter, nisi cum signo indifferenti adesset intentio ad reuelandum.

13 VIGESIMO, † vtrum sit eadem ratio de sigillo confessionis, & de sigillo secreti? Et dico, ꝙ ẜm omnes doctor. in hoc conueniunt ista duo sigilla, ꝙ quilibet habens aliquid sub eis, illud celare tenetur: vt ẽt innuit Scot. in 4. d. 21. si ille qui aliqua dicit, non exprimat, ꝙ dicat sub sigillo secreti, dummodo hoc intelligatur, vel etiã si res esset talis naturæ, ꝙ merito celari debet, vt quia est in scandalum alterius, vel hmõi, & reuelans aliquid contra hæc sigilla, mortaliter peccat, & crimen proditionis incurrit, ẜm Rich. nisi fortè excuset inaduertentia in re non magni põderis. Sed in hoc est dr̃ia: quia sigillum confessionis obligat in omni casu: non autem sigillum secreti: sed reuelari potest in duobus casibus, ẜm S. Bon. in 4. Primo, quando id exigit veritas: puta quia vergit in periculum aliorum. Secũdo, si obedientia cogit: contra quæ duo iuramentum, vel promissio non valet, ꝙ dictum S. Bon. sic intelligo, quia si constat secretum vergere in periculum aliorum, ex debito veritatis siue iustitiæ quis non solũ potest, sed debet propalare. Si vero non constat, sed est dubium, hoc pôt, si obedientia requirat, quia in dubijs regulariter obediendum est, ẜm S. Th. in quolib. Si aũt cõstat secretũ nulli ꝑiudicare, nullus tenetur ẽt ꝑcipiẽte ꝑlato, ẜm Hẽr. de Gã. quol. 9. & hoc vide inf. Testis. §. 8.

DE CONFESSORE. I.

Quis sit.

uilegium possit.

9 *Confessoris electi ab eo, qui id potest, quantenus in absoluendo eius potestas porrecta esse intelligatur.*

10 *Vagabundi, scholares, mercatores, mercenarij, stipendiarij, & id genus homines, in aliqua parochia commorantes, num ab eo absolui possint, abs quo & parochiani si ibi domicilium non contraxerint. Et an sola habitatio, quem alicuius ecclesia parochianum efficiat. Et quid de peregrinis, viatoribus, & mercatoribus, & qui diuersis locis commorantur.*

11 *Forum num quis ratione delicti sortiatur.*

12 *Sacerdos proprius nũ subditum suũ vbique audire possit. Et quid de mẽdicantib. Et an sacerdos vnus parochialis possit aliunde audire, & absoluere.*

13 *Sacerdos proprius requisitus a subdito, vt ipsi alteri confiteri liceat, an facilis in concedendo esse debeat. Et quid si subditus dicat parochiano sacerdoti, se alteri confessum, an illi credere debeat, vt Eucharistiam eidem tradat. Et qualiter debeat intelligi dictum de impedimento excommunicationis.*

14 *Sacerdos parochialis, num quoties confiteri voluerit subditus, audire eum ex pracepti necessitate teneatur. Et quid si audire noluerit.*

15 *Confessio ei facta, qui de iure beneficium non tenebat, an efficax sit, & teneat.*

16 *Confiteri num aliqua casu, cuilibet sacerdoti liceat, etiam pracisè s. excommunicato, vel haretico. Et an huiusmodi quis confiteri teneatur. Et qui occultè, & scienter excommunicato confitetur, extra necessitatis casum, an peccet, & qualiter, & num debeat repeti, & iterari confessio.*

1 CONFESSOR, † confessionis auditor, cui sacr̃alis confessio facienda est, quis sit? & dico primo, sec. S. Tho. in 4. dist. 17. & oẽs doctores, quod est solus sacerdos regulariter: qa solis sacerdotib. data est ptãs ligandi atq; soluendi a dño, dicente Io. 20. quorũ remiseritis, &c. de pẹn. dist. 1. verbum Dei, ꝙ de mortalib. intelligendũ est: quia venialia remitti pñt ꝑ confessionem factam laico, sec. S. Th. in 4. vbi sup. In casu tñ necessitatis, puta mortis, fieri põt laico ẽt de mortalib. quia sicut baptismus ex hoc, qđ est sacr̃m necessitatis, hẽt ministrũ duplicem, s. ex officio, & ratione necessitatis, ita & pnĩa. Qui laicus licet absoluere non possit, tñ supplet summus sacerdos, ẜm eundem ibi. Et si absoluit, vt sacerdos, nihilominus reiteranda est confessio necessario, qñ possibile fuerit, & laicus, ẜm aliquos efficitur irregularis: sicut & si celebraret. Sed tamen forte isti non bene dicũt: qa nullus iudicari debet irregularis, nisi vbi est expressum in iure. de sent. excõicationis qui, lib. 6. ¶ Dico secundo: ꝙ in necessitate cõfiteri laico de mortalib. non est præceptum, sed consilium tm̃, sec. Pet. Veru. Sco. Rich. & sum. Conf. & Pis. & consentit S. Th. dicens ei fieri posse confessionem: non autẽ dicens, ꝙ sit necessarium, vel debitum. Et magister dicens, ei dẽre fieri, loquitur de debito honestatis, vel de bene esse: non de debito necessitatis, vt vr̃ innuere. Vnde leuiter sum. Ang. adscribit magistro, & S. Th. ꝙ sentiant peccatorem ad hoc teneri. ¶ Dico tertio, sec. S. Th. qđ non a quolibet sacerdote põt quisque absolui, sed solum a proprio, vel ab eo, cui licẽtiã dederit proprius sacerdos de pẹ. & re. oĩs, ãt proprius prælatus, ẽtsi non sit sacerdos, sec. Arch. Et rõ est, qa absoluere non põt, qs aliquẽ, vel ligare, nisi sup eũ hẽat iurisdõnẽ. Sed tñ hic nota, sec. Pet. de Pal. ꝙ proprius sacerdos dupľr dr̃. Primo, s. propriè, & strictè, & est solũ is, q absoluere potest iure suo ordinario, non habens hoc ex cõmissione. & sic sumitur, cum dr̃ quis posse confiteri de licentia eius, & cũ dicit Host. quemlibet tres hẽre ꝓprios sacerdotes, s. curatum, ep̃m, & Papam. Et secundo largè, & est is, qui absoluere põt iure ordinario, vel delegato, quod dupľr est, vt §. seq. Et sic sumitur cum dicitur, quod tenetur quilibet confiteri proprio sacerdoti.

2 PRIMO † vero quæritur, quis sit proprius sacerdos, largè, i. propriè confessionis legitimus auditor? Et dicit Rich. in 4. dis. 17. ꝙ proprius sacerdos tripliciter dr̃. Primo ex iurisdictione ordinaria, vt sacerdos parochialis episcopus, & Papa. Secundo, ex iurisdõne delegata, vt is, cui audiẽdi potestas committitur ab aliquo istorum trium, vel a legato Papæ. Tertio, ex iurisdictione a iure concessa, vel ꝑmissa, quæ, s. potest dici delegata, pro quanto istam licentiam tales sacerdotes alteri cõferre possunt, vt sunt inquit, illi, quos episcopi, vel abbates exempti eligunt in confessores. de pæ. & rem. ne pro dilatione. Et idem est de eo, qui audit in articulo necessitatis: & similiter de parochiali, cui confiteri voluerint vagabundi, nullum habentes domiciliũ, vel peregrini, volentes confiteri de commissis postquam recesserunt a iurisdictione illius, in cuius potestatem habent domicilium, sed de hoc infra. Ex his, & ex Panor. in c. omnis, de pœ. & rem. & ex Card. in clem. dudum. de sepul. collige, quod proprius sacerdos largè dicitur. Primo Papa in toto mundo. Secundo, legatus, & eius pœnitentiarius in tota sua prouincia. Tertio, archiepiscopus dũ visitat in tota diæcesi suffraganei sui. de pœ. &

re nostro. & tunc potest alijs,cõmittere, ſm Dire. Quarto eps in tota sua diœcesi. Quinto archipresbyter ecclesiæ cathedralis, q. in hoc censetur vicarius epi.de off.arch.officiũ. Sexto vicarius generalis.epi,quorum vterq; audire potest omnes de diœcesi ar.l.cũ prætor ff.de iud.& in d.c.officium. Septimo presbyter parochialis in tota parochia.Octauo, Vicarij perpetui sacerdotum parochialium. Nono,oẽs vicarij prædictorum,qui possunt hre vicarium & eadem ratione oẽs habẽtes licentiam ab eis. Decimo,is,qui eligitur a ꝓlato cui a iure permittitur eligere confessorem,de quo inf.§.8.& 9. Vndecimo,sacerdos parochialis respectu vagabundorũ.i.non habentium domicilium certum, vel habitationem vt exponit gl.& Bar.in l.dies §.prætor. ff.de dam.infe.& Pan.in c.fi.de foro cõpe.& idem de oĩbus non habentibus propriũ domiciliũ. Sed pro intellectu dictorũ in hoc §. vide sequentes vsque ad octauum inclusiuè.

2 SECVNDO† quæritur specialius quis sit proprius sacerdos largè personarum ecclesiasticarum? Et dico,quod Papa in foro exteriori absolui non põt:quia nec excõicatione ligari, cum superiore careat: in foro autẽ pniali ligari põt peccator, & Christus cum sine remedio non reliquit, sed hẽt confessorẽ quẽcunque elegerit,qui authoritate Christi põt, eum soluere & ligare,quia sicut a principio qlibet sacerdos poterat quẽlibet se sibi volẽtẽ subijcere absoluere,ita & nunc est,quãtũ ad eũ,qui nulli subijcitur. Qui vero sũt de familia Papæ, proprium habent sacerdotem sũmũ Pœnitentiariũ cũ Papa: quia nulli alij subsunt.Secus de capellanis eius per mũdum dispersis,quia ꝑ hoc ab alijs non sunt exempti. Cardinalium aũt confessor est,quem eligũt,si sunt epi,& idẽ est si sunt legati, qa sũt ꝓlati,vel exẽpti. Si vero nec epi sunt,nec legati,sed simpliciter Cardinales sec. Hos.aliũ non habẽt,q. Papã,& sũmũ pniarium;tutius aũt est,eos hre a Papa licentiã eligendi confessorẽ. Familia vero cõmensalis eorũ,de licentia eorũ põt eligere confessorem, qui de consuetudine sunt eis subditi, siue sacerdotes, siue alij, vel fortè summus pniarius est quasi curatus respectu omnium mansionariorum curiæ Patriarchæ vero,primates,archiepiscopi, & epi habent confessores suos superiores mediatos,epi quidẽ archiepiscopũ, ille primatem,ille patriarcham, ille Papam, & hoc nisi sunt exempti,& nihilominus qlibet istorum potest eligere confessorem: extra de pœ.& re.c.fi.vt dictũ est. Familia autẽ epi, vel archiepiscopi, ſm Host. si sit in aliena diœcesi,idem vr̃ quod de familia alterius principis laici. Si vero sit in diœcesi propria ei confiteri dẽt vel illi, cui ipse mandauerit: sed & proprio sacerdoti, de cuius parochia est,cõfiteri quis potest. Inferiores, vero prælati non exempti habent pro confessore episcopum,aut eius vicarium si episcopo immediatè subsunt,sicut abbates,decani,præpositi,& archipresbyteri rurales habẽt epm, qñ ille decanatus est annexus curę: priores vero qui subsunt abbatib.illis, & epo subsunt. Non prælati vero suis subsunt immediatè curatis,siue abbatibus,siue prioribus siue decanis,qñ sunt de collegio,vel simplicibus curatis,quando in parochijs commorantur:clerici vero scholares subsunt ei, qui præest choro in exterioribus,siue cantor sit,siue succensor, sed quantum ad forum conscientiæ, solus decanus videtur curatus eorum, hæc omnia ex Pet.de Palu.Quibus adde ex Pan.in d. c.fi.siue,ne pro dilatione,de pœ.& rem.ꝙ ratio concessionis eligendi cõfessorem fuit distantia a superioribus,quæ tamen,inquit, nõ est ratio sufficiens eligendi confessorem propria authoritate,cum ibi opus fuerit priuilegio Papæ,quod intellige nisi in necessitate,id est mortis articulo, & nisi quis sit in itinere, vel alibi habeat domicilium, aut habitationem,iuxta dicenda in sequen.De proprio parochiali,inf.eo.§.15. ¶ Tertio quæritur, quis sit proprius sacerdos largè secularium personarũ? Et dico,quod rex hẽt episcopũ,in cuius ciuitate est sedes regni,i. in qua iniũgitur & coronatur,non in qua plus moratur. Principes vero minores,si habent plures ciuitates sub se,a sede principali,ducatus vel comitatus domicilium sortiuntur,nisi quando nõ habent ciuitatem vnam aliam potiorẽ, quia tunc,secundum Host.ab vtroque episcopo licentiam accipiunt, vel a Metropolitano, qđ dictum, quantum ad Metropolitanum, non est verum, quia nullus subditus suffraganei est ei subditus immediatè, nisi quando visitat.De illo vero principe,qui hẽt dominium in diuersis diœcesibus, sed non super ciuitatem,multo magis vr̃,ꝙhoc possint petere ab episcopis,vel illo,s.in cuius diœcesi principaliter habet dominiũ:vel ab vtroque,si æqualiter in duabus, quia absurdum esset, quod a tot curatis haberet hoc petere, quot in suo dominio includuntur. Domini vero in eadem diœcesi in diuersis villis habentes dominium,

minium, & ita ꝙ nulla sub se non contineat multas parochias, maximè si vna nõ sit principalior: nulli curato subsunt, sed immediatè episcopo: si verò in vna villa sit principaliter dominium, in qua non sit nisi vna, vel non sint multæ principales, curatus est sibi sacerdos proprius citrà episcopũ. Balliui autem si nullibi habent mansionem, nisi secundùm quòd assistere requiruntur, vbique pñt confiteri episcopis ciuitatum, vel curatis: in quorum parochijs eligunt hospitium: si autem alicubi principaliter degunt, habent parochianum loci. Et idem de præpositis, & seneschalis. licet habeant domos parentũ extra balliuiam præpositorum, vel seneschaliam: quia per hoc officium quasi contrahendo forum sortiuntur. Cęteri verò burgenses & alij laici in potestatibus non constituti illis curatis subsunt, in quorum parochijs degunt principaliter: vel si in duabus æqualiter: in qua manent tunc qñ volunt confiteri, illius parochiani sunt. hæc Pet. da Pa. Quibus adde, secundum Hos. ꝙ Imperator, & Imperatrix de antiquissima consuetudine confitentur capellanis suis, qui habent curam animarum suarum. Sed, vt dicit Pet. de Pal. nulla consuetudiue introduci potest, vt præter proprij sacerdotis licentia aliquis possit sibi eligere confessorem. de pœ. & re. c. 2. li. 6. nisi dissimulatio Papæ sit licentiatio hæc ille. Et idem intellige, si alius proprius sacerdos det licentiam interpretatiuæ. s. dissimulando, Tutius tñ est in oĩbus prædictis, vt habeatur à Papa licentia eligendi confessorem.

4 QVARTO † quæritur, quis possit licentiare ad audientiam confessionis? Et dico, secundum Pe. de Pal. quod omnis proprius sacerdos, qui iure ordinario potest confessiones audire, potest hoc alteri committere: qui habet causam meri imperij. Est autem, secundum eum, ordinarius primò quicunque hẽt curam animarum per electionem, vnde licentiare potest quemlibet subditum suũ ad confitendum alteri. Et secundò quicunque ex officio annexo hoc habet: licet non sit per electionem. Et tertiò gerens vicem curati ꝑ legem, aut consuetudinem, sicut prior factus per abbatem, cui eo viuente erat delegatus non potens subdelegare: eo mortuo vel amoto, eius vices in omnibus obtinens est quasi ordinarius, quantum ad hoc: vnde licentiare potest subditos de confessione. & idem vr̃ de superiore, amoto priore, vel vicario, cum conuentus non habet priorem. Et quartò archipresbyter, cum est vna ꝓbenda sacerdotalis, cui ex officio esset annexum officium audiendi confessiones eorum de diœcesi extra ciuitatẽ, & multo magis si de ciuitate. Sed si pœnitentiarius non hẽt hoc officiũ ex sua ꝓbẽda, sed ex cõmissione viuæ vocis epĩ: talis est delegatus, & non ordinarius. Et quintò legatus in vtroq; foro: Vnde sicut in exterioribus dat iudices delegatos: ita etiã hẽt duos pœnitentiarios. Et sextò summus pñiarius in spiritualibus tm̃ bene hẽt pñiarios suos, & concedit ẽt licentiã eligendi cõfessorem: simplices aũt pñiarij Papæ, quamuis sint delegati Papæ, & possint oẽs de toto mundo audire: non tamen possunt ipsi sumere auditores, nec dare licentiam confitendi. Et septimo decanus ruralis, qui & archipresbyter dr̃ si decanatus sit annexus alicui speciali curę, reputatur ordinarius in parochijs sui decanatus post episcopum: sup. curatos ẽt vr̃ ordinarius curatorum, & sic curati de licẽtia eius, non solùm episcopi, põt confiteri. Si aũt illum decanatum episcopus, vel archidiaconus confert modò huic curato, modò illi, videtur delegatio: & hoc respectu criminũ, siue casuũ cõium. Archidiaconus autem licet sit iudex ordinarius de consuetudine: tñ non in foro consciẽtiæ, ẽt si sit sacerdos: quia hoc accidit suæ potestati: vñ si audire põt ex cõmissione est, & subdelegare non põt. Si ptãs iurisdictionis vna ẽ apud plures, & nõ apud quemlibet insolidum: vt si capitulum sede vacante gerat vices epĩ in tꝑalibus, vel spũalibus, & nullus eorum per se eam cõmittere põt, etiã decanus: vnde totum capitulum, & non vnus ponet pñiarium. Secus perfectè & in solidum residet apud quemlibet: ita ꝙ vnus sine alio per se ipsum põt de cã cognoscere: quia tunc vnus sine alio committere põt, etiam minor siue maiore: sicut curatus sine epõ. Vñ vicarius curati sine licentia episcopi audit cõfessiones subditorum curato. hæc oĩa Pe. de Pal. sed vide inf. Delegatus.

5 QVINTO † quæritur, vtrum non habentes ordinis executionem licentiari possint ad audiendas confessiones à proprio sacerdote, vel alio qui executionẽ ordinis dare non p̃t? Et dico, ꝙ vt patet ex Arch. in c. ꝓlectis 25. dist. & Pan. in d. c. omnis, tripliciter dicitur q̃s non hr̃e ordinis executionẽ. Primò, quia nõ hẽt velle, vel nolle, vt religiosis. Secundò, quia excõicatus, suspensus, vel interdictus, & hmõi. Tertiò, qui non habet populum sibi subiectum: sicut religiosi à suis prælatis ha-

bilitati: & omnes ſacerdotes ſeculares, non habentes curã animarum. Primi, ſi ſunt exempti, abſoluere non poſſunt, nec ligare ex licẽtia ſacerdotũ parochialiũ, vel epiſcoporũ, niſi à ſuis prælatis habilitentur. Vnde ſm. Arch. non debent ſine licentia ſui ſuperioris audire confeſſiones habentiũ licentiã eligẽdi cõfeſſores etiam à Papa; ſicut nec conſentire electioni de ſe factæ extra, de elec. ſi religioſus. lib. vj. niſi Papa nominatim religioſum exprimet. Et idem eſt de p̃dicatione, inquiſitione, vel alio officio. Si tñ eo caſu abſolueret ſine licentia prælati ſui, vt dicit Arch. non oportet confeſſionem iterari. Scd̃is, verò dari non põt licentia audiendi confeſſiones, niſi priùs habilitent̃ ab eo, q̃ tale impedimentũ remouere põt. Tertijs aũt concedi poteſt audiendi licentia, non ſolũ ab his, q̃ habent curã, ſpecialiter ipſis committẽdo, ſed & generaliter dãdo licentiã ſubditis ipſorum, vt quecunq; voluerint eligant confeſſorẽ. Nec obſtat gl in d.c.oĩs. & in cle.j. de priui. q̃ tenet, qd̃ vigore talis licentiæ nõ poſſit eligi ſacerdos religioſus, vel ſecularis nõ habẽs curã, ꝙ ſequit̃ Pan. diſtinguens, quia ſi ꝓprius ſacerdos hoc cõmittat alieno: nõ eſt vis vtrum habeat curã, necne: quia non audit iure ꝓprio ſed tanq̃ delegatus. Si aũt dat licentiã ſubdito eligendi cõfeſſorẽ, procedũt dictæ gl. quia eo caſu eũ ſacerdos alienus nõ ſit delegatus proprij oportet hoc eſſe ꝑ viã ꝓrogationis, ſiue extẽſionis q̃ prorogatio fieri non p̃t, cũ ille non habeat curã: quia priuatorũ conſenſus non põt facere iudicem eũ, q̃ nulli pręeſt iuriſdictioni, de fo. com. ſignificaſti qd̃ ẽt ſeq̃tur Pan. in d.c. omnis. & d.cl.j. & dicit ſequi cõiter doctores. Nec ob. inquam, quia dico, ꝙ quilibet ſacerdos, ex quo eſt ſacerdos habens claues, habet poteſtatem ligandi, & ſoluẽdi, & iuriſdictionem in habitũ: licèt exercitium nõ habeat ex defectu ſubditorum, ſiue materiæ tm̃. Vnde cum ſibi materia exhibet̃, ꝑ talem licentiã exercere põt ſuã poteſtatẽ quam habet & abſoluit ꝓpria authoritate. Et facit l. 1. ff. de iud. vbi patet, ꝙ iuriſdictio non habentiũ ſubditos actu, põt ꝑ alios prorogari. Et hoc tenuit Hoſt. & Pan. dicit ſibi nouiſſimè placere: Iura aũt in cõtrariũ allegata loquuntur in non habente prorſus iuriſdictionem. Satis cõcordat S. Th. in 4. d. 17. dicens, ꝙ ei, q̃ idcirco alicuius confeſſionẽ audire non poteſt, quia non habet iuriſdictionem in ipſum audiendum, põt ei committi per quemcunq; habentem iuriſdictionem ſuꝑ illũ: ſed ei, qui audire non põt; quia non habet ordinis executionem, concedi non põt, niſi per eũ, q̃ hoc impedimentũ p̃t remouere. Et addit S. Th. ꝙ non fit iniuria proprio ſacerdoti, ſi per ſuperiorẽ, vbi plebi, & honori diuino vr̃ expediri, alteri hm̃õi licentia concedatur: quia poteſtas iuriſdictionis non eſt alicui cõmiſſa in ſuum fauorem: ſed in plebis vtilitatem, & honorem Dei: Nec tenetur ſubditus iterum petere licentiam à proprio ſacerdote: licèt hoc dicat Ber. in quadã gl. in d.c. oĩs q̃ gl. per Clem. quarta tanquam omnino falſa damnata fuit, in quodam priuilegio Pręedicatoribus, & Minoribus indulto, qd̃ incipit quidam temere. vbi dr̃ quod hi, quibus à ſuperioribus committitur, audire poteſt, ẽt ſacerdotibus parochialibus contradicentibus, & inuitis. Et hoc ẽt tenet Io. An. de pęn. & re. ſi ep̃s. li. 6. Similiter nec tenet̃ ei iterum illi confiteri, vt in extraua. Io. 22. dr̃. Sed ꝓpter ſtatutũ eccleſiæ de confitendo ſemel in anno, debet ſe illo modo habere, quo & habens venialia ſolũ, ut ſcilicet declaret ſe confeſſum, vt ei ſacr̃a miniſtrari poſſint, ut notatur ſec. Pe. in ſum. Conf. li. 3. ti. 34. quæ quidem declaratio nõ ſufficit, ſi epiſcopo fiat, vt dicit Supplementum niſi ille haberet ſacr̃a miniſtrare: quia alia adhuc ſtaret ratio debiti præſentãdi ſe illi: qui habet ſacramenta miniſtrare.

6 Sexto † quæritur, an in aliquibus caſibus, quis confiteri poſſit alteri, quàm proprio ſacerdoti propriè dicto, i. ordinario? Et dico, quod ſic in multis, ſec. Arc. & Pe. de Pal. poſt Hoſt. Primò ꝓpter ſacerdotis ꝓprij indiſeretionem: quia ſcilicet eſt oĩno indiſcretus, & ignarus, vel ineptus, ſub quo ẽt comprehenditur ſi ſit ſolicitator ad malum, vel reuelator confeſſionum, vel talis, & ex cõfeſſione, ſibi aut pœnitenti periculũ immineret: quo caſu ſec. Hoſ. habet ipſo iure licentiã adeundi alium de pœnit. diſt. 6. placuit. Sed alij dicunt, quòd licentia petere dẽt ab eo, vel ſuperiori, quia dr̃ in c. oĩs, quod qñ ex iuſta cã voluerit alteri cõfiteri, licentia petat à proprio ſacerdote: & hoc ẽt ſi ſit ex culpa ipſius ſacerdotis, ſec. Pe. de Pal. quia culpa eius ſuperiori nocere non debet: ſicut proprio ſacerdote mortuo, vel excõicato non eo ipſo, licet aliũ adire, ſed recurrere oportet ad epiſcopum. Et debet ſacerdos credere pęnitenti, & allegãti ſaltẽ in genere iuſtam cãm: quia non eſt veriſimile ꝙ quis cũ fallacijs adeat pœnitentiã ſec. gl. in c. placuit. de pę. di. 6. in hoc aũt, ꝙ petere licentiã dẽt ab ipſo, vel adire ſupe-

riorẽ,concordãt S.T.Pet.Albe.Inno.& Gul. & ſi ab eis licẽtia negat̃,ſm eoſdẽ, idẽ ẽ ſicut de eo qui eſt ſine copia confeſſoris, & liberè poteſt alium adire. ſec. Petr. Et intelligo ſm eum, ſi habere non põt à ſuperiori inferiore ipſo Papa: quia inquit, ad Papã non eſt facilis recurſus. Et intelligo ſi non poteſt habere à curato proprio vel immediato prælato, & ſuperiorem commode adire nõ põt, quod ſi nec alium habere p̃t, ſm p̃dictos, confiteat̃ peccatũ in genere, tacito eo, ex quo malum prouenire poſſet. Cã tñ ſufficiens ad petendũ iſtã licentiã, qua negata poſſit q̃s aliũ adire, eſt, ex qua ſequi põt probabiliter malum corporis, aut animæ aut famę: nõ aũt ex qua ſequitur bonũ, puta diligẽtior cuſtodia pecoris. Vnde hic multi falluntur credentes iuſtã cauſam eſſe: quia de cætero prælati eos ſuſpectos habebũt, & diligẽtiùs obſeruabunt, aut non ita reputabunt. Vnde dicit Veru. Non credo, ꝙ ſola erubeſcentia ſit cã ſufficiens, quare pęnitens abſolui dẽat, quòd non confiteatur ꝓprio ſacerdoti. ¶ Secundò ꝓpter domicilij trãslationem de quo inf. §.x. Tertiò, cũ q̃s eſt vagabũdus. de quo ſup. §.1. ¶ Quartò, q̃n domiciliũ q̃rit, qui non hẽt quò ſe conferat, quo vſq; alicui ſe ſubdat: nam & is ſine domicilio eſt ff. ad munici. l. Labeo. in princ. & l. eius §. Celſus. Et de peregrinis quidem & multis alijs dic vt inf. §. 2. ¶ Quintò, ratione delicti commiſſi in alia parochia extra, de rap. c. 1. 6. q. 3. placuit. Quod verum eſt, ſi concurrat excõicatio, ſicut fit in furtis: quia ad excõicatorẽ mittendus eſt abſoluendus, ſec. Gof. & Ray. & Tho. in eo quo dr̃ quis forum ſortiri ratione delicti, vt in Sum. Cõ. li. 3. tit. 34. q. 33. Si tñ peccatum ſit occultum, & non concurrat excõicatio: abſolui põt à proprio ſacerdote, ſecũdũ Arc. & Su. Piſa. Sed de hoc inf. §. 13. ¶ Sextò, rõne ſtudij, vt ſcolares etiã ſi non ſint, niſi per annum iu ſtudio moraturi, quia non habent licentiã de pluri: vel quia ſic volunt, vel quia de parochia in parochiã mutantur. ¶ Septimò, ratione neceſſitatis, vt quia infirmatur ad mortem: vel debet intrare iuſtum bellum, vel mare, & deeſt proprius ſacerdos, quia in mortis articulo, omnis ſacerdos ab eccleſia non p̃ciſus authoritate iuris fit ſacerdos proprius de offi. ordi. paſtoralis, imò ex hoc quod hr̃ de conſec. diſt. 4. ſanctum, vr̃ quod etiam laicus in huiuſmodi neceſſitate poſſit cxcommunicatum reconciliare, ſi non eſt ipſe præciſus, licèt abſoluere nõ poſſit a peccatis audiendo confeſſiones, ſup. Abſolutio, primo. §. 5. ¶ Octauò, ſi ſacerdos non ꝓprius, ſpem ponat in ratihabitione: ſicut excuſatur, qui alienum parochianũ ordinauit ſpẽ ponens in ratihabitione. Sed iſte caſus cõiter non tenet̃. Et rationem aſſignat Pet. de Pal. in 3. diſt. 17. q. 3. in fi. quia ratihabitio non confirmat ſacramentũ, quod nullum fuit. Nec eſt ſimile de ordinante, vt ibi patet, ſed tñ quidã rationabiliter diſtinguũt, dicentes dictum Ho. non eſſe verum, quando iſta ratihabitio refertur ad futurum: putà, ſi proprius ſacerdos contentabitur, quia abſolntio non põt eſſe conditionata, & iterũ ratihabitio non confirmat hoc ſacr̃m, ſi nullum eſt ratione deficientis iuriſdictionis. Eſt aũt verum, ſi refertur ad præſens, putà, quia ex coniecturis rationabilitet, putà quod ꝓprius ſacerdos eſt contentus. ſic. n. ẽt doctores concludunt epiſcopos, vel alios in aliquo caſu poſſe vel non poſſe aliquẽ ſoluere, aut ligare, ſec. quod ex aliquibus verbis aut coniecturis circa aliquem canonem coniectant de Sũmi pontificis intentione & voluntate exp̃ſſa vel tacita. & de hoc eſt ar. inf. eo. §. 15.

7 Septimo, † vtrũ aliquo habent licentiam generalem ab epiſcopo, vt cui voluerit confiteatur, facta vnica confeſſione expiret licẽtia talis, & an duret epiſcopo viuente ſolùm vel ẽt poſt mortẽ? Et quãtũ ad primum dicit Io. An. in c. non poteſt. de præben. lib. 6. quòd tutus eſſet exprimere, vt quoties voluerit confiteri, poſſit eligere, quia agitur de fauore animæ poſt factũ, dicit poſſe tenere, quòd ſi plures fuerit cõfeſſus vigore licentiæ talis valeat. Quantum verò ad ſecundum, Pan. in c. fi. de off. le. dicit, quòd extinguitur epiſcopo mortuo, vel reuocato, ſi eam ſimpliciter dedit: quia illã in perpetuũ dare nõ poteſt cum præiudicio eccleſia parochialis ſine cãæ cognitione & conſilio capituli ſui: cùm eſſet irrogare perpetuũ præiudicium eccleſiæ parochiali & ſic ſecũdũ ipſum, durat ad minus in vita ipſius epiſcopi, licèt ſit petita ſimpliciter. Quidã verò alij diſtinguunt prout habet̃ in c. ſi gratioſè. de reſcri. lib. 6. quia ſi licentia conceſſa eſt ad beneplacitũ ſedis, eſt ꝑpetua. niſi à ſucceſſore reuocetur. Si verò conceſſa eſt ad beneplacitũ concedentis: per eius obitũ expirabit licentia, ſicut & beneplacitum eius. Et hoc vr̃ tenere Zab in cle. dudũ. de ſep. ſed ſi merito nõ fiat de bñplacito, ſed ſimpliciter petat̃ & concedat̃: verũ eſt, ꝙ dicit Pa.

8 Octavo † quæritur, qui poſſint eligere ſibi confeſſorem? Et dico, quòd ſunt epiſcopi & præ-

& ꝑlati superiores, vt archiepiscopi, Patriarchæ, primates, Cardinales, & Papa: & similiter ꝑlati inferiores exēpti, vt abbates, & huiusmodi. de pœ. & re. c. fin. q omnes, ſm Pet. de Pal. possunt vna vice vnũ, & alia aliũ eligere. ꝙ limitat Direc. dummodo non faciant in fraudem. Sed Pe. de Pal. nõ limitat, & hoc tenet, quia cõstitutio est gratiosa. Et eligunt aliquem, ſm Pe. de Pal. eo ipso, quod cum illo cõfitētur: qa plus est eligere factis, q̃ verbis l. non dubium C. de legib. & in c. legabatur. de maio. & obe. & in c. fin. 15. q. 6. Notandum tñ, ꝙ vt eligere prædicti inferiores, requiritur primo, ꝙ sint prælati, capiendo largè prælatos ēt pro sacerdotibus curatis, vt dicit Pan. in d. c. fi. qui large dicuntur prælati: vt in c. tua. de cle. ægro. licet strictè nomine prælati veniant solũ habentes iurisdictionē fori contentiosi. pro quo vide gl. in c. 2. de iudi. & in cle. dudum. de sepul. in ver. prelati. Scđo requiritur, quod sint exēpti: ꝙ in episcopo & superioribus non requirit, ſm Pan. ibi. Tertio, ꝙ sint immediatè sub Papa: quia exempti habentes immediatè sub se abbatē, vel generalem, & hmõi eligere cõi iure non possunt, ſm Hos. ꝙ ibi Pan. placet: cum ratio concessionis fuerit distantia localis. Et hoc sequitur Sum. Ang. Sed Pet. de Pal. in quarto tenet contrarium, dicens, ꝙ prior si est prælatus, & exēptus, licet subsit abbati & maioribus, hoc põt sine licentia eorum: quia hoc priuilegium, inquit, de eligēdo cõfessorem, æqualiter cõceditur episcopis & minoribus prelatis exēptis: eṗs autem ēt non exemptus immediatè subsit archiepiscopo, hoc potest sine licētia eius, hæc ex illo. Et hoc sequitur Arch. & hoc tene: quia constitutio est gratiosa, & latè interpretanda. Hoc autem priuilegium, ſm Pe. de Pal. post Host. non perdit episcopus per hoc ꝙ vadit Romam: quia ibi nõ distinguitur vbicunque sit. sed fortè perdit, si desinit esse eṗs: vt quia cedit loco & digni tati, non autem si loco, & non dignitati. Et similiter dr̃ de inferioribus, quod illud non perdunt, quandiu sunt in prelatione. ¶ Ex his autem patet, quod hoc priuilegium non habent, ſm eundem Petrum, primo exēpti nõ prælati: verbi gratia, omnes subditi seculares vel regulares collegij exempti in capite & in membris, qui suis prælatis immediatè confiteri possunt. non alij, nisi de licentia ipsorum. ¶ Secundo, nec abbatissa vlla quamuis exerceat iura episcopalia ponendo officiales, & quantumcunque exempta: quia nõ est prælatus, cum non habeat claues iurisdictionis. hæc ille. Cui non obstat, quod dicit Pan. de curato: quia habet aliquã iurisdictionem, quæ sexui femineo repugnat, puta clauium in foro penitentiali: & quo ad excõicare in casu, puta furto: vnde nõ est simile. ¶ Tertio, nec qui præest quidem exēptis, sed non est ꝑlatus: vt superior in religione: vel prior non conuentualis: vel conuentualis quidem, sed sub abbate ex consilio seniorum, & non per electionem positus, vel institutus. nisi fortè, qñ mortuo abbate, vel priore ipsi sunt quasi ordinarij: quia tunc, inquit, actio subrogata priuilegiũ habet eius, cui subrogat̃. Prior ãt canonica electione institutus & exēptus, illud priuilegium hēt: vnde nõ oportet confirmãtem dare ei licentiã eligendi cõfessorem, sicut nec cõsecrãtē eṗm. ¶ Quarto, nec hi, q in dignitate sunt cõstituti, sed nõ sunt ꝑlati; vt cantor, thesaurarius, sacrista, & huiusmodi: ēt si essent exēpti. ¶ Quinto, nec ꝑlati exēpti, qui non sunt prælati in foro penitentiali: sicut sunt archidiaconi de pari concurrentes cum episcopis in foro causarum: sed soli ꝑlati habētes curã animarũ, vt puto, inquit. ¶ Sexto ēt ſm Pan. in d. ca. ne pro dilatione, nullus habere põt hoc, vt eligere possit confessorē vigore consuetudinis per tex. in c. 2. de pe. & re. li. 6. Vnde tantũ non põt consuetudo sicut priuilegiũ tñ, vt dicit idē in c. conquerente de of. ord. hoc vero est quo ad subditos: is tñ, q est in dignitate, noīe dignitatis posset ꝑscribere hanc curã, & fieri ꝓprius sacerdos. ¶ Nono q̃ritur, quid possit dictus cõfessor sic electus? Et dico, ꝙ ſm Arch. qui refert Pet. de Pal. quod electos ab episcopis & sup. absoluere põt ēt a notorijs ēt episcopo inuito, ēt ab excõicatione ēt maiore & mutare vota, & relaxare iura, & oĩa alia, ꝓꝑ q̃ non esset sedes apostolica consulenda, non obstante, quod in dicta decretali mentio nõ fiat, nisi de absolutione a peccatis: quia intētio Papæ fuit ita ꝑ illum confessorem ꝓuidere episcopis, quibus est graue semper ad archiepiscopũ recurrere. sicut prouisum est subditis episcoporũ ꝑ ipsos episcopos: ideo ille in episcopũ potest, quicunque potest eṗs in subditos: quia vbi eadem ratio, idem est ēt eius. Electus autē ab inferioribus, potest absoluendo, dispensando quicquid posset eṗs, si ei subessent. imo dicit Host. quod si eligens est exemptus, electus habet authoritatē pœnitentiarij Pape, quo ad absolutionem, licet non quo ad dispensationem, Si vero eligat

alius.

alius habeat potestatē iudicis, cui subest eligens, exceptis tamen publicis & grauibus. vt in Sum. Conf. lib. 3. tit. 34. q. 61. per quæ grauia intellige præcipua inter reseruata epi ar bitrio electi, quæ cum hoc quod sunt grauia, sunt etiam publica, non autem oīa reseruata ei, vt intelligit Supplementū, alioquin Host. diceret contraria, puta, qđ haberet authoritatē iudicis, cui subest, puta epi, & nō haberet, & qđ exceptio fieret, & non esset, a quo exciperetur. Intellige ēt ꝙ dictum est de grauibus & publicis, vbi esset scādalū, alioquin verum dicit Pet. de Pal. vt absoluere possit a notorijs, si non sit scandalum, & a grauibus, si nō sint notoria. ¶Fallit hoc primo in snīa illata a superiore contra electorē, puta ab archiepiscopo cōtra suffraganeū suum, vel ab abbate contra priorē conuentualē subditū sibi, quia ab hmōi absoluere non pōt talis cōfessor, hæc Pe. fallit secundo sec. Ray. iuncta gl. eius, si electus sit excōicatus maiori, quia absoluere non posset, secus si minori tātum. ar. c. si celebrat. de cle. excō. mi. ¶Quidam tñ tenent, quod sic electus absoluere nō potest ab excōicatione maiori, aūt casibus grauioribus. i. reseruatis epo, si eligēs sit exemptus inferior epo, quam opi. sequitur Sum. Pis. & Pan. in c. significasti. de foro cōp. & arguunt quo ad excōicationem, quia electus ab epo. non habet authoritatem, nisi electione epi. Et quod ad casus epales arguunt ex c. si eps, de pœn. & rem. li. 6. Sed tu tene primam opinionem. s. Pet. de Pal. Host. & Archid. quia est rationabilior, maximè quia constitutio est gratiosa. Et ad primū in contrariū dic, quod habet authoritatem nō ab epo eligente, sed a iure cōmittēte. sicut electus ab eo, qui licētiā eligendi habet per literas pœnitentiarij, authoritatem habet a pœnitentiario, nō ab eligente, sicut ēt frater electi a priorib. quib. epi cōmittunt, cōmissarij sunt epi, non eligētis. Ad sec. vero dic, ꝙ in illo ca. dr̄, ꝙ electus confessor ex licentia epi absoluere non pōt a casibus specialiter epo reseruatis, cū in gnāli confessione illa non veniat, quæ non esset quis in specie verisimiliter concessurus. Ex hoc aūt non probant intentum, sed sequitur solum, ꝙ electus a prædictis ex licētia Papæ absoluere non pōt a reseruatis Papæ, qđ verū est, nisi fortè quoad exemptos, sec. Host.

10 Decimo † quæritur, vtrum sicut vagabundi, ita & scholares, mercatores, mercenarij, stipendiarij, & hmōi commorantes in aliqua parochia, absolui possunt ab eo, a quo & parochiani, licet ibi non contraxerint domicilium: Et dico, ꝙ circa istā materiam tres inuenio differētias ꝑsonarū in gñe. i. nullū habentem domicilium, vt vagabūdi: de quib. dictū ē sup. §. 6. & §. j. & habentiū domiciliū, & vltra illud ēt aliā habitationē, vt isti, de q̄b. est q̄stio, & habentiū domiciliū, in quo. s. nō sint, sed non aliā habitationē, vt peregrini & viatores. Sunt igitur in hac materia duæ solēnes opiniones. Prima est Inn. in d. c. oīs sic dicentis. Scholares incolæ annuales, & mercenarij debent confiteri sacerdoti parochiali, quē incolunt ꝑ annū, & ab eo poterūt absolui. ar. 16. q. 1. q. vbi dr̄, quod ibi debent soluere decimas ꝑsonales, quia recipiunt sacra ecclesiastica ꝑ anni circulū. Hanc opinionē sequitur Fed. cōs. 246. In verba prædicta, qđ senserit tales esse parochianos talis ecclesię, licet ibi domiciliū nō habeāt. i. animū perpetuo remanendi, quia iura in hoc iure parochiali non ponderant domiciliū, sed habitationē, vt in d. c. q̄sti. Vñ si scholaris, cuius cupiens esse in societate forensiū, transferat se ad aliā parochiā, retento priori domicilio, illa ecclesia, vbi habitat, est sua parochialis, & non illa vbi habet domicilium. Et idē de infantibus, q̄ sæpe transferuntur ad aliā parochiā. hæc Fed. Et hęc opinio est cōis. Alia est, vt refert Inn. vbi sup. qđ idem est ēt, si ad tp̄s minus anno conducat, vel domo, vel dominos. arg. de deci. ad apostolicæ maximè si ꝓrogetur sine fraude conductio vel habitatio vltra natiuitatē vel pascha, quia tunc ex ꝑcepto huius decretalis semꝑ dēt quis confiteri & cōicari. hæc Inno. Et hanc opinionē tenet Pan. in c. oīs. dicens, quod ille dr̄ proprius sacerdos præfatorū, in cuius parochia habitāt de præsenti, nec posset cōmodè adire ꝓpriū sacerdotem ar. c. si. de paro. vide ēt gl. hoc tenentē in cle. 1. de priui. Et idē dicit Pan. in ca. cum contingat. de fo. comp. Ego autem concordādo, dico, quod actus laici ordine ad sacerdotem sunt duplices quidam. s. vtiles sacerdoti, quibus exhiberet aliqđ emolumentum directè, vel cōcomitanter, vt solutio decimarū, sepultura, & hmōi & in his requirit habitatio annalis, vel quasi. quod non intelligas quantū ad effectū, sed quantū ad effectū & intentionem habitandi, sicut & dr̄ quis alicubi habere domicilium statim, qñ illuc vadit animo ꝑpetuo habitandi vel habendi domiciliū. Et quidā ēt vtiles pœnitenti, quibus aliquid suscipiat, vt cōfiteri, & cōmunicare, audire diuina, & hmōi, & in istis est vera opi

nio

nio secunda, saltē quo ad casus non reserua-
tos epō, sed tñ cum duplici limitatione. Pri-
ma.s. quod nihil fiat fraudulēter in præiudi-
cium animæ propriæ:puta fugiēdo censurā
proprij sacerdotis volentis imputari occasio
nes peccatorum. Secunda, quod talia sacrā
sunt necessaria. Tertio, quod commodè tales
non possunt adire proprium sacerdotem, &
propriam parochiam honorare. Et ratio est:
quia stantibus istis proprius sacerdos, vel sal
tē sūmus prælatos vult, ꝙ ab alieno habeat
subditus animæ suæ solatia: alioqn esset ini-
que volūtatis:quia displiceret, ei bonum fra-
tris sibi nihil præiudicans, & de hoc etiā inf.
Domicilium. Et ista fuit mēs Pan. qui in ca. in
nostra. de sepul. recitat opin. Fely. ponit qua-
tuor casus dicens, quod quis aliqñ ex toto do
micilium transfert ad alienam parochiā: ali-
qñ retento priori domicilio, in aliena paro-
chia constituit nouū, ita quod habet plura:
aliqñ retento priori domicilio constituit in
aliena parochia solum habitatione ad tem-
pus: & consequenter nō constituit ibi domi-
ciliū: qđ non constituitur nisi animo habitan
di ꝑpetuo: vt in l. si quis instructus. ff. ad mu-
ni. aliqñ retento priori domicilio, in aliena
parochia non hēt habitationem: sed peregri
nus ibi decedit. In primo casu, inquit, ī dubiè
scđa ecclesia ē parochialis: vt ī c. fi. de paro.
in secundo, vtraq; ecclesia est parochialis. de
sepul. c. 2. li. 6. in quarto non dr̃ parochianus
ecclesiæ secundæ: vt voluit gl. in ca in nostra
de sepul. pro quo l. hæres absens. ff. de iud. &
c. Romana. in §. contrahentes. de for. comp.
li. 6. in tertio aūt est dubiū. hæc ex illo: qui de
inde forma sic subiungit. Ergo dicerē, ꝙ sola
habitatio non facit propriè aliquē esse paro
chianū istius ecclesiæ. Vñ ex quo habet ani-
mū redeūdi ad domū suā: illa ecclesia domici
lij est propriè parochialis istius: vt in ca. 2. &
3. de sepul. lib. 6. Sed ꝑꝑ necessitatem poterit
iste in loco habitationis vel vbi est peregri-
nus, recipere sacrā: ita, quod hæc ecclesia ha
bitationis nō sit ꝓpriè parochialis istius: sed
in defectu ꝑꝑ necessitatē succedit in loco pa
rochialis, quoad administrationē sacrorum,
ar. optimū in c. is q de sepul. lib. 6. Et sic puto
intelligendam gl. in cle. dudū de sepul. Inn. in
d. c. omnis. & sic loquitur si bene pōderetur:
quia dicit in fin. illius q̃stionis tutius esset, vt
scholares, & peregrini habeāt licentiā a pro
prio sacerdote, vt alibi possent capere sacrā.
& nota dū dicit a proprio presbytero: quasi
ipse presbyter habitationis nō sit proprius.

Et sic pōt intelligi c. 1. de celeb. miss. & c. offi
ciū. de offi. Archi. Et hoc conuenit ēt actibus
similibus: quia ꝑꝑ longā distantiā multa per
mittuntur, q̃ alias sunt prohibita: vt in l. hæ-
res absens. ff. de iud. vide gl. in c. cum ex lite-
ris: de in inte. resti. super ver. distātia. Ex quo
infero, qđ si de loco habitationis ire pōt cō-
modè ad ecclesiā domicilij pro sacris: nō de
bet hic accipere, sed in ecclesia domicilij: vt
in d. c. is qui. Et hæc no. quia aperiunt intelle
ctum iuriū multorū hæc ille in forma, valde
bene, excepto eo, quod dicit de peregrino.
de quo inf. §. seq. excepto ēt quod dr̃ de intē-
tione perpetuo habitādi: quia ista nō est sim
pliciter de ratione domicilij: alioquin nullus
posset simul habere duo domicilia: sed est de
ratione eius sub disiunctione. s. hic, vel ibi.
¶Vndecimo queritur, quid de peregrinis, via
toribus, & mercatorib. discurrentib. i. nō ha
bentibus alicubi mansionem, nisi in proprio
domicilio? Et dico, ꝙ si alicubi habitationem
contrahant: fiat, vt §. priore notatū est. Si ve
ro nō contrahant, & de licentia ꝓprij sacer-
dotis sunt in via: possūt vbiq; recipere sacrā:
quod quantū pertinet ad confessionem, ſm
Inn. & gl. Ray. intelligitur de peccato nouo,
i. in via cōmisso, & de veteri oblito: imo in-
telligo de quolibet peccato nouo, & veteri:
nisi fortè sit epō reseruatum: vel nisi aliquid
fiat in fraudē, vel ꝑiudiciū ꝓprij sacerdotis:
quia dando licentia peregrinandi, vel hmōi,
dat licentiā prouidendi animæ suæ omni me
liori modo, quo pōt, saluis ꝑdictis: alioquin
essent iniquæ volūtatis. Imo absolui possunt
peregrinari ēt habētes casus reseruatos epō,
ſm Veru. & Rod. si instet tempus gñalis com
munionis, vt in pascha, ēt a simplici sacerdo-
te: sed iniungi dēt iterata confessio, data co-
pia episcopi. Et hoc dictum, licet cōmuniter
non teneatur, tñ post Pet. de Pal. Arch. dicit,
quod si episcopus peregrinandi licentiā sibi
non retinuit: vr̃ ex hoc dare licentiam cōmu
nicandi, & confitendi de casibus ēt episcopa-
libus, sicut curatus de parochialib. Vel hoc
dictū sic intelligitur, quod possunt quidē ab
solui, sic ꝙ liceat eis communicare: nō tamē
possunt absolui a reseruatis, & hoc nisi in ne
cessitate, i. in mortis articulo, quo casu non te
nentur reconfiteri, sed solum satisfacere, si sa
tisfaciendum est: vel se præsentare, si erāt ex
cōicati, vt sup. Absolutio. 4. Si vero sunt in
vita sine licentia: nullibi confiteri, aut cōica-
re possunt, ſm Innoc. & Host. & Gul. & hoc
nisi in necessitate. i. in pascha, qđ in morte, &
tunc

tunc recipient hæc in ecclesia cathedrali:ar.
c.officiũ de off.archipreſ.& dicẽdorũ inf.Se-
pultura.§.7.particula.2.niſi periculũ eſſet in
mora,quia ea reciperent in parochia, in qua
ſunt.Et licet Pan.in ca. 1.de ſepult. velit ꝙ in
neceſſitate pōt ſacerdos parochialis ea mi-
niſtrare peregrinis,ꝑ c.1.de celeb. miſ.tñ il-
lud c.nõ probat apertè,nec illa neceſſitas,de
qua loquit̃,neceſſariò intelligitur,quo ad ſa-
cramenta percipienda,ſed p̃t intelligi etiã de
miſſa audienda.Vnde primum eſt tutius,& ve
rius,niſi,vt dixi,periculũ eſſet ĩ mora . Si aũt
aliq̃d p̃dictorũ vt mercatores nõ hẽnt domi-
ciliũ,ſed ſemꝑ nundinas ſequuntur: idem eſt
quod de vagabundis, & idẽ eſt,ſi in loco ſuo
tenent domicilium, ſed cõiter ad illud in pa-
ſchate non declinant, quia ibi, quo ad ſacr̃a
non videtur habere domicilium, ſm Pet. de
Pal.& Arch.Et idem ſm eoſdem,eſt de fami-
lia principis,aut balliui, qui nunquã in eodẽ
ſtatu permanent,nec ad ſuum hoſpitium,niſi
ad horam redeunt: quia & iſti cenſentur va-
gabundi.Et ſm Pet. de Pal. eſt de familia lai-
ca ep̃i,in qua non ſic habet ius, ſicut Cardi-
nalis,quia ſi ſunt de diœceſi, de licentia eius
confiteatur, ſed ſi ſunt de alia, ex quo dimi-
ſerunt hoſpitiũ,& ꝑ diœceſim vagantur,re-
ſpectu illius diẽceſis reputantur vagabundi,
vnde confiteri poſſunt de licẽtia ep̃i, vel cu-
iuslibet curati ad cuius parochiã veniũt. Sed
iſta intellige,qñ quaſi continuè diſcurrunt,
ſecus ſi cũ ep̃o habent manſionem:quia tunc
ſũt ſub cura eccleſiæ maioris. ¶ Duodecimò
quid de his,qui in diuerſis locis morantur:Et
dicit. Hoſt. quòd ſi trãsferãt animo remanen
di,fiunt parochiani illius, ſi aũt non intendũt
relinquere antiquũ domiciliũ, debent cõfite
ri ſacerdoti antiqui domicilij. Sed hæc limi-
ta,dupliciter.Primò, qñ non veniunt aĩo re-
manendi ꝑ annũ ſecus ſi ꝑ annũ, quia confi-
tẽtur ſacerdoti nouæ habitationis eodẽ mõ,
quo dictũ eſt §. 2. qñ primũ domiciliũ appa-
ret principalius: quia ſi in diuerſis locis mo-
rãtur æqualiter,aut hẽnt domicilium nec ap
paret,vbi principalius habeãt,dico,quòd ibi
recipere poſsũt ſacr̃a,vbi ſe inueniũt tꝑe re-
ceptionis exercẽdẽ.ar.c.ex parte.de foro cõ.
& facit gl.in l.2.C.vbi de cri.agi. op. Vñ ſm
Pet.de Pal.q̃ in diuerſis parochijs hẽt æſtiua-
lẽ,& hyemalẽ domũ, vtroq; forũ ſucceſſiuè
ſortitur,ſm qđ habitat hic,& ibi,vt tunc hic
ſacr̃a recipiat,qñ hic habitat,alias ibi. Et ita
ſe videntur habere nobiles, & ciues Genuẽ-
ſes.Limita etiam tertiò iuxta dicta §.priore.

11 Decimotertio † vtrùm qui ſortiatur fo
rum ratione delicti? Et dico,ꝙ ſic,quantum
ad forũ cõtentioſum,vt in ca.poſtulaſti,& in
c.ſi de fo.cõp.ſed quãtũ ad forũ cõſciẽtiæ di
co ꝙ nõ,ẽt ſi peccatũ eſſet notoriũ, ſm Pan.
in c.cum contingat.de fo.comp.& no. ꝑ glo.
11.q.1.c.1.& quod notatur in c.j.de rap.Et rõ
eſt, quia pœnitentia imponitur ꝑꝑ offenſam
Dei,& animæ propriæ,ſm Io. de Lig. ideoq;
illi ſoli quis ſubijcitur,quem habet loco Dei,
& qui eſt iudex animæ ſuæ. Vñ ſm glo. Ray.
qñ ius dicit aliquẽ ratione delicti forum ſor-
tiri,intelligendum eſt, qđ ad pertinentia ad
forũ contentioſũ,quia pōt illi conueniri,iu-
dicari & puniri de crimine ibi cõmiſſo, hæc
ille.Aliàs oporteret aut cõfeſſionẽ diuidere
cõfitẽdo delicta cõmiſſa ĩ diuerſis parochijs,
aut oporteret de caſib. non reſeruatis cõfite
ri tot ſacerdotib. quod eẽnt dictæ parochiẽ.
Vnde Zab. refert tenere Lau.ꝙ curati,& fra-
tres ad cõfeſſiones admiſſi, ſm formam cle.
dudum.de ſepul.poſſunt audire,& abſoluere
peccata cõmiſſa,ẽt extra diẽceſim, dummo-
do cõfitentes poſſint illis cõfiteri.i.quòd ſint
illius diæceſis,vel parochiæ quo ad curatos,
Ad quod ẽt facit gñalis cõſuetudo,q̃ eſt opti- 1
ma legũ interpres.ff.de legi.l.ſi de interpreta
tione quia videmus pœnitentem peccata, q̃
toto terrarũ orbe cõmiſit,vni ſacerdoti cõfi
teri,& eos nunq̃ remitti ad ſacerdotes loco-
rum,in quib. deliquerãt ꝑ abſolutione, niſi
rõne excõicationis, vel niſi peccatum eſſet
notorium,quo caſu remittuntur aliqñ cã ſa-
tisfactionis,& ſcandali emẽdãdi, & nõ rõne
abſolutionis.Facit ẽt quia ſpirituale,ſiue ec-
cleſiaſticum forum nõ æque facile transfer
tur,vt ſeculare,vt patet in c.ſi diligenti,& in
c.ſignificaſti.de fo. cõp. & ĩ ſpiritualib. forũ
pẽnitentiale nõ æquè facile trãsfertur,vt iu-
diciale,vt no.gl.in c.ne pro dilatione de pœ.
& re.Vñ cum iura alle. ad probandum, quòd
q̃s cõſequit̃ forum rõne delicti,loquuntur in
iudicialibus,vt patet intuenti,ad pẽnitentia-
lia hoc non debent extendi, niſi aliquo iure
expreſſum probetur,quod non eſt verum.

12 Decimoquarto,† vtrùm proprius ſacer-
dos vbiq; ſubditũ ſuũ poſſit audire? Et dicit
Ho.ꝙ ſic,ſiue intra territoriũ ſuæ parochiæ,
ſiue extra,quia pẽnitẽtia eſt de iuriſdictione
voluntaria.ff.de oſt.proc.l.2.Vnde & de loco
nihil exprimitur.in cap. omnis. de pœ.& re.
Sed Cardi. in cle. dudum. de ſepul. dicit hoc
verum eſſe ſm Laud. de prælato ordinario,
ſiue perpetuo,ſiue temporali, quia in his, q̃
ſiunt

ſiunt ſine ſtrepitu iudicij,nullius territorium læditur.arg.de off.leg.c. vl. & pe. Confeſſor autẽ extraordinarius,vt mendicantes, audit cõfeſſiones de peccatis vbiq; commiſſis intra territoriũ:ſed extra territoriũ abſoluere nõ poſſet,ꝑ verbũ de cle.vbi:extra ciuitates, & diœceſes.Et facit ꝙ no.Pan.in c. cum contingat.de fo.cõp.¶ Decimoquintò q̃ritur, vtrũ vnus ſacerdos parochialis aliũ poſſit audire ſacerdotẽ,& abſoluere?Et dicit Veru.ꝙ non ſine licentia ſuperioris generali vel ſpeciali exp̃ſſa,vel tacita.Nã ſi ep̃s ſcit cõiter ita fieri:& tacet:eo ipſo præſumendus eſt tacitè approbare,dare licẽtiam.Et idẽ Hoſt.addẽs,qđ hoc nõ expedit multũ. Et idẽ eadem rõne vr̃ de his,q̃ ſuis ſacerdotibus ſcientibus, & non contradicentibus,eũ poſſent, alijs confitentur.ar.83.diſt.error.& extrà,de ver.ſig. intelligentia.Hoc tamen Arch. dicit non eſſe tutum: quia declaratum eſt per nouum ius in cap.ſi ep̃s,de pœ.& re.lib.6.ꝙ nulla conſuetudine poteſt introduci,vt quis ſibi eligat cõfeſſorem ſine ſuperioris ſui licentia. Sed intellige expreſſa,vel tacita. Vide tamen ſup. §.6.in fi.& quæ dicit Pan.ſup.6. in fin.

13 Decimosexto,† vtrũ proprius ſacerdos requiſitus debeat faciliter dare licentiam alteri confitendi?Et dicit S.Tho.in 4.diſtin. 17. quod quia multi ſunt adeò infirmi ꝙ potius ſine confeſſione decederent,q̃ confiterentur tali presbytero, ideo dare dẽt, vnde illi,qui ſunt nimis ſoliciti,vt conſcientias ſubditorũ ſciant,multis laqueum damnationis inijciũt, & cõſequenter ſibiipſis.Qđ dictũ Sum. Ang. credit veru,niſi qñ ꝑꝑ hoc ſolecitãt ſcire, ne alios inficiant: aut vt cæteri magis à peccatis p̃ſeruentur.Sed tu dic,ꝙ quocunq. fine id faciãt,dũmodo nimis faciant, malè faciunt: & qñ rationabiliter,& probabiliter timere poſſunt,ne iſte,qui licentiam petit,ſi ei negetur, nón confiteatur verè: quia non ſunt faciẽda mala,vt veniant bona. Et dr̃ in eadem Sum. ꝙ requirendus eſt ſubditus,cui velit confiteri:& ſi ille ẽ æque bonus,vt ſacerdos ꝓprius, concedatur licentia:alioquin ſi non eſt æquã bonus negetur.Et ſi negari non poteſt,putà, q̄a ille alius habet alio modo authoritatem audiendi:conſulatur, ꝙ ad illã non accedat. Sed iſta non bñ dicuntur: quia nihil prohibet illũ, q̃ eſt ſimpliciter minus idoneus confeſſor,eſſe magis idoneũ,quam iſtum,q̃ paratus eſt illi,& non alteri confiteri:vnde facilis debet eſſe paſtor in iſtis,& ſemper minora mala præferre maiorib. Vnde dicit S.T.in opuſcu. contra impug. relig.c.4.ꝙ dato ẽt, ꝙ ex tali confeſſione,qua aliquis aliter,q̃ proprio ſacerdoti confiteatur, detur aliqua occaſio mali:tñ multùm præponderat,ꝙ per hoc vitantur multa alia mala maiora,& multis periculis obuiatur,hæc ibi.Intellige tamẽ quod S.Tho.dicit, ꝙ licentiam petitam dare debet debito honeſtatis,non autẽ debito neceſſitatis: quia eam potes bono fine ex cauſa, quæ ſibi ꝓbabiliter cõſtat, licitè negare nec ſubditus eſt ſine copia ſacerdotis,ex hoc, quòd ſi cõfiteatur p̃lato, de cætero habebit oculũ ſup eum:aut nõ videbit eũ libenter,& hmõi. Vide ſu.§.6.circa medium. Decimoſeptimò, vtrùm ſacerdos parochialis credere debeat ſubdito dicenti ſe confeſſum alteri, vt ei detur Euchariſtia?Et dicit S. Tho. in quolib. ꝙ non,ſi impedimentum Euchariſtiæ, pertinet ad forum iudiciale,vt excõicatio,niſi ei conſtet de abſolutione: quia in tali foro creditur homini contra ſe,non per ſe. Si aũt impedimentum pertinet ad forum pœnitentiale,vt peccatũ,tenetur ei credere,& iniuſtè agit Euchariſtiã negãs:quia in tali foro creditur homini pro ſe,& cõtra ſe & concor. Pet.& Ho. Sed gl.Ray.dicit,quòd nõ tenent̃ ei credere, ẽt ſi dicat ſe confeſſum ſuperiori:niſi ei conſtet ꝑ literas ſupioris, vel alio mõ legitimo. Sed Sum Conf.concordat,dicens ſm̃ opi.eſſe veram in manifeſtis:vel qñ ſubditus probabiliter eſt ſuſpectus, quo caſu vr̃ ẽt, quòd ei credere nõ tenet̃ ẽt de occultis: q̄a licet hæc ſint tantùm fori pœnitẽtialis, tamẽ non cõfiteri pertinet ad iudiciale: cũ nõ confitens arceri ab eccleſia,& priuari debeat eccleſiaſtica ſepultura:vt in d.c.oĩs.Notandũ eſt tamẽ, ꝙ dictũ S.Tho. de excõicatione, intelligitur de ea,quæ peruenit ad forum iudiciale, & in foro iudiciali,prout quam, & vbi poſſet eſſe p̃iudiciũ tertij:ſed in foro conſcientiæ,qñ inde nullũ põt præiudicium ſequi,credere dẽt. Et ſic intelligo dicẽtes,quòd in cõſciẽtia credendũ eſt:vt Io.And.& Pan.& alij in ca.ſicut ſuper gl.1.de ſent.exc. Dicenti autẽ habere licentiã à p̃lato ſuo confitendi alteri, ſm̃ Ric. credendũ eſt. Et intellige niſi per ſigna probabilia conſtaret,ꝙ nollet vere,ſed ficte confiteri propter aliquem ſuum affectum. Et ratio eſt,quia volens verè confiteri,ſi vellet ſine licentia confiteri,vellet contradictoria.

14 Decimooctavo, † vtrùm ſacerdos parochialis teneatur audire ſubditum toties quoties voluerit confiteri,ex neceſſitate præcepti?Et dicit Rich. in quarto,quod ſic, ſi pœ-

nitens

nitens de necessitate hēt confiteri. Si vero ille non tenet de precepto confiteri: nec sacerdos obligatur audire, nisi de consilio. Si aūt volentē pluries confiteri audire noluerit: liberè pōt alteri confiteri: & ille poterit absoluere, nisi sacerdos ꝓprius eū ad determinatū sacerdotē miserit, quia si nec audire, nec aliū determinatum assignare vult, videtur ei tacitè dare licentiā, vt ꝓ ea vice ille cōfiteatur cui voluerit: sed sic electus absoluere nō poterit, nisi ab his, a q̃b. & ꝓpriꝰ sacerdos absoluere potuisset. Qđ tñ dictū ñ hēt locū i ꝓprio sacerdote, q̄ sub se hēt vicarios: q̄a absoluere illi nō possent ab his, q̄ sibi ille reseruasset.

15 Decimonono † quæritur, quid de confessione facta ei qui de iure non tenebat beneficium? Et dico ad huius euidentiā, quod Pan. in c. nihil. de elec. ponit tres casus. ¶ Primus, cū talis gerebat se ꝓ prælato: non tñ erat in possessione de iure, quia non cū authoritate superioris: licet de facto se intrusisset in bñficiū, vel possessionē. ¶ Secūdus, cū habuerit q̄ de confirmationē a superiore: sed confirmatio vel electio nō tenuit. ¶ Tertius, cum fuit electus & confirmatus per superiorem: sed post aliquid elegit, ꝑꝑ ꝙ fuit priuatus ipso facto prælatura: puta q̄a incidit in hæresim. ¶ Primo casu gesta ꝑ eū, indubitanter nō valenti: nec ea sustinet cōis error, ex quo iuridica possessio deficit. Ad qđ facit l. Barbarius. ff. de of. præ. q̄ se fundat sup. cōi errore & authoritate superioris: quia iste seruus, q̄ putabat liber, habito officio a superiore, & sic cōcurrebant ibi duo. s. cōis error, & superioris authoritas. Secus aūt, vbi adesset vnū tātum vt tenet Inno. ¶ Secundo vero casu gesta per eū retractari non debent, ex quo alias legitimè gesta sunt: cū hic cōcurrat cōis error, & supioris authoritas: vt in casu d. l. Barbarius. ¶ Tertio vero casu si priuatio fuit occulta, tenent oīa gesta. Et idem vr̃, qñ de priuatione dubitatur: quia ex quo tolerabat in officio, tenere dēt oīa acta interim gesta vt in c. non ne. 8. q. 4. Sed si suspēsio vel priuatio esset notoria, vel præcessisset superioris inhibitio: nō teneret, vt in ca. veritatis. de do. & contu. hæc ex Pan. Ex his cōcludit, ꝙ cōfessiones factæ cū excōicato occultè tolerato valēt: nec sunt iterādæ superueniente sciētia. Qui vero ignoranter confitentur intrusis, vel hmōi, q̄ nunquam habuerunt institutionē a superiore: saluantur quidem propter fidem sacr̃i: sed tamen si ante mortem hoc scirent, iterum tenerentur confiteri. Et licet talis, s. excommunicatus non habeat aliquando iurisdictionē veram, habet tamen toleratam: quæ sufficit ad confessionem valere.

16 Vigesimo, † vtrum aliquo casu liceat confiteri cuilibet sacerdoti, etiam præciso excōicato, vel hæretico? Et dico, ꝙ ſm oēs in articulo mortis quilibet sacerdos non præcisus est proprius sacerdos absoluere potēs ab oī peccato & excōmunicatione; vt tenet gl. in c. pastoralis. §. præterea de offic. ord. q̄ cōiter sequuntur doctores, ita ꝙ si quis euadat, non oportet eū reconfiteri, ēt de casibus reseruatis. arg. c. eos. de sen. exc. li. 5. nisi esset excōicatio. pro qua iniungit, vt se præferat ei, qui eū alias poterat absoluere de iure: vt sup. Absolutio 1. §. 5. Itē inf. Excōicatio. 7. §. 31. Si āt sacerdos sit præcisus: vtputa est hr̃ticus, schismaticus, vel hmōi, ſm Ray. nō tenetur quis in necessitate confiteri, sed confiteatur, Deo in corde, & sufficit: imo consulerem, inquit, ꝙ eis nullo modo confiteretur: quia tales faciliter in errorē vel desperationē inducerēt peccatorē, sicut Pharisęi Iudā. Matt. 27. & de pœ. di. 6. c. 1. in tex. & in gl. & idem de excōicato maiore dicēdum est: quia illi in articulo necessitatis nō est confitendum, ſm Host. & S. Th. Imo hæretico, schismatico, vel excōicato, confiteri non licet: sed est peccatum mortale, ſm Archi. talibus participiando in diuinis, quod non intelligas, ſm eum, in casu necessitatis, sed extra. & sec. eum, tenetur quis iterum confiteri: etiam ſm eos, qui dicunt, ꝙ fictè confitens reconfiteri non tenetur: quia ſm Pe. de Pal. hoc verum est de ficta per subtractionē necessarijs, quæ est in attrito: non per positionem contrarij impedientis absoluētis potestatē. Dicit tñ idem Pet. ꝙ in articulo mortis quis qui hæretico confitetur ignorans illum hæreticum, veram recipit absolutionē, nec conualescentē necesse est reconfiteri: sed & si hoc sciat, & in nullo suæ heresi velit assentire sacr̃m necessitatis accipere cū heresi detestatione, vr̃ etiam absolutio vera: quia & de manu hæretici, licet baptismū in necessitate recipere. Vnde quare non etiam in pœnitentiam: cum & ipsum sit sacr̃m necessitatis, & ibi aliquando fiat hō de attrito contritus? Hæc Pet. Quod tñ, ſm Archid. non esset faciendū, nisi pœnitens esset intelligēs & fortis in fide. & idem sentit Pet. Aureo. addens, & quamuis in talibus ligata sit clauium potestas: tamen hoc non est verū in tali casu: quia necessitas legi humanæ non subiacet: vt in c. quod non est. de re. iur. & idem tenet glo.

gl.in c.non eſt. de ſpon. Non licet autem inducere talem ſacerdotem ad audiendum, ſed licet eo vti, ſi ſit paratus, ſm Summ.Ang.Sed hoc nõ bene dr̃:quia talis ſacerdos in tali caſu habet iuriſdictionẽ toleratã:& conſequẽter non peccat abſoluendo, ſed abſoluendo in peccato mortali, ad quod nõ inducitur a peccatore, ſed ad abſoluendũ tm̃, ſicut dicet inf.petente ad vſuram, qđ non inducit vſurarium ad mutãdũ ſub vſura, qñ petit mutuũ, ſed ad mutuandum tm̃.Vbi not.primo, quod ex his non ſequitur, qđ quis talibus teneatur in tali caſu confiteri, quia ad motiuum de baptiſmo, dico non eſſe oĩno ſimile: quia poſt illum ad Chriſtum qs ſtatim euorat tota pęna remiſſa: & per illum quis inſignitur charactere Chriſtiano: non poſt ſacr̃m pñiæ. Ad motiuum etiam de attritione, dico qđ Deus ſupplere creditur effectum clauium, vbi qs propter obedientiam & deteſtationem ſcelerum abſtinet ab vſu clauium, ne participet prædictis. Not.ſecundo, quod qui excõicato occultè ſcienter confitetur extra caſum neceſſitatis, mortaliter peccat, & confeſſionem iterare tenetur; non autem ſi ignoranter: ſed in caſu neceſſitatis prædicto nec peccat, nec tenetur iterare.de quo §.priore.

RVRSVS DE CONFESSORE II. quis ſit ſpecialiter, quantum ad Prædicatores & Minores, & de horum authoritate.

1 *Confeſſor in ordine prædicatorum & minorũ, quis ſit legitimus.*

2 *Confiteri vt quis poſſit prædicatoribus, ac minoribus ex vi conſtitutionis, dudum de ſepul.in cle.ſine alia licentia, quot & quæ requirantur.*

3 *Præſentatio hodie vſurpata, qua videlicet priores conuentuales, aut guardiani prædictorum ordinum per ſe, vel alios a diœcæſano petunt licẽtiam, vel ab eius vicario, exponendi fratres ad confeſſiones audiendas, an fiat iuxta formã d. cle.dudum de ſep.*

4 *Fratres, de quibus proxime, ſic præſentati, vt dictũ eſt, quid diſtent a curatis, alijſque fratribus ſic non præſentatis. Et quis ac quotuplex ſit effectus commiſſionis factæ iuxta prædictam formam aut aliam.*

5 *Fratres iuxta prædictam formam præſentati, a quibus abſoluere poſſint. Et in hoc opiniones duæ. Item quos audiri, ac abſoluere queant num.ſeq.*

6 *Fratrum prædictorum præſentatio quibus, & apud quos fieri debeat. Et quid ſi ſedes vacet, aut prælati copia haberi nequeat. Et quid ſi prælati præſentatos admittere nolint, aut de eorum numero, aut idoneitate controuerſia ſit. Aut quid ſi admiſerit, & licentiam dederit, ſed reuocauerit ſeq.nu.*

1 CONFESSOR †ſecundo.i.confeſſionis legitimus auditor quis ſit in ordine prædicatorum & Minorum, declaratur in cle. dudum de ſepul.§.2. vbi ſic dicitur: Statuimus ẽt & ordinamus authoritate prædicta, vt in ſingulis ciuitatibus & diœceſibus, in quibus loca Prædicatorũ & Minorũ ordinũ fratrum conſiſtere dignoſcuntur, & in ciuitatibus & diœceſibus locis ipſæ vicinis, in quibus loca hmõi non hñr, magiſtri, priores, prouinciales Prædicatorũ aut eorum vicarij:& generalis miniſter, & prouinciales miniſtri, & cuſtodes Minorũ ordinũ prædictorũ ad præſentiã p̃latorũ eorundẽ locorum ſe conferant, p ſe, vel p fratres, quos idoneos ad hoc fore putauerint, humiliter petituri, vt fratres, qui ad hoc electi fuerint, in eorũ ciuitatibus, & diœceſibus cõfeſſiones ſubditorũ ſuorũ confiteri ſibi volentiũ, audire liberè valeat:& hmõi cõfitentibus, put ſec.Deũ expediri viderint. pñias imponere ſalutares: atq; eiſdẽ bñficiũ abſolutionis impendere de licentia, gratia & beneplacito eorũdẽ.Deinde præfati magiſtri, puinciales, miniſtri ordinũ prædicatorũ eligere ſtudeãt perſonas ſufficiẽtes idoneas, & vita approbatas, diſcretas, modeſtas, atque peritas, ad tã ſalubre miniſteriũ, & offm̃ exequendũ:quas ſic ab ipſis electas repræſẽtent vel faciant præſentari prælatis, vt de ipſorũ licentia gratia, & beneplacito, in ciuitatibus & diœceſibus eorũdẽ hmõi pſonæ ſic electæ cõfeſſiones audiant, extra ciuitates, & diœceſes, in qbus fuerint deputatæ, per quas eas volumus, & non per prouincias deputari cõfeſſiones nullatenus audituræ.Numerus autem perſonarum aſſumẽdarũ ad hmõi exercendum officium eſſe dẽt, prout vniuerſitas cleri, & populi, ac multitudo vel paucitas exigit eorũdẽ. Et ſi ijdẽ prælati petitã licẽtiã cõfeſſionũ audiendarũ conceſſerint: illã p̃fati magiſtri, miniſtri, qꝫ alij recipiãt cũ gratiarũ actione. Qđ ſi fortè iã dicti prælati queq; ex hmõi fratribus præſẽtatis eiſdẽ ad hmõi officiũ nollent hr̃e, vel nõ ducerẽt admittendũ, eo amoto vel ſubtracto, loco ipſius ſimiliter eiſdẽ p̃ſentandus prælatis alius poſſit & debeat ſubrogari. Si vero ijdẽ prælati præfati fratribus ad cõfeſſiones, vt præmittit audiendas electis hmõi exhibere licẽtiã recuſauerint, nos ex nunc ipſis vt cõfeſſiones confiteri ſibi volentium libere, liciteq; audire valeant, & beneficium abſolutionis impenderet gratioſè cõcedimus de Apoſtolicæ plenitudine ptãtis, Per hmõi aũt confeſſionẽ nequaquam

quaquàm intendimus personis seu fratrib. ipsis ad id taliter deputatis potestatem in hoc impēdere ampliorē, q̃ in eo curatis, seu parochialib. sacerdotib. est a iure concessa, nisi forsan eis ecclesiarũ p̃lati vberiorē in hac parte gratiã specialiter ducerent faciendã. hæc ibi.

2 PRIMO † vero quæritur, quid requiratur ad hoc, quod quis sine alia licentia possit dictis fratribus vigore dictæ constitutionis cõfiteri? Et dico requiri primo, ꝙ p̃dicti fratrũ p̃lati, vel superiores accedãt ꝑ se vel alios ad dictos p̃latos petentes humiliter, vt fratres, q̃ fuerunt electi, possint confessiones audire: vnde si aspere petat̃ sec. Pan. non vr̃ satisfactũ constitutioni, sed esset iterum petēda ꝑꝑ omissionem formæ. Ex quo elicio, ꝙ si prælati neget licentiam aspere petitam, fratres p̃dicti eam non habent a Papa, si tñ electi ante petitione licentiæ præsententur, sec. Zen. valet confessio si fiat: licet prælati exigere possent, ut primo fiat petitio, sec. aliquos: quod tamen sec. Car. non est verum: sed electores eligere possunt sine alia requisitione. Vnde hoc primum est de bene esse. ¶ Secundo, quod dicti fratres eligantur, & habilitentur per magistrum aut priores prouinciales, quo ad Prædicatores, vel per generalem aut prouincialem ministrum quoad Minores: horum autem vicarij aut custodes eos non possunt eligere, secun. Car. & Pau. & glo. licet possint dictam licentiam petere, & intellige propria authoritate: priores aut conuentuales, quoad prædicatores, & guardiani quoad minores etiam petere non possunt, licet possint ad petendum a prædictis: imò ex commissione possunt eligere: quia quod priores prouinciales habent a iure, committere possunt, cum sint ordinarij. ¶ Tertio, quod dicti electores electos per se, vel per alios præsentent dictis prælatis. Vbi no. primum, quod sec. sum. Ros. custodes possent facere istam præsentationem. allegans gl. in verbo, custodes. Sed fallitur: quia ibi est sermo de petitione licentiæ, non de prȩsentatione. Vñ Arc. sentit contrarium, & bene, quia tex. est clarus. Nota secundo, ꝙ Su. Ang. dicit non esse necesse, quod isti electi p̃sententur personaliter. cuius oppositum tenet gl. & rationabiliter, quia, ut patet in tex. prælati pñt aliquos ex electis refutare, si non fuerint idonei: & consequẽter debent subijci examini eorum: qđ sine præsentia esse non pŏt. Vñ si electi nõ p̃sentati ꝑsonaliter non acceptētur, non habent ex hoc licentiam a Papa audiēdi: si tñ ipsi p̃lati hoc non exigant, satisfactum puto huic legi: vt inf. §. 2. ¶ Quarto, reqrit̃, cum dicti fratres nõ audiãt ext. diœcesim illius, cui sunt p̃sentati, sec. Car. quē sequit̃ sum. Ros. & Ang. innitentes textui in verbo, ext. Supplementum vero tenet, ꝙ dictæ dįcesis ꝑsonas audire pñt vbique. Sed hoc dictum sec. est plane contra oēs doctores, & contra tex. Primũ uero indiget limitatione: quia qñ fratrum p̃dictorum loca sunt vicina diæcesi, in qua vel ꝓ qua p̃sentantur, & in qua nõ sunt dicta loca, in ipsis locis audire pñt personas talis diæcesis: vt in textu, alioquin oporteret confessores accedere ad confitentes, non econuerso. & de hoc inf. §. 3. intra dįcesim aũt vbiq; possunt audire, ēt in domibus secularium, ēt contradicentib. curatis: quia ex quo ꝓhibētur extra, ꝑmittuntur intra. ar. j. q. j. extra catholicã. nam quicquid est iura limites, cedit limitatio. ff. de leg. 3. l. patronus. § Sēpronio. possunt tñ isti fratres p̃sentari prælatis extra diœcesim existentibus sec. Pau. cum sit iurisdictionis voluntariæ. ¶ Quinto, requiritur, quod confiteri volentes prædictis sint de iurisdictione prælati, cui sunt præsentati, vt patet in tex. nisi habeant priuilegia.

3 SECVNDO † quæritur, an præsentatio quotidie vsitata, qua. s. priores conuentuales vel guardiani dictorũ ordinũ ꝑ se vel ꝑ alios petunt licentiã dįcesano, vel eius vicario exponendi fratres ad confessiones, sit facta sec. formam dictȩ cle. dudũ? Et dico qđ in ordine Prȩdicatorũ, quia prouinciales dant priorib. conuentualib. licentiam exponēdi fratres siue p̃sentandi p̃latis pro confessionib. aũt eis licētiam faciendi p̃dictã electionē: vñ p̃dicta p̃sentatio est facta sec. formam dictæ clementinæ, sicut si fieret a ꝓuinciali, qñ prælati aliã solennitatem non requirunt, quia sec. Mar. & Zen. sufficit, ꝙ seruetur forma quoad tria substantialia, q̃ peti debent: q̃ sunt audire cõfessiones imponere pœnitentias, ae bñficiũ absolutionis impēdere. Vñ petendo ista tria, seruata est forma, & cal bit confessio pro p̃sentib. electis, vel ēt ꝓ eligendis, si hoc petatur: imò si petatur licentia solum audiendi, intelligũtur petita alia duo, ad q̃ dicta auditio ordinatur. Nec obst. quod s̃m gl. dicta præsentatio debet esse personalis, eo quod præsens dicitur, qui præbetur sensibus corporis arg. ff. de uerb. obl. l. j. quia hoc est verum, solum quando prælati hoc volunt, & petunt quod patet: tum quia hoc statutum in fauorem prælatorum vt eis deferatur; cui renunciare

possunt,& si dicatur statutum vt examinent: dico,ꝙ examen hoc committere pñt alteri, putà prælatis ipsorũ fratrũ,in quibus fidunt: tũ quia qñ alicui imponit aliquod onus sine determinatione,quo impleto ad aliquod beneficium meretur admitti: quocunque leuiorimodo impleatur onus, conditio dr̃ impleta,& ad beneficiũ meret admitti, vt probatur ff.de cõdi.& demon.l.qd traditum. Vnde in proposito sufficit, quod fiat præsentatio verbaliter,vel qualitercunq;.Et motiuũ glo. nõ valet:qa præsentatio ꝑsonalis ẽt fieri põt per procuratorem.C.de proc.l.fin. & sic præbet se quis sensibus ꝑ se vel per aliũ ff.de procur.l.præsens.Fratres tñ aliq̃ i hoc sunt priuilegiati,vt oẽs, q̃ qualitercũq; sunt expositi, intelligant̃ expositi,ẽm formã cle.prædictæ.

5 Tertio † quæritur,quæ differentia sit inter fratres præsentatos ẽm dictam formam, & curatos,ac alios fratres sic non præsentatos?Et dico,quod dicti fratres possunt audire oẽs de diœcesi,pro qua sunt ꝑsentati: sed non possunt committere alteri audientiam, nec eam exercere extra diœcesim, ẽm Lau. & Zab. nisi in casũ dicto:alioquin quo ad ecclesiam non esset vera absolutio,& cõfessio iterãda esset,ẽm Arch.sed curati nõ possunt audire omnes de diœcesi, sed parochianos suos tantũ:eorum tñ audientiam committere possunt alteri,& exercere extra diœcesim suã vbiq; quia in his quæ fiunt sine strepitu iudicij,& sub silentio,nullus lædit territoriũ. ff.de offi.procon.l.2.Et facit quod no.Pan.in c.cum contingat.de foro compe. & ita tenet Car. Si tamen sine dicta solenniter committeretur ab episcopo vel curatis, fratribus ista authoritas audiendi confessiones simpliciter:tunc ẽm Arch. possunt ẽt extra diœcesim audire,sicut & alij vicarij eorũ:& in hoc sunt maioris potestatis,quam dicti electi, licet in alio sint minores:quia non habent authoritatem,nisi quã dat eis episcopus vel curatus: electi verò hẽnt eã,quam dat Põtifex summus,de qua inf.§.5.¶ Quarto q̃ritur, q̃s sit effectus cõmissionis factæ ꝑdicto mõ vel alio?Et dico,ẽm Pe.de Pal.in 4. dist. 18. quod sunt quinque,quos tñ non habet in personis ordinum reprobatorum,de quibus dr̃ extra, de reli.do.c.1.li.6.¶ Primus est, qd̃ commissarius audire & absoluere potest, nullius alterius licẽtia req̃sita,& similiter pœnitens confiteri non petita licentia aliqua ẽt à proprio sacerdote.ar. efficax extrã,de pri. in his q̃.li. 6.Et idẽ dicit Io.An.in c.si episcopus, de pœ. & re.li.6.& idẽ Pau.Vnde gl.Ber. oppositum dicens ꝑ Clementẽ quartũ tanq̃ falsa damnata est in quodã priuilegio,qđ incipit,quidam temere.¶ Secundus est,quia cõmissarius audire põt contra prohibitionẽ alterius prælati inferioris vel æqualis,& si non superioris; inferior ẽt contra superioris inhibitionẽ alteri cõmittere non põt, sicut nec per seipsũ audire: econuerso aũt superior contra inhibitionem inferioris sicut audire, ita & committere põt:similiter si essent duo curati, & vterq; insolidũ,vnus cõtra alterius inhibitionem & audire & cõmittere põt: quia par in parum non habet imperium.¶ Tertius, quia tenetur curatus ei Eucharistiam & alia sacra ministrare, ex quo dicit se cõfessum illi qui potuit absoluere.Vnde ẽm S.Thom.in quoli. tenetur ei credere quod limita ẽm eundẽ, & Pe.prædictum,nisi esset excõicatus vel notorius peccator, aut generaliter aliquid habẽs pertinens ad forum contentiosum, quo casu antequã Eucharistiã illi ministret,debet ei clare de absolutione constare.¶ Quartus est,q̃a peccata cõfessa habenti dictã commissionem non tenetur quis reconfiteri proprio sacerdoti,vt ẽt declarauit Io.22.in extrauaganti, q̃ incipit,vas electionis.¶ Quintus, quia audiens cõfessiones non iure suo ꝑdit suam potestatẽ delegante mortuo vel amoto.Et idem forte est ipso excõicato vel suspensio:quãuis probabiliter dici possit,qđ si eps non existẽs excõicatus vel suspensus instituit officialem & pœnitentiariũ,& postea excõicetur:vterq; potest in suo officio ꝓcedere, quia vtitur in re eius,qui iurisdictionẽ hẽt, licet non vsum per se,vide tñ sup.Absolutio 2.§.6.Si autẽ iã erat excõicatus:institutio vel commissio non tenuit.Si tñ commissio fiat ẽm formam dictæ cle.dudum ẽm Direc.& Car.non expirat per mortem concedẽtis:quia est papalis. Et hoc si fiat simpliciter,sicut necessariò fit,si ipsi velint ar.de transa.veniens. Si ẽt sit commissio aliàs facta ab episcopo; durat quoad fratres Prædicatores,& consequenter quoad minores:quia priuilegiati sumus, quòd episcopis mortuis,qui nobis suam authoritatem dederunt vel commiserunt, ea possumus vti donec ecclesiæ prouisum fuerit de pastore. Si verò sint deputati vsque ad beneplacitum deputatis, secundum Car. post eius mortem non durat commissio: quia hoc extinguitur morte:vt in c.si gratiose.de rescri.lib.6.

5 Qvinto † quæro, a quibus possint absoluere fratres præsentati ẽm formam dictæ

cle.

cle.Et dico,ꝙ circa hoc sunt duę opiniones, quarũ prima dicit, ꝙ absoluere non possint à reseruatis episcopo de iure,vel consuetudine, aut voluntate, ita ꝙ sicut curatis potest episcopus eis reseruare casus ad libitum ex causa rõnabili,siue cõstituẽdo,siue aliter:& multò magis hoc p̃t concilium prouinciale & synodale,à cuius sñijs religiosi absoluere non possunt,vt dictum est.Et hanc opi. Arc. recitat, & more suo in dubijs non vr̃ determinare,sed hanc tanq̃ tutiorem consulit.Su. verò Pis. non vr̃ apposuisse mentẽ ad speculandum, an dicti fratres habeãt aliquid plus q̃ curati: sicut fecerunt quidã sequẽtes.Ioã. verò And.Zab.La.Pau. Step. Io.Mo.& Zenze.hanc sequuntur.Quorũ motiua sunt duo. Primò cle.religiosi.de pri. vbi dr̃, ꝙ religiosi à casibus reseruatis ordinarijs quemquam absoluere non p̃sumant. Scd̃ò, quia vt dicit Io.Mo.si episcopus põt arctare ptãtem ordinariá curatorum:multò magis arctare p̃t extra ordinariam ipsorũ fratrum.Tertiò,adde ꝙ gratia,quã hic Papa facit,super qua scilicet,opinio cõtraria fundatur,hẽt locũ solũ, qñ ordinarij nolũt admittere fratres præsẽtatos idoneos,vt patet in tex. ¶Scd̃a opi.dicit, quòd dicti fratres absoluere possunt ab oĩbus casibus,exceptis p̃cisè reseruatis episcopo in iure vel superiori:quantuncumque reseruẽtur episcopo ex cõsuetudine vel cõstitutione vel beneplacito,quã opinionẽ vr̃ fundasse Gul.Spe.& Io.de Lig.efficaciter ,ꝓsecutus est in c.oĩs de pœ.& re.& sequit̃ Pa. & cõiter oẽs Summistæ,& Doct. sequentes, & hoc rationabiliter & verè.Primò,quia data veritate primæ opinionis,fratrum priuilegium truncari posset ex toto:quod esse nequit.c.quanto de priui.Et secũdò,quia dispositio d. cl. dudum.totaliter posset euacuari, 6 & annullari, & frustrari eius intentio:q̃ est, vt populi libenter dictis fratribus cõfitẽtes hẽant suas consolationes in domino, ꝙ non esset,si episcopi ad libitum possent sibi casus reseruare.Tertiò,q̃a gratiã, puta absoluere posse ab omnibus, nisi reseruent̃ à iure, quã cõcedit superior, id est,Papa reuocare, vel arctare nõ p̃t inferior:vt patet ꝑ se.& ĩ c. inferior.di.xxi. Nec p̃t,dici, ꝙ Papa eã concedit solũ in casu iuxta tertiũ motiuũ:sed simpliciter ẽt extra dictũ casum: quod patet primò,quia ẜm Dire.ista concessio vel licentia audiẽdi est Papalis: & prælati in cõcedendo p̃bẽt nudũ ministeriũ,sicut minister ĩ baptizando, scilicet vt eis deferatur, quod patet, quia si non concederent, nihilominus hoc haberent.Vnde Papa est qui concedit, & in dicto casu,& extra illum,qñ p̄lati admittũt. Dicere aũt,quod qñ illi admittunt concedit minus: & ꝙ repugnãt, maius: nec est rationabile,nec hr̃ ex tex.Secundo,quia vt patet in fine tex.ibi:nisi forsan &c.hanc gratiã habent dicti fratres. ẽt qñ prælati vberiorem gratiã facient: & cõsequenter eã habẽt extra casum, quo eos nolunt admittere. Vnde securè tenenda est hæc opinio: & secũdũ eã practicãdũ est,qñ ep̃i vel eorum vicarij sunt insolẽtes & duri ĩ cõcedẽdo,ex auaritia, vel emulatiõe,vel alia iniusta cã sup.Absolutio. j.§ 3.in fi.nisi casui reseruato ab eis esset per constõnẽ annexa excõicatio reseruata diæcesano vel superiori: quia tũc fratres prædicti nihil pñt per d.cl.religiosi su. Absolutio. j.§. 4. Vnde se nõ intromittant sine episcopi licentia: quia essent excõicati. Et idem sentit.gl. de sentẽtijs suspensionis & interdicti. de quo vide inf.Excõicatio.7.§.14.dubio x. Similiter nec de votis dispẽsandis,aut iuris, aut de incertis restituendis:nisi vt inf.Restitutio.vl.§.vj.Ad motiuum primum, dico illã cle.loqui de reseruatis iure cõi,nõ statuto vel consuetudine,quia sicut hæc, s.cõsuetudines, & statuta contraria excluduntur per cle.dudum, ita oportet excludi per cle.religiosi.ne leges fiant ludibrio.C.de bo. quæ li. l.fi §.vbi aũt,& iura iuribus sunt cõcordanda. l.vnica C.de inof.do.de elec. cùm expediat li.vj.Ad secundũ dico, ꝙ vtiq; illud põt, si ipsi talẽ daret potestatẽ ex se tales promouendo:nõ aũt si eã dat superior: quãquã talis potestas sit ordinaria,surgẽs à d cle. vt tenet Zẽ. & Laũ. Sũt & alia motiua Mon. sed inualida. De ptãte aũt curatorũ,vide ti.seq.

SEXTO † quæritur, quos audire & absoluere possint dicti fratres?Et dico,secũdũ oẽs Doct.ꝙ audire & absoluere possunt omnes, quia absolui posset ab illo prælato, cui sunt præsentati tã exemptos, q̃ nõ exẽptos,tam ecclesiasticos q̃ seculares ẜm Car.nec cõtradictio curatorum,aut q̃cunq; excõicationis sñia cõtra hoc quicq̃ valet iure ipso per extrauagantem Mar.iiij. insertam in rubri. de priuil.imò, ẜm aliquos absoluere possunt ẽt religiosos,qui est statutis suorum ordinum, absolui nequeũt,nisi à suis prælatis:quia hęc prouisio est respectu omniũ volentium cõfiteri, & de plenitudine potestatis, quæ ab alijs statutis non dependet:sed gl.tenet contrarium, dicens, ꝑ per hanc concessionem

illi nõ comprehenduntur,quod Pa.tenet:& Car.dicit verius:quia religiosi nõ hñt velle. de ele. si religiosus. li.6.& consequenter nec põt dici volẽtes. s. nisi quatenus volũt plati.

7 SEPTIMO † quæritur, cui fiet ista præsentatio, siue quis intelligatur hic nomine platorũ? Et dico, quod ẽm Direc. intelliguntur episcopi,& eorũ loca tenẽtes de iure vel cõsuetudine:vt sunt q de iure vel cõsuetudine sede vacãte regũt ecclesias,& sic nomẽ plati accipitur strictè,sicut & de of.or.si episcopus & de tẽp.or.cũ nullus lib.6. largè aũt capitur. off. or. cũ ab ecclesiarũ. Car. verò dicit hic nomine platorũ intelligi eos, qui in loco hñt iurisdictionẽ epalẽ, vel quasi, ita ꝙ nulli diœcesano subsint ipsi,nec eorũ subditi, quod tenent Pan. & sic quo ad tales non sufficerent licentia diœcesani.Et hæc opi.dicit idem, quod prima, & aliquid addit.

8 OCTAVO † quæritur, cui fiet ista præsentatio,si vacat sedes,vel haberi non possit copia plati? Et dicit Pa. quòd vacante sede fiet ar.c.cum olim.de ma.& obed.& non habita copia prælati fiet,inquit, eius vicario in spiritualibus, si habet de tẽp. or. cum nullus.li. 6.Si verò non habet,& hoc malitiosè facit: debet adiri superior,qui eius negligẽtiã debet supplere.ar.9.q.3.cum simus. de concess. preb.quia diuersitatem,& idẽ si esset excõicatus vel suspẽsus. ar.in eo c. qa diuersitatẽ.

9 NONO † quæritur, quid si dicti prælati nolint admittere præsentatos?Et dico,ꝙ ex rationabili cã possunt reprobare aliquẽ ex electis, vt patet in text. & hoc intra triduum à die pñtationis,ẽm cõstitutionẽ,inter cunctas,q̃ quia sublata est,sec.Laud.hoc est arbitrariũ.Et si loco repulsi alius subrogetur, ẽt ille ẽm glo.ex cã poterit repelli: nõ aũt sine cã. Si verò prælati absolutè nolunt dare licẽtiã dicto modo petentibus,nihil refert:quia eis licentia authoritate Apostolica conceditur, vnde audire possunt confessiones, & hoc sec.Car.expectato congruo tpe, qđ, vt vr̃, est vsquequo viderint eorũ in hoc firmã sniam.Si verò plati, nõ expectata pñtatione,pmonentes dicãt,Non pñsentetis aliquos, qa nõ admittemus:sec.Car.audire poterunt sine alia præsentatione.Si verò expressè nõ recusant admittere,sed nõ dant licentiã, vel negligunt, ẽm gl.locũ habet hic priuilegiũ post trinã monitionẽ vel requisitionem de sup.neg.præla.c.1.& facit de app.ab eo.li.6.

10 DECIMO † quid si fiat contentio de numero admittendorum,vel idoneitate? Et dico, ꝙ si fiat de numero ẽm glo. eps reijcere potest si vltra modũ solitum pñtetur, nec hoc exigit populi multitudo: vñ recipiet numerũ,q sibi vr̃,de reliqs erit recursus ad arbitriũ boni viri,i.iudicis, q dẽt eẽ medius, sec. Car. Si verò sit de idoneitate, & pbabiliter coniecturetur de malitia prælatorũ, ꝙ ideo scilicet contendant,quia nolunt admittere, credo,ꝙ locũ habebit priuilegiũ,saltẽ i subrogato,quia nõ refert,an verbo velle facto dicant,se nolle dare licẽtiam.Vbi verò prælati bene mouẽtur,licẽt cũ errore,verũ est, ꝙ dicit gl.eos repellere posse,ẽt subrogatũ.

11 VNDECIMO † quæritur, quid si dederint quidem licentiam,sed deinde reuocauerint? Et dico, quod sine cã hoc facere non possunt,ẽm gl.Pan.Zen.& Car. Vnde nihilominus licentiam fratres haberent: quia esset in fraudem legis,& idem quasi absolute negaretur.Ex causa tñ vr̃,ꝙ hoc possint secundũ mentẽ prodictorum,vt puta, si aliquis ex dictis fratribus post licentiam scandalosè conuersaretur, vel efficeretur surdus,aut mente captus,& huiusmodi, quia tex.requirit personas idoneas,& vita probatas.

RVRSVS de Confessore, tertiò, quantum ad eius qualitatem.

1 *Confessor qualis esse & quot in se habere necessariò debeat. Et quid de bene esse. Et de singulis fuisse disserit.*

2 *Confessor casus episcopales & Papales indagare tenetur. Et an sit teneatur scire episcopales, synodales, archiepiscopales.*

3 *Regula duæ pro exponente,& exponendo ad confessiones audiendas.*

4 *Confessor in peccato mortali existẽs,audiendo confessiones an peccet.Et qualiter,ac quoties. Et num subditus à ministro ecclesiæ in mortali existente sacramenta extra necessitatis casum tutò accipiat. Et qui dicatur necessitatis casus.*

5 *Confessor à quibus absoluere possit.Et an casus,qui de iure inferioribus competunt, episcopus sibi reseruare possit, & id quibus casibus.*

6 *Authoritas,quã episcopus, vel alius superior inferiori cõcedit quomodo,ac quatenus accipienda sit.*

7 *Dispensare in votis, aut iuramentis, sine mandato speciali non licere, sed nec ab excommunicationibus à sacerdotibus illatis pro furtis ac damnis, quorum authores nesciuntur absoluere. Et ibidem multa alia in quibus speciale mandatũ requiritur.*

8 *Officialis episcopi num in præsentia authoritatem casuum episcopalium habeat.*

9 *Sacerdos,num eum absoluere possit,quem non ipse, sed alius audiat.Et num illam cum qua peccauit.*

Et

*Et ibidem, an epiſcopus in ſimonia cum ea admiſ-
ſa diſpenſare queat. Et ſub hac quod diſpenſatio di
gnitatis ſit abſolutio neceſſitatis.*

10 *Sacerdos in mortis articulo, num quilibet a quoli-
bet quamuis in abſentia propria ſacerdotis abſolue
re poſſit.*

11 *Sacerdos num illum abſoluere poſſit, qui ab aliquo
deſiſtere nō vult, quod ſacerdos ipſe mortale credit.*

12 *Confeſſor num a peccato abſoluere excommunica-
tum poſſit, quem ab excommunicatione abſoluere
nequit. Et de hoc opiniones duæ recitantur.*

13 *Confeſſor, num de omnibus, quæ ſibi in confeſſione
dicuntur, eam cognitionem habere debeat, vt ſciat
mortalia ſint necne. Et quid ſi caſus illi dubius oc-
currat. Et caſus quot modis dicatur.*

14 *Confeſſor in confeſſione delinquens ex ignorantia,
pro qua culpa teneatur.*

15 *Confeſſor videns pœnitentiam ſubire nolle, aut non
expleturum, qua cautione ac prudentia vti debeat.
Et quid ſi penitens confiteatur, ſed a peccato abſti-
nere nolit, nec aliquid facere velit, ad quod ex ne-
ceſſitate teneatur.*

16 *Curatus ſubditos habens ſurdos, mutos, furioſos, &
huiuſmodi, qualiter circa eos ſe geret.*

17 *Confeſſor videns confitentem ex imprudentia confi
tendo deficere, num interrogationes ipſe facere de-
beat. Et quatenus debeat interrogationes mouere.
Et de quibus. Et ibidem, quod omittens facere ne-
ceſſarias interrogationes peccet mortaliter.*

18 *Confeſſor interrogationes in confeſſione, qua ratione
proponere debeat. Et quot in his faciendis neceſſaria
ſint. Et ſub hac, quod ſicut confitenti perſonã, cum
qua peccauit exprimere non licet, ita nec de ea con-
feſſori inquirere expedit.*

1 CONFESSOR† tertio qualis debeat eſſe,
vt plenius innoteſcat, colligo quod de-
beat habere tria neceſſario. ſ. potentiã, ſcien
tiam, & prudentiam: & quartum de bene eſ-
ſe, i. vitæ ſanctitatem. Quantum vero ad po-
tentiã ſciendum eſt, ꝙ auditurus cõfeſſiones
in primis poſt poteſtatẽ characteris ſiue cla-
uis, debet ẽt habere poteſtatem iuriſdictio-
nis ordinariã, vel delegatam, & bene aduer-
tere quantũ illa ſe extendat. Nã ſec. Archi. q
aliquẽ abſoluit in caſu, in quo non põt, quia
erat reſeruatus, vel quia nullam habebat au
thoritatẽ, ſciẽter, vel ex ignorãtia iuris craſ
ſa nõ incurrit quidẽ ex hoc aliquã cẽſuram,
ẽt ſi ſit religioſus, ſec. Zab. & Zen. tñ peccat
mortaliter, ſec. Ric. in 4. diſ. 18. & ſic abſolutũ
de ꝓprio errore tenetur auiſare, ſi põt ſ. cõ-
mode: licet ille quo ad Deum, dum hoc igno
rat, excuſetur. quod intellige, qñ ſine ſcanda
lo notabili p̃t auiſare. Vel petita ac obtenta
authoritate abſoluendi in caſu, in quo abſol-
uere nequiuit, ſec. Direc. & aliquos peritos
vocato illo cautè, de quibuſdã confeſſis in-
terroget, quaſi plenius informãdus, & an de
inde aliqua crimina perpetrarit: & ſic eũ de-
nuo abſoluat ab omnib. tũc & prius auditis,
vel ſi inde magnũ ſcandalum timeretur, ab-
ſoluat abſentem, ſi ab vltima confeſſione ad-
huc creditur p̃ſeuerare in gratia: vel in hoc
caſu, ſm alios committat ſummo ſacerdoti
Chriſto, p̃ſertim, qñ multitudo eſt ſic negle-
cta, vel itereſt multa diſtãtia loci. Præter hoc
ẽt ſi religioſus ſic abſolueret ab aliqua ſnĩa
excõicationis, ſuſpẽſionis, vel interdicti eẽt
excõicatus. Hæc ex illo. Et adde, quod ſuffi-
cit credulitas probabilis dictæ perſeuerãtiæ
in gratia, ſm iſtam opin. cũ certa haberi ne-
queat, ẽt de eo, qui præſentialiter confitetur.
Aduerte tñ, ꝙ ſi talis confeſſor abſoluere po
tuit ab aliquibus, licet non ab omnibus ſuffi-
ceret reconfiteri illa ſolum, a quibus abſol-
uere non potuit, habenti authoritatem.

2 Ex† his elice, ꝙ tenetur indagare qui caſus
ſint ep̃ales, & qui papales: alioquin periculo
ſe audiret, vt in cle. religioſi. de priuil. Caſus
aũt ep̃ales ſynodales, vel archiepiſcopales ſic
ſcire non tenet̃, ſec. Dir l. 3. tit. 2. vbi dr̃, quod
religioſus probabiliter ignorare põt hmõi
inſtituta, quia in facto conſiſtunt: maximè,
quia talia conſilia adire talis non tenet̃: ideo
ſec. Verue. excuſatur. Et adde tu, quod tanto
magis, quanto hodie ſi religioſi, vel alij de
hmõi inquirant: ẽt ipſi ep̃i plerũq; neſciunt
de hmõi docere: deberent tñ ſolicite cõfeſſo
res inquirere, ſi quid in cœna Dñi, vel in alio
tp̃e de hmõi publicat̃. ¶ Quantũ vero ad ſciẽ
tiam notandũ eſt, quod in confeſſore, ſec. S.
Th. in 4. d. 17. & in l. ſciẽtia, & ſi nõ ſit maior,
tãta debet eſſe, vt ſciat diſtinguere inter pec
catum, & non peccatum, mortale & veniale,
& ſi in aliquo eſſet dubitatio, ſciat conſidera
re, vt poſſet recurrere ad peritiores. hęc ille.
q̃ ſnĩam S. Bon. eadem diſt. extendit dicens, ꝙ
tantam ſcientiam debet habere confeſſor, ꝙ
ſciat diſcernere in peccatis cõibus, quod ve-
niale, & qđ mortale, & quod ſciat ſemꝑ ad
q̃ peccata ſua p̃tãs ſe poſſit extendere. Rom.
q̃a alia pnĩa ꝓ mortali, alia ꝓ veniali eſt im-
ponenda. Itẽ quia ſi eſſet aliquod genus pec-
cati, ad qđ manũ extendere non poſſet, niſi
illud cognoſceret. audiret cõfeſſiones in pe
riculũ ſui, & confitẽtiũ ſibi, vñ hoĩes hoc co-
gnoſcẽtes tenent̃ cõſulere diſcretos, alioq̃n
vterque grauiter peccaret. Et hoc voluit di-

cere Aug.de pœ.d.1.qui vult.Eſt & alia ſciẽtia,qua quis per habitum acquiſitum ſcit diſcernere inter perplexitates peccatorũ: & hæc eſt de bene eſſe:in talibus autem ſemper dẽt eligere viã ſecuriorẽ,& conſulere ſapiẽtes.hæc ex illo.Alb.ẽt dicit,ꝙ ſacerdos nõ tenetur ſcire diſcernere,niſi in cõi, quæ ſint capitalia,& q̃ mortalia cõi, & q̃ venialia ex genere,quod qui neſcit,peccat,inquit,mortaliter audiendo confeſſiones: & plus peccat, ꝗ eum inſtituit, aut ꝑmittit inſtitutũ miniſtrare.In perplexis aũt quæſtionib. dẽt ſacerdos parochialis eſſe ita diſcretus, vt talia difficilia eſſe ſciat: nec ꝓcedẽdũ in eis ſine ſuperioris cõſilio,vel authoritate.hæc ex illo.& idẽ de omni confeſſore.Et per cõia intelligit ea, q̃ cõiter ab omnib.ſciũtur eſſe mortalia.Vnde,ẜm iſtos, ſufficientẽ credo qui attentè legit,& intellexit.Defecerunt:niſi ſit,aut naturaliter ſtultus,aut p̃ſumptuoſus, vt non ſciat dubitare,vel nolit interrogare:quia talis hẽt dictã cõem notitiam. Durandus autẽ ordinis Minorum rigoroſius loquitur,dicens,ꝙ confeſſor ſcire debet,vtrum expreſſa ꝑ pœnitẽtẽ ſint peccata,vel nõ,& vtrũ cõtract⁹,quos facit,liciti,vel illiciti,& qñ reſtituere tenet. & qñ non: & vtrũ debeat illum a cõione prohibere,vel non,quia ſi iudicat licitum & illicitum, vterque in foueam cadunt, niſi eum excuſet probabilis ignorãtia,puta, ſi hẽt aliquẽ doctorẽ authẽticum & famoſum, cuius opinioni innititur. Vnde ſi non ſit expertus in caſib. ita ꝙ nec per ſe ſcit iudicare,nec dubitare nouit: cum periculo animæ ſuæ audit confeſſiones.hæc ille. Sed hoc dictum eſt verũ in eo,qui volũtariè audit, maximè ſi ingerat ſe ad hoc,vt dicit Arch.& patet ex verbis do. Durandi,qui præmittit ante prædicta, ꝙ cõfeſſor quoties ſe ingerit ad cõfeſſiones,toties ſe offert ad reſpondendum de quolibet, & interdũ de caſib.inopinatis,& alias inauditis,& valde perplexis. Deinde concludit: dẽt ergo cõfeſſor ſcire,&c.Dictum vero S.Tho. Bon.& Alb. quod in ſcientia vnum eſt,intelligitur in audiẽte & ex obediẽtia, & coactè: in quo ſufficit ſcientia minor ſec.Pet. de Pal.

3 Ex †his autẽ omnibus elicio duas regulas. Prima quantum ad exponendum.Si is,qui ex obedientia exponitur, certus ſit probabilis certitudine,ſe eſſe idoneum:ſecurè audit. Si vero ſcit ſe non eſſe idoneum:peccat audiẽdo,maximè, ſi videt exponẽtem moueri paſſione amoris, vel cupiditatis,& hmõi. Vnde ſec.Arch.non excuſatur a peccato,ſi in eo ſit tanta ignorãtia,ꝙ neſcit ẽt,qđ dicit S.Th.& Alb.Si vero dubitat,ẽt ſecurè audit: quia regulariter ſec.S.Th.in quol. ſubditus obedire tenetur in dubijs.Secunda quãtum ad exponentẽ.Si videt exponendum tantã hr̃e grammaticam,vt lecta intelligat:& vidiſſe defecerunt,aut ſimilem librum, & nõ eſſe ſic ſtolidũ,quin dubitet,vbi eſt dubitandũ,nec temerariũ,vel præſumptuoſũ in ſuo iudicio, ſecure exponit,vt patet ex dictis.Quãtũ vero ad prudentiã, ſciendum eſt, ꝙ ſtante poteſtate & ſciẽtia,ſi eſſet imprudens, adhuc poſſet in multis caſibus præcipitare peccatorẽ: in quibus quid ei agendum ſit patebit infra.§.10.

4 QVANTVM† vero ad ſanctitatem vitæ,ſciẽdum eſt,ꝙ exiſtens in mortali, audiendo confeſſiones mortaliter peccat.quia ſec.S.Th.& Alb.oĩs exiſtens in mortali, exhibendo ſe miniſtrum eccleſiæ in aliquo actu, mortaliter peccat: & toties, quoties hmõi actum facit. non tñ ſemper requiritur confeſſio, niſi in Euchariſtia,ſed ſufficit contritio. An autem poſſit quis confiteri tali exiſtenti in mortali? S.T.dicit, ꝙ licet ſubditus teneatur recipere ſacr̃a a miniſtro eccleſiæ, ẽt exiſtẽte in mortali,quouſq; ab eccleſia toleratur, ꝗa adhuc ei obligatur: tñ excepto caſu neceſſitatis,nõ foret tutum hmõi inducere ad executionẽ alicuius ſpectantis ad ſuum ordinem,durante conſcientia, ꝙ ſit in mortali, q̃ tñ põt deponere: quia in inſtanti ex diuina gratia ſe poteſt emendare. Hoc tñ modificatum eſt ꝑ conſtitutionem Conſtantienſem, quã habes inf.Excõicatio.5.§.3.Hic tñ not.ꝙ caſum neceſſitatis appellat S.Th.eum, in quo alius ſacerdos haberi non poteſt,ꝙ confeſſio imminet non ſolum neceſſario, vt vr̃ velle Suppl. ſed etiã de bene eſſe pro cõione,vel ſpeciali deuotione: quia ſi non peccat mulier vadẽs per viã ſuã ad eccleſiam cauſa deuotionis obijciendo ſe oculis hominum,quos inde credit ſumpturos occaſionẽ mali:pari rõne hic. Et licet talẽ inducere tali caſu, licet hoc neget Supplemẽtũ:quia hoc ſonãt verba S.Th. & hoc nõ eſt inducere illũ ad malũ faciẽdũ, ſed ad bonum.& de ſimili vide inf.Vſura 1.

5 PRIMO†vero quæritur circa prædicta,a ꝗbus poſſit abſoluere confeſſor?Et dico,ꝙ de fratribus Prædicatoribus, & Minorib. dictũ eſt titu.priore.§.5. De curatis autem dico, ꝙ Io.de Lig.poſt Guli.in Spe.ſic dicit.Non obſtante,ꝙ doct. ponãt multos caſus ep̃is reſeruatos, curati abſoluere poſſunt ab oĩbus occultis,quæ in iure non ſunt ep̃is reſeruata,&

quæ nō sunt ipsis sacerdotibus directè, vel ꝑ consequentiam aliquam interdicta. Licèt ergo epi possint reseruare certos casus, q̃ de iure cōpetunt inferioribus: non tñ hoc possent simpliciter, nisi in duob. sec. Gul. s. directè: vt cum aliqui fuerunt legitimè in crimine deprehensi, quòd meritò fuerint tali potestate 6 priuati. Secundo indirectè per aliquā consequentiā: vt cū aliquis casus euenerit, in quo ad vtilitatē cōem expediat, quod talē casum retineat: & aliter nō 25. q. 2. de ecclesiasticis. Nō expedit vtilitati cōi reseruare tot casus: sed hoc est ponere laqueū in viā salutis, hæc ex illis. Sed intelligo, ꝙ hoc epi non possunt extra illos duos casus sine peccato: qui. s. hoc non possunt sine peccato, ex aliqua rōnabili causa, quæ vr̃ semper ad aliquā illarum duarū reduci, absolutè tñ hoc possunt, sicut per constitutiones synodales: ita & simplici verbo. & absolutio cōtra talē ꝓhibitionē facta nō teneretur. Sum. Ang. in ti. Casus epo reseruati. ad fi. dicit, ꝙ licet eps pro cōi vtilitate reseruasset aliquē casum: si sacerdos videret in aliquo particulari nū expedire saluti eius, sed obesse, si remitteretur: pōt absoluere, iuxta not. per Pan. in cap. quod dilectio. de consan. & affinit. & in c. at si clericis, de iud. quod verum esse limita contra mentem eius eo casu, quo iste ad superiorem remitti non potest vel quoties probabiliter præsumitur de tali casu superiorem nōn cogitasse: aliàs autem illud dictū est falsū: quia talis sacerdos quo ad hoc habet claues ligatas, nec se potest impedire: nec tenet absolutio, probatur in c. si eps, de pę. & re. in 6. vbi dr̃, ꝙ in hoc nullā habet potestatem, & in cle. dudum, vers. per hmōi. cum ibi not. de sepul. & in capit. pastoralis, de offic. ordin. nisi sit in articulo mortis de sent. exc. quod de his & c. quamuis. Nec potest ex casu sacerdos iudicare, vtrū expediat remissio necne dist. 31. inferior. de mai. & obe. cum inferior. de appell. vt nostrum. Et si dicatur, quòd superior reseruat ad bonum: & hic remissio cedit ad malum, & dico, quod inferior hoc iudicare non debet, sed remittere ouem ad principalem pastorem. Pan. autē loquitur, vbi superior agit in remotis, & periculū est in mora: vel vbi euenit inopinatus casus, de quo verisimiliter creditur, quòd si legislator aduertisset, concessisset, nec cōsuli potest. Ibidem etiam tenet dicta Sum. ꝙ episcopus nō potest sibi reseruare casus quo ad curatos, ni 7 si ex cā legitima, Licèt alijs possit reseruare pro voto, exceptis Prædicatoribus & minoribus. Sed dic, ꝙ cū peccato potest sibi reseruare ad libitum: & tenet reseruatio: sed sine peccato reseruare nō potest, nisi ex cā rationabili: vt sup. dictū est. Quod autem dictum est de curatis, propter eandem rationē intelligendum est de religiosis alijs à prædictis.

Secundo † quæritur qūo intelligenda sit authoritas, quam eps vel alius superior concedit? Et dicit Io. Andr. de offi. vica. super ca. tua nobis quod si eps dedit vicarium generalem, & in mandato expressit aliquod de illis, quæ requirunt speciale mandatum, secuta generali clausula, & omnia alia, quæ non possumus, etiam si mandatum exigant speciale. sec. Host. satis videtur, quod talis etiam specialia possit ad instar procuratoris. Secus si quid de specialibus non fuisset expressum, hæc ibi, quod Arch. limitat verū de virtute verborū, & in foro contētioso: in cōsciētia aūt in gnali concessione intelligeretur specialia: nullo eorum expresso, si constaret, quòd cōferens authoritatē hoc intendebat. 22. qō. 5. humanæ. Tu verò etiam limita, nisi specialia essent maiora expressis de mente Pan. in c. sedes, de rescrip. Notandum est, enim, ꝙ ſm aliquos, sicut Sum. Ang. vr̃ imponere Mo. etiam expressis aliquibus casibus reseruatis, non conceditur casus, qui est adeò grauis, ꝙ verisimiliter in tali gnalitate non venit: sicut de violenta percussione clerici, tenet Mo. ꝙ non venit, nisi exprimatur. Sed primum est melius: quamuis dici possit, ꝙ tunc etiam iste casus venit in speciē suā, sed non in numerū, vbi talis fuisset excessus, ꝙ si eps hoc sciuisset, non concessisset: sicut si fuit minutatim truncatus, vel aliquid tale. Et idem, inquit Arc. dici potest de authoritate cōfessoribus a b episcopo data: quia dicendo, do vobis authoritatem meam in confessionibus, non intelligitur per hoc suos casus cōcessisse. Et ſm gl. Ray. etiam si speciales casus exprimeret in generali dicēdo, vt possit absoluere in oibus casib. in quibus nos possumus: adhuc non esset tutum extendere manum ad reseruata: nisi constaret aliter de eis intentione. Sed dicendo, concedo istum & illum, & oēs alios meos casus: intelligitur dedisse totū, sec. Arc. Dicendo autē alicui, do tibi licentiā eligendi cōfessorē idoneū: nō concedit eo ipso absolutionē à casib. reseruatis, nisi hoc exprimatur, vel cōstet euidēter per aliqua signa. de pę. & re. si eps. li. 6.

Et † nota, ꝙ ſm glo. non licet dispensare votis, aut iuramentis sine speciali mandato: nec absoluere ab excōmunicationib. factis à

sacerdotibus pro furtis & damnis, quorum ignoratur authores: cum s̃m quid pertineat ad forum contentiosum: & multò minus à sententijs latis in forma iudicij pro cōtumacia, aut re iudicata, vel offensa, quantumcunque episcopus committat vices suas in generali quoad forũ pœnitentiale, imò ego dico, ꝙ non liceat absoluere à quacunq; excōmunicatione reseruata, vel censura, ēt si casus reseruati aliqui essent enumerati: quia ista non erunt propriè sub nomine casus, & sunt q̃d, quoad absolutionem, peccato maius. In tali autem commissione nō veniunt maiores expressis, vnde ecclesia distinctè exprimit peccata, & censuras, & relaxationem iuramentorum, & huiusmodi, sup. Casus. in prin.

8 Tertio, † vtrùm officialis ep̄i habeat in præsentijs authoritatē casuũ episcopaliũ? Et dicit Host. ꝙ nō, nisi expresse pateat, ꝙ hoc voluerit episcopus: & si habet, & nō est sacerdos, debet alteri delegare de proc. petitio. & sec. Pau. in cle. 1. de priui. habet iste officialis iurisdictionē solum in foro contentioso: nec de spiritualibus se debet intromittere: vt in c. licet de of. vic. li. 6. nisi, vt dictum est, aliud ex gratia habuerit ab ep̄o: Secus est autē de vicario generali ep̄i in spiritualibus, experiētia teste de quo inf. Vicarius. Qñ autē episcopus ad remotā se trāsfert regionem, & alium episcopum vicarium generalem relinquit talis vicarius secundum Host. potest omnia, sicut ille, qui ipsũ instituit, si posset esse p̄sens.

9 Quarto, † vtrũ sacerdos absoluere possit eum, quem non ipse, sed alius audiuit? Et dicit Veruec. quod non: quia sacr̃m p̄niæ diuidi non pōt, sicut nec alia. 24. distin. quorundā. imò si vnius parochiæ sint duo curati insolidũ, a & b. & b. audiat à proposito vel à casu confessionem factam ipsi a: si a. moriatur ante absolutionem, b. absoluere non pōt ab his, quæ audiuit: q̃a in sacr̃o p̄niæ necessaria est absolutio ex parte confitentis & absoluētis. Vñ cũ is, qui vni confitetur, non intendat confiteri alteri: non subijcit se clauibus eius; nec cũ pōt aut absoluere aut ligare. ¶ Quinto quæritur, vtrùm sacerdos illā possit absoluere, cũ qua peccauit? Et dicit Veruec. quod eā remittere dēt ad alium sacerdotem: ne tollatur erubescentia, quæ pars est maxima satisfactionis, & sic no. Hug. 30. q. 1. super c. omnis, circa presbyterum Græcum & vxorem eius, vt ibi hr̃ in gl. & idē est de omni peccato, in quo sacerdos fuit consentiens, vel cooperator. Si tñ in his casibus absoluat valebit absolutio. Concordat S. Th. in 4. Nec est contra, inquit Veruec. ꝙ ep̄s dispensare non potest in simonia cum eo cōmissa: quia dispensatio est dignitatis: absolutio, necessitatis. Vnde non æquè facilè quis amittit potestatē absoluendi, sicut dispensandi. sup. Conf. 1. §. 16.

10 Sexto, † vtrùm quilibet sacerdos quemlibet à quolibet ī mortis articulo possit absoluere in absentia proprij sacerdotis? Et dico, ꝙ sic, ab oībus peccatis & sententijs, arg. de pę. dis. 1. quem pęnitet. & de sen. exc. non dubiũ. q̃d Supple. tñ limitat, nisi sacerdos sit pręcisus. Sed malè, vt sup. Confes. 1. §. vlt. Sed & si quis sit in mortis articulo ex dānatione iustitiæ publicæ adiudicatus, audiēdus est, si pęnitentiā petat, & absoluēdus: & officiales ecclesiastica cēsura cogēdi sunt, vt hoc permittat. de pę. & re. cum s̃m, in cle. Et si quis excōmunicatus decedit cum signis p̄niæ manifestis, per quem non stetit quominus reconciliaretur: is post mortem absoluetur: sic tñ vt eius absolutio ab apostolica sede quæratur: si, dum viueret ab ea fuerat absoluendus, secundùm aliquos, vide sup. Absolutio. 1. §. 5.

11 Septimo † quæritur, vtrùm sacerdos possit illum absoluere, qui non vult ab aliquo desistere, quod ipse sacerdos credit esse mortale? Et dicit Gofr. in 9. quolib. quòd si confessor certus est illud esse mortale: q̃a, s. nulla est de hoc inter doctores diuersitas: nullo modo eũ debet absoluere. Si verò non est certus: quia dubium est inter doctores, & diuersa opinio, tũc si est eius ordinarius, eũ absoluere tenetur: & si ipse confessor non pōt sibi formare consciam, quin sit peccatum, in diuersitate doctorum: tunc nihilominus dictat ei conscientiam suam, informās eum, vt consulat peritos, & disponat facere, q̃d tenetur, & eum absoluat: & si purè pęnitens nollet agnoscere tale quid peccatũ: nihilominus absoluat eũ, quia hoc procedit ex rōne, non ex propter via: & ordinarius sequi dēt cōe iudicium ecclesiæ, & non suũ. Si verò non est ordinarius: sequi debet propriũ iudicium. Vnde si credit mortale, & cōscientiā deponere non pōt: nullo modo pōt eum absoluere sine peccato. Arch. tñ vr̃ sentire indistinctè, ꝙ cōtra cōscientiā absoluere non dēt, siue sit ordinarius, siue non. Sed primùm vr̃ verius nisi conscietia ordinarij dictaret sibi, ꝙ ipse mortaliter peccaret sic absoluēdo, quo casu procedit dictũ Arch. aliàs verò Gofr. quia ex quo ille credit opinionem, quā sequitur, esse veram: innixus authoritati probabili: non videtur

peccare

peccare mortaliter, &c. ſic debet abſolui.

12 OCTAVO † quæritur, vtrum confeſſor ab-
ſoluere poſſit à peccato excõicatum, quem
abſoluere non poteſt ab excõicatione? Et di
co de hoc eſſe duas opi. vt refert Rich. An-
glicus in ſuo quol. ¶ Prima dicit, ꝙ hoc fieri
põt, ſi nõ ſtat per pænitentẽ, qn abſoluat ab
excõicatione, ita, quòd non eſt in mora petẽ
dæ abſolutionis, nec timetur, ꝙ negligentior
fiat ad eã petendã. Et hanc primo tenuerunt
Verue. Rod. & Mon. & ſecuta eſt Su. Ang. &
Supple. quorũ motiua ſoluerentur hic, ſi eſ-
ſent alicuius momenti. ¶ Secunda verò tenet
contrarium, dicẽs, ꝙ ſiue ſit quis excõicatus
iuſte, ſiue iniuſte, dum tñ excõicatio teneat,
ſiue ſtet per eũ, ꝙ nõ eſt ab excõicatione ab
ſolutus, ſiue nõ, ꝙ abſolui non põt a ſacerdo
te, vel ab hoĩe à peccatis, excommunicatione
manente, etiam ſi eſſet minor, vt in c. ſi cele-
brat. de cler. excõ. q̃uis abſoluatur, ſi vere pę
nitet, in iudicio Dei. Nã cõſuetudo, q̃ eſt op-
tima legum interpres, ſic obſeruat. Et hanc
opi. tenuit. Ric. cuius ſunt p̄dicta verba, licet
Su. Ang. conetur adſcribere illi oppoſitum.
Hanc ẽt tenet S. Th. Pet. de Pal. Su. Confeſ.
Hug. de Caſtro nouo. Io. de Notono, Iac. de
Laude, & oẽs Theologi de hac materia per
tractãtes in 4. & oẽs Canoniſtæ cõiter, & Sũ.
Roſ. & cõiter oẽs Summiſtę p̄ter Rod. Mon.
Pro hac eſt ratio inſolubilis, quia vt patet ex
diffinitione excõicationis, oĩs excõicatus ẽt
minori, eſt priuatus participatione ſacr̃orũ
paſſiua. Nec valet ſolutio Sũ. Ang. dicẽtis, ꝙ
eſt priuatus cõpletiue, non initiatiue, primo,
qa hæc gl. eſt voluntaria & præſumptuoſa,
cum in materia tam periculoſa detur hęc gl.
ſine fundamento alicuius canonis contra dif
finitionem excõicationis. Vñ pari modo & fa
cilitate poſſem ego dicere, ꝙ Iudæus non ba
ptizatus põt cõfiteri & abſolui. quia baptiſ-
mus eſt ianua ſacr̃orũ cõpletiue, ſed non ini-
tiatiue. Scd̃o, quia eſt cõtradictio, ꝙ quis non
participet ſacr̃m pñiæ cõplete & ꝙ abſoluat
a peccatis, qa illud ſacr̃um in tali abſolutio-
ne ita cõplet, ꝙ nulla pars eius deficit, ut pa-
tet p dicta Theologorũ in quarto nec abſolu
tio ab excõicatione ſuperueniẽs ſiue maiori
ſiue minori, eſt ſacr̃m aut pars ei⁹, ſed ptinet
ad forũ cõtẽtioſũ? & fieri põt p nõ ſacerdotẽ
niſi quatenus hẽt annexã abſolutionẽ a pec-
cato. Tertio, qa excõicatio maior plus elon-
gat a participatione ſacr̃orũ, q̃ a iure bñficio
rũ, qa ab illa directe, & immediate excludit,
& hoc eſt de eius eſſentia: ita ꝙ contradictio
eſt aliquẽ eſſe excõicatum, & participare ſa-
cr̃is, qa eſſẽt intus & ext. Sed a iure bñficio-
rũ ita elongat, ꝙ ea ſtante non eſt quis capax
illius iuris initiatiue, quia tali ẽt ſi eligatur,
nullum penitus ius acquiritur, etiam ſi excõi
cationem ignoret, vt in c. apoſtolicæ. de cler.
excõ. mi. in gl. & in c. ſi celebrat. eo. tit. Ergo
multo minus ẽ initiatiue capax participatio
nis ſacr̃orum. Pro hac ẽt eſt tex. canonis in d.
c. ſi celebrat. cum gl. Pro hac ẽt, ſec. Ricar. eſt
conſuetudo optima legum interpres.

13 NONO quæritur, vtrum confeſſor tenea-
tur ſcire de omnibus, quæ ſibi dicuntur in cõ
feſſione, an ſit mortalia, necne? Et circa hoc
multa rigoroſe ſcribit Hen. in quolib. vt reci
tat Arch. tertia parte tit. 17. c. 4. quæ non pro
bat. Sed tu dic, ꝙ tenetur iuxta ea, quæ dicta
ſunt ſupra, in prin. & nõ plus: nec tenet ſẽper
audito quolibet peccato, iudicare, vtrum ſit
mortale, qa vix reperiret ĩ toto mũdo vnus
confeſſor idoneus: ſed ſufficit, ſi iudicet de
his, quæ ſcire tenet: de alijs aũt difficilib. põt
ſuſpendere iudiciũ, modo opportunũ reme-
diũ apponat, nec iterentur, ſi dubitat ea eſſe
mortalia. ¶ Decimò, q̃ritur, quid faciet, ſi oc-
curat ei dubius caſus? Et diſtinguo: quia ca-
ſus eſt dupliciter dubius. Primò, ipſi cõfeſſo-
ri, q pp ſuam imperitiam dubitat in re certa.
Scd̃o, in ſe, & non cõfeſſori: vt quia ipſe pba
biliter qdẽ tenet determinate vnã partẽ, tñ
pœnitens vel alius dubitat. pp rõnes vel opi
niones Doctorũ contrarias; ſicut de emptio-
ne iurium in monte Florẽtiæ, vel in Venetia-
rum impræſtitis. aut locis Genuæ, & de deci-
mis ſoluendis, vbi no exigunt a paratis dare,
ſi eccleſia peteret, quod Inn. dicit mortale. &
B. Tho. Io. Añd. & Arc. negant. In primo caſu
dico optimũ eſſe in cõfeſſore, ſcire dubitãre
de ignoratis: quia cautius incedit. Vñ niſi le-
gerit caſus deciſionem, vel hẽat rõnes euidẽ
tes ſp dubitare, & peritos conſulere, aut ipſe
met rẽ nouiter uidere debet, ſi tp̃s hoc patit
dicẽdo peccatori ſe velle rẽ melius cribare,
alioquin ſi tp̃s non patitur: abſoluat pœnitẽ
tem q̃tum ſua ſe extendit authoritas, impo-
nens ei, vt ſup re dubia conſulat talẽ, uel talẽ
peritũ, vel peritos in gñe, & pareat eis, ſicut
medicus imperitus ægrũ ad pitiorẽ remitte-
re dẽt. ar. c. qui uult. de pę. di. 6. ꝙ ſi neq; hoc
põt, exigat a pęnitẽte, ꝙ ſit paratus facere oẽ
ꝙ tenet, & cõſulat, ꝙ tutius ẽ. & q̃rat, q̃tũ p
ſcire veritatẽ, & ĩ dubio ñ d̃ neget abſolutio
nẽ. & hoc ſufficit, qa ſi iſte ẽ paratus ita face
re, ẽ cõtritus, & nihil hẽt abſoloni repugnãs

In

In secundo verò casu, sec. gl. Ray. non est prę cipitanda sn̄ia, nec deneganda, sed tutior via consulenda, & terror incutiendus ex periculo: quod tunc vr̄ verum, qn̄ pœnitens ex pro babili ratione adhæret opinioni alicuius doctoris notabilis; quo casu confessor relinquit onus super consciam eius, si nolit acquiescere. Qn̄ verò aliquis non habet in se bonam rationem, quare huic magis, quam illi opinioni hęret: & consequenter remanet in dubio. ꝑꝑ quod, si dubium si in aliquo, à quo abstinendum sit, vtrum. s. si peccatum, vel non, omnino abstinendū est: & eligenda est pars tutior ne discrimini se opponat. Si verò non sit dubiū principaliter super peccato: sed vtrū qs teneatur ad aliquid faciendū, vel dandū, vel pœnam subeundā: semper eligatur opinio benignior. ff. de eo ꝙ cer. lo. l. quod si Ephesi. Vnde, vt dr̄ in c. fi. de transa. in his, super quibus ius non inuenitur expressum, procedas æquitate seruata, semper in humaniorē partē declinādo. ſm qđ personas, cās, loca, & tēpora videris postulare, hæc ibi. ꝙ & Bar. tenetur in l. oēs populi. ff. de iuſ. & iu. & in dubio regulariter danda est sn̄ia pro reo: nisi in causa matrimonij dotis, se libertatis, v el testi: vt in c fi. de reg. iur. & in c. cum sunt, & in c. odia. eo. ti. li. 6. & ff. de le. l. benignius, nisi fortè esset aliquid faciendum, quod faciliter posset exediri: vt cùm quis absoluitur ad cautelam.

14 Vndecimo, † quæritur, pro qua culpa teneatur confessor ex ignorantia in confessione delinquens? Et dico, eum, qui se ingerit, teneri de omni exacta diligētia. ar. ff. depo r. l. 1. §. sæpe, vbi dr̄, ꝙ qui obtulit se deposito, tenetur etiam de leuissima culpa, vbi alias non tenetur, nisi de dolo & lata culpa: qui autem se nō ingerit, sed reqsitus aut cōpulsus exercet ex charitate fraterna, vr̄ nō teneri, nisi in quantū scit vel pōt cōmodè scire. cū impossibiliū non sit oblatio. c. nemo. de re. iu. lib. 6. vt de dolo, & lata culpa. Itē qa hic agit ad merā vtilitatē alterius, sicut & de deposito dicet.

15 Dvodecimo, † qua prudentia debeat vti confessor: vbi pœnitentem videt nolle subire pęnitentiam, aut non expleturum eā, vel aliud quod promisit? Et dicit Mon. quòd talem debet imponere, quā velit sponte & sine murmure ferre: & non aliam ꝑꝑ periculū. & concedat posse redimi imposita ieiunia, & remissiones ꝑlatorum illi prodesse, nec dēt exigere iurm aut promissionē de abstinendo in posterum ab aliquo peccato, vel faciendo ali quo iniuncto, nisi in casibus expressis à iure, de quo inf. Conf. 4. §. 7. Sed absoluat eum sine cōditione simpliciter protestādo tn̄, ꝙ si nō restituat vel faciat debitū suū, fructum confessione euacuabit, quamuis sibi videatur, ꝙ facturus non sit illud, ad qđ tenetur. Cautius tn̄ esset, qn̄ facultas adest, inducere eum prius ad satisfactionem: quod tn̄ si cōmode nō potest, si sufficit satisfacere disponat q̄ primum poterit. Nunquam tn̄ peccatorē a se desperatum abire permittat. Et his cōcordat Inn. in c. omnis. de pę. & remiſ. & Veruec. & Sc. ꝙ si pęnitens confitetur quidē, sed à peccato abstinere non vult, nec aliquid faceret, ad quod ex necessitate tenetur, nullo modo absoluendus est: quia uterque, sec. Ric. peccaret mortaliter: illi tn̄ aliquod bonum opus iniungendū est, cū exhortationem ad bona peragēda: quia eum dominus citius illuminabit: & ei ualebunt ad multa, iuxta notata per Doc. in c. quod quidā de pę. & re. inf. Conf. 4. §. 2. in fi.

16 Decimotertio † quæritur, quid facit curatus, si habet subditos, surdos, mutos, furiosos, & huiusmodi? Et dicit Ray. quod eos ad pœnitentiam inducere debet, vt possibile est, signis, nutibus, & orōnibus suis & populi: vt ei non imputetur, cum nihil de contingentibus omiserit. facit de consec. dist. 4. solet quæri & 40. di. Ephesis. Si tn̄ ex sua negligētia ꝓcessit iste casus: licet faciat posse, suū, 7. non excusat, secundū Su. Confeſ. s. quia imputetur ei pręterita culpa, & ipsa aggrauetur ex pręsenti casu. tn̄ non peccabit in posterū. Et si ista contingant, postquam æger sacerdotem petiuerat, puta quia loquelam perdit aut furiosus efficitur: ad nutum pœnitentis, vel ad testimonium eorum, qui audierunt illum pęnitētiā uel presbyterū petere: dēt ei quicquid pōt humanitatis impendere, absoluēdo s. generaliter. & eucharistiā prębendo, si id sine periculo pōt. vt if. Eucharistia 3. §. 5. Et in hoc sufficit unus testis: cū nulli fiat pìudìtiū.

17 Decimoqvarto † quæritur, an facere debeat interrogationes, vbi videt peccatorē ex imprudentia confitendo deficere? Et dico sec. Veruec. ꝙ si scit, vel ꝓbabiliter credit eū aliqua peccata omisisse: illa debet ad memoriā reducere, quia timere potest, ne sup hoc habeat ignorantiam crassam, vel debitam diligentia nō adhibuerit: s. ad recolendū. Sed & de alijs formādę sūt īterrogationes, sec. Ray. & Arch. & alios. & est tex. de pę. dist. 6. cap. 1. non quidem in omnibus, ne molestetur: sed in his q̄ cōfessor nō plene intelligit, aut cōfitēs nō plene dicit: puta, quia non dicit circun stantias:

ſtantias,aut ẽt in his,quę nec dicere nouit.& primo de excõicationibus in genere,an aliq̃ habeat maiorem, a qua & laudabiliter ante omnia abſoluetur,ſi poteſt: ſecundo de decẽ præceptis.ſ. vnum cole Deum &c. & tertio de ſeptem vitijs capitalib.comprehenſis hac dictione,ſaligia, & circunſtantijs eorũ: & de articulis fidei & eccleſię ſacris,& operib.pietatis, & abuſu ſenſuum, & hmõi: Imo aliq̃n ad hoc tenetur ſub peccato mortali, & non faciendo,mortaliter peccat.Quod Sũ.Ang. dicit verum, primo q̃n ſine rõnabili cã ſcienter omittit facere interrogationes neceſſarias pro validitate confeſſionis, credens probabiliter,ꝙ pęnitẽs ex obliuione,vel negligentia omittit.ar.c.ſit rector.di.40.Secus vbi credit,ꝙ talis peccator ſit,& aduertit:q.a credere poteſt,ꝙ hmõi non commiſit,vel de his alias eſt confeſſus. Secundo ſi hmõi omittit ex negligẽtia,tenetur:quia ex præcepto charitatis tenetur facere peccatori,quæ ſibi vellet rõnabiliter fieri pertinentia ad neceſſitatem ſalutis, aliter agit contra præceptum illud,Diliges proximum tuum ſicut teipſum. Sed Su.Ro.dicit, ꝙ ſi ſacerdos non ſe ingeſſit:non tenetur plus,quam depoſitarius, l.de dolo,& lata culpa: quaſi dicat,ꝙ ꝓdicta ſunt vera de eo qui ſe ingeſſit. Mihi autẽ videt̃,ꝙ primũ ſit verum, q̃n quis de facili,& ſine magno tædio poſſet occurrere neceſſitati ꝓximi,& non aliter:quia confitens ex quo facta diligentia debita non aduertit de illa circunſtantia, excuſatur: & ſic non eſt in extrema neceſſitate, vt neceſſarium ſit facere illi ſpiritualem eleemoſynam conſulendo: & ſimiliter ẽm multo minus eſt verum,niſi in dicta limitatione: nec ly ſicut importat æqualitatẽ, ſed ſimilitudinem, vt.ſ.ꝓximus diligatur eodem fine nobiſcum. Et dato,ꝙ ſit verum hoc ẽm,non eſt verum ſimpliciter,ſed ſolũ ſi negligentia ſit magna,i.lata, quæ dolo æquiparatur:ſecus ſi ſit leuiſſima,aut ẽt leuis: & confeſſor non ſe ingeſſit,vt ſup.11.vide etiã inf. Culpa,ac inf.Negligentia. Eſt ẽt veniale eadem rõne, ſi omittant̃ ex inaduertentia, vel obliuione,vel etiam nullũ peccatũ. Nec obſtat illud præceptũ,Diliges:quia ſi rõnabiliter deſidero mihi non extremè ſitienti dari potũ:nõ ꝓpea eſt mihi mortale,ſi nõ tribuo eandẽ neceſſitatẽ patiẽti.Vnde non tenemur ſub præcepto oĩa facere, q̃ nobis volumus rõnabiliter fieri: nec ly ſicut.ſec.Doct.dicit æqualitatẽ,ſed ſimilitudinẽ,q̃ in hoc attẽdit, vt ꝓximũ ad eũdẽ finẽ diligamus, vt dictũ ẽ.

18 DECIMOQVINTO † quæritur,qualiter fieri debeant interrogationes? Et dicit S.Th.in 4. diſt.29.& in l.ſic.Sacerdos debet perſcrutari conſcientiã peccatoris in confeſſione, quaſi medicus vulnus,& iudex cauſã,quia frequẽter quæ pœnitens taceret præ cõfuſione, interrogatus reuelat,ſed tñ interrogationibus faciendis tria ſunt attendẽda. ¶Primo,vt quilibet peccator interrogetur de peccatis,q̃ cõſueuerunt in hoĩbus illius conditionis abundare,non.n.oportet,quod a milite q̃ratur de peccato clericorũ,aut religioſorũ, aut econuerſo. ¶Scd̃o,vt non fiat explicita interrogatio de peccatis,niſi de illis,quæ oĩbus manifeſta ſunt,de alijs aũt adinuentionibus ita dẽt a longinquo fieri interrogatio,vt ſi commiſit, dicat,ſi non commiſit,non dicat. ¶Tertio,vt de peccatis præcipuè carnalibus non deſcendat nimis ad particulares circunſtãtias, quia hmõi delectabilia quanto magis in ſpeciali conſiderantur, tanto magis concupiſcẽtiam nata ſunt mouere,vt dr̃ in 3.Ethi.& ideo põt contingere,vt confeſſor talia quærens & ſibi & confitenti noceat.hæc ille. Si ergo ſunt faciendæ, ne peccator irrideat interrogantẽ imprudenter, puta militem de horis,& ne diſcat peccare.& ne ipſe, vel confeſſor prouocetur ad malum. quibus adde,ne ẽt ꝑ plateas recitentur interrogationes de turpib. factæ imprudenter. Adde ẽt. quod ſicut confitenti non licet exprimere perſonam cum qua peccauit, niſi eo modo quo ſup. Confeſſio. 3.§. 15.dictum eſt: ita nec ſacerdoti interrogare.

RVRSVS DE CONFESSORE IIII. quantum ad actum eius, ideſt impoſitionem pęnitentiæ,& abſolutionem.

1 *Confeſſor confeſſione audita, omnibuſque rite examinatis quid faceret habeat. Et ibidem,quod in ſacramento hoc abſolutio ſit formale & completiuũ.*

2 *Opera bona ſatisfactoria, quæ penitens agit, num ea efficaciora reddantur ad peccata diluenda, ſi eadem faciat ex iniunctione ſacerdotis dicentis, quicquid boni feceris, ſit tibi in remiſſionem peccatorũ. Et ibi quatuor dicta ex quolib B.Tho.*

3 *Pœnitentia quænam pro peccatis ſingulis iniungenda. Et quid ſi peccator magnam mereatur pœnitentiam, & dicat ſe eam facere non poſſe, qualiter ſe in imponenda pęnitentia geret confeſſor. Et quid ſi ab odio,aut alio peccato deſiſtere nolit,aut rem reſtituere non poſſit, aut artem deſerere, quam ſine peccato exercere nequit.*

4 *Pœnitentia qualis ac qualiter imponenda ſit. Et num mortis dolor pœnitentia peccatorum pęnam diminuens eſſe queat.*

Sacer-

5 *Sacerdos absoluens de facto, qui de iure nequit, an mortaliter peccet. Et num qui absens per literas absolui possit, num. seq.*

7 *Confessor, quibus casibus antè absolutionẽ, aliquã promissionem aut satisfactionem exigere valeat.*

1 CONFESSOR †quarto, audita confessione, & omnibus examinatis, duo facere debet; primo, s. iniungere pęnitentiam: quę licet ẽm gl. in c. sunt plures, de pœ. d. 3. ꝓ quolibet mortali regulariter debeat esse septennis: tñ ẽm Doct. communiter in ca. Deus qui. de pę. & re. hodie est arbitraria. per d. c. Deus qui. & per mensuram. de pæn. d. 1. Et secundo absoluere iuxta formam datam sup. Absolutio. & ita iste ordo seruandus est, ẽm glos. Io. An. in cle. dudum. de sepul. vbi iniunctio pœnitentiæ absolutioni prætermittitur, vt primo audiatur confessio: secundo imponatur pnĩa; tertio sequatur absolutio, vt sic absolutionem præcedat contritio cordis, confessio oris, satisfactio operis, saltem in proposito. hæc ibi. Si quis tñ post absolutionem, ante q̃ diuertat ad extraneos actus, imponeret pœnitentiã: vr̃ excusari, & nõ obesset: q̃a quod fit incontinenti, vr̃ inesse. C. de pact. l. petẽs. Et horũ ratio est: quia absolutio est formale & completiuũ in hoc sacr̃o, ẽm Theologos, ideo priusquam inducatur, debet præparari materia. i. quicquid est ex parte pęnitẽtis, maximè quia interdum pnĩa, quam deberet acceptare pc̃tór, tanq̃ salutarẽ, fortè recusaret.

2 PRIMO †vero quæritur, vtrum bona opera satisfactoria, quæ pęnitens agit, sint efficaciora contra peccata diluẽda, si ea faciat ex iniũctione confessoris dicentis, Quicquid boni feceris: sit tibi in remissionem peccatorum? Et dico, ꝙ circa hoc S. Th. in quolib. quatuor dixit. Primũ. Peccator debitor est satisfactionis ex peccato commisso sacerdotis iniũctione. Vñ si imponatur minor, q̃ culpa requirit, aut hic, aut in purgatorio residuum soluet. Si vero imponatur maior: nihilominus tenet̃ facere, qd' iniũctum est, si facultas adsit, qđ intellige, si sacerdos hoc vltimatè vult iniũgere, & alium sacerdotẽ peccator adire nõ potest, & res iniuncta nõ est excessiue indiscreta. ¶ Secundum. Opus iniunctum a sacerdote valet ex natura operis, & clauiũ virtute: ita, ꝙ ex his plus valet ad expiandum peccata, q̃ si faceret idem ex proprio arbitrio. ¶ Tertiũ. Satisfactio valet ad expiationem præteritæ culpæ, & cautelam futuræ. ¶ Quartum. Sacerdos potest satisfactionem iniungere arbitrio ꝓprio, & alieno cõsilio, & ita ẽt arbitrio pęnitentis, vt dicendo, facias hoc si potes, & si non potes, facias illud. Et simile quid est cum dicit, quicquid boni feceris, &c. & sic quę pęnitẽs facit, accipiunt vim maiorem ad expiationem præteritæ culpæ ex illa generali iniunctione, licet non ad remedium contra culpam futurã. In eo autem quod dr̃, quicquid boni feceris: includitur etiam quicquid patienter toleraueris, quia pati malum est facere bonum, cum ibi sit bona operatio volũtatis acceptantis malum patienter.

3 SECVNDO † quæritur, quæ pnĩa sit pro peccatis singulis iniungenda? Et dico, ꝙ pro quolibet mortali regulariter esset iniungenda septennis. 22. q. 1. præiudicandum 33 qõ. 2. hoc ipsum. iniuncta gl. & hæc magis, vel minus aspera ẽm qualitatem criminum, & circunstãtiarum & compunctionũ, sec. Hier. ita quod sec. Pan. in c. accepisti. de spõn. duo. debet pęnitens semel, bis, vel ter in hebdomada ieiunare, ẽm discretionem sacerdotis, cuius arbitrio moderanda est 26. q. 6. per totum. Hodie tamen omnes pnĩæ sunt arbitrariæ quãtum ad intensionem & extensionem siue durationem, considerata qualitate personarũ & rerum. de pę. d. 1. mensuram & in c. Deus qui extra eo. & 26. q. 7. in c. tempora. & per totum. Et hoc tenet Ray. Gui. & Spe. & omnes doct. ac Summistæ, & consuetudo ecclesię generalis. Nec obstat quod in c. falsas. de pę. d. 1. pœnitentiæ falsæ dicuntur, quæ non imponunt̃, ẽm authoritatem sanctorum patrum, qui. s. vltra dictam septennem ponunt alias maiores, vel minores in diuersis capitulis decretorũ, quæ ab vsu deciderunt, & quas vide si vis in Sum. Conf. lib. 3. tit. 34. vbi ponuntur. q̃a sec. Ray. hoc intelligitur, cum dimittuntur sine causa rationabili, secus, ex causa rationabili: cuiusmodi est sec. Arch. indispositio pęnitentis. Vnde si meretur pnĩam magnam, & dicit se facere non posse nisi paruam, iniungat ei illam, quam libenter suscipiat. Et si gaudere non potest de omnimoda eius purgatione, saltem gaudeat, ꝙ liberatum a gehenna ad purgatorium transmittat. Ita, quod sec. Hos. nullo modo permittat eum a se recedere desperatum. ar. 26. q. 6. presbyter. sed curet excludere causas, & occasiones peccatorum, deinde potius imponat ei vnũ pater noster; vel aliud leue, & alia bona, quæ fecerit sua sponte. Et concordat S. Th. Et adde, ꝙ bonũ est sacerdotẽ dispensare cũ eo in residuo pœnæ, quã misericordia diuina permittit, secundum mentẽ Pan. iuxta dicta sup. Clauis. §. 3.

Et hoc quidem ſanè intellige, ſ. qn̄ pænitens
dolet:& paratus eſt facere, quod tenetur: ſed
dicit ſe onus pœnitentiæ ferre nō poſſe: quia
tunc nunquam eſt ſine abſolutione dimitten
dus, ne deſperet: eſſet tamen indicanda pœ-
nitentia ſibi debita, ſm Pet. de Pal. niſi ēt in-
de crederetur deſperare. Vbi verò dicit ſe nō
poſſe deſiſtere ab odio, vel alio peccato, vel
nolle reſtituere, cum poſſit aut dimittere ar-
tem, quam ſine mortali exercere non poteſt,
vel huiuſmodi talis nullo modo debet abſol-
ui, ſm S. Th. & Pe. de Pal. & alios. Audienda ta
mē eſt eius confeſſio de pœ. & rem. qđ quidē
ne deſperet, eſt ei aliquid iniungendum cum
declaratione, ꝙ non eſt abſolutus, licèt ſa-
tisfecerit eccleſiæ præcepto de confeſſione
annuali: & ſi omnino vult abſolui allegans
ſcandalum, & deſperationem: dicatur ei, ꝙ
abſolutio fieri non poteſt & ſi fieret, non va-
leret, & ſic dimittatur miſericordiæ diuinæ.

4 Tertio † quæritur qualis & qualiter pœ-
nitentia ſit imponenda? Et dico, quod talis
iniungi non debet, q̄ præiudicet tertio, ma-
ximè notabiliter: putà ſeruo peregrinatio,
vel ieiunium magnū: vel vxori nō habēti pro
pria, eleemoſynæ magnæ ꝓ occulto peccato
pnīa manifeſta. i. talis vnde poſſit oriri ſuſpi-
cio de peccato commiſſo. Etiā in dubio inter
maiorē, & minorē imponendā, potiùs eligen
dū eſt periculū errādi in minus, q̃ in plus: qa
melius eſt reddere rationem de nimia miſeri
cordia, quam de nimia ſeueritate. 16. q. 7. alli-
gāt. & exēplo Chrī nunq̃ imponentis grauē
pęnitentiam, ſm Ray. ſed dicentis, Vade, & iā
amplius noli peccare. Imponenda eſt etiā ꝑ
contrarium ad peccatum, ſm Ray. vt ſuper-
bo iniungenda eſt humilitas auaro eleemo-
ſinæ: guloſo ieiunia, negligenti ad verbū Dei
auditio aliquarū pręedicationū, & ſic de alijs,
dummodo. ſ. credatur, ꝙ poſſit facere, & ve-
lit. ¶ Quartò quærit, vtrū dolor mortis poſ-
ſit eſſe pœnitentia peccatorum pęnam dimi
nuens? Et dicit S. Th. in 4. diſt. 20. ꝙ peccatum
actuale purgari non poteſt per mortem na-
turalem, quia illa eſt pœna conſequens pec-
catum originale, & iam quaſi in naturam cō
uerſa, per illatam tamen mortē purgari po-
teſt, vnde patienter ferre illatam etiam pro
alijs criminib. valet ad diminutionem pœ-
næ, & liberationem ēt à tota, ſecundū quan-
titatem culpæ & patientiæ, & contritionis.

5 Qvinto † quæritur, vtrùm peccet morta-
liter ſacerdos abſoluēdo de facto, vbi de iure
non poteſt? Et dicit Rich. in 4. diſtin. 18. quod
ſic, ſi ſcienter, & deliberatè hoc facit, & ſimi
liter ſi ex ignorantia iuris affectata, & ſimili
ter ſi ex craſſa, quia ſacerdotib. ſuū officium
ignorare non licet. Et ſic locum hēt illud. Si
cęcus cæco ducatum pſtet: niſi excuſet igno
rantia inuincibilis, aut probabilis, quæ vtiq;
illum non excuſat, qui ſolicitior eſt in quæ-
rendo conſilium pro æquo, quā pro Paradiſo
comparando. Ad quid autem teneatur ſic ab
ſoluens, vide ſub Confeſſor tertiò, in princ.

6 Sexto † quæritur, vtrùm abſens quis poſ-
ſit abſolui per literas? Et dicit glo. Ray. quod
non, ſed præſens pœnitens à pſente ſacerdo
te. de pę. diſt. 1. quem pœnitet. Ex quo patet,
ꝙ nec ꝑ nuntiū. Secus de abſolutione ab ex-
communicatione, quia fieri poteſt in abſen-
tia, imò ignoranter, & inuito excommunica
to, vt ſup. Abſolutio 3. §. 4. dubio. 5. & 6. In ca
ſu tamē de quo ſup. Conf. 3. in prin. dic. vt ibi
quia videtur ſufficere ſi præceſſit confeſſio in
præſentia, & non per literas, aut nuncium.

7 Septimo † quæritur, quib. caſib. ante ab-
ſolutionem poſſit exigi aliqua promiſſio, vel
ſatisfactio. Et dico, quòd in multis, vt patet
in Sum. Conf. lib. 3. tit. 34. q. 136. Ante abſolu-
tionem enim in excommunicatis requiritur
iurm̄, vt ſup. Abſolutio, & ſatisfactio, ſi fue-
runt excōicati pro offenſa notoria, & de ſen.
exc. ſolet. li. 6. Et eſt ſingulare expreſſum in
multis caſib. excōicationum. In incendiarijs
iniuſtis, & mandantibus & conſulentib. ante
abſolutionē requiritur ſatisfactio, & iurum
de non incēdendo. 23. q. 8. peſſimam. In muti-
lantib. verò requiritur ſatisfactio. 23. quæ. 7.
ſi quis membrorum, quia & hi prædictis in-
cendiarijs æquiparantur. In manifeſtis rapto
rib. & violatorib. eccleſiarum idem requiri-
tur, quia nec abſolui, nec ad pœnitentiam re
cipi debent in vita, vel in morte niſi priùs ſa
tisfecerunt iuxta facultatē, vel dederint cau-
tionem de ſatisfaciendo, de rapto. ſuper eo.
contritio, tn̄ viaticum non negetur, ita tamē,
ꝙ nullus clericorum interſit ſepulturæ eius
vel recipiat eius eleemoſynam. Quod tamen
ſecundum Hoſt. eſt verum, quando raptor,
aut violator prædictus fuit monitus reſtitue
re, & diu in contumacia permanſit, aliter nō
obtinet prædicta, pœna. de ſepul. ca. fin. & de
rapt. in literis. In manifeſto etiam vſurario
idem eſt, quia nec abſolui, nec ad confeſſio-
nem admitti debet, niſi reſtituerit, vel de re-
ſtituendo cautionem idoneā dederit, de vſu.
quamq̃ lib. 6. & teſtm̄ eius aliter factū nō va-
let. In ſacrilego, qui, ſ. aliquid de ſacro loco

iniuſtè

iniustè tulit, vel psonis ecclesiasticis iniuriā fecit:vr̄,ꝙ nō sit absoluendus, nisi priùs monitus satisfecerit.17.q.4.si quis inuentus.

DE CONFIRMATIONE HVMANA electionum, & aliorum.

1 *Confirmatio humana duplex est, generale, scilicet, & specialis. Et quid vnaquaeque.*

2 *Confirmatio electionis an sit de necessitate petenda. Et de hoc limitationes quatuor.*

3 *Pœna ob non petitam confirmationem in quib. locum habeat. Et ibidem, quod constitutio pœnalis ad coadiuuandū, vel exequendū ius antiquā emanās, late interpretatur, vt in illo contenta concludat.*

4 *Confirmatio abs quo peti debeat. Et an prælatus superior possit sine capitulo confirmare.*

5 *Confirmatio quando peti, & quomodo fieri debeat abeo, cui communi, vel speciali iure competit. Et in quibus seruanda sint, quæ hic dicuntur.*

6 *Electus administrans post confirmationem, quæ nulla fuit, an incidat in pœnam, de qua superius est dictum. Et an dicta nullitas, de qua proximè locum in postulatione habent.*

1 CONFIRMATIO † humana duplex est. Prima enim est confirmatio generalis cuiuscunq; statuti, pacti, gratiæ, priuilegij, & huiusmodi: quæ propriè est, qn̄ superior confirmat factum inferioris: non autem, qn̄ successor confirmat constitutionem, vel gesta prædecessoris, sec. Panor. in cap. 1. de loc. post Host. sed potiùs est ratificatio, vel innouatio. Hæc autem humana confirmatio, si fiat à Papa ex certa scientia, facit validum, quod erat nullum, respectu iuris positiui, sec. Ioan. de Lig. vt refert Pa. in c. cū super. de cau. pos. & propr. Et facit firmum, quod alias erat infirmum, & solemne, quod non solemne, supplendo defectus solemnitatis omissæ. 2. qu. 1. in primis. de transa. c. 1. de concess. præb. quia. Si verò fiat in forma cōi, non ex certa scientia, nihil iuris tribuit, sed solùm vetus cōseruat. de confir. vti. vel inuti. dilecta. & ca. 1. in glo. de concess. præb. qui a diuersitatem, & de priuil. quia intentionis, nec p ipsam derogatur iuri cōi de off. ord. licet. de fid. instr. inter dilectos. vide sup. Absolutio. 2. §. 4. ibi: sed pro his no. Secunda verò est specialis electorū, siue electionum, & de hac in seq. erit sermo.

2 PRIMO † verò quæritur, an sit de necessitate petenda? Et dico, quòd sic in iure cōmuni: ita ꝙ electus ad regimen cuiuscunque ecclesiæ, aut religionis, si administrationi dignitatis ante confirmationem se ingerit tanquam prælatus, vel procurator, aut œconomus, aut alio nouo quæsito colore, in spiritualib. aut temporalib. per se, vel alium, in toto, vel in parte, ipso facto priuatur oī iure, qđ per electionem in ipsa dignitate habebat, vt in cap. auaritiæ de elec. libr. 6. ¶ Fallit hoc primò in Papa, qui eligendo cōfirmatur d. 24. in noīe. ¶ Secundò, qn̄ sic administranti parcitur ext. de elec. nr̄i. ¶ Tertiò, qn̄ abbatissa electa à maiori parte, nō tn̄ à duab. partib. impugnatur ne confirmetur: quia interim potest administrare. c. indemnitatib. §. si verò de elect. lib. 6. ¶ Et quartò, qn̄ confirmatio à Papa petenda est, & electus est valde remotus, s. vltra Italiā, quia tunc ante confirmationem administrare potest in tpalib. & spiritualibus, excepto ꝙ nullam alienationem facere potest, vt in c. nihil. de elec. qđ verum fortè est, qn̄ non est in mora petendę confirmationis, alias habebit locum pęna d. ca. auaritiæ. Et ꝙ de Vltramontano dr̄ de citramontano locum habet, sec. Host. qn̄ curia est vltra mōtes. Et idem sentit Io. And. in d. c. nihil, & Gul. in d. c. auaritiæ.

3 SECVNDO † quæritur, in quib. habeat locū prædicta pœna? Et dico, quod in epo, sec. Ge. post Io. And. in d. c. auaritiæ. Ex quo elice, ꝙ constitutio pœnalis emanans ad coadiuuationem, vel executionem iuris antiqui, interpretatur latè, vt includat contenta in illo: alias hoc non haberet locum in episcopo: qui appellatione dignitatis, non comprehenditur epālis, sm̄ glo. in c. 2. de præb. lib. 6. Sed hic sic, quia iure antiquo includebatur eps, vt in c. nostri, & in c. qualiter. de elec. Non aūt hēt hæc pœna locū in Imperato. sec. Hug. & Io. in c. legitimus 93. d. & vt tenet gl. in cle. vnica. de iureiu. in ver. reges Romanos pōt administrare. & oēm iurisdōnē exercere Imperij, quamuis Pau. ibidem teneat contrarium.

4 TERTIO † quæritur, à quo debeat confirmatio peti? Et dico, quod si electus est exemptus, peti debet à Papa, vel eius legato de latere, si quis est super illa prouincia, vt in c. si abbatem. de elect. libr. 6. quòd limita, si talis exemptus subsit immediate Papæ: secus si habeat alium prælatum medium, sicut prouincialem in mendicantibus exemptis cōfirmat generalis Pan. tamen in c 1. de sup. neg. præla. tenet, ꝙ abbates exempti sunt p epos confirmandi. Si verò non est exemptus, confirmatur per superiorem prælatū suum immediatè. Vnde eps confirmat sibi subiectos, de elecūm ad monasterium, archiepiscopus epos suffraganeos suos, de elect. cum dilectus. di. 54. illud. archiepiscopū non exemptū confirmat primas, vel patriarcha. de ele. bonæ el 1.

patri-

Patriarcham vero Papam,& similiter Imperatorem;de elec. venerabilem.¶ Quarto quæ ritur,vtrum prælatus superior possit confirmare sine capitulo?Et dico, quod non,nec valet confirmatio. si in absentia capituli fiat, sec. Archid.& Gem.in c.quoniam.de elec.lib.6. quod uerum est,nisi consuetudo ecclesiæ haberet contrarium: quia tunc valeret confirmatio.de consue.non est.lib.6.

QVINTO † quæritur,qñ debeat peti confirmatio?Et dico, quod intra tres menses post p̄stitum consensum:aliter cessante impedimento legitimo, si non petatur ab electoribus, vel electo,uel alio pro ipso, electio est nulla. de elec.q̄ sit lib.6.in cathedralibus vero,& regularibus ecclesijs,quantum confirmatio a Papa est petenda,seruatur moderatio.c.cupientes,de elec.lib.6.¶ Sexto q̄ritur, qūo cōfirmatio fieri dēt ab eo, cui competit cōi, vel speciali iure: puta, priuilegio, vel consuetudine præscripta?Et dico, quod vocari debet nominatim,si est aliquis coelectus,vel apparet oppositor:alias in ecclesia, in qua talis dēt pēsse, fieri debeat vocatio,assignato termino perēptorio,vt compareant volentes opponere: & si nullus apparet,sec.Hos. fieri debet examinatio eligentium,& electi.Consuluit etiā superiori,vt electum trahat ad partem,& de his,quæ impedire ipsum posset diligēter exquirat, & si impedimentum inuenerit, non publicet,vel infamet, sed secreto ad renūciādum inducat de elec. dudum. el ij. in fi. de simo.p tuas.in fi.alias vero s̄m allegata,& probata procedat. Nā si confirmat indignū,vel ætatis illegitimæ,mortaliter peccat,& est ipso iure priuatus potestate confirmandi primum successorem illius, & confirmatio ipso iure nulla est: qñ non vocatis vocandis, si est aliquis coelectus,aut alius volens opponere electo,vel electioni, & non discusso negotio fit. Hñr hæc ex c. nihil de elec. & c.fi.e.ti.lib. 6.cum ibi no. ¶ Septimo quæritur,in quibus seruanda sunt hæc? Et dico primo hæc seruanda esse in oībus beneficijs simplicibus, sec.Gem.in d.c.fi.siue hēant curā aiarum siue non: quia cum in oī beneficio requiratur examinatio,& confirmatio electi, seu præsētati, vel postulat,sec.Ioan.And. post Host. in c.proposuit.de concel.præb.sunt seruāda p̄dicta. Et secūdo seruanda sunt in hospitali s̄m Gem.& Lap.si datur in beneficium per diam p̄sentationis vel electionis.Secus qñ non datur in beneficium: quia tunc fit commissio, non electio,vel collatio,seu præsentatio, vt in cle. quia contingit. de religio. do.

OCTAVO,† vtrum electus administrāspost confirmationem,q̄ fuit nulla,cadat in pœnā de qua sup.in princ.Et dicit gl.in d.c.fi. quod si errauit in facto:puta,quia credidit factam vocationem,& discussionem: non cadit sed excusatur.Si vero errauit in iure:a dicta pœna non excusatur.de reg.iur.c.ignorantia l.6 cum concor. ¶ Nono quæritur, vtrum dicta nullitas cōfirmationis locum habeat in postulatione? Et dicit glo. ibidem, quod sic in admissione postulationis, quæ fit a superiore, qui postulatum admittendo confirmat, secus in postulatione, quæ est in eo, quod postulatur monachus electus a prælato suo.Similiter habet locum in præsentatione, vt ille,cui fit præsentatio seruet decretalem d.c.fi.Nec obs.quod constitutio vr̄ pœnalis,& consequenter non extēdēda,quia nō est pœnalis,cum nō priuet iure quæsito,sed quærendo.vide ibi Doct.

DE CONFIRMATIONE DIVINA, quæ est sacramentum.

1 *Confirmatio diuina quid conferat ac præstet.*

2 *Confirmationis diuinæ,quæ sint substantialia. & quot numero. Et quis cuius sacramenti sit minister. Et an Papa possit ipsius executionem delegare.*

3 *Confirmationis sacramentum, an sit de salutis necessitate. Et quis sit eius effectus.*

4 *Confirmationis sacramentum quibus, & quomodo conferri debeat. Et ibidem quod Archiepiscopus subditos suorum suffraganeorum, dum visitat, confirmare debet. Et quid si non subditos confirmet, irregularis efficiatur.*

CONFIRMATIO, † diuina, i. diuina lege sancita,q̄ est vnum ex sacramentis ecclesiæ,vt dicit S.Th.& Pet. de Pal. gratiam confert,siue in gratia confertur,non solùm cōiter sicut in quolibet sacro confertur gratia emundans a peccato,sed robur & gratiā specialem,per quam quis deputatur ad officium sanctitatis, & idoneus efficitur ad Christum confitendum, vnde & de grato facit magis gratum. Et vt dicit Melchiades Papa in cap. Spiritus sanctus de conse.dis.5. valet ad augmentum gratiæ,ad confirmandum in pugna contra vitia, & diabolū, & armat,ac instruit ad huius mundi prælia & agones.

PRIMO † vero quæritur, quæ sint de substantia huius sacri?Et dico,qđ sunt quinque, sec.Pet.Duo sunt ex parte sacri. ¶ Primū,est materia chrismatis cōpositi ex oleo oliuarū & balsamo,& consecrati ab ep̄o consecrato & non electo tm̄,qđ s.dēt esse illius anni,cū sit minoris necessitatis confirmatio, quā baptismus:

ptiſmus, & vetus in eccleſia dẽt exuri, arg.c.
qm̃.de ſen.excõ.li.6.& c.ſi q̨s de alio.de con-
ſe. d.4. Vnde ſi quis ẽt ab epiſcopo ſit vnctus
oleo pro chriſmate, ſm̃ Inn.& Hoſt.in c.vni-
co.de ſacr.vnct. dẽt iterum liniri chriſmate,
repetita iſta oratione. Signo te, &c. alijs ora-
tionibus p̃cedentibus, & ſequentibus nõ ite-
ratis: ſimiliter ſi quis inũgat̃ ab ep̃o, & chriſ-
mate, ſed non conſecrato ab ep̃o, nihil fit, ſe-
cundum Arch.& alios. ¶ ſm̃, eſt forma verbo-
rum, quæ ſm̃ S.Th.Pet.& Al.eſt hæc: cõſigno
te ſigno crucis & confirmo te chriſmate ſalu
tis, in noı̃e Patris, & Filij, & Spiritus ſancti
Amen. Circa quam intelligenda sũt ſm̃ Ab.
oı̃a quæ dicta ſunt de mutatione formæ ba-
ptiſmi. ¶ Duo etiam ſunt ex parte miniſtri.
¶ Primum eſt dignitas pontificalis, quia ſo-
lus ep̃s eſt huius ſacr̃i miniſter. de conſe. diſ.
5.manus.& c.nouiſſimè.& c.vt ieiuni.Et ſi ſa
cerdos ſimplex ſine Papæ commiſſione con-
firmet, nihil ágit, ſm̃ oẽs. Vtrum aũt Papa eã
committere poſſit, ſunt opiniones. Et dicit
Pan.in c.quanto, de conſe.quod committere
poteſt ẽt ſimplici clerico, modò ipſe ſit con-
firmatus. Et idem gl.ibi, & hoc ſequitur Sum.
Ro. & Ang. Alij dicunt, ꝙ ẽt laico confirma-
to.qđ vr̃ approbare gl.in c.manus, de conſe.
d. 5. ponens regulam, quod ex delegatione
Papæ quilibet poteſt conferre ſacr̃m, quod
ipſe recepit. Probabilior tñ eſt opi. S.Tho. &
Pet.de Pa.qđ ſacerdoti, & ei ſoli, poſſit Papa
hoc ſacr̃m committere, ſic hoc ſecuta eſt.
Sum.Piſa.& gl.di.95. Peruenit. & neceſſe eſt
ita dici: vt patet per ea, quæ diffuſe dicit Pet.
de Pa.in 4.& ſimiliter Capreol.in diſ.7. ¶ Se-
cundum, eſt intentio: & de hac multa dicta
ſunt ſup. Baptiſmus 3.§.12.& ſeq. ¶ Vnum ẽt
requirit̃ ex parte ſuſcipientis. ſ. ꝙ in fronte
chriſmetur. vt diceẽ: & concordat S.T. & Al.

3 SECVNDO † quæritur vtrum hoc ſacr̃m ſit
de neceſſitate ſalutis? Et dico, ſm̃ S.Tho.Pe.
& Alb.quod ſic de bene eſſe: quia adiuuat in
ſpirituali pugna: non aũt ſimpliciter ſiue ab-
ſolute: quia baptizatus ſi ſtatim decedat, ſal-
uatur, quamuis non confirmatus. de cõſ.d.5.
Spiritus ſanctus. contenens tñ illud ſuſcipe-
re, mortaliter peccat: vt colligitur ex d.c. cũ
ibi no.& ex Rich.& p̃dictis doct. Tunc aũt vr̃
quis eius eſſe contemptor, ſm̃ mentem Pe.de
Pa.qui dicit, ꝙ ſemel tenetur quilibet confir
mari ex p̃cepto eccleſiæ, qñ habita ſufficien-
ti oppotrunitate ſine rõnabili cauſa illud nõ
ſuſcipit. Propter quod etiam negligentia cõ
ferendi illud in ep̃o, ſi ſit notabilis, vr̃ pecca-
tum mortale.ar.c.ſi. Spiritus ſanctus. Tertio
quæritur, quis ſit eius effectus? Et dicit Pet.de
Pal.poſt S.Th.quod eſt triplex. ¶ Primus, eſt
impreſſio characteris diſtincti a charactere
baptiſmi, & ordinis p̃ſupponẽtis adeſſe chara
cterem baptiſmi, & præſuppoſiti de bene eſ-
ſe a charactere ordinis, vñ iterari non p̃t hoc
ſacr̃m: quia character eſt indelebilis: imò ite-
rans ſcienter peccaret mortaliter: ſecus igno
ranter, vel in dubio: quia non dr̃ iteratum, qđ
factũ neſcitur. ¶ Secundus eſt gratia ſacr̃alis
diſtincta a baptiſmali: quia per hoc ſacr̃m de
putatur homo ad aliquod ſacr̃m, quod digne
ſine gratia fieri non poteſt: cum non ſit ſpe-
cioſa laus in ore peccatoris. Item quia depu-
tat ad opus arduiſſimum, & maxime charita-
tis. ſ. ponere animam pro Chriſto: & confite-
ri fidem eius. ¶ Tertius, eſt cognatio ſpiritua-
lis, non ſolum impediens matrimonium con
trahendum, ſed ẽt dirimens iam contractum.

4 QVARTO † quæritur, quibus ſit hoc ſacr̃m
conferendum? Et dico, ſm̃ S.Thom.& Pet. ꝙ
oı̃bus Chriſtianis de conſe. di.5. omnes fide-
les. Nã & pueris conuenienter confertur: q̨a
minus habent fictionis. Et licet non tunc: tñ
forte poſt habebunt confiteri. Tñ quia hoc
ſacr̃m non debet iterari: nec ſic præſumitur
de conuerſante inter Chriſtianos, ꝙ ſit con-
firmatus, ſicut ꝙ ſit baptizatus: ideo non ex
pedit, ſec. Arch. ꝙ exhibeatur ante ſeptẽniũ,
ut melius paruuli recordentur: gr̃a cuius da-
tur alapa, imò gl.in c.quãuis. de conſ. diſ.5. vi
detur tenere, qđ dari non debeat ante annũ
duodecimum: ſed non tenetur vera. Confert̃
ẽt cõiter maſculis, & fœminis: quib. cõis eſt
pugna, & fidei Chriſtianæ profeſſio. Et mon-
ſtruoſis, & hermaphroditis, & mutis, quia ſi-
gno pñt confiteri: & ſurdis, quia cõfiteri pñt
ore, & ſpiritualiter pugnare: & infirmis, ac
morientibas: quia licet ſubtrahãtur a pugna,
tñ pergunt ad p̃mia militantium. vñ cõſequẽ
ter accipiũt Chriſtianæ militiæ ſignũ. ¶ Quin
to, queritur, qũo debeat conferri? Et dico pri
mo, ꝙ p̱p reuerentiam ſacr̃i ieiunis dari dẽt,
& ſuſcipi. de conſ. diſ.5. ut ieiuni. & c. ſequen.
ſed hoc non eſt de p̃cepto: vt patet in d. c. vt
ieiuni. & in neceſſitate: puta, quia ep̃s eſt re-
ceſſurus, vel hmõi, melius eſt cõfirmari poſt
prãdiũ, q̃ qđ quis confirmari non poſſit, ſec.
Alb.& alios. Et idem de omni ſacr̃o intelligit
Arch. vnde poſt prãdium ſine magna, inquit,
& iuſta cã non eſſet facienda cõfeſſio, maxi-
me de mortalibus. ¶ Et ſecundo dẽt dari con
feſſio, ſi ſunt adulti, & cõmiſerũt mortale: vt

in d.c.vt ieiuni.& idẽ de omni sacr̃o dicendũ
est :non tñ hoc est præceptum,nisi in Eucha
ristia.sed cõsiliũ tantũ:præceptũ tñ est cõte- 1
ri.¶ Et tertiò dari dẽt tm̃ in fronte, extra, de
sac.vn.c.1.quia datur , vt homo Christum si- 2
ne timore , & rubore audacter confiteatur :
vnde potiùs debet fieri in frõte,vbi magis ap
parent hmõi passiones,quam frontem opor- 3
tet ligari,quousq; desiccetur chrisma: & se-
ptem diebus , non quidem ligaturam ferre , 1
sed caput à lotione seruare,secun.Arch.post
Pet.de Pal.¶ Et quartò,sec.Pet.dari p̃t oĩ tp̃e
ar.c.omnes fideles,& c.vt ieiuni.& ca.seq de
consec.dist.5.ẽt tp̃e interdicti : sicut põt dari
baptismus,& chrisma confici.de sent.excom.
cũ ex eo.& eo.ti.quoniã.lib. 6.¶ Et quintò in
omni honesto loco,ẽt extra ecclesiam , licet
chrisma solũ in ecclesia confici debeat: quia
inquit Pe.quod non est prohibitum, est con-
cessum:nõ dẽt tñ ep̃s sec. Pe. de Pal. extra lo-
cum suæ diœcesis confirmare , sicut nec alia
sacr̃a,vel sacr̃alia ministrare,ẽt subditis suis,
sed nec Archiep̃s subditos suffraganeorũ suo
rũ debet confirmare , dum visitat,nec in sua
diœcesi alterius diœcesani subditos,16.qu.1.
interdicimus,tñ cõfirmãdo nõ subditos,licèt
peccet,non tñ efficitur irregularis , & cõfert
verũ sacr̃um,hæc ille . Sed tñ excipe sacr̃um
cõfessionis,qđ ep̃s suo subdito, vbiq; potest
conferre.¶ Et sextò dẽt cõferri ei,qui ab alio
teneatur cõgruenter:quia roborando bacu-
lus sustentans congruit:quamuis hoc non sit
de necessitate sacr̃i,quia siue hoc daretur:sed
est ex præcepto,si adsit facultas. Quæ tentio 2
fieri debet ab vno tantùm de conse.di.4. non
plures,vel ab vna,sicut & ĩ baptismo: vt ibi,
& ille debet esse confirmatus : alioquin pec-
cat : licèt p̃p hoc non fit irritum sacr̃um. ea.
dist.in baptismo,nec cõtrahet iste compater
nitatẽ secundũ aliquos,& cõcor.S.Th.& Pe.
de quo inf.Matrimoniũ.8.§.7. partic. 12. de-
bet ẽt esse alius ab eo qui tenuit in catechis-
mo,vel baptismo secun. consuet. Eccl. Rom.
nisi cogat necessitas,de conse.dist.4. in cate-
chismo, hodie tamen qui tenuit in catechis-
mo,tenet in baptismo sine peccato , quia est
consuetudo . Si tamen plures sunt tenentes :
omnes efficiuntur compatres suscepti.de co-
gn.spi.c.fin.li.6. & ideo vir tenere non debet
vxorem,vel econuerso,quia oriretur impe-
dimentum cognitionis spiritualis , nec quis
proprium filium aut fratrem , vel sororem ,
quia sufficit inter tales vinculum carnale,se-
cundùm Summam Confessor ,

DE confraternitate , coniuratione , & Conspiratione .

1 *Confraternitas,coniuratio, & conspiratio , in quibus conueniant, & quibus differant .*

2 *Confraternitas omnis,an licita sit. Et an statutum valeat,quo cauetur , ne quis in fraternitatem recipiatur, nisi certam persoluerit summam .*

3 *Coniuratio,& conspiratio omnis,an sit illicita . Et quæ cõiurãtium,aut cõspirãtium pena sit. Et nu.se.*

1 CONFRATERNITAS ,† idest , multorum
simul fraternitas,& coniuratio,i.multo-
rum simu liuratio,& conspiratio, i. multorũ
spiratio,conueniunt primò inuicem inquan
tum omnia hæc imponere vnionem multo-
rum in aliquo vno,& secundo in quantũ nul-
lũ horum dicit aliquid de se malum,sed diffe
runt primò quantum ad nominis etymolo-
giam,vt patuit, & secundò quantum ad rem
ipsam.Nã confraternitas vr̃ principaliter im
portare vnionẽ ad mutuum amorem,& con
sequenter ad ea quæ amor requirit,putà de-
fendendum,& obsequendũ,coniuratio verò
importat vnionẽ ad rebellandum vel impu-
gnandũ mediante iur̃o: conspiratio autẽ im-
portat idẽ sine iuramẽto. Vnde hæc duo pro
eodẽ cr̃ie accipiuntur.11.q.1.coniurationũ .
Sed coniurare est simul vel in vnũ iurare , &
conspirare,est simul vel idem spirare:sec. gl.
in c.constitutionem.de sen.excom.li. 6. vnde
omnis coniuratio est conspiratio,non econ-
tra,Et quia amor notitiã p̃supponit:non dicũ
tur simul spirare vel intẽdere vnũ, 2. quorũ
vnus de alio notitiã,nõ hẽt, nisi per accidẽs .

2 PRIMO † verò quæritur,vtrùm omnis con-
fraternitas sit licita ? Et dicit Pet.de Peru. in
trac.de canonica portione,ꝙ licita est, si fiat
ex licita cã.Et facit gl.in c.si qui clericorum .
11.q.1.dicens,qđ fraternitates bonæ admittũ
tur.42. dist.si quis despicit , quæ autem fiunt
ad malum prohibentur.C.de monop.l.vnica.
¶ Scđo q̃ritur,vtrũ liceat cõfraternitatũ sta-
tutũ,quo cauetur,ne quis recipiatur,nisi sol
uerit certam summam?Et dicit Pe.vbi sup.ꝙ
sic si p̃p honestam causam fiat:putà pro alen
dis pauperib.& hmõi ar.d.c. si quis despicit,
& 16.quæst.2.non exemplo.Nec obstat,quòd
quidam dicunt illud illicitum , quia excludit
pietatem receptionis:quia debet intelligi sta
tutum,si quis soluere possit,& si aliter intel-
ligatur,est illicitum.Et sic intellige,quòd di-
cit Lud.de Ro post Arch. quòd valet factum
per verba affirmatiua , non autem si fiat per
negatiua,scilicet nullus admittatur, nisi &c.
de sim. ad Apostolicam . Et addit idem Lud.

quòd potestas inueniens societatē in qua sit statutū inhonestū: statim potest eo ipso cassare societatem, secundum. Bar. in l. sub prætextu. ff. de extraord. cri. & sequit Bal. in c. 1. §. conuenticula. de pa. te. in vsi. feu.

3 TERTIO † quæritur, vtrùm omnis coniuratio, vel cōspiratio sit illicita? Et dico, quòd cōiuratio propriè & ſm vsum cōem loquentium est illicita ſp: quia coniuratio est, qñ aliqui rebelles auctoritate in vnum se colligendo iura inter se dederunt. 11. q. 1. si qui clericorū. Conspiratio verò est fraudulenta confœderatio facta in præiudicium alicuius personæ vel dignitatis. 22. q. 5. si quis laicus, & est palea: omnis talis fit ex superbia, & est illicita, ſm gl. in c. exhibita, de iud. Largè tamen & præter cōem loquendi vsum coniuratio, & conspiratio dr̄, qua aliqui aut coniurant aut conspirant in vnum, quod de se est bonū, vel saltē non malū: & talis non est illicita, vt no. gl. in d. c. si qui clericorū: & no. Inno. in c. cū L. & A. de sen. & re iud. & Pan. in ca. exhibita de iud. vt si canonici conspirent de non parendo ep̄o excōicato, vel non eligendo in dignū. Qñ ergo aliqui coniurāt vt rebellent prælato vel obedientiæ, & hmōi, si est coniuratio vel conspiratio, & tales sunt conspiratores, vt patet in c. cōstitutionē, de ver. sign. li. 6. & de se. hoc est mortale peccatum. Si verò dubitatur, vtrùm conspiratio licita sit vel illicita: semper in dubio præsumitur mala & illicita, ſm Inn. de schis. c. 1. & Vin. in ca. fi. de testi. co. & Io. An. in c. 2. de verb. sign.

4 QVARTO † quæritur, quæ sit cōiurantium aut conspirantium pœna? Et dico, quòd si est laicorum contra ep̄m: debent excōicari, ſm gl. in c. fi. de testi. cog. & ſm Host. & Io. And. in vna libra auri condemnari singuli in constitutione Federici de pa. tenen. c. hac edicta li. & si quis tumultum contra aliquem fecerit, vel seditiosas voces emiserit, capitalis est pœna l. denuntiamus. C. de his qui ad ec. confu. l. 1. & 2. C. de seditiosis & ff. de pœnis. l. aut facta & C. de epi. & cler. l. conuenticula. vbi prohibetur cœtus vel turba congregari nisi inueniatur expressè concessum. ff. de colle. il li per totum: cleri. verò debent deponi.

¶ CONIVRATIO sup. proxime in princ.

¶ CONSANGVINITAS. vide inf. Matrimon. 8. §. 6.

DE CONSCIENTIA.

1 *Conscientia, quid propriè sit. Et applicatio ad aliquē actum moralem quotupliciter fiat.*

2 *Conscientia erronea, an ad aliquid faciendum, liget. Et quomodo ligare dicatur. Et sub hac, quòd conscientiæ erroneæ obligatio maior sit obligatione præcepti prælati.*

3 *Conscientiam erroneam nūquis deponere teneatur.*

4 *Subditus qualiter se gerere debeat, vbi prælatus aliquid, quod subditus ipse legi diuinæ aduersari credit, præcepit. Et subinde quomodo scrupulosa conscientia deponatur.*

1 CONSCIENTIA † vt tenet S. Thom. in 1. quæst. 79. non est potentia propriè, quia deponi non posset: nec habitus, quia non esset aliquid vnum, sed multa: cum multi sint habitus cognoscitiui, quib. dirigimur in agendis: sed est actus synderesis idest applicatio scientiæ ad aliquid morale dijudicandū: vnde est quasi conclusio syllogismi, qua iudicatur aliquid esse bonum vel malum siue bene, vel malè factum, & huiusmodi: vnde dr̄ conscientia quasi concludens scientia. Quæ quidem applicatio ad aliquem actum moralem tripliciter fit. Primò ad cognoscendum an sit factus necne: sicut dr̄ Gen. 43. non est in conscientijs nostris quis posuerit pecuniam, &c Secundò, ad cognoscēdū an actus factus sit recte factus necne. Tertiò, ad cognoscēdū an sit faciēdus vel non. Et sic consciā hēt tres actus ſm applicationes: qui sunt: Primus quidē testificari de peccato facto vel non facto. Secundus reprehendere, remordere, & accusare vel excusare de peccato facto rectè vel nō rectè. Tertius est ligare vel soluere respectu futuri: quib. sec. oēs sanctos, qđ est contra vel præter consciām, i. non sec. quod ipsa dictat, est peccatum, etiam si ipsa sit erronea.

2 PRIMO † verò quæritur, vtrùm erronea consciā liget ad aliquid faciendum? Et dico, quòd sec. S. Tho. in 2. dist. 39. conscientia non ligat vel obligat virtute propria, sed aliena, .i. præcepti diuini, qđ patet: quia non dictat aliquid faciendū vel non faciendū, quia sibi vr̄ aut nō vr̄: sed sub hac rōne, quia est à Deo p̄ceptum uel prohibitum. Imò est idem dicere, qđ præceptum Dei liget, & similiter conscientia: quia si quid sit præceptum, & non sit in scientia siue conscientia alicuius, non ligat illum, nisi quatenus tenetur scire præceptum: unde eadem est uirtus, qua præceptum & qua conscientia ligat. Igitur si quid apprehendatur ut directè cadens sub Dei præceptū, & non fiat: uel sub prohibitionem, & non omittatur: est contra conscientiam, & peccatum mortale, scđm omnes doct. etiam si conscientia erret: quia hoc est contemnere Deum & præceptum Dei, qđ creditur esse, ét ali-

aliquando ſi non fit. Si vero aliquid apprehẽdatur quidem vt faciendum, vel omittẽdum: ſed non quaſi cadens directè ſub diuinũ præceptum, ſi fiat, vel non omittať, eſt p̃ter conſcientiam: nec eſt mortale: ſed veniale peccatũ, & aliqñ nullũ: vt ſi dictet conſcĩa bonum eſſe, vt fiat aliqđ opus cõſilij. Vnde glo. ſuper illud Ro. 3. omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt. dicit, ꝙ omne qđ fit contra conſcientiam, ædificat ad gehennam. ¶ Secundo q̃rit, qũo erronea conſcientia ligetꝛ Et dico, ꝙ cõſcientia non ligat coactiuè, quia voluntas eſt libera, & cogi non põt: nec per modũ principalis auctoris, q̃a ſic ligat Deus ſuis p̃ceptis: ſed ligat primo per modũ ſuppoſitionis ſeu conditionis, vel conſecutionis alicuius finis: quia, ſ. qui ſalutem non aſſequitur, niſi fiat ꝙ illa dictat ſi eſt recta, vel eam deponat ſi eſt erronea, & per modum inſtrumẽ talis agẽtis, eo modo quo p̃co iudicis præceptum deducens ad notitiam alicuius. Aliter tñ recta, aliter erronea ligat, ſiue obligat volũtatem. Primo, quia recta ligat ſimpliciter & abſolutè ſp̃ in oĩ euentu nunq̃ deponenda, erronea vero ligat ſec. quid. i. ſcđm credere hoĩs, & ſub hac conditione, ſi durat & ſolũ quamdiu durat. Secundo, quia recta in præceptis, vel prohibitis a Deo plus ligat, q̃ præceptũ prælati, quia præceptũ Dei, cuius virtute ligat, maius eſt præcepto prælati. In indifferentibus vero contrario plus præceptũ prælati, q̃ propria conſcientia, quia in hmõi conſcientia ſubditi hẽt ſupra ſe non ſolũ Deũ, ſed ẽt prælatum, vnde de eius præcepto non habet iudicare. Obligatio vero erroneæ conſciẽtię maior eſt obligatione præcepti prælati, quia intenſior, ſed ex alia parte eſt minor, quia ſolubilior, quia deponi põt erronea cõſciẽtia, non aũt obligatio ſubditi ad prælatum. Hæc Arc. & Ray. poſt S. Tho. in q. de veri. Dicit tñ S. Bon ꝙ erronea cõſcĩa non ligat ad faciendũ, ſed ad deponendũ. Sed intelligitur, ꝙ non ligat abſolutè, ſed ſuppoſito quod duret.

3 Tertio † quæritur, vtrum homo teneatur erroneam conſcientiam deponere? Et dico, ꝙ ſic, quia ea durante eſt perplexus, & extra viã ſalutis, quia ſi facit quod dictat, etiã facit contra legẽ Dei, ſi non facit, cõtẽnit Deum, ẽt faciendo bonum, quia credit illud diſplicere Deo, dictante erronea conſcientia. Nullus tñ eſt ꝑplexus ſimpľr inter duo mala, ſed ſolum ex ſuppoſitione erroneæ conſciẽtiæ, vt dictum eſt, vel alicuius obſtinationis: ſicut qui non vult relinquere peccatum, perplexus eſt hoc ſuppoſito, & peccat ſiue cõicet in paſcha, ſiue non, ſed vterque horũ põt, & tenetur deponere: vnde non eſt ꝑplexus ſimpliciter, ſed ex ſuppoſitione. ¶ Quarto q̃rit, qũo ſe debeat hr̃e ſubditus, ſi prælatus aliq̃d præcipiat, qđ ſubditus credit aduerſari legi diuinæ? Et dico, ꝙ ſm̃ oẽs, ſi certus eſt, illud eſſe contra legem Dei, non tenetur obedire, & ſecundum oẽs, ſi eſt de hoc dubius, quia. ſ. non dependet plus notabiliter ad vnã partẽ, q̃ ad aliã, tenetur obedire, ſi vero opinatur, ita ꝙ neſcit, nec dubitat, ſed credit, diſtinguẽdum eſt, quia ſi credit ex leuibus, tenetur tale iudicium deponere ad conſilium vel præceptum prælati, & obedire, & ſimiliter ſi credit probabiliter, & excuſatur ꝓpter obediẽtiæ bonũ, quia certus eſt, ꝙ tenetur obedire, non autẽ eſt certus, quod hoc ſit contra legẽ Dei, ſed opinatur tm̃. Confirmatur iſta determinatio primo, quia S. Bon. in 2. d. 39. dicit, ꝙ tenetur conſcientiã deponere, niſi clarũ foret illud contra legem Dei, & ſi neſcit iudicare, debet conſulere peritiores, vel Deum per orationẽ. Et ſecundo, q̃a de ſent. excõ. in c. inquiſitioni. quærenti an alter coniugũ ſciens impedimentum, teneatur reddere debitum. rñdetur, ꝙ nec tenetur, nec p̃t reddere, ſi hoc ſcit pro certo, ẽtñ inde excõicetur. Si vero hoc credit leuiter & temerariè, depoſita credulitate ad cõſilium paſtoris reddere & exigere põt. Si vero credit ꝓbabiliter, & diſcrete, licet non euidenter, reddere, ſed nõ exigere põt, ne agat contra legẽ coniugij, aut conſcientiæ iudicium, hæc ibi. Sicut autem tenetur ſubditus reddere debitũ prælato, ita coniux coniugi. Qũo autem deponatur ſcrupuloſa cõſciẽtia, vide Arc. 1. par. ti. 3. c. 10. §. 10. pulcherrime & ſecurè. vide ẽt inf. Scrupulꝰ.

DE CONSECRATIONE Prælatorum.

1 *Conſecratio epiſcoporum & ſuperiorum prælatorum quæ velut ſubſtantialia exigat.*

2 *Conſecratio prælatorum abs quo fieri debeat. Et vbi nu. ſeq. Et quando ſint prælati conſecrandi, num. 4.*

3 *Conſecratio prælatorum qualiter facienda ſit.*

1 Consecratio † primo ep̃orum, & ſuperiorum prælatorum, quædam exigit quaſi dè ſubſtantia ſua. Nam primo conſecrandus iniungitur chriſmate caput, & ſecundo ponitur ſuper liber ceruice eius, & tertio cõſecratur a tribus, quorum vnus eſt principaliter conſecrans, totam conſecrationem ꝑficiens, aliter nihil fit, vt ſi vnus agat partem, alius aliã, licet oẽs cõſecrationẽ pronũciẽt:

imo nihil agitur, si vnus imponat manum, & alius benedicat, sed oportet secundũ Host. & Gof. vnum principaliter totam consecrationem perficere, & alij sunt quasi coadiutores. Vel sec. Hug. & gl. Rayn. omnes consecrant, & sunt tres actiones, & vna passio: sicut cum tres ferunt lapidẽ: sed primum est melius. Et ẜm tertiũ, sec. Host. sunt de substantia. Et intellige, quod a fortiori primum: ita quod sine his nõ consecratur episcopus. Vnde si cõsecratur a paucioribus, nihil ageretur secun. gl. in c. episcopi. de temp. or. & secundum gl. Ray. Vnde dicit Hug. d. 66. in ca. porro, quod si in mundo non essent nisi duo epi, consecrari non posset episcopus, donec Papa alium instituerit, vel eo mortuo gñalis ecclesia mutaret hanc formam traditam ab apostolis: & institueret, ꝙ eps consecraret episcopũ, vel ẽt presbyteri, sec. Ho. Si autẽ nec eps, nec pſbyter esset, & tunc dicit implorandum esse diuinum iudicium. quid agendum esset. Petr. tamẽ de Pal. dicit in lib. de potesta. Papæ, ternarium numerum non esse de substantia cõsecrationis. Vnde & Grego. in hoc legitur in Anglia nouiter conuersa dispensasse.

2 PRIMO † quæritur, a quo fieri debeat prælatorum consecratio? Et dico, ꝙ Papã cõsecrãt epi Cardinales, qui in hoc vicẽ obtinent metropolitani. d. 28. in nomine domini, vel etiã ille quem vult, cum statim post electionem habeat plenitudinẽ potestatis, vt ibi: ex consuetudine tñ vt eps, est eps. Hos. Primates vero, & metropolitanos cõsecrant tres epi eorum suffraganei, omnibus alijs suffraganeis personaliter aduenientibus nisi eẽnt necessitate impediti, quo casu per literas cõsẽtiãt. 64. d. quia & di. 61. Archiepiscopus, & c. porro & de temp. or. si archiepiscopus. & cũ primatis consensu si consecratur metropolitanus. d. 65. placet. ita ꝙ sine eo non recipit executionem cõsecratus, vt no. Inn. in c. ne epis. de temp. ord. Et licet ita sit de mero iure: hodie tamen sec. Ray. ex cõsuetudine, quasi nullus archiepiscopus, Patriarcha, vel primas cõsecratur, nisi a Papa, vel ab alio de eius mandato. arg. 24. q. 1. pudenda. quæ tamen cõsuetudo, sec. glo. eius non est generalis. Et idem puto de cardinalibus. arg. c. pudenda. 24. q. 1. & quod ibi no. & idem dicit Pan. in c. meminimus de ac. de quolibet prælato confirmato a Papa: quia benedici, aut consecrari non potest per inferiorem, nisi de licentia Papæ: vt in ca. cum distribuendus de temp. ord. nisi aliud habeat consuetudo, ꝙ ab alio forsan cõsecrarentur, parum prodesset: quia anteã̃ posset se archiepiscopos, vel patriarchas nominare, & plura alia facere, oporteret eos pallium habere a Papa: nisi fortè haberẽt ab aliquo de quatuor Patriarchis principalibus. de quo vide infr. Pallium & infr. Patriarcha. Epm vero, si est exemptus, consecrat Papa, vel alius de eius mandato, sec. Al. si vero non sit exemptus, eum consecrabit archiepus cũ duobus prouincialibus epis, aut tres comprouinciales epi ex iussu archiepi: ita tamen ꝙ omnes epi cõprouinciales sunt per epistolã requirẽdi, vt cõsentiãt, vt in c. ne epi de tẽp. or. vbi dicit Inno. ꝙ si quis eporum comprouincialium contemnatur in consecratione archiepi, vel epi: poterit agere, vt officij executione priuetur, sicut in electione agitur, vt cassetur. de ele. ꝙ sicut: ar. de ele. cũ in veteri. de arbi. cum olim. 65. dist. non debet.

3 SECVNDO † quæritur, vbi fieri debeat prælatorum cõsecratio? Et dico, quod Papa in sua ecclesia consecrandus est, si fieri potest: alias in quacunq; ẽt extra vrbem. d. 23. in nomine Dñi primas vero, Patriarcha, & metropolitanus, in proprijs ecclesijs, nisi aliud ĩducat necessitas, vt in d. c. pudẽda. & in c. si archiepiscop. de tẽp. ord. vel nisi aliud habeat consuetudo probata, ẽt in consecratione Papæ, sec. gl. Ray. & sum. Cõf. eps aũt consecrãdus est, vbi Metropolitanus elegerit. d. 51. c. vlt. in fi. nisi aliter hẽat consuetudo probata, sec. glo. Ray. & si alibi fuerit consecratus, det secun. Ray. intra tres menses a cõsecratione se præsentare Metropolitano suo di. 53. cum longe.

4 TERTIO † quæritur, qñ consecrandi sint pdicti prælati? Et dico, quod de die dominica, hora tertiarum. d. 51. qui in aliquo. dis. 75. qđ die. & c. ordinationes. & hoc intra tres menses a confirmatione: nec vltra differri debet, nisi suadeat necessitas. d. 75. quoniam quidã. vbi non dr post confirmationem: sed tamẽ a confirmatione hoc tempus incipit cõputari, sec gl. Ray. & Hug. ibi, & nõ a tpe electionis: quia ante confirmationẽ consecrari non potuit: ideoq; tẽpus illud cõputari non debet: sicut nec tẽpus suspẽsionis in consecratione beneficiorum, de concess. præb. quia diuersitatem Ray. tñ tenet illud cõputandũ esse ab electione ꝙ põt esse verũ, quando fuit negligens ad petendã cõfirmationem: qa & illud tẽpus suspensionis computatur negligẽti petere absolutionem, secundum gloss. in d. cap. quia diuersitatem. Et si vltra differat, communione priuatus expectatur per duos mẽses,

intra

intra quos si moram non purgauerit: cedat metropolitani iudicio, nec ibi, nec alibi postea consecrabitur, nisi fuerit legitimè impeditus, vt in d.c.quoniam, & dist.45. quoniam.

5 QVARTO † queritur, qualiter fiet prælatorum cõsecratio? Et dico, quòd eo modo quē epi habent in suis ordinarijs: de quo etiam 23.dist qui eps.& dist.75.ordinationes, & de sacra vnct. cum venisset. Nec est necesse continuare ieiunium à sabbato vsq; ad completam ordinationem faciendā in dominica nihil comedendo: quia etiam in ipsa dominica ante prandiū intelligitur esse ieiunus, qui in sabbato pransus est, sec.Ray.& Sum.Confess.

¶ RVRSVS secundo de Consecratione, & Reconciliatione sacrorum locorum.

1 *Consecratio locorum sacrorum triplex esse dicitur. Et an in consecratione missa sit de substantia.*
2 *Consecrari ecclesia à quo, qualiter, & quando debeat. Et quis consecrandi modus remissiuè.*
3 *Consecratam ecclesiam esse, quomodo præsumatur.*
4 *Consecratione ecclesia quib. casib egeat, aut propter execrationem, aut non factam consecrationem.*
5 *Consecrata Ecclesia polluta, quib. casib. reconciliatione egeat, & ibid. ꝙ quinque casib de quib. sigillatim. Et an pollutio in somnis violet consecrationē.*
6 *Ecclesia non consecrata, quomodo violetur.*
7 *Ecclesia consecrata vel non consecrata, si polluatur, quomodo reconciliari debeat.*
8 *Ecclesia à quo reconciliari possit.*
9 *Celebrantis in ecclesia consecrata polluta, ante reconciliationem, quænam sit pœna.*

1 CONSECRATIO † scdo, s.sacrorum locorum, est triplex. Prima, s. cœmeterij, de qua sup. Cœmeterium, & secunda altaris, de qua sup. Altare, ꝑ totū, & tertia ecclesiæ, quæ alia est: vnde vna sine reliqua fieri pôt, extrà eod.c.1. Vnde nunc de consecratione, execratione, pollutione, reconsecratione, & reconciliatione ecclesiarum, agendum est. Quæ cõsecratio sine missa esse non dēt, de conse.dist. 1.c.2.& c.de fabrica. in fi. tamen hoc non est de substantia consecrationis, ſm Ber. & Hos. in c.ꝙ sicut, de elec. qui dñt, ꝙ missa, ſm consuetudinem Ecclesiæ Romanæ dici dēt à cõsecrāte, tñ si aliter fieret, teneret. Idem sensit Hugo, dicens sufficere, si presbyter cantet. Et dēt tunc, s.in consecratione eps supplere, si dotem competentem non petiuit in lapidis primarij positione, quia ad hoc tenetur fabricator, & eius hæres, ext.eo.cum sicut.1.qõ.2. placuit, & ad hoc compelli pôt, sec.Pan.in c. cùm sicut.de conse.eccl.vel alt. Et debet dos esse tanta, quòd inde viuere possit vnus presbyter cum ministro, habito respectu ad obuentiones spirituales.

2 PRIMO † verò quæritur, à quo debeat ecclesia consecrari? Et dico, ꝙ à solo epo, de cõse.dis.1.nemo ab epo, inquam proprio, & non alieno, nisi de licentia proprij, quia extra ꝓpriam diœcesim eps ecclesiā non consecrat. de cõsec.eccl.vel alt.tua fraternitas, nec hoc eps pt alteri delegare, nisi epo, sicut nec recõciliationem, ext.eod. Aqua. licèt sec. Inn. de licentia Papæ sacerdotes simplices reconciliare possint aqua priùs per epm benedicta. ¶ Secundò quæritur, qñ & qualiter debeat consecrari? Et dico, quòd omni tempore, tam festiuo, q̃ non festiuo consecrari pôt: vt in c. tua fraternitas.& de consec.ecc.vel alta. Modus autem consecrādi est, qui traditur in episcoporum pastorali de conse.dist.1. oēs Basilicæ: sed à pastorali non est recedendum.

3 TERTIO † quæritur, qūo ecclesiam esse cõsecratam præsumitur? Et dico secun.Inno.& Rayn quòd præsumitur consecrata. Primò, qñ apparet de hoc aliqua scriptura in dotationis instrō, vel libris ecclesiæ, vt in columna, aut tabula marmorea, vel dictitijs, vel ēt si appareat vnus testis de visu, vel auditu, de consec.dist.1.solemnitas dedicationum, &c. ecclesiæ, & 24 q.2.sanè profertur, ibi in sacris dictitijs, quæ dictitiæ sec.gl.Ray.sunt columnæ ecclesiæ, vel ſm gl.in d.c.sanè, sunt tabulæ, dictæ à dico, dicis. Et sic serua regulā, quā ibi habes, quòd vbi nō agitur de præiudicio alterius, sculptura in lapide, vel vnus testis fidem facit, & sufficiunt huiusmodi probationes semiplenæ. Secus vbi esset de hoc contentio, per quàm ista probatio tolleretur.

4 QVARTO † quæritur, quibus casib. Ecclesia indigeat consecratione, ꝑꝑ execrationē, vel non consecrationem? Et dico, quod sec. iura.& doct.in c.proposuisti.de consec.eccle. vel alt. sunt tres. ¶ Primus est, si nescitur, vel dubitatur, an fuerit consecrata, nec apparet aliqua probatio de dictis, §. priore, de conse. d.1.solemnitatis. ¶ Secundus est, si fuit ecclesia combusta, ita quod cōbusti sint parietes, vel notabiliter decrustati in toto, vel parte maiori. de conse.dis.1.ecclesijs.cū gl. Rō sec. Pan.in d c.proposuisti.est, quia ecclesiæ cõsecratio in exteriori parte cõsistit, vbi linitio, & cruces fiunt. Secus aūt si tectū cōburatur, qa nō est reconsecranda, vt in c. in ligneis de cõs.ecc.vel alt. ¶ Tertiō ē, si parietes ī toto, vel in ꝑte maiori corruerit, ita ꝙ nouiter oporteat eos simul reficere, ēt ex lapidib. eisdē: de consi.

conſ.diſt.1. de fabrica. Secus ſi corruerit ſolum tectum, in d.c. in ligneis. Si verò parietes ſucceſſiuè ruant, & ſucceſſiuè reparentur per ſingulas partes paruas, ſeu minores: ſunt duæ opiniones. Nam prima dicit, ꝙ nõ ſit reconſecranda, ſed reconcilianda ſolùm cum aqua exorcizata, & ſolennitate miſſæ: imò etiã de reconciliatione non eſſe ius expreſſum, ſed tantùm hoc tutius, & deuotius eſſe: vt dicit Hoſt. quã opinio. tenuit glo. in d.c. propoſuiſti. & ſum. Cõf. & Sũ. Piſ. & Arc. & Pe. de Pal. & cõiter doct. priores. Et rõ eſt, q̱a ſem ꝑ eſt eadem eccleſia. Sicut nauis tota reparata, ſed ſucceſſiuè, dr̃ ſꝑ eadẽ, vt in l. quid in rerum, ff. de leg. 1. Et ſicut populus dr̃ ſemper idem, licèt aliqui naſcantur, & moriantur alij, vt in l. proponebatur ff. de iud. Secunda verò opi. dicit, ꝙ indiget reconſecratione, quam ſequitur Inn. in rub. eo. tit. & Pan. in d.c. propoſuiſti, dicens, ꝙ in iſtis ſpiritualib. cõſideramus veritatem, & non fictionẽ, in veritate autem non eſt illa eccleſia, ex quo nouiter ex toto, vel maiori parte refecta eſt, licèt ſucceſſiuè. Et negari non põt, quin conſecratio, q̃ in antiquis parietib. cõſiſtebat ſublata ſit. Et hanc opi. ſequitur Sum. Ang. & Roſ. Sed in veritate prima opi. habet pro ſe veritatem, ꝙ patet: quia oĩs conſecratio eſt indelebilis, manẽte ſubiecto: vt patet per S. Tho. 2.2. q. 39. ar. 3. qu. 63. ar. 5. q. 82. art. 8. 4. diſt. 4. qu. 1. art. 3. ca. 4. & in quarto contra gentil. c. 59. quod autem ſucceſſiuè reparatur, eſt eadem res nõ ſolum fictè, ſed verè: quia eſt eadem res non ſolùm ſm leges, & canones, ſed ſec. Philoſophos: vt de igne exemplum ponit Ariſto. & idem patet de eodem hoĩe, cuius partes corrumpuntur per calorem naturalẽ, & generantur per potẽtiã nutritiuã. Et rõ eſt: quia ſemper pars addita efficitur vnũ cum priore, & eadẽ forma perficitur, & eodem noĩe cenſetur, ſicut in hoĩe, qui à principio ſuæ cõceptionis fortè eſt magnus, vt muſca: & in tanto cremento ſemper partes additæ per animã informãtur, & dñt caro humana. Secundò patet, quia in his, quæ fiunt vnũ, dignius trahit ad ſe minus dignum, ſicut ſup. de aqua benedicta dictum eſt, vide ibi. Nec tñ ſi paruæ parti parietis eccleſiæ addatur magna, erit totus cõſecratus: quia pars maior non accedit ad formam minoris, ſed econuerſo: ſicut Tanagrũ, & Ticinum, & oĩa flumina Lombardiæ trahũtur ad formã, & nomẽ Padi, iuncta Pado: & nõ ecõuerſo. Et qđ dicit Pan. ſublatã conſecrationẽ antiquã, non eſt verũ: quia addita vna parua parte parieti antiquo, conſecratio ſtatim extenſa fuit ad illam q̱tũ ad virtutem, vel acceptationẽ diuinã, q̃ data eſt parieti toti ad linitionẽ lapidũ aliquorũ, & ſic de alijs.

QVINTO † quæritur, in quib. caſib. eccleſia conſecrata polluta ſit indigens reconciliatione, & non conſecratione? Et dico, quòd ſunt quinque, licèt reducantur ab aliquib. ad pauciores. ¶ Primus eſt, ꝑꝑ homicidiũ, de cõſecra. eccleſ. propoſuiſti. Intellige in eccleſia perpetratum, cum voluntaria occidentis irreuerentia, ẽt ſine ſanguine: vt dicit glo. in c. vnico, eo. ti. li. 6. Vt ſi poteſtas ibi furem ſuſpẽdat ẽt nullo ſanguine fuſo. Vnde non violatur per homicidium caſuale: putà lapide cadente de pariete, ſm Hoſti. & Hug. ſimiliter nec per factum contra ſeipſum ex amentia furię, ſm eoſdem. Secus ſi quis ſeipſum ſanæ mentis ex ira occidat, aut vulneret, & ſit publicum, ſec. Gem. in d. ca. vnico. Nec ſi fiat ad defenſionẽ, ſec. Inn. intellige præciſè: ſecus ſi dominet̃ libido vindictæ, vltra moderatã tutelam. Nec ſi compleatur in eccleſia per vulnus alibi acceptũ ſine irreuerẽtia eccleſiæ, ẽt ſi ſanguis fluet in eccleſia. Secus ſi vulnus accipiat in eccleſia, & mors alibi ſequatur, nullo ſanguine fuſo in ecclèſia, ſm Direc. & glo. vbi ſup. Nec ſi quis ſup. eccleſiæ tectum occidatur, ſm gl. vbi ſup. & Hug. quia factum vr̃ extra eccleſiã. Et idẽ eſt ſi quis occidatur ſub eccleſia, ſm gl. in c. vnico. eo. ti. libr. 6. Nec ſecundũ aliquos, ſi martyr ſit qui occiditur: q̱a talium ſanguine conſecratur eccleſia, & non polluitur: tñ verius eſt, qđ non polluit eam ſanguis effuſus, ſed iniqua effuſio: & indiget reconciliatione, ſecun. glo. in d.c. vnico. licet vt dicit, lauandus non ſit locus, vbi ſanguis effuſus eſt. Et idem dic, ſi tale homicidium ſit ſine effuſione ſanguinis: quia iniuria eſt par. ¶ Secundus caſus eſt ꝑꝑ ſanguinis effuſionẽ in eccleſiã factã. ext. eo. propoſuiſti. Et intellige enormem, & voluntariè irreuerentẽ ſiue iniurioſam, nõ aũt ſi effuſio ſit modica, ſecundum oẽs: quia, vt no. Pan. in d.c. ꝓpoſuiſti, effuſio abundãtiã ſignificat, pro quo vide bonum tex. cum glo. in ca. cum illorum §. quod ſi clauſtrales. de ſen. exc. nec ſi ſit facta à furioſo inſanæ mentis, vel à caſu, ſecũdum Hug. de conſe. d. 1. eccleſijs, & Hoſt. in c. ſi eccleſia de conſe. eccle. vel alt. Secus ſi q̱s ſanæ mentis ſeipſum vulneret, ſec. Gem. vt dictum eſt. Si aũt vulnus fiat ĩ eccleſia, vel cęmeterio & non effundatur ibi ſanguis, vel non labatur ad terrã, vt quia colligitur in ſcutella: ea

eccle-

ecclesia violatur,& recõciliabitur,ẽm gl. in
d.c.vnico & Pan.in d.c.proposuisti,vbi dr̃ ec
clesia violari reconcilianda propter homici
dium,& vulnera,non distinguendo an fuerit
sanguinis effusio necne. licèt sine ea vulnera
non fiant, vt dicit Pan. & propterea iura fa-
ciunt mentioné de sanguinis effusione,vt ex
eo.c.fi.& d.c.vnico.propterea ẽt dicit Pano.
quòd ex corporali iniuria citra sanguinem
ecclesia non violatur,vt indigeat reconcilia
tione. ¶ Tertius casus est,propter adulteriũ,
vel seminis effusionẽ:extra,de adul.significa-
sti.& de cons.dist.1.ecclesijs.Et intellige pri-
mò seminis humani, siue fidelis, siue infide-
lis, & secundò ꝙ fit effusio magna: quia ẽm
Asten.propter modicã humectationẽ nõ es-
set recõcilianda:& tertio cũ irreuerentia vo
luntaria:vt quoties illicitè fit per mollitiem,
aut quemcũq; coitũ cum fęmina vel mascu-
lo,ẽm oẽs:& similiter si fiunt per licitũ coi-
tum matrimonialem:licèt in hoc sint opinio
nes,quibusdam tenẽtibus,quod violatur: vt
Io.& iterũ Io.And.& hanc opin.sequutus est
Arch. & Sum. Pisa. quibusdam vero dicenti-
bus, ꝙ non: vt no. glo. ẽm Hu. in c. ecclesijs.
de confes.d.1 q̃ opinionẽ sequitur Sum.Ros.
cui repugnat Sum.Ang.q̃ tenuit prima:& ad
aliud extremũ tendens contra oẽs doctores,
hoc extendit ẽt ad pollutionẽ in somnis, &
generaliter omnem humanam pollutionem.
Vnde dico,ꝙ pollutio in somnis non uiolat,
ẽm Veru. & oẽs contra Angelicam: & uiolat
actus matrimonialis sec.p̃dictos,& D.Tho.ꝙ
Petrum cõtra Ros. qui ẽt hoc falso imponit
Io. imò nec Hugo hoc tenuit: quia ẽm Sum.
Confes.vr̃ loqui de reconsecratione.Nec va
let motiuum Ros.Nam pollutio,inquit,vigi-
gilantis ecclesiam violat:nõ aũt dormiẽtis,ẽt
si sit manifesta; ꝙ ideo non est, nisi quia pri-
mũ est cũ peccato, sec. non: & sic est de actu
coniugali.Dico.n.hoc esse,quia fit cum irre-
uerentia voluntaria,ẽt sine peccato: sicut de
iusta occasione dictum est.Vñ in casu necessi
tatis:qui.s.irreuerentiam tollit: ut si cõiuges
longo tp̃e in loco sacro obsidentur, & illici- 6
ta emissione seminis sibi timent:crederem ec
clesiam nõ violari: quia si non violat effusio
sanguinis facta ad conseruationẽ vitæ corpo
ralis, sec. Inn. quare violabit effusio seminis
ad conseruandã vitã spiritualẽ? vide inf. De-
bitum.§.3.De his tñ sic dicit Arch. Qñ vitia
hęc in ecclesia commissa,sũt occulta, vt dicit
Gu.& Host.in Su.non indiget reconciliatio-
ne. & idẽ tenet Io.And. in 6.eo.tit.licèt Hos.
in gl.magis sustineat contrarium.hęc ille. Et
idẽ tenet gl.in c.vnico, eo.tit.li.6. & hr̃ ex d.
c.significast.in uer.publice.& fiũt hæc publi-
ca vel ex cõfessione eorũ qui fecerunt,vel ex
rei euidentia.Et hoc intelligo verũ non solũ
in effusione seminis, sed ẽt in effusione san-
guinis,& in alijs casibus, quibus polluitur,ꝙ
patet ex ratione Io.Andr. quia inquit,eccle-
sia non iudicat de occultis. ¶ Quartus casus
est,qñ in ea sepelitur excommunicatus:quia
si erat consecrata, reconcilianda est, & præ-
dictorũ corpora proijcienda, si discerni pñt
ab alijs,de cons.d.1.ecclesiam de cons.eccle.
vel al.consuluisti. Et idẽ si in ea sepultus fuit
paganus vel infidelis.quo casu non solũ cor-
pus eijciendũ est,sed ẽt sunt radẽdi parietes
& tigna. & in d. c.ecclesiam sec.Io.And.in d.
c.proposuisti.imò ẽt,qñ sepelitur ibi,excõi-
catus,sec. Ho. ꝙ tñ Pan. non placet,quia per
abrasionem parietum violaretur consecra-
tio,& non esset reconcilianda solũ,sed recõ-
secranda:caput aũt,ecclesiam.loquitur,vt di
cit in ecclesia nondũ consecrata,quo casu ser
uandũ est,ꝙ dicit Io. Andr. Et si paganus sit
in vtero mulieris fidelis sepeliendæ,vt qñ mo
ritur pugnãs,ẽm Gof.& Ber.sepelietur in ec
clesia, quia factus est pars ventris de conse.
d.4.si qua.& hoc sec.Ho.si certum est,fętum
esse mortuum, nec inde exhumabitur. Sed si
certum est,quòd uiuat,aut dubitatur,scinde
tur mulier. ff. de mor. infel.l. 2. idem Dir.
¶ Quintus est,si ecclesia, & idem de altari &
cœmeterio,ab episcopo publice excõicato
consecrentur, vel etiam benedicantur, quia
ante recõciliationem nec celebrari nec sepe
diri ibi aliquis debet.ar.d c. consuluisti.& ibi
Pa. reddit rationem post Host. quia si sepul-
tura corporis excõicati polluit ipsum locũ,
a fortiori,qñ ipsa cõsecratio transit p̃ manus
excõicati notorie.¶Sextus est,sec.glo.in d.c.
proposuisti,qñ parietes successiue reparãtur:
quo casu sec.Su.An.est recõsecrãda:sec. alios
verius non est ẽt reconcilianda necessario:
quia hoc nullo iure cauet,& de hoc sup.§.4.

Sexto † quæritur, qũo violetur ecclesia
non consecrata? Et dico, ꝙ violatur semi-
nis,& sanguinis effusione,de consec. eccl.vel
alta.cap.fin.Item qñ in ea sepelitur excõica-
tus:vt patet de cons.d.1. in c.ecclesiam iuxta
intellectum Pa.Item qñ ab episcopo excõica
to notorie bene dicitur siue recõciliatur:q͠a
sec.regulam Pan.in d.c.consuluisti.ea q̃ con-
sistunt in exterioribus benedictionib.& con
secrationibus, facta per notorie excõicatũ,

non debent per fideles exercitari ante recõciliationem. Per reparationem autem parietum aut eorum diruptionẽ vel constructionem cæmeteriũ violari, nec legi, nec credo.

7 SEPTIMO † quæritur, qũo reconciliari debet ecclesia consecrata, vel non cõsecrata, si polluatur? Et dico, ꝙ consecrata recõciliari debet eo modo, quo dicitur in pastorali, & similiter cęmeterium: de recõciliatione vero non consecratæ Greg. IX. in c. fi. de consecr. eccle. vel al. iuncta gl. dicit, ꝙ si ecclesia non consecrata fuerit seminis, aut sanguinis effusione polluta: aqua protinus exorcizata lauetur, ne diuinæ laudis organa suspendantur, est tñ q̃ citius poterit consecranda. hæc ibi. Ex quibus patet, vt ibi dicit Pan. ꝙ ea polluta ibi suspenduntur organa clericorum, ita ꝙ ante reconciliationem nedum missa, sed nec nullũ diuinum officium ibi celebrari dẽt.

8 OCTAVO † quæritur, a quo possit ecclesia reconciliari? Et dico loquendo de consecrata, quod eam reconciliare potest episcopus proprius per se vel per alium: põt etiam vnus eps aquam benedicere, & alius reconciliare: per simplices vero sacerdotes hmõi reconciliatio fieri non põt, etiam si sit consuetudo: vt dicit Rayn. & Al. extra eod. aqua. & hoc ẜm Innoc. nisi ex commissione Papæ, qui pluribus non epis hoc concessit, aqua tamen prius per episcopum benedicta. Hãc. n. reconciliationem Papa simplici sacerdoti põt committere, ẜm gl. in d. c. & Pa. ibidem vbi regulam hẽt, idem dicendum esse in oĩb. q̃ sunt iuris epalis ex dispositione humana: quia in his Papa hẽt plenitudinem potestatis: vt in c. proposuit de conces. præb. q̃ autem dispositione diuina certo ordini sunt commissa, non habenti ordinem illum committi non pñt, etiã per Pontificem Summum, secundum gl. in c. peruenit dist. xcv. Loquendo vero de nõ consecrata, dicendum est, ꝙ per simplicem sacerdotem reconciliari põt, ẜm glo. in c. fi. extra eo. quia si Greg. intendisset ibi lotionem faciendam per epm: hoc expressisset. sicut in c. præcedenti, cum idem eidem scripserit. Item quia ibi dr̃, ꝙ lauetur aqua exorcizata. s. tm̃, quæ. s. fit per simplicem sacerdotem: & non cum aqua benedicta, vino, & cinere, cũ qua reconciliatur ecclesia consecrata. Item q̃a dicit protinus: ꝙ non fieret, si oporteret expectare episcopi mandatum, vt aliqui dicunt.

9 NONO † quæritur, quæ sit pœna celebrantis in ecclesia consecrata post pollutionem ante reconciliationem? Et dico, ꝙ quamuis ante reconciliationẽ non debeant ibi officia diuina celebrari, aut aliquis sepeliri: tñ nec ecclesia est ꝑꝑ hoc interdicta: nec contrariũ faciens, ẽt scienter, est irregularis de sen. exc. c. is q̃. li. vj. nec tenetur Host. dicens cõtrariũ, sed Inno. & alij qui sentiũt cõtra eũ. Dicit tñ Lap. ꝙ talis ab ingressu ecclesiæ suspensus est de priu. c. eporũ. li. vj. Et si cũ tali suspensione in ecclesia diuina celebraret, ut prius suo fungẽs officio, dr̃ irregularis: ut in d. c. q̃.

¶ CONSECRATIO altaris uide supra Altare. §. 1.

¶ CONSECRATIO cœmeterij: uide sup. Cœmeterium. in prin. & §. 4.

¶ CONSECRATIO vasorum, ac vestium, uide sup. Benedic. per totum.

DE consecratione virginum & veli.

1 *Velum quintuplex esse. Et an id quod virginibus datur, viduis quoque dari possit, aut contra. Et an sit sextum, & quale.*

2 *Consecranda quanam virgo sit. Et quid de ea, quæ violenter cognita est. Item quid de ea quæ occultè, an à certis officijs abstinere debeat.*

3 *Velum dare, siue virgines consecrare, quisnam possit. Et quid de viduis.*

4 *Consecranda virgines qualiter & quando sint. Et num possint extra tempora, si necessitas ingruat, consecrari.*

1 CONSECRATIO † virginum atque uelatio, ut plenius innotescat, sciendum est, ẜm Pet. de Pal. in 4. d. 38. quòd uelum. s. nigrũ est quintuplex. Primum est professionis, qđ fœminis datur xij. anno completo. xx. q. ij. puella. & hoc portant in religionibus omnes professæ, siue virgines, siue niduæ. Secũdum est consecrationis, quod datur anno xxv. ętatis, xx. q. j. placuit. Tertium est ordinationis, quod datur anno. xl. 27. q. j. diaconissam. q̃. s. ideo sic dr̃, quia datur aliqua benedictio, ex qua accipit officium inchoãdi horas in choro, & legendi homiliam: ꝙ alijs non licet. Vñ eps dat ei ad tangendum Breuiarium, in quo sunt homiliæ de Euangelijs in matutinis: quod quidem adhuc seruatnr post virginum consecrationem in eod. officio missę: sed non consueuit dari velũ in hoc, nec expectari illa ætas: sed ex cõi consuetudine hoc fit, qñ consecrantur, seu uelantur: quod ẽt fit ante xxv. annum. Quartũ est ꝑlationis, qđ dabaẽ abbatissæ lx. ætatis anno. xx. q. j. iuuencularis. sed hodie fieri põt abbatissa xxx. anno cõpleto. de elec. indemnitatibus. l. vj. nec datur velum ẜm pontificale, sed fit officium quoddam & bñdictio. vt ibi no. Quintũ est continentiæ &

obserua-

obseruationis, quod est viduarum.27.q.1.vidua, & potest etiam dari virginibus: licet virginale dari non possit viduis etiã ex dispensatione episcopi.20.q.1.deuotis. Sextũ addunt 3 quidam scilicet probationis, quod in monasterio datur in receptione habitus ante professionem: quod communiter album est.

2 PRIMO † vero quæritur, quæ virgo sit consecranda, seu consecrationis velo velãda? Et dico, ſm Arch. ꝙ sola religiosa professa tria essentialia vota in religione probata: nec tñ oĩs talis: quia nec moniales mendicantium, nec quædã aliæ cõsecrantur ab epo: nec corrupta violenter, ſm Al. licet virginitatẽ, vel aureolã non perdat: quia difficile est, inquit, voluntatẽ tunc ita reniti, vt aliquem consensum nõ eliciat: vñ cũ de pleno dissensu constare non possit ecclesiæ, statutũ est, vt humiliter a consecratione abstineant. 82.q.6. illæ familiæ.15.q.1.si quis non iratus. & concordat S.Th. nec sitr corrupta occultè, ẽt si inde sequeret̃ scandalũ: licet hoc asserat Gul. quia ſm Alb. & S.Th. ꝑꝑ vitandũ scandalum mutanda non sunt ecclesiæ sacra, nec etiam sacrãlia, cuiusmodi est virginum consecratio: bñ tñ posset eps vti aliqua cautela, vt seruatis quibusdam ceremonijs, quæ non sunt de 4 essentia veli virginalis, alia, quæ sunt de substantia, mutentur: puta verba dicenda in veli oppositione: vt in forma mutato noĩe virginitatis, in nomẽ castitatis, & concord. Gof. & Ho. non obstante, ꝙ Petr. de Pal. dicat istam cautelã esse fictionem in facto rei sacramentalis, & non licere: quia sicut loquẽs põt verbis ex cã, & sine mendacio decipere, qñ non tenetur rñdere ſm intentionem interrogantis, vt dr̃ inf. Mendacium.§.2.ita & hic est: qa eps non tenetur exhibere signa secundum intentionem, vel opinionem vidẽtium. Quod confirmatur per c.1.de his quæ vi, me. cau. fi. & ſm Summ. Conf. corrupta carne potest ex dispensatione epi, aut eius vices gerentes suscipere modum veli virginalis, & non aliter. Et adde glo. Rayn. ꝙ hmõi occultè corrupta ante vel post consecrationem, abstinere dẽt ab officijs, q̃ secundum consuetudinẽ monasterij solent consecratis virginibus competere, donec cũ ea super hoc fuerit per epm dispensatũ. Notandum est tñ ꝙ ſm Pet. liceret ista cautela, vbi eps hoc scirent solum occultè in confessione, vel aliter: quia eo casu non tenetur, nec debet talẽ publice repellere, sed admittere: licet ipsa peccet, & similiter quæ illam scienter ad hoc sollicitant: non autem si permittant, cum est occultum. Potest autẽ se excusare non manifestãdo peccatum, sed se ex humilitate excusando.

SECVNDO † quæritur, quis possit dare velũ, seu virgines consecrare? Et dico secundũ Arch. post Pet. de Pal. ꝙ velum continentiæ seu viduarum dari põt ẽt a sacerdote: vt etiã dicit gl.26.q.1. vidua. imo ẽt vidua per seipsam hoc accipere põt ab altari facta professione corã sua prælata: velare autẽ virgines nullus potest nisi eps.20.qõ.1.deuotis. quia ipse est quasi paranymphus despõsans virgines Christo: imo hoc eps demandare non posset non epo: quia hoc est cõsecrationis & ordinationis epalis, sicut consecrare ecclesias: & non iurisdictionis, de conse. eccl. vel alt. aqua. Ex quibus, inquit, apparet, quod prælati mendicantium suas moniales velantes cũ episcopali solemnitate, excepta coronatione & datione anuli, non bene faciunt, nisi hoc habeant ex concessione Papæ: quia vsurpãt officium epale. Et concordat S.Th. in 4.dist.38. dicens, quod virgines per solum episcopum consecrantur: viduæ autem possunt etiam a sacerdote benedici: & ibi huius assignat rationẽ.

TERTIO † quæritur, qualiter & quãdo sint virgines consecrandæ? Et ad qualiter dico, ꝙ vt in ordinario siue pastorali docetur: ad qñ vero dico, ſm Host. quod in die Epiphaniæ, & in tota resurrectionis hebdomada, in natalibus Apostolorum, & in diebus dominicis: vt etiam not.20.q.1.§.velamen & ca. seq. sed tñ in necessitate, puta imminente languore possunt tempore quolibet consecrari. 20.q.1.deuotis. de temp. ord. c.1. & concor. Goff.

DE consensu, & ratihabitione.

1 *Consensus & assensus quarum protestatum esse dicantur. Et quotuplex consensus sit. Et quando mortale peccatum, aut veniale inducat.*

2 *Regula iu. Qui tacet, consentire videtur: qui sit intellectus. Et ibidem decisiones multa in materia taciti consensus, & non contradictionis, atque tolerantia, & patientia actum subsequentis.*

3 *Consentire ne quis videatur in actu negatiuo, an protestatio necessaria sit. Et ibidem, quando vni proposita sint duo, si vnum solum neget, alterum affirmare videtur.*

4 *Culpabilis num sit is, qui in consilio existens, in quo malum aliquod tractatur, tacet. Et an religiosi vocem in ea habentes, si humano respectu voci suæ & suffragij ferendi facultati renuncient, peccent.*

5 *Consensus singulariter præstitus, ac non collegialiter, in actu qui communem ac collegialem requirit, an sit efficax.*

6 Rati-

6 *Ratihabitio, vt actum præcedentem confirmet, quid deſiderat. Et ibidem in factis malè, quanam ratihabitio ſufficiat. Et an vbi certum tempus eſt de actus ſubſtãtia, ratihabitio ad id, actu poſtea ſecuto, retrotrahi poſſit. Et quando non poſſint ratum habere, quod meo nomine geſtum eſt. Et de his requiſitis, ad finem, vſque ad num. 7. & 8.*

1 CONSENSVS† vt probat S. Th. 1.2. q. 15. pertinet ad virtutem appetitiuã, quæ eſt voluntas, & eſt eius complacẽtia in aliquid: licèt ab Aug. ſuper Gen. attribuatur rõni, inquantum. ſ. in ea includitur voluntas. aſſẽſus aũt propriè ꝑtinet ad virtutẽ cognoſcitiuã, i. rationẽ, licèt attribuat̃ impropriè voluntati. Eſt aũt duplex cõſenſus, ſ. in opus & cogitationẽ propriã, & ſiṙr in opus & cogitationẽ alienã. Primus eſt duplex, ſ. deliberatus expreſsè, ſiue explicitè, q̧ declaratione non indiget: & deliberatus implicitè tm̃, ſiue tacitè, qui ſec. mentem S. Bo. 2. di. 25. & Pet. de Tarã. in 2. di. 24. vr̃ eſſe: cum rõ ſufficienter aduertit de mala cognitione, & eius periculo, & eam reprimere negligit poſt tp̃s ſufficiens humanæ fragilitati ad liberandũ ex complacentia, vel ex negligentia, ſiue cõplacentia. Dicit. n. ſic: Complacentia ſurgente in ſenſualitate circa luxuriam, vel aliud quod eſt mortale ex genere ſuo: aut ratio ſuperior conſideratione diuini præcepti, vel offenſæ Dei ſtatim reprimit: & non eſt niſi veniale. Aut non ſtatim reprimit: & tunc aut expreſsè conſentit: & ſic eſt mortale: q̧a vir comedit, i. rõ ſuperior conſentit: aut non expreſsè, ſed negligit reprimere. Aut ergo manet talis cõplacentia poſt ſufficientẽ deliberationẽ, & animaduerſionẽ periculi: & tũc eſt mortale: & mulier comedit, & ſ. tacitè & interpretatiuè. Aut nõ manet: & ſic eſt veniale: hæc ex illo, q̧ per ſufficientẽ deliberationẽ intelligit tp̃s ſufficiens ad deliberandum, poſtq̃ ratio aduertit: quæ tp̃e in deliberando indiget. Negligentia tñ repellẽdi cõplacentiam cum diſplicentia rationis de ea ſec S. Bo. eſt cõſenſus interpretatiuus, ꝙ nõ eſt peccatũ mortale, ſec. multos magiſtros: vt recitat: licèt, vt dicit, ſanũ conſilium ſit, vt quis de hoc ſicut de mortali pœniteat. De cõſenſu ẽt in delectationẽ inf. Delectatio §. 1. Secundus aũt, i. conſenſus in factum an cogitationẽ alterius, eſt quadruplex, ſ. negligẽtiæ, cũ quis debet corrigere delinquentẽ, cõſilij, cooperationis, & auctoritatis, aut paliationis, vel defenſionis: & primò ac ſecundò conſentiens punit̃ minus, quã faciẽs, tertiò æqualiter, quartò plùs. vnde ver. Conſequens ſpernit, ſuadet, iubet, atq; tuetur. Hic minus, ille minus, luit hic æqualiter, hic plùs. De hoc gl. optima in c. 1. de off. del. ſuper verbo, pari pœna, & tex. 11. q. 2. qui cõſentit. vbi duo membra ſub vno concluduntur.

2 PRIMO† verò quæritur, qũo intelligitur illa regula iuris in 6. Qui tacet, cõſentire vr̃? Et dico, ꝙ cõſentire vr̃, ſecundum Inn. in c. in Geneſi. de elect. qñ quis tacet in actu honorabili ſeu concupiſcibili: ſed in actu vituperabili & prœiudiciali, & ĩ quo loqui & cõtradicere verecũdum eſſet, plerunq; vr̃ diſſentire. l. filiusfamilias. §. inuitus, & ibi gl. ff. de procu. & eſt gl. in l. qui patitur. ff. man. ꝙ limit. gl. in c. plerunq. 2. q. 7. Io. de Imo. in c. veſtra de loca. & gloſſ. in c. diaconus. diſt. 27. & in d. l. qui patitur, qñ actus qui fit in præiudicium, valet ẽt eo contradicente: ſecus ſi non valet, niſi prius cõſentiat: quia tunc tacens habetur pro cõſentiente. Exemplũ primi. Vendo rem alienam domino præſente & tacente, & ſic non valet: quia ẽt eo abſente vel contradicente vendi potuit in præiudicium vendentis: vt no. in l. rem alienam. ff. de cõtrah. emp. ſicut & legare quis poſſet rem alienã in præiudicium ſui hæredis. vt not. in c. filius de teſt. Exẽplũ ſecundi. Impignorat quis rẽ alienam præſente dño. & ſic valet. vt no. in l. Caius. ff. de pig. act. Et de hac diſtinctione habes tex. ſingularem in l. ſæpe. §. cur aũt is. ff. de re iud. facit l. ſi ſeruus cõis. ff. de dona. inter vir. & vxo. vbi fratre donante rẽ cõem ſibi & fratri, pñte fratre, & nõ cõtradicẽte, tenet conceſſio, facit c. cõtinebatur. de his q̃ fiũt à præl. vbi ſi ꝑlatus contulit bñficiũ pñte capitulo, & non cõtradicente, collatio tenet. facit ꝙ no. Bal. in l. ſi tutor. C. ĩ q. cau. in int. re. nõ eſt ne. vbi dicit, ꝙ ſi quis ſcit aliquẽ ſe gerere ꝓ eius ꝓcuratorẽ: tũc ſi cõtradicẽdo põt illud impedire, ſi tacet, cõſentit: ſecus ſi non poteſt impedire: Similem deciſionem ponunt dñi de Rota in habẽtib. cãm cõmunẽ: ſi vnus illorũ procuratorẽ cõſtituit, vt conſentire videantur, ſi pñt impedire. Et qđ no. Bal. in l. 2. §. ſi viæ. ff. ſol. matr. vbi dicit, ꝙ qñ conſenſus requiritur ad habilitandam perſonã, non contradictio habetur pro conſenſu: vt in l. quo em̃. §. 1. ff. rẽ ra. hab. vbi dicit gl. ꝙ non contradicere ratihabitioni par eſt. Ex quo arguit Bal. ꝙ ſatisfactũ eſt ſtatuto Florentinorũ requirenti cõſenſum conſanguineorũ in contractib. ſi cõſanguinei ſciũt, & nõ contradicũt, pro quo

facit illud singulare dictum Bal. in l. potuit. in vlt. quæst. C. de iu. delib. vbi vult, quòd si pupillus maior infante vnà cum tutore ingressus est possessionem, ꝙ per hoc hæreditas est legitime comprehensa nec obstat, ꝙ auctoritas debet præstari verbis expressis, vt facit l. 1. ad fi. ff. de auct. tut. quia hoc est verũ circa actus expressos: sed in tacitis tacitè loquimur reb. istis, & factis, iuxta illud. Et factis loquimur. argum. in l. de quib. ff. de legib. & l. item quia, ff. de pact. Facit, quod dicit idem Bald. in l. mandatum, C. mand. in 2. colum. ꝙ societas contracta cum patre, intelligitur cũ filio renouata, si interueniat patientia tutoris item aliud dictum in l. post mortem, ff. de adop. vbi dicit idem Bald. quòd si filius vixit seorsum à patre negotiando, vt emãcipatus per x. annos, patre sciente, & patiente, præsumitur emancipatus, vide inf. Elect. 2. §. 12.

3 Secvndo † quæritur: vtrùm in actu negatiuo requiritur protestatio, ne quis videatur consentire? Et dico, quòd in actu negatiuo abstinens, & tacens non habetur pro consentiente. Et facit, quod no. Host. & Inno. in cap. olim inter. de resti. spol. & quod no. in cle. vnica. de procu. iuncta glo. in fi. ff. de procu. Similiter nota, quòd quando duo proponuntur vni, & solùm negat vnum, videtur alterũ affirmare: vt in c. nonne bene, de præsumpt.

4 Tertio † quæritur, vtrùm existens in cõcilio, & tacens, qñ aliquod malum tractatur, sit culpabilis? Et dico, ꝙ qñ obuiare potest, & nõ facit, inuoluitur peccato, & de damno tenetur: quia qui tenetur loqui, & tacet, consentit in eius præiudiciũ, l. de ætate, §. qui tacuit, ff. de interrog. act. & c. si post pstitum. de confes. li. 6. Quilibet aũt de vniuersitate tenet votum suum exprimere in concernentib. facta cõitatis ex debito officij. ar. in c. 1. de his, quę fi. a ma. par. c. vbi dicit Inn. ꝙ nisi contradicat, si ibi aliqua malè agerentur, hr̃ pro consentiente quoad peccatum, & pœnã. Quod q̃dẽ vniuersaliter quoad culpã habeo indubitatũ de quolibet potente obuiare peccato, & nõ obuiat. arg. 22. q. 5. hoc videtur, sed de pœna non credo, nisi in his, quib. ex officio competit: vt in prælato, & habentib. vocem in cap. arg. eorũ, quæ notantur in c. negligere. 2. q. 7. vel nisi quis dolose taceat, & non prohibeat arg. eorum, quæ no. in c. quantæ. de sent. exc. Et secũdum hanc distinctionem limitat Bar. in l. virum, ff. de parti. vbi vult, ꝙ solũ teneatur obuiare, qui est subiectus illi, qui dẽt offendi: sicut seruus & filius, & gl. in l. culpa caret, ff. de reg. iu. & tex. Insti. de pub. iud. §. alia qui vult, ꝙ conscius, quamuis extraneus puniatur, ꝙ intellige, qñ tenetur ex officio, vel quando dolosè non prohibet, vel in crimine læsæ maiestatis, l. quisquis. C. de leg. Iul. ma. Et ita dictum Inn. limitat Sum. Ang. Sed melius est, vt simpliciter, & sine limitatione sit verum, vt. s. præsens in collegio, & tacens incurrat pœnam in damnatis, & iniquis, & approbat Pan. in c. 1. de his quæ fi. a ma. par. ca. & in c. continebatur, de his, quæ fiunt a præl. & ca. in causis. de elec. & c. 2. de loca. & Fel. in c. cum Bertoldus, de re iud. & in cap. cam omnes, de consti. imò & ipsa Angel. Excõicatio 7. casu 5. Et ratio est, quia quilibet debet habere curam boni cõis. Vide tñ inf. Elect. 2. §. 12. Ex his patet, quàm male faciant religiosi habentes vocem in c. si humano respectu renuncient voci suæ, quod est tacere, qñ vidẽt, quòd auctoritas prouidendi per hoc remanet penes eos qui zelo carent.

5 Qvarto † quæritur, vtrùm actus q̃ expediri dẽt per cõsensum in cõi pstitũ, valeat, si consentiant singuli vt singuli, non collegialiter? Et dicit Pan. in ca. cũ in ecclesia. de cau. pos. & prop. ꝙ non, vt in c. Genesi. de elect. & l. 1. C. de decur. nec speciale in electione: quãuis gl. dicat cõtrarium in c. 1. de reb. eccl. nõ alie. libr. 6. Vnde tenendum est, ꝙ non valet, q̃d ẽt sentit postmodũ ibi. Io. Anto. in nou. & firmat Io. Cal. in c. cũ oẽs. de consti. & Bar. in l. oẽs populi. ff. de iust. & iu. sup. Ciuitas. §. 1.

6 Qvinto † quæritur, quid requiratur, vt ratihabitio confirmet actũ præcedentem? Et dico, quòd oportet primò illum esse factum nomine meo, vt in regula, ratum. li. 6. & dr̃ factus noïe meo, qñ mea contẽplatione factus est. s̃m glo. in c. cum quis. de sen. excom. lib. 6. ¶ Secundò oportet, quòd habeam ratum tanquam gestum nomine meo: nã possum ratum habere factum, & non qualitatem eius, scilicet quòd sit factũ noïe meo, l. cũ interdicto C. ar. tu. & no. in l. Pomponius, ff. de neg. gest. Et ista opi. Iac. de Are. approbata in l. 1. §. deiecisse, ff. de vi & vi ar. & per gl. secun. Barto. ibidem, in §. sed & si cum quis licet, sec. Bald. fit glo. contraria ibidem in §. quoties. aduertendũ est tñ, ꝙ non solũ ratihabitio expressa sufficit in maleficijs, sed ẽt tacita: vt putà, q̃a nõ reuocat, postq̃ scit, quòd est factũ nomine eius, aut nõ cõtradicit, vt lit. non contest. c. 1. de offic. de leg. cũ olim. el 1. C. de ince. nupt. l. cũ ancillis, C. de ser. l. 1. q̃a tũc est ratihabitio præsumpta. 2. q. 1. notũ. secus aũt esset in non male-

maleficijs.¶Tertio,oportet,ꝙ actus præsentiā nō requirat: quia q̄ præsentiā requirunt, ratihabitio cōfirmare nō pōt. Inst.de act.tu. §.tutor. ¶Quarto,requiritur,sec.Pan.in c.1. de conuer.in fi.quod extrema sint habilia ad illū actū perpetrādū,s.tēpus,in quo actus gestus est,& tp̄s ratihabitionis: nā si vnū istorū deficit,ratihabitio non procedit: quia cū ipsa sit fictio iuris, procedere non pōt sup̄ impossibili:de quo plene per Bar.in l.si is q̄ pro emptore,ff.de vsuc.Exemplū,quidā noīe infantis interfecit: maior factus ratū hēt. Non enim talis ratihabitio retrotrahitur, q̄a tunc t̄pis impossibile erat talē mandare.Exemplū de alio extremo.Ab aliquo terminum habebam ad aliquid agendum: amicus meus noīe meo fecit:ego post terminū ratū habui.Non .n.retrotrahitur.quia sicut post terminū non potuissem verè facere:ita nec fictè. Rn̄deo, quia vbi certū tēpus est de substantia, ibi oportet obseruari tempus:alias actus ipso iure nullus est,ff de excu.tu.l. scire oportet,§. consequens,quia recedere a t̄pe, est recedere a forma,ff.de verb.obl.l.qui Romæ.§.Augerius.Facit,quod no.Car.in cle.ꝙ circa de elec. vbi dicit, fictionem non posse id, quod s̄m naturam est impossibile.Exemplum Inst. de adop.§.minorem, vbi quis eum nō potest adoptare,quē non antecedit p̄ tot annos, ꝙ eum generare potuisset. Similiter fingi non posset,quod viueret hodie qui ccc.annis p̄teritis mortuus est.Insti.de excu.tut.§.sed si in bello.¶Quinto,requirit̄ sec. Inn.in c.prudentiā,de off.leg.p̄ illud,quod q̄s facit,valeat vt sit aliquid:quia,ꝙ nihil est,ratu h̄ri non pōt. Vn̄ hæc est eius theorica,ꝙ vbicunque actus est nullus ex defectu solēnitatis,& suppletio non dependet a mea voluntate:non possum h̄re ratū,ꝙ noīe meo gestū est. Secus vbi suppletio solēnitatis depēdet a p̄tate volētis ratificare sn̄iam nullam,sicut in Papa,qui iuris dispositioni non subjicitur:vn̄ ratificare pōt sn̄iam nullam.Vnde si quis excōicet noīe alterius,non valet,licet ille ratū habeat:nisi excōicet ipse qui potest. Similiter si quis iurisdōnē faciat noīe iudicis, nō pōt ratū h̄ri, q̄a q̄ facti sūt,& solēnitatē requirūt.rata h̄ri nō p̄nt.Vn̄ cū sn̄ia a nō suo iudice lata nulla sit. de iud.at si clerici,& cū aliæ solemnitates requirātur,quas ipsemet,qui ratum h̄re vult,si omitteret,nō teneret,quod facit,ratū h̄re nō pōt,si ab alio omittant̄. Si vero actus sit nullus ex defectu cōsensus : bn̄ ratificare possū quod noīe meo gestū est, p̄ nouū cōsensum. Et pro hoc tex.in c.cum nos.de his, q̄ fiunt a prael.Imo dicit Sum.Ros.in ti.Excōicator,§. 8.quod p̄ nouū consensum ratū h̄re possum, quod nō est gestū noīe meo,& allegat gl.i c. cū ad sedem.de resti.spol. q̄ hoc dicit quidē, sed vt falsū, & cōtra regulā iuris ratū, lib.6.

7 Sexto †requiritur,ꝙ possit mandatum per aliū fieri: alioquin nō retrotrahit̄,vt si faciat quis adulteriū noīe meo, ratū h̄re nō possū, s̄m gloss.in l.1.§.quoties.ff.de vi & vi arm. & Cy.in l.nō dn̄s,C.de accu. & in c.sciāt cūcti. de ele.li.6.quod limita verū in alijs,q̄ nō sūt delicta,sed quoad delicta,licet nō p̄priè cōmittat,sed interpretatiuè, eadē pœna punietur,tanq̄ eiusdē delicti particeps,&mādator vt no. Bal.in l.vnica,§.ne aūt.C. de cad.toll.

8 Septimo †requiritur,quod lex non requirat nisi delictum simpliciter, quia si requireret maleficium, & per prius machinationē, seu tractatum, nō sufficeret sola ratihabitio. Facit gl.& Io.And.in ca.1. de conuer.coniu. Ex quo patet,quod licet mulier habeat ratū homicidium viri post mortem:tamen quia requiritur machinatio per prius, nō impediet matrimonium sequens cum occisore,secun. Gemin.in c.cum quis de sent.exc.lib 6.Secus quando lex requirit solum factum.

¶De materia Consensus, vide infr. Delectatio,§.1.& sequentibus.

DE CONSERVATORE.

1 *Conseruatoris definitio Et sub hec,quod conseruatores iudices delegati reputentur. Et conseruatorum genera tria esse.*

2 *Conseruator quis & a quo dari possit. Et quot modis inter se distent conseruator, & delegatus.*

3 *Conseruator ex officio suo de quibus cognoscere possit Et ibidem ad finem,prædicatorum ac minorum conseruatores in quacunque causa posse procedere.*

4 *Conseruator qua ratione,ac modo in his,de quibus notionem habet,procedere debet. Et ad hoc octo subijcit conclusiones,& dicta.*

5 *Conseruator, si non iuxta formam proxime traditam procedat, cui pœna sit obnoxius. Et ibid. Host. in summa refellitur.*

6 *Conseruatoris officium,quandiu duret.*

1 Conservator,†est iudex datus ad defendendum aliquos contra manifestas iniurias,iudiciali non vtens indagine. de offi.deleg.statuimus,li.6.& ibi de conseruatoribus agit̄,c.1.2.& vlt. qui reputant̄ iudices delegati a Papa,s̄m Arch.Et ibi Io.And.in glo. c.1.ponit genera tria cōseruatorū: q̄a aliqui dant̄ cōtra latrones,vel p̄dones: aliqui cōtra infringētes priuilegia, & aliqui contra iniu-

tias, & offensas manifestas, & in nullo dicto-
rũ casuũ habent iudicialẽ indaginẽ, i. proce-
dere nequeunt ꝑ viã iudicij, ad inuestigandã
veritatẽ, quasi dubij de iustitia, vnde hẽt glo.
in verbo, indaginem, idest, causæ cognitio-
nem seu examinationem, quia dubia sunt.

2 PRIMO † verò quæritur quis & a quo da-
ri possit conseruator? Et dico, ꝙ esse pñt epi,
& eorũ superiores aut abbates, seu illi qui in
cathedralib. vel collegiatis ecclesijs obtinẽt
dignitates, vel personatus: alij verò esse non
pñt: nec pt aliquis esse conseruator sui cõser-
uatoris, nec sui dñi, sub cuius dñio est, vel di-
strictu ecclesiastico vel tꝑali: exceptis conser
uatorib. datis regib. vel reginis, de offi. dele.
hac constõne. li. 6. Dari aũt pñt hmõi conser-
uatores solũ ꝑ Romanũ Pontificẽ, ẜm Io. An.
ꝙ probat d. c. 1. dum dicit, concedimus, & d.
ca. fi. vbi ab apostolica sede conceditur, & sic
legatus hoc nõ pt. ¶ Secũdò q̃ritur, q̃ sit dña
inter conseruatorẽ, & delegatum? Et dico, ꝙ
Io. An. in gl. d. c. consti. ex ipso tex. multas assi
gnat. ¶ Prima est, quia iudex delegatus potest
esse canonicus ecclesiæ cathedralis: conserua
tor non. ¶ Secunda, quia eius qui est mihi iu-
dex delegatus, possum esse iudex delegatus
in alia cã, saluo iure recusationis, sed in cõser
uatore secus ẽt, si non opponatur exceptio.
¶ Tertia, quia saluo iure recusationis subditũ
mihi bene possum impetrare delegatum, sed
nõ conseruatorẽ. ¶ Quarta, quia delegatus a
principe pt cãm sibi cõmissã in totum, vel in
partẽ cõmittere, de off. del. pastoralis sed nõ
cõseruator. nec tenet Gul. contrariũ dicẽs in
Speculo: cũ tex. iste cõtradicat. ¶ Quinta, qa
dato, ꝙ se intromittat legatus de his, quæ nõ
sunt iurisdõnis, non ꝓpterea in illũ locum habet
pena d. c. qa nõ inuenitur expressũ; secus de
cõseruatore. ¶ Sexta pt addi, qa & si conserua
tor hẽt ex priuilegio, quòd posset alteri de-
legare: hoc tñ nõ pt, nisi hñtib. cõdõnes sup.
dictas: sed delegatus subdelegare põt ei, cui
potuisset delegari. In oĩb. alijs prędictis exce
ptis ęquiparãtur conseruatores alijs iudicib.
delegatis, secundum eundem Io. And. in glo.

3 TERTIO † quæritur, circa quid possit, aut
non possit conseruator se ex officio suo in-
tromittere? Et dico primò, ꝙ de manifestis
iniurijs solũ & violentijs hẽt se intromittere
& cõsequenter cognoscere, vt in d. c. statui-
mus & in c. hac cõstitutione. Et intellige ma-
nifestis, ẜm Io. And. i. notorijs, & ita parẽtib.
ꝙ nulla ꝓbabili tergiuersatione celari pñt,
vt de verb. sig. ex parte. Si aũt se de dubijs in-
tromittãt, incurrunt pœnã, de qua inf. §. 3. ꝙ
intellige, vbi constiterit ea esse dubia, an sint
facta notorie necne, & an sint rectè facta nec
ne, ẽt si de notorietate constaret, qa tunc re
quiritur indago. Secus si à principio dubitet,
an res sit dubia, siue sui fori, qa põt inq̃rere,
vt sciat an sua sit iurisdõ, vt statim dicã. ¶ Di-
cò scdò, ꝙ si is q̃ iniuriatus est, neget offensã
notoriã, licèt negatione res videatur fieri du
bia. C. qui ad li. procl. non licet. l. 3. tñ hoc nõ
obstãte conseruator bñ recipiet ꝓbões, an
factũ illud sit notoriũ, vt sic videat an sua iu-
risdõ, vt in c. sup lrĩs. de rescr. aliàs offm eius
eẽt inutile, ꝙ ẽt qlibet iudex pt. s. cognoscere
an sua sit iurisdict. l. si quis. ff. de iud. & factum
notoriũ inuenerit, ꝓcedet: alioquin desistet:
qa nõ hẽt ptãtẽ defendendi iniuriã simplici
ter, sed qualificatã. i. notoriã. Dico tertiò, cõ-
seruator hẽt vocare reum, & si confiteatur fa
ctũ, bñ qdẽ, si neget, sup notorio ꝓbões re
cipiat, vt dictũ est. Si verò cõfiteatur qdẽ fa-
ctũ, licèt dicat se suo iure fecisse, ẜm aliquos
se vltra intromittere non dẽt, ẜm alios verò
ꝓbationes recipiet super offensa notoria. Ad
ꝙ de ele. bonæ aliàs facilè esset cõseruatoris
officiũ deludere: vnde si videat ei negatio ꝓ-
babilis, nõ procedet: aliàs puniat sicut noto-
riũ. ¶ Dico quartò, quod ẜm Io. And. defende
re pt ab iniuria notoria, nõ solũ illata, sed ẽt
inferẽda, vt si qs sit paratus inferre iniuriam
his, quorum est conseruator, ꝓhibere poterit
excõicare, & punire, vt ĩ c. sacro. de sẽt. exc.
Incõmissa uero cõpellet ad satisfactionem ꝑ
districtionẽ ecclesiasticã, vel ẽt brachiũ secu
lare in vocãdo, ꝙ sec. Bern. inuocare pt, vt de
off. or. c. j. hæc oĩa Io. An. in gl. sup c. 1. Sed ad
de primo, ꝙ si reus factum cõfiteatur, sed ne-
get illud esse notorium, procedet cõseruator
ad sñiam, qa per eius cõfessionem factum est
notoriũ de cohab. cle. & mul. uestra, & c. fin.
& idem Sum. Conf. l. 2. ti. 5. q. 154. Adde scdo
etiam sec. eũ Io. And. ꝙ quia conseruator nõ
cognoscit nisi de notorijs, non poterit recu-
sari, sicut nec appellare põt in notorijs. Ad-
de tertio, ꝙ si conseruator citatũ contumacẽ
excõicauerit, & deinde inuenerit illum iniu-
riatũ fuisse, sed non manifeste, sec. Inn. non
erit vere excõicatus, quia iurisdictionem nõ
habet nisi de manifestis: sec. alios vero, vt
Alb. erit excõicatus: sed primum est verum,
si fuit excõicatus pro facto, sec. uero si pro
contumacia. Adde quartò, ꝙ Prædicatores,
& minores sunt priuilegiati, vt eorũ conser-
uatores procedere possint, in quacunque cã

QVAE-

4 QVARTO † quæritur, qũo procedere debet conſeruator? Et dico primo, ſm Inn. quod licet principaliter non habeat iudicialem indaginem, hẽt tñ illam in notorijs: qa oĩa, ſine quib. eius iuriſdictio non poſſet explicari, intelligũtur ei eſſe commiſſa. ff. de iuriſ. om. iur. l. 2. Vñ põt citare, & punire contumaces de off. de leg. de cauſis. ff. ſi quis iuſdi. l. 1. Et ſi maleficium eſt notorium alijs, & non ſibi, q̃rar, & cogat teſtes. 2. q. 1. in primis. ext. d' teſt. c. 2. & de teſt. eo. c. 1. & p totum. ¶ Dico ſecũdo, qd' quia in notorijs eſt aliquis ordo neceſſarius. de iureiu. ad noſtrã. oportet ſil'r, ꝙ ꝓcedat ad inquiſitionem, qñ factum eſt notorium, & neſcitur quis fecerit, ſm Inn. ¶ Dico tertio, ſm eundem, qd' ſi reus, qui fuerat condẽnatus, & excõicatus intra annũ cõpareat, & dicat ſe vel ſatisfacere, cognoſcet conſeruator de q̃titate dãni, & hmõi. ¶ Dico quarto, ꝙ ꝓcedere non p̃t cõtra aliquos extra ciuitates, vel diœceſes, in qb. fuerit deputatus, vel alibi, q̃ in ciuitatib. ſeu locis inſignib. vbi poſſit haberi copia peritorum, nec poſſet aliquem citare vltra dietã a fine diœceſis eius: vt in d. c. hac conſtitutione. ¶ Dico quinto, ꝙ p ſeipſum dẽt procedere, nec poſſet committere vices ſuas, exceptis citationib. & ſententiarũ denunciationib. niſi aliter eis committeret p literas, quo caſu cõmittere poſſet intra loca, in quib. fuerint deputati, & pſonis p̃dictis: vt in d. c. hac conſtitutione. ¶ Dico ſexto, ꝙ p excõicationem cogere p̃t brachiũ ſeculare, ſiue ptãtẽ ad ſuffragãdum cõtra p̃dictas iniurias, ſm Ber. & Su. Cõ f. cũ hoc ſit acceſſoriũ ad officium conſeruatoris. 23. q. 5. adminiſtratores. ¶ Dico ſeptimo, ꝙ circa munera, & expenſas aſſeſſorum, & notariorum tenetur obſeruare, ꝙ in delegatis ſtatutũ eſt. de quo vide inf. Iudex. 1. §. 8. & 9. ¶ Dico vltimo, ꝙ de off. deleg. c. quia pontificali. lib. 6. ſtatuitur vt quadam modeſtia conſeruator, aut iudex cõtra ẽpos procedens vtatur, vt. ſ. primo ingreſſus eccleſiæ, vel ſacerdotale interdicatur officium. ſecundo vero ſuſpendatur ab officio. tertio, aggrauetur de eccleſiaſtica cẽſura cõtra eos: niſi fortè aliter fieri ſuaſerit nimia contumaciæ proteruitas: quia. ſ. vt dicit gloſ. iniurias, & contumelioſa verba proferunt in iudicem. Si tñ iudex non ſeruata hac forma ſtatim ſuſpendat, vel excõicet epiſcopum, aut eo ſuperiorem, ſententia tenet, ſecũdum gl. licet iudex ſit reprehendendus. 2. q. 3. c. 1.

5 QVINTO † quæritur, quæ pœna ſit ſi aliter, q̃ dicto modo procedatur? Et dico, ꝙ q̃cq̃d contra præmiſſa, vel eorum aliquid attentari contigerit, totum eſt irritum, & inane, vt in d. c. hac conſtitutione, & conſeruator ſi de alijs, q̃ de manifeſtis iniurijs & violẽtijs ſciẽter ſe intromiſerit, ſeu ad alia, quæ iudicialẽ indaginem exigunt, ſuam extenderit ptãtẽ, eo ipſo per annum eſt ab officio ſuſpẽſus, vt ibi, ſec. gl. ẽt a beneficio, qd' eſt officij ſequela, vt 32. diſt. præter. & idem eſt, ſi ignorantia eſſet iuris, vel craſſa, vel affectata, ſec. glo. vt de ſen. & re. iud. ignorantia. imo dicit Su. Roſ. quod eſſet excõicatus, ſed fallitur, nec hoc dicit gl. q̃ allegat. pars tamen, quæ hoc fieri ꝓcurat, bene ſñiam excõicationis incurrit, vt ibi patet: a qua abſolui non poteſt, vt ibi dr̃, niſi prius integraliter ſatisfecerit de expenſis. l. legitimis, & pp cãm iſtã factis, ſec. Gem. & 2. qõ. 1. in primis. Si autem alius q̃ is, cuius eſt conſeruator hoc procuret, non incidit in hanc ſententiam, ſec. Gem. niſi participaret cum parte, poſtquam excõicata eſt, quia tũc ligaretur eadem ſñia, participando in crimine criminoſ . Abſolutio tñ ab hac ſñia epiſcopo conuenit, ſecundum Io. And. & Arc. & Mõ. qa cõditor canonis non ſibi reſeruauit.

6 SEXTO † quæritur, quantum duret conſeruatoris officium? ¶ Et dico, ꝙ expirat in obitu concedentis conſeruatorem, quoad negotia non cæpta, vt in d. ca. hac conſtitutione. Sed intellige niſi aliter exprimeretur in litteris, ſed quo ad cæpta non expirat, ſm mentem illius tex. & Doctorum, imo ſm gl. vt patet ex c. cum plures. de off. dele. li. 6. qñ ſunt plures conſeruatores deputati pro vno prælat. vel monaſterio, ſeu eccleſia, quo ad negotiũ cæptum per vnum illorũ, perpetuatur iuriſdictio, in alijs, non obſtãte morte concedẽtis.

DE Conſilio, & Obligatione ad illud.

1 *Conſilij acceptio triplex.*

2 *Conſilium acceptum, num quis ſequi teneatur.*

3 *Conſilium in facto dubio a plurib. non modo ſapientibus, ſed inſipientibus expetere, vtile quandoque eſſe. Nam ſtultis loquentibus ſapienti plerunque noui conceptus ac ſubtiles inſurgunt.*

4 *Conſilium expetere aſtrictus, num illud ex verborum ſignificatione propria, ſequi teneatur. Et an cõſilium conſenſus naturam induat, vt obligare poſſit ad ſui implementum.*

5 *Conſilio alicuius, qui aliquid agere tenetur, an poſſit ad actus perfectionem procedere, ſi ille aut mortuus eſt, aut abſens, aut alioqui conſulere nolit.*

6 *Actus geſtus, conſilio non expetito, quod peti oportuit, & potuit efficaciter geſtus ſit. Et quid ſi petere debens, ſe in temporis anguſtias, vt ſic petere non*

va-

valuerit, coniecerit.

7 *Consilium petere debenti, an satis sit si post actum gestum illud petat.*

8 *Consilium sequi obligatus, an malum sequi debeat. Et num quis ex consilio dato teneatur.*

9 *Consilij capiendi causa, qui aliquid proponunt, quo proximi iniuste damnum subire cogantur, vel iniqua vt fiant statuta, prater mortale, quod incurrũt, ad restitutionem tenentur.*

10 *Papa si collegio mandet, vt quempiam in pralatum eligant, quorundam consilio petito, an si vnum ex his, quorum consilium requirendum est, eligere velit, exponere ab eodem consilium oporteat.*

11 *Consilio, vel consensu prastando, vbi plures simpliciter, eliguntur, vel officio cuipiam exercendo, quod maior pars constituit, & efficit, valet, modo minor non contemnatur.*

12 *Statuto si cautum sit, ne mulier sine duorum consanguineorum consensu quicquam alienet, si vni ex his altero consensum prabente alienet, num efficaciter alienet. Et quid de filio, cum quo pater litigat, si statuto caueatur, ne filijs sine patris consensu litiget.*

1 CONSILIVM, † quãtum colligit̃ ex doctrina, & mẽte S. Tho. sumit̃ dupliciter. Primo ꝓ cõclusione facta ꝑ discursũ rõnis circa res agẽdas, aut vitãdas. Et ſcd̃o ꝓ ipso discursu, & isto mõ dicit 12. q. 14. per totũ, ꝙ est inquisitio eorũ tm̃, q̃ sunt ad finẽ operabiliũ a nobis, nõ minimorũ, nec indifferẽtiũ. Sumit̃ ẽt tertio ꝓ re, vel actione, ad q̃ faciendam, aut fugiendam cõsilium inducit, & sic dr̃ 14. q. 1. in c. quod præcipitur, quod consilium est voluntatis, præceptum vero necessitatis.

2 PRIMO † vero quæritur, vtrum teneatur quis datũ sibi consiliũ sequi, qñ circa aliquid tenetur consiliũ petere? Et dico, ꝙ tenet̃ quilibet consilium petere siue q̃rere, vbi a iure cauetur, & tenetur expectare tp̃s, donec consulat sapientes, alias non valeret si fieret, qđ mandatur fieri cũ cõsilio, tñ cõsiliũ seq̃ non est necesse, sed honestũ, nisi addatur de consilio, & assensu, ext. de ele. ne pro defectu, vbi de hoc in gl. & c. cum in veteri eo. ti. & c. cum olim. de arb. Vbi q̃rit gl. ad quid petitur consiliũ, si illud sequi non est necesse? Et dicit tale cõsiliũ esse vtile: quia inde moueri p̃latus ad aliquid potest, quod per forsitan non fecisset: quia quod a pluribus quæritur, facilius inuenitur 20. dist. de quibus. & vt habito consilio deliberet, an illud sequi expediat.

3 VNDE † dicit Pano. in ca. ad nostram. de consue. esse utile in facto dubio a plurib. exquirere consilium sapientib. & insipientibus quia plerũq; parum sapiẽtes in certa re hẽnt intellectũ eleuatũ, & acutius oĩ sapientia discurrũt: sicut nartra Io. An. de fatuo Parisius qui tabernario cum paupere contendente, & extorquente pecunias, quia panem comederat ad odorẽ assati, determinauit, ꝙ solueretur ei personum monetæ. & de Bar. dr̃, quod consiliũ daturus suꝑ aliquo arti. conferebat de materia cũ mercatorib. Adde ẽt, ꝙ dum loquũtur stulti, insurgũt sapienti plerũq; noui cõceptus subtiles. De hoc tñ ẽt §. seq. dicetur

4 SECVNDO † quæritur, an ex propria significatione uocabulorum sit verum hoc, ꝙ adstrictus consiliũ petere, illud sequi nõ teneatur? Et dicit Hos. ꝙ sic: q̃a consiliũ ex ꝓprio significato nõ obligat ad hoc, sed supple, obligat verbũ assensus, vel consensus. qñq; tñ fit impropriatio vrgẽte subiecta materia, ꝙ qñ sit, latius declarat Pan. in d. c. cũ olim de mente Bar. in l. 1. §. si plures. ff. de exerc. Cum. n. q̃ritur, an consilium sapiat consensum, dicit, ꝙ sic. Primo si impedimentum est non habenti integrum iudicium rõnis, vt in l. impuberib. ff. de suspe. tut. Vnde si statuto cauetur. vt pupillus certum q̃d faciat cum duorum agnatorum consilio, ibi capitur cõsiliũ ꝓ consensu, q̃a pupillus non hẽt discretum iudicium. Et ſcd̃o si sit quidẽ impendendũ consiliũ hẽnti integrum iudiciũ rõnis, sed is, qui hẽt impendere, est particeps eiusdem officij, & iste proprie est casus c. venerabilis. de off. del. 2. vnũ intellectum, vbi dr̃, ꝙ prælatus, cui datus est coadiutor, nihil facere dẽt sine coadiutoris cõsilio. i. assensu, aliter suum officiũ eẽt suꝑuacuũ. Si aũt non sit particeps officij vt consilium, stat proprie, & satis est req̃rere, ut in d. c. cum olim. sicut si statuto cauetur, vt mulier testari non possit sine cõsilio duorũ consanguineorum, satis est consiliũ req̃rere, cũ facultas testandi soli mulieri cõpetat. Et hoc tenẽdũ est, nec distinguẽdũ, an dicat̃ de consilio, vel cum consilio, ut uoluit Cy. in l. id, ꝙ C. de epis. & cle. vt. s. teneatur quis sequi, vbi dr̃ de consilio, non aũt vbi dr̃, cum consilio: quia hãc differentiã non approbat Io. An. in regula, nullus in mercu. nec Bar. vbi sup. Secus, sec. Io. And. ibi. si dicatur, iuxta, vel sec. consilium talis: q̃a tunc tenetur q̃s illud seq̃. ¶ Adde p̃dictis, ꝙ no. Bart. in l. si cum dotem, §. eo aũt. ff. sol. mat. ꝙ si consanguinei req̃siti nolunt cõsentire, ad iudicis officium ꝑtinet examinare cãm contradictionis, & si quidem est iusta, bene; alias iudex permittet mulieri contrahere, aut testari: vt in d. §. eo aũt. ¶ Ad-

de

de ẽt sec. aliquos, ꝙ tenetur sequi tertio, qñ petendum est ab eo, a cuius potestate dependet principaliter actus, ut quod clericus non cõueniat corã alio epo sine consilio proprij, & iste est casus in c.j.de foro cõp.cum glo. Si vero non dependet actus ab eo, sed una cum alijs debet interesse, etiam sequi tenetur, si ꝑ alia iura debet sequi, & ita procedit glo.in c. ij.de cor.vitia. secundum intellectum Hos. ꝙ ẽt patet c.studet dis.l.quod reqrit consilium eporum in depositione sacerdotis, & intelligitur, quod sequatur ꝑꝑ c. si aũt presbyteri xv.q.7.non aũt si nõ apparet ꝑ alia iura, nisi sit ibi participatio officij, vt dictũ est. Et idẽ est, si petẽdũ est ab habente ius, sicut si mãdatur ꝓuideri alicui de ecclesia requisito consilio patroni: quia dẽt illud seq, cũ habeat ius in tali ꝓuisione. Dictum est Io.And.in c. dilectus.de of.le.& in c.j.de ca.mo. Et quarto tenetur sequi, si hoc hẽt materia, ẽt si petatur non habente ius: puta, si consulatur alicui ne ordinetur ꝑꝑ irregularitatem, & ita procedit tex. in c. ad aures, de æta. & qualit. & ita cum intelligit Io.And.in d.reg.nullus.

5 TERTIO † quæritur, utrum is qui aliquid agere tenetur cum alicuius cõsilio, ꝓcedere possit ad actus consũmationẽ, si ille est mortuus, uel absens, uel cõsulere non uult? Et dico, ut ex Gemi.colligitur in c.j.ne se.vac.li.6 & Pan.in c.ex parte.de const.quod aut consiliũ dẽt peti ex statuto uel cõsuetudine, & tũc ꝓcedere põt in triplici illo casu, qñ periculosum est expectare. Si uero peti dẽt ex mandato alicuius, dicit Gemi.ibi, ꝙ procedere non põt: sed dẽt ad mãdãtẽ referri. Qđ limita sec. Vin, & compost. nisi compromissio facta fuisset sub noĩe dignitatis. qa expectabitur successor, si ille est mortuus. ar. c. qm abbas. de off.dele. Si aũt facta est expresso noĩe ꝓprio mandatum expirat, ex quo forma seruari nõ potuit: sed expectari debet secunda iussio. arg.in c. cum dilecta. de rescr. Limita etiam sec.Pan.nisi immineat periculum ex dilatione.l.fi.lõgius.§.si filius.ff.de iud.& in l.si cum dotem.§. sed si latitat.ff.sol. mat. quod sentit Bar.in l.j.§.si plures.ff. de exer. Ratio, ꝯm eũ, quia mandatum ꝯm iura debet intelligi.arg. c.ex literis.de consti.& c.j.de resc. De mente autem iuris est, ꝙ habeatur, si haberi potest, si non põt haberi, procedatur ad consummationẽ actus, si periculũ sit in mora, vt ĩ d.c.j.

6 QVARTO † quæritur, an valeat actus gestus, qñ petẽdum fuerat cõsilium, & poterat peti, & non est petitum? Et dicit Pan. in c. ex parte de const. ꝙ si mandator ex forma mãdati uoluit requiri consilium; non tenet actus, nisi requiratur: vt in c.cũ in ver.de elec. Si vero est ex dispositione legis: tũc si lex a principio cũ dedit potestatẽ, mãdauit cõsilium reqri: similiter non ualet ex defectu potestatis, qa habuit illã modificatã & qualificatam, & sic intelligerẽ c.nouit. de his q̃ fiunt a pla. ita ꝙ sine clausula decreti actus est nullus. Aut habenti prius ptãtẽ mãdauit superior vt procedat cũ cõsilio: & tunc tenet, licet sit puniẽdus: ar.c.dilectus.el ij.de pb. vide glo. sing. in cle.j.de iure pat. ꝙ si mandatur alias habenti potestatẽ, uel aliquid faciat sub certa forma, tenet actus, licet forma non seruetur, ꝑ d.c. dilectus. Sed est alius tex. sec. Pan.de conces. pb.li.vj.in c.si capitulo.vbi dr, ꝙ si mandatur canonicis alias potestatẽ habentib. vt conferant certum bñficiũ: dato executore, ut illis negligentib. exequatur, per solã literarũ p̃sẽtationẽ afficiuntur manus canonicorũ: & ꝓuisio alteri facta non valet: quia ex quo superior transfundit potestatẽ in executorẽ, defectu illorum quib. mandauit, adimit illis potestatẽ in casu contumaciæ. Not. ẽt idẽ in c. cũ in veteri.de cle. ꝙ si is, q̃ tenebat petere consilium, arctauit se ad extremitatem: actus sine consilio gestus non valet: licet ꝑꝑ extremitatẽ tpis nõ potuerit hr̃e consiliũ: qa sibi est imputandum. Secus si debito tpe petiuit, & debito tempore expectauit responsum, quia tunc si consiliarij plus debito differunt, vel nolunt dare consilium procedi põt ad actus consilio eorum non expectato, vt in d.c.not.

7 QVINTO † quæritur, utrum in casib. in quibus debet peti consiliũ, sufficiat illud petere post actum? Et dicit Pan.in d.c.cum in veteri. ꝙ nõ, sed postulari dẽt in ipso tractatu actus. Et facit ad materiã eporum, q̃ tenẽtur negotia ecclesiæ regulariter promouere cum consilio capituli: quia dẽt cõsiliũ in actu requiri, & non post: nec tenentur canonici p̃cipitare sñiam, sed petere possent tps ad deliberandũ cõgruum. Et idẽ dic de iudice, qui ex forma statuti tenet requirere consilium sapiẽtis: qa non satisfacit statuto, si prius sñiam scribit, & postea cõsiliũ petit: vel si non uult expectare consultorẽ tpe debito. ad qđ facit c.licet.de re.vbi nõ licet accipere licẽtiã.ex post facto.

8 SEXTO, † quæritur utrum obligatus ad sequendum consilium, dẽat seq consilium malũ. Et dicit Pan. post Host. qđ non: quia consiliũ importat, qđ sit iustũ, ut in l.Titiũ & Mæuiũ.ff. de admi.tu. & no. Pan. in l.si plures.ff.

de

de exer. Nec excusat faciẽs actũ cũ malo cõsilio ſm eundẽ Pan.de mẽte Cõpoſt.qa consiliũ nõ obligat.& idẽ Bar.& sec. eundẽ Ho. posset cõtrariã ꝓferre sñiam,qđ Pa.dicit verũ de æqtate:secùs de rigore iuris. Sed dictũ eius limita,nisi periculum esset differre:quia tũc clare posset ẽt de rigore iuris,vt dictũ ẽ.

¶Septimò q̃rit,vtrũ teneat qs ex cõsilio dato?Et dico,ꝙ aut dedit delinquẽti,aut cõtrahẽti.Si dedit delinquẽti:dico,ꝙ indifferenter inuoluitur,quoad culpã sine pcm̃:sed ad pœnã siue restõnẽ,distinguo.Nam aut talis erat facturus ẽt sine consilio:& tunc si dedit consiliũ,& opẽ tenetur Insti. de obl. q̃ ex delict. nasc.§.at vbi ope.ff.de fur.l.si quis vxori.§.1. ẽt si consiliũ non adhibuit principaliter, sed secundariò,ff.de fur.l.pignore.Insti. de fur.§. ope.vtputa,accõmodauit scalã ad ascendendũ,vel hmõi.Si verò dedit quidem consilium alias facturo,sed sine ope,non tenetur, d. §. at vbi ope.non obstãte.l.1.§.si quis,ff. de ser. cor.qa est casus spãlis,in quo dẽt augeri malitia serui laudãdo:vel põt dici,ꝙ ibi non solum ille consuluit,sed ẽt laudando incitauit. qđ maius est.Pro quo facit,qđ no. in l. sæpe. §.fi.ff.de ver.sig.Aut nõ erat facturus,& tunc tenetur,l.si remunerandi gr̃a.§.planè. ff. mã. sed non ei,cui dedit consiliũ,sec.glo. in regula,nullus ex consilio de re.iur li.6.sed ei contra quem:& eius maleficij nõie:puta , si fecit homicidiũ homicida est, imò in conscientia tenetur ei,cui malũ consuluit,q̃tum põt,cõsulere bonũ,vt eum reducat.ar.6.qõ.1. deteriores.¶ Si verò dedit consiliũ contrahendi, distinguo.Nã aut consilium est fraudulentũ , & tunc tenetur indistinctè ff.de dolo,l. quod si cùm scires,vbi ille , qui dolosè, & sui lucri cã consuluit mutuare debitori non idoneo , tenetur actione de dolo ei , cui dedit consilium,& idẽ,ff.pro soc.l.2.Aut non est fraudulentum:& tunc non tenetur,vt in d.reg. nullus ex consilio,ff.de dolo l.eleganter. Et hoc verũ est,si est simplex consiliũ: qa si esset mãdatum,q̃uis non fraudulentum,si est designata certa ꝑsona:puta,mandat qs tibi, vt Titio pecuniã tradas,tenetur indistinctè, ẽt si alias erat facturus,ff.man.l,2.§:tua,& aliena,& ff. de neg.ge.l.3.§.fi.Si autem non esset designata certa ꝑsona,tunc tenetur,si aliàs non erat facturus,ff.man.l.si remunerãdi gr̃a.§.plane.

9 Octavo † quæritur,quid de proponẽtib. in consilio aliquid , quo proximi dãnificẽtur iniustè,vel quo fiant iniqua statuta ? Et dicit Dire.ꝙ tenent ad restõnẽ insolidũ vltra mor tale,qñ sine eorũ propõne factũ non fuisset.

10 Nono † quæritur , quid si Papa mandet collegio,vt eligant p̃latũ cũ aliquorum cõsilio,ex quib. vnũ volunt eligere,an requirendum sit eius consilium?Et dicit gl.in d.c. cum in ueteri,ꝙ non est necesse,quia consentiẽdo postea electioni,satis videbitur p̃stare consiliũ,& si ante electionem cõsentiret.cassanda esset ꝑꝑ vitiũ ambitionis de ele. post petitã. Sed Io.And.dicit hoc esse probabile , sed tutius esse requirere ẽt huius consiliũ, vt mãdati formæ satis fiat,quia consilio fortè eligẽt meliorẽ.Sufficit aũt,si consiliũ petat in genere,s.de quo vos consulitis, &c. Si verò petat in specie de persona sua,sec.Gof.debet rñdere,aliorũ iudicio relinquo.Sed sec.Host. hoc esset ambitiosum, vnde põt cũ bona consciẽtia dicere:non eligatis me , quia non sum dignus.Et sic potest eligi:& si eligatur, poterit cõsentire.Qđ aũt dẽat istius consiliũ requiri saltem in gñe,cõiter tenetur per Doct. vt dicit Pan.in d.c.cũ in veteri.Si vero Papa mandasset,de consilio , & assensu: an possent eligere vnum illorũ.Host.dicit,ꝙ sic, quia satis est,ꝙ ex trib. electis duo consentiant , modo tertius non contemnatur,vt patet in arbitris & iudicib. simpl'r electis,in quib. valet sñia maioris partis,vt in l.duo ex trib. ff. de re iu.

11 Et † not.singulariter hoc dictum: qđ vbi eliguntur simpliciter plures ad consulendum vel cõsentiendũ,vel aliquid offm̃ ẽt extra iudiciũ exercendũ , valet quicquid facit maior pars,modò non contẽnat minor,sec. Pan. in d.c.cum in veteri.Si autẽ mandet Papa eligi p̃latum cum consilio , & assensu concordi illorũ triũ,nullus eorũ posset eligi, sec. Host. & Pan.vbi sup. qa nullus cõsẽtire p̃t ĩ seipsũ. Et idẽ esset,si mãdasset cũ cõsilio , & assensu tertij,qa oportet eũ añ electionẽ cõsentire, & notaretur ambitionis,vt ĩ d. c. post petitã.

12 Ex † his patet, ꝙ si statuto cauetur ne mulier alienet sine consensu duorum agnatorũ: si alienet vni de cõsensu alterius,tenet alienatio,& statuto satisfactũ ẽ:qa is,q̃ emit,alienationi vr̃ cõsẽtire.Et idẽ si cauet statuto,ne filius litiget sine cõsẽsu,p̃ris,& p̃r litigat cũ eo

¶ Conspiratio, sup.Coniuratio.

¶ Constellatio,inf.Superstitio §.6.

DE CONSTITVTIONE.

1 *Constitutio , quæ cum lege eadem est, à quo propriè fiat. Et quid distet a decretis, & ordinationib collegiorum constituendi authoritate non habentium.*

2 *Prælatus si quid præter collegij præsentiam , sed per se decernat, & ordinet, quandiu duret .*

1 CONSTITVTIO † inf. Lex diffusè declaratur, qa est idē legi: dicta à con, & statuto: quia vt dicit Pan. in rubr. eo. ti. propriè cōstō fit à principe cū suis consiliarib. largè autē à collegio, in quo multi simul aliquid statuunt, & de eius natura est, ꝙ sit perpetua, nisi reuocetur, sec. Arch. Vin. 183. Vñ differt ab ordinationib. quas faciunt collegia nō habētia authoritatē constituendi, q̄ non sunt ꝑpetuæ. Vñ dicit idē Arch. in 4. par. ti. 24. c. 2. §. 4. ꝙ in capitulis gñalib. & ꝓuincialib. fiunt ordinationes seruandæ q̄ dñr acta: q̄ obligāt ad seruandū vsq; ad sequens capitulū, postquā fuerit ꝓmulgata hæc ille. Et dato, ꝙ sint perpetuæ, vt aliqui dñt, qđ tñ est falsum, nō obligāt, postq̄ non practicantur in obseruādo, & à fortiori, qñ nō sunt in memoria, quia abrogari pñt multo fortius, quā constōnes. Et si ita est de actis capitulorum generalium: multò fortiùs hoc est verum de omnibus ordinationibus factis collegialiter in ordine prædicto: alioquin non differrent à cōstitutionib.

2 SI † quid tñ aliquis ꝑlatus singulariter sine collegio ordinaret durāte eius ꝑlatione ꝑcisè: nisi esset gr̄a facta auctoritate Papæ, vel auctoritate ꝓpria sine ꝑiudicio successoris, de qua inf. Gr̄a. §. 2. & inf. Indulg. §. 5. par. 5.

DE Consuetudine, & More.

Consuetudinis ac moris finitiones, & acceptiones multiplices. Et scripto, quod constat, cuius nomine contineatur.

2 *Consuetudo rationabilis, & irrationabilis quanam dicatur. Et sub hac, quòd consuetudo eo casu rationabilis est, quo & lex si recens conderetur.*

3 *Lex à rationabili voluntate legislatoris. i. Dei procedit, quantum. s. ad legem naturalē, & diuinā, vel hoīs quantum ad humanā. Et sicut verbo, ita facto rationabilis voluntas in agendis demonstratur.*

4 *Consuetudo præscripta, quæ sit.*

5 *Consuetudinem prout ad præsens nègotium pertinet, quis inducere, vel facere possit. Et consuetudinē iuris speciem esse.*

6 *Consuetudo vt iuducatur, quæ requirantur.*

7 *Consuetudinis appellatione, quanam propriè accipienda sit. Et an pueri, mulieres, furiosi, & huiusmodi sint de numero habilium ad legem instituendā.*

8 *Consuetudo qualiter interrumpatur, aut tollatur.*

9 *Consuetudo, num legem positiuam abolere queat.*

10 *Consuetudo semel lege reprobata, non potest amplius induci, & huius limitatio. Et subinde num consuetudo legem vincat.*

11 *Consuetudinem scire præsumitur ciuis. Et si ciuitas statutum contra consuetudinem, faciat, licet de ea mentionem non faciat, tollitur consuetudo.*

12 *Consuetudo legi positiuæ, & præceptiuæ, an derogare possit. Et in legibus pœnas infligentib. ipso facto, num locum habeat consuetudo contraria, & quid in his qui pœnas infligi edicunt.*

13 *Consuetudiaem an inducat non vsus, & legem tollat. Et an in his, quæ meræ facultatis sunt consuetudo inducatur.*

14 *Consuetudo, an legem diuinam, aut naturalem abolere possit. Et quid de præceptis cœremonialibus, & iudicialibus. Et quid de moralibus.*

15 *Consuetudo contra Canones, cur valeat, at non æquè in statuto. Et cur laicis aduersus leges Imperiales statuere liceat, ecclesiasticis autem contra Pontificia decreta non liceat.*

16 *Statutum contra canonem ex causa vrgenti, nec à canone verisimiliter præuisa fieri posse. Et an ex noua causa legatus generalis delegato Papæ prohibere possit, ne in causa sibi commissa prodeat.*

17 *Lex aut statutum excommunicationis sententiam habens, num tollatur per consuetudinem.*

18 *Consuetudo num ab huius seculi pœnis si praua sit, excuset. Et quid quoad Deum. Et an consuetudo communis dicta propriè ad mortale obliget.*

19 *Consuetudinem suam num quis seruare teneatur, in his, quæ liberè facit: seu, num in his, quæ meræ facultatis sunt, consuetudo induci queat, prout ius priuatum est in facientis præiudicium.*

20 *Consueta in omni pacto, num quis seruare teneatur seu mauis, num in omni pacto actum esse intelligatur, quod consuetum est.*

21 *Consuetudinem, qua quid temporale pro spirituali exigitur, num quis seruare obligetur. Et quid de statutis quarundam ciuitatum, vt bona filiorum, & vxorum, sed & filij quoque ipsi ob delictum fallentiæ, idest, quando pater foro cedit, capi possint.*

22 *Consuetudo, aut statutum, num valeat, vt homicida, vel huiusmodi criminosus in pecunia puniatur, cum iure diuino corpore delictum luere debeat. Et an valeat statutum, quo cauetur, vt patris interfectorem, aut ad faciem cadentem interficere liceat.*

23 *Consuetudo num in iudicio contentioso spectetur, vt secundum eam quamlibet iuri scripto contrariam iudicandum sit. Et secundum quam consuetudinem iudici delegato sit iudicandum.*

24 *Iudex arbiter in quem compromissum est, vt secundum iura pronuntiet, num possit secundum consuetudines, & statuta iudicare.*

25 *Consuetudo, & præscriptio quotupliciter differant, & ibidem sex traduntur ordine, & fuisse differentia.*

1 CONSVETVDO, † & mos, vt pleniùs intelligantur, sciendum, ꝙ non secundum

Isido-

Isi.in 5.Ethy. est longa consuetudo de moribus tantummodo tracta. Et ẽm Arch.in Ros. mos aliqñ est nomẽ qualitatis,i.habitus meu tis;aliqñ vero est nomen iuris. Et sec.S.Tho. in 3.di.23. mos primo significar consuetudinẽ,i. frequentiã actuũ,qui sunt in nostra potestate, & secundo inclinationẽ appetitus, q̃ aliqñ est a natura. vnde & bestiarum dñr mores aliqñ a consuetudine, aliqñ ab infusione. Et sec.Arc. mos tripliciter sumit. Primo pro oĩ lege,quasi penus. Secũdo pro actu frequẽtato,præcipuè ẽm rõnẽ. Tertio,pro iure humano non scripto. Ex quibus oĩbus elicio,ꝙ mos sumitur multipliciter. Primo, pro actu voluntatis elicito,vel imperato,& sic de moribus Isi.dicit trahi consuetudinem. Secũdo, pro habitu causato a talib.actib. & sic est nomẽ qualitatis,sec.Arc. & ẽt cõsuetudo vnius hoĩs tract.de morib. Tertio,pro ipsa frequentatione actuum, q̃ aliqñ est sine habitu causato,vt cũ idẽ populus,sed nõ ijdem hoĩes frequenter idem faciunt,puta oblationem regi nouiter aduenienti, & isto modo est nomen iuris,sec.Arc.& consuetudo longa tracta.de morib.ẽm Isid.nõ quidem consuetndo vnius hoĩs,sed vnius collegij. Quarto,pro oĩ iure. Primo igitur modo non est consuetudo, sed eius cã. Secũdo modo est cõsuetudo facta in vno hoĩe. Tertio modo est consuetudo multitudinis.Et de hoc more,& de hac consuetudine,vt sunt noĩa iuris nunc loquimur,nõ de consuetudine vnius hoĩs, quæ aliqñ est ius priuatum,& non publicum,sicut ista, vt in l. de quibus & l.cum de consensu,ff.de leg.Igitur consuetudo est ius quoddam, s.non scriptum,moribus,i.assiduis actib. constitutum, ꝙ pro lege suscipitur,cum deficit lex.d.j.cõsuetudo: quod aũt scriptis redactum est, vocatur lex,aut constitutio,vel huiusmodi.

2 PRIMO † vero quæritur,quę consuetudo sit rationabilis? Et dico,ꝙ consuetudo rõnabilis,ẽm cõiorem opinionem Inn.Archi.& Canonistarum,est q̃ non improbant iura,sed sustinent,irrationabilis vero,quę nullo iure sustinet. Verumtñ quia non sufficienter describitur, nec est regula vniuersalis, vt patet intuenti.ideo dicit Host. iudicis arbitrio relinquendum quæ consuetudo sit rõnabilis,& q̃ non.Sed neq; hoc vr̃ bene dictũ,quia si duorum iudicum esset contrariũ arbitriũ de rõnabilitate consuetudinis aduersãtis legi, possent de eadem cã contrarias ferre sñias,vnus ẽm legem,alius ẽm contrariã legi consuetudinem.Vnde dicit d.Ant.in c.fi.de consue. & refert Gem.in c.licet. de consti.lib.6.ꝙ consuetudo in tm̃ est rationabilis, inquantũ participat de fine iuris,qui in canonico est felicitas aĩæ:in ciuili bonũ publicum. vt no.gl. de iureiu.cũ contingat. Vnde conuenire dẽt religioni,disciplinæ,& saluti.Et si prædictis est contraria,puta, quia nutritur peccatũ, de se est irrationabilis,& seruari non põt sine peccato d.8.quæ contra ẽt si conueniret iure ciuili,qa bonũ aĩæ ꝑponderat bono tꝑali,sicut cõsuetudo mutãdi sub vsuris,quę ꝑ bono publico permittebantur. Vnde dicit Pan.in d.c. fi.ꝙ consuetudo dr̃ rõnabilis, qñ aliquo bono fine instituitur, licet sit contra ius,qđ est rõnabile,sicut rationabile est,ꝙ eps ecclesiæ negotia pertractet cum capituli consilio. ca. nouit.& c.quanto,de his quæ fi.a præla.quia firmius est iudiciũ plurimorũ c. prudentiam. de off.dele.& di.20.de quib.& tñ consuetudo põt introducere contrariũ,vt in c.nõ est. de cons.li.6. quæ tamen erit rationabilis alia rõne,s.vt negotia citius expediãtur.Et hæc oĩa sunt bene dicta,sed sufficienter, quia si cõsuetudinis finis esset bonus, & hẽret alias circunstantias malas, non esset rõnabilis, sicut nec lex,vt dicetur inf.Lex,quia & ipsa consuetudo est lex. Vnde dico,ꝙ eo casu est rõnabilis consuetudo,quo rationabilis esset lex,si cõsideretur nouiter, mutata lege priori, si qua erat,vel non mutata,si non erat,ita ꝙ cõsuetudo habens conditiones legis bñ positæ,est bñ & rõnabiliter introducta. Pro cuius notitia & fundamento dicendorum not.quod S. Tho.1.2.q.97.ar 3.virtualiter sic habet.

3 LEX † procedit a rationabili voluntate legislatoris,i.Dei, quantum ad legem naturalem & diuinã,vel hoĩs, quantum ad humanã. Sicut autẽ verbo, ita & facto manifestatur rationabilis voluntas in agendis,quia hoc quisque vr̃ eligere vt bonum, qđ opere implet. Vnde sicut verbo humano,ita & actibus maximè multiplicatis,qui consuetudinẽ faciũt, mutari pt̃ lex humana,& exponi, & aliquid causari,quod legis virtutem obtineat,inquãtum,s.per exteriores actus multiplicatos,interior voluntatis motus,& conceptus rationis efficacissimè declaratur, quia quod multoties fit, vr̃ ex deliberato rationis iudicio ꝑuenire, & secundum hoc consuetudo habet vim legis,& eam abolet,ac interpretatur.

4 SECVNDO † quæritur,q̃ sit consuetudo præscripta? Et dicit Host.ꝙ sec.Canonistas est illa,quæ est 60.ann.de ele.c. Cumana de censi. olim.de præs.auditis,quod intelligendum est

in præſcriptione rei, vel iuris eccleſiaſtici: vt patet in iuribus allegatis, ſecundum leges aũt diuerſitas eſt: quia dicunt aliqui tantũ expectandum eſſe tp̃s, ꝙ in contrarium memoria non exiſtat. Alij autem verius, ꝙ ſufficit tempus decem annorum inter præſentes, & viginti inter abſentes: quia clarè patet, C. de præſcrip. lon. temp. quod longum tempus, in quo inducit præſcriptio, dicitur decem ann. inter præſentes, & viginti inter abſentes.

5 Tertio † quæritur, quis poſſit facere, vel inducere conſuetudinem, de qua loquimur, i. habentem vim legis, & dicit S. Tho. vbi ſup. ad tertium. Multitudo, in qua conſuetudo introducitur, ſi libera ſit, quæ ſibi poſſit facere legem plus eſt conſenſus totius multitudinis ad aliquid obſeruandum, quem conſuetudo manifeſtat, q̃ authoritas principis, qui nõ habet poteſtatẽ condendi legem, niſi inquantũ gerit pſonã multitudinis. vnde ſingulæ pſonæ non poſſunt condere legẽ: tñ totus populus condere põt. Si vero multitudo non hẽat liberã ptãtem condendi legem, vel legẽ a ſuperiori poteſtate poſitã remouendi: ipſa cõſuetudo in tali multitudine præualens, obtinet vim legis, inquantum per eos toleratur, ad quos ptinet multitudini legẽ imponere: ex hoc enim ipſo videntur approbare, ꝙ cõſuetudo induxit, hæc ille. Conſuetudinem ergo facere poteſt multitudo libera ad condendum legem, & non libera ex tolerantia eius qui condere poteſt. A quo enim remouetur genus, id eſt poteſtas condendi legem: & ſpecies remouetur, id eſt poteſtas inducendi conſuetudinem, l. filius. ff. de do. & l. iuriſgentiũ. ff. de pac. in gl. Conſuetudo enim eſt ſpecies iuris. Inſti. de iu. na. § conſtat.

6 Qvarto † quæritur, qualiter inducatur, i. quæ requirantur ad inducendam, vel faciendam cõſuetudinem, de qua loquimur, quæ. ſ. hẽt vim legis? Et dico, ꝙ ſm Sum. Roſ. glo. in ca. fi. de conſue. enumerat multa: & tñ in fine vr̃ exigere duo ſolum. Primo, ſ. ꝙ ſit rationabilis, & ſecundo, ꝙ ſit præſcripta, i. obtenta per curſum tpis ad præſcriptionem requiſiti. Sed gl. malè adducitur: quia non loquitur de inductione conſuetudinis, ſed de virtute eius abrogandi legem. ad quod plus requiritur, q̃ ad habere vim legis, vt patebit ſtatim hic in ſecundo requiſito, & inf. §. 6. ¶ Vnde dico requiri primo, ꝙ ſit rationabilis: quia de ſubſtantia legis eſt, ꝙ ſit rationabilis, d. 4. erit autem. Vnde conſuetudo ratione carens, nũquam habet vim legis. ¶ Secundo requiritur tẽpus debitum: de quo licet ſint variæ opiniones: Pan. tñ in c. fi. de conſue. dicit illud ſibi videri, ꝙ iure ciuili requiritur tp̃s x. anno. quia ad introducendam conſuetudinem iura requirunt longum tẽpus. C. quæ ſit lon. cõſue. in rubro & nigro & argu. in l. 2. C. de ſeru. lõgum aũt tp̃s eſt x. ann. C. de præſc. lon. temp. per totum. & in gl. d. rubr. C. quæ ſit lon. conſue. Et hoc tenet Bar. in l. de quibus, ff. de leg. & Cy. in d. l. 2. Iure vero canonico ſi conſuetudo eſt præter ius, ſufficit tempus x. ann. Facit gl. in fi. de conſue. li. 6. & in c. conſuetudo. 12. d. quod limita, ſec. Inn. in c. cum dilectus. de conſuet. niſi detraheret iuri alicuius eccleſiæ particularis: quia requiritur tempus debitum ad præſcriptionem: imo idem dicit Pan. in d. c. fi. de eccleſia vniuerſali. contra Innoc. quia non minus debet eſſe fauorabile totum corpus eccleſię, quam membrum. Si vero eſt contra ius requiritur tp̃s 40. ann. quia oportet eam eſſe præſcriptam, vt in d. c. fi. & in c. 3. de conſue. lib. 6. quod ſec. do. Ant. limita, niſi Papa ſciret: quia ſufficeret tempus x. ann. Si vero conſuetudo ſit contra ea quæ ſeruata ſunt principi in ſignum ſpecialis priuilegij: tam iure ciuili, quam canonico requirit tempus, de cuius initio memoria non ſit: vt eſt tex. in c. ſuper quibuſdam de ver. ſig. ¶ Tertio requiritur, ꝙ mores & actus hominũ, per quos ſolum introducitur, vt in d. l. de quibus ſint tot, & ita notorij, ſecundum cõiorẽ opi. vt dicit Pan. vbi ſup. quod veriſimiliter tranſierint in notitiam populi, & quod ſint tales, vt eiuſdem populi arguant conſenſum, vt in d. l. de quibus, quia tacitus populi conſenſus eſt, qui conſuetudinem facit. Vnde vbi ille ex coniecturis habetur, non curatur ad actuum frequẽtia magna. Quot autem requirantur: Pan. vbi ſup. dicit, quod ſec. Car. in d. l. de quib. non ſufficit vnus, quantumcunque notorius: quia conſuetudo inducitur ex frequentia actuum, quæ ceſſat, vbi eſt vnicus, tum quia eſt contra ſubſtantiam, & ſignificationem vocabuli: cum dicatur conſuetudo quaſi cõis aſſuefactio: tum quia ex vnico actu, quantumcunq; notorio non põt dici populi conſenſus: quia fortè per errorem, vel gratia ſcandali euitandi prima vice populus non contradicit. Vñ male vr̃ ſentire. Sũ. Ang. ꝙ per vnum actum inducatur conſuetudo, ſi apparet de expreſſo conſenſu populi volẽtis per illũ inducere conſuetudinẽ: quia de rõne conſuetudinis eſt pluralitas actuũ, vt ex definitione patet: vñ eo caſu nõ eẽt cõſuetudo,

ſed

sed eius principium. Distinguit tñ idem Pan. quia si actus vnicus habet causam successiuã, & continuationẽ tẽpis habilis ad consuetudinẽ inducendã, sufficit, & consuetudo inducitur, vt in c. cùm de beneficio. de præb. li. 6. & sic beneficiũ seculare confertur regulari, & ab eo possidetur tẽpe ꝑdicto, efficitur regulare, licèt vnica interuenerit collatio. Et idem dic, si ædificaretur pons in publico, & haberet cãm successiuã ꝑ dictũ tẽps. Et rõ esse pôt, quia ibi actus est quidẽ vnius ratione rei factæ, q̃ est vna: sed est, saltẽ virtualiter, multiplex, ꝑꝑ tẽpis diuturnitatem, in qua possent esse multiplices, & de facto sunt, cũ non continuè artifices operẽtur. Duo aũt actus sufficiunt ad consuetudinẽ inducendã. 25. q. 2. ita nos. Et ita tenet Sum. Pis. cui Supple. addit: non tñ efficacem, cũ debeat esse rõnabilis & ꝑscripta, vt extrà eo. in ca. fi. nisi illi actus essent ꝑmanentes tẽpe legitimo ad ꝑscriptionẽ hæc ille. Sed ineptè, quia ea, q̃ dicit requiruntur ad hoc, vt consuetudo abroget legẽ, non ad hoc, vt sit lex. Vnde dictum Pis. limita verum esse in tribus. ¶ Primo in criminalibus, vt dicit gl. in d. c. ita nos non aũt in ciuilib. nisi vt statim dicam. Non tamen propriè est cõsuetudo, quia secun. Pan. in c. 1. eo. ti.

7 APPELLATIONE † consuetudinis intelligitur ea, quæ tenet & præscripta est, vt in ca. Cumana. de ele. Secundò in actibus iudicialibus, vnde ex duab. sententijs, & lapsu tẽpis congruo accidẽte consensu populi à principio, vel post facto, tacitè ꝑsumitur consuetudo, q̃a habens aptitudinẽ ad cõsuetudinẽ inducendã, ff. de inof. test. l. nam & his, & ff. ad Syll. l. si quis, §. q̃d sub eodem tecto. Tertiò in actibus quos populũ latere nõ est ꝓbabile, sicut s̃m Gul. de Cug. & Bar. in d. l. de quibus si vnus pontem vnũ faciat de domo ad domũ in platea cõi, & alius aliã, quia isti duo actus adeò sunt populo notorij, ꝙ cõprehenditur eius consensus, & stat frequentiũ actuũ, siue pluralitas, quæ duo consuetudinẽ inducunt. In alijs aũt, non similib. ꝑdictis, vt sunt vendere, locare, & actus priuatorũ, sicut vẽdere in porticib. super viã publicã, non sufficiunt duo actus, sed requiritur frequentia magna, vt totus populus sciat, l. sed & ea. ff. de legi. & l. nã imperator: ibid. & ff. de insti. ac. l. sed & si pupillus, duo tñ vel tres actus tuentur aliquem in possessione, quousque sit dubium. 17. q. 2. scrutiniũ. Quartò requirit, ꝙ sit introducta ex certa scientia potẽtis condere legẽ quia si talis sit error, q̃ tollat consensum, nõ pôt esse consuetudo: quia deficit cã, i. consensus, vt in d. l. de quib. Nec sufficit certa scientia, sed oportet adesse intentionẽ seruãdi aliquid ea mẽte, vt de cętero sit consuetudo. ar. itaq; ff. de iti. actuq; priu. l. vlt. Quintò requiritur sec. Pan. ꝙ maior pars populi sit tali consuetudine vsa, vel supple vsum approbauerit tacitè, vel expressè imò oportet, ꝙ sint duæ partes populi vel collegij, vt l. nulli. & in l. planè, ff. q̃d cuius. vni. Aliter sicut legẽ, ita & consuetudinẽ facere nequirent. Sed tñ intellige de parte maiori hñte consensum habilẽ ad Instituẽdã legẽ. Vñ pueri, mulieres, furiosi, & hmôi non cõputant̃, q̃a legẽ cõdere nõ possent. ff. de legi. l. 1. Multa alia requiruntur s̃m alios, de quib. Pan. de consue. in c. fin.

9 QVINTO † quærit̃, qualiter consuetudo interrũpatur siue tollat̃? Et dicit Pan. in ca. fi. de consue. ꝙ si est completa & perfecta requirit̃ tẽps x. ann. Et sic intellige Io. An. ibi, aliàs etiã ꝑ plures alios act⁹ nõ frãgit̃, si vero nõ sit cõpleta, sufficit vn⁹ act⁹ cõtrari⁹, ita ꝙ oportet vt de nouo incipiat̃. ar. l. vbi duo, ff. de re. iur.

9 SEXTO † q̃rit̃, vtrũ consuetudo possit legẽ positiuã abolere? Et dico, ꝙ S. Tho. 1. 2. q. 97. ar. 3. ad s̃m volẽs declarare q̃uo sine peccato consuetudo humanã legẽ tollat, dicit: Leges humanæ in aliquib. casib. deficiũt, ĩ q̃b. si eas seruare nõ expedit bono cõi. Vñ possibile est qñq; ꝑter legẽ agere, in casu .s. in quo deficit lex: & tñ actus non erit malus: Et cũ tales casus multiplicentur ꝑꝑ aliq̃ hoĩum mutationẽ, tũc manifestatur ꝑ cõsuetudinẽ, ꝙ lex vlterius nõ est vtilis, sicut ẽt manifestaretur, si lex cõtraria verbo ꝓmulgaret̃. Si aũt adhuc maneat rõ eadẽ, ꝑꝑ q̃ lex prima vtilis erat, nõ consuetudo legẽ, sed lex cõsuetudinẽ vincit, nisi fortè ꝑꝑ hoc solũ lex inutilis videatur, q̃a nõ est possibilis, s̃m cõsuetudinem patriæ: q̃ erat vna de conditionib. legis, difficile .n. est consuetudinẽ multitudinis remouere, hæc ille. Sed vt hæc magis explicent̃, q̃tũ colligi ex Bar. in d. l. de quib. & Pan. in ca. fin. de consue. in fi. & in c. 1. de treu. & pa. sic distinguo: Nã si consuetudo est cõtra leg. positiuã vt contra leges, seu canones, vel statuta, aut est cõtra libertatẽ ecclæ, vel cõtra publicam vtilitatẽ, & non valet, sec. Bar. in d. l. de quib. sicut nec lex valeret. Aut cõtra vtilitatẽ priuatã vel in nullius ꝑiudiciũ, & tũc si superior scit, & tolerat, consuetudo abrogat legẽ. Facit, gl. in c. 1. de treu. & q̃d ibi no. Gof. Et non req̃ritur alia præscriptio, sec. do. An. quia ex quo superior videt, & tolerat, non vr̃ velle

inijcere vinculū.& Pa.ibi dicit, ꝙ sufficit binus, vel trinus actus, vt tollatur. Si verò superior ignorat, distingue. Nā, aut lex hēt clausulā derogatoriā ad cōsuetudinē: & sic sec. Bar. cōsuetudo nō valet, l. eos, C. de vsu. qa lex sem ꝑ loquitur. leg. Arriani. C. de hæret.

10 Et † ex hoc infert Pan. ꝙ consuetudo semel lege reprobata, nō pōt ampliùs induci. ꝙ limitat nisi subsit rō noua, quæ nō erat tpe legis dānatis cōsuetudinē: qa tūc poterit nouiter iduci. ar. optimū. in l. si hoiem, ff. mand. & in c. nō dēt, de consan. & sic intellige gl. in cle. statutū. de ele. imò ſm do. Ant. in c. fin. de cōsue. limitādū est nisi ex noua cā, vel ēt antiqua verisimiliter nō cogitata cōsuetudo induce re qa si principes cogitasset, admisisset l. si hoiem, ff. mā. & tex. est, iuncta gl. in d. cle. statutum, vel sec. Ge. in c. licèt de const. lib. 6. nisi lex tantū resisteret ad finē, vt tolleret cō suetudinem p̄teritam: qđ patet, qn̄ non facit mentionem de ea, nisi vt eam tollat, qn̄ aliter non tolleretur: vt patet in d. c. licet, quia tunc induci pōt noua consuetudo. Et ita pōt ꝓcedere gl. in d. cle. statutum, & propterea ēt tenet Pet. de Peru. in tractatu, de canonica portione, circa fi. ꝙ induci pōt bona consuetudo contra cle. dudū. de sepul. Si verò non habet clausulā derogatoriā: si lex consuetudinē præcedit, consuetudo valet contra legem. ar. l. ex facto, ff. de vul. & pub. & si est generalis, vincit generaliter, & uniuersaliter: non autem si sit particularis. C. quæ sit lon. consu. l. 2. sed vincit, solùm, vbi consuetudo viget. ff. com. prædi. l. venditor. §. si constat. Vnde, vt no. Pan. in c. cum olim. de consue. consuetudo locum habet vbi viget: ideoq; nocet priuilegijs studij generalis in loco, vbi viguit, non in alio. Prædictā tn̄ victoriā intellige, dū modo cōsuetudo sit rationabilis, & p̄scripta q̄tum ad tollendū ius canonicū: vt in ca. fi. de consue. Quantū verò ad abrogationem iuris ciuilis, non oportet eā esse p̄scriptam sed sufficit populi tacitus cōsensus: quia seculares hn̄t ius condendi legem, ēt contrariā legi Imperatoris ab ipso Imperatore, l. oēs populi, ff. de iust. & iu. ideoq; possent inducere cōsuetudinē. Non autē sic est circa ius canonicum, sed oportet consuetudinem esse præscriptā, & nō esse tale ius, ꝙ p̄scribi non pōt. Vnde, quia laici non possent p̄scribere spiritualia, nō possent et inducere cōsuetudinē, q̄. f. sit lex. c. Messana de ele. ēt si nō esset memoria de eius initio, vt no. Io. And. in c. 2. de præben. li. 6. Si verò consuetudo præcessit, & lex contraria sequitur, tenet Bar. qs cōsuetudo legem non vincat: sed p legem sequentē tollatur, allegans l. 2. ff. de sepul. vio. dicit tn̄, canonistas tenere oppositum, & vr̄ casus in cō trarium, in c. 1. de consti. lib. 6. vbi dr̄, ꝙ lex Papæ non tollit consuetudinem rōnabilem certi loci cōtrariā, nisi de ea fuerit mētio facta: qa Papa nō p̄sumit tales cōsuetudines scire.

11 Ex † quo infero, ꝙ si ciuitas facit statutū contra suam consuetudinem, tollitur consuetudo, licèt de ea mentio non fiat, quia ciuis p̄sumitur scire suam consuetudinem, vt no. in d. l. omnes populi. Vide etiam. §. seq. in princ.

12 Septimo † quæritur, vtrùm consuetudo derogare possit legi positiuæ etiā p̄ceptiuæ? Et dicit Pan. in c. 1. de treu. & pa. ꝙ lex positiua etiā p̄ceptiua non obligat ad peccatū, si recepta non fuit morib. vtentiū, vel si abijt in desuetudinem, qđ etiā tenet Gof. Inno. & Ho. in Sum. licèt in d. c. 1. ipsemet contrariū tenuerit, motus, quia lex præceptiua à principio ligauit contrauenientes ad peccatū, & cōsequēter p non obseruātiā non tollit eius dispositio, qa tp̄s nō est modus tollendi obligationem. Alij verò distinguunt, quia in legibus apponentib. pœnas ipso facto non habet locū consuetudo contraria, cum statim contrafaciendo inciderint in pœnā, & in fctm̄ dā natū 24. q. 1. audiuimus secus in his, q̄ mandāt pœnas infligi. Dn̄s aūt Ant. distinguit, quia si emanauit in fauorem priuatum, consuetudine tollitur, sicut pacto, & renunciatione, d. l. de quib. Si aūt emanuit in Dei honorem, aut fauorem publicū, non ligat, si subditi nō obseruauerūt, sciente & consentiente su ꝑiore, nec alia præscriptio requirit, quia non vr̄ velle, ꝙ sua lex vinculū inijciat, si autē ignorat, contraueniendo peccat. Sed contra istos vr̄ tex. in d. c. fi. de consue. hn̄s, qđ consuetudo rōnabilis, & p̄scripta tollit oēm legē humanā, non quia eā tollat priuatus, sed superior in hoc, ꝙ si statuit. Vn̄ distinguo, & dico, ꝙ talis lex non ligat, si nunquam fuit seruata, sciente, & nō contradicente superiore, cū posset, nec requiritur ad hoc tp̄s præscriptionis, sed sufficit binus, vel trinus actus in contrariū, quia non agimus hic de præscribendo contra legē, sed de impediendo vinculū eius, ne liget, mutato su ꝑioris consensu, qđ per binum vel trinum actum constat. Si autē aliqui seruauerūt, & aliqui non in loco eodem, non excusant non seruantes, vt in c. cū iamdudū, de præb. qđ intellige, si sint pars minor: quia tunc locū habet illud, multa p patientiā toleran-

lerantur,&c.Si vero superior ignorat: p̄scriptio,& rationabilitas consuetudinis simul legem tollit,non alterum tm̄. Nec obst. ꝙ seruantes in principio peccauerint:tum q̄a hoc nego: qñ ex rōnabili cā moti sunt: tum quia saltem non peccauerunt successores primo peccantium : quia existimare potuerunt antecessores rationabiliter motos.In consuetudine autem inducenda in sacralib.requiritur tacitus consensus Papæ : aliter non ligat : vt voluit gl.notabilis in c.vir.de secun.nup.hęc Pan.Adde sec.Fran.de Are.consi.11.& Card. in c.1.de treu.& pa. ꝙ si statutum superioris non recipiatur a subditis,sed contrarium seruetur eo sciente,& non contradicente: tollitur solum per contrarium vsum,sine pręscriptione consuetudinis Et idem sentit Ant.de Bu. quem non allegant, & idem Abb.in cap. quia circa.de consan.& affin.si ex recipiatur a minori parte tantum.inf.Lex.§.6.

13 Octavo† quæritur,vtrum non vsus inducat consuetudinem,& auferat legem ? Et dicit Pan.in c.Ioannes de cle.coniur. post Ioā. Andr.quod non,quando non vsus non habet actum tacitum in substantia,vel in forma cōtra dispositionem iuris: sicut si per mille annos non accideret casus hermaphroditi, nō esset abrogata lex dicens , eum esse iudicandum ſm sexum præualentem. l. quæritur. ff. de sta.ho.quia nihil actum est contra legem: sicut ēt si passus damnum, agere noluit : non est abrogata lex concedens illi posse agere actiones legis Aquiliæ:nec contra illam inducta est consuetudo: quia lex ad vsum non necessitat,sed dat agendi facultatem.Vnde concludit,quod in his, quæ sunt meræ facultatis non inducitur consuetudo:quia in his casib. nihil agitur contra legem punientem. Si vero non vsus habet in se tacitum actum contra dispositionem iuris,tunc inducitur consuetudo:vt in d.c.Ioannes. quia ibi non deferendo tonsuram,committi videtur contra legem,quæ tonsuræ delationem iniungit.

14 Nono† quæritur,vtrum consuetudo possit abolere legem diuinam,aut naturalem?Et dicit S.Th.1.2.q.97.ad tertium sic: Nulla cōsuetudo vim legis obtinere potest contra legē diuinam,aut naturalem: quia consuetudo p̄cedit a voluntate humana: dictæ leges a diuina: hæc ex illo. Sed hæc intellige sanè iuxta mentem eius.1.2.q.94.ar.4.& 5.& q.95. ar.2. vbi habet, quod in lege naturali sunt tria , s. prima principia, quæ nunquam deficiunt a rectitudine,vt nulli noceatur: & primæ conclusiones deficiētes raro deductę ex illis principijs,vt non occides,& quædam determinationem quorundā cōium a dicta lege deriuatæ:sicut lex naturæ habet, ꝙ peccans puniatur:sed ꝙ tali,vel tali pœna puniat̄,est determinatio legis naturæ,q̄,vt dicit in d.q.95.ex sola humana lege hēt vigorem . Vñ istas determinationes cōsuetudo mutare p̄t. nō aūt primas conclōnes:sed interpretari solum: vt infr.Papa. §.16. principia vero nec mutare , nec interpretari pōt. Et iuxta hæc intelligo dicta Canonistarū, & Legistarū.Nā dicit Pa. in fin.de consue. ꝙ consuetudo valet contra Dei p̄cepta ceremonialia,vt ꝙ tali t̄pe immolaretur agnus:& iudicialia, vt ꝙ furatus ouē redderet,quadruplum. q̄tum ad mortalia autem, q̄ sunt de lege naturæ , vt non occides, non furaberis, consuetudo potest distingui : limitari,& augeri,si rō naturalis suadet, nec erit peccatū trāsgredi: quia præsumitur hoc voluisse ipsum Deū: cum noluerit omnes casus distinguere:sed dederit regulas gn̄ales,s. determinabiles,& applicabiles ad multos casus,& postea dedit vicario suo gn̄alem authoritatem dicens,Quodcunq; ligaueris,&c.vbi aūt nulla rō naturalis suggerit ius diuinū distinguere,aut limitare:nec lex,nec consuetudo valet:ideo ēt dr̄,ꝙ Papa errare potest, qñ disponit contra ius diuinum sine causa,& sic intellige tex.in c.sunt quidam 25.q.1.

15 Decimo† quæritur,quare contra canones valeat consuetudo,& non statutum, & quare laicis personis licet statuere contra leges imperiales:non autem ecclesiasticis cōtra canones pontificales?Et dicit Pan.in d.c.fi. istā fuisse rationem: quia ius ciuile finaliter tēdit in bonum publicum , & vtilitatem priuatorum. vñ si populus vult sibi præiudicare condendo legē: Imperator non curabit:quia potest populus in hoc renūtiare fauori suo , vt in c.ad apostolicū.de regu. Item quia mores hoium sunt diuersi, iō voluit Imperator , vt quisq; populus possit facere contra legē, nō tñ contra honestatem, nec cōtra principi reseruata:sed in præiudicium eorum duntaxat. Ad quod d.l.oēs populi, & quod ibi no.Bart. Sed ius canonicum principaliter intendit dirigere hoīes in Deū,& venit ad bonū publicū ecclesiasticū. Vñ statutū contra edictū ab inferiorib.præsumit̄ temerariū, & ambitiosum,& fini æterno contrariū. Vñ voluit Papa dare potestatē statuendi contra canones: consuetudo tñ tolerat̄:quia consurgit ex tacito consensu, nec præsumit̄ ambitio tanta.

16 DICIT† tñ Bar. vnũ ſingulare per l. ſi homi
nem. ff. mand. ꝙ ex cã vrgenti & veriſiſr non
ꝑuiſa a canone, fieri pōt ſtatutũ contra cano
nẽ, & multũ bñ facit illa lex, vbi dr̃, ꝙ ſi dedi
mandatũ ſpāle alicui, vt aliquem ſeruum ma
numittat, certè pt ꝓcurator gñalis dñi ex no
ua cã nõ cõſiderata ꝑ dñm iterdicere ꝓcura
tori ſpāli, ne manumittat, veniẽdo cõtra má
datũ ſpāle dñi. Et ita in ꝓpoſito. Et ꝑ hoc di-
ctũ & illã legẽ tene mẽti hoc ſingl̃e, ꝙ ex no
ua cã pōt legatus gñalis prohibere delegato
Papæ ſpāli, ne ꝓcedat in cã ſibi cõmiſſa, q̃q̃
in illa cã delegatus ſpālis dicat̃ maior gene-
rali, vt in cap. ſtuduiſti. de off. leg. Sed hoc ad-
mittit̃ ex noua cã non conſiderata ꝑ Papam.

17 VNDECIMO † q̃ritur, vtrũ lex, vel ſtatutum
hñs annexã ſñiam excõicationis, tollat̃ per
cõſuetudinem? Et dico ꝙ, vt colligit̃ ex Car.
in prolo. cle. Inn. d. Ant. & Pan. in c. 1. de treu.
& pa. q̃dã tenent, ꝙ contra facientes non ex
cuſantur, ẽt ſi eſſet ſolũ præceptiua, ex quo
principio ligauit ad peccatum. Sed quia hoc
ſup. ſolutũ eſt, §. 7. ideo dic, ꝙ contrafacien-
tes non incurrunt excõicationẽ, ex quo per
binũ actum factũ eſt contra, legislatore ſciẽ-
te, & valẽte contradicere, & non contradicẽ
te: vbi aũt ignorat, req̃rit̃, ſm aliquos tp̃s lx.
ann.: ſi eſt ius canonicũ, ſed ſi eſt ſtatutũ epi,
credo, ꝙ ſufficiãt x. anni, ante quos ligabunt̃
pœna, & culpa delinquẽtes ſine cã rõnabili.

18 DVODECIMO † quæritur, vtrum conſuetu-
do excuſet a pęnis huius ſeculi, ſi ſit praua?
Et dicit gl. in c. denique. d. 4. ꝙ ſic, ſi conſuetu
dinis prauitas nunquã eſt declarata ꝑ ius. Se-
cus quo ad Deũ, ꝙ tñ intellige quoad Deum
ſi conſuetudinis prauitas ſit ſcita, vel ignora
ta ignorantia craſſa, puta, contra ius natura-
le 32. qõ. 7. flagitia. Secus vbi eſſet probabile
dubiũ ſuꝑ conſuetudinis validitate, q̃a tunc
ignorantia legis non eſt peccatũ, vt in l. regu
la, ff. de iur. & fac. igno. & in ca. cum dilectus.
de conſue. & qđ no. Inn. in c. ꝑ tuas de ſimo.
& gl. in c. vno. de poſt. præl. li. 6. in ver. de cæ-
tero. ¶ Decimotertio q̃ritur, vtrũ cõis cõſue
tudo propriè dicta obliget ſub peccato mor
tali? Et dico, ꝙ quilibet tenetur ſeruare con
ſuetudinem ſuã, & non oẽs obligant̃ ad vnã,
& eandẽ, ẽt ſi eſſet Románæ eccleſię, vbi ver
ſatur extra fidem, & articulos eius, nec Papa
mandat, vt ſeruetur. Vide glo. in c. 1. de Sum.
Tri. lib. 6. & c. nolite d. 2. facit c. qm̃. de ferijs.
& ibi Panor. Vbi autem conſuetudo obligat,
non ſemper obligat ſub mortali, quamuis ſit
lex, aut habeat vim legis, q̃a nec oĩs lex obli
gat ad mortale, ſed tunc ſolum, qñ ea inten-
tione introducta eſt, vt ſit præceptiua, aut ꝓ
hibitiua ſub mortali, quod perpendi pōt, qñ
communiter tenetur ab omnibus ſapienti-
bus, quod faciens contra peccet mortaliter.

19 DECIMOQVARTO † quæritur, vtrum oblige
tur quis ſeruare conſuetudinem ſuam in his,
quæ liberè facit, ſiue vtrum in his, quæ ſunt
meræ facultatis, inducatur conſuetudo, ꝓut
eſt ius priuatũ in præiudicium facientis? Et
dico, quod non, neq; ex donatione merè fa-
cta, vt no. in l. 1. ff. de ſerui. & per Cy. in l. 2. C.
quæ ſit lon. conſue. & per Io. And. in ca. 1. de
cle. coniu. & facit quod no. Inn. in c. bonæ. el
2. de poſtul. præla. vbi dicit, ꝙ recepto de lon
ge venienti, non acquiritur quaſi poſſeſſio,
nec cõſuetudo, licet pluries fuerit receptus,
& Bart. in l. cum de in rem verſo. ff. de vſuris.
& l. operas. ff. de oper. lib. dicit, quod licet ru
ſticus dederit vnum par caponum per decen
nium ex liberalitate, ſimiliter ſi iuit quis ad
vnum molendinum, non inducitur conſue-
tudo, quia iſti actus ſunt meræ facultatis.

20 DECIMOQVINTO † quæritur, vtrum obli-
getur quis in oĩ pacto ſeruare conſueta, ſiue
vtrum in omni pacto intelligatur actum, ꝙ
eſt conſuetum? Et dico, ꝙ ſic, l. ſemper in ſti-
pulationibus, ff. de reg. iur. tex. eſt in l. quod ſi
nolit, §. qui aſſidua, ff. de ædil. edic. ff. de aqua
plu. arcẽ. l. ſi prius, §. placuit. C. loc. l. licet, ff.
de leg. commiſ. l. 4. quæ incipit. ſi fundus. arg.
ff. de præſcrip. verb. l. ſi tibi. propter quod di
cit Bal. in l. liberto, C. de ope. li. quod qui con
ducit operarios alio non expreſſo, tenet̃ eis
prouidere in expẽſis, & ſacramentis, ſecũdũ
quod eſt conſuetum, & non aliter, allegans
d. §. placuit. & Bart. in l. nemo eſt qui neſciat,
ff. de duo. re. dicit, quod ſi conſuetudo eſt, ꝙ
doctor legat per ſubſtitutum intelligitur, ꝙ
iſtud poſſit, licet non ſit actum.

21 DECIMOSEXTO † quæritur, vtrum oblige-
tur quis ad ſeruandam conſuetudinem, qua
exigitur aliqđ tꝑale pro ſpirituali? Et dico,
ſec. Pan. in ca. ſuam. de ſimo. quod ſiue ſimo-
nia ex conſuetudine iſta exactio pōt intro-
duci, qñ exactio non p̃ceſſit cõſuetudinem,
ſed ex mera libertate, & deuotione populi,
talis cõſuetudo eſt introducta. facit c. ad apo
ſtolicã. de ſimo. vbi dicit, cõpellendos ad lau
dabilem conſuetudinem obſeruandam. Si ve
ro præcedens exactio dedit cauſam conſue-
tudini, non valet, quia habuit initium vitio-
ſum. Et ſic intelligitur tex. in c. cum in Eccle
ſia. de ſimonia. bene ponderatus.

Hæc

Hæc tñ limita, vt inf. Simonia. §. 11. ¶ Decimo septimo quæritur, vtrum obligetur quis seruare consuetudinẽ, aut statuta, q̃ in aliquib. ciuitatib. vigent: vt bona filiorũ, & vxorum, & ẽt ipsi filij possint capi ꝓ delicto fallẽtiæ, s. qñ pr̃ fallit, seu cedit foro? Et dicit Pan. in c. ex parte. de consue. ꝙ hæc defendi pñt ꝑ casum similem in l. fi. C. de primip. li. 12. vbi bona vxorum, & filiorum obnoxia sunt ꝓ culpa mariti primipilarij. i. deferentis in bello primapila. i. prima tela, contra quem statutũ fuit, vt si quis hmõi condemnatus, ꝙ se prauẽ gessisset in officio, non hr̃et vñ solueret, extẽdi posset manus ad bona vxorũ, & filiorũ, ꝙ statutum fuit, quia ꝑp eorum gemitus isti suũ malè gerebãt officiũ. nã amore coniugis, & filioru hoĩes sæpe trahuntur ab illa fallentia. Sunt tñ inquit, iniqua illa statuta, qñ quis ex necessitate inducitur ad fallendum: sed quia multi a proposito fallunt, iõ emanarunt. An autẽ cessante rõne statuti, illud sit obseruandum cum tanta iniquitate, & damno filiorum, & vxorum. Panor. remittit se ad no. per Inn. in c. quia pleriq;. de immun. eccl.

22 Decimooctavo † quæritur, vtrum valeat consuetudo vel statutum, ꝙ homicida vel similis criminosus puniatur pecuniariter, vbi diuino iure venit puniendus personaliter? Et dicit Host. ꝙ non: quia hoc inducit pronitatem peccandi, quod dictum saluari põt per prædicta: quia, s. Papa non potest ius diuinũ, vel naturale limitare, aut mutare, vbi nulla ratio naturalis hoc suggerit. Vnde notanter dicit Abb. in c. fi. de consue. non valere statutum, vt liceat interficere interfectorem patris, vel percutientẽ in facie. Quod dictũ nota. quia facit contra statuta permittẽtia consanguineis consanguineos vindicare, q̃a vñr illicita. qđ Io. And. in addi. Spec. vr̃ limitare, qñ statuta dant hãc facultatẽ, vt ex rancore animi fiat vindicta. Secus si dat̃ vt ministro legis ad faciendam iustitiam: quia statutum ꝑt illos consanguineos facere legis ministros.

23 Decimonono † quæritur, vtrum in iudicio contentioso sit iudicandũ, ẜm consuetudinem, ẽt contrariã iuri scripto, & ẜm quam? Et dico, ꝙ gl. super c. consuetudo. di. 1. hoc ꝑ tractat, & Bar. Brix. tandem concludit, ꝙ sic, qñ est rõnabilis, & ꝑscripta. Adde vero tu, ꝙ ẽt si non sit præscripta, dũmodo sit a Principe scita, & tolerata spõte, quia eo ẽt casu derogat legi. Ad quam aũt consuetudinẽ sit recurrendũ, vti ad consuetudinẽ terræ, aut loci prouinciarũ vicinarũ, aut Romanã: rñdet deinde gl. ꝙ iudex, maximè delegatus iudicabit primo ẜm canones: quib. deficientib. iudicabit ẜm leges. de no. ope. nun. intelleximus. & dis. 10. si in adiutorium: & deficiente iure, iudicabit ẜm consuetudinem generalem vel particularem, si gñalis desit: licet tunc quidã dicant recurrendum ad Romanã: deficiente aũt iure & cõsuetudine, procedet de similib. ad similia. 20. d. de quib. ff. ad legib. l. non possunt oĩb. aũt deficientib. ad Roman. consuetudinem procedent, vt ff. de leg. & sec. cons. de quib. licet sit argumentum, ꝙ ad consuetudinem vicinarũ prouinciarum sit recurrẽdum. ext. de cen. super eo. ¶ Vicesimo quærit̃, ẜm q̃ consuetudinem iudicandum sit iudici delegato, vbi est alia, & alia delegãtis, rei & actoris? Et tandem dicit gl. super c. illud. d. 12. iudicandum esse ẜm consuetudinem delegantis, qñ litigantes se sponte subijciunt alicui: vel petunt delegatum: & ẜm consuetudinẽ litigantium, si datur inuitis, & potius rei, quã actoris: quia, s. fauorabilior est reus, quod Archi. ibi limitat verum, nisi duobus casib. Primo, cum actoris consuetudo est magis consona iuri, & veritati. Secundo, si magis absolutionem, quam condemnationem adducit, quia magis sequendum est, ꝙ consonat veritati negotij. 3. q. 7. iudicent. & promptiores esse debemus ad absoluendum. 35. q. 9. veniã. Melius tñ distingui potest, vt in d. gl. subiungitur. Nam si iudex per appellationem obtinetur: delegatus sequi debet consuetudinem loci, a quo appellatur, quia iudex appellationis tenetur sequi consuetudinem prioris sentẽtiæ: vt in auth. vt cum de app. cog. in prin. col. 8. Si aũt sine appellatione iudex impetretur, sequenda est consuetudo delegantis. ar. ff. de condi. & dem. sec. Io. sed sec. Bart. Brixi. iudicabit ẜm consuetudinem rei: cum actor forum rei sequatur de fo. compe. cum sit generale. nisi ratione contractus vel maleficij sit factus de foro alterius: quia tunc seruabit consuetudo loci, vbi contraxit vel deliquit. d. 8. quæ contra morem, & de fo. comp. c. fin.

24 Vigesimoprimo † quæritur, vtrum iudicare possit secundum consuetudines, & statuta iudex arbiter, in quem compromissum est, vt secundum iura pronunciaret? Et dicit Gui. de Susa. in q. statutorum, fuisse determinatum, quod non, saltem nisi illa sint iuri cõtraria: quia appellatione iuris intelligitur ius commune Romanorum. Institut. de iure nat. gen. & ci. Sed contrarium tenuit Dominus Ant. in cap. Quintauallis. de iureiurand.

&

& hoc Pan.placet:quia cõſuetudo eſt,quoddam ius non ſcriptum.Item quia cum non ſimus in materia odioſa, verba gñalia dñt verificari in qualibet ſpecie contenta ſub genere.de reſcrip.ſuſcitatus.Cõſuetudines aũt,& ſtatuta ſunt iura quædam. Addo ego tertio, quia ẽt ipſa populorũ ſtatuta, & conſequenter conſuetudines,q̃ ſunt contra aliquod ius cõe Romanum,ſunt ſm aliud,i.ſm legẽ, omnes populi,ff.de iuſt.& iur. quæ lex concedit populis poſſe condere ſtatuta contra legẽ. Qui aũt pñt condere aliquid p ſtatutum, poſſunt,& per conſuetudinẽ, vt patet ex dictis. Ad rõnem vero in contrarium,& ſimilia,dici põt,ꝙ loquuntur,qñ de vnico iure diſpoſitio eſt intelligenda.Vel dico ego,ꝙ loquuntur de principali ſpecie iuris: quia illa eſt ius Imperatoris: iura vero ſpecialium populorum ſecundo loco ſunt iura.¶Viceſimoſecũdo quæritur,q̃ differentia ſit inter conſuetudinem,& præſcriptionẽ? Et dico,ꝙ ſecundũ Hoſt.ſunt ſex. ¶Prima,quia præſcriptio locũ habet in rebus mobilib.corporalibus,& incorporalib.de pſcr.auditis.& in c.ſeq.cõſuetudo verò in incorporalib.tm̃, vt in ſeruitutib.iuriſdictionib. electionib. & huiuſmodi. ¶Secunda, quia pſcriptione acquirit ius ſingulari, & priuato : ſiue illud ius ex publico, ſiue ex priuato trahatur : vt dicit Pan.in d.c. ſi. conſuetudine verò non acquiritur ius magis iſti,quam illi:nec alicui priuato,ſed publico: etiam ſi trahatur ex priuato, ſec.Pa.vt in l.venditor.§.ſi conſtat,ff.com. præ.vbi patet induci poſſe conſuetudinem, ꝙ quiſq; poſſit dato pretio effodere lapides ex fundo alterius.ob quam l.idẽ Pan.in ca.dilecti. de arbi. infert ad qõnem,vtrum induci poſſit conſuetudo , vt nobiles alicuius caſtri poſſunt incidere ligna, vel animalia paſcere, intra limites alterius caſtri, vel ĩ fundo alterius caſtri, vel in fundo alterius?Et dicit,ꝙ ſic,dummodo conſuetudo non ſit inducta per violẽtiã. ad quod c.ſuper quibuſdam de ver.ſign.quia quemadmodũ pſcribi , vel acquiri poſſet tota res:ita & vſus rei. Sed hæc videntur repugnare dictis ſup.§.13.& §.14.de his, quæ ſũt meræ facultatis: niſi dicatur, ꝙ ibi erat ſermó de actib.vt eſt dare:hic vero de paſſionibus,vt eſt,pmittere. ¶Tertia,quia in pręſcriptione exigitur titulus,& bona fides. de pſc. ſi diligenti, in conſuetudine vero non reqritur titulus,ſed ſolum tp̃s, ff.de vſu.l. cum de in rem.& in d.l.de quib. ¶Quarta,quia pſcriptio & priuilegiũ nõ concurrunt. de ſi.inſtr. inter dilectos,§.cæterum. de præſc.veniens. cõſuetudo verò, & priuilegiũ bñ cõcurrũt. ext.eo.cũ dilectus.& de ver.ſig.abba.¶Quinta,quia præſcriptio eſt excluſio actionis ſiue petitionis:conſuetudo verò eſt actionis ſiue iuris acquiſitio de ele.cõſtitutus. & in c.i Geneſi in ſi.licet,& ipſa poſſit negatiuã reſpicere,vbicũq; pbari pt,ſ. ꝙ tale qd fieri non debeat.ar.de ele.cũ eccleſia Vulterana.& ĩ Sũ. Cõf.li.2.ti.5.q.208. ¶Sexta,qa cõſuetudo erronea nihil iuuat. Secus vero in pſcriptione, qa titulus putatiuus,& ſi verus non ſit,dũ tñ pbabilis error excuſet, dat cãm pſcribendi. ff.pro ſuo.l.vlt. vtrũ conſuetudo inducat excõicationẽ inf.Excõmunicatio.1.no.1.in ſi.

DE CONTEMPTV.

1 *Contemptus a contemno dictus,aut negatiuè, aut poſitiue ſumitur, etiam ſi ad legem referatur. Et idem actualis eſt, aut habitualis, & interpretatiuus dicitur Et ibidem de vnoquoque.*

2 *Contemptu num is peccare dicatur, qui ex aliqua cauſa contra legem frequenter agit,aut eius tranſgreſſionem in conſuetudine habet.*

3 *Contemptus omnis,au mortale peccatum ſit.*

1 CONTEMPTVS, † a cõteno dr:ꝙ eſt,non appretio,vel non magnifacio, qđ dupłr contingit.Primo,negatiuè ſeu contradictoriè,qñ.ſ.aliquis de aliquo non hẽt curam,vel æſtimationẽ,nullã tñ irreuerentiã, aut iniuriã irrogans.Scđo poſitiuè ſeu contrariè,cũ ſuppoſita tali non æſtimatione, irrogat irreuerentia,vel iniuria,verbo vilificãdo,aut factis nõ obediendo, vbi obligatur:ſicut ẽt albedini negatiuè opponitur nõ albedo, & cõtrariè non albedo,q̃ eſt nigredo,& pceptum de dilectione proximi qs trãſgreditur negatiue non amãdo, & poſitiuè odendo. Igitur contemptus legis, de quo loquimur, dupłr dr. Primo.ſ.pprie ſiue poſitiuè,& ſic ẽ volũtas trãſgrediendi legẽ,ex hac ſola cã,ꝙ quis nõ vult ſubijci legi. Scđo impropriè ſiue negatiuè,& ſic eſt voluntas trãſgrediendi legẽ ex alia cã,puta ex concupiſcentia,vel ira,vel ignorãtia,aut cõſuetudine:qũo oĩs peccator Dei legẽ contemnit.Et ſi adſit intentio continuandi tranſgreſſionẽ,dr conteptus interpretatiuus,de quo inf.Religio.1.§.3. & §.12. Iuxta hæc intelligo S.Th.2.2.q.186.art.9. ad tertium,ſic dicentem: Tunc committit aliqs vel tranſgreditur ex contemptu , qñ voluntas eius retulit,ſubijci ordinationi legis, vel regulæ: & ex hoc procedit ad faciendum cõtra legem,vel regulã. Qñ autem econtrario propter aliquam particularem cauſam, puta con-

concupiſcentiam uel iram inducit ad aliquid faciendũ contra ſtatuta legis, vel regulæ: nõ peccat ex contemptu, ſed ex aliqua alia cã, ẽt ſi frequenter ex eadem cã, vel alia ſimili peccatum iteret: ſicut & Aug. dicit in lib. de Natura, & gratia, ꝙ nec omnia peccata committunt ex cõtẽptu ſuꝑbiæ: frequentia tñ peccati diſpoſitiue inducit ad contemptũ ſ̃m illud Prouer. 23. Impius cum in profundum venerit peccatorum, contemnit. Sed & Colleg. in c. 1. de conſti. concordat dicens, quòd cõtẽptus eſt, q̃n ex ſua volũtate nõ vult q̃s ſubijcere ſe ſtatuto, vel obedire ꝓcepto. Sed ſi quis transgreditur ꝓceptum ex cõcupiſcẽtia, ira, vel negligentia, aut alia particulari cã, non peccat ex contemptu. Et idem tenet Steph. vt refert Car. in cle. eos de ſepul. & facit ca. excellentiſſimus. 11. q. 3. vbi ponitur aliud eſſe, peccare ex neceſſitate: aliud ex ignorantia: aliud ex cõtẽptu. De vtroq; contemptu tangit S. Th. de ma. q. 2. ar. 1. ad decimũ dicens. Non ſolũ in omiſſione, ſed nec ẽt in transgreſſione ſꝑ eſt neceſſariũ, ꝙ ſit actualis contemptus, ſed contemptus quidam habitualis & interpretatiuus: quia, ſ. interꝑtamur aliquem contemnere, q. non facit qđ iubetur vel facit qđ ꝓhibet. hæc ibi. Et interꝑtatiuus maxime locum hẽt, vbi adeſt intentio transgreſſionis in poſterũ & continuitatis ꝑdictę.

2 Primo † uero q̃ritur, utrum is, qui ex aliqua cã contra legẽ frequenter, ſiue habens transgreſſionem in conſuetudine peccet ex contemptu? Et dico, ꝙ ſic ſ̃m Collectarium. Oppoſitũ tñ tenet do. Io. de Tur. cre. dicens, hoc poſſe eſſe ex fragilitate & negligentia. Sed dico, quod prima opinio eſt vera de primo contemptu negatiuo & improprio: & ſecundo etiam de contrario, & proprio quãtũ ad præſumptionem ſeu interpretationẽ, ſed non quantum ad ueritatem, diſponit tñ conſuetudo ad contemptum, vt no. S. Tho. 2. 2. q. 185. ar. pen. ad vltimum.

3 Secundo † quæritur, utrum ſꝑ ſit mortale peccatum oĩs contemptus? Et dico, ꝙ contemptus negatiuus eſt peccatum mortale. ſi Dei lex, quam violat, eſt pręceptiua, vt patet: aut ueniale, uel nullum ſi eſt conſultoria tm̃, quia talis contemptus ex ſe non irrogat iniuriam legi, ſed ſolum ratione eius, qđ mandatur fieri vel omitti. Contemptus autem poſitiuus, & contrarius ſi ſit contra legem Dei, & cuiuſcunque potentis, de iure præcipere ſꝑ eſt mortale: & omnis tranſgreſſio ex tali contemptu eſt ſꝑ mortalis de ſe, quantuncunque alias eſſet venialis: quia talis contemptus eſt formaliter ſuperbia: vt inf. dicet: poſſet tñ eſſe ueniale peccatum rõne motus indeliberati. Et iſte eſt contemptus, de quo principaliter loquuntur cõſtitutiones ordinis Prædicatorum, dicendo, ꝙ nõ obligãt ad culpã, niſi rõne ꝑcepti, uel cõtẽptus: q̃q̃ illud dictum ſit verũ, forte ẽt de cõtemptu negatiuo, quo q̃s ex maxima ĩdeuotione ſtatuta ordinis, nõ magni facit: ſed tunc culpa non eſt mortalis.

4 Tertio † quæritur, utrum peccet mortaliter, q. ex contemptu facit contra exhortatiõnem ſuperioris? Et q̃tũ ex doc. colligi põt, dico, ꝙ aut facit contra, q.a auctorem contemnit, & negat, & ſic mortaliter peccat. q.a contemptus eſt poſitiuus, q. grauior eſt contra ſuperiorem, q̃ contra legẽ, cum qua mitius agitur, q̃ cum legis miniſtro, ſ̃m iura. l. Celſus de arb gl. in c. dolentes. de cele. miſ. & gl. in c. ꝑꝑ 18. di. & qui vos ſpernit me ſpernit. Luc. 10. Et talis tranſgreſſor vltra mortale puniri dẽt vt hæreticus, ſi ille ſuperior ſit Papa, vt dicit gl. gñali. de ele. lib. 6. & Pan. in cle. j. de æta. & quali. & eſt infamis: vt no. gl. 6. q. 1. infames. Et talis contemptus eſt laqueus magnus religioſis diſſolutis, & indeuotis, & multum ſe æſtimantibus. Si uero non contemnit auctoris poteſtatem, ſed obſeruantiam conſilij, & exhortationis peccat venialiter ſolũ, ſi conſilium eſt reuerentiæ: puta, quia prælatus non uult præcipere: ſed conſulere: & tñ ſubditus dẽt facere, ſed non tenetur neceſſario: ut ſi moneat feruentius ſurgendum eſſe ad vigilias matutinas. Si aũt conſilium ſit neceſſitatis: licet forte ꝑꝑ ſcandalum præcipere nolit: vt quia monet cauendas eſſe conuerſationes ſcãdaloſas: aut nõ eſſe eroganda latenter bona monaſterij: ſic mortaliter peccat: vt no. in d c. ad aures, & in c. fi. de temp. or. Sed ſi conſilium ſit perfectionis: ut quia monet facere, q̃ ſine culpa poſſunt omitti: puta graues diſciplinas & longas contemplationes non peccat ẽt uenialiter: ut no. Arch. in c. teſtm̃. di. 6. & diſt. 25. §. alias ſic intellige glo. & iura quæ allegat in d. c. generali. & Gem. ibid.

DE CONTENTIONE.

1 *Contentio, quæ in ſermone contrarietatem, ac cum alio in collocutione pugnantiam timuit, prout variè ſpectatur, ita varia & multiplex eſt.*

2 *Contentio ex parte contendentium, quomodo triplex efficiatur. Et ibid. Ambroſij diffinitio. Et quæ cum peccato fiat, & quæ non.*

3 *Contentio æmulationis, quomodo peccatum ſit. Et num de ſe mortale ſit. Et quod exterminandi forẽt, qui*

qui B. Dominicum, aut Franciscum, amplius diligunt, quam Iesum Christum: vt qui totius Christianitatis correctionem impediunt.

4 *Contentio disputationis, quanquam laudabilis esse potest, in mortale tamen tripliciter incidere solet. Et quid de contentione litigiosa nu. 5.*

6 *Constitutiones religionum contentiones punientes, de qua contentione loquuntur.*

1 CONTENTIO † importat contrarietatem in locutione, sicut discordia in voluntate, quoad intétionem, vel modum, s̄m S.Th. 2.2. q.38. ar.1. & omissa ea, quæ dr̄ metaphorice, & est color rhetoricus, dupliciter distingui pōt, s. ex parte contendentium, & ex parte materiæ, de qua contenditur. Sed loquendo & distinguendo ex parte contendentium est triplex. vt patet 2.2.q.38.ar.1.s. impugnatio veritatis scitæ cū modo indebito, vt cum clamore, uel hmōi: & impugnatio falsitatis cum modo indebito, & falsitatis debito modo. Distinguendo vero ex parte materiæ, de qua contenditur: similiter est triplex prima. s. æmulationis, vt quæ est differentium diuersos prædicatores, vel doctores seu præceptores, & huiusmodi. secunda disputationis in scholis, tertia litigationis in foro.

2 PRIMO † uero quæritur, qūo sit peccatum triplex contentio sumpta ex parte contendentium? Et dico, ꝙ prima est bona: & secunda est contentio s̄m quid, i. ratione modi tm̄: vnde & meretricis coram Salomone contédebant, 3.Reg.3. & tn̄ una necessario dicebat veritaté & hæc est peccatum veniale. Prima aūt est contentio simpliciter: & ab Amb. diffinitur, ꝙ est impugnatio veritatis cū confidétia clamoris. & sec. S. Tho. est peccatū mortale. Vnde & Apostolus eam ponit inter operationes carnis, q̄ qui agunt, regnum Dei non consequentur: vt patet Gal.5. Quod Arc. & bene intelligit, qn̄ est de rebus importantiæ. vt de pertinentibus ad fidem, vel bonos mores, uel utiles doctrinas. Secus si scholares cōtendant, an prædicamentalis ordo sit realis necne, vel vtrum epiciclus Veneris maior sit omni epiciclo planetarum, & hmōi: quorum ignorantia nō est proximo nociua grauiter. Vnde dicta contentio ét si esset sine clamore, esset peccatum mortale, quia est contra honorem Dei, & proximi vtilitatem, licet forte tunc nō haberet rōnem contentionis.

3 SECVNDO † quæritur, qūo sit peccatum contentio æmulationis? Et dico, ꝙ de se non est mortale peccatum: frequenter tn̄ est occasio mortalium: vt detractionum, & odiorū, quæ sequuntur inter religiosos. Vnde exterminādi essent isti, qui plus B. Dn̄icū, aut B. Franciscum diligunt, q̄ Iesum Christum, & religiosi eis aures præbentes: quia isti sunt, qui impediuerunt correctionem totius Christianitatis dū illorū discordiā seminarūt, & nutriūt.

4 TERTIO † q̄ritur, quid de contentione disputationis? Et dico, ꝙ pōt esse laudabilis ad exercitium, cum moderamine, & reuerētia. licet hoc sit raro, nisi inter condiscipulos, & pōt esse peccatum veniale, si quis defendat veritaté cū modo aliqualiter idebito, aut ét falsitatem nulli præiudicantem: & pōt ét esse mortale tripliciter. ¶ Primo, quia est contra veritatem Deo honorificam, uel utilem ꝓximo, ut in spectantibus ad fidem aut amores uel utiles doctrinas, puta medicinam. Vnde proculdubio nullus sine mortali sustinere pōt positionem Auerrois de unitate intellectus: q̄a p̄iudicat saluti plurimorum, qui inde efficiuntur increduli uel dubij. circa hoc. Et idem dico de inquisitoribus, q̄ negligunt negligétia magna hoc prohibere, cum possint, & ex officio teneantur. ¶ Secundo, q̄a est cū modo excessiue indebito, vel scandalo magno, de quo certa regula dari nō pōt, nisi qn̄ interueniunt contumeliæ, vel opprobria, & hmōi, quę constat esse mortalia, maxime religiosis rōne scandali, licèt forte interdum intentio nō sit mala. ¶ Tertiò ratione materiæ prohibitæ disputari publicè, cuiusmodi sunt pertinentia ad fidem, nisi disputetur à doctis in necessitate contra infideles, vel sine necessitate cum fidelibus, qn̄ verisimile est nullum astantium inde effici dubium, sicut si ponantur cōclusiones de creatione, vel æternitate mundi ab eo, qui ita gratiosè solet disputare, vt rn̄siones sint æquè, vel magis efficaces q̄ argumentationes. Et concor. Alex. de Ales 22. de contentione dicens, ꝙ contentio verbalis in his, in quibus nullū est periculum, facta ex quadā leuitate, nō ē peccatū mortale.

5 QVARTO † quæritur, quid de contentione litigationis? Et dico, ꝙ potest esse peccatum mortale tripliciter. ¶ Primò ratione iustitię, putà, quia est contra iustitiā, & de hoc nō est dubiū, si fiat scienter, vel ex ignorantia non excusante. ¶ Secundò si sit pro iustitia, sed nimis prolongetur ad exhauriendas facultates clientulorum, & de hoc etiam non est dubiū, ¶ Tertiò, ratione scandali actiui, siue pusillorum, de quo inf. Scandalum, 10. §.2.

6 QVINTO † q̄ritur, de qua contentione loquunt̄ religionum constitutiones punientes

graui

grauiter contentiones?Et dico, ꝙ non loquũtur de ea,q̃ de se mortalis: quia illæ non prohibent prohibita diuino aut naturali iure nihil commemorando:sed de ea, quæ est ẽt cũ veniali peccato solũ,quia intendunt tanq̃ finẽ reuerẽtiã,& subiectionẽ debitam ad ꝓlatos,quæ esse non posset,si etiã veritas clamose aut despectiuè,seu derisoriè desẽderetur.

¶ CONTESTATIO litis.inf.lis.§.2.

DE CONTRACTV, ET quasi Contractu.

1 *Contractus, à verbo contraho dictus, quòd à con, & traho coalescit, iuris nomen est, & ibidem ipsius & quasi contractus definitio.*

2 *Contractum speciem triplicem esse, de quibus specialim hic traditur.*

3 *Contractus bonæ fidei quinam sint, & qui stricti iuris. Et cur bonæ fidei dicantur.*

4 *Contractus quinam sint, in quibus dominium trãsferatur, aut id minimè. Et ibidem, qui contractus inter se correspondeant, & vicini sint.*

5 *Contractus nominati sunt, aut innominati. Et hi, quorum naturam sequantur.*

6 *Contractus appellatione, quid veniat, & quomodo contrahatur. Et vnde vim contractus ipsi desumãt. Et ibidem depositarius secundùm iura, ad quid teneatur.*

7 *Contractus iuxta loci consuetudinem, geri dicuntur, ex qualitate tamen & naturam contractus verba contra propriam significationem accipiuntur.*

8 *Contractum emptionis, vel alium quoque in alterius arbitrium collatum, si ipsius persona incerta sit, non valere. Et huius limitatio.*

1 CONTRACTVS † ex con, & traho dictus est: quoties distantia in vnum adunantur,& est nomen iuris,quando illa,quæ adunantur,sunt voluntates:& ad id, in quo adunantur,est aliquid pecunia mẽsurabile, & cũ obligatione:nomen verò facti, qñ obligatio nulla nascitur,l.Labeo,§.contractuum, ff. de ver.sig.& ibi ꝑ Bar.Est aũt cõtractus,sec.Veru.vltro citroq;.i.hincinde,vel ex vtraq; ꝑte obligatio,ex voluntate partiũ surgẽs.Quasi contractus autẽ est obligatio,non q̃dem veniens ex contractu,aut maleficio,vel quasi: sed qua quis obligatur alicui ex aliquo officio, vel facto licito,& honesto, licèt non interuenit expressa voluntas vtriusque, vt tutela,vel cura,aut negotiorũ gestio, & hmõi: quia licèt pupillus habẽs tutorem, aut furiosus habens curatorem:aut is, cuius ignoranter gerit quis negotiũ,non expresse contraxerit:tñ tutor,curator,& negotiorũ gestor, obligantur quasi contraxissent. Et de his Insti.de obl.per totum,& in tit. de obli. quæ ex quasi contra.nas.per totum. De cõtractu sub condõne.inf.Mrimoniũ 3.ꝑ totũ. Qũo ẽt dolus annullet contractum.inf.Culpa.§.6.& 7.

2 PRIMO † verò quæritur,quot modis sumitur contractus?Et dico Bal.notare triplicem esse contractum,s.proprium,improprium,& improprijssimum. ¶ Primus est,qñ vltro citroque nascitur obligatorio § cõtractum, in l Labeo præallegata,vt in emptione, & locatione.¶ Secũdus est,qñ solũ vna pars obligatur, vt in donatione solus donans obligatur ad tradendum,& aliqñ de euictione,vt no. in l.Arist.ff.de do.cau.mor.Et in mutuo solus recipiens obligatur ad tantundem restituendum,ff.si cer.pet.l.2 Et in stipulatione,quãdo solũ vna pars obligatur.Et ita intelligitur gl. Insti.de diui.sti.§.conuentionales,quæ est super verbo,contrahendarum. ¶ Tertius est, qñ ex nulla parte oritur obligatio,sed potius dissoluitur obligatio facta:vt est trãsactio facta nudo pacto,ex qua non agitur ante complementum conditionis,de quo Sal. in l. siue apud acta.C.de transa. Vt etiam est liberatio ꝑ acceptilationẽ,i.imaginariam,siue fictã,& non verã solutionem, qua quis simulat sibi debitorem soluisse.Insti.qui.mo.tol.ob. §.1. & in l.vbi pactum,C.de transa.per Bar.

3 SECVNDO † q̃rit̃,q̃ sũt cõtractus bonę fidei & q̃ stricti iuris?Et dico,ꝙ bonæ fidei contractus sũt emptio,vẽdõ,locatio,cõductio,mãdatũ,dpositũ,societas,pignus cõmodatũ, & ꝑmutatio,q̃ dñt iõ bonę fidei,primò,q̃a si dolus cãm dedit,nõ tenẽt,scd̃ò,q̃a veniũt vsuræ ex mora,& iudex æstimare p̃t ex bono & æquo q̃d venit recõpẽsandũ,vel restituẽdũ. Nõ sic ĩ cõtractib. stricti iuris,vt stiplo, mutuũ & sila,& d̃ hoc ĩf.Dolus,vid̃ gl.ĩ §.actionũ.Inst.d̃ ac.& adde,ꝙ cõtractus stricti iuris strictissimè sũt ĩterp̃tãdi.l.q̃cq̃d astringẽdæ, ff.d̃ ver.ob.& ꝙ ĩ cõtractib. uerba ĩterp̃tãda sunt cõtra ꝓferentẽ,qñ sunt dubia,l. ueteribus,ff.de pac.Debuit.n.apertius legẽ dicere.

4 TERTIO,† quærit̃,qui sunt cõtractus in q̃bus transfertur,& in quibus non transfertur dominium? Et dico, ꝙ in rerum translatione de persona in ꝑsonam, quatuor modis dominiũ transfert̃. Primo,s. ꝑ dominationem liberalem,i.ex qua non expectatur retributio alicuius mensurabilis pecuniæ, quæ dicitur donatio.Secundò,per donationem liberalẽ, qua,s.expectat̃ aliquid tale, & quod fit multis modis. Primò, in permutatione, cùm transfertur dominium rei utilis pro alia re

utili-

vtili: puta, frumenti pro vino, vel panni pro lana, q̃ oĩa vulgo dñr barrati: vel pecuniæ au reæ ꝓ argẽtea, ꝙ cãbiũ dr̃. Secũdo, ĩ emptione, q̃ est ꝑmutatio pecuniæ cũ re vtili: & vẽditione, quæ est permutatio rei vtilis cũ pecunia. Tertio, in mutuo, ꝙ est ꝑmutatio pecuniæ cũ pecunia, cũ tp̃is expectatione, per qđ transferẽ dñium pecuniæ in accipientem mutuũ. Et oẽs hi contractus sunt liciti, si debitè fiant. ¶Sũt vero alij contractus p̃dictis quasi rñdentes, in quib. dñium transfertur: sed vsus rei tantũmò. Nã donationi rñdet contractus dictus. Commodatũ: ꝙ propriè est rei, q̃ vsu non cõsumiẽ penitus: puta, equi, libri, domus. Permutationi vero rerũ rñdet commodatio rerũ mutua: vt cõmodo tibi equum meũ, tu mihi bouẽ tuũ: & licitũ est, nisi in rebus, quæ vsu consumuntur: quia non licet cõmodare pecuniã, vel frumentũ pro equo, sed est vsura: vt dicetur inf. vsura 1. Emptioni vero correspõdet cõductio, & vẽditioni locatio: quæ pñt ẽt reb. nõ cõsumptibilib. penitus ipso vsu tam mobilibus, quã immobilibus, puta agris ad affictum, vel sub certa parte locatis. Mutuo vero aliqualiter assimilatur pignus.

5 QVARTO † quæritur, qui sunt cõtractus nominati, & qui innominati? Et dico, ꝙ noĩati sunt hi, qui hñt noĩa propria, & ei solis conuenientia, vt venditio, locatio, & hmõi: innominati vero sunt quatuor, s. do vt des, do vt facias, facio, vt facias, facio, vt des. Qui ideo dñr innominati, quia eorũ noĩa possent alijs noĩatis cõtractib. cõuenire. Et isti sequuntur naturã contractuũ noĩatorum, quib. assimilãtur l. naturalis, §. sed si facio, ff. de præsc. ver.

6 QVINTO † quæritur, quid veniat noĩe contractus? Et dico, ꝙ nomen contractus gñaliter prolatum, cõtinet tã noĩatos, q̃ innominatos, vt est glo. su. ꝑ ver. in suo noĩe in l. iuris gentium, ff. de pac. & generaliter oẽ, ex quo nascitur obligatio, l. si ab eo. ff. de leg. 2. ꝙ intellige de validis. Sed si in statuto fiat mẽtio de contractu, intelligitur de propriè dicto tm̃, quia verba statutorum sunt propriè intelligenda l. 1. § si igitur qui nauẽ, ff. de exer. ac. & hoc, nisi diceret omnem contractũ, vt in glo. §. contractũ præalle. ¶Sexto q̃rit, qũo contrahatur? Et dico, ꝙ quatuor modis; re, verbis, literis, & consensu. Insti. de obl. in fin. de quo dic, vt inf. Obligatio. ¶Septimo quæritur, vtrũ contractus trahãt virtutẽ obligatiuã solũ a lege? Et dico, ꝙ non, sed ex pactis, quæ s̃m vulgares, frangunt leges, vnde contractus ex conuentione legẽ accipere dignoscuntur. de reg. iu. contractus. li. 6. Vnde secũdum iura, depositarius solum tenetur de dolo, & lata culpa, tamen si interueniat conuentio, vt teneatur de leui, & leuissima culpa, & casu fortuito, illa seruabitur. de depo. cap. 2. Quod intellige de conuentione honesta, & non contra bonos mores. Vnde si conueniatur, vt præstetur dolus, conuentio non valebit, sec. Ioan. And. vt ff. eod. l. contractus.

7 OCTAVO † quæritur, vtrum contractus intelligatur generi, s̃m consuetudinẽ loci? Et dicit Pan. in c. cum M. de consti. quod sic. no. Bart. in l. nemo est, qui nesciat, ff. de duob. re. sti. & faciat sup. Consuetudo, §. 16. Sed not. ꝙ sicut dicit gl. in l. si vno anno in ver. transact. ff. loc. ex qualitate, & natura contractus verba accipiuntur contra propriam significationẽ, vt ibi dũ donatio pro trãsactione accipitur facit lex in l. eo. ti. & no. de reg. iur. l. non vr̃, & ita talia sunt p̃dicata, qualia subiecta esse ostendũt, & econtra. 32. q. 7. Apostolus.

8 NONO † quæritur, vtrum valeat contractus emptionis, vel alius collatus in alterius arbitrium? Et dico, quod nõ, si persona, in cuius arbitriũ committitur, est incerta, l. si merces, ff. loc. nisi in casu, qñ fuit commissum in arbitrium boni viri, quia tunc intelligitur in arbitrium iudicis, l. vir bonus. ff. iu sol. & sic vr̃ commissum in certã personã. Si vero ꝑsona, cui committitur, sit certa, tunc, licet varia sit opinio in l. in ementis, C. de contrah. emp. tamen dic sec. D. Lucam de Grassis in l. si quis arbitratu, ff. de ver. obl. ꝙ siue substantialiã contractus committãtur in arbitrium certæ personæ, puta, pretiũ in venditione, & similia, siue accidẽtalia, puta, vẽdiẽ seruus, si rõnes reddiderit, & hmõi, valet cõtractus, si ille voluerit arbitrari, quia sicut substãtiale vltimæ voluntatis potest ferri in hæredis arbitrium, l. si sic, ff. de leg. 1. ita in contractib. l. seruum filij, §. eũ qui, ff. de leg. 1. Et pro hoc vr̃ casus in l. si libertus iurauerit, ff. de op. l. vbi valet promissio liberti facta de operibus ad arbitriũ patroni, & si malè arbitratus fuerit, cogi potest, vt arbitretur sicut bonus vir. Et sic in proposito. Qui si arbitrari aut non vult, aut non potest, non valebit, §. pretium, Insti. de emp. & vend. Si vero mortuus fuerit alter contrahentium, si fuit commissum super contractu perficiendo, non poterit arbitrari, si vero super perfecto, nõ expirat eius arbitrium, sed sicut contractus transit ad hæredẽ, ita & obligatio de stãdo arbitrio eius, secundum Bar. in d. l. si quis arbitratu.

DE

DE CONTRITIONE.

1 *Contritio, à contero dicta, quid importet, & quotupliciter sumatur, & quid attritio innuat, & inter se qualiter differant.*

2 *Contritionis dolorem de peccato, quantum intensiue peccator habere debeat. Et is dolor quotuplex sit. Et quantum extensiue nu. 4.*

3 *Mors vltimum terribilium, & qui mallet mori, quam Deum mortaliter offendere, contra ius est. Et ibidem quod nimius dolor esse potest.*

5 *Contritionis dolorem qualem teneatur, & debeat peccator habere. Et ibidem scrupulosorum hominũ reprehensio. Et quid quoad contritionis principium sufficiat.*

6 *Contritionis causa, & quis effectus sit.*

1 CONTRITIO † à con, & tero, scd̃m nomen, importat confractionem, vel communicationem alicuius frãgibilis vsq; ad minima: quasi simul ex toto tritio, & metaphorice sig̃at destructionem ꝑfectã malę voluntatis appetentis peccata; q̃ cõteri dicitur, qñ ab eis perfecte totaliter resilit per displicentiã. Et dupliciter sumit̃. Primo, s. vt est actus virtutis, qui pn̄ia dr̃, & sic sec. Pet. & alios, est dolor. s. perfectus voluntarie assumptus pro peccatis. Secundo, ut est pars sacri pœnitentiæ, hñs relationem ad alias partes: & sic est dolor voluntarie assumptus pro peccatis, cũ proposito cõfitẽdi, & satisfaciẽdi. Attritio vero ſm nomen importat cõminutionẽ aliqualẽ alicuius frangibilis: & metaphorice significat destructionem imperfectã malę volũtatis: ut cum dolet de peccatis, sed imperfecte, id est, non tm̃ quantũ requiritur ad gratiã diuinã acquirendã. Vñ in duob. differunt attritio, & cõtritio. Primo, quia attritio est dolor imperfectus, contritio vero perfectus. Secundo, quia attritio est sine gratia, quasi non remittent peccatum. Secus de contritione. Vñ cõparãtur sicut aurora, & meridies. Nõ quasi unus numero actus, q est attritio, fiat contritio, sed unus specie. Hæc omnia de mente S. Tho. in 4. dis. 17. & oĩum Theologorum.

2 PRIMO † uero quæritur, quantum dolorem contritionis de peccato homo hr̃e teneatur intensiue, & quãto hr̃e debeat? Et dico, ꝙ dolor cõtritionis est duplex: vnus, s. intellectualis, q est displicẽtia voluntatis, & alius sensualis, q causatur a primo. Primus est essentialiter contritio ſm Pet. de Pal. & alios Theologos. Et ipse solus, tanquam existens in nr̃a facultate, requiritur, & sufficit ad cõtritionẽ: sicut cõplacentia voluntatis requiritur, & sufficit ad peccatum, qa, ſm Chrys. vnumquodq; per quascunq; causas nascitur, ꝑ easdẽ dissoluitur, de reg. iur. c. j. Et Deus a nobis exigit, vt sit tantus iste dolor, & ista displicentia, q̃ta dẽt esse cõplacentia Dei, quem ꝑdimus ꝑ peccatũ, i. vt peccatũ super oĩa displiceat, & quod iste dolor sit maximus in gñe, i. respectu mali naturæ & pœnæ: ita ꝙ tenetur quis, si vult esse cõtritus, esse paratus sustinere oẽm pęnam in gñali, licet ad hanc, uel illa in particulari descendere nõ teneatur, puta, dicẽdo sustinerẽ ignẽ, p̃cipitiũ, gehenã, & hmõi, antequã peccarẽ mortaliter, imò stulte faceret, qui se, uel alium super hmõi solicitaret. Vñ ſm Pet. de Pal. a pœnitente requirendũ est si pęnitet, & si nõ sufficienter dolet, an hoc sibi displiceat, & vellet sufficiẽter dolere. Et hoc, inquit, sufficit, quod ualde nota, quia sic dispositus est contritus, uel saltem attritus, ut possit absolui. Et non potest esse nimis, quia nec charitas, a quo ꝑcedit, potest esse nimia. Hæc omnia Pet. de Pal. & est mens S. Tho. & S. Bon. & omnium Theologorum.

3 QVIBVS † addo, quod cum mors sit vltimũ terribiliũ, sec. Philosophum, qui potius uellet mori, q̃ Deũ offendere mortaliter, est contritus ¶ Secundus vero, i. sensibilis, nõ est essentialiter contritio, sed effectus eius cõsequẽs dolorẽ uoluntatis, ex necessitate naturæ, eo modo, quo uires superiores redundantes in inferiores mouent illas, uel ex electione voluntatis illũ excitantis. Et ad contritionẽ non requiritur necessario, sed solũ de bene esse: quia non est in nostra facultate. Et eadem rõne, imò a fortiori, non oportet illũ esse maximum. Et põt eẽ nimius, sicut & afflictio exterior, puta, ieiunij, & hmõi, quia in his in oĩb. pro regula accipienda est conseruatio obiecti, & bona habitudo ad operandũ ea, q̃ sibi incumbunt secundum statum suum. Hæc omnia idem qui sup. & est omnium doctrina.

4 SECVNDO † q̃ritur, quantum dolorẽ contritionis teneatur homo hr̃e extẽsiue, seu duratiue, & quantum hr̃e debeat? Et dico, ꝙ sec. S. Tho. in 4. dist. 17. homo tenetur hr̃e iustum dolorẽ de peccato actuali, non de originali, licet de eo possit esse aliqua displicentia, & de mortali, non de veniali, quia cum eius cõplacentia mori põt, ac saluari, & de proprio, non de alieno, & de p̃terito, uel p̃senti, nõ de futuro. Et tenetur istum dolorem incipere quam primum peccatum cõmissum occurrit sibi memoriæ, qd̃ ſm Pet. de Pa. intelligitur, qñ occurrit practice, i. sub ratione detestabilis, uel delectabilis, non aũt si speculatiue so-

lum: ſicut nec tenetur quis diligere Deum, niſi de eo recordetur practice, i. rõne diligibilis, uel odibilis: alioquin nullus ſine mortali poſſet ſpeculari de eo, qui non poteſt, niſi practice conſideratus. Et tenetur illum in tota uita continuare primo habitu, ſec. S. Tho. ideſt ſic, ꝙ ſemper ſit taliter diſpoſitus, ꝙ doleret de peccato, ſi practice recordaretur: ſiue, qđ idem eſt, ſic, ꝙ ſemel doluerit, & nunquam de cætero habuerit actum formaliter aut uirtualiter contrarium, & ſecundo actu, non ſimpliciter, ſed ſic quod nunq̃ ſibi actu placeat peccatum, & ſemper actu diſpliceat, qñ memorie practice occurrit, non tenetur aũt, licet hoc debeat debito congruitatis, conari, ad iugiter & continue memorandũ & dolendũ: quantũ eſt poſſibile, ſeruatis actib. aliarũ uirtutũ, & ſanitate. Poſt mortẽ aũt cõtritio non durabit: quia eſt cum dolore, gratia, & merito, quæ tria ſimul in nullo mortuo inueniuntur: Hæc omnia de mente S. Tho. & Pet. de Pal. & cõiter omnium ſanctorum.

5 TERTIO † quæritur, qualem teneatur homo hr̃e dolorẽ contritionis, & qualẽ hr̃e debeat? Et dico, ꝙ dolorem intellectualem, ſaltem attritionẽ, oportet hr̃e actualẽ de ſingulis peccatis memoriæ occurrentib. quantum ad principiũ contritionis, i. qñ homo primo conteritur de peccatis nondum remiſſis: licet quantũ ad terminũ, qui eſt dolor gratia informatus, poſtea q̃ remiſſa ſunt, ſufficiat vna gñalis contritio de oĩb. & idem dicendum eſt de oblitis, ſiuẽ q̃ actu ſpecialiter memoriæ non occurrunt: q̃a nullus tenetur ad impoſſibile. Oportet ẽt, ꝙ ſit maior de maiori peccato. Dolorẽ uero ſenſibilẽ cõueniẽs eſt maiorem eſſe de maiori: quia ei debetur maior pęna: tñ hoc non eſt neceſſarium: q̃a nec ipſe eſt neceſſarius. Hęc de mente Pet. & cõc. S. Th. Sed adde pro ſcrupuloſis, qui non credunt ſe actualiter doluiſſe de ſingulis peccatis occurrentibus memorię, niſi actu reflecto dixerint, doleo: ꝙ falluntur: quia ſicut luxurioſus habitualiter fornicator, ſucceſſiue ſine ĩteruallo vidẽs multas mulieres pulchras poſſibiliter complaceat ſibi in oĩb. abſque hoc ꝙ dicat, cõplaceo, ita in propoſito, q̃ habitualiter dolet, qñ ponit ſe ad actũ dolendũ de offenſa Dei, extendit actum habitus ſui ad omne obiectum doloroſum, i. in quo recognoſcetur dicta offenſa actualiter obiectum potentię, abſq; hoc ꝙ dicat doleo. Adde ẽt, ꝙ quantum ad cõtritionis principiũ, ſufficit attritio, q̃tum ad hoc quòd homo ſine peccato ſubiiciat de clauibus per confeſſionem, & abſolutionem ſine nouo peccato, ſed non quantum ad hoc, quòd homo non peccet, quia tenetur conteri, quoties practice recordatur, vt dictum eſt.

6 QVARTO † quæritur, quæ ſit contritionis cauſa, & quis eius effectus? Et quantum ad cauſam, dico, ꝙ ex parte Dei, eſt eius miſericordia & gratia: ex parte uero noſtri, ſecundum Ray. ſunt ſex cauſæ diſpoſitiuæ. Prima eſt recogitatio peccati. Secunda, eſt recogitatio pudoris. Tertia, deteſtatio utilitatis peccati. Quarta timor iudicij & inferni. Quinta, cõſideratio amiſſionis patriæ, & offenſæ tanti patris. Sexta eſt ſpẽs, ſ. ueniæ conſequẽdæ, gratiæ recuperandæ, gloriæ expectãdæ. Quãtum uero ad effectum, dico, ꝙ ſec. S. Tho. effectus eius primus, eſt remiſſio culpæ & cõco. Ray. & Hoſ. qui addit, ꝙ ſi contritus, deinde tp̃e ſuo non exequatur propoſitũ, qđ de confeſſione & ſatisfactione conceperat, non redeunt quidẽ dimiſſa peccata, ſed tñ mortaliter peccat omittendo. Secundus vero eſt remiſſio pœnę, de pęn. diſ. 3. per totum ꝙ Sum. Roſ. limitat verum, q̃tũ ad partẽ, non q̃tum ad totum alias, inquit, non eſſent neceſſariæ indulgentiæ ꝑlatorum, ſed tu dic. ſm S. Tho. & Pet. de Pal. ꝙ tñ intendi poſſet ex parte cauſæ. i. charitatis, & ex parte effectus, i. doloris ſenſibilis, ꝙ pœna tota remitteretur, & nihilominus requiritur cõfeſſio, & iniunctæ pœnitentię expletio, ꝑꝑ ꝓceptũ & incertitudinem remiſſionis totius pęnæ. An aũt quis debeat cõteri de venialib. inf. peccatum. §. 6.

DE CONTVMACIA.

1 *Contumacia unde dicta, ad quid referatur, & quia ſit.*

2 *Contumaciam varie committi, ad tres tamen id modos coerceri.*

3 *Contumacia cauſa excommunicatus, abſolui num debeat, antequam de expenſis ſatisfaciat, & deſiſtendo in iudicio caueat.*

4 *Teſtes contra contumacem, num recipi poſſint, vt procedatur ad ſententiam.*

1 CONTVMACIA, † ſicut & contumax a contumeo dicitur, quod eſt ſuper uerbis, aut aſpectu tumere: vel a contemnendo. Et dicitur in ordine ad ſuperiorem, proprie, vt eſt iudex, & inobedientia voluntaria, qua quis monitionem iudicis implere contemnit: vel elicitur ex c. 2. de dolo & contu. iuncta gl. in verbo, cõtumaciter. Et proprie conſiſtit in non faciendo uoluntarie, quod facere quis ſcit ſe debere, ut ibi patet.

PRIMO

2 PRIMO † verò quæritur, quotuplex est cõtumacia? Et dico, quòd sit multis modis, sed õẽs reducuntur ad tres, quos ponit Ray. post S.Th. in 4. di. 18. ¶ Primus est in non compatẽdo ante iudicẽ, & hic modus à Ray. diuiditur in tres. Et vnus est, si quis citatus peremptorie venire contemnit. Alius, si malitiosè se occultet, ne citetur. Alius, si citationẽ impedit, ne feratur ad eũ de quib. ext. vt lit. non cont. qm̃ frequenter. ¶ Secundus est, qñ citatus cõparet qdẽ, sed sine licentia cõtumaciter recedit ante finem causæ. 11. q. 3. certum. ¶ Tertius est, qñ non vult parere sñiæ, de ver. sig. ex parte in fi. Et in p̃dictis modis aliqñ est contumacia vera. i. expressa: vt, si qs citatus dicat iudici, vel ministro, se nolle cõparere: aut si illicentiatus recedit. Aliqñ est ficta. i. tacita: vt, si quis citatur, & non venit: vel si latiter, aut impedit ne citetur. Additur nonnunquam, & contumacia euidens. Vide Gof. de sen. exc. §. excõicatio fieri habet. in Sum. & Gul. & Spe. tit. de contumacia, & gl. fi. in cle. vnica, de dolo, & contu. & Inn in c. querelam de proc. & Bar. in l. fi. ff. de in integr. restit. & in l. ex consensu. §. 2. ff. de app. & Cy. & Pet. post Iac. de But. in l. properandum. §. sin aũt reus. C. de iud.

3 SECVNDO † quæritur, vtrũ excõicatus pro contumacia, absolui debeat, anteq̃ satisfaciat de expẽsis, & caueat desistẽdo in iudicio? Et dico, ꝙ nõ, si fuit verè cõtumax. Secus si præsumptiuè, putà, quia impeditus: tñ nondum cõstat, si hoc allegat: qa si petit, absolui dẽt, de sen. excõ. venerabilib. §. idem est ẽt. lib. 6.

4 TERTIO † quæritur, vtrũ lite nõ cõtestata possint aliquo casu testes recipi contra contumacem, & ad sñiam diffinitiuã procedi? Et dico, ꝙ sic, ex aliqua speciali cã: putà, si commoueatur sup̲ alicuius electione, ne p̲p̲ longam morã ecclesia patiatur in spiritualib. & t̃palib. læsionẽ. Item, si moueatur qũo super copula maritali, ne viro, aut mulieri fornicationis occasio præbeatur. ext. vt lit. non cõtest. quoniã frequenter, & idem vr̃ in oĩb. in qb. periculum magnũ spũale esset in mora,

DE Contumelia, & iniurijs.

1 *Contumelia, quę quasi tota verbis tumens ex superbię spiritu, sicut & contumacia dicta est, quid notet. Et quid iniuria. Et quot modis committatur.*

2 *Contumelia, & iniuria, quid inter se differant. Et an sint peccata mortalia. Et num sine peccato dici possint, correctionis causa. Et qui prędicta iniustè ac temere infert, num ad aliquam satisfactionem teneatur. nu. 3.*

4 *Offensio si secreta fuerit, petatur autem satisfactio publica, num ad eam offendẽns teneatur.*

5 *Contumelias obiectas, num teneatur homo sustinere.*

1 CONTVMELIA † a contumeo dicta est, quasi tota verbis lumẽs ex spũ superbiæ, sicut & contumacia, & primò qdẽ significat dehonorationẽ per verba principaliter, aut secundariò per signa importantia culpam: sed vulgus etiam ad conuitium, & improperium contumeliæ nomen extenditur. Iniuria verò dicitur quasi non iure facta, & deinde spãliter iniuria dicitur culpa: vt ff. de iniur. in l. Aquilia. & tertiò iniustitia, vel iniquitas iudicantis, vt Inst. eo. tit. in prin. & quartò contumelia, vt ff. de iniu. l. 1. in prin. & l. apud Labeonem. eo. tit. Et fit iniuria trib. modis, re, verbis, & literis: vt ff. de iniur. l. 1. §. 1. & l. lex Cornelia. §. si quis verborum. Sed nũc de ea, q̃ fit verbis aut lr̃is est sermo: & ad tria reducit. s. contumeliã conuitium, & improperiũ.

2 PRIMO † verò quæritur, quæ sit differentia inter prædicta? Et dico, ꝙ s̃m S.Th. 2. 2. qu. 72. & 73. contumelia est dehonoratio facta palam per verba, aut alia signa importantia culpam: vt si aliquis super faciem opprobriosè dicatur fur. conuitium verò, est dehonoratio facta palàm per verba, aut alia signa importãtia culpam, vel etiam pęnam: vt si quis faciem, appelletur fur, aut cæcus. Vnde oĩs dicens contumeliam, dicit conuitiũ, nõ ecõtra: qa q̃ aliquẽ cæcũ appellat, dicit qdẽ cõuitiũ, nõ aũt cõtumeliã. Improperiũ verò, est dehonoratio facta palã p̲ verba, aut signa importantia egestatẽ: maximè, si cõmemoretur beneficiũ factũ in necessitate. Hæc oĩa de mente S.Th. q̃ ẽt dicit, ꝙ vnũ horũ qñq; pro alio sumitur. ¶ Scd̃ò q̃rit, vtrum p̃dicta sint peccata mortalia? Et dicit S.Tho. & Alex. de Ales, ꝙ peccata verborũ ex intentione sumũt grauitatẽ: vnde ista sunt mortalia, primò, si aĩo dehonorãdi notabiliter fiant: quia non est minor honoris iactura, q̃ rerũ, & scd̃ò põt esse mortale, ẽt si nõ adsit intentio talis. & tñ alia sunt ita grauia, ꝙ grauiter dehonorant & cõtristãt: sicut grauiter percutiens ludo posset peccare mortaliter. Sunt aũt peccatũ veniale, si ista nõ multũ dehonestẽt, nec p̲ferantur ex firmo p̲posito grauiter dehonestandi: sed ex aliqua leui ira, aut alia leui cã, & intẽtione leuiter tm̃ contristandi, vel dehonestandi: sicut ẽt leue damnum rerum, non est mortale, hæc de mente illorum. ¶ Tertiò quæritur, vrrũ p̃dicta dici possint sine peccato cã correctionis? Et dicit S.Tho. quod sic: sicut etiam licet verberare causa disciplinæ: aut inferre dam-

damnũ in rebus. Et sic dñs discipulos stultos Luc.vl.& Pan.Galatas dixit insensatos. Gal. 3.Et intellige ẽt si puniens irascatur, dũmodo correctio sit principalis causa improperãdi,ita,s.quòd remota hac cã,non inferret iniurias. Alias si ira sit principaliter in cã,erit peccatũ graue,& vt vr,mortale:iõ ista sũt periculosa.Vñ dicit Augu.in lib.de sermo.do.in monte, quòd raro & ex magna necessitate, obiurgationes sunt adhibendæ, in quib. non vt nobis, sed vt dño seruiamus,instemus.

3 QVARTO † quæritur, vtrum inferens prædicta iniustè,teneatur ad satisfactionẽ aliq̃? Et dicit Nic.de Li.quòd tenet̃ ꝑ se, vel interpositã personã dicere iniuriato culpã suam vel saltem æquipollentia signa ostendere nisi cõprehendat,ꝙ ei remiserit iniuriã, puta q̃a cũ eo ridet,& hmõi.Excipitur tñ prælatus & & paterfamilias,q̃ licèt corrigendo excedat tñ veniã petere nõ tenetur,sec.Aug.in regula.qđ limita,nisi fecerit à ꝓposito, & potiùs liuore vindictæ,de quo dic vt inf.Correctio. §.13.addit.Vmb.in expositione regulæ,quòd q̃ intulit iniurias,tenet̃ satisfacere citò,si pt: q̃a sicut in restitutione, qđ sine die certo debetur,omni die debetur:ita & hic.Et debet esse satisfactio petendo veniam,vel etiã se prosternendo,aut seruiendo plùs & minus,sicut in rebus,ita & hic, secundùm quantitatem, damni vel in dubio ad arbitrium boni viri.

4 QVINTO † quid si offensio fuit secreta, & petitur satisfactio publica?Et dicit Arc.quòd non tenetur,nisi occultum fuisset publicatũ: sicut fur,qui latenter surripit, nõ tenetur restituere publicè. Sed si ecõtrario offensa fuit publica,& exhibetur occulta satisfactio,non sufficit argumentum à Paulo,qui publicè condemnatus ad carcerem,noluit occulte liberari,sed publicè.Act.16.c. Et idem est si contumeliando mendacium dixit,quia non sufficit dicere se maledixisse,nisi dicat se mentitum, vel dixisse falsum,vel dubium,si scit,vel credit esse falsum,vel incertum quod dixit.

5 SEXTO † quæritur,vtrùm homo teneatur illatas contumelias sustinere?Et dicit S.Tho. ꝙ sic,q̃tũ ad præparationẽ animi, si opus esset,sicut & alia dãna:non autẽ semꝑ, quantũ ad actum:sed qñque tenemur non sustinere. Primò, qñ hoc crederet in bonũ irrogantis: vt puta ad reprimendum eius audacia: iuxta illud Prou.27. Rñde stulto iuxta stultitiã suã .i.ſm ꝙ eius stultitia meretur.Secundò,quãdo ex sufferentia aliorũ ꝓfectus impediret. Et hæc est sñia Greg. homil.9. super Ezech.

DE CONVENTV.

1 *Conuentus multiplex,ac varia acceptio.*

1 CONVENTVS † a conueniendo dicitur,& sumitur aliquando participaliter passiue & sic conuentus est,idem quod citatus.Aliqñ vero nominaliter: & sic est æquiuocum. Et primò quidem significauit capitulũ siue collegium regularium,cle.1.de reb.ecc.non alie. Pan.in c.innotuit.de ele.collegium regulariũ sed deinde apud mendicantes, quorũ domus non habent propriũ nomẽ,sicut domus monachorum, q̃ vocant̃ monasteria conuentus dr̃ propriè locus habitationis capituli: & sic habet vsus loquẽtium.In pęnalibus autem,si verba conueniuut tm̃ capitulo, stat pro capitulo:si tm̃ loco,stat pro loco,si vtrique benignior fiet interpretatio,ſm regulã iuris:maximè si ex coniecturis hoc appareat:sicut interdictũ conuentus,iudicabit̃ locale tm̃: nisi in supplicatione, vel narratione fiat mentio de loco:in dubio aũt stabit ꝑ loco, quia vsus loquendi debet attendi.de spon. ex literis, & in l.liberorum.ff.de leg.3.& sec. But.præfertur proprio significato vocabuli,etiam in materia stricta,quod etiam sequitur Bar. vt plenè habes per Pan.in procemio primi.

DE CHOREA.

1 *Chorea, & ludi, quanquam indifferentes sunt, possunt tamen tripliciter male fieri, de quibus hic.*

2 *Choreæ & ludi, vt citra peccatum fiant, quot requirant. Et an tempore deuotionis, aut pœnitentiæ sine mortali peccato fieri queant. Et ibidem in hoc dictũ Augustini, quòd melius facerent Iudæorum fœminæ, si lanam filarent, quam tota die in neomenijs impudice saltare.*

3 *Choreas, ludos, vel iaculationes inspectare quando sit peccatum. Et quid de inspectoribus alearum & tot neamentotum, remissiuè.*

1 CHOREA † vt dicit Ala in 4.dist.16. & huiusmodi ludi, non sunt male secundũ se: qnia pñt aliqñ bene fieri:sed triplici de causa possunt fieri mali. Primò, si fiant ad prouocandã libidinem, & hmõi, si fiant malo fine. Secundò, si non conueniunt personæ:vt clericis, religiosis, & hmõi. Tertiò, si fiant tꝑe non congruo, i. tristitiæ, vel pœnitentiæ. Si verò fiant ex causa alicuius honestæ lætitiæ, a personis secularibus, congruo tꝑe, & loco, & cum alijs debitis circunstantijs, non est illicitum. Adde, ꝙ etiam possent esse illiciti ex dispositione personarum choreizantium: ut quia aliquis exponit seipsum periculo operis, vel cogitatus illiciti, uel probabiliter dubitat se ad hoc expositum alium.

PRIMO

1 PRIMO † verò quæritur, quot requirantur
vt licitè, i. ſine peccato mortali, fiant? Et di-
co, ꝙ multa, ſed oĩa reducuntur ad ſeptem.
¶ Primò, debitũ tp̃s, putà, nuptiarum, victo-
riæ, liberationis patriæ, vel hoĩs, aduentus a-
mici diu expectati, & hmõi: vnde ẜm men-
tem Ala. eſt mortale hæc facere tp̄e deuotio
nis aut pœnitentiæ: putà ab Aduentu vſque
ad Epiphaniam: & à Septuageſima vſque ad
Paſcha: qđ verum putarē, niſi fierent occul-
tè, vel ex inſolita honeſta lætitia: putà victo-
riæ: vel à talib. quos excuſaret ignorãtia: vel
vbi eſſet conſuetum ꝑꝑ lætitiam feſti præci-
pui. Eſt etiã mortale, ẜm magiſtros, vt refert
Rich. in 4. diſt. 30. ſi in dieb. dñicis ꝑꝑ dictum
Aug. quod melius facerent fœminæ Iudæo-
rum, ſi lanam filarent, q̃ tota die in neome-
nijs impudicè ſaltare, qđ Sum. Ang. verum li
mitat, qñ ꝑꝑ hæc miſſa aut prædicatio, ſeu Ve
ſperæ omittuntur: vel per maiorem partem
diei. Sed limitatio eſt nimis auſtera: qa ſi iſti
ludi cum tanta honeſtate fierent, ꝙ non ha-
berent circunſtantiã malã, p̃ter circunſtãtiã
tp̄is: dico, ꝙ idē erit omittere veſperas ꝑꝑ lu
dum pilæ aut ſchacorum, & ꝑꝑ hæc dictum
aũt Aug. intelligitur, qñ hæc impudicè fiunt:
vt patet intuenti. ¶ Scđò, debitus locus. i. pro
fanus: vnde hæc videntur mortalia in eccle-
ſia, & alijs locis ſacris, vel religioſis. arg. cap.
decet. de imm. eccl. lib. 6. ¶ Tertiò, ꝑſona con-
ueniens, quæ. ſ. ſit talis, ꝙ inde nõ ſubeat pe-
riculum animæ: nec iſta ſibi ſint indecentia,
& prohibita: ſicut prohibentur eccleſiaſticis
perſonis 46. diſt. clericum de conſec. diſtin. 5.
nullus presbyterorum, ita quod iſtis, vel cum
iſtis hæc facere, vř mortale, rõne prohibitio-
nis, & ſcandali: niſi fortè qualitas, & modici-
tas operis excuſet, vt ſi fiant in ſecreto, & pa
rũ, qđ quaſi nihil putatur. ¶ Quartò, modus
honeſtus, honeſtas. n. eſt iuris præceptum. In-
ſti. de iuſt. & iu. §. iuris p̃cepta. Vnde eſt morta
le, ſi fiant habitu, geſtu, cantu, aut quouis mõ
notabiliter laſciuo: ſicut cũ fœminæ inuere-
cundæ pectora exceſſiuè no. nudant: & viri
partes pudendas indecenter coopertas oſtē-
tant: de hoc tamen exceſſu, difficile eſt iudica
re, quando ſit mortale, cum ſit reſpectiuus ad
conditiones patriæ, & perſonarũ præſentiũ.
Quintò, recta intentio, putà, honeſta: & ne-
ceſſaria recreatio: vnde ſi fiat cauſa libidinis,
vel alio fine, q ſit peccatũ mortale, erũt mor
talia: venialia verò, ſi ſit veniale. arg. ca. vide
1. q. 1. & 23. q. 1. noli, & c. militare. ¶ Sextò, ſta
bilitas choreizãtis: ne. ſ. & inde periculum im
mineat: vnde q probabiliter inde ſibi vel al-
teri periculũ timet operis, vel cogitatus mor
talis, mortaliter peccat, niſi deſiſtat: quia qui
amat periculum, peribit in illo. Eccl. 3. ¶ Se-
ptimò, raritas huiuſmodi ludorum. Vnde ſec.
Ro. ducens choreas ex conſuetudine, morta-
liter peccat. Sed hoc intellige verum: quia in
tali ſemꝑ, vel quaſi ſemꝑ reperitur aliqua de
præmiſſis circunſtantijs malis: quæ omnes ſi
abeſſent, ſola cõſuetudo nihil faceret ad hoc,
vt eſſent hæc mortalia. ¶ Ex quibus omnibus
etiam patet quot modis iſta ſunt mortalia.

3 SECVNDO † quæritur vtrum inſpectio cho
rearum, ludorũ, vel iaculationum ſit pecca-
tum? Et dico generaliter, ꝙ quæcunque licitè
ſiunt, de ſe licita vñr, vt patet. Vnde inſpecto
res chorearũ non peccant mortaliter, niſi ex
aliqua circunſtãtia mala, putà, ex mala inten
tione: vel rõne periculi inde ſibi vel alij im-
minenti: vel quia ſua pręſentia eſt cã ludi, vel
propter aliquid huiuſmodi. De inſpectoribus
alearũ, & torneamentorum inf. in locis ſuis.

DE Correctione, Et Punitione.

1 *Correctionem duplicem eſſe, & quid vnaquaque.*
2 *Correctio fraterna, num adeò in præceptis ſit. vt, qui eam omittit, mortaliter peccet. Et eius omiſſio quot modis contingat. Et quando cum mortali coniuncta ſit, & quando non.*
3 *Præcepto ne eodem teneamur inquirere, quos corrigamus. Et an ſubditi ad Prælatorum correctionem eodem quoque præcepto teneantur. Et num omnes eo ligentur.*
4 *Præcepto hoc eodem, num omnes ligemur ad correctionem aliquam, iuxta ordinem à domino traditum, qui Matth. 18. habetur. Et in hoc B Tho. regula. Et num quandoque contra factum ſit, aut fieri poſſit. Et Petri exemplum.*
5 *Doctus quibus regulis poſſit decidere caſus omnes innumerabiles, qui contingere poſſunt circa fraterna correctionis ordinem. Et ibid. quòd multorum bonum, vnius boni proponi debet.*
6 *Peccet ne mortaliter, qui contra prædictum ordinē aliquid prælato denunciat ex ſimplicitate, malitia, leuitate, aut illo etiam præcipiente.*
7 *Peccatum alterius, vel etiam ſuum, num quis contra dictum ordinem ad prælati præceptum publicare teneatur, ſi peccator occultus ſit, peccatum autem publicum. Et quo caſu præcipere prælatus id poſſit.*
8 *Epiſcopus, vel alius prælatus ſi præcipiat reuelationem alterius occulti, vt puta, furti, ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ, an reuelans in eam incidat. Et quid ſi quis alium puniat ſcienter pro crimine leſæ maieſt. quòd is illud non de-*

nunciauerit, cum probationibus careret, condemnatio ad quid teneatur.

9 *Correctio ad prælatos pertinens, non committenda est, ob eius turbationem qui corrigitur. Et quid de correctione fraterna.*

10 *Correctio num prælatis sit in præcepto. Et quid si nõ corrigant, & emendent, cum possint.*

11 *Correctio siue punitio qualis esse debeat. Et quid si prælatus in corripiendo modum excedit, nu. 12.*

13 *Multitudo quando in scelere est, qualiter in correctione procedendum sit.*

14 *Causa licitè dissimulandi, & non corrigendi peccata, quot sint.*

15 *Prælatus, vel subditus existens in peccato mortali, alium corrigendo num mortaliter peccet. Et huius limitatio.*

19 *Corripiendo qui alium iudicat, si in eodem peccato sit, licet seipsum condemnet, non tamen ex hoc semper nouam damnationis causam sibi adijcit.*

1 CORRECTIO † duplex est, secundũ S. Th. in 4. d. 19. q. 2. Vna. s. ostensiua, & directiua tñ, quæ dr̃ proprie correctio, & est admonitio fratris de emendatione delictorum ex fraterna charitate, & hęc pertinet ad omnes tam subditos, quam prælatos. Alia est coactiua, quæ dicitur propriè correptio. illa enim rapi dicuntur, quæ auferũtur subdito: & hæc est punito peccatorum a prælato facta ad conseruationem iustitię: vnde conuenit solis prælatis, quorum verba vim coactiuam habent, quæ de cætero vocetur punitio.

2 PRIMO † vero quęritur, vtrum fraterna correctio sit in præcepto. sic, quod eam omittẽs peccet mortaliter? Et dicit S. Th. in 4. vbi su. & 2. 2. q. 33. quod est in præceptio. & idem tenet Ric. & omnes Theol per illud verbum domini, Matt. 18. Si peccauerit, &c. Sed q̃a hoc præceptum est affirmatiuum, non obligat ad semper, sed pro loco, & tempore. Omissio vero eius, ſm eosdem, tripliciter fit. Primo, meritoriè: vt qñ tempus opportunum expectatur, vel timetur inde ne peccator fiat peior, aut alios impediat ad bonum. Secundo, omittitur cum peccato mortali: vt quia timetur iudicium vulgi, aut carnis cruciatio, vel peremptio: dum tamen hæc ita dominentur in animo, ꝙ fraternæ charitati præponantur. Tertio cum veniali, qñ. s. timor & cupiditas tardiorem facit ad corrigendum: non tñ ita, ꝙ si constaret, fratrem posse a peccato retrahere, ꝑꝑ hæc dimitteret, qui in animo pręposuit charitatem, vt dicit Aug. concor. Ric. in 4. d. 19. Sed limita, quod hæc omissio est cum mortali in peccato mortali, & in veniali periculoso de mortali, & non in quolibet tali, sed in habente perseuerantiam, quam si non habet, solus prælatus corrigere tenetur, secundum glo. in c. qui alium de hære.

3 SECVNDO † quæritur, vtrum hoc præcepto ligemur ad quærendum quos corrigamus? Et dicit S. Tho. quod non: quia beneficia, quæ non debemus certæ personæ, sed omnib. cõmuniter, temporalia vel spiritualia, sufficit impendere nobis occurrentibus alios quin oporteret nos facere illud contra Prou. 24. Ne quæras impietatem in domo iusti. Vnde patet, quod nec religiosos oportet exire ad corrigendum delinquentes. ¶ Tertio quæritur, vtrum hoc præcepto ligentur subditi ad corrigendum prælatos? Et dicit S. Tho. ꝙ sic, correctione humili, ita quod cum mansuetudine, & reuerentia: non autem correctione punitiua, aut increpatiua: iuxta illud, Seniorem ne increpaueris. 2. Tim. 5. nisi manifestè errarent in fide: quia tunc si non essent superiores volentes iudicare, inferiores increpare possent: quia hæresis reddit hęreticum omni catholico inferiorem, etiam quantum ad forum extrinsecum. facit 2. q. 7. secuti. & ca. Paulus. Et idem est, secundum aliquos, quando haberent mores inordinatos publicè, & scandalosè. ¶ Quarto quæritur, vtrum hoc ꝑcepto ligentur omnes? Et dicit S. Tho. quod correctio, quæ dicitur correptio, & est actus iustitiæ tendens ad bonum communem, pertinet ad solos prælatos, sed ea, quæ dicitur ꝓpriè correctio, & est actus charitatis, tendẽs ad fratris emendationem, pertinet ad quemlibet habentem charitatem. Vtrum autem ea possit exercere peccator. inf. §. vlt.

4 TERTIO † quæritur, vtrum hoc præcepto ligemur ad corrigendum ſm ordinem traditum a domino, Matt. 18. Si peccauerit, &c. Et dicit S. Th. quod sic. Sed quantum ex eo & alijs Doctoribus concorditer colligitur, ordo ipse est talis. Pro fundamento enim habẽda est regula, quam ipse tradit de vir. qõ. 3. & secundum eam omnia dicenda, sunt mensuranda, scilicet, quod cum proximus noster duo habeat, conscientiam, & famam, debemus vtramque seruare, si possumus, alioquin fama pro conscientiæ salute contemnenda est. Et deinde dicendum, quod ordo illius secretæ monitionis non habet locum in peccato futuro propter verbum, peccauerit, quia statim denuntiari potest, vt impediatur: nisi obuiare possit ipse, qui nouit, quia tunc denunciare non debet, si inde

sequa-

sequat̃ infamia, ꝑ regulam ꝑdictam. Non hẽt ẽt locum, sec. S. Tho. in publicis, ꝙ non fiunt in te .i. contra te, & te solo sciente, sed statim denunciari pñt, q̃a ꝑ hanc peccans lædit con scientiam suam, & astantium: vnde vtriq; suc currendũ est ꝑ denunciationẽ: & ẽt si speretur emendatio peccantis: quia etiã oportet à scandalo cauere. Si tñ q̃s posset vtriq; illorũ satisfacere, æquè bene vt prælatus, ẽt non esset denunciandum, vt conseruetur fama pec cantis apud ꝑlatum, & alios nescientes: licèt esse obediendũ ꝑlato, si exigeret veritatẽ: q̃a aliter derogaretur iuri suo, quo iudex est pu blicorum. Non hẽt ẽt locum, sec. S. Thom. in occultis, ꝙ proximis damnum corporale, vel spũale inferunt, vel sunt illatura: q̃a nõ sunt solùm in re, sed in alios. Vnde statim põt quis denunciare eum, quem scit velle prodere ciuitatem, aut aliquos in fide corrumpere: nisi firmiter speret: se dictis malis posse obuiare, ẜm regulam prædictam. Hẽt ergo locum solùm in peccato occulto, nocenti solùm peccati, & ei q̃ scit: vel q̃a læditur ab eo, vel saltem ex sola notitia, & tunc dicit S. Th. quòd dẽt, si põt, sic emẽdare fratrem, vt fama eius cõseruetur, & sic de necessitate ꝓcepti est, ꝙ secreta monitio publicam denunciationem præcedat, quæ secreta monitio dẽt semel, vel pluries fieri, quandiu spes de correctione ex ea hr̃ ꝓbabiliter. Et deinde procedẽdũ est ad testiũ inductionem, ad ostendendũ, ꝙ malum sit, de quo frater arguitur, scđm Hier. vel ad cõuincẽdum de actu, si iteret̃. sec. Aug. vel vt sint testes, ꝙ corrigens fecerit debitum suũ, sec. Chrys. & hoc nisi forte probabiliter exi stimaret̃, ꝙ hoc ad emendationẽ fratris non proficeret: quia tunc non essent inducendi: tñ ante q̃ inducantur, sec. Aug. priùs ostendi de bet ꝑlato, vt singulari ꝑsonæ: & si sic non cor rigitur, in publico conuincendus est, hæc ille. Igit̃ est ordo, sec. Arch. in primo moneatur secretò. Secundò, dicatur ꝑlato, vt priuatæ ꝑ sonæ. Tertiò, inducantur testes, & hæc oĩa intellige, si emẽdatio probabiliter speratur, & non aliter. Quartò, si probari põt, & speratur correctio, accusandus est ecclesiæ, i. ꝑla to, vt est ꝑsona publica: vel si probari nõ põt denuncietur secretò. Prælatus aũt habita suf ficienti probatione, præcipiat ei, vt desistat, quod si non facit, ecclesiam non audit, & ꝑꝑ cõtumaciam excõicandus est, quo facto, erit vt ethnicus, & vitandus, & non ante, etiam si ecclesiam non audiret arg. 2. qu. 1. multi, hæc ille. Quòd aũt quidã sancti vident contra ꝑ-dictum ordinem accusasse, vel publicasse peccata. S. Tho. soluit dicens, Ioseph, qui fratres accusauit, creditur priùs eos monuisse. Vel dici potest, ꝙ publicum erat peccatum, inter fratres. Vnde dicit̃ pluraliter, Accusauit fratres. Petrus ẽt, qui publicè denunciauit pecca tum occultum Ananiæ, & Saphiræ sine monitione. Act. 5. hoc fecit, vt executor Dei, cui etiam occulta sunt publica: cuius reuelatione peccatum cognouit, & puniuit. Christus etiam cum eadem ratione peccatum Iudæ ꝓ dere posset, hoc non fecit: sed verbis obscuris admonuit. Religiosi etiam si sine monitio ne proclamantes in capitulo, hoc de leui tan tummodo faciunt, quæ non sunt infamatoria. Sed de his inf. Denunciatio.

4 Sexto † quæritur, quibus regulis vir doctus posset decidere oẽs casus innumerabiles, qui accidunt circa ordinem fraternæ correctionis? Et dico, ꝙ trib. Prima est S. Tho. in q. de quolibet, q̃ est valde gñalis. s. ꝙ seruanda est in omnib. his charitas. Secũda specialior in q. de virtu. s. ꝙ seruanda est fratris cõscientia, & fama simul, si fieri potest: alioquin con scientia sola, contempta fama. Tertia est Ric. in 4. s. ꝙ vtrũ probabiliter speranda sit emen datio peccantis, perpendi põt, considerando si peccat ex electione, seu malitia: cuius signum est, conditio peccantis, & freqnens sine fręno actus iteratio, aut ex passione, seu infirmitate, cuius signũ est, si semel ruit obla ta occasione, & deniq; tristatur, & erubescit: ille. n. difficulter, & iste faciliter emendatur. Quarta, est eiusdem, ibidem. s. ꝙ si peccatum est occultum, & non speratur emẽdatio, aut est infestiuum aliorum: & tunc denunciandũ est ꝑlato, vt caueat gregi, quia bonum multorũ dẽt ꝓponi bono vnius, vnde & negligi dẽt vnius fama, vt innocentia, vel fama multitudinis conseruetur. Aut vergit in damnum corporale alterius, & tunc fieri dẽt comparatio illius damni, ad damnum famæ istius: & illi dãno, qđ ꝑpõderat, magis obuiãdum est, hæc ille. Ex quib. elicio, ꝙ aliq̃n si peccatum sit in me solum, & non sit ꝑcisè ꝑteritũ in se, & suo effectu, sed ex eo mihi dãnũ in posterũ immineat, vel quia nocebit, vel quia nocuit & nõ emendabit: possum statim denunciare, ad cauendũ mihi, si dãnum illud non sit leue, sed ꝑferendũ, meo iudicio, famæ illius, licet fama sit diuitijs prætiosior, q̃a ipse sibi nocet voluntariè. Sicut ẽt possum pro rerũ defensione inferre detrimentũ sanitati, & bono na turæ per vulnera, & percussiones, licèt illud

bonum ſit nobilius:quia me inuadens, ſemꝑ
deſiſtere põt,& ſuã,ſi vult,ſeruare ſanitatẽ.
Vnde ipſe eſt, qui infamat,& percutit ſe in
cã infamiæ & ꝑcuſſionis,ſicut aper in veru.

5 Septimo † quæritur, vtrùm peccet mor-
taliter cõtra p̃dictũ ordinẽ aliquid p̃lato de-
nuntians ex ſimpliciter,vel malitia,aut leui-
tate,vel illo p̃cipiente?Et dicit S.Tho.in q.de
quolib. ꝙ ſi quis intendens emendationẽ,ſcit
ſe correcturũ fratrẽ,denunciare, non dẽt: ſi
tn̄ hoc melius fieret per prælatum, & ille ſit
pius diſcretus ſpiritualis, nõ habẽs rancorẽ,
põt ei denunciare:nec tñ licet eccleſiæ: quia
dicit illi,vt ꝑſonæ priuatæ,& ad correctionẽ
ꝓficienti. Sed tñ quia ꝓꝑ diuerſas conditio-
nes ſubditorũ & p̃latorum, generalis regula
dari non põt:pro regula tenendũ eſt,ꝙ ſerue
tur charitas,& quod melius vr̃ & nõ erit pec
catũ denunciare.Qui autẽ denunciat p̃lato,
aut amico,vel cuicunq;,ex malitia, vt q̃s cõ
fundatur & deprimatur: peccat mortaliter.
Qui aũt ex incautela hoc alicui dicit,ita tñ,
ꝙ infamia, aut vituperium non eueniat de-
linquenti:nõ peccat mortaliter, hæc ex illo.
Sed adde ex 2.2.q 73. ꝙ ſi inde ſequatur no-
tabile damnũ honeſtati,& famæ ꝓximi: erit
mortale talia dicere prælato,vel alteri, ẽt ſi
non malo fine,vel ſi incautè fiat:quia debuit,
& potuit aduertere. Quando aũt p̃latus p̃ci-
pit circa hmõi,oĩbus,vel alicui ſpãliter:intel
ligendum eſt p̃ceptũ,ſec.S.Th.2.2. ſaluo ordi
ne fraternæ correctionis:contra quem,ſi ex-
preſsè præciperet,peccaret:quia nõ eſt iudex
occultorũ & non eſſet ei obediendũ: q̃a obe
dire oportet Deo,magis,q̃ hoĩbus,niſi ĩquã-
tum per aliqua indicia peccata manifeſten-
tur:putà infamiã,p̃ſumptiones, & hmõi: q̃a
tunc põt prælatus præcipere, ſicut & iudex
alius exigere iur̃m hæc ille.Et idẽ eſt,ſi ſemi-
plenè probatũ eſt:putà,q̃a eſt vnus teſtis:q̃a
in his duobus caſibus tenetur quilibet ſubdi-
tus deponere quicquid ſcit:licèt non præceſ-
ſerit monitio,vel probare non poſſit: q̃a tũc
non venit vt denũciet,ſed vt teſtificetur. Fa-
cit c.1.de teſti.cogen.cũ ibi no. Imò eo caſu,
quo p̃latus eſt talis, ꝙ ei fieri põt ſecreta de-
nunciatio ante monitionem ſine peccato, ſi
ipſe iubet,vt ſic fiat, tenetur obedire ſubdi-
tus:q̃a tenetur in oĩbus, q̃ ꝑtinent ad officiũ
p̃lati,& non ſunt contra Deum.Fallit aũt,q̃d
ſupra dictum eſt, in parentibus & filijs, qui
nec ẽt volente, contra ſeipſos in teſtimoniũ
admittuntur.C.de teſt.l.parentes & 4.quæ.3.
§.item parentes.Et intellige de aſcendentib.
& deſcendentib. ſolùm, non de collateralib.
ſec.gl.in d.§.item. Non dẽt ẽt compelli vxor
contra virũ,nec ſocer contra generum,priui
gnũ,ſobrinũ,ſobrinam,& à ſobrinis natũ, &
eos,qui in priori gradu ſunt.4.q. 3. item lege
Iulia.Quod intellige,vbi criminaliter proce
ditur:ſecus,vbi ciuiliter,ſec.gl.in c.1.3.qõ. 5.
vbi dr̃,ꝙ in ciuili cauſa licitè admittitur fra-
ter contra fratrem,vel pro fratre:ſed idẽ nõ
crede de filio contra patrem, & vxore cõtra
virũ,ẽt in cauſa ciuili :præſertim ſi aĩarum,
vel corporum periculum immineret:q̃a pa-
ter,& filius reputantur pro vna perſona,ſec.
gl.in ca. ſuper eo el 2. de teſti. Et idem dic,de
vxore & viro,qui effecti ſunt vna caro. Et ſi
filius, vel vxor releuarent illorum delicta,
ſubijcerent ſe periculo mortis,vel hmõi.Ec-
cleſia autem nullum videtur obligare cum
ſcandalo de pœnit. & remiſ. officij. Si autem
non erat infamia contra aliquem, ſed in ge-
nerali quæritur,vt fieri ſolet,ſeruetur ordo
prædictus.Vide etiam inf. Denunciatio. §.4.

6 Octavo † quæritur, an contra prædictũ
ordinem teneatur quis ſuũ, vel alterius pec-
catum publicare ad p̃ceptũ prælati, ſi pecca
tor ſit occultus, & factũ publicum? Et dico,
ꝙ S.Th.in quodã generali capitulo, cùm eſ-
ſet baccalaureus,legit ſenſiſſe, ꝙ ſic: ſed oẽs
magiſtri fuerunt contra eum.Sc̃dm ea verò,
quæ reliquit nobis in ſcriptis, dicendũ vr̃, ꝙ
non tenetur,ſec. regulas ſuperius aſſignatas,
niſi ſeruato ordine prædicto:q̃a eo caſu poſ-
ſibile eſt ſatisfieri conſcientiæ delinquentis,
per ſecretã monitionẽ:& conſcĩæ eorũ,q̃ ex
facto publico ſcandalizatur,ꝑ modũ,q̃ dice-
tur:& conſequentur ſeruanda eſt fama. Sed
contra,vr̃ ꝙ teneatur.Primò, q̃a peccatũ eſt
publicum.Sed dico ſtultũ eſſe dicere, ꝙ pec-
catum ſit publicum, & quærere notitiã eius
ꝑ præceptũ.Vnde dico,ꝙ ſec.Pet. de Pa. in 4.
diſt.19.c.4.peccatũ dr̃ publicum, qñ publicũ
eſt,q̃s fecerit illud:non aũt ſi eo publicus ef-
fectus peccatoris,vel peccati:quia peccatum
non eſt id,quod vr̃ putà cadauer: ſed actio
peccatoris,putà,occiſio,quæ non vr̃. Sc̃dò,
quia oportet ſatisfacere cõſcĩæ eorum,q̃ in-
de ſcandalizantur in publico:ꝙ ſubditus non
põt,ſed prælatus,& non niſi ſibi dicatur. Sed
dico,ꝙ eo caſu prælatus dẽt præcipere ſuper
veritate dicenda,& ad inquiſitionem ꝓcede
re.Sed præceptũ intelligendum eſt,ſaluo or-
dine prædicto:& ex tali inquiſitione ſatisfit
ſcandalo,& iuſtitiæ publicæ, cùm iam res ſit
in iudicis voluntate punita, quantùm puni-

re po-

re potuit. Pro quo no. ꝙ eo casu prelatus potest cōiter & indeterminatè præcipere: quia de peccato procedit infamia ex euidentia facti, indeterminata tñ, ita ꝙ iste non est determinatè infamis, sed iste, vel iste, indeterminatè. Nō aũt pt ꝓcipere spãliter isti, vel illi, nisi sit spãliter infamatus, aut semiconuictus. Vnde siue sic, siue sic præcipiat, nō tenetur obedire, nisi qui est īfamatus, vel semicōuictus, aut qui talem nouit. Et quod dictum est de ꝑlato & præcepto, intellige de iudice & iur̃o.

7 Nono† quæritur, quid si ep̃s, vel alius prælatus, præcipiat reuelationem alicuius occulti, puta furti, sub pęna excōicationis latę sñiæ? Et dico, ꝙ qui de hoc est infamatus, vel semiconuictus, si non reuelabit, incidet, & similiter qui hoc scit, ēt si sit de his, qui ad testimonium contra talem cogi non debent, quia licet peccet prælatus sic intēdens adstringere, & sñia sit iniqua, non tñ est nulla, vt patet ex dicendis inf. Excōicatio. 2. §. 1. & §. 4. dubi. 8. Si vero nulla sit de hoc cōtra aliquē speciali ter infamia, vel probatio: licet sñia sit iniusta tñ reuelare tenetur ipse reus, nisi sñia esset nulla ex intolerabili errore expresso, vel alia causa: q vero hoc scit, curet, vt reus obediat. Quod si non facit, ipse reuelet, saltē in secreto, si probare nō pōt: alioquin incidet. Licet hoc videatur negare Sum. Ros. tum quia sñia non est ex hoc nulla, tum quia non est præsumenda correctio per inductionem testiũ, qñ non timetur ecclesiastica censura tã magna: & si exigatur ab eo, vt denuntiet iuridice, nō tenetur, cum probari non possit. Et sic intellige gl. in c. sacerdos. de pœ. dist. 6. quia tunc requiritur, vt denunciator, non vt testis. Et ꝑ hoc infert Io. de Pla. Insti. de publ. iudi. ꝙ puniens scienter aliquē pro crimine læsæ maiestatis, quia non denũciauit, cum probare nō posset: tenetur ei ad omne interesse. & idem Bal. in quodã consilio, qđ incipit, quanq̃ allegata. Vnde qñ dicit, qui sciuit, intelligitur de scientia probabili. l. qui accusare. C. de eden. facit C. de calum. l. & si in monitio. Vnde talis non reuelando, non incidit. Intelligitur etiã, ſm aliquos, exceptis casibus, in quibus non tenetur quis ad testificandum, iuxta dicta supra §. 7. etiam si in comminatoria exprimeretur, quod teneatur, licet nequeat probari: quia contineret intolerabilem errorem.

8 Decimo† quæritur, an vtendum sit fraterna correctione prælato iubente, vel non iubente, circa eũ, qui habet peccatum, vel impedimentum, qđ ego scio, & ille ignorat, vt quia ignoret se ordinatũ, vel baptizatum nō ritè, vel excōicatum, & ministrat, vel habet vxorem, q̃ de iure hic non pōt, & hmōi? Et dicit Veruec. loquēs, qñ hæc probari nō possunt, quod q hmōi scit, tenetur eum auisare, quem credit corrigibilē, si laborat ignorãtia crassa, aliter peccat, quia ille non excusatur. Similiter, ſm eũdē, si laborat ignorãtia probabili, licet excusetur ignorantia facti, tenetur, ꝓp periculum & damnum alienũ, aut sacrorum iniuriã. Si vero sit incorrigibilis, & de scandalo timetur, sufficit si prælato denũciet, nō accusando, vel denunciando, sed simpliciter significando, si fortè remedium conueniens posset adhiberi, & concord. Mon. & Rod. Si autem probare potest, tenetur si est prælatus suus. ſm Rodo. & Mo. Quod intellige, si credit se posse istum corrigere, saltem per vim. Secus, vbi nihil proficeret, sed efficeretur peior. Si vero non sit eius prælatus, & sperat de correctione, aut si non sperat, sed tñ inde aliorum periculum, vel damnum immineat: tenetur, ſm eosdem. Et hoc secundũ Arch. limita si credit iudicem exhibiturũ iustitiam, secus vbi non est periculum aliorũ, aut dãnum, vel probare non ꝑt. ar. 2. q. 7. plerique, vel etiã si iudex remediũ non adhiberet hoc probato ar. 11. q. 3. quando. Et idē vr̃ de denunciatione facienda ꝑlato super crimine, qñ inde non prouidet, quia inutilis vr̃ & frustra. Si autē nec correctionem sperat, nec alij inde periculum immineat, vel damnum, non tenetur, sec. Mo. & Ro. Et iuxta hæc intellige S. Th. dicentem in 2. 2.

9 † Quod non est dimittenda correctio pertinens ad prælatos ꝓp turbationē eius, qui corrigitur: tum quia & si sponte propria emendari non velit, corrigendus est per pœnas, vt peccare desistat, tum etiã, quia etsi incorrigibilis sit, prouidetur bono communi, dum seruatur ordo iustitię, & vnius exemplo alijs deterrentur. Secus autē de correctione fraterna, vt dictum est.

10 Vndecimo† quæritur, vtrum correctio sit prælatis in præcepto? Et dico, quod sic, sec. S. Th. & oēs doc. loquendo de correctione, quę est correctio & punitio, quia si subditus tandem tenetur dicere prælato, vt puniat, etiam ille tenetur corrigere peccatum manifestũ, sub pęna æternæ mortis, ar. 83. d. per totum. & 2. q. qui nec regiminis. Quando tamen vr̃ non expedire cōitati, nec corrigendo, nō tenetur corrigere; qa istæ sunt causæ, propter quas corrigimus, vt patet 23. qō. 5. prodest, remota autem causa, remouetur effectus.

Nec tenetur, nec debet corrigere, ſi cõitati nec nocet, nec ꝓdeſt correctio, & eius omiſſio prodeſt delinquenti ad emendationem: quia cã corrigendi eſt emendatio. Qñ vero econuerſo correctio non expedit delinquenti, imo fortè nocet, & tñ cõitati prodeſt corrigere tenetur: quia bonum cõitatis eſt melius bono iſtius. Si vero loquamur de correctione fraterna: multo magis tenetur, q̃ alij, ſiue peccatum ſit ſecretum, ſiue publicum: ſecretè tamen, ſecretè corrigere debet. Si vero non corrigit & emẽdat, cum poteſt, mortaliter peccat. 43. d. ſit rector. quod intellige in mortalibus, & iuxta dicta §. priore.

11 DVODECIMO † quæritur, qualis debet eſſe correctio, ſiue punitio? Et dico, quod debet eſſe non ex odio. 86. d. odio. quia ſi fieret animo deliberato nocendi notabiliter, eſſet peccatum mortale, nec etiam ex ira præcedente rationem deliberantem, quid faciendum eſt ſecundum Aegi. de regi. prin. quia non audit rationem. 6. Ethyc. ſed ex charitate, vt delinquens corrigatur, vel ſaltem timeant alij ſimilia facere. 23. q. 5. prodeſt. & non debet eſſe remiſſa: ſed debet eſſe cum ira, quæ rationem ſubſequitur, vt miniſtra ſcḋm Aeg. ita, ꝙ ante iudicium rõnis exprimenda eſt ira per manſuetudinem: & poſt iudicium, econuerſo manſuetudo eſt excitãda ꝑ irã, vt dicit: quia facilitas veniæ incentiuũ tribuit delinquendi. 23. q̃ó. 4. eſt iniuſta. & c. ſeq. Nec dẽt ꝑlatus corrigere lenitate patris, vt Heli, qui & ſcḋm Hir. damnatus fuit: ſed authoritate Pontificis: quia debet prælatus miſericordiã præſtare pęnitentibus, non autem impęnitentibus, & incorrigibilibus. 33. q. 4. non põt ita tñ, vt ſeueritas lenitati miſceatur. d. 45. diſciplina. & potius ad beneuolentiã, q̃ ſeueritatem declinandum eſt. d. c. licet. & d. l. ponderet. Memor tamen debet eſſe pręlatus eius, qḋ dicit Aug. contra epiſt. Parmeniani: Tanto, inquit, eſt efficacior emendatio prauitatis, quanto diligentior fuerit obſeruatio charitatis.

12 DECIMOTERTIO † quæritur, quod ſi prælatus in corrigendo modum excedat? Et dico, ꝙ ſi non excedit a propoſito: in nullo tenetur, ꝑ c. olim cãm. de reſ. ſpo. Intellige primo quantum ad pęnas humanas: ſed non quoad Deum, qui etiam venialia minima punit, ſcḋm doc. Secundo quoad humilitatem veniæ petendæ ab offenſo, a quo eam petere nõ tenetur, ſec. Aug. in reg. & 86. d. quãdo neceſſitas. Si tñ ex malignitate, vel odio excederet, veniã petere teneretur, quia tenetur iniuriarũ, ff. ad leg. Aquil. l. queãdmodũ §. magiſtratus, vt no. in glo. in d. c. qñ. & tex. eſt in l. nec magiſtratib. ff. de iniur. Si autem a propoſito, ſiue non modum excedat: ſubditus poteſt appellare, ſaltem ad papam, & ſi non ſemper in ſuo ordine, vt ſup. Appellatio §. 7.

13 DECIMOQVARTO † quærit, qualiter in correctione procedendum ſit, qñ in ſcelere eſt multitudo? Et dicit S. Tho. 2. 2 q. 108. ꝙ debet ſumi de ea vindicta, vel q̃tum ad totum: ſicut Aegyptij ſubmerſi ſunt in mari rubro: & Sodomitæ vniuerſaliter perierunt. Vel quantũ ad magnam multitudinis partem: vt Exo. 24. in pęnam eorum, qui vitulum adorauerunt. Qñ vero ſperatur multorum correctio, vindicta exerceri debet in paucos principaliores, quibus cæteri terreãtur, ſicut Dñs Nume. ri 25. mandauit ſuſpendi principes populi ꝓ multitudinis peccato. Si autem nõ tota multitudo peccauit, ſed pro parte, tunc ſi mali ſecerni poſſunt a bonis, debet in eos exerceri vindicta, ſi fieri poteſt ſine ſcandalo aliorũ: alioquin parcendum eſt multitudini, & ſeueritati detrahendũ. Et eodẽ mõ tolerãdũ eſſet peccatũ principis, ſi puniri nõ poſſet ſine ſcãdalo multitudinis: niſi fortè eſſet peccatũ tale, qḋ magnis noceret multitudini ſpiritualiter, vel temporaliter, q̃ ſcandalũ, qḋ timetur.

14 DECIMOQVINTO † quæritur, quot ſũt cauſæ licitè diſſimulandi, & non corrigendi peccata? Et dicit Vldr. ꝙ ſunt quatuor. Prima, cũ malis diſcerni non poſſunt a bonis. Secunda, cum multitudo tãta eſt, vt ſine eccleſiæ ſchiſmate, vel bonorum inuolutione fieri nõ poſſit. Tertia, qñ de emendatione probabiliter ꝑſumitur, vt q̃a ex infirmitate, vel ignorantia peccatur. Quarta, ſi mali eccleſiæ ꝓſunt exercitando bonos: & non abſint. probãtur hæc. 10. d. commeſſationes. & d. l. vt conſtitueret. 24. q. 4 ipſa pietas. & c. cũ quiſq;. Vltimum tñ intellige ſi nõ ſperatur correctio malorum.

15 DECIMOSEXTO † quæritur, vtrum peccet mortaliter ſubditus aut prælatus corrigendo exiſtens in mortali. Sed quia circa hoc multi multa loquuntur, dico tria breuiter reſoluẽdo mentem S. Th. 2. 2. q. 33. & 4. d. 19. ¶ Primũ eſt, ꝙ prælatus, ſi ſit in mortali publico vel occulto, peccat corrigendo ex officio ſuo vt prælatus, vel quicquid alius faciendo: quia indignè vtitur ſuo officio, & ſecundũ Pet. de Pal. peccat mortaliter, quia ſuſpenſus eſt corã Deo. ad qḋ facit 2. q. 7. qui nec. & de conſ. diſt. 5. c. fin. Sed limitat idem Petr. in prælato ſpirituali: quia temporali, puta iudex, non pec-

peccat mortaliter, suspendendo furē, licet ipse sit in mortali. ¶ Secundū est, ꝙ siue prælatus siue subditus corrigendo, nō vt minister ecclesię, sed ex zelo charitatis, peccare non pt, nisi ratione scandali, qđ solum in notorio locum hēt: vñ non peccat ēt, existens in peccato notorio, si cū humilitate corrigat. qđ non est intelligendum cum humilitate .i. contritione, vt exponit Suppl. quia sic non esset in mortali: sed, sicut ipse vř se declarare ī quarto, cum humilitate .i. nō ꝑ modum corripientis, sed rogantis: vt exemplo suo non incitet ad malum. Et rō esse pōt: quia tunc non corrigit, vt ecclesiæ minister: nec ēt cum scandalo: q̃a illud auertit humilitas exterior in verbis. ¶ Tertium est, ꝙ existens in peccato notorio peccat: & intellige mortaliter, docendo ex officio prælationis: sicut qui prædicat, docet: cum nulli hoc liceat, nisi prælato, vel eius auctoritate, vel docendo ex officio magisterij, sicut docent magistri Theologiæ: ꝙ vterq; impedit finem scripturæ: qui est ꝑuentio ad æternam vitā. Qui aūt est in peccato occulto, peccat docēdo primo mō, nō scđo.

16 Et † licet, qui alium corripiendo indicat, si in eodem peccato sit, seipsum condemnet, i. condemnabilem ostendat: non tñ ex hoc ipso nouam causam damnationis semper adijcit. De materia huius tituli plura habes infr. Pena. & inf. Percutere. inf. Scandalum. vtrum .s. ꝑꝑ illud sit dimittenda correctio. & supra. Contumelia, vtrū sit dicēda cā correctionis, & de correctione permissa doctorib. inf. Excommunicatio. 7. §. 3. vide ēt inf. Denunciatio. de ista materia & inf. Inquisitio 1. & 2.

CORPORA sanctorum de loco ad locum transferri non possunt sine licentia episcopi. de conse. d. 1. corpora. quod verum est, qñ iam tradita erant perpetuæ sepulturæ. ff. de re. & sump. fu. l. vlt. de quo vide infr. Reliquiæ per totum. & Excommunicatio. 6. §. 41.

DE CORPORALIBVS, ET PALlis altaris, & Vestibus sacris.

1 *Corporalia, & palla prout ad diuina referuntur, quid sint. Et quot pallæ in altaris aut esse debeant, aut sufficiant.*

2 *Corporalia, palla, & huiusmodi, a quibus lauāda, aut tractanda sint. Et an post lotionem sint reconsecranda, vel rebenedicenda, nu. 3.*

3 *Casula de veste alicuius matronæ num fieri possit. Et vtrum vestes ac manutergia ecclesiastica possint ad laicorum vsus conuerti, nu. 5.*

1 CORPORALIA, † seu corporale altaris, dicitur pannus, quo immediatē corpus Christi in missa continetur, & contingit: q̃ꝑ semꝑ dēt esse benedictū. Palla vero est vestis siue cooperimētum altaris, sup. ꝙ immediatè extenditur corporale, q̃ in necessitate nō oportet esse bñdictā, vt sup. Benedictio. §. 5. Et vtrunque horū debet esse de panno lineo simplici, non de serico, vel intincto. 25. d. perlectis. de cons. d. 1. consulto. Et debent esse ipsæ pallæ tres, ſm aliquos, in repræsentationē Trinitatis. Vnde dicit Summ. Ros. sufficit vna triplicata. Sed hoc non bene dř: quia si ideo deberent esse tres, vt repræsentarent Trinitatem: nō liceret ibi hr̄e quatuor, cōtra text. de cons. d. 2. si per negligentiam. Vnde sec. Petr. de Pal. requiruntur ad minus duæ, & sufficiunt: vt rñdeant linteaminib. quibus inuolutum fuit corpus Christi, quę pluraliter nominantur. & intellige duæ, excepto corporali.

2 PRIMO † vero quæritur, qualiter & a quib. hæc sunt lauanda, aut tractanda? Et dico, qđ vestimenta sacra non nisi a sacratis hominib. tangi debent. de cons. d. 1. in sancta, & duobus c. sequentib. & pro corporalib. lauandis ministri, s. diaconi hr̄e debent nouam peluim: & aquam in sacrario proijcere. s. saltem quantū ad primam lotionem. de cons. 1. nemo. nec lauari debent per fęminas, nec tangi, ēt si sint sacratæ. i. moniales. 33. d. sacratas. & de conse. d. 1. nemo el 2. & ibidem dř de alijs paramentis, vt sunt pallæ, vasa, & hmōi, qđ sec. Host. in Sum. tit. de Euchar. intelligitur, qñ sunt ꝑ pontificem benedicta de rel. do. ca. 3. Hoc tñ per contrariam consuetudinem abrogatum est, quam Supplementum dicit non valere, quia continet diuinam irreuerentiam. Sed dicit Sum. Ros. & Ang. ꝙ valet. Et hoc tene: q̃a hoc non est irreuerentia, sed non reuerentia tanta. Imo dicit Pet. de Pal. ꝙ excusat moniales lauantes corporalia, & a fortiori in alijs. Sed dico, ꝙ non valet quo ad corporalia ꝑꝑ rationem positam in d. c. nemo. ne. s. fragmēta vel pulueres dominici corporis male tractentur, aut a profanis contingantur: circa quod non potest esse consuetudo rationabilis. Et idem vř de purificatorib. quib. interdū stillæ sanguinis inhibuntur, & reliquiæ corporis adiunguntur. Si autem iam sint lota: puto secundum mētem Pet. de Pal. quod possint per moniales reparari si sit consuetudo.

3 SECVNDO † quæritur, vtrum post lotionem sint prædicta reconsecranda vel rebenedicēda? Et dico, ꝙ non: quia formam nō perdunt ēt si discedat amictus, & reponatur, & idē dico, si resarciuntur, dūmodo non fuerit tanta

fra-

fractura, quod formam corrumperet: quod tunc est, qñ tanta est, ꝙ eis arbitrio boni viri pro corporalibus quis vti non posset. ꝓ quo faciunt no. in c. 1. de cons. eccle. vel alta.

4 TERTIO † quęritur, vtrum de veste alicuius matronæ fieri possit casula? Et dicit gl. in ca. nuptiarum. de consec. d. 1. quod non. & idem Arch. post Hug. in Rosario, qđ Arch. dicit esse honestius, sed non reperi alicubi expresse prohibitũ. Ego vero dico, ꝙ ꝑꝑ benedictionẽ, & dedicationem ad cultũ diuinũ inde oĩs macula purgatur, quia non sunt magis profana, quam templa idolorum, quæ Deo consecrata leguntur. Facit c. non liceat. 16. q. vlt.

5 QVARTO † quæritur, vtrũ vestes, & manutergia ecclesiastica deputari possint ad vsus laicorum? Et dico, quod non. de rer. permu. mãcipia. qđ intellige, si erãt dedicata immediatè cultui diuino, secus si erant immediatè ad vsum ministrorũ extra ministerium: quia B. Martinus eps̃ dedit pauperi tunicam suam. De hac materia vide multa sup. Benedictio.

DE CORPORE VITIATIS.

1 *Corpore vitiatus, siue nouum, siue vetus spectamus testamentum, quisnam dicatur. Et quo tempore spectata sunt magis corporis vitia.*

2 *Corpore vitiati, num sint ad ordines sacros promouendi. Et ibidem de hoc resolutio. Et quid de mutilato. nu. 3. & ibidem, quid si mutilatio, aut huiusmodi defectus, promoto iam superuenerit. Et quid de membra superuacanea habente, nu 4.*

5 *Membrum si quis sibi ex indignatione, vt puta dentem, aut quoduis aliud truncauit, an irregularis ob id fiat. Item quid de claudo, cæco, oculisve maculato ob ortu, aut sine culpa, item de gibboso. Et quid de leproso, aut abstemio, & vinum non bibente, de furiosis, caducis, dæmoniacis, & quis in prædictis dispenset, vsque ad finem.*

1 CORPORE † vitiatus in ordine ad sacros ordines noui testamẽti, ꝭm Astẽ. & alios Canonistas dr̃, qui est mutilatus, vel debilitatus membro. i. qui caret membro: vel habet quidem membrũ, sed inefficax: vt oculum cæcum, manũ aridã, & hmõi. Quantum vero ad ordines veteris testamenti, multa erãt corporalia vitia, de quibus Leuit. 21. quæ hodie ab ordinibus non repellunt. 7. q̃. 1. qualiter. Et ratio est, quia sacerdotium tunc erat magis figurale, & magis corporale, quam modo: vnde magis considerabantur corporalia vitia, quæ erant spiritualium signa.

2 PRIMO † vero quæritur in gñali, vtrum corpore vitiati promouendi sint ad ordines sacros? Et dico, ꝙ non, & duplici cã ꝭm iura. Primo ꝑꝑ inhabilitatẽ ad officium exequendum. Secundo ꝑꝑ deformitatem ad scandalũ tollendum. Vnde hoc gñaliter tenendũ est, ꝙ vitium corporis, quõcunque prouenerit, si reddit inhabilem ad frangendũ, vel contrectandũ hostiã, impedit promouendũ, & promotũ ꝓhibet ministrare, & silr̃ omne vitium notabile in oculo, vel manu, vel humeris scãdalum generans, iuxta ea, quę dicentur §. seq. Hoc ẽt tenendũ est, ꝙ sua culpa corpore vitiatus repellitur, non autem vitiatus sine culpa, ꝭm Ray. nisi timeatur scandalũ ex deformitate, vel ex debilitate periculum. Et si dubium sit, vtrũ inde scandalũ generetur, necne, ꝭm Gof. & similiter ꝭm Inn. in c. 1. de cor. vitia. iudicabit eps̃. & allegat c. 2. eo. ti. qđ vr̃ velle, vt hoc iudicet Archieps̃ cum suffraganeorũ consilio. Sed dici põt, ꝙ ille archieps̃ erat eps̃ respectu corpore vitiati, & qđ additur de suffraganeis, dic quoad eps̃m sufficere Archidiaconi consilium. ar. ibidem, iuncta gl. Hæc tñ Sum. Ang. limitat, quo ad non exemptos, in religiosis autem exemptis dicit, ꝙ iudicabit suus prælatus ordinarius. Sed hoc nõ bene dr̃: quia ille non habet ordines conferre, sed eps̃: nunquam autem artifex inferior, vel nõ superior iudicat de materia, circa quã superior operatur, vel formã inducit, sicut q̃ dolat lapides ad domũ compaginãdã, non iudicat quales esse debeant: sed hoc accipit a cõpaginatore, & ipse exequitur vt ille iubet.

3 SECVNDO † quæritur spãliter, vtrum mutilatus sit promouendus? Et Arch. cum alijs Canonistis sic distinguunt: Aut. n. est mutilatus seu priuatus membro magno, & manifesto, qđ. s. inducit deformitatem notabilem, vt est priuatio nasi: vel inhabilitatẽ ad exequendũ offm̃, vt priuatio manus, & hmõi: & tunc impedit ꝓmoueri. & cũ tali defectu promotus deijcit, ex quacunq; cã ꝓuenerit, iusta vel iniusta, naturali, vel accidentali. Si tñ talis defectus ꝓmotiõi supuenit, & nimis deformẽ nõ reddit, exeq̃ poterit officia, ad q̃ ex illo defectũ nõ ĩpedit; sicut sacerdos cęcꝰ nõ celebrabit missã, aut alias ĩ altari ministrabit: ꝑdicabit tñ, & audiet confessiones: nec a bñficio remouebit, si nõ fuit in culpa: q̃a afflictio addi nõ dẽt afflictio. 7. q. 1. cũ ꝑcussio. Dabitur tñ ei coadiutor, si tale bñficiũ est, cui ipse deseruire nõ possit. de cler. ægro. c. 3. Aut est mutilatus mẽbro paruo vel occulto, & subdistinguit. Nã si hoc fuit sponte, & sine iusta cã, repellitur indistinctè a ꝓmotione, in quocuq; mẽbro, siue a se, siue ab alio, & iã promotus

deij-

deijcitur:ēt si se castrando putabat obsequm præstare Deo, extra eo. significauit, ēt scdm Inn.si non totum membrum amisit, sed partem,q̄ aut deformitatē scandalosā generet. extra eo.c.1.aut inhabilem redderet ad officium exequendum extra eo. Thom. Secus in alijs, s. partib.uel etiam sedentē excuteret, s. totum.Si aūt sponte quidem,sed ex iusta causa, puta pp vitæ periculū, ne reliquū corpus inficeretur,fecit sibi amputari, vel ipse,cum chirurgicus esset,amputauit mēbrum occultum,puta virilia,vel manifestū,sed paruū: vt digitum non necessarium, s. ad signum crucis faciendum:nec repellitur a promotione, nec ꝓmotus deijcitur.Et idem est si ex cā iniusta,non aūt sponte,sed inuitus:puta,ab amicis castratus est:vel si sit sic natus.Nec est necessarium,sec.Host.ꝙ talis castratus secum testiculos deferat: vt astruunt imperiti uulgares. Non deberet ēt se incidere clericus chirurgicus sec.Ray.nisi in necessitate, alio deficiente. Si aūt casu in tale aliquid lapsus est: distingue,quia si dādo operā licitæ rei,puta, si dolando ligna amputauit sibi partē digiti minimi:nec repellitur,nec deijcitur. Si vero illicitæ rei operam dabat,& a casu mēbrum amisit,a promotione repellitur,licet misericorditer, i.ex epi dispensatione tolleretur in susceptis, si membrū,uel pars membri deformitatem modicam generaret. Trahuntur p̄dicta ex dictis Rayn.Guil.Inno.& Bern.& ex dist.55.si quis absciderit.& de alijs capitulis, & extra eo. significauit. & c.fi. ex quo iuncta gl.per contrariū sensum elicitur,ꝙ amittens vngulā pollicis casualiter dando operā illicitæ rei,sine dispensatione celebrare non pōt.

4 Tertio † quæritur,quid de habente membra superflua? Et dico,ꝙ habens sex digitos in pede indubitanter promouetur, secūdum Arch. ēt sec.Host.si habeat in manu,uel si digitos habeat coniunctos, dummodo ex hoc non sit impedimentum in vsu membri. ff. de ædil.edic.item Offilius. adde etiam dūmodo non inducat nimiam deformitatem. Et dicit gl.in c.partem. dist. 55. ꝙ habens superfluos digitos,pōt sibi præscindere, sic & dētes uel vngues nimis prolixos. Sed dubitatiue loquitur & uerum,puto quando inde nullum vitę periculum immineret. Nec talis proprie esset colobon, aut mutilatus, quia talia non sunt proprie membra,sed monstra.

5 Quarto † quæritur,quid de eo qui ex iniusta causa,puta ex indignatione,sibi dentem euulsit,uel membrum quodcunq; truncauit? Et dico sec.Inno. in c.significauit.de cor.vit. ꝙ non est irregularis, nisi membrum uel partem amiserit generantē deformitatem: si tñ non generet deformitatem,& sit notorium, abscissionem ex indignatione ꝓcessisse, nec promoueri, nec in susceptis ministrare sine dispensatione pōt.Et similiter si sectio tanta fuerit,ut claudicationem inducat, repellitur tanq̄ corpore uitiatus.¶ Quinto,q̄d de claudo?Et dico,ꝙ cum consuetudo non repellit: nisi talis sit,ꝙ sine baculo altari non possit assistere. ar. de cons.dist.1. nullus.& dis.43. disciplina.Sed intellige de claudo naturaliter: vel sine sua culpa:de alio autem dic iuxta dicta supra.§.2.& 3.in fi. ¶ Sexto,quid de cęco, uel oculis maculato a natiuitate,aut sine culpa,uel etiam de gibboso? Et dico,ꝙ cęcus ēt ex uno tm̄ oculo repellitur,sec. Arc.ꝙ ꝓbat per c.si euangelica.di.55.oculo uero maculatum,si deformitas nimia inde generetur:nec ius admittit,nec consuetudo. ext. eo,cum de tua, facilius tñ in religione,q̄ extra promouetur,sec.gl.Ray.vñ promoueri non pōt,nisi dispensetur per Papam,uel efficiatur religiosus, sec. Inno.in c.cum de tua.& idem Asten. Si autem deformitatem non inducit, non ꝓhibetur promoueri.Quod quidem Archiep̄s considerabit:ut in d. c. tua. vbi mentio fit de consilio suffraganeorum,q̄d Archiep̄s tenet̄ quidem exquirere: aliter nihil faceret: sequi tñ non tenetur,sec.Vin.& Bert.extra de arb. cum olim de quo uide supra Consilium. §.2. uel forte etiam uidebit ep̄s:ut sup.§.1.Si uero in oculo nō sit macula: sed alter altero sit grossior,aut certe uterq; ꝓminens,sec. Astē. talis promoueri non prohibetur. ff. de ædil. ædic.l.qui clauium. in prin. Gibbosus quoq; minime repellit, nisi sit deformitas nimia, uel debilitas,secundum Arch. ¶ Septimo,q̄d de leproso,aut uinum oīno non bibēte?Et dico, ꝙ leprosus promoueri non debet, scdm Hug.dist.49.§.hinc etenim. sed & promotus populo celebrare non debet pp scandalum: si tñ non sit deformitas nimia, non est prohibendus priuatim celebrare: uel etiā leprosis in publico,si sit potens,præsertim in digitis, non aūt sanis. Similiter nec promoueri potest qui uinum non bibit: quia celebrantem oportet sanguinem sub uni specie sumere. 2. q.7. ipsi Apostoli. Leprosus.§.6. ¶ Octauo, quid de furiosis lunaticis,caducis, & dæmoniacis? Et dicit Gul.& gl.dist.33. in cap. communiter, ꝙ nullus talium promoueri debet, etiam postquam fuerint liberati,& adde etiā

si cadens morbo caduco semel tm̃ cecidit: vt in c. maritum. ea. di. Si aũt iam sunt promoti: aut sunt oĩo & ex toto liberati, & tunc exe qui poterunt officium suum: & ad probandũ expectari dēt tp̃e arbitrio pensatis conditionibus morbi, & p̃sonæ. Aut non sunt liberati oĩo & ex toto: & tunc si patiuntur frequenter aliquam harũ passionum, oĩo cessare debent ab officio missæ 7.q.2.in literis. si autem raro, tunc aut cũ spumectatione & vocis confusione, & sic iterum debent abstinere: aut si ue hmõi: & tunc ab officio missæ non prohibentur. dummodo hẽant iuxta se alium sacerdotem: qui suppleat defectus, 7.q.1.illud. Quidam tñ hoc de dœmoniacis non admittunt: dicentes, ꝙ oportet oĩo eos liberos esse. Sed mihi uidetur, ꝙ licet fuerint de hoc opi. ut no. in d. cõiter. si tñ per annum steterint liberi, ministrare possent ſm discretionẽ epĩ: non aũt promoueri, vt dictum est. Omnium autem p̃dictorum rõ dicta est sup. §. j. ¶Nono quæritur, quid de hermaphrodito, & muliere? Et dico, quod licet hermaphroditus magis in masculinum sexum vergat: tñ nec ordinari, nec ordinatus ministrare debet, licet characterem suscipiat. Si aũt magis in fœmininum sexum, aut in utruque æqualiter uergat: non suscipit characterem secun. Guil. & multo minus fœmina: q̃ tñ presbytera dr̃: ut in d. c. presbyter. dist. 32. non quia habeat ordinem sacerdotii, sed quia uxor sit sacerdotis, & diaconissa, quia homiliam legit. ¶Decimo quæritur, quis in prædictis possit dispensare? Et dico, ꝙ sec. Asten. de mente Host. in apparatu ep̃s dispensare põt cum sponte mutilato, quantum ad membrũ occultum, excepto castrato. Vñ dicit, ꝙ cum religioso dispensare põt, ut celebret cum ligneo pede: sed si membrum apparet, cum eo dispensare non põt, nisi Papa, quando fuit in culpa vitiationis. de corp. uit. c. 1. de cle. pu. in due. c. 1. De hoc, tum vide inf. Dispensatione. c. j.

¶ CORPVS Christi uide inf. Eucharistia.

CRAPVLA est ciborum superfluitas secundum gl. in c. a crapula. de vita & hone. cle. Vnde dicitur crapula, quasi cruda epula, de quo uide inf. Gula.

¶CREDENS hereticorum inf. Hæresis, j. §. 8

CREDVLITAS duplex est, ut no. in c. inquisitioni. de sen. excom. una. s. temeraria & leuis, puta qñ quis audiuit aliquid a leuibus uel paucis personis, quibus credi non debet, hæc ad consilium sui pastoris deponenda est. Alia probabilis & discreta: puta, quia uidet solum cum sola in latebris, uel quia ita communiter dicitur. Prima est suspicionis, uel scrupuli, secunda uero opinionis.

DE CRIMINE.

1 *Crimen iuxta Gratianum tripliciter sumitur. Et quarto modo & proprie dictum quid sit.*

2 *Crimen prout in mere ecclesiasticum ciuile, ac mistum deducitur, quid sit iuxta quãlibet suã sp̃em.*

3 *Crimina, aut enormia præter superiorem diuisionem sunt, aut mediocria, aut minora. Et quid vnumquodque. Et quæ promouendum impediat, aut promotum deijciant, & quæ minime.*

4 *Crimen quoque tertio in publicum, priuatum, & exceptum diducitur. Et ibid. quid vnumquodque. Et quod damnatus de quocunque crimine ab Ecclesiastico iudice infamis efficiatur, sicut & de crimine publico damnatus, cum huius limitatione.*

5 *Crimina quænam suspensione, depositione, aut degradatione digna sint.*

6 *Crim nosus peracta pœnitentia, num sine dispensatione celebrare, aut promoueri possit.*

CRIMEN † ſm Gratianum di. 25. c. unum. §. nunc sumitur tripliciter. Primo gñalissime pro quolibet peccato ẽt ueniali. Secũdo, pro peccato commisso ex deliberatione. ꝙ. s. diuiditur contra cõmissum ex ignorãtia vel infirmitate, siue sit mortale, siue ueniale. Tertio, pro peccato mortali. Adde quarto in ridice proprie sumitur, p̃ peccato, qđ depositionem, uel irregularitatem inducit, vnde in c. Apostolus 81. di. dicitur, ꝙ crimen est peccatum accusatione & dãnatione dignissimũ, & de isto est hic intentio principaliter.

PRIMO † vero quæritur, de diuisione criminis in mere ecclesiasticum, & ciuile, ac mistũ? Et dico, ꝙ ecclesiasticũ crimẽ est, ꝙ pertinet ad ecclesiæ iurisdictionem, ut hæresis, sacrilegium simonia, periurium, usura, adulterium 12.q.2. in sum. di. 77. de fo. comp. cum sit generale. & ibi de hoc per doct. Crimen ecclesiasticum mere est, ꝙ principaliter ortum a canonibus sumpsit, & solum corã ecclesiastico iudice hẽt cognosci: laicus aũt de eo se intromittere non põt, ut crimẽ hæresis. Crimẽ uero mere ciuile per oppositum est delictum ciuili. l. p̃hibitum, alias in se non peccatum, ut ciuitatem noctu post signum peragrare. Crimen uero mistum est, qđ spectat ad utrunq: forum, ut sacrilegium, de cuius pœna ẽt secularis iudex cognoscere põt, illudq; punire, ſm glo in uerbo, audiuimus. in c. felicis. de pœn. lib. 6. & de hoc est gl. sum. 11. q. 1.

SECVNDO † quæritur, de diuisione criminum in enormia, & mediocria & minora. E dico,

dico,ꝙ sec.Host.& gl.Ray.criminum quædã sunt enormia: inter quæ sunt,homicidium,s. voluntarium,& idem de casuali præcedente culpa,& simonia in ordine, & beneficio. Et idem dicit Gof,addens vitium hæresis,1.q.1. ventum.Et hæc ẽt post pęnitentiã impediũt promouendũ,etiam promotũ deijciunt ẽt si sit occulta.1.q.1.ventũ est de hære. quicũq;. & ca.statutũ lib.6.de temp.or.q̃sitũ de simo. tanta.& generaliter idẽ est de omni crimine inducente irregularitatẽ: alia vero enormia occulta, post pęnitentiã non impediunt pro mouendũ,nec promotum deijciunt: vt in d. ca.quæsitũ.vide inf.Enormia. Quædam vero alia sunt mediocria.Dñr aut,sec.Archid.mediocria exẽplificãdo adulteriũ, furtũ,sacrilegiũ, periuriũ, fraus cũ dolo,incestus: multo magis vitiũ Sodomiticum.de exces.p̃la.clerici.& similia adulterio maiora:& idem de fornicatione notoria cũ incorrigibilitate post monitionẽ.de coh.cle.& mu.sicut. In his igĩt distinguendũ est. Nã si sunt manifesta impediunt promouendũ,& promotum deijciunt. Et intellige manifesta ꝑ sñiam, vel confessionem in iure,aut euidentiam facti, vt in d.ca. quæsitũ,ꝙ si sunt manifesta solũ ꝑ famam,in dr̃ purgatio:qua præstita quis absoluet̃: & si in ea defecerit deponetur.de adul. significasti.& de purg.cano.c.ex tuarũ.Si vero hmõi crimina sunt occulta:pñt tales post pęnitentiam manere in susceptis,& ad superiores ordines promoueri.de temp.or.c.ex tenore.& c.quæsitũ.Minora vero dñr respectu grauiũ: c.venatio ĩ clerico,ludus aleæ, & vt ebrietas. d.25.c.1.facere strepitum in synodo.5.q.4.in loco & similia. Et huiusmodi etiã manifesta non impediunt promouendum,nec deijciũt iam promotum. Si tamen post monitionem sequitur incorrigibilitas efficientur grauiora.Et idem Host.vide etiam,1.§.5.

4 Tertio † quæritur, de diuisione criminis in publicum & priuatum,& exceptum?Et dico,ꝙ crimen publicum est,cuius executio,i. denunciatio, vel accusatio datur cuilibet de populo: qm̃ ad publicam vtilitatem spectat, ne crimina maneant impunita: vt sunt homicidia,parricidia, adulteria, post quadragesimam tñ diem: vt in l.iure mariti, C.de adul. & similiter crimen lęsæ maiest.Priuatum aũt dr̃,cuius executio pertinet ad illos tm̃,quib. infertur iactura,vt furtum, illata damna, & iniuriæ.Exceptum vero est ad cuius accusationem,& testificationẽ ẽt laici contra clericos admittuntur,si zelo bono procedant, vt crimen simoniæ,hæresis, læsæ maiestatis, & sacrilegij:de quib.vide concor.in glo.sum.2. q.7.vbi additur crimen dilapidationis,& ca. cũ P.Mãconella.de accu. Aliqñ tñ dr̃ crimen publicũ,ꝙ ad publicũ iudiciũ spectat,vt sunt q̃ no.ff.de pub,in l.1.& 2.Et ibi Bar.in l.1. dicit iudiciũ tripliciter dici publicũ. Primo largissimè,vt oẽ,ꝙ sit ad publicã vindictam, vel vtilitatẽ.Et scd̃o,qñ q̃libet de populo p̃t accusare,ꝑ quo dat regulã,ꝙ in oĩ iudicio non respiciente offensam certæ ꝑsonæ , q̃libet de populo põt accusare,vt si q̃s iuret cõtra statutũ ꝓhibẽs iurare ꝑ corpus Christi, q̃libet accusare põt.licet talis nõ puniatur pęna infamiæ. Tertio sumitur strictè,qñ dãnatus statim efficitur infamis:vt in l.1.ff.de his qui no. ĩfa.hæc ex illo.Scd̃m ius tñ canonicũ oẽ crimen dr̃ publicum, ꝙ ad publicũ iudiciũ spectat puniẽdum,vt in c.crimina.de collu.iuncta gl. Et damnatus de quocunq; crimine ab ecclesiastico iudice,efficitur ĩfamis: sicut dãnatus ꝑꝑ publicũ crimen,ꝙ limita verum, si damnatur ꝑꝑ dolũ,non si ꝑꝑ culpam, vt no. Ang.Are.Insti.de susp.tu.§.suspectus.

5 Qvarto † quæritur, q̃ crimina digna sunt suspensione,q̃ depositione,& q̃ degradatione? Et dico, ꝙ suspensione digna sunt, ſm d. Ant.in c.at si clerici.de iud.oĩa, ex quib. quis de facto est infamatus,qd̃ intellige,qñ populus scandalizatur.de purg.ca.c.2. ẽt si sit eps, Io.An.post Arch.in c.1.de accu.in gl. Depositione vero digna sunt, sec.do.Anto.vbi sup. oĩa delicta causantia irregularitatem,q̃ doc. enumerant in ca.nisi cum pridem,§.propter conscientiam,de renun.in gl.magna. de quibus infra irregularitas. Item si sint diu continuata,81.di.presbyter.in gl.Item fornicatio notoria, vel diu continuata, vel scandalosa. de exces.præl.quam sit.Degradatione autem dignũ est oẽ crimen. de quo inf. degradatio.

6 Qvinto † quæritur,vtrum criminosus celebrare, aut promoueri possit peracta pœnitentia sine dispensatione?Et dico hoc patere ex dictis in §.2.Secundũ glo.fi.& Inn.in c.ex tenore.de temp.ord.hoc esse põt,si crimẽ est occultũ.dũ tñ verè pęniteat,tex.est in c.fi.de temp. ord. quia sufficit absolutio sacerdotis ex clauium potestate: & hoc nisi crimen sit tale,ꝙ executionem impedit post pœnitentiam,vt in c.nisi cũ pridem, §.1.vt in eo, ꝙ irregularitatem inducit. Vel ista de mediocribus intellige,vt patet ex d.c.ex tenore. Si vero crimen est manifestum aliquo trium modorum,qui dicti sunt, quamuis non sit enorme,

me,sed mediocre:sine dispensatione hoc fieri non pōt,ēt peracta pœnitentia. Nec obst. c.presbyterum.& c.peruenit d.50.quia per illud non est ablata facultas dispensandi cum verā pęnitentib.maximè vbi scandalum non imminet.d.50.vt cōstitueretur & c.dño sancto.Et hæc vera sunt in criminib.capitalibus quæ dñt mediocria:secus in leuib.de quib.īf. Enormia. De hac materia criminum, habes sup.tit.Accusatio.& ti.Correctio.& inf.titu. Denunciatio.& titu.Inquisitio. & tit. Inscriptio.& ti.Peccatum,& ti.Pœna.& ti.Vitium.

¶CHRISMA,vide inf.Oleum sanctum.

¶CRVCE signatus,vide inf.Indulg.§.10.

DE CVLPA, ET DOLO.

1 *Culpa,quæ est in moribus peccatum,in quo a peccato differat Et quid a casu fortuito Et ibidem de dolo,& quotuplex sit de calliditate fallacia,ac machinatione,de ignorantia affectata.*

2 *Culpa iuridice loquendo,quot species, seu differentiæ sint.Vt quot iuxta canonum doctores.Et ibidem cuiusque speciei definitio,& exempla.*

3 *Culpa prædicta specie qualiter distinguatur: an ex diuersa dispositione delinquentis, an vero ex ipsius rei natura. Dolus autem iuxta delinquentis interiorem dispositionem per signa expressa, vel præsumpta,spectatur.*

4 *Culpa lata num dolo æquiparetur. Et id in quibus actionibus.Quid autem si lex,aut statutum non requirit dolum,sed simpliciter loquatur,an lata culpa dolo æquiparetur.*

5 *Culpa cuius occasione, quis ex contractu teneatur, & pro qua ex officio, & pro qua ex maleficio. Et de his speciatim.*

6 *Culpam esse,non prouidisse, quod a diligenti prouideri potuit.*

7 *Dolum in contractum tripliciter venire.*

8 *Dolus,an contractum spiritualem,puta votum, & huiusmodi,annullet.Et quid de contractu temporali,num.seq.*

10 *Dolum allegans, probare debet. Et ibid. quod vbi contractus ratione doli nullus est,si tamen vult deceptus, potest contractui præstare, ne doloso dolosus prosit.*

11 *Mediator alicuius contractus, an possit in contractu eodem testis esse.*

12 *Bona alicuius, quæ ex statuto propter alicuius delictum prouenerunt,num quis tenere possit,si idem dolosè egit,vt ille delictum committeret. Et num quis pacisci queat,vt de dolo non teneatur.*

13 *Pœnam spiritualem, num quis sine dolo incurrere possit.Et quid de pœna corporali. Et in causa status, sanguinis,vel famæ,quis dolus requiratur. Et an lata culpa dolo æquiparetur.*

14 *Iuris ignorantia, num a dolo,& consequenter pœna,ad quam incurrendam dolus requiritur, accuset. Et ad hoc ibid. quod vbi ius,vel statutum verū dolum requirit, ignorans non incurrit pęnam eius, quamlibet sit culpabilis. Et quid vbi requirit dolum præsumptum.*

15 *Ignorantiam iusta causa a dolo excusare.*

1 CVLPA † est peccatū in moribus,siue voluntarium:vnde cum assimiletur peccato in hoc, ꝙ vterq; est deordinatus actus, id est, nō congruens debito fini: in hoc ab illo differt,ꝙ peccatum est in operatione naturę artis, & voluntatis: sed culpa in operatione voluntatis tm̄.& patent ista 12.q.21.c.2. Iuridice tñ loquendo,culpa ſm Pan.in ca.vnico. de cōmo.est deuiatio ab eo, ꝙ est bonū: & ꝑ hoiem diligentem propter præuideri. Vnde in hoc vltimo differt a casu fortuito:qui ꝓuideri nequit,extra,de homic.cap.Ioan.Dolus aūt aliqñ bonus, & licitus est, sumiturq; pro solertia.Vnde dr̄ quis bonæ indolis,i.bonum dolum intus habēs,i.bonū ingeniū, & solertiam . Sicut Salomon iudicando meretrices adhibuit bonū dolū,i.ingeniū,de præsumpt. afferte. Et idem generaliter est quoties quis simulat,vt se,vel sociū seruet indemnem a ꝓximo:vt in l.1.ff.de dolo.vbi gl. exemplificat de capto a Genuensi,qui se contractum simulauit,ꝙ quidem licet,vt ff.de neg.gest.l.atqui natura,§.cum me,& ff.de leg.2.l.cum pater, §.Titia.& ff.si quis om. cau.test.l. qui autem, §.si patronus.Et de hoc inf.Simulatio.Aliqñ vero est malus,& sic cōiter sumitur, & diffinitur in d.l 1.a Labeone, ꝙ dolus malus est oīs calliditas,fallacia,machinatio ad circumueniendum,fallendum, & decipiendum alterum adhibita. Vbi singula singulis reddenda sunt:vt.s.calliditas sit ad circumueniendum, fallacia ad fallendū,machinatio ad decipiendum.Et calliditas quidē cōiter in aīo, tacendo,ff.de act.emp.& ven.l.1. Sicut si venditor sciuit rem alienam,aut obligatam, & tacuit. Fallacia aūt in verbo,mentiendo, ff.de fur.l. falsus.§.si quis. Machinatio vero fit arte verborū,ff.de act.emp.& vend.l.Iulianus.§.idē, 22.q.2.quæcunq; : nā machinatio est occulta insidiatio.Host.aūt dicit,ꝙ dolus est insidiosa machinatio : vt si commodatarius surripi fecit rem commodatā,ff.de dolo.l.1. vbi machinatio ponitur,prout etiā includit mendaciū,& calliditatem cum intentione nocendi. Adde aūt,sec.Gem.in c.si cōpromissarius, §. si vero.de elect. lib.6. ꝙ dolosè facit quis qñ sciēter rē sibi prohibitā facit.Adde secundo,

ꝗ ignorantia affectata, quæ. s. est, qñ quis noluit, aut dissimulauit scire, de temp. ord. eos lib. 6. est dolus, & non culpa. Differt autem dolus a fraude: quia ille proprie est per facta: ista uero per verba, & facta.

2 PRIMO † uero quæritur, quot, & quæ sint species, seu dñiæ culpæ, loquẽdo iuridice? Et Bart. in l. ꝗ Nerua. ff. depo. vr̃ dicere, ꝗ sunt quinq. quia ultra leuissimam, & leuem ponit latissimam, q̃ est idem quod uerus, & manifestus dolus, & latiorem, quæ est dolus præsumptus, & latam, quæ est non intelligere, quod omnes intelligerent, vel pars maior tex. est ĩ l. latæ culpæ, ff. de uer. sig. & hoc vr̃ seq. Sum. Ros. cõtra Ang. & Supple. Sed est notãdum, ꝗ cõiter glo. non ponunt, nisi latam culpam, non aũt latissimam: quia illa non ponit in numerum cum dolo vero, nec latiorem. Vñ tex. in d. l. quod Nerua, ponit latiorem pro lata, & sic collige ſm glo. in d. l. quod Nerua, quod noĩe doli non comprehenditur proprie q̃ ex culpa fecit: cum differat re, & nomine dolus a culpa, quia dolus est a proposito, ff. de dolo l. 1. §. dolum non aũt culpa, ff. man. l. si procuratorem. §. dolo. Intellige tñ a proposito, i. intentione nocendi: quia dolus est cum uoluntate nocendi, culpa cum scientia, sine uoluntate, nisi per accidens. negligentia sine vtroque. Vnde & Bal. in l. quid ergo. §. pœna. ff. de his qui not. infa. sentit dolum non esse regulariter culpam, q̃a dicit, ꝗ mitius agetur, si quis accusetur de homicidio doloso, & probetur culpa. verum est tñ, ꝗ lata culpa est dolus præsumptus, ita ꝗ ubi quis tenetur de dolo, uenit ẽt lata culpa: tñ non est uerus dolus, vt no. gl. in c. bona fides. de depo. & in conscientia. ubi præsumptio cessat lata culpa non hr̃ pro dolo. Igitur distinguẽdæ sunt tantummodo tres species culpæ: sicut distinguunt cõiter oẽs canonistæ. Et sunt culpa lata, leuis, & leuissima, inter quas, si qua media culpa inciderit ad alterum extremorum, rõnabili iudicis arbitrio retrahẽda est. Lata culpa est deuiatio incircunspecta ab ea diligentia, q̃ cõiter hñt hoĩes eiusdem professionis. Vñ ignorare, ꝗ cõiter scitur, est lata culpa. Vbi notanter dr̃, incircunspecta, i. incõsiderata, ad dñiam doli, q̃ est insidiosa machinatio. Vnde si deuiatio esset seriosa, iam ibi esset dolus. Exemplum huius est, si librum commodatum dimisisti extra domum super bancho, & sublatus est, q̃a ibi est lata culpa, eo ꝗ tuæ professionis homines hoc non fecissent, sciente ibi librum periculose locari. Si tñ error esset in eo, quod non sciunt cõiter hoĩes vnius professionis, vel artis, sed solũ eccellentissimi, non esset lata culpa, ſm Bar. in d. l. ꝗ Nerua. Sicut si pecuniã deposuisti apud campsorem, qui cõiter habebatur bonæ conditionis, & non erat: sicut ẽt sec. Bal. in l. pignoris. C. de pig. act. non est lata culpa, si bestias incursum hostium perdidi accedens ad molendinũ, ad quod maior pars securum credebat accessum. Leuis aũt culpa, est deuiatio incircunspecta ab ea diligentia, q̃ cõiter hñt homines diligentes illius professionis. Vbi notanter dr̃, diligentes, ad dñiam latæ culpæ. Vnde leuis culpa, est omittere quod diligens homo non omisisset, vel facere quod diligens non fecisset. Exemplũ huius est. si fœnerator pignoratas uestes nõ excussit eo t̃pe, quo diligens excussisset, uel si cõmodatarius rẽ commodatam locauit quidem in camera, sed ostium reliquit apertum ex circunspectione. Leuissima aũt culpa, est deuiatio incircumspecta a diligentia, q̃ cõiter habent hoĩes diligentissimi, vnde leuissima culpa est non præuidere, qđ diligentissimus præuidisset. l. si putator, ff. ad leg. Aqui. vel omittere ꝗ diligentissimus non omisisset, l. diuus, ff. de off. præsi. uel non facere qđ faceret diligẽtissimus. Exẽplum huius est, si commodatarius rem commodatam in camera & in arca locauit: sed non firmauit arcam claue, & sublata est.

3 SECVNDO † quæritur, utrum istæ culparum species distinguantur solum ex diuersa dispositione delinquentis, uel ex rei natura? Et dico, quod nullo modo distingui pñt ex parte delinquentis solum, tũ quia distinguuntur in utroque iure humano, quæ non respiciunt interiorẽ dispositionẽ delinquentis foris non apparentem, q̃tum ad forũ iudiciale ad qđ maxime ista deseruiunt, ẽt quia ex parte delinquentis tã leuis, q̃ grauis, i. lata utraque põt esse leuis, vt si grauem admittat ignoranter, imò leuis põt esse grauis, & ẽt dolus rõne uoluntatis nocendi. Vnde distinguuntur ex natura rei, nõ quidẽ rõne obiecti, uel rei, cũ in re leui possit esse culpa lata, sed rõne modi agendi. Dolus autem attenditur ſm dispositionem interiorem delinquentis apparentem per signa expressa uel præsumptiua. Vnde quam primum in culpa apparente signa machinationis, i. malæ intentionis, transit in dolum, & desinit esse culpa. Et hæc faciunt ad dicta sup. Clericus. 4. §. 6. casu 1.

4 TERTIO † quæritur vtrum lata culpa æquiparetur dolo? Et dico, ꝗ loquẽdo de actioni-

bus

bus descendentibus ex dilecto uel quasi, non æquiparatur dolo, q̃tum ad pœnam corporalem, ut inf. §. 11. & 12. q̃tum uero ad pecuniariã, ẽt nõ æquiparat̃ ei, si lex, aut statutũ expresse dolũ requirit: vt dicit Bar. in l. in actionib. ff. de in lit. iur. & glo. in §. suspectus. Inst. de suspe. tu. Vñ dicit Bal. in l. si quis id quod. in fin. col. ff. de iurisd. om. iud. ꝙ qñ delictum circunscribitur ꝑ dolũ. non sufficit culpa: secus in his, in quibus culpa venit punienda. Allegat l. senatus. C. de his qui sibi adscri. ali. in testa. & l. plagij criminis. C. ad leg. Fal. de plag. Et ut no. Ang. in l. si quis. §. doli. ff. de iuris. om. iud. ubi mentio fit de dolo, requiritur verus dolus. Si uero lex aut statutum dolum non requirit, sed loquit̃ simpliciter: sic æquiparat̃ culpa dolo. ff. ne vis. fi. ei. l. 1. Similiter ei æquiparatur in actionib. descendentib. ex contractu, uel quasi: vt in d. l. quod Nerua.

5 QVARTO † quæritur, pro qua culpa teneatur quis ex contractu, pro qua ex officio, & pro qua ex maleficio, i. dãno dato? Et q̃dem q̃tum ad primum q̃sitũ patet sup. Cõmodatum. §. 8. Quantum uero ad s̃m Pan. in c. cum cã, de testi. dicit: ꝙ iudex tenetur de dolo, & lata culpa, non autem de leui: quod verum est, qñ officium non assumpsit, uel q̃siuit: sed a superiore impositum acceptauit. Secus de eo, qui quæsiuit, cum alius diligentior fuisset: quia tenetur ẽt de leui. Similiter tenetur solum de dolo, & lata culpa. agrimensor, & alij assumpti ad calculum, uel concordiam. & est tex. in l. fi. & ibi Bar. ff. si mens. fal. mo. dix. & in l. fi. ff. de ua. & extraor. cog. & no. glo. in c. quia indicante. de p̃sc. & idem vr̃ esse in oĩb. artificibus. Quod tamen fallit in exercentibus artem aliam tanq̃ peritis, i. qui se peritos, & magistros profitentur, quia tenentur de leui, & leuissima, secundum quãtitatem culpæ, & imperitiæ. Facit quod no. glos. Inst. de obli. quę ex quasi delic. nas. & tenet Pan. in d. c. quia indicante. de p̃sc. quod uerũ putarẽ, qñ alias diligẽtẽ q̃siuisset, nisi fuisset deceptus ex professione istius: qui ẽt tenet̃ de leui: aut diligentissimum: q̃a tunc tenet̃ de leuissima. Quantum vero ad tertiũ, dico, ꝙ in foro contentioso tenetur s̃m, ꝙ tenetur pro culpa quacunq. vel dolo. Vtrum aũt in foro aĩæ teneatur quis damnũ resarcire, qđ ex sua culpa intulit proximo. Inn. in c. quia pleriq; de immu. eccle. ut ei adscribit Sum. An. licet hoc in eo ibi non legã expresse, sed est in c. si cut dignum. de homi. vult ꝙ tenet̃ solũ de dolo, & lata culpa, quod multi doctores habent pro dicto singulari tñ dico, inquit, ꝙ tenetur pro quacunq; culpa, pro quo tenetur iure canonico: uel etiam ciuili, per ea, quæ dicam, inquit, inf. Lex. §. 4. Et pro hac opinione est glo. cum tex. in c. cõsuluisti. 2. q. 4. quæ dicit, quod occidens, uolens occidere, tenetur, si fuit in culpa, licèt leuissima. ff. ad leg. Aquil. l. sed & si quicunque. §. 2. & l. in leg.

6 CVLPA † autem est, qñ à diligenti potuit ꝓuideri, & non est promissum ff. eo. l. si putator, & tenetur ẽt quãtùm ad Deum, vt hic, & d. l. clerico. & 35. q. 2. in lectũ, non tamen punitur rõne homicidij, sed rõne negligentiæ, vt 15. q. 1. inebriauerunt, hæc ille, & fecit c. fi. de iniu. & dam. da. qđ loquitur indefinitè. Et hoc est tutius, inquit, cũ ipse Inno. nullo iure dictũ suũ ꝓbet, quia d. c. inebriauerunt, qđ ꝓ se adducit, aut nihil, aut contra eum facit, si rectè inspiciatur, cum hoc antem concor. Io. And. in c. quoniã contra. de proba. quem ibi sequitur Pan. Sed his non obstãtibus, dictum Inn. placet magis, & est opinio cõmunior, q̃ sequitur Io. de Ana. in d. c. sicut dignũ, & Pan. ibi, & in c. 1. de const. & in c. dilec. de arbi. & c. si ingressus, de iniur. & c. cum cãm, de test. & in multis alijs locis, & Lud. Ro. & Ros. vt sup. Aduocatus. §. 24. Sed de his inf. Restitutio. 3. in pluribus. §. & maximè. §. 8.

7 QVINTO † quæritur, quot modis dolus veniat in contractu? Et dico, quòd tribus. Primò, dando cãm cõtractui ꝑ contrahẽtem, vt putà, dolo te induxi, vt vẽderes mihi, qđ aliàs non eras venditurus, vel ꝑ aliũ mediatorem inducentem ad vendendum. Secundò, non dãdo causam: vt quia eras vẽditurus, sed per dolum re induxi vt minori pretio venderes. Tertiò nec sic, sed re ipsa euenit, sine dolo, & facto p̃ris: putà, si ambo ignorabãt iustũ p̃tiũ.

8 SEXTO † quæritur, vtrũ dolus annullet contractũ spiritualẽ, putà, uotũ, & hmõi? Et dicit Pan. in c. cũ dilecti de emp. & ven. ꝙ non, nec potest quis excipere de dolo, qñ fuit inductus ad bonum, quia non est propriè dolus, putà, dolo induxi te ad religionem, vnde tenet ingressus. facit quod not. in ca. cum dilectus, quod met. cau. Vide etiam gl. in l. a diuo. ff. de ritu. nupt. quæ hoc tenet, etiam in matrimonio, & idem Verue.

9 SEPTIMO † quæritur, vtrùm dolus annullet contractum tẽporalem, puta, venditionẽ: & hmõi: Et dico sic: Si dolus ꝑ contrahentes, dat cãm cõtractui, nõ tenet in cõtracti, bonę fidei, s̃m gl. & Pan. in c. cum dilecti de emp. & ven. & glo. in l. 2. C. de rescin. uen. & glo. cum Bar.

Bar.in l.& eleganter, ff.de do.& placet, licèt Pet.teneat contrarium in contractib. aut stricti iuris tenet quidẽ contractus: sed agens ex eo eliditur ope exceptionis, ff.de verb.ob.l.si quis cũ aliter.& C.de pac.l.cũ postea. Si verò dolus per alium contrahentib. dat cãm contractui, ẽt bonæ fidei: tenet cõtractus: sed agitur contra mediatorem de dolo d.l.& elegãter.§.1.ff.de proxene.l.2.& 3.tenetur ẽt, is ꝑ quo factus est, si deest soluendo is, qui dolum dedit, quod intellige inquantum factus est locupletior: vt l.fi.ff.de eo per quem fac. erit in prin.& non plus. Si verò dolus nõ dedit cãm contractui, sed incidit in contractum: tenet quidẽ contractus: sed in contractib. bonæ fidei agitur ex eo contractu, vt suppleatur pretium, ff.de act.emp.& ven.l.Iulianus.§. si venditor, erit tñ in emptoris arbitrio, vel supplere pretium, vel restituere rem, si deceptio sit vltra dimidiũ iusti pretij.ca.cum cã.de empt.& ven.& C.de rescin.ven.l.2. imò in foro cõscientiæ, ẽt si deceptio fit minus dimidio. In contractib. verò stricti iuris agitur de dolo, d.l.& eleganter.§.non solum. in fi. Si autem dolus, nec dedit cãm, nec incidit, sed re ipsa euenit: sic nõ est peccatum: nec restituere tenetur, nisi repetatur, si à principio non plus emisset, ẽt si sciuisset plus valere: puta, quia non expediat sibi plus emere: si aũt plus emisset à principio si sciuisset, & deceptio est notabilis: tenetur restituere rem, vel pretium augere, vt d.l. si quis cum aliter. vbi æquiparatur deceptio veniens re ipsa, & ex proposito, & d.ca.cum dilecti. secus in modico. Si verò vtraque sciebat rei valorem, dic vt inf. Emptio.§.8. Et iuxta prædicta intellige, l.2.C.de rescin.ven.& l.causæ.§.Pomponius, ff.de mino.& c.cum dilecti, & c. cum causa. de empt.& ven. vbi dr̃ licere contrahentib. vsq; ad dimidium se decipere in cõtractib. bonæ fidei.

10 Adde † prædictis primò, ꝙ dolum allegãs dolum habet probare, vt inf. Locatio, §.19. ¶ Et secundò, ex Pan.in d.c.cũ dilecti, & vbi contractus rõne doli est nullus: tñ deceptus, si vult põt stare contractui, ne dolus ꝓsit doloso: quia illa nullitas causatur in fauorem dolum passi, non decipientis. de rer. permu. cum vniuersorum, & hoc nisi contractus esset iure prohibitus, vt in d.l.a diuo. iuncta gl.

11 Et † tertiò adde, si quæratur, vtrùm talis mediator possit esse testis in contractu per eum celebrato? ꝙ Pan.in c. ex literis. de trãs. dicit mediatorẽ alicuius contractus describi posse, vt testẽ in instr̃o contractus: nõ autem viua voce testificari, vt no.in cã. 1.de testibus li.6. Et diuersitatis ratio est: quia in instrumẽto describitur de cõsensu partis vtriusque: itẽ tollitur suspicio propter fidem instrumenti.

12 Octavo † quæritur, vtrum possit quis tenere bona alicuius, quæ venerunt ad eum ex statuto propter delictum alicuius, si ipse dolose egit, vt ille committeret delictum? Et dicit Pan.in c.postulastis.de conces.præb. quod non. Et bene facit tex.in fi.cum sua gl. ¶ Nono quæritur, vtrùm possit quis pacisci, vt nõ teneatur de dolo? Et dico, ꝙ non: vt est tex.in l.1.§.conueniat, ff.depo. quia conuentio hæc est contra bonam fidem, & bonos mores. ideoque nec sequendam tex.ibi dicit.

13 Decimo † quæritur, vtrum sine dolo incurrere possit quis pęnam spiritualem, i.excõicationem prolatã à iure, vel corporalem? Et de excõicatione quidẽ dico, vt inf. Excõicatio. vlt.§.3. De pęna verò corporali dico, ꝙ nunquã sine dolo imponenda est, secundum gl.& Bar.in l.actionib.ff.de in lit.iur.& Bal.in l.data opera, C.qui accu. non pos. & d. l. in lege. vbi dicit Bar. ꝙ in pęnis corporalib. vel irrogantib. infamiã lata culpa nõ æquiparat̃ dolo.& gl.in d.l.in actionib. approbata cõiter, & Barto.in l.quod Ner.ff.depo.& d.l. in lege dicit, ꝙ in cã sanguinis, status, vel famæ, lata culpa non æquiparatur dolo: ideoq; in his verus dolus requiritur: nõ obstante, ꝙ Ange. in d.l.in actionibus tenens contrarium, dicit Patauinum consilium contra Bart. consuluisse in hoc: quia si conderetur, l.1.C. de noxa. verior est opinio Bar.& iura quæ Ang. adducit in contrarium, continent casum specialem.

14 Vndecimo † quæritur, vtrùm iuris ignorantia excuset à dolo, & consequenter à pœna, ad quam incurrendam requiritur dolus? Et dicit Cy.in regula, ignorantia libr.6. quòd sic: q̃a licèt inris error sit lata culpa, nõ tñ est dolus, vt ff.de his q̃ no.infa.l.1. vbi gl.singularis facit, l.1.ff.de abige.& quod no.Bar.in l. si quis in tãtam, C.vñ vi. vbi dicit, ꝙ minor credens sibi licere, rẽ suã sine cuiuscunq; auctoritate occupãs: nõ incurrit pęnam, d.l.si quis, quia non est in vero dolo, & allegans, l.1.C.si aduer.delict.& sequitur d.Ant.in c.1.de do.& contu.allegans l.si ex causa.§.si cõmissum, ff. de min. Et pro hoc etiã, s. ꝙ ignorantia excuset à dolo, ex tex.& ibi Bal.in l. sed & si l. scire, ff.de pet.hær. vbi error iuris excusat ab inuasione, ne quis dicatur prædo. Idem tenet Sali in l.senatus, C. de his qui sibi asseri aliq. in test. & Ange. in l. si quis id, §.doli.ff. de iuris.

ris.om.iud.vbi allegat But.fortius dixisse, ꝙ ēt ignorantia iuris naturalis excusat à verò dolo. Et ad l.2.C.de in ius voc.quæ vr̃ cōtraria, dicit, quòd ibi non requirebatur verus dolus, sed præsumptus. Et ita tenuit do. But. in regula, ff.de iur. & fac. ign. Quod Ang. limitat in l.2.ff. quod quisque iur. verum, nisi sit doctor, vel assensor, cui turpis est iuris ignorantia. Et idem Ang. dicit in d.l.senatus, quod reditur alleganti se ignorasse ius, ad excludēdum dolum, & consequenter pœnam, quæ esset imponenda ꝑꝑ dolum, & dicit ibi esse casum. Ex prædictis omnibus collige, quòd vbi ius vel statutū requirit verum dolū, ignorans non incurrit pœnam eius, quantumcunque sit culpabilis, licet alio modo sit puniendus, secundùm modum culpæ. Vbi verò ius, vel statutum requirit dolum præsumptum, ignorans crasse, & supinè non excusatur: q̃a est in dolo præsumpto, quod patet in cēsuris ecclesiasticis: quæ cum requirant dolum præsumptum, taliter ignorans non euitat illas: vt patet in cap. animarum periculis, de constitut. lib.6. Secus si esset leui culpa ignorantiæ.

15 DVODECIMO † quæritur, vtrum ignorantia iniustę causæ excuset a dolo? Et dico, ꝙ sic & quemlibet: fit no. Bal. in c. vt animarum, in prin.2.col.de consti.li.6. vbi dicit, quòd perturbans aliquem in possessione ex iniusta causa, putans, sibi licere, excusatur à pœna statuti punientis in centum, quod dolum requirit, per notata in l.plagij criminis, C. ad leg. Fauiam.de plag.notat etiam Io.And.in titu. de arb. in addi.ad Spec.& idem no.in c.1.de ele. lib.6.& Bal.in auth. generaliter, C.de epis.& cle.& sequitur do.Lud.de Ros.in rub.de arbi. col.28.& pro hoc gl.in l.vnica.§.fi. in magna gl.ff.si quis ius dic.non obtem.& Bar.& Ang. in l.1.in fi.ff.de abige Inn. in c. de seruorum, de seruis non ordi.

CVPIDVS non est ordinandus. Vide infra, Ordo.4.§.2.

DE CVRA ANIMARVM.

1 *Cura animarum duobus modis dicitur. Et quid secundum quemlibet modum.*

1 CVRA † animarum dupliciter dr̃. Primò q̃dem strictè, & sic sec.Inn.in c.cum satis de off.arch.est potestas ligandi, & soluendi in foro pęnitentiali quæ nulli cōuenit ꝑlato nisi sacerdoti: vt probatur, 21.distin.in nouo.de poe.& rem.omnis & quā ēt quib. sacerdos simul cùm ordine accipit: licèt non in istos vel illos, qui sibi non sunt commissi. Et secundò largè: & est potestas eijciendi, & recipiēdi in ecclesia, cogendi, & puniēdi excessus, 21. dist. §.1.sub qua ēt excōicare, interdicere, suspendere, & huiusmodi, quæ sunt ad motum correctionem, de elec.dudum, el 1. Et vtraque harum intelligitur.c.de multa de præben.

CVRATOR quis sit, vel esse possit, & quomodo differat à tutore, vide inf. Tutor.

CVRIALIS dr̃, qui nexibus curiæ ligatus, & principibus adulatur, 37.dis.nonne, & di.51.qui in aliquo. Curiales, ēt dñr aduocati in cās sāguinis: vel milites seu officiales exercentes sēua d.51.aliquātos, & c.seq. Hi ēt q̃nq; prohibentur ordinari, vt inf. Ordinādus.§.2.

DE CVRIOSITATE.

1 *Curiositatis definitio, & circa quæ versetur curiositas.*

2 *Curiositatis vitium, quomodo possit esse in cognitione intellectiua. Et cognitionem veritatis, quæ de se bona est, sex modis ratione alicuius consequētis malam esse posse.*

3 *Curiositas circa cognitionem sensitiuam, quonam modo esse queat. Et ibidem studium circa sensibilia quot modis vitiosum esse possit.*

4 *Curiositas in parte intellectiua, & sensitiua simul, septem modis peccatum mortale fit, de quibus sigillatim.*

1 CVRIOSITAS † sec.S.Tho.2.2.quæst.147. est vitiū circa inordinatum cognitionis appetitum: & est in vtraque cognitione possibiliter.s.intellectiua, & sensitiua: est etiā s̃m Suppl. curiositas superfluum studium ad aliquod peragendum: quod probat; quia idem S.Tho.2.2.q.169. dicit, ꝙ artifices ornamentorum peccant inueniendo superfluo, & curiosa. Sed fallitur: quia tali non dñr curiosa in ordine ad artifices: nisi superfluè velint cognoscere, & experiri: sed in ordine ad mulieres, vel hoīes vanos, q̃ superfluè appetūt talia cognoscere cognitiōe sēsitiua, putà visu

2 PRIMO † verò quæritur, q̄uo possit esse vitium curiositatis in cognitione intellectiua? Et dicit idē vbi sup. ꝙ veritatis cognitio de se bona est: sed potest esse mala, rōne alicuius consequentis sex modis. Primò inquantum inde quis superbit. Secundò, inquātum ea vtitur ad peccandum. Tertiò, inquantum inde retrahatur à studio sibi necessario incūbēte. Quartò, inquantū studet discere, à quo nō licet, putà futura à dęmonib. Quintò, inquantū cognitionē creaturæ ad finē debitū nō refert, i.cognitionem Dei. Sextò, inquantū ad hoc studet supra ingenij proprij facultatem.

3 SECVNDO † quæritur, q̄uo esse possit circa cognitionem sensitiuā? Et dicit idē, ꝙ studium

dium circa sensibilia cognoscēda dupł'r pōt esse vitiosum. Primo, inquantū non ordinat ad aliquod vtile, sed potius inde auertit. Secundo, inquātū ordinatur ad aliquod noxiū, sicut inspectio mulieris ad concupiscentiā, & cognitio de factis aliorū ad detractionem. Si āt ordinet ad necessitatē sustētationis, vel intelligētiā veritatis, est virtuosa curiositas.

4 TERTIO † quæritur, quot modis sit mortale? Et dico, ꝙ ſm quod ab eodē, & ab Alexā. colligitur, est mortale septem modis in parte intellectiua & sensitiua simul. ¶ Primo, q̄tum ad finem, vt si ordinatur ad finē, qui sit mortale peccatū. ¶ Secundo, quātum ad eos, a quibus vult cognoscere, puta, a dæmonib. vel alijs, a quibus prohibetur sub præcepto. 26. q̄ō. 1. ¶ Tertio, quantum ad ea, q̄ volumus cognoscere, ꝙ sūt prohibita, vt velle deliberatè, & a proposito audire peccatū eius, qui confitetur alteri: incantationes aliqñ, & diuinationes & hmōi prohibita, q̄a similis culpa est discere: sicut docere prohibita. l. culpa. C. de male. & ma. ſ nisi aliquis bonus finis excuset, puta, ad ista impugnandum. Facit ca. nec mirum. 26. q. 10. Et idem tenet Sum. Ange. de quocunq;, ꝙ sine mortali exerceri non pōt. Sed hoc non est verū, nisi forte in his, q̄ sunt mortalia de se, puta in duello, vnde torneamentum, ꝙ cessante statuto ecclesiæ posset in casu fieri sine mortali, non est mihi mortale videre; quia hoc nec de se, nec ab ecclesia prohibitum est, & hoc nisi placeret mihi peccatum alterius, puta, quia volo illud fieri, vt videam. Secus si nollem illud fieri, tñ volo videre dum fit. Imo durum vr̄, ꝙ sit mortale videre duellum, nisi adsit aliqua complacentia de malo, vel periculū. Et de hoc infr. Ludus. ¶ Quarto, q̄tum ad cognitū seu visum, cuius visio est videri ꝓbabiliter periculosa de mortali; sicut cōiter accidit volētib. videre hoīes aut bestias coeuntes, aut genitalia membra, maximè sexus alterius, aut videre vel audire mulieres in loco periculoso sibi, puta in prostibulo, aut velle scire qūo fit aliquod peccatum, cuius cogitatio vehementer, & periculosè moueat, aut hoīes ex aīo pugnantes videre, ēt si ipsa pugna displiceat, quia inde faciliter sequitur cōplacētia de malo alterius. Et generaliter idē dico in oībus, quorum notitia est volenti noscere periculosa de mortali. ¶ Quinto, quantū ad ea, q̄ ꝑꝑ curiositatem omittuntur, puta, quia necessario faciēda incumbunt, vt si quis omittat scire necessaria ad suum officium, vt intendat poetis, vel architecturæ, vt multi prælati ignorātes. Facit c. nonne. & c. vnic. 37. dist. ¶ Sexto, quantū ad modum, puta, quia ꝑꝑ cognitionem nāciscēdam exercet prohibita, puta, superstitiosa, aut prohibita patitur, puta, tactus impudicos. ¶ Septimo, quantum ad scandalum, quod inde paratur proximo, qui inducitur ad mortale, puta, ad detrahendum, aut aliquid tale.

DE CVSTODE.

1 *Custos, qui in triplici differentia est, pro qua culpa teneatur. Et qua sit eorum, qua hic de his dicuntur, ratio. num. seq.*

3 *Custos si neget rem se dolo, vel negligentia amisisse, quis probabit.*

4 *Custos carceris, num a custodia liberatus sit, si potestas dubitans familiam suam ad custodia mittat.*

5 *Custos castri si in fine anni, quo ipsum custodire ꝓmiserat, dono offerat recipere nolenti, ac deinde ab hoste interceptum sit, an de custodia teneatur.*

1 CVSTOS † est triplex. Quidam. s. accipient mercedem pro custodia specialiter, & accipiens quidem, sed non specialiter pro custodia, & nulla omnino accipiens mercedē. ¶ Primo vero quæritur pro qua culpa custos teneatur? Et dico, quod primus tenetur de dolo, & lata, leui, & leuissima culpa, sec. gl. in l. qui mercedem. ff. loca. quod limita quo ad leuissimā, qñ prius tenebatur de leui, puta, quia mercedem acceperat, licet nō pro custodia, sed fortè pro suo opere, vt inf. Locatio §. 17. Scd's vero tenetur de dolo, & lata, & leui culpa, vt in d. gl. Tertius vero tenetur solum de dolo, & lata culpa, sicut dicetur de depositario non accipiēte mercedē, q̄a ratio est vna.

2 SECVNDO † quæritur, quæ sit ratio prædictorum? Et dico, ꝙ qñ sumus in cōtractu, in quo quis tenetur solum de dolo, & lata culpa, vt in deposito acceptio mercedis pro custodia, facit vt teneatur de leui. Et sic intellige c. bona fides. de depos. & l. 1. §. si vestimenta. ff. depo. Si vero sumus in contractu, in quo tenetur de leui culpa, sicut in locato, quando res non requirit diligentissimam curam, sic acceptio mercedis pro custodia facit, vt teneatur de leuissima. Et sic intellige d. l. qui mercedē & l. dñs. ff. loca. Imo tenetur etiā de culpa eorum, quorum opera vtitur, si ipse diligentiā non adhibuit. l. si merces. §. quæ columnā. ff. loca. & l. item quæritur. Si tñ locat quis operas suas in re, quæ curā diligentissimā requirit, vt in gemma expolienda, aut veste ꝓtiosissima incidenda, tenetur etiam de leuissima. d. §. qui columnā, alias autē de leui tm̄ & sic vera est gl. ī d. §. Sed de hoc vide inf. Locatio.

3 TERTIO † quæritur si custos neget se dolo vel negligentia amisisse, quis probabit? Et dicit gl. in d. l. q mercedē, ꝙ ipse custos. arg. ff. de edend. l. si qs §. vlt. Ex hoc verū est, quo ad forū contentiosum: sed quo ad pniale, dic, vt inf. ex §. 9. Et idem dic de custode carceris, ff. de custo. & exhi. re. l. vlt. & idem de deposito c. bona. de depo. cum concor. in gl. In alijs autem casibus regulariter qui dolū allegat, dēt probare. ff. de proba. l. quotis. §. qui dolum.

4 QVARTO † quæritur, an sit liberatus a custodia custos carceris, si ptās dubitās mittat Familiam suam ad custodiā? Et dicit Bart. in l. si vt certo. §. si de me. ff. com. ꝙ per appositionē custodis non vř remissa custodia: vt in l. si mei cā. ff. com. Et hoc ƒm eundem facit ad qōnem de equo locato, cū quo dñs famulum misit, qa conductor ꝑꝑ hoc non minus tenetur custodiri, sec. glo. in d. §. si de me. Sed ipse dicit, ꝙ si cōstat, ꝙ locauit equū, & famulum: negligentia famuli non excusat dolū conductoris. d. §. si de me. ꝙ intellige, antequā reddat equū famulo, qa si post redditionē perit, non tenetur, vt d. l. si mei cā. Si vero constat, ꝙ famulum misit ꝓ custodia, & hoc fecit ab initio cōductor non tenet̄ de custodia, vt patet ex dictis. Si aūt nihil apparet, sed vtraque locauit simpľr, tūc ī dubio nō vř remissa custodia, vt l. p en. cū sua gl. ff. vsuf. & quemad.

5 QVINTO † quæritur, vtrum custos castri teneatur de custodia, si in fine anni, quo ꝓmiserat custodire, obtulit illud dño: q illud nō recepit, & deinde captum est ab hoste. Et dicit Dy. ꝙ non vř vltra se obligasse ad custodiā: ꝑ l. si mora. ff. sol. mat. Vnde non tenebit̄ plus de culpa leuissima, sicut primo anno. Imo dicit, ꝙ de ea non tenetur, dato ꝙ ex taciturnitate videatur se obligasse ad custodiā sequētis anni, quia talis culpa ex pacto expresso debita, non intelligitur repetita in tacita locatione operarum. Bar. vero in d. l. si. mora. tenet indistinctē, ꝙ ēt si non fecit oblationem castri dño, non intelligitur iterum se ad custodiam obligasse. & idem ibi tenet Imo.

DE DAMNATO.

1 *Damnatus vnde, & quot modis dānatus esse possit.*
2 *Restō dānati, an trahatur ad bona prius alienata.*
3 *Clausula ex certa scientia, quam vim habeat. Et quid de legitimatione post mortem testatoris facta.*
4 *Damnatus ad mortem, num possit de rebus suis disponere. Et an possit de carcere effugere, remissiue.*

1 DAMNATVS † a damno dř, ꝙ est punio, & animaduerto, & dř dānatus qui est sententiatus, propriè quidem ad mortem, quæ est dānū principale: deinde vero ad exilium, qd' est mors ciuilis: q propriè dř bānitus, vel ꝓscriptus. vnde sec. Barto. in l. supplicij, ff. de bo. dam. dānatus dř, qui ad mortem, sed proscriptus est, cui seruatur quidē vita, sed ciuitas vel libertas admittit̄, qd' intellige ꝓpriè.

2 PRIMO † vero quæritur, an restituto ꝑ principem dānato, vel bannito illa restō retrotrahatur ad bona alienata in alium medio tꝑe sic, vt ille restituere teneatur? Et dicit Gemi. in c. q̄uis. de rescr. li. 6. qđ non, si restō facta ꝑ iudicat iuri q̄sito ipsi tertio, quia in tali casu integratio non fit. Et iste est casus d. c. q̄uis. & in iurib. alleg. in gl. ibidem. Et faciunt no. per Bar. & Bal. in l. Gallus, §. & quid si tantū. ff. de lib. & posth. Si aūt restō non præiudicat, nisi restituenti, reintegratur ad oīa amissa: & ei oīa sunt restituenda. Et sic procedunt iura allegata in d. gl. ꝓ opinione cōtraria arg. ca. cū dilecti. de don. Et hoc tenet Io. de Imo. & sequitur Sūm. Ang. sine limitatione. Sed Pan. in conf. 85. incip. Chri eiusque matris dicit, ꝙ si interueniat vera in integ. rest. vt qa princeps ex certa sciētia illū restituit, aut qa aliter cōstat de principis voluntate, quod actū retrotrahi voluerit cū alterius præiudicio: recuperabit oīa ēt medio tꝑe alteri acquisita, alias secus. Et sic intelligitur d. c. q̄uis. & c. si ꝓ te. de rescrip. lib. 6. & Gemi. ibi, ꝙ illa restitutio non trahitur retro cum præiudicio tertij.

3 ET † addit Pa. ꝙ dicta clausula, ex certa sciētia, habet vim clausulæ, ex plenitudine potestatis, vt vulgo glo. no. in c. ad hæc. de rescr. Et hæc no. quia faciūt pro legitimato post mortem testatoris, vt non præiudicet venientib. ab intestato, ēt si non adierunt hæreditatem: quia talis legitimatio est quædam restitutio naturalis l. fi. C. de natu. lib. Secus autē si ante mortem testatoris: quia præiudicat: cum nullum adhuc ius haberent. l. post emancipationē. ff. de lib. leg. vide etiam infra Gratia §. 4.

4 SECVNDO † quæritur, an damnatus ad mortem possit disponere de rebus suis, vide sup. Alienatio. §. 28. ¶ Tertio, an dānatus ad mortem possit fugere de carcere, vel quomodocunque, vide inf. Fugere. in prin.

DE DAMNO.

1 *Damnum a diminutione rei dictum, a iactura differens, quotuplex sit, & an damnificatus possit sibi de damnificantis bonis satisfacere.*

1 DAMNVM † a diminutione rei dictum, a iactura differt, vt not. Ioan. And. & Innoc. de electio. quia sæpe. libro 6. & dicitur damnum, quod subito, & nobis nescientibus fit:

fit,ſed iacturã ſcienter, & vltro patimur pro priè,& dr̃ à iactu,vel iaciendo merces in mare,quamuis ẽt ſumatur aliqn pro omni damno ab extrinſeco illato:& dr̃ à iactu lapidis, vel alterius offenſiui. Quotuplex ſit damnũ, pro quo tenetur quis reſtituere, inf. Reſtitutio.2 per totum. Vtrùm damnificatus poſſit ſibi ſatisfacere de bonis damnificantis,infrà. Depoſitum.§.11.& infra.Furtum,§.13.

DE DEBITO CONIVGALI.

1 *Debitũ cõiugale quid dicatur,& cur ita appelletur.*
2 *Cauſæ quænam ſint,quæ coniugem excuſent,ne debitum alteri reddere teneatur.*
3 *Debiti coniugalis redditio, vel negatio in nouem caſibus mortale peccatum efficitur.*
4 *Actus coniugalis,num ſit aliquando mortale peccatum ratione intentionis. Et an in loco ſacro,aut tẽpore exerceri ſine peccato mortali queat. Et num talis poſt hunc reconciliatione egeat,nu.5.*
6 *Actus coniugalis ratione modi, an peccatum mortale efficiatur. Et in hoc reſolutio.nu.7.*
8 *Actus matrimonialis,an ſit mortale peccatum ratione periculi aborſus,tempore conceptus,aut partus. Et quid tempore menſtruorum.*
9 *Mortale an ſit peccatum, coitum præuenire cogitationib. tactib. cibis,& huiuſmodi prouocando.*
10 *Debitũ petenti denegare,an oĩno peccatum mortale ſit,an verò talis denegans aliqua ratione excuſetur.*
11 *Mortale num ſit,ante nuptialem benedictionẽ, vel habenti impedimentum voti, vel affinitatis debitũ exigere. Et qui poſt matrimonium per voti, vel affinitatis debitum exigere. Et qui poſt matrimonium per verba de præſenti contractum,vxoris conſanguineam cognouit,an poſſit ſine peccato mortali aut exigere,aut reddere.*
12 *Debitum exigere à coniuge in adulterio permanente,an mortale ſit. Et an mulier,ſicut vir illam, ita virum ob adulterium dimittere poſſit.*
13 *Actus coniugalis quib. caſib veniale ſit peccatum Et quibus caſibus actus coniugalis exercetur ſine peccato,vel cum merito,nu.14.*
15 *Contrahens primùm cum vna clandeſtinè,ac deinde cum alia publicè, vtrùm debitum reddere teneatur. Et ſubinde,quod dici ſolet,virum vxorem ſine Eccleſiæ iudicio non dimittere, qualiter intelligendum ſit.*

1 DEBITVM † coniugale dicitur actus, qui ex contracto coniugio debetur comparari,i.coitus,qui rationem debiti ideo habet, quia ſub pœna peccati mortalis illum coniuges inuicem reddere tenentur, ſecun. Doc.& Apoſt. 1. Cor. 7. niſi excuſet cã rationabilis.

2 PRIMO † igitur quæritur, quæ ſint cauſæ, vel qui ſint caſus excuſantes coniugem, ne reddere teneatur?Et dico ſec.Pe. de Pal. in 4. diſt.32.ꝙ ſunt quatuor cauſæ.¶ Primæ eſt impotentia coeundi: ſiue ꝑꝑ actum præcedentem, ꝙ tñ in muliere cõiter locũ non habet: ſiue ꝑꝑ aliam cauſam licitã:vt ſec.S.Th. ieiunium moderatum: quia impoſſibilium nulla eſt obligatio,ff.de regu. iur.l.impoſſibilium, nec tenetur,ſec.Arc.vir vti calidis, vt ſit potens:ſed ſufficit vt ſe non reddat impotentẽ, vnde peccat mortaliter ſec.Ric.qui modo illicito ſcienter ſe reddit impotentẽ: non autẽ modo licito: putà,orando bona intentionę. Imò ſec. Arch.reddendo ſe impotentem hoc modo indiſcretè peccat,& vt credo mortaliter,ſi aduertit,& eſt notabilis exceſſus; quia facit contra iuſtitiam,& vtriq; imputatur, ſi ꝑꝑ hoc alius incidit in dãnabilem corruptelam:imò,ſec. Arc. non eſt conſulenda vxori pœnitentia,ꝑꝑ quam reddatur deformis ſuo viro,aut præiudicetur cõceptioni, vel proli. ¶ Secunda eſt,qñ inde reddenti periculũ imminet in perſona, i. mortis vel infirmitatis, ad quam cauſam reducitur alia, quam idem ponit,quæ .ſ. eſt lepra:quia coniux ſanus, nõ tenet̃,ſecundum eum reddere debitum cõiugi leproſo, ſi inde imminet periculum mortis,vel ſimilis infectionis:imò eo caſu non tenetur cohabitare. Si verò tale periculum nõ imminet,ẽt ſi inde generetur leproſus filius, reddere tenetur: quia meliùs eſt vel ſic eſſe, ꝗ nõ eſſe:maximè ſi ſibi immineat ſpirituali periculum corruptelæ: In hac tñ re medicis credendum eſt:qui dicunt, ꝙ magis imminet periculum viro, ſi mulier ſit leproſa, quam mulieri,ſi vir:vnde cum mulier eſt in vltima ſpecie lepræ,quæ dr̃ leonina: non vr̃ dubium quin vir nõ teneatur. Hæc ex illo. Et concor. Arc.Et iuxta hoc intellige,ca.2.de coniu. lepro.& S.Tho.& Arch. qui dicunt, ꝙ reddere tenetur:licet non cohabitare in eadẽ domo, ſed propè:quia non ita eſt periculũ infectionis in reddendo,ſicut in cohabitando, quod verum eſt,vbi periculum nõ imminet prædictum.Vnde ſum.Ang.malè ſentit, ꝙ teneatur indiſtinctè: quia nullus ad hoc tenetur, niſi ſalua cõſiſtẽtia ſubiecti: ſicut & natura prius retinet nutritiuæ, & augmentatiuæ gr̃a ſubiecti,quã miniſtret generatiuæ gratia ſpeciei vt dicit Pet.de Pal. Male ẽt adducit Rich. ad illum ſenſum, vt patet ex rõne Ric. Gofr.tñ ſentit,quòd coniugi leproſo manenti ſeparatim à leproſis alijs, coniunx ſana tenet̃ cohabitare:non aũt ſi maneat cũ leproſis.Sed prima opi.eſt probabilior,facit d.c.ij. Eadẽ autẽ ratio-

ratione necessario reddendum est debitum coniugi fatuo, vel furioso, s. sec. Ric. quoties reddi potest sine periculo propriæ personæ. ¶ Tertia est fornicatio: qa fornicanti alius debitum reddere non tenet: qa ēt pōt hac rōne vir vxorem dimittere, nisi in aliquibus casib. de quib. inf. Matrimonium. 7. Et si accusata vxore de adulterio pēdeat lis: sec. Rich. si notoriū est, illam esse adulterā: vir nec exigere, nec reddere dēt: alioquin mortaliter peccat: nisi fortè abstinere ab adulterio vellet: & agere pœnitentiam: quo casu potest eam reconciliare sibi. 23. qu. 1. c. 1. Si autem non est notorium, i. notum sibi: debet reddere petenti, tñ q̄ citò sibi de vxoris fornicatione cōstat. sec. S. Tho. reddere non tenetur, aliter non solùm incurreret irregularitatem bigamiæ: sed etiā generaret sibi p̄iudicium accusandi, & si ecclesia præcipiat ei redditionem non tenetur reddere, si intra dies paucos pōt probare. ar. c. solet. de sent. exc. lib. 6. tenetur verò si probare non pōt. ar. 11. qu. 3. c. 1. Et idē in casibus in quib. separari pōt matrimoniū, vt inf. Matrimonium 4. ¶ Quarta cā pōt addi religio, q̄. s. alter coniugum vult intrare: quia reddere non tenet statim: sed debet sibi statui tp̄s, intra, qđ ingredi teneatur. de cōuer. coniug. ex publico, vbi determinatur tp̄s duorū mensium, vbi dicit Pan. post glos. illud tp̄s iudicis arbitrio taxandum fore: licèt de facili ab illo termino non sit recedendum. Si autem religionē non vult intrare: adhuc nō tenetur statim reddere contracto matrimonio, sed tm̄ tp̄is cuilibet dandū est, q̄tū sufficit ad obseruandas debitas, & honestas solēnitates. Vnde ante benedictionem reddere nō tenetur, nec pōt aliqñ, vt dicet. Et vult S. Tho. q̄ tp̄s duorū mensiū statuatur volēti intrare religionē, & intrare nolenti, vt deliberet de religione: vt præparet necessaria ad nuptias, & ne vilē maritus habeat dotem, quam non suspirauit dilatam, & idem Alb. ¶ Quinta cā additur, locus sacer, aut publicus, aut omnis, in quo salua honestate reddi non pōt, secun. S. Thom. ¶ Sexta ēt cā addi potest generalis, s. peccatū interueniens: quia is, qui reddendo peccaret mortaliter, aut etiam venialiter reddere non tenetur, nsi sint in sua potestate facere, quòd illa redditio non sit peccatum: vt quando reddit intentione illicita, quam mutare potest.

3 Est † autem peccatū mortale redditio, vel eius negatio in nouem casib. secund. Pet. de Palu. de quibus habetur in 9. §. sequentibus. Primò, s. ratione intentionis. Secundò, rōne loci, Tertiò, ratione modi, qui est contra naturam. Quartò, rōne abor sus. Quintò, ratione menstruorum. Sextò, ratione prouocationis. Septimò, ratione iniustę negationis. Octauò, ratione impedimenti voti, vel affinitatis. Nonò, ratione adulterij alterius comparis.

4 Secvndo † ergo, vt sciatur qñ circa hoc accidit mortale, quæritur vtrum actus coniugalis sit aliqñ mortale peccatum rōne intentionis? Et dicit Pet. de Pal. quòd sic, qñ intentio est mortalis: putà, ex libidine tanta, quòd intra limites matrimonij nō sistat: sed idē faceret cū quacunq; persona occurrente: inhæreus voluptati, vt fini vltimo. Et in hoc concor. S. Th. Bon. Ric. & oēs. Sed s̄m eund. Pe. intelligitur si actu cogitetur de tali ordinatione intentionis. Vnde quantumcunque intendatur voluptatis appetitus, si de alia persona non cogitetur, non est mortale: ēt si quis ita esset dispositus, q̄ deliberaret de alia, si occurreret menti: qa habitibus non meremur, aut demeremur: sed actibus. Et idē vr̄ secun. Arch. quando vir in coitu ad aliam dilectam carnaliter intendit, aut vxor ad alium.

5 Tertio † quæritur, vtrùm sit mortale, quando locus est sacer? Et circa hoc distinguit Ric. quia nec reddere, nec exigere licet, si ibi sint coniuges breui tp̄e. Si tñ longo tempore ibi sint violenter: licitum est reddere, & exigere. S. Tho. antem & Pet. in 4. dicunt simpliciter, q̄ in loco sacro coniux debitum reddere non tenet, quia non ita tenetur in omni loco, sicut in oi tp̄e: cum tēpus non possit per hoc violari, sicut locus. Sed nec in oī alio loco, nisi honestate seruata: quia non in publico. Vtrū āt hoc sit mortale, aut veniale, hoc non dicunt. Sed Pet. de Palu. simpliciter dicit, hoc esse mortale, ēt si alius locus haberi non possit: qa non licet p̄p hoc sacrū locū violare: cū nō sit necessitatis, sicut vrinā effundere. Vnde certū est, q̄ petere non licet, inquit, sed nec alter reddere tenetur, cū hoc fieri nō possit sine irreuerentia sacri loci, qui indiget inde reconciliatione ex natura facti, sec. Ioā. And. licèt p̄ accidens sit occultū. Hæc ex illo. Ego verò distinguo: & dico hoc esse mortale si fiat ex libidine, etiam aliàs intentione veniali, vel cā sanitatis, aut prolis, aut alia causa tēporali: quia violatur locus sacer sine necessitate, q̄ consequenter cum irreuerentia, non autem si fiat p̄p bonum animæ ad euitandam illicitam corruptelam in se, vel socio, ēt si in ipso exercitio actus interueniat voluptas venialis, quæ priùs in intentione non fuerat, ex

qua

qua intentione principaliter actus est pẽsan-
dus. Quo casu etiã reconciliatione non indi-
get: q̃a cessat irreuerentia, vt sup. Cõsecratio
2.§.5.casu 3. Et ista est mens Richardi subiun
gentis, ꝙ in tali casu non vr̃ debere intelligi
illa ꝓhibitio: quia non est ponendus laqueus
animabus, ꝑ ꝑ munditiã loci ex quo patet, ꝙ
loquitur, q̃n imminet periculum animæ so-
lum. Vnde male Ros. hoc tenet indifferenter.

6 QVARTO, †an sit mortale ratione modi cõ
tra naturam? Et dico, ꝙ modus naturalis quã
tum ad situm, ſm omnes, est vt mulier iaceat
in dorso, & vir super ventrem eius incũbat,
obseruans ad seminandũ vas debitũ. Vñ sec.
S.Th.4.d.31.in lit. duplex est modus coeundi
contra naturam. Primus, quia vas debitũ nõ
seruatur in seminando: & hoc ſm omnes est
mortale, nõ solum in viro id attentante, sed
etiã in fœmina, si huius sit cã: imo si hoc patia
tur: nec excusat causa animi displicentia, aut
timor odij, aut verberum aut incontinentiæ
mariti, vel hm̃oi, sed sola violentia absoluta.
Secundus est, cũ seruat̃ debitum vas, sed non
debitus situs: a quo deuiatur parũ, lateraliter
coeundo, magis sedendo, magis stãdo, vel mu
lieres supergrediendo, maximè bestialiter. i.
retro accedendo: circa quæ sunt opiniones.
Quantum. n. ad supergressionẽ mulieris, Pet.
de Pal. dicit esse mortale, intellige si in tali si
tu consumetur actus. & idem Henr. Bohic. in
c. inquisitioni. de sen. exc. Cuius rationem as-
signat: quia ille modus non conuenit infusio
ni, & receptioni seminis, vnde vr̃ impediri
gñatio prolis. Sed hoc dico falsum, quia ma-
trix trahit semen ad se: ẽt si membrum virile
non intrat claustra pudoris, sicut concipiũt
mulieres ĩ balneis, vbi viri spermatizant. ¶Et
S.Tho. narrat in quolib. ꝙ filia virgo in sinu
patris in somno polluti concepit, saluo pu-
dore virgineo. Quãtum vero ad aliquos mo
dos, dicit idẽ Pet. & idẽ Henri. simpl̃r, q̃d est
mortale, si fiat præcisè cã voluptatis sine cã
rõnabili, quia est abuti sacr̃o coniugij, sicut
esset mortale peruertere scienter ritũ & vsũ
alterius sacri, non solum in essentialibus, sed
ẽt in accidentalibus, non autem si hoc fiat ex
causa rõnabili. Sed dico, ꝙ voluptas sistẽs in
tra limites matrimonij, non ꝑuertit vsum hu
ius sacri, quod. s. est ẽt in remedium, alioquin
accedens modo naturali ad suam causa vo-
luptatis, peccat mortaliter. Et idẽ sentit cum
Petr. glo. Ray. excepto ꝙ non vr̃ distinguere
supergressionẽ a reliquis modis: sed in oĩbus
hm̃oi dicit esse mortale, si fiant cã volupta-
tis, sed quia non probat, nihil ad eam dico.
Sum. aũt Ang. & Ro tenẽt ista non esse mor-
talia, ẽt supergressionẽ, modo possit mulier
retinere semen, aliter est mortale. Sed ratio
non concludit, quia natura vel matrix de se-
mine aliquando parum retinet abiecto reli-
quo, & sequit̃ cõceptio, quia si trahit semen
distans, multo magis retinet sibi contiguum.

7 ET †ideo dico tria. ¶Primum, ꝙ in omnibus
hm̃oi sunt coniuges acriter increpandi, q̃n
ex voluptate hæc faciunt, tanquã peiores be
stijs, quæ modũ suum obseruant. ¶Secũdum,
ꝙ cõpatiendum est existentibus in matrimo
nio, quia in talibus actibus parum aut nihil
habẽt rõnis. Tertium, ꝙ seruato vase nihil ta
lium auderem dicere esse de se mortale, etiã
supergressionẽ vel retro ascensionẽ, sed solũ
ex intentione vel intentione voluptatis non
sistentis intra matrimoniũ, vel aliquo hm̃oi.
Vnde si subest rationabilis cã, oẽs illi modi li
cent. q̃d probari pt̃ ratione, sic, Nullus. n. coi
tus matrimonialis, ex quo sequi potest gñatio,
& in quo seruatur finis sacri huius possi-
biliter est de se mortalis, quia qui aliquẽ coi-
tum condemnãt de mortali, hoc faciunt ꝑ
aliq̃ illarũ rationum. Sed omnes prædicti sũt
hm̃oi, quia ſm Alb. Magnum in omnib. tali-
bus sequi potest generatio, vt ẽt patet ex di-
ctis, & seruari põt finis sacri, vt. s. intendatur
aut proles, aut remedium corruptelæ. Vñ isti
modi non sũt de se illiciti, sed illicite obser-
uant̃ ex rõnabili causa, puta, infirmitatis, vel
periculi aborsus, aut naturalis dispositionis,
vel hm̃oi. Probatur etiam authoritate. Nã di
cit S.Th. in 4.d.31. in litera, Quando vas debi
tum prætermittitur, semꝑ est mortale, quia
impeditur generatio, & totaliter intentio na
turæ frustratur. Quando aũt ꝓmittitur debi-
tus modus ſm situm, non est semper morta-
le, vt quidã dicũt, sed põt esse signum morta
lis concupiscentiæ. quandoque etiã sine pec
cato esse pt̃, q̃n dispositio corporalis aliũ mo
dum non patitur, in quo quanto magis a na-
turali dispositione receditur, tanto est gra-
uius. hæc ille. qui, vt patet, non distinguit su-
pergressionem ab alijs modis. Et ꝙ dicit de
dispositione corporis, intellige de quacunq;
ægritudine vel periculo suffocãdi fœtum, aut
alia rõnabili cã, ſm Verue. Alb. ẽt Magnus, a
quo S.Th. ista fortè audiuit, dicit in 4. ꝙ nihil
horũ, q̃ facit maritus cũ vxore seruato vase
debito est de se mortale. sed põt esse signum
mortalis concupiscentiæ, cum non subest in
firmitas, vel alia rationabili causa. Arch. etiã,

qui fuit satis timoratus in decidendo, dicit, ꝙ de mortali argui nō possūt vxores, si timore verberum aut incontinentiæ virorum eis assentiant in hmōi, ex quo de se, sec. Alb. non sunt mortalia: quia de intentione exigentiū non habent iudicare, vt ꝑ hoc possint debitum negare: nec de facili est ꝑcipitāda snīa, quod talis modus sit de se mortalis. hæc ille.

8 QVINTO †quæritur, vtrum actus matrimonialis sit mortale peccatum ratione periculi aborsus tꝑe conceptus aut partus? Et dicit Pet. de Pal. & c. ꝙ sic, si ꝓbabiliter timet̄: q̄a est contra charitatem exigendo & reddēdo. Si vero tꝑe conceptus vel imprægnationis non est periculū reddere debitū, licet: & pōt ēt exigi sine mortali: cū matrimoniū sit non solū in officiū, sed ēt in remediū. Magis āt imminet periculum tale circa principiū conceptionis: quia licet sec. Auic. matrix post cōceptionē claudat̄ ex delectatione: tñ aliqñ aperitur, & consequenter materia nondum coagulata dispergitur & effunditur: non tñ erit mortale, ex quo nondū formata materia, si hoc non intendatur. Post partū aūt immediatè dū mulier est in puerperio, liceat deceat continētia donec mulier sit purgata, tñ non est mortale reddere vel exigere, sec. Petr. de Pal. nisi mulieri inde esset periculum mortis vel aggrauationis. Et c. ad eius. d. 5. & c. si causa. 33. q. 4. & c. non solū. q. 7. loquuntur de honestate. & cōco. Ric. Imo exactus reddere tenetur, ꝫm opinionē cōem doc. ¶ Sexto q̄rit̄, vtrū sit mortale tꝑe menstruorū: Et dico, ꝙ Leui. 20. infligitur pęna mortis viro reuelanti turpitudinem menstruatæ: & mulieri aperienti fontē sanguinis sui. qđ sec. S. Th. in 4. d. 32. cum prohibitum fuerit duplici ratione. s. ꝑꝑ immunditiam & nocumentum inde prolis sequens frequenter, quantum ad primum fuit ꝑceptū ceremoniale, & morale quātum ad ꝫm: quia oīs vsus matrimonij, quo impeditur bonum prolis, ad quod principaliter ordinatur, inordinatus est: vnde ꝑꝑ secundā rationem hoc præceptum obligat ēt in noua lege, licet non ꝑꝑ primā. hæc ille. Quibus stantibus distinguit: quia si fluxus menstruorum sit innaturalis mulieri. i. inordinatè, & quasi continuè ex aliqua infirmitate proueniens, non prohibetur accessus ad illam in lege noua: quia mulier in tali statu concipere nō potest: & oporteret virum perpetuo abstinere. hæc ille. cui oēs in hoc concordant. Et adde, ꝫm mentem eius, ꝙ etiā tali mulieri non est illicitum exigere. qđ etiā Arch. tenet, & communis schola. Si vero sit naturalis, quē. s. mulieres sanæ determinatis temporibus patiuntur, sunt opiniones contrariæ: quarum contrarietas facit, ꝫm Veru. vt confessor reprehendere, quantum pōt prohibere, debeat: nō tñ absolutionem negare nolenti abstinere a redditione vel ēt exactione. Et quidē Pet. de Pal. tenet vnum extremum. s. ꝙ non sit mortale nec reddere nec exigere sciēter, ēt si crederur inde mōstrū generari: quia, inquit, non est hic maior timor de infectione prolis, q̄ in lepra, q̄ exactionē nō ꝓhibet. Sed hoc est cōtra dictum ꝑceptum Domini expresse. Motiuum aūt suū nullū est, quia non est eadē rō: quia si leprosus nō coiret durante lepra, nūquam coieret, cum sit perpetua. & sic nunq̄ nasceretur proles. quod est ei peius, q̄ nasci cum mōstruositate vel infectione. Secus aūt hic: quia menstruū parum duret: eoq; cessante sequi pōt conceptio munda. vnde Dominus prohibuit hoc, & non illud, Et hæc respōsio est de mente S. Th. vbi sup. Alij aūt tenuerūt aliud extremū, dicētes illicitā esse tā redditionē in muliere, q̄ exactionē. Sed vt dicit S. Th. hæc opinio vr̄ derogare matrimonio ꝑ quod datur viro omnimoda ptās in corpus mulieris quantum ad coitum. Et adde tu hoc maximè verum in casu, quo loquitur S. Th. s. vbi maius periculum immineret, s. spiritualis infectionis per damnatas corruptelas: quod peius est, q̄ prolē infici. Ideo opinio S. T. media, ꝙ ad mulierem menstruatā non licet viro accedere: nec ēt tali mulieri licet exigere debitum, etiā si sit sterilis: quia quādiu patit̄ menstrua, certum esse non potest, ꝙ sit sterilis: quia q̄dā steriles in iuuētute ꝓcessu tēporis fœcundantur, & econuerso: vt dr̄ in x. de Animalibus. Si aūt vir debitū petat scientēr, dēt cū ꝑcibus & monitis auertere: non tñ ita efficaciter, vt possit ei occasio esse incidendi in alias dānabiles corruptelas, si ad id ꝓnus credatur. Si vero ignorāter: tunc pōt mulier aliquā occasionem ꝑtendere, vel infirmitatē allegare, ne debitum reddat, nisi periculum viro timeatur: tñ finaliter si vir a petitione non desistat, debet debitū reddere poscenti: passionem vero suam non esset tutum indicare, ne vir inde abominationem ad illam concipiat, nisi de viri prudentia ꝑsumatur. Præceptum autem domini intelligendum est, quando vterque voluntariè consentit, non aūt si mulier inuoluntaria, & quasi coacta debitū reddat. hæc ille. Et hoc innuit Dominus dicens, Aperuerit fontem, &c. scilicet si ipsa

sponte

ſponte reddit. Puto tamen eſſe mentem S.T.
quod non ſit mortale in viro exigere, quan-
do ſibi timet de corruptela illicita, nec faci-
le poteſt aliter prouidere: quia magis animæ
ſuæ, quam corpori generandę prolis tenetur
conſulere: in muliere tamen exactio ſemper
eſt peccatum mortale: quia tempore men-
ſtruorum non ita mouetur, vt de facili ſit in
periculo corruptionis.

9 SEPTIMO† quæritur, vtrum ſit mortale, qñ
coniunx illũ præuenit prouocãdo cogitatio
nib. tactib. cibis, & hmõi? Et dicit Pet. de Pal.
ꝙ ſic, non ſimpl̃r: ſed qñ in talib. præparato-
rijs pp ſe delectatur: ſicut ſi ex tactu polluat̃
extra vas debitum: aut ſi diu his inſiſtat fina-
liter. i. non intendens venire ad actum coniu
galem. Si tñ hæc fiant cã vitandæ fornicatio
nis in ſe vel alio, aut cã reddendi debitũ, ſicut
columbi, vrſique ſe prouocant, non inſiſten-
do in horũ delectatione, ſed ſolũ quęrẽdo ad
actum illum parari, non vr̃ peccatum: quia li
cet iuuare corpus ad obediendum rectæ rõ-
ni. erit aũt veniale, ſi hæc ordinet ad volupta
tem coitus inf. limites matrimonij: qa videt̃
idẽ de his, qđ de fine. hæc Pet. qui deinde di-
cit vnũ repugnans p̃dictis. ſ. ꝙ licet ſit morta
le fundere ſemen extra vas, ne ſequatur pro
les: tñ eſt mortale eadẽ intentione ſe retrahe
re ante complementũ actus, ne ſeminet, niſi
fortè mulier prouocetur ad ſeminandũ: quia
non tenetur actum inchoatum reſumere, ni
ſi vxore petente: & idem, vt dicit, vr̃ poſſe de
muliere, q̃ ſtatim poſt coitum mingit vel ſe
erigit, vt ſemen emittat. Sed iſta opinio q̃tũ
ad ẜm eſt contra c. aliqñ 32. q. 2. vbi dr̃ mere-
trix ea, q̃ prolem ſuã interimit, anteq̃ viuat.
i. anteq̃ ſit, vt dicit glo. & eadem rõ eſt hic, &
in procurante venena ſterilitatis de quo ibi.
Primum etiam, ꝙ ſequitur Sum. Roſc. contra
Ang. eſt valde irrationabile: quia ſi eſt mor-
tale tangere impudicè manib. cum intentio-
ne non conſummandi: q̃ño non erit mortale
cum hac intentione tangere membris geni-
talib. & ingredi clauſtra pudoris: non eſſet ta
men mortale, ſi talia agens cũ intentione cõ-
ſummandi ante finem, ex qua cã ſe retrahe-
ret, de conſenſu vxoris. Dicit aũt Sum. Ang.
& Roſ. ꝙ in talib. delectari non ad cognoſcẽ
dum ſeu coeundum, non eſt mortale, niſi ve-
niatur ad pollutionem, quod verum eſt du-
pliciter. Primo, quãdo tactus non ſunt impu
dici procedentes ex venere, ſed ex amore, vt
oſcula, & complexus honeſti. Scđo, quando
procedunt quidẽ ex venere, ſed de coitu nõ
cogitat̃, ita ꝙ nec includit̃ nec excludit̃, & lo
cus eſt aptus ad coitũ, ſi ſuccederet eius volũ
tas: aliter ãt ſunt mortalia: quia oĩs actus ve-
nereus, qui non eſt coitus coniugalis, vel ad
illum ordinatus actu vel habitu, eſt illicitus.

10 OCTAVO† quæritur, vtrum ſit mortale de-
negare debitum petenti omnino, vel excuſe
tur aliqua ratione? Et dico, quod eſt mortale,
ẜm omnes, niſi ſubſit rationabilis cauſa, vel
niſi precib. aut ſuaſionib. eum auertat, quod
tamen cum multa inſtantia fieri non debet
pp multa pericula: quia eſt contra iuſtitiam
proprium petenti non reddere, petere tñ nõ
tenet̃, ſec. Richa. quia nullus tenetur vti iure
ſuo. quod intelligo, niſi ad vitandam fornica
tionem in ſocio. Nec excuſat, nolle multipli
care in prole: nec a fortiori ira vel odiũ, nec
tẽpus ſacrum, puta quadrageſima aut aliud
ieiunium, vel ſolemnitas: ſed tenetur redde-
re petenti, etiam interpretatiuè ſolum, puta
per nutus: quia non refert, vtrum verbis, aut
factis, quis ſuam exprimat voluntatem. ff. de
legi. l. quibus. quod maxime verum eſt in fœ
mina: quia vt dicit S. Th. ſolet eſſe in hoc ve-
recundior maſculo. Quæ ſecundum Aug. de
Anch. ſuper epiſtolis Pauli, tripliciter hoc pe
tit: primo verbo, ſecundo ſigno, tertio con-
ditione, qñ. ſ. vir ſcit eã debere petere, & ex
verecundia diſſimulare. Et in prædictis con-
cordant omnes doctores: quantum tamen ad
tempus ſacrum, Alex. dicit, ꝙ in ſolẽnitatib.
eſt mortale cognoſcere cauſa voluptatis, &
idem tenent aliquæ glo. quod verum eſſe po
teſt ratione contemptus ſacræ diei, non ali-
ter, quia capitula hoc dicentia conſulunt, &
hortantur, non autem præcipiunt, ſec. Rich.

11 NONO † quæritur, vtrum ſit mortale ante
benedictionem, vel habenti impedimẽtũ vo
ti, vel affinitatis exigere? Et dico, ꝙ ſic. Nam
Gul. & Rodo. dicunt mortale eſſe vti coniu-
gio ante benedictionẽ abſq; diſpenſatione.
vbi conſueuit adhiberi benedictio nuptialis.
ꝙ Rich. limitat quãtũ ad exigẽtẽ. Arch. quan
tum ad primã exactionẽ tm̃, non aũt quantũ
ad reddentẽ. Vnde dicit S. Th. in 4. ꝙ ſi ſponſa
admittit ſponſum ad actũ coniugalem ante
benedictionem credens eum velle cõſumma
re matrimonium, non peccat, niſi ſigna appa
reant fraudis expreſſa, vt ſi ſit conditio mul-
tum diſtans pp nobilitatem, aut diuitias, tñ
reddere non tenetur. Imo videtur, quod non
ſit mortale in exigente propter euitandam
fornicationem, quando benedictio cito dari
non poteſt propter aliquam cauſam, puta do
tem

rem habendã, nisi rõne scãdali.arg.eorũ quæ dñr inf.Inobediẽtia.in prin. Vnde.dicit Alb. ꝙ dictũ Rodo.est nimis durum, & idem vĩ sẽtire Inno.& do.Ant.in c.1.de spon.quia licet consuetudo habeat vim legis:tñ lex non semper obligat ad mortale, nisi sit præceptiua. de elec.gñali.li.6.Ex quibus vĩ,ꝙ nõ sit mortale simpl̃r consummare ante benedictionẽ: vt ẽt innuit S.Tho.nisi esset scandalum.Vnde etiam Dir.l.1.dicit, ꝙ nõ est mortale cognoscere vxorem post verba de præsenti, anteꝗ in facie ecclesiæ desponsetur : qñ quis ex iusta causa non ducit eam solemniter:puta,qa terra est interdicta : vel est senex, & erubescit:vel est nobilis, & accepit ignobilem, & hmõi.Vnde sponsis consulendũ esset ad euitandum multas pollutiones & peccata, ꝙ si publicato matrimonio sponsa duci vel benedici non potest,consummetur. Habens ãt votum simplex, quãuis si contrahat,teneat matrimoniũ,& eo consummato reddere debitũ teneatur exactus,tñ exigere non potest, etiã ẜm Io.And.licet videatur tenere contrariũ: & exigendo,sec.S.Th.peccat mortaliter,quasi faciens contra votum: quod quantũ est ex parte sui,adhuc põt implere.s.non exigẽdo. Et quia in voto cõtinentiæ solus Papa dispẽsat: ideo ab eo petẽda est licentia,vel dispensatio exigendi: ꝗuis aliqui,vt Gulielmus,dicant epm̃ in hoc posse dispensare. Quod verum putarem,qñ talis nec adire,nec mittere posset Romam.Et idem dicunt canonistæ de eo,qui religionẽ approbatã ingreditur intẽtione perseuerãdi: quia talis ingressus habet vim voti simplicis, & ẜm aliquos, solemnis: sed vt diffusè deduxit in Aur. Ros.in casu 74. ipsi textũ canonis non intelligunt,qui intentionẽ perseuerandi, seu vitã mutandi,intelligit intentionẽ profitendi in ipso ingresso:qđ olim licuit ẽt in mendicantibus.Silr̃ qui post matrimonium contractum per verba de pręsenti cognouit consanguineam vxoris,exigere non põt sine mortali: licet teneat matrimonium,& reddere teneatur.& in hoc dispensare potest Papa sine dubio:& sec.Petr.de Pal. etiã episcopus:quod Arch.dubitat.Ego vero credo verum,vt in casu priori, quando scilicet non adest possibilitas adeundi Romam: quia non debent animæ remanere in laqueis ita faciliter:nec hoc intendit ecclesia.

12 DECIMO † quæritur, vtrum sit mortale reddere vel exigere debitum a coniuge manente in adulterio? Et dicit Rich.ꝙ non,si est correctus,vel corrigi paratus:secus si est incorrigibilis,i.non paratus corrigi:quod ẜm eum præsumitur,qñ pertinaci aĩo renuit corrigi: aut correctionem spondens, ex consuetudine relabit̃: & sic peccat mortaliter cognoscẽdo,faciens contra constitutionẽ ecclesiæ: ẽt si sit occultum,ẜm aliquos & tex. est in ca. si vir.de adult.in ca.si quis vxorem.31.q.2. imo non licet eo casu viro ministrare vxori necessaria,si ea negando emendaretur: quia tenetur eã omni modo quo potest emendare. Quod tñ fallit primo, ẜm Arch.in Ros. & S. Th.ac Rich. in 4. quando innocens exigit timore suæ incõtinentiæ. Et ratio esse potest: quia non tenetur suo periculo corrigere sociũ.Secundo,scđm Hug.de Ca.no.in 4.qñ cessatio exactionis & redditionis non corrigeret:sed proficeret in peius,vel inutiliter scãdala suscitaret: quia ordinatio ecclesiæ non est facta vt fiant scandala, vel inutiliter homo sui iuris detrimentum patiatur. Tertio, ẜm Pet.de Pal. qñ est occultũ: quia cessat ratio scãdali:ꝙ verũ est solũ,qñ cõtinentia nõ proficit ad correctionẽ, ꝗ ẽt fuit in causa huius constitutionis.Quarto,ẜm eũ,qñ est spes de correctione,s.statim faciẽda: quia si nõ esset statim,sed post alia scelera,teneretur abstinere ad corrigendũ. Quinto,ẜm eundem, qñ incorrigibilem aĩo compescere potest includendo:& sic ꝓhibendo nè exeat,vel alius intret ad illam:ꝙ solum in vxore locum hẽt, cuius non est,maritum includere. Sexto, qñ plus cohibetur,saltem ꝑ hoc,ꝙ detineatur, ꝗ exposita,ꝗ eo ipso se prostitueret:prius tamen, vt idem dicit, debet exponere his, qui sciunt eam fornicariam,negotium: & si inde scandalizantur,est scandalum Pharisæorum, non pusillorum. De muliere aũt dicit idem, ꝙ non sic tenetur dimittere virum:quia non habet illum sic de facto, sed verbo corrigere: & est verisimile,ꝙ quanto magis ad eam, tanto minus ad fornicariã accedet. vnde virũ dimittere non tenetur, nisi qñ vellet eam cognoscere in naturaliter,i.extra vas:aut qñ timet ne peruertat eam ex cohabitatione:qa tunc tenetur eum,etiã quantum ad domum, dimittere. Adulterans aũt licet peccando in legem matrimonij actu coniugali indignum se reddat, nec debeat exigere, nisi purgata culpa, ẜm Ray.saltem quo ad forum animæ: tamen secundũ Doct. exactus reddere tenetur:& scđm Supplementum si ipsa exigat, licet iniustè alter.i.innocens,reddere tenetur: sed hæc est contra communem doctrinam.

13 VNDECIMO † quæritur, in quibus casibus actus

actus coniugalis sit peccatum veniale? Et dico, ꝙ in sex, sec. Pet. de Pal. in 4. dist. 31. ¶ Primo, qñ procedit aliqua rõnis deordinatio, sed non tanta, vt sit mortalis, sicut in prædictis casibus; puta, si petat tempore sacro, cessante contemptu sacri temporis: & ecclesiasticæ exhortationis, sec. gl. Ray. & S. T. quem tñ contemptum. Supplementum malè accipit pro non curare. de quo vide supra. Contemptus. ¶ Scdò, si petatur ex voluptate, intra tñ limites matrimonij sistendo, ét si se ꝓuocent. Et hoc expresse dicit Aug. 1. Cor. 7. in prin. & tenet cõis schola: licet Supplementũ conetur hoc asserere esse mortale. ¶ Tertio si fiat cã vitandæ infirmitatis. & idem S. Tho. ¶ Quarto, qñ quis exigere vel reddere incipit bona intentione: sed deinde mutatus iã hoc vult cã delectationis: & hoc extra horam decisionis seminis: quia tunc nõ hr̃ vsus rõnis. Quinto, qñcunque aliud intendit, q̃ finem coniugij i. prolem, vel debitum. ¶ Sexto, qñ hoc agit cã vitandæ fornicationis: in quo tñ, vt idem dicit, sunt opiniones duæ: vna, ꝙ sp sit peccatum, si sit cã vitandæ fornicationis in se alia, ꝙ simpliciter non sit peccatum: quarum prima dicit verum, qñ aliter posset faciliter vitare, puta abstinendo: sed eligit istam viam voluptuosam, quia voluptatem obsorbentem rationem præfert, ei ꝙ eã conseruat. secunda vero, quando quis aliter melius vitare non potest: vt quia habet loqui secrete cum muliere, de qua sibi timet.

14 Duodecimo † quæritur, quibus casibus actus coniugalis exercetur sine peccato, vel cum merito? Et idem in 4. dist. 31. dicit, ꝙ meritorius est in quatuor casibus. ¶ Primo, qñ quis supposita gratia reddit debitum: quia est actus iustitiæ. ¶ Secundo, qñ debitum petit cã prolis generandæ & educandæ Deo: qa est actus latriæ: ꝙ verum credo, ét si de seruitio Dei nihil cogitet, sed solum de successore: qa ex quo est in grã, & facit rẽ ex gñe suo bonã dando esse, & nullo malo fine, hoc virtualiter ordinat in Deũ. ¶ Tertio, qñ hoc facit ad conseruandũ cõparẽ suũ a fornicatione: qa est actus charitatis. ¶ Quarto, qñ facit ad eandem vitandã in se: & aliter melius vitare non põt, qa est actus prudentiæ vel castimoniæ. ¶ Supposita vero carentia gratiæ, prædictus actus dictis quatuor modis est indifferens: qa non est meritorius, cum grã non informetur: nec demeritorius ꝑꝑ carentiã culpæ, non obstante, ꝙ inde homo erubescat: quia de trib. erubescimus, s. primò de culpa, & secundo de habente speciem culpæ: vt iste actus, qui est eiusdẽ speciei cũ fornicatione, & tertio de naturalibus defectibus: vt est egestio, & hmõi.

¶ Decimotertio quæritur, quid agendum sit, cum qs primo contrahit cum vna clandestine, & deinde cum alia publice, an. s. teneatur reddere debitum primæ? Et dico, ꝙ si hoc sine scandalo facere non potest, vt qa ecclesia eũ excõicat, vel hmõi: non tenetur reddere, sed tenetur non reddere: qa ab oĩ specie mali abstinendum est. 1. Thess. vltimo. & similiter non tenetur, sec. Veruec. si est in loco, vbi cõsuetum est, ꝙ ante carnalẽ copulã adhibeat benedictio nuptialis, & sibi imputet q̃ clandestine contraxit, ingerens se periculo, cessante tamen scandalo: vt si cum prima sine scandalo migret ad aliam regionẽ, & cessante dicta consuetudine licitè cohabitabit primæ: sed tamen si a secunda recedere nõ p̃t sine scãdalo, nõ tenet ire cũ prima, alias tenet. Et propria authoritate hoc põt, sec. glo. Ray. & vt in Sum. Conf. lib. 4. tit. 2. q. 36. nec est contra, inquit, qđ solet dici, virum non debere discedere ab vxore sine iudicio ecclesiæ hoc .n. intelligendo est, qñ inter eos est impedimentum aliud, q̃ ligatio m̃rij præcedentis, vt voti solemnis: vide ibi. Scdæ aũt nullo modo reddet, quia non est vxor, sed cohabitabit ad præceptum ecclesiæ, & necessaria ministrabit, modo hoc sine periculo adulterij fieri possit: alioquin nõ cohabitabit, ét si inde excõicet, sed separatus ministrabit necessaria.

De votis coniugum. inf. Votum V.

Decanus est idem, quod Archidiaconus, vide sup. de eius officio in tit. Archid.

De Decimis, Primitijs, & Oblationibus.

1 *Decima iuridice sumpta, quid sit. Et decimarum species, quot sint. Et quid primitiua siue primitia.*
2 *Oblatio, & decima in quo differant. Et quotupliciter dicatur oblatio, & quot requirantur vt oblatio dicatur.*
3 *Iura, quid de primitis velint, ac caueant. Et an sint sub præcepto. Et quid de oblationibus. Et quot modis ad eas teneri quem contingat Num 4.*
5 *Senenses, num possint tollere oblationem fieri solitam in Assumptione B Mariæ. Et sub hac ad quos pertineant oblationes & quis eas recipere queat. Et an religiosi licite capiant.*
6 *Pecuniam promissis dicendis sacerdoti oblatã, quas in pœnitentia iniunxit, an idem recipere queat.*
7 *Laici, num præscribere possint consuetudinem, per quam sibi in die Purificationis candela offeratur, et quanto tempore.*
8 *Oblationes aliquorum recipi, prohibitum esse.*

Et qui ſint hi.

9 *Decimæ, an ſint de præcepto, & quo iure debeantur.*

10 *Abſolutione decimarum, num quis per conſuetudinem excuſari poſſit. Et quatenus conſuetudo hoc præceptum obrogare queat.*

11 *Abſolutione decimarum, num quis Papæ diſpenſatione poſſit excuſari, vel tranſactione, ſeu debentis decimas compoſitione eas accipere.*

12 *Decimæ de quibus dari debeant. Et a quibus dandæ ſint, nu. 13. Et quibus dandæ. Et de hoc concluſiones ſeu dicta decem, nu. 14.*

15 *Decimæ quando, vbi, & qualiter dandæ ſint.*

16 *Iura, quid de decimis a laicis percipiendis velint: & in hoc dicta multa, de quibus ordine.*

17 *Decimas alteri eccleſiæ debitas, in pignus non debet eccleſia, vel aliter accipere, remiſſiue.*

1 DECIMA † iuridice, ſec. Hoſt. in Sum. de deci. §. 1. eſt omnium bonorum mobilium licite q̃ſitorum pars decima Deo data, diuina conſtitutione debita: vt colligitur de dec. c. 1. & c. parochia. & c. nõ eſt, & c. tua nobis. & c. cũ non ſit in hoĩe. Et intellige Deo, i. Dei miniſtris. Et dicuntur ẽt pluraliter decimæ: quia, ſ̃m eundem, tres ſunt decimæ ſpecies, ſ. decima prædialis, i. eorum, quæ proueniunt ex prædijs: vt ſunt, vinum, bladum, fructus arborum, & huiuſmodi. Et perſonalis, i. eorum quæ proueniunt ex opere pſonali, vt ex mercatione, artificio, ſcientia, militia, venatione, & hmõi. & miſta, i. eorum q̃ partim ex p̃dijs, partim ex opere perſonali proueniunt: vt ſũt animalia, quæ paſcuntur ex p̃dijs, & humano opere nutriuntur, & fœtus, ac fructus eorũ. ¶ Primitia aũt, ſec. Ray. & alios eſt prima pars frugum, ſiue fructuum dño offerenda, & intellige prima, i. dignitate præcipua: & dño, i. diuino cultui: q̃a primitiæ offerebãtur p modũ oblationis. 2. 2. qõ. 86. Nunc aũt dicuntur pluraliter primitiæ, ſ̃m fructuum varietatẽ.

2 OBLATIO † aũt in hoc differt a decima, ſ̃m eum ibi, & q. 8. in hoc, ꝙ oblatio offertur Deo immediate, i. ad cultum Dei: & dr̃ ſacrificium, ſi inde fiat aliquod ſacrum conſumendum: decima vero non offertur immediate Deo, ſed miniſtris eius, ſ. ſuſtentandis, aut diſpenſaturis. Oblatio aũt cũ tripliciter dicat̃, ſ. donatio inter viuos facta Deo, vel eccleſiæ, & donatio cã mortis pro aĩa, quæ dicitur ẽt mortuarium: & oblatio quotidiana & vſualis quam faciunt fideles quotidie ad miſſam, vel hmõi: & iſto modo vr̃ eſſe oẽ Deo oblatum immediate: licet conſequenter cedat in vſum miniſtrorũ: vt candelæ, panes oblati in altari, pecuniæ, ornamenta, & hmõi. & a primitia differt, ſicut genus a ſpecie: quia oĩs primitia eſt oblatio, non è contra, cum oblatio ſit ẽt de non fructib. Et hæc, vt ſit oblatio, tria requirit, ſec. Pan. in c. fi. de ver. ſig. Primo, vt offerens ſit Criſtianus, quia ab infidelib. oblationẽ eccleſia non recipit, ſed æſtimationem oblationis p intereſſe de vſu. quanto. Secundo, vt is, cui offertur, ſit eccleſia, quia qđ ſit priuatæ pſonæ, non eſt oblatio, ſed donatio. Adde ẽt ſi illa perſona ſit eccleſiaſtica: vt ex diffinitione patet. Tertio, vt res ſit licite acquiſita: alia uero pro oblatione nõ accipiuntur, de vſu. quia in omnib. de dec ex tranſmiſſa. & gl. ſum. 14. q. 5. Et intellige illicite acquiri aliquid dupliciter, ſ. vel contra iuſtitiam, ut ĩ furto: vel mediãte pc̃tõ, vt ĩ meretricio.

3 PRIMO † vero q̃ritur, quid iura velint de primitijs? Et dicit S. T. 2. 2. q. 86. ꝙ olim erant de p̃cepto cæremoniali, quoad determinationẽ: puta, ꝙ talibus perſonis exhiberẽtur, aut de primis fructib. vel hmõi. in cõi vero de iure naturali: nunc autẽ ſunt de p̃cepto eccleſiæ ſ̃m conſuetudinem patriæ: & earum q̃titas olim non fuit determinata in lege, quia erant p modum oblationis, de cuius rõne eſt voluntarium, & ſec. Hier. ex magiſtrorum arbitrio. qui plurimũ dabãt fructuũ partẽ quadrageſimã: aliq minimũ, ſexageſimã: inter q̃ duo licebat quodcunq; voluiſſent offerre: ſed nunc, inquit, ſtatur conſuetudini; & concor. Inn. dicens, ꝙ ex quo caſu quãtitas non inuenit̃ expreſſa iure canonico: in optione dantis eſt dare quantum vult: niſi conſuetudo regionis aliud inducat. Adde, ſec. Ale. ꝙ non ſolum ſunt in p̃cepto, qñ eſt conſuetudo; ſed etiam quando indigent, & petunt eccleſiæ miniſtri: eccleſiæ, ſ. eius, cui dẽntur, q̃ ſec. Hoſt. eſt parochialis. arg. c. doctos, & c. moderamine. 16. q. 1. qđ Sum. Ang. ſequit̃ ſec. Gof. vero diuidẽdæ ſunt, ſicut decimæ. de quo inf. §. 8. Sed melius dicit Sum. Piſ. dandas his, q̃b. dari conſueuerunt, & magis indigent, q̃ tota earũ determinatio in lege noua eſt per cõſuetudinem. Dicit aũt Ver. ꝙ ibi conſuetudo eſt, ꝙ non ſoluantur, obtenta ſine contradictione a tp̃e de quo non eſt memoria, non ſoluentes excuſãtur. imò dico, ꝙ huiuſmodi conſuetudines non ligant, vel abſoluunt, niſi eo modo, quo & conſuetudo decimarũ, de qua inf. §. 4.

4 SECVNDO † quæſitur, quid iura velint de oblationibus? Et dico multa. ¶ Primum ſec. S. Thom. 2. q. 86. oblationes ſui natura habent, quod ſint voluntariæ. contingit tamen

men aliquos ad eas teneri quadrupliciter. Primò, ex conuentione præcedenti: vt dum conceditur fundus ecclesiæ, vt fiat certa oblatio, q̃ tñ hēt rõnem cẽsus. Secundò, ex deputatione, vel promissione, vt cũ quis ecclesiæ donatione inter viuos offert, aut relinquit in testamento aliquid in posterum soluendum. Tertiò ꝑꝑ necessitatem ecclesiæ, pntà si ministri, seu sacerdotes ecclesiæ non habent, vnde sustẽtentur, qđ ſm Ho. Inn. & gl. Ray. limita, nisi subditi subuenire non possent, quo casu victum manibus quærant. 91. di. clericus victũ. Quartò, ꝑꝑ consuetudinem, quia tenẽtur fideles in aliquibus solemnitatibus ad aliquas oblationes consuetas; tñ his duobus vltimis casibus oblatio est quodammodo voluntaria quantum ad quantitatẽ, vel speciem rei oblatæ, hæc ex illo. Et conc. Ray. & Goff. addentes, ꝙ ad consuetudinem tenendam cogi possunt, non à sacerdote, sed ab epo, cuius auxilium implorandũ est in talibus de simon. ad apostolicã, & idem S. Th. Su. tñ Ang. tenet, ꝙ non sunt de præcepto ratione consuetudinis cũ ista sint liberę facultatis, iuxta dicta priùs suprà. Consuetudo. §. 14. & idẽ vr̃ sentire Su. Ros. quibus tñ repugnant & supplementum, & ferè oẽs Doc. & dictũ eiusdẽ Su. Ang. quæ vult primitias esse de p̃cepto rõne cõsuetudinis, de quibus non est ratio maior, q̃ de oblationibus. Repugnat etiam ratio, quia hmõi consuetudo non sit obligatoria, vix erit inuenire aliam, cùm sit valde rationabilis & præscripta à tp̃e, cuius non est memoria. Nec valet motiuum, quia oblationis non sunt semper liberæ facultatis, sed aliq̃n necessitatis, & de iure naturæ: vnde consuetudo eas potest determinare quoad certos dies, licèt retineat aliquid voluntarij, vt dictum est. Posset tamẽ rationabiliter dici, quòd ratione consuetudinis sunt in præcepto eo modo, quo est cõsuetudo, s. ꝙ offerat maior pars populi: non autem semper singuli de populo, sed solum pro maiori parte solemnitatum. Vnde est alicui mortale, si oblationẽ intermittat raro ex aliqua causa: putà quia non habet ad manum quid det, & facit §. sequens. ¶ Secundum Posito, ꝙ ciuitas sit solita oblationẽ, vel certum quid ecclesiæ dare: illud per statutum mutare non potest, secundum Pan. in c. abolendæ. de sepul. de mente Bart. in l. priuilegia. C. de sacrosf. eccl. per text. illum qui dicit, ꝙ solita ab antiquo ecclesijs, & ministris tribui, aliquo modo non debent immutari.

6 Ex † quo infert, ꝙ non possunt tollere Senenses oblationem solitam fieri in Assumptione beatæ Mariæ, & quasi in similib. terminis tenet Lud. de Ro. in suis singularibus, concludens, ꝙ incerta solita conuerti in vtilitatem alicuius ecclesiæ, à tempore cuius non extat memoria, nũ põt ciuitas ꝑ statutũ in vtilitatẽ alterius ecclesiæ conuertere, & vnus casus est in c. ad apostolicam. de simon. alius in ca. vestra. de loc. & alleg. Bar. in d. l. priuilegia. & Io. And. in addi. Spe. Sed ista intellige, nisi aliter constaret de intentione inducentiũ cõsuetudinẽ: ex quo consuetudo hēt vim obligatiuam, vt supra dictũ est, Consuetudo, §. 13. Vnde si constat oblationẽ esse introductã ꝑ fabrica alicuius ecclesiæ præscripta, vel aliter: ea cõpleta licitè mutabitur. Tertiũ. Oblationes sec. S. Th. pertinent ad sacerdotes, & pro aliqua cã laici eas prohibentur accipere, vel comedere. 11. q. 1. sanctorũ & c. seq. sec. S. Thõ. intelligitur, qñ sunt consecratæ: vel qñ eas ꝓpria authoritate rapiuntur: aut ẽt rõne parẽtelæ sine necessitate. Et sec. Ray. oblationes, quæ fiunt in ecclesia parochiali sacerdotis eius, vel si alij ecclesiæ offeruntur, p̃lato illius dandæ sunt. Vt idem vr̃ sentire S. Tho. dicens religiosos eas licitè recipere tripliciter. Primò per dispensationes sacerdotũ, vel ordinationẽ ecclesiæ, si sunt pauperes. Scđò, sponte factas, si sint ministri altaris. Tertiò, ex debito, si parochiæ sunt eorũ, sicut ecclesię rectores. Et hoc etiã si fiat capellæ sitæ intra parochiã, vel altari: quia nihilo minùs sunt rectoris, & non p̃sbyteri capellæ, ſm Pau. & dom. Ant. in c. pastoralis de his q̃ fi. a præla. & à fortiori, sec. eundem d. Ant. si fiant imagini depictæ muro intra limites parochiæ. Et facit gl. in l. statuæ ff. de vsuf. & Ang. in disputatione, quæ incipit, in fulgenti palatio, qđ limitatur verum, qñ fiunt intuitu ecclesiæ parochialis, vt inf. votũ. 2. §. 8. Et idem est ſm eundẽ, si fiãt celebranti in ecclesia alicuius: quia similiter sunt rectoris, quod tñ fallit, qñ eps in ecclesia cathedrali, vel parochiali, celebrat, quia oblationes cõmuni iure sunt eius, de paro suꝑ eo. quo tñ casu si consuetudo est in cõtrariũ, sequẽda est, dũmõ eps accipiat, suã canonicam portionẽ de oĩb. Si tñ eps alicubi nimis frequenter celebraret, secus scđm Archi. Et idẽ est in archiepo visitante prouinciam, de censi. Romana. Si autem in ecclesia S. Laurentij sit consuetudo, ꝙ archipresbyter habeat oblationes diei dñici, & sacrista diei S. Laurentij, & ille eueniat in dominica, oblationes tunc erunt archipresbyteri, secundum Bart. per l.

per l.proconsul. ff.de offic.procon. quia dies dominica maior est alio festo, & inspicitur potius quod naturale, quam quod accidentale est. Facit l.dies festos.C.de ferijs.

6 QVARTVM † Pecuniam oblatam sacerdoti pro missis dicendis, quas ipse in pœnitentia iniūxit, recipere pōt, sec.Sum.Ang.quod verum est, qñ nullum inde scādalum, vel admiratio sequitur, alias secus, quia species mali est de vi.& ho.cle.cum ab omni. Vnde scdm Host.vel talia non iniungat, vel mandet celebrari per alium, non tamen per vicinum, vel gratis celebret: aut inde acceptum pauperibus eroget scilicet sciente eo, qui dedit.

7 QVINTVM.† Secundum Fede.consi.155.laici præscribere possunt consuetudinem, ꝙ eis candela die purificationis offeratur, quia parum ecclesijs nocet, & laicis ad deuotionem multū confert. Et hoc sequitur Sum.Rosc.& verum credit spatio annorum 40. q̱a inquit, parochiani præscribere possunt ius patronatus, quod plus est, vt no.Io.An.de reg.iur. qđ alicui, li.6. Sed hoc est falsum, quia ista cōsuetudo quantum ad vnam candelam Federici non est ecclesiæ grauis, sed quantum ad multas est grauissima, & tanto magis, quanto inde inimicitiæ sequuntur. de consue.c.1. Item per eam ecclesia submittitur laicis, contra c. 2.de reb.ecc.non alie.lib.6. Item soli patroni videntur esse priuilegiati, vt eis census, seruitus, vel tribulatum ab ecclesijs reddatur de iure patron.c.præterea. Nec est simile de iure patronatus: quia hoc non est liberæ facultatis, vt ista oblatio, vel donatio.

8 SEXTVM.† Secundum Ray.& glo.in c.oblationes.d.90.oblationes aliquorum recipi ꝓhibentur ab ecclesia. Primo, notoriè dissidentiū. Secundo, opprimentiū pauperes: vt in d. l.oblationes. Tertio, raptorum, de rap.super eo. Et quarto, vsurariorū. de vsur. q̱a in oib. Et quinto meretricū. Et sexto, eius qui violauit ecclesiæ immunitatē, nec vult emendari. 17.q.4.miror. Et septimo sacrilegorum.12.q. 2.de viro. Et octauo, pœnitentium aliqñ de conse.d.4.eos. Aliorum aūt non sunt respuēdæ, sec.gl.ibi, quam sequitur Sum.Ang. quia hoc est pęnale, & extendi non debet, nisi quatenus reperitur. Addit tñ Ray.& Sū.Conf.qñ est aliquod crimen notorium & horrēdum. arg.d.c.miror. Et ꝙ ꝓdicta intelliguntur, qñ crimina sunt manifesta, & peccatores nolūt emendari, & similiter sec.Sum.Pis.post Ho. idē est de quolibet hæretico & excōicato: & constitutio pęnalis aliqñ extēdit, & maximè vbi est rō maior, vt inf.Excōicatio.3.particula.20. Adde ēt & de Iudæis, de quib.dicit cap. quanto de vsu. ꝙ compellendi sunt ecclesijs satisfacere de decimis & oblationibus debitis, quas percipere cōsueuerāt a Christianis de domibus & possessionibus, anteq̄ ad eos deuenissent qđ, sec.Veru.limitat, nisi aliquid habēt ꝑter vsuras iusto titulo, & cōcor.Hos.

9 TERTIO, † quantum ad decimas quæritur, vtrū decimæ debeātur de ꝓcepto, & quo iure. Et dicit S.Th.2.2.q.87.& 2.quolib.art.8.ꝙ in lege veteri debeantur ad sustentationem ministrorū Dei. vnde illud ꝓceptum erat partim mortale, & iure diuino & naturali rōne inductū, q̄ dictat necessaria ministranda esse a populo ministrātibus in cultu diuino, partim iudiciale, pertinens ad æqualitatē inter hoīes ſm conditionē illius populi, robur habens ex institutione diuina, q̄ determinationem certæ partis introducit, tribu Leuitica possessiones nō habēte, sed & cū ceremonialibus conueniebat, quātū ad aliquā significationē. Cum igitur præcepta moralia in noua lege necessario ligent, & ceremonialia necessario dimittantur, & iudicialia obseruari possint, & non obseruari, & ad eorum obseruantiā aliqui obligētur, si statuātur, ꝓceptū decimarum in noua lege partim obligat ex iure naturali, inquātum est mortale datum a Dño Matth.10. vbi dr̃, ꝙ dignus est operarius mercede sua partim ex institutione ecclesiæ, cuius authoritate institutū est, vt cum populus nouæ legis ad maiora obliget, q̄ veteris, iuxta illud Matth.5. Nisi abundauerit, &c.non minus exhibeatur ministris noui testamenti, q̄ sunt maioris dignitatis, quā veteris, vt ꝓbat Apostolus.1.Cor.3. sed detur decima, vt sit q̄dam noui & veteris testamenti consonātia: q̄ tñ pensatis opportunitatibus personarū ac tꝑum aliā partē determinare posset. Hæc ex S.Th.& addit Alex.in 3.par.Sum. ꝙ in duplici casu locū habet hoc præceptū. Primo cum in necessitate a ministris ecclesiæ petūtur: intellige, ēt si non sit consuetudo, vt dicit S.T. 2.quol.art.8. Secundo, si sit consuetudo, etiā si non petantur, vt in c.peruenit.& in c.in aliquibus. de deci. quia ipsa consuetudo expostulat, vt ibi dicit S.Th. Et intellige, ēt si non adsit necessitas, sed ministri sint diuites, vt dicit S.Th.6.quol.ar.10. Adde tu, ꝙ obligat tertio, quoties petuntur, ēt sine consuetudine, & necessitate, licet ecclesia bene faceret nō exigendo in tali casu, qñ probabiliter scandalum timeretur, vt patet ex dicto quol.2.& 6.

Quo-

Qũo autem religiosi teneantur de hoc p̄ce-
pto consciam facere aut p̄dicare, vide infra.
Excõicatio. 8. & excõicatione 43. & 44. vbi
habes: ꝙ sunt excõicati, si omittunt scienter
facere de hoc consciam sibi confitentib. &
prędicant negligentia non purgata. aut si ali-
quid dicunt ẽt in priuato, vt retrahant a de-
cimarum solutione. & adde ꝙ fit p̄dicatorib.
grauissimum p̄ceptum, ꝙ in prima dominica
Quadragesimæ, & quarta & vltima, & in fe-
stis Ascensionis Dñi, Pentecostes, & Nat. Io.
Baptistæ, Assumptionis, & Natiu. beatæ Ma-
riæ, audientes informent, si fuerint requisiti
sup̄ decimarũ solutione, de pę. cupiẽtes. ĩ cle.

10 QVARTO † quæritur vtrum per contra-
riam consuetudinem possit quis ab hoc p̄ce-
pto excusari? Et dico, ꝙ in hac q̃stione Cano
nistæ veritatẽ non intelligentes multa incon
uenientia faciunt. Primo, quia sine necessitate
chartas implent. Secũdo, quia male determi-
nant. Tertio, quia ineptè Theologos repre-
hendunt. vnde tria faciam. Primo, faciam fun
damenta veritatis. Scd̃o, recitabo aliquid de
Canonistis, respondebo dictis eorũ, & refel-
lendo, & approbãdo. Tertio, concludã verita
tẽ. ¶ Quantũ ad primũ, sciendũ est primo ex
S. Th. 2. 2. & quol. vbi sup. & Ale. similiter vbi
sup. ꝙ hoc p̄ceptum est mortale, & de diuino
iure an naturalis. inq̃tum ad hoc, ꝙ ministri
sustentent: & iudiciale q̃tum ad taxationem
talẽ. Vñ oẽs, inquit S. T. velint nolint, tenẽtur
ad decimã: licet ecclesia statuere posset, ꝙ da
retur octaua, vel duodecima. ¶ Sciendum est
scd̃o, ꝙ s̃m eosdẽ & oẽs Theologos, p̄cepta
iudicialia in noua lege non obligant, nisi in-
quantum in noua lege denuo statuuntur, &
efficiuntur de iure positiuo, seu humano: cu-
ius rõnem omitto ad præsens. & habetur 12.
q. 3. & 4. ¶ Sciendum est tertio, ꝙ ius diuinum
aut naturale p̄ consuetudinem abrogari non
põt. s. inquantum est tale, secus de humano. &
de hoc sup. Consuetudo. §. 9. ¶ Quantum ad
s̃m, q. dã Canonistæ, vt Ray. Hos. Hug. Car. &
Arc. & quidam alij, dicunt hoc p̄ceptum pos-
se abrogari, quantum ad decimas personales
q̃a non est de iure diuino. qđ non bene dr̃,
quia, vbi non sunt p̄diales sufficientes, vt Ge-
nuæ, Venetijs, & in multis alijs locis persona
les sunt de iure naturali, alioquin populus di
ues posset sine culpa habere clerum egentẽ.
Quantum ad p̄diales autem dicit Inn. ꝙ nulla
consuetudo excusare põt a peccato, si nõ sol
uantur, & plene soluãtur, & hoc tenẽt mul-
ti Canonistæ, p̄p verum fundamentum fal-
sò intellectum, quia. s. sunt de iure diuino: qđ
non bene dr̃, quia de iure diuino & naturali
sunt solum q̃tum ad sustentationem ministro
rum, sed non q̃tum ad quotam p̄taxatã; vnde
valere potest consuetudo, ꝙ non plene sol-
uantur. Qui vero eorũ Theologos reprehen
dunt in hoc, ꝙ dicunt sic eas non esse de iure
diuino, ineptè loquuntur, quia non sunt ita
rudes Theologi, vt non sciãt eas esse de iure
diuino, i. hoc scriptum esse in iure diuino in-
ter præcepta iudicialia computatum, sed di-
cunt, ꝙ illud præceptum modo non ligat vt
ius diuinum, quantum ad taxationem, sed vt
humanum, vt diuinum aũt ligat, quantum ad
sustentationem ministrorũ.. Vñ latius d. Ant.
de But. dicit Canonistam in ista materia non
esse bonum determinatorem, sed Theologũ,
vnde ei standum est. ¶ Quantum ad tertium
dico, ꝙ consuetudo abrogare põt hoc pręce
ptum, q̃tum ad quotam taxatam, & excusare
non soluentes plene, quia vt sic; est humanũ
non aũt quantum ad totum, vt. s. nihil solua-
tur, quia quantum ad hoc est diuinum & na-
turale, non distinguendo inter p̄sonales p̄dia
les, vbi tñ ex consuetudine nihil soluitur, ec-
clesia remittit. Vnde non est mortale, nisi in
tribus casib. Primo si petãtur decimæ, & ne-
gentur, q̃ tñ petitionem non sufficit fieri per
curatum, sec. Arch. vbi non est consuetum, ꝙ
limito, nisi sit indigentia magna, imò, inquit,
dubium est de dięcesano, vnde ad Papam re-
currendum esset. Scd̃o, si non petant, & obsti
natio tanta sit, ꝙ si peterent, p̄positũ est non
reddendi. Tertio, qñ clerus patitur valde in
decentia victus & vestitus, & populus abun-
dat. quia si talis indecentia exigit eleemosy-
nã, multo magis exigit rẽ alias iure naturali
& diuino taxatã. Põt tñ dici s̃m. Verue. ꝙ qñ
nulla decima soluitur, videntur dñi p̄diorum
breui manu soluisse. & ꝙ eis ecclesia dein-
ceps redonauerit. Iuxta hæc intellige S. Th.
dicẽtem, ꝙ nulla consuetudo soluere potest
homines ab obligatione decimarũ, quia fun-
datur super ius diuinum & naturale, s. quan-
tum ad aliquid, non autem quantum ad istam
determinatam quantitatem, vnde semper, in
quit, tenentur homines soluere, etiã vbi non
est consuetudo soluendi, si ecclesia exigat, s.
modo prædicto, i. authoritate Papæ, vel in ca
su indigentiæ magnæ, licet inquit ibi, si non
exigat, remittere videatur, dũ dissimulat. Vñ
ibi homines non peccant, nisi rõne obstina-
tionis, habentes voluntatem non soluendi,
quia durum vr̃ dicere, ꝙ omnes Itali & Oriẽ

tales

tales dãnentur,decimas non ſoluentes.Cuius argũ ſumere poſſumus ab Apoſtolo,qui neceſſaria victui ſibi debita non accipiebat ab auditoribus illa debentibus,ne offendiculum daret Euangelio,& tñ illi non peccabãt,alioquin ipſe accipiendo male cũ eis egiſſet.Nec obſtat,ꝙ alicubi ratione conſuetudinis milites accipiunt decimas,qđ maius eſt,quam eas non dare:quia,inquit,non hñtius accipiendi,cũ hoc ſit ſpirituale, in laicã perſonam nõ cadens,ſed res illæ tꝑales,quæ iure exigunt̃, ex conceſſione eccleſię datę ſunt eis propter aliqua ſeruitia eccleſiæ facta,ſicut & eccleſia remittere poteſt ipſos fructus, qui debentur pro decima,non tamen tollere ius exigendi, aut debitum reddendi hæc ex illo.

11 QVINTO † quæritur,vtrum ab hoc præcepto poſſit quis excuſari qui ex diſpenſatione Papæ,vel trãſactione,ſeu cõpoſitione dñtis decimas accipere? Et q̃tum ad primum Ale. dicit,ꝙ ſic,inquantũ hoc ꝑceptũ eſt iudiciale. Pa. vero in c.a nobis eo.tit.poſt gl. tenet idẽ, dicens,ꝙ Papa ius decimarum in totũ tollere non põt:ſed quibuſdã ꝑſonis remittere põt: q̃a ꝑ primum tollitur ius diuinum,non ꝑ ſ̃m. Et idẽ Ala. & Hoſ. limitantes, qđ dr̃,in totũ: niſi ex cã,& ad tp̃s.Et idem Inn.addẽs, ꝙ laicis remittere non põt,quoad Deum,præteritas,aut futuras ſine cã.Pro quo eſt gl. notabilis in c. non eſt. de voto, quia licet hẽat plenã poteſtatem,dẽt tñ facere ſicut diligẽs paterfamilias, diſpenſando vnicuiq; ſicut opus eſt,ſed quoad eccleſiã militantẽ põt.Quantũ vero ad ſ̃m tenet Sum.Ang.contra Roſ.ꝙ remitti non pñt decimæ, niſi is, qui dẽt eas, ſit pauper,q̃a cum ſint pauperũ, conuerti non pñt in non pios vſus,ſed dicit Hoſ. ꝙ compoſitio inter eccleſiaſticum & laicum ſuper parte decimę de cõſẽſu ꝑlati ſupioris,valet,& ſ̃m Ray.ſi q̃s retinuerit decimas tp̃e lõgo,& nunc pœnitens remiſſionem petit, q̃a alias oporteret eum mendicare: ſacerdos videns eum contritum & vera dicentem, remittere debet ei tanquam pauperi:cum hoc eidẽ poſtea dare deberet 16.q.1.quoniam iniungendum tñ eſt ei, ſ̃m Goſ. ꝙ reſtituat, ſi venerit ad pinguiorem fortunam.Veru.addit,ꝙ ẽt ſi eſt diues, põt in totum vel in parte dimittere,ex quo abſtinere vult in poſterũ. Et idem Rod. Et dicit idẽ Veru. hoc poſſe ep̃m. quod ego uerum credo, q̃n bene, i. ex rationabili cã mouet̃, vel quia videt,illum uon poſſe, aut ſimpliciter, aut commode ſatisfacere, & ita debiliter diſpoſitum ad bonum, ꝙ niſi remitteret,adhuc iaceret in peccato, vel huiuſmodi,quia tunc non eſt infidelis diſpenſator: ſed vtiliter agit negotium domini ſui: ſicut ẽt pro conuerſione eiuſdẽ laudabiliter exponeret eccleſiaſtica bona.Opinionem aũt Roquam Sum.Ang.reprobat, ſequuntur cõiter Canoniſtæ in c. ſtatuimus, de tranſac. & in c. ſi.de rer.per.& Pan.ꝑ illũ tex.& Hier.Zaneti,qui in ſua rep.c.1.de acc.hanc Sum. in hoc notauit,vbi etiam alleg. Ioan.And. & But.& idem Alber.& hoc ſequitur Sum.Piſ.

12 SEXTO † quæritur,de quibus decimæ dari debeant?Et dico,hodie ſtandum eſſe conſuetudini. Iuridice tñ loquendo,dico primo,ꝙ dari dñt de omnib.fructib.terrarum,arborum, hortorum,animalium,piſcationum,venationũ,fructuũ,penſionum, molẽdinorum ẽt ad ventũ,balneorum,fulloniorũ, lapicidinarũ,metallariorũ,item de negotijs, & artificijs,& cæteris bonis,vt dicit Ray. & colligitur.16.q.1.& q.7.& de deci.in multis cap.Etſi eodẽ anno in eadem terra diuerſa ſemina iaciantur, de omnibus dari dñt. extra eo. ex parte canonicorum.¶ Dico ſc̃do,ꝙ de donatis,legatis,& ſucceſſione acquiſitis, ſec. Alb. ſoluendæ non ſunt, ſed de his tantum,q̃ quis naturaliter vel de ſuis operibus acquiſiuit. Probabilius tñ ſec. Verue. vr̃ notaſſe Hug. 16.q.1.decimæ. ꝙ legatarius & donatarius tenetur decimare legatum & donatũ, licet decimatum fuerit a legatore uel donatore, nõ aũt ad hoc tenetur filius patris ſuccedens in re a patre decimata:eum oĩa patris quodammodo ad ipſum pertineant hæres tamen extraneus ad hoc tenetur. Quia tñ Inn.non vr̃ multum vnam harum opinionum alteri ꝑferre: ſtãdum in hoc putarem interpreti legum conſuetudini,ff.de legibus l.ſi de interpretatione. ¶ Dico tertio, quantum ad illicita acquiſita,ſec. Hoſt. ꝙ decimas ꝑdiales,quilibet indiſtincte ſoluere tenetur,quantumcunque peccator,& Iudæus,& inuaſor:& eccleſia recipere põt:quia non dantur intuitu perſonę: ſed quaſi ex cenſu debito prædiorum ext.eo. de terris & concor.Ray. & Alex. Quantum ad perſonales vero diſtinguit: quia dari non dẽt de his:quæ ſunt reſtitutioni obnoxia.Si vero non ſunt reſtituenda, vt in meretricio, hiſtrionatu, & ſimilibus: tunc ſi ex peccato notorio q̃ſtus ꝓuenit, eccleſia recipere non dẽt,ne videatur approbare peccatum:& ipſi tñ dare tenent̃.Vñ conſuluit, quod meretrix & hiſtrio idẽ faciãt eleemoſynam.Si tñ tales ad pœnitentiam cõuertãtur,põt eccleſia,ſ̃m Ray.

Ray.& Inn.etiā decimas præteritas accipere & cōcor.S.Th.Si aūt peccatum sit occultum secus est:q̄uis prælatus hoc sciret.argu.32.q.5.Christiana.6.q.1.si oīa,idem S.Tho.2.2.qu.87.Personales tamen decimas Iudæi soluere non tenentur,cum nec sacramenta ꝑcipiant nec audiāt diuina.arg.d.c.de terris. Concor. prædictis Rich.sub alijs terminis.

13 SEPTIMO † quæritur,à quibus dandæ sunt decimæ?Et dico multa.¶ Primum. Decimas, sec. Alex. dare tenentur omnes laici, ēt pauperes & Iudæi de prædijs:vt in d.c.de terris, 16.q.1.decimas, vt clerici de rebus patrimonij,i.de rebus suis, nisi deseruiant ecclesiæ, cui debentur,eo.c.1.Et addit,ꝙ vbi esset consuetudo,ꝙ de fructibus possessionum ecclesiæ testari possent in morte, similiter tenentur de ipsis ad decimam.Et sic intellige.ca.2. de deci.Et religiosi nisi sint exempti priuilegio,de quo in c.suggestū.de dec. & in multis sequentibus:imò,vt dicit,priuilegium in tribus casib. non liberat soluere obligatos.Primò,cum tenentur pactione: quia priuilegiū non reuocat pactum præcedēs,nisi de eo fiat mentio spālis in eo de deci.ex multiplici. Secundò, cum enormiter læditur parochialis ecclesia cui debebātur.arg.d.c.suggestū.Tertiò, cum eas soluendo renūciatur priuilegio tacitè,de quo vide glo.& Doct.in d.c. suggestū.¶Scd̄m.Adde Alex.ꝑ clerici tenentur ad personales:vt in d.c.2.nisi viuant in cōi:quia tunc,sicut & religiosi,non tenentur de laboribus seu nutrimentis suis proprijs.16.qō.1. decimas, & similiter leprosi cōiter viuentes non tenentur de hortis & nutrimentis suis, de eccl.ædifi.c.2.vbi etiam intelliguntur fœtus,sec.Alber.& S.Tho. & sicut olim Leuitæ sacerdotibus,ita nunc clerici tenentur summo Pontifici.¶ Tertium.Secundum Host. ad decimas prædiales tenetur indistinctè,quilibet prædia possidens ēt iniustè,ēt si sit hæreticus,Iudæus,vel paganus:vt in d.cap. de terris extrà eo.quia dantur rōne prædiorum,vt ibi,ēt si essent seminata semine furtiuo, sec. Ray.& Tho.Quartum.Cùm ante decimationem venditur aceruus,tenetur vterq; ad decimam,s.venditor rōne doli & pretij succedentis loco rei:argu.12.qu.2.monemus, ff. de peti.hæred.l.& si rem & pretium,& similiter emptor:quia res transiuit cū onere decimarū:extra eo.pastoralis.12.q.2.Augustino, Et ita eccl̄a petere poterit à quo maluerit, sed obtinendo ab vno,alter liberatur.Hæc S.Th. & Ray.addens, ꝙ teneatur emptori primò soluenti,si erat venditor in bona fide: nō aūt si fuit in mala fide, nisi expressè sit cautum: scd̄m gl.tñ eius in foro pn̄iali tenetur ei restituere,nisi emisset minus iusto ꝓtio.¶ Quintū,si ante decimationem subtrahatur rustico aceruus de area.tenetur rusticus si erat ī mora soluendi.i.si nō soluit statim collectis fructib.cū posset,cum peteretur,16.q.1.decimæ extra eo.cū hoīs,quia periculū ad ipsum spectat:& si noluerit,dabit ei ecclesia actionem suā cōtra raptorē.Si verò non fuit in mora, non tenet̄,sed aget ecclesia cōtra raptorē.ff. loc.l.si in lege.§.itē vtiliter etiam si sacerdos fuisset aliquo mō in culpa vel cā, moræ, sec. Ray.quia ēt dicit,regulare esse, ꝙ semꝑ mora posterior nocet ei,ꝑ quem fit.ff. de peric. & cōmo.rei ven.l.illud. Vnde si ecclesia fuit in vltima mora,rusticus non tenetur ad decimā de sublato,sed de residuo tenetur,nisi ecclesia fuerit in culpa sublationis ꝑꝑ aliquam causam,quia ipsa tenetur de toto sublato.

14 OCTAVO † quæritur, quib. dandæ sint decimæ?Et dico multa.¶ Primū. Decimæ ꝑsonales dari debent ecclesiæ parochiali, in qua quis diuina audit & ꝑcipit sacr̄a.16.q.1.q. & licet.q.1.§.1.nisi aliud obtineat consuetudo. extra,eo.c.1.& extra,de deci. ad apostolicæ. vel nisi ꝓscriptæ sint,q̄ tñ ꝓscriptio ꝑ laicum fieri non pōt.Hæc Ray.Hos.& S. Tho. Reges tñ & principes decimas ꝑsonales soluēt ep̄o principalis sui domicilij,scd̄m Innoc.& si in duab. diœcesib. hēt domicilium, diuidentur inter illas.Prædiales aūt decimæ dandæ sunt illi ecclesiæ intra cuius parochiā sitū est, de paro.c.vlt.de deci.qm̄.16.qu.6. si quis laicus, deductis tñ expensis si res, putà arbor incisa ad locū vbi plus valet,transferat̄,sec.Inn. Et hoc nisi aliud obtineat cōsuetudo, extra eo. c.1.& 2.commissum & ca. ad apostolicæ,vel nisi præscriptæ sint,scd̄m Host.Ray. & Tho. In mistis aūt ẜm Host. consuetudo seruanda est:q̄ si non appareat,tunc si aīalia continuè pascuntur in parochia dn̄i sui dentur illi ecclesiæ.Si verò pascunt̄ in aliena,vr̄, ꝙ diuidē dæ sint inter ecclesiā,vbi pascuntur, & ecclesiā propriam:arg.extra de testa.relatum. Sed S.Tho.& Ray.dicunt, ꝙ de lācte, fętu, & lana dandæ sunt ecclesiæ vbi pascuntur: vel ecclesijs,si pascuntur in pluribus, & hoc sentit Pa.de dec.cùm cōtingat, qd̄ verum puto, qn̄ custodes ibi recipiunt sacr̄a,& audiunt diuina.Alioquin vera est prior opinio: quia cum sint mistæ,oportet, ꝙ aliq̄d retineant de natura personalium; ꝙ si pascua ita vendantur

annuatim,sec.Inno.decima pdij soluetur ec-
clesiæ,vbi sint pascua:& si gratis pascantur,
dñs bestiæ dabit decimã herbæ, s. vltra deci-
mã fructuum bestiarũ:quia herba,quã bestia
euellit,transit cũ onere suo,s.decimarũ,ff. de
vsuf.l.si vsusfructus.2.§.1.¶ Secundum. De-
cimæ piscationis,venationis,& hmõi,sec. In
noc.dandæ sunt ecclesiæ,vbi percipiuntur sa
cr̃a:cùm sint personales, quod intellige, vbi
piscatio libera est & venatio. q̃a si inde pre-
tiũ aut pars aliqua solueretur, de hoc dandæ
essent decimæ ecclesiæ,in qua ista fiunt,cùm
sint p̃diales.¶ Tertium.Cum quis decimas te-
net in feudũ,pp hoc sec.Ray.decimas noua-
lium non recipiet:sed debentur ecclesiæ pa-
rochiali:quia hmõi concessiones & priuile-
gia arctanda sunt,non amplianda,extra.eod.
tua, nisi fortè sint religiosi ex priuilegio de-
cimas recipientes:quia percipient etiã noua-
lium,extrà eo ex parte. Secus si nõ ex priui-
legio,sed ex p̃scriptione recipiunt:quia no-
ualium decimæ nõ eis,sed ecclesiæ soluendæ
sunt extra eo cũ contingat.¶ Quartum. Si à
Papa aliquibus noualium decimæ concedan-
tur ẽm proportionem,qua eas veteres cõtin
gebant, nõ intelligitur de his decimis noua-
lium,quas tẽpore impetrationis alij posside-
bant:nec habet locũ nisi in locis, in quib. Im
peratores veteres tẽpore impetrationis pos
sidebãt veteres in totũ,vel vltra medietatẽ,
nõ extendit indultũ vltra medietatem noua
lium,nisi fuerint Cistercienses,vel Cartusien
ses.Et si per hmõi concessiones ecclesię paro
chiales adeò grauarentur, q̃ nõ possent cõ-
modè sustentari & soluere ep̃alia iura,proui
deatur per ordinarios,quòd hoc possint. Itẽ
q̃uis fortè à religiosis exemptis & alijs fiant
decimarũ infeudationes: non licet post talẽ
infeudationẽ sic de facto p̃sumptã hmõi de-
cimas de manu recipere laicorũ absq; dięce-
sanorũ assensu, & illas tm̃ quæ ante Latera-
nẽse conciliũ in feudũ perpetuo fuerant con
cessæ:& faciant diœcesani iustitiã parochia-
libus ecclesijs de decimis habitis à religiosis:
nisi agatur de rebus exẽptis, hæc omnia ex-
trà eo.statuto lib.6.¶ Quintum. Decimæ re-
rum,de quibus antiquitus dari nõ consueue-
runt,an dari debeant habentibus eas in feu-
dum,vel eas recuperantib. aut ecclesiæ?Ray.
dicit videri, quòd milites, qui alias decimas
percipiũt,possint illas petere,eo, q̃ eis terra
illa ab antiquo fuerit decimalis,& vna eadẽ-
que res non debeat duplici iure censeri, ex-
tra eo. cum tua.Sed hoc,inquit,est verum in
monasterio vel ecclesia,secus fortè in laico?
Veritas aũt est,quòd laicus non dẽt eas reci-
pere,sicut nec decimas noualiũ.ar.ff.de con-
trahen.empt.l.in lege dictũ autẽ c.cũ in tua,
loquitur tm̃ de ecclesijs & monasterijs. Vn-
de cõsulendũ est,quòd soluat ecclesiæ paro-
chiali,& idẽ Host. & Sum. Confess. Sed adde
vel monasterio,si illud possidebat.¶ Sextum,
Qui diu decimas non soluit, & vult soluere
modo,nõ soluet ei qui p̃scripsit, sed ecclesiæ
parochiali,sec.Rayn.& Rod.& Verue. quod
verũ est,si qñ nõ soluit,soluere debeat eccle
siæ parochiali,& nõ aliter,quia restitutio fa-
ciẽda est spoliato regulariter.Vnde sec.Host.
& Ray. ep̃s nec de noualibus, nec de recupe
ratis à laicis retinere debet,nisi suam canoni
cam,i.quatenus percipiebat de antiquis, & si
nihil percipiebat de antiquis, ad minus sua
quarta fraudari non debet extra, eo. qm̃. vbi
ẽt hoc no.gl.Si tñ ep̃i vel religiosi de consue
tudine,vel priuilegio percipiunt omnes deci
mas alicuius parochiæ,hoc non obstante,de-
bet presbytero portio cõpetens assignari.de
p̃b.extirpãdæ,§.cũ igitur de deci.statuto,lib.
6.& cõsentit Hos.¶Septimum.Si consuetudo
sit, quòd vna ecclesia vel parochia recipiat
decimã de blado,alia de vino, & terra bladũ
reddens mutetur,& vinum reddat:& ecõuer
so,sec.Host.qui percipiebat de blado, perci-
piet de vino,& econuerso,quia licet mutent
terræ qualitates, non tñ substantia,extra eo.
cõmissum §.sicut.¶ Octauum. Clericus ha-
bens patrimonium sufficiens ẽm statum suæ
personæ,sec.Ale.recipere põt decimas vt p
curator in necessitates pauperum, vel vtilita
tes ecclesiæ expectãdas,sed si ĩ proprios vsus
conuertit,sacrilegiũ cõmittit,si in malos,in-
currit iudiciũ.Facit c.qm̃.16.qu.1.& c.pasto.
1.q.2.& hoc refert ac sequitur Sum.Ange. &
Ros.sed malè,quia clericus põt reseruato pa
trimonio hæredibus, viuere de bonis eccle-
siæ,vt sup.dictum est,Clericus.4.§.16.& hoc
vterq; istorum concedit. Vnde Ray. cautius
loquitur,dicens,quòd si deseruit ecclesiæ, &
percipit non vt in malos, sed vt in pios vsus
conuertat,non peccat,aliter sacrilegium cõ-
mittit.& alle.d.c.qm̃.& d.c.pastor. Vnde pec
cat si eas malè distrahit,non autem si eas ac-
cipit,vt inde honestè viuat.Et adde,quòd se-
cundum S.Thom.quolib.6.art.10.pauper lai-
cus tenetur diuiti clerico decimas soluere, li
cèt habeat vnde sustentetur,quia licet susten
tatio ministrorum fuerit ratio instituendi
decimarum solutionem, ex quo tamen ali-

cui effectum est hoc debitum per ecclesiæ statutum: nihilominus ei debentur, quamuis sit diues. Si tñ, vt dicit Host. non seruit ecclesiæ, vt debet, vel sit notorius fornicator: laicus ei soluere decimas non tenetur, sed proximo superiori, qui debet illas in vtilitatem illius ecclesiæ cõuertere. & decretalis inquit tua nobis, ext. eo. dicens non obstare nequitiam clericorum, loquitur de occultis. ¶Nonũ. Decimæ nullo mõ pſcribi pñt a laicis, vt eius soluãtur de pręscr. cãm. nec a clericis parochiã non habentib. sed solum ab habentibus. eo. lit. de quarta. nec similiter a religiosis parochiam non habentib. quia nec possideri. 16. q. 1. placuit. sed ratione parochiarũ, si habent, eas præscribunt. ext. eo. cum cõtingat. & c. cum tua. quod quidem de personalibus intelligunt: quia sacra non ministrant religiosi: prædiales aũt licitè possidẽt. 16. q. 1. c. fi. Adde vero hic primo, ꝙ eps dicens se decimas præscripsisse in aliena diœcesi, debet titulum probare: quia ius commune est in contrarium: nisi de contrario memoria non extaret. de præscr. epm. lib. 6. vbi ẽt dr̃, ꝙ si quis rem ecclesiasticã præscribit: si ius cõe, vel pſumptio non sit contra illum, sufficit bona fides. alias cum bona fide requiritur etiã titulus. Adde secundo, ꝙ si præscribantur in vno prædio alicuius ecclesiæ, pp hoc non extenduntur ad aliud, quod colitur de nouo, extra eo. cum contingat. ff. de pac. l. si vnus. §. ante omnia. Decimum. Qui sciẽter soluit decimas ei, qui non de iure, sed de facto ecclesia tenet: non excusatur, nisi ex iusto metu: vel ab ecclesia toleretur, quæ non contra dicendo consentire videtur, sec. Rod. quod verum est, omni fraude cessante. De rusticis autem soluentib. militib. dicit Ray. quod excusantur, si credunt milites licitè petere: pręsertim cum ecclesia nec petat a rusticis, nec militibus cõtradicat: non autem liberantur, si sciunt, ꝙ illicitè petunt. Si tñ per metum soluerent, excusantur in parte. 32. q. 1. ne. extra, quod me. cau. sacris. Secundum Veru. tamen liberãtur, vbi ecclesia non petit a rusticis, & militibus permittit: nisi placeret eis hoc modo ecclesiam defraudare: quod tunc esse credo, quando possent contradicere, & non curant: quia error, cui resistitur, approbatur. 93. di. error.

15 Nono† quæritur, qñ vbi, & qualiter dandæ sunt decimæ? Et dico multa. ¶Primum. Decimæ personales in fine anni dari possunt, sec. Arch. ar. de pig. ex literis. Prædiales autem debent statim dari, qñ fructus percipiuntur. extra eo. cum homines, & hoc antequam separetur census, vel tributum, & huiusmodi. Et si prius facta fuerit dicta separatio, dabuntur nihilominus integrę: extra eo. tua nobis. mistæ vero quantum ad hoc videntur sequi naturam prædialium, vt. s. statim soluantur, qñ percipiuntur fructus: quia in vtrisque recollectio fructuum est quasi finis anni in ꝑsonalib. cum tam in illis, q̃ in istis tũc sciatur quantum soluendum sit, & non ante. Intellige tñ hæc, nisi aliter habeat consuetudo præscripta, & si peribunt, existenti in mora peribunt: alias non, sed ei cui debentur. ¶Secundum. Secundum Host. stãdũ est consuetudini q̃tum ad locũ, vtrum. s. in agris, aut vineis dandæ sint, vel certe ad ecclesiã deferendæ, de sepul. certificari. ¶Tertium. Decimæ dari debent non deductis expẽsis, ẽt factis ꝓ fructibus colligendis. ext. eo. cum sint hoĩes. & non est necessarium dare meliora, aut viliora, sed mediocria. 16. qõ. 1. decimæ. & debent dari fideliter: quia inde resultat remuneratio triplex. s. primo abundantia fructuum: & secundo sanitas, de quibus Malach. 3. & in c. reuertimini. & in c. decimæ. 19. q. 1. & tertio bonitas principatus. 16. q. 7. maiores. hoc tollit fiscus, quod non accipit Christus.

16 Decimo† quæritur, quid iura velint de percipiẽdis decimis a laicis? Et dico multa. ¶Primum. Secundum doct. in c. ad hæc eo. tit. sup decimis nullus contractus potest iniri cũ laico, per quem dñium vtile, vel directum transferatur in illum: quia vr̃ alienatio quędam, vt probatur per tex cum gl. in cle. 1. de reb. eccle. non alie. põt tñ fieri concessio ad tempus modicum, quæ alienatio vr̃, ẽt ad tps vitæ excã, & cum authoritate ꝑlati, sec. gl. in c. quamuis. eo. ti. de quo tñ ibi Pan. dubitat: quia talis concessio largè perpetua dici potest: sed saluando gl dicit, ꝙ pp dubium vitæ laici, concessio illa potius vr̃ tpalis. Et adde, ꝙ secũdũ Host. & Gof. non vr̃ perpetua, qñ nõ transit ad hæredes: vt ipsi tenere videntur. Tñ credo, ꝙ in veritate fieri non possit: nisi talis ꝑlatus possit dare licentiam alienandi in casu iure nõ expresso: quia perpetuum dr̃ tpaliter, sec. gl. 16. q. 2. hoc ius. Primo, quod durat vsque ad 30. annos. Inst. de perpe. & temp. act. Secundo, quod durat quãdiu viuit, cui conceditur. ff. pro soc. l. 1. & c. precariæ. 10. qõ. 2. Tertio, quod durat, quandiu pẽsio soluatur. Insti. de loc. §. adeo. Ius autem decimale nullo modo cadere põt in laicum, cum sit spũale: nisi forte authoritate Summi Pontificis.

¶Secundũ. Laicus decimas habẽs in feudũ,si ſcit ſe habuiſſe poſt tp̃s Lateranenſis Cõcilij celebrati ſub Alexandro,anno Dñi 1279. & ſine authoritate ſummi Põtificis: ſecura con ſcientia tenere non põt,ſec.Ray.& vt cõiter no.in c.prohibemus.de deci.Et licet Hoſt. dicat,ꝙ tp̃e multũ anteriori.ſ.Vrbani, decimæ in feudũ laico dari nequiuerãt:vt in cõſtõne feudoru,epm,vel abbatem.q̃ conſtõnem for tè,inquit Ray.non vidit,tñ primũ eſt cõe ferè oĩb.Et ad motiuũ Hoſt.dici poteſt, ꝙ tp̃e illius concilij eas iniuſtè tenẽtes reſtituerunt ꝓ maiori parte: & ſic nũc oẽs habitæ ante il lud p̃ſumuntur iuſtificatæ. Si vero ſcit ſe eas habuiſſe ad illud conciliũ,vel poſt illud, ſed cũ authoritate Papæ,& ex cã,quæ ſec.Rayn. eſt,ſi infeudati faciunt,vel fecerunt eccleſiæ concedentẽ recõpenſationẽ tꝑalem, aut ſpiritualem:tunc pñt tenere. Si vero ignorant, vtrum ante, vel authoritate Papæ eas habuerint,ſeu ex cã legitima, Hoſt. vt refert Ioan. And.in c.cũ Apoſtolica,& his quę fiũt a p̃l.tenet,ꝙ tenere non poſſunt. Et idem Arch.& Io.Mo.in c.de deci.lib.6.Sed Io.And.per tex. in c.1.de præſ.lib.6.& in c.ſuper quibuſdam. de ver.ſig.tenet cõtrariũ,qñ cois opinio eſt, ꝙ authoritate Papæ,vel ante illud cõcilium fuerint cõceſſæ,& initij contrariũ memoria non exiſtat: qd tunc eſt,qñ nemo ſupereſt,q̃ ſciuerit factam fuiſſe, vel audiuerit ab eo, q̃ ſciuit:vt patet.ff.de aqua plu. arc.l.2.§. idem Labeo. Et hæc opinio mihi placet:primo,q̃a in foro animæ quiſq; p̃ſumendus eſt bonus, niſi conſtet de contrario.& conſequenter iuſtè p̃ſumitur, ꝙ prædeceſſores iuſtificato titulo tenuerint.Et hoc no. q̃a cõducit ad multa. Scd̃o,q̃a poſſeſſio tam diuturna cum tali opinione hẽt inſtar conceſſionis Apoſtolicę: vt in dictis iurib. & principalis authoritatis. l.hoc iure.§.aquæductus.ff. de aqua quoti. & æſti.& de aqua plu.arcen.l.1.§. fin. & in l.2.§. idem Labeo.& l.fi.eo.tit.cum ſimi. ¶Tertiũ. Laicus licite ab eccleſia decimas tenẽs in feudum,an ipſum feudum transferre poſſit in alium?Dico,ꝙ ſic,de licentia epi,in alium.i.in eccleſiam,vel religioſum locum:vt in c.cum Apoſtolica.de his q̃ fi.a præl.imo & in alium laicum,ſec. Ber.de conſenſu epi: q̃ tñ ex hoc non dr̃ eas tunc dare in feudum. de feu. ca.2. Nec obſt.ſi Sum.Ang.& Roſc.tenent contrarium:quia nec rõne nec authoritate probãt. dictum autẽ Ber.tenet Hoſt. licet dicat aliam opinionem tutiorem.ꝙ gl.Ray.& gl.in c.ꝓhibemus,eo.ti.& Sum.Conf.& Sum.Piſan.ſi tñ non in feudum, ſed de facto decimas tenet:nec in laicũ nec in clericũ trãsferre põt, ẽt de conſenſu epi:vt in d.c.cum Apoſtolica. ¶Quartum. Eccleſia ſine metu ſimoniæ redimere põt decimas ab iniuſto laico poſſeſſore:qñ ex tali pecunia nullũ ius de nouo acquiritur:alias non: vt no. in c.dilectus.el 1.de ſim. & hoc authoritate epi,ſec.Ray.Gof.& Hoſt. q̃ tñ ſec.Veruec.non eſt neceſſaria: tum quia cuilibet licitè eſt redimere ius ſuũ: quia non datur tꝑaliũ ꝓ ſpũali: puta iure decimarum, ꝙ ſemꝑ remanet penes eccleſiã,ſed pro tꝑali.i.fructibus decimarum. Et eadem ratione poſſeſſor,licet malefaciat, tñ ſimoniam non committit,vt patet in Sum.Conf.li.1.tit.15. q.34.licet contrarium teneat Hoſt. ¶Quintum.Eccleſia ſiue clericus poteſt debitas ſibi decimas in pignus accipere,ſec.Rayn.& fructus computare tenetur in ſortem. Et idem dicendum eſt de poſſeſſionib. emptis ex fructibus decimarum,quia omnis res empta de pecunia eccleſiæ ipſi acquiritur, & hoc ſi de facili eccleſia aliter recuperare non põt, de his quæ fi.a p̃l.cũ Apoſtolica,Ecõuerſo quoque laicus decimas habens in feudũ, pignorare põt,ſec.Hoſt.& Pan.vt cui licet plus, liceat minus,licet Io.And.contrarium teneat.

17 DECIMAS † autem alteri eccleſiæ debitas, non debet eccleſia in pignus,vel aliter accipere.eo.tit.c.interdicimus.

¶DEFENSIO,vide ſup.Ballum.2.§.1.& ſeq.

¶DEFENSOR,inf.Hæreſis.1.§.7.

¶DEFVNCTVS,vide inf.Mortuus.

DE Clericorum Degradatione.

1 *Degradatio,quid proprie importat. Et quotuplex eadem ſit. Et quid ornamentorum appellatione veniat,num.2.*

3 *Clericus in ſacris exiſtens,num poſſit aliquo caſu, ſine epiſcoporum numero canonico degradari. Et quid ſi epiſcopi inter ſe diſcordent Et quid de heretico,& ſeculari curia relinquendo.*

4 *Degradatus num ſit curia ſeculari tradendus, & qualiter,& num.5.*

6 *Crimina quanam ſint degradatione digna.*

7 *Clericus diffidatus ſine degradatione, num tradi poſſit curia ſeculari, quanquam canonica diſpoſitio ante traditionem, degradationem requirat. Et an degradatus clericale priuilegium perdat, adeo vt percuti,& iudicari poſſit per laicum, numero 8.*

9 *Degradatus, an celebrando conficiat, vel ordines conferre poſſit. Et ad horas dicendas num teneatur. Et quis poſſit degradatum reſtituere, numero 10.& 11.*

DE-

1 DEGRADATIO † propriè importat priuationem executionis legitimæ officiorũ, & beneficiorum ecclesiasticorum simpliciter, & ex toto absque spe restõnis, cum certa solẽnitate, & priuatione priuilegij clericalis Vnde à dispositione differt, q̃ est priuatio eorundem absq; spe restõnis, sed retento priuilegio clericalis fori. & c. si qs suadẽte. 17. q. 4. & à suspensione, q̃ est priuatio eorundẽ simpliciter, vel ad tẽpus cum spe dispensationis. Qñque tñ vnum horum pro alio ponitur. Est aũt degradatio duplex. Prima verbalis, quæ est depositio ab ordinib. seu gradib. ecclesiasticis, facienda à proprio epo, assistente canonico eporum numero: si degradandus est in sacris. i. vltra Metropolitanũ 12. si degradandus est eps sec. Pan. in c. non põt. de re iu. vel sex, si est presbyter vltra epm proprium, vel tres, si est diaconus vel subdiaconus. 15. qu. 7. infelix. & de pę. degradatio. lib. 6. Si verò nõ est in sacris, fieri põt à proprio epo sine aliorum eporum præsentia: cum præsentia tñ sui capituli aliàs snia est nulla sec. Pan. vbi sup. licèt sufficiat si de cõsensu capituli adsint aliqui canonici: putà duo, vel tres qui totũ capitulum repræsentẽt, sec. Arch. Vnde in actib. requirentib. præsentiam, vel consensum capituli, illud põt aliquos deputare loco sui. Imò valet cõsuetudo, vt solus episcopus deponat clericos in minorib. cõstitutos, ꝑ c. 3. de consue. li. 6. quod loquitur indistinctè. Et hæc degradatio de mente doct. vt patebit ex dicendis, vr̃ sic practicanda, vt conuocatis prædictis, & exposita causa, requiratur eorũ assensus, & maiori parte consentiẽte, episcopus ꝓnunciet authoritate Dei oĩpotẽtis pr̃is, & filij, & Spũs sancti, & nr̃a, te degradamus, priuantes oĩ ordine, & beneficio, & priuilegio clericali. Alia verò est actualis siue solẽnis: q̃ sic debet fieri. Nã degradãdus indutus sacris vestib. & manib. tenẽs vas, aut instr̃m vel ornamentum ad suum ordinem spectans, ac si in suo officio deberet solenniter ministrare, adducitur ad præsentiam episcopi: & auferũtur illi oĩa data in ordinatione, accipiẽdo ab vltimo gradatim vsq; ad vestem datã in prima tonsura: deinde tondetur vel radit: & potest vti episcopus ad terrorem verbis oppositis his, quæ in ordinatione prolata sunt: puta, auferimus tibi vestem sacerdotalem, & sacerdotali ordine priuamus, & sic de alijs: vltimo dicendo authoritate Dei omnipotentibus patris, filij, & Spũs sancti, ac nostra tibi auferimus habitum clericalem, & deponimus, & degradamus, & spoliamus, & exuimꝰ te oĩ ordine, & beneficio, & priuilegio clericali. Hæc omnia in d. c. degradatio. Et secun. Panor. in c. qualiter. el 2. de accu. degradatio actualis est executio degradationis verbalis: quia iam prius degradatus est: vnde episcoporum numerum non requirit.

2 ET † idem Gem. in d. ca. degradatio: qui ẽt addit appellatione ornamentorũ comprehẽdi librum, calicem, & similia: qđ no. pro legatis factis ꝓ ornamentis: quia pñt in talia conuerti. Et hoc facit pro statuto imponente pęnam degradationis simpliciter, quia dẽt intelligi de verbali: vt sic illud verbũ sumatur in partem mitiorem de re. iu. in pœnis. lib. 6.

3 PRIMO † quæritur, vtrum clericus existẽs in sacris, possit aliquo casu sine canonico episcoporum numero degradari? Et dico, ꝙ sec. Gem. in d. c. degradatio episcopi cũ episcopo proprio requisiti oẽs sunt iudices in pronunciando, & non assessores 15. q. 7. ca. si non obstante verbo, assistente: quia intelligi põt, ꝙ assistant vt iudices. Et si discordent ẜm cõem doct. sñiam, sufficit maior pars. Et non requiruntur qñ degradandus existens in sacris, ꝓ hæresi, si fuerit seculari curiæ relinquendus, aut perpetuò immutandus. i. incarcerandus: sed sufficit solus episcopus conuocatis abbatibus, alijsque prælatis, & religiosis personis literatis suæ diœcesis: de quibus expedire videbitur, de hære. quoniam. lib. 6.

4 SECVNDO † quæritur, vtrũ degradatus sit tradẽdus curiæ seculari, & qualiter? Et dico, sec. gl. in c. ad abolendã de hær. ꝙ nõ semper, sed solũ in trib. casib. ¶ Primò, in crimine hæresi. de hær. ad abolendã. nisi sec. Pan. ad pœnitentiã incontinenti redire voluerit, quia in carcerẽ truditur, de hær. c. pen. imò ista pęna hodie mutari potest in aliã de hær. vt cõmis. li. 6. Sed si relabatur, sine audientia traditur, curiæ seculari, de hær. accusatus lib. 6. ¶ Scđò in falsario litterarum Papæ, in c. ad falsariorum de cri. fal ¶ Tertiò, cùm quis deponitur ꝑꝑ calumniã, q̃ qs tulit episcopo suo. 11. q. 1. si qs sacerdotũ qđ gl. in c. cũ non ab hoĩe, de iud. limitat, si sit incorrigibilis, qđ cõiter tanquam mitius approbatur, q̃ durũ est, ꝙ non fit ꝑꝑ homicidium, vt in d. c. cũ non ab hoĩe, fieri ꝑꝑ simplex conuitium. Extra prædictos casus, scđm d. glo. non tradit curiæ seculari, & idem sentit Archid. & Summ. Pis. Sed Pa. in d. capit. nouimus, dicit degradationem actualem fieri posse pro delicto valde graui, & pernicioso, & in capitu. at si clerici. de iudic. di-

dicit,quòd sec.Pet.de Anch.d.c.cũ nõ ab homine, pro homicidio imponit tm̃ depositionem,& non degradationem,seu traditionem ꝑdictam:sed dẽt restringi pro homicidio non qualificato, ita quòd nõ trãseat in spẽm crĩs grauiorem,putà parricidium,assassinatũ,homicidiũ sacerdotis proditoriè cum spoliatione bonorum.Item intelligi dẽt in homicidio vno,non in pluribus : & certè in grauissimis delictis non vendicat sibi locum d.c.cum non ab homine. Vnde cum pro simplici homicidio,aut furto canon hoĩem deponat,aut detrudat clericũ,vt ibi vr̃, ꝙ in homicidio qualificato,vel iterato,vel ꝓ delictis valde enormibus non sit,secundũ canones,reperire pœnas condignas:& cõsequẽter vr̃,ꝙ tradi dẽat curiæ seculari talis sceleratus:nec pœna perpetui carceris est condigna, nam imponitur hæretico redeunti ad ecclesiæ vnitatẽ.Itẽ traditio iudici seculari infligitur pro criminib. valde minorib. homicidio:vt contra falsariũ literarũ Papæ,& similes.Et post multa cõcludit,quòd q̃diu põt ꝑ ecclesiã corrigi, nũquã tradendus est iudici seculari, s. si põt corrigi de iure,& de facto,sed vbi delictum est atrocissimũ,seu diu continuatum, non sufficit pę na depositionis,& consequenter ex mente d. c.cũ non ab hoĩe,procedi põt ad dictã traditionem.Sicut ergo relinquitur curiæ,cũ non põt congruè puniri de facto,vt ibi: ita & qñ non potest de iure ꝑꝑ defectum pœnæ, hæc ex illo.Refert tñ Archid. quòd Romæ,is qui beati Petri sacristam occidit, vt spoliaret sacra:de concilio peritorum iudicatus est non tradendus curiæ seculari: licèt hoc summus Pontifex fecerit de plenitudine potestatis.

5 Tertio † quæritur,qualiter tradatur?Et dico,ꝙ non traditur realiter,sec.Gemin. vbi suprà,sed verbaliter declarando,qualiter est exutus clericali priuilegio:vt not.in ca.nouimus de verb. sign. Vnde,vt ibi patet,cũ quis tradẽdus est curiæ seculari,degradatio fit ꝑsente potestate:& dicit degradans,vt in forũ suum recipiat degradatum, dẽt tñ efficaciter intercedere pro eo,i.non fictè,vt non moriatur.Et per hoc cessat rõ Io.de Lign.dicentis, quòd post degradationẽ adhuc manet ei⁹ dominium pęnes ecclesiam:qđ non amittit sine traditione,sicut in aliarum rerum dñio: quia dico,ꝙ illud ꝑdit per talẽ declaratione, secularis iudex acq̃rit,vel remanet vacãs possessus à nemine & consequenter erit occupãtis.

6 Qvarto † quæritur,quæ sint crimina degradatione digna?Et dico,quòd de hoc diffusè loquitur do.Anto.in c.at si clerici, de iud. & dicit degradatione dignum oẽ crimen cũ incorrigibilitate de iud. cũ nõ ab hoie, ꝙ tñ fallit in hæretico.de hære. ad abolendã, & c. excõicamus,& c.1.eo.ti.li.6.& in falsario literarũ apostolicarum de crim.fal.ad falsariorũ,& in sacrilegio.16.q.5.quicunque sacerdotũ, de hmõi dubium est.Et qđ dicit, verũ est de verbali,non aũt actuali. Fallẽtia verò sua excipit ab incorrigibilitate:q in illis non expectatur.Pan.aũt in ca.tuæ.de pœ.distinguit. Nã aut delicta sunt leuia,qñ .s. dolus non interuenit,vt si ꝑ imperitiã contingit, aut culpã sine dolo:nisi forte in re modica,vt in furto modicæ rei inter domesticos,& tunc clericus nec deponi,nec priuari beneficio debet, sed suspẽdi ad tẽpus, vel aliter puniri iudicis arbitrio.de accus. cum dilecti. Aut sunt grauia,qñ.s exigitur dolus, & tendunt in graue ꝑiudicium alterius,vel reipublicæ, & magna pœna imponitur:vt in furto, periurio, & huiusmodi:vt in c.cum non ab hoĩe de iudic. & tũc poterit deponi.Aut sunt grauiora,vt publica crimina, qñ non imponitur pœna mortis : & tunc vltra depositionem detrudi põt in monasterium:vt in d.cã.tuæ.Aut sunt grauissima:vt vbi imponitur pœna mortis, nam ex quantitate pœnæ cõprehendimus quantitatem & qualitatem delicti.24.q.1. non asseramus,& tunc poterit deponi, & damnari ad carcerẽ perpetuũ,vt in c.pen.de hære.& in c. nouimus.de ver. sign. Vnde notabiliter dicit Inno.in c.qualiter,el 2.de accus.ꝙ deputatio ad perpetuum carcerem post depositionem æquiparat̃ pœnæ mortis Et posset delictũ esse ita pernitiosum exemplo, & qualificatum vt traderetur ilico post depositionem iudici seculari,vt in d.c.nouimus,in quo etiam dicit idẽ,qđ si carcer sit ita arctus,& durus, quòd intra paucos dies clericus extinguatur, non euitatur irregularitas:quia licèt duritia carceris,& ciborũ tenuitate vita attenuanda sit: non tñ taliter,quo minus possit sustẽtari. Ex quo ẽt collige,qđ ꝑ ecclesiã nulla pœna imponenda est,per quã quis possit verisimiliter incurrere periculum mortis.Nota ẽt, qđ Pa. in delictis grauissimis noĩe depositionis vtĩt pro degradatione ẽt actuali, vide etiam de his sup. Crimen. §.3. Et adde vnum singulare,qđ no.Ale.de Im.in addit.Bart.in l.oẽs. C. de decur.& fil.eorũ.li.12.qđ in casib.in q̃bus clericus torqueri potest: primo est degradandus,anteq̃ torqueatur.tex.est singularis in l. & si excepti.C.de malefi. & mathe. ibi præsidio

dio dignitatis exuti. Sed tñ no. quod interest iter torquere, & cędere, vt if. Tortura. i prin. quicquid sit de dicto do. Alexã. imo clericus torqueri põt, qñ & laicus: licet nõ ita seuere. Vide Pa. de reg. iur. cum in contemplatione.

7 QVINTO † quæritur, vtrum clericus diffidatus sine degradatione tradi possit curiæ seculari, non obstante, ꝙ d. c. degradatio. degradationem ante traditionem requirat? Et Gemi. in c. pro humani. de homic. lib. 6. determinat quod sic, per illum tex. qui loquitur de hmõi diffidato: & diffidatus dicitur, ac importat idem, ac si esset penitus extra potestatem, & protestationem cuiusuis iudicis ecclesiastici: ideoq; ista diffidatio habebit eundẽ effectũ, quẽ degradatio, & traditio facta iudici seculari. Quandoq; etiam ista diffidatio plus importat, quam degradatio: quia diffidatus nedum potest puniri per iudicem secularẽ, sed per quemcunque, etiam non officialem.

8 SEXTO † quæritur, vtrũ degradatus perdat clericale priuilegium, vt percuti, & iudicari possit per laicu? Et dico quantũ ad primũ, ꝙ fuerunt opiniones: sed placet opinio glos. in d. c. degradatio, quod non incidit in canonẽ, si quis suadente. 17. q. 4. si quis percutit clericũ degradatum actualiter: secus si verbaliter tñ. qđ sec. Pan. in c. ad abolendam de hære. limita, nisi post verbalẽ sequatur incorrigibilitas: quia tunc etiam perdit priuilegium. scd'm vnũ intellectũ. c. cum non ab hoie de iudi. & absq; alia traditione posset cõprimi per iudicem secularem. Quantum vero ad ẽm, dico secundum notata in d. c. degradatio. ꝙ quamuis tutius esset, vt degradatus actualiter per iudicem ecclesiasticum traderetur, ex quo tamen actualiter degradatus est, iudex secularis potest eum iudicare. per tex. d. c.

9 SEPTIMO † quæritur, vtrũ degradatus conficiat celebrando, vel possit ordines conferre, s. de facto? Et quantũ ad primũ dicit Arch. de cons. d. 4. in c. ostendit, ꝙ sic. idẽ dicit Rich. in 4. d. 13. de quocũq; sacerdote irregulari, interdicto, suspenso, excõicato, hæretico, schismatico, & quantumcunq; nefario. & ista est verissima opinio, licet gl. in c. accedentes. di. 50. contrarium dixerit, & alij multi, quia character, super quo fundatur cõficiendi potestas, animæ impressus a Deo, ab homine non potest auferri. ¶ Quantũ vero ad ẽm, dicit idem Rich. in 4. d. 29. quod licet exequi officiũ non debeat: tamen si ordinat, verum ordinem cõfert, quamuis non executionem, sicut episcopus, qui loco, vel dignitati resignauit, q̃a nõ est eo magis episcopali dignitate spoliatus: dicentibus aliquibus episcopum non posse per hominem totaliter episcopali dignitate spoliari, & consequenter degradationem nõ esse dignitatis ablationem, sed ab eius executione suspensio est ꝑpetua. & cõsentit S. Th.

10 OCTAVO † quæritur, vtrum degradatus teneatur ad horas dicendas? Et dicit Rod. ꝙ sic, si est in sacris, per c. dolentes de celeb. mis. ꝙ hoc omnibus ordinatis ꝑcepit, iste aũt est ordinatus habẽs characterẽ. Et idem dicit Ver. quia ab his, q̃ sunt oneris, non liberatur: addens idẽ esse in degradato bñficiato, quãdiu tenet beneficiũ, licet non fuerit in sacris, nõ tñ debet dicere, vt dicunt, Dñs vobiscum, & similia ꝑtinentia ad dignitatẽ: non debet etiã degradatus, vel suspensus officiare ecclesiã.

11 NONO † quæritur, quis restituere possit degradatum? Et dico, ꝙ solus Papa, non eps. d. l. c. 1. & 2. & sic ẽt ꝑses ꝑuincia restituere nõ potest, quem damnauit. ff. de quæst. l. 1. in fin.

DE DELECTATIONE.

1 Delectatio quid sit, & qualiter quandoque sumatur. Et quid a cogitatione differat. Et in quo peccatum sit primum.

2 Consensus peccati mortalis delectatione, num mortale sit peccatum. Et ibidem, quod in delectatione multa sunt spectanda, de quibus hic ex ordine.

3 Cogitatio in propriam vxorem deliberata, num sit mortale peccatum. Et quid de vidua in delectationem actus coniugalis præteriti, de quo recordatur, consentiente, num. 4.

5 Consensum in delectatione tactuum, & aspectuum impudicorum mortale peccatum esse. Qui tamẽ patitur huiusmodi tactus ab eo, quem honesto amore ad eos moueri credit, vel ex patria consuetudine, nõ continuo peccat, secus si ex libidine.

6 Mulieres perpendentes se amari & rogari, quoties offerunt se amatorum aspectibus, vt illis placeant, etiam si nihil turpe velint admittere ob ruinam, quam illis parant, mortaliter peccant.

7 Puellæ quamlibet opere casta, si sensuali amore, & iuuenum pulchritudine allecta, in delectationem cogitationis osculorum, & complexuum consentiant, vtrum peccent. Et quid de his, qui sub specie mortificationis spiritualis mulieres coram se nudari faciunt, vt disciplinas inferat, num. seq.

1 DELECTATIO † est quies appetitus in bono cognito præsenti, vt colligitur ex locis innumeris S. Th. sed aliquando sumiť large pro omni consensu voluntatis. Et a cognitione differt: quia cogitatio est operatio potentiæ cognoscitiuæ. i. intellectus, delectatio vero est operatio potentiæ appetitiuę. Vnde

de quia peccatum siue culpa est primo in appetitu,i.voluntate:in cognitione non potest esse peccatum, nisi consentiente voluntate. ꝙ dupliciter contingit,ſm eundẽ 2.d.39.q.1. art.2.ad primum. Primo inquantum cogitatio est. & sic est peccatum vanitatis,ſm ꝙ intellectus deberet vtiliorib. occupari cogitationibus. Secundo,inquantum cogitationes propter delectationẽ rei cogitatæ quærunt: & sic potius est peccatum in delectatione rei cogitatæ,q̃ in ipsa cogitatione, & tale peccatum reducitur ad idẽ genus cũ actu exterius ꝑpetrato:puta fornicationis,homicidij, &c.

2 Primo † vero quæritur,vtrũ consensus in delectatione peccati mortalis sit peccatum mortale? Et dico,ꝙ sic,sec.S.Th. in multis locis,sed præcipuè.1.2.q.74.art.8.& in q. de veri.q.15.art.4.quia dicit Augu.in 12.de Trinit. ꝙ ꝑꝑ peccata cognitionis, ẽt sine voluntate perficiendi, sed cum voluntate oblectandi, totus homo dãnatur. Et ratio est,sec.S.Tho. quia consentire in talẽ delectationẽ est consentire,ꝙ suus effectus sit inclinatus in id,qđ est peccatum mortale. Non tñ est peccatum mortale,cõsentire in delectationẽ cogitationis,q̃ est de peccato mortali,sed est veniale: puta,qñ cogitatio est inutilis,vel nulla:puta, cum quis vtiliter cogitat ad prædicandũ, vel disputandũ.hæc ex illo ibi.Sed,vt clarè intelligatur hæc qõ, & quid sit cogitatio,vel delectatio morosa:viso eodem S.Th.ibi, & alibi, dico multa. ¶Primum. Quælibet delectatio consequitur aliquã operationem: vt patet in 10.ethi.& habet aliqđ obiectum,qđ quidem obiectum est duplex.Primo,aliquã operatio alia ab ea,quam delectatio consequitur,sicut cũ delector in cogitando de pulchra disputatione,delectatio cõsequitur operationẽ,quę est cogitatio, & obiectum delectionis est vna alia operatio delectans,q̃ est disputatio.Secũdo,est aliqua operatio,quæ est ipsamet,q̃ delectatio consequitur, inquantum.s.vt ipse dicit,vis appetitiua, cuius est delectari,reflectitur in ipsam operationẽ,sicut in quoddã bonum: puta,cũ quis cogitat,& delectatur, de hoc ipso cogitat, inquantũ sua cogitatio placet.Et licet aliqñ videatur obiectum delectationis esse res aliqua: puta,equus pulcher visus,aut pulchra mulier, aut ẽt aliquid pudendum:hoc non est,nisi inquantum talis res est terminus, vel obiectũ alicuius operationis: puta,visionis,aut fornicationis: vnde semꝑ obiectũ delectationis est operatio, vel quam ipsa cõsequitur: & tũc est cogitatio,vel alia: & tũc est operatio cogitata.¶Secundũ.Delectatio voluntaria habẽs ꝓ obiecto operationem,q̃ de se est peccatũ mortale,ita.s. ꝙ nunquã licitè fieri põt sine mortali, est peccatũ mortale: vt delectatio voluntaria de peccato mortali.puta,fornicatione.Sed delectatio voluntaria habens pro obiecto operationẽ, quæ de se non est peccatum mortale, sed est veniale,vel nullũ: non est peccatũ mortale, sed est veniale,vel nullũ: quia delectatio ſm se nõ est peccatũ,cũ aliqñ liceat:sed ꝙ sit peccatum habeat a suo obiecto:sicut & quilibet actus mortalis.Et eadem rõne cõsensus in id qđ est mortale: cõsensus vero in id,quod est veniale,vel nullũ,est veniale, vel nullũ: quia cõsensus ſm se non est peccatum, cum aliqñ liceat: sed ꝙ sit peccatũ,habet a suo obiecto, in qđ consentitur. ¶Tertium. Delectatio de actu peccati mortalis, puta de fornicatione, semper est peccatũ mortale: quia habet pro obiecto peccatũ mortale: & consentire in illam similiter semper est mortale: quia est cõsentire in peccatũ mortale: sed delectatio de cogitatione peccati non est de se peccatum mortale: quia eius obiectum,puta cogitatio, de se non est peccatũ mortale: quia põt esse cogitatio de peccato, sine peccato mortali, sed cum veniali solum:vt si inutiliter cogitetur:sine tñ cõplacẽtia peccati, imo sine peccato oĩno:vt cum vtiliter cogitatur. ¶Quartum. Igitur in delectationibus cogitationũ, si cogitetur de actu peccati mortalis, puta fornicationis,cũ intentione perficiendi: cogitatio est mortale, & dr propositũ peccãdi. Si vero cogitetur de eodẽ sine intentione faciẽdi,sed cum intentione oblectandi,consentiendo.s.in delectationẽ,quæ est de actu illo, cogitatio etiam est peccatum mortale:& dicitur cogitatio,vel delectatio morosa,non a mora temporis physici siue continui, q̃a potest esse repentè,sed a mora, q̃ circa voluptatem ratio facit,dum eam non repellit, sed acceptat, quod esse potest in instanti temporis discreti.Quæ cogitatio morosa habet locum non solum in turpibus,sed etiam in homicidio,& omnib.peccatis. Ex doctrina S.Th.in q.de veritate elicitur, ꝙ duplex est cogitatio morosa:vna.s.quia voluptati consentitur expresse,etiam sine intentione operandi: & hoc indubitanter est peccatum mortale, secundum Ang.S.Th.& omnes. Alia vero quia libidini consentitur implicitè, siue interpretatiuè.& de hac S.Th.ibi.q.13.ar.4.ad x.sic dicit: Antequam ratio delectationem perpendat,

dat, vel impedimentum eius, nõ habet inter- 4
pretatiuum consensum, ẽt si non resistat. Sed
cum iã perpenderit ratio, de delectatione in
surgente, & de nocumento cõsequẽte: vtpo-
te cũ percipit homo se totaliter ꝑ hmõi dele
ctationẽ in peccatũ indignari, & ĩ ꝑceps rue
re ille, nisi expresse resistat, vr̃ consentire, &
tunc peccatũ ad rõnẽ trãsfertur ꝑ actũ eius:
qa agere, & nõ agere, cũ qs agere dẽt, ad ge
nus actus reducũtur, ẽm ꝙ peccatum omissio
nis ad peccatũ actus reducit. hæc ibi. Qñ igi-
tur qs negligit reprimere motũ peccati, &
post sufficientẽ deliberationẽ.i. tp̃s deliberá
di, & aĩaduersionẽ ꝑiculi, manet cõplacẽtia,
i.nõ adest displicẽtia, ꝑꝑ negligentiá rõnis,
est peccatũ mortale, sec.S.Th.idem tenent S.
Bon.Pet.de Tar.& Ver.si vero complacentia
non manet, dũ rõ eã respuit, licet ita tepidè,
vt statim scd̃o, & tertio, ac pluries regredia-
tur ad pulsandũ mentẽ: ẽm aliquos est dubiũ 5
de mortali, tñ dico, ꝙ ibi non est consensus
interpretatiuus, q̱ sit mortale peccatum, nisi
vbi ex tali tepiditate videret sibi homo immi
nere periculum probabile de peccato morta
li, puta de expresso, consensu, vel de interpre
tatiuo mortali, sec.S.Th.vbi sup. & S.Bonau.
vel de actu exteriori peccati, puta mollitie,
vel hmõi: quia tunc homo tenet̃ facere cona
tum, & viriliter repugnare, sicut, & vbi immi
neret periculũ corporis: secus si periculum
non imminet, aut non ꝑpenditur. Si vero co
gitetur de peccato sine intentione faciẽdi, &
oblectandi se de actu peccati, sed cũ intentio
ne oblectandi, seu de ipsa cogitatione pecca
ti sine relatione ad peccatũ, qd̃ displicet, erit
peccatũ veniale, si inutiletur cogitet: nisi in-
de sibi videret imminere ꝑiculũ de mortali:
vt si quis sine rõnabili cã ex sola vanitate co
gitationis imaginetur exercitus compugnã
tes, cũ tñ sibi nõ placeret vera pugna, erit ẽt
nullum peccatũ si cogitetur vtiliter: vt si di-
cta imaginatio exercituũ fiat ad bonũ finẽ:
puta ad diuertendã intentionẽ aĩæ ab aliqua
turpi cogitatiõe infestãte, sup. Cõsẽsus. ĩ prĩ.

SECVNDO † quæritur, vtrum cogitatio deli-
berata in propriã vxorem, sit mortalis? Et di
cit Arc. ꝙ nõ, sicut nec ipse actus coniugalis:
nisi ita moraret̃ in ea, ꝙ pollutio in vigilia
sequeretur. ꝙ verum credo, qñ est in loco, &
tꝑe, & voluntate cousummandi, sed his seclu
sis, sicut tactus impudici sunt peccata, ita &
cogitationes, quæ prius habent rõnem pec-
cati, q̃ actus exteriores, nisi vt §.seq.dicetur,
si stat in ratione siue præsenti motu venereo.

TERTIO † quæritur, vtrum peccet mortali-
ter vidua consentiens in delectationũ actus
cõiugalis præteriti, de quo recordatur? Et di
cit Rich. ꝙ non: quia delectatio est de eo, qd̃
nõ est mortale: si tñ immineret periculum ca
sus, puta pollutiones, & aduertit, est mortale.
Et cõsentire vr̃ Arch. qd̃ verũ credo, si dele-
ctatio sistat in rõne, quæ vult sic fuisse, aut so
lum in memoria de re præterita cũ displicen
tia ꝑ̃sentis cõcupiscẽtiæ. Secus si insurgat sẽ
sualis concupiscentiæ motus, & delectet̃ iam
in motu ꝑ̃senti occasionato ex memoria prę
teriti, dũ imaginatur nunc virum suum præ-
sentem turpiter, & delectatur inde: qa talia
nõ licent, nisi in ordine ad actum cõsummã
dum, qui iam iste est impossibilis: ideo quæ-
rat, quantum potest, obliuisci virum suum
quantum ad venerea. Et idem per omnia de
viro dicendum est respectu vxoris.

QVARTO, † vtrum consensus in delectatio-
nẽ tactuũ, & aspectuũ impudicorum sit mor
talis? Et dico, quod sic, quo ad tactus, puta cõ
plexus, & oscula, & hmõi, qñ ibi sunt morta
les.i.qñ fiũt ex libidine non matrimoniali: qa
consensus in delectationẽ de aliquo mortali
est mortale, & idẽ dico de aspectib. Vnde nõ
peccat mortaliter, q̱ patitur hmõi tactus ab
eo, quæ credit moueri honesto amore, vel pa
triæ consuetudine, secus ab eo, quẽ credit li-
bidinosè moueri, sec.Arc. quod limita, si põt
vitare sine scandalo aliorũ, q̱ de libidine nõ
suspicatur. Si autẽ de hoc dubitat, distinguo:
qa si tactus sunt tales q̱ consueuerint fieri ẽt
inter pudicos, & negari nõ possint sine prę iu
dicio affabilitatis, quas qs ad amicos se habet
verbis, & factis sicut decet; vt cõplexus ami-
ci nouiter a longè venientis, nõ est peccatũ,
qa nõ est omittẽdus actus virtutis peccando
saltẽ venialiter pro pter hmõi pcm̃ socij du-
bium. Si vero tactus non sunt hmõi, adhuc di
stinguo, qa si tactus nõ sunt hmõi.i. non sint
osculũ, vel cõplexus: aut cõsertio manuum,
nec ẽt sunt apertè impudici.i. in locis genita
liũ, aut vicinis: tũc ẽt in dubio non est morta
le ista pati, sed periculosũ: qa non dẽt iudica
re socium de libidine, sed de amore honesto,
vel saltem sensuali citra mortale. Si vero sint
aperte impudici, peccat mortaliter, quo mõ
ĩtellige Arc. q̱ dicit nõ posse excusari a mor-
tali eũ, q̱ se tangi permittit in genitalib. nisi a
cõiuge, vel ex rõnabili cã, puta infirmitatis:
qa.s. extra hos casus semper põt probabiliter
opinari de mala intentione: & iste tactus ne-
gari põt sine præiudicio virtutis affabilitatis.

SIMI-

6 SIMILITER † peccāt mortaliter, sec. Arch.
mulieres perpendentes se amari, & precari,
quoties se offerūt aspectib. amatorum, vt il-
lis placeant: etiā si nil turpe vellent admitte-
re: quia sunt ad illorum ruinam occasio effi-
cax. Et adde idē esse de viris respū mulierū.

7 QVINTO † quæritur circa idem specialiter,
quid de puellis, quæ tametsi castę sint opere,
tñ sensuali amore, & iuuenū pulchritudine
allectæ, consentiūt in delectationē de cogita
tione osculorū, & complexuū? Et dico, iuxta
pdicta, ꝙ si cōsensus esset in delectatione co
gitationis tñ, non esset mortale, quod quidē
licet sit possibile logicū. i. non implicans con
tradictionē, nunquā tñ, aut rarissimè accidit.
Si vero consentiunt in delectationē actus co
gitati: si delectatio ipsa nō sit ex amore libi-
dinoso, sed casto, sicut soror fratrem oscula-
tur, erit peccatū veniale, vel nullum, ſm qua
litatem amoris: sed si delectatio sit ex amore
libidinoso, erit mortale cōsensus, vt patet ex
dictis. Nec valet dicere, ꝙ illa libido pōt siste
re intra limites matrimonij: quia ibi nullum
est. ¶ Sexto, quid de his qui sub specie spiri-
tualis mortificationis faciunt mulieres corā
se nudare, vt disciplinas inferant? Et dico, ꝙ
nō est dubium, eos peccare mortaliter, si libi
do sit principaliter in causa. Et idem videtur
sentire Arch. si id faciāt ex curiosa sensualita
te videndi: imo ex stulta intentione mortifi-
cādi: quia dicit, quod tales excusari nequeūt
a mortali: quia est contra naturalem honesta
tem, & cum periculo lapsus, & scandali.

DE Delegato, & Subdelegato, & Legato.

1 *Delegati multiplex definitio: item legati & subde-
legati.*
2 *Delegare quis, & quid possit, & quid non possit. Et
an existentibus alterius episcopatus ad voluntariā
iurisdictionem pertinentia delegari queant. Et quid
de his quæ ad contentiosum pertinent.*
3 *Delegatus in ecclesiastico foro quis esse possit.*
4 *Delegatus, cum ei de delegatione temere non creda-
tur, qualiter delegationis mandatum probabit. Et
quid si is ordinario de suo mandato fidē facere no-
lit, & parere nolentem ordinarium excōic. nu seq*
6 *Iurisdictio quanam in dubio demandari videatur,
& quid possit delegatus.*
7 *Delegati iurisdictio expirare quando dicatur. Et
ibidem, quod vbi dispositio sub nomine dignitatis
facti est, non expiret disponentis morte. Et idem cū
quid per viam statuti disponitur.*
8 *Res integra respectu iurisdōnis delegare qñ dica-
tur. Et qñ quis vti iurisdictione cœpisse dicatur.*
9 *Sententia delegatorum duorum inter se discordan-
tium, num teneat. Et vnde dependere dicatur. Et
quid in arbitrorum duorum, aut duorum ordina-
riorum discordantium sententia.*
10 *Delegatus an delegere possit & cui. Et ibi conclu-
siones variæ, vsque ad num. 13.*
11 *Prælati habentes per priuilegium, vt in aliquo ca-
su absoluere possint subditos, an cum ipsis dispensa-
re, an id alijs delegare possint.*
12 *Panor. Regula in subdelegante materia, quod Papa
regulariter alicui causam committendo, industria
personæ non videatur eligere, sed potius negotio pro-
uidere intendat, quod decidendum committit. Et
quid si tertium deputet, cum partium consensu.*
13 *Delegatus a Principe, & is qui ab inferiore delega
tur, qualiter inter se differant. Et an delegatos ab
ordinario cogere hominem fori alterius possit. Et qua
liter delegatus Papæ a se excommunicatos absolue-
re possit remissiue.*
14 *Subdelegatus a delegato Papæ quid possit. Et an cre
datur ei se legatum asserenti, num. seq.*
16 *Legatorum genera duo, nempe qui iurisdictionem
non habeant, & qui habeant. Et horum tria quoq;
genera sunt, & quid vnumquodque genus. Item hi
qualiter quo ad percussorem clerici absolutionē dif
ferant, nu. seq. Et circa hæc casus tres, & dubia qua
tuor, quibus duo adduntur, num. 18.*
19 *Legati, de quibus proxime, in beneficiorum collatio
ne quomodo differant.*
20 *Legatus de latere, vtrum ea beneficia conferre pos-
sit, quorum collatio ad Papam deuoluta est per con-
cilium Lateranense. Et quid de beneficijs vacanti-
bus in curia.*
21 *Legatus lateralis, vel alius qui mandato speciali
conferre beneficia in prouincia potest, si in ea sint. &
ibi concurrant possibiliter tres beneficij collatores,
nempe Papa, Legatus ipse, & Diœcesanus, si non ap
paret cui primo collatum sit beneficium, potior con-
ditio erit possidentis: & si neuter possideat, qui ha-
buit a digniori, præferetur.*
22 *Legatus in prouincia, quid possit, aut non possit.*
23 *Legatio quod modis terminetur, & de eius effectu.
Et quod finita legatione, omnes reseruationes bene-
ficiorum ab legato, etiam si lateralis sit, facta, item
decreta super his interposita, & huiusmodi, viribus
destituantur.*

1 DELEGATVS † a delegato dicitur, quod
est vices committo, vt recitat Pan. in ru
bri. eo. tit. multipliciter diffinitur: quia scd̄m
Gof. est is, cui a Papa, vel alio ordinario seu
principis delegato, causa decidēda, & cogno
scenda committitur. Secundū Host. vero est
is, cui committitur causa decidenda seu exe-
quenda, vices alterius repræsentans, propriū
in iurisdictione nihil habēs: vt in c. sanè. eod.
tit.

tit. & in l.1.ff. de off. eius cui man. est iur. Secundum Spe. aũt eo. tit. in prin. est is, q ex cõmissione alterius causæ iudicialem cognitionem assequitur. Et q̃libet, inquit, diffinitio tolerari põt. Sed ego dico, ꝙ delegatus, quoad ecclesiasticos, est is, cui à summo Pontifice, vel ordinario causa committit: aut ẽt ab eo, qui extraordinaria iurisdictione aliquid põt. Et similiter dico de Imperatore, & alijs dñis quoad seculares. ¶ Legatus vero, sec. Goff. & vt cõiter notatur in rubr. eo. tit. est is, cui à Papa certa patria, vel prouincia committitur gubernanda, vnde gerit vices Papæ, & est ordinarius in prouincia. de offic. leg. legatos. li. 6. Subdelegatus, est delegatus delegati.

2 PRIMO † vero quæritur, quis & quæ possit delegare? Et dico, quod quilibet ordinarius, ẽt q extraordinaria iurisdictione aliquid potest, vt delegatus Papæ, sed tñ de Episcopo distinguendum est, sec. Ray. & Verue. Nam pertinentia ad ordinẽ epalem, vt est consecratio vel recõciliatio ecclesiarum, ordinatio clericorum, & similia delegare põt eps tantum. de off. ord. qđ ad sedem. & de cons. ecc. aqua. imò metropolitanus post confirmationẽ, ante pallij receptionẽ, committere põt epis cõsecrationem suffraganei sui. de elec. suffraganeis. Pertinentia vero ad iurisdictionẽ, vt est audientia causarum, & peccatorum absolutio, indubitanter delegare põt alteri: vt in d. c. aqua. ita tñ ꝙ criminales causas clericorum cum agitur ad depositionẽ, delegare nõ põt, nisi in casu. s. si inciperet abesse pp ecclesiæ suæ necessitatem, vel aliam cãm magnam: & tũc cõmitteret cognitionẽ tm̃, & non diffinitionem cãæ. ar. de off. eius cui mand. est iurisd. l. j. C. de peda. iud. l. 2. nisi committeret diffinitionem totius cãæ alteri epo. quod facere põt, cum non sit ei prohibitum. Sũt aũt & aliæ cãæ, quæ licet non sint criminales, tñ eas delegare non dẽt pp earum eccellentiã, nisi neccessaria, & multum iusta causa impeditus, vt causa matrimonij, & consimiles. de consan. & affi. ex literis. Nec etiam dẽt delegare potestatem dispensandi cum irregularibus, nec absoluendi eos, qui manus violentas iniecerunt in clericos in casib. sibi a iure concessis, qui tñ, licet non debeat, nihilominus põt, cum non sit ei prohibitum: imò de dictis percussoribus conceditur. de offi. ordi. eis. Alias vero cãs minores, ẽt spirituales, vt de decimis iure patronatus, & hmõi, delegare potest: sed tñ spirituales, clericis tantum. de iudi. decernimus, & c. quanto. Pecuniarias vero indistincte potest, imò forte dẽt delegare, nec in talibus occupari, arg. 11. q. 1. te quidem. Põt aũt delegare existentibus de alieno epatu pertinentia ad iurisdictionem voluntariam, licet ad suscipiendũ cogere non possit. non autem pertinentia ad contentiosam, sec. Veru. ad hoc. de const. vt animarum lib. 6.

3 SECVNDO † quæritur, quis possit esse delegatus in ecclesiastico foro? Et dico, quod Papæ delegatus esse potest solum constitutus in dignitate, vel personatũ hẽns, aut canonicus ecclesiæ cathedralis. de reser. statutũ. lib. 6. nisi ex certa scia Papa cãm committeret non existenti in dignitate vel minori. de off. dele. cũ vigesimũ. de elec. cũ in cunctis. Aliorũ vero põt quilibet esse, qui non prohibet. Igitur priores mendicantiũ, & guardiani Minorum pñt esse delegati Papæ, quia sec. Ge. in c. nullius. de ele. lib. 6. post glo. sunt in dignitate. Et facit qđ no. Pan. in c. cãm de iud. & in c. cum olim. de maio. & obe. & Car. in cle. 2. de resc. & ibi glo. qđ tñ locum non hẽt, sec. Pan. in d. cle. vbi in eodem monasterio hẽant superiorẽ, sicut qui sunt sub abbate, quia non habẽt dignitatem. secus de non habente, quia q̃uis non sit perpetuus, sufficit quod esse possit.

4 TERTIO † cum delegato non credatur, nisi pbet delegationem, nec teneat quis exequi sniam eius, nisi ei literæ ostendantur. extra eo. cum in iure q̃ritur qualiter probabit mandatũ delegationis? Et dicit Pan. in d. c. cũ in iur. ꝙ primo p originale, & hoc est clarũ. Scđo, per exemplũ de originali sumptũ solẽniter. de qua solemnitate, vide inf. Tabellio. §. vlt. Tertio, si partibus consentientibus, vel præsentibus, & non contradicentib. originale sit exẽplatũ in actis, sec. Host. quia in earũ p̃iudicium acta facient fidẽ de originalis tenore. ar. in l. 1. C. de rela. vbi per illũ tex. dicit Bart. ꝙ si partes in iudicio pñtes nõ contradicunt his, q̃ tẽdere possent in earũ p̃iudiciũ vñr consentire. Secus vbi solus notarius exẽplauit instrã originalia reducenda ad actorũ tenorem, q a sec. Inn. cum producũtur instrã, sola productio est de actis, & nõ tenor, quasi dicat, ꝙ si notarius scripsit in actis, ꝙ talis pars produxit tale instrm̃, creditur notario de productione: vt in c. q̃m contra. de prob. sed nõ super tenore instrorum, nisi probetur per originalia, vel alijs prædictis modis.

5 QVARTO, † quid si delegatus non vult facere fidem ordinario de suo mandato, & ei parere nolentem, siue sententiã exequi, excommunicat? Et dico, ꝙ scđm doc. excõicatio

tio non tenet: q̄a delegatus non hēt iurisdō-nē super ordinarium, nisi sit ei rebellis. ꝙ dici non pōt, si petit fidem de mādato: quia facit, qđ sibi iure permittitur. Sed si ordinarius maliciose se asserat de mandato dubitare, allegādo maxime falsitatem rescripti, sec. Hos. quatuor remedia cōpetunt delegato. Primum, vt exequat̄ per se qđ pōt, vt in c. in literis. eo. ti. Secd̄m, vt puniat ordinariū, si constat ꝙ maliciose opponat. Tertium, quia punitur quoad Deum. Quartū, q̄a condemnari poterit in 30 libras auri, si malitiose se opponit ad cauillandum rescriptum principis: vt in l. 2. C. de leg. Facit ad ꝑdicta qđ no. Pan. in c. ꝑterea. de dil. vbi dr̄, ꝙ si agitur de grauissimo, seu grauiori ꝑiudicio, non est parendum asserenti se delegatum, q̄uis sit persona authorizabilis, nisi prius constet de pleno mandato: nec sufficit simplex copia. l. vna. C. de mand. prin. nec aliter ordinarius dēt sn̄iam exequi. arg in c. nobilissimi. di. 9. Sed si agitur de ꝑiudicio graui: puta citatus est in partib. valde remotis, sufficit mittere copiam rescripti, non aūt asserere se delegatū. Si vero agitur de leuissimo: puta, quia citatus est in loco ciuitatis, nō est necesse copiam mittere, quoad effectum arctandi citatum ad cōparendum: sed satis est asserere se delegatum, quia oritur dubium iurisdictionis: ex quo persona nō est vilis: ex tali aūt dubio quis cōparere tenetur. ar. l. si quis ex aliena, ff. de iud. Secus si simpliciter citet, non asserens se delegatum: nec alias est ordinarius.

6 QVINTO † quæritur, quæ iurisdictio videat̄ in dubio demandari, & quid possit delegatus? Et quantum ad primum dico, quòd concludi consueuit, quod q̄n committens dicit, authoritate nr̄a cognoscas: vr̄ translata iurisdō ordinaria, ꝑ tex. in proæ. Inst. Sed q̄n hoc non exprimit̄, per cōmissionem vnius negotij, vel pluriū, non vr̄ ordinaria iurisdō committi, ꝑ l. si certarum. ff. de mil. test. Sed si vniuersitas cōmittat̄, sic, per l. j. §. cū vrbē. ff. de off. ꝑ. vrb. ¶ Quantum vero ad s̄m, rn̄det Gem. in c. pręsentium. de resti. ex gl. in c. solet. de sent. exc. lib. 6. q̄ dicit, ꝙ delegata ptās est stricti iuris, ideoq; id solum pōt, qđ est ei commissum, & sine quo causa expediri nō pōt. de off. deleg. c. j. & c. prudentiam. & l. elegatum, ff. de proc. & id, ꝑ ꝗ quod facilius cā expediri posset, nō venit, nisi expresse committatur. Et Veru. dicit. quamuis causa delegata, intelligantur cōmissa omnia, sine quibus causa expediri non potest, non tamen omnia concessa sunt, quę possunt valere ad causam expediendam.

7 SEXTO † q̄ritur, q̄n expiret delegati iurisdō? Et dico, ꝙ re integra expirat per scientiā mortis delegantis. l. eius qui. in princ. ff. si cer. pet. de off. dele. gratū. & similiter re integra per mortē eius, contra quē mandatur. de rescr. significauit de multis alijs modis: vt in c. q̄n abbas. de off. dele. Adde primo, sec. Pan. in c. irrefragabilis. de off. ord. ꝙ non expirat morte delegantis, q̄n data fuit ꝑ viā legis, & nō ab hoïe: vt in d. c. gratum. Rō diuersitatis est: quia hō moritur, & eodē modo cū eo extinguitur delegatio eius re integra, cum non fixerit radicē in ꝑsona delegati: sed lex nunq̄ moritur. pro quo facit c. si gratiose de rescri. li. 6. vbi patet, ꝙ dispositio facta sub noīe dignitatis, non petit morte dispon̄etis. Et idem vr̄, q̄n officiales aliquid disponunt ꝑ viam statuti: vt per mortem, seu reuocationem eorū non expiret illa dispō. Secus si non ꝑ viam legis, vel statuti. Adde primo, ut sunt ordinationes, & præcepta, q̄ fiunt a ꝑlatis, vel diffinitorib. non habentib. authoritatem cōstituendi.

8 ADDE † secundo, ꝙ res dr̄ integra, sec. Hos. in c. licet eo. tit. q̄n delegatus non cœpit vti iurisdōne, cœpit aūt, vt si vices suas commisit, vt ibi patet: ēt si primum solū commisit. eo. tit. super q̄onum. vel si mandauit alicui citare partes: aut si ipse citauit à fortiori: vt i d. c. gratum: vel si recepit testes in periculo constitutos, & multo magis, si excōicauit cōtradictores eo. ti. c. j. & si diem assignauit partib. de dila. c. fi. vel si fecit offerri libellum, vel alium actum iudicialem exercuit, ēt si partes non citauit: vt si recepto mandato vocet tabellionem, ac testes, & tanquam iudex præcipiat redigi literas suas in publicam formam & in instrō testes apponi: quia talis actus iudicialis est: vnde incipit vti iurisdictione.

9 SEPTIMO † quæritur, quid de sn̄ia duorum delegatorum discordantium? Et dico dependere ex delegante, quam voluerit acceptare. Secus in sn̄ia arbitrorum ex cōpromisso, q̄a non tenet. Sicut ēt præsidentes loco Papæ in concilio generali nihil faciunt, nisi oēs consentiant in actu gerendo: quia vnius contradictio inficit totum. no. Pa. in c. nō est. de reg. & in c. pen. de sta. mo. Secus in sn̄ia duorum ordinariorum discordantium, q̄ tenet ꝓ reo, nisi in cā matrimonij, libertatis, & testī, & hmōi fauorabilib. quia tunc tenet̄ ꝓ actore: vt in c. vl. de sen. & re iud. intellige si agit, vt matrimonium, & hmōi teneāt, aliter valeret pro eo, qui vt valeat agit, vel se defendit.

10 OCTAVO † quæritur, vtrum delegatus possit

possit subdelegare, & cui? Et dico multa. ¶ Primũ. Delegatus à Papa, vel principe põt indistinctè cãm totã, vel partẽ alteri delegare. l. à iudice, C. de iud. de of. deleg. c. fi. & no. Inn. in c. pastor. eod. ti. Et hoc verum, nisi qñ certũ ministeriũ ei cõmittitur, quod Inn. ibi limitat de ministerio magno: & exprimitur, vt ꝑdicare crucẽ, dispensare cum irregulari, pœnitentiã iniungere, absoluere excommunicatos, & hmői: & generaliter qñ committitur nudum ministeriũ, & non iurisdictio: vt ibi patet in fide: vel qñ ꝑ verba rescripti comprehenditur electa fides vel industria eius: sicut cũ dr̃, cõfidimus de tua industria, vt ꝑsonaliter exequaris: vel qñ negotiũ non est per aliũ bene expedibile. Hoc tñ non est verũ in legato sedis apostolicæ, qui ẽt in ꝑdictis subdelegare põt, vt patet in d. c. fi. §. in ꝑdicatione crucis, dispẽsatione cũ irregulari, &c. Pro quo no. ꝙ in d. c. fi. cũ dictum fuisset, quòd delegatus principis ꝑt delegare: subiungit primò, ꝙ is, cui iniungitur, vt negotium ꝑsonaliter exequat̃, põt delegare de consensu partiũ nisi iniunctũ sit, inquisitionem fieri, vel ecclesijs ꝑlatis, aut alijs ministris prouideri, quia in his industria, & fides ꝑsonæ vr̃ electa. Et secũdo subiungitur sic in forma. Ceterũ salua legatorũ sedis Apostol. authoritate nulli, cui commissum fuerit prædicare crucẽ, excommunicare, vel absoluere aliquos, dispensare cum irregularibus, vel iniungere pœnitentias, liceat hæc de cetero alijs demandare: qa non sibi iurisdictio, sed certum ministerium potiùs committitur in hac parte, hæc ibi.

11 Ex † quibus aliqui volũt, & prælati habentes ꝑ priuilegiũ, ꝙ in aliquo casu possint absoluere subditos, aut cũ eis dispẽsare: nõ pñt hoc alij delegare: cum ista eorum potestas sit delegata. Et verũ dicunt, si ista concessa sunt isti ꝑlato in numero circa determinatos subditos: putà, absoluatur ille, vel iste. Secus vbi hoc conceditur, respectu subditorum in genere, tã respectu culparum præteritarũ, quã futurarũ, & prælatis præsentibus, ac futuris: tum quia hic non cõmittitur certũ, seu nudũ ministerium, sed cognitio cãę, & iurisdictio: tum quia ẽt si cõmittatur nudũ ministerium, qđ est falsum, tñ non est electa industria personæ, cũ sit incognita. Et idẽ est, sec. Pan. ibi, post Inno. si nudũ ministeriũ cõmitteret̃ certæ ꝑsonæ, sed illud non sit magnũ, vt ꝑdicta. Et ita, vt dixi, consuetudo, q̃ legẽ interpretatur, obseruat: & est rationabilis, qa plerunq; subditi vertentur ꝑlatos. Et ita expresse tenet gl. in c. fi. de of. or. ¶ Secundũ. Delegatus Papę subdelegare potest: licèt sit datus ex officio, vel ex cõsẽsu partiũ, vel cũ clausula ꝑelectionis, s. ꝙ si non oẽs, tu cum alio exequaris, vt ibi. Et hoc nisi illud verbum geminaretur: putã, si diceretur, tu exequaris, sec. Bal. vt verba aliqđ operẽtur, de priui. si Papa, libr. 6. Aliter nõ intelligitur electa industria ꝑsonæ, ſm eũ.

12 Ex † quib. facit ibi. i. in d. ca. fi. Pa. regulam singularẽ in materia subdelegãdi, videlicet, ꝙ regulariter Papa cõmittẽdo alicui cãm, industriã ꝑsonæ nõ vr̃ eligere: sed potiùs intendit prouidere negotio, qđ decidendũ cõmittit. Sed & si Papa tertiũ delegatũ deputauit, cũ partiũ cõsensu: dicit Io. An. in add. Spe. ꝙ licèt de honestate subdelegare nõ debeat, nisi de cõsensu partiũ, non tñ de necessitate: qa d. c. fin. indistinctè dat isti delegato facultatẽ subdelegãdi: dicẽs, ꝙ delegato à principe est à iure cõcessum, & idẽ Ho. & Pan. ¶ Tertium Delegatus nõ a principe, sed ab ĩferiore, subdelegare nõ põt: ẽt impeditus infirmitate, vel alia iusta cã ar. l. prætor, §. si post, ff. de va. mu. & d. l. a iudice. Qđ tñ fallit primò in vno articulo, vel c. cãæ: quia vr̃ hoc posse alteri committere, vt in cle. 1. de of. del. Scđò, qñ est delegatus ad vniuersitatẽ cãrum alicuius castri, villæ, aut ecclesiæ: qa tunc põt vnã cãm delegare, vt no. gl. in c. cũ cãm de app. ff. de iud. l. cũ prætor, §. 1. ff. quis & à quo ap. li. 1. §. 1. Tertiò, si lis est corã eo cõtestata, & sic intelligitur extrà de sen. & re iud. cũ Bertoldus, argu. C. de proc. l. neq; tutores. Et hoc tenuit Sum. Pis. sed sec. Bar. in d. l. a iudice, hoc cõiter non tenetur: nec est de procuratore simile, vt ibi ꝑ eũ patet. Quartò, si hoc sibi specialiter concedatur, sec. Io. An. ꝑ c. is cui. de of. dele. lib. 6. vbi dr̃, quòd is, cui cõmittit̃ à sede Apostolica prouidere certæ personæ de beneficio in certa ecclesia, diœcesi, vel prouincia: põt hoc alteri subdelegare. Sed si mandetur ei, vt prouideat ecclesiæ de persona: subdelegare non põt, nisi subdelegandi habeat speciale mandatũ. ¶ Quartũ is, cui negotium committitur vt personaliter exequatur si partes cõsentiãt tacitè, vel expressè, hoc põt alteri subdelegare, qđ tñ limitat Pa. in c. fi. eo. ti. qñ forma rescripti est fundata sup̃ vtilitate partiũ, secus si sup̃ publica, q̃ non esset remissibilis ꝑ partes, vel vbi partes cõtradicerent. Hoc tñ fallit ĩ eo, cui Papa cõmittit inq̃sitionẽ, vel prouisionẽ ecclesijs de ꝑlatis sine alijs ministris, ꝙ sine speciali mãdato subdelegare non põt, quia in his fides, & industria ꝑsonæ eligi vr̃, in d.

in d.c.fi.& in d.c.is cui. ¶Quintū.Delegatus, vel ēt legatus sedis Apostolicæ eo casu, quo subdelegare pōt, hoc non pōt, nisi existēti in dignitate, vel ꝑsonatu, vel canonico ecclesię cathedralis, vt in ca.statutum de rescri.lib.6. ¶Sextum.Sicut delegatus a Papa, vel principe hēt a lege, ꝙ possit cām alteri subdelegare, nisi, vt dictū est: ita delegatus ab epo, vel alio: & si non hēat a lege potestatē subdelegandi, habere tñ pōt ab homine, vt si delegatus ipse det sibi authoritatem subdelegandi. ar.de proc.c.1.2.resp. Et sic tenet Io.An.sup c.is cui.li.6.¶Septimum.Eo casu, quo delegatus subdelegare potest, tenetur quis acceptare subdelegationē, sec.Inn.in c.pastoralis. de off.deleg.nisi constet, ꝙ delegatus malitiosè se exoneret, vt ibi, & tunc si vellet cogere, iusta esset appellatio.Secus si non constaret.

13 Est † tñ differentia inter delegatum a principe, & ab inferiore: quia primus cogere pōt oēs, etiam si non sint sui fori, C. qui pro sua iurisdictione, l.vna, ff.de mu.& ho.l.munerū. §.iudicandi exceptis aduocatis, qui alibi, quā in suo foro cogi non possunt recipere iudicium.C.de aduo.diuer.iud.l.sancimus. Delegatus vero ab ordinario, cogere non pōt hominem alterius fori, ff.de iur. om.iu.l.vlt. & in gl.d.c.pastor. Qūo delegatus Papæ absoluere possit excōicatos se sup.Absolutio 2 §. 4. vbi aūt cognoscere possit sup.Commissio.

14 Nono, † quantum ad subdelegatum, quæritur, quid possit subdelegatus a delegato Papæ? Et dico, ꝙ pōt coercere, sec.Io.And.ext. eo.ex literis, q̄ coertio sec.Inn.intelligit, qa pōt excōicare, interdicere, & huiusmodi.Vnde & Host.dicit, ꝙ subdelegatus delegati, & merus executor coercitionē recipit cōtra se sibi opponentes, & iurantes illos, quos mittit pro exequendo artic.sibi commisso: quem ēt quo ad denuntiationē pōt alteri delegare.

15 Decimo, † quantum ad legatum quæritur, an credatur asserenti se legatum? Et dico, ꝙ non, nisi probauerit in scriptis, & de mandato Apostolico per suas literas fidē fecerit, di. 65.lectis, C.de mand.princi.l.vnica.Facit, qđ no.gl.in c.sicut nobis.de sen.exc.ꝙ non creditur Cardinali asserenti aliquid alterius prę iudiciū, qđ limitare vř Pan. si asserat oraculo viuæ vocis.Et si dicat se literas perdidisse, aut auditur.de of.dele.cum iure & d.l.vnica.si tñ est honestus, & notus, debet ei credi, & recipi.97.d.nobilissimus.sed sine literis nihil audeat iudicare, sec.Tanc.& Arc.quia nuntio si ne literis non creditur, vbi alicui ꝑiudicatur.

16 Vndecimo † quæritur, quot sunt genera legatorum? Et dico, ꝙ legatorum duo sunt genera: quia sunt quidam legati improprie, i.nūtij, sed non iudices, vt qui a Papa pro ambasiata mittuntur, vel ad aliquid nudum ministerium exercendum.de quib.d.1.ius gentiū, & 97.dist.c.nobiliss.& istos, qui impedit, debet hostib.tradi: etiam si sint hostium.l.vlt.ff. de leg.& sec.Canones sunt excōicandi.94.di. si quis.Ita no.gl.in d.c.ius gentium.Imo si legati, vel nuntij sint Apostolici, sunt ipso facto excōicati, & eorum terræ, ac loca interdicta, quandiu in contumacia perstiterint eorum dñi.de off.leg.super gentes, 2.6.extrauagans est. Quidam vero sunt legati iudices, quos Papa facit ordinarios in certa prouincia: de quibus loquitur ꝑmissa definitio, & ti. de off.leg.Et horum, sec.Io.An. & omnes Canonistas, tria sunt genera, vt ēt no.gl.& Pan. in c.excōicatis.de off.leg. Quidam.n.dicūtur laterales, seu de latere missi, qui sec.Ber.in c. excōicatis.de sen.exc.& gl.in c.pen.de offic. leg.sunt hi, qui de curia Papæ mittuntur, ēt si non sint Cardinales.Sed verius dicit Ioan.& Pan.in d.c.pen.ꝙ sunt soli Cardinales, maximè hodie.Quidam vero sunt locales, seu nati, qui dicuntur legati ratione suæ dignitatis, in qua nascuntur ex priuilegio ecclesiæ suæ: vt dicit Archiepiscopus Cantuariensis, & Eboracensis, vt in c.1.ff.de off.leg. Quidam vero nec sic: sed dicuntur temporales, siue communes personę: vt omnes, nisi a Papa, a curia, vel ab extra, qui non sunt Cardinales.

17 Dvodecimo † quæritur, qūo differant hi legati, quo ad absolutionem percussorum clerici? Et dicit gl.ibi.c.pen.de off.leg. & cōiter oēs Doct. ꝙ laterales hos possunt absoluere in sua prouincia, & ēt extra, postquam egrediuntur vrbem, donec illam reingrediantur, & tā subditos, q̄ extraneos siue aliunde veniētes, sec.gl.quod Host.in c.pe.de off.leg. limitat, nisi enormis iniuria.allegans, c.si vero. & c.cum illo.de sent.exc.sed in c.ad eminentiā. de sen.exc.tenet, ꝙ potest absoluere etiā pro enormi.& idem Io.An.& Arch.in d.cap.1.de off.leg.li.6.& Pan.in d.c.ad eminentiā, etiā si mutilauerint, vel occiderint.Et hoc tenet: qa iura accipientia enormem iniuriam, loquuntur in alijs inferioribus legatis, ẜm ꝑdictos. Fallit tñ quod dictum est.Primo, qñ sunt in ꝑsentia Papæ. Secundo, qñ sunt reuocati ante regressum, sec.Pan.in c.pe.de off.leg. quo casu nec insignia legationis debent exercere. Tertio, ẜm aliquos, quando nec in prouin-

cia ſunt,necne in via.Sed iſta fallentia aliquo iure non probat̃,ſed reprobatur: quia ꝓcon ſul extra ſibi decretã prouinciã exercere pōt iuriſdictionem voluntariam, & vti inſignijs, nõ diſtinguendo,an ſit in via,necne.ff.de off. ꝓcõ.l.1.& 2.legati aũt Papæ,æquiparant̃ pro conſulib. & p̃ſidib. vt in c.2. de off.leg. lib.6. Adde, quòd dicta de abſolutione ab hac excõicatione,nõ ſunt extendenda ad alias abſolutiones Papæ reſeruatas:quia in iſtis exorbitantib. & ꝓhibitis non fit extẽſio de vno caſu ad alium, ẽt ꝑ maioritatẽ rõnis:vt in c. ad tranſlationem de off.leg. ¶Legati vero locales, ſiue nati, abſoluere non poſſunt iſtos in ꝓuĩcia ſua, vel extra, nec ſubditos, nec alias. Cuius rõ eſt,ſec.Pan.in d.c.pę. quia alioquin clerici perderent priuilegium,ꝙ hẽnt ex c.ſi quis ſuadente.17.q.4. q̃a cum dignitas illa ſit perpetua, nullus pro abſolutione cogeretur adire Romam quod tñ limitat Pan. in caſib. reſeruatis Papæ: quia ab ea iniectione, a qua abſoluũt ep̃i, multo fortius abſoluunt & ipſi cum ſint ordinarij.¶Legati vero temporales abſoluere poſſunt ſolum in ſua prouincia, & ſolum eos, qui ſunt de ſua prouincia, non autem ext.eam, nec extraneos, ſecundum Arc.

18 Circa † hoc tamen clari ſunt tres caſus, primus, quod poſſunt abſoluere ſuos ſubditos in ſua prouincia exiſtentes. Secundus, ꝙ non pñt abſoluere extraneos extra prouinciam.Tertius,ꝙ extraneos,i.aliunde aduenientes abſoluere nõ pñt,ẽt in prouincia.Sunt ẽt quatuor dubia. Primum, an poſſint ſubditos extra ꝓuinciam abſoluere. Et dicit Pan.in d. c.excõicatis.cõiter teneri,ꝙ non.& Io.And, dicit ita ſeruari de facto quod limita, ſec.Io. Mo.& Ioa.And.quos ſequit̃ Gem.in c.1. eod. tit.li.6. niſi de conſenſu iudicis illius prouinciæ.ſed hoc ſtatim.Secundum eſt,an ſubditos abſoluere poſſint extra prouinciã de conſenſu iudicis illius prouinciæ? Et dñt aliqui, ꝙ quia hæc poteſtas datur eis limitate non vr̃, quòd excedere dẽant formam eis p̃fixã ꝑ d. c.excõicatis, & Pan.tenet, ꝙ non, dicens, hoc dictum ſingulariter notãdum, ꝙ pt̃as collata in certo loco ex priuilegio, exerceri nõ p̃t in alio loco, ẽt in ſubditos. Secus in iuriſdictione cõpetente de iure cõi.Et hoc ſequit̃ Sum. Roſ.Sed p̃dicti tenẽt cõtrariũ. Et hoc ſeq̃tur Sum.Ang.contra Ro.& hoc tene:quia ẽt contentioſam iuriſdictionẽ pōt quis exercere in territorio non ſuo de licentia iudicis territorij, ꝙ Hoſ.dicit eſſe æquum.Tertium, an poſſit abſoluere ſubditos, q̃ extra ꝓuinciã ĩ excõicationẽ inciderunt? Et dicit Hoſt. ꝙ non innixus, verbo, aliunde.in d.c.excõicatis.Sed hoc intelligitur de non ſubditis aliunde uenientibus.Vnde alij contrarium tenẽt, vt recitat Spę.ꝙ Pan.verius dicit: vt ſicut pōt punire ſubditos extra territorium delinquẽtes de fo. com. cũ contingat.ita poſſit ẽt eos abſoluere. Et facit, quia proprius ſacerdos abſoluit ſubditũ a delicto extra ꝓuinciam commiſſo. Quartũ eſt, an abſoluere poſſint non ſubditos incidẽtes in ꝓuincia ipſorũ legatorũ. Et dicit Hoſ. ꝙ ſic: q̃a tales aliunde accedere non dñr, cum non adueniant excõicati. Pro quo facit dictũ Abbatis in d.c.cum contingat. ꝙ ſcholaris ueniens ad ſtudium excõicatus, abſolui nõ pōt ab ep̃o loci, licet abſoluere potuiſſet ꝓprius ep̃s.Secus ſi ibi incidiſſet. Ex quo poſſet elici, quod pt̃as contracta rõne domicilij, non extenditur ad prius cõmiſſa.qđ tñ dictũ Pan.gñaliter non admittit. & bene:q̃a oppoſitũ ſup.dictũ eſt.ſup. Abſolutio.j.§.5. q̃ſito j. & ſeq. Quintũ additur, an poſſint abſoluere excõicatos a ſe in prouincia, poſtq̃ ſunt prouincia egreſſi. Et dicit gl. in c.nouit.de of.le.quòd nõ:q̃a exeundo prouinciã priuati ſunt dignitate.ff. de of. p̃ſi.l.3. & ſtatim expirat iuriſdõ. Qđ limitat Specu. qñ exeunt animo non redeundi:& vbi abſolutio vbi requireret cãæ cognitionẽ:Secus ergo ſi exeũt regreſſuri.& abſolutio eſt ĩ foro pœnitentiali.Et conſentit Inno. Et intelligetã de laterali, q̃ de tꝑali, ſec.Supp.lateralis tñ ẽt non regreſſurus, dũ redit ad vrbem, abſoluere poſſet ſacramentaliter, vt dictũ eſt.Sextũ, an abſoluere poſſint pro enormi iniuria. puta mutilatione: vel homicidio? Et cõiter tenetur, quod non. Pan. tamen in c. quod de his.de ſent. exc. ſatis innuit, ꝙ ſic. vide ſi vis.

19 Decimotertio † quæritur, qũo differant p̃dicti legati in beneficiorum collatione? Et dico, quod legatus lateralis ſolus pōt multa. Pōt.n.primo confirmare electiones ep̃orũ & archiep̃orũ & exẽptorũ in prouincia ſibi decreta:nõ aũt alij legati, ſine ſpeciali mãdato de ele.ſi abbatẽ.li.6. Et ſcđo dare licentiã abbati ſubdito immediatè apoſtolicæ ſedi a ſuo monaſterio ad ep̃atũ, q hoc nequiuiſſet ſine licẽtia Papæ vel legati:vt in d.c. ſi abbatẽ.Vbi dicit gl.idẽ eẽ iudiciũ de tranſitu ab vna abbatia ad aliã:q tñ ſi ep̃o ſubijcierentur, trãſitus nõ fieret ſine licẽtia ſaltẽ ep̃i. Pōt ẽt, ſecũ. Ber. cognoſcere de cauſis motis cõtra hmõi exẽptos:q̃a ꝑ priuilegia eximuntur a poteſtate ep̃orum, & non legatorũ: alij

au-

aũt legati contra iſtorum priuilegia hoc ſine ſpeciali mandato non poſſent. de offi. leg. ꝙ trãſlationẽ.in gl. Et tertio cõferre bñficia in terminis ſuæ legationis,cũ reſtrictione tñ, q̃ hr̃ in c.præſenti.& c.deliberat.de of.leg.li.6. & in c. offic. eod.ti.& li.alij vero non,niſi ex commiſſione ſpeciali.Quod ſi eccleſia patronũ laicum hẽt,conferre nõ poſſet,niſi ei,quẽ p̃ſentaret patronus.eodẽq; mõ ſi haberet patronum clericum,cui patronatus rõne patrimonij cõpeteret.de off.leg.c.dilect. Secus ſi clericus ſit patronus rõne eccleſiæ , vel ẽt ſi ſit collegiũ: q̃a eo irrequiſito põt legatus cõferre,cũ poſſit maius. ſ.conferre ipſas eccleſias irrequiſito epo.Collatio tñ beneficij per eum facta nõ valet. ſi non eſt facta mẽtio de alio beneficio,qđ prius habebatur,niſi,ſecũ. Io.And. hoc exprimeret ſe facere ꝓprio motu:quia valet collatio, licet vtrunque retinere non poſſit.Secus ſi ille impetrauit:quia tenebatur facere mentionem de priori.

20 QVAERIT † tñ Io.An.in glo.vtrum conferre poſſit illa beneficia, quorũ collatio deuoluta eſt ad Papã p Lateranenſe concilium? Et dicit,ꝙ ſic,ſec.Gof.& Inn.& Gul.in Spec. rep̃hendentes.Vin.qui dicit cõtrariũ.Et ſubdit ipſe Io.An.certũ eſſe,ꝙ legatus ẽt de latere conferre non põt bñficia vacãtia in curia Romana ſine mãdato ſp̃ali, vt de p̃b. licet in fi.qđ ĩtelligo ĩtra menſẽ.vt eo.tit.ſtatuimus.

21 ADDE † ꝙ vbi legatus lateralis vel alius ſp̃ali mãdato conferre põt in prouincia,concurrũt poſſibiliter tres beneficij collatores, Papa,legatus,& diœceſanus: & tunc ſi appareat cui primo collatũ ſit,non eſt dubiũ:ſi vero non apparet,potior erit conditio poſſidẽtis:& ſi neuter poſſideat:p̃ferẽ q̃ habuit à digniori, i.Papa,vel legato,de p̃b.ſi a ſede.li.6.

22 DECIMOQVARTO † quæritur,q̃d legatus in ſua prouincia poſſit aut nõ poſſit? Et dico ſec.Directo.quod põt primum exercere oĩa, quæ poſſet ille, qui eum miſit:p̃ter,reſeruata ſummo Põtifici,de quib.hẽt.ſup.Caſus.j.§.1. Et ſcđo põt ſolus edere ſtatuta in ſpectãtib. ad iuriſdõnem,ſm̃ no.in c.fi.ext.eo.dummodo non ſint contra canones generales, q̃bus in aliquo derogare non põt. Et idem dico in epo:vt no.Ioa.And.in c.fi.de of.archipr.& idem dicit Gem.& plus.ſ. quod eps nõ põt facere ſtatutum,quo ius commune arctetur.Si tñ vellet ſtatuere legatus in cõcernẽtib.aliorum p̃iudiciũ, illorũ conſenſum dẽt habere, vt no.Inn.in d.c.fi.Vtrũ aũt poſſit aliquo caſu mutare legata.inf.Legat.¶ Non põt autem primo,ẽt ſi ſit laterali conferre vel reſeruare eccleſias cathedrales,aut regulares,vel collegiatas de of. le. c.deliberatione.li.6. vbi dicit ꝙ conferre vel reſeruare eccleſiã,eſt conferre vel reſeruare ipſam primã dignitatẽ de eccleſia,puta epatũ plebanatũ,abbatiã,prioratũ,& ſimilia:vñ nõ ꝓhibeẽ conferre bñficiũ, hoc eſt,canonicatum dictarum eccleſiarum. ¶ Nec ſecundo,conferre vel reſeruare in eccleſijs cathedralib. dignitates principaliores poſt epatũ,ad quas p electionem veniẽ,vt eſt archipresbyteratus,archidiaconatus,p̃poſitatus, & hmõi, vt in d.c. de liber. de of.l.li.6. Vñ ſi in eccleſia cathedrali eſſent duæ dignitates p electionẽ habẽdæ,puta, archipresbyteratus,& archidiaconatus:eã q̃ maior haberetur,nõ poſſet dare legatus.Et ibi dicit glo. ꝙ licet archidiaconus ſit maior maioritate prælationis,de qua ibi intelligitur,inſpicienda eſt tñ conſuetudo loci: is. n. hr̃ prior poſt ep̃m:vt qui capitulum conuocat, & capitulo præeſt. Igiẽ poſſet dare minorẽ ẽt maiorem: ſi non haberet per electionem.¶ Nec põt tertiò,ẽt ſi ſit lateralis, concedere alicui ĩ gñali vel ſpeciali:vt recepta reſignatione bñficiorũ ab his, qui hñt illa, poſſit ea alteri conferre. de ele. deliberatione.lib.6.vbi dicit gl. ẽt nõ põt vni committere, ꝙ recipiat reſignationem bñficij, & alteri ꝙ illud conferat: q̃a qua rõne cõmittẽdo vni reſignationẽ & collationẽ,datur via ad vacaturas eccleſiarum , eadẽ rõne dareẽ via ad idem cõmittendo diuerſis ar.de ele.c.j.li.6.Põt ergo legatus recipere bñficium p reſignationem, & illud poſtea vacans alteri concedere:ſed põt cõmittere alteri vt hoc faciat: q̃a facilius p iſtum modum fieret fraus ad vacaturas eccleſiarũ. Putat tñ Arch.ꝙ poſſit alicui cõmittere, vt bñficij reſignationem recipiat,& ea recepta,cũ vacet,eidẽ vel alteri cõmittere eidẽ collationẽ.Et p dictã decretalem attentari poſſet,ꝙ licet eps poſſit generaliter tradere poteſtatem officiali aut vicario ſuo conferendi vacantia beneficia.de off.vica.c.fi.non tñ alteri,quem officialẽ non conſtitueret.¶ Nec põt quarto, ſi in aliqua cathedrali vel collegiata eccleſia fecit aliq̃ reſeruationem, ea pendente aliam facere in eadem:nec ẽt poſtq̃ aliqđ reſeruauerit alicubi beneficiũ eſt collationem pertinens cuiuſcunq; quamdiu reſeruatio pẽdet, aliud pertinens ad collationem eiuſdem,põt legatus ſibi reſeruare:vt in d.c.p̃ſenti.¶ Nec quinto,põt legatus proceſſum delegati impedire,aut eius irritare ſn̄iam:ſed bene p̃t confirma-

firmare, & exequi ff. l. studuisti. Similiter nec potest absoluere excõmunicatos à papa, vel eius delegato: vt ibi. ¶ Nec pt sextò, ẽt lateralis generaliter se intromittere de his, q̃ spãliter papæ reseruãtur. de off. leg. nisi & c. quod translationem, nisi ei concedatur in iure, vel habeat speciale mandatum, vel s̃m Pa. ex priuilegio, vel consuetudine, cuius initij non sit memoria. Vnde secundum gl. dist. 3. §. 1. non potest facere generale, vel prouinciale concilium, nisi ad hoc sit specialiter destinatus.

13 DECIMOQVINTO † quæritur, de terminatione legationis, & eius effectu? Et dico, s̃m Io. And. ꝙ legatio quatuor modis finitur. Primò, si datus est legatus ad tps: quia eo finito finitur legatio. ff. de off. dele. de causis. Secundò, qñ est reuocatus. ff. de iud. l. iudicium. Tertiò, qñ egressus est legationem aĩo non redeundi. Secus si egrederetur vnã prouinciã is qui est legatus in pluribus, quia in qualibet parte legationis, sicut eps in qualibet parte diœcesis, legationẽ exequitur. de off. or. cum episc. li. 6. Quartò post mortem legati, nõ aũt post mortem constituẽtis illũ ext. eo. lega. li. 6. Legatione verò finita his modis in sui persona non finitur, primo quo ad cõstitutiones eius, quia perpetuo durant, licèt sit prouinciã egressus, aut mortuus, nec secũdo, quo ad cepta per delegatos ab eo, vt su. §. 6. Oẽs aũt reseruationes beneficiorum factæ ab eo, ẽt si erat lateralis, & decreta interposita sup his, nec nõ denũciationes, inhibitiones, & ꝓcessus quilibet per eũ, vel per executores eius sup his habiti, dummõ ad collationẽ eorundẽ bñficiorũ iã vacatiũ non sit ꝓcesũ, finita legatione virib. euacuãtur, nec dicti executores possunt vlterius beneficia taliter reseruata cõferre, vt ĩ d. c. ꝑsen. De materia legati, & delegati multa hẽs p Archiep. 3. par. ti. 9. c. 3.

DE DEMENTIA.

1 *Dementia à quo excuset, & num vbi cessauit, possit quis ad ordines promoueri remissiuè.*

1 DEMENTIA † si est perseuerans, excusat à culpa, quantum ad factum in illa commissum. 15. q. 1. aliquos. 22. q. 7. quemadmodũ, & ab irregularitate: vt in cle. vnica. de homi. Vtrũ autẽ postq̃ cessauit, possit quis ad ordines ꝓmoueri: vide sup. Corpore vitiatus, §. 8.

DE DAEMONIACIS.

1 *Dæmoniacus num quis sit, qualiter reprehendatur. Et vtrum promoueri queat remissiuè.*

1 DAEMONIACVS † vtrũ sit quis necne deprehendi potest, si 30. diebus indifferenter carnibus vesci cogatur, maximeque hædinis, quæ dæmones prouocant. 7. q. 2. cap. 2. in gl. q̃a si nullã senserit læsionẽ apparebit, ꝙ dæmoniacus nõ sit. Sunt & alia huius rei signa, de q̃b. dixi in tractatulo de exorcis. Vtrũ autẽ ꝓmoueri possit dæmoniac⁹, su. corpore vitiatus §. 8. vide ẽt su. adiuuare, & inf. Superstitio & maleficiũ, q̃tum ad materiam dæmonum.

DE DENVNCIATIONE.

1 *Denunciationis definitio, & quid notet particula de, & quotuplex sit denunciatio siue Canon. Docto. siue Theologos spectes.*

2 *Denunciationi Euangelica, qui adstricti sint. Et qui ad eam admittantur. nu. 3.*

4 *Denunciationem prædictam num semper monitio præcedere debeat. Et quotuplex.*

5 *Prælatus, si peccati denunciationem sub excommunicationis pœna præcipiat, num teneatur subditus forma Euangelica non seruata obedire.*

6 *Iuramentum, qui iurauit crimen omne quod resciuerit, denuntiare, vel non denuntiare, qualiter accipiendum sit.*

1 DENVNCIATIO † est nunciatio, i. manifestatio criminis facta superiori, ita ꝙ ꝑpositio, de, augeat nunciationem, ff. de po. l. j. & s̃m Cano. in c. nouit, de iu. diuiditur in Euãgelicã, canonicã, iudicialẽ, & regularẽ, q̃ dis. vix poterit quis saluare, q̃n mẽbra coincidãt Vide Pa. ibi Theologi vero distinguunt duplicẽ tñ, s. ꝑnialẽ, i. facta ꝓlato, vt priuatæ ꝑsonæ, & iudicialẽ, i. factã eidẽ, vt ꝑsonæ publicæ. i. vt est iudex, & de hac nunc loquimur: quia de alia dictũ est su. de Correctione fraterna.

2 PRIMO † verò q̃ritur, qui teneantur ad denunciationẽ euangelicã? Et dico opin. varias esse Canonistarũ, in d. c. nouit. Sed tñ oẽs verũ aliqualiter senserũt, q̃a si loquamur vt est ꝑnialis solũ, siue fraterna correctio, sic verè dicit Arc. in c. si peccauerit, 2. q. 1. ꝙ tenentur oẽs. s. eo mõ, quo ad fraternã correctionẽ. Si vero loquamur vt ẽ iudicialis, sic verè distinguit Inn. in d. c. nouit, ꝙ q̃tũ ad peccatũ ꝑpetratũ qđ cõtinuationẽ nõ recipit, tenet solũ is cui hoc cõpetit ex officio: quia hoc ꝓcedit ab actu iustitiæ: vt qui peccauit, puniatur nõ ꝑp se, cũ iã nõ sit peccaturus: sed ꝑp alios, & hoc ꝑtinet ad superiores. 11. q. 2. ꝓcipuè, 23. q. 4. duo ista, sed quantũ ad peccatũ ꝑpetrãdũ, & q̃tum ad perpetratum, qđ recipit augmentũ, vel multiplicationẽ, aut cõtinuationẽ mali, tenetur quilibet credẽs se eã posse perficere sine graui detrimẽto. 22. q. 5. hoc vr̃, quod Sum. Ang. malè limitat quoad prælatos: quia nullus ꝓlatus, vt ꝓlatus denunciat, cũ careat superiore. Et ratio est, quia ista denunciatio

eſt actus charitatis,vt delinquẽs corrigatur,
vel ſaltem ad aliorum terrorẽ compeſcatur.

3 SECVNDO † quæritur,quis ad iſtam denun
ciationẽ admittatur?Et dicit gl.in d.c.ſi pec-
cauerit,& Arc.ꝙ admittuntur oẽs infames,
minores, mulieres ,& oẽs modo bono zelo
denuncient,de ſen.& re.iu.cum l. & A.quod
limitatur,ſm eoſdem,niſi permaneant in cri
mine:quia cum tales ſua crimina nô correxe
rint:credendũ eſt, ꝙ non bono zelo denun-
ciẽt aliena.Et idẽ dico de teſtibus: qđ tñ Inn.
in d.c. nouit. limitat, ſi ſola pnĩa de crimine
q̃ritur,& non aliud tꝑale directè,vel inciden
ter q̄a tunc legitimi teſtes ſolum admittunt̃.

4 TERTIO † q̃ritur,vtrũ denunciationẽ iſtã
dẽat ſemper monitio pręcedere?Et dico,ꝙ ſi
peccatũ eſt publicum,admonitio nulla requi
ritur:ſm Arc.in d.c.ſi peccauerit,& 45.di.ſed
illud,ſi verò eſt occultũ,& tardatio denũcia-
tionis inferret proximo nocumentum corpo
rale,vel ſpirituale,puta, proditionem, infe-
ctionem,vel hmõi:ſimiliter non requiritur,
niſi conſtaret,ꝙ ad monitionẽ peccator deſi
ſteret,q̄a ſi poſſibile eſt,ſic quiſq; debet cor-
rigi,vt eius fama non lædatur. Si verõ nõ fit
nocumẽtum,niſi peccati, dẽt præcedere mo
nitio duplex:vna ꝑ monẽtẽ ſolũ ꝑ ipſius pro
bãdũ iur̃m,alia per ipſum,& vnũ,vel duos te
ſtes,per quos probatur, quod Rich.in 19. di.
4.limitat,niſi probabiliter credatur monitio
ſecreta non profutura.& concordat S.Tho.

5 QVARTO † quæritur, vtrũ ſi p̃latus perci-
piat maximè ſub pęna excõicationis,denun-
ciationẽ peccati : ſubditus teneatur obedire
nõ ſeruata forma euangelica? Et dico,ꝙ ſic,
primò,ſi peccatũ eſt publicũ. Secundò, ſi eſt
nociturnũ ꝓximo,& eadẽ rõne ſibi.Tertiò ſi
correctio nõ ſperatur.Quartò,ſi peccatũ eſt
leue,non infamatoriũ: & hoc in denũciatio-
ne publica:in ſecreta aũt vltra hæc,ſm Sum.
Ang.tenetur,ſiue p̃ceſſerit monitio,ſiue non
ſiue ſequuta fuerit correctio,ſiue nõ,quia va
let ad præcauendũ recidiuum,& nõ eſt in p̃iu
diciũ famæ:ſi talis eſt p̃latus,qualis eſſe debet
quia quilibet tenetur obedire prælato in ꝑti
nentibus ad officiũ eius, quæ non ſunt cõtra
Deũ.Et hæc eſt cõiter opinio Doc.ordinis no
ſtri & S.Th.in quoli.quod tñ fallit, qñ per ſi-
gna valde probabilia, & p̃ſumptiones quaſi
violentes credẽtur:prælatus inde vellet ſub-
ditũ infamare.Sed iſta opi.nõ eſt S.Th.ita in-
diſtinctè,q̄cquid ſit de alijs, non eſt vera, niſi
eo caſu,quo ſine peccato ſubditus poſſet de-
nunciare prælato non præcipiẽti, quæ aliter
ſemper eſt contra Deum. Vnde ſi non eſſet
probabile periculum de recidiuo, ſi eſſet æ-
què ſubditus,vt prælatus obuiare poſſet:pec
catum eſſet denunciare correctum,qui apud
prælatũ ſine cauſa notaretur.De peccati ma-
cula,vide ſu.Cor.§.9.¶ Quintò,quæritur,q̄d
de eo, qui iurauit denunciare omne crimen,
quod ſciuerit,vel non nunciare? Et dico quã
tum ad primum,quòd iuramentum intelligẽ
dum eſt eo modo,quo denunciatio licèt: vn-
de quando ipſa eſt illicita, iuramentum non
ligat.Faciat c.ex parte tua,de cle.non re.& ſi
intendebat iurare, etiam quando eſt illicita,
peccauit inf.Iurament.§.6.¶ Quantum verò
ad ſm, dico, ꝙ iuramentum intelligendũ eſt
in caſu,in quo denunciatio non cadit ſub p̃-
ceptũ,vel conſiliũ:vbi autẽ eſt de p̃cepto vel
conſilio, non obſtante iur̃o denunciare põt
in ſecũdo caſu,& in primo tenetur, per nota
ta.2.2.q.4.in multis capitulis: & ſi aliter inten
debat,fuit peccatũ,per dicenda inf. Iur̃m. §.
eo.de iſta materia vide ſu.Accuſatio.& inf.In
quiſitio per totum,& inf.Furtum.§.15.

DE DEPOSITO.

1 *Depoſiti finitio, & quibus in rebus locum habeat.*
2 *Depoſitarius pro qua culpa teneatur, ſi depoſitũ aut pereat, aut deterioretur. Et quid de caſu fortuito.*
3 *Eccleſia nũ de depoſito ſibi facto, ſi pereat, teneatur. Et quãdo in vtilitatẽ eccleſiæ verſum præſumatur, & quis id probabit. nu. 4.*
5 *Depoſitarius ſi pereunte depoſito, rem ſuam ſeruat, cum rem vtranque non poſſit, an teneatur.*
6 *Hæredes ſi depoſitum mortuo factum, aut quiuis alius diſtraxerit, an teneatur.*
7 *Diligentior ſi quis in re ſua quam communis hominum natura requirat fuerit, in depoſito autem non plus, ſed æquè, an teneatur.*
8 *Tabernarius, aut nauta, de re in taberna, vel naui eo inſcio depoſita, an teneatur. Et an bidellus de libro a ſcolari in ſcholis depoſito. nu. ſeq.*
10 *Depoſitarius de rei depoſitę vſu, an teneatur. Et an depoſitor depoſitum ad arbitrium reuocare queat, & ad id reddendum teneatur depoſitarius. Et in quot caſib. reddere non teneatur. nu. 11.*
12 *Depoſitũ an ex recõpenſationis cauſa detineri poſſit.*
13 *Depoſitum à ſe factum nũ quis furto ſurripere q̃at. Et an in depoſito ęſtimatio facta gradum adijciat.*

1 DEPOSITVM † ſecundum Hoſt. eſt quid cu
ſtodiendum alicui,vel alicuius fidei da-
tum,vel creditum:vt ff.dep.l.1. quod quidem
locum habet ſolum in rebus mobilibus & ſe
mouentibus tantum,ſm glo.in c. bona fides,
eo.ti.niſi forte,vbi apud ſequeſtrum deponi
tur,cum res aliqua inter plures in cõtrouer-

ſiam deducitur: de iudic. examinata. & in l. licet. ff. depo. Et ſicut ibi dr̃, in depoſito dominium non transfertur: vt etiam in d. l. licet.

2 †PRIMO verò queritur, pro qua culpa depoſitarius teneatnr, ſi depoſitum pereat, aut deterioretur? Et dico, ꝙ regulariter non tenetur, niſi de dolo, & lata culpa: q̃a cõiter fit gr̃a deponẽtis tm̃: vt patet in d. c. bona fides. & ff. de depo. l. 1. Adde, ꝙ ſi deterioratio talis ſit, ꝙ reddatur inutile deponẽti, reddetur æſtimatio tota. alioquin iuxta deteriorationis quãtitatẽ. ar. eoru q̃ no. ĩ l. 1. ff. de ędi. edi. ¶In duob. tñ caſib. tenetur ẽt de leui. Primò, ſi ꝓ cuſtodia mercedem recepit, vt in d. c. & d. l. 1. §. ſi quis ſeruũ. quo tñ caſu Sũ. Piſ. & arch. dicunt eum teneri de leuiſſima: ſed primũ tenuit gl. in d. c. bona fides. & Goff. Secundò, ſi cõuenit, vt teneretur. d. l. 1. §. ſi cõueniat. vbi dr̃, ꝙ contractus ex conuentione legem accipiunt: ſi tñ conuenirent, vt de dolo non teneretur, non eſt ſequenda iſta conditio, quia eſt contra bonos mores, & contra bonã fidẽ, vt ibi dicit. §. ſi conueniat. ¶ In trib. quoq. tenetur ẽt leuiſſima. Primò, ſi eam depoſitarij ſit res depoſita. Scd̃o, ſi depoſito ſe obtulit, ĩtellige ſi diligentiſſimum exquiſiuit. ¶Tertiò, ſi conuenit: vt in d. l. 1. ſæpe euenit. ¶De caſu ãt fortuito nõ tenet̃, niſi fuerit in mora reſtituendi, vel in culpa, vel pacto cõuenerit. De his vide ĩ d. c. bona fides. & ibi Pa. Sed tñ quo ad pactũ, dic ut ſup. dictũ eſt de commodato.

3 †Secundo quæritur, vtrum eccleſia teneatur de depoſito ſibi facto ſi perear? Et dico, ꝙ aut eſt factũ prælato præciſe, aut prælato & c. ſimul, aut alteri officiali, putà ſacriſtæ. Si factũ eſt prælato tm̃, eccleſia non tenetur: d̄ depo. c. 1. niſi ſit verſum in vtilitatẽ eccleſiæ, vt ibi dr̃. Si verò fiat p̄lato, & c. ſimul. ſcd̃m Hoſ. eccleſia tenetur, ẽt ſi inde eccleſia nõ lucretur, ſed cõtractus fiat gratia deponẽtis tãtũ. Et idẽ ſentit Io. An. vna cũ gl. c. 1. eo. tit. Et horũ rõ eſt: q̃a tunc fit eccleſiæ. Inn. verò per l. licet. ff. de decur. dicit, ꝙ non tenetur, niſi inde lucrũ aliqd̄ cõſequat̃. Sed Pan. cõcordat, dicens, ꝙ non tenetur quatenus veniendũ ſit ad diſtractionem immobilium, vel mobilium pretioſorum, tenetur aũt quatenus põt ſatiſfacere de alijs, putà fructib. Et hanc concordiã indubitatè verã credo in prælatis, qui immobilia alienare non poſſunt: quia in præiudicium ſucceſſorũ nequeũt obligari. Si verò fiat ſacriſtæ, Ioan. And. diſtinguit: quia ſi fuerat deputatus ad cuſtodiam vaſorum, non fit eccleſię, nec ipſa tenetur. Si verò fuit deputatus ad cuſtodiam diſpoſitorum: ſic ſm̃ eũ, & d. gl. obligatur eccleſia ex tali contractu inito gratia deponentis tantum: nec requiritur præſentia prælati & capituli: quia ſatis eſt, ꝙ illum à principio deputauerunt.

4 †TERTIO quæritur, qñ pręſumetur verſũ in vtilitatẽ eccleſiæ, aut q̃s hoc probabit? Et dico, ꝙ prælatus præſumetur in eccleſiæ vtilitatẽ illud conuertiſſe, qñ conſuetus eſt bñ adminiſtrare, & gubernare bona eccl̃æ, ſm̃ Arch. in c. hoc ius. 10. q. 2. & Bar. 1. in l. ciuitas ff. ſi cer. pe. & latius ꝑ Bal. in auth. hoc ius. C. de ſac. ſan. eccl. Sed intellige, ſi depoſitũ fuit apud prælatum. Probabit aũt illud eſſe in vtilitatẽ eccleſiæ conuerſum. qui hoc dicet. l. ei. q̃ ff. de prob. ſm̃ Inn. d. c. 1. qui dicit hoc ſp̃ale in depoſito & in mutuo: vt in d. auth. hoc ius. §. is creditor, quod tñ in depoſito limita, niſi ſatisfieri poſſit de fructib, quia tunc nõ oportet probare illud verſum eſſe in vtilitatẽ eccleſiæ: vt ĩ d. §. ſi creditor. Similiter nec ĩ alijs cõtractib. excepto mutuo, pro quo vide opiniones diuerſas in c. qd̄ quibuſdã. de fideiuſſ.

5 †QVARTO quæritur, vtrum teneatur depoſitarius, ſi pereũte depoſito ſaluat rẽ ſuã, cũ non poſſit vtranq. ſaluare? Et dico iuxta diſtinctionẽ poſitã ſup Cõmodat. §. 12. Et licet d. c. bona fides videatur velle, ꝙ ſit in dolo, ſi perdito depoſito hẽt ſuã rem ſaluã: tñ hoc intellige quo ad p̄ſnmptionẽ, q̃ in foro aĩæ ceſſat. Imò circa hoc ex rerũ & perſonarũ qualitate bonus iudex arbitrabitur, dolũ affuiſſe, vel ne: nec dari põt certa doctrina, quia ſicut ſuã vitã, ita & rem non tenetur q̃s exponere, vt ſaluet alienam, ẽt meliorẽ, niſi qñ rẽ alienã tenebat̃ æque vt ſuã ſeruare, & ſua erat vilior. De his Pan. in d. c. bona fides.

6 †QVINTO, vtrũ teneatur hæres, aũt alius, ſi depoſitũ mortuo factũ diſtraxit? Et dico, ꝙ ſic doloſè fecit, ſi autẽ bona fide ignorans rẽ depoſitam, nõ tenetur, niſi de eo qd̄ ad eũ peruenit. Et idem in cõmodato. l. 1. §. vlt. & l. ſed & ſi nõ ſit hæres. ff. eo. tit. Qd̄ ſi minus vẽdidit, vel p̄tiũ non exegit ſine dolo, tũc actiones tantum præſtabit deponenti, aut cõmodanti, vt in l. 2. ff. dep. Sed ſi rẽ p̄ſtare poſſit & nolit, culpa, i. dolo nõ caret, vt i l. plane. ff. depo. iuncta l. dolus. ff. man. Vnde tenentur.

7 †SEXTO, an teneatur qui in re ſua plus fuit diligens, quàm cõis hoĩum natura requirat, in depoſito aũt non plus, ſed tantum? Et dicit Bart. in l. ꝙ Nerua, ff. depo. ꝙ tenetur, qui rebus depoſitis tenetur p̄ſtare diligentiã tãtã, quãtã ſuis: alias eſt in fraude p̄ſumpta. Et ſi

dicaẽ primò, ꝙ nõ licebit ei ſuas prȩferre cõ tra prȩdicta, dico hoc non ſequi, quia intelligitur quouſq. vtriuſq. poteſt adhibere. Et ſi dicatnr ſecundo, ꝙ iſta diligentia ſua erit dã noſa, & cõſequẽter ſtultus erit melioris cõditionis, q̃ peritus, dico illi diligentiã nõ eſſe damnoſam, ſed dolum præſumptum, ex quo diligentiã adhibuit minorem depoſito, q̃ rei ſuæ: quia eſt abſq. bona fide. Et idem tenet gl.

8 † SEPTIMO quæritur, vtrum teneatur tabernarius aut nauta de re in taberna, vel naui depoſita eo ignorante? Et dico, ꝙ nõ, ꝑ notata a Card. poſt Spe. in cle. ne in agro. de ſta. mo. quia nõ tenẽtur, niſi res conſignẽtur, & ſi cõſignenẽ in ſacculo, vel burſa, nec videantur, non crediẽ deponẽti, ſi dicat aliqua deperijs ſe, niſi ꝓbet ſcd̃m Matt. in ea. cle. §. ſane. nec ſtabiẽ iurõ eius, ꝑ c. fi. de iureiu. q̃a iurm nõ daẽ, niſi qñ præcedit ſemiplena probõ, vt in c. fi. qđ me. cã. vide ẽt inf. Nauta. per totũ.

9 † OCTAVO quæritur, vtrùm teneaẽ bidellus de libro in ſchola repoſito à ſcholari? dico, ꝙ aut ſcholaris aſſignauit bidello librũ, ſpecificè, aut nõ. Si primũ, teneẽ ſi pereat, q̃a tenetur ad cuſtodiam, ſicut cuſtos. Si tamen bidellus reſtituit librum ſocio ſcholaris conſueto, vel familiari, aut alicui deferenti aliqđ ſignũ ſcholaris, & ille inde aſportauit, ſecundum Bart. in l. fi. quia vxori, §. apud Labeonẽ ff. de fur. bidellus non tenetur. arg. l. eum qui, & in l. argẽtũ. ff. commo. ex quo infert Pan. ca. 2. de fur. ꝙ licitè quis rẽ alterius reſtituit deferẽti ſignum eius, qđ tñ limitat, niſi ſit ꝓtioſa: q̃a de facili ſimplici ſigno credere nõ deberet. Si aũt ſcd̃m, adhuc poteſt diſtingui, ſcd̃m l. dñs. ff. lo. an bidellꝰ obtulerit ſe ad cuſtodiã: & tũc dicit, ꝙ tenetur: aut non: & tũc non tenetur. Vel dici põt aliter, ſ. quod teneẽ bidellus ſpãlis, ſi eſt in culpa, quia collectas, & alia cõmoda habet, ut libros cuſtodiat: nõ aũt bidellus generalis, cuius officiũ nõ eſt cuſtodire libros. Et in eo procedit opinio Bar. Et vbi eſt generalis tantũ, vt Senis: aduertenda eſt forma conſtõnis, vt procedat illa opinio, ſi ex conſtõne tenetur cuſtodire libros, alias ſecus. Hæc ex Pa. ibi. pro qua autem culpa teneatur, vide ſup. Cuſtos. per totum.

10 † NONO quæritur, vtrum teneatur depoſitarius de vſu rei depoſitæ? Et dico, ꝙ ſic, & eſt fur, in l. qui furtum. ff. de cond. fur. quod lita, ſi ei prohitũ fuit, ne vtereẽ. Fallit hoc in duobus caſibus. Primò, ſi putauit dominum permiſſurũ. ff. de furt. l. qui in re. in princ. etiã ſi minus ꝓbabiliter hoc putauit, ſcd̃m Hoſt. licèt præſumatur contra eũ, ſi cã nõ habuit putandi. ff. de fur. l. qui vas. §. vetare. Secundò qũo deponitur cõtentũ numero, põdere, vel menſura: vt pecunia, vel hmõi, in quo. ſ. propriè locũ nõ habet depoſitũ. l. Quintus. ff. de po. quod limita, niſi obligetur, ſiue obſignetur, aut claudatur, quia eo ipſo deponens vr̃ prohibuiſſe. niſi aliud diceretur expreſſe, ff. depo. l. ſi ſacculũ. & l. licet. §. ei. Vnde patet, ꝙ nõ tenetur de lucro, quia pecunia depoſita ſine obſignatione licitè lucraẽ, niſi quatenus ex hoc alicui infertur aliqđ iniuſtũ ĩtereſſe.

11 † DECIMO quæritur, vtrum depoſitor poſſit pro ſua voluntate reuocare depoſitũ qñ voluerit: & depoſitarius reddere teneaẽ? Et dico, ꝙ ſic, vt in c. bona fides. eo. ti. ẽt ſi depoſuiſſet, vt ſibi certo tẽpore redderetur, in l. 1. §. ſi depoſuero. ff. eo. etiã contra pactũ appoſitum, ſcd̃m Inno. in d. c. bona fides, quia põt pȩnitere, vt in d. l. 1. §. pe. Qui aũt eo vtitur cõtra eius voluntatem, aut illud negat, eſt fur. extra eo. c. 1. & ſuo noĩe cõdemnatus efficiẽ infamis, l. qui depoſitũ, C. eo. Et idẽ in pignore. Qui aũt nõ ſuo noĩe, ſed procuratore, tutorio, curatorio, vel defenſorio cõdẽnatur, nõ efficitur infamis, vt in l. furti. §. ſi q̃s alieno, ff. de his, qui no. infa. ¶ In quatuor tñ caſibus reddere nõ tenetur. ¶ Primò, qñ effectus furioſus gladiũ repetit, ẽt ſi iuraſſet ſemꝑ ſe ad eius petitionẽ redditurum, 22. q. 2. ne q̃s. ¶ Secundò, ſi deponens poſt depoſitũ fuit deportatus, & bona eius publicata, quia in publicũ depoſitũ deferendũ eſt, nõ ei qui depoſuit. l. bona fides, ff. de do. ¶ Tertio, qñ fur, & dominus in repetitione concurrunt, quia ꝑponitur dñs. vt in d. l. bona fides. ¶ Quartò, quando fur depoſuit apud dominum, cui ſubripuit, vel apud proprietarium, vt in ea. l.

12 † VNDECIMO quæritur, vtrùm ex cã recõpenſationis poſſit detineri depoſitũ? Et dico, ꝙ nõ, nec habet in eo locũ recompẽſatio in totũ, vel deductio in parte. vt in d. c. bona fides, licet in alijs recõpenſatio admittatur, ſi cã eſt liquida, ita ꝙ facilẽ exitũ hr̃e credaẽ, vt ibi. qđ limita de recompẽſatione directa: quia indirecta in foro animæ admittitur in omnibus ſimpliciter. ſup. Compenſatio §. 2.

13 † DVODECIMO quæritur, vtrum poſſit quis rem ſuã apud aliũ depoſitã furto ſubripere? Et dicit S. Th. 2. 2. q. 66. ar. 5. ꝙ non, quia grauat depoſitariũ ad reſtituendũ, vel ſe oſtendendũ immunẽ, vnde tenetur eã reuelare, ſi hoc fecerit: qđ lita, niſi depoſitarius ſciuiſſet rem depoſitam detineri iniuſtè à deponẽte,

vel nisi eã denegasset vero domino simul cũ
vsurpatore repetente: q̃a cum eam iniuste te
neat, licitè ab eo furtiuè surripitur eo modo,
quo alia iniustè detenta, argu. l. ancillæ. C. de
fur. & l. bona fides. ff. depo. de quo vide infra,
Furtũ. §. 12. An autem æstimatio in deposito
adijciat gradum: dico, ꝙ sic, sicut & de commodato
dictum est sup. Commodatum. §.

DE DERISIONE.

1 *Derisionis definitio, & quando fieri propriè dicatur.*
2 *Derisionem peccatum mortale esse, & in Deum maximè grauissimum.*
3 *Desperatio ex quo cognoscatur. Et quid spes, & quid innuere videatur verbum desperatio.*

1 DERISIO † secundum S. Th. 2. 2. q. 65. est,
cum quis malum, vel defectum alicuius
in ludum, vel risum ponit, vt erubescat, vnde
est speciale peccatum habens. s. speciale finẽ:
quia sicut in conuitio intenditur humoris de
trimentum, & famæ in detractione, & amici
tiæ in susurratione: ita hic intẽditur erubescẽ
tia. Dicitur autẽ propriè derisio si fiat verbo
vel cachinno, subsãnatio verò si fit iugato na
so, & illusio factis, in quibus oĩb. idẽ est finis.

2 EST † autem peccatum mortale, ẽm mentem
eiusdem, qñ malum graue, seu notabile
existimatur ita leue rõne ꝑsonæ, q̃ nõ existi
mamus, vt de eo non sit curandum, sed quasi
habendum ꝑ ludibrio: si autem hoc fiat, quia
malum est paruum, ẽm se est veniale. Et idẽ
sentit Ale. qui vr̃ limitare dũmodo ꝓximus
non vilificetur, aut perturbet̃ notabiliter. Et
hoc tenet: quia notabiliter spernere, aut perturbare
sciẽter sine causa ex sola leuitate, est
contra charitatem. Est autem tantò grauius
peccatum, quanto magis personæ irrisæ debebatur
reuerentia. Vnde irrisio Dei est peccatum
grauissimum: deinde sanctorum, & sacramentorum:
deinde parentum, & prælatorum:
quartò irrisio iustorum, propter quam
multi à bono opere retrahuntur.

3 DESPERATIO † ex spe cognoscitur, quia
videtur importare priuationem spei cũ mo
tu contrario. Est autẽ spes virtus, certa expe
ctatio futuræ beatitudinis, ex Dei gr̃a proue
niẽs, & meritis habitis, vel propositis. Vnde
desperatio videtur importare diffidẽtiã de as
sequenda fœlicitate, ꝑꝑ absentiã gr̃æ diuinæ,
& propriũ meritorũ habitorũ, & ꝓpositorũ
sicut cũ quis existimat se damnandum, quia
nec credit Deũ miseraturũ: nec intendit ad
illũ cõuerti, qđ ex duobus ꝓuenit, ẽm S. Th.
primò ex acedia, seu tristitia, vel negligẽtia:
secundò, ex luxuria de hac vide 2. 2. quæ. 20.

DE DETRACTIONE.

1 *Detractionis definitio. Et quòd ea peccatum speciale sit à contumelia differens, sexque modis fieri solet, de quibus hic.*
2 *Detractionis peccatum nũ mortale sit. Et an omnia verba famæ diminutiua, detractionis nomẽ subeat. Et quidem de his, quæ ex loquacitate proferuntur.*
3 *Detractoris lubens ac sine resistẽtia auditor, an mortaliter peccet. Item qui de se mala, quæ ipse non patrarit, dicit, an mortale committat. Et ad quid teneatur. nu. seq.*
4 *Detractor ad restitutionem famæ alienæ læsæ, qualiter teneatur Et ibid. subijciuntur limitationes septẽ.*

1 DETRACTIO † ẽm mentem S. Tho. 2. 2. q.
73. & aliorũ Theologorum est denigra-
tio alienę famę per occulta verba, idest dicta
in absentia eius, cui detrahitur. Et est specia-
le peccatũ differens à cõtumelia: vt patet ex
supradictis su. Derisio. & fit ẽm S. Th. sex mo-
dis. Nã aut fit indirectè, aut directè. Si indire-
ctè dupliciter. Primò negãdo bonũ alterius.
Secũdò, illud reticendo. Si directè, quadrupli
citer. Primò, quãdo alteri falsum imponitur.
Secundò, quando peccatum verbis augetur.
Tertiò, quando reuelatur peccatũ occultũ. s.
verbis cõibus, signis, cantilenis, seu etiã scri-
ptis, quæ dicuntur libelli famosi, de quo inf.
Libellus. Quartò, peruertendo intentionem
& dicendo bona mala intentione facta.

2 PRIMO † verò quæritur, vtrũ sit peccatũ
mortale? Et dicit S. Th. & alij Theologi, quòd
sic, per se loquendo multò magis, q̃ furtũ: q̃a
fama pretiosior est inter tẽporalia: & ꝑ eius
defectum homo impedit à multis bene agen
dis. Sed tñ, vt dicit S. Th. contingit, ꝙ quis ver
ba proferat diminutiua famæ: & non erit de
tractio formaliter: vt si proferat propter ali
quod bonum, vel necessarium, & cum debitis
circunstantijs: & sic non est peccatũ: vt accu
satione, & denunciatione patet, scilicet, qñ
fiunt ꝑꝑ bonũ. Si autem ꝓferat ex leuitate,
vel aliquod non necessariũ, nõ erit mortale,
nisi fortè verbũ sit adeò graue, ꝙ notabiliter
fama lædatur, ꝑcipuè in pertinentibus ad ho
nestatẽ vitæ: quia hoc ex ipso genere verbo-
rum habet rõnem peccati mortalis, hæc ex
illo. Qui habet in suis dictis virtualiter istam
maximã, quod detractio tunc semper, & tũc
solum est peccatum mortale, quando notabi
liter quis lædit famam ex intentione, vel ip-
so facto, sine causa rationabili, licèt videatur
requiri læsio maior, quando abest intẽtio læ
dendi, ẽm mentem eius: q̃ tamen certa regu-
la non potest diffiniri. Adde primò, sequi ex

his,quòd qui ex loquacitate profert ea, q̃ & pro mortali,& pro veniali possunt accipi,vt dicẽdo,talis est magnus,superbus,auarus,iracũdus,vel hmõi,quæ sumi possunt, & pro naturali inclinatione,& motu primo, non peccat mortaliter : quia talis ex se nõ lædit famã notabiliter: quia audiẽtes debent in meliorẽ partẽ interpretari,& non scandalizari. de regu.iur.estote.Adde secundò,idẽ esse in his, q̃ sunt modicæ importantiæ,vt venialia, q̃ cõmuniter nõ infamant,ſm Arc.& rõ patet.Et tertiò idem esse in mortalibus notorijs, ſm Arc.quia non læditur fama iam læsa,qđ intellige,si sunt notoria ei,cui dicuntur,aut saltẽ ꝓbabile est, qđ statim vẽtura sunt in notitiã eius,aliàs fama notabiliter læderet.Et quartò idẽ esset in criminibus mortalib. ẽt occultis,si sunt minora notorijs,sicut non est infamia notorio homicidæ,& furi.ꝙ sit fornicatus.Et quintò idem esse,ſm Sco. qñ ex loquacitate dicuntur infamatoria recitatiuè : quia ex natura talis actus non aufertur fama in opinione audientis,quia citò,credens leuis est corde.Si tñ aliquid adderetur prouocatus ad credendum est mortale,ſm Lau.ꝙ intellige, qñ notabiliter famæ læditur,vt dictum est.

3 † SECVNDO quæritur,vtrũ peccet mortaliter auditor detractoris sine resistẽtia?Et dicit S.Th.ꝙ talis vr̃ consentire,& consequenter particeps crĩs eius fieri, qđ quidẽ si facit inducendo ad detractionem vel saltem in illa complacendo,nõ minùs, sed qñque magis peccat,q̃ detrahens:vnde peccat mortaliter, qñ & detractor.Si verò hoc facit,nõ qa placet peccatũ:sed ex timore,vel negligẽtia,aut verecundia, peccat minùs,q̃ detrahens,& ꝯ qñque quidẽ venialiter tm̃,quandoque verò ẽt mortaliter possibiliter;vt qa ex officio incũbit ei corrigere detrahentẽ, vel ẽt ꝑꝑ aliquod periculũ inde sequens,aut ꝑꝑ radicem, quia timor humanus aliqñ potest esse mortale:de quo inf. Timor. Et consentit Alexand.

4 † TERTIO quæritur,vtrũ mortaliter peccet,qui de seipso dicit mala,quæ nõ fecit? Et dico,ꝙ sic,si nõ facit ratione torturæ:& tenetur retractare.arg.c.nõ sunt audiendi, 11.q.3. Et idem tenet gl.in c.15.q.5.si quis rõnẽ torturæ hoc faciat,ꝑꝑ euitanda tormẽta, sed nõ est verum,talia dicãtur de se,siue de alio, qa talis confessio nõ infamat efficaciter, neq; valet,esset tñ mortale,si extra tormenta ratificaret talia,quæ per ipse esset damnandus, & alius damnificandus : & teneretur retractare directa de alio:dicta verò de se nõ tenetur retractare,si timet sibi renouari tormenta,quibus mortem prælegit.Sum.Ang.& verum est fortè,si sperat se retractaturum post sententiam ante mortem: tamẽ quicquid sit de hoc Pan.in c.ex parte,el 2.de sepul. ꝑ illum text. & per c.nõ licet,23.q.5.tenetur saltem in extremo publicè reuocare, quod tormẽtorum metu falsò confessus est,aliter est in periculo so statu,& clarius Felin.de testi.cog.cap.1.& Scot.in repetitione super capit.ad audientiã. de homi.& Arc.2.parte.tit.2.c.§. 3.

5 † QVARTO quæritur, vtrum, & qualiter detractor restituere teneatur? Et dico,scđm omnes doct. ꝙ qui famã subripuit,restituere tenetur,qđ limita,si dixit,vel fecit de sui natura infamatorium,vnde secuta fuit infamia apud illum,apud quem non erat sinistra opinio.Etsi quidem dicit verum:non tenetur restituere dicendo se mentitum:sed excusando eo modo,quo potest : putà, dicendo se malè fecisse,& huiusmodi.Si verò dicit falsum, tenetur dicere,se esse mentitum. Fallit,qđ dictum est in septẽ casib. ¶ Primò,qñ sequeretur infamatio maior,putà,qa fortè nõ recordantur ampliùs qui ab eo audiuerũt,& vulnera renouati cõtingeret.¶Scđo,qñ fieri nõ potest restitutio sine periculo probabili alicuius peccati mortalis vel mortis corporalis,& hmõi,quia tale malum præponendum est famæ.Tenetur tamen infamator ad aliquid æquiualens, ſm aliquos,qñ fama restitui non põt,ar.capi.ecclesia sanctæ Mariæ,vt lit.pen. nihil.Inn.tamen credo,quòd sicut qui pecuniam restituere non potest,non potest recõpensare in fama,quæ non est eiusdẽ generis: ita neque econuerso.¶ Tertiò,qñ dixit his,q. bus debebat,putà,prælato,denuntiando,vel accusando: aut his,qui poterant prodesse. ¶ Quartò,qñ talia de sui natura non erant infamatoria,putà, quia interpretari poterant in peccatum veniale.¶ Quintò,quando dicit se audiuisse,nihil addẽdo,ex quo faceret credulitatem,ſm Lau. Asten.autem addit,quòd si sequatur infamia,nihilominus tenetur, qđ ſm mentem Sco.limita, quando quis refert malo animo,secus ex inconsiderata loquacitate.¶ Sexto,quando is,cui dixerat, sciuit postea per aliam viam,publicato eo, quod tũc erat secretum.¶ Septimò,quando ille omnino erat infamatus de eodem, saltem apud illum cui dixit, vel de maioribus.

DE Diacono,Et Subdiacono.

1 *Diaconus ac subdiaconus vnde deflectãtur,& quid propriè sint.*

Iura

2 *Iura quantum ad ſubdiaconum pertinet, quid conſtituerint. Et quo tempore ſubdiaconatus ordo ſacer eſſe cœpit. Et quid aut illi præcipiatur, aut ex ordine, permittatur ac liceat.*

3 *Iura quid quo ad diaconum ſanciuerint.*

4 *Stephanus ante diaconi officium prædicaſſe non legitur. Et an ſimplex ſacerdos, non curatus, aut diaconus prædicationis onus, niſi de epiſcopi licentia ſubire non poſſint Et quid de antiquis nullum ordinem prorſus habentibus.*

5 *Diaconus ſolemniter ad Euangelium cantandum indutus, in choro cantans, an ſententiam excommunicationis incurrat.*

6 *Veſtes quæ, & quot ſint ſacerdotibus neceſſariæ. Et ex his quæ ſint omnibus miniſtris communes.*

1 DIACONVS Græce, Latinè miniſter dicitur: quia ſicut in ſacerdote conſecratio: ita in diacono miniſterij diſpẽſatio habetur 21. diſt. cleros. Vnde diaconus propriè eſt miniſter ſacerdotis. ſ. proprius & immediatus. Subdiaconus verò dicitur hypodiaconus, q̃ ideo ſic dicitur: quia ſubiacet præceptis diaconi, vt ibi. Vnde eſt miniſter diaconi, & non ſacerdotis, niſi ex directione, & p̃cepto diac.

2 PRIMO † verò quæritur, quid de ſubdiacono iura tradiderint? ¶ Et dico primò, ꝙ iuriſtas tp̃e Apoſtolorũ ſubdiaconatus non erat ordo. diſt. 60. innouamus, & c. nullus in epiſcopum. ſed tp̃e Gregorij, & Vrbani fuit ſacer ordo, nõ quidẽ ex inſtitutione Papæ, vel eccleſię, ſed ex diſtincto vſu eius, quia cõſueuerant ante diaconi facere officia oĩum ordinum inferiorum pp miniſtrorum paucitatẽ, & conc. S. Th. in 4. ¶ Dico ſecundò, ꝙ ſubdiaconus ĩducitur continentia ex inſtitutõ Gregorij, ſicut eis vti nõ liceat etiã matrimonio ante contracto, ſicut nec diaconibus, & ſacerdotib. eccleſiæ occidẽtalis. d. 31. ante triẽniũ. ¶ Dico tertiò, ſecundum Pet. de Palud. ꝙ hic ordo eſt primus ex ſacris: quia ſubdiaconus tangit ſacra nuda manu: quod nulli inferiori permittitur, vnde ordinatio ad ſubdiaconatũ debet ab ordinatore, vel ſucceſſore de victu prouideri. de æta. & qualit. accepimus. Et regulariter non debet ad aliquem ſacrum ordinẽ promoueri, niſi intitulatus ſit ad beneficium: vel ſaltem habeat patrimonium ſufficiens: ne cogatur mendicare, & vileſcat clericatus 93. diſt. diaconi. ¶ Dico quarto, ꝙ ad ipsũ pertinet calicẽ, & patenã ad altare Chriſti deferre, & tradere leuitis eiſq; miniſtrare: vrceolum quoq; cũ aqua, mantile, i. manutergiũ tenere ep̃o, p̃sbyteris, & leuitis pro lauãdis ante altare manib. aq̃ p̃bere. d. 25. p̄lectis.

3 † SECVNDO quæritur, quid iura de diacono tradiderint? Et dico primò, ꝙ vt ibidẽ dr̃, ad ipſum pertinet ſacerdotibus aſſiſtere, & miniſtrare in oĩb. quæ aguntur in ſacramentis Chriſti: oblationes offerre, ac diſponere ĩ altari, crucem ferre, prædicare Euangeliũ, ꝙ S. Th. vr̃ limitare in 4. diſ. 5. dicens, ꝙ ad diaconum pertinet prædicare, i. Euangelium recitare in eccleſia, quod eſt linguis loqui, & cõſentit gl. 16. q. 1. adijcimus ad ſacerdotes aũt exponere & exhortari, qđ eſt prophetare. Sed Petr. de Pal. vr̃ diſtinguere, & velle, ꝙ ad diaconum pertineat prædicare actu ex commiſſione, habilitate verò ex officio, dicens, ꝙ eius eſt prædicare, non ꝙ ex ordine habeat auctoritatem, ſed habilitatem, quia ei ſoli, & non inferiori, committi debet.

4 † VNDE Stephanus ante officium diaconi nõ legit̃ prædicaſſe. Vnde nec diaconus, nec ſimplex ſacerdos. ſ. nõ curatus, prædicare p̃t, niſi de licentia ep̃i, vt in d. c. audiuimus. & de hęr. cum ex iniuncto. Simplicem tñ exhortationem faciebant antiqui patres, nullũ penitus ordinẽ habentes. ¶ Dico ſecundò, ꝙ ſecũdum S. Tho. diaconus non eſt proprius miniſter alius ſacramenti, eſt autem proprius diſpenſator ſanguinis Chriſti in calice, i. ex officio, ſecundum Arc. non autem corporis, qđ ei tangere non licet, quia non habet manus conſecratas: eſt tamen eius diſpenſator, ſm eũ: & oẽs in neceſſitate de iuſſu ep̃i, vel preſbyteri: imò in extrema neceſſitate poteſt ſm Veruec. abſentib. ep̃is & presbyteris cõmunicare infirmum, ſ. ſine alia licentia, ſi iuſſus expectari non poteſt, ſecundum Hug. Pręſente etiam presbytero in neceſſitate. i. ſec. Veruec. qñ presbyter eſt feſſus, vel alias ad hoc impotens, poteſt illud populo diſpenſare. di. 93. diaconi ita ſe, & c. præſente. Imò vr̃ velle S. Th. ꝙ hoc poſſit præſente ep̃o, vel presbytero, & iubent ẽt ſine neceſſitate; quia dicit, ꝙ eſt miniſter de licentia vel neceſſitate, peccaret tñ iubens ſine cauſa: ſed hoc diaconus diſcutere non debet. Imò videntur aliqui velle, ꝙ in neceſſitate poteſt illud exhibere petenti contra prohibitionem presbyteri, niſi expreſſa cauſa prohibeat: putà, quia eſt vſurarius, vel impœnitens. Sed hoc nõ bene dr̃, quia ſi ſecundum iura præſente presbytero nõ poteſt niſi iuſſus; multò minùs poteſt p̄hibitus, nec habet ipſe diſcutere, an recte p̄hibeat necne, ſed obedire, maximè cũ hoc ſacr̃m non ſit neceſſitatis. Laicus ãt hoc ſacr̃m diſpenſare nõ p̃t vlla neceſſitate, vel iuſſu: de

consecr.distinct.2.peruenit: posset tamen illud releuare de luto; quia hoc est illud reuereri. ¶Dico tertiò, quod in c.in sancta Romana.dist.92.Greg.dicit se constituere, vt in hac sede, s.apostolica, sancti altaris ministri cantare non debeant, solumque Euangelicæ lectionis officium intra missarum solēnia exoluat: si quis autem contrauenire tentauerit, anathema sit.hæc ibi.

5 †Ex quibus tenet Hug.ꝙ generaliter diaconus indutus solemniter ad cantandū Euangelium: cantans in choro sit excōmunicatus: innixus illi verbo missarū. Cuius op.gl.sequitur, & Ros.sed ex tex. patet hanc prohibitionem locum habere solum in ecclesia Romana: quia dicit, in hac sede, imò Sū.Ang.hoc limitat ad diaconum Cardinalem solū, quod etiam nō bene dicitur; quia d.c.in sancta, ꝓhibet generaliter, & ratio eius est generalis, & ita firmat ibi gl.Hug.& Præpositus.In ecclesia ergo Romana est prohibitum sub anathemate; alibi verò est prohibitum ratione consuetudinis, sed non sub anathemate, pro necessitate tamen chori credo, quòd liceret.

6 †Tertio quæritur, quid de vestibus horū? Et dico sec.Pet.de Pal.sacerdoti ad celebrādū necessarias esse sex vestes benedictas necessitate præcepti.s.albam, cingulū, amictū, manipulum, stolam, casulam: quarū tres primæ sunt omnibus ministris communes, licèt non sit necesse, ꝙ his benedictis vtātur; quia diaconum & multò magis inferiores non oportet vti benedicta veste, putà alba, cū omnino sine alba, cum stola, manipulo, & super pellicio solemniter dicat Euangelium, etiam coram episcopo. Casula vtitur sacerdos, & ī missa tm̄, non aūt vllus inferior, nisi sicut habet consuetudo, ꝙ diaconus explicatā postpositā vel in humero portat ī ministerio. Sed intellige in diuinis ministerijs: secus in ꝓcessionib. Stola aūt, quæ & oratorium dr, nulli inferiori diacono vti licet.23.dis.ministeriū. Hac aūt utitur diaconus in sinistro humero, cum dicit Euangelium.dist.25.vnum. Hac tñ vtitur sacerdos in celebratione, & exhibitione sacrorū, & in oī oratione solēni: nec portare debet infirmis Eucharistiam, nisi ea circūseptus in pectore in modum crucis. Et similiter ea vtitur episcopus in conferendo ordines, et primam tonsuram, quia sic habet ecclesiæ consuetudo. Manipulū verò nulli subdiacono inferiori portare licet, licèt tunicellam portare liceat, et non subdiacono: quia non est propria vestis eius, sicut manipulus.

Quid velint iura de cōstitutis in minorib. ordinib.inf.ordinatus.& sup.Clericus.Quid verò de sacerdotib.& episcopis inf.in tit. suis.

DE DIE.

1 *Dies siue in iudicijs, siue in contractibus, qualiter sumatur. Et milliare quid continere dicatur, & quid passus.*

2 *Diem ad aliquid agendum præfixum pro homine interpellare.*

1 DIes † licèt accipiatur pro naturali.i.spatio 24.circiter horarum, & pro artificiali, i.spatio, quo sol ab oriente in occidentem in nostro hemisphærio mouetur: tñ cōius ꝓ artificiali capitur, & in iudicijs dies continet 20.mill.Italica, secūdū leges, vt ff.si quis cau.l.1.& ff.de ver.sig.l.in itinere. Milliare etiam habet mille passus, & passus quinq; pedes, vt in d.l.in itinere.in tex.& in gl. In contractib. autem standum est arbitrio boni viri, ut attēta qualitate, & conditione promittentis limitet, ff.de ver.obl.l.in continuis.§.cum ita.qui tñ sine cā euidenti à cōi cōsuetudine recedere non dēt, quæ est optima legum interpres. de consue.cum dilectus.ff.de leg.l. si de interpretatione. Et hac ratione fortè dicit glo.in c.nonnulli.de rescrip. ꝙ ſm communem vsū loquendi assignabantur milliaria. vnde si cōsuetudo est, quòd dentur 25.illi stabitur.

2 †Interpellat autem dies ad aliquid faciendum alicui assignata, pro hoīe. de lo.potuit.C.de cōtrah.& com.stip.l.magna. C.de iure emph.l.2. vnde tenetur sine alia monitione. De die autē festo, vide inf. Dominica.

DIffamatio, est idem quod detractio. vnde vtraq; opponitur famæ, & contra eam implorari potest iudicis officium, vt diffamantem compescat, & metenetur, vt in l. diffamari. C.de inge.ma.no.Inn.in c.cumque rente.de off.ord.Vide sup.Detractio.

¶Diffidatus an possit impunè spoliari, & occidi, vide sup.Assassinus.§.3.

De Dignitate, & Personatu, & officio.

1 *Dignitas siue sæcularis, siue ecclesiastica, quid sit. Et habere dignitatem, est in foro contentioso iurisdictionem habere. Et an Abbatissa dignitatem habere dicatur.*

2 *Perpetuum dici, quod in potentia perpetuum est. Et ibidem an ministri, qui sine iurisdictione penitus aliquod officium exercent, quales procuratores, syndici, & huiusmodi dignitatem habere dicantur.*

3 *Personatus definitio, & ibidem quod quandoq; pro dignitate accipiatur. Officium commune nomen dignitati, personatui, & officio simplici.*

4 *Successor in dignitate, num ex contractu cum prædeces-*

decessore inito teneatur.

5 *Dignitas num appeti, aut quæri possit. Et ibidem quòd ad tria genera dignitates omnes reduci possint. Et quot sint necessaria dignitatem appetenti. Et an liceat dignitatem iurisdictionem aut curam habentem, appetere.*

6 *Episcopus in promotione ad dignitatem cum habentibus aut in ætate, aut in ordine defectum, num dispensare possit.*

7 *Officium temporale num appeti, & etiam aliquo dato quæri possit. Et num officialis aliquid accipere queat, vbi officium gratis exhibere tenetur, nu. sequen.*

9 *Officium ad quod quis tenetur, an præmium generaliter, hoc vel illud facienti permissum mereatur.*

10 *Mutuare dominis pro officio, an liceat. Et quid de mutuante, vt ad suam apothecam accedatur. Et nũ id in spiritualibus officijs simoniam induceret.*

1 DIGNITAS, † secundũ Arch. in c. 1. de cẽs. li. 6. aliqñ est potestas, cõditio, vel prærogatiua sæcularis, vt 23. qu. 5. administratores, & C. de dign. li. 11. hæc est dignitas sæcularis: sed dignitas ecclesiastica est administratio rerum ecclesiasticarum cum iurisdictione, etiã in modicis causis, ſm Pet. de Anch. in clem. si dignitatẽ. Igitur habere dignitatem ſm Pan. in c. de multa. de p̃b. est habere iurisdictionẽ foro in contentioso: sicut habent archip̃sbyteri in ecclesia Pictauiẽsi, qui excõmunicãt, suspẽdunt, & absoluũt. Vnde quilibet rector seu prior ecclesiæ collegiæ hẽt dignitatem, ſm Pan. in cle. 1. de cle. & in cle. ne in agro de sta. mo. & dom. de Rota decis. 166. pro quo facit tex. in c. indemnitatib. de elec. li. 6. vbi abbatissa dr̃ habere dignitatem. Et tenet hoc ẽt Car. in cle. 2. de rescri. & ibi gl. dicens in hoc approbatam esse opin. Abb. quod Inn. in d. c. de multa, limitat, si iurisdictio est perpetua, allegans c. 2. de sta. mo. §. fin. Sed tu dic, ꝙ sufficit, si possit esse perpetua, vt in Prouincialibus, & Ministris, imò ẽt in Priorib. & Guardianis ordinum mendicantium, vt sup. Del. §. 2.

QVIA † dr̃ esse perpetuũ, qđ est in potentia perpetuũ: vt no. Car. in d. cle. 2. Et tex. est pro hoc in c. clericos, in verbo, perpetuã, iuncta gl. de coha. cle. & mul. Item dr̃ dignitas, si in ecclesia, vbi est, reputetur ꝓ dignitate, & habeat administrationem rerum perpetuã: licèt nõ sit numerata inter ecclesiasticas dignitates ſm Inn. ibidem. Ministri aũt, qui sine penitus iurisdictione exercent aliquod officiũ, sicut procuratores, syndici, & sacristæ, q pulsant campanas, nõ habent dignitatem, etiam si essent perpetui. Secus si haberẽt iurisdictionem. ff. de offic. procũ. Cæs. l. vltim. ſm eundẽ In. Item dicitur dignitas, quæ appellatur aliquo nomine de dignitatibus iuris, vt Archidiaconus, & huiusmodi, etiam si non exercẽt officium, ſm Inno. ibid. Ex his autem patet, quòd vicarius episcopi non habet aliquam dignitatem secundùm Pan. vbi sup.

3 PERSONATVS † autem, ſm Arch. vbi sup. est quædam prærogatiua in ecclesia sine iurisdictione: vt habere stallum honorificũ in choro, in c. in optionibus, in processionibus, in vocibus dandis, & similibus, plusquam alij sui, ordinis canonici: & non tanquam alij in dignitate cõstituti. Vnde patet, ꝙ differt a dignitate, q̃uis ſm Inn. vbi sup. aliqñ accipiatur pro dignitate. ¶ Officium aliqñ est nomẽ cõe dignitati, & personatui, & officio simplici, quod, ſm eundem Arch. vbi sup. est administratio rerum ecclesiasticarum sine iurisdictione, adde & sine prærogatiua in choro, vel alibi, sicut syndici, procuratores, castaldi de q̃bus 1. q. 3. saluator. Item vice dñs, & similes, qui sicut picæ habent referre, habent officium, & non dignitatem. Ista ergo sic differunt, quia dignitas habet administrationem & iurisdictionem, vel hr̃ pro aliquò tali, vel habet nomen, officium autem habet administrationẽ sine iurisdictione, personatus neutrum habet, sed tantum prærogatiuam. i. excellentiam supra alios quoad aliquid.

4 PRIMO † vero quæritur, vtrùm successor in dignitate teneatur ex contractu inito cum prædecessore? Et dicit Pan. in c. 1. de prob. qđ sic, si fuit initus nomine dignitatis, etiã si fuerit initus cum subdito suo. Et ita tenet Cyn. in l. digna vox. C. de legi. & Io. And. & cõiter sequenter, ẽt si talis sit Papa, vel Imperator. Et facit l. Cæsar. ff. de publi. & ẽt, q̃a talis obligatio est đ iure naturali, cui princeps submittit. Facit cle. pastoralis. §. certũ, de sẽ. & re iu.

5 SECVNDO † quæritur, vtrùm dignitas possit appeti, vel quæri? Et dico, ꝙ non, si sit ecclesiastica, imò talis ipso iure efficitur indignus, & dẽt repelli. 1. q. 6. sicut is qui dignitatem verò sæcularem aptus & dignus põt appetere, & petere ab eo qui potest eã dare, ẽt mediante pecunia, dummodo palàm detur & petatur. ff. de polli. lib. 1. §. 1. ff. de decu. l. eos. ff. de off. præt. l. Barbarius, in princ. ibi, non ambitu, vel pretio. Similiter ẽt licet petere, vel dare pecuniã, vt confirmetur, no. gl. in l. eos, & facit gl. in d. l. vni. ff. ad leg. Iul. de amb. Sil'r licet emere militiam. l. creditor. ff. de act. empt. §. inter venditorem. Sed ꝓ his limitandis,

nota, quod omnes dignitates vidētur ad tria genera reduci: quia cum omnis dignitas habeat annexum honorem: aut habet honorē pcise sine administratione, & iurisdictione: vt militia in sæculo, & stallus in clero: aut honorem, & administrationem pcise, sicut esse regis thesaurarium, aut ecclesiæ syndicū vel castaldum: aut honorem, & administrationē, & iurisdictionem sicut rex, iudex, vel ptās, aut episcopus, vel alius prælatus. Primam appetere licet eo mō, quo & honorem: de quo dicit S.Th.2 2.q.131. ꝙ eius appetitus est peccatum, si sit sup. vires, vel non referat ad Deū vel ad vtilitatē; sed pp se appetatur. Vnde licitè appetitur moderatè, ad aliquem bonum finem. Secundum similiter appetere nō licet pp se, aut si sit sup. propriā facultatē: sed solū moderatè, i. si quis ad eam sit idoneus; & ad bonum finē, puta sustentationem suā, vel vtilitatem aliorum. Tertiā similiter licet appetere eodem modo, si sit sæcularis. Vnde secūdū Arist. in Pol. licitè appetit principatum pp vtilitatem Reipublicè, qui scit se esse dignū, i. habere tria. Primò, amorem ad consistētem politiam. Secundò, potentiā maximorū operū principatus. Tertiò, virtutem & iustitiā. Tñ ſm eum, non benè statutum est ipsum petere, qui principatus dignificabitur. i. qui est dignus principatu. Cuius ratio esse potest, quia ista petitio habet speciem mali, i. ambitionis, cùm intentio, quam ad vtilitatem reipublicæ petit, non videatur. Vnde dignitatē ecclesiasticam habentem iurisdictionem vel curam, ad quā nullus est dignus, nisi per gratiam, quam nullus scit habere, non solū non licet petere, siue quærere, sed nec ēt desiderare, etiam ad bonum finem, nisi ſm quid: puta velleitate quadam, puta si essem dignus, vellem à Deo promoueri ad bonum, aut vellē, vt Deus me dignum faceret, vt alijs in prælatione prodessem, vide inf. Episcopus.

6 † TERTIO quæritur, vtrum eps possit dispēsare in promotione ad dignitatem cū habentibus defectum in ætate vel ordine? Et dico, ꝙ sec. Ioan. And. solus Papa dispensat, vt pmoueatur in epm, qui non compleuit 30. annum. de elec. cum nobis olim. Sed quātum ad alias dignitates sine cura dispēsat episcopus cum eo, qui compleuit 20. annum de ætat. & qual. permittimus. lib.6. Quantùm autem ad parochiales ecclesias non potest: vt not. idē Io. And. de elect. licèt canon. li.6. Similiter in defectu ordinis solus Papa dispensat ad epatum, secundum eum. extra de offic leg. quod translationem. de exces. præl. sicut vnire. Sed quo ad alia, etiam episcopus. de æta. & qual. præterea: &c. tuum. vbi ex dispensatione epi ad abbatiam assumitur, qui nō est sacerdos. Super ætate autem quo ad ordines dispensare non potest, secundum gl. in cle. generalē. de æta. & qual. & idem Paul. Vtrum autē possit quis simul multas dignitates ecclesiasticas habere supra Beneficium 4. per totum.

7 † QVARTO quæritur, vtrùm temporale officium appeti possit, & quæri aliquo dato? Et dicit Gem. in c. pro humani, de homic. lib.6. quod sic, si duo concurrant. Primò, quòd detur publicè: quia dare clandestinè reprobatur. ff. de pollu. l.1. & 2. ff. de adm. tut. l. nō existimo. Nec obs. l. vnica. C. ad l. Iul. de amb. quę prohibet aliquem ad officiū promoueri pretio vel ambitione: quia secundum gl. in l. Barbarius. ff. de offic. prætor. loquitur quando secretè datur. Secundò, si cupit prodesse, & nō obesse. Sed hoc limita, cupit prodesse alteri, vel sibi sine alterius iactura, & si sit idoneus. Nec distinguo in hoc, vtrum officium sit ecclesiasticum vel sæculare: sicut distinguit Sū. Angel. sentiens æque illicitum esse appetitū ecclesiastici officij, sicut ecclesiasticæ dignitatis, quod est falsum, quia ad officiū, puta syndicatum, vel tabellionatum, potest quis scire se esse dignum, cum gratia non requiratur: non ad dignitatem. vnde huiusmodi appeti possunt bono fine supposita idoneitate. & p is potest pecunia dari, saluis his, quæ dicentur inf. in verbo, Simonia §.9. parti. vlt.

8 QVINTO quęritur, vtrum officialis possit aliquid recipere, quando tenetur gratis officium exhibere? Et dico, ꝙ non, vt in l. fi. C. ad leg. Iul. de ambi. vbi prohibetur receptio, cū quis est in administratione, ēt post depositū officium, pro beneficio præstito tpe administrationis. de quo vide inf. iudex. §.7. cū seq.

9 † SEXTO quæritur, vtrū officiū, ad qđ quis tenet, mereatur præmiū generaliter pmissū facienti hoc vel illud? Et dico, ꝙ nō: sicut qđ pmissum est capienti bānitū, nō dent famulo ptātis capiēti, quia ad hoc ex suo tenebat officio. Facit l. congruit. ff. de off. præsi. & c.1. de off. ord. & not. Pan. in c. Ecclesijs. de censi.

10 † SEPTIMO quæritur, vtrum liceat mutuare dñis pro officio? Et dicit S.Th. ad ducissam Brabant. ꝙ si pp hoc detur mutuum ex pacto, vsura est: quia pro mutuo accipitur officij potestas. quod Sum. Angel. limitat verum in officijs sæcularibus, quæ vendūtur: quia in his, q̄ gratis dari dēnt, nō esset vsura, cū mutuans

tuans nihil accipiat æstimabile pecunia; licet ex officio consequẽter adueniat lucrum r̃one laboris, & idem Sum.Rof.quod non bene dr̃, quia supponit S.Tho.ꝙ intentio mutuantis sit tale lucrum vndecunq; veniat. Vnde mutuãs vt accedatur ad suam apothecam, ad quã gratis acceditur, ẽm omnes, est vsuarius. Dicit ẽt, quod in spiritualibus officijs hoc induceret simoniam quod est vniuersaliter verum: vt patebit inf. Simo. §.9.in fi.

DE DILAPIDATORE.

1 *Dilapidator qui sit, & qua sit feriendus pœna.*

3 *Prælato de dilapidatione suspecto dari debet coadiutor.*

1 DILAPIDATOR bonorum ecclesiæ dicitur prẹlatus res ecclesiasticas alienans, & male expendens, qui deponi debet 12.q.2. apostolicos. 17.q.4. nullus res.

2 † SVSPECTO vero de hoc dari debet coadiutor. de off. deleg. venerabili. & in c. licet Heli. §. quia vero de simonia.

DE DIOECESI.

1 *Diœcesis unde dicta, & quid dicatur. siue ingenere, siue in specie sumatur.*

2 *Ciuitas quid sit, & an ueniat diœcesis appellatione, an vero territorij nomine contineatur.*

3 *Ordinarij nomen laicius quam Diœcesani porrigitur Et ibidem quod diœcesis quandoque pro regione, aut prouincia, quandoque pro parochia sumitur.*

4 *Diœcesis quandoque regionẽ, seu prouinciã sumitur.*

1 DIOECESIS, † ẽm Arch. de rescript. statutum. li.6. dr̃ distinctio, diuisio, vel gubernatio: a dia, quod est duo, & cesio, l. separatio, quia diuisa, & distincta sit ab ecclesia alterius epatus, & vnius gubernationi commissa: & est ubi episcopus. 16.q.3. quicunque.

2 ET † videtur proprie esse territorium ciuitatis, vt hẽt ordinẽ ad iurisdictionẽ sp̃ualem, & eius nomine, si sumatur in suo genere, venit ciuitas: sicut pars nomine totius. vt in c.1. de offi. ord. & no. Pan. in c. Rodulph. de rescr. Si vero sumatur in specie, vt quid a ciuitate distinctũ, eius noĩe in materia odiosa ciuitatis non comprehenditur: quia dignius sub minori comprehendi non debet, sed nec econtra, nomine ciuitatis, diœcesis comprehenditur, vt no. idem in d.c. Rodulphus, de rescrip.

3 ET † nomen ordinarij plus comprehendit, quam diœcesani. Pro quo vide gloss. in cle.1. de vi. ho. cler. & melius in cle.1. de iure patr. in. verbo, diœcesanus.

4 ALIQVANDO † tamen sumitur diœcesis pro regione, vel prouincia: sicut forte in l. præsides, C. de off. re. prouin. Interdum etiã sumitur pro parochia; de quo vide An. ibi, & 16.q.1. episcopum, vide ẽt su. Ciuitas. in princ.

DE DISCORDIA.

1 *Discordia quando dicatur, & num mortale peccatum sit.*

2 *Consiliarij dissidentes a bono communi scienter, & notabiliter propter animi elationem, & similia, mortaliter peccant.*

1 DISCORDIA, ẽm S.Th. 2.2.q.37. importat disgregationem cordium. i. volũtatem in diuersa. Vnde non discordant qui diuersa credunt, vel opinantur: sed qui diuersa volũt Est autem peccatum mortale, secundum eundem ibi, quando est a bono Dei, vel proximi ex intentione deliberata, quod intellige, si illud bonum sit notabile. Et sic intellige capi. oblationes dissidentium. di.90. & abijt. 11.q.3. & c. Ismael. dist.56.

2 VNDE † peccant mortaliter consiliarij dissidentes bono cõi scienter & notabiliter, propter elationem, vel superbiam, aut malam voluntatem, nolentes alijs consentire tẽdentib. ad bonũ: qui & proprie nõ discordãt, sed alij.

DE DISCRETIONE.

1 *Discretio quid sit, & quibus sit necessaria.*

1 DISCRETIO est mater omnium virtutum 1.q.5. præsentium. de offi. cu. ite. 1. necessaria prælato in corrigendo, di. l. ponderet, & prædicatori. 43. dist. sit rector, & confessori. 23.q.4. his qui. de pẹn. & remiss. c. omnis.

DE DISPENSATIONE.

1 *Dispensatio, quæ varie considerari potest, quam diffinitionem habeat. Et ibi quid vulnus dicatur.*

2 *Prælati pro animi sententia permissionem dãtes, vt contra ius veniri possit, sine causa rationabili, aut saltem dubia, quales dicantur. Et quid si dispensatio ex causa falsa, aut veritate tacita, impetretur. Et quid de qualibet alia gratia.*

3 *Dispensandi quænam, ac quot sint iusta causa. Et quid si ex iusta causa debitam dispensationem prælatus non concedat, an peccet.*

4 *Dispensatio, num necessario causa cognitionem requirat. Et quid si sine causa cognitione fiat. Et qui sine legitima causa dispensatus est, num quoad Deum tutus sit. nu. seq.*

6 *Religiosus cum quo sine legitima causa dispensatum est, vt ad laxiorem religionem transeat, aut ecclesiæ curatæ præficiatur, an sit tutus.*

7 *Dispensandi potestatem quis habeat.*

8 *Episcopo, an super faciendo, s. ut aliquid contra canones fiat, dispensare liceat. Et quid super facto.*

9 *Dispensandi potestas, an sit late interpretanda. Et ibidem, quod licet dispensatio sit stricti iuris, & sic stricte interpretanda, quando. s. persona expressa sunt,*

sunt, extandi tamen ad necessaria sequentia potest. Et quid si dispensatum sit super affinitate, an ad publica honestatis iustitiam porrigatur.

10 *Dispensandi cum ex adulterio nato, & incestuoso separatim potestatem habens, an cum eo, qui simul est, vtrunque dispensare queat. Et an hermaphrodita in statuto fœminæ appellatione contineatur.*

11 *Dispensandi potestas concessa quando expiret.*

12 *Dispensatio in quibus in manifestis tantum requiritur, an etiam in ijsdem occultis, ut puta homicidijs requiratur.*

13 *Dispensare in quibus solo Papa possit.*

14 *Episcopus quando in aliquo casu dispensare possit. Et in quot casibus contra Canones dispensare possit, num. 19. Et sub hac, quod Episcopus in gradibus prohibitis in matrimonio, vbi impedimentum occultũ est, nec ad papam potest haberi recursus, &c. dispensare potest. Et huius ampliatio.*

16 *Episcopus in quibus casibus dispensare nequeat. Et in hoc decem casus enumerantur.*

17 *Episcopus, quomodo cum aliquibus dispenset.*

18 *Episcopus quibus casibus dispensare potest, num sine capitulo, in his id efficere possit.*

19 *Episcopus num aduersus suam constitutionem dispensare queat.*

20 *Abbas, aut alius quiuis religiosus prælatus, num cum suis subditis dispensare possit. Et quot casibus Abbati concessa sit dispensandi potestas. Et quæ in regula beati Francisci inesse dicantur, & an in his dispensare Abbas queat.*

21 *Superior, aliquem ad aliquod officium assumens, an in eo, quod is habet ad illud impedemento, dispensare uideatur. Et quid in Principe, & eo etiam inferiore.*

1 DISPENSATIO † proprie, & originaliter importat pecuniariam pẽsionem diuersis factam, dicta a dispenso, id est diuersis penso. Vnde ẜm Pa. dispensator est administrator pecuniarum, quæ prius non numerabantur, sed appendebantur, siue pensabantur: deinde vero translatum est hoc nomen ad omnem distributionem, & sic secundum San. Tho. 2. 2. q. 97. ar. 4. & q. 88. ar. 10. importat commensuratam applicationem, vel destributionem, alicuius communis ad singula. Vnde ẜm hoc, dispensatio in pręcepto legis communis est applicatio eius ad hunc illum, secundum eorum proportionem, vt ille s. adstringatur ad totũ, ille ad partem, ille ad nihil, ẜm eorum conditiones. Igitur dispensatio, scd͂m Ray. est iuris cognitio. Vnde dicitur vulnus, quia vulnerat ius cõmune, 23. q. 4. ipsa pietas, & vt est, inquit, in dispensante, est ptãs, vel actus ptãtis iure concessus in dispensatio vero est ius priuatum, idest licẽtia, vel permissio facta cõtra rigorem iuris, & non ius commune. 32. q. 2. interfectores. Sed ista difinitio cõplectitur dispensationem licitã, & illicitam. Vnde Hos. se ad licitam restringens, dicit, quod dispensatio est rigoris iuris per eum, ad quem spectat misericors, & canonice facta relaxatio: vt colligitur, 1. quæstio. 7. §. multorum. alias, §. nisi rigor. & c. seq. vbi. & consentit ibi gl.

2 Ex † quibus sequitur. Primò, quod dicit Ber. de dispensatione. & pręcep. quod plati dãtes pro voluntate licentiam veniendi contra legẽ sine cã rationabilis, vel saltẽ dubia dissipatores sunt, nõ dispensatores. Sequitur secũdo, ꝙ si impetretur dispẽsatio ex falsa cã, vel tacita veritate, nulla est: ut in c. 2. de fi. ps͂. li. 6. Et idẽ est de qualibet alia grã; vt no. ĩ c ad audietiã. el 2. de resc. & in c. nõ pt. de præb. lib. 6.

3 PRIMO † verò quæritur, quæ sint iustæ causæ dispensandi? Et dico, quòd, ut colligitur 1. q. 7. per totum. prima est tps ibi c. necessaria & c. pro remedio: quia defectus nostri tpis, quib. non solũ merita, sed etiã corpora ipsa defecerũt, districtionis illius nõ patitur manere censuram. d. 34. fraternitatis. Secunda est utilitas, s. vt alij facilius reuertantur ad bonũ 22. q. 4. ipsa pietas. & 1. q. 7. tali. Tertia qualitas personæ, & meriti, & scientiæ, d. c. tali. &c. didici. cum alius æquè dignus nõ sit. Quarta necessitas: vt in d. c. tali. Quinta pietas. Sexta euentus rei. Septima multitudo, siue scãdalũ multitudinis. dist. l. cap. vt constitueretur, tibi tamen cauendum est, ne quis alatur in scãdalo. Sed quia casus sunt innumerabiles, nec dari potest in hoc regula generalis, ideò stãdũ est in hoc arbitrio boni uiri: qui si iudicauerit causam esse rationabilem, dispẽsatio erit debita. dist. l. cap. domino sancto, & prælatus peccat non dispensando. ar. q. 5. quanto in fi. & tamen subditi non habent ius petenti, secundum doct. nisi forte deprecatiue.

4 SECVNDO † quæritur, vtrùm dispensatio necessario requirat cognitionem causæ. Et dicit Panor. in c. diuersis. de cle. con. quòd in Principe non, sed sufficit sola eius uoluntas in his, quæ sunt iuris positiui solũ. ut no. Inn. ĩ c. cum ad monasterium. de stat. mon. sed in inferiore sic, ut not. gl. in d. §. nisi rigor. Vñ si fiat sine cognitione cãæ, est dissipatio, nõ dispẽsatio, & venit puniẽdus: quia egit cõtra legem. Vide bonã gl. in c. 2. de schisma. ubi plene not. doc. Tenet tñ quo ad eũ, q̃ dispẽsauit, quia nõ pt cõtrauenire, neque eam reuocare, ex quo

ēgit actū,in quo potuit diſpenſare:licet nō te
neat quoad ſupiorē:vt no.gl.in d.c. diuerſis.

5 Tertio † quæritur,vtrū diſpenſatus ſine
cā legitima,ſit quoad Deum tutus?Et dico,vt
colligo ex Inn.in d. c. cū ad monaſterium, &
Pan.in c.nō eſt voti,de vot.ꝙ ſi loquimur de
diſpēſantibus alijs à papa,non eſt tutus quo-
ad Deum,aut quoad eccleſiam,ſm Inno. vbi
ſup.quia cuicunque tali conceditur diſpenſa
re,intelligitur], ꝙ hoc faciat ex cā legitima:
vnde fieri dēt cū cāæ cognitione. Loquendo
vero de papa,aut loquitur de his, quæ ſūt iu
ris diuini,vt voto,iuro & hmōi:& ſic diſpen-
ſare non poteſt ſine cā,aliter diſpenſatus nō
eſt tutus quoad Deum, ſed ſi ſubeſt iuſta cā,
tenet diſpenſatio,& eſt tutus etiā in voto ca
ſtitatis,ſm Inn.vbi ſup.Aut loquimur de his,
q̄ ſunt iuris poſitiui, & ſic pōt ſine cā, & ille
in conſcientia tutus eſt:quia eius eſt deſtrue-
re,cuius eſt condere:nec princeps tenetur le
gibus ſuis ligatus.C.de legib.l.digna vox. Pa
nor.tñ limitat in pluralitate beneficiorū, in
qua ſine legitima cā non poteſt. Et ita tenet
Io.And.in c.de multa,de præben. quia omnia
bona eccleſiarū ſunt Dei,vt in c.cū ex eo. de
elec.lib.6.Vnde taliter diſpēnſatus nō eſt tu-
tus.De quo dic,vt ſup.Beneficium.4.§.2.

6 Ex † his infert Pan.ꝙ non eſt tutus religio
ſus,cum quo ſine legitima cauſa diſpenſatur,
vt ad laxiorem tranſeat religionē,ſimiliter ſi
præficitur eccleſiæ curatæ cauſa legitima nō
extante:putà,quia non eſt aptus ad exercitiū
prædicationis,vel curiæ.Vnde dicit gl.ſingu-
laris in c.monachi vagantes,16.q.1.quòd re-
ligioſus promotus ad eccleſia ſæcularem nō
vt proſit,ſed vt præſit,peccat mortaliter, q̄a
facit contra votum ſuum.

7 Qvarto † quæritur,quis poſſit diſpenſa-
re?Et dico,ꝙ in legibus diſpenſare,vel eas in
terpretari pertinet ad quemlibet in neceſſita
te ſubito occurrente,præcipuè cum ad ſupe
riorem recurſus haberi nō pōt 1.q.1.ſi ergo,
quia in obſeruatione legis, aut p̄cepti maxi-
mè ſeruāda eſt intentio ferentis, de qua ſi cō
ſtet,& ſit cōtraria verbis,obediendum eſt o-
miſſa litera.22.q.5.humanæ, alias āt hoc per
tinet ad prælatos & rectores,ſ.habētes in hu
iuſmodi poteſtatē,ſicut hēt papa in oīb.purè
poſitiuis, & in quibuſdā pertinētibus ad ius
diuinum,& quomodo dr̄ omnia iura habere
in ſcrinio pectoris ſui de conſtitu.licet,lib. 6.
quantum.ſ.ad interpretationem & diſpenſa-
tionem:licet in aliquibus diſpenſare non cō-
ſueuerit.Epi autem eā non habent ſine capi-
tulo,ſm Arch.in c.is qui.de fil.presby.libr.6.
ſed verius dicit glo.cum ex eo.de elect.lib.6.
oppoſitum. Et primam quidem opinionem
dico veram in rebus ponderoſis,in quib.poſ
ſet fieri præiudicium vniuerſitati ſiue eccle-
ſiæ,ſicut eſt in diſpenſando cum aliquo ad or
dines,& hmōi:quo caſu intelligo primā opi-
nionem,q̄ etiam ſequitur Dominicus & Præ
poſitus in c.ex pœnitentib.diſt.l.& gl.in c.ſi
quis me.diſt.81.& gl.in c.præſentium.1.qu.5.
& Inn.dicens hoc in effectu tenere Io.Andr.
in c.cum ex eod.de ele.in 6. & moderni in c.
at ſi clerici.§.fi.de iud. In nō præiudicialibus
autem teneo aliam opinionem:quia iſta non
ſunt de cauſis maiorib. & ponderoſis, vt in
diſpenſando circa ieiunia, & vota, & huiuſ-
modi:Et ſm communem opinionem doc. eā
habent in his,quæ non ſunt eius à iure,vel a-
liàs a ſuperiore prohibita, vt in c. nuper. de
ſen.excom.& diſt.l.miror.in gl.

8 Pro † quo no.Inno.in gl.ſuper ca. dilectus
de temp. ord. quòd epo diſpenſare non licet
ſuper faciendo,vt.ſ. aliquid fiat contra cano-
nes,niſi vbi ei à iure permittitur.de conſ.c.1.
niſi contraria conſuetudo derogaſſet. de cō
ſu.c.vlt.Super eo verò quod factū eſt,diſpen
ſare poteſt vt toleretur ſemper,niſi p̄hibea-
tur ad hoc 42.q.5.hoc videtur.Vel dico inq̄t,
fortè melius,ꝙ vbi res concedit diſpenſatio-
nē,ſimpliciter p̄t,& ſic loquitur d.c.nuper.Si
verò nō conceditur in canone, nunq̄ pōt, ēt
ſi inuenitur in canone, ꝙ papa diſpenſet de
cōſang.& affi.ꝙ dilectio,quia cum epi dēant
canones ſeruare, contra facere non debent,
niſi id expreſſe concedatur.25.qu.1.c.1. & 2.
hæc ille.Sed vt patebit inf.§.9. primum dictū
eius eſt verius,& communius,& vſitatius. Si
tñ eps indiſcretè diſpenſet,accuſatus deponi
tur.diſt.51.c.1.quod Hoſt.limitat, ſi monitus
ſit incorrigibilis, & propter hoc ſuſpenſus,
& ſuſpenſionis ſnīam contemnens in contu-
macia perſeuerat.ar.de præb. graue. Alij di-
cunt dicta iura intelligi,qñ diſpenſat in eo qđ
de iure non poteſt,ſ.ſcienter.Abbates autem
& alij prælati epiſcopis inferiores,ſecundum
Pan.in c.at ſi,de iud.& in ca.cum lator.de eo.
qui fur.or.re.poſt Inn. & Hoſt. nunquam di-
ſpenſat, niſi in caſibus expreſſis à iure, quia
epiſcopis ſunt reſeruata grauiora,vt in cle.1.
de priui.& in d.c.at ſi.& in ca.cùm ex eo. de
elect.lib.6.& eſt opi.communis.

9 Qvinto † quæritur,vtrū poteſtas diſpen
ſandi ſit latè interpretanda?Et dicit Pan.in c.
ſi,de ſimo.ꝙ ſic, qñ datur nō exp̄ſſis perſonis

diſpen-

dispēsandis, tāquā principis beneficiū, & sic
sētit gl.ibi, & sic intellige Bar.in l.3.ff.de ver
bor.ob.vbi dicit, ꝙ si datur alicui potestas le
gitimandi filium adulterinū. item incestuo-
sum:poterit legitimare adulterinum, & ince
stuosum simul, quia in materia larga sub sim
pli veniunt mista, vt in l.si.ita.ff.de lib. & po.
Secus aūt si exprimerentur personæ: & cùm
quib.debet fieri dispensatio.arg.in c.si cui.de
præb.l.6.quia oīs recessus à iure cōi est odio
sus;vt est tex.in c.fin.de fi.pres.li.6.& in c.qđ
delectio.de consangui.& aff. Et sic distingue
Canonistas tenentes contra Bar.in c.per ve-
nerabilem,qui filij sint leg. & adde qđ dictū
est sup. Beneficium 3.§.7. Aduertendū tñ est,
ꝙ licet dispensatio sit stricti iuris, vtpote cō
tra ius, & strictè interpretāda,qñ.s.exprimū-
tur personæ, vt in d.c.quod dilectio. & in c.
1.& 2.de fil.presb.lib.6. nihilominus extendi
tur ad necessariò consequentia,sed ad depē-
dentia ex eo, super quo est dispensatum, qñ
aliter non imprimeret actum validum super
eo,in quo dispēsatur: vt sup. Beneficium 3.§.
10.& facit gl.ac Pan.in cap.quia intantum.de
præb.& gl.in c.si quis in clero.7.q.1.qui dñt,
ꝙ dispensatus super beneficiorū pluralitate,
vr̃ dispensatus super residentia. Vnde qđ no.
Host.in c.cum in cunctis. de elect. & in gl.in
c.non pōt de præb.lib.6.& qđ dico sup.Bene
ficium 3.§ 10. Dispensatio tñ obtenta super
affinitate, non extenditur ad publicæ hone-
statis iustitiam,secun.Pan.in c.non debet.de
consang.& affin. nisi in narratione affinitatis
vnum comprehendat aliud. secun.gl.in arb.
affinitatis, secus in dispensatione, qñ solum
gradus remotior est expressus; de quo vide
inf.Matrimonium 8.§.6.par.vlt.

10 † Ex his autem patet,ꝙ solutio illius quæ
stionis,qua quæritur,an is, cui data est pote-
stas dispensandi cum adulterino, & incestuo
so separatim,dispensare possit cū eo, q simul
est vtrunq.Bar.n.in l.stipulationū, ff.de ver.
obl.determinat, ꝙ secundum iuris rigorem
simplicibus mista nō continentur:sed ex be-
nignitate sic. Vñ cū ista quæstio loquatur in
beneficijs,fiet interpretatio latissima, vt l.si.
ff.de const.princ.Item sub simplicibus mista
continentur causa vitandæ cōtrarietatis: vt
in d.l.stipulationum. & similiter vbi lex hoc
exprimeret.Extra hos aūt casus dispositio fa
cta de adulterino, & incestuoso separatim,[ñ
porrigitur ad simul iuncta, vt ff.de adu.l.vim
passam,§.præscriptione. Et idem tenet Bald.
Instit.de ac.quem ēt vide in l.omnes populi,
de iustit.& iur.vbi dicit,ꝙ mistum non venit
appellatione simplicis. Vnde stante statuto,
quòd fœmina contrahat cū assensu propin-
quorum non intelligitur de hermaphrodita.

11 † Sexto quæritur,qñ expiret potestas di-
spensandi concessa? Et dicit Fed.consil.78.ꝙ
concessa à Papa super irregularitate, vel le-
gitimitate durat etiam post morte ēius; quia
gratia semel facta per Papā in aliquā perso-
nā, nō expirat ꝑ mortē Papæ:vt est casus de
off.deleg.super gratia.li.6.Vtrum autem per
mortem illius,cui concessa erat talis auctori
tas,expiret dispensatio iam facta,si ille dispē
satus tali gratia non fuit vsus:puta,dispensa-
tus fuit,vt posset ordinari, vel eligi in p̄latū:
& ante mortem dispēsantis nō accepit ordi-
nes,nec fuit promotus. dicit idem ibi, quod
non; quia dispensatio semel canonicè facta,
ex superueniente facto non retractatur, & ē
casus in c.ex tua.de fil.presb. & facit qđ not.
de accu.in c.de his. Beneficia.n.concessa intē
pestiue reuocari non debent. de commo. ca.
vnico.de reg.iur.decret.li.6.& in c.cū ex eo.
de elec.li.6,in gl.& ibidem in nouel. Io.And.

12 † Septimo quęritur,in quibus requiritur
dispensatio,in manifestis,s.tm̃, an etiā in oc-
cultis,maximè homicidijs? Et dicit Veru.ne-
cessariam esse dispensationem in occultis, in
quibus dispensari pōt: non quidem ꝑꝑ depo
sitionem vitandam, quia occulta peccata nō
habent vindictam: sed quia de eo, super quo
dispensatū est,quis accusari non pōt:argu.c.
ex tua.de fil.presbyt. alioquin ēt post pera-
ctā pœnitentiā quis posset accusari. arg. 23.
q.2.admonere.An aūt homicida omnino oc
cultus celebrare possit,ac ordinib.vti.Vin.di
cit, ꝙ sic,si egit condignam pęnitentiā, quia
iste non est obnoxius ecclesiæ,cū peccatū sit
occultum.32.q.5.Christiana.nec Deo,cū pœ
nitentiam egerit. Sed quia contra hoc dictū
vrget c.si.de temp.ord.vbi dr̃ præter reos ho
micidij. Laur. & Io.videntur limitare, hanc
opinionem, si dignam pęnitentiam egit, &
eps cum eo dispensauit.Pan.verò in c.ex te-
nore.de temp.ord.dicit,ꝙ si homicidium est
occultum omnino, prout occultum distin-
guitur contra probabile,tunc si habemus re
spectū ad legē promotionis publicā, nullus
homicida esset expresse prohibendus; quia
talia iudicat solus Deus. Sed si habeamus re-
spectum ad legem promotionis cōscientiæ,
prout est informata ex lege positiua,talis si-
ne dispensatione promoueri non potest.hęc
Pan.quem intellige de dispensatione facien

da ali-

da aliqñ a Papa hoc casu, quo ad illam irregularitatem tollendã. vide infr. Homicidium. Adde ex Inno. in c. constitutus. el 2. de ap. quod talis irregularitas si superueniat titulo beneficij, nõ priuat ipso facto, sed opus est snia & sic homicida iuste tenet beneficiũ donec priuet. p quo facit. c. clericis, ne cle. vel mo. & c. ex literis. de exces. præl. Si vero præcessit collationem beneficij, collatio non tenet: quia facta indigno, & inhabili, quoad executionem officij, vt d. c. fi.

13 OCTAVO † quæritur, qui sunt casus, in quibus solus Papa dispensat, & raro? Et dico, ꝙ sunt hi, de quib. sup. in titulo, Casus, §. 1. casu 13. quo ad quasdam censuras: pro quo etiam vide infra in titulo, Papa. fere per totum.

14 NONO † quæritur in generali, qñ eps possit dispensare in aliquo casu? Et dico, ꝙ gl. summaria. d. l. & in d. § nisi rigor. & doc. in c. at si clerici de iud. confuse & contrariæ loquuntur. Quidam. n. dicunt, ꝙ dispensare põt in adulterio, & minoribus, etiã si sunt manifesta: non aũt in maioribus, nisi in casibus iure expressis: vt de iud. at clerici. Quidam vero dicunt, ꝙ dispensare põt in omni crimine, nisi expresse prohibeatur a iure. di. 28. presbyte. de pę. di. 6. c. 1. in fi. de sen. excom. nuper in fi. & hoc tenet Tan. Lau. Vin. Ioan. Andr. quam opi. Ber. in c. at si clerici. de iud. dicit cõiorem. Sed si veritas colligi põt: Contra Canonẽ superioris. i. Papæ vel concilij, si ille sit pœnitẽtiarius, eps dispensare põt, ẽm Pan. in cap. at si clerici, de iud. quia pęnitẽtiæ hodie sunt arbitrariæ. de pen. & re. Deus qui nisi casus appareat reseruatus. Si vero sit pœnalis & dispositiuus distinguo: quia aut inferiori dispensatione expresse prohibet, vel concedit, & casus est planus Aut. nec sic, nec sic: & tunc iterum distinguo. Aut enim dispensatio est super eo: quod iam factum est, vt tolleretur: & sic potest eps dispensare, nisi prohibeatur: vt in ca. nuper de sen. excom. ar. 25. q. 5. hoc vr, vel nisi prohibeatur illi absolutio: qui a fortiori prohiberetur dispensatio de sen. excom. cum illorum. Et sic intellige opi. dicentium, ꝙ dispensare potest in omnibus casibus, in quibus sibi non prohibetur. Aut est in eo, quod faciendũ est contra canones vel concilium, & sic non potest, nisi hoc ei a iure concedatur expresse: vt in c. dilectus. de tẽp. ord. & sic intellige opinionem dicẽtium, ꝙ dispensare non põt, nisi in his, quæ illi conceduntur expresse. Conceditur aũt illi dispensatio in omnib. criminibus minoribus adulterio: peccans. n. mortaliter notoriè notorietate iuris, promoueri nõ potest. 25. di. primum. in gl. & promotus deponitur. di. l. qui semel. ideoq; indiget dispensatione, quæ episcopus conceditur in criminib. minorib. adulterio generaliter: vt no. in d. c. at si clerici. Conceditur etiam, & in aliquib. maioribus: vt de hæretico, & schismatico. di. l. si quis presbyt. Hodie tamen Papa reseruat sibi hoc, quo ad hæreticum, vt dicit Arch.

15 IN † tribus tñ casibus potest eps dispensare contra canonẽ, & conciliũ: licet ei non concedatur expresse. Primo, ratione consuetudinis, vt quia consuetudo pręscripta habet, quod possit dispensare de cons. c. fi. 11. q. 1. quicunque, quia consuetudo facit valere dispensationem alias non valiturã. ar. de cele. mis. perniciosus. cũ suis concor. & arg. de transa. c. fi. Secundò ratione magnæ necessitatis, vel vtilitatis nouiter emergentis, & tempore constitutionis in excogitatæ verisimiliter: quia tunc p̃t eps dispensare; vt tenet Io. de Lig. in d. c. at si & sequitur Pan. ibidem. & Bal. nou. in l. oẽs populi. ff. de iust. & iure. & Bar. l. si hominem ff. manda. potens exemplum: quia Perusij statutum est, ne ferãtur arma: & tamen maiores possent dare licentiã ferendi, p p brigã ciuitatis, quã nouiter habet, & ẽt statuere: quia est casus nouus a statuentibus nõ præuisus, ẽt si iurasset seruare illud statutũ: ut no. Bal. in rub. C. qui admi. ad bo. poss. & Bar. in 2. constit. C. §. quibus. Et quibus concluditur, quod eps dispensare potest in gradibus prohibitis in matrimonio, quando impedimentum est occultum, & ad Papam nõ potest haberi recursus, & separatio sine scandalo magno fieri nõ potest: sicut sæpe accidit in mulieribus cognitis a consanguineis viri, antequam matrimoniũ contrahatur. Et idem puto in eo, qui post votũ simplex matrimonium consummauit: q a licet cũ eo dispensare non possit eps, ẽm S. Th. & veritatem, vt dr̃ infra in casu tamẽ magnæ necessitatis credendum est, quod hoc possit, quia non est verisimile, quod Papa velit manere in laqueis huiusmodi animas, quæ Romam adire non possunt, aut mittere. Tertio, quando canon dicit posse fieri dispensationẽ, licet expresse non indulgeat: quia tunc episcopus potest. ar. c. nuper. de sen. excom. & ita tenet. Io. de Lig. & Io. Cal. & originaliter fuit dictum Inn. in c. dilectus. de temp. ord. quia frustratorie intelligeretur de Papa, qui semper potest indulgere, quod etiam tenet glo. in ca. postulasti. de cle. excom.

16 DECIMO † quæritur specialiter, in quibus

bus casibus eps dispensare nō potest? Et dico cum dispensa non posse. ¶ Primo in homicidio. distinctio. 50. miror. & hoc siue iusto, siue iniusto, si actu mors, aut mutilatio secuta est quomodocunque fiat, secundum Inn. & Host. in c. 1. de cle. pu. in duel. Et intellige, quod nō pt cum tali dispēsare in officio: secus in beneficio, ut ibi c. 2. sed tamen hæc limita iuxta dicēda infra. Homicidiū. 3. §. 8. ¶ Secundo in simonia ordinis, vel beneficij per simoniā sciēter acquisiti, & hodie per multas extrauagantes incurritur excommunicatio, & suspensio, a quibus solus Pontifex Romanus absoluit. Tertio, in eo, qui cum esset suspensus, vel excōicatus, damnabiliter se diuinis ingessit. de re iud. cum æterni, & de sen. excom. cum medicinalis. li. 6. Quarto, in clerico, qui excōmunicatus accedit ad iudiciū principis, cōtēpto ecclesiastico iudice, 21. q. 5. si quis episcopus. ¶ Quinto, in bigamo, & viduarum corruptarumq; maritis. de big. cap. 1. & 3. 34. distin. lector. ¶ Sexto, in clerico non ordinato ministrāte. s. cū solēni apparatu, ſm Host. quia talis ministrās in pertinentibus ad ordinē, quē non habet, deponendus est, amplius non ordinandus; de cle. non or. mi. c. 1. Secus si clericus simplex epistolā sine solemnitate cantet, & ibi dicit Panor. ꝙ talis tenetur etiam pœna falsi: sicut non habens dignitatem simulans se hr̄e, ff. ad leg. Cor. de fal. l. eos. Et idem intellige de eo, qui se falso asserit doctorem. Dicit ēt eo. ti. c. 2. ꝙ cū tali dispensat eps, non vt ascēdat ad ordines superiores; sed vt suscepto vtatur, & circa beneficium: imò Inn. ponit regulā, quod epo licet quasi semper dispensare in beneficio: quia dispensat cum homicida, vt de cle. pu. in duel. c. 2. & in capitul. studeat. dist. l. ¶ Septimo, in clerico promoto per saltum, qđ Direc. limitat, si scienter in ordine non recepto ministrauit, cum quo tamen dispēsat eps quantum ad ordinem, non quidem suscipiendum, sed iam susceptum: & quantum ad beneficium ſm Io. Host. & Arch. Si tamen credidit se promotum gradatim probabiliter eps dispensare poterit iure suo. Et sic intellige c. vnicū. de cle. per sal. promo. ¶ Octauo in eo, q ordinem furtiue suscepit: quia ſm Rayn. si fuit ꝓhibitus hoc facere sub anathemate, post satisfactionē dispēsat eps, ut minister in ordine suscepto non furtiue, & ēt in suscipiendis, si ingressus religionem ibi aliquāto tempore laudabiliter fuerit cōuersatus: sed si nō fuit sicut prohibitus, dispensat post satisfactionē cum eo, etiam manente in seculo, etiam in suscipiendis. de eo qui fur. or. su. cap. 1. ¶ Nono, in ordinato extra tpa, vel ab alieno epo, ſm aliquos, si ante dispensationem ministret. Sed veritas est, quod eps cū dispensat, quoad ordines susceptos. de tēp. or. consultationi. ¶ Decimò, in excōicato ordines suscipiente. de sent. excom. cū illorū. & idem in apostata à religione, de apos. c. fi. quod de ordine sacro loquitur; vnde si minores suscepit, dispēsat eps, nisi dimisisse habitum, quia fuisset excommunicatus, & solus papa dispensat cum eo. Sunt etiā multi casus super quibus nihil episcopus potest, vt sup Caius. §. 2.

17 VNDECIMO † quæritur, qūo cum aliquibus dispenset episcopus? Et dico hoc colligi ex diuersis locis huius Summæ: vnde de apostata, uide su. Apostasia, §. 8. & īf. Irregularitas, §. 6. de bis baptizato, sup. baptismus, §. 3. & infra, Irrigularitas, 1. §. 4. de recipiente beneficiū de manu laici Bn̄ficium 3. in prin. de clerico coniugato, & illegitimo, vt hēat bn̄ficiū, vel plura beneficia, sup. Beneficiū. 3. §. 4. & seq. de bigamo, Bigamia. §. 7. de contrahente mr̄imonium sine bannis. Matrimoniū. 7. §. 6. de residentia, & promotione ad sacerdotium clerici existentis in studio. Beneficiū. 3. §. 2. De corpore vitiato, vt promoueatur, supr. Corpore vitiatus. §. 1. de criminib. supr. Crimen. §. vlti. & habente 20. annum, vt promoueatur ad dignitatem, sup. Dignitas. §. 3 De pugnante in duello, inf. Duellum. §. 4. de dispensatione in ætate, inf. Aetas. §. 1. De homicida. Homicidiū 3. §. 8. de eo, qui fuit in bello iniusto. Homicidium. 3. §. 6. De infami, Infamia, §. 11. De prælatis ne amoueantur, ꝓpter inquisitionem, infra, Inquisitio 1. §. 10. De apponente ligna pro hæreticis comburendis Homicidium 3. §. 7. par. x. De ordinato in excommunicatione, Irregularitas. §. 2. De suscipiente duos ordines simul, ib. §. 3. de acolitho ministrante ad scđm baptismum, ibi. §. 3. 26. 1. de suscipiente ordinem ab epo excommunicato, vel qui resignauerat, ib. §. 7. de suscipiente ordinem extra tēpora. ibi. §. 7. de ministrante in ordine, quem non hēt, ibi. §. 27. de publice pœnitente, ibid. §. 16. de illegitimo, ibi. §. 20. De impedimento matrimonij. infra Matrimonium. 6. §. 6. de solemniter pœnitente. Pœnitentia, §. 1. De ordinatis a schismaticis. Schisma. §. quinto. De simoniaco in ordine, vel beneficio. Simonia. §. 19. Item in alia simonia, ibi. §. eodem de sortilegijs. Superstitio. §. vltimo. De pugnante in torneamento, Torneamentum. per totū. De uoto S. Iacobi. & Hierusalem. Votū, 4. §.

4.§.3.De voto castitatis.ibi.§.4.

18 Dvodecimo † vtrum eṗs in casibus,in qui
bus dispensare pōt,hoc possit sine capitulo?
Et Arch.in c.is qui de fi.presb.lib.6. tenet, ꝙ
nō sed meliùs gl.in c.cū ex eo.de ele.lib.6.te-
net,quòd sic,vide su.§. 4. Si tamen accusatus
fuerit de indiscreta dispēsatione, puniēdus ē
pœna depositionis.dist.51.c.1.quod Ho.dicit
hr̄e locū,si monitus sit incorrigibilis, & ꝑꝑ
hoc suspēsus,& snīam suspēsionis cōtēnens,
& in sua cōtumacia perseuerans,ar.de præb.
graue vel dicta iura intelliguntur,quando di
spensat in eo quod iure non potest.

19 Decimotertio † quæritur, vtrū eṗs di-
spensare possit cōtra suā constōnem? Et dicit
Inn.in c.dilectus.de tem.or. quòd non, & se-
quitur Arc.in c.licet.de ele.li.6.Sed cōtrariū
sensit idem Inn.in c.cū ad monasteriū,vbi te
net,quòd conditori canonis licet cōtra suam
constōnem dispensare,etiam sine cā.Et idem
Io.An.quod do.Ant.limitat nisi constō trāsie
rit in priuilegiū,vel cōtractū:quo casu intel-
ligi p̄t opinio cōtraria:vel nisi cōstō esset iu-
rata,quia tunc ea stante dispēsare nō posset;
sicut nec seipsum à iuramento absoluere. Et
facit,quod no.Io.And.post Ho.in c.1. de sup.
negli.p̄l.in 6.vbi dicit notabile verbum .s. ꝙ
vbi canones imponunt legem ipsis episcopis,
non dispensat episcopus, nisi hoc reperiatur
concessum.Cuius ratio esse potest, quia tunc
expresè videtur episcopis prohiberi.

20 Decimoqvarto † vtrū Abbas, aut alius
religiosorum prælatus, possit cum suis subdi
tis dispensare?Et dico,ꝙ non: nisi in quantū
ei à iure,vel regula, aut priuilegio concedi-
tur.vt no.Inn.in c.2.de eo qui fur. or. sup. &
do.Ant.in capit. at si clerici.de iud. vbi dicit
Pan.ꝙ est cōis opi. Concedit āt abbati posse
dispensare in decē casib.¶ Primò in nouitio,
vt ꝓmoueatur ad sacros ordines,dist.77. mo
nachus ¶Scd̄ò,cū apostata,vt ministrare pos
sit,& ad alios ordines ascendere.ar.d.l.cap.fi.
nisi ordinatus in apostasia,de apo.cap.fi.quia
tunc ad papam pertinet,vt ibidem.¶ Tertio.
cum illegitimo intrante monasteriū, vt pro-
moueatur.de fil.presby.c.1.¶Quartò,ꝙ non
confiteantur, & sumant Eucharistiam semel
in mense.de sta.mo.cle.1.Quintò, quòd mo-
nachus detur in capellanū ecclesiæ parochia
lis si accedat eṗi,populiq; cōsensus,di.8.ca.1.
16.q.1.docto.¶Sextò, quòd monachus hēat
ꝓpriā cellā intra septa monasterij.18.q.5.ca.
nullus,26.q.vlt.c.fi. ad fi.¶ Septimò, in ieiu-
nijs,cibis,& esu carniū,silentio, & operibus
manuum ad quæ tenetur:vt de cons.di.5.non
mediocriter,& c.carnē,& c.nunq̄,& de statu
mo.cū ad monasteriū, vbi vr̄ Host.tenere,ꝙ
non possit de vsu carniū,sed in contrariū est
ibi Inn.& Pa.imò dico,quòd in oībus spectā
tibus ad regulā dispensare pōt, nisi in tribus
votis per ar.à cōtrario ibi.in fi.quod Pan.li-
mitat,mō dispensatio ac non dissipatio fiat,
¶ Octauò ī irregularitate,de qua sup. Abbas
§.2.Nonò,gn̄aliter in obseruantijs regulę re
mittendis,20.q.vlt.in c.fi.in gl.de cōs. dist. 5.
carmē,saltem in his, q̄ non sunt de substātia.
ar.de vi.& ho.cle.Deus. Pro quo no. ſm Ale.
quòd in regula B.Bn̄dicti,q̄dā sūt pure sp̄ūa-
lia,vt charitas,humilitas,& cæteræ virtutes:
quædam verò cōsistunt in obseruātijs corpo
ralibus,putà abstinētia carniū,ieiuniū, & hu
iusmodi:q̄dā verò partim,sp̄ūalia, & partim
corporalia,vt cātare,psallere,orare,& huius
modi.In primis Abbas disponere non pōt: in
secundis verò disponere quidē pōt:nō tamē
ad libitū,sed secundū quod bonū, & æquum
viderit,ſm occurrentia,quod ꝓprie est dispē
sare:tertia verò si præcipiuntur, aut prohibē
tur, mutare non pōt: nisi ſm quod conuenit
charitati,vt dicit Beatus Benedictus, i. ex cā
rationabili,q̄a sicut subditi abbati, ita abbas
regulæ subditur, eiusq; obedientia præponē
da est.Et cum in regula dicitur, ꝙ omnia de
abbatis dispositione fiant:intelligitur,nisi ex
presè p̄cipiantur aut ꝓhibeātur.Vnde abba
ti præcipienti in huiusmodi, ex sola volunta
te nō est obediendum: secus si ex cognita ne
cessitate personæ. Si autem dubitat mona-
chus,vel timet de legitima cā præcipiendi:in
hmōi,& alijs,quæ sunt contra regulam,obe-
diet:vt inf.Religiosus. Et quod hic dicit Ale.
de Abbate,seruandū est in oī prælato religio
so,cui ex regula permissa est dispensatio. Vn
de dispensare possunt, quando eis constat de
causa legitima, & etiam si dubitent: quia ad
clementiorem partem declinandum est.

21 Decimoqvinto † quæritur, vtrum supe
rior assumendo aliquē ad aliquod officiū, vi-
deatur dispensare cū eo impedimēto, qd̄ hēt
ad illud?Et Inn.q̄dē in c. p̄terea, de test. cog.
& in c.veniēs,de fi.p̄sby.vr̄ sibi cōtradicere,
sed eius,& aliorū cōtradictio tollitur distin-
guēdo de principe,i.papa & de inferioribus,
putà eṗis.Vnde Pa.in c.cū in cūctis.de cle. di
cit,ꝙ eṗs in casibus, in quibus pōt dispensa-
re,conferendo beneficium indigno,nō vr̄ di
spensasse, imò venit puniendus, quia contu-
lit indigno. Ita determinat glo. in cap. vni-

co.de æta.& quali.li.6.Secus,inquit, in principe,quia conferendo ſcienter indigno,vr̃ diſpenſare. Dico ergo,ꝙ ſi princeps vt homo ſcit impedimentum, eo ipſo diſpenſare intelligitur,& ſimiliter inferior,ſi ſcit,& hẽat rõnabilẽ cãm diſpenſandi cognitã: quod tñ vr̃ limitandum, ſm Bal.in l.Barbarius.ff.de offic. præto.quando per literas ſuas conſtare p̃t de ſciẽtia indignitatis.Sed hæc limitatio procedit in foro cauſarum,non animarum: vbi ſm Arch.ſi prælatus mandat ordinari eum, quẽ ſcit irregularem:ſufficit intentio diſpenſandi in irregularitate licèt non dixerit illud verbum,diſpenſo,vel huiuſmodi: quia diſpenſat ipſo facto.Sed intellige, ſi habet cauſam legitimã,ſiue cũ cognitione cãæ: aliter punitur. Rõ verò diuerſitatis eſt,qa princeps in diſpẽſando nõ tenetur ad cãæ cognitionem ſicut inferior,ſed ſufficit ſola volũtas. Inſti.de iur. natu.§.ſed & quod principi.De diſpenſatione in votis,infrà.Votum 4.in legibus autem, infra,Lex,incertis verò,inf.Reſtitutio ſexto. in ætate autem,vide ſu.Dignitas.

DE DISPVTATIONE.

1 *Diſputare actum eſſe contentioſum,periculoſum,ancipitem,ſtultis appetibilem,& ſapientibus odioſum & cuique laico in fidei negotiis illicitum,adeo vt ob id excommunicatio irrogetur.Quãdoque bonus, & neceſſarius eſſe poteſt.*

2 *Auerroiſtæ de intellectus vnitate diſputantes, an ſint ferendi.Et quid de religioſo illorum opinionem, ac ſententiam ſuſtinente.*

1 DISPVTARE † cõiter eſt actus contentioſus,quia conſiſtit in verbis habentiũ cõtrarias voluntates circa victoriam:& periculoſus,quia auceps omne certamen :ac varius euentus belli:ſtultis appetibilis,& odibilis ſapientibus: quia ſapientis eſt nolle certare, vt ait Lactan. & illicitus cuicunque laico circa ea, quæ ſunt fidei, ideſt neceſſaria in fide, vt ſunt articuli, & concluſiones neceſſariò connexæ articulis, ſiue publicè, ſiue occultè, in tantum,vt contrafaciens ſit excõicandus,de hæret.c.quicunq;.§.inhibemus quoque.li. 7. vbi gl.dicit fortè per Laicos intelligi illiteratos,more Vltramontanorũ:tñ melius eſt, vt propriè intelligatur quia ſm S.Th. leges reſpiciunt,quod in plurib. accidit,vt laicum rudẽ eſſe in his,quæ fidei ſunt. Imò nedũ laicis, ſed & clericis ꝓhibetur diſputare de fide publicè turbis coadunatis.C.de ſum.trinit.l. nemo.& idem ſentit S.Th.2.2.qu. 10. dicens,diſputationem de fide illicitam, qñ ex dubitatione diſputat: vel corã ſimplicib. & titubãtibus,qui ab infidelibus non ſolicitantur: qđ ſupple,cõmuniter accidit vbi eſt turba. Sec° ad confutandum errores etiã coram ſimplicibus,quando ſunt ab infidelibus ſolicitati: qa tunc ſi quis ad hoc eſſet ſufficiens,non ſolum eſſet licitum,ſed etiam neceſſarium: nec taciturnitas eſſet erroris confirmatio.Pro quo facit l.quoniam.C.de epi.& cle.23.q.6. videns. Similiter etiam ſecus,quando diſputatur ad exercitium coram doctis,& firmis in fide. ar. in c.in mandatis diſt.43.

2 QVID † ergo dicendum de his, qui publicè in diſputationibus ſuſtinent fictionem Auerrois de vnitate intellectus? Dico,ꝙ tales ſunt vani cõiter:quia opinionem tam ſtolidã & cõtrariã Ariſtoteli,& toti Philoſophiæ nõ videntur ſuſtinere,niſi vt appareant Philoſophi, quaſi diſſentientes à fide: & ſi ſunt laici peccant mortaliter,quia ſunt excõicandi per d.c.cuicunq; nullus autem excõicatur à iure niſi pro mortali,ſm Pe.de Pal.imò peccant, vel mortaliter,vel grauiter, etiam ſi ſuſtinerent partem fidei, ratione dictæ prohibitionis.Et ſimiliter peccant mortaliter religioſi, qui tali vanitate ducti ſuſtinent dictam opinionem,tum quia exponũt ſe periculo faciẽdi titubare aliquos de fide, tum etiam quia ſi mortale eſt laico ſuſtinere partem fidei ꝑꝑ inſufficientiam,ne fidei derogetur, multò magis religioſo ſuſtinere oppoſitũ fidei, & tãto grauius,q̃tum ille doctor eſt.Et ſil'r peccant mortaliter inqſitores,& epi, q poſsẽt obuiare p̃dictæ eneruationi fidei:& ſola vtilitate, & reuerẽtia cõtenti negligũt ea,quæ Dñi ſui ſunt nõ curantes: quia iſta negligẽtia eſt magna,& ꝑnitioſa cõtra honorem creatoris,& Domini noſtri Dei vide ſu.Contentio.§.3.

DE DIVINATIONE.

1 *Diuinatio à quibus inuenta eſt, & quorum virtute fiat.*

2 *Dæmones quot modis futura agnoſcant.*

1 DIVINATIO à Perſis fertur inuenta.26.q. 3.c.1.& dæmonum virtute, quam ſcire poſſunt omnia nobis occulta, præter mentiũ cogitationes,& affectiones,ſecundùm Theologos,& omnia abſentia. Et aliquo modo ẽt futura,quæ ſecundum S. Bona. & vt elicitur ex c.ſciendum.27.q.3.& S.Th.in multis locis quatuor modis agnoſcunt.

2 PRIMO † ex ingenij acrimonia conſiderãtes ad quid noſtra declinatur affectio,aut virtus cauſæ naturalis.Secundò,ex longa experientia,qua norunt ex talib. talia contingere qđ tñ ſubtilẽ exigit declarationẽ. Tertiò,ex

dolosa

dolosa cautela, qua ꝓponũt aliq̃d facere, & ꝑdicunt. Quartò, ex altera doctrina, quã diuina ꝓmissione à bono angelo discũt, aut ẽt ꝑ scripturas. vide inf. Superstitio. & Maleficiũ.

DE DIVORTIO.

1 *Diuortij finitio, & vnde dictum sit. Et quotupliciter fieri habeat. Et an in eo vir & vxor, ad paria vocentur.*

2 *Matrimonium, num sit aliquo casu separabile. Et quotuplex matrimonij separatio.*

3 *Si quis aliquam cognouerit, cũ qua nec sponsalia, nec matrimoniũ contra ac deniq; post copulam cũ ea de præsenti cõtrahat an huiusmodi matrimoniũ per præcedentem copulam consummatum sit. Et num eo non obstante, eorum quilibet religionem intrare possit. Et an vir ex eo, quèd dixerit cognitam, bigamus effectus sit.*

4 *Vir si vxorem nec dum cognitam proprio consanguineo adulterandam tradiderit, an ea inuita ob id religionem ingredi possit, & quid si alteri tradiderit.*

5 *Vinculum per coniugis mortem semel dissolutum, an coniuge resurgente redeat. Et quid in matrimonio spirituali.*

6 *Vinculo matrimonij, per mortẽ alterius coniugum ciuilẽ dissoluto: vtpote religionis ingressu altero consentiente, an in sæculo, remanens teneatur alterius professionem faciendã in fine anni ante, quam contrahat, expectare. Et an si sponsus mantellatus efficiatur, matrimonium solui dicatur.*

7 *Matrimonij soluendi an alius sit modus, quam naturalis, an ciuilis mortis. Et ibidem, an castratio superueniens vinculum coniugale tollat. Et ex quo cõiugum ratum esse dicatur.*

8 *Sponsa per verba de præsenti à sponso violenter cognita, num religionem intrare possit.*

9 *Diuortium ratione periculi peccandi vitandi, an liceat. Et quid ob adulterij causam, & quatenus huiusmodi causa porrigatur. Et qua auctoritate occasione adulterij fiat huiusmodi separatio. nu. 10. & 11. & de eodem limitationes quatuor.*

12 *Vir vxorem adulteram, num aliquo casu repellere non possit. Et id quot casibus.*

13 *Separari ob hæresim, aut infidelitatem, num a debiti redditione absoluti sint. Et num in huiusmodi cõpensatio locum habeat, nu. 14*

15 *Iura quid velint de coniugum votis quo ad continentiam in separatione propter sanctimoniam.*

16 *Matrimonio iam consummato, num religionem intrare liceat. Et id quotuplici casu.*

17 *Coniux religionem ingressus, quando ad exitũ aut id minime teneatur. Et num religionem egressus ad debitum teneatur. nu. 18. Et num egressus ad egressum teneatur. nu. 19.*

20 *Iura quid velint circa sacrorum ordinum susceptionem ab eo, qui matrimonium consummauit.*

21 *Dissolutione matrimonij, quod verum non erat, sed apparens, qualiter procedetur, vbi vxor propter viri frigiditatem diuortium petit. Et quid si vir propter mulieris nimiam arctitudinem petat, nu. 22. Et q̃d si propter maleficium petatur, vt quia vir alias potest, suam cognoscere non potest. 23.*

24 *Ecclesia si falsis probationibus in matrimonio dissoluendo decepta fuerit, ac mox vir sacerdos factus est, deinde aũt compertũ est de deceptione, an si vxor virũ repetat, ei reddi debeat. Et quid si vxor monasterium simili aut pari causa ingressa, & maritus monachus effectus sit, vel in sacris constitutus, an vxor virum repetere queat. nu 25.*

26 *Fratres duo duxerunt duas sorores seu consanguineas, lataque est propter consanguinitatem inter alterum, & vxorem, diuortij sententia, an ob id altera sua vxore etiam separari debeat.*

27 *Sententia diuortij lata, & thoro ob vxoris adulterium separato, si vir fornicetur, an possit illum mulier repetere.*

1 DIVORTIVM † licitum, est viri ab vxore, vel econtra separatio legitima, i. nõ sine lege, vel ratione facta, quia quos Deus cõiunxit homo nõ separet. 31. q. 1. §. & obijcitur. Et dictum est à mẽtium diuersitate, vel quia hi, qui mr̃imonium distrahunt, in diuersas partes eunt. ff. de diuor. l. 1. Et ſm Ra. fieri hẽt multipliciter: quia aut diuidit mr̃imoniũ in totum, ita ꝙ possit coniugum vterque cõtrahere, vt in maleficiatis: vel saltẽ alter, vt in frigidis, aut dirimitur in parte, i. quantum ad mutuam seruitutem debiti coniugalis, & cohabitationis, ita tñ, ꝙ neuter eorum contrahere possit: sicut qñ separatio propter adulteriũ, vel causa religionis post carnalẽ copulã; anteq̃ si alter cõiugum religionem intraret, posset contrahere reliquus. In hmõi aũt diuisionib. faciẽdis per diuortium, vir & vxor ad paria indicant ſm S. Th. & Pet. quia sicut viro vxorem, ita vxori virũ ob fornicationem dimittere licet. 32. q. 1. si quis vxorẽ.

2 † PRIMO vero quæritur, vtrum matrimonium sit aliquo casu separabile? Et dico si loquamur de matrimonio vocaliter, & nõ vere: ut est illud, q̃d sequitur impedimentũ dirimẽs, sic solui põt, iuxta dicẽda inf. Impedimẽtũ per totũ. Sed loquẽdo de vero mr̃imonio, dico, ꝙ est duplex, vnũ. s. ratũ, i. legitimè contractũ ꝑ verba de ꝑsenti, aliud ratũ simul, ac cõsũmatũ per copulã carnalẽ. Separatio. n. matrimonij est duplex, vna quo ad vinculũ, quæ est qñ vterq;, vel alter coniugum p̃t cũ

alio de nouo contrahere: alia quo ad conuerſationem coniugalem, vinculo ſtante. Et hæc eſt duplex. ſ. quo ad thorũ, & quo ad cohabitationẽ. Igitur quãtũ ad vinculũ, mr̃imoniũ ratum dupliciter ſolui poteſt. ¶ Et primò, per mortẽ naturalem alterius, vel vtriuſq; cõiugũ. ¶ Et ſcd'o, p mortẽ ciuilem, i. profeſſionẽ tacitã, vel expreſſam religionis approbatæ; ita ꝙ remanens in ſæculo põt libere cũ alia contrahere, niſi impediat̃ ex aliquo voto. Matrimoniũ verò conſummatũ ſolui p̃t morte naturali, nõ aũt ciuili. aut quocunq; alio modo: vt in c. gaudemus de diuor. ẽt auctoritate Papæ, vt in c. ex publico. de cõuer. coniu. qđ tñ fallit, ſi illud eſſet inter cõiuges infideles, de quo inf. Mr̃imoniũ. 6. §. 1. & Mr̃imoniu. 8. §. 10. Quantũ verò ad conuerſationem cõiugalẽ vtrũq; tã ratũ, q̃ cõſũmatũ ex quatuor ſeparari põt. Primò, pp adulteriũ. 31. q. 1. dixit dominus. de quo inf. §. 7. quo caſu mulier dotẽ, & vir donationem pp nuptias perdit, vt inf. § 14. ¶ Scd'o, pp periculum, dum alter alterum ad aliqđ peccatũ mortale trahere nititur, ſm gl in c. oẽs. 32. q. 7. & Inn. in c. maritus. de adul. & in c. quæſiuit. de diuor. & ibi Pan. qđ intellige ſi aliter compeſci non põt. ¶ Tertiò propter hæreſim. de quo inf. §. 10. ¶ Quarto propter ſanctimoniã. i. religionis ingreſſum, aut votum, de quo inf. §. 12.

3 † Est tamen circa hoc ſciendum, ꝙ ſi quis aliquam cognoſcat, cũ qua nec ſpõſalia, nec matrimonium contraxit, & poſt copulam, cum ea contrahat de præſenti, hoc matrimoniũ nõ eſt cõſummatũ p copulã, quia quod p̃cedit, nõ conſummat, i. perficit qđ ſequitur ſed ecõtra, qa perfectio præſupponit perfectibile. Et iõ vterq. eorũ, non obſtante illa copula, põt intrare religionẽ, & per c. verũ. & c. ex publico. & c. ex parte de con. coniu. Nõ eſt ẽt ille vir bigamus, dato ꝙ illa prius ab alio cognita fuiſſet, quia ad bigamiã nõ ſufficit cõtrahere cum corrupta, niſi poſt cõtractũ cognoſcatur. Et facit c. veniens. de ſponſ. vbi copula præcedens ſponſalia de futuro, non facit illa tranſire in matrimonium.

4 † Sciendvm eſt, ꝙ ſi vir vxorem nondum cognitam proprio cõſanguineo tradat adulterandam, ſecundum Rich. in 4. diſt. 25. nõ poteſt ea inuita religionem intrare, ex hoc acquiſito mulieri iure in corpus viri, & facit c. diſcretionem. de eo qui cog. conſ. vxo. ſuæ. Et idem videtur, ſi tradat alteri.

5 † Secvndo quæritur, quantum, ad ſeparationem vinculi per mortem naturalẽ, vtrum redeat vinculũ mortuo reſurgente? Et dicit Pet. de Pal. in 4. diſ. 28. ꝙ poſt mortẽ vnius alter contrahere põt, vt patet per Apoſtolum Ro. 7. quia mors oĩa ſoluit. auth. de nup. §. deinceps. Et ſi mortuus reſurgat, nõ eſt obligatus matrimonio, tũ quia obligatio ſemel extincta non reuiuiſcit, tũ quia hoc ſacramẽtũ characterẽ non imprimit: q. ſ. eſt indelebilis. Vnde Lazarus reſuſcitatus ſi hẽbat vxorẽ, ñ recuperauit eã, niſi nouiter contraxiſſet: recuperaſſet tñ bona, quæ teſtatus fuiſſet, qa ĩ donatione cã mortis pl9 ſe, q̃ donatariũ, vult habere. Vnde intelligitur tacita cõdõ, ſi moritur cum effectu, i. permanens in morte. Idẽ ſi ab inteſtato decedatur, quia in cã eſt cõiunctio ad morientem, qua ſibi eſt oĩ alio cõiunctior. Et idem ſi fiſcus illa recepit in defectũ hæredum: quia ſi reddere tenetur propinquo eius, multò magis eidẽ reſurgẽti. Et idẽ eſt in ſpirituali matrimonio. Nam religioſus poſt mortem nõ tenetur ad religionis obſeruãtiã: qa ſeruitus perſonalis, quæ debetur à perſona rõne perſonæ, vt in matrimonio, & religione, extinguitur morte? quod ẽt patet ex verbis aliquorum pfitentiũ obedientiam vſque ad mortẽ. Et ſimiliter curatus, & ep̃s reſuſcitatus, quãuis retineat conſecrationẽ, non retinet tñ eccleſiam, niſi ſibi noua electione, aut prouiſione conferatur: quia mortuus eſt ſuæ ſponſæ. i. eccleſiæ. hæc ex illo.

6 † Tertio quæritur, quantum ad ſeparationem vinculi per mortẽ ciuilẽ, vtrũ altero poſt matrimonium ratũ intrante religionẽ reliquo conſentiente, remanens in ſæculo teneat̃ alterius pfeſſionẽ faciendã in fine anni expectare, anteq̃ contrahat? Et dñt oẽs doc. ꝙ tenetur quidẽ profeſſionẽ expectare: qa ſi ante profeſſionem egrederetur, tenetur illũ recipere, ẽt ſi iã cum alio contraxiſſet, & cõſummaſſet: quia ante ciuilem mortem. i. profeſſionẽ, qua quis actibus carnalibus morit̃, vinculũ non diſſoluitur, vt in c. verũ, & in c. ex parte. el 2. de con. coniu. & intellige in religione approbata; vt in c. vnico. de vo. li. 6. Ex quo infert Pan. in d. c. ex parte, ꝙ ñ ſoluitur matrimonium, licèt ſpõſus efficiat̃ mantellatus, ſiue de tertio ordine, qa licet ſit modus viuẽdi approbatus, nõ tñ religio. Quod tñ fallit in tertio ordine viuẽte collegialiter & pfitente tria vota religionis ex cõceſſione apoſtolica: ſicut nũc eſt in multis locis in ordine Prædicatorũ; quia talis profeſſio ſoluit matrimoniũ ratũ ante, vel poſt talẽ pfeſſionẽ cõtractũ, vt declarauit Sixtus quartus,

de qui-

de quibusdam mulieribus tertii ordinis beati Francisci, nõ ãt si profitentur quidẽ hæc, sed non ex concessione apostolica, quia oportet talẽ ꝓfessionem esse approbatã. ¶ Probõnis tñ tps, vtrũ eo casu debeat esse annus, necne, est opi. triplex. Nam Bar. in cap. statuimus. de reg. in gl. dicit, ꝙ per epm tps ꝓbõnis breuiari, & taxari dẽt ꝓpter periculũ incontinẽtiæ alterius, & ad fraudẽ tollendã, quia posset qs in fine anni de monasterio ad monasteriũ trãsire fraudando alium. Io. autem in gl. 27. q. 2. in c. desponsatã, distinguit, quia si intrauit de voluntate alterius debet ille expectare ꝑ annũ, nec probõnis tps abbreuiandum est. Si verò intrauit eo ignorante, vel inuito, præfigẽdum est tps, intra quod ꝓfiteatur. Nec inconuenit tps iure statutũ breuiari: q̃a speciale est in isto casu ꝓpter incontinentiæ periculum. Host. verò in Sum. dicit illud tps non esse breuiandũ, nisi appareat fraus ex discursu de vno monasterio in aliud: quia inductũ est in fauorem, nõ solũ intrantis, sed etiam religionis vt mores eius experiatur. Sed S. Th. in 4. dist. 27. q. 1. art. 3. q. 3. ad tertiũ, dicit, ꝙ de ꝓfessione emissa ante tempus iure determinatũ, est idem iudicium, quod de voto simplici, post quod alter reddere debitum non tenetur, nec tamen potest contrahere, ita & hic, hæc ex illo. Et sic tene, nisi abbreuiator tp̃is esset Papa quia alij contra canones disponere non possunt in faciendis, nisi eis expresse cõcedatur, vt patet ex dictis sup. Dispensatio. §. 4. maximè in alicuius præiudicium.

7 QVARTO † quæritur, vtrum pręter dictos modos. s. mortis naturalis, & ciuilis, sit alius modus soluendi matrimoniũ tantũ, aut ẽt cõsũmatũ? Et de consũmato legitime inter fideles, dico, quòd nullo modo solui põt, nisi morte naturali: similiter nec ratum, nisi morte naturali, aut ciuili, secũdũ Pet. de Pal. qui dicit, quòd tale matrimoniũ. s. ratũ non soluit primò seruitus superueniens: quia non occidit, q̃tum ad actus carnales. Et idẽ gñaliter est de omni impedimento dirimẽte: quia matrimonium non dirimunt, nisi præcedãt. Nec secundò votũ simplex: vnde talis tenetur aut reddere, aut intrare religionẽ, non q̃dẽ tertii habitus beati Dñici, vel Francisci, cũ ꝓfessione ibi: quia talis professio non hẽt vim, nisi voti simplicis, vnde nõ sufficit tollere vinculũ cõiugale. Nec tertiò castratio superueniẽs: quia matrimoniũ ratũ nõ inuenitur in iure solui, nisi in certis casib. de quibus non est iste. Firmatur aũt, & ratum vocatur coniugiũ ex solo consensu per verba de præsenti, vt no. glo. de resti. c. super eo. Et gl. dicentes, ꝙ cõfirmatur officio carnali, & ante impossibilitas coeundi soluit vinculum, negandæ sunt. Nec quartò, ordo qui est sacr̃m, vel dignitas, licèt magister. Sniarũ videatur innuere, quòd spõsus sicut religionem ingredi, ita & ad ordines promoueri possit, & secũdũ Host. ad epatum ante copulã carnalẽ: q̃a epatus ex sui natura non dicit aliquid matrimonio cõtrariũ: cum episcopi prius essent vnius vxoris viri, nihil autẽ tollitur nisi per suũ cõtrariũ. Itẽ episcopus ciuiliter nõ moritur, cũ habeat ꝓpriũ, sicut & clerici sæculares: religio autem mr̃imoniũ soluit ratione mortis ciuilis, non ratione perfectionis: vnde vxor ordinari ad sacros ordines, & vel episcopatũ contrahere non põt: nec ea inuita potest vir etiam ante copulam ad hæc ordinari, etiã per Papam; in eius præiudiciũ sic, quin teneatur debitũ reddere: q̃a est de iure diuino: similiter nec ad cardinalatum, quia & ille status sæcularis non est regularis, dicẽte quodam cardinali, nos habemus religionẽ, cuius apostatę sunt sancti, vt Hieronymus. Nec obstat, quòd Christus Io. de nuptiis ad apostolatum vocauerit: tum quia episcopi nõ tenent locũ apostolorũ quoad paupertatem, sed quoad dignitatem: tum q̃a illud fecit Christus, qui habuit potestatem excellẽtiæ: tum quia apostolatus erat status religionis, quoad tria vota. Est ergo cõclusio istius, quod matrimonium ratũ sola ꝓfessione religionis probatæ solui potest, & non aliter, ẽt auctoritate Papę, cuius tamen cõtrariũ tenẽt Canonistæ, quia matrimoniũ inquantũ sacramentum, ratificatur constitutione ecclesię, q̃ ratificatio est, vt alter altero viuente contrahere non possit; vnde ratificationẽ Papa tollere potest de potestate absoluta, & etiam ordinaria, quando subest causa. Et hæc est opinio Io. And. in nouel. super ca. ex publico. de conuer. coniu. & Host. & Arc. in c. qua pp. 28. q. 2. & Benedi. in c. ex publico. Et Arc. 3. part. ti. l. 22. diffusè ista pertractans dicit, se vidisse bullas Martini quinti, & Eugenii quarti talẽ matrimonii dissolutionem continentes.

8 QVINTO † quæritur, vtrùm sponsa per verba de præsenti cognita violẽter à sponso religionem possit intrare? Et dicit Host. quòd nõ, cõtra spõsi volũtatem, & si ingreditur, ille contrahere non potest ſm Pet. cum duret vinculum: sed potest inuitam de monasterio reuocare. Panor. autem in ca. verum, de conuer. coniug. sequitur opin. Barto. Brix. dicentis,

tis, ꝙ poteſt: quia non vr̃ communicaſſe ſuũ corpus, ex quo fuit cognita inuitè. Et facit c. illa aũt 31.q.5. Sed dico iſtam opin. veram, ſi erat ſponſa de futuro: & etiam tenet Mo. & Rod. aut etiã ſi fuit de præſenti, & violentia fuit abſoluta ante bimeſtre, ſed ſecus ſi erat ſponſa de præſenti, & fuit in mora ingredien di religionem: putà, quia iam trãſiuerãt duo menſes à diſpenſatione, qui ad hoc dantur, ſm S.Th. vt ſup. Debitũ, §.1. qa ſic ille exigit, quod ſibi debebatur ſine culpa. Similiter ſi violentia nõ fuit merè abſoluta: qa hoc caſu copula fuit ex parte ſponſæ voluntaria ſimpliciter, licèt ſecundũ quid inuolũtaria ſicut & proiectio mercium in mare. Secunda autẽ opinio eſt vera, vbi nõ fuit in mora, & violẽtia fuit abſoluta ſine vllo conſenſu, quod tñ vix accidit. Et ratio quia vnius culpa non debet impedire alterius bonum, maximè ſi culpabilis inde commodum reportet.

9 Sexto † quæritur, quantum ad ſeparationem ratione periculi peccandi, quomodo liceat? Et dico ex Pet. de Palu. in 4. diſt. 39. ꝙ ſi crimen eſt tale, vt cõiux ſine periculo ſui corporis cohabitare nõ poſſit, non tenetur, quia ſi cũ ſui corporis periculo nõ tenet̃ reddere debitũ, multò minùs cohabitare, de reſ. ſpol. ex tranſmiſſa, & c. literas, in fi. Vnde falſa eſt glo. de diuor. & c.2. dicens non dimittendam eſſe vxorem, ét ſi vitæ viri fuerit inſidiata. Et idẽ eſt ſi coniux trahat ad crimen, etiam non cogendo, ſed ratione fragilitatis; quia ſi non tenemur cohabitare ꝑꝑ periculum corporis: multò minùs propter periculum animæ. Si tamen quis ꝑꝑ crimina alterius non timeat ꝓbabiliter ſibi, corpori, vel animæ, derelinquere coniugem non debet, etiam incorrigibilem, niſi ſit fornicatio carnalis, etiam ſemel commiſſa: vel ſpiritualis, in qua ſit incorrigibilis. Et ſic intelligitur c.2. de diuor.

10 Septimo † quæritur, quantum ad ſeparationem matrimonij conſummati, quoad conuerſationem coniugalem, rõne adulterij factam, quantũ extendatur iſta cã adulterij, vel fornicationis? Et dico, ſm doct. extendit̃ non ad voluntatẽ adulterãdi, ſm Veru. ſed primò ad ſuſpicionem violentam, vel certam de huiuſmodi: putà, ſi probatur, quòd fuit ſolus cũ ſola, nudus cum nuda in eodem lector aut ſimul in ſecretis locis, & latebris commodis, & horis electis. 32. quæſt. 1. dixit. Secundò, ad vitium Sodomiticum, ſecundum Hugo. Land. Ioan. Cald. do. Anto. & Pan. in ca. maritus. de adul. qa noĩe fornicationis intelligit̃ oĩs illicitus coitus. 32.q.7. non ſolũ. 32.q.4. meretrices. Et quamuis Inn. in d.c. maritus, & gl. in c. oẽs. 32.q.7. teneat contrariũ, primũ tamẽ eſt verius: quia matrimonio fit iniuria maior. Et addit Pet. de Pal. hoc extendi ad vitium Sodomiticum, & pollutionem extraordinariã cũ alio, vel alia, ét extra clauſtra pudoris, etiã ſi erat ſua, ſm Hug. & Lau. ea non exiſtente in culpa. Sed hoc limita, ſi non vult corrigi. Imò extenditur, ſm quoſdã, & S Tho. 4. diſt. 25. ad peccatum cõtra naturam. Sed hoc non eſt verum in mollitie, ſm Hug. Ro. & glo. in c. omnes. Et ratio poteſt eſſe: quia nec diuiſit, nec diuidere tentauit carnem ſuam, qua etiam ratione, qui ſuam extraordinarie polluit, non poteſt dimitti, niſi corrigi non velit: quia tũc immineret vxori periculum ſalutis, cui poteſt & debet prouidere de diuor. gaudemus. Tertio, extenditur ad fornicationem ſpiritualẽ. i. infidelitatẽ, ſi alter. ſ. cadat in hæreſim. Iudaiſmum, vel Gentilitatem, præcipuè ſi ad infidelitatem trahit coniugem ſuum. 28. qu. 1. idolatria. Si tamen talis corrigere ſe vellet, num deberet dimitti, ſed de hoc inf. §. 10.

11 Octavo † quæritur, qua auctoritate talis ſeparatio fiat ratione adulterij? Et dico, ſm Hoſt. ꝙ ſi adulterium eſt notorium, ita quòd inficiationi nõ eſt locus, põt innocẽs reũ ſua auctoritate dimittere, ſ. ei non cohabitando, de diuor. ſignificaſti, & multo fortius debitũ negando, & idem Inn. qđ Veru. limitat verũ, qñ reus recedens publice moratur cum adultera, vel adultero: quo caſu loquitur d.c. ſignificaſti. Aliter autẽ non licet, quantum ad cohabitationem: vt ibi in c. porrò. Et idem Ioã. And. in c. plerũq; de dot. poſt diuor. re. addẽs ꝙ non lucrabitur donationẽ ꝑꝑ nuptias, vel dotem: ſi non habet penes ſe, quia petere nõ poterit. Sed ſi habet penes ſe, per exceptionẽ adulterij eam lucrabitur contra petentẽ, ſm Pan. in d.c. plerunq;. Si verò delictum non eſt notorium, fieri non põt ſeparatio quantũ ad cohabitatiouẽ, ſine auctoritate & iudicio eccleſiæ: aliter inſtãte altero, conet̃ cohabitare niſi ꝓbet intra octo dies, ſm Hoſ. ꝙ Ric. limitat verum, qñ matrimonium in facie eccleſiæ vel corã teſtibus celebratũ erat. In clandeſtino enim omnino propria põt auctoritate dimittere, etiã quoad cohabitationem: quantũ autem ad thorum, dico fieri poſſe ſeparationem propria auctoritate, ſi innocenti cõſtet de adulterio coniugis alterius, ſm Archid. ar. eorũ, quæ no. in d.c. plerunque, & in c. gaudemus, de diuor. Quod tñ, ſm Archid. & mul-

tos fallit in tribus casibus. Primò, si cōpellatur auctoritate ecclesiæ. Secundo si ipse postea adulterasset. Tertio, si petiuisset aut reddidisset debitū volūtariæ, postq̄ de adulterio sciuit, quia vr̄ se reconciliasse, & debitum negare nō poterit, ſm Pe. de Pal. Adde quarto ubi reus se emendaret vellet innocēti suaderi debet reconciliatio: sed non est ad hoc absolutionis negatione cogēdus, nisi hoc ex odio faceret, aut vindicta, secundum S.Th. in 4.

12 Nono† quæritur, an aliquo casu non possit vir adulteram vxorem repellere? Et dico ꝙ sic in septem. ¶ Primo, si ipse illā prostituit, extra, de eo qui cogn. cōsan. c. discretionē, & idem ſm Petr. de Pal. est, si sciuit, & non prohibuit, cū potuerit. Secus si ei dedisset occasionē indirecte, expellendo eā, vel necessaria denegando, quia nō est ignoscendum ei, quæ prętextu paupertatis turpissimā vitā elegit: ff. de ritu nup. l. palam. Vide si uis Pan. in c. discretionem. de eo qui cogno. consang. vxor. ¶ Secundo, cum virū defectū credens probabiliter, nupsit alteri; quia excusatur, ſm Rich. & vir rediens eam recipere tenetur, nisi sciēter steterit cum secūdo post aduentū primi. 34. q. 2. cū per bellicā. ¶ Tertio, si est cognita latēter ab aliquo, quem virum proprium credebat eadē ꝙ in lectū. ¶ Quarto, si fuit vi oppressa. 32. q. 5. proposito animi. quod intellige de ui absoluta: sed si metu aut pręcepto parentum, instantia cōsanguineorum, vel simili causa fornicaretur, ēt de facto contrahendo cū aliquo, nō excusatur, 32. q. 7. omnes: ¶ Quīto, qn̄ eā post adulterium recōciliauit, uel publice adulterantem tenuit, & retinet in consortio maritali. 32. q. 1. c. 1. cū seq. quia ſcd̄m Rich. crimē reconciliatione dimissū, amplius obijci nō debet, nisi sequatur recidiuū. ¶ Sexto, si infidelis coniunx infideli coniugi det libellum repudij, illaq; nubat secundo, & uterq. cōuertat ad fidem: quia tenetur eam recipere primus ēt cognitam a secundo, nisi alteri fuerit a fornicatione coniuncta, de diuor. gaudemus. Septimo, si uir conuincitur adulterari. 32. qu. 6. per totum. imo si uir est adulteratus occulte, & vxor manifeste, sine peccato eam dimittere non potest: quia vxori non deficit ius decipiendi, sed probatio, sec Rayn. S.Th. & Alb. Si tn̄ ille pœnitentiā egisset, & illa eā agere nollet: sine peccato accusare eam & dimittere posset. 34. q. 1. c. 23. & 4. ¶ Octauo, ait Rich. ſm aliquos, si uir contra vxoris volūtatē abstinendo præstet occasionem adulterandi. 32. q. 5. ſm verba. Alij tamen dicūt pp hoc non excusari mulierem adulterantem, quin posset eam dimittere maritus, secundum glo.

13 Decimo† quæritur, quantum à separationē pp hæresim uel infidelitatē, q̄ est spiritualis fornicatio, utrum separati pp hanc vel illam fornicationem absoluti sint a debili redditione? Et dico, ꝙ sic, ſm Host. & Pan. in c. q̄siuit. de diuor. & si spiritualis fornicatio sit notoria, maritus potest intrare religionem inuita vxore, & ecōuerso, ſm Pan. in c. fi. de conuers. coniug. Et cum dicit Dn̄s. Excepta causa fornicationis. gl. dicit carnalis, vel spiritualis. Et hoc fit fauore fidei. Ex quo not. ſm Panor. ꝙ verbū gn̄ale in materia pęnali, intelligitur largo modo, si dispositio tendit ad fauorem fidei. Sed prædicta intellige, quo ad innocētē; sed quoad reum ante latam sententiam diuortij pp spiritualē aut carnalem fornicationē, si innocens hoc petit, sibi reconciliari debet, & debitū reddere tenetur: nec eo inuito, ſm Hug. pōt intrare reilgionē, quia introductū in meū fauorē, in meum dānū retorqueri nō debet. l. ꝙ fauore. C. de leg. imo etiam post latā sn̄iam pōt innocens reum inuitum recōciliare: ſm Lau. nec pōt reus eo inuito religionem intrare: quia sn̄ia Hug. dicentis cōtrarium, eo quod vterq; in separatione cessit iuri suo, euertere vr̄ d. cap. ex literis. Et hoc tenet Sum. Ros. sed repugnat Sum. Ang. sic dicens: Post latam sn̄iam si innocens hoc petit, reus reconciliari debet, & reddere tenetur: quod fallit, si religionē intrasset, vel suscepisset ordines sacros: quia nec ille repetere posset: nec iste reddere tenet̄, ſm Bar. in c. ex literis tuis. de diuor. & Host. ibi hæc ille. quæ male adducit Ber. ut patet in tuenti: & ēt male sentit: q̄a si ille religionem intrare non potuit, vt probatum est, aut promoueri ad ordines, iuste alius repetit, vt dr̄. Potest tamen nocens licite intrare monasterium tripliciter. Primo, de licentia innocentis. Secundo, si innocens ipse ingressus est & professus. Tertio, si mulier de adulterio condemnata, vel publice deprehensa, in monasterium ad pęnitentiam perpetuam detrudatur, & eam emendatam recipere noluerit. quod potest intra biennium, propter quod tamen monacha non erit, si non fuerit amplius processum. Vide pro his, Pan. in c. gaudemus. & in c. fi. de conuer. coniug.

14 Vndecimo,† vtrum in talibus admittatur compensatio; puta, si vnus spiritualiter, alter carnaliter fornicetur? Et dicit Goffre. & Hostien, ꝙ sic, si emendare velit qui spiritualiter cecidit. Sed si nollet emendare, procederetur

contra illũ:& ipse contra suũ coniugẽ nõ au diretur. Sed tñ Ho. magis distinguit: quia si inquit, accusatur vnus de spirituali, & excipit de carnali, non audiendus: quia si cõuincitur de spirituali, non tenetur ei mulier cohabitare, nisi redire velint ad fidem. Si verò accusatus de carnali, excipit de spirituali, prius de exceptione cognoscetur, tanquam de præiudiciali, cum hæreticus accusare nõ possit vxorem de carnali, vel alio delicto. Et facit c. exceptionem. & c. a nobis. de exc. Sed si ille velit redire ad fidem, & constaret de vtraque fornicatione: fiet compensatio. Et ita tenet Pan. in c. fi. de conuer. coniug.

15 †Dvodecimo quæritur q̃tum ad separationẽ ꝑꝑ sãctimoniã, quid iura velint de votis coniugum quo ad cõtinentiã? Et dico de hoc multa esse dicenda inf. Matrimonium. 9. §. 5. & Votũ. 5. §. 2. Sed pro nunc est notandũ, ꝙ ambo de cõi consensu possunt vouere cõtinentiã ante copulã: vt beata Virgo, & Ioseph. & similiter alter tm̃. Sed eo casu teneť ingredi religionẽ. ſm Pet. de Pal. vel debitũ reddere: quod tñ reddendo prima vice mortaliter peccat: post copulam verò similiter vouere p̃t vterque de cõi consensu per no. i c. charissimus. de cõu. coniug. & similiter alter tm̃ in suum præiudicium, & nõ alterius. Vnde post votum reddere tenebitur: sed sine mortali exigere nõ poterit, nisi se nimis onerosum exhiberet alteri non petendo: q. a ei præiudicare non potuit, nisi ille consensisset in votũ: facit c. quidam intrauit, & quod ibi no. de conuer. coniug. Et si vnus consentiat vt alter voueat, statu non mutato, cõsentiens, si non vouit, nihilominus poterit exigere, secundum Inn. & sequitur Pan. in ca. 1. de conuer. coniug. & ille, qui uouit, reddere tenetur, sed nullo modo p̃t exigere: ẽt si non exigendo esset onerosus, quia concedendo licentiam, sibi in hoc præiudicauit.

16 †Decimotertio quæritur, vtrum matrimonio consummato liceat religionem intrare? Et dico multa. ¶ Primũ. Consummato matrimonio regulariter, non põt alter cõiugum religionẽ intrare. de conuer. coniug. verum. & ca. ex publico. & c. ex parte. el 2. ẽt si sponsus sponsã cognouerit violenter, scd̃m quosdam; de quo sup. §. 5. ¶ Secũdum. Scd̃m Pet. de Pal. alteri coniugum, licet post matrimoniũ consummatũ religionẽ intrare triplici casu. Primo, si reliquus fornicatur, nisi & ipse in hoc deliquerit: vel nisi post hoc sibi reliquũ reconciliauerit, debitũ reddẽdo, vel exigendo. Sed tñ limita hoc verũ ex iudicio ecclesiæ, vel qñ propria poterat auctoritate non cohabitare. Nõ tñ ecõtrario p̃t adulter intrare sine licentia alterius: nisi post sñia diuortij, scd̃m Hug. & Sum. Conf. li. 4. li. 22. q. 14. de quo dic vt sup. §. 10. Secundò, ex cõi consensu, vtroq. intrante & profitente: quo casu soluitur matrimonium quo ad thorum & cohabitationem, sed nõ quo ad vinculũ. Vñ si vnus egrediatur religionẽ, s. post professionẽ: non ꝑꝑ hoc p̃t alter exire, sed compelli debet ad reditũ: nec si vnus aliũ visitãs exigit debitũ, alter reddere debet. Tertiò, ex consensu alterius in sæculo remanentis, vbi non est de incõtinentia timor: putà quia est longi tꝑis, & honestæ vitæ, quo casu durat vinculũ. Vnde remanẽs in sæculo cõtrahere nõ põt ẽt reliquo mortuo, quia intelligitur cũ eo continentiã promisisse: sed si est timor de incõtinentia remanentis, qd̃ satis p̃sumitur, cùm est iuuenis, aut leuis, vel suspectus: alter sine altero non debet intrare, vel recipi. 17. q. 2. Agathosa. etiam si suspectus continentiam promittat siue voueat, secundum gl. in c. significauit. de conu. coniu.

17 †Decimoqvarto quæritur, qñ coniux ingressus religionẽ teneatur, vel non teneatur ad exitũ? Et dico sec. Pet. de Pal. ꝙ aliquãdo tenetur non egredi, sed remanere, quando licite emisit uotũ simplex aut solemne: vł qñ illicite q. dẽ intrauit, sed alter illũ nõ repetit, quia ratificando confirmat. Aliqñ vero liber est in egrediendo, vel remanendo, qñ. s. nec ipse est religioni adstrictus tacite, vel expresse, quia. s. nec uouit, & nec professus est, nec reliquus eum repetit: aut si repetit, prius vel post notoriè fornicatus est. Aliqñ verò teneť exire: vt qñ ẽt facta ꝓfessione manent in seculo, repeteť eũ, q. illicite intrauit: puta innoxio ꝓhibente aut ignorãte: secus sciẽte & nõ cõtradicẽte. ar. 22 q. 2. Agathosa, vł fragili & suspecto cõsentiẽte, sed nõ intrãte. facit c. quidã. de cõuer. coniug. hæc ex illo. Et adde, ꝙ ẽt illicite intrat, & exire teneť, si nõ suspectus, nec cõsensit, nec licẽtiauit, sed dissimulauit aliquo bono respectu: vt no. in ca. consuluit. de cõuer. coniu. & idem si consensit ex timore iusto vt in c. accedens. eo. tit. & idẽ si consensit ꝑ dolũ, vt eo. tit. in c. veniens. Si tñ talis à sua vxore in vita non repetatur post eius mortẽ exire nõ poterit, & cõtrahere, ſm Cal. & Pan. in d. c. 1. quia cessante cã, q̃ inualidabat eius ingressum, cessat sequela. Et ita teneť: licet variauerit Innoc. in d. c. quidẽ.

Item

Itē scd'm Pe.de Pal.si licitè ingressus fuit,q̄a de licētia reliqui,sed re integra pœnituit. s.qñ añ emissū votū solēne alter in sæculo remanēs vel de religione exiens repetit eā,exire tenet̄.hæc ex illo. Sed tñ in hoc sūt opiniones,q̄a Abbas in c.1.de cōu.coniu.tenet,ꝙ si is,q̄ dedit cōsensū,est iuuenis, poterit repetere,& ad eius petitionē dēt igressus, vel ordinatus reuocari . Cal.aūt tenet,ꝙ repetere ñ pt,sed pt iplorare officiū iudicis:q̄a ex officio ad euitādū adulteriū alterū restituet,& coget reddere debitū.Alij vero dñt vtraq̄.ꝓdictarū opinionū esse falsā, qñ licētians fuit iuris cōscius: q̄a cū ingressus vnius fieri non dēat,nisi alter continētiā voueat:vt in ca.cū sis.de cōu.cōiu.licētiās vr̄ castitatē vouisse , saltē altero viuēte: q̄a qui vult vnū,vr̄ velle oē,ꝑ qd' venit ad illud.de off. dele.prudētiā. & facit c.vidua.de regula.Si verò ignorauit hoc ius,restituet ei,saltē ex officio, & ita tenet gl.in c.q̄ vxorē suā.34.q.5.& in c.feriati. 32.dis.& sic cōcordat opiniones. Et tñ casu, quo licet repetere,ñ licet rapere de religione,scd'm Pe.de Pal.nō obs.c.cū cā.de ra.quia narrat ꝙ rapuit,sed ñ dicit ꝙ licuit.Posset.n. vir vxorē de vico ad domū reducere,q̄a hēt in ea correctionē,sed non posset eā priuato quasi possidenti vi eripere , & multò minus de monasterio extrahere,fores frāgēdo, aut habitū violenter lacerando,vel cū iniuria loci sacri eā accipiendo.ar. C.Vnde vi.l.si quis in tantā. Aliqñ vero exigere nō potest quoadDeū , & exigere pōt quo ad ecclesiā : qñ ingressus votū simplex emisit,aut solēne de facto,non de iure,& alter non repetit,maximè si votū ꝓbari non pōt ; quo casu retinēs clericū inuitū injciēdo manus,aut sæcularē vestem negando,sine qua commode egredi nō potest,est excōmmunicatus. hæc ex illo.

18 †Decimoqvinto,qūo cōiunx religionē egressus teneat̄ ad debitū ? Et dico scd'm Pe.de Pal.ꝙ qñq; nec exigere pt neq.reddere,vt si post ꝓfessionē egress⁹ ē illicitè. i.cōtra votū ritè solēnizatū,qñq; aūt & reddere pt,& exigere , vt qñ liber egressus est nullo voto adstrictus, sicut nouitius solū egrediēs mr̄imoniū cōtrahere pt.qd' Arc.putat itelligēdū de ingresso aīo ꝓbādi , & ñ ꝑpetuo ꝑmanēdi;q̄a talis,sec.Pet.ingressus aīo perseuerādi hēt vim voti simplicis.Sed de hoc hēt qōnē in Aurea Ros.& vide ēt inf.§.seq. qñq; verò potest quidem reddere, non autē exigere,vt quando de consensu eius, qui de incontinentia suspectus est , simplex votum emisit, quia tunc non præiudicauit illi.

19 †Decimosexto quæritur,qūo coniunx egress⁹ religionē teneat̄ ad regressū?Et dico sec.Pet.de Pa.ꝙ tenet̄ in trib.casib.¶Primò, qñ illicitè egressus est ; vtpote qñ egressus ē post ꝓfessionē alio coniuge in religione remanēte,aut ēt remanēte in sæculo honestè, & de cōsensu eius ꝓfessus . ¶ Scd'o,qñ licitè egressus est,quia.s.ad requisitionē vxoris sine eius licentia ingressus, sed postea ipsa de reuocatione pœnitet. ¶Tertiò,qñ post votū ad ea egressus mortua est ipsa vxor,q̄a tunc reingredi tenetur,vt impleat votū suū.Sum. tñ Ang.tenet cōtrariū, fundans se in hoc, ꝙ obligatio semel extincta nō reuiuiscit. ff.de sol.si res.Sed fallit̄,putā,q̄a iste nunq̄ fuit de obligatus à debito,qd' vouēdo contraxit: vñ nunq̄ potuit exigere,& scd'm eādē Sū. tenet̄ caste viuere:& similiter scd'm eādē ñ pt exigere nisi cū pctō mortali , ergo tenebat̄ ibi stare,ergo si exiuit,tenet̄ redire. Sed talis reuocat⁹ ab vxore,ea mortua si cōtraxerit,vtrū teneat mr̄imoniū?Petr.de Pal.distinguit, q̄a si ea inuita fuit solēniter ꝓfessus , cū illa ꝓfessio q̄tū ad solēnitatē nō valuerit, eccl'a hoc prohibente:iō talis mortua vxore peccat mortaliter cōtrahendo,& exigēdo: quia talis ꝓfessio vim hēt voti simplicis, tenet tñ mr̄imoniū,nec eū pt religio tanq̄ apostatam prosequi.Et idē dic tu,si vxor nec dedit licētiā,nec cōtradixit,sed dissimulauit . Sed si vxore cōsentiēte fuit ꝓfessus, sed q̄a erat iuuecula,& ob hoc de incōtinētia suspecta,reuocatus est , ius noluit hoc casu professionē inhibere simpliciter,sed solū inquantū erat ad vitā eius,vnde simpliciter fuit votū solēne in ꝑiudiciū eius,non vxoris,vnde eā mortua si ad monasteriū nō redit,est apostata:& mr̄imoniū cū alia non tenet. Et idem Gof.Si aūt non fuit ab vxore in vita sua reuocatus , tenetur seruare suā professionē indistincte.

20 †Decimoseptimo,quid iura velint circa susceptionē sacrorum ordinū a viro , qui mr̄imoniū cōsumauit?Et dico multa. ¶ Primū.Scd'm Pe.de Pal.in oī casu,quo post consummatū mr̄imoniū licitū est religionē itrare,licitū ē ēt ad sacros ordines ꝓmoueri,& ad epatū exēplo B.Hilarij, qñ vero religionē intrare nō licet, multo minus licet ad sacros ordines promouere,sed talis esset ab ordinis executione suspēs⁹,licèt characterē reciperet.Scd'm. Quātū colligit̄ ex Pan.& alij Doc.in c.1.de cōuer.cōiu.qñ vir epari vult, oportet prius vxorē in aliquo monasterio

esse

esse professam, et si de incontinentia non sit suspecta: vt in c. sane. de conuer. côiu. & ſm gl. ibi ī hoc est speciale, sed si vult solū effici subdiaconus, diaconus, vel sacerdos, aut religiosus, hoc pôt de alterius consensu: nec requirit vt alter intret religionem, sed sufficit si continentiā promittat, vt colligitur ex c. significauit. & c. cū sit. eo. tit. qđ limita, nisi licentiā tribuens sit de incontinentia suspectus, quia tunc non sufficit promissio côtinētiæ, sed requiritur religionis ingressus: vt in d. c. cum sis. ¶ Tertiū. Ordinatus côsentiente vxore fragili, & ad eā reuocatus; ea mortua tenetur caste seu clericaliter viuere, sicut & regredi ad monasteriū, si fuerat ꝓfessus, q̄a ex quo vxor cōsensit, est vere religiosus. & facit c. ex parte. el I. de côu. coniu. & qđ ibi no. Bal. ¶ Quartū. Ordinatū vxore contradicente vel ignorante, pt vxor, reuocare: vt in d. c. quædā. & ille tenet reddere debitū, sed exigere non pt, nisi nō exigēdo vxori esset onerosus, & si vxor sciuit quidē, sed nec côtraxit, nec licentiā dedit, sed dissimulauit, nihilominus poterit illū reuocare, vt no. in c. côsuluit, de côu. côiug. & idē si côsensit ex timore iusto: vt in c. accedēs. eo. ti. & idē similiter si ꝑ dolū côsentit, vt in c. veniēs. eo. tit. & si in vita sua illū ñ reuocat, post eius mortē aliā accipere ñ poterit. vt no. Cal. & sequitur Pa. in d. c. I. & si de facto côtrahat, ñ tenebit matrimoniū: vt in c. vnico. de vot. li. 6. vñ nō est simile in hoc de suscipiēte ordines sacros, & intrante religionē vxore inuita.

21 †Decimooctavo quo ad separationem matrimonij, quod non erat verum, sed apparens: puta, quia præcesserat impedimentū dirimens, quæritur qūo procedetur, qñ vir aut vxor diuortiū petit ꝓpter viri frigiditatē? Et dico ſm Ros. ꝙ vir hoc proponens dēt esse maior 18. ann. quia in hoc casu reputatur plena pubertas; & si quidem mulier hoc ipsum confitetur, dabitur à iudice tps arbitrarium, vt vnius mensis, aut triū, aut vnius anni, per quod simul morent, & postea iurabit vir se nō posse cognoscere mulierē, nec moueri ad coitus appetitū, nā si aliquoties moueret, licet perficere ñ posset, nō esset naturaliter frigidus, sed per maleficiū impotēs; mulier verò iurabit, ꝙ nunq̄ aliquo modo percepit ipsum ad hoc moueri: & ꝙ vterq; ad hoc adhibuit diligentiā: & vterq. habebit septem propinquos seu vicinos bonę famę, qui iurabunt se credere, ꝙ illi verum iurauerunt. Et sic diuortiū celebrabit, & mulier nubet in dño, sed viro mandabitur, ne aliq̄ ducat. Et si aliquam duxerit & cognouerit, habebitur periurij reus, & prius matrimoniū erit separandū, ita tñ, ꝙ vxor pt eum repellere ꝑꝑ commissum adulteriū, ar. 32. q. I. benedictio, qđ limita, nisi fuisset côscia fraudis, qñ frigiditatē confessa est: quo casu eum repellere nō pôt. ar. ff. de adul. l. si vxor. §. iudex. & §. fin. Si vero mulier frigiditatem viri negat, asserens se ab illo cognitā, puto standū verbo mulieris, quia vř, ꝙ nō assereret, nisi verū esset, eo ꝙ sibi præiudiciū faceret, s. de habendo virū impotentē. Itē cū rea sit, et si nihil probauerit, absoluenda est. 6. q. 5. accusator. alioquin multi periuriū incurrerēt, vt possent ab vxore separari, quod limita, nisi forte maritus conuincat mulierē per corporis aspectum. Si aūt mulier diuortium petat, ꝑꝑ frigiditatem viri, & vir hoc fatet, fiet, vt sup. dictū est, & diuortiū celebrabit: & si deinde vir cū alia côtraxerit: ambo côiuges rei periurij habebuntur, & pœnitētia iniuncta ad priora connubia reuertentur. đ frig. laudabilem. Si aūt vir se frigidū negat, & asserit se vxorē cognouisse: standū est verbo eius, quia caput est mulieris. de despon. impu. continebatur, nisi mulier per aspectū sui corporis se virginem probet, de prob. ꝑ posuisti. quæ probatio dēt cautè fieri ꝑ duas vel plures matronas honestas, & de hoc peritas. de frig. c. fin. de vend. inspi. l. I. q̄a hæc res occulta est; & oculus obstetricū qñq; i hoc fallitur. 17. q. I. nec aliqua. Sed si mulier nō allegaret frigiditatē, sed potius diceret eū sectū, vel castratū, siue đfectū mēbri patiētē, anteq̄ eā cognosceret, & sic diuortium peteret, vir āt hoc negaret, certè nō oportet stare dicto viri, eo ꝙ ꝓbari possit ꝑ aspectum.

22 †Decimonono quæritur, quid si per virum aut mulierem, petatur diuortium ꝑꝑ arctitudinem mulieris? Et dico, ꝙ vocabuntur matronæ fide dignæ atq. peritæ, & iurabunt se diligenter inquisituras, & relaturas, an sit arcta, & an possit fieri mater. Et quidem si dixerint, ꝙ nō sit arcta, non procedetur ad diuortiū. Si verò dixerint, ꝙ sit arcta, nec possit fieri mater, incôtinenti potest fieri diuortiū, & dabitur viro licentia côtrahendi cum alia, & mulieri incontinētia indicet. de frig. fraternitatis. Si tñ post diuortiū mulier inueniat, qui possit huiusmodi seras reserare, reparabitur matrimonium primū, quod verū fuit, et si vir acceperat aliā. ar. in d. c. fraternitatis. & ibi Panor. cū gl. & hoc quando prior vir

vir erat similis illi, qui apueruit. Si aũt à priori uiro nõ poterat ꝑꝑ disparitatẽ, sine graui ꝑiculo cognosci, sũt opiniones: & ẽm aliquos non est ei reddẽda, licet per consuetudinem secũdi reddita sit apta primo: vt ibi no. glo. & concordat Gof. sed ẽm Inn. & Ho. est ei reddẽda. Sed prima opi. ꝓcedit ẽm aliquos, qñ de disparitate constat. Secunda vero quãdo primus erat similis secundo, vel de hoc dubitatur, & ita tenet Pan. ibi. Et concordare vr̃ Pe. de Pal. dicens ueriorem esse opinionẽ, quod non est separanda à primo, si põt fieri cognoscibilis ab eo per mãsionem, etiã si ipsa nolit, quia mutabilis voluntas nõ facit perpetuum impedimẽtũ, aut ẽt ꝑ vsum ipsius primi, ꝙ si neutro mõ hoc fieri possit, q̃uis fieri possit ꝑ vsum secũdi viri cognoscibilis a primo, non separabitur a secundo, si cum eo cõtraxit, nisi primus fuisset eiusdem conditionis cum secũdo: puta similis ætatis, & complexionis, quia ecclesia tunc fuit decepta, & verisimile est, quod per longum vsum fuisset aptata primo, & consequenter impedimentum fuit temporale. Secus si erat diuersæ conditionis. Et ita crede tenendum esse de mente S. Tho.

23 Vigesimo † quæritur, quid si petatur diuortium propter maleficiũ, vt quia vir põt cognoscere alias, sed non suam? Et dico, quod primo debent confiteri, quia forte hoc contingit ꝓpter aliqđ peccatũ eorũ. 23. q. 1. si per sortiarias. & sub recepto sacr̃o iniũgetur eis, ut simul cohabitent, & bona fide dent operã ad debitũ carnale, & sic triẽnio simul habitabunt, quod trienniũ, ẽm Host. incipit currere a tꝑe peractæ pniæ, & monitionis factæ ꝑ iudicem, sed ẽm Inn. Vin. & Abb. sufficeret, quod triennio cohabitauerint, siue ante, siue post. & hoc placet Pan. in c. fi. de frigid. per illũ tex. & verũ credo, si iuro constet eos bona fide operam dedisse debito carnali. Vnde tũc non oportet assignari eis triennium, sed tp̃s aliquod arbitrariũ adhibitis alijs remedijs debitis, d. c. si per sortiarias, & de frig. c. fin. qđ si cohabitare noluerint, is, per quem stabit, excõicandus est: & de cohabitando idonea cautio exigenda, arg. vt lit. non contes. quoniã. vel distinguatur per curiã secularẽ. de iudi. cũ non ab homine, & idem fiat si cohabitarẽt, & non attentent. Nec est necessarium hoc triennium esse continuum, sed sufficit, quod pro maiori parte cohabitent, & bona fide operã dent. arg. ff. de aqua quoti. & æsti. l. 1. §. duo. & §. qđ ãt, quod si infirmitate, vel casu alio impediatur, vr̃ tp̃s restituendum, ff. de iti. actuque pri. l. 1. §. 2. seq. Et concor. Host. & Panor. in d. c. fi. dicens hoc fuisse de mente literæ. Dicto aũt tꝑe peracto iterũ accedent ad episcopũ, iurãtes, quod sicut ꝓmiserant ita fecerũt, & nõ potuerere cõiungi, & tũc adiũcto sacr̃o ꝓpinquorũ, vt dictũ est §. priori. celebrabitur diuortium, & dabitur vtrique licentia contrahendi. d. c. fi. & d. c. si per sortiarias. eo mõ, quo inf. Matrimonium 8. §. 15. par. 8.

24 Vigesimoprimo † quæritur, quid iuris si ecclesia falsis probationibus, vel huiusmodi decepta diuortium celebrauit: & postea vir factus est sacerdos; deinde compertum est, quod ecclesia fuit decepta: & vxor uirũ suũ repetit? Et dico ẽm Ray n. ꝙ si ad continentiã induci non põt, restituetur ei vir, quia etiam monachus restitueretur sibi, & tenebitur iste reddere debitũ, sed exigere nõ dẽt: quia, q̃tũ in se est solennizauit votum. Quod si posito prædicto casu ponat, quod mulier virũ nõ repetat, non tñ vir poterit vxorẽ repetere, ẽm Veru. q̃a ꝑ sacri ordinis susceptionẽ, vel religionis ingresũ ꝑiudicauit sibi. & đ hoc if. §. 1.

25 Vigesimosecvndo † quæritur, an mulier credẽs diuortium iuste celebratum, & ingressa monasteriũ, possit cõperta veritate de iniusto diuortio repetere virum iã effectum monachum, uel ordinatum in sacris? Et dicit Verue. quod non; quia falsa causa non impedit votũ monachatus. ar. extra, de uoto magnæ, & de conuer. coniug. ex parte el 2. Et hoc idem sentit Sum. Conf. & Sũ. Pi. ac supplemẽtũ. Sed cõtra arguit ibi Pano. quia ex quo ex falsa cã ista mulier inducta fuit ad religionis ingressũ: nõ ualuit ingressus. ar. in c. ex parte Astensis, de cõcess. ꝑb. nã ubicũq; põt quis gerere actũ uno iure, si explicat alio iure incompetẽti, nõ ualet actus: quia ibi deest intentio, & in depẽdentib. a voluntate magis consideratur opinio, q̃ veritas: vt in d. c. ex parte Astensis: ubi Do. cõiter colligũt, quod iudex fert sniam exprimendo cãm non concludentem: illa est nulla, licet ex cã nõ expressa possit iustificari: ideo cautum est in snia cãm non exprimere, vel saltem adijcere dictionem, maxime, quia tũc videris motus non solum ex causis expressis, sed etiam ex tacitis. Nam cũ quis exprimit plures cãs in snia, quarum una facit, alia non, sententia sustinetur propter cãm expressam: vt est tex. notabilis in ca. per tuas. qui filij sint legi. Et ad dictum capitu. ex parte, de conuer. coniug. respondet idem Pan. ꝙ illa mulier ad religionis ingressum duplici ex causa moueri potuit, scilicet prĩcipaliter, vt Deo seruiret. et pro-

pp lepra viri credens mrimoniũ solutũ, qđ erat falsum, & ista secundaria erat potius impulsiua, q̃ finalis: vnde licet cesset cã impulsiua, nõ tamen finalis. Et hanc opinionem sequitur Sum.Ros. contra supplementum. Sed prima est vera: vt patet intuenti iura allegata: & Pano. arguendo falsum assumit, s. ꝙ ingressus ex falsa causa non teneat: licet non teneat ex illicita, & ꝙ dicit de casu, c. ex parte, de cõue. coniu. dici p̃t de qualibet ingrediente religionē. s. quod principaliter ingreditur, ut Deo seruiat, & ita dici dẽt: quia nõ est iõ quare illa, q̃ credit mrimonium solutum, & consequenter credit se posse nubere, vel saltem in libertate viuere, ingrediatur, nisi ut Deo seruiat.

26 VIGESIMOTERTIO † quæritur, posito, ꝙ duo fratres duxerint duas sorores, seu consanguineas: & lata sit snĩa diuortij pp consanguinitatẽ inter alterum, & vxorem: vtrum alter propter hoc separari debeat a sua vxore? Et dicit Ray. quod non. s. quantũ ad cohabitationem: quia res inter alios acta alijs non prȩiudicat. de fide instr. inter dilectos. Sed quantũ ad carnis copulã distingue, quia si alter cõiugũ scit esse impedimentũ inter se, & vxorẽ: nec exigat debitũ, nec reddat. Si vero credat ex cã ꝓbabili: reddat, sed non exigat. Si autem credit ex cã temeraria, reddat, & si p̃t, dimittat erroneã cõsciam, & sic ẽt exigat. đ sẽ. exc. inqsitioni, & cõcordat p̃dictis. S. Tho. ꝙ Pet.

27 VIGESIMOQVARTO † quæritur, an post sẽtentiã diuortij, separato thoro, pp vxoris adulterium si uir fornicetur, possit mulier illũ repetere? Et dicit Ray. ꝙ non de rigore iuris: sed iudex ex officio suo debet illũ cogere, ut redeat ad vxorem, ar. de iureiur. tua nos. & de diuor. ex literis, & idem S. Th. Econuerso aũt separata uxore propter eius adulteriũ, si vir innocens eam vult reconciliare, ẜm Ray. petere p̃t cogi inuitã, nõ obstante snĩa, quia quod fauore meo introductum est, in damnũ retorqueri non debet: quod limita, nisi vir post sẽtẽtiam fuisset fornicatus; aut mulier statutũ mutuasset intrando religionem. de quo casu dic, ut su. §. x. De materia diuortij multa hẽs inf. Matrimonium. Facto diuortio. apud quem filius debeat nutriri. inf. Filius. §. 21.

De doctoribus, & magistris.

1 Doctor vnde dicatur, & quis doctoris, item magistri appellatione contineatur. Et quis nomine scholaris comprehendatur.

2 Doctoratus, an sit dignitas. Et num Iudæus doctoratum assequi queat. Et ibidem, doctorem prælegentem militi anteferendum. Et quod doctorum copia, & in quibusdam eorundem ingens inopia contemptibiles reddat.

3 Doctorum quisnam præcedat, Theologus, Canonista an Legista. Et quid de Abbatibus, & huiusmodi prȩlatis in actibus generalibus.

4 Doctoratus numis priuilegium habeat, qui doctoribus corruptis promotus sit. Et ibidem quod stipendia non pro dignitatum titulis, vel scholarium numero, sed secundum merita præstanda.

5 Doctoratum petere, an liceat. Et scientiam semel adeptam communicare laudabile esse. si modo præsumptionis turpitudo non adsit. Et quot ad expetendum requirantur. Et non idoneus si id petat, an mortaliter peccet. Et quid de eo, qui talem admittit.

6 Doctorando, ne reprobetur, quæ requirantur.

7 Doctorari quis, quando, & quomodo possit. Et quænam doctorum authoritas num. seq.

9 Scientiæ, quænam legi, ac doceri possint. Et magistri ad legendum, ubi & qualiter instituendi, & n. seq. de quo dicta, seu conclusiones quatuor.

11 Magistri in exigendis, vel acceptandis pecunijs, qualiter se habere debeant.

12 Magister, qualiter in docendi facultate simoniam deuitare debeat. Et in hoc dicta quatuor.

1 DOCTOR † a docendo dictus est, nec tamen oĩs docens est doctor iuridice, sed solum qui suscepit doctoratus insigna. Vnde ẜm Bal. in l. 1. ff. solu. mat. & in l. pen. de testa. mil. licentiatus non dr̃ doctor. Vnde Potestas debens habere doctores assessorem non satisfacit habendo licẽtiatũ. Et si episcopus excõicat oẽs Doctores non disputantes, nõ dr̃ excõicasse licentiatos. Doctoris autẽ noĩe venit ẽt magister: & ecõtrario, ẜm Pan. in cap. 1. de loc. unde tex. in l. quibus p̃cipua. ff. de ver. sig. dicit cuiuslibet disciplinæ præceptoris magistros appellari, a monendo, vel monstrando. Et facit tex. in proȩ. compilationis Decretaliũ, ubi papa oẽs magistros doct. appellat, & hoc sumẽdo hoc nomen magister proprie ꝓ docẽte grammaticam, & alias artes liberales & Theologiam, quo modo accipitur in tit. de magistris. c. quia non nullis. & in clem. 2. eod. ti. Simpliciter autem inter magistros proprie Theologus dicitur magister. alij vero scd̃m quid: puta, grammaticȩ, vel geometriæ. Large autem, & improprie magister, ẜm Host. dr̃ is, qui alicuius rei, siue negotij præ cæteris curã gerit. l. 2. §. magistrũ. ff. de exerci. Nomine autẽ scholarium nec magistri ueniunt, nec doctores, nisi in larga significatione.

2 PRIMO † vero q̃ritur, vtrũ doctoratus sit dignitas? Et dico, ꝙ sicut est tex. in c. quando magi. & ibi dicit Pa. ꝙ secundum Bar. in l. ex co.

eo.ff.de mili.teſta.nec miles nec doctor dicũ
tur hr̃e dignitatem.Sed aliud dixit in l.fin. C.
de Iudæ.vbi concludi.Iudæum non poſſe effi
ci doctorem,cùm doctoratus ſit dignitas. Et
ſatis dici põt,ꝙ doctor ſaltem legens incon-
tinenti cùm incipit legere,habet dignitatem:
quia hẽt à lege iuriſdictionem ordinariã ſu-
per ſcholares:vt in auth.habita.C.ne fil. pro
pa.& ſi cõtinuat,acq̃rit dignitatẽ,i.comitatu
l.vna,C.de athle.li.10.Ex q̃b.infert,ꝙ doctor
maximè legens ꝓferendus eſt militi,qui nul-
lam hẽt in veritate dignitatem:vt no.Bart.in
d.l.ex eo.maximè loquendo de militib.tꝑis
noſtri,qui non ſunt veri milites:vt no. in l. 1.
C.de iur.& fac.igno.Sed turba doctorum,&
in quibuſdam ingens inopia facit contẽptibi
les,vt in ſimili dicit tex.94.diſt.legimus.

3 SECVNDO † quæritur, quis inter doctores
debeat precedere?Et dicit Pan.in c.clerici.de
iud.ꝙ Theologus,& poſt Canoniſta, deinde
Legiſta.vltimo Medicus,vide ibi finis de hu-
iuſmodi multa.Et adde,ſm̃ Gem.in ca.hi qui.
de præb.lib.6.ꝙ ille præcedere debet, qui eſt
approbatus à ſuperiore & digniore.Ad quod
de maio.& obed.per tuas ẽt ſi alij fuerint an
te dignitatem,quod nota pro militibus,præ-
latis,& doctoribus præferendis.Adde ẽt,ſm̃
eundum Gem.in c.quamuis de præb.lib.9.ꝙ
Abbates & cæteri prælati diœceſis in actib.
generalibus vt in proceſſionibus præcedere
non debent canonicos eccleſiæ cathedralis,
quia illa cæteris eſt honorabilior.

4 TERTIO † quæritur,vtrum doctoratus pri
uilegium habeat promotus è doctorib. cor-
ruptis?Et dicit Arch.in ca.de quibuſdã locis.
37.di.ꝙ non,& allegat tex.in ſimili,in l. vni-
ca.ff.de athle.& facit tex.iuncta glo.in l.1.C.
de ann.ciui.lib.10.vbi dr̃, ꝙ ſtipendia traden
da ſunt,non ꝓ titulis dignitatũ, vel numero
ſcholarium,ſed ſm̃ merita. Vnde gl. ibi dicit
præferri debere peritos ſcholares doctorib.
imperitis.Et intelligit Pan.in d.cap.clerici.in
caſu,in quo nõ requiritur titulus doctoratus
& quoad honores deferendos,non iam dela-
tos,non aũt q̃tũ ad lectionem, ad q̃ non do-
ctoratus non admittitur. Vide ibi, & adde,ꝙ
intelligitur quantùm ad anteceſſionem & le
ctionem,& oĩa,qñ inſufficientia doctoris eſt
clara & patẽs, ſic ꝙ pateat eum contra meri
ta eſſe promotum:quia tunc cenſetur non eſ
ſe doctor,quoad priuilegia doctoratus.

5 QVARTO quæritur, vtrum liceat petere
doctoratum? Et ad hoc reſpondet. S. Thom.
de doctoratu Theologiæ.i.magiſterio,in quo
lib.quærens,vtrùm liceat alicui ꝓ ſeipſo pe-
tere licentiã docendi in Theologia? & dicit,
ꝙ ſic:quia nullã petit excellentiã poteſtatis,
qđ turpe eſſet,ſed ſolũ opportunitatẽ cõi-
candi illud,qđ habet. Cõicare aũt ſcientiam
habitam,eſt laudabile,pertinens ad charitatẽ
ſm̃ illud Sap.7.Quam ſine fictione dici, & ſi-
ne inuidia cõico.Poteſt tñ hoc continere, tur
pitudinem ratione præſumptionis,vt ſi non
eſt idoneus,hæc ex illo. Ex quibus patet pri-
mò de ſe hoc non eſſe illicitum, & conſequẽ
ter neque hoc apparere: & ſcđò, ꝙ ad licitè
petẽdum duo requiruntur.Primò, idoneitas
hoc petentis:& ſecundò,finis debitus,i.cõica
tio doctrinæ, & non excellẽtia principaliter
Vnde ſi non idoneus hoc petat, mortaliter
peccat,ſm̃ Arch. quia facit contra intentio-
nem eccleſiæ: quæ creditur ordinaſſe officiũ
magiſterij,extra,de magi.per totũ ad decla-
rationem & defenſionem fidei catholicæ: vt
ſciant fideles: ad quos recurrant in dubijs:
quæ exigit cõiter iurum in magiſtrandis, vt
non admittant indignos, quod non facit niſi
arduis,quæ vult omnino ſeruari,maxime hic
quia ex contrario ſequitur deriſio fidei, & pe
riculum aĩarum.Et ſimiliter eſt mortale talẽ
admittere,eadem rõne: & quia admittẽs eſt
periurus.Et ſimiliter,ſm̃ eundem,eſt morta-
le,ſi hoc petat idoneus principaliter ad ho-
norem,vel cõmoditatem ſuam, quia officiũ
ſpirituale facit veniale.Sed hoc nõ credo ve
rũ,niſi ipſe finis intentus,ſit peccatũ morta-
le.De doctoratu aũt iuris canonici,idem per
oĩa vr̃:q̃a ſm̃ Ang. de Ancho. illud ius eſt q̃-
dã prædicta Theologica.De doctoratu verò
legum,aut medicinæ: cum illũ quærere de ſe
non ſit illicitum,iudicandum eſt ſm̃ finẽ quæ
rendi:quia erit mortale ſi quæratur ad iniuſtè
lucrandum,ſecus ſi ad lucrandum licitè & ho
neſtè:cum hic nulla ſit ſpiritualitas.

6 QVINTO † quæritur, quæ requirantur in
doctorando,ne reprobetur,ſed approbet̃?Et
dico,ꝙ ſcholaris reprobari põt, non ſolum
ꝓp defectum ſcientiæ,quæ.ſ.iudicanda eſt ſuf
ficiens arbitrio doctorantium,ſed etiam mo
tum,vt probatur in l.magiſtros.C.de profeſ.
& medi.l.10.iuncta cle.2. de magi. & ita ſer-
uat conſuetudo. Vnde ſex requirunt̃ in ꝓmo
uendo ad dignitatẽ magiſterij:Primò,docen
di peritia.i.ſentia.Secundò,docẽdi facundia.
Tertiò ſubtilitas interpretandi.Quartò,docẽ
di copia.Et hæc hñtur in l.vnica C.de profeſ.
q̃ in vr.Cõſtã.li.12.Quintò excellẽtiã morũ,
vt in d.l.magiſtros. Sextò, motus fortitu-
dinis

dinis; vt ſciat aduerſus vim fortitudine reſiſtere.l.reddatur,C.de profeſ.& me.li.10. Vnde pauci attingũt dignitatem doctoratus: vt dicit Bart.poſt Cy. in l.oẽs populi. ff.de iuſt. & iu.Et qui tp̃e approbationis habuit has cõditiones; ſi poſtea efficitur inutilis.degradãdus eſt à doctoratu: vt in l.grammaticos,C. de profeſ.& me.l.10.Reprobari.n.p̃t doctor, vel magiſter, vt in l.2.C.eo.& no.Bart.ĩ l.ſed & reprobari.ff.de excu.tu.in prin.vbi tex.dicit,medicum poſſe reprobari, & idem in l.vt gradatim,§.reprobari,ff.de mu.& ho.ſed nõ ſine cauſa. l.Pomponius ſcribit. de neg. geſt.

7 †SEXTO quæritur,quis,quomodo,& qñ poſſit doctorari? Et quantum ad primum dico, ꝙ quilibet fidelis laicus, vel clericus, imò & religioſus,dẽt admitti ad magiſteriũ, ſi ſe nõ ingerit,ſed mittitur à prælato ſuo.29.q.1.ſic viue.& c.ſi clericatus.& cap.doctos. & extra eo.tit.c.1.& pen. Si verò ſe ingerit, vt hodie cõiter fit,admitti non dẽt.16.q.1. monachus. & q.7.c.in noua. ¶ Quantum ad ẽm dicit Pa. in c.cum ẽm.de præb. & in c.propoſuiſti. de prob.ꝙ ter debet approbari. Primò, a p̃ſentantib. Scd̃o in examine priuato à doctorib. collegij.Tertiò,in publico, quando doctoratur; quia vt pro aliquo recte pręſumatur,ter debet in exercitio alicuius actus approbari, vt in ſimili dr̃ de athletis.l.vni. C. de athle.li. 10.Peccant.n.mortaliter admittentes ad doctoratum,niſi exigant iuramentũ,ꝙ non exponent vltra tria millia Turonenſium argenteorum in tali doctoratu, vel magiſterij ſolẽnitate:& ſunt ſuſpenſi per ſex menſes ab huiuſmodi promotione, ẽt ſi ſunt ep̃i: vt in cle. vlt.de mag.vbi hoc pręcipiunt.Sed intellige vbi timeretur de hmõi exceſſiuis expẽſis.Nã vbi vix decem aurei exponuntur pro magiſterio ſtultum eſſet ſic ſeruare.Quantũ vero ad tertium,dico aliquem poſſe doctorari ſolum in vita,nõ autem poſt mortem,quia hęc dignitas potiùs eſt animæ, quã corporis: cũ talis approbetur tanq̃ idoneus docere alios. Poſſet autem quis poſt mortem nobilitari p̃ principem,vel recipere militiæ gladiũ,ſcd̃m Pa.in c.a nobis,el 2.de ſen.excom. quia nobilitas eſt corporis principaliter, & idẽ voluit Bar.in l.1.C.de dign.li.12. Septimò quæritur de auctoritate doctorum? Et dico multa.

8 †PRIMO Interpretatio doctorum, ſecundum Pan.in c.veſtra.de coha.cle.& mulie.nõ neceſſitas,niſi inquãtũ iure,aut valida ratione probatur,vt no.in c.1.de poſtul.præla.de quo vide inf.Opinio,§.2.¶ Scd̃m. Allegationes a doctoribus,ſcd̃m eundem ibi,faciendæ non ſunt in cõſilijs deciſiuis, ſicut nec in ſententijs,vt dr̃ in c.ſicut nobis.in gl.de ſent. & re iud.Secus in conſilijs poſtulatis à parte.Et diuerſitatis ratio eſt,quia ĩ primis eſt approbata fides cõſultores,in ſecundis non:ideoq; nõ credit̃ ei,niſi quatenus probet. ¶ Tertiũ, Dánato doctore,intelligũtur reprobata opera,i.libri eius,& patet p̃ c.fraterna.de hęred.

9 †OCTAVO quæritur,quæ ſcĩæ legi & doceri poſſunt? Et dico multa.¶Primum.Legi poſſunt oẽs ſcientiæ non reprobatæ, faciẽtes ad inſtructionem animæ,corporum,vel rerum: ſicut Grãmatica,Dialectica,Rhetorica,Muſica, Geometria, Arithmetica, & Aſtrologia, quæ ſunt artes liberales: & ſimiliter tota naturalis,ac diuina Philoſophia, & ſacra Theologia,eo.ti.quia nonnullis. ius quoque canonicum ac ciuile de priu.cũ diuerſis li.6. ¶Secũdum . Appetere ſcire ſcĩas magicas, nõ eſt malum, ſed bonũ in genere: quia oĩs ſcĩa eſt bonũ, alioquin aliqua nõ eſſet in Deo,ſed tñ ſcd̃m diuerſas circũſtantias additas põt eſſe bonũ,putà,vt q̃s confutet,aut malum, puta, vt eis vtatur.hæc ex S.Th.4.quæſ.ar.16. ¶Tertium. Matheſim penultima breui licet docere, quia comprehendit aliquas artes liberales.ſed matheſim penultima producta docere non licet ad vſum, quia ſignificat artẽ diuinandi,quæ reprobata eſt; vt C.de male. & mate.l.nemo.& l.culpa.& ſic ſcd̃m Sũ.Ange. ẽt doceri nõ põt ad inſtructionẽ: ꝙ verũ eſt, qñ doceretur cũ talibus circũſtantijs,ꝙ inde alicui periculũ generet̃,nõ aũt ſcd̃m ſe, quia ſicut põt quis licite appetere eã ſcire ad deſtruendum:vt probat S.Th.in d.quolib.ita ẽt p̃t quis appetere vt doceatur ab aliquo: qđ non eſſet,ſi ille licitè doceret: vnde verſus.

Scire facit Matheſis, dat diuinare Matheſis.

¶ Quartum.De ſcientijs poeticis diſtinguendum eſt,quia libri quidã, vt in pluribus ſunt de laſciuijs.vt Ouid.de Arte,& ſimiles,& tales legere:vel audire omnino prohibitũ eſt. Et ſic intellige c.ſacerdotes. & c.legantur.& c.ideo.37.diſ. Alij verò ſunt, qui ut plurimũ afferunt multum vtilitatis,licèt aliqñ ſint in eis aliqua turpia miſta: & tales legere, vel audire bono fine nõ eſt prohibitũ.& ſic loquitur.c.turbat.ea.diſ.cũ duob.ſequentib.dũmodo talis ſit magiſter, qui laſciuias breuiet & legat obſcure,vel dimittat tranſeundo:Et ſic limita gl.in Sum.diſ.37.vide etiã inf. Sciẽtia.

10 †NONO quæritur,vbi & qualiter debeant magiſtri ad legẽdum inſtitui? Et dico multa.

¶Pri-

¶ Primum. In locis oĩbus, in quibus ſuppetũt eccleſiæ facultates: ſiue ſit cathedralis eccleſia, ſiue alia collegiata poni debet magiſter in grãmatica legens. cui beneficiũ competẽs aſſignet, ſeu pcipiat fructus vnius prębendæ: & tãdiu ſolũ q̃diu pſeuerat in docendo clericos illius eccleſiæ gratis, & alios pauperes. In metropolitana vero eccleſia dẽt poni magiſter qui docet in ſacra pagina, & de pertinẽtib. ad curã aĩarum. 33. di. de q̃buſdã. eo. ti. & c. 1. & c. q̃a nonnullis. Hodie vero ſtatutũ eſt, ꝙ Romana, Pariſienſis, Oxonienſis, Bononienſis, & Salmaticẽſis eccleſia duos habeat viros peritos ad inſtituẽdũ in Hebraica, Chaldaica, & Arabica lingua. cle. 1. eo. tit. vbi ẽt ponit cuius ſumptib. ¶ Secundum. Si non vacet aliqua prębẽda, q̃libet de p̃bendis dẽt tãtũ dare, quod faciãt vnã p̃bendã, ſi ſupereſt ad eorũ neceſſitatem; ar. c. ſi. de his q̃ ſi. a ma. par. ca. & de ec. ædi. c. de his: & ſi non ſupereſt, expectent donec vacet prima. ar. c. dilectus. el 2. de p̃bẽ. ẜm Bar. & Hoſt. ¶ Tertium. Si p̃benda vna ſit aſſignata magiſtro nõ canonico; & ſtatuto iur̃o firmato caueat̃, vt canonici ſint tot in numero; non pp hoc tenẽtur eligere alium canonicũ auctoritate illius c. quia nõnullis. eo. ti. nec faciant contra iur̃m: nec currit eis tẽpus; quia non vr̃ talis prębẽda vacare, niſi q̃n magiſter a legendo deſiſtat. ¶ Quartũ. Nec põt magiſter in canonicum eligi ſub illa conditione, vt doceat, quia ceſſare dẽt oĩs cõditio & pactio. alias ſimoniacum eſſet. Sed ſi qua p̃bẽda vacaret, ſtatuere poſſent ea vacãte, vt iſtud onus ſit illi annexum: vt not. Hoſt. & Ber. in d. c. q̃a nonnullis, q̃uis Hoſ. videat̃ tenere, ꝙ ẽt in primo caſu non ſit ſimonia, ſed permutatio de ſpirituali ad ſp̃uale. c. ad q̃ões. de re permu. ¶ Quintum. A p̃latis & capitulis debent aliqui habiles ad Theologiæ ſtudium deſtinari, qui poſtea alios doceant, & miniſtrari neceſſaria, ſi prouẽtus ꝓprij nõ ſufficiunt: docẽtes aut in ipſa facultate; dũ in ſcholis ſtuduerint, & ipſi ſtudentes per annos quinque recipiunt de licentia ſedis apoſtolicæ integre fructus p̃bendarum & beneficiorum ſuorum, non obſtante contraria conſuetudine, vel ſtatuto. hæc omnia extra eo. ſuper ſpecula.

11 Decimo † quæritur, qualiter ſe debeãt hr̃e magiſtri in pecunijs exigendis, vel acceptandis? Et dico multa. ¶ Primum Magiſter, cui aſſignata eſt præbenda, vel prouiſio, ſ. de eccleſia, nihil exigere põt a ſcholaribus, etiam prętextu quibuſcunq; conſuetudinis. eo. tit. c. 1. & exigit a clericis illius eccleſię, vel a pauperib. alienis, ſimoniã cõmittit, ẜm Hoſt. in ca. quia nonnullis. eo tit. & Io. Bar. Brix. & Arch. in c. de quibuſdam. 37. diſt. quod intellige, ſi reditus illi ſufficiunt. Secus ſi ſit pauper, nec habet prouentus ſufficienter aſſignatos: quia magiſtris neceſſitas ſubleuanda eſt d. c. quia nonnullis. Et ſi non eſſet ſimonia, ſcd̃m Alex. nec eſt hoc vendere ſcientiam, ſed ſuũ laborẽ. facit. l. 2. de ori. iur. Sic ẽt ep̃s, licet non poſſit facere exactiones, tamen ex neceſſitate exigit ſubſidiũ charitatiuũ, c. cum Apoſtolus §. prohibemus. de cẽſi. & c. cum ſit. de ſimo. & c. conquerenter in ſi. de. offi. ord. ¶ Scd̃m. Similiter ẽt alij magiſtri non debent exigere quicq̃, q̃n ſunt cõpetẽter ſalariati de publico, in ſtudijs gñalib. a quocunque, ſcd̃m Pan. in d. cap. quia nõnullis. Extra ſtudia aũt gñalia ſimiliter nihil poſſunt exigere a ſcholaribus illius loci, ſcd̃m Io. And. nec a pauperibus: ſed bene a diuitib. alienis. & ẽt ẜm conſuetudinẽ. l. quod ſi nolit. §. qui mancipia. ff. de adul. edic. & facit l. ſi fundus ff. de euic. & qd̃ no. Bart. in l. nemo eſt qui neſciat. ff. de duo. reis. Si vero non ſunt ſalariati, exigere poſſunt, ſed non a pauperibus. de cenſi. licet. Sed intellige, ꝙ pñt exigere, quando non eſt eis prouiſum ſufficienter, & ſi legunt ad vtilitatem ſcholarium, vt docti. Secus ſi ad ſuã vtilitatem, vel factum: quia non gerunt vtiliter negotium alienum, ſed ſuum. ff. de neg. geſt. l. ſi pupilli. §. 2. Et ſi eſſent diuites, nihilominus q̃n non eſt eis prouiſum exigere poſſunt, ẜm Bar. Brix. quia & ep̃s viſitans & cõſecrans eccleſiã, recipit procurationem, ẽt ſi abundet: vt de cenſi. cum Apoſto. & c. ſopitæ. nec hoc eſt vendere ſcientiam inuẽdibilem, ſed locare operas ſuas. Contrarium tamen tenuit. Io. in glo. d. 37. de quibuſdam. ¶ Tertium. Omnes magiſtri recipere poſſunt ſponte oblata a ſcholaribus. c. dilectus filius, el 2. de ſimo. 20. q. 3. priſcis. quia ſunt quædã, quæ licet inhoneſte petantur, honeſte tñ recipiunt. l. 1. § eſt quidẽ res, ff. de var. & extraor. cog. ¶ Quartum. Magiſter, qui ſcholaribus cõcedere non vult celebrationem feſti alicuius ſancti, quod eſt colendum niſi data pecunia: ſecundũ Rayn. ſimoniã committit: quia vendit ſpirituale, ad quod tenetur. Et idem eſt ſi non vult deſiſtere a celebratione feſti non celebrandi. 1. q. 3. vendentes, aut diem non colendum, colendum concedit gratia pecuniæ, ſecundũ Sum. Conf. Si aũt concederet aliquo die pro feſto ceſſare ad recreationẽ non eſſet ſimonie, ſed turpe lucrũ, ẜm Rod. licet dicat Supplementũ non eſſe diuerſitatẽ inter hunc

casum.sup.dictos. quod est manifeste falsum.

12 VNDECIMO † quæritur, quõ magister euitare debeat simoniam circa licentiam docendi?Et dico multa. ¶ Primum.Si quid exigatur aut promittatur pro licentia docendi,secundum Host.ex actu restitui,& ꝓmissum remitti dẽt extra eo.c.1.& c.prohibeas.nõ tamẽ est simonia, sed turpe lucrũ cũ vitio concussionis, & est necessario dandũ, q̄ dedit fuit idoneus,quia non turpiter dedit.Vide quod not. Ber.in c.ꝓhibeas,alias ꝓhibemus,eo.tit.Arc. tamẽ prædicta intelligenda dicit de sñia spãli actuali,quãdo conductus,vel salariatus ad legendũ,ex statuto,vel cõsuetudine loci habet accipere ab aliquo licentiã accipiendi: nõ ãt de licentia gñali, quæ datur in doctoratione legendi interpretandi,glossandi, pro qua aliquid accipere,vel exigere prohibitum nõ vr̃, cum vbiq.legũ interpres consuetudo habeat contrarium:nec adhuc legi,inquit,hoc esse reprehẽsibile.Ratio diuersitatis est, quia prima licentia est ad actualitatem docendi,& sine labore,alia est cũ occupatione,& labore.Quod si non placet,oportet dicere,ꝙ d.c. sunt contraria consuetudine abrogata, q̄ etiam viri timorati seruant,vel ꝙ vbique est corruptela: quod est durũ.Vnde Car.Mon. tenet istam dationem esse licitam rõne laboris,allegãs Pet. de Anch.hoc tenentẽ.hæc ex illo.¶ Secundũ. Idem de ep̃o dicendũ est,ſm Inn.q̄ suo clerico dare nõ vult licentia adeundi scholas, nisi aliquo dato.Sed Io.And.dicit ſm aliquos esse simoniam quia ipsa licentia est spiritualis, & spirituali cõpetens potestati.de simo. tua nos Rod. etiam credit simoniã,si gratia lucri dat licentiam pro quinquennio iure concesso, c. super spec.eod.ti.Similiter ad si maius tp̃s,quãdo habet respectum principaliorem ad soluẽdum eum à spirituali officio,quod ecclesię debet:ꝑꝑ morã autem in studio faciendam, est turpe lucrum:& peccatum mortale,licet non simonia,ſm Sum.Ang. Sed tu dic,quod si haberet eundem respectum,esset idem iudiciũ. ¶ Tertium. Qui concedere põt docendi, vel legendi licentiam, etiam si in propria velit legere persona non poterit,ſm.Host.alterũ ĩpedire,vel ei denegare licentiã, ẽt si ipse sit valde idoneus,arg. de off.ar.c. vlt. quia hoc esset in auditoriũ præiudicium:cum sæpe quis habeat gr̃am discendi ab vno,& non ab alio.facit.c.quanto.extra eo. ¶ Quartum.Is,qui obtinuit licentiã legendi,si fecit expensas in cõuiuijs secundum consuetudinem:põt aliũ substituere cum pacto,ꝙ reddat expẽsas quasi loco interesse.ſm Rod.& Veruec.dummõ.substitutus legat vice sua:& consuetudo illum sit substituendi.Si vero trãsfert in totum suum, non potest aliquid ẽt pro suo interesse pacisci;& multominus de certa portione emolumenti percipienda, quod in primo casu licebat,secundũ Rod.& hoc non obstante, quod ecclesia traditur tali modo: q̄a beneficia sunt assignata pro sustentandis clericis, istud aũt pro labore docendi.Et ita cõiter tenetur.Sed ego non uideo rationem differentiæ quantũ ad interesse.De materia magistrorum,vide ẽt inf.Scientia,& inf.Studium.

¶DOLVS quid sit,& quomodo committatur. uide su.culpa.per totum.

¶DOMESTICVS quis dicatur. inf. Familiaris.

DE DOMICILIO.

1 *Domicilium non est domus, sed maiores fortune cuiusq; partis in locum certum receptio. Et ibidem, vbinam clericus habere homicilium dicatur.*

2 *Intentionem, atque propositum domicilium oontracturi ad domicilij constitutionem spectanda.*

3 *Scholaris num in loco studij ad ordines promoueri, sine episcopi proprij licentia possit. Et ibidem, num minores, ac prædicatores, qui ex priuilegio ad se accedentes audire possunt, an forensium uota commutare queant.*

1 DOMICILIVM † alicuius ibi est,ubi quis fortunæ suæ maiorem partẽ cõstituit, vel bonorum suorum partem magnam, vel si ibi larem,i.familiam habet, C. de incol. l. ciues.li.10.vel si nihil haberet ibi, assidue tamẽ ibi conuersatur,C. ubi sena.l.2.& l.eius. Sola autem domus non constituit domicilium, ff. de ĩmuni.l.libertus.§.sola.sed magis ibi erit, vbi quis rerum suarum summam constituit: vnde rursus discessurus:non sit:vnde cum profecturus fuerit peregrinari videtur:& ad quẽ locum cum redierit,peregrinari desinit.Et de hoc Inn.de fo.compe.ex parte.Et licet istud, ſm Gof.clericus habeat vbi larem constituit non semper vbi habet ecclesiam:tamẽ ſm Archid.de rescr.statutum.li.6.pro domicilio sẽper reputari debet locus,seu loca, vbi clerici ad residentiam tenentur:licet aliqui cõtradicant.& sic etiam not.Inn. & Host.de priuileg. ex ore.Potest autem,secũdum Gof.de fo. cõpet.quis esse sine domicilio.Et potest quis habere vnum tantum; ut abbas,qui extra suum monasterium illud habere non potest. Potest etiam quis habere plura domicilia, sicut laicus,ſm Inn. in d.c.ex parte,modo vtrobique sit instructus. Et allegat l. assumptio. ff. ad munic.& l.senatores, ff. de senat. & loquitur

de in-

de instructo, de quo in l. quæsitum §. sed & si fun. ff. de fun. instr. & inst. lega. vbi accipitur pro omnibus pertinentiis necessariis ad vsũ. Et addit Inn. idem si nihil haberet, assiduè tamen ibi conuersatur. Et idem secundum aliquos de clericis inferioribus, idest, non prælatis, vt videtur velle Arch.

2 Sed † omnia prædicta intellige dicta p̃sũptiuè: veraciter autem rõnem domicilii cõstituit intentio habitationis perpetuæ: determinatè, qñ est vnũ tm̃: vel sub disiunctione, qñ sunt plura, de quo ẽt su. Confessoris. 1. §. 10. Qui autem alicubi non habet domiciliũ: quãtũ ad sacra necessaria, si debet illa ibi percipere, s̃m Inn. in c. omnis. de pœ. & re. requiritur ꝙ habitet ibi per maiorẽ partem anni, & nõ in fraudẽ proprii sacerdotis. Et facit cap. 16. q. 1. de deci. ad apostolicæ, nisi se trãsferat hospitium cõstituens animo ibi remanẽdi, quia statim fit ibi parochianus, de quo Paro. c. vlt. & d. c. ad apostolicæ: & idem Host. Et intelligo animum remanendi, non quidem perpetuum, quia iam ibi haberet domicilium, sed vsque ad tp̃s percipiendorũ sacrorũ necessariorum, putà, cõfessionis, & cõionis semel in annotante qđ tñ tp̃s põt ista recipere, si adest talis intentio. Quantũ verò ad sacra voluntaria, secus est. Vnde dicit Pa. singulariter in c. nullus, de paro. ꝙ in iuribus diœcesanis spectamus domiciliũ, & non habitationẽ: vnde quo ad sacramenta necessaria ep̃s studii erit iudex cõpetens, sed non quo ad voluntaria.

8 Ex † quo infero, inquit, ꝙ scholaris ad ordines promoueri non potest in loco studii sine licentia sui epi, cùm ibi non hẽat domicilium. C. de incol. l. 2. lib. 10. nec ep̃s studii commutare potest vota scholaris extranei, qđ est contra multos confessores ignorantes, hæc ille. Et ratio est: quia ista non sunt necessaria. Vbi etiam aduertant fratres Prædicatores, & Minores, qui ex priuilegio audire possunt vndecunque ad se accedẽtes, quia non ꝑꝑ hoc possunt vota commutare forensium, q̃a hoc nõ potest episcopus, qui eos exposuit, vel acceptauit: à quo solo in huiusmodi habent auctoritatem, vide sup. Confessor. 1. §. 10.

DE DOMINICA, ET FESTIS, Feriatisque diebus.

1 *Dominica à Domino dicta, quanam constitutione sabbato successisse dicatur. Et ibidem quid festum, & vnde dicatur.*

2 *Feriarum legalium genera tria, de quibus hic sigillatim. Sunt & canonicæ feriæ. Et quid in his liceat, aut minimè quantùm ad carnium, & reliquorum ciborum vsum pertinet.*

3 *Feriæ solemnes quænam sint. Et in quibus ex his consuetudo sit, aut minimè. Et ad hæc conclusiones variæ.*

4 *Feriæ solemnes quando celebrentur, & quando incipiant. Et in his à quibus abstinendum sit. Item quot in his sunt regulæ, & quot ex his, quæstionum conclusiones decisiuæ. nu. 5. 6. & 7.*

8 *Festis diebus, quibus insistendum sit. Et quid si episcopus sententiam excommunicationis aduersus laborantes in diebus festis intulerit, & qui necessitatis causa pluuia scilicet, aut tempestate ingruente, aut pietatis occasione, contrafecerit, num in huiusmodi sententiam incurrat. nu. 9.*

1 Dominica † dicta est à Domino, & est dominica dies illa, quæ in honorem Domini nostri Iesu Christi propter resurrectionem eius, per quam recreatus est mundus, celebratur. de conse. dist. 3. sabbato, succedens sabbato, non diuina, sed ecclesiastica cõstitutione. Quod fieri potuit: quia præceptum de sanctificatione sabbati, inquantum erat morale, vt. s. aliquod tẽpus daretur creatori, mutari non potuit, secus inquantũ erat ceremoniale, seu figurale. i. quantũ ad diem taxatam. Festum autem est dies otij, & ꝯreligionis, in quo hoĩes cõueniunt dictũ à fecto signo, ad quod in domus summitate tigna cõueniunt: vel dictum est festum à feria, quasi feriatum. ¶ Feria verò dr̃ à foro, quasi feria, s̃m Azo. in Sum. quia præstat vacationem ab his, quæ in foro iudiciali agi consueuerunt. Vnde secundũ Gof. feriæ dicuntur, quia à forensib. negotijs immunitatẽ p̃stant. l. diuus ff. eo. tit. & sic est dies quietis à causis. Vel dr̃ à feriendis victimis, quæ cædebãtur in ferijs, & sic est dies quietis ab operibus seruilibus, seu dies festinanda. Vel dicitur feria à fando, quia in ea Deus solo verbo aliquid fecit, & sic est omnis dies septimanæ præter sabbatum, vt dominica sit feria prima, & consequenter.

2 Vnde † feriarum legalium tria sunt genera. Quædam. n. dicuntur solemnes, in quibus nõ licet manualiter operari, ĩtroductæ ob reuerentiam Dei: de quibus in ca. conquestus, de fer. & C. eo. dies festos, vt sunt ab ecclesia instituta. Dominus. n. vel ciuitas si statuat festũ sub certa pęna colendum: pœnam quidẽ à violatorib. posset exigere: sed culpam non incurrent: quia ad hos non pertinet festa præcipere. ¶ Quædam verò dicuntur temporaneæ, quæ sunt duorum mensium, datæ pro fructibus colligendis, idest, messis, & vindemiarum: quæ secundùm diuersas regiones citius

citius,aut tardius præconizantur, & indicantur.ff.eo.l.præsides.& de off.procon.l.si in aliquo,& in qbus iudicialis processus fieri nõ potest,nisi consensu partium.¶ Quædã verò sunt repentinæ,quas imperator indicit pp victoriam q̃ fecit,aut reductionem vxoris, vel filij natiuitatem:& quas solus princeps indicit.C.de fer.l.à nullo,& quas populus obseruare tenetur,saltem in publico,ex quo princeps potest illas indicere:vtrum tñ contrafaciẽtes peccẽt mortaliter,vide inf. Statutũ §. 6.In prædictis ferijs nullus põt ad iudiciũ cõpelli,nisi in certis casib.de quib.ff.eo.l.1.& in c.vlt.de iu.& nisi vigeat necessitas; putà, qa res erat peritura,vt hẽs exẽpla,l.1.2.& 3. ff.eo.& l.1.ff.de damn.infec. aut pietas:putà, cã debiliũ,vel miserabiliũ personarũ:vt in c. conquestus.de ferijs,quia in operibus misericordiæ nõ est habenda distinctio dierum, ar. 76.di.vtinam.de consec.di.5.nunquã, & summa rõ est,quæ pro religione facit.ff.de relig. & sump.fun.l.sunt personæ.imò pdictis ferijs renũciare partes non possunt, nisi temporaneis:vt in d.c.conquestus & 15.qõ.4.in summa.Præter has sunt feriæ canonicæ,i.dies septimanæ,de quarum aliqbus in c.de illis.11. q.3.in quarum sexta illicitum est carnes comedere,de consec.di.4.ieiunia. quod limita, nisi sit dies natiuitatis domini: q̃ si eueniet feria sexta,vel sabbato, carnibus vesci possumus,nisi quis se voto,vel regulari obseruãtia adstrinxerit ad nõ comedẽdũ:vt in c.fi. de obserua.ieiu.Additur,& dies sabbati, de quo in c.sabbato.de cõse.di.3.& di.5.& c.quia dies, vbi admonentur omnes Christiani à carnib. abstinere,nisi festum,s.natiuitatis,vel infirmitas impediat:sed hoc est præceptum, vbi est consuetudo,de obser.ieiu.consilium. Vbi verò non est consuetudo, & non comedantur carnes est consilium,ſm gl.in d.c.quia dies, de consec.dist.5.¶ Ex his autẽ patet primò ꝙ religiosus,q ex dispensatione plati põt comedere carnes:hoc pt sexta feria,si sit natalis domini:quia cum ad non comedendum tali die teneatur ex duplici lege.s.ecclesiæ,& religionis suæ;prima remouetur per d.c fi.vnde remanet secunda tantum,super quam prælatus habet auctoritatem.Et idem dico de eo, qui hoc habet ex voto:ex licentia eius, q dispensare potest in tali voto,poterit carnes mãducare. ¶ Patet secundò,quòd habens ex voto non comedere oua in sexta feria,poterit comedere carnes ex dispẽsatione episcopi, vel hẽntis auctoritatẽ ab eo dispensandi in votis

Vtrum ãt sine dispensatione possit comedere carnes,cõiter tenetur,ꝙ nõ:quia abstinentia ouorum includit abstinẽtiam à carnibus,sed tamen credo distinguendum, an tẽpore voti habitualiter habuerit intentionẽ se obligãdi si affuisset memoria dicti casus,an non, quia hic non est obligatio,nisi secundum eius intentionem.Et si nescit discernere, teneat securiorẽ,vt abstineat: vel petat dispẽsationẽ.

3 Primo † verò quæritur, quantum ad ferias solemnes,quæ sint?Et dico multa.Primũ In c.conquestus,extrà, de fer. vbi quidã dies mandantur feriari quantùm ad cessationem à strepitu iudicij,& etiam ab operibus seruilibus,ſm cõem opinionem doctorum,sic dr: Debet iudicialis strepitus diebus conquiescere feriatis, qui ob reuerentiam Dei noscunt esse statuti,s.natalis Dñi,sancti Stephani,Ioãnis Euangelistæ,Innoc.sancti Syluestri, Circuncisionis,Epiphaniarum,septem diebus dominicę Passionis,Resurrectionis,cum septem sequentib. Ascensionis,Pẽtecostes,cum duobus qui sequuntur,natiuitatis Ioannis Baptistæ,festiuitatum omnium gloriosæ virginis, quæ scilicet erant tpe huius capituli: vt purificatio,annũciatio,assũptio,& natiuitas,de alijs ãt inf.festiuitatũ.12.Apostolorum,& pcipuè Petri,& Pauli.Sed intellige festiuitatũ principalium,quando.s.euolarunt ad cęlum, ſm Arch.& in consuetudo testatur, & Laurẽtii,dedicationis beati Miehaelis, s. de mense Septembris,solemnitatis oĩum Sanctorũ, ac diebus dominicis,cæterisque solemnitatibus quas singuli epi in suis diœcesibus,cum clero & populo duxerint solemniter venerandas. Quod limita primò,ſm glo.de conse. dist. 3. in c.pronunciandum de solemnitatibus sanctorum canonizatorũ.s. auctoritate ecclesiæ Romanæ,cũ eps canonizare nõ possit, de reli.& ve.san.c.1.ad quos solus ſm Arch. dirigi potest oratio solemnis.i.in missa, vel diuino officio facta,licèt oratio priuata dirigi possit ad omnẽ,qui creditur esse cum Christo.Limita secundò,si populus consentiat, secundum Arch. idem patet ex textu:& sequitur Pa. in d.c.conquestus,& Arc.in d.ca.pronuntiandũ, & Fede.licèt do.An.dicat,ꝙ solus eps cũ clero,seu capitulo hoc possit.Limita tertiò quoad eos,qui sunt de diœcesi, vel in ea morantur,qui bonas loci consuetudines seruare debent.di.8.quæ contra.di.12.illa ãt. Quib.vtique solemnib.feriis,nisi necessitas vrgeat.gl. putà,si esset res tpe peritura.Exempla plura hẽs.ff.eo.li.1.2.& 3.& vbi res celeritatẽ desiderat

derat,ff.de dam.infe.l.1.vel pietas suadeat.gl. puta cā debiliũ,vel miserabiliũ ꝑsonarũ,vsq; adeo conuenit ab hmõi abstinere: vt consen tientib. ēt partib. nec ꝓcessus habitus teneat nec snīa,quam contingit diebus ab hmõi pro mulgari,hæc ibi.¶Secundum.In c.pronuntiā dum,de conse.dist.3. vbi fit consimilis feriarum enumeratio,non fit mentio de annuntia tione B.Virginis:quia.s.fortè nondum erat illud festum institutum ẜm Arch. & tñ ibi aliæ feriæ adduntur.s.tres dies rogationum, festũ S.Martini.& dedicatio cuiuscunque oratorii, quod limita quantùm ad loca ipsius oratorii & vbi est cõsuetudo,quæ in hmõi valet,vt pa tebit:vbi verò non est consuetudo,ꝙ celebretur,aut non celebretur,vt vbi nouiter sit dedicatio,non est etiam peccatum non celebra re:quia scđm Arch. ista lex est consuetudine abrogata:vnde non ligat nisi gratia cõsuetudinis particularis.Eadem quoque di.in c.crucis,additur festum inuentionis sanctæ crucis, quinto Nonas Maii: & festum corporis Christi,in cle.si dñium.de reli.& ve.san.¶Tertium In c.etiam gloriosus,de reli.& ve. san. libr.6. additur Euangelistarum & quatuor doctorũ ecclesiæ,quæ mandantur sub festo duplici so lẽniter celebrari,ꝙ Io.And.intelligit nõ solũ quoad officium, sed etiam quoad cessationē ab operibus seruilib. & vr̃ sequi do. Anto. & Pan.in c.questus.Et hoc tenuit Sum.Ang.s.ꝙ sint de præcepto, & idē Suppl. multipliciter conatur ostēdere:sed oppositum tenuit Arc. tum quia consuetudo legum interpres habet cõtrarium:tum quia periti & timorati viri similiter contrarium dixerunt; tum quia dicit se vidisse Eugenii declarationem,vel dispensationem,dicentis se non intendere ꝙ fideles obligētur.Quicquid tñ de iure sit in hoc, ẜm omnes, consuetudini standum est: & vbi de cõi omnium more celebrantur,seruāda sunt. ¶ Quartum.Festa per ecclesiæ totius cõsuetudinē introducta:vt B.Nicolai,& fortè beati Antonij, & Catharinæ, & hmõi,seruanda sunt,quia consuetudo est tacita lex,& ꝓlege habetur,si rõnabilis sit,& proficiat saluti.dis. 1.cõsuetudo de quo su.Cõsuetudo.Quę verò introducta sunt in vna ciuitate tm̃, aut ꝓuin cia,in illa similiter seruanda sunt: quia sicut gñalis cõsuetudo rõnabilis,ēt non ꝑscripta, gñalē,ita particularis particularē facit legē: ar.di.12.c. illud,& c. illa, quæ tñ intellige dicta de consilio,non de ꝑcepto,nisi rõne scādali: quia non sunt introducta vt de ꝑcepto sed ex deuotione: consuetudo āt nõ est præceptiua,nisi ex intentione potentis condere legē,vt sup.dictum est:rõne tñ scādali cõsuetudo esset præceptiua,iuxta dicenda inf. Scādalũ.¶ Quintũ.Festũ visitationis Mariæ præcepit Vrbanus 6.sed modo nõ ligat ẜm Arc. quia receptũ non fuit,nec custoditũ,nec fortè publicatũ.Festũ aũt Niuis non est sub præcepto,similiter nec festum Conceptionis:qđ olim quidem ecclesia Romana non celebrauit,vt patet per gl.in d.c.pronuntiādum , sed tolerauit ẜm S.Th.& meritò,quia non est repudiandum,vt idem dicit,habito respectu ad sanctificationē:quæ pro tꝑe facta sit, ignoratur.Vnde potiùs est sanctificationis, ꝗ conceptionis. Vnde nunc illud videt̃ celebrare,nõ quasi affirmans,aut determinās dictam conceptionē fuisse immaculatā, & sine originali contagio,vt Sũ.Ang.& Ro.conātur asserere, quia expresse Sixtus quartus ordinis Minorũ qui illi opinioni fauit, quantum honestè potuit,dicit in extrauaganti,quæ incipit, graue nimis, ꝙ ecclesia Romana nondum hoc determinauit,& idem Alex.sed quasi in conceptione colens sanctificationem citissimè, vt credit̃,subsecutā,& quasi gratias referens de conceptione ratione personæ conceptæ nõ ratione sanctitatis in conceptione collatæ,sicut etiā colitur festum Epiphaniæ, in quo tñ nulla sanctitas noua collata est.¶ Quod autē dicit Sum.Ros.circa hoc extare miracula,nihil est,nisi facta fuissent in testimoniũ huius veritatis;quia ēt tꝑe beati Martini ad preces porrectas latroni fiebāt miracula gratia fidei petentium.Quod ēt dicit Sum.Ang.olim puritatem conceptionis non fuisse reuelatā,ridiculũ est:quia contra auctoritates sanctorũ & conciliorum, & scripturarum stultum est credere muliercularum somnijs.Quia tamen deuotio simplicium sine pertinacia nõ est cõdēnanda:ideo idē pontifex in eadē extrauaganti,ad scandala tollēda mandauit sub pœna excõicationis,vt infr.Excõicatio 7.§. vlt. ¶ Sextũ.Festũ aũt beati Francisci esto , quòd fortè Sixtus quartus illud sub præcepto posuerit:tñ modo nullus tenetur , qa illa cõstõ non fuit moribus vtentiũ approbata.di.4.in istis §.leges.¶ Septimũ. Circa hmõi festa distinguendum est. Nā si sunt iuris humani, in eis standũ est cõsuetudini: sicut fuit olim de festo Trinitatis faciendo,extrà eo.quoniam quod tamen hodie ex mandato Ioan. 22. fit per vniuersalem ecclesiam,& idē, scđm Arc. est de festo Innocentium,& S.Syluestri,quia sstandum est consuetudini, & ꝯ cõiter malè

custodiunt̄.Et idem est,ſm eundem,de festis
Euãgelistarum & doctorum , & idẽ de festo
S.Bartholomæi, quoad diẽ,in quo celebrat̄.
de obser.ieiu.cõsiliũ,imò quędã p̄dictorũ fe
storũ sunt per cõsuetudinẽ abrogata, quoad
cessationẽ ab operib.vt cõiter dr̃,vt tres dies
rogationum, & septẽ dies dñicæ passionis, i.
hebdomada sancta,& septimana resurrectio
nis,i.hebdomada Paschæ: nec seruant̄ hodie
nisi tres dies Paschæ,& sec.Arch.parasceues,
& feria 5.in cęna Dñi, imò nec isti seruãtur,
nisi forte parasceues vsq. ad osculũ crucis.Si
vero sunt iuris diuini,in eis consuetudo locũ
non habet,vt dies dominica, vt cõiter tene-
tur,& dies maiores,vt Natiuitatis Dñi,Resur
rectionis,Ascensionis,Pẽtecostes, & Epipha
niæ,vt dr̃ in gl.de ferijs.licet.& sequunt̄ cõi-
ter doc.& Io.An.addit Assumptionis glorio-
sæ Virg.ar.c.fi.de sen.exc.lib.6.imò gl.Rayn.
dicit dies maiores esse festa Christi,B.Virgi-
nis,Apostolorum Petri,& Pauli. & item pa-
rasceues, ꝙ p̃ot forte esse verum,quantũ ad
vacare à seruilib.non aũt quia sint de iure di
uino.Ex quib.malè intellectis infert Suppl.ꝙ
nulla consuetudo p̃t excusare laborãtes sab-
bato post occasum Solis, vel in vigilia festo-
rum dñica maiorum,cum in hoc, inquit, fiat
contra ius diuinum,quod dictum est falsum,
& contra alios Summistas ordinis sui, vt pa-
tebit §.sed. Vnde dico consuetudinem nõ ha
bere locũ in his, q̃ sũt de iure diuino, vt hic:
vnde sicut ecclesiastica lex, ita & ecclesiasti-
ca cõsuetudo variare p̃ot tp̃s diei dominicæ,
quod ex lege positiua & non diuina depen-
det,vt dictũ est,dummodo festiuetur 24.ho-
ris, qđ est iuris diuini, & sabbato nõ incipiat
solẽnitas ante Solis occasum ne videamur Iu
daizare.de con.dis.pronuntiandum. vnde Ar
ch.dicit, ꝙ vbi est de more generali artificũ,
puta barbitonsorũ, ꝙ in sabbato, aut magno
rum festorum vigilijs laborant per duas ho
ras noctis, quia tunc magis hoĩes conueniũt,
tolerari p̃ot mos, quia ẽt in sero festi qñ lice
ret laborare,die transacta non laborant vsq;
ad noctẽ mediam, & sic vr̃ admitti posse cõ-
pensatio consuetudine sic agente, & sic dñs,
inquit , Eugenius quartus su p hoc requisitus
cũ talib.dispensauit, vt percepi à fide dignis.

4 †SECVNDO quæritur, quando feriæ solem
nes celebrentur,& qñ incipiant?Et quantum
ad primũ dico,ꝙ in die qua occurrũt, ẽtsi of
ficium ad diem aliam transfertur, quia eccle
sia ordinauit,ꝙ suo die celebrentur,& de re-
missione nihil statuit, vnde & cõsuetudo ita
habet. ¶Quantũ verò ad ſm,dico vt colligit̃
ex gl.in c.qm̃.de fer.& in c.pronuntiandum.
de cons.di.3.ꝙ diuersis respectib.incipit dies
festus dominicus horis diuersis. Nã quantum
ad esum carniũ, sicut & quantum ad ieiuniũ
incipit à termino cœnæ diei præcedentis vi
giliã,qui terminus est media nox,qñ 6.feria,
aut vigilia sequitur,scđm Pa.in d.c.qm̃.quã-
tum verò ad officiũ incipit in vesperis, quan
tum vero ad cessationem ab operib.seruilib.
regulariter incipit à vespera vigiliæ, i.sero,
vel vltima parte diei,seu occasu Solis,& ter-
minatur in vespera sequẽti, extra eo.omnes.
& de con.dist.3. pronuntiandum,& fuit ori-
ginale dictum scripturæ Leu.23.tñ festorum
initiũ & finis iuxta eorum qualitatẽ, & diuer
sarum regionum consuetudinem seruari de-
bet,& sicut eorũ magnitudo exigit prius in-
cipere,& tardius terminari,extra eo.quoniã.
Quod limita verũ esse primò quantũ ad aug-
mentũ festorũ, sed nõ quo ad diminutionem
nisi essent de iure positiuo,quia non pñt esse
minus,q̃ 24.horarum, si sunt de iure diuino,
licèt illę horæ possint citius & tardius incipe
re,vel terminari.Secundo,limita uerum,nisi
sit dominica , cuius celebratio incipere non
potest ante Solis occasum die sabbato, ne iu
daizare videamur.de con.dist.3.pronuntian
dum.Vnde augeri p̃ot hoc festũ à parte post,
sed non à parte ante. ¶ Hic tamen cauẽdi sũt
tres errores.¶Primus est Supp.dicentis nulla
consuetudine excusari posse laborantes sab
bato post occasum Solis,vt dictum est, & im
probatũ.§.priore.Secundus est Sum.Ange.q̃
alleg.verum dictum Pan.in c.1.de fer.s.quòd
dies festus quantũ ad cessationem ab operib.
seruilib.incipit scđm consuetudinẽ patriæ,fa
cit c.qm̃,eo.tit.& inde ex hoc verbo male &
indistincte intellectio infert falsum, s. ꝙ si sit
consuetudo,ꝙ incipiat festare in manè,tenẽ
da est,i.laborãdo tota nocte mõ cessent vsq.
ad aliud mane: quia Pan.loquitur de consue
tudine rationabili,cuiusmodi non est hæc, q̃
hoĩes redderet inhabiles ad missam & sermo
nes in mane diei festi. Tertius est Summ.Ro.
quæ primò quidem cum Arch. tenet veram
sñiam.s.ꝙ tolerari possit artificiũ mos labo-
rantium quasi vsq.ad mediam noctem ne cõ
cursum simul,& lucrum p̄dãt, attẽto,ꝙ sero
festi qñ laborare possent , vacãt & recõpen-
sant,sed deinde uolẽs reprobare dictã op.Sũ.
Ang.assumit , ꝙ talẽ cõsuetudinẽ facere ñ p̃t
vna ars,aut duæ,vel tres,sed solũ maior pars
populi vtens ea,ſm gl.in c.fi.de cõsu. & Pan.

quod quidē dictum ad eius intellectū primo est falsum:quia nō oportet populi partē maiorē vt actu inducente cōsuetudinē,exequēdo illum,sed sufficit si vtatur approbādo.Vñ in ciuilibus ex duobus sententijs datis in iudicio cōsuetudo inducitur,vt dictū est su. Consuetudo,§.4.Scd'ò repugnant veræ sciētiæ,q̄ tenuerat:q̄a si duæ, vel tres artes nō possunt facere cōsuetudinem laborandi vsque mane nec vsq; ad noctē mediā poterunt.Vnde dico in hoc standū cōsuetudini iudicio boni viri rōnabili:puta,qua pauperes artifices,nec lucrū perdūt,nec in mane die festi sunt dormitantes,puta,in necessitate laborādo sero duabus,aut tribus horis, vel proprie ad mediam noctem : cum vbique vniuersaliter vsque ad medium noctis sequentis festiuetur.

5 TERTIO † q̄rit,à q̄b. abstinēdum est in ferijs solemnib. siue dieb. festis? Et dico sm̄ S. Th.non esse mō ita arctum p̄ceptum de obseruanda dñica,sicut olim fuit de obseruādo sabbato,in quo non licebat decoctio ciborū,& hmōi:q̄a non est modo ista obseruatio figuralis,vt tunc:& facilius nūc rōne necessitatis dispensat in prohibitis, q̄ tunc : q̄a figura pertinet ad protestationem veritatis,q̄ nec in modico oportet p̄terire,opera autē sm̄ considerata mutari possent pro loco, & tp̄e, hæc ex illo.Et adde sm̄ Arch. non esse dubium de papa,q̄n possit illa die,& alijs feriis dispēsare cum sint de iure positiuo.s.quantum ad determinationem tp̄is. De ep̄o ēt creditur à multis,ꝙ possit,cū subest cā rōnabilis.Sed de hoc dic iuxta dicta sup.Dispensatio,§.9. ꝙ pōt in casu nouiter,& inexcogitato emergente,puta, in piscatione, q̄n repente compareret piscium insolita multitudo.Igitur in diebus festis abstinere tenentur hoīes nō solum à peccatis,sed ēt ab operibus seruilib. vt ab operibus artium mechanicarum,agricultura, & hmōi:vt nec mercatū,nec placitum fiat, nec processus,vel sñiæ iudiciales, nec condemnatio alicuius ad pœnam, maximè mortis, de conse.di.3.rogationes,ext.eo.c.oēs.& c.licèt 15.q.4.per totum,nec fiant iura, nisi pro pace.extra eo.c.1.vel pro alia necessitate,vt dicit ibi gl.puta,pro fide,pro obedientia,p̄ fama,quod tñ de iudicialib. iuris intellige esse p̄ceptum de aliis verò consilium, vnde agitatio causæ non tenet ēt de consensu partium, & gñaliter ab oī opere seruili,ad qd' opus seruile pertinent non solum prædicta,sed etiam emptio,& vēditio,& scribere,& rōcinia facere,& delatio onerum cum iumentis, & iter. quod tñ illicitum non credo,nisi sit cum magna fatigatione:q̄a non multum impedit vacationē à diuinis.Et cōsentit Fran.de Mayro. in trac.de x.p̄ceptis,& actus voluntariæ iurisdōnis:vt emancipare,contractus inire, iudiciū facere,scribere instr̄a conficere,& hmōi, q̄ qui faciunt,peccant mortaliter,nisi excusētur,vt inf.Actus tñ tales tenent,sm̄ Pan.in d. c.conquestus,& vr̄ expressum in l.actus.C.de feriis,& generaliter prohibentur omnia fieri consueta per seruos,& omnia opera corporalia,quibus vnus alteri seruit.

6 QVARTO † quæritur, quæ sint regulæ,vel theoricæ,seu claues,aut maximè,quib. decidi possint oīa,aut multa dubia occurrētia circa materiam istam?Et dico tres esse. ¶ Prima colligitur ex S.Th.2.2.q.122.vbi probat,non prohiberi hic opus sp̄uale, vt docere verbo, vel scripto,sm̄ gl.Numeri 28.nec opus corporale seruile factum ad seruitium Dei,vt de circuncisione patet Io.7.& de sacrificiis,Matth. 12.nec opus corporale cōe seruis, & liberis: vt p̄uisio ī necessariis sibi,& p̄ximo,p̄cipuè pertinentibus ad salutē corporis sui, vel proximi,q̄ differri commodè non possunt, sicut Machabæi sabbato pugnauerunt pro defensione.1.Macha. 2. & Helias die sabbati fugit à facie Iezabel:& Christus totum hoīem sanum fecit in sabbato. Et secundariò in dāno rerum vitando:sicut ouis cadēs in foueam leuatur die sabbati.Matth.12.hæc ex illo.Ex q̄bus eiicitur,ꝙ die festo non licèt facere opus seruile pro lucro consequendo principaliter licitū vero est illud facere pro damno rerum vitando,aut corporis,aut aīæ à fortiori: & hoc tā quo ad se,q̄ quo ad proximum.¶ Secūda verò colligitur ex Rich.in 3.di.37.ar. 3. q. 4.dicente, ꝙ opus seruile tripliciter dicitur. Primò.s.materialiter tm̄,non formaliter,seu finaliter:vt scribere non ad lucrum,sed ad ædificationem aīatum.Secundò,formaliter tātum,non materialiter : vt cogitare de opere exteriori exercendo ad lucrum: puta, ratione,aut aduocatione. Tertiò,materialiter, & formaliter,seu finaliter,vt opus corporale p̄priè,& p̄ximè ordinatū ad bonū corporale, seu lucrum.Quorum primum die festo cōceditur:vt in d.c. conquestus, vbi causa pietatis permittuntur aliàs prohibita:& facit l.diuus ff.de fer.vbi permittuntur diebus feriatis spectantia ad disciplinam militarem. Secundum verò p̄hibet de consilio, non de præcepto, nisi per hoc impediretur illa vacatio, quā ex necessitate debemus diuinis; de qua in se-

quentibus dicetur. Tertium verò sub præce-
pto prohibetur, & illud exercens mortaliter
peccat.¶ Tertia colligitur ex multis doctori
bus, sed pcipuè Francisco de Mayro. in tract.
10. præcep. dicente, quod opus seruile tertio
modo est peccatū mortale, nisi excuset vnū
ex quatuor: quorū primum modicitas operis
q̃ non impedit spūs libertatem, q̃ tamen ſm
Veru. arbitrio boni viri pensanda est. Scd̃m,
necessitas operis, q̃ aut pueniri, ac commode
differri nō possit: vt in decoctione ciborū, vl'
necessitas coactionis, quæ fit à dominis, aliter
bona pscriberētur, facit ca. licèt, de feri. Ter-
tium, pietas cordis. s. pro Dei honore, vel pau
perū suffragio, vt dictū est, ex d. c. cōquestus.
Quartum est vtilitas publica, vt p pace, con-
cordia, pōte, & hmōi, q̃ ēt sunt pia. Adde qn-
tū. i. dispensationē platorū.¶ Quæ āt necessi-
tas excuset, quidā dicunt, quod solū necessi-
tas vitæ substentandæ, contra quos est dictū
Domini. Matth. 12. de oue cadente in foueā.
Alij, vt Sum. Ros. & Ange. dicunt, qd̃ excusat
necessitas vitæ sustentandæ, & damni vitādi,
vt dicit S. Th. & ēt vtilitas acquirendi, qd̃ alio
tpe acquiri nō pt: sicut patet extra e. licet. de
piscatione ad alecia, sed hoc tertiū nō est ne-
cessitas, sed vtilitas, nec licet nisi ex dispensa-
tione episcopi, si haberi potest, scd̃m Veruec.
aliàs sacerdotis proprij. Sine dispensatione
autem erit mortale: licet Sum. Ang. dicat hoc
esse consiliū, quia est contra diuinum, vel ec-
clesiæ pceptum, nisi vtilitas esset talis, qd̃ cre
datur prælatus, si haberi posset dispēsaturus:
quo casu locū haberet, ſm mentē Veru. rati-
habitio. de lucro āt inde sequente debet fieri
pauperib. portio: vt in d. c. licet qd̃ Sum. An.
putat esse pceptum: esse verò consiliū. Quar-
ta pt addi pro ista, & oīa alia materia, ꝙ quan-
do sermo est de peccato mortali, sp duo præ
supponūtur. Primò, ꝙ res sit alicuius impor-
tantiæ, circa ꝙ dari non pt regula gn̄alis, sed
statur arbitrio boni viri. Scd̃ò, qd̃ exerceatur
cū deliberatione expressa, vt cū quis delibe-
rat aliqd facere, aut cogitare, ēt si facere no-
lit, vel saltem interpretatiua, q̃ est cū quis ali-
quid subdito quidē facit, aut cogitat, sed non
adeo subdito qn aduertat, & deliberare pos-
sit, nec tamen deliberat illectus à voluptate,
de quo tamen dic, vt sup. Consensus in prin.
Quando autem res est minima, aut ratio nō
aduertit, nunquam est mortale.

7 QVINTO † quæritur, quot conclusiones
qōnum decisiuæ sequūtur ex pmissis? Et dico
ꝙ multæ.¶ Prima. Excusatur rōne modicita-
tis à mortali, aut ēt veniali, ponēs aliqua pū-
cta, scopās domū, vēdens vnā rē tantū breui
sermone: puta, racemū, modicū itinerans aut
aliqd tale faciēs tpe breui, arbitrio boni viri
Rō ſm Bo. 3. dist. 47. in lit. quia ista modicitas
vacationem circa diuina minuit qdē aliqua-
liter, sed non impedit. Et faciant, q̃ notant in
c. intelligentia. de ver. sig. ¶ Scd̃a Similiter ēt
rōne necessitatis, maxime si vergat in pericu
lū vel damnū: excusantur carnifices ēt si tpe
notabili occupentur pp necessitatē, q̃ præue
niri nō pt, nec differri rōne æstatis, aut multi
tudinis festorū, vel hmōi: idē de tabernariis p
parātibus cibaria necessaria medicis, minutio
ribus aromatariis, feriatoribus equorū, si prī
cipaliter rōne necessitatis, licet inde hēant lu
crū: idem de vēdentib. panē, herbas, fructus,
& hmōi, p necessitate diei festi, ēt si talia cō
ferrent ad gulositatem cōtra Angelicā, qa ꝙ
vni est gulositas, alteri erit honesta recreatio
alias autem vendentes non excusantur, nisi
rōne modicitatis distractionis, vt vendētes cā
delas, vel placentulas inzuccaratas, & hmōi,
in quib. pretia facere nō pōt. Et idem de exi-
gentib. debita à rusticis, aut conducentibus
operarios, qa alia die eos sine incōmoditate
inuenire non possunt. Et idem ſm Veru. de ve
ctorib. mercium alimentorum, aut psonarū,
& cursorib. qui sine graui incommodo aliter
facere non possunt. secus de rusticis, dominis
suis blada, aut alia deferentib. Et idē de his,
qui in vigilia festi mittunt sua iumēta ad por
tandum necessaria pro festo, cum præuenire
non poterunt, ſm Ro. secus si faceret, vt diē
vnam lucrarentur. Et idem de rusticis, vxo-
re, ac filiisfamilias, si iusto metu labore com-
pelluntur, ēt possunt suam recipere mercedē
ne dn̄i procliui ad hoc reddantur, & commo
dum ex sua iniquitate reportent.¶ Tertia. Si-
militer excusantur ratione pietatis laboran-
tes p ecclesia, monasterio, aut alio loco pio,
non habentibus sufficientes redditus, vel pau
peribus indigentibus: modo non sufficiat in
dominicis, vel festis solemnioribus, secundū
Verue. nec dimittantur diuina, idest auditio
Missæ, nec laboretur propter mercedem, aut
carnalem amorem, nec vsque ad vltimam fa
tigationem. Et hoc omnes doc. consentiunt,
excepto, quod Monal. vult hæc posse fieri dn̄i
cis diebus & præcipuis festis, & etiam beatæ
Virginis, & Apostolorum Petri, & Pauli, &
in parasceues, non tn̄ in die Paschæ, aut Pen-
tecōstes: nisi esset consuetudo approbata per
epm, ꝙ verum credo ex dispensatione epi,

vel

vel necessitate tanta, q̃ hoc arbitrio boni viri exigeret, & similiter laborantes ad reintegrationẽ pótiũ, aut viarũ, pp trãseuntiũ pietatẽ, & nõ ad lucrũ, eadẽ rõne. Et silr si hoc faciũt pp bonũ publicum q̃a sub noie pietatis includit. Et idẽ de doctore faciẽte cõsiliũ, vt expediat illum, q̃ venit a lõge: licet consequenter intẽdat lucrũ. Secus si ad lucrũ principaliter, quia esset mortale. Et a fortiori excusantur, ſm Arch. laborãtes pro sustẽtatione sui, & familiæ suæ, qñ aliter sustẽtari nõ valent. s. sine magna incõmoditate. Cautũ tñ esset in omnibus, dispẽsationẽ ab epo hre. Et similiter excusantur, qui actus volũtariẽ iurisdõnis exercent ad honorem Dei, ſm Lap. & Bart. in l. actus, C. de fer. ¶ Quarta. Silr excusantur ſm Veru. ẽt oẽs, qui operantur ad indẽnitatem psonarum sui, aut suorũ, vt si imminẽte bello, fiant ptinentia ad defensionẽ, vt muri, aut fossata, & oia arma defensiua, vel pertinẽtia ad defensionẽ ordinatam, vt machinę, tela, & oia arma inuasiua. Et silr operantes ad indẽnitatem rerũ suarũ, aut aliorũ, vt eas mutando ne subripiãtur ab hostibus, aut a tẽpestate, vel alia cã lædant, sicut lana læditur aliqñ, si non extendat ad solẽ, & fornax si ignis nõ nutriatur, & hmõi: & gñaliter q̃cquid fit ad repugnandum dãno immineri in psona, vel rebus suis, aut aliorũ, est licitum: sicut itinerare existentibus in hospitio pp iacturã expensarum, & laborare facientibus vitra, q̃a ignis deuorat, & idẽ de similibus. Et multo magis ad vitandum aiæ damnum, puta otiositatem vel aliud peccatum, vnde rõnabiliter occupãtur hoc fine domicellæ post suas deuotiones nõ autem ad lucrum principaliter. ¶ Quinta. Silr excusanť multi rõne dispensationis euntes ad mercata, vel nundinas, de quib. Veru. quẽ sequiť Su. Pis. & Suppl. & Sum. Ang. scrupulosè loquiť, volens, q̃ peccet mortaliter, q̃ hoc facit consuetudinarie, aut cupiditate lucrandi. Sed veritas est, q̃ peccent mortaliter solum in duob. casib. primò, si missam omittant. Scdò si hoc prohibeatur a plãtis, maximè sub pęna excõicationis, quo casu inciderent ẽt venientes ex aliena dioecesi rõne delicti, ſm Veru. & Su. Con. Audita autem missa, & tolerante epo, non est mortale, q̃a hoc non spectat ad ius diuinum. Vnde eccl̃a, q̃ laqueum filijs suis non ponit, tolerando dispẽsat. Et ita sentit Fran. vbi sup. & Pe. de Pal. & Arch. Quod limita, ſm aliquos nisi esset dies dñica, vel maior, quia in his dispensatio, non excusaret, sed pietas, vel necessitas, puta si q̃s multum damnificetur, tunc non contrahendo, aut alia iusta causa. Sexta. Silr a mortali excusanť multi rõne operis, si sit seruile materialiter tm̃: silr si tantum formaliter, siue finaliter, sicut studentes principaliter ad illuminationem sui, vel aliorum: licet consequẽter veniat lucrum, vt tenet Pa. in c. 1. de feri. ar. c. cum ex eo. de ele. li. 6. & idem si fiat ad otium vitandum, ad lucrum autẽ nõ licet, licet, non sit mortale. Et silr excusanť scholares legẽtes non ad lucrum, sed ad exercitium suum, ſm Pan. ibi dũmodo nõ faciant principaliter ad lucrum. Si ãt in cõsequentia, nõ nocet, ar. l. 1. ff. de auth. tut. & in l. rogasti. §. 1. si cer. per. & ĩ c. q̃d proderit. di. 61. Secus de doctoribus legentib. principaliter ad lucrũ, & idẽ de scholaribus, q̃a esset opus seruile materialiter, & formaliter. Et silr excusantur scholares notãtes suas lectiones, ſm Ver. & sermones, & libros corrigentes: non tñ licet in his operam pretio locare, nec licet scribere in aliquo grãdi, vt de quaterno ad quaternum, vt dicit, q̃a .s. est opus seruile, spiritualia autem scribere ad spũalem finem, ẽt in quantitate magna, licitum est, vt in d. c. cõquestus. Et silr excusantur pictores, qui dieb. festis retrahunt in ecclesijs pulcras figuras, quia ad peritiam artis id faciunt, licet sequatur lucrum consequenter. Excusanť etiam citharistæ, & alij sonatores, cantores, si id faciũt ad honorẽ Dei principaliter, vel ad honestã recreationẽ, aut ad alium pium, vel necessarium finem, licet scdario pp lucrum, ad q̃d principaliter operenť non excusantur, nisi aliqua ex supiorib. causis adsit, & si id faciãt ad lucrũ, & cũ periculo peccati alicuius, vt q̃ ad lucrum regulariter pulsant lasciuæ iuuẽtuti, multo minus excusanť. Si ãt id faciunt cũ periculo solum, & nõ ad lucrum principaliter, est mortale, si illud periculum intendunt, & si illud ex signis probabiliter credunt, non aliter. Piscatio autem ſm Suppl. nullo mõ licet in maioribus solemnitatibus, in dñicis verò diebus, vel inferioribus etiam non licet, nisi ex causa vrgente, & cum licentia, & portione pauperum. Et allegat cap. licet. de feri. & idem dicit de aucupatione maxime quia est magis publica, & cum occupatione maiori. Sed oppositum tenuit Sum. Ros. Et dico, q̃ illud procedit de ea, quæ est ad lucrum, secus ad honestã recreationẽ, eum nõ sit opus seruile formaliter. Nec obstat, q̃ omne opus seruile prohibetur: & sic regula est prohibitiua, & consequẽter omne illud colligitur prohibitum, q̃ non est spe-

cialiter cōceſſum:vt in cle.exiui.de verb.ſig. quia dico hoc verum eſſe de cadentibus ſub regulam: cuiuſmodi eſt opus ſeruile materia liter,& formaliter:non aūt materialiter tantum. De venatione aūt tenet idem; & Sum. Angel.contra Sum.Roſ.ꝙ nullo modo liceat feſtis: quia non licet in dieb.ieiuniorum.ſm gl.in c.qui venatoribus.diſ.85. ergo inquiūt, multò minùs in diebus feſtorum. Nec tñ,inquit Angelica eſt mortale, niſi cā lucri principaliter fiat,vel omiſſis diuinis. Ego vero dico, ꝙ eſt licita de ſe in diebus feſtis, ſi fiat ad honeſtam recreationem: quia non eſt opus ſeruile formaliter:ſi autem ad lucrum,vel,omiſſis diuinis, eſt mortale. Nec eſt ſimile de dieb.ieiuniorum,qui debent eſſe afflictiui:& de diebus feſtis, qui aliquo modo licite ſunt recreatiui. Et dato ꝙ ſit illicita, non poteſt eſſe de ſe veniale:quia eſſet contra præceptū Dei,vel eccleſiæ:niſi excuſaret operis modicitas,vel huiuſmodi.

8 † Sexto quæritur, quibus inſiſtendum ſit die feſto? Et dico multa. ¶ Primum,vt patet de conſe.diſtin.3.in c.ieiunia.die dominica.& eadem ratione die feſto vacandum eſt Deo ſpāliter in pſalmis,hymnis,& canticis ſpūalibus.& hoc eſt finis huius præcepti:quo tñ nō obſtante non peccat mortaliter,ſcd'm Arch. qui toto feſto ſolatiatur, & de otioſis fabulatur:modo audiat Miſſam,& abſtineat ab operibus ſeruilibus, ſiue manualibus: quia ſcd'm S.Th.1.2.q.c.ar.9.ad ſcd'm. finis præcepti non cadit ſub ꝑcepto. ¶Scd'm.Vacandū eſt ēt orationi, quia ſub hmōi comprehenditur, quod quidem Suppl.contra Sum. Roſ.ꝓ multa conatur probare eſſe ſub ꝑcepto. ſ. in die feſto orare.Sed ſua motiua ſunt friuola,& contrario falſa,quia cum in feſto ſint infinita inſtantia,ſi in nullo eſt præceptum orare,ſequitur, ꝙ ratio non eſt tunc ſpāliter de præcepto, ſi in quolibet, ſequitur, ꝙ non orans infinities peccabit mortaliter omittendo, quod eſt ridiculū:nec pōt dici, ꝙ ſit præceptū in aliquo tñ,quia illud non eſt aſſignare. Vnde ſufficit aſtare oranti ſacerdoti in Miſſa,quantum eſt ex vi huius præcepti,licet teneatur quis in feſto orare,ſi occurrat aliquis de caſibus,in quibus quis tenetur orare,de quibus infra.oratio.§.8.¶Tertiū.Vacādū eſt ēt audientiæ prædicationis.de vi.& hon.cle.cū decorem.& de ſtatu mo.cū ad monaſteriū, qđ ēt idē Suppl. contra eandem Sup.conatur ꝓbare ſub ꝑcepto eſſe:quia dr̄ in c.ſacerdote.de conſe.di.1. ꝙ ſacerdote verbum faciente in eccleſia,qui egreſſus fuerit de oratorio,excōicet. & ead. diſt.in c.qui die.dr̄:Qui die ſolēni,omiſſo eccleſię conuentu,ad ſpectaculum vadit,excōicetur. Excōicatio aūt nō infertur a iure,niſi pro culpa mortali.11.q.3.nemo ep̄orum.Sed iſta iura intelligo de contemptoribus expreſſe,vel interpretatiue:qui.ſ.ſine cauſa legitima ita faciunt prædicationē, aut vilipendentes, aut nō magnificantes:cū tñ indigeāt,ignorantes ſibi ad ſalutē neceſſaria,& ſimiliter đ egredientib.cū ſcandalo notabili aliorū. Et hoc verū eſt, ēt in die nō feſtiuo. Vnde ex vi huius præcepti de ſanctificatione ſabbati ad ꝑdicationē nō tenemur,ſed ex alio.de quo ïſ. prædicare.Sum.aūt Ang.contra Su.Ro. dicit præeligēdā ꝑdicationē miſſæ in die feſto , qđ patet falſum,cū miſſa ſit in præcepto,nō ꝑdicatio,ēt ſi talis habeat ignorantiā neceſſariorum ad ſalutē,quia alias poterit implere præceptū de addiſcēdo,nō aūt præceptum de audienda miſſa illo die.Nec ſua rō valet,quia.ſ. præcipitur auditio Miſſæ principaliter,vt audiantur ſcripturæ,quod magis militat in prædicatione.Dico.n.primò,ꝙ illa eſt principalis rō alioquin aſtantes Miſſæ, & non audientes ſcripturas,ſatis facerent: & ſecundo, hoc dato,nō ſequitur,ꝙ teneamur audire ſcripturas,niſi eo modo,quo eccleſia tali rōne mota taxauit.ſ audiendo Miſſam,alioquin quilibet teneretur legere,vel audire Bibliam.¶Quartum. Vacandum eſt ēt compunctioni, & contritioni peccatorum:quia ſine ea Deo vacari cōgrue nō pt,a quo ſeparat peccatū. Et hoc Sum.Ang.cōtra Sum.Roſ.dicit cadere ſub ꝑcepto indubitate, inquit,in eo, qui recolit ſe eſſe in mortali,ꝙ vtiq.concedo,ex vi præcepti,ſub quo contritio cadit, qđ obligat, pro oī inſtāti, vel tpe, in quo peccatū memoriæ occurrit practice,i.ſub rōne dolēdi, & deplorādi, nō āt ex vi huius ꝑcepti de feſto, qđ nō eſt ſimpliciter de fine. 1.ipſa vacatione circa Deum,vel neceſſario requiſitis ad illa, vt dictum eſt:ſed de abſtinētia a ſeruilibus, & auditione Miſſæ:& cōſequenter de his, ſine q.b. iſta fieri non poſſunt, cuiuſmodi non eſt contritio.Non valet dicere,inter iſta ſeruilia cōputari peccatum:quia hoc falſum eſt,vt ſup. Circunſtantia §.3.& ſu.Cōfeſſio ſacralis 1.§. 10.& in Aur.Ro.caſu 63.Quantū ad eū verò, qui de peccato non recolit : credit eū teneri ad dolere in generali. Sed hoc eſt falſum,ratione iam dicta in hoc dicto 4. & ſup.dicto 2. quia infinities quis omitteret in vna hora. ¶Quintū,Vacandum eſt ēt Miſſæ,& ſimiliter obla-

obligationibus; ad quę quomodo teneamur, vide infra Missa.2.§.1.& sup.Decima.§.4.

9 †Septimo quæritur, quid si eps fulminauit sniam excõicationis contra laborãtes in festis: & aliquis cõtrafacit cã necessitatis imminente pluuia, aut tempestate, vel cã pietatis pro pauperibus, an talis ligetur, vel ne? Et dico, ꝙ si in snia expressum est, vt nullus laboret cã necessitatis, vel pietatis, aut hmõi: ẽ nulla, continens intolerabilẽ errorem, & existens contra iura expresse, vt contra. c.fi. extra de fer. ibi, necessitas vrgeat, vel pietas suadeat. Si verò non est expressa necessitatis cã, vel pietatis, scd'm ius cõe snia dẽt intelligi, & interpretari. s. ꝙ non liceat laborare in festis, exceptis casibus de iure concessis.

De dominio, & domino.

1 *Dominij multiplex acceptio. Et quid iuxta auctorem hunc sit.*
2 *Dominium iuridicum quotuplex sit.*
3 *Dominium vsusfructus, vsus, proprietas, possessio, ac ius inter se qualiter distent.*
4 *Dominium rerum, aut hominum, quomodo iuste, acquiratur.*
5 *Domini hominum temporales, in quibus delinquere soleant. Et ibidem, quod quinque modis quibus additur & sextus.*
6 *Dominus num aliquo casu a subditis vltra consuetum, aut commune statutum exigere possit.*
7 *Dominus ex sua familia facto an teneatur.*
8 *Dominus num ex maleficio in domino suo, aut territorio commisso teneatur.*
9 *Statuto si cautum sit, vt de prædato in villa, ad æstimationem villatici teneantur, an viatoris spoliati emendationem petentis, iuramento statur.*
10 *Subditi si in nemore, aut fundo vsurarium habeãt, si dominus illum abstulerit, num subditis ad restitutionem teneatur.*

1 DOMINIVM †s'm aliquos est idẽ quod ius. Vnde qui ius hẽt in re, habet in re dñiũ, & qui hẽt ius in vsu rei, similiter in eo hẽt dominium, & econuerso. Quid aũt sit ius. inf. §. 2. Secundum alios verò non est idẽ quod ius: quia inferior in superiorem nõ habet dominiũ, & tñ hẽt ius, puta, filius in patrem ius alimentorum, & subditus in prælatum ius sacramentorum, & hmõi. Ideo, secundũ eos, dñiũ oẽ est ius, econtra. sed super ius addit superioritatem. Et s'm eos, sic describitur: Dñium est ius habendi, possidendi, fruendi, & vtendi aliqua re pro libito voluntatis simpliciter, vel secundum aliquem determinatum modũ, ex quadam superioritate. Vbi nota ius: quia. s. detinens rem sine iure, vel ea vtens non habet dñium, Habendi, possidendi, fruendi, & vtendi aliqua. s. iure proprio, non alieno, quia ꝓcurator, ęconomus, & huiusmodi, vtitur iuste re dñi, sed iure dñi, nõ propriè pro libito volũtatis simpliciter, s. quantum ad dominiũ perfectum, quo hr̃ ius in re quantum ad proprietatem, & oẽm vsum natum circa rẽ vendendo, donando, distrahendo, vt libet. Vel secũdum aliquem determinatum modũ, quod dr̃ ꝑ duo. Primò, ꝑ dñium perfectum, sed conditionatum: vt quia talis vendere nõ põt nisi certis personis, vel nisi certę, seruando legitimam liberis, s'm leges, & spãles consuetudines patriæ. Scd'ò, ꝑ dñium imperfectũ, licet verum, qd'. s. hr̃ in vsu rei, non in proprietate, cũ superioritate quadam, & auctoritate, quia est relatiuum suprapositionis. Et hanc opi. sequitur Sum. Ang. Ego verò dico, ꝙ dominium, s'm S.Th. po.7.14 & 1. dist.2. l. sp importat potentiam. vnde dominium est idem quod posse, & est duplex, sicut & posse. s. dominium, vel posse iuris, de quo loquitur prima opinio: & est idem quod ius, nec inferiori conuenit, vt sic: imò filius vt hẽt ius in patrem, est superior, & agit contra eum ad alimẽta. Et dominium, vel posse facti, & hoc est duplex. s. liberum, & sic solus homo inter inferiora habet dominium sui actus, & non liberum: & sic elementa inuicem dominantur vicissim. Dominus aũt dr̃, q̃ habet dominiũ, & diuiditur in dominium iure, qui. s. iuridice dominium tenet: & facto, & iste in liberum: qui. s. dr̃ ad seruum, & non liberum, qui. s. dicitur ad passum, vel suscipiens in quod agit.

2 †Primo quæritur, qũo dominium iuridicum diuidatur? Et dico, quòd multis modis. ¶Primò, cum sit ius, diuiditur, sicut diuiditur ius a Philosopho.5.Ethi. in naturale, & politicum, quod ibi vocatur secundum dispõnem legis. Et est dominium naturale ius cõpetens a natura habẽdi rem aliquam, & ea vtẽdi, sicut ius patris in prolem, & viri in vxorem, & domini in seruum, si a natura sit seruus. vt debilis mente, corpore fortis, & hominis in primo statu super irrationabilia: dominiũ verò politicum, seu ciuile est ius competens alicui nõ a natura, sed per inuentionem humanam, vel diuinã, sicut dñium regis super subditos. ¶Secundo, quia dñiũ ciuile est duplex. s. perfectũ: ꝙ est ius super re quantũ ad proprietatẽ, & vsum; & imperfectũ ꝙ est ius ĩ vsu rei solum, non in proprietate. ¶ Tertio: quia dominiũ perfectũ hẽt multos modos, quia diuiditur ꝑ altũ, & bassum: sicut eiusdẽ fundi rex

habet

habet dñium altũ, & miles bassum. Et vtrũq. horũ diuidit ꝑ directũ, & vtile, & merum, ac mistum. Directũ, ſm Azo habet, qui ciuiliter possidet tanquã dñs. de quo inf. possessio. at illud directũ dr̃, quia solus dñs directus hẽt possessionẽ ciuilẽ: vt not. in l. 3. §. ex contrario, ff. de acq. poss. vel quia sine oĩ alia obligatione liberã ptãtem habet rei, qualiter non est ĩ habente vtile, vel mistũ. Vtile vero ſm eundẽ, dr̃ habere is, qui solum naturaliter, & non ciuiliter possidet: vt emphiteuta, vsufructuarius, & feudatarius. ꝙ Ioan. non placet; vt in d. §. ex contrario. Sed quidam, vt refert Azo dicunt emphyteutam habere quandam ciuilem possessionem, & vtilem rei vendicationem, ff. si ag. vec. l. 1. Merum autem forte idẽ est, quod directũ. Mistum verò est, ꝙ cum directo, & vtili conuenit partim: tamen merũ, & mistum differentiæ sunt potius imperij, q̃ dominij; vt in l. imperium, ff. de iuris. om. iu.

3 † SECVNDO quæritur, q̃uo differat dñium ab alijs, quæ alicui circa rem aliquam conueniunt, q̃ sunt dñium, vsusfructus, vsus, possessio, proprietas, & ius? Et dico horum dr̃ias ex diffinitionibus patere. Nam quid dominium sit, dictum est in principio. Vsusfructus autẽ, ſcd̃m Iuristas, est ius vtendi siue fruendi reb. alienis salua substantia. de vsuf. l. 1. vbi notanter dr̃, rebus alienis, quia in re propria ñ põt constitui seruitus. Vnde si proprietas fundi, ĩ quo habeo vsumfructum veniat ad me, cessat vsusfructus. Salua autem substantia dr̃: quia ĩ his, quæ vsu consumuntur, non constituitur vsusfructus proprie, quia non manent post vsum. Instit. de vsufr. §. constituitur, & dr̃ ius vtendi. ad dr̃iam vtilis dominij, ꝙ quandoq; in reb. alienis hr̃, & fruendi, ad dr̃iam nudi vsus, quia minus est in vsu, q̃ in vsufructu. Instit. de vsu & hab. §. minus. Vnde si in viridario sit tibi relictus vsus, flores sumere poteris ad vsum tuum: non autem vendere, aut donare. Et idem de oleribus horti. Secus si relinq̃tur tibi vsufructus, & in vsum tuũ sumere poteris, & vendere, & donare, ff. de vsuf. l. si fundi. Inst. de vsu & ha. §. per seruum. Vnde seq̃tur, habet vsumfructũ, ergo vsum, & si legat̃ vsusfructus, & deinde adimitur vsus, ſcd̃m iuristas legatum valet: quia habuit initium bonũ, & adẽptio dr̃ nulla. ¶ Vsus aũt ſcd̃m eosdẽ, est ius vtẽdi alienis rebus salua substãtia. Sed ista intellige de vsu solo, & a proprietate distincto. Vtor. n. rebus mèis: sed non habeo vsum solũ, sed ẽt proprietatẽ. Similiter vtor pane destruendo substãtiã; sed ille vsus nõ est a proprietate distinctus, sec. S. Tho. nec vnũ sine alio cõcedi põt. Possessio aũt est corporalis rei detentio, corporis & animi, & iuris adminiculo interueniente, ſcd̃m Ho. ĩ Sũ. de cau. pos. & ꝓprie. Vñ nõ est possessio proprie, si res sit incorporea, nec si deficiat corpus, aut animus, aut ius. Vnde fur, & raptor non possident proprie, sed iniuste detinent. ¶ Proprietas aũt, ſcd̃m eundẽ Host. est rei dominium iustis modis q̃sitũ. Acquiritur aũt dominium iure gẽtium per occupationẽ, sicut in his, quæ non sunt in bonis alicuius, q̃ occupanti conceduntur: vt in bestijs, auibus, piscibus, & gemmis, quæ sunt in mari, & in litore. Inst. de re per totum. Item in his, q̃ ab hostibus capiuntur. Et similiter acquiritur iure ciuili multipliciter; pręscriptione, vsucapione, arrogatiõe, monachatione, testatione, successione, & alijs multis modis. ¶ Ius aũt, ſcd̃m illã opi. q̃ dicit dñium dicere vltra ius superioritatẽ, diffinitur sicut & dñium, dẽpta superioritate, & authoritate: Vel dico, ꝙ ius est ptãs licite exercendi actũ aliquẽ circa rẽ, vñ in re, puta libro hẽo ius vendendi, si licitè vẽdo: vel legãdi, si licite lego: vel donãdi, si licite dono, quia cum oĩa posse sit iuris, aut facti & posse licite nõ sit posse facti, ẽ posse iuris.

4 † TERTIO quæritur, q̃uo iuste acquiratur dñium rerũ, aut hoĩum? Et dico, q̃tum ad primum dominium rerum acq̃ri iuste duob. modis in genere. I. authoritate iuris gentium, siue naturalis, vt dictum est: & iuris ciuilis. Et hoc tripliciter. ¶ Primò, authoritate principis, qui ex iusta causa potest rem vnius ablatã alteri tradere, vt no. Inn. & cõiter doc. in c. quæ in ecclesiarũ. de const. & cõiter Legistæ in l. fin. C. si contra ius, vel pu. vti. puta ꝓpter delictũ puniendum, vel hmõi, alias nõ. vt ibidem dr̃. Et non solum authoritate principis, sed ẽt per statuta inferiorum habentium authoritatem a principe sic statuendi: vt no. in d. c. quæ in ecclesiarũ. ¶ Secundò, per consensum eius, cuius res est, vt per donationẽ, mutationem, permutationem, venditionem, & huiusmodi cõtract⁹. ¶ Tertiò, iuris dispositione; vt vsucapione, pręscriptione, adoptione, deportatione, cessione, aditione, bonorũ possessione, & hmõi, de quibus oĩbus habetur, ff. de acq. re. do. l. 1. in glo. & inst. de re. diui. cum multis titulis sequentibus. ¶ Aduerte tamen inter spiritualia, & non spiritualia dr̃iam, q̃a in spiritualibus ex solo titulo sine traditione dominium transit in alium, vt est text. in c. si tibi absenti. de præb. li. 6. quod tenet Inno. &

com-

cõiter approbatur in c.inter cętera. de pben. in alijs aũt rebus traditio requiritur ad trãslatione dñij; nec sufficit titulus solus, nisi in redata ecclesię; de quo inf. immunitas. j. §. 4. Nõ sufficit ẽt sola traditio, nisi aliqua iusta causa vera, vel putatiua pcesserit. l. nunq̃ nuda. ibi no. ff. de acq. rer. do. ¶ Quantũ ad ẽm, dñium hoĩum iuste, & legitime acquiritur, ¶ Primo, p legitimã successionẽ. ¶ Scd̃o, per electionẽ populi habentis facultatem dñm eligendi: qd' tñ, ẽm Host. in c. nouit. de iud. nulla ciuitas potest, nec tradere se alicui dño, vel dñij titulũ iustificare: quia esset in præiudiciũ Imperatoris, vel Papę. Qđ verum intellige, nisi hoc habeat ex priuilegio, vel cõsuetudine, q̃. f. dat iurisdictionem. de arbi. dilecti. C. de emã. l. 1. & vlt. ¶ Tertio per institutionem superioris habentis iurisdictionem in loco. Non põt tamẽ dominus componere sup iure superioris in p iudicium suorum subditorum sine eorum consensu; ut no. Panor. in c. fi. de maior. & obed. ¶ Quarto aliquo iusto legali titulo, puta præscriptione, donatione, permutatione, emptione, iusto bello, & huiusmodi. Et qui sic habet dominium, est verus dominus: alioquin autem est fur & latro, vel raptor.

5 QVARTO † q̃ritur, q̃ sint illa, in quibus dñi t pales hominum delinquere consueuerunt? Et dico esse multa, ẽm Arch. ¶ Primo iniuste vsurpando dñium, non aliquo dictorũ modorum: vnde tenentur resignare, si id fieri põt sine periculo notabili aĩarum, corporum, & rerum, & eis subditi obedire nõ tenẽtur. licet hoc sit bonũ in licitis, ad vitandum scandalũ, ẽm S. Tho 11. q. 3. Iulianus. & tenentur restituere omnes redditus habitos ex locis sic vsurpatis; & iudicandi sunt vt homicidæ, quantũ ad omnes, quos per se vel suos officiales occiderunt, aut mutilarunt, licet illi digni fuerint pp maleficia perpetrata. 23. qu. 5. si non licet. nec possunt absolui, nisi disponant se ad restituendũ, & resignandũ, si titulum iustificatũ habere non possunt. ar. de pen. distin. 5. falsas. quod intellige, si clarum est eos habere titulum iniustũ, vel nullũ. In dubio aũt, & quãdo sine dictis periculis signari non põt, puta quia populus in seditionẽ verteretur, & hmõi; nõ tenetur resignare nisi sola voluntate, & pparatione animi, si hoc pro certo sciret, vel si talia non imminerent. 14. qu. 6. si res. Officiales aũt a talibus positi, eodem non tenentur, nec possunt recipere salarium, nisi officiũ illud esset Reipublicæ necessarium, vel vtile, quia illud recipere possunt, nec tenentur salarium restituere. Et de hoc in c. in lr̃is. de rest. spo. & in c. nihil. de ele. per doc. ¶ Scd̃o, scd̃m S. Tho. in epist. ad ducis. Bra. dando officia, tallias, gabellas, vel hmõi. psonis, de quib. pręsumitur qđ nõ sint utiles, & iusti. Intellige, si dedit dominus scienter, vel ex negligentia, vel ẽt si vẽdidit pretio tanto, qđ emptores recuperare non possint sine grauamine subditorum: & in utroq; casu tenet̃ de dãno secuto, alias autem uẽdere hmõi officia tolerari põt, nõ tamẽ expedit, nec hẽt speciẽ boni: vnde potius ad hęc eligendi sunt idonei, & cogẽdi, q̃ officia vẽdẽda. ¶ Tertio, exigendo tallias, vel collectas indebitas: quod est primo, qñ exigunt ultra determinate constitutum secum instr̃o, vel pacto, vel cũ suis antecessoribus bona fide sine coactione. Secũdo, nõ sit quantitas determinata in pacto, vel instr̃o: & tñ nimis grauant arbitrio boni uiri, inspecta rerũ, ac temporũ conditione. Tertio, si exigitur nouiter & causa iusta nescitur. ¶ Quarto, si exigitur a t pe cuius memoria non existit in contrarium: & tñ illud non sit, propter quod sunt institutæ: puta quia subditos nõ defendunt, uel iustitiã non conseruant, & hmõi, & in hmõi tenẽtur ad restõnem, si ad hæc cogunt directe per se, vel suos, vel indirecte, vt negãdo iustitiã, vel nõ defendẽdo, & hmõi: licet sponte sine fraude oblata possint accipere. 1. q. 2. placuit. Et similiter tenentur, ẽm Gul. si spoliant subditos uolentes ad alium locũ, vel dñium se transferre: quod tñ tolerari posset, si certum esset, qđ a principio in cõcessione terrę tale onus fuisset impositũ expresse: vel ubi consuetum est, q de bonis subditorũ capiant quantũ volũt, mõ eos non grauent nimis recedentes, aut remanẽtes. Quarto, usurpando ea, quæ sunt cõitatis: ut syluas, campos, pascua, & huiusmodi & resignare tenentur, ac de fructibus satisfacere. 14. q. 6. si res. Et idem est, si nõ permittũt in morte disponere de bonis subditos, aut pegrinos consanguineos non habentes, vel si eis mortuis testatis, vel intestatis eorum bona vsurpant, & tenentur restituere, vel erogare pauperibus. Et similiter si a uasallis, vel alijs subditis exigunt indebita seruitia personarum, vel iumentorum, & mercedem non soluunt: vel in alio non recompensant. Et similiter si cogunt eos ad uendendum, quando pretium est uile: aut emendum quando est carũ. Et similiter si non cogũt ad satisfaciendum suos officiales, vel alios de familia quando tenentur, de quibus omnibus ad restitutionem tenentur. ¶ Quinto, concedendo ali-

aliquibus,ut mutuans ad vsuram in terra sua, quando hoc nõ expedit. Pro quo dicit Io. de Neap.in x.quolibe.ꝙ cũ differat cõcessio,quę illicitũ facit licitum:puta,si ex rõnabili causa concedat papa contrahere in casu prohibito & permissio,quia toleratur,& nõ punitur, ꝙ alias puniretur:si principes hoc cõcedunt,primo mõ,peccant:quia concedunt,qđ superior. i.Deus ꝓhibet:& res non fit licita: quia de sui natura est iniqua : sed secundo mõ non peccant,ẽt si mutuantes sint illis subditi,quia permittunt , quod multitudini expedit aliqñ permitti:cuius bonũ intendere debẽt in regimine.hæc ex illo.Cui adde ex.Pe.de Pal.quod si tallians Iudæos, vel alios nihil præter usuras habẽtes,tenetur his,a quib.sũt extortæ,Zab. autẽ dicit,ꝙ cogere possunt Iudæos ad restituendum vsuras.de vsur.c.post miserabilẽ . ꝙ si fuerint negligẽtes ꝓcedit iudex ecclesiasticus iuxta tenorem c. quanto. eo. ti.& vbi ecclesia hẽt iurisdõnem tꝑalem , põt iudex ecclesiasticus sine principis sæcularis negligentia procedere contra Iudæos,vel Christianos uel alienigenas vsurarios . Imo ₰m Veruec. si domini non compellunt suos ad restituendũ usuras,cum possunt,restituere tenetur, etiam si nihil peruenerit ad eos : quod limita quando non est bonum , quod tolerent vsurarios : quia si licite eos tolerant, non tenentur ad illud per quod cessarent a mutuis.

6 QVINTO † quæritur , vtrum aliquo casu possit dñs a subditis exigere vltra consuetum vel cõe statutũ?Et dico,ꝙ sic,scđm Raynu.& Host.¶Primo,pro suæ terræ defensione:intellige,si ipse nõ põt : quia ad hoc oẽs tenetur , nõ solũ de rebus,sed etiam corporaliter laborando,vt sic se saluent.23.q.3.fortitudo.¶ Secundo,si vult ire in exercitũ indictũ ab ecclesia,uel prĩcipe cõtra hæreticos,vel paganos, nec sufficit ad expensas,quia põt a subditis petere moderatũ subsidium.¶ Tertio,si in bello ex sua parte iusto fuit captus ab hostibus,nec põt se absque graui damno redimere.¶ Quarto,si vult principẽ adire ꝓ obtinendo priuilegio protectionis pro se,& subditis:& expẽsas ad hoc necessarias commode facere non potest,& si qua alia cã similis emergat:puta,quãdo filium maritat,nam acq̃rit affines,aut amicos,aut qñ facit filium militem:aut accipit,ꝙ erat feudũ suum,vel nouum feudũ acq̃rit,vel ad refectionem pontium,& viarũ,vel quãdo sine culpa depauperatus est,vel obligatus:dũ tamen semper moderate exigat, & nõ ad grauamẽ.x.q.3.vnico, circa med.extra,de censi. cum Apostolus.§.prohibemus. & 2. qu. 5.de forma fidelitatis. Omnia aũt ista ĩtelligo sub hac regula . Qñ domino occurrit aliquid reipublicæ necessariũ,vel vtile , ad ꝙ ꝓpriæ facultates.illi nõ suppetũt , exigere põt a subditis.Si aũt sine iusta cã extorquens, tenetur ad restitutionem,₰m Rayn.vt si velit ludere,vel ultra vires ad pompã, aut inanẽ gloriam , vel alium illicitum finem exponere , vel iniuste pugnare aut,ex iusta captura se redimere.

7 SEXTO†quæritur,vtrũ dñs teneatur ex facto suæ familiæ?Et dico colligendo ex do.Anto.Io. de Lig. & Pan.in c. licet.de restit. spol. & Bar.in l. ne quid ff. de incen. rui. & nau. ꝙ sic,qñ familia eius delinquit in officio,seu ministerio,in quo ipse dñs est prępositus,& ipse vtitur opera talis familiæ , quia sibi impugnatur talem eligenti, cum honestam ponere debuisset.l.1 .§.familiæ.ff.de pub.ciuiliter tamen tenetur non criminaliter,vt in d.l.ne quid.Ex quo patet,qđ ptãs,seu rector tenetur ex maleficio suorum officialium l.si post.C.de asse. & idem dic de duce.s. qđ tenetur ex delicto militum suorum,& idem de nauta,hospite,& similibus.Addunt tamen supradicti doctores, quod si officium erat publicũ, Potestatis , vel hmõi,sufficit exhibere malefactorem:ut in d. §. familiæ . Secus si officium non erat publicum, ut nautæ, caupones , & hmõi,sed est in optione damnificati agere contra famulos , aut contra dñm l.vnica ff.furti aduer.naut.Si uero familia non delinquit in officio dñi . nõ tenetur dñs, quo ad forum iudiciale , sed quo ad conscientiam sic,si est in culpa,non corrigendo eam , quia tenetur verbo, & exemplo eam corrigere,& si quis eorum est incorrigibilis,tenetur illũ expellere,nisi præsumeret , quod efficeretur peior,quia tunc faciat quod potest,& excusatur;alias non,cum talibus dicatur.Error,cui nõ resistitur,approbatur,87. dist.error.inf.Restitutio.2.& 3.

8 SEPTIMO † quæritur, an teneatur dñs pro maleficio in suo dñio,vel territorio,perpetrato?Et dicit Pan.vbi sup. cõiter teneri ꝙ sic,si sciuit , & potuit ꝓhibere,& nõ prohibuit,q̃a hoc non debuit pati.C. de fal. mo. l. 1. Secus vero si prohibere non potuit.l.1 §.is aũt. ff. si fa.fur.se dica.Et idem dic de villa,seu castro, ut teneatur,si potuit prohibere,& nõ prohibuit:licet in hoc vltimo aliter sentiat gl.in authen.vt null.iud.§.quoniã coll.9.sed primum cõiter tenetur,ut no.Bar.in d.l.ne quid.& idẽ do.Ant.& Io. de Lig. ciuiliter tñ , & non criminaliter . Extraneus aũt sciens maleficium .

& non

& non prohibens, nec reuelans, ex quo ĩ suo territorio maleficium non fit, ex sola scĩetia non tenetur, ſm leges, vt dicit gl. in l. culpas, ff. de re. iu. si nõ fuit ĩ aliquo particeps. secus de iure can. Et idẽ tenet glo. vtrum. ff. ad leg. Pomp. de parri. ꝙ Bar. dicit tenere regulariter. Idem autem in d. l. vtrum & in l. occisorum, ff. ad Sil. facit regulam, ꝙ sola scĩa de maleficio committendo non facit aliquẽ teneri, & excipit: nisi committi debeat ad dominum, vt in d. l. occisorũ, vel in patrẽ, vt in l. 2. ff. ad l. Pomp. de parri. vel principem, seu in Republica, cui q̃s subest, vt l. q̃squis. C. ad l. Iul. ma. & addit Pa. idẽ esse in clerico nõ reuelãte delictũ cõtra epm, vel sacerdotẽ parochialẽ: cũ isti sint istius parentes spũales, habendi in reuerentia maiori, quã carnale: vt in c. pyctatiũ. 30. q. 3. Sed limita p̃dicta vera secuto maleficio, secus si ñ est secutũ, nisi in criminæ læsę maiestatis; vt in d. l. quisquis.

9 †Octavo quęritur, quid si statuto caueatur, vt villa teneatur deprædato in illa ad ęstimationẽ, nũquid stabitur iurõ viatoris expoliati petentis emendã? Et dicit Pa. in c. super eo. de his q̃ vi met. ꝙ violentia dẽt probari per testes, per tex. illum qui hẽt, ꝙ probata violentia per testes, res amissæ probantur iurõ; & super valore rerũ amissarũ taxatione iudicis præmissa, & secuto petentis iuramẽto, sequitur cõdemnatio; super delicto aũt, vel violentia non stabit iurõ conquerẽtis: quia delicta debent dilucidè probari, vt ĩ l. sciant cuncti, C. de prob. vel saltẽ probabiliter per indicia violenta, vt quia visus ẽ ire equus cum valisio, & redijt pedester, vel huiusmodi. Sed de his vide multa ibi per Pan.

10 †Nono quæritur, quid si subditi in nemore, vel fundo habeant vsurarium: vtrum dominus teneatur ad restitutionem si illũ abstulit? Et dicit Ver. quòd tales subditi ita sũt serui, ꝙ nihil habent proprium, & si quod habent peculiũ dominus quãdo vult potest reuocare, & ipsum vsurarium habẽt pro peculio, dominus potest illum reuocare, & similiter si alia damna inferuntur eis ab alijs, sufficit si domino satisfiat. Si autẽ habent res proprias, dominus nõ potest eis auferre vsurarium; nec de damnis eis illatis potest satisfieri domino, etiam si essent tales subditi, ꝙ eorũ dominus posset de consuetudine capere de bonis eorum quantum, & quando vellet: quia in talibus restringenga huiusmodi abusio, & extortio potius, quàm relaxãda, secundùm Veruec.

De Donatione primo in communi, & inter viuos generaliter.

1 *Donationes simpliciter, & absolute sumpta definitio. Et ibidem donationum species duas esse. Et quæ species dicantur.*

2 *Donationum simplicium alia perfecta et absoluta, alia imperfecta, & quæ dicantur. Et an modus propriè dici possit conditio.*

3 *Donationem absolutam, quisnam facere possit. Et ab ea quinam prohibeantur. Et ibidem nouem hominum genera prohibentur.*

4 *Donare cui nam possit.*

5 *Donare condõnaliter, vel sub modo prohibiti, num ob cãm præcedentem, aut merita donare queant.*

6 *Donare quatenus quis possit. Et quid si vltra, quam iure concessum sit donatum fuerit, quatenus donatio valere dicatur. nu. 7.*

8 *Insinuatio quid sit. Et apud quem, ac quando fieri possit. Item cui, ac quando amplius, quam communi iure sit concessum, donare liceat.*

9 *Donatio inter viuos, non interueniente legitima insinuatione summã florenorũ quingentorũ excedẽs: an ex Imperatoris certa scientia, et confirmatione, valeat post mortem sic, vt per eam nepotib. ab intestato succedere debentibus praiudicetur.*

10 *Donatio iuramento subnixa, an sine insinuatione valeat.*

11 *Liberatio per debiti mille aureorum remissionem insinuationem num efficax sit.*

12 *Donatione, aut legato hoc mõ factis, dono, vel lego terram talẽ, q̃ intra tales cõfines est, & quæ viginti est iugerũ, cũ sit triginta, vel lego vxori mea talia iocalia, quæ pretij sunt centum aureorum, cum ducẽtorũ sint; nũ donatarius totum consciẽa bona retinere possit. Et quid in emptione aut venditione.*

13 *Donatio, cum fisci occasione non valet, vt quia cõfiscata bona, aut aliter, an saltem in solutum datio valeat.*

14 *Donatione hoc modo facta: do tibi villam meam, & quæ in illa iura habeo, nũ iura spiritualia hac donatione contineantur.*

15 *Donator num de euictione teneatur.*

16 *Donatio mera, num ex pœnitudine reuocari possit. Et an ingratitudinis occasione. Et id quot modis. Et ibidem quid in matre donatrice, & ad secundas nuptias conuolante. nu. seq.*

18 *Reuocatio donationis ob ingratitudinem, an in donatoris hęredib. locum habeat. Et in quo donationis genere locum habeat reuocatio.*

19 *Donatio conditionalis, aut modalis, an reuocari possit. Et quid si sub modo ecclesia facta sit donatio, nec modus seruetur. nu. seq.*

20 *Donatio, num ob donati immensitatem, siue in officiositatem, vt dicitur, reuocari possit.*

22 Do-

22 Donatio, an ex præſumpta donatoris voluntate vt pote ſuperuenientib. liberi reuocari poſſit. Et tum qualiter fiat, ipſo iure, an querela propoſita. nu. ſeq.

24 Remedium contra donationis reuocationem, vtpu ta per iuramentum, renunciationem, vel pactum num ſit aliquod.

25 Donatio remuneratoria num iiſdem cauſis reuoca ri poſſit, quib. mera, conditionalis, aut modalis.

26 Donatum eccleſiæ, vel etiam alij hac lege, vt alie- nari non poſſit, an non obſtante huiuſmodi pacto alienari queat.

27 Donatum ambaſiatoribus, quib. acquiri dicatur.

1 DONATIO †ſimpliciter & abſolute, ſecundũ mentem Phi. & Magiſt. Sen. & S. Tho. vt patet primo, diſt. 17. ar. 2. eſt datio li beralis, ſiue irredibilis, i. recõpenſationẽ nõ intendens. Vnde ſecundũ Azo. in Sum. eſt rei licitæ nullo iure cogẽte mera liberalitate fa cta collatio: vt ff. eo. ti. l. donati. & idem Hoſt. licet ſcd̃m aliquos diffiniat donationem in- ter viuos, & dr̃ quaſi dono datio. ff. de donat. cau. mor. l. ſenatus, §. 1. Sunt autem donatio- num ſpecies duæ, ſec. Azo. & Hoſt. in Sum. ſ. inter viuos, & cã mortis. Sed intellige quot ſpẽs ſubalternæ, i. gñа. Inſt. eo tit. in prin. vbi habent ſub ſe ſpecies multas. Donatio inter viuos ſec. Azo. eſt qñ rẽ, quã dono, malo hr̃e eum, cui dono, quã me: vt colligi p̃t. ff. de do. l. 1. in prin. ſicut donatio cã mortis eſt, qñ rẽ, q̃ dono, malo me hr̃e, quam illũ, cui dono, ſed magis illum, q̃ hæredem meum, ff. eo. l. 1. Sed de hoc in ti. Donatio 4, in prin. Huius do nationis. ſ. inter viuos, ſpecies, ſi diſtinguañt ſecundum perſonas, inter quas fit donatio, puta, virũ, & vxorẽ, parentes, & liberos, vel ẽt ſecundum cauſas donandi, ſunt innume- rabiles, qũo veritatem habet glo. in d. l. 1. qđ tot ſunt, quot voluntatũ diuerſitates. Si ta- men diſtinguantur ſecundum qualitates do nationis: dico, ꝙ donatio inter viuos eſt du- plex. Vna. ſ. ob cãm interpoſitam, quæ dr̃ mo dalis, ſiue ſub modo: & ſcd̃m Hoſt. eſt dona- tio inter viuos facta ob cãm interpoſitã: & denotat vt aliquid fiat, vel non fiat: vel pro- pter quid donatio fiat. Et intellige ob cãm ſequentem, non pręcedentem, quia tũc eſſet remuneratio potius, quã donatio. C. de bo. libe. l. 1. cum oportet. § cum aũt. Alia eſt do- natio ſimplex ſiue mera, quę eſt inter viuos, non ob cauſam ſequutam ſiue ſequentem.

2 †DONATIONVM aũt ſimplicium alia eſt perfecta, i. abſoluta, & eſt, quando ſtatim me ra liberalitate transfertur dominium rei da tæ, de qua, C. & ff. eo. ti. generaliter per totũ: maximè, ff. eo. l. 1. Alia eſt imperfecta, i. cõdõ nalis, quæ ſecũdum Hoſt. qñ rei datæ ſtatim, & non niſi ſub condõne trãsfertur, vel ſub modo, vel in diem: vt dono tibi, ſi rex intra- uerit Italiam: vel dono, non ꝙ tuum ſit hinc ad annũ, vel huiuſmodi. Ad quã ſpeciem re- ducitur qñq. donatio ſub modo, qñ. ſ. dñium transfertur ſub modo non importãte cãm. ſed tp̃s, vel hmõi, vt dono tibi equũ ſic, vt ñ ſit tuus vſq. ad annũ. Modus. n. eſt aliquo mõ conditio, ſed non proprie: quia conditio pro prie dationẽ ſuſpendit, & fit per ſe. Vnde ea non impleta donatio nõ valet: modus aũt eã non ſuſpendit, & fit per ly vt, ſicut not. gl. in c. verum. de con. appo. Vnde iſta donatio ſta tim tenet. ſed nõ extante illo, p̃ot reuocari, C. de don. ſub modo l. 1. & 2. & l. fi. Qñq. tñ re ducitur ad donationem ob cauſam, vt do, vt facias anniuerſarium, vide ſup. Conditio.

3 †PRIMO verò quæritur, quantum ad dona tionis authorem, quis poſſit donare abſolu- te loquendo, i. ex ſua condõne, & non dona- tarij? Et dico, ꝙ oĩs habens rei dominiũ, vel proprietatem, qui iure non prohibet̃. ¶ Pro- hibetur aũt primo mentis ſuæ non compos, vt amens, furioſus, & hmõi. 15. q. 1. merito & in cle. ſi furioſus. de hom. & l. Iulianus, ff. de cur fur. Nec curo an ſit ei datus curator, q̃a in conſcĩa, ex quo non eſt ſanæ mentis, non poteſt donare, nec donatio tenet, facit l. Mo deſtinus. in fi. ff. de don. Si tamen habet luci- da interualla, adminiſtrare tunc poſſet, & cõ ſequẽter donare, quod patet: quia dicit Bar. in l. cum alij, C. de cur. tu. in ſumma, ꝙ cura- tor furioſi ceſſat in adminiſtratione tempo re dilucidi interualli, & eã reaſſumit reuer- tente furore. ¶ Secundò. Nec prodigus etiã p̃ot donare, vt in l. 1. ff. de cura. fur. & hoc ve rum, poſtquam curator eſt ei datus, vel alie- natio interdicta, vt l. is cui, ff. de verb. obl. ẽt ſi verè nõ eſſet prodigus. Secus in tutore da to pupillo, qui eſt adultus, & in curatore, q̃a iſta dependent a natura: ſed eſſe prodigũ, a iudicis declaratiõe ſcd̃m Bar. ibi. Nec ſufficit præconizatio, ꝙ nullus contrahat cũ tali, q̃a requiritur interdictio facta ipſi prodigo, vł ſaltem datio curatoris, ſm̃ Bart. in d. l. is cui. ſequendo gl. ibi: & in l. 1. ff. de decura. fu. vel ſaltem ſñia declaratoria, quòd ſit prodigus, ſcd̃m Ang. Aretinum, Inſt. quib. non eſt per- mi. fa. teſta. §. item prodigus. Si aũt prodigus ad ſanos mores reuertatur, aut hoc eſt mani feſtum: & ſic Iacob. Are. dicit, quòd ipſo iure definit eſſe ſub curatore. Aut non eſt manife

ſtum,

stum, & sic requiritur officiũ iudicis, s. declarãtis eum non esse ꝓdigũ: ut d.l. ff. de cur. fu. & hoc Bar. placet. in d.l. is, cui. Si autem patet in testamento dat filio curatorem tãquã prodigo, vel furioso, vel dari dicit, & eius assertioni statur, & datur curator, etiam si non sit furiosus, aut prodigus: quidã dicũt, ꝙ dare nõ poterit: vt ff. eo. l. pe. quod de prodigo admitterem, iuxta mentem Barto. non de furioso. ¶ Tertio. Nec minor 25. annis, nisi ratum habuerit post completum 25. annũ, ut C. si maior. fa. ratum hab. l. vlt. vel nisi cum authoritate tutoris, aut curatoris, vel l. pupillus. ff. de acq. re. domi. Et idem a fortiori est de pupillo, q. alienari nihil potest sine tutoris authoritate, ff. de acq. re. do. l. pupillus. ¶ Quarto. Nec si filiusfamilias, vt l. filiusfa. de don. quod tamen fallit, si est in dignitate, secundũ Inno. in c. grandi, de sup. neg. præl. li. 6. alleg. d.l. filius. Itẽ si sit filius senatoris, comitis, vel marchionis, vel alterius dignitatis, & pater dedit ei liberam administrationẽ peculij, nisi ei specialiter pater hoc denegauerit. Item si hẽat liberam peculij administrationẽ, & iusta ratione motus donet, ut matri, & similibus coniunctis personis. Item si habet peculium castrense, vel quasi, vt in d.l. filiusfam. in tex. & gloss. Item in casibus, de quibus statim dicã. ¶ Quinto. Nec seruus, religiosus, vel monachus, & si miles, qui nihil habent proprij. 12. q. 1. non dicatis, nisi de licentia superioris, ut ibidem ꝙ tamen fallit in religioso, vel monacho, si hẽt legitimam administrationem. & ex causa legitima donet. d.l. filiusfa. in prin. & 12. q. 1. quia tua, quod intellige de mobilib. & quæ seruãdo seruari non possunt: vt su. Alienatio. Item si de licentia prælati stat in scholis cũ cõsilio maioris partis conuentus, vel peregrinatur. quia donare põt, ut rationabiliter facere solent alij scholares, & peregrini, ẽm glo in d.c. non dicatis. quæ allegat l. vlt. C. ad Mace. & si longius. ff. de iudic. etiam donare possunt rõne eleemosynæ, ut if. dicã. Eleemosynę, §. 3. ¶ Sexto. Nec abbas, aut quilibet religiosus platus nisi sicut de filijsfa. dictum est, qui habent administrationem, d. 54. abbati, nisi per statuta, vel consuetudinem aliud caueatur. ar. l. ꝓhibere autem. §. non tantum autem. ff. ꝙ vi aut clam. & de his, quæ fi. a præl. ea noscitur. Et generaliter nullus prælatus aut ecclesiastica ꝑsona põt alienare, & cõsequẽter nec dare res ecclesiasticas immobiles, aut mobiles ꝑtiosas sine certa solemnitate, de qua sup. Alienatio. Possent tamẽ donare de bonis laicalib. & et de fructibus beneficiorũ suorũ, quędam modicã; imo pauperibus, & honestis personis dare tenentur: quia illa bona sunt pauperum quodam modo. Quãtum aũt eps donare possit ecclesiæ, vel monasterio construendo, inf. ecclesia. 3. §. vlt. ¶ Septimo. Nec vxor, si non habet vltra dotẽ, nisi eleemosynaliter, eo mõ, quo dicam inf. Eleemosyna. § 5. ¶ Octauo. Nec is, cui alienatio per legem interdicta est: sicut primo is, qui commisit crimẽ lesę maiestatis, C. ad l. Iul. ma. l. vlt. Aut secundo etiã hæreticus. C. de hære. l. Manichęos. cuius bona ipso iure sunt confiscata, de hære. cũ secundũ leges. li. 6. Aut ẽt tertio similiter is, qui cõtraxit nuptias incestas. s. inter ascendentes, & descendẽtes; aut nefarias. s. inter collaterales: vel inutiles alias ꝓhibitas nuptias: quia ipso iure rerũ suarum dñium perdit: vt d. c. cũ ẽm leges, & in auth. de ince. & ne nup. vbi dr̃ procedere in quocunq; illicito matrimonio, modo fuerit sciens factũ, puta, consanguineã: & ius. s. quod ꝓhibet. alias non. s. si sciat ius, & non factũ: vel ecõtra, quia error iuris excusat a dolo. Aut etiam quarto is, qui in aliqua re cadit in cõmissum; puta in agro vectigali, ipso vectigali non soluto, vel quando quis occultauit merces, quarum vectigal erat soluendum, quia ipso iure rei illius dñium perdit, & acquiritur fisco: ut no. in c. commissa. ff. de publi. iuncta glo. Hoc tamen casu: & trib. immediate pręcedẽtib. donatarius licite retinet rẽ donatam ante sñiam declaratoriam, quæ requiritur antequam eis bona possunt auferri, vt inf. Pena. §. 25. aut quinto ẽt quicũq; commisit crimẽ capitale aliud a prædictis, ꝑꝑ qđ bona eius sunt publicandã: quia licet donare possit ante condemnationẽ, nõ tamen post. ff. de don. l. post contractum ẽm distinctionem su. Alienatio §. 29. ¶ Nono. Nec is, qui dñium non habet in re donanda, sicut raptor, fur, & huiusmodi, cũ nemo plus iuris transferre possit in aliũ, q̃ habeat ipse. ff. de regul. iur. l. nemo. Facit. l. traditio. ff de acq. rer. dom. vbi vide aliquas exceptiones. sed nihil ad nos.

¶ Decimo. Nec is, qui est non soluendo creditoribus. uide su. Alienatio. §. 29. ¶ Vndecimo. Nec illi, quibus per statuta municipalia est prohibitum, nisi cũ certo modo donare. Vtrũ autem donationem pro anima possit prohibere. inf. Immunitas.

2. Secvndo † quæritur, cui possit donari? Et dico secundum Host. quod cuilibet nisi per legẽ ꝓhibeatur, ẽt si sit absens, notus uel ignotus: & hoc siue mittendo, qui ferat, siue iubendo

bendo

bēdo vt ipſe teneat, quod penes ſe hēt de tuo. Ignoranti tñ donatio fieri non pōt. ut in l.ab ſenti.ff.de dona.ꝙ tñ fallit, qñ donans mittit per ſeruum donatarij, & ea mente vt ſtatim fiant ſua d. l.abſenti. Cui aũt lege prohibeatur donari, vide ti.ſequenti per totum.

5 Tertio † quæritur, vtrum prohibiti donare conditionaliter, vt ſub mō, prohibeantur donare ꝑꝑ cauſam præcedentē, ſiue ob merita: quę donatio dicitur remuneratiua? Et dico quod non; quia non eſt donatio proprie: vt colligitur ex l.Aquilius Regulis. ff. de don.& ex eo quod notatur in c.ſi quos.12.q.2.& in c.cōſenſus.de reb.ecc.non alie. & Bar.in l.iubemus.C.de ſac.ſan.eccl.quod limita, niſi prohibeantur donare, quia non habent adminiſtrationem liberam in rebus donādis, vel propter legitimam cauſam, vel quia non poſſunt donare, niſi in damnum aliorum, vt qui non ſunt ſoluendo creditoribus.

6 Qvarto † quæritur, quo ad donati quantitatem, quantum donare quis poſſit? Et dico nullum poſſe donare vltra quingentos ſolidos, i aureos. C. de do.l.pe. quod verum eſt, ſine inſinuatione præcedente. Et ſi fiat donatio ēt duob. de maiori ſumma non ualet. tex. eſt in auth.item a priuatis poſita ſuper.l.ſancimus.C.de do.Et ſi fiat in ſingulos annos eiuſdē quantitatis, q̄ ſingulariter nō excedit ſummā: ſed oēs ſimul excedũt, nō valet, ſm Hoſt. quia eſt donatio vna.l.ſenatus.§. fi. ff. de don. cā mor.Et ſi fiat diuiſim per plures donationes vltra dictā ſummā ſcd̄m Alb.in d. l. illud. non valet, quia ad hoc vt eſſet neceſſitas inſinuationis, requiritur diſtantia in tempore, vt in auth.itē a priuatis, §.ſi quis.fuit enim unus impetus, quem lex per inſinuationem voluit frenare, C.de inof.dona.l.pater. aliter verba rei præualerent, contra l.2. in fi.C. cōia de le. facit ff.de caſt.pec.l.ſi forte. nā vnus impetus facit multa eſſe vnum. ff.ad leg. Aq. l.illud. §. fi.extra, de ord.cog.cum dilectus.

7 Est † tñ notandũ, ꝙ non reuocabitur tota donatio, ſi excedat dictam ſummam ſine inſinuatione, ſed ſolũ exceſſus.l.ſancimus, C. de do.qd̄ limita, niſi fuiſſet iur̄o firmata, q̄a tũc ī nullo reuocat̄, ſm Io.An.ī ad.ad.Sep.de fi. īſt.

8 Insinvatio † vero, ſecundum Alb.in l.illud.C.de ſac.ſan.eccl.per ſuperiorem authoritatis p̄ſtatio. quod cōſuetudo vr̄ admittere: & glo.innuere in auth. vt non fiant.pi.§.illud. Vnde ad cautelā ſolent hæc verba poni, quod corā eo donatio inſinuata ſit. Et ita cōiter fit. Licet proprie inſinuatio ſit præ exiſtentis donationis in ſcripturā authēticā redactæ apud cōpetentem iudicem facta publicatio, & eius authoritate in publica geſta ſeu acta facta reductio: vt colligitur l.in hac.C.de do. iuncto. §.illud.in authen.vt fratrum filij, & in §. non hñte. de defen. ciu. & in §.& hoc peruenit.vt nulli iur. vt ſic inter tp̄s inſinuationis & donationis poſſet deliberare an expediat ut in anth.de app.intra q̄ tē.circa prin.Dēt.autem, ſm Alb. in d. l.illud. inſinuatio fieri iudici loci.l.da. in fi. de do. & fieri pōt ēt dies feriata, ſcd̄m eundē, quia non exigit cāæ cognitionē, & conſequenter fieri pōt die qualibet.ff.quis or.in bo.poſ.ſer.l.2. & ēt q̄a eſt actus voluntariæ iuriſdōnis.C.de ſer.l.actus.Fallit tñ, qd̄ dictum eſt de quingentis aureis per no. ibi. per tex.& glo.Primo in magiſtro militiæ, qui res mobiles tam ſuas, q̄ ex ſpolijs hoſtiũ habitas pōt donare militibus.Scd̄o, qñ donatur pro reparatione domus ex ruina vel incendio ruptæ.Tertio in redēptione captiuorũ. Quarto in donatione imperiali.Vñ ſcd̄m Mon.donatio in priuatum a principe in omni quātitate valet, ēt ſine ſcriptura.l.ſancimus. C. de don. ecōuerſo in principē a priuato.Quinto in donatione propter nuptias vſque quantitatem dotis.Sexto, in donatione cauſa mortis.Adde ſeptimo, ſm Mo. in donatione ad pia loca: qnia in his optima menſura eſt donatarum rerum immenſitas: in auth. de non alie. vel per mu.re.§.ſi minus.col.2.& generaliter ad omnes pias cās, vt in l.ſancimus C.de de don.Et licet glo.ibi in d. l. ſancimus. velit quod in pias cās non valeat ſine inſinuatione. niſi vſq; ad octoginta ſolidos, tñ Bart. in d.l.illud tenet ꝙ ualet, C.de ſac.ſan.eccle. per identitatē rōnis d. l. pe. Cũ inſinuatione aũt valet vſq. ad quātamcunq; ſummā facta indiſtincte ab his, qui donare poſſunt, ut in d.l.pe.Sed de donatione ꝑꝑ nuptias, vide inf.Donatio.3.§.1.in fin.

9 Qvinto † quæritur, quantum ad donationis validitatem, vtrum donatio inter viuos ſine inſinuatione legitima excedens ſummam quingentorum florenorum, interueniente confirmatione Imperatoris ex certa ſcientia valeat poſt mortē, ita ut per eā præiudicetur nepotibus debētibus ſuccedere ab inteſtato? Et dicit Pan. in conſil.84. incip.Chriſti, eiuſque matris, ꝙ ſic propter illam clauſulam, ex certa ſcientia: quia tanta eſt poteſtas principis circa ius poſitiuum, vt facta habere poſſit pro infectis, per tex.iuncta gl in cle. 1. de immu.eccl.Dictis aũt nepotibus fuit ius adeũdi quæſitum ex diſpoſitione iuris ciuilis; & eodē

iure

corruit dicta donatio ex defectu insinuationis, cum iure naturali, vel gentiū nō req̄rat, sed sufficiat donatoris voluntas: vt in §. ꝑ traditionē Insti. de re. diu. vñ Imperator suppleuit solēnitatem à iure ciuili req̄sitā. Vide illū multa circa ista dicentem. Fallit, q̄d no. Inn. in c. nisi cũpridē, de renun. q̄d superior, penes quē est authoritas dispēsandi, pōt ēt nō vocatis illis, quib. præiudicatur, dispensationē impendere. Et Bar. in l. Gallus. ff. de lib. & posth. per tex. in l. 2. ff. de nata. resti. dicit notabiliter quòd si Imperator vult legitimare aliquem nō vocatis agnatis, quibus delata est hæreditas, potest: dummodo hoc faciat ex certa sciētia. Nec obstat ꝑdictis. l. fi. ff. de na. resti. q̄d libertus debet per Imperatorem restitui natalib. patrono consentiente: quia ₰m Legistas communiter hoc procedit de potestate ordinaria, non de absoluta: quæ hic interuenit per illam clausulam, ex certa scientia.

10 SEXTO † quæritur, vtrum sine insinuatione valeat donatio iur̃o firmata? Et dicit Bald. in l. illud C. de sacros. eccl. q̄d nō: quia ad hoc, quod iur̃m aliquid operetur, dēnt concurrere tria. Primò, ꝙ persona sit habilis vel ꝑ iuramētum habilitata. Scd̄ò, ꝙ sit seruata forma gñalis. Tertiò, ꝙ res prohibita non sit, vt l. si quis inquilinos. §. fi. ff. de leg. 1. Sed istæ donationes clandestinæ nō interuenientibus actis sunt ꝓhibitæ: vt l. donationes. C. de do. & cōsequenter iur̃o nō validantur: meritò nec oritur obligatio naturalis. Idē tenet Sal. in l. pe. C. de do. Sed Io. And. in addi. Spe. ti. de instr. edi. siue de fide instr. § porrò, tenet contrariū, per ea, q̄ habentur in auth. sacra puberum, C. si de aduer. ven. & quod hr̃ in c. cum cōtingat. de iureiu. Scd̄ò, quia non hēt perpetuam cām ꝓhibitionis, cū in certis casib. valeat sine insinuatione, vt habeť in d. l. pe. ideoq; ꝑt iuramento firmari: vt in l. non dubium. C. de leg. Io. de Imo. dicit hanc Io. An. opinionem posse teneri, dummodo per metum, vel dolum nō sit extortum iur̃m: quo casu posset absolutio peti, iuxta ea, quæ habētur in c. si verò. de iureiur. Et ad rōnem Bal. rñdet, ꝙ res nō sit ꝓhibita: verū est de iure canonico, secus de iure ciuili: vt voluit Io. An. post Host. in c. quēadmodum de iureiu. & idem tenet Ang. Are. per ea, quæ no. Bar. in l. si quis pro eo. ff. de fideiuss. vbi dicit, quod licèt donatio inter virum, & vxorem non valeat: tamen si iuramēto firmatur, valet: & idem in casu iusto.

11 SEPTIMO † quæritur, an valeat liberatio, quam facio Titio debenti mihi aureos mille, quos remitto sine insinuatione? Et Barto. in l. Modestinus. ff. de do. distinguit, quia aut debitum est odiosum, vt vsurarum, vel pœnarum & tunc valet, vt in d. l. Modestinus. Aut est debitum veræ sortis: & tunc aut est debitum ex pluribus causis: & sic tot sunt liberationes, quot causæ debiti, ideoque insinuatione non indigent, si aliqua causarum non ascendat vltra quingentos. Aut tota summa est ex eadem causa: & tunc indiget insinuatione, vt l. si q̄s obligatione. ff. de reg. iur. Secus si fiat ex alia causa, quia tunc clarum est, quòd insinuatione non indiget.

12 OCTAVO † quæritur, q̄ñ donatur, vel legatur isto modo, dono, vel lego talem terram, q̄ est intra tales confines, q̄ est 20. iugerum, cū tñ sit 30. vel lego vxori meæ talia iocalia, quæ sunt ꝑcij centum aureorum, cū sint ducētorum, vtrū donatarius possit bona conscientia totum tenere? Et dicit Bal. in rub. de emp. & ven. C. ꝙ Io. An. in add. ad Spec. tit. de emp. & ven. refert & sequitur dñm suum Old. cōs. 222. quod pōt totum retinere, per l. si fundū sub conditione. §. si libertus. ff. de lega. l. item, l. cum pater, §. pater, qui filio. ff. de le. 2. Sed ipse Bald. dicit multum differre, an aliquis exprimat conceptum suum incipiendo à numero, vel mēsura, vt puta, dono tibi quatuor modia terræ in tali confinio, & tunc non venit plus, vt l. si quis testamento, in princip. ff. de leg. 1. An exprimat per nomina designantia certam speciem, vel corpus determinatum, licet postea mensuretur: quia tunc mensura est loco demonstrationis: q̄ est falsa: nec vitiat, nec minuit id, cui adijcitur. l. demonstratio. ff. de cond. & demon. & facit. l. si venditor. ff. de ac. emp. & hoc sequitur Pe. in ca. per tuas, de dona. vbi dicit, quod si vir legat talia iocalia vxori, q̄ æstimat centū: q̄d licèt valeat duplū, nō poterit hæres minuere, sed totū hēbit. Similiter, si minus valerent, mulier plus petere non poterit. Et idē dicit de emp. & ven. Et sic solue l. pe. in §. fi. ff. de ac. em. & ven. ꝑ hāc distinctionem vel breuius in emp. dic, ꝙ si ꝑciū taxatur ꝑ modia, nō hēbit illud plus: secus si nō taxatur per modia, & idē dic in venditione, si est minus, vt teneatur, ₰m prædicta.

13 NONO † q̄ritur, quando donatio valet ratione fisci: vt quia confiscata sunt bona, vel huiusmodi, vtrum valeat datio in solutum? Et dicit Bal. quòd sic, quia licet bona transferantur in fiscum, transeunt tamen cum onere, vt in l. si debitor. ff. de fideiuss. Vnde si reus soluit facit, quod facere debuit fiscus.

14 DECIMO † quæritur: vtrũ dicente donatore, do tibi villam meã & oĩa iura quæ in illa habeo: veniãt iura ſpũalia, puta ius patronatus, decimæ, & hmõi. Et dico ₤m Pan. in c. ſedes, de reſcri. per dictũ Inn. in c. ex literis, de iure pat. ꝙ per talem donationem ſpiritualia iura non veniunt, quia hoc ſignũ, oĩs, non ſe extẽdit ad ea, quæ ſũt alterius iuris, & naturę q̃ ea quæ principaliter trãſferunt. Et facit optimè d. c. ſedes, vbi dr̃, ꝙ per clauſulã gñalem q̃dã alij, & res aliæ, multitudo effrænata non includitur, nec perſonæ, nec res maiores expſ ſis: & ſic ly, omnia iura, reſtringi dẽt ad tpalia ꝑ ꝓ ſpeciẽ tpalitatis p̃cedentẽ. Secus autẽ quando datur aliquid habens ſimul tpalia, & ſpiritualia iura cũ omnib. pertinentijs ſuis, ſicut eſt præbenda, quæ ſimul hẽt poſſeſſiones & decimas, quia tunc omnia ſimul transferũtur, & hoc idem tenet Hoſt. in d. c. ex literis.

15 VNDECIMO † q̃ritur, vtrũ donator teneatur de euictione? Et dicit ₤m Pan. in ca. inter cætera de præb. & in c. fi. de empt. & ven. poſt Cyn. & alios, ꝙ aut donator ſolenni promiſſione de euictione ꝓmiſit, & tenetur: aut nõ promiſit: & tunc aut donatio incipit a promiſſione, vt quia primo ꝓmiſit, & poſtea donauit: aut incipit a traditione, vt quia ſimul donauit, & promiſit: & primo caſu olim non tenebatur, niſi promiſſio fuiſſet ſolemnis, puta ſtipulatione interueniente, ſed hodie ſecus per l. ſi quis argentum. C. de do. Scd̃ò aũt caſu. ſ. cum incepit donatio traditione, aũt vult agere ad particulare intereſſe, puta ad ſũptus factos occaſione illius donationis, & diſtingue vtrum donator fuerit in dolo, vel nõ, q̃a primo caſu tenetur, ſecundo verò non, vt l. Ariſt. ff. de do. ad totale verò intereſſe rei donatæ agere non poteſt, vt l. 2. C de euic.

16 DVODECIMO † quantũ ad reuocationem donationis q̃ritur, vtrum donatio mera. i. inter viuos, reuocari poſſit ex pœnitẽtia? Et dico, ꝙ non arg. c. verũ. de cõd. ap. & facit l. Ariſt. in prin. ff. de do. Vnde dicit Bart. in l. fi. de cond. ob cãm, ꝙ donatio eſt contractus nominatus, & nõ. in l. iure gentiũ. ff. de pac. in prin. cã hẽt nomẽ elegans, nec reuocatur pœnitẽtia, ſicut nec alij contractus nominati, vt l. ſi pecuniam, in prin. ff. de cond. ob cãm. Sed iſta intellige, de vera donatione omnino libera, quia ₤m Arch. ſi debitori meo feci publicam donationẽ centũ florenorũ, q̃a nihil inde ſperabã, vel ad euitandũ aliqd̃ damnũ, poſt hanc donationẽ poſſum aliquid de bonis eius inuentis, vel ab alio oblatis accipere, & retinere, ſicut alij damnificati, ac ſi non donaſſem. quia de rõne donationis eſt liberalis, & volũtaria trãſlatio, qd̃ nõ cõtingit in caſu poſito.

17 DECIMOTERTIO, † vtrum reuocari poſſit ratione ingratitudinis, Et dico, ꝙ ſic, quinq; modis, vt patet ex l. fi. C. de reuo. do. ¶ Primò ſi donatarius donatori atroces iniuria intulit quod ex trib. conſideratur, ₤m gl. in l. fi. C. de reuo. do. ſuper verbo atroces, ſ. ex qualitate iniuriæ, ex loco, & ex perſona. Inſt. de in iu. §. atrox. Et intellige de iniuria citra verbera, puta, verbis, fuga, carcere, vel hmõi: vt quia eum appellauit furẽ in platea, vel loco ſimili. ¶ Secundò, ſi manus impias in eum iniecerit. ¶ Tertiò, ſi graue damnum reb. intulit, puta, ĩ tota vel maiori parte ſubſtantiæ, vel eſt citra maiorem: vnde erit hoc arbitrarium, ₤m Io. And. in c. fi. de don. ¶ Quartò, ſi attẽtauerit inferre illi vitæ periculum, ẽt ſi effectus, nõ eſt ſecutus, ſ. ponẽdo inſidias. Et ſi in his caſib. ꝑſonæ ingratæ ſint religioſi alicuius monaſterij fabricati ab aliquo barone, cui ſũt ingrati in caſib. expreſſis in d. ca. fi. ſunt duæ opiniones, vt refert Spe. quarũ prima dicit, ꝙ reuocabit donatio, & monaſteriũ deſtruet: ſicut in ſimili ciuitas ciuiũ delicto aratur iuxta no. per Bar. in l. aut facta ff. de pę. & priuat ep̃ali dignitate: vt in c. ita nos. 25. q. 2. Alia verò dicit, monaſteriũ nõ eſſe deſtruendũ: ſed expulſis ꝑſonis alias ſubſtituẽdas: vt ſic potius ꝑſonę q̃ eccleſia puniantur: quod vr̃ ęquius: & cũ hoc tranſit Spec. & Pan. ¶ Quintò, ſi cõditionem appoſitã non impleuit. De his in d. l. fi. & de primis quatuor extra eo. ca. fi. vbi Pan. addit ſextò, ſi donatarius neglexerit alere inopem donatorẽ. Cuius tñ contrariũ tenuit gl. in l. cõdẽnatione ff. de re. iu. Sed tñ Dy. in d. l. fi. cõcordando dicit, ꝙ in magna quãtitate locũ hẽt glo. in d. l. fi. quia. ſ. reuocari põt donatio, non aũt in parua, q̃ diſtinctionem Pan. dicit æquã: quia donãs magna põt æquiparari patri, quẽ inopẽ filius alere tenetur; l. ſi qs. ff. de li. agn. & ſic limita dictã gl. per iura allegata in ea, q̃ loquũtur qñ libertas eſt donata: vt l. alimenta. ff de lib. agn. & auth. vt liber de cętero. §. illud. ff. de iure patr. l. diuus. la 1. & l. ingratus. Vnde donatio facta liberto reuocatur ſolum ex obſequio non p̃ſtito, & ẽt emptũ ab eo ex pecunia donata: vt l. 1. C. de reuo. don. ſed non libertas. C. de libe. cã. l. ſolo. Hoc tñ eſt ſpãle in liberto; vt ex ſola non præſtatione res empta ex pecunia donata reuocetur, vt in d. l. 1. no. gl. Et hæc no. ꝓ mulieribus & ſimplicib. ferè oĩa donantib. & demũ negli-

negliguntur alimentari a donatarijs: q̃a poterit donatio reuocari. Si verò sit modicum, qđ donatum est, non reuocatur donatio propter alimenta denegata. Et sic intellige gl. in d.l. in condẽnatione. Mater tñ, quæ filio donauit, & deinde ad secunda vota transiuit, reuocare, non potest donationem, nisi ex tribus prædictorum, scilicet si insidietur vitæ eius, vel inferat manus, vel iacturam totius substantiæ eius moliatur. C. de reuoc. don. auth. hæc quoque, vide etiam. §. seq. in fi.

18 DECIMOQVARTO † quæritur, vtrum rõne ingratitudinis reuocari possit donatio per hæredes donatoris? Et dico, ꝙ non, etiam si sit commissa in donatorem, non in hæredes, vt in d.l. fi. quia hoc ius reuocandi est personale ex vtraque parte, cũ merita, & demerita sint personalia, vnde non trãsit ad hæredes donatoris, qui tacuit super hoc in vita sua, q̃a tacẽdo renunciasse vr̃, nec ad hæredes donatarii, s. vt ab eis reuocari possit. Quod tamen intellige, si fuit nota cã ingratituninis, qui si donator eam ignorauit in vita donatarii, vel si sciuit, non habuit tp̃s cõpetens ad agendũ, agere poterit cõtra eius hæredes, ſm Pan. in c. fi. eo. ti. post Io. And. in c. cum in veteri. de elec. & ꝑ tex. ibi, quæ põderat, qñ donator tacuit, sed ñ dr̃ tacuisse, si ignorauit, vł nõ habuit debitũ tp̃s ad agendũ. Et per eandẽ rõnem vr̃, ꝙ hæres donatoris agere possit contra donatarium sicut ẽt in simili dicit glo. in l. fideicommissum. C. de fideic. ꝙ si legatarius iniuriam intulit testatori, & ignorauit testator in vita, ex hoc agere poterit hęres. Et facit qđ no. gl. in l. sororem. C. de his quib. vt indi. ex quibus gl. vr̃ inferendum, quod si donatarius carnaliter cognouit vxorẽ donatoris in vita sua, eo ignorante, in vita suus hæres agere nõ poterit ad reuocationẽ donationis: quia ex quo ignorauit, tacuisse nõ dr̃. De hoc inf. Legatũ i. §. 5. & vlt. & inf. Tutela. §. vlt. quæ tñ de ingratitudine dicta sunt, limita in donõne dicta. Vñ ob hanc cãm non reuocatur collatio beneficij ſm Io. And. & cõiter Doc. q̃a nõ est ꝓpriè donatio, cum teneatur collator ex necessitate officii conferre, donatio autem mera liberalitate fiat. Similiter nec remuneratiua, de qua in l. Aquilius Regulus. ff. eo. non reuocatur ob hanc causam: quia, vt ibi dicitur, non est mera donatio, nec propriè donatio.

19 DECIMOQVINTO † quæritur, vtrum reuocari possit donatio conditionalis & modalis, i. facta sub modo, seu ob causam. ¶ Et de conditionali dico, ꝙ reuocari non potest conditione pẽdente q̃a ex futuro euentu pendet. Et facit l. potior. §. videamus, ff. q pot. in pig. hab. nec etiã purificata condõne, quia est vera, & mera donatio. Sed intellige quantũ ad vtrunque, si cesset ingratitudo, & omnis alia cã sufficiens reuocandi, nec ẽt condõne deficiẽte, q̃a ꝙ nõ est, reuocari nõ põt, de despõ. impu. ad dissoluẽdum, vnde erit perinde ac si non fuisset donatum. Quantum ad modalem dico colligendo ex no. ꝑ Doc. in c. verum de cond. appo. ꝙ si modus non seruat̃, distinguẽdum est, q̃a aut modus fuit principalis, seu finalis cã contractus, & ita reuocari potest ſm Bar. in l. 2. §. fi. ff. de dona. facit l. cum leg. C. de pac. inter emp. & vend. vbi reuocatur cõtractus noĩatus non impleto mõ, qñ fuit principalis causa cõtrahendi, & sic intellige l. ea cõditione, C. de rescin. ven. Aut non fuit cã finalis donationis, & sic non vocatur cessante modo. Et facit l. Mæuius. ff. de manu. test. vbi libertas legata tribus seruis sub hac condõne, vt alternis vicibus luminaria accenderent super legatoris sepulcrum non reuocatur, q̃uis non impleatur modus: quia textus non considerauit modum vt causam finalem datæ libertatis, sed vt causam impulsiuam. Et si sumus in dubio, donatio est in piam causam: fauore piæ causæ videbitur contemplata pia causa pro causa finali, vt videtur velle Bart. in l. ea conditione, C. de rescin. vend. & in l. si pecuniam in prin. ff. de cond. ob cau. alias non.

20 DECIMOSEXTO † quęritur, vtrum donatio ecclesiæ facta sub modo, si ille non seruetur, reuocari possit, & quia authoritate? Et dico sequi ex dictis in fine §. prioris, qđ non, nisi expressum fuerit, qđ reuocari possit cessante mõ. de cõd. appo. verum. Et ratio est, quia sic donatum videt̃ pro salute animæ principaliter donatum. extra, de testa. requisisti: & facit gl. in l. si quis Titio, ff. de leg. 2. Vnde modus appositus nõ videtur causa finalis, sed impulsiua, qua cessante, non cessãt effectus, nisi sit expresse actũ. Et pro hoc facit d. l. Mæuia, & tex. in l. legatum, ff. de admi. re. ad ciui. per iũctis his, quæ no. ibi Bar. & in l. legatũ. ff. de vsu fru. lega. & Bal. in l. 1. ff. de his quæ pœn. nom. relin. & in l. cum aliena, C. de lega. quia in dictis legibus s. legatũ, & legatum, probatur, ꝙ si testator reliquit reipublicæ mille ad honorem suum, vt inde fierẽt annui ludi, vel fabrica, quæ iure impediente fieri non possunt, illa pecunia cõuertitur ad aliũ vsum, quæ cedat in honorem testatoris: nec reuocabitur legatum, quia ad honorẽ suũ est cã finalis. Et quia

modus est condō impropria, ideo quandoq. Doctores idem dicunt de donatione ecclesię facta sub condōne, s. impropria: non aūt sub condōne propria, quia illā donationē suspē dit, & ea non impleta nō valet, vt patet in d. c. verum, cū ibi not. Sed & q̄n expresse dictū est, ꝙ possit reuocari, si tñ prælatus solus sit qui modū nō seruat, nō reuocabitur, secūdū Vinc. in c. verū. de cōd. app. quia delictū prælati solius nō nocet ecclesiæ: regula, delictū, li. 6. & cōiter sequuntur Doc. in c. breuide iu reiur. Secus si prælatus cū capitulo. Si tamen donatio esset sub condōne, esset aliud; quia si solus prælatus eam non seruat, donatio nō tenet, q̄a in acquirendis solus prælatus nocere p̄t ecclesię, nō in acquisitis, vt no. gl. & Doctor. 16. q. 6. §. fi. & Inn. in c. fraternitatem, de don. Qua verò authoritate reuocetur, & q̄n expresse dictū est, q̄d possit reuocari, Bal. i c. verum, de for. cōp. & in c. illud, de præsumpt. tenet, ꝙ ad reuocationē s̄nia nō requirit, sed Inn. in c. verum, de cond. app. & Hos. & dom. Ant. & Car. ibidem dicūt, ꝙ requiritur. Ang. aūt in l. pen. ff. de pact. & gl. in auth. vt de cætero non fiant coniurationes, §. 1. tenet hoc s̄m esse verius, quia nemo sibi ius dicit. 16. q. 6. placuit. de præb. eum qui. lib. 6. C. vnde vi. l. si quis in tātam. tñ ēt primò verum est, si dictū est vt propria authoritate, vt tenet Host. in d. c. verum, in ca. cum dilecti, de do. & cōiter Doct. in d. c. verū, & Bar. in l. creditores, in 6. col. C. de pig. & no. idē Bar. in l. fi. ff. vt in pos. leg. nisi essent facta effecta. l. si quis curialis. C. de epis. & cler. Limita, nisi esset de facto resistens, quia tunc pactum non valeret, vt dicit Bar. in d. l. creditores, quia præstaret materiam veniendi ad arma, quod non licet.

21 †Decimoseptimo quæritur, vtrum donatio reuocari possit p̄p dati enormitatem, siue p̄p inofficiositatē: puta, cum pater tantū donat, ꝙ filio non manet hæreditas? Et dico, ꝙ sic. 13. q. 2. si quis irascitur. Circa ꝙ tñ sciendum est primò, q̄d s̄m Host. in Summa, testamentū inofficiosū, vel donatio inofficiosa d̄r, quando sunt facta contra officium pietatis. officium. n. inter patrem, & filiū d̄r pietas. ff. de obsequi. l. pen. inter patronū aūt, & libertum d̄r obsequium, C. de neg. gest. officiū inter Deum & hoīem, religio: inter hoiem, & hominem stat in noie ḡnali. Sciendū est secūdò, q̄d Bar. in l. si vt allegatis, C. de inof. don. sic distinguit: Aut. n. donatio est inofficiosa re, & consilio; & tunc si est facta liberis, vocatur quatenus est immoderatè facta vsq. ad debitum bonorū subsidiū: vt l. si. liqueat, C. de inof. don. i. vsq. ad legitimam, quæ debetur iure naturæ. Si verò sit facta extraneis, si reliquit aliquid filijs, non reuocatur, nisi vsq. ad debitū subsidium bonorum. l. omnino do. C. de inoffic. test. Si aūt non reliquit, sic reuocatur in totum, d. ca. si quis irascitur. Aut donatio est in officiosa re solum: & sic reuocatur solum quatenus est immoderate gestum: Dicit autem gl. in l. si liqueat, C. de inoffi. donat. quod re & consilio intelliguntur, i. euētu, & fraude: nec fraus sufficeret sine euentu, quæ fraus d̄r, quando pater iratus exhæredat filiū: vt d. c. si q̄s irascitur, vel q̄n in fraudē creditorum donationem facit, & huiusmodi.

32 †Decimooctavo quęritur, vtrum donatio reuocari possit ex præsumpta voluntate donatoris, vt p̄p superuenientem natiuitatem filiorū? Et dico in hoc esse varias opiniones, q̄a & iura varia v̄nr. pro quo vide si placet Bar. in l. Titia, in §. Imperator, ff. de leg. 2. & post eum Pan. in d. ca. si. eo. tit. distinguētē, q̄a aut est facta in p̄sonā liberti, vel extranei, & reuocatur in totū ipso iure, quasi donator hoc tacitè intellexerit, vt in l. vnquam, cum gl. sua. C. de reuo. do. Aut in p̄sonā vnius ex liberis, & tūc nō reuocat̄ in totū p̄p natiuitatē filiorū, sed vsq. ad debitū bonorū subsidium, & intelligatur l. si totas. C. eod. Ex hoc infert Pan. q̄d donō facta monasterio nō reuocat̄ i totū de stricto iure p̄p natiuitatē filiorū, q̄a monasteriū h̄r loco filij: Itē q̄a donatio ē facta in fauorē aīæ, q̄a nō dēt esse minus fauorabilis, q̄ filius, vt in auth. si qua mulier, C. de sacros. ecc. vnde reuocabitur solum vsque ad debitā legitimā: & idē sentit gl. 16 q. vlt. c. vlt. in donato ecclesiæ, & alia gl 27. q. 1. ca. vt lex continentiæ. Vtrū aūt d. l. si vnq̄: quæ loquit̄ de donante oīa, vel partem bonorū, h̄eat locū in donōne certæ rei. Bart. vbi sup. dicit, ꝙ sic, quia loquitur in oībus bonis, vel parte bonorū, quæ pars est idē, q̄d certa res, & q̄n donatio facta est extraneo, secus si vni filio, vel loco pio: quia, vt dicit, non reuocaretur, nisi excederet debitū bonorū subsidium. Alij tñ quo ad primum dicunt, quòd nō reuocabit̄, si res non fuit magni pretij, quod v̄r æquum. ¶ Quod aūt dictum est de donatione facta filio, intellige quando tenet, vt quia emancipato, vel filiofamilias propter merita.

23 †Decimonono quæritur, vtrum donō reuocetur ipso iure, vel querela proposito? Et dicit Bart. in d. §. Imperator, quod reuocatio facta ex præsumpta voluntate donatoris,

Rer

per d.l.si vnq̃ fit ipso iure, adeo ꝙ res p̃t vendicari, & condici possessione, & reuocatione facta ipso iure ꝑꝑ natiuitatẽ filiorũ, si in continenti moriant̃, non reconfirmatur donõ, vt dicit: quia sicut actio semel extincta nõ resuscitatur: ita nõ reualidatur semel extincta donatio: vt l.Mæuius.§.duobus.ff.de lega.2. Sed reuocatio facta per titulum de inofficiosis donationibus non fit, nisi proposita querela: vt in l.1.C.eo.q̃ quærelam filius agere potest, ẽt si pr̃ iurauit non contrauenire donationi, secundum Bar. vbi su. quia quando contractus infirmatur ratione alterius, vt hæc donatio fauore filiorum, nunq̃ iur̃o contrahentium confirmatur, quia esset in alterius dispendiũ, vt extra de pac.quamuis, & de iureiu.li.6.

24 VIGESIMO † quæritur, an possit esse remedium contra reuocationem donationis per renũciationem pactũ, vel iur̃m? Et dico multa. ¶ Primũ. Licet reuocationi fiendæ per titulũ de inof.do. ſm Bart. vbi sup. renũciari non possit: quia fit donõ in fraudem filiorũ, reuocationi tñ fiendæ ꝑ d.l. si vnq̃ secus, vt dono bona mea, & volo, qđ ꝑꝑ superuenientes liberos non possit reuocari donatio: quia reuocatio facta per d.l. fit ex p̃sumpta voluntate donantis ꝑꝑ liberos. & c.vlt.17.q.4.dicit, de quodam, qui filium non habebat, nec habere sperabat: vnde si expresse voluit, quod in casu existentium filiorũ nõ posset reuocari, locum nõ habebunt illæ leges. ¶ Secundum. Si in donatione fieret pactũ, quod eam donator prætextu cuiuscũq; ingratitudinis nõ reuocaret: dicit Asten.li.3.ti.9.tale pactũ nõ tenere, tãq̃ naturali æquitati contrariũ.s. quod aliq̃s impunè vitiũ ingratitudinis cõmittat.C. de inuti.stip.l. ex eo, Sic ẽt si quis impugnat eum, à quo hẽt beneficium, perdit illud, extra de postu.c.vlt.sic etiam perditur feudum.di. 96. si Imperator, vel legatum, ff.de inof.test.l. Papinianus, §.meminisse. ¶ Tertium: Si mulier donauit simpliciter, & iurauit se non reuocaturam donationem: & postea nascant̃ filij: illud iur̃m non impediet reuocationem fiendam, per d.l.si vnq̃, ſm Bar. vbi su. & Recuperum de San.Gemi.Fran.de Pisis, q̃a reuocatio d.l.fit ex præsumpta voluntate, q̃ est, vt si de liberis cogitasset, non donasset: ista autem cõditio inest iuramento. ¶ Quartum: Donatio gñaliter iuramento firmata, propter dictas causas reuocabit̃, ſm do.Ant.in d.c.fi. ex subsistentia conditionis, quæ est in iuramento.

25 VIGESIMOPRIMO † quæritur, vtrum donatio remuneratiua possit reuocari propter causas quib. reuocatur donatio mera, aut cõditionalis, vel modalis? Et dico, ꝙ non, vt in l. si pater.ff.de do. & hoc tenet Pan.in sæpe d.c. fi. quia ſm eum iura scripta de donatione loquentia, non habent locum in hac donatione remuneratiua. Et si donatio sit facta consanguineo, in dubio præsumetur facta ratione consanguinitatis, & nõ remunerationis, tex. est in l.tutor.§.q̃ à tutoribus.ff. de excus. tut.

26 VIGESIMOSECVNDO † quæritur, quãtum ad rem donatam, vtrum alienari possit res donata eccl̃æ, vel alteri, cũ pacto, ꝙ alienari nõ possit? Et dico ſm d.Ant.in d.c.verũ. d.cond. ap. ꝙ aut tale pactũ ponit̃ post contractũ donationis, & non impedit alienationem, nec aliquid circa contractum operatur l. donatio perfecta C.de do.q̃ sub mod. Aut ante cõtractũm, idest ante traditionem, tñ post oblationem: & tunc ſm Car.in d.c.verum, nihil operatur tale pactum ꝑ gl.in l.vni.§. accedit. C. de rei vxo.act. Aut opponitur tꝑe contrahendæ obligationis: Et tunc aut reseruat sibi donator aliqđ ius in re tradita pro obligatione & ẽt apponit prohibitionem de alienatione, & tunc valet alienatio.l.si creditor.§.fi. ff. de dist.pig.iuncta gl.ibidem, ſm literã Pisanam, q̃ habet literam negatiuam.s.nullã venditionem esse. Aut nullũ ius sibi reseruat, sed alteri & tunc ſm d.Ant.eadem est ratio, vt non valeat alienatio. Aut nec sibi, nec alteri reseruat ius in re donata: & tunc si alienatio sequatur, valet, sed aget, qui pactũ apposuit ad æstimationem.l.ea.C.de cõd.ob causam. & l. pen. & ibi Bar.ff.de pact. Aut apponit̃ prohibitio de alia re nõ alienanda, & nõ valet tale pactum, & ita loquitur d.l.pen.nisi paciscentis intersit de nõ alienando: quia aget ad interesse: ita no.in d.l.pen. Et hoc locum habet in priuato sed in ecclesia si alienatur, semper vr̃ interesse dantis cũ tali pacto de non alienando, quasi sit fauorabile animæ dantis, nisi quando alienaret in casu necessitatis, intellige, qñ aliter prouideri non potest, q̃a sic donator si nõ voluisset, turpiter intellexisset, nec valuisset prohibitio.40.dist.sicut hi, cum ibi no. in glo. dist.83.ca.1. vel quando alienaret ob causam magis piam, ſm d.Ant.vbi su. & facit ca.licet. de regu.c.peruenit.el 2.de iureiur. & cap.aurum.12.q.2.C.de sacrosan.eccle.l. sancimus, quamuis alij contrarium teneant, sed hoc est verius; quia sic voluisse debuit donator. Et si dictum sit, quod alienari non possit, & si alienetur, liceat datori⁹, & hæredibus fundum ad se reuocare: communiter tenent Iuristæ,

quod alienari non posset, sed Bart. Brix. in q. suis q.4. tenet, quod posset de æquitate canonica ob piam cām, qñ alia non habet, q̃ commode possit alienare, & idē gl. in c. Imperator Leo. 10. q.2. Est autem notandum, quod supposita distinctio valet de oī contractu, quo ab hoīe alienationis prohibitio ponitur. Sed si prohibitio fit à lege, alienatio nulla est, l. quemadmodum. C. de agri. & censi. & co. & ca. ecclesia S. Mariæ. el 1. & ibi Pan. vt lit. pen. Si tñ talis prohibitio ponitur ab homine in viam testamenti vel vltimæ voluntatis tunc dic, vt in l. filiusfam. §. diui. ff. de leg. 1. quod sine causa non potest: & consequenter oportet, quòd causa exprimatur ab ipso testatore: puta, vt remaneat in familia, & huiusmodi, vide ad propositum supra. Alienatio. §.21.

31 Vigesimo tertio † quæritur, qui acquiratur res donata ambasiatoribus: vtrum scilicet eis, vel dño? Et dico s̃m Bar. in l. si verò. §. item quicquid. ff. sol. mat. & per Cyn. in l. fi. §. sed cum in secunda. C. de fur. & p Guil. in l. q proprio. §. procurator. ff. de procu. & gl. vtrobique, quod acquirit ambasiatori, si donator tāquam personæ: facit l. socium qui. §. 1. ff. pro soc. vbi donatū socio occasione societatis, cedit donatario, non societati, ex quo donatum est psonæ, nō societati. Secus si donatur rōne officij, quia acquiritur dño. ff. de cast. pec. l. si fortè, & l. miles. la 2. Et Pa. in c. postulastis. de concess. præb. dicit, quod in dubio debemus attendere qualitatem doni: & si talis sit res, qđ potius creditur donata dño, q̃ ambasiatori, vt puta leo, & hmōi, tunc acquiritur dño, aliàs nō. Vel dici pōt, quod ēt ad alias coniecturas recurrendum est, puta, an prius esset nota psona ambasiatoris, vel non; sed solum ratione officij, vt intuitu, officij videatur l. si fortè. l. miles, la 2. l. dotem. §. hæreditatem. ff. de cast. pec. Et si omnibus consideratis res est dubia præsumerem pro domino, si ambasiator est bene salariatus: aliàs pro ambasiatore.

RVRSVS de donatione inter viuos ij. specialiter inter virum, & vxorem, & quasdam alias personas.

1 *Donationi inter virum atque vxorē repugnant multa quo minus consistere queat.*
2 *Donatio inter virum, & vxorem, velūt inter viuos simplex, siue ob causam, an cōsistere possit. Et id quādo, & quatenus. Et quid si matrimonium non tenet.*
3 *Donatio an valeat, si alicui mortis causa donare viro volenti, mandet vt vxori donet.*
4 *Donatio inter virum, & vxorem an sit vniuersaliter prohibita, an vero in aliquo casu valeat. Et ibidem quod octo casibus consistat, de quibus hic.*
5 *Donatio inter coniuges inualida, quomodo confirmatur, de quo hic fusissime.*
6 *Donatio vestium, & xeniorum vxori facta, an valeat, an vero huiusmodi sint hæredis a marito instituti. Et quid de xenijs vxori a mariti consanguineis datis.*
7 *Donatio inter virum, & vxorē quomodo reuocetur.*
8 *Donatio inter patrem, ac filium, num valeat. Et ibi quod sic, certis casibus, de quibus plene hic.*
9 *Donatio filio emancipato, aut cuipiam ex liberis in potestate non existenti donatoris facta, quomodo reuocetur.*
10 *Donare alicui an quis ob donatarij dispositionem, aut conditionem prohibeatur. Et ibidem late, & aperte.*

1 Donatio † rursus secundò, considerari pōt in specie, vt est inter virum, & vxorem, vel hmōi: & sic ei multa repugnāt, quæ non repugnant donōni in genere: sicut speciei animalis, q̃ est homo, repugnat volare: non autem animali in gñe. Est autem donatio inter virum, & vxorem, secundum Azo. in Summa, quæ fit constante matrimonio.

2 Primo † igitur: quantum ad donationem inter virum, & vxorem, quæ est inter viuos, & quandoque est simplex, qñque ob causam q̃ritur, vtrum valeat. Et dico, quod non, si est donatio simplex: sed est s̃m leges prohibita, ne mutuo amore inuicem spoliarentur donationibus non temperantes: & pp alia multa: vñ non valet, ét si fiat per interpositam psonam ff. eo. l. si sponsus, nec valet inter eos remissio debiti. aut assignatio debitoris: vt probāt in d. l. si sponsus, quia omnia habent rationē donationis. Et si matrimonium non tenuit licet donatio ipso iure valuerit, tñ poterit reuocari. C. eo. l. si ex voluntate, qđ intellige, si ignorabat: si verò vterque sciebat impedimentū, & mrimonium non tenere, repetet fiscus. ff. eo. l. cum hinc. §. vlt. & si non repetit, tenere pt bona conscientia: licèt de bono cōsilio deberet dare pauperib. Sed intellige, quod non valeat donatio inter virum, & vxorem, primò ex tex. in l. 1. ff. eo. si alter ditior, alter pauperior fit: vt in c. donatio extra eod. Intellige ēt secundò in donatione puta, & simplici, i. quæ nulla ratione cogente fit, sed sola liberalitate nō autem si fit ob cām honestam, & licitā: vt inf §. 3. nec sit r̃ si fit remuneratiua, q̃a non prohibetur, vt in l. qđ autem. §. si vir, ff. eo. vbi patet, quod si vir donat vnam rem vxori & vxor aliam viro: fit hincinde compensatio, pp qđ notabiliter dicit Bar. in l. si diuortio. ff. de ver.

obl. &

obl.& eſt gl.in l.ſi voluntate.C.de do. ꝙ ple-
beius poteſt conſtituere dotem nobili,cui nu
bere vult,animo donandi,licet conferatur in
tp̄s matrimonij,quia eſt remuneratiua,& nō
mera,quia nobilis vr̄ nubendo plebeio con-
ferre illi munus quoddam.facit.l.Aquilius.ff.
de do.¶ Pro maiori tn̄ notitia ſic diſtinguo.
Si.n.facta eſt donatio, qn̄ matrimonium erat
contrahendum,tunc diſtingue: quia aut nu-
ptiæ ſequebantur:& tenet donatio,ſi alter in
de ditior,alter pauperior ſit vnde tenet dona
tio inter ſponſum,& ſponſam de futuro: ſ̄m
gl.in d.c.donatio, etiam ſi poſt contrahatur
matrimonium eadem die.ff.eo.l.inter eos, &
etiam ſi ſponſa deducta fuit in domum ſpon
ſi,quæ ꝑꝑ ætatem non poterat eſſe vxor, qđ
limitat Hoſt.niſi ſit proxima pubertati.ff. eo.
l.inter eos.Aut nuptiæ non ſequebantur:&
iterum diſtingue;quia ſi non remanſit ex par
te donatoris, quin matrimonium ſequeretur
ipſe totum recuperabit per condōnem ſine
cā:vel ſi nondum dedit,totum retinebit.C.de
do.ꝑꝑ nup.l.cum veterū.Si verò ſtetit ex par
te donatoris,diſtingue:quia aut ſponſa dona
uit ſponſo,&ſic reuocatur tota donatio,ſiue 3
interuenerit oſculum,ſiue non, C. eod. l.ſi a
ſponſo,aut ſponſus donauit ſponſæ: & diſtin
gues,quia ſi oſculum non interuenit,reuoca-
tur tota:licet enim donatio illa fiat ſimplex,
ineſt tn̄ cōditio tacita.ſ.ſi matrimoniū ſequa
tur.Si aūt interuenit oſculum, reuocatur me
dietas ſolum:vt in d.l.ſi a ſponſo,cum ibi no-
tatis.Si verò donatio facta eſt poſt matrimo-
nium contractum,diſtingue, quia aut dās fit
quidem pauperior,ſed tamē recipiēs non fit
ditior:vt ſi vir inde emat vnguēta vxori.ff.e.
l.quod aūt vel mulier exponat in conuiuio,
vel ꝓ cognato ſportulas,i.vectigalia ſoluat,
quamuis ipſa mutuo fuiſſet acceptura,l.ſi mu
lier,ff.eo.aut alias inutiliter diſtrahat: & tūc
non reuocatur.ff.eo.l.ſi ſpōſus.§.pe.& §.fi. &
l.quod aūt.§.1.eo.tit.& idem dicit Hoſt.ſi ſol
uat vectigal pro vxore:quia non donat, q̄ in
neceſſariis oneribus ſuccurrit: vt in l. ex an-
nuo.ff.de don.inter vir.& vxor.vel alteruter
locum dederit,cā ſepulturæ:quia licet dona-
tor fiat pauperior, recipiens tn̄ tꝑaliter non
fit ditior,& idem ſ̄m eundē,ſi vir donet vxo- 4
ri ad oblationem faciendam,vel ad alias pias
cauſas eadem rōne.Hæres aūt, vel maritus ſi
inutiliter expenderet,non ꝑꝑ hoc minus te-
neretur,vt in l.quod de bonis,ff. ad leg. Falc.
quia ſatis eſt,ꝙ donatarius eſt effectus locu-
pletior,vt no.Pan.in c.donatio.eo.ti.Aut dās
non fit pauperior,& recipiens fit ditior, &
tunc ēt donatio tenet,& glo.in c.fi.extra, eo.
exēplificat, vt ſi maritus ſit inſtitutus hæres
& repudiet hr̄ditatem donationis cā, vt de-
feratur vxori ſibi ſubſtitutæ,& idem ſi repu-
diat legatum,vt remaneat penes vxorē one-
ratam pro legato præſtando:vel ſi rogatus eſ
ſet reſtituere hæreditatem vxori, nec detra-
hat quartam cauſa donationis:quia tunc do-
natio tenet,d.l.ſi ſponſus, vbi tex. neq; enim
pauperior fit,qui non acquirit:ſed qui de pa
trimonio ſuo depoſuit: aut ſi donauit vxori
rem alienam bona fide:ff.eo.l.ſed & ſi cōſtan
te,intellige in caſu,quo reſtituere non tene-
batur:puta de licentia dn̄i dantis donandi li-
beram facultatē:Aut dans fit pauperior,& re
cipiens ditior:& tunc non valet,extra eod. c.
ſi in tex.& in glo.quod limita primo in dona
tione mera,non in remuneratiua, vt dictum
eſt:& ſecundo extra caſus dicendos. inf. §. 3.
Et quod dictū de donationib. prohibitis: idē
intellige de venditionib.ſimulatis.Pro quo vi
de glo.ſingularem in c.quanto.de pri. dicen-
tem quadruplieiter fieri legi fraudem.

3 Secundo † quæritur, q̄d ſi alicui mortis
cā viro donare volenti,vir mandet, quod do
net vxori?Et dico non valere donationē, q̄a
vr̄ ac ſi donaret.l.idemq;.ff.eo.Secus ſi volen
ti legare mihi mando,ꝙ leget meæ vxori. ff.
eo.l.ſed ſi vir,qđ legaturus.Et rō diuerſitatis
eſt,quia in donatio cauſa mortis, etiam ſine
traditione dn̄ium transfertur,reuocabilis tn̄,
l.2.ff.eo.ſecus in legato, quod cedit ſolum a
tꝑe mortis,vt in l.a Titio cum ſi.ff.de fur. Vn
de in primo caſu viro quæſito dominio non
p̄t:ſed in ſc'dō ſic quia non acquirit niſi mor-
te ſecuta.Hoc tn̄ limita verum, qn̄ iam dona-
uerat cauſa mortis:qn̄ autem ſolum diſpoſue
rat donare,valebit ſi mutato propoſito ad in
ſtantiam uiri donaret uxori: quia ſic ceſſat ra
tio diuerſitatis in legato.Sed contra ur̄,quod
teneat,etiam ſi iam erat facta donatio,per di
cta in §.priori,quia qui non acquirit, non fit
pauperior,ut repudians hæreditatem,aut le-
gatum Sed dico non eſſe ſimile: quia illa in-
telliguntur uiuente teſtatore, quando adhuc
non erat ius quæſitum.

4 Tertio † quæritur, utrum donatio inter
uirum & uxorem ſit uniuerſaliter prohibita,
aut certè ualeat in aliquo caſu?Et dico, ꝙ ua
leat in caſib. octo,in quib. illa prohibitio fal-
lit.¶Primo, ſi Imperator donet Auguſtę uel
econtra.C.eo.l.pe.cōtractus enim imperiales
obtinēt uicē legis.¶Secūdò,ſi dans dat pecu-

niam ad refect'onem ædium ſuccenſarum.ff. eo.l.ꝙ ſi vir.¶ Tertiò,qñ ex donatione donãs non ſit pauperior,licet ditior fiat alter, vt dictum eſt ſu.§.1.¶ Quarto,qñ recipiens nõ ſit ditior,licet donans ſit pauperior,vt ẽt ibi dictum eſt.¶ Quintò, qñ donat̃ in tp̃s finiti matrimonij:vt.ſ.tunc res fiat mariti,vel vxoris, cum mors fuerit ſubſecuta.l.ſed interim,ff.e. ¶ Sextò,qñ donatur cauſa mortis, cuiuſcũq; ſpeciei ſit iſta donatio cauſa mortis, vt in d.l. ſed interim.ff.eo.niſi ita fiat,ꝙ nullo modo reuocatur:q̃a non valet,ſm gl.in d. l. ſed interim. ¶ Septimò,qñ vxor donat viro cauſa honoris,vel dignitatis adipiſcendæ.ff.eo.l.ꝙ adipiſcendæ,¶ Octauò,ſi maritus conſtante matrimonio remittat vxori promiſſam dotem in toto,vel in parte:vt eſt gl.ſing.& ibi Cy. & Bal.in l.ſi conſtante,C.de do.ante nup.remiſſio autem debiti alterius, non valet ſicut nec aſſignatio debitoris,vt dictum eſt ſup.§.1.Nono adde,ſm Hoſt.ſi vir donauit vxori annuũ vel menſtruum ad ſubſtentationem ſui, & ſuorum vſque ad vires dotis,i. fructus dotis, nam quod vltra datur,reuocatur,& idem tenet gl.in d.l.ex annuo.

5 QVARTO.† quæritur,qũo confirmetur,& validetur donatio inter cõiuges inualida? Et dico,ꝙ duobus modis.¶ Primò iur̃o interueniente de non contraueniendo: q̃a licet Bar. in l.1.ff.eo.dicat,ꝙ non firmatur iur̃o, quia inuitarentur ad delinquẽdum: tñ remittit ſe ad no.per eum,in l. ſi quis pro eod.ff.de fideiuſ. vbi concludit,ꝙ talis donatio valeat,& idem tenet in l.Seius & Augerius,ff.ad legẽ Falc.& idem Gul.de Cun.vt recitat Bart.in d.l. Seius hac rõne,quia datum in fauorem religionis valet,vt l.cũ hic,§.circa.ff.eo. iur̃m aũt eſt religio magna,idemq; tenet Io. de Lig. & Pan. in c.ſi.eo.titu.Et ideo bona cautela eſt, ſi volunt donationem valere,vt iurent nõ contrauenire. Nec obſt. ſi dicatur primo, q̃d iur̃m contra bonos mores non valet, vt in reg. nõ eſt,de reg.iur.li.6.quia dico verum eſſe, ſi eſt contra bonos mores naturales,non ſi contra ciuiles.Nec ſi dicatur ſecundo, ꝙ iuramentũ contra legem interpoſitum eſt nullum, vt in l.non dubiũ,C.de leg.quia dicit Pan.in c.cum contingat.de iureiur.ꝙ lex quandoq; aliquid prohibet pp̃ bonus mores conſeruandos, nõ quidem ciuiles,qui ſunt variabiles, ſed naturales,& iur̃m in contrarium nihil valet, vt in d.reg.non eſt, quandoque verò lex fundatur ſuper bono publico principaliter,& non valet iur̃m,quia pactũ,& iuramentũ priuatorũ remittere nõ poteſt publicum ius,qñq; verò nec ſuper bonis naturalib. fundatur,nec ſup̃ publica vtilitate:principaliter, ſed in odium aliquorum,& tunc cum nulla reperiatur turpitudo in iurãte,ita ꝙ poteſt duntaxat,cũ diſpendio rerum temporalium iuramẽtũ adimplere,contra legem obligat iurantem,qñque verò lex fundata ſuper fauore priuati principaliter,licet in conſequentiam, & ſecũdario ſuper publico,vt in c.cũ contingat.in ca.3.de pact.lib.6.& tunc iuramẽtũ in cõtrariũ obligat iurantem.Et rõ eſt,quia ibi lex nõ eſt fundata ſuper fauorem publicum, nec iuramẽtũ cõtinet in ſe aliq̃ turpitudinem ex parte iudicantis,vel ex parte materiæ, non p̃t impedire,quo minus quis obligetur Deo. Secundò cõfirmatur morte donãtis, & non reuocãtis tacitè,vel expreſsè,vt in l.1.& 3.C.eo.titu.& d.c.donatio,ꝙ limita verum, primo ſi nõ eſt vltra quingentos ſolidos,ſiue aureos,ꝙ ſi eſſet facta vltra eos,& ſine inſinuatione,nõ cõfirmatur morte donantis; niſi expreſſe tũc approbauerit,quo caſu valebit vt legatum, q̃d inſinuatione non indiget,aliàs non ſm gl. & Io.And.in d.c.donatio.¶ Scd̃o,ſi non fuit facta ſimplici promiſſione,q̃a ſic non valeret,l. Papinianus.ff.eod.& ibi Bar dicit verũ,niſi interueniſſet traditio vera,vel ficta,puta,q̃a cõfiteatur ſe habuiſſe,quòd eſt loco traditionis q̃a ſic confirmaretur l.quòd de ſuo, & ibi gl. C.de dote cã non nu. Req̃rit̃ ergo traditio in vita donantis,vt donatio morte cõfirmetur, vt inf.Pactum.§.13.Nec intelligas iſtam confirmationem fieri morte naturali tantum,ſed fit ẽt morte ciuili, diſtinguendo tamen, quia ex illa,qua quis libertatem perdit,& efficitur hoĩs ſeruus,perimitur donatio,vt l.cũ hic ſtatus,§.ſi donator.ff.eo. Ex illa verò qua efficitur ſeruus pænę mortis confirmatur,vt C.e. tit.l.res vxoris,& hæc ẽt ſi euaſerint poſt ſententiam latam,in præſentes.Et rõ diuerſitatis ſm gl.in d.l.reſ.quia vbi quis efficitur ſeruus hoĩs eſt dominus,qui põt reuocare, ſed non vbi efficitur ſeruus pęnæ,quamuis ex delicto non dẽt quis damnari, vt ſi ſeruus authẽ. ſed hodie.C.eo.ti.Ex alia autem ciuili morte, ex qua matrimonium non diſſoluitur,vt eſt deportatio,& hmõi,non confirmatur donatio, ſed pendet vſq; ad mortem naturalẽ, & ſi nõ reuocauerit donator,tũc cõfirmatur d.l. res. Ex alia aũt ciuili morte,q̃ eſt per profeſſionẽ in religione,an confirmetur donatio,sũt opiniones Vin.enim in d.c.donatio tenet, quod non,ſed Io.And.& Card.tenent,q̃d ſic, quia

talis

talis mortuus censetur, l.fi.C.de epis. & cler. & 16.q.1.placuit el 2.Sed dic opi.Io. And.esse veram, cum duplici limitatione primo in matrimonio non cõsũmato, secus in cõsummato, ꝙ patet per d.l.res, quæ talem requirit mortẽ, qua mr̃imoniũ dissoluatur, quod non est in religionis ingressu, quo ad cõsummatũ nisi quo ad exercitiũ. Secundo, in religione, q̃ nihil habet in proprio, seu particulari, nec in cõi, cuiusmodi est omnis religio uere mendicantium, quod patet ex dicto Barto. in simili, quæ in auth. si qua mulier. C.de sacros.eccl. & in l.sed si mors.ff.de do.inter uir.& uxo. concludit, ꝙ qñ ista mors ciuilis, q̃ professione inducitur hẽt omnino quo ad bona eundẽ effectum, quẽ hẽt naturalis, vt puta si quis ingrediatur religionem fratrum Minorũ, qui aliq̃d habere nõ pñt, nec in proprio, nec in cõi, tũc hæres hẽt oĩa incontinenti; qñ vero non hẽt oĩno eũdem effectũ, q̃a saltẽ in cõi põt bona retinere, tunc hęres institutus dẽt expectare mortẽ naturalem: & interim est in pendenti. poterit.n.ante mori hęres quam testator, arg. ad hoc d.l.res.hæc ex illo. Nec obst. quod solũ de ordine Minorum facit mentionẽ: ut forte quia ibi notior fuerat eius instõ, quia ratio par est in alijs, nec ĩ proprio nec in cõi aliqua immobilia possidentib. & per dicta iura Bart. infert ad quæstionem, an religiosus professus mutare possit testamentum ante professionem factam. de qua inf. Testamentum.

6 Qvinto † quęritur, quantum ad hanc donationem de vestib. & xenijs datis vxori, an ualeat donatio, & an sint eius, uel hæredis instituti a marito? Et dico, scd̃m Bar. in l.in his, ff.sol. matr. quod uestes quotidianæ a marito uxori traditæ statim efficiuntur vxoris. l. ex annuo.ff.de do.inter ui. & vxo.& sic sine dubio pertinent ad hæredes mulieris; pretiosæ aũt non efficiuntur mulieris, nec uir dare vr̃ animo donandi, sed pp seipsum facit, ut sua vxor ornatior incedat, ut l. mortis suæ cã. in prin. Et hoc dicit gl. in l.si usus fructus. ff.ad l. Falc.& videtur uelle lex, quod talia non sint vxoris, nisi expresse legarentur, ut l.ornamentorum. de aur. & arg. legat. & l.pro legatum cum l.seq. de leg.3. Et idem, Barto. in l.1. ff.de col.§.nec castrẽse. quærens an huiusmodi uestes sint conferendæ? Concludit, quod aut loquimur de uestib. uilib. & alijs illi dominæ necessarijs ad vsum quotidianum, & illæ nõ sunt conferendæ, sed sunt propriæ illius mulieris, & ab initio tenuit donatio inter socerum & nurum, ut in d.l.ex annuo. Si uero loquimur de uestimẽtis & alijs ornamentis pretiosis et festiuis, tunc illa qualia sunt, ueniunt ad diuisionem, vt d.l.mortis. Nec potest dici quod morte soceri facta donatio confirmata sit, q̃s dictæ res non fuerunt donatæ, sed traditæ ad vsum, ut in d.l.mortis.in fi. Et ideo putat, q̃d licet ex usu quasi loquendi, qñ maritus sponsat uxorẽ, & mittit sibi coronã, cũ bursa, & dicũt, talis donat vxori coronã, non tñ, proprie est donatio, sed magis ad vsum dare, d.l. mortis. Vestes aũt lugubres Ang. in l.si ex re dñi, ff.de stip.ser. determinat fore mulieris, per gl. ibi positã. Xenia aũt facta uxori a consãguineis viri, vel ipsius vxoris, an sint eius, Bar. in l.sed si plura.§.arrogatio.de vul.& pup. dicit, ꝙ si donatio sit facta a cõsãguineis ex parte viri, dona illa fuerũt facta cõtẽplatione uiri, vnde videntur de bonis uiri esse profecta, ut in d.§.ĩ arrogatio, dũ dicit, amicus vel cognatus; uident̃.n.magis facta esse marito, q̃ vxori: sed in xenijs factis a consanguineis vxoris, uidetur, quod vxoris cõtẽplatione facta sint, & ita dicit Bar. se de facto consuluisse.

7 Sexto † quæritur quomodo reuocetur donatio inter vir.& vxor. Et dico q̃d multis modis. ¶ Primo, per pęnitentiã, siue si donatio sit expresse reuocata: in quo dẽt attendi ultima uoluntas. ff.eo.l.cũ hic status.§.1. ¶ Scd̃o, per tacitã reuocationẽ: puta si res donata per donatorẽ alienet̃. C.eo.l.si maritus. & d.l. cũ hic status.§.si maritus, ut patet, q̃d non solũ alienando vr̃ tacite reuocare donationem: sed ẽt obligãdo pignori, nisi expresse aliud ostẽdat. ¶ Tertio, si prius moritur donatarius, i. qui rẽ dono accepit, extra eo.c.fin. & si moriantur simul, puta naufragio, uel ruina, tenet donatio. d.l.cum hic. §. si ambo. Vnde tũc succedit hr̃s donatarij. Et idem dicit esse Azo. si simul capiãtur ab hostib. & nullus eorum reuertat̃: & uidentur simul decessisse. Si aũt unus redierit is videt̃ superuixisse, quando alter remanet, d.§.si Ambo. ¶ Quarto, si fiat diuortiũ ex displicentia. d.l.cũ hic status, nisi expresse voluerit donationẽ ualere. ff.eo. l.si interim. Secus ãt si fieret diuortiũ cum bona gr̃a: puta cã religionis. Itẽ secus, si post diuortiũ mr̃imoniũ instauretur, ut ibi. ¶ Quinto, cũ socer nuntiũ diuortij mittit nurui cui donauerat, ut d.l. cũ hic.§.si socer & prædicta non solum obtinẽt inter vir.& vxorẽ, sed ẽt inter socerum, & nurũ, vel generũ, & ĩter cõsoceros, q̃ copulatos mr̃imonio habent in sua potestate, ut in l. cũ hic.§.oratio. & inter patrẽ & filiũ nõ emancipatum, scd̃m glo. in d.c.donatio. ¶ Et ut plenius

habea-

habeatur prędictorum notitia, vidēda est gl. in l.3.§.quæ in eiusdem. ff.eo. quam sequitur Host.dicens, qđ tribus modis quis alium per ptātem contingit: vel quia ego sum in ptāte tua: vel quia tu es in mea: vel quia ego, & tu sumus in ptāte eiusdem. Si ergo aliquo istorum modorum alicuius maritum contingo: ei, cuius maritum contingo, donare non possum; & idē est ex parte vxoris, quia qui ea aliquo istorū modorū cōtingit, marito eius donare nō pōt: nullo verò istorū modorū interueniente donatio nō impeditur, vt in socru, & nuru. Gloss. etiam addit quartum modum dicens; Item alij, qui coniuges per potestatem contingunt, vt sunt duo consoceri.

8 †Septimo quęritur, quantum ad donationē inter patrē, & filiū, vtrū valeat? Et dico, ꝙ nec pr̄ filio, filiæve existenti in eius ptāte, donare p̄t, nec ecōuerso: q̄a pr̄, & filius sūt quasi vna persona. C. de impub. & al. sub. l. vlt. & ſm Azo. in Sum. oīa dicta de donatione inter virū, & vxorem, dn̄r de donatione inter parentes, & liberos: ideoque donatio nulla est, nisi in casib. in quib. hæc donatio tenet. ¶ Primò, in dote, & donatione pp nuptias. l. Pomponius Philadelphus, ff. fa. erc. & ff. de col. bono. & de coll. do. per totū, q̄ æquis passib. ambulāt, vt l. fi. ff. de do. ante nup. ¶ Scđo, cū donat filiofamilias eūti in castra mobilia, C. famil. erc. l.3. ¶ Sūt & alij casus, in quib. donatio valet inter patrē, filiū, & in quibus non acqritur patri vsusfructus; vt no. glo. in auth. idē est. C. de bo. quæ lib. & gl. in authen. vt liceat mat. coll.8. Primò, qn̄ sub hac condōne relinquitur, vel datur a parēte. s. auo, vel proauo, aut ab extraneo, ne pr̄i proueniat vsusfructus. d. auth. vt liceat. in prin. ¶ Scđo, si pr̄ remittat filio vsumfructū, quē hēt in reb. illius aduentitijs, vt l. cum oportet, §. fin aūt. C. de bo. quæ lib. ¶ Tertiò in hæreditate fratris vel sororis, in qua cū patre admittatur: vt in auth. de hær. ab intest. §. si verò coll.6. quod aliqui intelligunt, qn̄ filius decedit, ad cuius successionē vocantur pr̄, & fratres: vt in authē. cessante. C. de leg. hær. quo casu pr̄ nō habet vsumfructum in parte filiorū secū diuidentium: sed in bonis alijs eorū sic. Vbi ēt no. secundū Fran. de Are. in cōs.161. ꝙ iure cōi, qn̄ frater moritur ab intestato patre superstite, & sorore, soror vna cū patre succedit fratri in virilem. i. æqualiter, vt in authē. defuncto, C. ad Tertul. nisi aliqua rō particularis excludat patrem a sua portione. ¶ Quartò in hæreditate, quā filius addit patre nolēte, vt in l. fi. §. fin. aūt. C. de bon. quæ lib. ¶ Quintò: qn̄ filio legatur seruus, vt eū manumittat, vt in d. l. fi. §. fi. ¶ Sextò, in rebus obuenientib. filio, quando parentes soluunt mr̄imoniū sine cā rōnabili: vt ī auth. vt nulli iud. §. quia vero. ¶ Septimò, si filio legatur vsusfr. nā seruitus seruitutis esse non pōt, ff. de vsufr. leg. l.1. ¶ Octauò, si Imperator donauit filiofamilias, vt l. cum, multa, C. de bo. quæ lib. ¶ Nonò, cum filiofa. eunti in castra pater donat mobilia, vt dictū est. ¶ Decimò, in quasi castrensi, vt in l. cum oportet, §. exceptis, C. de bo. quæ lib. ¶ Vndecimò, si pr̄ donet filio ob alimenta, ſm Host. ¶ Duodecimo, addit Bart. in l. contra, ff. rer. amo. per gl. ibi, quando filiusfam. recipit dotē pr̄e non cōsentiente, nec se obligāte q̄a patri, nec vsumfr. nec aliud acquirit. ¶ Decimo tertiò adde, q̄d valet donatio, quando donat pp benemerita, scđm eundem Bart. in l.1. §. nec castrēse. ff. de coll. & in l. si. donatione, C. de coll. & in l. frater a fratre. ff. de cond. inde. vbi distinguit, ꝙ si donat simpliciter meritis non præcedentib. donatio nō valet, nisi morte confirmetur: sed si præcesserunt benemerita talia, pp quæ cuilibet extraneo ad idē tenetur, donatio valet, & res donata efficit peculij aduentitij, quia vr̄ filius quæsiuisse ex operibus, & laboribus suis, & sic est aduentitium. l. cum oportet. C. de bon. quæ lib.6. Nec sufficit dicere in instr̄o, ꝙ hoc fecit pp merita, nisi illa probarentur, vt l. si forte, ff. de ca. pec. Et pro hoc dicit Bart. ibi, ꝙ si quis alicui pro meritis, & seruitijs donauit, si poterat libere donare nullis meritis præcedentib. tūc ista verba renunciatiua probōnem inducūt inter easdem personas, sed si merita necessario requirerent, & alias donare non posset, illa verba nō probarent merita præcessisse, vt d. l. si forte, & no. in d. l. si donatione. Et si patre donante dubitetur an donetur filio, vt filio, vel vt benemerito, gl. in d. l. si donatione, vt refert ibi Bar. dicit, quòd si pręcesserūt merita, nō erit donatio simplex, sed ob merita. Si verò nō præcesserūt, vr̄ donatio simplex, ēt si pater dicat in instr̄o dono tibi vt extraneo pp merita: q̄a talis cōfessio fidē nō facit. ¶ Decimoquartò, ar. adde, qn̄ filius est emācipatus. de ref. in inte. c. cōstitutus. Et si fiat donatio in ipso actu emancipationis, in pręmiū emācipationis, dicit Bart. in l. vt liberis. C. de col. & in l.1. §. nec castrense, ff. de col. non est donatio ob cām, cū magis filius dēret donare patri eū a patria ptāte liberanti, sed est donatio simplex, ex sola liberalitate, l. cū oportet.

tet,§.cũ ãt.C.de bo.q̃ li.vñ tamq̃ ſimplex donatio venit cõferẽda. Si ãt facta fuit filio exiſtẽti in patria ptãte,emãcipatione cõualeſcit, niſi fuerit reuocata, vt in l.ſiue. C.de donat.

9 OCTAVO † quæritur, qñ reuocetur donatio facta filio emãcipato, ſiue alicui de liberis nõ exiſtentib.in ptãte donatoris? Et dico,ꝙ pp multas cãs. ¶ Primò,ſi donatarius atroces iniurias intulit donatori. ¶ Secundò,ſi in eum impias manus iniecit. ¶ Tertio,ſi graue damnũ rerũ intulit. ¶ Quarto, ſi uitæ periculum illi inferre tentauit. ¶ Quinto ſi conditionem appoſitã nõ impleuit. ¶ Sexto, ſi neglexit alere donatorem inopẽ. Quorum omnium declarationem uide ſup. Donõ.1. §. 12.

10 NONO † quæritur utrũ ad donõnem inter alias perſonas quis prohibeatur alicui dare ꝓpter diſpenſationẽ,ſeu condõnem donatarij? Et dico,ꝙ donare põt q̃ſq;cuilibet,niſi lege prohibeatur,ſm Hoſt. Sed vetante lege donare nõ põt primo miles meretrici, uel concubinæ.C.de do. inter vi.& vxo.l.2.& per gl. & doct. in l. miles ita hæredem. §. mulier. ff. de teſt. mili. & hoc quidem quantum eſt ex parte militis ſcd̃m oẽs, hẽt locum in uero, & proprio militæ,i.armatæ malitiæ,qui.ſ.opere militat:& ſimiliter in clerico, ſm Rich. Mal. ut in d.§.mulier,quia ſicut nõ p̃teſt miles ſecularis:ita nec miles cœleſtis militiæ, & in doctore, & aduocato,q̃ dñr milites p notata in l.miles.ff.de ſen. & re iud. nõ ãt habet locum ſecũdũ Cy.in d.l.2.in milite dignitatis,qui luxui militat, & nõ eſt miles ope: nec ſimiliter hẽt locũ in priuato donante, vel legante aliquid cõcubinæ,vel alteri,de quo eſt ſuſpicio: q̃ ſcd̃m gl.in d.§. mulier,valet:ut l. donõnes in cõcubinã, ff.de do. imo in legato ex exp̃ſſum in l.q̃ cõcubinã. ff. de leg. 3. & in l item legato. C. de do. ut inf. eo.§.in ſcd̃o caſu. Ex parte uero mulieris het locũ in cõcubina,ſecũdũ Gul.ut in l.affectionis,ff.de do.& in hoc oẽs doc.cõſentiunt,ſicut & in meretrice:ſimiliter hẽt locũ ſcd̃m Bar.in d.§.mulier,in muliere,de qua eſt ſuſpicio turpis:& idem habetur in l.mulierẽ,ff.de his,q.ut indig.nõ autem hẽt locũ in ea, quam quis tenet tanq̃ vxorẽ quã tñ hr̃e nõ põt ratione conſanguinitatis, vel alia cã,de qua Barto.in d.§.mulier.diſtinguit in ſimili,quia ſi mulier ignorat matrimonium nõ conſiſtere, ſed illud valere credit, legatum valet,vt ff.de le.1.l.fi. Et idem dic de donatione eo caſu, quo fieri poteſt inter virum,& vxorẽ: quia non uidetur ratio efficax oppoſitum cauſans diſſimilitudinem. Si vero ſciebat mr̃imonium non conſiſtere:etiam legatum in perſonam ius conſiſtere non poteſt,ut l.vxori maritus ff. de uſufr.leg. Si vero dubitatur,vtrũ ſciuerit,uel ne,in dubio pręſumitur ignorantia,vt in d.l.fi. ¶ Secundo, non põt donare generaliter aliquis pro cã illicita;puta, mulieri pro meretricio. Pro quo aduerte,quod promiſſio, vel donatio facta meretrici publicę,valet ſecundũ Bar.Bal.& Ant. poſt Cy.in l.affectionis.ff.de don.& in l.2.C. de cond.ob.tur. cauſ. q̃ & reprobãt gl.in d.l. affectionis,dicẽtem, quod ualet quo ad exceptionem,non quo ad actionẽ:pro meretricio ãt facto cum nupta,uidua,aut uirgine,ꝙ iure ciuili punitur nõ ualet promiſſio: ſed donatione facta potior eſt conditio poſſidentis; niſi ſit miles,ut dictum eſt ſup. veruntamẽ fiſcus auferre poſſet a muliere: vt notatur in l. 2.ff.de cond.ob tur. cau. & in tex.l.Lucius.in fi.de iur.fiſ. Et iſta eſt uera opinio. licet aliqui teneant indiſtincte, quod nõ ualet. Sed iſtam opinionem intelligo,ꝙ valet donõ,vel ꝓmiſſio facta ſecuto opere,gratia cuius ſit alioqn antequam ſequatur opus,locũ habet illud, In male ꝓmiſſis reſcinde fidem. de reg. iur. in 6. Alia uero, quam etiam ſeq̃tur Arc. allegans c.qui uenatorib.d.86.eſt vera, quãtũ ad hoc, quod ſic dans,vel promittens ſemper peccat: licet non ex eo,ꝙ dat, ſed ex cã dandi. Et idẽ dic de donõne facta pro quocunque, quod iure punitur, & ſic intellige d. l. affectionis. ¶ Tertio,nõ põt donare aliquis iudici, ſeu p̃ſidi, aut alijs officialibus, quibus eſt ſalarium conſtitutum,ſiue poſt depoſitum officium,ſiue ante pro aliquo beneficio præſtito tempore adminiſtrationis, quia tam donans, quam cui donatur cõuictus pœna quadruplici plectitur ut in l.fi.C.ad l.Iul.repet.quod gl.verũ intelligit, qñ occulte datur: ſecus ſi palã, pp l.1.ff.de poli.quæ eſt cõtra. Facit ꝓ ea tex. in l.Barbarius.ff.de offic.proto. Iudices ãt delegati eccleſiaſtici nihil poſſunt recipere: nec eis põt donari,niſi ſolum eſculẽtum, & poculentum,quod paucis diebus conſumi poſſit: & mera liberalitate donatum. & idem dic de conſeruatore:ut in c.fi.de offi.deleg.libr.6.& idem de iudice ſæculari: de quibus uide inf. Iudex.§.9.& 10. Quarto donare non poſſunt viſitari viſitatoribus:vt inf. Viſitatio.§.5.

RVRSVS De Donatione 3. inter uiuos ſpecialiter,quando eſt ante, vel poſt nuptias.

1 *Donatio ante, uel propter nuptias, quenam hodie ſit, & dicatur.*

2 Dona-

2 *Donatio propter nuptias, an doti æqualis esse debeat. Et eadem cuius sit soluto matrimonio. & nu.3.*

4 *Donatio propter nuptias, cui vsui sit, & quid conferat, cum maritus matrimonio subsistente, rem donatam tenent, & ipsius fructus suos faciat.*

5 *Statuto stante de lucranda dote, aut propter nuptias donatione, an si matrimonium aliter quam per mortem soluatur, pacto, vel consuetudine effici possit, vt vir dotem lucretur, sicque sine dote mulier remaneat.*

6 *Statuto cauente, quod coniugum altero decedente superstes dotem, aut propter nuptias donationem lucretur, an mors naturalis duntaxat intelligatur.*

1 DONATIO † tertio, ante nuptias, vel propter nuptias olim dicebatur añ nuptias & ẜm Azo. in Sum. est, quam sponsus, vel aliquis noīe eius facit sponsæ, vel alteri nomine sponsæ. s. in recompensationem recipiendæ dotis: imo fieri pōt ēt siue dotē accipiat, siue non; ut patet in ca. nuper. de don. inter vir. & vxo. & erat donatio ob cām, & non simplex, C. eo. l. fi. Et hoc, qua sicut sine matrimonio dos est nulla: ita & hæc donatio. Vnde uocator antipherna, quasi contraria donatio. ab anti. quod est contra, & pherna donatio: vt ibidem: quia. s. maritus sicut ab vxore accipit dotem. i. donationem ꝑꝑ matrimonium, ita econuerso ipse donat vxori ꝑꝑ nuptias, quod quia hodie fieri cōceditur post nuptias, uocatur donatio propter nuptias: ut Insti. de do. §. est & aliud genus. d. l. fin. Vnde hodie pōt esse donatio ob causam, & remuneratiua: quia potest fieri ante, & post contractum matrimonium: ut in d. l. fi. Vr̄ autem hæc donō differre a donatione sponsalitia, quæ ẜm Azo. in Sū. est, quæ a spōso fit sponsæ, vel econtra a spōsa sponso, quid tamen raro accidit, eo quod fęmininum genus sit auarissimum in donando, ff. ad Velleianum. l. sed si ego, vbi ēt dr̄, quod facilius se mulier obligat, q̄ alteri donat: Rō, quia illa fit inter sponsum, & sponsam de futuro, & fit ab utroque ista uero fit solum dum matrimonium contrahitur per verba de præsenti, siue dum est quasi in contrahi, & fit a sponso tantum. Differt etiam ab ea, quę est inter uirum, & vxorem, quia fit extante matrimonio. i. post quam contractum est.

2 PRIMO † vero quæritur, vtrum hæc donatio debeat esse æqualis doti? Et dico ꝙ olim si fiebat in constitutione dotis, non requirebatur æqualitas, C. de pac. conuen. l. ex morte. & d. l. fi. si uero dos prius erat constituta requirebatur æqualitas necessario, vt d. l. fin. §. sancimus: hodie vero qualitercunque fiat, oportet esse æqualitatem tam donōnis ad dotē, quā lucri super vtroq; de quo in §. sequ. in authen. æqualitas. de pac. conuen. & ita tenet Sup. & Sum. Ang. cuius oppositum sensit Sū. Ros. & bene: vnde & Inn. ut refert Pan. c. si. de do. inter ui. per l. ex morte, dicit posse inter hæc esse disparitatem, ēt in quantitate. Vñ gl. in d. auth. æqualitas, dicit hodie illā esse sublatam propter cōsuetudinē. quia cōstituit dos & nulla sæpe fit a viro donatio, seruatur tñ alicubi. vt Senis, ubi cōiter hæc sunt eiusdem quantitatis. Nec tamen indiget insinuatione ista donō: licet quingentos aureos excedat, C. de do. ante nup. auth. eo decursum. Et ratio est, ẜm Bar. in l. cum multæ. C. eod. quia non est donatio simplex, sed ob cām, quod proderit mulieri, & non viro: quia si pactū fuerit factū de dote, & donatione, lucrādis, mulier in donatione lucrabitur ultra quingentos aureos, nō aūt uir in dote lucrabitur vltra quingentos aureos: ut in d. auth. eod. decursum.

3 SECVNDO † quæritur soluto matrimonio cuius sit hæc donō? Et dico, ꝙ iure cōi reuertitur ad virum, sicut & dos ad mulierem. C. de rei vx. act. l. vnica. §. illo proculdubio. Aliud tñ erit; si interueniāt pacta. Quo casu donationis huius est proprium, ꝙ si paciscatur maritus de dote, vel parte dotis lucranda, si ꝑmoriatur vxor talē partē dēat lucrari mulier in donatione ꝑpter nuptias, vel partē ęqualē, si præmoriatur uir. ext. de do. inter uir. cap. si. §. sane, & d. l. ex morte. ubi ēt, patet, ꝙ si dos, & donatio sint diuersæ quantitatis, tunc necessario requiritur æqualitas in quota, & non in quantitate. In l. etiam si C. de do. ante nupt. dr̄, ꝙ hæc pari passu uadunt. s. quo ad pactum, quia quale erit de lucranda dote, tale erit de lucranda dicta donōne: & ecōtra: & si pactio contraria fiat, non ualet; quod verum est. nisi ex consuetudine sit derogatum, ut in multis locis: ideo illa seruanda est, ut not. in c. donatio. de don. inter vir. & vxo.

4 TERTIO † quæritur, ad quid ualeat, siue quid operetur ista donatio, cum stante matrimonio maritus teneat rē donatam faciēs fructus suos? C. eo. l. si liberis. & in c. per vestras. de do. inter vir. & eo soluto eam vxor. non lucratur de iure, sed solū ex pacto spāli: vt d. §. illo. Et dicit Io. An. post Fed. & Abb. quod operatur multos effectus. ¶ Primū. Propter pactū, quod fit de lucranda dote: quia extenditur in fauorē mulieris ad donationem ꝑꝑ nuptias, vt sicut maritus dotē vxore præmortua, ita vxor dictā donōnē viro præmortuo

lucra-

lucratur, vt dictum est. ¶ Secundũ. Nã fortius ius habet mulier in reb. sibi datis propter nuptias in dote recuperanda, quã in alijs bonis mariti, & fit securior in dote: vt no. gl. in d.l. fi. quia in alijs pôt mulier renunciare iuri hypothecario. C. ad Vell. l. ĕt, non aũt in istis: vt sic sit, vnde possit ei cõsuli in dote recuperãda: de quo in auth. siue a me. C. ad Velle. & in c. peruenit. de emp. & ven. nisi interueniat iuramẽtũ, vt in c. licet. de iureiur. aut cõcurrãt duo, quæ in d. ca. peruenit. hẽt Pan. vbi dicit, quòd res donata vxori propter nuptias a marito alienari non pôt ab eo ĕt consentiente vxore: vt in d. auth. siue a me, nisi interueniẽtibus duobus. Primò, ꝙ vxor consentiat post biennium: secunda vice. Secundò ꝙ tantum sit in viri facultatibus, vt consuli possit vxoris indemnitati tm̃, in quantũ non solũ tpe contractus, vt quidam dicunt, sed ĕt tpe quo vxor agit, seu agere potest: vt not. in d. auth. siue a me. vel quòd per 30. annos tacuerit, licet secundo non consenserit. ¶ Tertium. Nã marito, vergente ad inopiã, vxor pôt creditoribus mariti vendicare tam dotem, q̃ dictã donationem: quia deseruire debent oneribus matrimonij. C. de iure do. l. vbi. Quartum. Nã si vir commiserit adulterium, vxor hanc donationem lucratur, sic vt vir dotem vxore adultera, de do. inter vi. plerunque.

5 †Qvarto, quid si stante statuto de lucrãda dote, & dicta donõne, matrimonium soluatur aliter, q̃ per mortem: nunquid pactum vel consuetudo poterit facere, ꝙ vir lucretͬ dotem, vt sic mulier remaneat sine dote? Et dicit Host. ꝙ non: vt no. in d. c. donatio. de do. inter vi. & vxo. Vnde in d. §. illo ꝓculdubio, loquitur, qñ mulier decessit: quo casu vir lucratur rõne pacti solum sec. Host. ſm Card. aũt in d. c. donatio. ĕt ratione consuetudinis; quia quod potest pactum, potest cõsuetudo: vt no. in gl. in c. non putamus, de consue. li. 6. hoc est verũ. Nec oppositũ sensit Host. quia per ly solum excludit iura & non pacta.

6 †Qvinto quæritur, qñ statuto cauetͬ, ꝙ altero cõiugum præmoriente alter lucretur dotem, vel dictam donõnem: an debeat intelligi de morte naturali tm̃, vel ĕt ď religionis ingressu? Et dico, ꝙ de naturali tantum non de ista ciuili, ꝑsertim quia verba statuti sunt facti, & in facto consistunt. de consti. c. 1. nec recipiunt casus fictos. ff. de neg. gest. l. 3. §. hæc verba, imò nec expresse posset prouidere, ꝙ muliere ingrediente religionem vir partem dotis lucraretͬ: qa grauaretͬ religionis libertas per dotis minutionem, qđ fieri debet, ff. quar. re. ac. nõ da. l. 1. §. quæ onerandæ, & etiã quia disponeret statutũ de rebus personæ religiosæ, contra c. fi. de reb. eccl. nõ alie. Si tñ ex pacto fit, vt alter lucretur alio ꝓmoriẽte, pactũ validũ manet, imò per religionis ingressũ purificatur, vt l. Deo nobis, C. de epis. & cle. & in auth. de san. epi. §. si vero cõstãte.

Rvrsvs de Donatione 4. causa mortis.

1 *Donatio mortis causa, quando esse dicatur. Et huius species quot sint.*

2 *Donatio mortis causa, quomodo ad donationem inter viuos se habeat. Et quomodo ad legatum, & in quo differat, nu. seq.*

4 *Donatio mortis cã, qualiter fiat, de quo & a quo fieri possit. Et cui sic donari possit, & n. 5. & 6.*

7 *Donatio, de qua supra, quomodo, aut quibus ex causis reuocari possit. Et quid si iuratum sit de non reuocando.*

1 Donatio † cã mortis est, quando rem donatam malo me hr̃e, q̃ eum cui dono, sed magis ipsum, quam meũ hæredem, ff. eo. l. 1. & in l. senatu. §. donatio. & magistraliter definiendo est quædam dispensatio voluntatis ex mortis, vel alterius instantis, vel futuri periculi consideratione, vel metu, ff. eo. l. 2. & Host. pro ly dispẽsatio, hẽt collatio, & pro ly volũtatis, hẽt liberaliter facta, qa si ex metu taliũ illato, nõ tenet, ff. quod me. cau. l. metum, qđ intellige quando iõ metus infertur, vt donetur, alias secus, ff. eo. l. 3. Sed adde vt a donatore, vel hr̃de, vt per hoc differat a legato, quod semper traditur ab hærede. ¶ Huius tres sunt species, quarum prima, secundum Host. in Sum. eo. tit. est. cum quis donat metu mortis futuræ, sed nõ instantis. Secunda, cum donat metu mortis instantis. Tertia, quando vult magis se habere, q̃ eum, cui donat, & magis illum, quàm suum hæredem. Sed hæc assignatio non procedit, qa tertia species esset in duabus primis ab eis indistincta, vt patet ex dictis. Vnde dico, ꝙ prima est, cũ quis donat nullo metu præsentis periculi, sed sola cogitatione mortalitatis. Scđa, quando dat imminẽte periculo mortis, vt statim fit accipiẽtis. Tertia, cum dat causa mortis instantis, nõ vt statim fit accipientis, sed tunc demum, cũ donans decesserit. ff. eo. l. 2.

1 †Primo verò quæritur, quomodo se habeat hæc donatio ad donationẽ inter viuos? Et dico, ꝙ cũ ea conuenit in duobus. Primò, qa vterq; est donatio. Secundò, quia vtraq; inter viuos conficitur, & quãdoq. traditur a viuente. Differt quoque in duobus. Primò quia

quia

quia iſta ex pęnitētia reuocatur, nō aūt aliæ vt in l.qui mortis cā. ff.eo. Scd̄ò, quia in iſta requirunt̄ quinq; teſtes, in illa verò duo ſufficiunt, vt in l.fi. C.eod. in dubio aūt p̄ſumitur donatio inter viuos, niſi ꝓbet contrariū, vel ſit facta mentio de morte; vt no.glo.in d.l.fi.

3 †SECVNDO quæritur, qūo ſe hēt hæc donatio ad legatum? Et dico, ꝙ conuenit cū illo in multis. ¶Prima, quia vtraque eſt vltima voluntas. ¶Secundò, quia vtraque requirit numerum quinarium teſtium. ¶Tertiò, quia in vtroque locum vendicat ſubſtitutio, vt in l.1. C.eo. ¶Quartò, quia nec inſinuationem exigit.d.l.fi. ¶Quintò, quia non eſt perfecta, niſi morte ſequuta, per quam confirmatur, vt ff. eo.l.non vr̄. ¶Sextò, quia ex ea Falcidia detrahitur. C.ad leg. Fal.l.fi. Conuenit etiam in multis alijs, de quib.in l.Marcellus.ff.eo. & ī d.l.fin. & in tantum legato eſt ſimilis, vt cum ipſo fere per omnia connumeret̄. Inſt.de do, §.1.in tex. & in gl. ¶ Differt autem in multis a legato. ¶ Primò, quia illud ſemper datur ab hærede, ſicut hæc quandoq; ab eo, quādoque a donatore: & ſi traditur legatū a teſtatore perdit rōnem legati, tranſiens in ſimplicē donationē inter viuos; de quo eſt ſingularis gl.de qua feſtū Dynus facit ī l.legatū, de leg. 2.dicens ex hoc ſequi duos effectus.ſ.quia teſtator amodo reuocare n̄ poterit, & amplius l.Falcidia de hoc non detrahetur, vt l.vbi.ff. de don.cā mortis, quod BART. in d.l.legatum, dicit tenendū mēti; licet ipſe de hoc dubitet. ¶ Secundò, quia filiusfamilias conſentiente patre poteſt donare cā mortis, nō autem legare, vel teſtari: cū hoc ex alieno arbitrio pēdere nō debeat.ff.eo.l.tam is. & conſequēter nō pōt codicillari: vt l.2.ff.de leg.1. vbi dicit ꝙ non potens teſtari, non pōt codicillari. Et ibi Bar.reddit horum rationem, quia licet donatio cā mortis ſit vltima voluntas; ſapit tn̄ naturā contractus inter viuos; vnde fieri pōt a filiofamilias volente patre. ¶Tertiò, quia licèt teſtamētum ſit falſum, vel nullum, tenet iſta donatio, non aūt legatū, ff.de his quib.vt in d.l.pe.§.vlt. ¶Quarto, quia accuſans teſtamentum, vt falſum, vel nullū, perdit legatū, eo.ſ.ꝙ iudicium aut voluntatem defuncti directe impugnat, ſec.Bar.nō aūt hāc donationē, ff.de his, q.vt indi.l.poſt legatū. & Inſt.de do.§.1.in gl. Et ratione differentiæ dat gloſſ. in d.l.poſt legatum, §.qui mortis cā.quia hæc donatio nō cōfirmatur per teſtamentum: aliter ex aliqua cā reſcindatur teſtamentum & donatio cā mortis.ff.eod.l.ſi aliquis. & l.ſi debitor. ¶Quintò quia legatum fit nolēti: vt ſu. Alienatio.§.19. dictū eſt: non aūt donatio cā mortis. Sunt & multæ aliæ, de quib.vide per totū titulum iſtum. Dignoſcitur aūt a legato iſta donatio, qn̄ verba ſūt cōia, vel æquiuoca per traditionem rei, vel obligationē, qua ſe donator obligat legatario, & qn̄ nullum illorum interuenit, dr̄ legatū: pro quo vide, qd̄ legitur & notatur in l.2.& l.Marcellus, ff.eo.

4 †TERTIO quæritur, qualiter fiat iſta donatio? Et dico, ꝙ tripliciter fit, ſ.traditione, pollicitatione, & ſtipulatione, ff.eo.l.ſenat⁹. Sub quacunq; aūt ſpecie fiat, inſeri debet in ea, ꝙ cā mortis fiat, vel alterius periculi talis, alias eſſet donatio ſimplex inter viuos, quantumcunq. fieret in mortis articulo, quia nō eo ipſo, ꝙ quis moriens donat, donare mortis cā vr̄ d.l.ſenatus. ſec.AZO. ſm̄ Hoſt. autem hoc æſtimandum erit ex verborum affectione, & qualitate perſonarū, ac ſtatus. Et ſi nihil apparet, præſumitur inter viuos donatū, vt dictū eſt. Et debēt in ea quinque teſtes adhiberi, C.eo.l.fi. Et debet eſſe pręſens perſona, cui fit, vel alia, qui vice eius illam recipiat. Vnde qui cauſa mortis donare vult eccleſiæ, vel pauperibus, donet notario ſtipulanti, & recipiēti noīe pauperū, vel eccleſiæ, ff.eo.l.inter.

5 †QVARTO quæritur, de quo, & a quo fieri poſſit? Et dico, ꝙ de omni, de quo & donatio inter viuos, ab omni qui teſtari pōt. Qui aūt teſtari non pōt, nec cā mortis donare pōt, qd̄ tamen fallit in filiofamilias, qui licet patre cōſentiente teſtari nō poſſit, excepto peculio caſtrenſi, vel quaſi hanc tamē donationem patre conſentiente facere poteſt. ff. eo. l.tam is, vt dictū eſt. Similiter donare nō pōt cā mortis, qui donare nō pōt inter viuos, ff. de don.l.filiusf. Vnde Bar.dicit in libro de cōſue.feu.in rub.de prohi.feu.alie.per Fed. c.1. ꝙ qn̄ nomen donationis ponitur prohibitiue, puta ſi ſtatuto cauet̄, ne mulier poſſit donare, tunc includitur etiam donatio cā mortis, quia a quo remouetur genus, & quælibet eius ſpecies.d.l.filiusf.§.pari ratione. Quando verò ponitur permiſſiue; tūc nō includit donatio cauſa mortis, quia nō eſt proprie donatio. ff.de do.l.1.§.Vnde feudatarius, cui a dn̄o permiſſum eſt donare cā mortis, feudū donare nō pōt. Non pōt etiam ſic donare, q capitale crimen admiſit: nec donatio valet, ſiue facta ſit ante crimen, ſiue poſt: ſiue an̄ ſententiam, ſiue poſt: cum & teſtamentum rumpatur, & omnia publicētur, ff.eo.l.ſi aliquis, quod fallit in re donata vxori ante reatum

commiſ,

commiſſum:ſed non poſt.ff.de don. inter vir. & vx.l.cũ hic ſtatus.§.ſi maritus,& eſt tex.cũ gl.in l.res vxoris.C.de dona.inter vi. & vxo.

6 QVINTO † queritur,cui donari ſic poteſt? Et dico, ꝙ omnib. quib. legatum iure relinqui poteſt.ff.eo.l.omnib. in quo quidem tempus non donationis,ſed mortis inſpicitur. ff. de mor.cauſa don. l. mortis cauſa,la 3.Sed tñ nota ſm Bar.in l.quidam.ff.de pen.quod licet damnatis in metallum legari non poſſit: fallit tñ in cauſa alimentorum. Et hoc facit ad q̃ſtionẽ,an religioſi, qui nihil hẽre poſſunt, ſaltem poſſint petere ex cauſa alimentorum.

7 SEXTO † quæritur,quomodo,vel ex q̃bus cauſis reuocetur iſta donõ?Et dico, ꝙ tribus cuiuſcũq. ſpeciei,vel modi ſit,ſm gl. in l.non omnis.ff.ſi cer.peta.& tex. eſt Inſtit. de do.§. 1.¶ Primò,ſi donatarius præmoriat̃ donatori.¶ Secundò,ſi pœnituerit donaſſe.¶ Tertiò ſi eſſet cõditio,ſub qua donatio facta fuit. In quo tamen Sum.Roſ.defecit,omittens tertiũ modum,& vnum diuidens in duo,dicens. Si donator pœnituerit, vel ſuperuixerit donatario:vel donatarius prius deceſſerit:idem.n. eſt illud ſuperuiuere,& iſtum prius mori. Addit Hoſt.idem eſſe,ſi non adimpleatur cauſa, ſub qua donatio facta eſt:quod eſt verũ, niſi donatio eſſet facta in piam cauſam iuxta dicta ſup.Donatio 1.§.14.in fi.Addit etiam prædicta vera eſſe,niſi ſic datum fuerit,ut ſtatim tranſeat dñium,nec reuocari poſſit,quia talis donatio inter viuos facta cenſetur:& ex quo facta eſt,nec conditionem, nec modum, nec pœnitentiam ſine cauſa admittit:ex cã tñ poterit reuocari: vt ꝑꝑ ſuperuenientem filiorũ natiuitatẽ.17.q.vlt.quicunq; Imò & ſi ſtatim dñium nõ trãsferatur, ſed tñ irreuocabiliter fiat,irreuocabilis erit. d.l.ſenatus. §. mortis cã, & ſic hẽbit effectũ ſimplicis donõnis,licèt dicatur cã mortis. Poterit tñ reuocari ẽt ſi iuraſſet nõ reuocare duob. modis. Primò, ex noua cã,vt inf Sepultura.§.5.in ſimili.¶Secũdò,ſi donauit omnia bona p̃ſentia,& futura,q̃a tunc iuramẽtũ induceret votũ captãdę mortis:ideoq.non tenet, quia eſſet vinculum iniquitatis: petet tamen prius abſolutionẽ à iuramẽto.Secus ſi donaſſet ſolum præſentia, qđ intelligitur qñ donat omnia bona ſua, nõ addens futura:quia tunc non reuocatur.Vide de his,quod nota.& legitur in l.ſi. C. de pac. in l.ſtipulatio.hoc modo.ff.de verb.oblig.

DE Dote,& Paraphernis.

1 *Dos ſiue iuxta leges ſiue iuxta Canones definiatur quid ſit.Et dotem ſine matrimonio eſſe non poſſe,quo modo intelligatur.*

2 *Dotis ſpecies quot ſunt.*

3 *Periculum & contra emolumentum rerum dotaliũ ad quem pertineat.*

4 *Pater filiã dotare nũ teneatur, quoties,et quatenus.*

5 *Pater filiam,quæ ipſo inuito nupſit,an dotare teneatur,de quo hic fuſe,& aperte.*

6 *Frater ſororem dotare an teneatur. Et an vir vxori dotem conſtituere queat,nn.ſeq.*

8 *Frater ſi viuente patre,de bonis paternis filiam dotauit,an mortuo patre huiuſmodi dotem conferre teneatur.*

9 *Pater num in dotem rem emphyſ. ſine domini conſẽſu dare poſſit.Et quid de feudatario nu.ſeq.*

11 *Maritus num vxorem ob non ſolutam dotem promiſſam,repellere poſſit.Et num eam dote non ſoluta domum traducere teneatur. Et quid ſi ſine dote ducat ibidem.*

12 *Proprietas dotis conſtituta, an diſtrahi, & alienari poſſit.Et quid ſi alienatio facta ſit, non vi nec dolo, & iuramento mulieris firmata. Et contra ſi vi aut dolo,vimque aut dolum probari neceſſe ſit, qualiter probabitur.*

13 *Conſilium mulieribus vtile, ne res dotalis alienari poſſit:etiam ſi alienationi deinceps conſentiant, eãque iurent,res tamen mobiles, & paraphernalia alienare poſſe,ſi dominium translatum ſit, nihil vetat. Et ibidem quibus ex cauſis res dotalis alienari queat.*

14 *Dotis priuilegia aut proprietates,quænam ſint. Et de his concluſiones octo. Et num donatio propter nuptias eadem habeat priuilegia. Et quid cum dote cõmune habeat & nu.ſeq.*

16 *Dotem num ob vxoris adulterium, maxime ſi homicidium ſequatur, aut aliquid aliud, vir lucretur. Et quid de dotalitio,et paraphernalib.Et de his concluſiones ex ordine decem,cum limitationib.*

17 *Dotem quot modis vir lucretur.*

18 *Dotem conſtante matrimonio marito ad inopiam vergente, aut alio caſu,num poſſit vxor repetere. Et de his iura varie cauerunt, vt hic ex ordine traditur. Et ibid. quid ſi ab initio inopi, aut ad inopiam vergenti,vel alias ſubſtantiam diſſipanti nupſerit.*

19 *Dos ſoluto matrimonio, cui reſtituenda ſit. Et ibidem donatio propter nuptias, quot caſibus viro defuncto,ad vxorem pertineat.*

20 *Martini diſputationem de dotis reſtitutione, ad multa vtilem.*

21 *Confeſſionem de dote conſtante matrimonio recepta a viro factam non valere,niſi de numeratione appareat.Et ibid.limitationes alia.*

22 *Dos quandò reſtituenda ſit. Et ibidem ad hoc concluſiones tres.*

23 *Dos qualiter reſtituenda ſit. Et quot expenſarum*

genera

genera, & qua ex his dotem minuant.

24 *Dtoẽ trib. casib solui posse. Et an vxori pecunia solui queat, ut uotum pro se factum soluat: aut ad peregrinandum pro anima sua eat: aut alterius ipsius coniuncti, & tum num dotem minuat.*

27 *Mariti hæredes nũ ĩtra annũ restõnis dotis vxorem relictam alere obstringantur. Ad ꝙ cõclusiones tres.*

1 DOs † quantum colligitur ex legibus, & canonibus, & doct. diffinitiue est, quod datur viro ab vxore, uel ab aliquo noĩe eius; puta, a patre, uel extraneo pro oneribus matrimonij sustinendis, in quo differt a paraphernis, de quib. infra loco suo. Et ita no. per Can. in c. Ray. de testa. & per Legistas in rub. ff. solu. matr. Et est dos proprium mulieris patrimonium. ff. de mino. l. 3. §. sed utrum. tãdiu durans, quandiu & matrimonium, quo soluto soluitur; quia sine eo esse non potest. ff. de iure dot. l. 3. Si autem pactum fiat a filia cum patre, dum nuptui traderetur, quod dote contenta nullũ regressum habebit ad bona paterna hoc improbat lex ciuilis: Si tamen iuramento, non ui, nec dolo præstito firmatum fuerit, seruari debet. ext. de pac. quamuis, li. 6. De hoc inf. Iuramentum 4. §. 30. & Pactum. §. 1. & seq. Quod tamen dictum est, sine matrimonio dotem esse non posse: intellige primo de iure, & non de facto solo contracto: quo casu non esset dos: vt in d. l. 3. Intellige secundo, secundum Alex. Imo. super rub. ff. sol. ma. sine matrimonio contracto de præsenti, vel præterito; non autem sine matrimonio extãte, quia soluto prius contracto, adhuc dicitur dos. Et hoc voluit Pau. de Cast. super eadem rub. & Bar. in l. si marito; eo. ti. Per quod, secundũ eundẽ Pau. deciditur quæstio, quæ fuit de facto, utrum statutum disponens, quod mulier teneatur relinquere dotẽ suã æquis portionib. filijs utriusq; matrimonij, habeat locũ nedũ qñ moritur mulier constante matrimonio, aut etiam qñ moritur eo iam soluto. Et dico ꝙ sic, quia etiam tunc dr̃ dos. Quod etiã dictum est, quod matrimonio soluto soluitur: consequenter intelligitur, non quia desinat esse dos, sed quia matrimonio stante eius dominium est penes uirum; nec contra eius uoluntatem inde potest eleemosyna fieri, sed eo soluto redit ad vxorem, vel eius hæredes, C. de pact. conuent. super do. l. pen.

2 PRIMO † vero quæritur, quot sunt species dotis? Et dico, quod de hoc sunt duæ diuisiones. ¶ Prima est, quod dotiũ, alia est, ꝓfectitia & alia aduentitia. Dos ꝓfectitia est, q̃ a patre vel tanq̃ à p̃re, siue auo, vel proauo, vel alio superiore de linea patris ꝓ filia, vel nepte, & hmõi de bonis eorũ proficiscitur, & q̃ alias de mandato, vel nomine eorum, & ipsi ratum habent, cõstituitur, vt in l. ꝓfectitia, in princ. ff. de iu. dot. vel a præside, aut a curatore eius, si sit prodigus aut furiosus, ut ibidem, etiam si filia esset emancipata, ut ibi §. fin. quia non patria potestas, sed patris nomen dotẽ profectitiã facit. Aduentitia aũt est, q̃ nõ ꝓficiscitur a parente, vel quasi parente, sed eã dat mulier ꝓ seipsa, vel quilibet alius a patre, vel auo & p̃dictis, siue sit frater, siue auũculus, uel qlibet alius: ut d. l. profectitia. Vnde si pater non dedit tanq̃ pater, sed ut extraneus, puta, quia debebat filiæ, & eius uoluntate dedit in dotem uiro, est dos aduentitia, ut d. l. profectitia. ¶ Alia diuisio est, ꝙ dotiũ alia æstimata est, alia inæstimata: & quando æstimata traditur, periculum pertinet ad maritum. Quando uero inæstimata ad mulierem. l. plerunque, in prin. de iure dot. uide etiam §. seq.

3 SECVNDO † quæritur, ad quem pertinet, periculũ, & emolumentũ rerum dotalium. Et dico, ꝙ si sunt æstimatæ, periculum spectat ad uirum, nisi res ex toto perierit ante nuptias: quia æstimatio facit uenditionem; vnde tam lucrum q̃ dãnũ spectat ad uirũ, sicut ad rei emptorem. ff. de iure do. l. plerunq;, & l. res in dotem. Sed si nõ sunt æstimatæ non spectat ad uirum periculum earũ, vel euictionis, aut deteriorationis, sed ad vxorem. d. l. plerunq. ubi dr̃, quod si mulier attriuerit uestem æstimatã, uir æstimationẽ reddet: sed si erat inæstimata, dãnũ, & lucrũ est mulieris. Et hoc uerũ est, nisi consistant in numero, põdere, & mẽsura, qa periculũ taliũ spectat ad uirum. Fructus tñ & fętus rerũ dotaliũ nõ æstimatarum lucratur maritus, ut ibi; qđ tamen limita, si sustinet onera matrimonij: alias restituetur uxori ff. de vsu. l. uideamur. la 2. §. pen & d. l. plerunque. §. si serui, ubi ẽt dr̃, quod fœtus pecorum dotaliũ ꝑtinent ad uirũ: qa cõputant̃ in fructibus: sic tñ vt ex fętibus iam natis prius suppleantur capita mortalia. Vnde ibi fallit hæc regula. Cuius est emolumẽtum eius, debet esse periculum. Fętus tamen ancillarum dotalium nõ cedit viro, quia dignitas humanæ cõditionis facit, ut fœtus ancillarum nõ debeãt fructuum nomine censeri. d. § si serui. Similiter nec cedunt ei lapifodinæ, ubi lapis non renascitur. Secus ubi renascitur, ut in Anglia, & Asia: qa tũc ad uirũ pertinet fructus. Et idẽ ẽ de fundis argentifodinis, & arboribus non cędendis, in cędendis autem secus, vt quia in-

tra

tra breue tp̄s renascuntur: qui tunc pn̄t dici
fructus. Et sic sentit Bar. in l diuortio. §. si fun
dum, & §. si vir in feudo. ff. sol. mat. ex quibus
deducit duas conclusiones. ¶ Prima. Arbores
cæduæ computentur in fructibus: vt sunt sali
ces, & huiusmodi: secus in fructiferis: & intel
lige quantū ad partes cædendas. ¶ Secūda. La
pis non renascēs nō est in fructu, secus si re-
nascitur. Item in cretifodinis, & argentifodi-
nis. Et prædicta inducit ad quæstionē. Mari-
tus notarius legauit vxori vsumfructum om
nium bonorum suorum. Quæritur igitur an
ad illum pertineat, quod percipitur ex proto
collorum explanatione? Et dicit, ꝙ non: quia
quod semel tantum percipitur, & nō renasci
tur: nō dr̄ esse in vsufructu: vt in d. l. duobus.
§. 1. reditus autem protocollorum est huius-
modi: quia ex quo semel est redditū, nunquā
amplius aliquid percipietur: cum non sit veri
simile quòd percipiens illud perdat.

4 Tertio † quæritur, q̃tum ad constitutio-
nem dotis, vtrū pater teneatur filiam dotare
& q̃tum, & quoties? Et dico, ꝙ dotare tenea-
tur filiā suo cōsensu nubētē & regulariter cō
tra eum pōt officiū iudicis implorari, vt filiā
dotet. l. qui liberos. ff. de ritu nupt. & not. in l.
obligamur, §. lege. ff. de act. & obli. in l. fi. C. de
do. promi. ¶ Quanta autem debeat esse dos,
dico: quòd etiam in modico p̄t cōstitui, vt di-
cit gl. in l. imperialis. C. de nup. in verbo. dota
libus, quod est circa mediū, & quia dos succe
dit loco alimentorum: vt no. Bar. in l. Titio cē
tum. §. Titio genero. ff. de cond. & demon. &
per Bal. in l. 1. §. ius naturale. ff. de iust. & iure.
ideo ſm hoc æstimabitur, & fiet compensa-
tis cōditionibus, & alijs qualitatibus. ¶ An au
tem pater teneatur filiam secundò dotare, si
dotem consumpsit. Bal. in l. si cum dotem. §. si
post solutum. ff. soluto matr. dicit, ꝙ sic. Sed
Bar. hoc ibi putat verum, si filia dotem perdi
dit sine dolo, & culpa: aliàs secus. Proquo est
casus. C. de colla. authē. quod locum. ibi, filiæ
possit imputari. Et pro hoc dicit Bar. facit, ꝙ
si pater dat filio legitimam pro soluenda con
demnatione ex forma statuti: quod, iterū ei
dare, vel relinquere non teneatur.

5 Quarto § quæritur, vtrū pater teneatur
filiā dotare, q̄ nupsit eo inuito? Et Pa. in ca. 1.
de despon. impu. virtualiter sic distinguit. Nā
si nupsit indigno, non tenetur. gl. est no. 32. q.
2. in c. fi. & 36. q. 1. in c. de rapto. qđ intellige,
ſm do. Ant. in c. accedens, de ꝓcu. & Imo. ibi-
dem, si est indignus turpi in dignitate: secus
si esset indignus, i. non paris cōditionis: verū
tamen poterit minorem tradere dotē ex cō-
ditione personæ. Et faciunt, q̄ habentur in l.
cum post diuortium. §. gener. ff. de iure do. iū
cta gl. in l. si voluntate. C. de do. ꝓmis. Si autē
elegit dignum, vel nō dignum, subdistingue.
Nam aut promisit dotem: & sic pater tenet̄
eam dotare, licèt. n. in tali promissione non
cōsenserit: tn̄ filia per hāc ꝓmissionē releuat
patrem à debito dotandi: & iō tanq̄ in rē pa
tris vertatur ista ꝓmissio tenebitur pater de
in rem verso. Ita dicit Bar. in l. obligamur. §. le
ge. ff. de act. & obl. per tex. in simili in l. & iō.
§. fi. & l. filius. ff. de in rem verso. Aut non pro
misit dotē, & sic non tenetur, quia ex quo
inuenit sibi maritum sine dote, etiā maritus
tenetur eam alere sicut filiam: vt in authen.
quib. mo. na. effi. legi. §. pen. no. Inno. in ca. per
nostras. de dona. inter vi. & vxo. etiam si præ
moriatur relictis filijs, tenetur sibi reliquere
quartam partem bonorum suorum præfatus
vir. Secus si filios non habuit: vt no. gl. ī §. pe.
ideo cessat vtrunq; debitū in patre. s. alimen-
torū, & dotis, quia habet vnde se alat, scilicet
ex bonis mariti: & dos succedit loco alimen-
torum vt su. §. 1. Et ita tenet Bar. in d. §. lege,
& Ang. in l. socer. & Bal. in l. 1. ff. so. mat. & in
l. fi. C. de do. promis. Et sic limita gl. in cap. fin.
32. q. 2. quæ dicit, ꝙ tenetur eam dotare, s. si ꝓ
misit, nō alias. Et q̄ dicta sunt, ꝓcedūt, si filia
nupsit ante 25. annum, vt ibidem tenet Pan.
Si aūt nupsit post 25. annum, pater, inq̇t, non
pōt illi aliq̄ culpam imponere, ex quo tantū
distulit collocare. Nō tn̄ cogi p̄t ad præstan-
dam dotē, si nupsit, sine promissione dotis ra-
tione iam dicta hæc ex illo. Et sic vr̄ velle, ꝙ
si nupsit post 25. annum cum promissione do
tis, tenetur pater illā dotare, etiam si nupsit
indigno. Notat tn̄ idē Pan. in d. c. accedens, ꝙ
talis mulier nō excluditur ꝑ hoc a bonis pa-
ternis, sed habebit saltem legitimam, nec ī ea
habebit locum statutū, quo cauet̄, vt filia do
tata nō succedat in hac, q̄ sine dote nupsit in-
uito patre. Idem ēt Pan. in c. Quintauallis, de
iureiur. addit notabile dictū Spec. ꝙ filiam, q̄
luxuriæ erat dedita, volentē pęnitere de pec
cato, pater alere tenetur, & cōsequēter dota
re, q̇a cā dotis fauorabilior est, q̄ alimento-
rum, vt no. Cyn. in l. non omni. C. de admi. tu.

6 Quinto † quæritur, vtrum frater teneat̄
dotare sororem ex eodem patre generatā? Et
dicit Pan. in c. peruenit. de arbit. cōiter tene-
ri, ꝙ sic, quod no. gl. de laico in l. cum plures,
§. pe. ff. de admi. tu. & in l. non omni, C. eodem
titu. Et ratio, quia secundum Cyn. in d. l. non

omnis,cã dotis fauorabilior eſt q̃ alimẽtorũ, ꝑꝑ qđ tenet Bar.in l.fi.ff.de his q̃ vt indig. ꝙ pater pôt relinquere filiæ ſpuriȩ dotẽ,q̃a dos ſuccedit loco alimentorũ,& idẽ not.in auth. ex cõplexu.C.de ince.nup. & in l. Meuius.§. duob.ff.de leg.2.Vñ ſicut tenetur alimẽtare, vt ſup.Alimenta,§.4.ſic & dotare in caſu neceſſitatis.In clerico aũt idẽ dic a fortiori,q̃a magis tenetur ad charitatẽ,vt in c.1.cum ibi no.de empt.& vend. Et ſi alia bona non hẽt, pôt eã & aliã conſanguineã dotare de bonis eccleſiæ,ſi eſt inops,qđ ꝓbat.c.1.de coh.cle. & mu.& c.oĩno confitemur.31.diſt.q̃a ſi ꝑ d.c.pt alere cõſanguineos pauperes de reditib. ecclæ,ergo fortius dotare,cũ cã iſta ſit fauorabilior,vt dictũ eſt,ꝙ verũ credo,ſi conditionis ſuæ modũ nõ excedat,ar.c.negotiatorẽ. 88.di.Sic ergo q̃ tenẽt alere,tenetur dotare.

7 Sexto † quæritur, vtrum vir conſtituere poſſit dotem vxori? Et dicit Pan.in cap.& ſi neceſſe.de do.inter vir.& vxo.ꝙ non poſt cõtractum matrimonium, ante matrimoniũ verò pôt,vt l.1.& quod ibi no.C.de dona.ante nu.niſi ſic ſit conſtituta, vt tunc dominiũ adipiſcatur,cum matrimonium fuerit ſubſecutum,quo caſu non valet,vt l.ꝙ ſponte.C.de dona. ante nup.quia nec ante matrimonium dominium tranſiuit cum voluerit, nec poſt eum,non potuerit,vt ibi no.glo.Fallit hoc in plebeio dotante nobilem:quia videtur dotare,quaſi recompenſando cum nobilitate, q̃a poteſt,vt ſup.Donatio 2.§.1.

8 Septimo † quæritur, vtrum frater, qui viuente patre de bonis paternis filiã dotauit, teneatur illã dotẽ conferre mortuo patre?Et vr̃ ꝙ ſic,per l.certum fa.erciſc.& l.fi.cum ibi no.ſm Bart.in l.fi.C.de don.promiſſ. dicit caſum ſingularem,vt non cõputet.Sed ego dotib.gl.in l.dotem.ff.de colla.bo.quæ dicit. Si tꝑe mortis patris conſtabat matrimonium non eſſe communicãdum,allegat l.filium.de colla.bon.& l.1.§.fi.ff.de colla.dotis.

9 Octavo† q̃ritur vtrũ pater dare poſſit in dotem rem emphyteuticã ſine dñi cõſenſu? Et dicit Spec.tit.de loc.§.nunc aliqua, ꝙ ſic, non tñ plus iuris transfert,q̃ habeat ipſe, vt in c.nuper.de dona.inter vir. & vxo.nec ſoluet laudemium quia eſt alienatio neceſſaria ſm Guil.& Bar.in l.& ideo.ff.de cond.furtiua.Et dari poteſt in dotem, etiam extraneæ, ſi in æſtimata detur,& ſoluet laudemium,ſed æſtimata dari non poteſt niſi filiæ.

10 Nono † q̃ritur, vtrũ feudatarius ſimiliter poſſit?Et dicit Io.And.in d.ca.nuper.ꝙ non. Inno.autem ibi tenet ꝙ ſic. & eum ſequitur Pan.ibi.& idem dicit in donatione propter nuptias.Sed vera eſt opinio ſecũda,in feudo, in quo filia ſuccedit,& prima in eo,in quo nõ ſuccedit, quia ſic eſt ratio diuerſa ab emphyteuſi in qua filia ſuccedit.

11 Decimo † vtrum vir repellere poſſit vxorem non ſoluta ſibi dote promiſſa? Et ſentit Hoſt.ꝙ ſic,in c.per veſtras.de do.inter vir.& vxo. quod intelligo quo ad tradutionem & alimenta præſtanda,quia dos ꝑꝑ onera matrimonij ſuſtinenda datur,in d.c.per veſtras. & in c.ſalubriter.de vſur. & in l. ſi cum dote. §.ſin autem.ff.ſol.matr. & conſequenter pôt hæc onera recuſare,ſi nõ hẽt vñ ſumat emolumenta.Bonus tex.eſt ibi,& Bal.in l.fi.C.ad Velle.poſt Cyn.in l.vxorem C.de neg.geſ.& Barto.in tract.de alimen.& ſi poſſeſſio ei detur in pignus,non debent computari fructus in ſortem,ſi dicta onera ſuſtinet,vt in d.c.ſalubriter.Ex quo conclude eum non teneri ad traductionem,dote prius non ſoluta. Secus de coniugali debito.Si aũt eam ducat ſine dote,tenetur eam alere de ſuo ſm ſtatũ ſuæ perſonæ,vt no.& volunt Inn.& Hoſt.in d.ca.per veſtras,& gl.in d.§.ſin autẽ & facit text.in l. quod ſi nulla.ff.de reli.Et ratio eſt,ſm Inn.q̃a perſonã ſuam pro dote dedit, vt in auth.q̃b.mo.na.effi.leg.§.pen.& ff.vt in poſſ.leg.l.pe. dicitur,ꝙ vxorem debeat alere vt filiam.

12 Vndecimo † quæritur, de proprietatibus dotis conſtitutæ quantum ad diſtractionem, vtrum poſſit alienari?Et dico, mulier dotem conſtante matrimonio donare non poteſt, vt eſt tex.in l.conſtante.C.de do.ſm glo.ibi, ipſam aũt actionem,ſiue ſpeciẽ,vel ẽt dotem promittere poteſt de qua gl. Bar.ibi facit magnum feſtum,nec qñ mulier donat, requirit præſentia mariti aut filiorũ:vt ĩ l.velles, nec ne.C.de reuo.do.Fundum etiam dotalem maritus alienare non poteſt, niſi eo modo quo in caſibus,de quibus in fine huius §.& hoc etiam conſentiente vxore:vt no.in l.Iulianus, ff.de fun.do.& C.ad Velle.auth.ſiue aũt, nec ẽt dare in hypothecam, vt l.vnica.§.& cum lex C.de rei vxor.act. Qđ verũ eſt, niſi iur̃m interueniat ſine vi & dolo præſtit de non cõtraueniendo,vt in c.cum contingat, de iureiur.& c.licet.eo.tit.libr.6.Et ſi primò iurauit alienationi non conſentire,niſi ex cã rõnabili,& iudicis auctoritate, & poſtea conſentit ſine dicta auctoritate,& iurat non cõtrauenire,ſeruabit primũ iur̃m,ſm Hoſt.in d.ca.cum contingat,de iureiur.& c.ea te.& ca.intellecto.Et

cto.Et si iurauit rē dotalē alienatā non repetere,seruare dēt iurm̄ s̄m Host.nec ꝓpria temeritate debet contrauenire. Et sic intelligit dictū c.cum contingat. Papa tamen restituet eam proprio motu,si iurm̄ interuenit vi, aut dolo præstitum:quod s̄m eundem Host.constabit ex perspicuis indicijs,considerata ꝑsonarum qualitate.Nam aut mulier est virago, & non præsumitur coacta.Aut est naturæ debilis & vir ceruicis duræ,& ferocis faciei: & tunc iudex attendet an exigente vera necessitate sit res alienata:& tūc bene est.Aut vitio prodigalitatis viri,& tunc alienatio est suspecta.Item mulier probabit minas viri,& forte verbera. Quib. omnibus cōcurrētib. mulier absolutionē poterit impetrare. Et si ad iurm̄ inducatur coram iudice, & veniēs ad aurem eius dicat,ꝙ inuita consentit, & iurat:iudex hoc sustinere nō debet,s̄m Host.& si sustinuerit,præsumitur pro muliere, extra, de his, q̄ vi.me.c.1.In dubio autem tenendum videtur iuramentum:quia in dubijs tutior via est eligenda,de spon.iuuenis, vel relinquetur arbitrio Papæ:quia ꝙ ille voluerit,tutius erit:nec alter agere poterit, nisi absoluta per eum.

13 Consilium † autem generale gratia mulierū & parentū earum esse vr̄,vt qn̄ nubunt, iurent,quod nunq̄ cōsentient alienationi rei dotalis,nisi causa coram iudice cognita,& ꝓbata.s.necessitate naturæ instantis,quia tunc nullo alio iure tenebuntur,cum sit contrariū primo licite & honesto de iureiu. ea te. Et p̄t addit,ꝙ si vnquam contrauenerit, non valebit,hæc ex Host. Res autem mobiles vir pōt alienare,s̄m Host. quia non est prohibitum, & similiter paraphernalia,s̄m Inno.si dominium eorum est translatum illum, alias non. ff.de iure dot.l.si ego.¶ Sed prædicta sic intellige:quia in tali alienatione præstito iuramēto tali:s ꝑ ipsa valet,& iuramentum seruandū est propter ea quæ in d.c.cum contingat.no. gl.& doct.sed sine iuramento,licet regulariter nō valeat alienatio, tn̄ valet in casib. Vnde vt refert Asten.lib.8.ti.60.quidam circa rē dotalem immobilē,puta domū,vel agrum sic distinguunt.Si.n.sit æstimata,vir eam pōt alienare:q̄a est emptitia:nisi æstimatio facta fuisset,vt sciretur rei valor,vt sic so.ma.appareat vtrum sit deteriorata,vel huiusmodi.C.de iure do.l.si inter.Si verò non sit æstimata, alienare non potest,nisi in his casibus.¶ Primò,si prouocetur ad diuisionem fundi dotalis a socio,qui cum eo habet illum communem:ipse tamen socium ad diuisionem prouocare,non potest;C.de fun.do.l.fin.¶ Secundò si alienet cum vniuersitate:vt ibidē l.1. ¶ Tertiò,si alienet ex necessitate:vt ibi.¶ Quartò,si conuertat in vtilitatem vxoris:vt ibi.l.vlt.¶ Quintò si vxor alienationi consentiat secundo post bienuium,d.c. cum contingat.in gl. dummodo sint aliæ res viro, ex quib. consuli possit. C.ad Velle.authen.siue a me. Sextò, si semel tantum consentiat, & cum hoc iuret, & hoc siue per se,siue per procuratorem,secundum Io.An.cui dederit speciale mandatum, de ꝓcu.c.fi.lib.6.& de hoc sup.dictum est.

14 Duodecimo † quæritur,quæ sint priuilegia,vel proprietates dotis? Et dico ꝙ multa ¶ Primū. Nā oīa bona viri sunt tacite hypothecata pro dote.de pig.ex literis,imò ēt pro bonis paraphernalibus,s̄m Pan. in c. ex literis.de pig.qn̄ ipse hēt illorum bonorum administrationē.C.de pac. cōuen.l.vl.Secus si mulier hēt illa bona penes se. Pro quo etiam vide gl.in d.c.ex literis,quæ vult quòd bona p̄lati sunt tacite obligata ecclesiæ pro mala administratione:& sic poterit ecclesia agere cōtra tertiū possessorē,sicut agit mulier pro dote.¶ Secundū,quia nō perditur ꝑꝑ maleficiū viri,ēt si sit crimen læsæ maiestatis, C. ad leg. Iul.maiest.l.quisquis.& in d.ca.ex literis, nec ēt patris;vt no.ibi gl. quod tn̄ fallit in vxore primi pilarij in eo officio delinquētis. C. q̄b. mo.pig.ta.contrah.l.satis notum,& C. de primipila.l.vtilitas.Tertium,quia proponitur oībus creditoribus etiam priorib. q̄ habent ꝑsonales actiones,vel etiam tacitas hypothecas,nisi sint in simili iure: vti q̄a petunt dotē præcedētem,vt in l.assiduis,C.qui po. in pig. hab.Secus s̄m aliquos,in habentib. expressas vt no.glo.in d.l.assiduis,& Dyn.in regula qui prior.lib 6.Et hoc tenet Accurs. d. l. assiduis, & Bar.qui dicit,quòd malum esset sententiare contrarium.Et hoc sequitur Summ.Ros.cōtra Ang.quæ dicit tenendum esse cum Pan.in d.c.ex literis,quòd consuetudo est aliqua illa seruabitur.l.si de interpretatione,ff.de le.cū si.Si verò est fauore mulierum, dēt præferri ēt habentib. expressas hypothecas,quia mulier vincit eum,qui ad refectionem rei dedit vt in auth. quo iure posita super d.l.assiduis, qui tn̄ præfertur anterioribns habentib. expressas hypothecas,vt l.interdum.qui pot.in pi.hab.si autem vinco viuentem te,multo magis vinco te,vt in l.de accessionibus ff. de diuer.& temp. præscrip. vel ad minus casus est dubius;& in facto dubio potior est conditio dotis,de re iud.c.fi.no.in c.ex literis. de pro-

ba.Cum hac opinione est Petr.& Cyn.& Io. And.& Mar.i d.l.assiduis.& Ia.de Are.& Gul. de Suz.Et hāc opi. ego tenerē quo ad hypothecas expressas præcedentes quidē tps,quo mulier hēt ius repetendi dotem pp fauorem viduarū, si sequat̄ dotis institutionē, siue collationē:sed si pcedant constōnē dotis,tenerē opi. priorē;quia lex n̄ confert vni beneficiū cum diminutione iuris alterius.l.2.§.si quis a principe.ff.ne quid in loc.publ.Et si dicatur, quod ius anteriorem minuitur etiam in tacita hypotheca: dico, quod tacita inducitur a lege:& sic dicitur tacita,quia beneficio legis inducta, lex autem potuit suum priuilegium restringere,pferendo priuilegiū mulieris.Secus in expressa,quę hr̄ facto contrahentium, & istud priuilegium, ꝙ.s. præferatur creditoribus, transit ad filios eius,scđm Ale.de Imo. in l.ēt.ff.sol.mat.& ibi est glo.& alia in l.1.C. de pri.dot.licet Bar.dicat contrariū: cuius tamen opinio pōt intelligi, vt nō loquatur de hæredib.suis, vt sunt filij, sed de extraneis,q̄ non hn̄t hoc priuilegium,vt l.vnica.C.de priui.do.¶Quartum.Nam ecclesia potest se impedire de dote, non solum in fauorem viduarum,vt in c.nuper.de do.inter vir.& vxo.sed ēt mariti petentis sibi dotē promissam: vt in c.per vestras.eo.tit.& facit ꝙ no.Inn in c.lator,q̄ fil.sint legiti.quāuis alij contrarium teneant,nisi accessorie.Quintum.Quia viro ad inopiā vergente iudice iubente pōt dari pecunia dotalis mercatori,cum pacto,vt capitale sit saluū, & de lucro percipiāt vir & vxor partem honestā cōpensato lucro cum dāno, sine vsura:vt i d.c.per vestras. Et ita tenet Io. And.& Card.in d.c.per vestras. & Ful.in l.cū duob.ff.pro soc.§.itē si in facto. & Bal.i quodam cons.incipiente,viso instr. Host. in Sum. de vsu.§.an aliquo.Pa.in c.nauiganti, de vsu. dicit se dubitare: ergo vero dico, si capitale sit saluum,cōtractum esse vsurarium. nec opinio prædictorum hr̄ ex d.c.per vestras,sed potius oppositum,iuncta gl.cum nominat lucrum honestū,quod esse nō posset,si esset vsurarium,de quo tamē vide inf.Societes.¶Sextum. Quia ratione dotis quam vir habet pro onerib.matrimonij,a tpe contracti matrimonij tenetur vxori de expensis intus,& extra, scđm quantitatem dotis.ff.fa.ercisc.l.si maritus etiam si dotem nō hēt,vel perdidit culpa sua. Si tamen mulier sponte recedit. sec. Pet. de Pal.non recuperat expensas, nisi a tempore quo rediens non est admissa. nec spōte vaganti,vt idem dicit,tenetur ad expensas, nisi quando ex iusta cā uagatur:puta propter nimiam sæuitiā viri,vel hmōi, vel q̄a vir ad lōginqua vadit, & eā mittit ad parentes cā honestatis. ¶Septimum:Quia habens cognoscere de matrimonio, habet cognoscere de dote tanq̄ de accessorio.extra de do.inter vir.& vxo.c.1.2.& 3.¶Octauum.Quia fundus dotalis alienari non potest,vt dicetur §.seq.

15 †DECIMOTERTIO quæritur, vtrum donatio pp nuptias habeat dicta priuilegia dotis? Et dicit Pan. post Inno.in c.ex literis. de pig. quòd aut mulier agit donationē propter nuptias, tanq̄ sibi specialiter obligatum pro dote,& tūc habet priuilegiū dotis,quia agit potius pro dote, q̄ pro donatione pp nuptias. Si verò agit vt eā lucretur,sic licet bona mariti sint sibi tacite obligata, tamen non gaudet, quia cessant rōnes priuilegiorum dotis sed bene hēt tacitam hypo.l.vbi.C.de iu.do. intellige cōem, nō priuilegiatā, vt præferat̄ alijs habentib. eum nisi sint posteriores. De paraphernalib.aūt inf.suo loco. Hoc tn̄ habet hæc donatio cōe cum dote,ꝙ alienari nō potest ēt consentiente vxore: vt in d.c. cum contingat, nec alienatio valet, nisi mulier iurauerit n̄ cōtrauenire eo mō, quo de dote dictū ē:vt in c.cū cōtingat, & eo.ti.c.licet, li.6.

16 †DECIMOQVINTO quantum ad proprietates dotis,qn̄ circa eam fit mutatio,postquā viro data est ante dissolutionem matrimonij vel post,quæritur, vtrū uir lucretur dotē pp adulterium vxoris,maxime si sequat̄ homicidiū,vel alio modo? Et dico multa. ¶Primum. Vir pp adulteriū corporale vxoris dotē lucratur, & dotalitiū,1.partē, quam lucratura erat de donatione pp nuptias, secundū glos. vel bona paraphernalia, q̄ maritus restituere tenebatur,secundum eādem, si per sn̄iam diuortium fiat.de don.inter vi.& vxo. c.plerunq; & ēt exceptionē,si eam propria auctoritate expellit,adulterio existēte manifesto, vt dictum est sup.Adulteriū, §.6. & similiter si ipsa ob adulterium sponte ab eo sine alio indicio discedit,vt in d.ca.plerūq.& similiter si intrauit balneum cum viro alieno secūdū gl.81.dis.non oportet. Et idē vr̄ vbicunq.de adulterio est suspicio violenta, quia probationem facit:vt 32.q.1.dicit dn̄s,& econuerso intellige, ꝙ mulier lucratur donationem propter nuptias,si vir intrat balneum cū alia secundum eundem glos.quæ alleg.l.vlt. C.de repu.& a fortiori intellige in superiorib.casibus:vt si adulteretur, & hoc probat Panor. in d.c.plerunq. & eodem modo agere potest mulier

mulier quia quo ad hoc ad paria iudicantur, de diuor.gaudemus.¶Sed hæc limita.Primò, nisi deinde reconciliatio sit secuta, vt in d.c. plerũq;.Scđò,si alter fidẽ fregit,ẽt inscio reo quia in conscientia quo ad lucrationẽ dotis, vel donationis ꝑꝑ nuptias, credo quod hẽat locũ illud,ff.de so.ma.l.viro.paria delicta mutua compensatione tolluntur,cũ concordantijs ibi positis,& ff.de dolo.l.si duo, cum aliis concordantiis,& de adult. intelleximus cum aliis cõcordan.Et intellige paria, quo ad grauitatem specificã:puta,quia vtrũque est adulterium, non autem quo ad grauitatem accidentalium circunstantiarũ:quia vxor viro,& econuerso grauius aliquã ratione fornicãdo peccat scđm S.Tho.4.distin.35.Tertiò,si mulier non habet filios:quia tunc filii habebunt dotem quo ad proprietatẽ,& alia bona suæ matris,ſm Io.And.in d.c.plerunque,facit auth.sed hodie.C.de adulteriis. Quartò,si agat ciuiliter,& non criminaliter,quia,ſm Pan.in c.gaudemus.de conuer. coniug. si vir contra adulteram agat ciuiliter, separatur matrimonium quo ad thorum,& lucratur dotem: vt in d.c.plerunque,& monasterio,in quo aliqñ,vt dictum est sup.Diuortium.§.4.detrudẽda est,nihil potest applicari.Si verò agat criminaliter,vltra detrusionem duæ partes dotium applicantur liberis, si quos habet, tertia monasterio.Si verò non habet liberos,sed parentes,duæ partes applicãtur monasterio, tertia parẽtibus,& si parẽtes non habet,omnia applicantur monasterio,vt in authen. sed hodie.C.de adult.& sic vtilius est marito accusare ciuiliter,quam criminaliter.Quintò,si mulier super hoc in iudicio sit condemnata, secundum Arch.post Io.Cal.& Pan.in c.fi.de adul.quia ad pœnas, inquit, legum quis non tenetur,nisi postquã fuerit adiudicatus idest per iudicem cõdemnatus,ſm S.Th.& Rayn. Et hæc limitatio locum non habet in casu dictæ exceptionis. Sextò,limita, si iudex separãs sit ecclasticus,secus,ſm Pan.in d.c.plerũque:si sit sæcularis, quia nõ est in hoc competens,qñ agitur ciuiliter:vt in c.tuæ.de procurato.¶ Secundum.Si maritus vxorem in adulterio,ꝑꝑ quod debeat dotem lucrari, repertã,interficit,perdit ipsum lucrũ, vt dicit Bar. ſm gl.in l.si ab hostibus ff.sol.mat.quia non licebat sibi interficere. Et per hoc dico, quod si interficere licuisset ex cõsuetudine vel statuto,dotẽ non perderet:vt in l.quid ergo.§.si hæres.ff.de leg.1.q̃ legem nota:cũ ꝑ totã Italiam sint statuta,ꝙ vxore ꝓcedẽte vir lucrat certã partẽ dotis:vt eã non lucretur,si vxorẽ occidit,hæc ille.Nec obst.l.si quis in graui.§. si tamen.ad Sil. quia ignoscitur ei ad minorẽ pœnã,nõ vt in totũ reueletur,vt l.1.ff.de sic, & l.si adulterium §.Imperatores.ff. de adult. & per hoc habes concordare tex.quia videntur ad inuicẽ contrariari:quia debẽt intelligi quod marito parcitur:sed non omnino.¶Tertium.Si autem eam non interficit, sed erat infirma,sed maritus voluit medicũ ducere: aut cõducit eũ,qui vnã literã nõ sciebat: dicit gl. in d.l.si ab hostib. ꝙ perinde indignus est, ac si occidisset illam,& idẽ tenent ibi Bar.Et idẽ dicendũ esset si mulier erat furiosa,& ꝓcipitauit se,quo casu nihil lucrari dẽt maritus, ꝙ intellige,si fuit in dolo,vel culpa non obstando cum posset.Et similiter idẽ dicit Bar. econtrario si mulier occidit virũ,vt repetere, non possit:quasi culpa eius matrimoniũ sit solutũ C.de repud.l.consensu.¶Quartũ.Hæres mariti non põt vxori obiicere adulteriũ ad effectum impediendi restitutionẽ dotis, ſm Bar. in l.rei iudicatæ.ff.sol.mat.ꝑ illum tex.ex quo tacuit in vita,& placet Pan.in d.c.plerunque tamen cum de hoc sint opiniones,videtur approbanda distinctio do. Signo. de Homode. quam recitat do.Io.Ant.de S.Georg.in d.cap. plerunque. Nam aut maritus viuens ignorauit adulteriũ:& sic possent hæredes excipere de adulterio,&dotem retinere,cum maritus nõ possit videri dissimulasse,& remisisse: nec enim potuit iniuriam remittere quã ignorabat.l.nihil interest.§.si cum filius.ff. de inoffi. testamen.& l.mater.§.1.eod. titu. & l. legitimam.ff.de pet.hære.& l.vtilitatem ff. de confir.tut.Et idem est si dubitat an sciuerit:qa ꝓ̃sumitur ignorasse.l.1.§.illud.ff.de libe. agno. & l.marit.ff.de adul.& l.verius ff. de prob. Si ãt maritus sciuit,& non est cõquestus, vt potuit iure nouissimo,ẽt constante matrimonio, auth. sed nouo iure. C.de adul.sed vxorem retinuit,cũ fuerit leno.l.siue metu.C.de adul. sic cũ hæredes tractẽt de lucro captãdo,cõtra ipsos replicabitur de lenocinio mariti.l.cũ mulier.ff.sol.mat.& sic paria delicta mutua compensatione tollentur,facit quod no. Inno. in d.c.intelleximus.de adul.& Iacob.de Are. in d.l.cum mulier.& in l.rei §.1.ff.solu. matr: Si verò post scientiam vxorem nõ retinuit,tũc si quæritur de delicto principaliter, hæredes non possunt conqueri:imò, accusatio debet fieri,& inscripto,cum modificatione tamen, quam facit gloss. in authen. vt liceat mariti & auiæ.§.quia verò. Si verò secundario, sic

possunt, vt repellant petitionẽ dotis: vt in l. filio.§.Seia.ff.de ali.le.¶ Quintũ.Amissa dote à muliere ꝑꝑ adulterium, si deinde constet impedimento tali, ꝙ m̄rimoniũ erat nullũ, puta, de consanguinitate, ſm Tancre. ipsa dotẽ recuperat. Et hoc placet Sum. Ange. ne pęna excedat casum suũ. Oppositum tenuit Sum. Ros. ac Supple. cum Ho. Gof. Lau. Ber. Ioãnes, & Summ. Pis. & hoc tenendum est ꝑꝑ rõnes, gl. in d. capitu. plerunque. maxime per l. si vxor. ff. de adul. vbi dicitur, ꝙ matrimonium, nec speciẽ matrimonij violare licet. Et licet modo appareat, quod non fuerit matrimonium, mulier nihilominus punienda est ꝑꝑ intentionem cum opere subsecuto. de biga. ca. nuper. & cap. fi. & etiam vt auferatur cæteris materia delinquendi, & excogitandi falsam probationem contra matrimoniũ. Nec tñ pęna excedit casum suum: quia hæc fuit adultera verè, quo ad Deũ, i. in sua cõsciẽtia, & quo ad homines. i. opinatiuè. Sextum. Si duo contraxerint scienter in secundo gradu consanguinitatis, non scienter contra ius, ducti ignorantia iuris hoc prohibentis, ſm Io. An. vt refert Pan. in c. & si necesse de don. inter vir. & vxo. isti puniri debent pœna adulterij, vel incestus, ac perdere dotem, ac donõnem propter nuptias. Nec excusat iuris ignorantia: ẽt fœminã: cũ illa non excusetur: nisi in casibus iure expressis: vt est tex. no. in l. ne passim, C. de iur. & fa. ig. Secus si errasset in facto, puta, quia credidissent dispensatũ, & sic cõiter trãseunt doct. vt dicit Pan. & videtur tenere Legistæ in l. qui contra. C. de incest. nup. & in l. auunculo. ff. de condi. sine causa. Sed Bart. ibi tenet contrarium, sequendo opinio. Ioan. q̃a ignorãtia iuris excusat à pęna amissionis bonorum, & hoc per auth. incestas. C. de inces. nup. vbi pœna imponitur scienter contrahẽtib. & facit l. si adulterium. ff. de adul. vbi errãtes in iure excusant à pęna incestus, & adulterij. Et hãc opi. sequẽs Pan. & cõcludẽs post Bart. hanc materiã in tria mẽbra: dicit, ꝙ aut agit de pęna adulterij, vel incestus, & error iuris excusat, d. l. si adulterium. Aut agitur de pœna perditionis propriæ substantiæ, vt dotis, & donationis ꝑꝑ nuptias: & est idem ar. d. auth. incestas. Aut agitur de pœna perditionis lucri, & non excusat, vt d. l. qui contra. Et hanc opi. tanq̃ mitiorem teneo, cum simus in pœnalibus, addẽs ſm Bart. in l. descriptionis. C. de tempo. luc. descri. libro 10. quod dos & donatio non dñr tituli lucratiui respectu eius cui datur, & sic accipientis, sed respectu eius, pro quo datur, bene est ti. lucratiuus, vel l. fi. §. 1. ff. de his, quæ in frau. cre. Angel. autem in addi. ad d. l. descriptionis, dicit ibi esse tex. expressum, ꝙ maritus, qui lucratur dotẽ ꝑpter adulteriũ, vel tertiã partẽ eius, ex statuto, decedente vxore sine filijs in m̄rimonio nõ hẽt cã ex causa lucratiua: vnde nõ est necesse, q̃d lucrũ illud faciat insinuari, nec gabellam soluat, quæ soluitur de reb. q̃ ad alium ꝑueniũt ex cã lucratiua. Septimũ. Vidua stuprũ committens, & dotẽ repetẽs à fratre, vel hærede mariti, de rigore iuris repelli põt ꝑ exceptionẽ de fornicatione, ſm Io. An. in d. c. plerunque, & perdet dotẽ, & sic remanebit apud fratrem, vel hæredes mariti ꝑꝑ offensã factã defuncto. ꝑ tex. cũ gl. & ꝑ id, q̃d no. Bar. in l. pe. C. de adul. & ff. de liti. l. fi. & ff. de iniu. l. filio. §. & si fortè & ita determinat Pa. de Cast. consilio 119.¶ Octauũ. Patet, qui dedit dotem pro filia, ꝑdit illã pro adulterio filiæ, si nõ est stipulatus eam sibi reddi, & sibi imputet, ſm Io. An. d. c. plerunq; & Accur. in l. consensu. C. de repu. & in l. si dotẽ, C. de iure do. Sed Dy. per l. 2. §. item si voluntate. ff. so. mat. dicit, ꝙ non præiudicatur patri, q̃n possit agere ꝑ dote, si filia est in patris potestate. Et similiter tenet do. And. in d. c. plerunq; per l. fi. C. de rep. Sed ꝑ his Arc. & Pet. de Pal. in quarto sic recitat, & tenet. Quando vxor diuortio facta ꝑpter adulterium suum dotem perdit: si ipsa erat filiafa. i. in patris potestate constituta, & dos erat profectitia. i. de bonis patris profecta, vel alias q̃ñcunq; dos erat ad patrem recasura, pater non perdit eam ꝑꝑ delictum filiæ: quia non debet pater portare iniquitatẽ filij. Sed si nõ erat recasura ad partẽ, q̃uis ab eo profecta esset: quia ea mortua rehabiturus nõ erat tunc maritus eã lucratur. Et sic intelligit Ho. C. de adul. l. vlt. ad fi. de diuor. l. consensu. Q̃ñ tñ dos erat ad patrem reditura, perdit eam q̃diu viuit adultera filia: & vir dotem tenebit: sicut etiam non potuisset eã pater repetere illa non adulterãte: nec dẽt ipse ex filię delicto lucrari: post mortẽ tñ adulteræ dos redibit ad patrẽ, sicut si ꝑlatus ecclesię cõmittat feloniã idest coniuret contra dñm: quãdiu ipse viuit, ecclesia feudũ perdet: quo mortuo, ad ecclesiam redibit, ne delictũ personæ redundet in ecclesiæ dãnum. Ex his sequitur, ꝙ si vir committat crimen læsæ maiestatis, propter quod dona eius cõfiscentur, & ipse nudus exultet, vxor dotem perdit quãdiu viuit eius vir: ne ꝑ eius delictũ lucretur vxor, q̃d prius nõ habebat: interim tamẽ fiscus tenetur ei prouidere neces-

necessaria loco viri:quo mortuo dotem inte grè rehabebit,& dotarium suum,hæc ex illis ¶Nonum.Vir expellens vxorem auctoritate propria propter adulterium nō notorium tenetur soluere mutuum quod mulier accepit pro alimētis, quia tale adulterium nō priuat ipso iure alimentis,nisi sentētia lata,ff.de do. l.potest contractū,cum sua materia.Et quod dictum est mulieri obstare exceptionē adulterij;verum est quoad futura,sed non quo ad alimenta , quæ debentur ante sniam latā, de quo in l.instituta.ff.de inoffi.test. Dicit tamen Pet.de Pal.quod adulteræ nihil tenentur prę stare,nisi ipsa replicet de cōsimili:sed intelligitur quādo est adiudicata,vel notoria. ¶ Decimum . Propter adulteriū seu fornicationē spiritualem puta hæresim,& vir,& vxor perdunt similiter dotem & donationem ꝓpter nuptias,secundum Pan.in c.fi.de conuer.con iug. pro quo l.consensu.C.de repud.

17 Decimoqvinto † quot modis vir lucratur dotem vxoris?Et dico,ꝙ tribus.Primò ex pacto , vt si paciscatur de tota dote , vel eius parte lucranda post mortē vxoris C. de pac. conuen.l.ex morte in prin.& in auth. ibi posita.Secundò,ex lege,& hoc dupliciter,s.ex adulterio,vt dictum est.§. priore , per totum , & si vxor moriatur intestata deficientibus liberis & ꝓpinquis,quo casu vir succedit vxori,dotemq; lucratur,& econuerso est: vt inf. Hæreditas.1.§.2.vt C.vnde vir & vxor.l.1.In alijs autē casib. dos ad mulierem redit, & ad virum donatio propter nuptias,nisi secus obtineat consuetudo,extra,de don.inter virum & vxor.l.donatio.§.sane. Tertiò , aliquando ratione consuetudinis : vt dictum est statim.

18 Decimosexto † quæritur,vtrum constā te matrimonio possit vxor dotē repetere marito vergente ad inopiam,vel alio casu.Et dico,quod sic in multis casibus . ¶ Primò, viro in insulam deportato, cuius affectionem mulier non mutauit,ſm Pet.de Pal.in 4. dist. 42. ¶Secūdò,viro bānito de regno.C.de iure do. l.vbi.de hoc non est dubiū,ſm Bar.in l. si constante.ff.sol.mat.si perdidit oīa bona sua : q̃a publicantur,cum sit perfecta inopia & idem credit parte bonorū publicata,vt l.si marito. ff.sol.matr.& idem finaliter credit, si nihil de bonis eius publicatū est,per authenticum,de æqua.do.quia talis incipit male vti substantia sua:cum peregrinatio ducat ad paupertatē. ¶ Tertiò,viro ad inopiam vergēte ēt sine culpa,modo ipsa non sit eā cōsumptura : vt in d. l.vbi & est cōis opi. Legistarū,vt refert Pan, in c.per vestras,de don.inter vi.& vxo.quod idem Pe.intelligit nō de inopia æris: quia tūc sub tali cautione,quā p̄stare pōt,cōmittenda & dimittenda est dos:sed de inopia mentis,vt qñ incipit esse prodigus & dilapidator: & q̃a tūc cautio parum valeret.Et idem sentit Pan. in c.per vestras,de do.inter vir.& vx. vbi dicit,ꝙ de ista cautione prouidit ius canonicū, non ciuile.Et nō sufficit cautio iuratoria, ſm Io.And.quam quilibet præstare potest,quantumcunq. pauper cum tex.ibi dicat,quā pōt. Et quo sumitur limitatio ad totum ti.C.ne fideiu.dot. dē.s. nisi maritus vergat ad inopiā. Pro hoc scito,quòd circa hoc emanarunt varia iura.Nam primo sancitū est, ꝙ si substantia mariti non sufficit ad satisfaciendum dotī & creditoribus,pōt vxor dotem repetere.ff. sol.ma.l si constāte. Deinde sancitū est quòd hoc possit,si maritus ita se gerat quod vergat ad inopiā.C. de iure do.l. vbi, quæ dispositio est latior:quia nō requiritur vt substātia mariti nō sufficiat:sed satis est,quòd vergat ad inopiam,vt puta,q̃a est nobilis,& vult facere sūptus vltra facultates.Deinde sancitum est, ꝙ hoc possit,si maritus male incipit vti substantia sua,vt in auth.de æqua.do quæ dispositio adhuc est latior,quia supposito, qđ non vergat ad inopiā,puta,q̃a ditissimus est , ex quo tñ male vtitur sua substātia , pōt mulier dotē repetere,& ibi gl.sentit id qđ Bart.dicit in d. l.si cōstante.s.quòd hoc pōt,qñ vir incipit depauperari.& ſm opi.vulgi ad inopiam vergere,quia res dr̄ male geri qñq. respectu initij , qñq. respectu finis vt l.& in totū.ff.de impēs. in re. do. fa. & fauore dotis ne possit perdi si vir ad extremam paupertatē veniret, vtroq. mō intellige siue vñ male inchoet, siue malū exitū habeat.In quolibet aūt triū p̄dictorum casuum potest mulier agere contra maritum repetendo & fortius excipiēdo cōtra petētē dotē.Et idē est a fortiori de quolibet alio,cuius est dotē aut reddere aut recipere. Et non solū ad dotē,sed ēt ad donationē ꝑꝑ nuptias agere pōt in illis casibus,vt est tex.in d.l.vbi. Si tñ ab initio mulier nupsit pauperi, aut vergenti ad inopiā,aut male utenti substātia sua ur̄ ꝙ repetere non possit , quia semel approbauit mores illius.Tñ Bar.in d.l.si cōstāte,cōtrariū tenuit,q̃a ñ potuit ꝑ tacitū pactum sibi uxor p̄iudicare,nā publicę utilitatis,ut dos maneat integra mulieribus,ut l.1. ff.sol. matr.

19 Decimoseptimo † q̃ritur, cui restituēda sit dos,siue ad quem ꝑtinebit solu. matrimonio?Et dico,quòd licet maritus,de subtilitate

iuris efficiatur dñs dotis sibi datæ, vt l.in reb. C.de iur.do.& l.doce ancillam. C.de rei ven. tamen ad illum nō pertinet post mortē vxoris, nisi in duobus casib. Primò ratione pacti de dote lucranda. Secundò qñ vxor intestata decedit deficientibus liberis, & propinquis; qa vxori succedit, & econtra vxor viro.l.vnica.C.vñ vir & vxor. Et similiter duob.casib. prædictis ad mulierē pertinet donatio pp nuptias viro defuncto. Et ita tenet Sum.Angel. Sed tu dic vt su.§.15. tertio rōne consuetudinis. Extra hos casus aūt cū ab vno trium dos constituatur, secundum Pan.in c.fin.de don. inter vir.& vxo.s.a patre pro filia, vel ab ipsamet muliere: vel ab extraneo: quem dico oēm non habentē mulierē in sua ptāte, vt dicit tex.in l.vnica.C.de rei vxo.act.pertinebit ad eū, qui eam constituit, si stipulatus est eam sibi restitui, siue sit pater, siue extraneus: vt ī l.vnica.§.accedit.C.de rei vxo.act. Si aūt constituit quidem eā, sed non est ita stipulatus eā sibi restitui: tunc si sit extraneus, reddet vxori si superest, vel hæredib.eius, si decessit. Sed si sit pr̄ erit filiæ in duob.casib.Primò, si eā emancipauit. Secundò, si ipse pater præmoriatur alia filia pmoriēte ex patris, ēt si extāt liberi ex filia, secundum aliquos, vt secundum Vin.per l.dos a patre.C.sol.mat.cum qua opinione cōiter transeūt Canonistæ: vt dicit Pa. in c.fi.de do.inter vir.& vxo.& Bart.in l.post dotem.ff.sol.ma.& gl.in d.l.dos. Sed contraria opinio, quæ est Martini antiqui gl.& vult ꝙ restituatur liberis, præualuit in vsu, vt dicit d.gl.& ēt est vera de iure.arg.ff.sol.mat.l. post dotē.& ita tenet Sum.Confess.Superstite aūt patre simul, & filia nō emancipata: tūc patri & filiæ reddetur, & non erit alteri sine alterius consensu.ff.sol.mat.l.2.Si verò is, qui de dotem constituit, sit ipsa mulier, reddetur sibi d.l.vnica.vel suis hr̄dib.nisi rōne adulterij illā perdiderit. Prædicta tñ limita vera, nisi obstent aliqua statuta, vt cōiter accidit.

20 †Est aūt notandum sec.Bar.in d.l.post dote, quod vtilis est ad multa disputatio, an opinio Martini sit vera de iure, vel de cōsuetudine. Nam si filiusfamilias habens dotē profectitiam: & filios ex primo matrimonio, nupsit secundo viro, & moritur in secundo matrimonio sine filijs, si de iure vera est opinio Martini, succedent in dotem filijs primi matrimonij, quia prima causa in successione est liberorū si aūt de iure non est vera, sed de cōsuetudine, secus: quia cum dictet cōsuetudo, qđ dos remaneat apud virū pp filios eiusdē mr̄imonij, nō extēdetur ad aliū casum, vt l.si vero.§.de viro.ff.sol.mat. Item tenet Iac.Bu. in l.fi.C.com.vtri.iur.& hoc putat Bar.verū, quia de eodē matrimonio oportet filios consistere casus est in l.si inter, ff.de pact.do.

21 †Decimooctavo quæritur, vtrum confessio, qua vir confitetur se recepisse dotē cōstante mr̄imonio, valeat? Et dico, ꝙ non nisi appareat de numeratione: nā vr̄ donare. Bal. in l.1.C.de dot.promis.& Ang.in l.pe. ff.quæ res pig.obl.pos.& Barto.in l.si diuortio, ff.de verb.obl.& ibi legistæ. & præsumitur simulata confessio scđm Bar.in l.1.C.de do.añ nup. Et hoc verum nisi vir faciendo testamentum legaret vxori dotē expressa certa quātitate; tūc oīno vxor eā habebit, ēt si ꝓbaret, ꝙ nūquā fuerit soluta: vt no.Ang.Are.Inst. de leg. §. sed si vxori, quod limitandum vr̄ verum, nisi vir esset non soluendo creditorib.suis.

22 †Decimo nono quæritur, qñ restituenda sit dos? Et dico multa. ¶ Primum. Si dos consistit in rebus immobilibus, dēt reddi statim soluto matrimonio. Si verò in reb.mobilib.restitui debet intra annū. C.de rei vx.act.l.vnica.§.cum autem. Quod tñ in marito limita, si pōt, qa si dolo malo non est versatus, non restituet, nisi inquantū pōt.s.habita rōne ne egeat.d.l.vnica.& si paciscat vt conueniri possit vltra q̄ possit facere, est contra bonos mores: & pactum non valet, ff.sol.ma.l.alia. §.1. quod priuilegiū ēt trāsit ad filios eiusdē matrimonij, vt ff.so.ma.l.maritum. Sed tam ille, q̄ isti cauebunt de restituendo residuo, si venerint ad pinguiorē fortunā, vt no.in d.l.vnica. §. cū aūt.& in l.in condēnatione, ff.de re. iur.Hæredi aūt extraneo hoc nō est pstandū, nec transit ad illud, d.l.maritum.de quo vide gl.in c.mulieres.& ibi per Canonistas, de donat.inter vir.& vxo. ¶ Secundū. Si qñ data est dos res erant immobiles, quas vendidit maritus: & inde ex pretio emit mobiles, nō computabuntur immobiles, sed mobiles. Et casus est ẜm Bart.in l.cū in fundo. §.si fundus, ff.de iur.do.& ita iudicabūtur mobiles, vel immobiles tp̄e mortis viri. Vnde non statim restituentur, sed intra annum. Nec est verum hic, qđ subrogatū sapiat naturā &c. Et dicit Bar. ꝙ ille §.est contra gl.in l.diuortio. ff.sol.ma. & cōtra gl.in d.l.vnica.cuius glo.opinionem tenuit Ludo.de Ro.in suis sing. ¶ Tertium. Si mulier dedit dotem in re mobili, puta in auro: & negante hærede dotē se daturum intra annum, si interim non habet vnde viuat, hæres condemnabitur ad dandū statim: quia de hoc

hoc vř casus in l.ſi conſtante.§.quoties.ff.ſol. matr. & ſi contra hoc eſſent iura, nihil valerent quia eſſent cõtra ius naturale, niſi ſecũdũ aliquos hæres eſſet in neceſſitate æquali.

23 † VIGESIMO quæritur, qualiter reſtituenda ſit dos? Et dico multa. ¶ Primum. Expenſarum factarum a marito, vel hæredibus circa dotem quædã ſunt neceſſariæ, vt illæ, quæ ſi factæ nõ fuiſſent, aut res perijſſet, aut fuiſſet deteriorata, ſicut ſi domus, quæ ruinã minat, aptetur, aut reſtaurentur tecta. Quædã verò vtiles: vt quæ rẽ meliorẽ faciunt, & deteriorẽ fieri nõ ſinunt; ſicut vineæ, paſtinatio, vel huiuſmodi. Et quædã voluntariæ ſeu voluptuoſæ, vt quæ rẽ tm̃ ornant, ſed fructum nõ auget: vt viridaria, & picturæ, & incruſtationes, & hmõi.ff.de verb.ſign.l.impenſæ. & dicũtur incruſtationes cruſtæ ſubtiles marmoris extra murũ poſitæ. ¶ Secundũ. In reſtituẽda dote defalcari poſſunt expenſæ neceſſariæ, quæ ipſo iure dotẽ minuunt, ſm glo.in c. mulieres.de don.inter vir.& vxor. Vtiles aũt non minuunt dotem ipſo iure: ſed petuntur actione mandati, vel negotiorum geſtorum. Voluntarias aũt quidam dicũt ſimpliciter ꝑditas. Sed melius alij diſtinguunt, ꝙ ſi mulier vult hr̃e reddere debet quæ impenſa ſunt q̃ ſi reddere non vult, tunc ſi ſeparationem recipiant ſine rei læſione, tolli poſſunt, vt pictura facta in tabula, vel panno, & affixa parieti. Si aũt ſeparationẽ non recipiunt, relinquenda ſunt, vt ſi eſſet facta figura in ipſo pariete immediate, ff.de impen.in re.l.1 & l.ꝑ voluntarijs. C. de rei vxor.act.l.vnica.§.ſed nec. Sed hæc nõ habẽt locum in expenſis factis pro exactione, vel defenſione dotis: quia maritus eſt dñs fructuũ dotis; & ſic tanq̃ dominus ipſã tenet: vt no.ff.de impen.in re.dota.fac.l.2. & iõ repetere nõ poterit, vt tenet Spe.tit.de do.poſt diuor.& Io.And. Circa vtiles tñ Barto.ff.de imp.l.vtiliũ.diſtinguit: quia aut ſunt factæ voluntate mulieris: & tenetur aut ſine: & tunc aut põt alium de ſoluere, & idem aut non poteſt aliunde ſoluere: & non tenetur: vt in d.l.vtilium, quia tunc non vñr vtiles, cũ nõ expediant mulieri. & idem Dy. ¶ Tertium. Cũ dos ſine matrimonio eſſe non poſſit, C.de don.ante nupt.l.fin. ſolutum pro dote, vbi matrimoniũ nullũ fuit, non repetetur nomine dotis, ſed cõdictione ſine cauſa, ff.de cond.ſine cauſa.l.fin. & eſt priuilegiata hæc actio quo ad mulierẽ, ſicut actio de dote, vt tenent doct. in c.de prudentia. de dote poſt di.re.& facit l.2.ff.de priuil.cred.

24 † VIGESIMOPRIMO quæritur vtrum aliquo caſu dos poſſit ſolui mulieri? Et dico ꝙ ſic in tribus caſib.ſcd̃m Bart. in l.quamuis.ff. ſol.mat. Primò, vt ſoluat æs alienum, ff.de iu.do.l.vlt. Secundò, vt emat prædia; & illud eſt regulare, qñ ex ſolutione, quæ fit cauſa dotis mulier fit melior, vir non pauperior, vt l.ita conſtante, ff.de iure do. Tertiò, vt conſanguineos redimat ad hoſte, vel eos alat egentes. Ex quo nota, ꝙ ſi mulieri ſoluitur pecunia, vt ſoluat votum factum pro ſe, vel in peregrinationem pro anima ſua vadat, aut alterius eius coniuncti, iuſte ſoluitur, & minuit dotẽ: quia ſi hoc fieri permittitur ad liberanda corpora, multo magis ad liberandas animas. C. de ſac.ſan.eccl.l.ſancimus.

25 VIGESIMOSECVNDO quæritur, vtrum hæredes mariti teneantur alere relictam intra annum reſtituẽdæ dotis? Et dico multa. ¶ Primum. Eam tunc alere tenentur, ſi aliunde nõ habeat, vnde alatur: nõ tñ ſcd̃m quãtitatem dotis: q̃a ſi fructus excederẽt, nõ tenent̃ niſi ad alimenta, & ſi quid de dote reſtituũt tenẽtur in reſiduo alimentorũ. Ita no.gl. C.de rei vxo.act.l.vnica.§.exactio.& ff.ſo.mat. l.adiutor. Vnde ſi pater præſtitit alimenta filiæ, poterit ea repetere ab hæredibus viri. & facit quod no.Barto.in d.l.diuortio. Si verò habet vnde alatur, non tenentur hæredes, ſcd̃m gl. in d.§.exactio.probat̃ in l.extraneo. ff.de vẽ. in poſ.mit. ¶ Secundum. Ipſa ẽt cum eiuſdem hæredibus habitare non tenetur, ſcd̃m Bart. in d.l.diuortio. quia iure non inuenit̃ expreſſum. Sed tñ contrariũ tenetur ſcd̃m aliquos: quia intra annum dr̃ quaſi eſſe in matrimonio. C.de bon.ma.l.fi.& ſic conſuluit do.Car. ꝙ non poterit alimenta petere, ſi contra eorum voluntatem alibi ſit demorata: dummodo apud eos poſſit honeſte morari. ¶ Tertiũ. Licite ipſa poteſt percipere certum quid ꝑ alimentis ab hæredibus mariti, donec illi dotem reſtituant de iure cõi: iuxta no.per Bar. poſt Cyn. C.de bon.auct.iudic poſſit.auth.ei qui.& per Ang.in l.Titia.ff.ſol.matr. & Paul. de Caſt.conſi.382. Quod tñ Pan.in c.ſalubriter.de vſu.limitat ea, quæ non habet vnde viuat aliunde. ſed melius limita, quando hoc facit ratione intereſſe coacta: puta quia mallet ſuam dotem, ſed eam nõ accipit, vel quia nõ poteſt, vel quia hæredibus compatitur: alias ſi ſpõte faceret, cum dotem hr̃e poſſet, eſſet vſura manifeſta: vt inf.patebit, & diffuſe deduxi in q.aureæ roſæ. vide inf. Vſura 3.§.6.

¶ DVANA, vide inf. Gabella, tertio.

De Dubijs Facti Et Iuris.

1 *Dubium varie finitur. Quomodo autem differat ab opinione, & fide, & huiusmodi, remittit.*

2 *Qđ in regula iuris, estote, habetur, qualiter sit intelligendum. Et ibidem quod humanorum exteriorũ operum genus triplex. Et quæ de genere bonorũ sint, quæ de genere malorum, & quæ ex se indifferentia. Et in quibus in bonam, aut malam partem iudicandum ac interpretandum sit.*

3 *Opinionem malam de aliquo sine cã legitima habẽs, eidem iniuriari dicitur, & ideo melius esse nos falli habendo opinionem bonam de homine malo, quam falli raro habendo malam de bono.*

4 *In dubijs tutiorem viam esse eligendam, qualiter intelligendum sit. Et ibidem quod dubium duplex sit. Et quod amans periculum peribit in illo.*

5 *Ambiguitatem iuris triplicem esse: aut.n. iuris, aut facti, aut personæ, & ibidem de singulis. Et in qua ex his certa sententia reddi queat.*

6 *Regula, cum sunt partium iura obscura, reo fauendum esse potius, quam actori.*

7 *In dubio super irregularitate, vel aliquo delicto, qualiter interpretandũ sit affirmatiue ne, an negatiue, & hoc siue in foro contentioso, siue in foro animæ, siue in foro quasi pœnitentiali.*

8 *In ambiguitatib. cuinam standum sit. Et de hoc cõclusiones quatuor: & ibid. distinctio ex Io. An. quod ambiguitas, vel obscuritas, aut in vltimis voluntatib. aut in conuentionib. iudicio factis, aut in confessionib. aut in contractib. & pœnis, aut in sententijs appositas, de quibus hic sigillatim.*

9 *Legib. num aliquid ambiguum, aut obscurũ insit.*

10 *Verbis non semper inhærendum, etiam si de intellectu non constet. Et verba legib. aut rescriptis apposita, æquitati conformari debere, & si per verba id non fiat.*

1 Dvbivm † secundum Isid. in li. Etimol. est motus indifferens in vtraque partẽ contradictionis. Vel dic, secundum Philosophũ, & mentem S. Th. in 3. dist. 17. quod est contrariarum rationum æqualitas, vnde proprie homo dubitat de aliquo, vel circa aliquid quando habet rationes ad vtraque partẽ æqualiter, aut quasi æqualiter mouentes, ita ꝙ non inclinatur ad hoc magis quam ad illud notabiliter. Quomodo autem differat dubium ab opinione, & fide, & huiusmodi inf. opinio.

6 †Primo verò quæritur, quõ intelligitur illud, ꝙ habet in regula iuris, esto te. s. dubia, i. facta, quæ dubium est quo animo fiant, sunt ĩ meliorem partem interpretanda, & dico, triplex esse genus operũ humanorũ exteriorũ preceptorũ a nobis. Quedã.n. sunt de genere bonorũ, i. ex suo genere, siue ex suo obiecto, bona: vt eleemosyna, oratio, ieiuniũ, & huiusmodi, quæ male fieri non pñt, nisi per accidẽs ratione finis, seu intentionis vel circunstãtię: puta, si fiãt quando, vbi, vel a quibus non debent. Quædã verò sunt de genere malorũ, i. ex suo obiecto malo: vt furta, blasphemiæ, & huiusmodi, quæ benefieri non possunt etiam per accidens ratione finis, aut circunstantiarum: quia ex obiecto habent malitiam: vnde sine malitia non fiunt, & consequenter semper sunt male: quia scđm Dio. bonũ ex totali & integra causa: malum ex singularibus defectibus, sicut structura nõ est bona, nisi sint boni lateres, & cęmentũ, & omnes partes est autem mala, si aliquod horum est malum, licet cætera sint bona. Quædam verò ex se, i. ex obiecto, sunt indifferentia, sed suam bonitatem, vel malitiam habent ex fine & circunstantijs: vt comedere, & bibere, & huiusmodi: quæ possunt bene & male fieri sicut bono & malo fine: & debitis ac indebitis circũstantijs. ¶ Prima semper debent in bonam partẽ interpretari, licet fieri possint mala intentione: & similiter tertia in partem meliorem: de quib. principaliter intelligitur regula ẽm gl. In alijs verò ẽm Bedã ꝑmittitur nobis iudicare, i. interpretari in malã partẽ, & peccata esse, consequenter facientẽ talia esse peccatorem 11. q. 3. si quis dixerit. & c. seq. Vide inf. Iudicium. 3. §. 3. Adde ex S. Th. 2. 2. q. 50.

3 †Qvod habens malam opinionẽ de aliquo absq. causa sufficienti, iniuriatur ei, & illum cõtemnit, quod sine causa cogente nullus facere dẽt. Et ideo vbi non apparent de malitia alicuius manifesta indicia, debemus illum habere bonum, id quod dubium est, in meliorẽ partem interpretãdo. Et melius est, aliquẽ falli frequenter habendo bonam opinionẽ de homine malo, quã falli rarò habendo malam de bono, quia ex hoc fit iniuria proximo, non ex primo. de reg. iu. estote.

4 †Secvndo quæritur, quõ intelligitur aliud dictum, quod est quasi regula. s. In dubijs tutior via est eligenda, quod est sumptũ extra, de spon. in c. iuuenis. vbi dicit gl. quòd in his, quæ dubia sunt, qđ certius æstimamus, tenere debemus. vt idem dicit Ang. de pę. dis. 7. c. 2. tene certum dimitte incertum. Et dico hic opus esse duplici distinctione. ¶ Prima. Dubium est duplex, s. probabile: cum scilicet rationes probabiles ad vtranque partem sunt quasi æquales, & scrupulosum, quando quis, scilicet ex leui suspicione timet alicubi esse peccatum. Scrupulosum dubium ad cõsilium boni

boni viri est deponẽdum, ſm omnes Doct. & idem est si dubitatur, an dubiũ sit scrupulosũ, necne. Et ratio huius est: quia qui in hmõi consuluit, virũ bonum .i. peritum, & cõsciẽtiatũ, etiam si deinde consilio eius erret, excusatur, quia laborat ignorãtia inuincibili, quæ excusat, ut inf. Ignorantia. §. 45. Dubium aũt probabile, est de quo proprie illud dictum intelligitur, & ſm Arc. peccatum graui est tali in dubio se exponere, ubi est mortale. Et secũdum 6 Pan. in d. ca. iuuenis, in dubijs .s. probabilibus, ubi versatur periculũ aĩæ semper tutior pars est eligenda, & quot tutius est tenẽdũ, & qđ sine dubio explicari põt. Sed tñ intellige, ꝙ si detur casus, quod opi. securior sit minus ꝓbabilis notabiliter non est eligẽda necessario. quia iam cessat ratio dubij. Si vero sit minus probabilis, sed non notabiliter, ẽt non est eligenda necessario: quia eo casu intelligo Albe. in li. de Hoĩe, dicentẽ, ꝙ conscientia non obligat ad faciendum, nisi quod est in consciẽtia si ut opinatũ, vel creditũ vel scitum: non aũt si est dubitatũ, vel ambiguũ. Si tamẽ probabilitas hincinde esset æqualis, tutior eligẽda est necessario, qñ ex electione alterius imminet periculum peccati mortalis: quia tũc verum est illud Ecclesiastici 3. Amans periculum, peribit in illo. Quando autem immineret periculum peccati uenialis solum esset eligenda de bene esse tantum.

3 Secvnda † distinctio est, quam dat glo. 33. di. c. ult. quod triplex est ambiguitas .s. iuris, facti, & personæ. Ambiguitas iuris est, ubi de similibus ad similia proceditur, ut dist. 20. de libellis. & de tali loquitur c. sicut. dist. 14. dicẽs, quod in dubijs vel obscuris sequendum est, ꝙ nec ꝑceptis Euangelicis cõtrarium, nec decretis sanctorũ patrum inueniatur aduersum. Vbi autem est ambiguitas facti, nunq̃ ferenda est sñia in ꝑiudiciũ alicuius, & sic intelligit illud, 11. q. 3. graue est, & satis indecẽs, ut in re dubia, certa det sñia. Vbi vero nulli sit præiudiciũ; ut in baptismo, confirmatione, ordinatione, consecratione, & hmõi: bene fertur in dubio sententia certa .s. ut baptizetur denuo, & sic de alijs: ut de cons. d. 3. paruulos. & d. 1. solennitates. Quãdoq. tamen dubitatur de facto, & fertur sñia in ꝑiudiciũ alterius ut in d. c. iuuenis. Sed istud fit ꝑꝑ periculum animæ. Vbi uero est ambiguitas personæ, sed factum est certũ; bene fertur certa sñia, ſm Arch. ut cũ furtum est publicũ: sed ignoratur auctor, & tunc iudex, inquit, in auctorem potest ferre sñiam excõicationis, & præcipere, vt sibi reuelet. All. c. quidam 5. q. 1. & hoc utriq; verũ est: sed tñ auctor non tenetur obedire ad simplex præceptum, nisi sit de hoc infamis, vel semiconuictus: ut diffuse disputaui in Aurea Ros. in quodam casu: & su. Correctio. §. 8. Si tñ ẽt in furem in occultũ interderet ferre sententiam excommunicationis, incideret non obediendo: quia & si forte esset iniusta, tamen non esset nulla.

6 Tertio † quæritur quomodo intelligitur illa regula iuris. c. cũ sunt partium iura obscura .i. dubia, reo fauendum est potius, quam actori? Et dico, quod ista regula intelligitur nõ solũ in sñia ferenda, sed etiam in lata a duob. ordinarijs, uno absoluẽte, & alio cõdẽnante. quia tenet sñia pro reo, nisi in casibus, ut inf. nec tñ si absoluitur in dubio fertur in re dubia certa sñia contra dictum c. graue, quia nõ est dubiũ, imo certum, quod habet absolui, si actor non clare probauit. 6. q. vlt. actor. Tenet etiam in fine litis, in quo fauetur reo. de quo dic, vt no. de rest. spo. cum ad sedem, in gloss. 3. non tenet autem, sed fallit primo in causa fauorabili quam ꝓuetur actor puta, in causa liberali aut matrimonij aut inoff. test. vel dotis quia tunc actori fauendũ est. 33. qu. 1. si quis accepit. de proba. ex literis. Et secundo in principio litis ff. de iudi. l. si quis. vbi ambiguã orõnem actoris in sui utilitatem interpretamur. Et similiter tertio in probationib. obscuris inductis a reo, quas contra illum interꝑtamur. de ꝓb. licet. de quo dic. ut inf. §. 5.

7 Qvarto † quæritur, utrum in dubio de irregularitate, vel aliquo delicto interpretandum sit affirmatiue, aut negatiue? Et dico ꝙ ſm Inn. in c. ad audientiam. de homi. cũ irregularitas sit de iure positiuo, in dubio non debet iudex reputare aliquem irregularẽ: quia pœnæ molendinæ sunt. de reg. iur. in pœnis, li. 6. Quod Pan. vt colligitur ab eo ibi. & in c. cum tu filij ꝑposite de testib. dicit sibi nõ placere, & melius distinguit: quia in foro cõtentioso. ubi pure agitur ad pęnam, procedit dictũ. Inn. & ita loquuntur iura per eum allegata. Vnde gñaliter debemus interpretari negatiue, siue per non, maxime ubi agitur de pœna, puta, quia celebrauit: quia collatio non tenuit, & hmõi, quia in pęnis mitior interpretatio est fienda, ut in dicta regula, in pœnis, & in regula. odia. li. 5. & idem dic in excõicatione. & similibus. In foro autem aĩæ debemus interpretati affirmatiue, quod sit irregularis: quia in foro pœnitentiæ semper pars tutior est eligenda, licet durior uideatur: quia in illa

parte

parte nullum ſubeſt periculũ.ad hoc c. ſignificaſti,el 2.de homic.& idem dicit ubicunq; dubitatur aliquo delicto, ad qđ uide gl.notabilem,in c.vnico.de ſcru.in ord. fa. Et ſimiliter dicendum eſt in foro,quaſi pęnitentiali:puta, quia non agitur ad pęnam proprie, ſed ut ab altaris miniſterio abſtineat,vel a cõtractu matrimonij,vel ab aliquo exercẽdo:in quo exercendo ſubeſt peccatum:quia etiam tunc in ſecuriorem partem debemus interpretari,licet illa ſit durior.& facit dictum c.ſignificaſti. de homi.& d. c.iuuenis. de ſpon.

8 QVINTO † quæritur generaliter,cui ſtandum ſit in ambiguitatibus? Et dico multa. ¶Primum. In re dubia fidei auctoritas Eccleſiæ Romanæ requirenda eſt.11. diſtin. palam. ¶Secundum.Dubio exiſtente in iure mr̃imoniũ tutius eſt contra ſtatuta hominũ dimittere copulatos,quam diſiungere coniunctos cõtra ſtatuta Dei. cap. licet ex quadam. de teſt. ¶Tertium.Verba dubia ſm intentionẽ proferentis accipiẽda ſũt.ff.de reg.iur.ĩ ambiguis. & ut res potius valeat,quã ꝑeat c.abbate. de ver.ſign.alias ſm cõem vſum.100. diſt.contra morem.Vide infr. Legatum.2.§.5.& ſequen. ¶Quartum.Generale collectum ex Io.An.in reg.cõtra eũ,q̃ legẽ dicere potuit. apertis eſt interpretatio faciẽda.li.6.ubi ſic dicit. Obſcuritas,vel ambiguitas;aut apponitur in ultimis uolũtatibus aut in cõuentionib.factis in iudicio; aut in confeſſionib. aut in contractib. & pęnis,aut in ſñijs. Si in ultimis voluntatibus ſubdiſtingue, q̃a aut cõſtat de uolũtate exp̃ſſe:& ſic illa ſeruatur.26.q.6.q̃ recedũt,& de teſta.requiſiſti.& hoc niſi dicta voluntas turpis eſſet.vt ff.de cond.inſt.l.quidã, vel alias contra ius:ext.de teſt.tu. Si autem nec exp̃ſſe conſtat, nec tacite ſtatur uerbis teſtamẽti.ad hoc 22.q.2.c.is ãt.de celeb.miſ.in quadã. q̃ verbis ſi nimis ſint larga,ſequimur benignius,& minimũ:ut in regula,in obſcuris.de reg.iur.li.6. & ſic eſſet hr̃dis electio,ẽt ſi nõ apparet,quæ pars ſit benignior,aut minor.ff.de teſt. in l. ſi duo ſunt. Si q̃ratur ad quẽ ſpectat indagatio, dic,ꝙ ad inuicẽ.C.de fidei.l. volũtatis defuncti.Si ãt in iudicijs ſit ambiguitas,ſit interp̃tatio pro proferente.Ratio,quia debitor ſꝑ negaret ſe de hoc ſenſiſſe.C.de anna.exce. l.ult. & hoc in litis exordi.& de hoc in c.cum ad ſedem.de reſt.ſpo.Si vero in ꝓbationib.ſit ambiguitas interpretabitur,cõtra ꝓducentẽ.de cond.apo.per tuas. & de proba.in præſentia. quia debent probationes eſſe claræ. de p̃ſcri. auditis. ſaluo eo, quod poſſet teſtes obſcure deponentes interdum iterum interrogari.de teſt.c.cum clamor. Sed in confeſſionib.ſi cõfiteatur quid incertum,certificare cogit.ff.de confeſſ.l.certum.alioquin acciperetur, quod magis expediret aduerſario:ut ibi; & de cõſt. & de cõfeſ.c.2.in cõtractib.autẽ, aut certum eſt de conſenſu,aut de diſſeſſu,aut dubium:& in primo caſu ſtatur ei,ꝙ ſenſerunt de ſpõ.c. 1.in ſecundo ãt nil ualet.27.q.2.ſufficit 30.q. 2.c.uno.de rapt.c.cum cãn.29.q.1.§.1.ff.de cõtrahen.emp.l.in uenditionib.& ibi error non ſolum corporis,ſed etiam materiæ venditionem impedit:nihil enim tam contrarium conſenſui,ſicut error.ff.de iud.l.2.& errare eſt aliud pro alio putare,38.diſt.quamuis. non tñ omnis error impedit matrimoniũ: ſed tãtum error perſonæ,& condõnis, quod dic, ut 29. q.1. §.1. & in ſum. In tertio ãt caſu.ſ.dum eſt dubium:ſubdiſtingue. Nam aut poteſt ualere ſecundũ intellectũ vnius tantum,aut utriuſq; Si ſecundũ intellectũ unius tantũ: valeat ſm quem valere poteſt. ff. de uer.ob.l.quoties.& hoc habet locum etiam in contractu matrimoniali in foro iudiciali: in foro autem aĩæ ſtaretur ei,qui diſſenſiſſet in tali dubio, ut de ſpon.tua nos. Si uero ſecundum intellectum utriuſque ualere poteſt,ualeat illud,quod eſt veriſimilius. ff.de verbo.oblig. l. eum qui ita. & de reg.iur.in regula,inſpicimus, cũ ſuis cõcor.& ſi dubitatur, ꝙ ſit ueriſimilius,ſeruabitur quod dicitur in hac regula.ff.de verb.oblig.l.quicquid, & hoc verum cũ neuter dolũ committit.Si autem alter dolum committat: contra eũ fiet interpretatio.22.q.5.§.ex his, & c.quacunq., & ſi uterq.dolum cõmittit ad cõem ſignificationẽ recurretur.ut in d.decretali,ex literis.ubi de hoc. & 22. qu.5. §. ſi ergo.Et idem reputatur in iuramentis.ut ibi notatur.In ſñijs ãt ſuis interpretari poterit præſes prouinciæ,vel ꝓcurator Cæſaris ff.de ap. l.ab executore,in principio.minor non. C.de ſen.ex breui. reci. l. 2. vbi de hoc ff.de re iud. l. iudex. functus eſt enim officio ſuo,ſiue bene, ſiue male iudicando. qđ intellige in diffinitiua:ſecus in interlocutoria,quod dicvt no. de appel.ceſſante.de fructibus tamen & expẽſis ſupplere p̃t eadem die. ff. de re iud.l. Paulus & de hoc no.35.q.9.§.quia ergo.alias incipit,his ita.in gl.11. q.1.§.& his in gl.

9 DE † legibus non eſt dictum,quib.in eis nil obſcurum eſt,vel ambiguum. d.4. erit. & C. de nouo C.o.compo.in 1.conſt.ibi,erit lex certa,& breui ſermone conſcripta. ſi tamẽ in eis ambiguitas eſſe uideretur,recurritur ad con-

dẽtem, quia ille ſolus interpretari poteſt, qui & condere. 11.q.1. ex his & idem in priuilegijs, quæ ſunt priuatæ leges; & per eadẽ iura. hæc ex illo. Vbi no. quod 22.q.5. in c. humanæ. dr̃, ꝙ verba debent deſeruire intentioni: non intentio verbis, vbi gl. eſſe arg. quod potius conſideranda eſt intentio alicuius quam verba. 1.q.1. Marcion. quod verum eſt qñ de intellectu conſtat: alias a verbis in dubijs non eſt recedendum. ff. de leg. 3. non aliter.

10 † Et adde quod 23.q.1. in ca. paratus. dicit gloſſ. quòd non debemus ſemper adhærere verbis, ſ. etiam vbi non conſtant de intellectu. verba. n. in reſcriptis poſita, vel in legib. debemus conformare æquitati, licet verba non patiuntur, vt de reſcrip. cauſam & de cõſuet. cum dilectus.

DE DVELLO.

1 *Duellum vnde, & quid dicatur, & quib. ex cauſis fiat.*

2 *Duellum licitum ne ſit an prohibitum. Et quando factum, cum mortis periculo, aut mutilationis eſt ex fine licitum, an licitum ex circunſtantijs quoq. eſſe poſſit. Et nu. 3. & ibidem, quod quis duellum tribus modis exercet.*

4 *Duellum quandam Dei tentationem eſſe. Et ibidẽ quod Dauid in duello aduerſas Goliam excuſatur, quaſi ad id a Spiritu ſancto motus.*

5 *Duello conſentientes, aut in eo participantes, maximeque ratione conſuetudinis, an mortaliter peccẽt. Et quod hominum genera ex duello mortale contrahant.*

6 *Clerici in duello depugnantis, aut eidem participãtium, quanam pœna ſit. Et quid ſi per ſe non pugnet morsue non ſit ſecuta*

7 *Clerici reliquias pugnaturis in duello afferentes, ad eorum certamen coadiuuandum ſi inde homicidiũ, aut mutilatio ſequatur, an irregulares efficiantur. Et quid de capitulis, aut clericis qui ad ſubeundũ duellum a ſaculari domino compelluntur, an ne res eccleſiaſticas perdant.*

Item quid de prælatis iuriſdictionem temporalem habentibus in quorum curijs huiuſmodi duella iudicantur, numero ſequenti. Et quidem de iudicio ferri candentis, & aquæ bullientis. nu. 9.

10 *Deus in duello ad veritatem indagandam, ſuſcepto, an ſemper veritatem oſtendat. Et an aque contingat candentis ferri, & aqua iudicio.*

1 Dvellvm † dictum eſt, quaſi duorum bellum: ꝙ etiam dr̃ monomachia: vt in ca. monomachiam. q.5. i. ſingularis ſiue vnius pugna a monos, quod eſt vnum, & machia pugna. & ſic quantum ad nomẽ, particulare bellum, quando vnus cõtra vnum pugnat aggrediendo, vel reſpondendo aggreſſori, eſt duellum quantum ad rem, ad quã ſignificandam iura hoc nomen attribuerunt. duellũ non eſt oĩs pugna duorum. Sed ab aliquib. diffinitur ꝙ duellum eſt pugna duorũ facta ad alicuius rei probõnẽ; vt. ſ. vincens probaſſe credatur, & victus in probõne defeciſſe: ac ſi per teſtes q̃s intentionem ſuã fundaſſet: vt de pur. vul. c. 2. Et huic conſonat quod dicit Ray. duellũ in aliquibus vulgo dici iudicium, eo quod ibi expectetur iudicium Dei. Quæ quidem diffinitio conuenit duello proprie, & vt in pluribus ſumpto: ꝙ. ſ. fit ad veritatis indaginem. Aliquando tamen fit propter cauſas, ſecundum Io. de Lig. ſ. ex odio. & gloriæ cupiditate. Et ideo vniuerſaliter diffiniendo, eſt ſingularis pugna ab vtraq. parte ſponte ſuſcepta.

2 † Primo verò quæritur, vtrum duellum ſit licitum, vel prohibitum? Et dico ſm docto. vt etiam dr̃ in c. monomachiã. illud eſſe prohibitum ſub peccato mortali iure diuino: ibi. non tentabis Dominum Deum tuum. Matth. 4. & hoc procedit, quando fit ad veritatis indaginem; ſimiliter iure canonico: vt extra, de cle. pugn. in duel. per totum. & 2.q.5. conſuluiſti & iure ciuil. C. de gladiatoribus, l. vnica. li. 11. quod procedit qñ fit ex dicta cauſa, vel etiã ex alia cã non rationabili cum periculo vitæ aut membrorum. Sed quia iſta iura non vidẽtur prohibuiſſe, niſi ꝙ naturali iure illicitũ erat, ideo ad ampliorem doctrinam dico, ꝙ duellum, i. ſingularis pugna hinc inde ſpõte ſuſcepta, de ſe non nominat aliquid illicitum ſaltem mortale, alioquin eſſet mortale iuuẽtuti ſe exercere in pugnis & brachijs ad exercitiũ, aut ſolatium ſine odio & periculo. Vnde ſi ſit mortale, erit ex altero duorũ. Primo ex fine, puta ex inani gloria, quæ ſit mortale, vel ad odium, aut indagandam veritatem, quod eſt tentare Deum. Aut ſecundo ex circumſtantia puta, qñ ex cã nõ rationabili pugnatur cũ periculo vitæ aut membrorum, quibus modis eſt prohibitum ſub mortali a iure naturali & poſitiuo, quod aliquas ſuper addit pœnas, ſed pro hoc vide etiam §. ſeq.

3 † Secvndo quæritur, vtrum qñ duellũ factum cũ periculo mortis aut mutilationis eſt licitum ex fine, puta quia acceptatur ad conſeruationem ſuæ perſonæ, vel facultatis, poſſit eſſe licitum ex circunſtantia, vt. ſ. non ſit mortale ſpõte ſe exhiberẽ ꝑiculo mortis, aut mutilationis? Et dico, quòd ſm Rayn. ſunt de hoc opiniones & quidam diſtinguunt. Nam tribus modis quis duellat. Primò, offerendo

duellum,

duellum. Secundò, illud ſponte acceptando.
Tertiò, acceptando illud inuitè ad defenſio-
nem vitæ, aut rerum : ſicut ſi iudex accuſato
de homicidio, vel furto indicat, vt ſe ꝑ duel-
lũ purget: alioquin habebitur pro conuicto,
& condẽnabitur. Et in primo quidẽ ac ſecun
dò caſu dicunt illud eſſe mortale; non aũt in
tertio: ſed eſt licitũ indiſtincte pro defenſio-
ne nõ ſolũ vitæ, ſed ẽt rerũ & hoc tenet Gul,
gl. Ray. ex hac ratione: qa nõ licet defendẽ-
do res, occidere raptorem: quare, inquit, non
licebit eas defendere duello. Et hanc opi. ſe-
quit̃ Sũ. Ang. Gul. tñ credit hoc eſſe illicitũ ſa
cerdoti in cã criminali ẽt & ciuili. Quidam
vero alij minus male ẽt in tertio caſu ſubdi-
ſtinguunt, qa ſi ſuſcipitur inuitè, iudice indi-
cẽte pro defenſione vitæ, eſt licitum & hoc
vr̃ tenere Ni. de Ly. 1. Regum 16. vbi agit̃ de
duello Dauid cũ Golia. Sed pro defenſione re
rũ dñt illicitũ. Sed dico primo illicitũ, & mor
tale eſſe duob. primis modis, vt ab omnibus
confeſſum eſt, & ſecundò nõ eſſe licitũ ter-
tio modo indiſtinctè, vt dicit Gul. nee cũ di-
ſtinctione aliorũ: quia ſi eſſet licitum ratiõe
defenſionis, cũ iſta ſit de iure naturali, ĩ quo
ſacerdos a laico, nõ diſtinguitur, eſſet ẽt lici
ta ſacerdoti, quod ille negat. Sed quia poſſet
dici, ꝙ eſt illicita iſta defenſio ſacerdoti, non
rõne peccati, ſed rõne irregularitatis, q̃ icur
rere põt ſine peccato; arguo iterum, quia ſic
duellare iudice indicente. i. duellare ad inda-
ginẽ veritatis purgando crimen, hoc eſt De-
um tentare, quia nunq̃ licet, & iõ non eſt ſi-
mile de ſe defendẽte, qui Deũ non tentat. Et
hoc ſentit S. Tho, 2. 2, q. 95. ar. vlt. in fi. dicens,
ꝙ eadẽ rõ vr̃ de lege duellorũ, quæ & de iudi
cio ferri candentis & aquæ bullientis; niſi ꝙ
duellũ plus accedit ad rõnẽ ſortiũ, in quãtũ
ibi nõ expectatur miraculoſus effectus, ſicut
in illis, niſi forte qñ pugiles ſunt valde impa
res virtute, vel arte. Iudicium aũt ferri cãdẽ-
tis & aquæ bullientis, dicit idem S. Th. eſſe illi
citum; tum quia ordinatur ad iudicãdum oc
culta quæ diuino iudicio reſeruantur, tũ qa
hoc iudicium non eſt diuina authoritate ſan
citum; & allegat c. conſuluiſti. 2. q. 5.

4 † ADDE tertiò, quia eſt q̃dam tentatio Dei.
Dauid aũt excuſatur tanquã motus a Spiritu
ſancto: vt dr̃ in c. monomachiam. Priuilegia
aũt paucorum non faciũt cõem legẽ. 26. q. 2.
nõ exempla. Tutior eſt ergo & verior opin.
Rayn. ꝙ oẽs indiſtinctè peccẽt mortaliter: &
ita tenent nõ ſolum doctores ordinis Prædi-
catorũ, vt Sum. Conf. Sum. Piſ. Arch. ſed etiã
Sum. Roſ. & Suppl. & Gof. & Hoſt. ſ. ꝙ ſit pro
hibitum ſine diſtinctione, quando eſt cũ pe-
riculo vitæ aut membrorum. Nec eſt par ra-
tio pugnare pro reb. aut vita in duello & ex
tra, quia extra duellũm ſtatur in terminis de
fenſionis, non autem in duello, ſed vterque
duellantium eſt aggreſſor per ſe loquendo,
non obſtante, quòd aliquis ad duellum coga
tur, quia non eſt coactio abſoluta, ſed condi-
tionata, quæ ſtat cum voluntario.

5 † TERTIO vtrum peccent mortaliter q̃ cõ
ſentiũt aut participant in crimine iſto duel-
landi, maximè rõne conſuetudinis? Et dico
ſec. Rayn. ꝙ mortaliter in prædictis peccant
primo duellantes, ſiue offerant duellum, ſiue
ſuſcipiant illud ſponte, ſiue exacte, & ſecun-
do iudices deferentes illud, & præſtãtes, au-
thoritatẽ, & tertiò aſſeſſores, & quarto dan-
tes in hoc conſiliũ, auxiliũ, vel fauorẽ, quin-
to ſacerdotes dantes benedictionẽ hmõi, idẽ
Gof. & Hoſt. Adde ſextò, ꝙ & dñi illud in ſua
ditione admittentes, imò & tolerãtes, qa de-
ſiſtũt manifeſto facinori obuiare. Et ſeptimò
quilibet qui hoc poſſet ſine periculo, & faci-
le prohibere, & non facit, quia aut cõſentit,
aut negligit ſalutẽ proximi corporalẽ, & ſpi
ritualẽ ĩ caſu extremæ neceſſitatis, immo vr̃,
ꝙ hoc caſu q̃libet hoc ſciẽs teneatur orare,
ſi alter prouidere non põt, & alios ad oran-
dũ prouocare, iuxta dicenda inf. de eleemo-
ſyna corporali. Et octauò idẽ vr̃ de inſpicien
tib, ſine diſplicẽtia, ſaltẽ in rõne, quia placẽt
ſibi in eo quod eſt de ſe mortale. Nec in p̃di-
ctis põt aliqua conſuetudo excuſare, qñ ſunt
illicita, quia non ſunt mala, quia prohibita,
ſed prohibita quia mala, & contra ius natu-
rale, contra quod conſuetudo valet.

6 † QVARTO quæritur, quæ pœna ſit clerici
pugnantis in duello, aut participãtium ei? Et
dico, ꝙ ſcđm Rayn. ipſe debet deponi, tñ ẽps p̃t
diſpenſare ſi mors, aut mutilatio non inter-
uenit, vt in c. j. extra, de cl. pu. in du. imo ſi nõ
ſequatur mors nec mutilatio, & clericus ami
ſerit partẽ digiti, ẽt in duello oblato, ſed nõ
tantã, quin ſine ſcandalo poſſit celebrare, q̃-
tumcunq; fuerit grauis exceſſus, põt ẽps cũ
tali poſt peractã pœnitentiã diſpenſare, ar. in
d. c. 1. ꝙ ſec. Ray. verũ eſt, ſi neceſſitas, vel vti-
litas expoſcat, ſed ſi mors, vel mutilatio in-
teruenit, non põt ẽps cum tali diſpenſare in
officio, ſcđm omnes, ſecus in beneficio, ſecun-
dum Ray. cui licet videatur Hoſt. contrarius,
tamen non eſt, niſi quo ad beneficium cum
cura animarum, in quo, ſecundum eum,

ſolus

solus Papa dispensabit. Et hoc sequitur Sum. Ang. sed veritas est, ꝙ dispensabit in beneficio indistincte, non solum habito, sed etiã habendo: quia d.c.2. hoc indistincte concedit, & pœnę non sunt extendendæ, & beneficium, in quo fuerit cum eo dispẽsatum: hr̃e poterit ẽt in titulũ, ẽm Gof. aut verius, ẽm alios tantũ in stipendiũ, sicut laicus, siue in sustentationẽ. 32. dist. si qui vero & ratio, quia beneficium datur ꝑ officiũ. 16. q. 1. generaliter quo officio ex dispensatione epi iste uti non põt. Et non solum efficitur irregularis pugnando, ꝑ se, sed ẽt per aliũ, si mors, aut inutilatio sequatur, & similiter oẽs mandantes, cõsulentes, & defendentes, ut in d.c.2. iuncta gl. Sũ. ãt. Ang. vr̃ velle, ꝙ ipse sit irregularis ex sola pugna, ẽt si mors, aut mutilatio nõ sequatur, sed hoc nullibi habetur clare, ideo non est dicendum.

7 QVINTO † quæritur, vtrum sint irregulares clerici afferentes reliquias pugnaturis in duello ad adiuuandum, si inde sequatur homicidium, vel mutilatio? Et dico esse uarias opi. quia Rayn. vr̃ tenere, quod sic, eo, ꝙ adiuuare uideantur. Dicunt ãt alij, ꝙ non: sed bene distinguit. Veruec. quia si eis non deferentibus nihilominus duellum futurum erat non sunt cooperatores: nec vñr irregulares, aliàs sic: & hoc rõnabiliter: quia reliquiæ illæ non cõferunt ad occidendũ, cum nesciat iustitia Dei patrocinia dare criminib. s. per miracula, q. c. quid faciat dãdo vires naturales. Si autem cõferrent, essent irregulares, etiam si aliàs futurum erat, quia essent cooperatores.

8 SEXTO † quæritur, quid de clericis, & capitulis, qui à sæculari domino coguntur subire duellum, aut res ecclesiasticas perdere: item quid de prelatis hñtib. iurisdõnem temporalem, in quorum curijs indicuntur duella? Et dicit Verue. ꝙ in omnibus huiusmodi casibus si clerici efferunt, aut suscipiunt duella, vel ꝑ illa iudicant, aut præstant aliquam specialem authoritatem, peccant mortaliter: & si sequatur mors sunt irregulares. Adde, ꝙ videntur esse irregulares, ẽm aliquos, ẽt si nõ sequatur quãdo ipsi propria manu pugnãt. Si aũt talia fiãt per æconomos, vel præpositos sæculares administratores prælatorũ sine spãli mãdato eorum, peccant quidẽ, inquit, mortaliter prælati talia tolerando non tamen credo, ꝙ efficiantur irregulares, ex quo super hoc specialem authoritatem non præstant: licet præcipiant suis balliuis, quod iustitiam faciãt in tali uel tali causa: quia in tali generali mandato nihil intelligitur de duello mandari.

9 SEPTIMO † quæritur, quid de iudicio ferri candentis, & aquæ bullientis? Et dico omnia hmõi eodem modo esse prohibita: quia in his Deus tentari ur̃, ut dicitur extra de pur. vul.

10 OCTAVO † quęritur, utrum in duello facto ad ueritatem indagandam, semper Deus veritatem ostendat iuuando eum, qui est pro veritate, sicut credunt milites, & huiusmodi? Et dico, ꝙ non, vt expresse casus est de pur. vul. c.2. vbi innocentes uicti narrantur in duello. Et idem eadem ratione est iudicio ferri candentis, & aquæ bullientis.

¶ DVLIA. uide inf. Latria.

DE EBRIETATE.

1 *Ebrietas quando peccatum esse dicatur, & qñ pena.*
2 *Ebrietas num mortale sit peccatum. Et an ebrietatem procurans, mortaliter peccet, & quid si quis in suam vel alterius ebrietatem sanitatis gratia, consentiat. num. 3. & 4.*
5 *Ebrietas num hominem a peccato in ea commisso excuset. Et circa delictum hoc quot sint consideranda Et de his opiniones varia.*
6 *Gesta ab ebrio num efficacia sint, ac teneant.*

1 EBRIETAS † dr̃ aliquando priuatio vsus rationis ad tempus ex immoderato potu uini, uel cuiuscunq; rei potabilis: & hæc non est peccatũ, sed pęna: aliqñ vero dicitur actus potationis, ex quo causatur: & ista est aliquando peccatum. hæc ex S.Th. 22. q. 50.

2 PRIMO † vero quæritur, utrum ebrietas sit peccatum mortale? Et dico quod q̃tum colligitur ex S.Th. 2.2. q. 150. & Ale. 2.2. & glos. 25. dist. §. alias ea demum & Doct. ibi. aut quis scienter, & uolens inebriatur totaliter: & sic mortale, cuius rationem assignat S.Tho. quia priuat se usu rationis: quo operatur ẽm uirtutem exponit se periculo peccandi. Et intellige, quod priuat se sine causa rationabili: qa se priuare ex causa, uti somno, non est peccatum. Aut nesciens, & consequenter non volẽs: & hoc dupliciter. s. raro, & sic est nullum aut veniale peccatum, ẽm negligẽtiã, qua vtitur quis ad cauendũ. Aut assidue: & tunc est mortale, ẽm Ang. ut in d. §. alias. non quidem ratione assiduitatis, vel iterationis actus, ẽm oẽs, quia multiplicatio actuũ venialium non facit mortale: sed quia nõ potest quis assidue inebriari, nisi sciens, & uolens, vel notabiliter negligens in sciendo, & cauendo. Si autem nõ inebrietur quis totaliter, sed tñ scit, quid facit licet sit ualde grauatus: si hoc scienter, & spõte facit sine causa tractus dulcedine vini; non videtur, aut vix videt excusari a mortali: qa notabiliter lædit vsum rationis sine causa, & cum

& cum

& cum periculo peccandi. Sed si hoc facit ex causa:puta,ratione sanitatis, est veniale, uel nullum,& similiter si non aduertit, est veniale,etiam si frequenter contingat,ut credo.

3 SECVNDO † quæritur, quid de procurante ebrietatem alterius? Et dico, quod semper mortaliter peccat,si sciens, & uolens operatur,& hoc siue sequatur ebrietas,siue non:& siue in alio sequatur cum mortali, siue cum ueniali:quia consentit in malum, & periculũ notabile proximi. Si autẽ ignorans & nolens operatur,est ueniale,vel nullum. Si uero sciẽs quidẽ,sed nolens: ut quia scit quidem se prouocare ad immoderatum potum, nolẽs tñ ad ebrietatem deducere,non est sine ueniali: sed non est mortale cõiter, nisi forte in excessu ualde magno,qui non potest arte diffiniri.

4 TERTIO † quæritur,quid si quis consentiat in suam,uel alterius ebrietatem gratia sanitatis? Et dicit S.Th. ubi sup. quod immoderatus cibus,uel potus causa medicinæ ad prouocãdum vomitum non est peccatum: quia talis cibus, uel potus non est superfluus infirmo: sed pp hanc cãm non debet potus dari usque ad ebrietatẽ:quia tunc non excusaret a peccato:cum vomitus aliter procurari possit,ut ex potu aquæ calidæ.hæc ex illo. Cuius dictum Sum.Ang.& Ros.extendunt,ad hoc, quod sit peccatũ mortale inebriari gratia sanitatis, & medicinæ,quod uerum est, qñ eadem sanitas induci potest per alias medicinas: ut in uomitu,qui aliter prouocari potest. Si tamen sanitas aliter prouocari non posset,nisi per ebrietatem,ex qua nullum periculum sequitur,nõ video,quod sit mortale. Sed ex S.Th.patet oppositum:quia priuare se vsu rationis ad tps,vt deinde quis melius, & diuturnius contempletur,non est malum,vt in somno patet.

5 QVARTO † quæritur,utrum ebrietas excuset hoiem a peccato sequenti in ea commisso? Et dico, quod cum circa peccatum duo considerẽtur.s.pęna, & culpa,quantum ad utrunque,sunt opiniones. Nam q̃tum ad culpam, si usus rationis non perditur penitus: ẽm oẽs excusat, nisi forte a tanto:sed si penitus perdatur. quidam dicunt,quod excusat a toto:& hanc opinionem sequitur Sum.Ang.& Rose. indistincte: quidã vero dicunt etiam indistincte,quod excusat solum à tanto. Sed S.Thom. ubi su.distinguit.quia excusat a toto,si fuit sine culpa:si vero fuit cum culpa,excusat solũ a tanto,quodquomodo debeat intelligi, vide eum in 4.dist.17.q.2.art.2.quæst.4. ad secundum, Ibi enim sic dicit. Effectus consequens qui peccatum aggrauat,iam in actu pcessit,uelut in causa: & ideo qñ commissum est,totam suã quantitatem habuit, & ex effectu consequente non accrescit aliquid quo ad rõnem culpę: & si accrescit quo ad pęnam accidentalem, secũdum qđ plures habebit hõ rõne, dolendi in inferno de pluribus malis consecutis ex suo peccato. Et ratio ẽm mentem eius est:quia quando ebrietas est cũ culpa, est aliquo modo uolita:& consequenter in ea sunt uolita implicite omnia,quæ sequuntur: sicut uolens proijcere sagittam sine adhibita diligentia:vult implicite homicidium,qđ sequit.

¶ Quantũ ad pęnã uero q.dã dñt,quod nõ imputatur, nisi quod ex culpa immediate procedit,nõ ãt quod mediate. Vnde eĩ,q. pp suã culpã excõicatur,nõ imputat, ꝙ beneficiũ intra tps debitũ,nõ cõtulerit, nisi fuerint in mora petẽdæ absolutionis:quia culpa non est cã immediata,sed excõicatio,quæ est pęna:& sic in proposito,licet superflua potatio fuerit immediate causa priuationis vsus rationis, non tamẽ homicidij,vel alterius peccati: & consequnter,ẽm istam opinionem,non erit irregularis. Et ista est opinio Pan. in c.quia diuersitatem.de concess.pb.q. sequitur Sũ. Ang. Quidã uero alij dicunt,quod imputãtur illi ad pęnã oĩa,quæ sequuntur: & si occidat,erit irregularis.& hæc est opinio Rich. in 4. d.15. Sed opinionem ẽam dico esse de mente S.Th. si ebrietas fuit culpabilis.unde iste erit irregularis,ẽt si culpa fuit leuis: sicut & qui iacit sagitta incaute dans operam illicitæ rei.

6 QVINTO † quæro,utrum teneãt gesta per ebrium:puta,contractus,matrimonium? Et dico,quod non ẽm Veru.& oẽs,si est ebrius proprie.i.penitus alienatus mente,secus si est bñ confortatus:intelligens tamen: quod facit licet in multis succurratur ei per misericordiã: iuris ut in iuro,& confessione, & huiusmodi: ut supra dixit in Blasfemia. §.7.

DE ECCLESIA ET ECCLESIASticis priuilegijs,ac personis.

1 *Ecclesia,& sinagoga quid notent. Et cur apostoli populum Christianum ecclesiam appellarunt. Item quotuplex sit ecclesia, de quibus hic sigillatim. Et de multiplici eius acceptione. remissiuè.*

2 *Christus caputne sit ecclesiæ, an membrum.*

3 *Ecclesia an errare possit. Et in quibus. Et quanam sit ecclesia illa, quæ errare nequit, & cuius doctrinæ infallibiliter inhærendum sit,nu.4.*

5 *Ecclesia Romanæ quanam sint priuilegia. Et ibidem quod a tribus ipsi priuilegia concessa sunt, a Deo scilicet, Papa, & Cæsare. Et quotuplicia sint huiusmodi*

iusmodi priuilegia. Et ibidem de omnib. sigillatim.

6 *Ecclesiastica persona quanam sint, & quotuplex ea rum priuilegium. Et priuilegio clericali quinã gaudeant, conclusiones varia, de quibus fuse, & aperte, vbi deuotorum, seu ecclesiasticarum personarũ, proprietati rerum non renunciantium, sed ne matrimonio quidem septem genera referuntur.*

7 *Honorius regulam fratrum, ac sororum de pœnitentia beati Dominici, approbauit, & Pradicatorum ordinem.*

1 ECclesia † est nomẽ Græcũ, & Latinè sonat cõuocatio: sicut synagoga est Hebraicum, & Latinè sonat congregatio, vnde ecclesiare, est conuocare, vel cõcionari. Et ideo Apostoli Christianum populum semꝑ ecclesiam, & nũquam synagogam appellari voluerũt; vt ipsis vocabulis Christianorum, fidelitas, & discretio, Iudęorumq; infidelitas, & bestialitas notaretur: qui frequentius appellati sunt noĩe synagogæ, quia, vt dicit Hugo. conuocantur homines propriè pecora verò cõgregantur: vnde eorum sunt greges. Et sic dr̃ ecclesia ẜm Græcos ab ecclesiis, qđ est miserans: quia misericordia plena nunq̃ redeuntibus sinum claudat. C. de sum. Trinit. in epistola, inter claras, & de hæret. cap. super eo. li. 6. Vr̃ ãt ecclesia esse idem propriè, quod populus conuocatus, seu adunatus in Dei cultu, q̃ dr̃ ecclesia spiritualis, transumptiuè autẽ locus, in quo populus ad percipiẽda, quæ fidei sunt, cõuocatur, qui dr̃ ecclesia materialis. Ecclesia autẽ spiritualis est duplex. s. generalis, idest totus populus Dei Christo vnitus per fidẽ, aut visionẽ, & spiritualis. s. ecclesia Christo per charitatẽ vnita. Quæ duplex est. s. triũphans, iam Deo coniuncta per gloriã, & militans quæ ẽt est duplex, s. catholica, seu vniuersalis. l. Dei populus per totum orbem diffusus, sed proprie ei coniunctus per fidem, & charitatẽ, & specialis, sicut ecclesia Mediola. & Bono. & huiusmodi, nisi esset Romana: qa ille ecclesia vniuersalis in virtute: vt inf. §. 3. Sumitur autem ecclesia aliis modis, de quib. vide extra, ne præl. vi. suas. in cap. quærelam. in gl. & specialiter sumitur, vt diuidit contra populũ: sicut cleric⁹, & multitudo ecclesiasticarum personarum dr̃ ecclesia: vt ibi patet.

2 PRIMO † verò quæritur, quantum ad ecclesiam generalem, vtrũ Christus sit ecclesiæ mẽbrũ, vel caput? Et dicit S. Th. in 4 dist. 49. ꝙ ecclesia dupliciter sumitur. s. corpus Christi mysticum præcisè: & sic dr̃ sponsa Christi, & corpus Christi mysticum simul cum capite. i. Christo: vñde Christus est caput sponsæ, non membrum: est tamen membrum ecclesiæ.

3 SECVNDO † quæritur, vtrum ecclesia possit errare? Et dico ẜmdoctrinã S. T. & aliorum Doctorum, ꝙ errare non potest in spectantibus ad fidem, vel mores: sed in his semꝑ verum determinat, quia Christus pro ea orauit vt non deficeret fides eius, & Spiritus sanctus docet eã oẽm veritatem. s. in necessariis ad salutem, vt sunt fides, & mores, & sic intellige 24. q. 1. à recta, & similiter credit piè, ꝙ errare non possit in canonizatione sanctorum vt dictum est su. Canonizat. §. 3. in aliis autem errare p̃t: qa sequitur humanã opinionem, quæ falli p̃t: & sic intellige c. à nobis, el 2. de sent. excom. Vñ S. Th. in 2. 2. q. 1. vult, ꝙ quilibet teneatur inhærere doctrinæ Ecclesiæ, tanquam regulæ infallibili. vide ẽt inf. Fides, & ĩf. vsus.

4 TERTIO † quæritur, q̃ sit ista ecclesia, quę errare nõ p̃t, & cuius doctrinæ infallibiliter hærendũ est? Et dico quãtũ colligit ex S. Th. & aliis Doct. maxime Arc. 4. par. tit. 8. capit. 4. ꝙ dupliciter dr̃. s. formaliter, & virtualiter: & vtrunque horum dupliciter: & sic sumit quadrupliciter. Ista ergo dr̃ primò formaliter, & vere: & est oĩs populus fidelis ꝑ totũ orbem maximè Deo vnitus per charitatis amorem. Et secundò dr̃ formaliter, & rep̃sentatiue: & est cõciliũ gñale. Tertiò dr̃ virtualiter, & formaliter simul: & est ecclesia Romana, quæ est caput oĩum ecclesiarũ, virtualiter cõtinẽs authoritatẽ totius ecclesiæ. Quartò ẽt virtualiter & rep̃sentatiue simul; & est collegiũ Cardinaliũ cũ suo capite. i. summo põtifice, siue papa vt papa, vel caput ecclesiæ, vtẽs. s. auxilio siue consilio mẽbrorũ suorũ, quantum p̃t ad indagandam veritatem, nõ ãt est papa, vt singularis persona, q̃ p̃t errare. Et sic ĩtellige glo. in d. c. à recta. dicentem, ꝙ ecclesia, quæ errare non põt, dicitur non papa, sed congregatio fidelium: quæ s. tenet fidem, quã Petrus cum alius populis docuit: & hæc dicitur ecclesia Romana; & fides ecclesiæ Romanæ, siue sint Romæ, siue alibi. Et de his etiam sup. Consilium. §. 2. & 3. & inf. Fides. §. 1.

5 QVARTO † quæritur, quæ sint ecclesiastica i. Ecclesiæ Romanæ priuilegia? Et dico qđ sint triplicia. s. à Deo, à Papa, à Cæsare cõcessa. ¶ Priuilegiũ aũt à Deo cõcessum ecclesiæ vniuersali, vel Romanæ, est dignitas, vel prorogatiua illi cõcessa ĩ ꝑsona beati Petri primi Romani pontificis, & vniuersalis vicarii Iesu Christi. Et hoc ꝓbatur ꝑ ca. oĩs. di. 22. Ex quo ẽt patet, ꝙ tale priuilegiũ: ecclæ, est ẽt papæ & est multiplex, sed tm̃ qnque enumerabo.

¶Primũ eſt, ꝙ ipſe Romanus pontifex eſt ca-
put ſummum, & vnicum vniuerſalis eccleſiæ
ſuper eã habens principatũ: nulli inferior, vł
æqualis, ſed omnib. ſuperior: ex quo etiã ha-
bet ipſa eccleſia Romana, ꝙ ſit caput, prince
ps, & mater omnium eccleſiarum. Et iſta pa-
tet in c. non decet. 12. di. vbi ẽt patet, ꝙ eadẽ
dř eccleſia Apoſtolica, & Romana, vñ eadem
eſt Romana, & Apoſtolica di. 19. ita dominus
¶ Secundũ. Nam idem Romanus pontifex eſt
generalis prælatus, habens ſuper oẽs iuriſdõ
nẽ, & plenitudinem poteſtatis. 2. q. 6. q ſe ſcit.
cæteræ autem eccleſiæ vocatæ ſunt in partẽ
ſolicitudinis, nõ in plenitudinem ptãtis: vnde
pallio, in quo. ſ. confertur pontificalis officij
plenitudo: vt extra, de auth. vt vſu pallij, ipſe
ſolus vtitur in miſſarum ſolennis ſp, & vbiq;
alij autem nec ſp, nec vbique, ſed in eccleſia
ſua certis diebus. ¶ Tertium. Nam ipſe conde
re poteſt ſtatuta ꝑpetua, firmata, & immuta-
bilia di. 11. cõſequens quam firmitatẽ innuit
Chriſtus dicẽs. Et ſuper hãc petrã, quaſi. ſ. ipſa
Chriſtus ſit fundm̃ naturale. 1. Cor. 3. Petrus
aũt ẽt ſucceſſorũ quaſi petra prima in funda
mento: vnde ipſe poſt Chriſtum eſt eccleſiæ
fundm̃, ſm Hier. Chri. Orig. S. Th. ¶ Quartũ.
Nam ipſe ſolus dat robur, & authoritatem cõ
cilijs, & ſtatutis conciliorũ: vt di. 17. p totum.
& 2. q. 5. ideo & 3. q. 6. dudum, & hoc ſequitur
ex 2. & 3. ¶ Quintum. Nam oẽs iudicat: & à
nullo poteſt iudicari di. 40. ſi Pap. niſi inuenia
tur deuius à fide. 9. qu. 3. conque. §. ſola: & de
hoc ſu. Conciliũ. §. 2. & inf. Papa. §. 4. ad ꝙ re-
ducitur, ꝙ ipſe hẽt interpretari oĩa dubia, qui
fil. ſint legitimi, per venerabil. Sũt & alia mul
ta. A Papa etiã ſunt eccleſiæ Romanæ, & alij
conceſſa priuilegia: vt quòd inijciens manus
violentas in clericum ſit excõicatus, & in le-
gatis ad pias cauſas ſufficiant duo teſtes, de te
ſta. relatum, & hmõi. Ab Imperatore ſimili-
ter ſunt multa conceſſa ſparſa in iure ciuili,
vt de immunitate eccleſiarum, & huiuſmodi.

6 QVINTO † quæritur, quæ ſint eccleſiaſti-
cæ perſonæ? Et dico multa ex doctrina Arch.
¶Primum clericale priuilegiũ duplex eſt. ſ. p
ſonale, per quod clerici ꝑcuti violẽter ſuadẽ
te diabolo ſine excõicatione nõ poſſunt. 17.
q. 4. ſi quis, & fori, per ꝙ cõueniri non pñt in
cauſis ciuilib. aut criminalib. ſub iudice ſecu-
lari. 6. q. 1. de pſona nec de ſuis bonis patrimo
nialibus, vel eccleſiarum, aut locorũ ſuorum
talliari debent: ſed liberi sũt ab onerib. laico
rum, vt impoſitionib. pſtantijs, gabellis, peda
gijs, & hmõi. Secundum, ſm Hier. 12. quæſt. 1.
duo ſunt gña Chriſtianorũ: vnum diuino offi
cio, contẽplationi, & orationi dicatũ: vt ſunt
clerici, & Deo deuoti, videlicet conuerſi, nul
lã inter ſe proprietatem habẽtes, ꝙ intellige
ſm tempora, quib. clerici viuebant in cõi, ſm
Arc. vel de religioſis hodie. n. clerici ſæcula-
res licite ꝓprium habent. vt 12. q. 1. in multis
capitulis, & de pec. cle. per totũ. Aliud gentis
eſt laicorum. Laos. n. Græce, Latinè dř popu-
lus. Vñ cum ibi non detur tertiũ genus Chri-
ſtianorum, oportet oẽm nõ comprehenſum
ſub genere laicorũ, ꝑtinere ad genus clerico
rum. i. deuotorũ, & hmõi dicuntur eccleſiaſti
cæ pſonæ gaudentes priuilegio clericali. Et
iſti, ſm Pan. c. 2. de fo. comp. ſunt hi, q alieno
actu eripiũtur à iuriſdõne Imperatoris, quæ
eſt duplex. ſ. receptio ordinis, intellige ẽt mi-
noris, & cõuerſio ad aliquã de religionib. ap
probatis. Adde verò, quòd eſt tertius actus, ſ.
quo quis ſe obligat, & ſua perpetuò, efficaci-
ter alicui religioſo, vel clerico cũ alteratione
habitus de mẽte eiuſdẽ ibi. Adde ẽt, quòd eſt
quartus, ſm Anto. de But. inf. par. 7. ſ. viuere in
cõi regulariter. Adde ẽt quintũ. i. conſuetudi
nẽ rõnabilẽ, & pſcriptam, q̃ habet vim legis.
¶Tertiũ. Igitur perſonæ eccleſiaſticæ ſine du
bio dictis priuilegijs gaudẽtes quo ad religio
ſos ſunt canonici regulares, monachi mendi
cantes, & oẽs in aliqua religione approbata
tria vota profitẽtes, de ſtatu mona. cũ ad mo
naſterium. Et ſimiliter conuerſi in hmõi reli-
gionibus obligati ad tria vota: vt expreſſe no
tatur in c. lex continentiæ. 27. qu. Et ſimiliter
quo ad perſonale priuilegium religionũ, &
hmõi, nouitii, clerici, vel conuerſi, vt pſonæ
eccleſiaſticæ cenſentur. de ſen. exc. religioſo.
li. 6. Adde idẽ eſſe de his, qui ſe, & ſua obtule-
runt cũ alteratione habitus. Et idem de mo-
nialibus, & earum nouitiis, & cõuerſis, vt in
d. c. lex. Et vtroque gaudent priuilegio, etiam
ſi efficiantur apoſtatæ, vel reiiciãtur, vel licẽ
tientur ad manendũ extra clauſtrum, ſi ſunt
profeſſi tacitè, ſiue clerici, ſiue conuerſi, aut
moniales, vel clerici ſæculares in ſacris con-
ſtituti non incedentes in habitu: & tonſura,
cum ſciuntur eſſe tales, vide inf. Excõmunica
tio 6. §. 5. ¶ Quartũ. Et ſimiliter quo ad cleri-
cos perſonæ eccleſiaſticæ ſunt oẽs conſtituti
in ſacris. i. ſubdiaconatu, & ſu. imò cõſtitui in
minoribus: vt patet 11. q. de perſona, vtroq;
priuilegio gaudentes, ẽt excõicati, ſuſpẽſi, de
poſiti, & irregulares, niſi eſſent ſolemniter de
gradati: vt qui traduntur curiæ ſeculari de pe
niten. degradatio. lib. 6. Imo per Pſalmiſtatũ,

qui

qui idē est quod prima tonsura, nec est ordo, sed dispositio ad ordinē: scđm Theologos efficitur quis clericus gaudens priuilegio ꝑsonali.d.canonis, si quis suadente. vt expresse ponit gl.di.21.c.1.& ꝓbat per c. nō dubiū & per c parochianos. de sen.excō. In hoc tñ est dñia.quia in sacris constituti priuilegium clericale retinent semper, nec ei pñt renuntiare:& si de facto dimittat clericatū transeundo ad actus oino contrarios, vt cōtrahendo, aut vacando militiæ, vel negotiationi, & huiusmodi, cogi debent redire ad clerū, & viuere clericaliter: licet non incidat in canonē, q eos capiunt, vel cædunt ignoráter; quia sine habitu, & tonsura incedunt. Sed constituti in minorib. si sunt clerici sæculares, pñt libera & sine peccato dimittere clericatū cōtrahēdo matrimonium, vel alijs exercitijs oino laicalib. insistēdo. Etsi contrahant cū vna, & virgine deferentes tonsum, & habitum, retinēt priuilegium canonis, si quis suadente nec trahi possunt ad iudicium sæculare pro excessibus in ciuilib. aut criminalib. aut ꝑsonaliter, vel pecuniariter a iudice condēnari: reali aūt priuilegio nō gaudēt in talijs, & hmōi: vt de cle.coniu.c.vnico, li.6. Qñ ãt perdant priuilegiū clericale, vide sup. Clericus.2.§.fi. ¶ Quintum. De conuersis aūt ad ecclesiā sæcularē, siue clericorū sæculariū, vtrū sint ecclesiasticæ personæ.gl.in d.c.vt lex.27.q.1.distinguit: quia si retinent sibi suā, non gaudēt hmōi priuilegijs.secus si se, & sua alicui ecclæ tradūt: quia gaudēt: licet teneret mrimoniū, si cōtraherent & filij inde nati possent petere legitimā portionē de reb.oblatis ecclæ; vt 19.q.3. si qua mulier, & c.seq. quia non intelliguntur vouisse cōtinentiā, & renūtiasse proprijs, sicut cōuersi, vel oblati ad ecclesiā regularē. Sed Io.And.super cle.1.de dec.limitat, ꝙ gaudēt, si hoc faciant realiter cū effectu, & ꝑ illud verbū, cū effectu, dicit tollit primò fraudes. vñ non gauderet hoc faciens ad fugiēdū onera cōitatis: quia fraus, & dolus nemini debēt patrocinari.de rescriptis.in c.sedes. & secundo condōnes, & pacta q̄ suspensum tenet ēt taliū oblationum effectum, vt nō sufficit, ꝙ sua donassent remanentes in sæculo, retento sibi vsufructu. Limitare ēt vr̄ glos.in ca.vt priuilegia.de priu.si mutent habitū: ita ꝙ distinguatur ab habitu sæculari. licet ex toto non habeant habitū monachalē. ar.33.q.5.ꝙ Deo, vñ Arch.super glo.c.duo sunt.12.q.1.dicit, ꝙ tales ex quo habitum mutant, personæ ecclesiasticæ habentur, & priuilegiati intelliguntur.arg.12.q.2.ecclesiarum seruos. Pano. ēt in d.c.2.vr̄ limitare, vt nō gaudeant, maximè priuilegio fori, nisi sint oblati perpetuo, & efficaciter. licet gl.in c.clericū, 11.q.1.velit indistinctè, ꝙ familia clericorū gaudeat priuilegio fori, ꝙ spāle, inquit, vr̄ in familia epi, de off.Arch.c.fi. Sed ego puto in hoc stādum cōsuetudini, si apparet, alias non gaudēt, nisi sint perpetuo oblati, & aliqualiter habitum mutent. Quidā aūt dicuntur minores gaudētes clericali priuilegio. de quo vide Pan.ibi.

¶ Sextum. Quantū ad Deo deuotos aūt quorū.s.aliqui ex sua professione non renuntiāt ꝓprijs, nec mrimonio, nec aliq̄ regulā ꝓfitētur: dico, ꝙ dñr ecclesiasticæ personæ, gaudētes hmōi priuilegio personæ & fori, & quib. inferre iniuriā personis aut reb. sacrilegium reputatur.17.q̄ō.4.quisquis. Primo, mulieres canonicæ sæculares nuncupatæ, quæ apostolico priuilegio eximuntur a potestate iudicis sæcularis, & si non sunt exemptæ in particulari, subsunt dioecesano loci: & ab eo vt ecclesiasticæ personæ visitantur, siue sint exēptæ, siue nō quãuis retineant ꝓpriū, & aliq̄ de substantialib. religionē approbatarū non profiteanť. & ita tenet Arch. & bene rōne cōsuetudinis, & vitæ regularis, q̄diu in ea toleranť. Qui ēt subdit. Nec tñ ex hoc status earū approbatur: de quib. in c. indemnitatib. đ elect.lib.6. & in cle. attendentes. de stat monac. & in c.dilecta. de maio. & obe. in gl. imò vr̄ quasi reprobari per c.pernitiosum 18.q.3. Et scđo solemniter pœnitentes ſm gl. 17.q.4.quisquis, quod probat per cap.aliud.11.q.1. vbi dicit Leo, ꝙ talis, s.solemniter pœnitēs, melius expectabit iudiciū ecclesiasticum q̄ forense. Sed non insisto hic: quia hodie talis pœnitentia non imponitur: sed quasi vr̄ prohiberi. de pœ.dist.1.quamuis. Pro quo vide si vis Pan.in d.ca.2.de foro comp.tenentem, ꝙ non gaudent: licet ipsi & aliæ personæ miserabiles possunt adire iudicem ecclesiasticū.

¶ Tertiò templarij, vt no.gl.17.q.4. quisquis. & ibi Arch. quod de templarijs S.Io. Hierosolymitani certum est: cum profiteantur regulam beati August. & teneantur ad castitatem, & suorum beneficiorum habeant vsū, seu administrationem, non proprietatem.

¶ Quartò, milites gaudentes, de quibus licet habeant proprietatem, & sint vxorati, dicit Io.de Lig.se consuluisse, & Bar.se hoc notasse in l.semper, ff.de iur.immu. ꝙ gaudent hoc priuilegio, nisi appareat eos in fraudem hoc fecisse, talem habitum suscipiēdo scilicet ad

 vitan-

vitandum oñera cõitatis.de resc. ex tenore.
¶Quintò milites de spata nuncupati,portan
tes rubeæ spatæ signum in pectore, gaudent
hoc priuilegio,vt religiosi, & eorum priuile
gium per Nicolaum quintũ renouatum est.
¶Sextò,ẽt eremitæ: vt dicit gl.16.q.1.qui ve
rè.vbi dr̃, ꝙ qui verè & purè solitariã eligũt
vitã:digni sunt cõuenienti honore: nõ obstã
te,ꝙ possint hr̃e proprium. 19.q.3.§.econtra
Paulus & quæ sit regula eorũ, nõ inuenitur.
Sed contrarium tenere vr̃ Lud.Rom. & Pan.
& posset dici hoc habere locum in vagis, &
pro fugis,nulli superiori,vel regulę astrictis:
vide inf.Eremita.§.1.¶Septimò,Iesuati,qui li
cet nullã regulã profiteant̃, tñ q̃a deferũt ha
bitũ religiosum,& viuunt in cõi,& continē-
ter ſm quasdã eorum obseruantias deuotas.
Ant.de But.tenet,ꝙ vt personæ ecclesiasticę
gaudeant hmõi priuilegio:& dicit in c.null⁹
de foro comp.ꝙ generaliter oẽs personæ re
gulariter viuẽtes,sunt ecclesiasticæ, q̃uis nõ
faciant ꝓfessionē:vt no.glo. in c.indemnita-
tib.de elect.lib.6.de ma.& obe.dilecta.gl.qđ
facit,inquit,pro Iesuatis marib. & fœminis:
idem dicit de muliere inclusa alle.11.q.1. de
ꝑsona,ꝙ vr̃ intelligi de inclusa sponte ob de
uotionem,& mutato habitu. Vide tñ Pa. vbi
sup.tenentem contrarium.¶Septimum. Quã
tum ad fratres, & sorores tertij ordinis bea-
ti Francisci,qui dicuntur Pizocherij, sunt o-
piniones: quia dicunt quidã, ꝙ non gaudent
clericali priuilegio : quia nec sunt religiosi,
nec clerici.Et ita sentit glo.in cle.cum ex eo.
de senten.exc.& Pan.ibi & Lan.& Io.Cal. in
quodã consilio,& Fede.in alio consilio. Alij
verò dicunt,ꝙ sic:quia sunt de ordine & mõ
viuendi approbato: vt in cle.1. de reli.do.&
ita sentit Zen.in d.cle.cum ex eod.& Lap. &
Io.de Lig.& Arch.& Dyn.& Bar. qui tñ dicit
seruari cõtrariũ in ciuitate Perusina:vbi cõ-
ueniunt̃ sub iudice sæculari, & soluũt colle-
ctas, qđ ꝓcederet, si dictũ habitũ assumpsis-
sẽt ĩ fraudẽ,& de ea cõstaret,ſm Io.de Imol.
Si vero de ea non constet, verior est opinio
Zen.vt dicit,sed Zabe.per no in cle.per lr̃as.
de præb.virtualiter distinguit,dicẽs esse cõ-
siderandũ statũ horũ:quia si sunt astricti ordi
ni perpetuo vt egredi non possint,vr̃r cẽse-
ri ꝑsonæ ecclesiasticę:quia deputatę ꝑpetuũ
ad vsũ piũ:alias non. Sed adde tu,ꝙ nulli tali
post suæ regulę professionẽ licet ad seculũ re
dire:sed arctiorẽ trãsire religionẽ. Adde ẽt ꝙ
hæc q̃ṍ cessat ex priuilegio Eugenij tertij,ꝙ
incipit nimis. mandantis ẽpis & p̃latis, ne ꝑ-
mittãt eos in grauationib. ciuitatum & cõi-
tatũ a laicis vexari, nisi hr̃ent bona alijs obli
gata.Inn.ẽt 3. dedit eis priuilegiũ exemptio
nis, qđ incipit,ne ꝑ secularia. Alias cessante
priuilegio,iuxta p̃dicta vera est opin.Zabar.
¶Octauũ. Quãtũ ad fratres,ac sorores de pę
nitẽtia B.Dñici,idẽ dicẽdũ est. s.ꝙ sunt eccle
siasticæ personæ: quia de similib.idẽ est iudi-
ciũ de trãs.inter corporalia, hñt ẽt regulam,
quã profitentur approbatam per Honoriũ.

7 †Qvi ordinē prædicatorũ approbauit:&
cõfirmatã per Bonif.9.& Inn.cuius trãsgres-
sio non obligat ad mortale, cuius professio
impedit reditũ ad sæculũ, & cuius modũ vi-
uendi cõiugati assumere non pñt,nisi ex mu
tuo consensu,& quẽ si assumant, vti quidem
pñt mr̃imonio, tñ solutus in eo, contrahere
non põt sine peccato mortali, licet teneret
mr̃imonium; quia assumptio talis status cum
professione habett vim voti simplicis, & pñt
manere in proprijs domib.& hr̃e proprium,
ac ẽt collegialiter viuere, & in cõi,si volunt
ꝓpria sponte,non ex vi regulæ; & quantum
ad aliquid sunt magis priuilegiati, q̃ fratres
& sorores B.Francisci, quia isti admitti pos-
sunt ad diuina fratrum Prædicatorũ tꝑe in-
terdicti,non aũt illi olim hoc poterant, vt in
cle.cũ ex eo.de sent. exc. Sed intellige, ꝙ isti
gaudent priuilegio clericali de iure, si sunt
perpetuo obligati cum suis,alias verò ex pri
uilegio, maximè Sixti quarti excõicãtis oẽs
imponẽtes eis grauamina: & bulla plumbea
est Bononiæ.¶Nonum.Quantum ad Mantel
latos & Pizocherios fratrũ Eremitarum idẽ
dicendum est, quòd de prædictis ex priuile-
gio Bonif.9.Vide de ista materia Pan. vbi su.
in c.2.de foro cõpe.& de vxore clerici,& de
multis alijs vide & inf.Excommunicatio 6.

Rvrsvs. De Ecclesia secundò, quo ad mate-
rialem in genere, & in specie.

1 *Ecclesia materialis, quęnam sit. Et quot requirantur, vt ecclesia esse possit. Et ibidem Oratorium cuius authoritate fieri possit. Et de multiplici horum acceptione.*
2 *Ecclesia materialis a quo, & qualiter fundat debeat, & nu. seq.*
4 *Mansus, qui alias varie sumitur, qualiter hic accipiatur. Et num ecclesię mendicantium sine dote ędificari possint, & quid de ijs, quę in monasterijs reditus habentibus ędificantur.*
5 *Ecclesia vbi ędificari debeat, & quis eam reparare teneatur. nu. 6.*
7 *Iura de ecclesiarum destructione quid sanciuerint. Et in hoc conclusione tres.*

9 Prę-

8 *Præsentatus ad ecclesiam parochialem, si in sacris non sit num ad eam admitti debeat ac possit. Et an ei conferri queat, qui annum 25. non attigit nu.9. Et ibidem cui collata fuerit, & ad quid teneatur.*

10 *Episcopus, an dispensare queat, vt obtinens ecclesiã parochialem insistendo studio, non teneatur, nisi ad subdiaconatum, intra annum promoueri. Et quid si intra promotus non fuerit. Item ad sacerdotium intra quantum tempus promoueri teneatur.*

11 *Diaconus si ad ecclesiam promotus fuit parochialẽ, eius pacificans possessionem vltima die mensis Septẽbris adeptus est: neglexit, aut vsque ad quatuor tempora Septembris ad sacerdotium promoueri, & in sabbato quatuor temporum eiusdem promoueri nullo modo potuit, an mense illo finito, & consequenter anno, vt constitutionis.c.licet.de elec.lib.6 priuatus sit dicta parochiali ecclesia.*

11 *Præuidere licet quis quod accidere potest, teneatur, diuinare tamen non tenetur.*

1 ECCLESIA † materialis, quantum ex vario iure colligitur, est locus publicus, i. episcopali authoritate constitutus, & consecratus, in quo fideles conueniunt ad percipiẽda fidei sacra. Vnde ad esse ecclesiam tria requ runtur. Primò ꝙ sit ab epo fundata. Secũdò, ꝙ sit facta ad percipienda ibi sacramẽta. Tertiò, ꝙ sit consecrata: alioquin nõ ecclesia, sed basilica dr̃, i. domus regis, ẜm Pan. in rubrica, de consec. eccle. vel alta. alleg. gl. cum text. in c.1. de reli. domi. quod facit ad statutũ, ꝙ delictum commissum in ecclesia non consecrata, nõ sit commissum in ecclesia gaudet tñ eodẽ priuilegio, quo, & cõsecrata, si fundata sit authoritate epi, ẜm Pan. in c.fi. de conse. ecc. vel alta. pro quo multa ibi allegantur in gl. Oratorium autem fieri potest etiam authoritate priuata in domo propria, dummõ non fiat in forma ecclesiæ, ẜm Rayn. & in eo non ministrantur sacra regulariter, cum ibi non liceat celebrare sine licentia diœcesani. alioquin clericos celebrans ibi, dẽt deponi. de conse. dist. 1. vnicuique, & c. clericos. Aequiuoce tñ tam oratorium, q̃ basilica dr̃ ecclesia. Dr̃ verò ecclesia materialis, aliqñ ecclesia matrix, quæ aliquando est ecclesia cathedralis: vt in c. venerabili. de ver. sig. aliquando est baptismalis seu parochialis, vt in c. ex transmissa de præscrip. & in c. ad audientiam, el 1. de eccle. ædi. vt no. Car. in cle. ne Romani. de ele.

2 PRIMO verò q̃ritur, à quo habeat materialis ecclesia fundari? Et dico, ꝙ fundari non potest authoritate diœcesani: vt in auth. de eccle. ti. §. si quis ãt & de consecr. dis. 1. nemo. el 1. & hoc verũ in locis ñ exẽptis, in exẽptis verò nullus ædificare potest sine licẽtia sedis apostolicæ: vt in c. authoritate. de primi. l. 6. & sic intellige c. de locorũ cũ c. seq. de conse. dist. 1. Exẽpti aũt constituere non possunt ecclesias, oratoria, vel capellas in locis non exẽptis sine diœcesanorũ authoritate: nec facere celebrari in constructis, vel celebrare tẽpore interdicti in casibus non expressis, alias ꝑ ordinarios cõpelluntur: contra quos si ꝑꝑ hoc eorum conseruatores ferrent sñias, nõ valẽt: vt in d. ca. authoritate, in locis verò exemptis prædicta construere non possunt sine licẽtia sedis apostolicæ: vt ĩ d.c. authoritate, & sic intellige c. de locorũ. cũ c. seq. de consec. dist. 1.

3 SECVNDO † q̃ritur, qualiter debeat fundari? Et dico ꝙ diœcesanus ponere debet primariũ lapidem, & crucẽ ibi figere, & designare cœmeteriũ, & petere dotem sufficiẽtem, sine qua cõsecrare non dẽt, de consec. di. 1. c. si nemo. & c. placuit, q̃ dos sufficit, si sit vnus mansus. de eccl. ædi. c. 1.

4 QVI † mãsus dr̃ multipliciter, vt no. gl. ĩ c. ẜm canonicã. 23. q. 7. & ẜm Pan. in c. 1. de cẽsi. accipit hic pro dote necessaria ad sustentationẽ ministri, & ẜm Arc. ẽ ꝑdiũ sufficiẽs ꝓ vno pari boũ: qđ totaliter liberum esse debet ab oĩ seruitute tꝑali, vt de eccle. ædi. c. 1. Et talis q̃diu fuerit in hac peupertate, non tenebitur ad hospitalitatẽ, nec ad persoluendũ aliquid epo, nisi quantum põt, donec veniat ad pinguiorẽ fortunã. ar. de consue. cũ dilectus. Ecclesiæ tñ mendicantium ædificari possunt sine dote: & similiter quæ ædificantur in monasterijs habẽtibus reditus, vt no. in c. 8. de cẽsi.

5 TERTIO † quæritur, vbi debet ecclesia ædificari? Et dico, ꝙ in proprio, & non alieno solo: si autem fundata fuerit in alieno, scđm Ray. & Host. si dñs soli laicus erat, & hoc sciuit, & non cõtradixit, sibi imputabitur, & ecclesia libera manebit. arg. di. 54. si seruus. Si verò ignorauit, ecclesia quidem remanebit constructa & libera, nec efficietur laico cẽsualis: sed tamen ille, qui cõtraxit, tenetur dñm seruare indemnem, vel etiam eps si ponẽdo primarium lapidem, vel ẽt postea in cõsecratione fuit negligens. s. ad veritatem indagãdam, arg. de consec. dist. 1. nemo. & 14. q. fi. comperimus. Si verò solum erat alterius ecclesiæ vel collegij ecclesiastici ecclesia debet ei restitui hoc modo, ꝙ ecclesia constructa sit ei subdita, quo ad ius patronatus. 17. quæ. 4. quæ sunt. 12. q. 2. Apostolicos.

6 QVARTO † quæritur, quis teneatur ecclesiam reparare? Et dicit Host. ꝙ si fabrica hẽat

super hoc portionē deputatā, de illa reparari debet.10.q.3.vnio.& si nō sufficit rector, & & alij in ea bñficiati cōferre dēnt bñficia ex tra eo.c.1.& 16.q.1.si mona.in quo casu standum est dispositioni epi, vel maioris partis capituli de his, q̄ fi.à ma.par.cap.c.fi. Alicubi etiam hoc laici faciunt suis expensis: & vbi est consuetudo, tenentur, cū ibi percipiant ecclesiastica sacra, & audiant diuina.16.q.7.quicunq; & c.filijs, & cōpellēdi sūt talē consuetudinē seruare, de simon.ad Aposto. & si talis cōsuetudo nō reperit, quartā ꝓuētuum, quæ quondā à patribus fabricæ deputatā est, soluant, q̄ eam percipiunt, nulla obstante pscriptione, vel cōsuetudine: sed post reparationē quarta redibit ad eosdē, & sic intelligit illud 12.q.2.de reditib.& trib.c.seq. Et idem sentit Pan.in c.1.de eccl.ædi.dicēs, ꝙ plątus tenetur dare quartā reditūū ad hoc, si spāles nō sunt deputati, vel si cōsuetudo nō trāstulit onus fabricæ in populū, quo casu ipse tenet. Nec valet cōsuetudo in contrariū.12.q.2. cognouimus. Et idē dico de oī beneficiato in ea, vt in d.c.1. quod limita, ſm eundem in c. his qui.de eccl.ædi.quando detractis sibi necessarijs aliquid superest, limita etiam populum consuetudine teneri, nisi ipse egeret, & ecclesia abūdaret.arg.c.aurum.cum si.12.q.2.

7 QVINTO † quæritur, quid iura velint de ecclesiarū destructione? Et dico multa. ¶ Primum. Ecclesia, & præcipue cōsecrata, vel oratoria monasteria, & hmōi, reuerti nō debent ad secularem habitationē, & vsus ꝓfanos.16.q.3.q̄ semel.& c.quoniā, vt dictū est su.Bñdic, §.7. imo ēt hospitale ad aliū vsum cōuerti nō posset.ext.de reli.do.c. ad hæc. Si tñ destruat monasterium ſm glo.in d.c.quæ semel.de lignis, & lapidib. construi potest dormitoriū, vel alius locus honestus, vel ēt in coquina sua ligna comburi à monachis.de conse.dist.1.lignā. Sed ad priuatos vsus conuerti non debēt Locus autem remanet sacer, licet dirutum sit ædificium. ¶ Scdm. Secundū Io.An.in gl.super §.q̄ritur si monasteriū.14.q.4. de monasterio fieri non pōt ecclesia sæcularis, vt in d.cap. q̄ semel. nisi enormiter viuant, quo casu remoueri possunt monachi, & institui canonici sæculares: cū authoritate tamen papæ: vel nisi ita sit, ꝙ nō inueniātur aliq̄ de ordine illo, ꝑ quos locus possit ordinari: vel nisi aliter non possit locus ille reformari, q̄ per canonicos. Et contra verò vr̄, ꝙ eps de ecclesia sæculari possit facere regularem.16.qu.7. si quis vult. ¶ Tertiū. Altaria consecrata, sine authoritate epi destruenda non sunt de conse.di.1.ecc.sicut nec instituēda sunt altaria in ecclesia consecrata dis.68. q̄uis altaria autem non consecrata sicut presbyteri possunt propria authoritate instituere in ecclesia non consecrata, ita & destrueret, & de his su.Altare.§.2.

8 SEXTO † quo ad ecclesiam parochialem q̄ritur, vtrum præsentatus ad eam possit admitti, si non est in sacris? Et dico, ꝙ sic, modo intra tempus debitum possit ordinari in sacerdotem, c.si is.de testi.lib.6. sed sine præsentatione non potest institui, nisi dispensatiue, secundū Io.An.in c.præterea de æta.& qua.or.

9 SEPTIMO † quæritur, vtrū cōferri possit ei qui 25.annum non attigit? Et ideo dico, ꝙ nō, sed collatio ipso facto nulla est, & tenet, q̄ assumitur fieri sacerdote intra annū à tpe cōmissionis, & adeptę possessionis, alias ea priuatus est, & vacat. Itē tenetur ꝑsonaliter residere: licet in hoc dispensare possit eps ad tps ex causa de elec.licet canon.li.6. non tamen vacat sic, vt alteri conferri possit statim cum tale tps transiuit, ꝙ iam intra annum ordinari non potest, sed solū elapso anno & de hoc su.Beneficium 3.§.2.& infra, Pęna.§.15.

10 EPISCOPVS † ēt dispensare potest, ꝙ obtinens parochialem ecclesiā insistēdo studio nō teneatur promoueri intra annum, nisi ad subdiaconatū, ad quem si non fuerit promotus priuatus est, vt de sacerdotio dictum est. Ad sacerdotium verò non tenebitur vsq. ad septenniū, & interim prouideatur ecclesiæ ꝑ vicarium, & elapso septennio intra annū debet fieri sacerdos: alioquin dictam pęnam incurrit, de ele.cum ex eo.lib.6.

11 OCTAVO † posito, ꝙ quidam diaconus fuerit promotus ad ecclesiā parochialem, q. vltima die Septēbris habuit pacificam possessionem ecclesiæ, & neglexit vsque ad quatuor tpa Septēbris ꝓmoueri ad sacerdotiū, & ī sabbato quatuor tpum dicti mēsis nullo mō potuerit ꝓmoueri: quæritur, vtrū finito illo mēse, & consequenter anno, sit priuatus ꝑ cōstitutionem, c.licet, de elec.li.6. Et dicit Io. An. An.regula, imputari, de reg.iu.li.6.in merc.ꝙ non: cū in primis sabbatis nō fuerit in mora: & hoc ēt respectu pęnæ, đ qua loqmur, & sic in casu, quo non pcessit mora, vel culpa, non imputatur. Et hoc ēt ꝓcedit, qn̄ impedimētū superueniēs in vltimo sabbato nō fuit ex culpa ipsius: & fortius si à principio distulit ex cā iusta. Et licet dilatio recipiendi sacerdotiū potuerit inducere culpam, & moram, & conscientiæ læsionem: non tñ induxit morā, vel

cul-

culpam de qua loquimur. Nec iste dicitur se arctare, quia illa non dicitur se arctare in veniendo, qui arripuit inter tempore quo plerique illius conditionis homines peruenire solent. ff. de ver. ob. l. continuus, Nec est obligatus ad operam, qui incipit eo tempore quo perfici poterat secundum operam diligentis ædificatoris, vt eadem l. §. item qui insulam. Vnde cum verisimiliter secundum morem aliorum ordinandorum ille diaconus intra tẽpus ordinari posset, non posset dici se arctasse, cum tp̃s congruum, & sufficiens haberet.

12 Et † licet quis præuidere teneatur interdum quod potest accidere, non tamen tenetur diuinare. De ecclesia etiam parochiali, vide sup. Commenda. §. 2.

RVRSVS DE ECCLESIA III. quantum ad bona temporalia.

1 *Ecclesia quo ad temporalia duobus se habere modis dicitur in dando scilicet atque recipiendo.*
2 *Ecclesiam a quo quis possit, & debeat recipere. Et q̃d si clericus a laico acceperit, nec monitus resignet.*
3 *Emptum de ecclesię pecunijs, num ecclesię sit. Et q̃bus casib. res empta illius efficitur, cuius est pecunia.*
4 *Ecclesia pro alienis debitis, an obligari queat. Et q̃d de eius possessionibus.*
5 *Legatum ecclesię ędificandę factum, num cum fructibus inter medijs temporis solui debeat.*
6 *Ecclesię donari quantum possit.*

1 Ecclesia † tertio quantum ad temporalia duobus modis se habet. s. in dando, vt cum quis eius occasione lucratur, etiam si ipsi non sit annexum beneficium: & in recipiẽdo: vt cum ei donatur, vel legatur.

2 Primo † vero quæritur, à quo possit quis ecclesiam recipere? Et dico, ꝙ solũ ab ecclastica persona potente illam de iure cõferre, clericus aũt, qui ex collatione laici ecclesiam recipit, vel tenet: si monitus non resignauerit ab officio, vel beneficio suspendẽdus est: & si perseueret contumax, deponendus laicus vero excommunicandus, de iu. pat. c. præterea. & c. relatum. coniuncto c, si autem, 11. q. 3. & c. cum non ab homine, de iud.

3 Secvndo † quæritur, vtrum emptum ex pecunijs ecclesiæ, sit ecclesiæ? Et dico, quod sic. 12. q. 3. c. 1. & q. 5. c. furtum, q̃d est adeo verum, vt si clericus habeat pecuniã de p̃benda vel ecclesia sua, & inde prędiũ emat: licet illã pecuniam potuisset dare alijs ĩtuitu pietatis: nõ tñ p̃t dare prædiũ: quia statim acquisitum fuit ecclesiæ, siue emptũ fuerit noĩe ecclæ, siue noĩe alieno. de pec. cle. c. 1. & c. inquirendum, & p̃p hoc ñ põt clericus illud alienare, & eodem modo si quis de pecunia ecclesiæ, quẽ habuit furto, vel rapina, seu d̃posito, possessionem sibi emit, quia ecclesiæ fit, vt dictũ est. Idem Pan. in d. c. inquirendum post glo. q̃ no. tres casus, in quib. res empta ex pecunia alterius, efficitur illius, cuius erat pecunia. s. ĩ milite, minore, & ecclesia, licet Host. dicat ꝙ in ecclesia iure non probatur, sed hoc hẽt antiqua magistrorũ interpretatio, quæ minime est mutãda, ff. de leg. minime. Hoc tñ satis probari põt per d. c. 1. & cõiter hoc teneẽ per gl. iuris ciuilis, quinimo hoc crederẽ procedere in quolibet clerico, quia priuilegium attributum militi sæculari, extenditur ad militẽ Dei: vt no. Car. & gl. in l, miles, ff. de re iud.

4 Tertio † quæritur, vtrum ecclesia pro alienis debitis possit obligari? Et dico, ꝙ non, nec eius possessiones & si quis obligauerit est suspensus ab administratione temporaliũ & spiritualium extra, de solut. c. 2. poterit tamẽ hæc sñia per ep̃m relaxari, quia papa sibi non retinuit absolutionẽ, de sen. excõ. nuper. hæc tamen pęna episcopos non cõprehendit, de sen. excom. quia periculosum. lib. 6.

5 Qvarto † quæritur, vtrum legatũ ecclæ construendæ, seu monasterio, debeat solui cum fructibus intermedij t p̃is? Et dicit Pan. in c. nos quidẽ, de test. ꝙ sic, vt cõsuluerunt Bar. & Fran, de Alb. quia tex. pręfati. c. nos dicit ꝙ relicta ecclesiæ construendę solui debẽt sine diminutione, & facit pulcher tex. in l. si ita relictũ, §. Pegasus ff. de le. 2. vbi dr̃, quòd si relinquatur prædiũ in certũ diẽ: puta, post 10. annos, vel cũ legatarius erit pubes, debeẽ p̃diũ cũ fructib. intermedij t p̃is, si dies fuerit apposita fauore legatarii. Sic autem in casu nostro dies apponitur fauore ecclesiæ, vel monasterii, quia si fuisset constructa tempore testamenti, legasset simpliciter, & non idem.

6 Qvinto † quæritur, quantũ ecclesiæ donari possit: Et dico, ꝙ ei donari põt in infinitũ absque insinuatione. auth. de non alie. aut per naut. reb. eccle. §. si minus. colla. 2. q̃d tñ ipso fallit, qui ad construendum monasteriũ conferre potest quinquagesimã bonorũ ecclesiæ suæ, ad ædificationem verò alterius ecclesiæ solũ centesimã. 12. q. 2. bonæ rei nec requiritur nouus consensus, quamuis semel a iure cõcessũ sit. Si autem plures donationes fecerit, & excedant quinquagesimã, vel cẽtesimã, excedens siue vltima reuocabitur, & non oẽs, secundum Pan. & Doct. in c. Apostol. de dona. Quidã tñ dicũt debere certã partẽ subtrahi de qualibet donatione, q̃d ꝓcedit vbi simul

eſſent factæ: vel vbi nõ appareret de anterioritate, & non aliter, quia primæ ſunt effectũ ſuum ſortitæ; & conſequenter ꝑꝑ vnam, vel vltimam reuocari nõ debẽt: quia ꝙ legitime factum eſt, &c. vide ẽt inf. Eṗs. §. 8. Cuius aũt ſint oblationes factæ capellæ intra eccleſiã, ſu. Decima. § 2. par. 3. Qualiter ẽt bona vacãtium eccleſiarũ non debeant occupari, ſu. Beneficiũ 5. in prin. Qualiter ẽt res eccleſię alienari poſſit ſup. Alienatio ꝑ totũ. Qualiter ẽt ſint excõicati occupantes bona vacantiũ eccleſiarũ, inf. Excommunicatio 8. excommunicatione 14. per totum. Multa ẽt habes de materia eccleſiarum ſup. Ceſſatio, & Conſecratio. & inf. Immunitas, & Oratorium.

DE ÆDIFICIIS.

1 *Aed ficium vnde dictum ſit, & quid ſi in alieno ſolo efficiatur. Item quid de caſa piſcandi cauſa in maris litore facta. Et ibidem limitationes ad ſecundum quæſitum tres.*

2 *Aedificans in ſuo de alieno, ad quid teneatur, et an eius, quod ſit dominus efficiatur Et quid ſi cum dãno vicini fiat. nu. ſeq.*

6 *Aed ficans ædificium quandoq. proprio imponẽdo demoliri cõpellitur. Et id quando Et num quando aliquid in alieno domino inuito fieri poſſit. nu. ſeq.*

6 *Aedificare caſtra, vel noua ædificia, quando quis poſſit remiſſiue.*

1 AEDIFICIVM † dr̃ quaſi ædium factio, & eſt ædes ipſa: de quo multa reperiuntur in iuribus tradita. ¶ Primũ. Si quis de ſuo ędificauerit in alieno ſolo, ædificiũ efficiet eius, cuius eſt ſolũ Inſt. de re. di. §. & ex diuerſo. Si tñ intendens piſcationi, caſam ædificat in litore maris, ſua eſt quãdiu durauerit, ff. de re. di. l. in tm̃. Fallit quod dictũ eſt, primo qñ ędificatum eſt de rebus eccleſiæ: quia ſolum cedit ædificatio. 12. q. 2. c. apoſtolic. ſec. Io. Andr. ibidẽ; & in c. inueſtigand. de pecul. cle. ſecun. Ber. Sed tñ intellige, ꝙ eccleſia ſoluet preciũ ſoli. Secundo, qñ ædificans habet ius, vel cãm in re a domino: vt emphyteuta, feudatarius, commodatarius aut inquilinus, qui ędificauit vt pleniorem vſum haberet: quia dominus tenetur ei, licet ædificauerit in alieno ſcienter; vt no. in d. §. & ex diuerſo. Tertiò, qñ quis ędificauit in alieno ſolo bona fide credens ædificare in ſuo, quia in cõſcĩa, ſm aliquos dñs ſoli tenetur ei, vel ad vẽdendũ fundũ, vel ad ẽſatisfacidũ ei ꝓ ædificio arbitrio boni viri, ꝙ verũ puto, ſi dñs fundi, vel rerũ illarũ ſine ſuo damno poteſt: arg. dicendorum. inf. p. 5.

2 † SECVNDVM. Si quis ædificat de alieno in ſuo ſolo ædificium eſt ſuum, l. adeò quidem. §. cũ ĩ ſuo, ff. de ac. re. do. ſed reſtituet æſtimationẽ de iure, ſi fuerit cõdemnatus in duplũ. d. §. cum in ſuo. & l. gemma. ff. ad exhi. & ſi deſtrueretur ędificium, poſſet petere ſuũ, puta, trabem, ſi modo duplum non fuerit conſecutus. d. §. cum in ſuo. & Inſti. de re. di. §. cum in ſuo. Sed in conſcĩa, ſi non fuerit condemnatus, ſufficit reſtituere æſtimationem ſolum.

3 † TERTIVM Ædificans cum damno vicini ſui, non tenetur ad reſtitutionem ſi nõ facit aĩo nocendi proximo, ſed ſibi conſulendi. l. j. §. deniq. ff. de aqua plu. arc. quia vſq. ad cęlũ põt quis eleuare ſuũ ædificium, ſi eſt ſibi vtile, & non hẽt ſeruitutem. l. alterius. ff. ſi ſeru. ven. & tenet gl. in c. cũ eccleſia. de elec. in verbo, iniuriarũ. Secus ſi aĩo iniuriãdi proximo hoc faceret, q̃a ſiue noui oꝑis denuntiatio ſit facta, ſiue nõ, in conſcĩa tenetur. §. denique.

4 † QVARTVM Ædificans aliquando tenetur ſuum ædificium proprijs ſumptib. demoliri: qñ. ſ. poſt denunciationem noui operis, ſiue iure, ſiue iniuria ædificauit. ff. de ope. no. núc. l. præter ait. §. 1. extra, eo. tit. per totum.

5 † QVINTVM. Poteſt quis aliquando aliquid facere in alieno, inuito domino, ſecun. Ang. Are. Inſt. de l. fu. cano. tolli quando. ſ. facienti prodeſt, & dño non nocet, vt ibidem. & in l. j. §. ſi. ff. de aqua plu. arc. Secus vero ſi læderet. C. de ſeru. & aqua. l. aquam. & ff. ſi ſerui. vẽd. l. & ſi forte in prin. & l. ſicut. §. pe. Et dicit idẽ, quod nemo poteſt facere in ſuo quod alteri nocet, & ſibi non prodeſt, & quod ſi facit animo nocendi, tenetur de dolo. diſt. l. 1. §. denique. & ff. de dam. infec. Proculus.

6 † QVANDO autem quis poſſit ædificare caſtra, vel noua ædificia, vide ſup. Bellum. 1. §. vlt. & inf. Noui operis nunciatio.

DE ELECTIONE ET ELIGENdo primo in genere.

1 *Electio ſecundum mores iuxta Thomam & Philoſophum quid ſit Et quid iuxta Canon. Et quid a collatione & præſentatione differat.*

2 *Electio a quo fieri debeat, vel poſſit. Et an ius vniuerſitatis in vno ſolo remanere queat.*

3 *Eligere quinam poſſint ex collegij membris. Et in hoc concluſiones quatuor.*

4 *Iura de abſente, quantum ad electionem pertinet, quid ſanciuerint, concluſiones tres.*

5 *Eligendi poteſtate, tredecim hoĩum genera priuantur, de quibus hic plene, & ex ordine diſſeritur.*

6 *Electioni celebrandæ, qui & qualiter accreſcendi ſint ad quod concluſiones quinque.*

7 *Electioni cęlebrandæ aut conſenſu pręſtando, aut confirmationi petendæ quodnam tp̃s ſit ſtatutum.*

Et electione absoluta, quid electores, & quid electi facere teneantur.

Electioni facienda num terminus trib. mensib. minor statui queat ita, ut si in eo conueniant vocati, licite ad electionem procedi possit.

9 *Electio quo in loco facienda sit, & quõ, & ibidem quod forma electionis facienda tres sint nu. 10.*

11 *Electio quanam cassanda sit. Et qua electio valeat, vbi dua simul procedunt nu. 12.*

13 *Electores quib. casibus rursus eligere possunt, & quibus ad alios eligendi potestas deuoluatur.*

Et sub hac quando eligentes priuati sint eligendi potestate, & in hoc casus octo recensentur.

15 *Eligi quisnam possit, aut cõtra quis nõ possit. n. seq.*

16 *Eligi, ne quis possit impedimenta referuntur octo.*

Et quid si quid non obstantibus impedimentis, eorum ne aliquo eligatur, an teneat electio.

17 *Excõicati si qui sint in capitulo, vel collegio, aut suspensi, aut de hoc dubium est, nec sine scandalo expelli possunt, aut de quibusdam dubitatur num, electioni interesse debeant, quid agendum sit.*

18 *Eligere ex multis eligibilib. quamnam quis teneatur. Et sub hac qđ peccatum mortale oẽ ad prelaturam officium ecclesiasticum, & similia indignum reddit.*

19 *Peccatũ mortale ex suo genere est, quicquid contra iustitiam est ibidem Sum. An. refellitur.*

20 *Religioso an ex electione extra ordinem suum facta ad prelaturam, ius acquiratur. Et quid si electioni de se ad prelaturam extra monasterium suum facta consenserit religiosus.*

21 *Electionis decretum, num fidem plenam pro electo faciat. Et an electioni electus consentire teneatur. num. 22. Et an canonice electus melius faciat assentiendo, quam dissentiendo. nu. seq.*

24 *Electiones duas in ecclesia eadem de se factas, nũ quis prosequi queat.*

25 *Eligẽs quẽpiã ex odio, ad quid electio teneatur.*

26 *Consuetudo circa electionẽ an possit, aut minime.*

1 ELECTIO † quantum ex S. Th. colligitur 2.2.q. 13. & Philosopho in 5. Et hic & ex ipso suo nomine, est multorum placentium in ordine ad finẽ vnius p̃acceptio, sicut si aditer placeat equus ac nauis, & magis placeat nauis, & prę accipiatur, i. citius accipiatur, dr̃ nauis eligi. Sed descendendo ad electionem canonicam, secundum Host. & Io. est idoneę personę ad dignitatem, vel fraternã societatẽ seruata forma canonica facta uocatio. Vnde differt electio a collatione & pręsentatione: quia electio fit per collegiũ ad dignitates, & confirmatur a papa, vel alio: sed collatio fit ad beneficiũ simplex: & iure cõi pertinent ad ep̃m cũ capituli consensu per totã diœcesim: & dat plenum ius, non indigens confirmatione: sed pręsentatio pertinet ad patronum, nec dat plenũ ius p̃sentato, sed requiritur institutio & inuestitura ep̃i, vt de iure patr. per tot.

2 PRIMO † uero quæritur, a quo electio fieri debeat, uel possit? Et dico ꝙ electio iure cõmuni ad collegium pertinet: primo, q̃libet cõgregatio iure cõi debet sibi eligere prælatũ, nisi obstet consuetudo vel priuilegiũ. ext. eo. c. 1. 16. q. vlt. congregatio. 18. q. 2. abbatem. Si tamen clerici nõ sunt in ecclesia ut collegiũ, sed vt singulares personæ; tunc prouidebit superior per se uel p̃sentationem patroni, ut in c. pastoralis. de iure patr. etiam si fuerint solũ duo uel tres. extra, eo. c. 1. de cons. cũ dilectus. 63. d. cum Adrianus. Imo. vt tenet glo. in c. 2. de post. præl. Inn. Host. & cõiter doct. ius vniuersitati remanere potest ĩ vno solo omnib. aliis mortuis vel priuatis, suspensis, vel excõicatis. tex. est in l. sicut, §. sed & si vniuersitas. ff. ꝙ cu. vniu. no. cum glo. & Bar. Vnde isto casu quando maior pars inhabilis est ad eligendum, potestas eligendi pertinet ad pauciores & illi repræsentant totum collegium; cum inhabiles nõ computentur in numero. Facit c. illa. de ele. & bona gl. in cle. quod circa eo. ti. Iste tñ solus se eligere nõ posset: quia notaretur ambitiosus. c. per vestras. de iu. patr. Et secundò eligere potest cui conuenit ex consuetudine uel priuilegio: ex quibus ad electionẽ plerunque vocantur alieni. extra eo. Cum a. & pro pace seruando etiam laici admittuntur, maximè principes: vt defendant ab oppressorib. ſm glo. & Gof. & Mo. Vnde & qui est in quasi possessione iuris eligendi, eligere potest etiam si postea amittat possessionem. de iu. patr. consultationib. & c. cũ propter. & c. querelam. Et tertiò eligere potest prælatus, & quilibet, in quem fuerit compromissum, vt dicetur tit. seq. §. 16. 17. & 18.

3 SECVNDO † quæritur, qui possint eligere ex membris collegij? Et dico multa. ¶ Primum. Qñ aliqui de collegio sunt priuãdi potestate eligendi, pro ea vice, dicta potestas nõ deuoluitur ad reliquos antequam priuentur, ſm gl. in c. 2. de postu. præl. Secus aũt si sunt priuati: quia Pan. in c. eo. post Inn. habet regulam, ꝙ valet electio facta non uocatis illis qui sunt priuati uel inhabiles ad eligendum; licet primò nõ sit discussum an sint priuati: quia satis est ꝙ postea conuinci possunt. ¶ Secundum. Cõuersi non hñt vocem in electione prælati, ſm Lud. Ro. in suis not. alleg. c. ex eo. de elec. li. 6. & hoc nisi antiqua hoc haberẽt, consuetudine,

dine, ſm Inno. in c. 2. de inſt. & idē tenet Fed. con. 107. nec ſunt de capitulo, etiam qñ tractantur in capitulo tpalia, vt idem dicit per text. in c. & ſi Chriſtus. & de iurei. in ver. vos & conuerſi. quod eſſet fruſtratoriū. vide gl. i d. c. ex eo. ¶ Tertiū. Qui non ſunt pfeſſi tacitè vel expreſſe in locis regularibus, nō ſunt admittendi: vt d. c. ex eo, nec illi, qui per eorū regulā aut cōſtitutiones approbatas phibent. ¶ Quartum. Qui non ſunt ſubdiaconi, nō habent vocē in capitulo in cathedralib. collegiatis, ſecularib. vel regularib. eccleſijs, ēt ſi ab alijs libere concedatur. cle. vt hi qui. de ætat. & qualit. quod quidem limitant quod ad eos qui volunt ordinari. pro quo vide gl. ibi.

4 † TERTIO qritur, quid iura velint circa abſentem? Et dico multa. ¶ Primum. Elector ſi ſit abſens, & iuſto impedimento detentus, inſtituere pōt procuratorem vnum vel plures ad eligendū. Sed oportet primò, q ſi inſtituit plures, quilibet ſit inſolidū: & ſi ñ concurrūt ſimul, potior erit condō præoccupantis: & ſi nullus eorū poccupat, ſed cōcurrūt, capitulū admittet quē voluerit: vel ſi maior pars capituli nō concordat, admittet qui prior eſt inſtitutus. Et ſcd'o oportet, q procurator inſtitutus ſit de collegio; & ſi nullus vellet eſſe, nō poſſet nolente capitulo extraneum deputare, neq. per literas exprimere votū ſuū. Et tertio oportet, q procurator non eligat vnum ſuo, & aliū pcuratorio noīe: quia nihil valeret, niſi dñs ſpeciale mandatū dediſſet de aliquo noīando: quia tunc illū noīe dñis, & alterū ſuo noīe poterit noīare. c. ſi quis. de elec. li. 6. Vbi tñ aduerte, q licet poſſit cōmitti pcuratori expreſſio alicuius perſonæ, tñ ſi ipſe dñs per lrãs aliquē in electione noīaret, ñ valet: vt in d. c. ſi quis, in text. & gl. ¶ Secundū ſi non ſit iuſte impeditus, procuratorem cōſtituere non poſſit, ſec. Pan. in c. quia pp. eod. tit. licet in alijs negotijs explicandis per capitulū, vel vniuerſitatē poſſet conſtituere pcuratorē ēt non impeditus. Et hoc eſt ſpeciale in electione, ſiue ſit ſeruanda forma c. qa pp, ſiue non: ex quo tex. ſimpliciter inter dicit: nec retulit ſed ad cauſam, in quo ſequenda ſit forma dicti c. Vñ in negotio electionis electa induſtria perſonæ. ar. ca. is cui. de offic. dele. li. 6. ſi tamen alij de capitulo admittere volunt ad electionem procuratorem nō impediti, hoc poſſunt non obſtante diſpoſitione d. c. quia propter: quia licet tex. dicat, īter dicimus: hoc tñ interdictum emanauit ī fauorem aliorum, q ex eo patet, quia illi de collegio poſſent cōicare ius eligēdi penitus extraneo extra eo. ſcriptum. & conſequenter a fortiori pñt admittere pcuratores eorum, qui ſunt de collegio. Et hoc ſatis fuit de mente doct. ēt ſi dictus pcurator nō eſſet de collegio. & facit d. c. ſcriptum. Itē quia poſſent de nouo extraneos admittere: ergo a fortiori, procuratorem extraneū, & hoc fuit ſancitū in fauore collegiorū, nec compellerentur ſua ſecreta extraneo cōicare. Et pp hoc, iqt, dico non eſſe ſpeciale in electione, ſed gñaliter non pōt quis conſtituere procuratorē ex traneū in explicandis in vniuerſitate, qđ ſentit Io. And. in regula, quod alicui. de re. iur. li. 6. in mercu. licet quidam tenuerit oppoſitū, hæc Pan. ¶ Tertium conſuetudo, q abſentes ad electionem non vocentur, valet, ſecūdum Pan. poſt Io. An. in c. coram. eo. ti. & econuerſo valet conſuetudo, vt vocentur abſētes dū modo non tendat nimium in damnum eccleſiæ: quia nō valet cōſuetudo eccleſijs multū grauoſa: vel ſaltem eſt tollenda: vt in ca. 1. de conſue. ſi tñ haberet, vt cum parua incommoditate vocari deberent, valeret: quo caſu intellige c. in Geneſi extra. eo. In ordine tamē prædicatorum electio ſpectat ad præſentes.

5 † QVARTO quæritur, qui non poſſint eligere? Et dico ſm Inno. & Pan. in c. 2. de poſtu. q multi priuātur eligendi poteſtate. Primò excōicati maiori. de app. cōſtitutus. ſecus minori excōicatione. de cle. exc. mi. c. vlt. Secūdò ſuſpenſi ab officio. de conſue. cū directus. Tertiò, interdicti de ele. cum inter. Quartò q̄bus interdictum eſt eligere ſine licentia ſuperioris. de ele. c. ſi. Quintò, qui ſciēter celebrarunt ī loco interdicto, niſi ſuper hoc ſint priuilegiati. de ſen. exc. is qui. lib. 6. Sextò, hi qui in ea vocatione elegerunt ſcienter indignū. c. cum in cunctis, & cap. cum innotuit. in fi. de ele. & idē ſi peccauerunt in poſtulando. c. ſcriptum eo. tit. quia pro ea vice ſunt priuati poteſtate eligendi, ſi facta noīatione ſecuta eſt poſtulatio, vel electio, ſecus, ſi non ſit ſecuta. c. perpetuo. eo. ti. lib. 6. Septimo, pupilli, i. qui ſunt intra 14. & 12. annum. d. c. ex eo. adde & impuberes: vt ibi. Octauò, laici conuerſi. Nono, non profeſſi. Decimò, non ſubdiaconi; de quibus omnibus dic ut inf. §. 2. Vndecimò, illi qui per laicalem abuſum elegerunt: eo. tit. ca. quiſquis. Duodecimò, non eligentes intra tempus ſtatutum, ut inf. §. 12. Decimotertio, adde etiam irregulares; de quibus tamen, ſm Arch. eſt dubiū, nec in iure reperitur expreſſum, licet hoc ſit in quodam capitulo generali

rali ordinis Prædicatorum declaratũ. Sed tu dic hoc expressum in c.is qui.de sen.exc.li. 6.

6 QVINTO † quæritur, qui, & qualiter, sint ad electionem vocandi? Et dico multa.

¶ Primũ. Ad electionẽ vocandi sunt oẽs p̃sentes, ad quos ptinet eligere: ut in c.corã. & in c.quia pp eo.ti. & oẽs, q sunt in ciuitate. uel in hortis ciuitatis. ff. de proc. l.1. & si qs eorũ sit in ciuitate, uel monasterio infirmus, ẽm Hos. scrutatores ire debent ad eum; & inquirere uotũ eius, sicut uota p̃sentium: quia p̃sens est, q in hortis est, ut in d.l.1. iuncta l.5. Nec erit necesse talem in collatione, aut alijs, quæ sequuntur, requirere: sed sufficit cõsensus habitus in scrutinio. Et concor. Inn. posset etiam talis constituere procuratorem vnum de collegio: cũ iusto impedimẽto detineat. ¶ Secundũ. Vocandi sunt, & oẽs absentes, qui sunt in puincia. ext. eo. coram qđ dupliciter limitat. Primo, ẽm glos. quando prouincia non est ita magna, quin cõmode uocari possint. unde ẽt si sunt extra, sed prope, uocandi sunt. Secundo, ut hoc sit obseruandum ẽm quod habet consuetudo, ut ibi. quia licet de iure uocandi sint absentes: ut in c.quia ppter eo.ti. consuetudo tñ põt introducere, ut non uocentur, & ualeat electio, vt dictum est. ¶ Tertium. Et gña liter ẽm Pan. in d.c.corã. eo.ti. uocari possunt & debent illi, qui commode uocari possunt, ext. eo. quia propter. ubi dr̃, quod admittũtur qui dẽnt, uolunt, & possunt cõmode interesse. Et dr̃, debent, vt excludantur, q de iure nõ debent interesse, & qui uolunt: vnde qui nolunt interesse, compelli non debent, nisi intersit ecclesiæ, nã p eius interesse poterũt cõpelli. Ex quo infertur, q nolẽtes interesse, cõputari non debent in numero duarum partium, & qui cõmode possunt: q̃ cõmoditas referẽ ad cõmoditatem ecclesię, nõ personę, secũdũ doc & bñ. Vnde si cõmode uocari nequeunt: in quo. s. bonus iudex arbitrabiẽ, põt electio sine illorum præsentia celebrari. Et si uocati intra cõpetentem terminũ assignatũ non veniatur, nõ oportet vlterius expectare. extr. eo. cum inter: & c.cum nobis. ¶ Quartũ. Sunt aũt vocãdi verbo, vel signo cõsueto cãpanæ, vel scripto, ẽm cõsuetudinẽ: & q sũt absentes p literas, aut nuntiũ, ut d.c.coram. Pro hoc no. ẽm Pan. in c.in causis. eo.ti. q in negotijs, q̃ possunt expediri p præsentes, qđ est regulare, iuxta no. per gl. in c.2. de test. li 6. sufficit vocatio per sonum cãpanæ: cuius sonus uenire possit ad intelligentiam existentium in loco. ut. s. ualeat quod fit, ẽt si minor pars sit, q̃ conueniat. Sed in negotijs, in quibus absentes uocandi sunt, hoc non sufficit: sed uocari debẽt per nuntium, uel literas, ut in c.cum inter. & cap. quia ppter eo.ti. Et ita vr̃ sentire Inno. in d.ca. in causis & in c.2. de no. ope. nũ. Bar. tamen in l.omnes populi. ff. de iust. & iure tenet, quod quantuncunque pulsetur campana, nisi conueniant saltem duæ partes vniuersitatis, non ualet, quod fit, per l.nominationem. C. de decu. & in l.nulli. ff. quod cuius. vni. & l.fi. C. de præd. decu. & sic communiter transeunt Legistæ. Sed hoc procedit quando pulsatur ab eo, qui nõ habet potestatem; puta per aliquem de uniuersitate, quia minor pars de duabus uniuersitatis non habet potestatem conuocandi illam, uel quando pulsatio non intelligitur pro uocatione ad tale quid peragendum. Et sic concorda, & tene. ar. ext. eo. cum nobis. vbi dicitur, q uocati nolentes uenire, faciunt se alienos. Et adde gl. in cle. qđ circa. eo.ti dicentem, q uocati nolentes uenire cõputare in numero absurdum est; nisi esset consuetudo, ut nihil fieret, nisi sint duæ partes: quia illa seruanda esset; ut inf. Statutũ. §.2. ¶ Quintum. Electorũ si quis contemptus, nec ad electionem uocatus est ad petitionem eius cassanda est: p̃t tñ eã ratã hr̃e, si vult. eo.ti. si cui: q̃a nõ est irrita ipso iure, sed irritanda illo psequente iniuriã; alias nõ. extr. eo. bonæ. q̃a quilibet renũtiare p̃t iuri suo. C. de pac. l. si qs in conscribendo, & talis, q postea sit per alios impugnare non poterit. Si tamẽ talis accedat electione nondũ facta, admittendus est in oĩb. quæ restant facienda circa illã. extra, eo. ecclesia uestra. & cõcor. & Alb. & Arc. Sed intelligo, q põt renũciare, qñ renunciatio nõ præiudicat bono communi: secus cum illius præiudicio, quia tunc tenetur non renunciare, nisi forte esset perplexus nesciens quem eligat: quia aliter præponeret bonum proprium bono cõi, vnde eo casu compelli põt, ut dictũ est. Et sic male faciunt, qui permittũt eligi indignos, uel insufficientes, renuntiantes uoci suæ, ne notentur: vel alio humano respectu: & posset faciliter hic esse peccatũ mortale. ¶ Sextum. Si autem non uocentur, qui priuati sunt, vel inhabiles, ẽm Pan. in c.2. de post prel. tenet electio, & alia capitularia, licet nõdum sit discussum an sint priuati: quia sufficit, quod possunt postea conuinci: vt dictum est.

7 SEXTO † quęritur, quod tempus sit iure statutum electioni celebrandæ, aut cõsensui pręstando, vel petendæ confirmationi? Et dico, quod electio fieri non debent ante sepulturam

rã prædecessoris:ut in c.bonæ memoriæ el 2. eod ti.Si autem fieret nihilominus valet, ẽm gl.ibi.In cathedralibus autem,& regularibus ecclesijs cessante impedimento legitimo tenẽtur electores intra tres mẽses eligere,alioq̃n deuoluitur ad superiorem proximum,& si ipse intra dictum terminum non elegerit,deuoluitur ad alium superiorem,& sic vsq;ad Papã: ut in c.ne pro defectu. de ele. Deinde tenentur electores electionem electo p̃sentare, & petere consensum eius intra octo dies postq̃ commode poterunt:alioquin negligentes ex cludũtur a ꝓsecutione ꝓcessus, & sunt suspẽsi per tres annos ab oĩb. bñficijs ipsius ecclesiæ eo.ti.cupientes.§.cæterum.li.6. Electus vero tenetur consentire intra mẽsem a p̃sentatione,alias priuat⁹ est iure electionis: nisi forte ea sit electi conditio, ꝙ non possit consentire absque licentia superioris,quo casu tenetur ipse: vel electores licentiã petere cum ea celeritate,quã superioris præsentia,vel absentia patitur,& si nõ hẽatur ex tũc ad electionẽ ipsam procedãt.¶Quilibet ẽt clericus electus intra tres menses post consensum tenetur petere cõfirmationẽ:alias cassa est electio.vt in c.q̃ sit,eod.tit.li.6. imo, si a papa confirmatio petenda est,electus tenetur intra mẽsem post consensum,vel si non fuerit ei electio præsentata intra mensem à notitia, iter uersus curiã arripere,& sic confirmationẽ petere,& negotium prosequi,ut in c.cuen.eo.ti.lib.6. in alijs vero ecclesijs ꝓuideri dẽt intra sex mẽses: alias p̃dicto mõ, ad superiorẽ deuoluit:ut in c. de multa:de p̃ben.& de concess.præben.nulla.

8 Septimo † quæritur,vtrũ statui possit terminus minor,q̃ trium mensium, in quo si nõ cõueniãt uocati, licite ꝓcedãt ad electionẽ? Et dicit Host.ꝙ si duæ partes præsentes sunt, & cã coarctationis assignetur,sic pôt,q̃a tunc potest absens saltẽ uni de collegio committere vices suas.c.quia propter eo.ti.Si vero duæ partes absentes sint, vel non subsit cã coarctionis,sic non potest:sed expectari debet vsque circa finem trium mensium. Et sic intelligę,& concordat Doct. in c. cum inter uniuersas,& c.cum à nobis.eo. ti.

9 Octavo † quæritur, in quo loco electio facienda sit?Et dico,quod fieri potest in ecclesia,uel capitulo,vel alio honesto loco simili, & maxime iuxta consuetudinem. extr.eo.in causis mõ non sit locus clandestinus, quia electiones,q̃ fiunt in cameris per occulta conuẽticula reprobãtur.d.79.c.2.& c.si trãsitus.Vnde electiones ep̃orũ, p̃cipue in ecclesia fieri solent:extr.eo.quod sicut. Sed ex cã ẽt extra ciuitatẽ fieri possunt,23.dist. in noĩe . In loco etiã interdicto facta non ualet,ẽm.Arc.in d.c. in noĩe,tñ Hug.Vercel.& Ioan. An. & cõiter Doc.per eum tenet,quod valet,& etiã postulatio,quia sunt quidã cõtractus, & probatur per text. in c.1.de postu. præla.& ibi Pan.Q̃d tamen fallit in electione papæ.ut in c. ubi p̃iculum.de ele.li.6.

10 Nono † quæritur quõ electio facienda sit? Et dico,ꝙ tres sunt formæ traditæ nobis a iure:ut in d.c.quia p̃p.& electio, quæ nõ fit ẽm vnam illarum,nulla est ipso iure;ut ibi,quarũ prima est forma scrutinij,secũda,cõpromissi. tertia,cõis inspirationis,quę faciunt tres spẽs in electionibus,de quib.uide ti.sequ.per tot.

11 Decimo † quæritur, q̃ electio cassanda sit? Et dico,quod cassanda est electio illius,qui requisitus anteq̃ esset electus, consensit electioni de se fiendæ: quia præsumitur ambitiosus. ext.eo.ca.cum post petitam . Item electiones clandestinæ reprobantur.ext.eod. quia p̃p.i. quæ in cameris per occulta cõuenticula fiũt. dist.79.c.1.& 2.& c.si transitus.Et similiter secundũ Arc.illæ,quas electores inter se tenent secretas: cũ celebratæ debeant solenniter publicari,vt in d.ca. quia propter quod nota p̃p religiosos,apud quos cõpleta electione fit p̃ceptum , ne cui dicatur . Si tamen electio tenuit iure naturali:puta,quia interuenit cõsensus eligẽtium,sed nõ tenuit iure positiuo,q̃a omissa fuerunt substantialia,ẽm Inn. quem sequuntur cõiter Doc. in c. quod sicut.de elec. si confirmetur, electus est uerus prelatus, & non tenetur in foro conscientiæ resignare.

12 Vndecimo † quæritur,quæ electio ualeat qñ duæ simul procedunt? Et dicit Hostiens. quod si fiat simul,& incõtinenti:puta,quia in scrutinio diuisa sunt uota:illa ualet,q̃ meritis melioribus,& maioribus adiuuatur,extr. eo. licet si.& c.dudum . Si uero fiant ex interuallo,& prima fuerit rite facta, valet: & secunda cassanda est : imo etiam si prima annullanda sit secunda nihilominus cassari debet, extra eod.bonæ memoriæ.nisi gratia fiat, sicut qui dã intelligunt extr.eod.bonæ memoriæ. el 1. Et similiter cassanda est secunda, si prima nulla fuit propter causam nondum patentẽ. extra eo.considerauimus.Si autem nulla fuit ex causa notoria:ualet secũdo rite facta ext. eo. uenerabilem.de sup.neg.præl.ca.fi.

13 Dvodecimo † quæritur,qñ electores iterũ possint eligere, vel ad alios deuoluatur eligendi potestas?Et dico,ꝙ sunt casus, in quib.

re eli-

re ellgere possunt: vt si electus non vult con sentire. & si post cōsensum renūciat iuri suo, vel moritur, vel pp occultū eius vitiū irritatur, in quib. casib. habēt electores integrū tēpus a dissensu, vel renunciatione, vel morte, seu irritatione, ac si vacatio nō esset: dummodo nil egerint fraudolēter. extra, eo. si elect. lib. 6. ¶ Sunt ēt casus, quib. eligendi potestas deuoluitur ad aliū. Nam in cathedralib. & regularib. ecclesiis, si non eligant intra tres mēses deuoluitur ad proximū superiorē, vsq. ad Papā, vt dictū est. Si verò eligāt scienter indignum: & sic sunt priuati iure eligendi, vel priuentur per sñiam: quia nō seruant debitā formam, ad Papā deuoluitur: in inferiorib. autē ecclesiis semper ad ꝓximū superiorē deuoluitur: extra, eo. c. quanquā lib. 6. Qñ etiā maior pars capituli in electione deficit, s. cōmittendo vitium, electio deuoluitur ad pauciorēs. extra, de postula. 2. Item etiam deuoluit ad vnum pp oīum aliorum delictum. dist. 65. si forte, extra, eo. bonæ, & hoc no. glo. de postula. c. 2. Et vr̄ intelligendum qñ peccauerūt eligendo indignū. Secus si ex contemptu aliquorū habentiū vocem, quia non deuoluitur potestas, sed sufficit si cassetur electio: quia pp peccatū formæ non sunt ipso iure priuati, sed priuandi, extra, eo. quia pp facta tñ priuatione per iudicē pp peccatū formæ potestas deuoluitur ad non culposos, s̄m Inn. d. c. quia pp quòd si oēs deliquerint, deuoluit ad proximū superiorem. Et si quæritur qñ eligētes sunt priuati potestate eligendi? dic cum Pan. post Inn. in c. gratū. de postul. præla. hoc esse primò quando postulant, adde, vel eligūt scienter indignū. Secundo, qñ postulationem adde, vel electionē cessatam vitio personæ innouant. Tertiò, qñ eligunt per abusum sæcularis potestatis: de quo in c. quisquis de elect. Quartò qñ eligunt ineligibilem. Quintò, qñ recipiunt vt prælatū electum, vel postulatū, cuius electio, vel postulatio est nulla. Sextò, si sunt excōicati, vel suspēsi. Septimò, quando non eligunt intra tp̄s præfixū, de quo de ele. ne pro defectu. Octauò, cum postulent post appellationem ēt ex causa frustratoria. Sec⁹ in electione, nisi appellatio interposita esset ex iusta causa; licet quidam dicat nō esse differentiam. Sed Host. concordando dicit contrariam opinionem procedere in postulatione facta a duabus partibus, quę vincit electionem, de qua de elect. scriptum.

14 DECIMOTERTIO † quantum ad electum, vel eligendum, quæritur quis possit elegi? Et dico, ꝙ natus ex legitimo mr̄imonio, & qui sit legitimæ ætatis, extra, eo. cum in cunctis. i. 30. anno. cōpletorū quantum ad ep̄atum, inferiores verò prælati, & alii qui curā habere debent animarū, attigisse debent annum 25. alias eligentes priuari sunt illa vice potestate eligendi, vt dictū est. Subdiaconus elig potest in ep̄m. de æta. & quali. à multis. Sed & q ad vnā dignitatē reputatur dignus, si postea eligatur ad aliam, debet dignus reputari. dist. 74. gesta. quod tñ qñq; fallit, quia licet toleretur quis in officio minori, non pp hoc in maiori tolerari debet indignus dist. 12. nos consuetudinem Abbas quoq; exemptus eligi potest in ep̄m, siue in abbatem eiusdem regulæ & habitus, sed transire non potest nisi de licētiā Papæ, vel legati de latere, si sit in prouincia. extra eo. si abbatem li. 6. Religiosus quoq: licet non expresse ꝓfessus, quin ēt nouitius potest eligi in ep̄m. extra. eod. nullus. lib. 6. ad prælaturam tñ suæ, vel alterius religionis, nō nisi expresse professus, vt ibi, imò nullus religiosus eligi potest in abbatem, aut pręlaturā alterius religionis, vel habitus, & si secus actum sit, eo ipso est irritum & inane vt in cle. 1. extra. eo. De clericis alterius diœcesis vtrū possint eligi inf. Postulatio.

15 DECIMOQVARTO † quæritur, qs non possint eligi sic, vt electio sit valida? Et dico, ꝙ multi. Eligi. n. non pōt excōicatus maiori de app. constitutus, imo si scienter eligatur excōicatus minori, electio cassanda est de cleri. ex. mi. si celebrat. nec suspensus, nec interdictus, aut qui interdictum non seruauit. de postu. c. 1. & c. cum dilectus, de consue. nec aliqd obsistat de impedimentis circa ordinandos, de quibus inf. Ordo 4. §. 2. nec semel reprobatus pp vitium personæ, qui nec ibi nec alibi potest eligi. extra, eo. super eod. Secus si electio cassata fuit pp vitiosum processum: quia non impeditur eius promotio, etiam in eadē ecclesia: vt in d. capit. super eo. & ca. innotuit nec episcopus, qui. s. iā alteri ecclæ alligatus est, licet postulari possit a papa de postu. ca. fi. nec in p̄latū religiosorū eligi pōt, nisi expresse professus alias electio non valet, vt in d. c. nullus. eo. ti. lib. 6. nec aliquis existens alterius religionis, vel habitus. extra, eo. cum rationi. in cle. nec religiosus transiens de mēdicātib. ad non mendicantes, vt inf. Religio. 4. §. 7.

16 ET † breuiter ne quis eligatur sunt impedimenta quàm plurima quæ ad octo reducūtur. Primum si sit malus, vnde secundum San. Thom. 8. quoli. quæst. 4. ar. 1. existens in mor-

tali

tali est indignus ad quodlibet spirituale exequendum. Secundũ, si excõicatus maiori. Tertiũ, si est excõicatus minori. Quartũ, si est suspensus, vel interdictus, aut nõ seruauit interdictum. Quintum, si nõ est legitime natus ætatis debitæ & literaturæ: vel si habet aliud impedimentum circa ordinandum. Sextum, si semel sit reprobatus vitio personæ. Septimum, si est episcopus. Octauum, in religione si non sit ꝓfessus. Omnis electio facta de eo, qui habet aliquod prædictorum impedimentorũ, nulla ẽ ipso iure, excepto primo, & tertiò impedimento: quia cassanda tunc est, vt patet in c.fi. de cle.excomm.mi. & electores sunt priuati ipsa vice electione, & suspensi triennio ab ecclesiasticis beneficijs ipso facto, vt in d.c.cum in cunctis.eo.tit.

17 †Decimoqvinto quæritur, quid fiendũ, si in capitulo, vel collegio sint aliqui excõicati, vel suspensi, vel dubitatur, & sine scandalo expelli non possunt: vel quando dubitatur de aliquib. an interesse debeant electioni? Et dico, sec. Pan. in c. Cumana. extra, eo. ꝙ admittentur cum protestatione, vt eorũ voces valeant, si & inquantum appareat eos postmodum debuisse interesse: vnde non nocet electioni aliàs legitimę, ꝙ non habentes vocem fuerint admissi vna cum alijs. Idem dicit Pan. qñ excommunicati ingerunt se electioni. & vbi imminet scandalum, possunt admitti cũ protestatione, ne videantur scienter admissi, & sic corrueret tota electio, per cap.fi.de proc. Vide tñ singularẽ teoricam Inn. in cap. illa. extra, eo. quam oẽs Doct. sequuntur, ꝙ si inhabilis ad electionem admittitur ignoranter, valet electio, etiã si vnus solus sit habilis. Et loquitur propriè de excõicatis: secus tñ si alias inhabilis admissus scienter fuisset.

18 †Decimosexto quæritur, quem teneat quis ex oĩbus eligibilibus eligere? Et dico, ꝙ eligendus est doctior & sanctior, cuius comparatione cæteri grex dicatur, 8.q.1. licet ergo & inter oẽs melior, siue optimus, s. iuxta scientiam eligentis, dist. 63. metropolitano, & ẜm S.Tho. in 8. quolib. & 2.2.q.63. in foro contentioso sufficit, quòd electus sit bonus. extra, eo. c. cum olim, & ca. cum dilecti, & ca. cum inter canonicos, & ibi glo. alias oĩs electio calumniam pateretur. Sed in foro consciæ eligentis requiritur, ꝙ eligat̃ ad prælaturam, vel officium ecclesiasticũ bonus simpliciter, quia per mortale quodlibet reddit̃ qs indignus ad huiusmodi: & requiritur ꝙ eligatur melior inter oẽs. s. quos quis potest habere, non quidem melior simpliciter, s. qui maioris est charitatis: sed melior est quantũ ad hoc, qđ est regere, & gubernare: & aliter facere est acceptio personarũ, quod sine peccato non sit hæc ex illo. Et intellige primò, ꝙ oportet eligere meliore ẜm propriã consciẽtiam informatam notitia ligendi. Vnde secũdum Pan. in c. bonæ memoriæ. el 2. de postul. præl. eligens incognitum non saluat consciẽtiã suam. per text. ibi. qui vult, vt plenã hẽat notitiam, quod limita, per se, vel per eos, cũ quibus versatus est. c. scriptum est eo. tit. Intellige secundo, ꝙ non sit sine peccato mortali ex genere suo, quia ista acceptio opponitur iustitiæ, vt patet 2.2. vbi sup.

19 †Omne autem, quod est contra iustitiam est peccatum mortale ex gñe suo; vt idem dicit 2.2.qõ.59.ar.4. nisi excuset rei modicitas, vt quia pene nihil distat inter hunc, qui eligitur, & alium meliorem. Ex quib. patet, ꝙ hic multum deficit Sum. Ang. Primò, quia adducit dictum Henr. de Gan. tanq̃ verũ. s. quòd si duo bona præponantur vni, cæteris paribus, puta quia sunt æque ꝑcepta & æque facilia, tenetur sub peccato mortali eligere melius, quia, inquit, eligendo minus bonum cõtemnit bonum, vbi habet rõnẽ perfecti. i. maius, & sic pręfert in sua ratione defectũ boni ipsi bono. Quod quidem dictum est falsum, quia qñ cætera sunt paria ex parte bonorum, si absque mortali præfero malum bono in peccato veniali: vt dum voluptatem cibi præfero sobrietati: multo magis minus bonũ præfero meliori. Quando verò sunt paria ex parte eligenti, necessariò eligit maius bonum, cũ nullus possit vnum bonum spernere, nisi ꝓpter aliud melius, vt experientia docet. Qđ ãt homo necessario facit, Deus nõ præcepit fieri: puta, ꝙ homo moriatur, aut moueat̃ deorsũ, si non habeat sustentans; quia præcepta sunt de actib. virtutum, scđm S.Th. 1.2.q.100.ar.2. qui sunt liberi. Secundo, quia distinguit dicẽs esse mortale eligere indignum in ecclesiasticis, in alijs autem non, nisi in dignitatib. maioribus, puta dominio: vel si inde habet sequi notabile damnam alijs, quæ non bene dicuntur: quia tam in his, quam in illis locum habet acceptio personarum.

20 †Decimoseptimo quæritur, vtrum religioso acquiratur ius electionis extra ordinẽ suum? Et dico, ꝙ nulli religioso Prædicatorum, Minorũ, Eremitarũ, aut quorũlibet mẽdicantiũ, ex electione, postulatione, prouisione, seu vocatione ad prælaturã extra suũ

ordi-

ordinem in discordia facta ius aliquod acquiritur nec ipse consentire potest, etiam habita licentia, extra, eo. quorundam. li. 6. Et debet intelligi discordia siue de iure, siue de facto sit, ex quo tex. loquitur indistincte: ut in cle. qđ circa. eo. ti. Sed & alijs religiosis non acquiritur ius in electionibus: nec consentire possunt, si fuerint electi a minori parte numero, vt d. c. quorundam. Notandum est ēt, ꝙ si religiosus electionis de se factæ ad prælaturā extra suum monasterium uel ecclesiam non petita & obtenta licentia consenserit. consensus nō ualet: & electio ipsa viribus euacuat; hmōi tamen licentiam dare volunt religiosorum prælati conuentibus irrequisitis. extra, eod. si religiosus. li. 6. Sed non ualeret licentia, si concederetur pro futura electione, q̃ fieri contingeret: ut in cle. cum concessa. eo. tit. Non pōt etiam aliquis religiosus præfici in aliqua ecclesia, quæ clero careat & populo Christiano, vt cle. in plerisq. extr. eo.

21 DECIMOOCTAVO † quæritur, utrum decretum electionis faciat plenam fidem pro electo? Et dicit Inno. in c. innotuit. eo. tit. quod non. quod do. Ant. intelligit, qñ fuit confectū manu priuata. Secus si per publicam personā attestantē oīa fuisse gesta in præsentia sua, ꝙ etiam placet Pan. dicenti hoc verum esse, dū modo in tali scriptura interueniant omnia requisita ab substantiam scripturæ publicæ, ut testium pręsentia, & similia. Et eo casu quo decretum fit per publicam personam, nō est necesse apponi sigillum capituli, quia publica scriptura fidē sine alio adminiculo facit: sed est necessarium sigillū, qñ scriptura est priuata. Et est decretum, quædam scriptura continens seriem electionis a principio usque ad finem: quæ fit, ut appareat, formā debitā fuisse seruatam: & vt amplius eligentes negare non possint se electioni consensisse. Et est de solemnitate, non de necessitate electionis, ꝯm, gl. di. 6. §. sed aliud. Vnde qñ superior est præsens in domo, per unum, eligentium verbo recitentur gesta in electione: sed quando est absens, mittitur decretum.

22 DECIMONONO † quæritur, utrum electus teneatur consentire? Et Gem. in c. si elect. eo. tit. li. 6. refert Arch. tenentem quod sic: alias peccat mortaliter, si putat se dignum ad prælaturam. 8. q. 1. in scripturis. quod Ioan. Andr. putat verum, qñ non est æque idoneus, per quem possit illi ecclesiæ consuli. Rich. autem in 3. quoli. q. 21. dicit, quod in tribus casib. tenetur consentire sub pœna peccati mortalis. Primo, qñ a superiore per obedientiam cogeretur, de renun. nisi cū pridem. Secundo, qñ secundum iudiciū suæ cōscientię vr̄ sibi verisimiliter, quod nō est, q velit, & possit salutem aīarum procurare, quā ipse posset: & ex hoc videt probabiliter ecclesiæ uocabile imminere dispēdium, & periculum: nisi assentiat d. c. in scripturis. & c. olim. ea. causa. qu. 2. qđ fallit in religioso quo ad electionē extra suū monasterium, & in mendicantibus eo modo, quo dictum est su. §. 17. Tertio, qñ per uiā illicitā refugit: puta, abscondendo se: nisi ex spāli instinctu Spiritus sancti. Si autem nec per obedientiam cogitur, nec imminet probabile periculum ecclesiæ, si refugit per uiam licitam, propter pigritiam, peccat uenialiter: si aūt propter humilitatem reputans se indignum, meretur. Et concordat prædictis S. Th. in quolib. 5. ar. 22. vt patebit §. seq.

23 VIGESIMO † quæritur, utrum melius faciat, qui electus est canonice assentiendo, quā dissentiendo. s. eo casu, quo non tenetur ex necessitate consentire? Et rñdet S. Th. in 5. quolibe. ar. 23. dicens, quod si intendit aliquid tēporale, puta honorem, diuitias, excutere se a iugo religionis, & hmōi melius faceret dissētiendo: quia intentio praua est. Sed si intēdit profectū ecclesiæ; sic intentio bona est. Vnde dicit Aug. 19. de ciuita. Dei, quod in actione nō amandus est honor in hac vita, siue potentia. sed opus ipsum, si recte, atq; viriliter fit. i. vt ualeat ad salutē subditorū. & inducit illud 1. ad Tim. 3. Si quis ep̄atum. Sed ad hoc requiritur maxima idoneitas: quia secundum Greg. in Pasto. tm̄ actionem populi debet actio transcendere præsulis, quātū distare solet a grege vita pastoris: ad quod humana fragilitas ꝯm proprias vires non sufficit, ꝯm illud 2. Cor. 3. & ad hæc quis tam idoneus? Sed tñ ex auxilio gratiæ diuinæ homines idonei, & sufficientes redduntur, sicut postmodum ibi subditur. Idoneos nos fecit ministros noui testī. Potest ergo quis laudabiliter considerans propriū defectū ex humilitate officium p̄lationis recusare, sicut Hier. dicit, Nescio loqui. potest etiā laudabiliter consentire ex charitate fraterna, ut salutē proximorum procuret: sicut Isaias, qui dicit ecce ego mitte me. Sed sicut Gre. dicit in Pasto. in utroque est subtiliter intuendū: quia & is, qui recusauit plene non restitit: & is, qui mitti uoluit, ante se per altaris calculum purgatum uidit, ne autem non purgatus adire quisq; sacra mysteria audeat, aut quem superna gratia eligit, sub humilitatis spe-

specie supernæ dispositioni cõtradicat. Quia ergo valde difficile est, purgatum se quẽlibet posse cognoscere, prælationis officium tutius declinatur: nõ tamen pertinaciter, cũ ad suscipiendum hoc superna voluntas agnoscitur. hæc etiam S.Th. utrum autem liceat quærere aut appetere prælaturam. inf. Prælatus.

24 VIGESIMOPRIMO † quæritur, utrum possit quis prosequi duas electiones de se in eadem ecclesia factas? Et dico, quod non, sed unam tantum eligat, extra eo. sciant cuncti. li. 6.

25 VIGESIMOSECVNDO † quæritur quid si quis aliquem eligat ex odio? Et dico, quod tenetur ei ad omne damnum inde accidens illi. dist. 74. honoratur. C. si propter ini. crea facta sit. l. vnic. li. x.

26 VIGESIMOTERTIO † quæritur, quid circa electionem possit, vel non possit consuetudo, ultra ea, quæ generaliter su. de consuetudine dicta sunt? Et dicit Pan. in c. cum terra. ex tr. eo. quod si auferat libertatem eligendi, nõ ualet. Secus si restringit electores ad certum collegium uel certum genus personarũ: sicut dicimus in matrimonio, in quo requiritur plena libertas: & tñ restrictum fuit ad certum genus personarum. i. fideles. Ibi etiam dicit, de mente in consuetudinẽ induci posse, ut mortuo prælato capitulum non prius ad electionem procedat, q̃ principi mors prælati nũtietur, & petatur ab eo potestas eligendi, quod quidẽ consuetudine induci potuit propter interesse principis, ut proponat aliquẽ sibi fidelem: nam princeps posset opponere contra electum exceptiões alias legitimas, maxime si dubitat de perditione patriæ vel reuelatione secretorũ, aut consiliorum. Si tamen non vult consentire sine rationabili causa, non ꝓpter hoc cessabitur electio. Et per hoc non valeret consuetudo, ut per hoc electio dependeat a Principis uoluntate, vel alterius: quia tolleret libertatẽ eligendi. Secus si restringeret ipsam libertatem, ut dictum est.

RVRSVS DE ELECTIONE II. quantum ad suas species.

1 *Electionis secundo considerata forma triplex. Et quid si quis contra hmõi formas elegerit. ibid.*

2 *Dispositio cap. quia propter an in omni electione ad quantunq prelaturam, uel officium locum habeat. Et ibidem Host. & Gof sententia reprobatur.*

3 *Verbum, uiduata, in hac materia, qualiter sumi debeat.*

4 *Electiones prelatorum iurisdictionem ordinariam habentium & generalem, in ecclesiis regularibus religionum approbatarum, qualiter fieri debeant.*

5 *Dispositio pradicti cap. an in postulatione aut collatione locum habeat.*

6 *Voti appellatione iuxta materia præsentem quid contineatur. Et qualiter votorum scrutinium fieri debeat. nu. seq.*

7 *Vota singulorum, per quem scribi, & quomodo scribendo exprimi debeant. Et quid si eligens, uel postulans, ita dicat: eligo talem postulando, vel postulo eligendo, &c. nu. 8.*

9 *Scrutinij publicatio facienda commodum post scripta uota, quid operetur.*

10 *Iura super collatione facienda, quid sanciuerint.*

11 *Collatione facta, ut quis eligatur, an sufficiat eum maiorem, & saniorem partem, respectu partium minorum, an certe necesse sit eundem maiorem totius capituli partem habere. Et ad hac regule subnectuntur dua, quando actus explicandus pertinet ad plures, ut plures, & quando ad plures ut singulos.*

12 *Electionis scrutinialis substantialia octodecim. de quibus sigillatim, & plene. Et unde colligantur.*

13 *Electio scrutinialis facta non seruata forma hic tradita, non subsistat Et forma scrutinij faciundi difficilis, in qua multi, etiam perfecti uiri peccant, ibidem.*

14 *Electio, an per uiam compromissi fieri queat. Et num ualeat compromissum ab uno omnium nomine, alijs præsentibus, & non contradicentibus factum Et an taciturnitas pro consensu habeatur. Et an peccatum, ubi contradictione opus est, inducat, num. 15.*

16 *Potestas compromissarijs de eligendo prælato, uel officiali, data, qualiter intelligitur data.*

17 *Compromissum de eligendo quot modis fieri possit. Et quæ sit de electionis compromissaria substantia. num. sequ.*

19 *Compromissarius elector, si solus sit, an seipsum eligere possit. Et quid si plures sint, num unum ex seipsis eligere queant. nu 20.*

21 *Prælatur in assumere quis dupliciter dicitur.*

22 *Electus, an ad augendum numerum, possit consentire dicendo ita: eligo, uel reeligo. Et intra quantum tempus electioni de se factæ consentire debeat.*

23 *Compromissariorum septem numero, si tres in unum ex seipsis consentiant & tres in alium non de illo numero, an & quare tertius ex his electus ab illis tribus consentire possit.*

24 *Compromissarium trium numero, si duo indignum & unus dignum eligat, utrorum electio præferenda est, an utro neutra.*

25 *Potestas compromissaria ultra compromittentium propositum, & intentionem non extenditur.*

26 *Compromissarius, si non eligit intra tempus iure statutum, ad quem eligendi potestas deuoluatur. Et quid*

quid ſi indignum eligat, ſed ignoranter: aut contra ſcienter. Et quid ſi compromiſſarius acceptans compromiſſum confirmandi poteſtate habeat, an neceſſe ſit, vt prius eligat, ac mox confirmet.

27 *Electio ſecundum formam communis inſpirationis quot modis, ac qualiter fiat. Et huius ſubſtantialia quot, & quæ ſint. nu ſeq.*

1 ELECTIO ſecundo, quantũ ad ſpecies ſuas vt plenius innoteſcat, ſciendum eſt, ꝙ triplex eſt eius forma: vt dictum eſt titu. priore. §.9. ſ. per modum ſcrutinii: compromiſſionis, & communis inſpirationis, de quibus dicit Inn. in c. quia propter. de ele. ſic ſtatuimus, vt cum electio fuerit celebranda pn̄tib. omnib. qui volunt, & debent, & pn̄t commode intereſſe, aſſumantur tres de collegio fide digni, q̄ ſecreto, & ſigillatim vota cunctorum diligenter examinẽt, & exquirant, & in ſcriptis redacta mox publicent in communi, nullo prorſus appellationis obſtaculo interiecto, vt is collatione habita eligatur, in quẽ oẽs, vel maior pars, & ſanior capituli conſentit. Vel ſaltẽ poteſtas eligendi aliquib. viris idoneis committatur, qui vice omnium eccleſiæ viduatæ prouideant de paſtore: aliter electio facta nõ valeat, niſi forte cõiter eſſet ab omnib. quaſi ꝑ inſpirationẽ abſq; vitio celebrata. Qui vero contra præſcriptas formas eligere tentauit, eligendi ea vice poteſtate priuetur. Et ita electiones quoq; clandeſtinas reprobamus, ſtatuentes, vt quam cito electio fuerit celebrata ſolenniter publicetur, hæc in d. decretali.

2 PRIMO † vero quantum ad intellectũ prædicti textus & electionem per viã ſcrutinii, quæritur, vtrum diſpoſitio prædi. capit. quia propter habeat locũ, & ſeruanda ſit in omni electione ad quãcunque prælaturam, vel officium? Et dicit Pan. in d. c. de mente gloſ. quòd non, ſed electione epiſcoporum, & aliorũ ꝑlatorum eccleſiarum collegiatarũ habẽtium generalẽ iuriſdõnem in eccleſiis collegiatis, ſeruanda eſt dicta forma duntaxat: quia d. ca. intendit prouidere ſolum eccleſiis viduatis, vt ibi, eccleſiæ viduatæ, per mortẽ ãt prædictorũ remanent eccleſiæ viduatæ, & ſine paſtore: q̄a epiſcopi ſunt proprie ſpõſi eccleſiarum 7. q. 1. ſicut & illi alii rõne generalis iuriſdõnis poſſũt quodã mõ dici ſpõſi. Et conſequenter infertur, ꝙ in electionib. canonicorum, & in aliis dignitatib. ſeu perſonalib. eccleſiæ cathedralis nõ hẽt locũ: d. c. diſpoſitio: q̄a per illorũ mortẽ non remanẽt eccleſiæ viduatæ, cum non ſint ſponſi: ſed prælati: principales. ſ. ſunt ſponſi. Et in hanc partem uidenẽt cõiter inclinari Doctor. licet aliqui cõtra: de quorũ numero fuit Hoſt. q̄ dixit iſtũ tex. hr̄e locum in electionib. bñficiorũ ſpectãtibus ad collegium, ad dictum tex. dum facit mentionem de eccleſiis uiduatis ſupplens, ſeu miniſtris deſtitutis. Sed hoc deſtruit iſtam literam & communiter non tenetur, nec eſt cõueniẽs eo ꝙ ubi agitur de modico præiudicio nõ eſt neceſſaria tanta ſolennitas: præſertim cũ non deficiat ſuperior, qui potuit occurrentib. ꝓuidere: arg. in cap. vbi periculum, in prin. eo. ti. li. 6. & in c. licet. in fi. extra eo. eodem modo cõiter reprobatur opinio Gof. qui in quodã ſuo opere dixit. d. c. non habere locum in electionibus abbatum: quia non ſunt inquit, ꝓprie paſtores, & non ſonat potius in ſolitudinem quam in honorem, nã eſt falſum, ut dixit Io. An. ut patet in c. officii. eo. ti. ubi abbates dicuntur paſtores: itẽ ẽt abbatiſſa ur̄ habere dignitatem: ut probatur in c. indemnitatibus. eo. tit. lib. 6. Præterea electiones abbatũ æquiparantur in multis electionib. epiſcoporũ: ut in c. cupientes. eo. ti. lib. 6. Et placet mihi hæc opinio; ut dicamus cõcludendo, quod ſolum in electionibus illorum prælatorũ, per quorum mortẽ eccleſiæ remanẽt uiduatæ; & ſine paſtore, locũ hẽat diſpoſitio. d. c. Nec arbitror, ꝙ in qualibet eccleſia collegiata locũ habeat hic textus, ſed oportet, ꝙ prælatus habeat iuriſdõnem g̃nalem, ut ſentit glo. prout hn̄t abbates qui poſſent cognoſcere de cauſis criminalib. & ciuilib. Et pro hoc optime facit tex. in c. pro defectu. eod. ti. ut papa æq̄parat eccleſias cathedrales, & regulares, & illarum prælatos appellat paſtores, & per illorum mortem dicit eccleſias uiduatas.

5 VNDE † ibi apertè colligitur, ꝙ in hac materia non dẽt hoc uerbũ, uiduata, cap. ſtrictè, q̄. q̄. n. ſolus epiſcopus dicatur ſponſus, uel maritus, & conſequenter per ipſius ſolius mortẽ dicatur ꝓprie eccleſia uiduata: tñ hoc uerbũ hic non capitur ita ſtrictè, ut ibi patet, & cũ dicta decretalis, ſit fauorabilis, ut colligit ex prin. c. cũ emanauerit, ut impedimenta, & pericula eccleſiarũ tollerentur, nõ dẽt multũ ſtricte intelligi. In electionib. ergo aliorũ bñficiatorũ, ſeu ꝑlatorũ à ſupradictis ſufficiunt ſingularis cõſenſus illorũ de capitulo: dũmõ ꝑſtẽtur in cõi. i. collegialiter in capitulo, nec eſt de neceſſitate ſeruãda aliqua iſtarũ formarũ, ſed electus ſimpliciter à maiori, & ſaniori parte hẽbit ius. Ad qđ uid' bonã gl. i c. ſicut. e. ti. li. 6. & facit, ꝙ no. gl. ĩ c. ſi cui. eo. tit. hæc Pa. Facit ẽt ꝙ no. idẽ Pã. in c. eccleſia. ext. eo. ubi

dicit singulariter [illegible] in electionibus, inquibus nō [illegible] necessario seruanda forma, d.c. q̃a pp, nō sunt necessaria verba, mō constet de consensu eligentiū, & cōsequenter, multo minus necessaria est scriptura. Et isto modo intelligo, quòd debent assumi tres scrutatores, &c.

4 Ex † his elice, ꝙ in ecclesijs regularibus religionū approbatarū, electiones prælatorum habentiū iurisdictionē ordinariā, & gnālem fieri debent, ſm dictā formam: vt in ordine Prædicatorū resecatis multis iuris subtilitatibus per constitutiones eorū, sunt magister, & priores, prouinciales, ac conuentuales, & p̄dictis corrñdentes in alijs religionib. Aliorū ât electio, vt superiorum, diffinitorum, sed discretorum, & hmōi, sufficit si fiat collegialiter: nec est necessaria uox, aut scriptura.

5 Secundo † quæritur, vtrum forma .d.cap. quia propter locum habeat in postulatione, aut collatione? Et de postulatione quidem dicetur inf. suo loco. § 2. De collatione ât dicit Pan. in d.c. ꝙ non, vt no gl. in ca. sicut. eo. titu. lib. 6. Vñ si ad plures spectat collatio, possent omnes simul conferre: nec est necesse, quòd fiat per vnū nomine omnium: vel ꝙ fiat scrutinium secretum, vt hic dicitur, sed sufficiūt singulares assensus, vt ibi no. & facit l. ꝑ fundum. ff. de ser. rust. præd.

6 Tertio † quæritur, quid veniat sub noīe voti hic? Et dico, ꝙ veniunt primo vota absoluta, & determinata: conditionata, autem, & incerta nihil valent, sed haberi debent pro non adiectis. extra eo. in electionibus. li. 6. vt si dicatur, cōsentio in Ioannē, si Petrū hr̄e nō potero, vel cōsentio in eū, in quē talis cōsentit. Et secundò vota expressa voce, & nō per fabas: quia c. ecclesia vr̄a, el 2. eo. ti. vult, ꝙ ad electionis validitatem non sufficiat, si à maiori parte fiat, nisi ēt pars illa sit sanior: quod ꝑ fabas, vel lupinos apparere nō p̄t. Imo ēt verum est hoc in vniuersitate sæculari, quòd si maior pars nō consistat in solo numero, sed etiā in dignitate, auctoritate, & merito ꝑsonarum, vt no. Bart. in l. Pomponius. ff. de iudi. & ad hoc, vt dicit Pan. in d.c. ecclesia, cōiter nō aduertitur. Requiruntur. n. illa duo copulatiuè scilicet maior pars, & sanior: quæ tamē sanioritas cognoscitur etiam aliter, quam per voces: vt per nutus, & omnes modos, quibus notæ sunt personæ consentientes.

7 Quarto † quæritur, q̃uo fieri debeat votorum scrutinium? Et dico, ꝙ quātū ad ipsos scrutatores melior, & cōior practica est, vt dicit Pan. vt duo ex eis scrutentur tertiū: & est vtile, ſm eundē, post Ioan. An. vt primò ipsi scrutent̄ seipsos, nec reseruent̄ in fine: q̃a cū aliorū vota sint eis nota, poss[illegible]t electio depēdere ab eorū ptāte, & est vtile, vt capitulum hoc exprimat in principio, vt duo ex eis scrutentur tertium ante scrutiniam aliorū Quantum vero ad alios, si sunt tm̄ tres electores. ſm Inn. duo ex eis scrutabuntur tertium, & sic ꝑcedēt ad electionē. Si vero sunt, duo vnus scrutabitur aliū, & si sit vnus solus, iste vocatis testib. exprimet votū suū, & eliget, ac publicabit. Si vero sunt multi, & colligit ex d.c. quia pp scrutiniū, nec ꝑ scrutatores tres fieri dēt primo secreto, vt. s. quisq; liberius dicere possit votū suum, vt ibi dicit Pan. addens hoc esse spāle in electione: non āt regulariter esse necesse, sed vtile in agēdis, & explicādis ꝑ vniuersitatem, vt uota singulorū secreto exquirantur: sed pōt quisq; votū suum dicere ī communi alijs audientibus: quod tñ si nō seruetur, tenet actus: arg. in c. p̄senti. de pb lib. 6. Et secundo requiritur, quod exq̃rantur uota sigillatim, & non accedant electores, aut uocentur ad scrutatores bini, vel trini. Et tertio, quod exq̃rātur diligenter, & examinent̄. Vnde ſm Pan. ibi debent scrutatores interrogare in quem, quare, & quo zelo cōsentiunt, & de meritis, & qualitate eius, quod, inquit, sentiunt Doct. & probat tex. dū dicit, diligenter exquirant. Vnde ponderandum est illud uerbū uota. i. desideria, vel depositiones aiorum. Aliter fieri non posset, inquit, plena collatio meriti, & zeli. vt dēt. Et secundum Io. p̄nt scrutatores singulos adstringere iuramēto. quod tamen secundum alios non est necesse, cum non sit iure cautum: sed poterunt eos adiurare sub animæ periculo, & per Deum, vt in illum cōsentiant, quem putant meliorem. Et quarto, quod exquisita scribantur.

7 Quinto † quæritur, per quem debeāt singulorum uota cōscribi, cū textus impersonaliter loquatur? Et dicit quædam gl. ꝙ per ipsos scrutatores, vel ꝑ tabellionem: de quo tñ in textu mentio non fit, nec qualis esse dēat ista scriptura. Vñ dicit Io. An. ꝙ nō refert, an sit publica, vel priuata, cū tex. indistinctè loquatur. Pan. autem credit fuisse de mēte text: vt ipsi scrutatores per eorū aliquē debeāt redigere vota in scriptis priuatis: cōiter tñ, inq̃t tenetur, ꝙ notarius possit adhiberi, qui tñ ſm Host. debet esse clericus, & consentit Abbas, & Pe. & Aegid. arg. c. Messana. eo. ti. vbi reprobatur electio per interuentum laicorum, tamen ſm Cōpost. in d. ca. quia propter. potest

esse

esse laicus.pro qua opinione facit consuetudo.s͠m Io.And.in c.1.de procu.lib.6. & tenet Spe.in tit.de instr.edi.& quidam alij. Et hanc Pan.putat veriorem, quia notarius scribẽdo nullam auctoritatem exercet,nec aliqđ spũale ministrat, sed solum præbet nudum ministerium,seu officium, quemadmodum procurator in re spũali, qui non repellitur a procuratione,ex eo quia laicus,vt in d.c.1. Et p̃terea specialiter dr̃ in causa hæresis,vt clericus,seu persona religiosa sit notarius,de quo dicendum,vt in c.officium.de hær.lib.6.Ergo regulariter clerici non debent adhiberi, vt exerceant notariatus officium. hæc ille, pro quo etiam vide inf.Tabellio,§.3.

8 † SEXTO quæritur, q̃uo exprimi debeant vota scribenda?Et dicit Io.An.ꝙ elector iter rogatus rñdet: ego nomine talẽ, vel consentio in talem,vel eligo talẽ. Et ꝙ possit hoc vltimũ fieri adducitur c.in Genesi. extra eo.in verb.ne, vel in idem repeti. quasi innuat ille tex.ꝙ singuli dicere possunt in scrutinio eligo talẽ sed postea facto scrutinio, sed dẽt cõmunis electio,quia vnus dẽt eligere noĩe oĩũ per verba singularis numeri. Pa.tñ in d.c. qa ꝑꝑ magis placet prima,aut secunda forma.s. nomino,vel consentio,nõ aũt eligo:quia dicit tex.is eligatur,quem in oẽs, vel maior ꝑs consentit,tñ nõ vitiaretur,inquit,electio ex tertia practica, ex quo postea sequitur cõis electio.Illud ẽt notandũ est,quod hr̃ in c.perpetuo.de postu.lib.6.ꝙ in oĩ electione,& postulatione dicendo,eligo talẽ postulando,vł postulo eligendo, aut eligo postulãdum, seu postulo eligendum:aut eligo in postulandũ, vel postulo in eligendum,nihil agitur. Similiter nec sub hac forma, eligo & postulo, ꝑut melius põt de iure valere, nisi quando probabiliter dubitatur, vtrum quis sit eligẽdus, vel potius postulãdus: quo casu is,qui sic postulatus fuerit,& electus, cõsensus tꝑe teneẽ vnam tantum determinatam viam acceptare,& redeundo ad aliam, postquã vnã elegerit,est sibi licẽtia penitus interdicta. Hęc ibi.

9 † SEPTIMO quæritur quid operetur scrutinij publicatio mox post scripta vota faciẽda?Et dico secun.Pan.ꝙ scripta vota sunt publicanda mox.i.s͠m gloss. in continenti nullo actu contrario intermisso; & scđm Pa. hmõi dictiones,vbi ius nõ determinat q̃uo debeãt intelligi, verificantur in tꝑe modico, secũdũ qđ bonus iudex arbitrabitur, habito respectu a dcircũstantias.Publicato aũt mox scrutinio electores voces variare non pñt: sed faciẽda est collatio, & electio celebrãda.extra eo.publicato.Et consequenter añ publicationẽ scrutinij a contrario sensu pñt electores variare, & alios noĩare: vt per c.quod sicut. eod.tit.quia per talẽ noĩationẽ, aut scrutiniũ factã nullus ius acquirit noĩato. Adde secundũ Gof.ꝙ variare nõ pñt illi,qui sunt de maiori,& saniori numero accedendo ad minorem partẽ; sed qui sunt de minori, accedere possunt ad eos,qui de maiori sunt numero.

10 † OCTAVO q̃ritur, quid super collatione facienda iura velint?Et dico scđm Pan.in d.c. quia ꝑꝑ,ꝙ electio; & collatio fieri dẽt ꝑ illũ,cui capitulũ hoc cõmiserit,& vtile est, secũdũ Doc. ꝙ hoc capitulũ a principio dictis scrutatorib.cõmittat. Et vbi concurrunt plures electiones,fieri dẽt collatio triplex.s.numeri ad numerum,meriti ad meritum,& zeli ad zelum intellige si plures eligantur:vt sic appareat quis electorum habuerit numerũ maiorẽ,& quis sit meriti maioris,ex quo zelo seu animo electores moti fuerint ad eligẽdum: quia ex istis trib.apparebit clare, quis hẽt maiorem, & saniorem partẽ: cũ maioritas consistat respectu numeri sanioritas verò respectu,meriti,& zeli si tñvna electio fit a duab.partib. cessat collatio meriti, & zeli: vt in c.si qñ eo.tit.li.6.Si verò vnus solus fuerit electus, ẽt dẽt fieri collatio non numeri ad numerum,cũ esset alia electio;sed fiet de numero,quia considerabitur, vtrum habuerit sufficientẽ numerum, cũ forte præsentes non faciant duas partes ut deberent, vel forte non oẽs habent vocẽ: & de merito electi: an sit idoneus: & de zelo,an.s.bono aĩo,vel per illicitas preces in illum cõsenserint, hæc ex illo. Et adde,quod in numero eligentium computari non potest electus,quia nullus se ipsum potest eligere.de elec.c.Cumana.

11 † NONO quæritur,vtrum facta collatione ad hoc,qđ quis eligatur,sufficiat,qđ hẽt partẽ maiorẽ, & saniorẽ respectu partiũ minorũ,an certè requiratur,ꝙ habeat partẽ maiorẽ totiꝰ capituli? Et dico requiri,qđ hẽat parte maiorem capituli: nec suffici maior respectu minorũ,extra eo.ecclesia vestra.el 1. vbi Pan.duo dicit.& probat contra Inno.vnum, ꝙ non sufficit pars sanior, nisi etiam sit maior totius capituli,& idem dicit in d.cap.quia ꝑꝑ imò hoc ibi hẽt tex.quasi expresse.& idẽ sentit Io.And.Sed tñ in numero ista computari non debent,qui nolũt interesse, scđm eũdẽ Pan.& gl.in cle.quo circa.eo.tit.Vnde qđ dicitur,ab initio debere duas partes vniuer-

ſitatis con uenire, vt in l.nulli.& in l.plane, ff. qđ cuiuſ.vniuer.intelligi dēt, inquit Pan.ſal-tē in electionis negotio de duab. partib. illo-rū, q̃ volūt, & debent, & poſſunt cōmodè in tereſſe, referēs ſe ad dicta in c.cū nobis & ca. cū in cauſis, extra eo. Aliud, ꝙ nō ſolū in ele ctionib. in quib. ſeruanda eſt forma d.ca.quia pp verū eſt, ꝙ oportet partē eſſe maiorē to-tius capituli, nec ſufficit maior reſpectu mi-norū: ſed ēt in oīb.explicādis ꝑ vniuerſitatē. In caſib.tñ, in quib. dicta forma ſeruanda nō eſt, valet ſtatutū vt factū a maiori parte re-ſpectu minoris valeat, & idē ſentit gl.fi.in c. ſi cui.extra eo.lib.6.& in c.1.ne ſede vac.li.6 & Fed.cōſ.1. Nec obſtat, inquit, c.qm̄.de iu-re pat.vbi valet p̄ſentatio facta a maiori par te patronorū: licet nō concurrat maior pars oīum: quia cōiter dñt doc.illud procedere in patronis, qui p̄ſentant vt ſinguli, non vt col-legiū. Secus in ſpectātib. ad aliquos iure col-legij: puta ſi ad collegium ſpectaret præſen-tatio. Ex his duæ regulæ colliguntur. Prima. Vbi actus ſpectat ad plures, vt ad collegium, requirit ad validitatē ipſius depoſitio maio-ris partis collegij, i.exiſtētiū tūc in collegio, nam vt conſtituatur vniuerſitas, ſufficit p̄ſen tia duarū partiū vocandarū: & valet qđ fit a parte iſtorū; vt no.in l.nulli, & plane. & dixi plenius in c.cum nobis extra eo. & in c. cum omnes.de conſt. Fallit hæc regula in electio-ne prouincialis de ordine Minorum, qđ quia valet electio facta a maiori parte partiū cō-paratione minorum: vt in cle.exiui. §.demū. de ver.ſig. Secunda. In ſpectātibus ad plures vt ad ſingulos, in caſib. in quib. valet diſpoſi-tio maioris partis, ſufficit maior comparatio ne minoris, vt in d.c.quoniam.

12 † Decimo quæritur, quot & quæ ſint de ſubſtantia electionis ſcrutinialis? Et dico, ꝙ quædam ſunt de ſubſtantia electionis ſm oēs quædā vero ſm aliquos tantum docto. & ſm veritatē, maxime ſm Pan. q̃ alijs plura ponit in d.c.quia pp & ſunt hæc. Primum ergo ſub ſtantiale eſt, ſm eum, vt electio fiat per con-gregatos in vnum, quia non ſufficerent con-ſenſus eligentium ſingulariter præſtiti: pu-ta, ſi quilibet in ſua camera conſentiret: ſed oportet, ꝙ collegialiter cōſentiant ad quod in c.Geneſi.eo.tit.in gl.& c.1.de reb.ecc.non alie.li.6. Et hoc non eſt ſpeciale ſolum in ele ctione, vt ibi dicit gl. ſed gñale in omnib.ex-plicandis per vniuerſitatē: vt dicit, inquit, in c.cum oēs.de conſt. Nec tñ per hoc ītelligas, inquit, quod præſentia ſeu vocatio abſentiū ſit de forma, vel de ſubſtantia; quia contem-ptus aliquorū non inducit nullitatē electio-nis: vt in c.ſicut, & c.bonæ, & in c.eccleſia. el 2.eo.tit. Imò nō valeret ſtatutū epi & capitu li inducens nullitatē pp defectū aliquorū ñ vocatorū: vt no.Io.And.in add.eo.tit. q̃a con ſtitutio inferioris immutare nō pōt conſtitu tionē ſuperioris. vt in cle.ne Roma.eo.tit. ſed eſt de iuſtitia: quia retractabitur electio, ſi il-li ſuū cōtēptū ꝓſequant. ¶ Scđm eſt, vt ſcru-tatores aſſumant ꝑ collegium: non.n.ſe dēnt ingerere, q̃a ſuſpecti redderent: vt in l.q̃ oīa, ff.de proc.& ꝓ hoc text.in d.c.q̃a pp in ver-bo aſſumatur, qđ tñ ipſe dicit tutū, ſed non neceſſarium: q̃a ſi tres incipiunt ſcrutari alijs videntib. & tacentib. credit electionē ualere ſeruatis alijs: q̃a cū agatur de re meritoria & cōcupiſcibili, tacentes hñr pro cōſentientib. ſicut in ſimili notauit gl.in d.ſicut cū.eo.ti.li. 6. ¶ Tertiū, vt ſcrutatores aſſumātur tres, nō plures, nec pauciores. & hoc cōiter tenetur, imò hr ex tex.d.c.q̃a pp ſed hoc Arc.limitat verum, qñ ſeruari pōt: alias ꝑ electorū pau citatē ſufficiunt duo ſcrutatores, ſecun.opin. Vin.& Tāc.imò vnus ſolus teſtib.vocatis, ſm opinionē Inn. imò nullus ſm mētem eiuſdē: quia ſi ius eligendi ſit penes vnū, iſte nullum ſcrutabit, ſed ipſe vocatis teſtib. exprimeret votū ſuum, vt dictum eſt. ¶ Quartum, vt ibi ſcrutatores ſint de collegio, ſecūdū Gof.Ho. & Inn.gl.tñ prælleg. & Vinc.ac Tanc.tenēt hoc nō eſſe ſubſtātiale: ſed primū, inquit, ma gis cōgruit literæ, imò ego dico haberi exp̄ſ-ſe ex tex. in d.c.q̃a propter. Et intelligit Inn. de collegio eligētiū, & ñ de collegio eccleſię vacātis; q̃a fidelius electionis negotiū proſe-quuntur illi, ad quos ſpectat, ꝙ ideo forte di cit, quia nonnunquā electio ſpectat ad aliud collegiū, q̃ eccleſiæ vacantis, rōne cōſuetudi nis, vel priuilegij, vt in c.abbate.de ver.ſi. & in c.cum dilectus.de conſuet. ¶ Quintò, vt vo ta ſingulorū exquiratur ſecrete: vnde ſi vnū ex præſentibus nō ſcrutaretur, vel aliquis ex ſcrutatorib. omitteret, electio nō valeret, ꝙ intelligit Pan. qñ contēnitur, vel prætermitti tur aliquis ex vocatis: quia contēptus nō vo cati nō reddit electionē nullā. Et ſic ītellige Arch.dicentē non obeſſe, ſi præſentes nō re ſpondeant, aut reſpondeant captioſe: nec ſi aliqui de capitulo non requirant, dummodo ſuū contēptum non proſequant, loquit.n.de vocandis vota, inq̃, exquirantur ſecrete: q̃a ſcđm Arc. ſi fieret votorū inquiſitio in publi co, electio nō valeret, ēt ſi oēs conſentirent,

extra eo.in Genesi.sed intellige, ſm Pan.post Inn.secrete.i.seorsum ab alijs de collegio: qa bene possunt esse alij testes non de collegio, sicut & testes examinari possunt coram testibus, vt probat Pan.vbi su.in graui, & pōderosa cā: modo nō sint tales, q eligentibus possint incurrere timorē: quia tunc recusari possent, sicut & scrutatores, si tales essent vel aliqui ipsorum, & esset iusta cā appellandi, ſm Pa.in d.c.quia pp.Sextū, vt inquisitio ista fiat sigillatim, sicut obseruatur in testib. qui non debent plures commisceri in examinatione: alias depositio non valeret: vt no.in c.venerabili.eo.ti.¶ Septimum, vt exquirant vota omnium, vt dictum est.¶Octauū, vt vota exquisita redigantur in scriptis publicis, aut priuatis.¶Nonū, vt vota scripta, in cōi.i.in capitulo publicentur.Nec obstat ſm Arc.si in capitulo sunt aliq extranei religiosi, vel alij.¶Decimū, vt ista votorum publicatio fiat mox.i. incontinēti, nullo actu contrario interueniēte post scripturā.¶ Vndecimū, vt facta publicatione fiat collatio, vt su.dictum est, qđ tñ limita: quia si omittatur collatio electio tenet, qñ oēs vnum eligunt: secus si non oēs vnum, sed diuersos.¶Duodecimū, quòd ista collatio fiat mox post publicationē.i.nullo actu extraneo intermisso, quod voluit glo.Pan.argu.in l.cū antiquitas.C.de test.licet in hoc aliq varient.¶Tertiumdecimum, vt facta collatione fiat cōis electio per vnum noīe capituli, & p verba singularis numeri, vt in c.sicut, eo. tit. lib.6.& in ca.cum ab vno.de re iud.li. 6. Quis autem debeat vice omnium eligere, dicit gl. in d.c.sicut.quod is qui primā vocem habuit, vel cui capitulū cōmiserit: sed si capitulum, vel illi, qui cōsentiunt, hoc nulli expresse cōmittāt, vnus pſentib. alijs facta collatio ne eligat vice capituli, vel cōsentientiū, & satis est quia ratihabitio, & taciturnitas mandato cōparantur, saltem in re appetibili, & meritoria sicut est vt per electionem canonicā ꝓuideat ecclesię.ff.mand.l.quod si fideiussor.& C.mā. l.si fideiussor.Secus in onerosa, vbi requiritur expressus consensus.ff.de proc.l.filius.§. inuitum. ſm Inn.in d.ca.in Genesi.& Compost.in d.c.quia pp.Istū āt eligentem oportet esse de capitulo, ſm mentē Arc.& ſm Sum.Ang.pōt esse vnus ex his, qui non consentiunt, quod tamē Arc.negaret, ſm quem facta collatione maior pars debet requirere minorē de cōsensu in eligendo: & si acquiuerint omnes, vnus electorū ꝓnunciabit electū, dicens. Ego talis vice mea, & omnium electorum, eligo talem. Sed si aliquis non acquieuerit, dicet. Ego tal[13] vice mea, & omnium aliorū, qui mecū cōsentiunt, eligo talem: & idem est, si pro vice me dicat, noīe meo.¶Decimoquarto, vt ipsa electio fiat post collationem statim, siue mox.i. nullo actu extraneo interueniente, ext.eodē. c.cū post petitā.¶ Decimoquintò, vt electio fiat de eo, in quē maior, & sanior pars totius capituli consensit: imo sufficit, si pars sit maior: si nō ꝓbetur contrariū; qa maior, nisi cōtrariū ꝓbet, sp pſumitur sanior: vt in cap.dudū.eo.ti.& maioris zeli.eo.ti.ecclesia vestra. ¶Decimosexto est, vt ista electio sit verbalis: vt in c.ecclesia.eo.ti.& in d.ca.sicut & d.c.cū ab vno.¶Decimoseptimo, vt solenniter publicetur: quia non debet esse clandestina: vt in d.c.quia pp, & publicari debet in capitulo, & ēt ſm Pan.tutum est, quòd publicetur populo: per hoc, quod legitur, & no.in c. cum dilectum.eo.tit.sed hoc licet fieri debeat ſm Inn. & Compost.tñ non est necessarium, ſm eundem Inn.& Pan.sed tutum.¶ Decimooctauo est, vt seruetur ordo omnium prædictorū successiuè per ordinem, vt numerata sunt, aliter si ꝑpostereē, nihil valet. Et ista oīa colligūtur in d.c.quia propter, iuncta gl.& ibi no.Addūt aliqui substantiale esse, quod electioni præfigatur dies, & quod scrutatores sint fide digni & ꝙ fiat in ecclesia, de cuius ꝑlato fit electio & quod fiat post sepulturam prædecessoris. Sed hæc probat Pan.non esse substantialia.

13 ELECTIO † igitur facta contra prædictam formam aliquo.s.prædictorum omissio irritatur, & annullatur per sententiam superioris, ſm Host.& Ber.ext.eod.Cumana. & hoc placet Arc.Sed tamē in aliquib. est ipso iure nulla.Imo verius est, ꝙ in omnibus prædictis vt tenet Inn.Compost.& Pano. & cōiter doctores, & sic per ista verba non valeat, inducitur nullitas ipso facto: sed tamen distingue quantum ad priuationem potestatis eligendi: sicut distinguit gl.in c.Cumana.e.ti. quia si peccāt in materia, idest in persona electa, eligentes scienter indignum, sunt priuati ipso iure, per c.cum in cunctis eo.ti. Si verò peccant cōtra formam sunt priuandi per sententiam per d. c.quia propter.Ex his patet difficultas huius formæ scrutinij in qua etiam multi perfecti viri deficiunt, practicam ignorantes, vt dicit Pan.in d.c.quia propter, & gl.in c.cum expediat.ext.eo.li.6. In ordine tamē Prædicatorū per cōstitutiones traditur certa forma, ī qua ēt non oīa sunt substantialia: vt ꝙ habens primam vocem in electione decretum formet,

& deinde iuris aliæ subtilitates resecantur.

14 VNDECIMO † quantum ad formam compromissi quæritur, vtrum electio sic fieri possit? Et dico, quod eligendi potestas committi potest aliquib. extra eo. quia propter sed cõpetentius in numero impari. extra eo. in causis, & ca. cum dilectus, & c. cum in iure. Nec oportet istos esse de collegio: ext. eo. cãm quæ oportet tñ, quod sint viri religiosi, sm glo. in d. ca. quia propter põt et cõmitti vni, vt in d. ca. cãm quæ et masculo à monialibus, vt in d. c. causam quæ. et habenti electionẽ confirmare, vt ibi, et non plato. de renun. post translationem. Imo melius expediri potest per vnum, quàm per plures, sm prædictam gl. Imo, sm Pan. in d. c. in causis. capitulũ non solum compromittere põt personis certis potestatem eligendi; sed et pt aliquos eligere, per quos eligantur compromissarij electuri vice capituli. Sed tñ cõmissio nõ valet: primo, si vnus dissentiat, nolens cõpromittere, ext. eo. quia propter, quia nullus iuri suo renunciare cogitur inuitus, extra, quod met. cau. Abbas, & c. ad audientiam: nec secũdo, si fiat sub hac forma, vt quis quæsitis votis in secreto, illum eligat in quem plures cõsentiunt, extra eo. si cui. lib. 5. de quo inf. 14. nec tertio, si fiat de eligendo certam personam; scdm Docto. cõiter. Et facta commissione re integra, talis ptãs reuocari põt, extra eo. in causis, vbi etiã patet, rem non dici integram, qñ iam cõpromissarij cæperũt habere tractatũ: quod verũ est in omni negotio extraiudiciali: quod Inn. latius prosequitur in d. cap. in causis, dicens, quòd cũ attinguntur substantilia negotii; puta, cũ cæperunt de persona eligẽda tractare, desinet esse integrum. Secus si tantũ expleta sunt aliqua ptinẽtia ad actus solẽnitatẽ: vt quia dixerunt missam de spiritu sancto, & hmõi.

15 DVODECIMO † quæritur, an valeat cõpromissum factum ab vno noĩe, seu vice omniũ, aliis præsentib. & non contradicentibus? Et dicit Inn. & cõiter Doc. in d. c. in causis, quod nõ, quia cum res ista non sit leuis, sed importantiæ magnæ, debent sigillatim oẽs inquiri, & expresse consentire. Et hoc dictum nota, & tene in omni re ardua explicanda per vniuersitatem, quia in re onerosa, & graui taciturnitas non hr pro consensu facit glo. in regula, qui tacet. li. 6. Secus in re leui, maximè concupiscibili. Hæc cum multis aliis ex Panor. in d. c. in causis vbi subiungit. Ex quibus potest sumi singularis limitatio ad dictum Inn. in c. 1. de his, quæ fi. à ma. par. cap. vbi notanter dicit quod si in c. tractatur aliquid illicitum, & damnabile: tenentur illi de necessitate contradicere aliàs habentur pro consentientibus: & ita inuoluuntur peccato, & pœna peccat cum aliis expresè consentientib. vt illud dictũ procedat quo ad obuiandum peccato, ne sub velamine taciturnitatis peccatum nutriatur. Sed quo ad validitatem contractus, tene, quod dixit Hæc ille de hoc sup. Consensus. §. 3. in fi.

16 DECIMOTERTIO † quæritur, vtrum potestas data cõpromissariis eligendi prælatum, vel officialem intelligi debeat de idoneo? Et dico, quod sic vnde si electus nõ sit idoneus, nõ tenentur electores illum recipere: vt in d. ca. cãm quæ. Et ibi gl. dicit esse arg. quod cũ aliquod gñale committitur arbitrio alicuius, nõ valet nisi legitimè factum sit de iureiur. Quintaualis, & c. veniens. ff. de rit. nupt. l. quanquam ff. pro socio. l. vnde si Neruæ. Et si arguatur contra ex c. vl. 32. q. vl. & aliis, quæ allegat, solue vt ibi. Et hæc sm Pan. in d. c. cãm quæ faciunt ad quæstionem, qñ cõitas eligit duos ciues, vt vadant ad eligendum Potestatem, vel Capitaneum: quia si illi eligunt indignum, ciuitas nõ tenetur acceptare: quia in generali mandato non venit, vt eligant indignum.

17 DECIMOQVARTO † quæritur, quot modis fieri possit huiusmodi compromissum? Et dico, quod duobus. Primo. s. limitate, vt compromissarii teneantur eligere, in quẽ maior pars totius capituli scrutatis votis oĩum de capitulo sigillatim, & secretè ab ipsis cõsenserit. Et ista forma est, de qua in c. dilecti. eo. ti. & in c. cum expediat, eodem titu. libr. 6. Non tamen valeret, vt dictũ est, & vt dr in c. si cui. eo. tit. li. 7. si fiat cõpromisũ alicui, vel sm gl. et aliquibus sub hac forma, vt ipse secretò, & sigillatim, vel sm gl. à fortiori, si nõ secreto, votis singulorum de capitulo exquisitis, & in scriptis redactis illum eligat, in quem plures de capitulo partium comparatione minorũ consenserit, licet cõsentiẽtes maiorẽ partem totius capituli nõ attingant. Et ista forma sm gl. in d. c. cũ expediat, melior est omnibus formis: quia in hoc electores non abdicant à se potestatem nominationis Secundo fit simpliciter vt, si compromissarii eligant quem volunt.

18 DECIMOQVINTO † quæritur, quæ sint de substantia electionis compromissariæ? Et dico, quod gñaliter in oĩ tali electione requiritur primo, quod seruentur dicta de electione in genere: quia necessarium superiori, necessariũ est inferiori loquendo logicè, secundò, quod teneuerit cõpromissum, vt per se patet, tertiò, quod nõ excedat forma cõpromissionis, extra eo. cum

cum dilecti. quarto, ꝙ electio fiat per verba ſingularis numeri, ēt ſi compromiſſarij ſint plures: aliter non valet. extra eod. ſicut. Dico vlterius, ꝙ ſi cōpromiſſum fiat primo modo .i. limitate, ſolū iſta requiruntur neceſſario: primo, ꝙ compromittentes ſint ſimul cōgregati, & oēs, qui volunt, & debent intereſſe. ſecundo, ꝙ cōpromittant oēs in vnū, vel duos, vel tres, aut quot volūt: ſiue ſint de collegio ſiue non, dūmodo ſint clerici, & non laici. c. contingit. de arbi. tertio, ꝙ compromiſſarius vel compromiſſarij ſcrutentur vota ſingulorū ſecrete, & ſigillatim. quarto, ꝙ eligant illū in quem maior pars totius capituli cōſenſerit, dicendo, Ego N. cōpromiſſarius de conſenſu, & uolūtate cōpromiſſariorū meorū. ſ. ſi habet alios, virtute cōpromiſſi in me, vel ī nos facti, eligo in epm N. in quē maior pars capituli conſenſit. Et ſi in primo ſcrutinio ñ cōſenſit in aliquem maior pars ſcrutinij, dēt tam in forma iſta, q̃ in formā ſcrutinij replicari, donec in aliquem conſentiant: extra eo. cū terra. Et ſi de compromiſſarij fraude dubitatur, poſſent electores facere ſcripta, in quib. nomen eius, in quem conſentiunt, ſcribatur dantes illa cōpromiſſario, quia ea in p̄ſentia oīum recipiat: & taliter īplicet, & cōprehendi nō poſſint, cuius ſint, & deinde coram oībus legat, & eum eligat, in quem maior pars totius capituli conſentit. Si verò fiat cōpromiſſum ſecūdo modo. i. ſimpliciter, requiruntur duo prima ſolum: quibus ſtantib. eligat dicendo: Ego N. compromiſſarius &c. vt prius dictum eſt excepto, ꝙ non dicet, in quem maior pars capituli conſentit. Requiritur ēt ſm Sum. Angel. & Roſ. in hac forma, vt nullus diſſentiat: non aūt in priori. Sed melius ſentit Sup. poſt Piſa. & Archid. ꝙ hoc ſit cōe in omni forma compromiſſi; quia d. ca. quia propter. extra eod. hoc dicens loquitur indiſtinctè. Et ratio glo. ibi dicentis, ꝙ maior pars capituli compromittere non poteſt; q̃a nullus debet priuari iure ſuo; nec aliquis debet compelli ius ſuum alteri dare. C. de contrah. empt. inuitum habet locum etiam in compromiſſione limitata.

19 † Decimosexto quæritur, vtrum cōpromiſſarius, ſi ſit vnus ſolus, ſe poſſit eligere. Et dicit glo. in c. cum in iure. extra eo. ꝙ non: vt de iure pat. per noſtras. & de inſtit. cum ad noſtram. & ff. de tut. & cur. da. l. prætor. & 24. q. 1. dicimus. & quia nemo debet oriri a ſe ipſo. 8. q. 1. in ſcripturis. & ſi iuraſſet eligere meliorem, & ipſe ſit melior, ſecundum aliquos p̄t ſe eligere, ſed tñ inconueniens eſſet, & inhoneſtū, ꝙ ſe eligeret, & ſic ambitioſus videretur, & iō repellendus, per c. in ſcripturis 8. q. 1. & potius dēt renunciare tali p̄tāti, & fatuus eſſet ſic iurans, ſi credit ſe meliorem, vt ſe eligat. Vel dic, ꝙ tunc ipſe intelligit exceptus, quia in gñali ſermone perſona loquens non cōprehenditur. C. de ſolu. inquiſitio. ff. de cōdi. & demonſt. l. qui hæredi. & de iure pat. petitio. hæc gl. Et idem dic de eo, cui per ſuperiorem præcipitur, vt magis idoneū eligat. Vnde ſm Pan. in c. licet. eod. titu. ſi ſupereſſet vnus ſolus Cardinalis, ille habebit electionē, iuxta no. in c. gratum. de poſtul. præl. non tñ poterit eligere ſeipſum, vt in ca. per veſtras. de iure pat. tamen nomine totius collegij poterit dare hanc poteſtatem alteri: & ille nomine totius collegij poterit eligere iſtum, dummodo ceſſet fraus, & ambitio.

20 † Decimoseptimo quæritur, vtrum cōpromiſſarij plures eligere poſſint vnum ex ſeipſis? Et diſtinguo. Nam ſi ex forma compromiſſi hr̃, ꝙ hoc poſſint: hoc pñt, ſecūdum oēs Doct. ſine diſcrepantia & eſt text. in c. cū in iure extra eo. vbi cōfirmatur electio facta ex tribus de ſeptem cōpromiſſarijs de vno ipſorum, ſi ille electioni conſentiat, quia. ſ. vt dicit glo. tunc ſua perſona computatur inter eligentes. argu. l. planè. ff. quod cuiuſque vni. & ff. de adopt. l. ſi conſul. & ſic quatuor intelliguntur; & ita maioris capituli, poteſt autē in ſe conſentire, poſtquam in alium conſenſerat, ſi eius conſenſus in alium non fecerat maiorem partem, quia talis conſenſus illi nō prodeſt. Nec obſtat illud Apoſt. Heb. 5. ſ. Nemo aſſumit ſibi honorem, i. prælaturam: ſed qui vocatur a Deo tanquam Aaron.

21 † Qvia dico, quod dupliciter quis prælaturā aſſumit. ſ. inchoatiue ſe primo, & immediatè eligendo: vel, quod peius eſt, practicando: & cōpletiuè. ſ. cōſentiēdo practicæ factę, ſicut qui cōſentit electioni de ſe factæ, vt in ſcrutinio: vel quaſi factæ, vt ī cōpromiſſo qñ ſua vox complet: & primū eſt illicitum non ſm ſi conſentiatur bono fine. ſ. ad obediendū Spiritui Sancto, vel ſubueniendum eccleſiæ. Vide Pan. in d. c. cum in iure. & §. ſeq. Si verò ex forma compromiſſi hoc non habetur. tūc ſunt opiniones, & quidam tenent, & hoc poſſunt. vt Io. in cap. qui epatum. 8. q. 1. & ibi Archi. & Inno. Hoſt. Pan. & Accur. gloſſator iuris ciuilis in l. planè, ff. quod cuius vni. & hoc ſequitur Sum. Roſ. contra Suppl. Sed ea, quæ per iſtos allegantur, non cogunt. Quidam.

verò tenent, ꝙ hoc non possunt, vt Tanc. & Io. de Deo, & Boati. & gl. in d.c. cum in iure, & de forti.c.vlti.& hoc sequitur Sum. Pis. & Arch.& Supple. Et d.gl.adducit duas rōnes, vnā in d.c.cū in iure quia.s. talis seipso videretur electus quæ rō non est bona, vt patebit ex §.seq. Aliam in d.ca.vlt.quia.s.vbi simpliciter nulla adiecta forma datur potestas eligendi aliquibus, puta tribus; ita habēt ptā tem eligendi oēs, ꝙ vnus, vel duo sine tertio eligere non possunt. Vnde si duo eligant tertium, non valet quod faciunt, quia hanc potestatem non habent. Et si ille eligat cū alijs, nō valet, quia nemo seipsum pōt eligere. Intellige primò, siue inchoatiue, de insti.cū ad nostram. Sicut si tres iudices, vel arbitri sint dati simpliciter sine illa clausula, quod si nō oēs; duo sine tertio procedere nō possunt, de offi.deleg. vno delegatorū.§& c.cām mrimonij. Nec ob. ꝙ capitulum, cuius vice isti funguntur, pōt eligere vnū de se; quia capitulū eligit iure cōi siue ordinario: non aūt isti, sed ptāte sibi concessa per capitulū. Sed cū datur aliquib. ptās eligendi de se: vel alijs, si volunt aliquē eligere de se: tunc ptās eligēdi manet penes illos tantum: & eis solis data intelligit, sicut qñ cōmittit cā cū illa clausula, qđ si nō oēs hæc ex gl. sed tñ intellige eis solis, si tñ, ꝙ maior eorū pars hoc possit: vt in d.c.cū in iure. Et hæc rō est bona. Iura aūt allegata opinionē contrariam non concludunt, vt patet intuenti: similiter nec rōnes. Cum.n.dicit Pano. ꝙ ex opinione cōtraria posset seq fraus, qa inter cōpromissarios possēt poni fraudulenter illi, de quib. posset vtiliter prouideri, dico, ꝙ non oportet oēm licitū modū eligēdi carere omni fraude possibili: quia ēt ipsi cōpromittentes statim sine compromissione posset omisso vtiliori eligere min⁹ vtile. Cū ēt adducit in argumentum, ꝙ deputati ad aliqua in pias causas distribuēda, possent distribuere in aliquem ex seipsis egentem dico nō esse simile: quia potest quis dare vocē suam, vt sibi detur eleemosyna, non aūt prælatura. Cū ēt adducit, ꝙ certi officiales deputati ad eligendum aliquos officiales, pñt aliquē ex seipsis eligere, nisi forma ptātis eis tradita resistat, dico hoc fallere, qñ ptās non datur singulis, nec maiori parte, sed solū oīb. collectiue; & nullus eorū pōt in se cōsentire primo, sed solum in alium, quia eo casu est impossibile, ꝙ aliquis eorum habeat omnes voces primo, siue inchoatiue, aut etiam completiuè: dum.s. is qui primo consensit in alium, variat, & consentit in se: quia iura non expresserūt hoc posse fieri nisi quādo in forma compromissi de hoc fit mentio.

22 † SICVT autem dicit Pano. post Philip. iste electus ad augendum numerum non debet consentire dicēdo. Eligo, vel reeligo, ne principaliter disponat in se, contra, c.fi.de instit. sed dicendo, cōsentio electioni de me factę: licet enim ad hoc non sit facta a maiori parte, est tñ in fieri, & oīno fienda. Et debet consentire, ſm eundem, intra tempus statutum a iure electionem fiendam, vel appositum in compromisso, electio suo consensu perficit. arg. in l. bonorum.ff.rem rat.hab. & facit qđ not.gl.in c.quam sit.de ele.lib.6.

23 † DECIMOOCTAVO posito casu d.c.cū in iure.s.cū ex septē cōpromissarijs tres cōsentiunt in vnū de numero ipsorū, puta Titiū, & tres in aliū nō de illo numero: quæritur, quare Titius consentire possit electioni de se factæ a tribus? Et dicit ibi Pan. ſm Host. quē cōmuniter sequuntur Doct. ꝙ vbi proceditur p viā compromissi, vox electi numerū auget, & suā electionē consentiēdo perficit: quo casu procedit d.c.cum in iure. Sed vbi proceditur per viā scrutinij, nō computatur in numero: vt in c. Cumana. extra eo. Nō aūt diuersitatis ista est quia cum proceditur per viā cōpromissi, non dēt esse compromissarijs officium onerosum. Item quia electio nō oritur a se.s. primo, & inchoatiue, sicut ī forma scrutinij. Io. aūt And. in c. per nostras. de iure pat. dat aliam rationem diuersitatis dicens, quod compromissum non arctat ad seruandū formam c. quia propter, vt ibi patet. Et intellige quantum ad ea, quæ dicit illud cap. de forma scrutinij. Vnde possunt, & solent, inquit, cōpromissarij eligere palam, vt quisque audiat vota aliorum. Vnde cum quis non possit eligere, quin sciat se ab alijs electum, consentiē do electioni de se factæ a parte æquali, non vř esse ambitiosus, nec oriri a se, cū sit prius vocatus a Deo, & socijs, vnde merito consentiendo numerum auget, cum sit vnus de habentibus potestatem: nec disponit principaliter seipsum, sed potius dispositioni ab alijs factæ consentit nec est hoc ambitiosum, sed meritorum officiū charitatis, si bono corde fiat. 8.q.1. qui episcopatum. Qñ autem proceditur per viam scrutinij, cū in secreto quisque consentiat, & sic ignorat, an fuerit ab alijs electus, in seipsum consentire nō potest: quia sic videretur ambitiosus.

24 † DECIMONONO posito, quòd ex tribus com-

compromissarijs duo indignum & vnus idoneum eligat: quæritur vtrũ valeat electio vnius? Et dico Doct. esse varios. Nam quidam tenent, ꝙ sic: quia potestas duorũ ad vnum deuoluitur, qui non deliquit alij vero tenẽt cõtrarium: quia cõpromittentes in tres, vñr voluisse, quòd vnius electio nõ valeat Hos. autẽ dicit, quòd non valet in terminis d.c. cũ in iure, pp formã appositã in cõpromisso, s. ꝙ electio fieret ab oĩb. vel maiori parte quasi diceret, ꝙ cessante tali forma valeret electio facta a minori parte, ex quo alij compromissarij sunt priuati. Pan. aũt dicit hanc q. dependere ex alia: vtrum, s. potestas delinquentium cõpromissariorũ deuoluat ad capitulum, aut ad non delinquentes, & ei dictum Host. non placet, quia etsi nihil dictum fuit in compromisso; tamẽ intelligitur tacite, ꝙ fiat ab omnibus, vel saltẽ a maiori parte. Vnde quemadmodũ valeret facta a minori parte: ita dẽt valere cũ fuit dictũ in cõpromisso, fieret ab omnibus, vel a maiori parte. Nam alijs priuatis electio dici põt facta ab omnibns: quia facta fuit ab illis, in quos tota potestas deuoluta est vt habetur in simili in cap. congregato extra eo. Nam certum est, ꝙ etiam compromissarii eligentes scientes indignum, sunt priuati potestate eligendi: vt in ca. si compromissarius. eo. tit. lib. 6. Nec delictum maioris partis dẽt nocere minori, vt potestas redeat ad capitulũ, & d.c. si compromissarius, quod. s. dicit eã reuerti ad electores seu capitulum, loquitur inquit, qñ oẽs compromissarii delinquunt eligendo scienter indignum. Secus si oẽs coelegunt. & electio facta a minore parte, reperit facta de idoneo hæc ex illo. Qui sentit, quòd eo casu electio valeat. Et hoc sequitur Sum. Ros. contra Supp. & certe male.

25 Qvia † potestas compromissaria non se extendit vltra q̃ intendant cõpromittẽtes, q̃ qñ compromittunt in tres, ideo hoc faciunt, quia ligari nolunt ad vnũ solũ, ideo melius, ſm Arch. & Sum. Pis. & Sup. dr̃ indistinctè, siue omnes, siue maior pars sic delinquat, quod reuertitur potestas ad electores. Nec fit iniuria parti minori quia talis potestas ei nõ competit, nisi quatenus intendunt compromittẽtes, vnde dicta electio non valet.

26 Adde † primo, quòd si compromissarius nõ eligit intra tps a iure statutũ, eligẽdi potestas deuoluitur ad superiorẽ, ad electores autem si eligat indignum etiam ignorãter, nisi electionẽ sciẽter factã ratã haberẽt, & similiter deuoluitur ad eos, si idoneus electus non consentit: vt in d. cap. si compromissarius. Ad de secundo, ꝙ si compromissarius eligit scienter indignum non puniuntur compromittentes nisi ratificent, sed ipse triennio suspensus est a beneficiis, quæ obtinet illa ecclesia, quã sic eligendo offendit. Sed dicta pœna locum non habet, nisi ipse sit eps: & electio sit de episcopo, vel superiori. Et idẽ de eo qui electionem, postulationem, seu prouisionem impugnans in probatione deficit eius, qđ obiicit in personam, vt in d.c. si cõpromissarius. Adde tertiò, ꝙ si compromissarius acceptans cõpromissum, habet potestatẽ confirmandi nõ est necesse, ſm Arc. ꝙ prius eligat, & deinde confirmet, sed sufficit, ꝙ vigore suæ ꝑlationis & compromissionis. & auctoritatis instituat in prælatum illum, de quo sibi vr̃. Sed de hoc vide Pan. in c. causam quæ. eo. ti. & d. ca. vt ibi. Adde quarto. ꝙ compromissarius prouidere potest de persona cuiuscunque loci ar. 63. di. lectis. & cap. Reatina: tutius tamen & melius est, ꝙ de ipsa ecclesia eligat, extra eo. & quod sicut. & 23. dist. in nomine Domini.

27 Vigesimo † quantum ad formam cõis inspirationis q̃ritur qualiter, quot modis fiat? Et quantum ad qualiter, dico, ꝙ non reperit circa hoc determinata fotma, ſm Arc. & Pan. in d.c. quia ꝑ ꝑ. Vnde sufficit qualitercunq; electores exprimant votum suum. Quantum verò ad reliquũ, dico, ꝙ ſm Pan. ibi post Ho. in verbo, quasi per inspirationem, fit duobus modis. Primò per veram inspirationem, qñ fit auctore Deo, nec indiget alia confirmatione: vt fuit electio beati Nicolai, Ambrosii & Seueri, de quib. 61. di. §. his omnib. Secundò, quasi per inspirationem: quando. s. nõ cõstat, ꝙ auctore Deo sit facta: sed præsumitur ꝙ omnes de collegio, vno ore consentiant in aliquem, nullo a præcedente tractatu.

28 Vigesimoprimo q̃rit, q̃ sint de substãtia huius electionis? Et dicit Pan. ibidẽ, qđ sunt duo. Primò, ꝙ sit facta ab oĩb. vna. n. ꝑte contradicẽte nõ valet electio, q a ñ vr̃ facta Deo inspirante. arg. 8. q. 1. si ergo. Scd̃ò, quod fiat sine vitio, s. simoniæ, vel tractatus specialis. Sed quãtũ ex ipso & Arc. & aliis Doc. colligo, requirit primo, ꝙ oẽs congregentur. Scd̃ò, ꝙ oẽs in istã viã procedendi consentiant: quia si vnus nollet, oporteret procedere per viam scrutinii, sicut & de compromisso dictum est per viam aũt scrutinii cum illa in d. cap. quia ꝑꝑ. ponatur principalis, non obstat si vnus procedere nollet, modo hoc velit pars maior Tertiò, ꝙ oẽs consentiant in vnam ꝑsonam,

quia ſi cõſentiatur in duos, non valet, nec eſt inſpiratio cõis, i. oĩb. conueniens. Quartò, ꝙ fiat ſine vitio ſimoniæ. Quintò, ꝙ nullus præcedat tractatus ſpecialis, in quo nominetur certa perſona, generalis, autem ſecũdum Io. And. fieri poteſt; puta ſi quis hortetur ad orationem, vel electionem pro bono prælato.

RVRSVS De electione 3. quantum ad aliqua determinata perſonarum genera.

1 *Electio tertio conſiderata, reſpectu. ſ. certarũ perſonarum, ac primum Papa, a quib. celebrari debeat. Et quid deficiente toto Cardinalium collegio.*

2 *Dubiorum in eccleſia emergentium interpretatio ſede vacante ad quem pertineat.*

3 *Cardinales quẽ eligere debeant aut poſſint. Et an in electione Theologus Iuriſta ſit præferendus.*

4 *Eligendo Papa, quanam forma ſit adhibenda. Et an ſede vacante, cœtus Cardinalium papalem iuriſdictionem exerceat Et quatenus.*

5 *Papa num Imperatorem eligere poſſit. Et quid de Imperatoris electoribus, num eos Papa inſtituere queat, aut inſtitutos mutare nu ſeq.*

6 *Electores Imperatoris abs quo, & quot creati ſint. Et cuiates ſint.*

7 *Iura circa monialium electionẽ, quid ſanciuerint. Et cuius ætatis eſſe debeat. Et an collatio in monialium electionibus de zelo ad Zelum, aut de merita ad meritum fieri debeat, an vero de numero ad numerum. Et quid in his appellari contingat. nu. ſeq.*

6 *Eligendi modi, an ſint omnes monialibus cõcs. Et an eligendi poteſtatem ex compromiſſo habentes poſſint ſuis votibus, & ſuffragijs numerum ſuffragiorum, ac votum adaugere.*

1 ELECTIO † tertiò, quantum ad aliqua determinata perſonarum genera: puta Papæ, Imperatoris, monialiũ, & hmõi: q̃dã continet ſpãlia documenta, vnde ſpãliter de hac agendũ eſt. ¶ Primò vero quãtũ ad electionẽ Papæ multa dicent inf. Excõicatio 9. §. 2. ſed nunc bř dicendũ eſt de electorib. eligendo, & forma eligẽdi. Vnde quæritur, a quib. dẽat celebrari? Et dico, ꝙ Romanis ſm antiqua iura cõceſſũ fuit tale ius eligẽdi: vt dicit Ange. de Anch. & patet ex illo c. ego Ludouicus. di. 63. quodã vero tpe cõceſſum eſt Imperatori, vel ſaltẽ requirebat aſſenſus eius; & hoc pp deuotionẽ Imperatorũ ad eccleſiã, & adiutoriũ eorũ cõtra hæreticos, & ſchiſmaticos: vt diſt. 23. in noĩe & diſt. 63. Adrianus. & c. in ſynodo. Sed poſtmodũ: quia tali priuilegio abvtebantur, fuit eis ſublatum. vt diſt. eadẽ. §. verũ. & c. cũ Adrianus, & nũc ad ſolos ptinet Cardinales; vt patet ex c. licet. de elc. & ex c. vbi periculũ. eo. ti. li. 6. vbi dř, ꝙ ſoli Cardinales debent includi pro electione Papæ. Deficiẽte tñ toto collegio Cardinaliũ, electio Papæ ad Romanũ clerũ pertineret, & ille ſuccederet Cardinalibus: quia Papa eſt eps Romanus, & ſua eccleſia eſt S. Ioann. Lateranenſis: vt ad canonicus, & clericos illius eccleſiæ ptineret electio licet ſm do. Ang. eo. caſu tutũ eſſet cõgregare cõcilium. & hoc tũ ad vitandũ ſchiſma, tũ ad interpretandum dubium; quia dubium eſt ad quem ſpectaret electio.

2 † DVBIA aũt emergentia eccleſia ſede vacante concilium gñale habet interpretari. Nec obſtat, ꝙ concilium generale congregari non poteſt, niſi auctoritate ſummi Pontificis. diſt. 17. per totum quia verum eſt ipſo viuente: in dicto tamen caſu hoc facere deberet Imperator, & Reges, ac Principes Chriſtiani. Vide tamen Pan. in c. licet, eo. tit.

3 † SECVNDO quæritur, quẽ eligere debeãt, aut poſſint Cardinales? Et dico ſecun. Aug. de Ancha. quòd eligere pñt vnũ de collegio, & non de collegio Cardinalium. diſ. 23. in noĩe, & ſic multi electi ſunt nõ de gremio Cardinaliũ: cæteris tamen parib. magis eligere debent vnum de collegio: vt idẽ probat multis rõnib. vt patet ex d. c. in noĩe. Et debent primo eligere cæteris meliorem in conſcĩa eligentium, non quidem meliorem ſimpliciter, ſed ad hoc regimen, mõ exiſtimetur bonus, qui. n. crederetur malæ vitæ, nullo mõ eſſet eligendus, quantumcũq. alias idoneus. Hic tñ ſm eundẽ Aug. opus eſt duplici limitatione. Prima, ſi æque facile eſt eligere magis idoneum ad hoc ſicut alium, quia vbi non eſſet æque facile: vt ſi is, quem credit minus idoneum, habet plures voces; ſic poſſet ſuã conſcĩam quis alijs conformare, æſtimando illũ magis idoneum, ex quo pluribus vř: vel etiã quia ſine ſua voce peruenitur ad numerũ ſufficientem Secunda, vt intelligatur hoc de debito honeſtatis, ſeu conſultorio, & nõ neceſſitatis, ſeu præceptorio, quia ſufficit eligere idoneum, licet non ſit magis idoneus, quod ſm S. Tho. verum eſt in foro contentioſo, nõ aũt in foro conſcĩæ. Et debent ſecundo eligere cæteris parib. doctiorẽ, quia ſcĩa multũ confert ad regimen: & cæteris parib. magis Theologum, q̃ Iuriſtam, ſm eundem Aug. tamen ex parte eccleſiæ cui perficitur, qa p eã ñ intelligunt muri, aut poſſeſſiones, ex quib. litigia conſurgunt dirimẽda periura: ſed animæ fidelium informandæ fide, ac moribus, qđ Theologia facit: tũ ex parte ſcientiæ, qua præfi-

præficitur: quia ſcientia omnibus præeminēs
conuenit prælato ſummo, tum rōne vniuerſa
lis iudicij de omnib. quod congruit papæ: q̄d
iura non miniſtrant, quæ non corrigunt om-
nia mala: ſicut Theologia, quæ continet ius di
uinum. Nec obſtat, ſi dicatur, q̄d ſine peritia
iuris exulat concordia, quā papa facere dēt:
quia dicit idem, ꝙ ad lites dirimendas papa pt
& dēt aſſumere contēptibiles de eccleſia. i. iu
dices ſæculares, vt ait Apoſtolus: ſicut ēt Apo
li inſtituerunt ſeptem diaconos, vt vacarent
tēporalibus: & propterea bonus Theologus
non eſt nudus a legibus: quia ſacra ſcriptura
omnia continet, quo ad ſubſtantiam, ueritа-
tis, etſi non quo ad litigiorum formam.

4 Tertio † quæritur, quæ forma in electio
ne papæ ſeruanda ſit? Et dico, ꝙ q̄ forma ſer-
uaretur, antiquitus, in decretis non habetur:
ſed Alexander tertius in Lateranenſi conci-
lio ſtatuit, ꝙ duæ partes Cardinaliū, qui ele-
ctioni intereſſent, cōcordarēt in unū ad hoc,
ut eſſet papa, ut patet ex c. licet. de elec. Exin-
de Gregorius X. in concilio Lugdunenſi ad-
didit, ut mortuo papa Cardinales pn̄tes in lo-
co mortis expectent abſentes per dies qua-
tuor, poſt quos debent intrare conclaue ob-
ſeruandum per dn̄os, ſeu rectores, vel officia
les loci: & inde nō exire, niſi electione facta,
aut infirmitate ſuperueniēte. Circa, ꝙ multa
habes inf. Excōicatio 8. §. 12. & ſumpta ſunt
ex c. ubi periculum. de ele. lib. 6. quæ quidem
conſtitutio, ut dicit Io. And. gl. q̄uis reuocata
fuerit ꝑ Adrianum, & Ioānem, tn̄ fuit per Ce
leſtinum quintum renouata, & per Bonifaciū
cōfirmata, & poſita in ſexto. Demum Clemēs
quintus in concilio Vien. ad dictam formam
addidit quædam: ut habetur in cle. ne Roma-
ni. de ele. ſ. ꝙ Cardinales per exceptionē ex
cōicationis, ſuſpenſionis, uel interdicti ab ele
ctione repelli non poſſunt. Et ꝙ officiū came
rarij, vel pœnitētiarij maioris, uel aliorum pœ
nitentiariorum duret ſede uacante: & ſi defi-
ciant poſſit cœtus Cardinalium ad tempus
vacationis alios ſubrogare loco pro numero
deficientium, vel ampliori, ēt quo ad pœnitē
tiarios, ſi hoc eidem cœtui coocorditer expe
dire videbitur: ſi tn̄ nullus deficiat, nullū adde
re pn̄t, ſm̄ gl. Et ꝙ ſi oēs Cardinales ſimul, vel
ſucceſſiue conclaue exire cogerentur: puta,
ꝑꝑ incendium: vel timorem mortis: hi quorū
erat cuſtodire conclaue, quā citius poterunt
oēs reintrare compellant congruum locum,
ꝓut ipſi Cardinales conuenerint. Et ꝙ cætus
Cardinailum ſede uacante non exerceat pa-
palem iuriſdictionē, niſi inquantū permittit
Lugdunenſe concilium in d. c. vbi periculum,
nec illud, vel eius partem poſſit alterare, cu-
ius cōtrarium aliqui doctores prius tenebāt,
ut Hoſtien. dicens non eſſe ueriſimile Dei fi-
lium voluiſſe, ut ſede vacante, aut grex fi-
delium ſine paſtore, aut ſine ſponſo eccleſia
eſſet. Cui reſpondet Io. An. in glo. ibi, ꝙ ſpon
ſus, tutor, & paſtor, caput eccleſię Chriſtus ē:
allegans ad hoc multa iura. Vnde licet defi-
ciat uicarius, non tn̄ deficit principalis, & q̄a
uicarius ſoli Petro, & ſucceſſorib. datus eſt:
nō hēt vicariā cętus Cardinaliū. Reprobatur
ēt op. Hug. d. 79. nullus, qui dicit Cardin. tūc
poſſe creare Cardinalem: quo eſt falſum.

5 Qvarto † quantum ad electionem Impe
ratoris, licet non ſit ad eccleſiaſticā dignita-
tem: quæritur, utrum papa eligere poſſit Im-
peratorem per ſeipſum? Et dicit Aug. de Anc.
q̄d ſic, ex iuſta & rōnabili cā, puta, ꝑꝑ electo
rum negligentiam, & diſcordiā, aut electi bo
nitatē, & condecentiam, aut Chriſtiani popu
li, & pacis ꝓuidentiā, aut hæreticorū ſchiſma
ticorū, & hmōi audaciā coercēdā: quia Impe
rator eſt miniſter papæ, eo ipſo, ꝙ ē miniſter
Dei, cuius papa eſt vicarius: principalis autē
agētis eſt eligere miniſtros, & inſtra ad ſuum
finem: qui in papa eſt pax, & bonum eccleſię,
ſicut militaris, cuius finis eſt uictoria, eligit e-
queſtre, & freneſactiuā. j. Ethico. dr̄ tn̄ Impe-
rator recipere gladium a Deo. 23. q. 4. quæſi-
tum, qua non recipit illum a papa. ut eſt ſin-
gularis perſona: ſed ſolū vt eſt uicarius Dei.
¶ Quinto quæritur, vtrum papa poſſit Impe-
ratoris electores inſtituere, aut inſtitutos ex
rationabilis cauſa mutare? Et dico, quod ſic: ſi
cut & Imperatorem poteſt eligere, & electū
non confirmare: & confirmatum deponere: ſi
cut Stephanus ſecundus natione Romanus,
ſeu eccleſia Romana oppreſſa ab Aſtulpho
rege Longobardorum, & petens auxilium a
Conſtātino, & Leone filio eius Imperatorib.
Conſtantinopo. & nō obtinens. Imperium ad
Carolum magnū Pipini filium tranſtulit. ut
dicit glo. in c. venerabilē. de ele. & hoc anno
Dn̄i 776. q̄ Carolus poſt annos 15. coronatus
eſt a Leone Papa 3. & quē Carolū Zacharias
ꝑdeceſſor eius ſubſtituerat Ludouic. regi Frā
corū, quē depoſuerat, ut legitur 15. q. 6. alius.

6 Et † ſimiliter Greg. 5. tpe Ottonis Impera
toris, conuocatis, & requiſitis principib. Ale-
maniæ, ſeptem electores inſtituit officiales ip
ſius curiæ Imperialis, quatuor ſ. laicos, ut re-
gem Bohemiæ, ducē Saxoniæ, comitem Pala
tinum,

tinū,& marchionē Brandeburgēſem: & tres clericos,ut archiepiſcopum Magūtinū, Colonienſem,& Treuerenſem. De Alemania autē ſolum tales electores ſunt aſſumpti, ſm Arc. Primo,quia inde fuerūt principes, q ecclesiā liberarūt de Lōgobardorum ſeruitute,& impiorum Romanorum. Secundo,rōne deuotionis illius populi ad ſanctos Apoſtol. Petrum & Paulum: quod eorum oſtendit peregrinatio cōtinua. Tertio,quia ſic voluit Gregorius inde natus, & conſanguineus Ottonis. Sicut autem Romani ante Chriſti aduentum ꝓpter zelum reipublicæ,& obſeruationem legis,ac iuſtitiæ Imperium meruerunt: ut patet ex ſecundo Mach.& per Aug.5.de ciuit. Dei. c.12. ita cū poſtea firmis ad uirtutem cōtrarijs fuerunt armati merito,& imperiū,& eligēdi Imperatorem fuerunt poteſtate priuati, ſecūdū Aug.de Anch. quamuis rex dicatur Romanorum. Et ſicut ab apoſtolica ſede hoc Alemanis eſt conceſſum: ita cum expediret unitati, & paci Chriſtianitatis,poſſet immutare, ext. de ele.venerabilem,ubi etiam patet, ꝙ ſi duo eligantur,ad papam pertinet alteri fauere,ut alterū p̄eligat magis idoneū,ꝓ eccleſiæ aduocatione,& defenſione,& cui fama,vita, & iuſtitia magis ſuffragantur. Et idem eſt,qn̄ pars vocata,& expectata nollet eligere,aut ad eligendū cōuenire: quia ſedes apoſtolica aduocato, & defenſore carere nō dēt. Vnde cū Lotharius & Corradus electi fuiſſent in diſcordia,papa Lotharium coronauit. Et ſimiliter poſſet Papa prouidere de Imperatore ꝑ hr̄ditatē ſucceſſoriā,qn̄ videret hoc paci Chriſtianitatis expedire:quia hoc eſt de iure poſitiuo in quo papa hēt plenitudinem poteſtatis. Et hoc ſecūdum Aug.de Anch. eſſet magis expediēs. Primo qa ſi Imperator ſciret imperium etiam ſuis filijs deberi magis conaretur ad iuſtitiæ,& eccleſiæ defenſionē. Secundò, qa nō ita faciliter rebellarent fideles aſſueti obedire Imperatori, & eccleſiæ, cuius eſt miniſter familiaris. Tertia, qa ex morte Imperatorū, aut electorum diſcordia,plerunq; eccleſia caret defenſore,& bella naſcuntur, & ipſe Imperator cōtēnitur. Hoc tn̄,ſm Arc.nō eſt faciendū:qa inde ſcandala multa ſequi poſſent: a qb.abſtinēdū eſt,ēt in malis tolerādis, nedū in ꝓmouendis maiorib.bonis,diſt.3.deniq;

7 SEXTO † quantum ad electionem monialiū,quæritur,qd circa ipſam iura velint? Et dico, ꝙ nulla monialis admitti dēt ad electionē,niſi 12.annum peregerit & ſi tacite,vel expreſſe ꝓfeſſa:nec in abbatiſſam eligi pōt,aut in priorisſā,ubi ꝑ prioriſſam gubernatur, niſi poſt triceſimū annū, & expreſſā profeſſionē. Et cū per ſcrutiniū procedit electio a duob. partibus celebrata, nō obſtāte alterius partis appellatione, p̄miſſa tn̄ diligenti examinatione,ſi alias fuerit inuenta canonica, confirmetur,& benedicenda benedicatur. Sed ſi nulla electionū eſſet a duab.partib. celebrata, non obſtante,ꝙ ſit ſcrutinium publicatum,aut ēt ad electionem proceſſum, pn̄t aliæ moniales antequam ad actus extraneos diuertant, ad illam accedere,quæ a maiori numero totius. ſ.capituli electa eſt: quæ ſi per hoc ueniatur ad duas partes cōfirmetur,ut ſu.ſed nihilominus cōtra eā ſic cōfirmatā, poſtq̄ fuerit in adminiſtratione, aliæ poterunt opponere per modū denunciationis, uel accuſationis, ut a dignitate remoueatur:ꝙ ſi ad illā, q̄ a maiori parte electa eſt,aliæ nolunt accedere,vel non tot,ꝙ ad duas partes aſcendant:tunc ſuꝑ obiectis,quæ faceret pars altera,& ſuꝑ alijs,quę ſunt inquirenda plane,& ſine ſtrepitu iudicij per ſuperiorem ante cōfirmationem inquiratur:ſed ipſa interim in tꝑalib. & ſpiritualibus adminiſtret,ita tamen, ꝙ nec de rebus monaſterij aliquid alienet, nec recipiat monialem. Si qua vero a minori parte electa, vel noīata fuerit,nō valet:nec dicto mō ad eā p̄t accedi.

8 NOTA † tn̄, quod in electionibus monialium nunq̄ dēt collatio fieri zeli ad zelū, aut meriti ad meritum: ſed ſolum numeri ad numerum. Si vero procedatur per formam compromiſſi:ſi minor pars ſe opponit electæ, nihilominus confirmetur,& benedicatur, non obſtante minoris partis contradictione:ſed ſi ſe opponeret pars maior, differretur confirmatio,vel infirmatio, donec de obiectis,& alijs fuerit inquiſitum, ſed interim adminiſtrabit vt ei p̄mittit, niſi pars opponentiū fuerit duplo maior:qa tunc non adminiſtrabit, ſed expectabit litis euētū. Et ſi hmōi electionib. contingat ad curiā appellari, dēnt cās exprimi,ſm modū conſtitutionis.c.circa.extra eodem li.6.ſed ipſe ire non dēnt, quin potius, ꝓ curatores conſtituere. Et prædicta oīa locum habent ēt apud mulieres, quæ viuunt quaſi canonicæ: excepto, quod dictum eſt, vt non eligantur,nec eligant non profeſſæ; quia tales non profitentur. hæc omnia ext.eo. c. indēnitatibus. li.6. De excōicatione autem eorum, qui ad moniales in electionibus dirigendas vocātur,niſi abſtineant ab his,quibus inter eas,aut oriri,aut nutriri poſſet diſcordia, infra. Excommunicatio.8.§.15.

SEPTI-

9 Septimo † quæritur, utrum præter duos prædictos modos eligẽdi, cõueniant alii monialibus? Et dico, ꝙ sic. Primo, s. per cõem inspirationem, quia iste modus concedit̃ omnibus de iure, in c. quia propter, de elec. & nullibi monialib. prohibetur, ñ obstãte, ꝙ de eo mentio non fiat in d. ca. indemnitatibus, quia non oportebat: cũ in eo discordia locũ ñ habeat. Et secundo, per quandã mistionẽ ex scrutinio, & compromisso vt patet in c. cum dilecti, extra eo. & c. cũ expediat. lib. 6. eo. tit. iuncta glo. quando. s. in aliquos sic compromittunt, vt eligant eam, in quã maior pars cõsenserit: quo casu ẽt dicti cõꝓmissarij vocẽ hñt in electione, ẽt si sint mares, nõ de collegio, ẽm aliquos, verũ est indubitate in ipsa forma li electione: cum hoc conueniat cuilibet compromissario, vt patet ex verbis, quibus eligit.

10 Vtrum † autem suis vocib. possint augere numerum vocum; quidam dicunt, ꝙ sic, & ita aliquando uidi in practica seruatum: sed male, nisi ad hoc habeant speciale mandatum collegii: quia quicquid iuris ibi habent, totũ est a collegio eos eligente: quod sine expressione non præsumitur tradere hanc facultatem, cum requiratur consensus non solũ maioris partis, sed etiam omnium, vt patet per no. in c. causis eo. tit. imo si hoc exprimeret̃ ꝑ unum de collegio alijs tacentibus, non valeret, arg. eorum, quæ dicit Pan. in c. nonne, de præsump. & in d. capit. in causis. Quæ tamen sunt de substantia in via meri scrutinij, non sunt de substantia huius scrutinii, ut supra electio. 2. §. 15.

DE ELEEMOSYNA.

1 *Eleemosyna vnde dicta sit, & quotuplex. Et sub hac quòd eleemosyna secundum corpus septem species, & totidem secundum annum sint. Et vtra meliores, ac salubriores sint.*

2 *Eleemosyna, an & quando sub pracepto sit. Et in hoc dicta quatuor, & ad hac conclusiones quinque.*

3 *Eleemosyna, quibus & quo ordine pauperibus danda sit, & nu. 4.*

5 *Eleemosyna de quo danda sit. Et ĩ hoc dicta aliquot.*

6 *Turpitudo vbi ex parte dantis simul, & accipientis est, licet acceptum in pias causas erogari debeat, in foro tamen pęnitentiali accipiens èrogare, aut restituere non tenetur quod tamen limita vt ibidem.*

7 *Eleemosyna a quo dari possit. Et ad id multa axiomata.*

8 *Mulier sub viri potestate degens, an citra conscientiam de mariti bonis eleemosynam facere possit, & id, quibus casibus.*

9 *Pauperibus aduersus diuites, vt sibi subueniatur, an actio competat. Et num saltem iudicis officium implorare queant.*

1 Eleemosyna † dicta est ab eleeo, verbo Græco, quod est misereor. vnde sonat aliquid ad misericordiã pertinens, & dupliciter sumi. s. ꝓ obiecto: & sic est res eleemosynaliter tradita: puta, vestimẽtum, aut cibus, & pro actu. Et hoc modo ẽm S. Bona. in 15. dist. quarti, sumitur tripliciter. Primo. s. cõmunissime: & sic cõprehẽdit oẽ opus misericordiæ impẽsum proximo, vel sibi, iuxta illud Eccles. 30. Miserere aĩæ tuæ. Scdò cõiter, & sic cõprehẽdit oẽ opus misericordiæ impẽsum proximo corporale, vel spũale. Tertiò ꝓprie: & sic cõprehendit opus pietatis impensum proximo ad releuandũ indigentiã corporalẽ. Vnde ẽm S. Th. 2. 2. q. 32. quædam eleemosynæ sunt corporales: septem. s. opera misericordiæ corporalia contenta in hoc versu: Visito, poto, cibo, redimo, tego, colligo, cõdo, quæ quidem nota sunt oĩbus & quædam spũales, septem. s. opera misericordiæ spiritualia, cõtenta in hoc versu: Cõsule, corrige, solare, remitte, fer ora. Ita tamen vt sub consule, intelligatur ẽt docere: vnde ista opera sunt, docere ignorantem, cõsulere dubitanti, corrigere peccantẽ, consolari tristem, remittere offendẽti, supportare onerosos, & pro omnibus orare: sunt autem eleemosynæ spũales absolute corporalibus meliores. Primo, quia per eas exhibetur spirituale corporali nobilius. Secundò, quia per eas subuenitur spiritui nobiliori corpore. Tertio, quia per eas subuenitur actibus spiritualibus qui sunt corporalibus digniores: in particulari tamen casu sunt aliquando corporales præferendæ: sicut qui famæ moritur pascendus est potius, quam docendus.

2 Primo † vero quæritur, vtrum & quãdo eleemosyna sit sub præcepto? Et dico, quod eam esse sub præcepto in aliquo casu nullus dubitare dẽt: quia ꝑꝑ hoc, quod eã non exercuerunt aliqui damnabantur, quia tamẽ hoc præceptum tanquam affirmatiuum non obligat ad semper, difficultas est, atq; dissonantia inter doctores, quando sit casus, in quo quis ab hoc obligatur, ut diffuse, in quadã Aureæ Ros. quæstio. tractaui, sed restringendo breuiter veritatem, distinguendum est. Nam bonũ quod homo habet dabile in eleemosynam, est multiplex. ¶ Primum, est necessarium necessitate quasi absoluta. i. sine quo viuere nõ posset ipse, & sui. quorum necessitatibus habet prouidere: puta, valor aureorum quinquaginta. ¶ Secundum est necessarium, quasi ne-

necessitate cōditionata, i.sine quo viuere nō
pōt decenter iudicio prudentium, & exēplo
virtuosorū ipse,& sui: puta,valor aureorum
centum nec oportet in iudicando superfluū,
ꝙ cōsiderentur oēs casus,scd̄m S.Th.qui con
tingere possent in futurū: sed dēt iudicari su
perfluum,& necessariū,scd̄m ea,quæ ꝓbabi
liter,& verisimiliter occurrunt.¶ Tertiū est,
ꝙ continetur quidē intra bonum necessariū 3
ad decentiam:sed tñ sic, ꝙ eo sublato stat de
centia, & eo addito decentia non exceditur.
Terminus n.requisitorum ad decentiā nō est
indiuisibilis:puta,centū aurei:sed est in qua-
dā latitudine;puta, nōn minus,quā centum,
nec plus, quā centū viginti, ita ꝙ isti viginti
pñt addi,& minui stante decentia. ¶ Quartū
est superfluum,i.cē excedens quinquaginta,
& centum & viginti:ita ꝙ non est necessariū
ad viuere,aut decēter viuere, sicut sunt cen-
tū in habente ducēta & viginti. Primum igit̄
bonum, i.quinquaginta sit a, & secundū,i.cē
tū sit b,& tertium,i.viginti, sit c.& quartū,i.
alia centum,sit d.& tunc dico multas conclu
siones. ¶Prima,Habens superfluum ad viue-
re,licet necessarium ad decenter viuere, i.ha
bens b.tenetur, de eo eleemosynā facere in
extrema necessitate,i.qñ apparent probabi-
lia signa extremæ necessitatis futuræ, nisi ei
prouideatur:& patet conclusio 4.dist.15.art.
1.q.4.in corpore vbi dr̄,ꝙ tenetur quis prius
seruire necessitati absolutæ proximi, q̄ suæ
cōdōnatæ:& ꝙ præceptum legis est, vt quis
det de necessario ad decentiā.Patet ēt rōne,
quia tenemur magis amare vitā proximi, q̄
res nostras,aut nostram corporalē decentiā,
cū sit obiectū dignius: vnde ꝑꝑ vitā abdica-
mus decentiā. Et licet viro nobili sit grauius
morte viuere indecenter ꝑꝑ suam impruden
tiam,aut negligentiā,seu violentiā,secus ꝑꝑ
fraternā pietatē,nisi iudicando fallatur. ¶Se
cunda cōclusio. Dare eleemosynā de toto b.
extra necessitatem extremā, neq.est præce-
pto,neq.de cōsilio:sed est illicitum, quia nul 4
li licet in aliquo statu viuere indecenter,nisi
ꝑꝑ maiorem alterius necessitatem. Tertia cō
clusio. Dare aliquid de b.extra necessitatem
extremā est consilium, quia perfectionis est
plus alij,quam sibi de tꝑalibus velle,vt alius
viuat se decentius. ¶Quarta.Nihil habens su
perfluum ad decenter viuere, nec ad viuere,
nulli tenetur eleemosynam facere de præce
pto,nec de consilio,nisi in casu, quo iuuaret̄
res publica, aut ꝑsona reipublicæ se vtilior,
quia tunc est de consilio,eo quod bonū,sit ꝓ
cōi salute exponere vitam suā.¶ Quinta.Ha-
bens superfluum ad decentiam, tenetur dare
sub præcepto, vbi adest necessitas decentiæ,
licet non ad sit extrema. quarto, vbi sup. ad
quartum,& intellige quando non putat veri
similiter,quod occurret alius; cū melius erit
eleemosynam tradere.Et de prædictis omni-
bus vide in Ros.aur.casu 57.

†SECVNDO quæritur, q̄b.eleemosyna dan
da est?Et dico multa. ¶Primum.Eleemosyna
pauperib.danda est, qui suis manib. operari
non pñt.82.di.§.1.Scd̄m.Ei qui laborare pōt
dāda non est,arg.dist.1. & ibidē c.ep̄s. & 5.q.
5.non oīs.vnde & gl.dicit supra Matthæū, ꝙ
iustius feceris, si iniuste petentē correxeris,
quam si ei dederis,& s̄m leges pauper,qui la
borare pōt, si se immiscet eleemosynæ, si sit
condōnis seruilis,redigitur in seruitutē: & si
verò sit liber,aliter punitur.C.de mendi.va-
li.l.vnica.li.11.aut de quæsto.§.si vero.colla.
9.nec curo de diuersitate,quę est inter dicta s
leges,sed tñ limito ista vera,qñ is,qui labora
re p̄t inuenit ad laborandum. ¶Tertium.Etiā
malis, & peccatorib.eleemosyna danda est.
dist.42.c.quiescamus.& 1.qō.2.q̄ pio. nisi qñ
ꝑꝑ securitatē cibi iustitiā negligeret, q̄a tūc
subtrahēdus est.5.q.5.nō oīs. & cōcor. S.Th.
in 4.dist.15.dicēs, ꝙ peccatori dāda est elee-
mosyna ad sustentationem si indigeat,cū prę
cipiatur nobis ēt bene facere inimicis, qui.s.
sūt mali,si nos sumus boni, nihil tñ debemus
ei dare ad malitiam fouendam. Vnde si con-
staret eum data abuti in peccatum: dari non
deberet,nisi exposceret extrema necessitas.
¶ Quartū.Deputatus executor ad distribuen
dum certa bona pauperib. distribuere potest
inter suos consanguineos, secundum Pa.in c.
1.de coha.cler.& mulie. nam clericus pōt in
pauperes cōsanguineos de rebus ecclesiæ da
re,qui est distributor: vt in d.c.1. & 16.q.1.c.
si.sibi autem distribuere non potest: vt in §.
si tibi centum.l.si mandauerit. ff.mandati.

†TERTIO quæritur, quo ordine pauperib.
danda est?Et dico duo.¶Primum.In danda e-
leemosyna præponi dēt primo ipsemet:dein
de sui, deinde noti, demum boni,deinde ex-
tranei:de quo vide tex.in c.nō satis.86.dis. &
tex.cū gl.in d.c.quiescamus,quod limita cæ-
teris paribus:quia tanta posset esse necessitas
in extraneo,ꝙ noto, & cōiuncto præponere
tur.& concor.S.Th.2.2.q.32.dicens:ꝙ magis
subueniendū est cōiunctioribus, quā obue-
nientib.nobis quadā sorte.Circa quod tamē,
inquit,discretionis rō adhibenda est s̄m dif-

ferentiam

ferentiã cõiũctionis,sanctitatis, & utilitatis, quia multo sanctiori,& magis indigẽti, & magis utili ad cõe annũ magis dãdũ esset,q̃ ꝑsone propinquiori,maximè si non sit multũ cõ iũcta, cuius specialis cura nobis immineat,& si necessitatem magnã non patiatur. ¶ Scd̃m. Pater malus stante æquali necessitate præponendus est cuicũque bono.vt patet ex dictis. Vñ ẜm Rayn.in exhibitionem nutrimenti pater infidelis est præponẽdus extraneo fideli. licet in dilectione fit econuerso dist.30.ca.1. quia nullum beneficium tantum est sicut parentum: unde in beneficijs recompensandis 7 parentes sunt omnibus præferẽdi, nisi ex parte alia necessitas præponderet, vel alia conditio; puta,communis vtilitas ecclesiæ,vel reipublicæ.vnde secundum S.Th.in extrema necessitate magis deserendi essent filij,quam parentes,& concordat Gof. & Host.

QVARTO † quæritur, de quo eleemosyna danda sit? Et dico multa. ¶ Primũ.Vt colligitur ex canonistis.1.q.1.non est putanda,& 14. q.5.fortè,& per Theologos.4.di.15. eleemosyna dari ꝑt de re propria nõ obligata restitutioni,aut propriæ necessitati,ẽt si sit illicite acquisita.¶Secundũ.Qui furatur vsurario, & huiusmodi,vt inde eleemosynam faciat.secũdũ Ray.furtũ cõmittit:quia nõ sunt facienda mala,vt veniant quęcunq; bona.14.q.5.fortè: quòd limita, nisi necessitas pauperis esset extrema,& aliter prouideri nõ posset. ¶Tertiũ. Quantum ad illicitè acquisitum distinguit S. Th.2.2.q.32.dicens illud esse triplex. Nam si debetur ei,à quo acquisitũ est, inde fieri non ꝑt eleemosyna,cũ sit restituendũ: & hoc siue non transferatur dominium,vt in rapina, & furto: siue transferatur,vt in usura, secundũ aliquos.Si verò non debetur ei,à quo acquisitum est: licèt acquirens illud retinere nõ possit, quia.s.cõtra iustitiã datũ eũ,& acceptum, vt in simonia: debet in pias cãs erogari.& idẽ in similibus, in quibus datio, & acceptio est contra legem. Aliqñ verò est illicitè acquisitum,nõ quia acquisitio ipsa sit illicita: sed q̃a illicitum est illud,ex quo acquiritur,& transfertur dominium;nec repetitio competit:sicut in acquisito per meretricium patet:quòd ꝓpriè vocat̃ turpe lucrũ:talis.n.mulier turpiter,& cõtra legẽ agit:sed in eo,quod accipit, nec iniustè, nec contra legem agit:vnde accep tũ retineri potest & inde fieri eleemosyna, sed non oblatio publica ad altare.Quã distinctionẽ probat Augusti.14.q.5.non sanè.in fi.

ADVERTENDVM † est tamen, quòd regulariter qñ turpitudo est ex parte dantis,& accipientis,licet acceptum erogari debeat in pias causas: tñ in foro pœnitentiali non cogitur quis erogare aut restituere,nisi ad hoc fuerit iudicialiter condemnatus, uel a confessore ꝓ satisfactiõe peccati adstrictus, uel nisi hoc sit a iure particulariter expressũ:ut in simonia, est qua regulariter est facienda restitutio ecclesiæ,in cuius iniuriam acceptum est.Et hæc colligi possunt ex no.per gl.Ray.in ti.de rap. §.nunquid circa pedagia super ver. tenetur. De acquisitione per aleam inf.Ludus,§.12.

QVINTO † quæritur,a quo possit eleemosyna dari?Et dicò multa. ¶ Primum. Eleemosynam facere potest quicunq; donare potest iuxta dictũ.su Donõ.1.Qui ẽt donare nõ possunt,ut monachi,filij,serui,& hmõi,q̃ sunt in alterius potestate, in multis casib. largiri possunt eleemosynam.¶ Primo,qñ de licẽtia suorũ superiorũ peregrinantur,vel sunt in scholis: q̃a possent facere eleemosynas, quas alij honesti peregrini,& scholares cõiter faciũt. arg.l.unicę.C.ad Maced. & l.si longius. ff. de iud.& l.2.ff.de iuris. omnium iud. & c.præterea.de offi.deleg.facit glo.in cle.2.§. penul.de ui. & hone.cle. Secundo,in extrema necessitate etiam contra superiorum prohibitionem; quia tunc omnia sunt cõia iure diuino: imo tenentur ẜm Ric.in 4.dist.15. & gl.12.q.1.non dicatis. Imo in necessitate magna, quando ad superiorem recursus haberi nõ potest.no.Pã. in c.si quis.de furt.& gl.in d. c.non dicatis. & ratio est præsumpta superiorũ uoluntas. Et generaliter ꝑt quis de voluntate expressa,uel præsumpta:puta,quia habet administrationẽ a superioribus commissam.arg.ff.de donatio. l.filiusfamilias.§.1.& in omnibus huiusmodi, ¶ Secundum. Igitur religiosus eleemosynam dare non potest,ẜm Ray.quia nihil habet.12. q.1. non dicatis: quod tñ potest, si de uoluntate p̃lati est in peregrinatione,vel scholis, secundum Ray. quia intelligitur concessa licentia faciendi, ꝙ faciunt alij honesti peregrini, vel scholares,& similiter ꝑt,& dẽt si hẽt administrationem,ẜm Ray. & similiter potest, & dẽt si videret aliquem indigere ad mortẽ, nõ obstãte contradictione prælati. Et concor. Host.& S.Th.2.2.q.32.& 4.dist.15.addens,q̃d citra extremam necessitatem ꝑt absente prælato dare aliquid sub spe ratihabitionis.¶ Tertium.Serui etiam,famuli,& ancillæ, quamuis sint liberæ cõdõnis,secundũ S.Th.eleemosynam dare non possunt de rebus dominorum sine eorum assensu,nisi panem,& hmõi, quæ non

non inferũt sensibile nocumẽtũ,& si famulus sit dispensator,non tñ quasi ptãtem aliquã habens in rem dñi, sed quasi tractans eã ad eius utilitatem:de pretio tñ seruitij sui constat, ꝙ potest elemosynã dare.¶ Quartum. Similiter dare eleemosynam non potest regulariter filiusfamilias:si periculũ hẽt:ꝑt vero,si hẽt castrense,vel quasi, quia quantum ad illud cẽsetur paterfamilias. ff. ad Maced. l. 1. de peculio ãt profectitio,& aduentitio ꝑt,si credit patrẽ permissurum,nõ aliter:quia profectitium,& quicquid ex eo acquiritur patris est: aduentitium vero patris est quo ad usumfructum. Instit. per quas perso. nob. acq. §. de his tamen peculus posset eleemosynam facere: si de licẽtia patris esset ĩ peregrinatione,uel in scholis,vt dictũ est. Similiter si esset filius senatoris,vel alterius dignitatis: de quo vide su. Donatio 1. §. 1. ¶ Quintũ. Vxor quoq; licet possit eleemosynam facere,si habet parapherna lia bona,quæ sua sunt:de quo dic,ut inf. Paraphernalia. Si tñ nihil habet ꝑter dotẽ, seu de rebus mariti,inter quas bona dotalia computantur. C. de iur. do. l. in rebus: hoc non põt. 33. qu. 5. quod Deo. nisi in octo casibus: quorũ quatuor dicti sunt su. in prin. huius §. Quinto, si habet consuetudo loci, vt vxores de pane, vino,& hmõi,faciant eleemosynã:quia cõsue tudo dat iurisdõnem: quod tñ moderate fieri dẽt. Et licet vir forte aliquando ꝓhibuerit:tñ debet sibi,ẜm Summistas, formare conscientiam,ꝙ ei non displiceat: tum quia aliqñ hoc faciunt uiri,vt tẽperent vxores,non a toto, sed ab excessu:tum ẽt ex pauperum miseria, cogitans,ꝙ ẽt marito placeret,si talem miseriam cerneret. Et si oĩno sibi consciẽtia dictat, quod viro displicet, deponat eam si potest; & si non potest, cesset ab eleemosynis.

8 Nisi † in duobus casibus. Primo,si videret indigentiam ad mortẽ. Secũdo,vtiliter gerendo negotium viri:puta,quia uidet eum crudelem,& sceleratũ, & occulte largitur eleemosynas,vt auertat irã Dei, & illum diuina gratia illuminet:quo casu ẜm gl. Rayn. & Rodo. sufficit, ꝙ non veniat contra prohibitionem mariti,nec eum scandalizet:licet credat, ꝙ ei displiceret si sciret. Et facit lex soluendo. ff. de neg. gest. cum simi. & melius exẽplum Abigа. l. 1. Reg. 25. quæ datis panibus,& quibusdam modicis contra sui mariti uoluntatem, eũ liberauit a morte. Sexto, si uir assignauit ei certum quid pro suo victu: & ipsa vult abstinere,ut ĩ eleemosynas largiatur; qa illud videtur suum. Septimo. ẜm Pet. de Pal. si uir sit fatuus: quia tunc ad eam pertinet dispositio domus,nisi per superiorem aliter fuerit ordinatum. Octauo si sit lucrosa: ita. s. ꝙ exhibita gubernatione domus,& familię ex operibus suis lucratur. Et ita tenet. S. Th. & Rich. & Pe. de Pal. & communiter Theologi, ac Summistæ:nec intelligo deducendas expẽsas victus: quia vir eam alere tenetur ꝑꝑ dotem, & obsequium. Sed tamen,quia contrarium tenere vr̃ gl. in l. sicut patronus. ff. de oper. lib. quæ vult vxorem operari uiro:pro concordia dici põt primam opin. veram esse,qñ hẽt dotẽ sufficiẽtem ꝓ oneribus matrimonij sustinendis; sed si non hẽt,est vera secunda, & operabitur viro vsq; ad supplemẽtum onerum, & quod superest,cederet lucro suo nõ mariti. Et ita dictum gl. vr̃ intelligere Bar. in l. Caio. ff. de ali. leg. Adde tñ ad prædicta singularem limitationem Asten. li. 5. titu. 26. secũdũ Guil. de Mil. quia aut de rebus illi vxor seipsam sustentat,& virum, & tunc non potest de illis eleemosynã facere:qa magis uiro tenet̃, q̃ alteri, aut superabundat,& tunc potest inuito uiro.

9 Sexto † quæritur,utrum pauperibus contra diuites conueniat actio;& eis subueniant? Et dicit Pan. in c. si quis. de fur. quod non: sed bene possunt implorare iudicis, seu superioris officium,ut eos cogat:& ecclesia eos cogere potest:ut no. gl. in c. sicut hi 47. dist. & ar. in c. nullus laicus. de iure patr. quod limita uerum, quando sunt in tali necessitate, & diuites in tali abundantia,quod eis subuenire tenentur diuino præcepto.

DE emancipatione,& emancipato.

1 *Emancipatio unde dicta sit, quid sit, & quid emancipatus.*

2 *Emancipare pater filium, an & qualiter possit, & an teneatur.*

3 *Eilius num compelli, ut emancipetur a patre, possit.*

4 *Filius emancipatus,num in patriam potestatem, ob non præstita patri alimenta sicut & libertus in seruitutem reuocari possit.*

5 *Effectus patria potestatis, abs qua emancipatio liberet, quisnam sit.*

1 Emancipatio † dicta est quasi extra manum,seu ptãtem positio, siue extra seruitutem mancipiorum, & emanceps dr̃ mancipium, vel seruus liberatus: vnde proprie secundũ Hugo. pertinet ad captos in prælio,tñ ex vsu emancipatio liberis, & manumissio seruis conuenit a potestate patris, aut dñi libertatis. Est ãt emancipatio,ut colligitur ex l. nõ nudo. C. de emancip. li. cum ibi not. & Instit. quibus mod. ius patr. pot. sol. §. præterea.

rela-

relaxatio patriæ poteſtatis, corã iudice competẽte voluntate patris, & filij concurrente, addit Sum. Ang. in vtriuſq; pręſentia. Sed vide inf. §. 1. Emancipatus aũt dicitur filius: vel nepos, qui à iugo, ſeu poteſtate, vel manu patris, uel aui eſt relaxatus, & ſui iuris effectus.

2 PRIMO † vero quæritur, vtrum, & qualiter pater emancipare filiũ poſſit aut teneatur? Et dico, ꝙ poteſt etiam abſentem impetrato reſcripto Principis: & filij accedente conſenſu: vt no. Bar. in l. iubemus. C. eo. etiam infantem: licet eius conſenſus non requiratur, & hoc p ſe, vel per procuratorem, vt no. Bar. in l. Gallus, §. forſitan. de lib. & poſth. Non tñ ad hoc tenetur pater regulariter: quia patria ptãs eſt inæſtimabilis. ff. de leg. 1. l. filiusfamilias. §. ut quis hæredem, tenetur tñ ad hoc in caſu, vt no. Azo. in Sum. Primo, ſi filiũ malè afficit verberib. Secundo, ſi compellat eum peccare in corpus ſuum. Tertio, ſi filius eſt arrogatus impubes, & pubes factus ꝓbat ſibi non expedire eſſe arrogatum. Quarto, ſi pr̃ agnouit ſibi relictum legatum, vt filium emanciparet.

3 SECVNDO † quæritur, vtrum filius compelli poſſit, vt emancipetur à pr̃e? Et dico, quod nõ regulariter: quia in his, q̃ ſũt volũtariæ iuriſdõnis, nõ p̃t quid fieri altero inuito, vt in auth. quib. mod. natu. effici. ſui. §. ſi vero.

4 TERTIO † quęritur, vtrum filius emancipatus reuocetur in patriam poteſtatem, ꝑꝑ alimenta patri non p̃ſtita, ſicut libertus reuocatur in ſeruitutem ꝑꝑ alimenta denegata patrono? Et dicit Cyn. l. in filios. C. de ingra. lib. ꝙ ſic, quia hoc eſt iniuria magna, quæ atrociori manui æquipollet ff. de lib. agn. l. alimenta; imo plus, quia necare dicitur denegans alimenta: vt eod. tit. l. necare.

5 QVARTO † quæritur, quis ſit effectus patriæ ptãtis, a qua emancipatio liberat? Et dico, ꝙ Ang. de Are. Inſt. de pa. ꝓponit multos vide inf. Patria ptãs. & ibi etiam qũo ſoluat̃.

DE EMPHYTEVSI.

1 Emphyteuſis unde dicta, quid ſit, & quid emphyteuta.
2 Poſſeſſio eccleſię nouiter an in emphyteuſi perpetuo dari poſſit. Et quando dicatur dari perpetuo. Et quę ſit huius contractus natura, ad quod concluſiones octo.
3 Contractus emphyteuticus a cenſuali quid diſtet. Et quid de emphyteuſi, quę de generatione in generationem fit.
4 Emphyteuta, ſi res ex toto perijt, vel ex parte, aut caſu aliquo fructum afferre non potuit, an penſionem ſoluere teneatur. Et quid ſi conceſſio facta ſit pro penſione fructius correſpondente abſque diminutione, num. 5.
6 Auctoris ſententia in queſtione propoſita.
7 Emphyteuta canonem non ſoluens, an a iure ſuo cadat. Et ibidem, quod uerbum omnino ſit pręciſum, & quod innuat. Et quid cum lex uerbo futuri temporis, aut pręciſo utitur. Et quid in emphyteuſi eccleſię.
8 Emphyteuta, num pęnam nõ ſoluti canonis vi compenſationis nõ obiecta, ſe tueri poſſit. Et quib. caſibus compenſatio ipſo iure fieri intelligitur.
9 Emphyteuta, qui triennio, aut quinquennio non ſoluit canonem num eum ſoluendo, & intra quantum tempus moram purgare poſſit.
10 Emphyteuta nũ ſine culpa ſua poſſit a iure ſuo, ob non ſolutum canonem cadere. Et in hoc ſubdit axiomata octo.
11 Emphyteutam quinque caſibus a iure ſuo cadere: de quibus hic plene & ſigillatim. Et ad hęc Bald. limitationes aliquot.
12 Emphyteuta, an ſine, domini voluntate rem dimittere queat, vt ſic a pręſtatione canonis liberetur.
13 Emphyteutica re deſtructa ſi reficiatur, an teneatur emphyteuta in penſionis pręſtatione perſeuerare.
14 Emphyteuta penſionem in multos annos ſimul ſoluere volente, an teneatur dominus recipere. Et quid ſi recipiat ab eo, qui a iure ſuo cecidit, an ſibi pręiudicet. nu. ſeq.
16 Emphyteutica res ob non ſolutam penſionem eccleſię reddita an poſſit a pręlato rurſus eidem, qui prius habuit ſine ſolennitatibus requiſitis dari.
17 Emphyteuta ſi non ipſe, ſed alius ſoluit, an a iure ſuo cadat. Et quid de pactis, & conditionibus quę in hoc contractu interponi ſolent, nu. ſeq.
19 Emphyteuta num poſſit aduerſus dominum directum rem pręſcribere.
20 Emphyteuta, num poſſit ſine domini conſenſu aliũ emphyteutam facere, vel alteri locare. Et an poſſit ius ſuum, aut meliorationes uendere numer. ſequent. Et in hoc axiomata ſex, cum limitationibus aliquot.
22 Emphyteuta eccleſię, vel etiam priuati an poſſit ſine domini voluntate meliorationes quas in re emphiteutica fecit, donare. Et huius reſolutoria concluſio, num. ſeq.
24 Emphiteuta num poſſit rem emphyteuticam, ſine domini uoluntate legare, permutare, in pignus aut in ſolutum dare.
25 Pater in rebus filij vſumfructum habens, an poſſit rem filij in emphyteuſim dare. Et quid ſi filius hęreditati paternę renunciet, an poſſit emphiteuſim retinere. num. 16.
27 Emphiteuta eccleſię, ſi in monaſterium introeat, an emphiteuſis quoq. in monaſterium tranſeat.

28 Laudemium, an ſoluendum ſit; cum res emphyteutica ad alium emphyteutam tranſit, ad quod quinque ſubdit limitatione.

29 Emphyteutæ plures inter ſe quoque titulo ſine domi voluntate rem emphyteuticam alienare poſſunt.

30 Emphyteuta filiofa. vendente, cuius pater in ipſius bonis vſumfeuctum habet, quis laudare debeat, pater an filius. Et laudemium cui debeatur vſufructuario an proprietario.

31 Laudemium an domino debeatur, quando ipſemet ab emphyteuta emit. Et propter quid quinquageſima rei venditæ debeatur.

1 EMMPHYTEVSIS, † vocabulum Græcum eſt: & Latine dr̃ melioratio, propter hoc quod olim per iſtum contractum ſolum viles quædam terræ & ſteriles concedebantur, ut accipiens melioraret, & fertiles redderet: ſed deinde permiſſum eſt rebus fertilibus & fertiliſſimis emphyteuticari poſſe: ut C. de iure emphyt. l. 1. Vnde emphyteuſis ſecundum vulgare quorundam, eſt datio ad liuellum: ſic ꝙ ſecundum Bar. in l. 1. C. de iure emphyt. nulla eſt differẽtia inter emphyteuſim, & liuellum: & eſt contractus melius inter emptionem & locationem. Vnde emphyteuta eſt, qui rẽ immobilem hæreditario iure meliorandam, vel colendam ſub certo pretio, pactis & conditionibus accipit perpetuo, vel ad tp̃s: puta in ſecundam, vel tertiã generationem, ut in auth. de non alie. §. emphyteuſim. col. 2. Imo cõtra hi poteſt ad decem, aut viginti annos, & vſq; ad tempus illud ſuccedit hæres.

2 POSSESIO † tñ eccleſiæ nouiter in emphyteuſim dari non poteſt perpetuo. de reb. eccle. non alie. nulli. ſcd̃m mentem glo. in clem. 1. de reb. eccle. non alie. dr̃ perpetuo ſm iura, cum datur ad decem annos, vel vltra, & ſm An. de But. ibi locatio ad 10. annos, vel vltra dr̃ alienatio, quæ in re eccleſiaſtica ꝓhibetur in d. ca. nulli. Dari autem poteſt ad modicum tp̃s. i. ad nouem annos incluſiuè. Vide tñ ſup. Alienatio § 5. Si tamẽ poſſeſſio ipſa erat pri⁹ emphyteutica, & peruenit libere ad eccleſiã dari poteſt in emphyteuſim etiam perpetuo, ſm aliquos. ¶ De natura autem huius contractus, ſm Pet. Heliam in tract. de contra. empt. eſt primò, quòd dominium directũ apud dominum remaneat, & vtile penes emphyteutã quia iura ciuilia ambos dominos vocant, & vtile, certum eſt eſſe apud emphyteutam; & conſequenter aliud eſt apud dominũ. ¶ Et ſecundò, ꝙ dñs dans rem in emphyteuſim habeat poſſeſſionem ciuilem, quòd patet, quia emphyteuta nõ põt rem emphyteuticariã ꝓſcribere. C. de præſcr. 30. ann. l. male. poſſeſſio autem ciuilis eſt legitima cã vſucapionis inducendæ, ff. de acqui. re. do. l. acquiritur, § fin. emphyteuta verò habet poſſeſſionem naturalẽ: cum æquiparetur vſufructuario, qui poſſidet naturaliter tantum. Inſt. loc. §. adeo. ¶ Tertiò quod conſiſtat tantũ in rebus ſoli: quia in re mobili ſeparari non poteſt vtile dominiũ a directo, quod hic fieri oportet. ¶ Quartò, ꝙ fiat in ſcriptis loquendo de iure. C. eo. l. 1. qđ tñ per conſuetudinem ſublatum eſt: & huic ſtandũ eſt: vt etiam Bar. probat in d. l. 1. Vnde dicendum eſt, ꝙ circa naturam huius contractus, vel circa pacta ipſius naturæ non requiritur ſcriptura; ſed bene requiritur circa pacta facta extra naturam eius, ſm gl. in d. l. 1. in verbo, ſcriptura. Cuius ratio eſt: quia ſcriptura nõ eſt de eſſentia cõtractus: ſed fit ad certã rei memoriã. C. de pig. l. contrahitur. Contractus autẽ probatur per ſe, ſi ꝓbata ſolutione penſionis. ¶ Quintò, ꝙ detur aliquid ĩ introitu, quia habet magnam ſimilitudinem cũ emptione & locatione. Sed adde hic, ſm Hoſtiẽ. de natura huius contractus eſſe, vt ſi cõtra habentes aliquid pacti ſunt, id obſeruetur. Si vero nihil paciſcantur, debet penſio ſolui, niſi res ex toto perierit: de quo inf. §. 1. Vnde qđ aliquid ſoluatur in ipſo introitu, nõ eſt neceſſariũ ſm doc. cõiter. ar. auth. de ali. & emph. in prin. col. 9. ¶ Et ſextò, quod ſi emphyteuta penſionem ſtatuto tp̃e non ſoluerit, recadat in cõmiſſum ipſo iure. C. eo. l. fin. ff. de pign. l. lex vectigali. de quo inf. §. 2. nec tenetur dominus cenſum requirere: quia dies ſtatuta ꝓ domino interpellat. ¶ Et ſeptimo, quod ſi penſio nõ ſoluatur, emphyteuta poſſit expelli auctoritate dñi ſm gl. in ca. potuit. de loca. licet melius fiat iudicis auctoritate: & ita ſ. quod auctoritate dñi poſſit expelli, tenet gl. in l. 2. C. de poſt. Mart. de Fano. & Bulg. & Innoc. & Io. And. & Azo. & Iac. Bu. & Old. & Ray. de For. non obſtante, ꝙ hæc expulſio daret materiã rixæ: & conſequenter ſit fugienda, quia hoc verum eſt: niſi a lege daretur licentia. Et iſtã opinionem ſequitur Sum. Roſ cõtra Ang. Sed Pan. in d. c. potuit, dicit, quod ſecundum Cyn. poſt Accur. nõ poteſt, qa emphyteuta habet ius in re: vt l. 1. ff. ſi ager vecti. ideoq; propria auctoritate non debet expelli, & facit l. creditores. C. de pig. Et hæc opinio tutior eſt & ſequenda, vbi ius adminiſtratur. ¶ Poteſt addi octauò, quod ius emphyteuticam trãſeat ad heredes & extraneos, quia licet de hoc fuerit opinio, magis tñ placet opinio Io. de Imo. in

c. fi.

c.fin.de loca.dicens, ꝙ transit ad illos ẽt in re ecclesiastica: modo sit data cum solemnitate. c.1.de re.eccl.non ali.li.6. & c.sine exceptione, 12.q.2.de quo sup.alienatio. Si quis tñ accepit pro se & suis filijs, non veniũt filiæ, ẜm Io.de Imo & c.fi.de loc.per singulare dictum Arc.in c.si quis suadente, 17.q.4.vbi voluit, ꝙ in materia cõtractuum masculinum non concipit fœmininum, per l.veterib ff.de pac. & idem Guid.de Suza.& Ray.de For.in l.tres fratres, ff.de pac. & Lud.de Ro.cons. 34.

3 Ex † quibus omnibus patet, ꝙ iste contractus differt a censuali, quia per istum transit vtile dominũ solum, vt in l.1. §. qui in perpetuum, ff.si ager.vect. per illum verò transfertur non solũ vtile, sed etiam directũ, & fit qñ dicitur, concedo tibi talem rem, & transfero in te quicquid iuris habeo in illa, & soluitur annuatim certus census, & tex.est sing, ĩ c.cõstitutus, iũcta gl.de relig. do. Vnde si dicatur, concedo tibi talẽ rẽ in emphyteusim perpetuã, transferendo in te quicquid iuris habeo in illã ꝓ certa annua pẽsione; erit contractus cẽsualis, casus in d.c.constitutus, & illa verba emphyteusim impropriantur, vt in l.si vno.ĩ prin.ff.loc. Emphyteusis tñ, quæ fit de gñatione in gñationẽ assimilator inuestituræ feudali: vt no.Bar.in l.si mihi: & Titio, ff.de ver.ob. cum Bal.in c.1.de vasal.decrepitæ æta.

4 Primo † vero quæritur, vtrum emphyteuta teneatur soluere pensionem, si res ex toto perijt, vel ex parte, aut si aliquo casu fructificare nõ potuit? Et dico circa hoc esse opinio. Pen.n.in d.c. potuit de loc.dicit non liberari a pensione emphyteutã, nisi res tota perierit ar.in l.1.C.e. qa pẽsio soluitur in recognitionẽ directi dñij; & cõsequenter quãdiu rei substãtia durat, sp subest causa soluendi. Quidam verò dicũt, eũ liberari, si perierint septẽ partes: alij verò, si tantum medietas.ar.ff.de vsu. l.ẽt partis, vbi dr̃, ꝙ partis appellatione in dubio intelligitur dimidia. Vnde cum iura dicãt ex partis perditione uõ liberari emphyteutã intelligitur de dimidia tantum; vltra dimidiã vero ꝑditio liberat pro rata ar.l.quæ de tota. ff.de rei ven.Bar.vero in d.l.1.quod dr̃, non liberari emphyteutã, nisi res ex toto perierit, intelligit qñ tantũ colligere põt vt pẽsionem soluere possit, ꝙ Pan. reprobat: quia ẜm hoc nõ esset differentia inter emphyteutam & colonũ; itẽ pp sterilitatẽ cõtingentẽ in fructib, quãtumcũq; maximã, nõ fit remissio emphyteutæ pro parte dãni; licet aliud sit in colono Et rõ diuersitatis est, qa colonus vr̃ conduxisse sub quadã tacita conditionẽ fructuũ futurorũ: ideoq; deficientib. illis fit remissio ꝓ rata: sed emphyteuta soluit in recognitionẽ dominij, & pp hæc pericula solet longe minus soluere, q̃ colonus, 10.q.2.hoc ius vnde versus. Si res perit tota, liberabitur emphiteuta, sed si pro parte nulla liberabitur arte. Sed ꝓ cõcordia p̃dictorũ sciendũ est, vt no.do. Ale. de Imo.in 6.consi.inc.redemptoris, ꝙ emphyteuta, aliqñ soluit quid minimũ in recognitionẽ dominij, & tali non fit remissio pp sterilitatẽ; imò q̃diu dñium, vel rei substantia durat, durare dẽt & pensio aliqñ vero soluit pẽsionẽ correspõdẽtẽ fructib. & sic ꝓ vsu rei, ñ in signũ recognitionis dñij, & tali fieri debet remissio, sicut cõductori ad lõgũ tẽpus, cuius similitudinẽ hẽt, & de eius natura magis participat hoc casu. Vnde si casu fortuito fructꝰ percipi nõ potuerũt, & dãnũ fuit enorme, qa fructus percepti non ascẽdunt ad dimidium eius qđ percipi consuetũ est nõ debetur pensio, ꝙ reprobatur ĩ §.quia vero Leonis in auth.de non alie.vbi dr̃, ꝙ res ecclesiæ qñ a principio datur in emphyteusim, concedi p̃t cum diminutione sextæ partis illius pẽsionis, quæ quolibet anno percipi posset, & hoc ex eo, ꝙ talis dimĩnutio debet compensari cum fructuum sterilitate, propter quam emphyteuta remissionem habere non potest.

5 Et sic † innuitur, qđ vbi cõcessio fieret ꝓ pẽsione correspõdente ad fructus absq; diminutione, tunc fieret remissio pp sterilitatem, quia alias nihil haberet emphyteuta in recõpẽsationem: Nec obst.l.quicunque la.1. C.de fun.pa.lib.6.vbi remissio non fit emphyteutæ propter sterilitatem, quia loquitur in conductore rei valde sterilis, vnde ratione sterilitatis audiri non debet, si petit remissionem, qa hoc sibi debet imputari, vt no.glo.in l.habitatores, in fi.ff.loc. Vnde conducens fundũ tꝑe guerræ, remissionem petere non poterit, si vti nõ poterit re locata, quia eo casu guerra non annumeratur casui fortuito, sed culpæ. Nec obst. qđ no.glo.in d.c.potuit, quia illud hẽt locũ in ꝓprio emphyteuta cõducente ꝓ modica pẽsione in recognitionẽ dominij, secus in alio vsurario soluente pro vsu rei pensionem fructibus correspodentem, cui debet fieri remissio pro rata, vt si quarta pars fructuum, qui percipi consueuerunt, ꝑcepta est, quarta pars mercedis præstetur, iuxta capit. propter sterilitatem de loc. ¶ Et per hæc patet quid dicendum sit ad quotidianam quæstionem, nunquid teneatur emphyteuta sol-

uere pensionē, si fundus ꝑꝑ bellum coli non potuit. Dicit n. Bart. in d. l. 1. & cōiter Legistę ꝙ non: quia æquiparant fundum inundatum esse, vel captum ab hostibus; vt l. cum vnus, §. fi. ff. de bon. aut. iud. pos. Sed si fundus est inundatus est deperditus l. 3. §. Labeo. ff. de acq. poss. ergo & captus ab hostibus. Sed contrarium consuluit Do. Card. Paduæ, & idem postea totum collegium Patauinum, vt refert Pan. in c. fi. moti principaliter per l. 1. in fi. C. eo. quę requirit, quod substantia ipsius rei penitus lædatur: quod non contingit, quando hostium timore coli non potuit, quia eo tempore reperiret emptorem & sic in recognitionem dominij debet soluere canonē. Hoc Pan. verius putat, nisi forte totus fundus esset captus sine spe recuperationis, quo casu procedere potest opinio prima.

6 †Ego vero dico ex mente do. Alex. ꝙ si non sit spes recuperandę rei, indistincte liberabitur a pensione, quod intellige, si in totū, vel vltra dimidium perijt. Secus si sola medietas perijt; quia non liberabitur qui modicum soluebat, ar. l. ēt partis. ff. de vsufr. & l. quæ de tota. ff. de rei ven. Similiter nec liberatur a toto, qui soluebat multum, i. correspondenter ad fructus: sed fiet ei restitutio pro rata. Si verò sit spes similiter liberatur absolute aut pro rata, si soluebat correspondenter ad fructus: nō aūt si soluebat quid modicū in recognitionē dñij. Si aūt res emphyteutica augeatur, non ꝑꝑ hoc augetur pensio, ſm Bar. in l. 1. C. eo. qui putat indistincte omne augmentum pertinere ad emphyteutam.

7 †Secvndo quæritur, vtrum emphyteuta canonem, i. regularem, vel annuam pensionē nō soluens, cadat a suo iure? Et dic, ꝙ emphyteuta priuati canonē triennio non soluens a iure emphyteutico cecidit ipso iure: nec requ ritur snīa necessario, ſm Host. in c. potuit. de lo. & Sal. in l. 2. C. eo. & dom. Guar. de cast. & Spe. in tit. de loc. & Pau. de Cast. ad quod glo. in l. fin. C. eo. in verbo, cadat. Et facit pro hac parte optimum fundamentum: quia quoties lex vtitur verbo tp̄is futuri simpliciter, q̄uis intelligatur per snīam, & non ipso iure: si tñ adessent verba pręcisa, intelligeretur ipso iure: ſm Bart. & oēs scribentes in l. iubemus, la i. C. de sacrosanc. eccl. & in l. Imperator. ff. de iure fisci hic autem lex vtitur hoc verbo, omnino in auth. de non alie. §. scire autem. quod verbū est præcisum; & intelligit ipso iure: vt no. gl. in l. 1. in §. si pecunia. super verbo, omnino, ff. depo si. & idē dicit Bart. in l. iubemus, de istis verbis, mox, & statim requirit tñ declaratio voluntatis dñi s. ꝙ velit emphyteutā ipso iure priuari, si a suo iure ceciderit, secundū Bar. in l. 2. C. eo. idem vr̄ ibi per tex. in verbo, volenti. & in ver. si modo voluerit. requiritur etiā declaratio, ꝙ ipse emphyteuta fuerit in mora soluēdi: vt in l. lex vectigali de pign. ad quod ēt facit ꝙ no. Arch. & Io. And. in c. 1. de hom. li. 6. ex quorum dictis do. Ale. de Imo. in l. si quis maior. C. de transact. facit theoricam generalem valentē ad multa, s. ꝙ oīa iura mundi quæ dicunt pœnā imponi ipso iure, vel facto, debēt intelligi, modo secuta sit snīa declaratoria; per q̄ declaratum sit fuisse cōmissum id ꝑꝑ id qđ illa pęna veniebat imponenda: alias illa pœna effectum, & executionem non sortietur: sicut nō hr̄ pro infami periurus antequam declaratum sit ꝑ sn̄iam, ꝙ venit cōtra iurm. Vbi tñ lex, vel statutum priuaret aliquem bonis, vel aliter ipso facto: & adderet nullā requiri declarationē, ēt super facto, nō requiritur declaratiua snīa. Et sic fecit Pau. secundus in extrauaganti, quæ incipit ambitiosæ. & idem vr̄, si factū sit notorium, scđm aliquos Emphyteuta vero ecclesiæ per biennium non soluens, cadit ipso facto, nisi celeriter soluat. vt in d. c. fi. de loc. Fallit tñ quod dictum est de triennio, & biennio, si dominus tenebatur emphyteutæ de eadem, vel maiori quantitate, quia nō cadit scđm Pan. in c. bona fides de depo. quia q̄ cōpensat, soluere dr̄: vt in l. amplius. ff. rē rat. habe. & exceptio compēsationis quo ad euitandam pœnam debentis soluere, sit ipso iure: vt est. tex. notab. iunct. gl. in l. si constat. C. de compen. vbi sic determinant doct.

8 †Proqvo sciendum est, ꝙ Spec. in tit. de loc. dicit, ꝙ emphyteuta pōt se tueri, si dicamus compensationē fieri pro ipso iure, ꝑ l. si ambo. ff. de compen. Si verò dicimus, eā non fieri ipso iure, adhuc idē putat, si modo compensatio sit obiecta ante elapsum biennium in emphyteusi ecclesiæ, vel triennium in emphyteusi priuati, per l. si constat, C. de comp. & ita vr̄ tenere Io. And. & Alb. in l. fin. C. eod. Vnde licet prima consideratione videretr̄ dicendum, tenēdo cōem opinionem gl. & doc. in d. l. si cōstat, quæ habet, ꝙ regulariter ipso iure non sit compensatio, nisi opponatur ab homine, ꝙ emphyteuta, si eam ante dictū tp̄s nō opposuerit, ceciderit a iure suo: nec post ea veniat audiendus, si eam velit obijcere: tñ scđm veritatem in contrariū tenendū est: qa licet communis opinio sit, vt dictum est: tamē

hoc

hoc fallit quo ad pœnam euitandam, vel quo ad impediendum cursum vsurarum: quia tūc odio pęnæ, & vsurarum sit compensatio ipso iure: ſm no. per gl. & doc. in d.l. si constat, & per gl. ac Bar. in l. 1. eo. ti. Et ſm hoc vr̄, ꝙ cum hic agatur ad euitandā pęnā, casus intelligit̄ ipso iure opposita compensatio, etiam si non fuerit opposita ab emphyteuta, ante dictum tp̄s: & ita notabiliter tenet Inn. in d.c. bona fides. de depo. & Ang. in l. semel mora. ff. so. ma. & Io. Fab. & Io. de Pla. Insti. de act. §. in bonæ fidei. & do. Ias. in l. 2. C. eo.

9 Tertio † quæritur, vtrum emphyteuta, qui triennio aut biennio nō soluit, possit suā moram soluendo purgare, & quanto tempore? Et dico, quod Canonistæ hn̄t text. in d. ca. potuit, ꝙ emphyteuta ecclesiæ si cessauit biēnio soluere, p̄t satisfactione celeri morā purgare, non tn̄ ē idē de emphyteuta priuati ſm Ang. & Imo. in l. si insulam. ff. de verb. ob. per tex. in d.c. potuit, ꝑ locū à ſpāli. s. in emphyteuta ecclesiæ. Et ratio specialitatis est, q̄a mitius agit ecclesia q̄ priuatus: imò potest dici, ꝙ in ecclesia est ſpāle, nedum in emphyteuta eius, sed ēt in foro eiusdem ecclesiæ, quæ non est ita in prona ad pœnas ad qđ c. suam de pęnis. Item probatur alia ratione: q̄a non vr̄ eadem ratio cū emphyteuta priuati hēat tēpus longius ad soluendum. i. trienniū: vnde satis vr̄ sibi succursum. Dicitur āt nō celeriter soluere, ſm Bald. in add. Spe. in tit. de loc. si expectat libellū, vel requisitionē, ante exactionē aūt in iudicio, vel extra admittitur purgatio moræ: imò notabilius dicit emphyteutā sibi ꝓuidisse celeriter, si fuerit in iudicio, vel extra exactus: si tn̄ statim sine termino, ac dilatione ꝑsoluit, qđ ēt tenent Inn. & Io. An. in d. c. potuit. gl. vero ibi tenet, ꝙ hoc iudicis erit arbitrio moderandum, inspecta ꝑsonarū, & circunstantiarum qualitate. Et ita tenet Car. in d.c. potuit, & ibidem seq̄tur Imo. subdens, quòd si istud fuerit in dubiū reuocatum, & iudex fuerit male arbitratus, posset appellari.

10 Qvarto quæritur, vtrum possit emphyteuta sine sua culpa cadere à iure suo ꝑꝑ pensionem non solutam? Et dico multa. ¶ Primū. Si hæredes sunt plures, & oēs præter vnū soluerūt pensionem; non cadunt si totam soluerunt, ſm gl. in d.c. potuit: secus si non totā: q̄a caderēt oēs, vnde soluant totam, & deinde agāt contra non soluentem. Et vno soluente, sicut omnes cadunt, ita & tota res, & non pars eius cadit in commissum, ſm Host. Alb. Specu. Ioan. And. in add. Bart. post. Din. & Ia. But. in l. fraudati. ff. de public. & ibi tenet Ange. & Lu. hac ratione: quia si ipsemet primus emphyteuta soluisset in parte, & in parte cessasset nihilominus expelli posset in totum, quod licet Bar. post Gul. in d.l. feudati. limitare velint, tamen limitationem eorum Io. And. reprehendit. Si verò vnus sit emphyteuta, qui soluere annuatim 10. tenebatur, & soluat vnam partem; puta, quinque, & in alia cesset ꝑ triennium, expelli poterit in totum, secundū Spec. in ti. de loca. §. nunc aliqua. ver. 19. nisi propter paupertatem cessauerit à soluendo, quia tunc in nihilum cadit, si modo sit soluere paratus. Et ita ibi vr̄ transire Io. And. Ipse autem Spe. in vniuersi 30. contrarium tenet. s. quòd cadat solum in parte Do. autem Ias. in l. 2. C. eo. ti. dicit primam opi. esse communiorem, & eam tenet. Et ita concludit Old. cons. 29. & Bar. in rub. C. de contrah emp. & Albe. in auth. qui rem. C. de sacrosan. eccle. & Imo. in d. cap. potuit. Quod limita. nisi per errorē minus fuerit solutum, per legem, quamuis rationes. ff. de condi. & demon. Potes etiam secundo limitare, quando propter paupertatē soluere cessasset: sed hoc non sine dubio. ¶ Secundum. Hæres ignorans rem emphiteuticā, & non soluens, cadit, secundum gloss. in l. 2. C. de iure emphyteu. & Bar. ibidem, & glo. ac Dy. in l. cum filius. §. in hanc. ff. de ver. obli. sed restituitur de æquitate. Et idem dic de minore non soluente, per l. fi. C. in quib. cau. in inte. resti. non est necess. ¶ Tertium. Si mortuus sit dominus, & hæreditas triennio vacet, in quo emphyteuta non soluit, nec expelli poterit, nec cadit, secundum Alberic. in l. 4. ff. de dam. infect. & Bal. in l. 3. C. eo. tit. Sed Io. And. in addi. ad Spec. cum ipso Spec. tenet quòd cadit, etiam si non sit persona, cui soluatur, nisi deponat iuxta formam. l. 2. C. eo. tit. & l. acceptam. C. de vsur. & hoc est tutius & verius. Quartum. Filia instituta hæres in certa re, & iussa esse contenta, nec posse de bonis suis plus petere, non priuatur emphyteusis, secundum Bartol. in l. vt iurisiurandi, §. si liberi, ff. de ope. liber. quia dicta verba debent intelligi quòd non possit plus peti iure hæreditario: sed non iure, quod habet vt filia, non vt hæres, vt de emphyteutico, vel vt patronus. Et posito, quòd pater ex sua dispositione posset filiam priuare emphyteusi: hoc tamen illa verba non important. Et similiter per talia verba non priuatur, quin petere possit dotem maternam, secundum eūdem Bar. etiam si bona sibi a patre relicta sint vltra legi-

timam: quia bona intelliguntur deducto ære alieno: & es alienum est dos, & similiter res emphyteutica. ¶ Quintũ. Tutor pupilli ab eo habẽs emphyteusim, non soluendo per quinquennium cadit: quia exigere debuit à seipso l. si pupilli. ff. de neg. gest. ſm Petr. Heliam in tract. de contrac. emphy. ¶ Sextũ. Pendẽte cõtrouersia inter dñm, & emphyteutam, si ipse soluebat pensionẽ protestando, ꝙ nihil soluebat noie pensionis, & deinde obtineat dñs. Videtur, ꝙ res non cadat in commissum: quia licitũ est sibi variare. ff. de coll. bo. l. nonnunq̃. Vnde licet dixerit, ꝙ non soluebat noie pensionis, tñ poterat variare. Sed Pe. dicit contrarium: quia vbi ipse aliquid soluit, eligere põt in quã cam magis soluere velit ff. de so. l. 1. & consequenter cũ protestatus fuerit se nõ soluere noie pensionis, in aliam cãm videtur solutum, quare &c. & quia circa vnũ, & idẽ nõ licet variare. ¶ Septimò Emphyteuta non solués, quia detinebatur in carcerib. elapso trienio, ſm do. Ant. de But. de pig. significãte, expelli non p̃t: quia dr̃ impeditus legitime, & posito, ꝙ ipso iure caderet, saltem deberet in effectu in inte. restitui ex clausula gñali, ſm Ias. in l. 2. C. eo. ¶ Octauum. Posito, ꝙ receperit quis emphyteusim pro se, & filijs, ac nepotibus suis, si primus aut secundus delinquit nõ soluendo, aut alienando, nocet sequentibus, secundum Bar. in l. eum qui. ff. de interdi. Sed si alias, delinqueret, propter qđ bona publicarentur, ista bona remanere deberent apud filios, & nepotes, quia non transeunt ad eos, vt ad hæredes, sed habent iure suo. l. vt iurisiurandi. ff. de oper. liber.

11 QVINTO † quæritur, quot casib. emphyteuta cadat à iure suo? Et dico, quòd quinq;. ¶ Primò, qñ pensionem negat dño petenti: & se negat eius emphyteutam, ſm Pet. vbi su. quia licet negãdo nõ reperiatur perfidus, nec periurus, non iurat dño, sicut vasallus: eũ tamen habet in dñm recognoscere: vt C. de fide instr. l. plures. Vnde si contra hoc reperiat infidelis: res cadit in commissum. Item magis operari debet expressa contumacia, q̃ tacita. ff. de cond. & dem. l. si ita expressum. Sed si emphyteuta cessauerit domino soluere ꝑ triennium, res cadit in commissum: q̃a tacite negat dominum recognoscere: ergo multo fortius vbi expresse negat. Quod Inn. in ca. cæterum de iud. dicit verum, quãdo scienter negat, & postea conuinceretur de mendacio. Secus si ignoranter ex iusta causa ignorantiæ. ¶ Secũdò, qñ rem emphyteuticam vẽdit sine domini voluntate, ſm eundem Pe. quod limita ſm Spe. in ti. de loc. & Bar. in l. sequitur. §. item Labeo. ff. de vsucap. Imo. & Sal. in l. fin. C. eod. & Canonistas in c. potuit de loca. si res sit tradita: quia si non esset tradita, licet vendita, non cadit in cõmissum: nec etiã si esset tradita, tñ hac lege, vt si dñs vellet emere pro tantundem, emptor illi eam restituat. vt no. Ang. in l. voluntas. C. de fideic. siue sua hac, si consensus dñi accesserit: ſm Alber., post Alber. Papiensem, & autem vendidit, & tradidit simpliciter, & postea redemit, nihilominus cecidit: quia per alienationem ius est dño quæsitum: vnde sine facto suo auferri non potest ab eodem. Et si domini sint duo, & vendidit de vnius, & nõ alterius cõsensu cadit, solum pro parte illius: quia plus puniri non dẽt, q̃ deliquerit. l. hæres. ff. de his qui. vt ind. Et si alienauit eam solum pro parte, an cadat à toto? Domin. Ia. in l. fi. C. eo. vr̃ innuere, ꝙ in totum, & ita tenetur, ꝑꝑ alienationem tñ factam sine domini consensu, non p̃t dñs illum sua authoritate expellere, ſm gl. in d. c. potuit. ¶ Tertio qñ res emphyteutica data est pro se, & suis filijs, nepotibus, & hr̃dib. tunc enim si filius vł nepos refutat hæreditatem, cadit, quia eam hr̃e non potest: vt no. Bar. in l. vt iurisiurandi. §. si liberi ff. de ope. lib. secus si non poneretur verbum & hæredib. quia sic refutata hæreditate non caderet: quia concessio in primo casu requirit vtrunque, vt. s. sit filius, vel nepos, & hæres: vt in auth. de non alie. §. emphyteusi. ¶ Quarto, quando quis accepit emphyteusim pro se, & filijs suis: & moritur sine legitimis, relictis solum naturalibus, quia reuertitur ad dñm, qđ limita ſm Bar. in l. ex facto §. si quis rogatus. ff. ad Tre. verum esse, quando emphyteusis data est ab ecclesia: quia p̃sumẽdum est, quod de illegitimis non cogitauit, nec p̃sumendum est, ꝙ cogitauerit ꝑꝑ dignitatẽ: & quia hr̃i nõ possunt sine peccato mortali: sed qñ data est à priuato, sic veniet ad illegitimos in tali casu, & sic intellige, & limita Spe. ¶ Quintò, quãdo emphyteuta canonem non soluit; de quo dic, vt su. §. 2. ¶ Sextò, cadit ꝑꝑ deteriorationem rei factam, etiam si sit emphyteuta priuati, ſm Pet. vbi su. ꝑ text. in auth. qui rem C. de sacro. eccl. qui cessante cã finali cessat effectus. l. adigere. ff. de iur. pat. §. quamuis melioratio autem est causa finalis: vt l. si C. de iur. emph. & ideo cadit: quia frangenti fidem, fides frangatur eidem. Et idẽ tenet Cy. & Gui. de Suz. in d. authẽ. qui rem, & Imo. in d. l. diuortium. ff. sol. mat. Quod Bald. in d.

in d.authẽ.uerum limitat primo, si deterioratio sit notabilis quantitatis: pro modica.n.nõ fieret rescissio contractus, per l. Seio. ff. de in integr.rest. Et secũdo, ad perpetuam deteriorationem fundi, ut esset in uinea, quæ nõ putatur, uel quãdo arbores inciduntur. secus si esset solum ad deteriorationem fructuum. vt si ager nõ colatur, quia cõpendiũ fructuũ pertinet ad emphyteutã. Et tertio, si deterioratio ꝑcedat ex dolo, vel lata culpa, aut leui, alias nõ, ut de leuissima, quia contractus fit gratia vtriusq. Isto aũt casu super deteriorationem sñia non requiritur, ẽm Do. Ias. in l. 2. C. eod. quia isti duo casus, non soluere, & deteriorare, parificantur in auth. qui rem. Item quia si non requiritur sententia, quando emphyteuta delinquit omittendo, minus requiritur hoc casu qñ delinquit committendo. Quoties autem cadit a iure suo, perdit melioramẽta quæ facit, secundum Pan. in d.c.fi.10.q.2.hoc ius, & in l. 2. C. de iur.emph.

12 Sexto † quæritur, vtrum emphyteuta sine voluntate domini possit rẽ dimittere, ut sic liberetur a pensione? Et dico quosdã distinguere, an sit obligatus ratione rei, & sic possit: an rõne personæ, & sic non possit, vt dicit Old. Iac. tamẽ tenet indistincte, ꝙ non possit, qa quod ab initio est volũtatis, ex post facto est necessitatis. C. de act. & oblig. l. sicut & per illam l. Spec. in tit. de loca. tenet, quod rẽ domino cõtradicente relinquere nõ potest. Itẽ quia est domino personaliter obligatus ad ꝑstationem pensionis, quia tenetur ex l. Zenonis ut in l. 1. & 2. C. eo. ergo tenetur personaliter, cum omnes actiones sint personales. Inst. de act. § appellamus & sic dimittendo rẽ non liberatur a pensione, cum omnes huiusmodi actiones personales sint affixæ ossibus nostris l. quis ergo, ff. de pecu. Et tenet Io. Andr. ibi in addi. & Bal. in l. 2. C. eo. & Alb. & Pan. in c. iudicatum de immu. ecc.

13 Septimo † quæritur, utrum destructa re emphyteutica puta domo ex igne, si reparetur, teneatur emphyteuta perseuerare in solutione pensionis? Et dico ẽm Nico. de Mat. in l. 1. C. de iure emph. quod non quia illud dicitur nouum. Facit quod dicit Barto. in l. damni §. si is qui. ff. de dam. infe. vbi vult, quod si quis se obligauit habenti domum in villa dare de aqua recẽti in estate, destructa domo destruit obligatio licet postea reficiatur. Facit etiam quod voluit Bart. in l. de pupillo, §. si quis riuos, ff. de no. op. nun. vbi dicit, quod si refecit, de nouo facit. l. inter stipulantem, §. sacrã. ff. de ver. oblig. Et similiter quam voluit Ang. in l. 1. § si quis ædificium, ff. de nou. oper. nun. & Bald. in l. si ut proponis, C. de nup. ubi dicit, ꝙ ecclesiæ constitutione durante nullus fortalitium nouũ faciat papa inconsulto, filij reficere non possunt castrũ propter rebellionem patris destructum. Et facit l. cum alijs. C. de cura fur. ubi si furiosus efficitur sanæ mentis, expirat curatoris officium, nec reuiuiscit, si postea redit in furiam, sed debet sibi dari nouus facit etiam quod no. Doct. de ecclesia reparata, an sit eadem, vt no. in c. de fabrica. de consec. d. 1. & c. in proposuisti. & in c. ligneis, de conse. eccle. vel alt. & in d. §. sacram. & secundum illud limita omnia ista.

14 Octavo † quæritur, utrum teneatur dñs pensionem recipere, si emphyteuta simul velit soluere pro multis annis? dicit Pet. ꝙ non tenetur suscipere simul vno anno pro tẽpore toto. Et idem Cyn. in l. 2. C. eo. quia quod fauore alicuius introductũ est in damnum eius retorqueri non debet. Ita aũt esset hic, quia nisi pensio, quolibet anno solueretur, dominus ꝑ emphyteutam non recognosceretur, & consequenter adimeretur ei ius suum. Bar. tñ in l. statu liberis. ff. de sta. li. limitat hoc vt non procedat in tribus annis; sed possit emphyteuta soluere saltem pro tribus annis futuris: per tex. l. placuit, C. de fund. pat. lib. 11.

15 Nono † quæritur, an talis dominus recipiẽdo pensionem ab emphyteuta, qui cecidit, ꝑiudicet sibi, ut non possit expelli, si probat se pensionem soluisse per duos proximos annos in ecclesijs, vel ĩ tres secularibus, licet antea ꝑ decẽ annos non soluerit? Et dicit Host. ꝙ expelli non potest. Pan. aũt in ca. fi. de loca. distinguit sic. Aut dñs primo expulit emphyteutam, & post petit pensionẽ tꝑis præteriti: & sic non præiudicat sibi. Aut non expulit: & tunc aut recipit canonẽ pro tꝑe post moram cõtractam: & sic præiudicat sibi, quia uidetur per actũ contrarium renũciasse iuri suo. c. sollicitudine. de app. aut recipit canonẽ pro præterito cum protestatione, ꝙ non intendit sibi præiudicare, & sic nõ præiudicat aut nõ fecit protestationem; sed simpliciter recipit: & in hoc fuerunt opiniones. Sed de iuris subtilitate dicendũ est, ꝙ non præiudicat, quia in dubio non vr̃ quis velle renunciare iuri suo: de renunc. super hoc. ff. de prob. l. cum de indebito. & facit gl. in l. cum quid. ff. si cer. pet. dicens, quod si trado magnã quantitatẽ pecuniæ dicẽdo, tolle, nõ præsumitur donatio simpliciter ex hoc, sed mutuũ, vel depositũ; nisi

aliud appareat respectu psonæ, & sic in ppo sito. Et licet gl. dicat verū esse, ꝙ recipiendo canonē piudicat in priuato, non in ecclesia q̄ hēt capitulū, tñ s̄m Pan. vbi sup. hoc nō est verū; q̄a solus platus in acq̄rendo piudicare pōt, & deteriorē facere: vide gl. 17. q. 4. §. pe. quoniam de deci. & ideo solus prælatus reci piendo canonem sine consensu capituli, piudicat ecclesiæ. Sed de hoc vide etiam §. seq.

16 †Decimo quæritur, vtrū res emphyteutica reddita ecclesiæ pp non solutionē pensionis, possit a prælato iterum dare ei, qui cecidit a iure suo sine solēnitate & causis in alienatione rei ecclesiæ requisitis? Et dicit Fe. cō sil. 184. ꝙ sic; qđ Pan. in c. vt super de reb. ecc. nō alie. limitat verū vbi prima concessionis causa duraret: puta, quia erat castrū in feudū, quod pp custodiā erat ecclesiæ damnosū, & hmōi, quia; nō est noua alienatio, sed executio ordinationis antiquæ. Sed vbi cessaret causa prima concessionis, puta quia ager datus ad excolēdum, tractu temporis excultus reuertitur ad ecclesiā: tūc dari nō poterit in emphyteusim, vel feudū sine debita solemnitate, & causis in rei ecclesiasticæ alienatione requisitis. Et s̄m hoc videretur vera opin. gl de qua dictum est §. priore. in fi. Sed hoc di ctum Pan. oportet limitare verum, qñ alteri quā ei q cecidit, vel eiꝰ hr̄dib. traderetur, vel quando ecclesia iam per tēpus habuit rei tali possessionem pacificā. Secus qñ fit ei qui ce cidit, vel hæredibus eius, quia vr̄ text. in d. c. fi. esse in oppositū: & similiter qñ res est quasi integra & in fieri: vt patet ex d. cap. quod permittit celerem moræ purgationem.

17 †Vndecimo quæritur, vtrū emphyteuta cadat a iure suo, si ipse non soluit, sed alius? Et dicit Lud. Ro. in suis sing. ꝙ non, per l. forma. §. si cum ego. ff. de censi. imò dicit, ꝙ tertio soluente nō solum noīe emphyteutæ, sed ēt simpliciter, vel nomine suo emphyteuta non priuatur suo iure. d. l. forma. Ad quod facit qđ no. Bar. in l. cū seruus. ff. de verbor. obl. vbi dicit, ꝙ si testōr picturā certo loco fieri mandauit, & reperitur pictura facta, nec scitur per quē, sufficit quantū ad pœnæ euitatio nem: vt in auth. hoc amplius, C. de fideicom. & ad euitandā pœnā excōicationis, quæ consueuit apponi ex constitutione epi, cōtra nō implentes volūtates defunctorum. Exēplum autem est si accepi emphyteusim ab ecclesia, & deinde illa res peruenit ab tertium qui eā decem annis & amplius tenuit & possedit, & semper canonē suo proprio noīe soluit, credēs illud ius emphyteuticum ad se spectare ego aūt verus emphyteuta nihil solui. Prodest. n. mihi emphyteutæ. p d. l. forma. Si aūt dñs nolit acceptare pēsionem ab isto tertio, volente soluere noīe emphyteutæ, cogi non pōt inuitus acceptare, s̄m Bal. in l. acceptam, C. de vsur. quia, inquit, cum emphyteuta, vel feudatarius teneatur soluere non solum ad finem liberationis consequendæ, sed etiam in recognitionem iuris directi dominij existentis penes dominum, & istud per tertium fieri non possit, consequens est vt tertius non possit pro emphyteuta soluere domino inuito.

18 †Dvodecimo quæritur, quid de pactis in isto contractu, puta vtrum valeat pactum ꝙ non liceat emphyteutā expellere, ēt si non soluat? Et vr̄ tex. i l. 2. C. eo. innuere ꝙ sic: sed in cōtrarium facit. ff. de prec. l. cum precario. Veritas aūt est, s̄m Bar. in d. l. 2. ꝙ pactum factū contra substantialia cōtractus, facit illū ipso iure nullum: vt d. l. cum precario, sicut si quis fecerit pactum, ꝙ esset venditio sine pre cio. Si aūt facit contra accidentalia contractus, vel cōtra naturalia, tunc valet, vt l. paci sci. ff. de pac. Modò ad propositum, si quidem fieret pactum, quòd non teneretur ad soluēdum canonem, non valeret, quia est consubstantialia contractus Si vero fieret, ꝙ licet ñ soluat, non possit aliter cogi: est contra naturalia contractus: & ideo ualet. Pactum vero, ꝙ si res emphyteutica tota perierit, nihilominus emphyteuta teneatur ad pensionem, valet secundum Spec. Si autem emphyteuta promisit pœnam si non soluerit pensionem, & non soluit, licet offerat pœnam nihilominus poterit expelli secūdum Azo. & Hos. q̄a pœna gratia seruatis pactum fuit apposita.

19 †Decimo tertio quæritur, quantum ad posse, vel non posse emphyteutæ, vtrū præscribere possit cōtra dñm directi dominij? Et dico, ꝙ non, ēt si mille annis possideret, ex quo eum in dñm directum recognoscit, C. de præsc. 30. ann. l. male. vbi glos. oēs. Et hoc nisi interuertisset possessionē, s. possidendo noīe proprio, sicut prius possidebat alieno: quam tñ interuertere non pōt sola animi destinatione, cū nemo sola uoluntate possit sibi cau sam possessionis immutare, vt l. cum nemo. C. de acqu. pos. sed benefacto interueniente, iuxta l. cum fundum, & l. colonus. ff. de vi ar.

20 †Decimo qvarto quæritur, an possit emphyteuta sine dominij consensu alium emphyteutam facere, vel alteri locare? Et dixit Pe. Helias quantū ad primum, ꝙ sic. Inst. lo c.

§. adeo.

§.adeo. quia nō est ꝓpriè alienatio vera: nec nomine alienationis cōtinetur emphyteusis simpliciter Spe.verò ti.de loca.§.nunc.tenet, ꝙ non potest, quia sub appellatione alienationis continetur emphyteusis. de reb. eccl. non alie.nulli. & hoc dicit verum de iure, & de cōsuetudine obseruari, & idem Io.An.ibi & Bald.in auth.nisi.C.ad Trebe. nisi fieret ad modicum tp̄s. Et ita tene indistinctè cū Sū. Ros.nec distinguas cum Sum.Ang.dicendo, ꝙ hoc non potest sic, quasi ipse sit liber a pē sione:aliter autem potest: quia ista distinctio non tollit repugnantiam; cū in vtroq; membro sit alienatio, aut non sit:& consequenter in vtroq.liceat.aut non liceat.Adde vero primò, ꝙ si secundus emphyteuta vult alienare, tenetur requirere consensum directi dñi, & non primi emphyteutæ, vt no.gl.in l.fi.C.eo. Adde secundo, ꝙ quando aliena, secūdus emphyteuta, directus dñs debet habere laudemium,& non emphyteuta, primus. Quantū verò ad secundum,i.locare: si ad modicum tē pus fiat, clarum est, quòd potest. Si autem fiat ad longum tempus, quo casu transferretur vtile ius & vtile dominium. l.1.ff.si ager vectigal.§.qui in perpetuum.est dubium.& Specul.in d.§.nunc.videtur sentire, quòd possit.

21 †Decimoqvinto quæritur, vtrū emphyteuta possit sine dñi consensu vendere ad ius suū in re emphyteutica, aut suas meliorationes? Et dicit Pan.in c.fi.de loc.ꝙ sic, si est emphyteuta ecclesiæ, dummodo seruet hanc solemnitatem. ¶Primò, vt requirat ecclesiam.i. prælatum siue rectorem.7.q.1.scire, & intellige, ꝙ requirat, imminente conclusione venditionis. Secus quo ad principiū, qñ rem suā venalem exponit, alias non posset nunciare pretium oblatum. ¶ Secundò, ꝙ denunciet verum precium oblatum, C. de iure emph.l. fin. ¶ Tertiò, ꝙ ecclesia non respondente labantur duo menses, quod probatur in d.c.fi. ¶ Quartò, ꝙ non vendat prohibitis personis quas ponit gl.ibidē, & sunt oēs personæ, quę non sunt faciles conueniri: sicut capitanei & hmōi, ex quibus ecclesia pati præiudiciū posset, vt ff. qui satisd.cog.l.2. & idem vr̄ de personis, quæ non sunt soluendo. Et secundo Io. And.de notabiliter pauperibus, & mulierib. & scd̄m Arch.hmōi etiam sunt omnes potentiores q̄ emphyteuta, qđ intellige sic, ꝙ non pñt facile conueniri. ¶ Quintò, ꝙ non vēdat nisi vtile dñium sibi competens, & meliorationes quas in re fecit. ¶ Sextò, ꝙ prius non ceciderit a iure suo, puta nō soluendo canonem: quia nemo plus iuris in alium trāsferre potest, quam habet.ff.de re.iu.l.nemo.¶Fallit tñ quod dictum est in fratre.Nam s̄m Bald.in l.volūtas.C.de fideicom.frater fratri alienare potest sine dicta solemnitate, quando habent emphyteusim paternam ecclesiæ: quia vnus potest sua iura alteri alienare sine consensu ecclesiæ. Si verò est emphyteuta priuati, non est seruāda prædicta solemnitas, sed solū vt requiratur dominus an velit emere, & non vendatur personis, a quibus dominus commodè non possit habere ius suum: vt potentioribus, & huiusmodi, alias caderet a iure suo, vt in l.fi.C.de iur.emph.no.gl.in d.ca. fi.de loc. Superficiarius autem ecclesiæ, i.dominus superficiei, qui super solo alicuius ecclesiæ ædificauit domum dans paruum censum, quando vult vendere secundum Bart.in l.1.§.pen. ff.de superfi. debet seruare p̄dictā solemnitatem: sed Do.Card.tenet contrariū. Ange.verò dicit ibidem Bar.æquum, sed iure non probari: & ideo ante factum sequendū, post factum verò Card.Ego vero dico, ꝙ est indistinctè verum ex identitate rationis. Nō tamen secundum Bal.in auth.qui res, C.de sacrosf.eccl. ꝙ cadens a solo, cadit a superficie.

22 †Decimosexto quæritur, vtrum emphyteuta ecclesiæ, vel priuati possit sine domini voluntate donare meliorationes, quas fecit in re emphyteutica. Et dico, quòd sic, saluo iure dominico: loquendo de emphyteuta priuati, secundū gl.in l.fi.C.eo. & Iac.Butr.ibi & Gof.& Ol.& Bal.in d.l.fi.& in multis locis. & Dy.Cy.& Imo.& omnes Legistas modernos in l.si domus.de leg.1.& glos.in d.c.potuit,& Host.& Azo.in Sum.& Spec.& Io.Andr.in d. §.nunc.& Innoc. & Car.Flo.in d.c.potuit. & Pe.de Anch.& omnes canonistas, & ista opinio est communissima & tenēda. Nec obstat primo, quòd Bart.in d.l.fi. dicit hanc opinionem veram esse in emphyteuta fisci, sed non priuati, per l.2. C.eo. quia Bal.in l.vsufructu, ff.solu.mat. dicit eum male intellexisse d.l.2. quia loquitur quādo alienat proprietatē, & sic ius domini: quando aūt alienat saluo iure dominico, tenet semper donatio, vel legatū. Non obstat etiam secundū fundamentū contrariè opinātiū.s.si emphyteuta priuati hoc possit, multum damnificaretur dominus, ex quo cōtra tertium, i.donatarium nullam haberet actionem personalem; & esset illi necesse agere rei vendicatione, & consequenter probare de dominio; quod multū est difficile, quia respondet do.Card.Flor. & Imol.

ĩn d.c.potuit.& moderni Legiſtæ in d.l.ſi domus ꝙ inde nullũ dño præiudicium fit: quia quãuis emphyteuta non teneatur dñm requirere, an velit ſibi donari:tñ cum ipſe emphyteuta nõ poſſit ſuum ſingularẽ ſucceſſorẽ in poſſeſſionẽ ꝓpria auctoritate inducere, alioquin ſuo iure priuaretur, tenetur dominum requirere, vt ipſe hunc donatariũ in emphyteutã recipiat:& per ſe ipſum, & nõ per ꝓcuratorẽ eũ in poſſeſſionẽ inducat:& cõſequẽter eum inueſtiat iuxta formã d.l.fi.& laudemiũ inde recipiat:de quo inf.§.20.vnde hunc donatarium dñs in emphyteutã recipere nõ tenetur, niſi ſit de perſonis non prohibitis,& ſoluere annualẽ ſolitũ canonẽ ſolẽni ſtipulatione promittat,& ſit perſona idõnea ad ſoluendũ:alias eum dñs recipere non tenet.per tex.& gl.in d.l.fi.in ver.neceſſitatẽ ibi ad ꝑſonas nõ prohibitas, ſed cõceſſas & idoneas ad ſoluẽdũ: aliter ſi ad poſſeſſionẽ ingrederetur donatari⁹, caderet a iure ſuo. & ſic ꝑ iſtũ modũ lex conſuluit indẽnitati dñi, vt non habeat neceſſe agere rei vendicatione,ſed eum habet obligatũ ex ſua promiſſione ſolemni.

23 †Concl vde igitur, ꝙ emphyteuta ſuum ius aut ſua melioramenta donare volens nõ tenetur dñium requirere an ſibi velit donari nec eius reſponſum per menſes duos expectare: cum in hoc ſolo differat circa hoc donatio a venditione, ſed ſtatim donare põt,& deinde tenet dñm requirere, vt donatariũ recipiat in nouũ emphyteutã:ꝓ qua receptione & noua inueſtitura debet duob.menſibus expectari & ſolui laudemiũ, vt dictũ eſt quia ibi eſt receptio & noua inueſtitura. ¶ Loquẽdo uerò de emphyteuta eccleſiæ, vbiq.docet Bar.ꝙ irrequiſita eccleſia nec donare,nec vẽdere,nec aliter põt alienare,& ita in contingẽtia facti cõſuluit ꝑ tex.in l.vnic.C.ne rei do.vel tẽplo. ſecus de emphyteuta fiſci: quia fiſcus hẽt obligatũ quemcunq; poſſeſſorẽ ad cẽſum ſibi debitum eo ipſo, ꝙ poſſidet, ꝙ de eccleſia iure cautũ nõ reperitur:nõ obſtante cõi dicto,ꝙ eccleſia & fiſcus æquiparant l.fi. C.de ſac.ſan.eccl. quia æquiparantur quo ad caſus expreſſos ibi, inter quos iſte nõ reperitur.Sed Bal.in d.l.fi.tenet cõtrariũ.ſ.ꝙ donare põt ſine cõſenſu eccleſiæ,ſaluo eccleſiaſtico iure,dicens Bar. peſſime cõſuluiſſe, & d.l. vniuerſas procedere qñ emphyteuta donat, vel alienat rẽ eccleſiæ tanq̃ propriã, non facta mentione de eccleſia: vel nõ dicẽdo,ſaluo iure eccleſiæ,quia cũ alienatio talis in eccleſiæ dãnũ vrgere poſſit, iõ lex illa talẽ cõtractum prohibuit donationis,vel legati, vel alium.imò ſm Io.An. alienare poſſet hoc caſu ſine iuris ſolẽnitate, quia nõ alienatur ius eccleſię,ſed eccleſiaſtici emphiteutę.Ad hęc aũt probãda ipſius Bar.fundamentũ Bal. aſſumit:quia ille ibi dicit, ideo non poſſe donare emphyteutã priuati, quia dñs afficeretur incõmodo, cũ agere non poſſet contra tertiũ actione perſonali, qđ ceſſat in fiſco: q̃a oẽm poſſeſſorẽ põt ad canonẽ cõuenire eo ipſo ꝙ poſſidet:& ſic ad ꝓpoſitũ prælatus eccleſiæ habet obligatã rem emphyteuticã pro canone ſoluẽdo, adeo, ꝙ ad quẽcunq.tranſeat poſſeſſorẽ, agere contra eũ põt hypothecaria:eſt text.no.in §.ſiue autẽ. in auth. de non alie. Quare autẽ poſſit emphyteuta ſine dñi voluntate donare,non autẽ vendere. Io.An. hac rõne mouetur: quia venditor hẽt ſolum affectionem ad preciũ: vnde ſatis eſt ſibi, ꝙ precium aſſequatur a domino, vnde cũ nullũ poſſit intereſſe prætendere, voluit ius vt potius domino q̃ extraneo vendat ſed in donatione donator reſpectu hẽt ad ꝑſonam: fortè.n.vult vni propter ſua merita donare, vel vt eum obliget ſibi quę rõ ceſſat in domino, quia ad illum nõ habet illã affectionem.

24 †Decimoseptimo quæritur, vtrũ emphyteuta rem emphyteuticam poſſit ſine dñi voluntate legare,aut permutare, vel dare in pignus,aut in ſolutum?Et dicit Bar.in d.l.fin. ꝙ non põt legare ſicut nec donare. Bal. aũt ibi & Sal.& Specu.in d.§.nunc dicunt, ꝙ poteſt, ſiue ſit emphyteuſis priuati, ſiue eccleſiaſtica,dummodo legetur tali,ad quẽ trãſire poſſit,quãdo eſt eccleſiaſtica. Et ſi pater emphyteuſim accepit pro ſe & filijs ſuis.Bald.in c.1. in tit.an agnatus tenet ꝙ poteſt cauſa p̄legare vni filiorum,licet nõ feudũ.ſed Ang.cõſi. 18 tenet ꝙ non:quia ius eſt quæſitũ filijs: niſi alteri filiorũ tãtundẽ de alijs bonis pręlegaſſet.alle.l.1.§.aſſignare. ff.de aſſi. li.iuncta l.cũ dotem.§.pater,ff.ſol.matr. & ſic concordant Doct. Põt ẽt in eam aliquis hæres inſtitui ẽt extraneus ſine domini conſenſu. Quantũ vero ad permutationẽ attinet:Pan.in d.ca.fi.de loc.dicit, quòd vbi prohibetur vẽditio facta cõmemoratione de precio. vt in d.c.fin.& d. l.fi.nõ ĩtelligitur de alia ſpecie alienationis: vt ĩ l.fi.C.de præd.cur.& dec.& ꝑ hoc infert, ꝙ ẽt permutari p̃t & ſic limita l.ſtatu liberi §. Quintus.ff.de ſtatu lib.& ꝙ notat in l.2.C.de vſu.pro empt.vbi tenetur,ꝙ noĩe emptionis & vendõnis intelligit oĩs cõtractus, per quẽ rei dominium trãsfertur.Vnde idẽ per oĩa di

co

co de permutatione,ſicut de donatione,& cō ſequenter nō tenetur emphyteuta dominum perquirere an uelit ipſe permutare:ſe poſtq̄ ꝑmutauit cū aliquo tenetur ꝑquirere dominū, vt inueſtiens tertium inducat in poſſeſſionē,& inde laudemiū ꝑcipiat:vt vult Inn.in d. c.potuit.¶ Pōt ēt res emphyteutica pignori dari ſaluo iure dñi.ſ. ſi ſit priuati. Secus autē ſi eccleſiæ:quia tūc pignorari,vel hypothecari nō pt:ꝑ auth.hoc ius. & auth. qui rē. C.de ſac.ſan. eccl.¶ Poteſt ēt dari inſolutum pro debitis ipſius emphyteutæ ſine domini cōſenſu,ſecundum Bal.in c.1.de prohi.feu.ali.ꝑ Feder.quando iſta datio fit per iudicē:quia cum dicta alienatio ſit neceſſaria, uidetꝛ poſſe per iudicem in iuribus ipſius emphyteutæ, ſaluo tamen ſemper iure dominico: ſi aūt non per iudicem, ſed per ipſum emphyteutam fieret, dominus requirendus eſt.¶ Poteſt etiam dari in dotem:vt ſupra,Dos.§.8.

25 DECIMOOCTAVO † quæritur,utrum pater, qui.ſ.in rebus filij habet vſumfructum. C. de bon.mat.l.1.poſſit rem filij dare in emphyteuſim? Et dico videri,quod ſic:quia pater in tali bus hēt liberam adminiſtrationē, ita ꝙ filius eū ꝓhibere non pōt ab adminiſtrādo, aut ab eo exigere rōnem.C.de bo.q̄ lib.lib.l.fi.§.hoc procul dubio,tn̄ Doc.indiſtincte dicūt talē dationē non valere:ſed filius patre mortuo totū poſſe reuocare:quia certi ſunt caſus, in quib. patri de rebus filij alienare permittitur d.l.fi. de quorum numero non eſt iſte. Item quia patri in talibus bonis prohibetur alienatio tē poralis, id eſt pignoris obligatio d.l.fi. ergo multo fortius prohibetur perpetua.hæc Pet.

26 DECIMONONO † quæritur an filius renuncians hæreditati paternæ retinere poſſit emphyteuſim? Et dicit Bartol. in l. vt iuriſiur. §. ſi liberi. ff.de oper. lib. quod ſic,quando quis recipit emphyteuſim ꝓ ſe,& ſuis filijs,ac nepotib.Secus ſi poneret ēt illud verbū, hrdib. qa tūc debetur filijs,ita demum ſi eſſent hæredes,quia conceſſio tunc utrunq;reqrit.ſ.ꝙ ſit filius,& hæres,& dicit tex.in aut.de nō alien. §.emphyteuſim.Et iō feuda, q̄ trāſeunt ad filios,ſi ſint hæredes,dicūtur venire in hæreditatis petitione:ut in l.itē videndū.ff.de pet.hę redi.& idem dicendū in emphyteuſi,q̄ hoc re quireret.ſ.aliquem eſſe filium, & hæredem.

27 VIGESIMO † quæritur,an emphyteuſis eccleſiæ trāſeat in monaſterium, ſi emphyteuta ingrediatur?Et dico,quod iſta materia tracta tur in c. in præſentia. de prob.ibi Fel. recitat igitur ſi emphyteuta ingreditur monaſteriū. Iaſ.in l.2.C.de iure emph.dicit, quod qn̄ eccleſia eſt dn̄s directus, poteſt reuocare biennio. idē Sal.& Pe.de Anch.addens,data æſtimatione,vel re vendita intra annum,& idem Iaſ.& Spe.Et hoc obſeruat conſuetudo,ꝙ ſuccedat monaſteriū cum proteſtatione vendendi intra annum:ut teſtatur.Spe.& Iaſ.& Io.An.doctori autē inſigni hoc atteſtanti ſtatur.Arg.ēt eſt in l.ſi filius fa.ff.de leg.1.12. q.2. longinquitate.Vult ēt Spe.ꝙ eccleſia poſſit in ea hæres inſtitui,aut ei dari,vel legari,nō,ut eā habeat vt uendatur.Si vero emphyteuſis adueniat iā ingreſſo,uel ꝓfeſſo ex ſucceſſione, dicit Fel. idē qđ in priori caſu. Et ſi in cōtractu erat pactū de nō alienando in monaſteriū, vel eccleſiā,nō obſtat:quia pacta loquentꝛ de alienatione:ſucceſſio āt nō eſt alienatio.Itē qa ſm̄ Specu.intelligūtur de alienatione facta eccleſię, vt apud eā maneat,ſecus vt vēdatur. Itē quia talis ꝓhibitio tacite, imo & expreſſe de iure ineſt: unde tacite, & expreſſe eadē eſt virtus pacti,& legis.l.cū quod.ff.ſi cer.pet.& exꝑſſio eorū, q̄ tacite inſūt,nihil operatur.l.extra.ff. de leg.1.l.non recto.C. de fideiuſ. Et caſus l.ſi ita quis in §.ea.ff. de verb.obl.non eſt ſimilis, quia ibi non eſt prohibitio,niſi ex pactis.

18 VIGESIMOPRIMO † quæritur, utrum laudemiū ſit ſoluendū qn̄ res emphyteutica tranſit ad alium emphyteutam?Et dico,ꝙ ſic,etiā ſi trāſeat per donōnem ſm̄ Pe. qui ſu.non obſtante, ꝙ ſine dn̄i volūtate emphyteuta donare non poſſit,qa magis fauendū eſt illi, q̄ habuit titulo oneroſo,ſicut q̄ emit, quam qui titulo lucratiuo: vnde ſicut primus debet laudemiū:vt C.eo.l.fi.ſic iſte.Item quia legatum, & donatio æquiparantur, ex legato autē debetur.l.is qui,ff.de leg.3.ergo debet, & donatarius. Cōtrariū tn̄ tenet Specu.ti.de loca.ſ.ꝙ non tenetur. Et non dēt laudemiū excedere quinquageſimā partē precij rei emphyteuticæ.C.de iure emph.l.fi. Sed ſm̄ Hoſt. eſt pars trigeſima de conſuetudine,quæ ſeruanda eſt. Fallit tn̄ qđ dictum eſt in quinq;caſib.in quib. nō dētur.¶Primo.quando hæres addit emphiteuſim ratione hæreditatis,quia dominus habet laudemium ꝑꝑ laborem mittendi nouum emphyteutā in poſſeſſionē: quia hoc caſu nō requiritur, cū hæres authoritate propria adire poſſit hæreditatem ut in auth.de hær.& fa. §.in omnib. Sed hoc dictum Petri limitat verum,primo quādo filius inſtituitur hęres,uel ſuccedit ab inteſtato,ſecus ſi extraneus inſtitueretꝛ hæres, qa ab iſto hærede laudemiū deberetur,vt vꝫ velle gl. & doct.in l.fi.C.eod.&

ſecun-

ſecundo,niſi conſuetudo ſit contrarium.¶Secundo fallit,qñ res emphyteutica fuit vẽdita & tradita,ſi poſt retradatur ex antiqua cauſa quia non vr̃ noua traditio,ſed prima, ſi tamẽ retradita eſt ex cã noua,laudemium debetur: quia iſta ſecunda traditio eſt ſimilis priori ex qua laudemium debebatur:& multitudinem traditionum ſequitur multitudo laudemiorũ l.quicunq.C.de ſer.fug.¶Tertio,quando quis vendidit ſed re integra diſceſſum eſt a venditione:quia dominus non habet mittere nouũ emphyteutam in poſſeſſionem Pet.tamẽ, vbi ſu.dicit laudemiũ ei hoc caſu deberi:quia per eũ nõ ſtetit.ideoque perinde eſt ac ſi miſiſſet, qđ etſi verum forte ſit de rigore iuris,non tamen de æquitate.¶Quarto,quando alienatio eſt neceſſaria; puta, ſi pater dotat filiam non habens alia, ſm̃ Bar.in l.& ideo.ff.de cõd.fur. q̃a ſolũ ſoluitur laudemiũ, quando alienatio eſt voluntaria.¶Quinto,ſm̃ Bar.qñ plures habentes rem emphyteuticã cõem diuidunt eã inter ſe:quo tñ caſu Pet.Hel. dicit deberi laudemiũ:quia diuiſio eſt,alienatio,quod patet, tum quia ante diuiſionem nullus eſt dñs huius partis magis, q̃ illius : ſed per illã quilibet efficitur dominus ſuæ partis.ff.de leg.2.l.Mæuius. §. duobus. tum quia in diuiſione requiritur cautio de euictione.Sed Bar.in l.& ideo. ff.de cond.fur.dicit hanc quæſt. præcedere aliam.ſ.vtrũ prædicti poſſint diuidere domino irreq̃ſito ? Et concludit,ꝙ ſic per l.voluntas. C.de fideic. & vr̃ verum, quia rõ prohibitionis alienandi in extraneũ eſt, quia extraneus ille non hẽt neceſſe recognoſcere dñm:ut no. doc.in l.fi.C.eo.quæ ratio ceſſat quando quis vendit alteri emphyteutæ ſocio ſuo.Nunc autem ad quæſtionem præpoſitam Gul. videtur indiſtincte tenere,quod dominus nihil hr̃e debeat,& facit optime,l.per diuerſas.C.man.& hanc opi.Bar.& Gul.tene, niſi cõſuetudo obſiſtat:quia dicta alienatio eſt neceſſaria.

29 Ad † pleniorem tñ dictorum notitiam ſciẽdum eſt,quod Bar.in l. qui Romæ.§. duo fratres.ff.de ver.ob. & in d.l.& ideo,& in multis alijs locis tenet indiſtincte, quod plures emphyteutæ quocunque titulo inter ſe alienare poſſent ſine domini cõſenſu:& idẽ tenet Ange.& Sal.& Paul.de Caſ.Et ratio Bar.eſt,quia iõ ꝓhibetur emphyteuta donare ſine conſenſu dñi,quia fieret illi prẹiudicium:cum tertius non ſit obligatus dño actione perſonali,ſicut emphyteuta,q̃ rõ ceſſat quãdo ſũt plures emphyteutæ vnius dñi, cum quilibet ſit obligatus dño actione perſonali ad canonem.Contrarium ãt tenuit Gul.de Cu.in l.cũ hi.in §.ſi plurib.ff.de tranſac. & do. Iaſ. ſm̃ quos ratio Bar.concludit in diuiſione prædicta: alias eſt contra eum:quia licet vnuſquiſq; emphyteutarum ſit obligatus dño actione perſonali ꝓ parte ſua,cũ obligationes hẹreditariæ ipſo iure pro rata diuidũtur.C.de acq.hæ l.2. tamen pro parte,quã quis emit à ſocio, nec eſt obligatus dño actione perſonali,& conſequenter ſocius volens alienare partem ſuam, requirere debet conſenſum domini, an.ſ.uelit tãtum pro illa parte præſtare,quantum ſocius.

30 Vigesimosecvndo † quæritur quis habeat laudare,pater.ſ.an filius,quando emphyteuta uendens eſt filiusfa.in cuius bonis pater habet vſumfructũ?Et dicit Pe.He. quod filius habet laudare.C.eo.l.fin.quod vero domino intelligitur.ff.ſi ager.vect.l.1.ꝓprietarius aũt eſt verus dominus.ut ff.ad Sil.l.1. & cõſequẽter filius ꝓprietarius debet laudari. Dicit tñ, quod laudemium, qđ filius hẽt tenet pr̃i reſtituere.¶ Pro maiori tamẽ notitia ꝑdicti caſus quæritur de alia q.Pone, quod ſit vnus dominus directus fundi, & alius habeat vſũfructũ eiuſdem : vel vnus ſit dominus unius domus & alius habeat ius percipiendi penſionẽ, mõ accidat.quod vnus alienet iſtum fundum: cui debebitur quinquageſima, vſufructuario an proprietario. Et ſic eſt quæſtio an appellatione penſionis,vel vſufructus veniat laudemiũ, quam format Alb.ſuper rub.C.de vſu. Et ſimpliciter tenet poſt Ol. quod laudemiũ debeatur vſufructuario motus, quia oẽ emolumentũ veniens ex re uſufructuaria dẽtur vſufructuario.l.item ſi fundi.ff.de vſufru. Io. ãt An. in d.§.nunc format quæſt. quod ſi res talis incideret in cõmiſſum:puta,emphyteuta ñ ſoluente canonẽ,vel alienante ſine forma debita,an applicetur vſufructuario, vel proprietario? Et determinat, ꝙ veniret ꝓprietario.

31 Vigesimotertio † quæritur, an domino laudemium debeatur, quando ipſemet emit à ſuo emphyteuta eius melioramenta?Et dicit Alb.in d.l.fi.poſt Odof.ꝙ non: quia q̃nquageſima debetur domino ꝑꝑ conſenſum præſtitum emphyteutæ,dum iam alterum alienat.Item pro noua inueſtitura,& receptione noui emphyteute,in qua receptione forte dominus efficeretur damno propter mutationem perſonarum:& in hoc ſaltem grauatur, quia nouum debitorem inuitus recipit, quando ceſſat quando ipſemet emit.

DE Emptione,Et Venditione.

1 *Emptionis, & venditionis appellatione, quænam aliena-*

alienatio contineatur.

2 *Emptio & venditio quomodo rem emptoris esse faciat.*

3 *Periculum rei vendita si aliud dictum non sit ad quem pertineat. Et ad id traditur regula cum ipsius explicatione, vsque nu. 14.*

4 *Periculum meliorationis, deteriorationis, aut fructuum rei vendita ad quem pertineat.*

5 *Vendi quanam possint, aut id minime. Et vtrũ rẽ suam aliquo casu quis vendere teneatur. nu. seq.*

7 *Res quo pretio emi, aut vendi possint. Et an liceat rẽ pluris, quam valeat vendere. nu. seq.*

9 *Pretium rei vendita, vbi iustum, aut ęquum non fuerit, quid agendum sit. Et vbi deceptio est citra dimidiam iusti pretij, an teneatur quis foro animę restituere.*

10 *Vendere carius, aut emere vilius quam potest an alicui liceat. Et quidem negotiando, an liceat carius vendere, quam sit emptum nu. seq.*

12 *Emere rem intentione ac proposito statim reuẽdendi cum lucro sine rei mutatione, temporis aut loci, an liceat.*

13 *Vendere carius quam emere ex sola temporis mutatione, an liceat.*

15 *Vendere carius ad tempus, quam praesenti pecunia, ratione dilationis temporis, an liceat.*

16 *Mercator sciens ad aliquem locum post se multos venturos cum abundantia earundem mercium an possit vendere pretio tunc currente, an vero teneatur vendere pretio, quod futurum sit, aut tunc esset, si res sciretur.*

17 *Mercator cupiens nocitum iri inimico, scribit amico vt multum lanę, aut alterius mercis emat, quoniam deinceps futura est cara, quod tamen falsum nouit, ac deinde literas excidere in eo loco permittit, vnde ad inimici cognitionem peruenire queat: an si inimicus huius occasione talia emat, ac deinde perdat, peccet mortaliter, & an ad satisfactionẽ teneatur.*

18 *Mercator magnus Venetijs literis ab oriente acceptis, vt aromata emeret, quòd futura essent cariora, eas lacerauit proponens aromata omnia emere à lius autem literarum frusta collegit, qua inter se commissa legit, ac negotium intellexit, atque proinde in emendo praeuenit, & ob id lucrũ sustulit, an peccaret huiusmodi fragmentorum collector, & emptor.*

19 *Mercatoribus num inter se conuenire liceat, vt res certo pretio vendatur, aut vt quid tale ab vno solo vendatur.*

Venditio an rei vendita defectu iniusta reddatur.

Venditor rei venditę num vitium declarare teneatur. Et quid de his, qui rerum defectus negant, falso bonitates affirmant, & periurijs ac mendacijs scienter adstruunt. num. sequen.

23 *Emptum pecunia aliena cuius fiat. Et ibidem ad quęstionis explicationem limitationes ad responsũ primum aliquet.*

24 *Venditum duob. vtrius esse debeat, & in quod crimen incidat venditor. Et quid si non vendat, qui iam alteri obligaret, sed permutet aut alteri in solutum det, aliterue distrahat.*

25 *Vendens 12. quod 10. vendendum suscepit, an ad duo supra illa decẽ danti ad vendendum teneatur.*

26 *Venditor emptori num de euictione teneatur. Et quot casib. euictionem pręstare non tenentur, Et ibidem quod septem casibus, de quibus hic ordine. Et quid si pactum intercessit, de euictione non pręstanda, num. seq.*

28 *Venditor, quo casu de euictione tenetur, quatenus teneri censendum sit.*

1 EMPTIO † & venditio suo noĩe alienationem quãlibet non includit, secũdum Bar. in l. voluntas. C. de fideic. licet in principio iuris ciuilis, noĩe venditionis veniret oĩs alienatio, vt patet ꝑ l. statu liberi §. Quintus ff. de statu. libe. Vnde emptio, & venditio est alienatio, nõ quælibet, sed qua dominium & possessio rei venditę transfertur per traditionem ipsius dñi, vel si non est dñi vsucapiendi conditio in ementem pro ipsa soluto precio. Nec põt esse venditio sine precio. s. pecuniæ numeratę. Inst. de emp. & vẽd. §. item preciũ quia vbi aliud pro alio datur, permutatio est, non venditio. ff. de contrah. emp. l. 1.

2 † PRIMO verò quæritur, q̃uo emptio & vẽditio rem faciat esse emptoris? Et dico, quòd non aliter, nisi aut precium sit solutũ, aut satis eo nomine factum, vel aliter fidẽ de precio habuerit venditor, & res tradatur, vt l. ꝗ vendidi. ff. de contrah. emp. nec tradendo tamen rem, venditor videtur fidem habere de precio. secundum gl. in d. l. quod vendidi, nisi fortè emptor dicebat se pecuniam habere ad manum, cum non haberet, & sic tradidit: ff. de pign. act. l. si quasi. Similiter fidem habet de pretio, si dedit diem solutionis emptori. ar. l. ad solutionem. C. de re iudic. non tamen quilibet qui potest vendere, potest fidem hr̃e de precio, vt tradendo rem emptori transferat in eum dominium: quia hoc non põt procurator fisci, ecclesiæ, & minoris, vt not. Bar. in l. a diuo Pio. §. sed & emptor. ff. de re iud. & Cyn. in l. in ciuile, C. de rei vend. & est text. iuncta gl. in l. si procurator fisci. ff. de iure fis. & no. Pan. in c. cum olim. el 1. de offic. deleg.

3 † SECVNDO quæritur, ad quem pertinet periculum rei venditæ, si aliud in pacto specia-

ſpecialiter nõ eſt deductũ? Et dico de natura
eſſe huius contractus, ꝙ ex quo initus eſt, ꝑti
neat lucrũ & periculũ rei emptæ ad empto-
rẽ; licet res tradita non ſit. Inſt.eo. §.cũ aũt.
ff.de peric.& cõ.rei ven.l.id qđ.Circa hoc ãt
datur regula talis: Cùm venditio ſit pure, &
ſine ſcriptis, certæ ſpeciei non exigentis de-
guſtationẽ, oẽ periculũ ſpectat ad emptorẽ
excepto caſu publicationis: niſi pactum, cul-
pa, vel mora interueniat, vel calliditas. ¶ Pri-
mò aũt dr̃ purè, quia ſi condõnalis eſſet vẽdi
tio, ante conditionis euentum periculũ per-
tinet ad venditorem, ff.de per.& com.l.illud.
qđ, vt ex Azo.& Gofr.colligitur, intelligẽdũ
eſt de periculo peremptionis: ſed periculum
deteriorationis pertinet ad emptorem: vt in
l.neceſſario ſciẽdũ.ff.de peric.& cõ.rei vend.
¶ Et ſecundo dr̃, ſine ſcriptis: quia ſi fiat ĩ ſcri
ptis, periculũ ſpectat ad venditorẽ, ante quã
ſcriptura perficiatur: cum neuter agere poſ-
ſit quouſq.cõpleatur.C.de fide inſt.l.contra-
ctus.Sed limita qđ dictũ eſt, intelligendo con
tractũ fieri in ſcriptis, qñ conuenitur, vt non
valeat anteq̃ ſcriptura ſit facta.C.de proba.
l.cum res.Vnde ſecus, ſi a principio ſimplici-
ter contrahat, & poſtea ad probationẽ fiat
inde ſcriptura.ff.de pig.l.cõtrahitur. ¶ Et ter-
tio dr̃, certæ: quia ſi ſub alternatione ſeu diſ-
iũctione vendã tibi Stichũ, vel Titiũ: pericu-
lũ primi ad vẽditorẽ, ſecundi verò ad empto
rẽ pertinet. Vñ ſi perit Stichus, peribit vendi
tori: & Titius erit in obligatione ſolũ, & da-
bitur. Si verò ambo pereant: venditor liber
erit, & Titius peribit emptori, qui ſolus remã
ſerat.ff.de contrah.emp.l.ſi in emptione.§.ſi
emptio. ¶ Et quarto, dr̃ ſpeciei: quia ſi ĩ gene-
re fiat venditio: puta, vendo tibi aſinum, vel
hoĩem, nõ dicendo quẽ: nunquã ad emptorẽ
periculũ ſpectat: quia genus perire non põt
ff.ad leg. Fal.l.in rõne, §.verũ.Et hoc verum
eſt, qñ genus nõ eſt determinatũ, ſeu qñ ven-
ditur certũ de ĩcertis.Sed ſi genus eſſet deter
minatum, ſeu ſi vendatur incertũ de certis: vt
vendo tibi decem ſextaria ex hoc dolio, vel
aſinũ vnũ de his, quos poſſideo: liberatus eſt
venditor ſi pereũt oẽs, ſicut in legato d.l.in
rõne, §.incertæ.In hoc tñ Hoſt.in Sum.tenet
vt vr̃. ꝙ legatarius ſi oĩa pereant, nõ perit le
gatũ: puta vinum cum effuſum ſit, neq.ꝑciũ:
quia illud non eſt legatum: emptor aũt pote
rit preciũ repetere, quaſi ſine cauſa ſit apud
venditorem, & ſi adhuc non ſoluit, habet ex
ceptionẽ: & ſic ad eum periculũ non ſpectat.
Sed ego dico, ꝙ nec ẽt precium emptor iſto
caſu repetere põt, nec excipere vt non ſol-
uat, niſi vẽditor fuiſſet in mora: quia iã trãsla
tum erat dñium vnius illorũ aſinorũ indeter
minate, ſiue per indiuiſũ: res aũt dño ſuo pe-
rit; nec illud ꝑciũ erat apud venditorem ſine
cã: ſed cũ cã.ſ.emptionis.Vnde Paul.de Caſt.
in l.qđ te, ff.ſi cer.pet.dicit, ꝙ debitor obliga
tus in gñe generaliſſimo, puta ad hoĩem, non
liberatur per interitũ nec in ſubalterno, pu-
ta ad ſeruos, ſi intereant ſolum aliqua, ſecus
ſi oẽs, quia perijt totum genus, ut d.§.in cer-
tæ. Quod tñ dictum Pauli, qui opin.teneret
Hoſt.diceret verum ſolũ in legato: vt loquit
d.§.incertæ, ſecus in venditione, ad quod eſt
text.no.in l.quod ſi pẽdente, ff.de peri.& cõ.
rei ven. ¶ Et quinto dicitur, non exigentis de
guſtationẽ: quia ſi fiat vẽditio purè, i.ſine cõ
ditiõe, & ſine ſcriptura, & de re certa, ſeu de
terminatã, & ĩ ſpecie, i.in ſingulari, puta hũc
ſeruũ, aut hoc vinum: vbi res vẽdita deguſta
tionẽ requirit, vt vinum, diſtinguendũ eſt, q̃a
ſi vẽditio fiat in ſpecie, periculũ erit empto-
ris poſt deguſtationẽ ſolum, ſcđm Sum.Roſ.
quæ allegat l.ſi vina, ff. de peri. & cõ.rei ven.
ẽt ante deguſtationẽ, ſcđm Sum.Ang.quæ al
legat glo.in l.1.ff.eo.Sed illa glo.vr̃ quibuſdã
euertere textum, & tangit cõtra opinionem
cõem ibi vide ſi placet. Si autem non in ſpe-
cie, ſed ad menſurã vendõ fiat, periculum eſt
vẽditoris, donec ſit menſuratũ, & ſi emptor
nolit mẽſurare, vẽditor ẽt ſi nihil dixit de ex
peditione vaſorum, põt coram teſtibus men
ſurare, & effundere, monito prius emptore,
ſi vaſa ſunt ei neceſſaria propter vindemiã,
vel nouã & iuſtam rationẽ, ff.vbi ſup.l.1.& 2
¶ Et ſextò dr̃, excepto caſu publicationis, q̃a
ſi fundus vẽditus fuerit ante traditionẽ, vel
poſt publicatus, cauſa maleficij vẽditoris, pe
riculum erit venditoris, l.ſi fundus.ff.loc. &
ibi gl.& ibidem Gof.& Hoſ. Sed intellige ꝑꝑ
maleficium admiſſum, antequam emptor ꝓ-
prietatem adipiſceretur. ¶ Et ſeptimò dicit,
niſi pactum, quia licet venditor ex natura cõ
tractus teneatur de dolo, & lata culpa, & le-
ui: non tñ de caſu fortuito.ff.de peri. & com.
rei vend.l.cuſtodiam & l.ſi vendita.ex pacto
tñ tenetur.ſ.de caſibus ſpecificatis tantum ff.
eo.l.ſi venditione. ¶ Et octauo dr̃, culpa.ſ.præ
cedente Inſt.eo.§.cum aũt, & hoc etiã ſi fuit
in culpa leui perditionis rei ſicut in commo
dato & depoſito. ¶ Et nono dr̃, mora.ſ.tradẽ-
di rem: quia tunc periculum ſpectat ad moro
ſum venditorem, etiam ſi res penes alium e-
rat peritura, ff.de legat.1.l.cum res. & hoc in
foro

foro cōtentioso:secus in foro animæ. Si vero
vterq;i. tam uenditor q̃ emptor fuit in mo-
ra,posterior mora præpōderat primæ, & illi
nocebit quo ad periculũ d. l.illud, ff. de peri.
& com.rei uēdit.quod limita, nisi posterioris
moræ primus morosus fuerit cã, quia sic po-
steriori nō nocebit & casus est iuncta gl. in l.
si per emptorem.in fi.ff. de act. emp. & vend.
¶Et decimo dicitur calliditas:quia si uenditor
affirmauit bonitatē duraturã,imputat ei: vel
si bonitatem sciebat hon duraturã, & tacuit.
ff.de peri.& com.rei ven.l.si quis vestra.Vnde
admiscentes vina praua bonis,& tacentes,te-
nentur ad restōnem de omni damno,vel inte
resse & de eo quod inde plus habuerunt.

4 Tertio † quæritur ad quem spectet peri-
culum meliorationis, & deteriorationis, aut
fructuũ rei uenditæ? Et dico,quod si res vēdi
ta est in specie, ſm Legistas, siue in numero
ſm dialecticos,quod idem est, puta si vēditus
est iste equus, deterioratio & melioratio rei
vēdite pertinet ad emptorē:ext. de regu.iur.
qui sentit.li. 6. nisi venditio sit conditionalis,
ut dictũ est,fructus autē rei vēditæ pertinent
ad venditorem,donec sit perfecta vēditio, ꝙ
tunc est,ut no.gl.C.de peri. & com. rei ven.l.
1.quando precium est solutum, vel habita fi-
des de precio:licet alias sit ꝑfecta, quãdo res
est tradita.ff.de act.emp.& ven.l.si quis alienã
rem. Ea vero perfecta pertinet ad emptorē.
Vnde ad ipsum pertinet quod per alluuionē
flumen accrescit,& fructus, & partus. C. de
act.emp.l.fructus,& l.pen.

5 Quarto † quæritur, quæ sunt, q̃ possunt
aut non possunt uendi? Et dico, ꝙ vendi pos-
sunt oīa mensurabilia pecunia, nō prohibita
vendi. ¶Prohibentur autem primo spititua-
lia:ut inf.Simonia.¶Secundo, illa quorũ usus
est solũ ad malũ: vt sup.Ars.¶Tertio,res alie-
na.de quo vide glo.in l.rem alienã, ff.de con-
trah.emp.& qui emit, ad restitutionem tene-
tur:ut inf.Restitutio.1.¶Quarto, vasa sacra in
eadē forma laicis: sed solũ alteri ecclesię ꝑꝑ
necessitatem.l.sancimus la 1.C.de sacros. ecc.
confracta autem uendi possunt cuicunq. de
cōsec.dist.1.ligna.10.q.2. hoc ius. ¶Quinto,
res pupilli ipsi tutori.l.cũ ipse.C.de contrah.
emp.ff.eo.l.si in emptione.¶Sexto, liber ho-
mo. pōt tamē pater vendere filiũ necessitate
famis urgēte.l.1.& 2.C.de pat.qui fi.di.ita ta-
mē,ꝙ si restituatur emptori pretiũ a filio siue
ab alio,quocunq; qñcunq; ipse in ingenuita-
tem perueniat; in nullo aũt alio casu licet fi-
lium vēdere patri: matri vero nec in alio nec
etiam in isto:similiter nec marito vxorē,quia
non est ita in eius ptãte,sicut est filius in pote
state patris. Si autem homo patiatur se vendi
ad precium participãdũ,efficitur seruus. Inst.
de iure perso.§.serui.¶Septimo, Christiani,se
cundum Arch. capti in bello redigi nō pñt in
seruitutē,aut emi in seruos, aut empti uendi.
infideles ãt rediguntur in seruitutem, & emi
possunt,ac vendi in bello iusto:& si postea ef
ficiantur Christiani,non tamen ex hoc a serui
tute liberantur:quãuis hoc facere sit pium.
¶Octauo,omnia sophisticata ꝓhibentur ven
di pro veris: vt de auro & argento alchimico
dictum est sup.alchimia.§.5.& inf.§.17.

6 Quinto † quæritur, vtrum quis rē suam
aliquo casu vendere cōpellatur? Et dicit Pan.
in c.1.eo.ti.ſm cōmuniorē opi.quod aut quis
exposuit rem suam venalē,aut non. Primo ca
su in necessarijs ad vitã hoīs p̃t superior insti
tuere iustũ preciũ:quia interest superioris ꝓ
uidere vtilitati subiectorum,& reipublicæ,&
in istis debet intelligi.d.cap.1. iura similia.Ex
quo infert Bald.in l.1.C. de episco. aud. quod
cum vita hoīs sine vestimentis,& hospitio du
ci non possit:quod etiam in domib.aptis ad lo
candum, & in pannis p̃t statui certũ p̃ciũ. Et
ita iam dudũ actum fuit Paduæ in domib.con
ducendis per scholares:quia descripta fuit do
mus quęlibet apta in certo libro,& descripta
pensio annalis. In alijs autē, quæ nō sunt ne-
cessaria ad vitam hoīs, locũ habet. l.dudũ. C.
de contrah.emp.& l.nemo exterus. C. de iu-
dæ. vbi hr̃ ꝙ nemo cōpelli p̃t ad vendendum
rē suã, nec pōt qs alienæ rei p̃ciũ imponere;
sed quisque in re sua erit moderator & arbi-
ter.l.in re mandata.C.mand.& in d.l. dudum.
Secundo ãt casu principali.s. cũ qs rem suam
non exponit venalē, aut subest necessitas: &
possunt exuberãtes compelli ad vendendum
iusto precio ea, quæ ad hoīs vitã sunt necessa
ria: & sic seruatur tp̃e charistiæ,quia tũc oīa
victualia debent esse cōia.Et ad hoc tex.cum
gl.in c.sicut hi.47.dist. ubi concluditur, ꝙ li-
cet indigentibus agere contra diuites ad vi-
ctualia cōicanda, tñ cum imploratione iudi-
cis,vt cōpellat. Nota vero ſm Azo. ꝙ ordo
ciuitatis precia grandia taxare nō p̃t. ff. ad l.
Iu de anno.l. vult. p̃t autem statuere, ne quis
fructũ suũ ad domum reportet,aut rem aliam
postq̃ in foro venalē exposuit.l. nemo la. 2.
C.de iudi.& ꝙ pro sterilitate vitanda,& ferti
litate habēda quilibet mercator partes alias
adire teneatur ad emenda frumenta venden-
da in communi,& ꝙ qlibet ad hoc pecuniam

mu-

mutuare teneatur l.vni.C.vt ne.li.in cōpara. ſpe.ſe ex li.10.& ibi gl.& ꝙ nullus emat vltra ſuā indigentiā, ne alijs res ſint cariores, vel incommode habeantur.l.1.C.de epiſ.audi.

6 Sexto † quæritur, quo precio res poſſunt emi, aut vendi? Et dico, ꝙ licet variæ fuerint opiniones tam Legiſtarū l.1.C.de epi.au.quā Canoniſtarum, in c.1.& cap. cum dilectus. de emp.& ven.tñ ſm omnes non licet ſemꝑ venditori rem ſuam vendere quantū poteſt: quia eſt ſnia iuris 10.q.2.hoc ius addita glo.Sed vt dicit S.Th.2.2.q.77.oportet pciũ eſſe æquale rei, & econtra: quia emptio, & vēditio ꝑtinet ad iuſtam commutationem, ſm Philoſophum in lib.Eth.de cuius rōne eſt æqualitas. Precium autem iuſtum, ſiue æquale, ſm Inn. & Ray. eſt, quod communiter currit in loco hmōi contractus, & etiam in tempore: vt in c.cum dilect.de emp.& ven.& in l.2.C.de reſcri.ven.niſi dubium ſit, an res tempore ſolutionis plus ſit valitura, de quo inf. Vſura 2. quod tñ precium iuſtum, ſm S.Th. in indiuiſibili non conſiſtit. Vnde dicit gl.in d.c.hoc ius ꝙ iuſtum precium taxatur ſm æſtimationem communem, & idem habetur in l. precia. ff. ad l.Falc.Et ū alicuius commercij non ſit cōmunitas, determinabitur precium præſcitis circunſtantijs iudicio boni mercatoris in re mobili cum alia regula dari non poſſit; in re verò immobili, ſm fructus vt no. glo. & Bar. in l.2.C.de reſcin. vend. & ſequuntur cōiter doctores. Quod tñ limitatur primò, ſm S. T. quia qñ venditor ex venditione damnificatur multum, vendere pt, & rem, & ſuum damnū, quod tñ intellige, ſi venditor vendit ad inſtātiam emptoris, & vt ei ſeruiat, non autem ſi venditor venderet coactus propter aliquam propriam neceſſitatem, qa tunc S.Tho.in qu. de ma.q.13.ar.4.dicit, ꝙ qui emit rem aliquā tantum pro ea iuſtè dat, quantum valet: non āt quantum ille, q vendit, ex eius carentia dānificatur hæc ille. Secus, aut ſi ipſe non damnificaretur, & emptor multū iuuaretur: quia cum hoc non ſit ꝑꝑ condōnē vendentis, venderet, quod non eſt ſuum. Et ſecundò limitatur ſm Arch. niſi adſit fraus minorantiū, vel augentiū pcia rerū ſtudioſè, ſicut quidam lupi ſua volentes vendere fruměta, cōueniunt vt nō niſi certo pcio vendant, vel emāt oīa, q̃ ſunt in foro: vt preciū creſcat, & ſuo mō vendant: aut volētes emere expon ūt multa in foro, vt pciū creſcat. Quib.duob.caſib. pciū rei non eſt, ſm cōem æſtimationē, ſed in prima limitatione, eſt maius, in ſecunda eſt maius aut minus: vide inf.eo.§.9.& Vſura 2.§.1.

8 Septimo † quæritur, vtrum liceat rem vendere plus, quam valeat, aut emere precio viliori dummodo non excedatur medietas iuſti precij vt dicunt iura? Et dicit S.Th.2.2.q.77. ꝙ iniuſtum eſt vendere carius, aut vilius emere, q̃ res valeat, poteſt tamen aliqñ vēdi plus quam valeant in ſe, licet tunc non vendatur plus quam valeat venditori, neque quantum valeat emptori, iuxta dicta in priori §. vt qñ ex venditione læditur venditor, ſed vēdit, vt cōplaceat, vt ſu. Et ſimiliter eadem rōne licet emere vilius, q̃ res valeat vtile eſt venditori vendere, non āt emptori emere: ſed emit, vt ſeruiat ſicut qui emit operas pauperis precio expenſarum, ne famæ moriatur. Et hæc vera ſunt in conſcientia: iura tamen ciuilia permittunt contrahentes ſe decipere vſque ad dimidium iuſti precii.C.de reſcin.vend.l.2. extra, de emp.& ven.c.cum cā, quod Inn.in c. in ciuitate, de vſu. dicit procedere iure fori, non iure poli, & quo ad Deum. Nam ius poſitiuū in odiū litiū noluit dare actionem pro modica læſione: ſed ſolum qñ exceſſus eſt magnus puta, cum quis eſt deceptus vltra dimidium iuſti precii, quod quidem, ſecundum aliquos, tunc eſt, quando res valens decem, venditur uiginti, & uno: ſed ſm Azo. eſt, ſi res ualens. x. uenditur quinque, minus uno denario: aut 15.plus uno denario, & hoc eſt uerius, & ſecūdū Hoſt.& Bern.in ca.cum cauſa, extra eo. vbi & Pan.dicit, ꝙ ſecundum aliam opin.non eſſet dare caſum deceptionis in uenditore, quia rem ualentem decem, oportet dare pro nihilo, uel pro minus, quod eſt impoſſibile, quia uenditio eſſet ſine precio.

9 Octavo † quæritur, quid agendum ſit, ubi precium non fuerit æquale rei, ſiue iuſtum? Et dico, quòd ſi hoc ſit ultra, uel citra dimidium iuſti precii in plus, uel minus reſcindet uēditio, uel pciū reducetur ad æqualitatē: & habebit optionē reſcindendi cōtractum, uel æquandi precium emptor, qñ eſt citra dimidiū: ut no.Ber.in c.cū dilecti.& c.cum cauſa. de emp.& uend. Quando uero eſt ultra dimidiū, optionē hēbit uenditor ſm Azo. per ar. à contrario. Et ſi periret res, ſm Pan.in d.cap. cum dilecti, periret emptor, ſi precium erat minus dimidio; quia cum duo ſunt in obligatione alternatiue, uno perempto remanet aliud l.plerunqae ff.de iur.do.& l.Stichū.ff.de uerbo.obli. Aut uenditori, ſi res eſt plus uendita, per eandem rationem, tamen prædicti non tenentur reſtituere, niſi illud plus vel il-

lud

ad minus. Et poterit agere deceptus usq; ad 30. annos, siue agatur conditione ex l. 2. C. de rescin. ven. quæ conditiones, cũ sint personales, sunt perpetuæ, siue agatur ex eo contractu. s. ex vendito. vt no. Pan. & Inn. in d. capit. cum ea. Sed si ageretur officio iudicis, ut uolunt aliqui sic agere non posset, nisi vsq; ad quatuor annos: quia vsq; ad illud tempus datur restitutio in integrum. l. vlt. C. de in integ. restit. Pan. tamen, vbi su. vult, ꝙ etiam vsque ad 30. annos. Si verò inæqualitas precij nõ sit vltra, vel citra dimidium iusti precij: si quidẽ dolus dedit causam contractui, annullat illũ. Sed si non dedit causam contractui, sed incidit in illum, tenet quidem contractus, sed æquabitur precium. Si verò nec dedit, nec incidit, & tamen emptor sciebat rem plus valere & venditor ignorabat, secundum Pan. in cap. quia plerique de immu. eccle. in foro animæ tenetur restituere, ꝙ plus valebat quia agit contra iustitiam naturalem decipiens proximum, saltem re ipsa in precio. Si autem vterque fuit ignorãs, sed re ipsa euenit deceptio: puta, quia lapidem preciosum venalem vterque vitreum credebat: quidam dicunt empto rem non teneri: quia emptione bonæ fidei lapidem acquisiuit. Sed Pan. dicit illum teneri ad restitutionem, si à principio emisset vero valore, si illum sciuisset: non autem si vero precio non emisset: sed eo casu tenetur restituere rem, si alter vellet preciũ restituere, ex quo iustum ꝓcium supplere non vult arg. l. in fundo. ff. de rei vend. & in l. si quis cum aliter. ff. de verb. obli. vbi parificantur deceptio ex re ipsa, & a proposito. Intellige si sit vltra dimidiam. Vnde & Bar. in d. l. si quis dicit, ꝙ si in venditionis instrõ dicatur, Vendidit rem pro tanto, & qđ plus valebat, donauit, non ꝓpter hoc cessat remediũ. l. 2. C. de rescin. ven. quæ loquitur de deceptione a proposito, & d. l. si quis, si venditor ignorabat rei valorem: qa ꝑ talia verba hẽbat animũ donandi solũ modicum: vt l. si libertus. ff. de ope. libe. l. hæc adiectio. de ver. signi. Si autem sciebat valorẽ, cessant remedia dictarũ legũ. Notandum est vero, ꝙ vbi iuxta prædicta vẽditio rescindenda non venit, tenet: & sic sufficit æquare preciũ. Et licet Sum. Ro. dicat, ꝙ vbi deceptio est citra dimidiã re ipsa, non teneat̃ quis restituere in foro aĩæ, tamen est contra mentẽ S. Th. & contra rationẽ iustitiæ: qa oportet preciũ esse æquale: vnde in consciẽtia tenetur quis de pluri, nisi sit adeo modicum, vt damnum passus non curare putetur. Dicit etiam Pan. in c. in ciuitate. de vsur. quòd iura canonica permittentia deceptionem vsq; ad dimidium intelligi debent, qñ venit deceptio re ipsa. Secus vbi dolus dat cãm cõtractui, vel incidit in contractum: quia tunc debet illud restitui: qa non est verisimile, ꝙ ius canonicum instinctu spiritus sancti conditum, d. l. si quis diaconus: approbet hanc deceptionem dolosam. Ego autem dico, ꝙ loquitur in foro contentioso, siue deceptio sit ex re, siue ex dolo, non quia illum approbet, sed quia tolerat, sicut & lex diuina tolerauit iniustum diuortium.

10 Nono † quæritur, an liceat alicui carius vendere, aut vilius emere q̃tum potest? Et dico, ꝙ res tantũ valet, quantum vendi potest. ff. ad Treb. l. 1. §. si hæres. & ff. ad l. Fal. l. quærebatur & ff. de fur. si qs vxori §. vlt. & hoc adnumeratum in loco & tꝑe venditionis: quia precia rerum non ex affectu singulorum sed cõiter æstimantur. ff. ad l. Falc. l. precia. & ₰m hoc licet cuilibet carius vendere, aut vilius emere quantũ potest ad numeratum. Sed prędicta sñia, s. ꝙ res tantũ valet quantum uendi põt, est vera, quantum ex doctoribus colligo concurrentibus tribus. Primò, ꝙ cesset fraus minorãtiũ vel augẽtiũ precia dolose, de quo su. §. 5. Scđ'ò, ꝙ cesset ius seu coactio ementiũ & vẽdentiũ, ita. s. ꝙ non cõpellant̃ aliqua necessitate emere aut uendere hic, & nunc, ab isto, uel isti eo modo quo moriens fame venderet equũ electũ paruissimo precio, vt inde redimeret panẽ ꝓcio maximo. Tertiò, ꝙ cessat ignorantia contrahentiũ, ita. s. ꝙ uterque bene nouerit factum suum. Addit ₰m Ang. ex mente Sco. requiritur, ꝙ cesset leuitas mẽtis, & adsit prudentia sed hoc pertinet an ignorantiã. Addit ẽt requiri, ꝙ qui plus debito vẽdit aut emit, donare possit: sed hoc nihil facit ad hoc, ꝙ contractus iuste fiat: sed ad hoc, ꝙ iniuste factus iustificetur, cum illum supponat iniustum, omittit autem primum requisitum, quòd tñ Arch. ponit. & per se manifestum est requiri, alioquin potentes conuenire possent, & opprimere pauperes.

11 Decimo † quæritur, vtrum negotiando liceat aliquid carius vendere, q̃ sit emptum? Et dicit S. Tho. 2. 2. q. 77. & Pet. de Anch. in ca. 1. de vsur. lib. 6. & alij Doc. ꝙ ordinario lucro ad aliquem finem necessarium, vel honestum, licita redditur negotiatio, puta ad sustẽtationem suæ domus, vel pauperum, vel patriæ, ne desint illi necessaria expectando moderatum lucrum, non quasi finẽ, sed quasi stipendium laboris. Sed tamen ex hoc licet dicatur ne-

negotiatio licita ex intentione: non tamē li-
cèt carius uendere rē, q̃ sit empta, ut colligit
ex dictis eiusdem S.Th. & Pe. de Anc. nisi pre-
cium rei sit mutatū ratione loci, aut tp̄is, aut
formæ: puta, q̃a res in se est meliorata à se: ut
equus, qui creuit, uel ab arte, ut gladius: q̄ est
expolitus. Imò inter mutationes formæ uide
tur cōprehendi posse, si empta in quantitate
magna uendatur minutatim, pro quo uī face
re dictū Chryso. ꝙ qui rem comparat, ut inte
gram, & immutatam, s. aliquo trium modo-
rum p̄dictorū, vendendo lucretur, ille merca
tor est, qui de templo Dei eijcitur, vbi illud
verbum integrū; ponderandū est. Addit hoc
licere quarto rōne laborū, & periculorū, &
in transferendo, sed hoc reducitur ad prædi-
cta, & verum est, qn̄ translatio fit ad locum, v
bi precium est maius, alioquin stultus merca-
tor emens rem vbi est cara, posset eam vende
re carè vbi est vilis, & abundans, & conse-
quenter iustū non esset s̄m cōem æstimatio-
nē contra p̄dicta. Posset tñ hoc quartū mem-
brum esse à trib. prioribus distinctū, & habe-
re locū, vbi quis res detulit cum periculo, &
labore ad locū, vbi nullum hēnt preciū, quia
ibi. s. non venduntur, quia eo casu in statuen-
do iusto precio habebitur rō periculorū, &
laborum, & expensarum. Qui autē emit, vt ca
rius vendat sine aliquo honesto fine, solum
vt lucretur, sine reipublicæ vtilitate, sed po-
tius cū damno, peccat mortaliter, s̄m Ale. in
3 parte Sum. vt ēt patet p̄ c. eijciens. 88. dist.
de talibus intelligitur c. quicunq; tp̄e. 14. qu.
4. vbi turpe lucrum dr̄ tp̄e vindemiarū vilius
emere, vt carius vendatur. Et concordat his
Hugo. & Lau. 14. q. 4. si quis, & S. Tho. vbi su.
& Pan. in c. 1. ne cler. vel mo. Non tñ necessa-
riò tale turpe lucrum est restituendum, s̄m
Rodo. sed de consilio solum, nisi fortè fuis-
sent causa talis excrescentiæ, quæ aliàs non
fuisset: quia tenerentur damnificatis.

12 Vndecimo † quæritur, vtrum liceat eme
re rem intentione statim reuendendi cum lu
cro sine mutatione rei, tp̄is, & loci, sicut fa-
ciunt, qui prius vēdunt rē, q̃ emant; venden-
tes p̄ 12. & ementes p̄ decē? Et dico, ꝙ Sum.
Ros. facto fundamento ex Arch. ꝙ iustum p̄-
ciū nō sit indiuisibile, dicit istū d̄ prudētia es
se laudandum. Arc. āt dicit nō apparere clarè
qd̄ sit iustum, ego aūt dico apparere clare, ꝙ
hoc sit iniustū: q̃a de isto propriè intelligitur
dictum Chryso. allegatum §. superiore. Vnde
Ale. vbi sup. Excusando eum, qui à casu emit
bono foro, & vendit statim carius accusat eū
q̄ hoc hac intentione facit Imo. Nider. 7. p̄-
ce. c. 5. dicit, quòd tales essent à republica ex
terminandi, quia nocent vtriq; eorū, qui pa-
rati sunt œconomicè commutare. Qui tamē
emit non illa intentione, si statim sibi occur-
rit ad reuendēdum cum lucro, non peccat,
quia iustum precium est diuisibile.

13 Dvodecimo † q̃ritur, vtrum liceat carius
vendere, q̃ emere ex sola mutatione tp̄is: pu-
ta, emendo blada tp̄e frugū. vt postea carius
vendantur? Et dico responsionem patere ex
d. §. priore. Nam s̄m Ray. Arch. & Viliel. hoc
lucrum ex se est turpe, vt patet. 14. qu. 4. quo-
cunque vnde oportet illud aliquo bono fine
honestari. Vnde & S.Th. 2. 2. q. 77. dicit, quòd
s̄m Philosophum primo Politicorum, lucrū
mercatorum de se est turpe, quia ordinatur
ad seruiendum cupiditati, ideo oportet illud
honestari honesto fine, q̄ est preseruatio sui,
vel pauperum eleemosyna, aut opulentia cō
munitatis. Igitur est licitum hoc facere bonū
communitatis s̄m Ray. vt Ioseph, & similiter
ad prouisionem suam, s̄m Viliel. maximè, si
aliter nescit negotiari, nec habet vnde susten
tetur: dummodo non intendat caristiam; & si
militer ad largiendum inde eleemosynā, s̄m
Ray. Inn. Viliel. & oēs. Si verò hoc fiat ex aua
ritia, vt alij cōpellantur emere ab eo, & ille
suo modo vendat, aut si intendat caristia, est
mortale, secundum Viliel. Et secundum Ray.
tenetur restituere pauperibus. 14. q. 5. qui ha
betis; quod secundum Viliel. Verum est de ho
nestate, sed non de præcepto.

14 Decimotertio † quid de facientibus an-
nonam carius vendi, puta, impediendo con-
ductores? Et dico eos teneri ad ponendum
eā in bono foro, ac si fuisset delata si pn̄t, &
puniuntur pęna 20. aureorum. l. 2. ff. ad l. Iuliā
de anno. & etiam corporaliter. l. annonam. ff.
de extraor. cri. & idē de emēte oīa blada, vt
carius vendat. d. l. annonā. & idē de oīb. perti
nentib. ad victum, vel vsum p̄ ipsos solos vē-
dēdis in caristiā reipublicæ: vt l. vnica C. vt ne
lite. in compara. spec. se. &c. vñ q̄ dat arrhas
pro oīb. aromatib. sciēs naues, q̃ ferebant eas
subuersas facit monopolium, & incidit in pę-
nam. d. l. vnicæ, & tp̄e necessitatis tales cōpelli
possunt vendere minus precio tunc alias iu-
sto. l. 2. §. cum in eadem. ff. ad l. Rho. de Iac.

15 Decimoqvarto † quæritur, vtrū liceat
carius vendere ad tp̄s, q̄ ad numeratum ratio
ne dilationis tp̄is? Et dico, ꝙ non, sed est vsu-
ra virtualiter, vt inf. Vsura 2. §. 1. & idē est si e-
matur p̄cio uiliori, quam soluitur ante tēpus.

16 Decimoqvinto † quæritur, vtrum mercator, qui ſcit ad aliquem locum alios poſt ſe venturos cum abundantia earũdem merciũ, poſſit vendere pretio tunc currente, an uerò teneatur uẽdere pretio, quod futurũ eſt, aut quod eſſet tunc, ſi res ſciretur? Et dicit S. Tho. ꝙ non facit contra iuſtitiam vẽdens ꝑcio currente & tacens qđ futurũ eſt, ſi tñ diceret, vel đ ꝑcio ſubtraheret, eſſet abũdãtioris virtutis.

17 Decimosexto, † quid ſi quis intendens nocere inimico, ſcribit amico, vt multum emat de lana, vel alia re, quia erit cara in poſterum, quod tũ nouit falſum: & deinde literam ſibi cadere permittit in loco, vbi inueniatur & legatur ab inimico: & conſequenter talia emat & perdat? Et dico ſm̃ Arch. ꝙ talis mortaliter peccat ex intentione nocendi, nõ tñ tenetur ſatisfacere de damno: quia non dedit occaſionem efficacem: extra, de iniu. ſi culpa, qa ille non debuit ita leuiter credere.

18 Decimoseptimo † quid de eo quod in facto accidit? Mercator magnus Venetijs acceptis literis ab oriente, vt emeret aromata, qa futura erant cariora, eas lacerauit intendens omnia aromata emere, ſed alius tenuit colligens literarum fruſta, & legens eum præuenit in emendo & lucrum ſuſtulit? Et dicit Ar. ꝙ ſi legit literas illas, vt ſciret eius ſecreta, curioſitas ẽtſi verò vt ſibi ꝓuideret, prudẽtia humana eſt, & nõ peccatũ, qa licitũ eſt cuilibet accipere qđ ꝓ derelicto hẽt vt dictæ literæ.

19 Decimooctavo † queritur, vtrum liceat mercatoribus conuenire vt certo pretio vendat, vel vt vnus ſolùm tale quid vendat? Et dicit Hoſt. pactum eſſe illicitum: & idem eſt ſi quis in ciuitate impetret, vt ſibi ſoli vendere liceat: vnde ſi quis huiuſmodi exercet officiũ ſecundum leges debet ſpoliatos bonis exilio perpetuo damnari, & concedentes puniri, i. officiales qui prædicta concedunt, aut nõ puniunt, vt C. de monopo. l. vna. vbi Azo. per illam l. concludit prohibitum eſſe ne quis exerceat monopolium, i. ſingularem negotiationẽ, ꝙ accidit cum aliqui paciſcuntur, ne in arte ſua quenq̃ inſtruant præter filios, vel nepotes, & idem eſt in omnib. huiuſmodi. Prędicta tamen & d. l. unã intellige ſm̃ Inu. in ca ſignificante. de pign. quando frauduleuter & in dãnum reipublicæ fiunt. Secus ſi cõitas ſic ſtatuat pro bono reipubl. ut unus ſolus uẽdat uinum aut huiuſmodi, & tale lucrum applicetur communitati, ut quotidie fieri uidemus.

20 Decimonono † quæritur, utrum uenditio reddatur iniuſta propter defectum rei venditæ? Et dicit S. Th. 2. 2. q. 77. ꝙ circa rem venalẽ triplex defectus conſiderari põt. ſ. ſm̃ ſpeciẽ, quantitatẽ, & qualitatem: vt ſi vendatur aurichalcum pro auro, vel vtatur quis deficienti pondere aut menſura, vel ſi animal infirmum vendatur quaſi ſanum. In his igitur tribus ſi venditor ſcienter offendit, peccat, & reſtituere tenetur. Si vero ignoranter, nõ peccat quidem, ſed cum ad eius notitiam venerit recompenſare tenetur emptori hæc ex illo. Sed qđ dixit de qualitate intelligitur de corruptiua ſubſtantiæ, vt in domo combuſta. argu. l. quin tamen ff. de contrahen. empt. Secus in non corruptiua puta ſi agrum, ſterilem putabat vberem. 29. qu. 1. §. his ita reſpondetur. Vnde tunc, vt ibi patet in gl. venditio non reſcinditur, niſi eſſet deceptio vltra dimidiã, vt dictum eſt, vel haberet peſtiferas herbas, C. de edil. edic. l. ſi prędiũ, vel niſi dolus dediſſet cauſam contractui, vt ff. de dolo. l. eleganter. Ex his multa patent. ¶ Primum. Si vendens intẽdit vẽdere rẽ vnã, puta vnum agrũ, & emẽs emere aliã in ſubſtãtia, ut aliũ agrum, venditio non valet. l. in venditionibus, ff. de contr. emp. Et idẽ eſt in materia: vt ſi vendatur aurichalcum pro auro, vt in d. l. in emptionibus. ¶ Secundo. Tabernarij dantes vini mẽſuram diminutã, ſecundũ Arch. nõ excuſantur, quia decipiunt & damnificant emptores, non obſtante contraria conſuetudine, quæ eſt corruptela; niſi hoc faciant ad ſuã indemnitatẽ, vel lucrum moderatũ, puta, quia ſi darẽt plenas, oporteret precium augere, & cõſequẽter nullos aut paucos inuenirent emptores. Si autẽ econtra mulier dans ad filãdum ꝓ libra dat vncias 13. & nõ ſoluit niſi pro libra, ſecũdum eundem, non eſt fraus. ſ. vbi ſic eſt conſuetũ; quia ſic intelligitur eſſe pactum, cum a principio dat opus, ut ſic ſoluatur ſciẽti aũt & cõſentienti non fit iniuria, quamuis mos turpis videatur. ¶ Tertiũ. Si equus venditus ad paucos dies ratione ſuæ malæ qualitatis moriat. Pan. in c. iniuſtum de re. permu. poſt Ci. diſtinguit. Nam aut morbus erat notus vtrique, & nõ cõcepit remediũ: quia ſciẽti, &c. Aut vterque ignorabat, & tũc aut emptor non fuiſſet alias empturus & competit actio redhibitoria. Aut alias emiſſet, & tunc competit actio quãti minoris, non aũt ad totũ damnum. Aut ſciebat alter tãtũ, & ſi emptor, ſibi imputetur rõne ꝑdicta: ſi vẽditor tenet̃ ad oẽ ĩtereſſe: nõ ſolũ ad preciũ, vt in l. Iulianus, ff. de act. emp. niſi interueniſſet pactum, vt nõ teneretur, & ſi emptor fuiſſet minus diligens nihilominus

ſm Cyn.vēditor tenetur:quia licet ille fuiſſet in quadam negligētia: vel culpa: tñ venditor non patefaciens fuit in dolo,qui præpōderat culpæ:vt in l.item ſi obſtetrix.ff.ad l.Aqui.Io. tñ And.poſt alios dicit, & ſi intra triduū moritur, & inuenitur habere cor marcidum, ex tp̄is prauitate p̄ſumitur illū morbū tp̄e venditionis habuiſſe.¶ Quartum. Si quis vēdat equum dolentē in ſpatula, ſed hoc non oſtendentem, quia erat calefactus, dicens, do tibi equum iſtum pro ſtrabone & dolente ac habente oēs maculas,nec volo ex aliquo teneri ſecundū Spe.in tit.de emp.& vend.§. nūc.nihilominus tenetur,ex quo alias ſpecifice non pro palauit defectum, quia emptor fuit deceptus vidēs dictā eſſe falſitatē in alijs exp̄ſſis, & credidit veriſimiliter ſic eſſe de morbo ſpatuloſo.¶ Quintū.Si fundum vendidi tibi exp̄ſſis confinib. & menſura terræ,& nunc inuenitur maioris quantitatis,an cedat emptori, ꝙ plus eſt, aut venditori, diſtinguit Oldr.Nam qñque loquēs vtitur terminis denotantib.certū,numerū,vel menſurā,& agit ad ſupplemētū,qñ.ſ.exprimit cōceptum ſuum incipiendo a numero,vel menſura, vt vendo tibi terram quatuor modiorū in talib. confinib. qñq; aūt vtitur terminis denotantib. ſpeciem ſeu corpus;licet adijciat,certū numerū,vel menſurā: vt, vendo tibi talem fundū ſic confinatū: qui eſt trium modiorum, & tunc,ꝙ eſt plus,cedit emptori:quia hoc caſu numerus,vel menſura vr̄ adiungi loco demonſtrationis quę licet ſit falſa, non vitiat nec minuit illud,cui adiungitur: vt l.falſa demonſtratio. ff.de cond. & demon.Hæc Pan.in c. per tuas.de dona. Vel dic, quod ſi precium taxatur p̄ modia,emptor nō habebit illud plus;ſi vero nō taxatur per modia,habebit totum,& de hoc ſu. Donatio.1.§.

21 VIGESIMO † quæritur, vtrum venditor teneatur dicere vitium rei venditæ?Et dico, ꝙ S.Th.2.2.q.77.ar.4. obſcure de hoc loquitur, & 2.quolib.ar.10.cuius doctrinā ſic intelligo. Nulli eſt licitū inferre damnum proximo vel periculum.Cum igitur quidam defectus dent damnū tantū, ut pannus malus,quidam vero damnū & periculū p̄ſonę,vel rerū,vt cib.corruptos ſeu venenoſus, & equus retrocedēs in primis ſiue defectus ſit ſecretus,ſiue non, uenditor dicere nō tenetur; ſed ſufficit ſi minuat de precio rei quantum apprehendit ille defectus:quia neq; dānū neq; p̄iculū infert emptori:ſi tamē preciū nō minueret, inferret dānū In ſecundis aūt, ſi ſint publici, ſufficit minuere de p̄cio,nec eos dicere tenet̄:puta,ſi equus ſit monoculus,q̄a nec damnū nec periculū īfert,ſi verò ſint occulti,dicere tenet̄ nec ſufficit minuere de p̄cio:q̄a exponeret emptorē periculo.Hæc ex illo;cui cōſonat &, quaſi cōcordat ac limitat Ang.in l.ſi quis cū aliter. ff.de act.emp.& ven.& Pan.in c.iniuſtū.de re. perm.Ex quib. colligitur,ꝙ diſtinguendū eſt ſic.Nam aut emptor ſi ſciret hmōi defectus, nullo mō emeret;& tunc nullo modo celare licet.Aut emeret quidē,ſed nō ita libēter, & tunc ſi nullū immineat periculum, vel damnum,non tenetur uenditor reuelare,ſed ſufficit minuere precium,& idem eſt de miſtura aquæ ad vnum, & hmōi.Si autē imminet periculum,vel damnum emptori, uel alteri manifeſtare tenetur:aliter eſſet obnoxius reſtōni damni,ſi accideret.ar.l.in reb.§.itē q̄ ſciēs. ff.com.& l.Iulianus.ff.de ac.emp.

22 VIGESIMOPRIMO † quæritur,quid de his, qui rerum defectus negant, aut falſas bonitates affirmant cum periuris & mendacijs ſciēter?Et dico ex Ray.iuncta gl. eius, ꝙ quantū ad iuramenta ſp̄ peccant mortaliter iurando falſum,ēt in modico.Quātū uerò ad mendacia,ſimiliter qñ per hæc lædunt p̄ximū ī magno,uel ēt paruo, cum uoluntate lædendi in magno:ſecus ſi in modico, animo nō lædēdi in magno,uel ſi in nullo,ſed ſi ad ſeruādū indēnes.Vtroq; aūt mō tenetur de nocumēto.

23 VIGESIMOSECVNDO † quæritur,utrū emptum ex aliena pecunia ſit ementis?Et dico, ꝙ ſic, ſi nomine ſuo emit.l. ſi ex ea,C. de rei vendi.Fallit,ꝙ dictum eſt in empto ex pecunia eccleſiæ.12.q.3.c.1.& 2.qu.5.fixum,quòd adeo eſt uerū,ꝙ ſi clericus habens pecuniam de præbēda,emerit prædiū,amplius illud dare non poterit intuitu pietatis,licet pecuniā dare potuiſſet:quia ſtatim prædiū ſit eccleſiæ ſiue emerit nomine ſuo,ſiue alieno,de pecu. cle.c.1.& c.inquirendum Et idem dic de empto ex pecunia pupilli,uel minoris a tutore, uel procuratore;q̄a minori ſibi uendicare p̄t l.2.ff.quando ex fac.tu.Idem de empto ex pecunia militis.C.de rei uen.l.ſi ut proponis. Similiter dic in empto a marito, uel uxore de pecunia ſibi ab altero eorum donata,ſi efficiatur non ſoluendo,qui domum accepit.l.uxor marito.ff.de don.inter uir.& uxo.Hæc ita limita,quando pecunia non fuit alteri miſta: quia ſi fuiſſet miſta,tranſiret in dominium etiam furis.l.ſi alieni numi.ff. de ſolu. & ſic nō eſſet eccleſiæ,uel prælatorum.

24 VIGESIMOTERTIO † quæritur,ſi res uendatur duobus cuius erit?Et dico,quòd potior

eſt

est,secundus,si res tradatus,sibi,vel primus si.
primo sibi detur,& idem in donatione.l.quo
ties.C.de rei vend.arg.c.ex literis. de cōsuet.
& exp̄sse.C.de sac san.eccl.l.vt inter diuinum
ēt scd̄s emisset,& ipse noīe ecclesiæ:q̄a p̄fer-
tur primus.ff.de procu.l.in causæ. Venditor
aūt tenetur crimine falsi vt patet ff.ad l.Cor.
de fal.l.qui duob.Sed si permutauit,aut alteri
in solutum dedit,vel aliter distraxit,postquā
eam obligauerat tenetur crimine stelliona-
tus.ff.de cri.stel.l.3.De hoc tamen plenissime
Ias.in rep.l.quoties.C.de rei vend.

25 VIGESIMOQVARTO † queritur,vtrum is,
cui datum est aliquid ad vendendum pro 10.
vendidit pro 12.teneatur de duobus domino
rei?Et dicit Arc. quòd cum habeat mercedē
pro suo labore,& exhibet nudū ministerium
totū,q̄ superuendit,tradere tenetur domino
siue primo vēditori,& non emptori, nisi for
tè plus iusto vēdidisset.Sed Sum. Ang. cōtra
Ros.tenet,q̄ sibi acq̄rit illa duo sua industria
nō obstāte mercede, quia illa datur vt inue-
niat emptorem p̄ decē,si tamen daretur sibi
simpliciter venderet:secus, quia teneret ven
dere meliori precio,quo posset. Sed hoc non
bene dicitur, q̄a illa duo nō retinet rōne rei
venditæ, cum non sit sua: nec rōne laboris,
vel industriæ, cum hēat mercedem pro toto
illo,quod exhibet in vendendo. Nec res dat̄
sic vendenda à dn̄o pro decem,quin velit ha
bere duodecim,si potest, sed expressit mini-
mū.Et ita tenet Arc.Io.Fab.& Io.de Pla. in §.
actionum.Instit.de acti.& ibidem.do.Ias.

26 VIGESIMOQVINTO † quæritur, vtrū ven
ditor teneatur emptori de euictione?Et dicit
gl.& Pan.in c.si venditori.de emp. & ven. q̄
sic:& si nō defendat emptorē postquam sibi
denunciauit,tenetur ad oēs expensas,quas fe
cit in iudicio,s̄m eundem,siue obtinuerit, si-
ne non:vt l.1.C.de euict.& l.venditores.ff.de
verb.ob. & vtrobique per Bart. Secus si non
denuntiasset litē motā.Fallit āt,inquit,in tri-
bus casib. q̄d dictū est, nec ad euictionē tene
tur.¶Primò,si in principio litis,vel ad minus
post litē cōtestatā, nō denunciauit vendito-
ri,vt eū defenderet,C.de euic.l.emptor fun-
di & l.Authore.§.eo.l.si rē.§.fi.Sed & si ven-
ditor sciebat litē motā, vr̄ sentire Barto. in l.
denuntiasset.ff.de adul.q̄ etiā denunciare te-
neatur:quia q̄n requiritur denunciatio ad ali-
quid faciendum, vt in casu isto, non sufficit
scientia sola:vt in d.l.denuntiasse.Secus q̄n re
quiritur denunciatio ad simplicem scientiam
habēdā:q̄a valet,vt regula,qui certus, de re.
iur.lib.6.& l.1.ff.de act.emp.& vend. Et licèt
gl.& Cy.in l.emptor.& Dyn.in d. regula. qui
certus teneant,q̄ non tenetur denunciare,&
multi alij:tn̄ tutius est,q̄ denunciet,p̄ l.si cō-
trouersiā in ver.authori hæredi, vel eius nun
tia.C.de euict. quæ denunciatio non impor-
tat simpliciter indicare,sed per officialē noti
ficare litē motā, vt veniat ad defendendum.
Scd̄ò, quādo emptor citatus cōtumaciter ab
fuit, quia vr̄ condemnatus p̄p suā contuma-
ciam d.l.emptor.& ff.de euict.l. si ideo. 1. re-
sponso,& idē si venditore absente nō appel-
lauit à sententia.l.Herennius.ff.de euic. Ter-
tiò, quando per iniuriam sententia lata fuit
contra emptorē.d.l.emptor. quia iniuria, q̄
fit emptori,non contingit venditori,l.si im-
prudentiā.in princ.ff.de euic.Idem dic, si per
violentiā extraiudicialiter auferatur.d.l.si p̄.
& C.de euic.l.fi.ēt si notarius posuit, q̄ obli-
get se defendere de iure,& de facto: quia il-
lud de facto intelligit, si lis moueatur de fa-
cto,non iure,s̄m Pan.vbi su. quia violētia ex
traiudicialis non venit s̄m naturam contra-
ctus:de quo dic,vt no.p̄ Bar.in l.stipulatio ista
ff.de ver.ob.Adde quartò,q̄n emptor cōpro-
misit, & reportauit sententiam contrariam.
l. si. dictum §. si in arbitrum ff. de euic. quod
intellige verū,si voluntariè compromisit:q̄a
secus si coactus.s.à statuto:q̄d sic vult, vt in-
ter cōsanguineos compromittatur,& huius-
modi:& hoc denunciauit venditori,secundū
Bar.in d.§.si in arbitriū.& Bal in l.1.C. de pe-
ri.& com.rei ven. Et quintò, q̄n emptor po-
tuit vsucapere,& non vsucepit.l.si dictum. §.
si cum posset. Et sextò,si rem alienam scien-
ter emit:nisi de euictione,specialiter sibi ca-
uerit.l.si fundū.C.de eui. Et septimo, si aliq̄d
casuale contingat.C.eo.de leg.l.fi.de reb.ec-
cle.non alien.c. ad nostram. Vide etiam alios
casus per Host.in Sum.eo.ti.

7 VIGESIMOSEXTO † quæritur, quid si ven
ditor pactum fecit,q̄d de euictione non tene
retur?Et dico nihilominus eum teneri ad pre
ciū re euicta.l.ex empto in fi. de act. empt. &
vend.q̄d limita Lu.de Ro.q̄n pactum sit in ge
nere,s.a quocunq; euincatur: secus si specifi-
catur persona,vel causa vna:quia tunc etiam
non tenebitur ad preciū.Casus est in l. qui li-
bertatis,in prin.ff.de euic.& ibi glos. de hoc.

28 VIGESIMOSEPTIMO † quæritur, quātum
emptori tenetur venditor in casib. in quibus
de euictione tenetur re euicta?Et dico, quòd
tantum in simplum: & si fuit in culpa in ven-
dendo,tenetur ēt ad interesse.In forum tamē

cōtentioſo in reb. prætioſis arbitrio iudicis cogitur ꝑmittere duplū, aliter condemnatur in duplum ꝑcij conuenti. ff. de euic. l. 2. & l. emptori. De emptione rei furtiuæ hēs inf. Restitutio 3. §. 7. vide ēt ſu. Cōtractus. §. 9. Vtrū teneat venditio per cōpromiſſū: & ſimiliter vide multa inf. Negotium, & Vſura ſecundo.

EMVNITAS, vide infra Immunitas.

DE ENORMI.

1 *Enorme quaſi extra normam poſitum, dictum eſt, quod autem importet, & præſertim ad mores relatum quotupliciter malum enorme dicatur.*

2 *Enormia crimina iuxta Canones quæ nam ſint. Et ibidem, quod crimen enorme dupliciter dicatur.*

3 *Enormis iniuria corporalis quæ dicenda ſit. Et ibidem, quod exceſſus notorius ſit enormis: qui ſi ſiat in perſonam eccleſiaſticam, ab eo epiſcopus abſoluere non poteſt.*

4 *Iniuria enormis num ſit, quis arbitrabitur.*

1 ENORME † dicitur quaſi extra normā, vel ſine norma. i. mēſura. & importat aliquid exceſſiue magnum: & loquendo in moribus ſemper ſonat in malum: quia bona ex ſuo genere non poſſunt eſſe magna per exceſſum: cum infinite creſcere poſſit homo in gratia, & conſequenter in virtute. Dupliciter autem malum dicitur enorme. ſ. in ſe: & ſic peccata aliqua dñtur enormia, & ī ſuo effectu, vel nocumento illato: & dicitur enormis iniuria.

2 PRIMO † vero q̃ritur, q̃ ſunt enormia crimina ſecundū canones? Et dico, quod dupliciter crimen dr̄ enorme. Primo, ꝙ ad normam pęnitētiæ, quæ. ſ. pęnam delet cū culpa, plenue reduci non pōt, quin ſemꝑ aliquid remaneat de pœna: quia ſcilicet impedit ordinis executionē, & beneficij detentionem ēt poſt pęnitētiā. Et hoc eſt triplex. ſ. homicidium voluntarium. d. l. minora 1. qu. 7. ſi quis enormē. de conſ. diſt. 1. c. 1. & idem eſt de caſuali præcedente culpa. de homi. continebatur. Secus vbi culpa non præceſſit. eo. ti. ex literis. Item hæreſis, in qua poſt ſanatum vulnus remanet cicatrix, 1. q. 1. vētum. Item ſimonia in ordine. de accuſ. inquiſitionis, & ibi patet, quod idem eſt de ſimonia in beneficio, i. ſi quis adipiſcatur ordinē, vel beneficiū per ſimoniam vt ibi. Et de his vide ēt ſup. Crimen. Secundo dicitur enorme, quod diſpenſationem recipit: cipit: ut ſimonia in beneficio. 1. q. 1. ergo, & q. vlt. patet quomodo enormia dicuntur ēt omnia delicta, quæ inducunt infamiam ciuilem, id eſt ex quibus quis remenet infamis, ēt poſt pœnitētiam. 3. q. 7. §. porro. & 2. q. 3. §. hinc colligitur.

3 SECVNDO † quæritur, quæ iniuria corporalis dicatur enormis? Et dico, ꝙ cap. cum illorum. de ſent. exc. exemplificat ſi mutilatio ſequitur, vel ſanguinis effuſio. ſ. abundans, & ex membro, ex quo de facili nō fluat, ſ̄m docto, ſeu ex vulnere, & ſi in epm̄, vel abbatem ſeu ſuperiorem manus iniecta ſit. Similiter in §. atrox. Inſtit. de iniu. exemplificatur, ſi quis vulneretur, intellige ſ̄m Mod. ſi opus ſit medicamine chirurgiæ, vel emplaſtrorum, ſeu aliorū medicaminū. Itē ſi quis fuſtibus cæditur, ſi in theatro, vel foro, aut in conſpectu iudicis verberetur: item ſ̄m alios, ſi in eccleſia vel cęmeterio, vel dormitorio. arg. ca. cum ꝑ cā. de ſen. exc. 27. q. 4. quiſquis, & §. qui autem Item ſi ſacerdoti induto veſtib. ſacerdotalib. magiſtratui, parenti, patrono, & prælato. ff. de iniu. l. prætor. §. atrocē, C. eo. l. atrocem. Et ſic enormis dr̄ primo ex perſona: ſcd̄ò ex loco: tertiò ex tempore: puta, ludi, aut feſtiuitatis, & hoc eſt arbitrarium, quartò ex re, puta, vulnere, aut etiam vulneris loco, veluti oculo percuſſo. ff. de iniu. ita īcipit quintò ex modo vnde ſ̄m Pan. in d. c. cum illorum, exceſſus notorius dr̄ enormis: & ſi ſit in perſonam eccleſiaſticam eps abſoluere non poteſt. Et de his omnib. ſup. Abſolutio 4. in principio.

4 TERTIO † quæritur, quis arbitrabitur, an iniuria ſit enormis? Et dico, ꝙ is, qui habet abſoluere, & ligare, vt ſciat, an ſit qs ſuæ iuriſdictionis; & poſſit illum abſoluere necne. argu. c. ſuper literis. de reſc. & l. ſi quis ex aliena. ff. de iu. ſed caueat, ne legem arbitrari velit, vbi ius atrocem determinat: quia non abſolueret ſed deciperet: ſecus autem vbi determinat.

DE EPISCOPO.

1 *Epiſcopus vnde dictus, qualiter interpretetur, quod nam ſit ipſius officium, ac munus. Et an differentia ſit inter epiſcopum, & presbyterum: & qualis.*

2 *Epiſcopatus ordo ne ſit, an dignitas. Et num eorū ſtatus religioſorum ſtatu perfectior ſit nu. ſeq.*

4 *Epiſcopatum expetere, aut oblatum recuſare, an liceat. Et ad hoc ſubnectuntur concluſiones aliquot.*

5 *Epiſcopus in ſui ordinatione, & inſtitutione interrogatus, an nouum, ſimulque vetus teſtamentum nouerit, reſpondens, quod ſic ſi illa ignoret, an mortaliter peccet.*

6 *Epiſcopalis dignitas, num a ſeruili, aut adſcriptitia conditione liberet. Et iura epiſcopalia, quænam poteſt epiſcopus a ſuis ſubditis ex Canonum diſpoſitione exigere. nu. ſeq.*

8 *Epales lex, ſecundum iura q̃nam, ac quotuplex ſit.*

9 *Eps quid ſecundum iura, aut poſſit, aut non poſſit.*

10 *Epiſcopus quid debeat, & quid non:*

11 *Epi-*

1 EPISCOPVS † Græcum nomen est, dictũ ab episcopi, quod est sup. & scopos, vel Epi, quod est intundere, quasi superintendẽs quia superintẽdit laicis, & clericis sibi cõmissis 8.qu.1.qui episcopatum.dist.10.cleros vbi etiam interpretatur Spec.eo.quod subditorũ mores & vitam speculatur, & inhoc negligẽs est in peccato mortali, & dicitur canis impudicus.2.q.1.c.qui nec cuius officium consistit in confectione chrismatis, chrismatione frõtis, collatione ordinis, cõsecratione ecclesiarum, & altarium: vt de sen.excom.c.quia periculosum.lib.6.in glos.& secundum S.Tho. in 4.dist.23.solus dispensat illa sacramenta, quæ ponuut suscipientem in aliquo grandi perfectionis super alios, & æqualis est papæ, ẽm eũdem ibi di.3.in collatione sacrorum, seu quo ad ea, quę sunt ordinis episcopalis; ideo quilibet põt alium consecrare solus ẽt, vt ibi dicit dist.20.proprie est prælatus, ecclesiæ, & quasi sponsus eius accipit annulum: cuius & cõuersatio debet esse, quã Greg.in Pasto.describit, dicens, Sit rector cogitatione, mundus, actione præcipuus discretus in silẽtio, vtilis in verbo, singulis per compassionẽ socius, præcunctis contemplatione suspensis: internorũ curã exteriorum occupatione nõ minuẽs: exteriorum prouidẽtia internorum solicitudinẽ non relinquens. Et quantum ad appellationẽ quandoq; inter ep̃m & presbyterum differẽtia non fuit: quia isti & illi presbyteri & ep̃i dicebantur: semper tñ fuit differentia realis, vnde & in primitiua ecclesia soli ep̃i confirmabant, Act. 8.i. per manuum impositionem Spiritum sanctum dabant, vt tenet S.Th.Ray. & Pet.de Pal.quæ impositio per confirmationem designatur; ideoq; soli episcopi sunt, qui apostolorũ vice confirmant vt extra de sac. vnct.c.vno.§.per frontis. Erãt & olim quidã prælati, qui coepiscopi dicebantur, de quibus pertranseundum est, quia amori sunt dist.88. §.hi vero.& c.seq.

2 PRIMO † verò quæritur, vtrum episcopatus sit ordo, vel dignitas. Et dico, ꝙ est dignitas, vt patet ex dictis su. Dignitas, est ẽt ordo sup. Sacerdotium, ẽm S. Th. in 4.dist.7.& dist. 24.nõ in ordine ad verum, sed ad mysticũ corpus Christi, suꝑ quod habet aliquẽ actum ad aliquam potestatem, quam non habet sacerdos sicut põt ordinare, & confirmare, & huiusmodi. Vnde ẽm Io. And. in principio sexti. papa se episcopum appellat, licet in ecclesia sint dignitates episcopatu maiores, quia episcopatus est ordo maximus.

3 SECVNDO † quæritur, vtrum status ep̃orum perfectior sit statu religiosorum? Et dicit S. Tho.2.2.q.184.quòd sic; quia in omni genere restantius est patiente: in genere autem perfectionis ep̃i ẽm Dio. se habent vt perficientes, religiosi vero vt perfecti: quorum vnũ ad actionem, reliquum ad passionem pertinet. Si tñ status episcopalis agatur ꝑfunctoriè, nihil est miserius aut periculosus. dist.40.ante oĩa.

4 TERTIO † vtrum liceat appetere episcopatum, aut recusare oblatum? Et dico, quod ẽm Aug.19.de ciuitate Dei, & S.Tho.2.2.q. 185. & 8.q.1.qui ep̃atum, & si administretur, vt decet tamen indecenter appetitur, quam inquit Augu. otium sanctum quærit charitas veritatis: negotium iustum suscipit necessitas charitatis, quam sarcinam si nullus imponit, percipiendæ atq; intuendæ veritati vacandum est si autem imponitur, suscipienda est ꝑꝑ charitatis necessitatem. Istam aũt quæstionem diffuse tractaui in Ro.aur. Dominica 17.post Trinita. & ibi habentur hæc conclusiones. ¶ Prima. In nullo casu licet prælationem procurare quacunq; populorum necessitate, vel quocunq; fine. ¶ Secunda. Licet nunquã liceat p̃laturam quærere, tñ necessitatis tꝑe, i. qñ non videt quis vnde competenter de bono pastore prouideatur: licitum est hanc appetere, nõ absolute, sed a Deo, non vt quis præsit, sed vt prosit: & licitum est hoc desiderium: vellem ꝙ me Deus dignum iudicaret, & faceret, vt alijs prodesse possem; quia velle prodesse est laudabile, & velle promoueri per Deum non est præsumptuosum, cum ipse non promoueat nisi dignos. ¶ Tertia. Tale desiderium extra casum necessitatis non est laudabile nec licitum, quia esset minus bonũ præferre meliori, cũ sit melius vacare Deo qui proximo, tibi non est necesse vacare proximo. ¶ Quarta. Is cui vitia placent in propria persona, vel cui non displicent, nec ea conatur euertere in aliena, nunquam licite appetit a Deo promoueri, quamdiu sic esse deliberat. Est aũt mortale, iudicio meo, appetere rõne deliberata episcopatum & omnem prælaturam siue beneficium cũ cura, in multis casibus, de quibus inf. Superbia.§.vlt.& specialiter propter ambitionem, vel cupiditatem principaliter, qa est ambitio ꝑiculosa, & repugnans bono cõi: tũ quia talis nescit se idoneũ ad illud administrandũ: cũ hoc sine Dei gratia, quã se hr̃e nescit, facere nõ possit: tũ quia bonũ commune

ordinatur ad particulare, vt populus sit pp prælatū, cū sit econuerso. Est ēt mortale hoc recusare, cū qs ꝓbabiliter credit se idoneū, vel saltē dubitat, & ad suscipiendum adstringitur præcepto superioris, quia in dubijs tenetur subditus obedire; vt inf. obedientia, & idem vr̃ si nō adstringatur præcepto sed cōsilio, & probabiliter credat, ꝙ per aliū æque bene prouideri nō potest; quia est contra fraternā charitatē; & facit ca in scripturis. 8. q. 1. sed vide su. Electio. 1. §. 20. inf. Simonia 7. §. 16.

5 † QVARTO quæritur, vtrum peccet mortaliter ep̃s ignorās in sua ordinatione interrogatus an sciat nouum & vetus testamētū, & respondens, ꝙ sic? Et dicit Rich. in quolib. 4. ꝙ sic, si ita est ignarus, ꝙ nesciat ī gn̄ali mādata Dei, articulos fidei, virtutes, & vitia, & sacr̃a; quia tunc perniciosum mētitur; nō aūt si sciat duo testamenta quantum ad ea, sine quibus officium suum conuenienter exercere non potest; licet in alijs sit indoctus; quia videtur, quòd consuetudo sic solum velit.

†QVINTO quæritur, vtrum ep̃alis dignitas liberet a condōne seruili, vel adscriptitia? Et dico, ꝙ ab vtraq; imò & sacerdotalis. dist. 54. si seruus sciente, & c. ex antiquis. iuncta gl. & ēt a curiali seu officiali, secundum glo. in d. c. si seruus & idem scd̄m Pis. & Sum. Ang. licet Supp. sentiat, quòd non, innitendo textui d. c. si seruus. Sed quantum ad hoc illud ca. non tenet secundum Pis. Veruntamen nec seruus, nec adscriptitius, nec ēt curialis ordinari debet, nisi secundum dist. quam habens inf. Seruus 2. per totum, i. nisi prius a tali conditione sint absoluti & ab alijs irregularitatibus.

7 † SEXTO quæritur, quæ sint ep̃alia iura, q̃ eps exigere potest a clericis & religiosis sibi subiectis secundū canones? Et dico, quòd declaratur in c. conquerente. de offi. ord. vbi dr̃. In ecclesijs seu capellis tuę dięcesis ad monasterium ipsum spectantib. habeas canonicam obedientiam, subiectionē & reuerentiā, institutionē, & destitutionem, correctionē, & reformationē, ac cēsurā ecclesiasticā, iurisdōnē quoq; ordinariā causarū oīum ad forum ecclesiasticū de iure spectātiū, pęnitētias, & sacr̃orū oīum, quæ ab ep̃o recipiēda sūt, &c. de quibus vide plene Arch. 3. par. tit. 9. c. 5.

8 †SEPTIMO quæritur, quotuplex, & quę sit lex ep̃alis scd̄m iura? Et dico, quod duplex. s. iurisdictionis, cui subijciuntur monasteria: & dioecesana, cui monasteria nō subijciunt: in quibus consistit totum ius & potestas episcoporum; & de quibus in c. dilectus. de offi. or. vbi gl. dicit istam esse inter vtranq. dr̃iam. Nā ad legem iurisdictionis pertinet datio curæ, delictorum coerctio, ordinatio ecclesiarum, consecratio earum, altariū, & virginum, & chrismatis, & gn̄raliter oīum sacr̃orū, & ordinum collatio, quæ in dādo consistūt, & alia plura, q̃ enumerant in §. præcedenti ca. conquerente. vsq. ad verbū synodaticū. Ad legē vero dioecesanam spectat cōuocare ad synodum, ad sepulturas mortuorū, cathedraticū, id est, quod soluitur in signū subiectionis, tertia, vel quarta mortuariorū, decimationum, hospitiorum, & similia quę consistunt in recipiendo. Igitur omnia monasteria ipso iure exempta sunt à lege dioecesana. 11. qō. 1. c. 1. & q. 3. inter cætera. & 18. q. 2. quam sit. & 16. q. 1. placuit. nec cogi possunt ad prædicta ptinentia ad illam d. ca. quam sit. a lege vero iurisdictionis non sunt exempta, nisi munita sint speciali priuilegio, de quibus omnibus vide diffuse Arch. vbi sup.

9 †OCTAVO quæritur, quid ep̃s possit secūdum iura, vel non possit? Et dico multa. ¶Primū. Secundum Pan. in c. accedentib. de exce. præl. pōt cōcedere nō ep̃is authoritatē, quā hēt, quantū ad ea, quæ spectant ad dignitatē ep̃alē, sicut cognoscere đ causa matrimoniali, iniungere publicā poenitentiam, cōcedere indulgentiam, iudicare de clericis, & hmōi: vt 16. q. 2. visis præter insignia, vt est vsus mitræ ac pontificalium, quæ solus papa concedit, ar. c. vt apostolicæ. de priuil. lib. 6. Et ēt q̃ sunt iurisdictionis potest concedere quamuis nondum sit consecratus, nec sacerdos. Et idem Io. And. & Cal. Quantū ad ea vero, quę spectant ad ordinē concedere nō pōt ep̃is vt ordinare, chrismare, consecrare: & similia, q̃ no. in c. quamuis. 68. dist. & in c. aqua. de consec. ecc. vel alt. Vnde credo, ꝙ dare nō possit authoritatē benedicendi vestes, seu paramēta: Eo āt mortuo expirat officiū vicarij, scd̄m eundē Pan. in c. 1. ne se. va. vt no. gl. in cle. si. de proc. Et idē vr̃ de officio prioris cōstituti ab abbate eo mortuo: ar. ex not. in d. cle. Secus si constitutus esset ab abbate cum capitulo: argum. c. 2. de sta. reg. ¶Secundum. Pro persecutione sui corporis licite posset fugere, secundum S. Tho. 2. 2. q. 185. vbi per aliū in eius absentia sufficienter posset saluti gregis prouideri. Vbi vero salus subditorum eius præsentiā exigit, fugere nō potest pp tpale aut corporale damnum: sed tenetur sicut bonus pastor animam suam ponere pro ouibus suis, & idem 1. q. 1. sciscitaris. ¶ Tertiū, potest ēt per

se,

ſe, vel per aliũ in quolibet loco nõ exempto pro tribunali ſedere, cum in tota ſua diœceſi iuriſdictionẽ habeat ordinariã. de off. ord. cũ eps. li. 6. Vtrũ aũt poſſit immediate iudicare de ſubditis ſubditorũ ſibi prælatorum nõ appellantium ad eum gradatim ſcđm Hoſt. & Goſ. licet ſint opiniones, ſeruanda tñ cuiuslibet eccleſiæ conſuetudo eſt, quæ iuriſdõnem tribuit. ¶ Quartũ. Poteſt ẽt cogere religioſos mendicantes, vt vadant ad proceſſiones. c. nimis praua. de excep. præl. Ex quo text. dicunt Doct. ꝙ quia prohibetur eis, ne ex leui cauſa eos cõpellãt ire: ſequitur ꝙ ex magna & graui poſſunt, puta ex nouo introitu epi, vel legati, aut imminente peſte, aut alio flagello, vel in generalibus litanijs, quæ ſunt tres dies Rogationũ hæc Pan. in c. cum dilectus. de off. or. quæ limita, niſi ſint ſpiritualiter priuilegiati. ¶ Quintũ. Poteſt ẽt q̃rere de titulo beneficij ſubſtituti ſui, ſi non conſenſit in eũ, & voluit Fed. cõſ. 98. & idẽ dic de quocũq. alio, cuius intereſt. ¶ Sextum. Poteſt ẽt vbicunque celebrare, & celebrari facere cum altari portatili. vt in c. fi. de priuil. lib. 6. & ſimiliter tpe interdicti celebrare põt, & celebrari facere, & audire diuina vbicunq. vt in d. c. fi. quod limita, vt in ca. quod nonnullis. de priuil. ſ. excluſis interdictis, ſubmiſſa voce, ianuis clauſis, & campanis nõ pulſatis, & ſi ipſe ſpecialiter non ſit interdictus, vel non fuerit cauſa interdicti. Qũo aut in aliquib. poſſit diſpenſare, hr̃ ſup. Diſpen. §. 4. & 9. & 11. & in beneficiorũ pluralitate ſpecialiter ſup. bñficium 4. §. 8. Quã aũt habeat iuriſdictionem, vide extra, de off. ord. per tot. ¶ Septimum. Poteſt ẽt in ſua diœceſi multa ẽt ſine metropolitani conſilio, ſecun. Rayn. vt conſecrare eccleſias ac virgines, ordinare, erigere altaria in eccleſia conſecrata: nã in non conſecrata hoc põt ẽt ſacerdos chriſma conficere, cõfirmare, reconciliare ſolẽniter pęnitẽtes, literas cõmendatitias clericis dare, inter ſubditos iudicare, anathematizare, cum ſolemnitate. de qua. 11. q. 3. debent. vnã eccleſiã in duas diuidere, & duas in vnã vnire, vnã alteri ſubijcere, & nouas erigere ex cauſa, & non aliter, & requiſito cõſenſu eorum quorũ intereſt, & qui forſan ex hoc lædi poſſent, qñq; ẽt eorũ conſenſu nõ obtento. de exceſ. præl. ſicut. & ibi Pan. extra, de eccl. ædi. ad audientiã. ſynodum celebrare, canonem latæ ſñiæ condere in ſua diœceſi. Vide Arch. 3. parte, ti. 21. c. 2. ¶ Octauum. Non põt autem ſine capituli conſenſu a principio de nouo cõſtituere monaſteriũ, nec eccleſiam conſtructã ſæcularem monaſticis regulis informare, ſec. Pan. in c. apoſtolicæ. de donatio. & ita intelligitur c. ſi epiſcopus. 12. q. 2. Sed poſtquam hæc ſunt acta cum aſſenſu capituli, poteſt ſolus donationem facere: de qua ſup. Eccleſia. 3. §. vlt. ẽt de poſſeſſionibus ipſis ſcđm cõiter Doct. & non ſolũ reditib. Sed ĩtellige de donatione ĩter viuos, non de teſtõ, ſec. Doct. cõiter, quia teſtamẽtũ porrigitur ad tps, quo non eſt futurus prȩlatus, cum morte cõfirmetur, & non ſit de rebus alienis. Si tñ quinquageſima aut centeſima eſſet in graue damnũ eccleſiæ, dari non deberet. d. ca. apoſtolicæ. ¶ Nonum. Non põt ẽt teſtari de bonis eccleſię, niſi vt alij clerici; tñ ſcđm S. Tho. 2. 2. q. 185. Poteſt habere proprium, & illud hæredibus teſtari. non poteſt autem cauſam ſpiritualem cõmittere laico, aut laico, & clerico ſimul; vt ſu. Arbiter, §. 19.

10 † Nono quæritur, quid facere debeat, vel non debeat? Et dico multa. ¶ Primũ. Epiſcopus in ſynodo conſtituere debet idoneos viros p totã diœceſim, eos iurõ adſtringẽs, ad denunciandũ ſibi, vel miſſo per eũ quicquid perpẽderint fieri contra voluntatem Dei, & Chriſtianitatẽ, quod ptineat ad eccleſiaſticã iuriſdõnẽ. 35. q. 6. epiſcopus in ſynodo. & tales appellantur teſtes ſynodales. ¶ Secundũ. In eccleſijs ẽt baptiſmalib. dẽt ordinare magiſtros, qui doceant pueros in ſtudijs literarum, artiumq; liberalium aſſidue, vbi neceſſitas occurrerit. 37. diſt. de quibuſdam. ¶ Tertium. Singulis etiam annis debet ſynodum tenere admonendo clericos, & conſtitutiones legẽdo, & laicis prædicando, 10. q. 1. placuit, & ſimiliter ſingulis annis, ſi põt viſitare oẽs eccleſias, monaſteria, & hoſpitalia ſibi ſubiecta. ¶ Quartũ. Debet ẽt in publico lineis vti, niſi ſit religioſus, ſuper indumentis. de vit. & hon. cler. clerici officia. ¶ Quintum. Debet ẽt, vbi temporalem iuriſdictionẽ habet, conſtituere iudicem laicum, qui in cauſa præcipue criminali, iuſtitiam faciat; cui & delegare poteſt in ſpeciali ſuper aliquo maleficio, vt iuſtitiam faciat ſine irregularitate: dummodo p ſuã reſponſionẽ nec directe nec indirecte indicet iudici: ꝙ pœnam ſanguinis debet irrogare: ſed ſolũ in genere, ꝙ iuſtitiã faciat; & ſi dubitat, conſulat peritos, aliter eſſet irregularis, de exceſ. præl. ex literis ſanguinis tamẽ vindictæ præſens eſſe nõ debet. vt in d. ca. ex literis. ¶ Sextũ. Dẽt etiam ordinandos, ne cito nimis manus imponat, inq̃rere primo de ętate ad illũ ordinẽ debita; de quo inf. Aetas.

Et

Et secundò, de bonitate vitæ: & quo ad hoc quemlibet potest admittere, nisi sit peccator notorius iure, vel facto, vel excommunicat⁹ maiori, vel suspēsus, vel ĩterdictus, q͂a nemo salutis suæ immemor iudicandus est. 1. q. 7. sãcimus si ẽt esset quis illegitimus, sine dispēsatione promoueri non posset, vel epi quo ad minores, vel Papæ quo ad reliquos ordines, nisi sit religiosus qui dispensatione non indiget rõne religionis, sec. Arch. Et tertio de literatura quia ordinans diaconum, vel subdiaconum, qui nescit officiũ peccat mortaliter: & similiter promouens ad curam non habentem sciam necessariam, de qua sup. Cõfessor 3. in princ. & de hoc inf. Ordinandus: & qualiter tã ipse q̃ suus notarius cauere dẽt a simonia. ¶ Septimum. In conferendo ẽt bñficia dẽt attendere, vt conferat dignis: aliter mortaliter, secundum S. Th. & Alber. in 4. & facit quid no. 61. dist. in sacerdotib. ¶ Octauũ. Non debet aũt ecclesiastica officia cõmittere ꝓpinquis, nec rerum ecclesiasticarum administrationem 89. dist. iudicatum est, & c. sequenti, quod intellige, quando alij haberi possunt æquè idonei, vt cesset scandalum: alias potest ẽt suis committere, si sunt alijs meliores: cũ hoc casu esset ratio prohibitionis. Sed & œconomus debet esse clericus honestæ vitæ: vt probatur eadem dist. per totum.

11 † Decimo quæritur, ad quæ Eps iure tenetur? Et dico duo. ¶ Primũ. Executione deuoluta ad epm ꝑ negligentiam executoris, tenetur seruare formã, quã & executores seruare tenebantur, scd̃m Bart. in l. si puellã. C. si man. ita fu. ali. & facit tex. ĩ cle. 1. de sup. negli. præl. & qđ no. Io. Andr. in c. publicato. de elec. ¶ Secundũ, Eps tenetur deputare in ecclesijs cathedralibus, & alijs conuentualib. viros idoneos ad prædicandum, & confessiones audiendum, & visitandũ, quibus & prouidere debet de officio ordinarij. c. inter cætera, vbi dicit Io. Andr. ꝙ q͂a dr̃, præcipimus: & subsequitur, si quis aũt qui in hoc sunt negligentes, s. notabiliter, sunt in mortali. Host. ãt orat vt Deus misericordiæ agat cũ transgressoribus huius præcepti, hodie, tñ inquit, prouidit paracletus per ordines Prædicatorum & Minorũ: licet non oẽs capiant verbũ istud de priu. c. nimis. Et intellige de conuentualibus sæcularib. i. collegiatis: quia monachis ñ competunt ista officia. s. ex mõnachatu. scd̃m Pet. & Abb. ¶ Tertiũ. Secundum S. Th. ẽt tenetur ingredi religionem, q̃ vouit 2. 2. q. 189. & exponere oĩa sua pro honore Dei, & salute gregis sui cum opus fuerit ibi quæst. 184. & alere clericos indigentes, quos promouit ad ordines, non autem alios clericos, secundum eum 4. dist. 24.

12 † Vndecimo quæritur, quas pœnas eps de iure incurrat, vel non incurrat? Et dico duo. ¶ Primũ. Ex nulla constitutione epi cadunt in penam suspẽsionis, vel interdicti, nisi de ipsis in illa fiat mentio specialis: similiter nec eorũ superiores de sent. excom. quia periculosum, lib. 6. Et idem dic de suspensione a beneficio iure posita: vt in c. si compromissarius, §. huiusmodi. de elect. lib. 6. Secus de excõicatione, vt not. in d. ca. quia periculosum. ¶ Secundum eps canones nõ seruans, aut seruari non faciens, est periurus; vt no. Pan. in c. ego. de iureiur. alleg. gl. in c. sacerdotes. el 1. 2. q. 7. quæ dicit, ꝙ a prælato non seruante canones recedi potest: sicut ab excõicato & ꝑciso receditur, quod dictum Pan. intelligit verum quando ex contemptu hoc procedit. Qũo ãt non possit restituere degradatũ sup. Degradatus. §. vlt. Qũo autem teneatur obseruantias irregulares, si est religiosus, vide inf. Monachus, qũo etiam aliqui casus ei reseruentur, vide sup. Casus. §. 2. 3. 4. & 5. Qũo ẽt possit aliquid accipere a clericis, & quando vide Arch. & diffusissime 3. par. tit. 21.

DE EREMITIS.

Eremita quis sit, & quotuplex. 1
Eremita an gaudere debeat clericorum priuilegijs. 2
Eremita an possit ad monachorũ prælaturã assumi. 3
Religiosi quando ad vitã eremiticã transire possint. 4

1 EREMITA, † qui & Eremicola, est is, qui eremum colit inhabitãdo. Et est duplex, quidam, s. colens quidẽ seu habitans eremũ, sed non ex desiderio vitæ solitariæ, sed alia causa, puta ad aggrediẽdum, vel fugiendũ: & hic proprie non dr̃ eremita: quia, vt dr̃ in c. q. vere. 16 q. 1. eremita dr̃ qui vere & pure solitariã vitam elegit, quidam vero colens ex desiderio colendi. Et iste est duplex; quia quidã est colens ex desiderio colendi, & tamen est adstrictus obedientiæ alicuius approbatæ religionis, qui etsi sit eremita proprie, non tamen præcisè; sed est religiosus ducens vitam eremiticã alius vero non est obedientiæ adstrictus: & iste proprie dr̃ eremita, s. is qui vitã eremiticã eligit sub spiritu libertatis. Vnde dicit S. Tho. in 4. distinct. 28. quod eremitæ habent solemne votum continentiæ, sed non obedientiæ: licet teneantur episcopus obedire, sicut & alij, vt dicitur 2. 2. quæstion. 186. arti. 5. ad 3. immo etiam possunt habere pro-

proprium secundum gl.in d.c.qui uere. & est tex.19.q.3.§.econtra.

2 PRIMO † vero quæritur, vtrum eremitæ gaudeant priuilegio clericali? Et dicit Sum. Ang.ac Rof.cum Io. de Lig. in cle.per literas. de præb.ꝙ sicut laici nati sunt;ita laici perseuerant sub Imperatoris iurisdõne, cum eis nihil adueniat eos eripiens, aut eximens inde. qđ est duplex.s.receptio, ordinis uel conuersio ad aliquã religionem approbatã. de rel. do.c.fi.17.q.4.si quis suadente.de sen.exc.non dubiũ. & sequitur Pan. in c.nullus de fo.com pe.Sed cõtrariũ tenuit gl.in d.c. qui vere. qđ Arch. limitat verum in eremitis, non profugis, sed qui adstricti sunt alicui regulæ, vel superiori.s. religioso:sed saltem hoc priuilegio gaudenti, vt su.Ecclesia 1.§.5.di.6. & hoc tenet; tũ quia si laicũ viuentẽ in turba dicta ad strictio facit gaudere priuilegio clericali:quare non vacantem Deo penitus in solitudine? tum quia & ipsa Sũ.Ang. dicit, ꝙ sunt de fo. ecclesiastico. per ca. nulla ratione, dist.93. & per c.si autem 11.priuilegium autem fori tardius acquiritur, & citius, ac facilius perditur, quam personale, secundum Doct.vnde si gaudent reali priuilegio siue fori, gaudent & personali sup.Excommunicatio 6.§ 6.

3 SECVNDO † quæritur, vtrũ eremitæ vocari possint ad prælaturam monachorum? Et dico, quòd sic per postulationẽ.ext de ele.cum ad mocasteriũ:& rõ, quia transeunt ad vitam strictiorem in hoc, ꝙ monachus abrenuntiat proprijs, nõ ãt eremita: vñ potest condere testamentũ.19.q.3.§. sed illud est: qđ intellige vbi eremita non est religiosus. Vita tñ solitaria debitè assumpta præeminet sociali, ſm S. Th.2.2.q.186.sicut iã perfectũ ei, qđ ad perfectionem exercetur:sed sine ꝓcedẽti exercitio est periculosissima.nisi diuinitus suppleatur.

4 TERTIO † quæritur, vtrũ religiosi possint vitam eremiticam eligere? Et dico, quod sic de licẽtia suorũ prælatorũ, ẽt mẽdicantes, & cellas siue habitacula in eremo, siue vbi hominum habitatio de propinquo non sit, capere, & mutare.de exces.prǣl.cum ex eo.lib.6. prælati tamen nemini debent dare licentiam nisi iam in societate perfectis, cũ imperfecto. sit periculosissimũ habitare solitariè: cui & dicitur, væ soli, quia cũ ceciderit, non habet subleuantẽ.Vnde S.Th.vbi su. dicit, quòd vita socialis necessaria est ad exercitium perfectionis, quia mutuo se instruũt, verbo, exemplo, & correctione, q̃ ad perfectionẽ ducunt: solitudo autem competit iam perfectis.

DE ERRORE.

1 *Error quid sit, & an consensum tollat.*
2 *Error quando intolerabilis dicatur.*

1 ERROR † consensum tollit:& errantes nõ uidentur consentire.ff.de reg.iu.l. nihil, & si sit error iuris, excusat a dolo: & consequenter a pœna, quæ debetur propter dolum, si etiam sit error communis, aliquando facit ius.ar.95.dist.ecce ego quasi in fin. & in l.Barbarius ff.de offi.præto.

2 DICITVR † autem intolerabilis, qñ continet aliquid, quod in suo genere est peccatũ, vt in c.venerabilib.§. potest.de sent.exc.li.6. vel aliquod impossibile, vt in gl.in c. ꝑ tuam. de sent excom.vel si sit contra ius, aut legem vel si excommunicet aliquem, quia bonum fecit; puta eleemosynam. vide dictam glosã.

DE EVANGELIO.

EVANGELIVM non sedendo, vel genuflesso audiendum est:sed stando, & venerabiliter adorando, scilicet capite discooperto de consec.di.1.apostolica.

DE sacrosancta eucharistia primo in se, quantum ad materiam & formam.

1 *Eucharistia Græce, quid Latinis significet.*
2 *Eucharistiæ sacramenti, quæ sit materia.*
3 *Materia sacramenti Eucharistiæ quæ sit.*
4 *Eucharistiæ materia quæ sit, dum admodum potus sumitur.*
5 *Sacramenti Eucharistiæ speciebus an possit liquor aliquis licite misceri.*
6 *Vino deficiente quo confici possit liquore.*
7 *Eucharistiæ sacramenti, quæ sit forma.*

1 EVCHARISTIA † Græce, Latine dicitur bona gratia:ab eo, quod est bonũ, & charis gratia: sic dicta, quod Christum plenissimum gratiæ in se contineat: vt signum vero rememoratiuum passionis, quia spũalis agnus Christus oblatus est, dr̃ sacrificiũ, uel hostia:sed vt signum demonstratiuũ vnitatis ecclesiæ, cui vnitati homines per ipsam aggregãtur, dr̃ cõio, vel synaxis, prout vero est signum præfiguratiuũ diuinæ fruitionis in patria, continet illud quod nobis ianua cęli a ꝑtæ est.i.sanguine Christi, & dr̃ viaticum. Est aũt eucharistia sacramentũ vnum vt probat S. Th.in 4.dist. 8. in quo tria sunt, s.species visibilis panis, & vini corpus Christi verum, & corpus Christi mysticũ.i.ecclesia, vel vnitas ecclesiæ:& ſm S.Th.Vgo. & alios sanctos, primum est signum secundi, & tertij, & dr̃ sacramentum tantum.Secundũ vero est res sacramenti, & scr̃um, seu signum, ac cã respectu tertij. Tertium vero est res secundi, & veri-

tas

tas primi: vnde res tantū, de qua, de celebrat. miſ. in c. cum Marthę. §. diſtinguendum eſt.

2 PRIMO † vero quæritur, quæ ſit materia huius ſacramenti, inquantum ſumitur per modum cibi, ſeu in quantū continet ex ui ſacri corpus Chriſti tātū? Et dico ſm S. Th. & cōiter oēs ſanctos quod eſt panis triticeus aqua naturali cōfectus. tū quia Chriſtus grano frumētiſe cōparauit. Io. 12. tū quia in tali creditur ipſe confeciſſe: tū quia hoc habet vſus eccleſiæ ab apoſtolis traditus, non tamen diſtinguendo, vtrum ſit azymus, aut fermentatus: quia vterq; eſt materia huius ſacri, & in vtroque confici pōt de facto, vt eſt text. de celeb. miſ. literas, & de conſec. di. 2. in ſacramento, ſed non de iure: quia ſm S. Th. & alios Theologos conficiendus eſt cū Chriſto in azymis: & hoc eſt rationabilius: vñ peccaret grauiter Latinus conficiens in fermento: ſicut & Græcus in azymo, quaſi agens contra eccleſiæ ſuæ conſuetudinem. Ex quibus patet, ſecūdū omnes, quod confici poteſt ex pane, in quo cum tritico ſunt alterius generis grana: niſi tāta ſit additio, quod ſoluatur ſpecies tritici: puta, quia trahitur ī illud aliud genus, vel in ſpeciem mediam ex vtriſq; compoſitam. Similiter & ex ſiligine, ſecundū S. Tho. licet contrariū teneāt aliqui, quos ſeqtur Sum. Ang. & Roſ. ſed de hoc in §. ſeq. Et ſimiliter etiam ex pane nondum corrupto, ſed in via corruptionis exiſtēte ſecundū S. Th. & alios licet peccaret conficiens ,ppter irreuerentiā ſacri. Si tamen tanta eſſet corruptio, qđ ſpecies ſoluta eſſet: qđ inde cognoſcitur ſi cōtinuitas ſoluitur, & deſinit ſapor, & color, & alia accidētia panis: inde confici non pt. Non autē confici poteſt ſecundū S. Th. & cōiter doc. ex pane ordei, fratris ſpeltæ, & alterius grani, neq; ex paſta tritici: quia iſta ſpecie differunt a pane triticeo: & eadem ratione, neque ex pane tritici confecto ex aqua roſacea, aut endiuię, vel hmōi: ſed tantum ex aqua naturali: quia vt dicit S. Tho. aqua eſt de compoſitione, & ſubſtantia panis: vnde diuerſificatio aquæ ſecundum ſpeciem facit diuerſitatē ſpeciei in materia ſacri. Nec tamen eſt ſimile de materia ſanguinis. i. vino, cui apponi poſſet aqua artificialia, licet eſſe peccatū; q̄a aqua nō eſt de ſubſtantia vini. Non dēt etiam conficiex amido ſecundū S. Thom. qđ ex farina tritici fit, q̄a videtur amiſiſſe ſpeciē farinæ, vel ad corruptionē oīno diſpoſitū: quidā tñ, inquit, dicunt, quod ſi coquatur, inde cōfici pt, cū ſit farina triticea. Intellige autem in prædictis cū dicitur non poſſe confici, de poſſe facti, ita. ſ. quod ſi quis conficiat, nō eſt ibi corpus Chriſti non autem de poſſe iuris, quo dicitur non poſſe fieri, quod fieri non licet.

3 SECVNDO † quæritur, quomodo aliqui differunt in prædictis, quę ſunt, ſecundum cōem opi. Theologorum? Et dico multa. ¶ Primum. Si aqua fuit roſacea, vel hmōi, tenet Aſten. in de poſſe confici, quia aqua in pane non manet, ſicut quæ opponitur vino cōuertitur in vinum, & idem Duran. ord. minorum. ſed iſtā rōnem S. Th. ſoluit antequā fieret, dicēs non eſſe ſimile: quia aqua apponitur vino, quod iā erat vinum, & non eſt de ſubſtātia eius, ſed aqua apponitur pani tanq̄ pars eius ſubſtantialis, & materia tranſiens ſicut & farina: vnde licet non maneat, eſt tamen de ſubſtantia eius, ſicut & farina, variato autem aliquo eorum, quæ ſunt de ſubſtantia, variatur ſubſtantia, ſiue ſpecies: cū totum non poſſit eē idē, & partes aliæ. ¶ Secundum. Quantū ad ſiliginē: dicit Rich. quod inde confici non pōt: & hoc vt dictum eſt, ſequitur Sum. Ang. & Roſ. contra S. Th. Pe. de Pal. & Alb. Sed ratio. S. Tho. cōcludit, dicentis. 3. q. 74. art. 3. ad ſm, quod generans generat ſibi ſimile in ſpecie, licet fiat diſſimilitudo aliqua generantis ad genitum, quantum ad accidentia, vel propter materiā, vel propter vebilitatem virtutis generatiuæ; vñ ſi qua frumēta ex ſemine tritici generari poſſunt, ſicut ex grano ſeminato in malis terris naſcitur ſigillo: ex tali frumento panis cōfectus poteſt eſſe materia huius ſacramenti, hæc ille. Qđ āt contra hoc aliqui obijciunt de aceto, quod generatur ex vino, & non eſt eiuſdē ſpeciei cum eo, nec inde confici pōt, eſt inſtantia valde rudis, quia vinū non generat, ſeu producit acetum, ſicut triticum generat ſiliginē, ſed generatur ex vino, nulla exiſtente virtute gñatiua in vino. ¶ Tertiū. Quātū ad ſpeltā. Alb. dicit, ꝙ abſq; dubio frumentum eſt genus, & non ſpecies grani, habens ſub ſe triticum, & ſpeltā: vnde & de ſpelta cōfici poteſt ſicut de tritico, qđ nulli dubiū eſt cōſiderāti granum cū grano, & panē cum pane, vnde parum diſtant in ſapore, colore, & forma. Pet. autem de Pal. dicit cum Alb. poſſe confici ex ſpelta, addēs, quod ēt ex farre, nō quia triticum ſit genus ad iſta, ſed quia ſunt eiuſdē ſpecie cum eo, quia cōpertū eſt in eadem terra triticum aliqñ far, aliqñ ſpeltam, aliquando triticum generaſſe. Sed S. Tho. in 3. parte, vbi ſupra, implicite, in 4. autem. diſt. 11. quæſtio. 2. artic. 2. qu. 1. ad tertium expli-

cite

citè negat ex tritico aliqñ nasci speltam, vel ordeum, aut far, quod inter omnia grana est similius tritico, & similitudo coloris, figuræ, accidentium in huiusmodi est signum propinquitatis, & non identitatis specificæ.

4 † Tertio quæritur, quæ sit materia huius sacri, inquantũ sumitur per modum potus, siue inquantũ ex vi sacri continet sanguinẽ Christi? Et dico, ꝙ ẜm S.Th. & Pet. est vinum vitis: quia in eo Christus confecit: & proprie dr̃ vinum, & cõius sumitur in potum: & aqua naturalis miscenda instante oblatione in tã parua quantitate, vt in vinum conuerti possit: & hoc non propter necessitatem sacri, qa ẽt sine aqua conficeretur verum sacramentũ, licet peccaret sacerdos: sed hoc fit ad significandã vnionẽ populi ad Christũ: aquæ enim multæ populi multi sunt. Apocal. 17. & quia Christus creditur aquã vino miscuisse. ¶ Ex his quantũ ad vinum patet, quod confici pôt ex musto, scd̃m S.Th. & Pe. quia hẽt cõpletam speciem vini, vt dulcedo testat̃: ꝙ tñ non est faciendum, si sit multum recens pp impuritatem, quod limita secundum S.Th. nisi necessitas vrgeat, quæ. s. irreuerentiã excusat. Limita ẽt ẜm eundem, si mustũ sit expressum de vna: quia, s. aliter nõ est sub specie potabili. ar. de conse. di. 2. c. didicimus, & c. seq. Non pôt vero confici, scd̃m oẽs Theologos ex aceto: licet oppositum teneat Inno. de off. missæ, & male: quia iam non est vinum, ut ẽt per Philosophum patet 8. Methaphy. Si ãt vinum sit quasi in via ascendendi, secũdũ S.Th. idem est iudicium, sicut de pane, qui est i via correctionis. qũo Rich. in 4. exponit dictum Inn. & idem est secundum Alb. si vinum sit in via putrescendi. Nec similiter ex vappa, seu aquarello, secundum Alb. quia non est vinũ, sed aqua fusa super acinos vuarũ, habens aliquãtulum vini acumẽ. Nec similiter ex agresta, secundum S.Th. & alios, quia adhuc nõ habet speciem vini, sed est via generationis: si tñ, vt dicit Albe. cum sapore vinoso est sapor aromaticus, vel stipticus, aut ponticus, vel sapor acer ex minus perfecta digestione, secus est, quia stat species vini. Nec ex aqua expressa de panno intincto vino rubeo: quia ibi nõ est vinũ, sed aqua rubea aut vinata: vnde hoc damnatur, de consec. distinct. 2. cum omne. ¶ Quantum verò ad aquã patet primò quod apponi nõ debet aqua rosacea, vel alia artificialis, scd̃m oẽs, sed sola naturalis, de celebr. missæ. c. in quadam. nec de aqua naturali tantum dẽt apponi, quod conuertat in se vinũ, vt qñ est maioris virtutis, aut quod tam aqua quã vinũ transeat in tertium mistũ ex vtroq. vt qñ est ęqualis virtutis, & de hoc inf. §. seq. Et secundo qđ non sufficit aquam appositam fuisse in dolio, scd̃m S.Th. quia non significaret aliquid: sed apponi dẽt imminente celebratione, seu qñ sacra mysteria inchoantur: & debet apponi vino calici, de celebr. missæ. literas. & de consec. dis. 2. c. 1. & c. cum omne crimen, & quare, vide ibi. Et tertiò, ꝙ si aqua omittatur, nihilominus verè cõficitur. de cõsec. dist. 2. scriptura. sed peccat mortaliter, q hoc scienter facit. arg. c. literas de cele. mis. & similiter, secundum Alex. qui ex negligẽtia: quia nulla est adhibita diligentia: venialiter autem quid ex negligentia semiplenæ diligẽtiæ ẜm mentem S.Bonau. in 4. dist. 11. Et quarto, quòd si apponatur aqua artificialis tã modica, quod vertatur in vinum, licet sit peccatum mortale eo modo quo dictum est, tamẽ conficitur verum sacramentum: quia stat substantia vini, quæ sola est de necessitate.

5 † Qvarto quæritur, vtrum possit aliquis liquor misceri speciebus vini in Eucharistia? Et dicit S.Tho. in 4. par. q. 77. ar. 8. sic: Species in hoc sacro permanentes, sicut adipiscuntur virtute consecrationis modum essendi substantiæ: ita ẽt adipiscuntur modum agendi & patiendi, vt. s. agere & pati possint, quicquid ageret, vel pateretur substantia. Sed si substãtia ibi esset, posset alius liquor permisceri. Ergo & istis speciebus. Huiusmodi tñ permistionis duplex esset effectus. s. ẜm formam liquoris, & ẜm quantitatem. Si. n. permisceret aliquis liquor in tanta quantitate, quod posset diffundi per totum vinũ, totum fieret per mistum: quod aũt est permistum est duobus neutrum mistibilium est, sed vterq. transit in quoddã tertium ex his compositum. vnde sequeretur, qđ vinum prius existens nõ remaneret, si liquor ꝑmistus esset alterius speciei. Si autem esset eiusdem speciei liquor adiunctus, puta si vinũ ꝑmisceretur vino, remaneret quidem specie, sed non remaneret idem numero vinũ qđ declarat diuersitas accidentium, puta si vnum vinum esset albũ, & aliud rubeum. Si vero liquor adiũctus esset tã paruæ quantitatis, quod non posset diffundi per totum, non fieret totum vinum permistum, sed aliqua pars eius, quæ quidem nõ remaneret eadem numero propter mistionẽ extraneæ materiæ remaneret tñ eadem specie, nõ solum si paruus liquor permistus esset eiusdem speciei, sed etiã si esset alterius speciei:

quia gutta aquæ multo vino pmista trāsit in speciē vini, vt dr primo de Generation. Manifestum est aūt, qđ corpus & sanguis Christi remanent hoc sacro, quandiu in illæ species manent eedem. consecratur.n.hic panis, & hoc vinum. Vnde si fiat tāta permistio liquoris cuiuscunque, quod pertingat ad totum vinum cōsecratum, & fiat permistio, erit aliud numero, & non remanebit ibi sanguis Christi. Si verò fiat tā parua alicuius liquoris additio, quod non possit diffundi per totum, sed vsque ad aliquam partem specierum, desinet esse sanguis Christi sub illa parte vini consecrati, & remanebit tamen sub alia. Hæc i.le. Et simile dicit in 4.dist.12.q.1.ar.2.q.6.

6 † QVINTO quæritur, quid faciendū in partibus, in quib. vinum non hr? & Alber. dubitatiuè dicit, q vr Papa consulendus, cum pp intolerabile damnū aiarum, quod incurritur ex sacri defectu, dispensandum videretur, vt corpus Christi absque vino conficeretur, qa corpus non est sine sanguine, quod dictū sequens Sum. Ang. suo more in determinando audax, dicit Papam in hoc posse dispensare. Sed hoc est falsum, quia ea q sunt de substantia seu integritate sacrorum Papa mutare ñ potest, scđm S.Th.3.q.64. & alios Theologos cōiter: hmōi autem est consecratio sanguinis, sine qua, vt idem dicit sacramentum non est integrum, sed immane sacrilegium. Vnde concilium Toletan.7.q.1.in cap.nihil. contra tales excōicationis sniam tulit, quod non fecisset, si non esset de se mortale. Nec obstat, quod corpus sine sanguine a fidelib. sumitur: quia hoc sacramentum non consistit in vsu fidelium, sed ī consecratione materię. secūdū S.Th.3.q.73.in 3. & 4.dist.8. Vnde secundum ipsum dicendum est, quod non est aliqua terra, ad quam non possit tantum portari de vino, quantum sufficeret ad celebrandum.

7 † SEXTO quæritur, quantum ad formam Eucharistiæ, quid sentiendū sit? Et dico multa. ¶ Primū. Forma consecrationis potius & similiter formæ aliorū sacrorum, sec.S.Tho. non sunt ab euangelistis ex intentione traditæ, sed eas ecclesia habuit ex traditione Apostolorum: & successiue ad posteros trāsmisit, & quantum ad panem, fm oēs, est hæc.s.hoc est enim corpus meum: ita tñ, quod ly. enim, nō est de substātia formæ scđm S.Th. & Sco. & cōiter Doct. licet peccaret illud omittens ex negligentia vel contemptu: quia est de cōsuetudine ecclesiæ, Romanæ data a beato Petro Apostolo. ¶ Secundum. Secundum Albe. in li. de missa. formę panis ac vini mutari aut truncari non debent, aliter non cōficeretur, etiam si viderentur habere eundem sensum: si tñ aliquid addatur nec significationē mutans, nec inducens errorē, nihilominus fit cōsecratio, vt, hoc est corpus meū dilectū. licet valde esset increpandus iste sacerdos. Vide tamen sup. Baptismus. j. ¶ Tertium. Si sacerdos solū pdicta verba sup pane pferret, fm Sco. in 4.dist.8. quem Summ. Ang. sequitur contra Rosel. non consecraret. quia dicendo, hoc est corpus meum, non refertur ad corpus Christi, vnde licet non sint alia verba de substantia formæ q̄ prædicta, tñ necessario requirit vt aliqua proferantur, quib. forma illa determinetur ad corpus Christi. sed fm S.Tho. cōsecraret, si hoc intenderet, & ipsa intentio facit vt illa verba intelligant dicta ex persona Christi, & limitent ad eius corpus. Et hoc est verius, qa si illa determinatio fieret p verba præcedentia, vt illi dnt, & non p intentionē, sacerdos non intendens consecrare, cōsecraret, quod est absurdum, idem de vino. ¶ Quartum. Circa formā consecrationis vini Scotus in dis.8. quarti, dicit virtualiter, qđ nō est certa forma pręcisa: qđ cōtra, quia pari rōne vel a fortiori non essent certæ formæ aliorū sacramentorū: itē si contra, quia in missali Romano & Ambrosiano vbiq. literis maiusculis vel aureis ponitur forma pręcisa, vt docet experientia, & de Ambrosi. olim testatus est Petr. de Pal. Sanctus aūt Bo. in ea. dist. dicit, q consistit solum in istis verbis, hic est.n.calix sanguinis mei: cætera aūt, quæ sequunt, non sunt de substātia, sed pertinēt ad ostendendū effectū, vt ibi, noui & æterni &c. vel vsum, vt ibi, accipite: vel ornatum, quod contra est cōmunis vsus ecclę, scđm quē forma est hęc, s. Hæc est.n.calix sanguinis mei, noui & æterni te. my. fidei, q pro vobis & pro multis effun. in re. peccatorum, vt patet ex dictis missalib. Quod etiam confirmatur fm S.Th. & communem scholam, quia cętera, quæ sequuntur ly. mei, cum sint determinatio prædicati, pertinent ad illam vnam orationem, & consequenter ad illam vnam formam. Quantum autem ad prolationem harum formarū, vide sup. Baptismus. 1. Quantum vero ad cōuersionem prædictæ materiæ in corpus & sanguinem Christi, & quomodo in hoc sacramēto sit veraciter corpus & sanguis Christi multa subtiliter dicuntur à doctoribus, quæ Theologicæ potius, quam præsentis sunt speculationis.

RVRSVS. De Eucharistia secundò, quam cum ad ministrum, & defectus, qui accidere possunt in missa.

1 *Minister sacramenti eucharistiæ quotuplex.*
2 *Sacerdos solus an possit corpus Domini consecrare.*
3 *Sacerdos quilibet num possit Eucharistiam cõficere.*
4 *Sacerdotes plures num possint simul eandem hostiã consecrare. Et an sacerdos quantãcunque materiã consecrare queat. Et ad corpus Christi conficiendũ, quid in ministro requiratur, nu. seq.*
6 *Intentio in sacramentis quotuplex esse debeat.*
7 *Sacerdos, an vnam hostiæ partem sine alia stante cõtinuitate consecrare possit. Et quid si sacerdos vndecim hostias ante se habeat, decem duntaxat consecrare intendens, an nihilo sapius ipsas prorsus vndecim vna confectione consecret. Et quid de vini guttis in calicis pede existentibus, nu. sequen.*
9 *Sacerdos incepta missa, si quod in se impedimentũ, quo salua religione conscientia, in sacramento peragere non possit, recognoscat, quid facere debeat. Et in hoc doctorũ sententia varia, & quid in hoc proposito necessitatis nomine contineatur.*
10 *Confessus semel in anno cum contritione, an celebrare possit. Et an sine confessione Paschatis tempore, quis cõicare queat. Et quid de excõicato, & irregulari, nũ diuina inchoare possint circa quod ad ducũtur multa, & simul Ang. Summa retexitur.*
11 *Simulatio in sacramento Eucharistiæ in omni casu summopere deuitanda: quoniam falsa remedia abijcienda sunt, quæ veris periculis grauiora sunt.*
12 *Sacerdoti in missa deficienti, quid faciendũ sit. Et quis tum supplendi modus. Et qualiter hoc ipsum fieri possit, vt astantium scandalum euitetur.*
13 *Sacerdoti si quid præter intentionem in missa, vel extra quippiam ab extrinseco circa materiam, aut species Eucharistiæ accidat, quid agendum sit, conclusionibus octo expedit.*
14 *Sacerdos si deprehendat inter celebrandum defectum esse in Eucharistiæ materia, quid efficere debeat, vsque ad finem capitis.*
15 *Sacerdotem, cum ad Canonem celebrando peruenerit, quid facere oporteat. Et ibidem varie Sum. Ang. errare coarguitur. Sed fortassis arguè nimium, nec citra inuidiam.*

1 EVCHARISTIA † secundò quãtum ad ministrum, vt innotescat, sciendum, quod est duplex, vnus s. ad conficiendum, & dispensandum simul, vt sacerdos, ad dispensandum solum, vt diaconus, sicut su. dictũ est, qui & proprie dispensator, & minister non dicitur.

2 PRIMO † vero quęritur, vtrum solus sacerdos, seu presbyter possit cõsecrare corpus: & sanguinem domini? Et dico, quòd sic 25. dist. perlectis. de sum. tri. & fide cat. firmiter. §. vna. & hoc sequũtur omnes Theologi, in 4. di. 13. Si quis ãt credat se sacerdotẽ esse, cum nõ sit. & celebret. ẜm gl. in c. apostolicã, de p̃sby. non bap. in veritate non cõficit, & ita ẽt sentit S. Th. licet credatur supplere sũmus sacerdos, quantũ ad effectus vltimos sacramẽtorũ. quia s. recipiẽs panẽ a tali sacerdote loco corporis Christi æque saginatur in spiritu, ac si verũ corpus Christi suscepisset. Oppositum tamen sentit Sũ Ange. vt sup. Baptism. 6. §. 3.

3 SECVNDO † quæritur, vtrum quilibet sacerdos possit hoc sacr̃m conficere? Et dico, q̧ sic de facto, quantumcunq; nefarius sit, etiam hæreticus. schismaticus, excommunicatus, & degradatus, ẜm S. Th. 4. d. 13. quia character, super quẽ fundatur conficiendi ptãs, est indelebilis: de iure tamẽ ẜm Rich. ea. dist. conficere non potest irregularis, nec suspensus ab executione eorum, quæ sunt ordinis, nec simoniac⁹, schismaticus, excõicatus, aut degradatus, siue depositus, aut quilibet publicus, & notorius peccator. De corpore vitiatis, uide supra suo loco.

4 TERTIO † quæritur, vtrum plures sacerdotes possint simul eandem hostiam consecrare? Et dicit Sũ. Ang. cũ Suppl. quod non cõtra Ros. quia qui prius verba ꝓtulit, ille cõsecrauit, & alij nihil faciunt. Sed cõtra: primo, quia eadẽ ratione plures nõ possent simul vnum baptizare. qđ ipse negat. Secundo, quia possunt simul verba ꝓferre: & tunc, vt arguit Alber. quia rõne consecrat vnus, & alij, si intendunt; si ãt non simul proferãt, ẜm Inn. de offi. missæ, intentio omniũ ferri debet ad illud instans, in quo ep̃s profert, siue prius, siue posterius proferãt. Vnde Inn. & Pe. de Pal. & S. Th. tenet, quod possunt quia ecclesia Romana hanc hẽt consuetudinẽ, vt cardinales, papę, & ordinati ep̃o ordinanti celebrãti cõcelebrẽt, vt rep̃sentent apostolos Christo cęnanti cõcęnantes, ecclesia aũt Spiritusancto regitur. Quod autem ita ecclesia Romana consueuerit, credendum est Inn. qui fuit pontifex summus, & S. Th. qui fuit doctor Italicus, & Campanus, & Romæ conuersatus.

5 QVARTO † quæritur, vtrũ sacerdos consecrare possit quantamcunque materiam. Et dicit Ale. in 4. trac. de eucharistia, quem scilicet Sum. Angel. cum Suppl. contra Ros. sequitur, quod non, sed solũ quantitatem illam, quæ rationabiliter sumi potest a fidelib. quia intentio Christi, & ecclesiæ est, vt sumatur: vnde non conficeret, qui intenderet consecrare totũ panẽ, qui est in foro, nõ ex defectu virtutis

ver-

verborũ,quę vna vice cõficere poſſet tot ho-
ſtias, quot mundo toti ſufficerent,ſi eſſet ne-
ceſſitas eccleſiæ,ſed ꝑꝑ defectum intentionis
eius,qui hoc ſacr̃m inſtituit: qui non intẽdit,
ꝙ in ludibrio, vel ſtultitia fiat cõſecratio: &
ſic patet, qđ multo minus cõſecrat,qui confi
cit ad irriſionem beneficia, & hmõi.Et licet,
inquit Sum.Ang.S.Th.in 4.d.11.teneat, quod
conficit non cures. Et idem ſenſit Suppl. ma-
le limitans dicta S. Th. ad dictum ſenſum. Sed
iſta irrationabiliter, & periculoſe dicũtur:q̃a
ad conficiendum requiritur, quod miniſter
non ſolum intendat conſecrare: ſed etiam eo
fine quo Chriſtus inſtituit: ſequitur, quod nõ
conſecrabitis,cui in miſſa ſubrepit inanis glo
ria,vel cupiditas:& cõſequẽter, quantũ in ſe
eſt, idololatrare facit. Et iõ ad q̃ſtionem ex
S.Tho.3.q.84.ar.2.& 4.diſt,11.q.2.ar.1.q.3.ſic
reſpõdetur. Quidam dicunt virtutem nõ eſſe
datam miniſtro, & verbis ad conſecrandũ pa
nem,& vinum ſub quacunq; quantitate;puta
totum panem fori, aut vinum doli, ſed ſub
tanta,quanta ſufficere põt ad uſum fidelium:
q̃a ſic cõformabitur intentio conſecrantis in
tentioni eccleſiæ.Sed hoc verũ nõ vr̃. Opor-
tet enim hic quantitatẽ materię determinari
per cõparationẽ ad vſum fidelium, qui eſt fi-
nis huius ſacr̃i:cum in omnib.materialibus ra
tio determinationis materiæ ſumatur ex or-
dine ad finẽ. Nõ aũt p̃t determinari per cõpa
rationẽ ad vſum fidelium, qui nũc occurrit:
alioquin ſacerdos in deſerto, vel habens pau
cos parochianos conſecrare nõ poſſet tot ho
ſtias,quot is, qui parochianos habet multos,
ſed ad vſum, qui occurrere poteſt,ſeu ad v-
ſum fidelium abſolute, quorũ.ſ.numerus eſt
indeterminatus. Vnde dici non poteſt, quod
quãtitas materiæ huius ſacramẽti ſit determi
nata: præcipue cum vnus hoc ſumere poſſit
in magna,& in parua quantitate.

6 Cvm † autem ptãs miniſtrorum eccleſiæ
ordinetur ad effectũ propriũ, & ad finẽ affe-
ctus in ſacr̃is duplex eſt intentio, prima.ſ.or-
dinata ad perfectionẽ ſacr̃i: & ſecunda ordi-
nata ad finem ſacr̃i, quarũ prima eſt eſſentia-
lis ſacr̃o:vnde ea p̃termiſſa nõ eſt ſacramẽtũ:
ſecunda vero illud conſequitur:vñ ea poſita,
vel remota,nihilominus perficitur,ſicut ſi q̃s
intendat baptizare ad lucrum, eſt verũ ſacra
mentũ:quia conformatur intentioni eccleſię
q̃tum ad primam intentionem, licet nõ q̃tũ
ad ſecundam:& ſimiliter hic, ſi quis intendat
conſecrare ad vſum in beneficijs, aut magnã
quantitatẽ panis, aut vini ad irriſionem. Nõ
tñ dico, ꝙ poſſet ſimul conſecrare totũ panẽ
ciuitatis,aut fori: quia ipſa forma ꝓ nomine
demonſtratiuo vtens,oſtendit,quod materia
conſecranda debet eſſe coram ſacerdote, vn
de exiſtens in domo conſecrare poſſet pa-
nem in altari,nec totum eum, qui eſt in foro
nec totũ vinum,quod eſt in cellario, ſed quã
tacunque ſit quantitas panis, qui coram illo
præponitur, credo quod conſecrari poſſit ab
ipſo hæc ex illo.Sed quod dixit de toto pane
fori,aut vino cellarij:intellige ſi ſit ibi diuiſio
in plura:ſecus ſi eſſet vnus aceruus,aut vnum
dolium tantum: quia vere diceretur, hoc eſt
vel hic eſt,&c.

7 Qvinto † quæritur, vtrum ſacerdos con
ſecrare poſſit vnam partem hoſtiæ ſine alia,
ſtãte cõtinuitate? Et dicit Io. de Neap.in quo
lib.& Rich.in 4.d.x. quod ſic,ſi intendat cõſe
crare vnã determinate:puta,medietatẽ, q̃ eſt
a dextris:quia uerba nõ operantur,niſi ſuper
materia intenta: ſecus ſi vnã indeterminate:
quia reales operationes non ſunt circa ſingu
laria vaga:vnde nulla eẽt pars cõſecrata.Non
requiritur autem ſecundum Pe. de Pal. quod
fiat determinatio tactu,viſu, aut ſenſu, vel i-
maginatione:ſed ſufficit ſi fiat intellectu: qui
ſcilicet apprehendit indiuiſibilem lineam par
tes diuidentem.

8 Sexto † quæritur, quid de ſacerdote ha-
bente coram ſe hoſtias vndecim: intendens
conſecrare ſolũ decẽ ex illis? Et dicit Duran.
ꝙ effectus conſecrationis ſequitur intentio-
nẽ conſecrantis,& nõ eius opinionem.Igitur
ſi numerus ſit quidem in eius opinione,ſed in
tentio ſit conſecrandi totũ, qđ eſt añ,ſed oẽs
ſunt conſecratæ.Si verò numerus ſit in inten
tione, ita ſ. qđ intendit cõſecrare decẽ p̃ciſe:
ſubdiſtingue,quia aut ſcit verum numerũ: &
ſic ſunt conſecratæ decẽ tantũ,quas determi
nat,aut nulla,ſi non determinat, quas decem
aut illũ ignorat:& eodem modo diſtinguen-
dum,an determinet, quas decem conſecrare
intendit,aut nõ. Et concord. Io. de Neap. &
Rich.Põt aũt determinare decem,& ignora-
re vndecimã:vel quia vna latet,& reliquę sũt
viſæ,& intẽtę:vel quia alius vnam appoſuit:
vel quia ibi erat,& neſciuit. Si aũt ipſe vnam
plus poſuit,quam crediderit, vel alius poſuit
vndecim, cũ ipſe iuſſerit poni decem,& non
intendit conſecrare,niſi decem tantũ,non eſt
determinata eius intentio:& ſic nulla eſt cõ-
ſecrata. Et quibus patet,ſicut ẽt dicit Albe.in
lib.de miſſa, quod ſi remanent ex obliuione
in altari; aut guttæ uini in pede calicis, &

ſacerdos cõficiat,nõ conſecrantur: q̲a de his non erat intentio. Patet ẽt ꝙ ſi ſacerdos aſſumat multas hoſtias conſecrandas, de quibus in actu conſecrationis non aduertit, ꝙ ſunt nihilominus cõſecratæ: quia ſufficit intentio virtutis,ſm S.Th.& alios Theologos cõiter.

9 SEPTIMO † q̃ritur, q̲d faciet ſacerdos qñ cępta miſſa aliquod impedimentum recognoſcit in ſe? Et dico, ꝙ ſi quis in miſſa recordatur ſe eſſe excõicatum,vel ſuſpenſum, vel nõ ieiunum, aut cõfeſſum mortale aliqđ, ſm Alb. & S.Th.3.q.83.art.5.& 4.di.13. in lite. & Pet. de Pal.ſi recordatur horũ poſt cõſecrationẽ inceptã ꝓſequi dẽt:quia vbi difficultas occurrit,ſemper accipiendum eſt qđ minus hẽt de periculo.arg.diſt.13.nerui. Eſt autẽ maxime periculoſũ,ꝙ eſt cõtra ꝑfectionẽ huius ſacri quia eſt immane ſacrilegiũ:minus aũt ꝙ pertinet ad qualitatẽ ſumentis, dẽt tñ dolere & proponere vt expedit:& per inuiſibilẽ põtificẽ abſoluitur quantũ ad actũ illum,ſm S.Th. & conſequenter ſi erat excõicatus,non efficitur irregularis:quod ẽt tenet Sum.Ang.contra Roſ.Et idem dico de irregularitate. Si verò alicuius horũ recordatur ante cõſecrationem,ſi quidem illud eſt ſolũ peccatũ nõ confeſſum ꝓſequi debet miſſam inchoatã, etiam ſi ſine ſcandalo poſſet dimittere, ſm Petr. de Pal.& concordat S.Th.& ſufficit cõtritio. Si tñ commode & ſine aſtantium nota ante ſecretas poſſet habere confeſſorẽ;vt cõiter accidit,qñ ipſa miſſa cãtatur credit Arch. ꝙ debet quærere,imò credo illũ teneri.cum idem ſit quo ad hoc ſi miſſam non inchoaſſet, ſi verò hoc ſit,quia eſt excõicatus, vel non ieiunus,S.Bon.quem ſequitur Sum.Ange.dicit,ꝙ põt inchoatam miſſam perficere cum contritione.Pet.verò de Pal.dicit, ꝙ oĩno dimittere dẽt,niſi ſcandalũ immineret, imò inſtante ſcãdalo magis vr̃ declinare ad hoc, vt dimittat,ſed opi.S.Th.media inter iſtas eſt verior, ꝙ tutius eſt miſſam inchoatam dimittere,niſi graue ſcandalum immineret,quia iſta impediunt ex iure poſitiuo,quod eſt in pectore papæ,quem non eſt veriſimile uelle incidere in ſcandalum eũ,qui inſcius cum talibus vinculis miſſam inchoauit.Si verò hoc ſit, quia eſt irregularis,ſm S.Bon.ꝓſequi põt cum contritione,ſed ego dico,vt de excõicato. Si verò hoc ſit, quia incœpta miſſa habet conſcientiam,quòd nõ ſit ſacerdos,dicit S. Bon. quòd ante cõſecrationẽ dẽt miſſamdimittere ſingẽdo infirmitatem, aut cõſcientiam deponere. ¶Si verò quis alicuius horũ recordatur ante inchoatam miſſam quantum ad peccatũ non confeſſum,ſecundum S.Thom. in 4.diſt.17. ſi quidem habet copiam confeſſoris, tenetur confiteri;ſi vero eam non habet, licet ei celebrare vrgente neceſſitate; & hæc neceſſitas ſecundum Pet.de Al.eſt,vt ſi tenetur ſcandalum populi, vel ſi iam incœpit ſacra myſteria, vel ſi infirmus amiſit loquelam, & eſt in propoſito confitendi.Ego autem puto,quod hic ſub nomine neceſſitatis, intelligatur omne excuſans ab irreuerentia ſacramenti; vt ſi eſt obligatus ad celebrandum, vel ſi non celebrando generaret ſibi infamiam vel admirationem, vel nuper deceſſit anima indigens ſacrificio probabiliter, aut ſi imminet ſolemnitas magna,in qua valde vtile ſit animæ celebrare,aut ſi tantus ſit feruor in eo qui peccauit,quod inde ex ſacrificio ſperet magnum iuuamen contra peccatum,& huiuſmodi, q̲a in talibus poteſt eſſe reuerentia maior in aliquo non confeſſo, quam alias plerunque in multis confeſſis: tota autem ratio obligationis ad confeſſionem hic eſt reuerentia ſacramenti,quæ naturali iure debetur, quod non aliquod præceptum canonis, licet multæ de hoc ſint glo.

10 VNDE † & quidam tenent,quòd contritione ſufficit ſemel in anno eſſe cõfeſſum, quòd Pan.in ca. de homine de cel.miſ. dicit verius: quia.ſ.ius canonicum & non naturale conſiderauit.Imo dicit Rich.in 4.diſt.17.habens idoneum confeſſorem ſed expectans alium, cui deuotius & ſecurius confiteatur;põt cum ſola contritione cõicare; & a fortiori vbi nõ eſt copia confeſſoris,& adeſt magna vtilitas ſup.Confeſſio ſacramentalis.1.§.2.Pet.etiam de Pal.dicit,quòd ſine confeſſione cõmunicare poteſt quis tempore Paſchali,ſi non habet confeſſorem, vel habet caſum reſeruatum, & epiſcopum adire non põt.quod dictum recitans Arch. dicit.Credo iſtud reſtringendũ, qñ ex hoc, quod abſtineret, ſequeretur magnũ ſcandalũ, & haberetur multũ ſuſpectus de aliquo malo,tunc forte poſſet hæc ille. Ex his etiã dico, quod volẽs cõicare poſitus coram ſacerdote,ſic,quod iã ſine nota non cõicare non poteſt,ſi recordatur de mortali,non confeſſo, licite ſine confeſſione cõicat cum propoſito confitendi. Quantum verò ad excõicatum & irregularem: puto quod inchoare poſſent diuina,vbi nõ inchoãdo metuerẽt mortẽ,aut verbera,metu cadẽte in conſtantẽ virũ,& idẽ de non ieiunio,q̲a in talib.iura poſitiua agẽtes contra ſua ſtatuta excuſant,nec

incurretur in hmõi aliqua irregularitas.ar. c. clerici.c.latores.& c.fraternitati q̃ temeritatẽ requirunt de cler.excom.min. per totum. Nec obstat c.apostolicæ.eo.titu.quia illi sunt in culpa non intelligendo qđ debent: isti verò necessitate:imò hoc Sum.Ang.extẽdit,nõ solum ad verbera,sed ẽt ad scandalũ,uõ non sit Phariseorũ,vel idẽ quod admiratio. Circa p̃dicta tñ Ros.multipliciter deficit. ¶ Primò, quia dicit, ꝙ recolens se excõicatum post cõ secrationem,celebrando efficitur irregularis etiam si examinando conscientiam fuit sine omni culpa,quod est falsum: quia anteq̃ recolat,sine culpa ignorat,& consequenter excusat̃ p c.apostolicæ,de cler.excõ.min.postq̃ uerò recolit,excusatur:quia Dei pręcepto tenetur sacrificium consummare, & per summum pontificem absoluitur, quantũ ad actũ illum,vt dictum est.Secundũ,nam dicit,quod is qui post consecrationem recolit se comedisse vel bibesse:licet perficere debeat,per c. relatum.de consec.distin.2.tñ sic perficiendo mortaliter peccat,ẽt si examinando cõscientiam fuisset sine culpa:quia,inquit,verum est dicere,quod nõ celebrauit ieiunus: quod est falsum,& ridiculum: quia ante recordationẽ non peccauit per ipsum:nec post,quia si conteratus,& proponat vt debet,sequitur, ꝙ cõtritus peccauit mortaliter faciendo quod facere tenetur: & esset verè perplexus non habens viam salutis, siue compleat missam siue non: potuit tñ ante peccasse mortaliter non examinando consciẽtiam.Tertiò,quia dicit, quod is qui ante consecrationem recordatur se comedisse vel excõmunicatum esse,debet omnino desistere,non obstante scandalo: q̃a non video,inquit, quod oriri possit tam graue scandalum,cum illud sit,quia forte populus die festo missam perderet:sed dico,ꝙ etiã illud est fortè sufficiẽs,qñ tenet̃ celebrare;vt q̃a est curatus:& si illud non est, possunt esse multa alia;vt quia desistẽdo se infamaret de graui peccato: aut saltẽ quia incumberet illi mors aut vulnus.Nec obstat,ꝙ dicit d.c. apostolicæ,excusare solum ignorantem sine culpa:exceptionem autem regulam firmare in alijs:quia ibi nulla fit exceptio, sed absolutè excusantur ignorantes probabiliter.

11 In † omni aũt casu dẽt cauere ne simulet se cõsecrare,& ñ cõsecret: q̃a in sacr̃o veritatis,non debet esse aliqua fictio,secundum Petr.& S.Tho.nec debet quantum in ipso est facere idolatrare.Vnde dicit decretalis, quòd abijcienda sunt falsa remedia,quæ sunt veris periculis grauiora.de cele.miss. de homine.

12 Octavo † quæritur q̃d fiẽdũ cũ sacerdos deficit in missa?Et dico sic. Si celebrãs ĩ missa deficit morte vel infirmitate occupatus ẽm statutũ cõcilij Toletani,alius explere dẽt, ꝙ ille inchoauit:& iste dẽt esse ieiunus.7.q.1.nihil ꝙ S.Th.3.q.83. limita si impediat̃ incępta cõsecratione: q̃a si ante cõsecrationẽ corporis decedat,nõ oportet per aliũ,vt dicit, suppleri,licet hoc fieri possit;vt dicit Arch.& intellige ante cõsecrationem inchoatã.Modus aũt supplẽdi est,vt a capite incipiat̃, ẽm omnes, si nescitur vbi primus dimisit: si autem scitur,indistincte dicunt Pet.& S.Th.vt secũdus incipiat vbi primus dimisit quod de verbis formarum non dẽt intelligi, sed de alijs ẽm Arch.quia si primus dixisset vnam partẽ verborum formæ,& secundus aliam, nullus consecraret:vnde oportet, qđ primus vel secundus dicat totã formam.Alber. tñ in li, dę missa, quando scitur vbi dimissũ est, sic distinguit.Si primus deficit ante canonem,incipiendum est à capite,&totum rite peragẽdũ quia dicta ante canonem non sunt de confectione sacramenti, sed populi instructione. Si verò incœperat canonẽ,sed nondũ consecrarat prosequendum est vbi dimissum: tum ne populus minus appretiet verba canonis, vidẽs eam tam facile repeti,quasi prius dicta essẽt annullata signa,n illa rep̃sentãt Christi passionem,quæ nunq̃ debent irrita reputari; tũ q̃a ex verbis,& signis peractis materia recepit sanctitatẽ,vt esset magis idonea ad trãsubstantiationẽ,vnde super illa hostia repetẽda non sunt,ne fiat iniuria virtuti verborum, tanq̃ nihil valuissent prius dicta. Si autẽ defecit cępta,& nõ cõpleta forma corporis,seruetur vt illa hostia altari pro reliquijs,& super aliã celebretur,inchoando ibi;q pridie, ẽm Inn.in c.p̃sbyter.de sacr.ite. vel secundũ Arc.post sumptu sacr̃m sacerdos ẽt dictã hostiã sumat.Si aũt deficit consecrato corpore, & nõ sanguine scđm Alb.incipiatur ibi, simili modo,& super calice præparato canon pagatur,& in fine corpus, & sanguis sumatur. Si autem deficit in p̃latione formæ sanguinis,fiat sicut dictum est de hostia, super qua aliqua verba formæ dicta sunt,& non omnia incipiendo ibi,simili modo super alium calicẽ præparatum. Sed quia non est periculum repetere verba, nisi in formis sacramentorũ non omnium,sed aliquorum,ideo melius dicitur ẽm mentem S.Tho. vt super eadem hostia,& eodem calice verba proferantur.

Nono

13 ¶Nono queritur, quid agendũ ſit, cum ſa-
cerdoti in miſſa, vel extra aliquid præter ſuã
intentionem ab extrinſeca accidit circa ma
teriã, vel ſpecies euchariſtiæ? Et dico multa.
¶Primum. Si propter frigus, vel ex negligen
tia hoſtia labatur in calice ante fractionem,
vel poſt ſm̃ S. Tho. 3. q. 83. non eſt neceſſe pp
hoc aliqd iterari, quia fractio hoſtiæ cõſecra
tæ, & quod vna ſola pars mittat̃ in calicẽ, re
ſpicit corpus myſticum, ſicut admiſtio aquæ
ſignificat populum vnde horũ prætermiſſio
non facit imperfectionem ſacrificij. ¶Secun
dum. Si in calice deprehendat̃ venenum, aut
muſca, vel aranea ante conſecrationẽ effuſo
vino & loto calice aliud ponatur, ſecũ. S. Th.
ibi. Si verò poſt conſecrationẽ aliquid horũ
acciderit, debet animal caute capi, & diligen
ter lauari, & cõburi, & ablutio cum cinerib.
in ſacrarium mitti, i. ſcd̃m Pe. de Pal. in piſci-
nã, in qua ponunt̃ quæ ſpecies ſacri mediate,
vel immediate contigerunt. Si vero ibi vene
num adeſſe deprehenditur, intellige ex im-
miſſione, vel infectione animalis venenoſi,
nullo mõ ſumatur, nec tradatur alteri, ne ca
lix vitæ vertat̃ in mortẽ, ſed in vaſe apto di-
ligenter poni dẽt, & pro reliquijs ſeruari. Et
ne ſacr̃m remaneat imperfectũ, calix de alio
vino dẽt præparari, & a verbis conſecratio-
nis ſanguinis inchoari, ſi nõdũ ſumpta eſt ho
ſtia. Si vero ſumpta eſt, apponenda eſt hoſtia
cõſecranda cũ vino, nihil. n. abominabile oc
caſione huius ſacri ſumi dẽt, ſcd̃m S. Tho. Sũ.
aũt Ang. dicit, ꝙ ſanguis quẽ S. Th. dicit repo
nendum in vaſa, eſt cõburendus intincta ſtu-
pa, vel panno in eo, ſed hoc eſt immane ſacri
legiũ, vt de hoſtijs mucidis a ſacerdote cõbu
ſtis, dicit Pet. de Pal. ¶Tertium. Sicut legit̃ de
conſec. di. in 2. ex decreto Pij Papæ, ſi per ne
gligẽtiã aliquid ſtlllauerit de ſanguine in ta-
bula, quæ terræ adhęret, ita. ſ. ꝙ ſtet species li
quoris, lingua lãbet̃, & tabula radetur, ſi ve-
ro non fuerit tabula, terra radet̃, & igni com
buretur, cinis iuxta altare cõdet̃, & ſacerdos
40. dieb. pęniteat. Si aut eſt ſuper altare ſtilla
uerit calix, ſorbeat miniſter, i. ſacerdos ſtillã.
& trib. dieb. pęniteat. Si ſuper linteũ altaris,
& ad aliud ſtilla peruenerit, quatuor dieb. pę
niteat, ſi vſq; ad tertiũ nouẽ dieb. pęniteat, ſi
vſq. ad quartum, viginti dieb. pęniteat, & lin
teamina quæ ſtilla tetigerit tribus vicibus la
uet miniſter, i. ſacerdos calice ſubtus poſito,
& aqua abſolutionis ſumat̃, & iuxta altare
recondatur, poſſet etiã ſumi in potu a mini-
ſtro, niſi propter abominationem dimittere
tur. Quidam autem vlterius partem illã lin-
teaminum incidunt & cõburũt, & cinerẽ in
altari, vel ſacrario deponunt. hæc S. Th. dicit
aũt Gul. ſufficere, ꝙ lauet̃ mõ prædicto. Qũo
aũt intelligatur cũ dr̃, tot dieb. pœniteat inf.
Pœnitentia. §. 6. ¶Quartum. De conſ. di. 2. ex
pęnitẽtiali bene dr̃, ꝙ ſi p ebrietatẽ aut vora
citatem euchariſtiã vomuerit, ſi eſt laicus 40.
dieb. pęniteat, ſi clericus, vel monachus, 60.
ep̃s 90. Si vero ĩfirmitatis cã vomuerit 7. die
bus pœniteat, vbi gl. in c. ſi qs p ebrietatẽ. di
cit, ꝙ ꝓ cã infirmitatis imponit̃ pnĩa ad cau-
telã, ſicut 34. q. 2. in lectũ, & quia ſumere non
debuit cũ eſſe infirmus, i. ſtomacho alteratus,
& ſcd̃m Ray. ille vomitus dẽt cremari, & ci-
neres iuxta altare recondi S. Tho. aũt dicit, ꝙ
vbicunq; ſpecies integræ inueniunt̃, i. incor-
ruptæ, ſunt reuerenter obſeruandæ, vel ẽt ſu
mẽdę, niſi obſtet abominatio: quia, inquit, eis
manentib. manet corpus Chriſti, ea vero in
quib. inueniuntur, ſi commode fieri põt, di-
cit comburenda cinere in ſacrario repoſito.
¶Quintum. Si quis nõ bene cuſtodierit ſacra
mentum, & mus, vel aliud animal illud in ec-
cleſia comederit, 40. dieb. pęniteat. de conſe.
diſt. 2. qui bene & ſi eſt poſſibile, capiat̃ ani-
mal & cõburat̃, ac cineres iuxta altare ponã
tur ſcd̃m S. Th. quod ĩtellige, cum iam ſpecies
creditur totaliter alterata. Pe. vero de Pal. di-
cit animal exenterandum, & comburẽdũ, vt
ſup. ſpecies vero in tabernaculo ponẽdas, do
nec naturaliter conſumant̃, aut ſi non impe-
dit abominatio, ſumendas, nequaq̃ aũt in pi-
ſcinã proijciendas. Quod intellige, qñ factũ
eſt ita recens vt credant̃ ſpecies in ſtomacho
animalis perdurare, quia tunc exenterandũ
eſt. ¶Sextum. Si quis euchariſtiã vel partem
eius perdiderit, vt inueniri nõ poſſit 30. die-
bus pęniteat de conſecr. diſt. 2. ſi quis, intelli-
ge ſi ex negligẽtia nõ ex miraculo, ſicut vna
particula delata eſt B. Catherinæ de Senis de
altari, quam frater celebrans inuenire nequi
uit. Et ſecundum beatum Th. eadem pœnitẽ-
tia dignus videtur ſacerdos, per cuius negli-
gentiã hoſtiæ putrefiunt. ¶Septimum. Secun
dum Hoſt. ſi is, ad quem ſpectat euchariſtiæ
cuſtodia illã incautè dimiſerit, quamuis nihil
nefandum acciderit, tribus menſibus ab offi-
cio ſuſpendatur, ſi per eius incuriam aliquod
nefandum acciderit, grauiori pœnæ ſubia-
ceat vltioni. de cuſt. euch. c. 1. ¶Octauũ. Si ſan
guinẽ ſumẽdo particula remaneat in calice,
digito ad labrũ calicis adducat̃ & ſumat̃, nec
apponatur vinũ ad aſſumẽdum cum ea, qa il

lud citius descẽderet, & sic sacerdos sumeret illam non ieiunus, ſm Sco. in 4. quamuis dici possit, quod non procedit: quia quod fit tali modo, dr̃ fieri simul, per no. ĩ c. quia propter. de elect. & in l. continuus, ff. de verb. obl. in prin. inf. Eucharistiam. 3. §. 8. in fi.

14 †DECIMO quæritur, quid cum sacerdos aduertit aut meminit esse defectũ in materia eucharistia? Et dico multa. ¶ Primũ S. Th. loquendo de defectu circa vinum in 3. par. q. 83. art. vlt. ad quartum. sic dicit: Si sacerdos ante cõsecrationẽ sanguinis ẽt post consecrationẽ corporis percipiat aut vinũ aut aquam non esse in calice: dẽt statim apponere & reconsecrare. Si verò hoc perceperit de aqua post consecrationem. s. sanguinis, dẽt nihilominus procedere: quia impositio aquæ non est de necessitate sacr̃i, uino autem consecrato nullo modo dẽt aqua misceri: quia sequeretur corruptio sacr̃i pro aliqua parte. Si vero post consecrationẽ hoc perceperit de vino: si qdẽ hoc percipiat ante sumptionẽ corporis dẽt imponere vinũ cũ aqua, & resumere a verbis cõsecrationis sanguinis: sed si hoc perceperit post sumptionẽ corporis, debet apponere aliam hostiam consecrandã simul cum sanguine, quod ideo dico: quia si dixerit sola verba cõsecrationis sanguinis, nõ seruaret̃ debitus ordo cõsecrandi, & sicut dr̃ in d. ca. Toletani concilij, perfecta videri non pñt sacrificia, nisi perfecto ordine compleant̃. Si verò inciperet a consecratione sanguinis, & repeteret oĩa verba consequentia, non competerent, nisi adesset hostia consecrata, cum in illis verbis occurrant quædã dicenda & fiẽda non solũ circa sanguinem, sed ẽt circa corpus, & dẽt in fine iterum sumere hostiã consecratam & sanguinem, nõ obstante ẽt si pri⁹ sumpserit: quia p̃ceptũ de perfectione sacr̃i maioris est põderis, q̃ p̃ceptũ, qđ hoc sacr̃m sumatur a ieiunis, hæc ille. ¶ Scđm. Circa defectum hostię dicit Pet. de Pal. qđ si quis ante cõsecrationem aduertat, eã nõ esse triticeã, vel esse corruptã: ea remota aliã ponat, reincipiens a canone: vel melius, ſm mentẽ S. Th. a verbis cõsecrationis, vt in simili dicit de sãguine. s. ne fiat iniuria verbis iam dictis sine cã. Si verò post consecrationẽ idẽ fiat, ponẽdo aliã, & eã sumẽdo: nihilominus sumẽdo illã primã, vel sumendã tradendo, vel reuerenter seruando, s. ad cautelam aut reuerentiam formæ super eã prolatæ. Et intellige ẽt si aduertat post consecrationem sanguinis, quo casu omnia replicabit, excepta forma sanguinis. Si aũt aduertat defectũ hostiæ postquam sumpserit, licet doct. varient, tñ B. Tho. sentit vbi sup. quod aliam debeat hostiam ponere, & sumere: vt ei imponit Archiep. & patet ex dictis in simili, vt. s. sacr̃m sit integrũ. & hoc Archid. idem intelligit, ẽt si aduertat defectum hostiæ post sumptionem sanguinis, s. ꝙ rursus ponat nouum panem, & nouum vinum, & consecret, ac prosequatur, & sumat, ne sacramentum remaneat imperfectum.

15 †ET sic patet ex dictis istam esse mentẽ sãcti doctoris Sacerdos qui peruenit celebrando ad canonẽ, tenetur si põt simul vna oblatione offerre panẽ, & vinum, & cõsecrare, ac sumere vtrunq. nec sufficit alterum sine altero, quia sacr̃m esset imperfectum, vel indebito ordine completũ, quorũ vtrumq. est contra dictum concilij. ¶ Tertium. Ex his patet, quod Sum. Ang. deficit in quatuor. Primò, q͞a dicit, vbi accidunt defectus, reincipiendum altius, quam a forma, vt ibi. Suscipe sancte pater, quo ad hostiam, & ibi, Deus qui humanę, quo ad sanguinem: & intermittenda esse aliqua contra dictum concilij, volentis Sacrificia perfecto, i. cõpleto ordine cõpleri, vbi tñ aduerte. quod cum S. Th. inchoandum dicit a forma, intelligi põt a particula, quę includit, & introducit formam: vt qui pridie: & simili modo. & est verisimile vt forma proferatur ex p̃sona Christi non solũ quantũ ad intentionem, sed ẽt quantũ ad verborum seriẽ. Secundò, quia dicit, ꝙ dicendo, hoc est corpus meum, s. cum intentione consecrandi, nõ cõsecraret̃: quod sup. improbatum est. Tertiò, quia dicit, ꝙ si aduertat̃ defectus in vino post sumptum corpus, non debet alia hostia consecrari ratione scandali quod etiã tenet Sco. sed solum vinum cum aqua: quæ sunt expresse contra dictum concilium: quia sacr̃m non esset integrũ. Quartò, quia dicit corpus Christi. i. particulam quæ est in calice, esse cõburẽdum, cum sine periculo vomitus sumi non potest, & idem Rosel. quod est immanissimũ sacrilegium: cum secundũ S. Th. & Pe. de Pal. seruãdum esset inter reliquias, donec naturaliter consumeretur. Patet etiã, quod Ros. deficit multipliciter. Primò, quia dicit in dictis defectionibus inchoandum esse a canone: licet nihil dicat de sequentibus omittendum: quod tamen non puto contra S. Thom. quia cum dicit incipiẽdum esse a forma, loquitur quantum ad id quod necessitatis est, licet etiam inchoari possit a canone: sed non æque bene: ne iterentur iam dicta sine causa, nisi

nomine

nomine canonis ĩtelligamus, qđ ſequitur de
ſecretis incipiẽdo vbi; qui pridie.vbi propiè
incipit canon,ſecundũ Inn. Hoſt. & Io. And.
Pan. Ale.à Neuo. & cõiter ſcribẽtes,per c cũ
Marthæ, de cele.miſ. Vñ ẽt ſm iſtã Sũ.ſufficit
incipere ibi,qui pridie uel ibi ſimili mõ.Secũ
do qa dr̃,ꝙ ſi ſacerdos ꝑpendit defectum ho
ſtiæ poſt eius, ac vini ſumptionẽ, non dẽt illa
die aliã cõſecrare:quia non eſt ieiunus, quod
falſum conſtat ex dictis,& rõnem eſſe nullã.
Tertio,qa vr̃ nõ determinare ſi ille defectus
percipiatur poſt ſumptionẽ hoſtię ante ſum-
ptionem ſanguinis,an ſit alia hoſtia cõſecran
da,vel non. Quarto,quia dicit, ꝙ ſi ſacerdos
aduertat defectũ in calice poſt ſumptionẽ ho
ſtiæ, & materiã indebitã calicis,nõ debet aliã
debitã capere. ¶ Quartũ. Si ſacerdos habens
aquã in ore anteq̃ deglutiat,de defectu aduer
tiat,ſcđm Dir.li.1.titu.7.ſi poteſt ſine ſcanda-
lo ſpuat in calicem, & extracta particula, a-
quã in alio vaſe reponat: & ſic accepto vino
conſecret,& particulã in eo ponat,& ſumat:
& ſimiliter aquã illã ſi ſine vomitu p̃t:de quo
ſi timet,eã ponat in ſacrario,& idẽ dic de par
ticula, quam tñ Aug.& Roſel. conburendam
dicũt,& cineres in ſacrario reponẽdos. Quin
tum.Si vinũ in calice congeletur,ſacerdos il-
lud ante conſecrationẽ reſoluat, vt habeat
rationẽ actualem potus:ſi tamẽ non reſoluit,
adhuc conficit:quia vinum congelatum a non
congelato ſpecie non differt, ſed ſolum acci-
dẽtali qualitate, vnde rurſus de congelato fit
non congelatum: quod eſſe non poſſet.

¶ Sextum. Si hoſtia ante conſecrationem in-
ueniatur fracta,nihilominus cõſecrari poteſt,
niſi ſcandalum eſſet in populo:quia fractio,&
quadratura, & huiuſmodi non uitiant ſacra-
mentum,ſicut nec tollunt ſubſtãtiam panis.
Nec obſtat ſi non ſit aliquid vnũ: quia inten-
tio ſacerdotis eſt totã illam hoſtiam conſecra
re,& conſequentes oẽs eius partes ſiue vnitæ
ſint ſiue diuiſæ. ¶ Septimũ.Si celebrante ſacer
dote occurrat caſus,quo neceſſe ſit alicui da-
re euchariſtiam;puta in infirmitate: ſacerdos
habens unam hoſtiam tantũ,p̃t exhibere par
tem eius, & aliam partem ſumere, ſecundum
S.Thom.in 3.diſt. 17. Et idẽ puto de qualibet
rõnabili cã; puta, deuotione magna alicuius
ad cõicandũ. ¶ Octauũ. Cum miſſæ celebritas
terminetur benedictione ſacerdotis,vt infra,
Miſſa 2.§.1.non ita iudicandum eſt de defecti
bus miſſæ reparantis ante benedictionem, cũ
adhuc ſtet officium miſſæ,ſecundum Arch. ſi
cut poſt,qñ iam ſolutum eſt, quia poſt bene-
dictionem quicquid fieret, magis eſſe itera-
tio miſſæ,q̃ reparatio defectus. ¶ Nonum. Si
ratione defectus debita materia eſt apponen
do, & non poſſit haberi, ſi ſit ante cõſecra-
nem corporis,vlterius procedi non debet:qa
aut integra ſacrameuta perficiant.ſ.cõficien-
tes,aut ab integris arceantur.de conſe. diſ.2.
comperimus.Si vero ſit per conſecrationem
debitam corporis:puto ꝓſequendũ forte taci
tis verbis.quæ ſuper ſanguine dicuntur: quia
ex quo ſacrificium inchoatum eſt,minus ma-
lum eſt, quod imperfectum remaneat ex alte
ra parte tantum,quam ex vtraque.

RVRSVS de Euchariſtia 3.quantum ad vſum,
& ſumptionem eius.

1 *Euchariſtiæ vſus quibus,ac qualiter, ſiue ſecundum vnam, ſiue ſecundum vtranque ſpeciem ſumenda ſit competat.*

2 *Euchariſtia quot modis ſumitur. Et an in hoc ſacramento Chriſtus uere manducetur.nu.ſeq. vbi duplex manducandi ſpecies deſcribitur.*

4 *Corpus Chriſti in ſumentis,ac communicantis ſtomacho quamdiu durare, & ineſſe dicatur. Et ibidem Summa Ang.refellitur.*

5 *Euchariſtiam, quis iuridice diſpenſent, ut licite ab eo ſumi queat.Et an ſaltem in mortis articulo ab hæretico percipi poſſit. Et quid de ſchiſmatico excommunicato ſimoniaco, & fornicatore notorio.*

6 *Miniſtrum, quem quis certo malum eſſe ſcit, ad officiorum executionem inducere ſummopere quiſque cauere debet, ne huiuſmodi peccati occaſionem præbeat, Et ibidem num a quolibet ſacerdote euchariſtia ſumenda ſit.*

7 *Euchariſtia dari, aut denegari quibus, & quare debeat vndecim axiomatis d finitur.*

8 *Euchariſtiæ ſacramentum percepturus, an ieiuno ſtomacho eſſe debeat.*

9 *Euchariſtiam ſumere poſt cibum, ac potum, aut contra, an diu differre quis debeat.*

10 *Sacerdos ſi poſt cibi ſumptionem,reliquias Euchariſtiæ videat, aut quid ipſius palato adhæſerit, quid efficere debeat.*

11 *Euchariſtiam percepturus, quia munditia purus, ac mundus eſſe debeat. Et quid de nocturna pollutione nume. ſequen ubi quod pollutio uarie excitari poſſit ac procedere, ad quæ concluſiones quinque ſubduntur.*

13 *Cõicaturus, num ante, ac poſt ſumptionem a coitu coniugali mundus eſſe debeat. Et quid reſpectu partus, ac menſtruorũ in muliere.nu.ſeq. Et quid de ſomnio homicidij, & ſimilium, nu.15.*

16 *Communicaturum, an ab omni peccato per contritionem, & confeſſionem, mundus eſſe debeat.*

17 *Cõicandum ſiue a ſacerdote, ſiue a ſubdito, quam*

ſæpe,ac frequenter ſit,ſeptem dictis expeditur.

18 *Communicaturo ſi corpus, Chriſti alia ſpecie, ac forma,quã panis appareat,vt pote in pueri formam, aut carnis cruenta,quid agendum ſit,& an illud ſumere debeat.*

1 EVCHARISTIA † tertiò,quantum ad vsũ, vt plenius innoteſcat,ſciendum eſt,quod aliquibus competit iſte vſus ex neceſſitate p̄cepti quantum ad vtranque ſpeciem, vel alteram tantum.Primo quidem ſacerdoti dum celebrat,de conſe.diſt. 2.relatum, quia ſacramentum in ſumptione complemẽtum ſuæ ſignificationis accidit; & ſi pluries celebrat in die,ſemꝑ ſub vtraq; ſpecie ſumere dẽt, omiſſa purificatione in priorib. miſſis. Scđò, cuilibet Chriſtiano,cũ ad annos diſcretionis ꝑuenerit.de pę.& re.omnis,de quo inf.§.5.partic.7. niſi ex cauſa rationabili de conſilio ꝓprij ſacerdotis ad tp̄s abſtineant.Tertiò,cuilibet in articulo mortis conſtituto.Vnde viaticũ dr̄,& videtur mortale in tali articulo cõtẽnenti.i.negligenti cõicare,cũ poſſit,ſ̃m Sũ. Angel. ſed quia ſumptio Euchariſtiæ non eſt neceſſitate,ſ̃m ſe, ſed ex ſtatuto eccleſiæ, ſ̃m S.Thom.4.diſt.9. ideo verius eſt hoc non eſſe mortale,vbi ſola negligẽntia eſt in cã. Quartò,ratione ſtatuti.Quintò,ratione officij, ſicut ſacerdoti, qui tenetur aliquando celebrare,vt infra,Miſſa 1.§.7.partic.4.

2 PRIMO † verò quæritur, quot modis Euchariſtia ſumitur,ſeu manducatur? Et dico ſecundum S.Th.& alios doctores, quod duob. ſimplicibus,ex quibus reſultãt tres.¶ Primò. .ſ.ſpiritualiter tm̃.dum.ſ.q̃s maſticat Chriſtũ, per fidem cogitando, & illum ſibi incorporãdo per charitatis ardorem,habendo ſacramẽtum hoc in voto,non in effectu. Vnde Augu. Crede.ſ.amando,& manducaſti,& ſic manducauerunt partes veteris Teſtamenti,ſecundũ S.Th.4.diſt.9.¶ Secundò,ſacramentaliter tantum:ſicut qui ſuſcipit hoc ſacr̃m non,vt cibũ: ſed vt ſacr̃m.i.ſignum alicuius:credẽdo.ſ.ſub illis ſpeciebus aliquid latere ſpirituale: vel ſaltem,ſecundum S.Bonau.intendendo ſumere,quòd alios æſtimat credere, licet ipſe non credat.Vnde hoc modo manducat fidelis peccator,& etiam aliquo modo infidelis;licet improprie,de quo S.Tho.3.diſt.9.articu.2.qu.2. ¶ Tertiò,vtroque modo ſimul:vt iuſtus.Brutum autem neutro modo manducat,vt patet ex dictis.

3 SECVNDO † quæritur, vtrum verè in hoc ſacramento Chriſtus manducetur? Et dicit Rich.in 4.diſt. 9. quod in ſumptione huius ſacramenti eſt quædã mãducatio carnalis, quã comeſtũ maſticatur,traijcitur,digerit, & vltimo in ſubſtantiã cõuertitur:& ſic verè mãducatur illa ſpecies, ſub qua realiter uerum Chriſti corpus continetur. Eſt & alia manducatio ſacr̃alis,qua corpus Chriſti verũ realiter ſub illis ſpeciebus cõtentũ ſumitur: ſed ſic sũptum corporaliter non maſticat̃.Et ſi ſpecies ſic in ore miſticentur, qđ per digeſtionẽ ibi factã non corrumpatur eis forma propria, ſed in ea in ſtomachum deſcendat,etiam corpus Chriſti in ſtomachũ deſcendit per deſcẽſum ſpeciei,ſub qua continetur: & tã diu ibi manet,q̃diu in eadẽ ſpecie forma ꝓpria ſpecierũ ſaluatur.Si aũt ſpecies panis tam diu in ore maſticetur,quod ꝑ digeſtionem in ore factam corrumpatur forma proprie ſpecierũ, & non deſcendat in ſtomachũ: tunc nec corpus Chriſti in ſtomachum deſcendit.Et ſic intelligitur illud de conſec.diſt.2.capitu.tribus. in gl. ſi.cum dr̄ quod q̃ cito ſpecies dentibus atteritur,tã cito in cęlũ rapitur corpus Chriſti.Hæc ex illo.Ex quibus patet, quod Chriſtus manducatur ad hunc ſenſum; quia.ſ.ingreditur os,& ſtomachũ;nõ autem quia corporaliter atteratur,aut incorporetur. Licet etiam iſta aliquando attribuantur corpori Chriſti,ideſt ſpeciebus,ſub quibus eſt.

4 TERTIO † quæritur,quandiu corpus Chriſti ſit in ſtomacho cõicantis? Et dicit gl.in c. tribus gradibus de conſe.diſt.2.quod vbi ſpecies ſacr̃i atteritur dentib.Chriſtus euolat ad cęlum, quod verum eſt,ſi ſic atteritur, quod formam perdat, aliter aũt eſt contra textum in c.ſi quis per negligentiam,ea.diſt.vbi dicitur,ſi quis euchariſtiam euomuerit,euomi enim nõ p̃t,niſi traiectũ in ſtomachũ. Sũ. autẽ Ang.innixa S.Bon. dicit primo, quod tamdiu ſub ſpeciebus manet Chriſtus, quandiu ſunt habiles ad refectionem,quod habet in ſtomacho,& extra ſtomachum: & ſecundò, quod ſi ſpecies illæ tranſeant per ſtomachum indigeſtæ,& vadant in ſeceſſum, non eſt ibi corpus Dñi.Sed contra primum, quia ibi non eſt corpus Chriſti,niſi quia ſucceſſit pani in ipsũ conuerſo,vt forte in titulo ſequenti dicetur, vnde ibi eſt corpus Domini eodem modo, quo ibi eſſet panis,qui non eſſet ibi quamdiu illa materia eſt habilis reficere, quum hoc ei conueniat,ẽt cum eſt digeſta:ſed quãdiu duraret ſpecies panis.Et per idem patet cõtra ſ̃m, quia ibi eſſet ſubſtãtia panis, & conſequẽter eſt corpus Dñi.Et p̃ter ea, ſi illæ ſpecies ſunt habiles nutritioni extra ſtomachũ, tranſiuerunt

runt

sunt indigestæ:& cõsequenter ibi est corpus Dñi.Et ideo dicendum est,scd'm S.Th.& Pet. imò est ẽm eandem Sum. ex Rich.qđ est ibi tandiu species panis durant incorruptæ, siue in vomitu, siue in secessu:nec est, inquit Petrus mirum: sicut etiam a diabolo se permisit in montem portari,secundum Greg.

5 † QVARTO quæritur, quis possit iuridice Eucharistiam dispensare, vt licite sumat ab illo?Et dico sic,secundũ Pet.de Pal.dist.13.solus sacerdos est eucharistię dispensator,sicut celebrator:nec aliquis eo inferior hēt aliqđ sacrm dispēsare: diaconus āt ex officio partē eucharistiæ dispensat,i.sanguinem,vt B.Lau. quia cum mediante vase sacrato dispensetur, non oportet manus dispēsantis esse sacratas; corpus autem, quod manibus contrectantib. dispensatur, ab eo solo dispensatur,cuius digiti consecrati sunt & manus, i.sacerdote, q̃ ēt tangere nõ dēt, nisi duobus digitis sacratis. Et eadē rõne inferior diacono vasa sacra tangere nõ dēt, qñ in eis est corpus, aut sanguis,sed solũ qñ non est, quia diaconi est sanguinem dispensare,& corpus ad sacerdotem deferre; vasa aũt reliquiarũ,& hmõi, acolythi,& non laici,quantumcunq.nobiles. di.23 non liceat. In necessitate tñ presbytero absēte,vel non valente,licet,diacono eucharistiã deferre infirmo,vt sup.Diaconus.§.2.hec Petrus contra quem tñ Henr.Boi.super c.decernimus. de iud.dicit, q̃ in necessitate põt dari per laicũ quod S.Th.& Pet. de Pal.in oĩ casu simpliciter negant: cum non habeat manus sacratas,& hoc sacrm non sit necessitatis : licet laicus possit inuentum in terra leuare:qa ad hoc non requiritur consecratio , sicut ad dispensandum,secundum Pet. Vnde pyxis,in quo seruatur,nec consecratur,nec benedicitur,quod tñ fit de corporali. Ab hæreticis āt ēt in morte sumi nõ dēt.24.q.3. cœpit.& idē ẽm Pet.de Pal.vr̃ de schismaticis, excõicatis, & simoniacis : ita quod quantũ ad susceptionem eucharistiæ vitandi sunt in abscondito , vel publico, scd'm quod sunt occulti,vel publici.de sent.exc.cum non ab homine, sed qđ dicit de occulta simonia restringendum vr̃ ad simoniã in ordine suscepto, vel dignitate, aut beneficio curato, quia aliter simonia , si non sit notoria,non inducit suspensionē quo ad alios,secundum Ioan.Rayn.& alios.A notorio aũt fornicatore sacra suscipienda non sunt, ēt in occulto, excepto baptismo & eucharistia,quæ ĩ extrema necessitate sumi possunt a simoniacis,& fornicatoribus etiã notorijs.32.dis.§.verum cum gl. Alios ēt malos ministros quantumcunque publice sceleratos non debet quis vitare in susceptione sacramentorum,nisi essent irregulares, & consequenter a suis officijs suspensis, a quibus suspensis non sunt suscipienda sacra. 1.q̃.1.si fuerit bene tamen est huiusmodi in occulto cauere sec.Petr.vt erubescant,& resipiscant.

6 †DICIT aũt S.Th.quod dēt quis cauere,ne iudicat, quem certitudinaliter scit esse malũ, vt puta notorium,ad executionem officiorũ suorum:ne sit occasio peccati:puta faciendo illum dicere missas, qui forte alias non esset dicturus , & huiusmodi, si tamē est subditus, qui sacra nõ potest ab alio accipere, & ad ipsa tenetur, suscipere debet, nisi sit suspensus. Nec tñ a quolibet sacerdote est suscipiēda eucharistia; sed a ꝓprio vel superiore,aut ab alio đ horũ licētia:religiosus āt absq; tali licētia eam tribuens,est excõicatus:vt inf.Excõicatio 7.§.14.vide ēt de his su.Clericus.2.§.8.

7 †QVINTO quæritur,quibus debeat eucharistia dari,aut denegari,& quare?Et dico multa.¶Primũ. Si sacerdos pro certo sciat subditum esse in mortali,ẽm S.Th.in 4. pro occulto peccato non est deneganda cõio petenti in publico,vt de consec.di.2.non prohibeat. & concor. Pet. & Alb.tum quia esset reuelator criminis, tum quia quilibet Christianus habet ius ĩ perceptione eucharistiæ,nisi illud amittat per mortale . Vnde cum in facie ecclesiæ non constet illum hoc amisisse, nõ dēt ei in facie ecclesiæ negari.Et præcipue vr̃ ista vera quo ad subditũ. Sed Pe.de Pal. in 4.di.9. distinguit,quia si est sacerdos,qui teneat exhibere,vt curatus,& in casu, quo tenetur ei, vt in paschate,nõ debet negare peccatori occulto petenti in publico, quia esset proditor criminis,quod prohibetur.de offi.ord.cap.1. neque occulte petenti instanter in occulto tanquam sibi debitum,si peccatum nouit solum in confessione,quia scit vt Deus, non vt homo de off.or.c.2. negat aũt vt homo in foro contentioso , nec ex confessione acquirit ius negandi,quod prius non habebat:nec aliqua exceptio sibi datur ex confessione extra iudicium confessionis plus quam si nesciret, quia nescit nisi vt Deus,si tamen peccatũ aliter sciret,quam per confessionē,occulto petēti occulte deberet denegare . Si vero petat ab eo,qui nõ tenetur ei dare, vel in quo casu non tenetur, quia nõ est pascha,nec est infirmus, occulto peccatori occulte petenti dēt denegare , quia dēt eum a peccato reuocare

quantum pōt: & hoc pōt, etiam si sciat solū ex confessione: quia ius negandi hēt eo ipso, quod alius non habet ius petendi. de tēp. or. ad aures, vnde etiam non peccatori negari posset eo casu. ¶Secundū. Si aūt curator scit crimen esse notorium, secundum oēs, etiā in publico petēti negari debet. Ex quo patet, ꝙ meretrices & publici vsurarij sūt oīno ab altari repellendi, nisi egerint pœnitentiā, ita ꝙ post priuatam admitti possunt ad eucharistiā priuate. i. in secreto, non in publico ꝓꝑ scandalum. & publice post publicā; quia manifesta delecta. i. notoria ñ sunt occulte corripiēda, de pœ. & remis. c. 1. vnde, vel sacerdos debet iniungere publicā pœnitentiam, vel publicare ꝙ sunt pœnitentes. ¶ Tertium. Suspectis de crimine suspicione violenta, ſm S. Th. in 4. di. 9. & alios, negari debet eucharistia: Intellige scđm prædictā distinctionem, q̄a hr̄ ꝓ certitudine, non āt suspectis suspicione leui, imò nec suspicione probabili, quod patet: q̄a nec per huiusmodi suspicionem debet maritus vxori debitum negare. de sen. exc. inquisitioni. ¶Quartū, & secundum eundem in tertia parte q. 80. dari non dēt ad aliquod experimentum, vel purgationem infamiæ: quia tales purgationes inhibitæ sunt. de purg. cano. c. ex tuarum. ¶ Quintum. Histrionibus quoq; dari prohibetur. de consec. di. 2. pro dilectione, quod tñ de omnibus non intelligitur: sed de vtentibus in ea arte magicis & turpibus, quæ sunt mortalia. similiter nec magis, ꝓ nota ibidem nec cuicunq; infami notorie, ſm gl. ibi si tñ, vt dr̄ c. seq. tales reuertantur a dominum, eius reconciliatio non negatur: non quasi subdito exhibeatur eucharistia, secun. Rich. sed peracta pœnitentia: nisi articulus necessitatis, vel pietatis aliter fieri suaderet. ¶ Sextū. Similiter nec dari dēt pugnantib. in duello. 2. q. 5. monomachiam. in gl. ¶ Septimū. Nec pueris carentib. vsu rōnis non potentibus discernere inter corporalem & spūalem cibum, secundum S. Tho. vbi sup. quia habere non possunt actualem deuotionem, quæ exigitur: pueris autem incipientibus habere discretionem etiam ante perfectam ætatē, puta sunt. 10. vel 11. annorum, pōt dari, si in eis signa discretionis & deuotionis appareant. Et concor. Pet. & in hoc standum est, secūdū Aur. arbitrio boni viri. ¶ Octauū. Pro criminibus suspendendis, vel decapitandis, si sint confessi & pœnitentes, negari nō dēt eucharistia. 13. q. 2. c. fi. sed nec hæretico relapso. cū paratus est incēdio. de hæ. super eo. lib. 6. Sed & excōicatio in morte sicut pœnitētia, si pœniteat, itē & viaticū non negatur, cū in pœnitentia includatur. de pœ. & remis. ꝙ in te. in vita aūt arcētur excōicati ēt iniuste maiori ac minori ab eucharistia interdictum, ēt nisi in mortis articulo. de spon. non est nobis. iūcto c. quod in te. de pœ. & re. & suspensi, qñ. s. a ꝑceptione sacrorum sunt suspensi. secus si ab alijs; vt colligi potest ex not. in Sum. Confe. lib. 3. tit. 32. q. 81. ad fi. vbi patet scđm Host. ꝙ suspensio non egreditur terminos suæ datæ: vt inf. Suspensus per totum. Degradati quoque arcentur a celebratione. ¶ Nonum. Sed nec amentib. debet negari, secundum S. Tho. & alios, qui sic dicuntur, quia debilē habeant mentem: & tamen sunt aliquo modo dociles pœnitentium ad fidem, & sacri deuotionem, nec amentibus omnino, siue habeant lucida interualla, siue non concurrentibus duob. s. ꝙ non sit periculum expuitionis, aut irreuerentiæ alterius; & quod ante amentiam habuerint deuotionem ad hoc sacramētum 26. si quis in infirmitatem; etiam secundum Arc. si tales in sanitate non petiuerint sibi dari sacramentum: & tamen ex bona eorum præterita conuersatione verisimile ē, ꝙ si huiusmodi casum præuidissent, hoc petiuissent: quia tales habent deuotionem habitualem interpretatiuam: quæ sufficit furiosis aūt. vel amētib. perpetuo seu a natiuitate non est danda: q̄a nunq̄ habuerunt actualē deuotionem ad hoc sacrm̄, licet sint baptizati & confirmati. ¶ Decimū. Sed nec dæmoniacis neganda est, sec. S. Th. nisi constet eos pro crimine aliquo torqueri: q̄a tunc pro excōicatis sunt habendi. ¶ Vndecimū. Nullo ēt casu ſm S. Th. & alios, danda est hostia nō consecrata pro consecrata: q̄a cū māducās adoret ꝙ māducat, ſm Aug. daretur occasio idolatriæ. de cel. mis. de hoīe. & in sacro veritatis nulla dēt esse fictio.

8 †Sexto quærit, vtrū sumens hoc sacrm̄ debeat esse ieiunus? Et dico, ꝙ sic, quia hoc statutū est de cōs. di. 2. sacra, vt homo deuotius cōicet: & principalius scđm S. Tho. & Pe. ꝓꝑ reuerentiā sacri. s. vt primus cib. in stomacho sit corpus Christi pro illa die, quod habetur. de cons. dist. 2. liquido. vnde quod olim licuit in diem cœnæ. s. cōicare stomacho non ieiuno: vt in d. c. sacramenta scđm Pet. abrogatū est, nec seruādū, sed est mortale: aliquo tñ casu licet nō ieiuno cōicare, ut quādo infirmus expectare non pōt ꝓꝑ periculum mortis, vel phrenesis; nunq̄ tñ celebrare, nec ꝓꝑ infirmū cōicandum, nec ꝓꝑ scandalū quodcunque vitandum

tandum, nec pp preceptũ, nisi papa, qui solus in hoc posset dispensare, liceret tñ ieiuno ꝓsequi missam inchoatã post consecrationem iam factam, ẽm Arc. vel supplere defectum commissum iterum consecrando, si sumpsit aquam pro sanguine, & hmõi, vt dictum est. Et intellige hæc non de ieiunio ecclesiæ: de quo inf. Ieiunium. in prin. sed naturæ, quo dr̃ ieiunus, qui post mediam noctem nihil cibi aut potus, ẽt per modũ medicinæ, assumpsit, etiam si post illa die sit pluries comesturus, secundum S.Th. Alb. & Host. & Petr. de Pal. reprobantẽ per rationes in 4. dist. 8. opinionem Gof. & Io. Pari. dicentiũ, ꝙ nõ impedit hanc sumptionem sumptio alicuius per modũ medicinæ, vt modicum gingiberis. Nec est verũ quod dicunt, cibum prohiberi vt nutrit, sed prohibetur ad reuerentiam, vt stomachus sit nouus. Quam etiam egregie reprobat Heru. probans, quòd non est opinio S.Th. vt illi dicunt. Non impedit tamen hanc sumptionem, ẽm Pet. si a casu reliquiæ cibi, vel aquæ etiam in saliuam non cõuersæ in oris ablutione gluttiantur: quia nec ad nutriendum, nec ex intentione sumuntur vt medicina, quod limitat ẽm S.Th. modo non traijciantur in magna quantitate, nec profusio salis & aceti ad lauandum dentes si non glutiatur: nec degustatio cibi, aut potus si statim proijciatur: & similiter si præter intentionem descenderet. Hæc idem Petr. & generaliter secundum Herue. omne, quod sumitur ab extra, & vitari potest, impedit, non autem alia, vnde nec sanguis nec humiditas descendens a capite impedit.

9 Septimo † quæritur, vtrum debeat quis diu esse abstinens ab eucharistia post cibum ac potum, vel ab his post eucharistiam? Et dico ẽm S.Th. ꝙ post cõionem dẽt interuenire aliqua mora: quia debet gratias agere de bñficio tanto; sed non oportet eum diu stare ante sumptionem cibi & potus, tum quia etiam species sacramenti cito alterantur, tũ q̃a magis requiritur pręparatio & actualis deuotio ante, quam post. Et quod dr̃ in c. tribus. de cõsec. dist. 2. quòd communicans ieiunet a mane vsq; ad sextam, est abrogatum per cõtrariam consuetudinem, secundum Arch. & ẽm Pet. locum habuit post ecclesiam primitiuã, qñ ex magna reuerentia raro celebrabatur. Secundum S.Tho. autem in 3. parte. qu. 80. & alios, non refert vtrum quis post cibum aut potum dormierit, vel etiã digestus sit quantũ ad rationem præcepti refert autem quantum ad perturbationem mentis, quã facit insomnietas & indigestio: ex quibus, si perturbatio sit multa, homo ad communionem ineptus redditur: vnde secundum Arch. non impedit: .s. necessario, & si de congruo, ꝙ quis post cibum non dormierit, aut nõ sit facta digestio, dummodo post noctem mediam non comederit aut biberit: etiam si comedisset aut bibisset: post matutinum, cum dr̃ sero licet non multum liceat, vt dicit, post illud bibere, & ꝯ multominus comedere: nisi necessitas vrgeat adde, vel vtilitas: vt si a studiosis fiat ad remedium tempus: quia oppositum ipse nullo iure probat. Nec obst. ẽm Pet. de Pal. c. si constiterit, de accu. vbi qui pernoctauerat in taberna sine somno, priuatur ecclesia, quia cum ibi cõtinue apponatur vinũ, verisimiliter post mediam noctem bibit, & celebrauit, & sic est ꝑsumptio iuris, contra quam non admittitur probatio, vel saltem cui statur, quando contrarium non probetur.

10 Octavo, † quid si sacerdos post sumptionem viderit reliquias eucharistiæ, aut adhæserit palato eius? Et quantum ad primum dicit Pe. de Pal. ꝙ quantumcunque sit minima, dũmodo sit ibi species panis, cũ ibi sit Christus, ipse nullo modo debet accipere, cũ non sit ieiunus: sed debet reseruare in crastinum, vel alteri ieiuno & disposito tradere. Et sic intellige quòd dr̃ in d. c. tribus de consec. dist. 2. de ministris, q̃ debẽt sumere portiones remanentes sacri, .s. quòd sint ieiuni. Sed prædicta intelligo, qñ reliqua vñr ex interuallo post sumptionem, puta quia iam reposuit calicem secus si in eodem actu parua interueniente morula, per no. in c. quia pp. de elect. Quantum verò ad secundum, dico quod licitũ est eo casu sacerdoti adhuc bibere vinum, vel aquam, & quoties, quo ad descendat: & hoc est tutius & honestius, quam digitum apponere. sup. Eucharistia 2. §. 9. par. 8.

11 Nono † quæritur, vtrum debeat esse mundus munditia pure corporali? Et dicit S.Tho. in 4. dist. 9. ꝙ cum cibus iste non sit corporis, sed mentis, magis in eius sumptione consideranda est munditia mentis q̃ corporis: ideoq; distinguendum est de immunditia corporali: quia si sit perpetua siue diuturna, non est abstinendum, ne pp immunditiã corporis perdat fructus mentis, sicut accidit in leprosis & patientibus fluxum seminis, vel sanguinis. Si autẽ sit temporalis & facile purgabilis, tũc si quis sit mente dispositus, sumere non prohibetur, quãuis posset ad tẽpus laudabiliter abstinere propter reuerentiam tanti sacramẽti

dist.

dist.5 ad eius. Vtrum autem sacerdos leprosus possit celebrare,inf.Leprosus.

12 †Decimo quæritur,vtrũ debeat esse mundus a pollutione nocturna? Et ex S.Tho.3.q.80.& 4.dist.9 dico multa. ¶Primũ hmôi pollutio ex triplici causa venit:primò ab extrinseca spũali.i.dæmonũ illusione, qui phantasmata commouere possunt.Secundo,a spũali intrinseca.i.cogitatione præuia.Tertio,ab intrinseca corporali.i.ex superfluitate vel debilitate naturæ,seu superfluitate cibi,vel pot⁹, vł sub alijs verbis ꝓcedere pôt ex quatuor.s. ab illusione dæmonum, a turpi cogitatione, a cibo,vel potu, a dispositione naturæ. ¶Secũdũ. Quælibet aũt illarum trium causarum pôt esse cũ peccato mortali & veniali,& sine peccato,sicut illusio qñ venit ex negligentia præparationis, quæ pôt esse mortale, & veniale, quandoque autem ex sola dæmonum nequitia volentium a côione impedire, similiter præcedens cogitatio lasciua est cũ mortali,si adsit consensus:aut veniali,si nô adest, sed in sola cogitatione finitur, & omnino sine peccato;vt cum quis lectionis,vel dispensationis causa cogitur de talib.cogitare, & ẽ cogitatio tantum sine concupiscentia,& delectatione: tñ pollutio sequi pôt vt patet ex verbis Aug.12.super Genesi.Similiter ẽt causa corporalis pôt esse cum mortali,& veniali; vt cum venit ex superfluitate cibi,vel potus;licet frequentius sit mortale circa cogitationes:gratia cuius Gregorius scribit Aug. ẽpo.Ang.cessandum a côione,qñ venit ex cogitationibus,nô qñ ex superfluo cibo,& potu præsertim si necessitas adsit,& sine peccato:vt cum est ex infirmitate naturæ. Vñ qdã ẽt vigilando sine peccato semine fluunt vel, ẽt ex superfluitate naturæ:quia sicut sanguinem, sic & semen, quod est superfluitas sanguinis, contingit fluere sine peccato. hæc ex illo.Vbi nota,ꝙ venire ex superfluitate naturæ sine superfluo cibo,vel potu,est venire ex cibo,& potu non superfluo,nisi indiuiduo,ĩ cuius tamen sumptione non est peccatum. ¶Tertium. Circa hmôi igitur pollutionem aliquid impedit hominem a cômunione necessario, vt solum peccatum mortale annexum,non aũt veniale,ita.s.ꝙ homo sumendo sit reus corporis, & sanguinis domini, aliud ex congruentia solum: & hoc & quãtum ad duo:quorum vnum semper accidit.s.fœditas corporalis: cum qua ad altare propter sacri reuerentiam accedere non debet, nisi forte immunditia sit perpetua, vel diuturna,vt lepra,vel fluxus sanguinis, & hmôi. Aliud est euagatio mentis, quæ illa sequitur præcipue qñ cum imaginatione contingit: impedimentum tñ ex congruitate proueniens post poni dẽt ꝓp aliquam necessitatẽ,puta ꝺm Greg. q̃a exigit dies festus:vel quia alius deest. hæc ex illo.¶ Quartũ.Ex his patet,q̃d si hmôi pollutio veniat ex cogitatione, vel crapula, vel quacũq.alia causa,quam certum vel probabiliter dubium est esse mortale, necessario impedit:si verò certum est probabile eam fuisse veniale,impedit ex congruitate: imò nullo mô impedit si immineat necessitas vel alia potior cã:vt colligitur ex S.Th.in 4. qui ẽt dicit,ꝙ si sine tali necessitate,vel cã celebretur erit veniale tm̃,quæ necessitas, vel causa iudicabitur arbitrio boni viri; vt quia adest dies festus, vel oportet supplere pro alio: vel hõ est in valde magna dispositione ad sacrm̃, & hmôi.Si aũt veniat ex causa,vbi nullum creditur probabiliter fuisse peccatum; in sua libertate est côicare, vel non, ꝑcipue si defuit turpis imaginatio,& distractio mentis.Et q̃a difficilimum est in pluribus scire istam, vel illam fuisse causam,laudabilius est ſcd̃m S.Th. abstinere,nisi potior causa reformet peccatum vt magna deuotio,vel hmôi. Et hæc omnia sunt aut B.Th.aut Pet.de Pal. aut Richar. ¶ Quintum.Propter hmôi pollutionem secũdum Alber.& S.Tho.abstinendum est a sacramento 24.horis; quia isto tempore reputat de ordinata natura reordinari,quod Petr.de Pal.limitat verum, qñ accidit circa mediam noctem: secus si ante: imò dicit, quod post pollutionem,quæ fuit ex causa mortali, non est mortale eadem die communicare cũ contritione,& confessione,& hoc tenet:non obstante S.Th.quia loquitur ex opinione aliorum,infra Pollutio nocturna.

13 †Vndecimo quæritur, vtrum debeat esse mundus a coitu coniugali ante côionem, & post? Et dicit S.Th. 3.q.80. ꝙ si talis coitus sit sine peccato:puta causa prolis,vel debiti reddendi: impedit solum ut pollutio nocturna accidens sine peccato.s.per immunditiã corporalem,& mentis distractionem. vnde talis suo iudicio est relinquendus, secundum Gregor.33.q.4.vir cum propria.Si verò non causa procreandæ prolis, sed voluntas dominatur in opere:tunc,vt ibi Greg.subdit, prohiberi debet ne accedat ad hoc sacramentum. hæc ille. Sed tamen talis exigens communicando,non peccaret mortaliter,ſcd̃m Pet.de Pal. & Alb.dicit, ꝙ si omnibus modis. ex deuotione

uotione se ingerat, non est prohibendus: cō
sultius etiā esset. ſm Arch. ꝙ reddens abstine
ret. Quod autem dr̄ de conse. dist. 2. omnis ho
mo, quod. s. dēt per aliquos dies ante ab actu
coniugali abstinere; consilium est nō præce-
ptū, ſm gl. ibi. Facta verò cōione eadē die nō
licet exigere, nec exactum reddere, nisi cum
difficultate, secundum Albe. contrariū tamen
non est mortale, idest exigere, secundum eun
dem Alb. iuxta intellectum Arch.

14 DVODECIMO † quæritur, vtrum debeat es
se munda mulier a menstruo, vel partu? Et di
co ista non impedire necessariò. Si tamen ex
reuerentia abstinet, nō peccat. dist. 5. ad eius.
& de pur. post par. c. vno. dūmodo cōicet, ſm
instōnem ecclesiæ. in c. omnis. de pœ. & rem.

15 DECIMOTERTIO quæritur, vtrum debeat
esse mundus à somnio homicidij, vel alterius
peccati mortalis? Et dicit S. Tho. in 3. par. q.
80. ꝙ somnium homicidii non inducit etiam
corporalem immunditiam, nec tantā distra-
ctionē mentis sicut fornicatio, ꝓp delectatio
nis intentionem, sed cū ꝓuenit ex causa, quæ
est peccatū, præsertim mortale, impedit à cō
munione rōne suæ causæ, quod intelligo quo
usque homo conteratur, & confiteatur. Et si-
militer videtur de aliis nō turpibus somnijs.

16 DECIMOQVARTO † quæritur vtrū debeat
esse mundus ab omni peccato per contritio-
nē, & confessionē? Et dico multa ¶ Primum.
Omnis accidens ad sacramentū cum peccati
mortalis conscientia peccat mortaliter, ſm
S. Tho. manducans indigne. Cum tū ſm Ber.
per quatuor signa possit quis habere cōiectu
rā, ꝙ si à peccato immunis. s. primò, quia Dei
verba libenter audit. Scdò, quia se inuenit ad
bene agendum prōptum. Tertiò, quia a pec-
cato ꝓponit cauere in posterū. Quartò, quia
dolet de præterito, si quis per hmōi signa fa-
cta suæ cōscientiæ discussione diligenti, q̃uis
forte non sufficienti, ad cōionem accedat ali
quo peccato mortali in ipso remanente, ꝙ e-
ius cognitionem subterfugit, non peccat: sed
ex vi sacramēti illius peccati remissionē con-
sequitur: ex verbis autem S. Th. collige. ꝙ cōi
care cū mortali sine discussione sufficienti nō
est mortale: secus autem sine diligenti, sed ne
gligēti, ſm Pe ¶ Secundū. Volenti cōicare cō
tritio non sufficit: sed requiritur cōfessio sine
qua communicare habita copia confessoris,
est mortale ſm S. Th. nisi fortè secundū Rich.
expectetur ī breui deuotius, & securius quis
confiteatur. Si verò non habetur copia con-
fessoris, dic, vt su. Eucharistia 2. §. 7. & su. Con
fessio 1. §. 2. ¶ Tertiū. Existēs in mortali Chri
sti corpus videndo non peccat, si uideat hu-
militer & reuerenter: similiter nec tangens
ex necessitate; puta, quia cecidit in terram, &
huiusmodi, ſm S. Bona. & Th. 4. dist. 9.

17 DECIMOQVINTO † quæritur, qua frequen
tia sit a sacerdote, vel subdito communican-
dum? Et dico multa. ¶ Primū. Secundum San.
Tho. in 4. dist. 12. sacerdos consecrans semper
sumere debet: de conse. dist. 2. relatum, & to-
ties quoties celebrat ratione iā dicta in prin.
Et si pluries in die celebrat, de quo inf. Missa,
solum in vltima percipiat perfusionem, & nō
in priori; quia non esset ieiunus, nec posset a-
liam celebrare. de celebrat. mis. ex parte. et si
post consecrationem infirmetur, & non ha-
beatur alia hostia, sacerdos alius supplens ho
stiam dēt diuidere, & partem sumere, partem
tradere infirmo. Et scd̄m Pet. idem est si alius
quicunq; infirmaretur ad mortē, imo licet ra-
tione deuotionis, vt dictum est. ¶ Secundum.
Quilibet fidelis postq̃ ad annos discretionis
peruenerit, cōicare tenetur, saltem semel in
anno, in pascha; nisi ex rationabili causa ad
tp̄s de consilio proprij sacerdotis abstineat.
de pę. & re. omnis. Nec intelligitur hoc solum
de die paschæ: sed diebus Iouis sanctæ vsque
ad octauam paschæ inclusiue quilibet cōicās
satisfacit dicto statuto ſm declarationem Eu
genij in extrauaganti, q̄ incipit, fide digna, q̃
Arch. non uiderat, qui contrarium tenuit.
¶ Tertium. Qui noluit cōicare in paschatæ:
nec ex rationabili causa [illegible] quia [illegible] inducē
dus sit, vt suppleat paschatæ transacto; tamen
non videtur ad hoc de necessitate teneri, ſm
Arc. & idē de confessione prioris anni omis-
sa, quod trahi p̄t a simili per illud, quod serua
tur circa alia ecclesiastica p̄cepta: quia nullus
dicit, ꝙ teneatur quis omissum ieiunium sup
plere, aut omissum officiū, quod autem pec-
cata committat. inf. Omissio. ¶ Quartū. In lo-
cis, vbi ista prædicantur, & de facili sciri pos-
sunt, ſm Arc. non excusantur ignorantia, qui
non cōicant, nescientes se ad hoc teneri pos-
sunt autem magis excusari in locis syluestri-
bus, vbi sacerdotes non solum ista non præ-
dicant, sed etiam ab istis retrahunt, dicentes
debere cōmunicare solū senes, & morientes.
¶ Quintū. Licet cōicans, non celebrans possit
omni hora diei cōicare, modo sit ieiunus, cū
oppositum non legatur, mane tamen vr̄ ho-
ra congruentior, quo tempore Christi passio
peragebatur, non tamen pōt, nisi semel in die
cōicare, scd̄m S. Th. in 4. dist. 12. ar. de consec.
dist. 1.

dist.1.sufficit.¶ Sextū. Qui in multis, seu magnis peccatis fuit irretitus, non debet statim peracta confessione cōicare, sed si tps patitur pluries cōfiteri, & orationibus ieiunijs, ac eleemosynis se mundū, & odoriferum reddere, quanto tpe ex causa videbitur confessori. de pēn.dist.1.non sufficit, & c.in accusatione. Non est aūt causa iusta, quia non vult indulgere, aut restituere, aut aliud facere ad quod tenetur; q̄a ad hmōi tenetur: & nisi pēniteat, excōicandus est de conse.dist.2.si quis intrat. ¶ Septimum. Secundum S.Th.in 3.parte.q.80. art. 10. si consideretur hoc sacramentum ex parte sua quotidie sumendum est: quia eius virtus est hominibus salutaris: & similiter si consideretur ex parte sumentis, in quo requiritur magna deuotio, & reuerētia, laudabile est quotidie sumere, si quis se quotidie paratum inueniat. Vnde Aug. de verbo. do. sic viue, inquit, vt quotidie merearis accipere. Sed quia multoties in plurib. hoībus occurrunt hmōi deuotionis impedimenta, non est vtile oībus quotidie cōicare: sed quoties se q̄s paratum inuenit. Vnde dr̄ in li.de eccl.doc. Quotidie eucharistiæ cōmunionem accipere nec laudo, nec vitupero: consulitur tñ nihilominus dominicis diebus esse cōicandum. In 3. autem, & in 4.dist. 12. dicit; Simpliciter loquendo melius est sumere, quam abstinere: quia illud per se, hoc p accidens est bonū. In casu tñ abstinere, pōt esse melius, qñ, s. aliquis probabiliter præsumit ex sumptione reuerētiam minui, & amorem non multum augeri. vnde laudabiliter abstinet. Sed si econuerso crescit amor, & reuerentia nō minuitur, quotidie sumendum. Videtur ēt in quarto tenere, q̄ si quantum minuitur reuerentia, augeatur amor, seu feruor charitatis, adhuc sit omni die cōmunicandum, vt ibi patet.q.vlt.ar. vlt. q.vlt.in fine corporis. Vnde sacerdos, in dubio de celebrando necne; semper deberet celebrare, secundum mentem eius ibi.

18 Decimoseyto † quæritur, quid agendū, quando corpus Christi apparet in alia specie? Et dicit S.Th.in 4.dist. 10. & Aur. q̄ si apparet in forma pueri, vel carnis cruentæ, vel hmōi, sumi non dēt ab eo, cui apparet, sed ab alio, cui sub specie panis apparet: quia non apparet sub specie conuenienti humanæ refectioni: & si apparet oībus, illo modo dēt cū reliquijs poni. Et si apparet sic celebranti, sunt duæ opin. vt recitat S. Tho. quia dicunt quidam, q̄ sacerdos debet iterum celebrare, & sumere, & si secundo hoc accideret: iterum tertio. Alij vero dicunt, q̄ sufficit spiritualis manducatio, nec propter hoc efficitur transgressor cōstitutionis ecclesiæ, quia ad ea, quę frequentius accidunt leges aptātur. Hæc ille, qui sentit, q̄ non tenetur iterato celebrare: tamen si hoc faceret, melius faceret; vt patet. 3.q.82.art.ad tertium.

RVRSVS De Eucharistia quartò quantum ad effectus, & miranda eius, summariè.

1 *Eucharistia, in qualitas, rei quantitate secernitur admiranda duodecim in se habet, de quibus hic aperte.*

2 *Eucharistiæ effectus mirabiles, qui ex quatuor deprehenduntur de quibus hic.*

3 *Eucharistia, vt variè considerari potest, ita & varijs prodesse, & quot modis prosit.*

4 *Eucharistiæ effectum quenam peccata venialia impediant. Et quę gratiæ augmentum.*

1 Evcharistia † quarto continet quædā miranda, & mirandos facit effectus, pro quorum notitia ex doctrina, & mente S.Tho. sciendum est, q̄ qualitas rei a quantitate distinguitur: quia videmus stante vna quantitate variari qualitatem, sicut Socrates nihil crescens, aut decrescens est aliquando calidus, aliquando frigidus, & similiter quantitas distinguitur a substantia: quia eadem substantia aliquando est maior, aliquando minor: vt patet in massa pastæ. Sciendum est ēt, q̄ sicut agens naturale de vna re facit aliam stante materia, & forma transeunte, vel mutata: sicut anima de cibis facit sanguinem, & carnem, ita Deus, qui est sup.naturam, & qui de nihilo facit aliquid, potest de vna re facere aliam, trāseunte non solum forma, sed etiam materia: ita q̄ totum conuertatur in totum, & materia in materiam, & forma in formam. Et sic substantia panis conuertitur in substantiam, & non in quantitatem corporis Christi, stante quantitate, & qualitate panis, & similiter vinum in sanguinem. Ex quo fit, quòd corpus Christi cōparetur ad species, siue accidentia panis per suam substantiam, non p suā quātitatem, & q̄ sit nouiter in altari hac rōne, q̄a ibi sunt accidentia eius, quod in corpus Christi cōuersum est. i. panis. Et est in paruo loco, quia parua sunt illa accedentia, & in magno, quia magna: & in multis, quia multa. ¶ Igitur in hoc facto sunt 12. miranda, quæ omnia ex S.Tho.in 4. & in 3. parte habentur. ¶ Primum quia corpus Christi existens in cœlo localiter, incipit esse in altari absque hoc, quod de cœlo descendat: quia non incipit esse in altari per sui mutationem, sed quia aliquid in

altari existens conuertitur in illud ſicut ignis
incipit eſſe in aere, qñ aer in ignem conuerti-
tur. ¶ Secundum, quia facti conuerſione nihil
remanet de ſubſtantia panis, & tamen nõ eſt
corrupta, neq; annihilata: quia. ſ. conuerſa eſt
in aliud, i. corpus Chriſti. ¶ Tertiũ quia quam-
uis materia panis cõuertatur in materiã cor
poris Chriſti, & forma in formam: non tñ cõ
uertitur iu animam rationalem, quæ eſt for-
ma, inquantum eſt anima rationalis, ſed in-
quantum dat eſſe corporeum', i. quòd anima
vt anima non eſt ibi ex ui ſacri, ſed concomi-
tantcr. ¶ Quartũ qa quotquot hoſtiæ in Chri
ſti corpus conuertãtur ipſum tamẽ non auge
tur, nec mutatur, quia illud, quod ei additur,
eſt ſubſtantia ſine quantitate, & conſequẽter
eſt indiuiſibilis, ex 2. Phyſ. & conſequẽter nõ
auget, ſicut nec punctum additum lineæ, vel
color additus ligno. ¶ Quintum, quia quam in
multis altaribus ſint multæ hoſtiæ conſecra-
tæ, & in qualibet integrum corpus Chriſti,
illud tamen eſt vnum tantum, quia vna eſt
ſubſtantia, in quam omnes hoſtiæ conuertun
tur; & illa eſt in multis locis, quia ibi eſt quan
titas multarum hoſtiarum conuerſarũ. ¶ Sex
tum, quia in tam parua hoſtia eſt verè corpus
Chriſti cũ carnib. & oſſibus, & ratio iã patet.
¶ Septimũ, quia in qualibet particula hoſtiæ,
ſiue cõtinua, ſiue diuiſa, eſt totus Chriſtus in-
diuiſus, ſicut ſubſtantia aeris eſt ſub qualibet
parte aeris, ſiue cõtinua ſiue diuiſa; & anima
eſt in qualibet corporis parte; quia ibi eſt cor
pus; Chriſti ſolum per modum ſubſtantiæ,
quæ tota eſt ſub qualibet particula. vnde non
eſt maioris virtutis, aut efficaciæ hic cibus ſi
ſumantur mille hoſtiæ, quam ſi vna ſola ſe-
cundum Sanct. Thom. 3. q. 79. ¶ Octauum, qa
in qualibet particula hoſtiæ eſt totũ corpus
Chriſti, cum ſuis membris ſine membrorum
confuſione, non obſtante eorum diſtantia,
quia determinata diſtantia membrorũ in cor
pore organico fundatur ſuper quantitate di
menſiua. Vnde quia conuerſio panis directe
terminatur ad ſubſtantiã corporis Chriſti, nõ
ad quãtitatem, ideo ſubſtantia corporis Chri
ſti non cõparatur ad hoc ſacramentum p̃ mo
dum quantitatis, ſed potius eius quantitatis p̃
modum ſubſtantiæ. i. indiuiſibiliter. Vnde cor
pus Chriſti habet ordinẽ, & diſtantiã partiũ
in ſe, ſed non comparatiue ad ſpecies ſacra-
les. ¶ Nonum, quia in hoc ſacro accidentia, i.
dimenſiones ſine ſubiecto ſubſiſtunt: qualita
tes autem in dimenſionib. ſuſtentantur: qđ fit
diuina virtute, quæ dat eſſe poſteriorib, i. acci
dentib. ſine priori, i. ſubſtantia: quia ceſſante
ſecunda cã, non ceſſat prima. ¶ Decimum, qa
fracta hoſtia non frangitur Chriſtus: quia fra
ctio nõ fit niſi per diuiſionẽ quanti. Chriſtus
nõ eſt ibi per modũ quanti. ¶ Vndecimũ, quia
cũ non ſit tibi ſubſtantia panis; tñ ille ſpecies
ita nutriunt & cõfortant, & omne aliud agũt
& patiũtur, ac ſi ibi eſſet ſubſtãtia panis. ¶ Vn
de corrũpuntur, & inde aliquid generatur, &
idẽ de ſpecieb. vini: quia ſicut ab eis aufertur
miraculoſe ſubſtantia panis; ita eis miraculo
ſe confertur ſubſiſtere, quod eſt ſubſtantiæ
proprium, & cõſequenter poſſunt omnia fa
cere & pati, quæ & ſnbſtantia poſſet. ¶ Duo-
decimum, quia quamuis hoſtia conſecrata pu
treſceret aut reſolueretur in puluerem: cor-
pus tamen Chriſti quod in ea eſt, nihil horum
pateretur; quia iſta accidentia illi corpori nõ
inſunt, ſed ſubſiſtunt.

2 HABET † etiam hoc ſacramentum mirabi-
les effectus. ¶ Et in generali comprehendi p̃t
eius effectus, primò ex præſentia eius, qui in
eo eſt, qui dedit vitã & gratiã mundo, vnde p̃
prius effectus huius ſacri ſm S. Tho. in 4. diſt.
12. eſt transformatio hoĩs in Deum, ſ. per gra
tiã & amorẽ: ad qđ ſequitur augmentũ virtu
tũ. ¶ Scđò, ex repręſentato per illud, quòd eſt
paſſio Chriſti, vnde quicquid eſt effectus paſ-
ſionis Chriſti, eſt effectus euchariſtiæ, ſecũdũ
S. Th. in 6. vel 7. ¶ Tertiò, ex mõ quo traditui,
qa per modũ cibi & potus, vnde ſm S. Tho.
3. q. 79. facit omnem effectum vitæ ſpiritualis
ad ſimilitudinem cibi corporalis: quia ſuſten
tat, auget, reparat, & delectat. ¶ Quartò, ex
ſpecieb. ſub quib. traditur, quæ ex multis ad
vnum aliquid rediguntur, ſicut ex multis gra
uis fit vnus panis, & ex multis acinis, vel v-
uis, vnum vinum. Vnde ſecũdum S. Th. in miſ
ſa corporis Chriſti ſignificant vnitatem eccle
ſiæ, & conſequenter illam efficiunt.

3 IGITVR † euchariſtia inquantum ſacramẽ
tum, prodeſt ſumentibus tantum: ſed vt ſacri
ficium, prodeſt etiam alijs. Et primò confert
gratiam, eam auget, & excitat ad virtutes, 3.
q. 79. ar. 1. ¶ Scđo, ex conſequẽti confert cha-
ritatem & oẽs virtutes. ¶ Tertiò, ex cõſequen
ti diminuit fomitem ratione feruoris charita
tiui. 3. q. 79. ar. 6. ad tertium. ¶ Quartò ſuſtẽtat
ſiue dat vitã, auget, reparat, delectat vt cibus
3. q. 79. artic. 1. adde etiam quod facit laudare,
ſicut cibus cantare. pſal. 21. colum. 7 ¶ Quin-
to, confortat in pugna, dans prægustatio-
nem gloriæ. Iſa. 4. colla. 3. ¶ Sexto, dat uia-
toribus adeptionem gloriæ, i. uirtutem adi-

piſcendi

piſcendi 3.q.79.ar.2.& beatis auget gloriā accidentalem.4.diſ.12.q.1.ar.1.q.2.¶Septimò, præſeruat a peccato dupliciter.ſ.interius roborando per gratiam: & exterius repellēdo oēm dæmonū impugnationē per Chriſti paſſionem, cuius eſt ſignum. ¶Octauò, delet peccata venialia.3.qō.79.ar.4.¶Nonò, delet etiā mortalia, quorū quis non hēt conſciam. nec affectum.3.q.79.ar.3. vnde eſt ablutio ſcelerū, i.mortaliū peccatorū tripliciter.ſ.ignoratorum, futurorum, vel cauſando cōtritionē. ¶ Decimò, delet pœnam debitam peccatis, non totam, ſed ſm menſuram peccatorum & deuotionis.3.q.79.ar.5.¶Vndecimo, liberat a purgatorio, inquantum eſt ſacrificium ſatiſfactorium pro peccato.3.q.52.8.2.

4 †Effectvm euchariſtiæ impediunt peccata venialia præſentia quo ad refectionem dulcedinis ſpūalis; non aūt quo ad augmētū gratiæ habitualis.3.q.79.ar.3.aliqua tñ venialia impediūt gratiæ augmētū, ſ.q̄ faciūt mentis diſtractionē: & tollūt deuotionē actualē. 4.diſt.12.q.2.ar.1.q.3.Nec tñ tunc incurrit neceſſario peccatum mortale, ſed veniale tantum, vt ibi, peccata tamen venialia præterita nullo modo hunc effectum impediunt.

DE EVICTIONE.

Evictio, vt recitat Azo. ſecundum aliquos eſt rei emptæ, vel ex alia iuſta cauſa acceptæ per ſententiam iudicis abductio, vel eſt rei ex iuſto titulo ab eo emptæ iuridica amiſſio: ſicut emo agrum a Sempronio: & Titius in iudicio probat illum eſſe ſuum: dicitur illum euincere.

Evnvchvs an poſſit ordinari, vide Corpore vitiatus. Vtrum autem debeat puluerem portare, dic quòd non, diſt.55 eunuchus.

DE EXACTIONE.

Exactio non eſt, vbi quis ſponte ſoluit, vide glo. & Car. in cle. præſenti. de cenſi. Et ibi dicit Pan. ꝙ exigere, & extorquere dicit violentiam, vt ff. de leg.3.l.fidei commiſſa. dicit tamen, ꝙ ſi præceſſit extorſio, licet ſequatur voluntaria ſolutio, eſt exactio, facit quod no. Hoſt. in c. præterea, el 3. de iure pat. & de pœ.ca. conſtitutus. Exactiones quomodo, & quando fieri poſſint a dominus, vel prælatis, ſup. Dominium.§.5.& inf. Gabella.

Exceptio intelligitur in generali ſermone perſona loquēs, de iure iuran. c.petitio. cum alleg. in gloſ.

DE EXCEPTIONE.

Exceptio dr̄ extra captio: & ſic regulā firmat vide ſup. alienatio.§.12.& 18. Dr̄ etiam exceptio, defenſio quæ reo competit contra actionem, quæ eſt in eum, & dicitur quaſi actionis excluſio; vt ſi petis a me debitum, & ego excipio, quod remiſiſti illud.

DE EXCOMMVNICATIONE primo de maiori in ſe.

1 *Excommunicatio, quæ eſt a fidelium communione excluſio, vt triplex fideliū communio eſſe dicitur ſic triplex quoque eſt. Et ibidem eius diffinitio.*

2 *Excōmunicato ſuffragia, quæ pro tota eccleſſia, fiūt an ꝓſint. Et quot requirantur, vt pro excōmunicato orans peccet. Et an ſacerdos, in ipſo momento, poſſit pro eo nominatim orare.*

3 *Excommunicationis alia definitio: & ſub hac de ſecunda, & tertia ipſius ſpecie de quibus ſigillatim & abunde.*

4 *Conſuetudo ſola ſine ſtatuto, aut ſententia, nū quē excommunicatum reddat.*

5 *Excōicationis infligendæ, quinam ꝑtātem habeat.*

6 *Excommunicandi facultas vt cuipiam competat quid neceſſarium ſit.*

7 *Excommunicari quinā poſſint. Et quo caſu mortuus excommunicatur, ad quid excommunicetur.*

8 *Papam pro hæreſi non modo excommunicari, ſed iudicari, & deponi poſſe.*

9 *Superiorum inferioris ſententia ligari non poſſe, qualiter intelligatur.*

10 *Collegium perſonam veram non eſſe, ſed repræſentatam. Et an ſnīa perſonam veram ſolum liget.*

11 *Excōicabiles, quib. cauſis, aut culpis excommunicari poſſint. Et excommunicationis pœna quanta ſit.*

12 *Excommunicationi inferendæ, quinam ſit modus adhibendus, & ſeruandus.*

13 *Excommunicatio inferenda, quando monitionem non requirat.*

14 *Prælati in excommunicando, qui formam prædictam non ſeruant, an pœnam de qua ſupra incidāt. Et ſubinde limitationes aliquot.*

15 *Forma certa, ac determinata, num in excommunicatione ſit aliqua. Et quid ſi iudex dicat excommunico te, & abſoluo nu.16 & ſeq.*

18 *Iudex cum dicit, excommunico te: vel vbicunq. de excommunicatione mentio ſit an de maiori excommunicatione intelligatur, nu. ſeq.*

20 *Excōicari per literas num quis poſſit. Et vtrum excommunicatio latæ ſententiæ ſit, vel comminatoria, cum dicitur: ſub excommunicationis pœna.21.*

22 *Canon an ſit ſententiæ ferendæ, an latæ, num aliquibus verbis, aut regulis cognoſci poſſit.*

25 *Differentia, num ſit inter maiorem excommunicationem, & anathema.*

1 Excommvnicatio †primò maior, vt intelligatur quid & quotuplex ſit, & quæ ſint eius cauſæ, ſciendum eſt primo ex doctrina,

ctrina, & mente S.Thom.in 4.diſtinct. 18. &
Arch.in 3.parte.ti.25.ꝙ excõicatio, vt nomẽ
ipſum oſtendit, dr̄ excluſio a cõmunione.ſ.fi-
delium. Eſt ãt triplex fidelium cõio: prima.ſ.
in conuerſatione ſiue in actibus legitimis cor
poralibus: & ſecunda in ſacrorum ſuſceptio
ne, dũ vnus ſuſcepit, & alius miniſtrat, vł mul
ti ad ſuſcipiendum adunantur: & tertia in acti
bus legitimis ſpiritualibus ſiue in bonorũ ſpi
ritualium participatione: q̃ fit vel rõne inten
tionis, dũ vnus pro alio orat, vel aliud ſuffra-
giũ facit: vel rõne charitatis, q̃ facit oẽs eſſe
vnum in Deo, ſecundũ illud Pſalmiſtæ. Parti-
ceps ego ſum oı̄um timentiũ te. Vñ etiam tri-
plex eſt excõicatio. ¶ Prima dicitur excõica-
tio maior, de qua 3.q.4. Engeltrudã & hæc ẽt
dicitur anathema, quod interpretatur ſepara
tio: qa ſeparat, & excludit a triplici prędicta
cõione, & ſecundũ S.Tho. ſic diffinitur. Excõi
catio, eſt ſeparatio a cõione eccleſiæ, quo ad
fructum, & ſuffragia generalia: per fructũ in
telligendo perceptionem ſacramẽtorum, per
conuictum fidelium, & per ſuffragia genera-
lia intelligẽdo ſpiritualia bona, quibus eccle
ſia priuat excõicatum: in quantum ſunt com
munia non per charitatem, quam aliquando
habet excõicatus, ſed per interuentionem,
nõ quidẽ huius perſonæ particularis, quę ora
re poteſt pro eo: ſed eccleſiæ, quæ excommu
nicatum ſeparat ab vniuerſitate fidelium, ꝓ
2 quibus ſuffragia facit. † Vnde ſecundũ S. Tho.
excommunicato non proſunt ſuffragia quę
pro tota eccleſia fiunt, nec ex perſona eccle-
ſiæ oratio pro eo inter membra eccleſiæ fieri
poteſt, quamuis aliqua perſona particularis
poſſit aliquod ſuffragium ad eius conuerſio-
nem per interceſſionem dirigere. Quæ quidẽ
dicta S.Thom. ſic intelligo, quia ad hoc, quod
peccet orans pro excõicato, duo requirũtur.
Primo, ꝙ oret ex perſona eccleſiæ.i. tanquam
eccleſiæ miniſter, vt ſacerdos inquantum ſa-
cerdos: hæc oratio eſt publica, quantum ſpe-
ctat ad ordinationẽ eccleſiæ, licet ꝑ ꝑ occu-
pationes aliqñ aliter ſit. Scd̄o, ꝙ oret enume-
rando ipſum in membris eccleſiæ, quod fit
qñ orat pro eo in particulari, ſicut tunc fa-
cit, vel alias facere conſueuit ꝓ alijs fidelib.
non excõicatis. Et conſequenter qui nõ orat
publice, etiam ſi oret ſpecialiter, vel qui non
orat ſpecialiter, etiam ſi publice, non peccat:
vnde in paraſceue eccleſia gñaliter orat pro
hæreticis, & Sum.Con.li.3.tit.33.q.169.dicit,
ꝙ in priuato poteſt orari pro eis. & Hoſ.dicit
non eſſe orandum ſpecialiter. & Sum. Conf.
limitat in publico, vtrum autem ſacerdos in
miſſa, inf. ipſum. Memẽto poſſit orare ꝓ ipſo
etiam ſpecifice, & nominatim, videtur quibuſ
dam, ꝙ ſic, quia licet miſſa ſit oratio publica,
tamẽ illud ſpaciũ cõceditur ſacerdoti, ut poſ
ſit orare pro ſuis, tanq̃ perſona priuata, & ſi-
militer ſeorſum a miſſa, & officio: in ipſis e-
tiam petitionibus, quæ in miſſa, vel officio ex
ordinatione eccleſiæ recitat, poteſt orare pro
eo intentione generali, non ſpecifica.

3 DIFFINITVR † etiam ſic: Excommunica
tio, eſt a quolibet licita cõione, & legitimo
actu ſeparatio. 11.q.3.§.euidenter. ¶ Scd̄a eſt
excõicatio minor, de qua 11.q.3. cum excõi-
cato, q̃ excludit præciſe, a participatione, &
cõione paſſiua ſacrorum, ſcd̄m Io. de Lig. ut
de cle. excomm. mi. c. ſi celeb. & participatio-
ne eorũ, quæ ſunt uia ad ſacra ꝑcipienda; qa
ſic excõicatus nõ eſt eligibilis, nec conſequẽ
ter habilis ad quodcunque eccleſiaſticum be
neficium, ut in eodem c. notatur. vnde ibi di-
cit Inno. ꝙ nullã dignitatem cõſequi poteſt,
etiam ſi eligentes hoc ignorabant, ut tenet ibi
glo. & cõiter Doct. nõ ãt excludit à cętu fide
lium, vel ſpiritualiũ bonorum participatione
aut etiam a ſacramentis cõferendis: ita ꝙ col
lata effectu nõ carent, licet ipſe peccet: ut pa
tet in eo. c. ¶ Tertia eſt excõicatio excludens
a perceptione ſacramentorum, & bonorũ ſpi
ritualium participatione, ſed non a cœtu fide
lium. de qua 11.q.3. cũ excommunicato, & in
eo. cap. Engeltrud. & hæc a Deo intelligitur
pro quolibet mortali. ¶ Si tñ uolumus maio-
rem, & minorem excõicationẽ tã à iure, quã
ab homine diffinitione cõcludere, ſic diffinit
Pan. ſuꝑ rubrica eiuſdẽ tituli dicens. Excõica
tio, eſt cenſura a canone, vel a iudice eccleſia
ſtico prolata, priuans a cõione ſacramentorũ
& quãdoq; hoı̄um, igitur omiſſa excõicatio
ne diuina, duas alias habemus, maiorẽ.ſ. & mi
norem: & vtraq; eſt duplex, ſ. ab hoı̄e.i. a iudi-
ce eccleſiaſtico: licet hodie minor ab hoı̄e nõ
conſueuerit inferri: & a iure. Dico ãt excõica
tionem eſſe à iure, ſcd̄m Gul. de Pa. & Archi.
qñ ab eo, qui põt cõſtitutionẽ facere, cõſtitui
tur aliquid animo iuris ſtatuẽdi, in perpetuũ
& generaliter in omnes ſubditos ſuos, & ſta-
tutum illud roboratur: per ſn̄iam excõicatio
nis in futuros tranſgreſſores: vt dicendo, ex-
cõicamus oẽs qui exercent vſuras. Vnde, q̃dã
eſt a iure communi ligans per totam eccle-
ſiã facta in concilio gñali, uel ab aliquo ſum-
mo Põtifice, q̃dam vero a iure particulari. ſ.
conſtitutione ſynodali alicuius diœceſis, vel

con-

constitutione facta in concilio prouinciali vel a constitutione alicuius legati prouinciæ alicuius: quę non extenduntur ad alia loca extra diœcesim vel prouinciam.

4 Consvetvdo † autem sola sine statuto, vel sñia non reddit aliquem excommunicatũ ẜm Sum. Pis. & Ros. quia iste non est modus ferendi sententiam. Contrariũ tamen tenuit Sum. Ang. dicẽs ẜm Host. ꝙ sic: qñ consuetudo est approbata per papã, vel alium p̄latum quod ad suos subditos, quia perinde est, ac si esset statutũ: alias non quantũcunq; sit longa. Ego vero distinguo: quia si consuetudo non habet in obseruantia, vel opinionem hoĩum annexũ, ꝙ sic faciens sit quasi excommunicatus, eius tolerantia, aut approbatio, ẽt explicita nõ inducit excõicationem: quia non plus exprimit approbatio, q̃ sit in consuetudine, quæ nõ exprimit actũ excõicandi. Si verò cõsuetudo habet hoĩum obseruantia, vel opinione annexũ, ꝙ si faciens, sit quasi excõicatus, approbatio inducit excõmunicationẽ. Et hoc tene: quia ẜm gl. Ray. eo casu intelligitur constitutio esse edita vere, aut p̄sumptiue: vt in Sũ. Cõ. li. 2. ti. 5. qu. 10 Ab homine vero est, qñ fertur pro contumacia, vel offensa præterita, aut futura: non tamẽ intentione faciẽdi constõnem generalem, aut perpetuã, sed vt alicui, vel aliquib. personis prouideatur ad vita eorũ, aut alicui negotio ad tempus: sicut dicendo, excõicamus oẽs, qui bellabunt vsq; ad illud tempus, vel vsque ad illud.

5 Sciendvm † est secundo quantum ad excõmunicationis cãm effectiuam, quod excõicationẽ a iure facere possunt omnes iudices ecclesiastici, qui possunt facere eius; vt papa in vniuersali ecclesia, & legatus in sua prouincia, & singuli epi in diœcesib. 16. q. 2. vsis. 24. q. 3. corripiẽtur: & a fortiori multitudo epo rum, i. concilium prouinciale, qui vero non possunt facere ius, vel statuere, etiam nõ pñt excõicare. Statuere autem potest, vt dictum est, papa, & eps requisito cõsilio capituli, per notata in c. quanto. de his, quæ fi. a præl. etiã si capit. non consentiat, sed dissentiat: nihil rationabile opponendo, secundum Arc. & Ioã. An. in c. 1. de const. li. 6. ꝙ Pan. in d. c. quanto dicit indubitabile, quia cum requiratur consilium capituli, & non consensus, satisfactum est iuri ex sola petitione, & expectatione responsi, cum non teneatur consilium sequi, vt in c. cum olim. de arb. de quo uide su. Consilium. §. 2. Canonici autem cathedralis ecclesiæ statuere non possunt sine licentia epi sup his, quæ tangunt epm, aut iura eius, aut cõem statum ecclesiæ super magnis rebus, & negotijs ecclesię: sed solum super sua singularia negotia, puta, qđ suas dietas modis distribuant, vel certo modo ad capitulum vocentur: secũdum gl. in c. 2. de ver. sig. Similiter nec capellani ecclesiarũ sine episcopo statuere possunt ẽt cũ sui prælati cõsensu in arduis, & magnis; secundum Pan. in c. cum oẽs. de constit. Secus ergo in paruis. Et generaliter statuere possũt uel non possunt aliqui, ẜm quod habent, vel non habẽt iurisdõnem, de quo vide infr. Lex ex §. 4. Excõicationẽ vero ab hoĩe facere p̄t omnis iudex ecclesiasticus potens constituere, & vlterius etiã proprie facere excõicationẽ maiorem pertinet ad officiũ epale, vt patet in c. corripiantur. 24. q. 3. quia dr̃ mucro epi, in c. visis. 16. q. 2. S. Th. dicit in 4. quod solus eps, & su. potest propria authoritate excõmunicare, nisi in furto, & rapina, & hmõi, in quib. concesũ est a iure parochiano excõicare. Excõicare ẽt pñt de iure cõi ẽt citra epm oẽs ecclesiarum prælati: ut in c. cum ecclesiarum. de off. or. idest scđm glo. oẽs, qui sunt simul prælati collegio, vel vniuersitati ecclesię ab habẽte administrationem cum iurisdictione, vt puta epo, vel qui sunt electi a collegio vel vniuersitate, licet subsint alteri. i. epo, vt in cap. 1. de ele. & 93. distin. legimus. & hoc verum est, nisi epi præscripsissent contra eos ne hoc possint. Et similiter abbates etiam nõ benedicti, modo sint confirmati: ut in capitu. sicut tuis. de simo. Et similiter priores excõicare possent singulos de collegio, etiam alienos, si in eos aliquo iure speciali habent iurisdictionẽ: ut in d. ca. cũ ecclesiarũ. Et similiter idem secundum Arc. vr̃ de Archidiacono, licet non sit presbyter. ar. di. 25. perlectis. nisi cõsuetudo sit in contrarium. Sed Pan. in c. cũ in cunctis. de elect. dicit, qđ de iure cõi nõ habent curam in foro contentioso, vel pęnitentiali: sed de consuetudine aliquando hẽt parochiã, in qua exercet curam, & inquirit, ac visitat totam dięcesim loco epi: & ex istis causis merito excõicat. Pan. in alijs ergo videtur secus. Et similiter sacerdotes parochiales excõicare possunt, ẜm Host. in notorijs, quæ non indigent indagine iudiciali præmissa tamen monitione, quod verum est ubi hoc eis tribuit consuetudo, quæ dat iurisdõnem. 9. quæ. 3. conquestus. vel ubi speciali iure eius cõpetit iurisdõ. s. in aliquibus particularibus casibus, ut dicit S. Th. quod intellige, nisi eps prohibeat; aliter non est verum. 2. quęst. 1. nemo, nec

nec c.cum inhibitio.de clande. despon. quod allegat Host.hoc probat. Et similiter metropolitanus excõicare potest suffraganeũ suũ ſm Io.de Lig.cum sit eius ordinarius.12. dist. de his.Et similiter excommunicare, & suspendere non potest eps pp contumaciam ortam in iudicio sine consensu capituli,ſm eundem nisi aliud sibi competat aliquo iure speciali. 16.q.7.episcopus nullius. Et similiter capitulum,vel prior,ſm eundem, cum succedat in iurisdictionib. vt in ca.cũ olim.de ma.& obe. nullus tñ inferior epo excõicat cum illa solẽnitate:de qua 11.qu.3.debent,sed solus eps.i. circunstantib.12.sacerdotibus cũ candelis accensis in manib. Nulli etiam alij à sacerdote competit potestas excõicandi procedens à clauium potestate,vel fori pœnitentialis, & semp ipse illam exercet, cum præpositus est curæ,nisi sit contraria consuetudo, vel superioris inhibitio, facultas autem excommunicandi procedens ex iurisdictione specialis cõpetit prælatis habentibus iurisdictionem ordinariam à iure communi,vel priuilegio,vel consuetudine speciali, vt dicit Inn.

6 QVAE † facultas ad hoc, quod alicui competat,requiritur,quòd sit clericus,vel religiosus,& electus per vniuersitatẽ ecclesiasticam & quo ad dignitatẽ principalẽ, alias non hẽt ordinariã,nisi consuetudo, vel priuilegiũ cõcedat,competit ẽt hoc habenti iurisdictionẽ specialẽ à prælato ecclesiastico,vel delegato: competit ẽt habenti ordiuariã non principaliter,vt vicario ordinarij,hæc ille.Excõicare verò non potest aliquis seipsum.10.q.3.si is q. Nec mulier prælata,cum non habeat iurisdictionem talem,qualem habet vir,ſm glos. in c.dilecta.de maio. & obe. & careat clauibus, de pœn.& remis. noua. Nec delegatus extra sibi commissa,scđm Io.de Lig.vt 2.q.3.cap.1. tenet,non sententia eius,ſm Richar.in 4.lata post reuocationẽ commissionis,anteq̃ tamen reuocatio ad eum venire potuerit:,qa adhuc remanet penes eum commissa potestas, de pcu.auditis.in gl. qđ quidã probabiliter limitant verũ,nisi is,qui reuocat,intendat, & exprimat,qđ totum sit irritum,& inane, qđ ex tunc per delegatum fuerit attẽtatum. Quod ẽt Pan.in c.audita.de rest.spo. sentit dicẽs, ꝙ si papa in secundis literis claro exprimit, irritum,& inane esse quidquid actum est post datam secũdarum literarum,indubiè processus non valet iustus,vel iniustus:vt in c.1. de concess.præb.li.5. Si autẽ iurisdictionem reuocat simpliciter,valet processus agitatus per primos tam inter partes,quã contra tertios impedientes iurisdictionẽ.Et de hoc est casus in c.audita,quia non vr̃ papã voluisse cum graui p̃iudicio irritare processum factũ ignoranter,qđ intellige, qñ ex reuocatione p̃iudiciũ generatur tertiò: alias non valet actus licet ignoranter gestus:vt in d.c. 1. vnde nõ valet excõicatio illata ab ordinario,licèt ignoranter,contra habentẽ priuilegiũ, ꝙ ab eo excõmunicari non possit:vt in d.ca.1. Sed si verba essent ambigua,& generalia,vt in d. capit.audita,vbi mandabatur reuocari quicquid esset immutatum in cã à tpe missionis nuntij,non tenet reuocatio processus legitimè facti.Rõ, quia cũ factum sit odiosũ,& alteri parti præiudicatiuum,dẽt fieri interp̃tatio stricta,& sic dẽt intelligi de mutatione facta p violentiã, seu,q̃libet p̃sumptionẽ.Nec similiter excõicare p̃t alienus eps.s. non subditũ suum modò ratione delicti,vel contractus, seu rei de qua agitur, non sit effectus de eius iurisdictione, vt no.in cap.1.de priuil.lib.6. imò nec sententia ab eo lata potest ratificari per epm,pp̃riũ etiã si sit lata in eius territorio,quia ab initio fuit nulla:ſm Inn.& Bar.Brix.Nec laicus,nisi ex delegatione summi pontificis,qa tunc potest.32.di.§.verum.Nec eps extra suam diœcesim;nec alij prælati extra territorium suæ iurisdictionis,ſm Host. quia cum nullus sit excõicandus sine cãæ cognitione.11.q.3.nemo. requiritur locus ad sedendum pro tribunali, quem eps non hẽt in aliena diœcesi ad hoc aut ad aliquod contentiosè disponendum.9. q.2.epm,nisi eps sit expulsus, vel consentiat is,qui iurisdictionem habet in loco eo modo quo dictum est su.Absolutio.1.§ 3.licèt quidã dicant,episcopum extra suam diœcesim posse excõicare. qđ de notorijs concedi potest, quia nec illa requirunt examinationẽ causa: 9.qu.3.§.fi. Nec prælatus habens iurisdictionem temporalem tantum,secundũ Host.arg. de offi.or.dilectus,& hoc nisi habeat istud ex priuilegio speciali,vel ex consuetudine,quæ etiam dat iurisdictionem.Nec is, qui in communi opinione hominum non credebatur excommunicatus,& tamen erat.3.q.7.c.infamis.§.tria.in gl. quia nec excommunicatus, nec interdictus,nec schismaticus, nec hæreticus,nec intrusus,nec suspensus à iurisdõne,secus si solũ ab officio,potest excommunicare. 24.q.1.audiuimus.& c.fi.de concess.præb.Nec violans interdictum,secundum Hostiẽ.extra de excess.præla.c.fina. si tamen fuisset absolutus à tali violatione teneret sententia.

7 SCIENDVM † est tertio quantum ad causã excommunicationis materialẽ, qua est excõ municandus, & culpa eius, qđ excõicari non potest mortuus à canone, vel à iudice: quia non est homo, de sum.trin.& fi.ca. c. 1. Item excommunicatio canonis non fertur, nisi ꝓpter crimen, mortuus autem delinquere non potest: excõicatio verò iudicis requirit monitionem, quæ mortuo non competit. Inde quibusdam tamen specialibus casibus mortuus excommunicatur, & hoc ad terrorẽ: & potiꝰ ratione præcedentis vinclui, quam præsentis propter quod fit negatio sepulturę, cõmunis orationis & huiusmodi: vt in decedente crimine notorio. Ioan. de Lign. Nec Iudæus vel paganus, quia nullus potest perdere, qđ non habet re, aut spe. quod verũ est de communione intrinseca sacrorum extra q̃ sunt prædicti. & circa quam nihil ad nos de his, q̃ foris sunt 2.qu.1.multi. Sed loquendo de extrinseca fideliũ communione, inquantũ sunt animalia ciuilia, & socialia: vt in commercijs & alijs actibus humanis, non possunt excludi directè, ita quod exclusio terminetur in eos, quia non sunt subditi per indirectum tñ possunt, scilicet interdicendo fidelibus taliũ communionem: Io. de Lig. quomodo tamen sint subditi, vide inf. in verbo, Papa. §.7.& 8.

8 NEC † papa similiter excõicari potest nisi pro hæresi, pro qua & iudicari, & deponi p̄t. 40.dist.capit. si papa, nec ab homine, quia est omnib. superior. di.21. inferior nec à canone, quia à canone solutus est, quamuis deceat eũ secundum canones viuere: nec etiã minori, cõicando cũ excommunicatis: vt in ca. nulli. de sen.exc. in gl. excommunicari tñ p̄t excommunicatione separãte à Deo per mortale. Io. de Lig. Nec ep̄s similiter, aut eius metropolitanus per statutum ipsius cõtrafaciẽdo intra territoriũ ipsius suffraganei: ẜm Lau. Io. An. Io. Cal. Pau. & Host. qui in Summa dicit, certo certius esse tenẽdũ, nec superiorẽ, nec proferentem sñiam fulminatoriã ligari. 21. di. inferior. & de ma. & obe. cũ inferior. Idẽ S. Th. in 4.dist.18.q.2.ar.3 cuius rõ est irrefragabilis, quia inquit, per iurisdõnem est quis superior eo, in quẽ illam hẽt, cum sit iudex eius: vnde nullos in se, vel æqualem, aut superiorem hẽt iurisdõnem. Et hanc opi. sequitur Sum. Pis. cõtrarium tenuit Hug. Arc. & Pe. de Bel. & Dir. lib.3. & Bar. Brix. Qui Hugo. dicit hoc casu ipsum non ligari sententia inferioris, sed iuris.

9 GOF. † etiam dicit, quòd illa regula, quod inferior superiorẽ ligare nõ p̄t: fallit cum maior delinquit in iurisdictionẽ minoris. 6.qu.3. placuit, nec dãnatur sententia puri hominis sed canonis cum incidat in factũ damnatum: & ep̄s authoritatẽ apostolica gñalem habeat authoritatẽ condendi canonẽ, à quo nullus excluditur: vnde talis sentẽtia dr̃ papæ, vnde & Arch. dicit, quod ipse ep̄s conditor contra faciendo incidit, nec potest dispensare cõtra propriam constitutionẽ, nec contra generalẽ consuetudinẽ: ex quib. iã alijs ius est acq̃situ. Sed si vult non ligari, destruat ipsa statuta. Io. Andr. vero, & Io. de Lig. in trac. de ecclesiastica cẽsu. conãtur facere concordiã, quod non incidunt facientes cõtra, vt archiepiscopus, veluti, si statutum erat, qđ nullus exerceret iurisdõnem in tali loco: & isti ibi celebrant in pontificali, secus si contraueniunt, vt personæ priuatæ: vt si statutum erat de nõ furando, vt ludendo ad azarum, & ludunt. Et hanc concordiam sequitur Sũ. Angel. Sed q̃a plures, & solẽniores doct. tenent simpliciter opinionẽ primã: ipsa vr̃ magis tenenda, dist. 19. in canonicis. Vnde dico, quod ista concordia nihil est; quia virtus excommunicationis ex voluntate pendet ferentis, & superioris: neuter autem istorum habet voluntatem, ꝙ liget eos, q̃a à re volita quilibet vellet omne malum abesse. Vnde peccator vellet sine offensa Dei peccare, si posset, nec dictã concordiam Io. de Lign. assertiue tenet, sed primam opi. nec dicta Summa bene recitat, quia quod iste dat pro exẽplis, illa recitat pro membris diuisionis, vt patet intuenti. Dico igitur, qđ prima opi. vr̃ communis, ẜm Pan. ĩ c.1. de rap. Ad motiua aliorum soluo. Nam fallẽtia Gof. non hr̃ in illo c. quia ibi non plus habetur, nisi quod subditum vnius ep̄i alius potest excõmunicare, si tamen ibi haberetur, intelligeretur, quando maior delinquit in iurisdictione minoris contra legẽ superioris vtriusq;, puta papę, vel Dei, nõ autem contra legẽ inferioris. Non ẽt ligatur sñia papæ, quia ep̄s non habet licentiã à papa condẽdi canonem, quo libet se & maiores, sed minores tantum subditos, & aliquando non subditos. Nec verũ est, sed falsum, ẜm Inn. in c. cum ad monasterium de sta. mo. qđ non liceat episcopo dispensare contra suã constõnem, sed eã p̄ot tollere, & in ea dispensare scđm Io. An. in regula generali, & hoc dicit seruare vniuersum. Et addo quod mirabile est, si p̄ot secundum aduersarios suam constitutionem sine præiudicio alterius auferre ex toto, sed nõ in parte, siue in casu, qđ ẽ dispẽsare. Sicut tñ dicit do. Ant. hoc limi-

limitatur, nisi cõstitutio transierit in priuilegium, vel cõtractum: vel nisi esset iurata: q̃a ea stante non posset dispensare, sicut nec se a iuro absoluere. Excõicari ẽt nõ p̃t collegiũ, vel cõitas, siue vniuersitas: quia hoc de sent. exc. Ro. lib. 6. §. vniuersitatẽ prohibetur fieri penitus. Et rõ assignatur: quia cõtingeret innoxios irretiri. Itẽ q̃a, vt dicit S. Th. in 4. actus sunt singularium: & si aliq̃n actus sit multitudinis, vt cum multi trahunt nauem, tñ nõ est probabile, quòd tota aliqua multitudo sic in malo consentiat, vt nulli sint dissentientes.

10 †Item quia, vt dicit Gem. collegium non est persona vera, sed repræsentata, ff. de fideiuss. l. mortuo. nec hẽt baptismum. Snía autẽ excõicationis ligat solum veram personam de off. deleg. P. & G. & baptizatam. 11. q. 3. oĩs Christianus. Si tñ excõicet, quidã dñt, q̃ snía tenet: alij verò, s̃m Ric. in 4. dicunt, q̃ nõ. Mihi aũt vr̃ dicendũ, q̃ vniuersitas ipsa sumpta, vt aliquid præscindens a singularibus hominibus nulla authoritate potest excõicari, q̃a neq; cõicat: quia cõicatio in actib. est singulariũ, quorũ sunt actiones: sed sumpta pro singularibus personis oĩbus collectiuè, excommunicari põt, ẽt citra Papam nõ excõicãdo totum collegium: quia textus, cui subijcitur oĩs inferior Papa, hoc prohibet, nec excõicãdo singulos de collegio absolute, vt putauit Host. dicendo sic: Excõico Præpositum, Decanum, & oẽs alios de collegio quia est idẽ, & ratio assignata in textu repugnat. Secus excommunicando singulos cum hac limitatione, qui, vel si fecerunt tale quid; quia sic nec irretit̃ innoxius, nec aliquid inanimatũ. vnde propter contumaciam capituli excommunicantur singuli de capitulo, q̃ fuerũt culpabiles, de sen. exc. Rom. lib. s̃m Arch. Si autẽ Papa excõicet, qui non subijcitur. d. c. Romana. tenet snía, etiã si excõicet oẽs, & singulos absolutè: q̃a vt patebit, excõicatio tenet, ẽt si liget innoxium. Nec similiter excõicari p̃t Imperator, vel princeps ab ẽpo suo. 2. q. 7. §. cum humanam. Nec dẽt similiter excõmunicari multitudo existens in crimine, vbi schismatis aut scandali periculũ timetur. di. 50. vt constitueretur. 23. q. 4. ipsa pietas. Veritas tñ iustitiæ p̱p scandalum postponenda non est, quod sanè intellige. s. vt detur iniqua snía. Io. de Lig. Nec debet excõicari vnus pro alteri⁹ peccato 24. q̃ õ. 3. sententia. Excommunicari aũt potest regulariter Imperator post monitionem: & rex solum pro notorijs. distin. 67. Valẽtinianus. Io. de Ligna. Et similiter, sc̃d̃m eundem, ignorans, & absens, qui tamen liber est apud Deũ à snía, si moriatur anteq̃ sciuerit: sed post mortẽ absolui debet iuxta dicta sup. Absolutio 3. §. 11. Et similiter excommunicari potest archiepiscopus à subdito delegato: si est ei à superiore concessa ptãs. 2. q. 6. si quis episcopus. Et similiter potest excommunicari raptor sine monitione p̃missa, si rapina est manifesta, si præsens est, & statim nõ restituat; si absens, intra t̃ps præfixũ: vt in ca. Romana. de sen. exc. li. 6. Et similiter excommunicatus, iterum potest excommunicari ꝓ eadem, & alia causa ab eodem. & ab alio iudice. c. Engeltrudã 3. q. 4. excellentissimus. 11. q. 3. & consentit Io. And. & S. Th. in 4.

11 † Quibus verò causis, vel culpis excommunicabiles possint excõicari, dico, q̃ excõicatio maior ferri nõ dẽt ab hoĩe, nisi ꝓ mortali peccato, s̃m S. Th. & Pet. in 4. di. 18. Et q̃a dãnificans in corporalib. põt peccare mortaliter: iõ pro tẽporali damno ferri põt, non tñ dẽt infligi ẽt pro mortali, nisi in contumacẽ, s̃m S. Th. & 11. q. 3. nemo, quia est grauissima p̧narum, inquit S. Tho qua. s. nulla est maior in ecclesia: vt in c. corripiant̃. 23. q. 3. Vnde dicit Pan. in c. per venerabilem. qui fil. sint leg. q̃ vbicunq; in iure ecclesiastico reperitur p̧na mortis, ꝓ excõicatione dẽt exponi. Quæ quidẽ contumacia, s̃m Rayn. est triplex, vt dictum est supra Contumacia. Si tamen persona, quę deliquit, ignoratur, excommunicatio fit in generali, & valet expressa cã vt quicunque fecerit furtum, nisi restituat: & qui scit, nisi reuelet; vt in c. à nobis. de sent. excom. el 1. Sed hæc intellige, quando quis excõicatur p̱p culpam præteritam, quando verò ponit̃ snía cõminatoria, vł absoluta ꝓ aliquo futuro non oportet illud in se esse mortale; imò nec veniale: licẽt peccet mortaliter qui contrafacit, rõne p̃cepti inclusi: similiter non oportet tunc hoĩem esse contumacem, sed sufficit si sit inobediens. Igitur põt quis cõicari pro inuasione, aut retentione rerum ecclesiasticarum. de rest. spo. Pisanis. & pro iniuria facta prælato. 23. quæst. 4. Guilisarius, & p̱p negligentiam. de cons. dist. 1. nemo & dñs p̱p contumaciã serui. aut ꝓcuratoris: vt lite non cont. c. 1. & de dolo, & cont. c. 2. & cum modificatione ibi notata: & p̃t excõicare ordinarius ꝓ defensa fratris sui: vt in ca. dilecto. de sen. exc. lib. 6. Et quia excõicatio non nisi pro mortali infligenda est: quia ecclesia præscindere non debet nisi eum, qui iudicio Dei creditur p̃cisus. ideo s̃m Pet. de Pal. in 4. dist. 18.

poteſt ſibi homo formare cõſciẽtiam, ꝙ vbi mortaliter non peccat, nunquã incurrat ſententiam iuris; quia illa nunquam eſt iniuſta. Quod intelligo, quando poſita eſt contra aliquid, quod eſt de ſe mortale; vt percuſſio clerici: qñ verò ponitur contra illud quod de ſe non eſt malum: vt ꝙ ante annum profeſſio non recipiatur in mendicantibus, ſufficit, ꝙ actio alias licita habeat rationem inobedientiæ. Vtrum autem ſit ſimile de ſententia hominis: dico, quod non, quia interdum tenet, etiam ſi irretiat innocẽtem, vt dicetur ti. ſeq. in prin. caſu 8 §.4. dubio 13. Eſt autem ſimile quantum ad hoc, quòd licet vtraque nunquã fiat ſine mortali, tamen quando nõ infertur pro re præſenti, aut præterita, ſed pro futura, a qua prohibetur ſub pœna excommunicationis comminatoria, vel latæ ſententiæ: ſufficit ipſa tranſgreſſio, quæ eſt mortalis: cũ talis prohibitio ſemper habeat incluſum præceptum. Ratio prædictorum eſt, quia quando aliquid eſt de ſe mortale, ibi eſt præceptũ Dei: vnde ſi addatur excommunicatio, non intelligitur ſuperaddi nouum præceptum, ſed noua pœna: ad quam incurrendam oportet, quòd illud aut fiat quo ad præcepta negatiua, aut omittatur quo ad affirmatiua deliberate ſecundum rationem, & quantum ad aliquod notabile, quia ſic cadit ſub præcepto Dei.

12 †SCIENDVM eſt quarto, pro cauſa formali excommunicationis, quis eſt modus ſeruandus, quod excommunicatio a iure, ſecũdum Hoſt. proferatur eo ipſo, quòd quis incidit in factum damnatum a canone ſub pœna excommunicationis; ſententia vero hominis fertur ut dicetur. Igitur ſententiam excommunicationis debet præcedere trina monitio vel vna pro trib. alias iniuſta eſt, & iudex eſt ſuſpenſus per menſem ab ingreſſu eccleſiæ extra eo. ſacro. Et ſi quis haberet ſimpliciter in mandatis a Papa, vt ſententiam excõmunicationis in aliquem ferat, ſm Inn. in ca. fi. de offi. deleg. non debet eam ferre, niſi præcedente cauſæ cognitione, & monitione præmiſſa. 2. q. 1. nemo. & d. c. ſacro. & facit glo. in d. ca. fin. Addit tamen, ꝙ ſi conſtet Papam cognouiſſe de cauſa, ꝙ tunc ad eius mandatum ſine cauſæ cognitione debet ferre ſniam. l. ꝗ qua re. ff. de iud. Et ſimiliter dicendum eſt de ſnia, quam alij poſſent per alium ferre: ſed tñ eo caſu monitio deeſſe nõ dẽt, niſi cõſtaret, quòd Papa eã feciſſet: quia regulariter monitio præcedere debet. Quæ monitio, vt not. in Sum. Conf. 3. lib. tit. 31. c. 56. dr̃ competens ad arbitrium boni viri. Et ſiue fuerit triplex, ſiue vna pro tribus, debet habere dierũ competentiæ interualla, niſi neceſſitas ſuaſerit aliud. vt in c. cõſtitutionem eo. tit. li. 6. Non eſt tamen neceſſarium, ꝙ fiat in ſcriptis: vt not. gl. in c. ſacro, ſed ſententia ipſa fieri debet in ſcriptis continentibus cauſam excommunicationis, & exemplar debet tradi excommunicato intra menſem ſi requiſiuerit: aliter excommunicator eſt ſuſpenſus non ſolum ab ingreſſu eccleſiæ: ſed etiam a diuinis per mẽſem: vt in cap. cum medicinalis eo. ti. li. 6. quæ quidem ſi exequatur, irregularis eſt, nec niſi per Papam poterit cum eo diſpenſari: vt ibi. Hæ tamen pœnæ non tangunt epiſcopum, cum de eo mentio non fiat, ſicut oportet, vt ſupra Epiſcopus. Et ſi iſta non ſeruentur, tamen ſententia tenet: licet ſuperior, ad quem recurritur, ab ea faciliter abſoluat; & lator teneatur ad pœnas prædictas, vt in d. cap. ſacro. & cap. cum medicinalis ſimul, niſi in ca. ſtatuimus eod. tit. libro 6. ſcilicet quando eſt contra participantes excommunicatis. Videtur autem mihi, quod iſta monitio locum nõ habeat neceſſario, niſi in ſententia hominis, & non in qualibet, ſed in aliqua tãtum, & horum vtrumq. haberi poteſt ex ſententia Ioã. de Lign. in tract. de cenſuris eccleſiaſt. dicentis. Licet contumacia ſit cauſa immediata, ꝓpter quam fertur maior excommunicatio ab homine: ipſa tamen contumacia aliquando ortum habet a crimine, id eſt ſpeciali inhibitione criminis, ſcilicet futuri, facta ab homine: & tunc non eſt opus monitione ſuper emendatione criminis iam commiſſi, vt incidat: immò ſtatim incidit: vt cum monet ſuperior aliquem, vt non fornicetur cũ tali, alias ipſum excommunicat: ſi contra faciat, excõmunicari poteſt, & excõmunicatus eſt ſine alia monitione ſuꝑ emẽdatione criminis. Et rõ eſt, quia iſte uere contumax eſt. Aliqñ vero contumacia oritur a crimine iam cõmiſſo, vt dũ cõmiſit quis crimen ſuꝑ quo monitus erat nec committeret: & ſic nec lata, nec cõminata eſt ſnia in contrafaciẽtẽ, & tunc opus eſt monitione, ſi cõtingat, & ſi contumax fuerit, poterit excõmunicari. hæc ille.

13 †Ex his hr̃, ꝙ prohibitio alicuius futuri roborata ſnia, vt ſi qs fecerit hoc, ſit excõicatus nõ idiget monitione: q. a. ſ. ipſa ꝓhibitio ẽ monitio, ſed monitio ẽ neceſſaria, vbi infert ſnia ꝓ re ꝑterita originaliter, & ſic q a oĩs cõſtõ reſpicit futura, vt in c. 2. de cõſ. nulla ſnia

iuris monitionē requirit,quod limita, vt inf. Excommunicatio 7.excommunicatione 20. Sed tamen notandum, quòd dicta decretalis ſm glo.habet locū in excommunicatione, ēt contra perſonā incertam,& conſequenter in ſententia etiam gnali. Quando autem monitio ſit debita,vide ti ſeq.§.1. Poſt hæc verò ſnīa ferri conſueuit duobus modis. Primo,in generali,quando reus ignoratur, vel in ſpeciali,vt dicendo excōicamus tales,vel talem, propter talem cām ſnīam ſcribendo. Et licet nulla ſit determinata forma verborum, oportet tamen,ꝙ excommunicans vtatur verbo, excommunicamus, vel æquiualenti, ꝙ exprimat conſenſū iudicis,vel p̄ſenti. Vnde Ray.nō approbat illū modū quorundam.ſ.denunciamus talē excōicatum,quem, ſ. prius non excommunicauerunt:qa illa verba non ſunt apta ad excommunicationē,& gl.dicit,ꝙ talis eſt vitandus ab ipſis,quibus denuntiatur quia non eorū eſt iudicare, vtrum ſit excommunicatus,necne:tamen ſi agatur in foro contentioſo,non iudicabitur excommunicatus. De cā autem finali excommunicationis, cum ſit eius effectus,dicetur in ti.ſeq.¶ Circa præmiſſa autem dubia multa conſurgunt.

14 Primvm † vtrum prælati regulares,qui in excommunicando non ſeruāt formā ſupradictam,incidant in ſupradictā pœnā?Et Lap. q̄dem dicit ꝙ non,hac rōne:quia cum ſingulis hortis hēant corrigere,durum eſſet, vt ſemꝑ chartā,& chalamū tenerēt in manib.Sed tex. in c.cū medicinalis,de ſen.exc.libr.6.ſecundū Gem. adſtringit ad dictā formam oēm hn̄tē ꝑtātē excōicandi:dicens,q.ſqs igitur excommunicat.Nec valet rō Lapi: quia non habent continuē corrigere de criminib. q̄ requirant ſummā pœnā.i.excōicationem.Limitari tn̄ pt̄ quo ad oēs,quod dr̄ de iſta forma,qn̄ ſeruando eā periculū eſſet in mora: quia tunc locū non hēat dicta pœna,ſcd̄m Dir.& Io.Andr. & gl.in d.c.ſacro.eo.ti.in verbo,temerarius: qa hoc caſu excōicator non fuit in culpa.Secundo limitatur,quo ad religioſos ſpāliter, & rationabiliter, quando ſtatuta ſui ordinis, vel communiter approbata conſuetudo aliud haberet,qa vt dictū eſt ſu.Citatio.§.vlt.ſm Pā. ordo iuris in regularib.non ſeruat ad vnguē. Tertiò,limitat Sum.Ang.quo ad religioſos,ſi ex ignorantia contrafacerent;quia faciliter, inquit,religioſi ignorant iura,vt in c.veniēs, de ſimo.Sed licet illud ca. verū dicat, ꝑꝑ hoc tamen non excuſat religioſos, maxime p̄latos:maxime,qa tunc nullus talis poteſt ignorare,niſi ex negligentia maxima,& in eis maxima eſt verū illud.Ignorantia facti, non iuris excuſat,de regu.iur. in 6. & tanto magis, quanto tunc religioſi,mēdicantes p̄cipue, ex diuina prouidentia ſunt illi,qui principaliter habent curam animarum, quantum ad laborem,& effectū:licet non habeant iuriſdictionem ordinariam in populum neq; beneficia.

15 Secvndvm † eſt,vtrum in excōmunicatione ſit forma verborū certa determinata? Et dico, ꝙ oportet vti talib. verbis q̄ exprimant conſenſum iudicis de præſenti excommunicantis:ſicut in ſimili de ſpon.cap ſi inter virum:& de ſpon.duo.c.1.& ſecundum Hoſt. requiritur expreſſio certa.Vn̄ ſi dicat iudex, Denuntiamus talem excommunicatum, quē tamen prius non excommunicauit:vel habeo talē pro excommunicato,vel huiuſmodi:non erit excommunicatus in foro contētioſo,ſm Gul. niſi aliter conſtiterit de mente iudicis, vt quia ſemper ſolitus eſt ita dicere:tūc.n.eſt excōicatus:quia verba intentioni deſeruiunt non eco nuerſo.22.q.5.humanæ,& ſermo rei non res ſermoni eſt ſubiecta.de ver. ſign.intelligentia in foro tamen pœnitentiali eligenda eſt tutior via,vt ſe putet excommunicatū ſi dubitat de intentione, ſm Hoſt. & Gul. ſed tamen non ſunt aliqua verba determinata, quibus ita oporteat vti,quin poſſit quis æquipollentibus vti,vt dictum eſt.

16 Tertivm,† vtrum ſit quis excommunicatus,ſi iudex dicat Excommunico te, & abſoluo?Et dico,ſm Veru.ꝙ ſi vtrunq; ſimul intendebat,nihil egit:ſi āt voluit excōicare prius, & abſoluere poſt,vtrunq; valuit.Si āt dicat, Excommunico vnum de iſtis duobus: credit Gul.illum eſſe excommunicatum,de quo iudex intellexit,quod ſi non poteſt ſciri,aut vaga,i. indeterminata fuit eius intentio,neuter eſt vitandus, vt excommunicatus:licèt in foro animæ tutior ſit eligenda vbi dubitatur.

17 Qvartvm † eſt,ſi mandetur duobus,vt aliquem excommunicent, & vterque eorum eodem momento dicat,Excommunico talē, ſi illum talis non excommunicauit, vtrum iſte ſit excommunicatus? Et dico ſecundum Hug quòd ſic: quia vtriuſque iudicis intentio eſt,quod iſte excommunicetur. Et eſt ſenſus,Excommunico te,ſi ille, &c.i. quia neſcio an ille te excommunicet: vt ſic pœnam non euadas.

18 Qvintvm † eſt, vtrum cum dicit iudex, Excommunico te,vel vbicunq; ſit mentio de excōicatione,intelligi dēat de maiori? Et dico,

co,ꝙ ſic,qñ iudex ſic dicit;ſi aliud non expri mat,per c.quē.eo. tit. & idē vr̄ vbicunque ſit mētio de excōicatione ſimpliciter ſine limita tione:quia verba ſimpliciter prolata conſue- uerunt,& debent accipi in ſignificato cōſue- to,vt in c.ex literis de ſpon.& l.Labeo. ff. de ſup.le.cōis āt vſus habet,ꝙ accipiatur ꝓ ma- iori, vnde excōicatum minori non dicimus ſimpliciter & cōmuniter excommunicatum.

19 SEXTVM † eſt,vtrum excōicatio maior fie ri poſſit ad tp̄s?Et dico,ꝙ ſm Ioan.de Lig. ex cōicatio dr̄ perpetua:quia nullum tempus cō tinet diffinitiuum. Intelligitur tñ donec expi ret:& poteſt fieri ad tempus,ſm dom.Ant. & eius abſolutio:vt recitat Pan.in c. veniens.el 2. de teſt. vbi dicit,ꝙ poteſt abſolui, vt ferat teſtimonium, & deinde reincidat:ſuſpendi āt non poteſt,ſed oportet,ꝙ totaliter liget,aut totaliter tollatur,ſm gl.in c.præſenti. de ſen. exc.li.6.Poteſt autem ferri cōditionaliter, & conditione deficiente non ligabit,vt dicetur ti.ſeq.in prin.caſu 15.Abſolutio vero non po teſt fieri cōditionaliter, quod intellige de cō ditione propria,quæ actum ſuſpendit:quæ ſci licet eſt de futuro,non de præterito,vt ſupra dictum eſt.Abſolutio 3.§.1.

20 SEPTIMVM † eſt, vtrum poſſit quis excōi- cari ꝑ literas?Et dico,ſm Arc.& Io.de Lig.ꝙ poteſt quis excōicare per literas, etiam excō municato ignorante, ſi excommunicans hoc expreſſit, ſed non punitur intermedio tꝑe ſi ſe ingerat fidelium communioni.Sufficit autē quod ſentētia excommunicationis, vel inter dicti ſit lata publicè ad hoc, vt teneatur quís ad obſeruantiam eius,de cle.exc.mi. illud.

21 OCTAVVM † eſt,vtrum ſit excōicatio latæ ſentētiæ,vel comminatoria,cum dicitur.Sub pęna excōmunicationis?Et dico,ꝙ vbi ſic di citur,non habet vim ſententiæ,ſed commina tionis.Et ſic intellige,quod dr̄ in rubro.C.cō minat.vel epiſtolas, tamen ſecundum Hoſti. & Hug.quando prohibitio eſt à lege,i. cano- ne,hæc verba hēnt vim comminationis. 30. diſt. per totum, qñ verò eſt à iudice habent vim latæ ſententiæ, dū tamen iudex hoc non intendat,quia mitius agitur cū lege,quam cū miniſtro legis.ff.de arb.l.ſi cum dies, & con- ſentit gl.Ray.& addit Hoſt. quod in hoc iudi ci credendū eſt, & ante eius declarationē ex- cuſatur, q ꝓbabiliter credit,ꝙ eſſet cōmina- tio tantum.Sed tñ quia iudicis intentio nobis cōſtare nō pōt,concludit gl.in c.vnico.de ſa- git.& in c.2.de ſimo.& in c.2.de matri. cōtra com.inter ecc.ꝙ non eſt lata ſnīa qñ ſic dicit: & hoc niſi aliud appareat ex coniectura, & cōiter ita tenetur.Dicit aūt Gul. quod iudex dicat,Pręcipio ſub interminatione,vel pęna excommunicationis ne fureris: furando non incidis.Secus ſi excōicet ſub condōne, dicen do,Excōmunico oēs, qui furtiuè ordines ſu- ſcipiunt,quia contra faciendo excōicatus, & idem in d.gl.id d.c.vnico.de ſagitta.

22 NONVM,† vtrum aliquib. verbis aut regu lis cognoſci poſſit qñ canon ſit latæ ſnīæ, aut ferendæ?Et dico,ſm Pan.in ca.ſi diligenti.de fo.compe. qd̄ cum fertur ſententia in iure ꝑ participium tēporis præteriti: vt ſit excom- municatus vel interdictus:tūc ipſo iure regu lariter ligat.de elect.cnpientes.in §.cæterum & idem tenet glo. ibi in verb. ſuſpenſos,& in c.quicunq;.de hære.li.6.& ſimiliter gl.in l. in criminali.C.de iuriſd.om.iud. circa iſta verba ſit metatus. Et hoc verū,niſi alio iure appa- reat,quòd canon ſit ſnīæ ferendæ:vt no. in c. 2.de for.comp.in ver.ſit ſequeſtratus. Si verò verba ſi ſint reſpectu p̄teriti tꝑis:tūc ſi ſunt d̄ claratoria ipſo iure ligāt,vt ſi dicatur.Decer nimus excōicationi ſubiacere,& hmōi, vel viribus carere,vt in c.nouit.de his, quæ fiunt à præl.iuncta gl.Si autem verba ſunt diſpoſi- tiua & reſpiciunt actū iudicis,vt priuetur,ex cōmunicetur,& hmōi:ſic eſt canon ferēdę ſē tentiæ,niſi addatur aliqd̄ verbū oſtendens,ꝙ ipſo facto:de quo vide gl.in regula, in pęnis. li.6.vt ipſo facto,vel eo ipſo,& idem eſt de ly omnino,ſm aliquos, qua intelligitur ipſo fa- cto.Et gl.eſt ſm glo.in l.1.§.ſi pecunia.ff.de- po & idem eſt de ly omnib. modis.i.ipſo iure per gl.in auth.de reſti.& ea,quæ.§.ſancimus, & idem de ly mox,vt intelligatur ipſo iure, per gl.in auth.de inceſt.nup.§.ſi verò conti- gerit,licet ēt verbū præſentis tꝑis,aut futuri non intelligatur ipſo iure:tamen ſi diceretur tale quid caſſent,& irritent: intelligitur ipſo iure,ſm Bal.in ti.de pa.Conſtan.c.1.col.9. & idē Lud. Ro. in ſuis ſingularib. Tenetur autē cōiter de iſto verbo,ſubiaceat, quod ſit latæ ſnīæ,licet ſonet in futurum. Similiter verbū habeatur:vt no.in c.vnico.de iniur.li.6. & ꝓ- batur in c.ſi quis ſuadente.17 q.4.Adde,quod hoc verbum,ſub anathemath. vel ſimile com minatorium eſt.ff.cō. vel epi. in rubro, & ni- gro.De his Fel.in capit.Rodulphus,de reſc.

23 DECIMVM † eſt,vtrū differētia ſit inter ma iorem excōicationem,& anathema?Et dico, quòd ſunt realiter idem, quod patet primo per d c.Engeltrudā,vbi dr̄,quod anathemati zati illi intelligendi ſunt, qui nō ſolū à perce

ptione

ptione ſacramẽtorum, ſed ẽt a cõione hominum ſunt ſeparati: quod.ſ.facere propriũ eſt maioris excõicationis, & ſecundo ex ſignificato, qa idẽ eſt qđ ſeparatum a cõi vſu, ſm S. Th. Vnde & dr̃ ab ana.qđ eſt ſurſum, & thema, quadam.ſ.figura olim impreſſa frontib. damnatorum, quia a ciuili conuerſatione ſeparabantur: quaſi ſuperna damnatio vel maledictio, vnde pro excõicatione ponitur. 34. q.3.certum eſt. Vnde ſicut duplex eſt excõicatio, ſ.ſolemnis; quæ eſt ſolius epi, vt dictũ eſt; & non ſolemnis: ita ẽt dupliciter ſumitur anathema. Vñ 6.q.2.in c.viſis.dr̃ mucro ep̃alis, ſ.qñ eſt ſolẽne; Additur tñ ad ly excõicamus, ly anathematizamꝰ, ad maiorẽ terrorẽ.

RVRSVS de excommunicatione ſecundò, ideſt, de maiori quantum ad virtutem obligatoriam eius.

1 EXCOMMVNICATIO † ſecundo maior, qñ obliget, vt plenius cognoſcatur, ſciẽdum eſt primò, ꝙ excõicationis ſñia lata ab hoĩe aliqñ eſt ipſo iure nulla, & cõſequenter nec obligatoria, nec timenda: & hoc ſm Piſ. eſt in quinq; caſib. ſecundũ aliquos in 7. ſcđm alios vt Arch. in 9. ſecundũ veritatem in 15. q oẽs ad 9. & 7. & 5. reducunt. & oẽs cõiter numerantur per doc. in c.ſolet. & in c.p̃ſenti. eo.ti. li.6. ¶ Primus eſt, qñ is, qui tulit eã, de hoc nõ habebat poteſtatem; vt qñ non erat iudex excommunicati vel huiuſmodi.11.q.3.ſñia. & in c.ad noſtram.de conſuet. quod intellige, niſi qs ex certa ſcĩa in eũ tanq̃ in ſuum iudicem conſenſiſſet, ff.de iuriſd.om. iud.l.ſi per errorem. & ff.de iud.l.2. Hic aũt caſus ſub ſe continet multos ſequentes in 6. ¶ Secundus eſt, quãdo eſt a iudici ẽt ſuo ſiue proprio, ſed excõicato, 24.q.1. audiuimus quod quidam intelligunt, ſi publice, non aũt ſi occulte, quia valet ratione publici officij; alij vero etiam ſi occulte Pan. autem in ca. veritatis. de do. & contu. tenet vt ſtatim dicã. Eſt aũt idem ſecũdum Rayn. de intruſo.12.q.2.alienationes & de ſuſpenſo, vel interdicto quod S.Tho. dicit verum, ſi ſit ſuſpenſus iuriſdictione. vt in ca. quia de conceſ. præb. cum ibi not. Secus ſi ab ordine tantum; quia poſſet ea quæ ſunt iuriſdictionis; ſicut econuerſo ſuſpenſus, vel interdictus a iuriſdictione poteſt ea, quæ ſunt ordinis. Si aũt horũ crimen ſit occultum: ſm Rayn. & Ar. horũ ſñia eſſet nulla, ſed tñ tole-

rãda q̃diu occultũ eſt crimen, & illi ab eccła tolerantur.8.q.4.non ne quod intelligo, publicè; quia ſi ab his excõicatus celebraret publice, aut ſe diuinis immiſceret, daret ſcãdali occaſionem, ſi probare non poſſet iudicẽ excõicatum. Secus in occulto: quia in veritate ſnia nulla eſt. Tertius eſt, qñ is, qui eam tulit, eſt violator interdicti hominis.c.tanta. de excef.præl. quod verũ intellige, niſi a violatione fuiſſet abſolutus. ¶ Quartus eſt, qñ q̧s ſubditum excõicat contra ſui priuilegij tenorẽ. de priu.cum capella.& c.quanto. ¶ Quintus, qñ fert a delegato impetrato in caſu ñ ꝑmiſſo.vt de reſcr.c.1.lib.6.& de off.or.plerique. ¶ Sextus, cum quis excõicatur a delegato contra delegantis intentionẽ; extra de præb.c.ſi. ¶ Septimus eſt qñ q̧s excõicat poſt legitimã appellationem: vt ĩ c.ſolet. & c.venerabilib. e.ti.li.6.& in c.per tuas.eo.tit quod ſcd'm Pa. in c.venerabili.de cenſi.fallit qñ p̃latus procedit extraiudicialiter vt pars, ad conſeruationem iurium ſuorum: quia ſicut materiali, ita & ſpũali gladio ſe defendere põt: nec tenet admittere probationes in contrarium, vel appellationẽ: vt in c.dilecto.eo.ti.li.6. Si tñ appellationem intra ſtatutũ tp̃s non proſequatur, quid iuris, vide ſup.Appellatio.§ 4. & ĩf. Excõicatio.vlt.§.1. Appellatio tñ poſt ſnĩam facta, illã nõ ſuſpendit, ſcd'm Pan.in d.ca.per tuas, ſed ſolum defert iuriſdõnem ad ſuperiorem: vt in c.paſtoralis, & quod ibi no.de app. Eſt aũt ſciendũ in hoc caſu & ſequenti, ꝙ ſi eos proponens non petat abſolutionem, dẽt tñ audiri.eo.tit.c.per tuas. Si verò abſolutionem petat ad cautelam, negari non dẽt, ẽt ſi aduerſarius, vel excõicator ſe opponat: niſi diceret eũ excõicatũ pro manifeſta offenſa, quo caſu dabit ſic dicenti terminus octo dierũ; & ſi probauerit, non abſoluetur, niſi p̃ſtita emẽda, vł cautione de parẽdo iuri, ſi offenſa ſit dubia: ſed tñ pẽdẽte probõne prima, i. illius qui fuerat excõicatus, dẽt vitari in illis oĩb. quæ vt actor in iudicijs attentauerit: extra iudiciũ verò ĩ officijs, poſtulantib. electionib. & alijs legitimis actib. dẽt admitti.eo.tit. ſolet.li.6. ꝙ ſi appellationẽ ſuper hæc nõ fuerit proſecutus, vt debuit, intra tempus a iure, vel iudice ſtatutum: & ipſe fuit excõicat⁹ expreſſe, & nominatim: lapſo dicto tempore dẽt denunciari: & tam in iudicialib. q̃ extra iudicialib. actib. dẽt remoueri, donec de ipſius ſnĩæ docuerit nullitate.eo.tit.c.licet li.6. De iſto autem tp̃e habes in c.cum ſit.de app. Notat aũt Pa. in d.c.per tuas. qd' licet ibi non ponant niſi duo caſus, in quĩb. qui dẽt audiri, tñ hoc exempli gratia intelligitur vnde in oĩ caſu, in quo quis dicit ſnĩam eſſe nullam, dẽt audiri in iudicio volens hoc probare, quamuis non petat abſolutionem ſm cõiter doct. in d.c.per tuas. & vitari debet in iudicio, & non extra, modo dicto: allegans tñ ſnĩa fuiſſe iniuſtam non auditur ante abſolutionem. ¶ Octauus eſt, quando ſnĩa cõtinet intolerabilẽ errorẽ; vt in c.per tuas.eo.tit. Eſt aũt intolerabilis error, primo quando præcipitur illicitũ: vt excõico te ſi nõ fuerit: vel ꝓhibet bonum de ſe. vt, excõico te ſi Deũ colis aut pauperi tribuis eleemoſynam 11.q.3.ſi is, & in c.venerabilibus.eo.ti.& conſentit Ray.Pe. Gof. & Hoſt.in Sũ. Scd'o qñ pręcipit impoſſibile, ſm gl.in d.c.per tuas. Tertiò qñ pronunciatur expreſſe contra ius ſcriptum: vt dicendo, Pronuntio excõicationem valere, q̃uis ſit lata poſt legitimã appellationẽ: vt 2.q̃.6. §.diffinitiua. Sed intellige qñ error eſt exp̃ſſus in ſnĩa ſi aũt error non exprimatur in ſententia, illa tenet, ſm gl.in d.c.per tuas, niſi appellatione ſuſpendatur q̃ tñ gl. Pan. in c.cum apoſtolus.de cenſi. dicit veram, quando non cõſtat notorie de errore. Sed qñ notoriè cõſtat, vt puta, quia noluit eum procurare vltra numerum debitũ, excõicatio non ligat. & d.gl. hoc tenens eſt falſa cle.paſtoralis. §.Piſana.de re.iu. Vnde ſi error eſt in facto: vt dicendo. Excõico te ꝑꝑ tale peccatum cõmiſſum, puta furtum, qd' ſ. non eſt vere commiſſum, ligat ſecũdum gl.in d.c.per tuas. & Gul. quia error non eſt expreſſus, & hæc cã licet ſit falſa, eſt tñ poſſibilis, & hic eſt quo ad eccleſiam ligatus, etſi non quo ad Deum: & ſi contemneret, peccaret mortaliter, vt in d.c. per tuas. Vñ ſcd'm Ray. tali conſulendũ eſt, vt patienter ſnĩam ferat. ſ. nõ ingerẽdo ſe cõioni fidelium, & inſtanter abſolutionẽ petat. & conſentit S.Th. Inn. & Bern. Sed intellige ſẽper, niſi de errore facti notorie conſtaret.

¶ Nonus eſt, qñ quis excõicat participantes excõicato non in crimine, ſed in locutione, & alijs caſib. quib. incurritur minor, q̃a talis ſententia ipſo iure nulla eſt niſi præmiſſa trina monitione, vel vna pro tribus, cũ aliquo dierum interuallo, quibus, vel in quo nominatim exprimantur ipſi admonendi, ne cum tali participent, vt in cap.ſtatuimus. & in ca. conſtitutionem.eod.ti.lib.6. & ſine dicta monitione excõicans ipſo facto eſt per menſem ab ingreſſu eccleſiæ ſuſpenſus, vt in c.ſacro. eo.ti.& no.in d.c.ſtatuimus. Et rõ eſt, q̃a nullus

lus

lus excõmunicari, debet nisi ꝓ mortali, cuiusmodi non est ꝑdicta excõicatio, nisi post monitionem, q̃a tunc est cũ inobedientia & contumacia. Ista tñ limitãtur primo, qñ excommunicator est inferior papa: quia Papa excõicare ꝑt aliquem cũ participantibus, & sic ligarentur eadẽ sñia ab ipso solo absoluẽdi. c. qđ in dubijs eo. tit. Scđ'ò limitaẽ ẽm. Io. Andr. & Abb. & sequitur Pan. in d. c. quod in dubijs, cũ quis excõicat participantes cũ excõicato a se: quo ad excõicatũ. n. ab alio teneret sñia, q̃uis illi non essent moniti: vt si eps̃ excõicet participantes excõicato ab archiep̃o vel papa, quod clare vr̃ ꝓbari in d. c. statuimus ibi, excõicatus ab eo. quo ẽt casu non valet sñia suspensionis vel interdicti, nisi canonica monitione ꝑmissa: vt in c. statutũ. eo. tit. li. 6. Tertiò limitant aliqui, qñ singulares & nominatæ personæ excõicantur: quia tunc requiritur monitio specialis si aũt sententia generaliter fertur, tunc dicunt sufficere generalẽ, & sic adhuc remanent antiqua iura. Sed glos. in d. c. constitutionem, dicit ꝙ tutius est dicere hodie ꝙ excõicatio in participãtes ferri non possit in genere: & sic sublatũ est qđ dr̃ in d. c. quod in dubijs. In his ergo tribus casibus, vel saltem in duob. timenda esset, non alias.

¶ Decimus est, qñ ꝑlatus suis subditis interdiceret ne exponant suis superioribus, aut legatis aut inquisitoribus statutũ suarum ecclesiarũ vel monasterium, personarũ & rerũ suarum, & de hoc ferret sñiam excõicationis: vt in c. quia pleriq; de offi. ord. libr. 6. Hos casus oẽs ponit Io. And. in c. præsenti. de sen. excõ. li. 6. licet primũ & ẽm non diuidat, & consentit Arch. 3. par. tit. 25. ca. 73.

¶ Vndecimus est, qñ prælati excõicant subditos, qñ nolũt eos procurare vltra euictionis & personarũ numerum taxatũ in c. cũ apostolus. de cẽsi. dum eos visitant: vt in c. cum ad quorundã. de exces. ꝑla.

¶ Duodecimus est, qñ sententia profertur gñaliter contra non facientes aliquid: puta restitutionẽ, vel solutionẽ: & aliquis nõ facit, q̃a non potest: quia sic non ligatur, ẽm Fede. cons. 93. quia ẽm Pan. in c. 1. & gl. de off. deleg. verba similia, s. gñalia, debent intelligi modo ciuili, arg. l. si cui. ff. de serui. & impossibilium non est obligatio de reg. iur. c. nemo. libr. 6. Sed tñ de hoc vide inf. Pęna. §. 18. vide ẽt inf. eo. §. 4. dubio 12. Decimustertius est qñ sub pęna excommunicationis imponitur vt aliquid fiat in certo termino, & terminus prorogatur ab eo: cui facere debebat, puta si Petro imponitur, vt soluat Henrico 10. in Pascha, & Henricus prorogat vsq; ad Pentecosten, in quo casu Host. & Inn. dicunt, ꝙ creditor terminũ prorogare non ꝑt quantum ad sñiam excõicationis, s. visitandam, nisi iudex prorogationi consentiat: quod si fiat adueniẽte scđò termino est excommunicatus, si non soluerit, quia terminus vr̃ prorogatus cũ accessorijs, ar. ff. de pecca. l. sed si manente. Si tñ pars in primo termino reputat sibi satisfactũ cessat excõicatio tota. Contrarium autẽ tenuit Pet. in c. 1. de loc. facit præterea de app. Bart. in l. 1. §. & post operum. ff. de nou. oper. nun. tenendo ꝙ iste non sit excommunicatus Sed Io. And. in c. ꝑterea. de app. el 2. dicit ante factũ tenendam esse opi. Host. & Inn. post, factum aũt contrarium dicendum est: & dicens hanc opinionẽ contrariã esse veriorẽ: quia iudex sñiam fulminat in fauorẽ partis, & dato partis assensu excluditur contumacia. Et hãc opin. Pan. verissimam putat, adducens simile, quia iur̃m prestitum parti, principaliter obligat Deo, de iureiurã. si debitores, & tamen si ille, cui iuratur, obligationẽ remittit, non indiget iurans aliqua absolutione, quia ẽt Deus remittere vr̃, cum ad alterius vtilitatem acceperit iur̃m, facit de spon. c. 2. Si tamẽ Dei contemplatione principaliter iuratur, secus est, quia tunc ẽt papa non remittit sine cã, de iureiur. c. quãto. Et ita in proposito cum iudex excõicet in fauorẽ partis si pars vult terminum differre, ẽt iudex vr̃ differre velle, cũ nihil aliud agat, nisi vt partes ad cõcordiã reducat. l. 1. §. ꝑt autem q̃s. ff. de noui operis nunc. Et pro hac opinione videtur casus expressus in c. 1. de loca intellige tñ si consensus præstatur ante commissam pœnam, quia si pœnæ iã inflictę superueniat, eam non tollit. Faciunt notata per Bar. in l. 1. §. sed si filius. ff. de leg. 3. Si autẽ adueniente secundo termino non soluat, erit excõicatus: si prorogatio est facta de consensu iudicis facit c. significauit. & c. ad reprimendam. de offic. ord. non autem si est facta sine iudicis consensu, etiã posito pacto, ꝙ si nõ solueret, reincideret, vt determinat Bal. in l. tale pactum. §. qui prouocauit. ff. de pac. dicens, ꝙ excommunicatio nasci non potest ex contractu, sed solum ex sententia, tale aũt pactum, quod reincideret, non est sententia. Sed intellige dictum Bal. quando pactum est appositum per debitorem & creditorem, quia si apponeretur in sententia absolutionis per ipsum iudicem reincideret, vt dictum est.

¶ Decimusquartus est, quando iudex sententiam ferens ligare non intendit, quia

excom-

excõicatio ab excõicatoris intẽtione vires ſumit, ſm Pan. in ca. ex parte el 1. de offi. ord. Facit q̄d no. gloſ. in c. 2. de teſtib. cog. & in c. pen. & gl. de offic. deleg. & in c. 1. de iud. Et iõ qñ iudex gñaliter excõicat, qui fecerunt aliquid, vel non reuelantes ſi intendit aliquos ab hoc eximere, nõ ligantur in veritate, etſi forte aliqñ ſm conſciam ſuã: & ſimiliter qñ fit ad inſtantiam alterius ſolum, non ligat vltra intentionẽ eius. c. bonæ memoriæ, el 1 de poſtul. præl. ¶ Decimus quintus eſt, qñ excõicatio ſub condõne fertur: quia eo caſu non ligat anteq̃ extet cõdõ, ſm Hoſt. extra eo a nobis, & ſi pendente cõdõne appelletur, tenet appellatio: quæ tñ rẽleuaret, ſi ſnĩa pure ferretur. extra, de appellat. paſtoralis, ſed ſolum transfert in ſuperiorem cauſę cognitionem, vt in c. per tuas. eo. tit. Et ſi pendente cognitione deſinat eſſe eius ſubditus: tenet tamen ſnĩa, niſi appellet extra, de fo. comp. c. pe. extra, de offi. deleg. c. gratũ, & c. relatũ. & conſentit Inn. Hoſt. & Io. Andr. licet contrarium ſentiat Arch. Sed ſi pendente conditione excõicator moriatur, vel amoueaẽ, non eſt excõicatus poſtea qui facit cõtra illam ſnĩam, quia expirat, & non ligat, ſcd̃m Pa. in c. cum ad hoc. de cle. non re. & quælibet ẽt alia ſnĩa expirat, ex quo non habuit effectum in vita ſententiantis. facit ff. de pę. l. fi. Quod tñ Pan. & Arch. limitant, niſi diffiniendo illud ſtatuerit ff. de off. præſi. l. pe. vel niſi a ſucceſſore expreſſe confirmetur. extra, de loc. cap. 1. ſecũdum Hoſt. Dicit aũt Pet. de Pal. in 4. ꝙ cum ſapientibus notum eſt ſnĩam eſſe nullam, licet apud vulgus nõ ſciaẽ pt homo eam in occulto non ſeruare: in publico aũt debet eam ſeruare quouſque ſcandalum rationabiliter ſedauerit: vt ſicut aliquis publice excõicatur, & denunciatur, ita ex aduerſo ipſe publicet cãm, quare ſentẽtia non valet, quo facto amplius non eſt ſcandalum puſillorum, ſed Phariſæorum, & ideo contemnendum: Vnde in omnibus prædictis caſibus nullo modo timẽda eſt quó ad Deum, vel eccleſiam, quando notorie conſtat de caſu: quando autem non conſtat, timenda eſt quo ad eccleſiam, & contemnens mortaliter peccat, & iuſte poſſet excommunicari.

2 †Et ſic intelligitur c. 1. 11. q. 3. vbi dr̃, ꝙ ſnĩa paſtoris, ſiue iuſta ſiue iniuſta fuerit, timẽda eſt, quia eadẽ videẽ rõ ſi ſit nulla, & de nullitate non conſtet. Contẽnere aũt, ſiue augere ex contempto, ſm Steph. eſt mandatũ nõ curare. 11. q. 3. excellẽtiſſimus, & ſic contemnere, vt ẽt dicit S. Th. 2. 2. q. 386. ar. 9. eſt qñ non ꝑꝑ aliq̃ cãm, puta iram vel concupiſcẽtiam quis tranſgreditur: ſed ſolum propter hanc, quia non vult parere præcipienti: & hoc niſi ex eadem cã quis frequenter iteret delictũ, ſm Zab. in cle. 1. de ſepul. Sed intellige, ꝙ etiã iſta iteratio non facit propriè contemptum, cùm non aggreuet infinite, nec alteret delicti naturam: ſed facit præſumptionem contemptus in foro contentioſo.

3 † Sciendvm eſt ſecundò, ꝙ ſnĩa excõicationis tribus modis eſt iniuſta, ſm S. Th. in 4. & Ray. & Arch. & gl. eod. ſacro.

¶ Primò ex cã: quia. ſ. nulla p̃tenditur in ſnĩa: vel ſi p̃tenditur, non tñ vera: vel ſi vera, non ſufficiens & rationabilis. vt in c. ſacro. eo. tit. ¶ Secundò, ex aĩo: quia. ſ. licet exprimatur cã vera ſufficiens, & rationabilis: non ſine debito promulgatur, puta zelo iuſtitię, vel hmõi, ſed indebito puta indignationis, inuidiæ vel hmõi: 11. q. 3. illa. & in c. cum medicinalis eo. ti. li. 6. Ideo tutum eſt, vt offenſus ſnĩam promulget ꝑ alium; vel ſi per ſe vult facere, ſaltem non quando mouetur paſſione, ſed reſidentiam eius expectet. ¶ Tertiò, ex ordine iuris, ſ. prætermiſſo: quando. ſ. cauſa eſt idonea, & finis bonus, ſed iuris ordo non ſeruatur: vt quia non p̃ceſſit monitio debita, vel facta nõ fuit coram perſonis idoneis. extra eo. ſacro. ¶ Qñ aũt monitio ſit debita ſcd̃m Pe. & Ray. & Arch. dicendũ eſt, ꝙ in hoc ſtabitur arbitrio boni viri, ſiue ſit trina, ſiue vna pro trib. maxime in notorijs. Et ſcd̃m gl. in c. conſtitutionem. el 1. eo. tit. lib. 6. fit trib. modis. ¶ Primo ſic: Monemus te ꝑ prima; qua finita, monet ſcd̃ò pro ſcd̃a; qua finita, monet tertio pro tertia. ¶ Secundo interdũ vna monitione facit tres, ſic: Monemus te vſq; ad diẽ talem pro primo, talẽ pro ſecundo, talẽ, pro tertio. ¶ Tertio vnã tm̃ dat dilationẽ dicens: Monemus te, ꝙ vſque ad talem diem pro primo, ſecundo, & tertio peremptorio a communione talium abſtineas, &c. Et ſecundum eandẽ glo. ſuper verbo, competentia. ſ. interualla iudex arbitrabitur pro perſonarum, & negotiorum qualitate. Qui autem dicantur moniti nominatim, inf. in verbo, nominatim.

4 † Ex omnibus aũt dictis collige, ꝙ ad iuſtã excoicationem oportet, ꝙ iſta concurrant. Primo, cauſa iuſta. Secũdo, animus iudicis bonus. Tertio, ordo iuridicus: vt. ſ. monitio præmittatur debita, & ſnĩa feratur in ſcriptis, & verba ſint congrua, & cauſa exprimatur, & exemplũ ſcripturæ, ſi requiratur, detur intra

mense

mensem. Sed tñ ſm Pet. Ray. & S. Thom. q̃uis proferens iniuſtam ſnĩam quocunq; illorum trium modorum grauiter peccet: tñ talis ſnĩa tenet, & ligat quantum ad eccleſiá militanté niſi eſſet ipſo iure nulla, ſm Rayn. ex aliqua. ſ. dictarũ cauſarum, de quibus ſup. in prin. dét tñ excõicator eam reuocare, vel excõicatum abſoluere, qñ ſuum errorem, vel iniuſtitiá aduertit, non obſtante cõtradictione aduerſarij Sed caueat ne prætendat errorem vel iniuſtitiam in alterius partis præiudicium indebite: vt c. ſacro eo. ti. Caueat etiam qui ſe tenet excõicatum iniuſte, vel ex falſa cauſa, ne ſnĩam contemnat, quia mortaliter peccaret, & iuſte poſſet excommunicari. 12. q. 4. c. audi. §. cum ergo, niſi in caſibus dictis in hoc tit. in princ.

5 SCIENDVM † eſt tertio ad intelligendum qui ligentur a ſententijs quorumcunq; prælatorum latis per modũ ſtatuti: quod vt col igitur ex Pano. in c. a nobis. el 1. de ſent. excõ. & Gemi. in c. vt animarũ. de conſti. libr. 6. ſic diſtinguendum eſt. Aut. n. fit contra ſtatutũ ab exiſtentibus in territorio ſtatuẽtis, aut extra eius diœceſim. Si primũ: ſiue ſit ſubditi ſiue forenſes, & ſciunt ſtatutum, ſunt excõicati, & incurrunt oẽm aliam pęnã ſtatuti cuiuſcunq; pœnalis. Quod tñ Inno. limitat, vt ibi refert Pan. qñ ſtatutũ eſt aptum cõprehendere tam ſubditos q̃ non ſubditos. vt ſi dicat, quicunq; furtum fecerit, vt excõicatus. Si vero non ſit aptum cõprehendere niſi non ſubditos: vt ſi ſtatutum archiepi dicat, quicunq; archieps in prouincia mea crucẽ ante ſe portauerit, ſit excõicatus: ſm Inn. ſtatutum non valet: quia nõ cõprehendit niſi non ſubditos, cum archieps non habet archiepm ſubditum. Hoſt. aũt hoc impugnat: quia ſequitur, ꝙ cõtra peregrinos in loco delinquentes niſtil ſtatui poſſit: Pan. vero dicit hũc articulum eſſe dubium: ſed tñ Hoſt. adhæret. Si vero delinquentes ẽt non ſubditi in territorio ignorant ſtatutum, gl. in c. a nobis dicit, ꝙ ſi ſtatutum punit factũ alias dãnatum ligat etiam ignorantes, & conſentire vr̃ Bart. in l. cunctos populos. C. de ſumm. Trin. & Do. Ant. Sed Io. Andr. in d. ca. nobis. & in c. vt animatum tenet contrarium. & vr̃ ibi tex. pro eo quia ſtatutũ ibi excõicabat fures, & cõſtat furtũ alias eſſe dãnatũ, & tñ nõ ligat ignorãtes Pan. aũt vbi ſup. dicit, ꝙ opinio gl. eſt verior de rigore iuris, licet opinio Ioan. Andr. ſit æquior: quia non põt quis licite allegare ignorantiam, cum ſcire debebat factum eſſe damnatũ. Secus ſi non eſſet damnatũ, q̃a probabilis ignornntia excuſaret: & in dubio ſtabitur iuramento delinquentis. arg. in ca. ſi vero el 2. de ſent. excom.

6 MIHI † vr̃ dicendum, quod ignorantia etiã in facto damnato excuſat à pœna ſtatuti humani: niſi forte eẽt ſtatutũ Papæ, vel ignorantia eſſet craſſa aut ſupina, ſicut eſt tex. in c. vt animarum, ſed non excuſat a pęna diuini: nec quantum ad hoc licite allegatur. Et iſta fuit ſnĩa Sum. Piſa. imo etiam in ſententia Papæ idem videtur intelligendum: quia S. Tho. in quolib. art. 19. tenet, ꝙ conſtitutio Papæ ligat ſolum negligentes. & propter odium pœnarum videtur intelligẽdum de negligentia lata. vide inf. Excommunicatio vlt. §. 3.

7 SI † viro ſm, ſ. extra diœceſim ſic nõ ligantur forenſes, vtrum vero ligentur ſubditi, vel incurrant aliam pęnam ſtatuti, Bart. in d. l. cũctos populos diſtinguit, quia ſi ſtatuens intẽdebat ligare ſubditos, etiam extra territoriũ tunc ligantur: ut ſi dicit ſtatutum, quicunq; furabitur, vbicunque ſit excõicatur. Si aũt ſtatutum eſt gñale, reſtringitur ad territorium ſtatuentis. Pan. autem in d. c. a nobis. dicit, quod multi moderniores Legiſtę tenent oppoſitũ in l. ſi. ff. de iur. om. iud. & hoc Pan. credit verius, quia d. c vt aĩarum, non dicit, illum non ligari ex defectu voluntatis ſtatuentis: ſed potius ex defectu ptãtis, vt patet ibi, quia extra territorium ius dicenti non paretur impune. Et hoc tenuit Sũm. Piſ. allegans c. vt aĩarum,

8 FALLIT † autẽ hoc, quia ligantur ſubditi in quatuor caſibus. ¶ Primus eſt ſi ſtatutũ originat cauſam in territorio, proprie ex facto negatiuo commiſſo in limitibus alterius territorij, ſecus ſi ſtatuto cauetur, quod faciens furtum vbicunq; niſi intra menſem a die cõmiſi criminis cõpareat coram iudicio delicti, vel corã nobis, ſit excõicatus iſte faciens furtum ligatur non rõne furti non fiendi, quia eſt factũ negatiuũ in territorio alieno: ſed ex ea parte quia non cõparuit, quod comparere eſt factum affirmatiuum cõtrariũ faciendũ in limitibus territorij ſtatuentis. Ratio, quia per edictum ad hoc potuit arctari, ut in c. ex tuę. de cle. non reſi. facit quod no. de rap. c. 1. & c. Romana. §. contrahentes. de fo. comp. libr. 6. ¶ Secundus eſt, qñ ſtatutum principaliter reſpicit rem ſubiectam ſtatuenti, puta ſi eps per ſtatutũ excõicat clericos nos reſidentes, ligãtur clerici etiã extra diœceſim reſidentes ratione rei, qua ſubiecti ſunt epiſcopo, quæſita eſt in eius diœceſi. de fo. comp. c. fin. etiam ſi perſona ſit extra diœceſim, vt probatur in d. §. contrahentes. & ꝑ hoc quod hic ſequitur

Ter-

¶ Tertius est, quia vbi quis tenetur ad aliquid faciendum, & illud non facit, factum videtur vbi illud facere debebat. ut ff. de reg. iur. l. qui non facit, & de vsur. c. 1. li. 6. & quod no. glo. magna in c. 1. ut lit. non contest. sicut si statutum mandat sub pena excõicationis oẽs cleri cos interesse prouinciali capitulo in diecesi tali: qui non intersunt, etiam si sint in alia, ligãtur. ¶ Quartus est quando factum est principatum in territorio, licet alibi sit completũ. Et facit, quod not. Io. And. in c. 1. de priui. lib. 6. de sagittante in loco non exẽpto, cum ipse sit exemptus, vt efficiatur subditus iudicis vtriusque. Et per hoc patet, ꝙ religiosus faciẽs contra statutum, quod excõicat quemcunq. assentientem prælationi extra ordinem, nisi prius restitutis libris est excõicatus si assentit: quia originatio facti fit in subiectione plati statuentis: licet efficiatur exemptus ab eo post præstitum consensum. Et sic determinãt Dñi de Rota per no. per Inn. c. ꝑterea requisiti. de appe. de eo, qui excõicauit si elegerit.

9 Et † ideo limita tex. d. c. vt aiarum, quod statuto non ligantur ext. territorium delinquentis, quando delinquens & res, circa quas delinquit, & ipsum delictum sunt totaliter extra prouinciam, seu territorium statuentis.

10 Sciendvm † est quarto, ad intelligendum, qui ligentur, quãdo sñia non est iuris, licet hominis: quod secundum Pa. & Ge. vbi supra, sic distinguitur. Aut enim sententia fertur primo pro culpa præterita generaliter, aut secũdo, spãliter pro eadem culpa præterita, aut tertio, pro culpa futura generaliter, aut quarto, pro eadem spãliter. Primo casu non ligat subditum, qui eã commisit extra territorium statuentis: sed subditum eius, qui eã commisit in territorio, quamuis sit extra territoriũ tpe sñiæ: non subditum vero, qui in territorio deliquit, non ligat, si sit extra territorium, a quo. s. iam decessit, si generaliter proferatur, siue specialiter contra eum, nisi fuerit citatione, præuẽtus, antequam recederet, aut nisi ad requisitionem prædicti iudicis iudex ꝓprius, sub quo degit ipsum citaret, prout tenetur requisitus, secundũ notata in c. fi. de fo. comp. vt iret ad respondendum, quia si hoc non faceret, excõicari posset. Et hoc intellige in eo, q̃ non habet domicilium sub iudice, sub quo deliquit. Secus, si haberet domicilium, quia citari potest, & excõicari, etiam extra territoriũ existens, sec. Pano. vbi, qui ẽt dicit, quod quum subditus ratione domicilij est abſẽs, citari, p̃t per iudicẽ domicilij, quo ad oẽs effectus, & citatio decernitur facta in proprio territorio licet mitius exequatur extra. In secundo aũt casu ligat subditum, qui deliquit extra territorium etiam ibi existẽtem, quia cum corã vtroque ordinario possit conueniri. de fo. com. c. fi. potest cogi per ordinarium ad comparendũ, etsi nõ comparet. Et licet nuntius exequatur citationem extra territoriũ proprium, tamen citatio decernitur facta in proprio territorio ipsius iudicis, quo ad oẽs effectus, quia secundũ Pan. executio nuntij non est iudicialis: iõ põt exerceri extra propriũ territoriũ licet Pan. in cle. pastor. de re iud. teneat contrarium: quia doc. Moderni tenent primũ. Sed hoc intellige, nisi ante talẽ citationẽ alibi caperet domiciliũ: quia tunc citari non posset. nec excõicari tanq̃ contumax, secundũ cõiorem opi. nisi esset citatione præuentus, vt dictum est. In tertio vero, & quarto casu sñia æquiparatur statuto, quo ad subditos solummodo in hoc, vt non liger ignorantes, nec extra territoriũ delinquentes, quãtum vero ad forenses postea delinquẽtes nullo mõ cõprehenduntur statuto, nec ligantur, quia cũ sñia vires sumat incõtinenti cõtra quos ꝓfertur, sic nõ p̃t cõprehendere nisi subditos, ſm cõiter Legistas in l. cunctos populos C. de sũ. tri.

11 Et † nota, quod ista sñia pro futuris culpis nõ p̃t ferri, nisi mora in exhibenda satisfactione præcesserit, aut culpa, seu offensa, vel alia rationabilis cã; quæ in ipsis sñijs exprimenda est: vt in c. Romana. §. caueant. eo. ti. li. 6. si tñ feratur, tenet licet sit iniusta, ſm Gemin. ibi.

12 Circa † prædicta magis enucleanda dubia multa consurgunt. ¶ Primum est, vtrum ligetur delinquens contra statum ẽpi in loco exempto, puta, si caueat statutum, quod omnis ludens ad azardum sit excõicatus, vel alteri penæ subiectus, vtrũ ligetur ludens in loco exempto. Et dico, q̃d sic, ſcd̃m Marsi. & Arch. & Fe. consi. 2. hac ratione, quia locus exemptus ẽ de diecesi, & territorij ẽpi, alioq̃n frustra impetraretur priuilegiũ exẽptionis. Cõtrariũ tenuit Io. And. in nouel. in d. c. animarum, quia locus, inquit extra diecesim, & locus exemptus æquiparantur. Et consentit Io. de Lig. & Io. Cal. in d. c. ut aiarum, & c. cum episcopus, de offi. or. li. 6. & per gl. in cle. quam uis. de fo. comp. quia, inquit, locus exemptus, & locus extra diœcesim equiparantur. Inducit etiam c. luminoso. 18. q. 2. & c. 1. de sta. re. li. 6. & cle fi. de priuil. per q̃ patet, ꝙ exceptus q̃busdã casib. nullã iurisdõnem, vel ptatẽ hñt ẽpi locis exemptis. Et Gem. in d. c. vt anima-

rum

rum.credit ſm opi.veriorẽ,& hæc eſt tenen-
da.Nec valet rõ.Fed.qa eſt de diœceſi quantũ
ad ſitum,ſed non quantum ad iuriſdictionem
ad quam annullandam prius habitam exem-
ptio petitur,non habeatur.Pet.tñ de Anc. in
d.c.vt animarum concordat hoc modo , quia
ſi p̄latus loci exẽpti ex forma priuilegij hẽt
iuriſdictionem ep̄alem in ſuo loco exempto,
eſt vera opinio.Io.Cal.& ſequentiũ . Si verò
non hẽt,eſt vera opinio aliorum.Remittit ãt
ad c.poſtulaſti.de for.comp.vbi dicit ſe horũ
opiniones copioſè recitare.Et per hoc patet
qũo liget ſtatutum diœceſani mandantis ſub
pœna excommunicationis,ne quis ingredia-
tur monaſterium monalium exemptarum.

13 SECVNDVM † eſt,ſi ſtatutum faciat mentio
nem de loco exẽpto:vt dicendo,nullus fure-
tur,aut fornicet in monaſterio aliquo exem
pto,vel non exẽpto:vtrũ cõtrafaciẽtes ſubia
ceant pœnæ excõicationis,vel alteri?Et dico,
ꝙ noĩe monaſterij,vt dicit Ni.papa in c.exijt
de verb.ſig.lib.6.intelligitur clauſtrũ domus
& officinæ interiores.Vnde ibi dr̃,quòd ad a-
lia loca,puta,portam,vel eccleſiã non eſt ꝓ
hibitum accedere.Sed intellige,niſi prælatus
ꝓhiberet non ſolũ ingreſſum,ſed ẽt acceſsũ:
quia tũc non licet adire portam,& minus in-
trare eccleſiam:quia oĩa iſta ſunt de integrita
te monaſterij,qđ prohibetur adiri:licet non
ſint intra clauſurã,quã trãſgredi nõ licet,vbi
ꝓhibetur ingreſſus.Igit dico,ꝙ ſi ſtatutum lo
qnitur de monaſterijs in gñali,ſm Gem. in d.
ca.vt aĩarum non incidunt contra facientes .
Nec obſtat ſi dicatur , quòd hoc caſu delicta
manerẽt impunita:quia rñdet ibi,ꝙ tales con
ueniri poterũt ſuper hoc corã ſuo ordinario
3.q.6.c.1.Nec obſtat ẽt, ꝙ quidã tenentes op
poſitum dicũt,hoc delictũ committi in loco
non exempto,ſ.in ipſo acceſſu,antequam per
ueniatur ad monaſterium: quia hoc eſt falsũ
quo ad ipſam excommunicationem:licet ma
lefaciãt accedentes ſine licentia eius , ad quẽ
pertinet,vt in d.c 1.Si autẽ ſtatutum ſpãliter
exprimeret exẽpta monaſteria.dicit Phil. de
Peruſio in d.c.1.animarũ, quòd contrafaciẽs
incidit,ſi ſtatutum eſt factũ a diœceſano ex cã
quia ſic facere potuit.Et facit,quod no.Bart.
in l.relegatorum,ff.de interdi.vbi vult, quòd
ciuitas ꝑꝑ commodũ ciuitatis,vel odium eo-
rũ ad quos non vult ciues ire, prohibere põt
ciuibus ſuis,ne vadant ad talem terrã.Et no-
tat idem Pan.in c.poſtulaſti.de foro cõp. Vn-
de ligat dictũ ſtatutũ ep̄i:factũ ad bonũ ſubdi
torũ ex cã legitima,vel in odiũ monaliũ,quæ
ſua irreligioſitate hoc merẽtur:ſi tamẽ hoc fa
ceret in pœnam eius, contra quem fit tunc nõ
põt prohibere, ſm Pan.vbi ſup.niſi habeat iu
riſdictionem in loco exempto:puta, quia põt
arcere acceſſum,vt in cle.attendentes.de ſta-
tu.mona.de quo vide inf.Religio.8.§.vlt.

14 TERTIVM † eſt vtrum licentia ingredien-
di d. monaſteria exẽpta petẽda ſit ab ep̄o pro
hibente talem acceſſum,vel ab eo , qui habet
curam eorum. Et dico , quod in caſu quo ep̄s
põt facere tale ſtatutũ,ẽt de monaſterijs exẽ
ptis,petenda eſt ab eo;ſed ſi ſtatutum genera
liter loquatur,& de monaſterijs exẽptis non
ſpecificet: petenda eſt ab eo,q hẽt curã eorũ.
De acceſſu aũt ad moniales.inf.Excõmunica-
tio 7.§.1.& inf.Religio.7.§.vlt.

15 QVARTVM † eſt,vtrũ prælati ep̄is inferio-
res habeãt territoriũ?Et dico,ſm Io.An.in c.
cũ cõtingat.de foro cõp.quod nõ;& conſen-
tit Gem.in d.c.vt animarũ.Sed Io.de.S.Geor-
gio limitat , niſi eſſent exempti cum ſubditis
ſuis.¶ Quintum eſt,vtrum ligentur ſubditi re
ligioſorum exemptorum extra loca,in quib.
degunt , delinquentes . Et dico ſcđm Gem. in
d.c.vt animarum . quod ligantur eo mõ , quo
ſubditi ep̄orum delinquentes extra diœceſim
qa ſubiectæ eccleſiæ ſunt eis pro territorio
imo ſm Laur. totus mundus eſt eis pro terri-
rio . Vnde vbicunq; eſt perſona ſubiecta , vel
potius religata,illuc ſe extendit prælatorum
poteſtas,ſcđm Vinc.vide etiã inf.Pœna.§.11.

16 SEXTVM † eſt:vtrum dicente iudice.Excõi
co te, ſi appellas , vel præparaueris appella-
re:ſnĩa teneat?Et dico,quod ſic , & appellans
erit excoicatus,ſecũdũ Io.An.Primo,quia cũ
appellatio, & excõicatio concurrant eodem
momento , excõicatio tanquam gladius Dñi
ſpiritualis,& facto hoĩs penetrabilior cẽleri
dẽt in dubio præceſſiſſe.Secundo, quia excõi
catio non fundatur ſuper appellatione,ſed ſu
per contumacia, & in obedientia in actu ap-
pellandi:ſed ante appellationem præceſſit cõ
tumacia valida:ergo &c. Sed Butr.tenet iſtũ
nullo mõ excõicatum : & opinionem Innoc.
dicit meliorem in ca. præterea.el 2.app.quia
non vr̃ purificata.vel perfecta conditio , niſi
appellatio interceſſerit, cum ante nõ dicatur
appellare,ſeu appellare velle. Vnde quia con
ditio implementũ reqrit,non dẽt incidere tã
quam appellet. Præterea iſta ſnĩa vr̃ cõtinere
intolerabilem errorẽ,cũ ſit lata poſt appella
tionẽ:quia videtur quis excõicari ſi ſe defen
dat, quod eſt contra ius naturale quod defen
ſionem concedit.Si tamẽ dicit, Excõmunico

te,

te,si disponis appellare,est magis dubium:& dico, ꝙ non erit excõicatus, vbi appellatio non pt̃ prohiberi;alias sic.Ad primũ in oppositũ dr̃,ꝙ excõicatio, & appellatio non concurrunt in eodem momento, sed appellatio præcedit,sicut cã effectum:Nec obstat,ꝙ spiritualis gladius est penetrabilior,quia hoc ñ est verum, qñ non hẽt iuris acumen, nec rectitudinem sermonis, vt in proposito, quia ista sñia non potest habere locũ salua rõne recti sermonis, & verbis iudicis, qui vult, ꝙ non prius incidat, q̃ appellet. Ad secundum dr̃, ꝙ ante appellationem nulla contumacia est cõmissa;cũ non dicatur appellasse,sed appellare voluisse.Vel dato, ꝙ aliqua præcesserit cõtumacia; illa tñ est facto appellationis annexa per iudicem; vnde ante factũ cõpletum incidisse non debet.Vel ẽm Hos.rñdetur aliter verbis, sed nõ sñia. s.ꝙ si appellatio est iusta,sñia non tenet; quia continet intolerabilem errorem, vt vr̃; cum quilibet oppressus possit appellare.Si vero est friuola,sentẽtia tenet; hoc autem determinari debet per superiorem iudicem,vel dic,vt §.seq.

17 †SEPTIMVM est,vtrum dicente iudice?Excõico te,si talem elegeris:teneat sñia, & electio sit nulla,vel econtra? Et dico, ẽm Dir.li. 3.ꝙ in hmõi sequenda est excõicantis intentio,q̃ si fuit,vt tm̃ post electionẽ esset excõicatus,electio tenet, & facta electione statim incidit in excõicationem. Sed intellige, nisi sñia esset nulla,nam sñia potest esse iusta, vt si is,qui prohibetur eligi,ut indignus,vel insufficiens, & potest esse iniusta: vt si sit sufficiens, & potest esse nulla; vt si contineat intolerabilem errorem, verbi gratia: excõico te si elegeris maxime idoneum.Si autem apparet de intentione excommunicantis esse, quòd sit excõicatus simul, dum eligit de facto:tunc electio non tenebit,& sententia tenebit. Et idem videtur, si de intentione eius dubitetur;quia penetrabilior est gladius Domini,quam factum hominis,id est electio.

18 †OCTAVVM est vtrũ dicente iudice,excõico oẽs,qui sciunt authores talis dãni, vel furti si non reuelant scientes, & non reuelantes incidant necne?Et dico primò,ꝙ sciens non tenetur reuelare ei, qui damnum passus est: quia ista non est intentio iudicis,sed esset inimicitias fouere,vel ẽt generare.Dico secundò,ꝙ qñ istud mãdatũ est generale,non tenetur reuelare iudici,ẽm Sũ.Ang.q̃ hoc non pt̃ ꝓbare.Sed Sũ.Ros.& Rod.dicit,qđ tenet sed non publice,vel in forma iudicij; sed occulte ad corrigendũ.Et hęc est veritas,quia hęc est intentio iudicis,a qua sñia vires sumit. Dico tertio, ꝙ si iudex addat in mandato. Siue sciens possit probare,siue nõ, quod intelligẽdũ est de reuelatione secreta ad corrigendũ, & si exprimat,quòd vult illud sibi dici in iudicio, ẽm Ang.sñia cõtinet intolerabilem errorẽ,qđ non vr̃ verum: quia si dicendo, sñia non continet aliquid illicitum,vt patet;quia dẽt sñia intelligi saluo ordine Euãgelio: nec aliud impossibile: cum non sit necessarium, quod denuntians in iudicio adstrictus a iudice probet.sed aliqñ hoc fit,vt ex denuntiatione habeatur plenior notitia, & procedat ad spãles inquisitiones contra eum, vel ad quæstiones.i.torturam. Vnde dico, ꝙ tenet sñia, & iste tenetur comparere in iudicio, si non vult incidere. Et si seruauit ordinem Dñi in corrigẽdo; ibi in iudicio deponat quod scit, dicendo se probare non posse.Si verò nõ seruauit, deponat se scire quidem malefactorẽ, sed velle seruare diuinum mandatum de correctione fraterna. Dico quartò, ꝙ si iudex mandet vt probet,ẽt si non potest, vel denũtiet ẽt non obstante mandato Dñi, tunc sñia continet intolerabilem errorem,vt patet ex dictis.Dico quintò, ꝙ si probare põt,non tñ hoc tenetur facere ad suas expensas,ꝙ si mãdet iudex, vt id faciat sub pęna excõicationis,vr̃ Sum.Ros.sentire,ꝙ non teneat. Sed tu dic,ꝙ sñia est quidem iniusta, sed tñ tenet, ẽt scđ m[odi]dicta eiusdem Summæ,quia in titu.Excommunicatio.7. §.36 tenet ex sñia Dir.li.3. ꝙ is, cui eps mandat sub pœna excõicationis, vt det ei librum suum, vel domum dare non tenetur,sed tamen a superiori debet petere absolutionem, & participans illi, incidit in minorem. Ad propositum huius dubij facit.inf. Correct.§.9. & Denũciatio.§.4.& supra Crimen.& infra,Inquisitio.

19 † SED restare põt dubium,si res de qua reuelanda sit excõicatio, detinetur ab aliquo sub titulo compensationis vt quia tm̃ dẽt habere in veritate & dico, ꝙ non tenetur reuelare,si sñia est comminatoria contra detinẽtes iniuste, & malo animo in generali, sed si in specie fiat mentio de casu recompensationis,vel huiusmodi, dicit Sum.Ang. in verbo, Furtum §.41. quòd sñia continet intolerabilem errorem,nec ligaret detinentẽ,aut scientem aliquem detinere animo recompensandi, nisi qñ non esset certus, quod quidẽ Sum. Ros.in verbo, Familia ex intentione reprobat,& merito,quia est contra stylũ curię Romanæ

manæ

manæ, de qua nō est dicendū, q̄ erret, quę sic seruat & multi alij. & rōnabiliter, quia multi ex proprio amore & cupiditate decipiuntur in satisfaciendo sibi, ideoq; iuste talis clausula pōt apponi, & sn̄ia ligat. Et si dicatur, q̄ talis ꝑ certo dēt hr̄e, sed probare non pōt, vnde si reuelet, suum perdet. Dico, q̄ hoc nō obstante sn̄ia, licita, quia dicit Rich. in 4. dist. 42. quod licet leges adaptētur ad ea, quæ in plurib. accidunt, vt l. nā ad ea. ff. de legib. tñ lex data generaliter non tantū ligat hn̄tes illud. ꝑꝑ quod lata est, sed etiam nō habentes. Et præterea non mandatur directe vt suum talis perdat, sed q̄ talem rem manifestet. quod de se non est illicitum. Vide Furtum. §. 15.

20 NONVM † est, vtrum excōicante epo oēs missam non audientes in die festo in ecclesia parochiali, incidant omnes non audientes? Et dico, q̄ si intendit obligare ad missam aliā ꝑter eam. quæ est de iure cōi: incidunt oēs nō audientes potentes audire: quia talem cōstitutione facere pōt. Sed intelligitur semper ciuiliter, cū sint verba gn̄alia: & deducto impedimento, vt patet sup. in isto ti. in princip. casu 12. & inf. pęna §. 18. Si vero intēdit de ea, ad q̄ omnes tenent̄, iure cōi: dicō, q̄ non incidunt. Primo, quia non pn̄t iusta causa, puta infirmitate, & hmōi. Secundo, quod eadem ratione nec qui audiūt in ecclesijs Prædicatorum & Minorum, vt iura apermittunt, interueniente cōsuetudine rationali & præscripta. Et si eps exprimat in sententia etiam extante rationabili causa vel casu iure permisso, vel consuetudine præscripta: tunc continet intolerabilē errorem, & non ligat: quia sicut episcopus attentando contra ius, facit nihil, c. videns 11. dist. & quod not. in l. non dubium C. de legi. ita ēt attentatum contra consuetudinē totius orbis est nullū, vt Ioan. in c. his catholica. 11. dist. Et ratio est, quia hæc attentio est contra legem superioris cum Papa & ius cōē talē consuetudinem habeat pro lege. Imo idem vr̄ de quacunque ecclesia: quia in qualibet audiens vr̄ satisfecisse ꝑcepto, rōne consuetudinis nisi id faceret ex sui parochiani contemptu; vt extra, de parochijs. cap. 2. Et idem eodem modo iuxta prædicta intellige, quando mandat ne quis laboret in diebus festis vel vt quis satisfaciat in tali termino. Et pro his & similibus vide inf. Pœna. §. 15. & 18.

21 DECIMVM † si dicat iudex, Excōico te si habes res furtiuas, & non reddis vtrū ne per appellationem sententia suspendatur? Et dico s̄m Host. q̄ non, si eas hēt, si tñ occultum est ecclesia non indicat de occultis. Idem. Sum. Conf. eo. ti. qu. 78. Sed ista intelligo qñ habet res furtiuas restituendas aliter non: vt si fur vult eas detinere pro suo certo & liquido interesse, quod passus est, quia eo casu appellatio videtur legitima, & consequenter suspendit sententiam, licet forte aliquando peccauerit surripiendo furtiue, quasi ibi faciens ius.

22 VNDECIMVM † est vtrum causa falsa possit aliqñ sn̄iam facere nullam ratione erroris intolerabilis? Et dico iuxta dicta in principio, in casu octauo, quod error in facto si non est notorius, nec in sn̄ia expressus, non facit sententiā nullam: vt excōico te, quia furtum perpetrasti, quod. s. est falsum. Sed tamē hoc fallit scd̄m Pan. in c. inter cæteras. de re iud. vbi dicit, q̄ si sn̄ia cōtinet cām falsam, & illa est notorie falsa & impossibilis, sn̄ia non tenet, ēt si sit excōmunicationis: vt si excōmunicauit iudex eunuchum, vel infantem, quia monialē prægnantē reddidit. Si vero causa sit notorie falsa, non autem impossibilis, vt si excōicauit Petrum quia spoliauit & incendit ecclesiam, quod. s. notorie falsum est, vel quia constaret rem nō factam, vel non factam ab isto, tunc s̄m Arch. in cap venerabilib. eod. ti. lib. 6. sn̄ia tenet, & loquitur in excōicatione, & consentit glo. in d. c. per tuas. Et eorum ratio potuit fuisse, quia in nullitate sn̄iæ excōicationis iura loquuntur, quando in sn̄ia expressus est intolerabilis error. Sed do. Ant. tenet, q̄ non valet, quia Iniusta sn̄ia sustinetur propter ꝑsumptionem iustitiæ, quæ cadit super dubio, vt in c. causam. de iud. secus, inquit, in causa manifeste falsa. Et hoc Panor. verissimum putat. Nec obstat aliarum motiuū, quia dico, q̄ iura illa loquuntur cā exēplificandi super nullitate. Quæ aūt dicuntur causa exempli, regulam non stringunt, & præterea loquunt̄ ubi non est iniustitia euidens: quia ideo expressio erroris in sn̄ia annullat illam, quia iniustitiā notariā facit. Vnde si factum est re ipsa iniustum notorie, idē est: quia posita causa eadem vel equali sequit̄ idē, vel æqualiter effectus, nec refert quid ex æquipollentib. fiat. Et cōsentit Pan. in c. ab excōicato. de rescr. Si vero cā sit quidem impossibilis, sed non notorie, sn̄ia tenet, quia cessat ratio nullitatis, id est, euidentia & notorietas iniustitiæ, vt si supra dictum eunuchum nō constet esse eunuchum.

23 DVODECIMVM † est vtrum impotentia notoria implendi quod mandatur, excuset: vt si excommunicetur si non soluat is, qui notorie est impotens ad soluendum, vt quia nihil

hil

hil penitus habet in bonis?Et dico, quod ſic, & facit ſnīam eſſe nullam quo ad Deū, & eccleſiā, vt diſputatū eſt per quendam Arch. & conſentit Pano. quia error eſt intollerabilis. Quod tamen intelligo, de eo, qui omnino nihil habet in bonis, in alijs autem: qui ideo dicuntur impotentes, quia non habent, niſi neceſſaria ad vitam, & infimam decentiam, a qua, ſi deficerent, viuerent indecenter, intelligo, verum, quod dicit Fed. in con. ſuis. ſ. ꝙ ſi ſnīa fuit lata generaliter; puta, cōtra non ſoluentes cenſum, vel quid ſimile, illa ligat ſoluere nolentes, nō āt impotentes. Intellige, niſi cum ſua indecētia. qđ placet Pan. qui uerba gn̄alia ciuiliter intelligenda putat, arg. in l. ſi cui. ff. de ſerui. & in l. quod dicimus, & in l. ratū. ff. de ſol. Qđ tñ intelligo non eſſe verū, vbi is cui debentur reſtituenda, eſſet in æquali neceſſitate, vt debitor; puta, q̄a & ipſum oportet viuere indecēter, niſi reſtituantur, aut ſoluantur ei ſua: quia nemo dēt cum alterius iactura locupletari. de regu. iur. libr. 6. Si tñ ſnīa ſit ſpāliter cōtra tales, ſ. hn̄tes, p̄ciſe ad decētiā: tunc intelligo verum eſſe, quod dicit do. Ant. in c. pen. de off. dele. vbi quærit, an ſnīa liget impotentem, & diſtinguit, quia ligatur ſi conſtiterit iudicem voluiſſe ligare in omni caſu. & non ligatur, ſi conſtiterit eum noluiſſe ligare in caſu impotentiæ. Si vero dubitat ligat quo ad nos ſaltem: ſed quo ad alios effectus; puta, vt ille puniatur, non ligat.

24 Tertiumdecimum † eſt, vtrū ſi epiſcopus, aut iudex præcipiat alicui ſub pœna excommunicationis aliquid, qđ non ſit peccatū, ſed tñ ſit iniuſtum: ut quod det ſibi equum, vel librū propriū, talis ſnīa teneat?Et dico ſecundū Dir. li. 3. quod talis dare nō tenet̄: ſed agat cum ſuperiore ut abſoluatur: ext. eo. ſacro. ſi tamē non obediat, ligatur ſecūdū Pe. de Peru. & conſentit Dir. vt patet ex ſtatim dicendis. Qui tamē cōſulit ei, ut pareat iniuſto mādato non incidit in maiorem, ſm̄ eoſdem: quia non p̄ticipat in crimine: incidit tamē in minorem ſecundum eoſdē. Sed intellige poſtq̄ excōicatus eſt ei participando, quia ille ſeruare debuit ſnīam iniuſtā. 11. q. 3. c. 1. Nullus tamen deberet tale dare conſiliū: quia licet talias non participet in crimine. i. in eo, quod alias fuiſſet crimen: tamen eo caſu participat in crimine. i. in contumaci inobediētia, quæ licet alias non eſſet crimen, tamen eo caſu eſt crimen; quia formidare debuit ſnīam iniuſtam. Vnde dubito iſtum incidere, & in foro conſcientiæ debet cenſeri ligatus.

25 Quartumdecimum † eſt, vtrum incidens ex ignorantia in ſnīam canonis alicuius ligetur?Et dico, quòd de hoc eſt tex. in c. ut aīarum. de conſt. li. 6. dicens: Sententijs per ſtatuta quorumcunq; ordinariorum prolatis, ligari nolumus ignorantes, dum tamen eorum ignorantia craſſa non fuerit, aut ſupina. Sed vt dicit ibi gl. text. non loquitur de generalibus ſtatutis canonum, uel legum, quæ ab omnib. ſciri & cuſtodiri debent: ut in cap. 1. de conſt. hæc gl. Vnde iſta locum non habent in ſtatuto papæ, ſaltem quantum ad forum contentioſum: quantum autem ad animam dic ut infra. Ignorantia. §. 8.

26 Quintumdecimum † eſt vtrum rector excommunicatus pro eo, quod in ſuo regimine fecit, ſi poſtea amoueatur, ſit excommunicatur?Et dico, quod ſic, imo & ſucceſſor eius niſi ſatisfecerit intra menſem: quia vterque debet eccleſię ſatisfacere pro his, quę ſtatuit, vel in quibus ſuccedit: vt in cap. aduerſus. de immu. eccle.

RVRSVS de excommunicatione tertio, id-eſt, de maiori, quantum ad eius effectum.

1 *Excōicatio maior tertio conſiderata, multos, & eoſdem malignos, tam corporales, quam ſpirituales effectus habet: nam à multis reijcit, & priuat, qui ea alligatus ſit: quot concluſionibus hic expeditur.*

2 *Contractus per excommunicatum excommunicatione maiori facti, num teneant, & efficaces ſint. Et ibidem ad hoc concluſiones quinque ſubijciuntur. Item quod officium ciuile duplex rurſus publicum quoque duplex. Et de quibus officijs prædicta concluſiones intelligendæ ſint.*

3 *Excommunicatus, quod ab omni rei eccleſiaſticæ adminiſtratione, omnique officio, actuve publico, vel in ciuilibus quoque ſit ſuſpenſus, qualiter intelligendum ſit.*

4 *Contrahentem in omni contractuum genere, ratione priuati officij cum excommunicato peccare. Et an teneant de ſe contractus. Et ibidem, quod in male promiſſis reſcindenda fides.*

5 *Alienationem rei eccleſiaſticæ per excommunicatū toleratum factam: item inſtrumenta confecta: iuris publici fauore, & vtilitatis publicæ cauſa regulariter tenere, ac valida eſſe. Et qualiter id limitandum ſit. Et ad quos etiam extendatur.*

6 *Excommunicatio ab excommunicato occulto illata, num ratione publici officij efficax ſit.*

7 *Excommunicatus contrahens in priuato officio in non ſpiritualibus, an ſibi alium obliget.*

8 *Cauſa finalis proxima, & remota excommunicationis quæ ſint.*

EXcommvnicatio tertiò,ſ.maior,quantum ad eius effectum,vt plenius innoteſcat,ſciẽdum eſt, quod multos habet effectus malignos corporales,& ſpirituales.

1 Primo † nanque excommunicatus priuatᷣ eccleſiæ ſacramẽtis,nec ſic ligatus eſt alicuius eorũ ſuſceptibilis ſine peccato mortali.3.q.4. Engeltrudã,licet quædã ſuſcepta teneant, vt matrimonia.¶Secundò priuatur eccleſię ſuffragijs gñalibus ſiue cõionibus, quæ fiũt pro tota eccleſia,ſm S.Th.vt patuit ſup.Excõicatio.i.in prin.quæ quidem valebant ad tria.Primo ad gratiam Dei promerenda non habentibus ad augendam habentib. Secundo,ad habendam Dei protectionẽ,vel fauorem paternalẽ.Tertio ad defenſionem ab hoſtib. Vnde dicit magiſter.Sententiarum quantum ad primũ,quòd excõicatio priuat gratia Dei,quantum ad ſm,quod per eam ſubtrahitur homini protectio Dei,qua.ſ.filios eccleſiæ ſpecialiter cuſtodit,& fouet paternaliter,& ſibi relinquitur,licèt non excludatur oĩno a prouidentia,quantũ ad tertiũ verò,qđ pp eam datur diabolo ptãs ſæuiendi maior. Et quidem in eccleſia primitiua,quãdo oportebat ad fidem hoĩes,inuitare per ſigna,ſequebatᷣ vexatio diabolica corporalis,vt patet 1.Cor.5.nũc ãt ſequitur vexatio ſpiritualis, & inuiſibilis regulariter,nõ autem corporalis obſeſſio.Dicit tamẽ S.Th.qđ ſi quis ſeruet humiliter ſententiam iniuſtã,& humilitatis meritũ recompenſat excõicationis dãnũ,&Rich.dicit,ꝙ excõicatos ex iniuſta cã non priuat ſuffragijs eccleſia,quia hoc ipſa non intẽdit.11.qu.3.& ſi. ¶Tertio non põt cum alijs intereſſe diuinis vel cũ eis in eccleſia orare ſine mortali, nec ẽt licet ei ſtare extra eccleſiã propè,ſic ꝙ audiat diuina de pę.& re.quod in re. Imo ſecundũ Ray.non p̃t eccleſiam intrare,etiam ſi excõicatio ſit occulta,ꝙtñ ſm Verue. intelligitur ad orandum,vel dum ibi aguntur diuina; ſecus ad tranſeundum, vel audiendam prædicationem,qua tñ audita ſtatim exire debet: vt in c.reſponſo.eo.ti.Secus ẽt ad orandũ ibi ſolus:ſm aliquos. Imo ſi eſt clericus obligatus ad horas, eas dicere non poteſt per modum officij,ſed orationis,ſolus.ſ. & ſine Dominus vobiſcum, quód etiam ſi ſit ſacerdos, dicere non poteſt in officio,arg.11.q.3.nihil vide inf.Horæ. ¶ Quartò excluditur à regno cœlorum,ſi excõicatio ſit iuſta 24.q.1.quiſq; imo etiam ſi ſit iniuſta,& contemnatur.11.q.3. nemo. quia mortaliter peccat, ſecundum Doc. ¶ Quintò, excluditur à participatione fidelium in conuerſatione:vt in loquendo, ſalutando,comedẽdo,& huiuſmodi.11.qu.3.ſicut licèt excipiãtur aliqui caſus,de quib. inf. excõicatio 5. Vnde alios in cõicando vitare tenetur,ſcđm Pan.in c.nulli.eo.tit.& in ca.illud,de cle.exc.Et cõtẽnẽdo euitare alios ſm Ray.peccat mortaliter,vide inf.Excommunicatio 5.notabili tertiò.Imo ſcđm Hoſt.debet etiam vitare alios excommunicatos: nec excuſatur per conſtõnem factã.Conſtantiæ,de qua inf. Excõicatio 5.notabil.4. Nec poteſt quiſquam ei in alimentis, & vtenſilibus ſubvenire, niſi in caſu, quo ad iſta ex præcepto charitatis tenetᷣ.i.in extrema neceſſitate, vel quaſi facit gl.in c.quoniã.11.qu.3.Quidam tñ vt recitat gl.Ray. dicunt, quod non peccat ſi eſt occultus intrando eccleſiam, & cõicando alijs, quia ſe prodere non dẽt, ſicut nec alii debent eum prodere vitando illum: ſed non eſt ſimile,vt dicit: quia alii uon poſſunt eum vitando corrigere,ſicut ipſe ſeipſum corrigere poteſt.Sup.verò tenet,quod peccet,qñ eſt in mora petendæ abſolutionis; non tamẽ debet ſe prodere: quia peccaret dando ſcandalum.Sed tu dic,ꝙ cum iſta ſeparatio ſit ei inflicta in pęnam à ſuperiore,ipſe tenetur eam acceptare,& ſeruare etiam ſi ſit occultus,licèt alii ad hoc non teneantur: quia non ſunt iudices eius, vt eum cogant pęnam ſubire: nec debent ſine culpa habere tã graue onus. Si autem ſeruando mandata ſe publicet, per accidens eſt: ſicut ſe etiã publicabant peccatores in lege veteri offerẽdo determinata ſacrificia ex mandato Dei: nec in hoc dabant ſcandalum, cum eſſet actus virtutis, ſed dabant ſcandalũ virtualiter quando peccabant. ¶Sexto,efficitur irregularis,ſi in aliquo ordine exiſtens ingerat ſe diuinis:vt inf.Irregularitas.1.§.13.¶ Septimo,ſuſcepi non p̃t ad religionem,ſm Rayn.niſi prius abſoluatur,& de hoc ſu.Abſolutio 5.§.9.¶Octauo,non poteſt eligere,nec eligi.de app.conſtitutis, & ſi fiat ſecus,electio ipſo iure nulla.de conſue.cũ dilectus,& 9.q.1.nos vbi etiam dicit glo. quòd vitiatur electio eligentium cum excõicato. Itẽ quia excommunicatus maiori. ſcđm Bal. eſt infamis 16.q.1. infames, & intelligitur de excõmunicatione notoria. Infamibus autem portæ non patent dignitatum,vt dicit regula iur.li.6.quod ſm Pet.de Pal. intelligitur de dignitate eccleſiaſtica,& ẽt laica.Vnde in regem, vel imperatorem eligi non poteſt, de ele.per venerabilem.¶ Nono beneficiũ eccleſiaſticum conferre non poteſt,de exc.prælatanta

tanta.nec illud acquirere.de cle.exc.mi.postulasti.de æta.& qual.cum bonæ, nec de habitis aliquid percipere,qñ est in mora petendæ absolutionis de ap.pastoralis.Secus scd̃m Io.de Lign. si non est in mora de conces. p̃b. quia diuersitatẽ,& idem tenuit Sum.Pis. Nec vr̃ scd̃m istos,distinguendum vtrum excõicatio fuisset iusta,vel iniusta,sicut vr̃ distinguere Pet.de Pal.qui dicit, quod si quis est iniuste excõicatus,vel facit posse suum de impetranda absolutione ab iniusta excõicatione, in foro consciẽtiæ facit fructus suos,& etiam in foro contentioso debet cum eo dispẽsari. Imò si fuit excõicatus tempore electionis,vl̃ confirmationis,vel collationis beneficij,non potest accipere fructus,etiã facta cum eo dispẽsatione,ſm Pet.de Pal.q̃a requiritur noua collatio,cum nullum fuerit sibi ius acquisitũ. Vnde si est,inquit,bñficiũ pertinens ad collationem episcopi,vel simpliciter,vel pro tũc, rõne delicti,quia contulit excõicato,nõ sufficit eius dispensatio,sed Papæ,vel alterius,q̃ potest conferre ex certa scientia.Et idem videtur tenere glo.in c.bonæ.de æta. & qual.s. quod episcopus non dispẽset vt retinere possit beneficia,ad quæ erant hmõi inhabiles tẽpore consecutionis,licet possit dici, ꝙ loquitur de obtentis a Papa,glo.tñ in c.postulastis de cle.exc.mi. dicit, ꝙ ex quo non dicitur q̃s debeat dispensare,videtur potestas relicta episcopo.arg.extra,de sen.exc.nuper.& scd̃m do.Ant.de But.ibi,Gof.& Inn.hanc gl.sequitur.de temp.ord.dilectus,quod Veru. in Spe. de delegato.limitare videtur, dicens,hoc nõ esse verum in excõmunicato propter contẽptum sedis apostolicæ & Ho.dicens hoc non esse verum quando ab excommunicatione absoluere non poterat ep̃s,ita,ꝙſm eam ille poterit dispensare,qui poterat excommunicatione absoluere.Hæc autem glo.saltem limitata tenenda est,quia Pet.de Pal. non concludit,nisi qñ excommunicatus accepit beneficium ab episcopo scienter illud conferente excommunicato. Imo nec absolutus ex ipso facit suos fructus perceptos tempore medio, nisi cum eo super hoc specialiter dispensetur ſm eundem:vel excommunicatio fuerit iniusta,aut non fuerit in mora.Si ẽt per annũ stet excommunicatus,priuari potest omnib. bñficijs quæ habet.11.qu.3.rursus,quod limitat gl.in ca.cum contumacia,de hære.li.6.& Inn. in c.cum bonæ.de ætat.qual.& do.Ant.in c.1. de iud.si excommunicatus fuit pro causa criminali,secus si pro ciuili, quia etiam si mille annis stetisset,priuari non posset, & glos. est singularis in cap.contingit.de don. & contu.

¶ Decimo,est suspensus ab officio, & beneficio.Vnde nec ligare p̃t,nec absoluere.24.qui. 1.audiuimus nec beneficiũ conferre de conces præben.tanta quamdiu tñ toleratur, valet quod fit ab eo:vt si prouideret alicui ecclesiæ,vel alicuius confirmaret electionem, secundũ Arch.qui argumentũ sumit.7.q.4.nonne.nisi forte esset notorium. Vnde dicit Ric. in 4.dist.18.ꝙ si irriti essent actus legitimi excõicatorum latenter: excõicatione detecta multi de suo statu dubitarent.Vñ mitior,& rationabilior est opinio contraria,s.quod in eo casu valent absolutiones eorum,& beneficiorum collationes,quamuis postea detegatur excõicatio eorum de excep. c. exceptionem in gl.ar.de iure pa. consultationib. Vide etiam §. seq.

¶ Vndecimo, intnrdictus est ei omnis actus legitimus: vt patet ex diffinitione excommunicationis, vnde nec iudicare, nec accusare,nec testificari potest.3. qu. 2. §. euidenter imo iudices sæculares cõpellendi sunt ab ecclesiasticis iudicibus repellere excommunicatos ab agendo, patrocinando, & testificando in suis curijs: vt in c. decernimus.eo.tit.lib.6.Et constitutiones, vel sentẽtiæ factæ aut latæ ab eo,vel de eius mãdato, irritæ sunt ipso iure nunquã valituræ.de immu.ecc.aduersus, nisi non sit excõicatus publicæ valet enim iudicium habitum corã eo scd̃m Io.de Lig.Imo si plures sint iudices, nõ valet,sententia,si simul cum vno eorum excommunicato pronunciant:ſm Io.de Lig. de sen.& re iud.ad probandum,quod ſm Pet.de Pal.in 4.est verum, si est excommunicatus publicè,vt in d. ca. ad probandum quia facta & iudicata per excommunicatũ occulte,valent vnde & in spiritualibus nõ valet,ꝙ fit ab excommunicato.de ap.constitutione & tñ quãdiu tolerantur prælati excõicati occulte,valet quod faciunt.8.quæ.4.nonne. Vnde tenet collatio beneficij,& electionis confirmatio, & absolutio in foro conscientiæ hæc ex illo, & consentit Rich.vt §.priore dictum est, & l. Barbarius,ff.de offi.præ.vide inf.§.14.in fi.§. 23. circa mediũ.

¶ Duodecimo,non põt procurator instituti de prob.c.post cessionẽ: nec ẽt constituere procuratorem,quinimo si cõitas constituit procuratorem, & excõicatus fuit inter constituentes,vt rector, vel principalis, & expressus.s.in literis procuratorijs, vel eius authoritate factus est procurator,vl̃ si ipsa cõitas sciens ipsum excõmunicatũ vna

cum

cũm isto constituerit ꝓcuratorẽ,nõ valet.de
procu.c.fi. Si tñ excõicatus sit reus,bene põt
se in iudicio defendere,& ad hoc procurato-
rẽ instituere,de iud.c.in intelleximus, & glo.
si non inueniret procuratorem vel fidelẽ; p̃t
ẽt rñdere per seipsum:secus autẽ si sit actor,
aut reconueniat,de prob. post cessionem: &
melius de exc.cũ inter.6.Decimotertio, obli
gati ei ex iur̃o fidelitatis sunt absoluti.15.qu.
6.nos sanctorũ.& c.iuratos. Vnde si quis de-
bet alicui in certo termino, & interim credi-
tor ipse excõicatur,ei soluere non debet, dũ
ꝑseuerat ĩ excõicatione,ẜm Io.de Lig.&Bar.
Bri.& Pan.sed ẜm Io.And. deponet debitum
in ædem sacrã,vt det absoluto.'Io. tñ. & Hu.
dicũt,quod soluere debet, & credo verius,vt
inf.Excommunicatio 4.§.vlt.dubio 12.¶ De-
cimoquartò, vti non p̃t sacr̃o matrimonij,i.
contrahere non p̃t matrimonium sine mor-
tali,ẜm Arch.tñ ẜm Io.de Lig. tenet si contra
hat,& debitum reddere tenetur:exigere ve-
ro non dẽt,licet hoc Arch.non putet morta-
le.Non potest ẽt vti sacr̃o ordinis, i. non põt
ordinare quo ad executionem,ẽt si ignoret;
vnde ordinati ab excommunicato,etiã igno-
ranter,imò & occulto,scd̃m Pet.de Pal. indi
gent dispensatione,quo ad executionem or-
dinis,vt in c.fi.de eo qui renun. nec p̃t ordina
ri quo ad executionem. Vnde qui ordinatur
excommunicatus publice, siue ignoret ius,
siue factum,non suscipit executionẽ,de sent.
exc.cum illorum.Et addit Pet.de Pal.quod ra
tio diuersitatis in episcopo excommunicato
occulte,cuius absolutio in sacramento pęni
tentiæ tenet,non autem ordinatio quantum
ad executionem, est: quia ep̃s ordinando se
habet vt causa vnica communicans, s. formã
eo modo quo habet:vnde executionem non
confert,cum eam non habet:sed in pœniten
tia se habet vt æquiuocum instrumentum in
conferendo gratiam,etiam si eam non habet
ideo tenet absolutio. ¶ Decimoquintò,non
potest administrare temporalia, vel spiritua-
lia,sed tñ tenet contractus per eũ factus no-
mine ecclesiæ,vel nomine proprio, secũdum
Io.de Lig.de quo inf.§. 23. & subditi tenẽtur
ei obedire,ẜm Io.de Lign. quandiu toleratur
ab ecclesia 8.qu.8. nonne, alij tñ contrarium
tenent.¶ Decimosexto, non valet literæ im-
petratæ a Papa per eum super alio articulo
quam excõicationis vel appellationis: vt in
c.ipso iure de rescr.li.6.nec post absolutionẽ
vti potest impetratis pendente excommuni-
catione,& post litis contestationem opponi
potest exceptio excõicationis, & eo repulso
ab agendo currit præscriptio contra eum, si
est in mora petendi absolutionẽ:& si præscri
ptum sit non dabitur ei restitutio.Io.de Lig.
Nec potest quis pacto tacito,vel expresso ad
stringi ad participandum ei,nisi in casibus iu
re expressis idem.¶ Decimoseptimò,infamis,
efficitur.6.q.1.infames ꝙ tñ Bal refert ad ex-
communicationem notoriã.¶ Decimoocta-
uò,quia ẜm aliquorum ep̃orum statuta tene-
tur soluere pro singulo die vnum grossum
antequam absoluatur, quod quidem licet vi-
deatur simoniacũ p c.ad nostram. & c.nemo.
de simo.tñ Host.& Io.And.in c.ad aures de si-
monia dicunt licitum esse,quod verum est ĩ-
telligendo hoc esse in pœnam & non in pre-
ciũ,& citius quærat absolui.¶ Decimonono,
condere non potest testamentum scd̃m ali-
quos,sed tñ verius est,quod potest:vt no. Al.
in l 1.C.de hæ.insti.& Car.in c.quanquam de
vsu.lib.6.& Pan.in ca.ad probandũ de re iud.
quia æquipatatur relegato. ¶ Vigesimo, sic
decedens non põt in ecclesia vel loco sacro
tumulari:quia cui non communicamus viuo
nec mortuo cõicare debemus,de sepul.sacris
nec pro eo oblatio suscipit nec publica ora-
tio fieri,sicut nec pro eo viuo,quod verũ est,
nisi in eo signa contritionis ante mortem ap
paruerint:quia eo casu absoluetur post mor-
tem,& fieri poterunt pro eo omnia prædicta
24.q.2.sane secreta tñ oratione orari potest
pro excommunicatis,scd̃m Pet.de Pal. quod
intelligunt aliqui etiam intra canonem missę
in memento,vide sup.Excõicatio.1.in princ.
¶ Vigesimoprimo,eius cadauer non facit lo
cum religiosum, vt cadauer fidelis non ex-
communicati,secundum Io. de Lig. & sepul-
tum in cœmeterio,si discerni p̃t exhumatur,
ẜm Arch. Sed intellige nisi absoluatur,vt di-
ctum sup.Absolutio.3.§ 2.¶ Vigesimosecun-
do,non potest baptizare solemniter paratus,
sed efficitur irregularis per hoc secundũ Gul.
Dur.si tamen baptizat,aliter, vt in necessita-
te:secus eo modo, quo de malo ministro di-
ctum est Baptismus.3.q.4.

2 Ad † maiorem tamen prædictorum eui-
dentiam.33.quæritur vtrum valeant contra-
ctus facti per excõicatum maiori excõicatio
ne? Et dico, qd̃ multiplici distinctione opus
est. ¶ Prima est,quod aliquis est excõicatus
publicè,idest notorie:alius verò occulte, qui
s.ẜm cõem opin. hominum habetur pro non
excõicato,vel pro absoluto.¶ Secunda est, ꝙ
ciuile officium est duplex .s. publicum: vt ta-

bellio, tutor, & ēt procurator: quia eius actꝰ eſt cōis, vt in c. poſt ceſſionē de proba. & priuatum vt emptor, & venditor. ¶ Tertia eſt, ꝙ officium publicum eſt duplex. ſ. publicū authoritate & vtilitate, i. quod cōmuni authoritate fulcitur, & ad communem vtilitatem ordinatur, vti tabellionatus, & publicum authoritate, ſed vtilitate priuatum: vt tutela, q̄ ad priuatam pupilli vtilitatem ordinatur. ¶ Quarta eſt, quod actuum quidam ſunt ſpirituales, i. deſcēdētes a ſpirituali authoritate, vt baptizare, abſoluere quidam non ſpirituales; vt emere, commutare. ¶ Quinta eſt quod actuum ſpiritualium quidam ſunt, in quibus imprimitur character: vt baptizare, ordinare quidam, in quibus non imprimit̄: vt abſoluere, & conferre beneficia. ¶ Sexta eſt, vt ꝙ actuū ſpiritualiū, in quib. non imprimit̄ character, quidam ſunt publici, & communes, vt abſoluere, conferre beneficia, & excōicare quidā verò priuati: vt eligere quod licet quo ad capitulum ad officium publicū pertinere videatur: tamen quo ad ſingulares nō eſt officium publicū, ſed pertinet ad canonicatū: quia non quilibet canonicus habet officium publicum. ¶ Igitur, ſecundum Rich. in 4. di. 18 ar. 7. q. 1. diſtinguendū eſt de publice & occulte excommunicato. & dicēdum eſt, ꝙ ſi quis eſt excommunicatus publice, non valent geſta per eum. Sed intellige primo de geſtis ratione officij publici authoritate & vtilitate ſiſtr, vel ēt authoritate ſola: vnde non tenentur actus publici, & ciuiles: puta, quia tutor exiſtens interponit authoritatem alienandi, ſeu ſuſcipit procuratoris officium, aut adminiſtrationem bonorum eccleſiæ, aut alienat eccleſiaſtica bona, aut conficit inſtrumenta, ſiue laudū profert, vt arbiter, quia tales actꝰ ſunt publici. Secus ſi cōpromiſſum eſt in eū, vt in arbitratorem, ita, quòd arbitramētum accipiat effectum ex cōſenſu partiū, non ex vi ſententiæ: vt quando partes ad concordiā reducit: quia talis actus tenet ex conſenſu dicto partium. Ratio prædictorum eſt.

3 † Qvia excommunicatus ſuſpenſus eſt ab omni adminiſtratione rerum eccleſiæ, & ab omni officio, & actu publico, etiam in ciuilibus; vt in c. pia. de exc. lib. 6. vbi dr̄, ꝙ eſt priuatus omnib. actibus legitimis. Intellige primò qn̄ eſt notorius. Intellige ſecundò, quantum ad actus ſpirituales, in quibus character imprimit̄: quia licet teneant q̃tum ad impreſſionē characteris, nō tn̄ quantū ad executionem officij, ſi eſt character ordinis. Intellige tertio ēt quantū ad ſpiſituales, in quibus non imprimitur character. Fallit autē illud dictū in actibus priuati officii ciuilibus: ut quia emit, uēdidit, depoſuit, locauit, & aliter ſuo nomine contraxit: quia ſm Inn. in ca. veritatis. de do. & cont. omnia talia & ſimilia ualent: & pro his excommunicatus procuratorē cōſtituere pōt ſm aliquos ad negotia: & conſentit Inn. Pan. ibi dicens, ꝙ iura diſtinguentia inter publice & occulte excōicatum, procedūt in his, quæ reguntur ratione publici officij rōne publicę vtilitatis: in geſtis uero ratione priuati officij ceſſat illa diſtinctio. Sed tamen in iſtis alia oportet uti diſtinctione, ſm gl. Ray. dicentem, ꝙ tenet cōtractus, ex quo alter trāſit in alterius ſeruitutē: ut cum quis dat ſe in arrogationē alicuius excommunicati. vel ſe uendit in ſeruum, aut cōtrahit matrimonium cum perſona excommunicata in quibus poſſent ſibi inuicem cōtrahentes cōicare tp̄e excommunicationis: ſicut, inquit, cum quis excommunicatus recipit in monaſterio ad profeſſionem, aut recipitur ab excōicatis, credo quod poſſent inuicem cōicare, ſm quod excōicatis regularib. ſolet ab alijs fratrib. cōicari. In alijs aūt contractibus, ēt diſtinguendum quia, inquit, ſi contrahens non obligat ſe ad cōicandū excōicato: licet mortaliter peccet contrahendo, tamen tenet cōtractus: ut ſi qs vendat excōicato, & tradat aliquid ſtatim sū pto precio, ſi autem obliget ſe ad cōicādum ei tp̄e excōicationis, uel in caſu nō conceſſo, nō tenet, ut ſi quis excōicato iuret ſe vēditurū ei aliq̃d aut locatorū, aut ſeruitutū, vel huiuſmodi, q̃a illicitū ꝓmittitur. Si vero iuraſſēt ſe facturū aliquas operas, poſt excōicationē teneretur, licet ſic iurādo peccaret hæc ex gl.

4 Cvi † addo breuius, quod in omnib. contractibus ratione priuati officij contrahendo, qs cum excommunicato peccat, quia communicat: niſi ille eſſet in extrema neceſſitate, vel quaſi, & contraheretur ſuper neceſſarijs ei q̃libet tn̄ talis contractus ex ſua natura eſt ualidus de ſe, ut patebit §. ſe. & ex dictis Inn. ſed per accidens quidē non tenet, quia tota promiſſio eſt ſuper illicito, ut quando promittit̄ aliquid, ad qđ ſequitur excōicatio tota complēda intra tp̄s excōicationis, q̃a in malis promiſſis reſcinde fidem. Si uero excōicatio cōpleri poſſet, etiā poſt excōicationem, & tempore excommunicationis tenet pro primo, non pro ſecundo. Vnde dictam gl. quantū ad aliquid non approbo. Si vero excōicatus ſit qs occulte, inquit Rich. tunc ualēt geſta eius

præ-

prætextu publici officij: quamuis eius excō-
municatio postea fuerit detecta. Et cōsentit
Inn.& Pan.in d.c.veritatis dicens,qđ gesta ra
tione publici officij valent,si excōicatus erat
toleratus,ita qđ cōi opinione habebatur pro
non excōicato,l.barbarius.ff.de off.pto.3.q.
1.§.verum.Ex quo dicto eod.in ca.infert.

5 Qvod † valet alienatio rei ecclesiasticæ
facta per excōicatum toleratū, & instrumē-
ta confecta:& tandem concludit, quod gesta
ab excōicato tolerato regulariter tenent, fa
uore iuris publici, & publicæ vtilitatis: q̄a di
gnitas vr̄ exercere,quæ non est excōicata,[&
non persona per d.l.Barbarius, & hoc cōiter
tenetur per Doct.Sed tamen ipse Pan.vr̄ limi
tare ista in d.capit.post cessionem.de proba.
quia regulariter sunt vera,si officiū est publi-
cū authoritate,& vtilitate: sed si authoritate
tm̄ non valent gn̄aliter: quia si erat excom-
municatus tp̄e assumptionis officij, vt.quia
excommunicatus fuit constitutus pcurator,
non valēt generaliter,secus si fuit excommu
nicatus post constitutionem: quia tenent,nisi
excipiatur,vt dicit: aliàs autem valent regu-
lariter,vt dictum est.Et hoc intellige etiā de
oībus actibus spiritualibus,in quibus nō im-
primitur character,si sunt publici off.& ēt in
quibus non imprimitur,excepta executione
vt su.dictū est:sunt tamen primi retractandi,
si is,in cuius fauorē sunt facti, erat conscius
de excommunicatione:secus de his, in q̄bus
character imprimitur,modo sit impressus. I-
mo dicit Pan.in ca.ad probandum, de re iud.
de mente Inn.in c.1.de schisma,quòd spūalia
etiā sacr̄a ab excōicatis collata, & schismati-
cis, & hæreticis, & similib. in forma ecclæ il-
la conferentib. habēt omnimodā vim suam:
ex quo ab ecclesia tolerantur: & sic ordinati
ab istis recipiunt nedū sacr̄m,sed ēt executio
nem absque alia dispensatione.Sed gl.9.q.1.
tenet contrariū,& Io.Cald.quantū ad execu
tionē:& sic su.determinatū est, qui tñ vellet
tenere opinionē Inn. quæ vr̄ valde æqua,vbi
quis nō p̄t sine magua incōmoditate recipe-
re hæc ab alijs,& isti tolerantur, & ſm cōem
opinionem hoīum non sunt excōicati:ad iu-
ra contraria dicat, quòd loquuntur de non
toleratis.& qđ licèt nō hēant executionē, tñ
eam conferunt, ut instr̄a Dei licèt mortua.

6 Sed† de excōicatione lata ab excōicato oc
culto dubiū est, an teneat ratione officij pu-
blici.Et Pan. in d.c. veritatis dicit,quod post
factū ad pœnam irregularitatis vitandam nō
valeat, Et si tenent gesta ex officio publico
multo magis officio priuato, si non sunt spi-
ritualia:cum etiā talia teneant in excōicato
publicè: si tñ sunt spūalia, vt electio non te-
nent, ēt in occultè excōicato,siue tolerato,
ſm Inn.& Io.And.& Cald.& idē est de impe
trante rescriptum ad proprium commodū.

7 Est † ēt 24.dubiū,vtrū excōicatus contra-
hendo in priuato officio,in nō spūalibus obli
get sibi aliū?Et dico ſm Host.quod non,quia
contrahendo potest,inquit,suam conditionē
deteriorare,non meliorare, vnde obligatur
alteri,& non obligat sibi alterum.Sed verius
videtur, quod dicit Inn.s. omnes contractus
initos cum excommunicato, ēt scienter, &
durante excōicatione tenere, & ex eis agi
contra excōicatum: licèt ipse durante excōi
catione, agere pon possit, licèt post absolu-
tionē, & ipsum posse agere de contractu, dū
erat excommunicatus.11.q.3.quoniam mul-
tos.in c.si vero.eod.tit. & consentit Verue.ac
Sum.Conf.eo.tit.q.133.

8 Ex† prædictis patet,de causa finali excōi-
cationis: quia proxima est pœna multiplex:
remota, & principalis est emendatio.

Rvrsvs de excommunicatione quartò, i.
de minori in se.

1 *Excommunicatio quarto modo considerata, i. mi-
nor. quid sit.*

2 *Excommunicatio minor,quo ad eius vim obligato-
riam, decem modis hic contrahi dicitur.*

3 *Excommunicationis minoris, qui effectu principa-
lis sit.*

4 *Excommunicatione minori excommunicatus, & ir
regularis quo ad beneficij obtentionem, num paris
sint iuris.*

5 *Excōicatus minore,sacramenta percipiendo dumta
xat,num peccet,an vero etiam conferendo,nu seq.*

1 Excommvnicatio † quartò, s. minor vt
plenius innotescat in se, & in sua virtute,
& in suo effectu, & quomodo contrahatur.
Sciendum est primò, ꝙ excommunicatio mi-
nor,secundum S.Thom.est separatio à parti-
cipatione sacramentorum, & quo ad eccle-
siā intellige à participatione passiua: q̄a pec-
cant ea recipiendo, & carent effectu vltima-
to,i.executione,quādo imprimit̄ character,
vel etiā proximo, quando non imprimitur,
vnde absolutus à peccatis sic excommunica
tus tenetur iterum ad confessionem in gene-
re,vel specie. Quo ad Deum verò intellige,
etiam à participatione actus scilicet, quia cō
ferens sacr̄a sic excōicatus scienter, peccat
mortaliter,sed non quo ad ecclesiam.q̄a non
habent omnimodū suum effectum, quia non

est iurisdictione priuatus,vt in ca.si celeb. de
cle.ex.mi.& ideo si sunt excommunieati mi-
nori,alter alterum potest absoluere,ſm Pan.
in c.duobus,de sen.exc. Vnde alii diffiniunt,
quod est separatio à perceptione sacrorum.

2 SCIENDVM † est secundo,quantum ad eius
virtutem obligatoriã, ꝙ ligat,& contrahitur
quantum ad Deum pro quolibet mortali, ẽt
occulto.11.q.3.audi inquãtum tali non licet
participare in sacris actiuè,vł passiuè:sed quo
ad ecclesiam,q̃ priuat aliquo effectu sacramẽ
torum, puta, executione ordinis, etiam post
contritionem,ante absolutionem,&validita
tem absolutionis sacramẽtalis: qñ excõicatio
est ex parte suscipientis, incurritur ipso iure
multis casib. Primò,cum quis cõicat excom-
municato,in casib. non concessis.¶ Secundo,
cũ quis sacrilegiũ committit.17.q.4.miror.&
c.si quis inuentus.ibi, donec in conuentu ad-
monitus,& generaliter qñ violatur ecclesia-
stica immunitas:vt in c.cum pro causa.eo. ti.
iuncta gl.in c.canonica.11.q.3.Aliquando ta
men per sacrilegium incurritur maior: vt si
inferatur iniuria ecclesiasticæ personæ: vt in
cap.non dubium.eo.titu.vel si incẽdatur, aut
frangatur ecclesia,vt in ca.conquest.eod. tit.
Tertio,cùm quis præcipuè clericus est noto-
torius fornicator,vt in c.vestra.de coha. cler.
Et hic secundum Host.& Io.And. celebrando
efficitur irregularis.Oppositum aũt sentit In
no.in d.c.si celebrat.sed Pan. ibi dicit, ꝙ tota
difficultas consistit in videndo, an sit directè
suspensus ab homine,vel canone in pœnam,
an certè sit suspensus indirectè, quia alii pro
hibentur ab eo audire diuina,vt facilius resi-
piscat.Et refert se ad no.in d.c.vestra,vbi cõ-
cludit, ꝓ efficitur irregularis notorius forni-
cator, & indubitabilis alias secus, & de hac
materia sup.Clericus 2.§.& infra,Irregulari
tas.§.14.¶ Quarto,cum quis est simoniacus:
vt in c.tanta,de simo.hodie tñ in casu isto,vř
excõicatio maior, vt patet per extrauagan-
tes Martini quinti,& Euge.quarti,sed de hoc
inf.Simonia,§.19.¶ Quinto, cum quis recipit
ecclesiam de manu laici 16.qu.7. si quis dein-
ceps,& tãtis,qui dat,q̃ is,q recipit,debet ex-
communicari maiore:de iure patr.Præterea
dicit tñ gl.Ray. ꝙ quantum ad istum casum il
li iuri derogatur in multis partibus ꝑ cõtra-
riam consuetudinẽ,qa reges,& principes,in
aliquibus ecclesiis dant decanatus,& alios ꝑ-
sonatus,& prebendas,& illi,quibus dãt,per
epm non instituuntur,hæc glo.Sed hæc con-
suetudo non excusat,cum sit mala.8.dist. ma.
la imò potius grauat:quia est contra ecclesia
sticam libertatẽ;& consequẽter,vt vř, ĩducit
sententiam maioris excõicationis cõtra ser-
uantes,aut seruari facientes,vt in c. nouerit.
eo.tit. ¶ Sextò,ſm quosdam,qñ quis in bello
iniusto exercet artẽ balistariorũ, vel sagitta-
riorũ.de sagit.artẽ. sed ibi non fit mentio de
excommunicatione maiori, vel minori: sed
prohibetur illa ars sub anathemate, qđ pro-
priè est excõicatio maior. Sed ſm gl. non est
canon latæ,sed ferendæ sententiæ:&intelligi
tur in bello iniusto. Veruntamẽ, quia bellum
iniustum si sit notorie iniustum est crimẽ no
torium: ideo tunc incurritur excõicatio mi-
nor,iuxta dicenda in casu 9.¶ Septimo,in dis
sidẽtibus.& pauperũ oppressorib. manifestis
raptoribus,publicis vsurariis, & meretricib.
qui large dicuntur excõicati, inquantũ obla
tiones eorum ad altare non recipiuntur,&
intellige in omnibus his, quando sunt publi-
ci. ¶ Octauò in his,quibus denegatur eccle-
siastica sepultura, de qua inf. Sepultura 4. vt
sunt,q in torneamẽto moriuntur:quia nõ se
pelinntur in cemeterio,ẽt si pœnituerint, vt
infra,Torneamentum,§.1. & idem dici pos-
set de eo,q non confitetur semel in anno, de
pœ.& re.omnis.¶ Nono,in quolibet notorio
peccare.di.88.neque,& dist.95.illud 13. qn.2.
ꝓ obeuntib. de conse.dist.2. pro dilectione.
Oẽs prædictos casus ponunt Ray. & Inn. qui
etiam concorditer dicunt, ꝙ in eis absolui q
libet potest à proprio sacerdote,i.ſm Ho. ab
eo,qui absoluere potest à peccatis, & hoc ẽt
si ipse esset excõicatus minori:vt in d.capitu.
duobus eodem titu.non autem ab alieno, vt
extra eodem nuper.& idẽ S.Tho.in 4.dist.18.
¶ Decimò,infligi potest minor excõicatio ab
episcopo,& quocunq; ecclesiastico inferio-
ri.extra.de offi.or.ab ecclesiarum,& hoc siue
pro contumacia,vt 5.q.2.præsenti.& 2.qu.2.
audi.siue etiam pro alijs culpis: item siue sim
pliciter:vt de pe.dist.1.in actione, siue ad tẽ-
pus.distinct.87.tanta.Sed tamen hodie ab ho
mine non est in vsu.

3 EST † ẽt sciendum tertiò, ꝙ effectus mino
ris excõicationis principalis est,quod talis re
mouetur a participatione sacrorũ:& si se im-
misceat,peccat mortaliter,licet non incurrat
irregularitatem,ẽt si celebret:peccat ẽt sacra
menta conferendo:licèt ab eo collata non ca
reant virtutis effectu.Nõ ꝓhibetur autem eli
gere,nec exercere ea, quæ sibi cõpetũt rõne
iurisdõnis:sed tamẽ si talis electus fuerit sciẽ-
ter, irritanda est electio eius: vt in capitu. si

cele-

celebrat.de cle.exc.mi.vbi dicit Pan. ꝙ est instabilis ad consequẽdum officium,adeo ꝙ electio de tali facta non valet:& ſm Inn.nec dignitatem,nec canonicatum consequi potest nisi prius pęniteat,& absoluatur. Et ratio ibi tex.redditur,qa eligitur ad susceptionẽ sacramẽtorum,qua priuatus est.Ex quo elicitur ꝙ prohibitio omnis actus impedit, omne per quod venitur ad illum.l.oratio.ff.de spon.

4 CIRCA † prædicta,dubia nõ nulla consurgunt.¶ Primum est, vtrum sit simile de excõicato minore,& irregulari, quo ad beneficiũ obtinendũ?Et dico ꝙ gl.Ray. dicit colligi ex supradictis,quod excõicatus minore,põt excõicare,& absoluere,& si fuerit electus ignorãter,valet electio,modo ignorãtia fuerit ꝓbabilis,sed si fuit crassa,& collatũ sit ei beneficium,indiget dispensatione,vt illud retinere possit,& idẽ dicit esse de interdicto ab ingressu ecclesię,& officio diuino,de irregulari:verò,qui bñficiũ recepit,dũ esset irregularis:puta,ꝙ impetrata dispensatione suꝑ irregularitate,alia ñ indigeat:nec esse simile de excõicato,vel suspẽso sñia hominis,vel iuris: quia irregularitas non est, nisi quoddam impedimẽtum ex defectu sacri,vel canonica institutione proueniens.Sed quibusdam alijs vr̃ esse eadem ratio in irregulari:quia similiter est inhabilis ad executionem officij sine dispensatione:vt in c.cũ illorum,de sen.exc.Et ista est rõ,q̃ vr̃ ponderari in d.c.celebrat. & quia ꝑꝑ officium datur beneficium.de præb.cũ secundum.Sed primum est verius, quia ista inhabilitatio excõicati est in pęnam peccati,irregularitas aũt põt esse sine culpa, & irregularis nõ est separatus a perceptione sacramẽtorũ: licet celebrare non possit.Gl. etiam in d.ca.si celebrat,dicit,quod ẽt si eligatur ignorãter, non valet electio, quia ignorãtia eligentium non habilitat illum.Sed primum est verius,tñ quia quasi clare habetur ex tex.qui non specificaret de electione scienter facta, nisi aliter sentiret de opposita, tum etiam quia aliter sequerentur infinita scandala: vt si confirmata electione ignoranter facta diu post excõicatio detegatur:quia non tenebunt absolutiones factæ ab eo in foro animæ,nec pacta facta nomine ecclesiæ,& huiusmodi.

5 SECVNDVM † est,vtrum excommunicatus minore peccet solũ percipiẽdo sacramenta. Et dico qđ ſm Inn.peccat ẽt ea conferendo, licet subditi ab eo recipere non prohibeant̃. Host.vero dicit,ꝙ conferẽdo nõ participat.i. partem capit:qa non ad suam,sed aliorũ vtilitatem confert, quod sic non est intelligendũ quasi Hostien.velit dicere,quod non peccet. quia tex.esset expresse in contrarium,in d.c. si celebrat.Sed vult dicere,ꝙ illum participiũ non est illud quod ecclesia prohibuit, sed illud,quo percipitur aliquod sacr̃m, quod etiã Io.de Lig.clarius exprimit dicens,quod est separatus à participatione sacramẽtorum passiua tantum,ita quod recipere non p̃t sacramenta,quod etiam dictum non sic est intelligendum,quasi non sit ei prohibita participatio actiua,s.collatio sacramentorum, sed qa non est ei prohibita in ordine ad alios, quasi non habeant omnem suum effectum, quod est esse separatum,quo ad Deum,non quo ad ecclesiã.Gul.aũt separationem a participatione passiua extendit vsq; ad osculum pacis in missa,quod est loco cõionis.Sed hoc Petr.de Pal.in dist.18.4.rationabiliter improbat quia est, inquit, separatus à participatione sacrorum,non aũt diuinorũ.Vnde p̃t ecclesiam officiare,& audire missam,& ad osculum venire,qđ osculum est benedicti panis datio,ideo successerunt loco cõionis,vt ad istã nõ admitterent̃ indigni. Et intendit Petrus, ꝙ indigni sacramento admittuntur ad ista, quæ pro eis excogitata sunt,tanquam minori.

9 TERTIVM † est, vtrũ talis ecclesiam possit intrare? Et dico,quod circa hoc multi Doct. scrupulosè scripserunt Canonistarũ more tutiorẽ viã consulẽtes:quia Ray.dicit,ꝙ ecclesiã p̃t intrare ad orandũ,præsertim nõ consecratã,& videt̃ non peccare, licet tutius agat nõ intrãdo, & forsitã ẽt ad horas dicẽdas cũ alijs,dum tñ non ad missam,aut si ad missam, non ad osculum,quod est quasi loco cõionis. Et idẽ Gof.dicẽs quòd audire p̃t diuina ꝑter missam,sed securius facit abstinẽs ex deuotione multi ẽt alii similia scripserunt,sed veritas est quam docet Pet.de Pal.dicens, quòd est separatus a sacr̃is,non a diuinis,vnde intrare p̃t ecclesiam,& ad missam audiendam, & horas cũ alijs dicẽdas,ꝙ ẽt Gul.cõcedit,& ad osculũ pacis,qđ Gul.negat vnde & gl.Ray. dicit, qđ ẽt missæ poterit interesse, modo ibi non communicet.Potest ergo iste cum aliis participare in diuinis,& a fortiori in ciuilibus.

RVRSVS De excõmunicatione quinto.i. de participatione cum excommunicatis.

1 *Excommunicatio minori communicans aut participans,nullam sententiam aut peccatum incurrit. Ea enim in tertiam non permeat personam secus si maior. Et quid si maiori excommunicatus parti satis fecerit, aut cum illa aliter conuenerit, nondum*

tamen absolutione accepta. Et quid dum ad curiam absolutionis petenda causa proficiscitur.

2 *Vitari num debeant hi, de quib. excõicati ne sint, a doctorib. dubitari solet. Et quando. Item quæ excommunicatis denegentur, vsque ad nu. 4.*

3 *Sacerdos si missa incapta occultum excommunicatum in ecclesiam ingressum deprehẽdat, an missam dimittere debeat. Et quid si sit publicus, quid tum sacerdos efficere debeat.*

4 *Participatio, & communicatio cum excõicatis, nũ aliquando licita sit, & quibus casibus. Et ibi, quod quinque casib. hoc versu contentis. Vtile lex, humile, res ignorata, necesse quæ hic fuisse explicantur.*

5 *Communicatio omnis cum excommunicato quæ fit pro damno communicantis vitando, communicantem excusat. Et an excommunicatis humanitatis gratia aliquid dandum sit.*

6 *Communicatio respectu eorum, quæ supra dicũtur, Os, orare, vale, &c. quot casibus illicita sit, & in quid incurrant, communicantes.*

7 *Excommunicati non denuncianti, an hodie vitari debeãt. Et in hoc refertur concilij Constantiensis cõstitutio, quæ gratiosa & misericors est.*

8 *Ciuitas, vel collegium, an excommunicari dẽat. Et tum qualis publicatio esse debeat. Et qualis respectu interdicti, & suspensionis aduersus communitatẽ.*

9 *Interdictum ecclesiasticum non publicatũ, an quis obseruare teneatur. Et quid si ciuitas sit interdicta. Item quid sententia generaliter lata.*

10 *Papa alius ue prælatus, num excommunicato a se, suisve inferiorib. communicantes, excommunicationem incurrant. Et omnia quæ in Apostoli doctrina sunt proprie ac stricte de iure diuino sint. Et in quibus Papa dispensare nequeat, & in quibus sic.*

11 *Delegatus num maiori excommunicatione, eos excommunicare queat, qui a se excommunicato participant.*

12 *Vendendo, aut emendo, num quis cum excommunicati seruo contrahere possit, & an ab vxore, vel familia excommunicati aliquid accipere, nu. seq.*

14 *Prædicatores num passim cum excommunicatis participare queant, & ab his aliquid accipere, & id quibus ex causis.*

15 *Legatum ab excommunicato, an licite accipiatur. Et quid de mortuarijs ab huiusmodi datis.*

16 *Fratres, num eo, casu, de quo hic, eleemosynas rectè accipiant.*

17 *Patres, ac domini si filijs ac seruis excommunicatis participent num excusentur. Et in quibus licite excommunicent eis, ac participent. 11.*

18 *Vasalli dominis excommunicatis communicãtes, num aliquam excusationem promereantur.*

19 *Iudicibus, ac rectoribus excommunicatis in iudicio consistendo, an quis licite communicet. Et ibidẽ quod quandoque requirere non modo licet, sed & necesse est, quanquam in certis casibus communicatio licita non sit.*

20 *Episcopus si excõmunicato a se in crimine damnato, vel criminoso communicet, num eandem sententiam incurrat.*

21 *Qui iuramento adstrictus est certo termino soluere, an si ille cui adstrictus est, interim excommunicetur, eidem soluere teneatur.*

22 *Participando ac cõicando in diuinis, excõicatis, an semper eadem sñia, aut ẽt maior incurratur. Et qd si in his communicatio per metum fiat, num. seq. Et ibidem an prælatis mortem, aut verbera subire præcipientibus obedire subditus necesse habeat. nu. seq.*

24 *Sacerdos, cui iudex aliquem excommunicatum denunciare mandat, nũ mox visis literis, eundẽ vitare teneatur. Et excommunicatus qualiter vitandus sit, nu. seq. Et quem semel excommunicatum sciuero, num is semper & vbique vitandus, sit. nu. 26.*

27 *Excommunicati domo, num mihi uti liceat. Et aliquem excommunicatum esse quomodo credere debeam, vt exinde eundem deuitem, nu. seq.*

29 *Participationis cum excommunicatis prohibitio, an ad mortuos quoque extendatur.*

1 EXCOMMVNICATIO † quinto, quo ad participationem cum excõicato, vt plenius innotescat, sciendum est primò, ꝙ excõicato excõicatione minori participãs nullã sñiam incurrit, vel peccatum: & hoc est, ꝙ cõiter dr̃, ꝙ excommunicatio, s. minor, non transit in tertiã personam. 11. q. 3. quoniam multos, sed excõicato excõicatione maiori non licet participare, vel cõicare cum alijs fidelibus, vt dictum est, Excommunicatio. 3. nec ẽt licet alijs cõicare cũ eo, quia, sicut dicit Fabianus Papa, apostoli statuerunt dicentes cũ excõicatis participandum non esse. 11. qõ. 3. sicut. & idem habetur in duob. ca. sequentib. & contrafaciens, statim est excõicatus ipso facto, vt ibi in c. cum excõicato. & hoc aliqñ maiore, aliquãdo vero minore: vt inf. Et hoc participando ante eius absolutionẽ, ẽt si cõposuisset cum aduersario, vel satisfecisset ꝑ iniuria: ẽt si vadit pro absolutione aut nõ sit adhuc denunciatus. extra eo. cum desideres scd̃m Ray. Sed intellige, iuxta dicenda inf. §. 4. Imò etiam si iam iurasset stare mandato alicuius ep̃i ante absolutionẽ participans, etiam si esset ipse ep̃s qui excommunicauit, incidit: quia nec participare illi potest ipse, nec participandi licentiam dare. extra eo. nuper 11. q. 3. excomunicatos. Eunti tñ ad curiã pro absolutione vendi potest, & precium recipi, & cõicari in pertinentibus ad vitam, s̃m Pis.

ADDE

2 † Adde tamen ex S.Th.in quoli.4. ꝙ hi,de quib,dubitatur a doctorib.an sint excommunicati, vitari non debent,nisi post sn͞iam nō suspēsam appellatione. Sunt aũt,scd͞m S.Th. in 4.dis.18.& ẜm alios Theol. & Cano. ea,in quib.participatio alias licita non tenet,q̄ his versibus continentur.Si pro delictis anathema quis efficiatur, Os,orare,vale, cōmunio, mensa negatur.¶Os,inquam,negat̄ primo,i. osculum ẜm S.Th. & consequenter locutio, ẜm alios:q̄ solet esse inter amicos:sub qua cō prehenduntur,scd͞m Gul.& Hug.in ca. quoniam multos.11.q.3.ēt literæ receptę,vel missæ,& nuntij,& munera, q̄ idē Gul. dicit, qui ab excommunicato recipit,reddere non tenetur:sed ex consilio sunt dāda pauperib.vel remittenda ad ruborem excōicati.¶Et secũdo,orare,s.cum eo negatur, vel prohibetur. Et per orare, intellige nō solum participare in diuinis & sacr̄is, sed ēt audire orationes, vel diuina, vnde si ecclesiam ingressus,ibi se firmat,alij tenentur aut exire,aut exitũ eius procurare, si est excōicatus publicè, secũdũ Ray.11.q.3.sicut apostoli & ĩtellige si intrat cā orandi,vel audiendi diuina. Si verò occulte quia.s.a paucis scit̄, & non cōiter: qui hoc sciunt,exibũt secrete & caute si possunt,vel eius manifestatio non sequatur:alias non exibunt.6.q.2.si tm̄,quæ tñ ẜm Inn.non sunt intelligenda, si in ecclesia sit non cā orādi, sed pro alio negotio:quia tũc,inquit, non video quare orare non possim in eadem ecclesia: licet contrarium teneat Host. Nō intelligunt̄ etiam prædicta de prælato hoc sciente secũdum aliquos quia debet eũ secreto monere, & si non audit,publice increpet quando hoc potest probare:quia iste videtur esse ordo in correctione fraterna institutus a domino.

3 †Circa missam tñ scd͞m Ray.nota,ꝙ si ea incępta intrat,& est occultus:sacerdos missā dimittere non dēt.7.q.1.nihil.Si verò est publicus,moneat eum publicè:& si non vult exire,nec commode potest expelli,& canonē sacerdos non inchoauit, antequam illum viderit,missam dimittatur.ar.24.q.1. omnis; & canonē dico ĩcipere a Te igitur. scd͞m Arch. de conse.dis.2.de hymnis, licet scd͞m aliquos Host.& Inn.teneant ꝙ a consecratione.Si verò iam canonē ĩchoauerit sacerdos, ꝓcedat in officio simul cum sibi assistente,alijs oībus exeuntib. Et finito canone ac sumpto sacr̄o antequam dicatur post communio, moneat eum vt exeat:de conse.dist.2.relatum,& concordant Hos.& Gof.Quod si non vult exire, potest eijcere eum,etiam si sit clericus.Sed limita:si hoc p̄t sine sanguinis effusione.ar.extra eo.veniēs. Aliter recurrere potest ad brachium sęculare,secundum Sup.ēt si videat futurā sanguinis effusionē.ar.extra,de hom.postulatio, scd͞m Host.Sed hoc Sum.Ang. eiusdē ord.negat, & Ros.non tenet, & valde rōnabiliter;quia si non debeo exponere sāguinem meum pro nō participando ĩn diuinis, vt dicetur:multo minus licet fundere alienũ & violare locũ sacratum.Et si eijci nō potest in sacristiā rediēs dicat or̄onem,& post communionē,& q̄ restabant,scd͞m Host. & Goff. ¶Et tertio aue,i.salutatio, sub qua ẜm S.Th. vr̄ includi locutio, & scd͞m alios ēt resalutatio prius salutātis ĩcludit̄.Imò si ei licitè scribatur in casibus,de quibus inf.non est salutādus, sed loco salutationis scribatur, spiritum consilij sanioris.ẜm Arch.Si quis tñ ab eo salutatur respōdere potest: Deus uos emēdet, vel hm̄ōi,secundum Arch.Si autem salutanti quis assurgat,vel exhibet reuerentiā,aut inclinat,aut mouet labia,quasi resalutans nihil tñ dicēs secundũ Gul.non incidit quia pænæ sunt restringendæ,de pœ.dis.1.§.pœnæ.& in reg.odia.lib.6. Et ita determinat Sum. Ang. Sed Dir.lib.3.tenet,ꝙ per hæc incurratur excōicatio minor.& in effectu idem tenet Gul. de mon.Laud. & Zenze. & Steph. & Car. & Imo.cle.si.de sent.exc. Et ita determinat Sũ. Ros. Et hoc est verius:quia ista sunt quædam salutatio, non verbo, sed opere: & cōicatio q̄dā,q̄ generaliter prohibetur, ēt tacendo vt in oratione,vel cibo.11.q.3.excōicatus,&c. qui cōicauerit.& c.sicut apostoli. Et ꝙ dr̄ de motione labiorum,est ridiculũ: quia ecclesia non intendit prohibere salutationem interiorē, quæ in charitate interiori cōsistit, sed exteriorē ad punitionē rei,&terrorē aliorũ. ¶Et quartò cōio,ne.s.q̄s ei cōicet,puta cooperādo in aliquo exercitio,vel habitādo ĩ domo cum excōicato.Si tñ ego & ille sumus in vna domo, vel camera pro diuersis negotijs non participo,secundum Inn.in c. nuper eo. ti.secus pro eo.Et idem est in alijs actib.conuersationis habēdæ,ꝓcipue legitimis:vñ nullus contrahere dēt cũ eo:licet teneant aliqui contractus,iuxta dicta su.Excōicatio.3.§.22. Et si quis iurasset alicui soluere in certo termino, & interim excōicatur:non debere, secundum Rayn.ante absolutionem ei soluere: sed debitum in æde sacra deponere Innoc.tñ consulit quod soluat. Sed de hoc infra. §.4. dub.12. Si etiam quis accipiat ab eo mutuũ,

vel

vel ab eo conducat aliquid ꝑ precio redden do tpe excõicationis,ipsum precium vel mu tuum, quo ad ciuilem obligationem, ex qua nascitur actio,& põt repeti, nõ redditur nisi post absolutionem, tñ obligantur ei quo ad naturalem obligationem.Hos.quod dictũ nõ impugnat.Inn.sed exponit:quia hoc est dicere,ꝙ talis reddere tenetur:se excommunicatus agere nõ põt ad redditionem.Si etiã pres byter suas operas alicui domino locauit tpe quo erat excõicatꝰ, locatio non valuit.secus si ante: sed non poterit ei seruire in diuinis permanenti in excõicatione. Host.In prædictis,ſm Gul.nõ excusat in casu non concesso familiaritas, nisi illa, de qua in c. qm̃ multos. 11.q.3.nec pudor,vel scandali timor,sed sem per quis peccat venialiter aut mortaliter; & excõicationem incurrit maiorem vel minorẽ.¶Et quintò mensa,i.comestio in mensa ea dem: sub qua ĩtelligitur ẽt quies in eodem lecto.vnde si superueniat mensæ, in qua manduco, ẽt in aliena domo teneor surgere ſm Gul. si est publice excõicatus, & similiter,si occultè & sine eius nota possum declinare, non aũt cũ nota eius,ſcd̃m Arch.non teneor tñ exire domum, & si sit publicus imò possũ adire hospitium, in quo mãducat.modo possim ei propter loci capacitatẽ non cõicare. imò ſcd̃m Inn. possum cum eo in eadem camera, & si non in eadem mensa,comedere. Si tamen inuitatus ad conuiuium aut festum inuenio excõicatum publicè, nõ possum ibi epulari,ẽt in mensa alia; quia ſm Gul.oẽs sic conuenientes dicuntur cõicare. Similiter incidit qui relinquit clauem & domũ ei venienti ad domum comedere:vel permittit eum in alia mensa comedere, faciens hoc in fraudẽ propter eius fauorem acquirendum,vel ne illum offendat, non autem si facit hoc, q̃a timet ne vim sibi inferat, vel cã humanitatis; quia putat eum hospitio vel alimentis indigere.& de hoc facit protestationem Gul.

3 †SCIENDVM est secundo,ꝙ non obstantib. prædictis participatio cum excõicato in ꝑdictis aliqñ est licita; quia Greg.in c. quoniam multos. 11.q.3 subtrahit a minore excõicatione multos participantes excõicato maiore,qui in isto versu comprehenduntur: Vtile,lex,humile,res ignorata,necesse:Hæc anathema faciunt ne possit obesse. Vnde excusat primò vtilitas,i.participans vtiliter, i.ꝑꝑ vtilitatem, quæ,s. esse potest ex parte ipsius participantis in temporalibus, vt cum ab eo petit ad quod ille teneẽ ei: extra eo.si verò. Vnde potest illum in iudicio conuenire:alias ex suo delicto commodum reportaret. de iu dic.intelleximus.& similiter in spiritualibus, vt loquendo de salute animæ suæ, petendo consilium,si est necessitas, & ad alium recur rere non potest. Gul.imò ſcd̃m eundem con silium petere potest in necessitate, ẽt de tꝑalibus:quæ tñ necessitas arbitrio boni viri limitabitur. Sed tñ ſm Rayn.in hoc habenæ laxandæ non sunt,sed discrete, & solum cũ intentione vtilitatis consequendæ. Potest etiã esse ex parte excommunicati,vt loquẽdo de spectantib.ad absolutionem eius, & salutem animæ:licet alia incidenter interponant, ſm S.Tho.vt magis ꝓficiat.11.q.3.cũ excõicato. & facit c. cum voluntate.eod.tit. Vnde & ad ꝑdicationem põt admitti.de conse.dist.1.eps extra eo.respon.Per quẽ modum licet prædicatoribus ab excommunicatis eleemosynas accipere, qñ apud eos in prædicationibus, & cõfessionibus cõuersantes, quasi gerunt causas expoliatorum, præsertim si in locis illis sustentationem habere nõ valeant,extra eo. cum volũtate.& Host etiam extra casum necessitatis,dum sperant probabiliter de proficiendo eis sed tamen pro eorum salute tamdiu participare possunt, quamdiu correctionem sperant probabiliter,& non plus.¶Secũdò excusat lex.s.matrimonialis, quando.s.de matrimonio cõstat.6.qõ.3.quoniam multos. Sed tñ distinguendum est, quia si snĩa est lata in alterum coniugum ꝑꝑ matrimonium illicitè contractum, neuter potest participare cũ reliquo. Si verò lata est ꝑꝑ aliud delictũ, vterq; excusatur, quo ad redditionem debiti Host.Gof.Ray. Imò ẽt quantum ad eum,q̃ non est excõicatus,quo ad petitionem debiti matrimonialis. & cuiuslibet alterius, cum ab excõicato debitum peti possit.ext.de iud. intelleximus. In alijs vero ſcd̃m oẽs,excusat vxor si cõmunicet marito, nõ aũt,ſcd̃m Ver uec.si cõicet excõmunicato, cui communicat maritus,vocando ad mensam, poterit tamen in eadem domo in alia mensa comedere, ita remote, quod non dicantur simul comedere. Vtrum autem,& vir si communicet vxori excõicatæ dicit Sum.Auge. ꝙ ſcd̃m aliquos,nõ excusatur.Sed tu,inquit,tene quod sic: quia vir & vxor ad imparia non iudicantur.extra,de diuor.gaudemus. Sed limitat qñ eam corrigere non potest, & suscipit ab ea necessaria; si tamen cum si caput eius 33.q.5. eam ad absolutionem non inducit, vt tenetur, peccat mortaliter, 2.qõ.7.negligere,&

incidit.

incidit in minorem. Sed Host. Gof. & Ray. & Sũ. Pis. & Sũ. Ros. eiusdem ordinis tenet contrarium, & dicunt verũ non excusari: & similiter Io. Mo. extra eod. statuimus, lib. 6. & Dir. Nec obst. qđ nõ iudieentur ad imparia: quia ₤m Dir. est verum quantum ad debitũ carnale, & nõ quantum ad alia, vel ₤m S. Th. 4. dist. 35. ar. 4. est verum in cã diuortij, & alijs fiendis per iudiciũ: imo d. c. gaudemus. clare se limitat dicens, cũ non ad imparia iudicẽtur circa matrimoniũ, & gl. dicit, alias pene famula vxor est. 33. q. 5. hæc imago. Non obst. etiam, ꝙ eã corrigere aliquando non possit: tũ quia hoc raro accidit: lex aũt respicit, ꝙ est in plurib. ₤m S. Tho. 2. 2. qu. 120. vnde eo casu saltem deberet interpretationẽ, vel dispensationem petere a superiore: tum quia non debet dici non posse eam corrigere, quãdiu se ab illa nõ separauit: sed & si probasset, participare non debet ratione dicta, nisi in debitis. i. in his, quę ipsa tenetur, ut in copula, & in ordinando de regimine domus: non autem in commestione, aut familiari colloquio, & huiusmodi.

¶ Tertio, excusat humile, uel humilitas, id est quæ sunt in humilitate subiectionis, aut seruitutis, ut sunt filij sub potestate patris existentes, vel emancipati commensales patris, & ab eo recipientes necessaria, dummodo in crimine nõ participent: alij vero filij non excusantur, secundum Veruec. Et similiter monachi participantes abbati excõicato, ₤m eundem Guil. quia sunt quasi de familia eius. Et similiter clerici participantes suo pontifici, qñ sunt eius officio deputati, sicut & alij seruientes: non ãt alij clerici. 93. dist. miratus ext. de exces. p̄la. c. fi. Host. Et serui, ac ancillæ. i. seruilis cõdõnis: rustici quoq. seruientes, & alij subiecti. s. de familia, qui non sunt adeo curiales, ut eorũ consilio scelera ꝑpetrentur. 11. qu. 3. quoniã multos. cũ distinctione tñ scđm Ver. quia si ante sñiam adstrictæ erant tales personæ ad familiare obsequiũ, etiam nunc tenentur, & excusantur participantes. ext. eo. inter alia, quod ₤m eundem intelligitur, qñ ante sñiam obligarunt se ad seruiendũ, & seruitiũ intrauerunt, sed si intrauerunt post sñiam, distingue; quia si ignorauerunt, & postea sciũt discedere non tenentur cum suo damno: si vero principio sciuerunt, tenentur discedere nisi eos necessitas cõpulisset fieri de familia eius. Hæc tamẽ dicta non intelligo quantũ ad eos, qui sunt de familia tantum, quia ext. eod. inter alia hr̃: qđ inter personas exemptas a Grego. qui ante sententiam erant obnoxij, vt vxor, & filij, & serui, ẽt post sñiam sunt obnoxij, & cõicare tenentur, qui vero non erant ẽt nunc nõ sunt, sed tamẽ possunt cõicare, qñ & prout fuerit necesse. Et qđ dicitur de rusticis, ₤m Veru. de colentib. terras intelligitur, & vt dicit, etiam ad eos extenditur, qui dicuntur mediatarij, quia cõmunicare possunt quã tum exigit cultura, & huiusmodi. Et idẽ secũdũ Host. intelligendũ est de nutricibus, & simil ib. qui contraxerunt societatẽ, vel alio modo erant obligati ꝑ contractũ. qđ Hos. & Ber. limitant, quando sine incõmodo nõ possunt abstinere, vt quia non haberẽt vnde viuerẽt. arg. ext. eo. si vero ubi excusantur etiam qui cum excõicatis nautis conueniunt, transfretando contra Saracenos. Et idẽ secundũ Ver. intelligitur de armigero, & seruiente militi, quia potest dominio excõicato cõicare, licet non cũ excõicatis, quibus participat dominus suus vtrum ãt vasalli possint participare dominis, vel dominis seruis, & patres filijs, inf. §. vlt. dub. 9. ¶ Quarto, excusat res ignorata. i. ignorantia facti probabilis, secũdũ Veru. ext. de cle. excom. mi. apostolicæ. ext. eod. significauit. non autem excusat ignorãtia iuris, nisi eos, quibus licet ignorare, ut sunt pueri nondum capaces doli. Dicitur autem quis ignorare factum, quando non constat ei, quod quis tale quid fecerit, puta, quod uerberauerit clericum. s. nec uidit, nec est fama ita publica, ut credere debeat omnino: nam si ab aduersario audit, vel leui fama, non debet sibi de hoc confirmare conscientiam. 11. q. 3. non solum. Si vero est publica fama, uel auditur a fide dignis, quod quis sit publice excommunicatus, vel aliquid notorie fecerit propter quod sit excõicatus, ibi debet euitare illum in occulto & publico, & interim quærere veritatem, secundũ Rayn. Dicitur vero quis ignorare ius, qñ quis ignorabat: verbi gratia, quod percutiẽs clericum, aut ecclesiam succedens, esset excommunicatus. Quinto, excusat necessitas, tam excommunicati, q̃ participantis, vnde orator. i. uadens cã orationis, siue peregrini, aut viatores, & similes in necessitate constituti, licite recipiunt ab excommunicatis, secundum Innoc. & Host. 11. q. 3. quoniam multos. quando aliter habere nequeunt.

5 Et † dico generaliter, quod omnis communicatio, quæ est pro dãno communicãtis uitando excusat, nisi sit in crimine, vel in diuinis, quia si possum ab eo petere debita, a fortiori repellere damna. arg. etiam ex no. in canos sanctorum. 15. q. 6. Quanta ãt esse debeat

necessi

neceſſitas excuſans glo.Rayn.dicit,ꝙ non eſt expectanda extrema,ſed ſufficit indigere, & nõ poſſe faciliter,& commode habere aliunde.Sed Dir.Addit in lib.3. ꝙ aliquid ſuſtinendũ eſt,vt eccleſiaſtica iuſtitia ſeruetur.diſ.19. in memoriã. Hæc tñ videt̃ iudicio ſuperioris arbitranda,argu.extra, de off.dele.de cauſis, & ſi res delationem non capit, vel ſuperiorem difficile eſt adire, quiſq; ſuo iudicio relinquitus.11.q.3.quod prædeceſſor, intellige tamen ſm Hoſt.ꝙ in his,& ſimilib. caſibus ſunt excõicati,quantum bono modo fieri poteſt, euitandi, vt patet ex mente d.c.quoniã multos.& eo. ti. ſi vero.in fi.Et ſimilitet excõicatis aliquid dari poteſt cauſa humanitatis, ſm Veru.in ſuſtentationem, quando.ſ. indigent: nec eſt expectanda neceſſitas vltima. nec tenetur hoſpes, ſi ab eo petatur hoſpitiũ ab excõmunicato,& expectare, ꝙ ab alijs oĩb. expellatur.Sed intellige de neceſſarijs vitæ: nõ autẽ ſi peteret vtemſilia: puta, foſſorium,vel ſecurim.11.q.3.quoniam multos.niſi & iſta vitæ eſſent neceſſaria.

6 Sciendvm † eſt tertio, quod participatio cum excõicatis in prædictis.ſ. os orare, &c. eſt etiam in multis caſibus, illicita. ¶ Primo, quãdo excõicato participatur ĩ crimine, ꝑꝑ qđ eſt excõicatus,ſiue in crimine damnato, ſcilicet dãdo cõſiliũ,auxiliũ,vel fauorẽ: & talis incurrit eandẽ ſñiam,extr.eod.ſi concubinæ.& c.nuper & gl. ibi, ſed de hoc inf.excõmunicatio 8.§.2.dub.1.& 3. & Excõicatio vl. dub.4. ¶ Secundo, participando quidẽ in crimine mortali,ſed non in damnato,& tunc licet peccet mortaliter,nõ tñ incurrit maiorẽ, ſed minorem tm̃ excõicationẽ, ſm Inn. in d. cap.nuper.¶ Tertio,participando in diuinis.ſ. recipiendo eũ ad officia diuina, vel eccleſię ſacra.aut ſepulturam eccleſiaſticã. ¶ Talis.n. peccat mortaliter,ſi ſcienter agit;etiam ſi ius ignoret,non tñ eſt excommunicatur maiore, ſed minore:nec eſt irregularis,ſed irregularitati vicinus quia interdictus eſt ei ĩgreſſus eccleſiæ,ſi excõicatio erat publica donec ſatisfecerit,competenter ad arbitrium eius,cuius ſñiam contẽpſit,extra de priui.cap.ep̃orum. libr.6. Et ſi poſt illud interdictum integrat ſe diuinis in ſuo officio, irregularis efficitur, & ſic interdictus decedens non ſepelitur in cœmeterio.extra eod.l.is.cui.li.6.Sed tamen aduertendũ eſt,quod illud c.ep̃orum, habet locũ in ſñia hoĩs,ſm Arch.arg.quia dicit ad arbitriũ.Sed melius Ge. ſentit, quod ẽt hẽat locum in ſñia iuris., & quod dicitur ad arbitriũ ſi ſententia eſt hominis,intelligitur de illo: ſi vero iuris, intelligitur de conditore,quod intelligo in caſu,quem ſibi conditor reſeruauit. Videtur etiam,qđ iſtud interdictum locũ non hẽat in laicos,ſm aliquos. Fallit tamen,quod dictum eſt primo, in ſepeliente publice excõmunicatũ,ſecundo,in ſepeliente hæreticũ,q̃a primus incidit in maiorem,ut in cle.eos.de ſepul. & ſimiliter ſecundus, extra de hære.quicunq;. libr. 6. Fallit ẽt tertio,ſi excõicatum a papa iudicialiter. clericus ſcienter, & ſponte ſuſcepit ad diuina,extr.eo.c.ſignificauit, quo caſu clericus incurrit maiorẽ, laicus vero minorem tantum.arg.cap.ſignificante.eod.titu. ſm cõem opinionem Doc. in c. ſacris.ꝙ m et. cau.¶ Quarto,participando nõ in crimine dãnato, vel mortali, vel in diuinis, ſed in alijs actib.humanæ uitæ in caſu illicito, & tunc ſecundum Ray. participans mortaliter peccat qđ Arch.putat uerũ, quando participatur cõtra ꝓhibitionẽ hoĩs,ſed non canonis;quia mitius agitur cũ lege, q̃ cum legis miniſtro, ff. de arbi.l.Celſus Sed S.Tho.in 4.diſt.18. dicit, ꝙ videtur valde graue, quod homo ꝓ verbo leui mortaliter peccet.Vnde ꝓbabilius alij dicunt eſſe mortale ſolum in quatuor caſib.ſcilicet primo participando in crimine,intelligo damnato,vel ẽt mortali.non aũt veniali; puta,loquendo verbũ leue.Sc̄do in diuinis. Tertio,in contemptũ eccleſtaſticę diſciplinæ. Et nõ vr̃ hic ſumi cõtẽptus, ſm quod quis ideo p̃ciſe agit contra legẽ, quia ei ſubijci nõ vult, ſed ẽt quia ipſam cenſurã quis non æſtimat, ſed hẽt vt truffam: ſm Arc. & Hoſt. extra eo. quod in dubijs. & idem vr̃ ſentire S.Bon. qui videtur velle,quod ſolum excuſatur, qui participat cum timore, & cum reuerentia ſñiæ. ¶ Quarto, pertinaciter,i. cõtra prohibitionẽ ſuperioris præceptoriã, & intellige gñaliter vel ſpecialiter factam, imo hodie requiritur monitio facta nominatim extr.eod. conſtitutionem, li.6. Et de hoc S.Thom.in quolib.11. ar.9.facit quæſtionẽ.Et conſentit Pet.& Abbas,& Io.And.& Io.de Lig. & Rich.in 4.& S. Bon.addens, qđ eſt mortale ẽt qñ quis probabiliter credit ex tali cõione ſñiam venturam in contemptu. Sed hoc ad tertium caſum reducitur.& Pan.in c.in ſacris,quod met.cau.addens quintum caſum,qñ.ſ.quis eſt excõicatus cum participantibus,ſed hoc non eſt mortale rõne participationis,ſed rõne præcepti incluſi in ſententia,unde reducitur ad quintũ. Addit & ſextum.ſ.quando cõmunio eſt nimis frequens,ſed iſte reducitur ad tertium. A dit

aud-

autem S.Th.ꝙ Iuristæ oppositũ sentientes,nimis fauent iuri positiuo.Sed contra hoc videtur esse c.sacris.extra, quòd met.cau. vbi videtur dici, ꝙ sit mortale. Sed illud caput loquitur quando participatio est in his quæ sũt secundum se peccata, vt potest colligi ex S. Th.in quolib. siue in criminoso.

7 † SCIENDVM est quartò, ꝙ licet scd̃m iura cõia excõicati, ẽt non denuntiati deberent euitari, vt dictum est: illud tñ est modificatũ per constitutionem.Constantiæ factã, & Basileæ ante scissuram renouatam, s. ꝙ fideles, & tales non teneantur euitare in diuinis,vel extra, nisi fuerint publice denuntiati: excepto percussore clerici ita notorio,ꝙ nõ possit aliqua tergiuersatione celari, quæ quidẽ cõstitutio,licet olim fuerit dubia,non tñ modo,vt probat Arc.in censuris, de excõicatio. in fi.& in 3.p.tit.25.in fi. Sed quia põt habere multiplicem sensum,eam recito formaliter. ¶Insuper ad euitanda scandala, & multa pericula, quæ conscientijs timoratis contingere possent,Christi fidelibus tenore p̃sentium misericorditer indulgem⁹,ꝙ nemo deinceps a cõione alicuius in sacr̃orum administratione,vel receptione,aut alijs quibuscunq. diuinis,intus,vel extra prætextu cuiuscũq; snĩę, vel censuræ ecclesiasticæ a iure,vel ab homine generaliter promulgatæ teneatur abstinere,vel aliquem vitare, aut interdictum ecclesiasticum obseruare,nisi censura, vel snĩa huiusmodi fuerit in,vel contra ꝑsonã,vel collegiũ,vniuersitatem,ecclesiã,cõitatẽ,uel locũ certum,vel certam a iudice publicata,vel denunciata specialiter,& expresse constitutionibus apostolicis,& alijs in contrariũ facientibus non obstantib. quibuscunque. Saluo si quẽ ꝑ sacrilega manuũ iniectione in clericũ snĩam latã a canone adeò notoriè cõstiterit incidisse, ꝙ factũ nõ possit aliqua tergiuersatione celari,nec aliquo iuris suffragio excusari. Nã a cõione illius, licet denunciatus nõ fuerit volumus abstineri iuxta canonicas sãctiones. In cõcilio Cõstantiensi sub Mart. 5.

8 † Ex quibus vr̃ primò,cum excõicari non dẽat cõitas,vel collegiũ, sed singularis personæ,ꝙ loquendo de excõicatione,dicta publicatio specifica, & expressa intelligit̃ facta nominatim:licet quo ad interdictum & suspensionem sufficiat denunciatio specialis cõtra communitatem. Et ita etiam sentiunt quidã Summistarũ.Quod verum puto,nisi vbi quis notoriè est membrũ alicuius multitudinis denunciatæ in specie puta eorum,qui incenderunt,vel rapuerunt.Et hũc sensũ tene: q̃a cõstitutio est gratiosa,& misericors, ideoq; amplianda,iuxta regulam iuris,odia lib.6.Vnde & dicit Asten.lib.7. quòd si Papa interdicat, vel excõicet N.cũ suis fautoribus,& participantibus sibi,vitãdus est N. quia nominatim interdictus,vel excõicatus est:non autẽ alij, quousq; nominatim specificentur, & determinentur facta fide de fauore,vel participatione.Adde,vel nisi notorie constet de hoc.

9 † ET secundo,ꝙ nullus tenetur seruare ĩterdictum ecclesiasticum, nisi sit publicatũ ab homine contra aliquam vniuersitatem,vel ꝑsonã,aut locum specifice:puta,contra tale regnũ,aut talẽ ciuitatẽ,aut tale castrũ, vel tale collegiũ.Vnde licet sit interdicta ciuitas,cui⁹ vniuersitas exigit pedagia, vel gabellas a clericis:nullus tñ tenet̃ obseruare nisi facta tali publicatione.Quidã aũt idem putant de snĩa excõicationis generaliter lata,s.quod nullus eam seruare teneatur,nisi post publicationẽ factam nominatim.Sed hoc non hr̃ ex textu, & Arch.dicit,ꝙ hæc constõ non suffragatur excõicato, quin ipse alios euitare teneatur. Quod etiam hic patet:quia est facta in fauorem timoratarum conscientiarum. Et nõ est simile sicut de interdicto, quod quis põt incurrere sine culpa & facto proprio, quod ẽt ipsa verba ostendunt.Et si objciatur,quia ex hoc sequitur, ꝙ quis possit absoluere excõicatum ministrando ei sacr̃m pęnitentiæ per illud verbũ sacr̃orum administratione, dico hoc nõ sequi:quia aliud est dare licentiã cõicandi his,quos aliquo humano respectu difficulter vitamus aliud:ingerendi se ad illa,quę quis sponte facit. Vnde per illud verbũ, administratione,datur licentia cõferendi sacr̃a coram excõicatis & ligatis: imò & dandi ea excõicatis occulte, & qñ se publice ingerũt cum alijs. Sed in hoc notandum est, ꝙ alium textum huius constitutionis dicit Suppl. Clericus 3.in fin.se accopiasse de libro proprio dñi Iuliani Cardinalis, qui præfuit concilio Basiliensi: per quem tex.excipitur nõ solum notorius percussor clerici; sed generaliter omnis notorio facto excommunicatus, ita ꝙ nulla possit tergiuersatione celari aut iuris remedio excusari,quòd intellige etiam si non sit in genere,vel specie denunciatus,secũdũ hunc textum. Et additur,ꝙ per hæc papa excõicatos,& suspẽsos,& interdictos,seu prohibitos non intendit in aliquo releuare, nec eis quomodolibet suffragari. Et ita etiã refert Pan.in cle.2.de sentent.excommu.ibi.

fuisse

fuiſſe ſtatutum. Et ita ẽt dr̃ eſſe in vero regiſtro eius. Et idem concludit do. Fel.in c. Rodulphus de reſcriptis. Cauſa verò diuerſarũ copiarum potuit eſſe diuerſitas cõciliorum, in quibus de ea mentio facta eſt, & aliquid mutatum. Vnde conſilium Baſilienſe aliqualiter conſtitutionem Conſtantienſis alterauit. Et huic literæ videtur ſtandum, vt ẽt dicit Fel.ita tamen,quòd illud, quòd dicitur de remedio iuris,non intelligatur ſolum de remedio vero, quia ſic conciliũ nihil concederet:ſed intelligatur etiam de remedio apparenti,& diſputatione ſuſtentabili,licet falſo.

10 †Sed circa prædicta,dubia infinita cõſurgunt.¶Primum eſt, vtrũ ſit excõicatus Papa, vel alius prælatus cõicando excõicato a ſe, vel a ſuo inferiori? Et dico,ꝙ Papa diſpenſare poteſt in participando cũ ex excõicatis: quia eccleſiā in ordinando pertinentia ad ſalutem errare non põt,cum regatur a Spiritu ſancto:vt habetur diſt.8. qui contempta ipſa aũt in hoc diſpenſauit, vt patuit per decretũ Conſtantienſe,& quotidie diſpenſat ad ſcandala tollẽda, quæ multum caueri debent.diſ. l.vt cõſtitueretur.Nec obſtat,quòd excõicatis non cõicare ſit de doctrina Apoſtolorum 11.q.3.ſicut, & patet 1.Cor.5.& in ſecunda canonica Io.c.vnico.quia,vt dicit S.Th.in 4. non oĩa, quæ ſunt in doctrina Apoſtolorũ, ſunt proprie & ſtricte de iure diuino, ſ.ſumẽdo illud pro his,quæ ſunt pertinentia ad fidẽ & ſubſtãtiam ſacramentorum,& moralia ad ſalutẽ neceſſaria, in quibus ſolus Deus diſpẽſat; ſed quædam ſunt pertinentia ad ritus, & decẽtiam Chriſtianæ religionis, quæ ſunt puræ ordinationes Apoſtolorum, non Dei, ſeu diuini iuris: & in his Papa tollere poteſt & ſuſpẽdere ordinationes,cum viderit expedire, cum eccleſia habet illam authoritatem, quã tunc Papa ſuccedente Petro,qui præfuit omnibus apoſtolis. Vnde cum bigamo diſpẽſat, 34.lector. ꝙ eſt contra text.Apoſtoli 1. Tim. 3. Igitur dico,quantũ attinet ad Papã,ꝙ non incidit in minorem,ſecundum gl in c.nulli.e. tit.quia hoc vinculum contrahitur a iure poſitiuo, quo Papa nõ ligatur; vt in c.ꝓpoſuit. de conceſ.præb.Pan.tamen in c.cum deſideres.eo.tit.addit,ꝙ peccat quando non ſubeſt cauſa participandi,quia tunc facit contra ius diuinum illud quo in Euangelio cauetur, ꝙ qui ſe non vult corrigere,excommunicetur, & ſit vt ethnicus & publicanus. Vnde Papa non habendo eum vt ethnicum, peccat contra ius diuinum, cui ſubijcitur, 25. qõ.1.ſunt qdam non tamen incidit in minorem: quilibet autem inferior Papa in eam incidit participando:vt idem ibidem dicit; etiam ſi talem vellet haberi pro abſoluto; quia non poteſt illo modo abſoluere.

11 †Secvndvm eſt, vtrum delegatus excõicare poſſit excõicatione maiori eos, qui participant excõmunicato a ſe? Et dico,ꝙ ſic; & illi tenentur abſolutionem petere ab eo vel a delegante.extra,:de off.dele. præterea & c. ſignificaſti.& c.prudentiã.quod tñ intelligendum eſt ſolum cũ illa ſolemnitate, de qua dictũ eſt ſup.Excõicatio.2.in prin.caſu 9.

12 †Tertivm eſt,vtrum poſſit quis vendendo,vel emendo cõtrahere cum ſeruitore excõicati? Et dico,ꝙ ſic, ſm Veruec.ſi agat ſuo noĩe,& nõ in fraudem. Si verò agat noĩe excõicati,non eſt cũ eo contrahendũ,ſicut nec cum excommunicato,quod intelligo,niſi eo caſu quo iſta cum excõicato licet: puta in vitæ neceſſarijs. Si tñ video aliquos afferentes venalia de mercato publice excõicato,ſ.quãtum ad omnes ibi contrahentes, ſecundum eundem, nõ teneor propter hoc dos vitare, niſi mihi aliter innoteſcat, quòd ea ibi emerunt:de rebus autem ibi emptis comedere põt quilibet, maxime ſi nõ fuit in culpa emendi, vt notatur in Sum.Conf.lib.3.ti.33.q.193.

13 †Qvartvm eſt,vtrum ab vxore,vel familia excõicati poſſimus aliquid accipere? Et dico ſm Veru.ꝙ ſic,ſi ſua & ſuo noĩe dederint, ſecus ſi nomine excõicati & ſuo ſimul,vel excõicati ſolum.Itẽ ſecus ſi dederint de cõibus bonis aut proprijs excõicati: niſi forte ille cõceſſiſſet, ꝙ ſuo ꝓprio nomine poſſent dare. Et intelligo niſi hoc cõceſſerit in fraudẽ, puta quia ſciebat ꝙ aliter talia acceptata nõ fuiſſent.Et ſi dubitatur quæ,vel quo nomine debetur, tenendũ eſt certũ,ſcd̃m eundẽ Ver. niſi.ſ. eſſet tanta neceſſitas in accipiente; qd̃ excuſaret; vt in Sum.Conf.eo.tit.q.146.

14 †Qvintvm eſt,vtrum prædicatores poſſint excõicatis participare paſſim? Et dico ſecundũ Veru. ꝙ eleemoſynas poſſunt accipere tp̃e & occaſione p̃dicationis ac confeſſionis,vt dictum eſt,ẽt ſi aliunde poſſent ſibi ꝓuidere, ſcd̃m quoſdam,quia, vt dicit Hoſ.illa conſtõ extra,eo.cum voluntate.ꝑ ꝑ prædicatores ſpecialiter facta eſt,qui.ſ.alio iure tẽpore neceſſitatis poterant accipere. 11.q.3. quoniam multos. Vnde aut iſta conſtitutio nihil eis contulit:aut accipere tũc poſſunt ẽt ſine cauſa neceſſitatis licet Innoc.in d.c.cum voluntate. dicat oppoſitum eſſe tutius,quòd

verum

verum puto, nisi refutatio impediret fructũ prædicationis, gratia cuius ẽt verba impertinentia possunt interponi, ut ibi dr̃. Sed præter has causas. s. predicationis ac confessionis & necessitatis non debent accipere ab excommunicatis, & similib. i. oppressorib. pauperũ & desinentib. di. 90. obligationes, & c. eorum. 17. q. 4. miror. & cõsentit Ber. & Sũ. Conf. li. 3. ti. 33. qu. 167. Ad eandem quoq. mensurã sedere non debent, ſm vtrosq. s. si alias possunt sibi prouidere, secũdum gl. Ray. Quod prædicatores non proficiãt: quandiu tamen probabiliter sperant profectũ, recipere possunt. ff. de neg. gest. l. sed an ultro. alias autem non secundum gl. Ray. & Host.

15 SEXTVM † est, vtrum legatum accipi possit ab excõicato? Et dico ſcd̃m Innoc. in d. c. cum voluntate, quod sic: nisi sit factũ ad hoc, vt oretur pro anima eius. Et dicit, quod licet mortuaria, q̃ dãtur pro aĩa, non sint ab excõicato recipienda, cum pro eo non sit orandum, tñ si non pro aĩa, sed sicut alteri priuato excommunicatus aliquid leget ecclesię, illud recipere p̃t, quia ille nec testari prohibet̃, & consentit Pe. de Sapsona. Ho. tamen cõtrariũ sentit, ut no. in Sum. Conf. eo. ti. qu. 146. Sed primum dictum vr̃ verius: quia in morte cessat potissima ratio prohibendi participationem, s vt excõicatus resipiscat. extra eod. cum medicinalis. li. 6. Et si verum est primum dictum, addo, quod ẽt si fiat legatum, ut oretur pro aĩa illa eodẽ modo, quo licet orare, iuxta dicta su. eo. ti. in prin. potest recipi: tũ quia hic cessat rõ Inn. s. quod pro eo non sit orandũ: tum ẽt qa ista participatio est pro bono animæ eius, cũ ordinetur ad orationem priuatam.

16 SEPTIMVM † est, vtrũ, fratres recipere possint eleemosynas in hoc casu. s. quando Petrus, qui consueuit eis dare singulis septimanis certam summã, vidit se in breui excommunicandũ. ideoq; ordinauit amico, vt dictã sũmã daret eis, donec reuocaretur mandatũ, vel sñia, spondens se satisfacturũ? Et dico, ſm gl. Ray. & Sum. Cõf. e. ti. q. 159. quod sic: si fratres hoc non procurarũt, nec peccabũt sic recipientes ab amico dãte noĩe suo: nec excommunicatus, qui proprio motu sibi prouidit ĩ futurũ, & pia intentione, sciens, quod fratres ab eo excõicato nõ reciperent. Secus vero si fratres hoc procurarũt, quia canoni facerẽt fraudẽ licet ille suo noĩe daret. fit. n. fraus canoni, vel legi, qñ salua literæ superficie, p adĩuentionem aliquam dolo malo contra mentem eius venitur. ff. de le. l. contra legem.

17 OCTAVVM † est vtrũ excusentur patres, & dñi, si participant filijs, & seruis excommunicatis, sicut econuerso? Et dico secundum Ray. & Veru. quod ſcd̃m aliquos excusantur. Sed tutius est dicere, quod nõ, quia suos minores corrigere tenebantur ne inciderent. ar. 27. q. 1. de filia. & consentit Gof. & Host. & vr̃ verũ, quando ipsi fuerunt cã, quod inciderẽt, vel essent in mora petendæ absolutionis, ſm Arc. Aliter, in qt: locũ hẽt, qd̃ S. Tho. dicit in 4. dist. 18. quod ad minus dẽnt eis cõicare in his, ad quæ sunt obligati: qa sicut inferiores superioribus ad obsequium, ita superiores inferiorib. ad prouidentiam obligantur. Vnde intelligo quod tantum licite cõicant: quantum requirit paternalis, aut dominatiua gubernatio, quod intelligo ẽt si fuerunt in cã: quia p hoc non tollitur obligatio eorum. Et adde, quod quando parentes a filijs alimenta recipiunt, licite eis cõicant, ut in Sum. Conf. li. 3. tit. 33. q. 131. Sed intellige, qd licite participãt in petendo, & accipiendo alimenta tanq̃ debita, si ea filij dẽnt, non ãt conueniendo, si aliter facere possunt: quia eo casu non ideo excusantur, quia debeant filio, sicut subditi suo superiori: sed qa filius dẽt eis sicut debitor creditori. Et eodem modo dicendum videtur de seruis excõicatis, qui seruiunt dño, & de mercenarijs, quib. licite cõmunicant conductores, vbi sine magno incommodo eos vitare non possent. Et idem de socijs habentibus aliquid cõe Host. Ber. & Sum. Conf. ibi. q. 132. & in c. si uere. eod. ti. vbi Pan. notat ista esse vera, si societas erat contracta ante excõicationẽ, & etiam si post: & ego non contraxi, sed in ius successi alterius, quia non sum in culpa, & societas originem habuit ante excõicationem. Secus si ego contraxi, quia peccaui contrahendo. hæc ille recitans Hostien. & vr̃ dicere repugnantia. Sed intelligo, quod dicat societatẽ contractã post excommunicationem non simpliciter, sed in ordine ad me, qui successi in ius alterius, qui ante sñiam cõtraxerat. Et intellige ſm eundem, quando ex abstinentia societatis damnum imminet mihi: nõ ãt quãdo imminet excõicato. quia non teneor illi cõicare in suũ fauorem. Intellige etiam arg. d. c. si vere, φ sẽper participari potest ad euitandum damnum emergens, ar. etiam dictorũ su. notab. 2. in princ. sed eo casu voluntariæ communicationes sunt uitandæ.

18 NONVM, † an excusentur uasalli dominis communicantes? Et dico circa hoc esse triplicem opinionem, & prima est Rich. in 4. dist.

18. quod nõ: quia absoluti sunt durante snia, ut in c.nos sanctorũ.15.q.6. & consentit Hugo.& Sũ.Ro.Secunda est Inno & Ho.in c.veritatis.de do.& cont.quia loquũtur ambigue, nec audent diffinire. sed recitant contrarias opiniones, & consequenter ẽm eos eligenda est tutior.i.præcedens. Tertia vero est distinguentiũ,ut distinguit Ver.dicens, ꝙ eos vitare tenentur cum snia contra dñm aggrauatur: & præcipitur uasallis ne obediant illi, & sic intelligitur. d.c.nos sanctorum. & Suppl. dicens,ꝙ non excusantur, quando posſũt cõmode dñm vitare, alias necessitas excusat. Sed veritas est iuxta ea;quæ determinata sũt su.§.4. & 8. quod dñs agere non põt: ipsi tñ debita reddere tenẽtur: & ĩ hoc licite cõicãt, etiam soluendo in propria persona, ut in Sũ. Conf eo.ti.qu. 136. & non aliter. Nec obstat. c.nos sanctorum: quia non absoluit uasallos a debitis, sed a iur̃o fidelitatis, qđ est magna seruitus vltra debitũ, ut inf.Vasallus. hoc patet ibi per gl.& tex.Si tñ dubium est, vtrum princeps sit excommunicatus, necne, vasalli obedire tenentur in omnibus, vt prius; quia in dubijs superioribus obediendum est secundum Doct.ut 23.q.1.quid culpatur.

19 DECIMVM † est vtrũ posſit quis iudicibus, vel rectoribus excõicatis communicare in iudicio stando coram eis? Et dico ẽm Ver. ꝙ sic si est de iurisdictione illorum, & uocatur, q̃a est casus necessitatis, & similiter si coram eis conuenit suos iniuriatores: quia etiam in hoc non solum est necessitas, sed etiam cõicatur tali in spectantib.ad salutem animæ, s.reddere cuiq; suum, aliter pararẽt uia raptorib. Itẽ quia si licite conuenio excõicatum ratione debiti, pari ratione, & corã excõicato. Licet ẽt iudicẽ excõicatũ requirere, vt iuuet inq̃sitores contra hæreticos: nec inquirentes incidũt in minorẽ.extra de hære.c.ꝑsidentes.li.6. Imo in eadẽ cã hæresis recipi potest testis excõicatus, extra, de hær.c.in fidei.lib.6. in alijs tñ casib.non licet prædictis cõicare: puta, comedẽdo, vel hmõi, quia non sunt de personis exemptis, ẽm Ver. & Sũ.Conf.eod.tit.q.136.

20 VNDECIMVM † est, ẽps si communicet ex cõicato a se in crimine damnato, vel criminoso.i.propter qđ illud excõicauit, vtrum incurrat eandẽ sententiã; Et dico ꝙ non, secundũ Ber.& Gof. sed incurrit minorem tantummodo: aliter sua snia ligaretur, quod fieri non potest, cum nemo posſit sua snia ligari, argu. ff.de arb.l.pe. & de iud.l.Iulianus. Sed Rayn. Inn.& Host.sentiunt, ꝙ incurrat eandem, & non sua, sed iuris snia ligatur, licet occasione suæ: extra eo.nuper. & ꝙ a superiori oportet illum absolui, & sic intelligitur, c.sicut Apost. lib.11.q.3.cum trib.sequentibus. & extra eo. si concubinæ, & consentit Io.Mo. & Arch. & addit Ho.ꝙ incurrit etiam minorẽ. Exemplũ vero horum est, si ẽps cognoscat illam, quã ꝑ fornicatione damnauit, vel si consanguineũ, vel amicum, damnauit pro rapina facta suo inimico, & raptori fauet occulte, & cũ eo participat. Si tamẽ ẽps, vel alius excõicasset aliquẽ cum omnib.auxiliantibus: & ipse excõicator fuerit vnus ex illis, non ligatur: quia cũ nõ ligetur à iure, ligaretur a se, quod esse nõ potest: cũ nemo se posſit, uel absoluere, vel dãnare: sed tantũ superior.di.21.inferior.ext.de maio.& obe.cũ inferior. Sed Inn.extr.eod.qđ in dubijs, ẽm Arc.extra eo.statuimus.lib.6.

2 DVODECIMVM † est, vtrum si quis tenetur iur̃o soluere alicui in certo termino, soluere teneatur, si ille excommunicetur interim? Et dico in hoc esse uarias doctorum snias. Nam Host.& Ray.tenẽt, ꝙ soluere non dẽt, sed summã in sacra æde deponere, donec absoluatur 15.q.6.nos sanctorum, ut citius resipiscat, si tamen ecclesia me absoluit durante snia a iuramento exigente contumacia rei, quod facere p̃t, vt 15.q.6.iuratos, & extra, de iureiu.veniẽtes.& de pœ.c.si.eo. casu depositionẽ fieri nõ oportet, ẽm Host.& idẽ tenet gl.in cap.iuratos.15.q.6. & idẽ Suppl.& Sum.Ros. & Ang. gl.vero Ray.dicit, ꝙ si iste solutionem differat ex auaritia, non ex zelo iustitiæ, peccat Deo licet ab ecclesia non puniatur Inn. vero consuluit tali, ꝙ soluat, quia & seruiens tenetur seruire ei, ut promisit. 11. qu.3. quoniam multos. Et hanc opi.Sũ. Pis.cum Arc. dicit veriorẽ, & sequitur, & sine dubio ista est mens S.Tho. in 4. vbi probat patrem, & dñm posse communicare filio & seruo excõicato, saltẽ in his ad q̃ tenentur, ubi virtualiter habet istã maximam, quod obligatus excõicato añ sententiam, est obligatus ẽt post, nisi absoluatur, vt vasallus quo ad iur̃m fidelitatis. Et hoc esse uerũ patet ẽt ex dictis Host. tenentis opinionẽ contrariã, quia ipse fatetur, qđ debens aliquid excõicato ex contractu, tenetur quo ad obligationẽ naturalẽ, ẽt si non interuenerit iur̃m, ut dictum est su.3 §.23. Obijcit autẽ Suppl. quod illud c.quoniã, non loquitur, nisi de obligatione procedente ex conuersatione domestica. Sed dico primo hoc esse falsũ; quia extenditur illud c.etiam ad colonos, vt iustũ est, & data ueritate huius, dico secundo,

quod

ꝙ ſicut illa obligatio ad conuerſandũ domeſtice excuſat cõicationem domeſticã, ita minor obligatio, q̃ eſt ex cõtractu, excuſat minorẽ, quæ eſt in reddẽdo debitũ. Obijcit etiã Roſ. all Pan. in c. inter alia eo. tit. qui tenet aliã opinionẽ per locũ a ſpeciali, quaſi ſpeciale ẽ in filijs, & mercenarijs & ſimilib. de quib. in d. c. qñ ergo in alijs erit contrariũ, quia non debeo incurrere ꝑiculũ aïæ ex facto excõicati. Sed dico primo, qḋ ẽt ſpeciale in prædictis q̃tum ad cõicationẽ domeſticã, vel magnã nõ q̃tum ad paruã, q̃ eſt in reddẽdo, hoc tñ dato, dico ſcḋõ, ꝙ in alijs erit contrariũ, vbi ẽt rõ minor, vł ẽt par, ñ extendendo ius priuilegia tũ; ſecus vbi eſt ratio maior, vt in debitore, q. iam accepit, ꝙ reddat, ſicut mercenarius exhibet id gratia cuius accipiat. Nec incurritur periculũ aïæ faciẽdo id ad ꝙ obligat lex naturæ, i. ſoluẽdo, debitũ ſed potius ñ ſoluẽdo, qñ qs non eſt abſolutus ad obligatione. Et ſi dicatur, ꝙ abſoluit eccleſia eo ipſo, ꝙ prohibet tali cõicare, non valet, q̃a nunq̃ ẽt intelligendum, ꝙ inferiorẽ aliq̃d agere velit aduerſus legem ſuperioris, ẽt in caſu a ſuperiore conceſſo, niſi ſpecialiter exprimat: ſicut ſpãliter exprimit de iuramento fidelitatis in vaſallo.

22 DECIMVMTERTIVM † eſt, vtrum participando in diuinis ſ. ꝑ incurratur ſñia eadem ſiue maior. Et dico, quòd vt ex dictis colligi ꝑt ſi excõicatus eſt quis à papa ſententialiter, & nominatim, ex tali participatione clericus incurrit eandem, vt inf. Excõicatio. 7. §. 6. laicus vero minorem: vterque tamẽ mortaliter peccat. Si vero eſt excõicatus a quocunq; iudice papa inferiore, & denuntiatus nominatim ſit ſit clericus, incurrit minorem, & interdictum ingreſſus eccleſia: vt inf. Suſpenſio. §. 6. laicus vero minorem tñ, ſm aliquos, vterq; tñ mortaliter peccat. Si vero etiam excõicatus gñaliter a iure, vel ab homine, ẽt ſi ſit papa: nec clericus nec laicus tenetur eum vitare, etiam in diuinis, niſi ſit notorius clerici percuſſor; vt patet ex decreto Conſtantienſi. Adde ſm limitationem concilij Baſilienſis ante ſciſſuram, vel niſi alias ſit excõicatus ita notorie, quod non poſſit aliqua tergiuerſatione celari, etiam ſi non ſit denuntiatus; quia, vt probat Fel. in c. Rod. de reſcrip. notorius excommunicatus non eſt neceſſario denuntiandus.

23 DECIMVMQVARTVM † eſt, vtrum participatio in diuinis, vel in alijs facta ꝑꝑ metum, vt quia tyrannus cogit ſub cõminatione mortis aut verberum, excuſetur? Et dico ſm Hoſ. quod beatus eſſent ſacerdos ſi ſe ad martyriũ ꝑparet, quia metus & ſic culpã attenuet non tñ ſimpł̃r excuſat. 32. q. 5 ita ne. Sed iſta opinione, & ipſe ẽt ſingularis; & non tenet Hug. autem, & Ver. & Sum. Conf. & cõiter oẽs dicunt, ꝙ excuſat metus cadens in virum conſtantẽ, de quo inf. Metus ſic, ꝙ nec peccatum nec ſñia, ẽt minor, incurritur, quia in talib. excuſat caſus neceſſitatis, vel ẽt vtilitatis, ꝙ minus eſt. Itẽ q̃a non tenetur quis obedire prælatis ꝑcipientib. ſubire mortem aut verbera, vel aliq̃d facere, ad quòd iſta ſequũtur, vt ſu. Charitas. §. 2. & inf. Relig. 6. §. vlt. Metus vero qui in conſtantem virum non cadit, non excuſat. Fallit tñ, ꝙ dictũ eſt in duobus. Primò, qñ participatio eſſet in crimine; quia tũc procedit dictũ Hoſ. & ſua probatio. Scḋò, qñ excõicationis cã eſſet pro tutanda fide: q̃a pro fide & cõi ſalute, qñ aliter defenſari non ꝑt, prælatus ſubditũ põt obligare: vt ibi dictum eſt, & dicetur. Caput aũt, ſacris, ꝙ met. cau. dicens ꝙ pro nullo metu dẽt qs peccatũ mortale incurrere præſupponit participantẽ facere contra præceptum ad ꝙ tenetur, ideo loquitur quando metus eſt leuis, vel participatur in crimine, vel in præiudicium fidei.

24 DECIMVMQVINTVM † eſt, vtrum ſacerdos cui mandat iudex vt aliquem denũtiet excõicatũ, ſtatim viſis literis teneatur eum vitare. Et dico ſm Veru. ꝙ dẽt ꝑſumere excõicatũ, ſi iudex eſt ordinarius, vel ẽt delegatus, niſi probabiliter dubitetur de ſua authoritate: ſi tñ poſtmodũ res deducatur in iudiciũ & ille neget ſe excõicatũ, dicit literas huius mãdati nõ ſufficere ad probationẽ, qḋ puto verũ qñ ageretur contra excõicationẽ corã ſuperiore, cui oſtẽdere dẽt iuſtitiam cauſæ & iudicij, extra, eo. ſacro. alias in dubio ſtandum eſt literis iudicis extra, de prob. poſt ceſſionem, non tñ tenetur eum vitare, donec eum denũtiauerit, aut denuntiatũ conſtet. Si aũt iudex ſacerdoti mandet, qḋ aliquẽ excommunicet: non tenetur, vt dicit, eum vitare publice, vel priuatim, donec eum excommunicauerit.

25 DECIMVMSEXTVM † eſt, qũo vitandus ſit excõicatus? Et dico, ꝙ ſi de excõicatione certum eſt, excõicatus occulte vitari dẽt in occulto: puta bono modo recedendo, vel tacendo, aut occaſiones quærendo, taliter, ꝙ non prodatur, arg. c. ſi tantum. 6. q. 2. & c. cum non ab homine, eo. tit. & concor. Ray. & Gof. Excõicatus verò publice, puta quia cõiter ſcitur & non tantum a paucis vitandus eſt, publice: vt ſi intret eccleſiam, recedendo inde, vel monendo vt ipſe recedat, quæ monitio non

eſt participatio illicita, cũ ſit in conuertendo animã eius ad legis obſeruationẽ. Si vero de excõicatione dubitatur, ſm S. Tho. in quol. 4. ar. 14 diſtinguendũ eſt, quia ſi dubitatio pcedit ſnĩam iudicũ, puta quia nondum per eorũ conſenſum declaratum eſt, vitari non debet, quouſq; certo iudicio terminetur. Si verò ſequitur concordem eorum ſnĩam, magis ſtandum eſt ſententiæ iudicũ, & vitandus eſt. Cuius ratio eſt, ſm mẽtem eius, quia in dubijs obediendũ eſt ſuperioribus, vt ibi innuitur, & vt ibi dr̃, quia iudices certius poſſunt percipere veritatẽ. Item q̃a ſi ſententijs nõ ſtaretur, nõ ſuſpẽſis appellatione, ſed q̃libet ꝓ ſuo arbitratu calũniã poſſet ingerere reipub. bono præiudicaretur. Sed prædicta intellige de dubitatione iuris ꝑꝑ veritatẽ opinionum: vt in Sum. Conf. lib. 2. tit. 33. q. 194. non de dubitatione facti de qua dictum eſt ſup. §. 2. caſu 4.

26 DECIMVMSEPTIMVM † eſt, vtrum is, quem ſcio ſemel excommunicatum, ſemꝑ & vbiq; ſit vitandus, aut ſꝑ peccem non euitando? Et dico, ꝙ ſi eum, de quo mihi conſtat, quòd ſit Pariſijs publicatus, poſtea inuenio Bononię, vbi de hoc nihil ſcitur, ſm quoſdã ibi vitare teneor. Vnde Inn. dicit in c. inquiſitioni. extra eod. & approbat Pan. in c. ad noſtram el 4. de iureiur. & in c. cũ non ab homine extra, eo. ꝙ ſi q̃s eſſet in vna prouincia notorie excõicatus, & in alia mihi ſoli pareret, debeo eũ vitare, ibi ẽt in publico, & q̃a nõ pt iſte dici ab eccleſia toleratus. Poſſet tñ ſm Ver. & Sũ. Cõf. ac Piſ. benignius dici hoc eſſe verum, qñ habeo de excõicatione teſtes, vel inſtrumenta, quibus facile cũ probarem, alias teneor ſolũ vitare ĩ diœceſi, in qua facta eſt publicatio. Intelligo tñ, ꝙ ſi eam probare non poſſem, teneret tamen eũ vitare in occulto quia maior eſt de iſto ratio, quã de eo, qui nullibi eſt notorie excõicatus. Eum verò, de cuius ſnĩa mihi conſtat, ſi video poſt annum ſm Verue. ei cõicare poſſum, & eum credere abſolutũ, ſi talis eſt, ꝙ credatur timoroſus, & qui tũc ſeruabat excommunicationem, & modo nõ ſeruat ar. extra, de off. ord. ex parte alias debeo eũ vitare occulte, vel publicè, ſm quod ſnĩa etiam occulta, vel publica, donec conſtiterit, vel præſumatur probabiliter de abſolutione Igitur ſemel excõicatus ſꝑ & aliquo mõ vbique vitandus eſt, niſi conſtet de abſolutione, per regulam, ſemel. de reg. iur. in 6. & facit c. propoſuit. de cle. exc. mi. vel niſi eſſet talis, de quo hoc probabiliter præſumatur. Si tñ ſubito non aduerto actu de excõicatione eius, quem habitu ſcio excommunicatũ, nec pecco, nec incido in minorem, ſecundum Veru.

27 DECIMVMOCTAVVM † eſt, vtrũ liceat mihi vti domo excõicati? Et dico ſecundum gl. Ray. ꝙ eo abſente non licet mihi hoſpitari in ea, vel inde ſumere neceſſaria vitæ, aut vinũ celebrandum, niſi accipiam ab vxore, vel factore, eo mõ quo dictũ eſt ſup. dubio 4. Si verò domũ ĩuenio ſine cuſtodia, & prædicta facio ex cõfidẽtia amicitiæ, non licèt ꝑdictã q̃a ſic quodã mõ cõtraho cũ illo, obligãs me ad antidora, & ei cõico. Si vero credo eũ rẽ habiturum non gratã cũ ſciuerit, nõ incido, quidẽ in minorem, ſed tamen furtum committo.

28 DECIMVMNONVM † eſt, quomodo credere debeo aliquem eſſe excõicatum ſic, ꝙ eum teneat vitare? Et dico hoc eſſe. Primo ſi vidi eum denunciari aut facientẽ aliquid cui ſcio annexã eſſe ſnĩam puta percutiẽtem clericũ. Secundò, ſm Ray. ſi eſt fama publica, ꝙ ſit denuntiatus, aut egerit aliq̃d tale. Si aũt alterũ horũ, audio a fide dignis de viſu referẽtibus, teneor inquirere veritatẽ & interim vitare illum ſm eundẽ. Si verò fama eſt leuis, vel audio ab aduerſario, nõ teneor. 22. q. 5. hoc vr̃, & 2. q. 1. c. 1. & 2. q. 3. non ſolum & extra, eo. ca. cũ deſideres. Tertiò, ſi audio ab aliquo hoc dicente de ſeipſo extra confeſſionẽ, ſm oẽs: non autem ſi in confeſſione, ſm Veru. ne confeſſio reddatur odioſa: & quia ſcio ſolum vt Deus. Et conſentit Hoſt. licet Hug. dixerit cõtrariũ, cuius tñ dictũ dupliciter eſt verũ. Primo, quando hoc ſcio in confeſſione ſimul, & extra confeſſionẽ. Secundo limitando, ꝙ debeo ſecretè monere, & vitare, quantum commodè poſſum ſine ſcandalo: ne dem ei materiam peccandi & ingerendi ſe aliorum communioni contra iura. ar. 6. q. 2. ſi tantum, & extra, de of. or. ſi ſacerdos. Quarto, ſm Ver. ſi audio, ꝙ talis ſit excõicatus, & hoc ab epiſcopo, vel alio eius prælato, aut ſacerdote parochiali, qui hoc mihi dicat denuntiando ſnĩam & talis eſt caſus, de quo ſolet excommunicatio fieri. Secus vero ſi hoc dicat in locutione cõi, quia credere non teneor, aut illum euitare. Secus ẽt ſi aliquis illorũ dicat ſe vidiſſe parochianum ſuum aliquid faciẽtem, ꝑꝑ quòd incidit in excõicationẽ, & illud nõ eſt publicum, quia ſecũdũ Veru. ſiue credam illũ vitare, ſiue nõ credã, illũ vitare non teneor, eſt in occulto, quantum ad euitandũ excõicationẽ minorem, & multo minus ſi alius hoc dixerit Si tñ credam, non debeo me ingerere cõioni illius, ſi poſſum ſine ſcandalo, ne dem materiam

riã peccãdi. Sed iſta licet ſint vera modo rõne decreti Cõſtãtienſis, tñ olim neceſſe erat vitare in occulto ẽt occultũ. extra eo. cũ nõ ab homine. Quinto, licet nõ teneat credere ſacerdos ſi videat aliquẽ hora miſſæ nolẽtẽ intrare eccleſiam, ſed audire foris, p̃ſumere eum excõicatum. ſm Veru. tñ, vt dicit, inquirere tenetur veritatẽ, ſi eſt ſacerdos ꝓprius, qui tenetur agnoſcere vultum pecoris ſui.

29 †VLTIMVM eſt, vtrum iſta prohibitio participandi extendatur ad mortuos? Et dico, ꝙ cui cõicamus viuo, cõicamus & mortuo: extra, de ſepul. ex parte. el 2. niſi poſt mortẽ appareat, quòd non erat ei cõicandũ in vita, puta ſi poſt mortẽ de hæreſi conuincatur. 34. q. 2. ſanè. & pręter caſum de torneamẽtis. de quo inf. Torneamẽtũ. §. 1. Ecõtrario quoque cui nõ cõicamus in vita, nec mortuo cõmunicare debemus. extra, de ſepul. ſacris, niſi appareat, ꝙ ei cõicandum erat in vita: puta quia oſtẽdit ſigna cõtritionis. extra, eo. a nobis, el 2. de ſepul. parochiano, vel niſi recõciliationẽ petiuerit. de ſepul. ſacris in gl. ꝙ ĩtellige, ſi poſt mortẽ fiat abſolutio: & nõ añ abſolutionẽ, ſm Pa. in c. à nobis. el 2. ext. eo. tit.

RVRSVS DE EXCOMMVNICAtione ſexto, ſ. percutientium clericos.

1 *Excommunicatio ſexto modo conſiderata a Cano. ſi quis. 17. q 4. in delinquentes infligitur. Et ibidem verbum, ſi quis, quid contineat. Et quid clerici nomine contineatur.*

2 *Canonis ſi quis, vt quis pœnam incurrat, quot requirantur.*

3 *Clericus quiſnam aut religioſus, ca. ſi quis prædicti priuilegio gaudeat.*

4 *Priuilegium prout ad negotium præſens pertinet iuxta Pan. duplex. Et ibidem vtrunq. tractatur.*

5 *Clerici etiam ſine manuum violenta iniectione, quibus caſibus aduerſus iniuriam inferentem, Canon ſi quis priuilegio gaudeant, axiomatibus octo demonſtratur.*

6 *Clerico manus violentas inferre quot modis ac caſibus ſine Canone, offenſione, quis poſſit, quatuordecim concluſionibus expeditur.*

7 *Clericus in ſacris exiſtens habitu dimiſſo, quibus caſib. priuilegium Canon ſi quis an fori perdat. Et ad finem huius numeri in tribus Archie. Florent. refellitur.*

8 *Clericus ſe ſponte verberibus in ſatisfactionem obtrudens, num ſit excomunicatus. Et in quam incidat excommunicationem.*

9 *Mulier clericum libidinoſe impetentem ſi percutiat: an in Canonem incidat.*

10 *Clericum capellis arripiens, ac dicens, ſi non clericus eſſet te caderem, an in Canonem incidat. Et quid de tangente res clerico adhærentes nu ſeq.*

12 *Clericum aliquid per metum efficere cogens num in Canonem incidat. Et quid de, qui clericum de equo pręcipitat, vt eius aſcenſu aduerſarium effugiat. nu. 13.*

14 *Clericum criminoſum an quilibet iudex vel etiã clerici ſocius non iudex ne fugiat, arripere, queat, vt eum iudici ſiſtat. Et quid de Poteſtatis familia & creditore.*

1 EXCOMMVNICATIO † ſextò, ſpecialiter quo ad percuſſores clericorum, & monachorum fertur, in ca. ſi quis 17. q. 4. & in ca. non dubium. de ſent. exc. Pro quo ſciendum eſt primo, ꝙ per ly ſi quis cõprehẽdit ẽt fęmina. ſcd̃m gl. ibi. & Arch. & patet in c. mulieres eo. tit. & ꝑ cler[illegible]cũ, vel monachũ intelligitur perſona tali priuilegio gaudẽs vt ſic: ita ꝙ percuſſor eius in caſu, in quo non gaudet, non incidit. Et per manũ violentã intelligit̃ oĩs effectus violenter illatus ĩn perſonã, vel adhærentiam perſonæ: quia iſte canon, vt dicit Pan. in c. nuper. eo. tit. ponderat potius effectum violentiæ quam modũ inferendi violentiam ꝙ patet in d. c. nuper. vbi dr̃ excõicatus qui clericum detinuit in cuſtodia, licet forte eum non tetigerit; imò intelligitur oĩs effectus iniurioſus ẽt ſi non eſſet violentus: vt in c. contingit. el 1. eo. tit. vt cum clericus ſponte ſe verberibus ſubijcit iniurioſis.

2 †AD hoc aũt, ꝙ q̄s in hunc canonem incidat, triã requirunt̃. Primo effectus iniurioſe illatus. Vnde non incidit quis per iniurioſa verba, aut comminationes puta eleuato pugno, vel enſe, ſecundũ Veru. Gof. Ho. Ray. & Io. de Lig. q̄a iſta nõ tranſeunt in perſonam clerici, & ſm Io. An. nullus incidit in pęnam latæ ſnĩæ ꝑ ſolã attentationem, niſi ad actus cõſummationẽ peruenerit, de ele. perpetuæ lib. 6. Secundò, ꝙ fiat ſuadente diabolo. i. aĩo iniuriãdi, vel offendendi: quia tex. hoc dicit, & ſm Inno. & oẽs Canoniſtas requirit̃ dolus & facti perpetratio; imò ſi quis intendẽs iniuriã inferre laico, & errore iuſto deceptus infert clerico, nõ incidit, vt patebit. Tertiò, ꝙ effectus iniurioſus ſit notabilis apud aĩum inferẽtis: q̄a vt ſup. Excõicatio. 1. §. 2. dictum eſt, ſnĩa canonis nunq̃ infert̃, niſi pro mortali, ꝙ in re modica eſſe nõ p̃t, in hoc tñ ſtabit̃ arbitrio boni viri, cũ añ d̃terminari ñ poſſit.

3 †SCIENDVM eſt ſecundo, quis ſit clericus, vel religioſus gaudens iſto priuilegio? Et dico, quòd ſcd̃m iura & communiter doct. talis. Primò, omnis habens aliquem ordinem

ēt primā tonſurā ſolū:vt de æta.& qual.cum
contingat.& no.Pe.de Anch.in c.1.de cle.cō-
iug.li.6.Et ſecundo,omnes profeſſi, vel pro-
feſſæ religionis approbatæ, etiam ſi ſint con
uerſi,vel conuerſæ.Et tertiò,ſimiliter noui-
tij.ſ.religionē approbatā, ſed ad ꝓbōnē in-
greſſi:vt in c.ſi religioſo.eo tit.lib.6.ēt ſi ſint
bigami,ſecūdùm Io.An.in c.mercuriali.¶De
conuerſis aūt eccleſiarū ſæculariū diſtinguit
Hoſt.in c.non dubiū:quia ſi remanent in do-
mo ſua viuentes, vt laici, ſiue ſi retinent ſibi
aliq̃ proprietatē, nō gaudēt iſto priuilegio:
ſecus ſi ſe,& ſua dedicarunt, incedentes ton
ſurati,& habitu mutato diuinas horas audiē
tes; honeſteq; viuentes:quia licet Sum.Ang.
teneat,eos gaudere ſolum ante factum, ſ ad
cautelā:tñ verius tenent Hoſt. ꝙ gaudent.ſ.
ante & poſt.Probatur hæc ſolutio in c.vt pri
uilegia.de pri.ver.hoc āt & cōſentit Sū.An.
Roſ.eiuſdem ordinis,& Ioan de Lig.& Pan.
in d.c.vt priuilegia. & addit Pa. ꝙ tales.ſ.ſibi
aliquid retinētes, ēt non gaudent priuilegio
fori: ſed conueniri debent coram iudice ſæ-
culari: licet largo mō ſint eccleſiaſticæ per-
ſonæ.Et refert ſe Pan. ad notata ꝑ eū in c.2.
de fo comp.vbi dicit,ꝙ ſolemniter pœniten
tes nō gaudent priuilegio fori,nec ēt eremi-
tæ.Et rō eius eſt: quia nullus interuenit actus
eximens eos,ēt à iuriſdictione Imperatoris,
q̃ ēt duplex.ſ.receptio ordinis, & conuerſio
ad aliquā de religionib.approbatis:vt in c.ſi.
de reli.do.& conſentit Lau.& Ioan. dē Lig.li
cet gl.in c.quiſquis.17.q.4. quam ſequit Inn.
& Archid.teneat,ꝙ conuerſi,& pœnitentes
gaudeant priuilegio clericali: & loquitur de
conuerſis oīb.ēt ſi ſua non dedicauerint.Vi-
de ſup.Eccleſia 1.§ 5.De fratrib. āt & ſorori
bus tertij ordinis B.Dominici, vel B.Franci-
ſci Sum.Ang.ſentit,quod gaudent ſolum,an-
te factū,non aūt poſt:non ſolum ſi in ſæculo
laicaliter viuunt: ſed ēt ſi viuunt in congre-
gatione,ſicut cæteri religioſi:quia inquit,nō
ſunt religioſi proprie,cum tria vota nō pro-
mittant vni religioni approbatæ, & cras poſ
ſunt eſſe meri ſeculares,ſi volunt.Sed iſta rō
non eſt bona: alioquin nouitij nō gauderēt,
nec clerici habentes tm̃ primam tonſuram.
Vnde dico,ꝙ loquendo de iure cōi,de his,&
oīb.oblatis religioſorū, vel gaudēt, vt patet
ex dictis ſup.Eccleſia 1.vel ſaltē eodē modo
diſtinguendum eſt, quia ſi viuunt in ſuis do-
mibus laicaliter retenta ſibi aliqua proprie-
tate,non gaudent.ar.c.duo ſunt.12.q.1.& ꝙ
no.Hoſt.& cōiter docto.in d.c.non dubiū.&
Card.in cle.1.de dec.Imò ēt ſi retinēt ſibi ſo
lū vſumfructū.vt no.Pa.in d.c.vt priuilegia.
nec ſufficit, ſi habitum mutarunt, vt ibi per
eundē patet:& per gl.non obſtante,ꝙ tex.lo
quatur alternatiuè.i.disiūctiue. Si vero ſe &
ſua perpetuo dedicarunt ordinib. ſuis, gau-
dent: q̃a non eſt de his rō minor,q̃ de cōuer
ſis ſæcularium eccleſiarū. Loquendo verò iu
re priuilegiato dico,ꝙ oēs fratres & ſorores
vtriuſq; ordinis tertij B.Dominici,& B.Frā-
ciſci gaudent; per bullam auream Sixti, &
per aliud priuilegium incipiēs, ſacroſancta,
& tenet Zab.in c.ſi diligenti.de fo.compe.&
Fel.in tract.quando literæ apoſtolicæ præiu.
patr.eccl.dicit indubitatū quantū ad vtrūq;
priuilegiū.vide ēt vbi ſup. ¶De eremitis au-
tem Sum.Ang.ſequens Pan.qui in hac mate-
ria ſatis diſtat a vero dicit,ꝙ non gaudēt ſed
quidam ex d.gl.in c.quiſquis.tenent contra-
rium,& hoc eſt verū,vt patuit ſup.ti.Eccle-
ſia 1. Et idem dicendum eſt de incluſa ſpōte,
ſm Ant.de But.& Arc.licet dicta Sū. hoc ne-
get. ¶De Ieſuatis autem,qui & diſcalciati,&
capuciati incedunt:& viuunt regulariter,di-
cit Pan.ꝙ non debent gaudere priuilegio:q̃a
non ſunt clerici, nec ordines recipiunt, nec
profitentur tria ſubſtantialia vota imò nul-
lū,imò putat eos peccare mortaliter,cū ve-
niant contra conſtōnē c.fin.de reli.dom.Sed
tū iſta fortè habent apparentiam ſequendo
iure cōi quantū ad primos inſtitutores illius
religionis:modo autem quia Papa ſcit,& to-
lerat,imò Martinus v.cōceſſit eis vſq; ad be-
neplacitū ſedis apoſtolicæ poſſe licite in ſuo
ſtatu permanere non ſunt condemnādi: imò
dico,qđ gaudent iuxta dicta ſup.in tit.Eccle-
ſia j.ſcđm do.Ant.de But.¶De clerico ēt cō-
iugato cū vna, & virgine non bigamo inci-
dēte in habitu clericali,& tonſura, dico,qđ
gaudent hoc priuilegio, & fori,quantum ad
delicta:vt c.vnico.de cle.coniu.li.6. Sed ſi ſit
coniugatus non bigamus, non deferens ha-
bitum clericalem,& tonſuram,perdit omne
priuilegium ſine aliqua monitione, ſecundū
Io.And.Mod.& Arc.in c.Ioannes.de cle.con
iu.& tex.in c.vnico.de cle.coniu.lib.6.

4 † NOTA vero,qđ cū ſm Pan.c.j.de apoſt.
ſit dup.priuilegiū.ſ.fori,vt.ſ.tantum q̃s con-
ueniat ſub eccleſiaſtico iudice, & canonis ſi
q̃s ſuadēte: q̃a primū ꝑdit difficilius; q̃a ñ ꝑ-
dit ex ſola dimiſſione habitus, aut immiſtio-
ne enormiū,ext.eo.ſi vides.lib.6.his āt aliq̃n
ꝑdit ſm.¶Si āt talis dimiſerit habitū,& ton-
ſurā,& poſtea reaſſumpſerit: quidam dicūt,
quod

ꝙ non gaudet, q̄a satis est, ꝙ semel assumpserit sibi vitam laicalē professione, vt in regula quod semel de reg.iu.li.7. Sed alij verius dn̄t contrarium: quia .s. iusta pęnitentia nemini est auferenda 2.q.7.si quis libellos. Et faciunt notata per Inn c.fi.de vi.& hone.cler. dicentem, quod clerici priuilegio priuati propter se immiscere negociationibus, illud reassumunt dimittendo, & consentiunt Io.Mo.& Arc. Et hanc opi.probat clem. 1. de vi. & ho. cle.rectè intellecta, in qua dr̄, quandiu in præmissis existāt, vel insistant, eo ipso amittant, qđ ſm verū intellectu ad oīa ibi p̄missa refertur: vt in cap.1.& c.secundo requiris.de appe. qđ ēt confirmatur: quia illa constō est pœnalis: ideo in dubio recipere debet interpretationem mitiorē. Io.de Lig. ¶ De clerico vero deposito, siue delegato, dicit Hug.& Io.de Lign.& Hos. ꝙ gaudet. Contrariū autem tenuit Bar Brix. quod vr̄ probari per ca.degradatio. de pę.li.6.& extra, de iud. cum non ab hoīe. Sum.autē Conf.li.3.ti.33.q.35.limitat, ꝙ non gaudet depositus, seu degradatus traditus curiæ sæculari. Io.vero And.& Pan.in c.ex parte.de cle.coniu.limitant de deposito actualiter, & est eadem limitatio, vt credo, quia inquit Pan. depositus actuali incontinenti per actualē degradationem clericale priuilegiū perdens, efficitur de foro sęculari: non autem in depositione verbali, nisi sit incorrigibilis, quia tunc etiam perdit illud ſm communem lecturam in d.c. dum non ab hoīe. Vide sup. Degradatio, & inf.§.seq.& § 5. ¶ De promoto vero per saltū, dicendum est, ꝙ gaudet: quia characterem recipit. ¶ De excommunicato vero quidā dn̄t, quod non gaudet per ca. excōicatorum.23.q.5.& 2.q.1.multi. Sed verius contrariū sentit opinio cōis, quia retinet ordinē, ratione cuius immunitas inducta est: durante āt causa, durat effectus. ex 5. Metaph. & hoc tenet Io.& Am.Gof.Inn.& Io.And. & Spec. ¶ De ordinato autē non baptizato, dico, ꝙ non gaudet, quia non recipit characterem, ſm S.Tho.& idem dico de ordinato coacte coactione absoluta extra, de bap.maiores in gl. Similiter nec ordinatus coacte coactione conditionali, nisi postea expresse, vel tacitè ratificet, ſm Io.de Lig. Sunt multæ aliæ p̄sonæ gaudentes hoc priuilegio, vt mulieres canonicè pęnitentes solemniter, templarij, hospitalarij, milites gaudentes, & huiusmodi de quibus supra, Ecclesia 1.§.5.

5 Sciendum † est tertiò, ꝙ hoc priuilegio clerici gaudent, etiam sine violenta manuum iniectione in multis casibus iniuriosis, ita, ꝙ inferens iniuriam incidit in iustum canonem ¶ Primo, cum quis percutit clericum subijciētē se sponte verberibus pro emen. extra eo. contingit.el 1.de quib. sup. Eucharistia. quia vt dicit Ray. talis percussio, etsi non sit violenta, tn̄ est iniuriosa saltē ordini clericali, in cuius fauore promulgatus est canon. Et in hoc cōcordāt quasi oēs; ipse vero clericus se subiiciens, ſm Ray. est excōicandus, vt ibi, & consentit Pa.ibi. ¶ Scđò, cū quis clericū retinet vinculatū, aut carceratum carcere publico, vel priuato, aut custoditū, q̄a incidit, ſm Ray. vt inf.§.6.dubio 5. qui vero illum retinet modico tp̄e ēt inuitū, & renitentē, vt auertat à flagitio, ſm Veru. non peccat, circa tamen iniuriam percussionis. Vnde quilibet potest eum capere, & ligare, modo q̄ primum restituat suo prælato. Et satis concordat Inn. in c. si vero.el 1.eo.tit.& Host. Et idem est ſm Pā. in d.c. si verò, si familia potestatis inueniat ipsum de nocte: quia contra eum est præsumptio: ne velit facere aliquod malum de offic. dele.consuluit. quod intel igo, nisi probabiliter constet, vel dubitetur de opposito, vt q̄a incedit honeste cum lumine. Et similiter qn̄ capitur ratione delicti, vt ducatur suo prælato in dubio ne fugiat, secundum eum in cap. cum non ab homine.de iudi. Et idem est si creditor timet de fuga eius, ſm Inn. & Pan. in c. vt famæ.eo.tit. Et idem est, si pro delicto detineatur, per 20.horas ad testes conuocandū, ne sit locus inficiationi. facit.l.c.5. ff. de adul. & in auth. vt li.ma.& auiæ §.is quoque. Et idē est, ſm Inn. si hoc fiat, ne incidat in manus hostium: q̄a ei non irrogatur iniuria, sed salus procuratur. ar.di.45.cum beatus, vide ēt inf. §.vlt. Qui vero illum obsident, vel claudūt in domo mulieris, non vt custodiant, sed vt inferant verecundiam, ſm Inn. non dn̄r illum tenere in custodia, vel carcere, quia neque hoc intendunt, nec inferunt violentiam personæ, aut rebus adhærentibus hæc ille, qui vr̄ dicere, ꝙ non sint excōicati. Sed rationabilius Io. de Lig. dicit, ꝙ obsidens eū in castro pro violāda p̄sona, incidit: nō āt q̄ pro hēndo castro claudēs vero illum in domo ad verecundiam incidit: quia inquit, facit iniuriā personæ. Intelligo tn̄ dictū Inn. verū esse in duplici casu. Primo, qn̄ nō ita clauditur in domo, vt exire non possit: sed vt exire non possit sine erubescentia: vt q̄a exeūdo cogitur facere strepitū & sētiri. Scđò, qn̄ obsidētes, vt erubescāt intēdūt erubescentiā leuē, & iocosam. ¶ Tertiò, cum

cũ quis clericum mandat capi,vel cædi,& sequitur effectus:quia incidit mandator,& mãdatarius,ſcdm Ray.& in c.perpendimus, & in c.mulieres,ext.eod. Si tñ mandans reuocauit mandatũ diſtinguendum eſt:quia ſi mandatarius ante reuocationis notitiam iam percuſſerat,vterq; incidit,ſcdm Ber.& Hoſt.licet Inn. contrariũ ſentiat. Si vero reuocatio ante percuſſioné ad eum peruenit: mandator non eſt excommunicatus.argu.ext.de procu.ex inſinuatione,& in c.noſtra,& in d.ca.mulieres, & conſentit Ber.Hoſt. & Gof.Et eadẽ q̃ſtio, ac ſolutio fieri pt de conſulẽte,ſcdm Sũ.Conf. Dicit tñ gl.Ray.qđ cũ percuſſio notitiã reuocationis præcedit,non incidit mãdator,ſi eſt ſufficiẽter contritus,quia ius nullũ exiſtentẽ in charitate ligat,etſi homo,qui aliqñ iniuſtè ligat.Sed dictum Ray.vr̃ verius:quia mortale præceſſit, & eius occaſione damnum irrogatum eſt: idemq; debet pœnã ſentire, extra, de iniur.c.ſi.& de homi.c.ſi.li.6.Si autem mandator ante percuſſionem deceſſerit,ſcdm gl.in c.mulieres eo.ti.non incidit:quia morte mandatoris ſoluitur mandatum.ff.manda.l.inter cã,quod do.Ant.dicit verum ſolum,qñ mandatarius erat certificatus de morte,ſed ſecundum Dir.Inn.Bar.Hoſ.ſi hoc eſt notorium,& in fine non fuit abſolutus, vel nõ apparuerũt pnĩæ ſigna,hẽri dẽt pro excõicato, nec ſepeliri dẽt in cœmeterio:non ex vi,in q̃t,ſnĩæ eccleſiæ militantis, q̃a ea nullo modo ligat̃ ſub terra.24.q.1.quodcunq; ſed ratione pacti notorij, & intelligit,quod ſub terra non ligatur nouiter,ſecus ſi diſcedat ligatus,vt hæreticus decedens,licet ignotus eccleſiæ. Et ſimiliter Gof.dicit,quod incidit, niſi reuocauerit ante mortẽ: q̃a intelligit in eadem volũtate decedere.Pa.verò.dicit ibi,qđ ſi pnĩam recepit in extremis,nõ incidit:licet fuerit in culpa non reuocando mandatũ.Si verò non egit pœnitentiã,non incidit quidẽ de rigore q̃a mãdatum reuocatur in morte: ſed quoniã deceſſit in eo peccato,tenetur de alterius delicto, ſicut tenetur principalis in nonreuocando mãdatũ:vt in l.ſi mãdaſſem,ff.mandati, & operabit hoc caſu excõicatio: q̃a aut non ſepeliet in cœmeterio,aut ſepultus exhumabit,ar.c.in ſacris,de ſepul.hæc ille,cuius opi. Ange. excõicatio 5.§.33.ſaltẽ recitat.Ex oĩb. collige, ꝙ excõicatur; vel ſaltem hẽdus tanquã excõicatus, ſi non pœnituit, cuius ſignum fuit ſi non reuocauit:Secus ſi non pœnituit.Si verò iniecta eſt manus in clericũ nomine tuo, licet ſine mandato, & ratũ habuiſti,incidiſti, quia ratihabitio comparat̃ mandato, de reg. iur.ratihabitio,lib.6. Sed ſi nomine tuo factũ non fuit ratum habendo peccas, ſed non incidis in canonẽ, vel ſnĩam excõicationis,extra eo.cũm quis,lib.6.¶ Quartò, qñ quis non mandat quidem clericum percuti,ſed tñ dicit ſuis,ꝙ vellet de eo.vendicari, animo prouocandi illos:q̃a ſi illi ex hoc moti percutiunt, ille incidit,ſcdm Veru.Idẽ ẽt eſt, ſi non dixerit eo animo:ſed tñ verba talia fuerant, q̃ comparentur mandato,vel conſilio,conſideratis omnibus circunſtantijs; quia dicendo fuit in culpa,& cogitare debuit hoc potuiſſe euenire,arg.c.ſi.de homi.lib.6.& danti operam rei licitæ homicidium etiam caſuale imputatur. ¶ Quintò,qñ quis clericum à læſione non ꝓtegit,cum tñ id ſine ſuo ꝑiculo poſſet,ext.eo. quanto,quod verũ dñt Io.& Ber.in gl.ſuper, d.c.quanto,& Gul.quantum ad officiale,quorum officium pertinet eos defendere.24.q.4. fortè.Hoſt.autem in Sum. dicit hoc intelligẽdum eſſe vniuerſaliter de quocũque etiam ſi ex officio non teneretur,modo ſimplici verbo prohibere poſſet,ar.ext.eo.dilecto,lib.6. & conſentire vr̃ Io. de Lig.ſuper dictum ca. quanto,quod Io.An.in nouel.in d.ca.quanto. & Vin.& Abb.& Hoſt.& Dir.libr.3.limitant qñ quis doloſe dimittit.Et addit Io.An quòd in hũc, vel alium canonẽ nullus incidit ſine dolo.ff.de adul.l.pe.ff.de ſic.l.1.Idẽ Io.de Lig. Collige ergo,quòd ſcdm oẽs incidit dupliciter. Primò,qñ eſt officialis. Scdò,qñ doloſè non prohibet,non autem incidit, ſcdm melius ſentiẽtes qñ non eſt officialis, & non defendit ex negligentia,vel timore ẽt irrationabili.¶ Sextò,qñ non tangit clericum manu, vel inſtrumento manualiter tento,ſed lapillo, vel ſputo,aut aqua, aut quocũque tali iacto in eum iniurioſe:quia ſcdm Ray.& cõiter Docto.incidit, qđ intelligo niſi iniuria eſſet leuis, & iocoſa.¶ Septimò, cum quis clericum inſequitur adeo acriter,vt ille quaſi coactus in aquã vel periculũ aliud ſe proijcit,vt euadat: quia ſecundũ Veru.incidit.Si vero quis clericum inſequatur,vt cædat, & ille ſine percuſſione cadat,& læ datur.Sum.Ang.tenet, ꝙ incidat, & idem Supp.dicens non eſſe rationem diuerſitatis in primò,ſecundo caſu: cum in vtroque læſio ab inſequente cauſetur. Oppoſitum tenuit Sũ.Roſ.eiuſdẽ ordinis, & Sũ.Piſ. & Arch.& hoc eſt rationabilius:quia illa læſio non fuit intenta in ſe ab inſecutore, vt patet:nec in ſua cauſa,quæ eſt fuga, quia per accidens ſe habet ad illam. Et iſta eſt ratio

tio diuersitatis in casu. ¶ Octauò, cũ quis infert metum clerico iniuriosè, nõ iocose p tactum aliquẽ non violentiũ vt exeat de fundo hoc fine vt ipse ingrediatur, vel aliquid inde accipiat; quia iste incidit, ſm Io. de Lig. & Archid. secus si metus esset verbalis tm: aut si realis, tñ sine tactu, ẽt si adesset intentio percutiendi; vt vibrando hastam, vel ensem: qa secundum Innoc. non incidit quia nõ est iniectio manus in clericum, vel in adhærentia illi, & verba sunt cum effectu accipienda: in ca. relatum. de cler. non reli. nec obest conatus sine effectu. extra, de spon. iuuenis.

6 †SCIENDVM est quartò, ꝙ in multis casib. quis infert manus violentas clerico, & non incidit in sñiam istam. Primò, cùm percussus a clerico ludente statim ẽt sine deliberatione repercutit: vt extra. eo. c. 1. secundũ Mon. quia hæc est conditio ludi, & quidã naturalis impulsus, vt percussus grauiter ẽt grauiter repercutiat, ne videatur inferior, & generaliter dicit Rich. in 4. dist. 18. ꝙ percutiens non ex deliberatione, quis turbatus, non incidit. Et idẽ est si ludẽs percutit deliberate; tñ iocosa leuitate, & sine dolo. Iste. n. secundum Veru. non incidit; extra, eo. c. 1. ẽt si percutit grauiter intellige tñ intra limites ludi, quia si grauitas hos excederet interueniente excessu magno ex lata culpa, ſm aliquos saltem præsumptiuè ĩcideret: sicut ẽt si libidine vindictæ, & dolo percutit quantum ad veritatẽ rei. Sed oppositũ credo verum ex dictis sup. eo. tit. in prin. & sup. Culpa, §. 3. Dẽt tñ ſm Io. de Lig. ponderari qualitas ioci & nõ fallẽdi: quia in pœna canonis requirit persuasio diabolica, quam lusus excludit, ipsius qualitate ponderata. arg. notatorũ in c. 1. de præsump. Et idem intelligo de quocunq; repercutiente statim & sine deliberatione, ẽt, extra ludũ, vt cum tanta est subreptio, quod nec se vindicari, nec iniuriari intendit. Secundo, qñ quis ignorabat clericum esse, quem percussit: puta quia comam nutriebat, nec aliquid de clericatu apparebat, vt in c. si vero eo. tit. el 2. & consentit Inno. & Io. And. & non incidit, ẽt si occideret, quia dolus requiritur. Idẽ si habebat habitũ, & non videbatur, puta qa de nocte erat, ſm aliquos, qđ verũ puto qñ rei licitę, puta defensioni rerũ suarũ operã dabat. Si aũt vidit in eo tonsurã, & tñ clericum non putauit, percutiendo incidit: vt gl. no. in d. c. ꝙ verũ est ſm Arc. nisi ex more patriæ, ĩ qua laici plerumq. tonsurã ferunt tpe calorũ, pbabilis ignorantia excuset. Dicit tñ Tancr. ꝙ si volens percutere Andream laicũ, percutit Ioãnem clericũ, errans in persona, neutrũq; cognoscẽs, nõ incidit, per c. si vero, eo. ti. cui Io. de Lig. consentit, qa non præcessit suasio diabolica. Sed oppositũ sensit Ala. quia iniuriari voluit, ff. de furt. l. vlt. & hoc Hos. tutius dicit, est ẽt verius, quia dabat operam rei illicitæ, & hoc nõ sine diabolica suasione. Si vero erraret in qualitate, qa iste qui est clericus, putat laicũ, videns eũ in habitu laicali nõ gerẽtẽ se pro clerico, nõ incidit. extra. eo. si verò. Sed si intẽdens percutere clericũ, laicum pcutiat. gl. in d. c. si vero, sẽtit, ꝙ incidat. Sed oppositũ sentit Io. de Lig. quia non dẽt qs iudicari ſm ꝙ intẽdit, sed ſm ꝙ facit. Cõsentit Ber. & Inn. imò ſm Fed. cons. 13. non esset irregularis, si in tali dubio celebrasset, & sequitur Pan. in d. ca. si verò. Tertiò cùm percutit quis clericũ ĩ habitu laicali incedẽtẽ, nihilq. ostendentẽ de clericatu, tertiò monitu & nõ correctũ, vt eo titu. ca. contingit. el 2. vbi singulariter not. Pan. ꝙ ex solo delicto apostasiæ nõ perdit priuilegiũ clericale, clericus ẽt in minorib. existens ẽt deprehensus, sed dẽt moneri tertiò, vt in c. contingit. ibi. el 3. nec sufficit, vt dicit, monitio vna pro trib. qa ius trinam requirit, iuxta theoricam gl. in cle. 1. de vi. & ho. cle. Vnde Io. Andr. in c. ex tuæ. de cle. nõ resi. dicit, ꝙ vbi qs ius requirit, primã, secundam, & tertiam citationem per edictũ cõtra absentẽ, non sufficit vnica perẽptoria: quia in pœnalibus verba debent intelligi stricte & proprie, non aũt ficte & large. Nec pt fieri ista monitio p iudicẽ sæcularẽ, aut quẽcunq. aliũ, scđm Pan. per tex. ibi, a te moniti, sed per epm diœcesanũ ibi, in diœcesi tua, vel per quẽcunq. prælatũ habentẽ epalẽ iurisdictionẽ in clericũ, ext. eo. in audientia. Nõ tñ requiritur monitio specialis, sed sufficit gñalis, puta, ꝙ eps faciat edictũ, vt oẽs clerici reassumant habitũ intra mensem, quia tex. in d. c. in audientia. nõ requirit specialem, & vbi iura volunt fieri specialem, exprimũt illam, vt in cle. 1. de vi. & hon. cler. & in c. constitutionẽ. ext. eo. li. 6. Sed nota, ꝙ scđm Ge. in ca. 1. de cle. coniu. lib. 6. habitus clericalis quo ad hoc, ꝙ clericus gaudet priuilegio, cõsistit in vestibus & tõsura. Qñ aũt clericus pdat priuilegiũ clericale ex habitus dimissione, vide §. seq. Quartò, in clerico, qui habitu cõtẽpto fert arma, & tertiò monitus non se correxit. ext. eod. in audientia. vbi elicit Pan. quòd ex sola dimissione habitus & delatione armorũ militarium non perdit priuilegiũ clericale.

Et idem eſt ſi non ſit tertio monitus, ſed im-
miſcet ſe tyrannidi, extra eo. cũ nõ ab hoĩe.
vbi hoc no.gl.& Inn.ext.eo. nõ dubium. vbi
dicit idẽ de clerico ſeditionẽ & iniuſtã guer-
rã faciente, extra eo.perpẽdimus. ¶ Quintò
ĩ clerico gerẽte negotia ſæcularia, ſiue admi
niſtrationẽ rerũ ſæculariũ, & monito, vt ſup.
extra, ne cle.vel monac.ſacerdotib. & de vi.
& hon.cle.ca.fin.Sed Supp. & Summ.Roſ.il-
lud c. ĩtelligit vt perdatur priuilegiũ in reb.
tm̃.ſed Sum.Piſ.& Arc.& Veru.& In. & Hoſ.
tenet vt prius dicebat, & hoc innuit ibi tex.
dicens indiſtinctè ꝙ iſte ex facto ipſo priui-
legium abijcit clericale. Et neceſſe eſt ſic di-
cere: quia ibi tex.iſtum ſubijcitur ſtatutis &
conſuetudinib.patriæ, quo ad res ipſas q̃ ſta-
tuta & cõſuetudines volũt, ꝙ quis pro reb.
ĩterdũ cõueniat corã iudice laico, & arreſte-
tur, & capiat & carceri tradatur; vnde iſte ꝑ
dit priuilegiũ fori, & a fortiori canonis, ſi qs
ſuadẽte, ꝙ facilius perditur ſm dictã Sũ. Ro.
¶ Sextò in cler.cõiugato, ſi habitũ nõ defert,
i. veſtes & tonſurã de cle.coniu.c.vnico. li.6.
& vide ſup.Clericus 2.§.fi. Sed addit do. Ale.
conſ.8. ꝙ cũ clerici non habeant habitũ iure
determinatũ, vt eſt gl.in cle.1. de ele. qlibet
habitus honeſtus eſt cõueniens clericis, cum
dr̃, ꝙ ferant habitũ clericalẽ, & intelligo ho
neſtũ, i. cõuenientẽ viro ſeni & graui: ñ iuue
ni, vel hiſtrioni. ¶ Septimò, in clericis buffo-
nibus macellarijs, & tabernarijs, qui talia of
ficia publicè & ꝑſonaliter faciunt: vt ſu.cle.
3.§.5.7.& 8. ¶ Octauò in magiſtro percutiẽte
leuiter tñ & cã diſciplina, extra, eo.cũ volũ-
tate, & c.ex tenore. Nec diſtinguitur ſm Ver.
vtrũ clericus ſit in ſacris, vel in minorib. ſi-
cut nec prælatis, in dictis capitulis. Et addit
Ver. ꝙ non incidit magiſter percutiens cum
ira cã correctionis. Intellige tñ ſecus, vbi ita
principaliter eſſet in cã. Addit ẽt, ꝙ nõ inci-
dit ſub magiſter percutiens dicto modo con
tra ꝓhibitionẽ magiſtri principalis, vł alius
quilibet, cui pueros docẽdos cõmiſerit: quia
per hmõi prohibitionem auferre non p̃t be-
neficiũ iuris, qđ eſt poſſe corrigere quos do-
cet. Eſt aũt idem de patre, vt in d.c.cũ volun
tate, & facit l.filius.C.de pa.po.& l.vnica, C.
de emẽ.propi.di.45.c.diſciplina. Quod tñ li-
mitat Sum.Ang.ſi clericus ſit in minorib. ſm
Pan.in d.c.cũ volũtate, ſm Io.de Lig.Petr.de
Peru.& Pau.Tẽcr.Veru.Sum.Pi.& Ro.tenẽt,
ꝙ nõ incidit, ẽt ſi ſit in ſacris, & ſi primum ſit
tutius, tñ ſm eſt rõnabilius, ſcđm Arc. qđ etiã
patet: quia dicta Sum.Ang.concedit, ꝙ magi
ſter licitè verberat clericũ exiſtẽtẽ in ſacris.
vnde irrationabile eſt hanc poteſtatẽ ſubri-
pere patri. Sed contra, quia licet dignitas epi
ſcopalis liberet a patria poteſtate: vt in c.ve
nerabilẽ.qui fil. ſint legit.ſ.vniuerſaliter, nõ
aũt ſacer ordo: vt falſe putauit glo.in d.c. cũ
voluntate.& in c.Iudæorum.de æta. & qual.
quia contrarium tenet Inn. & Hoſt.ſ. ꝙ non
liberet, tamen quo ad percuſſionẽ. ſec.Pan.li
berat quilibet ſacer ordo a patria, & a ſerui-
li ſiue dominatiua, qđ arguit per c.vniuerſita
tis.eo.tit.ar.ẽt cap.per venerabilem. qui filij
ſint leg. Sed dico, ꝙ iſta non habent efficaciã
vnde tene primum, & aduerte tñ ꝙ Sum.Ro
ſel.male adducit Pan. Et quod de patre dictũ
eſt, intellige de propinquis, extra eo. cũ vo-
luntate. vbi dicit gl. ꝙ non ſolum pr̃, ſed ẽt ꝓ
pinqui domeſticos ſuos corrigere debẽt. C.
de emẽd.propin.vna. Et ſi tales perſonæ mo
dum excedant, non incidunt ſecundũ glo.in
d.ca.cũ voluntate. quia canon exigit dolum,
ſine quo non eſt violentia: iſte aũt manus sũt
charitatiuæ. Sed Io.de Lig.non conſentit: qa
leuis tm̃ caſtigatio eis permiſſa eſt. Sed con-
cordo: quia per exceſſum non incidunt, cum
ſemper non poſſint verbera ſuſpendere in
ſtatera: ſed per manũ arbitrio boni viri. ¶ No
nò in eo qui in cõtinenti vim vi repellit cũ
moderamine inculpatæ tutelæ, extr.eo.ſi ve
ro.el 1.& intellige incontinenti, i. dum actu
impugnatur, & ſimiliter intellige ẽt ſcienter
& deliberatè. Et ratio fallendi eſt: quia iure
naturali inditum eſt ſe defendere. Hoc autẽ
extenditur, ſecũdum aliquos, & ad defenſio-
nem perſonarum ſolum, per quas nobis ĩtel-
ligitur iniuria fieri, ſicut ſunt vxor filij, ſerui
& huiuſmodi, ſecundum aliquos verò, quib.
magis aſſentit Innoc. ſuper dicta decretali,
hoc extenditur etiam ad defenſionem extra
neorum, nec clericum percutiens gratia hu-
ius incidit: quia & ſocij iniuria propulſanda
eſt.23.q.3.non inferenda, & in ca.fortius.ar.
etiam ff.quod metus cau.l.iſti quidem.§.fi. Et
hoc tenet Sum.Piſ.& Dir.lib.3.& communi-
ter omnes Summiſtæ.& addit Innoc.quod ſi
defendendo alium quis clericum occiderit
ne alius occidatur ab eo, eſt quidem irregu-
laris, ſed nõ excommunicatus: ſed de irregu
laritate dicit verum in defenſione aliorum,
non autem ſui hodie, vt in cle. ſi furioſus, de
homici. Iſta tamen intellige ſtatim, i. dum im
minet, vel inſtat violentia aduerſarij, non au
tem poſtquam tranſijt. Vnde ſecun. Io.And.
in nouel.ſuper d.c.ſi verò. ſi clericus percuſ

sit laicū amplius, nō percussurus, & hoc lai-
co constat, repercutere non dēt: si verò cleri
cus esset iterū percussurus vere, vel scđm ꝓ-
babilē dubitationē laici, licet laico repercu-
tere ad repellendum violentiā imminētem.
Quidam ēt hoc extendunt ad defensionē ꝑ-
sonarum tantum, non aūt rerum. Sed tñ Ioā.
de Lig. in tract. de particulari bello dicit, ꝙ ñ
incidit laicus percutiens clericum pro rerū
suarum, & secundum Archi. vel aliarū apud
se depositarum defensione moderate, si ali-
ter vim repellere nō poterat, & allegat Inn.
hoc dicentem in c. 2. de rest. spo. quia non est
ibi manus violēta, sed violentiæ repulsoria.
& idem dicit de rebus proxi. ar. etiam in c. o-
lim. de rest. spol. el 1. & c. dilecto. de sen. excō.
li. 6. in l. furem, ff. de sic. Non tamen ꝑ ꝑ hæc li
cet occidere, vel mutilare, secundum Bar. in
d. l. furem. qñ ablatū est recuperabile per iu-
dicē, si aūt sit irrecuperabile, secus. Sed Inn.
tenet contrarium dicens, ꝙ occidens clericū
pro rerum suarum defensione, incidit, imò
probat Pan. in c. 2. & in c. suscepimus. de hoc
suarum quod laicis non licet occidere pro re
rum defensione, ēt si recuperari non pote-
rat, nisi in foro contentioso laicali. Et ita de
clerico tenet gl. 23. q. 3. in prin. vr̄ idē de mu-
tilatione, quia ratio omnium istorum est, ꝗa
vitam proximi præferre debemus reb. nr̄is:
& eadem rōne integritatē personæ: nisi no-
cumentū esset temporale, puta vulnus sana-
bile. Sed dici potest concordando, ꝙ licitum
est ēt clerico sua defēdere fuste & gladio cō-
minando & percutiendo citra mutilationē:
& si raptor, vt rapiat, insurgit in defensorē,
licitè occidetur, arg. c. si perfodiens. de ho. in
verbo, defenderit, quæ defensio licet sit defē
sio rerū, q̄ rapiunt, tñ respectu domini prohi
bētis rapinā, est vera inuasio & aggressio ꝓ-
hibita. Vnde quia licite teneo rē meā: eū, qui
me vult occidere ne teneā licet occider̄ mul
to magis q̄ eū qui me vult occidere, quia de-
traxi, aut alias iniuriam feci. Si aūt non me
inuadit, & tñ rē meā tenere nequeo, nisi occi
dam, puta quia fugit in equo meo, quem ali-
ter habēre nequeo, nisi illū sagitta occulta,
fortè nō licet mihi in cōscia occidere, nisi vt
dicam limitando dicta Panor. quamuis ēt di-
ci possit hoc casu non esse contra legem Dei
aut naturæ occidere: quia quotidie de licen-
tia principis mouētur arma pro temporalib.
qđ fieri non posset, si esset cōtra legem Dei,
vel naturæ. Ad motiuum in cōtrariū dici pos
set ꝙ reb. nostris vita proximi est præferen
da q̄tum in nobis est, vnde talia pro vita ꝓx
mi deberemus exponere in necessitate: si tū
ipsi sint in cā suæ vitæ perdēdæ iniuste inua-
dendo, imputer̄ eis. Vñ dico, ꝙ eo casu pro re
bus licet occidere, & mutilare: & ꝙ occidēs,
aut mutilans clericū hac rōne, nō incidit in
excōicationē, etsi in irregularitatē: vt su. Bel
lū 2. §. 7. in fi. quia vbi nō est mortale pecca-
tū, non est excōicatio iuris. Esto aūt, ꝙ verū
diceret Pa. & sic velis indistincte tenere, limi
ta tñ p̄dicta dupliciter. Primò, qñ sublatio re
rū vergeret in periculū nr̄æ personę: vt si eū
ti per latrones auferātur arma, aut tp̄e gelu
auferant̄ vestes: quia eo casu defendere res,
est defendere personā. Scđò, qñ ꝗs adhibita
debita diligentia a casu mutilat, vel occidit,
quia nō incidit, cum daret operā rei licitæ, i.
suarum rerum vel socij defensioni. Tertio ēt
forte quando sublatio rerum inferret dānū
grauius morte viro nobili, vt quia eū opor-
teret inhoneste viuere aut mendicare. Istam
tñ rerum defensionem non intelligas ex in-
teruallo, sed statim, quia licet non incidat ꝑ-
cutiens dū res surripitur, aut ēt dū subrepta
asportatur ante quā venerit clericus ad locū
destinatū, ſm Veru. tñ percutiens postq̄ per
uenerit ad locū destinatū, & adeptus est pos
sessionem perfectam illarū rerum incidit, se-
cundū Pet. de cen. ecclesiastica & de hoc vi-
de sup. Bellum 2. §. 1. in fi. intellige ēt ꝙ si de-
fensor excedat modū, i. nō seruat moderamē
inculpatæ tutelę ex proposito, incidit, scđm
doc. & iura. Secus si non ex proposito, scđm
Pan. in d. c. olim. quia vt dictū est, requirit̄ do
lus. & facit gl. in c. significasti. de hom. el 2. &
l. si ex plagis. ff. ad l. Aquil. §. tabernarius. Qui
dam ēt rationabiliter extendunt istā licitam
percussionem ad defensionem honoris: vn-
de si spoliandus a clerico euadere posset per
fugam, intellige turpē, & verecundā, & non
vult, sed stat & percutit clericum inuasorē,
non incidit, secundū Bar. in l. 1. C. vnde vi. &
sequitur Pa. in c. olim. el 1. de resc. spo. ꝗa fu-
ga est quædā iniuria ff. de iniur. l. itē apud La-
beonē. & scđm C. ī d. §. tabernarius. fuga red
dit hoīem viliorem; iniuria āt corporalis ma
ior est quam rerum iactura, ff. de pœ. l. in ser-
uorum. Vnde si licet percutere pro iactura
rerum: a fortiori pro iniuria, vel iactura ho-
noris, cuiusmodi est fuga. Et hoc casu etiam
secundum aliquos licet occidere, licet incur
ratur irregularitas. Quidam ēt, vt Inn. exten
dūt eam ad expulsionem de domo, de qua si
clericus exire non vult, non incidit ꝑcutiens
eum

eum de resti.spo.olim causam: & de hom.significasti.Et idē in prædictis ītelligo de auxiliantibus amico. ¶ Decimo in eo, qui reperit clericū in adulterio, vel stupro cū vxore, matre, sorore, vel filias quia nō incidit, vt in c.si verò.el 1.eo.tit. & hoc dici potest ēt si mutilet, vel occidat, secundum Veru.quem sequitur Sum.Pis.& Ros. quia canon inter atrocē & non atrocem iniuriam non distinguit, sed tñ occidens aut mutilans, licet non incidat, tñ grauiter peccat, vt dicit idem, & notatur ī d.ca.si verò.& extra, de pœ.c.2. Sed tñ idem Veru ec.tenet tutius esse quòd incidat, quia ille nō excusat, nisi simpliciter manus inijciētes violētas, & in ostiario distinguit inter vulnerātes, & sine vulnere lædentes.Sed ista sua ratio est ad oppositum: quia cum vnus & idē canon distinguat, & referuet in vno casu & non in alio: vr̃ vniuersaliter loqui. Vnde ponderatio textus, qui dicit, si manus iniecerit in clericum inuentum, & gl.dicente, non ex interuallo distinguo sic, qđ si occidat, vel mutilet non ex interuallo temporis, aut deliberationis seriose factæ, non incidit: quia tunc habet locum quod dicit glos.ſ.ꝙ tam iustum dolorem cōpescere nō potuit: vt C.de adu.l. Gracchus. Secus qñ non ex subita passione, sed matura deliberatione, ēt sine tp̄is interuallo id facit, quia cessat ratio, quia canō istū excusauit.Et ẜm eundem Veru.& Mod.hoc ad solum coitum non est restringendum, sed extenditur ad amplexus & oscula in loco suspecto, ad præparationem in opus nefarium explendum, & ad signa aperta, vel etiam probabilia propinqua negotio ibi statim peracto, quia non incidit percutiens ex interuallo ante diuersionem: ad alia? Et similiter extenditur ad clericum suspectum & monitum ēt per maritū inuentū domi cū vxore sedentē & cōfabulantē, etsi nō turpiter conuersantē: quia ẜm leges hūc licet perimere, & multo fortius hunc & oēs prædictos capere & detinere, donec uocet testes: imo & per 20. horas continuas; & iudici tradere, ff.de adul.1.l.c.ext.eo. si vero alicuius.§.vltimo, & consentit Berna. Veru.& Dir.li.3.Quia tamen hæc materia est odiosa clericis, & exorbitās a iuris dispositione, extendi nō debet, sed in terminis proprijs intelligi.Vnde nomine vxoris secundum glo. ibi, & secundum omnes, venit etiam sponsa de præsenti: quia & lex permittit illā accusare iure mariti.ff.de adul.l.si vxor.§.1.nomine autem matris, non veniūt ascendentes secundū glo.& Io.de Lig.& do.Ant.& Pan.& Hostien. qui hoc dicit tutius, licet ipse Inn.senserit cōtrarium, nec noīe filiæ veniunt descendentes. secundū eosdē, licet Inn.contrariū teneat: sed tantum filia legitima & naturalis, non autem adoptiua, ẜm Ho. nec nomine sororis veniūt collaterales ẜm aliquem doctorem, sed tantū legitima & naturalis.¶ Vndecimo, si fiat a prælato, vel de mandato eius causa correctionis extra eo.cum uoluntate, & c.cum ex tenore. Et intellige primo causa correctionis; aliter incidit & verberans & mandans.extra eo. ca. vniuersitatis. quod de verberante intelligo si probabiliter hoc credet non autem si ignorat, vel dubitat, quia debet obedire. Dicit tñ Monal.quod non oportet prælatum de correctione cogitare, sed sufficit subesse causam. Vnde percutere ex correctione, est percutere ꝑ culpa digna correctione, ꝙ snia & si sit benigna, tamen tutius est, secundum eundē, vt saltem habitu cogitet de correctione.i. eā intendat habitu.quia, inquit, ēt si moueatur ex ira, non incidet: sed longe melius est vt differat, donec ira quiescat, 11.q.3.illa præpositorum, & c.ira, & c.cum apud.Et secundo intellige scd'm Arch. si modus non excedatur, intellige notabiliter: alias locus foret appellationi, & puniretur excedens: quia leuis tantū correctio permissa est. Et tertio ītellige, si fiat a prælato percussio, & ad eū ꝑtineat correctio, quia si sit prælatus, sed nō illius; vel si habet authoritatē tātā in ciuilibus, vt rector vniuersitatis, incidit: quia ẜm Pan.in c.vt famæ, eo.tit.vterq; horum requiritur. Et quartò, ꝙ percussio per laicū non fiat, si percutiēdus est clericus, alioquin ambo, incidunt: vt in d.c.vniuersitatis, nisi esset adeo incorrigibilis, ꝙ aliter capi aut corrigi non posset, eo. ti.vt famæ. Potest tñ si cā subest, per laicum capi & carcerari.ext.eod.si clericos.li.6. s.de mādato ꝑlati, nō aūt propria auth.ēt si sit incorrigibilis, nisi sit tradit⁹ curiæ sæculari, qđ intellige, nisi præcesserit depositio, vt in c.cū nō ab hoīe.extra de iud. vel nisi capiatur incorrigibilis, vt restituatur prælato suo. hæc Pan.in c.vt famæ.eo.tit.sed de hoc inf.§.vlt. dub.7.Et quinto intellige, ꝙ ēt per laicū non fiat tortura, nisi rōne dictę incorrigibilitatis, q.a ẜm Pan.in d.c.vt famæ, post do.Ant.ibi, & Pet.de Anch.& gl.5.q.6.in c.presb. hoc fieri nō ꝑt: licet ẜm d.Ant. male cōis obseruantia habeat cōtrariū. Hoc tñ Sum.Ros. glossat, ꝙ per laicum fieri non potest propria authoritate: secus ex iudicis mandato.Sed ista gl.directe impugnat dictum glossarum, vt patet;

&

& eam Pan. in c. vniuersitatis, ex intentione destruit Sum. vero Ang. etiam quo ad verberat glossa, vt per laicum intelligatur sæcularis, nõ autem conuersus religiosus. Sed cõtra: qa rõ huius prohibitionis est reuerentia ordinis clericalis, quem isti conuersi ex hoc tanto magis vilipenderent, q̃ sęculares, quanto sunt familiariores. tum quia ista dicta sunt a doctoribus in fauorem clericorũ: vnde & in eorum fauorem in dubio interpretari debẽt. & cõsequenter nomine laici venit omnis nõ clericus, tũ quia hoc de tortura dicitur pro quanto habet locũ verberum: qa, vt dicit Pá. in c. verbera, & cruciatus inferuntur: quę verbera mandantur fieri per clericũ, vel monachum in d. c. vniuersitatis, vbi conuersus non uenit nomine monachi, sed contra monachũ ibi distinguitur. Vñ & Arch. dicit. dist. 45. cap. 1. qđ nec tutũ, nec honestum est monachum verberari per conuersum laicũ: imo text. in d. cap. vniuersitatis. mandat sub pęna excõicationis hoc fieri nõ debere ẽt per sacerdotem, sed solum per prælatum: nisi necessitas vrgeat. Vnde dicendũ est iuxta notata per Pan. in d. c. vniuersitatis. & c. vt famæ, eod. ti. quod clerici torqueri nõ deberent: vt laici de iure: quia tñ hodie torquentur, ut laici, & male, ideo tortura fit per laicos, quia clerici non sunt in illa arte forte periti: licet hoc de iure fieri non possit. hæc ex Pan. præter dicta Arc. Vñ dico, qđ sicut verbera per laicum inferuntur, qñ aliter corrigi nõ p̃t: ita & tortura, qñ per clericum fieri idonee non potest. Et hoc indubitanter tene: quia c. vniuersitatis. nominat quatuor personas distinctas, abbatem, clericum, monachum, & conuersum, & deinde ad dubiũ, vtrũ per laicũ possit verberari clericus, monachus, aut cõuersus, sic respondet. Nobis vr̃, ꝙ nisi cã regularis disciplinæ hoc faciat abbas in propria persona, vel si necessitas vrget, per clericum, vel monachum fieri iubeat; tã qui tales verberari p̃cipit, q̃ illi, qui verberant, ẽt si cã subesset, excommunicationis sñiam nõ euadũt. hæc ibi. Vñ ẽt cõuersus nõ p̃t verberari per laicũ. Et sexto intellige si prælatus mandans sit ep̃s: quia ei ꝓprijs manib. percutere nullum licet, cui sãctitas ignoscendi gloriã derelinquit. C. de epi. & cle. l. si quis in hoc 86. d. non liceat. nisi forte alium nõ inueniat: quia tunc licite per seipsum percutit, ut probat Pan. si ãt est inferior ep̃o, saltem adsit cã vrgens quare ipse propria manu nõ verberet alioquin mandans, & exequens incidunt, vt in d. c. vniuersitatis, quod nota, quia quotidie contrarium fit. Qñ autem vrgeat cã, credo standũ arbitrio prælati. ¶ Duodecimo ĩ turbãte diuina officia, quẽ p̃sbyter. vel alius, ad quẽ spectat, eijcere p̃t de ecclesia, ext. eo. veniens: & c. cũ volũtate. §. si quis vero. Similiter cum quis ratione officij, quod in ecclesia obtinet, clericum percutit, aut cũ hoc facit senior cã deuotionis, aut magister, aut dñs: vt in eo. c. cum voluntate; vbi dicit gl. quod dñs domus hoc p̃t, aut parens, vel ꝓpinquus, qui familiam corrigit, vt in eo. c. patet, iuncta gl. Sed de oĩb. prædictis intellige quo ad clericos minorum ordinum, ut in eod. cap. cum voluntate. Excepto parẽte, & magistro, qui corrigere possunt ẽt existentẽ in sacris. vt dictum est. Intellige ẽt de omnib. prædictis quo ad percussionẽ leuẽ tantum, ut ibi. Si tñ modũ excederent, mõ non a proposito, & animo irato, non essent excõicati, ut no. Ber. & Ho. in d. c. cũ voluntate, & consentit Veru. quia dolus requiritur. Sed tamen not. ꝙ lata culpa æquiparatur dolo, ut su. Culpa. §. 2. Vñ si volens leuiter percutere, & ex lata culpa grauiter percusserit, incidit ẜm aliquos, sicut si stantem in gradu leui impulsu p̃cipitat grauiter: quia stultum est hoc nõ pręuidisse. Sed quia c. si quis suadente: vr̃ expresse dolũ reqrere in verbo, suadente diabolo: quo casu lata culpa non æquiparatur dolo: ideo nõ incidit. ¶ Decimotertio, si clericus sit depositus, vel degradatus, ext. de iud. cum non ab homine, & ext. de pœ. degradatio. in fi. li. 6. Sed de hoc, & de clerico non baptizato, aut vi ordinato, & huiusmodi, vide sup. eo. tit. in prin. ¶ Decimoquarto, qñ clericus transfert se ad actum prorsus cõtrarium: puta, erat in minoribus, & factus est miles, aut bigamus, vel huiusmodi, 94. dist. quisquis. De milite tamen Panor. in c. vt consultationi de cle. coniu. limitat de promoto ad militiam, & faciente actum oĩno contrarium clericatui: quia. s. exercet sæua, aut iuit ad bellum, qa immediate priuilegiũ perdit, cũ ista sint cõtraria. Vnde ex quo elegit cõtrariã vitã, fuit ipso facto exclusus. 32. q. 1. cum renunciatur. Secus de promoto tñ, qui actũ aliũ prorsus cõtrariũ nõ elegit, sed viuit honeste vt, clericus: qa gaudet, vt sẽtit ẽt Inn. in d. c. ut cõsultationi. Vnde cõstituto in sacris requiritur monitio trina; sed si cõstitutus in minorib. habens clericatũ pro derelicto, cõuertit se ad militiam, & huiusmodi, sine monitione priuilegium perdit. De bigamo etiam nota, ꝙ cum sit exutus omni priuilegio clericali, & extra, de big. capitul. 1. libr. 6. glos.

6.glo.Io.An. ibi hoc limitat de eo,qui ſic con traxit,i.cũ duobus,vel vna corrupta exiſtens in minorib.Secus ſi in ſacris:ꝗa nõ ꝑdit priuilegiũ,& conſentit Arch. Veru.Gar.Io. Mo.

6 SCIENDVM † eſt quinto,vt ſciatur, quãdo clericus exiſtens in ſacris habitu dimiſſo perdat clericale priuilegium canonis, ſi quis,vel fori,quod circa hoc ſunt multæ cõcluſiones. ¶Prima.Clerici,ꝗ relicto habitu clericali,efficiuntur ſtipendiarij ſeu armigeri, quantumcunque cognoſcantur ab alij eſſe clerici, perdunt priuilegium canonis.extra,eo.cum non ab homine.ubi approbat Pan. & idem ſm eũ in c perpẽdimus.eo.ti.dici poteſt de eo qui dimiſſo habitu & tonſura,enormitatibus,& ſæuis ſe immiſcet, quod eſt,vt dicit, quando facit ſeditionem in populo,& guerram . Et idẽ intelligo in paribus delictis iniurioſis,quia ratio huius diſpoſitionis pœnalis eſt certe etiã præſumpta.ſ. de clericis ordinis, & proximi iniuria:ut ſi quis ſit latro armatus & publicus & iſta intellige etiam ſine monitione.De priuilegio fori inf.particula 3.¶Secundo, Quandiu clericus habitum deferi,& tõſuram, licet immiſceat in enormitatibus,non perdit priuilegium fori,aut canonis,ſecundum Io.Andr. & Pan.in d.c.perpẽdimus.Tertia. Clericus ſe enormitatibus immiſcens habitu dimiſſo, ſm Ho.vt ei imponit Pan.in d.ca perpendimus, perdit priuilegium canonis,ſi quis ſuadente, & priuilegium fori ſed ſm Io.And.licet perdat priuilegium canonis,vt dictum eſt,nõ tamen priuilegium fori ſed ſtatim eccleſiaſtico iudici reſtituẽdus eſt , niſi fuiſſet inueteratus in huiuſmodi enormibus ſeu aggreſſuris, vel incorrigibilis;immo nec eo caſu illud perdit, ſecundum Pan.in d.ca.perpendimus quia per argumentum a ſpeciali,ca. vnico,de vi.& ho. cle.libr. 6. certi ſunt caſus, in quibus clericus ipſo facto clericale priuilegiũ perdit:nec iſte eſt vnus,& conſequenter debemus ſtare regulæ generali,vt clericus corã ſuo iudice conuenietur quantumcunque deliquerit.& facit c. ſi iudex extra,eo.lib.6.ibi,clericus dimiſſo habitu , & tonſura captus in maleficio , quod,ſ. verbum eſt generale,aptum omne crimen cõprehendere eccleſtaſtico iudici remittitur, ſi ſe clericum probat.Opin.Ioan.Andr.& Hoſt. nullum ius probat, & ſumus in pœnalibus, ubi fieri debet interpretatio benigna : maxime in fauorem ordinis clericalis, hæc Pan. Et hanc opi.ſ.Pan. tenuit do.Car. & do. Alex.de Imo.conſil. 8. dicens, quod huiuſmodi non perdunt priuilegium fori, niſi prius fuerint a diœceſano , vel ſuo prælato moniti trina monitione,vt in c.in audientia : & c.perpendimus.& c.contingit.el 2.& de ſent.exc. & in c.ſi iudex.eo.ti.lib.6.niſi fuerint publici ioculatores,hiſtriones , ſeu buffones , exercendo illam artẽ ignominioſam per annũ : per cap. vnicum.de vi.& hone.cler. lib.6. Et facit pro hoc,quod habetur in c.degradatio.de pœ. li. 6. quia anteꝗ iudex ſæcularis ſe poſſit intromittere, requiritur degradatio , ꝗ tñ non fit, niſi pro enormibus criminib.vt in c.cum non ab homine, & in ca. at ſi clerici.de iud. hoc d. Alex. Do. tñ Pe.& do. Ant.tenuerunt opinio Io.An. diſputando.ut refert Pa.cui prior op. magis placet & ſequit̃ Sum. Ang. Sed ego dico,quod prima.i. Io.An.eſt verior:ꝗa in caſu c. perpendimus ſacerdos fuit occiſus per iudicem . Nec obſtat,quod ibi pœnitentia imponitur,licet non inciderit in canonem,quia ut ibi dicit gl.eſt ad cautelam. Vnde hæc opinio eſt practicanda , ubi iudices eccleſiaſtici ſunt in puniendo negligentes, vel periculum in mora non patitur eos adire, vel enormitas facinorum pęnam maiorem expetit arbitrio bonorũ , quam eccleſia poſſit inferre, vt quia ſunt publica,& ſcandaloſa,& Reipublicæ ualde nociua.Et licet degradatio in enorbus prius regulariter requirat̃ : ſecus in caſu expreſſo a iure.Adde primo , ꝙ quia rõ quare competit priuilegiũ fori,eſt profeſſio, vel ordo ſacer,ſecundum Pan.in c. 2.de for. cõp. quantum ad hoc idem videtur iudicium de clerico exiſtente in ſacris, & de apoſtata a religione, cum æqualiter vtrique prohibeatur regreſſus ad ſæculum;quæ eſt ratio utriuſque inſtitutionis. Adde ſecundo quod in neutro habet locum trina monitio,vbi de incorrigibilitate conſtat euidenter:ut quia fuerunt capti, & fregerunt carceres , & ſciunt prælatos ſe inſequi,& huiuſmodi.Quarto, non gaudet priuilegio canonis clericus incedens ſine habitu , & tertio monitus , vt dictnm eſt ; ſed non monitus gaudet , & percutiens extra actum belli,& aggreſſuræ incidit,etiam ſi habitu depoſito alijs ſe immiſcuerat , ſecus in actu belli , vel aggreſſuræ : quia non incidit,ſecundum Innocen.quod tamen Arch.limitat,quando clericus iuſtã dederat cãm : ꝗa indubitate non incidit is,contra quem venerat:ex capite defenſæ ꝑmiſſæ, vt in c.ſi vero. neq; fauentes aggreſſo: & ſimiliter ſi tertius inſurgat contra tertium, & clericus dimiſſo habitu temere ſe immiſceat habitu depoſito , non incidit percutiens in lumi-

nibus

nibus aggressuræ. Et sic intelligo opinionem Inn. hæc oia Arch. Vnde Sũ. Ros. Excõicatio. 2. §. 1. in quarta conclusione, dicẽs. Si qs ꝑcusserit clericum in habitu & tonsura in bello iusto, ex parte ꝑcutientis non incidit, ſm Arch. Flo. tripliciter deficit. Primo, quia hoc est falsum, nisi se defendendo moderate, vt patuit. Secundo, quia sibi contradicit in conclusione secunda, quę hic posita est. Tertio, quia male allegat Arch. Flor. qui non loquitur de eo qui habitum, & tonsuram portabat.

8 Sed † circa prædicta, dubia multa consurgunt. ¶ Primũ est, vtrum clericus subijciẽs se spõte verberibus in satisfactionẽ sit excõicatus? Et dico, ꝙ secundum Pet. de Peru. non incidit in maiorẽ, si subiicit se vni tm̃ ictui: sed secus si pluribus; quia statim post primũ participat excõicato in crimine damnato. Sed iste falsè determinat, vt patebit, & insufficienter probat: quia rõ incidendi clerico non est solũ participiũ, sed ẽt fauor, & cõsensus: quia facientem & cõsentiẽtẽ par dẽt pęna restringere: vt in c. mulieres, eo. tit. Itẽ non obuiare, cum possit. Ray. vero dicit, ꝙ est excommunicandus, non est excõicatus. Et consentit Ioã. And. & Pan. in c. contingit. el 1. eod. tit. & ista est veritas: qa ibi tex. dicit eũ excõicandum. Nec ob. ratio non obuiationis: quia hoc non facit dolo, sed in satisfactionẽ, & vt fortè malũ grauius euitet. Nec rõ fauoris, aut consensus eadem rõne. Nec rõ ẽt participii: quia, vt Pan. dicit in illo c. Io. An. multipliciter soluit. Primo qa hoc non faciebat ille, vt participaret in crimine. Secundò, qa non participat excõicato, cũ non sit excommunicatus ante ꝑcussionẽ, s. per completam: & si obiicitur: qđ statim est excõicatus post ictum primum: dr̃ quod non, nisi habitu respectu ad omnes percussiones inflictas impetu vno. Vnde Io. And. in reg. delictum. de reg. iur. lib. 6. in merc. concludit ibi nõ esse tot excõicationes, quot verbera: quia omnes habentur pro vno facto, ex quo inferunt impetu vno. Et idem tenet Bar. in l. nunquam. ff. de priua. deli. dicens, qđ vulnerans nolens plus facere, si superueniat ei impetus, & occidat: tenetur de vulnerato & occiso; vulnerans autem & persequẽs multis horis, & tandem occidens tenetur de occiso tantum: quia eodem impetu fecit, licet ex interuallo: vt l. quod ait, §. fi. ff. de adul. Potest ẽt solui aliter, quia subiicere se misericordiæ alicuius, non est participare in crimine, secũdũ aliquos: quia cogitari poterat, qđ ille remitteret. Sed hæc solutio non procedit, postquã ictus geminatur. Hanc etiam sententiã incurrit clericus, vel similis persona irato animo seipsum percutiens, secundum Dir. quia iniuriam facit ordini clericali, cui hoc priuilegiũ concessum est, vt in d. c. olim.

9 Secundum † est, vtrum mulier percutiens clericum se de turpitudine impetentem, incidat. Et dico secundum Verue. quod sic si verbis solis impetebat: non aũt si tangit in vitam & illa se defendit moderate. Et idem Mon. Addit autem Sum. Ange. quod ẽt non incidit, si impetentem verbis tm̃ percutit, qñ eum aliter repellere non potest. Sed hoc non est tutum: quia declinare potest, vnde incidit. Si autem ipsa ad suasionem mariti ad turpitudinẽ clericum vocat, & sic a marito percutitur: vterque incidit, secundum Ver. & Mod.

10 Tertium † est, vtrum capiens clericum ꝑ capillos dicens, nisi esses clericus cederem te, incidat? Et dico, qđ sic ſm Verue. si iratus aĩo iniuriãdi hoc facit: aliter non. Et ratio esse pr, quia licet non inferat iniuriam tantam quantam tenet in animo: infert tamen aliqualem.

11 Quartum † est, vtrum tangens res adhęrẽtes clerico incidat. Et dico ſm Ray. cõiter docto. qđ si equitantis quis frænum arripiat, aut frangat cingulũ sellæ, incidit. Nec differt inferre manum personæ, aut rei sibi taliter adhærenti. Et similiter qui rapit iumentũ de dorso, vel rem de manu eius, aut eam frangit ſm Card. in cle. 1. de pę. ẽt si auferat possessor tꝑe quo non debet: vt quia commodauerat vsque ad certum tps, ſm Arch. Fallit hoc, qñ rem quis poterat capere propria auctoritate, puta, quia est rapientis, & clericus non est pro tunc plenus possessor de iure, nec de facto; vt si mihi clericus subripiat calamum & ego repente, non est interuallo iterum subripio illi. Si autem furto rapiatur dormiẽti, vel alias non sentienti zona, quia præcinctus, aut vestis, qua indutus est, aut aliquid tale, non incidit, ſm Inn. & Host. & Car. in cle. 1. quia modica, vel nulla fit iniuria personæ non sentienti. Et istã opi. sequitur Sum. Pis. & Sum. Conf. & Sum. Ang. Sed contrarium sensit Sum. Ros. eiusdem ordinis, & Arch. & Io. de Lig. & Arch. qui no. in c. si quis 17. q. 4. de mente canonis esse, quod incidat quicunque qualitercũque tangens personam clerici iniuriose. Etiã hoc tenendum est, quia tutius: ite quia verius quia si potest quis incidere in canonem inferendo iniuriam personæ ẽt cum eius voluntate: vt cũ qs subiicit se verberibus: multo magis præter eam, vt cũ quis non aduertit: quia

iniuria

iniuria tanto est maior, quanto in passo est minus volũtaria. Nec malum ex hoc est, paruum, quod nõ sentitur, vt mors in instanti separationis animæ; sed ex hoc, ꝙ parum nocet, & parum existimatur actu, vel habitu. Similiter incidit, qui iniuriã equo infert, cui isi det: aut lacerat vestes nõ separatas ab eo, ſm aliquos allegãtes c. cõtingit. e. tit. & ſm Car. in cle. 1. de pœn. Nec obstat, qđ alij obijciũt in contrarium, hanc constitutionẽ esse pœnalem, & consequenter restringendam; quia ſm Io. de Lig. est fauorabilis, attento ordine clericali, cui indulgetur, ideoq; ampliãda. de reg. iu. odia. Nam & ſm Pan. in c. non dubiũ. eod. tit. quando in constitutione concurrunt odium & fauor, magis attenditur fauor.

12 † QVINTVM est, vtrũ incidat, qui clericũ cogit aliquid facere per metũ? Et dicit quod sic, si illud sit aliquid impediens eius libertatem, & non aliter: vnde incidit ſcđm Rayn. qui ponit ei custodiam ad capiẽdum, si exeat domum, aut arrestat eum, aut facit secũ ire, quasi vinctum, & captum ad iudicẽ: non aũt incidit, ſm Innõ. & Dir. lib. 3. qui metu cogit, vt aliquid teneat, vel de fundo exeat: qa ista non sistunt eo, vel impediunt, quin possit ire quo vult. Sed secundũ Io. de Lig. intellige de metu verbali præcisè: quia si sit realis, statim ad tactum personæ, vel adhærentiũ quis incidit. Prædicta tamen forte fallunt, vbi clericus est probabiliter de proditione suspectus apud verum dominum: quia eo casu ista pertinent ad defensionem sui status, & licẽt cum moderamine inculpatæ tutelæ.

13 † SEXTVM est, vtrũ incidat is, qui de equo clericum præcipitat, vt ascensu eius fugiat inimicum? Et dico, ꝙ Io. de Lig. tenet qđ sic, quia hic est iniectio cum violentia: & non iure fit. Nec obstat, ꝙ licitum sit ei se defendere: quia hoc verum est, sine læsione tertij. Et consentit Bar. Bri. & Tanch. Sed Pe. de cẽsu. ecclesiast. tenet contrarium per rationẽ notabilem, ẽt in alijs casibus: quia, inquit, nullus sapiẽs diceret talem peccare mortaliter: excommunicatio autẽm non infligitur nisi ꝓ mortali, quod intellige, a iure. Et ista est vera opi. in casu, in quo aliter esset iste occidendus probabiliter: quia cum sit in casu extremæ necessitatis, ille tenebatur ei seruire de equo, iuxta dicta in tit. Eleemosyna. sup. §. 1. Vnde ille eo casu subripit suum.

14 † SEPTIMVM est, vtrum quilibet iudex, ẽt laicus, vel socius clerici, non iudex, possit capere clericum criminosum ne fugiat, sed vt eũ suo iudici præsentet? Et dico, quòd Pa. in c. vt famæ. eod. tit. allegat Inn. referentem, quod sic ſm aliquos. Sicut defensor ciuitatis capit criminosum, quẽ corrigere nõ põt, vt iudici præsentet; in auth. de defen. ciui. in §. nos igitur. Host. verò tenet contrarium dicens, quòd vbi ius nõ est expressum, nõ licet inijcere manuum in clericum. Ipse vero Pa. refert se ad c. cum non ab homine. de iu. vbi tenet, quod vbi captura ista fit ad bonum finem, vitatur excõicatio, quia si capio criminosum ne fugiat, non facio suadente diabolo, sed Deo & bono publico. Et idem in familia. Potestatis inueniente illum de nocte: quia est contra eum præsumptio, & eũ videtur capere, vt impediat delictũ cõmittendũ, quia omittẽs obuiare facinori, peccat, vt in c. dilecto. eo. ti. lib. 6. Et idem in capiente clericum debitorẽ ne fugiat, quia cessat dolus, & suasio diabolica. Ad hoc l. ait pretor. in §. si debitorem. ff. de his q̃ in frau. cre. Vnde Bar. in l. si quis in seruitute. ff. de fur. vbi tamẽ loquitur de clerico capiente clericum. Sed idẽ putarem in laico, rationibus prædictis. Et vide per Bald. in l. si qua per calumniam, C. de episc. & cle. Hæc Panor. & consentit Pet. de Peru. in c. vt famæ dicens, quod non solũ iudici sæculari licet capere delinquentem clericum ne fugiat, sed vt præsentetur episcopo, sed ẽt cuicunq; læso, immo secundũ Inn. hoc potest dominus clerici, solũ propter suspicionẽ furti, sed intellige probabile valde. Vide ẽt sup. Absolutio. 3. §. 4. dub. 6. Adde aũt, quod licite capiens clericum in casu cõcesso, si modum excedat, incidit, secundum Io. And. in c. si clericos, eo. tit. lib. 6. puta, si capi, & duci quiete patitur, & capiens impingit calce, vel pugno. Sed hoc intelligo a proposito, & scienter, non aliter, quia dat operã licitæ rei. Similiter incidit, si clericus fideiussorẽ de parendo daret, quia tunc detineri non põt, nisi enormitas excessus, vel alia cãrõnabilis hoc suaderet, vt in d. c. si clericos.

RVRSVS de excommunicatione septimò, s. de excommunicatione Papæ reseruata.

1 *Excommunicatio, quatenus Papa reseruatur, multiplex est ad cuius explicationem tabella paucis cõtinuata est, cuius item tabella elucidatio ad finem vsque capitis protenditur.*

2 *Absolutio ab excõmunicatione Cano. Papa reseruata, sede vacantẽ, abs quibus impendi possit.*

3 *Absolutio hæretici occulti, ad quem pertineat. Et in hoc in multis ref. llitur Gofred.*

Legem

4 Legem de his homo facere pōt, de quib. & iudicare. Et ibidem occultum, aut omnino occultum dici, aut non omnino. Et an habens percussionem clerici in anima ratum in Canon incidat.

5 Epi de haresi cum clericorum consilio, non expecta to capituli assensu, an cognoscere, & punire queant. Et an in c. Acatius incidant, qui id, quod particularis ecclesia hareticum decerni credunt.

6 Episcopi sententiam incurrit is, qui contra eius, pro hibitionem facit in his, qua fidei sunt, si talis sit episcopi subditus, quamlibet exemptus, & in loco oxem pro sit Et quid de extraneo.

7 Excommunicatio in heretico, ex iuris corpore inflicta, an Papa reseruetur. Et an episcopus ab ea absoluat.

8 Literas Papales falsantes quo iure excōicati sint. Et qua eorum pœna. Et in hoc multa consideranda sunt, nempe an utentes, an habentes, & non resignātes, corrigētes, aut recipientes qualiter, & ubi.

9 Breue subreptitium impetrans, eoque utens, an in falsarij pœnam incidat. Et quomodo puniatur. Et quid de eo, qui literas a Papa veritatem tacitas fal sitate autem suggesta impetrauit.

10 Literas, in literis Papa reformans, qua iam expirarent, vel punctum faciens, aut aliquid quocunq. modo mutans, non utendi animo, sed ioco, an ipso iure incidat. Et quid de eo, qui huiusmodi literis ignoranter utitur.

11 Excommunicatio in fautores ac receptatores hareticorum unde prodita est, & ad quem pertineat. Et qui eam incurrant. Et quinam eorum fautor defensor, ac receptator dicatur, remissiue.

12 Excommunicatio, qua ob participationem cum excommunicatos a Papa infligitur, ut incurratur, quot requirantur.

13 Excommunicationis ob incendium illatum, absolutio ad quem pertineat. Et an omnes incendiarij sint facto ipso, an vero, ipso iure excommunicati, & abs quo absoluendi. Et denunciatio in incendiarios qualiter fieri debeat nu. seq. & 15.

16 Excōicatio in ecclesiarum effractores & earum spoliatores, quo Canone inducta sit. Et quis ab ea siue ante denunciationem siue post, absoluere queat. Et item quis effractor dicatur. Et vt quis in eam incidat, quot requirantur. Et quid ecclesiarum nomine hic contineatur. nu. seq. & 18.

19 Enormia in ecclesia violenter facientes, an ipso iure incidant. Et quid de his qui domum sitam in eccle sia ambitu priuilegiato incendunt, uel effringunt.

20 Excommunicationem capi fundamenta de electio ne, li. 6. quinam incurrant, & qui minime.

21 Excommunicationi a c. clericis de immu. eccl. li. 6. quinam se illigent. Et an hodie locum habeat.

22 Excommunicationi c felicis de pœ. l. 6 quinam supponi dicantur. Et a quibus absolui possint. Et qua hic de hoc dicuntur, qualiter intelligenda sint num. seq Et an ex solo mandato incidant mandantes & bonorum confiscationem ipso facto n. seq. si captionis aut percussionis affectus secutus non sit n. 24. Et an huiusmodi infamiam incurrant.

26 Principes ac reliqui ad quos pertinet, si intra mensem a notitia sententiam aduersus pradicti c. felicis violatores non protulerint modo processum cœperint an in hanc sententiam incurrant.

27 Sententiam c. quacunq. de sen. excom. li. 6 qui nam incurrere dicatur. Et huiusmodi capi uiolatores abs quo absolui possint. Et qua de his hic dicuntur quinam dicantur. Et ibidem grauaminis appellatione quid contineatur.

28 Licentiam dans aduersus ea, qua eo. c quicunq per hibentur. si ad aliquem actum sit processum an statim incidat Et eadem sententia num in episcopo lo cum habeat.

29 Sententia c. multorum de heret. in cle. qui obnoxij esse dicantur. Et qua de eisdem dicuntur qualiter intelligantur.

30 Officium inquisitionis num impedire dicatur, qui de inquisitoris vel episcopi familia aliquem, in hare tici captione existentem offendit. Et quid si pradicti inquisitores incidant, num a Cardinalium collegio absolui sede uacante possint.

31 Sententiam cap. religiosi de priuilegijs, in clementinis, qui incurrant & si incurrerint abs quo absolutionem consequi possunt. Et qua hic de his dicunt re qualiter intelligenda sint.

32 Constitutione pradicti capitis, quinam religiosi ligentur. Et an pœna qua ob id debetur, locus sit in uiatico nu. seq. Et quid si religiosi vnius ordinis, alterius religiosi sine licentia Eucharistiam ministrarint nu 33.

34 Pœna, de qua proxime, an locum habeat in regulari bona fama ac conuersationis hoc ius ignorante, si Eucharistia sacramentū & huiusmodi, sine licentia. & non in parochialis ecclesia contemptum, ministret. Et an in suscipientibus quoque locum habeat nume. sequ Et quid si ipse parochianus licentiam sibi concessam dicat, ob idque ei ministretur, numero 36.

37 Pœna pradicti ca. de qua hic, num locum habeat si sententia a qua religiosus absoluit excommunicatio minor fuerit. Et quid si religiosi ab alia absoluant sententia, quam excommunicationis in casu non concesso num. 38.

39 Licentia religiosum ministrantem excusans, abs quo haberi debeat. Et qualis hac licentia esse debeat Et num in hanc pœnam religiosus a pœna tantum absoluens incidant nu. 40 & 41.

42 Pœna de qua hic agitur num locum semper habeat, ubi

vbi sine prędicta licentia aut exhibentur aut susci piuntur sacramenta.

43 *Excommunicationic.1.in Clem.de pœn.quinam ob noxij sint. Et eorum quæ hic dicuntur, quinam sit sẽsus. Et qui fauet delinquẽti, de quo hic tractatur, an statim incidat.nu.44. & 45. Et quid de eo qui eundem in iudicio defendit.46.*

47 *Ciuitas in episcopum delinquere, ut ob interdicto subiaceat, quando dicatur. Et an satisfactione facta, interdictum abolitum censendum sit.nu seq.*

49 *Sententia Clem.cupientes.de pœn.§.si.quinam adstringi dicantur. Et num in huiusmodi penam incidat, qui ad sepultura electionem, de qua hic, quempiam inducit, quanquam non ad vouendum iurandum, vel promittendum. Et quid si ex unius delicto tota ecclesia id damni patiatur, vt tota interdicatur. Item quid si ecclesia, ad quam eligens inducitur, ea sit, in qua de iure ipso sepeliendum sit. Et quid si eadem sit cum cęmeterio interdicta numero 50.*

51 *Excommunicatio, de qua in cap.grauis, in clem.de sen.excom.quos illiget. Et horum absolutio ad quos pertineat. Et quę hic dicuntur, qualiter intelligenda sint.*

52 *Pęna de qua hic disseritur an etiam in cessatione a diuinis posita in dictis terris, locum habeat, sicut & interdicto. Et an prelati sententiam ad eorum instantiam latam incidant. Et an idem sit in factore si ad domini instantiam sententiam aduersus rerum dominicarum fures, si ipse de eis quoque surripuit. Et ibidem de multis alijs.*

53 *Excommunicationem inflictam ex c cum ex eo. de sent excom quinam incurrant: & qui incurrerint, a quibus absolui debeant. Et de nonnullorum, quę hic dicuntur, intellectu.*

53 *Pedagia noua imponentes quanam excommunicatione premi dicantur. Et uerbo exigendi quid intelligatur. & de datia & gabellas augentibus. & quid de Christianos nauigio vectos abripientibus & eosdem spoliantibus, & de horum, quę hic dicuntur intellectu, & de uerbo nauigio num.55.*

56 *Piratam quod facere dicantur.*

57 *Canon, de quo hic, an latę sit sententia Et absolutio ab excommunicatione, de qua hic, an Papa reseruata sit.*

58 *Saracenis arma ferrum, lignamina galearum, & huiusmodi differentes, ad Christianorum expugnationem, cuinam excommunicationi supponantur. Et nomine guerra quid contineatur, & abs quo talem absolutionem accipere debeant.*

59 *Armorum, ferri, lignaminum & Saracenorum aduersus Christianos depugnantium appellatione, quid & qui contineantur.*

60 *Prohibita quantum ad rem pertinet, quotuplicia sint & sub hęc Sum.Ang & Ros.refelluntur.*

61 *Belli tempore num aliquo casu prohibita deferre liceat, & quid de tempore pacis & quid eodem tempore pacis de non prohibitis num. seq. & 63.*

64 *Pęnam de qua hic, quinam incurrano, & qui non ex his, de quibus doctores addubitant. Et quid si tales satisfactione pręcedente, absoluantur, an absolutio teneat.num 65.*

66 *Bonorum confiscatione qui puniuntur, quomodo puniri possint, ut prędicta in terrę sanctę subsidium mittant. Et prędicta pęna, per iudicem ecclesiasticum imponenda quando in terrę sanctę subsidium non mittitur, quia cui dari debeat, nescitur, cui cum danda sit.nu 67.*

68 *Impedientes eos, qui victualia, aut alia necessaria ad curię Romanę vsum adducunt, in quam sententiam incidant. Et quid de his, qui ad curiam Romanam uenientes, aut ab ea recedentes, propria temeritate capiunt, spoliant, detinent, aut ex proposito verberare, mutilare uel etiam interficere pręsumunt & de his & fere similib.usq; ad nu 77.*

77 *Excommunicatio, qua illigantur ecclesię libertatem offendentes, interdictum ab Apostolica sede interpositum uiolantes, aut in statum ac summi pontificis personam offendentes, & reliquos id genus, ad quos porrigatur. & ibidem Angelu.Summ.refellitur.*

70 *De excommunicatione illata a Xysto in extrauagãti aduersus omnes dispẽsantes in uoto vltra mari no sanctorum Petri Pauli ac Iacobi. & similium. Et sub hac de plerisque alijs ad tituli finem, cuius ultimus numerus est.93.*

1 EXCOMMVNICATIO † septimo, quantum ad excommunicationes papæ reseruatas, sciendum est, quod ipse sunt multæ in iure, a quibus.s.nullus inferior papa potest absoluere. Vt autem quisq; uolens scire, an aliqua excommunicatio sit papalis, aut episcopalis, cito inueniat, quod quærit, requirat sequentem tabulã, in qua ponuntur omnes papales præter eas, quæ sunt in processu cœnæ, quæ communiter sciuntur. Omnes enim aliæ, aut sunt episcopales, quæ sũt valde paucæ, & in ti.seq. facile inueniri possunt: aut nulli reseruatæ, & de eis agitur infra. Excommunicatio 9.

1. Prima ergo inter papales est contra percussores clericorum.
2. Contra hæreticos.
3. Contra inobedientem.sententiæ delegati.
4. Contra falsantes literas apostolicas.
5. Contra fautores hæreticorum.
6. Contra clericos participantes in diuinis cũ excommunicato à papa.
7. Contra incendiarios.

Contra

8 Contra infractores ecclesiarum.
9 Cõtra assentiẽtes assũptioni senatoris vrbis.
10 Contra clericos soluentes laicis talias.
11 Contra insecutores Cardinalium. (gnos,
12 Cõtra grauãtes eos, q̃ tulerũt sñias cõtra ma
13 Contra inquisitores, in aliquibus casibus.
14 Contra religiosos ministrantes Eucharistiã, vel extremam vnctionem.
15 Contra capientes bannientes, & percutientes aliquem Pontificem.
16 Contra religiosos inducentes ad pœnitendũ de electione sepulturæ.
17 Contra dominos cogentes ad celebranda diuina in loco interdicto, & contra aliquos in hoc cooperantes.
18 Contra minores recipientes aliquos ad diuina tempore interdicti.

Sunt etiam 14. aliæ in processu curiæ, q̃ prædictis iunctæ faciunt 32. & quia vltima continet octo, sunt 39. Sunt & multæ aliæ in extrauagantibus & priuilegijs. Vnde quartò est cõtra dispẽsantes contra quatuor vota priuilegia 41. contra exenterantes 41. contra simoniacos ordine beneficio. 43. contra non reuelantes simoniacos 44. contra simoniacos & ingressu religionis 45. contra mendicantes transeũtes ad nõ mẽdicantes 46. contra simoniacos pro gratia vel iustitia obtinẽda in curia 47. contra interponentes decretum in vẽditione rei ecclesiasticæ cõtra cõsciẽtiam 48. cõtra facientes libellos famosos contra ordinẽ p̄dicatorum & minorũ 49. contra dicẽtes, ꝙ dicti ordines, non sunt status perfectionis 50. cõtra faciẽtes violẽtiam in locis ordinum p̄dicatorũ 51. cõtra intrãtes monasteria Prædicatorũ & S. Claræ, 52. cõtrá detinẽtes apostatas or. p̄d. 53. cõtra minores, & eremitanos recipiẽtes prędicatores, 54. cõtra aliquos Perusinos, 55. contra acedentes ad sepulturam Dni, 56. est materia de conceptionis Virg. 57. contra appellantes ad futurum Concilium.

2 Prima † ergo est in c. si quis suadente, 17. q. 4. iuncto, c. non dubiũ, & c. ueniens, & c. ad minentiam, eo. ti. contra percussores clericorũ, aut monachorum, de qua in titulo priore dictũ est, & absolutio sedis apostolicæ reseruatur. Sed aduertendũ est, & ſm aliquos, quã do absolutio reseruat̃ sedi, impendi põt a collegio. Cardinaliũ sede vacante, siue ab eo, cui cõmiserit: non autẽ ita vr̃ quando reseruatur Romano Põtifici, iuxta dicẽda inf eo. Excõicatione 13. dub. 3. Vr̃ autẽ Pontifici reseruari qñ mentio non fit de hoc adiectiuo Apostolicus, vt dicendo, mittat̃ ad nos, præsentet̃ conspectui nostro. Quia tamen sedes parum vacat iter ista doctores non distinguunt̃ aliqñ. Hoc tñ nõ vr̃ hr̃e veritatem, qui ab hac excõmunicatione, ſm multos, potest absolui sede vacante, & tñ in c. non dubiũ reseruatur Romano Pontifici, & eadem in c. si quis reseruat̃ sedi Apostolicæ, vnde procedit ista distinctio inter Pontificem, & sedem quantum ad concessa sub conditione suspendente, vt in 6. de rescri. si gratiose, non autem quantum ad absolutionem. Potest tamen ab hac sententia soluere legatus, vt sup. de Leg. §. 17.

3 Secunda † est in c. quod autẽ. & in ca. Acatius. 24. q. 1. iuncta gl. & in c. excõicamus. extra de hær. & in processu curiæ contra hæreticos Gazaros, Patarenos, & alios quocũque nomine censeant̃, siue veterem, & iam damnatã hæresim, siue nouã sequant̃, licet ẽt omnino sint occulti, sec. gl. in clem. 1. de hære. & absolutio reseruat̃ Romano Pontifici. ¶ Pro qua notandũ est primo, ꝙ de hæretico omnino occulto sic, ꝙ hr̃sim tenet in corde. Arch. sit refert Sum. Ang. in c. cũ quis de hær. lib. 6. vtrũ incidat necne, allegat hinc inde iura quã plurima, & tandẽ hoc tanquã dubiũ disputationi reliquit Sum. vero Ros. allegans glo. in c. multorũ. de hær. in cle. in verbo, eo ipso. vbi ad hoc multa iura recitant̃, & Pan. & Io. An. & Ray. & Gof. tenet, ꝙ sic, & vltra prædictos adducit ẽt Arc. Sed deficit in duobus. Primo, quia male adducit Archi. vt patet in Sum. 3. par. ti. 25. ca. 4. imò male adducit ferè omnia iura, & doct. præter gl. cle. quia non loquunt̃ de occulto quod non processit in opus exterius, sed de occulto, ꝙ apponit̃ notorio, quia .s. non scitur à multis. Vnde Arc. glossat. ꝙ hic capit̃ occultus respectu plurium, & nõ respectu actus exterioris. Scd'o deficit, quia tenet falsam sñiam, vt patebit. Vnde Sum. Angel. eiusdẽ ꝓfessionis allegat vltra p̄dicta ẽt glo. in c. 1. 24. q. 1. & Io. de Ancha. in Sum. eo. tit. & Car. & tandẽ rectè decidẽs tenet oppositum, s. quod iste non incidat, sed ad iura quæ adducit gl. cl. respondens distinguit, vt aliud sit ecclesiã pręcipere, aliud iudicare vnde tenet ecclesiam posse præcipere de occultis, licet non iudicare. Quod falsum esse probo, per sanctum doctorem. 1. 2. q. 91. artic. 4. vbi probans ꝙ præter leges humanas necesse fuit tradi diuinam, in tertia ratione ad hoc sic dicit.

4 De † his potest homo legem facere, de quibus potest indicare: iudicium autem hominis non potest esse de interioribus moribus, qui latent, sed solum de exterioribus actibus qui appa-

apparent:& tñ ad perfectionẽ virtutis requiritur,ꝙ in vtriusq; actibus homo rectus existat.& ideo lex humana non potuit cohibere & ordinare sufficiẽter interiores actus:sed necessarium fuit,ꝙ ad hoc superueniret diuina, hæc ille in forma.Non ergo est aliud & aliud de quo põt homo præcipere,siue legem facere & iudicare:alioquin sequitur,ꝙ lex non se extenderet ad puniendum delinquẽtes in eã, vel pmiandũ obsequentes,ꝙ est contra oẽm moralẽ philosophiã.Et ideo dico, ſm mentẽ S.Tho.ꝙ de occultis non omnino,quæ,s.non sunt notoria,sed tamẽ de sua natura esse possunt,vt sunt actus exteriores,ecclesia præcipit.Vnde percutiens clericum in abditissimis, incidit in canonem,& similiter de eis iudicat licet non iudicet quandiu sistunt intra limites occultationis ferendo sententiam . Vnde q̃ primũ quis incipit esse super aliquo suspectus,licet occultus,iam contra eum procedit inquirendo.De occultis vero omnino,i. quæ sistunt in sola cogitatione,non præcipit, inquantum ibi sistunt:quia ẽt nec iudicat:q̃a illa nec scit,nec talia sunt vt ab ea sciri possint q̃diu ibi sistunt:sed tamen si illa exterioribus colligent,indirectè, & gratia alterius pcipit de eis.Vnde cle.1.de sta.mon. prohibet accessum ad curiam principum, animo offendendi,vbi non prohibetur animus offendẽdi ſm se,sed vt colligatur tali accessui, ita ꝙ talem accessum prohibet sub tali pœna non cuilibet,sed habenti animũ nocendi:quem tamen animũ non prohibet.Vñ accedens taliter, statim incidit: quia cogitatio procedit in opus. Et ita dico in ꝓposito,ꝙ si hæreticus ꝓcedat in opus,ẽt occultissime scribẽdo, vel aliud faciendo,quantuncũq; occultè,statim incidit. Et ita loquuntur iura allegata pter glo.cle.q̃ theologalẽ materiã plene nõ intellexit,si vero sistat in cogitatione,non incidit,sec.Pe.de Pal.in 4.& Ho.in c.mulieres.de sent.excõ. & habetur idem ex gl.in c.cum quis.eo.tit.li.6. vbi dr̃,ꝙ habens ratam percussionem clerici in corde tantùm,non incidit,quo ad ecclesiã. Vnde etiam inf.Hora.§.12.par.2.& 3.

5 SECVNDO † notandum est pro eadẽ, quòd huic sñiæ annectitur alia,quæ est in c.ad abolendam,extra de hære. contra vniuersos,qui de sacramentis aliter sentiunt,aut docent, q̃ ecclesia Romana,& contra eos,quos eadẽ ecclesia Rom. vel singuli epi per suas diœceses cũ cõsilio clericorum,vel ipsi clerici sede vacante cum consilio,si oportuerit, epõrũ vicinorum,hæreticos iudicauerint,ꝙ sec.Pan. & Ge.& alios,intellige,si iudicauerint eos incidisse in hæresim iã dãnatã,& indubitatam,ita ꝙ factum sit clarum,& determinatum.Si autẽ dubitatio de articulis fidei oriretur,& dubiũ esset an bene,vel malè diceretur, sola ecclesia Romana determinat, s. cui dubia fidei ab epo seruanda sunt.24.q.1.quoties,& idem S.Th.2.2.q.1.art.vlt.Ex quo no. Pet. de Anch. episcopos cum clericorum consilio posse de hæresi cognoscere,& punire,nec expectant, licet requirant assensum capituli ,pp arduitatem causæ,& consequenter vbi de fide agit, epi sunt ordinarij, & ex officio tenentur inquirere vt in c.ex cõicamus,de hær. Hodie tñ in cã hæresis,sine inquisitore sententiam ferre non possunt,vt in clem.1.de hære. Nec tñ quicunq; tenent contra articulos Parisijs dãnatos per epm,& capitulum, incidit p dictũ c.ad abolendam,tum quia nõ oẽs articuli dãnantur vt hæretici,sed vt dubij.& periculosi tum quia ad solum Papam pertinet determinare quid sit hæreticum,& quid catholicum. Vnde nõ incidit,qui credit illud, ꝙ particularis ecclesia decernit hæreticum,sed qui illud, ꝙ vniuersalis, vel Romana, quia qui hæret fidei ecclesiæ Romanæ, alia tenente oppositũ non est hæreticus,de sum. Trin. & fide cath. damnamus,in fi. quia illa errare non potest, sed omnis alia, vt tota Ecclesia Græcorum.

6 TERTIO,† notandum ex Arch. in sum. qđ in his,quæ sunt fidei,sñiam episcopi incurrit contra eius prohibitionem faciens,si est subditus eius in loco subdito,& idem si fit exemptus,& in loco exempto, & multo amplius non exẽptus in loco exempto, quia in his, q̃ sunt fidei,non potest exemptio.Si verò sit nõ subditus iure cõmuni, vel subditus in loco, extra territorium,nõ incurrit. Si verò extraneus,supple in territorio:aut est talis,qui nõ sortitur forum ratione delicti,sicut fortè archieps,& sic non incidit.Aut talis qui sortit, & tunc si est de articulis per ecclesiã damnatis,incidit:si autem non est de illis, non incidit,quia non peccat per inobedientiã,q̃a tũc non est subditus,hæc ex illo. Dubium tñ est, ꝙ dicit de subdito extra territoriũ, iuxta dicta sup.Excommunicatio.2.§.3.& 4.

7 QVARTO † notandum est,ꝙ hmõi excõicatio ex corpore iuris non reseruatur Papæ, & consequenter vr̃,ꝙ eps posset absoluere,p c.nuper.de sen.excom. sed tamen reseruatur Papæ per annualem curiæ processum.¶ Tertia excommunicatio est in c.quærenti.de of. delega. contra inobedientem sententiæ delegati

gati vltra annum: de qua dic, vt sup. Absolutio.1.§.2.in prin.

8 QVARTA † est in cap. ad falsariorum, de cri. fal. vbi excõicantur, qui per se, vel per alium falsant literas apostolicas cum suis fautorib. Et clerici officijs, & beneficijs sunt priuati, & degradati tradunt̃ iudici seculari, & absolui non possunt, nisi per Romanũ Pontificem per curiæ processum: imo sec. Arch. per c. dura. de cri. fal. licet Pan. dicat illud ca. loqui solum de habente literas falsas. In processu vero curię, dr̃ sic. Excõicamus & anathematizamus omnes falsarios bullæ, seu literarũ apostolicarum supplicationem, gratiam, & iustitiam continentium, &c. Sed tñ circa istã materiã oportet distincte loqui de falsantib. vtẽtib. habentib. corrigentib. & recipientib. eas, non de manu Põtificis, aut bullatoris. ¶ Vtẽtes vero hmõi literis falsis sñr sunt excõicati, si sunt laici, licet absolui possunt a suis ordinarijs, vt ibidẽ, clerici vero non sunt excõicati, sec. Pan. ibi, quamuis Host. teneat contrariũ, sed sunt priuandi bñficijs, quia textus distinguit inter clericos & laicos, & in pęnis est fiẽda mitior interpretatio, vt in regula, in pęnis, nec debent contineri duplici pœna. ¶ Habentes autem huiusmodi literas, & non resignantes, nec lacerãtes, sec. Pan. si eis non vtãtur, non incidunt in sñiam aliquam, nisi sit lata per iudicem, cum termino viginti dierum ad resignãdum: postquam, s. quis cognouerit eas se habere, sec. Host. & Sũ. Pis. vel sec. Pan. post latam sñiam p ordinarios, ita ꝙ nisi illa pcesserit, non incidunt. & hoc est verius. Hæc tñ intellige qñ ad eos casu literæ puenerunt. Si autem socij fuerunt, incidunt indistincte: quia agentes, & consentientes pari pęna constringit, vt in c.1. & ibi per gl. de off. dele. l. iubemus. §. œconomus. C. de sacrosf. eccl. plenè per Abb. in præalle. ca.1. Et propriè est casus in c. dura. de cri. fal. c. aũt, ad falsariorũ loquitur de vtentibus scienter, qui incidũt ipso facto. ¶ Corrigentes autem literas papales, sec. Host. vt recitat Pan. in c. ex literis. de fi. instr. & idem Goffr. sunt similiter excommunicati excommunicatione lata in curia, & apostolicæ sedi reseruata, ẽt si vnã figurã, siue literã, vel ẽt dimidiã abraserint, deluerint, aut cancellauerint, vel diminuerint, compleuerint, vel mutauerint sine licentia illius, ad quẽ spectat, post quam litera est bullata, vel signata. Hæc ẽt intellige stãte bulla vel litera, quia si quis eam totã cõbureret, aut lacerãret, non diceret eã corrigere, nec incideret. Recipientes autẽ literas apostolicas, dũ ipsi sunt apud apostolicã sedem, de manu alterius, q̃ Papæ, vel deputatorũ ad illud officiũ, sunt excõicati, si sunt laici, nisi sint psonæ solẽnes, quæ p nuntiũ recipere pñt de manibus prædictorũ, vt in c. dura, de cri. fal. Non ligat aũt ista sñia, sec. Io. And. & Host. nisi existentes apud apostolicam sedem, quæ, vt dicunt, ibi est, vbi est Papa. Sed tamen sec. Io. An. & Pe. de Anch. & glo. Ber. hodie istud curia non reseruat, quin imo quilibet paruę auctoritatis mittit ad bullatorem, & recipit. Et quia Papa hoc scit, & tolerat, vt dicit Ber. ideo non ligat.

9 EST † autem pro hac notandum, primo sec. Pet. de Anch. quod scienter impetrans breue subreptitium, & eo vtens, non incidit in pœnam falsarij: sed solum vt eius commodo careat, & in expensis condemnetur. de rescr. super literis. falsans aũt rescriptum, vel vtẽs falso aut falsis literis apostolicis ex certa scientia, vel ignorãtia procedente ex negligẽtia, incidit, secus, si falsitas erat latẽs, & adhibuit per se, vel per alios diligentiam quã potuit, indagando a petitoribus, qa excusatur, sec. Pet. de Anc. 43. d. Ephesis. Et idem ₰m aliquos est de falsario supplicationum gratiam, aut iustitiã cõtinentiũ, signatarũ p Pontificẽ, aut vicecãcellariũ, aut regẽtẽ officiũ cãcellariæ. ¶ Et scd'o, ꝙ sec. Ric. in 4. di. 18. impetrans lr̃as a dño Papa, ẽt vel sciẽter tacita veritate, vel suggesta falsitate, alias nõn concessuro, non incidit, similiter nec vtens literis, alio nomine impetratis, licet vterque dignus sit pœna magna, quia licet sic impetrans sit falsarius, extensio nomine, vt sumitur 25. q. 2. dicenti. non tñ est falsarius literarũ dñi Papæ, quia literas impetrat veras, q̃uis suggestione falsa.

10 ET † tertio, ꝙ Rich. vbi sup. quærit, vtrũ reformãs lr̃am in litera Papæ: q̃ iam expiraret, vel faciẽs punctũ, aut aliquid quocũq; modo mutans, non intentione vtẽdi, sed ludo, incidat ipso iure? Et dicit ₰m aliquos, ꝙ nõ quia illa excõicatio non intelligitur, nisi de lr̃is q̃ alicui possent esse vtiles. Sed contra, inquit, argui põt, quia illa inutilis litera posset per rasura sic mutari, vt appareret vtilis, v.g. si diceret post triennium minimè valiturum, & poneretur quinquennium. Vnde vĩ, ꝙ iste incidat, quod mihi vr̃ concedendum. de literis tñ, quæ vtiles apparere non possunt vlla rasura, vt puta de litera curatoria, data a ducentis, vel trecentis annis, secus tñ vt habetur in gl. in d.c. ad falsariorũ. in ver. prasurã, immutans scriptũ Papæ, nulla adhibita distinctione,

ne eſt falſarius. Et quarto, ꝙ vtens hmõi lr̃is ignoranter ſec. Hoſ. excuſatur, ſi falſitas erat ita latẽs, ꝙ bene percipi non poterat, & ipſe adhibuit diligentiã, q̃ potuit: alioquin nõ, q̃a debuit inueſtigare per alios, art. 37. di. §. vlt. ext. de ho. Ioã. & c. vlt. ff. de redhib. act. lib. 1.

11 QVINTA † eſt in c. nouerit. ext. de ſent. exc. vbi excõicantur non ſolum hæretici, ſed ẽt fautores, defenſores, & receptatores eorũ, & intellige ſec. Pe. de Pal. in quarto, dũ vitiũ ſuum aliquo exteriori actu produnt publicè, vel occultè. Si tñ, vt dicit, in poteſtate exiſtẽs omittit facere quod dẽt, licet nihil exterius agat, incurrit iſtã ſnĩam, quia ad idẽ iudicium pertinet habitus, & priuatio. Et ſec. Arch. iſta excõicatio eſt Papalis, vt patet ex curiæ proceſſu. Quis aũt dicatur fautor, defenſor, & receptator. inf. Hæreticus vel hæreſis. 1. §. 7.

12 SEXTA † eſt in c. ſignificauit. eo. tit. vbi excõicati dicuntur eadem ſnĩa clerici, qui participauerũt ſciẽter & ſponte ex cũ excõicatis a Papa, ſ. iudicialiter, vel noĩatim, ſm cõem lecturam, & eos in diuinis officijs receperunt, & Papæ reſeruatur abſolutio. Sed notãdum, ꝙ ſm aliquos intelligitur qñ Papa excõicat aliquem, & participantes: ſecundum alios vero qñ participatio eſt in crimine, & hæc eſt opinio Tancre. & glo. & quæ ſec. Inn. poteſt dici eſſe vera, & cui ſec. Io. And. & Io. de Lig. videtur adhærendum. Sed quia iſtæ opiniones, vt dicit Pan. parum deſeruiunt ſm alios iſta eſt noua excõicationis ſpecies, ad quam incurrendam quinque requiruntur, vt notatur in text. Primo, ſ. ꝙ participet clericus, ſecundo, ꝙ ſcienter, tertio, quod ſpõte, i. excluſa actione abſoluta, non conditionata, ſecun. Gof. quarto, quod in diuinis, ſ. quæ in eccleſia, & quæ extra dicuntur, vt in horis canonicis, ſecundum eundem: quinto, ꝙ excõicato a Papa nominatim, ſec. Arch. vel ſecundũ aliquos iudicialiter. Et hæc eſt opinio cõis, quã tenuit Hoſt. & Gof. & Dir. & Arch. & Alb. & Sũm. Conf. & Archi. & omnes ferè Sũmiſtæ. Gl. autem exponit eadem ſententia iſtos inuolui, quantum ad priuationem ſacramentorum, & intendit, quod incidunt in minorem, vt innuit in ſequentibus. Sed hoc communiter reprobatur, quia Papa ſibi abſolutionem non reſeruaſſet. ¶ Sed nota, quod ſec. Hoſ. & Gof. hunc rigorem inducit iudicis magnitudo, & excellentia diuinorum officiorum, in quibus participatur, adde & dignitas perſonæ participantis, ca. clerici. de quo textus loquitur. Vnde laicus non incideret in maiorem. Si tamen ſententia eſſet quidem a Papa, ſed per canonem, non autem iudicialiter peccaret quidem participans, non tamen incideret in eandem, ſec. Hoſt. & Goffre. qui mitius agitur cum lege, quam cum miniſtro legis. l. Celſus. de arb. Pro opinione tamen Tancred. facit, quia text. diſtinguit inter participaſſe, & recepiſſe in officijs quaſi primum referatur ad participationem in crimine, ex quo ſequitur declaratio, quod inciderunt in eandem, & ideo approbo dictum Io. And. & Io. de Lig. poſt Inn.

13 SEPTIMA † eſt in c. tua nos. de ſent. exc. vbi dicitur, quod incendiarij ex quo ſunt per eccleſię ſententiam publicati, pro abſolutionis beneficio ad apoſtolicam ſedem ſunt mittendi. Sed circa hanc ſunt dubia. ¶ Primo, vtrum omnes incendiarij ſint excõicati ipſo facto, vel ipſo iure? Et dico, ſm aliquos, ꝙ ſic, ſiue incenderint ſacrum, ſiue non. Sed cõtrarium tenuit Sum. Piſ. & Arch. & glo. in d. ca. tua, & Ray. & Hoſt. & Gof. & Io. de Lig. & Pan. qui oẽs tenent hoc eſſe verum de incendiario eccleſiarum, vel religioſorum locorum, quod ſec. Ray. Gof. Hoſ. & Io. de Lig. extenditur ẽt ad locũ cęmeterij, vel ſpatij priuilegiati circa eccleſiã, quod eſt 30. paſſus, ſeu 40. quo ad eccleſiam matricem. 17. q. 4. ſicut vel loci cõtigni priuilegiato. Quod tñ poſſet procedere ſolum, ſi res combuſta ſpectaret ad ecclam cũ aliter non ſit locus religioſus 17. q. 3. quiſquis, etiam ſi ſit de patrimonio clerici. Vnde Lapus ſuper c. quia nonnulli de imm. eccl. li. 6. dicit, ꝙ nomine eccleſiarũ includuntur nedum monaſteria, ſed etiam oĩa loca pia, quia iſta æquiparantur. de teſta. requiſiti. Et dicit Arch. ꝙ habito conſilio cũ quibuſdã Iuriſtis conſuluit, quod frangẽs, vel cõburens domũ ſitã intra dictũ ſpatiũ, non eſt ipſo iure excõmunicatus, & hoc per d. c. quia nonnulli. & ꝑ c. conqueſti. licet ſi violatur immunitatis eccleſiæ, & vt ſacrilegus puniendus. Iſtius ſecũdæ opinionis ratio eſt, quia de iſtis, qui ſacra incedũt loca, reperitur in iure, quod ſint excõicati 8. q. 3. canonice & 17. q. 4. oẽs eccleſię. de ſent. exc. conqueſti. de rap. ex literis. de alijs aũt hoc nõ inuenitur, ꝙ ſint iure cõi excõicati, vt dicit gl. in c. deuotiſſimam. 12. q. 2. ſed ꝙ excõicentur, ſiue ſint excõicãdi, vt 23. q. 45. peſſimam. Nec obſt. quod d. cap. tua loquitur indiſtincte, quia non fert ſententiam, ſed prohibet abſolutionem poſt denũciationem ſententiæ, quæ ſcilicet poſſibiliter fuit a ſtatuto ſynodali, vel aliquo iudice. Non

obſtant

obſtant etiam quædã verba in d.cap.peſſimã, vt patet ibi per gl.Iure aũt ſynodalibus alicubi tales ſunt excõicati:alicubi ex conſuetudine habentur ꝓ excõicatis, licet re vera non feratur excõicatio ſine conſtitutione,vel ſententia,ſm Vera.de quos ſupra.Excõicatio 1. not.1.Vtrum autem incidat, qui eccleſiam in bello iuſto comburit,inf. Incendiarius.

14 † SECVNDO vtrum omnes incendiarij etiã locorum non ſacrorum, ſint per Summum Pontificẽ abſoluendi,ſi fuerint denũtiati? Et dico ſm Hoſ.Ver.& cõiorem opinionem, ꝙ ſi locus fuit ſacer, poſt denunciationem abſoluit ſolus Papa,ante vero etiam eṗs. Si vero fuit non ſacer, ita ꝙ excõicati ſunt ꝑ epiſcopum:abſoluit eṗs ante & poſt:ſec.Pet.autem de Anch.& Gof.& Ber.& opinionem tutiorem,imò & veriorem ante denuntiationẽ eos abſoluit omnes, præmiſſa tñ ſatisfactione,vt in d.cap.peſſimã.& hoc ſiue locus ſacer fuerit,ſiue non ſacer,poſtea vero nullum. Et hanc ſequitur Sum.Piſ.& probatur clare ex c.tua.& c.conqueſti.eo.tit. & conſentit Pan. in d.c.conqueſti.ſic mentẽ glo.concludens,ꝙ ſi locus fuit ſacer ipſo facto ĩcidit,& ante publicationem abſoluit eṗs poſtea vero Papa. Si verò non ſacer eſt excõicandus,& poſt denunciationem abſoluit Papa ſolus.Et intellige ſecundum Ver. etiam ſi ſit mulier,licet illa abſoluatur ab iniectione manus in clericum:imò nec legatus abſoluit hmõi, qui abſoluit:percuſſores clericorum:vt ſup. Delegatus,ſm Gul.quia licet iſta,vt inquit Pan. in cap.tua.parificentur quantum ad difficultatẽ obtinendi abſolutionem,non tñ ſequitur, ꝙ permiſſio facta in vno caſu extendatur ad aliũ, maximè, quia in iſtis exorbitantib. non fit extenſio etiam per maioritatem rationis, vt in regula,in arg.de reg.iur.lib.6.& in l.qđ vero.ff.de le.& ſenatuſconſul. Ioan. And.

15 † TERTIO,q̃ro intelligenda ſit iſta denuntio?Et dico,ꝙ ſecundũ quoſdã neceſſario dẽt fieri nominatim,i. expreſſo noĩe: non autem in generali ſub hac forma. Excõicamꝰ illos, qui tale fecerunt incendium.Sed ſec.Veru.& ſi ſolum in generali fiat,ſolus Papa abſoluit, & conſentit Piſ.& hoc tenendum eſt,præſertim cum Hugo dicat & iure periti, ꝙ cũ fert ſñia ſub hac forma. Excommunicamus omnes qui fecerunt hoc vel illud, omnes intelliguntur excõicati nominatim, de quo inf. in verbo,nominatim,& dic verum de his,quos notoriè conſtat feciſſe.Et ſm Arch.intellige a quocunque iudice denunciatio fiat, quæ autem loca dicantur religioſa,inf. Loca.

16 † OCTAVA eſt in ca.conqueſti ext.de ſent. excõ.vbi excõicantur effractores eccleſiarũ cum ſpoliatione,& ante denunciationẽ q̃dẽ abſolui poſſunt ab eṗo,ſi volunt ſatisfacere, ext.eod.nuper poſtea vero abſoluit ſolus Papa,ſcđm cõem opinionem Doct. ẽt ſi denunciatio fuit generalis rõne dicta prius.Primò verò dubitatur quis ſit effractor. Et dico ſecundum Veru.ꝙ eſt is qui dolo malo aut per iniuriam parietem fodit aut ſubfodit,aut fregit vitreã feneſtram,aut ſerraturã,aut oſtia, aut cardines,aut veces, dum tenent oſtia firmata,aut ipſum tectum eccleſiæ. Hæc ille, q̃ per exempla declarat.Diffinitio autẽ eſt hæc effractor, quantum ad ipſum nomen eſt qui frangit,ſed quantum ad iſtum canonem, eſt qui per vim parat ingreſſum,vt furetur.Vnde licet hoc fiat cõiter ꝑ fractionem: tñ ſi q̃s impingẽs faciat debilẽ vectẽ cedere loco,incidit,quia cũ iſta cõſtitutio ſit in fauorem eccleſiarũ, latiſſimè interpretãda eſt in dubio.

17 † SECVNDO, vtrum ad incidendum in hãc ſñiam, requiratur effractio & ſpoliatio, vel ſufficiat alterum tm̃?Et dico requiri vtrumq; vel ſaltem effractionem:quia Io.An.& Pe.de Anch. ſic illud c.ſummant.Qui cum effractione expoliant eccleſias,excõicati ſunt,& poſt denunciationẽ per Papam abſoluendi. Vnde ſec.Veru.cui conſentit Pan.in c.fi.de fur.non incidunt qui furantur ſine effractione, etiã ſi habuerunt animũ frangendi,ſed fractionem factã ab alijs inuenerunt:ẽt ſi res fuerunt ſacræ,vt calices,ſec.Pan.ſed qui frangit,& non furatur,ſi fecit aĩo ſpoliãdi,credo ꝙ incidat, licet Sum.Ang.ſentiat contrarium, quia illa duo computantur pro vno facto,ꝙ iſte incepit,licet non perfecerit. Nec tñ eſt ſimile de furante ſine fractione,quia illa fecit primũ, facturus ſm,nõ aũt iſte ſm, facturus primũ. Si aũt non intendebat ſpoliare,licet ſi ſacrilegus ſi iniurioſe fregit,non tamẽ incidit. Nec ob.c.canonica.11.q.3.& c.cum ꝓ cauſa,ſecundum quæ videntur omnes ſacrilegi,& violatores eccleſiaſticæ immunitatis excommunicati,q̃a vt patet per gl.& Pa.in di.c. cum pro cauſa aliquando tales incidunt ſolum in minorẽ,vt ſi quis laicũ percutiat in loco ſacro.

18 † TERTIO,vtrum noĩe eccleſiarũ veniant hic monaſteria & pia loca? Et dico ꝙ ſic ſecũdum Pan.in c.tua nos.eod.titu. Et ratio, quia hæc conſtõ eſt in fauorem eccleſiarum, vt dictum eſt,& addit idem in c.fi. de eccle. ædifi. vt refert Sum.Angel.ꝙ hic noĩe eccleſiarum ve-

veniunt etiam non consecratæ,& hospitalia, quod intellige,si ædificata essent auctoritate Papæ,vel episcopi,aliter non essent loca religiosa:vt no.in c.ad hæc,de relig.dom.

19 † QVARTO,vtrum enormia in ecclesia facientes violenter incidant de iure?Et dico ꝙ sit,ſm aliquos,vt refert Sum.Pis.vt diruentes altare,frangentes crucem, aut calicem , vel diripiendo corpus Xp̄i,vel furando . Et hanc opinionē tenuit Supplementū , sed oppositū sensit Sum.Ro.& An.& hoc verius:quia Gof. & Host.& Ioā.de Lig.tenent,ꝙ sunt solū excōicādi.Publicati aūt absolui p̄nt per ep̄um , sec.Sum.Ange.Sed oppositum tenuit Supplementum,& uerius,quia,vt sup.dictum est,incendiarij loci non sacri,quibus isti vn̄r comparari mittuntur ad Papam denunciari : etiā si non fuerant excommunicati de iure,sed ab ep̄o tantum, vt isti , secus tn̄ de effractoribus aliorum locorū,vt patet per no.in d.c.cōquesti.¶ Quintò, vtrum incidant incidentes vel effringentes domum sitam in habitu priuilegiato ecclesiæ?Et dico vt sup.§.7.in prin.

20 † NONA est in c.fundamenta de elect.lib.6. vbi excōicantur primò oēs cuiuscunque notabilis præeminentiæ, dignitatis,potestatis , vel excellētiæ,quocunq; noīe censeantur,& frater,filius,vel nepos,aliquorum prædictorum,qui sine licentia sedis Apostolicæ nominationi,electioni,vel assumptioni,in senatorem,capitaneum,patritiū,aut rectorem ad regimē vrbis Romæ assentiunt,vel se intromittunt ꝑ se,vel ꝑ aliū.Excipiuntur Romani naturaliter ex ipsa vrbe oriundi, vel ibi incolæ seu cōtinui habitatores:qui licet sint p̄dictorū fratres filij , vel nepotes , aut sub comitatus , vel baroniæ noīe extra territoriū vrbis iurisdictionē ꝑpetuā vel tꝑalē obtineāt possent tn̄ assumi in Senatores Romanos ad vnū annum vel breue tempus, dummodo extra territorium non habeant talem potestatē: ꝙ possint euacuare rōnem prædictæ cōstitutionis,q̄.s.rō est,ne sua potentia possit sibi vrbē illam vsurpare,& subiugare ecclesiā,& Pontificem Romanum,sicut fecit Contadinus , q de venenosa radice Federici,quōdam Romani Imperatoris exijt.Item secundò excōicantur omnes alij à prædictis assentientes, ad p̄dictum regimen vltra annum,sine licentia sedis Apostolicæ . Et tertio intendentes vel obedientes sic assumptis.Et quartò,qui eos nominauerunt,eligerunt,vel assumpserunt . Et quintò,dantes auxilium,consilium,vel fauorem publicè , & occultè tam nominatoribus electoribus & assumptorib. quàm nominatis electis,& assumptis . Nec aliquis prædictorū absolui potest,nisi per Rom.Pontif.

21 † DECIMA est in c.cler.de immu.eccl.libr. 6.vbi excōicātur clerici soluentes laicis tallias,collectas,decimas,vel quācunq; quotam sed hæc cōstitutio hodie est reuocata per cle. vnicam.de immu.eccl. quantum ad clericos.

22 † VNDECIMA est in c.fęlicis.de pœ.libr.6. vbi excōicantur primò insecutores ecclesiæ Romanæ Cardinalium hostiliter,& secundò percussores & captores,& tertiò, q mādauit & socij facientiū:& quartò,qui factū habuerint ratū,vel consiliū dederint,aut fauorē,& quintò,q post ea tales receptauerunt, aut defensauerint sciēter. Et horū quilibet est reus criminis læsę maiestatis , & ꝑpetuò infamis, diffidatus,bannitus,& intestabilis , vt nec testamenti liberā hēat factionē,nec ad alicuius bona ex testō,vel ab intestato,vocet̄,& multis alijs pœnis est subiectus , & filij, & nepotes,vt ibi patet.nec ab alio,q̃ a Rom. Pontifice pōt absolui,nisi in mortis articulo.Excommunicantur ēt Principes,senatores,consules rectores,siue alij dn̄i,& eorum officiales,qui intra mensem à die notitiæ habitæ de prædicto delicto non puniunt prædictos reos ſm tenorē.d.c.fęlicis.Sed tn̄ isti absolui poterunt a suis ordinarijs , quia ista sn̄ia ibi Papæ non reseruatur.Excōicantur etiā qui aliquid prædictorum fecerint clericis,aut relig. de famil. Papæ,vel Car.Sed absolutio ibi Papæ nō reseruatur.Ciuitas verò quæuis alia præter vrbem quæ talis facientib. in is qui consilium , vel auxilium dederint,aut fauorem,vel intra mensem saltem taliter delinquentes prout tāti facinoris enormitas exegerit,& facultas ei affuerit non duxerit puniendos, & Pontificali & supra sit eo ipso dignitate priuata,& nihilominus remaneat interdicta.

23 † PRIMO verò dubitatur , qūo intelligant̄ p̄dicta?Et dico ꝙ sec.Arch.intelligi dēt,hostiliter.i. sicut hostis & inimicus capitalis , vel publicè,& manifestè.sicut etiā sumit̄ hostile. 11.q.3.quicunque.Et sec.Io.An.percusserit,s. iniustè:secus si pro defensione, & cœperit .s. cū effectu,vn̄ si nō capiatur,sed īsultus ei fiat ad domum vt inferatur iniuria:vel si obsideatur in domo,vel in castro , vel etiam in domo claudatur,non vt ibi custodiatur, sed inferatur verecundia,non credit Ar. habere locum qđ hic dr̄,secundum quod no.In. in cap nuper.eo.tit.Et sec.Io.An.& Arch.ratum habuerit,s.cū eius contemplatione vel nomine

sit

sit factum: vt de reg. iur. tantum. in 6. Et sec. Io. And. fauorem non nudum vel simplicem, id est, qui ad maleficium nihil adijcit. & idē intellige de consilio. Et secundum eum receptauerit: quia, sc. pari pœna puniendi sunt receptatores, sine quibus diu non possent delinquentes latere. ff. de rece. l. 1. nisi essent cō sanguinei vel affines. ff. eod. lib. 1.

24 SECVNDO, † vtrum ex solo mādato incidat quis in hanc sñiam, si non sequatur effectus captionis, vel percussionis? Et sum. Ros. vr̄ tenere ꝙ non: vt patet in ti. Absolutio. 1. §. 9. in fi. & clarius. §. 4. Sed ego dico, quod sic, sicut & ex ipsa insecutione, quia ꝓximus effectus istius mandati est ipsa insecutio, ex qua, vt dr̄ in tex. ipso facto sñiam incurrit insecutor, & alij prædicti: q̄ñ aūt mandatur aliq̄d habens annexam sñiam: si effectus sequatur, incidit mandans. Et licet sit regula generalis, ꝙ sine effectu quis excōicationis sñiam nō īcurrat: tamen hoc fallit in tribus casibus. Primo, in hoc casu quantū ad effectū remotū. Scd̄o, in eo qui mādat per assassinū christianum interfici, qui est excōicatus, etiam si non sequatur effectus: vt de homic. pro humani. lib. 6. Tertio, s̄m aliquos, in his, qui in personā, vel statum Romani Pontificis conspirant, i. coniurant: quia habetur in Sixtina, quæ incipit, & si Dñici, & cōiter in processu curiæ tales sūt excōicati. Et intellige etiam si non sequatur effectus, de quo infr. §. 32. Sed tamen Su. Ros. videtur velle, quod in statutum illum conspirant omnes, qui in aliquam terram ecclesiæ conspirant: quod non credo verum, nisi illa esset sedes Pontificis: sed in statum conspirant, qui volunt illum mutare, aut periculo mutationis exponere: vt aliud sit conspirare in statum, aliud in res status.

25 TERTIO, † vtrum tales incurrant infamiā, & bonorum confiscationem ipso facto? Et dico sec. Arch. ꝙ quantum ad infamiam & cō fiscationem affectualem & corporalem, pœnæ infligendam, necessaria est sñia, saltem generalis, vt. s. pronuncietur eum esse criminosum crimine læsæ maiestatis: alias quāuis bonorū dñio ipso iure priuetur, vel ipso facto etiam prius amittat ex die commissi criminis: tñ ei non aufertur: nec fit executio ablationis bonorum vel alterius pœnæ, nisi post sententiam saltē generalem. Et si quærat, ad quid priuatur domino, ex quo bona non auferuntur ante sñiam? Respōdet Arch. in d. c. felicis, ꝙ ꝓꝑ fructus medij tēporis qui fisco debent restitui. Et ita notatur per gl. in auth. de incest. nup. §. 1. vbi etiā aduerte s̄m doct. ꝙ ista clausula, ipso iure, vel de eo ipso, tria operatur. Primo perditionem dominij illius rei. Secūdo retrotractionem ad diem cōmissi criminis: ita ꝙ alienatio facta ab eo diu vsq; ad sñiam saltē generalē, non valet, ex quacunq; cā sit facta, siue lucratiua, siue onerosa, ꝙ erit magis dubiū. Tertio, restōnem fructuum medij temporis de his infr. Hæret. 1. §. 8. parti. 3.

26 QVARTO † vtrum incidant principes, & reliqui, si intra mensem a notitia sñiam contra tales non protulerint, modo inceperint processum? Et dico sec. mentē Arc. ꝙ illud dictū tripliciter pōt intelligi. Primo, ꝙ incidant, si instātia huius causa nō terminetur ꝑ sñiam intra mensem a lite contestata, si quis ex ista accusator. Secundo, ꝙ incidat qui intra mensem nō inq̄sierit, & receperit testes, & sñiam protulerit, & fuerit executus a denūtiatione sibi facta sine accusatione, per suū officialem aut aliu priuatum. Sed intellige sanè: quia q̄ñ res ignoratur, dēt plenius ad iudicis notitiā ꝑuenire. 11 q. 3. summopere. vnde nō incidit nisi fuerit negligēs in cognoscēdo de cā. Tertio, vt iste mensis incipiat currere ex die qua iudici ꝑ famā innotuit. Et hoc magis placet.

27 DVODECIMA † est in ca. quicunque. de sent. exc. lib. 6. vbi excommunicantur primo oēs alicui licentiam dantes occidendi, capiendi, seu alias grauandi in personis, vel bonis suis aut suorum, eos q. contra reges principes barones, nobiles, balliuos, vel contra quoslibet ministros eorū sñiam excōicationis, suspēsionis, vel interdicti tulerunt, vel eos quorū occasione sunt prolatæ, vel eas obseruātis, seu nolentes excōicare taliter excōicatis, nisi licentiā ipsam re integra reuocauerint, vel si eius occasione ad captionem bonorū sit processum: nisi ipsa bona fuerint intra octo dierum spatium restituta, aut impensa pro illis satisfactio. Secundo, oēs, qui ausi fuerint vti tali licentia. Tertio, qui aliquid promissorum cōmiserit suo motu. Et si per spatium duorū mensiū oēs prædicti manserint in dicta sñia: iam nisi per Apostolicam sedem absolui non possunt. Ex quo elice, ꝙ ante poterunt absolui per ordinarium. ¶ Primo vero dubitatur q̄uo intelligātur prædicta? Et dico, ꝙ s̄m Io. An. ordinarius regis est eps, in cuius diœcesi delinquit, vel habet domicilium. di. 96. si Imperator, & sec. Archi. non solum rex, sed etiā Imperator excōicari potest ab episcopo. 2. q. 7. Item condicendum. Et secundum Ioan. Andr. verbum ministros ad clericos referri

potest: & sic propriè insequitur verbum suspensionis. Et sec. Arch. quod dicitur, licētia, multo fortius locum habet in mandato vel in iussu. Si quis tamen contemplatione excōicati faciat prædicta, ipse ex cōicatus non dicitur esse in culpa, sec. Arch. nisi ratum habeat. Et secundum eundem dicitur, suorum, i. consanguineorum, & omnium qui sunt sub eorum potestate, Insti. de his, qui sunt sui vel alie. iur. per totum, & domestici, vt C. de his q. ad eccle. confu. l. præsenti. §. sanè. vide inf. Familiaris. Per grauamen autem intelligo omne nocumentum ea de causa attentatum.

28 SECVNDO, † vtrum dans istam licentiam statim incidat, si ad aliquem actum sit processū? Et dico, sec. Arch. quātum ad personas, quod non, si re integra fuit reuocata, secus si ad aliquem actum sit processum. Quantum vero ad bona præfigitur terminus octo dierum: quia grauior est personarum, q̃ rerum offensa. Tertio, vtrum ista sententia locum habeat in epo? Et dico, secundum gl. ꝙ sic. nec obs. de sent. exc. quia periculosum. lib. 6. quia non loquitur in sententijs excommunicationis.

29 DECIMATERTIA † est in cle. multorum. de hær. vbi excommunicantur oēs inquisitores hæreticæ prauitatis inferiores epis, qui odio gratia, vel amore lucri, aut commodi temporalis obtentu contra iustitiā, & consciētiam sua omiserint contra quempiā ꝓcedere, vbi fuerat pro hæresi procedentem, & similiter si obtentu eodem prauitatem hæresis vel officij sui impedimentū alicui imponendo pręsumpserint aliquem quoquo mō vexare, nec absolui possunt, nisi a Papa, quia præter quā in mortis articulo satisfactionem præmissa, nullo in hac parte priuilegio suffragātes. Primo vera dubitatus de præmissorum intellectu? Et dico, ꝙ sec. Io. And. non est locus huic pœnæ, si non omittant inquisitores præter ꝑdicta, sed timore, vel scandalo: nec etiā, vt dicit Car. ibi, nisi hoc faciant contra iustitiā, & conscientiam copulatiuè. Non hēt etiā locū in epis, & sit prioribus ꝑlatis si omittant prędicto obtentu: sed sunt per triennium suspensi, sicut inquisitores inferiores sunt excōicati. Ex prædictis autem Io. An. cōcludit, quod constitutio ecclesiæ militantis ligat omnino occulta: de quo dic, vt sup. Excomm. 2.

30 SECVNDO, † vtrum dicatur officium inquisitionis impedire, qui offendit aliquem de familia inquisitoris vel epi in existentem in captione hæretici? Dico sec. Matt. quod non, si offendit non animo impediendi officium vel iuuandi hæreticum, sed ꝑ ꝑ aliam causam poterit tñ procedi contra eū tanq̃ officij turbatorem, sec. ea quæ no. Inn. in c. 1. de off. deleg. hæc Zab. ¶ Tertio, vtrum inquisitores prædicti, si incidāt, absolui possunt a collegio Cardinalium sede vacante? Et dico, ꝙ absolutio reseruatur Romano Pontifici. Vnde ꝟm Lap. non intelligitur de dignitate, sed de persona, de quo Arch. in c. si gratiose de rescr. li. 6. Poterunt ergo absolui a Papa eo viuente vel ab eo cui commiserit, non autē a collegio Cardinalium sede vacante de elec. vbi periculū. §. idem quoque. li. 6. & cle. ne Roma. eo. ti. licet secus in alio collegio. de mai. & obed. ca. vno. li. 6. hæc Zab. Sed hoc ibi clarè non probatur, sed solum quod Cardinales se non habent personaliter occuparet in aliquo retardante prouisionem sedis: sed potius ex gl. habetur oppositum, quæ habet, quod tunc Cardinales possent instituere pœnitentiarios si deficerent ideo dic, vt sup. eod. tit. excommunicatione, id est ideo dico, quod potest.

31 DECIMAQVARTA, † est in clem. religiosi. de priuil. vbi excōicantur religiosi, qui clericis, aut laicis sacrum vnctionis extremæ vel eucharistiæ ministrare ꝑsumunt, vel solēnizant mrimonia sine licentia ſpāli ꝑsbyteri parochialis. Item si absoluunt excōicatos a canone, præter q̃ in casibus expressis in iure, vel per priuilegia sedis Apostolicæ cōcessa eiusdem, vel si absoluunt a sententijs promulgatis per statuta synodalia, vel ꝓuincialia, seu a pęna & a culpa, nec absolui possunt nisi ab Apostolica sede nullo suffragāte priuilegio. Primo vero dubitatur de intellectu ꝑmissorū. Et dico, ꝙ ministrare hic, sec. Zab. sumitur ꝟm cōem vsum loquendi pro exhibere, non pro executione ordinis legitima, & solemnizare matrimonia sec. Io. And. & Pau. est solēniter benedicere, sed in verbo, solemnizare sec. Zezelem comprehenditur omnis solemnitas obseruata iuxta ritum regionis. de spō sa. ca. 1. fiat solemnis benedictio, siue dicatur nulla specialis pro contrahentibus: inducere autem fœdus matrimonij, aut verba proferre inter contrahentes nō prohibetur eis, ꝟm eundem. Parochialis aūt presbyter, sec. Ioā. And. quo ad mercenarios scholares, & similes est presbyter, in cuius parochia habitant. Franc. autem Zab. dicit, ꝙ statim cum quis vadit ad habitandum in aliqua parochia, intelligitur ibi factus parochianus, nisi accesserit recreationis cā, aut alia t palia, statim reuersus ad propriā parochiā, de sepult. is qui li. 6.

Intellige etiã, ꝙ ligat iſta ſententia ſec. Lap. ſiue is, qui abſoluitur ab excõmunicatione, ſit laicus maſculus, aut fœmina, ſiue clericus, ſiue religioſus eiuſdem ordinis, vel alterius.

32 SECVNDO † dubitatur, qui religioſi ligẽtur hac ſententia ſi contra faciant. Et dico ſecun. Pau. ꝙ cum canon vl̃r loquatur, oẽs religioſos cõprehendit. & limitat Card. & Lau. Lap. mõ ſint religionis approbatæ alij religioſi non ſunt, vt in c. vno de voto. li. 6. & in cle. 1. de ſta. mo. ca. ne in agro. Zab. Limitant ẽt alij ad exemptos, vt Fe. de Stagno. refert, argũ ſumentes a rubrica. q̃ eſt de priuilegijs. Sed hoc nõ procedit, quia ſm gl. in auth. de ince. nup. plerunque generalior eſt tex. q̃ rubri. & econtra. Vnde cõiter tenetur, vt ſu. ꝙ omnes comprehendit, ẽt ſec. Pau. populum habentes, & præfectos eccleſiæ parochiali, ſi alijs, q̃ ſuis parochianis miniſtrant, & conſẽtit gl. in cle. 1. de deci. ẽt nouitios, ſm Lap. & Card. arg. c. religioſo. de ſent. exc. in 6. quia gaudẽt priuilegio, ſi quis ſuadente. Vnde ſentire debent, onus, etiam conuerſos, & moniales ſec. Zenz. Zab. licet Petr. de Anch. & Car. dicant, & non. Sed primum videtur verius, quia maſculinum, etiam in pœnalibus, comprehendit fœmininum. 17. q. 4. ſi quis ſuadente imo a fortiori, quia iſti ſe immiſcent non conuenientibus ſibi. Nec obſtat ſi iſti dicantur non miniſtrare, ſed abuti ſacramẽtis, quia etiam religioſi habentes ordinem, vbi ſine licentia ea exhibent, dicuntur abuti, & miniſtrare ſumitur hic ſecundum vſum communem pro exhibere. Non autem clerici ſeculares, ſec. Pan. etiam ſi in iſtis excederent.

33 TERTIO † dubitatur, vtrum locus ſit huic pęnæ in vitiato? Et dico ſec. Pan. & Car. ꝙ locus eſt pęnæ, ſiue Euchariſtiã religioſi dent in morte, ſiue in vita: quia non dr̃ viatici, ſed Euchariſtiæ, contrarium ſenſit Direct. lib. 1. & Ioan. & Arch. 26. q. 6. ſi presbyter. & Inno. & Hoſt. in c. oẽs. de pęn. & re. & hoc Sũ. Ang. placet, ſi haberi non põt alius ſacerdos, q̃ miniſtret. Sed Sum. Roſ. dicit primã opinionem eſſe practicandã: quia tutior eſt. Et idem ſentit Arch. & hoc tene, quia ſacr̃m Euchariſtiæ non eſt neceſſitatis. Item quia hoc prohibet̃ hic niſi in caſibus iure expreſſis. Et licet Dir. ad hoc dicat hoc eſſe iure conceſſum, non tñ procedit, quia aliud eſt hoc deduci ex iure ꝑ argumẽta, aliud eſt quod ius hoc exprimat, id eſt, explicite, & clare cõtineat, ꝙ ſonat nomẽ expreſſionis. Nec obſt. ꝙ idem dicit in pęnitentia, intellige viaticum. de pę. & rę. quod in te. verum eſt, quia vt cui exhiberi põt vnũ exhiberi poſſit aliud, non tamen a quocunq; cum iſta, non ſint paris neceſſitatis. Sacr̃m tñ extremæ vnctionis, etiam ſm Dire. exhibere non poſſunt, quia hoc nullo exprimit̃ iure.

34 QVARTO, † vtrum ſit locus pęnæ, ſi religioſi Euchariſtiam ſine licentia miniſtrant religioſis etiã alterius religionis. Et dico, ſec. aliquos, vt refert Car. ꝙ nõ, q̃ opinionẽ ſequuta eſt Sũ. Roſ. qa conſtõ mentionem facit de laicis & clericis: appellatione ãt clericorũ in materia odioſa, & ſtricta non veniũt religioſi. vt no. Pan. in ru. de vi. & ho. cle. Imo. vt dicit, nec epi, vt in c. qa periculoſũ. de ſent. exc. li. 6. nec clerici exiſtẽtes in dignitate, vt canonici eccleſiarum cathedralium, quia in eis ſupra alios eſt qualitas q̃ non reperitur in ſimplicib. Et ſec. Io. An. appellatione eccleſiæ parochialis venit parochia collegiata, quia ſu. curã hẽt qualitatem collegij, nec appellatione monachorum venit abbas, licet ſit monachus; ſec. Pan. in c. ſi. de ſimo. quia qualitatem habet. Idẽ in rectore ſcholariũ, licet ſit ſcholaris. Secus aũt in materia fauorabili. Eandẽ opinionem tenuit Sum. Ang. Sed Lap. oppoſitum tenuit. & hoc Arch. dicit eſſe tutius, & ita tene ꝑꝑ duo. Primo, quia vix inueniretur aliquis timoratus, & doctus hoc faciens, q deinde abſolutionem non peteret ad cautelã; nullus ãt dẽt ſe exhibere periculis, aut ſcrupulis ꝑꝑ ea, quæ non ſunt neceſſitatis, vt hoc ſacr̃m. de quo dicit Aug. Crede, & manducaſti. Secũdo, quia rõ prædictorũ concludit oppoſitũ, quia licet hæc materia ſit odioſa exhibẽtibus religioſis, tñ fauorabilis eſt eccleſiarũ rectorib. aut religioſorũ p̄latis, ad quorũ fauorem motus eſt conditor huius conſtitutionis, ne ſ. ſup. eorum ſubditos religioſi: alij curam, vel iuriſdictionem vſurparent, vbi autem concurrunt fauor, & odium, magis attẽditur fauor, ſec Pan. in c. non dubium, eo. tit. Nec obſt. ſi diceretur, ꝙ ſec. tex. hæc licentia petenda eſt a parochiano, & conſequenter ſolum ad ſubditos eius extenditur prohibitio, quia ſicut nomine clerici venit religioſus in materia fauorabili, vt priuilegio, ſi qs ſuadente, ita etiam nomine rectoris, uel parochiani venit omnis prælatus regularis.

35 QVINTO, † vtrum habeat locum in regulari bonæ conuerſationis ignorante hoc ius ſi hæc ſacramenta ſine licentia miniſtret, nõ tñ in contemptũ parochialis p̄sbyteri? Et dico ſm Car. Zab. ꝙ in foro pęnitentiali maximè hunc poſſumus excuſare, qa verbũ p̄ſũpſerit

notat

notat dolum & temeritatem miniſtrantis. Et idem puto in foro contentioſo, vbi ex ſignis ꝓbabilib. de ignorantia conſtaret: ſicut & miles armatæ militiæ excuſatur ab ignorãtia iuris. C. de iu. & fac. ig. l. 1. Nec obſt. ꝙ ignorantia facti non iuris excuſet: quia hoc verũ eſt regulariter: ſecus vbi de ea ꝓbabiliter cõſtat: vt patet per no. de cõſt. c. 2. in 6. Quia tñ dici poſſet, ꝙ ſit p̄ſũptio ex hoc ipſo, ꝙ fecit contra iſtã cle. iõ tutius eſt, ꝙ abſolutio petatur.

35 SEXTO, † vtrum locum habeat in ſuſcipientib. hæc ſacra, vel talẽ abſolutionẽ rõne participationis in crimine? Et dico ſec Pa. ꝙ nõ: quia iſta participatio nõ eſt poſt latã ſñiam: ſed in actu ꝓ quo quis ligatur, vel ſec. Io. An. & Franc. Zab. quia illud de participatione in crimine locũ habet, qñ participatur poſt actũ dãnatum: non tamen in ipſo actu. Sed intellige in prima vice: in ſecunda autem incidunt in eadem: quia participant poſt actũ dãnatum. ¶Septimo, vtrum habeat locum, qñ religioſus credit parochiano licentiam mentienti, & miniſtrat ei prædicta? Et dico, ꝙ religioſus tali credet ſec. glo. quæ, ſ. eſt Io. And. quia nemo præſumitur immemor ſuæ ſalutis. 1. q. 7. ſancimus. & conſentit Lau. Pano. & Steph. Vnde ex dictis gloſ. colligitur, quod ſi parochianus fatetur ſe religioſo dixiſſe, qđ licentiam haberet, non erit contra religioſũ procedendum ad pœnam, quia non miniſtrauit in contemptum, vel præſumptuoſe.

36 OCTAVO, † vtrum habeat locum ſi religioſi abſoluãt peccato, vel a ſñia nõ lata a canone? Et dico, ꝙ non incidũt, ſi abſoluãt a peccato, ꝑꝑ ꝙ incurrĩ dicta excõicatio, vel alia ſñia: dũmodo a ſñia non abſoluant, ſec. Dire. li. 3. Silr nec incidunt ſi ſñia ſit ab hoĩe, etiã a Papa. ſec. gloſ. Pan. & Zenze. quia ſi conditor hoc voluiſſet, expreſſiſſet illud. argu. in ca. ad audientiam. de deci. Secus ſec. Zaba. Panor. & Lau. ſi ſit a quocunque canone Papæ, qui propriè per excellentiam dr̃ canon, etiã ſi ſit extrauagans. Et ſecus ſi ſit a canone large, i. ſtatuto ſynodail, vel prouinciali: vt patet ĩ tex. Si autem ſit a ſtatuto legati, non incidunt, ſecun. ſum. Roſ. quia conſtõ eſt pęnalis, nec dẽt extendi oppoſitum tenuit ſum. Ang. & hanc opi. tene, quia eſt opin. Zenze. & Lau. Zab. & Arch. & rationabiliter, quia licet conſtitutio pœnalis extendi non debeat in dubio: ſecus vbi non eſt ratio euidens, vt hic, quia hoc ſtatutum æquiparatur ſynodali in ꝑpetuitate, ſine vlla dubitatione: vt patet in c. ſi. de offic. lega. & in efficacia præualet, quia vt ibi dicit gloſſ. Epiſcopus eſt legato inferior in ſua prouincia.

37 NONO, † vtrum locum habeat ſi ſñia, a qua religioſus abſoluit, fuit excõicatio minor. Et dico ſec. Ge. in c. vnico. de his, qui lib. 6. ꝙ ſic. Primo, quia lex pœnalis prohibens abſolutionem ab excõicatione, includit ẽt abſolutionem a minori pro quo eſt gl. in cle. iſta in verbo, canone, dicens, quocunque ẽt a quo ep̃s, vel ſacerdos poſſet abſoluere: de ſentẽt. exc. nuper. Secundo, quia vbicunque ſit mentio excõicationis, & materia, in qua profert̃, eſt proportionabilis ẽt minori, intelligitur de vtraque vt no. gl. pen. in c. præſidentes. de hær. lib. 6. in verbo, excõicationis. Contrariũ tenuit Zab. Lap. & Lau. per c. ſi quem. & c. nuper. de ſent. exc. & hoc tene: quia regulariter ſec. communem doctrinam, a minori abſoluere poteſt quicunq; abſoluit a peccatis: vt dictum eſt ſup. Abſolutio. 1. §. 1. & excõicatio. 4. §. 2. Ad primam rationem Ge. negatur, quod aſſumit. nec illa gl. probat, quia cap. nuper. ad quod remittit, concedit in caſu ſacerdoti proprio etiam abſolutionem a maiori. Vide ſup. Abſolutio. 1. §. 3. Ad ſecundum ſimiliter præciſè reſpondeo, nec gl. ibi illud not. vere, ſed ſecundum eius falſum intellectum.

38 DECIMO, † vtrum habeat locum ſi religioſi abſoluant a ſñia alia q̃ excõicationis in caſu non conceſſo? Et dico, ꝙ ſec. glo. in verbo, ſẽtentijs, intelligitur de omni ſñia excõicationis, ſuſpenſionis, vel interdicti, cuius neceſſaria eſt abſolutio. Et cõſentit Pan. & ſum. Ro. Hoſt. ſed ſum. Ang. vr̃ ſentire oppoſitũ, adducens Zab. dicentẽ verius eſſe, ꝙ intelligat̃ ſolũ de ſñia excõicationis, quod bene probat litera per alternatiuã, qui ſup. dicit de his, qui abſoluũt excõicatos a canone, & poſtea ſubijcit a ſñijs per ſtatuta, & ſic reſtringitur ly ſententijs, per ly excõicationis, argu. de reſcrip. ca. ſecundo requiris. Et hunc ſenſum tene. Alius. n. eſt irrationabilis, quia ſecundum eum, non prohibetur abſolutio a ſentẽtia ſuſpenſionis, vel interdicti lata a canone Papę, ſed lata a canone ep̃i, ꝙ eſt irrationabile. Itẽ quia ſi propterea, ꝙ tex. dicit, ſententijs, accipitur ille ſenſus, etiã extenſio fiet ad ſentẽtiam peccati, quo quis eſt excõicatus, & cõſequenter ſi ſacerdos abſolueret ab illo, & non ab excommunicatione, incideret in hanc pęnam, quod negat Zenz. & Zab. & omnes.

39 VNDECIMO † dubitatur, a quo debeat eſſe licentia, q̃ religioſum miniſtrãtem excuſet. Et dico, quod ſufficit primo licẽtia parochialis,

vt

vt patet ex textu,ēt ſi non ſit ſacerdos,ſecun
dum Zaba.& gl.Io.And.quod limita, ſi ſit le-
gitimæ ætatis, vt intra annū poſſit fieri ſacer
dos, vel ſi ſit diſpenſatum cū eo ſecundū for
mā decretalis cum ex eo. de elec.lib.6.vel ec
cleſia eſt parochialis collegiata.co.tit. ſtatu-
tum.Et ſecundo licentia vicarij eius inſtituti
ꝑ modū illius decretalis,cum ex eo,vel gerē
tis curam ordinariā inſtituti ab ep̄o: ſm̄ glo.
Ex quo infertur ꝙ ſi non hēt curā ordinariā.
ſed eſt ibi paruo tp̄e commiſſa,hanc licentiā
dare non poteſt.Et tertio,licentia diœceſani,
ſec glo.quia eſt parochialis ordinarius oīum
ſubiectorum ſuæ diœceſis.de do.Apoſtolicæ
imo,tenet Pau.Zen.& Steph. ꝙ archipresby-
ter ciuitatis poſſit hanc licētiam dare:nec eſt
abſurdum,inquit Paul.quia cura eiuſdem pa
rochiæ plurib.competit in ſolidum.Pro quo
facit quod no.Hoſt.in c.omnis,de pęn. & re.
vbi dicit,quod Papa,ep̄s,& eius vicarius sūt
immediati ſacerdotes, & idem tenent Steph.
& Zen.li.de vicario ep̄i in ſpiritualib.vel de-
legato aut eius pœnitentiario.licet ſec.Paul.
tutius ſit a litera non recedere,licet nō ſit ne
ceſſarium. Veritas autē indubitata eſt de epi
ſcopo:q̃a ab eo eſt tota auctoritas parochia-
lis Vnde ēt poſſet abſoluere a ſententia ho
minis per parochialem lata eo nō requiſito,
vt dictum eſt ſupra.Abſolutio.2.§.1. & ſimili
ter de vicario ep̄i,quia ille eſt ordinarius,&
delegare poteſt, maxime quia hoc hēt con-
ſuetudo generalis ſcita a Papa,& tolerata: ēt
ſecundum opinionem contrariam. De archi
presbytero aūt hoc vr̄ quidē verum per not.
ſupra Archipresbyter,ſed non habeo tutum.

40 †Dvodecimo dubitat̄,hæc licentia qua-
lis eſſe debeat. Et dico,quod debet eſſe ſpeci
fica,quod ſec. gl. Io. And.intelligitur quoad
ſacr̄m quod ſpecificandum eſt,puta euchari-
ſtia,vel aliud.Vnde ſi ſacerdos dat ſubdito li-
centiam accipiendi euchariſtiā,vel extremā
vnctionē, & quolibet religioſo nullo ordine
vel perſona ſpecificata,ſufficit.Sir̄ ſi det reli
gioſo licentiam eā dandi ſubditis ſuis.Imò di
cit Lau.vt recitat Pet.de Anch. qđ parochia-
lis,quantuncunq. ſimplex,cura ſit illi cōmiſ-
ſa, adiutorium curæ aſſumere pōt ad tp̄s ſa-
cerdotem,religioſum,vel alium ſine alicuius
ſuperioris licentia,qui eum iuuet,forſitan in
quadrag.ad audiendū confeſſiones,& dandū
euchariſtiā in paſcha, vel ad celebrandū, ſeu
alias,vt hic. Et addit. Arch. quod dato quod
mendicantes audire non dēant ſine licentia
ſuorum p̄latorum:tñ ſi cū horum licētia ab-
ſoluerēt,illi eſſent abſoluti: & iſti nō eſſet ex
cōicati,licet peccarēt extra caſū neceſſitatis

41 †Decimotertio dubitatur,vtrum inci
dit in hanc pœnam religioſus abſoluēs a pæ
na tm̄.Et dicit Zab. & Zenz. ꝙ non:quia lite
ra loquitur copulatiue a pęna, & culpa cōsē
tit Sum.Angel.quæ hæc refert Roſ. Sed mihi
hoc vr̄ irrationabile:quia cum religioſi expo
ſiti abſoluere poſſunt a culpa tota, maxime
vbi nullus eſt caſus reſeruatus:q̃ rō eſt,ꝙ ab-
ſoluens a pęna.ſ.tota non incidat: & tm̄ inci-
det ēt ſi ſuper hoc abſoluat a culpa,a qua po
teſt ſine prohibitione abſoluere.Alioquin ſe
cundum ſenſum iſtorum, ſi religioſus ei,qui
eſt alteri confeſſus, plenariam indulgentiam
conferret,non incideret:quod eſt ſtultū.Nec
ob.ꝙ cōſtitutio loquitur copulatiue:q̃a hoc
non facit vt exprimat ſenſum iſtorum: ſed vt
patet in textu,hoc dicit ſe facere vt verbis eo
rum vtatur, ſ. religioſorum, qui plenariā in-
dulgentiam vocare ſolēt a pęna.& culpa. vn
de idem eſt,ac ſi dicatur incidere, quia plena
riam abſolutionem a pœna impartiuntur.

42 †Decimoqvarto dubitatur, utrū ſem-
per locum habeat iſta pęna qn̄ ſine dicta li-
centia exhibentur, aut ſuſcipiuntur ſacramē
ta.Et dico,quod ſec.Io.And.& Paul.non ha-
bet locum iſta conditio in ſacr̄o pęnitentiæ,
vel baptiſmi:quia hic non exprimuntur.Ad-
de quia iſta ſacr̄a ſunt neceſſitatis maioris, &
conſequenter minoris prohibitionis.Simili-
ter ſecundum Paul.non habet locum in illis,
qui ſacr̄m euchariſtiæ, vel extremæ vnctio-
nis recipiunt a certa perſona ratione conſue
tudinis.de relig.do.quia contingit,in clemen
tinis,in fi. Vnde hæc ſecundum Zaba. proce-
dunt,niſi aliud habere conſuetudo.

43 †Decimaqvinta eſt in cle.1.de pęn.vbi
excommunicatur, quilibet qui ſuadente dia
bolo iniurioſe,vel temere percuſſerit cæpe-
rit,aut bannierit quāuis Pontificē,vel q̄ p̄di
cta mandauerit,aut facta ab alijs rata habue
rit:vel ſocius fuerit in his faciendis,vt conſi-
lium,vel fauorem dederit,vel ſcienter defen
ſauerit eundem,nec abſolui,niſi per Summū
Pontificē,p̄terq̄ in mortis articulo,& tūc da
ta cautione,ꝙ patebit pœnæ imponendæ,&
pœnitentiā dño auxiliante perficiet.Excōi-
cantur etiam oēs officiales, quocunque noīe
cenſeantur, qui in aliquo p̄dictorum fuerint
culpabiles:nec valent abſolui, niſi vt prædi-
ctum eſt. Ciuitas autem, quæ præmiſſa, vel
eorum aliquid, in epiſcopum ſuum commi-
ſerit,interdicto,donec ſatisfecerit,ſubiaceat.

Primò

44 † PRIMO vero dubitatur, de præmissorum intellectu. & dico, q̃ dr̃ primo suadēte diabolo, alias secus vr̃, si ignoranter, sec. Pan. vt in c. si vero eo. ti. & secundo, temere: secus se defendendo, ẽm Io. And. Et tertio Pontificem. vnde secun. Io. And. includitur is, qui renunciauit loco, non ordini: non autem is qui electus est, sed non consecratus, quia non est Pō tifex, i. Ep̃s, de celeb. mis. cle. 2. Et quarto, mã dauerit: ex quo vr̃ mandatum solum puniri etiam si non effectus sequatur. Sed quia hoc satis durum vr̃, sec. Pau. & Io. And. posset exponi q̃ requiritur factum perfectum, vt, s. p̃cussiones, captiones, vel banna sint facta. Et quinto socius, qui, s. sec. Io. And. hic stricte sumitur pro agente, qui aliquid operatur ad p̃dicta. Et licet quandoq; sint plures socij quorum nullus est principalior, qui includuntur sub agentibus, de quibus præmisit, qñque tñ vnus est principalis, alter cooperans, & sic sumitur hic socius, sec. eundem. quod patet, q̃a de faciente præmiserat. Et sexto, consilium, sed non intelligitur ẽm eundem, & Pau. denudo, s. quod nihil adijcit ad peccandum: vt no. in c. nuper. eo. ti. in 2. glo. sed de fraudulento. Præstatur autem consilium suadendo: rogando, impellendo, instruendo, vel secuturam vtilitatem ostēdēdo, vt no. de hom. ad audientiam. Et similiter non intelligitur de fauore simplici, qui, s. nihil adijcit ad peccandum.

45 † SECVNDO dubitatur, vtrum fauens hic delinquenti, vel eum defensans post pactum delictum indicat? Et dico, sec. Ioa. Andr. quòd non quoad facientem: quia dicit text. in his faciendis, s. percussione, captione, vel banno. in materia autem hereticorum fautores accipiuntur latius. Sed de defensore putat, q̃ etiã post maleficium intendat punire. Vñ distinguit, quod est duplex, s. vnus, qui est delicti auctorizator, qui gratius punitur, q̃ agētes, 11. q. 3. qui consentit. Alius qui post delictũ defendit puta impediendo ne delinquēs ad manus iudicis veniat examinandus, vel puniendus. 27. q. 1. si custos. vel impediendo ne fiat executio, & hunc intendit includere. Et p̃batur in c. felicis, eo. ti. li. 6. Addit tñ q̃ defendens istum a priuato lædatur, ẽt ab ipso offenso, puta ep̃o, vel consanguineo vindicare volente, non incidit & hoc est verũ: quia illa actio est iniuriosa, ad quam propulsandam a socio quis tenetur, vt in c. dilecto. eo. ti. lib. 6.

46 † TERTIO, vtrum incidat qui hunc in iudicio patrocinando defendit? Et dico secun. Pan. q̃ aut hoc facit iuste: quia, s. putat illum non culpabilē: & sic aliqua pena non ligatur, ẽt si postea appareat illum culpabilem: q̃a in talibus ista defensio reseruatur, de excep. cũ inter. Aut hoc facit contra iustitiam, & conscientiam: & sic ligatur ac pena. de hær. si aduersus tales. n. defensores appellantur 18. q. 1

47 † QVARTO dubitatur, qñ dicatur ciuitas delinquentes in ep̃m, vt subiaceat interdicto? Et respondet Pan. in c. dilectus, el ij. de simo: concludendo dicta Bar. in l. aut facta, ff. de penis. & aliorum. dicens q̃ cōis & vera conclusio est, vt tunc aliquid vniuersitati attribuatur, qñ fuit prius deliberatum in ipsa pulsata campana, & alijs requisitis ad congregationē vniuersitatis. Vnde homines vniuersitatis certum delictum committerent, & insurgerent, non diceretur factum per vniuersitatem, sed per singulos de vniuersitate. etiã quod plus est, si facerent pulsari cãpanam, & ex illũ vniuersitatis leuarent: quia potius sunt incitatores singulorum. Oportet ergo, quod prius deliberatio fiat in vniuersitate, hæc ex illo.

48 † QVINTO, vtrum facta satisfactione sit abolitum interdictum. Vide sup. Ciuitas: siue alia relaxatione. Et rñdit Io. de Lig. sec. Lau. q̃ non, imò necessaria est superioris sñia, que relaxaret. 26. q. 6. presbyter. Secus aũt si vsq; ad certum tp̃s, vel modum factum fuit interdictum, quia cessat elapso tempore, vel modo cessante. de spon. c. non est. Ratio diuersitatis est: quia primo casu dubitari potest an plene satisfactum sit: sed in alijs secus. de hoc in c. cum bonæ de æta. & qual. ¶ Sexto dubitatur, quomodo intelligenda sit inhabilitatio horum ad beneficia obtinenda, de qua dr̃ in gl. Et dico. Primo, quod ẽm gl. iam obtenta non perdunt. Et secundo, q̃ ea non pñt cum alijs permutare. sec. gl. Pan. & Zenz. quia dicuntur beneficia nouiter acquirere, & tertio, q̃ ea possunt augere, sec. Gem. in c. cum ex eod. de excess. præla. lib. 6. quia prohibitus acquirere nouum ius in re, non venit contra prohibitionē, licet augmentet pristinum ius ante q̃situm. vt est casus in c. fin. 2. resp. de conc. præb. lib. 6. & sic in proposito. Et hoc facit ad augmentum gabellarum, an sit impositio noui pedagij. de quo dicit inf. Excom. 19.

49 † DECIMASEXTA est in clemen. cupiētes, de pœnis. §. fin. vbi excōicatur oēs religiosi, & clerici seculares contra primum c. de sep. lib. 6. indecentes ad vouendum, vel iurãdum vel fide imposita seu alias promittendum de eligendo apud eos sepulturam, vel iã electã vlterius non mutent: nec ab alio, q̃ ad apostolica

lica sede, nisi in mortis articulo põt absolui. Et no. q in 6. ẽt d r, q sic eligẽtes, nõ sepeliantur apud eccclesia electas, nec alibi, sed solum vbi erãt de iure sepeliendi, si decessissẽt sepultura non electa, p̄dicti vero, religiosi, vel clerici si illos in suis cęmeterijs, vel ecclesijs sepelire p̄sũpserint, tenẽt intra decẽniũ restituere illa corpora si petãtur, & oĩa q̃ occasione talis sepulturæ eis obuenerũt, ẽt si nõ petantur sec. gl. qa, vt dicit Pet. de Anch. malè accipiens semper est in mora, aliàs ecclesiæ, in q̃bus fuerunt sepulti, & earum cœmeteria eo ipso sunt interdicta, donec facta fuerit oĩum p̄dictorum plenaria restõ, hæc ibi, p̄p quæ tñ sec. Arch. non prohibetur quis proprio motu vouere, vel iurare super electione sepulturæ, quod si fecerit, obseruare debet, dũmodo per prædictos modis p̄dictis non inducatur. ¶ Primo vero dubitatur, vtrũ incidat in hanc pœnã, qui inducit quendam ad istã electionem, sed non ad vouendũ, vel iurandũ, vel promittendũ? Et dico, q non, secundum Arch. similiter nec qui inducit ẽt ad vouendũ, iurãdum, promittendum, sed non apud ecclesiã inducentis, secundum Pet. de Anch. & Io. Andr. similiter nec si p̄dicto modo induxit apud ecclesiam suã, sed non est secutus effectus, vt qa inductus illud non fecit ad q̃d inducebatur, sec. Zab. in d. cle. Verba .n. debent intelligi cũ effectu, maximè hoc casu quo agitur de pœna spũali. ¶ Scđo, dubitatur, quare ex delicto vnius de ecclesia, & forte minimi p̄p p̄dicta tota ecclesia dãnum patitur, vt sit interdicta? Et dico sec. Pe. de Anc. quod reliqui de ecclesia hanc pœnam incurrunt ex sequenti eorũ delicto, nõ restituẽdo malè accepta ex facto alicuius de collegio, quasi ex hoc totum collegium delinquat. ¶ Tertio, quid agendũ, qñ ecclesia, in qua dictus eligens erat de iure sepeliendus, est illa ad q̃ inducebatur. Et rñdet Io. And. q ista qõ est indubitata, quia ista constitutio emanauit in fauorem ecclesiæ cui sepultura debetur, vnde in eius pœnam retorqueri non debet, de reg. iur. quod ob gratiam libr. 6. Item licet inducens peccet auferendo libertatem eligendi, tñ certat de debito retinendo. C. de cond. l. fin. Idem Pe. de Anch.

50 † QVARTO, quid agẽdum si ecclesia apud quam debebat de iure sepeliri, sit interdicta cum suo cęmeterio. Et dico, q̃d sepelietur in ecclesia cathedrali, sec. Arc. quæ etiam si esset interdicta, seruabitur ordo c. vbicunq;. 13. q. 2. vbi dr, q̃d vbicunque sepeliatur. Et eo casu cathedralis, vel alia, in qua sepelitur ei, apud quam erat iure tumulandus, subrogatur sicut in onere, & in honore, vt .s. ad istã pertineãt quæ restituenda erant illi, quia onus comitatur emolumẽtum in tali casu. l. alũnæ, §. Seiã de adi. lega. Fallit autẽ si illa sine suo delicto erat interdicta, quia non esset priuãda cõmodis cõsuetis. ar. l. ab administratione. C. de le. Et idẽ dic si sepeliri non potius apud ecclesiã electã p̄p casũ cõtingẽtẽ in persona mortui, vt qa decessit in cãpis, nec inuenitur, vel erat bãnitus: qa ipsa p̄pter hoc nõ est priuãda legatis sibi factis gratia sepulturæ, vt no. in c. i nr̃a. de sepu. Et si post electã sepulturã, & legatũ eligit alibi sepultura, vt trãsferri legatũ ad electam vltimo, ar. d. §. Seiã. hæc Pe. de An. Sed de his & de portione canonica. de qua est eadẽ rõ, vide su. Canonica portio. §. 12. casu 8.

51 † DECIMASEPTIMA est in clem. grauis de sen. exc. vbi excõmunicantur primo oẽs præsumptores. i. dñi temporales, ẽt si sint p̄lati tẽporale dñium habentes, sec. Pau. ẽt secũdum gl. si essent episcopi, qui in terris, vel locis eorũ suppositis interdicto cogãt quolibet diuina officia celebrare, & secũdo hi, q̃ voce præconis seu campanarum pulsationem ad officia eadẽ audienda aliquos præsertim sñia excõmunicationis, vel interdicti inodatos euocant: & tertio, illi qui excõicatis publicè, aut interdictis prohibent ne exeant de ecclesijs dum missarum solemnia aguntur, à celebrantibus moniti vt exeãt, & quarto, excõmunicati publicè, & interdicti, q̃ in ipsis noiatim a celebrantibus, vt exeant moniti, remanere præsumpserunt. Et omnium horũ absolutio apostolicæ sedi reseruat. Et sic collige, quod hæc pęna est cõtra cogẽtes, euocantes prohibentes, & remanentes. ¶ Primo vero dubitatur, de pręmissorum intellectu. Et dico, quod dicitur primo, quod domini temporales, secundum gl. quia secundum Pau. ad hos tantũ extenditur hæc pæna, nisi in casu vltimo. Et secundo dicitur, suppositis interdicto. s. iuris, vel hominis, secundum gl. quia si compellũt in loco non interdicto, locum nõ habet hæc pęnam, sm Pau. & idem secundum eundem si præcipiant non subiectis, si autem præcipiãt subditis etiam non interdictis in loco interdicto est locus huic pœnæ, secundum eundẽ. Et tertio quolibet, vt comprehendat, secundũ Io. An. oẽm modũ cõpulsionis realẽ p̄sonalẽ, directũ indirectũ: vt si occupãt res eorũ consanguineos grauãt in personis vel rebus. Et quarto voci præconis, qa sec. Zab. Pau. & Zen. si vocarent ad diuina secretè per nunciũ non

non incidũt,niſi voce pręconis,vel cãpanis:
& eadẽ rõe idẽ eſt ſi tuba vel cornu,ſec.Zen.
Et quinto,præſertim,quia ſec.Zab. poſt Pau.
incidunt etiam ſi euocarent nõ interdictos,
& non excõicatos. Et ſexto,publicè: quia ex
cõicatum occultè publicè non vitamus.6.q.
2.c.2.& c.cum non ab homine.eo.ti.Et ſepti
mo,dum miſſarũ: quia ſec.glo.in alijs diuinis
officijs non eſt locus huic pœnæ, quod indu
bitanter verum eſt quãtum ad prohibitionẽ
exitus de eccleſia ſec.Zab.ãt poſt Pau.vr̃ ve-
rum ẽt in primo & ſcd'o caſu : q̃a diuina hic
reſtringunt ad miſſas.Et octauo dr̃ moniti.ſ.
noĩatim, aut generaliter, ita ꝙ prohibentes
exire,etiam ſi generaliter prohibeãt,ꝙ nul-
lus exeat,incidunt,ẽtſi celebrãs nõ moneret
ad exitũ,vt dicit Pau.Moniti tñ vt exeat,non
exeũdo nõ incidunt, niſi noĩatim moneant.

52 SECVNDO† dubitatur,vtrum hæc pœna lo
cum habeat in ceſſatione a diuinis poſita in
dictis terris,ſicut habent in interdicto?Et di-
co ſec. Zab. qđ ſic, qñ illa ceſſatio habet vim
interdicti,i.qñ eſt generalis,non autem ſpá-
lis,quæ ſolum obſeruatur in eccleſijs, in q̃b.
eſt:vt patet in cle.1.de ſent.exc.§. in ceſſatio
nib.¶ Tertio,vtrum prælati incidãt in ſnĩam
ad eorũ inſtantiã latam? Et dico,qđ ſic vt pa
tet in iſta cle.in qua dr̃,quod hæc ſnĩa quæ ẽt
prælatos ligat, emanauit ad querelam præla
torum, nec obſt.ſi prælati procurantes ſentẽ
tiam,hoc non intendunt :quia excõicationẽ
ſumit vires ab intentione procurãtis, ſed ex
cõicantis, qui intendit omnes excõmunica-
re,quos non ſpecialiter excipit.Et idem eſt ſi
ad inſtantiã dñi factor faciat fulminari ſentẽ
tiam contra oẽs rerum dñi furatores, ſi non
denuncient,quia ligatur factor ſi res eius fur
tiuè ſubripuit,& non denunciauit:niſi fulmi
nans eum ſpãliter voce aut intẽtione excepiſ
ſet, non obſtante, qđ ipſe procurator ſnĩam
procurauerit.Et idẽ eſt ſec.Sum.Roſ.ſi pater
familias faciat ꝓferri ſnĩam in oẽs fures bo-
norum ſuorum, quia ligãtur vxor, & filij ac
filiæ,niſi ſpecialiter excipiãtur,non obſtãte,
qđ ſi de hoc cogitaſſet pater,excepiſſet.Sed
tñ in iſto caſu non eſt ſimile.Vnde ſciendum
eſt,ꝙ per ſnĩam nõ ligãtur,quos excõicator
ſpãliter excipit actu vel habitu,ſed virtute,i.
quos exciperet ſi cogitaret: q̃a ab eius inten
tione excõicatio hẽt ſuã virtutẽ: effectus ãt
vltra ſuã cãm nõ extẽdit.Et pro hoc faciunt
quæ dicẽtur infr.Votum.2.§.2.parti.4.2.§.3.
Si ergo de intentione excommunicantis con
ſtat certè aut probabiliter,nullũ eſt dubium.
Si vero non conſtat altero illorũ modorum,
diſtinguendum eſt. Nam ſi ſnĩa non in fauo-
rem alicuius perſonæ priuatæ, ſed ſolum ho
noris Dei & boni cõis,tenendum eſt,qđ tan-
ta ſit intentio ligandi,quanta & cauſa inten-
tionis, vnde in caſu huius clementiæ ne liga-
ti fuiſſent etiam prælati inſtantes pro ſnĩa,ſi
id feciſſent,contra quod ſententia lata eſt.Si
vero fiat in fauorẽ alicuius perſonæ hoc po-
tentis, nunq̃ eſt maior intentio ligãdi in ex-
cõicante quam in inſtãte pro excõicatione:
quia effectus nunquam eſt maior ſua cauſa
aliquando tamen eſt minor, ſicut & effectus
eſt aliquando minor cauſa, & hoc accidit qñ
excõicator non vult condeſcendere intẽtio
ne ſupplicantis in totum: quia irrationabili-
ter mouetur.Vnde dictus procurator non li-
gatur ſi dominus eius non intendit, ꝙ ligeť:
ligatur vero quantum dñs rationabiliter in-
tendit. Similiter non ligantur aut ligantur
vxor & familia, ſed tamen in hoc differẽtia,
q̃a procurator ligatur,ẽt ſi ipſe procurãs ſẽ
tentiam hoc non intendat,quia agit vt inſtru
mentũ domini,cuius intentioni reſpõdet in-
tentio,excõicãtis, non autẽ ligatur vxor vel
familia,ſi hoc non intendit, qui ſnĩam procu
rat paterfamilias. Ex his collige,qđ quando
ſnĩa fertur pro damno vel furto,nũquam li-
gatur quis pro re parua arbitrium boni viri,
quia probabile eſt, quod hoc prælati nõ intẽ
dant, maximè vbi ipſi non habent intereſſe.

53 DECIMAOCTAVA† eſt in cle.cum ex eo. de
ſen.exc.vbi excõicantur fratres minores re-
cipientes tp̃e interdicti illos de tertio ordi-
ne ad diuinas in ſuis eccleſijs, & ſimiliter ipſi
tertiali accedentes ad illa diuina, etiam ſi ſu-
per hoc hi,ſ.fratres,vel illi,ſ.tertioli quibuſ-
cunque priuilegijs extiterint munití, & ab
hac ſnĩa abſolui non poſſunt niſi per Roma-
num Pontificẽ,aut ſatisfactione p̃miſſa ꝑ lo-
corum ordinarios,vt ibi dicitur. Sed hodie
vacat hæc ſentẽtia. Sixti priuilegio,olim au
tem vacabat de iure eo tempore, quo omnes
tempore interdicta admitti poterant ad diui
na,per c.alma.de ſen.exc.li.6.¶ Dubitatur ve
ro de intellectu aliquorũ, & dico, quod hac
ſnĩa non ligantur alij religioſi admittentes,
ſec.Io.Andr. nec etiam ipſi ſi in eccleſijs non
ſuis,ſed alienis hoc facerent,ſm eũdem,imo
dicit,ꝙ eſt mirabile,quia in alijs eccleſijs re-
cipi poſſent, ſi priuilegiũ eſt generale. Vtrũ
autem iſti tertioli priuilegio gaudeant cleri
cali ꝑſonali,& reali ſiue foraneo?Dic qđ ſic,
iuxta dicta ſup.in ti.Eccleſia.1.§.5. Itẽ Excõ-
muni-

municatio. 6.§.2. Et idem est vt dicit Arc. de tertiolis beati Dominici, cum habeant regulam approbatam ſm illum modum viuendi per Bonifacium. Imo quantum ad hoc sunt magis priuilegiati q̃ illi: quia tempore interdicti isti admitti possunt ad fratrum diuina. hæc ille. Hodie autem cessat hæc sententia, ẽt quoad illos per priuilegium: ut ibi patuit.

54 † DECIMANONA est in processu curiæ cõtra omnes imponentes noua pedagia: imo & ſm Io. And. vt allegat Arch. ẽt ea recipiẽtes, licet non statuentes, saltem ex mente. arg. de sen. excõ. nuper. Vide inf. Gabella 3. §. 3. No. tñ, ꝙ exigere, est ab inuito extorquere: vnde recipientes a sponte soluentib. non incidunt sec. Pau. in cle. qm̃ de immu. ¶ Notandum est tñ primo ꝙ Sum. Ros. Excõicatione 43. §. 5. in fi. dicit posse teneri, ꝙ augumentantes datia, & gabellas non dicatur imponere noua: sed non probat sufficienter: vt inf. Excõicatio. 96. Excommunicationem. 43. du. v. patebit. Vnde oppositum tenet Sum. Angel. in ti. Pedagium. s. ꝙ isti sunt excommunicati. & Arch. & hoc est verius, qui ratio huius prohibitionis est, ne domini exhauriant pecuniam subditorum: quod æque fit per augumentum antiqui pedagij, sicut per impositionem noui æqualis dicto augmento. Vnde etiam sic practicatur, vt si augentes absolutionem petant. ¶ Et secundo, quod de processu curiæ tradere non possumus notitiam certam propter varias mutationes eius, quæ tamen legere potuit recitabo, licet forte eorum q̃dam sint reuocata: vt saltem confessores sciant in his timere. De his etiã sup. Gabella. 3. §. 1. i fi.

55 † VIGESIMA est ẽt in processu curiæ, & extra de rap. ex concilio Lateran. in c. excõicationi. in quo cap. dr̃ primo, ꝙ excõicationi subdãtur hi, qui Romanos, uel alios Christianos vectos nauigio ꝓ negotiatione, vel alijs honestis causis capere, aut suis reb. spoliare præsumunt. & secundo, ꝙ hi qui Christianos naufragium patienter spoliant reb. suis, nisi ablata reddiderint. excõicationi se nouerint subiacere. In processu aũt curiæ dr̃. Excõicamus piratas, & latrunculos maritimos, & receptatores eorum. ¶ Primo uero dubitat̃ de intellectu, dictorum: & dico, ꝙ verbum, nauigio, intelligitur de quolibet, sec. Ioan. And. & Ioã. de Lig. sed Ho. restringit ad maritimum. Piratæ autem dicuntur secundum Sum. Ang. oẽs depredãtes in mari sine iusto bello. Sed hoc ipsa non probat aliter, q̃ sua auctoritate: & illud Sũ. Ros. rõnabiliter impugnat, dicẽs, quod si Genuenses, v.g iniuste mouent bellũ in Florentinos, & spoliant nauigio vectos: nisi se ad alios extendant, nec sunt excommunicati, nec piratæ, quia Io. And Io. de Lig. & Panor. distinguunt inter spoliantes vectos nauigio maritimo, & piratas: quia illi sunt ex communicandi, isti & excommunicati: & ter in anno ab ore Papæ, ut dicit Ioa. And. Vnde piratæ sunt, qui vulgariter dicuntur cursarij, i. qui sine bello intendunt spoliationi maritimæ indifferenter, vel quasi.

56 † VNDE tria faciunt piratam. Primo in dñia spoliandorum; q̃a. s. non intendunt spoliationem determinatæ nationis. Secundo, intẽtio principalis exercendi huius: vnde si Genuensis intẽdat spoliare oẽs Venetos, sed nõ principaliter, sed vacare suis negotijs, non est pirata. Tertio hæc facere non bãnito bello, q̃a si habet bellum ẽt iniustum non est pirata.

57 † SECVNDO dubitatur, vtrum iste canõ sit latæ sñiæ? Et dico, ꝙ sic, quantum ad piratas, q̃a per curiæ processum excõicati sũt ipsi, & oẽs latrunculi marini: q̃ duo circumloquuntur idem, & receptores eorum. Sed istis omissis dico, ꝙ quantum ad primam partem sec. Host. est canon latæ sñiæ, sec. Io. And. & Ioa. de Lign. & communem opi est sñia sentẽtiæ quantum uero ad secundum, sec. H[illegible] st. est canon sñiæ ferendæ: sed sec. In. Vin. Gof. & Ioa. And. est canon latæ sñiæ, ita tamen ꝙ monitio præcedat, ut dicit Ioan. And. & hoc ꝓbat vis verborum. & ratio diuersitatis patet. Vnde illi si statim restituant, sec. Ioa And. & Pet. de Anc. non sunt excommunicati. Et pro hoc no. Pan. in d. c. ex gl. vlt. iuncto textum, ꝙ ubi pęna ponitur negatiue, ut qui non residet, sit excommunicatus ipso iure: pœna non intelligitur inflicta, nisi monitio præcedat. Et pro hoc facit Theorica Inn. in cap. extirpãdæ, §. qui vero. de præb. s. quod vbi pœna ponitur negatiue sine oppositione temporis, requirit monitio: vt in dicto exemplo residentiæ, q̃a nobis est occultum an habuerit iustam causam non residendi: sed per monitionem conuincitur. Quando vero pœna ponitur affirmatiue: vt quicunque tali hora ecclesiam intrauerit, sit excommunicatus non requiritur monitio, quia licet negata lateant, tñ facta patent. Et licet Pan. non sit secutus istã Theoricã in illo §. qui vero. & dicat pœnam esse cõmissam ipso facto, ꝙ quis est in mora; quia quoad Deũ cessat rõ In. cum Deum lateat nihil, & quicquid est certũ naturę, est certũ legis tñ tene, ut supra, de pęna inflicta ab ecclesia,

sia,quia opinio Inn.est cõis.Et hanc tenuit ét ipse Host. in Sum.dicens,quod tales non sunt excõicati,nisi post competẽtem monitionẽ. Vbi tamen canon.imponit pœnam ex facto negatiuo cum certo tpe, vt nisi restituat intra annum,monitio non requiritur,sec. Gemi.in c.vnico de vi.& ho.cle.¶Tertio,vtrum absolutio ab ista snia sit reseruata Papæ? Et dico,quod quoad piratas est idem iudicium, sicut de alijs snijs,q̃ in dicto processu continentur:& silr si expoliati sint Romipetæ: vt inf.Excommunicatione 29.quia ista continẽtur in processu: quantum ad alios autem hic nominatos nullibi reperio,quod sit Papalis.

58 VIGESIMAPRIMA † est in processu curiæ: & extra,de Iud.& Sara. in c.ita quorundam. in c.excõicantur.mulctantur reb. & capientium serui fiunt,oẽs Christiani ferentes Saracenis arma,ferrum, lignamina galearum,& necessaria ad impugnandum Xpianos: & qui in piratis Saracenorum nouib.regimen,& curã gubernationis exercet,& pręcipitur,vt p ecclesia maritimarũ verarũ crebra,& solẽnis in eos excõicatio perferatur.hæc ibi.q̃ oĩa repetuntur Paulo post in c.ad liberãdam. & additur,ꝙ excõicari sunt vendentes eis galeas, aut naues.vel machinis,aut quibuslibet alijs aliqd impendunt consilium, vel auxilium in dispendium terræ sanctæ:& ꝙ dicta snia in dictis vrbib.publice innouetur dieb.dominicis & festiuis:& ꝙ talib. nõ aperiatur gremiũ ecclesiæ,nisi totum,ꝙ ex tam dãnato commercio perceperint & tantundẽ de suo in subsidiũ terræ sanctæ transmiserint:& si soluendo non fuerint,alias reatus eorũ castigetur.hęc ibi. Et sic intelligunt ꝓhibita oĩa cõferentia ad bellum immediate. In eodem ét ti. in c. ꝙ olim.prorogatur,i. extenditur dicta pęna ad alium casum,q̃ in dictis duob. capitulis contineatur,s.ad quæcunque mercimonia vel rerum subsidia durante guerra delata.Hæc ibi. Et sub noĩe guerræ intellige ét treugam, q̃a per eã guerra nõ tollitur, sed intermittitur: & absolutio ẽm glos.in d.c.quod olim: competit epo,ex quo Papa sibi nõ reseruat: quod verũ fuit olim,sed nõ modo propter extrauagantes,& curiæ processum.Nicolaus etiam 4 in extrauag. quę incipit,olim.excõicauit deferentes & mittentes, & de suis portub. extrahi permittens, ut deferantur arma, ferrũ, equi,lignamina,victualia,& q̃cunque mercimonia in Alexandriam,vel alia loca terrę.Saracenorum Aegypti,& eis alias auxilium,vel fauorem præstare pręsumentes:& idẽ statuit de oĩb. terris Soldano subiectis: nec absolui possunt,nisi tantum de bonis suis in terræ sãctæ subsidiũ conuertendũ exoluerint,quantũ ad dictas partes detulerint, aut miserint, aut deferri, vel de ipsorum portubus deferendũ extrahi permiserint.Quæ extrauagãs,licet videatur reuocata per procemium Sexti,tamẽ post innouata est per Bonifacium,& Clemẽtem V.qui absolutionem ab hmõi snĩa, præterquã in mortis articulo,sedi Apostol. reseruauit; vt patet in extrauag.quę incipit.multa mentis.Et huic hodie statur ẽm Archid.quod ét ex processu patebit.Super hoc tñ Genuẽses habent aliqualem licentiam durantem;similiter super hoc ét Veneti licentiam habẽt a Martino V.secundũ Arch.per annos plures quantum ad victualia,& mercimonialia,ceu audiui a fide dignis, qd iãdiu tps illud sit elapsum.Et licet Sum.Angel.dicat extrauag. Nicolai.Bonifacij, & Clementis circa prædicta vacare: tamen non est verum,quia stãt illæ,q̃ sunt Nicolai, ut patuit:& illæ,quæ Bonifacij VIII.quia fuit auctor sexti libri, & post cõpilationẽ eius in extrauag. incip. contra. innouauit antiquas in hac materia, & silr post eũ Clemens V.in extrauag.quæ incipit, multa.Et ita declarat Fran.de Plat.in tract.restitutionum. & Arch. in 2. tertiæ. & Sum.Ros. Absolutio.1.§.87. & Io.And.& Card. & But. Pan.& Ioa. de Anan.in ca.quod olim,de Iud. Ex his omnibus collige, quod excõmunicati sunt primo quo ad terras, quorumcunq; Saracenorum deferunt,aut mittant,vel de suis portib. mittenda extrahi permittunt arma, ferrum,equos,lignamina,galeas,& naues,& generaliter omnia facientia ad belli apparatum directe, & immediate quocunq; tempore & loco,& secundo victualia, & quæcunq; mercimonia tempore guerræ & ét pacis,quo ad loca Soldani dũtaxat,& excõicatio est Papali per processum, quoad prohibita omni tempore. Et quo ad hæc & reliqua. per dictã extrauagantem,sed tamen sumus pęnitentiarius videtur posse absoluere, secundum Arc. Similiter sunt excommunicati tertio, qui in piraticis Saracenorum nauib.regimen, & curam gubernationis exercent,sed est excõmunicatio episcopalis, quia iura non reseruant istam Papæ. processus autem extrauagantes non faciunt de hac mentionem.

59 † PRIMO tamen sciendum est,quod nomine armorum,vt not.in l.2.C.q̃ res expor.nõ deb.veniunt loricæ,scuta,arcus,sagittæ, spatæ,gladij,tela,& secundum gloss.in d.cap.ita quo-

quorundam etiam fustes,& lapides machinarum,non aũt ædificiorum. Vel dic,ꝙ arma dicuntur quæ veniunt solum vel principaliter in vsum offensionis aut defensionis: quibus autẽ etiã in alijs vtimur,intellige principaliter,non dñr arma,nisi ex intentione: vt not. in cle.non in agro.de statu.mo.Vnde gladius ad incidẽdum panẽ non venit armorum nomine.sec.Pan.in c.clerici,el 1.de vita & hon. cle.vt patet per illum textum, quia dicit, ꝙ clerici arma portantes dẽnt excõicari:& cõsequenter mortaliter peccant: & tamen non prohibentur ferre gladios ad panem inciden dum.¶Et secundò,ꝙ nomine ferri venit ferrũ factũ & infectum,i. vena ferri: vt in d.l. 2. quod tamen limitatur per rationem ibi expressam de ferro quod posset conferre ad offensionẽ vel defensionẽ:secus de alio, vt sũt claui paruuli,gladioli,& hmõi, nisi dolo vel fortè etiam lata in cõsideratione deferentur in tanta copia & tali tẽpore,ꝙ timeri posset probabiliter nec cõuerterẽtur in arma.¶Et tertiò,ꝙ nomine lignaminum veniunt oĩa ligna,quibus fieri possunt naues galeæ & machinæ offensiuè,aut defensiuæ,quia ista est ratio ꝓhibẽdi,nõ aũt ligna non apta ad hmõi, sed solum ad comburẽdum.Et quartò,ꝙ nomine Saracenorum habentium guerram cum Christianis,intelliguntur omnes Saraceni habentes guerrã cum quocunq; principe Christiano,vel terra,vel dominio,secundum communem doctrinam, & similiter omnes Saraceni qui fauent habentibus guerram, & comprehendit, secundum Pan. imò significauit, de Iud.& Sara.tempus guerræ,etiam tempus treugæ,vt dictum est.

60 Et Qvinto, † ꝙ prohibita in ista materia sunt duplicia:q̃a q̃dã sunt, prohibita omni tp̃e & loco,siue quo ad oẽs Saracenos, vt arma ferrũ,equi,lignamina,naues, galeæ, vt in dicto c.ad liberandã.& in c.ita per q̃ intelliguntur oĩa conferẽtia directè, & immediate ad vsum belli offensiuè,aut defensiue. Et ista sunt q̃ a doctoribus appellantur ꝓhibita. Quædã verò,quo ad oẽm locum, siue quo ad oẽs Saracenos ꝓhibentur aliquo tp̃e.s. belli tm̃,vt victualia & mercimonia,& omne cõsiliũ ac subsidiũ:vt in eo.ti.in c.cũ olim, & eadẽ ꝓhibentur quo ad oẽ tp̃s ẽm aliquẽ locũ, scilicet solũ quo ad loca.Soldani,ad quæ nullo tp̃e licitè mittũtur,vt patet in dicta extrauagante,olim,in qua de bello, vel pace mentio non fit:& tempore pacis licite mittuntur ad alios Saracenos,q̃a hoc nullibi legitur ꝓhibitũ,nisi fieret in dispendiũ Christianorũ: puta,q̃a Saracenis his se muniunt ad pugnã, quia gñaliter ꝓhibẽtur subsidia belli inquantũ talia.Qđ dico,q̃a eadẽ res conferre potest ad bellũ & pacẽ,vt copia frumentorũ.Et ista quæ non sunt semꝑ prohibita, nisi in aliquo loco,nec vbiq; nisi in aliquo tp̃e, a doctoribus appellãtur nõ ꝓhibita.Ex his autẽ patet coloratiuẽ,ꝙ nõ sufficienter determinãt Su. Ang. & Ros. ꝙ victualia & merces tp̃e pacis licitè deferuntur,quia hoc nõ est indistinctè, verum,sed solum quo ad loca non subiecta Soldano,cũ quo videtur ecclesia habere perpetuum bellum,& qui specialiter solus occupat terrã sanctam, vt p dictã extrauagantem olim patet,& ꝑ aliã Clementis, quæ incipit multa metis.Sed cõtra,q̃a Grego.9.in quadã extrauagante,vt allegat Sum.Ros.declarauit ꝙ non incidebant, portantes stupam canapam,picẽ,fila,& clauos,nisi contra Christianos,vel in dispendium terræ sanctæ: nec valet dici ista reuocata esse per proœmiũ Sexti, quia ista non sunt dicta statuendo, sed declarando ius,quod.s.non est reuocatum.Ad hoc dico,ꝙ Greg. loquebatur declarãdo ius cõe: ẽm quod ista licebãt:sed post Greg.9. longo tempore fuit Nicolaus 5.quia statuit noua.

61 Sexto † dubitati solent, vtrum tp̃e belli aliquo casu liceat deferre prohibita,i. conferentia bello.Et dico,quod sic sec. Innoc. & Host.in d.c.significauit pro redẽptione captiuorum.ar.l sancimus.C.de sacrosan.eccle. & in c.1.de pign. q̃a vasa, quæ prohibẽtur alio tempore vendi.distrahi possent pro redemptione captiuorum.12.qu.2. aurum.Excipit. Inn.q̃n hmõi arma venderẽtur contra Christianos,vel in articulo quo exercentur cõtra Christianos,quia inciderent.Contrarium tenet gl.in d.c.significauit.Ioan.Andr dicit, ꝙ post factum in consulentum est,secundum illos,sed secundum gl.ante factum:quia aliter, si hoc perpenderent infideles,possent pro captiuis velle solum prohibita: item paratum esse velamen volenti fraudem committere: quia diceret semper se fecisse pro redimendis captiuis. Panormitanus verò tenet opinionẽ gl.indistinctè durante bello,q̃a, inq̃t, ex illis armis veniunt impugnandi Christiani,sed tẽpore pacis procedit opinio Ioã. An. Sed quia ẽt Inn. ipse vr̃ tenere, ꝙ tp̃e actualis belli ista non licet, vt patet in exceptione sua,ideo videtur malè reprobatus. Vnde dico,ꝙ tp̃e pacis si deferũtur arma,& hmõi, pro redimẽdo captiuos,q̃n aliter rddimi non pos-

possunt, post factũ condemnare nõ debemus maximè, quia in eodẽ c. dicitur, ꝙ deferentes prohibita post treguã causa lucrãdi incidũt. Ex quo videtur innui ꝙ non incidãt deferentes non causa lucrandi, sed redimendi: nec ante factum consulere. Et ista est mens Inno. Io. Andr. & Pan. sed tp̃e belli indistinctè ante factum & post, sunt condẽnandi tales, vt tenet d. gl. & sequitur Card. & Pan. & Io. de Ana. & Sum. Ros. contra Ange. & communis opinio de alijs verò mercibus non facientib. ad bellum, nõ videtur dubium inter doct. quin deferri possit ea de causa etiam tempore belli.

62 SEPTIMO, † an tp̃e pacis liceat deferri huiusmodi prohibita? Et dico, ꝙ ista omni tp̃e, & loco sunt Prohibita, vt visum est. Pan. autẽ in c. quod olim de Iudæ, dicit, ꝙ semper stat horum prohibitio, etiam tempore pacis: licet aliud senserit glo. in d. c. significauit, quia possent infideles facere pacem fraudulenter, & sic fulci huiusmodi armis. Et ista opinio benignior est ante factũ sed post, forsitan posset excusari, à pęna, quia illud c. ita quorũdã, dicit, ꝙ deferebant ad impugnãdum Christianos. Hæc Pa. cuius dicta licet iure cõi loquendo posset sustineri disputatiuè, & ad hoiem rñi, veritas est, ꝙ nũquam est licitum: nec est excusatio post factum, nisi in causa captiuorum, quia iura loquuntur indistinctè, nec scimus, qñ hi, qui fidem non habent, fidem sint seruaturi, vt pacẽ obseruent. Vnde idem Pan. in eo. ti. in c. ita tenet, ꝙ ista deferẽtes tẽpore pacis, & non ea intentione vt impugnentur Christiani, nihilominus incidunt, & consentit Io. An. & do. Ant. in tex. exponitur ad impugnandum Christianos, idest, ex quibus possunt impugnari Christiani, secundum Pan.

63 OCTAVO, † vtrum tp̃e belli licitè deferantur non prohibita, id est, non pertinentia ad vsum belli, vt victualia & merces? Et dico, ꝙ tp̃e belli ista deferentes incidunt: & oẽs dantes quodcunq; subsidiũ rebus, vel consilio, vt patet in d. c. cum olim, & consentit ibi Pan. & Inn. & Gof. tenens, ꝙ durãte bello durat prohibitio generaliter: sed eo cessante nõ durat canõ latæ sniæ, nisi in prohibitis. Sed hoc vltimũ intelligo de iure, & quo ad aliquos Saracenos, secus per extrauagantẽ, olim, & quo ad loca Soldani: ad q̃ nullo tp̃e ista licitè deferunt, nisi ꝓ redẽptione captiuorũ tp̃e pacis.

64 NONO † dubitatur, qui incidunt in hanc pęnam, & qui non, ex his de quibus Doctores dubitãt? Et dico primo, ꝙ incipiunt ſm aliquos, vt dicit Ant. de But. in c. ad liberandam Chr̃iani, exercẽtes gubernationẽ in piraticis nauibus Saracenorũ, licet, nõ cõtra Christianos, sed contra alios infideles: q̃a docẽt eos in arte practica, qua deinde possũt Christianos ĩpugnare. Et hoc tene, licet non placeat Inn. q̃a caput illud, & caput, ita quorũdã loquuntur indistinctè, & hoc factum æquipollet armis delatis in pace, quibus Christiani, nõ impugnantur, sed impugnari possunt. Secus tñ si quis nõ esset gubernator, sed merus executor, quia de isto nullibi legitur prohibitũ. Et scd̃o qui deferunt arma ad sui tuitionem tm̃: & deinde occasione pecuniæ vendunt ea Saracenis, quia hic hẽt locũ ratio huius sciæ, cũ non sit prohibita delatio, nisi gratia vẽditionis aut donationis, vel cuiuscũq; traditionis. Et tertio incidunt, qui tp̃e pacis dãt chordã, vel anchoram, vel aliquid hm̃õi: quia sicut est illicitũ eis vẽdere naues, & ita huiusmodi, sine quibus naues forent mutiles. Et quartò q̃ ꝑmutant arma in arma, vt gladiũ in arcum: licet Su. Ros. teneat cõtrariũ: q̃a non differt ad impugnandum Christianos qualiter eis arma tradamus. s. venditione, aut cõmutatione. Et quinto, qui portãt prohibita ignorantes esse prohibita, vel se ideo esse excõicatos: q̃a hęc ignorare nõ licet: cũ sint valde publica vnde absoluantur ad cautelã. Et sextò, q̃a portauerunt prohibita, & vnã partẽ vendiderunt, nõ aliam, etiã ignoranter, etiã si partem venditã statim recuperarẽt, vnde si pęniteat interim vel contingat, eos absolui, reportent non vẽdita: alioquin reincidunt. Et septimo qui est marinarius in naue deferente prohibita, etiã si in alia lucrari non posset: q̃a cooperat portantibus, vel mittentibus. Non incidunt verò primo, qui non ꝑtinentia ad vsum belli deferũt tp̃e pacis ad loca q̃ non sunt in Aegypto nec subiecta Soldano: nisi deferãtur ad impugnãdũ Christianos, vel in dispendiũ terra sanctæ & hæc patẽt ex dictis. Nec secũdo, portãtes ferrũ vel arma, & hm̃õi de vna terra Saracenorum ad aliã, ſm declarationem Greg. 9. Nec tertio secundũ eundem, portãtes Saracenos cũ armis suis. Nec quarto, qui prohibita ignoranter portant, & quam cito sciunt, antequam quicquam vendant, ea reportant.

65 DECIMO † dubitatur, vtrũ si absoluantur ꝑdicti nõ facta satisfactione, de qua su. teneat absolutio? Et dico, sec. Pan. cle. 1. de sepul. ꝙ non tenet absolutio facta non ꝑcedẽte satisfactione: q̃a fit contra prohibitionem, & formam mãdati. arg. de rescrip. cũ delicta, idem Arch. in c. qm̃, de immun. eccle. lib. 6. vbi concludit,

cludit, ꝙ non valet absolutio facta cótra pro hibitioné. Sed Gem. in d.c.qm̄, distinguit: quia qñ potestas datur aliàs non habent, si nó ser uetur forma, actus non valet: vt no.gl. singularis in cle.1. de iure patr. quando vero habē ti potestatem a lege absoluendi fit prohibitio licet non seruetur forma, valet ipso iure absolutio: vt de sen.excō. venerabilib. §. vbi li.6. Et hanc dispoñit gl.d.cle. & approbat Pa. in c.dilectus.el 2. de præb. Vnde cū ordinarij habeant ptātē absoluēdi a sñia canonicis nó reseruatis, vt in c.nuꝑ de sen.exc. valet, absolutio, & ita tenet Io.An. & Pet.de Anc. & Archid. sed sec.Aegi. nisi hoc faciant reducendi sunt in pristinam sñiam. Sed prædictà intellige nisi apponatur clausula irritatiua actus, quia tunc nihil faceret ordinarius absoluendo, vel quicunque alius alias habens potestatem, nisi actus forma seruetur.

66 † VNDECIMO dubitatur, qūo isti qui puniuntur in bonis per confiscationem possunt puniri, vt mittant prædicta in subsidium terræ sanctæ? Et dico, ƒm prædictos, ꝙ ante confiscationé, intellige ꝑ iudicem factā imponitur hæc pœna, vel soluitur de bonis quæsitis post confiscationé, vel dic sec. Arch. ꝙ pœna confiscationis, vt dicit Pet.de Anch. imponitur a iudice seculari, non autem ipso iure, reliqua verò pœna imponitur ab ecclesiastico.

67 † DVODECIMO dubitatur, cui debeat dari dicta pœna imponenda per iudicem ecclesiasticum, qñ non mittitur in subsidium terræ Sanctæ, quia, ſ. nescitur cui dari debeat? Et dico sec. Arch. ꝙ in hac pœna solus Papa dispē sare pōt, vel habens commissionem ab eo, vt summus pœnitentiarius: & eo casu applicabitur cameræ Apostolicæ, vnde qui inciderunt cōsueuerunt cum ea componere, vt dicitur, & hoc cū soluere possunt, aliàs fiat vt in fine dictæ decretalis, ad liberandam,

68 † VIGESIMASECVNDA est in processu curiæ contra impedientes seu inuadentes eos q̄ victualia, aut alia necessaria ad vsum curiæ Romanæ adducunt, seu impedientes, & perturbantes ne ad ipsam adducantur, vel ferantur, & contradefensores facientium talia. Vicesimatertia est in eodem contra omnes, qui venientes ad sedē Apostolicam, aut ab ea recedētes, temeritate propria capiūt, spoliāt, & detinēt, aut ex ꝓposito deliberato, verberare mutilare, vel interficere ꝑsumūt, & cōtra omnes talia fieri facientes seu mandantes.

69 † VIGESIMAQVARTA est in eodem contra eos, qui iurisdictionem ordinariam, vel delegatam non habentes, in eadem curia morantes, temeritate propria capiunt, spolient, & detinent, aut a proposito deliberato verberare, mutilare, vel interficere præsumunt, & qui talia fieri faciunt, seu mandant.

70 † VIGESIMAQVINTA est in eodem cōtra eos, q̄ per se, vel ꝑ alios, seu alias quascūq; ꝑsonas seculares vel ecclesias recurrentes ad curiā Rom. suꝑ eorū causis, & negotijs, illaq; i eadē prosequētes aut ꝓcurantes, vel ꝓcuratores ipsorū vel aduocatos, seu iudices suꝑ dictis causis deputatos, occasione cārū, vel negociorum hmōi verberant, mutilant, vel occidunt, aut bonis spoliant & contra dātes auxilium, consilium, vel fauorem in prædictis.

71 † VIGESIMASEXTA est in eodem contra oēs q̄ ne pareāt literis, aut mādatis Apostolicis, & legatorum, & nunciorū & iudiciū delegato, eorūdē grām vel iustitiā cōcernētibus decretisq; suꝑ eis, & re iudicata, seu processibus executorialibus, nō habito pri⁹ eorū bñplacito, & assensu, nè ve tabelliones, & notarij suꝑ hmōi literis, & processib. executorialibus instrā seu acta cōficere, aut cōfecta par ei, cuius interest, tradere sub grauissimis pœnis prohibere, statuere, seu mādare ꝑsumunt, & cōtra dātes auxiliū, consiliū vel fauorem.

72 † VIGESIMAPRIMA est in eodem contra oēs q̄ se ab obediētia Ro.Pōt. ꝑtinaciter subtrahere, vel qūolibet recedere ꝑsumunt, & cōtra dātes auxiliū, consiliū, vel fauorē ꝑdictis.

73 † VIGESIMAOCTAVA est in eodem contra oēs, qui iurisdictionem ad ecclesiasticas personas pertinentē per se vel per alium seu alios vsurpant directè, vel indirectè : autem eisdem consiliū, auxiliū vel fauorē præstare.

74 † VIGESIMANONA est in eodē cōtra oēs mutilātes, vulnerātes, interficiētes seu capiētes, & detinētes, deprędātes Romipetas, & peregrinos ad Hierusalē cā peregrinationis, & deuotionis accedentes, & in ea morātes, vel recedentes ab ea, & contra omnes his dantibus, consilium, auxilium, vel fauorem.

75 † TRIGESIMA est in eodē contra oēs, q̄ ꝑ se vel ꝑ aliū directè, uel indirectè sub quocūque titulo, vel colore occupāt, detinēt, vel hostiliter discurrūnt, seu inuadūt in totū vel in partē almā vrbem, aut alias ciuitates, vel terras & loca, & iura ad Ecclesiam Ro. spectantia, cū adhærentib. fautoribus, & defensorib. eorū, seu dātibus consiliū, auxiliū, vel fauorē in eisdem. Et intellige spectantia, i. subiecta mediate, vel immediate, vt dicit Sixtus in extrauagante q̄ incipit, & si Dñici, intellige etiā

de his qui dicta deprædantur, vt vbi patet. Istæ aũt terrę vt ĩ ꝓcessu Mart. 5. sunt vrbs alma, regna Siciliæ Trinaciæ insulæ Sardiniæ, Corsicæ terræ, citra Farũ, patrimoniũ B. Petri ĩ Thuscia, ducatus Spoletanus, comitatus Venaisini, Sabinæ, Marchiæ Anchonitanæ, Massæ Trabariæ Romandiolæ, ac maritimæ Prouinciæ, ac terræ speciales commissionis, & Arnulphorum: ciuitates quoq; Bon-Ferraria, Beneuentum, Perusium, Auinio, ciuitas Castelli, Tudertinæ, & aliæ ciuitates, terræ, & loca, vel iura ad ecclesiam pertinentia.

76 TRIGESIMAPRIMA † est in eodem contra quoscunq; p̄sumẽtes absoluere quemlibet ꝑ dictu processum excõicatum, cuiusmodi sũt oẽs p̄dicti, & ẽt hæretici cũ suis fautorib. defensorib. & receptatorib. Et idẽ intellige de contẽtis in §. seq. vt ibi dicet̃, nisi in art. mortis, & tũc nisi p̄stita prius de stando S. Matris Ecclesiæ mandatis, satisfactione, vel sufficienti cautione ẽt prætextu cuiuscũq; priuilegij, vel concessionis Apostolicæ non faciẽtis plenam, & expressam de prædicta prohibitione mentionem: nec absolutio aliter impensa valet, & reseruat̃ quo ad oĩa ista Ro. Pon. Prædicta oĩa recitata de processu curiæ ẽt hodie tenent: quia Martinus statuit ad ea ꝑpetuam rei memoriam, & in fine suũ processũ appellat constõnem, nec aliter leguntur reuocata. Quædam tñ sunt in eo cõtra sectatores, aut fautores Petri de Luna, & contra dãtes fauorẽ Vicleuistis, & Hussistis hæreticis: quæ hodie non videntur habere locum. Paulus vero 2. in suo processu superaddit multa.

77 TRIGESIMASECVNDA † ergo, in qua includunt̃ octo, est in processu curiæ Pauli ij. contra offendẽtes ecclesiæ libertatẽ, & violãtes interdictũ ab Apost. Sede impositum, & conspirantes in statum, aut personã Rom. Pont. & presbytericidas: & per Sixtũ hoc extenditur ẽt ad occidentes, vel mutilantes aliquem existentem in sacris, offendentes ep̄os, vel alios p̄latos, in ꝑsonas imponentes noua onera, realia, vel personalia ecclesijs, vel ecclesiasticis ꝑsonis: simoniacos suꝑ ordinib. vel beneficijs assecutis in curia Romana vel extra. Nec possunt isti citra Papã absolui: sed in oĩ concessione per ipsum facta, aut tunc fienda intelliguntur excepti, vt in quadam eius constõne patet, quæ incipit, & sic dñici. Sũma tñ Ang. dicit se omittere casus reseruatos a Paulo, q̄a Sixtus se restrixit ad reseruatos a Martino. quasi velit dicere, ꝙ relaxauerit reseruatos per Paulum. Sed hoc non vr̃ verum. Primo, q̄a sum. Ros. ponit dictos conspiratores excõicatos cõiter ſm curiæ ꝓcessus. ¶ Scdo, q̄a Sixtus in extrauag. quæ incipit, & si dñici gregis. enumerat oẽs prædictos casus Pauli: & addit crimen hæresis, postquã fuerint aliqui, qui sñialiter condẽnati, delati, seu publicè diffamati, occasionis, vel mutilationis, cuiuscunq; in sacris constituti ꝓhibitionis, delationis causarũ ad dictam curiam: & dicit se nolle, ꝙ aliquis posset p̄dictos absoluere, ẽt vigore facultatum a se cõcessarũ verbo, aut literis, ẽt cum clausula, ꝙ sola signatura sufficiat: ẽt in fauorem fidei, & cruciatæ: & absoluentes anathematizat, & excõicat, reseruans absolutionem Rom. Pontif. quod non esset, si ista reuocasset: veritas aũt est, ꝙ causis ĩ hoc §. enumerati non continentur in bullæ cęnę Domini: quia Sixtus reduxit processum Pauli præcisè ad ea, quæ cõtinebãtur in processu Martini: vt patet per breuẽ ad Ducem Med. Galeacium sub anno Domini 1479. 19. Nouemb. est tamen prohibitum sub pęna excõmunicationis, ne q̄s ab eis absoluat prętextu confessionaliũ ab eo cõcessorũ, vt patet in d. extrau. & si dominici, sub anno Domi. 1479. Vnde isti casus remanent in dispositione iuris cõis, ac si de eis mentio habita non fuisset & ab eis absoluere potest, cui de iure competeret remota bulla Cœnæ Domini.

78 QVADRAGESIMA † est in eadem extrauag. Sixti contra omnes dispensantes in voto Vltramarino. SS. Petri, & Pauli, Sancti Iacobi in Compostella, & castitatis, ac religionis, & absoluentes a casibus, §. prioris, & quacunq; concessione ab ipso habita: nisi in ipsa concessione mentio fiat de ipsa extrauagante de verbo ad verbum.

79 QVADRAGESIMAPRIMA † est, in quadam extrauag Bonif. ij. sub rub. de sepulturis, quæ incipit, deteſtãdũ, vbi excõicantur omnes, ẽt Pontifices exenterantes, vel in frusta concidentes corpora mortuorum: aut in aquis coquentes, vt carnẽ ab ossibus euellant, vt alibi tumulanda ferãt, & absolutio reseruatur Papæ. Sed nota, ꝙ ista constõ non hẽt locũ: primo si fiant viuo: nec secundo si fiant mortuo non eo fine, vt alibi sepeliantur: sed odio etiã comedendo carnes, vt faciunt Partiales, vel superstitione, vel etiam propter chirurgiã: quia pœnæ vltra proprios casus non sunt extendendæ, vt de pęn. dist. 1. §. pęna. Tertio, si mortuus esset, quis in terris infidelium, vt in eadem extrauagante patet.

80 QVADRAGESIMASECVNDA, † in

ex-

extrauagãte Martini V. sub rub. de simonia, quæ incipit, dãnabile, & rursus in alia Pauli II. q̃ incipit, cũ detestabile, contra oẽs, etiam quacunq; dignitate p̃ditos seculari, vel ecclesiastica, ẽt Cardinalatus, qui simoniã in ordine, vel beneficio contraxerũt in curia, vel extra, publicè vel occultè: & cõtra oẽs mediatores, & ꝓcuratores in ea, & absolutio reseruatur Pont. Ro. alij aũt simoniaci non leguntur excõicati, ita tñ, ꝙ sub noĩe beneficij intelligantur electiones, postulationes, confirmationes, & quæuis prouisiones ecclesiarũ, monasteriorum, dignitatum, p̃sonatuum, & officiorum: q̃a in his tam dantes, quam accipientes per dictas extrauagantes sunt excommunicati. Excipe tamen vt infra. Excommu. 44.

81 † Quadragesimatertia est, in eadem extrauagãte Martini V. & Pauli II. contra oẽs etiã quacunque dignitate ecclesiastica, vel seculari pollentes: qui mediatores, vel ꝓcuratores simoniæ summo Pontifici, aut cui ille commiserit, quantocyus non reuelãt, qui ẽt absolui non possunt, nisi ista reuelent. Sed hæc sententia non tenet hodie: q̃a, vt dictũ est sup. Consuetudo. §. 7. statutũ, quod non est susceptum, nec seruatum scienter, & non reclamante superiore, tollitur per vsum cõtrariũ, maximè p̃scriptum ann. x. & ita est in proposito, imò iam iste contrarius vsus est præscriptus annis iam plus, quam 40. Vnde sec. Arch. hæc extrauagans vacat. Sed nota, ꝙ ista sñia Martini nõ ligauit, nisi existentes in curia: & idem videt̃ de Paulo, qui vr̃ innouare statuta priorũ Pontificum: aliter valde irrõnabilis constitutio fuisset, vt vellet pauperes ab extremis terræ adire curiam pro deferenda simonia. ¶ Quadragesimaquarta est, in quadam extrauagante Vrbani V. quæ incipit, sanè: seu, ne in vinea contra omnes dantes, aut recipiẽtes aliquod temporale pro ingressu monasteriorũ, seu religionis, & sedi Apostolicæ reseruatur absolutio. Sed Archiepiscopus dicit se à fide dignis audisse, ꝙ Mart. V. dixerit nolle hanc sententiam extendi ad moniales. inf. Simon. §. 15.

82 † Quadragesimaquinta, ponitur in quadã extrauagante Martini V. sub rub. de regularibus, quæ incipit, viam ambitiosè: cõtra oẽs religiosos mendicãtes, euntes ad ordines, seu monasteria non mendicantium, vt ibi sint fratres: ẽt sub prætextu cuiusuis licentiæ, etiam Apostolicæ generalis, & contra recipientes eos: sed tamen hæc pœna non extenditur ad ordinem Carthusiensium: & sedi Apostolicæ reseruatur absolutio. ¶ Quadragesimasexta, est in quadam extrauagante Bonifacij VIII. sub rub. de sen. exc. quæ incipit, excõicamus: contra omnes facientes promissionẽ, vel pactum temporalium pro aliqua gr̃a, vel iustitia obtinenda in curia Romana: & cõtra dantes, & recipientes ex dicta promissione, vel pacto & Papæ reseruatur absolutio. Hanc decretalem allegat Io. Andr. in lectura, de simo. nemo. & Dir. & An. de But. qui dicit eam durare: sed Io. de Lig. & Io. Cald. ibidem, & Pet. de Pal. in 4. dicunt eam reuocatam per Clementem V. & hoc tene per regulam logicalem: qua locus ab auctoritate dicitur tenere affirmatiuè: non autem negatiuè, ex qua habetur, ꝙ in hac controuersia standum non est dicentibus eam durare, quia .s. non legerunt eam reuocatam, quia non sequitur, non legi, quòd sit reuocata: ergo non est reuocata: sed standum est alijs, qui non dixerint eam reuocatam, nisi hoc scirent.

83 † Quadragesimaseptima est in quadam extrauagante Pau. II. quæ incipit, cum omnib. in qua sic dr̃: Si quis autem commissarius, aut delegatus .s. ad cognoscendum, an rei ecclesiasticæ alienatio cedat in euidentem vtilitatem ecclesiæ cõscientiæ suæ prodigus in grauamen, aut detrimentum ecclesiæ per gratiam, timorẽ, vel sordes alienationi consenserint, aut decretum, vel auctoritatem interposuerit: inferior q̃dẽ ep̃o sñiam excõicationis incurrat, &c. Et infra: is verò, q̃ dolo, vel fraude, aut scienter in detrimentũ ecclesiarũ alienationem fieri procurauerit, aut per sordes, vel impulsationem alienationis decretum extorserit, similem sñiam excõicationis incurrat à qua nisi per Rom. Ponti. non possit absolui. Ad restitutionem nihilominus rerum alienarũ, quãdòcunque de permissis constiterit, condemnatus. Summa ẽt Ang. refert quãdam extrauagantem Pauli, cuius principium non ponit: vbi, inquit, excõicantur alienantes res ecclesiasticas, siue facientes pactum per quod ipsorum dominium transfertur: ac omnes concedentes, hypothecantes, infeudantes, vel in emphyteusim cõcedentes, aut locantes, nisi in casibus à iure concessis, exceptis fructibus, & bonis, quæ seruando seruari non possunt: item excommunicantur, qui taliter alienata recipiunt: & incipit, ambitiosè: sed in aliquibus locis non est approbata moribus vtentium, nec seruatur.

84 † Quadragesimaoctaua est in quodam priuilegio Alex. 4. quod incipit, ex alto, & in alio incipiente, non sic multa, contra oẽs, qui

libellos famosos, antipenas, aut rhytmos faciunt, detinent, vel publicant in infamiã status ordinum prædicatorum, & minorum: & absolutio, reseruatur Apostolicæ sedi.

85 † Quadragesimanona est in eisdem priuilegijs cõtra oẽs p̃dicantes, docentes, vel defensantes, ꝙ præfatorum ordinũ fratres nõ sunt in statu perfectionis: nec licet eis de eleemosynis viuere, aut ꝙ non possent prædicare, vel audire confessiones de licentia Rom. Pontif. vel aliorum prælatorum, seu ẽt curatorũ: & absolutio reseruatur Apostolicæ sedi.

86 † Quinquagesima est ibidẽ, cõtra oẽs faciẽtes violentiam damnabilem in locis ordinum prædictorũ: & absolutio reseruatur Apostolicæ sedi, vel cõseruatoribus dictorũ ordinũ.

87 † Quinquagesimaprima est in quodã priuilegio ordinis prædicatorũ cõcesso, ꝙ Arch. refert se vidisse: cõtra oẽs intrãtes monasteria monialiũ. Ord. Prædic. vel S. Claræ ordinis. Minorum in casu non concesso in regula, vel constitutionibus earum vel sine licentia magistri, aut ministri generalis, vel alterius ab eo habentis potestatem: & absolutio reseruatur Papæ, aut magistro, siue ministro gñali: vel habẽti sup hoc licentiã spãlem ab aliquo prædictorũ. Sed nota sec. Archid. vbi sententiæ huiusmodi nunquam, vel quasi nunquam promulgantur, si quis ignorãter, & sine mala intentione intraret, non incideret, cũ ignorãtia sit quasi inuincibilis, & hoc trahi põt ex dictis Ant. de But. & S. Tho. sed intrans ad malè faciendum, quamuis ignorans sententiam, & habens iustam causam ignorandi illam, nõ excusatur secundum Pet. de Pal.

88 † Quinquagesimasecunda est in priuilegio Bonif. quod incipit, virtute, contra omnes detinentes apostatas ordinis prædicatorum in suis monasterijs, vel ecclesijs: nisi eos eiecerint, postquam fratres eiusdem ordinis denũtiauerint eis ne detineant eos.

89 † Quinquagesimatertia est in lr̃is inhibitorijs Clementis ad minores, quæ incipiũt, qui vos vbi ipsi excõicantur, si præsumant recipere professor ordinis Prædicatorũ sine licẽtia Papæ faciente expressam de hoc indulto mẽtionem, vel nisi prius priorum suorum licentia petita fuerint, & obtenta. Idem de eremitanis Alex. ad eremitas, Vestram. Sed not. ꝙ in hoc casu, & priori nõ vi originali: sed ab Arch. accepi, qui non recitat, cui reseruetur absolutio: vr̃ tamen quòd Papæ: quia ordo noster, in cuius fauorem ista sunt exemptus est.

90 † Quinquagesimaquarta est in priuilegio Alex. incipiente, ex alto, contra rectores, magistros, & scholares attristatum studij Perusini: qui excludere moliuntur publice, vel occultè fratres Prædicatores, vel Minores à cõsortio vniuersitatis eiusdem studij: & Apostolicæ sedi reseruatur absolutio.

92 † Quinquagesimaquinta est, vt refert se vidisse Arch. in lib. Pœnitentialiæ sũmi Pontif. contra omnes accedentes ad sepulchrum Domini causa deuotionis, sine licentia summi Pontif. & absolutio eidem, vel summo pœnitentiario reseruatur.

92 † Quinquagesimasexta est, quam fecit Xystus in extrauag. de materia conceptionis B. Virginis, quæ incipit, graue nimis, vbi excommunicantur oẽs, qui ausi fuerint in sermonibus ad populum, vel alias quomodolibet affirmare ꝙ tenentes gloriosam Virginem Mariam esse sine originali peccato conceptam, peccent mortaliter, vel esse hæreticos: & similiter qui asseruerint idẽ de tenentib. contrariam opinionẽ. s. ꝙ sit in originali concepta: cum nondum, inquit, sit a Roma. ecclesia, & Apostolica sede decisum, sed secunda excõicatio superfluit: quia non est timendũ, quòd appellentur hæretici, qui tenent, quod omnes sancti Doctores tenuerunt.

93 † Quinquagesimaseptima est Iulij ij. post Pium ij. cõtra oẽs appellantes à summo Pontif. ad futurum concilium: & est ad perpetuã rei memoriam, & extenditur ẽt vltra mõtes, & contra Reges, & Cardinales, & cõitates, ac collegia, & parlamenta, & contra omnes ad hoc præstantes consilium, auxilium, vel fauorem, etiam indirecte: & oẽs prædicti ibi mandantur haberi, vt schismatici, & de fide male sentientes. Multæ sunt aliæ excommunicationes Papales: sed eas pertranseo, vel q̃a sunt temporales, vel propter ea, quæ dicam infra. Excommunicatio nono, & Excommunicatio vltimo, per totum.

RVRSVS de Excommunicatione octauò, scilicet de reseruata Episcopo semper, vel interdum.

1 *Excõicatio iuris, quot casibus episcopo reseruetur.*
2 *Excommunicatio quandoque Papæ, quandoque Episcopo, quandoque nulli reseruatur. Item quis de iure excommunicatum absoluere possit. Et absolutus quomodo satisfacere debeat. Et sub hac quomodo clausula hac quam cito, commodè poterit. 3. 4. & 5. Et quomodo verbum contempserint. num. 6. Et quid de clausula à quibusuis sententijs, nu. 7.*
8 *Iniunctio de se præsentando cum facta est, an per procuratorem se præsentare possit.*

Mortis

9 *Mortis periculum dum subest, num ab alio excommunicatus absolui potest, quam ab eo, ad quem de iure communi pertineat.*

10 *Excommunicatio nonnunquam Papa, nonnunquã episcopo quandoque nulli reseruatur. Et excommunicatio, de qua hic disceritur, an contrahatur per participationem cum excommunicatio præcedentẽ excommunicationem, vel sequentem. Et ibidem quotuplex participatio.*

11 *Participatione cum excommunicato ab homine in crimine an quis hominis sentẽtia vel iuris ligetur.*

12 *Consilium, auxilium fauorem, excommunicato dare qualiter quis intelligatur vt ex hoc ligetur. Et an consilium pœna, de qua hic, aliquid adijciat, & quotupliciter.*

1 EXCOMMVNICATIO† Octauo quantum ad excõicationes ep̃o reseruatas, vt aũt sciatur quæ excõicatio, sit Papalis, vide titu. priore. in prin. Episcopales autem sunt paucæ; & hoc titu. faciles ad inueniendum. Vnde sciendum est primo, ꝙ in duobus casibus tantum excommunicatio iuris reseruatur ep̃o: primo quando ipse tulit eam per suum vel synodale statutum, & absolutionem sibi reseruauit, secundo, quãdo absolutio est reseruata Papæ, & in casu eam ep̃o ratione dignitatis concedit: quia eo casu nullus inferior se potest intromittere, sicut dictum est sup. Absolutio. 3. §. 3. & alibi, quod eo casu quo episcopus clericum potest absoluere, nullus inferior hoc facere potest, nisi ei concedatur, vel a iure, vt abbati: vel ex priuilegio, vt prælatis mendicantium: vel ex commissione Papæ, aut etiam episcopi, sicut simplici sacerdoti: vide supra Casus §. 2. 3. 4. & 5.

2 SCIENDVM† est secundo, ꝙ excommunicatio quædam aliquando Papæ, aliquando episcopo, aliquando nulli reseruatur, quæ est in c. eos. de sen. exc. li. 6. vbi dr̃, quod illi qui à sẽtentia canonis vel hominis propter mortis periculum vel aliud impedimentum fuerũt absoluti ab alio, quã ab eo a quo de iure fuerant absoluendi: si liberari a tali impedimento q̃ cito commode poterunt, contempserit se pñtare illi, qui legitime debeat eos absoluere, & satisfacere prout eis iniũgetur ab eodem, ipso facto sentẽtiã excõicationis incurrunt: & ab eo solo poterũt absolui, a quo absoluẽdi erant a prima excõmunicatione. De iustis etiam impedimentis dictum sup. Absolutio. 3. in fin. Et idem est de his, qui cum absoluuntur a Papa vel eius legatis a quibusuis sententijs, iniungitur eis vt se ordinarijs aut alijs quibuscunque repræsentent pro susceptione, pœnitentiæ vel satisfactione implenda his quibus iniuriam fecerunt: quia si non faciunt, quam primum commode poterunt, eandem sententiam ipso facto incurrunt.

3 PRIMO† vero q̃ritur, quis sit ille, qui de iure absoluere debet excõicatum? Et dicit Pet. de Anch. super ipso. c. ꝙ a sñia canonis absoluit is, cui canon reseruauit alias si nomine reseruauit, absoluit ordinarius, a sñia vero hominis absoluit ille, qui tulit: sed in eius defectu, vel negligentia si est delegatus; additur delegatis: si est ordinarius. addit̃ superior. Hoc ꝓbatur. de off. del. prudẽtia, & de offi. ord. ad reprimẽdã. Dic tñ vt sup. Absolutio 2. in princ.

4 SECVNDO, † quomodo absolutus debeat satisfacere? Et idem dicit esse intelligendum, quod iuxta proprias facultates. Et per hoc infert Arch. facultates ecclesiæ, quas habet ad vsum, ad hoc non teneri. 16. q. 6. §. vlt. pro quo facit cle. nolentes de hær.

5 TERTIO, † qũo intelligendum sit illud, quã cito commode poterit? Et dico, ꝙ multa sup hoc recitat Arch. in cẽm. c. 1. sed sũma in hoc stat, ꝙ sec. Host. intelligitur sublato impedimento, & aliquo modico tp̃e indulo, quo sibi de necessarijs valeat prouidere. Et nõ creditur circa hoc absoluto; sed iudex hoc arbitrabitur, alias friuolis excusationib. frigoris, & caloris, & similib. constõnem eluderet; in foro tamen pñiali sibi credendũ est; vnde ex quo scientiã hẽt de mora; scire se debet excõicatum; sed iudex hoc non denũciabit, donec eo vocatos per cõiecturas viderit illum morosum. Arbitrabitur autem iudex tẽpus itineris benigne, ad quod facit c. consuluit. de offic. deleg. Sufficit autem sec. hanc literam, quod non sit in negligentia, vel fraude.

6 QVARTO, † qũo intelligendum sit illud verbum, contempserint? Et dicit Arch. illud exponens, ꝙ dicitur quis cõtemnere hoc ipso, quod iusta causa cessante, sed non præsentat illi a quo fuerat absoluendus, vt not. 2. q̃õ. 2. metropolitanum, & consentit Io. And.

7 QVINTO, † qũo intelligitur illud, a quibusuis sententijs? Et Petr. de Ancha. ibi notat, ꝙ Papa, & legatus absoluunt a quibuscunq; sẽtentijs excõicationis. ꝙ Ioã. Mo. intelligit de sententijs iuris, non autem de sñijs hoĩs, a q̃bus, inquit, non absoluunt Papa, vel legatus de stylo curiæ, sed remittunt̃, nisi in casu quo delegatus non posset, vel esset mortuus, & alius in legatione non successit: vel successit quidẽ, sed non est spes de festina prouisione.

¶Sexto, vtrũ reincidat ipso iure absolutus in

prædictis casibus delegatorũ, si non pareat?
Et putat Io.Mo.quod non consentit Dire.di-
cens, ꝙ si excõicatus ab homine iurauit pare
re mandatis excõicatoris, qñ fuit absolutus
in casibus supradictis, si non pareat, non inci
dit in eandem sñiam, sed est reducendus per
sñiam hominis. Sed oppositum est dicẽdum,
si late accipiamus literã, vt verbũ sonat, qui-
busuis: & in principio c. ꝙ ẽt loquitur gene-
raliter de vtrisque sentẽtijs, & hoc tenet Io.
Andr.s.ꝙ in quibuscunque sententijs iuris &
hominis locum habeat ꝙ hic dr̃, s.ꝙ reincidit
ipso iure, nisi pareat, & compareat post abso
lutionem, vt hic dicitur Sum. autem Ang. im
ponit dominus de Rota ꝙ teneat opinionem
Io.And. quam ipse sequitur Sum. vero Rosc.
imponit eis oppositum, s. quod teneãt opinio
nem Mon. quam ipse sequitur, dicens, ꝙ dicti
dñi de Rota dicunt, ꝙ si auditor excommuni
catum ab homine absoluit præstita cautione
destando iuri: si non paret, non est ipse iure
excõmunicatos, sed excommunicandus, per
dictum Io.Mo. Sed sine dubio opinio prima
est securios, vt per se patet: est ẽt verior, imo
non vr̃ dubitabilis: quia tex. in prin. loquens
de absolutis ab inferioribus, quibus iniũgit
vt se p̃sentent superiorib. aperte loquitur de
vtrisq; sñijs, iuris. s. hoĩs: deinde locuturus de
absolutis a superioribus quib. iniungitur vt
se præsentent inferioribus dicit, idem statui-
mus de his, quibus cum a sede apostolica vel
legatis ipsius absolutionis beneficiũ a qbus-
uis sñijs consequũtur. iniungitur vt, &c. Nec
obstat si dicatur quo nõ incideret sic absolu-
tus in eadem, cum prius posset esse ligatus
sñia hominis, deinde sñia iuris lata in isto ca-
pitulo: quia dicitur quis incidere in eandem
quia veniat absoluendus ab eodem.

8 Septimo, † an possit is, cui prædicta iniun-
ctio sit se præsentandi, hoc facere ꝑ procura
torem? Et dico sec. Ho. ꝙ qui tenetur persona
liter se præsẽtare absolutori pro absolutio-
ne obtinenda, cessante impedimẽto accessus
ad eũ non põt talem absolutionẽ per procu
ratorem petere. Et idẽ sentit Inn. sed tñ con-
cedit, ꝙ si subest iusta cã absolutio peti. põt
per procuratorem, ẽt in absentia. vr̃ esse tex.
in c. quod de his. eod. tit. ibi: Romanam eccle-
siã in propria ꝑsona debeãt visitare. Sed ĩti.
Arch. in isto c. remittit ad notata ꝑ Spe. in tit.
de proc. §. 1. vbi dr̃, ꝙ procurator cõstitutus
specialiter pro petendi absolutione sufficit;
& ita curia seruat vt ibi dr̃. Et facit ad hoc q̃a
quis se repræsentat, aut in propria persona,
aut ꝑ ꝑ procuratorem idoneum. d. 18. in c. epi
scopus. Pet. autem de Anch. dicit quod a sen-
tentia interdicti, & suspensionis peti põt ab-
solutio per procuratorem, quia nec solemni
tatẽ formæ, nec absolutionẽ desiderat. Idem
autẽ dico ego de absolutione ab excõicatio-
ne, q̃ non determinatã formã, nec contritio-
nẽ nec præsentiã exigit absoluendi. Secus de
absolutione a peccatis: quia cũ requirat con
tritionẽ, requirit ẽt pręsentia absoluendi, ali
ter sciri non posset an perseueraret in cõtri
tione, sine qua absolui non debet. Ad caput
autem, quod de his dico ꝙ loquitur sumptis
vitibus, & opportunitate concessa. Vnde lo-
quitur quando non subest causa iusta.

9 Octavo, † an propter periculum mortis
vel aliud periculum absolui debeat excõica
tus ab alio, q̃ ab eo ad quem de iure pertinet
absolutio, si haberi potest copia eius, vel re-
cursus ad eum? Et Arch. ac Petr. de Pal. dicũt,
ꝙ non: & idem dr̃ in Dir. li. 3. tit. 4. de absolu-
tione ab excõicatione iuris, vbi & subditur,
quod qñ aliquod istorum fieri non põt, tunc
absolui debet, & potest, & semper requiren-
dus est ep̃s, si haberi potest: alter sufficit sim-
plex sacerdos, vt not. Inn. in c. nuper. de sent.
exc. Et est ei iniungẽdum, quo temporali im
pedimento sublato se præsentet, vt dictum
est, quod sec. Arch. non est iniungendum, vbi
impedimentum est perpetuum, sed sine tali
iniunctione absolui debet, nisi in casibus in
quibus nullus absoluere potest, nisi in casu
mortis, vt in falsarijs literarum Papæ, in inse
quentibus hostiliter. Cardinales, & in banniẽ
tes vel temere percutient episcopum: & in re
ligiosis vel clericis secularibus inducentibus
ad vouendum electionem sepulturę: & inqui
sitorib. qui odio, gratia, &c. & in exemptera
tib. &c. & in intrantib. monasteria monialiũ
ordinis Prædicatorum, vel sanctæ Claræ. Itẽ
in inquisitorib. & cõmissarijs eorũ ac episco
porum qui extorquẽt, &c. Itẽ oĩbus casibus
huiusmodi qui ponuntur in curiæ processu.

10 Sciendum † est tertio, quod alias est etiam
excõicatio: quæ aliquando Papæ, aliquando
ep̃o, aliqñ nulli reseruatur, in c. nuꝑ. & in c. si
cõcubinæ. de sent. exc. contra cõmunicantes
cũ excõicatis nominatim scienter in crimine
criminoso, dando auxilium, cõsiliũ, vel fauo
rẽ: q̃ excõicatio licet, sec. Sum. Ros. sit ep̃alis;
verius tñ dicit Sum. Ang ꝙ aliqñ est Papalis:
vt si per crimen, in quo quis participat, in-
curratur excõmunicatio Papalis, puta si par
ticipat conspirantib. in ꝑsonam summi Pon-
tificis

tificis, ſm aliquos, quia dicit tex. ꝙ talis abſol
uendus eſt, ab eo qui damnauit, aut ab eius
ſuperiore. Primo vero dubitatur, an iſta ſnia
incurratur per participationem cũ excõica-
to præcedentẽ excõicationem vel ſequentẽ.
Et dicit Pan. in d. ca. nuper. ꝙ hoc intelligitur
qñ poſt excõicationẽ excõmunico ſibi in cri
mine damnato, vt putat ſi Titius fuit excõi-
catus, quia detinebat adulterã, & tu circa il-
lam detentionem impendis conſilium, auxi-
lium, vel fauorem, tunc communicas excõi-
cato in crimine damnato: nec ſufficit cõicare
in illo actu, per quem incurritur excõicatio
ſed oportet, ꝙ ille per prius ĩcurrerit excõi-
cationem, vt no. in ca. contingit. de ſent. exc.
Poſſet tñ dici, ꝙ ex alio capite quis incurrat
excommunicationem iuris, vt ſi conſulo, vel
auxilium impendo circa verberationem cle
rici, quia facientem, & conſentientẽ pari pę
na conſtringere debet, vt in cap. mulieres. de
ſent. exc. Sic ergo triplex eſt participatio, v-
na ante actum, quo alius excommunicatione
ligatur, vt cum quis actum illum mandat aut
conſuluit, alio in ipſo actu; vt cum laicus ac-
cipit Euchariſtiã religioſo, qui eam ſine licẽ
tia tradit. Tertia vero poſt actum, vt in prędi
cta detentione mulieris. Ex prima incidit qs
in eandem ſententiam non ratione participa
tionis cum excommunicato, cum nõ dum ſit
excõicatus: ſed quia agentes & conſentien-
tes, &c. Ex ſecunda vero aliquando quis liga
tur non ratione participij cũ excõicato, ſed
quia aliquando talis actus vtriq; interdicitur
vt cum duo affines contrahunt. Ex tertia ve-
ro ligatur quis propriè rõne dicti participij.

11 SECVNDO, †an per cõicationem cum excõi
cato ab homine in crimine ligetur quis ſnia
ĩuris, vel hominis. Et dicit gl. in d. c. nuper. ꝙ
ligatur ſnia hominis, & non canonis. Et mo-
uetur, quia abſolutio ab hac excõicatione
fieri non poteſt, niſi per excõicatorẽ aut ſu-
periorẽ, vt dr̃ in textu. Sed Pet. de Anch. Inn.
& Io. And. dicunt, ꝙ eſt ſnia iuris, q̃ tñ execu
tionẽ trahit, ſec. Pet. de Anch. a ſnia iudicis. ſ.
cum quis participiat in crimine crimino ſo,
ꝑꝑ ꝙ ille eſt excõicatus ab homine. Et Pano.
dicit ibi doct. cõiter tenere, quod eſt ſnia iu-
ris, & hoc probat, inquit, tex. in verbo, quam
uis enim. & tunc quia vult, ꝙ ex ſolo partici-
pio extra crimen contrahitur excõicatio mi
nor iuris, & ponit dictionem implicatiuã. ſ.
ly, & per quã innuit ꝙ etiã in p̃cedenti caſu
contrahatur excõicato iuris, & nõ hominis.
Et ex hoc ſequuntur multa. Primo, quod par
ticipans ligatur, ſiue ſit in territorio excõi-
cãtis, ſiue extra, ſiue ſubditus, ſiue non, quia
iuris auctoritate ligatur. Secundo, quod liga
tur ẽt ipſe excõicator ſi cõicet, quia non ſua
ſed iuris auctoritate ligatur. Ad motiuũ glo.
dicit Pan. ibi, quod ideo eſt, quia Papa reſer-
uauit ipſi excõicatori abſolutionẽ, quia iſte
communicans in crimine videtur directè in
perſonam excommunicatoris deliquiſſe.

12 TERTIO, †qũo intelligitur quis dare conſi-
lium, auxilium, vel fauorem excõmunicato
taliter, vt ligetur. Et dicit Pet. de Anc. cõclu-
ſionem eſſe doctorũ, ꝙ ligetur conſulẽs, ẽt ſi
ille alios erat facturus. ꝙ Abbas dicit certũ,
ſi conſilium datũ eſt directe de crimen ꝙ ex
cõicationem inducit, puta verberandum cle
ricum, & ſimiliter Inn. ac Ant. de But. ſentire
videtur non eſſe diſtinguendum in iſtis oĩb.
an excõicatus alias facturus, necne, gl. tñ, cũ
qua ſentit Rich. tenet oppoſitũ. ſ. ꝙ nõ tenet̃
quis de conſilio, niſi ille alias non fuiſſet fa-
cturus, vel niſi fuiſſet conſilium fraudulentũ.
Sed dicit ibi Pan. quod neutrum dictũ gl. pro
cedit. qđ verum eſt niſi loquamur de cõſilio
nudo, qđ nihil adijcit ad malũ. Vnde triplici
ter conſiliũ adijcit huic pœnæ. Primo, ſi ſine
eo non erat facturus. Scđo, ſi non tantum vel
taliter. Tertio, ſi fuit fraudulentũ, ſm glo. ſed
de hoc inf. Excõicatio vlt. dub. 4. ¶ Quantum
ad auxilium, tn, ſec. Inn. intelligitur de parti
cipatione directa, ſecus de indirecta, vt ſi qs
excommunicatus eſt, quia facit guerram cõ
tra eccleſiam vel clericum, poſtea ego illĩ
guerram facio: & tu illum iuuas contra me,
tu non ligari per hoc quia ille melius guer-
rã faciet: quia hoc non intendis. Intelligitur
etiã de auxilio dato, nõ de accepto. Vnde ſec.
Ho dñs inuocare põt auxilium vaſalli excõi-
cati, ꝑpter fidelitatis debitũ quod remanet.
Et ſec. Inno. liceret tibi contra inimicum tuũ
inuocare auxiliũ excõicati ꝑꝑ guerrã, ita qđ
ſibi etiam in ſua guerra p̃ſtes auxilium. quod
tamen Hoſt. reprehendit. Fauor aũt impedi-
tur in laudationem facti, ſecundum Abb.

RVRSVS De excommunicatione nonò. ſ.
de ea, quæ nulli de iure reſeruatur.

1 *Excommunicatio, quæ nulli de iure reſeruatur, a quolibet ordinario abſolui poteſt.*
2 *Excommunicationem in c. licet, de elect. notatam, quis incurrere dicatur.*
3 *Papa eligere ſucceſſorem nunquid poſſit.*
4 *Cardinalium numerus determinatus eſt, & quid poſſit ijdem.*
5 *Electio Papæ an valeat ſolo conſenſu in eum*

qui

qui pro suo Papa gerebat, & num. 6.

7 Excommunicationi per c. quoniam de off. ord. quinam supponi dicantur, & nu 8.

9 Magistrorum ac scholarium nomine qui veniant.

10 Penam constitutionis pœnalis quando non incurrere quis dicatur.

11 Sententia de qua hic, ad quos extendatur.

12 Constõne c. non minus de immu eccl. qui ligentur.

13 Clerici ad qua onera teneantur.

14 Clericus an possit fratres a collectis defendere cum quibus habet bona communia.

15 Possessiones ad clericos deuenientes, an possint collectis grauari.

16 Rector ciuitatis in præsentem incidens constitutionem, qualiter absoluatur, & num. seq.

19 Mensis successori rectoris datus, an detur ei, cui ipse successit & num. 20 & 21.

22 Constitutioni c. non magno. ue cle. vel mon. qui sint obnoxij.

23 Tempus duorum mensium, de quo hic, quando currere incipiat.

24 Religiosus monasterium egressus an incidat in excommunicationem si canones, vel Theologiam audiat, & num 25. 26.

27 Religiosus an incidat in excommunicationem, si amicitia causa amicum leges legentem audiat.

28 Constitutio c. clerici. ne cle. vel mon. quos illigare dicatur.

29 Pœnam constit. cap nulli fas. dist. 19. quinam incurrere dicantur.

30 Constitutione cap. excommunicationi de raptu quinam teneantur.

31 Constitutione cap. nouerit distin. 19. eos teneri, qui statuta, ac consuetudines contra ecclesiæ libertatem seruari faciunt.

32 Constitutio prædicta, quando transgressores ligare dicatur.

33 Statutum factum per principales de vniuersitate, an vniuersitatem excommunicationis pena liget.

34 Pœna constitutionis cap. vbi periculum. de ele. li. 6. qui illigentur, & obnoxij sint, & nu 35.

36 Cardinales præsentes ad Papæ electionem an absentes expectare teneantur.

37 Cardinalis si ratione infirmitatis inclusus pro electione Papæ præstare noluerit, ob idque voci suæ renuntiet, an si redierit, admittendus sit.

38 Pena cap. sciant cuncti de elec. lib. 6. quinam se adstringant.

39 Constitutio pœnalis si ecclesiæ fauorem concernat, an ad alium casum, quam expressum, extendenda sit.

40 Constitutione ca. generali. de elect. lib. 6. qui teneri dicantur.

41 Vsurpantes aduersus prædictam consti. vt sententiam incurrant, quod requirantur.

42 Pena c. indemnitatibus. de elect. lib. 6. quos tenere dicatur.

43 Constitutionis penam ca. hac constitutione. de offi. dele. lib 6 quinam incurrant.

44 Constitutio c. mulieres de iureiur. lib. 6. quos liget, & quos constitutio c. hoc consultissimo, nu. seq.

45 Constitutio c. vni. de relig. domib. in quos feratur. Et qui ab ea excipiantur. Et in quos cap. quamquã. de censi. lib. 6. num. 46.

47 Quæ in hac constit de pedagijs dicuntur, an etiam in gabellis, & datijs locum habeant.

48 Coloni prædia ecclesiastica ad medium, vel affictum collentes gabellam, & collectam per iudicem secularem impositam super parte fructuum illos cõtingente, an soluere debeant.

49 Excommunicationem cap. quoniam. de imm. eccl. lib. 6. qui incurrant. Et quid de pœna cap. eod. titu. & lib. num. 50.

51 Pena constit. cap. vt periculosa ne cle. vel mo. lib. 6. quinam irretiri censeantur. & num. 52.

53 Religiosus professus si habitum ad horam non ad tempus notabile cum alterius assumptione dimittat an peccet.

54 Religiosus an semper habitum deferre teneatur. Et ad hoc vt pena incurratur, quot requirantur.

55 Religiosi ad quæuis litterarum studia accidentes citra prælati, & maioris partis sui conuentus facultatem concessam, quam excommunicationem incurrant, & nu. 56.

57 Monachus si iuxta scholas domum habeat vt de lectionem audire possit, an doctor id sciens & legens sit excommunicatus.

58 Constitutione c. quacunque. de hær. lib. 6 & cap. vt inquisitionis eod. tit. ac lib. quinam se alligent.

59 Constitutio c. vnici de schism. lib. 6. an hodie locum habeat.

60 Constitutioni capit. 1. de vsu. lib. 6. qui se alligare dicantur.

61 Pena de quibus hac constitutione, num in vsurarij Iudæis locum habeant.

62 Penam constit. cap. vnici. de iniur. lib. 6. quinam incurrant.

63 Pena item eidem num locus sit si intra mensem, quo reuocatio mandatur, si ecclesiasticam personã pignorando ad actum procedatur.

64 Constitutionis c. fęlicis. de pen. lib. 6. pena remissiue docetur, & num. 65.

66 Constitutionem cle. 1. de sepul. quinam violare dicantur.

67 Sepelientes excõicatum publice iuris publicitate, num in penam const. de qua hic incidere dicantur.

68 Interdictum, sed non nominatim, an possit in cęmeterio sepeliri.

1 EXCOMMVNICATIO † nona, quantum ad eas, quæ nulli de iure reseruantur, sed ab eis absoluere potest quilibet ordinarius: sciẽdum est, ꝙ ipsæ sunt multæ. Ad sciendum autem citò, quæ excõicatio sit Papalis, & quæ episcopalis: requiratur supr. Excõicatio. 7. in princ. tabulæ excommunicationũ Papalium. Et idem facito ad sciendum quæ sint, q̄ nulli iure reseruantur, de quibus hic agitur. ¶ Prima ergo est in c. administratores. 23. q. 5. vbi excommunicantur omnes principes, & officiales qui tertio admoniti ab episcopis, vel ecclesiasticis prælatis recusant eis super eorum causis facere iustitiam.

2 SECVNDA † est in c. licet. de elect. vbi excommunicatur ille, qui electus a pauciorib. q̄ à duobus partibus Cardinalium in Summum Pontificem, assentit electioni de se factæ, & similiter oẽs talẽ recipientes ꝓ summo Põtifice: electus aũt & receptus a duab. partib. ẽt tertia cõtradicente sine exceptione Papa est: in alijs aũt electionib. valet: ꝙ sit a maiori parte, dũ tñ seruẽt vnam de formis, extra, de cle. quia ꝑꝑ istã tñ excõicationem, Sup. dicit hodie esse Papalem ꝑꝑ curiæ processum: sed illam in eo non inuenio ẽt virtualiter. Vide inf. Schisma. §. 5. Primo vero notandum est, ꝙ olim in electione Papæ admittebãt Imperator, vel nuntius eius, 63. di. c. quia sancta. §. verũ hodie vero solui Cardinales, nõ oẽs, sed præsentes tm̃ vbi dẽt electio fieri: vel adeo vicini, & commode vocari possent: & si duo tm̃ fuerint p̄sentes, alijs legitimo tempore expectatis, ipsi eligent: & vnas eligere poterit alium, & aliter debet tacere & valet, & si vnus solus adesset, adhuc eligere solus, de iure patr. per nostras, omnibus vero deficientibus, ẽm aliquos, eligit consilium gñale. l. dist. c. 1. & conuocabitur per clem populumque Romanũ, ea. di. si forte, per Imperatores ac Reges motos ab his: sed ẽm alios, eliget clerus Romanns. 23. dist. c. 1. & hoc sec. Host. est leuius, ꝑꝑ periculum moræ, extra, eo. ne pro defectu, licet, inquit, primum sit iustũ: credo tamen, ꝙ iustius sit ẽm. Vñ imprimitiua ecclesia ante Cardinales eligebatur Pontifex a clerico, & populo Romano, sec. Ang. Anch. & patet dist. 63. ego Ludouicus. Sed de his sup. Electio. 3. §. 1. 2. & 3. diffuse.

3 ET SECVNDO, † quod Papa non potest sibi

bi eligere successorem, sec.d.Anto. Et ratio
est sec.Pan.in d.cap.licet. quia effectus huius
electionis refertur ad tps, quo non est futu-
rus Papa.cōstitutio tñ, quam facit super ele-
ctionem admittitur, quia prouidet scandalis
futuris,quibus nullus alius prouidere potest:
posset tamen alicui prælato dare potestatem
eligendi sibi successorem.7.q.1.petisti,& va-
let tunc electio auctoritate Papæ.

4 † Et tertio, ꝙ numerus Cardinalium est
determinatus, sec.Matth. & dicit Zab.in cle.
ne Romani.de elect.§.ad instar numeri disci-
pulorum.de quibus.21.distin.in nouo.Sed ta
men refert idem Matt. ꝙ aliquando fuerunt
ccxxxvj.s. tpe Pontiani Papæ:qui non poni-
tur in catalogo Pontificũ, vt hētur in Chro-
nica.Et quarto,ꝙ valet electio Papæ, si Car-
dinales vnanimiter dent duobus, vel tribus
potestatem nominandi Papam,sec. Asten. &
Host.Vnde dicit do.Ant.ꝙ duæ partes colle-
gij non sunt necessariæ, si Cardinales aliter
ordinarent, vt si ordinarent,quod electus a
maiori parte sit electus, quia videbitur ele-
ctus ab omnibus, sicut & electus per cōpro-
missum,electus videtur a toto capitulo, ex-
tra,de elec.quia propter. Vnde & gl.dicit,ꝙ
Cardinales tollere possent istam constitutio
nem,& ordinare possunt,ꝙ valeat electio, si
necessitas sit in causa]. Dicit tamen idem do.
Anto. ꝙ vno contradicente compromissum
fieri non potest: licet possit statui, ꝙ vno de
duob.contradicentibus electus a maiori par
te sit electus.¶Et quinto notandum est,quòd
vtrum in numero duarum partium compu-
tetur electus necne:do.Anto.dicit,ꝙ qñ quis
eligitur ad ecclesiam, in qua non hēt vocem
planum est,ꝙ non computatur eius vox: qñ
autem ad eam eligitur, in qua vocē habet,si
eligitur per formā scrutinij, requiritur vox
cum certo,& determinato tpe: & electus cō
sentit demum post scrutinium:ideo vox eius
non auget.Si vero eligitur per formam com
promissi, tpis determinatio non requiritur,
ideo vox, subsequens auget: & ſm hoc vox
electi cōputari deberet in numero Cardina-
liũ.Sed Pan.in d.c.licet.melius distinguit,di-
cens,ꝙ si nō est de collegio is,q eligitur, eius
vox non computatur in numero eligentiũ,
nec similiter si est qdem de collegio.& alium
eligit,nec similiter si eligit seipsum,vbi pro-
ceditur per scrutinium secretum, quia cum
ignoret se electum ab alijs,repellitur vt am-
bitiosus: secus si p scrutinium publicum, ita
quòd quilibet palam exprimit vocem suam,
qa computatur,sec.Doc.ꝙ intellige sr prin.
fuit electus ab alijs,& ipse cōsentit.Nec pōt,
dici ambitiosus,cum non oriatur a se,sed vo
cetur ab alijs. Putat tñ speciale in Papa, ꝙ ēt
si cōsēsisset in aliũ scrutinio publico, vel pri
uato,potest variare,& accedere ad electionē
de se factam, quod intelligo, etiam si electio
non sit perfecta, sed perficiatur voce electi,
de quo in c.cum in iure de elec.

5 † Et,sexto,ꝙ si Cardinales consentiunt in
eum, qui se gesserat pro Papa non electus a
duabus partibus, quidam, vt Host.& Pan. in
Sum.Ros.vltimo in excōicatione x.§.xv.dñt
electionem non valere,quia consentire non
pñt in excōicatũ: imò oēs consentientes sũt
excōicati, & hoc nisi ille absolutus fuisset p
Cardinales q non adhæserũt ei. Sed cōtrariũ
tenuit eadē Su.primo ibi,in §.3. quia inquit,
in hoc casu vident,illi constitutioni renuntia
re,& derogare.cũ princeps agēs contra legē
in dubio videatur dispēsare,vt sup.Dispensa
tio.§.3. & hoc est verum,primo,quia electus
non repellitur hic,etiam si esset simoniacus:
dis.79. si quis pecuniam. & tamen aliquando
simoniacus est excommunicatus. idem patet
per dicenda in sequenti particula.

6 †Septimo,ꝙ cum tex.dicit,sine oī exce-
ptione: vr approbato consilio abstulisse oē
impedimentum iuris positiui.Vnde sec.Doc.
excipi non pōt,si apponit contra eũ ꝙ nō sit
de Cardinaliũ collegio,vel ꝙ sit bigamus.il-
literatus, vel laicus, vel exoratus, in alijs aũt
quantumcunq; præcise,ēt si ipse Papa scribat
legitima exceptio admittenda est. de rescri.
c.si qñ.& de off.dele.c.ex parte. Opponi tñ,
vel excipi pōt, de quibusdam pertinentibus
ad ius diuinum vel naturale,sicut si sit primo
hæreticus,admittit exceptio,sec.do.Ant.per
glo.xl.dis. si Papa. quia ſm Doc. in hoc casu
desinit esse caput ecclesiæ, & sufficerent duo
testes,si negatur esse Papa ppter hæresim,in
qua erat tpe electionis, vt in d.c. si quis. Inn.
tamen,& Comp.& Io.And.tenent,quod ex-
cipi de hæresi non possit:licet de ea possit Pa
pa accusari,quia text. remouet omnem exce
ptionem, & ex electioni cōsequitur plenum
ius, vnde hic exceptio nō est proportionabi
lis,qa exceptio opponitur cōtra petentē, cũ
sit actionis exclusio:electus autem Papa nihil
petet, cum habeat plenum ius. Pan. aũt in d.
c.licet,dicit, ꝙ antequam adipiscatur posses-
sionē,obstat exceptio, nam postea nō posset
excipi,sed deberet accusari. Et silr excipitur
secũdo, si sit mulier: qa nō est capax ordinis.

Ter-

Tertio si sit infans, nisi electio esset facta a Spirito Sancto: quia non est capax ordinis. Et quarto, secundum aliquos, si esset vxoratus. hoc tñ non est verum, quia vxor non est contra substantia Papatus, cum beatus Petr. eam habuerit, poterit tñ vxor eũ repetere, ſm gl. in d.c. si quis. nisi ad continentiam inducatur, vnde vxori poterit debitum reddere, ſm glo. ¶ Octauo, ꝙ si Papa non sit electus canonice, sec. do. Ant. si hoc sit occultum, ecclesia non iudicat. de simo. excusat tñ probabilis ignorantia, licet non crassa de elect. ex apostolicæ. Si autem inthronizetur per seditionem, præsumptionem, vel aliud ingeniũ, sec. d. Anto. est excõicatus. ¶ Nono, ꝙ electus sec. doc. ex sola electione cõsequitur Papatũ: nec ad eius exercituũ indiget cõfirmatione cõsecratione, vel inthronizatione, vt ꝓbãt aperte textus ibi electus. Et licet addatur, & receptus: tñ, & sumitur pro id est, sec. doc. vel dr receptus habito respectu ad consuetudinem, quia electus inthronizatur, vel hoc verificatur per accessum eorum, qui eum non elegerunt primo, sed tñ consentiũt, & sic recipiunt illum, de quo in parti. seq. ¶ Decimo, ꝙ durante scrutinio Papæ quantumcunque publico, pñt alij Cardinales accedere ad electũ per alios, & resilire ab electione q̃ fecerant, vt sic habeatur duarũ partiũ cõcursus. Vnde si quis sit ab vno solo electus, nullo electo a duabus partibus: pñt Cardinales ad istũ accedere, & augere numerũ eligentium. Non tñ possunt ab electione, q̃ fecerunt resilire simpliciter, ẽt si quis ab vno solo sit electus: sed bene pñt variare, id est, accedere ad electũ per alios. Quod Pan. extendit ad hoc vt quis possit accedere ad electionẽ de se factam, recedendo ad ea quam ipse de alio fecerat: quod quidem, sec. aliquos, põt esse verum sec. ambitiones quas hodie videmus, tñ sec. Deum verum est, quod Apostolus Heb. 5. dicit. Nemo assumit sibi hunc honorem, nisi qui vocatur a Deo, tanquam Aaron. Vnde talis peccaret mortaliter, etiam si non moueretur intentione præessendi, sed proficiendi. sed vide sup. Elect. 2. §. 17. Multa alia pulchra de ista materia dicit Pan. in d. ca. licet. vide etiam infra excommunicatione 12.

7 Tertia † est in c. quonia. de off. ord. vbi habetur, quod vbi in ciuitate vel diœcesi vna populi sint linguarum diuersarum & rituũ, Pontifex loci pro necessitate vrgente potest ꝓsulem sibi vicariũ instituere illis cõformẽ, sibi ꝑ oĩa subiectum & obedientem, qui aũt aliter se ingerit, ipso iure est excõmunicatus.

8 Qvarta † est in c. 1. de loca. vbi excõicantur magistri & scholares Bononiæ conueniẽtes hospitem pro conducendo hospitio aliorum magistrorum & scholarium in læsionẽ, vel impedimentum inhabitantium, nisi prius tempus conductionis sit elapsum, vel nisi de consensu ipsorum magistrorum, & scholarium inquilinorum.

9 Primo † vero dubitatur, qui veniant nominibus horum? Et dico, ꝙ noĩe magistrorũ veniunt Doct. sec. omnes, nomine autem scholarium sec. Lau. & Inn. veniunt omnes gaudentes priuilegio scholastico, & gratia scholarium ibi existẽtes, cuiusmodi sunt scriptores vt no. in auth. habita. C. ne fi. pro pat. tamen verius do. Ant. tenet ꝙ hæc sententia nõ extẽditur ad scriptores cum sit pœnalis, quia eadem ratione extenderetur ad chartarios, & rasores chartarum, & consentit Ber. & Io. Andr. & Pan. ¶ Secundo, quid sit conuenire? Et dico, quod sec. gl. est alloqui, vel de habitatione tractare. Vnde istam pœnam non incurrunt conducentes solum, sed etiam de conductione tractantes, nisi primo tempus elapsum tempus conductionis, scilicet fiendæ, secũdũ Io. And. Sed verius Pa. tenet tutius esse quod expectetur tempus locationis esse completum, vel nisi consentiant inquilini.

10 Ex † quo elicit Pan. quod non incidit quis in pœnam constitutionis pœnalis factæ in fauorem alicuius si ille consentit.

11 Tertio, † vtrum ista sñia sit generalis se extendens ad oĩa studia quæ sunt in terris? Et dico, ꝙ sic, sec. Host. & gl. in l. ne cui. C. loc. & hanc opi. tenuit Sum. Ang. dicens quod est tutior. Sed verius oppositum tenuit Sum. Ros. dicens, quod est localis tantum, habens locũ Bononiæ solum. Et hoc tenuit Inn. Gof. Alb. Pet. de Peru. & Ioan. Andr. & est cõis opinio. ¶ Quarto, vtrum hac pœna ligentur domorum locatores? Et dico, ꝙ sic secundum aliquos, s. do. An. & Ge. in c. 2. de conse. & in ca. cupientes, de elec. li. 6. & Bar. in l. si de acc. secundum alios vero non ligantur secundũ gl. Pan. vero ibi pro hoc casu & similib. quærit, vtrum pœna posita in vno ex correlatiuis extendatur ad reliquum. Et distinguit, quia aut non per oĩa est eadem ratio in correlatiuis: & sic non extenditur, vt patet ex notatis in c. super eo. de vsu. quia pœna apposita mutuanti, nõ intelligit repetita in accipiẽte, qa non est eadem ratio. Et hoc voluit Bartol. in l. vlti. C. de iud. vid. toll. Si vero eadem ratio sit:

ſit: puta imponitur pęna vendenti frumentum forenſi ne extra ciuitatem extrahatur: vtrum intelligatur repetita in emptore. Eſt dubium ſatis probabile & credit extendi diſpoſitionem ſtatuti, ſed non pęnam: ſicut in ſimili dicit Io.And.in c.diſpendia, de reſcrip. lib.6. quod ex identitate rationis extendi debet conſtitutio ſed non pęna conſtitutionis. In caſu autem noſtro ratio non eſt eadem. qa ſcholares inter ſe debent humanius tractare, & certant de lucro captando: etiam qn̄ in alterius odium hoſpitium conducunt ante tē pus: locator vero non ita eſt ſcholaribus adſtrictus vt illi inter ſe: & certat de damno vitãdo, volens rem ſuam locare tp̄e habili. nec facit in odium alicuius. Hoſt. tamen tenet locatores ligari ex alio reſpectu, quia. ſ. cõmunicant in crimine criminoſo. quod licet Pan. non approbet, quia. ſ communicans in ipſo actu, quo quis incidit, non incidit: cũ adhuc ille non ſit excõicatus: ſed prius oportet actum perfici. Tamen dictum Hoſt. poteſt eſſe verum, vt dicit idem Pan. qn̄ locator venit ad actum locationis: quia excommunicatio hic infligitur ex ſolo tractatu de conducendo. Sed intellige ſi venit ad actum alio tempore: quia ſi in eodem, totum eſſet vnus actus.

12 QVINTO † eſt in c. non minus. iuncto ca. aduerſus. de imm. eccl. vbi excõicantur primo omnes rectores & conſules ciuitatum, & alij officiales laici quorumcunque locorum, qui angarias & exactiones indebitas, i. onera p̄ſonarum, aut rerum eccleſijs aut eccleſiaſticis perſonis imponunt, pro eorum fautores. Et ſecundo excõicantur prædicti, qui iuriſdictionem prælatorum, & authoritatem, quã hn̄t in ſuis hoĩbus, euacuant, quia cum iſti q̃ illi ſi moniti non deſiſtant, ipſo facto tã ipſi q̃ fautores eorum ſunt excõicati: nec abſolui debent, donec ſatisfecerint competenter. Et tertio excõicantur ſucceſſores prædictorum officialium, niſi intra menſem exceſſum ſuorum prædeceſſorum purgauerint & ſatisfecerint. Quo autem differant exactiones, taliæ, gabellæ, pedagia, tributa, vectigalia, cenſus, & huiuſmodi, vide infr. Gabella.

¶ Primo vero dubitatur de intellectu aliquorum verborum, & dico, quod dr̄ iuriſdictionẽ, ſ. ẽt ſpiritualem interdum, ſec. Io. And. licet loquatur tex. de tp̄ali. dr̄ etiã, moniti; ſed ſec. Hoſt. ſufficit monitio vna cum dilatione competenti: quia ea non eſt in fauorem eccleſiarum & odium tyrannorum: quorũ aliqui ſunt adeo terribiles, quod eos tertio admonere non eſt facile. Excluditur autem appellatio, quia a correctione canonis non appellatur. Dicitur ẽt intra menſem, ſ. a tp̄e ſui regiminis computandum, & interim ſe conſentit his, p̄p quæ incidit prædeceſſor, incidit in eandem, cum participet in crimine dãnato: nec põt hoc tp̄s minui quo ad ſn̄iam huius canonis: ordinarius tñ poſſet eum ſua ſn̄ia ligare illud abbreuiando. Io. And ſec. Hoſt. tñ menſis iſte, ſiue præſumptio, quæ ex lapſu ſumitur, non extenditur ad alios caſus. Nec tamen delictum prædeceſſoris ſucceſſori præiudicat, ſed iam eſt eius proprium, ſi illud nõ emendat: quia conſentit, vt dicit gl. Ber.

13 SECVNDO † dubitatur, an clerici ad aliqua onera teneantur, & ad quæ? Et dico primo ꝙ perſonæ eccleſiaſticæ grauari nõ dẽnt grauarijs, vel perangarijs, vt ad foſſata faciẽda, & hmõi: vt in d. c. nõ minus. nec ad collectas vel talias, ſiue qualcunq; exactiones, vt in d. c. aduerſus. nec pro domib. prædijs, vel quibuſcũque poſſeſſionibus eccleſijs, vel eccleſiaſticis perſonis legitime acquiſitis hactenus, vel acquirendis in poſterum: vt in c. de immu. eccl. lib.6. Et ſecundo dico, ꝙ poſſeſſio collata eccleſiæ vel clericis, ſec. Pan. in c. fi. de vi. & ho. cl. ſi habebat onus perpetuum & inuariabilẽ annexum, trãſit cum ſuis onerib. facit cle. 1. de cenſibus. Si autem onus non erat perpetuum inuariabile, ſicut iſtæ deſcriptiones, q̃ hodie fiunt æſtimando bona alicuius vt ſoluatur plus vel minus ſm̄ impoſitionem collectæ. ad hmõi onera non tenentur clerici vel eccleſiæ, quia non dicuntur annexa poſſeſſionibus. & conſentit Io. de Lig. & Io. And. poſt Arch. & do. Ant. Et tertio dico, ꝙ Pan. in 6 cõcilio incipiente, caſus ſuper quo concludit. ex c fi. de vi. & ho. cler. & gl. ibi, qđ ſicut clericus nihil tenetur ſoluere pro facultatib. eccleſiæ. ita nec pro proprijs: q̃a res clericorũ & eccleſiarum eodem priuilegio gaudẽt. 12. qõ. 2. eccleſiarum ſeruos. Ex quo infertur ꝙ gabellas & pedagia de patrimonio proprio ſoluere non dẽt facit cle. p̄ſenti. de cenſib. & c. q̃q̃. eo. tit. li.6. Nec tenetur ſoluere certum quid pro libra, ſm̄ quorundam locorum ſtatuta, ſi aliquid donatur vel relinquitur eccleſiæ. Et idem ſi donatio fieret clerico. & ar. eſt bonum in d. c. fi. Et ſic in ſumma habes quatuor, q̃ quo ad exẽptionẽ gabellarũ gaudent eodẽ priuilegio. ſ. bona eccleſiarũ, bona p̄rimonialia clericorũ, relicta eccleſijs, & relicta clericis. An aũt teneat ad aliq̄d qn̄ vendit fructus ſuos: vide inf. Ex cõicatione. 21. par. 3.

TER-

14 †Tertio dubitatur, vtrum clericus hẽns bona communia cum fratribus possit ea defendere a collectis? Et dico, quod Pa. vbi sup. refert Spec. in tit. de coniu. tenere quod non: quia sub obtentu priuilegij non debet resp. vacillare. l. 2. C. de priui. scho. li. 12. Vnde iudex coget ad diuisionem vel solutionem pro rata. Et idem dicit si frater clerici donec partem suam clerico in fraudem collectarum: quæ fraus præsumitur quando possidet post donationem sicut prius: & similiter si omnia sua bona vel partem maiorem donauit. l. omnes, §. Lucius. ff. de his quæ in fraud. cred.

¶ Quarto, vtrum imminente necessitate reipublicæ, cui statim oportet prouideri, ut subitum bellũ, grauari possit ecclesia sine consultatione Papæ? Et rñdet Pet. de Anc. in c. 1. de immu. eccl. quod sic, sec. Old. si mora periculum allatura esset. Nec ob. c. reprehensibile. 12. q. 8. vbi dr̃ quod clerici non tenentur ad custodiam ciuitatis, quia cum sint milites Christi, debent Christo in diuinis officijs deseruire: quia sec. Pan. in c. peruenit. de imm. eccle. clerici ad custodiam ciuitatis, & hmõi, non tenentur regulariter. Et sic intelligitur illud ca. reprehensibile. Secus propter inopinatum & improuisum casum, propter quem Papa non vult eos excusari a custodia ciuitatis, vt in d. c. peruenit.

15 †Qvinto, vtrum teneri possit aliquis modus vt possessiones deuenientes ad clericos possint grauari collectis? Et dico, quod Bart. in l. rescripto. de mune. & ho. ponit salua correctione ecclesiæ vnum modum, quo ad possessiones, quæ nondum venerunt ad clericos, vt si fiat statutum, quod omnia prædia intelligantur tributaria communis, & obligata pro collectis: quia tunc cum onere transirent ad clericum. Et recitat alium, quem tenuerunt. Eugubini donantes oẽs fundos communi, & deinde recipientes illos ab ipso communi sub censu & tributo collectarum. Sed Pan. vbi supra dicit hæc sibi non placere, maxime propter fraudem, quia indirecte ueniunt contra priuilegium concessum ecclesiæ Imperatorem in l. 1. C. de sac. san. ecc. per qđ quisque habet liberam facultatem donandi ecclesijs, quæ facultas per hoc tollitur. Vide inf. Immunitas. 2. §. 6. in fi.

16 †Sexto dubitatur pro quo talis rector, vel successor satisfacere tenetur, antequam absoluatur? Et dico, ꝙ sec. domi. Anto. & Io. Andr. tenetur de omni damno contingenti ecclesiæ ex eius exactione. Si vero de collecta dedit consilium, etiam ad eius restitutionem tenetur. Si autẽ non dedit, forte ad eam emendandam non tenetur, sed emẽdabit interesse obuenies ecclesiæ ex regimine eius, & forte eum spiritualem pœnitentiam, & ẽt pecuniariam, ẽm quod bonus iudex arbitrabitur, subire oportebit. Quæ quidem tantum habent locum sec. Innoc. qñ quis succedit in regimine eius, qui excõicatus ẽ ex dictis causis, vel aliter qualitercunq; pp libertatem ecclesiæ violatam, si fouet factum damnatũ ꝑ decessoris, puta quia non dimittit clericum, quem ille incarcerauit, vel huiusmodi, cap. si concubinæ, de sen. excommun. Secus si ex alia causa esset. Põtas excõicatus, vel consiliarij, vel vniuersitas, seu ciuitas interdicta, quia tunc successor non esset excommunicatus, sec. Inn. Pan. autem in d. c. aduersus. dicit quod non est excõicatus successor, nisi prædecessor deliquerit prætextu officij ad commodum ipsius officij, vel vniuersitatis, secus si ad proprium commodum, vel libidinem; quia tũc solus reus teneretur, & ipse, vel eius hæredes conueniri debent, iuxta lecta, & no. in l. j. & 2. ff. ad l. Iul. repe. in c. 1. de sol. Et hoc intellige, ẽt si prædecessor violasset ecclesiasticam libertatem. ¶Septimo, vtrum dictus officialis teneatur satisfacere de suo? Et dico sec. Pan. in d. c. aduersus, quod sic, quando satisfacere non vult cõitas. in cuius vtilitatem cessit extortum, ẽt si ipse inde nihil habuit ꝑ arg. prædicti c. & no. per Innoc. in c. sicut dignum de hom. tenetur tñ sec. Gof. ipsa communitas, si ex hoc est effecta locupletior, & facit l. Iulianus, ff. de act. emp.

17 Octavo †vtrum sit excõicatus officialis vel rector, qui non consensit, sed restitit, quantum potuit? Et dico, quòd sic, si non dimittit officium, sec. Inno. in c. nouerit de sen. excomm. & Io. And. in d. c. aduersus, & vident̃ cõiter Doct. hoc tenere, Pan. tñ in d. c. aduersus dicit hanc opin. esse valde rigorosum, & contrarium posse teneri, quod Sum. Ang. verum dicit post factum. Mihi vr̃, quod licet cõstitutio fauorabilis debeat extendi, non tamen vsquequaque maxime in ꝑiudicium alrius, sed solum in dubio. vnde cum tex loquatur contra officiales hmõi onera imponentes, debet extendi ad consentientes impositioni, non autem ad resistentes fide bona. Vnde officio resignare licet sit tutum, tamen non tenentur, nisi qñ illud exercere nõ pñt, nisi se de talibus intromittatur imponendis, vel exequendis. De successore aũt similiter dici

dicit Io.An.quod officio resignare tenetur si obtinere non potest satisfactionem resistéte communitate. Sed tamen dicendum, mihi videtur, vt de rectore primo. & re vera ista est mens Panor. si diligenter trutinetur. Est autem idem iudicium quoad successionem, si vniuersitas excessit in prædictis contra expressam iuhibitionem antiqui rectoris.

18 NONO, † vtrum dantes consilium in prædictis, siue oẽs consiliarij talis vniuersitatis teneantur? Et dico secundum Panor. in d.c.aduersus. quod si dederunt consiliũ ad hæc imponenda, indubie sunt excõicati. in d.ca. aduersus. & in cap. nouerit, de sen. exc. & tenẽt quilibet insolidũ ad satisfaciendũ. sec. Inn. in c. sicut dignũ. de hom. Si aũt contradixerunt expresse, sed officium non dimiserunt. Inn. in d.c. nouerit. recitat contrarias opiniones. Sed sec. Pan. teneri põt, quod non teneãtur, vt patet per no. per Inn. in c. de his q̃ fiunt a ma. par. cap. Si vero tacuerunt, inuoluuntur pœna cum expresse consentientib. ut notat Inn. in d.c.i. ꝙ q̃a ex quo vocantur vt consulant, si tacent, sunt in culpa. arg. in l. de ætate. §. qui tacuit. ff. de inter. ac. & in cap. si post præstitum. de confes. li. 6. sup. Consensus. §. 4. Item. Electio. 2. §. 2. in fin.

19 DECIMO † vtrum mensis datus successori ad satisfaciendum antequam incidat, detur etiam prædecessori, qui erat tempore grauaminis. Et dico sec. Host. & communiter Doc. quod sic: sed Pan. in d.c. aduersus distinguit: tamen mihi magis placet primum.

20 VNDECIMO, † vtrum excõicati sint clerici soluentes aut exhibentes onera huiusmodi. Et dico, ꝙ sic, olim per Bonifacium in 6. de immu. eccl. sed non hodie, quia illa sententia reuocatur in cl. vnica. eo. tit. vt dictũ est. sup. & ibi præcipitur vt reseruẽtur ea, quæ in istis duobus capitulis dñr, vbi dr̃, ꝙ episcopi cum clericis possunt prædicta præstare, vbi laicorum non suppetunt facultates, sed tamen ꝓpter imprudentiam quorundam scilicet prælatorem, qui sine iusta causa hoc faciebant, Romanus Pontifex consulatur. Sed hoc intelligo, nisi periculum esset in mora.

21 DVODECIMO, † vtrum iudex secularis compellens clericum vel etiam secularẽ personã alias existẽtẽ de foro ecclesiastico, & sine distinctione personæ sit excõmunicatus. Et dicit Pan. in d.c. aduersus. ꝙ si monitus nõ desistat, excommunicatus est ipso facto: quia turbat iurisdictionem ecclesiasticam: & est tex. in d.c. non minus. & tenet Host. & Ioan. And.; imò hodie per processum curiæ excõicatus est excõmunicatione Papali, vt supra Excõmunicatio. 7. Excõicatione 28. Personæ autem q̃ a seculari iudice non possunt iudicari, sunt multæ. Primo omnes gaudentes priuilegio canonis, si quis suadente. de quib. sup. Excõicatio. 6. exceptis clericis coniugatis, de quibus dic. vt sup. Clericus. 1. §. 6. Secundo. omnes personæ adstrictæ ecclesię perpetuo seruitio vel gaudentibus dicto priuilegio, vt no. Pan. in c. nullus. de foro comp. secus si nõ sunt perpetuo obligati. Et sic limita glo. in c. clericum. el 1. 11. q. 1. Tertio, oẽs de familia episcopi secundum communem opinio. vt not. Pan. in d. cap. nullus. Quarto, vxor clerici deferentis tonsuram & habitum, si non est bigamus. tex. est in l. fin. C. de incol. Mulieres, inquit tex. honore maritorum cingamus, & genere nobilitamus, & forum ex eorum ꝑsona statuimus. Quinto rectores hospitalium. & piorum locorum, si sunt perpetuo obligãti, ſm eundem Pan. in d. c. nullus. alias non. Sexto, fratres tertij ordinis B. Dominici, & Francisci, vt patet ex priuilegio Sisti Quarti, quod dicitur bulla aurea. Iesuati autem & Eremitæ, secundum aliquos non pertinent ad forum ecclesiasticum. Sed vide sup. ecclesia. 1. §. 5. Item excommunicatio. 6. §. 2.

22 SEXTA † est in c. non magno ne cle. vel mo. contra quoscunque religiosos tacite vel expresse professos audientes leges vel physicam, nisi intra spatium duorũ mensiũ redierint ad claustrũ, in c. aũt super Spe. ne cle. vel mo. hoc extenditur ad archidiaconos, plebanos, præpositos, cantores, & alios clericos habentes personarũ, & oẽs sacerdotes, nisi ĩtra spatiũ duorũ mẽsiũ destiterint audire. Ex quibus colligit Pet. de Peru. ꝙ triplex est horũ prohibitio, quia aliquib. prohibẽt rõne professionis, id est, tacite vel expresse professis, quia claustrum exire nõ pñt ad hæc audiẽda vel legenda. Quibusdã rõne ordinis. s. sacerdotib. non aũt constitutis in alijs ordinibus, quibusdam aũt ratione beneficij, s. constitutis in dignitate curata vel non curata. Vñ qui habet ecclesiã parochialem, & non est sacerdos, non ꝓhibẽt hæc audire, nisi talis ecclesia hẽat sub se capellam vel capellas, ut no. in c. statutũ. nec cle. vel mon. li. 6. iuncta gl. Colligitur etiam ex Pan. ꝙ ad hoc ꝙ prædicti ligẽtur, tria requiruntur. Primo, ꝙ exeant religiosi quidẽ monasteria, reliqui vero ꝓprios lares. Scd'o ꝙ exeant hac intẽtione. Tertio, ꝙ currat spatium duorũ mensium ab exitu. Vñ

si in

ſi in proprijs monaſterijs aut domibus audiunt aut legunt, non incidunt, ſecundum eum, & Inn.do.Ant.imo in iſtis ſtudendo, vt dicit, non peccant, ſi hoc faciunt ad melius intelligendũ canones. Secus ſi principaliter ꝓpter ipſam ſententiã ciuilem, & idem intellige de phyſica, vt intelligatur philoſophia. Et ſimiliter, vt dicit, non incidunt, ſi exeunt alia cã; & tñ audiunt ſtante illa cã ẽt vltra duos menſes, niſi mutato animo ſtarent extra principaliter vt audirent per duos menſes: quia tẽpus duorum menſiũ inciperet a die ceſſionis cauſæ pp̄ quam quis exiuit. Et adde, quod etiam non incidunt de mente eius ſi exeunt ẽt hac intentione, ſed intra duos menſes reſipiſcũt quia tria requiruntur, & hoc tenet Gofre. & Vinc. & Io.An.licet.Hoſ. & Archi.dicãt quod ſi ſemel audiant intra duos menſes incidunt, ſed tene primum, quia cõſtitutio eſt pęnalis.

23 † PRIMO verò dubitatur, quando incipiat currere tp̄s illud duorum menſium. Et dico ſm gl. quod a die publicationis cõſtitutionis huiuſmodi: vnde hodie ſtudentes, ipſo facto incidunt. Sed hoc cõmuniter non tenetur: qa conſtitutionem pœnalem ampliat, nec textui conſonat. Alij vero, quod a die, qua incipiunt iſti audire prædicta, quod Arch. vr̃ tenere. Sed mihi magis placet quod alij dñt, illud incipere ab egreſſu monaſterij hac intentione quo ad religioſos, & ab incæptione auditus ſiue ab egreſſu propriorum larium effectu auditionis quo ad alios, quæ opinio eſt Ioan.Andr. & do.Car. & de Anc. & mens Inno.Gofr.Vin. & Pan. Et præter rõnes, quas tãgit Pan. dico ideo eſſe, quia quando principiũ tp̄is nõ limitatur aliter, vr̃ eſſe illud, in quo tranſgreſſio prohibita incipit, quod eſt quantum ad religioſos in ipſo exitu de monaſterio ad habitandũ alibi ſine legitima cauſa & licentia, quantum vero ad laicos non eſt in ipſo exitu de quacunque ſua domo: ſed de ea quam conduxerunt in iſto loco ſtudij, qa eis non eſt illicitum exire ſuam domum, & ꝯ aliam in loco ſtudij conducere: niſi ex intentione quã eccleſia non punit. Vñ principium huius tp̄is in iſtis eſt in exitu cum effectu auditionis.i.auditionis ſcholarum ad audiendũ.

24 † SECVNDO, vtrum incidat religioſus, ſi poſt exitum hac de cauſa mutato propoſito audiat Theologiã vel canones. Et dico ſcd̃m Inno. & Vinc. quod ſic niſi ſatisfaciendo iſti conſtitutioni redeat ad clauſtrum, vel abbas ſignificet ei, quod audiat Theologiam, quo caſu cenſetur reuerſus ad clauſtrum. ff. de in ius vo.l.quamuis. Sed Pan. contrarium verius tenuit, quia tunc ceſſat ratio huius conſtitutionis, ſ. ne viri ſpirituales mundanis rurſus actibus inuoluantur. Ad textum autem qui regreſſum requirit intra duos menſes, dicendum eſt, quod habuit reſpectum ad effectum ipſum audiendi, vel ad perſeuerantiam ꝓpoſiti prioris, q̃ erãt cã ſtãdi extra monaſteriũ.

25 † TERTIO, vtrum incidat religioſus audiẽs aut legens prædicta in clauſtro? Et dico, ꝙ ſic, ſecundum Hoſt. quantum ad mentem, etſi non verba, & conſenſit Arch. Sed verius ſenſit Inn. ꝙ non, quia text. diſponit ſuper exeũtes, & conſentit d. Ant. quia pœnæ tanquam odioſæ reſtringendæ ſunt, & ſequitur Pano. Nec obſtat, ꝙ dñt aliqui horũ, tales ſcientias religioſis non congrue, ſicut nec earum exercitium: & quod hæc cã nunquam ceſſare poſſet, & conſequenter nec eius effectus, qa hoc eſt oĩno falſum, cum religioſis maximè conferant leges ad intellectũ canonũ, & phyſica ad intellectum phyloſophiæ, & conſequẽter Theologiæ, licet iſta ſm re præciſè eis nõ cõgrauant. Et tñ ſunt prohibita ſm Hoſt. quia ſine principali ſtudio, & auditu legum, ſufficiẽs notitia hr̃i poteſt de materia legum contenta in canonibus per ea, q̃ in libris canonicis apponuntur, & qui dubitat, quærat: quia nõ eſt prohibitum certiorari de dubijs, vnde ſecundum Pan. ad hunc finem licet ſtudium cameræ, & hr̃e libros iuris ciuilis. Nõ obſtat ãt ſi dicatur, eandẽ eſſe rationẽ in non exeuntibus quia hoc eſt falſum: quia magis delinquit exiens cæteris partibus, cum ſit laudabilius eſſe in clauſtro propter multa.

26 † QVARTO, vtrum incidat aliquis prædictorum legens aliqnibus prædicta in camera priuatim.i.docens. Et dico, ſm Hoſt. ꝙ ſic: quia ſtudium prohibitur, & lectio: cum lex nõ debeat poſita eſſe in verbis, ſed in rebus de elect.commiſſa.lib.6. Sed verius ſenſit Pa. ꝙ nõ: quia ſi licet religioſis his vacare in monaſterio, vt dictum eſt: licèt etiã eis ſe mutuo docere, & idem eſt de alijs prædictis. Imò Pano. ſentire vr̃, ꝙ non ligetur religioſus hæc docens extra monaſterium: quia non inuoluitur actionibus mundanis: nec hoc facit vt inuoluatur, ſicut ille qui addiſcit. Nec obſtat, quia prohibetur legere: quia non ſumitur ꝓ docere, ſed pro ſtudere. Sed hoc eſt mihi dubium, & ſecundum Archie. videtur falſum, & contra intentionem legis, quicquid ſit de verbis.

27 † QVINTO, vtrum incidat religioſus vo-

leus honorare amicum suum in suo principio lecturæ in legibus, aut in medicina, & eũ audiens. Et dico, qđ Host. dicit esse non suum hoc interpretari, cum damnetur lectio & auditus, quantum ad verba: putat tñ Papam responsorum quod non ligatur. Sed Pa. verius dicit, qđ non ligatur, etiã quantum ad verba: quia tex. disponit de exeunte cã audiendi, vt s. principaliter studeat in legibus, vt pertractet ecclesiastica negotia, vel in physica, ꝑꝑ fratres languentes, quæ oĩa hic cessant. Adde ẽt qđ non incidit semel audiens, vt dictũ est: sed requiruntur duo menses. Adde etiam qđ non incidit semel audiens principaliter vt videat modum dicẽdi Legistarum, vel alia curiositate ductus, vt patet ex dictis. ¶ Sextò, vtrum incidat, qui amicũ suũ hñtem paucos discipulos vult honorare continuò audiendo. Et dico ꝙ sic, ẽm Host. Sed verius dicit Pan. hoc esse verum, si faceret in fraudem, & cum hoc ꝑ duos menses, secus sine fraude, vt satis patet ex dictis, & satis hoc vr̃ de mente Host. Fraus aũt ex cõiecturis poterit deprehendi. ¶ Septimò, vtrum oẽs pœnæ inflictæ religiosis ob hoc, habeant locũ in clericis secularibus ibi prohibitis? Et dico, ꝙ sic scđm glo. & Pan. in d. ca. super. qui dicit hanc opin. sequi Doct. cõiter. ¶ Octauo, vtrum incidant Doctores, admittẽtes religiosos ad lectiones suas scienter? Et dico, quod sic, etiam si habitum non dimittant, & de licentia sui prælati audiat physicam, aut leges, ẽm Archiepis. & Lap. qui etiam dicit, quod ligatur religiosus, exiens audire scientias licitas, si vadit siue licentia, aut si cum licentia, sed habitum dimittit, & similiter ligatur doctor hunc admittẽs scienter. Abbati autem non exẽpto volenti audire licita, licẽtiam dabit diœcesanos, habito consilio illius monasterij. Si tñ sine licentia eius exit, non videtur ligari, ẽm Archiep. vide inf. Excommunicatione 25. & 26.

28 † Septima est in clericis, ne cler. vel mo. vbi primo excõicantur omnes sacerdotes, qui post monitionem officium vice comitis aut præpositi secularis habuerint, & ẽm glo. ibi est canon latæ sciẽtiæ post monitionem. Ibi etiam secundo clericus existens in sacris iudicium sanguinis exercens per mutilationem per se vel alium, honore & loco mãdatur priuari. Primò vero not. est, quod nomine sacerdotis, ẽm Host. venit large sacerdos actũ, vel fiendus, id est, clericus, de coha. cler. cap. 2. cum qua expositione transeunt cõiter Doct. Sed Pan. putat, quod hoc nomine non veniãt clerici constituti in minoribus sine beneficio, pro quo facit, quod verbũ, sacerdos, non põt ad istos cõgrue adaptari. Vnde text. intelligit de cõstitutis in sacris, qui large possunt appellari sacerdos, in d. c. 2. Et licet constitutio videatur pœnalis, & consequenter restringenda, tamẽ habito respectu, ꝙ excõicatio nõ infligitur ipso facto, secus videtur dicendũ. Quod vero dicitur ibi de existente in sacris ẽm Inn. idem est de existente in minoribus: licet Host. dicat, quod existẽtibus in sacris magis immineat ꝑiculũ, quia nec contrahere possent, & sunt irregulares. Pan aũt approbat primũ: vt. s. illa pars capit habeat locum in minoribus, qui in summa vult, quod clericus iudiciũ sanguinis exercẽs ab officio & beneficio deponatur, quia irregularitatẽ per hoc incurrit: quia rõne deponi dẽt ita cõstitutus in minoribus sicut in maioribus: vt no. in c. cum non ab hoĩe, de iud. Vel dico, qđ hẽt locũ solum in existentibus in sacris: quia alij nõ possint ad seculum redire de apo. tuæ in gl. de vita & hon. cler. ca. fi. de cle. coniuga. Ioannes exercendo ista seipsos deponunt renunciãdo implicite clericatui. ¶ Scđò no. est quod Pa. ex his no. quod clericis non põt tenere vices principis in seculari iurisdictione exercenda: licet non infligat pœnam mortis vel truncatione membrorum quod intellige qñ hoc vult facere tãquã officialis principis secularis: secus si iurisdictio tꝑalis annexa esset suæ dignitati, quia tunc põt exercere per se, dũmodo dictas pœnas non inferat. Et idẽ est si iurisdictionẽ habet iure ꝓprio puta ratione patrimonij, quod videtur procedere ẽt in prælato religioso, vt in dict. cap. dilect. de offi. ord. & c. auditis de rescrip. & ca. inter dilectos de fide instr. Elicit etiam, quod prælati posset esse cõsiliarij principis secularis: licet esse non dẽant officiales exercendæ iustitiæ.

29 † Octava est in c. nulli fas. dist. 19. contra omnes schismaticos, & in c. 1. de schisma. vbi excommunicantur oẽs, qui innituntur ordinationibus & alienationibus factis à schismaticis: quam sñia ẽm Pano. ibi quis tribus casibus incurrit. Primò, quando rẽ ecclesiasticã emit, vel aliter acquirit a schismatico, & sic no. casus, in quo emẽs rem ecclesiasticam est ipso facto exeõicatus: alias autẽ regulariter etiam occupans rem ecclesiasticam non est excommunicatus, sed excommunicandus, vt in c. cõquestus. de foro compe. Secundò, quãdo quis tenet beneficium a schismatico. Tertio quando quis innititur ordinationi fa-

ctæ

ctæ per eum, quod sec.gl. & eundem Pan.in-
tellige quo ad executionẽ, si scienter ordines
recipiantur, si aũt ignoranter, sec.Inn.etiam
executio confertur, quo sec.Host.verum est
quãdiu est occultus sed postq̃ fuerit patefa-
ctus, requiritur dispensatio : & hoc est tutius
& consentit Pan. ¶Primo vero no.quod nihi
lominus tenet contractus alienationis fa-
ctus in vtilitatẽ ecclesiæ, sec.gl.ibi, alias non
quia quãdiu ecclesia hẽt pastorem hæreticũ,
vel schismaticum, intelligit vacare. Vnde nõ
valẽt, q̃ fiunt a tali prælato in præiudiciũ ec
clesiæ. Si tñ acquirit, tenet: & nõ cassabit, se-
cundũ Bart. Et scd̃o, ꝙ qs sit schismaticus, &
vtrũ sit excõicatus cũ fautorib & similiter q
dicit ecclesiã Ro.non esse c.ecclesiarũ multa
ad hoc ꝑtinentia, habentur inf. Schisma.§.5.

30 NONA † est in c.excõicationi.de rap. vbi ex
cõicantur omnes qui Christianos naufragiũ
patientes damnata cupiditate spoliant rebus
suis, nisi ablata restituant, quam primũ pote
runt, sec. Pa.ibi.quod etiam gl.tenere videt.
Sed Ioã.And.dicit, quod requiritur monitio
anteq̃ non erant excõicati, quod Sum, Ange.
non placet, & tñ est verum, vt patuit sup.Ex-
communicatio.7.excommunicatione 20.

31 DECIMA † est in c.nouiter.de sen.exc.vbi ex
cõicantur primo oẽs facientes seruari statu-
ta vel consuetudines, quæ sunt contra eccle
siasticam libertatem: secundo omnes qui di-
cta statuta deleri non fecerit de capitularib.
suis intra duos menses a publicatione huius
sñiæ: tertio, ipsi statutarij, & scriptores statu
torum, quarto potestas, consules, rectores: &
consularij locorum. vbi hmõi cõsuetudines,
& statuta edita fuerint, & seruata, quinto,
omnes iudicantes ẽm hæc, & sexto, omnes re
digentes in publicã formã iudicatã. Nec vi-
tant istã sñiam sec.Pan.vbi ꝑdicti licet in fine
statutorum ponant statutũ, quod si qua sunt
statuta contra ecclesiasticã libertatẽ, habean
tur pro non scriptis, sicut cõiter fieri solet,
quia per hoc non est satisfactum dictæ con-
stitutioni: sed exiguntur ista statuta deleri
de libris. Et ita no.Bar.in auth.cassa.C. de sa-
crosan.eccl. ¶Primo vero dubitatur, quæ sta
tuta, vel consuetudines dicantur cõtra eccle
siæ libertatẽ? Et dico sec. Pan. in d.c.nouerit.
de mente Inn. & est cõis opin.doc.quod sũt
ea quæ veniunt contra priuilegium conces-
sum ecclesiæ vniuersali a Deo vel Papa, vel
Imperatore, de quo habes infr.Immunitas.
Secus aũt si concessum esset Ecclesiæ, parti-
culari. Hmõi aũt statutũ est secundũ quosdã
vt recitat Arch.ẽm veritatem illud quo caue
tur vt nullus offerat, nisi in magnis festiuita-
tibus, vel nisi tm̃, vel quod super mortuo nõ
sit nisi talis pannus, vel tot cerei, vel hmõi.
Sed tñ ista verba intelligit Sum.Ros. qñ fiunt
in odium, & iniuriam clericorum: non autem
qñ fiunt ad restringendum pompas indiscre-
tas & immoderatas ciuium, se inuicem aut su
perare, aut æquare irrationabiliter sata gen-
tium, ꝙ Pan.tenuit in simili in quodam con-
silio incip.stante quadã constitutione in qua
dicebatur ꝙ mater de bonis mobilibus pote
rat disponere ad pias cãs de tertia parte, resi
duũ aũt filijs relinquere tenebatur, quæ con
stitutio videbatur auferre libertatem donan
di ecclesijs. Sed ipse concludit, ꝙ nõ directe,
vel nõ indirecte q̃a nõ est in odiũ ecclæ, nec
prohibet hoĩes gñaliter dare ecclesiȩ, sed au
get portionẽ debitã filio, & in tali portione
sic aucta prohibet testari. Secus ãt vbi qs sim
pliciter ꝓhiberet alienare in ecclam directè
vel indirecte, eo ꝙ bona deferant alijs, & sic
procedit qõ Io.And.q̃ habes inf. Excõicatio
ne 23.§.2.de quo ẽt Pa.in alio consilio incip.
ꝑsens dubiũ. Sed de hoc infr.Immunitas 1. &
2. & specialius inf. Statutũ.2.§.vlt. Est etiam
sec.Bar.in auth.cassa.C.de sac.san. eccl. hmõi
statutum illud quo clerici timidiores, & laici
audaciores sunt ad nocẽdum, sicut v.g. si sta-
tuat, ꝙ occidẽs laicũ puniatur grauiter, occi
dens vero clericum soluat decẽ florenos. Nõ
autẽ est contra libertatem ꝑdictã, ẽm eũdem,
si statuatur, quod idẽ ius fiat clericis in foro
seculari, ꝙ laicis in ecclesiastico, quia, inquit,
nulla iniuria fit clericis si redigantur ad for-
mam iuris cõmunis inf. Statutum. §.2.par.8.

32 SECVNDO † dubitatur qñ prædicti ligentur?
Et dico, ẽm Host. & Bern. ꝙ hæc constitutio
modo ligat omnes, quia hi duo menses de q
bus hic fit mentio, iamdudum fluxerunt licet
quidam dicant eos incipere a publicatione
facta in singulis locis, quod secundũ Io.An.
minus est verum. Vñ statutarij, & scriptores,
& seruari facientes statim ligantur. Potesta-
tes, aũt consules, & rectores, qui possent hęc
statuta ignorare, ligantur ex quo certificati
sunt, & obedire possunt delendo, aut nõ ser-
uari faciendo, & negligunt, ꝙ tamen posse
arbitrio boni viri determinabitur, vt si hæc
sciuerunt nocte aut die festo solẽni, quo non
potuit congregari consilium, vel tꝑe infirmi
tatis. Et consentit Host.Io.And.Asten.Pan. &
cõiter doct. Sed tamen intellige sec.Archid.
ꝙ non ligantur rectores habentes potestatẽ

tollendi statuta, nisi ſm ea iudicent: aut nisi
possint operari, ꝙ deleantur, & negligant, &
idem est de consiliarijs dictorũ locorũ; vnde
si ea delere possunt, & negligant, incidunt, se
cundũ Inn. & Petr. de Anch. ẽt si dedissent ad
destructionẽ auxiliũ, & cõsiliũ. Imo sec. Hos.
in Sum. tenentur oẽs p̃dicti officia deserere,
qđ verum credo qñ non habent ptãtem de-
struẽdi illa, & nõ aliter. ¶ Tertio, vtrũ in præ
dictis excuset ignorantia? Et dico, scđ'um ali-
quos nullus vr̃ posse excusari allegãdo igno
rantiam facti: ex quo statuta ita publice sunt
promulgata. Sed Host. dicit, quod ligantur,
qñ sciunt: & idẽ cõiter vr̃ sentire doct. & cõ-
sequenter excusat ignorantia, nisi sit affecta
ta, vel crassa. Pet. de Anch. distinguens dicit,
qđ excusat quidam a sñia excõicationis, ad q̃
requiritur dolus, sed non ab alia pœna: Si tñ
statuta sunt quidẽ scita, sed ignorantur esse
contra ecclesiasticã libertatẽ, sec. Ioã. de Lig.
cum quo vr̃ sentire Pet. de Anc. nulla est ex-
cusatio, cũ sit ignorantia iuris. Sed verius di-
cit Inno. istos excusari, q̃a excõicatio non li-
gat nisi contumacẽ. 11. q. 3. certum. & hoc te
ne: quia ignorantia iuris aliqđ excusat in fo
ro conscientiæ, cum Papa non intendit liga-
re, nisi notabiliter negligẽtes in veritatis in-
quisitione, arg. de const. vt animarum. lib. 6.
quia si excusat subditus epĩ ignorando eius
constitutionẽ sine sua negligentia: multo for
tius subditus Papæ, qui interdum est in extre
mis terræ: maximè hodie vbi iura crescunt.

33 QVARTO, † an statutum factum per princi-
pales de vniuersitate liget vniuersitatem pę
na excõicationis? Et dicit Astens. quod sic. si
tota consensit, vel maior pars, aut factum ha
buit ratum, aut si monita non emendat. De
hoc tamen vide etiam sup. Excommunicatio.
2 §. 3. Addit autem idem, quod hac constitu-
tione ligantur etiam reges, & Imperatores
si contra fecerint. ¶ Quinto: an homine eccle
siæ hoc loco veniant laici eremitæ, & reclu-
si? Et dicit Veru. quod non, nisi se alicui pro-
batæ religioni subiecerint.

34 VNDECIMA † est in c. vbi periculum, de ele.
li. 6. vbi excõicantur primo omnes q̃ mittũt
scripturam, vel nuncium, vel secretè loquun
tur Card. vel alicui eorum existentib. in con-
claui pro electione Papæ. ¶ Primo vero not.
ꝙ ſm Arch. & Gem. vbi incidendum requiri
tur non solum locutionem, sed etiam missio-
nem esse secretam. Vnde no. idem Gem. ꝙ qñ
statutum aliquod enumerat plura prohibita
& vltimo prohibitio qualitatem aliquam re-
strictiuam adiungit: illa qualitas restringens
ad oĩa enumerata refertur. Et secũdo, ꝙ non
incidunt, qui conclaue. ingredientur ad lo-
quendã pro his tm̃ q̃ pertinent ad electionẽ
de voluntate oĩum Cardinalium ibi præsen-
tium, vt ibidem, dr̃, sicut aduocati, vel iuris
periti, aut religiosi, vel tabelliones, ſm gloss.

35 DVODECIMA † est in eo c. periculũ de elect.
lib. 6. vbi excõicantur omnes domini, recto-
res, alijque officiales cuiuscunque dignitatis
aut conditionis existant, qui diligenter non
obseruant: aut fraudem circa ea committũt,
q̃ ibi pręcipiuntur obseruanda in morte sum
mi Pontificis moriẽtis in terra eorum, quod
ſm Gem. verum intellige, nisi impedirentur
de iure, vel de facto ad talia seruanda, quia si
cut non ligarentur. ¶ Primo vero quæritur,
quæ sint horum pœnæ si contrafaciant? Et di
co, ꝙ statim victa morte audita rector ciui-
tatis, in qua electio faciẽda est coram clero,
& vniuerso populo ciuitatis ad hoc spãliter
conuocatis, p̃stare debet corporale iurm̃, ꝙ
totũ ordinẽ dictæ cõstõnis diligenter obser-
uabit: ꝙ si non faciat, aut fraudẽ committat
primo est ipso facto excõicatus, quod verũ
est non solũ si deficiat, sed ẽt si excedat plus
grauando Cardinales, q̃ ibi dicatur, ſm Ioã.
An. sicut & modũ excedens in se defendẽdo,
& scđo est perpetuo infamis tertio non põt
hr̃e dignitatem, nec aliquod officium publi-
cũ: quarto p̃bendis & cæteris bonis, q̃ a Ro-
mana, vel alia ecclesia tenet, est ipso facto
priuatus, & ad ipsas ecclesias reuertũtur cũ
pleno iure disponendi de eis: quinto ipsa ciui
tas est interdicta, & sexto caret Pontificali di
gnitate. ¶ Scđo quæritur, quæ sint seruanda
ſm illam constõnẽ? Et dico, ꝙ primo Cardi-
nales in ciuitate, in qua Papa cũ sua curia re-
sidebat, & mortuus est, pñtes tenent expecta
re absentes p decẽ dies, licet ſm gl. citentur,
quibus elapsit, ẽt si non venerint, conueniãt
omnes in palatio, in quo idem Pontifex ha-
bitabat contenti singuli vno seruitore cleri-
co, vel laico, vt elegerint, vel duob. si aliqui
manifesta necessitate coguntur. Scđo ꝙ ĩ eo
dem palatio conclaue vnum oẽs inhabitent
nullo interueniente pariete medio, vel alio
velamine, puta corrinarum. Tertio, ꝙ illud
cõclaue ita claudatur, vt nullus exire valeat,
vel intrare relicto aditu ad secretã cameram
pro necessitatib. corporalib. Quarto, ꝙ nul-
lus ad eos accedere, aut secrete loqui, vel nũ
tium, aut scripturã mittere possit, nisi, vt di-
ctũ est de volũtate oĩum. Et q̃nto, ꝙ in eodẽ

con-

conclaui pro victu ministrando dimittatur fenestra cõpetens, per quã nullus exire possit, vel itrare, ſm gl. Sextò, quod si post tres dies ab ingressu loci electio facta non fuit: ꝑ quinque immediatè sequentes tam in prandio, q̃ in cęna, non habeant nisi fericulum vnum. Septimò, quod si post hos quinque dies electio facta non fuerit, tunc omnis ministretur solũ panis, vinum, & aqua, donec sit electio facta. Octauò, quod pendẽte dicta electione Card. nihil lucri percipiant de camera Papæ, nec aliud lucrũ vndecunq; proueniẽs ipsi ecclesię sed custos dictæ cameræ oĩa reseruet futuro Pontifici, & si quis lucri eo tꝑe de camera dicti ꝑcipiunt, ex tũc suspẽsi sunt a perceptione fructuum suorum beneficiorum quousq; hmõi lucrũ restituant. Nonò, quod interim Card. de aliquo negocio se non impediant: nisi forte oporteret defendere aliquam terrã ecclesiæ, vel aliud eueniret iã euidens, & graue periculum, quod oẽs Cardinales concorditer iudicarẽt ꝓuidendum esse. Decimò, quod si quis ex eis dictũ conclaue intra dies decem non intrauerit, aut absq; manifesta cã infirmitatis exierit, vlterius ad electionem non possit admitti. Vndecimò quod si quis ex eis infirmetur, sine eo ad electionẽ procedi possit, & causa cessante debeat admitti. Duodecimo, quod si Card. absentes intra terminum x. dierum superuenerint antequam electio facta sit, intus admittatur cũ moderamine seruientiũ, & clausula, cibo, & potu, vt dictũ est. Decimotertio, quod si Papa morit̃ in comitatu siue territorio, id est, diœcesi illius ciuitatis, in qua erat cum sua curia, Card. in dicta ciuitate pro electione conueniant, cũ clausura interdicta vel Ecclesiæ Rom. rebellis, quo casu in alia viciniore conueniãt, cũ clausura, & alijs sup. dictis. Si tñ electio in ciuitate interdicta celebretur, nihilominus valet ſm gl. Fallit hoc qñ audientia causarũ, & literarum Apostolicarum remansit alibi, i. in alia diœcesi, sec. glo. quia ibi. i. in illa diœcesi electio celebrabitur, etiam si tempore mortis vacaret audientia: nisi fortè ante mortem ordinatum esset per Papam de curia transferenda: quia tunc constitutio, vbi periculum, vt in clemẽ. no. Romani, de electione.

36 Tertio, † an expectare teneantur præsentes es Cardi. si absentes tm̃ distãt, vt intra decẽ dies conuenire non possint? Et dico, sec. gl. quod sic: quia poterũt inter ante mortẽ inchoasse audita infirmitate, vel alia causa ita quòd intra decem dies aderunt. Quarto quæritur, an agere possit de cõtẽptu Card. debito tꝑe non expectatus? Et dicit gl. quod si electio facta est ab oĩbus alijs, vel a duabus partibus, eo nõ cõputato, nulla obstat exceptio, & sic nec actio, vt ext. eod. cap. licet, & ff. de supfi. l. 1. §. ait. in fi. ¶ Quinto q̃rit̃, an ꝑsentes elapso decẽnio pauciores tertia parte possẽt eligere? Et dicit glo. qđ sic: quia ꝙ dictum est sup. de electio. a paucioribus, q̃ duab. partib. Cardi. intelligitur de duab. ꝑtibus ꝑsertim.

37 Sexto, † an Cardinalis nolens stare inclusus rõne infirmitatis, & suæ voci renuncians, admittetur si redierit? Et dicit glos. sec. Host. cu de facto istud contingit, qđ sic, sed de factis tꝑe medico conquerit nõ poterit. ¶ Septimo, an Cardinalis superueniens die octauo a die inclusionis, statim cõpellatur stare victui cęterorũ? Et dicit gl. quod sic licet nõ fuerit in culpa, q̃a sępe q̃s sine culpa punitur ex cã: adde q̃a posset esse ꝑtinax, & possibiliter electionẽ sua voce validãdã ꝓcrastinare. Octauò, vbi debeant Card. conuenire si Papa moriatur in mari? Et dicit glo. quod in ciuitate, per quã dictus locus maris distinguitur, puta in Pisis, si mare dr̃ Pisanũ: quod super nullam distinguitur, in viciniore conuenient.

38 Decimatertia † est in ca. sciant cuncti. de ele. li. 6. vbi excõicantur oẽs qui per se vel per alios spoliãdo seu aliàs iniustè prosequẽdo grauãt in beneficijs clericos, seu ĩ alijs bonis, vel quaslibet personas ecclesiasticas, aut eorũ cõsanguineos, vel ecclesias, monasteria seu cętera loca pia, ex eo, qđ tales ꝑsonæ ecclesiasticæ eligere voluerũt aut nolũt eũ pro quo rogabãtur. Primo, vero circa ĩtellectũ dictorũ nota quod dr̃ spoliando, per quod sec. Arch. & Gem. ibi intelligitur ablatio latenter & vastatio quocunque mõ inuadẽdo immobilia, aut per vim publice rapiendo mobilia, siue fraudulẽter per dolũ, dicitur etiã cõsanguineos, s. vsq. ad septimũ gradũ, sec. Gemin. secundum quem etiam non est locus huic pęnæ si grauentur affines. Facit de appellat. postremo. in gl. Secundò no. quod in præsentatione, postulatione, vel confirmatione hæc pęna locum habet secundum glo. dummodo habet fieri ab ecclesiastica persona: non aũt si patronus est laicus, q̃a cõstõ dicit clericos, vel ecclesiasticas personas, & gl. in verbo, ecclesiasticas, dicit vt sunt conuersi, templarij, vel hospitalarij, qui licet nõ sint clerici, sunt tamen ecclesiasticæ ꝑsonæ. 27. q̃. 4. quisquis & idẽ dicit Gem. ibi de cõferẽte, & postulãte.

39 Et † quo collige, quod constitutio pœnalis

lis concernens fauorē ecclesiæ extēdenda est ad alium casum q̃ expressum dummodo, & ille fauorē ecclesiæ concernat. Et facit qđ sup. dictum est. Excōicatio. 12. excōicatione 8. dubio 3. ¶ Tertiò not. quod an mandatarius, .i. qui alterius mandato aliquid prædictorum operatur, sit excōicatus necne: secun. Petr. de Anch. Gem. ibi distinguit, quia aut scit qualitatem facti .i. hoc esse in contemptu eligere debentis: & est excommunicatus. Et sic limita, & intellige gl. ibi. Aut hoc ignorat, & non erit excōicatus: quia non facit in contemptū canonis. Et facit cap. si vero, de sent. excom. & placet hæc opinio Io. de Im. & sequitur eā Sum. Angel. Sed punietur alia pœna. Sed verius, & tutius Arch. quem sequitur Arch. disputata qōne concludit, quod ligetur mente huius cap. etsi non verbis maxime cum participet in crimine, & sit actor mali. Sed hoc intelligo verum, vbi grauat iniustè: quia licet non agat in contemptum canonis: tamen cū pœna legis naturæ incurrit pęnam legis scriptæ, iuxta ea quæ habes sup. Excomm. 5. §. 3.

40 DECIMA QVARTA † est in ca. generali. de elect. lib. 6. contra vsurpātes vbi de nouo ius patr. in locis pijs, vel iura aut bona vacantiū ecclesiarum, vbi sic dr̃. Sancimus, vniuersos & singulos, q̃ regalia, custodiā siue guardiam aduocationis seu defensionis titulū, in ecclesijs monasterijs, seu q̃buslibet alijs pijs locis de nouo vsurpare conātes, bona ecclesiarum monasteriorū, aut locorū ipsorū vacātiū occupare p̄sumūt, quātęcūq; dignitatis honore p̄fulgeant: clericos ēt ecclesiarum monachos monasteriorum, & p̄sonas cęteras locorū eo rūdē, q̃ hoc fieri p̄curāt, eo ipso sn̄iæ excōicationis subiacere. ¶ Primò vero dubitatur de intellectu verborum, & dico, ꝙ dr̃ primò vniuersos, qn̄. s. vniuersitas: & singulos, qn̄ persona suo noīe prædicta vsurpat, & verbum masculinum prolatum à canone, comprehendit fœmininum, quod probatur 17. qu. 4. si quis, nisi per eadem vel alia iura fœminina excipiatur. Io. Andr. quod Arch. intelligit de canone puniente crimina. ¶ Dr̃ secundum regalia, sec. Arch. i. ea quæ capit rex ecclesia vacāte, vt in regno Franciæ, & Angliæ patet: vbi regalia vocantur iura regis in quibusdam ecclesijs vacantib. competentia, quib. ordinatis de prælatis illa præcipiunt prælati, & non tex. ¶ Dr̃ tertio, custodiam siue guardiam: & sec. Arch. stat. ly, siue, pro. i. & hæc duo sunt idem: quia .s. quidam dn̄t se debere custodire ecclesiam vocantem donec ei prouisum fuerit de prælato: cuius exemplum, est in ecclesia Parmensi, vbi tales custodes laici, & domini appellantur vicedomini, & ēt in Florentina, & quidam suo hoc noīe intelligunt comprehendi ius patronatus: quod non credo, inquit, verum: sed intelligo simpliciter sicut sonat, q̃uis aliter notetur inf. de iu. patr. hæc ille. Sed Io. An. exponit secundum Bart. custodiā, i. ius patronatus: quod secūdum diuersas regiones sortitur vocabula diuersa. Et addit idē Io. And. quod quocunq; nomine censeantur vsurpantes de nouo tale ius in ecclesijs, &. alijs pijs locis, & bona ipsorum locorum vacantium occupantes, sunt excommunicati Nota etiam, quod idem est titulis ad vocationis, & defensionis: quia aduocatus dr̃ defensor in ecclesijs. ¶ Dr̃ quartò de nouo, i. a 40. annis citra, sec. Bar. & Ioan. And. per fi. & consue. ¶ Dicitur quinto occupare, quod sumitur in malam partem, & propriè mobilia dicuntur occupari, immobilia inuadit, licet sepe vnum pro alio ponatur, vt dicit Ioan. An.

41 SECVNDO † dubitatur, quot requiruntur ad hoc: quod dicti vsurpatores istam sententiam incurrant. Et dicit Gem. ibi, & Pan. in c. conquestus de fo. cōpe. post Io. An. qđ requiruntur duo. Primo, ꝙ vsurpent prædicta iura de nouo, i. a 40. annis citra. Secundò, ꝙ virtute illius vsurpationis occupent bona dictorū locorum vacantium. Et addit Bartol. ꝙ non solum si supra nominata iura occupent: sed ēt quodcunq; aliud, per quod vsurpent dictā bona, incidunt in dictam pęnam. Et idem sentit Io. An. vt patet ex dictis. Altero autē illorum deficiente locum hn̄t antiqua iura de fo. comp. cum sit, & d. ca. conquestos, & hæc est opinio cōis. ¶ Tertio, an prædicti sint ipso facto excōicati. Et dicit Arch. quod sicut auferens sacrū vel non sacrum de sacro loco, non est ipso iure excōicatus, nisi hoc faciat cum effractione vel incendio, de sen. exc. conquesti. iuncta glo. sic auferens bona ecclesiarum non est ipso iure excōicatus, nisi illa vacet, vt in d. c. generali, quod autem dr̃ 2. q. 3. canonica. de viol. eccl. & 17. q. 4. omnes, de raptoribus bonorum eccle. ꝙ sunt excōicati, intelligendū est sec. Ric. in 4. de violatione, & raptū cū effractione aut violentia p̄sonali & hmōi.

42 DECIMA QVINTA † est in ca. indemnitatibus, de elec. libr 6. vbi excōicantur deputati aut vocati ad dirigendas moniales in electionibus, q̃ non abstinent ab his, per q̃ inter ea posset oriri discordia in electionib. ipsis, vel iā orta nutriri. ¶ Primo verò q̃rit, q̃ sunt hi qui

qui pñt incidere. Et dicit gl. quod sunt vt religiosi, cõsiliarij, aduocati, discreti viri, imo & religiosæ, vel aliæ discretæ mulieres. ¶ Scd̃o quæritur, quæ sunt hæ moniales? Et dicit Ge. & no. ex tex. quod hæc pœna locũ hẽt nedum in monialibus regularum approbatarũ, sed ẽt in his, quæ non renũciant proprijs, nec faciunt professionem regularem in vna de religionib. approbatis, sed viuunt sicut canonici seculares in secularibus ecclesijs, si vocati ad eas dirigendas non abstineãt a pdictis. ¶ Tertio quæritur, an non vocatus ad electionem, aut vocatus alia causa, quam ad dirigendum electionem, incidat in hanc pœnam, si discordiam nutriat. Et dicit Gem. quod non. & hoc tenet quia constitutio est pœnalis.

43 DECIMASEXTA † est in c. hac constitutione. de off. dele. li. 6. vbi excõicantur procurãtes, ꝙ conseruatores sibi dati se intromittant de alijs, q̃ de manifestis iniurijs, & violẽtijs: seu ad alia, q̃ iudicialem indaginẽ exigunt, suam extendunt ptãtem: alij aũt, quorum non sunt cõseruatores, non incidũt, sec. Gem. nisi post excõicationẽ participent cũ prædictis in crimine criminoso. De hac materia vide sup. cõseruator. Est & alia excõicatio in ead. rub. in 6. in c. super gentes quod c. communiter non hr̃, sed est extrauagans, de qua dic, vt sup. De legatus. §. 11. ¶ Decimaseptima est in c. vnico de his quæ vi met. cau. fiunt li. 6. vbi excõicãtur absolutionem, vel reuocationem ab ecclesiasticis censuris per vim, aut metũ extorquentes. quod sec. gl. & Arch. ibi, intellige si absolutio, vel reuocatio facta sit, alias etiam si metus sit illatus, non habet locum ista sententia. Primo vero vota pro intellectu verborum, ꝙ sec. Io. And. absolutio dici potest solemnis quæ fit ſm formam ecclesiæ: reuocatio autem verbalis sine solemnitate, vel vbi excõicatio tenuit, dr̃ absolutio: reuocatio vero vbi non tenuit interdictum, tamẽ propriè dr̃ relaxari, sec. Arch. Vis est secundum Ioan. Andr. maioris rei impetus, cui resisti non potest. s. commodè. ff. eo. l. 1. Metus autem est trepidatio mentis, instantis, vel futuri periculi cã. ff. eo. l. 1. Et exigitur, quod præsens sit metus, licet futurum periculum. Quæ autem ad iustum timorem sufficiunt, Archid. relinquit arbitrio boni viri, ſm id, quod dr̃ in gl. in plurib. alijs, extra eo. ti. cum dilectus. Pet. autem de Anchar. dicit, quod est metus mortis, vel cruciatus corporis, vel talis qui cadere posset in constantem virum, quod iudicis arbitrio relinquitur. Et idem dico de iudicio, vel cognitione, an aliquid sit factum metu publicæ ptãtis. ¶ Secundo not. ꝙ ſm gl. in hanc pœnam incidit, qui sic absolutionem extorquet a sñia excõicationis etiam iniusta, quia eam debuit humiliter petere, & sir̃r a sñia suspensionis cuiuscunque. s. ab officio, beneficio, siue ab ingressu ecclesiæ. Et similiter si inferẽs metum alius sit excõicato, incidit ipse inferens, & ẽt sit excõicatus, suspensus, vel interdictus, incidit si hoc mandauit illi, vel factũ eius nomine ratum habuit. de ele. sciant. li. 7. & de sent. exc. cum quis eo. li. Et similiter incidit inferens metum per pœnam amissionis rerum. hæc oĩa gl. ¶ Tertio no. ꝙ hanc pœnã non incurrit. Primo qui compulit per vanũ metum, quem quis timere non debuit, ſm gl. quia talis non inducit rescissionem: nec propriè metus appellatur. ff. quod me. cau. l. metum. Vnde excõicationem facit incurrere ille metus, qui putatur iustus ad reuocandum ea, quæ propter illum facta sunt: alius vero non. Nec secũdo ille, qui extorquet isto modo absolutionẽ ab excõicatione minori, arg. c. si. quẽ de sent. exc. ¶ Quarto, ꝙ licet videatʀ esse idem iudicium de excõicatione per vim extorta, s. quod non valeat ipso iure, vt si qs iudicem compulit excõicare: quia per ius ligandi, vel soluendi dñs esse voluit. de pœ. d. 1. verborum. tamen hoc non est verum: sed valet sec. Gul. 11. q. 3. quatuor. Et ratio est, quia vtrobique animæ consulitur, quod in dubio faciẽdum est, potest tamen per exceptionem elidi: vt ibi, secundum Io. An. ¶ Quinto, quod si absoluens per metum postmodum iatum habeat quod fecit, nihilominus inferens metum excommunicatus est secundum gl. quia statim ab initio ligatus fuit.

44 DECIMAOCTAVA † est in c. mulieres de iniur. li. 5. vbi excommunicatur, qui fraudulenter fingit casum, vt iudex personaliter vadat ad mulierem pro testimonio eius accipiẽdo. Et hoc intellige verũ, si fictor sit ipse iudex. Vnde gl. dicit, ꝙ iudex, vt posset dñam visitare, faciebat eam nominari in testem: siue sit alius, quia est malo cõsentiens. Et hoc etiam intelligitur, ſm aliquos, siue vt personaliter vadat, siue vt mittat. licet non habeatur ex tex. intentio legis est vitare nefanda, q̃ interdũ & frequẽter & per mediũ melius procurantur. quẽ sensum vr̃ tenuisse Archiep. in 3. par. tit. 15. ca. 45. sed quia constõ est pœnalis melius intelligitur solum si personaliter vadat. Et similiter intellige sec. Ioan. And. etiam in iudice laico, Si tamen iudex non iret, licet

fingatur casus, non est locus huic pœnæ, sec. Io.An. Imo expedit, quod perduxerit ad effectum eundo aut mittendo. Si ēt iudex iret innocenter, nesciens fictionem, aut eam improbare non potens, non incidit: quia text. non excōicat euntem, sed fingentem: nec pœnæ sunt extendendæ esset tñ eo casu excōicatus fictor. Decimanona est in c. hoc consultissimo, de reb. ecc. non alie. li. 6. vbi excōicantur oēs cuiuscunque conditionis compellentes plātos, vel ecclesiasticas personas ad submittendo ecclesias subijciendo bona immobilia, vel supponendum iura ecclesiarum laicis; vel recognoscendum seu profitendum se tenere ab illis, tanq̄ a superioribus, vel ad statuendum eosdem laicos tanquā patronos vel aduocatos ecclesiarū seu bonorum ipsarum in perpetuum, seu ad non modicum tp̄s, sine capituli cōsensu, & licētia speciali sedis Apostolicæ. Vbi no. sec. gl. quod vt incurratur ista pœna, requiritur primo, ꝙ illa bona sint immobilia, vel iura, q̄ in immobilibus computētur. Secundo, ꝙ supponatur tanq̄ sint sua, vel recognoscantur ab eis. Tertio, ꝙ non sit ad modicum tp̄s: quia si esset ad tēpus modicum ex iusta causa cum capituli consensu, non esset locus pœnæ. Et dr̄ tp̄s modicum x. annorū, sec. eandem gl. vel arbitrium iudicis, sec. Gul. & Car. Quarto, quod fiat sine licentia capituli vel Papæ. ¶Excōicantur ēt ibi omnes laici, qui ex licentia Papæ, & consensu capituli contractus inierunt de ecclesiasticis immobilibus, vel inient in posterū, si aliquid plus q̄ importat natura contractū, ipsorum, vel pactum in eis factum vsurpauerint vel exegerint, si moniti competenter non desistant restituendo ēt vsurpata. Vbi dicit Arch. ꝙ si est contractus emphyteuticus accipiant, ꝙ est a iure permissum, & non vltra, & sic de alijs, & non sufficit desistere, nisi restituātur vsurpata. & Io. An. dicit monitionem competentem trinam, nisi facti necessitas aliud suaderet.

45 VIGESIMA † est in c. vnico, de reli. do. lib. 6. vbi excōicātur primo oēs nouum ordinem aut religionem inuenientes, vel habitum nouæ religionis assumentes. Intellige, s. vt cum alijs simul viuāt: seorsum autē assumere non prohibentur, vt dicit gl. & idem hr̄ in quadā extrauagante Io. 22. q̄ incipit, Sancta Mater Ecclesia. quam adducit Abb. in ca. fi. de relig. do. Secundo excōicantur oēs fratres mendicantium ordinum post consilium Lugdunense institutorū, qui aliquid in proprio hr̄e nō pñt ex eorum regula. Si aliquē ad professionem recipiunt, siue si domos vel loca eorum alienant sine licētia sedis Apostolicæ specia li, aut etiam sec. Arch. si alienant mobilia. Excipiuntur tñ in tex. ab ista pœna fratres prædicatores, & minores, Eremitarum S. August. & Carmelitanum, Consilium vero illud celebratum fuit ab Innoc. 3. anno Dom. 1215.

46 VIGESIMAPRIMA † est in ca. quanquam. de censi. li. 6. vbi excōicantur quicunque per se, vel per alios suo noīe vel alieno ab ecclesijs, vel ecclesiasticis personis exigunt pedagia pro reb. suis proprijs quas deferūt vel deferri faciūt, non cā negociationis. Sed intellige si sunt personæ singulares, quæ hoc faciunt, vt dr̄ in tex. & extenditur ēt ad Epos, sec. Archi. Vniuersitas aūt vel collegium non excōicantur, sed sunt interdicta ipso facto, vt dr̄ in tex. Hodie tñ hæc snīa est Papalis, vt dictum est supra Excōicatio. 7. excōicatio. 19. & 32. ¶Primo vero nota, ꝙ negociator, sec. Io. An. post Archid. propriè est, qui rem emit, vt integram, & immūtatam vēdēdo lucretur, & sic est idem quod mercator: quem Chrys. in quadam Homil. eodem modo diffinit. 88. di. c. eijciens. Vnde non est negotiator qui rem vendit integram, & immutatam, nec qui rem sic vendit, sed hac intentione non emit, sed ad suum vsum exempta statim occurrit sibi lucrum, secundum istam diffinitionem, in qua in veritate ponitur ly, vt pro quo sum. Rosc. habet falso ly, &. ¶Secundo nota, ꝙ sequitur ex dictis qđ non est negociator, qui rē emit, vt sibi sit materia aliquid inde operandi, dist. 78. Eijciēs. Vnde Fede. de Sen. in quadā q̄one consuluit, quod monasteriū S. Galbani diœcesis Vulterranæ hñs venam ferri in insula Belben. fodies, & inde faciens ferrū vt lucretur, non tenebatur ad pedagium ēt si hac de cā. venam emisset: si cut nec faber emens ferrum, vt inde gladios faciat: quia tales vocanē potius artifices q̄ mercatoris. Sed verius scripsit Pet. de Anch. quod si venam emisset, & ꝑ magistros educeret ferrum, esset negotiatio mista artificio, quia tunc nulla versatur industria clericorū. Si aūt monasterium habet venā, & ꝑ operarios fieri facit, & postea vendit secus: q̄a sicut de frumēto, & alijs fructibus, ita nec de ista materia soluere tenet, q̄ appellatione fructuū cōtinetur, l. diuortio. §. si vir in fundo. ff. sol. mat. Adde ēt secus si emit qui dē, sed per monachos ferrum educit. Tertio nota, quod ēt sequitur, sicut etiā dicit Pan. in cons. 6. inci. casus sup quo, qđ clericus vendēdo vinū, bladum, oleum, & similia recollecta

de

de rebus suis nec negotiatur, nec tenetur ad gabellas: si tñ, inquit, emeret rem, vt eam integram venderet lucri causa, soluere teneretur ſm patriæ statuta: & idẽ intellige si aliq̃d emat in vsum suum, quia soluere non tenetur, cum non sit negotium propriè.

47 QVARTO † nota, q̃d Zab. q̃rit an locum habeat, quod hic dr̃ de pedagijs, in gabellis, & datijs, q̃ leuantur in ciuitatibus Lõbardiæ. Et dicit, ꝙ sic, sec. Stepha. quia idem est iuris de ipsis arg. 24 q. 3. putat. & c. plerique de priuil. c. quãto hæc ille, & tam ipse q̃ Io. de Lig. dicit, ꝙ scd̃m hoc tota Italia est interdicta & clerici hoc non seruantes irregulares: & idẽ Io. And. Sed hodiè, sec. Arch. taliter excõicati non sunt vitandi, nisi denuntietur: imò nec tale interdictum est seruandum, vt dictum est sup. per constitutionem Constantiensem, in ti. Excõmunicatio. 5. §. 3. ¶ Quintò, si statutũ fiat, vt vendens vinum, vel hm̃oi teneat soluere duos denarios regi, vel communitati, secundum Cy. in l. omnis, C. de epis. & cl. clerici soluere non tenentur. Et idem Pet. per d. l. omnis, vbi etiam dicit Bald. q̃d de bonis præbendarum suarum venditis gabellã soluere non tenentur: nec ad portam. Et idem Ioã. de Lig. & licet S. Bona. & Richar. à regum tributo eximant tantum Christum, & perfectè, & sequentes illum omnia temporalia dimittendo, de quibus intelligunt illud Matth. 17. Ergo liberi sunt filij: tamen dictum illorũ procedit de iure antiquo Decretorum: secus per Sextum, & Clementinas.

48 SEXTO † no. ꝙ coloni colentes prædia ecclesiastica ad medium, vel affictum, soluere debent gabellam, & collectã impositam per iudicẽ secularem de parte fructuum contingente illos: sec. Gem. in d. c. q̃q̃, de mente Fed. quia pars rustici subiecta est dño t̃pali: cum separatorum separata sit distinctio. & addit, ꝙ si clericus locat fructus ad firmam, emptor ecclesiæ priuilegio non gaudet, imò si portat fructus ad ciuitatem, soluet gabellam. ¶ Septimò not. ꝙ emptores redituum clerici, vel ecclesiæ, vel regis, vel baronis, qui in his volunt illa immunitate gaudere, qua prędicti, & venalia sine pedagij solutione trãsferre, hoc facere non pñt, sec. Dir. lib. 3. de mente Arch. ¶ Octauò no. ꝙ si clerici sponte soluũt gabellarijs non extorquẽtibus ab inuitis: non sunt isti, vel illi excõicati, sec. glo. & Pan. in clem. qm̃. de immu. eccles. quia exigere est ab inuito extorquere. Immò dico, ꝙ nec ẽt clerici si soluerent extorquentibus, vt in d. clem. quoniam, quæ reuocat c. clericis. in 6. eo. ti. tamen secundum Card. ibi clerici etiam sponte tallias, vel huiusmodi soluere non debent sine licentia Papæ, vt dictum est sup.

49 VIGRSIMASECVNDA † est in cap. qm̃. de imm. eccl. lib. 6. vbi excõicantur omnes, q̃ recurrentes ad ecclesiasticum forum super causis ad illud de iure, vel antiqua consuetudine, vel impetratione a Papa pertinentibus per se, vel per alium impediunt ne corã iudicibus ecclesiasticis delegatis, vel ordinarijs possint iustitia obtinere, vel querelã de dictis causis proponere, cum dantib. consilium, auxilium vel fauorẽ ad p̃dicta: nec tales debẽt absolui, nisi prius integrè satisfecerint tam iudici, cuius iurisdõnem perturbarunt, q̃ parti perturbatæ, de iniuria, damnis, expẽsis, & interesse. Et hæc est papalis quãtum ad iudices, q̃ sunt in curia, vt sup. Excõicatio. 7. excõicatione. §. 25. dictum est quantum ad reliquos ep̃alis. Si tñ ante satisfactionem absoluãtur absolutio non tenet, sec. Arch. hoc sp̃aliter lr̃a p̃hibente, q̃. s. dicit, nullatenus absoluantur. Et idem vr̃ sentire Io. An. Sed Gem. in d. ca. quoniã vr̃ tenere contrarium, dicens, ꝙ qñ potestas datur alias non habenti, si formam nõ seruauerit actus non valet, vt no. glo. singularis in cl. 1. de iur. patr. Quando aũt habenti potestatẽ à lege fit prohibitio absoluendi, licet forma nõ seruetur, valet ipso iure absolutio. vt in c. venerabilib. §. vbi, de sen. excõ. lib. 6. Vnde cũ ordinarij habeant potestatem absoluendi a sententia canonis non reseruantis, vt in c. nuper. de sent. excom. videtur, ꝙ valeat, & consentit Pan. in c. dilectus. cl. 2. de præb. Sed prædicta intellige, nisi imponeretur clausula decreti actum irritans, quia hoc casu siue ordinarius, siue alius quicunque alias habeat potestatem, siue non, nihil facit absoluẽdo, nisi seruet formam mandati.

50 VIGESIMATERTIA † est in ca. eos. de immun. eccl. li. 6. vbi excõicantur oẽs seculares dominium habẽtes, qui suis subditis interdicunt, ne prælatis, aut clericis, seu ecclesiasticis personis quæcunque vendant, vel emant aliquid ab eisdem, nec ipsis bladum molant, coquant panes, aut alia obsequia exhibere præsumant. Vbi no. Gemi. ꝙ ad istam sentẽtiã incurrendam duo requiruntur. s. ꝙ illi hẽant dñium, & quòd prædicta interdicant subditis suis. Vnde locum non hẽt in nõ dominis, nec in dñis, si alijs non sibi subditis interdicant: & exponit t̃pale dominium, id est, seculare. ¶ Sed primò not. quòd si statutum fiat tale,

quòd

ꝙ nullus vendere possit, aut alienare immobilia alicui non subeunti onera cõia: dicit idẽ in d.c.eos, quod taliter statuentes dicta pęna non ligantur: quia non est contra ecclesiasticam libertatem, ex quo de ecclesia, vel ecclesiasticis psonis mentio non fit illud extenderetur ad ecclesiasticas: nec esset absurdũ dicere, quod iudex ecclesiasticus posset illos, ad quos pertinet, cogere ad declarandum statutũ, vt non respiceret contractus fiendos cũ ecclesijs, extra, de hær. lib. 9. statutum. Intelligo aũt extẽsionem fieri ad ecclesias ex fraude siue iniqua intentione statuentium. & ex practica siue executione nota statuentib. & dissimulata. ¶ Secundo not. ꝙ sec. Io. Andr. in nouella & Vinc. ꝙ Abb. statuto laicorum facto pro vtilitate communi: puta, ꝙ vadẽs de nocte soluat tantum, clerici non sunt subiecti: sed per suum iudicem arctandi sunt. d. 96. bene quidem. Secus autem dicunt de damno in pascendis pecoribus, vel ad aquam ducendis? tunc enim tenentur pastores de damno propter mercedem quã accipiunt. & intelligunt isti etiam si pecora sint clericorum.

51 VIGESIMAQVARTA † est in c. vt periculosa. ne cle. vel mo. li. 6. vbi excommunicantur omnes religiosi tacitè, vel expressè, professi aliquem religionem approbatam, tenere habitum suæ religionis in scholis, vel alibi dimittentes? Et dicit temere, sine causa rationabili, ẜm omnes Doct. quæ causa arbitrio boni viri dijudicabitur, sec. Zenze. Sed aduerte, quod omne licitum religioso, quod cum habitu commodè fieri non p̃t, vt balenatio, vel piscatio, in casu est cã rationabilis ad dimittendum ad horam: licet nõ semper ad alium habitũ induendum. ¶ Primo nota, ꝙ aliqñ dimissio habitus est sine peccato, & non temeraria, s. quia est tex. iusta cã, sec. Io. And. vt de vita & ho. cle. cleri. puta ex timore, vel causa medicinæ, vel hmõi. Aliqñ vero est cum peccato quidem & temeraria, i. sine cã rõnabili: ꝙ tñ non est cũ ligamus excõicationis: sicut Petr. de Pal. dicit in 4. ꝙ q. iocosa leuitate ad horam vt curat, vel lapidem proijciat, deponit habitum, nõ incidit in sñiam excõicationis, quia non est verisimile Papã in his minutis tantum laqueum posuisse. hæc ille, quod dictum Pet. Sum. Ros. dicit periculosum valde: & tñ eadem concedit, religiosum non incidere portãdo vestes histrionum, i. virgatas & partitas, iuxta dicenda infra par. 3. Vnde ego dico illud valde rationabile esse, & statim sequenti particula probabo verum quia nõ omni illicito apponitur sñia excõicationis etiam in eodem genere, in quo aliqd sub ea sñia cadit sicut si feratur pro furto intelligitur pro notabili, ꝙ sit mortale: non autem pro modico, puto solidi vnius aut duorũ, aut forte multo pluriũ. Aliqñ vero est cum dicto ligamine: quod quando sit. Canonistæ difficultantur, vt ex dictis eorum patebit quia dictam distinctionem non ponderarunt.

52 SECVNDO † nota, ꝙ nunquam habitus a religioso professo dimittitur sine rationabili cã quin peccet: quia adeo est annexus ossib. monachorum, ꝙ in quocunque loco consistente, siue in lecto quiescentes, constãter eo vti debent. vt dr̃ 21. q. 1. vidua 23. d. sanctimonialis. vbi dr̃, quod eo semper vti debent: sed tamen non dimittit quis habitum incidens in sententiam excõicationis, nisi vllum dimittat eo modo quo est in vsu loqnentium qui dicunt religiosum habitum dimittere, qñ ab eo recedit dolose, & ad vsum aliũ assumens. Quod patet, primo quia tales incidentes in hanc sententiam dicuntur apostatæ; vt patet per Io. And. & Ber. & per glo. in verbo, horũ. quæ dicit istos apostatare: & in verbo professus, vbi assignat causam quasi ligantur professi: quia ad seculum redire nequeunt, quod nihil esset dictum, nisi ista dimissio esset cum assumptione alterius habitus. Nec tñ intelligas, ꝙ isti sint semper apostatæ propriè sed quantum ad aliquid. i. assumptionem alterius habitus. Patet secundo, idem ex ratione textus, quæ est, religiosi vagentur, s. inuerecundè non agniti per habitum proprium. Et tertio, idem patet ex pęnis, quę istis inferuntur, quæ esset irrationabiles, si in eas incideret, q. extra monasterium in hospitio nocte secreto ex causa non rationabili, puta ex lasciuia, & illicita sensualitate dormiendi quietius, vel alicuius hmõi etiam cum peccato mortali. Quis enim rationabiliter crederet istum incurrere omnes pęnas apostatarum: & ꝙ eligi non possit in Abbatem, ẽt si post efficiatur bonæ famæ: imo, quod electus deijciatur, vt dicunt Lau. Iac. de Al. & Pet. & Archid. Et quarto, idem patet, quia iura non inferũt sententiam excõicationis, vt sup. dictum est. Excõicatio. 1. §. 1. nisi propter mortale, cuiusmodi non est omnis temeraria dimissio habitus, cum nullibi hoc præcipiatur: quia licet eo debeant semper monachi vti tamen hoc debitum est honestatis, vt etiam dicit Ioann And. & Archi. non autem necessitatis.

53 TERTIO † nota, quod etiam si religiosus

ſus profeſſus habitum dimittat cnm aſſump-
tione alterius ad horam,non ad notabile tp̄s
iudicis,aut boni viri arbitrio limitandum,nō
incidit:niſi forte dimittat ex cā damnata,pu
ta vt fornicetur:quia dicit Zenz.ꝙ non dr̄ q̄s
aſſumpſiſſe ꝙ ſtatim eſt dimiſſurus.Vnde ſi re
ligioſus veſtem virgatā: vel pratitam in mo-
mento aſſumere,ſtatim eam dimiſſurus, non
dr̄ eā aſſumpſiſſe.ff.de diuor.l.diuortium.Vn̄
dicit idem in cle. qm̄. de vita & hon. cle. ꝙ ſi
clericus deferat non continue hmōi veſtes
partitas,nec cā vſus proprij,ſed ob feſtum ſo
cij qui militat, vel doctoratur, aut vxoratur
non incidit in pœnam illius cle. quia talia ra
to occurrunt: & iura coaptantur his q̄ ſæpe
fiunt,ff. de leg.l.ex his. Item ea q̄ cā feſti io-
carie fiūt,obligationē nō inducunt.ff.de act.
& obli.l.obligationum.Adde, ꝙ nunq̄ iura li
gant in per ſe malis ꝑ ſnīam anathematis,ni-
ſi pro mortali ex ſuo genere. Vnde ſi quis ha
bitum dimittat vt fornicet̄, ſec.Pet.de Palu.
ſine dubio eſt excōicatus, ꝙ ego uerum cre-
derē,qn̄ habitū dimittit relatiue ad alios pu-
ta ne cognoſcatur, ſecus relatiue ad ſe, puta
ꝑꝑ voluptatē: quia in iſto caſu habitū alium
non aſſumit, nec ſe hominum conſpectibus
oſtentat;& pœnę reſtringendę ſunt.Vn̄ dico
iſtam dimiſſionē debere intelligi qn̄ habitus
dimittitur doloſe cum aſſumptione alterius
ad vtendum eo: ſecus vbi dimitteretur ad ho
ram voluptuoſe nullo alio ſumpto: vel ſum-
pto quidē,ſed non ad vtendum.ſed ad ſolatiū
ex leuitate iocoſa. ¶ Quarto uero quæritur,
an portans habitum,ſed abſconſum,ſit excōi
catus & apoſtata? Et dico, ꝙ ſic,ſecun.gl.in
cle. qm̄. de vi. & ho. cle.& Lau.& Pau.dicen-
tes quod religioſus portās habitum ſub cap-
pa,vel tabaro,eſt apoſtata & excōicatus. Et
ita fuit determinatū Bononiæ, & idem tenet
Fran. de May. & ītellige niſi ſubſit cā rōna-
bilis arbitrio boni viri. Oppoſitū aūt tenuit
Pa. in c. Deus qui.de vi. & ho.cle.per tex.illū
iuncta gl. q̄a aliud eſt habitum ex toto dimit-
tere,aliud non portare in ſuperiorib. quia vt
ibi patet in gl. permittitur dimiſſio in ſupe-
riori, & tn̄ interius portare tenetur:vn̄ pęna
c.vt periculoſa.non hēt locū in iſto, q̄a con-
ſtitutio pœnalis non dēt extēdi ſaltem ad ca
ſum non hn̄tem oīmodam rōne:vt not.Ioan.
An.in regula,odia lib.6.in mer.hæc Pan.cum
quo tranſit Sum.Roſ.in tit.Apoſtaſia.licet ex
cōicatione 16. diſtinguat ante factū & poſt.
Et ſimiliter diſtinguit Sum. Ang. Sed tu dic,
ēt hoc eſſe verum, ſi ſubeſt cauſa rōnabilis,
quæ,ſ.excuſaret ēt ex toto dimittentē aliter
eſt falſum, quia tollitur rō & vtilitas, d.c. vt
periculoſa. cum æque vagari & omnia poſſit
facere portans habitum latentem, ſicut non
portans omnino: ideo etiam poſt factum hic
eſt condemnandus.vide intra habitus.§.3.

54 QVINTO † q̄ritur,an ſemper religioſus te
neatur habitum deferre? Et dico, ꝙ ſic, ēt in
lectulo,ſec.Petr.de Anch. quia hoc ſentit ca-
non ī d.c.vidua. & in d.c. ſanctimonialis.vbi
ēt gl.addit.in lecto cum infirmitate.Sed Ioa.
And.in nouel. ſenſi hoc uerbum non ita eſſe
amarum,vt prima facie vr̄:nec ligari hac ſen
tentia eū q. in lecto habitū dimittit, ſed qn̄ ſi
ne eo hominum conſpectib.ſe exhibet in ha
bitu laicali,vel clericali ſine iuſta cauſa. licet
ex honeſtate ſemper illum deberet deferre.
Arc.vero addit, ꝙ ēt non ligatur ſtando ſine
eo ex aliqua rōnabili cā, puta ut dormiendo
melius quieſcat: ne in ſacris veſtibus appa-
reat gibbus, vt q̄rat pulices, ut ſe balneet,ut
aptius ſcindat lignum, & hmōi. Pet. vero de
Pal. addit, ꝙ nec incidit dimittens ad horam
ex iocoſa leuitate,vt recitatum eſt ſup.Ang.
vero addit, ꝙ ad incurrendam iſtā pęnā duo
requiruntur.Primo,vt dimittatur habitus ex
tra monaſterium,non aūt in monaſterio alio
quin textus ſuperflue loqueretur dicens, in
ſcholis, vel aliqui: ſed ſuffeciſſet dicere, vbili
bet.facit ēt iō d.c.vt periculoſa, q̄ eſt, vt reli-
gioſis ſubtrahatur materia vagandi.Scd̄o,ut
dimittatur temere. Sed Sum.Roſ.inſequitur
& reprehendit Ang.in primo dicto, dicens,
ꝙ ēt in monaſterio quis incidit ſi ſine habitu
conſpectui ſecularium ſe præſentet ſine cā
rationabili, & tādem vtreque ſumma difficul
tatem euadit per diſtinctionem ante factum,
& poſt factum. Sed tu dic iuxta ea, quæ ſup.
deducta ſunt, ꝙ licet malefaciat quotieſcūq;
monaſterio, uel extra ſine rōnabili cā habi-
tum dimittit, non tn̄ incidit in hanc ſnīam
ſemper, ſed qn̄ dimittit non reaſſumpturus
ſtatim, uel ſi ſtatim, tamen dimit ꝑꝑ cauſam
damnatam cū relatione ad alios. ¶Sexto q̄ri
tur, ſi habitū dimittit, vt in religione alia ci-
tius recipiatur, an incidat? Et dicit Arch. ꝙ
ſic. Si tn̄ ſuū dimittēs alterius religionis ha-
bitum ſtatim ſine medio ſubinduat, non inci
dit, ſec.Ge.Et ita conſuluit Lap. allegatio.34.
Nec obſtat verbum religionis: q̄a una eſt reli
gio generaliter ſumpta quoad tria vota, &
ita tenet Sum.Ang.& Ro.Sed tamen iſta non
ſunt uera quia tali eſt uere fugitiuus, qn̄ id
facit ſine licentia hominis aut iuris, cum ſit
ex-

extra suũ monasteriũ, & sic celet abbati siue
subtrahat ei obedientiæ, quod sufficit secun-
dum Ioan.An.& pp tales videtur additum ly
suæ, cum tñ, ẜm istum intellectum, sufficeret
dixisse religionis, maximè quia plerunque ra
tio huius legis in hoc casu æquè, & fortè me-
lius militaret, quam si habitus secularis assu-
meretur; vt patet expertis religionum, vide
inf.Religio.6.§.15.item habitus.§.2.

55 VIGESIMA QVINTA † est in eod.c.vt peri
culosa, vbi excõicantur oẽs religiosi qui ac-
cedunt ad quæuis studia literarum: nisi con-
cessa prius licentia à suo prælato cũ consilio
maioris partis sui cõuentus. Et intellige si ac
cedãt extra claustrũ, & si illa studia non sunt
alias prohibita, puta ad studium Theologiæ,
vel canonũ sec.doctores. Sed etsi licentia ha
beant, & habitum dimittãt nihilominus inci-
dunt: vt in eod.c.patet. ¶ Primò verò quæri-
tur, an ligetur Abbas vadens sine epi licentia
Et Gem.dicit, ꝙ non. Sed Arch.multa hinc in
de dicit: & tandem concludit pp illud relati-
uum, suo quod videtur respicere immediatũ
prælatum illius conuentus: quia constitutio
est pœnalis. Quod vero dr̃ de licentia epi: vi-
detur habere locum in monasterio non exem
pto ab eius iurisdictione. Mihi videtur ꝙ cum
omnis prælatus habeat superiorẽ prȩter sum
mum Põtificem, omnis religiosus etiã abbas,
& prior relinquens gregẽ suũ, & ad studia ꝓ
ficiscens sine licentia superioris sui mediati,
vel immediati, ligetur: cum sit eadẽ rõ, & ma
ior de prælato, sicut de subdito, & sit expres-
sa ibi, ſ.vagatio. ¶ Secundò quæritur, an mo-
nacho dictam licentiam dare possit eps sine
consensu abbatis. Et Archidia. dicit ꝙ non, vt
hic, & arg.22.q.1.non dicatis. Vnde eã dabit
abbas, vel tenens vices eius, qui propriè dici-
tur suus prælatus. Sed mihi videtur cõtra om
nium rationem, quòd vbi tota authoritas ab
batis ab episcopo depẽdet, puta in nõ exem-
ptis, ꝙ inferior aliquid possit, i. abbas & non
superior.i.eps nisi superior vtriusq; ita ordi-
narit, vt de monacho præficiendo ecclesiæ,
16.q.1.cum pro vtilitate, ꝙ in proposito non
habetur quia quod dicitur, prælato suo, non
oportet limitare ad proximum: maximè, qa
in hac re eps nõ habet proprium interesse si-
cut in alio casu. ¶ Tertiò quæritur, quid pos-
sit religiosus accedens ad studium cum dicta
licentia. Et dicit Io.An.ꝙ põt oĩa, sine quibus
in studio commode esse non potest. Et addit
Arch. quòd si mutuum contrahit, tenebitur
monasterio vsque ad modum probabilem: ni
si actum fuisset, quòd alius ꝓ monacho sum-
ptus inueniret. Si autem obligaret libros vel
res alias pro scholari, vel alio, non valet obli
gatio, quia monachus seruus est monasterij.
distin.54.multos, idem si fideiussit pro aliquo
hæc ille.

56 VIGESIMA SEXTA † est in eo.c. vt pericu-
losa, vbi excõicantur oẽs doctores siue ma-
gistri, qui religiosos habitu suo dimisso legem
aut physicam audientes, scienter docere, aut
in scholis suis præsumpserint retinere. Pri-
mo verò quæritur, an incidat doctor, si reli-
giosus habitum non dimittat? Et secun. Sum.
Ros.glos.dicit, ꝙ non, quia pœna ista non est
amplianda. Sed tu dic, ꝙ glos. illud non dicit,
sed recitat, & tam ipsa, quam Arch. & Ioan.
Andr.tenent, quòd incidit doctor, saltẽ post
quam monachus incidit.ſ.in sententia, de qua
supra.Excommunicatio 8.§.6.quia participat
in crimine: & sic eadem, & non minori ex-
communicatione ligatur extra, de sent. ex-
communic. si concubinæ.

57 SECVNDO † quȩritur, si monachus domum
hẽt iuxta scholas, ex qua potest audire lectio
nem, & doctor scit, ac legit, an sit excommu-
nicatus. Et gl.dicit, ꝙ nõ: quia prohibere non
põt, quin moretur in ꝓpria domo. ¶ Tertiò q̃
ritur, an vi possit expelli de scholis talis mo-
nachus nolẽs exire sine metu excõicationis.
Et gl.siue Io.An. videtur tenere ꝙ sic, & hoc
tenet Dir.lib.2.& dicit idem tenere Archi.ar.
in c.veniens.de sen.excom. vbi monialis tur-
bans officium, expulsa est de ecclesia sine me
tu excommunicationis a Sacerdote etiã com
moto: quia ex ista causa facit. Vbi cõiter no-
tãt doctores, ꝙ tex.loquitur indistinctè, siue
talis eijciens clericum prælationẽ hẽat siue
non. Sic etiam eijcitur tumultuosus de syno-
do.5.q.4.in loco, & à simili iste de scholis qui
doctorem, & scholares conturbat. Intelligo
tñ ista citra sanguinem, & percussiones. Qui
si expelli non põt.ſ.sine periculo verberum,
aut sanguinis, sec.gl. doctor expellat schola-
res: sicut dicimus: qñ excõicatus intrat eccle-
siã. ¶ Quartò, quæritur, an locũ haberet igno
rantia in doctore, si religiosus in suo habitu
incederet. Et dicit gl.ꝙ non, si autẽ incederet
sine illo: tunc probabiliter poterit ignorare.

58 VIGESIMA SEPTIMA † est in cap. quicun-
que, de hære.lib.6. vbi excõmunicantur om-
nes, qui scientes præsumpserint ecclesiasticæ
tradere sepulturæ hæreticos, credentes, rece
ptatores, defensores, vel fautores eorum, nec
absolui debẽt nisi proprijs manib. extumulẽt

huius-

huiuſmodi corpore damnatorum & locus il le perpetua caret ſepultura. Eſt autẽ tradere eccleſiaſticæ ſepulturæ, ſm Archi. tumulare in cæmeterio eccleſiæ, vel alibi ad modum Chriſtianorum. Et intellige modum iſtum, qñ fit cum ſigno crucis, & pſalmis, & orationibus. Vnde ſm mentem eius incidit in hanc pęnã, qui cadauera talium inueniens in agro ea Chriſtianorum more tumulat. ¶ Vigeſima octaua eſt in c. vt inquiſitionis de hære. lib. 6. vbi excõicantur Poteſtates, domini tpales, rectores, vel eorum officiales, ſeu baliui, qui de crimine hæreſis cognoſcunt, vel iudicãt, ſiue ſi captos pro eodem crimine abſque eorum vel inquiſitorum licentia a carcere liberant, vel executionem pro hmõi crimine eis a diæceſano vel inquiſitore iniunctã non implent, prout ad eorum ſpectat officium. Item ſi directè vel indirectè præſumant ſnĩam, aut proceſſum dięceſanorum, aut inquiſitorum impedire, vel ſi dięceſano, aut inquiſitoribus præſumpſerint ſe opponere in his, quæ ad p̄fatum fidei negotium incumbunt, aut aliter impedire: cũ cibus ſcienter dãtibus eis in pręदictis auxilium, conſiliũ, vel fauorem. Quod tñ limitat Matth. verum qñ facit quis animo impediendi officium. Secus autẽ ſi impediret animo offendendi: quia. ſ. eſt inimicus ſuus qa ſic nõ eſſet excõicatus, licet impediret. ¶ Primo vero quæritur, quomodo intelligatur dicta cognitio? Et dico, ꝙ incidunt ſiue cognoſcant principaliter puta, quia de cã principali cognoſcentes hæreticum facit capi. Siue incidenter puta quia fecerant eam capi alia de cauſa: ſed incidenter de hoc quæſierunt iuridice. ¶ Secundo quæritur, quid ſi eps, & inquiſitor diſcordent in mandato: quia. ſ. vnus mãdato puniri per ſe condemnatũ alter vero relaxari per ſe abſolutũ? Et dicit Io. An. ꝙ videtur ſuperſedendum donec Papa conſulatur.

59 VIGESIMANONA † eſt in ca. vnico, de ſchiſma. li. 6. contra Iacobum de Columna, & Petrum nepotem olim Cardinales eccleſiæ Romana ſchiſmaticos, ſed quia hodie nõ habet locum pertranſeo. ¶ Trigeſima eſt in ca. 1. de homi. lib. 6. vbi excommunicatur omnes, qui per aſſaſſinos aliquem interficiunt. de quo dic vt ſup. Aſſaſſinus.

60 TRIGESIMAPRIMA † eſt in c. 1. de vſur. li. 6. vbi ſic dicitur, Hac generali conſtitutione ſancimus, vt nec collegium, nec alia vniuerſitas, vel ſingularis perſona, cuiuſcunque ſit dignitatis, conditionis, aut ſtatus, alienigenas, & alios non oriũdos de terris ipſorũ publice fęnebrẽ pecuniã exercẽtas, aut exercere volẽtes, ad hoc domos ĩ terris ſuis cõducere, vel cõductas hr̃e, aut alias habitare pmittant, ſed hmõi vſurarios manifeſtos oẽs intra tres menſes de terris ſuis expellãt, nunq̃ tales de cætero admiſſuri. Nemo illis ad fœnus exercendum domos locet: vel ſub alio tu. quocunq; concedat. Qui vero cõtrarium fecerit, ſi pſonæ fuerint eccleſiaſticæ patriarchæ, archiep̃i, ep̃i ſuſpenſionis, minores vero perſonæ ſingularis excõicationis, ſit aũt collegium, vel alia vniuerſitas, interdicti ſnĩam ipſo facto ſe nouerint incurſuros: quã ſi per menſem animo ſuſtinuerit indurato, terrę ipſorum, quandiu in eis ijdem vſurarij commorantur, ex tunc eccleſiaſtico ſubiaceant interdicto. Cęterum ſi laici fuerint, per ſuos ordinarios ab hmõi exceſſu oĩ ceſſante priuilegio per cenſurã eccleſiaſticã compeſcantur. hæc ibi. ¶ Primo vero quæritur, qũo hoc alienigena, & oriundus caditur? Et dico, ꝙ oriundus dr̃ is, qui ortus eſt ibi, vel in vico ciuitatis illius. ff. ad municip. le. qui ex vico. vel etiã ſi pater eius inde originem duxit. ff. eo. tit. l. aſſumptio. §. filius. Et idem dr̃ indigena. quaſi inde ſiue ex eodem loco genitus. Alienigena vero dr̃, qui in alia genitus eſt patria: ſed hic accipitur pro eo, qui genitus eſt de terra, quę non eſt eius dñij, ad quod ſe transfert, ſcd̃um Gul. Bar. Zen. & Franciſcũ, qui refert ſe hoc habuiſſe a cõpoſitorib. huius conſtitutionis apud Lugdunũ, licet Io. An. in Nouel. hic dicat ſumi alienigenã pro eo, qui, non eſt oriũdus de ciuitate, in qua habitat, etſi p alia eiuſdem dñij. Sed tenendũ eſt primũ, qa conſtitutio eſt pęnalis. Sed nota, ꝙ non eſt idem eſſe ſub eodem dño, & ſub eodẽ dñio, quia aliqñ ſub eodẽ dño ſunt diuerſa dñia diuerſorum titulorũ, puta: regnũ Aragoniæ, & Granatæ. Hæc ergo conſtitutio nõ extẽditur ad vſurarios inde genito, ſm glo. quia non eſt tantum ſcandalum: nec ad alienigenas diuerſæ ciuitatis, & eiuſdem dñij; ſed alienigenas alterius dñij: ẽt ſi ſint eius, aut incolæ. Qui aũt dicantur vſurarij manifeſti. inf. Vſura. 4. ¶ Secũdo q̃rĩt, de qua vniuerſitate intelligitur iſta cõſtitutio? Et Gul. quidem & Pet. & Arch. dicit, ꝙ intelligitur de eccleſiaſtica, & ſeculari, vt generaliter dictum generaliter intelligatur. Sed Io. And. dicit, ꝙ iſte intellectus eſt nimis rigoroſus: & totum orbem includeret iſtud interdictum; ideoq; magis ei placet, ꝙ intelligatur de eccleſiaſtica. Et cõſenſu Hoſ. & Paulo. de Li. & Io. de San. dicẽs, ꝙ hoc probat verbum,

bũ cæterũ,ꝙ ad aduerſatur ꝑcedentib.Io.aũt
de Imo.dicit, ꝙ iſta opinio eſt tenenda ꝑ re-
gulã,in pœnis.de reg.iur. ſed de rigore iuris
fortè,inquit,verior eſt alia opinio.Sed tamẽ
no.ſec.Ge.& Fran.ꝙ monitio requiritur an-
tequam laici compellantur. ¶Tertio quærit,
qñ currat tempus trium menſium? Et dicit
glo. ꝙ poſt duos menſes a tꝑe publicationis
regulariter ligat conſtitutio de poſtu.præla.
c.1.interdum tñ augetur interdumq; minui-
tur:vt hic. Sed tñ ſi vnus ſimpliciter denun-
tiat dño terræ,non tenetur expellere eũ,qui
dicitur eſſe talis: ſed debet inquirere,& ſi ve
rũ reperit,expellere.¶Quarto quærit glo.an
incidat, qui locauit vſurario ignoranter, vel
non ad fęnus? Et dicit eadem glo. ꝙ excuſat
probabili ignorãtia: ex quo tñ ſcit,debet ex
pellere illum,quod verũ eſt ſecundum Arch.
ſi hoc ignoto locauit,vel noto,ꝗ vſuras exer
cere non conſueuit;alias pręſumitur,ꝙ loca
uerit ad hunc finem:arg.de pign.illo vos. Et
idem dicas ſi titulo pignoris,commodati,vel
precarij vel alio titulo concedat, vt ibi. etiã
ſi donauit,vt vendidit,ſec.Gul.Dir. & Arch.
quia tales ſunt tit.ff.pro do.C.de vſuc.pro do
nato.& pro emp. & verbum concedat,gene
rale eſt, vt accipiatur ſecundum naturã con-
tractus cui adijcitur.arg.ff.loc.l.ſi vno.Et idẽ
tenet Dir.li.3.Io.tñ And.in glo.dicit,ꝙ ſi do-
nat,vendit,vel permutat,non vr̃ locũ habe-
re iſta conſtitutio per verbum concedat, ꝙ
ſolum vſus conceſſionem, non domini tranſ
lationem denotare vr̃,ſed primum eſt tutius.
Et ſecundum gl.ſimiliter incidit, ſi ſine titu-
lo eũ ibi eſſe permittat. ¶Quinto quæritur,
an incidat qui locat, aut, alias concedit non
ad fœnus exercendum, ſed ad habitandum,
licet in alia domo fœnus exerceat? Et dicen
dum videtur quod non: quia tex.dicit ad fœ
nus exercendum: & conſtitutio eſt pęnalis,
& conſequenter reſtringẽda. Et hoc videtur
apertè tenere gl.quæ ad hoc quæſitum ſimul
cum quæſito de ignorantia reſpondet.

16 SEXTO † quæritur,an dictæ pœnæ locum ha
beant in vſurarijs Iudæis? Et dico,quod licet
iſta conſtitutio ſec.Franciſcum, ſit facta, ꝑꝑ
aliquos Chriſtianos,quos habes in gl. huius
capituli.tñ locũ habet in Iudæis,ſecundũ Ge
min.in d.c.1.& Lau.de Rodul.cũ tex. indiſtin
ctè loquatur,ſicut & cle.ex graui,eo.ti.quæ
comprehendit etiam Iudæos,vt patet per gl.
in verbo,cenſurã,idẽ tenuit Card.in cle.1.de
vſu.& Pau.& Bal.in quodã conſilio,qđ inci-
pit inter Iudæos: vbi dicit,ꝙ clericus locans
domum Iudæis ad publicè fœnerandum,ip-
ſo facto excõicatus eſt per capitulũ iſtud: &
ita tenendum eſt,licet aliqui ſentiant contra
rium,vt inf.Vſura.9.§.4. vide etiã Vſura 9.§.
vlt. ¶Septimo quæritur,vtrũ dictis vſurarijs
recedentib. vel expulſis de terris,quæ erant
interdictæ ꝑꝑ hoc,ꝙ locatores ſñiam ꝑ men
ſem ſuſtinuerant, remaneant interdictæ, vel
liberæ? Et dicit gl.ꝙ non remanent interdi-
ctæ vnde non erit neceſſaria relaxatio.

62 TRIGESIMASECVNDA † eſt in cap.vnico.de
iniurijs.lib.6. vbi excommunicantur conce-
dentes repreſalias contra perſonas eccleſia-
ſticas,vel bona ipſarũ, vel generaliter cõceſ
ſas prætextu cuiuſuis conſuetudinis ad eaſdẽ
extendentes:niſi intra menſem a die conceſ-
ſionis reuocent. Intellige tñ ſi ſunt perſonæ
ſingulares: ſi autẽ eſt vniuerſitas,eccleſiaſti-
co ſubiacet interdicto.Sed no.ſec.Arc.& gl.
quod concedere ꝑtinet ad concedẽtes repre
ſalias,ſiue ſuperiores,aut ciuitatem:extende
re vero ad eos,quibus ſunt conceſſæ. Primo
vero quæritur, vtrum ſit locus huic decreta
li, ſi captus eſt clericus principalis debitor,
rõne cuius repreſaliæ ſunt conceſſæ? Et glo.
dicit,ꝙ nõ: tum ꝗa idem grauatur ꝓ ſeipſo:
& ſic ceſſat rõ textus ibi, in ꝗb. alius ꝓ alio
grauatur: tum quia conſtitutio eſt pœnalis:
ideo reſtringenda.Et ita refert,& tenet Sum.
Ro.Sed iſta fortè non bene dicuntur. Primo
quidẽ quia gl.non dicit hoc, ſed recitat Gul.
Secundo, quia in hoc caſu militat rõ textus,
quę vt patet intuenti, eſt dignitas eccleſiaſti
cæ perſonæ: non autem aggrauatio vnius ꝓ
alio, quia hoc textus inducit ad declarãdum
daturam repreſaliarum,non ad aſſignandam
rationem huius prohibitionis.Tertio,quia li
cet conſtitutio pęnali ſit reſtringenda in du
bio,non tamen eſt truncanda, nec aliquid eſt
negandum ſequens ex illa, cuiuſmodi eſt op
poſitum illius opinionis,quia, ſecundum tex
tum, ſi repreſaliæ intra menſem non reuocẽ
tur,ligantur concedentes,etiam ſi nullus cle
ricus capiatur: multo magis ſi capiatur ali-
quis, etiam ſi ille ſit debitor: etiam ſi eo ca-
pto reuocentur intra menſem,quia facta ſa-
tisfactione conſueuerunt omnes repreſaliæ
reuocari: & conſequenter ſecundum iſtum
intellectum: hæc conſtitutio mandans reuo-
cationem nihil mãdaret.Vñ ſm Gul.reuoca-
tio re integra fieri debet: alias locũ habet pę
nam.Dico ergo,quod incidunt:& tanto ma-
gis, quanto conſtitutio eſt in fauorem ordi-
nis clericalis: vnde latè interpretanda eſt, vt

patet

patet per notata Pan. in ca. non dubium de ſent.excom. Sed tamen aduerte ꝙ quantum pertinet ad iſtam conſtitutionem, nõ refert, vtrum capiatur clericus, vel res clerici.

63 † SECVNDO quæritur, ſi intra dictum menſem in quo reuocatio mandatur, procedatur ad actum pignorãdo eccleſiaſticam ꝑſonam, an ſit locus huic pœnæ? Et dico ſm Gem. ꝙ ſic. quia conſtitutio actum prohibet: & præcipit reuocationem intra menſem. Idem vr̃ ſentire Gul. dicens, quod ſi reuocatio nõ fiat re integra, locus eſt pœnæ. ¶Tertio q̃ritur, quando aliquid in iure mandatur fieri intra menſem, quot dies hẽt ille menſis? Et Pet. dicit de ſent.excom.ſacro. ꝙ debet habere dies 30. per c.illicita.23.q.3. ſed contra, quia iam duo ſemeſtria non facerent integrũ annum, vt dr̃ in c.licet de ſup.neg.præl. ſed facerent ſolum 360. dies. Si vero eſſent 31. facerent 362. ſi 28. iuxta quod vulgus recipit quattuor ſeptimanas pro mẽſe, eſsẽt 336. Et ideo dicit glo. in c.quam ſit.de ele.l.6. ꝙ cum dicit. electum debet præſtare aſſenſum intra menſem a præſentatione electionis, ille menſis tot habet dies, quot ille, in quo electio præſentatur, & ſi aliqui lapſi erant, ſupplentur de menſe ſequenti. hæc ibi. Et idem ſuo modo in quolibet negotio intelligendũ eſt. ¶Quarto quæritur, vtrum repreſaliæ cõcedi poſſint pro credito clerici vnius diœceſi contra clericum alterius? Et dicit quod non.

64 † TRIGESIMATERTIA eſt in c.fælicis. de pæ.li.6. de qua habes ſup. Excommunicatio. 6. excommunicatione 11.

65 † TRIGESIMAQVARTA eſt in cle. vnica. de ſeq. poſſ. vbi excommunicantur oẽs qui in ſequeſtrationem factam per ordinarium loci de beneficio eccleſiaſtica non poſſeſſo ꝑ triennium integrum pacifice poſt ſententiã diffinitiuam contra poſſeſſorem apud ſedem Apoſtolicam duntaxat in petitorio, vel poſſeſſorio promulgatam impedire, vel fructus ſequeſtratos, qui ſuperſunt oneribus tenentes ſequeſtrum beneficium occupare p̃ſumpſerint a qua ſententia nullatenus abſoluantur, niſi vſurpata reſtituant, & remoueant impedimentum, nec p̃t ſequeſter ſm glo. ipſos fructus conuertere in vtilitatem beneficij, ꝑꝑ verbum, reſtituat. & idem. Pa. & Zen. ¶Primo not. ꝙ ſm Io. An. non hẽt locum iſta conſtõ in ſn̄ia interlocutoria, quæ. ſ. inter principium, & finem cauſæ fertur ſuper his, quæ incidunt, & emergunt, ſed in diffinitiua, ſ. q̃ principalem cauſam diffinit, nec tamẽ in quacunque diffinitiua, ſed in ea, q̃ eſt ſuper beneficio eccleſiaſtico. Vnde ſi inter petitorẽ beneficij, & poſſeſſorem eſſet quæſtio alia ꝑſonalis vel realis, & feratur diffinitiua ꝓ petitore, non eſſet locus conſtitutioni, vt dicit. ¶Secundo no. pro ampliori verborum intellectu, quod dr̃ de beneficio, quia non fructus tm̃, ſed ẽt beneficium ſequeſtratur, ſecundũ Io. And. ẽt ſi dignitas, vel perſonatus, vel curam habens animarum, vt dr̃ in tex. Dicitur ẽt contra poſſeſſorem, quia nõ fit ſequeſtratio, ſecundum eundem, ſi ſn̄ia feratur contra petitorem, ſi'r nec ſi feratur pro petitore cõtra alium, vel alios cõpetitores, ſimiliter nec ſi feratur contra poſſeſſorem, non tamen pro petitore qui forſan ad priuationem agebat, Dicitur ẽt promulgata. ſ. per auditores curię a quorum ſententijs appellatur, vt idẽ dicit. Dicitur etiam nullatenus, per quod videtur, ꝙ abſolutio contra hoc facta nõ teneat. Sed tamen Ioa. An. de iure pat. c.1. in cle. ſentit, ꝙ tenet, licet abſoluens ſit puniendus, & in ca. venerabilis, de ſen.exc.li.6. ad quod ſe remittit, dicit, ꝙ tenet abſolutio iniuſta, dummodo abſoluens habeat ſuper hoc iuriſdictionem, ſicut etiam tenet iniuſta excommunicatio. 11.q.3.c.1. quia par ius voluit eſſe dominus ſoluendi, & ligandi. de pę. diſt.1. verbum vide Excommunicatio.22.§.1.

66 † TRIGESIMAQVINTA eſt in clem.1. de ſepul. vbi excõicantur oẽs, ẽt exempti, ſecundum Pano. qui ſcienter tꝑe interdicti in caſibus non conceſſis a iure ſepeliunt in cęmeterijs. & idem in eccleſia, excõicatos publice. ſ. maiori ab homine, vel a iure, ſecundũ Inno. in ca.ſacris. de ſepul. aut nominatim interdictos. ſ. a diuinis, & a participatione ſacr̃orum. ſecundum Pau. quia interdicti a iuriſdõne, uel aliquo officio, non priuantur alijs diuinis, & conſequenter nec ſepultura, aut vſurarios manifeſtos, nec debent abſolui niſi prius ſatisfecerint his, quibus eſt iniuria facta, per arbitrium dięceſani. Vnde quatuor ſunt, qui ibi excõicãtur. ſ. ſepeliens publice excommunicatum, uel manifeſtum vſurarium, vel nominatim interdictum, uel tꝑe interdicti in caſu non conceſſo a iure. ¶ Primo vero q̃ritur, quis dicatur publice excõicatus? Et dicit glo. in ca.exceptionem. de excep. ꝙ ſi iudex tulit ſn̄iam in loco vbi publice iudicare conſueuit præſentibus officialibus ſuis, & partibus, vel altera abſente per contumaciam ſatis dicitur publicus, alias ſecus. Sed gl. Io. And. in d.cl.1. dicit ſibi gl. iſtam non placere ſimpliciter, q̃-

tum

tum ad istum casum, & vt dicit Pa. loquitur obscure. Sed adde tu, quod videtur dicere opposita, dicens se fateri talem esse publice excõicatum, & non esse, sed excõicatio, inquit, ex qualitate fori, multitudine s. vel paucitate officialium, & astantium dr̃ publica, vel non publica, ita ꝙ in hoc casu veritas rei ponderetur, vt quo ad hunc casum videamus an præsumantur sepelientes scire, vel saltẽ sit casus, ꝙ sit eis imputandum si ignorarũt, quod publice sciebatur. 12. q. 2. qui & humanis, alias posset esse occultus, licet per iudicem in bancho coram duobus, vel trib. fuerit ꝓmulgata. hæc ibi. Et Pan. in d. c. exceptionem dicit ipsum velle dicere, ꝙ non dr̃ quis publice excõicatus respectu aliorũ, eo ꝙ sñia fuerit lata præsentibus officialib. & partib. qa exigũt publicitatem respectu aliorũ ad hoc, vt præsumatur scientia. hæc ille. qui deinde sic distinguit. Si agitur de pœna incurrenda respectu participantium ipsi publice excõicato, habet locum gloss. cle. quia verba debent stricte capi, ne quis puniatur, & maxime sine culpa, nam de facili non habetur scientia de eo, quod iudex fecit in bancho suo coram paucis. Sed respectu ipsius excõicati satis credo, inquit, excommunicationem esse publicam, si ipse interfuit, vel fuit ad hoc citatus, quia quod fit in iudicio, dicitur notorium, vt in c. vestra, & in ca. fin. de cohab. cler. & mu. quinimmo dicitur id, quod exprobatio. constat, manifestum, vt in c. cum olim. de verbo. sign. hæc Pan. qui etiam de hoc clarius loquitur in quodã consilio, quod incipit, Saluatoris Iesu Christi. Et sic collige, quod dupliciter dicitur publice excommunicatus; primo, scilicet, quoad se vt subiaceat omnib. pœnis illatis publice excommunicato, vt q. est excõicatus iuridice. Secundo, quo ad alios, vt qui est excommunicatus coram multitudine, sicut de hoc notitiam habeat maior pars populi, sicut etiam duplex est notorium, s. iuris & facti, ut inf. Notorium.

67 †Secvndo quæritur, an incidant hãc pœnam sepeliente excõicatum publice publicitate iuris, siue primo modo? Et dico ẽm omnes, quod non, si sit occultum, i. nõ publicum publicitate facti. & isti hoc nesciunt, quia cõstitutio ista requirit scientiam, vt ibi, scieter. & ibi, temeritas audacia: qa vbi est ignorantia, temeritas dici non potest, secundum Zen. Si autem sit dicto modo occultum, & sepeliẽtes hoc sciunt, quidam dicunt non esse locum huic pœnæ, licet incidant in minorem, s. participando mortuo excõicato maiore: non obstãte, ꝙ participatio si fauorabilis, s. lauando, sepeliendo, & hmõi. Et hanc opi. sequitur Sum. Ros. sed oppositum tenuit Sum. Ang. & hoc est verior, quia Pan. ind. c. exceptionem. postquam dixit factum in iudicio esse publicum, subiungit: Et per hoc infero, quod etiã vbi agitur de incurrenda pœna, vt in casu illius cle. 1. respũ scientiam sñiam esse latam, prout dr̃ glos. c. exceptionem. dico istum dici publice excõicatum; & sic isti incurrerẽt pęnas inflictas contra cõicantes, vt sepelientes publice excõicatum. licet aliter, & minus bene videatur sentire illa glos. s. de cle. hæc ille. Si aũt excõicatio esset occulta de facto, & de iure, & sepelientes tamen eam scirẽt nõ inciderent, quia constitutio requirit sententiã, & publicitatẽ. ¶ Tertio quæritur. an requiratur quod locus sepulturæ sit benedictus, ad hoc vt locum habeat ista pœna? Et Car. dicit, ꝙ requiritur, ꝙ sit benedictus, quia non dicitur cœmeterium, nisi per benedictionem, arg. c. nemo. de cons. dist. 1. Et idem tenere videtur gl. dicens non esse locum huic pęnę, si in campis, & locis priuatis aliqui eos sepeliant; etiã si locus esset contiguus ecclesiæ, vel cœmeterio, ex quo non est ad vsum cœmeterij per Epm benedictus, vt in d. c. nemo. Opinio vero tenens contrarium põt esse vere, quando locus diu est habitus pro benedicto, licet in veritate non sit benedictus. ¶ Quarto quæritur, an requiratur, ꝙ sit benedictus totus. Et dico, quod sic, quia dicit Zab. de mente Lau. ꝙ religiosi ampliantes cœmeterium, si in illa ampliatione sepelierunt, nõ est locus huic pœnæ, si non est per episcopum solẽniter benedictum; & si erat per epm dedicatũ, & ampliarunt non interueniente aliqua solemnitate, non incidunt sepelientes in addito, quia in talib. requiritur deputatio cum solemnitate, vt in auth. de mona. §. Illud. colum. 1. Arguit aũt Lau. ꝙ incidãt, quia ecclesia gaudet immunitate, ẽt si non sit dedicata, & cœmeterium & ecclesia in talibus pari passu ambulant, de conse. ecc. consuluisti. Vnde sufficit quod de consensu epi illa pars, cui hæc est addita, deputata erat ad vsum sacrum, ut dicatur locus religiosus. de relig. do. ad hæc. Sed respondet. quod ho cprocedit de ecclesia, si ibi fuerunt celebrata diuina, nõ aliter, vt no. de immun. eccl. c. fi. & de hoc sup. Absolutio 1. Ex quibus videtur, quod sepelire in parte addita, sit idem quod sepelire in loco prophano; nec tunc esse locum huic pœnæ, qđ

verum

verũ eſt,quando hoc conſtat,vt quia nouiter factum eſt. Secus ſi diu fuit ſeruatum, quia totus locus pro cœmeterio habetur.

68 QVINTO † quærit, an interdictus, ſed non nominatim poſſit ſepeliri in cœmeterio? Et dicit gl. quòd ſic. dummodo locus non ſit interdictus: qđ Steph. verũ dicit, niſi qñ ꝓ certo ſciret, eum tale quid feciſſe, ꝑꝑ qđ erat interdictus, quia talis ẽt in cœmeterio ſepeliri non dẽt. Pro glo. tamen vř facere, quod dicit Lau. vt non ſufficiat ad hãc pœnam notoriũ facti, niſi adſit iſta qualitas noĩatim, ſ. in denunciatione noĩatim ſpãliter, vel expreſſe. Sed primũ eſt verius, vt inf. Noĩatim. ¶ Sextò quæritur, quid dicendum, ſi quis repellat publice excõicatum, interdictũ noĩatim, & manifeſtum vſurarium tꝑe interdicti. Et dicit Pau. quòd talis eſt ligatus quadruplici excõicatione. Et addit Io. Andr. quod de oĩbus dẽt ſatisfacere, & ab oĩb. abſolui. ¶ Septimo quæritur, quid ſi ſepeliens ignorabat iſtum eſſe publice excõicatum, noĩatim interdictũ, vel manifeſtum vſurarium? Et dicit gl. quod non incidit, quia conſtõ ſcientiam requirit, & temeritatem, vt dictũ eſt. Imò dicit Lau. quod non incidit, q̃ hoc facit ignorans ius, ſi ei illud licet ignorare. Et idem tenet in effectu glo. & Pau. & Zen. qui vidẽtur velle, quod in hoc caſu iuris error ſimpl'r excuſet, quia iuris error excuſat a dolo. ff. de abig. l. 1.

69 OCTAVO † quærit, quare dř in caſib. non conceſſis a iure? Et dicit gl. hoc dici ꝑꝑ clericos, qui ſeruauerunt interdictum, quib. conceditur eo tꝑe ſepultura cum ſilẽtio, & abſq; campanarum pulſatione: & ꝑꝑ priuilegiatos circa confratres. In quatuor vero feſtiuitatibus in quibus eo tempore celebrari põt alta voce, non parant mortuos poſſe ſepeliri, vt de priu. cum & plantare, licẽt multoties fuerit contrarium obſeruatũ. idem Pau. & Zen. ſed vide inf. Interdictum. 5. §. 2. par. 4.

70 NONO † quærit, quid deportantibus ad ſepulchrum, & comitantib. ad illud, & fabricãtib. & fodientib. vel aperiẽtibus illud, aut de p̃latis, clericis, vel miniſtris eccleſiarũ, in quarũ cœmeterijs ſepeliuntur, qui hoc nõ prohibent, ſed patiuntur, aut de portantib. cruces & cereos. Glo. q̃dem ad partes arguit, ſed nõ determinat. Pau. verò tenet, ꝙ ligantur ſolũ tumulo imponentes, & ſepeliri facientes, vel mãdantes: non aũt dicentes officium, q̃a non ſunt ſepelientes, quos lr̃a punire vř. Sum. vero Ang. tenet, ꝙ ſolum imponentes tumulo, & mandantes, & pſtantes authoritatẽ, & prælati nõ ꝓhibẽtes doloſè, & officiales ſec. morem ſepulturæ. Stephanus aũt, & oẽs prædicti, & ẽt concomitantes cã honoris. Et idem tenet Io. Cal. de cen. eccleſiaſt. ſi cum diuino officio ſepultus eſt, nominatim interdictus, vel ẽt non noĩatim, ſed tꝑe interdicti in caſu a iure nõ conceſſo, quia, inquit, hoc caſu ſũt oẽs partici pes criminis, ſiue cooperantes ad quod de ſent. exc. nuper. ¶ Decimò, q̃d de ſepelientib. in loco cœmeteriato ſine officio clericorum? Et dico, quòd ſec. Pau. ligantur. Sed Ioan. Cald. dicit, ꝙ licet ſit tutius dicere iſtos ligari, tñ oppoſitum eſt verum, ſ. quod hac pœna non ligantur, ſed tamẽ puniri poſſunt pœna arbitraria, eo quod gñalem ꝓhibitionem contemnere vñr. 3. qu. 4. Engeltrudam & hoc tene: quia conſtitutio eſt pœnalis. ¶ Vndecimo, quid ſi clerici ſuper funus officium ſepulturæ dicunt, & deinde illud in cœmeterio non reponunt, ſed in loco ſecreto? Et dicit Io. Cal. quod ligantur, quia alias ſi continue fieret durante interdicto, & conſequenter Clem. iſta eſſet ludibrio. ¶ Dicta aũt de interdictis, applicari poſſunt ad manifeſtos vſurarios, & publicè excommunicatos. ¶ Duodecimo, quid de clericis officialib. portantibus cruces, ac cereos aſſociantib. & portantib. feretrum, ac ſi ibi eſſet alicuius prędictorum cadauer, cum tamen ibi realiter non ſit. Et dicit Lauren. & Rod. in tract. de vſu. idem iudicandum eſſe, ac ſi eſſet.

71 DECIMOTERTIO † q̃d ſi in vſurario manifeſto appareat ſigna cõtritionis, & iubet ſatisfieri de vſuris, & poſt eius mortẽ pſtat cautio ab hære. de reſtituẽdo. Et dicit glo. & Io. de Li. ꝙ cautio valet, vt ſepeliri poſſit: licet conualeſcat teſtm̃, qđ ab initio nullũ fuit ex pſona teſtãtis: & ſi factũ fuit anteq̃ eſſet vſurarius manifeſtus, pſequens delictũ infirmatur. ſec. Pan. Si aũt dicta ſigna non apparent, hæredum cautio non ſufficeret, cum deceſſerit in mortali. Et de hoc inf. Reſtitutio. 9.

72 TRIGESIMASEXTA † eſt in cle. 1. de deci. vbi excommunicantur omnes religioſi adminiſtrationem, vel beneficia non habentes, qui noualium, aut alias decimas eccleſijs debitas, & ad eos non ſpectantes, ſibi vſurpare præſumunt: ſeu qui de animalibus familiarium, aut paſtorum ſuorum, vel aliorum animalium immiſcentium eorum gregibus, aut qui de animalibus, quæ in fraudem eccleſiarum emunt, empta venditoribus vel alijs ab ipſis emenda tradunt, ſeu qui deeris, quas tradunt alijs extollẽdas, decimas ſoluere nõ p-

mittunt aut prohibent: si post requisitionem factā ab eis, quorum interest, non destiterint intra mensem: vel si de his q̄ contra præmissa vsurpare, vel retinere p̄sumpserint itra duos menses ecclesijs dānificatis emendā nō fecerint cōpetentem: nec debēt absolui, nisi ante satisfactionē condignā fecerint. Ligat āt hęc pœna ēt fœminas religiosas sec. gl. Cisterciēses, & Hospitalarios: nō āt ligat scholares clericos, aut laicos Sum. verò Ros. dicit, q̄ ligat ēt religiosum translatum ad ecclesiam secularem: qđ est falsum, qñ hēt administrōnē .i. dispensationem t̄palium, vel beneficiū. Religiosi āt habentes administrōnem, vel beneficium in p̄dictis, non incurrunt excōicationē vel suspensionem ab officijs, administrōnib. & beneficijs: vt dr̄ in textu. ¶ Primò vero q̄ritur, quid de decimis debitis non ecclesijs, sed priuato ex feudo, vel priuilegio? Et dicit ibi gl. non esse locum huic pœnę. ¶ Secundo q̄ritur, quid si prædicti non prohibeat alijs, & tñ ipsi decimas non soluunt, cum debeant? Et dicit gl. Pau. & Zen. quòd non ligantur, alias essent peioris conditionis, q̄ laici decimas non soluentes. ¶ Tertio, a quibus officijs intelliguntur suspensi, qui habent administrationē vel beneficium? Et glo. non videtur determinare: Paulus vero intelligit de diuinis, & sir Steph. Vel potest intelligi de t̄palib. vt sunt procurationes castaldionatus, quando habēt t̄palia solum, vel administrationem temporalium. Et no. sec. gl. quod sic suspensi indigent absolutione, quia de satisfactione dubitari posset: Secus autem secundum Inn. in suspensis ad tempus determinatum: puta, mensem, vel annum. Addit tamen gl. satis se credere, quod sufficiat iudicis declaratio super satisfactione sine alia absolutione.

73 Trigesimaseptima † est in clem. 1. de sta. mon. vbi excōicantur oēs monachi, & canonici regulares administrōnem aliquā non habentes, q̄ sine licentia spāli suorū p̄latorū se trāsferunt ad curias principum, vt damnū aliqđ suis pręlatis, aut monasterijs inferant. Vbi notandum est, q̄ sec. gl. & Car. ad incurrendum hāc pęnam duo requirūtur. Primo, quod curiam intrauerint, nec sufficit exiuisse claustrum. Secundo, vt intrauerint cā dānificandi, licet non requiratur, q̄ damnum intulerint: licentiam vero hr̄e, vel non hr̄e, sec. gl. non est ponderandum. Vnde sec. illam, intrātes curiam hac de cā cum licentia sui prælati incidunt hæc ex gl. Non obstat, si in dicta cōstitutione fiat mentio de administrōne, & licentia, quia quando ibi fertur snīa, illa non repetuntur. ¶ Trigesimaoctaua est in eadem cle. vbi excōicantur monachi, qui sine licentia Abbatum suorum, petita .s. & obtēta, sec. Paul. tenent arma intra septa monasteriorū. Vbi dicit Card. q̄ septa est clausura monasterij, quam non licet egredi, nisi de licentia. Primo vero quæritur, qui ligentur ista snīa? Et dico sec. Summ. Ang. q̄ solum monachi nigri. Sed verius dicit Paul. quod cum generaliter loquatur, videtur includere omnes monachos albos & nigros, etiam si vocentur iuxta vulgare fratres. ¶ Secundo q̄d intelligitur per verbum, arma. Et dico sec. glos. quod per arma in cōi significatione comprehendūtur ēt tela. Sed stricte arma sunt, quibus defendimur: tela quib. impugnamur. Inst. de pub. iu. §. item lex Cornelia de homi. si perfodiens, & vt ibi notatur, ēt fustes, & lapides, armorū appellatione comprehenduntur. Igitur sec. Lau. hic cōprehenduntur arma defensionis: vt galeæ, loricæ, & similia: & inuasionis, sicut sunt gladij, lanceæ, & similia: ēt fustes, lapides, & omne quod arcu, aut manu iacitur, sec. Pau. si ad vsum pugnæ teneātur. Et hanc opi. sequitur Sum. Ange. Sed Io. And. dicit, quòd hic non ita late sumuntur arma. & Zen. dicit, q̄ arma dñt hic, q̄ cōiter ad inuadendum, vel defendēdum arma dñr, & hoc placet Zab. vt .s. intelligamus arma sec. cōem vsum loquendi: & ita tene: quia constitutio est pœnalis, licet sit valde incongruum monacho habere lapides, vel hmōi ad pugnādum. ¶ Tertio, q̄d iuris si Abbas parit contumeliam creatori, vel iniungit monachis intolerabilia, vel eos prosequitur odio capitali? Et dicit Zabarel. quod sine prædicta pœna poterunt monachi sine licentia arma sumere, si alijs remedijs sibi prouidere non possunt. 11 q. 3. Iulianus. ¶ Quartum, quid si monachus arma teneat quidem in monasterio, sed non in suo? Et dico, vt patet ex textu ī verbo, infra, i. intra, quod ea tenens extra non incidit: quod Laur. dicit verum, ēt si ea teneat in monasterio alio, licet hoc ei non liceat, vt in c. clerici. de vi. & ho. cler. ¶ Quinto, quid si ad claustrum veniat cum armis, sed non aīo tenendi? Et dico sec. gl. quod non incidit, quia non dr̄ tenere cum effectu. Et idem sentit Pau. & Zen. per verbum tenere, quod notat tēporis continuationem. ¶ Sextò, quid si monachus arma teneat, non ad vsum pugnæ, sed ad alium, puta, gladium magnum ad vsum coquinæ? Et dicit Paul. non esse locum huic pœnę econtra

econtra vero putat esse locum, si teneat ad vsum pugnæ ea, q̃ cõiter arma non dicuntur vt lapides, & fustes, quod Arch. recitat, & tenet Sum. Ros. & Ange. sed non est rõ similis: quia odia restringi, fauores aũt conuenit ampliari. de reg. iur. lib. 6. Vnde Zen. & Zab. verius sentiunt oppositum, alioquin cum hic prohibeantur arma, ẽt defensionis, hñs baculũ, aut lapides ad portã ad arcendũ latrones, incideret, qđ durũ est, licet Pau. hoc cõcedat.

74 †Trigesimanona est in cle. attendentes. de sta. mo. vbi excõicantur impedientes visitatores monialium quarumcunque, ẽt canonicarum regularium, in his quæ ꝑtinent ad officium visitationis earum. ¶ Primo vero quæritur, qui sint isti visitatores? Et dico ſm tex. simul & gl. quod monasteria non exẽpta visitat ordinarius loci propria authoritate: exẽpta vero, q̃ superiorem nõ hñt aliũ, a Papa, visitat authoritate Apostolica, vt hic dicitur in tex. exempta vero habentia alium superiorem, vt q̃ sunt ordinum exẽptorum, puta, Cisterc. & Camaldulen. & similiũ visitat eorum prȩlati: & si subsint monasterijs alijs monialiũ maior ꝑlata, si clausuram exire nõ põt ſm Arch. visitabit ꝑ alium. 11. q. 1. epĩm. Possunt tñ ordinarij hanc visitationem alteri delegare: vt dicit Car. ꝑ gl. notabilem in c. fi. de of. ord. & ꝑ c. fi. de off. del. §. his aũt, a contrario, quia sibi prohibetur delegare is cui cõmittitur, ꝙ personaliter visitet. ¶ Scđo, quot requiruntur ad inducendum in hanc pœnam? Et dico ꝙ tria sec. Card. ¶ Primo, ꝙ impedimentum effectualiter ꝑstetur. ¶ Scđo, ꝙ monitio ad desistendum fiat per visitantem: singularis autem, vel alterius personæ non sufficeret. ¶ Tertio, ꝙ monitio non ꝓcedat impedimentũ: alias non ligarentur ista pœna, vt ẽt dicit Io. An. contra ꝑlatos scribentes monialib. vt se ꝑparent visitationi: vt in eisdẽ lr̃is faciẽtes monitionẽ vt nullus impediat: sufficit tñ secundum Car. monitio vnica ex quo loquitur in singulari, & generalis, quia qñ, inquit, iura requiritur monitionem, & non fit expressa mentio, ꝙ fiat nominatim, sufficit generalis.

75 †Quadragesima est in clem. 1. de relig. do. vbi excõicantur omnes statum Beguinarum assumentes, vel assumptum sectantes, & religiosi fouentes eas in illo statu, seu ad illum assumendum dantes auxilium, consilium vel fauorem vllo modo, id est directe, vel indirecte. Sunt aũt vel fuerunt Beguinæ, vt dicitur in tex. q̃dam mulieres nulli promittentes obedientiam, nec proprij renunciantes, nec aliq̃ regulam approbatam profitentes, hñtes tñ habitum, q̃ dicebatur Beguinarum de sũma Trinitate aliqñ disputantes, & prædicantes circa articulos fidei, & ecclesiæ sacra, opiniones fidei Catholicæ cõtrarias inducẽtes, & simplices decipiẽtes, quarũ status, sec. Pau. ideo reprobatur, quia vr̃ noua religio sine licentia sedis Apostolicæ constituta. Ex quo infert, ꝙ ẽt si proprijs renunciarent, ex hoc non essent approbata, cum regulã nõ hẽant approbatam de reli. do. c. 1. lib. 6. Vñ Beguinarum noĩe sorores tertij ordinis B. Dominici aũt Francisci nõ cõphẽduntur cũ hẽant. regulã, vel modum viuendi approbatũ, nec mulieres fideles q̃ proxima, aut non ꝓmissa continentia in suis hospitijs honeste conuersantes pœnitentiam agunt, vt patet in tex. ẽt si vtantur habitu simili habitui Beguinarum sec. Franc. nec ex hoc sunt Beguinæ, ex quo, inquit, cum eis non congregantur.

76 ‡ Quadragesimaprima est in cle. vnica. de consan. & affi. vbi excommunicantur primo omnes scientes, contrahentes matrimonium in gradib. consanguinitatis, vel affinitatis prohibitis: & omnes contrahentes cum monialibus, & omnes Religiosi, id est, tacite, vel expresse professi religionem approbatam ſm gl. uel moniales, aut clerici in sacris constitui contrahentes cum quibuscunque. ¶ Primo vero quæritur q̃ ligentur hac pœna, vel nõ ligentur? Et dico, ꝙ legantur oẽs cõtrahẽtes per verba de præsenti in sex casibus prædictis scienter, & illicitè: etiã si non consummauerint, scđm gl. Nõ ligantur verò contrahentes licitè, id est, ex Papæ dispensatione, quia tunc cessat culpa, & consequenter pœna. de const. c. 2. Nõ contrahentes ignorãter ignorantia facti probabili, non effectata, vt dicit glos. ligantur tamen si factum scientes, ius ignorabant, de reg. iur. ignorantia libr. 6. & si alter solus sciebat, solus ligatur.

77 †Nec contrahentes extra dictos sex casus: puta, cum hñte maritum, vel cum Iudæa, vel Pagana, vel cognata specialiter vel legaliter, vel cõtra impedimentum publicȩ honestatis, quia vt dicit gl. licet nõ teneat mr̃imoniũ, tñ nõ est locus huic pȩnæ, quæ in his casibus, & similib. non est expressa. ¶ Scđò qđ si ignorãter q̃s contraxit, sed supueniẽte scientia cohabitat? Et dicit Io. An. istum non incidere, quia ista cõstõ non punit cohabitationẽ vel incestũ, sed contractũ, ꝙ probatur ex hoc, ꝙ sine iuditio ecclesiæ ab illa diuertere nõ posset, licet mortalr̃ peccet cognoscẽdo,

Et consentit Car.nisi de nouo cōtrahat Pau. vero dicit, ꝙ si cohabitat ei talis affectu maritali, incurrit hāc pœnam: cum videatur ex nouo consensu cum ea cōtrahere: si vero ex primo, non incurrit hæc ille. Sed ista duo dicta non repugnant: quia stant in hoc, qđ iste incidit, si postquam sciuit explicitè, aut virtualiter contrahit. ¶ Tertio, quid si contraxit cum ea, quam credebat consanguineam, affinem, vel monialem, cũ in veritate non esset. Et glo. se remittit ad notata in cap. si vero. de sen. exc. el 2. & in c. in audientia. ex quib. capitulis trahi pōt, ꝙ non ligatur. ¶ Quarto quid si post contractũ remoueatur impedimentũ, an ne talis erit absolutus. Et dicit Pau. ꝙ aut remouet̃ ꝑ dispensationē Papæ, aut per cōstõnem reuocatoriā. Sic per dispēsationem, verba inspicienda sunt: quia si tollunt impedimentũ, ēt quo ad pęnā p̃teritā, non est alia absolutio necessaria: alias secus. Si vero per constõnem reuocatoriā: aut illa vult constitutionē excōicationis fulminatoriā haberi pro infecta, & sic nō egebit absolutione, aut reuocat tātum: & sic indigebit absolutione.

78 Qvinto, † an coactus ad contrahendum incidat in hanc pęnam. Et dicit Io. An. ꝙ non loquendo de coactione absoluta de cōditionali vero licet tali, quæ cadere debuerat in constantem virum, vr̃ ligare per decretalē, sacris. de his quæ vi me. sed cũ non sit matrimonium deficiente consensu, de æquitate vr̃ talis non ligari, & idem dicit Pau. de quo vide sup. Excōicatio 5. §. vl. dub. 14. ¶ Sexto, q̃d si quis contrahat sponsalia tm̃. Et dicit gl. Stepha. & Pau. ꝙ talis non ligatur hac pęna, nisi sequatur copula carnalis: quæ cum indicat p̃sumptam voluntatem matrimonij. de spon. is qui. inducit etiam pęnam. Et ratio est, quia cum istud sit pœnale, restringendum est, vt sic verba non extendantur, maxime ad minus delictum. de reg. iur. in pęnis li. 6. ¶ Septimo, quid si quis contrahat cum impubere. Et dicit Car. & Lau. ibi, ꝙ non incidit, quia sponsalia potius isti contrahunt iuris interpretatione, quam matrimonium. c. vnico. de spon. imp. lib. 6. & idem dicit Sum. Ang. de contrahente cum furiosa, quod verũ non est, si hēat lucida interualla, quia veraciter est mr̃imonium. ar. 3. q. 8. iudicas. 7. c. 1. quamuis triste.

79 Octavo, † quid de sacerdote, vel alio, qui verba matrimonij profert inter istos sic contrahentes, & de oībus cooperantib. & consentientib. aut ligentur oēs necne. Et dico, ꝙ potest quis quadrupliciter participare, vel cōicare in crimine isto: Primo quantum ad illum actum tm̃, ꝑꝑ quem excōicatio incurritur, & talis non ligatur, vt tenet Pau. in c. nuper. & in c. si concubinæ. de sent. exc. vbi dicit, ꝙ ad talem excōicationē incurrēdā, s. ratione participij, non sufficit cōicatio in illo acto, per quē excōicatio īcurritur. Scđo, nō solũ cōicando, sed ēt impendendo auxilium, consiliũ, vel fauorem ad hmōi crimen ꝑpetrādũ: & talis ligat̃: vt tenet idē in d. c. nuper. quia facientē, & consentientē par pęna constringere debet, vt in d. c. nuper. Tertio præbendo consiliũ, auxilium, vel fauorē ad crimen ꝑpetratum: puta, suadendo, ꝙ a tali matrimonio non recedat, & talis ēt ligatur, vt ibidē tenet. Quarto mandando, vel p̃stando authoritatē, & talis plus ligatur, quā alij contrahente, & vr̃ esse casus in c. mulieres de sē. exc. ibi authoritate, vel mandato. Vnde & gl. in ca. 1. de off. deleg. dicit, & cum sit quadruplex cōsensus, s. negligentiæ, consilij, cooperationis, & authoritatis, seu defensionis, dās authoritatē vel mandans, plus peccat. Igitur si sacerdos, vel alius solum participat in tali actu, nō impediēdo cōsiliũ auxiliũ, vel fauorē ante factũ, aut post, non ligat̃, & idē est de interessentibus. Si vero p̃dicta impendũt ante factũ vel post, ligant̃, si contrahentes alias hoc non erat facturi, s̃m vnā opinionem, vel indifferenter s̃m alias. de quo supr. Excōicatio. 8. §. 2. dub. 1. De parētib. Vero idem est dicendum, quamuis ferè semper consentiāt, & p̃stent authoritatē, & cōsequenter ligentur.

80 Nono, † quare post excōicationem contrahentium cum monialibus etiam ipsæ contrahentes excōicentur, cum satis constaret eas esset ligatas rōne participij in crimine, & dicit Pan. ideo esse, quia non semper ligantur. hac rōne, vt si contrahat cũ ignorāte, q̃, s. nō ligatur, vel dic, ꝙ participans cũ criminoso, tunc ligat̃ cũ participat post latā sn̄iam, vt in c. si concubinæ. de sen. exc. quod non est hic, sed participatur in actu, pro quo quis ligat̃. Vel dic, ꝙ licet participans in crimine criminoso sit excōicatus: non tñ participans in actu illo, pro quo alter ligatur: alias superflue adderet̃ hæc litera: quantum non distinguit, ad monialis cōtrahat cũ ignorante vel sciēte cũ ex parte eis ignorātia p̃tēdi non possit. Facit de sent. exc. contingit. el 1. vbi participans in actu, pro quo alter excōicatus est mandatur excōicari. hæc Pau. ¶ Decimo, quare in religiosis, & monialibus, & clericis existentibus in sacris, id est, in subdiaconatu, vt supra,

non

non reperitur scienter?Et dicit Io.And.ideo
esse,quia in tali proprio facto non cadit pro
babilis ignorantia:vbi verò esset ignorantia
probabilis,vt in ordinato ad sacros in amen-
tia, vel dormitione, vel intra paupertatem,
putat non esse locum huic pœnæ.

81 QVADRAGESIMASECVNDA † est in cle.
nolentes.de hær. vbi excõicantur omnes in-
quisitores,seu commissarij ipsorum:vel epi-
scoporum super hæresi deputati, qui p̄textu
officij inquisitionis quocunq; modo illicito
pecuniã extorqueant ab aliquib.vel scienter
attentant ecclesiarum bona ob dictum cleri
corum ecclesiæ fisco applicare:& sec.Io.An.
multo magis sibi ipsis,vel fisco sæculari: cui
ipso iure applicata sunt bona laicorum dam-
natorum de hæresi:absolui non possunt tales
præter quam in mortis articulo, donec illis,
à quibus sic extorserint pecuniam plene sa-
tisfecerint,nullis priuilegijs, pactis, aut re-
missionibus super hoc valituris.Sed intellige
sec.Ioan.And.si habẽt vnde, alias panpertas
excusat:extra,de vsur.cum tu. ¶ Primo verò
no.sec.Io.And.& Card.ꝙ hac pœna episcopi
non ligantur,nec inquisitores, & commissa-
rij,secundum Io.And.si extorqueant quædã,
sed non dicto prætextu. Et per commissarios
intellige vicarios & substitutos,sec.Io.And.
¶ Secundò not.quòd prædicti applicare non
possunt fisco bona ecclesiarum iustè aut in-
iustè procedentes: de bonis tamen clericorũ
proprijs,secundum Ioan.And.non prohibet
ecclesia.¶ Tertiò not.secundùm Io.Andr. &
Card. quod nomine pecuniæ intelligitur lar
ge omne æstimabile.1.q.3.totum,& facit lex
1.C.de const.pecu.

82 QVADRAGESIMATERTIA † est in cle.vni
ca.de vsu.vbi excommunicantur Potestates,
capitanei,rectores,consules,iudices,consilia
rij,aut alij quiuis officiales quarumcunq; cõ-
munitatum, qui faciunt statuta,scribunt vel
dictant,quòd vsuræ soluantur, aut quod so-
lutæ non restituantur cum repetuntur:vel q̃
scienter secundum illa iudicare præsumpse-
rint:vel qui ea hactenus edicta de libris com
munitatum ipsarum intra tres menses non
deleuerint,si habent potestatem super hoc,s.
tã de facto q̃ de iure,sec.Car.glo.& Pan. aut
si ipsa natura aut consuetudines habentes il-
lorum effectum quoquo modo præsumpse-
rint obseruare.¶ Primò verò quæritur, qui
non ligentur,hac sententia? Et dico sec. Pan.
ꝙ non ligatur officialis, qui non scribit, vel
dictat vt officialis similiter nec ligantur alij
à prædictis non expressè seruantes talia sta-
tuta,sec.Card.& Io.Andr.& Panor.similiter
nec scribentes iudicata secundũ illa, siue sen
tentiam conformem statutis, & sec. Pa. quia
ista constitutio est pœnalis:& consequenter
non extenditur ad personas in ea nõ expres-
sas,argu.de reg.iu.in pœnis.lib.6.Sed intelli-
ge,nisi tales scribentes essent officiales, & in
sententia poneretur tenor statuti: quia tunc
fortè ligarentur: quamuis dici possit, quòd
non ligantur omnes ea scribentes, sed scri-
bentes ea in libris communitatum.

83 SECVNDO † quæritur an ligentur hac pœ
na illi,qui statuunt,quòd subditi sui pro vsu-
ris recipere non possint in anno vltra duos
solidos pro libra?Et dicit Dir.li.3.ꝙ sic, quia
dant quodam modo audaciam & colorem ad
vsuras exercendas saltem indirectè, vt in d.
cle. vbi de diuersis coloribus: & quia denegã
do dè maiori,indirecte & tacitè videntur cõ
cedere de minori.25.dist.quis:Sed ista probãt
solum ꝙ isti dant occasionem, & eas permit
tunt,constitutio autem ligat eos, qui directè
aliquid conferunt ad earum solutionem, nec
vltra debet extendi,cum sit pęnalis.Vnde ve
rius dicunt Io.An.& Pau.& Zab. ꝙ tales non
ligantur,quia supra illam summã prohiben-
do,non vñr per hoc vsq; ad illam concedere
arg.de treu.& pa.c.1.posset tñ concordia fie
ri,q̃a ligant̃ si id faciunt in fraudẽ, vt sic pos
sint vsuræ exigi tunc.n.ad eorũ exactionem
aliquid faciunt directè ex sua intẽtione, etsi
nõ ex voce:non ligantur aũt si nullo mõ in-
tendunt illã minorẽ summam concedere,sed
ꝑmittere vt vitetur maius malũ, & ꝓhibeat̃
minus,quia sic etiã de minori summa negare
videntur,24.q.4.c.1.& 31.q.1.hac ratione.

84 TERTIO † quærit̃ de rege Aragoniæ & of
ficialib.eius, qui leuant magnum tributum
à Iudæis ꝑꝑ vsuras,quas permittunt,an ligẽ
tur,si impediant̃ ꝑꝑ istas repetitiones ab ip-
sis Iudæis?Et dicit Dir.vbi sup. ꝙ idem Lau.
& Zab.ĩ d.cle.& generaliter omnes dñi, qui
cum Iudæis vsuras exercentib. pacta faciunt
ligantur ad pœna,sec.Card.& Lau. sicut qui
faciunt pacta cum Christiani vsurarijs, ma-
ximè si vsuræ exigant̃ à Christianis.¶ Quar-
to,quid de statuto Bergomẽsium vt dicitur,
quo.s.repetẽtes vsuras in foro ecclesiastico,
per potestatem coguntur mutuare vsurario
tantam pecuniam:& tanto tꝑe,quam tam &
quanto tenuerant pecuniam vsurarij.Et dicit
glo.hoc statutum non valere.Pau.vero dicit,
hoc statuentes hac pęna ligari.

85 QVADRAGESIMAQVARTA † est in cler. cupientes.de pœn.excõicantur oẽs religiosi mendicantes, qui sine licentia Papæ loca de nouo accipiũt ad habitandũ, vel recepta huc vsque mutant: vel in alio quouis alienationis titulo transferunt, quam licentiam etiam legati de latere dare nequeũt, sec. Gem. & Lap. ¶ Primò verò quæritur, qui dicantur mendicantes? Et dicit glo. Io. An. mendicantes hic dici eos, quib. victum tribuit incerta mendicitas: & qui reditus aut possessiones ex regula constitutionib. habere non pñt, extra, de reli.do.c.vno.lib.6. Et cõprehendit iste text. etiam fœminas, sec. Lap. & Abb. ¶ Secũdo qñ dicant acquirere loca noua? Et dicit Gem. ꝙ quo ad casum huius decretalis de nouo dicitur fieri, quòd fit post ipsam decretalem, vnde licet nouum sit qđ fuit, & postea reficitur tñ sec. Card. non est hic eis prohibitum loca destructa reficere, quod Pau. limitat verum si domus corruat, & tñ solum eius continue manet in mendicantium dñio, quia tunc non ligantur. Secus autem si loca ipsa desierint esse de mendicantium dñio, & postea ex nouo iure acquirantur, quia ligãtur. Et per hoc patet, quod conuentua mendicantium de quibus ipsi pulsi fuerunt iniuste in Bohemia, Austria, & hmõi, possunt ab ijsdem nouiter sine ista pęna inhabitari: q̃a dictorum conuentuũ dominium semper ad eos de iure pertinuit.

86 TERTIO † an prædicti possint mutare loca acquisita post illud capitulũ, vel alienare sine licentia Papæ absq; metu huius excõicationis? Et ẽm mentem Io. And. vr̃ dicendum, ꝙ sic: quia istam cle. summat sic, Mendicantes non possunt acquirere noua loca ad habitãdum, vel antiqua alienare & mutare absque speciali licentia Papæ. Lapus ẽt, quem sequit̃ Pet. de Anch. & Gem. in c. cum ex eo. de exc. præl. li.6. vbi de ista materia ponitur constitutio Bonifacij dicit, ꝙ loca capta ante concilium, de quo ibi fit mẽtio, dimittere non pñt, aliter sunt excõicati per dictã cle. Sed dimittere possũt capta post illud cõciliũ. Pro quo facit litera in d.c. cum ex eo. & in d. cle. verbo hactenus, i. vsq; nunc: quia ẽm Papiam hactenus per h aspiratum facit duas partes, s. hac & tenus, i. vsq; nunc. & vt recitat Gemi. hoc de facto accidit Bon. vbi fratres minores de obseruantia locum mutauerunt propter vẽtos, & frigora: & determinatũ fuit hunc tex. locum non habere quo ad mutationem, nisi de locis ante illud concilium acquisitis: vnde necessaria non erat noua licentia quo ad dimissionẽ: quo ad habitandũ vero de nouo iã habuerant. Igitur in duobus casibus locũ habet iste text. Primò in noua habitatione. Secũdò in dimissione vel alienatione habitorũ ante dictũ capitulũ, ẽt si fiat vt alia loca quærantur ad habitandũ. ¶ Quartò, an p̃dicti augmentare possint loca iam capta? Et dicit Lap. consi. 188. ꝙ sic, sine pęna prędicta, pro quo facit c. fi. de conces. præb. li.7. & ca. consuluit. de Iudæ: & cle. 1. de sup. ne. præl. q̃a aliud est de nouo capere, aliud augmentare, & p̃terea hic nõ accipit̃ locus, vt in l. locus, ff. de verb. sig. sed ꝓ alio loco diuerso pluraliter: ꝓpter augmentationẽ autẽ non dicitur hr̃e duo loca. ¶ Quintò, quid si inter locũ licite habitum & additamẽtum factũ mediet riuulus aut strata, & si põt, vel subterranea via quibus transitui hinc inde? Et dico ẽm mentem Lapi. & Gem. in d.c. cũ ex eo, hoc nõ esse illicitũ, nec hic esse duo loca, sed vnũ, maximè quandiu viuitur ibi sub vno prælato immediato. Et facit pro hoc, quia is, q̃ prohibitus est acq̃rere nouũ ius in re aliqua, nõ dr̃ venire cõtra ꝓhibitionẽ, licet post illã pristinũ ius augmẽtet, vt in c. fi. 2. responso. de conces. præben. lib.6.

87 Ex † his aũt infert Sum. Ros. posse teneri, ꝙ augmẽtantes datia non videntur imponere noua, qđ verũ est quidẽ, si nouũ dicatur ꝙ est nouum ex toto: non autẽ de nouo ex parte prohibet autẽ lex imponere noua ex toto & ex parte, quia de pari militat ratio legis in vtrisque, vt dictũ est sup. Excõicatio. 7. excõicatione. 19. Rõ aũt huius cle. nõ est par in loco nouo ex toto & ex parte, vt de se patet, cum ipsa. Vñ nõ est simile: nec iura, q̃ allegat probant eius ꝓpositũ, vt pate. intuenti. ¶ Sexto. Quæ sunt ista loca, q̃ isti nouiter accipere non pñt? Dico vt patet ex text. ꝙ sunt loca ad habitandũ. Vnde sec. glo. in d. ca. cũ ex eo, loca alias q̃ ad habitandũ q̃sita, pñt acquirere, & mutare, puta domunculas, in ciuitatib. aut villulis ꝓ transitu, aut pro infirmis & debilib. recreandis. Imo dicit Io. An. ꝙ loca pro eremitica vita ducẽda non sunt hic ꝓhibita, i. quæ multum distant ab hoĩum habitatione. Et ratio. quia p̃p talia non eueniunt dicta scãdala. Imò fratres prædicatores in locis sibi concessis ædificare possunt ecclesias, oratoria, & talia ædificia pro suis vsibus per priuilegium Alex vt refert Arc. nec vlli de ordinibus paupertatis licet oratoriũ vel ecclesiam constructam recipere iuxta ecclesias prædicatorum, & oratoria eorum intra spatium centum quadraginta cannarum, & si secus fa-

ctum fuerit, dirimatur, ſecundũ priuilegium Clementis: quia plerique habent circa hoc etiam multa priuilegia.

88 QVADRAGESIMA QVINTA † eſt in eadem cle. cupientes. de pœ. vbi excõicantur oẽs religioſi, qui aliqua proferre præſumunt in ſermonib. ſuis, vel alibi ea intentione vt a ſolutione decimarum debitarum eccleſijs retrahant audientes. Et ſecundum gl. ligat hæc pęna religioſos mendicantes, & non mendicantes non autem clericos ſæculares aut laicos: ſed ad eam incurrendam, vt ex tex. colligunt Doctores, tria requiruntur: & primo, ꝙ p̃dicta dicãt intentione retrahendi. Secũdo, ꝙ decimæ, a quibus retrahere intendunt, ſint debitæ eccleſijs; non aũt priuatis perſonis rõne priuilegij vel antiqui feudi. Tertio, ꝙ dicant perſonis audiẽtib. quæ eas ex debito ſoluere teneãtur: & vno horum deficiente, non ligat.

89 QVADRAGESIMA SEXTA † eſt in eadẽ clem. vbi excõicantur omnes religioſi, qui prædicare p̃ſumpſerint negligentia non purgata de conſcientia facienda circa decimas, confitentibus ſibi non ſoluentibus vt ſoluãt. quod ſm Pau. & Pet. de Anc. intellige ſi a p̃latis eccleſiarum fuerint requiſiti, vt hoc faciant. Et ſi quis velit intelligere ſimpliciter, etiã ſi nõ fuerit requiſitis, ſec. Arch. conſcientiam facere principalibus domus, qui hñt ſoluere: & hoc modo, ꝙ dent totum vbi conſueuit dari totũ: & partem vbi pars: vbi vero nihil, ſint dare parati ſi exigeretur. Iſta tamen ſnĩa & præcedens non ligat religioſo, qui decimas percipiunt: & circa hoc delinquere nõ ſolẽt: vt dicit gl. in d. cle. vide ſup. Decimæ. §. 3. in fi. ¶Primo vero no. eſt ꝙ ibi præcipitur religioſis ſub interminatione maledictionis æternę, quod in prima dñica, quarta, & vltima quadrageſimæ, & in feſtis Aſcenſionis Domini, Pentecoſtes, Natiuitatis beati Ioannis Baptiſtæ, Aſſumptionis, & Natiuitatis beatæ virginis Mariæ, quoties p̃dicabũt populis, ſi a p̃latis eccleſiarum aut eorum vicarijs vel loca tenentib. eorũdẽ fuerint requiſiti audientes expreſſe de ſolutione decimarum informẽt. Et ſcđo, p̃cipitur eiſdẽ, ꝙ requiſiti a prędictis cõſcientiã faciunt illis, quorũ cõfeſſiones audiunt, ꝙ decimas ſoluere non omittant, ꝙ ſi poſt talẽ requiſitionẽ ſcienter poſt poſuerint confitentib. conſcientiã facere de hmõi decimis ſoluendis, tãdiu ab officio p̃dicationis ipſo facto ſunt ſuſpenſi, donec confitẽtib. ipſis conſcientiã non fecerint, ſi hoc ipſum ſibi dicẽdi cõmodè habuerint facultatẽ. Et iõ hoc nõ facientes interim prædicando ſunt excõicati ipſo facto. ¶Secundo no. eſt, quod ſm gl. dum prædicant vel ſermocinãtur clericis nõ videntur, aſtringi: & idẽ intellige ſi requirãt in alijs tp̃ibus a prædictis. quia de his ſolum loquitur tex. & idem vr̃ in prædictis tp̃ibus, ſi actualiter non prædicent, non in fraudem, ſed ex alia cã: quia dicit tp̃s qñ prædicabunt. ¶Tertio no. eſt, ꝙ incõmoditas excuſat: licet ipſe debeat iudicari arbitrio boni viri, an ſit ſufficiens necne. Vnde dicit Panor. ꝙ durante cõmoditate durat ſuſpenſio, donec de ſoluẽdis decimis conſcientiã fecerit: quia facta vel incõmoditate ſup̃ueniente ceſſat ſuſpenſio.

90 QVADRAGESIMA SEPTIMA † eſt in clem. j. de ſen. exc. vbi communicantur omnes religioſi tã exẽpti, q̃ non exẽpti, cuiuſcunq; ordinis & conditionis, i. mendicantes, & nõ mendicantes: ſm gl. qui interdictũ impoſitum authoritate Apoſtolicæ ſedis vel ordinariorũ, quod ſciunt matricẽ eccleſia ſeruare, nõ ſeruauerint. Et idem ibi dicitur de interdictis & ceſſationib. a diuinis interdictis pro prouincialiũ conciliorum ſtatuta vel ipſorũ authoritate, & in generalibus ceſſationibus a diuinis ciuitatum, terrarũ, & aliorũ locorũ, quos aliqñ ex conſuetudine, vel alias capitula, collegia vel cõuẽtus ſeculariũ vel regulariũ ſibi vendicãt ecclarũ. Non ligat ãt iſta cõſtitutio clericos ſæculares, ſm gl. q̃ ẽt dicit, ꝙ religioſi intelligunt̃ ſcire obſeruantiã interdicti a matrice eccleſia, qñ viderint, vel alio ſẽſu corporis perceperint, i. auditu. qđ limita auditu probabili: vnde ſtatim ſubdit, ꝙ probabiliter ignorantes non ligantur. Ipſa vero ſm gl. dicitur obſeruare quando abſtinet animo obſeruandi. Si tamen ipſa ſeruat, quia ipſa ſpecialiter vel ſingulariter eſt interdicta, non eſt locus huic pęnæ, quæ intelligitur de interdicto, ad quod religioſi tenentur.

91 PRIMO † vero. eſt ꝙ matrix eccleſia dicitur baptiſmalis: vel maior loci ſec. Io. An. & Pau. quæ dr̃ matrix, quia regnat per baptiſmum: quæ ideo hic exprimitur, quia interdicuntur aliqñ loca non habentia eccleſiam cathedralem, quę tamen habent matricem. Nec refert ſec. Paul. vtrum matrix eccleſia ſit religioſis ſubiecta, quo ad reliqua tp̃alia vel ſpiritualia, aut non ſubiecta: & idem virtualiter, licet obſcurius, dicit Io. And. ſiue gl. ¶Scđo not. ꝙ ſm gl. intelligitur hæc conſtitutio etiã de interdicto poſito a iure. Vnde ſec. Pau. vt ſi locus huic pęnę ſequitur interdictũ eſſe poſitũ authoritate Papę. qđ eſt ſi fiat p̃ eius delega-

tũ,de præb.ſi apoſtolicæ.li.6.vel ꝙ ſit poſitũ a iure cõi, vel per ordinarium vel conſilium prouinciale:vel quod per ipſum vel alium ad quem ſpectat ex conſuetudine.ſ.vel alias fiat ceſſatio a diuinis, per quod vr̃,ꝙ hoc locum non habeat in interdicto poſito a ſingulari perſona, quæ hoc poſſet ex cõſuetudine ſpeciali:cũ talis non faciat authoritate apoſtolica:nec ſit ordinarius. Et idẽ videtur in interdicto poſito per delegatum ordinarij, quia non videtur tunc poſitum per ordinarium.

92 SED † aduerte, ꝙ ex conſuetudine perſona ſingularis habere poteſt iuriſdictionem ordinariã:ext.de fo.comp.cum contingat.quo caſu locus eſſet huic pœnæ:quia tex.non loquitur de interdicto poſito a diœceſano.nam ſolus epiſcopus intelligeretur.de vi.& ho.cler. c.vnico.lib.6. ſed loquit̃ de delegato ab ordinario:& ſic ſufficit ſi habet iuriſdictionẽ ordinariam. Item dic de legato ordinarij, ꝙ ſi habet ſpeciale mandatũ ad interdicendũ, eſt locus huic pœnæ: quia tunc potius eſt miniſter q̃ delegatus.de off.dele.c.fi.& ipſe committens facere dr̃. Vnde & Pius 2.in extrauagante quadam,quæ incipit, ſciens inimicus, dicit, qđ ſi interdictũ emanat a ſedibus apoſtolica inferioribus & earum commiſſarijs, obligantur fratres minores, & eadẽ ratione alij conformati eccleſiæ matrici.& intellige ſi commiſſarij habent ſpeciale mandatum. ¶Tertio no.quod ſi in loco aliquo non ſit eccleſia cathedralis aliqua aut matrix,quia forte eſt in alio loco,vel vbi ſunt plures, æquali ter ſuis parochianis baptiſma & alia ſacramẽta miniſtrantes: diſtinguendum eſt ſm̃ Paul. quia ſi omnes illæ ſeruant,locus eſt huic pœnæ, non aũt ſi ſeruant aliqua & aliqua non, ſicut eſſet ſi in tali loco non eſſet niſi vna eccleſia religioſorum non ſeruantiũ.& idẽ ſentit glo. ¶Quarto quid ſi vacat eccleſia cathedralis, & pars capituli ſeruat interdictũ, pars vero non ſeruat?Dico ſec.glo. vel Io.And. & Pau. ꝙ eccleſia hic ſumit̃ pro materiali murorum ambitu comprehenſa,vnde ex quo in ea cõtinue celebratur ianuis apertis, & c. ſiue per prælatum,ſiue per capitulũ totũ,ſiue per patrem, ſiue per aliquos clericos eccleſiæ,non eſt locus huic pœnæ. Sed addit Pan. quod ſi in matrice eccleſia celebratur ab aliquib.extraneis inuitis prælatis & capitulis: nihilominus eſt locus huic pœnæ.

93 QVINTO† no.ſec.Pau.ꝙ interdicta prouincia vel diœceſi ſi in aliquibus ciuitatibus aut caſtris matrix eccleſia ſeruat interdictum,in aliquibus non,locus erit pœnæ in illis locis, in quibus ſeruatur,non autem in alijs.

94 SEXTO † no.ꝙ gl.quærit an quo ad interdictum prouinciæ dicetur eccleſia metropolitana matrix.ita,ꝙ illa ſeruãte interdictum, religioſi totius prouinciæ ſcienter nõ ſeruãtes,ligati ſint hac pœna? Et dicit,ꝙ non per tex.dicentẽ,cathedralem vel matricem loci, quia conſtat, ꝙ metropolitana eccleſia pone Rauennas non eſt matrix vel cathedralis. ciuitatis Bono.vel Mutinen.de offi.or. paſtoralis 9.q.3.ſi aũt.& c.nullus. & conſequenter ligabuntur ſoli religioſi diœceſis Rauennæ. Et idem virtualiter ſentit Pau.dicens,ꝙ interdicta metropolitana eccleſia non intelligit̃ interdicta matrix.intellige.ſ.per totam prouinciã:ſed ſolũ vbi metropolitana eſt matrix.Septimo not.ꝙ ſi matrix eccleſia interdictũ nõ ſeruat, non tenent̃ etiã religioſi non ſeruare ſec.gl.quia tex.non dicit,ꝙ in non obſeruando ſe cõforment: quia hæc cõſtitutio addere intendit non minuere ad obſeruantiã interdictorum &,argumentum a contrario ſenſu ceſſat vbi illius argumenti contrarium reperit̃ in iure, vt in glo.vlt.de cle.publicato, nec cõtrariorum eſt eadem diſciplina, vbi mens & verba reſiſtunt.de ver.ſig.c.fi. Exceſſus ergo clericorũ matricis eccleſiæ non dabit religioſis materiã delinquẽdi.hæc gl. ¶Octauo no.ſec.gl.& Pan.coniunctim,ꝙ ſi ſñia interdicti verè ligat, & matrix eccleſia illam non obſeruat religioſi non ſeruantes non ligãtur hac pœna,ſed alij. quæ habentur de exceſſ.ꝑla.c.vlt.& depri.c.authoritate,& c.eporum. li.6.quia.ſ.ſunt ſuſpenſi, & eis interdictus eſt ingreſſus eccleſiæ: & ſunt irregulares & intelligibiles actiue & paſſiue. Si autem ſñia interdicti verè non ligat impediente appellatione vel alia nullitate, & matrix eccleſia illã ſeruat,& religioſi non ſeruãtes ligant̃ hac pena ſed non alijs.Qñ vero tenet,& ꝑ eccleſiã matricẽ ſeruat̃,ligant̃ vtriuſque.Qñ vero nec tenet nec ſeruatur,neutri ligant̃.hæc ex illis.Si vero in obſeruando vel non obſeruãdo eps & capitulum contraria mandãt ſecũdum Zenze.prius epiſcopo obediendum eſt.

95 QVADRAGESIMAOCTAVA† eſt in extrauagante Benedicti.11.quæ incipit,nõ quia. vbi excommunicantur ipſo facto quicunque impugnant literas electi in Papam,etiam antequam coronetur: cum per ipſam electionem canonice factã ſibi ius Papatus ſit acquiſitũ, & canonica electione confirmatus ſit, & exercere poſſit officium ſuũ ante coronatio-

nem

nem,vt 23.diſtin.in nomine Domini?

66 QVADRAGESIMANONA eſt in quadam extrauagan.Nicolai,per quam excõicantur exponentes in ſcholis aliter quam litera dicat, illã clementinam.Exiui de paradiſo, vbi exponitur regula beati Franciſci.Vnde illa Clementina ſola reperitur ingloſſata. Sed hodie eſt ſuſpenſa illa extrauagans quo ad illã excommunicationem per aliam extrauagantem Ioann.22. vt dicit Zab. & eius exemplar Arch. dicit ſe vidiſſe.

RVRSVS de Excõicatione vltimo quantum ad dubia quædam cõmunia prędictis Excommunicationibus.

1 *Excommunicatio quotuplex ſit. Et quæ illis liget,& quæ non at qualiter. Et ex cuius non obſeruatione quis irregularis effici poſſit.*

2 *Appellatio interpoſita non ante,ſed poſt excommunicationem,vel interdictum,aut ſuſpenſionem ab officio, vel eccleſiæ ingreſſu an huiuſmodi cenſurarum effectum tollat.*

3 *Excommunicatus poſt legitimam appellationem, & non ante,an ſit vitandus.*

4 *Sententias excommunicationum prædictarum ignorantes,an facienda vel omittendo illud,propter qđ excommunicatio ponitur,quo ad Deum, & conſcientiam ligentur.*

5 *Excommunicationem num quis propter executorem facti,ideſt,propterea quod quis factum aliquod ſit executus & adimpleuerit,incurrat. Et id dictis quatuor expedit.Et ibidem quem regulariter ex nudo conſilio non teneri.*

6 *Cum dicitur,quod aliqui abſoluendi non ſint, niſi prius ſatisfecerint,vel aliud fecerint,an teneat abſolutio ante ſatisfactionem eius quod mandatur.*

1 EXCOMMVNICATIO † vltimo quantum ad dubia quædam circa præmiſſas excõmunicationes,vt plenius innoteſcat,ſciendũ eſt,quòd triplex eſt excõmunicatio, ſcilicet iuſta,iniuſta, & nulla,quarũ prima ligat apud Deum & homines,ideo quod ſemper obſeruanda eſt:tertia verò nec apud Deum,nec apud homines ligat,ideoque obſeruanda non eſt,& non obſeruãs irregularis non efficitur, quod ẽt tripliciter contingit. Primò,qñ aliquid præcipitur,quod cõmuniter vel in ſuo genere eſt peccatum etiam veniale. Scđo qñ præcipitur impoſſibile. Tertio,qñ pronuntiatur expreſsè contra ius ſcriptum,& de his ſup.Excõicatio.2.in prin Secunda vero excõmunicatio eſt media: & ligat quo ad eccleſiã militantem,licet non quo ad Deum. Vnde timenda,i.obſeruanda eſt cõiter, ſec. Doc.11. qu.3.c.1.vbi dr̃,ꝙ ſnĩa paſtoris ſiue iuſta ſiue iniuſta,timẽda eſt,aliter ſi nõ ſeruat̃,rõne cõtẽptus efficitur iuſta.11.qõ.3.cum ergo,& ſic erit excommunicatus quo ad Deum excommunicatione,quæ eſt peccatum mortale, & ſic celebret,talis erit irregularis.

2 PRIMO † vero quæritur vtrum appellatio interpoſita non ante ſed poſt excõicationem vel interdictum aut ſuſpenſionem ab officio vel ingreſſu eccleſiæ tollat effectum ipſarum cenſurarũ.Et dico,ꝙ non:de ſen.exc.c.is cui. lib.6.qđ verũ eſt,qñ abſolutè tales ſnĩæ ſunt inflictæ,quia ſecũ trahũt executionẽ.de app. paſtoralis.Secus ſi ſub conditione,puta ſi nõ ſolueris hinc ad menſem, excõico te vel ſuſpendo,vel ſi non feceris hoc aut illud, quia tunc ſi ante conditionis euentum appellauerit legitime,bene ſuſpendit,vt in c.præterea. el 2.de app.Si tñ ipſa conditio ſit de non appellando,vt excõico te ſi appellas,ſec.Inn.in d.c.præterea.appellatio ſuſpendit effectum. ſed dubiũ eſſet,ſi dicatur,excõico te,ſi diſpoſueris te ad appellandum,& dico, ꝙ non erit excommunicatus in caſu,in quo talis prælatus prohibere non poteſt appellationẽ, alias ſic.& de hoc 6.Excommunicatio.2. no.1.

3 SECVNDO † quęritur,vtrũ excõicatus poſt legitimam appellationem,& non ante ſit vitandus?Ex dico,ꝙ nõ,vt no.in c.licet. de ſen. exc.li.6.& in c.paſtoralis.de ap.tñ ſi excõicatus nominatim ſpãliter expreſſe intra tp̃s a iure vel iudice ſtatutũ, appellationẽ non fuerit ꝓſecutus vt debuit, eo elapſo poterit publice denunciare excõicatus,& tunc erit euitandus tñ in iudicio q̃ extra,& ab actib.legitimis remouendus d.ca.licet & debet reputari pro excõicato poſt talem denuntiationẽ:donec ſnĩaliter fuerit declaratũ appellationem añ excõicationẽ fuiſſe interpoſitã: ĩterim tñ ſi celebrat & ingerat ſe diuinis,non efficitur irregularis,ſec.Arch.in d.c.licet. & ſequitur Ge.ibi. quia ex quo appellatio legitima fuit añ excõicationẽ poſita illã ſuſpẽdit. Et licet deinde denuntietur excõicatus, nõ tñ excõicat̃,nec verè eſt excõicatus, vt ibi patet. & idẽ vr̃ ſentire Io.An. Et hoc ſequitur Su.An. & Roſ.Sed forte dici poſſet,ꝙ appellatio excõicationẽ nõ ſuſpendit,niſi vſq;ad terminũ tp̃is,intra qđ proſequenda erat,& conſequẽter iſte eſt vere excommunicatus poſt illud tp̃s:alioquin eccleſia concedens ipſum poſſe denunciari excõicatũ,cõcederet poſſe mentiri.Et cõſequẽter celebrãdo eſt irregularis.

4 TERTIO † quæritur,vtrum ignorantes prædictas ſententias excõmunicationũ ligentur

quo

quo ad Deũ & cõſcientiã,faciendo,vel omit
tendo illud, ꝓp quod ſnĩa excõicationis im-
ponitur?Et dico diſtinguendo ſic.Si ignoran
tia eſt affectata,craſſa,vel ſupina, quæ eſt la-
ta culpa,ligantur ſm cõiter Doc.per tex.cla
rum in c.vt animarum,de conſt.lib.6.Si vero
non eſt affectata,nec craſſa aut ſupina, ſic in
conſcientia.ex no.in c.cognoſcentes. de con
ſti.& in c.a nobis.el 1.de ſen.exc.& in d.c. vt
animarũ.diſtinguit Su.Ang. quia aut id, quo
fit,vel omittitur,eſt ſolũ contra ius poſitiuũ
vel ſtatutum,aut eſt contra legem Dei:vel ꝙ
idem eſt,naturæ. Si ſolum contra ius poſiti-
uum, ignorans non ligatur, quia requiritur
dolus verus vel præſumptus, cuiuſmodi eſt
lata culpa.l.quo Nerua.ff.de po.& hoc tenet
Io.An.in c.quantæ.eo.tit.in nouell.vbi dicit,
quod in nullum canonem aliquis incidit,ni-
ſi ſit in dolo. & idem tenet,vt vr̃, Inn.in c.cũ
medicinalis eo.ti.li.6.Facit quod no.Bar.in l.
quicunq;.C.de ſeruis fu.vbi dicit, ꝙ vbicun-
que loquimur de pęna capitali vel corpora-
li,ſubintelligitur dolus: ergo a fortiori ĩ hac
pæna, quæ animã ligat & occidit mutilans a
corpore viuo,i.eccleſia.Facit ẽt ꝙ excõica-
tio iuris non incurritur, niſi peccãdo morta
liter, vt dicit Pe.de Pal.Si vero ſit contra ius
naturale vel Dei,& delinquens hoc ſcit,licet
ignoraret prohibitũ iure poſitiuo, in hoc di
uerſitas eſt inter doctores,q̃a gl.in d.c.a no-
bis,& Bar.in l.cunctos populos. C.de ſumm.
tri.& fid.cath.videtur tenere,ꝙ ligatur, quia
eſt in dolo faciendo ſcientes re ſibi ꝓhibitã,
pro q̃b.facit nec exẽplũ.C.ad l.Corn. de fal.
& c.cũ illorũ.in fi.eo.ti.q̃ etiã opinionem vr̃
tenere Sco.in 4.di.60.Io.ãt And.in d.c.vt ani
marum.tenet contrariũ,vt illi imponit Sum. 6
Ang.& quo ad excõicationem do.Ant.& Pa.
in d.c.a nobis.& Gemin.in d.c.vt animarum.
Sum.aũt Ang.vr̃ concedere,quia prima opi-
nio hẽt veritatẽ vbi ignorantia eſt lata:alias
ſecũda;& verũ eſt vt ſu.dictũ eſt.Excõicatio
2.no.3.Sed tũc male diſtinxit,inter ius poſi-
tiuũ & diuinũ, q̃a ſicut in illo, ita aliq̃ñ & in
iſto excuſat ignorantia, niſi ſit lata, vt ẽt idẽ
alibi tenet,ſ.ignorantia.§.4.Vide ẽt inf.igno
rantia.§.8. Nec obſtat,ꝙ ſæpe in excõicatio
nibus dr̃ ſufficere affictionẽ ad valuas eccle-
ſiæ ſancti Petri & Romæ,quia hoc verum eſt
quo ad præſumptionẽ fori cõtentioſi:& quo
ad eos, qui ſunt in culpa, ne publicentur in
ſuis terris,quorum.ſ. ignorãtiam eſt affecta-
ta: alias quilibet teneretur ſtudere in iure ca
nonico, & habere referendarium in vrbe
Roma.Vide etiam inf.ignorantia.§.8.

5 QVARTO †quæritur,vtrum propter exple-
torem ſiue executorem facti,alius incidat in
excõicationem?Et dico multa.¶Primũ.Man
dans fieri aliquid per quod excõicationẽ in-
cidit faciens dico,ꝙ incidit,iuxta diſtinctio-
nem dandam inf.Mandatũ.§.4. Si tñ qđ man-
dauit nõ habuit effectum,ſm aliquos, in nul
lo caſu prædictorum incidit mandans,niſi ſo
lum in caſu,de quo de hom.c.1.ſ. in occaſio-
ne ꝑ aſſaſſinos.vide tñ ſup.Excõicatio.7.Ex-
cõicatione 11.parti.2. ¶Secundũ,Ratum ha-
bens maleficiũ, per qđ inciditur in aliq̃ p̃di-
ctarũ excõicationum,ligatur,ſi interueniant
quæ requiruntur ad hoc, vt ratihabitio hẽat
locũ.de quib.ſup.Conſenſus.§.5. ¶Tertium,
Conſulentes,dantes fauorẽ,inducentes aliũ
ad aliquod prędictorũ,nõ incidũt,niſi vbi ex
primitur:& niſi hoc facerent circa factũ dã-
natum,poſtq̃ iam ille inciderat, quia ſic liga
rentur eadẽ pęna, & ab eodem eſſent abſol-
uendi,de ſen.exc.nuper.¶Quartum,cum in-
fligitur excommunicatio dantibus conſiliũ.
ſec.Card.in cle.ſi quis.de pęn. intelligitur de
conſilio fraudulento, non de nudo.quod ni-
hil adijcit ad peccatum,vt no.in d.ca.nuper.
in gl.2.& in c.ſicut dignũ.de hom.quia ſcili-
cet ſic omnino faceret, & cum tanto animo,
vbi autẽ quis efficacius inducitur, licet alias
eſſet facturus,tũc non eſt nudum conſilium,
nec ſimplex fauor,vt elicitur ex gl.in c.feli-
cis de pæn.li.6.Et dicit Pau.quod regulariter
quis ex nudo conſilio non tenetur:qui ẽt di-
cit,ꝙ conſiliũ p̃ſtatur ſuadendo,rogãdo,man
dando,inſtruendo,vel vtilitatẽ inde ſequutu
rã oſtẽdẽdo,vt no.In.in c.ad audiẽtiã. de ho.

6 QVINTO† quæritur,cum dicitur,quod ali-
qui non ſint abſoluendi, niſi prius ſatisfece-
rint,vel aliud fecerint, vtrum teneat abſolu
tio ante ſatisfactionem eius,quod mãdatur?
Et dico pro regula tenendũ, ꝙ vbicunq; ius
vtitur iſto verbo,põt,negatiue,abſolutio im
pẽſa cõtra id,ꝙ ſic imponitur,eſt nulla;vt pa
tet per gl.in reg.1.de re.iu.li.6.& idem dic qñ
canon vtitur verbo non valeãt. Vbi vero ca
non vtitur verbo,nullatenus, ſec.Zen.in cle.
vnic.de ſequen.non valet,ſed ſec.Car. ibi va
let. Ego vero dico, ꝙ valet ẽtſi ſi omittatur
quod canon mandat, vbi alias abſoluenti de
iure cõpetit abſolutio : non valet aũt vbi nõ
cõpetebat illi de iure: puta quia conditor ca
nonis ſibi vel alteri reſeruauit, & ſolum con
ceſſit in aliquo caſu ſub aliqua forma, vnde
forma omiſſa nihil fit. & facit glo.in clem.1

de iure pat.in verbo,inhibentes.

DE exequutore.

1 *Exequutor quisnam proprie dicendus, & quotuplex. Et quis in rebus ecclesiasticis exequutor esse possit.*

2 *Appellari ab exequutore,an possit,& abs quo.*

1 EXEQVVTOR † proprie dicitur, qui rem iudicatam ducit ad effectum, ſm glo. in c. ſuper quæſtionum de offi. deleg. & eſt duplex.ſ.merus,ſ. cui mera exequutio mādant, cauſa a ſuperiori cognita,quia in reb. eccleſiaſticis poteſt eſſe quilibet clericus: & miſtus,ſ.is cui aliquid a ſuperiore exequendum mandatur ſimpliciter,& talis in rebus eccleſiaſticis eſſe non poteſt niſi in dignitate conſtitutus,aut perſonatum habens, vel canonicus eccleſiæ cathedralis, ſi cōmiſſio fiat ei authoritate literarū apoſtolicarū vel legatorū: aut delegatorum apoſtolicorum, ſecus ſi ab alijs: quia tunc quilibet clericus eſſe poteſt: vt patet per not.in c.ſtatutum,de reſc. lib.6.

2 A PRIMO † iure canonico aut ciuili appellari non poteſt.de re iudi.quod ad conſultationem & l.ab executione.C.quorum appel. non rec.niſi executor ſententiæ modū excedat,vt dicit,tex.in d.l.aut niſi male interp̄tetur ſn̄iam,& huiuſmodi:de quibus gl. in d.c. quoad conſultationem.A ſcđo aūt appellari pōt, ſi aggrauat uel iniuriatur: & dēt iſte admittere rōnabiles exceptiones. de off.deleg. ex parte.el.2.& c.eāte decet.de ęta.& qua.& in c.cū adeo de reſcr.Et hoc verum, niſi conſtet, ꝙ ſup̄ior ex certa ſciētia ſic velit, vt no. glo. in c.ex parte,vide inf.Teſtm̄ 2.p totum.

DE exemptione, & exemptis.

1 *Exemptio quid importet.& eius diffinitio. Quid exemptus, & quis de cauſis contra exemptum cognoſcere dēat,ac poſſit. Et eximere cuius proprie ſit.*

2 *Exemptio quotuplex eſt. Et qua exempto loco, vel perſona exempta dicuntur.num.ſeq.*

4 *Exemptio data loci occaſione, quid differat ab ea, qua ratione perſona obtenta eſt. Item quibus verbis exemptio probetur.nu.5.*

6 *Exemptos qui ſe aiunt,ſi ab ordinarijs requirantur, num priuilegia ſua oſtendere teneantur.*

7 *Licet ſuper priuilegij validitate pendente,an debeat quis poſſeſſionis vſu, vel quaſi, etiam ſi poſſeſſio contra ius ſit priuari.*

8 *Exemptus ab ordinario citatus,an parere teneatur. Et an habens priuilegium, vt non poſſit ab ordinario excommunicari,poſſit nihilo ſecus aliquod caſu ab eo excommunicari.nu.ſeq.*

10 *Exempti num coram ordinario conuenire poſſint occaſione loci,ſi alibi delinquant, contrahant aut res conſiſtat.Et an exemptus coram ordinario litigans, nec exemptionem allegans,eam perdat num.ſeq.Et ibidem an exemptus exemptionis priuilegio renunciare queat.*

12 *Priuilegium,de quo hic,an per literas,de quibus hic mentio ſit,reuocetur.*

13 *Exempti quid poſſint,aut non poſſint,quatuor dictis explicatur.*

1 EXEMPTIO † videtur importare collationem libertatis,ſeu eductionē ab aliqua ſubiectione aut ſeruitute,Et in propoſito noſtro exemptio eſt quædam liberatio a poteſtate ordinarij inferioris Papa,ſi anteſubiectione immediata ad Romanum Pontificem.Exemptus aūt eſt, qui exemptione potitur, ſiue qui non ſubeſt iuriſdictioni ordinarij,vt patet.& no.in c.cum perſonæ.de priui. li.6. Vnde ſolus Papa, vel legatus de latere pōt cognoſcere de cauſis cōtra exēptum, ut no. in c. poſt tranſlationem. de offi. le. ſecus in alijs legatis, vt ibi. vnde eximere proprie eſt apoſtolicæ ſedis.16.q.1.frater.6.q.3.nunc vero.Io.And.in gl.in d.c.1.de priuil. lib.6.

2 PRIMO † vero quæritur,quotuplex ſit exemptio? Et dico,ꝙ quædam eſt perſonalis,qua eximitur perſona, ut a nullo.ſ. etiam legato ſedis apoſtolicæ,vel iudice delegato excōicari,interdici,vel ſuſpendi poſſit. quædam vero localis, quæ fit loco,i. eccleſiæ vel monaſterio.Quædam ēt eſt vniuerſalis,quæ ſ.eccleſia uel perſona cum vniuerſalitate iuris ſpectat ad Papam.ita vt metropolitanus,aut diœceſanus niſi iuris habeat in exempta.Quædā uero particularis,qua quid eximitur in parte in certis caſibus tantum,verbi gratia:ſi forte aliquam eccleſia q̃tum ad hoc eſt exempta, ut nullus ep̄s, vel archiepiſcopus poſſit in ea diuina ſuſpendere,ſicut in ſua diœceſi & alias ei exhibeat reuerentiam & honorem. Quædam ēt q̃tum ad monaſteria & ſuperiorem non recognoſcens præter Papam, q̄dam vero recognoſcit quidem ſuperiorē non diæceſanum,vel metropolitam, ſedum p̄latū eiuſdē ordinis.gl.eſt.in cle.attendētes de ſta. mo.

3 SECVNDO † vero quæritur, quæ intelligantur exempta exempto loco, vel p̄ſona? Et dica ꝙ exempta ecelesia, vel monaſterio, intelliguntur exempti ipſius monachi, uel canonici, clerici, & ēt conuerſi, perpetuoq; oblati:non aūt eiuſdē eccleſiæ,p̄sbyter,q parochianorū curā hēt, quo ad p̄tinentia ad curā illā:nec ipſi parochiani,ut in c.p exēptionē:priui.de lib.6.Eximitur ēt exēpto monaſterio,ſecundum glo.in d.c.eccleſia.& ipſius:

coeme-

cœmeteriū,& domus, & theatrum cum hortis,& arcus,q̄ sunt iuxta ecclesiam arg.12.q.1. necessaria.& cap.nulla.17.q.4.diffiniuit.& idem dic de dormitorio & domibus clericorum,q̄ sunt iuxta ecclesiam,cum eorum hortis.arg.d.cap.necessaria.&c.diffiniuit. Si autē canonici alicuius ecclesiæ eximantur, ipsi soli sunt exempti. non autē ecclesia, uel eius clerici:sed si eximātur clerici cuiusuis ecclesiæ:tunc tam canonici, quem alij clerici sunt exempti:non autem ecclesia,nisi aliud exprimatur:vt in d.c.per exemptionem,necetiam conuersi,uel oblati:ut ibi dicit glo.

4 Tertio † quæritur, quæ dr̄ia sit inter exemptionem datam ratione loci, & ratione personæ?Et dicit Pan.in ca.tuarum. de priui. ꝙ qn̄ exemptio datur ratione loci, puta ecclesiæ uel monasterij: in istis locū hēt c.1. de priuil.lib.6.quod rōne delicti commissi extra locum exemptum,uel rōne contractus alibi initi,uel rōne rei alibi sitæ,possent coram ordinario conueniri,& ab eo puniri. Qn̄ uero datur exemptio rōne personæ & nō loci, ut in priuilegio concesso cappellanis & familiarib. Papæ: de talibus non habet locum d.c.1. quia nec ēt rōne delicti puniri possent ab ordinariis:aliter eorū priuilegium esset inutile. qđ esse non dēt. vt in c.si Papa. de priui.li.6. Ex quibus oīb. conclude ꝙ exemptus rōne loci,uel rei non censetur exemptus rōne alterius rei uel loci. Vn̄ priuilegium cōcessum ꝑsonis respectu certi loci nō extēditur vltra locum unde censetur potius reale q̄ personale:ut no.Pan.in c.cum capella.de priui. secus in exemptione ratione personæ,ut patet.

5 Quarto † q̄ritur,quibus uerbis,probatur exemptio ? Et dico, ꝙ multiplicibus,ut probat̄ in c.si Papa.de priui.li.6. puta si Papa dicat in priuilegio exemptionis.uel sn̄ando super exemptione,ecclesiam iuris B.Petri existere: siue ad ius & proprietatem Romanæ ecclesiæ ꝑtinere,uel ad Romanam ecclesiam spāliter aut sine medio & simpliciter ꝑcipere vł si dicat,ꝙ ecclesia sit libera,seu ꝙ potiatur Romanæ ecclesiæ libertate:siue ꝙ eps nō audeat illic cathedrā collocare , seu aliquod imperium exercere,uel potestatē: aut quod eam eximit a potestate epi: item si recipiant̄ in proprios subiectos:per q̄ & similia cognoscitur exemptio:ut ibi patet.Secus si reciperentur sua defensione,ut in ca. ex parte. el 2. de priui.uel in proprios filios:quia nō essent exempti,ut ibi dicitur:& ibi uide.

6 Qvinto †quæritur,utrum si requirantur ab ordinarijs,teneantur ostendere sua priuilegia,qui dn̄t se exemptos?Et dico,qđ sic: & tradere trāscripta articulorum de quib. fuerit controuersia.Et si ad exēptionem allegēt solam ꝑscriptionem: de hoc debent fidem facere.Et si allegent utraq; tunc si priuilegium ad plenū non sufficit , sed tn̄ causam præbeat ꝑscribendi,tenentur ꝑscriptionem ꝓbare:& ꝓbatione pendente non turbentur. Et si non allegent,nec exhibent saltē tale priuilegium qđ causam ꝑbeat ꝑscribendi, diœcesani utantur iure suo.de priuilegijs cum personæ. li.6. Ostendere autē,& ad legendum integraliter exhibere debent in loco congruo & securo intra terminum competentem ordinariorū, uel delegatorum ipsorū arbitrio moderādū. eo.c.& tit.ubi glo.dicit,ꝙ si ordinarius dicit suam esse iurisdictionem,ꝙ subditus hoc negat, bn̄ cognoscit ordinarius an sua sit iurisdict.de rescrip.super literis, sed ad oēm suspicionem tollendam, melius uidetur expediendum per delegatum.de foro comp.si quis.

7 Sexto† q̄ritur,utrum pendente lite super ualiditate priuilegii, seu an fuerit concessū, uel non,debeat quis priuari usu possessionis, uel quasi, ēt si possessio sit contra ius ? Et dicit Panor.in c.1. ut lite pend. quod non. tex. est in d.c.cum personæ,in §. ꝙ si tales,cum §. seq. & hoc idem tenent ibi doct. ubi dicit Io. Mon. vt ibi not. Gem. ꝙ pendente lite non est turbandus in possessione sua, etiā si possideat cōtra ius commune , dummodo ex aliqua probatione , licet nō sufficienti ad finale intentū, ipse iustificet possessionem,Et ita videtur sonare ibi tex.Vnde Io.And. in gl. vlt. ibidem dicit sic . No.' quantus fauor priuilegio debetur. Est.n.priuilegiū ex se fauorabile:sed præscriptio odiosa.de decim.ex parte. &c.tua.de reg.iur.odia.hæc ille.

8 Septimo † q̄ritur , vtrum exemptus citatus ab ordinario teneatur comparere?Et dicit Pan.in c.cum ordinē.de rescrip. ꝙ aut est notorie exēptus. & iamdiu toleratur priuilegio exēptionis,sicut sunt mendicantes: & sic non tenetur. nec valebit sn̄ia suꝑ principali: q̄a est a nō suo iudice: neq; tanq̄ contra contumacem ad quod tex. est in le.non videtur. la.1.ff.de iudi.& text.bonus in cle.pastoralis. §.Pisan.& ibi bona gl.de re iud.& gl. in c.veniens.de accus.& 2.q.3.si eps.& per not. in c.2.de dila.& Bart.in l.2.ff.si quis in ius uo. non ierit.licet in alijs terminis.Si vero non cōstat ita notorie,tunc tenetur comparere, & allegare priuilegiū:& in loco congruo & securo

intra

intra terminū cōpetentē ordinario oñdere. de prin.cum ꝑsonæ lib.6. Et in hoc multi simplices iudices decipiuntur, vt dicit idem Pa.

9 Octavo †quæritur, vtrum habens priuilegium, ꝙ excōicari non possit ab ordinario, possit aliquo casu excōicari ab eo? Et dicit Rich.in 4.d.18.ꝙ non, si ante sn̄iam in sui defensione allegat priuilegium quod intellige si est paratus ostendere. Si vero illud non allegat: nihilominus etiam sn̄ia non tenet, si ipsum priuilegium est publicatum. Si vero nō sit publicatum, nihilominus credo, inquit, sētentiam non valere, si ipsum priuilegium sit notum iudici.arg.de appel.si duob.in text.& in gl. Si autem non est iudici notum, nec priuilegiatus fuit in lōgo tenore libertatis: tūc sn̄ia tenet.arg.d.c.si duob.quod intelligo, nisi in priuilegio esset clausula irritans: q̄a tūc non valeret sn̄ia. Si vero priuilegiatus allegat priuilegium non publicatum, nec iudici notū, nec fuit in lōgo tenore libertatis illius: & iudici peteti priuilegiū sibi oñdi, non vult illud ostendere clausulā, nec continentē suā libertatē: tenebit sn̄ia, si feratur cōtra eū.de priu.cū personæ li.6.nec propter ostensionē priuilegij sequentem iudicabitur sententiam fuisse nullam, vel esse reuocandam. hæc ille.

10 Nono †vtrum exempti conueniri possint corā ordinario rōne loci, si alibi id est extra locū suū delinquant, aut contrahant, vel res consistat. Et dico, ꝙ sic, quacunque gaudeat libertate.de priu.volentes.lib.6. quod intellige cum duplici limitatione. Prima, s. si nō sint sic exempti, ꝙ rōne delicti, vel cōtractus vel rei litigiosæ conueniri non possint: vt prædicatores, minores, cistercienses, & multi alij. Secunda. s. si etiam ipsi inueniantur alibi, id est, extra locū suum. Vnde conueniri non possunt primo si dicto modo sint exempti: nec seruo si delictum, contractus, aut res litigiosa sint ī loco exēpto: nec tertio, si illa sint alibi, & ipsi sint in loco sui domicilij: quia non pn̄t conueniri vbi hn̄t domicilium: nec posset diœcesani illorū vbi habent domicilium, remittere eos si conueniantur ad locum delicti, contractus, aut rei: vt in d.c. volentes.

11 Decimo †vtrū exemptus litigans coram ordinario, & non allegans exemptionē, perdat cā. Et dicit Pan.in c.1.de sent.& re iud.ꝙ non nec tenet sn̄ia non obstante taciturnitate: q̄a etiam si voluisset, non potuisset in illum consentire vt in iudicē.de arbit. cum t pe. Et hoc tenet Io.An.in reg.sciēti.li.6.in mer. & facit ꝙ not.in l.1.C.vbi de cri.agi. oportet. Rō est sec.Pan.in d.c.cum tempore, quia exemptus exēptioni renuntiare non pōt: quia tangitur nedū fauor exempti, sed etiā superioris, q̄ eximit illum: vt in c.ad apostolicā, de regula. & in l.si quis in conscribendo. C.de epis. & cle. Alb.tn̄ in d.l.si quis.tenet, ꝙ exemptus renūtiare potest priuilegio exemptionis. per d.l. si quis.& ad leges contrarias respondet, ꝙ loquuntur de priuilegio iuris cōis introducto in fauorem ordinis clericalis, cui renuntiari non potest: sed suo priuilegio speciali bene potest. Sed ego dico, ꝙ renuntiare potest in suum, & non in superioris præiudicium. Vnde renuntiare potest in aliquo casu non simpliciter, quia eximitur gratia vtriusq;, licet principaliter gratia sui, vt q̄etius viuat. Nec teneo cum Sum. An. quod renuntiare possit quando ipse impetrauit exemptionē, & non quando superior eum exemit proprio motu: quia vtroq; casu stat, quod exemptio fiat gratiā vtriusque. vide sup. Absolutio.5.§.2.

12 Vndecimo †pone, quod Papa priuilegium concesserit monasterio monialiū, vt non teneantur ad procurationem legatorum, etiā si in literis eorum dicatur, vt tā non exempti q̄ exēpti teneantur, nisi de indulto concesso monasterio fiat mentio de verbo ad verbū: deinde Papa concedit legato vt possit exigere procurationem a quibuscūq; personis et exēptis, quanquam talia sint priuilegia, ꝙ de eis sit facienda mētio de verbo ad verbum, q̄ voluit in istis literis hr̄i pro expressis. Quæritur an per has literas illud priuilegium reuocetur. Et vr̄ q.satis dubia, vt refert Pau. ī c.cū instantia.de cēsi. Et dicit Fed.tenuisse, ꝙ non: quia de priuilegio debet fieri mentio ad hoc vt ei derogetur de rescr. veniens. & notatur 25.q.2.in Sum.& in ca.1.de rescr. nec sufficit mentio generalis, sed requiritur specifica: vt in c.2.de do.& cōt. Et præterea si diceremus non oppositum, primum priuilegium esset inutile, cū Papa semꝑ cōcedat plenissimas literas legatis. Sed postmodū idē Fed.cons.46. mutauit sn̄iam tenendo contrarium, q̄a per verba generalia plenissima reuocant omnia priuilegia, statuta, & cōsuetudines, vt est bonus tex.in cle.dudū.de sepul. Itē si diceremus contrariū, indirectē minueret potestas Papæ: quia cū priuilegia in facto consistāt, & Papa non habeat oīum memoriā, possibile foret, ꝙ de oīb. hmōi priuilegijs faceret mentionē de verbo ad verbum. Vn̄ satis est, ꝙ appareat de sua intentione volēte reuocare talia priuilegia. Conclude ergo, ꝙ tā in hac materia, q̄ in

in alia debemus semper cõsiderare primi, & secundi tenorẽ, & ẜm eorũ vim iudicare vel pro priuilegio, vel ꝓ reuocatione. Et faciũt prædicta ad materiã testamentorũ, hæc Pan. Cui concor. Card. in cle. 1. de sep. vbi dicit, ꝙ si in secũdo est aliqua spãlis expressio, per q̃ aperte colligitur mens disponentis, hoc sufficit ad reuocandũ priorẽ dispõnẽ, ẽt si in primo diceretur, ꝙ oporteat exprimi nomen talis sancti, & hmõi. Et refert Bar. in l. si quis in principio. ff. de leg. 3. tenere, ꝙ testator dicit non obstante quocunque alio testamento, ẽt si in eo sint verba derogatoria, talis exp̃ssio dicitur specialis. & sufficit ad reuocandum. hæc Card. Et ad hoc bonus text. in clem. dudum. præalleg. alius in c. alma. de sen. excom. li. 6. infra. Testamentum. 1. §. 12. par. 4. in fi.

13 DVODECIMO † querıtur, quid possint vel nõ possint exempti? Et dico multa. ¶ Primum exempti non possunt construere oratoris, vel capellas in locis non exemptis sine licentia diœcesanorum nec etiam in constructis celebrare, vel celebrari facere tp̃e interdicti ĩ casibus non expressis: alias per ordinarios compescantur: & si pp̃ hoc conseruatores ferent sñias contra ordinarios, nõ valerent. de priu. authoritate. li. 6. Quod intellige de oratorijs publicis: quia in priuatis possunt, ẜm glo. ibi. Intellige etiam qñ ep̃i prohibuerunt ibi celebrari: alias quando communiter in eis celebratur, si fiat de cõsensu eius qui curam illorum habet, sufficit sine licentia ep̃i. ¶ Scd'um. Non possunt etiam prædicta facere in locis exemptis sine licentia, vel priuilegio sedis Apostolicæ speciali: vt in d. c. authoritate. §. inhibemus. ¶ Tertium. Non possunt etiã assumere lites suorum hominum, & cẽsualium: vt in d. c. authoritate in fin. gl. ¶ Quartum. In eos religiosos qui priuilegium habent ne a quoquam possint excõicari, suspendi, vel interdici pro vlla causa, vel in vllo loco ordinarij quantũ ad istã iurisdictionẽ suam exercere nõ possunt, vbicũq; fuerint: nisi illi monachi mitterentur ad prioratus subiectos ordinarijs: q̃a tunc licet vtrobiq; sint monachi ordinarij quo ad prædicta etiã illos iudicant quamdiu ibi manent, de priui. volentes. li. 6. Vtrum autem delinquens in loco exẽpto, ligetur, statuto ep̃i, infra Statutum. §. 2. Et supra Excommunicatio 2. no. 3. dubio 1. Quod etiã exercere possit episcopus, vel archiepiscopus in loco exẽpto. supra Episcopus. §. 8.

EXHÆREDATIO, vide infra. Hæreditas 2. per totum.

DE EXORCISTA.

EXORCISTA Græcè, Latinè dicitur adiurans, vel increpans. 21. dist. cleros, & consequenter exorcizare, est adiurare, vel increpare. Quod in ordine ad dęmones dupliciter contingit. Primo. s. ex officio. & sic est proprium sacerdotis, vel exorcistæ, vt sup. Catechismus. & secundo, ex communi potestate a Christo tradita Christianis, & sic conuenit omnibus, vt supra Adiuratio. §. 4. & 5.

DE EXPENSIS.

1 *Expensa ab impensis quid differant. Et quid horum vnumquodque. Et quid de damno, & interesse, & an renuncians, vni, alij renuntiare videtur.*

2 *Expensa quotuplices sunt. Et quomodo expensa moderanda sint, tam in cibarijs, quam in alijs, nu. seq. Et an in examinandis facultatibus habenda sit expensarum ratio, num. seq.*

5 *Expensa in re aliena facta an sint attendenda.*

6 *Vulnerans alium, non ad expensas teneatur.*

1 EXPENSAE, † quantum ad vocabulum ipsum, sunt voluntarij, & non necessarij sũptus dictę quasi extra pensum, & debitum factæ: sed impensæ sunt vtiles, & necessarij suptus, ab impendo dictæ. vnum tñ pro alio frequenter ponitur, vt in l. Iulianus. ff. de mino. in fi. vbi expensæ pro impensis ponuntur, & econtrario. vt ff. de ver. sig. l. impensæ. Quandoq; ẽt sumũtur expẽsæ generaliter pro expensis, & impensis: & sic loquendo non differunt ab impensis, sed a dãno interesse quod nõie expensarum non venit, quia expẽsa est, quã quis facit eundo, & redeundo, vel maiorem familia tenendo aut soluendo aduocatis, & hmõi: damnum vero, vel interesse sunt in re, vel circa rem. Vnde remittẽs vnũ, aliud non videtur remittere, vt c. in nostra. de iniu. in text. & in gl. & iuramentum factum super vno, non extenditur ad aliud, vt ibi.

2 PRIMO † vero quæritur quotuplices sũt expensæ ẜm iura? Et dico, ꝙ triplices, s. necessariæ, vt illæ quæ si factæ non fuissent, perijsset, aut fuisset facta deterior res, circa quẽ factæ sunt, & vtiles, & q̃ rẽ meliorẽ faciunt, & deteriorationẽ fieri nõ permittũt, & volũtariæ, vt quæ rem tantum ornãt, sed fructũ nõ augent. l. impensas, ff. de verborum signif.

3 SECVNDO † quæritur, qũo expensæ sint moderandæ, tam in cibarijs, q̃ in alijs? Et dico, ꝙ ẜm dignitatem eius, cui præstantur, & facultatẽ illius, q̃ præstare dẽt vt colligitur in l. habitatio. ff. de vend. in pos. mit. & in l. sed & si quidẽ. §. 1. in verbo. vestiri. ff. de vsufr. Et propterea dicit Bal. in d. §. 1. ꝙ Abbas dẽt melius

ſius veſtiri quã monachus; magiſter in Theologia q̃ alij fratres doctor, quã ſcholaris. Et idem dic de cibarijs per Bart. C. de epiſ. aud.

4 TERTIO † quæritur, vtrum in examinandis facultatibus habenda ſit rõ expẽſarũ? Et dico, ꝙ ſic, vt no. glo in c. qm̃. de vi. & ho. cle. vnde illi fructus æſtimandi ſunt, qui ſuper ſunt deductis expenſis, C. de fru. & li. ex. l. 1.

5 QVARTO † quæritur, vtrũ expenſæ factæ in re aliena, ſint attendẽdæ? Et diſtinguo: q a ſi erat poſſeſſor malæ fidei, de rigore iuris habebit ſolum neceſſarias, puta illas quas fecit gratia fructuũ q̃rendorũ, congregandorum, aut conſeruandorũ, & hmõi neceſſaria, quæ ẽt a poſſeſſore malæ fidei deducuntur, vt in l. ſi a patre. §. fructus. ff. de pet. hæred. & l. planè in fi. ibidẽ, aliàs aũt ſi quas fecit, admittit, vt l. ex argento. ff. de condi. furti. & Inſtit. de re. di. §. ex diuerſo. Vtiles vero, & volũtarias ſecũ poterit auferre, qñ ſine læſione prioris ſtatus rei id fieri põt. l. domũ. C. de rei vend. In foro tñ aĩæ ſec. Mon. in tit. Vſura v. poterit ẽt repetere neceſſarias, & vtiles, & placet per rõnem dictarum legum. Si aũt erat poſſeſſor bonæ fidei, ſic tollere poteſt oẽs expenſas, quas fecit, ſi ſine rei læſione poteſt. l. Iulianus. l. 3. ff. de rei ven. l. vel ſi tolli non poſſent, dominus rei ſoluet eas, l. in fundo. eo. titu. aut vendet ei rem, in quam factæ ſunt, quia dicitur, ff. de pet. hæred. l. ſi quid poſſeſſor. §. ſicut ante, quòd quis culpari non debet de adminiſtratione rei quam tenet, vt ſuam bona fide. Et idem dic qñ fecit credens rationabiliter ſe vtiliter gerere negocium proximi. ff. de neg. geſt. per totum inf. Reſtit. 3. §. 8.

6 QVINTO † quæritur, vtrum ad expenſas teneat̃ qui aliũ vulnerauit? Et dico, ꝙ ſic ad oẽs, quas ꝓcuratione fecit, vt ff. ſi quid Pau. fe. dica. l. ex hac, ff. de his q deie. vel effu. l. vlti. vide ẽt glo. in c. ſi quis membrorum 24. qu. vlt. & in c. de iniur. Non autẽ teneẽ ad vota q̃ languidus fecit, quia ſic ad libitum poſſet depauperare percuſſorẽ. Si ẽt fieret bona fide, & non in fraudem, adhuc non teneẽ, niſi fortè certum eſſet, quòd per naturam ſanari nõ poterat, quia non debet expenſis grauare ꝑcuſſorem, niſi quantum eſt neceſſe. Qũo autem debeantur expenſæ quando bona fide factæ ſciẽter in re aliena, puta in re locata, inf. Locatio. §. 16. & ſup. Commodatũ. §. 3. & ſup. Dos. §. 29. & inf. Peculium. 12. & 13.

DE EXPOSITIS.

1 *Expoſitus qs ſit. Et quæ ſit exponentis pęna, nu. ſeq.*
3 *Exponentes ex neceſſitate, an excuſentur.*
4 *Collector expoſiti, num poſſit expenſas, & quot caſibus repetere.*

1 EXPOSITVS, † dicitur infans, ſeruus, libertus, & lãguidus, ſi dimittatur ſine cura, vel ei negẽtur alimenta a parentibus, a dominio, vel patronis, vt in ca. vnico. de infan. expo. quod quidem, ſ. exponere, id eſt, ante eccleſias ponere ſolent aliqui relegato pietatis officio, vt expoſitos alij manifeſta ratione colligant. diſt. 82. ſic expoſitus.

2 PRIMO † verò quæritur quæ ſit exponentis pœna? Et dico, ꝙ filius expoſitus a patre vel ab alio eo conſentiente vel ratum habente, liberatur a patria poteſtate, & ſeruus ac libertus a poteſtate dominica, & idem in languidis cuiuſcunque ſint ætatis, vt in d. c. vnico. Si verò eo ignorante vel inuito, poterit eum repetere, ſed reſtituet expenſas intra x. dies poſt epiſtolam conteſtationis factam, vt ibidem notatur, vt in ca. fi. di. 87. Recolligens tamen talem expoſitum nihil iuris acquirit in illum, vt in dictis iuribus.

3 SECVNDO † quæritur, vtrum excuſenẽ exponentes ex neceſſitate, puta quia eos alere non poterant? Et dicit gl. in d. c. fi. quòd no, quia debuerunt eum mittere in Xenonem, i. hoſpitale, vt C. de cad. toll. l. vnica. §. ſed ſcimus, quia ſi talis locus nõ erat, tunc vr̃ gl. dicere, quòd excuſaẽ de filio, ſed ſeruo non per dictam l. vnicã & in auth. de nup. §. & multo potius, ſed debuit eum vendere, vel donare, q̃tũ tñ ad filium, etſi verũ dicat illa glo. quantum ad pęnã prædictã, non tñ excuſatur quo ad Deũ, quia eo caſu texeretur mendicare, ſi filius ſibi prouidere non põt, & quãtũ in ipſo eſt filium occidit, niſi fortè expoſitio tali modo fieret, ꝙ nullũ periculum immineret.

4 TERTIO † quæritur vtrum collector poſſit expenſas repetere? Et dicit glo. in d. c. fi. ꝙ non ſi ſunt alimenta, vel cauſa alimentorum, factæ, niſi in duobus caſibus. Primo ſi proteſtatus eſt, ꝙ repetere volebat, vt ff. de ne. ge. l. Neſennius, quod limita verũ, niſi eſſet perſona quę ad hoc teneretur, ſicut eccleſia, quę teneretur alere pauperes, quia quantuncũq; proteſtetur, non repetet, vt in c. ſacrorũ. 12. q. 2. & l. alimenta. C. de neg. ge. Limita etiã, ꝙ illa proteſtatio eſt neceſſaria in foro contentioſo, coram Deo autem quantum ad perſonam, quæ non tenebatur, ſufficit a principio habuiſſe animum repetendi. Secundo, quando expoſitus & collectus ducere nõ vult in vxorẽ filiã collectoris, C. de nup. l. patrem. Si verò expenſæ ſunt aliæ ab alimentis, puta in eru-

erudiendo puerocirca aliquam artē, & hmōi repetere poterit. C. de infan. expō. l. j. De hac etiam materia, inf. Restitutio.

DE EXTRAORDINARIO.

1 *Extraordinarium cur ita dictum. Et quid sit iudicium extraordinarium.*

2 *Extraordinarium remedium quodnam dicatur, & ibidem quod remedio ordinario suppetente, non sit ad extraordinarium recurrendum.*

1 EXTRAORDINARIVM † dicitur quasi extra vel præter ordinem situm aut factum. Et sic dicitur extraordinarium iudicium coram delegato: vel quando non proceditur in figura iudicij, sed ex officio iudicis in modum inquisitionis, vel denunciationis de quo tex. cū gl. in c. quoniam contra. de proba.

2 ET † similiter extraordinarium remediū est quod ab aliquam cām extra uel ultra cursū solitū alicui datur: vt restitutio minori læso, vel absenti cā iusta necessaria, uel probabili. Ad quæ remedia nunquam recurrēdum est, quandiu locus est remedio ordinario.

EXTREMA Vnctio. inf. Vnctio, extrema.

DE FABVLIS.

FABVLAE otiosæ, vel secularium negotiorum in conuiuijs clericorum recitari nō debent, aut religiosorum, vt in ca. conuiuia, & in c. pro reuerentia, 44. dist. nec fabularum oblectamenta excitantium mentem adincētiua libidinum, c. ideo 37. dist.

DE FACERE.

1 *Facere quod potest quis, quomodo intelligatur.*

2 *Deo, totum quod quis penitus potest, an sit possibile iuxta præsentis vitæ statutum, vt præstetur. Et quatenus ab hoīe legislator totum exigere dicatur.*

1 FACERE † quod pōt quis, quomodo intelligatur, habes in le. sunt qui cum 9. legibus seq. ff. de re iudi. Nam patronus, patrona liberi, & parentes eorum, miles armatæ militiæ, doctor, vel presbyter, & c. si condēnētur ad id quod facere possunt, non totū quod hābent extorquendum est: sed ne egeant ratio habenda est, vt l. in condemnatione. ff. de re. iur. Nam intelligitur quis facere debere, qđ commode, & honeste potest: nec videtur posse quod honestam fieri non potest. ff. de ver. sign. l. nepos Proculo.

2 DE † hoc sic dicit S. Tho. in 4. dist. 15. quamuis homo totū suū posse Deo debeat, non tñ ab eo exigitur de necessitate, ut totū quod possit faciat, quia hoc est ei impossibile, ƒm statum præsentis vitæ, vt totū posse suum ad aliquid vnū expēdat cum oporteat eum circa multa solicitum esse. Sed est quædā mensura homini adhibita, quę ab eo requiritur, s. impletio mandatorū Dei, & super ea pōt aliquid erogare vt satisfaciat hæc ille. Et idem vbi sup. Legislator suo præcepto non exigit ab hoīe totum ꝙ pōt, cum non intēdat ordinare statum hoīs quantum ad vnum diē vel ad paruum tp̄s, sed ad totam vitam, a quo deficeret si semel homo totum quod posset faceret. hæc ibi, uide etiam inf. Impossibile.

FALLACIA est filia auaritiæ, de qua in verbo, Falsarius, per totum.

FALCIDIA, vide inf. Legitima.

DE Falsarijs, & Falsitate.

1 *Falsarij definitio, & quotupliciter dicatur. Et vt quis falsarius sit, quod requirantur.*

2 *Literas alterius aperiens, & legens, an falsarium cēsendus sit, èi qua pœna plecti debeat. Item an peccet mortaliter.*

3 *Falsarius non sit tabellio, qui absentium nomina in instrumento ponit, aut furtiue sigillum subripit. Et quid de lacerante, comburente aut celante publicas, aut priuatas ad alium pertinentes scripturas, ita vt nusquam amplius apparere queant, num. seq. vbi quid de falsantibus mercatorum libros, aut comburentibus, aut occultantibus.*

5 *Instrumenta per notarium falsum confecta, nullane sint, & ibi de hoc doctè & fuse.*

6 *Instrumentum a notario non damnato, diuersa capita habens, confectum: si in vno falsum sit an prorsus, & in totum falsum esse censendum sit.*

7 *Monetam falsificans, num falsarius, & mortaliter peccet. Et de monetam cudente, & an pudere liceat. & ad quid & quibus tales teneantur.*

8 *Monetam falsam ignorantes accipiens, & eā scienter expendens, qua pœna teneatur, & num mortaliter peccet. Et ibidem quid de diminutiui valoris pecunias emente, & eas demum alibi pretio currente expendente.*

9 *Moneta quot modis falsificari dicatur, & cui pœnæ falsificans obnoxius sit. Et ibidem an princeps pecuniæ pondus in suum commodum minuere, & idem pretium, quod prius, statuere possit.*

10 *Monetarum falsarij qui sint. Et an princeps quoq; falsarius esse possit. Et ibidem Sum. Ang. refellitur.*

11 *Mensuras & pondera falsans, an mortaliter peccet, ad quid teneatur, & quæ sit ipsius pęna. Et quid de falsis vtente.*

1 FALSARIVS † est, qui crimine falsi tenetur, vel crimen falsariorum admittit. de crimine fal. ad falsariorum. Vnde dicitur multipliciter. falsarius, vt not. in capitu. in memoriā. 19. dist. & in c. quisquis. 11. q. 3. de crimi. fal. per totum. Sed de falsario literarum Apostolicarum dictum est sup. Excōicatio 8.

ex

excõicatione. 4. Falsitas aũt in proposito est mutatio veritatis cũ dolo & iactura. Vnde ad esse eius tria requirunt p̃dicta: & si vnũ defecerit, nõ ẽ punibilis, ſm. Hos. & Azo. & Tanc. in suis sum. p tex. in l. q d sit falsum. ff. de falc. iuncta. l. nec ext. & l. damus. C. eo. Vnde non cõmittitur in scriptura quæ fidẽ nõ facit sec. Bar. vide Pan. in c. quanto de iureiu. & Tanc. de Cor. in rub. 8. q. 10. in versi. præterea.

2 PRIMO † vero quæritur, vtrum is qui alterius literas aperit & legit sit falsarius? Et dicit gl. in c. cum olim el. 2. de off. deleg. ꝙ puniri dẽt tanq̃ falsarius. alle. c. olim. de rescr. c. ad audientiam de cri. fal. Inn. ẽt tenet, ꝙ sit falsarius, licet minus peccet, q̃ si falsificasset sigillũ p p ꝙ ſm Pe. de Anch. dẽt puniri solũ pęna extraordinaria. de offi. dele. de causis, ꝙ concor. cõiter doc. c. autẽ alie. per gl. loquuntur de falsario, qui facit rasurã vitando literã, vt in d. c. cũ olim, vel apponẽdo sigillũ adulterinũ, vt in d. c. ad audiẽtia Bar. aũt in le. q testamentũ. ff. de fal. & Pa. in c. cũ olim. el. 2. de offi. dele. tenent, ꝙ si eas aperit, ostendẽs aduersario mittentis, puniri põt vt falsarius, arg. in l. 1. §. is q. ff. ad l. Cor. de fal. vbi is, qui deposita instr̃a oñdit aduersario, incidit in crimẽ falsi. Qđ no. cõtra aduocatos & notarios oñdẽtes iura partis aduersariæ. Si verò aperit, sed aduersario, non oñdit, non punitur crimine falsi & vr̃ tex. in d. c. cum olim. & ff. de cri. stellio. p totũ, & ad l. q testamentũ. ff. de fal. dicit ꝙ est spãle in eo qui aperuit testm̃ clausum, vt puniatur pœna falsi, vt ib. Vñ aliud est in ꝓposito: & dẽt iste puniri pęna stellionatus, idest extraordinaria. Et quibus rationabiliter colligitur, ꝙ iste peccet mortaliter, nisi sit superior, aut inaduertẽter faciat spẽ hñs in ratihabitione, aut habeantur litteræ: ꝓ derelictis aut ſm Arc. nisi esset manifestus aduersarius eius, dubitãs ne aliqd ibi tractetur cõtra eũ. Debuit. n. scribẽs sibi ꝓuidere ne venirẽt ad manus aduersarij. Et idẽ credo, vbi qs aperiret ad obuiãdũ iiusto malo corpali vł spũali.

3 SECVNDO † verò q̃ritur, an sit falsarius tabello absentium nomina in instr̃o ponens, vel q furtiuè subripuit sigillũ? Et dico, ꝙ sic: vt no. in c. quanto. & ca. ea. de his, quæ fi. a p̃la. imò sec. Bar. in auth. p̃sbyter. C. de sacros. eccle. falsitas non solum committitur in dicendo falsum, sed etiam in tacendo verum.

4 TERTIO † quæritur, vtrum lacerans, vel cõburens aut celans scripturas publicas, vel priuatas ad aliũ spectãtes, ita ꝙ amplius non appareãt, sit falsarius? Et dico, ꝙ sic: vt est casus, & ibi. Bart. in l. Paulus. ff. de fal. & glos. Ex quo patet qd dicendũ sit de falsantib. li. mercatorũ, cõburentib. vel occultantib. vel alias scripturas: q vltra pęnam falsarij tenetur ad restõnẽ totius interesse. tex. est in l. q tabula. ff. de furt. de quo. inf. Restõ. 2. §. 16. & Tabellio. §. 8. quod intellige si hoc fit cum iactura.

5 QVARTO † q̃ritur, vtrũ instr̃a facta p notarium falsum, sint nulla? Et dico vt colligit Pan. in c. fraternitatis. de hær. per Inn. ibi distinguendũ esse. Nam aut loquimur de instr̃is cõfectis ante falsitatẽ, vel ẽt post, eo tñ nondũ dãnato, sed tolerato in officio, & si valent p̃textu officij, licet postea damnetur, facit. l. Barbarius. ff. de offi. p̃t. Aut loquimur de confectis post dãnationẽ notarij: & sic nõ valent vt in l. si aliqd. C. de suscep. præp. & Arc. Facit tex. in l. si quis ex argentarijs. § fi. ff. de eden. Bar. tñ in l. 1. ff. ad l. Iu. rep. limitat verũ, quãdo notarius fuit dãnat⁹ pp falsitatẽ cõmissã in officio tabellionatus & sic loqtur d. l. si aliquid. Secus si aliàs fuisset damnatus de falso cõmisso extra illud officium, vel si sit infamis ex alia cã? sicut in quodã cõsilio ipse Bar. consuluit ꝓ quodã notario dãnato, qa extraxerat duas cartas de libro cõitatis: qa valebant eius instr̃a licet esset effectus infamis. Et hoc verũ mõ, illud officium nõ hẽat in se dignitatẽ, vt qa est notarius principis. l. 1. C. de man. prin. vel salarium de publico, vt quia est notarius in bãcho: qa tũc nõ valerent: alias sic. Et ꝓ maiori notitia dictorum Bart. vide Pau. de Cast. in cons. 223. inci. sup eo, vbi dr̃ ꝙ qñ qs hẽt dignitatẽ, vel officiũ ex publico, qđ exercetur inter nõ consentiẽtes, vt esse notarium ad banchũ iudicis, sola infamia contracta ex cõdemnatione alicuius famosi criminis, ẽt si nõ sit notoria, priuat ipsum executione talis dignitatis, vel publici officij, posito, ꝙ nõ esset per sñiam adhuc priuatus tali officio, vt idẽ Bar. exp̃sse determinat in l. eadẽ leg. ff. ad l. Iu. rep. p. l. 2. C. de gener. abo. Si vero est officiũ publicũ sine dignitate, & qđ exercetur inter cõsentiẽtes, vt est esse simplicẽ notariũ & q cõficit instr̃m inter partes ipsũ rogãtes, valida sunt instr̃a, q̃ facit ante cõdẽnationem hominis ac legis post crimen ex quo secuta cõdẽnatione venit infamãdus, & priuãdus officio ẽt si delinquit in officio, vt qa facit instr̃m falsũ sec. Spe. de ĩstr. & §. restat ver. qd si tabellio. & sunt valida, ẽt si crimẽ illud erat notoriũ. facit l. si quis ex argẽtarijs. §. 1. ff. de eden. Si autẽ lata erat sñia officij priuatiua, tũc aut à iure scripto, & habet locũ glo. quæ

est in authentico, de tabel. §. pe. quæ videtur distinguere, an erat occulta, vel notoria, aut ab homine legis ministro: & tunc talis distinctio non est adhibenda: imo indistinctè non valent instrumenta postea confecta: sec. Bal. in l. 2. C. de sent. & interlo. omn. iud. Si autem sententia fuit lata super crimen, & nō priuatiua officij, ex qua incurrit infamiam, tūc locum habet, quod dicit Bar. in d. l. eadem lege, & Bald. in l. & militib. C. de test. mili. qui simpliciter dicunt ipsum non prohiberi alia instrumenta conficere propter hoc.

6 QVINTO † quæritur, vtrum instrumentum factum a notario non damnato quod habet capitula diuersa, sit falsum totū si falsitatem habet in c. vno? & Barto. in l. si ex falsis. C. de transac. distinguit. Nam aut falsitas prouenit ex vitio notarij, & tūc corruit totum instrumentū. Et hoc ēt tenet Inn. & Pan. placet vbi supra sicut ēt in totū reprobatur dictum testis, si quam falsitatem adijciat in testimonio suo: quia reperitur periurus. Et hoc verū est si falsitas sit circa substātialia instrī: puta, q̄a in indictione, aut die: vel circa substantiale negocij, aut eius circunstantias: vt quia debeat scribere x. & scripsit xx. Si aūt sit circa alia accidētalia, vel extrinseca, vt q̄a scripsit contrahentes esse consanguineos, vel aliqd aliud q̄ non facit ad negotium, licet hoc sit falsum: non tñ reprobat instrm ꝓp hoc, quia non pertinet ad officiū notarij, & idem in teste. Aut falsitas non prouenit ex vitio notarij & tūc si cōcernit substātialia instrī: vt q̄a omissa est indictio & dies, totum corruit, vt in c. inter. de fide instr. Si vero concernit substantialia negocij, distinguendum est. Nam si capitula sint connexa, non corruit totū, ſm Pan. vt ei imponit Sum. Rosc. Si vero nō sunt connexa, totum corruit: vt d. l. si ex falsis. Secundum vero Sum. Ang. Pan. dicit totum oppositum: quia primo casu totum corruit non secundo. Sed te vera Summ. Rosc. bene allegat verba Pan. in exemplari corrupto. Sum. vero Ange. bene allegat verba & sensum, qđ patet: primo quia Pan. refert se ad distinctionem iam in eodem capite recitatam quæ ita habet. Secundo, quia allegat l. si ex falsis, quę idem innuit. Tertio, quia ratio id astruit: quia aliquo ruente non est consequens, quod aliqua ruant, nisi se contingant.

7 SEXTO † quæritur, vtrum monetam falsificans, sit falsarius, & mortaliter peccet? Et dico, quod monetam cudere non licet sine cōsensu principis, seu Imperatoris, vt in l. 2. & 3. ff. de falsa mon. sec. Bar. & Cy. ibi. quod limita nisi ciuitas, vel princeps inferior hoc ꝑscripsisset tanto tempore, de cuius initio memoria non existat: vt in capite, super quibusdam. de ver. sig. vel nisi esset talis qui præferi ꝑsisset iura Imperij, vt Hispaniæ reges, qui, vt dicit glo. dist. 63. ca. Valentinianus no. subiacent. Imperio, quia de hostium faucib. regnū eruerunt. Igitur falsans monetas mortaliter peccat, secundum Host. Ioan. Mo. Pet. & Ioā. de Imo. in capit. quanto. de iure. iud. & patet per tex. ibi, vbi dicitur, quod seruans falsam monetam, agit inique, & consequenter a fortiori falsans patet etiam per extrauagantem Ioann. 22. qui excommunicat omnes tales in regno Francorum. Tenetur autem ad omne damnum datum communitati, vel personæ, vt notant prædicti, vbi supra. Et si specialis nescitur persona, tenetur pauperibus. argum. eorum quæ not. in c. cum tu. de vsur. & in reg. peccatum. de re iud. lib. 6. pro quo etiā vide Host. in Sum. tit. de cens. §. ex quib. ver. quid si moneta.

8 IDEM † dic secū. Gir. Obdo. de eo qui falsam ignoranter recipit, & scienter pro bona exponit, quod semper intellige si sit alicuius notabilis valoris: secus autem in obolo. Vnde scienter expendens falsam monetam, sec. Panor. in d. c. quanto videtur teneri pœna leg. Corn. de fal. quæ regulariter est deportatio, & omnium bonorum publicatio: seruus vero vltimo supplicio punitur, quod Bar. dicit verum quando quis expendit numos stamneos, vel plumbeos: quia de illis tantum mentionem facit illa lex: alias punitur pœna extraordinaria, secundum eundem Pan. secun. Arch. tamen qui pecunias diminuti ponderis vbi minus valent, emit iusto pretio, & defert ad locum vbi indifferenter sicut integræ expenduntur, non videtur peccare: quia nulli damnum infert, & sibi industria & labore lucrum quærit, sicut de alijs mercimonijs, per regulam, scienti. lib. 6.

9 SEPTIMO † quæritur, quomodo falsificantur moneta? Et dico, q̄ tribus modis, secūdū communiter doct. in d. c. quāto. Primo in forma, qñ scilicet imponitur signum illius qui eam cudi non facit: vt in l. falsi nominis. & in l. quæ nomine. ff. de fal. & in d. c. quanto. Vnde nouiter cudens monetam principis, comburitur. l. 2. ff. de fal. mon. cudens vero monetam ciuitatis, vel inferioris a principe, capite punitur. C. eo. l. 1. Hoc tamen casu, si moneta esset in bona materia & pondere, puto, q̄ nulli

nulli teneretur de damno, nisi pecunia banniretur: sed tm̄ teneretur de iniuria ei cuius signum violauit. Secundo ex materia metallica, quando. s. sit de ære, vel stanno, vel liga non debita, vt in l. Paulus. ff. de solu. sec. Bart. vel cum realis materia immiscetur vbi non dèbet: vt in le. qui numos, & in l. Cornelia. ff. de fal. la. 1. & generaliter vbi materia est minus pretiosa q̄ debet. Tertio ex pōdere quia ista tria requiruntur de substantia monetæ: vt in l. 1. §. 1. de contrahen. empt. Quod autē pondus debeat habere moneta. gl. in d. l. 1. & Bar. in le. 2. §. 1. ff. si cert. pet. dicunt, ꝙ tantus debet esse valor, & tm̄ pondus quantū prius erat in materia non deductis expensis, & labore pudendi, quæ de iure debent fieri de publico: sed secundum Inn. quem cōiter sequuntur doct. & ex consuetudine sic seruatur, tm̄ debet esse in pondere, quantum erat in materia deductis expensis & labore, quia nemo suis expensis eā facere tenetur. ff. qui ex cau. ma. l. 1. & c. qui sentit. de re. iur. li. 6. Imò plus credit Inn. ꝙ si princeps indiget, potest inde sentire aliquid lucri: & sic a dicto pondere minuere aliquid modicum, non autem multum sine consensu populi quod Pau. in d. ca. quanto, limitat verum, nisi spargatur extra regnum: quia cum damno sibi non subditorum nō potest, & hoc tene. Credit etiam In. quo princeps cum populi consensu minuere possit pondus monetæ, vt tamen sic expendatur intra regnum ac si esset ponderis iusti, quia quilibet potest renunciare iuri suo. 7. q. 1. quam periculosum, & dicit sufficere consensum maioris partis magnatum regni, quia negocium regni reputatur negotiū vniuersitatis ar. in l. 2. §. sanctissimus C. de iureiu. propter casum. Sed de hoc Pan. vbi sup. dubitat, cū tractetur de præiudicio singulorū. arg. eorum quæ not. in c. omnes de constit. & C. quę sit longa consue. in rub. & Sum. Ange. tenet requiri consensum singulorum. Sed ego teneo dictū Inn. quia impossibile, aut per difficile est omnes assentire.

10 OCTAVO † quæritur, qui sunt falsarij monetarum, secundum prædicta? Et dico, quod multi. Primo, falsificantes signum. Secundo, falsificantes materiam. Tertio, diminuentes pondus sine principis, & populi consensu. Quartò, princeps quando valentem seu bonam reprobat, & minus valentem acceptat, vt bono foro nanciscatur bonam, & illam faciat conflari, & cudi, vt tenet Host. & recitat Panor. ibi supra, & facit tex. in l. eleganter. §. qui reprobos. ff. de pign. act. Et ratio est, quia peccat contra materiam, vel pondus directè circa malā, & indirecte circa bonam. Quintò attendentes pecuniam, vel per fortem aquā subtiliantes, sec. glo. in d. c. quanto, & tenētur ad restitutionē damnificatis, vel si illos ignorant, pauperibus necessario. de iniu. c. fi. Sexto, cudentes monetam, qui aliquos nummos minus iusto pondere cudunt, quia aliquos plus cuderunt, vt colligitur ex Host. Io. And. Pet. de Anc. & Inn. vbi sup. Et ratio, quia qđ abundat in vno numo, non supplet ei, quod in alio deest apud illud qui solum minus valentes recepit. Qui tamen omnes numus faciunt iusti ponderis, sed exuberantes alios attonsant, non sunt falsarij, secundum Summ. Ang. indistincte contra Ros. & verum est siue attonsent, siue conflent, si hoc faciunt, publica autoritate, similiter etiam si priuata, modo iustum pondus seruetur: quia cum dicitur, quod attonsores monetarum sunt falsarij, intelligitur de iustis monetis, quæ inde remanent leuiores: tenentur tamen principi, vel communitati de materia quam inde auferunt: quia illa per errorem fuit numis apposita. Creditur tamen Sum. Angel. quod si abstinere non velint, non sint extra statum salutis quod tamen falsum est: quia fures sunt, & irrogant iniuriam principi, vel communitati, quorum monetæ eos ex bonitate laudant.

11 NONO † quæritur quid de falsante mensuras & pondera? Et dico quod vltra mortale tenetur ad omne damnum. de empt. & vend. c. 2. vbi & tenetur 30. diebus in pane, & aqua ieiunare, quod sec. Arc. forte verum est in foro contentioso ecclesiastico, sed in foro aīæ hodie hæc pęnitentia est arbitraria. Et idem de vtente falsitatis scienter. Imo iure ciuili falsans mensuras, tenetur pœna l. Cor. de fal. ff. de extraord. cri. l. annonā, quæ pęna est publicationis oīum bonorum cum deportatione, si liber est, si seruus est, vltimū suppliciū, l. 1. ff. de fal. Vtens vero falsis, puniri pt̄ in duplum, & relegari in insulam. ff. eo. l. pen. Tenetur autē falsam, sec. Arch. ad remediandū, inquantum potest sine periculo suæ personę vel maioris scandali, vt scilicet auferantur de medio dictæ mensuræ, vel pondera, aut æquentur. De falsarijs literarum apostolicarum quomodo sint excommunicati, supra, excōmunicatio. 7. §. 8. Quomodo autem bulla vel instrumentum, aut alia scriptura dicatur falsa, vide infra. Tabellio. §. 10.

DE FAMA ET RVMORE.

1 *Fama a fando dicta an idem ſit quod cōis opinio,& quotuplex ſit. Et quid in genere ſumpta.*

2 *Fama, ut vere dicatur & ſit, quot requirantur. Itē ad eam probandam quot teſtes ſufficiant, & an admittatur in contrarium probatio.*

3 *Fama de homine bona quid ſit. Et quid de fama factis vel negocij alicuius.*

4 *Rumor quid ſit,& quid de fama differat. Itē quid iudicium. Et an iudicia credulitatem inducere poſſint. Et an in criminalibus aliquo caſu ad ferēdam ſententiam ſufficere poſſint.*

5 *Famam pro poſſe an aliquando mortaliter peccet, q non defendit. Et quid de his, qui in perfectionis ſtatu ſunt, maxime reſpectu iniuriarum perſonaliū. Et quid ſi tales ſtatum ſuum impugnari videant an reſiſtere debeant.*

1 FAMA,† rumor ſecretum, occultum, manifeſtum, notoriū: & publicū inuicē, conueniunt, ſed de alijs a duobus primis vide loco ſuo. ¶ Primo igitur ſciendum eſt, quod ſecundum Bar. fama dicitur a fando. Vnde niſi ſit locutio, nō eſt fama, quantū ad totam ſuam rōnem: ſed ſolum quantū ad primum, quod eſt de rōne eius, id eſt quantum ad opinionē, ſeu credulitatem: quomodo intelligendū eſt quod dicit gl. in l. cognitionem. §. æſtimatio. ff. de var. & extraor. & Th. de Piparata, quod fama cōis opinio cōis æſtimatio. ſunt idem. ſ. quantum ad primum, quod eſt de ratione famæ: ſunt etiam ſynonima ſec. d. gl. ſed intellige quando illa extra vocem manifeſtantur. ¶ Secundo. ſciendum eſt, quod ſec. Pan. in ca. veſtra. de coha. cle. & mul. fama eſt duplex, ſ. bona mala, quia ita ſe habere poteſt ad bonum: ſicut ad malum, cum dicatur famoſus latro l. capitalium. §. famoſos. C. de pœna. Et intellige de ea, quæ eſt de aliquo homine in genere virtutis aut vitij: vt quod eſt bonus vel malus. Quædam verò eſt de aliquo facto particulari, vt ꝙ tale quid ſit, vel non ſit, ſec. Bar. ¶ Tertio ſciendum, ꝙ ſec. Pan. in d.c. veſtra. Fama in genere, id eſt, cōiter ad bonam & malam eſt cōmunis locutio ex veriſimilibus coniecturis conſurgens, vnde fama eſt ꝓpriè, quando tota ciuitas, aut vicina, vel maior pars aliquid clamat ex coniecturis veriſimilibus, alias autem non eſt fama, quo ad iuris effectum, ſed ſunt vanæ populi voces: vt de accu. per glo. & doct. in cap. inquiſitionis, quæ non ſunt audiendæ per glo. in cap. 2. de elect. & Bart. in li. de minore §. tormēta ff. de q. & tex. in l. 3. de teſt. Sed intellige, quod eſt cōis locutio præſupponens opinionē, ſiue credulitatem, vt patet ex diffinitione Bar. dicentis, ꝙ fama eſt cōis opinio voce manifeſta ex ſuſpicione, & intellige ꝓbabili veniēs, qđ iō dr̄ qn̄ aliquid eſt certū, aut viſum, a populo, nō eſt fama, ſed manifeſtū aut notoriū:

2 IGITVR †ad famam quatuor requirūtur, primo, quòd ſit opinio cōis. Secundo, ꝙ ſit ex ſuſpicione probabili. Tertiò, qđ voce manifeſtetur. Quarto, qđ manifeſtetur ab omnibus, vel maiori parte, in quo differt a rumore, vt patebit. Vnde dicta paucorū non infamant ſec. Pan. in cap. cum in tua, de ſpon. Vbi etiam no. ꝙ vbi dicitur pars, nulla additione facta, intelligitur medietas. de deci. ca. libr. 6. & in l. nomen. §. portionis. ff. de verb. ſignifi. Quando vero additur ly aliqua, vt dicendo, pars aliqua, verificatur in qualibet minima particula. ¶ Quarto ſciēdū, ꝙ licet ad formā faciendā requiratur maior pars, tn̄ ad formā probandam ſufficiunt duo teſtes, vt nota. in d.c. tormenta, & in l. 3. ff. de teſt. contra hmōi tamen probationē admittitur probatio contraria, quæ ſecunda probatio, ſi clarior ſit, obfuſcatur effectus primæ, & eo caſu, quo fama ſufficeret ad torturam, & ſi per parte rei bona fama probatur, tollitur præſumptio prima arg. de ſponſ. cum in tua, & quod not. in l. fin. C. de q. An autem fama faciat plenam probationem. inf. Inquiſitio 1. §. 11.

3 QVINTO,† ſciendum, quod fama bona de homine aliquo eſt ſec. Spec. illæſæ dignitatis ſtatus, legibus, & moribus comprobatus in nullo diminutus quod etiam patet. ff. de var. & extraor. l. cognitione. §. æſtimatio. & in gl. & in d.c. veſtra. & C. ex q. c. infa. irr. l. 1. Fama aūt mala eſt cōtraria ad bonam, vt patet per gl. vbi ſup. Dicit autē Azo. qđ in dicta deſcriptione nomē dignitatis non ponitur pro honore publico, ſed pro potentia natura cūctis attributa. ¶ Vel breuiter fama hominis eſt cōis opinio ex ſuſpicionis ꝓbabili cum locutione de illo hominē: & ſi ſit de malo, eſt mala: ſi de bono bona fama vero de aliquo negocio, vel facto eſt cōis opinio: ex ſuſpicione probabili cum locutione de illo negocio, & ſic cōis diffinitio deſcendit in membra, nec oportet adde ex incerto auctore prꝫueniens quia quandoq; ex certo, qn̄que ex incerto auctore prouenit, ſec. glo. & Pan. in d. ca. veſtra.

4 SEXTO,† ſciendum, quòd rumor, ſec. Spe. eſt particularis aſſertio vel inſinuatio ex ſola ſuſpicione, & incerto auctore prouenieus de eo qui cog. con. ſuper eo, & idem ſentit Panor. vt ſup. excepto qđ non adderet incer

ad auctore:& bene. Vnde rumor in hoc differt, à fama, quia rumor est qñ pars aliqua viciniæ clamat, fama verò quando pars maior ſm mentem Pan. in cap. bonæ memoriæ el 1. de elect. & glo. in d.c. ſuper eo. Vnde ſm Pan. rumor ſe habet imminus, qđ intellige quantum ad partem requiſitã, non ad prædicationem, ſed eſt econuerſo, quia omnis fama eſt rumor, non econtra. ¶ Septimò, ſciẽdum eſt, ꝙ iudicium, quod .ſ. idem videtur coniectura probabilis, eſt medium intellectuale veritatis eliciendæ, ex aliqua ſingulari circũſtantia inſurgens. C. & ff. de rei vend. l. indicia. vel ſecundum Pan. in d.c. veſtra, propriè eſt notabile ſignum dictæ rei, ſeu dictæ rei, ꝙ ſubijcitur neceſſitati probãdæ, & largo modo argumentũ dici poteſt indicium. Vide in ca. forus de verb. ſign. Et tot, inquit, poſſent eſſe iudicia, & tàm vrgentia, ꝙ inducerent iudicem ad credulitatem, & ſufficerent ad ſententiam ferendam, etiam in criminalibus, vt C. de rei vend. l. indicia. C. de proba. l. ſciant cuncti: & de præſumpt. afferte. & refert ſe ad dicta in cap. 3. de probat. vide infra iudicium.

5 Octavo † ſciendum eſt, quod ſm gl. in c. ſentit. 11. qu. 3. c. ſumus inter tales, qui parati ſunt imitari, mortaliter peccat, qui ſuam famam pro poſſe non defendit, & ſic intellige c. non ſunt audiendi. ea. q. 12. qu. 1. nolo. & de conſec. diſt. 1. iubemus. Si autem ſumus inter tales, qui ſolum parati ſunt repræhendere, non imitari, ſic ſufficit nobis conſcientia noſtra, nec defendere tenemur, & ſic intellige c. quid obeſt, cum quinque ſequentibus. 11. q. 3. S. Tho. autem in 5. quolib. ar. 26. dicit ꝙ viros perfectos, intellige exiſtentes in ſtatu ꝑfectionis, decet in perſonalibus iniurijs eſſe maximè parientes, vt ſint etiam parati plura ſufferre, ſm illud Mat. 5. Si quis percuſſerit, &c. Statum vero ſuum impugnari pati non debent, quantum reſiſtere poſſunt, quia hoc vrgeret iniuriam Dei. Sed in quolib. 10. ar. 12. etiam quantum ad iniurias perſonales videtur diſtinguere, & dicere, ac ꝓbare, quòd illi, quibus imminet ex officio, vel ſtatu perfectionis aliorum ſaluti prouidere, peccant, niſi infamiam propriam, iuxta poſſe repellant. Alij verò, quibus magis cuſtodia ſuę proprię ſalutis imminet, poſſent ſuæ humilitati prouidentes famam vel infamiam contemnere. Vtrũ fama ꝓbet, inf. Inquiſitio. 1. §. 11. Quomodo fama lædatur, ac reſtituatur, ſupra, Detractio. Quomodo ab aliquibus propter eam ſit abſtinendum, vide infra, Scandalum.

DE FAMILIA ET FAMVLIS.

1 *Familia (quæ a femore dicta eſt) appellatione, quis contineantur. Et ſeruus vnus huius nomine an contineri dicatur. Item num duo familiã conſtituant.*
2 *Familiam triplicem eſſe & quid vnaquaq. ſpecies.*
3 *Paterfamilias aliquid teneatur.*
4 *Dominis tempore infirmitatis, nũ famulo, qui opas ſuas locaret, de neceſſarius, & ſalario teneatur. Et quid in poteſtate ſamulos, ac iudices, quibus ſalarium præſtari debet, habente.*
5 *Obligatus familiam aliquam procurare, vtpote, furnarius excoctionem alicui, & eius familia de obligatione debens, an excreſcente familia, toti quoque familia teneatur.*
6 *Famulus, qui de ſalario cum dño non conuenit, an ipsũ petere poſſit. Et quid ſi per annũ ruri ſeruire promiſit, exactis autem menſib. hyemalib. abire vult.*
7 *Famulus, cui dominus debitam mercedem dare nõ vult an ſibi clam per ſe ſatisfacere poſſit.*
8 *Familia, aut aliquis ex ea, non requiſitus per ſuperioris obedientiam, delictum domini ſui reuelare teneatur. Et an iuramentum ſeruare debeat famulis qui iurauit ſe domino nunciaturum ſit reſciuerit quenquam ipſius bona ſubripuiſſe, & quid de teſtibus ſynodalibus.*

1 Familia † dicta eſt a femore, quę eſt pars hominis genitiua. C. de verb. ſigni. Et ſec. Azo. in Sum. ſuo nomine comprehendit oẽs, qui ſunt in ſeruitio alicuius, etiam liberos homines ſeruientes illi bona fide, vel etiam alienos, & ſeruos, qui ſunt in eius poteſtate: ſimiliter omnes propinquos, liberos, & patronos & ſic generaliter ſumitur C. de verb. ſign. d. l. fi. Vnicus vero ſeruus familiæ nomine non continetur, nec duo faciunt familiam, ibidẽ.

2 Sed † Arch. in c. licet. de priu. li. 6. dicit, ꝙ triplex eſt familia; Quædã ꝑpetua, & religioſa, vt religioſi, clerici, & ſimiles, & hi gaudẽt priuilegio cõuentus, vel collegij de ſtat. monacho. recolentes. C. loc. l. milites, aliter duplici iure tenentur, contra c. cognouimus. 12. q. 2. Et de hac loquitur cap. cum olim de arbi. Eſt & alia, quæ .ſ. non eccleſiaſticos tm̃ comprehendit, ſed etiam laicos, ſicut ſunt vxor, filij nepotes, ſerui, famuli, qui in eius domo, eius ſumptibus viuunt cõtinuè, de qua intelligit. ff. de pub. l. 1. §. familię. C. ad legem Cor. de ſica. l. ſi forte quæ ponitur, de pœn. diſtin. 1. de hæret. c. filij. libr. 6. in fi. de teſt. in literis. vbi de hoc. & 3. q. 5. c. 1. Et de hac intelligitur quod dicitur in d. ca. licet, de quo vide infrà. Interdictũ 6. & 7. Eſt & alia, quæ nec ꝑpetua eſt, nec mercenaria, ſicut clerici & religioſi & alij eccleſiaſtici dicũtur de familia eccleſię

de quibus 16.q.8.lapis. Est & alia, de qua in l. fi. C. de ver. sig. vbi nomen familiæ comprehendit parentes, liberos, omnesque propinquos, & substãtiã, & liberos, et & patronos, nec non & seruos; & hæc significatio habet locum in fideicommissis, vt ibi patet.

3 Primo † verò quæritur, ad quid teneatur paterfamilias? Et dico, ꝙ ad duo de præcepto principaliter, s. ad necessariorum vitæ administrationem, & ad disciplinam tàm verbo, quàm morum exemplo, vt colligitur prima ad Timotheum 5. & ad Ephe. 3. & no. in §. necesse. 47. dist. aliter de sui natura est mortale in re notabili: nisi excuset aliqua circunstantia, puta necessitas, & huiusmodi, vel nisi omissio correctionis sit circa ea, quæ non sunt ad salutem necessaria, & sic intellige 23. q. 4. duo ista, & q. 5. c. non putes. An aũt correctionis gratia possit clericos verberare. sup. Excõicatio. 6. §. 4. casu 8. Si ãt aliquos de familia nec verbis, nec verberib. põt emẽdare negare tenetur eos expellere, vel eis necessaria si credit probabiliter eos ꝑ hoc posse emendari: sicut patet in vxore fornicaria, ar. eorum quæ no. in c. non omnis. 5. q. 5. Si verò probabiliter credit per hoc eos licentius peccare, ꝑ suam autem curam, & timorem videt eos a multis, & si non ab omnibus malis se temperare si faciat quantum potest, excusatur, nec ei imputatur peruersitas filiorum, vt patet in c. quantumlibet, & c. seq. dist. 47.

4 Secvndo † quæritur, an dñs tempore infirmitatis teneatur famulo, qui locauerat operas suas, de necessarij & salario? Et dicit Bar. in l. si cum dotem. §. sui aũt, ff. sol. matr. & in l. in rebus. ff. commo. quòd, ad expensas magna, non tenetur, quod intellige ratione famulatus: sed alia ratione, vt quia proximus, & ille nõ habet vnde sibi subueniat, tenetur & ille potest officium iudicis implorare contra eũ, vt sibi subueniat, si est soluẽdo: & idẽ facere põt pauper cum quocunq; diuite: de quo vide tex. cum gl. notabili in cap. sicut 47. dist. Quantum vero ad salarium, Io. And. Do. Ant. Io. de Imo. & Panor. in c. 1. de cle. ægro. & cõiter doc. teneant ꝙ non: quia casus contingens in persona eius, qui locauit operas, liberat conductorem a præstatione mercedis. l. si vno. §. item cum quidam, & quod ibi no. in l. in rebus ff. commo. & glo. in leg. fin. §. idem iuris el 2. ff. ad legem Rho. de ia. quod Pan. vbi sup. limitat: quando salariũ debetur solum ratione personę, secus si daretur ratione aliorum, etiam. Vnde potestas, qui habet famulos, & iudices, quibus habet soluere, licet infirmetur, aut moriatur, petere ꝑt, & debitores ei tenentur. tex. est in l. pecuniam. ff. de condit. ob cau. & facit quod no. in l. diem functo, ff. de offi. asse. Inn. aũt tenere vr̃, ꝙ salarium debeatur in ca. ꝑꝑ sterilitatem de lo. & facit c. 1. de clerici. non resid. li. 6. & ibi Ge. per illum textum dicit, ꝙ doctori, vel famulo subtrahi non dẽt salariũ ꝑꝑ infirmitatem, allegans quod hr̃ in Spec. de cle. non resi. §. postquam. versi. quid si mercenarius. Et istud tenet Sal. in l. licet. C. loca. & pulchre Aug. in disputatione. exorta guerra. & facit l. quæ sitũ. ff. de re iudi. Et hoc procedit vbi consuetudo, sic est, ꝙ s. debeatur, quia illud vr̃ actum quod est consuetum l. quod si nolit. §. qui assidua. ff. de ædil. edic. Vbi autem non est cõsuetudo, non debetur, nisi vt dictum est, & in casu speciali, vt C. de aduoc. di. iud. l. post duos. vbi aduocato debetur salarium ex publico constitutũ, licet moriatur intra annum: secus aũt, de salario promissio a parte, quia nõ dẽt nisi pro rata temporis, ſm Barto. in d. l. diem functo. Similiter in l. cum hæres. §. Stichus. ff. de sta. lib. vbi qñ per seruum nõ stat, quin seruiat nihilominus libertatem ꝑꝑ hoc legatam consequitur, fauore libertatis de quo inf. Locatio. §. 12. vbi agetur de ista materia diffuse.

5 Tertio † quæritur, vtrum obligatus procurare aliquã familiã, vt qui accepit furnum cum obligatione coquendi alicui & eius familiæ, teneatur excrescente familia? Et dico ſm Panor. quod non, si familia habet numerum certum & determinatum, si autem indeterminatum, vt sunt fratres alicuius conuentus, sic tenetur, & facit c. quanto de censi. vbi etiam dicit Panormitanus, ꝙ ex quo iste potest se habere ad lucra, s. familia diminuta aut aucta tenetur, vt cõtrariorum eadem sit disciplina, nisi speciem mutasset, puta, si effectus est episcopus vel capitaneus. & sic tenet familiam multam. Si tamen nimis grauaretur, per iudicis officium sibi prouidebitur.

6 Qvarto † quæritur, an petere possit salarium famulus, qui cum domino de salario non conuenit? Et dicit Fed. consi. 18. quod si famulus consueuit locare operas, & dñs conducere, tenetur dñs soluere saltem vsque ad illam summam, qua alios fuisset conducturus. arg. l. si non sortem. §. libertus. de condi. inde. no. per Arch. 1. q. 1. sunt non nulli. Si verò fuit conductus sub mercede taxãda ad arbitrium dñi, sic iudicio boni viri taxabitur vt patet. sup. Arbiter. §. 12. & 16. ¶ Quinto, qđ si pro

ſi promiſit ſeruire per annum in rure,& exa ctis ſex mẽſibus hyemis vult diſcedere?Dico ꝙ non habebit medium ſalarium,ſec. Bart. l. diuortio.§.quod in anno.ff.ſol.ma.ſed compu tabitur craſſum cum macro Et ſi aliquo tem pore dicti anni fuerit infirmus,non tenebitur ſupplere illud tempus.gl.in c.ſi pro tua.de re ſti.lib.6.vt l.cum hæres.§.Stichus.ff.de ſta. li. ex quo tamen non ſequitur, quod debeat ha bere ſtipendium totum.

7 SEXTO † quæritur an famulus, cui dominus dare non vult debitã mercedẽ poſſit,occulte ſatisfacere ſibi?Et dicit Ric.in 4.diſt.15. quod licet tales peccent in modo accipiendi, tamen ad reſtitutionem non tenentur.Sed de hoc dic, vt inf.Furtum.§.13.& 15.

8 SEPTIMO,† vtrum familia, vel aliquis de familia teneatur reuelare delictum domini ſui,requiſitis per obedientiam ſuperioris?Et dico, ꝙ non; ſi criminaliter vult procedere. 4.qu. 3.l.Iulia.l.2.Secus ſi ciuiliter procedat, ex hoc nullum ſibi manum immineret, quia vt ſup.Correctio.§. 9. & 10. qđ intellige vbi nullus tenetur ſuo malo procurare bonum proximi tẽporale. ¶Octauo,quæritur, vtrũ teneatur ſeruare iuramentũ famulus, qui iurauit domino ſe denuntiaturum,ſi quem ſciuerit eius bona ſurripuiſſe?Et dicit Duran.ꝙ non,ſi dominus eſt truculentus: quia illicitũ fuit iurm̃,ſed ſi eſt manſuetus, & probabiliter creditur rationabiliter ꝓceſſurus, diſtinguendum eſt:quia ſi res ſublata erat ſub eius cuſtodia,ſicut poſſet proſequi aſportantẽ,ſic & dño reuelare.Si vero non erat deputata ad eius cuſtodiã, tenetur nihilominus dicere, ſi põt probare. ſi vero ꝓbare non p̃t, reuelare nõ dẽt,niſi tali,cui poſſit ꝓdeſſe,& non obeſſe.& ſi alio modo iurauit,nõ fuit licitũ iuramentũ nec obligatorium.idem dicit Hug.de teſtibus ſynodalibus,ſ. ꝙ non tenentur denũtiare epõ,licet iurauerit, niſi crimina quæ ꝓbare poſſent.23.q.6.quiſquis. alias eſſet proditor criminis 2.q.1.ſi peccauerit. niſi hoc faciat ſecrete epiſcopo vel alij,qui habet corrigere paternaliter.ar.22.q.4.hoc videtur.& de hoc ſup.Denunciatio.§.5. Quis autem teneatur pro delicto familiæ,inf.Nauta.§.5.

DE FAMILIARI.

1 *Familiares quinam dicantur,& qui domeſtici.*

2 *Domeſtici dicuntur, quibus ob patriam aut dominicam poteſtatem licitè imperatur.*

1 FAMILIARIS† quis dicatur.gloſſ.3.q.5.in ſum.dicit,ꝙ largè familiares dicũtur omnes,qui cohabitãt cũ aliquo,vt in c.inſinuãte de of.dele.& ĩ c.ĩ lr̃is:de teſ.vbi dicit gl.ꝙ familiares appellãtur cõſanguinei, colonus adſcriptitius,mercenarius, filius ĩ poteſtate, libertus,ſeruis,& oẽs habitantes in domo.

2 DOMESTICI† vero ſunt,quibus ratione patriæ poteſtatis, vel dominicæ imperari põt. Pro quo vide gloſ.in l.præſenti.§.ſane.C.de his q ad eccle. confu. & familiares domeſtici intelliguntur omnes, q in expenſis alicuius commenſales continuè exiſtunt,etiam ſi aliquãdo abeſſe pro eius negocij gerendis contingat.vt no.in c.fi.de verb.ſig.lib.6.

¶FAVORABILE.vide inf.Odioſum.

¶FAVTOR quis dicat̃.inf.Hæreticus.§ 7.& 10.

DE FOEMINA.

1 *Fœmina appellato. quam late pateat. Et ibidem quod ſexus muliebris debilior ſit,ob idque citius perficiatur.*

2 *Fœmina virili habitu vtens, an mortaliter peccet. Et quid de fœmina ſe attendente cum ſeq*

4 *Fœmina prohibita quæ dicantur, & a quibus actibus exercendis arceatur.*

1 FOEMINA† nomẽ eſt generale communiter oẽm fęmellã in oĩ animãtiam genere complectẽs: vſitatius aũt in genere humano in quo citus hoĩe pubeſcit, vel qa mala herba cito creſcit,ſicut ludẽs,vt credo, dicit gl. in l.2.C.de his q ve. æta. impe. vel ſm̃ cõiter doc in c.literas.de deſpõſ.impub. ſexus muliebris eſt debilior,cituſq; deficiens,& conſequẽter citius perficit̃, ſicut in alijs videmus.

2 PRIMO† vero quæritur, vtrum fęmina peccet mortaliter vtendo habitu virili,vel contra?Et dicunt aliqui quo ſic,quia 30.di.in ca. ſi qua mulier.dr̃,ſi qua mulier ſuo propoſito vtile iudicans vt virili veſte vtatur,& ꝓpter hoc virilem habitum imitetur,anathema ſit. Sed hoc dico de ſe non eſſe peccatum, quia aliquando licitè fit,ſicut beatus Ambroſ.in 2. de virg. narrat de quadam ſancta virgine Antiochena,ꝙ ab idolatris proſtituta in lupanari ad preces viri ſub ſpecie turpitudinis intrãtis,mutauit habitum & exiuit,non vt vitaret martyrium,ſed contagium.Vnde non poteſt eſſe peccatũ, niſi ex circunſtantia vel intẽtione,& conſequenter ſi iſta fiant ex animi leuitate ſine intẽtione corrupta vel ſcãdalo graui,non eſt mortale. Sed cõtra,qa dr̃ in d.c.ſi quia mulier.30.di.ꝙ ſi qua mulier ſuo propoſito vtile iudicãs,vt virili veſte vtatur,& ꝓp hoc virilem habitum imitetur,anathema ſit. Ad hoc dico, quod loquit̃ qñ mulier hoc facit malo ꝓpoſito:i.intentione facilius meretricãdi,vt patet ꝑ gl. & Ar.ibi. Cõtra ẽt,quia

non vtatur mulier veste virili. Deut.22. Sed dico hoc prohiberi. Primo ex superstitione idolatriæ: ne Iudæi in sacris imitarentur gentiles idolatras. Secundo, vt restringeretur libido, ne.s. mulieres licentius ingrederentur ad viros. Tertio dico, hoc prohiberi eo modo quo & quædam de se licita ad ministeriũ, sicut prohibetur arari in boue & asino in lege Moysi, vel eo modo, quo venialia, puta mendacia, vel otiosa verba.

3 SECVNDO† quæritur, vtrum peccet fęmina se attondens? Et dico, quod fęmina tonsurari non debet, etiã causa religionis, de conuersi. coniu. vxoratus. Et intellige non solũ de tonsura quæ dr̃ clerica, sed etiã de rasura, quę fit per abscissionem capillorum vsq; ad aures. & facit d.30. quæcunq; mulier. & 20.q.2.c.1. & cle. attendentes. de statu regu. Sed tamen hoc intelligitur ſm glo. in d. cle. de fęmina, q̃ vult in sæculo remanere, quã ẽt excusat consuetudo contraria. Adde ẽt necessitas, puta infirmitatis, vel huiusmodi. Si autem id sine necessitate faciat, Sum. Ang. dicit eam peccare mortaliter, cum sit excommunicanda, vt d. c. quæcunque mulier. Sed Sum. Ro. tenet contrarium, dicẽs non esse mortale, si hoc faciat ex leuitate aut fatuitate. & hoc tene per dicta in priore. §. dictum aũt c. quæcunq;. loquitur qñ hoc facit ex sup̃stitione. & ad facilius meretricãdũ: & in contẽptum significationis comæ, i. subiectionis ad virum, quod Arc. ibi no. vbi dicitur, resoluens ius subiectionis.

4 TERTIO† quæritur, quæ sint illa quæ prohibentur mulieri? Et dico quod sunt multa. Nõ .n. potest prædicare, nec publice docere quãuis sancta & docta. 33. dis. mulier. s. in ecclesia & publicè: secus in capitulo suo & claustro, ſm gl. Ray. Nec confessiones audire, nec alijs benedicere, aut actum alicuius ordinis exercere, de pœ. & re. noua. de exces. præla. c. tanta. Sed intellige de benedictione publica, nõ de priuata eo modo quo mater filium benedicit. Nec tangere sacra vasa aut sacratas pallas, i. corporalia, ſm glo. nec in censum circa altare deferre. 34. d. c. sacratas. Et idem est de vestibus, quibus Deo ministratur, s. actu de conse. dist. 1. vestita. de quo tñ sup. in verbo, Corporalia §. 1. Nec esse arbitrix, nisi esset in dignitate habẽte iurisdictionem: licet possit esse arbitratrix, de quo sup. Arbiter. §. 2. & 16. Nec iudicis aut magistratus officium gerere, nisi in casibus, de quib. in glo. 15. q. 3. §. 1. intellige in spiritualibus, quia in temporalibus iudicare potest, vbi est consuetudo, de arb. dilecti, Nec postulare aut procurare, nisi in causa propria, & suorum, vt no. in l. fœmina. ff. de reg. iur. & 3. q. 7. & §. tria. d. §. 1. Nec testis esse, de quo dic, vt inf. Testis. §. 1. Nec p̃sonaliter ad iudiciũ trahi causa ferendi testimoniũ, aut qualibet alia causa, q̃ non exprimatur in iure cõtra eius voluntatẽ, & si esset religiosa, trahi non posset, ẽt si vellet. quauis de ca: de iudi. mulieres. li. 6. Nec accusare, nisi in certis casib. de q̃bus 15. q. 3. §. 1. in tex. & in gl. Nec se seu propriã substãtiã obligare pro debito viri nisi creditũ sit conuersum in suã vtilitatem, vt in authẽtico vt nul. iudi. §. & illud no. co. 9. Nec debet incarcerari vel detrudi pro aliquo debito, vt ibi. vide sup. Abb.

DE FOENORE.

FOENVS licet cõmuniter pro vsura ponatur, vt in l. improba. C. ex quib. cau. infa. irrog. tñ proprie secundum grammaticos in hoc ab ea differt: quia vsura est lucrum de capitali, fœnus vero est lucrum de vsura. Item quia fęnus exhibet mutuum vsque ad præfixum tempus: vsura sine præfixione.

FERIE. vide supra. Dies festus.

DE FEVDO.

1 *Feudi diffinitio. Et ibidem, an contractus feudalis dicatur, cum ita feudum datur, vt inde seruitium aliquod præstetur. Et quid vbi quid emitur, num huiusmodi contractui feudi natura inesse possit.*

2 *Feudi natura quanam sit. Et ibidem quod sexdecim requirantur. de quibus hic sigillatim.*

3 *Feudum multiplex esse, & ibidẽ de singulis mẽbris.*

4 *Feudo dari quænam res nequeant. Et quid si ecclesiam feudum de manibus potentum recuperare non possit.*

5 *Feudo res dare, aut recipere quisnam possit. Itẽ feudum quomodo acquiratur, nu. seq. Et quis ad feud. successionem admittatur. Et quot modis filia in feudo succedere queat, num. 7.*

8 *Feudo Titio pro se & defendentibus filijs masculis & filiabus concesso, an filia cum masculo superstite in eo succedere possit. Et cum filia ad id non admittatur, an saltem defuncto masculo eisdem in feudo succedet.*

9 *Clericus feudo succedere num potis sit. Et quid si feudatarius religiosus efficiatur, quis ei succedet, num. seq.*

11 *Feudum si pater pro se, suis hæredibus & successoribus quibuscunque obtinuit, an ad extraneum, legatarium, vel clericum, permeare possit.*

12 *Feudatario de nouo beneficio inuestito, sine liberis decedenti, an frater, filiusque in feudo succedat. Et qualiter intelligendum sit, quod deficientibus liberis ad feudum vocentur agnati.*

13 Feu-

13 *Feudatarius an iuramentum præstare habeat, & quando ac quale. Et ibidem ipsius iuramenti forma, & quod ad sex regulariter.*

14 *Feudatarius quanquam pro alijs aduersus dominū consistere non debeat: pro se tamen & hominib. suis potest, quinimo & ius suum patere ac defendere. Et ibidem, qui vicissim dominus fideli reddere debeat.*

15 *Feudi domino defuncto pluribus hæredibus relictis. an vasallus omnibus iuramentum præstare debeat. Et quid cōtra si pluribus relictis, vasallus decedat. Vasallus num per alium inseruire domino possit.*

16 *Et vasalli mei vasallus, meus quoque vasallus sit.*

17 *Feudum ex causis decem amittitur. Et cū propter fidem non custodiam amittitur, an ipso iure perdi dicatur. Et quando ipso iure amittatur, nu. seq. Et quid si citra domini consensum alienatur, siue in totum, siue in partem, nu. 19.*

20 *Vasallus pro anima num feudum alienare queat. Et quid de commoditatib. suis, num illas ad longissimum tempus alienare possit. Et an feudum pignori dare. Et num in dotem. Item num ex filijs vni totum ius feudi prælegare possit, vsque ad nu. 25.*

26 *Feudum si eo priuetur vasallus, ad quem reuertatur, & vtrum filio patris delictum noceat. Et quid si vasallus læsæ maiestatis contra principem crimē admiserit, cuius occasione bona publicationi omnia sint obnoxia, num ad principem feudalia perueniant, num. seq.*

27 *Feudatario vno deficiente, num alteri feudum accrescet. Et sub hac num filius paterna reiecta hæreditate feudum retinere possit. Et ibidem agnati quinam dicantur.*

28 *Vasallus inuito domino, an feudū refutare queat.*

29 *Feudum ecclesia, num in pignus recipere, & fructus suos sine vsura facere possit. Et quid in fructibus emphyteusis, nu. seq.*

30 *Lex feudalis vbicunque contra iuris naturalis, aut vilis rationem non est, locum in emphyteusi habet; alioqui secus. Et sub hac, quibus concurrentibus fructus pignoris in feudo, ac emphyteusi licite non computentur. Et quid si vsufructuarius vsumfructum proprietari obliget, an fructus in sortem computentur, num. seq.*

1 FEVDVM, † secundum Gof. est concessio rei immobilis facta pro homagio, extra, de simo. c. ex diligenti & concor. diffinitio Hos. & Azo. dicentium, quod est beneficium alicuius rei inuestitura interueniente, sic concessæ seu datæ alij, vt dominium penes concedētem remaneat, cuius occasione recipiens, & successor eius, concedente dño ad id seruitium, de quo & vsque quo conuenit, aut feudi natura requirit, tenetur directo dño, vtile aūt ad feudatariū transit. ar. eorū quæ not. de emphy. ff. si ager. ve. pe. l. vnica. §. qui me. Tamen ex §. sequ. melius patebit natura feudi. Ex his aūt patet, ꝙ qñ feudum datur, vt inde præstetur seruitium reale, non est ꝓprie feudum, sed contractus innominatus, sec. Cy. in auth. ingressi. C. de sac. sanct. eccle. sicut dicit Bal. in li. de conse. feu. quod in quibusdā partibus Lombardiæ pro feudis ecclesiæ soluit par caponū, vel spatula porci, & huiusmodi, ſm eū æquiparatur emphyteusi. Similiter si esset quid emptū nō habet naturā feudi, ſm Bal. vbi sup. de feu. da. c. 1. & in l. qui se. C. vñ: lib. Sed qñ īponit onus ꝑsonale, vt ire ad parlamētū regis, vel hmōi, & abest vēditio, tunc propriè est feudū, & regulatur lege feudorū.

2 PRIMO † vero quæritur quæ sit natura feudi, & quæ differentia eius ad emphyteusim? Et dico patere responsionem ex verbis Petri Heliæ in tractatu suo de feudis dicentis. ¶ De natura huius contractus est 1. ꝙ dñs retineat sibi directum dñium ac proprietatē, vt in li. feu. ti. in qui. cau. feu. amit. c. vni. ¶ Secundo, ꝙ vtile dñium transeat in vasallum, ꝙ patet, quia vasallus p̄t quasi vendicare, vt in li. feu. ti. de inue. de re alie. fa. c. vni. & consequenter est quasi dñs, alias non vendicaret. ff. de au. & ar. le. l. Quintus. ¶ Tertio, ꝙ dñs hēat ciuilem possessionem, & vasallus, naturalem, qa vasallus appellatur vsufructuarius qui naturaliter possidet, vt ff. de acq. pos. l. naturaliter. Dico tñ, ꝙ ius vasalli cum possidet ciuiliter & naturaliter, quia præscribit, quod non faceret, nisi ciuiliter possideret. ¶ Quarto, ꝙ consistat in reb. immobilib. ¶ Quinto, ꝙ si vasallus dño constitutum seruitium non p̄stiterit, a feudo repellit̄. ¶ Sexto, qa sine dñi volūtate feudū alienari non pōt. ¶ Septimo, quia feudatario fit regulariter in ꝑpetuū. ¶ Octauo, ꝙ dñs hēat mittere vasallum in possessionē. ¶ Nono, ꝙ si fit controuersia inter vasallos dñs cognoscit, secus ī emphyteuta, qa hic dñs hēt vasallū obligatū ꝑsonaliter mediāte iur̄o, & consequēter hēt iurisdictionē in ꝑsonam, & multo fortius in rem: in emphyteusi vero dñs habet emphyteutam obligatū rōne rei, nec hēt ius quādiu pensio soluitur, vnde recognoscere non potest. ¶ Decimo, ꝙ vasallus non potest sine dñi voluntate feudum impignorare, emphyteuta vero potest, qa hic pateretur dñs, non ibi, eo quod hic tenetur vasallus dño seruire de fructibus, quos creditor interim percipiet, ibi aūt tenetur soluere pensionem in pecunia cōsistentem. ¶ Vndecimo, ꝙ vasallus feudū sine dñi voluntate dare

non

nõ poteſt:quod emphyteuta põt:quia magis obligatur vaſallus, cũ perſonam eius dñs ele gerit. Vnde alium inuito dño ſubrogare non pt, ꝙ emphyteutæ permittit ꝑꝑ liberalitatẽ. Duodecimo, ꝙ in feudo fœmina ſuccedere ñ pt, niſi fuerit conuentum:ſecus iure emphyteutico:quia feudũ datur ꝑꝑ ſeruitium:mulieri ãt ſeruire non poteſt æque bene vt vir: emphyteuſis aũt fit ꝑꝑ meliorationem, q̃ æque bene facere pt mulier vt vir.Aſten. tñ di cit,ꝙ hoc fallit in duob.caſibus. Primo, ſi ſit feudũ fœmineum, vel fœminæ conſenſum: q̃a tunc deficientib.maſculis ad fœminas pertine bit:vt in tit.de benefi.feud.Secundo, ſi ſit tali pacto acquiſitum, vt deficientibus maſculis ad fœminas deuoluatur: quia ꝙ fuit factũ eſt ſeruandum:vt in ti.de ſuc.feu.§.filia.¶De cimotertio, ꝙ vaſallus non poteſt aliũ vaſal lum facere, ſine dñi voluntate, ꝙ emphyteuta poteſt:q̃a emphyteuſis ꝑꝑ meliorationẽ, feudũ ꝑꝑ ſeruitium fit:æque bene aũt poteſt meliorare ſecundus vt primus:& tñ non põt æque bene ſeruire: ideo hic requiritur domini conſenſus, non ibi.¶Decimoquarto, ꝙ pẽſio non præſtetur vt in emphyteuſi, ſed ſeruitiũ certum vel incertum, prout fuerit conuẽtum:item ꝙ nihil præſtetur pro introitu.¶De cimoquinto, ꝙ vaſallus non teneatur ſeruitium præſtare dño, niſi requiſitus, ſecus in emphyteuta, quia vaſallus non tenet, niſi ſciat dñm indigere: emphyteuta vero tenetur ad certam penſionem certa die, dies ãt pro dño interpellat.¶Decimoſexto, ꝙ vaſallus poſſit feudum dimittere ſine dñi voluntate: nõ autem emphyteuta: quia feudum datur amore vaſalli, & vt aliquam vtilitatem cõſequatur vnde ſine dñi voluntate poteſt renuntiare, ſed emphyteutica res traditur ad vtilitatem domini, id eſt, vt melioretur; vnde ſecus.

3 SECVNDO † quæritur, quotuplex ſit feudũ? Et dico ſm Bal.in prolo.d.libri. quod multiplex. Aliud.n.eſt hñs propriè naturam feudi, aliud iproprie: aliud regale aliud nõ regale, aliud ſimplex, aliud cõditionatũ nꝙ. q̃d ẽ ſub conditione datum, ſed ſub qualificatione, vel conditionatum, i. datum ad certum ſeruitiũ ſeu conditionem, quam ſi vaſallus negauerit, feudum amittit. Aliud antiquum ſeu paternum.ſ.quod fuit illius, qui fuit communis parens agnationis, ſiue quod a patre, vel quo cunque de ſuperioribus acquiſitũ eſt. Aliud maternum, ſ.acquiſitum per fœminam, cuius natura aſpicit primò maſculos, deinde fœminas. Aliud reale, quod tranſit ad hæredem: aliud perſonale, quod ſolum ad vitam vnius conceditur. Aliud ligium, vbi mutatur fidelitas contra oẽm hominem:aliud non ligium, in quo prior dñs excipiuntur. Aliud francum, ſ.a ſeruitijs, & operib.exhibendis: aliud non francum. Aliud annale.& eſt feudũ guardiæ, & caſtaldi, & pro mercede alicuius rei: aliud non annale. Sunt.n.quædã incorporalia, quæ q̃nque dantur loco feudi:vt guardia, & caſtal dia.& iſta non habent propriè naturã feudi, ſec.Hoſt. Aliud nobile, quod nobilitat poſſeſſorem, aut burgenſe, ſ. quod non nobilitat. Aliud eſt etiam eccleſiaſticum, & hoc eſt triplex. Primũ, quod datur eccleſiæ. Secundum, quod recipitur ab eadem. Tertium, quod datur, vel recipitur a clerico. Et quando quis inueſtitur deducatu dicitur dux, de comitatu comes, de marchionatu marchio.

4 TERTIO † quæritur, quæ non poſſit dari in feudum? Et dico, ꝙ res immobiles eccleſiæ de nouo in feudũ dari non pñt: quia & ꝑlati hoc iurant, ſed res q̃ prius erãt feudales, pñt iterũ infeudari, puta, ſi vaſallus ꝑꝑ aliquam cauſam feudũ perdidit, vel mortuus eſt, poterit prælatus concedere filio eius, vel alteri.de feu.ex parte. Et hoc põt prælatus etiã ſine ſolemnitate, non obſtante licentia, vel iuro de non alienãdo, cum modificatione tñ, de qua ſup. Emphyteuſis.§.10. nõ aũt nouum feudũ de feu.ca.ſi Adde prædictis, q̃d no.Pa.de feu. c. vl.ꝙ eccleſia non valens recuperare feudũ de manib.potentũ, poteſt illud potentiori cõcedere, vt illud reciperet, & ipſe hẽat illud: ſed tñ res eccleſiæ nõ feudales ſic inuaſæ, ꝑlatus in feudum concedere non põt, maxime ſi iurauit non alienare. Et idem Io.An. & rõ eorum, quia faciliter prælatus permitteret res inuadi a conſanguineis, vt eis infeudaret.

5 QVARTO † quæritur, quis poſſit dare in feudum vel recipere? Et dico ſec.Bal.de his qui feu.da.poſ.§. abbatiſſa. ꝙ dare pt quilibet tã maſculus, q̃ fœmina, tam nobilis, q̃ ruſticus, modo habeat legitimam ſuorum bonorum adminiſtrationẽ vt in c.1.infr.noui. per quos fi.inue. Imo ſec.Hoſt.ẽt minor 25.ann.ſi feudum ſit vetus. Si vero ſit nouum, fieri non poteſt a minore, niſi ſit pubes, & iurauit nõ contrauenire. Recipere ãt feudũ ſe inueſtiri, ſec. Hoſt. poteſt quilibet tã per ſe, quam per procuratorẽ, ẽt ſeruus, modo ſciente dño faciat.

6 QVINTO † quæritur, qũo acquiritur feudũ? Et dicit Hoſt.ꝙ quatuor modis. Primo per inueſtituram, puta cum dominus tradit alicui poſſeſſionẽ rei immobilis corporaliter, vt cũ haſta

hasta vel baculo, aut aliquo tali dicendo se ꝑ hoc illum inuenire. ¶ Secundò, per id quod hr̃ loco inuestituræ. vt cum dñs alicui dicit. Vade in possessionem illius feudi, & teneas pro feudo. ¶ Tertiò, præscriptione, vt si 30. ann. tenuit feudum, & dño seruiuit, licet non fuerit inuestitus. ¶ Quartò, successione non ex testamento, sed ab intestato: quia non valet ordinatio defuncti facta in feudo.

7 SEXTO † quęritur, quis succedet in feudũ? Et dicit Bald. de his, qui feu. da. pos. §. & quia hic reperiri tale capitulum. Fideli absq; liberis ex se descendẽtib. & in feudum succedentib. si quidẽ feudũ fuit cõis parentis, fratres defuncti cum filijs p̃mortuorũ fratrũ, in stirpẽ succedant. his vero nõ extantib. ad agnatos ꝓximiores id volumus ꝑtinere: & si quidẽ in pari gradu sunt pariter admittuntur. Si vero ex vno est vnus, & ex alio plures, nõ in stirpẽ, sed in capita succedere debere ordinamus. hæc ibi Host. tñ dicit hãc esse successionis huius naturã, vt in feudo non succedant ascẽdẽtes: puta, pr̃ filio: descẽdẽtes vero succedunt: & primo quidẽ filius pr̃i, & non filia: itẽ nepos filio, & nõ neptis: & sic vsq; in infimum gradum. Postea vero succedunt collaterales, qui tñ de imperij consuetudine non succedunt, sed filius solus: quo deficiente, reuertitur feudum ad Imperatorẽ: & ille dat cui uoluerit. Filia autẽ nõ succedit, sec. Hos. & Bald. in d. §. quia. nisi in tribus casibus. Primò, qñ noĩata est in inuestitura, feudo pacto, vel conditione feudi. Secundò, qñ feudum redemit à dño. Tertiò, qñ dñs ei dedit ꝑꝑ seruitium patris, in quib. casib. ab aliquo ex parentibus non est inquietanda: vt in ca. si quis sine filio masculo. quemad. feu. ad fil. peruen. Quartò adde si feudum sit datũ ad nullum seruitium: quia masculis non extantibus fœmina succedit, sec. Bal. ibi. Quinto qñ feudum erat quæsitũ iure emptionis, sec. Odo. & in Sum. & hoc potius ex natura cõtractus, quam feudis. Sexto, si feudum sit fœmineum: vt dictum est.

8 SEPTIMO † quæritur, vtrum feudo Titio cõcesso pro se, & descendentibus. filjs masculis, & fœminis filiabus, filia simul cũ masculo superstite admittatur? Et dicit Bal. in rubr. Ep̃m vel Abb. feu. da. non poss. quod non, sed masculus solus, quia natura feudi est, vt masculus præferatur. Et si postea filius decedit sine filio: nõ admittetur fœmina soror præmortui fratris: quia semel exclusa fuit per masculũ, ideoq; reuertitur ad dñm. quod verum est in feudo simplici, et recto: secus in cõcesso ad certũ seruitium, quod fœmina possit explicare per se, vel per alium. quia tunc admitteretur cum masculo simul. ff. de vsuf. accre. l. si quis Titio. & l. si mulier. sec. Iac. de Bel. qui dicit, quod fuit in facto in regno Apuliæ. Ex quo infert Bal. quod si statutum excludit fœminam extãte masculo semel exclusam non amplius succedere, nisi vt fratri habet succedere, non vt patri mortuo sine masculo.

9 OCTAVO † quæritur, vtrum clericus succedat in feudo? Et opiniones cõcordando dico, ꝙ aut feudum erat sibi apertũ: & tunc si ad sacros ordines promoueatur, renuntiare vr̃ transeundo ad statum incõpassibilẽ seruitio infeudali: arg. de præb. de multa. & cle. gratia. de rescr. nec poterit isto casu seruire per substitutũ, nisi esset feudũ ex quo pręstaretur solũ reale seruitiũ, qđ nõ est ꝓprie feudũ: vel ex quo præstaretur seruitiũ personale non repugnãs ordini eius, quo casu succedit, quia ꝑ clericatũ nõ perduntur iura successionis. 12. q. 3. c. 1. cum simili. Si verò promoueatur solum ad ordines minores, succedet: quia põt seruire ꝑ substitutũ, vt vult gl. in c. 1. de bñf. fœm. Aut feudũ non erãt sibi apertum: puta quia erat tres fratres, & primogenitus possidebat feudũ, & ipse existens vltimus effectus est Cardinalis, & postea mortui sunt alij fratres sine hęrede, & tunc succedit, quia dici nõ põt habuisse aĩum renũtiandi, nec ẽt facultatẽ, & de æquitate iuris admittetur. quod seruire possit ꝑ substitutũ: licet secus de iuris rigore, nisi tale esset seruitium, qđ de sui natura posset per quemlibet explicari: quia tunc etiam iuris rigore succedit. arg. l. continuus §. si ab eo. ff. de verb. obl. Et hæc est determinatio Bal. in l. quisquis, C. de episc. & cler.

10 NONO † quæritur, si quis efficitur religiosus, quis succedit? Et dicit Oldr. in auth. ingressi, C. de sacros. ecc. quod feudum trãsit in monasteriũ eo mõ, quo erat penes ingressũ. l. si quis p̃sbyter. C. de epis. & cler. ꝙ Inno. in c. in p̃ñtia. de ꝓba. limitat verũ, si seruitium, ad ꝙ tenet̃, p̃stari põt ab ecclesia, alias ad dñm reuertet̃. C. de cad. tol. l. vnica, §. ne aũt. Alb. autẽ in d. auth. tenet, quod ẜm ius consuetudines feudorũ reuertitur ad dñm indistincte: vt est casus, si de feud. controu. fue. c. qui clericus. de vac. mi qui bel. arma. depo. c. 1.

11 DECIMO † quæritur, quid si pater obtinuit pro se, & suis hæredibus, & successorib. quibuscumq; transibit ne ad extraneum, vel legatarium, aut clericum? Et respondet Bal. in l. 1. ff. de re. di. & sequitur Lud. de Ro. in l. id tẽpus.

§.1.ff.de vsu.ꝙ sic.sed ipse Bal.in c.1.§. donare.ti.qualiter olim feu.po.alle.corrigit se, & dicit quod dictio quibuscunq., intelligitur de succedentibus ab intestato. arg. l. si qñ.C.de inof. test. vnde nõ veniet extraneus:quia res nõ dẽt regulari ẽm naturam contractus, sed contractus ẽm naturam rei deductæ in eo: vt l.stipulatio ista §.quæsitum. ff.de ver.obl.vbi licet stipulatio sit transmissibilis in hæredem de sui natura,vt in l.veteris,C.de contrah. sti pu.tñ non transmittitur,qñ res in ea deducta non est transmissibilis,vt est videre in feudo, nec legatarius etiam venies, nec clericus. & sic dictio, quibuscunq;, restringitur,per no. in l.1.C.de sac.san.eccl.& per Iac.de Are.in l. 1.§.item nunciatio.ff.de no.ope.nun. Sed tamen limita de clerico,vt sup.§.8.

12 VNDECIMO † quæritur, vtrum succedat frater, vel filius fratri, qñ quis fuit de nouo beneficio inuestitus,si decedit sine liberis? Et dico ꝙ non, sed ad dñm reuertitur, vt in titu. de na.suc.feu.Et quod dictum est sup.quod deficientibus filijs veniunt agnati, intelligitur de feudo acquisito ab antiquo,i. ab eo, qui fuit communis parens totius cognationis.

13 DVODECIMO † quæritur an feudatarius habeat præstare iurm,& quale?Et dico secund. Host.quod in omni feudo statim facta inuestitura requiritur iuramentum fidelitatis nisi ex pacto remissum sit, & debet fieri his verbis vel similib. Ego talis iuro ad sacra Dei Euãgelia, quod ab hinc in antea ero fidelis tali,sicut debet esse vasallus dño,ne id,quod mi hi sub nomine fidelitatis commiserit, pãdam alij ad eius detrimentum me sciente.Obligatur aũt inde vasallus domino, ẽm quod conuentum est: & ẽm quod de feudi natura, & regionis ipsius,vel vicinorum eius consuetudo requirit:quibus deficientib.poterit vti iure scripto.Communiter aũt obligatur ad sex. ¶ Primo, ne sit illi in damnũ de corpore suo: sed vitabit illud, & impediet. Secundò, ne id quod dñs facere intendit, & facile potest fieri, reddat ei difficile, vel impossibile,s.latenter contra procurando. ¶ Tertio, ne releuet secretum suũ alicui,maxime qui possit obesse similiter nec illa,per quæ fieret minus tutus. ¶ Quarto ne sit cõtra eius iustitiã, vel honestatẽ.s.ipediẽdo,de honestãdo filiã vel vxorẽ maculãdo eius famã dicto,facto,vel cõsẽsu. ¶ Quinto, ne dãnũ aliqđ ĩ tpalib. illi faciat, vel vtilitatẽ ĩpediat. ¶ Sexto, vt fideliter illi præbeat cõsiliũ quo ad verba: & auxiliũ, s.de reb.suis & persona.Probãtur hęc in li.de feu. de for.fi.c.1.& 22.q.5.de forma.de iur. ego.

14 NOTA † tamen, quòd licet vasallus nõ debeat esse pro alijs contra dominum suum,de postul. c. fin. pro se tamen & suis hominibus precius suũ petere,& defendere ar.de iureiu. petitio Not. etiam ꝙ idem Host. ponit aliam iurandi formam talem:Ego Titius iuro super sancta dei Euãgelia, ꝙ ab hac hora in antea vsq;ad ultimum diem vitæ meæ ero fidelis tibi Caio dño meo contra oẽm hoĩem, excepto Imperatore vel Rege. Vasallus.n. debet adiuuare dñm cõtra oẽm hominem & contra fratrem & filium in causa iusta, nisi contra alium dñm antiquiorem: vnde in sacramento illum debet excipere. Nota etiam, ꝙ in prædictis oĩbus dominis fideli suo debet vicem reddere.22.q.5.de forma.95. dist.esto subiectus.alias censebitur malæ fidus: vt in lib. feu.de forma fideli, c.1.& debet priuari feudo per superiorem, si perfide se habet contra vasallum suum.ut inf.§.16.

15 DECIMOTERZO† quęritur,si dominus moriens relinquat plures, vtrum vasallus iurabit omnibus?Et dicit Host.quod non,quia vasallus non cogitur pro vno feudo multos habere dños, quod dictum puto limitandum, vbi nõ succedunt inæqualiter, vnde subdit, maxime in comitatibus,ducatib. marchionatibus qui hodie diuidi non possunt,vbi vero æqualiter succedunt, non est ratio, ꝙ magis vni q̃ alteri iuretur, nisi iuretur vni pro omnibus. Si autem vasallus moriens plures filios relinquat omnes iurabunt,si feudum habent indiuisum si autem ex diuisione totum feudum peruenerit ad vnum,ille solus iurabit.

16 DECIMOQVARTO†quæritur,vtrum vasallus possit seruire per alium? Et dicit Bal. in c. mutus. epm vel abbatem feudum dare non posse, ꝙ non, si seruitium debet fieri principi:vel non põt fieri per substitutũ,nisi de voluntate Principis. C.de muril eg. l. si quis ex corpore. Et ideo si talis incurritur infirmitas ꝙ seruitiũ exhibere non põt,per feudum,nisi esset a casu fortuito sine culpa præcedẽte, vt puta quia est cęcatus a latronibus, quia tunc non perdet, ne afflicto detur afflictio, argum. C.de fur.auth.nauigia.& C. de epis. audien.l. tã dementis.¶ Decimoquinto q̃ritur, vtrum vasallus uasalli mei sit meus vasallus? Et dico quod non, sicut nec libertus liberti mei, est meus libertus.ff.pro socio leg.nam socij.

17 DECIMOSEXTO†quęritur, quibus ex causis feudum amittitur? Et dico secundum Hostiẽ.quod multis. ¶ Primò,si vasallus fiat clericu

ricus, vel religiosus, quia nec tales succedunt in feudo. 23. q. 8. ca. 1. de quo dic. ut sup. §. 8. ¶ Secundò, si hæres uasalli steterit per annum & diem, ꝙ non petiuerit a dño inuestituram feudi, similiter si ipse uasallus post mortem dñi non petiuerit ab hæredib. eius: ut in lib. feu. in quib. cau. feu. amit. c. 1. ꝙ uerũ est, nisi ipse uasallus fuerit minor anno. 14. quia talis fidelitatẽ facere non cogitur. Item nisi sit miles, qa hẽt ꝑ termino annũ, & mensem. Item nisi iusta cã ĩpedierit, ut in eo. lib. de prohib. feu. alie. per Loth. qm̃ inter domũ. Sed ꝑdicta intellige, qñ iurauit personæ solum, ut iuro tibi. Secus si iurasset sibi, & successoribus uel sub noie dignitatis: quia non tenetur amplius iurare successorib. nisi magna longinquitate pariter memoria, ut not. Pan. in ca. veritatis. de iureiu. ¶ Tertiò, si vasallus trib. vicib. corã paribus & hmõi requisitus fidelitatem iurare noluerit q̃uis dominus paratus sit facere, inuestiturã ¶ Quartò, si vasallus infeudauerit feudum alia lege, q̃ ea quã ipse hẽt: vel in talẽ vasallũ, qui feudũ seruare non põt. ¶ Quintò, si vasallus interfecit suum proprium germanum, vel germani filium, vel aliquid commiserit, ꝙ parricidij noĩe contineatur, ad hoc vt habeat totam hæreditatem. ¶ Sexto, si in prælio dñm dimittit non mortuum, nec vulneratum ad mortem: & similiter ꝑꝑ multas alias ingratitudines, q̃ numerãtur in lib. feu. quib. mo. feu. amit. c. 1. & 2. ¶ Septimò, si scienter negauerit feudum vel partem, aut conditionem eius: secus si ignoranter: quod si vasallus non vult ostendere de parte feudi, præsumetur, quod totum teneat ĩ feudũ. ¶ Octauo, si alienauerit feudũ, quod quidem si alienauerit pro parte, illam amittit, & ad dominum libere reuertitur, nulla præscriptione obstãte, nec ei, i. vasallo proderit, si post factam alienationem recuperauerit ipsum feudum, nisi ignoranter alienasset. † Nonò, si dominum accusauerit, aut testimonium contra illum in cã non tm̃ criminali, sed ẽt ciuili tulerit: licet quidam dixerint, quod in ciuili potest. ¶ Decimo, si vocatus a domino, quod secũ vadat in expeditione publica: puta vocatus ab Imperatore, vt secum veniat Romam pro suscipienda corona, & huiusmodi, nõ venerit, nec alium pro se domino suo acceptum miserit, vel ei stipendia militiæ non dederit. Et quidem quando propter fidelitatem non seruatam amittitur feudum, non intelligitur ipso iure, sed per sententiam: si vero alienatũ fuerit perditur ipso iure, vt dicit Inno.

18 DECIMOSEPTIMO † quæritur, qũo dñs amittat ius, quod habeat in feudo? Et dicit Hosti. quod sicut vasallus amittit feudum ꝑꝑ culpam: ita dominus proprietatem feudi, vt in lib feud. si de feu. contr. fue. c. domino cõmitente, quia dominus vasallo dẽt vicem rependere, vt in eo li. de for. fid. c. 1. & si non rependerit, merito censebitur male fidus, vt est ille, qui contra vasallum deprehensus fuerit perfidus. 22 q. 5. de forma. 95. dist. esto subiectis. de iureiur. c. peruenit, & talis priuatur iure, quod habet in vasallum, & feudum transit ad superiorem. Quod non intelligas ipso iure, sed per sententiam, secu. Arch. & innuitur de excess. præl. c. grauem. cum glo.

19 DECIMOOCTAVO † quæritur, vtrum alienãs feudũ sine consensu dñi cadat ipso facto? Et dicit Pan. in c. vlt. de feu. ꝙ sic, & sine alia snĩa expelli pt: ẽt si alienando dixit: saluo iure dñi, sec. Bal. q̃ sit cau. bene. amit. c. 1. quia factũ sequẽs est cõtrarium, arg. c. causa te. de iureiu. & quod ibi not. Secus si dixisset, & aliter, vel alio modo nõ intendo: qa hæc verba operantur vt dño cõtradicente non videatur facta alienatio: quod verum est, nisi captio aliqua posset interuenire domino: puta si daret castellum tali, quem dominus postea expellere non posset. Et si alienauit partem tantum, solum illa perditur, sec. Io. Andr. quem sequitur. Pa. vbi supr. etiam si esset maior pars. de proh. feu. alie. c. Imperialem. §. 1.

20 DECIMONONO † quæritur, vtrum vasallus possit feudũ alienare pro aĩa? Et dico, ꝙ nec legare, nec disponere potest pro aĩa, vt in c. 1. qualiter feu. alie. licet, nec etiam de iure canonico, sec. Host. in Sum. de imm. eccl. quod intellige in feudo tꝑali: quia si est perpetuũ, põt alienari, & ecclesiæ donari, ẜm eundẽ Host. & sequitur Panor. vbi sup. Potest ẽt grauare heredem, vt de vino educto de vinea feudali det singulo anno pro anima sua, sec. Bald. in tit. de suc. feud. c. 1. quia testatur de fructibus non de feudo, qui a fructus sunt res propriæ heredis. vnde non dicitur alienatio feudi, quãdo alienantur fructus separatim. ff. de donat. l. in ædibus. §. ex rebus.

21 VIGESIMO † quæritur, quid si alienat suas cõmoditates ad tẽpus longissimum? Et dicit Bal. in ti. de pa. iur. fir. 8. char. ꝙ non cadit. modo actum sit, quod vtile dominium non transeat Allegat gl. sing. in l. codicillus. §. institutio. ff. de le. 2. & idem dicit in emphyteuta. Et idem tenet Bart. in d. §. institutio: vbi dicit, ꝙ vendẽs fructus domus ad centũ annos, nõ vr̃ alie-

alienare, sed tamen hoc aliquib. non placet, Vnde tutum esset in talib. reseruare nō solū ius domini.sed etiam eius voluntatem: vt dicendo, vendo fructus, si domino placuerit, vel si ipse non reuocauerit.

22 VIGESIMOPRIMO † quæritur vtrum possit pignori dare? Et dicit Pan. vbi supra quod nō, quia quæ prohibētur alienari generaliter a lege vel per testatorem, aut a iudice, vel per pactum cōtrahentium, prohibentur pignori dari l.fi.C.de re ali.non ali.& per Bart. in l.in quorū.ff.de pig. Et ratio est quia per constitutionem pignoris de facili venitur ad distractionem rei.ff.de dist.pign.l.2. & 3. C. de iur. do.impe.l.2. ideo prohibita alienatione prohibetur pignus; sicut prohibito matrimonio, prohibentur spōsalia, per quę venitur ad illud.l.oratio.ff. de sponsal. cum concord.ibi positis in gl. secus in eo qui prohibetur emere: quia potest in pignus accipere nisi fuerit in fraudem pro tanta quantitate, quod nō est verisimile dominum luiturum, arg.l. qui habeat.in prin.ff.de leg.3.secundum Bart.in d l. in quorum.

23 VIGESIMOSECVNDO † queritur, vtrum dare possit in dotem? Et dic in gloss.in ca.fin.de feu. quod sic ad tempus vitæ feudatarij, non plus, & ibi Pau.referens se ad not.in c. quæ in eccclesiarum, de const.

24 VIGESIMOTERTIO, † vtrum possit vasallus vni ex filijs prælegare totum ius feudi? Et dicit Bal.in tit.de prohi.feu.alie. quod non vllo modo, nisi de voluntate, & consensu filiorum, quia lex feudorum dicta, quod ad omnes æqualiter perueniat, vt in tit.qui feu.da. pos. §.sed cum hoc, quod limita nisi sit ducatus, vel marchionatus & huiusmodi, quæ debētur primogenito soli. Iam tamē Loth.tenet, quod istud c.1.de succ. feu. vbi dicit, ꝙ vltima voluntas vasalli nihil valet in feudis, limitatur ad eam dispositionem, quæ est vltima voluntas Secus in stipulatione, quia in cohærentibus personæ pater potest stipulari vni cohæredum, vt ff.de pact.l. auus. Et sic posset assignare in totum, arg.l.filio.§.fin.ff.de ri.nupt. cum multis alijs.

25 VIGESIMOQVARTO † quæritur ad quem reuertitur feudum vasallo priuato, & vtrum noceat filio delictum patris? Et dicit Bald.qui mod.feud.ami.§.aut si libellario, quod si priuatur ex dolo commisso in personam domini reuertitur ad dominum, vt quæ sit prima cau.bene. amit.c.1.§.deniq; quando vero delinq̄tur extra ꝑsonā.veniūt agnati, non dñs. Quando vero ex causa alienationis, tūc sunt opiniones.sed Bal.ibi dicit: ꝙ sic fecit: ī fraudē agnatorum, veniunt agnati non dominus. Si vero nō in fraudem fecit, reuertitur ad dominum: filij tamen vel agnati, imo etiam filia masculis nō extantibus debet redimere a domino, qui cogitur eos inuestire, ut de his qui feu.da.pos.§.cum vero, quod intellige si feudum non erat nouum.sec.Iac. de Bal. Ber. tamē, vt recitat Pau.vbi sup. in l. eum. ff.de inter.& releg.& in l.vt iurisiur.§.si liberi. ff. de oper.lib.dicit, ꝙ si pater commisit delictum, ꝑꝑ quod directe venit priuādus feudo: puta, quia alienauit, & huiusmodi, vel cōmisit aliquid contra tenorem iurī: & tunc nocet filio etiam si processit a genere vlteriori.ar. in l.1. ff.si quis ali te.prohi.& in l.cum ratio.naturalis.ff.de bon.proscr.vbi patet, quod delictum vnius nocet omnibus proximioribus, q̄ sunt inferioris gradus. Vnde si quis prohibuerit aliquem testari, vel interficit consanguineum, cui succedere debebat ab intestato, fiscus occupat hæreditatem, nec veniunt alij consanguinei, qui sunt inferiores gradu, vt in d. l.cū ratio. & ꝙ ibi no. Si vero non est tale delictū propter quod priuetur directe feudo: sed per quandam consequentiam puta, quia est damnatus ob aliquod maleficiū, ita quod bona veniunt publicanda: tūc procedit distinctio Dy. in reg.non debet.de regul.iu.li.6. quia si feudum est paternum, filio nocet. Sicut si est a genere vlteriori. Cū qua distinctione transit Io. An.& d.Ant.in c.fin.de feu. Sed distinctio Bal. videtur æquior quo ad seculares: in prælato autem ecclesiastico placet opi. Ang.de Aret. Inst.quib.mo.finit.tute. §. itē finitur. ꝙ licet veniat priuandus feudo, non tamen nocet successori: sed eo mortuo reuertitur ad successorem, quod etiam tenet glo.in c.1. §. fin. in tit.de capitulis.Corrad.

26 VIGESIMOQVINTO † quæritur, vtrum si vasallus committat crimen læsæ maiestatis contra principem, propter quod omnia eius bona publicantur, ad principem deuenient bona feudalia. Et dicit Gul. Dur. quod ad principem deueniet ius, quod in re competebat vasallo, id est, vtile domininm: directe vero apud immediatum dominum remanebit. Quia vero non decet principē pro feudo seruire per se vel substitutum, princeps recipiet pretium pro æstimatione utilis dominij: dominus vero immediatus recipiet partē aliā pretij pro dominio directo. ff. de le.2. l. qui solidum. §. 1. Fiscus enim potest vendere

dere rem, quam cum alio habere communē restituendo alteri pro rata pretij. C. de communi re.alie.l.2.

27 VIGESIMOSEXTO † quæritur, vtrum vno feudatario deficiente accrescat feudum alteri? Et dicit Pan.vbi sup quod non, nisi fuisset expressum. Vide Bar.in l.si mihi.ff.de verbo. obl. ¶Vigesimoseptimo quæritur, vtrū filius repudiata hæreditate possit feudum tenere? Et dicit Host.quod non. sed aut totum debet retinere, aut totum repudiare: nisi dominus eum tanquam de nudo beneficio inuestiat consentientibus agnatis, quo casu feudum retinet sine quocunque onere hæreditario. Dicuntur autem agnati, qui per virilem sexū descendunt: cognati vero qui per fœmineū. Possunt autem agnati retinere feudum hæreditate repudiata, vt in constitutione Federici, an agnatus vel filius defun.rep. hære. pos. feu.re.capite, si contingeret.

28 VIGESIMOOCTAVO † quæritur, vtrum vasallus inuito domino possit refutare feudū? Et dicit Io.de Imo.in c.1.de feu. quod non allegans gl.sing.in c.fi.de cap.qui cu.ven.& Panor.in d.c.1.& idem tenet gl.in c. quæ in ecclesiarum de const.Bar.vero in l.is cum quo. ff.de aqua plu.arc.& d.consil.44.& Iacob de Bel.in d.c.fin.concludunt, quod si est datum ad certum seruitium, non potest: si autem ad incertum, tunc potest antequam illud seruitium sit indictum: quia nondum est purificata obligatio, & facit in simili gl.in l.incola.ff. ad municip. nisi iurasset specificè non posse refutare.quod sec.Bald.in prælud.feu. Fallit si dominus esset in prælio, & tunc vellet refutare, quia dominus tunc sibi æquali vasallo prouidere non posset.argu.l. filiæ meæ. ff. sol.matr.quia cedere feudo, est quoddam diuortium, nec valet nisi consuli possit indemnitati domini.& hoc sequitur Summ.Angel. Hostiē.vero tenet indistinctè, quod refutare potest, & non tenebitur domino de seruitio. & hoc Arch.Summæ Pis.& Suppl.videtur verius, si loco & tempore repudiet, scilicet vt dominus suæ indemnitati consulat. alias nō, & hoc tene: quia feudum est principaliter in beneficium vasalli, vnde secundum eos, appellatur beneficium, & in pœnam eo vasallus priuatur, vel eius hæres: licet Panor.dicat hoc esse gratia vtriusque.

29 VIGESIMONONO † quæritur, vtrum ecclesia possit sine vsura feudū recipere in pignus & facere fructus suos? Et dicitur in cap.1. de feu.quod sic, dummodo interim nō recipiat seruitium a vasallo, quod quidem capitulum diuersi diuersimode intellexerunt. Nam gl. sentit hoc esse speciale in ecclesia, vt res illa citius ad ecclesiam veniret: nec habere locū in laico. Sed contra quia secūdum hoc illud, quod est contra ius naturale, s.vsura, ecclesia permittere: tum etiam quia textus dicit, declaramus vnde inducit ius nouum. Alij intelligunt in rusticis colentibus terras ecclesiæ impenso seruitio fructibus pęnè æquali. Sed contra, quia text. facit mentionem de seruitio, nec distinguit. Alij intelligunt quādo sic est conuentum, sed contra, quia non valet cōuentio, vt vsura soluatur. de iureiur.debitores. Alij vt Inn.& Gof.intelligunt, quādo feudum illicitè detinetur, nec recuperari pōt. Sed contra quia posset recipi seruitium vsq; ad restaurationem totius interesse præteriti: quod textus non admittit. Alij, vt Hostiēs.& Panor. intelligunt hoc procedere ex natura feudi: quæ est. vt dominium directum remaneat apud dominum, & vtile apud vasallum cum aliqua obligatione. aut seruitij, aut saltem fidelitatis: vnde dimissa obligatione de consensu ipsius vasalli consolidatur vtile dominium cum directo, & consequenter non percipit fructus ex aliena re, sed ex propria, quod tamen limita.vt §.sequ. Si autē interim dominus recipiat seruitium a vasallo tanquā ex debito, tenetur restituere fructus, nisi ꝓtestetur, arg.in l.2.C.de iu.do.impe. & in ca. cum M, de constit. Secus si ex liberalitate vasalli scientis se non teneri.

30 TRIGESIMO † quæritur, vtrum idem sit in emphyteusi? Et dicunt aliqui quod sic. Vnde Spec.in tit.de feud.dicit, quod feudum, & cōtractus emphyteuticus, & liuellarius sūt eiusdem naturæ, & ego dico, quod vbicunq; lex feudalis non est contra iuris naturalis aut ciuilis rationem, habet locum in emphyteusi: alias non, vt tenet Barto.in l. si mihi & Titio. ff.de verb.obl.& Bal.in c.1.de inuestitura, de re.alien.fac. Modo autē quando in re emphyteutica extant melioramenta: dico esse contra ius naturale si fructus eorum non cōputentur in sortem., vbi autem melioramenta nulla essent, nullus fructus esset cōputandus ex natura huius contractus, sicut de feudo dictum est. Licitum est ergo non cōputare fructus pignoris in feudo & emphyteusi, cōcurrentibus duobus. Primo, quod melioramenta non sint facta. Secūdo, ꝙ ista fuerint a causa libera: quasi domino esset exhibita quantitas pecuniæ, vel aliquid aliud pro his habendis

bendis non liceret, quando fructus disproportionarentur a seruitio, siue ab effectu. Et ita determinat, & tenet sum. Ange. in hoc casu, & in priore. Sed dicit Car. in d. ca. 1. & do. An. & communiter alij, quod dictum ca. non intelligitur in feudo franco & libero, sed in non libero, quæ opinio est vera, & sequēda, sicut & sequitur ibi Io. de Imo. & Bart. Nam si feudatarius aliquid soluit domino, vel exhibet, scilicet mensurabile pecunia, feudum est concessum titulo oneroso, ideoque si pignoraretur, dominus faciet fructus suos, nec poterit conqueri feudatarius tunc domino nihil reddens. secus si esset concessum sine onere, quia nihil penes vasallum corresponderet fructibus. Quia ergo vera est ista opinio, quam tamen dicta Summa reprobat: ideo limita tertio, quod feudum vel emphyteusis a causa libera sit onere, alias non facit dominus fructus suos.

31 Trigesimoprimo † quæritur, vtrū idem sit in vsufructuario, qui obligatur proprietario? Et dicit Hostiens. in Summa, quod sic, si habet a proprietario a causa libera, alias non, vbi fructus disproportionantur a seruitio.

DE FICTIONE.

Fictio iuris a præsumptione differt, quia fictio iuris semper est contra veritatem, vt in iure postliminij, &c. præsumptio vero cum veritate stare potest, sicut & sæpe stat. Ius enim fingit aliud quam sit, vt mulierem stipulatam, quę non est, l. vnica, C. de rei vxo. actio. &c.

DE FIDEICOMMISSIS.

1 *Fideicommissi definitio. Et quando fideicommissum esse aut legatum dicatur.*

2 *Fideicommissum duplex.*

1 Fideicommissvm † & donatio mortis causa legatorum appellatione continentur, ff. de leg. 3. l. & si fideicommissum illud legatum vel relictum, quod fide hæredis commissum est alicui ab eo dandum, cum testator dicit. Hæres fidei tuæ committo, vt des legata, & commissa. secundum Azo. in Sum. Vnde secundum Pan. in cap. Rayn. de test. legatum dicitur, quando dispositiones, vel testamenta conferuntur in legatarium: fidei vero commissum, cum quis capit de manu alterius: puta, relinquo tibi fundum, & volo, quod illud restituas Sempronio nam respectu tui est legatum: respectu vero Sempronij est fideicommissum: sic appellatum, quia fidei tuæ committitur.

2 Est † aūt duplex, s. generale, quo tota hæreditas venit restituēda, & particulare est quo restituenda veniunt certa particularia bona. Et olim quidē inuicem habuerūt differentias, commissa & legata: sed hodie non: sed oē legatum fideicommissum dici pōt, & econtra. Pro quo est tex. Insti. de leg. §. sed non vsq; & ipsorum eadem est natura, ff. de leg. 1. vbi dr̄, ꝙ per oīa æquata sunt legata fideicommissis: & in l. 1. ac 2. C. commun. de leg. Si qua tn̄ est differentia, vide gl. dictæ l. & si fideicommissam, & quod ibi no. Vnde proprie hodie fidei cōmissum dicitur legatum, vel hæreditas ita alicui commissa, vt alienari non possit, aut relinqui aliter, quam testator ordinauerit.

DE FIDEIVSSORE.

1 *Fideiussoris, qui a fide dictus est, appellatio generalis, vt quæ varias complectatur species, de quibus hic. Et idem fideiussionis concipiendæ formula. Et quod fideiussio non teneat, cum ei accedit, quod minimè subsistit.*

2 *Fideiubere quisnam possit. Et num mulier ex his sit, qui fideiubeant. Et quibus casibus id contingere queat. Et quid de clerico, num. seq. Item quid de religioso, num. 4.*

5 *Fideiussoris hæres, num vt fideiussor obligetur. Et an prælati successor, eius hæres censeatur.*

6 *Fideiussor si quem repræsentare promiserit an liberationem consequatur, si pro quo fideiussit fideiussione interposita capitale crimen commiserit cuius occasionis ad mortem damnatus sit, aut bannitus, & aufugerit.*

7 *Fideiussor rei decapitandi cui reus ipse assignatus fuerat si inde reus aufugiat, an sit decapitandus. Et ad hæc num quis fideiussor in causa criminali interponere possit, nu. seq.*

9 *Fideiussoris cum plures sunt in solidum, an debitum inter eos possit ac debeat diuidi. Et an præsente debitori principali, & indiscusso possit fideiussor ipse conueniri.*

10 *Creditor, num fideiussori soluenti, actiones suas credere teneatur. Et contra, an debitor fideiussori de omni damno satisfacere teneatur.*

11 *Fideiussor, num a debitore vsuras, quas creditori soluerit, repetere possit.*

12 *Fideiussor termino a creditore prorogato, num obligatus permaneat. Et ante solutionem num possit fideiussor contra debitorem agere, vt ipsum ab obligatione liberet, & id quot casibus.*

13 *Fideiussor pro rei dotalis, vel donationis propter nuptias alienatione, an matrimonio subsistente de euictione teneatur.*

14 *Fideiussor, num aliquid a debitore, sine vsura recēpere possit.*

FIDE-

1 FIDEIVSSOR † dictus eſt a fide & iubeo, quaſi iubēs,ſiue dicens ſuæ fidei ſtandum: vel quaſi iuſſus ſuam fidem interponere in aliquo negotio.& eſt qui alienam obligationem in ſuam recipit fidem,principali nihilominus manentē obligato.Inſti.eo.in princ. & ff.eo.l.1.& 2.Eſt autē fideiuſſor nomen generale,ſub ſe videlicet cōprehendens mandatorem,cōſtitutorē, & promiſſorem,propriè tñ hi differunt ad inuicem:quia mandator nunq̃ ſequitur,ſed ſemper præcedit obligationē. ff.manda.l.ſi verò non remunerandi.§.ſi poſt creditā,niſi in caſu,qui hr̃ in eo.§. cōſtitutor autem nō obligatur,niſi p̄cedat obligatio, q̃ in iuribus data ſit.ff.de conſtitu.pe.l.1.& 3.C. eo.l. 2. Promiſſor verò ex toto in ſe alienam obligationem transfert. Fideiuſſor aūt obligationē p̄cedit,& ſequit̃.Inſti.eod.§. fideiuſſor, & in auth. præſente,C.eo.& non trāsfert in ſe obligationem ex toto:ſed principali nō ſatisfaciente.Fideiuſſor autem in rem ſua dr̃, qui fideiubet pro re in cauſa, qua r̃es futura eſt eius.v.g.dedi procuratore ad defendendū in cauſſa mea: & fideiuſſi pro eo iudicatum ſolui,hoc caſu fideiuſſor in rem meam dicor: vt l.ſi defunctus,ff.de procur.Fideiuſſio vero 4 ita fit,vt ſi interrogetur fideiuſſor ſic,fide tua iubes,quod iſte debet: & ille rñdeat, fideiubeo.Inſt.eo.§.in ſtipulationibus hodie tamē ſecundum Hoſt.in Sum.eod. vulgares vtūtur hoc modo,es fideiuſſor pro tali, & promittis mihi pro eo:& ille reſpondit,ſic,vel promitto.Et non tenet fideiuſſio,quando eſt acceſſo 5 ria ei,quod non tenet gl.in c.grauis, de cenſibus,cum concordan.ibi poſitis.

2 PRIMO † vero quæritur quis poſſit fideiubere? Et dico, ꝙ quilibet habens adminiſtrationem ſuorum bonorum.¶ Scđò quæritur, 6 vtrum mulier poſſit fideiubere?Et dico quod non pro viro:& ſi fecit,non tenet ipſo iuri.n. ad ſenatuſc.Velle.l.2.in gl.nec pro altero,ſm qđ no.in l.quamuis.ff. ad Velleia. ſm tñ quod ibi diſtinguitur,ſunt ſex caſus, in quibus poteſt fideiubere.Primò qñ fideiubet de precio dādo,vt quis ſeruum manumitta.Scđo quando pro dote alicuius mulieris. Tertio,qñ renūciauit beneficio Velleiani certiorata de ipſo.Quartò qñ accepit preciū pro fideiubēdo vel aliquid loco precij.Quintò,qñ in fraudē 7 fideiuſſit,vt deciperet.Sextò,quando pignus vel fideiuſſorē pro alio dedit,& poſt bienniū a dicta cautione numerādum iterū ad idem ſe obligauit, vel pignus vel fideiuſſorem dedit, ſecus ſi intra bienniū cōſenſit:quia nō valet,

3 TERTIO † quæritur,vtrum clericus poſſit eſſe fideiuſſor?Et dico,ꝙ non pro laico, & ſi facit eſt abijciendus, ſ. ab eccleſia vel clero poſt debitam monitionem,vel a fideiuſſione, vt in c.1.de fideiu.quod quidē aliqui limitant in frequentia fideiuſſionis ꝑꝑ verbum inſeruiens,in d.c.poſitū,quod frequentiam notat, i.valde ſeruiēs,ſicut indifficile dr̃,i.valde difficile l.Gallus.§.ille caſus.ff.de lib.& poſth.Sed mihi videtur,ꝙ pro laico nullo modo debeat indifferenter fideiubere.11.qō.1.te quidem in tex,& in gl.ſed ſolum in caſu neceſſitatis, in quo ſicut obligatur ſubuenire indigenti.12. qu.1. videntes,ita & fideiubere,& hoc tenet glo.in c.te quidem,& in c.pen.eo.tit. Pro eccleſia aūt vel clerico fideiubere poteſt, vt in c.2.eo.tit.& in d.gl.in d.c.te quidem. Si tñ fideiuſſerit,tenet ſec.gl.extra eo.c.1. quæ allegat c.peruenit.& c.conſtitutus eo.ti. & idem Pan.in d.ca.1. ſed ſec.Hoſt. tenetur ſolum de patrimonio ſuo,vel de redditibus beneficij, quos ſuos facit, non autem in præiudicium eccleſiæ.Arch.autem in c. ſtatutum.de reſcr. lib.6.tenet,ꝙ nec etiam de fructibus beneficij,ſed communiter tenetur cum Hoſt.

QVARTO † quæritur, vtrū religioſus poſſit fideiubere?Et dico,ꝙ non:vt in c.pen. eo. tit.ét ſi eſſet abbas:niſi hoc fiat de licentia abbatis & aſſenſu maioris partis capituli,vt ibidem, ꝙ intelligo de aſſenſu explicito vel implicito,vt in re modica, de quo abbas diſponere poſſet ex tacito conſenſu capituli.

QVINTO † quæritur vtrum hæres fideiuſſoris obligetur vt fideiuſſor?Et dico,quod ſic l.poteſt accipi.ff.eo.ſed tñ intellige,quod ſucceſſor prælati nō eſt eius hæres,vnde nec ꝑ eo tenetur,arg.eorū,quæ dixit Ho.vt ſu.§. 3.

SEXTO † quæritur,vtrum fideiuſſor,qui ꝑmiſerat aliquem præſentare, liberetur ſi talis,pro quo fideiuſſit,poſt fideiuſſionem, cōmiſit capitale crimen, ꝑꝑ quod fuit condemnatus ad mortem,vel bānitus,& fugit?Et dico,ꝙ ſic,vt eſt caſus in l.ſed & ſi quis rel.ff.ſi quis caut.in prin.& no.in l.ſi deceſſerit, ff. q ſatiſdare cogan.& hoc verum eſt,niſi fideiuſſor eſſet in dolo vel lata culpa reſpectu maleficij poſtea perpetrari,quia in conſcientia teneretur ad reſtitutionem damni:aliàs non.

SEPTIMO † quæritur,vtrum fideiuſſor rei decapitandi,cui dictus reus fuerat aſſignatus & fugit,ſit ipſe decapitādus?Et dicit Cy.in l. ad commētarienſem.C.de cu.reo.& Bart. & tex.in l.ſi quis reū,ff.de cu.reo.ꝙ nō:ſed pecunialiter puniretur:quia nemo p̄t ſe obligare

ex cõtractu ad pænã capitalẽ: cum nemo ſit
dñs membrorũ ſuorũ.33.qu.5.ſi non licet, &
in l.liber homo.ff.ad l.Aqui.Si tñ fuerit in do
lo puniretur pœna arbitraria:vt no.in dictis
locis.& 25.q.5.cũ homo.in gl. Nec obſtat di-
cta l.ad commentarienſem : quia loquitur de
eo,qui hẽt cuſtodiã ex officio: qui punitur ea
pæna,qua puniendus erat incarceratus,ſi eſt
in dolo fugæ,vel negligẽtia nimia: vt ibi no.

8 OCTAVO † quæritur,vtrũ poſſit q̃s inter-
ponere fideiuſſorem in cã criminali? Et dicit
Pan.in rub.de fideiuſ.ꝙ ſi non venit imponẽ
da corporalis pæna,põt:alias non,quo modo
intellige.ca.ſi clericos.de ſen.exc.lib.6.& fa-
cit d.le.ſi quis reum,iuncta l.diuus Pius.de cu
ſto.reo.& eſt bonus tex.in d.c.cum homo,&
ibi etiam glo. Fallit in muliere,de quo die vt
auth.vt nulli iudi.§.neceſſarium.

9 NONO † q̃ritur,vtrũ cũ plures in ſolidum
ſunt fideiuſſores,debeat inter eos debitũ di-
uidi?Et dicit Pan.in c.peruenit eo.ti.ꝙ ſic, ſi
autẽ oẽs p̃ſentes & ſoluendo,& hoc poſtulẽt
ante litẽ conteſtatã ff.de fideiu.l.ſi.dubitet.§.
1.Et illud eſt beneficiũ diui Adria.poſitum,&
habes in effectu Inſt.eo.tit.§.ſi plures,& hoc
verum,niſi huic beneficio renũciaſſet.¶ De-
cimò quæritur, vtrum p̃ſente debitore prin-
cipali & indiſcuſſo poſſit conueniri fideiuſ-
ſor?Et dico ꝙ non vt in auth.p̃ſente.C.eo.tit.
ẽt ſi conſtituerit ſe principalẽ debitorem, vt
fit cõiter hodie,ſm Pano.in d.ca. peruenit,&
hoc verũ eſt, niſi renunciauerit huic benefi-
cio:vt C.de duo.reis ſtip.auth.hoc ita,& niſi
debitor notoriè ſit,non ſoluẽdo,uel nõ poſ-
ſit conueniri:vt in dicta auth.præſente.

10 VNDECIMO † q̃ritur, vtrum creditor te-
neaẽ cedere actiones ſuas fideiuſſori?Et dico
ꝙ ſic:alias põt ei negare ſolutionẽ debiti. ff.
de ſol.Modeſtinus.& ff. eod. l. fideiuſſoribus.
Sed intellige de actionibus quas hẽt contra
eum pro quo fideiuſſit.¶ Duodecimo quæri-
tur,vtrum debitor teneatur ſatisfacere fide-
iuſſori de omni dãno?Et dico,ꝙ ſic.Sed intel
lige,& illi euenit ex ſua culpa ꝑ ꝑ fideiuſſio-
nẽ eo.ti.ca.2.& 3.de fo.cõpe.c. fin. quia offi-
ciũ ſuũ nulli dẽt eſſe damnoſum ff.de fur.l. ſi
ſeruus cõis.§.quod verò ff.ad Velle.l.2.§.1. ff.
quemad.teſta.ape.l.ſed ſi q̃s ff.ex qui. ca. ma.
l.videlicet 4.q 3.§.venturis & in gl.d. c.2.

11 DECIMOTERTIO † vtrum fideiuſſor à de
bitore repetere poſſit vſuras,quas ſoluit cre-
ditori?Et dicit Io.Andr.in reg. dãnum libr.6.
in merc. & ſeq̃tur Pan.in d.c.2.ꝙ aut ſimpli-
citer erat ſolum obligatus ad debitum ſoluẽ
dũ:& ſic nõ repetet:ſed ſibi imputetur ſi ſol-
uit,q̃a nõ erat obligatus,& facit l.certum. ff.
de eo quod cer.lo.niſi ſoluiſſet vſuras vt iter
eſſe.& hoc verum,qñ fideiuſſor obligauerat
ſe nõ ſolum ſimpliciter : ſed ẽt in oẽm caſum
venientẽ ex debito principali, quia teneret
de augmẽto debiti,vt in d.l.centũ.& l.quæro.
§.1.ff.loca.& l.mora.ff.de verb.ob. aliàs ſim-
pliciter fide iubens nõ teneretur ad intereſſe
nec ad augmentum debiti,vt no.gl.in d.ca.3.
& ſequuntur Doct. Vnde ſi ſoluerit, ſibi im-
putabitur iure fori:licet iure poli debitor te
neatur,ſi ipſe erat obligatus in vero ad inter
eſſe ſui augmentum creditori,aliàs nõ.Si aũt
obligauerat ſe fideiuſſor ad vſuras ſoluẽdas,
ſic ſec.Legiſtas & Canoniſtas diſtinguiẽ,quia
ſi ſoluit ſponte,non repetet,ſec.glo.in d.ca.2.
q̃a indebitæ erant,vt in c.debitores. de iure-
iu.Si vero ſoluit,coactè quidẽ,ſed non oppo
ſuit exceptionẽ,nõ repetet. Si autẽ oppoſuit
ſed ꝑ iudicis iniquitatẽ fuit ſoluere coactus,
non repetet,nec debitor tenetur,per l.exce-
ptionẽ.ff.eo.& ff.de euictio.ſi per impruden-
tiã.Si aũt nõ ſolum fideiuſſit ſoluere vſuras,
ſed etiam iurauit,ſic repetet,ſm omnes,quia
licet poſſet petere abſolutione à iuramento,
non tamen tenetur,ſec.Goffr. quia liceat te-
neatur fideiuſſor excipere,vt in gl.d.ca.2.per
multa iura,non tñ tenetur agere. Aduerten-
dum eſt tamen,ꝙ eo caſu quo fideiuſſor vſu-
ras ſoluere promiſit ſine iuramento, ſciente
& conſentiente debitore,ſec. Theologos eas
in conſcientia repetere põt,ſiue ſponte,ſiue
coactè ſoluerit,& debitor tenetur,quia ſic in
telligitur mandaſſe vt ſoluat,vt l.ſi procura-
tor.ff.de condict.indeb.ſcienti etiam & con-
ſentienti &c.de reg.iur.lib.6.

12 DECIMOQVARTO † quæritur,vtrum fide-
iuſſor remaneat obligatus termino proroga
to a creditore?Et dico ſec.Pan.in c.conſtitu-
tus,eo.tit. cõiter teneri,q̃d aut fideiuſſor e-
rat obligatus ad tp̃s,ſolũ,puta vſq; ad annũ,
& ſic non tenetur poſt annũ ꝓgato termi-
no ꝑ l.itẽ quæritur §.qui impleto. ff. loc. vbi
patet, q̃d ſi locauit domũ vſq; ad annũ dato
fideiuſſor,ſi conducis poſtea tacite vſque ad
aliud tp̃s fideiuſſor non tenetur,niſi de nouo
ꝓmittat.Aut obligatio erat pura,licet ſolutio
dilata ſit ad tp̃s : & ſic licet ſolutio ſit proro-
gata,non tñ liberatur, q̃a nulla facta proro-
gatione termini,tenetur fideiuſſor etiã poſt
terminum:ſicut & reus principalis. ar. capit.
cũ dilecti.de dolo.& l.Celſus.ff.de arb.¶ De-
cimoquinto quæritur, vtrum fideiuſſor ante
ſolu-

ſolutionẽ poſſit agere contra debitorẽ, vt liberet eũ? Et dico quòd ſic in tribus caſib. Primò, ſi diu in obligatione ſtetit. ff. mand. l. Lucius Titius. Secundò, ſi reus incipit vergere ad inopiam, vt d. l. Lucius Titius, & C. man. l. ſi pro ea. Tertiò, ſi fideiuſſor condemnatus ſit: vt ĩ d. l. ſi pro ea. Et hos tres caſus gl. elicit ex tex. extra eo. cap. fi. Quib. adde quartò ſi hoc ab initio conuentum eſt, vt in l. p̃dicta. ſi pro ea. ff. de fideiuſſ. fideiuſſor pro vẽditore.

13 DECIMOSEXTO † quærit, vtrum fideiuſſor ꝓ alienatione vel dotalis, vel donationis pp nuptias conſtante matrimonio teneatur de euictione? Et dico quòd Pan. in cum contingat. de iureiu. & Bar. in l. cum lex. ff. eo. & Io. And. poſt multas opiniones vñr concludere, ꝙ ſi mulier vendit, non tenetur nec ipſi: nec mulier, d. l. cum lex. Sed ſi vendit maritus vel alius, tenetur vendens & fideiuſſor, vel ad rem tradendã, vel ad intereſſe, ſm̃ quod no. in l. rem alienã. ff. de contr. emp. ar. l. & ſiis. C. de præ. mi. Et rõ eſt, quia lex non reſiſtit venditioni & actioni pſonali: ſed alienationi, i. trãslationi dñij: vnde vxor nõ obligatur: quia teneretur ad translationem dñij. i. ex empto. in princ. ff. de act. empt. & vendi. nec fideiuſſor, quia haberet regreſſum cõtra mulierẽ. & hoc verum, niſi mulier iuraſſet, quia ſi iuraſſet, teneretur tam ipſa quam fideiuſſor.

14 DECIMOSEPTIMO † quæritur, vtrum fideiuſſor aliquid recipere poſſit à debitore ſine vſura? Et dico hic eſſe non poſſe vſurã; quia neq; eſt hic mutuũ tacitum vel expreſſum: cum fideiuſſor nihil præter fidẽ imponat: & ſi quid accipiatur rõne periculi vel laborũ, moderate tñ eſt licitũ, & contractus innominatus. Si vero aliquid accipiatur rõne facti, nullo extante ꝑculo vel labore, poſt iniquũ, & cõtra charitatem: & multo magis ſi fraus vel dolus interueniat, vt ſi conueniatur cum aliquo ne credat debitori, niſi qs fideiubeat, & ſic lucretᷣ: & vtroq; caſu reſtituere tenetᷣ.

DE FIDE.

1 *Fidei triplicem acceptitionem.*
2 *Fides de quibus eſſe dicatur. Et quæ ad fidem pertineant. Item quæ ad Papam. Et quod caput eccleſiæ, ſcilicet Papa, & eccleſia non poſſint errare, qualiter intelligendum ſit.*
3 *Articuli fidei, qui & a quibus ſint. Et ibidem credibilium ex D. Tho. diſtinctio.*
4 *Articulos fidei ad diuinitatem pertinentes ſeptem ſunt, ac totidem Chriſti humanitatem reſpectantes. Et ad quod unuſquiſq; referatur, & a quibus concepti. num. ſeq.*
6 *Articulos, de quibus proxime, qualiter fideles credere obligentur. Et circa eoſdem quid epiſcopus efficere ac præſtare oporteat.*
7 *Simplices in fidei argutijs, & ſubtilitatibus oberrantes, an peccent, & qualiter.*
8 *Hõ ad fidei confeſſionem exteriorem quõ teneatur.*
9 *Eccleſia uniuerſalis, nũ circa ea quæ fidei ſunt errare poſſit. Et num aliquando erret, & in quibus id contingere poſſit.*
10 *Simboli editio ad quem pertineat.*
11 *Concilij ſentẽtia unde robur accipiat, & ad quem pertineat dubiorum in fide interpretatio.*
12 *Papa non modo errare poteſt, ſed & hæreticus effici*
13 *In ducere aliquem ad fidem prece, vel pretio an liceat remiſſiue.*

1 FIDES † tripliciter ſumitur. Primò vt eſt pactio quædam quantumcunq; ſimplex de futuro, eo modo, quo recedens a pactis, aut etiam promiſſione, recedere dicitur a fide. & ſic ſumitur in c. duo. de ſpõ. & l. 1. ff. de pac. & ff. de conſt pecu. l. 1. Et ſecundo, vt eſt conſenſus de pñti: & ſic ẽt ſumitur in eo. c. 1. & vt ibi no. hæc facit matrimonium, & de hoc infra iuřm j. §. vlti. Tertiò ſumitur fides Theologice, ut eſt ſubſtãtia ſperãdarũ rerũ, &c. Heb. 11. De prima fide proprie intelligitur illud, frangenti fidem, &c. de quo ĩfr. Iuřm j. §. 6. & qũo differat ab opinione, infr. Opinio De ſecunda vero infr. Matrimonium, per totum. De tertia vero agetur in toto iſto capitulo.

2 PRIMO † vero quęritur, de quib. eſt fides? Et dicit S. T. 2. 2. q. 11. art. 2. ꝙ ad fidem directe, & principaliter ꝑtinent articuli fidei, qui. ſ. ſunt de his, quæ viſuri ſumus in patria, vel per quę venimus ad patriã: indirecte vero & ſecundaria ea, ex quib. ſi nõ crederẽtur, ſequeretur alicuius articuli corruptio. Adde ẽt, ꝙ ad fidem pertinent oĩa, quæ ſunt in ſcriptura per accidens tanquam declaratiua prædictorum. 2. 2. q. 1. art. 6. ad primam. Adde etiam, quod ad fidẽ pertinent per accidẽs oĩa, quæ ſunt in doctrina eccleſiæ: quia vt patet 2. 2. q. 5. art. 3. & 3. diſ. 23. qu. 3. ar. 3. q. 2. & in quolib. 7. ar. 6. quicũq; ſicut infallibili & diuinæ regulæ non inhæret doctrinæ eccleſiæ, quæ procedit ex prima veritate manifeſtata in ſcripturis, ille non habet habitum fidei: ſed ea quæ ſunt fidei aliter tenet, quam per fidem hæc ille. Et quia, vt ipſe dicit in opuſculo contra errores Gręcorũ, Papa habet vniuerſalis eccleſiæ primatum: ad quem pertinent ea, quæ ſunt fidei, determinare, vt ab omnib. inconcuſſa fide teneantur: & in eo principaliter reſidet authoritas vniuerſalis eccleſiæ. 2. 2. q. 11. art. 3. ideo

etiã ad fidẽ pertinet inhærere determinatio-
ni Põtificis ſummi in his, quæ ſunt fidei: imo
ẽt in his, quæ ſpectant ad bonos mores: quia
in hmõi eccleſia errare non p̄t: & conſequen
ter nec caput eius, inquantum caput, ſiue in-
quantum Pontifex. Quod ſemper eſſe intel-
ligo, qñ interrogat̃ in dubijs, non vt vir do-
ctus aut talis perſona, ſed vt caput Chriſtia-
nitatis, vel ſec. Arch. qñ determinat cum Car
dinalium conſilio. Sed primum eſt melius,
quia Papa ſine Cardinalibus eſſe poteſt. Sed
prædicta quantum ad caput, & eccleſiã ita li
mitanda vñr, quod errare non poſſunt finali-
ter: ſecus in primo motu, quia poſſent prima
facie ſñiam falſam proferre: ſed ſtatim Spiri
tus ſanctus, vel per ſcripturam, vel per viros
doctos ſe fundantes in ſcriptura, aut aliter lu
men afferret, ne ſtaretur in falſa ſñia. Vnde
ſuper huiuſmodi dubijs faciunt conſultatio-
nes: quod eſſet neceſſe, ſi infallibiliter moue-
rentur a ſpiritu, quo ad primos motus, vel
primas cogitationes. Tales enim motus poſ-
ſunt ineſſe ex naturalibus principijs: ſed cor
riguntur per Spiritum ſanctum: ſicut de Na-
tan propheta dicit Gregor. ſuper Ezech.

3 SECVNDO † quæritur, qui & a quibus ſint ar
ticuli fidei? Et ex S.Th. 2.2.q.1.ar.8. & 3.d.25.
q.1.ar.2. ſic reſpondetur. Prima credibilium
diſtinctio eſt, quod quædam ad maieſtatẽ di-
uinitatis, quædam vero ad myſterium huma
nitatis Chriſti pertinent: quod eſt poteſtatis
ſacramentum 1. Ad Timot. quarto, quia per
ſe pertinent ad fidem ea, quorum viſione in
æterna vita perfruemur, & per quę ducimur
in illam. Duo aũt nobis videnda proponun-
tur, ſ. occultũ diuinitatis, cuius viſio nos facit
beatos: & myſterium incarnationis Chriſti,
per quod in gloriam filiorum Dei acceſſum
habemus. Roma. 5. quia cum articulus ſit ve-
ritas de Deo: hoc eſt, aut de Deo tantum, aut
de Deo ratione aſſumptæ naturæ.

4 ARTICVLI † autem ad diuinitatem perti-
nentes ſunt ſeptem. Nam ſi articulus eſt de
Deo tm̃, de quo nobis tria credenda propo-
nuntur. ſ. vnitas, deitatis, trinitas perſonarũ,
& opera deitatis propria. hoc tripliciter cõ-
tingit, quia eſt de eo ratione naturæ, vel per
ſonæ, vel effectus. Et ſi ratione naturæ, habe-
mus primum art. credo in vnũ Deũ. Si rõne
ꝑſonæ, aut rõne ꝑſonæ patris: & ſic eſt ſecun
dus Patrẽ omnipotentẽ, aut filij: & ſic eſt ter
tius, & in Ieſum Chriſtũ filiũ eius, aut Spiri-
tus ſancti: & ſic eſt quartus, Credo in Spũm
ſãctũ. Si vero rõne effectus, aut ꝑtinet ad cõ
ditionẽ & eſſe naturæ, & ſic eſt qntus, Crea-
torẽ cęli & terræ, aut ad bona & eſſe gratiæ,
& ſic eſt ſextus, ſub quo ponunt̃ oĩa pertinẽ
tia ad humanã ſanctificationẽ, ſãctã eccleſiã
catholicã, ſãctorũ cõionẽ, & remiſſionẽ pec
catorũ, aut ad ꝑfectionẽ & eẽ glĩæ: & ſic eſt
ſeptim⁹ de reſurrectiõe carnis & vita ęterna.

5 ET † ſilr etiã circa humanitatem Chriſti po
nuntur 7. art. Primus ad incarnationem ſiue
conceptionem pertinet: qui conceptus eſt de
Spiritu ſancto. Secundus ad natiuitatem, ex
virgine: natus ex Maria virgine. Tertius ad
paſſionem, mortem & ſepulturam Paſſus ſub
Pontio Pilato crucifixus, mortuus, & ſepul-
tus. Quartus ad deſcenſum ad inferos: deſcẽ-
dit ad inferos. Quintus ad reſurrectionẽ: ter
tia die reſurrexit a mortuis. Sextus ad aſcen-
ſionem: aſcendit in cęlum, ſedet ad dexteram
Dei Patris. Septimus ad aduẽtũ ad iudicium:
inde venturus, &c. ¶ Cũ igitur articuli dupli
citer diſtinguantur. ſ. quantũ ad ipſa credibi
lia, & quãtum ad ipſos qui eos diſtinxerunt:
primo modo ſunt 14. Scd̃o modo 12. Quidã
aũt aliter eos diſtinguunt, q̃ dictum eſt. Horũ
autem articulorum, Petrus tres complexus
eſt in vnum. ſ. de vnitate naturæ, de oĩpoten-
tia Patris, de opere creationis: qa opus crea-
tionis ꝓp potentiã, quã indicat, appropriat̃
Patri, qui eſt fons totius deitatis: ideoque Pe
tro cõpetit, qui eſt caput Apoſtolorũ, ſicut
pater trinitatis. Ioannes vero poſuit articu-
lũ de ꝑſona Filij: Iaco. vero Zebedei coniun-
xit in vnũ articulũ de conceptione & natiui
tate: Andreas articulum de paſſione: Philip-
pus deſcenſum ad inferos: Thomas reſurre-
ctionẽ: Bartholomæus aſcẽſionẽ: Matthæus
aduẽtũ ad iudiciũ. Iaco. Alphæi articulum de
ꝑſona Spiritus ſancti. Opus aũt gratiæ diuiſe
runt duo Apoſtoli: quia Simeon poſuit effe-
ctũ gratiæ in conſecutione boni. ſ. ſanctã ec-
cleſiã catholicã, ſanctorum cõionem. Iudas
Iacobi quantum ad remotionem mali. ſ. pec-
catorum remiſſionem effectum vero gloriæ
poſuit Matthias, vel, vt alij dicunt, iterũ Tho
mas. Alij autem aliter articulos attribuunt
Apoſtolis: ſed in hoc non eſt vis. hæc ille.

6 TERTIO † quæritur quomodo obligentur
fideles ad credendum prædictos articulos?
Et concluſiue ac breuiter ex S.Th. ſic reſpõ-
detur: Quilibet tenetur credere explicitè ar
ticulos fidei, non autem alia, ſed ſolum impli
citè, 2.2.q.2 art.5.1.2.q.76.artic.1. nec tamen
neceſſe eſt cuilibet explicite credere omnes
articulos fidei, ſed quantum ſufficit ad diri-

gendum

gendũ in vltimũ finẽ tertiò, diſt.25.qu.2.ar.1.
q.2. Vnde tenetur quilibet Chriſtianos expli
citè credere Deum eſſe, & prouidẽtiã eius. 2.
q.2.art.8.ad primũ. & vt ibidem dr̃, myſteria
Chriſti, p̃cipuè quæ publicè in eccleſia ſolen
nizantur. 2.2.q.2.ar.7. Quilibet autem habẽs
officium docendi fidẽ, ſ. p̃lati, ſacerdotes, pro
phetæ doctores, & prędicatores, tenẽtur cre
dere explicitè totalẽ diſtinctionẽ articulorũ
ſm̃ ſubſtãtiã, non aũt alij. 3.di.24.q.2.ar.1.q.
3. hæc ex illo: qui ſub maxima loquitur. ſ. ꝙ
quilibet tenetur explicitè credere circa arti-
culos fidei pertinentia ad officiũ ſuum: & ea
quæ ſine ſua negligentia notabili arbitrio bo
ni viri ignorare non põt: vt q̃ ſolennizantur
in eccleſia, quãtum ad oẽs catholicos, qui ſo
licitare poſſunt eccleſias, vbi iſta docentur.
Quæ maxima etiam eſt de mente S. Bon. &
Ric. in 3.di.25. Vnde dicit Dir. lib.1. quòd cle-
rici, maxime p̃lati, & habẽtes curã aĩarum, te
nentur ſcire explicitè & diſtincte oẽs articu
los cõtẽtos in ſymbolis. Credo: & Quicunq;
vult: & in cõcilio gñali edito. 26.diſt.c.1.2.&
3. Ep̃i vero tenẽtur ſcire circa p̃dicta expone
re & r̃ndere, & hæreticos cõfutare, extra, de
hære. excommunicatus, el 1. In hoc tñ iſte er
rat, & ſequitur Sum. Roſ. dicens, ꝙ ſimplicib.
& forte omnib. laicis diſcernentib. & adultis
ſufficit credere Deũ eſſe præmiatorẽ omniũ
bonorum & malorum omnium punitorem,
alios autẽ articulos ſufficit credere implicitè
credẽdo. ſ. verũ eſſe quicquid eccleſia catho-
lica docet. Stultum eſt. n. dicere, ꝙ liceat vten
ti ratione & adulto ignorare Chriſti natiui-
tem, & mortem crucis, quam impoſſibile eſt
talem ignorare, niſi omnino ſuam contem-
nat ſalutem, & aures verbis diuinis obturet.

7 QVARTO † quæritur vtrum ſimplices in
fidei ſubtilitatibus errantes peccent? Et dicit
Spec. in ti. de hær. & Aluarus, vt refert Sum.
Ang. poſt Io. de Lig. ꝙ peccant mortaliter, &
ſunt hæretici. & all. Spe. 24.q.1. ſchiſma. C. de
hæ. l.2. in ipſarũ: S. Tho. aũt 2.2.q. ar.6. dicit, ꝙ
non peccãt, ſi nõ ꝑtinaciter adhęrent ꝑuerſę
doctrinæ in particulari contra vniuerſalis ec
cleſiæ fidẽ & hoc tenet Dir. li.1. & not. Inn. in
c.1. de Sum. trin. & fi. cat. & Hoſt. in ꝓę. circa
finem, & Pan. Et rõ, qa licet talis malè opine
tur: tñ illa opin. non eſt ſua fides, ſed fides ec-
cleſiæ, & ad hoc prodeſt fides implicita ad iu
ra quæ adducit Spe. dico, quòd l.2. cũ ſua glo.
eſt contra eũ, vt patet intuenti l. autẽ, venia.
nihil facit ad materiã & c. ſchiſma. loqtur de
hæręt. non paratis ſe corrigere. Ad iura autẽ
Aluari, quæ videntur velle quòd ignorantia
non excuſet. dico, quod loquuntur de igno-
rantia iuris naturalis, vel in foro cauſarum.

10 QVINTO † quæritur, qũo teneatur homo
ad fidei confeſſionem exteriorem? Et dicit S.
Th. 2.2.qu.7. quòd fidem confiteri cũ ꝑtineat
ad p̃ceptum affirmatiuũ, non ſemper, nec in
quolibet loco eſt de neceſſitate ſalutis, ſed in
aliquo loco & tꝑe: qñ. ſ. aliquis interrogatus
de fide, ſi taceret, crederetur vel nõ hr̃e fidẽ,
vel ꝙ fides nõ eſſet vera, vel alij ꝑꝑ eius taci
turnitatem, à fide auerterẽtur, & ſic in hmõi
caſibus, in quib. honor debitus Deo, vel vtili
tas proximis impediẽda, ſubtrahitur, niſi con
feſſio fiat, eſt neceſſaria de præcepto: alias de
conſilio, ſi vtilitas inde ſperatur: Si verò ſit
ſolum ad perturbationẽ infidelium eſt vitu-
perabilis, dicente domino Mat.7. Nolite ſan-
ctum dare canibus, & facit c. in mandatis. 43.
di. q vero interius quidem credit, exterius ve
rò facit aliquod infidelitatis ſignũ: puta exhi
bet reuerentiam idolo, vel portat veſtem de
ſtinatam ad aliquod determinatum ſignum
infidelitatis, & hmõi, peccat mortaliter, quia
ſec. Aug. 32.qu.4. ſanctis eſt mori q̃ vti idolo
thyto. Et ratio eſt, quia iſte exhibet reueren
tiam diabolo. Secus aũt ſi non deſignaret de
terminatè infidelitatem: ſicut Sebaſtianus v-
tebatur clamyde militari ex bono zelo.

9 SEXTO † quæritur, vtrum circa ea q̃ ſunt
fidei vniuerſalis eccleſia poſſit errare? Et di-
cit Pa. in c. a nobis. de ſen. excomm. el 2. quòd
eccleſia vniuerſitatis errare non põt, ſ. in fide
vel articulis fidei, & pro hoc tm̃ Chriſtus in
Euang. orauit ad patrem. Ego pro te rogaui,
&c. & ſic intellige c. a recta, 24.q.1. in alijs au
tem nõ ſolũ eccleſia particularis, verũ ẽt vni
uerſalis, i. collectio fideliũ, ſeu conciliũ gene
rale, põt errare, de hoc eſt tex. clarus in d.c. a
nobis. Et ſic, ſm̃ eũ, diceṫ erraſſe concilium
ſuper matrimonio contrahendo inter rapto
rẽ & raptã, & dictum Hie. melius ſentiẽtis p̃-
latũ ſtatuto concilij, vt probatur, 36.q.2. in c.
tria iuncto c. placuit. Adde verò, ꝙ eccleſia ſi
creare non põt, ſec. Arc. eſt Eccleſia Ro. qđ
ẽt probatur per d. Hier. ad Damaſum. 24. qu.
1. hæc eſt fides & per dicta Lucii Papæ, ea. q.
a recta. & ibi ꝑ gl. & ex hoc, quòd caput eius
i. Papa nõ p̃t errare. Adde ſecundo, ꝙ ẽt ſec.
S. Th. errare non põt in ſpectantib. ad bonos
mores, condendo, ſ. decreta & cõſtitutiones,
& intellige finaliter, non prima fronte, & ſic
errauit concilium, vt dictum eſt, errare autẽ
poteſt etiam finaliter in particularib. factis

hoīū & iudicijs.Vñ ēt ſup.Canonizato.§. 3.

10 SEPTIMO † quæritur, ad quem ſpectat editio ſymboli,& determinatio dubiorum in fide?Et dico vtrũque pertinere primò & principaliter ad papam, & non ad concilium, ꝙ autē ad eum ſolum pertineat editio ſymboli, probat Arc.3.parte.ti.8.quia hęc editio fit cōcilio,quod ſola authoritate Papæ congregari pōt,vt patet diſt.17.per totũ,& ſimiliter S. Th.2.2.q.1.quia, inquit, noua editio ſymboli neceſſaria eſt ad vitãdum inſurgentes errores,conſequenter ad illius authoritatem pertinet ad quem ꝑtinet ſnīaliter determinare ea,quæ ſunt fidei, vt omnib. inconcuſſa fide teneatur.i.ſummi Pontificis, ad quem maiores & difficiliores eccleſiæ quæſtiones referuntur,vt dr̄ di.13.Vnde & Lucæ 22.dicit dominus Petro,quē ſummũ Pontificem conſtituit. Ego pro te rogaui & c. Et ratio eſt quia vna fides debet eſſe in eccleſia, quod eſſe nō poſſet,niſi quæſtio de fide exorta determinaretur per eum,qui toti eccleſiæ, præeſt, cuius etiam authoritate congregatur ſinodus, & eius ſententia confirmatur,hæc ex illo.

11 Ex † quibus patet, ꝙ ſnīa concilij robur accipit a cōfirmatione Papæ, & quòd declaratio dubiorum in fide pertinet ſolũ ad eũ,vt ext.bapt.maiores. Vnde concilium & Papa diſſentirēt in dubio fidei,qđ poſſibile eſt prima fronte,non finaliter, cum neutra pars errare poſſit finaliter:tãdē ſtandũ eſſet ſnīæ Papæ,ſi ꝑ impoſſibile cōciliũ finaliter erraret, quia remota authoritate Papę cōciliũ eſt cōciliabulũ,vt patet di.17.per totũ.Vnde S.Th. dicit 2.2.qu.2.art.3. ꝙ authoritas vniuerſalis eccleſiæ in determinando de fide,principaliter reſidet in ſummo Pōtifice,& de po.q.10. art.4.dicit,ꝙ Papa pōt interꝑtari & explanare ſymbolũ aliquo addito, ēt nō vocato concilio,& contra impug.reli. dicit,& ſancti patres in concilio congregati nihil ſtatuere potuiſſent,niſi authoritate ſummi Pontificis interueniente,ſine quo ēt concilium congregari non poteſt.Et ſi dicatur contra hæc,ꝙ concilium aliqñ errauit, vt in matrimonio raptoris & raptæ,ad hoc dictũ eſt ſup.Cōciliũ.§.2.

12 SI † ēt dicatur,ꝙ Papa errare poteſt, tùm quia poteſt effici hæreticus, ſicut Anaſtaſius diſt.19.Anaſtaſius,tùm quia de facto errauit Nicolaus in cōſtitutione illa,ex ijt. de verbo. ſig.lib. 6. vbi dr̄, ꝙ Chriſtus & Apoſtoli nihil habuerint in cōi quantæ ad dñium, q̃ reuocata eſt per extrauagan.Ioan.22.quæ incipit, ꝙ nonnunq̃ dico,ꝙ Papa vt Papa ſiue caput. i. vt ſuorum membrorum auxilio,vt ēs per cōſilia & orationes,& faciendo, qđ in ſe eſt, errare nō pōt,ſicut nec eccleſia vt ſup.Canonizatio.& ſupe. Concilium. §. 2.quia ſic ſequit̃ motum Spiritus ſancti ſecus vt ſingularis ꝑſona ex negligentia vel ſuperbia ſequendo ſuam propriam inclinationē. Vnde effici nō poteſt hæreticus,niſi reſiſtendo adiutorijs, q̃ daret Spiritus ſanctus per inſpirationes interiores,& mēbrorũ conſilia,per q̃ Spiritus sãctus,aut ad veritatem adducit illũ, aut hæreticũ conuincit,reducendo,dictum eius ad aliquid manifeſte contra fidē.Ad illã aũt decretalē dicit Arc.3.parte.ti.12.c.3. qđ ad Papã ꝑtinet determinare dubia exorta circa canones,ſicut & circa fidē.2.q.1.ex in oībus.Vnde illa decretalis non eſt quantum ad hoc reuocata,ſed declarata,de quo vide Arch.vbi ſup.

13 VTRVM † aũt liceat ꝑce, vt ꝑcio aliquē ad fidem inducere,vide inf.Iudęus §.6.Vtrũ etiã liceat diſputare de fide ſup.Diſputatio.§.vni.

DE filijs legitimis & illegitimis præcipuè quantum ad ſucceſſionem.

1 *Filij iuxta leges ac Canon loquendo,in triplici ſunt differentia. Et qui ſunt,& quam variè in iure appellatur. Et rurſus quod filiorum ſpecies quinq. ſint, & quales dicantur.*

2 *Legitimi tantum quomodo ſuccedant, & quid de legitimis ſpiritualibus.*

3 *Filij, & naturales tantum qualiter ad parentes ſucceſſionem vocentur, & quanta portionis capaces ſint & quid contra qualiter parentes ipſi ſuccedant.*

4 *Naturales ac ſpurij,num ad parentum ſucceſſionē vocari poſſint.Et hoc ſeptem axiomatib. expedit.Et an iuxta legum ſanctionē a parentibus alendi ſint. Et quid ſecundum conſcientia iudicium & an ſit modus aliquis, per quem filio ſpurio pater aliquid relinquere poſſit.*

5 *Filij naturales ac legitimi parentib. quomodo ſuccedant. Et ibidem quòd regum ac Comitum filij, in parentum vita Reges,ac Comites vocitentur.*

6 *Parentis malitia,& contra,an filio, aut patri noxia ſit,& id qualiter ac quatenus.*

7 *Filius naturalis tantum, num per matrimonium ſubſequens legitimos efficiatur.*

8 *Filij ex clandeſtino matrimonio nati, an legitime ſint.*

9 *Nati ex viro, & muliere ſimul cohabitantibus an legitimi cenſeantur.Et ibid quòd ex multa cohabitatione inter virum ac mulierum matrimonium præſumatur.*

10 *Matrimonium ſequens, vt filios præcedentes legitimet an oporteat, ꝙ conceptionis tempore vxor eſſe potuerit. Et an legitimatio,quæ per ſubſecutionem ma-*

matrimonij semel contigit, per matrimonij dissolutionem tollatur. Et quid de natis in casu, de quo nu. seq. Et quid in casu nu. 12.

13 Natus ex sponsa de futuro, an legitimus sit.

14 Filius num quis ex parentum tractatu constitui possit. Et quid si negent parentes talem tractationem, an filius eam probans parentibus negantibus preferendus sit. Et quid si probetur mulier conceptus tempore adulterium commisisset.

15 Legitimatus per matrimonij subsecutionem, an legitimus sit quo ad omnia, vt inde succedere possit. Et ibidem quod in materia restringibili, appellatione nati legitimè, veniat legitimatus per subsequens matrimonium.

16 Naturalis legitimatus, quod in feudis non succedat, de quo legitimato intelligatur. Et sub hac, an legitimatus per subsequens matrimonium Episcopus esse possit.

17 Filius per principis rescriptum legitimatus, an cũ alijs filijs succedat.

18 Primogenitus in casu de quo hic, an in successione parentum, secundo genito præferendus sit. Et inter nobiles, melior est posterius natorum dispersio, quã hæreditatis diuisio.

19 Primogenitus in quibus locis succedit, quis filiorũ succedet vbi duo simul nascuntur.

20 Filius natus in casu de quo hic, cui succedet. Et an partus de parente assimulatio parentem indicet, ac probet.

21 Filij banniti an bannitorum ipsorum filij qualiter succedere possint quatuor conclusionibus decidit. Et quid de filio deportato, aut de deportati filio, numero seq.

23 Ingratitudo, num potis causa sit, legitimati ad illegitimationem reducendi.

24 Pater ac mater num filios alere teneantur, & quis eorum, si diuortium sequatur.

25 Filius num patri ac matri de alimentis, aut alijs teneatur. Et ad quot de præcepto illis teneatur.

26 Amorem descendere magis, quam ascendere qualiter intelligatur.

27 Filiusfamilias matre viuente emancipatus, an in maternis bonis vsumfructum acquirat.

28 Filius num contra patrem agere possit, siue in causa ciuili, siue in criminali.

29 Filiorum appellatione, qui nã veniant. Et an filius spurius de patrisfamilia censendus sit, nu. seq.

31 Nomina familia qualia sint, & an in bastardum cadant. Et ibidem quid appellatione nobilis de patrimonio, & quid si dicatur, de domo, significetur.

32 Filius matri, eum illegitimum dicenti, an credere teneatur. Et an natus post parentum castitatis votum, vel vbi de religione alter repetitus est, an sit legitimus. Et ibidem num filia nubere sine licentia patris possit, remissiuè, & plerisque alijs quoque remittit.

1 FILII, †regulariter, & canonicè loquẽdo, triplici genere distinguunt: quia quidam sunt legitimi, i. lege probati, non autem naturaliter generati. quidam vero econuerso sũt naturales, sed nõ legitimi: quidã vero & legitimi, & naturales, de q̃b. inf. Legitimus. Legitimi vero non naturales sunt duplices: quia quidã sunt legitimi tm̃: vt adoptati, vel arrogati, qui sola legis institutione sũt filij: quidã vero legitimi spirituales: vt suscepti ex baptismo, vel confirmatione, & generaliter oẽs in spiritualib. subditi, sicut oẽs Christiani sũt filij Papæ, & oẽs de diœcesi epi, & oẽs de parochia curati. 30. q. 1. oẽs. Sed naturales non legitimi sunt duplices: quia quidã sunt naturales tm̃, qui ẽt dicuntur nothi: sicut qui nascuntur ex coitu, ciuili lege non probato nec reprobato, soluti cũ vna cõcubina soluta retẽta in domo, vt patet p Bar. in l. in concubinatu. ff. de concub. & in l. concubinam. eo. tit. & ibi gl. dicit, q̃ nõ sufficit concubinã teneri extra domũ: sed cohabitatio requirit. Et idẽ Dy. tenet dicens in cõcubinatũ requiri indubitatũ effectũ sicut in vxore, cuius affectus p sumptio inducitur per cohabitationẽ. Et idẽ Io. And. in addi. ad Spec. ti. qui fil. sint legit. dicens, q̃ licet nati ex soluto & soluta ex communi vsu appellentur naturales, tamen naturales proprie dicuntur nati ex concubina retenta in domo loco vxoris. & idem Spe. in ti. de suc. ab intesta. vbi tria requirit. Primo, q̃d isti sunt nati ex solutis. Secundo, q̃ ex concubina. Tertio, q̃ sit vnica concubina, quæ. s. sit velut vxor. Quidam vero sunt naturales, & spurij: vt qui nascuntur ex coitu lege nõ probato, sed reprobato: puta cum cõsanguinea, vel adultera, vel meretrice, aut concubina, cũ quis hẽt plures vel vnã nõ ex indubitato affectu, aut non sit soluta, vt posset esse vxor, vt no. in c. tanta. qui fil. sint legit. & not. Bart. in l. si gener. ff. de his qui vt ind. Et idẽ est de vulgo conceptis, qui partẽ demonstrare non possunt. ff. de sta. hom. l. vulgo. Nati tamen de adulterio vel ẽt de scorto habẽt noĩa ppria vt dicatur manzeres vel nothi. sed authores vocabula cõfundũt plerunq;. Naturales aũt legitimi simul dicũtur, qui sunt ex legitimo m̃rimonio. Igitur quinq; sunt spẽs filiorum, s. legitimi tm̃, legitimi, & spirituales naturales tm̃ naturales, ac spurij, & naturales ac legitimi. de quibus omnibus vide vbi supra. & per Pan. in c. innotuit. de eccle. & in d. ca. tãta. qui fil.

fil.ſint legi.vide etiam.12.Adde etiam,quod
naturales ac ſpurios S.Th.in 4.di.45.dicit nõ
eſſe naturale,ſcilicet tantum & præciſè,ſiue
eſſe natos ſcd̃m legem naturæ,ſed contra.

2 PRIMO† vero quæritur,qũo ſuccedant legi
timi tantum? Et dico,ꝙ ſi non ſunt legitimè
emancipati a patre adoptante, ſuccedunt pa
tri legitimo ſimul cum filijs legitimis natura
li.vt no.C.de adop.l.fi.& Inſt.de hær.quæ ab
inteſt.defe.§.item adoptiuos. & in l. ſi pater.
ff.de adop.ſi vero ſunt emancipati a patre le
gitimo,in nullo ſuccedũt.vide ſup.Adoptio.
¶Secundo quæritur,quomodo ſuccedant le-
gitimi,& ſpirituales proprie.i.ſuſcepti de ba
ptiſmo,vel confirmatione? Et dico,ꝙ in nul
lo ſuccedũt patri:ſimiliter nec ſpirituales lar
gè.i.ſubditi:quia inter ſpiritum,& tempora-
lem hæreditatem non eſt colligatio.

3 TERTIO† quæritur qũo ſuccedant natura-
les tantum?Et dico duo.¶Primum,ꝙ ab inte
ſtato ſuccedunt patri in duabus vncijs,i.ſex-
ta parte,totius hæreditatis ex quib.matri vi-
rilis portio debebitur,ſi ſupereſt:& hoc pri-
mo ſi ſint naturales proprie: vt in auth.quib.
mod.na.effi.leg.§.ſi quis autem defunctus, &
in c.liberi,22.q.4.Et ſecũdo dũmodo non exi
ſtãt filij legitimi,vel vxor legitima:vt in au-
th.licet piã.C.de nat.lib. quia licet vxor non
capiat,vel ſuccedat, facit tñ ne naturales poſ
ſint capere,vel ſuccedere. Filijs autem legiti
mis exiſtentib.vel nepotib. non põt niſi vnã
vnicã relinquere eis & matri,& non vltra.C.
vbi ſup.l.matre.& ſi eis nihil reliquerit, ĩ nul
lo ſuccedũt:licet alimentari debeant a legiti
mis. Mr̃i aũt ſuccedunt cũ legitimis,ẽt ſi ipſa
ſit illuſtris C.Ad Orph.Et prædicta procedũt
ẽt de iure canonico,ſm gloſſ.in tanta. qui fil.
ſint le.& in c.niſi cũ pridem,de renun.& ſec.
Hoſt.& Pan.quia in hæreditatib. ſtandum eſt
iuri ciuili, ex quo ius canonicũ in contrariũ
non diſponit:licet Gof.fuerit in opinione cõ
traria. ¶Scd̃m. Si pater non hẽt filios legiti-
mos vel nepotes,vel deſcẽdẽtes,ſed hẽat aſcẽ
dentes:põt tales inſtituere ẽt in totum,legiti
ma tamẽ reſeruata parẽtibus:vt no.in d.aut.
liceat patri. Si aũt nec aſcendentes nec deſcẽ
dentes habeat legitimos:licet eos hæredes in
ſtituere inſolidum,ſec.Azo. & licet Goff. te-
neat,ꝙ non ſuccedãt, cum hodie talis coitus
ſit reprobatus:vt in authen.delen.col.3.& in
auth.ſcenicas,col.5.& C.de concu.l.vnica.tñ
tenendum videtur cum gl.in d.c.tanta,& ca.
niſi cũ pridem. ꝙ ſuccedãt ẽt de iure canoni
co: qa,vt dictũ eſt,ex quo ius canonicum nõ
diſponit in contrariũ,recedere nõ debemus:
a diſpõne iuris ciuilis. facit c.ꝑ venerabilẽ,q
fil.ſint leg.& ſequitur Pan.in d.c.tanta,vt di-
ctũ eſt.Sed iſta non ꝓcedũt in filijs libertorũ
vt inf. Manumiſſo.iũcto prin.in verbo,liber.
¶Tertiũ. Sicut & inquãtũ,& qñ,ſuccedunt fi
lij naturales parentib.ſm Azo.ita & in tm̃ &
toties dẽnt ſuccedere parẽtes naturales filijs
naturalibus,vt par pietas ſeruetur in eis.

4 QVARTO† quæritur,qũo ſuccedant natura
les ac ſpurij?Et dico multa. ¶Primum.ſec.gl.
in c.ſi qua illuſtris,C.ad Orph. & Bart.ibi,&
in l.ſi gener.ff.de his qui. vt ind. & Pan. in d.
c.tanta.ſpurij habentes patrem incertum,vt
nati ſiue q̃ſiti vulgo ex meretricali coitu,qui
non eſt dãnabilis , nec accuſatur ꝑꝑ vtilitatẽ
vitæ ſec.Cy.in d.l. ſi qua ſuccedũt mr̃i æqua
liter cũ legitimis.Inſt.de ſuc.cog.§.vulgo. ꝙ
tñ fallit in matre illuſtri:vt in d.l.ſi qua.patri
vero in nullo ſuccedũt,ẽt nõ extãtib.liberis,
vel cõiuge:& ſil̃r alendi ſunt: quia coitus nõ
eſt lege damnabilis,& idem dicit Cy.de nato
ex muliere,quæ ſeruit in caupona, & intem-
perãtiæ vina miniſtrat: quia alendus eſt a ma
tre:vt l.ſi ea quæ,& l.adulterium, C.de adul.
Pro quib.aduerte loquendo quo ad matrem,
ſm Pan.in d.ca.tanta. ꝙ natus ex concubina
ſuccedit mr̃i cum legitimis, etiã ſi mr̃ ſit illu
ſtris. Si vero ſit natus ex cõcubina,ſed vulgo
quæſitus: ſuccedit mr̃i cum ltĩmis,niſi ſit illu
ſtris.Si vero ſit natus ex dãnato coitu,in nihi
lo ſuccedit ẽt matri Et contra dic, ꝙ paren-
tes non ſuccedũt filijs eo caſu,quo parẽtib.fi
lij non ſuccedunt.vide ibi. ¶Scd̃m.Gñaliter
ſpurius,natus ex coitu dãnato ſiue reproba-
tõ,neq; patri,neq; matri ſuccedit:vt in auth.
qui.mo.na.eff.leg.§.fi.& nec a pr̃e nec a mr̃e
ſm leges alendus eſt:licet aliter ſit in cõſcien
tia.vt no.Inn.in c.2.de reg. & Pan.in ca.cum
hr̃et.de eo qui dux.in ma.q̃ pol per adul.nec
talem poteſt pr̃ hæredem conſtituere:auth.li
cet.C.de na.li.& ca.dicat aliquis.32.q.3.vnde
baſtardi nobiliũ,ſec.Pan.in ca. ꝑ venerabilẽ.
qui.fi.ſint legi.nõ dñr de parẽtela parentum:
qa ſordes nõ cõputãtur inter præcipuos, C.
ad Orph.l. ſi qua illuſtris, nec arma parentũ
portare poſſent.Et eſt ſnĩa Bal.in l.cũ ltĩmæ
nuptiæ.ff.de ſta.ho.& ſequitur d.Ant.in d.ca.
ꝑ venerabilẽ. Hũc tñ poſſet mater hæredem
conſtituere ſm aliquos.i. Mar. & Mon. & vt
vr̃ gl.in d.c.tãta. ¶Tertium.ſm Bar.in l.ſi ge
ner.ff.de his qb.vt indi.eo mõ quo iſti ſpurij
ſuccedũt parentibus,ſuccedunt & parẽtes ip
ſis ſpurijs:eo vero caſu,quo ipſi nõ ſuccedũt

paren-

parentib. nec parentes succedũt ipsis sec. Pa. in d. c. tanta. ¶ Quartũ prædicti spurij institui pñt: hæredes ab extraneis, sec. Pau. in ca. cum hr̃et. de eo qui dux. in ma. quam pol. per adul. quia nõ prohibẽtur nisi parentes: vt no. gl. in auth. qui. mo. nat. eff. sui. §. vlt. oĩa autem, quæ expsse ꝓhibita non sunt, licent. Põt ẽt eis donari ab extraneis inter viuos, sec. gl. in auth. qui. mo. na. effi. sui. in fi. rõne dicta. Et per hoc dicit Pau. de Ca. ꝙ si pater esset executor vltimarum voluntatum, poterit dare filio suo naturali, id ꝙ alteri pauper daturus erat: q̃a non dr̃ dare de suo, sed de alieno. & eadẽ rõne idem de spurio dici põt. Et sec. Bart. in l. si is qui ex bonis, ff. de vul. & pup. sub. non prohibentur succedere fratri suo pupillo, ẽt ex 5 iudicio patris. & facit gl. in auth. qui. mo. na. effi. sui. in fi. quæ dicit, ꝙ licet pater nõ possit tales vulgariter substituere: potest tamen pupillariter, quasi pupilli sit hæres. Quintũ. Est tñ aliquis modus ẽm quem pater relinquere põt filio spurio: & vnus est infra Peculiũ. 2. §. 27. aliũ habes sup. statim qñ substituitur fratri pupillo. Tertius est clarus sec. Bart. in d. l. gen. ꝑ quẽ pater relinquere põt filio spurio, s. ratione alimentorum, sic: Relinquo filio spurio fundum in vita sua pro alimentis, & post 6 mortẽ sit filiorũ suorũ: quib. potest relinqui vt C. de na. li. l. fi. & idem dicit in dote spuriæ, quia dotis fauor est sicut alimentorum. Pro quo aduerte, ꝙ ẽm eundem Barto. in auth. ex complexu. C. de ince. & inu. nup. parentes tenentur filios superios alere de canonica æquitate, ẽm eorum facultates: & tã pater, q̃ mr̃: tum quia alimenta debent instinctu naturæ. q̃ sic mr̃em sicut patrẽ obligat: vt no. Inno. in c. 2. de regu. & Pan. in d. c. cum hr̃et. tum quia tales non sunt in ꝑtãte nec patris nec matris Inst. de nup. §. sunt & aliæ personæ & l. vulgo concepti. ff. de sta. ho. Secus autem est de iure ciuili, vt in d. auth. ex cõplex. Vñ dicit Bal. in l. fi. §. si a socero. ff. de his quæ in frau. cre. ꝙ de æquitate canonica põt pater donare spurio, vt habeat pro alimentis: & similiter pro alimentis legare. & Cy. in l. non oĩ. titu. C. de 7 ad. tut. dicit, ꝙ etiam spuria dotari dẽt: vt no. Imo. in l. Lucius, la 2. §. 1. ff. de leg. 2. Prædicta tñ limita, nisi esset quantitas nimia legata in fraudẽ. ¶ Sextum. Prædicta accipiẽdo a patre de bonis eius contra ꝑdicta, & cõtra auth. licet. C. de na. li. tenet restituere, ille vero ĩ cuius conscia est de restituendo ipsi spurio, sec. Bart. in dict. l. si gen. legaliter loquẽdo, salua Theologorũ ratione, debet restituere fisco, & nõ spurio. Ego vero dico, ꝙ si res obnoxia restõni iuste a spurio tenebatur, tenetur spurio: alias vero dño rei, iuxta dicẽda ĩf. Restõ. 4. §. 1. Septimum. Filij presbyterorum etiam matri succedere nõ pñt, sec. Pa. in c. per venerabilem. qui fi. sint leg. de mente gl. quia sunt adulterini. & ex dãnato coitu: & consequenter ab hæreditate parentum repelluntur: vt in auth. ex cõplexu. C. de ince. nup. Et idẽ dic de natis ex alijs clericis cõstitutis in sacris: ẽt si sint nati ex vna cõcubina: vt no. Bart. in l. si gen. ff. de his q̃ vt indi. q̃a cõcubinatus ẽ specificẽ damnatus in clericis: vt extra, de coha. cle. per totũ. De natis autem ex clericis non constitutis in sacris, infra Legitimus. §. vlt.

Qvinto † quæritur qũo succedant filij naturales ac legitimi? Et dico, ꝙ ab intestato succedunt parentibus oĩbus alijs exclusis, in auth. de hær. quæ ab inte. ꝙ limita nisi ĩ casu in quo alij specialiter admittuntur: vt dictũ est in filijs adoptiuis, & sunt quasi dñi viuẽtibus parentib. & solũ deest illis administratio: Inst. de hæ. qual. & dif. §. sed sui. Vnde ex consuetudine lege innata filij comitũ appellant comites, & filij regũ reges ẽt in vita parentũ: vt 24. q. 1. c. & per Bar. in l. fi. C. de dignita.

Sexto † quæritur, vtrum malitia parentis noceat filio, & econtra? Et dico, ꝙ non quãtum ad Deum: sed nocet quo ad pœnam tꝑalem. d. 66. nunq̃. Vnde Dir. lib. 1. tit. 85. dicit, ꝙ parentum malitia in quatuor casib. nocet filio quo ad successionem, etiam legitimo. Primo in crimine læsæ maiestatis, spiritualis, i. in crimine hæresis, de hære. vergentis. Scđo in crimine læsæ maiestatis tꝑalis: vbi filij nõ succedunt. 6. q. 1. si quis, C. ad l. Iul. maiest. l. quisquis. Tertio, quando pater non seruat fidelitatem, dño, a quo tenet feudũ, occidẽdo, vel mutilando, & hmõi. de pæ. in quibusdam. vbi hoc no. Ber. & Ho. Quarto, si pater insecutus fuerit Cardinalem, vel percusserit, &c. quia filij non habebunt ex eiusdem hæreditate. de pœ. felicis. li. 6. Sunt tamen aliæ causæ exhæredandi & infra Hæreditas §. 9.

Septimo † quæritur, vtrum filius naturalis tantum efficiatur legitimus persequens matrimoniũ inter patrem, & matrem eius? Et dicit Pan. in d. c. tanta quod sic, quicunque sit filius naturalis, si tempore quo genitus fuit, poterant esse legitime vir & vxor in matrimonio parentes eius. Et licet Bart. in l. penult. ff. de concu. velit hoc verum esse solum in concubina retenta in domo, postea pro vxore capta: Canonistæ tamen communiter

contra

contrarium tenet, & verius. Secus aũt esset si tpe generationis non potuisset matrimoniũ esset inter eos. quia licet per dispẽsationem, vel alio modo sit postea contractũ matrimoniũ inter eos, non tñ erit legitimus, sec. Ioan. Andr. in quadã apostilla. Bald. in li. feu. ti. si de feud. fue. controuers. vult, ꝙ nisi interueniat instrm dotale, vt volunt iura, Insti. de nup. §. aliqñ & Insti. de hær. quæ ab intest. defe. post prin. & auth. qui. mo. na. effi. sui. §. fi. quamuis sequatur matrimoniũ, nõ legitimatur: sed verius contrariũ tenẽt cõiter Moderniores Canonistæ, & in pdicta sequũtur Legistæ. Imo l. licet tpe conceptus non potuisset esse vxor eius, si tñ tpe partus contrahit cum ea legitimè, filius erit legitimus, ẽm communẽ opi. in d. ca. tanta. Similiter etiam non nocebit filijs natis ex concubina quin fiunt legitimi, licet pater intermedio tempore aliã habuerit vxorem & ea mortua postea accepit concubinã in vxorem secundum Bar. in l. cum mihi decẽ ff. de sol. & Bal. in l. pen. ff. soluto mat.

8 OCTAVO † quæritur, vtrum filij nati ex clãdestino matrimonio sint legitimi? Et dicit gl. in ca. ꝙ nobis. qui filij sint legitimi. ꝙ si nullũ est impedimentum, post approbationem matrimonij, erũt legitimi: siue nati sint ante approbationem, siue post. quod quidem oẽs sequuntur. & probatur in capite 2. de clandest. desp. quia approbatio retrotrahitur: & perinde est ac si a principio fuisset contractũ in faciem ecclesiæ. Imo dicit Alanus, quod licet clandestinè contrahentes non præsumantur coniuges, vt dicit gl. in c. lator qui filij sint legit. hoc tamen procedit respectu nubẽtiũ. respectu aut filiorum præsumuntur coniuges.

9 Ex † quo infert Pan. in d. c. lator ꝙ natus ex viro & muliere simul cohabitantibus, præsumitur legitimus: quia fauore legitimationis præsumitur inter eos matrimonium. ꝓ quo facit l. in liberæ mulieris. ff. de ritu nup. quod maxime procedit, si se coniuges vocabãt: vt no. Inn. in c ex parte, de resti. spo. Dicit etiam Host. ꝙ si multo tempore simul tanquã coniuges cohabitarũt, ꝓsumendũ est esse matrimonium ad quod facit quod no. ipse c. illud, de præsumpt. ¶ Si vero erat impedimentum tunc sunt opinione: quia Io. And. & do. An. tenet, ꝙ post approbationem matrimonij legitimantur: licet postea separatur matrimonium quod Gof. limitat verum in natis post approbationẽ tm. Io. autem Cal. tenet, ꝙ nullo modo legitimatur. qđ Pano. putat verũ de rigore iuris. & facit c. fina. §. quis de cland. de spo. Et hoc tenet Sum. Ang. ꝑ d. c. fin. vbi dicit tex. apertum esse. Sed ego dico, ꝙ ille tex. in quo tam ipse q̃ Pan. fundatur, loquitur de matrimonio clãdestino interdicto, s. propter pendentẽ q̃onem super aliquo impedimẽto: vt patet per gl. & præterea loquitur, qñ non sequitur approbatio. Vnde teneo opinionẽ primam etiam sine limitatione God. quia nõ debet magis improbari legibus filius natus ex putatiuo mrĩmonio, licet clandestino, quã natus ex coitu fornicario cum eadem: quia si actui, q̃ alias esset fornicatio, superueniat cõsensus matrimonialis, minus est contra rationem. Et si post approbationẽ talis matrimonij probatur impedimentum, & matrimoniũ separatur. glo. in c. quod nobis, qui fil. sint legit. dicit, ꝙ geniti post approbationem sunt legitimi. sed ante approbationem nõ. Et hoc

10 sequitur Io. Cal. † Quia ad hoc, ꝙ matrimoniũ sequens legitimet filios pręcedẽtes oportet, ꝙ esse potuerit tpe conceptionis. ꝙ non est in casu isto obstante impedimento. Io. at An. tenet indistinctè, ꝙ omnes legitimãtur, licet separetur matrimonium: q̃a mrĩmoniũ oĩa præcedentia purgat: vt in c. tanta. qui fil. sint legi. Et hoc sequitur ẽt do. An. vt dictum est. Pan. aũt dicit se aliquando tenuisse opin. Io. An. nunc vero tenere opin. gl. ꝑ c. fi. §. si quis. de clan. desp. vbi dicitur, ꝙ proles suscepta de clandestino matrimonio prorsus est illegitima detecto impedimento. Et hoc seq̃tur Sum. An. & Ros. Sed ego dico Io. An. bene, & verè sensisse: quia ante separationẽ matrimonij, & post eius approbationem, tpe intermedio probatũ est filios fuisse legitimos: quæ legitimatio non tollitur per dictam separationem: quod semel placuit, &c. de reg. iur. li. 6. Item factum legitime, retractari non dẽt. ibidem. Item in pęnis benignior est interpretatio facienda, ibidẽ. Et ad motiuũ. Io. de Cal. dico sufficere, ꝙ matrimonium potuerit tunc esse secundum opi. hominum. cum nullus, aut vix aliquis possit esse certus, quia inter se, & suam vxorem sit impedimentum.

11 NONO † quæritur, q̃d de isto casu? Quidam in facie ecclesiæ contraxit cum quadã, facta solẽni denũciatione, vtroq; vel altero ignorante parentelã seu impedimentũ: & postea accusari de parẽtela, & perẽptoriè citati venire noluerunt: at tandẽ excõicati in excõicatione tres filios genuerunt: quib. deinde reconciliatis, & probata parentela, diuortium celebratum est. Quærit igit, an dicti filij sint legitimi? Et dicit Dir. & Bar. Brix. & Tancre. quod

ꝙ oēs filij nati, vel cōcepti añ sñiam sunt legitimi, c. cū inter, qui fil. sint leg. si cōtraxerunt in facie ecclesiæ cū solēni denūtiatione, & vterq; vł alter habuit bonā fidē tpe cōtractus.

12 Decimo † quęritur, quid de hoc? Titius vnā vxorem affidauit clandestine, vel coram testibus, ac cognouit: & cum alia hoc ignorante in facie ecclesiæ contraxit: & eadem nocte vtranq; cognouit, & fœcundauit. Quis succedet tanq̃ legitima proles? Et dicit Dir. ꝙ sec. Host. vtriusque proles Titio tanquam legitima succedet primæ quidem, quia nō erat ipedimentū, & matrimoniū probatur per testes: quo casu proles succedit, vt ī c. per tuas. & c. seq. qui fil. sint leg. ēt si fuisset sponsa solū de futuro: vt in d. cap. per tuas. Et similiter scdæ: quia ignorans fuit in facie ecclesię desponsata: & sic proles succedit: & veritas opinioni cedit extra eo ex tenore. quod Dir. mirabile vr̃. Vnde & alij dicunt, quod proles primę solius succedit: quia illud matrimonium verum fuit quo ad Deum & ecclesiam, cum probari potuerit. Et hoc mihi vr̃ verius, & quasi expresse determinatum in d. c. per tuas. Si autem matrimonium primum fuisset sine testibus est maxima difficultas, sec. Hen. de Gan. in quol. ædictum pęnale contra illegitimum intelligitur de nato ex matrimonio per ecclesiam non approbato, quantumcunq; sit ratum coram Deo: ex quo haberi potest, quod succedet solum soboles secūdæ, non autem primę.

13 Vndecimo † quæritur vtrum natus ex spōsa de futuro sit legitimus? Et dicit Pa. in d. c. per tuas. quod sic, si nullum sit impedimentum: alias secus. Sed tu dic iuxta dicta sup. §. 8. & infr. Legitimus in prin.

14 Duodecimo † quæritur, vtrum ex tractatu parentum quis constituatur filius? Et dicit Pa. vbi sup. ꝙ ex noīatione filij, & tractatu vt filij, constituiť quis in possessione filiationis, ēt si sit natus extra domum. Vñ ibidē dicit d. Ant. quem sequiť ibi Pan. & no. But. in l. quidā. ff. de prob. ꝙ tractatus parentū, puta quia illi tractabant eum vt filium, & ipse illos vt parētes, probat aliquē filium alterius. Imò plus vult gl. vt in cap. transmissæ. qui fil. sint leg. ꝙ ꝓbatio huius tractatus ꝑfertur negationi parentū. Imò dicit idē d. Ant. in d. ca. ꝙ ēt solū fama probat filiū, nisi contrarium probet. Et si q̃rat quid iuris, si probet, ꝙ mulier tpe conceptus adulterauit? Dicit Pan. in d. c. transmissæ. & c. ꝑ tuas. eod. ti. ꝙ si eo tpe maritus cohabitabat vxori reputabitur legitimus: quia cùm possit esse filius vtriusque, debemus fauore filiorum præsumere, ꝙ sit mariti potius, quā adulteri. pro quo est text. in l. miles. §. defuncto. ff. de adul. & facit l. q̃n semper. ff. de in ius voc. Et idem dicit de filio concubinæ in domo retentæ: vt. s. semper pręsumatur filius concubinarij, vt habet glo. in c. Michael. de fi. presb. Secus si tanto tempore fuisset absens, quòd eum generare non potuisset. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. l. filium. Sufficit autem si cum ea fuit ante partum per sex menses & vna die, ita quòd natus prima die septimi mensis censebitur eius filius, ff. de statu homi. l. si septimo.

15 Decimotertio † quæritur, vtrum filius legitimatus per sequens matrimonium sit legitimus quo ad oīa, vt succedat? Et dicit Pau. in c. tanta. qui fil. sint leg. post glos. ꝙ sic: ēt vt succedant in feudo & iure patronatus. Et sic habes inferre, quod ēt in materia restringibili appellatione legitime nati venit legitimatꝰ per sequens matrimoniū: quia fingitur legitime natus, prout ēt tenet Iac. de Bel. & Host. & cōiter doc. Nec obstat c. naturales. in lib. 16 feu. ti. si de feu. & c. ¶ † Vbi dr̃, quod naturalis legitimatus non succedit in feudis: quia intelligitur de legitimato ꝑ rescriptū principis: q̃ legitimatio cùm sit stricti iuris, tanq̃ dispositio contra ius, est restringenda, vt in c. cum dilecto. de cōs. & affi. matrimonium autem tā quam fauorabile purgat oīa præcedentia. Itē si rescriptū princ pis pōt talem habilitare ad feudū, si de hoc fecit ibi mentionem, vt notabiliter vult ibi glo. ergo a fortiori matrimonium sequēs, quod trahitur retro, & fingitur contractum ante natiuitatem filiorum. Et sic sūt isti hñdi, ac si legitime descendissent fauore matrimonij, ꝓ quo est bonus tex. ī c. cū in cunctis. de elect. vbi dr̃, quod promouēdus in epm̃ dēt esse legitime natus, & de legitimo matrimonio: non tñ legitimatus per sequens matrimoniū eligi pōt in epm̃, vt no. gl. & cōmuniter Doct. in c. innotuit. de elect.

17 Decimoqvarto † quæritur, an filius legitimatus per rescriptum principis succedat cū alijs filijs: puta quidam habens filios naturales, tantum, fecit eos per principem legitimari, & tractu tpis ducta vxore suscepit ex ea filios legitimos: quæritur, vtrū legitimati succedere debeant cum legitimis? Et causa quærendi est: quia cessente causa priuilegij, cessare dēt priuilegium. 16. q. 1. generaliter. & hoc sequiť Dir. Sed cōtrarium tenet Ray. de For. quæ sequitur Bar. in l. ex facto. ff. de vulg. & pup. per reg. factum legitimè, de reg. iu. lib. 6.

quia

quia ex quo legitimatio perfecta fuit, nō dēt ex facto ſupueniente retractari. Et idē Pan. in c. p venerabilē, q. fil. ſint leg. & hoc eſt verius.

18 DECIMOQVINTO † quidam dimiſſa concubina, ex qua filiū habuit, duxit vxorē, ex qua ēt filios habuit. quia mortua, contraxit cū ſua concubinæ: & ita filius legitimatus eſt. q̄ritur an natus ex concubina ſuccedet in toto, vel in pte maiori, vbi primo genitus ſic ſuccedere cōſueuit? Et dicit Hoſ. & Bar. Brix. quod ille obtinebit, qui fuit primo legitimatus .ſ. natus de mr̄imonio primo, quia non ſufficit ad hoc quod alius patri ſuccedat, quod ſit primo genitus, qm̄ dū erat illegitimus, ſi pater deceſſiſſet, non ei ſucceſſiſſet. d. l. tāta. Et idē Di. li. 1. ti. 85. & d. Ant. in d. c. per venerabilē. Io. ēt An. in c. ſi pte, de reſc. li. 6. per illā decretalem & c. q̄uis. eo. ti. li. 6. per c. ſi apoſtolicæ. de p̄b. eo. li. dicit, quod legitimatus nō præfertur, licet fuerit ptimogenitus. Et hoc idem concludit in reg. ſine culpa. in mercu. & potuit Bald. in l. eam quā. C. de fidei. & Ge. in d. c. ſi pro te. Nam ſi iſte eſſet legitimatus per ſubſequens mr̄imonium ſecūdo loco cōtractū: tunc erit caſus in d. c. ſi pro te. quod dēt præferri ſecundo genito cui erat iā ius acquiſitū ante legitimationem vigore conſuetudinis. Si vero legitimatio erat facta per modum reſtitutionis, tunc erit caſus in d. c. ſi apoſtolicæ. & in d. ca. q̄uis. Et addit Ioa. Andr. in p̄dicta regula, ſine culpa. quod nō prǫiudicatur ei cui ante eſt ius q̄ſitū, ſeu q̄dā ſpes. Sed intellige qñ iſta sūt certa, quia ſi ſpes eſſet, ſed incerta, hoc attēdi nō dēt, qa hæc incerta ſpes, q̄ hr̄e pñt, venientes ab inteſtato, impedire non dēt teſtatorem viuētē, ne in vita ſua diſponat in bonis ſuis legitimationē filij p reſcriptū principis impetrandā cū talis ſpes mere pendeat in caſu fortunæ, nec de pñti aliqua ſit ſpes in re, vel ad rem. ſecus ſi ſpes non eſſet incerta, ſed aliqualiter certa, vel eſſet ad rēm uel in re prǫſenti, vel futuro aliqualiter certa, cum non videat tunc pendere ſolū a caſu fortunæ, ſed ex aliquo iure præcedente, vt no. Bart. in l. fin. C. de pact. Adde ꝙ not. Pan. in c. licet. de voto. quod licet in reb. priuatis fiat diuiſio regulariter, inter filios tñ in dignitate primogenitus alijs præfertur: & ſic alij ſine ſua cā priuabūtur ēt legitima, caſu quo pater non haberet niſi dignitatē ſæcularem. Et hoc fuit inductum pp bonum publicum, ne dignitas minueretur, aut eſſet multitudo principatuum, quæ eſt noxia & ſm aliquos melius eſt aliorum filio diſperſio inter nobiles, quā hæreditatis diuiſio.

16 DECIMOSEXTO † quæritur, quis filiorum ſuccedet, vbi ſuccedit primogenitus, & duo ſimul naſcuntur? Et dico impoſſibile eſſe duos infantes ſimul vno impetu de vtero materno procedere, vt eſt tex. in l. Arethuſa. de ſta. ho. Sed caſus eſt poſſibilis in diuiſione prægnantis mortuæ habentis gemellos. quo caſu dico, quod me ſuccedet quē princeps ordinauerit, cuius ſit tale regnū, vel dignitatē primo conferre puta, perinde eſt ac ſi nullus eſſet, qui habeat ius in dignitate, vel regno, cum duo ſuccedere nō poſſint, vel nō debeāt, & vterq; horū æquale ius habeat. Alij tñ aliter ad hoc rñdent, vt recitat Sum. Roſel. in titu. Filius. §. 13. Quantū vero ad res priuatas, vterq; ſuccedet æqualiter, vt patet ex dictis. §. priore. in fi.

20 DECIMOSEPTIMO † quæritur a Barto. in l. Gallus, de li. & poſth. in 4. colu. cui ſuccedit filius, de quo dubitatur, an ſit filius huius vel illius viri, & ſi mulier poſt duos dies a morte primi viri contrahat cū ſcd'a, & pariat nono mēſe, ita ꝙ partus poſſet eſſe vtriuſque? Et dicit Iac. de Bel. primo inſpiciendum eſſe cui aſſimilatur. ꝙ ſi non apparet, inſpiciendum eſſe in cuius domo natus eſt, vt l. ſi vicinus. C. de pup. alias nullius filius dicetur. qd' .ſ. eſt inconueniens. Sed Bart. reprobat, ꝙ dicit de aſſimilatione, quia aſſimilatio iſta contingere p̄t ex cogitatione mulieris tpe conceptus, vt l. quǫret aliquis: de verb. ſign. Vñ putat prius inſpicienda ſigna conceptionis, quæ ſi non apparent, ſtandū dicit conſuetudini mulieris quanto tpe parere conſueuerit. ꝙ ſi nec hoc appareret, ſtandū dicit iudicio medicorum peritorū vel obſtetricum, ut l. 1. ff. de vent. inſp. quod ſi non apparet, recurrendum dicit ad id, ꝙ frequentius accidit. Ego vero dico, ꝙ cōiungenda ſunt ſimul ea, q̄ dicit vterq; iſtorū nec bene dictum Iac. reprobatur a Bar. quia licet illa aſſimilatio ſit poſſibilis, non tñ probabilis, qa raro accidit. Vñ vbi per coniecturas proceditur, vt hic, ſufficit aſſimilatio, quæ facit p babilitatē, cū in pluribus ſit vera. Et ſi nullo probabili mō veniri p̄t in notitiam veritatis dico, quod eius in cuius domus natus eſt, vel forte dici poſſet, ꝙ æqualiter ei vtraq; hæreditas prouidebit ad arbitriū principis: cū non appareat, q̄ magis obligetur. & iſte non debeat priuari in ſubſidijs. Sed primū eſt melius:

21 DECIMOOCTAVO † quæritur, qūo ſuccedūt filij, qui ſunt banniti, vel filij bannitorum? Et dico multa, quorum ēt quædā ſup. tacta ſunt in ti. Bannū. ¶ Primum. Banniti. ſec. Iac. de Ar. perdūt propriè ea, quæ ſunt iuris ciuilis pro-

prij illius ciuitatis vñ sũt banniti: q̃a sec. Bar. in l. tutelas. ff. de ca. di. Bart. in l. ex facto. ff. ad Treb. verũ dicit solum in illis bãnitis, quib. ciuitas bellũ indixit, vt possint impunè offendi: vt l. amissione, ff. de cap. di. Vnde iura cõia nõ ꝑdũt. ¶Scd̃m. Bar. tñ in d. l. amissione. dicit, ꝙ ad hoc, ꝙ talis bãnitus perdat ea, quæ sunt talis ciuitatis duo requiruntur, quæ in d. l. ponuntur. Primo, ꝙ fuerit inobediens, & aufugerit ab illius imperio cui subest: & sic est bãnitus. Scd̃o, ꝙ in hostiũ numerũ se conferat. ꝙ eũ intelligo facere, vbicũq; sit qñ ẽm formã statuti põt ĩpunè offendi: q̃a tali est indictũ bellũ, & hr̃ ꝓ hoste. vt in l. hostes. ff. de ca. ¶Tertiũ. Ex his sequit̃ decisio multarum q̃õnũ, de quib. consueuit dubitari, an. s. bannitus possit facere testm̃, aut istitui, aut succedere ab intestato, & hmõi: quia si non põt offendi ĩpunè, nihil ꝑdit: si vero offendi p̃t impunè, si quidem vellet facere testm̃, vel instituere in testõ valido solũ ẽm statuta illius ciuitatis, cuius ꝑdit iura, non valeret. Si vero faceret de iure cõi valeret, quia iura cõia nõ ꝑdidit, Et eodẽ mõ si hr̃ditas ab intestato delata sit ẽm formã illorũ statutorũ nõ capit. ꝙ secus, si de iure cõi. Per hoc ẽt non perdit iura cõia dicit Bar. in d. l. ex facto. ꝙ filij nati post bannimentũ, faciunt deficere cõdõnem fideicõmissi. s. relicti, si d̃cesserit sine liberis. ¶Quartũ. Bãnitus imperij, & non alicuius ciuitatis, aut regni tm̃. sec. Bar. in d. l. amissione. æq̃paratur deportato. de quo in §. seq. & vt ibi patet, perdit ea, q̃ sunt iuris ciuilis, s. ciuium Romanorum, seu iuris cõis, vel simpliciter.

22 Decimonono † quæritur, q̃uo succedit filius deportat⁹, aut deportati? Et dico multa. ¶Primũ. Bar. in d. l. ex facto. dicit, ꝙ ꝑ deportationẽ. i. ꝑpetuũ exiliũ p̃r ꝑdit ea, q̃ sunt iuris ciuilis: vt l. q̃dã, ff. de pœ. cuiusmodi ẽ p̃ria p̃tas. Inst. de pa. po. in prin. ¶Scd̃m. ẽm eundẽ ibidẽ filij añ deportationẽ cõcepti faciũt deficere cõdõnẽ fideicõmissi relicti, si d̃cesserit sine liberis: sec⁹ si cõcepti fuerint post. ꝙ itellige expectata morte nãli deportati. Nati quoq; post deportationẽ, ẽm eundẽ ibi, sunt l̃timi: q̃a m̃rimoniũ durat. C. de diuort. l. 1. & tñ ñ sũt ĩ p̃ria p̃tate: q̃a illã ꝑdidit, vt dcm̃ ẽ.

23 Vigesimo † q̃ritur, vtrum ingratitudo sit cã̃ sufficiẽs reducẽdi l̃timatũ ad illegitimationem? Et Bal. distinguit dicens, ꝙ sic in l̃timatione ꝑ rescriptũ principis, non ãt ꝑ sequẽs m̃rimoniũ vt in c. si filij nati. si de feu. fu. contro. in vsi. feu. & idẽ Lud. de Ro. in suis singu.

24 Vigesimoprimo † q̃ritur, vtrum p̃r & m̃r teneant̃ alere filios: & quis eorũ, si diuortiũ fiat? Et dico, ꝙ alere tenentur: de quo sup. Alimenta §. Fallit tñ hoc in casib. quinque, quos not. Pano. in c. cum haberet. de eo qui dux. in vxo. quã pol. Primo, si filius eum accusauit: vt l. si quis a liberis. §. ita iudex. ff. de lib. agn. Scd̃o, si pater ipse eget, quia non tenetur vltra, q̃ põt d. l. si quis. §. sed si filius Tertio, si filius cõmisit crimen ingratitudinis contra patrẽ, l. cũ patrẽ, C. de alen. li. in gl. Quarto si filius hẽt artẽ, vel aliud vnde viuat. d. §. sed si filius. & §. alimẽta ibidẽ ꝙ tñ Bart. in tract. alimentorũ limitat, nisi filius sit nobilis, quẽ dedeceat in tali arte operari. Quinto, ex oĩbus causis, ex quib. pater filiũ põt exhæredare. de quib. inf. Hæreditas, scd̃o per totum: & infra, ingratitudo. Mater tñ nõ tenetur, nisi pater, & eius ascendẽtes nolint, aut nequeãt alimentare, vt sup. Alimẽta. §. 1. Si aũt diuortiũ fiat, apud quẽ debeat filius alimentari, iudex æstimabit pensatis circunstãtijs: puta, q̃a minor triennio apud matrẽ, & hmõi: vt no. in l. vnica, C. de diuor. fac. & apud quemlib. edu. & in auth. si p̃r. ibidẽ posita. vbi patet, ꝙ si p̃r fuit cã̃ diuortij, nutrietur apud matrem expensis matris locupletis, nisi p̃r sit minus idoneus: quia tunc apud matrem locupletẽ, nisi alter eorũ esset infidelis: quia apud fidelem alendi sunt filij: vt per d. sup. Baptismus 4 §. 6. & 7.

25 Vigesimosecundo † quærit̃, vtrum filius teneat̃ patri, ac matri de alimentis aut alijs? Et dico, vt colligitur ex Ale. in 4. par. Summ. trac. de quarto ꝑcepto, ꝙ tenetur ad tria ex ꝑcepto. Primo ad dilectionẽ non cõem oĩb. sed ꝑcipuã, nec retẽtã in corde, sed ostensam aliq̃n signis: vñ excusari non vr̃ a mortali, si amoris signa nunq̃ parẽtib. ostendit, sed semper dure loquit̃. Scd̃o, ad obedientiã circa rẽ familiarem, & multo magis in necessarijs ad salutẽ: sicut sunt spectantia ad bonos mores, in quib. si obedire contemnat, est mortale. secus si nõ obediat non ex cõtemptu, sed ignoranter, vel raro sine contemptu. Et per contemptum intelligo hic obstinationẽ & pertinaciam animi. Vnde est veniale, non obedire ex negligentia, vel sensualitate. Tertio adsubueniendum in necessarijs. Et magis eis, etiam infidelibus, q̃ extraneis fidelib. vt no. gl. dist. 30. c. 1. & di. 42. quiescamus. & dis. 86. non satis. Et magis patri, quam filio in necessitate extrema, sec. Cyn. in l. 2. C. de pa. qui fi. dist.

26 Et † cũ dicit̃, ꝙ amor magis descendit, quã ascendit l. isti quidem, §. fin. ff. quod met. cau. l. liberorum. ff. de verb. sig. l. liberti. & ibi glo. ff. de

ff.de inoff.test.sec.Iac. ibidem : verũ est,quo ad ordinem dilectionis,non aũt quo ad effectũ obligationis : q̃a per natiuitatem filiorũ aui cōdictio deterior fieri non dẽt,qui iã hẽt filium obligatũ.vide sup. Eleemosyna.§.non obstante quod dr̃ sup.Charitas.§.2.ꝙ.s.parẽtib.magis tenemur exhibere honorẽ, sed filijs magis prouidere,quia hoc verũ est, quantũ ad thesaurizare, se prouidere de patrimonio, non quo ad subuentionem pñtis extremæ necessitatis.Bart.tñ in l.si quis a liberis.ff. de li.agnos. post gl.dicit fortius esse vinculũ quo pater filio, quam quo filius patri tenetur; quia pater tenetur alere filium iure naturali,econuerso autem iure gentium.Sed dico primo hoc esse verum solum quo ad thesaurizare,& alere constituta hæreditate.

27 VIGESIMOTERTIO † quæritur,vtrũ filiusfamilias matre viuente emancipatus acquirat vsumfructũ in bonis maternis?Et dico,ꝙ sic pro virili.i pro media parte, si est vnus filius,& pr̃ pro alia post mortem matris. Casus est C.de bo.mat.l.si viua mater.Idẽ dic in nepotibus,& pronepotib.& idem dic si sunt plures filij:quia pro virili parte simul cũ patre.Si autem aliqui sunt emancipati,aliqui in patria ptãte,pro virilibus partib.venient omnes:sed vsusfructus non emãcipatorũ remanebit apud patrem:vt in dict.l.si viua.In alijs autem bonis aduentitijs non erit idem, sed solum in maternis: vt no.gl.in d.l.si viua.

28 VIGESIMOQVARTO † q̃ritur, vtrum filius possit agere cõtra patrẽ?Et dicit Pa.in c.non est.de spon. ꝙ sic, rõne peccati, alias non est admittendus: vt no.gl.in c. si ecclesia.23.q.4. Sed glo.in c.q̃ritur.2.q.7.tenet ꝙ põt, ſm canones.conqueri tã in ciuili, q̃ in criminali negotio:ſm leges vero non,nisi in cã castrensi. ciuiliter.ff.de iud.l.lis nulla. & ẽt in quasi castrensi.ff.de fur.l.si quis vxori.1. rñso.non tñ de furto,sed actione in factũ.C. de dol.ma.l. superstite. Et hoc si non est emancipatus: sed emancipatus p̃t agere petita venia, & impetrata.C.de in ius vo.l.vlt. Sed in criminali cã non auditur.2.q.1.prohibemur.nisi iniuriam in episcopum commiserit.C.de pa.po.l. congruentius. Potest etiam implorare officium iudicis pro alimentis iniuste negatis.

29 VIGESIMOQVINTO † quæritur,vtrum appellatione filiorũ vel liberorũ veniant naturales tm̃?Et dicit Pan.in c. in pñtia.de ,pb. ꝙ aut apparet de tacita volũtate disponẽtis, siue ex verbis positis i dispositione,siue qa est eadẽ rõ de legitimo,sicut de naturali: & tũc veniunt ẽt naturales, siue tractetur de pœna siue de cõmodo,siue in legibus,siue in statutis,vel testis,& hmõi. Si vero nõ apparet de mẽte:tũc si tractetur de cõmodo,veniunt ẽt naturales.35.q.7.c.vnico. & hoc ex benigna interpretatione potius, q̃ ex significatione propria quia ex propria significatione noĩe liberorum,vel filiorum veniunt solummodo naturales legitimi, non aũt adoptiui,vel naturales tm̃:vt in l.si ita quis.§.fi.ff.de le.2.Spurij aũt, & nati ex coitu dãnato non veniunt, etiam vbi tractatur de commodo. Sed glo.in cle.vnica.de bapt.cõcludit,ꝙ noĩe liberorũ, seu filiorum non veniunt naturales. ꝙ Paul. dicit verum,vbi verbũ,filij, ,pfertur a lege: quia intelligit de ista sobole:si autẽ ab hoĩe, intelliguntur naturales, nisi cõiectura dignitatis sit in cõtrariũ : vt no.C.de insti.& sub l. gñaliter.vbi apostilla Ia.de Are. dicit,ꝙ filij naturales comprehenduntur noĩe liberorũ, si nascunt̃ in facie mr̃imonij.Si vero non nascuntur sub velamine mr̃imonij,hoc est, ſm formã cum inhibitio.de cland.desp.non comprehenduntur. hæc Card.in d.cle. Sed magis placet opi.Pan.licet fortẽ vna sit glossanda ꝑ aliã. Addit aũt gl.in d.cle. ꝙ appellatione liberorũ comprehenduntur nepotes ex filijs & alij descendentes.ff.de ver.sig.l.liberorũ. secus si dixisset filij,quia appellatio filiorum regulariter non cõprehendit nepotes.Instit. qui da.tu.in te.pos.& idẽ Pan.& Car.in d.cle.

30 VIGESIMOSEXTO † quæritur, vtrum filius spurius dicatur de familia pr̃is? Et dicit Bart. in l.itẽ in ptãte.ff. de his, qui sunt sui vel ali. iu. ꝙ filius naturalis tm̃ non est in potestate pr̃is:nec spurius:imo nec dr̃ filius: vt in auth. quib.mo.na.effi.sui.§.fi.quod limita vt sup.§. priore. Et facit ad statutũ dicens.§. ꝙ si quis capit aliquẽ de familia, vel de filijs aliquorũ, habeat mille:quia capiẽs bastardum non habebit præmiũ,quia non dr̃ filius.Adde etiã ꝙ dicit Bar.in l.tutelas.ff.de ca.di.vbi quęritur, si statutum dicit,ꝙ nobilis de patrimonio delinquens puniatur in plus q̃ popularis, vtrũ bastardus dicatur nobilis de patrimonio? Et allegabant quidam illa iura, quæ dicũt,ꝙ bastardus non dicitur familia: vt l. pronunciatio.ff.de ver.sig.& Inst.de succes. cog.§. vulgo. Sed ipse dicit, quod illæ leges nihil faciunt:quia disponunt per nomen iuris:vt est agnatio, & familia. Sed statutum prædictum disponit per nomina naturalis:quæ ita cadũt in bastardum,sicut in legitimum.

31 NOMINA † vero familiæ sunt nomina ciui-

ciuiliũ, quæ non cadunt in bastardum, vt d.l. tutelas. Et intelligit̃ nobilis de patrimonio.i. de nobili patre natus, in quo non attẽditur patria ptãs. Si aũt statutum dicit oẽs de tali domo, an contineatur bastardus, dicit aduertendũ, vtrũ hæc appellatio, de domo, siue bastardus sit iuris ciuilis, vel naturalis. Et quantum ad propositum est iuris ciuilis: quia appellatio naturalis apud oẽs est vniformis, vt pater, & mater, &c. Appellatio autem ciuilis est difformis ẽm gẽtiũ & ciuitatum diuersitatẽ, vt in l. omnes de iust. & iu. Hæc autem appellatio, de domo, assumitur diuersimode, quia qñq; domus assumitur ꝓ agnatione, vt l. cum vnus. ff. de alt. le. & ff. ad Syl. l. 1. Qñq; pro omnib. habitantib. in eadem domo, ut C. ne li. po. l. 1. Hoc ẽt videmus hodie cõsuetudine inductum in q̃busdam locis, vt dicãtur de eadem domo oẽs, qui portant eadem insignia: seu arma & volẽtes diuidere domũ, diuiduntur insignia seu arma. Est ergo hæc appellatio ciuilis, & ẽm diuersos modos intelligendi cadere potest in bastardum, & nõ cadere: quia ꝓ eadẽ agnatione non cadit in eũ, in quem tñ cadit, si sumat̃ pro oĩbus descendẽtibus ex eodẽ sangnine. Et de hoc vr̃ tex. in l. pronunciatio. de ver. sig. Si aũt sumatur pro oĩbus habitantib. non attendit̃ an sit vel nõ sit bastardus, sed solũ habitatio. Si vero sumat̃ pro oĩbus portãtib. eadem insignia, cõprehẽdi põt, vt no. ꝑ leges p̃dictas.

32 VTRVM † autẽ filius teneatur credere matri dicenti eũ illegitimũ: sup. Adulteriũ. §. 2. Vtrũ filius natus post votũ castitatis parentũ, vel qñ alter repetitus est de religione, sit legitimus: inf. Matrimonium. 7. §. 5. Vtrum filius aut filia possit nubere sine licentia patris. sup. Dos. §. 4. Vtrũ filius possit nouere: if. Votũ. 4. §. 5. & 6. Et vtrũ eleemosinas facere? sup. Eleemosyna. §. 5. par. 4. Vtrũ possit intrare religionẽ? inf. Religio. 2. §. 10. 11. & 17. Vtrum filij illegitimi possint ordinari? inf. Illegitimus per totum. Vtrum filius acquirat sibi, & nõ alijs fratribus? inf. Peculiũ. 2. §. 17. Vide etiam de ista materia. sup. Adulterium, & Expositus. & inf. Hæreditas, & Illegitimus, & Seruus.

FILIVSFAMILIAS dicitur, qui est in potestate patris vel parentis ut accipitur in l. 2. filij. ff. de his, qui sunt sui vel alien. iur. sicut filius emancipatus dicitur, qui extra patris est potestatem.

FISCVS est bursa Cæsaris vel principis. 17. q. 2. maiores. Vel hodie eũ saccus regius, in quem deducuntur bona bannitorum vel proscriptorum, & sic accipitur ff. loca. l. sed. ædes. §. fiscus. Vel hodie est saccus sine conscientia, imbursans omnia male quæsita. ff. de calum. l. in hæredem. & ff. de inoff. test. l. Papinianus. §. meminisse. & turpia lucra etiam ab hæredib. extorquet, licet crimina sint extincta. d. l. in hæredẽ in prin. Vtrũ autem præferatur alijs creditorib. inf. Restitutio. 7. §. 5.

¶FLAGELLA quomodo sint satisfactoriã, inf. Satisfactio.

FORMA est, quæ dat esse rei. sec. Innoc. in rubr. de conse. eccl. vel alta. quæ si omittatur in sacramentis, nihil fit. 1. q. 1. qui perfectionem in gl.

¶FORNICATIO, inf. Luxuria.

FORVS est exercendarum litium locus nefando dictus. de verb. signifi. forus. quem forum quis sortitur eo modo. quo gloss. 3. q. 6. c. 1. declarat per hos versus.

Contractus, crimen, reus, res, religioque.
Vir ratio similis, vel prouocas, atque recusat.
Excedit uisus, vel si consentit vterque.

Quorum expositionem vide ibi cum allegationibus. Et quantum ad crimen, sup. Confessor. 1. §. 13.

¶FRATRES quomodo diuidant. acquisita per aliquem ipsorum, inf. Peculium 2. ¶Fratrum differentia duplex, Hæreditas 2. §. 6.

DE FRAVDE.

1 *Fraudem qua proprie in factis sicut & dolus in verbis tripliciter committi, nec sine dolo esse posse.*

2 *Fraudare nemo eos videtur, qui sciunt, ac consentiunt, quanquam & is fraudem facere videatur qui quod facere debet, non facit.*

3 *Fraudem contra legem, & legi facere quando quis dicatur. Et idem multipliciter ac varie contingere posse, de quibus hic. Et qui in his delinquunt, legẽ prauaricari dicantur in cõspectu Dei non excusandi.*

1 FRAVS † sec. S. Tho. 22. quęst. 55. ar. 4. & 5. proprie est tantum in factis, sicut dolus, qui principaliter est in verbis, fit tripliciter, corde, verbo, & opere. Vnde sec. Pan. in c. ex tenore. de rescriptis. fraus nõ potest esse sine dolo, licet dolus possit esse sine fraude. Ex quo infert, ꝙ dolo insit fraus, sicut specie genere. Vtrumque autem horũ, i. fraus & dolus nemini dẽt patrocinari, vt in d. c. ex tenore.

2 FRAVDARE, † etiã nemo vr̃ eos, qui sciunt, & consentiunt. ff. de reg. iur. l. nemo. Fraudem quoque facere videtur etiam is, qui non facit quod facere debet. ff. de his, quæ in fraudem creditorum facta sunt. l. in fraudem.

3 FIT † autem cõtra legem, qñ fit contra illud qđ per legem significatur, nulla tñ pallatione quæsita: sed fit fraus legi, quando fit

con-

cõtra significatum legis palliatione quæsita. ff.de leg.l.contra leges.Quod quidem contingit multipliciter : Aliqñ quidẽ de persona ad personam,sicut qñ mulier vult donare viro, aut econuerso cum nõ possit.de do.inter vir. & vxo.c.vlt.supponit aliã personam : puta ꝙ soluat eius creditori,vt ff. de donat. inter vir. & vxor. l. hæc ratio. §. vlt. Similiter si tutor, qui emere non potest rem pupilli,interponit aliam personã quæ emat.Aliqñ fit rei ad rem: sicut cũ quis dat fructus filiofamilias, vł simile, vt vendat pro eo quod pecuniam mutuo dare nõ põt.l.4.§.1.ff.ad Maced.quia idem est ac si mutuaret.arg.14. q.3. pleriq; 1.q.1.sunt nonnulli.Aliqñ fit unius contractus ad alium cõtractum cõtrarium:vt cum vxor vendit viro,quod intendit donare.l.si sponsus.ff.de donat. inter vir.& vxor. arg.16.q. 3. si sacerdos Aliquando,fit vnius contractus ad aliũ cõtractum similem:vt cum mulier, quæ fideiubere nõ potest, facit se principalem debitricem.l. quamuis.§.si cum essem.ff.ad Velle.sent.& omnes tales præuaricantur legem,& in cõspectu Dei non excusantur . & facit quod no. in c.intelligentia.de verb.sig.& in c.quanto , de priu.& in ca.constitutus. de concess. præb.

DE FRIGIDITATE.

FRIGIDITAS , quomodo impediat matrimonium, infra , Matrimonium 8.impedimento 16.

DE FRVCTIBVS.

1 *Fructus qui dicantur,& in quotuplici sint differentia . Et his,qui partim naturales partim industriales sunt,viri boni arbitrium uersatur,i.hoc an naturalium,an industrialium note censendi sint .*

2 *Possessor bonæ fidei , an fructus rei bonæ quoque fide possessæ suos faciat , & quid si non faciat,de quibus fructibus ad restitutionem tenetur. Item qui de lucro facto ex re,quæ de se lucrosa non est .*

3 *Possessor bonæfidei , de quo proxime , an huiusmodi fructus vsucapere possit.& quid de possessore mala fidei,remissiue.*

4 *Fructus alicuius rei quinam sint,aut dicantur.*

1 FRVCTVS † dicuntur,qui supersunt deductis expensis factis gratia fructuum quærendorum , colligendorum , & conseruandorum , tam in bonæ q̃ in malæ fidei possessoribus,etiam in prædonibus. ff.de pet.hær.l.si. ante.§. fructus & l. placet.in fi. C. de feu. & lit. expen.& sec. Bartol. in l. ex diuerso.ff. de rei uẽd. Quidã sũt naturales:ut poma , & hmõi, quũ naturam producit,& sic vt producit, vtimur . Alij sunt partim naturales , partim industriales,vt lac, lana, segetes, vinũ,& hmõi q̃ sunt naturales inquantum producũtur a natura: & industriales inquantum in alia specie ipsius vtimur ex industria : vt d.l.ex diuerso: & l.certũ.C.de rei ven.Et de his cõiter dr relinq. arbitrio boni viri an sint naturales vel industriales, vt si plus versat de industria hominũ dicant industriales:vt de vino,lana, caseo,& hmõi ar.l. quærit. ff. de stat.ho. & 4.q. 3.hermaphroditus . Si vero magis de natura, dicãtur naturales. Alij sunt industriales solũ , sicut qui ex artificio, negociatione, vel hmõi acquirũtur,qui alio mõ dicuntur ciuiles , eo ꝙ nõn perueniunt ex re, sed hoĩs prouisione percipiuntur ꝑ rem : vt est pensio , domus, & hmõi: vt l. si nauis. ff. de rei uen.& l.domũ C.eo.Est istorum quidam sunt honeste percepti,quidam inhoneste:vt si locaui domum ad exercendum quæstum inhonestum. l. ancillarum.ff.de petitione hæreditatis.

2 PRIMO † vero quæritur , vtrum bonę fidei possessor fructus rei bona fide possessæ faciat suos? Et dico,vt collegio ex ca.grauis.de rest.spo.& d.l.ex diuerso.cum ibi not.ꝙ quia longa est distinctio doct.quo ad forum contẽtiosum,eã committẽs,dico quantũ ad cõscientiam hoc esse tenẽdum ꝙ oẽs fructus tam naturales q̃ industriales , siue cum titulo possideat,siue sine titulo,restituet tenet, si extẽt. si verò cõsumpsit, tenetur solũ restituere,inquantũ factus est locupletior,puta quia in eã re impendit, in quã oportuisset expẽdere tñ de suo , vel aliqua emit , ex quibus ampliauit patrimonium suum.Facit d.l.certũ. & l. si me & Titium.ff.si cert.petat. Verum tñ diminuet de fructibus industrialibus rei lucrosæ: quam tũ industria sua æstimanda est in dicto negotio exercitata in vtilitatẽ seu augmentum dictorum fructuum accipiẽdorum: quia nemo militat stipendijs suis . De lucro aũt facto ex re quæ de se nõ est lucrosa dic inf. Restitutio 1.§.1.Si vero non est factus locupletior , non tenetur de cõsumptis.ff.de pet. hær. l. vtrum. ex quo dolo non desijt possidere.

3 SECVNDO † queritur, utrum prælatus bonæ fidei possessor possit vsucapere fructus prædictos?Et dico primo,ꝙ q̃d sit vsucapio, dicã inf.suo loco.Et scd'o dico sec.Pano. in d.cap. grauis,ꝙ fructus naturales indubitãtes vsucapit per trienniũ.s.spacio triennij,ut no.in l.sequitur.§.1.ff.de vsucap. & facit l.in bello.§.si quis seruũ. ff. de ca. Alias aũt cũ fecerit suos, nõ põt vsucapere:quia ꝙ meum est vsucapere non possũ.l.in bello.& vł tex.in d.l. sequitur.§ .lana.Sed bene vsucapit aduersus iudicis

cis officium: per quod restituere tenebatur, quia possum præscribere rem meã aduersus actionem, quia poterã cogi ad eius restitutionẽ, vt est tex. in d. §. si quis seruum. Et hoc voluerũt gl. & Bar. in d. l. sequitur. in §. fructus. Et sic patet, ꝙ in conscia post triennium bona fide transactum erunt sui oẽs qualitercunque: nec restituere tenetur. De possessore autem malæ fidei, quõ teneatur, Restit. 3. §. 9.

4 Tertio † quæritur, qui sint vel dicantur fructus rei alicuius? Et dico, vt patet ex dictis ꝙ sunt illi qui supersunt deductis expensis factis gratia fructuum quærendorum, & congregandorum & cõseruandorũ. ff. de pet. hæ. l. si a dño vel patre. §. fructus. & l. plane. in fi. & C. de fruc. & li. expen. l. 1. vbi dr̃ ꝙ fructuũ nomine continetur quod iustis sumptib. deductis superest, nec põt aliquis casus interuenire, qui hoc genus deductionis impediat. ff. fam. ercis. l. fundus. ff. sol. mat. l. fructus. Vnde fructus intelligitur deductis necessarijs impensis. ff. de ope. ser. l. fructus. Et hoc non solum in bonæfidei possessoribus naturalis ratio expostulat, verum etiam in prædonibus, vt dicitur in d. §. fructus.

FVGERE.

1 *Fugere in carcerato num liceat. Et an effugiẽdo peccet. Et quid de auxilium suppetentibus.*

2 *Fugere incarceratus, an si possit, teneatur. Et quid de prælato, an persecutionem aufugere possit.*

1 Fvgere † incarcerato licet, si tenetur iniuste, vt clarum est: si vero tenetur legitime, distinguendum est: quia si tenetur non propter mortem aut abscissionem membri inferendã: sed ꝑꝑ aliud, puta ad punitionem, vel huiusmodi, sic non licet. Facit ꝙ not. gl. in c. ius gentium, dist. 1. Si verò tenetur ad mortẽ vel abscissionẽ membri, sec. Do. Ant. si peccatum est manifestum, peccat fugiendo vt in peccato perseueret: si verò vt pœniteat, nõ licet: tñ si fugit, non tenetur se restituere. Secus si occultum: quia põt fugere. Et hoc seqtur Su. Ang. sed melius idistinctè tenet Sum. Ras. ꝙ fugere põt sine peccatũ si publicũ, siue occultum, ẽt post sñiam datã: quia ita sentit S. Th. vt patet sup. Accusatio. §. 16. vbi non habet contradictionem in fuga. & idẽ Alb. & Ray. & Asten. & Pet. de An. post alios in cle. pastoralis, de re iudicata. Sed inde non licet fugere faciendo violentia alicui: quia tũc haberetur iniustũ bellũ, nec similiter sec. Henricum de Gandauo. 9. quol. licet infringendo carcerem: puta si iudex dãnatum in carcere dimittit sine vinculis, negligẽs carcerẽ firmare absq; oĩ iniuria iudicis, qui nullũ ius habet in substãtia corporis, põt suũ corpus abducere, quemadmodum si quis agrum suũ sepiat nulli licet transire ꝑ illum rumpendo sępẽ: si tñ sepes non fuerit, licitum erit transire per agrũ. Et, quod plus est, si ꝑcipiat iudex ne in carcerẽ exeat: tamẽ si non oporter, ꝙ vincula & carcerẽ dirũpat, vel quicꝙ simile faciat circa aliquid in quo ius habeat, obedire non debet. Et idem dico de suffragãtib. quia licet modo faciat bono fine & sine violentia alicuius, maxime custodis. Eodem modo fugere licet, ẽt post sentẽtiam datam ei, qui quæritur vt capiatur, non tamen cum violentia officialium violentiũ cum capere, quia ipsi habent iustum bellum contra ipsum. 3. qu. 5. non putes. 11. q. 3. qui resistit, & sic eos impugnando mortaliter peccaret: & similiter auxiliantes.

2 Vtrvm autẽ fugere teneatur qui potest, & S. Tho. vr̃ velle ꝙ sic, eo ꝙ nõ fugere sit se occidere. Sed dici põt, ꝙ non tenetur fugere licet possit, q̃a põt patienter ferre, vt de suis excessibus fiat ius, & sic se occidere patiẽdo occisionem, non peccatum, sicut etiam non se occiderũt martyres, qui fugere aliquando potuerũt. An vero possit prȩlatus fugere persecutionem, vide sup. Episcopus. §. 8. par. 2.

DE FVNERE.

Fvnvs quo ad sumptus fieri debet ẜm dignitatem, aut facultatem defuncti. l. si q̃s sepulchrũ. §. sumptus. ff. de reli. & sum. fun. & de suo expedit mortuum funerari. Vnde mulier de dote, quasi de proprio patrimonio funeretẽ. l. in eũ. ff. de reli. & sump. fu. & funeris impensa semper ex hȩreditate deducitur, q̃ ẽt oẽ creditum solet ꝑcedere, cũ bona soluẽdo nõ sunt l. funeris. cum duab. ll. seq. ff. de rel. & sump. fun. Quod limita de sumptib. necessarijs, & honestis, non de pompaticis, q̃a in cõsc̃ia non liceret ex eo, quod alijs debetur põpatice tumulare. De ista materia inf. Hæreditas. 3. §. 6. & Sepultura. 1. §. 14. & Restõ. 6. §. 5.

DE FVRIOSO.

Fvriosvs nullo casu se potest obligare de reg. sicut tenor, q̃a nõ consentit. Vnde nota, ꝙ ẽt benefaciendo nõ ꝑsumitur sanè mentis. Ex quo infero, ꝙ licet faciẽdo testm̃, quilibet mẽtis cõpos, nõ valet, & idem vr̃ si daret bona sua pro aĩa. ar. de suc. ab intest. c. fi. Nec quod facit imputatur illi ad culpã, aut pęnã ar. cle. si furiosus. de ho. ff. ad l. Põp. de patri. l. pe. ff. de off. præsi. l. diuus. 1. resp. Vnde pati potest iniuriam, sed non facere. ff. de iniu. l. illud relatum, q̃ lex ponitur in c. illud 15. q. 1. Vnde

etiam quod facit, perinde est ac si sine facto personæ accidisset.ff.de admi.tut.l.vlt.in fi.

DE FVRTO.

1 *Furti definitio, & eiusdem per singula verba explicatio vsque ad nu.3.*

2 *Domino inuito, quando res conferri dicatur. Et ibidem limitatio.*

3 *Furtum sicut varie considerari potest ita, & varie partiri. Et id aliquot axiomatis explicatur: ac de singulis partib. ac formis seorsum differitur.*

4 *Furtum etiam in re modica, an mortale peccatũ sit.*

5 *Simonia in modico an committatur. Et ibidē, quod actio de dolo non nisi ex re magna, & calliditate datur. Et res magna quando dici debeat.*

6 *Surripere minima qui se de domini voluntate credit, ac mox de domini voluntate contraria comperit, quid facere debeat, vt ab hoc excusari possit.*

7 *Furti pęna quenam sit, & contra quem furti actio competat. Et de primo vsque ad nu.9.*

8 *Calices, patenas, & huiusmodi sacra qui furatur, an sit excommunicatus. Et fur, qui suspenditur, an sepultura priuetur.*

9 *Furtum hic committens, an ab alio iudice, ad cuius districtum pertransit, puniri possit.*

10 *Furans ex necessitate, an furtum committere dicatur, & mortaliter peccet. Et an quod hoc casu subreptum est, si ad pinguiorem fortunam peruenerit, qui furatus est, restituere teneatur. Et sub hac, cur paupertas furtum non adulterium, fornicationem, & huiusmodi excuset. Et num homicidium defensionis necessitas excusare debeat.*

11 *Christianos ab hostibus captos, qui furatur & liberat, num furtum committat, & mortaliter peccet. Et an Christiano a Saraceno detento furari liceat, nu.seq.*

13 *Furtum facere num censendus sit, qui pinguiore deposita, aut ad alium vsum commodata, vtatur.*

14 *Furari, vt inde eleemosyna fiat, an licitum sit.*

15 *Mulier virum sui profunditatem habent, an si contra eius prohibitionem de bonis, eiusdem celet, vt sibi ac viro, cum necesse fuerit, prouidere queat, an furtum committat. Et quid de filio fam. aduersus parentum voluntatem bona ipsorum surripiente.*

16 *Subripere rem meam apud alium existentem, num propria possim auctoritate. Et quid de eo, qui debitum a debente consequi nequit, an possit sibi de debitoris rebus furtim satisfacere. Et qui hoc facit, quot requirantur vt non peccet. nu.seq. Et an ad prelati preceptum sub excommunicationis pœna, quot si subtraxerit, reuelare teneatur nu.19.*

18 *Furtiue rei, aut rapta, an contra dominum vsucapio procedere queat.*

21 *Fur ad restitutionem ablatorum, qualiter & ad quid teneatur.*

21 *Filiusfamilias, vxor, aut religiosus, an contra patris, mariti, aut superioris voluntatem subreptum restituere queat.*

1 FVRTVM † propriè sec.S.Th.2.2.qu.66. est acceptio rei alienæ occulta. Sed sumēdo furtum vt ēt includit rapinam, latrocinium, & prædam, est cōtrectatio rei alienæ fraudulosa inuito dño lucrifaciendi gr̃a, siue ipsius rei, siue vsus rei, siue possessionis.ff.eo.l.1. Et intellige, sec.Ray.& alios. Sũ. rei alienæ mobilis & corporalis. Notāter dr̃ primò contrectatio: q̃a sine ea nō est furtũ, ēt si volũtas interueniat, aut verbũ quo ad hoĩes: vt in d.l.1. §.1. secus quo ad Deum.di.pę.di.1.vulgaris, & c.si ꝓpterea.13.q.vl. q̃a est cōtra illud præceptũ. Nō cōcupisces. Scd̃ò dr̃, rei alienæ: q̃a in re propria non pōt esse furtũ, nisi alius haberet in ea ius aliquod: puta, quia erat cōmodata, vel impignorata, aut hm̃oi.ff.eod.l.cum æs pignori.& l.si is qui rē.la 1.& idē S.Th.2.2.q.71. quo ad Deũ tñ cōmittit in re ꝓpria, q̃ creditur aliena: & non cōmittit in re aliena si probabiliter creditur propria. Inst. vbi bon. rap.§.quia tñ. Tertiò mobilis, & corporalis: q̃a in immobilib. vt est ager: & incorporalibus, vt sunt actiones, & seruientes, nō cōmittitur furtũ.ff.eo.l.verũ la 1. q̃a talia nequeunt attrectari. Quarto fraudulosa: quia sine aĩo furandi, vt quia putauit rem esse suam, vel posse accipere ab eo, qui habebat ibi ius, non committit furtũ, licet aliàs teneatur scilicet quia perdit ius quod habebat in re, & si non habebat, condemnatur ad restitutionem rei, & insuper ad æstimationem illius, ex eo q̃ voluit ius sibi facere. Inf. vi bon.rap.§.quia tamen & §.seq. Quod Sum.Ang. dicit verum solum iure fori, non poli, contra Suppl. & ꝯ malè, q̃a pęnam legalem quis soluere tenet̃ in conscientia si condemnetur, vt inf. Pęna.§.25. Quintò, inuito dño, q̃a si credit dñm permissurũ, & subest iusta cã credēdi, nō tenetur secus si nō subesset.ff.eo.l.si is q̃ rē. Et in dubio p̃sumit̃ dñs inuitus.ff.e.l.q̃ vas.§.vetare.

2 ET † dr̃ dominus inuitus etiã si videat rem auferri, quamuis non contradicat, s. ex timore, vel verecundia.ff.eo.l.pen.alias nō contradicendo, cũ possit videtur consentire, arg.ca.error.dist.84.& c.consentire. Quod tamē fallit in casu l.si quis seruo.C.de fur. vbi persuadēs seruo vt tollat rē a domino, & seruus tollit eã domino ꝑmittēte, cui prius denũciauit tenetur furti, & serui corrupti. Si aũt putauit inuito domino, & tamen dominus vult: furtũ quidē facit quantum ad suam intentionem,

sed

ſed reſtituere non tenetur, nec dñs pōt repe
tere obſtante ſibi ſua volũtate, ff. eod. l. inter
oẽs, §. pe. Sexto, dr̃ lucrifaciendi gratia quia
ſi quis alienam rapuerit ancillam non cauſa
lucri, ſed libidinis, furtũ cõmittit, ff. eo. l. ve-
rũ. la 2. alias incipit. certũ. Septimo dr̃ ipſius
rei, vel vſus, ſiue poſſeſſionis: quia nõ ſolum
committit furtum, qui rei dominium vult lu
crari, ſed etiam qui vult in re ipſa lucrari v-
ſum, & poſſeſſionem. d. l. qui ſacrũ. ff. eo. l. qui
inuẽta. & tenetur ad æſtimationẽ ipſius vſus.

3 PRIMO † vero quæritur, quot ſunt ſpecies
furti? Et dico tria. ¶ Primum ſi ſpẽs furti diui
dantur ſ̃m modũ furandi, ſunt duæ, licet in-
nominatæ proprio nomine: prima eſt furtũ
factũ clanculo ſine armis, vel aggreſſura, &
propriè noctu, ſecũda eſt furtum factum pa-
lã quantum ad dominũ rei cum armis, vel ag
greſſura, & ꝓprie a ſtratas. Vnde dicit Pa. in
ca. 2. de fur. ꝙ fur ꝓprie dr̃ q de nocte furat̃.
ſed adde, ſine armis, vt in authẽ. ſed nouo iu-
re, C. de fur. & ſer. cor. latro. aũt, inquit, quide
die & facit l. 1. ff. eod. qui dicit, ꝙ fur dicitur a 5
furto, i. nigro, eo ꝙ obſcure de nocte plerun
que furetur. Bar. vero in auth. ſed nouo iure,
C. de ſer. fu. dicit, ꝙ fur dr̃, qui furatur clã ſi-
ne aggreſſura, latro vero cũ aggreſſura ſiue
cum armis, ſiue ſine: vt in proxima authẽ. ca-
piunt̃ tamen ſæpe æquoce, vt in c. tua de ho.
¶ Secundum. Si vero diuidãtur ſ̃m aliquã ac-
cidentia furto, a doctoribus, ſimiliter ponun 6
tur duæ. Nam quoddam furtum eſt manife-
ſtum, illud. ſ. cũ quo fur deprehenditur, adde
vel ẽt latro prius: q̃ veniat ad locũ deſtinatũ.
Aliud nõ manifeſtum, cum quo, ſ. non depre 7
hẽditur, ff. eo. l. 2. & 3. ¶ Tertium. Si vero diui
dantur ſ̃m res furatas, quædam furta retinẽt
nomen generale, vt dicantur furta ſolum: q̃
dam vero habent ſpeciale, & dñr ſpecies fur
ti. Et ſunt quatuor, prima, ſ. ſacrilegiũ, quod
eſt furtũ rei ſacræ. de quo inf. ſuo loco. Secũ
da, peculatus quod eſt furtum de re publica.
23. q. 4. quid ergo, non autem eſt religioſa vel
publica, vt contra oẽs tenet Sum. Ang. quia
hæc ſpecie incideret cũ priori. Tertia eſt abi
geatus. i. furtum de grege ab hoc diſperſo, ff.
de abiga. l. 1. §. 1. Quarta eſt plagiatus, i. furtũ
hominis liberi venditi ſcienter, vel empti, ff. 8
de plag. l. 1. & adde vel donati, aut dati ĩ dotẽ,
aut ꝑmutati, ſec. Bar. in l. non ſtatim, ff. ad leg.
Flauiã. de plag. per l. ſi libertum eo. tit. vel ẽt
ſi quis alienum ſeruũ ſolicitauerit, vel aſpor-
tauerit, i. ad alienam religionem furtiuè du-
xerit. C. de plag. l. 1. Non tñ tenentur, d. l. Fla-
uia. Cardinales, & domini donantes ſibi can-
torem aut ſeruitorẽ, ſec. Bar. ibi: quia nõ do-
nant eos quaſi libertate priuãtes, ſed vt apud
alium ſicut apud ſe ſint liberi, & ſpontanei.

4 SECVNDA † quæritur, vtrum furtum ſit pec
catum mortale, etiam in re modica? Et dico
furtum eſſe mortale ex ſuo genere, tum q̃a
eſt cõtra iuſtitiam, & omne tale eſt mortale,
ſec. S. Tho. 2. 2. q. 59. tñ q̃a eſt contra diuinum
præceptum. Exo. 20. vbi prohibetur nõ ſolũ
furtũ propriè eo modo, quod diffinitum eſt,
ſed ẽt oĩs illicita vſurpatio alienæ rei. 14. q. 5.
pęnale. 32. q. 4. meretrices, ẽt quantumcunq;
modica, vt 14. q. 4. c. 6. & Inſt. de re. diui. §. gal
linarum. vbi dicit gl. ẽt in quo quod quãtum
ad peccatum mortale, ſ. ſit in furto rei modi
cæ, limita, ſi adſit voluntas ſubtrahendi ma-
iora, ſi poſſet, vel qñ ex ablatione paruæ rei,
dñs intelligit̃ grauari quia, ſ. parua res eſt illi
multum chara, vt patet, ex S. Tho. 2. 2. q. 66.
Alias ſubripere minima non erit mortale, vt
ibi dicit, & facit, c. & ſi quæſtiones. de ſim.

5 VBI † non committitur ſimonia in modico.
l. & eleganter. §. vl. ff. de dolo. vbi non debet
actio dari de dolo, niſi ex re magna, & euidẽ
ti caliditate, & gl. in verbo, magna, dicit, i. vl
tra duos aut tres. qđ limita verum circa ma-
gnum, dñm alias vr̃ ſtandum arbitrio boni vi
ri, q̃a pauperi obolus aliquãdo eſt qđ maius,
q̃ aureus diuiti, q̃a ĩde panẽ emit vnde viuit.

6 QVI † aũt minima credidit ſe domini volun
tate ſubripere, & deinde cõpetit de volunta
tẽ contraria reſtituat, ꝙ accepit, & pęnitus
excuſat̃, alias nõ, vt ĩ c. peccatu. de re. iu. li. 6.

7 TERTIO † quæritur, quæ ſit pœna furti? Et
dico multa. ¶ Primũ. Actio furti datur cõtra
quemcunque furẽ, ſec. Hoſt. ẽt ſi ſit impubes,
modo ſit doli capax, ff. eo. l. impuberẽ, & con
tra eũ, qui dedit opem vel conſilium, l. is qui
rẽ pignori. § ſi tu. ff. eo. Qđ fallit in patre cõ
tra filium, & econtra & in vxore cõtra mari
tum, & ecõtra, conſtãte matrimonio. ſed da
tur eis actio in factum: ſeu rerum amotarũ. l.
ſi quis vxori, ff. eo. & l. fin. C. eo. Sed intellige
ſi furtũ ſit ſecutũ. Intellige ẽt de filio habẽte
peculium Caſtr. alias nõ eſſet iudiciũ inter il
lũ, & patrem. ff. eo. l. nec cum filio. Secũdum.

8 QVI † furatur calices, patenas, & huiuſmo-
di ſacra, non eſt excõicatus, ſec. Pan. in ca. ex
literis. eo. ti. niſi cũ furto ſimul fregerit oſtia
eccleſiæ, vel armaria, aut feneſtras, vel huiuſ
modi. facit c. conqueſtus. de foro comp. & c.
conqueſti. de ſent. exc. & qđ ibi not. ¶ Tertiũ
Fur. q̃ ſuſpẽdit̃, nõ priuat̃ ſepultura: ſed ſepe

liendus est in cęmeterio, sec. Pan. c. 2. eo. tit. & oẽs alij, qui ꝑꝑ sua delicta vita priuantur, & eis omnia alia sacramenta ministranda sunt si pœniteat, vt est tex. in c. fi. 14. q. 2. nec valet consuetudo contraria. cle. 1. de pęn. & re. Gl. tamẽ in d. c. fi. dicit verum de sepultura, modo fiat auctoritate principis, alle. ff. de cada. pu. l. 1. & bene, cle. aũt reprobans consuetudinẽ contrariam loquitur solũ de sacramentis. Quartum, Si de furto agatur criminaliter, id est, ad pęnam corporalẽ, pœna est fustigatio, vel exitium, vel aliud arbitrio iudicis, non tñ occisio, vel mutilatio, C. de ser. fug. auth. sed nouo iure, quod verum est, si est simplex fur, secus si cũ armis, aut violenter aggreditur in domibus, vel in itinere, aut mari: vel si palam surripit, quia tunc suspenditur l. capitaliũ, §. grassatores, & §. famosos, ff de pœ. sec. Rayn. tamen necessitas pacis cõis, & frequens incorrigibilitas malitię hoĩum hmõi rationabilem facit consuetudinem, quia suspendantur omnes latrones, quantumcunq; simplices. Si vero agatur ciuiliter, tunc si est manifestũ, pœna quadrupli, si vero non est manifestum pœna dupli punitur Inst. de obli. quæ ex deli. nascuntur. §. pœna. & §. fi. quæ pœna ẽt post annum peti potest, & in perpetuum. Institu. de perp. & temp. act. §. furti. Et licet quis primò egerit criminaliter potest iterum agere ciuiliter, & econuerso. C. quando ciu. act. præiud. crim. l. vnica. & l. fi. ff. eod. titu. An autem hæc pœna in conscientia sit soluenda, dic ꝙ ante condẽnationẽ, vt inf. Lex. §. 9. itẽ, Pœn. §. 25.

9 QVARTVM † vtrum committens furtum hic puniri possit per iudicem alterius territorij, ad quod transiuit cum re furtiua? Et dicit Pan. in cap. 1. de rap. cõem opin. fuisse vsq; ad tꝑa Bart. ꝙ non: quia ex assidua contrectatione non orit̃ noua actio furti. Sed ipse Bart. in l. si dominium, tenet contrarium quia sicut ex interuentu nouæ ꝑsonæ oritur noua actio furti, vt in d. l. si dominiũ, ita ex contrectatione noua facta in nouo territorio, per q̃. opinionẽ hoĩes plurimi sunt suspensi. Moderniores autem adhuc dicũt, ꝙ ipsa de stricto iure non procedit, licet eã Fran. de Are. sit secutus & non accursi. hæc Panor. Quem etiam vide in c. 1. de pęn. vbi de mente Bart. in l. si cui. ff. de accus. quod si quis commisit plura delicta ĩ vno territorio, & in hoc aliud, vel aliud reiterauerit, nõ põt in hoc territorio puniri ꝑ delictis alibi cõmissis, nisi alia rõne hic forum sortiatur, sed bene potest aggrauari pœna ex illis, sicut fur relinquens habito respectu ad propria furta dicere famosus latro, & hic vt famosus suspendi posset. l. capitalium, §. famosos. ff. de pęn. licet directe hic puniri nequeat pro delictis alibi commissis.

10 QVINTO † quęritur, vtrum furtũ cõmittat & mortaliter peccet qui ex necessitate furatur? Et dico multa. Primum, Secundum Dir. lib. 3. si necessitas famis aut nuditatis sit nimia non committit furtum, nec peccat, nec pn̄ia imponitur. de pęn. distin. 5. discipulos, quia in tanto periculo reduci dẽt ad ius naturale. qđ vult oĩa esse cõia, & intelligitur nimia, i. extrema, sec. Pan. in c. q̃m, de simo. & Ray. & S. Th. in 2. qu. 69. qui addit, ꝙ potest quis eo casu occulte subtrahere pro se, & alio, quia oĩa sunt cõia. Si aũt necessitas sit modica sec. Dire. non excusatur. s. a toto, etsi a tãto, sed tenetur restituere, vel tribus hebdomadibus ieiunare, extra, eo. si quis, & intellige modica, id est, non extrema, licet sit magna, sec. Pan. vbi sup. Vnde d. c. si quis per necessitatem, ꝙ. s. restitutionem, vel ieiunium imponit, nõ intelligitur in extrema necessitate, sec. S. Tho. Ra. & Inn. & glo. nec ẽt intelligitur in parua necessitate simpliciter, quia pro tali non permitteretur nulla disiunctiua, s. ꝙ ieiunet, aut restituat, alias nullus cogeretur mẽdicare, sed intelligitur pro magna simpliciter arbitrio boni viri licet sit parua respectu extrema. ẽm. sed q̃uis non sit in necessitate extrema, excusari tñ põt a toto furtiue subripiendo, qñ. s. ille sic abundat, & iste sic necessitat̃, ꝙ de præcepto, sibi subuenire tenetur, ꝙ quãdo sit, vide sup. Eleemosyna. ¶ Tertiũ. Licet Supp. cum Panor. vt illi imponitur a Ros. teneat, ꝙ is, qui in extrema necessitate furatur restituere teneatur si venerit ad pinguiorem fortunã, habito tamen respectu ne egeat, nihilominus verius sensit Su. Ang. & Ro. cũ Dir. ꝙ ne teneãt maxime si res sit consumpta. per not. in c. suggestum. de dec. vbi dr̃, ꝙ res habens suã perfectionem, nec continens actum successiuum, non reuocatur licet postea esset cã talis rei. Et sic in proposito licet cesset cã furandi in præsẽtia fortune pinguioris, tñ quia semel huic iure interualli acquisitũ est ius perfectũ in re capta, restituere nõ tenetur, & consentit Sco. in 4. & est opi. cõis. Similiter nõ tenetur restituere, qui furatur in necessitate nõ extrema, sed magna, vbi alius tenebatur subuenire eadẽ rõne, si vero nõ tenebatur, tenetur restituere, non simpl'r sed sub disiunctione restituere, vel ieiunare, vt su. Limita tñ ista, nisi is; cui sublatũ est, esset in necessitate æquali,

quia

quia auferre non licet, & ablatum obnoxiũ est restitutioni: quia in pari cã prior dẽt esse conditio possidentis.ff.de condit. ob tur. cau. l.si ob turpem.§.porrò. ¶ Quartum. Quare paupertas excuset furtũ, & nõ adulteriũ, vel fornicationẽ, & hmõi Pa.in d.c.qm̃ de simo. vr̃ dicere, qđ sic: quia illa sunt mala de se, & non furtũ. Sed excusatur ex cã, & hoc sequit Sum.Ang.& male: quia furtum est contra legẽ naturalẽ, & prohibitum, quia malum, non malum quia prohibitum. Vnde dico hoc ideo esse, quia eo casu furtũ nõ est furtum, sed occulta sublatio rei ꝓpriæ: quod Dir. intendebat dicens hoc ideo esse, quia eo casu oĩa sũt cõia. Qui ẽt dicit, ꝙ ideo excusatur homicida ꝑꝑ necessitatem defensionis: vt in cle.si furiosus de homi.& non mulier, quæ fornicatur, l.ex eadem cã, nec occidatur: quia inuasus, nisi se defenderet, quodam modo se occideret: mulier aũt improba nõ se defendit, sed impugnat: vt patet in cap. Iordane, de eo qui co.conf.vxo. Vnde cum voluntariè peccat, non excusatur. Vel dic ideo esse, quia eo casu homicidium non est homicidium, idest, iniusta occisio: quia plus tenetur quisq; vitam suam tueri, quam alienam cęteris parib. fornicatio autem illa vere est fornicatio.

11 Sexto † quæritur, vtrũ furtum committat & peccet, qui Christianos ab infidelibus captos furat̃ & liberat? Et dñt Host. & Ray. ꝙ si est tp̃s guerræ, in nullo tenetur. 23. qu.2. dñs, & q.8. vt pridem. Si vero est tp̃s treugæ, tenetur ipsi pagano restituere, non hominẽ, ꝑꝑ periculum animæ. sed æstimationem. 23. q.1.noli. licet sec. Ray. subripiendo hoĩem recta intentione non peccauerit. Si tñ captiuũ pagani ad circuncisionẽ vel idolatriam, aut aliud mortale cõpulerũt, ille factus est liber penitus: & sic qui furatur illum meretur art. dist.54.nulla. Alij vero, vt Sup.& Sum. Ange. ac Ros. indistinctè tenent, ꝙ furando hoĩem non peccat, nec tenetur ad restitutionem ẽt æstimationis: quia Christianus a pagano captiuus teneri nõ põt nisi iniustè, vt in ru. C. ne Christianũ mancipiũ hæreticus vel paganus vel Iudæus habeat vel possideat: vt in l. vna ibi posita, & dist.54. mancipia. Et hoc qdẽ regulariter est verũ: sed nõ semꝑ: qa cum hostib. fides seruanda sit, vt sup. dictũ est, qui treugã frangit, iuste capit̃, & cõsequenter iustè tenetur: vñ melius cũ priorib. distinguit. Et idem dicendum est de eo qui liberat iniustè detentũ a Christiano. De alijs ante ablatis a paganis tꝑe treugæ, tenetur 23.q.1.noli. Secus si esset indictum bellum contra eos, quia liceret. 23.q.2. dominus.

12 Septimo † vtrum Christiano detento a Saraceno liceat furari? Et dicit Host. ꝙ si iste Christianus erat in culpa frãgendo treugam & fuit captus, nec ei necessitatis periculum imminet, illi furari non licet, sed tenet̃ restituere, qa iuste detinebat̃, qđ etiã sequit̃ Sum. Ros. & consequenter sibi in priore repugnat & similiter Suppl. Si verò iniuste detinebat̃, vt quia tempore belli captus est, vel si necessitas immineat, restituere non tenetur.

13 Octavo † q̃rit̃, vtrũ sit furtũ vti pignore, vel vti re deposita aut cõmodata ad aliũ vsũ? Et dico, ꝙ sic, vt patet ex dictis inf. Depositũ & cõmodatũ, & ex dicendis inf. Pignus.

14 Nono † q̃rit̃ vtrum liceat furari, vt inde fiat eleemosyna? Et dico, qđ non. 14.q.5. forte aliquis imo tenetur restituere, q hoc facit: & si esset vsurarius cui furatur: tñ non licet nisi ꝓ existẽte in necessitate, vt dictũ est. §. 5. vel nisi furetur vt restituat dño, qa talis ẽm Host. vr̃ excusatus.ar.ff.dep. bona fides: quia ẽt vtiliter gerit negociũ furis: & cõsequẽter cogitur ratũ hr̃e.ff.de neg.gef.l.sed an vltro.

15 Decimo † quæritur vtrum vxor, quæ habens virum prodigum, contra eius prohibitionem celat de bonis eius, vt sibi, & viro ꝓuideat tꝑe opportuno, furtum committat? Et dicit Rod. quod non: nec tenetur obedire viro præcipienti omnia sibi tradi, quia sic ẽt datur gladius furioso. ¶ Vndecimo quærit̃, vtrum furtum committat filiusfamilias aliquid surripiens de bonis parentum cõtra eorum voluntatẽ? Et dico, ꝙ sic, sec. Arch. & si est quid notabile, est peccatum mortale, & si cohærentes hẽt, vr̃ obligari illis post mortẽ parentũ, q rata, si quantitas est notabilis, nisi parentes ipsi, quorum interest, de hoc aduertant ac dissimulent & tulerent, vel nisi super his remissionẽ obtinuissent à parentibus. Et multo magis hæc vera sunt de emancipato.

16 Duodecimo † quæritur, vtrũ liceat mihi rem meã apud alium detentam proprie authoritate subripere? Et distinguo sec. S. Tho. 2.2.qu.66.c.2. Nam si teneretur iustè, vt quia deposita est, non licet: quia grauat depositarium ad restituendum aut ostendendum se innoxium.ff.depo.l.depositum, & l.si hoĩem. Et idem intellige si est commodata: quia is, cui est commodata, tenetur de re amissa. ff. comm. l. rem mihi, & idem de pignore. ff. fur. l. eum qui. & l. credicoribus. §. ibidem scribit. Vnde ad reseruandum istos, teneris.

In conſcientia tamen ſi prædictis nullum dãnum poteſt euenire, eſt licitum, ſec. Vlder. & Ho. alle. l. bona fides. §. 1. ff. depo. Si vero detinetur iniuſte, tene accipiendo eam, aut ſec. Arch. aliquid æquiualens, peccas miniſtrando tibi in iuſtitiam, ſec. S. Th. contra l. 1. C. ne quis in prop. cau. non tamen teneris reſtituere, ſecundum S. Thom. aliquando tamen hoc fit ſine peccato concurrentibus his, de quibus §. ſequenti.

17 DECIMOTERTIO † quæritur, vtrũ is, qui debitũ ſibi hẽre nõ põt, poſſit ſibi furtiue ſatisfacere de rebus debitoris, puta famulus đ rebus dñi, & ſic de alijs? Et dico ſecundum Ric. in 4. diſt. 15. ꝙ licet tales peccẽt in modo accipiẽdi, tñ reſtituere non tenẽtur. Ad hoc quoq; ꝙ non peccent, ſm do. multa requirũtur, q̃ vidẽtur reduci ad iſta ſex. Primo, quod quis nõ ſit dubius an dẽat habere vel nõ, ſed ſuum creditũ ſit ſibi liquidũ, quia actori probatio incũbit, alias exponeret ſe periculo furti. 11. qõ. 1. indecens eſt, & ſatis abominabile dedecus vt in re dubia certa detur ſententia. Secundò, ꝙ non poſſit ſuum habere in iudicio, qđ ſec. Aureo. tunc eſt, qñ non habet, qui velit teſtiſicari, aut iudicis præſentiã: & ſec. Arch. qñ non ſperat ꝓbabiliter iuſtitiã. Adde qñ res eſt modica, & expenſæ iudiciales multæ. Tertio, ꝙ nõ ſit veriſimile ſeq̃ ſcãdalum aut grauamẽ alijs: quia nemo dẽt cum alterius iactura locupletari, de regu. iur. libr. 6. Quartò, ꝙ non immineat illi periculum famæ ex hoc, ꝙ res probabiliter ventura ſit ad lucẽ, quia qui fides conſcientiæ famã ſuã negligit, nimis crudelis eſt. 12. q. 1. nolo. Quinto ꝙ nõ immineat periculũ ꝓpriæ pſonæ, quia hoc eſſet tẽtare Deũ. ar. 22. qu. 2. quærit. Sextò, ꝙ conſcientia ſit ſtabilita: ſic ꝙ nec aliq̃d fiat contra eam: nec putet q̃s ſe venturũ in tentationem peccati mortalis, paratus. ſ. piurare ſi interrogaretur, ar. 22. q. 5. & periurare Peccat ergo contra prædicta ſibi ius faciẽs, ſed ſatisfacere non tenetur, niſi plus debito accepiſſet, vel niſi non reſtituendo immineret aliquid de prædictis malis, cui obuiaretur reſtituendo: q̃a eo caſu teneretur. ar. c. cũ ex iniuncto, de noui ope. nuncia. §. ſuper eo.

18 DECIMOQVARTO † quæritur vtrum poſſit vſucapere in re furtiua aut rapta contra dominium rei? Et dico, ꝙ nõ, tam quo ad furem q̃ quo ad eius hæredes, & eũ qui emit etiã bona fide, & quencunque qui quocunque titulo habuerit. Inſt. de vſuc. §. qđ autẽ dictum eſt, de quo tamen dic, vt inf. Præſcriptio. §. 13.

19 DECIMOQVINTO † quæritur, vtrum tales qui ſibi ſatisfecerunt accipiendo, de rebus debitoris, teneantur dictas res manifeſtare, ſi prælatus p̃cipiat hoc ſub pęna excommunicationis? Et dicit Sum. Ang. ꝙ non, quia ex quo licite põt tale q̃d in re cõpenſatione retinere, iam effectum eſt ſuum, nec amplius eſt alterius. Et ſi diceretur in ſnĩa: qui animo recompenſandi, vel qualitercunq; &c. adhuc non tenetur: quia tunc expreſſe continet intolerabilẽ errorẽ: & ſimiliter non tenetur reuelare, qui ſcit talẽ tenere animo recompenſandi, certus de debito, quod talis debet habere. Secus ſi non ſit certus, licet ipſe hoc dicat: quia aliter multæ fraudes fieri poſſent, hæc ille. Sed contra iſta arguit Sum. Roſ. tamen quia iſta ſunt contra ſtylum curiæ & auditorum in curia Romana, quia huiuſmodi literas emanaſſe a curia prædicta vidimus ſæpe. Hæc dicendum, ꝙ in hoc curia erret, q̃a prælati hoc rationabiliſſime facere poſſunt: quia multi ſui amore cæcati credunt ſe creditores cum dẽbeant alijs. Vnde iuſte talem clauſulam apponunt, quia in pluribus tales decipiunt. Et ſi dicatur, inquit, quo creditum eſt certũ: licet probari nõ poſſit, & ſi reuelet, cogetur reſtituere, nihilominus licite talis ſententia, quia leges adaptantur ad ea, quæ in pluribus accidunt. ff. de legi. l. nam ad ea. Ad qđ facit qđ no. Rich. in ſimilia. 4. diſt. 4. ꝙ iam iuſtificati, vt beata virgo, & Ioannes Baptiſta tenentur ad baptiſmum: quia quãuis lex ſtatuatur ꝑꝑ ea, quæ accidunt in pluribus: ſi tñ generaliter data eſt, ligat oẽs ẽt nõ habentes illud, ꝑꝑ quod data eſt. Ego aũt dico, ꝙ vterque iſtorum deficit in aliquo, & diſtingue, quia ſi literæ cõmunicatoriæ ſunt generales, vt cũ dr̃, ꝙ aliqui tenent de rebus Petri contra Deum conſcientiã & huiuſmodi: nec reſtituere nec reuelare tenetur, qui ſibi recompenſauit: quia nõ tenetur cõtra cõſcientiam. Si aũt loquuntur ſpecialiter facientes mẽtionem ẽt de recompenſatione, aut loquuntur de reuelatione, & ſic ligãt, quia non continet intollerabilem errorem, cũ hoc nec iniuſtũ nec illicitũ ſit, niſi qñ certũ eſt vel probabile, qđ reuelãs cogetur reſtituere, quia idem eſt ac ſi loquerentur de reſtõne, quo caſu intelligendæ ſunt qñ recompenſatio fuit illicita, vt quia nimia, vel quia dubium creditum ſuum poſuit quis contra certã acceptionem alienæ rei, vel huiuſmodi, quo caſu ſententia ligat. Si aũt cõſtet iudicem intelligere etiã in caſu licitæ recõpenſationis: continet

intolerabilē errorem. Nec obstat ꝙ Rosella
adducit de legibus:quia licet ex his,quæ fre-
quenter & in pluribus accidunt generaliter
& quo ad oēs statuatur , non tñ ligant in ca-
su,in quo seruatæ præiudicant cōi bono : vt
1.2.q.96.ar.6.& talis casus est qñ seruādo eas
fit contra iustitiam,vt in proposito. Et idem
dico de omnibus qui sciunt tale factum:quia
non tenentur , nisi eo modo , quo & illi qui
sunt in causa.De hoc etiam vide sup. Excom
municatio 7.§.4.dubio 8.

20 DECIMOSEXTO† quæritur,qualiter fur te-
neatur ad restitutionem? Et dico sec.S.Th.2.
2.q.62. quod tenetur restituere rem furtiuā
q̃ citius potest,nisi obstet cōpensatio,de qua
sup.§.13. & fructus rei non solum perceptos
a se, sed etiam percipiendos a vero domino.
seu quos verus dñs percepisset. de resti.spol.
grauis.& l.in re furtiua.§.si ex causa.ff.de cō
dit. fur. nec potest retinere expensas in tali
casu factas,nisi vt dictū est sup.Expensæ.§.4.
& si res pereat aut alienetur,non liberatur a
restitutione:qa fur. sicut & quilibet malæ fi-
dei possessor,semꝑ est in mora.Vñ si deterio
raretur,tenet̃ ad æstimationē. in qua melius
valuisse apud dñm a tꝑe, postq̃ eā surripuit.
Facit d.c.grauis.& quod ibi notatur in gl.in
d.l.in re furtiua.& in l.nauis §.generaliter,ff.
de rei ven. Imo tenetur restituere cū oī me-
lioramēto ēt facto ꝑ furem. puta si ex argen
to furtiuo fecit procula.ff. de cōd.fur.l.ex ar
gēto. & idem si suis sumptibus creuit seruus
furtiuus, vt in d l.ex argento . & hoc in foro
causarum:quia in cōscientia sufficit restitue-
re oē interesse,nisi cōdēnetur:vel res sic me-
liorata legitime venerit ad manus dñi : quia
tūc non potest sumptus petere a dño, qa do-
lo facit qui petit quod necesse habet restitue
re,de reg.iu.li.6. Vnde vr̃ eas dñs posse reti-
nere.De his inf.Restitutio.3.§.6.& 8. Excipi
tur casus, qñ rem loco & tꝑe dño obtulit, &
ipse recusauit accipere,quia purgauit morā.
d.l.in re furtiua,nec tenetur,si perijt : aut de
tertio rata deinde fuit C.de cond.furt.l.vlt.

21 DECIMOSEPTIMO† quæritur,vtrum filius-
familias,vel vxor,aut religiosus,possit cōtra
voluntatem patris,mariti,aut superioris, re-
stituere id quod subripuit?Et dico,ꝙ si res ex
tat apud eos,tenentur restituere. C.de fur. l.
in ciuilem. quod intellige nisi periculū resti-
tuendo alicui immineat. Si vero non extat ,
sed est alienata vel cōsumpta: tūc si res vel p̄
ciū est in vtilitatē superioris cōuersū,pōt bo
no modo de bonis eius restituere , etiam illo
contradicente. Et dico in eius vtilitatem ver
sum,si se vestiuit, aut calceauit honestè, aut
hmōi. Si vero expendit inutiliter,puta in va
nitatibus,& hmōi,non potest contra volun-
tatem superioris restituere,nisi habeat vltra
dotem,aut peculium castrense vel quasi.con
cor.Mon. Si autē ipse pater,vel maritus fura
tus est filius,& vxor poterit restituere, si res
est in eius potestate d.l.in ciuilem. non aūt si
est in potestate patris vel mariti.Si tamē hoc
facerent bona fide , non peccarent mortali-
ter quia non committunt furtum, cum attre
ctatio non sit fraudulosa,nec causa lucrandi.
concor.Rod.& Io.14 q.5.c.vlt. Vtrum emēs
rem furtiuam,restituere teneatur,inf.Resti-
tutio.3.§.7. Vtrum fur occidi possit a priua-
to,inf.Homicidium 1.§.4.

DE GABELLIS ET OMNIBVS PVBLICIS exactionibus primo in genere quantum ad quid est.

1 *Gabella genericum nomen est, & quæ sub se contine re dicatur.*

2 *Pensio a verbo pendo dicta,quid importet, ac quotu plex. Item quid census,ac tributum. Et an tributū in publicum an priuatum partiri queat.*

3 *Vectigalia vehendo dictum , quid a tributo distet. Et an eadem sint teloneum,gabella,duana, salinarium,datium,pedagium,guidagiū, & huiusmodi.*

4 *Talliam, præstantiam , impositionem ac collectam eadem esse. Et quid sint. Et quotupliciter indici ac imponi queant.*

5 *Angaria & perangaria quid sint, & in quibus con sistere censeantur.*

6 *Munus tripliciter accipitur , te in acceptione tertia triplicis est generis. Et quæ hic & superius dicta sunt, iu quo differant,ac conueniant,nu.seq.*

1 GABELLA† primo in genere exactionem
publicam importat cum multis alijs,
quæ sunt pensio,census, tributum, pedagiū,
guidagium,vectigal,tallia,collecta, præstan
tia,angaria,perangaria,munus, & si qua sunt
talia,de quorum conuenientia,& natura hic
agendum est.

2 PRIMO† igitur pensio a pendo, quod est pō
dero,vel soluo: siue a penso verbo frequen-
tatiuo , quod est frequenter pendo : videtur
importare,secundum grammaticos,quandā
solutionem, vel æqualitatem, quam pondus
ostendit, scilicet precij ad vsum rei, pro qua
soluatur: vnde pensio r precium vsus rei loca
bilis:& est duplex,s.priuata, quæ priuato: &
publica , quæ principi vel communitati sol-
uitur:Inde pensitatio,quæ secundum Azo.in
Sum. est solutio pensionis. ¶Secundo, Cēsus

autem eſt quædam penſio,quæ de prouenti-
bus ſoluitur.1.q.3.queſitum.ſiue eſt quod an
nuatim ſoluitur in quantitate vel ſumma. ff.
de cenſi.l.ætatem. & eſt duplex,ſicut & pen-
ſio,ſcilicet publicus & priuatus.¶Tertio.Tri
butum vero eſt cenſus, qui præſtatur de pro
prio ſolo principi vel communitati: dictum,
quia militibus publicæ expeditioni vacãtib.
tribuebatur, vnde & ſtipendium dicitur, vt
ff.de verb.ſign.l.ager. & ff. de pub.& vectig.
l.1.§.hic titulus, ſuper verbo, impendant. in
gl. Vnde tributum per priuatum & publicũ
non diuiditur.Igitur tributum & publica pẽ
ſio ac publicus cenſus idem ſunt: vt C.in qui
bus cau.pig.contra. l.1. & C. ſi propter pen.
pu.l.ſi accipitur.

3 QVARTO † Vectigal autem a vehendo di-
ctum,ſm aliquos,in hoc differt a tributo: qa
vehitur ad principem: tributum autẽ datur
exactoribus eius.Sed melius dicitur vectigal
ſm cõem interpretationem quod pro rebus
vectis ſoluitur.Vnde eſt ſm Arch.idem quod
guidagium,quod ſm Ber.in gl.ca.ſuper qui-
buſdã.de ver.ſig.eſt illud, quod daſ pro duca
tu p terrã alicuius,vt ſecurius vadant & hoc
ẽt ſm Arch.dr̃ teloneum,a telos Græcè,ꝙ La
tinè eſt vectigal,& alicubi vulgariter gabel-
la vel duana: quorum vocabulorum vulga-
rium rationem aſſignare non eſt facile. Igiẽ
vectigal,guidagium,& gabella, ac duana sũt
idẽ: & quolibet horũ vr̃ precium quoddam
exactum pro rebus in aliqua terra mutatis,
dum.ſ.illuc deferuntur, aut inde auferuntur,
aut ibi venduntur, quod precium ſpecialiter
dr̃ ſalinarium,ſi pro ſale datur,ſec.Bar. Qui-
bus omnibus adde, ꝙ etiã datium vr̃ idem ſi-
gnificare cum prædictis, non autẽ pedagiũ,
ſed aliud eſt a prædictis:& ſimiliter tranſitũ,
qui eſt idem pedagio,& eſt precium quod ſol
uitur a tranſeuntibus in locis conſtitutis a
principe,ſec. Doct.Vnde propriè pedagium
videtur ſolui pro fabrica aut conſeruatione
pontium,aut nauium,ad transferendum, vel
etiam aptatione viarum.

4 QVINTO.† Talia vero,præſtantia,impoſi-
tio,& collecta, ſunt idem & duo prima ſunt
vocabularia, de quorũ ratione non multum
curandum eſt, ſed quantum ad rem quodli-
bet horum eſt ſumma,quam princeps vel cõ
munitas exigit a ſubditis proportionaliter
ad totã ſubſtantiã cuiuſque: qđ cõiter tripli-
citer fit. Primo vt deputati ad hoc imponant
vnicuiq; ſm qđ reperiunt eũ habẽte in ſub-
ſtantia & lucris poſt debitã inueſtigationem,
puta ad rationem vnius libræ pro centena-
rio eorũ,quæ habent. Secundo ita, ꝙ impo-
nant vnicuique: non ſolum ſm quantitatem
bonorũ repertã:ſed ẽt ſm quod credunt ha-
bere illos,quibus imponunt:ita,quod ſimpli-
citer committitur conſcientiæ & iudicio im
pontium, cum intentione tamen, vt videtur
quod iuſtè imponant.Tertio fit ſic: Deputa-
tis ad imponendum aſſignatur certa ſumma,
puta mille florenorum auri hominib. vnius
contratæ vel partis ciuitatis imponenda pro
rata facultatum,ponendo in eorum arbitrio
quantitatem ſingulis taxandam,eo quod fa-
cile non ſit facultates ſcire,quorum quilibet
facit ſeorſum & ſecretè ſcripturam ſuam ta-
xationem continentem ſm ſuam conſciẽtiã,
& deinde coniectis omnibus ſcripturis extre
mis.i.continentibus maiorem & minorem
quantitatem, accipiuntur tantum tres conti-
nentes ſummas medias totius quantitatis,&
tertia pars totius ſummæ contentæ ab illis
tribus imponitur ciui. verbi gratia,ſi vna cõ
tinebat vnum florenum,alia duos, alia tres,
quæ ſimul faciunt ſex duo, quæ ſunt tertia
pars ſenarij,imponuntur ciui.

5 SEXTO.† Angaria vero & perangaria,ſcđm
omnes, eſt iniuſta cõpulſio ſiue coactio, ab
ango,quod eſt affligo & excrucio:& ſm ali-
quos,angaria eſt onus merè perſonale, cuiuſ
modi eſt oẽ, quod poteſt labore corporali
expleri ſine rerum detrimento:vt l.munerũ.
la 2.ff.de mu.& hon. Perangaria vero,in qui
buſcunque conſiſtit:vt vult gl.in l.neminem.
C.de ſac.ſan.ecc.quia dictio,per,auget, vt in
l.vrbana.§.pernoctare.ff.de ver.ſig.& not.in
c.ſi conſtiterit.de act.& ſic eſt munus vel o-
nus miſtum,ſicut angaria eſt merum.Secun-
dum alios vero angaria eſt obſequium perſo
nale proprijs ſumptibus præſtitum. de imm.
eccl.non minus.perangaria vero,eſt ſeruitus
perſonarum & rerum, quaſi perfecta & ma
gna angaria. Scđum alios autem angaria eſt
obſequium perſonale, perangaria vero pſo-
nale & reale,i.proprij ſumptib.præſtitum. &
iſta eſt opinio Ray.Gof.& Hoſt.ac Alb. reci-
tantis. ſed de his non eſt multum curandum.
Dicuntur & alijs modis angaria & peranga-
ria,vt patet per no.in d.c.non minus.

6 SEPTIMO.† Munus autem tripliciter ſumi-
tur. Aliqñ,ſ.pro dono.quod quidem eſt id,
quod ſponte præſtamus, ex nulla neceſſitate
vel iuris officio,vt ff.de ver.ſign.l. munus, p-
prie.differt tamen:quia munus eſt donũ cum
cauſa:donum vero ſe habet in plus: quia ali-
quando

quando ēt est sine cā: vt patet.in l. inter domum. ff. de verb.sign. aliqñ sumitur pro officio vel honore. Aliqñ uero sumitur pro eo, quod necessario subimus lege vel imperio, ff de ver.signifi.l.munus, & ab hoc dr̄ immunitas. Munus aūt tertio modo est triplex. s. mere personale:quia.s.explicatur labore corporali sine sumptu vel rerum detrimento, ff. de mu.& ho. l. fin. & mere patrimoniale seu reale, qñ.s.cum sumptu proprio fit ab alijs ita.s.quod onus est rerum tantum:& mistum, qñ.s. nostro labore & sumptu explicatur, vt colligitur in d.l.fi.§ patrimoniorum. Et quilibet horum est multiplex, vt patebit.

7 OCTAVO† Ex his igitur patet, quod omnia prædicta in hoc conueniunt, ꝙ sunt exactiones publicæ sed in hoc differunt, quod pensio publica, census publicus & tributum sūt idem, & sunt precium quod principi uel cōitati soluitur de proprio solo, sed vectigal, teloneum, guidagium, gabella, & duana, ac datiū sunt idem:& sunt precium, quod soluitur pro rebus mutatis: & idem de salinario respectu salis: pedagium vero soluitur pro habilitate uiarū:talia vero, præstantia, collecta, & impositio sunt idē: & sunt precium vel summa, q̄ soluitur a singulis subditis proportionaliter ad totā substantiā angaria uero & perāgaria sunt exactiones iniustæ:munus vero tertio modo est aliquid cōe ad omnia prædicta, & si sit iniustum est proprium genus angariæ & perangariæ:& diuiduntur ut illa, excepto, quod inter angariam & perangariā non datur medium mistum saltem uoce.

RVRSVS de Gabellis & exactionibus publicis secundò: specialiter quo ad census maxime ecclesiasticos.

1 *Gabella in publicum ac priuatum cēsum distinguitur. Et an census nouus ecclesiis ac monasterijs imponi aut antiquus augeri possit.*

2 *Facientibus aliquid ex officio suo, an necessario sit præmium impendendum.*

3 *Census, ut ecclesiis imponi possit quot requirantur.*

4 *Ecclesiam subiectam habens, an ecclesiæ facultatibus auctis, censum augere, aut partem prouentuum sibi retinere possit. Et quid in pensione.*

5 *Ecclesia si monasterio ad vsus proprios donata fuerit quam monasterium reseruata sibi pensione, alteri concessit; an facultatibus auctis, pensio quoque possit.*

6 *Ecclesia, num exempta sit ab omni seruitio temporali ex dote sibi collata. Et ecclesia fundanda quid pro dote tribui debeat. Et ibidem quid seruitium ecclesiasticum dicatur.*

7 *Patronus, an sibi seruitium in dote ecclesiæ necessaria, retinere aliquod possit. Et an clericus seruitiū aliquod pro decimis perceptis impendere debeat, & nu.9. in hoc pulcherrima distinctio.*

8 *Seruitium ecclesiasticum de dote ecclesiæ præstari posse. Et quid de decima num de eadem dote solui queat. Et quid si ultra dotem ecclesiæ necessariam aliquid donetur. Et quid de patrimonio clericorum.*

10 *Prædia omnia, si qua ad ecclesiam transeant, cum Imperialis tributi onere pertransire. Et qualiter intelligi debeat dotem ecclesiæ liberam ab omni seruitio temporali seu tributo esse oportere.*

11 *Rector num possit ecclesiam suam censualem facere.*

12 *Episcopus, an possit ecclesiæ inferiori seruitia sibi debita remittere. Et an remittendo, & statuendo, quod aliud seruitium non imponetur, an procurationem remisisse videatur.*

13 *Episcopus a quibus, & quot, ecclesiam eximere non possit, quantuncumque eam a se eximat.*

14 *Ecclesia quot casibus plene eximi ab episcopali iurisdictione possit. Et ibidem, quid episcopus prælato inferiori recipienti scilicet nomine dignitatis possit omnia iura, de quibus supra, præter tria concedere, & quæ sint illa.*

15 *Census ignorantia, i. cuius causa nocitur an solui debeat. Census autem quomodo præscribi possit, remissiue traditur.*

16 *Iuramentum de nouo censu imposito soluendo, an iurantem absoluere compelli possit.*

17 *Census solutio, nū subiectionis probationē inducat.*

18 *Census in qua moneta solui debeat.*

1 GABELLA † & generaliter exactio sub se cōtinet cēsum:qui vt dictum est titulo priore §. 2. in publicum diuiditur, qui est idem quod tributum, & in priuatum, de quo hic principaliter agitur. ¶ Primo vero q̄ritur vtrū ecclesijs vel monasterijs possit nouus census imponi aut augeri antiquus. Et dico, ꝙ in quacunq; re censum pōt imponere qui habet ius in illa. Inst. de vsufr. §. vsufr. versic. sine testamēto:ecclesijs tn̄ nouo cēsus imponere, aut ueteres augere, oībus epīs & p̄latis ꝓhibet citra Papā, vt in c. ꝓhibemus. de cēsi. et si eripuerint eas de manu laici, vt in c. ecclesijs. eo. ti. Quod. s. tripliciter cōtingit, sec. Pa. ibi, vel q̄a de facto ea laicus tenebat vsufructuādo: vel quia cōcessit epo ad instantiā eius ius patronatus: vel quia eps̄ liberauit eā a cēsu, quē laico debebat: quia licet tempore fundationis vel perceptæ libertatis possit episcopus certū sibi cōstituere cēsum, vt in c. constitutus, de relig. do. & in cap. præterea el 2. de iur. patron. secus in ista ereptione, qua

de nouo quasi educitur ad libertatem: quia ab hanc tenebatur, & eã facit ex officio suo: & in necessitatibus nemo liberalis exigit, vt in l.rem legatam, ff.ad adim.leg.

2 Ex † quo infert ibi Pan. ꝙ facientib. aliquid laudabile ex officio suo, non est necessario pmium impendendum. Limitat tamen d.Pan. in d.c.prohibemus. prædicta vera, si prælati hoc facerent ad vtilitatem eorum propriã: vt in cle.2.de reb.ecc.non alie. Secus ad vtilitatem alterius ecclesiæ rationabili causa subsistente, & a prælato iurisdictionem habẽte epalem, & in ecclesia pleno iure sibi subiecta, quia tunc potest: vt no. Inno. in d.c.prohibemus. & facit c.præterea eo.ti. & c.significauit. vbi dicit Pan. innixus gl. ꝙ in impositione noui census non sufficit authoritas epi: vt videtur velle tex. Sed intelligo, inquit, quando sine causa: alias secus: in c.constitutus.de rel.do. & in c.cum venerabilis, de censi.

3 Vnde † requiritur primo authoritas epi. Secundo causa iusta. Tertio, sec. Host. c.non sensu.arg.c.tua. & c.pastoralis, de his, quæ fiũt, a præl. Quarto, ꝙ ecclesia, cui census imponit, consentiat impositioni, si est collegiata: arg. c.1.de reb.ecc.non alie. & c.1.de re.perm. Putat tamen, ꝙ vbi causa vrget, & ecclesia inferior non vult consentire, hoc possit eps cum capituli consensu: arg. in clem.si.de reb.eccl. non alie. & in c.1.eo.tit.li.6. Similiter nõ potest episcopus nouum censum imponere monasterio de censi.scientes. Et intellige etiam, ꝙ nec antiquum augere eadẽ ratione. & ibi est argu. quod monasteria exempta debent esse ab omnibus onerib. & præstationibus, & pro quo 10.q.1.c.1. & q.3.ca.inter cætera.

4 Secundo † quæritur, vtrum habens ecclesiam subiectam, possit augere censum auctis ecclesiæ facultatibus, aut partem prouentuũ sibi retinere? Et dico, vt no. in d.ca.prohibemus, quod partem prouentuum sibi retinere non põt. & de epis quidem dicendum est, vt in c.nostrum, in fi. vt eccl.benef. De abbatib. autem & alijs inferioribus, prælatis, est bonus tex. in clem.quia regulares. in §.1.de sup. negl.præl. vbi concluditur, quod qualiscumque sit locus subiectus abbati, modo non sit de mensa eius, non potest sibi retinere redituum partem. Gl. autẽ in verbo, nec veteres, in d.c.prohibemus. vult censum augeri posse auctis facultatibus ecclesiæ censuatæ. quod glos. sequens limitat respectu pñtationis aut procurationis: non autẽ respectu census. Et rationem reddit Pan. vt ideo non augeatur: quia si soluitur superiori, est signum subiectionis. non autẽ refert an multum, vel parũ soluatur, quia semper subiectio denotatur. Pro quo c.omnis homo. de censi. & c.constitutus, de relig.dom. Si vero soluitur priuato. non est propriè census, nec augeri debet auctis facultatibus: quia in contractu censuali transit dñium ex toto in recipientem sec. gl. in d.constitutus. & Bar. in l.1.ff.de public. Secus in pensione quia illam quis soluit ratione fructuum, quos percipit de alieno. Nam propriè conductor soluit pensionem: vnde quemadmodum si patitur magnum dãnum sine culpa sua, consequitur diminutionẽ pensionis: ita si ex vbertate fructuum casu fortuito consequitur magnum commodum, debet augere pensionem: quia contrariorum eadem est ratio. Et hoc tenet glo. & Bar. post eam in l.si merces. in §.vis maior. ff.loca.

5 Ex † qua ratione infert Pan. quod si ecclesia fuit donata monasterio ad vsus proprios, & monasterium reseruata sui pensione concessit eam alteri: debet auctis facultatibus augeri pensio, quia illa fuit imposita ratione fructuum: quemadmodum diminueretur facultatibus diminutis, & idem procuratione debita: vt in c.quanto. de censi.

6 Tertio † quęritur, vtrum ecclesia sit exempta ab omni seruitio temporali ex dote sibi collata? Et dico multa notata in ca.sancitum. de censi. ¶ Primum. Ecclesia fraudandæ pro dote tribui debet mansus liber a quolibet seruitio tpali: de ecclesiastico vero tenetur: sed si aliquid confert ecclesiæ, vltra mansum, tenetur ecclesia ex eo soluere onera consueta. Sic illud c.sumat Pano. ponens multas acceptiones illius termini, mansus, & concludẽs, ꝙ est dos ecclesiæ necessaria, i. sine qua ecclesia in debitu stato commode sustentari non potest: arg. c.1.de inst. dicit etiam seruitiũ ecclesiasticum, sm doc. dici charitatiuum subsidium. de quo in c.cum Apostolus. de censi. i. auxiliũ moderatum in necessitatibus. Et idẽ dicendum in alijs iuribus epalibus: vt in cathedratico, i. eo qđ soluitur epo annuatim a clericis suæ diœcesis in signum subiectionis, obedientiæ, & sustentationis. & sic in alijs similib. vt in ca.conquerente. de offi.ord. vel si onus antiquitus fuerat impositum, puta per epm in feudatione cum patroni consensu: per c.præterea. el 2. de iure pa. quando s. aliquid vltra dotem necessariam contulit.

7 Secundum. † Patronus sibi retinere non potest aliquod seruitium, in dote ecclesiæ neces-

necessaria. Ex quo infert Pan. quod si patronus dat solum dotem necessariã, non põt sibi aliquã pensionẽ vel seruitiũ retinere: nec putat authoritatẽ prodesse epi, cum sit contra ius: arg. in c.videns dis. 10. Ex quo rursus infert ad intellectũ d.c.præterea.præall.ut.s.patronus statuto epi possit aliquod tpale reseruare, qñ.s.illud potest impendi extra dotem necessariã. ¶ Tertium. Clericus nõ debet aliquod seruitium pro decimis perceptis impartiri.pro quo facit 15.q.7.decimas vbi dicitur, quod eps non debet pati, quod decimæ aliquo munere redimantur a laicis.Et per illud c.& d.caput sancitum infert Pan.quod si clericus obligauit se parochianis ad dandũ certum quid pro decimis, non valet obligatio.

8 QVARTVM † De dote ecclesiæ præstatur seruitiũ ecclesiasticũ, vt dictũ est. Et ex hoc infertur ad q. vtrum debeat solui decima de dote ecclesiæ.& concludit gl.in d.c.sancitum. quod sic, si prius illa prædia erant tributaria,contra glo. in c. nouum genus.de deci.Et hoc sequitur Host. & cõiter doctores: quia cum non reperiatur in iure, ꝙ ecclesia antiqua pp constructionẽ nouæ debeat decimis priuari: non debemus generalẽ dispositionẽ alterare.Pro quo vide latius.Pano.in d.c.nouum genus,& etiã cum hic dr̃ tributaria, intellige alteri ecclesiæ,cui.s.decimæ soluãtur. ¶ Quintum.Sensus gl.in verbo, senioribus,i. dñis,iuncto fine literę, est, quod si vltra dotẽ necessariam aliquid ecclesię donatur,tenetur ecclesia persoluere dominis tpalibus debita seruitia. quod docto.intelligunt, & bene, vt dicit Pan.de oneribus annexis, & perpetuis vt quia forte prædium habet onus faciendi certum quid aut soluendi:& idem si prædium esset feudale: qa ratione feudi ecclesia subijcitur laico: vt in c. solitæ. & quod ibi not. de ma. & obedi. Secus dicitur de alijs oneribus non annexis: quia ecclesia ab illis exempta est etiam iure ciuili: vt in l.placet, C.de sacr. san. & in auth. item nulli, communitas. eod. tit.Et plene de his notatur in cap.non minus. de immun. eccl. & dic vt ibi. Et optime facit tex.in cap.fin.de vi. & ho.cle.vbi patet, quod etiam de patrimonio suo clerici non tenentur soluere gabellas, & alia onera, ad tenentur laici: secus in onere rei annexo, & perpetuo.

9 SEXTVM. † Quantum vero ad dotem ipsam,de qua principaliter est quæsitum, dicit Pan. quod ex dictis Inno.Host.& Ioan.Andr. colligi potest ista distinctio. Nam aut bona collata pro dote erant tributaria ipsi patrono:& simpliciter conferendo illa ecclesiæ, vr̃ illa onera remisisse,ex quo ius disponit: vt in d.ca.sancitum. Aut nouiter imponit sibi illa onera,aut nouiter imponit, & non valet impositio, vel retentio, quia est contra ius: vt ibi,& facit l. non dubium. C. de leg. & quod not.in cap.significatum. de præb. Quod Pan. intelligit, quando retinet sibi seruitium circa dotem necessariam. Vnde ibi, inquit text. facit mentionem solum de manso. Vnde si conferret amplissimam dotem,videtur quod de consensu episcopi posset sibi reseruare aliquid: vt in d.c.præterea.Aut hæc prædia erant tributaria alijs, quàm patrono, & patronus contulit de consensu dñorum: & sic vidẽtur remisisse ius ꝙ habebant. argu. in l. Caius. ff. de pign. Quod Pan. intelligit in dote necessaria: alias autem videretur dñs consensisse, vt transeat cũ onere suo.Arg.in l.sicut.ff.quibus mod.pig.vel hyp.sol.vbi patet,quod si creditor habens rem obligatam,consensit,vt venderetur, non per hoc videtur suum ius remisisse:& facit cap ex literis.de pign.Et hoc casu,licet taceat Pau.sec. Inno.potius esset cessandum ab ædificatione,quia reciperetur talis fundus, nisi prius esset liberatur, qñ.s. dominus excepit censum: si tñ acceptetur, tunc sibi imputet ecclesia, sec. Host. quæ rem tributariam accepit, cum domino licuerit retinere,q.d.quod teneatur ecclesia de cẽsu. Aut domini contradixerunt:& non valet quod agitur.arg. in cap.potuit.de loc. quod dictum no.quia per hoc extenditur c.potuit.ad prædium tributarium. Si autem dominus ignorauit credit Pan.distinguendum fore, prout distinguit glo.in c.ſm canonicam.23.q.8.quã videndam dicit,& menti tenendam. Quæ dicit, quod cum in ecclesia fundata est in feudo tributario, si fundator sit bonæ fidei: de illis locis quæ sunt extra atrium, habebit Imperator:& intellige, quod eadem ratione alius priuatus, tributum: non autem de loco vbi est ecclesia: sed per hoc fit patronus. 16.q.vlt.quęst.Si vero est malæ fidei,ad æstimationem compellendus est.14.q.6.competimus. Et ubi post denunciationem fundat eam,mala fide fundat.de nou.oper.nunc.cum ex iniuncto.Ioan. hæc ibi. Et addit Pan.idem esse de cœmeterio,quod de fundo,in quo ędificatur ecclesia,scilicet quod debet esse omnino liberũ, & de agro vnde percipitur panis, & uinum pro eucharistia conficienda, vt est, inquit,textus cum gl.in d.c.secundum canonicam,

nicã,quod de cęmeterió ẽt d.gl. sentit,quæ illud vocat atrium:sed & de agro verum puto, si sit distinctus, & spãliter ad hoc deputatus.

10 SEPTIMVM† quantũ ad tributum debitum Imperatori,dicit Pan. ꝙ Doct.de hoc non attingunt:& finaliter ipse concludit, quod omnia prædia transeunt ad ecclesiam cum onere tributi Imperialis.Et ad c. sancitum, quod vult, dotem esse liberam a seruitio tpali siue tributo, dici posse intelligi de seruitio nouiter imponendo,vel imposito,si patronus potest ab illa prædium liberare: vt quia est tributarium alteri,q̃ Imperatori. Sed q̃a in his quæ sunt ẽm,vel contra iustitiam naturalem, non distinguitur Imperator a priuato:melius distinguẽdum est,sicut & de alijs,& hac ratione doc.de tributo Cæsaris specialiter non attingunt.Vide etiam de ista materia supr. Excommunicatio.9.excommunicatione. 5.

11 QVARTO† quęritur,vtrum rector ecclesię possit,eam facere censualem?Et dico hr̃i in c. præterea.eo.tit.quod prælatus seu rector ecclesiæ non potest,præsertim post mortem,ecclesiam suam constituere censualem. Et ratio est sec. Pan. quia non potest quis alienare res ecclesiæ sine iuris solemnitate.12.q.2. sine exceptione. & consequenter a fortiori non potest imponere censum,cum sit quædam alienatio corporis ecclesiæ suæ,& quædam seruitus imposita.Potest tñ vt ibi notatur,authoritate Pontificis, vel alterius prælati hñtis ecclesiam pleno iure subiectam.de nouo imponi census.s.ex causa rationabili,vt dictum est. Imo simplex sacerdos, ẽt in vita sua non potest ecclesiam suam constituere censualem. quod denotat illud verbũ, præsertim, exponendo pro maxime, vt dicit Pan. Alij tamen exponunt pro tantum dicentes, quod in vita potest se obligare prælatus ad soluendum censum,sed dicit idem,quod potest obligare se personaliter,sed non ecclesiã:& exponendo pro maxime,est propria illius verbi expositio:ut no. in c.auditis.de elect.

12 QVINTO † quæritur vtrum episcopus remittere possit ecclesiæ inferiori seruitia sibi debita?Et dico,quod sic vt summarie dicitur, & no.in c. cum venerabilis.eo. ti. sed remittẽdo,& statuẽdo, quod aliud seruitium non imponetur, procurationem intelligitur remisisse:ubi etiam Pan.coniungendo d.gl.& Ho. in c.pastoralis.de don.& Ioan.And.

13 NOTA † quod eps quantumcunque generaliter eximat ecclesiam a se saltem octo retinet,a quibus eam eximere non potest. Primum est,coercitio.16.q.2.visis.Secundũ visitatio. Tertium procuratio ratione visitationis:vt in d.cap.cum venerabilis.Quartum est cathedraticum,vt in d.c.pastoralis.& gloss.in c.quæcunque. & 16. q.7. Io.Andr.vt videtur in d. cap. cum venerabilis. & communiter Doct.licet Arch.in c.1. de præb. lib. 6. dicat, quod non remittitur quidem verbis generalibus:tamẽ specialiter episcopus illud remittere potest: quod forte verum est quantum ad rem ipsam: sed non quantum ad annexa: quæ sunt recognitio superioritatis & obediẽtiæ,vel huiusmodi.Quintum est reuerẽtia ibi debita ab ecclesia inferiori. Sextũ est charitatiuum subsidium:vt in cap.cum Apostolus.de cens. Septimũ institutio authorizabilis quo ad curã populi. far. ca.non satis.de of.Arch.ꝙ in c.2.de cap. mo. lib.6.Octauum,id quod est ordinis epalis:quia subditũ eximere non põt, vt nõ teneatur ab eo recipere, quę sunt ordinis epalis. Alia aũt iura citra ab istis remittere potest ecclesiæ inferiori. ꝙ Pan. intelligit ex causa de consensu capituli: quia alias ecclesiæ suæ iure alienare non potest:vt in c.pastoralis.de don.12.q.2. sine exceptione, pro quo etiam uide tex.cum gl.17.q.3.c.si.

14 IN † trib. tñ casib. ecclesia potest esse plene exempta a iurisdictione epali. Primò si eps consensit, & Papa confirmauit ex certa scientia,& sic loquitur cap.constitutus.alleg. in glos. Secundo, si sñia fuit lata contra epm super plena exemptione, & non fuit appellatum:vt in c.cum inter.de re iud.Tertio,ratione præscriptionis:vnde põt quis contra epm pscribere iura epalia ĩ ecclesia epo subiecta: vt in d.c.auditis & c.cum olim. de præscri. Et potest addere quarto, qñ Papa plene per se eximit.ut in d.c.1.de priuil.lib.6. Scd̃m Io. tñ And.põt episcopus concedere inferiori prælato ẽt recipienti,nomine suæ dignitatis,omnia iura prædicta præter tria. s. cathedraticũ reuerentiam, & charitatiuum subsidium per modum cuiusdam vicarię perpetuæ ex ca.& de consensu capituli, per quod tñ non erunt illa ex toto abdicata ab episcopo:quia saltem illo vicario negligente poterit episcopus exercere.ar.in c.irrefragabili. in §. excessus. de offi.ord.Ad prędicta vide,quod no.Inno.in c. in Lateranensi.de præb.& p doc.in c.cũ satis. de off.Arc.& ca. cum & plantare.de priui.

16 SEXTO † quæritur, vtrum solui debeat ignorantiæ census.i. cuius causa ignoratur? Et dico,ꝙ non.extra eo.peruenit.iuncta glo. ibi Panor.diffuse istam materiam disputat,& uide

vide si vis. Arch. aũt materiam breuiter colligit, dicens ẽm Inn. Si certum est causam deberi, et si nulla causa subesset, solui debet. de censi. quanto, & secun. Host. tps solum per se aut patientia sola talem obligationẽ non inducit: nec negligentia per se, sed negligentia cum tpe obligationem tollit: vt de præscrip. per totum, & patientia cum tpe obligationẽ inducit: vnde secun. eum licet inepte petat, qui dicit. peto talem censum, quia mihi præstitus est per annos xl. tñ qui petit talem censum debitum ex tali causa, ad quod probandum inducit continuam solutionem xl. annorum, bene petit, & obtinebit. Sed tamen caueat de conscientia, quod non exprimat aut fingat falsam causam de præscr. c. fi. Vr tamẽ, ꝙ si non est memoria initij perceptionis, vel causæ, sufficiat dicere ex iusta cã impositum, ad quod probandum inducatur tps, cuius initij memoria non extat: ar. de præscr. c. 1. li. 6. Nec obstat, ꝙ non specificetur causa: quia p̃sumptio est pro petente, cum nõ sit verisimile aliquem censum sine causa, & sine querela tanto tpe præstitisse, arg. ff. de prob. l. cum de indebito. Item incertitudo, & impossibilitas hoc casu merito excusat non exprimentum specialem causam. de reg. iur. nemo potest. li. 6. Nec his contradicit text. ipsius c. peruenit, quia census præscriptus non est census ignorantiæ: etsi causa ignoratur. Hos. & Arch. Sed hunc sec. sensum glos. reprobat per text. in fi. Qño aũt census præscribi possit: vide Pan. in c. ad audientiam. de præscrib. Si autem econuerso constaret de cã census, sed tamen cessatum est a soluendo tpe sufficiente ad præscribendum, si authoritate epi nouiter imponatur, erit soluendus, sec. Host. & Io. And. & In. propter multa, quæ dicunt, quod saltem verum est, si ex rationabili causa fiat, &c.

16 SEPTIMO † quæritur, vtrum recipiens iuramentum de nouo censu imposito ecclesiæ persoluendo, compellatur iurantem absoluere? Et dico, ꝙ sic: extra eod. significauit super quo canonistæ multa cõscribũt; sed tex. loquitur siue intelligitur de censu indebite constituto: puta nouiter authoritate episcopi, quidem, sed sine rationabili causa. &c.

17 OCTAVO † quæritur, vtrũ solutio cẽsus sit probatio subiectionis? Et dico, quod solutio census aliqñ arguit subiectionẽ. de censi. omnis anima, aliquando præstitam libertatem, vel receptam protectionem, de priu. percepimus: Solutio ergo census est probatio subiectionis, sec. tex. in d. c. omnis aĩa. Sed quia apertè contra est d. c. percepimus. vbi recepti sub protectione Papæ soluerunt censum nõ in signum immediatæ subiectionis, sed receptionis in protectionem: ideo Inn. dicit, ꝙ solutio census est probatio subiectionis quo ad aliquid, non aũt plenæ; sed inducitur quandoque probatio, quandoq; præsumptio, sec. materiam subiectam. Facit ad hoc quod not. in cap. fi. de caus. pos. & proprie. & ꝙ ibi dicit Pan. qui per hoc dicit Bal. male dixisse in le. solent. ff. de offi. proconsf. s. quod si probatur vnam ecclesiam soluisse per xl. annos cẽsum alteri, probatur per hoc, ecclesiam istam fori illi subiectam. Vnde ipsemet Bal. sensit alibi contrarium. Facit etiam aperte c. constitutus. de relig. do. vbi cẽsus soluitur in signum præceptæ libertatis. Cum ergo solutio census esse possit æquiuoca ad multa, simplex probatio alterum precise non probat. arg. c. in præsentia de prob.

18 NONO † quæritur, ad quam monetam soluendi sunt census? Et dico quod Pan. post Io. And. in c. olim de censi. sic summat; Soluendi sunt census ad antiquam monetã, in qua fuerunt instituti, nisi sit in alterius monetæ solutione præscriptum. In c. etiam, cum canonici. eo. tit. sic; Ad antiquam monetam vel eius æstimationem soluendæ sunt pensiones antiquæ. Quod quidem Pan. extendit vt omne debitum contractum ex quacunque causa solui debeat secundum monetam currentem tẽpore debiti contracti. Vnde consuluit Oldr. quod si testator legauit aliquid puta centum florenos, & demum superuixit, & mutata est moneta; soluendum est legatum ad æstimationem monetæ, quæ erat tpe testamenti; quia ita testator sensit. Pro quo tex. in l. vxorem. §. testamento. ff. de leg. 3. Et idem dicendum est secundum eum, in condemnatione iudicis, & similibus dispositionibus.

RVRSVS de Gabellis, & exactionib. publicis tertio specialiter quo ad Vectigalia, guidagia, duanas, & hmõi q̃ ꝑprie dñr gabellæ.

1 *Gabella tertio considerata quid in se contineat.*

Et num quis pedagia, guidagia, & salinaria imponere queat. Et quot hominum genera hæc imponere possit. nu 2.

3 *Principis iura consilium generale habere. Et sub hæc, quod principi in signum specialis priuilegij reseruata, præscribi possint tanta consuetudine cuius initij memoria non extet. Et quid de potestate legitimandi famæ restituendi, tabelliones creandi, & huiusmodi.*

5 *Imponere noua, & nouiter antiquitus imposita exigere*

exigere non eadem esse. Et quibus ex antiquo imposita exigere liceat.

6 *Guidagia aut pedagia noua, sicut illicite imponuntur, ita illicite quoque exiguntur. Et quid de locantibus operas suas ad guidandum per regionem, aut vadum per transeundum.*

7 *Pedagia non, imponente, aut vetusta, sine authoritate ad hoc necessaria augentes, aut iniusta exigentes, ad quid & quibus teneantur.*

8 *Pedagia, & gabella & reliqua, de quibus supra, vt iuste imponantur, quid requirantur. Et quid vt iusta exigantur. nu. 9 Et ibidem quòd nisi noua iuste imposita probantur, iniusta præsumantur.*

10 *Pedagia & huiusmodi onera, de quibus rebus siue a clericis, siue a laicis licite exigantur. Et iniuste exigens quibus, & ad quid teneatur, pulcherrima Arch. dictione expeditur.*

11 *Pedagia & ea, de quibus supra, qui exigere, & à quibus exigi possint.*

12 *Onera & præstationes, de quibus supra, non solum ex statuto, sed ex lege quoq; naturali deberi. & ibi. Angel. Sum refellitur.*

13 *Moyses Og Regi Basan bellum iuste intulit.*

14 *Pedagium de quibus rebus exigendum sit.*

15 *Collecta vel talia gabella aliquando dicitur, & aut datium num de his quæ proxime dicta sunt a subditi datum exigi potest, a forensibus non item.*

16 *Ciuitas leges condendi, & collectas similiaque imponendi potestatem habens, an possit solutione huiusmodi gabellarum pro sui defensione, & adiutorio imponere. Et sub hac, quòd per legem municipalem legi communi derogari possit.*

17 *Gabellas, de quibus hic, non soluentes, an furtum committant. Et an ad restitutionem teneantur, & quibus.*

18 *Legi Cæsarea, quia cauetur, ne de victualibus onera, de quibus hic præstentur, an per ciuitatis statutum derogari possit. Et si id, quatenus.*

19 *Pedagia exigi facientes, an itinera secura conseruare teneantur. Et an de robarijs, & spoliationibus in suo districtu factis teneantur spoliatis.*

20 *Exactores datiorum, dum in casu illicito exigunt, an ad restitutionem teneantur.*

21 *Pedagia iusta gabellas & huiusmodi fraudantes, an peccent, & an ad restitutionem teneantur. Et quid defraudantibus iniusta nu. 23.*

22 *Statutum superiori omne, ligans ad pœnam, & ad culpam quoque ligat.*

24 *Damnificatus a principe iniuste, suumque recipere ab eo non valens, an sibi in non soluendis gabellis etiam iustis satisfacere possit, quamquam id redemptoribus earum noxium sit.*

25 *Pœna illa immanet, quæ nonnunquam ob fraudatas gabellas ponuntur, an licitè exigantur.*

26 *Fisco an omnia applicanda sint, cum res licitè simul, & illicitæ delatæ deprehenduntur. Et quid si res illicitæ ante quam ad locum, quem egredi non licet, peruenerit, deprehendantur, an publicationi obnoxia sint, num. seq.*

28 *Vectigal aut passagium conducens sub annua pensione, an ob bella, vel morbus superuenientes remissionem præmereatur. Et quid in simplici locatione, sterilitate superueniente. Item quid in emphyteusi.*

29 *Confessores circa ea quæ supra dicta sint, qualiter se habere debeant.*

1 GABELLA † rursus tertio, & generaliter exactio sub se continet guidagia, duanas, & gabellas proprie dictas, nec non pedagia, quæ licet differant a prædictis, habent tamen eandem rationem tractandi; quia eodē modo sint licita & illicita, sicut prædictæ; & quę de illis dicuntur, etiā verificantnr in istis regulariter. ¶ Primo vero quæritur, quis possit imponere pedagia, guidagia, & salinaria? Et dico, quod in c si per quibusdam. de verb. sig. sic dicitur, Duximus declarandum, illa esse pedagia, guidagia, salinaria interdicta, q̄ non apparēt Imperatorum, vel Regum, vel Lateranensis concludi largitione concessa, vel ex antiqua consuetudine a tempore, cuius non extat memoria, introducta.

2 Ex † quibus patet, vt no. in d. c. super quibusdam, ꝙ quatuor possunt hæc imponere. ¶ Primò Princeps, seu Imperator, & non ciuitas, s. sine licentia principis. C. noua vecti. institui nō pos. leg. 2. & 3. Et dicitur hic princeps, id est, Imperator, secundum Arch. Et secūdum eum, hoc potest Papa maxime in terris ecclesiæ, quia & ipse dicitur princeps. 14. quæst. 4. ¶ Secundo, hoc possunt reges; quod quidam intelligūt de rege Romanorū, qui. s. electus est, sed non coronatus in Imperatorem, quo tempore non appellatur Imperator, sed rex Romanorum. Et hoc sensit Host. & hoc videtur sequi Sum. Ang. contra Ros. & facit tex. in leg. vectigalia. ff. de publ. Et re vera iste videtur fuisse sensus dicti capit. super quibusdam. cum dicit; Imperatorum vel regum tamen idem Host. dicit, ꝙ text. Franciæ in hoc habet eandem potestatem per priuilegium, extra, qui fi. sint leg. ca. per venerabilē. Innoc. autem super d. c. super quibusdam dicit simpliciter reges posse imponere noua pedagia, licet peccent sine causa faciētes, quod hodie de facto videmus. Et tenet Pan. in cap. innouamus de censi. dicens, ꝙ hodie reges inferiores præscripserunt in suis regis iura Imperatorū: quo casu possent prædicta exercere

cere vt imperator. Et sic hodie ẽt videmus, quod quædã cõitates, vel ciuitates Italiæ, ex quo post pacem factam. Constantiæ habent merum & mixtum imperium, obtinuerunt de facto, vt imponere possint ista pedagia, vt no. Io. And. & pan. in d. ca. super quibusdam, non sufficit tamen consensus vnius partis ciuitatis, sed requirĩt consensus partis maioris præsertim eorũ, quos tangit sec. d. Gasp. Cal. in c. fi. de maio. & obe. facit l. in concedendo ff. de aqua plu. arcen. regula, quòd omnes tangit, &c. de reg. iur. lib. 6. Et sic tene, si est consuetum hoc a tempore, cuius initij non sit memoria. Et licet Barto. in d. l. vectigalia. videatur contrarius, vbi per illam legem dicit, quod fraudans gabellam sine permissu principis impositam, non tenetur Deo, neq; mundo, quia est extortio in forensib. licet non in ciuibus, qui possent sibiipsis grauamen imponere, tamen idem in l. si publicanus. eo. tit. tenet expresse, quòd ex actio vectigaliũ præscribitur tempore, cuius non extat memoria, allegans ad hoc dictum cap. super quibusdam. ¶ Tertiò, hoc possunt hi, quibus a Lateranensi Concilio concessum est.

3 Ex † quo infert Pa. qđ Conciliũ generale habet iura Principis. Pro hoc facit, quia in Cõcilio generali præest Papa vnde, dicit ibi Io. An. qđ ille tex. non excludit concessionẽ solius Papæ, quia si Conciliũ habet hanc potestatem: ergo & Papa, a quo robur, & potestatem cõsilium accipit, vt no. in c. significasti. de ele. ¶ Quartò hi, q hoc hñt ex consuetudine, de qua non extant memoria in cõtrariũ: & hmõi consuetudo hẽt vim tituli, quando datur capacitas possidendi: aliàs secus.

4 Ex † quo infert Pan. quod reseruata principi in signum spãlis priuilegij, acquiri possunt cõsuetudine tanti temporis, de cuius initio non est memoria. Ex quo etiam infert, ꝙ domini inferiores, &c. ciuitates præscribere possent potestatem legitimandi, & restituendi famæ, & creandi tabelliones, & huiusmodi, quæ sunt Principi reseruata, si subest tantum tempus, de quo in d. ca. super quibusdam ex quo c. prædicta eliciuntur.

5 Advertenda † tñ sunt quædam. ¶ Primũ, quod aliud est, prædicta nouiter imponere, quod alijs prædictis non licet: aliud antiquitus imposita nouiter exigere: quod licet quilibet, qui nouiter acquirit dominium iustè, siue sit vnus, siue cõitas: sicut si dñi Pisarum se iustè, vt dr, à domino Florentinorum liberarunt, licitè exigunt antiquas gabellas: imò fortè licitè nouas imponunt ex causa rationabili, vt multi volunt, etiam si ante suam seruitutem hoc non præscripserant, quia ex quo hodie Imperium in Italia non dat auxilium, videtur quod etiam non debeat dare leges.

6 Secundum † quod noua guidagia, vel pedagia sicut imponuntur illicite, ita & exigũtur, vt patebit: & dicuntur noua, si imposita sunt a tempore, de cuius initio extat memoria: aliter dicuntur antiqua, & sunt iusta, quia præsumũtur iuste imposita. ¶ Tertium, quod priuatus locus operas suas ad guidandum per regionem, aut transeundum, vadum, vbi dominus non prouidit, licitè capit nouũ guidagium, vel pedagium, secundum mentem Io. An. in d. c. super quibusdam, quia locat operas suas: secus de his, qui ad prædicta tenentur, vt domini.

7 Quartum † quòd imponentes noua pedagia, vel augentes antiqua sine dicta authoritate vel exigentes iniusta, tenentur ad restitutionem spoliatis, vel hæredib. eorum, aut pauperibus, si prædictos ignorant. 14. qu. 6. si res, &c. hodie per processum curiæ sunt omnes excommunicati excommunicatione Papali, vt sup. Excommunicatio. 7. excommunicatione. 19. De ementibns autem datilia à principib. vel communitatibus. inf. §. 7.

8 Secundo † quæritur, quid requiratur, vt prædicta iustè imponantur? Et dico quantum ex Doct. & principijs moralis philosophiæ colligitur, requiri quatuor. ¶ Primò, vt imponantur ab habente ptãtem: aliàs imponentes sunt excommunicãdi: de censi. innouamus, imò sunt excommunicati per processum curiæ, & scđm iura ciuilia exilio perpetuo condemnandi. C. no. vectiga. insti. non poss. l. vlt. ¶ Secundò, vt imponantur pp iustã causam finalem, alioquin sec. Rayn. est rapina. Et huiusmodi causæ sũt publicæ necessitates, quas Bar. in l. C. de vectig. appellat stipendia, pontes, publicas domos, defensionem stratæ, &c. hmõi, & facit cap. si quis Romipetas. 14. quæ. 3. iuncto c. innouamus. de trien. & pa. cap. venic. & c. cum Apostolus, de censi. & l. vectigalia. ff. de publ. ¶ Tertiò, vt imponantur circa iustam causam materialem, puta circa personas non ecclesiasticas, de quo infra §. 4. &c. circa aliquas res determinatas, vt infra. §. 5. ¶ Quartò, vt imponantur secundum debitã causam formalem proportionaliter ad causam finalem siue quantum necessitas requirit, & non ad expiendã luporum ingluuiem

viuentium ex raptu, & ſecundum quod ſubdi
torum & negotiorum facultas patitur.

9 TERTIO † quæritur, quid requiratur, vt iu-
ſte exigantur? Et dico, vt ex Rayn. & Arch. &
alijs Docto. colligitur, quod requirũtur tria,
¶ Primò, vt tale onus ſit vel probabiliter cre-
datur eſſe impoſitum ab alijs, qui potuerunt
ſi eſt antiquum. ¶ Secundò, vt ſit, vel creda-
tur impoſitum eſſe iuſte, eo modo, quo dictũ
ctum eſt. §. priori, ſi eſt antiquum. Dicit tamẽ
Hoſt. ꝙ ſi a principe concedatur ẽt cauſa non
expreſſa, vel ſi conſuetudo hoc approbet, cu
ius non erat memoria, ſine ſcrupulo poteſt re
cipi. Si verò ſit nouum, non ſufficit dicta cre-
dulitas, ſed requiritur ſcientia. Cuius rõ eſt,
quia in c. quamquam. de cenſi. lib. 6. dr, ꝙ exa-
ctiones pedagiorum tam in iure canonico, q̃
ciuili regulariter ſunt damnatæ, & gloſſ. in
verb. canonico, dicit vt c. ſuper quibuſdã. de
verb. ſign. & in ver. ciuili, dicit, vt. C. no. vecti.
inſt. non poſſ. & conſequenter ille tex. intelli
tur de nouis vectigalibus. de quib. loquun-
tur dicta iura: & ideo caute loquitur dũ di-
cit, regulariter, non gñaliter, quia omnis re-
gula patitur exceptionem. Vnde pedagia no-
ua, niſi probentur legitime impoſita, præſu-
mere debemus, ex d. cap. q̃q̃. & ſic noua peda-
gia, vel noua antiquorum augmenta nullus
licite exigit, aut neceſſario ſoluit, niſi conſtet
ea eſſe iuſta: licet ſubditus, qui ea cogitur exi
gere, excuſetur in dubio, vt dicetur. ¶ Tertiò,
vt exigens faciat illud propter quod inſtitu-
tum eſt, ſiue ſit nouum, ſiue antiquum: licet
tunc non faciat forte expenſas, quia, ſcilicet
non oportet. Si vero aliquod horum defue-
rit, iniuſte exigitur.

10 PRO † quorum omnium notitia ſciendum
eſt, ꝙ Arch. ſic diſtinguit: huiuſcemodi one-
ra, aut accipiũtur a perſonis eccleſiaſticis: &
hoc licet quantum ad ea, quę deferunt cã ne-
gotiationis, vt no. Arch. per arg. a contrarijs,
de cenſi. q̃q̃. libr. 6. De quo tñ vide ſingularia
ſup. Excommunicatio. 8. excõicatione 21. &
quantum ad mercimonia aliena, quæ deferũt
nomine ſuo, dicentes eſſe ſua. Pro alijs autem
reb. ſiue ſuis, ſiue eccleſiarum ſuarum, nõ põt
hæc ab eis exigere princeps ſecularis, ſcd̃m
Hoſt. Recipiẽdo aũt per ſe, vel per alium, eſt
raptor obnoxius reſtitutioni, & excõicatus,
de cenſi. quãquã. lib. 6. Et ſi eſt collegiũ, eſt in
terdictũ, vt ibi: ipſæ verò pſonæ eccleſiaſticæ
hæc occultando per ſe, vel alios nõ peccant,
modo a mendacijs, & a ſcandalo caueãt. Aut
exiguntur a laicis, & tũc ſubdiſtinguendum
eſt, ſ. an pro mercimonijs, aut pro alijs rebus
ad vſum deputatis. Et quidem ſi pro merci-
monijs, aut eſt nouem, & non licet exigere,
niſi certum ſit, inſtitutũ eſſe a Principe: adde
vel habente iura principis, pp imminentem
neceſſitatem: alias exactor eſt raptor, & reſti
tutioni neceſſarię obnoxius, & excõicatus, ſe
cundũ Rayn. Si vero ſit nouum inſtitutum a
principe iuſta cã, vel antiquũ inſtitutum ab
his, qui potuerunt inſtituere, vel creditũ in-
ſtitutum eſſe a talib. quod rõnabiliter credi
poteſt, qñ non extat memoria in cõtrarium:
tũc ſi eſt, vel creditur iuſta de cã impoſitum,
& recipiens facit illud pp quod eſt impoſitũ
ſiue conſciæ ſcrupulo recipitur, ſm Rayn. e-
tiã ſi tunc non faceret expenſas, paratus face
re ſi oporteret ad tenendã patriam ſecutam,
Probatur hæc omnia, 24. q. 3. ſi quis Romipe
tas, & 12. q. 2. c. vobis autem, extra, de cenſib.
peruenit. de treug. & pa. innouamus, ff. de pu
bli. & vectig. l. vectigalia, ff. locati. l. ex condu
cto. Si vero non ſit inſtitutum a principe, vel
non faciat, id propter quod inſtitutum eſt, fa
ciendo quod in ſe eſt, ſecundum Rayn. licite
non recipitur, & tenetur reſtituere ſpoliatis,
vel pauperibus ſi alios ignorat, ſm Hoſt. ta-
men non tenetur reſtituere pedagium, niſi cõ
ſtaret, quod hac de cauſa inſtitutum eſſet: ta-
men ſi recipiens non defendit ſoluentem in
rebus & perſona, vt poteſt: tenetur ad ſatisfa
ctionem plenariam. 24. q. 2. dominus, & qu. 5.
adminiſtratores. hæc ex Archid. Adde autem
quod ſi exigit quis a clericis pro rebus ad vſũ
eorum deputatis illicite exigit, vt inf. §. ſequ.
Adde etiam, quod eo caſu, quo non ſit id, pp
quod guidagium inſtitutum eſt, ſecundum
Raynu. licite negatur: ſecundum alios debet
quis iudicem adire, quod Sum. Piſa. dicit tu-
tius, ſed primum eſt ante ſpoliationem, vel in
eius fieri: ſecundum vero poſt illam, quia non
debet quis ſibi reddere ius.

11 QVARTO † quæritur, a quib. p̃dicta exigen-
da ſunt? Et dico duo. ¶ Primum, ꝙ a Chriſtia
nis principib. exigi poſſunt ab omnibus exce
ptis clericis, eccleſijs, & eccleſiaſticis pſonis:
a quibus, qui exigit, eſt excõicatus, vt §. prio-
ri, in prin. de quo inf. Immunitas, §. 6. quod in
tellige niſi deferant aliqua negotiationis cau
ſa. ¶ Secundum. Principibus Saracenis ſolue-
re tenentur huiuſmodi onera Chriſtiani tran
ſeuntes per terras eorum tpe treuguæ, ſecun
dum Rayn. ſm pactum & ſtatutum, ſi ab eis
defenduntur a latronibus, & hmõi: & ſubtra-
hendo tenentur reſtituere: quia & fides hoſti
ſer-

ſeruanda eſt.22.q.4.innocens.23.q.1.noli. qđ
quidem dictum Verue. quantum ad pactum
indiſtinctè approbatũ,quantũ vero ad ſtatu-
tũ limitat verum de Saracenis, qui terrã ſuã
non tenent vt violenti poſſeſſores:quantum
aũt ad eos,qui vi occupauerunt terram, quæ
aliqñ fuit Chriſtianorum, cum ſint malæ fi-
dei poſſeſſores,nõ ligantur ad hæc Chriſtia-
ni niſi ſponte conſenſerint aliquando, aut ſe
ſubiecerint huiuſmodi ſtatutis. Tempore aũt
guerræ,ſm eundem Ray. aut quocunq; tem-
pore cum mercibus prohibitis non tenentur
ad pedagia. Hoſt. autem videtur indiſtinctè
tenere,ꝙ ad huiuſmodi non teneantur Chri
ſtiani,& hoc ſequitur Sum.Ang. & Roſ. quia
Chriſtiani non tenentur ad eorum ſtatuta.

12 Qvod † bene diceretur,ſi iſta onera debe
rentur ſolum ex ſtatuto, debentur autem le-
ge naturali: quia principes non debent ſuis
ſtipendijs limitare: ſtatuta autẽ determinant
quantitatem & modum ſoluendi. Vnde me-
lius dicit Suppl. dictũ Hoſt. intelligendũ ſm
diſt.Veruec.Subdit autem Sum. Ang. ꝙ Chri
ſtiani tenentur ſolum ad hoc, ꝙ ſubſtinentur
in tranſitu per eos,quod eſt falſum: quia na-
turali iure via publica omnibus eſt cõmunis.

13 Vnde † iuſtè Moyſes intulit bellum Og re
gi Baſan, quia tranſitum per viam publicam
negauit,vt patet Nume.21.

14 Qvinto † quæritur, de quibus iſta exigẽ
da ſunt? Et dico,quod pedagium ſec. Petr. de
Anch.in c.quanquam.de cenſi.lib.6. ſoluitur
quandoque ſolũ pro tranſitu perſonæ,vt Fer
rariæ, qñq; pro rebus, quas quis defert,non
vſus ſui cauſa.Sed intellige, quod primo ca-
ſu eſt propriè pedagium quod ſoluitur non
pro tranſitu, ſed in certis locis vbi fiunt ex-
penſæ pro tranſitu, in caſu vero ſecundo eſt
propriè guidagium,vel gabella. Sed confuſe
vtendo vocabulis dico, ꝙ hmõi onera ſolui
debent ſolum ꝓ perſona in loco iuſte conſti
tuto à principe,vel ſolũ ꝓ rebus,quæ nego-
tiationis, vel mercimonij cauſa deferuntur.
C.de Vect. l. oĩum. Vnde exigi non poſſunt
pro delatis ad vſum ſui,vel familiæ,nec con-
ſuetudo in contrarium valet:quia eſt irratio-
nabilis,ſec.Hoſt.& Ber.in d.ca. ſuper quibuſ-
dam. Quod verũ puta,vbi princeps hr̃e põt
ex mercibus ſtipendia honeſta: alias non vi-
deo quin poſſit conſuetudo eſſe rationabilis,
quod etiam Arch.ſentit, vt patebit ſtatim,
imo vult l.vniuerſi.C.eo.tit.ꝙ decapitentur,
qui de rebus ad proprium vſum, vel gratia
iuris colendi,vel ad ſe deſcẽdendum emptis,
aut delatis pedagium exigunt, vnde in his
fraudantes non peccant.

15 Sed † aduerte, qđ aliquando collecta, vel
tallia dicitur gabella. vel datium, & tunc de
prædictis exigi poteſt datium a ſubditis, ſed
non a forenſibus, & de hoc Archid. ſic dicit
ſummariè.2.par.tit.1.c.13.ſi pedagium, & ga-
bella ſumantur pro eodem. Contrarium ſer-
uatur de facto in ciuitatibus Tuſciæ, ideſt,
Florentiæ,& in alijs multis:quia de omnibus
prædictis exigitur gabella.

16 Civitas † autem habens poteſtatem le-
ges condendi,& imponendi collectas, & pe-
dagia,quod præſumendum eſt, ſi hoc faciat
ex antiquo more, cuius memoria non extat
in contrariũ, vr̃ poſſe imponere ſolutionem
dictarũ gabellarũ pro ſui adiutorio & defen
ſione:quia per ſtatutum ciuitatis imponun-
tur per modũ talliæ,vel collectæ pro expen-
ſis fiẽdis in cõitate. Licet .n. populus aliquis
generalẽ legẽ facere non poſſit, cum hoc ſit
Imperatoris,vt no.Inn.& Arch.diſt.2. c. lex.
põt tñ facere ſpecialem, & in hoc conſentit
princeps.ff.de iuſt. & iur. l. oẽs populi. & ſic
ſpecialem collectã põt imponere pro neceſ-
ſitatibus ſuis,etſi non generalem,vt exactio-
nem pedagiorum ſine licẽtia principis. Imò
per legem municipalem,quæ dicitur ſtatutũ,
vel apud quoſdam reformatio, derogatur le
gi cõi vt patet in materia dotium & ſucceſ-
ſionum & aliorum,ad quod facit regula,ge-
neri.de reg.iu.lib.6. etiam ſi gabella ſit idem
pedagio,vel collectæ,non obſtante prohibi-
tione legis cõis exigendi pedagia de victua-
libus,& hmõi,qñ lex municipalis:vel conſue
tudo præſcripta habeat cõtrariũ, quia cõſue
tudo rationabilis,& præſcripta,legem tollit.
de conſue.c.vlt.hæc autem non eſt irrationa
bilis,quia omnes ciues ſe,& ſua pro defenſio
ne patriæ debent exponere.

18 Vnde † hmõi gabellas tenentur homines
ſoluere,alias eſt furtum, & tenentur reſtitue
re cõitati,vel emẽtibus eas, niſi imponeren-
tur à dominis nõ legitimis, vel niſi fraudãtes
alijs impoſitionibus & alijs modis eſſent in-
debitè grauati nimis vltra proportionẽ, aut
iniuſte dãnificati a dnis, vel niſi eſſent gabel-
lę graues ſine neceſſitate,& vtilitate cõitatis
poſitæ,ſed ad nutriendã pompã aut auaritiã
aliquorũ principũ aut ciuiũ, hæc ex illo val-
de bene,ita tñ, ꝙ iſta nõ exigant a forenſib.

18 Tamen † qui contra conceſſionem Cæſa-
ream,ſcilicet quod de victualibus huiuſmodi
onera non ſoluantur, non poteſt ciuitas per

ſtatutū abrogare legē cõem in præiudicium tertij, etſi in præiudiciū ſuū quo ad particulares ciues, tñ quia forenſes non tenerentur ſe cõferre ad defenſionem ciuitatis, ſed ſolum ad expenſas viarū & ſecuritatis cõſeruandæ: ad quod vbi gabella mercium non ſufficeret, valeret conſuetudo, quod de vectigalibus ēt à forenſibus ſolueretur: quia ſic intendit legislator. Incolæ aūt, vt dictū eſt, bene tenentur de fructibus terrarum, quæ ſupponūtur ad ſuſtinēdum onera loci: & rō & interpres legum conſuetudo teſtatur, ſi qua aūt emerent, pari paſſu ambularēt cum forenſibus, niſi res emptæ obnoxiæ eſſent gabellæ nondum ſolutæ: quia tranſirent cum onere ſuo.

19 Sexto † quæritur, vtrum qui faciūt exigi pedagia, teneanē itinera conſeruare ſecura? Et dicit Bal. in li. de conſue. feu. ti. de his qui. feu. da. poſſunt in §. abbatiſſa, & in ti. de pa. iu. fir. §. conuenticulis, ꝙ ſic. Vnde addit, quod ſi ſunt aliquæ robariæ in eorum curia, territorio, vel diſtrictu ab eis poſſeſſo, vbi exigunt pedagia a tranſeuntibus, tenentur aut robariam reſtituere, aut malefactorē exhibere. l. ne quid. ff. de incen. rui. nau. Et qđ teneantur ad reſtitutionē in integrū de ſpoliatione, intelligo verū, qñ ex defectu eorū venit, nō faciēdo qđ facere tenētur, ar. 23. q. 2. dñs, & q. 5. adminiſtratores, & C. de app. l. ſi appellationē, & cõſentit Hoſ. & Arc. in d. ca. ſi quis Romipetas, non tñ tenentur exactum in pedagio reſtituere, ſec. Hoſt. niſi vt dictum eſt.

20 Septimo † quæritur, vtrū exactores datiorum, vt qui ea emūt, teneantur ad reſtitutionem, dum exigunt in caſu illicito? Et dico quod ſic, ſi clare conſtet ea eſſe illicita, quia ad hoc p̄ſtant cām efficacē, & operantur efficaciter ad iniuſtā ſpoliationē. Si vero dubitatur an licita ſint, vel illicita: diſtinguendum eſt ſicut & de milite eunte ad bellum, quia ſi ad iſta exigēda à ſuperiorib. cõpelluntur, ꝑꝑ bonum obediētiæ excuſantur in iſto dubio: 23. q. 1. quid culpatur, quod Hoſt. verū putat, qñ quis quātum potuit inquiſiuit, & peritiores cõſuluit, & tñ ſemper dubius in ſe remanſit: alioquin tanquam ignorantiæ affectator, non excuſatur. Si vero non compellitur, ſed ſponte ſe ingerit emendo, vel aliter, non excuſatur, ſicut nec ſtipendiarij, ſm̄ Rodo. ſeu cognati, vel amici alicuius dñi iniuſte bellantis, cum non ſint ſubditi, nec excuſentur propter obedientiæ bonum: qui peccāt ſe diſcrimini exponētes in alterius p̄iudicium. Si autem expreſse ſint licita, nullus exigēs, peccat ſiue ſubditus, ſiue non ſubditus.

21 Octavo † quæritur vtrum fraudantes iuſta pedagia, vel gabellas, & hmõi, peccant & teneātur ad reſtitutionem? Et dico hic quęri de duobus. ſ. reſtitutione, & peccato. Quantum ad reſtitutionem dicunt cõiter Rayn. Piſa. Arch. Roſ. & omnes Summiſtæ in tit. Pedagium, & oēs doctores in d. ca. innouamus, & maxime Pano. ꝙ fraudantes iuſtas, gabellas tenentur ad reſtitutionem, etiam ſec. Hoſt. ſi princeps in inſtitutione earum cām non expreſſit, etiam ſecundum eū, ſi ille qui recipit, non facit illud, ꝓ quo præſumitur, ꝙ ſint cõceſſæ: dummodo non conſtet, quod propter illud fuerāt impoſitæ: ad pęnam aūt impoſitam non tenētur, niſi fuerint iudicialiter cõdemnati, & ſic communiter tranſeunt doctores. Quantum vero ad peccatum ſciendum eſt, quod ſecundum Hen. de Gan. quolibet. 3. q. 22. & quoſdam alios, in ſtatuto aliquando ſunt duo præcepta: vnum. ſ. obligans ad culpam, aliud ad pęnam, vt cum dicitur, ſtatuimus ne quis faciat tale quid: & qui fecerit, ſoluat talem pęnam aliquando vero eſt vnum: ſolum obligans ad pœnam: puta cum dicitur, ſtatuimus, vt qui fecerit tale quid, ſoluat talem pęnam. Igitur omnes doctores, ac Sūmiſtæ communiter tenent, quod eo modo quo dicti fraudantes tenentur ad reſtitutionem, etiam peccant. Summ. vero Angel. contra Roſ. & Suppl. primò innititur dicto fundamento Henrici tanquam vero. Secundo dicit non eſſe peccatum fraudare gabellas, vbi exactores non laborant pro communi vtilitate, ſcilicet viarum, pontium, rerum, pſonarum: pro loco & tempore iuxta ſuum poſſe, & intendit etiam ſi non conſtet gabellas ad hæc eſſe ordinatas. Tertio dicit non eſſe mortale eas fraudare, vbi prædicti laborant pro loco, & tempore: quia communiter ſic inſtituuntur, ſcilicet ſtatuimus, qđ quilibet ſoluat talem gabellam ſub pœna cadendi in commiſſum, ſi aliter inuentus fuerit: vnde illud ſtatutum non obligat ad mortale, non obſtante, ꝙ damnificentur emptores gabellarū, quia ita, & ſub iſta conditione emūt vt vigilent, aliàs ſibi imputetur. Sed contra illud fundamentum eſt: quia prior eſt intentio ſtatuentis, quam verba eius: quia autem mandat ſolui pœnam facienti aliquid, intendit, quòd illud non fiat, licet forte nō vtatur verbo prohibitiuo ne fiat.

22 Vnde † omne ſtatutum ſuperioris ligans ad pęnā, ligata ad culpā, inf. in obediētia. in fi. niſi.

nisi aliter cõstet de intentione statuentis: qđ non est in proposito: quia nulla lex dicit leges non ligare in foro consciæ, sed potius doctores dicunt oppositum, & istemet author, nisi in certis casib. de quib. inf. Lex. §. 9. Præterea & si verum esset fundm̄ Henrici, non iuuat in proposito: tum quia illud potest solum esse verum in his, quæ sunt de iure positiuo mere solutio aũt gabellarum ad sustentationem principum & boni cõis est de iure naturali: tum ẽt quia statuta ut frequentius mandat solutionem gabellarum, & pœnam non soluentibus statuunt. Contra sm̄: quia poneretur non liquidũ cõtra liquidũ, cum sit certum eo casu, quo iste subripit gabellã: & non sit certum, ꝙ sit instituta propter talem cãm. Contra tertium, quia oĩs subripiens aliquod notabile proximo cõtra eius volũtatẽ, qđ retinere non põt, mortaliter peccat: quia agit contra iustitiã per furtũ, vel rapinã; q̃ ãt gabellas fraudãt, ĩ isto casu restituere tenenẽ sm̄ omnes doctores, & etiam sm̄ iustum.

23 Nono † quæritur vtrum fraudantes iniusta pedagia, vel gabellas, peccent, & restituere teneãtur? Et dico quantũ ad restõnem, ꝙ non tenentur, sm̄ omnes doctores. quia stat æqualitas iustitiæ quæ tolleretur si restitueretur: quia datarius haberet plus debito, & alius minus. Dico ẽt sm̄ omnes, ꝙ non peccant, nisi ratione mendacij, aut periurij, vel scandali, & huiusmodi unde ratione scandali quilibet tenetur indistincte ad pedagia soluenda, vt patet de dicendis inf. Scandalum. §. 3. & 4. Et idem quantum ad restitutionem & peccatum dicendum est, quantum ad fraudãtes iustas gabellas. vbi non sit illud, propter quod certum est, & constat eas institutas fore, vel vbi nimis iniuste grauantur alijs impositionibus, vel ipsę gabellę sunt nimis graues, & cum hoc fine necessitate.

24 Et † similiter idem est, vbi quis est iniuste dãnificatus a principe. nec põt rehabere suũ: quia põt sibi satisfacere vsq; ad plenum, non obstante, ꝙ damna inferre vr̄ ementib. gabellas: tum quia eas emunt minori precio propter similes fraudes, quæ fiunt cõiter, tũ q̃a princeps non potest illis vendere meum: est autem meum ius retinendi mihi illud quod alias principi deberem, si ille mihi non dẽret.

25 † Decimo † quæritur, vtrum magnæ pœnæ, quæ aliqñ imponuntur fraudantibus gabellas licite exigantur? Et dicit Mon. ꝙ sic, quia huiusmodi statuta sunt facta pro cõi vtilitate. Vnde qui prædantur ea q̃ contra bannum & cõtra edictum Potestatis deferuntur restituere non tenenẽ: ita tñ, quod huiusmodi edictum Potestas fecerit cũ consilio regẽtiũ ciuitatẽ, & pro vtilitate cõi. Nã in talib. amittenti nõ cõpetit repetitio: & cõsequẽter accipiens reddere nõ tenetur: quia melior est cõditio possidẽtis, tñ quo ad Deũ melius facerent reddẽdo, ne ex auaritia fecisse uideanẽ.

26 Vndecimo † quæritur, utrũ oĩa sint applicanda fisco, cum deprehenduntur simul res licite, & illicite delatæ: puta si quis habita licentia conducendi decem equos, cõ ducat viginti, vel si exportabat de ciuitate uictualia ꝓhibita cũ alijs nõ prohibitis efferri? Et dicit Cy. in l. cũ ꝓponas. C. de nau. fœ. in addi. sec. Modernio. ꝙ nõ publicantur res licitæ ꝑ illicitas. Nec obstat d. l. cũ ꝓponas. quia ibi non venit publicatio merciũ licitarũ ex cõsequentia illicitarũ, sed ex cõsequentia delicti, cuius causa oĩa publicanẽ, & capite puniunẽ, ut C. q̃ res expor. non pos. per totum. Et idem tenet Bart. in l. cõitatem. §. dñs ff. de publi. Vbi etiam quærit quid iuris, posito ꝙ statuto caueatur, ut repertus aliquid portare cõtra decretũ ꝑdat illud, & animal portãs: & reperiẽ portare q̃dã licita, & q̃dã illicita. Et respondet recurrendum esse ad distinctionem d. §. dominus. s. an dominus animalis fuerit sciens uel ignorans. Dicit tamen in quibusdam ciuitatibus esse consuetudinem, ꝙ cuiuscunq; sit animal, perdatur, sed tamen dominus habebit regressum contra ducentem.

27 Duodecimo † quæritur, vtrum res illicitæ delatæ deprehensæ antequam veniatur ad locum, quem exire non licet, sint in casu confiscationis? Et dicit Cyn. in d. l. cum proponas quod non, quia redire poterat, & pœnitere, ut ff. de falsis. l. qui falsam.

28 Decimotertio † quæritur, vtrum emẽs, aut conducens uectigal, aut passagium, vel huiusmodi sub annua pẽsione, ꝑꝑ bella aut morbos superueniẽtes mereaẽ remissionẽ pẽsionis? Et dicit Franciscus de Aret. cons. 14. ꝙ in simplici cõductore nõ est dubiũ ꝙ sic. Sed latius hunc passum attingendo dicit, ꝙ aliqñ guerra impediẽs conductorẽ frui de re locata, contingit culpa locatoris, vel saltem fit ad iniuriã suam: & tunc non solũ tenetur remittere mercedẽ, sed est obligatus ad totale interesse conductoris. l. si merces. §. culpæ ꝙ ibi per Bar. ff. lo. & idẽ Bar. in l. cotẽ. §. qui maximos. ff. de pub. vbi tenet idẽ in venditore fructuum, q̃ casu est longe fortior nostro. Aliqñ vero locator vti non põt re locata ꝑꝑ guer-

rã,vel inimicitias ſurgentes culpa ſua, vel ad iniurias eius:& tunc non releuatur a ſolutione penſionis, vt probatur in d.§. culpæ. Aliquando vero nec primo, nec ſecũdo mõ eſt, ſed propter guerram factam ad iniuriã, vel offenſam tertij:& iſte eſt caſus noſter.in quo Cy.addit in l.ex conducto. §.1.ff.loc.notabiliter diſtinguit:quia aut tempore rei conductæ ſuberat guerra & timor iuſtus ĩ loco vbi res ſita eſt:tenetur conductor ſoluere pẽſionem,quia imputet ſibi,qui ſciens qualitatem rei,ac temporis conduxit,vt ait gl.in l.habitatores.in fi.locati. Aut non ſuberat: & tunc ſuperueniente guerra, & iuſto timore hoſtilitatis debet fieri remiſſio mercedis, vt dicit textus clarius in d.l.ex conducto.§.ſi uis ibi, incurſus hoſtium.& in l.ſi fundus.§.fi.ff.locati.& in l.item quæritur.§.exercitu.vbi eſt gl. ff.eo.Et hanc diſtinctionem ſequitur Bald. in l.ſi ea lege.C.de vſu.Et idem tenet Bar.in diſpenſatione,quæ incipit,publicanus quidem. Vbi concludit, ꝙ qñ quis emit, vel conducit vectgali pro annua penſione: quia iſta eſt locatio, quocũq; nomine baptizetur, propter guerreã debebit fieri remiſſio, ſi ex tali guerra impeditur conductor fruire locata, quod erat in caſu noſtro,ſi conductor probauit incurſiones hoſtium: & prædas factas in dictis locis:vel ꝙ loca ſint ita vicina hoſtibus,vt veriſimile ſit,ea hoſtes ĩuaſuros: Hic eſt enim iuſtus timor, de quo loquit̃ d.l. habitatores. Et hoc procedit ſine dubio in oĩ ſimplici locatione,quoniam propter ſterilitatẽ,& non propter emptionẽ fructuum ĩ locatione remiſſio fit mercedis,vt l.ſi vno.ff.locat. Sed in emphyteuſi, in qua non fit remiſſio propter ſterilitatem,ſed propter rei totius,aut maioris partis eius deperditionem, eſſet dubitandi rõne maior: & tamen in emphyteuſi communiter idem tenent doc. quod emphyteuta eſt impeditus bello,niſi quando ſoluit aliquid minimum ſolum in recognitionem dominij:vt ſup.Emphyteuſis.§.1.

29 Decimoqvarto †quæritur,qualiter circa huiuſmodi ſe debeant habere confeſſores? Et dico,ꝙ vbi certi ſunt de iuſtitia,non oportet dare doctrinam: in dubio vero ante factum ſuper prohibeant fraudationem gabellarum,ne fraudantes exponant diſcrimini:poſt factum autem non debent cogere ad reſtituendum: tum quia in pari cauſa turpitudinis potior eſt conditio poſſidentis: tum quia exponerent ſe periculo ſubripiendi ab iſto,qđ ſuum eſt: tuũ eſt tñ ad hoc hortari.

Rvrsvs de gabellis,& Exactionibus 3.quõ ad talias,& hniuſmodi.

1 *Gabella multa ſub ſe verbo differentia,re tamẽ eadem continet. Et inde tallia abſque imponi poſſit.*

2 *Tallia ab his, de quibus proxime, quanam imponẽ poſſint.*

3 *Dominus vltra conuentionis modum, quot caſibus ſubditis talliam indicere queat. Et quid de communitatibus, quæ huiuſmodi onera imponere poſſunt, quatenus ea imponere queant.*

Princeps ideo inſtitutio Deo ſunt, non ut ſibi proſint ſolum, ſeu potius vt populos ſubditos moderentur.

4 *Tallia, quando boni communis vtilitatem eſſe dicatur, vel quomodo dignoſcatur, an ſit ex iuſta cauſa inſtituta.*

5 *Tallia quando iuſtè exigantur. Et ſubinde quos modis imponi conſueuerunt.*

6 *Tallias exigentes, aut ſubditi eas non ſoluẽtes, quonam modo ad reſtitutionem teneri dicantur, ſeptẽ concluſionibus definit.*

7 *Domini, qui nihil præter tallias percipiunt an eas, & quas exigere poſſint. Et quid de dominis conſuetudinem allegantibus qui à ſubditis de mobilibus quicquid velint, accipiunt, ac expoliant, præſertim cum eos ad alium dominum tranſire velle ſuſpicantur.*

8 *Prælati, qui pro eo, quod aliquid legato, alijſve impendunt, a ſubdito amplius exigunt, quam impenderint, qualiter & ad quid teneantur.*

9 *Talliarum immunitas, num alicui concedi poſſit.*

10 *Dominus, an tallias, & cæteras huiuſmodi exactiones vendere poſſit.*

1 Gabella †rurſus quarto:& generaliter exactio ſub ſe cõtinet tallias, collectas, præſtantias,impoſitiones,& huiuſmodi:quæ nomine quidem diuerſa ſunt,re vero eadẽ. ¶ Primo ergo quærit̃, a quo poſſit tallia imponi? Et dico,vt ex Ric.2.diſ.44.q.3.ar.1. colligitur, qđ princeps ſolus põt talliã nouiter imponere, ꝓ boni cõis ꝓmotione,aut defenſione cõpẽſata ſubditorũ qualitate,& q̃titate,qñ eius facultates ad hoc nõ ſufficiunt: ff. de publ.& vecti.l.vectigalia. ſimiliter rex ſuperiorẽ nõ recognoſcens,& alij, ꝗ iura Imperij p̃ſcrip ſerunt:quia ſolus Princeps,aut ꝗ p̃ſcripſit iura Imperij,põt ſuꝑ tallijs. & exactionibus leges cõdere,vel cõcedere priuilegia.C.de vac.l.vni.& ff.de iur.ĩmu.l.ſemper, §.fil.alij aũt,licet hoc ſibi vſurpent, errãt: vt patet ꝑ id, quod legitur & notatur in ca. per venerabilem,qui filij ſint legiti.& ca.ſane.de priu.& no.Barto.in l.infamem.in fi.ff.de public.iud.& in l.hoſtes.ff.de capti.& in l.ſi publicanus.§. in omnibus vectigalibus. ff. de publi-

publici.Alij ergo hoc non pñt:nisi per legẽ ,
vel senatusconsultum,vel constitutionẽ prin
cipis eis concedatur.d.l.vnica. vel per cõces-
sionem à principe ex causa, & specialiter im
petratã.C.de superindi.l.vnica.lib. 10. & no.
Arch.in c.si quis Romipetas.24.qu.3.vel per
consuetudinẽ diutinã nõ violenter,sed spon
te ab oĩb. cõiter approbatam.C.de cano.lar-
gi.tit.l.præcepit.& C.de aur.cor.l.vna in fi.li.
10.quæ nihilominus consuetudo fit talis, de
cuius initio memoria non extet,vt in c.super
quibusdam.de verb.sig.Adde tu,vel per con-
cessionem Lateranen. concilij habeãt, quod
possint instituere pedagia:vt in d.ca.sup qui-
busdam,quia hoc fortius est,cũ omnes liget,
quam concedere talliam, quæ ligat solum in
colas regionis,vt dictum est in ti.priore.§.5.

2 SECVNDO † quæritur, q̃ talliæ à prædictis
possint imponi. Et dicit Ray. quod illam tal-
liam põt dominus imponere,vel exigere, de
qua secum,aut cũ suis antecessorib. conuene
runt subditi bona fide,& sponte,sicut fieri so
let cã mansi,aut villæ,qñ nouiter concedun-
tur,ꝙ aliquid datur, vel promittitur annuus
census,& hmõi, quia in rei suæ traditione qs
que,quam vult legem põt imponere de cõd.
app. verum.18.q.2 Eleuterius, nec scienti &
volenti infertur dolus.C.de transac. cum do
nationes,& pacta custodiri debent, de pact.
Antigonus. Si tamen in instrumento positũ
est indistinctè,quod soluet quæstam, vel tal-
liam,intelligitur, quod dñs debet eam mode
rari inspectis conditionibus,de censibus, cũ
apostolus.in fi.10.qu.3.ca.vlti.Imo secundum
Veruec.si dicatur, quod talliam dominus se-
cundum libitũ suum possit imponere,nihilo-
minus ad arbitrium boni moderanda est.

3 ADDE † autẽ S.Tho.ad decis. Braban.quod
potest dñs talliam imponere,etiam vltra cõ-
uentionẽ,in duobus casibus.Primo.s.quando
regulariter reditus eius non sufficiunt ad re-
gimen boni cõis, & decentem statum. Secun
do,qñ etiam non sufficiunt ex noua causa e-
mergente. Dicit enim, quod principes sunt
à Deo instituti,non vt quærũt propria lucra
sed communem vtilitatem populorum : vn-
de sunt eis reditus instituti, vt his viuens ces-
sent à spoliatione.Contingit aũt eos non ha
bere sufficientes reditus ad custodiẽdam ter-
ram,& expedienda illa,quæ illis rationabili-
ter imminent, quo casu iustum est subditos
exhibere,vnde possit cõis vtilitas procurari,
vnde alicubi ex antiqua consuetudine domi-
ni talliam subditis imponunt. quæ si non sit
immoderata,exigi potest absq; peccato:quia
nemo militat suis stipendijs, ſm Apostolum.
Vnde ipsi militantes cõicati,de cõibus bonis
viuere debent,vel per reditus deputatos, vel
si huiusmodi defuerunt,aut si fuerint insuffi-
cientes,qui sunt deputati per ea,quæ à singu
lis colliguntur. Et similis ratio videtur esse,
si quis casus nouiter emergat, in quo opor-
teat multa expendere pro vtilitate commu-
ni,vel honesto statu principis conseruando,
ad ꝙ proprij reditus non sufficiunt, vel exa-
ctiones consuetæ:puta,si hostes terram inua
dant,vel similis casus emergat,quia tunc pre
ter cõsuetam exactionem possent principes
aliquid exigere pro vtilitate cõi, hæc ex illo
de quibus sup.diffuse,Dominium. §. 5. Adde
ẽt,ꝙ cõmunitates, quæ hmõi onera possunt
imponere,licite imponunt talliam talẽ,qua-
lem exigit communis vtilitas,& subditi pos-
sunt exhibere:vt colligitur ex Ray.& Arch.
non autem vltra quàm requirat commune
bonum,vel subditi reddere possunt.

4 TERTIO † quærit,qñ tallia dicatur esse ad
vtilitatem boni cõmunis, vel cognoscatur,
ꝙ sit ex iusta causa instituta? Et quantum ad
primũ dico,ꝙ dupliciter,sec.Ric.vbi sup. est
ad bonum cõe:primo directè, quando impo
nitur pro defensione fidei,aut regni, vel pro
refectione pontium, viarum, & huiusmodi:
secundo verò indirectè:puta, quando frater
domini,aut filius est captiuus,aut aliqua ter-
ra capta, quia sic in subditorum bonum tal-
lia redundat, cum rex potentior reddatur,
vel cũ maritat filiam,vel hmõi, & de his sup.
Dominium. §. 5. Addit tamen idẽ primò vbi
suprà, quod expedito negotio si facultates
regis superabundat, & aliqua communitas
nimis grauatur,debet ei subuenire, sicut ca-
put membris. Addit secundo in 3. quolibet.
q.28.ꝙ licet nõ debeat subditos dominus tal
liare,qñ sufficiunt propriæ facultates,non tñ
dicendæ sunt sufficere, qñ nõ potest se defen
dere,aut procurare commune bonum,nisi se
ita depauperet, quod nihil sibi remaneat in
thesauro quo se iuuare posset, si iterum in-
tra breue tempus ab aduersarijs ĩuaderetur,
maximè si multos habet insidiatores, quia
tali neeessarius est thesaurus,eo quod aduer-
sarij hoc scientes magis illũ timent, & magis
pacifice viuit:licet melius esset hoĩum amo-
rem quẽ argentum,vel aurum thesaurizare.
Quantum verò ad secundum,secun. Veruec.
talia sciri potest ex iusta causa imposita per
instrã confecta,vel si ita seruatum est a tem-

pore, de quo non extat memoria: quia tunc præsumitur iusta causa.arg.12. di. illa. nisi sit violenta præsumptio in contrarium,sicut de præscriptione infra suo loco dicetur.§.4.

5 QVARTO † quærit,qñ iustè exigantur? Et dico, quòd Arch. de alijs loquens sic distinguit:Grauamina,quæ diuersis nominib. nuncupantur,aut imponuntur personis ecclesiasticis,vt clericis,religiosis,& hmõi: & sic sũt rapinæ,nisi interueniat authoritas sedis apostolicæ:& sunt excõicati exigentes,vel recipientes,& imponentes, nisi admoniti cessauerint,de im.ecc.c.aduersus:& decensi.c.quãquam.libr.6.Et hoc intellige etiam rõne domorũ,possessionũ, vel prædiorũ de im. eccl. quia nõnulli.libr.6. nisi prædia fuissent prius dictis exactionibus subiecta:quia tunc ad ecclesiã transeunt cum onere suo.s. si illud erat perpetuũ,immobile,& certũ de quo inf.Immunitas 1.§.pen.par. 3. Aut imponuntur laicis:& tunc imponuntur à non habentib. legitimũ dominium,& sunt rapinæ. Aut ab habẽtibus dñium legitimũ:& tũc aut pro iniustis causis:puta, pro faciendis, vel nutriendis bellis iniustis manifestè,vel ad ludũ,aut pompam vltra decentiã status,aut prodigè conuiuandũ, & hmõi: & tunc hmõi collectæ sunt rapinæ.Aut pro causis iustis: & tunc iterum pro maiori declaratione distinguẽdũ est. Nã aut populus,a quo exigitur, regitur p vnũ, & sic licitè talliã imponit eo modo, quo dictũ est eũ posse imponere.§.2.s. ex pacto, ex consuetudine,ex insufficientia redituum regulariter,vel ex noua causa.Aut regitur per plures: & tunc tribus modis tallia consueuit imponi,vt dictũ est sup.Gabella.1.§.2.Primo sic,vt deputati taxent ẽm vnumquemq. sciũt habere in bonis.Secundo vt taxant ẽm quod vnumquemque habere credũt.Tertio p schedulas,vt ibi patet.Quomodo aũt fit ibi industria,dicetur.§.seq.vbi de restitutione aget.

6 QVINTO † qritur circa tallias,qũo teneat quis ad restitutionem,tam ex parte agentiũ, quàm patientum? Et ex doctrina Arch. dico multa.¶ Primum. Quoties talliæ exiguntur illicitæ per coactionem ad restitutionem tenentur exigentes ad hoc, siue exigantur directè,siue indirectè:puta, nõ ministrando iustitiam,vel nõ defendendo subditos, vel insinuando se aliquid:velle exacti aũt non soluendo siue occultãdo bona non peccant,nec restituere tenent:mõ caueant à periurijs,mẽdaciis,& scãdalo,si inde ex non soluẽdo contingent.ar.11.q.4.inter cetera. Eo tamẽ casu quo illicitè quis exigit rõne finis:puta,ad luxuriã,vel põpã,non tenet restituere,si ea tñ exigere:quæ alias debita sunt statuto, vel antiqua rõnabili cõsuetndine:licet malè expendantur.Simi liter si subditi sponte hæc soluerent:quia scienti,& consentienti nõ fit iniuria neq; dolus de reg.iur.lib.6.Et ẽt casu quo quis illicitè exigit rõne iniusti dñij, tenetur ad restitutionũ deductis expẽsis factis in vtilitatẽ eorũ à quib. exegerunt.¶ Secundum. Quoties talliæ licitè exiguntur, toties subditi illicitè eas defraudant occultando bona sua vel aliter, & restituere tenentur his, q̃ dãna passi sunt, siue sint cõitas, siue ciues: aut pauperib. si isti ignorantur.Aliqua tamen circa hoc spãliter dicẽtur in seq. ¶ Tertium. Qñ talliæ exigunt per plures primo modo .s. vbi deputati exigunt quantum sciũt subditos habere proportionabiliter: qui ex certa scientia p̃p odiũ vel aliud imponit alicui vltra ratã eorũ,quæ inuẽtus est habere raptor: & tenetur de illo pluri,si effectus est sequutus nõ aũt si non sequitur, licèt peccet mortaliter. ar.22.qu.5.qui periurare.Et si oẽs vel maior pars in tali iniusta impositione conueniunt, quilibet grauans tenetur insolidũ de damno illato.de iniu.& dam.da.si culpa.Si autem minus debito imponunt scienter, vel ẽt ex dissimulatione vel negligentia notabili,non quęrunt diligenter de quantitate substantiæ eorũ, quibus imponitur,peccãt mortaliter:sed cõitati quidẽ non tenent, quia & si semel nõ exigit necessaria, iterum talliam imponent: sed nec ei,qui indebite alleuiatus est quinimo potius ipse tenetur illis in eo quod satisfacerent pro eo:vnde magis tenentur his, quibus iterũ vel pluries imponit. Verũ quia difficile est inuenire quib. & quantum teneantur, vr̃ dicendum,sec. Arch. q̃ ad arbitrium boni viri pauperib. erogent, præcipuè his, qui sunt de numero nimis aggrauatorum.Si autẽ debite tallient vel imponant:ciues bona mobilia vel immobilia occultantes aut fingentes ea minus valere,aut se hr̃e debita, vt eis minus imponantur,sunt fures: & tenent cõitati,nisi probabiliter scirent, quasi oẽs similiter bonorum suorum partem occultare,quo casu,ẽm eundem, vr̃ excusari, quia ex manifestatione nimis grauarentur. ¶ Quartũ. Qñ vero exiguntur talliæ per plures secũdò modo,s.vbi deputati exigunt quantum credunt subditos habere proportionabiliter, tunc si ex certa scientia alicui plus debito imponũt vt aggrauent illum,vel alium alleuient,peccant

cant mortaliter, & oẽs hoc facientes tenẽtur læsis. de dãno. ar. de iniu. & dam. de ca. si culpa. Si verò hoc faciunt ex errore probabili, vñr sec. Arc. excusari à peccato & obligatione satisfaciendi, modo non moueanť leuibus probationibus & tumoribus ac suspicionib. hoĩum præcipuè maleuolorum, sed probabilibus & vrgentib. rationibus facta debita diligentia, aliàs. s. grauando ex ignorantia crassa tenerentur d. ca. si culpa in qua etiam fama & conuersatio eius, cui imponitur, consideranda sunt, quæ ẽm cõem opinio. sunt laudabilia, tutius est illi credere, quã propria opinione moueri, quia humanum iudicium sæpe fallitur. de sen. exc. à nobis. ¶ Quintũ. Qñ verò exiguntur talliæ per plures tertiò modo. vt. s. deputati per schedulas imponant, si post sufficientem diligentiam bona fide imponunt, quantum credunt deberi, excusanť a peccato, si plus imponunt, arg. 23. q. 5. de occidendis, sed si intendunt notabiliter alios grauare, & se ac suos amicos alleuiare, mortaliter peccant in singulis impositionib. talib. singulorũ hoĩum. d. c. si culpa. Et si oẽs in hoc conueniunt contradicentes sibi, quilibet teneť læsis insolidum de cõi damno & interesse, nisi postea ex aggrauarentur, vt patet per dicta B. Th. & aliorum in 4. dist. 15. de cooperantibus ad rapinam, & damnum. Si verò quilibet seorsum sic imponit, difficile est scire quis ex sic imponentibus teneatur, cum bene scire non possit quæ sit maior vel minor schedula, quæ obijcitur, vel media quæ operatur obligari tñ vř sec. Arch. siue operetur eorũ scriptura, siue non, ꝓꝑ affectum intentionis cum opere subsecuto ar. de big. debitum, tum ẽt quia illi aliquo modo cooperantur & assentiunt damno. 2. q. 1. notum, tum ẽt quia in dubio. via tutior est eligenda. de spon. iuuenis, Qui verò imponit vt sibi vř, post diligentiam in nullo teneri vř, siue operetur sua scriptura, siue non. Qui aũt manus debito imponunt, tenentur inde nimis grauatis: nisi fortè ideo facerent, quia nimis aliàs fuerant grauati. Et si in aggrauatione aut alleuiatione iniusta valde incertum est quantum inde sequatur damnum, tenentur ad arbitrium inde viri, vel saltẽ ad petendam remissionẽ à lęsis, si spõte hri põt. Occultãtes verò bona merito de nimia aggrauatione dubitantes, vñr posse excusari, ẽm eũdẽ, ex quo cum multa iniustitia imponunť, semꝑ tñ vitando mendacia. 22. qu. 3. c. 1. ¶ Sextum. Quia verò publicatis tallijs multæ reperiunť enormes, & sequunť multæ quærelæ, rationabiliter eliguntur ex grauatores, de quib. idẽ multa dicit scd̃a parte. tit. 1. c. 14. §. 6. quæ omnia patent ex dictis.

7 Sexto † quæriť, quid de quibusdã dominis, qui nihil percipiũt nisi tallias? Et dico sec. Rayn. ꝙ si tallia est antiqua, & creditur probabiliter ex iusta causa imposita, exigi potest ita tñ quod ipse dominus impleat si quid ex illa causa implere tenetur. Si verò est noua, & iusta causa nescitur, non debet exigere, & si receperit, dẽt restituere. 14. q. 5. si res, & cõcordant Vltramontani. ¶ Septimò quæritur qd de dominis, qui allegantes consuetudinẽ, accipiunt à subditis de mobilib. suis ꝗcquid volunt & ꝑcipuè expoliant eos, qñ suspicantur ꝙ transire velint ad alium? Et dicit Monaldus, ꝙ si certum est tale onus à principio sine fraude & malitia fuisse impositum, tolerari possunt. Si verò non est certum, aut non verisimiliter hoc creditur, restituere teneñť: in dubio tamen ex quo ab ecclesia toleranť, non esset absolutio deneganda simpliciter, sed dubitatione præstanda. Et concordant Veru. & Vltramontani: qui etiam dicit, quod res eorum qui merè sunt serui, sunt dominorum, peccat tamen dominus si nimis seruum grauet, licet restituere non teneatur.

8 Octavo † quæritur, quid de prælatis, qui pro eo quòd impediunt aliquid legato, vel alijs maioribus, à subditis plus exigunt, quã impenderũt? Et dico, ꝙ tenẽtur extorta restituere, & de suo tantundem pauperib. erogare: & si superior, cui de hoc querela fit, negligẽs fuerit, canonicæ subiaceat vltioni. de immunitate ecclesiarum. c. quia plerique.

9 Nono † quæriť, vtrum alicui concedi possit immunitas talliarum? Et dicit Pan. in cap. peruenit de imm. eccl. ꝙ sic à principe, & ꝓprio motu, nõ aũt ad preces, nisi ponatur in priuilegio clausula, non obstante l. fina. C. si contra ius vel publicam vtilitatem, quia cum sit cõtra publicam vtilitatem, oportet de ea fieri mentionem, vt no. Bar. in l. vacuatis. C. de decurionib. & in d. l. fi. & facit c. ex parte, de capellis monachorum. Ab inferiorib. autem alijs concedi põt, sed cõitas grauari non dẽt, sed summa minuetur, puta si dabantur centum, & vnus eximitur qui dabat decem, non ꝑstabit cõitas nisi 90. aliàs in præiudicium cõtatis concedere non pñt. Similiter ꝑfati inferiores & cõmunitates concedere possent nõ subditis suis immunitatem hanc licet nõ habeant iura Imperij, vt veniant ad habitãdum in eorum terris, sicut quotidie fit medicis, do-

ctorib. & huiusmodi:sed non tam subditis,nisi in præiudicium concedentis solum.

10 DECIMO † quæritur,vtrum dñs vendere possit tallias & alias exactiones? Et scripsit S.Thom.ad ducissam Braban. quòd cum suis officialibus nihil committeret nisi temporalis officij potestatem,licebat ei huiusmodi officia vendere, dum tñ venderetur his, qui ad ea præsumeretur vtiles,& non tanto precio quin recuperare possent sine grauamine subditorum.Sed tamen,inquit,talis venditio nõ vr̃ expedire,q̃a habiliores & meliores emere illa nequeũt ꝑꝑ paupertatem,aut nolunt, quia nõ ambiunt:& consequenter vt in pluribus ea emunt,qui sunt peiores, & subditorũ oppressores. Vnde magis expedit, vt ad illa boni & idonei eligantur: & si necesse fuerit, cõpellantur:quia ꝑ illorũ bonitatẽ & industriã magis accrescit dominis & subditis, q̃ de prædicta vẽditione,hæc ex illo Supple. aũt dicit clarum esse, ꝙ prohibita sit officiorũ venditio. C.ad l.Iul.rep.l.fi. sed cum illa l. videatur cõtraria.l.1.ff.de pol.gl.soluit, quia pro his non põt dari pecunia secrete, publicè vero secus.& de hoc sup.Dignitas.

RVRSVS de gabellis & exactionibus 5. quo ad angarias & munera.

1 Gabella sub munere quo modo contineatur.
2 Munus prout est de genere doni,quotuplex est.
3 Muneribus a manu, & absequio, & lingua, num fidem aut religionem pertrahere liceat. Munera ex pacto dari non debent, vt fides recipiatur, sed dari possunt alicui vt velit baptizari.
4 Munus prout ad exactionem refertur,quotuplex sit.
5 Cæcus ad munera num teneatur.
Miserabiles personæ de quibus rebus aut terris censum aut tributum soluere teneantur.

1 GABELLA † rursus quinto & generaliter exactio sub se continet angarias & perãgarias:de quibus satis sup. Gabella primò,dictum est. §.6. Continetur verò sub munere tertio modo dicto,quòd.s.est illud quod necessario subimus lege vel imperio.ff.de verb. sig. munus. secundum vero, quod munus est in genere doni per se vel reductiuè, ad gen⁹ exactionis omnino non pertinet.

2 PRIMO † verò quæritur quotuplex est munus de genere doni? Et dico ẜm Grego.super illud Isa. 33. ab omni munere. quod est triplex.s.à manu, & hoc est pecunia, cuius nomine intelligitur omnis res temporalis, mobilis,& immobilis.1.q.3.per totum.Ab obsequio:quod est seruitus indebitè. i.non ex debito impẽsa. Et a lingua, & istud est fauor.1. q.1.sũt nõnulli.de q̃b.ẽt vide inf. Simo.§.16.

3 SECVNDO † verò quæritur,vtrum liceat per munera prædicta trahere ad fidem vel religionem? Et de religione quidẽ inf.Religio.2 §.2.De fide aũt dicit Ray.ꝙ sic.arg.23.q.4.debet homo.& q.7.c.quod autẽ,dis.46.qui syncera. & per promissiones & grauiores exactiones pensionum in prin.locationes,nõ autem post.23.q.iam verò.Sed Veru.vt reor,simoniam verius limitat prædicta,quod ñ sunt danda munera propter fidem recipiendã ex pacto, sed dari possunt vel promitti si vellẽt baptizari, nisi timerent paupertatem inter Christianos. Item propter beneuolentiam captandã, vt sic facilius conuertantur,ad qđ facit inf.Iudæus.§.6.Sed ego dico,ꝙ dari possunt indistincte ẽt ex pacto:sicut & sancti aliquando gratia fidei promiserunt sanitates: nec est de simonia periculũ, quia promittẽs hic nõ accipit fidẽ, sed infidelis vtrũ aũt iudici liceat accipere a ꝑtib. munera. ĩf.Iudex 8.

4 TERTIO † quæro, quot modis accipitur, vel quomodo diuiditur munus,quod est genus exactionis? Et dico quod est triplex.s.mere ꝑsonale, mere reale seu patrimoniale, & mixtum,vt dictũ est sup.Gabella.1.§.7. Personale autẽ est triplex.s.sordidum,quod consistit in vilibus officijs: vt in arena fodienda, calce coquenda,& huiusmodi.C.de exc.mune.l.maximarũ. Honestum cũ honore.s.annexo. & talia munera appellãtur honores in l.cui muneris.ff.de mune.& ho.& ista sunt officia vel dignitates publicæ. C. de mune.l.vnica. Ex simplex solum, qđ põt dici neutrũ, quia.s.nec honores nec vtilitatem habet annexam,vt est tutela,cura,& huiusmodi.ff.de excu.tuto. Et in eis agnoscendis talis regula dari potest.ẜm Bar.in d.l.vnica. quia sicut est honor quod reputatur honor in loco,vt no. Inn.in c.de multa.de præben.ita illud est vile quod reputatur vile, & habet officia vilia. Siue aũt dicta munera sint realia, siue personalia, dicuntur aliq̃ñ ordinaria, q̃ñ.s.habent certam & ordinariã præstationem per aliq̃ legem vel daturum seu longã cõsuetudinẽ. ff.de vaca.& excusat.mune.l.in honoribus.§. qui muneris publici.Aliquando extraordinaria,quando.s.non per legẽ aut statutũ vel lõgam consuetudinem imponuntur,sed ẜm dominorum voluntatem,vt notat Bar. & patet in l.C. de vaca.pub.mun. vnde ista per accidens imponuntur. Aliquando dicuntur indicta:vt q̃ñ princeps imponit aliqđ munus per legem vel statutũ, q̃ñ principio erat extraor

dinarium

dinarium, sed nunc efficitur ordinarius. Aliquando superindicta: vt quando super ordinarium aliquid imponit propter necessitatẽ occurrentem. facit l. vnica. C. de super in dic. Quando autem hæc munera indicantur vel imponantur. inf. Immunitas. §. 5. partic. 2.

5 QVARTO † quæritur, vtrum cæcus teneatur ad munera? Et dico, ꝙ ad ꝑsonales collectas cogi non debet. de censi. licet. quod Inn. intelligit de personalibus tantum, non de realib. Sed Host. intelligit generaliter de collectis, quæ fiunt in terra, vt fodrum, albergarium, & similia: quia putat quòd tales personæ miserabiles debeant esse immunes etiam a realibus extraordinarijs. arg. 89. dist. indicatum. non autem a realibus ordinarijs. Fatetur tamen, quòd si tenent terram cẽsualem vel tributariam, debent soluere tributum vel censum. 16. q. 1. si quis. Sed ego puto in realibus extraordinarijs standum esse arbitrio iudicis: quia ita possent esse diuites quòd facile soluere possent: vnde tenentur ad reales ordinarias semper, ad personales numquam ad extraordinarias reales aliquando. Et idem est de laborantes perpetuo modo. vide Pan. de censi. licet. De hac materia, & generaliter de actionibus habes inf. Priuilegium. §. 1. & 9. & inf. Immunitates. §. 4. & 5.

DE GENERALI.

1 *Generale cur quid dicatur. Et Generalem clausulã omnia contin[e]re. Et qualiter id limitetur.*

2 *Generali an per speciale derogetur. Et in generali mandato multa inesse, quę tamen non intelliguntur, nisi exprimantur.*

3 *Generali locutione loquentis personam non comprehendi. Et id qualiter limitetur.*

Persona loquens quo casu a generali locutione excipiatur.

1 GENERALE † dicitur aliquid a genere, qa fit multis cõmune. Vnde generalis clausula continet omnia, & hoc nisi contraria mens appareat testatoris. ff. de penu. legata. l. qui penum. & ff. de pec. l. qui peculij. ff. de inoff. testam. l. si quando. in glos. quia non videtur quis generaliter. i. in concessione generali concedere, quod specialiter non est concessurus. C. quæ res pig. obl. poss. l. 1. in gloss. nec etiam maiora expressis nisi specialiter committantur. ff. de procu. l. Pomponius. in prin. & l. mandato.

2 GENERALI † quoque per speciale proculdubio derogatur, de rescr. pastoralis. In generali etiam mandato, multa sunt, quæ nõ intelliguntur, nisi exprimantur. de of. le. c. 1. in gl.

3 IN † generali etiam locutione persona loquens, intelligitur excepta, de iureiu. petitio. in gl. cum conc. ibi positis. Vñ si promisi tibi aliquid contra omnem hominem: contra me dare non teneor. quod vtiq; est verum regulariter. Fallit autem vbi præcessit obligatio, vel pactum inducens æquitatem quandamque etiam personam loquentem includat. & de hoc 22. q. 5. de forma.

Vide etiam supra Clausula.

GLADIVS nõ reddẽdus furioso effecto, etiam si quis iurasset. 22. q. 2. ne quis arbitretur. & facit ad probandum, quod ex iuramento, aut voto non tenetur homo, quando venit ad eum casum, in quo nullo modo iurasset, vel iurare non potuisset.

¶GLORIA vana, infra. Vana gloria.

De gratia Dei, & hominum.

1 *Gratia siue ad Deum referatur siue ad hominem quot modis dicatur, ac quotuplex sit.*

2 *Gratia omnis in iure, quot modis assumatur.*

3 *Gratia per summum Pontificẽ facta, an eius morte etiam re integra expiret. Et quid de concessione alicui indulta de aliquo faciendo si ante mortem ipsius indulgentis, & dispensantis non id fecerit.*

4 *Gratia concessa si reuocetur, an ante de ipsa reuocatione certificationem expiret.*

5 *Prelatus predicatorum, si summi Pontificis authoritate cum fratre dispensauit, vt illegitimus prelatus fieri possit, & re integra, & Papa, & is, qui dispensauit, decesserunt, an dispensatio duret.*

6 *Potestas dispẽsandi generaliter concessa cum sacerdotum filijs, an si sit dispensatum cum vno, morte concedentis, quo ad alios huiusmodi ptãs expiret.*

7 *Gratia immunitatis alicui ob numerum liberorũ cõcessa, an si qui de numero perierit, desinat gratia.*

8 *Bannitus propter delictum cuius occasione bona confiscata sunt, an si a domino in gratiam recipiatur eo ipso ad bona sit restitutus, & culpa remissa.*

1 GRATIA † ſm S. Tho. 2. 2. qõ. 26. arti. 1. dr̃ dupliciter. Primo acceptatio amoris, seu ad amorem, sicut dicitur quis habere gratiam meam, quia est mihi dilectus, & secundo gratuitum donum, quod ex amore tribuitur, sicut dicimus, fac mihi gratiã istam, vel illam. Adde tertio ex 1. 2. q. 110. ar. 1. & dr̃ tertio recompensatio pro dono, ſm quod benefactori dicimur agere gratias, vel ei esse grati. Igitur gratia hominis tripliciter, scilicet amor, donum & recompensatio. Gratia vero Dei, qui scilicet nulli recompẽsare potest, cum à nullo recipiat donum, dicitur dupliciter tantũ: primo ipse amor æternus, seu æterna voluntas, qua homines diliget: & secundo ipsum

ipsum donum, qđ homini largitur, maxime quo ad animā. Et hæc secunda gratia est duplex, s. gratis data, ad quā reducitur omnis ef fectus gratiæ talis, vt prophetia, & similia dona, quæ stant cum peccato mortali: & gratum faciens, quæ est qualitas in essentia animæ dans esse diuinum; ad quam reducantur oēs eius effectus. Quid aūt sit hæc gratia, & quomodo a charitate differat: & quæ pertinent ad illam, non sunt hic pertractanda, sed vide Theologos in 2. dist. 27. & 28.

2 PRIMO † verò quæritur, quot modis gratia hominis, de qua loquimur, accipiatur in iure? Et dico, quod tribus, iuxta prædicta. Primò. s. ꝑ amore: sicut in literis papalibus frequēter mentio fit de his, qui gratiā hñt sedis apostolicę. Scđò, pro dono aliquo: puta concessione beneficij, seu alicuius indulgentiæ, vel authoritatis, sicut ī cle. gratiæ. de rescrip. & quod hř in regula, quod ob gratiam lib. 6. Tertio pro recōpēsatione, vt quoties de gratitudine, vel ingratitudine mētio fit. Sed intellige quando quis ad illud beneficiū faciendū non est obligatus: quia faciens id ad quod naturali ratione obligatus est, non facit gratiā vt no. Bar. in c. 1. hæc sacra. de pace iur. fir. & facit ille tex. ꝑ eo. & l. Titius, ff. de obseq. pat. Quarto sumitur improprie gratia pro causa finali, sicut dicitur medicina sumi gratia sanitatis: & sic sumitur in c. 1. de commo.

3 SECVNDO † quæritur, vtrum gratia ꝑ summum Pontificem facta eius morte expiret ēt re integra? Et distinguo: quia si nōdum erat, facta, sed fienda, re integra morte expirat. đ præb. si cui. li. 6. iuncta gl. Secus si erat iam facta & perfectæ concessa. & de hoc est casus in c. si super. de offi. dele. li. 6. Vnde licet quidā distinguant dicentes expirare gratiā morte Pontificis, si habet iurisdictionem annexā, & sit solo verbo concessa: non aūt si non hēt iurisdictionem, ēt si sit solo verbo concessa: tñ Io. Andr. in prolog. super 6. in noue. tenet simpliciter, ꝙ nō expirant, ēt concessa solo verbo. Et idem tenet Arch. ibidem. & est verius per cle. dudum. de sepul. Idem dic qñ Papa cōcedit alicui, vt dispenset cum tali, licet non dispensauerit ante mortem concedentis secundum Fed. consi. 78. Pariformiter dic de eo, cum quo dispensatum est super aliquo faciendo: quia licet nō fecerit ante mortem dispēsantis, nihilominus poterit facere post mortem dispensantis puta, cōtrahere, vel ordinari. de præbēd. si cui, li. 6. Similiter secūdū Io. And. & sequitur Do. Ant. in cap. ex tua. de fi. presb. perpetuatur authoritas dispensandi concessa alicui generaliter a Papa per viam gratiæ per vnam dispensationem factam in vita concedentis: secus autem si fuisset facta per viam commissionis: quia nisi fecerit actū communem dispensationis: puta, edictum cōmune, vel simile, sic expirat quo ad filios, cū quibus non dispensauit.

4 PLVS † etiam dico, ꝙ quando gratia concessa reuocatur, non expirat ante certificationem de reuocatione, nisi qñ Papa expresse vellet statim non valere, ſm Gem. in ca. 1. de concess. præb. lib. 6. quo casu intelligo, quòd non valeret in foro causarum saltem.

5 EX † his patet primò, ꝙ si prælatus in ordine Prædicatorum auctoritate summi Pōtificis dispensauit cum fratre, vt illegitimus posse fieri prælatus: & in re integra, i. anteꝗ ille frater eligeretur in prælatum, mortuus est Papa, & is qui disponsauit, durat illa dispensatio: nec expirat mortuo Papa, & viuēte magistro, de quo esset casus ī d. c. si. cui, & c. si super, nec etiā re integra mortuo magistro ꝑꝑ prædicta, & quia dispensatio semel canonice facta, ex superuenienti facto nō retractatur. Casus est de fil. ꝑsb. ex tua. hæc Fed. ī d. cons.

6 PATET † scđò ad quæst. quam in d. c. ex tua. mouet D. Ant. an concessa generaliter potestate dispensandi cum filijs sacerdotū, si contingat dispensasse quo ad vnum, an quo ad alios expiret potestas morte cocedētis, aut sit perpetua, quia Spec. in ti. de leg. §. videndum. dicit se obtinuisse, ꝙ non est perpetua qđ, ſm Io. Andr. procedit per viam cōmissionis, non per viam gratiæ. & adhuc per viā commissionis distingui posset, an is, cui facta est commissio fecerit actum communem omni dispensationi, & durat potestas. an solum specialem, quo ad dispensationem iam factam: & procedit dictū Spec. Et hæc patent ex no. in cap. licet. de offi. dele. Patet tertio, ꝙ gratia cōcessa authoritate Papæ durat mortuo Papa, & concedente, vel a suo officio amoto.

7 TERTIO † quæritur, vtrum gratia immunitatis alicui data, propter numerum filiorum duret, licet aliqui de numero eorum perierint? Et dicit Ioann. And. in reg. decet. lib. 6. in mer. per multos, & solemnes Docto. in facto consultum, quod durat.

8 QVARTO † quæritur, vtrum bannitus propter delictum, cuius occasione bona sunt cōfiscata, si a dño recipiatur ad gratiā, eo ipso sit restitutus ad bona, & culpa remissa? Et tenēt quidā, ꝙ sic, per tex. in l. j. §. fi. ff. de quæst.

vbi dicit Bart. ꝙ qñcunq; recipitur ad gratiã principis, vr̃ restitutus. & idẽ vr̃ sensisse in l. fi. de cẽsi. pas. Sed Sal. in d. l. fi. damnat dictum Bar. & dicit cum Cy. ibidem, quod non restituitur. & magis placet, per tex. in tit. de pace Constã in prin. in verbo, ad plenitudinem nostræ gratiæ receptus. Vbi dicit Bal. ꝙ qñ quis recipitur ad plenitudinem gratiæ, remittuntur culpæ, & restituuntur fauores: & consequenter quando solũ simpliciter ad gratiam recipitur, nõ restituitur, & merito. Facit etiã quia rescripta fisco damnosa in dubio restringenda sunt ad minus p̃iudiciũ. arg. l. si qñ. C. de ope. publi. & restitutio principis non trahitur retro cõtra ius q̃sitũ alteri, vt tenet Ang. & Im. in l. Gallus. ff. de libe. & posth. Et Barto. intelligendus est quãdo faciens gratiã mãdat sñiam, vel bannũ cancellari in suum præiudicium solum: quia adducit. §. fin. præiudicium. qđ no. & vide sup. Damnatus §. 1. Vtrum aũt gratia cõcessa per inferiorem Papa morte expiret, vide inf. Indulgentia. §. 5. parri. 6.

¶ GRADVS consanguinitatis, & affinitatis, quomodo debeant computari, vide infra Matrimonium 8.

¶ GVERRA quomodo, & quando licita sit, vel illicita, vide sup. Bellum, per totum.

¶ GVIDAGIA su. Gabela.

DE GVLA.

1 *Gula quid sit, & an ad eã fames ac sitis pertineant. Et in gula delictum, quot modis incidemus.*
2 *Gula num mortale peccatum sit.*
3 *Gulæ filiæ quot sint.*

1 GVLA † vt patet ex S. Th. 22. q. 274. ar. 1. est appetitus sensitiuus edendi, & bibendi inordinatus. Vnde fames, & sitis ad gulam non pertinent: quia nõ pertinẽt ad appetitũ sensitiuũ, seu animalẽ, sed ad naturalẽ similiter nec excessus cibi ex ignorantia, sed solum ex concupiscentia cibi delectabilis. Est aũt ista inordinario, sec. Arch. dum quis appetit cibum vel potum nõ ad necessitatem, sed ad voluptatem: & vt colligitur ibi. 4. ex sufficientia specierum gulæ quinque fit modis, in quibus dictæ species consistunt, quæ hoc versu continentur.

Propere, laute, nimis, ardenter, & studiose.

Cui sensus est, Propere, s. appetẽdo comestionem ante tempus. Laute, quærendo cibos delicatiores. Nimis, s. sumendo in quantitate. Ardenter, non seruando modũ debitum in edendo. Et studiose, quærendo cibos nimis accurate præparatos.

2 PRIMO † vero quæritur, vtrum gula sit peccatum mortale? Et dico sec. S. Tho. vbi sup. & s̃m mentem eius in multis locis, quod non est mortale ex suo genere, licet sit vitium capitale, i. ex quo uitia multa nascuntur. ¶ Est tamẽ mortale primo, sec. S. Th. quando deordinata a fin. vl. ita. s. quod dilectationi gulæ inhæret homo tanq̃ fini, propter quem Deum contẽnit, paratus. s. agere cõtra præcepta Dei, vt delectationem huiusmodi consequatur, quod intelligo si actu de hac præceptione cogitet vel actu aliquod Dei præceptum contemnatur, frangendo votum vel ieiunium ecclesiæ, vel huiusmodi. ¶ Secundo quando quis scienter comedit, vel bibit in graue corporis nocumentum, sec. S. Tho. Pro quo tamen aduerte, ꝙ si hoc fiat inaduertenter, non est mortale, nisi si adeo frequenter fiat, quod tenetur aduertere: sicut supra de ebrietare dictum est Similiter nec si nocumentum sit modicum. aut verisimiliter credatur esse modicum: sicut infirmo nõ periculose. qui potius vult pati augmentum febris, quàm sitim, vel huiusmodi. Et idẽ est de porrigente infirmo scienter vel ex ignorãtia improbabili aliquid grauiter nociuum. Et concor. hic S. Th. Hostien. Inn. Et rõ, quia hoc est contra amorẽ charitatis ad seipsum. ¶ Tertio, qñ scienter ex voluptate comeditur vsq; ad vomitum: aut bibitur vsq; ad ebrietatẽ, secundum Arc. De ebrietate tamen dictum est sup. suo loco. Quarto, rõne finis, puta, ad luxuriandum, aut ad procurãdam pollutionem in somnijs, etiã gratia sanitatis: de quo inf. Pollutio. ¶ Quinto, dũ quis in alio scienter est causa prædictorum.

3 SECVNDO † quæritur, quot sunt filiæ gulę. i. uitia ex gula generata? Et dico, quod sunt sex sec. Greg. & S. Th. Prima est ebrietas. Secunda hebetudo mentis. Tertia inepta lætitia. Quarta multiloquium. Quinta scurrillitas. Sexta immunditia. de quib. suo loco. De ieiunio, & cibis, & hora comedẽdi, infra ieiuniũ.

DE habitu, maxime Sacro.

1 *Habitus, & si variè accipitur, hoc tamen loco pro persona ecclesiasticę ornamento sumitur, & tum qualis esse debeat.*
2 *Cardinalibus an liceat vti his, aut similibus ornamentis, quibus & Papa vtitur. Et quid de laitis, & de mulieribus.*
3 *Religiosus qñ, & qualiter habitu suo vti debeat.*
4 *Religiosus qui & curatus sit an in ecclesia seculari vt se se vulgo conformet secularium, habitu clericũ exterius, proprio sub clamide retento vti possit.*
5 *Clerico seu religioso, num ex rationabili causa habitum transformare, seu occultare liceat.*

6 *Secularis veste religiosa masculorum, aut fœminarum ludi causa utens, an mortaliter peccet.*

1 HABITVS † cum multipliciter dicatur, vsualiter tñ pro veste sumitur, maxime ecclesiasticarum personarum, de quo in c. pręcipimus 21. qu. 4. & de vita & ho. cleri. Deus qui se de habitu sæculari augetur principaliter. inf. Ornatus de sacro vero in titulo pñti. ¶ Primo vero quæritur, qualis esse debeat habitus ecclesiasticæ personę? Et dico, quod religiosi quidem habitus debet esse secundum regulæ suæ statuta, ita tñ, quod conueniat religioni, & pœnitentiæ 21. q. 1. vidua clerici vero secundum glo. summa. 21. qu. 4. possent vti pannis etiam preciosis, ſm consuetudinem regionis, vt conforment se maioribus eorum inter quos viuunt, vt ne vilescat dignitas clericalis. dist. 80. episcopi, de quo vide sup. Clericus. 2. §. 3. & inf. Ornatus. Et adde, quod secũdum Hos. in c. antiqua. de priuil. panni rubeis & fræna, atq; calcaria deaurata, & ornamenta similia, sunt insignia Papæ, & sui legati cũ proficiscitur vltra mare.

2 Ex † quo infertur, quod Cardinales iure cõmuni, vti non possunt similibus coloribus & ornamentis, excusantur tamen sequentes cõsuetudinem oppositam, ex quo Papa scit & tolerat, quia ista sunt de iuro positiuo Infertur etiam, quod ne laicis licitum est deferre huiusmodi decurata, nec pro persona, nec ꝓ equis suis, quia hmõi sunt principis ornamenta, quibus priuati vti non debent sub pœna capitis, ut l. 2. C. de vesti. holoba. li. 11. Et hanc rationem sequitur tex. in l. temperent. C. eod. tit. De mulieribus autem non est dubium, ꝙ possent vti prædictis sine pęna prædicta. qđ quidam verum putant solum in matronis, & nobilibus quidam etiam viri hoc hñt ex priuilegio, vt milites, & doctores, & similiter milites gaudẽtes, ex quo dantur sibi in signum, & potest de consuetudine introduci.

3 SECVNDO † quæritur, qñ, & qualiter religiosus vti debeat habitu suo? Et dico, quod semper & patenter. Semper quidem, id est, omni tempore, seu in lectulo quiescens, seu in quocunq; loco consistens. 20. quæs. 1. vidua. alius tamen in aliquibus religionibus videtur esse habitus diurnus a nocturno, vnde sufficit portare secundum religionis suæ instituta. Patenter vero cum prodit in publicum: alias illum dimittendo, sec. Arch. est mortale, nisi ex iusta causa, puta ꝓpter periculum captionis, vel insidiarum, aut cum esset in balneis aut stuphis, quod intelligo de dimissione sui habitus dolose cum sumptione alterius ad vsum, secus si proprius habitus dimitteretur ad horam nõ dolose, sed voluptuose nullo aliæ sumpto, vel sumpto alio non ad vsum. sed ad solatiũ ex iocosa familiaritate, & huiusmodi, vt si in honesta recreatione frater minor induat habitum prædicatorũ, velis e conuerso. vnde subiungit, idem si religiosus dimitteret vel occultaret habitum ne deprõhenderetur in scelere perpetrando, non euaderet mortale, nec excommunicationem, de qua sup. Excommunicatio. 9. excommunicatione 24. vide etiam. §. seq.

4 TERTIO † quæritur, vtrum religiosus præcipue curatus in ecclesia sæculari ad se conformandum vti possit habitu clericorum ab extra retento proprio sub chlamide? Et dicit gloss. in cle. qñ. de vita & ho. cle. quod est apostata: quod vr̃ hodie approbatum per d. clem. & sequitur Io. An. in nouel. super regula, certum est in 6. ꝑ multa. & rursus in nouel. super. c. ꝙ Dei timorem. de stat. mo. dicit, ꝙ monachus assumptus ad curã ecclesiæ sęcularis, non absoluitur ab habitu. s. monachali deferendo, quia illud non est cõtrarium ecclesiæ sæculari, quia non hẽt determinatũ habitum pro clericis suis, licet debeat esse talaris. 23. dis. non liceat. & certi colores vestium, vt vtrides, rubei & hmõi, sint prohibiti, de uita & ho. cleric. Et idem dicit Arch. dist. 23. sanctimonialis. Quod ergo dicit gloss. 16. qu. 7. in noua. tales posse habitum mutare exterius, licet ex toto nõ debeat, dicit Arch. esse verũ, quando alias scandalũ esset, vt dę vi. & ho. cl. Deus qui. Et idẽ Gem. dicens, ꝙ ob scandalũ vitandum licet monacho assumpto ad curã in aliquo se conformare habitui clericorũ sæcularium, quod fieri põt portãdo chlamy dẽ, sed clausam ante cum fenestris lateralibus, vt faciunt honesti sacerdotes, & caputium: & si non totum, saltem quo ad illam partem, qua caput operitur, appareat ab extra chlamidẽ retro: Si autem hmõi monachi vtantur habitu sæcularium clericorum, ut non appareãt monachi, de hoc erubescentes, vel vt nõ cognoscantur ꝑ vanitatem sec. Arch. non euadunt mortale & excõicationis cẽsuram.

5 QVARTO † quærit̃, vtrũ liceat clerico, & religioso ex cã rationabili habitum transformare seu occultare? Et dico, ꝙ sic, ſm oẽs, & similiter dimittere, de his sup. Excõicatio. 8. excõmunicatione 24. nota. 3. & fere per totum.

6 QVINTO † vtrum sęcularis utens veste religiosa masculorum aut fœminarum causa ludi

ludi peccet mortaliter? Et dico, ꝙ nō ex leuitate & sine irrisione & turpitudine: quia aliter esset nimis durum, nec aliquo iure probabile: si autem hoc fiat causa ludibrij, i. vitupe rij, dicit gl. in c. cū decorē. de ui. & ho. cle. ꝓhibitū esse uti habitu monachali, vel alio religioso: & ꝙ hoc faciēs grauiter punitur, vt in auth. de san. epis. §. vlt. col 9. & sic vr̄ mortale peccatū. Imò si non fiat hac de causa, sed tñ in rei veritate fiat cū ludibrio: vt cùm deferuntur lasciuæ vere vel apparenter, vt vulgo dicitur in mascara, videretur oīno mortale: quia est magna irrisio Dei in sanctis suis. similiter cum eo vtuntur mimi & histriones exercendo vituperosa. C. de epi. aud. l. minime. Vtrum autem vir vti possit veste muliebri, vel econtra, sup. Fœmina. §. 1.

DE HEBETVDINE.

HEbetvdo corporalis opponitur acutiei: spiritualis verò subtilitati intellectus sine dono intellectus, qđ facit subtiliter penetrare. Et est hebetudo sensus seu mētis, debilitas mentis in spiritualium consideratione. 22. q. 15. & oritur ex gula hñs rationē peccati, inquātū est volūtariè: vt patet ī eo, ꝗ ita circa corporalia est affectus, ꝙ de spūalib. subtiliter fastidit aut negli. cogitare.

DE HÆREDITATE PRIMO IN SE.

1 *Hæreditatis finitio. Et an in conscientia foro hæres ad debita vltra hæreditatis vires teneatur.*

2 *Consanguineorum gradus quot sunt. Et testator suos siue ascendentes siue descendentes, quo ordine instituere aut exhæredare teneatur.*

3 *Intestatum decedere, quot modis contingat.*

4 *Hæreditatis partes, quot sint. Et hæreditas in laicis ab intestato, ad quos deuenire debeat. n. seq. ad quod sex axiomata subdit.*

6 *Clerico ab intestato decedenti, quis succedere dēat.*

7 *Seruis manumissis ab intestato decedentibus, qui succedant.*

8 *Clerici an laicis eo, quo dictū est, ordine succedant.*

9 *Damnatis ad mortem qui succedere debeat.*

10 *Bona monasterium ingredientis, ac deinde decedentis, ad quem perueniant. Et in hoc subdit dicta sex, cum limitationibus.*

11 *Statuto cauente, vt extantib. masculis &c. debeāt fœmina dote contenta esse: moritur pater, ac deinde filius ante filia dotationem superstitis, qua nā succedet, an filia ipsa, an vero amita.*

12 *Dominus qui de consuetudine totum accipit, quòd eius erat, qui sine liberis decesserit, an teneatur.*

1 HÆreditas. † secundum Bar. in rub. de acq. hær. est successio in vniuersum ius, quod habuit defunctus: vt l. nihil. de ver. sig. & sic sumendo, s. pro successione in totū, & non in partem iuris, est de iure ciuili Romanorum tm̄. dis. 1. §. ius. Quiritum. & nullius alterius generis, qđ patet: quia deportati, qui nō sunt capaces eorū, quæ sunt iuris ciuilis, non sunt capaces hæreditatis. C. de hær. inst. l. 1. Ex quod infertur, ꝙ in foro conscientiæ hæres non tenetur ad debita vltra vires hr̄ditatis: quia in foro conscientiæ nō sumitur hr̄ditas dicto modo: sed capitur prout est de iure gentium, sm̄ quod hæres non succedebat in vniuersum ius defuncti: sed capiebat bona tanq̄ bona vacantia: vñ non tenetur, nisi quatenus patiuntur facultates defuncti.

2 Sed † pro dicendorum notitia sciendum est, ꝙ tres sunt gradus vel lineæ cōsanguineorum, secundum Asten. l. 3. ti. 25. s. ascendentiū siue parētum, descendentium siue liberorū. & collateralium. Testator aūt quandiu aliquem habet de descendentib. tenetur illum vel instituere hæredē, vel exhæredare: & si illū instituat hæredē, nō tenetur de aliquo ascendentiū facere mentionē: quia descēdentes in infinitū cæteris præferunt. Inst. de hær. ꝗ ab inte. in prin. Deficientib. aūt descendentib. legitimis tenetur suos ascendentes legitimos, si quos habet, hæredes instituere vel exhæredare. C. ad S. C. Orfic. l. quoties. Collaterales aūt nunquam tenetur hæredes instituere vel exhæredare: sed deficientibus descendentibus, & ascendentibus legitimis potest quos vult instituere, etiam sibi non attinentes, nulla de collateralibus facta mentione.

3 Sciendvm † est etiam secundò, quod sm̄ Asten. lib. 3. ti. 35. sex modis quis dicitur decedere intestatus. Primò, si moriens nullum fecit testamentū, vel quia noluit, vel quia non potuit. s. de iure vel de facto. Secūdò: quia & si fecit, non tamen iure: quia. s. defuit aliqua solēnitas legitima. Tertiò. quia & si fecit, iure tamen postea ruptū est: vt inf. Testamētū 4 quia & si ex omni parte sit legitimè factū, nullus tñ ex eo hæres apparet: quia. s. vel institutus esse noluit etiam viuente testatore: aut etiam ante aditam hæreditatem decessit. vel defuit conditio. sub qua erat institutus. Et isti quatuor modi probātur. Inst. vbi sup. in princ. Quinto si filius nominatim, & cum cā legitima sit exhæredatus: & post mortem testatoris proposita quærela inofficiosi testamenti, & hærede causam ingratitudinis non probante testm̄ per sentētiam est rescissum. Sexto, si testamentum iure prætorio per cōtra tabulas rescindatur. Ex his duob. vltimis modis

modis dicitur quis ex post facto testamento decedere intestatus. C.de col.vt liberis.

4 Primo † verò quæritur, quæ sint partes hęreditatis ſm iura? Et dico, quia as assis signat pondus 12. vnciarum, licet aliqñ pro obolo ponatur, inde est, ꝙ transsumptiue ipsa hæreditas dicitur as, & in 12. partes diuiditur, quę vocantur 12. vnciæ, & habent nomina propria. ita, ꝙ vocantur sescunx, i. vncia vna: sextans, i. sexta pars hæreditatis. s. vnciæ duæ; quadrans, i. quarta pars, s. tres vnciæ: triens, i. tertia pars, s. quatuor vnciæ: quincunx. i. qnque vnciæ: semis, i. dimidium, siue sex vnciæ: septunx. i. septem vnciæ: bes, id est, octo vnciæ: dodrans id est, nouem vnciæ, dextans, id est, decē vnciæ, deunx, idest, vndecim vnciæ: duodecim vero vnciæ appellatione assis continentur: vt Inst.de hær.inst.§.hæreditas.

5 † Secvndo quæritur, ad quos debeat ex intestato hæreditas in laicis deuenire, aut defuncto nihil, aut inualidè disponente? Et dico multa. ¶ Primum. Iure communi in laicis primo ad hæreditatem veniunt legitimi descendentes, si sunt omnib. alijs exclusis, & si sunt primi gradus multi, æqualiter succedūt. Si vero sunt nepotes & vlteriores, solū succedunt non in capita, i. non æquis partibus, sed in stirpes, i. in ea parte, quam pater eorū si viueret, habuisset: nec distinguitur an sint masculi vel fœminæ, etiam adoptiui, nō emācipati: quia indistinctè omnes admittuntur: vt C.de suis & leg.hær.auth. in successione. ¶ Secundum. Si vero descendentes non sunt, tunc veniūnt ascendentes: puta, pater, auus, abauus, &c. cum fratribus sororibus ex vtroque parente coniunctis defuncto vel eorum filij. ¶ Tertium, ꝙ si fratres vel sorores seu filios non habet, succedunt accedentes, salua semper pręrogatiua gradus, s. quia pater pręfertur auo. & sic eum excludit: & sic de cæteris. Et sic de ascendentib. venit solum, qui est defuncto proximior cum fratrib. si sunt capita, sed cū filijs fratrum in stirpes, exclusis fratrib. ex vno parente tm̄. Et si dicti ascendentes sunt in æquali gradu, puta ex parte patris in primo vel scđo, & ex parte matris similiter in primo vel secundo, & hmōi: sic æqualiter paterni pro dimidia, & mr̄ni pro alia dimidia succedunt: q̃uis sint plures personę ex parte vna q̃ alia, puta auus & auia ex vna ꝑte: & ex alia auus solus vel sola auia: vt in authen.de hæ.ab intest.ven.§.1.& 2.col.9. & in auth.defuncto.posita.C.ad Ter.& ꝙ ibi not. in gl. Aliter qui est in proximiori gradu defuncto, siue p̄r̄nus, siue mr̄nus sit, admittitur, vt in d.auth.defuncto. Quartū, ꝙ si nec ascēdentes sint, veniunt collaterales: primo quidā fratres, ac filij fratris præmortui, qui. s. erant coniuncti ex vtroq; parente defuncto: sed diuersimode, quia fratres succedūt in capita, dicti vero filij in stirpes, & isti fratres & filij p̄ferunt̄ fratrib. qui sunt ex vno parente solū, vt C.de leg.hær.auth.cessante. Et hoc. s. ꝙ filij fratrum succedūt in stirpes: tenet Cy. Iac.de Are.Dyn.& Bar. dicit tñ Bar.in l.oēs, C.cōia de success. ꝙ qñ parentes veniunt ad successionem in bonis quæsitis ex linea mr̄na, præferuntur parentes ex linea materna, & ī bonis paternis, ex linea p̄r̄na. C.de bon. mater.l.3.& similiter qñ sunt duo filij ex diuerso matrimooio, præferūtur in lucro matrimonij illi, qui nati sunt ex illo mr̄imonio. Sed si ex dispōne testatoris, vel legis, aut statuti, diceretur, ꝙ succedunt agnati. ꝓut sunt in gradu proximiores eo casu veniūt filij fratrum præmortuorū cum patruis: iuxta auth. cessante. C.de leg.hær.no.gl cōiter approbata in l.cū ita.§.in fideicōmisso.ff.de leg.2. Dicit ēt Gul. ꝙ cū fratrib. præfatis non veniunt filij alterius fratris.ff.quod cū eo, qui in alie. po.l.sed si ex parte. Dicit ēt Azo & Host. ꝙ filij fratrū soli sine patruis, & amitis superstites admittuntur in capita, q̃uis sint filij diuersorū fratrum, sed nō nepotes, s. nati ex eis. Secundo non existentib. prædictis, vel aliquo eorū, veniunt fratres ex vno tm̄ latere coniuncti, & eorū filij, qui præferunt̄ patruis defuncti. Tertiò, p̄fatis nō existētib. p̄feruntur qui gradu sunt ꝓximiores defuncto. & si pares sūt, pariter admittunt̄. C.de leg.hęr.auth. post fratres. vbi Cy. infert, ꝙ vlteriores post fratres & filios eorū succedūt ex se: iōq; nō cōsideratur ꝑsona eius a quo descēdūt, sed tm̄ personæ succedētes: & sic ueniunt in capita. Secus in p̄cedētib. vt contractatur de successione p̄r̄norū auūculorū, amitarū, & mr̄terum: vbi consideratur ꝑsona eius a quo descendunt, iōq. veniunt in stirpes, vt in auth. cessante. C.de leg.hæ. Et hæc faciūt ad qōnē istā. Consuetudo est, ꝙ filia nō succedit in baronia: quidam aūt baro hēt fratres & nepotē ex filia p̄mortua, & decedit intestatus: q̄rit̄ an nepos admitteret̄ ad baroniā? Dic ꝙ non: quia nepos iste venit ex persona suæ filiæ: & ideo repellendus. Si autē non essent fratres, nec fratrū filij, aut vlteriores, qñ veniret nepotes: quia nō consideramus personā eius, à qua descendit, vt d.auth.post fratres, & auth. cessante.

cessante. Et extenditur computatio prędicta vsque ad decimum gradum. vt dr̃ 35.qu.5. ad sedem. ita tñ vt numerentur isti decem gradus ẜm leges q̃ ponunt duos gradus. vbi canones ponunt vnum, vt ibi patet: imo, ẜm aliquos, durat in infinitum quosq. hr̃ memoria de agnatione. licet Imperator expresserit solum decimum gradum: quia vix vlterius durat dicta memoria. Et in præfata successione tam ascendentiũ q̃ descendentium & lateralium, cessat oĩs dr̃ia tam sexus quam emancipationis: hoc tamẽ attento, vt cum agitur de successione patris, solos consanguineos admittas: de reb. vero matris vterinos ¶ Quintum. Filijs vero naturales tm̃ spurij, sec. Ang. in Auth. qũo. na. effic. sui. §. fin. col. 7. si sunt ex eodem patre, non ex eadẽ matre, non succedunt inuicem vnus alteri. Si vero sunt ex eadem matre, tunc vnus alteri ab intestato succedit: quia inuicem cognoscuntur, l. ff. vnde cog. Si vero vnus spurius decederet relicto fratre spurio & alio legitimo ex eadem matre: tunc venit legitimus, & illegitimus excluditur: quia qñ de successione tractatur, ille frater præfertur, qui plurib. nexibus est coniunctus. De successione vero fratrum ad inuicem, seruandum est ꝙ dictũ est, excepto ꝙ frater legitimus non succedit fratri suo illegitimo ex parte patris, nec è contrario: quia non est ille illi agnatus nec ille ipsi: & durat in infinitum, quousq; memoria possit haberi de cognatione. Inst. de gradibus cogn. per totum. ¶ Sextum Præfatis autem omnib. ascendentibus, descendentib. & collateralibus deficientibus, veniet uir ad successionem vxoris, & vxor viri: vt C. vnde vir. & vx. l. vnica. & vxor esset sine dote & pauper, & maritus nec ascendentes habere nec descendẽtes, sed solum agnatos, vel eognatos: tunc succedet viro ab intestato in quarta parte hæreditatis: vt in authent. de exhib. & introd. reis. §. quoniam vero. & idem dic de viro paupere circa bona vxoris. aliæ vero tres partes hæreditatis erunt agnatorum, vel cognatorum. Vltimo succedit fiscus: vt C. de bon. vacan. l. 1. Si vero esset pactum vel statutum, vel consuetudo contra omnia, vel in aliquod prædictorum, illud serua, si tale quid est, quod iuri communi possit derogare.

6 TERTIO † quæritur, quis succedat clerico ab intestato morienti? Et distinguo: quia in bonis proprijs, de quibus poterat libere disponere: vt sup. Clericus. 4. §. 17. succedũt cognati, ẜm quod dictũ est sup. quos si non habet, succedet ecclesia, cui seruiebat tp̃e mortis: vel altare, si solum seruiebat altari, quod habebat bona distincta ab ecclesia ipsi altari deputata: vt no. 12. q. vlt. cap. vlt. in auth. de ecc. tit. §. si quis ep̃s. Fallit tñ hoc in presbyteris ad sacerdotiũ ex seruitute cũ dñorũ cõsensu promotis: quia de bonis eorũ quatuor fiunt partes, quarũ vna ep̃o, altera ecclesiæ, tertia pauperimus, & vltima parẽtib. assignatur: qui si non sunt idonei, vt puta hæretici. 24. q. 2. sane vel hmõi, ep̃s in vsum ecclesiæ distribuet. de succ. ab intest. cap. 21. nec est hoc abrogatum, vt ibi, cõiter tenent Doc. contra glo. in bonis vero ecclesiæ de quibus disponere clerici non pñt, succedit ecclesia. vt in c. 1. de succ. ab intest. & cap. 1. & c. relatum. el 2. & c. requisisti. de testa. Et prædicta intellige vbi bona clerici decedentis sunt manifeste distincta a bonis ecclesiæ. 12. qu. 1. manifesta. quia vbi fuerint confusa, si dubitetur an habuerit aliquod proprium, præsumitur pro ecclesia, & totum sibi vendicat. argu. 12. qu. 3. quicunque. Si vero sit quidem certum. qđ clericus aliquid habuerit, sed nescitur, quid vel quantũ, sec. Arch. debet fieri inter ecclesiam & consanguineos æqua distributio. 12. qu. 4. c. 1. & intelllige æqua proportionaliter consideratis omnibus, quæ faciunt ad rem: innuit ibi glo. Præsumit̃ tñ in tali dubio pro eo qui est in possessione, siue sit ecclesia, siue consanguineus, & alteri probatio incumbit. ar. 12. q. 4. ca. 1. & 2. Sciendum tamen, quod Su. Ros. vult clerico in proprijs, succedere agnatos, i. est virili semine descendentes, & non cognatos, i. descendentes ex fœmineo: & idem vr̃ sentire Sum. Angel. cuius contrarium tenet Pis. & Suppl. & Arch. dicens. quod succedant cognati. per quod generaliter intelligit etiã agnatos a fortiori. & hoc patet. 12. q. vlt. cap. vlt. in verbo, sine cognatione patet etiam ratione: quia non est ratio disiunctionis quo ad hoc inter clericum & laicum.

7 QVARTO † quæritur quid de seruis manumissis descendentibus ab intestato? Et dico ꝙ succedent descendentes, vel ascendentes aut collaterales, ẜm quod dictum est excepto, quod patronus vendicat partem, non tamen totum. Inst. de succ. lib. §. sed nostra cõstitutione. ubi vide de successione eorum. & inf. Manumissio. §. 6. Dicit tñ Bart. in l. defuncto. si quid in frau. pat. ꝙ si vnus patronus viuit, præfetur filio alterius patroni: & filius patroni præferetur nepoti patroni alterius potest enim quis esse multorum seruus.

QVIN-

8 QVINTO† quæritur, vtrum clericali laicis succedat secundum quod dictum est, & eo ordine? Et dico, ꝙ sic indubitanter: quia iura allegata non excipiunt eos: imo etiam religiosi, intellige volentes hr̃e propriũ in cõi, etiam si dum laici erant, commiserunt vitium ingratitudinis. vt 19. q. vlt. c. fi. quod tamen fallit in feudis, de quo sup. Feudum. §. 8. Prædicatores quoque sec. Arch. hoc habent ex priuilegijs, quamuis sint mendicantes.

9 SEXTO† quæritur, qui succedent damnatis ad mortem ex aliquo delicto? Et dico, quod descendentes, vel ascendentes, secundum ꝙ dictum est sup. sed non collaterales, nisi vsq; ad tertium gradum. Vxores vero taliũ solum habebũt dotẽ, & donationem ante nuptias: & si dotem non habuerint, accipient partem legibus diffinitam, id est, quantum ex more lucrarentur, siue habeant filios, siue non. Et si neminem prædictorum habeant, fisco applicantur. C. de bon. dam. aut bona.

10 SEPTIMO† quęritur, vtrum bona ingrediẽtis religionem ab intestato proueniant monasterio? Et dico multa. ¶ Primum. Secundum Pan. in c. præsentia. de proba. dicta bona non proueniunt monasterio quo ad fratres minores: proueniunt autem quo ad fratres prædicatores & alios mendicantes: non tñ ut immobilia aut iura perpetua sibi retineant, sed vt vendãt etiam imploratione officij iudicis. Et idem dicendum est in omnibus alijs relictis, præterquam per religionis ingressum, etiam in fratrib. minorib. s. quod petent implorationem officij iudicis, & vt vendant. Quo autem ad alios religiosos non mendicantes, indubitantes succedit monasterium. ¶ Secundum. secundum etiam eundẽ ibidẽ, cum mendicantes nullum habeant monasterium, licet transferantur ad placitũ prælatorum, nõ proueniunt dicta bona in prædictis particulari monasterio: sed erunt in potestate illius, qui præest, vt prouideat prout videbitur sibi. Sed cõtrarium de facto seruatur in ordine prædicatorum, & proueniũt monasterio in quo nascitur religioni per susceptionẽ habitus: quod ẽt quantum ad quædam particularia iura est eius, licet inde amoueatur: quia ẽt non mẽdicantes amouentur. ¶ Tertiũ. Et si ingrediens erat vsufructuarius solum, ₰m eũdẽ trãsibit ad monasterium vsusfructus: sed solum durabit in vita ingredientis, & non plus. ¶ Quartum. Collata tali ingredienti ea lege. vt non alienentur. sec. Io. And. erunt monasterij, per arg. l. 1. ff. de fun. instru. & l. pater. §. Iulianus Agrippa. ff. de leg. 3. & in eo quod no. de iure patr. ex literis Pan. autẽ vbi sup. & quidã alij tenent contrarium per arg. l. peto Luci. Tit. ff. de leg. 2. & facit ꝙ not. in l. si ita quis. §. eadem lege. ff. de verb. oblig Sed forte distingui põt: quia cum veritas huius q̃onis ex intentione prohibentis alienationem dependeat, si ideo prohibuit ut iste haberet, vel quocunque fine, qui non euacuatur per hoc, q̃d monasterium succedit transibit cũ eo ad monasterium. Si vero prohibuit aliquo fine, qui frustraretur, si transirent ad monasterium, ad illud nõ transibit. Quintum, Bona ingrediẽtis religionem non capacẽ, vt mendicantiũ non hñtium in proprio, vel cõi, ₰m communem opin. veniũt ad succedentes ab intestato, per auth. bona. C. de bo. proscrip. Sed hoc limita primo, nisi fuerint illi relicta sub conditione, si decesserit sine liberis restituendis, quia erogari debent in pias causas: est casus in auth. de sanc. episc. §. sed & hoc præsenti. in fin. & hoc sequitur Ang. in disput. quæ incipit, nobilis quidam gñe. Secundo, limita omnia prædicta, nisi imploratione officij iudicis vellent dicta bona vendere, & p̃cium in suas necessitates conuertere: quia succedent vt dictum est. Pro his tamen aduerte, ꝙ institutus hæres cũ conditione, si sine liberis decesserit ex se legitime descendentibus, & c. si monasterium ingrediatur euanescit substitutio, sec. Pan. in d. c. in præsentia. post Bart. & Cy. in l. si ita quis. ff. de leg. 2. & concor. Arch. & Io. 1. 9. q. vlt. ca. si qua. & hoc credo verius, licet multa dicant in contrarium, non tñ euanescit, si hæredem instituat monasterium sine ingressu, secund. Arch. vbi supr. & Gof. Sextũ. Qñ aũt accipiat quis quod sibi debetur ex hæreditate ingredientis, siue testm̃ fecerit; siue non. Pano. vbi sup. post Barto. dicit, quod qñ ista mors ciuilis operatur oẽm effectum quem & mors naturalis, sicut in ordine minorum, qui nihil in cõi uel particulari possunt hr̃e, statim habebit post ingressum cum effectu. i. post professionem expressam. ar. l. Deo nobis. C. de epis. & cle. Sed qñ non operatur oẽm dictum effectum, puta quia hñt in saltem in cõi tũc dẽt expectare mortẽ naturalẽ ipsius ingrediẽtis: & interim dispõ, si fecit erit in suspẽso. Et cũ hac opi. transit Cyn. & d. Ant. Prædicta tñ limita, nisi ĩ testõ aliter de tp̃e determinasset: q̃a illud seruãdũ erit. Itẽ nisi quo ad filios legitimos, q̃ legitimã habebunt ex ęq̃tate statim post ingressũ monasterij, non aũt alimẽta ₰m p̃dictos doc. q̃d verũ credo, qñ eis legtimai

tiam sufficit, aliter non saltem in conscientia sed vel monasteriũ dabit eis statim quod habere debent ex bonis ingressi, vel statim alimenta præstabit, donec eis talia bona reddiderit. Et facit ad hoc d.l. Deo nobis §. nam & maritus, quod ibi no.gl. & cum scimus de regula. vbi 17.q.1. placuit.2.

11 OCTAVO † quæritur de hoc casu. Statuto cauetur, quod extantibus filijs masculis fęminæ nõ succedant, sed debeant dote contentari? moritur verò pater relinquens filium & filiam, qui filius ante dotationem sororis moritur, relicta vna filia, q̃ritur an amita siue filia patris sit hæres, vel debeat dote contentari? Et dicit Alb. in l. publico. C. ad l. Iul. de adul. quosdã tenere, ꝙ erit hæres, quia neptis non succedit vt masculus. Sed verius dicit Vgoli. de la Fontana, quòd succedit neptis non amita, quia ex morte patris ius fuit quæsitum filio, & illud transmittitur filiæ, vt C. de cad. tol. §. in nouissimo, quia in hoc præsentat ꝑsonam patris sui. ar. C. de hære. vel act. ven. l. empta. Sed si filius ꝑmortuus fuisset ante patrem relicta filia vera esset opinio prima.

12 NONO † q̃ritur, vtrum dñs, ꝗ de consuetudine accepit totũ qđ erat eius ꝗ sine liberis decessit, teneatur? Et dicit Ho. ꝙ si talis consuetudo ꝑscripta est excusat: q̃a põt allegare, ꝙ hoc pactũ fuerit ab initio, eo ꝙ terra sua esset. De successione in feudis, vide sup. Feudũ §.6. & silr de successione in emphyteusi sup. Emphytensis. §.16. & 20. Quomodo ẽt succedunt filij legitimi, vide sup. Filius. Qũo autem hæreditas diuidatur inter fratres habẽtes periculum castrense vel quasi aduentitium, inf. Peculium. 2. per totum. De successione autẽ filiorum naturalium, vide supra Filius. §. 3.

RVRSVS de hæreditate 2. quantum ad exhæredationem.

1 *Exhæredatio quid sit.*
2 *Filij & huiusmodi an aliquando ab hæreditate ipso iure excludantur. Et id quot casibus.*
3 *Filij num aliquo casu a patre exhæredari possint. Et exhæredationis causa quot sint.*
4 *Filius ac nepotes an possint parentes, auum & auiã exhæredare. Et id quot casibus.*
5 *Pater quibus casibus filium exhæredare, an ijsdem & alimenta eidem denegare possit.*
6 *Vir num vxorem exhæredare possit. Et an frater fratrem. Et fratrum differentia quotuplex est. Et quid si frater personam turpem aliquam, & aliquam minimo, instituat, num. seq.*
8 *Filia sine patris consensu nubẽs, nũ ingratitudinis vitium contrahat, adeo, vt ob id exhæredari possit.*

1 HAEREDITAS † secundo aliquando aufertur ab eo, qui succedebat ab intestato, & ea priuari non potest, nisi in casu, & tunc interuenit exhæredatio, quæ est alicuius a sua substantia vel hæreditate exclusio, & alterius seu alieni institutio. Inst. de exhær. li. per totum.

2 PRIMO † verò quæritur, vtrum aliquo casu filii vel alij de prædictis exhæredẽtur siue excludãtur ab hæreditate paterna ipso iure? Et dico, ꝙ ſm aliquos iure ipso excluduntur in tribus casibus. ¶ Primò, cũ pater vel auus est hæreticus, quia bona hæreticorũ sunt ipso iure cõfiscata de hære. cum ſm lib. 6. ¶ Secundò, si cõmisit crimen læsæ maiestatis 6. q. 1. si quis. C. ad l. Iul. maiest. l. quisquis. Sed nota ꝙ pęna incapacitatis non extenditur ad filios, nisi q̃n crimẽ est commissum, in eum, qui non recognoscit superiorẽ, quia si recognoscit, licet crimen sit læsæ maiestatis, vt l. 1. ff. ad l. Iul. maie. nõ tamẽ quoad incapacitatem filiorum, sec. Salice. in d. l. quisquis. Nota etiã ꝙ hoc crimen cõmittitur a subdito tãtũ. cle. pastoralis de re iudica. Tertio, si erat patronus, vel habebat ius sed feudũ in ecclesia, qđ deberet trãsire ad filios, & ipse interfecit aut mutilauit illius ecclesiæ rectorũ vel clericũ: quia perdet omne ius & omnem dignitatem quã habebat in ea. & nihil prouenit ad filios, de pæ. in quibusdam, & talia deuoluuntur ad ecclesiã, cui iniuria facta est. Imo filij talium vsq; ad quartam generationem in clericorũ collegio nullatenus debẽt admitti, nec in aliqua religione possunt esse prælati, nisi fuerit cum eis dispensatum, vt in d.c. in quibusdam, episcopus tamẽ dispensare põt, sec. Io. ex quo conditor canonis sibi nõ reseruauit. ar. c. nuꝑ de sen. excõ. Et huuc casum Direct. extendit generaliter ad omnem tenentẽ feudũ a dño, si illũ occiderit aut mutilauerit. ¶ Quarto additur sec. Dir. si pater insecutus sit vel percusserit Cardinalem de pæ. felicis lib. 9. ¶ Quinto additur, ſm alios si filius, vel alius, qui potest succedere iniurioso, debitã curam nõ impenderit, sed succedet ille, qui in domo sua proprijs sumptibus vsque ad finem vitæ procurauit, euacuata ẽt institutione illius, ꝗ neglexerit, si modo talis inscriptis admonuerit eos, vt curã haberent, vt in aut. vt cũ de app. cogno. §. cãs. Vbi ẽt dicit glos. ꝙ licet nullus extraneus eum procurauerit, nec testm̃ fecerit, tñ hr̃ditas ab agnatis auferetur. ff. de his q̃b. vt in d. l. licet, vbi institutus iudicatus est indignus successione, ꝗ per negligentiã suam

& culpam id egit, vt mulier, à qua institutus, fuerat, moreretur. ¶ Sextò additur, ſm alios ſe in captiuitate eos, quibus ſuccedere debebat, mori per ſuam negligẽtiam permiſit: vt in d. §. cās & ſic ſuccedet eccleſia ciuitatis, eſt quia oritur, vt ibidẽ. Et in quatuor primis caſibus nocet filio malitia patris: ĩ duobus alijs malitia ꝓpria de quibus etiam §. ſeq. ¶ Septimò adde, ſi vltimam voluntatem executioni mãdare noluerit, vt inf. Teſtamentum. 2. §. 6.

3 SECVNDO † quæritur vtrum caſu aliquo filius exhæredari poſſit a patre? Et dico, quòd exhæredatio filiorum hodie fieri nõ põt, niſi pater habeat iuſtã cãm, quã dẽt in teſtamẽto deſcribere: ut C. de inof. teſt. auth. ſed hodie, & hæres probare tenetur, ſec. Doct. Quæ verò ſint iuſtæ cauſæ, declaratur in aut. vt cum de app. cog. §. cauſas, & no. de iureiur. Quinta uallis ĩ gl. vbi 14. annumerantũ. Prima eſt, ſi filius manus iniecerit in patrem. Secunda, ſi grauem illi fecerint iniuriam & contumeliã. Tertia, ſi patrẽ accuſauit in criminalibus cauſis, quæ nõ ſint aduerſus principẽ vel rempublicã ſub quo. ſ. intelligendum eſt etiã crimẽ hæreſis. Quarta, ſi filius cũ maleficijs conuerſatur. Quinta, ſi maleficus efficiatur. Sexta, ſi machinetur vel inſidietur in necem parentũ. Septima, ſi vxori vel concubinæ eius ſe immiſcuerit. Octaua, ſi ex delatione filij graue damnũ parentes ſuſtinuerint. Nona, ſi pro ꝑſona vel debito eius, inquantũ põt, fideiubere noluerit, qđ ſolũ de maſculis intelligitur, quia fœminæ impediuntur fideiubere. ff. ad Vell. l. 1. & 2. Decima ſi prohibuit eos facere teſtm̃. Vndecima, ſi cõtra voluntatẽ parentũ inter arenarios & mimos perſeuerauerit, cũ pater non fuerit illius profeſſionis. XII. ſi filia vitã luxurioſam elegerit, cũ parẽtes vellẽt eã pro poſſe dotare: ſi neglexerint eã maritare vſq; ad annos 25. quod de fœmina ſolũ intelligẽ. XIII. ſi parẽtibus furioſis debitã curam non impenderit: quod locum habet in quolibet ſuccidente ab inteſtato, & hærede inſtituto XIIII. ſi de carcere parentes deducere neglexerint. Et oẽs hæ cauſæ locum hẽt in patre, matre, auo, & auia, & in filijs ac nepotibus, tã maſculis, q̃ fœminis, ꝑter nonã, & 12. vt dictum eſt. Sed præter dictas ſunt quædam aliæ. Prima, ſi filius ſit hæreticus, cũ pater ſit catholicus: vt in d. §. cauſas. Secunda, ſi non exhæredetur malo animo, ſeu vt virtuti accuratius vacet, vel creditoribus ſatisfaciat l. multi. ff. de libe. & poſthum. vbi Bar. illam legem ſummando dicit, ꝙ exhæredatio ſit quãdoque propter bonum: & in l. cum ex filio de vul. & pupil. dicit, ꝙ d. l. multi. non eſt correcta. Tertia, ſi filius tꝑe teſtamẽti dixit patri ſe nolle quicquam de ſuo, & exhæredatur: quia ſecundum Bar. in l ſi quãdo. C. de inoff. teſta. legitima erit exhæredatio: & valebit teſtamentum, ſi illa cauſa exprimatur. Non obſt. d. §. cauſas: quia loquitur de exhæredatione quæ fit eo nolente. Et hoc niſi apparuerit, ꝙ licet illa verba dixerit, tamen noluit exhæredari: puta ſi ex dolore mortis patris dixerit, poſtquam in decedis nolo aliquid, vel alia ratione turbatus, arg. de reg. iuris, quicquid calore. Et ita de facto occurriſſe Bart. teſtatur. Quarta, ſi filius ſit furioſus, & nepos ex eo ſanus: quia legitime poterit exhæredari, modo inſtituatur nepos. l. pen. ff. de curator. furioſ. Exhæredare autem filium, vt eccleſia fiat hæres, non eſt cauſa legitima. 17. q. 4. c. quicunque. Eſt autem notandum ſingulare dictum Bar. in l. ſi quis ita. ff. de adi. leg. ꝙ ſi pater exhæredauit filium ex iuſta cauſa, ſi poſtea reconciliauit ſe cum illo, exhæredatio illa videtur adempta. Notãdum eſt ẽt quod dicit Ale. de Imo. in l. dotis cauſa. ff. ſo. ma. q ex ibi no. duo infert. Primò, ꝙ filius, qui ingratitudinẽ cõmiſit adeo ꝙ exhęredari poſſet, ſi viuo patre agat pęnitentiam, vel ante cõditum teſtamentum, non poterit exhæredari. Secũdo, ꝙ nec illi denegari poterunt alimenta.

4 TERTIO † quæritur, vtrum filius ac nepotes exhæredare poſſint parentes, auum, & auiam? Et dico, ꝙ ſic. Primò, ſi pater filium de crimine accuſauit, excepto crimine læſæ maieſtatis. Secundò, ſi pater vitæ filij fuerit inſidiatus. Tertiò ſi pater vxori, vel concubinę filij ſe immiſcuerit. Quartò, ſi pater prohibueri filiũ teſtari de his, de quibus teſtari poterat. Quintò, ſi pater non redemerit filiũ captum a Saracenis: quia ſi filius tunc decedat in captiuitate, bona, de quibus teſtari poterat, debẽt eſſe eccleſiæ, vel dari ꝓ redẽptione captiuorũ. Si vero redeat, rite patrẽ exhæredare põt. Sexto, ſi pater neglexerit curã filij furioſi. Septimo, ſi pater ſit hæreticus, & filius catholicus. Octauo, ſi pater vxori filij dederit venenum ad mortem, vel mẽtis alienationem: vel aliter inſidiatus fuerit vitæ eius: & eodem modo ſi mater marito filiæ. Hæc oĩa probantur in d. §. cauſas, & §. ſiue igitur eos. Et omnes iſtæ ingratitudinis cauſæ tã ex parte parentum, quam ex parte liberorum, tolluntur per ingreſſum religionis 19. q. vl. c. non liceat, vnde exhæredatio ſequi non poteſt.

5 QVARTO † quæritur, vtrum in casibus, in quibus pater exhæredare potest, possit ēt alimēta denegare. Et dicit Pan. post Io. An. in c. Quintauallis de iureiu. & sic. & idem tenet Bar. in l. diuus Adr. ff. de par. per l. si quis à liberis. ff. de liberis agno. & idem Pan. in ca. ex literarum. de eo qui dux. in matr. de patre ingrato contra filiū. Quod quidem vr̄ limitandum, nisi ipsos pęniteat, pro quo facit glo. in l. fi. C. de epi. & cle. & tex. in c. non liceat. 19. q. 3. vbi dr̄, quòd ꝑ religionis ingressum omnis ingratitudo purgatur, & quod not. Spec. in ti. qui filij sint leg. ver. quid si filia. & sequitur Pan. vbi sup. dicens, ꝙ si filia fornicatrix vult pęnitere de peccato, pater eam alere tenetur, ar. ca. ferrum. 50 dist. & per consequēs dicit Pan. vbi sup. ꝙ etiam tenetur eam dotare: quia causa dotis non minus est fauorabilis quàm alimentorum: vt no. Cyn. in l. non omni. C. de admi. tut. & Bar. & auth. ex complexu. C. de ince. & inuti. nup.

6 QVINTO † quæritur, vtrum vir exhæredare possit vxorem & contra? Et dico quòd sic: vt not. in d. §. causas. ¶ Sextò quæritur, vtrū frater fratrem exhęredet? Et dico, ꝙ sic, in tribus casibus. Primò, si voluit illi mortē inferre. Secundò, si illum criminaliter accusauit. Tertio, si in substantia eius molitus fuerit iacturam. Et hoc locum habet etiam, qn̄ frater moritur ab intestato, vt non succedat ei frater: vt in auth. de nup. §. ingratitudinē. Quod limita verum, si ignorauit: quia si sciuisset ingratitudinē, videretur remisisse nō determinando, ꝙ non succedat: vt in l. fi. C. de reuoc. dona. iuncta l. cōficiūtur. ff. de iure codi. Non est tamen necessarium, qn̄ frater exhæredat fratrem, vt inferatur causa exhæredationis: vt voluit Bart. in l. si fratres. C. de inoff. testa. Notandum est tamen primo, quod duplex est fratrum differentia, quia sunt quidam vterini, quasi ex eodem vtero, & non ex eodem patre nati: & isti non habent querelam inofficiosi testamenti contra fratrē, etiam si persona turpis esset instituta, quidam vero sunt consanguinei, qui ex eodem patre nati sunt, licet matre eadē vel non: vt Inst. de leg. agna. succes. & isti habent querelam contra testamentum fratris turpem personam instituentis: nisi seruū necessariū institueret. Nulli verò alijs ex transuersalibus cōpetit querela: vt l. fratres. C. de inof. test. & ibi Bar. ¶ Notandū est secūdo, ꝙ si frater spurium instituat, dicit Azo. ꝙ spurius siue natus de nō legitimo matrimonio dr̄ infamis, & consequenter turpis persona. Et idem dicendum est de vsurario. s. quod dicitur infamis, vt inf. Vsura. 9. §. 4.

7 NOTANDVM † est tertiò, quod si frater instituat persona aliquam turpē, & aliquā non turpē: ſm Gul. de Cu. vt recitat Bar. in d. l. fratres, contra illā turpem personā cōpetit querela: & pro sua parte rescinditur. Notandum est quarto ꝙ ſm gl. in d. § ingratitudinē: frater pōt fratrē exhæredare in testamēto, & instituere turpē personā, si in aliquo triū pręadictorum casuum illū inuenerit ingratū. Similiter dici pōt, ꝙ si frater exhęredatus, vel præteritus esset infamis, opponere nō posset cōtra personā ēt infamē institutā, vt patet per Bar. in l. arenā. C. de inof. test. vbi dicit per illam legē, ꝙ non pōt aliquis obijcere turpitudinē, in q̄ ipse incurrit obijciēs. Et hoc facit, quòd infamis non possit obijcere testi, ꝙ sit infamis: vt l. 2. § lege Iul. ff. de test. sed iudex fortè poterit eū ex officio suo repellere, ſm Gof. Et sic facit, & si mater fuerit meretrix, propter meretriciū filiam exhæredare nō poterit, quod est singulare, ſm Bar. ibi. Quod si & ipse pater luxurietur, dici potest non esse idem quod in mare: quia minor castitas requiritur in masculo. l. 1. C. de adulter.

8 SEPTIMO † quæritur, vtrum filia incurrat vitium ingratitudinis, vt possit exhæredari ex hoc, ꝙ nupsit sine paterna volūtate? Et dicit Gof. & sic, quod tn̄ Hostiē. non approbat, nisi elegerit turpē vitā & hoc vltimū dictum cōiter approbat arg. de secun. nup. cap. vlt. & pen. Ex quo. n. filia vtit̄ ꝑmissione canonica, icurrere nū dēt vitiū ingratitudinis. Vtrū ēt pr̄ teneat̄ eā dotare, & alere. vid̄ sup. Dos. § 4.

RVRSVS de hæreditate 3. quantum ad hæredem.

1 *Heres quis dicatur, & in quotuplici sit differentia. Et quid vnumquodque.*
2 *Heres qui institui possit.*
3 *Heres pro parte institutus alio non dato cohærede an possit anima foro totam hæreditatem adire.*
4 *Heres, num ex delicto, vel quasi delicto defuncti teneatur num. 6.*
5 *Accusari post mortem quando quis, & quibus casibus possit.*
7 *Heres num ex contractu, vel quasi defuncti, quo defunctis obligatus fuit, vltra hæreditatis, vires teneatur.*
8 *Heres hæreditate legatis exhausta, num de ipsis legatis quicquam detrahere possit. num. seq.*
10 *Heres, an legatū dotis causa factum, soluere teneatur, si cui legatum factū est, monasterium intrauit.*
11 *Credditoribus hæreditarijs, & legatarijs simul venienti-*

nientib. quo ordine ab hærede satisfaciendum sit.
12 *Votum defuncti num hæres impleri dẽat, & quale.*
13 *Hæredes vbi plures sunt, regulariter pro parte hæreditaria ad defuncti debita, aut legata tenere.*
14 *Hærede de pupillo existente, num prætextu pupillaris ætatis, debitorum solutio deferri possit.*

HÆREDITAS tertiò, consideratur in ordine ad hæreditatem, qui testamẽto instituitur, vel ex intestato succedit.

1 PRIMO † vero quæritur quis dicatur hæres? Et dico, ꝙ hæres est, qui succedit in vniuersum ius defuncti. l. cũ hæres. ff. de diue. & rem. p̃scr. vel est dominus hæreditatis, qui in volũtarijs fit aditione hæreditatis. §. fi. inst. d̃ hær. qual. & differ. sed in necessarijs defertur ipso iure. Hæres aũt testamẽtarius est, qui ex testamẽto succedit: & est duplex. s. vniuersalis: vt qui instituit̃ in solidũ, vel in certa quota: & particularis, qui instituitur in certa re, qui propriè est legatarius. Hæres aũt ab intestato est, q̃ succedit in ius defuncti sine oĩ testamẽto: vt Inst. de hær. q̃ ab intest. defer. Hæres fideicõmissarius est, cui ex fideicõmisso relicta est hr̃ditas dãda illi, cui testator dispo suit. dicẽdo, fidei tuæ cõmitto, vt hoc des illi, qui pro tãto dr̃ hæres, quia loco hæredis hr̃ Inst. de fideicom. hær. §. restituta. vt qui directe, & immediate ex testamento nihil capere põt, vt spurius, saltẽ capias ex fideicõmisso, sed vere non est hæres, cũ sit rogatus hr̃ditatem adire, & postea restituere. Hæres legatarius est, qui legatum accepit, vel cui legatũ factũ est. l. quoties. ff. de hær. inst. Hæres legitimus est, q̃ ex lege duodecim tabularũ, aut ex iuris constõne ẽt sine testamanto defuncto succedit vt agnati proximi. Instit. de legi. agn. suc. in princ. Hæres suus dr̃ filius, q̃ est in potestate patris t p̃e mortis paternæ. Nec nomine suorum hæredũ veniunt extranei hęredes, sec. Bar. in l. Gallus. ff. de lib. & post. quod limita verũ in his quæ nõ trãseũt ad hęredes extraneos. Hæredes sui, & legitimi appellantur, qui in potestate morientis fuerunt, vt filius, filia, nepos, neptis, ex nepote natus, ex filio pronatus, pronata, seu pronepos, proneptis. Legitimi & naturales, vel ẽt legitimi tãtũ, vt adoptiui. Hæres domesticus dr̃, q̃ est in p̃tãte moriẽtis, dum eũ alius non p̃cedit. Hæres necessarius est seruus institutus in testamento domini sui ab eo, qui facultates suas hẽt suspectas ne possit ex ipsis satisfacer̃ creditorib. adeò ꝙ non credit alienũ hr̃ditatem suã ad re, si hr̃dẽ illũ instituat: q̃ seruus hęres factus ideo necessarius dr̃ hæres, q̃a velit, nolit cogitur hęreditatẽ adire, vt satisfaciat creditorib. Inst. de hære. qua. & dif. §. 1. Et hoc verũ nisi illi seruo debeatur cõmissaria libertas. l. is q̃ soluẽdo. ff. de hær. inst. aut hoc eo n̄ faciente. i. non adeũte hr̃ditate eius noĩe potius, q̃ domini defuncti, res hr̃ditariæ vẽdantur, ne defunctus iniuria facta afficiat̃ dicendo ꝙ res eius vẽderent̃. Hęres substitutus dr̃, q̃ alij hr̃di instituto substituitur v. g. si dicat testator, ille sit hæres: & si ille nolit, vel non possit, iste sit ei substitutus: & hoc siue secundo; siue tertio, vel quarto loco substituatur. nã secundus dr̃ oĩs, q̃ post primũ sequit̃, ẽt si sit decimus. ff. de vulg. subst. in prin. ꝓut not. Hos. in Sum. de testam. Hæres aũt extraneus dr̃, q̃ nihil attinet, q̃uis ꝓpriè ĩ statutis hæres extraneus dicatur, qui t p̃e mortis non est in potestate morientis ẽt si filius emancipatus, sec. Ang. Are. Inst. de hære. quali. & dif. §. cęterum. Aliquãdo tñ hæres significauit primũ. i. ꝓximum, non vlteriorẽ, vt. ff. de verb. sign. l. sciendũ. & descendentes post primũ vocant̃ prohæredes: vt tenet gl. in c. fi. de pec. cleric. Sed regulariter nomen hæredis per multas successiones accipitur: vt d. l. sciendũ. & l. vlt. C. de hære. inst. vbi hæres hæredis, testatoris dr̃ hęres. & in gl. in c. transmissa de fil. presb. prohæres autem aliàs dr̃, qui se putat hæredem, cum non sit. ff. de pe. hæred. in l. prohærede. & inst. de interd. §. adipiscendæ.

2 SECVNDO † quæritur, quis institui possit hęres? Et dico, ꝙ oĩs qui non prohibetur a iure. arg. de spon. cũ apud. Qui aũt ꝓhibeatur. dico, ꝙ 13. genera personarũ. Primò hæretic⁹, aũt paganus. de hær. si quis epo. Secundo credentes, defensores, & receptatores hæreticorũ. eo. ti. excõicamus. el 1. §. credentes. Tertiò, apostatæ. Quarto, collegiũ illicitũ. Quinto, deportatus. C. de hęr. insti. l. 1. Sexto dãnatus ob crimẽ famosum. Septimo, insequutor Cardinalium. de pęn. felicis. lib. 6. Octauo, excõicatus, si q̃a si is, qui t p̃e institutionis, vel mortis, vel aditionis hęreditatis erat excõicatus, instituatur, nõ valet institutio: secus si excõicatus fuit post institutione, sed añ mortem absolutus: quia tenet institutio. ff. de hæred. inst. l. sed si in conditione. §. solemus. & l. si alienum. §. in extraneis. Nono, spurij nati ex coitu damnato. de quibus sup. Filius. §. 25. Decimo incestuosi cũ monacha. 26. q. 1. si q̃s sollicitauerit in glos. Vndecimo, crimen læsæ maiestatis committentes. de pœn di. 1. c. quis quis cum militibus. Duodecimo, simoniaci s̃m aliquos: quia parificantur lędentibus maiestatem.

testatem, Decimotertio, hi qui nec in ꝓprio, nec in cõmuni possunt habere, vt fratres minores.cl.exiui.§.cupientes.de verb. sign.

3 Tertio † quæritur, vtrũ hæres institutus in certa parte, qui propriè non dr̃ hæres, sed legatarius, vt in l.quoties.C.de hær.inst.possit in foro aïæ nõ dato alio herede adire totã hæreditatẽ ſm ꝙ vult.l.1.§.fi.ex fundo.ff. de hær.inst.Et dicit Pan. in c. quia ingredientib. de testa.ꝙ Fede.cons. 126. & multi alij Doct. in sacra pagina consuluerunt, ꝙ sic: quia ius humanum nõ contrarium diuino seruari debet in foro animæ: & consequenter iste licitè potest adire. Quod tamen limita, modo testator dolosè nõ sit inductus ad instituendũ eũ in certa parte: puta quia persuasit, quod non possit habere regressum ad alia bona. Limita etiam, modo non sic institutus cum ista additione, & volo, quod de bonis meis plus petere non possit: quo casu licet videatur, quod possit adire.ar.dicti §.si ex fundo.& d.l.quoties, tñ verum est contrariũ.s.quod nõ potest vt in l.quoties.§.sed si duo.ff.de hær.inst. vbi patet, ꝙ d.§.si ex fundo.& d.l.quoties, locum hẽt qñ voluntas testatoris est simplex, nõ restricta expresse, vt ĩ casu isto. Et ideo veniẽt succedentes ab intestato, quia testator nõ repetitur habere hæredem: & non potest quis pro parte decedere intestatus, & ꝓ parte testatus.l.ius nostrum.ff.de reg.iu. Et si dicatur quo modo potest prohibere, quod non plus petere? Dico, quod per leg.domus.§.fin.ff.de vsuf.vbi testator prohibet ius accrescendi, & casus est l.1.de iniur.rupto testa.

4 Qvarto † quæritur, vtrũ heres teneaẽ ex delicto, vel quasi delicto defuncti? Et dico colligendo ex Bar.ff.de priua.delic.l.1. ꝙ aut actio est penalis ex vtraq; parte, rei.s.& actoris: puta qñ petitur pena applicanda patri: & sic non tenetur aliquo iure. Si vero actio est pœnalis ex parte rei, & prosecutoria rei ex parte actoris: puta quia ego ago pro satisfactione damni mei, & sic de iure ciuili, si delictum fuit cõmissum circa contractũ tenẽtẽ, sic tenetur hæres: quia non fundatur intẽtio actoris immediate ex delicto, sed ex contractu: puta quia agitur actione commodati, vel depositi, & hmõi & non ex dolo vel delicto. Casus est in l.ex depositi.ff.de actio.& obl.& bonus tex.in l.si hoiem. §. datur actio, ff. depo. Si vere delictũ, cõmissum fuit circa cõtractũ, qui nõ tenuit: puta quia dolus dedit causam cõtractui, & consequẽter non tenuit, de emp.& ven.c.cũ dilecti. sic nõ teneẽ: quia cũ agere nõ possit ex cõtractu, qa nõ est: oporteret illũ agere ex delicto cõtra hr̃dẽ: & crimina morte extinguũtur.24. dis. quorundã.

5 Et † nullus post mortẽ accusari põt.24.q.2.c.1.ff.de bo.eo.qui an.sen.mort.si. consci. l.fi.33.qu. 1. admonere, nisi in casibus hæresis, 24.q.1.sanè. vel si hæreticos instituit hr̃des, de hær. si quis episc. vel si decessit in crimine notorio, vt no.in gl.d.c.quorundã & 23.q. 2. in summa, vel gñaliter quicũq. defunctus crimen cõmisit, propter quod ipso facto pœna lege inflicta sit: sicut in hæresi, & crimine læsæ maiest. quia tunc accusatur, & agitur contra hæredem, vt nõ puniatur ex illo delicto, sed vt bona auferanẽ ab eo, quæ in commissum ceciderunt, & facit l.cõmissa. ff. de pub. & tex.bonus in c.2.de præscr.lib.6. Alias non tenetur hæres pro quocũq; delicto commisso a defuncto, siue in contractu quocunque, siue extra oẽm contractum, nisi in duob. casibus. ¶ Primò, si lis fuit contestata cũ defuncto, vt l.vnica.C.ex delic.defun. Ratio, qa in iudicio, quasi contrahimus, vt in l. 3. §. idem scribit.ff.de pecu. ideoq; ꝑ cõtestationẽ litis vr̃ contractus initus cũ defuncto. Secundo, si aliquid peruenit ad hæredẽ ex delicto defuncti, q̃a intm̃ tenetur, & nõ plus, vt in d.l.vnica.fallit in cõdictione furtiua, quia in l.si pro fure ff.de cond.fur.dicit tex.ꝙ furti actio penam petit legitimam, cõdictio rem ipsam, & sequitur cõdictio rei furtiuæ, quia rei habet prosecutionem, hæredem quoque iuris obligat, nec tm̃ si viuat seruus furtiuus, sed & si decesserit, viuo scilicet fure, vel mortuo.

6 De † iure aũt canonico tenet Bar. indistinctè teneri, qñ quis agit pro damni satisfactione contra hæredẽ, intellige quantũ hæreditas se extendit: & placet in cõscientia, & hoc sequuntur cõiter Doc. Et sic intellig. sunt gl. ĩ c.ex ꝓsentiũ.de pugno.folle.c.1.de rap.lris, de vsur.tua nos.Pan.tamen in ca. fi.de sepul. solum admittit hoc verũ iure canonico, quãdo defunctũ penituit, vt no.gl. ĩ c. a nobis, el 2.de sen. exc. quia tunc agitur ex quasi contractu, non ex delicto. Si vero non pœnituit, non tenetur, ſm eundẽ, & gl.in d.ca.a nobis, nisi quatenus iure ciuili teneretur.

7 Qvinto † q̃rit, vtrũ hæres teneaẽ satisfacere ex contractu, vel quasi defuncti, in quo defũctus erat obligatus vltra vires hr̃ditatis? Et dico, ꝙ ſm canones & cõscientiã, hr̃s siue filius, siue extraneus teneẽ ad oïa debita, siue fuerint ex extractu, vel quasi, siue ex maleficio, vel quasi, siue res peruenerit ad hæredẽ,

siue nō & hoc tenēt Inn.Laur.Io.& Rayn. ꝙ limitā, si hæreditas sufficit: alioquin si quidē fecit inuentarium, nullo modo tenetur? si verò non fecit, ēt non tenetur in foro animæ, sec. Io. And. & dom. Ant. & Pan. in d.cap. quia plerique de immu. eccle. sic tamen, ꝙ debita soluat sine diminutione. De legatis verò dic, vt §. seq. in foro verò contentioso tenetur, vt in l. fi. C. de iure delib. sed tamen consi. 21. dicit, ꝙ etiam tenetur in conscientia vltra vires sed primum est æquus.

8 Sexto † quæritur, vtrum hæreditate exhausta per legata possit de ipsis legatis detrahere quicq̄? Et dico, ꝙ aliqñ detrahitur Falcidia, aliqñ Trebellianica, aliquando legitima: de quo dic, vt inf. Legitima. Similiter ante omnia deducere pōt funeris expēsas, & alias necessarias, quas fecit causa hæreditatis, vt in testamento, & inuentari, & hmōi, q̄a sic a grauamine, sicut & a lucro dēt esse immunis l. scimus. §. & si præfata, cum quinque inf. seq. C. de iur. delib. Vtrum autē soluendo legata scienter vel ignoranter, & non retinendo sibi Falcidiam, possit repetere inf. Solu. §. 3.

9 Septimo † quæritur, vtrum hæres legata soluere teneatur facta in testō minus solemni? Et dico, ꝙ nō in foro iudiciali, de quo dic vt in l. si veritas, & in l. fi. C. de fideicō. sed in foro animæ ista q̄ō pendet ex alia, s. vtrū ex voluntate defuncti oriatur obligatio naturalis? Et cōiter Vltramontani tenent, quòd nō: Cismontani vero ꝙ sic, de qua vide per Canonistas in c. fi. de sol. & per Bald. & Legistas in l. cum quis. C. de iu. & facti ignor. vbi dicit Albe. ꝙ opinio Cismontanorum est cōis, & sic tenenda. Ex qua opi. motus do. Anto. dicit se consuluisse in facto, in quo tm̄ vnus testis fuerat, ꝙ tenebatur hæres in foro aīæ. Pan. aūt in c. quia pleriq; de imm. eccl. distinguit, sed ẜm oēm suam distinctionē hæres tenetur in foro animæ, si constet ei de voluntate defuncti, quæcunq; solennitas omittatur: quia vt ipse dicit solennitates fuerunt inductæ ad tollendā falsitatem: vbi ergo cōstat, ꝙ nulla interuenit falsitas, dēt cessare ēt dispositio legis, seruari æquitas, & obligatio naturalis, quæ oritur ex dispositione defuncti. l. cū amplius. §. is natura dēt. ff. de reg. iur. & facit qđ no. Inn. de elect. in ca. qđ sicut. Adde vero, ꝙ vbi cōstaret de verbis eius, & non de volūtate: quia. s. esset præsumptio probabilis de voluntate contraria verbis, non tenetur in conscīetia, sicut si testator erat doctus, & potuit vti solēnitate sine incommoditate, & legatarius erat ei multū importunus, & parū dilectus, & hmōi, quia vr̄ voluisse potius illudere. Secus si fuit ignorans, vel solemnitatē obseruare non potuit. Et ita malè addit, & limitat Su. Ang. quia talis præsumptio non trahit extra terminos dubietatis, cum ex alia parte sint verba testatoris. Et ad istam præsumptionem dici possit non esse verum, si in angustijs mortis viri docti errent circa iuris solemnitates. In dubio autem standum est verbis legis, vnde isto modo posset legatarius furari sibi relicta sec. Bald. & Moder. in l. 1. C. de testa. maxime si sint ad pias cās relicta. ar. ca. cū tibi. de testa. Vbi tñ esset certitudo de voluntate testatoris, secus esset. Vide etiam inf. Testamentum. 1. §. 9. par. 8. in fi. & §. 13.

10 Octavo † quæritur, vtrum hæres teneat soluere legatum factum cā dotis, si legataria monasterium intrauerit? Et dicit Pan. in ca. in præsentia. de proba. ꝙ sic. Et idem si esset ei relictum causa donationis propter nuptias.

11 Nono † quæritur, quo ordine soluēdū sit creditorib. & legatarijs? Et dico sec. Ray. ꝙ si creditoris & legatarij simul veniāt, primo satisfaciendū est creditoribus: si aūt veniant separatim, liberatur hæres soluendo per illū ordinem, quo venerūt, mō nihil faciat in dolo: & creditores postmodū venientes, hæredem inquietare non debent, nisi de hæreditate illi remanserit: habent vero ius suum saluum contra legatarios. Si aūt hæres scit, vel credit, aut dubitat non extendi, siue fuerint ex contractu, siue ex maleficio vel quasi, nihil dētdare legatarijs, donec sic creditoribus satisfactum. Et idem modus tenendus est in satisfaciendo prius creditoribus prioribus, & in iure potioribus. Et si hæres hunc ordinem seruauit, primo. s. soluendo legatarijs, vel secundarijs creditoribus: non absoluitur in foro conscientiæ, nisi hoc faciat ignoranter, reputans. s. hæreditatem ad oīa soluenda sufficere, vel nesciens hūc esse potiorem, sec. Vl. & Host. & Gl. ēt Ray. dicit, si sicut priores creditores ab alijs præuenti hæredem inquietare non debent, ita nec eos, qui ab eo emerunt res, quarum pretia in legata vel fideicommissa, vel alios creditores ꝓcesserūt: vt in l. sancimus. C. de iure delibe. quia, vt ibi patet, creditoribus potioribus seruatur ius contra legatarios, & alios creditores inferiores, qui ab hærede prius acceperunt. Detrahere tamen potest hæres ab hæreditate eo modo, quo. sup. eodem. §. 7. De ordine autem creditorum, inf. Restitutio. 6. §. 5.

Decimo

12 DECIMO † quæritur, vtrum hæres teneatur ad vota testatoris? Et dicit Petr. de Pal. in 4. ꝙ sic, si est votum reale: puta, dandi, aut exponendi tm̄ non autem si est personale, vt ieiunare vel peregrinari, aut continere, nisi se spōte obligauerit, & hoc siue hæres sic, filius siue alius extra, eo. licet. Si vero est simul reale & ꝑsonale, & vtrūq; expressum, tenetur ad reale: vt si vouit ire ad sanctum Iacobum, & equū offerre, tenetur ad equum tm̄. Similiter si nouit fundare monasterium, & intrare, tenetur ad fundationē tm̄. Et si est expressum ꝑsonaliter principaliter, & reale tacitum, & accessorium: vt iure ad sanctum Iaco. hæres non tenetur ad reale. i. expensas, sicut nec ad personale, & si vouit religionem, nō tenetur hæres tradere bona: quia sublato principali tollitur accessorium. Similiter si defunctus susceperat crucem, non tenetur hæres expēsas mittere quas fecisset, nisi hoc ordinasset. Si vouit autē mittere certas personas vltra mare, quod reputatur reale: ad illud tenetur hæres, hæc ille. De hac etiam materia, inf. Votū. 2. §. 11, vtrū. s. hæres cōpelli possit ad ista.

13 VNDECIMO † quæritur, si hæredes sunt plures, vtrum omnes teneantur insolidum ad omnia debita vel legata? Et dico, quod regulariter quilibet tenetur solū pro arte hæreditaria. C. de act. hære. l. ꝑ hæreditarijs. Fallit hoc in multis casibus. ¶ Primo, qn̄ aliter disposuit defunctus. ff. de legat. 2. l. cum ab vno; vt si ab vno hæredū legauerit creditori hæreditario animo cōpēsandi, tūc ille hæres onus sustinebit vsq; ad quātitatem, legati. ¶ Secundo in expēsa funeris vxoris, q̄ non adstringit hæredes tantū hæreditarijs portionib. sed ēt vtrū pro portione q̄ ꝑuenit ad eum de dote vxoris vt si ad eū ꝑuenerūt cētū, & in hæreditate sunt ducēta, ipse vir tenet pro tertiā parte, & hæredes pro duabus: vt in l. veluti. ff. de rel. & sump. fu. ¶ Tertiò, si bona defuncti erant exꝓsè vel tacitè hypothecata creditoribus: qa vno existēte non soluendo, tn̄ alii tenētur. Quartò in alimētis legatis, qa pro volūtate defuncti vel iudicis ab vno insolidum vel plurib. pro designatis partibus expetuntur. ff. de adi. le. l. 3. ¶ Quintò, qn̄ res legata possidet ab vno insolidū. l. pro hæreditarijs, & ff. cōmo. l. sed mihi. §. hæres. ¶ Sexto, quādo obligatio cōsistit in implēdo pollicitationē factā a defuncto de aliquo faciēdo vel nō faciendo. ff. de polli. l. 1. §. si quis, & l. ex pollicitatione, & ff. de verb. obl. l. in executoribus, tūc .n. quilibet insolidū tenetur: vt si ꝓmisit aliqđ opus se facturū ad honorē Dei, vel reipublicæ: vel ꝓmisit ꝑ se & hærede non fieri quo minus ꝑ fundū suū ire liceat, ad qđ quilibet hæredū obligat insolidum. ¶ Septimo, qn̄ obligatio est indiuidua. d. l. in executionib. §. serua. & de hoc hēs in glo. d. l. ꝑ hæreditarijs.

14 DVODECIMO † quæritur, vtrum si hæres sit pupillus, differri possit solutio debitorum ꝑtextu pupillaris ætatis? Et dico, ꝙ nō. C. de acq. hær. l. sub prætextu. Et si hæres vel executores legata nolunt ad pias, cās, eps̄ ꝑmissa monitione ad hoc eos cogere dēt, extra de testa. tu. & c. Ioannes, ēt si a testatore id contigerit interdici, de quo inf. Testamentū. 2. §. 8. part. 3. Vtrum autem ista dilatio prolonget defuncto purgatorium, ibidem. §. 9.

RVRSVS de hæreditate 3. quantum ad substitutionem.

1 *Substitutio quid sit. Et quid si substitutionum gradus plures.*
2 *Substitutionum genera quot sunt. Et etiam in his quanam verba directa, aut indirecta, dicantur. Et quæ communia & nu. seq.*
4 *Hæreditatem restituere in substitutione indirecta rogans, num ex illa aliquid alienare possit.*
5 *Testatoris liberorum si quis pure hæreditatem restituere rogatus, vlla filiorum mentione facta, si deinde liberos aut nepotes habet, an substitutio expiret.*
6 *Substitutionis directa species quot sint.*
7 *Iura de substitutione vulgari, quid cauerint. Item quid de pupillari, exemplari, & breuiloqua. nu. 8. 9. 10. & seq.*
11 *Clausula, si sine libsris, hoc habet pro regula, vt quandocunque quis de liberis aliquem de hæreditate alteri restituenda post mortem suam rogat vt sub intelligatur, quanquam adiecta non sit quod in extraneo rogato non æquè.*
12 *Substitutio in defectum liberorum factam, num indistinctè per religionis ingressum euanescat.*
13 *Puella si in nuptiarum euentum cētum relicta sint & in casum religionis suscepta, quinquaginta, an si religionem ingressa sit, centum nihilominus habere debeat. Et ibi Alber. & Rich. super hac quæstione conciliatio.*

1 HAEREDITAS † quarto consideratur quātum ad hæredem substitutum vel substitutionem hæredis: quæ quidem substitutio est secundaria & conditionalis institutio: sicut cum quis, dicit talis esto mihi hæres: & sic non eris vel decesserit. Titium substituo: iste Titius dicitur substitutus. ff. de vulgar. & pupilla substi. l. 1. Et licet substitutiones de vno in aliū procedere possint in infinitum, omnis tn̄ institutio post primam dr̄ substitutio: sicut

secūdæ nuptiæ dñr oēs q̄ sequuntur primas.

2 PRIMO †verò quæritur quot sunt substitutionum genera? Et dico, ꝙ sunt duo, s. substō indirecta, & directa. Et indirecta quidē substitutio est, ꝑ quā quis capit hæreditatē mediāte alio: vt cū testator fideicōmittit A. hæredi, vt hæreditatē restituat. P. & dr̄ substitutio indirecta & obliqua eā rōne, quia. s. per aliū cap. & fideicōmissaria, quia olim cōmittebāt fidei hæredis in totū: non. n. cogebatur restituere: sed hodie sic, ꝑ l. pen. C. ad Tre. Itē dr̄ ꝑcaria, q̄a fit possibiliter verbis ꝑcarijs, i. rogarijs, vt puta, instituo te, & rogo te, &c. Directa verò substitutio est, qua quis capit hæreditatē defuncti ex dispositione testatoris, nullo alio mediāte vel cooperante, vt cū dicit testator, A, mihi hęredē instituito: sed si ipse nō erit hæres, C. sit hæres, & sic C. substitutus est directe. Verba aūt harū substitutionum, in quib. fiunt istæ substitutiones, indirecta quidē sunt, volo, mādo, rogo vt restituas hr̄ditatem: directa vero fit ꝑ verba merà directa & ciuilia: vt hęres esto, vel sit, vel hr̄dē instituo. aliqn̄ ēt fit ꝑ verba geminata, vt A. filiū meum impuber est hæredē instituo, & si in pupillari ætate decesserit. B. substitutio. Hæc ēt substitutio est directa, si moriat̄ i pupillari ætate, ꝑꝑ verba geminata. Sed si post pubertatē, ēt fideicōmissaria, vt cōiter dr̄, & etiam si diceret, hęres sit. Aliquando vero fit per verbo communia, & similiter indirecta.

3 PRO †quo sciendum est, quòd verbum qđdam est directam, illud. s. quod significat vt is cui relinquitur, sua manu recipiat: vt hoc verbum, instituo; vt patet ff. de hæred. instit. & hæres esto: vt ibidem. Itē, accrescat: vel ēt accipiat, vel capiat. Quoddam vero est indirectum siue obliquum, s. quod significat ut is cui relinquitur, accipiat de manu alterius, vt est restituo ad Trebel. l. instituta. & l. semper. Item volo. ff. de leg. 3. l. pater filium. §. fi. Item rogo, &c. Aliquod vero commune, quod. s. habet vtranque significationem. s. vt de manu sua, vel alterius accipiat: vt verbum, substituo: aut moriatur tali, i. ad vtilitatem talis: & succedit, & etiam accipiat.

4 SECVNDO †vero quæritur, quantum ad istā substitutionem indirectam, vtrum rogatus, hæreditatem restituere, possit aliquid aliena re de illa? Et dico, ꝙ nō C. cōia de leg. 1. a nisi in casibus positis in auth. res quæ ibidem posita: qui casus sunt isti. s. cā dotis, & donationis ꝑꝑ nuptias: & loquitur in liberis, non in extraneis. Et idem sec. Bar. in d. auth. proponendo filium in monasterio. Similiter pro c. alimentorum, qn̄ aliunde substentari nō potest: & idem pro redimēdo filio capto ab hostibus. Potest tamen sibi retinere quartā Trebellianicam. vt in c. Raynaldus. & in c. Raynutius. de test. sed si rogatus est restituere q. c quid superest de hæreditate: tunc ad minus quartam partem seruabit substituto. vt C. ad Treb. auth. contra rogatus: de quo vide in gl. in c. in præsentia. de prob.

5 ADVERTENDVM † est autem, s̄m eam ibi, quod licet quis ex liberis testatoris sit pure rogatus hæreditatem restituere, nulla facta mētione de filijs: si tn̄ postea habuerit filios, vel nepotes, substitutio enanescit. C. de fidei com. l. cū acutissimi. C. de insti. & subst. l. generaliter. de cond. & demonst. l. cum auus. vide inf. §. 3. ¶ Aduerte ēt, ꝙ si rogatus hæreditatē restituere, illā spōte adiuerit, retinebit quartam Trebellianicā, & reliquas tres partes restituet. Si vero adierit iudicis officio compulsus, restituet totam Institu. de fideic. hær. §. in primis. & ff. ad Treb. nā qđ. §. qui compulsus.

6 TERTIO †quæritur quot sunt species directæ substitutionis? Et dico, ꝙ sunt quinque.

¶ Quarum prima dicitur vulgaris, quia est à quolibet testōre de vulgo factibilis: & cuilibet siue pupillo siue minori, de qua agitur Instit. de vulg. subst. Et hæc est duplex. vna. s. expressa, q̄ fit ꝑ istā negationem, non, hoc. s. modo, instituo mihi hæredē A. & si ipse non voluerit, vel nō potuerit hęres esse, sit hęres P. vł substituo P. Alia tacita, qn̄. s. negatio nō exprimitur, sed includitur, hoc. s. modo, A. & P. mihi hæredes instituo, & eos inuicem substituo: per quæ verba tacitè subintelligitur, ꝙ si alter eorum hæres non fuerit, s. quia noluit, vel non potuit, qn̄ decessit ante aditā hæreditatem, alter sit hæres in solidum. ff. de hære. institu. l. cum in testamento. §. hæc verba.

¶ Secunda vero dicitur pupillaris: quia fit soli pupillo, vel pupillis: nec pōt tempus excedere pupillare: sed expirat ad introitum pubertatis: vt dicendo, filius meus mihi hæres esto, & si non erit, vel si erit, & intra tempus pubertatis decesserit, P. sit hęres. Insti. de pu. sub. in princ. imò factibilis est ī minus tēpus, vt si dicatur, si filius meus intra quartum, vel quintum annū decesserit, P. sit hæres. Et hæc est duplex. vna. s. tacita, q̄ non habet formā pupillaris substitutionis, sed sub eius verbis includitur: cū dicitur: A. filium pupillū meū hæredum mihi instituo: & si ipse hæres mihi non fuerit, P. sit hæres. & hæc ex expressis est

est vulgaris: ex tacitis verò pupillaris. Vnde siue A, sit hæres, siue non, si in pupillari ætate decesserit, hæreditas directo iure peruenit ad P, sed ex vulgari succedit tm̄ in bonis testatoris, ex pupillari vero in bonis testatoris & pupilli. Alia est expressa, q̄ sit per verbum affirmatiuum: & facit exp̄sse mētione de pupillari ætate: & sub ea includitur vulgaris tacita: vt Inst. de vul. & pup. substōne. §. 1. ff. de vul. & pup. snbst. l. cū hoc iure. & fit hoc modo, s. A. filiū meū hæredē mihi instituo: & si ipse mihi hæres nō fuerit, & in pupillari ætate decesserit. P. sit hæres, vel P. substituo. Vnde ista duo requirit, s. verborum affirmationē, & & expressionē t̄pis pupillaris. Tertia dr̄ exemplaris: quia ad exemplū fit pupillaris, & est q̄ fit a parentib. vtriusq; sexus filio furioso, vel mente capto, sic dicta, quod exemplum fiat substitutionis pupillaris, quia sicut pupillo qui testari non pōt, prouideť de hærede, ita & furioso, & fit hoc modo, s. A. filiū meū furiosum, vel mente captum hæredem mihi instituo, & si decesserit antequā ad sanā mentē deuenerit, substituo ei talem, vel talē ¶ Quarta dr̄ cōmpediosa, quia. s. fit sub cōpendio huius aduerbij, qn̄cunq;, & continet tacitā pupillarem, quæ alias fit prolixiorib. verbis, sic, A filium meum hæredē instituo: tn̄ qn̄cunq; decesserit, P. sit hæres, & sic licet qn̄cunque extendatur ad oē t̄ps: hic tn̄ restringitur ad pupillare solū in qd̄ solum dr̄ de substituto prouidere noluisse. l. precib. C. de impu. & alijs substi. ¶ Quinto dr̄ breuiloqua siue reciciproca, quia. s. in breui continet duas vulgares, & duas pupillares, vt cum duo vel plures impuberes instituti a p̄re habēte eos ī p̄tāte substituuntur hoc modo, A. & B. filios meos impuberes mihi hr̄des instituo, & eos inuicē substituo, vn̄ quia cōtinet, expressū pupillarē, si quis eorū decesserit in ætate impuberi, mater decedētis oīno repellitur, & alij ab intestato veniente, & succedit substitutus.

7 QVARTO † quæritur, quid iura velint de substitutione vulgari? Et dico duo. ¶ Primū. Effectus huius substitutionis est, vt bona testatoris tm̄, q̄ debebant venire ad institutum, veniant ad substitutū, non bona instituti. Insti. de pupil. subst. §. quo casu. ¶ Secundū Euanescit aūt substitutio, q̄ cito institutus adierit hæreditatem, siue postea decedat cū liberis. siue sine liberis. C. de impub. & alijs subst. l. post aditā, & hoc nō solū qn̄ expresse fit per negationem, sed etiam quando tacitè. vnde licet Titius & Sempronius fuerint instituti hæredes, & adinuicem substituti: si tamen hic vel ille adierit hæreditatem, expirat substitutio, vt in d. l. post aditam.

8 QVINTO † quæritur, quid iura velint de substitutione pupillari? Et dico quatuor. ¶ Primum. Ad istā substitutionem quatuor requiruntur. Primū, s. ꝙ ille, cui fit substitutio, sit de liberis testatoris: & accipio liberos non tantum pro filios, sed pro nepotibus. Secundum, ꝙ sit impubes. Tertium, ꝙ sit in potestate testatoris. Quartum ꝙ instituatur vel exhæredetur. Et fieri potest non solum filio impuberi iam nato, sed etiam posthumo, si tn̄ nascendo esset sub potestate testatoris, si viueret ipse testator, & etiam nepoti, si tamē sit recasurus in potestatē sui patris post mortem aui, ff. de vulgar. & pup. substitut. l. 2. §. posthumus. ¶ Secundum. Effectus est eius, vt non solum sit P. hæres iure directo, & capiat bona & hæreditatem vtriusque, si A. decesserit in ætate pupillari: sed etiam excludit matrem: ita ꝙ ēt legitimam petere non poterit: vt not. Bar. & doct. in l. Papinianus. §. sed nec impuberis. ff. de inoff. testa. & omnem aliam personam. quæ ipsi pupillo ab intestato succedere potuisset. ff. de vul. & pu. sub. l. Lucius. Et hoc verum est in expressa: in tacita autem hēt locum, qn̄ alter filius testatoris frater pupilli substituitur. Si autem substitutus sit extraneus, mater admittitur, & repellitur substitutus. l. precibus. l. q̄dē. C. de impu. & alijs sub. nisi in quatuor casibus. Primo, qn̄ pater expresse prohibet ne aliquid habeat. Secundo, qn̄ reliquit aliquid vxor: & vult esse contēta. Tertio si fuit inimica patri. Quarto, qn̄ frater impuberis est substitutus. Nota ēt, ꝙ in hac tacita extraneus nō excludit fratrem ex vtroq; parente cōiunctū. ¶ Tertiū. Euanescit aūt ista substitutio primo, per aduentum pubertatis. Secundo, si hæreditas partis non sit adhuc adita: quia cū nullus appareat hæres, testm̄ paternū vr̄ destitutum: & sic euanescit ēt pupillaris. ff. de vulg. & pup. subst. l. si plures. §. sed si ex asse. Tertio, si nascitur posthumus, de quo mentio non est facto in testō, ff. eo. l. si p̄r filiū. Quarto, si patiatur pupillus capitis diminutionē maximā, mediā, vel etiā minimā. ff. de adop. l. nec ei. ¶ Quartū. Ratio quare inuēta sit, est: quia cū filius in pupillari ætate testari non possit, p̄mittiť patri ipsi filio facere testamentum, & de hærede prouidere durante illa ætate p̄cise. d. §. quo casu.

9 SEXTO † quæritur, quid iura velint de substitutione exemplari? Et dico hoc parere

ex dif-

ex dñia eius ad pupillarẽ, à qua differt mul-
tipliciter. ¶ Primò, quia illa fit tm̃ a patre q̃
illum habet in potestate. hæc aũt fit etiam à
matre filio furioso, vel mente capto non exi
stente in eius potestate. ¶ Secundo, quia illa
tm̃ fit pupillis & impuberib. ista vero solum
adultis, vel maioribus. ¶ Tertiò, quia in illa
põt substitui quilibet quẽ volueris: ĩ ista nõ,
sed certo ordine sic: vt si hẽt liberos, ei sub-
stituantur. si vero non habet, substituant̃ fra-
tres: ꝙ si nec filios, nec fratres hẽt, tũc substi-
tuet quẽ voluerit. C. de imp. & alijs sub. l. hu-
manitatis. ¶ Quarto, quia illa expirat adue-
niente pubertate: sed hæc solũ aduenĩete mẽ
te sana. ¶ Quinto, q̃a illa fit impuberi, siue fu
riosus siue sanus mente sit: hæc verò solùm
furiosis, & mente captis. Probantur hæc oĩa
Instit. de pub. sub. §. qua rõne. Et si adueniat
sana mens, & nullo facto testõ iterum verta
tur in furiam, non euanescit substõ. arg. l. qđ
fauore. C. de legi. & placet: licet alij dicant,
quod expirat. arg. l. quod quisque. ff. de re. iu.
Effectus autem eius est, vt bona vtriusq; tran
seant ad substitutum.

10 SEPTIMO † quærit, quid de breuiloqua? Et
dico quatuor. ¶ Primum. Hæc substõ fieri po-
test à milite: nec explico qũo, quia non est in
vsu. Item à quolibet, non milite, sed oportet,
quòd fiat filio pupillo in potestate existẽte.
¶ Secundum. Continet aũt pupillarẽ expres-
sam, quia habet eundem effectum: ideoque
solùm filio pupillo, & in potestate existenti
fieri põt vt dictum est. ¶ Tertium. Licèt hæc
substõ sit directa de sui natura simpliciter,
possent tñ apponi in ea verba, vel dictiones,
vel aliqua mutari, per quæ in fideicõmissum
verteretur, & ad naturã ac ius fideicommissi
reduceretur. ¶ Quartũ. Quatuor autem mo-
dis ad naturam, vel ius fideicommissi induci-
tur, sicut fieri põt sub his quatuor formis.
¶ Primo enim fit sic: A. mihi hæredem insti-
tuo: & si q̃ncunque decesserit A. substituo P.
Nam hoc verbũ, substituo, trahit hanc substi
tutionem ad fideicommissum, sec. gl. in l. pre
cibus, C. de imp. & alijs sub. & l. Centurio. ff.
de vulg. & pup. sub. & in c. Raynutius. de te-
stam. Et prædictum aduerbiũ, q̃ncunq;, ĩ hoc
casu seruat propriam significationem, & re-
spicit oẽ tp̃s, & rem omni tp̃e suadet valere,
l. quoties. ff. de reb. dub. Hinc est, quòd quo-
cũque tp̃e moriatur, siue in pupillari, siue in
maiori ætate, virtute huius verbi, substituo,
vr̃ rogatus esse a testatore per fideicommis-
sum post mortem suam restituere hæredita-
tem, & bona testatoris ipsi substituto. Vnde
ipso instituto moriente, mater & quicunque
successores siue ex testõ, vel ab intestato adi
bunt hæreditatem, & aditam substituto resti
tuent iure fideicommissi. Instit. de fidei. hær.
§. sed quia stipulationes. defalcabunt tñ & re
tinebũt legitimam ipsius, quæ est tertia pars
totius hæreditatis testatoris, s̃m communio
rem opin. si ipse A. erat de liberis ipsius testa
toris, ad quos legitima spectat: quia in hac
grauare eum testator non potuit. C. de inof.
test. l. q̃m. De reliquis verò defalcabunt ter-
tiam Trebellianicam, & sic habebunt medii
hæreditatem: reliquam vero medietatem re
stituent substituto iure fideicommissi. Retine
bunt etiam sibi omnia bona ipsius A. quia te
stator de suis tantum rogasse intelligitur, nõ
hæredis. Si verò A. non erat de liberis, defal-
cabunt tantum Trebellianicam: & habebit
etiam alia bona, quæ A. quæsiuit aliunde. Et
hæc substõ, quia ius fideicommissi habet, fie-
ri potest cuicunque hæredi, & a quocunq; te
statore. Inst. de fideic. hæred. ¶ In primis. & §.
seq. Et aduerte, quòd licet in præfata forma
non addatur, quandocunq; decesserit sine li-
beris; si tamen A. erat de liberis testatoris,
intelligitur hæc clausulo, si sine liberis.

11 QVIA † pro regula est, quòd q̃ncunq; quis
aliquem rogat de liberis suis, alteri hæredi-
tatem restituere post suam mortem, semper
intelligitur tacite conditio ista, s. si decesse-
rit sine liberis, quia non est credendũ, ꝙ quis
exclusa prole filij sui voluerit hæreditatem
peruenire ad alterum. In extraneo aũt hære-
de non inest talis tacita cõditio, nisi addatur
expresse. C. de instit. & subst. sub cond. fact. l.
gñaliter. §. vlt. ¶ Secundo sic fit: A. filiũ meum
impuberem hæredem mihi instituo: sed si di
ctus A. q̃ncũq. siue liberis decesserit P. sit hæ-
res: & tunc si moritur intra tp̃s pupillare va-
let iure directo: & sic substitutus capiet totã
hæreditatem siue deductione alicuius quar-
tæ. d. l. Centurio. & c. si pater. de testam. li. 6.
Si verò moritur in pubertate, sec. Io. An. erit
totaliter fideicommissaria: quia licet per istã
dictionem, sit hæres, videatur directa, tamen
per istam additionem, sine liberis trahitur
ad fideicommissum, vt probatur in l. Scæuo-
la. ff. ad Trebel. quia illa additio innuit, ꝙ in
quocunque tp̃e decesserit sine liberis in pau
pertate, ex præsumpta voluntate testatoris,
vr̃ rogatus per fideicommissum restituere
hæreditatem post mortem: vt probatur in
d. l. precibus. Et ideo quocunque tempore

in pu-

in pubertate moriat̃ sine liberis, mr̃, aut quicunq; successores, restituent hæreditatẽ substituto deductis dictis. ff. de vulga. & pu. subs. l. cohæredi. §. cum ille. Et sic tene, licet cõis opinio Legistarum sit, ꝙ nunq̃ obligatur, sed expirat per aduentum pubertatis. ¶ Tertio fit sic: A. mihi hæredem instituo: sed si dictus A. quandocunq; sine liberis decesserit, P. substituo. Et hęc oĩ tpe est fideicommissaria; & idem ius in eundem effectum hẽt per oĩa, sicut prima prædicta, tum rõne verbi, substituo, cum rõne sine liberis: ideoq; dicendum est vt de illa. ¶ Quarto fit sic: A. filium meum hæredem mihi instituo, si tamen decesserit in pupillari ætate, uel postea quandocunque sine liberis, P. sit hæres, vel P. substituo. Sub hac aũt forma comprehenduntur tres substitutiones vna pupillaris expressa, per hoc quod dr̃, si decesserit in pupillari ætate: & ex hac resultat tacita vulgaris, quæ sub pupillari expressa continetur, vt dictum est: & hãc facere non põt, nisi pr̃ pupillo ꝑꝑ pupillarem ętatem expressam qñ fit directe, nisi sit miles. d. l. Centurio. Tertio fideicommissaria est ꝑꝑ illud quod dr̃, vel postea qñcunq; sine liberis. Sed si testator vult, quod clarius istæ tres resurgant, dicat l. pupillariter, & vulgariter, & per fideicommissum substituo, & vnaquæq; istarum habet suum effectum: quia si A. sit hæres, & in pupillari ætate moriatur, substitutus vocatur iure directo exclusa matre, & alijs legitimis successoribus: & hoc propter effectum pupillaris expressæ, quæ matrẽ repellit, & substitutum admittit. l. Lucius. ff. de vul. & pup. sub. Si vero A. non sit hæres, quia non possit aut nolit tunc substitutus erit hæres iure directo ꝑꝑ tacitam vulgarem, quæ ẽt ex pupillari consurgit ut dictum est. Si vero sit hæres, deinde factus pubes, qñcunque sine liberis moriatur, habebit locum fideicommissario. Vnde eo sine liberis moriente, successores restituent hæreditatem cum defalcatione, vt dictum est. Innumerabilia dici possent de hac substitutionum materia, quæ causidicis relinquantur.

21 Octavo † quæritur, vtrum indistincte per religionis ingressum expiret subst̃õ facta in defectum liberorũ: Et dico multa ¶ Primum. Secundũ glos. in c. in p̃ñtia. de probat. isto casu per ingressum religionis subst̃õ euanescit: & excluditur substitutus, si erat priuatus: quia hoc casu ingrediens monasteriũ fingitur habere, vt ibi in auth. de sanc. epis. §. sed hæc prę senti. Sed intellige, ꝙ euanescit, si monachatus tenuit, sec. gl. ibi, & postq̃ tenuit, non ante, sec. Vinc. & non fecit in fraudem: nec exiuit intra tp̃s probationis. Si aũt substituitur ecclesia, aut locus religionis, vel iubetur expendere in pias causas, nõ expirat substitutio, vel fideicõmissum: vt in d. §. sed hæc. vbi distinctio ista probatur. Et diuersitatis rõ est, sec. Arch. quia ꝙ expiret substitutio per religionis ingressum, inductum est contra propriam significationem verborum in fauorẽ piæ causę: vnde vbi fideicommissum expendi debet in pias causas: cessat dicta ratio. cum non debemus impropriare verba in fauorem vnius pię causæ in alterius piæ causæ præiudicium: arg. c. cum causa de præb. ¶ Secundum Si autem institutus non ingreditur monasterium, sed efficitur clericus, dicit gl. ibidem, ꝙ non euanescit substitutio, nisi duo concurrant. Primo: vt perpetuo maneat in ecclesia. Secundo, vt reditus expendantur in pias causas, vt dr̃ in auth. nisi rogati. C. ad Treb. quod quidem Panor. ibidem restringit ad clericum conuersum alicuius monasterij: sed melius intelligitur simpliciter, vt glo. intelligit. ¶ Tertium. Si autem dedisset se & sua ecclesiæ seculari: gl. ibidem distinguit: quia aut fit clericus, & sic dr̃, vt sup. statim, aut non fit clericus: & sic substitutio non expirat, s̃m melius sentientes. ¶ Quartum. Si vero ingreditur religionem in fraudem substituti, s̃m Pan. in cap. in præsentia. Abbas tenet, quod substitutio non euacuatur: quia fraus, & dolus nemini patrocinantur. de rescrip. sedes. & hoc communiter tenetur, & probabitur fraus probando comminationes factas substituto per hæredem. 20. q. 3. c. fi. Et idem est sec. Gof. & Arch. in c. si qua. 19. q. vl. si non intrauit, sed monasterium hæredem instituit: quia subst̃õ non expirat. & de his sup. Hæreditas. 1. §. 7. ¶ Quintum. Si autem ad dictam clausulam generalem, si sine liberis addatur, ex se legitime descendentibus, vel ex suo corpore natis: licet sint opiniones, tñ veritas est, quod per religionis ingressum substitutio expirat: vt egregrie Bartol. probat in quæstione facti. cuius motiua vide per Arch. 3. par. tit. 10. c. 3. §. antepen. & idem tenet ipse, & Cyn. in l. si ita quis. ff. de lega. 2. concor. Arch. & Io. in d. c. si qua. & d. Anto. & Pan. in d. c. in præsentia. licet contrarium tenuerit Iac. de Belu. Hos. & Io. And. & quidam alij. ¶ Sextum. Si fiat substitutio sub conditione, quod monasterium non ingrediatur, non expirat substitutio per ingressum monasterij, sec. Pan. in d. c. in præsentia: quia communiter

niter tenetur, quod illa cõditio, quæ impedit matrimonium ſpũale, ſiue religionis ingreſſum hr̃ pro non adiecta, ſicut & illa, quæ impedit carnale. C. de ind. vid. & ff. de cond. & idẽ. l. cũ tale. & l. Titiæ ſi nupſerit. vbi dr̃. ꝙ ſi teſtator reliquit Titiæ ducentos ſi non nupſerit, & ſi nupſerit, centum: ſi Titia elegerit nuptias, dẽt habere ducentos, quia conditio illa retrahit a matrimonio carnali: vnde non tenetur mulier reſtituere relictum ſibi cum onere reſtituendi ſi nupſerit. ff. eo. l. quoties. & l. filiæ. & a fortiori idem eſt, ſi conditio impediat matrimonium ſpirituale.

13 VNDE † dicit Alber. in l. Deo nobis. C. de epiſ. & cle. ꝙ puella, cui relinquuntur centũ, ſi nupſerit, ſi vero religionem intrauerit, quinquaginta: nihilominus ſi intrauerit, habebit centum: quia in caſu prædicto oĩs conditio, dilatio, & grauamen remiſſa intelligũtur, cũ prædicta inſtitutio ſuccedat loco debiti bonorum ſubſidij, vt eſt expreſſum. C. de inoff. teſt. ſ. qm̃ in prioribus. Et hoc dicit verum in filia, cui tale ſubſidium debetur, non aũt in extranea, ſed ſolum ſi conditio extet. imo non haberet filia, qñ legitima eſſet ſibi legata, & illud relictũ eſſet vltra debitum bonorũ ſubſidium. Sed Rich. Malũ. tenet hoc eſſe verum indiſtincte. Ego vero dico verum dicere Alberi. ſi conſideretur ſolum rõ debiti ſubſidij. ſed ſi cõſideretur turpitudo conditionis, quæ pro nõ adiecta habenda eſt, verum dicit Rich. quæ quia in hoc caſu ſemper eſt turpis, ſemꝑ habebitur pro non adiecta, inf. Legatũ. 1. §. 9.

DE HAERESI, & hæreticis primo in ſe.

1 *Hæreſis quæ ab electione dicta eſt, quid ſit, & quid hæreticus.*
2 *Fidei multa ſunt, circa quæ oberrantes in hæreſim prolabuntur.*
3 *Temerarium, erroneum, & hæreticum, in his, quæ ad ſidem pertinent, quomodo differant.*
4 *Errans circa fidem, vt quis hæreticus dicendus ſit, quot requirantur. & ibidem quod quinque de quibus hic.*
5 *Pertinacia, quæ hæreticum conſtituit quibus, actibus ac modis iudicanda ſit.*
6 *Dubius in fide, an hæreticus cenſendus ſit, vel infidelis.*
7 *Vſuram qui peccatum aſſerit non eſſe, an hæreticus ſit.*
8 *Dæmones adorantes, & imagines baptiZantes, num protinus vt hæreticus iudicare, an punire debeat eccleſia. num. 9.*
10 *Participantes cum hæreticis, qui ſint, & qui dicantur.*
11 *Hæreticorum pęna quænam, & quotuplex ſit. Et ibidem quòd quatuordecim, vſque ad nu. 15.*
12 *Hæretico communicare, an ſine peccato quis poſſit.*
13 *Hæreticorum bona, cui applicanda ſint. Et an donatio, alienatio, aut filiorum ante damnationem emancipatio ab hæretico facta teneat. num. ſeq.*
15 *Hæreticorum relapſorum quæ pœna ſit. Et quot modis relapſus dicatur.*
16 *Hæreticis credentibus, fautoribus eorundem, ac defenſoribus, & receptatoribus, quæ pęna conſtituta ſit.*
17 *Hæreticus ſponte redeuntibus, ac pœnitentibus parcendumne ſit. Et quid ſi poſt condemnationem redire velint. num. ſeq.*
19 *Hæretici ad fidem redeuntes, qualiter recipiendi ſint. Et num occulti hæretici a ſacerdote abſolui queant. num. ſeq.*
21 *Hæretici redeuntes ad fidem, num circa ordines diſpenſabiles ſint.*

1 HÆRESIS † 1. Græce ab electione dr̃, eo quod aliquam ſibi opinionẽ ſectandam hęreticus eligat. 24. q. 3. hæreſis alias diuiſionem ſonat: & ſic hæreſis in propoſito vr̃ hæſio intellectus ad falſam ſñiam in ſpectantibus ad fidem, aut mores cum obſtinatione: ita quod de rõne eius ſunt duo, ſec. S. Tho. ſuper 1. ad Cor. lec. 4. ſ. electio priuatæ diſciplinæ, & pertinacia: & principaliter, vt idem dicit 2. 3. q. 11. eſt circa articulos fidei: ſecundario vero circa ea, quæ ſequuntur ex eis: & naſcitur ex ſuperbia, vel concupiſcentia cõmodi temporalis. Hæreticus vero ſec. Petr. ex S. Tho. & cõiter oẽs doct. difiniri poteſt, quod eſt is, qui circa ea quæ ſunt fidei, errat per intellectum: & pertinaciter hæret errat per voluntatem. Vñ errans in his, quæ non ſunt fidei. i. quę quis explicite credere non tenetur, puta. credendo Iacob patrem fuiſſe Abrahæ, & hmõi: qui tñ recte crederet, vbi ei conſtaret de veritate, non eſt hæreticus, ſec. S. Tho. in 4. ſimiliter nec qui errat circa ea, de quib. diſſentiũt Doctores, donec per eccleſiam ſit determinatum: vt idẽ dicit in 1. parte. Similiter errans circa ea, quæ ſunt fidei, non pertinaciter, ſed per ſimplicitatem, nullo modo põt dici hæreticus, ſec. Cardin. in cle. de ſum. Tri. & conſequenter nec excõicatus per verbum, pertinaciter, ibi poſitum, quia errans per ſimplicitatem, non pertinaciter credit. imo talis mereri poteſt: puta, dum credit ſuo epiſcopo prædicanti aliquid contra fidem, credens animo obediendi fidei: paratus tamẽ corrigi: quia ex intentione iudicatur. Item quia ſecun. Innoc. illud non eſt fides eius, ſed

fides

fides ecclesiæ: & vult dicere, ꝙ iõ sic credit, quia credit ecclesiam illud credere: & consequenter potius credit, quod ecclesia credit. Idem aũt puto de errante ex quadam pia deuotione: vt puta circa cõceptionẽ dñę nr̃æ. Sed hæc limita, nisi erret in his, in quib. ignorantia nõ excusat: quo casu non meretur, sed peccat, non ꝑ infidelitatẽ hæreticã, quæ pertinaciã requirit, sed per negligentiã. Itẽ nisi erret in his, de quib. certãt viri docti ex quadã partiali affectione, aliqñ tñ hæreticus dr̃ quilibet excõicatus. 4. q. 1. quod aũt similiter & simoniacus. 1. qõ. 1. quisquis sed est locutio impropria, inquantũ. s. ita operant, ac si male de fide sentirent. Igitur si alterum illorũ duorum deficiat, nõ est q.s hr̃ticus de hoc latius inf. §. fi. Aduerte aũt. Quòd ea, quæ sunt fidei, circa quæ errando labitur in hæresim, sunt multa: vnde hæreticus est primò male sentiens de articulis fidei. Et secundo similiter malè sentiens de ecclesiæ sacramentis. đ hær. ad abolendã. Tertiò malè sentientes circa scripturæ sanctæ veritatem. 24. q. 3. hæresis. Vnde dicit Pan. in cle. vnica. eo. ti. ꝙ hæreticus est exponẽs falsã, & extortã expositionẽ in diuinis scripturis contra id, quod ecclesia tenet, ꝙ gl. i cle. j. de vsu. §. sanè. dicit procedere indistincte de gignente, aut tenente peruersum dogma, vel falsas opiniones. Sed alij melius hoc limitãt, si scriptura illa sit de necessarijs ad salutem: puta, de ꝑtinentib. ad fidẽ, vel mores: vel aliter exposita, ꝙ nõ pos sit esse vera in sensu illo. Card. ẽt in d cle. voluit hoc extendere ad tenentes contra canones. & multi doct. ibi. sed distinguendum est. Nã credulitas est contra fidẽ dupliciter: primò directe, & principaliter, quia. s. est cõtra articulos. Secundo indirecte, & secundario, quia. s. est cõtra aliquid connexum articulo, ita ꝙ sequit̃ corruptio alicuius articuli: sicut dicere, ꝙ in scriptura contineat̃ aliquod falsum: quia est contra illud, quod Spiritus sanctus loquutus est per prophetas. Similiter dicere, ꝙ ecclesia malè determinauit in aliquo circa fidem, aut mores: quia est contra illud, sanctam ecclesiam catholicam, & similiter auferre ecclesiæ Roma. priuilegia diuina: qa sequitur, ꝙ ipsa non sit regula fidei infallibilis: & consequenter nõ est necesse credere articulis fidei ab illa declaratis, vel traditis.

3 PRIMO † verò quærit̃, qũo in his quæ sunt fidei, differant temerarium, erroneum hæreticum? Et dico sec. Arch. ꝙ se hñt vt homo, animal, corpus, ita ꝙ omne hæreticum est erroneum, & temerarium, nõ è contra: & omne erroneum est temerarium non è contra. Nam temerarium est in huiusmodi asserere, tanq̃ certum aliquod possibile, quod auctoritate, vel ratione efficaciter probari non potest: sicut ꝙ mundus terminabitur hinc ad cẽtum, vel ducentos annos, erroneum vero super temerarium addit falsitatem: quia errare est a uia recta discedere. sicut dicere, vt dicit magister Sent. ꝙ Christus fuit homo ĩ triduo suæ mortis hæreticum quoque super erroneum addit, ꝙ falsitas sit notoria, & inhæsio pertinax. Vnde dicit Aug. Errare potero, sed hæreticus non ero. hæc ex illo. Aduerte, ꝙ pertinacia requiritur ex parte credentis, vt dicatur hæreticus, non ex parte sentẽtiæ, vt ipsa dicatur hæresis, vel hęretica: vnde sufficit quod sit notorie contra fidem.

4 SECVNDO † quęritur, quot requirãtur. ad hoc, ꝙ errans circa fidem sit hæreticus? Et dico, ꝙ requiruntur quinque ad duo prædicta reducibilia: & de quib. diffusissimè Archid. 2. par. tit. 12. c. 5. §. 1. ¶ Primo, vt quis erret, cum hæreticus sit sec. Augn. quia opiniones falsas gignit, aut sequitur: qui error sit in ratione: quia hæresis est species infidelitatis, quæ est in rõne: sicut, & fides sibi contraria. Igit̃ nullum factum sine errore hoĩem hæreticũ fecit: vñ baptizare imagines, dæmones adorare, cõculcare altaris sacramentum, & hmõi horrenda, nisi sit error in intellectu male de his sentiendo, non faciunt hæreticũ, sed peccatorem, & scelestũ, & sortilegum: sicut qui aliqua duct⁹ cupiditate ista facit ad assequendum aliquid a dæmone pacto tacito, vel expresso, credens tñ de his ea, quæ fides docet. Nec obstat, ꝙ ſm iura simoniacus dr̃ hęreticus. 1. q. 1. quisquis, quia hoc non est verũ ꝓprie, sed inquantũ vendendo sacramenta ita agit, ac si existimaret posse donũ gratiæ Dei pecunia possideri, sec. S. Th. quod tñ non credit, alioquin esset hæreticus proprie. Nõ obstat etiam, ꝙ adorãs hæreticum, quod. s. leui⁹ est, q̃ adorare dæmonem, est hæreticus in c. quisquis. & in c. accusatus. de hære. lib. 6. quia hoc est verum, si adorat credens illum adorandũ, quasi. s. eius fides vera sit: secus si propter cõmodum temporale sine errore: quia non est hæreticus, nisi iuris præsumptione, & fictione. & de hoc inf. 5. vtrum. s. in iudicio ecclesiæ tales habeant statim iudicari hæretici. ¶ Secundo requiritur, quòd error sit contra ea, quæ sunt fidei, vt circa scripturam vel articulos fidei, aut contra determinationem

nem ecclesiæ in his, quæ sunt fidei, aut morũ necessaria ad salutem. art.23. q.hæc est fides. Vnde error in non spectantib. ad fidem, vel determinationẽ ecclesiæ: puta, ꝙ Sol sit minor terra, non est periculosus: imò nõ est hæreticus sentiens contra determinationem ecclesiæ in alijs, q̃ in p̃dictis, quæ pertineant ad fidem, vel bonos mores: sicut Io.22. determinauit in extrauaganti ad cõditorẽ. ꝙ ius sperari non põt ab vsu in vsu consumptibilib. & tamen dicit huic snïæ contradicentes esse cõtumaces, & ecclesiæ rebelles, non aũt hæreticos. ¶Tertio requiritur, ꝙ error sit in eo, q̃ catholicam fidem est professus, alias non esset hæreticus, sed simpliciter infidelis: vt Iudæus, & Paganus. ¶Quarto, ꝙ aliquam veritatem de fide Christi fateatur, quantum ad humanitatem vel deitatẽ: alioquin si nullam fateretur, proprie loquendo magis esset apostata, quam hæreticus, sicut Iulianus apostata: large tamen dici potest hæreticus, & grauius hæretico puniendus, si puniri posset. ¶Quinto, vt quis errorem talem obstinata voluntate eligat, & pertinaciter sequatur: vnde errans ex ignorantia, paratus corrigi, nũquam est hæreticus, 24.q.3. dicit apostolus.

5 SCIENDVM † est tñ sec. Arch. ꝙ pertinacia nõ est iudicanda solum in actu exteriori puta, ꝙ ille solus pertinax reputetur, qui verbis aut scriptis monitus resistit: sed ẽt qui latenter diu in errore persistit, vel vsq; ad mortẽ perdurat: quia talis non vr̃ per ignorantiã, sed per obstinatam malitiam perseuerasse: ideoque ecclesia tales præsumit hæreticos.

6 †TERTIO querit, vtrũ dubius in fide sit hęreticus vel infidelis? dicit Laur. ꝙ is, qui firmiter ex animi infirmitate nõ credit, nec tñ pertinaciter dubitationi insistit, non est hęreticus: quinimò si recidit ab illa dubietate, resistendo meretur: q̃ verò pertinaciter insistit, i. non paratus corrigi ad mandatũ superioris, est hæreticus: vt in c. duobus. de hære. & pro hoc est casus singularis in c. dãnam⁹. de summa Trin. vbi Ioachim ñ dãnat̃, licet dixerit erroneum: quia fuit corrigi paratus, se correctioni ecclesiæ subijciens: vnde sola pertinacia hoĩem hæreticum facit. Et idẽ Cardinalis. Sed aduerte, ꝙ nullus dubius in fide vr̃ paratus corrigi ad mãdatum ecclesię, nisi dubitet ex ignorantia: quia dubius de articulo, dubius est de doctrina ecclesiæ, si scit eam docere articulum. Vnde dico, ꝙ dubitãs contra suam voluntatem non est hæreticus alia rõne: quia. s. sicut nullus credit nisi volens, sec. Aug. ita nec efficit̃ infidelis nisi volens, vñ in rõne hæresis includit̃ electio falsitatis: q̃ electio importat liberã inclinationẽ volũtatis.

7 QVARTO † quæritur vtrum sit hæreticus qui asserit vsuram non esse peccatum? Et dico quod sic, vt ĩ cle. ex graui. de vsu. ibi dicit Pet. de An c. ꝙ actus fœnerandi non sapit hæresim, nec pertinet ad inquisitorem, & tamẽ pertinaciter asserere hoc non esse peccatũ, ẽ hæreticum. Et rationem assignat gl. dicẽs, ꝙ non solum hæreticus est male sentiens de articulis fidei & ecclesiæ sacramentis si de hær. ad abolẽdã: sed ẽt q̃ peruersum hẽt dogma, vel falsas aut nouas opiniones gignit, aut sequitur. 23. q. 3. inter schisma. & capit. hæreticus. intellige contra doctrinam ecclesiæ. vnde subiũgit gl. hoc esse cõtra doctrinã ecclesiæ. eo. tit. c. 4. & c. cum tu. & concor. Pan. qui clarius loquens dicit hæreticum esse, qui per falsam extortam expositionem in scripturis diuinis ponit contra id, qđ dicit ecclesia. dist. 1. c. si quis diaconus. & c. si ille. in fi. Et intellige sec. Pet. qñ quis simpliciter asserit vsuram non esse peccatum: vbi tñ dubitat̃ in aliquo casu, vtrum sit vsura necne, non esset hæreticus qui teneret opinionem etiã forte nõ veram. vt in c. nauiganti. de vsu. Addit ẽt Paul. in d. cle. ex graui. ꝙ diceret simpliciter vsurã esse peccatũ, sed facta restitutione nõ esse confitendum, sicut confiteri tenetur, qui est obligatus ex licito contractu, est hæreticũ: & in contractu obligatur tantum quis homini, in vsura offendit & obligatur Deo & homini, & ideo post restitutionem tenetur adhuc pœnitere. Ex præmissis colligit Arch. solutionẽ huius quæstionis. Quidã. n. inquit, in publicis prædicationibus concitando turbã contra clerũ asseruit, ꝙ laici soluendo decimas clericis, aut eis confitendo & dãdo oblationes peccabant: cum oẽs clerici essent mali, & de ecclesijs remouendi. Quærebatur an contra eum tanq̃ hæreticum procedi posset? & firmatum est per omnes Theologos & iuris vtriusque doctores ibi existentes, ꝙ sic, & bene, per doctrinam illius gl. quia pertinaciter tenebat diuersas opiniones reprobatas p̃ sacros canones, & canonicas sanctiones, & contra id, quod ecclesia tenet.

8 QVINTO † quæritur, vtrum adorantes dæmones, & baptizantes imagines ecclesia debeat statim iudicare & punire vt hæreticos? Et dicit Arch. sub correctione sedis apostolicæ, ꝙ non, quantũ est ex natura rei: quicquid sit iuris præsumptione: q̃a quandocunq; effe-

ctus

ctus dependere potest ex duplici cã:puta infidelitate & cupiditate assequendi aliquid a dæmone pacto tacito vel expresso, nunq̃ ex natura rei potest ex isto effectu iudicari præcise altera cã. Et ideo qñ cõstaret de hmõi effectu, ulterius inquirendũ esset de causa: si ex errore & fidei peruersitate hoc faciat iudicadus est hæreticus. si vero ex alia causa, iudicandus est sortilegus, & vilissimus peccator; inquiret aũt hoc & inuestigabit ecclesia, quę interiora non videt, ex actib. per quos habitur recognoscuntur: vt si habet actum defendendi aliquem articulum fidei, vel si aliquem instruxit publice vel occulte de opposito articulorum fidei, & hmõi. Ex causa tñ adorationis dæmonis præcise iudicare non potest aliquem ex natura rei esse hæreticum: & si iuris præsumptione talis hæreticus secundum glossatores iudicetur. Posset tamen ecclesia rationabiliter astruere, vt tales velut hæretici puniantur. Adde quod Aug. de Anch. videtur idem sentire. sed de hoc tit. seq. §. 3.

9 Sexto † quęritur, quid de illo, qui osculatur sepulcrum Machometi, vel aliquid facit ad eius reuerentiam, sicut alij infideles? Et dicit Alex. de Ales 2. 2. tit. de apostasia, quod si facit, quia ita credit, ideoq; profitetur, sic est apostata, hæreticus, & excommunicatus. Si vero hoc facit solum verbo propter metum nõ in corde, peccat mortaliter, non tamen est hæreticus vel excommunicatus.

10 Septimo † quęritur, qui sint hi, qui dñr participare cum hæreticis, vt fautor, defensor, credens, & huiusmodi? Et dico, quod credentes hæreticorum, exprimendo mentẽ Doct. sunt qui implicite credunt quod hęretici sciti esse hæretici credunt. non autem explicite quia iam essent hæretici. vnde credentes iudicandi sunt omnes, qui verbo vel facto ostẽdunt se credere quod illi credunt. qui aũt eis communicant in alijs factis, in quibus error non exprimitur, vt visitando, præbendo alimoniam, & hmõi, non sunt iudicandi credẽtes, sed potius fautores. Vñ sec. Arc. in c. quicunque. eo. titu. lib. 6. credentes hæreticorum dñr, qui dñt se velle mori in fide eorum, vel credere illorum erroribus. de pœna. di. 1. potest similiter qui eos adorat, reuerentiam suo modo exhibet, consolationem, vel communionem in morte seu infirmitate ab illis acceperit, vel similia ad ritum eorum pertinentia perpetrat: quia plus factis quam verbis loquimur. arg. extra, ne appel. dilecti. el 2. secus si qui sermones eorum audierũt semel & amplius non redierunt: quia non videtur approbasse quod postea vitarunt. arg. 1. q. 1. c. constat. Et si quis eos visitauit, alimoniam dedit, ducatum præstitit, vel similia fecit in quibus nil de ritu eorum ostenditur, quia hæc fiunt qñque interuentu pecuniæ, nisi prius erant lapsi, & postea ita fecerunt. de hær. libr. 6. cap. accusatus. Et secus si qui libros eorum suscipiunt, sed statim destruunt incendio vel aliter, quia iudicandi sunt innoxij, i. decredentes, 1. q. 1. c. 1. alias si suspecti sunt, & non destruunt, eis indicenda est purgatio canonica, sicut & omnibus prædictis, de quibus dictũ est, ꝙ non debent iudicari credentes. Petr. ẽt de Pal. in 4. breuius explicat, dicens, ꝙ credẽtes sunt, qui licet nulli hæresi adhæreant expresse, credunt tamen hæreticos esse bonos uiros, & bonam habere fidẽ, sicut sunt apud nos simplices fidem explicitam non habentes. Vñ sicut hi sunt fideles. s. credentes implicite, ita & illi sunt hæretici dicendi. vt extra eo. Excommunicamus. ¶ Receptator vero, sec. Gram. est, qui frequenter recipit: quia recepto est verbum frequentatiuum, in iure tñ sec. Arch. ponitur receptare pro simplici verbo. i. recipere, vt probatur. ff. de recept. l. fi. & ſm ius ciuile receptator est, qui latenter aliquem recipit & celat, vt conseruatus manus iudicis euadat. ff. de recept. l. 1. ff. de off. p̃sid. l. congruit C. de his qui la. occul. l. vlt. & similiter ẽt accipitur ſm iura canonica, nisi in casu isto, in quo receptator dr̃, sec. Archid. qui eos recipit in terra vel domo sua semel vel pluries, publice vel occulte. Vnde secundũ Arch. receptatores dñtur, qui eos recipiũt scienter, & si non frequenter. arg. de pęn. felicis. li. 6. ¶ Fautores uero sec. Arch. ubi sup. dñtur personæ quidem, quæ publica auctoritate funguntur, ex sola omissione, puta, si condemnatos ab ecclesia non fugant aut puniunt sicut debent, & præcipit in c. ad abolẽdam. eo. tit. & in c. excõicamus. el 1. quod probatur 23. qu. 3. qui potest. & 5. qui vitijs & q. 8. præterea. & 17. q. 4. §. qui aũt. Si autem pręlati non faciunt carceres ad hæreticorum custodiam ex auaritia, vel similia ad eorum officia pertinentia, non dñr fautores, ſm eundem; quia id in eorum fauorem non faciunt: secus si propter eos non faciunt. Personæ vero priuatę licet nõ capiãt hęreticos, ex omissione sola non dicuntur fautores: sed si celãt eos postquam iurauerint iudicare. 11. qõ. 3. quisquis & hoc in casu, in quo tenentur illos iudicare. de quo infr. Hæresis. §. Secus in alijs

pri-

priuatis non adſtrictis: quia niſi omittant do-
loſe, fautores non dicuntur. Ex commiſſione
vero ad omnes tam perſonæ publicæ quã pri
uatæ dñr fautores: ut qui verbis eos excuſant
vel laudant non ex ioco, nec per lubricum lin
guæ, quod. ſ. ad pœnam trahi non dẽt. ff. ad l.
Iul. ma. l. famoſi ſed in conuenticulis vel in-
ter laicos, ſicut multi ſæpe dñt. Iſti non ſunt
tales, quales dñr: & hmõi qui inducunt ſim-
plices ad eorum deuotionem, & deuotionẽ
eorum ad eccleſiam minuunt: vel forte quia
aduocati ſunt, & defendeudo eos excuſant
eorũ proceſſus: qui vtique fautores dici poſ-
ſunt habita conſideratione perſonarum lo-
ci, ac tpum. 11. q. 3. non ſolum. 2. qu. 1. cap. fin.
Multo magis fautores ſunt, nec egent proba
tione, qui facto eis fauent, puta miniſtrando
alimoniam, liberando, miniſtrando ea, per
quæ liberantur, & ſimilia faciendo. ¶ Defen-
ſores aũt, ſec. Arc. vbi ſup. dñr, hi qui pſonas
eorum defendunt reſiſtendo viribus vel po-
tentia, ne ad manus iudicis veniant punien-
di, vel examinandi. De quo 21. q. 5. per totũ.
vel ne fiat executio. de offi. dele. ex literis. qui
vero non defendunt perſonam, ſed errorem.
ſec. Arch. dicuntur hæreſiarchæ. Notandum
eſt tñ, quod defendens hęreticum ne lædatur
a priuato: vel qui patrocinatur illi in iudicio,
credens illũ hr̃e iuſtam cauſam, non dr̃ defen
ſor aut fautor, etiam ſi poſtea appareat quod
non erat iuſta cauſa: quia hæc eſt iuſta defen-
ſio, quę talibus reſeruatur: ſecus ſi contra con
ſcientiam ei patrocinatur: quia defenſor eſt,
ſecundum Card. in cle. 1. de pœn.

11 Octavo † quæritur, quæ & quotuplex ſit
hæreticorum pęna? Et dico, quod multiplex.
¶ Prima, quia ipſo facto ſunt excommunica-
ti: vt ſup. Excõicatio. 8. Excõmunicatione 2.
& nedum ipſi excõicantur, ſed etiam ſuſpe-
cti de hæreſi, niſi ad arbitrium epi ſe purga-
uerint de hære. ad abolendam. §. laicus. & de
ſent. excom. vt famæ. & ſi excõicationem per
annum ſuſtinuerint, animo indurato, tunc ve
lut hæretici. condemnabuntur, de hæreti. ex-
cõicamus. §. 1. & c. cum contumacia. eod. ti. li.
6. requirit tñ vt ſpecifice ſint vocati de fide
rñſuri, ſec. Io. And. ibidem, & ſe de tali ſuſpi-
cione purgaturi. Si vero hæreticus ſit oĩno
occultus, vtrũ ſit excõicatus. vide ſup. Excõi-
catio. 7. Excõicatione 2. ¶ Secunda eſt, quod
ſunt omnino vitandi: quia ſunt excommuni-
cati. extra eo. excommunicamus: & nemo
cum eis debet habere negotiationẽ, neque in
domo, vel in terra ſua eos tenere vel fouere.
facit c. ſicut ait. eo. tit. & ſec. Pan. ibi extendit
d. c. ad omnes hæreticos. licet loquat de Tho-
loſanis, imo ſæculares Poteſtates debent mo-
neri, & ſi neceſſe eſt eccleſiaſtica cenſura cõ-
pelli, omnes hæreticos ab eccleſia denotatos
de ſuis prouincijs exterminare: & cum noui-
ter quis eligitur in tpalem vel perpetuã pote
ſtatem de hoc iurare. & ſi pp ſuam negligen-
tiam aliquis talis dñs fuerit excommunica-
tus, & non ſatisfecerit intra annum, dẽt Pa-
pæ intimari: ut ipſe oẽs eius vaſallos ab eius
fidelitate denuntiet abſolutos, & terram ſuã
occupandam fidelibus exponat. & illum, ſi
expedire videbitur, a ſua dignitate deponat.
extra, eo. excommunicamus. §. moneamur.
Et licet cũ nullo excõicato ſit participandũ,
multo minus tamen cum hæreticis: ita ꝙ li-
cet non ſint excõicati eadem excõicatione
omnes participantes cum illis: ſecus de cre-
dentib. fautoribus receptatoribus, & defenſo
ribus: quia ligantur eadem ſententia: vt ſupr.
Excommunicatio. 7. excommunicatione 5.

12 Posset † tñ aliquis ſine peccato partici-
pare cum eis: vt in ſpectantibus ad eorum ſa-
lutem: & ſimiliter vxor, & filij, & hmõi, qui
iudicio boni viri aliter commode facere nõ
pñt. nec ineſt auerſionis periculũ: & ſimiliter
cæteri in caſib. in quib. licet participare cum
excõmunicatis, de quib. ſup. Excommunica-
tio. 5. §. 1. ¶ Tertia pœna eſt, ꝙ bona ipſorum
ſunt ipſo iure, vel ipſo facto confiſcata: ſed e-
xecutio confiſcationis vel occupatio dicto-
rum bonorum non fiet per principes ſæcula-
res, donec per aliquam perſonam eccleſiaſti-
cam fuerit ſententiatum ſuper dicto crimine
hæreſis cõtra ipſum hæreticum. de hære. cum
ſecundum. li. 6. vide Aſſaſſinus. § vlt.

13 Et † applicantur fiſcorũ hæretici ſunt ſęcu
lares, & in terris Imperij. Si vero ſũt ſæcula-
res in terris eccleſiæ, vel ſi ſunt clerici, appli-
cantur fiſco eccleſiæ niſi clericorum bona eſ
ſent eccleſiæ, vel ipſi haberent ſtipẽdium ab
eccleſia: quia applicabuntur eccleſiæ cuius
erant, vel a qua ſtipendium habebant. extra
eo. excõicamus. & 8. di. c. quo iure ſec. Ruin.
Dos aũt vxoris hæretic. nõ confiſcat ſec. Dir.
niſi cum tali ſcienter contraxerit: vt in ca. de
creuit. eo. tit. li. 6. vbi dicit gloſ. ꝙ præſumitur
ignoraſſe niſi ſciuiſſe probetur. de reg. iur. c.
pſumitur libr. 6. vel niſi participet in hæreſi.
ſec. Archi. Et ſi aliter fieri non põt, manu ar-
mata ſunt eis omnia bona auferenda, vt 23. q.
3. cap. 1. Sicut tñ dicit Rain. & Gofr. licet ec-
cleſia videatur dare gñale auctoritatem oĩb.
expo-

expoliandi eos, tñ satis vr totum ꝙ non fiat nisi speciali edicto vel principis vel ecclesiæ, ne aliter videatur quis potius ex cupiditate vel vltione, q̃ ex iustitia, & obediẽtia pugnare.24.q.1.c.quid culpatur, & q.2. per totum. ¶ Pro his tamẽ notandũ primò est, ꝙ si dicta sñia requiritur in crimine læsæ maiestatis diuinæ.i.hæresis, multo magis requiritur in crimine læsæ maiestatis humanæ, & in alijs inferioribus delictis. Vnde si cauetur statuto, ꝙ bona homicidæ sint ipso iure confiscata, siue sit publicus, siue occultus homicidia, bona cõscia retinere potest dicta bona, & fructib. vti ꝓ necessitate donec sñia, saltem generalis sequatur, vt ẽt tenet Dire.l.3.ti.9.qui etiã dicit, ꝙ dicta bona damnatorũ ꝑ hæresim, vel huiusmodi ad fiscum pertinentia die cõmissi criminis.C.de hæ.l.4.ff. de don. l. donationes perfectæ extra eo.c.statutum.§.1.lib.6.

14 Vnde † donatio facta per hæreticum an damnationem non tenet, nec emancipatio filiorum, quia eo ipso ꝙ hæreticus est, filij desinunt esse in eius potestate, licet tũc nõ appareat, illũ esse hæreticũ, vt de hæreticis c. quicunq;.§.fi.li.6. Ex quo consecuta est cõdẽnatio, effectus condẽnationis trahitur retro ad idẽ commissi criminis: & alienatio est illi interdicta C.ad l.Iul.maiest.l.quisquis.§.emancipatio. Imo dicit Pan.in ca.fi.ꝙ si sñiatũ fuerit super eorũ crimine post mortẽ ipsorũ, nihilominus applicabuntur dicta bona fisco, vt in c.2.de rescr.lib.6.quia confiscatio fuit facta in vita ipsorum eo ipso, ꝙ in hæresim inciderunt, & de hoc est tex.in c.accusatus.eo.ti.li.6.§.in eo verò casu. Et si habuerint catholicos filios nihilominus cõfiscatur, secun.glo. sum.20.3.qu.7. & in c.vergentis.eo.tit. Et sic per illud ca. corrigitur auth. de Nestorianis. C.de hæ.quæ volebat, ꝙ ad catholicos filios, vel agnatos deuoluerẽtur quod sequitur Ar. ea.q.7.& Cy.& in l.quisquis, C.ad l.Iul. mai. & Gof.dicit verũ in terris ecclesiæ, & est magis pium, licet primum sit verius, intelligendo qñ pater publice ꝑdicauit contra fidem vel publicè ꝓfessus est, aut defendit errorẽ, vel coram suo ꝑlato confessus, aut conuictus aut sñialiter cõdẽnatus, extra, de verb. signi. suꝑ quibusdã sec. Ray. & in Summa Confessionum.lib.1.ti.15.q.7. Et si hæreticus alienauit, fiscus vel inquisitores non tenentur restituere precium emptori, quia effectus damnationis retrotrahit, vt dictũ est, & sicut facta damnatione bona alienare non possent, sic nec ante illam a die commissi criminis, arg. C.de don.inter vir.& vxor.l.donationes. Sed limita prædicta, nisi preciũ, vel aliquid loco precij inueniatur in bonis hæretici. argu. ff. sol.mat.l.si cum dotẽ.§.vlt.& l.seq. Et intelligas, ꝙ nõ solũ reuocabit rem precio non restituto emptori, qui emit ab hæretico, verum ẽt nec ei, qui emit, quantumcunque per plures manus transierit, quia nõ habuit ius vendendi hæc Io.Mona.Arch.& Io. And. in cap. cum sec.de hære.lib.6.& idem Direct. Et ideo is, cuius bona ipso facto sunt confiscata, vel alteri in pœnam applicata, ne sit causa dãni ei, cui alienat, non põt sine mortali alienare nisi pro necessitate vitæ, vt, pro comedendo, & hmõi, quia argõ eorum, quæ not.Bar. in l. post.ff. de don. talis administratio bonorum necessaria non est præfatis interdicta, sed solum voluntaria.alle.l.reo.ff.de solu.l.peto.§. prædium.ff.de leg.2.& l.alienationes.ff.fam. erci. vel nisi alias esset soluendo pro damno dato: vel nisi emptori reuelaret conditionem rei ita esse, & hoc si tale delictum propter qđ sua bona sunt fisco applicata, potest aliquo modo probari, quia si esset totaliter improbabile, posset alienare etiam titulo oneroso, titulo etiã lucratiuo bene posset alienare. Et sic intellige & limita Bald. vbi sup. & Pan. in d.c.cum non ab homine, & Io.And.in ca.pro humani de hom.lib.6.in nouel. Excipe tñ casum c.2.de præscrip.libr.6.vbi hr, ꝙ si post mortem hæreticorum, qui dum viuerent, catholici putabantur, bona ipsorum a catholicis eorũ filijs vel nepotib. aut extraneis quibuscunq; spatio quadraginta annorũ fuerint bona fide possessa, nõ esse amplius suꝑ hmõi bonis molestandos, ẽt a Romana ecclesia in hoc casu: quanquã illi, quorum bona fuerũt, nunc detegant hæretici extitisse. Et hæc valent ad intelligentiam statutorum in religionibus quibus cauetur, vt qui tale quid fecerit, ipso facto suis officijs sit priuatus, & huiusmodi, quia expedit, vt per iudicẽ declaret anteq̃ fiat executio. Valent ẽt ad hoc, ꝙ si tabellio per sñiam legis est tabellionatũ priuatus, & nõ sit declaratum per sñiam hoĩs, semper valebunt eius instrã, donec declaretur, & ita no.gl.in §.pen.in auth. de tabel. Quomodo aũt hæreticorum bona diuidantur, vide tit.seq.§.12.& sup.assassinus.§.5. ¶ Quarta hæreticorum pœna est ꝙ indistinctè, siue sunt laici, siue clerici, etiã si Papa, vel Imperator, debẽt ab omni dignitate deponi.di.40. si Papa, & 14.q.1.qui contra pacem, & omnib. officijs, ac beneficijs spoliari, & clerici degra-

dati,& ipſi,ae eorum credẽtes receptatores, defenſores,& fautores,ipſorũq; filij vſq; ad ſecundam generationem nullum eccleſiaſticum beneficiũ, vel officium publicũ poſſunt adipiſci:vt in c.eo.tit.6.quod intellige de ſecunda generatione per lineam patris, qui eſt filius,& nepos:ſed per lineam maternam nõ, niſi ad primũ gradum.ſ.filium extenditur, vt in c.ſtatutum.el 2.eo.tit.li.6. & ẽt niſi prædicti eſſent emendati,& reincorporati eccleſię parati ad pęnitẽtiã fuiſſent:vt in d.c. ſtatutũ. ¶ Quinta eſt,ꝙ ſi quis vir eccleſiaſticus ad p̃ces hæretici,vel fautoris,& ſimilium, dignitates, pſonatus,& q̃cũq; alia eccleſiaſtica beneficia ſcienter eſt adeptus, ipſis eſt priuatus ipſo facto,& inhabilis ad ſimilia in poſterũ. Si verò ignoranter ſolum, ſic habilis eſt priuatus:vt in c.quicunq;.eo.tit.lib.6.¶ Sexta,ꝙ filij hæreticorum ipſo facto, ꝙ ſnĩatũ eſt contra eorum parentes de hæreſi,efficiuntur ſui iuris, & effecti intelliguntur a die commiſſi criminis, vnde emancipatio facta non valet poſt commiſſum crimen:in c.quicunq;.¶ Septima,ꝙ vxores ſcienter cum hæreticis contrahentes,perdunt ipſo facto dotem, ſecus ſi ignoranter,licet poſtea ſciuerint:vt in c. decreuit.eo.ti.li.6.¶ Octaua, quia appellare nõ poſſunt ipſi,aut credentes,receptatores, defenſores,& fautores eorum:vt in c.vt inquiſitiones.eo.ti.libr.6.¶ Nona,ꝙ contra eos,& alios prædictos admittũtur excõicati,& participes,vt ſocij criminis, ad teſtimonium, vt in c.in fidei fauorẽ.eo.tit.lib.6.& officiales, licet ſint excõicati,pñt contra eos exercere officium ſuum,ſi requiſiti fuerint ab epiſcopis, inquiſitorib. vel eorũ delegatis: & licite requiri poſſunt,vt in c.præſidentes.eo.ti.lib. 6. ¶ Decima,ꝙ ſiue hæretici,ſiue cõiuncti, ſiue extranei, non pñt hæredes inſtitui.nec eis eſt aliquid relinquendum,vt in c. ſi quis eps & ſeq.& quod ibi not.de hær. & ſecus faciẽtes, ſi ſunt epi, vel clerici, ſunt excõicati,ẽt poſt mortẽ,vt in d.c.notatur. ¶ Vndecima,ꝙ eorum vaſalli abſoluti ſunt a debito fidelitatis, & totius obſequij: & quicunque alij aliqua obligatione adſtricti:vt famuli,liberti, & huiuſmodi,ipſo facto liberantur:vt dr, & no.in c.ſi.eo.ti.Et idem de vaſallis dominorum,qui contra hæreticos ſunt negligentes,vt ſup. dictum eſt.Vnde ſi quis promiſiſſet eis ſoluere certo die ſub iuramento, vel pęna non tenetur:vbi no.gl. Quod intellige ſi eſt manifeſtũ ipſum hæreticum incidiſſe in perfidiam: vt ibi:& idem ſecun.Phi.eſt,ſi ſit occultus, modo probari poſſit,quod Io.And. verum limitat,ſi ad ipſam probationem ſit proceſſum: quia tunc probatio facit delictũ eſſe manifeſtum,vt in c.cum olim.de verb.ſign. Pan. verò ibidem dicit,ꝙ à die cõmiſſi criminis ſunt liberi:ſed ipſa abſolutio allegari,non poteſt, niſi facta manifeſtatione per ſententiam.Sed dico,ꝙ ſnĩa non eſt neceſſaria, ſed ſufficit manifeſtatio facti:imò nec ipſa probatio in actu eſt neceſſaria,ſed ſufficit ſubtilitas certa probandi:quia per exceptionem eorũ petitionẽ elident.¶ Duodecima, ꝙ morte plectuntur: quia damnati præſentib. ſecularibns poteſtatibus,aut eorum baliuis, relinquuntur animaduerſione puniendi clericis a ſuis ordinibus degradatis:vt in c.excõicamus.el 1.eo.ti. & iſta animaduerſio eſt pœna ignis in laicis de conſuetudine,licet de iure ſit pœna mortis,vt in l.Arriani C. de hæred. iuncta l. vltimum ſupplicium.ff.de pœ.Si tñ redire ad eccleſiam,& pœnitentiam voluerint, an ſit eis parcendum.inf.§.12.¶ Decimatertia,ꝙ nullus clericus debet illis p̃bere eccleſiaſtica ſacramẽta: neq; eos tradere eccleſiaſticę ſepulturæ,neq. eleemoſynas, aut oblationes eorũ recipere:aliter clericus priuandus eſt officio ſuo,regulari verò ſua priuilegia non ſeruentur in ea diœceſi,in qua contrafecerit: vt in d.c.excõicamus.imo hodie quicunque os tradiderit eccleſiaſticæ ſepulturæ, eſt ipſo facto excõicatus,per c.quicunq;.eo.ti.lib.6.nec debet abſolui,niſi proprijs manib. publice extumulet corpora damnatorum, & locus ille perpetuò careat ſepultura.Si tamen hæretici,etiam relapſi,manifeſta pœnitentiæ ſigna oſtendant,non ſunt eis humiliter petita pœnitentiæ & euchariſtiæ ſacramenta deneganda,eo.c.ſuper eo.li.6.¶ Decimaquarta, quòd nullus tabellio publica inſtrumenta,vel ſcripta pro hæreticis,credẽtib. fautoribus, & cęteris facere põt,nec aduocatus in aliqua cauſa, vel facto põt eis p̃ſtare patrocinium, nec litigantibus ſub eorũ examine:aliter ipſo facto ab officio ſuſpenſi ſunt & perpetuo infames, vt in c.ſi aduerſus.eo.tit.quod ſec. Pano. intellige,niſi reuertantur ad fidem: quia tũc poſſunt prædicta pro eis impendi.

5 Nono † quo ſit pœna hæreticorum relapſorum? Et dico,ꝙ tales poſt abiurationem hęreſis,vel etiam ex eo,quòd ſuſpecti de hoc poſtquam ſe ad antiſtitis examinationem purgauerint, ſi deprehenſi fuerint iudicialiter recidiuaſſe, ſine vlla audientia relinquuntur iudicio ſæculari puniendi: ſed ſi in foro

pęnitentiali hoc fatentur, propter hoc puniri non possunt. Dicitur autem relapsus primò accusatus de hæresi, vel suspectus suspicione vehemēti, q hæresim abiurauit in iudicio, & postea committit, siue incidit in ipsā, etiam si ante crimen ipsum non fuerat plenè probatum. si autem suspicio fuerat leuis, non debet iudicari relapsus, sed aliter grauiter puniri, vt c. accusatus. eo. tit. lib. 6. Secundò, is q errauit in vna specie hæresis, vel in vno articulo, & abiurauit hæresim simpliciter, & postea errat in alio: vt in d. c. accusatus. ¶ Tertio ille, de cuius lapsu in hæresim ante abiurationem constitit, vel nunc constat, si postea hæreticos deducat, receptet, vel associet, aut eis munera donet, aut mittat, vel impendet fauorem, quæ excusari non possunt, seu etiā visitet, vt in d. c. accusatus.

16 DECIMO † quæritur, quæ sit pœna credentium hæreticis, fautorum, defensorũ, & receptatorum? Et dico, ꝙ quilibet talis est excōicatus ipso facto. vt in c. nouerit. de sen. excōica. & si nō satisfecerit intra annum, ex tūc ipso iure est infamis. nec ad publica officia, seu consilia, nec eligendos alios ad huiusmodi, nec ad testimoniũ dēt admitti: nec pōt cōcedere testm̄: nec ad alicuius hæreditatis successionē accedere: nullus quoq; ei sup. quocunque negotio, sed ipse alijs, cogitur respondere: nisi iudex est, eius sñia nō valet: si aduocatus, nō admittitur ad patrociniũ: si tabellio, non valēt eius instr̄a: & sic in similibus. Si vero sit clericus, ab oī officio & beneficio debet deponi. Qui aũt tales postq̃ ab ecclesia denotati fuerint, euitare contēpserint, debēt excōicari. Probantur hæc oīa extra eo. excōicamus. Clerici quoq; talib. exhibentes ecclesiastica sacr̄a, vel eos ecclesiasticæ sepulturæ tradētes, aut eleemosynas, vel oblationes eorũ recipientes, priuari debent officio suo, ad qd̄ sine speciali indulto sedis apostolicæ non restituantur. Similiter & regulares, quorũ ēt priuilegia locis illis eis non obseruētur: vt in d. c. Excōicam⁹. Sepeliētes ēt eos sunt excōicati. vt sup. Excōicatio. 9. §. 27. Multę ēt aliæ pęnę horũ colliguntur ex superiorib. q̄ōnib.

17 VNDECIMO † quæritur, vtrũ hæreticis spōte redeuntib. & pœnitentibus sit parcendũ? Et dico, ꝙ ecclesia quantum ad spiritualia, s. collationem pęnitentiæ & eucharistiæ semper vtit̄ misericordia cũ pęnitentibus, ēt relapsis, ista eis exhibendo: vt in c. sup ec. lib. 6. quātum vero ad tꝑalia, vt vitam, dignitates, officia, & substātiam, vtitur misericordia añ relapsum: quia lapsi mortē merentur, cũ fidē corrūpēda grauius delinquāt falsarijs monetarũ, q statim morti adducũtur: & tñ eis parcitur, si reuertuntur: & pœna carceris perpetui olim debita illis hodie per inquisitores vna cũ ꝑsidente cōmutari pōt: vt in c. vt cōmissi. eo. ti. li. 6. aliquando ēt remittuntur eis bona ex misericordia, & nō aliter: vt in cap. vergentis. eo. ti. quia sunt confiscata q̃ misericordia puto posse ꝑstari ab eo, ad quē bona per confiscationē deuoluũtur: aliqñ ēt si sũt clerici, dispensatur cum eis in officijs plus, & minus; aliqñ ēt in prioribus dignitatib. præcipue ad scādalũ tollendũ, vt 23. q. 4. ipsa pietas. Post relapsum vero vtitur seuera iustitia, nullo modo parcens eis quantũ ad vitam, & bona temporalia, quantumcunque pęniteāt. extra eo. ad abolendam. & hoc sec. S. Th. rationabiliter: quia alioquin posset hoc esse in ꝑiudiciñ salutis aliorum: tùm quis si relaberētur alios inficerent: tum quia alij facilius in hæresim laberētur, ex quo isti sine pęna euaderent. Ex relapsu etiam eorum præsumitur de inconstantia eorum circa fidem, ideoque iuste occiduntur. 24. q. 3. resecandæ.

18 DVODECIMO † quæritur, vtrum parcendũ sit hæreticis redire volentib. postquam sunt per ecclesiam cōdēnati? Et dicit Io. Andr. in quadam apostilla, in d. c. excōicamus. el 1. eo. ti. ꝙ sic. & idē tenet gl. in ca. excōicamus. el 2. eo. ti. & Arch. in c. vt cōmissi. eo. ti. li. 6. dicens ꝙ tantum relapsis non parcitur. & idē videntur velle iura noua, q̃ indistincte parcēdũ dicũt redire volentibus, vt patet in c. vt officiũ eo. tit. li. 6. Sed tñ cōtrariũ vr̄ verũ esse de iure: quia, vt patet in ca. ad abolendā. extra eo. non parcitur, nisi redire volentibus cōtinuo post dꝑhensionē erroris: qd̄ quidē cōtinuo ab aliq̄uib. obseruatur de prima cessione iudicis, a prima die, qua examinat̄ causa huius, qd̄ vr̄ sensisse Rayner. Sed hoc dictum nō ꝓcedit necessario: tum quia iura posteriora nō distinguunt. sed indistincte dicunt parcendũ esse redeuntib. tum quia cōsuetudo, quæ ius interpretatur, est in cōtrariũ: tũ quia illud c. loquitur de deprehensione manifesta, q̃ ñ est nisi post plenam ꝓbationē: inter q̃, & sñiam nulla est difficultas, nec medius act⁹. Vñ quātũ ad parcere, nō est rō maior, si redire velīt postq̃ sunt cōuicti, aut ēt cōdemnati: cũ statī in eodem actu ista duo fieri possint, ꝓbatio, & iudiciũ, & sñia. Et ideo prima opinio, quæ magis pia est, vr̄ arbitrio iudici tenenda, vbi ꝓbabiliter viderit pęnitentiā esse nō factũ:

tum qa in cõſtõnibus pęnalibus ſm iure fieri dẽt interpretatio benigniorum, qa cõuerſionẽ eſſe ante ſnĩam, vel poſt nõ eſt parcẽdi rõ, ſed veritas conuerſionis cũ ſpe nõ recidiuandi p̃ſumpta, q̃ ẽt poſt ſnĩam eſſe põt, licet nõ poſt relapſum, quia p̃ſumitur incõſtãtia.

19 Decimotertio †quæritur, qualiter recipiẽdi ſunt hæretici ad fidẽ redeũtes? Et dico, ꝙ ad ep̃i arbitriũ prius debẽt errorẽ abiurare, ſ. ſimpliciter, vel eũ, de quo ſunt conuicti, vel ſuſpecti, ſm gloſ. in c. accuſatus. eo. ti. li. 6. & promittere per ſcripturã, ꝙ tenebũt firmiter catholicã fidẽ. j. q. 7. quoties. de conſ. diſt. 2. ego Berengarius d. c. ad abolendam. & hoc publicè vel priuatim, ſm quod crimẽ fuit publicũ vel priuatũ, ſec. Ray. poſtea debent abſolui non obſtantibus ſententijs, quæ ter in anno à Papa cõtra hæreticos publicè ꝓmulgantur, ſec. gl. in c. officium. eo. tit. li. 6. ꝙ hoc ſm formam eccleſiæ, de qua 11. q. 3. cũ aliqs de ſen. excom. cum deſideres. ſ. cum pſalmo, iuramento, & verbere, quantum ad excõicationem, & poſtea debet imponi illud quod talibus ſolet iniungi. vt in d. c. quoties & ca. ego Berengarius. nec ſine tali ſolemnitate reconciliandi ſunt, etiam in extremis agentes, ſi adeſt facultas, ſec. Inn. Si aũt ad eam neceſſitatem deuenerint, ꝙ non valeant confiteri, præceſſerint tñ pęnitentiæ ſigna: tunc reconciliabuntur etiam ſine ſolemnitate præmiſſa quia lex quæ aliud ſtatuere, eſſet inhumana. & concor. Hoſ. in c. a nobis. el 2. de ſent. excõ. vbi etiam prædicta tangit Inn. imò ſec. Arch. tenebit ſemper abſolutio, etiam ſi forma illa non ſeruetur. Quod poſt abiurationem vel poſt quã ad arbitrium epiſcopi ſe purgauerint, deprehenſi fuerint reincidiſſe, iudicio ſæculari ſiue audientia relinquũtur; nec parcitur eis quo ad vitã aut bona: vt in d. c. ab abolendã. quod intellige, ſi dep̃hẽdũtur ꝑ euidentiam facti, aut propriã confeſſionẽ iuridicam, aut ꝑ teſtes; ſed ſi occulte recidiuãt, & reuertuntur, & parciter eis quantũ ad utrũque ſec. gl. Ray. & Summ. Conf. lib. 1. ti. 5. q. 4. vt etiam dicitur, quod ſecundum Vld.

20 Occulti †hæretici abſolui pñt per ſimplicẽ ſacerdotẽ, niſi ep̃s ſibi reſeruauerit: ſed hodie iſte caſus eſt papalis ꝑ curiæ ꝓceſſum. Eodem mõ recipiẽdi ſunt ſec. Sum. Ang. credẽtes, receptatores, fautores, & defenſores, ac infamati de hæreſi: qđ quidẽ de infamatis concedo: vt patet in d. c. ego Berẽgarius, & đ credẽtibus, qa sũt hæretici dicẽdi: vt ĩ d. c. ex cõicamus. el 2. eo. tit. ĩ fi, de alijs ẽt nõ ĩuenio.

21 Decimoquarto †quæritur, vtrum cum redeuntibus ab hæreſi diſpenſari poſſit circa ordines? Et dico q̃ iure cõi tales, ex quo recõciliati ſunt, ad laicam cõionem recipiuntur: 1. q. 6. cap. 1. adhibetur ẽt qñq; circa eos quadruplex diſpẽſatio, ſ. ſemiplena: vt ſolum recipiãtur in ordinibus ante hæc oĩa ſuſceptis. 1. q. ſi quis hæreticæ & plena, vt poſſint fieri ſacerdotes. 1. qu. 7. conuenientib. plenior, vt poſſint eſſe ep̃i 12. diſt. nos conſuetudinem. & pleniſſima: vt etiam ad ſuperiores dignitates promoueri poſſint. 22. q. 4. ipſa pietas. cõcor. Hoſt. Gof. & Ray. Multa quoque de hęreticis communia eis, & ſchiſmaticis habẽs infrà, Schiſma, ferè per totum.

Rursus de hæreſi, & hæreticis, ſecundò ordine ad inquiſitores.

1 *Hæreticis puniendi quinam ſit idoneus iudex, & quomodo vocetur.*
2 *Inquiſitoris a quo, & qua auct. inſtituendi ſint.*
3 *Inquiſitoris officium quandiu duret, & num inſtituentis morte extinguatur.*
4 *Inquiſitor contra quos procedere poſſit, ſeptem axiomatis expeditur.*
5 *Dæmonum inuocatio, an hæreſim ſapiat.*
6 *Teſtes vel executores aduerſus hæreticos qui admitti poſſint, & quot ſufficiant, ſeptem concluſionibus traditur.*
7 *Signa leuia ad conuincendum de hæreſi quanquã ſufficiant, ea tamen probare neceſſe.*
8 *Iura quid de inquiſitorum actuarijs ſanciuerint.*
9 *Iura quid de carcere, quo ad inquiſitionis officium velint, ſeptem concluſionibus explicatur.*
10 *Inquiſitores, & quibus id ex officio incumbit, & quomodo, & quando aduerſus hæreticos, præſertim vbi duo concurrunt, procedere debeant, nouem concluſionibus palam fit.*
11 *Sententiæ aduerſus hæreticos qualiter ferendæ, & quid in his obſeruandum, ſex item reſolutorijs axiomatibus decidit.*
12 *Inquiſitoribus, an ſuum officium ſedulo expediendum ac obeundum, quæ ſint fauorabiliter conceſſa.*
13 *Inquiſitorib. quæ prohibita ſint, & quæ in ſuo officio obeundo cauere debeant.*
14 *Inquiſitores nunquid de hæreticorum condemnatorum bonis habere poſſint.*
15 *Bononienſis origine & patrimonio, ſi Florentiæ domicilium conſtituerit, ibique de hæreſi damnatus eſt, dominium bonorum eiuſdem Bononienſis, quæ Bononię ſunt, ad quem pertinebit.*
16 *Dubia tria circa hęreticorum materiam, & eorum ibidem reſolutio.*

1 Haereticus †ſecundo venit ſpeciali & proprio iudice puniendus: qui generali quidem

quidem nomine, sed tñ antonomasticè inquisitor appellatur, qui cũ epõ ordinario cõtra hæreticos inquirere potest, quisq; esse inquisitor non potest nisi annum quadragesimum attigerit, vt in cle. nolentes de hære.

2 PRIMO † verò quærit, à quo & cũ quali. auctoritate instituũtur inquisitores? Et dicit glo. in d. cle. nolentes, ꝙ institui possunt per ꝓuinciales vel ministros illorũ ordinũ, q̃b. a sede apostolica est commissum, & ab epis vel capitulis sede vacante, qui ordines, sec. Arc. cõiter quidem est ordo prædicatorum, in Tuscia autem & quibusdã prouincijs ob reuerentia beati Francisci est ordo minorũ. adde vel ob reuerentiã Beati Antonij de Padua. Authoritas autẽ eorum ſm aliquos Legistas est ordinaria, quia ordinarius dicitur, qui habet vniuersitatẽ causarum. ff. de iud. l. cũ prætor. §. 1. & extrà, de appel. Romani. li. 6. Vnde sec. Spec. officiales episcoporũ dicuntur ordinarij: ſm Canonistas aũt habent delegatam, & non ordinariam: quia non habẽt vniuersitatem causarum oĩum, sed pertinentium ad crimẽ hæresis, pro qua opinione est expresse tex. in c. per hoc eo. ti. lib. 6. in princ. & sic tenet Arc. & Io. Andr. Vnde sñiam, siue bene siue male processerint, tollere nõ possunt, ſm eos: licet ſm Legistas condemnatum contra sententiam restituere possint, ex causa postea comprobata, puta si doceatur malo dolo conuictus. Possunt tñ, quicquid sit de prædictis, alijs committere vices suas, secundum qd̃ docet consuetudo, & sec. gl. in d. cle. nolẽtes, & cõmissarios ab eis datos vocamus vicarios aut substitutus cle. 1. eo. tit. §. porrò.

3 SECVNDO † verò quærit, quantum duret inquisitoris officiũ suũ, vtrum expiret morte instituentis? Et dicit Clemens quartus sic, Præsenti declaramus edicto, ipsum officium non solũ quo ad negotia viuente mandatario incepta, imò ẽt quo ad integra, & non cępta, & quod plus ẽst, quantum ad ea, quæ tũc nequaq̃ emerserant, in fauorem fidei post committentis obitũ ꝑdurare, de hær. ne aliqui. li. 6. quod Io. An. in nouel. intelligendum dicit de inquisitore simpliciter dato: quia si esset datus cum clausula, ad beneplacitũ: nec seruetur quod habetur in c. si gratiose, de rescr. vbi. s. dicitur, ꝙ si clausula continet vsque ad beneplacitum nostrum, expirat per mortem cõcedentis, nõ aũt si cõtineat ad beneplacitũ sedis apostolicæ, quia sedes illa nõ moritur.

4 TERTIO † q̃ritur, contra quos procedere possit inquisitor, vel non possit? Et dico multa. ¶ Primũ, Inquisitor procedere põt contra hæreticos & contra principes. i. fautores, defensores, & receptatores, extrà eodẽ, cõtra. lib. 6. adde & contra credentes, qui verè sunt hæretici, vt dictũ est. ¶ Secundũ. In eodẽ etiã c. sic dr̃. Contra Christianos, qui ad ritũ transierint vel redierint Iudæorũ, ẽt si huiusmodi redeuntes, dũ erãt infantes, aut metu mortis, non tñ absolute aut præcisè coacti baptizati fuerunt, erit tanq̃ cõtra hæreticos, si fuerint de hoc confessi, aut per Christianos, seu Iudæos conuicti, & sicut contra fautores, & receptatores, defensores hæreticorũ, sic contra fautores, receptatores & defensores talium est procedendum, hæc ibi. Vbi dicit gl. quòd transeunt in ritum Iudæorum, qui nunquam fuerunt Iudæi, redeunt verò, qui aliqñ fuerunt, & ꝙ horum bona, sicut & aliorũ hæreticorum, confiscantur, nec deuoluunt̃ ad filios etiam catholicos. ¶ Tertium. Sicut etiam sibi gl. probat, & Io. And. Inn. & Arch. in tertia parte, ti. 19. c. 2. §. pen. in fi. per literas Clementis IIII. & Greg. X. Iudæi Christianos vtriusque sexus ad ꝑdictũ ritum inducẽtes, cadunt in officium inquisitorum, quia etsi non sint propriè hæretici vel fautores hæreticorum, largè tñ sunt fautores, imò, & factores hæreticorum. Regulariter tñ contra eos pro iustitia recurritur ad iudices sæculares, vt extra, de iudæ. c. Iudæi. & cap. in non nullis, & in cle. cedit. eo. tit. dr̃ de Saracenis. Et quia tales Iudæi ad iudaismum redeuntes solent se baptizare de nouo caput lauando, & radere, vr̃ eis imponenda pęna capitis per iudicẽ sæcularem cum dispendio fortunarum. C. de aposta. quia si rebaptizanti imponitur se pœna capitis, C. ne sanctũ baptis. l. 1. fortius se rebaptizanti, seu volenti baptismum tollere, si tñ inquisitores volũt, illud punire possunt, vna tñ cum epõ, per cle. 1. eo. ti. ¶ Quartum. Non potest tñ inquisitor procedere contra diuinos aut sortilegos, dicente Alexandro in c. accusatus. de hæret. libr. 6. ꝙ de diuinationibus & sortilegijs inquisitores intromittere se nõ debent, nisi hæresim saperent manifestè vbi infert gl. ꝙ in dubio non habent iurisdõnẽ. Quod non est intelligendum in dubio an factum sit perpetratum necne, sed in dubio an sapiant hæresim, vt patet ex textu. & Direc. inquisi. Ibi etiam gl. Io. And. exemplificat de sapiẽtib. hæresim. Sicut, inquit, est circa aras idolorũ nefarias ꝑces emittere, sacrificia offerre, dæmones consulere, eorũq; rñsa suscipere, vt 26. qu. 2. hi qui. vel si associant sibi pp

ſordes exercẽdas hæreticos:vel faciũt p̄dicta
cũ corpore, & ſanguine Chriſti,vel in fonti-
bus,vt poſſint à dæmonibus habere reſpõſa,
puerum baptizant,vel his ſimilia,hæc ibi.

5 Sed †Old.conſ.210.limitat inuocationem
dæmonis ſapere hæreſim manifeſtè,ſi fiat ad
exercẽda opera eis naturaliter impoſſibilia:
alias ſecus,puta ſi inuocetur, vt mulierem tẽ
tent.Pro his ſciendũ eſt, ꝙ cum hæreſis ſit in
intellectu, ex nullo ſortilegio probatur quis
eſſe verè hæreticus,cũ oĩa talia poſſint ex cõ
cupiſcentia aliqua,& non ex infidelitate pro
cedere,& ſic ꝓcedunt,q̃ dicta ſunt in ti. prio
re.§.5. ꝑꝑ talia tñ aliqñ eſt qs hæreticus præ-
ſumptiue,ſec.Io.And.Old.&Dir.inquiſi.&ꝯ
omnes penè doct.& ita ſeruatur in conſuetu
dine.Et hoc qñ ſapiunt hæreſim manifeſtam.
¶ Quod quantum ad inuocationes dæmonũ
eſt tripliciter,vt probat Dir. inquiſi.Primò,
ſi exhibeatur eis honor latriæ:ſecundò,ſi ho
nor duliæ,tertio,ſi nullus honor, ſed tñ inuo
cantur ad aliquod eis impoſſibile: puta ad
ſciendũ futura vel occulta cordis. Quantum
ad alia aũt de mente doctorum dicendũ eſt,
ꝙ ſapiunt hæreſim manifeſte, qñ ex natura
ſua præſeferunt aliquid, quod manifeſtè eſt
hæreſis:ſicut baptizare imaginem,præſefert,
ꝙ ipſa ſit capax illius ſacramenti,& rebapti-
zare puerũ,p̄ſefert, ꝙ baptiſmus poſſit con-
ferri bis:& ſic de alijs. ¶ Quintum.Nec pñt
ipſi inquiſitores cognoſcere in dubio an ali-
quid tale ſapiat hæreſim vel ne: quia iuriſdi-
ctio non eſt ſibi attributa,vt no.gl.in d.c. ac-
cuſatus.Et licet aliàs iudex cognoſcat in du-
bio an ſua ſit iuriſdictio, & in dubio dicatur
habere iuriſdictionẽ:vt ff.de iud. l.ſi quis ex
aliena,tamen ſec. Io.Andr. hoc locum habet
in ordinario:inquiſitor autem, quia eſt dele-
gatus,niſi manifeſte appareat, non ſe intro-
mittit.Gl.ẽt in ca.1.de of.deleg. quæ videtur
ſentire contrarium,ſm̃ ſummam Ang. intel-
ligenda eſt qñ certum eſt,quod aliquis ſapiat
hæreſim: ſed dubitatur an ſit manifeſta vel
non,i.notoria: quaſi velit dicere, ꝙ inquiſi-
tor poteſt ſe intromittere de ſapientib.hære
ſim,ſi ſunt notoria vel dubia de notorietate,
nõ autẽ ſi ſint occulta,licet ſit manifeſtũ, ꝙ
hæreſim ſapiant.Qui ſenſus nullo modo pro
cedit:quia non dicit textus de ſapientib. hæ-
reſim manifeſtis:ſicut tex. illius glo. loquens
de conſeruatoribus,dicit de iniurijs manife-
ſtis,ſed dicit manifeſte:qđ cum ſit aduerbiũ,
neceſſe eſt referre ad ipſum, ſapere manife-
ſtè: & non ad ipſum eſſe manifeſtum. Vnde
dico, ꝙ illa gl. intelligitur in alijs iudicibus,
non in iſtis. ¶ Sextum. Nõ poſſunt ẽt proce-
dere contra vſurarios:quia dicitur in d. c. ac-
cuſatus,ꝙ de qõnib. vſurarũ motis ẽt contra
illos,quibus reſtitutionem vſurarum in pęni
tentia pro hæreſis crimine iniunxerunt, ẽt ſi
illi ſe & ſua ad hoc faciendum in iudicio ec-
cleſiæ obligauerunt,intromittere ſe nõ pñt:
ne per cauſas hmõi offendiculum negotio fi-
dei præparetur.¶ Septimum.Nec contra offi
cialem vel nuntium curiæ Romanæ:vt in ex-
trauaganti Io.22.quæ incipit,cum frater.

6 Qvarto † q̃ritur,qui admitti poſſint cõ-
tra hæreticos ĩ teſtes vel executores,& quot
ſufficiunt?Et dico multa. ¶ Primũ.Circa in-
quiſitionẽ hæreticorum in teſtimonium ad-
mittunt excõicati,& ſocij, & participes cri-
minis:& præcipuè in defectu aliarũ probatio
nũ contra hæreticos,fautores,credẽtes, rece
ptatores,& defenſores eorũ,ſi ex numero te
ſtiũ aut perſonarũ tã deponentium,q̃ contra
quos deponit,qualitate,& alijs circũſtantijs,
non falſa dicere p̄ſumantur.de hære.in fidei.
li.6.Si tñ per viam accuſationis vel exceptio
nis,& non inquiſitionis,procederetur, tales
non admittuntur,ſec.Io.An.ibi.¶Secundum.
Similiter admittũtur illi,qui ſuper facto hæ-
reſis,iurauerunt dicere veritatem tã de ſe, q̃
de alijs,& eam celando periurauerunt. & po
ſtea volunt corrigere dictũ ſuũ contra ſe vel
alios, ſi manifeſtis iudicijs apparuerit tales
nõ leuitate,vel odio,vel pecunia, ſed zelo fi
dei velle reuelare.eo.tit.accuſatus lib.6. Ter
tiũ.Præſidentes ẽt regimini alicuius loci, li-
cet ſint excõicati,vel iuriſdõnẽ de facto ha-
beant,nõ de iure:ad requiſitionẽ ordinario-
rũ ipſorũ vel delegatorũ vel inquiſitorũ pñt
& debent cõtra hæreticos,credẽtes,recepta
tores,fautores, & defenſores eorũ ſuum offi
cium exercere:nec illi,qui requirunt eos,ali-
quã ſniam incurrunt tñ dictis præſidentibus
ꝑ hoc in alijs nullum ius eſt conceſſum vel
permiſſum.eo.ti.præſidẽtes.lib.6. Quartum.
Quibuſdam ſec.Io.And.ſuper c. ut officium.
eo.ti.lib.6.ſuper verbo,teſtium, vr̃, quòd in
hoc crimine probando non ſufficiant duo te
ſtes.arg.optimum de hæretici. Excõicamus.
ibi.tres vel plures.& ſic no.Hoſt.ĩ Sum.& ſic
addendus erit iſte caſus ad alios,qui notãtur
in ſumma.3.q.3.quia durũ vr̃, ꝙ homo bonæ
famæ per inquiſitores vel ordinariũ debeat
ad duorũ teſtiũ dicta dãnari, præcipuè cũ ibi
detruncetur defenſionis ordo in notitia te-
ſtiũ,vt in c.ſi.eo.ti.& in interrogatorijs, quæ
fiunt

fiunt in alijs iudicijs.Sed contra hoc eſt,quia
in eodẽ c.ſequitur de duabus perſonis cum
ſuis cõcordantijs.Certũ eſt aũt,ꝙ per ſingu-
los teſtes & famã de tanto crimine quis dã-
nari non poſſit, vt de teſtib.ca.in literis. quia
debent eſſe in crimine probationes luce cla
riores.2.q.8.ſciant cuncti. in crimine tñ hæ-
reſis & ſimoniæ , ſecundum Archid.minores
probationes ſufficiunt.C.de hæret.l.2.

7 Dicit † tñ,ꝙ licet ſigna leuia ſufficiant ad
conuincendum de hæreſi, illa tñ oportet ple
ne probari.Io.aũt de Lig.dicit non eſſe rece
dendum ab illa regula , In ore duorum, vel
trium teſtiũ.de teſt.in omni. & de teſta.rela-
tum.& idem tenet dñs Ant.poſt Io.And.in d,
c.excõicamus,& idem Gem. & hoc tene. ꝗa
nullum ius allegatum probat contrarium.
¶Quintum.Si teſtes ſe ſubtrahant, ſec.Arch.
ad hoc cogendi ſunt, nec ab hmõi ſe poſſunt
per exceptionem aut votum excuſare, etiam
ſi iuraſſent non teſtificari.¶Sextum,in exami
natione teſtium contra hæreticos, debent in
tereſſe duæ perſonæ religioſæ diſcretæ,ideſt
non idiotæ , ſiue laici, ſiue clerici, ſiue reli-
gioſi,ſec.Arch.cui vr̃ conſonare Gem.dicẽs,
ꝙ religioſus dr̃ multipliciter , & hic non ſu-
mitur propriè pro eo, qui habitũ in religio-
ne ſuſcepit . Et ſi fieri põt, dicta teſtium per
publicam perſonam debent conſcribi. vt in
d.c.vt officium:& religioſi, qui in ſeculo fue
re notarij,& alij; quibus iniunctum fuerint,
etiam clerici ſæculares , & in ſacris conſtitu-
ti.tenẽtur ex apoſtolico p̃cepto cõſcribere,
vt in ec.c.vt officium. ¶Septimũ,poſt publi-
cationẽ vero teſtiũ põt inquiſitor, ſec.Gem.
in d.ca.vt officiũ: alios recipere,quia non ad
inſtantiã partis,ſed ex officio ſuo procedit.

8 Quinto † quæritur , quid iura velint de
notarijs,quibus inquiſitores inquirendo vtũ
tur ? Et dico,ꝙ corã ep̃o cũ inquiſitore vel
ſubſtitutis ab eo curabunt ſuu officiũ fideli-
ter exercere.in cler.multorum.de hær.& idẽ
fiet de alijs perſonis ad dictum inquiſitionis
officium neceſſarijs : religioſi etiam oẽs,qui
ante religionis ingreſsũ fuerũt notarij,quã-
tumcunq; ſint in ſacris, libere illud officium
tabellionis poſſunt exercere quo ad oĩa per
tinentia ad inquiſitionis officium,non obſtã-
te quocunq; ſtatuto contrario,vt in d.cap.vt
officium . ¶ Sextò q̃ritur,quid velint iura de
laicis,quibus inquiſitores vtũtur, capiendo,
ĩcarcerãdo,torquẽdo,& cõſulẽdo,& hmõi?
Et dico multa. ¶Primũ. Inquiſitores,vt in d.
c.vt officiũ. patet, ſi opus fuerit,ĩuocare pñt
auxiliũ brachij ſæcularis, & cõtradictores p
eccleſiaſticã cenſurã compellere, nõ obſtãti
bus priuilegijs quibuſcunq; p̃ſonis conceſſis
religioſis , vel vniuerſitatibus non obſtante
ẽt conſtitutione de duabus dietis,de qua ha-
betur, de reſcr.nonnulli.non obſt. etiam ca.
ſtatutũ.de reſcrip.li.6.quia ſm̃ gl.licet conſti
tutio huius c.poſterius ſit edita q̃ cap. vt offi
ciũ.tñ illa eſt ſpecialis in fauorẽ fidei, iſta ge
neralis,generi aũt per ſpeciem derogatur, d̃
reg.iu.generali.li.6.ſi aũt eſſet generalis, tol
leretur,de conſt.c.1.lib.6.¶Secundũ.Poſſunt
etiam conuocare clerum & populum ciuita
tum,caſtrorũ,& locorũ,prout negotio fidei
viderint expedire,de hæret. vt commiſſi li. 6.
non tñ poſſunt iſtis p̃cipere vt ſuas p̃dicatio
nes adeant,nec indicere ſilentiũ oĩbus prędi
catoribus,ſed ſolũ quæſtuarijs, quando con-
tinget congregationem fieri pro negotio fi-
dei , vel eorũ prædicationem dicto negotio
afferre impedimentũ.de hære.vt officiũ. li.6.
¶ Tertium . Poſſunt etiam aduocare peritos
quoslibet, vt in ſententijs huiuſmodi p̃feren
dis cõſiliũ præbeãt,& in virtute ſanctæ obe
dientiæ ad hoc eos adſtringere. de hæret. ut
commiſſi.lib.6.¶Quartum. Dñi quorumcũq;
locorũ,ſtatutum, per quod inquiſitionis offi
ciũ contra hęreticos impediret, exhibere te
nentur,atq; corrigere,nec illud valet de h ę-
ret.ſtatutũ.lib.6.Quintũ. Oẽs ẽt loco tum re
ctores à diæceſanis aut eorum vicarijs vel in
quiſitorib.requiſiti iurare, tenentur ſeruare
& ſeruare facere conſtõnes contra hæreti-
cos,credentes,fautores,receptatores,& de-
fenſores eorũ,& filios,ac nepotes eorũ,& ꝗ
iurare voluerit , hr̃ infamis, & fautor eorũ,
& de fide ſuſpectus,nec haberi dẽt pro dño,
nec ad aliquod publicũ officiũ admitti,aut aſ
ſumi vlterius : & q̃ interim, vt rector fecerit
nullam habebunt firmitatẽ d.c ut officium.
¶Sextum.Oẽs ſeculi poteſtates & dñi tp̃ales,
ac locorum omnium rectores , quibuſcunq;
dignitatibus,vel officijs aut nominibus cen-
ſeantur,diœceſanis ep̃is, & hæreticæ praui-
tatis inquiſitoribus à ſede Apoſtolica depu-
tatis & deputandis, parere & intendere te-
nentur,in hæreticorũ,credentiũ,fautorũ,re
ceptatorũ,& defenſorũ ipſorũ inueſtigatio
ne,captione,aut cuſtodia diligenti,& dedu-
ctione de loco ad locũ intra ſuũ diſtrictũ ſub
arcta & diligenti cuſtodia , cũ ab eis fuerint
requiſiti,eoſq.condẽnatos, ipſi uel eorũ offi
ciales aut nuncij ſtatim recipiãt indilate ani
maduerſione debita puniendos, non obſtan-

tibus appellationibus ſeu proclamationibus eorũ, quæ prædictis oĩbus interdicuntur d.c. vt inquiſitionis. ¶Septimum. Omnib.p̃dictis eorumque officialibus prohibent, ne de hoc crimine, cum ſit merè eccleſiaſticũ, quocunque modo cognoſcant aut iudicent, aut pro eo captos ſine licẽtia epĩ vel inquiſitoris aut ſaltem alterius eorũ carcere liberẽt, aut executionem a diœceſano vel inquiſitore iniunctã, prout ad ſuũ officium ſpectat, facere detrectẽt, vel aliàs prædictorũ iudiciũ vel ſententiã ſeu ꝓceſſum directe vel indirectè impedire præſumant. Si quis aũt prædictorum cõtra p̃dicta fecerit, ſ.nũc & ſu p immediatè: aut præfato fidei negotio diœceſano epõ vel inquiſitori incumbenti ſe opponere attentauerit, aut forte præſumpſerit, vel ipſum aliquatenus impedire voluerit, nec nõ qui ſciẽter in prædictis dederit conſilium, auxilium, vel fauorem, excommunicationis ſe nouerit mucrone perfoſſum, quam ſi per annum animo ſuſtinuerit pertinaci, ex tunc velut hæreticus condemnetur d.c. vt inquiſitionis.

9 Septimo † quæritur, quid velint iura de carcere circa inquiſitionis officium? Et dico multa. ¶ Primum. Carcer eſt ad cuſtodiã vel cautelam, nõ aũt ad pœnam regulariter. de pœn. quãuis. li.6. Sed intellige de iure ciuili. de iure tñ canonico permittit p̃latis, imò cuilibet, qui iuriſdictioni p̃eſt, & hẽt, delicta punire, ſm gl. & ibidẽ ad carceres ad tp̃s vel in ꝑpetuũ, reos adiudicare, ĩ pęnã ſuorũ criminũ. ¶ Scd̃m. Cum quis ad carcerẽ cõdẽnatur, ſm gl. ibidem, ſi quid exprimatur in ſnĩa, ſ. ad tp̃s certum, vel in perpetuum, ſtabitur exp̃ſſis in ſnĩa. Si verò quis ſimpliciter dãnetur ad carceres, intelligitur ꝑpetuo dãnatus. C. de pœn. l. ſeruus. ¶ Tertium. Siue aũt carcer ſit ad cuſtodiã, ſiue ad pęnã, ſm gl. ibi nõ dẽt in eo eſſe cõmiſſio maris & fęminæ, nec etiã debet ita eſſe aſper, quod ibi homines perimãtur, vt inf. Homicidiũ. 3. §. 7. in fi. ¶ Quartum. Quilibet carcer, vel murus hęreticorũ, debet eſſe cõis epõ & inquiſitori, & dẽt duos habere cuſtodes, vnum quem volet epiſcopus & ei prouidebit, alterum quem volet inquiſitor & ei prouidebit: & eorum vterque poteſt habere ſub ſe fidelem miniſtrum, & illius loci erunt duæ claues, quarum vnus cuſtos vnam, & alius aliam tenebit, & poterit officium miniſtrandi carceratis committere ſuo miniſtro in cl. multorum. de hær. ¶ Quintum. Prædicti cuſtodes antequam ſuum exequantur officium, tenentur coram eis, a quibus aſſignãtur, iurare tactis Euangelijs, ꝙ in cuſtodia omnem diligentiam quam poterũt adhibebunt, & ꝙ alicui incarceratorum nõ loquatur vnus, niſi alio audiente, & ꝙ ipſis carceratis fideliter conferant prouiſionẽ, q̃ ipſi recipiũt de communi ordinatione, & ꝙ a parentibus vel alijs perſonis confertur eiſdem, niſi epĩ vel inquiſitoris aut ſuorũ cõmiſſariorum ordinario refragetur, eodẽq; modo iurabunt prædicti cuſtodiæ miniſtri, & coram eiſdem, vt in d.c. cle. multorum.

10 Octavo † quæritur, qũo & qñ contra hęreticos procedendum ſit, maxime vbi duo procedunt? Et dico multa. ¶ Primũ. Inquiſitores in negotio inquiſitionis ꝓcedere pñt ſimpliciter, & de plano abſq. aduocatorum & iudiciorum ſtrepitu ac figura, vt ĩ ca. fi. eo. ti. li.6. Secũdũ. Qñ accuſatores vel teſtes ſeu deponentes ꝑꝑ potẽtiam perſonarum cõtra quas deponũt accuſant, graue periculũ ſubirent, ſi nomina eorũ publicarentur, tũc non publicè, ſed ſecretè corã, diœceſano, vel eius vicario eo abſente, qñ inquiſitores ꝓcedunt, vel corã inquiſitorib. ſi ep̃s, procedit, & eorũ copia cõmodè haberi põt, aut ſiue ep̃s, ſiue inquiſitores ꝓceſſerint corã aliquib. perſonis prouidis & honeſtis, iuris, q̃ peritis, totũ ꝓceſſum ſuper quo deliberandũ eſt, manifeſtent, & de illorũ conſilio ad ſnĩam, & cõdemnationẽ procedere poſſunt: & plena fides talibus teſtibus adhibeatur, licet eorum noĩa nõ fuerint promulgata. Et poſſunt recipere ĩquiſitores p̃fatis honeſtis perſonis ſub pęna excõicationis, q̃ ipſo facto incurrãt ne reuelẽt noĩa p̃dicta, ep̃s tñ nõ põt p̃cipere ĩquiſitori, nec inquiſitor epõ, ſed Papa præcipit in virtute ſanctæ obediẽtiæ, vt teneant illa ſecreta, & vt habeant purã, & prouidã intentionem, ne afferant periculum, vbi eſt ſecuritas publicãdi, vel ſecuritatẽ in illorũ præiudicium, vbi adeſt periculũ: Ceſſante tñ periculo ſupradicto debent accuſatorum & teſtiũ nomina publicari. de hær. ſtatuta. lib.6. ¶ Tertiũ. In aliquib. prouincijs pñt procedere ſimul vel ſeparatim prout negotij vtilitas ſuadebit, eo. tit. vt officium. lib.6. quod dupliciter cõtigit, vno modo vbi in vna prouincia ſunt ſimul plures inquiſitores deputati, & iſte eſt ꝓprie ſenſu illius c. vt patet intuẽti alio mõ, quia hæreticus delinquit in vna ꝓuincia, & ad aliã fugit. Et ſic intelligit Arch. dicẽs, qd̃ aliqñ duo inquiſitores cognoſcere poſſunt de crimine hæreſis alicuius, ſ. inquiſitor ciuitatis, in qua delinquit, ſecundũ Ioã.

Andr.in gl.& ad q̃ fugit,quia vbi q̃s inuenit, ibi conuenit de crimine. ¶Quartum.Qñ negotium hæresis cõmittit alicui, vel aliquib. generaliter in certis locis,non adimitur episcopis authoritas eorum ordinaria vel ẽt delegata si eam habebant, & vterq; ẽt de eodẽ facto potest inquirere cõiter aut diuisim eo. c.per hoc.li.6.¶Quintum.Qñ aũt diuisim ꝓcedunt,siue ordinaria siue delegata ep̃i potestate procedant, illum in procedendo modũ obseruent, quem inquisitores possunt & debẽt,per iura cõia, vel speciales concessiones aut ordinationes sedis apostolicę obseruare: & tenentur cõicare inuicem processus: & p vtriusq.simul sñia proferatur,nisi alter alteri deferat.& si in sñia nõ cõcordant, mittant ad Apostolicam sedem.d.c.per hoc. Sed intellige prædictã excõicationem processuum oportere fieri, qñ nihil aliud restat agendum nisi quod sñia promulgetur; & si alter non posset commode procedere nisi visis actis alterius,tunc semel tm̃ excõicatio tribuitur,vt in extrauag.Benedicti XI.quæ incipit,ex eo. ¶Sextum.Sicut ẽt in dr̃ cl.multorum eod.tit. tam episcopus q̃ inquisitor vnus sine alio citare potest & capere,& tute custodire,& carceri mancipare, & compedire: sed deputare duro carceri, & qui magis ad pœnam quam ad custodiam videatur, vel tormentis exponere,vel ad sñiam procedere non potest episcopus sine inquisitore,neque inquisitor sine episcopo,aut eius super hoc delegato, aut episcopali sede vacante delegatus capituli, si sui adinuicem possent copiam habere intra octo dies,postq̃ se requisierint. Posset tamẽ quilibet prædictorum committere alteri vices suas,vel per literas significare suum consilium & assensum.hæc ibi.¶Septimum.Si autem Papa dat certam formam inquirendi hæreticos, illa tenenda est, alias quæri pñt per accusationem,inquisitionem,& denunciationem.de quibus suis locis hr̃. ¶Octauum. Tenẽntur autem diœcesani per se vel alios saltem semel in anno hæreticos q̃rere, vbi fama est eos habitare,& eos, quos credunt de hoc aliquid scire, debent compellere iurare, vt indicent si quos habent suspectos propter occulta cõuenticula vel alia signa. extra eo. excõicamus.§.adijcimus.¶Nonum.Si aũt suspectus vocatus confitetur, & de correctione speratur,iniungi potest ei pœnitentia salutaris. Si verò negat,& tñ sit infamatus,indicet ei purgatio,q̃ si non præstiterit, excõmunicabitur, & si per annum sic steterit, ex tunc velut hęreticus condemnetur.in d.cap. excommunicamus.§.qui autem.

1 Nono † q̃rit,quid de sñijs ferendis?Et dico multa:q̃ ẽt no.Io.And.in nouel. vt cõmissi.de hæret.li.6.¶Primum. Non est necesse in crimine hęresis sec.Arch.nouam sententiam promulgari, quia iam per canones antiquitꝰ est promulgata. & sic potius declaratur quã promulgatur.24.q.1.c.1. hoc tñ inquisitorũ arbitrio relinquitur.eo.tit.cum sm̃.¶Secundum. Circa hæreticorum discussionem vocãdi sunt docti in Theologia,iure canonica,vl' ciuili,quia crimen merè ecclesiasticũ cognosci, & decidi dẽt per canonicos.2.q.1. si quis cum clerico,cũ famulatu tñ legũ.1.q.3.summopere. & possũt hi periti accipere salariũ, si detur,sed non exigere. Tertium. In huiusmodi sententijs conuocari põt clerus & populus,& expedij ad instructionem & terrorem.eo.vt commissi lib.6.¶ Quartum.Cõtra absentes putat Arch. si constet de eorum ꝑfidia,pronuntiari posse super crimẽ,& locum esse decretali,cum contumacia.eo.tit.li.6.ex quo in prouincia delinquendo facti sunt subditi, & contra oẽs solẽnia sunt edicta proposita.fideiussorib.verò absentium pœna pecuniaria põt infligi, remittens ad illud quod habet 23.q.5.cum homo.Hoc tñ intellige in ciuitatis,q̃a ex quo q̃siti fuerũt,domicilij mutatio non obest,vt de foro cõpe.proposuisti. Si verò citati non erant, tñ ibi deliquerunt rõne delicti ibi cõueniri pñt, & sunt remittẽdi.in auth.vt nulli iud. §.si vero quis. Io.Monal.dicit hanc constitutionẽ loqui de fugitiuo,q̃ remittendus erat ad requisitionẽ inq̃sitoris sub quo deliquit.C.vbi de cri.agi opor. li.1.¶ Quintũ.Iudex secũ.Archor.redeuntes sententiando vel pœnitentias iniungendo, non dẽt pronunciare hæreticos vel credentes,quia non sunt,nec fuisse, quia talis modꝰ non est datus a iure.Sed Io.Andr.dicit, ꝙ bene pronunciantur fuisse hæretici,nec se videre quid obsistat. & ita practicat. imò & ipsa forma pronunciandi, quam dat Archid. hoc hẽt.quã ponit Arch.3.parte tit.19.ca.2. & 3. Dicit ẽt idem Arch. ꝙ absoluuntur ab excõicatione sub cõditione,si ex corde redierint, & iniuncta seruauerint, vt ibi patet, sed est cõtra ꝑdicta sup. Absolutio tertio in principio.Vnde absoluũtur absolutè,& sunt absoluti ẽt si ficte redeant, cum ab excõicatione absolui possit indispositus, sed reincidunt statim,vbi faciunt aliquid ꝑꝑ quod quis incideret.¶Sextum.Quid talibus iniungendum sit,

diffi-

diffiniri non poteſt: quia committitur arbitrio iudicantium circunſtantijs penſatis.

12 DECIMO † quæritur, quæ ſint fauorabilia inquiſitoribus conceſſa pro ſuo officio expediendo? Et dico, ꝙ de his Bonifacius 8. in c. vt commiſſi. de hær. lib. 6. inquiſitorib. ſic dicit. Vobis & veſtrum ſingulis plenam concedimus facultatem committendi citationes, denunciationes ſententiarum, quas in quoslibet hæreticos: credẽtes, receptatores, defenſores, & fautores eorum tuleritis, aduocãdi quoque prout expedierit peritos quoſq; vt vobis aſſiſtant, & in hmõi ferendis ſnĩjs præbeat conſilium opportunum ac eis, ꝙ ſuper hmõi pareant in virtute obedientiæ iniũgẽdi. Conuocandi etiam clerum & populũ ciuitatum, caſtrorum, aliorumque locorum, ꝓut dicto negotio fide videritis expedire, ꝓcedendi quoque contra eos, quos in prouincia, in qua nobis inquiſitionis officiũ eſt cõmiſſum, hæreteos crimen conſtiterit commiſiſſe, licet ad alias partes ſe trãsferẽdos duxerit, nec non faciendi à quibuslibet aſſignari vobis libros, ſeu quaternos, & alia ſcripta, in quibus inquiſitiones factæ ac proceſſus per quoſcunque authoritate ſedis apoſtolicæ, vł legatorum eius habiti contra hæreticos continetur. Mitigandi quoque vel commutandi pęna cùm viderit expedire, eorumque veſtris mãdatis obedientes humiliter ſtant, ꝓpter hæreſim in carcere aut muro recluſi vna cũ prælatis, quorum iuriſdictionis sũt. Priuandi, vel priuatos nunciandis dignitatibus & alijs beneficijs eccleſiaſticis de diœceſanorum, vel in abſentia ſua ſuorum vicariorũ cõſilio, & officijs publicis & honoribus quibuſcunque, eoſdem hæreticos, credentes, receptatores, & defenſores ipſorum, eorumq; filios, ac nepotes. Sunt autem diçceſani ĩ priuando tales vel nuntiando priuatos beneficijs & huiuſmodi requirendi: niſi forte cõſtaret legitimo, quod ſcienter huiuſmodi perſonis eadem beneficia contuliſſent, quia tunc eos requirendos non eſſe cenſemus, ſed potius à ſuo iudice puniendos. hæc ibi. Adde ẽt ex c. officium eod. ti. lib. 6. ꝙ põt volentes cõuerti abſoluere, & pœnitentiam iniungere, non obſtantibus ſententijs, quæ ter in anno publicantur à Papa cõtra hæreticos, vt ſup. ti. priore. §. 12. dictum eſt.

13 VNDECIMO † quæriaur, quæ debeat cauere inquiſitores eis prohibita? Et dico, ꝙ eis prohibetur ne pecuniam extorqueãt ꝑtextu, officij inquiſitionis quibuſuis modis illicitis. & ne ſcienter acceptent bona eccleſiarum ob delictum clericorum, aut fiſco applicent, & ſi contra fecerint, tam ipſi, quam eorum cõmiſſarij, & ẽt ep̃orum, aut capitulorum ſede vacante ſunt excommunicati ipſo facto, nec pñt abſolui ante ſatisfactionem pecuniæ ſic extortæ, niſi in mortis articulo, vt in cle. dolentes. de hæret. Item ne abutantur qũolibet portatione armorum, & ꝙ non habeant, niſi officiales neceſſarios, vt ibidem. Idẽ ꝑcipitur tàm ep̃is, ꝙ̃ alijs inquiſitoribus, ꝙ nõ imponant alicui malitiose aut fraudulenter hæreſis crimen, aut quod impediat inquiſitionis officium, & ꝙ non omittant procedere, vbi eſt procedendum, odio, gratia, vel amore, lucri aut commodi tꝑalis obtẽtu, contra iuſtitiam & conſcientiam, aliàs epiſcopus ſuſpenſus eſt per triennium ab officio, & eius ſuperior faciens, inferiores vero ep̃o ſunt excõicati excõmunicatione Papali, vt in cle. multorum, de hære. Item ꝙ non pñt de crimine hæreſis inquirere contra ep̃os, niſi hoc expreſſe in literas apoſtolicis cõtineatur, vt in c. inquiſitores. de hære. lib. 6. Item ꝙ inquiſitores ordinis ꝑdicatorum ſe intromittere nõ pñt de ordine minorem, nec econtra, ꝑtextu cuiuſcũque hæreſis, vt in priuilegijs eorum: aliter excommnnicati ſunt ipſo facto, & eſt Papalis, per extrauag. Pauli ſecundi.

14 DVODECIMO † quęritur, vtrum inquiſitores aliquid poſſint habere de bonis hæreticorum, & condemnatorum per ſnĩam? Et dico, quòd ſic. Nam dicit Io. And. & Inn. ſuper eorum ſecundum. de hæret. lib. 6. ꝙ de dictis bonis ſcḋm conſtõnes Papales tres debent fieri partes, quarũ vna ſit curiæ Romanæ pro tutione officij. ſecunda iudicis ſæcularis, tertia officilium. & huius tertiæ ep̃s inquirendo ꝑ ſe vel cum inquiſitore partem petere nõ poteſt prætextu laborum, vel expenſarum, cũ ſibi debeant eccleſiarum ſuarũ bona ſufficere, & ad hoc ſint deputata, vt hr̃ in extraua. Benedict. 11. quæ incipit, ex eod. & no. Ioan. And. ſuper c. ſtatuta. eod. ti. vnde pertinere videtur ad inquiſitores, aut eorum vicarios.

15 QVAERIT † aũt Ioan. And. ſi Bononienſis origine, & patrimonio, qui ſibi habet bona, conſtituit Florentiæ domicilium, ibique de hæreſi damnatur, an ad dñium Florentinum, vel Bononienſe ſpectet apprehenſio bonorum, quæ ſunt Bononiæ? Et arguit hinc inde probans primò, ꝙ ad Bononienſe, & ſecundò per Richar. Mal. ꝙ ad Florentinum, cuius rationes adducit Arch. 2. par. tit. 19. c. 2. in fi.

& de-

& demum dicit Io. And. per officium inquisitionis fieri contrarium & per Nicol. IIII. contrarium diffinitum & uidetur tenere, quod determinatio Rich. sit vera quo ad tertiam partem debitam officialibus, cum dicat constitutionē illam debere officialibus, qui hoc peregerūt. quo ad duas aūt alias tenuit cōtrarium, cū gñali fisco sint confiscatæ à die commissi criminis. & inducit l. 3. C. de bō. vac.

16 VLTIMO † circa istam materiam remanēt dubia quædam. ¶ Primum. Si aliqui decumbentes petiuerunt hæreticos, vt ab eis secundum eorum consuetudinem, consolationem reciperent, s. per manuum impositionem, ac sic decesserint, & modo filij, vel hr̄des probare volūt, quod non sanæ mentis effectu susceperint, vel post perditam loquelam: nunquid sunt audiendi? Et dico, quod non, si tales, dū viuebant, erant diffamati, vel suspecti de hæresi, vel si constet, quod sanæ mentis existentes periuerint. Alioquin ad probandum admitti pn̄t, non quidem per vxores, filios, familiares, aut aliquos de suis, sed per testes fide dignos & fidei zelatores. extra eo. c. fin. lib. 6. ¶ Secundum. Quid si quis pro receptatione hæreticorum, vel defensione seu fauore, & non quia esset hæreticus, sub obligatione bonorum inquisitoribus se adstrinxit ad pœnitentiam recipiendam, & ea iniuncta, sed non peracta decesserit? Rn̄deo: Cogi debent hæredes in bonis ad complacendum, si sit in bonis temporalibus iniuncta proficiens ad salutem, secus, si nō erat iniuncta. extra eo. ca. accusatur. lib. 6. ¶ Tertium Sacerdotes instruentes hæreticos, vel credentes citatos de celanda veritate & hm̄oi, cum non sit dubium eos facere in fauorem hæreticæ prauitatis, per inquisitores debent compesci, & possent pœna debita castigari tam per captionem personarum, quam aliter, prout culpa exigerit Religiosi etiā sunt incarcerationis pœna vel alias grauius a sæcularib. puniendi, si inuēti fuerint in hæresi vel similib. deliquisse. extra eo. c. pen. & c. accusatus. lib. 6.

RVRSVS ET HÆRESIS ET HAEreticis tertio, specialiter quo ad lamias, siue strigas.

1 *Hæresis in lamijs, & strigis, in quo consistere dicatur. Et an in canonibus nomina eorum, qui eam sectantur, descripta sint.*

2 *Lamiarum quasdam nocere, sed non nocere: quasdam vero contra curare, sed non nocere: quasdam vtrunque efficere. Et ibidem lamia vnde dicta: vnde strige.*

3 *Mulieres, an sint aliquæ, quæ dicantur noctu cum Diana oberrare. Et an fieri possit, vt creatura aliqua, aut in melius aut in deterius mutari, aut transformari in aliam spem, vel similitudinem possit.*

4 *Strigarum secta, num ea sit, de qua in capite, episcopi. 26. q. 5. mentio fit. Et quid a strigarum vulgo receptarum secta differat. Et in qua inter se communiant & nu. seq.*

5 *Secta strigarum similes tripliciter.*

6 *Strigæ an possint naturaliter a diabolo corporaliter ad locum deferri, vbi nocte cum diabolo iocentur. Et an ad eundem de facto semper corporaliter deferantur, aut nunquam, aut aliquando.*

8 *strigas realiter ad ludum cum dæmone deferri, an d. c. episcopi credere prohibeat. Et quid in corpore fieri, quotupliciter dicatur. Et item in spiritu. & nume. sequen.*

9 *Mulierum ad Dianæ deæ seruitium delatio, quotupliciter intelligi possit.*

10 *Inquisitores an merito aduersus strigam procedant.*

1 HAERETICVS † tertio, siue hæresis. specialiter considerari potest in quodam genere hominum, qui specialiter lamij vel lamiæ, & strigiæ siue mascaræ dn̄r, & vt in plurales sunt rurales & fœminei sexus. de quibus videnda sunt multa tam in se, quam in ordine ad inquisitores. Primo vero quæritur de notitia generis huiusmodi & nominum eius? Et dico, ꝙ hæc secta per sacros canones non est descripta nec nominata, sec. Augu. Botam de Sauiliano I. V. Doct. in consilio suo edito ad instantiam magistri Andreæ de Seraphicis de Sauiliano ord. prædic. inquisitoris & idem tenuit Taurini do. Io. Grassus Doc. in vtroque iure. Consistit aūt hæc secta communiter in credere & operari quædam propria. licet nonnulli ex ipsa conueniant in aliquib. cum alijs sectis credit enim vere se cum diabolo uersari noctu voluptuose: & eo vti ut incubo quo ad mulieres, & succubo quo ad viros: operat̄ vero scelera multa, sed præcipue tria. quia diabolum scienter inuocat, fidem negans conculcat, & contemnit sacra, puta crucem & sacramenta, & homines percutit morte, vel egritudine per virtutem propriam, vt in fascinatione. & per actiua naturalia, quæ docta est a dæmone, & per virtutem dæmonis coassistentis, & cooperantis uirtute propria, vt in reseruatione portarū, & præcipitatione, & hm̄oi, quæ motu locali perficiuntur: aut virtute actiuorum naturaliū, quæ uisibiliter aut inuisibiliter applicat: sicut

ſicut cũ vetula torquente aut pungente imaginem,torquetur aut pungitur homo.

2 SCIENDVM † tñ, quod vř in malleo maleficiorum, lamiarum quædam nocent, ſed non curant: quædam vero econuerſo curant, ſed non nocent: quædam vero vtrunq; efficiunt. ¶ Nomina vero eius ſunt lamij, vel lamiæ, ſtrigæ,& ſi qua ſunt alia per tranſumptionẽ, & ſimilitudinẽ: q.a.ſ.lamia eſt beſtia mõſtruoſa,ſec.gl.Iſ.34. pedes habens equinos & cætera membra humana.& ſec.Greg.34.Mor. habet humanam ſpeciem, & corpus beſtiale: & ita eſt crudelis, vt filios ſuos dilaniet. Vnde & lamia quaſi lania dicta eſt; ſtrix vero a ſtrido dicitur,nocturna auis,de ſono vocis dicta: quia quando clamat ſtridet; inde corruptione vulgari dicitur ſtriga, quia noctu pręcipue verſatur in maleficijs.

3 SECVNDO † vero,quia in hac materia ſuper verbis capitis,epiſcopi.16.q.5.magna eſt difficultas apud aliquos, adducuntur verba illa inquantũ tangunt iſtam mřiam, ſunt hæc: Illud ẽt non eſt omittendum,ꝙ quædã ſceleratæ mulieres retro poſt Sathanam conuerſæ dæmonum illuſionib. & phantaſmatibus ſeductæ credunt ſe & profitentur cum Diana nocturnis horis dea paganorum, vel cum Herodiade, vel cum innumera multitudine mulierum equitare ſuper quaſdam beſtias,& multarum terrarum ſpatia intẽpeſtæ noctis ſilentio pertranſire, eiuſq; iuſſionib. obedire velut dñæ, & certis noctib.ad eius ſeruitium euocãti,ſed vtinam hæ ſolę in perfidia ſua perijſſent,& non multos ſecũ ad infidelitatis interitum pertraxiſſent.Nã & innumera multitudo hac falſa opinione decepta hæc vera eſſe credunt,& credẽdo a recta fide deuiant, & errore paganorum inuoluunt, cũ aliq̃d diuinitatis aut nominis extra verũ Deũ arbitrantur. Qua ꝑꝑ ſacerdotes per eccleſias ſibi cõmiſſas populo Dei oĩ inſtãtia pręđicare dẽnt, vt nouerint hæc oĩa falſa eſſe, & non a diuino, ſed a maligno ſpiritu talia phantaſmata mentib.fideliũ irrogari,arbitramur. Si q̃dem ipſe Sathanas, qui transfigurat ſe in angelũ lucis,cũ mentẽ cuiuſcũq; mulieris cęperit,& hanc per infidelitatem ſibi ſubiugauerit illico transforma: ſe in diuerſarum ſpecies perſonarum atq; ſimilitudines,& mentẽ, q̃ captiuã tenet,in ſomnis deludens, modo læta,modo triſtia, modo incognitas, modo cognitas perſonas oſtẽdens,per quæq; deuia deducit: & cum ſolus ſpiritus hoc patitur infidelis, hoc non in aĩo, ſed in corpore euenire opinatur.Quis enim in ſomnijs, & nocturnis viſionib.non extra ſeipſum educitur, & multa videt dormiendo, quæ nunq̃ vigilando viderat? Quis vero tam ſtultus & hebes ſit, qui hæc oĩa,q̃ in ſolo ſpiritũ fiunt, ẽt in corpore accidere arbitretur cum Ezechiel propheta viſiones Dñi in ſpiritu, non in corpore vidit & audiuit: ſicut ipſe ſtatim inquit, fui in ſpiritu, & Paulus non audet dicere ſe raptum in corpore.Oib. itaque publicè annuntiandum eſt,ꝙ qui talia credit & his ſimilia, fidẽ perdit: & qui rectam fidem non habet, hic non eſt eius, ſed illius in quem credit.i. diaboli. Nam de dño noſtro ſcriptũ eſt, Oĩa per ipſum facta ſunt. Quiſquis ergo credit poſſe fieri aliquam creaturam, aut in melius, aut in deterius mutari, aut transformari in aliam ſpeciem, uel in aliam ſimilitudinem, niſi ab ipſo creatore qui omnia fecit, & per quem omnia facta ſunt: proculdubio infidelis eſt, & pagano deterior. Hæc ibi.Pro quibus nota,quod error fuit paganorum, quod ex hominibus fierent dæmones, qui eſſent lares, laruæ,& manes,ideſt,dij,vt patet per Auguſ. 8.de ciuit. Dei.c.11. de quo vide S. Tho.q.15. art.1.in cor.& 3. contra.c.16.

4 TERTIO † quæritur,vtrum ſecta ſtrigarum ſit illa,de qua in prædicto cap. fit longa mentio? Et dico, ꝙ non,licet in aliquo cum illa conueniat, quod patet quantum ad credere & operari. Nam quantum ad credere, illa ſecta credebat primo,quòd aliqua mulier, puta Diana,vel Herodias eſſet conuerſa in deã, & conſequenter haberet aliquid numinis, & ſecundò, ſe vocari, & duci ſuper beſtias ad ſeruitium alicuius deæ, & tertiò, quod vna creatura ab alio, q̃ a vero Deo mutaretur in aliam creaturam, vel ſpeciem eius, puta homo in ſpeciem canis.& hęc tria patent in textu,& quarto, quod talis dea eſſet ſpiritus bonus,quæ quatuor ſunt contra fidẽ, & in text. patent. Et his quatuor differt a ſecta ſtrigarum,quæ nullum horum credit, ſed dicit ſpiritum apparentẽ eis eſſe diabolũ inimicum Dei,licet ex voluptate vel deſperatione ſe illi ſubijciant, & conſequenter illum non eſſe hominem conuerſum, & deam bonam, nec ſe vocari ad ſeruitium alicuius deę,nec creaturam mutari in deam, nec quod illa ſit ſpiritus bonus. Conueniunt verò quo ad hoc, inquantum vtraq; ſecta aliquando credit fieri in corpore quod fit in ſpiritu.i. in imaginatione, vel ſolo ſenſu, vt patebit, quantum ẽt ad operari differũt, quia illa nõ dř abnegare

crucem

crucem aut contemnere sacramenta, sicut secta strigarum. Conueniunt verò, quia noctu solatiantur ambæ cum diabolo. Vnde ista secta non est illa, vt etiam patet ex testimonio Aug. Botæ, & Io. Grassi, vt dictum est, qui scilicet, dicunt sectam strigarum intactam esse & innominatam in sacris canonibus.

5 QVARTO † quæritnr, vtrum ista tantam similitudinem habeat cum illa, vt simul cum ea in eo.c. reprobentur, qui talia credunt, cũ dr̃, ꝙ qui talia credit, & his similia, fidem perdit? Et dico, quòd non. Nam istæ sectæ sunt similes in triplici genere, s. hæresis superstitionis, & illusionis, sed in quolibet horum generum specie differunt. Quantum ad primũ quidem, tùm quia illa credebat aliquid numinis extra Deum, vnde est hæretica proprie, non autem secunda, vnde non est hæretica propriè, sed præsumptiuè, quia. s. ei quem diabolum credit, exhibet honorem diuinum, tum quia ista apostata à fide non aũt illa, cum expresso verbo fidem non neget. Et similiter quantum ad secundum, s. genus superstitionis, quia illa est in specie fictorum, ſm malleũ maleficarum per duos solemnes inquisitores editum, & per vniuersitatem Coloniẽsem comprobatum, quæ demon in hominibus illius sectæ loquebatur, & miranda faciebat, ista verò non est in illa secta, & habet aliqd penè ex oĩb. speciebus, & superaddit crimen maleficij. Et quantum ad tertium, i. illusionem, quia illusio illius pertingit vsque ad intellectum, vt credat falsa de fide: non autẽ istius vt dictum est. Quod autem dr̃ de vno simili inquãtum non est simile, sed diuersum, nõ procedit de reliquo, cuius est illud, & his similia, quia illud dr̃ de illa secta quantum ad rationem speciei, inquantum credit aliquid numinis extra Deum, in quo differt ab ista, & non generis, in quo conuenit cum illa. Et si dicatur, quòd illud dicitur de locali delatione, in qua istæ sectæ conueniunt, dico, ꝙ non est verum, vt infra. §. 7.

6 QVINTO † quæritur, vtrum strigæ possint naturaliter deferri à diabolo corporaliter ad locum vbi cum diabolo noctu iocantur? Et dico, ꝙ sic, & in hoc oẽs consentiunt: nec est dubiũ, quia materia corporalis inferiorũ corporum angelicis spiritib. siue bonis siue malis obedit ad nutum quantum ad motum localem, sec. Aug. & oẽs Theologos, eo modo quo humanum corpus mouetur ab animo, nec mirum, quia etiam cœli ab eis localiter mouentur: vnde & magi frequenter in hoc opera dæmonum vtuntur, sicut patet per ea, quæ de Hermogena leguntur, & per ea quæ Præceptorũ diuinæ legis primo præcepto, c. 11. qu. 4. refert. Imo sec. Vil. dæmones localiter deferre pñt hominem etiã inuitum: sicut bonus angelus tulit in concinno capitis Abachuc de Iudæa ĩ Chaldæam, & de quodã puero nobili monacho refert Pet. Damianus, & Vinc. in Spec. hist. lib. 26. c. 63. ꝙ cum vespere quieuisset in cella, manè in pristino clausis ianuis inuentus est qui requisitus dixit se à quibusdam hominibus ad magnum conuiuium deductum, vbi omnes epularum deliciæ videbantur, ibique eum manducare fecerunt.

7 SEXTO † quæritur vtrum de facto strigæ ad dictum locum corporaliter semper deferantur, aut nunquam, aut aliqñ? Et dico, ꝙ non deferuntur semper localiter, sed ista vt plurimum fiũt in spiritu, i. in imaginatione, & ita tenet d. Alb. & Vlri. in Sum. non est etiã verum quod nunquam realiter, alioquin oporteret penè infinitos inquisitorum processus esse falsos, & sensum negare, quia multa experta sunt circa hoc, q̃ non pñt rationabiliter plus negari esse peracta realiter & corporaliter, quã me nũc scribere, quod vtique quis negare pôt, dicẽs me illudi vt videar mihi aut alijs scribere deferunt ergo aliqñ realiter, & aliqñ etiam de die inuisibiliter quod vtique diabolus potest per modos, de quibus docet Præceptorium, vbi sup. q. 1. & quæ feruntur in meridie dicuntur societas cursus.

8 SEPTIMO † quærit, vtrum d.c. epi prohibeat credere strigas ad ludum realiter deferri? Et dico, quod nõ. Sciendum est. n. primò, ꝙ dupliciter aliquid fieri dicitur in corpore, primò scilicet propriè, q. a extra sensum hominis tale quid fit veraciter, sicut ego nunc scribo, & secũdò impropriè quia fit in sensu corporeo, s. in sensu exteriori habente organum corporeum manifestè, puta in oculo, sicut si naturaliter vel opera dæmonis oculus meus videat, ꝙ non est, aut non verè est, sicut sec. S. Tho. quædam herba fumigans facit trabes videri serpentes: Et similiter dupliciter aliquid fit in spiritu, primò. s. propriè, quia fit in intellectu vel in sensu non corporeo, i. non habente organum corporeum in manifestũ, vt in imaginatiua: & secundo impropriè, quia fit in sensu etiam corporeo, sed non extra sensum veraciter. Vnde propriè fit in corpore quod fit extra sensum, & propriè in spiritu, quod fit in intellectu, vel sensu interiori, quod verò fit in sensu exteriori

tanquam medium vtroque modo fieri dicit.

9 SCIENDVM † est secundò, quod delatio mulierum ad seruitium Dianæ deæ Paganorum vel alterius, dupliciter intelligi potest esse realiter, siue in corpore: vno.s.modo vt quædam ad hæc concurrentia sint realia, vt motus, sed non omnia: alio modo vt omnia necessaria ad hoc sint realia realiter oculo exteriori visa: puta ipse motus corporis delati, & spatia pertrãsita, & bestia deferens, & dea ad quam ferunt. Et hoc dupliciter, vno modo vt sint realia realiter visa, sed cum deceptione saltem imaginationis, vt quia sunt vnum, & videntur aliud: vt quia sunt corpora aerea, & videntur humana. & sic ẽt dicuntur fieri in spiritu aliqualiter, quia illa, credulitas pertinet ad sensum interiorem, alio modo sine deceptione, quia.s.veraciter sunt id, quod esse vñr, aut iudicantur. Igitur dico, ꝙ illud capitulum vr̃ prohibere ne quis credat strigas realiter deferri ad ludum, quia licet non loquatur de strigis, sed de alua secta, vt ꝓbatum est tamen de illa: loquitur, vt vr̃, inquantũ conuenit cum ista incredulitate realis delationis. Sed dico, ꝙ licet dicat ista fieri in sõnijs, quia.s.quasi semper fiunt in somnijs, & rarò in corpore, tñ non prohibet credere istam delationem esse realem, & in corpore quantum ad motum & spatium, sed quãtum ad omnia concurrentia, maxime deam visã sine deceptione. Et hoc patet primo sic: Nã quicquid est aliqua lege prohibitum vel reprobatum, est prohibitum ex legis ratione, quæ.s.continet legislatoris intentionẽ, quia lex nõ est aliud q̃ rõ eius, sec. Pan. in c. fin. de rescr. & Cy. ac Bald. & oẽs scrib. in l. non dubium. C. de legib. & in l. scire reges. ff. de leg. Sed realitas huius delationis quantũ ad motum nõ reprobatur ex rõne dicti capituli: ꝙ patet, quia illa in hoc consistit, quod hi, quotum credulitas ibi reprobatur, inuoluuntur errore paganorum, credentes aliquid numinis extra Deũ, quasi aĩę mortuorum vertantũ in Deos virtute non diuina. Secundo sic: Nã quicquid aliqua lege prohibetur siue reprobatur, reprobatur ad rõnabilẽ, non ad absurdum intellectum, vt in c. erit autẽ lex. 4. dist. Sed credulitas realis delationis strigarũ, quãtum ad motum localem & spatia pertransita duntaxat, reprobari non põt per d.c. ad rõnabilẽ intellectũ, quia alias sequitur, ꝙ credentes infinitis processibus inquisitorum vnam rem asserentib. inuoluantur errore paganorum credẽtes aliquid numinis extra Deum, & ista fieri à bono spiritu. & creaturam habere potentiam specierum mutatiuam, & multa alia. Sed contra arguitur ex verbis d. cap. quia dicit ista fieri in somnijs, & in solo spiritu. Sed dico, quod non dicit hæc semper in somnijs aut in spiritu fieri, sed ideo sic dicit, quia vt in pluribus sic fiunt. Sed contra istam solutionem, quia dicit, quòd hæc omnia in solo spiritu fiunt, & cõsequenter semper in spiritu fiunt: sed dico, quod hæc omnia fiunt in solo spiritu, sed non semper in solo spiritu: vt hoc intendit textus; alioquin ridiculosa esset sua probatio, quia ex particulari probaret vniuersalem in arguendo.s. Ezechiel & Paulus visiones viderunt in spiritu: ergo omnes videntes vident in spiritu. Vnde non intendit tex. asserere, quod omnia ista semper fiant in spiritu vel in somnijs, quia insufficiẽter probaret, sed intendit, quod non est vere dea, quam isti vident, & assignat, quomodo possibile est eos decipi, quia decipiuntur videndo in somnijs, & in spiritu, quod probat possibile esse ex somnijs nostris, & in visionibus Ezechielis & Paulum, & sic patet intellectus totius capituli.

10 OCTAVO † quæritur, vtrum inquisitores merito procedant contra strigas? Et dico, ꝙ sic, non quia portantur ad ludum in corpore vel in spiritu, quia istud ex concupiscentia sine errore in fide potest esse, sed quia fidem negant, & multa faciunt quæ sapiunt hæresim manifestè, vt patet ex dictis. Imò d. Aug. Bota dicit, quod etiam non relapsæ tradi possunt iudici sæculari, quia præter apostasiam habẽt alia multa crimina digna morte. Quidam autem minister prouincialis cuiusdam ordinis mendicantium anno Domini 1503. in Capitulo nostro Placẽtino prece & ꝑcio, vt publicè dicebatur, inductus à parentibus cuiusdam strigæ combustæ assumpsit pugnã contra inquisitorem quasi iniuste strigas insequeretur propter delationem ad ludũ turgens ampullas ex verbis d.c. & intra annum fuit à multitudine suorum fratrum crudeliter & turpiter iugulatus.

DE HERMAPHRODITO.

HERMAPHRODITVS est, qui habet vtrunque sexum, virilem scilicet & fęmineũ. Hic non potest esse testis. 3. quæst. 3. item idonei in gloss. scilicet, si magis vergat ad fœmineum, vel etiam si sit parilitas licet in hoc glo. non determinet. Sed intellige nisi in casu quo & mulier esse põt. nec potest iuri ordinari propter monstruositatem, nec ordinatus

natus ministrare. arg. 35. di. illiteratos. & 49. dist. c. vl. Si tamen ordinetur, suscepit ordinis characterem, si magis vergit ad virilem sexũ nõ autem si ad fœmineum, aut si est parilitas. Quantum autem ad matrimonium contrahendum, secundum glo. prædictam, sexus magis incalescens debent attendi, & sic iudicari & si sit parilitas, dic quod debet stari dicto, & electioni suę. Ita tenet Bal. in l. quæritur. ff. de statu hom. dicens hanc esse opi. Guliel.

¶ HISTRIO, vide supra Ars. §. 8. & infra Infamia §. 5.

DE HOMAGIO.

1 *Homagium quid sit, & an pro re spirituali fieri q̃at. Et num fidelitatis iuramentum citra simoniam exigi possit.*

2 *Homagium quotuplex esse dicatur. Et ibidem de singulis membris.*

1 HOMAGIVM † quantum colligitur de Specu. eo. tit. in lib. de feud. & gloss. in clem. pastoralis. §. rursus in verbo, homoque legius. de re iud. est species fidelitatis, qua quis flexis genibus, iunctis manibus intra manus domini seruitutis fidelitatẽ iurat. Vnde pro spirituali re non est faciendum de regu. iur. c. fin. imo illud exigere pro talibus, puta pro ecclesiastico beneficio, est simonia. sed sim. ex diligenti. & de reg. iur. in d. c. fin. quia continet temporale commodum eius, cui præstatur, cum efficiatur eius seruus obligatur ad certa seruitia. Fidelitatis autem iuramentum bene potest exigi sine simonia: quia tantum obligat ad esse infidelem, et potius dignitati q̃ personæ præstatur. Et hoc verum, quando est in tali dignitate, cui talis fidelitas debeatur: alias autem esset etiam simonia, secundum lecturam in d. c. ex diligenti.

2 EST † autem sec. Spe. vbi supra, multiplex homagium. Quoddam enim est decretale, a decernendo feudo: sicut hæres hominis mei cum de consuetudine possit infeudari, & consequenter in homagium succedere, debet intra certum tempus in dominum agnoscere, & mihi prestare fidelitatem; & ego teneor cũ ratione talis feudi in hominũ recipere, & recipiendo videor sibi ius feudi decernere. Aliud est edictale siue hæreditarium: vt illud quod quis habet eo ipso, quod est hæres: quia eo ipso quod adit hæreditatẽ hominis mei, personam eius repræsentat, & videtur hominis homagium subijsse: & tale finiri potest tẽpore si domino placebit, & non aliter, etiam si vasallus vellet bonis feudalibus cederet. Aliud est ligium, quod scilicet sit Imperatori, vel regi non recognoscenti superiorem nullius alterius fidelitate salua, quod autem fit alijs non dicitur ligium: quia fit vel iuratur salua regia, vel imperatoria fidelitate, etiam si manus ponatur intra manus, secundum Spe. & qui hoc facit, dicitur homo legius, vel ligius, quasi domino suo ligatus, secundum Spec. vel quasi legalitatem continens. Aliud vero est non ligium sed vasallaticum, & est quãdo aliquid excipitur, ut facio tibi homagium, excepta fidelitate, quam domino meo tali ligio teneor, vel saluo, quod possim cũ voluero dominũ ligium mihi constituere, vel saluo, qui nolo tibi contra talem iurare. Sed dictum primum est verius, secundum Spec.

DE HOMICIDIO VOLVNTARIO.

1 *Homicidium, quot modis accipitur, & quid sit & nam semper sit peccatum. Et quot modis fieri queat.*

2 *Homicidium voluntarium dupliciter dici. Et an percutiens pregnantem, cuius ictu perit formatus partus, homicida sit.*

3 *Masculus ac femella quanto tempore formari dicantur.*

4 *Occidere seipsum aut mutilare, num aliquo casu liceat. Et in hoc sex subdit conclusiones.*

5 *Occidere alium, an alicui liceat, sex dictis definit.*

6 *Lex quando aliquid non puniendo permittit, longe aliud, quam cum aliquid permittit faciendo.*

7 *Diffidatus, cuius occisio a publica potestate concessa est, etiam sub præmijs constituti promissione, an etiã extra territorium ipsius potestatis sine peccato occidi queat.*

8 *Occidere quemq̃ pro rerum tuitione, an licitum sit.*

9 *Mulier, an ipsam opprimere volẽtem, cuius manus aliter effugere nequit, sine peccato, occidere possit. Et quid si occidere nequit, sed retinendo, mente, & corpore se quantum potest tuetur, si tandem violetur, an peccet, cum eum occidendo elabi potuerit.*

10 *Libertate alium ab iniusta morte, si potest, num quis teneatur.*

11 *Homicidiũ alterius mandato commissum, cui putandum sit. Et an ex ratihabitione homicidij irregularitas contrahatur.*

12 *Homicidio ex consilio admisso, quis teneatur. Et an ex concilio irregularitas oboriatur.*

13 *Homicidium pro defensione admissum, an liget, & homicidam constituat, & an irregularitatem inducat.*

14 *Homicidium ex permissione paratum, an, & quando, & quos liget: & num irregularitatem inducat. Et quid de his, qui cooperantur in homicidio faciendo. num. seq.*

16 *Homicidium an animatione committatur. Et quid de auxilij præstatione, num. seq.*

Ho-

HOMICIDIVM † de mente S.Tho.1.q.100. ar.8.ad tertium.de mal.q.13.ar.4.ad vndecimum,& aliorum, dupliciter sumitur scilicet large,& est omnis hominis cæsio:seu occisio,siue iusta sit siue iniusta, & proprie; & sic est occisio hominis ab homine iniusta:vnde homicidium proprie semper est peccatum. Et fit octo modis.s.facto,præcepto, consilio, defensione,permissione cooperatione, animatione, auxiliatione, sed animatio ad consilium,& auxiliatio ad cooperationem reducitur: & sic fit sex modis.

2 HOMICIDIVM † quoque voluntarium dupliciter.s.proprie, quia est intentum,& volitum in se,& large,vt quia est volitum, & intẽtum in sua causa, sed non forte in se: sicut in eo,qui vult & intendit percutere pręgnantẽ, quia voluntarie occidit:sicut S.Tho.2.2.q.30. ar.1.vbi de mente eius est ista distinctio,dicit, quod de volente comedere nociua dicimus, quod vult infirmari.Et ex hoc patet primo, quod homicida est percutiens prægnantem, si partus erat formatus, s.anima rationabili, & percussione interijt: secus si non erat formatus.& idẽ si ad hoc venenũ dedit,vt abortiret.ff.de pę.l.si q̃s aliquid d.§.q̃ abortionis.

3 FORMATVR † autem masculus spatio quadraginta dierum vel circa. & fœmina spacio octoginta.Et si dubitetur vtrum ex præmissis secutus sit abortus,vel ex causa, vel vtrũ esset fętus formatus, vel non, sec. Veruec. si dubitatio est temeraria,deponatur:si probabilis,a promotione,& ministerio cessandum est, ne quis se periculo committat. Et secundo,quod homicida est,qui lethaliter aliquem percussit,qui postea est ab alijs occisus. de homi. significasti. el 2. & similiter est homicida,si non appareret an lethaliter percusserit necne: & similiter si non percusserit lethaliter, & tamen habuit animum occidendi: & deinde ab alijs percussus interijt: vt in d.c.significasti,iuncta gl.

4 PRIMO † vero quæritur, vtrum aliquo casu liceat alicui seipsum occidere aut mutilare? Et dico multa. ¶ Primum. Nulli licet seipsum mutilare etiã ad euitandum peccatum carnale, sicut de Origene tradit historia ecclesiastica,vt securius per domos prædicaret mulieribus: quia nemo membrorũ suorum est dñs 23.q.5. si non licet & in l. liber homo. la.1.ff.ad l. Aquil. quod tñ fallit si fit cã medicaminis,vt dis.55.ca. si quis el 2.& 3. non obstante, ꝙ magis sit anima curandã q̃ corpus: quia sine mutilatione anima curari potest, cum peccatum sit voluntarium.non aũt corpus interdum de mente San.Tho.2.2.q.55. ¶ Secundum. Non licet alicui occidere seipsum desiderio melioris uitæ seu felicitatis cõsequendæ:sicut sec.Aug.1.de ciuit. Dei, fecit quidã philosophus nomine Theombrocus, lecto Platonis lib.de aïæ immortaliter: & secundum S.Th.2.2.q.64.iste transitus non subest hominum voluntati.¶ Tertium. Nec ad euadendum miserias vitæ pręsentis sicut fecit Achitophel.2.Regũ.17.& Saul.1.Reg. vlt. & Razias, 2.Machab. 24. & Cato Vticensis audita victoria Iulij Cæsaris,sec.Augu. post Vale.1.de ciui. Dei. quia vltimum malorum huius uitę est mors. 4. Ethic. ¶ Quartum. Nec propter peccatum commissum,sicut fecit Iudas, Matth. 27. tum quia subtrahit sibi tẽpus pœnitentiæ,quo posset peccato delere: tum quia malefactorem occidere non licet, nisi publica authoritate.23.q.vlt.c.pen. ¶ Quintum. Neq. ad euadendũ alterius peccatum: sicut quædam nupta impetita a Diocletiano, cum maritus resistere nequiret, se occidit, iuxta historiã ecclesiasticã: quia nullus debet in se admittere crimen maius,idest homicidium, vt vitet alienum minus, i.adulterium aut fornicationem. ¶ Sextum. Nec ad vitandũ peccatum proprium, quando inde timetur, puta consensum in delectationẽ veneream, quia sicut non sunt facienda mala vt eueniant bona, Roman. 5. ita nec vt mala vitẽtur,pręsertim minora,& minus certa, cuiusmodi est,an cõsensũ præstatura sit mulier: in ipsa violatione,vel ne: cũ Deus inde possit eripere.Et de his oĩbus. 23.q.5. si non §. vlt. Nec obstat de Sampsone: quia instinctu sancti Spiritus fecit,sec.Aug. vt d.c.si nõ :nec de quibusdam mulieribus, quæ se persecutionis tempore occiderunt, quarum memoriam colit ecclesia: quia similiter motę sũt a Spiritu, secundum Aug. 1. de ciui. Dei: nec de Razia, qui laudari uĩ:quia hoc est ratione zeli legis, nõ rõne mortis,quam sec.S.Th.vbi sup.sibi intulit ex mollitie, non valens sufferre tormenta.licet Nico.de Lyra cõtra Aug. 26.q. 5.nec mirum, & omnes doc. ipsum sicut & Saulem excuset, ꝙ fecerit ne Deus illuderetur in eo ab idolatris. Non obstat ẽt dictum Hie.23. q. 5.c.non est nr̃m.In persecutionib.inquit,non licet mihi propria perire manu absque eo.vbi castitas periclitatur,quia secundum glo.ly absq.legitur inclusiue. quasi dicat, quod nec in istis, in quibus magis vr̃, licet se occidere, & sic ponitur ibi, Pulchræ sunt genæ tuæ. absque

abſque eo quod intrinſecus latet, & ſimiliter
35.quæſt.3.progeniem,& ff. de pign.act.l.1.
12.quæſt.2.Hebron.

5 SECVNDO † quæritur, vtrum liceat alicui
occidere alium? Et dico multa. ¶ Primum.
Non eſt peccatum occidere bruta, ſicut nec
ſuccidere arbores, ſecundum Auguſt. primo
de ciuita. Dei, quia ſecundum Sanct. Tho. 2.2.
quæſt.64. ſicut plantæ propter animalia bru-
ta, ita illa propter hominem ordinata ſunt,
nullus autem peccat vtẽdo re ad id, ad quod
ordinata eſt, vnde & Deus dedit nobis in
cibum omne quod mouetur & viuit. Geneſ.
9. ¶ Secundum. Hominem innocentem lici-
to nullus occidit quocunque bono fine, aut
quacunque humana authoritate Exodi. 22.
cuius ratio ſecundum mentem Sanct. Thom.
vbi ſuprà eſt, quia non licet peccatorum
occiſio, niſi inquantum ordinatur ad com-
mune bonum, quod per eos corrumpitur,
ad quod ordinari non poteſt occiſio iuſto-
rum, quia eorum vita eſt conſeruatiua &
promotiua boni communis, cum ſit princi-
pator pars multitudinis, quia cœteri ſuſten-
tantur. Nec obſtat, quòd huic egrediuntur
ad vitam: quia hoc non eſt ex actu homici-
dæ, ſed ex bona diſpoſitione occiſorum. Imò
eſt grauius, quam occidere reum, quia eſt ma
gis contra charitatem occidere eum qui ma
gis eſt amandus: & magis contra iuſtitiam
iniuriari ei, qui minus eſt dignus, & magis cõ
tra communitatem, quæ priuatur maiori bo
no, & magis contra Deum, qui contemnitur
in ſanctis. Lucæ. 10. Qui vos ſpernit, &c. Vn-
de patet, quàm grauiter peccent medici, qui
medicinas periculoſas experiuntur in reli-
gioſis. Ex mandato tamen Dei licet occidere
innocentem, quod facere voluit Abraham
Geneſi 22. & 23.quæ.5. lex æterna, qua Deus
habet dominium mortis & vitæ, cum eius
ordinatione omnes moriantur, iuſti & pec-
catores. ¶ Tertium. Hominem reum licitè
occidit iudex habens legitimam authorita-
tem, ſi ſeruato iudiciali ordine condemnat
ad mortem debitam illi ex zelo iuſtitiæ, qui-
nimo hoc illi mandatur à domino, Exodi
22. quia, vt dicit Sanct. Thom. vbi ſupra, ſicut
pars ad totum, ita quælibet perſona parti-
cularis ad communitatem comparatur: vn-
de ſicut laudabiliter & ſalubriter præſcindi-
tur membrum a corpore, cum expedit cor-
pori, puta ne inficiatur a membro putrido,
ita & occiditur particularis homo, ſi ſit com
munitati nociuus, quia pars eſt propter to-
tum, non e contra. Si vero iudex condemnat,
innocentem, aut reum, non ſeruato iuris or-
dine, contra illud Deuteron. Iuſte quod iu-
ſtum eſt exequaris, & no. in c. reos, vigeſima-
tertia quæſt. quinta. aut eo ſeruato, ſed ex in-
debito fine: puta ex auaritia ſeu lucro prin-
cipaliter, vel ex odio, vel inani gloria, vel ex
delectatione effundendi ſanguinem, peccat
mortaliter, & quilibet illi hac intentione
cooperans, ſecundum Arch. in ar. 23. quæſtio.
5. cum miniſter, quod tamen de inani gloria
verum non credo, quando illa aliàs non eſ-
ſet mortalis, & iudex ſic eſt diſpoſitus, quòd
propter gloriam non occideret, niſi alias iu-
ſte hoc faceret, quia tunc nec quod facit eſt
mortale, nec finis propter quem facit. Quan
do etiam reus propter potentiam ordinario
iure puniri non poteſt: ſi dominus principa-
lis, vel iudex habens authoritatem abſolu-
tam quocunque puniendi ſine iudiciario or-
dine illum faceret occidi, non peccaret ſecũ-
dum Arch. quod limita ſi faceret in ſuo di-
ſtrictu, vel in alieno de voluntate domini ex
preſſa, vel tacita, vel probabiliter præſum-
pta. ar. c. de occidendis, & c. officia & c. non
fruſtra. 3. quæ. 5. ¶ Quartum. Priuatus homo
hominem propria authoritate occidere non
poteſt, etiam reum & malefactorem, ſecun-
dum Aug. primo de ciuitate Dei, ſine pecca-
to mortali, cuius ratio eſt ſecundum Sanct.
Thom. vbi ſupra: quia cum iſta occiſio lici-
ta ſit inquantum ordinatur ad bonum totius
communitatis, ad illum ſolum pertinet, cui
commiſſa eſt cura ſeruandæ communitatis,
ideſt, ad principem, & alios habentes publi-
cam authoritatem: ſicut præſcindere putri-
dum membrum ad medicum pertinet, cui to
tius corporis ſalue commiſſa eſt, & non ad a-
lium. ¶ Quintum. Priuatus hominem occi-
dere poteſt authoritate legis ciuilis ſine pœ
na, quæ pro homicidio in foro contentioſo
debetur: primo, defendendo perſonã ſuam:
ſecundo, defendendo ſuum honorem: vt cum
oportet eum aut fugere cum dedecore, aut
occidere: tertio, defendendo res ſuas, quando
aliter rehaberi non poterant, ſecundùm mul
tos Legiſtas ſup. Excõmunicatio. 6. §. 3. caſu
9. quarto, occidendo inſidiantem in itineri-
bus, & nocturnum populatorem agrorum.
C. quando liceat vni. ſine iudi. l. 1. & 2. quin-
to occidendo furem nocturnum, & diur-
num ſe defendentem telo de homicid. ſi per-
fodiens, ſexto, ratione adulterij, vt inf. Lex.
§. 10. ¶ Sextum. Priuatus authoritate legis

occidere pōt ſine peccato. Primò, defendēdo perſonam ſuā vel alterius iuxta d. ſup. Bellū 2. & 3. Et ſecundò, eadem ratione occidendo furem nocturnum in dubio an vellet furari, vel occidere extra eo. ſi perfodiens, & ſimiliter diurnū ſi ſe telo defendit, vt ibi. Tertiò, occidendo diffidatum, de quo ſupra. Aſſaſſinus.

6 Vnde † aduerte, ꝙ aliud eſt qñ lex aliqd permittit non puniendo, vt de occideudo adulterio: aliud qñ aliquid cōcedit, faciendo. ſ. quemlibet miniſtrum iuſtitiæ, vt in cap. pro humani. de homicid. li. 6. quod licet primum non liceat in conſcientia, ſecus de ſecundo, ſi intentio ſit recta, i. ad bonum commune, vel iuſtitiæ obſeruationem: quia ſec. Io. An. in ad di. Spec. facit, vt legis miniſter, ſed talis occiſor eſſet nihilominus irregularis, ſicut & iuſtus iudex, ſecus de occidente ex defenſione perſonæ, vt infra Homicidium. 3. §. 2. Et eadē ratione de occidēte in dubio prædicto, quia perſonam tuetur. Quartò ſm aliquos pro defenſione honoris contra iniuriā perſonalem conſiſtentem in turpi fuga. quod tñ Archi. negat, & hoc rationabiliter, maxime vbi talis turpitudo eſt non de malo culpæ, ſed de naturali timiditate. Vnde licet dicat Zen. ꝙ occidens ne fugiat cum dedecore euadit irregularitatem, tñ verius dicit Pe. de Anc. & Car. ꝙ non euadit. Quintò ſm aliquos ēt pro defenſione rerum, ſed de hoc ſup. Excōmunicatio. 6. §. 3. & §. 4. Sextò, ſecundum aliquos, pro defenſione caſtitatis, ſed de hoc infra §. 5.

7 Tertio † qritur, vtrū prædictum diffidatum, cuius occiſio per publicam poteſtatē cōceſſa eſt, vbicunque inueniatur, ēt ſub pollicitatione præmij, poſſit quis ſine peccato occidere extra terminos iuriſdictionis dictæ poteſtatis? Et dicit Arch. & bene, ꝙ non: quia extra illos terminos dicta poteſtas aut ciuitas nō hēt aliquam poteſtatem, & ad iniuriā ſibi reputaret ciuitas vna, ſi alia punire vellet ſubditum ſuum, ſeu in ſuo territorio exiſtentem quod eſt mittere falcem in meſſem alienam, quod prohibetur 6. q. 3. ſcriptum, vnde talis occiſor, ſi ibi caperetur, iuſte vt homicida puniretur, hæc ex illo quæ limita, niſi domini territorij, in quo eſt voluntas expreſſa, vel tacita aut probabiliter præſumpta accideret, quia iuri ſuo renunciare poteſt.

8 Qvarto † quæritur, vtrū liceat ſine peccato occidere ꝓ rerū defenſione? Et dico, ꝙ ſic ſm multos Legiſtas, vt ſup. Bellum. 2. §. 2. ſed Pan. in c. ſuſcepimus. extra eo. dicit, quod licet clerico res defendere, vt in c. olim. el 1. de reſt. ſpo. etiā cum baculo, vel gladio: ſed tñ non licet ei procedere ad ſequ. i. occiſionem, ēt ſi res aliter ſaluari non poſſint, ſed potius debet ſuſtinere rerum iacturā, & in c. 2. eod. tit. idem in verbo, ſe & ſua defendendo ſeu liberando, ꝙ non licet occidere defendendo ſua, ſed ſe, & ſua. De laicis autē remittit ſe ad no. in c. 1. eo. tit. vbi dicit, ꝙ licet alicui impune pro rebus aliter nō ſaluandis occidere in foro contentioſo, ſed non in foro animæ. Et ita tenet Arc. licet aliter videatur ſup. in d. §. 7. recitando Io. de Lig. & ita tenendum eſt, vt vr̄ aliquibus de iure canonico, vt patet in ca. ſuſcepimus, & in c. ſi perfodiens, extra eo. & ſimiliter de iure naturali, quia plus tenemur vitā proximi, q̄ res proprias amare, ēt vbi ille non coactus, ſed ſponte ingerit ſe morti, ſicut volentem ſe ſuſpendere tenemur cum rerum iactura ſaluare, ꝙ limita, vt ſup. Excōicatio. 6. §. 4. niſi inſurgat fur armis, &c. vt ibi, quia tunc licet. Sed contra. Nam in d. capit. ſi perfodiens, dr̄ primo, ꝙ fur diurnus non debet occidi, quia diſcerni poterat, ꝙ ad furandum potius, q̄ occidendum veniſſet: & ſecundo dr̄, niſi ſe telo defenderit, tū enim plus eſt q̄ fuit, ex quorū primo habetur, quòd occidere furē nō licet pro rebus, ſed tantū pro defenſione perſonæ, & oppoſitū ſequitur ex ſecundo, ex quo licet occidere qui nō inuadit, ſed ſe telo defēdat. Sed dico primo, ꝙ illa verba in dict. cap. ponūtur renunciatiuè, & ſunt iuris ciuilis, & ſecundò, ꝙ ibi ſumitur ly defenderit, pro pugna ſeu armorū ſumptione, quo caſu iam probabiliter dubitari pōt de ſalute perſonæ, & conſequenter licet occidere ad ſalutem. Dico tertiò, ꝙ etſi non dubitatur de perſona abſolutè, ſed ſolū ꝓſuppoſita voluntate defendendi res, quia. ſ. fur inſurgit armis, vt rapiat: licet occidere ꝑ hoc capitulū. Nec ex primo dicto huius ca. habetur, ꝙ non liceat occidere pro rebus abſolutè, ſed qñ aliter ſaluari poſſunt, puta quia fur deprehenſus rubeſcit, & fugit: ſecus ſi inſurgit armis in me, vt rapiat mea. Et adde non eſſe ſimile de exponente ſe morti per laqueum & per rapinam, quia illum ſaluare poſſum ſine alterius damno, vel iniuria, non ſecundum, vide ſup. Excommunicatio. 6. §. 4. caſu 9. vbi plenius.

9 Qvinto † quæritur, vtrū mulier ſine peccato occidat volentem ſe opprimere, cuius manus aliter euadere nō pt̄? Et dico, ꝙ Ray. in Sūma, ponit duas opiniones: & nulla alteri ꝓfert, ſed Arc. dicit, ꝙ ei non licet intendere occaſionē, ſicut nec ēt inuaſo ad mortem

pro

pro ſuì defenſione, ſi tamẽ ſe defendẽdo cõ-
tingat illum occidi, imputetur ei. Nec obſt.
ſi dicat, ꝙ eſt cā mortis eius ẽt ſpiritualis, cũ
ſit in mortali, quia ipſe eſt ſibi cā: ille verò v-
titur iure ſuo naturali, quo vim vi repellere
licet, & magis tenetur ſuæ ſaluti prouidere,
quàm alterius. ſi autem permitteret ſe oppri
mi, exponeret ſe periculo conſentiendi pec-
cato propter difficultatem retinentiæ volũ-
tatis, dum non facit quod poteſt, vt euadat.
Si tamen nolit occidere, ſed circa hoc quan-
tum poteſt ſe tenetur, & peccato mente re-
nititur, non peccat: ſicut & inuaſus ſe permit
tit occidi, nec occidat, non peccat, ſed eſſet
maioris virtutis. hæc ex illo. Pro quibus not.
ꝙ licet in vaſo non liceat intẽdere mortem
inuaſoris vltimate, licet tamen illam intẽdit,
& a propoſito efficit in ordine ad deſcenſio-
nem, & ita videtur velle, quòd ſit hic.

10 Sexto † quæritur, vtrum quilibet teneaẗ
alium ab iniuſta morte liberare ſi poteſt? Et
dico, quod ſic ex debito charitatis. 22. q. 3. nõ
inferenda. & conſentit Veruec. Ray. & S. Th.
2.2. qõ. 6. ſecundum Veruec. tamen qui habet
publicam poteſtatem, tenetur defendere eũ,
ẽt armis, ſi oportet, modo ſi præſumat ſe poſ
ſe priuatus vero ſolo verbo, vel facto, ſi pt̃,
ſine periculo perſonæ, cũ tñ inculpatæ tute-
læ, vt addit S. Tho. ſed periculo ſe exponere
non tenetur, ſm gl. 83. di. in princ. & Veru. di
centẽ, quod tenetur quilibet dare pecuniã, ſi
conſtet illum iniuſte occidi, tam ſubditus q̃
prælatus, q̃tum ſua poſſibilitas patitur ſalua
ſua neceſſitate; ſi vero neſciẗ an iuſte, vel in-
iuſte, aut ſi neceſſitas iſtius nõ pt̃, non teneẗ.

11 Septimo † quæritur, quid iuris de homici
dio quod mandato committitur? Et dico mul
ta. ¶ Primum. Homicidiũ p̃cepto, vel manda-
to cõmiſſum, nõ ſolum mãdato, ſed ẽt mãdã
ti imputatur: quia is vere cõmittit, cuius man
dato delictum cõmitti probatur: de ſen. exc.
mulieres, & ideo ſic peccat mortaliter, aut
excuſatur, ſicut ſi ipſe faceret, & perinde de-
terminandum eſt de mandatoribus, quo ad
irregularitatem, ſicut de mandante percuti
clericum, quo ad excommunicationem. de
qua ſup. Excommunicatio. 6. §. 3. ¶ Secundũ.
Prælatus habens iuriſdictionem temporalẽ
imponẽs officiali ſuo, ꝙ ſuper tali maleficio
inquirat, & iuſtitiam exequatur, non eſt ho-
micida, nec irregularis, ſi inde ſequatur ho-
micidium. ne cler. vel mo. epiſcopus. libro 6.
quia clerici habẽtes iuriſdictionem, cauſam
ſanguinis illicitè agitant, ſed licitè commit-
tunt, vt ibi patet. ¶ Tertiũ. Si quis ſuo nomi-
ne homicidium fieri mandauit, & ante effe-
ctũ expreſſe, & ſine vlla fictione reuocauit,
& prohibuit, immunis eſt ab homicidio, &
idem eſſet ſi conſuluit, ſed in hoc eſt differen
tia, quia cõſulens, ſi nõ firmiter credit, quod
locum habeat reuocatio, tenetur indicare
occidendo, & ſibi caueat, ne ſit irregularis,
mandans vero non. Et diuerſitatis ratio eſt,
quia ille, cui conſulitur, agit pro ſe, ideoque
plus requiritur ad remouendum effectũ con
ſilij, qui concernit ipſum operantem, mãda-
tario autem, qui agit pro mandante, ſufficit
ſi conſtet de contraria voluntate mandãtis,
non ſolum expreſſe, ſed etiam tacitè, vt ſi eũ
occidendo pacem iniret, aut parentelam, vel
amicitiam aliam, ſciente mãdatario, ſm eun-
dem Inn. ¶ Quartum ſi quis mãdauit aliquem
verberari, iubens expreſſe ne occideretur vł
mutilaretur, & nihilominus mandatarius oc
cidit, aut mutilauit: mandator efficitur irre-
gularis, quia mandator fuit in culpa, & hoc
euenire poſſe debuit cogitare. extra eo. is q̃
lib. 6. Et idem dic ſi mandatarius occidatur,
aut mutiletur, & hoc rationabiliter poterat
cogitare, & idem ſimiliter de eo, qui manda-
uit aliquem capi, quando veriſimiliter pote-
rat mors contingere. Hæc aũt Sum. Angel. in
telligit de mãdante licite contra text. qui di-
cit ꝙ mandando fuit in culpa, & econtra gl.
Io. And. dicentis, quod locum non habet de-
cretalis in eo, qui licite mandat, quæ tñ gloſ.
inſufficienter loquitur, qua ſi intelligatur ſo
lum de mandante illicita, inconuenienter ad
diẗ, quod poterat veriſimiliter cogitare, &c.
quia talis tenetur de homicidio ſequenti, ẽt
ſi nõ potuit præcogitare veriſimiliter, quod
ſequeretur, vt patebit tit. ſeq. in princ. Vnde
dico, quod in textu aſſignãtur duæ rationes:
& quo ad primam, cum dr̃, quia mandando
fuit in culpa, locum habet in mandato illici-
to, quo ad ſecũdã vero cum dr̃, & hoc eueni-
re poſſe & c. in licito. ¶ Quintũ. Clericus, vel
alius ratũ habens homicidiũ, vr̃ irregularis,
ſicut & excommunicatus ſi erat clericus. Et
de hoc videtur eſſe caſus in regula, ratihabi-
tione. de reg. iu. li. 6. vbi dr̃, quod ratihabitio
retro trahitur, & mandato non eſt dubium
comparari, quod mandatum cũ effectu irre-
gularitatem inducit. Et hoc tenere videtur
Spe. in tit. de leg. §. iuxta ꝓpoſitionis ver. ſed
quid. ar. ff. man. l. ſi verò. §. ſi poſt. Sed hoc in-
tellige ſi ratum habentes eo tp̃e quo homici
diũ perpetratũ eſt, potuiſſet illud delictũ mã

dare, etsi non ꝑpetrare rõne infirmitatis, vel
mutilationis, quia dicit Pan. post Io. Andr. in
c. 1. in fi. de conuer. infide. qđ ad hoc vt fictio
ꝓcedat, requiritur duo extrema esse habilia
ad illũ actũ ꝑpetrãdũ. s. tꝑa, in quo actus fuit
gestus, & tp̃s ratihabitionis, quorũ altero de-
ficiente, nõ procedit quia fictio super impos
sibili non causatur: Exẽplum. Quidã interfe-
cit hominẽ nomine infantis, qui factus ma-
ior ratum hẽt. hæc. n. ratihabitio nõ trahitur
retro, quia impossibile fuit illũ infantẽ tunc
tꝑis mãdare delictum, vnde retro trahi non
dẽt, cũ nõ debeat plus fictio posse, q̃ veritas.
hæc ex illo Arch. tñ in c. omnes. 17. q. 4. dubi-
tat de p̃dictis, dicẽs, ꝙ forte ex ratihabitione
sola non contrahitur irregularitas. allegans
ad hoc c. fi. 15. q. 1. quia. s. factũ deficit, in quo
lex promotionis consistit, & idem videtur te
nere Hos. Sed dici potest, quod lex ꝓmotio-
nis requirit factum proprium, vel alienum,
aliàs mandans fieri homicidium non esset ir
regularis, quod est absurdum. Et si ratum ha
buit tantum in corde, & nullo signo hoc pro
palauit, nihilominus est irregularis in verita
te, seu quo ad Deum, licet non quo ad forũ
contentiosum, iuxta no. per glos. in cap. cum
quis. de sen. excomm. lib. 6.

12 OCTAVO † quæritur, quid iuris de homici
dio, quod cõsilium admittitur? Et dico mul-
ta. ¶ Primum. Homicidium consilio sec. Ver-
u. c. non intelligitur de responsione suæ opi
nionis in generali. Vnde si q̃rẽti an Christia
no militi liceat occidere Paganum, vel iudi-
ci malefactorem respondeatur ꝙ sic: respõ
dens nec peccat, nec sit irregularis, ẽt si rñ-
dens consulendo erret, nisi probabiliter vi-
deat, ꝙ ille bellator aut iudex ẜm eius consi
liũ agere velit, & sic fecit, & de hoc inf. di. 4.
sed intelligitur de consilio exhortationis, vł
approbationis, ꝙ homicidium fieri debeat,
vt not. Pan. in c. ad audientia, eo. tit. non solũ
qñ consiliũ est directe de morte alicuius: sed
ẽt qñ cõsulitur in cã propinqua ad mortem.
i. aliquid ex quo sequitur mors. Quod qui-
dẽ, Sum. Ang. dicit intelligendũ, sec. Inn. ibi-
dem, vbi consulitur res illicita, ex qua mors
sequitur: secus vbi consulitur licita: & dein-
de dicit: dictum Inn. esse verũ, quo ad pecca-
tũ, & ẽt quo ad irregularitatem, qñ consulit
res licita, & nõ homicidiũ, & qñ homicidiũ
posset non accidere, licet verisimiliter dẽat
euenire: sicut licet p̃latis in bello licito pu
gnare viriliter. Sed male adducit Ioan. & cõ
tra veritatem illum exponit, & ẽt contra sui
ordinis Summistas, i. Ros. & Sup. qui dicunt,
vt inf. statim. ¶ Scđm. Si quis nõ cõsuluit ho-
micidiũ, sed aliquid vnde secutũ est, sec. Inn.
si verisimiliter potuit existimari, ꝙ inde se-
queretur mors, irregularis est: vt si suasit ia
ctũ machinæ, vel ballistæ, vel ꝙ eatur ad ca-
piẽdũ castrũ, quod non poterat capi de faci
le sine morte hoĩum, & sic mors secuta est.
Si verò non erat verisimile, ꝙ mors sequere
tur tũ quidẽ si consuluit rẽ licitã nõ est irre
gularis, ẽt si mors fuerit secuta, si vero illici-
tã, irregularis est, de homi. cõtinebatur. Sẽꝑ
tñ fit irregularis, ẜm eũdẽ Inn. qui directe in
mortẽ alicuius cõsiliũ dedit. ne cle. vel mon.
sñiam. Et eodem modo distingue si occidat
is, q̃ cõsiliũ accepit. ¶ Tertiũ. Sicut not. Host.
in c. ex literis, de exces. præl. & Pan. in c. 1. de
fur. & ex text. in c. si quis viduam. 1. di. & in c.
sicut dignũ. eo. ti. & ibi determinat clericus
vel alius interrogatus de pœna delicti, & re
spõdens, ꝙ est mors, est homicida, si casus im
minet de p̃senti per dicta iura, & per Arc. in
c. oĩs. di. 3. Vñ si ex consilio, vel responsione
speciali, vel generali sequitur ꝓpinquũ ho-
micidium irregularis est, sec. Hos. Põt tñ, sec.
Arc. 23. q. 8. pessimã. clericus interrogatus à
iudice quid agendum de eo, qui pęnam san-
guinis de iure meretur, respondere, hoc nõ
pertinet ad me: cõsulatis peritos. Et caueat,
ne perpetuo suã responsionẽ directã, vel idi
rectam intelligat iudex, ꝙ eũ debeat sangui
ne punire, sec. Ray. Dicũt tñ quidã, ꝙ potest
dicere vt puniat, ẜm quod ius dictauerit, dũ-
modo non exprimat, quod puniat ad sangui
nem vel ad mortem, quod Arch. di. 3. omnis.
dicit posse intelligi verũ, quãdo crimẽ ñ im 11
minet puniendũ, alioquin si ex cõsilio gene
rali, vel speciali sequitur propinquũ homici
dium, irregularis est, sec. Host. de homi. sicut
dignum. & de hoc ẽt inf. Homicidium. 3. §. 5.
partic. 4. ¶ Quartũ. Qui errans consulit in ge
nere, ꝙ occidendi, sunt adulteri, vel alij, qui
de iure non sunt occidendi, & inde quis suo
consilio fisus occidit, est irregularis, sec. Ro-
do. si putabatur iuris peritus, & errauit, non
in apicibus iuris, sed ĩ iure claro, & certo, si
vero nõ reputatur iuris peritus, sed simplex
vł idiote, aut errauit in aliqua subtilitate, in
qua sunt diuersæ opiniones, sic non erit irre
gularis, modo casus non immineret de præ-
senti. ¶ Quartum. Consulens alicui, vt alium
interficiat, sec. Host. in d. cap. ad audientiam:
non est homicida, nec consequenter irregu
lari, si occidatur is, cui consiliũ datum est, &

versi-

verisimile fuit, ꝙ non poterat occidi secus si
fuit verisimile ꝙ potuit occidi. Sed Io. Andr.
in c.fi.eo. tit.li.6.& Pan.in d.c.ad audientiam.
tenet indistincte talem consultorem esse ho-
micidam,quo ad pęnam irregularitatis:& in
hoc magis consentit Innoc.& verius est:quia
istud homicidium est casuale cũ exercitio il-
licitæ rei.i.iniusti consilij: si tamẽ cõsiliũ fuis-
set licitũ, vt quia consuluit occisionem eius:
qui iniuste erat occisurus,secus est.¶Sextum.
Cõsulens alicui,vt aliquem interficiat, homi
cida ęst,irregularis,sec. Pan. post Innoc. in d.
c.ad audientiam. & si ille steterit longo tpe
anteq̃ occideret: quia debuit reuocare consi
liũ: & si putabat amicũ nõ desistere,debebat
hoc inimico indicare,vt caueret in generali,
vel ẽt in speciali ad arbitrium boni viri.¶ Se-
ptimum.Qui consuluit, vt infirmus vertere-
tur,quo citius moriatur, sec. Veruec. est irre
gularis,si citius moritur,& similiter exequẽs
nec potest per episcopum dispensari,licet ab
solui possit a peccato. Et idem puto,si non fe
cit illo fine,sed tamẽ probabiliter putare de-
buerat sic accidere, sed laborauit in cõsidera
tione lata. ¶ Octauũ:Qui alicui consuluit,vt
se exponeret periculo ꝓ patria,vel iure suo,
non est irregularis si ille occidatur,sec. Inno.
23.q.3.pro mẽbris.& c.seq.& q.8.igitur. & c.
seq. sed tñ si sciret eũ verisimiliter moriturũ
fieret irregularis,ẽm eundem Innoc. & idem
Ho.quia ordinata charitas est,quod quis plus
diligat corpus suũ, quam alterius, vt inquit
idem Inno.Ex qua probatione patet,ꝙ id,qđ
dictum est,sed tamẽ si sciret,& c.intelligendũ
est,qñ consuleret,quod se exponeret pro de-
fensione rerũ aut personarũ particulariũ,qa
consuleret contra ordine charitatis. secus ꝓ
fide Christi ẽm eundem Inn. & Host. & simi-
liter. secus ꝓ statu ecclesiæ qa ẽt si scire inde
eũ moriturũ, non est irregularis: qa ẽm or-
dinem charitatis hoc potest, & debet quisq;
vitæ suæ,& proximi præponere, vnde & isto
modo p̃lati ecclesiæ suasiones facere possunt
in bello, & similiter secus si pro patria, ẽm
Sum. Angel. & Supple. contra Ros. & hoc ex
eadem ratione,quia bonum totius melius est
quam partis.¶Nonũ.Qui volenti fugere ini-
micos suasit,vt maneret & procuraret pacẽ,
irregularis aon est, si ille occidat̃,quãdo ipse
habuit probabilẽ causam credendi, quod illi
periculum non immineret: puta, quia erant
adeo cõsanguinei vel amici,quod merito prę
sumere potuit eos posse cohiberi. ¶ Deci-
mum.Qui consuluit homicidium fieri,& an-
te factum reuocauit:aut si reuocationem suf-
ficientem nõ credidit occidendo intimauit.
non est irregularis si occidatur:ut sup. eod.§.
7.particu.3.

13 Nono † quæritur, quid iuris de homici-
dio quod fit defensione?Et dico multa.¶Pri-
mum. Homicidium defensione committitur:
primo defendendo suis verbis homicidam
contras eos,qui eum volebant ab homicidio
retrahere,vel impedire.d.l.si quis viduam.Et
secundo,sec.Rayn.dissuadendo alicui bonum
propositum,quo volebat aliquem a morte li
berare, quod gl.intelligit, si intentio eius si
corrupta, quia mater dissuadẽs hæc filio, ne
ipse moriatur,aut parum peccat aut nihil, &
alius consanguineus, vel amicus, & similiter
hac intentione.Et tertiò ẽm d.gl.quando ad-
uocatus defendit reũ in cã criminali, vbi ac-
cusator si non probauerit, tenetur ad talio-
nẽ.Et quarto defendendo ꝑsonas, aut res. Et
quinto associando homicidam ad factum ho-
micidij,vt si oportet,defẽdatur,unde talis ẽt
si homicidiũ, dissuadeat. sec. Ho. est homici-
da,nec poterit,promoueri. Et facit c.Henri-
cus de cle. pugn. in duello nec in hoc distin-
guitur an alias esset facturus, vel ne, quo ad
irregularitatẽ, sed solum quo ad restõnẽ: qa
si alias erat facturus,non tenetur. ¶ Secun-
dũ.Occidens pro rebus saluãdis est vere ho-
micida,quo ad irregularitatẽ,& ẽm aliquos,
quo ad peccatũ,vt patet ex d.§.4. ¶ Tertium.
Et similiter occidens pro iniuria personali
propria, qñ fugere põt,homicida est, saltem
quo ad irregularitatẽ,sec.Ray. & Ber. Gofr.
tñ dicit,ꝙ clericus post pęnitentiã poterit in
susceptis ordinibus ministrare sine dispensa-
tione, sed non ascendere ad maiores. & ita
intelligit c. de his clericis l.dist.sed verius est
sec.Ber.Host.& Rayn.ꝙ nec in susceptis, nisi
ex magna dispensatione permittitur mini-
strare.Et quãuis dicat Zen. ꝙ euadit irregula
ritatem,si fuga erat vituperosa,& ad dedecus
licet non ad periculũ personę,tñ verius dicit
Pet.de Anc.ꝙ eã non euadit. Si verò fugere
nõ potest,nec euadere, nisi occidat,aut muti
let,sicut licitè laicus, & clericus occidit, aut
mutilat sine irregularitate, vt ĩ cle.vnica:eo.
ti.& sine peccato ita ꝙ p̃sbyter statim posset
celebrare, sec.Iò. de Lig. ĩ tra.de iusto bello.
& facit c.olim,el 1.de rest.spo.modò non fa-
ciat animo vlciscendi arg.c.2.eo. ti. & serue-
tur moderamen inculpatæ tutelæ, vt suprà
dictum est, Bellúm secundo. ¶ Quartum.
Occidens verò pro defensione personæ al-

terius iniuste occidendæ, quum aliter saluare non pōt, licet hoc facere possit sine peccato, tñ irregularis efficitur: no. in cle. vnica. eod. ti. Secus tñ de consulente alicui iustam defensio nem, si is, qui consilium accepit, contra verisi milem opinionem occidatur, quia est homicidium casuale cum exercitio licito rei.

14 DECIMO † quæritur, quid iuris de homicidio admisso est permissione? Et dico multa. ¶ Primū. Permissione cōmittitur homicidiū, non prohibendo cum prohiberi pōt. 23. qu. 3. non inferenda, & c. seq. & c. fi. quod licet glo. in d. c. non inferenda referat ad prælatos, tñ cum iura loquantur indistincte, dico ꝙ quantum ad peccatum in his, qui nec sunt prælati, nec eis ex officio hoc incumbit, distinguendum est, vt supra §. 6. quantum autem ad irregularitatem dico, ꝙ nunquam sunt irregulares, nisi forte dolose permittant de quo infra Homicidium 3. §. 1. & 2. ¶ Secūdum. Qui tractatum homicidij non reuelat ſm aliquos est homicida, nec sufficit, quod prohibuerit, vt refert Pan. in c. Petrus. eo. ti. Io. aūt And. distinguit, quia si dolose non reuelat, erit homicida, non aūt si non dolose. & placet Pan. ibi Sed tu dic, ꝙ quoties sine periculo suo, & suorum, & sine peccato obuiare potest, & non obuiat, siue ex mala, siue ex bona voluntate, agit contra dilectionem proximi, & mortaliter peccat: imo tenetur obuiare, etiam data pecunia, vt sup. §. 9. ¶ Tertium. Iniuriam passus ab aliquo, & audiēs suos parētes aut amicos velle se vindicare, nisi expresse prohibeat si homicidium sequitur, homicida erit, sec. gl. in d. c. Petrus. & Host. quia videtur assentire. & eodē modo intellige, quod erit mutilator.

15 VNDECIMO † quæritur, quid iuris de homicidio perpetrato cooperatione? Et dico multa. ¶ Primū. Cooperatione homicidium committitur, quādo. s. multi sunt æquales in facto, licet non oēs æqualiter operentur. Vnde dr̄ in c. sicut dignū §. 1. eod. tit. quod illi, qui ad capiendū aliquē animo feriendi aut occidendi accesserint, licet manus illi non imposuerint, s. oēs, tamē ex quo mors secuta ē, sūt homicidæ, & intellige in similibus puta, quia multi vulnerauerūt. de quo 23. q. fi. ¶ Secundum. Exhibēs præsentiā suā in bello iniusto, animando, consulendo, vel inimicis timorem incutiendo, homicida est, si ibi aliquis occidatur, sec. Pan. in c. significasti. eo. tit. Secus esset in bello iusto, & sup. Bellū. §. 2. & 3. & in c. petitio tua. eo. ti. iuncta gl. ¶ Tertium. Exhibens præsentiam suam vbi fit homicidium, est homicida & irregularis, si est prælatus ibi iurisdictionem habens, de exces. præla. ex literis. secus de alijs qui sunt ibi de curiositate.

16 DVODECIMO † quæritur, vtrum animatione incurratur homicidium? Et dico, quod sic; vt patet in c. sicut dignum eod. ti. quod tamē ibidem Pan. limitat. quando incitatio seu animatio est ad homicidium specialiter, secus si esset ad odiū in genere: quia nō teneret quis de delicto inde secuto. Et idem dicitur quando animatio est ad factum licitum. licet homicidium inde sequatur; sicut cum prælatus hortatur in bello iusto, vt viriliter pugnet, de quo supra Bellum. 3. §. 2.

17 DECIMOTERTIO † quæritur, vtrum homicidium committatur auxiliatione quando. s. non omnes sunt principales in facto? Et dico quod sic, vt in d. c. sicut dignum, vbi dicit Pan. quod præstans quodcunq; auxilium quantūcunq; modicum delicto committendo, teneē esse custodiendo vestimēta. Tñ vt bene intelligatur materia, distinguendum est: quia aut auxiliū præstatur ad perpetrandum factum legitimum, & iustum, ex quo tñ sequitur homicidium: & sic de tali homicidio non teneē talis auxiliator quo ad peccatum sed quo ad irregularitatem, si auxiliatus fuit directe ad homicidum, bene tenetur, secus si indirecte sicut dictum est de auxiliantibus pugnatoribus in bello. Aut præstatur auxilium, super facto illicito. ex quo sequitur homicidium, & sic homicida reputatur, quantumcunq. auxilium sit indirectum, sic loquitur d. c. sicut dignum. Similiter si auxilium præstatur super homicidio perpetrando siue iuste siue iniuste, irregularitas incurritur, si effectus sequatur.

RVRSVS de homicidio Secundo in quantum est casuale.

1 *Homicidium casuale quid sit, & quotupliciter sumatur. Et quando, & quib. tale imputetur.*

2 *Regula circa homicidium casuale, & fortuitum casum quando imputari debeat, aut minime.*

3 *Clericus si cum quopiam rixetur, atq. interim clerici parentes aut amici superueniant, qui cor rixatorem, occidat, an tale homicidium sit huic clerico imputandum, & an irregularitas contrahatur.*

4 *Clericus, aut alius magister, si discipulum verberauit, atq. exinde aut ipsius incuria, aut medici ignorantia moriatur an imputandum sit percutienti, & irregularitas inducatur.*

5 *Clericus diaconus cum alijs clericis ludens, falcem qua succinctus erat non posuit, an si alias: in eum insiliens mortale ex eo vulnus accepit, & interijt an irregularis fiat. Et quid si clericus ab alio ludi causa*

causa humi deiectis, gladio, quem ad latus habebat vulneratus occubuit.nu.seq.

7 *Clericus si porcos ex agro abacturus lapidẽ proiecit, ac puerum interfecit, an irregularis sit. Et ad eandem materiam irregularitatis 7. alia quæst. ex ordine sequuntur, vsque ad proximum num.*

8 *Medico, sub cuius cura infirmus præter ipsius volũtatem ac sententiam interijt, an imputandum sit, & sit irregularitas contracta, & promoueri non possit.*

9 *Phlebotomans aliquem sanitatis causa, an si phlebotumatus intereat, teneatur.*

10 *Infirmorum custodes aut seruitores, si vinum ministratum infirmis sit, aut in custodiendo negligentes fuerint, ex quo ipsis infirmis ex phrenesi, aut huiusmodi mors contigit, an teneatur.*

11 *Latronẽ res subreptas asportantem si rerũ dominus percussit, atq; inde in terram prolapsu surgere non potuit, quin & ab alijs superuenientibus occisus est, an imputãdum, & num sit irregularitas cõtracta.*

12 *Arborem cadens, nec omittens quicquam de contingentibus, an si arboris casu homicidium sequatur, irregularis fiat.*

13 *Amatoriũ poculũ propinans, ex quo mors præter ipsius propositum sequitur, an homicida & irregularis fiat. Et quid de occidente aliquem in ludo. Et qd si quis ab alio lapide proiecto, quem deuitare velit, in alium impingat, & ex hoc intereat.*

14 *Puer si porcinam abrumpendo turgidam vesicam, mulieri prægnanti abortus occasionem præbuerit, an homicidam & irregularis effectus sit.*

15 *Parentes in lectis filios proprios casu interimentes, an de homicidio teneãtur. Et ibidem, an leuissima culpa in homicidio irregularitatem inducat.*

16 *Animal habens, vtpote leonem aut ursum qui aliquem perimat an de homicidio teneatur, & irregularitas inducatur.*

17 *Milites ad sui defensionẽ iuris accersens, si inde aliquis perimatur, an de homicidio teneatur. Et qd de eo qui impulsus, vel ictum deuitans alium impellit, & occidit.*

18 *Puerũ ad flumen mittẽs, ac vt ab eo caueat admonens, si demergatur puer an irregularis fiat.*

1 HOMICIDIVM † secundò, inquantum est casuale, illud est quod fit præter intentionem & voluntatem, & dupliciter sumitur. Primò. s. large, vt est occisio hominis casualis: & est qñ cõtingit casualiter ꝑꝑ exercitium rei licitę adhibita diligentia: vt si reparans tectum positis signis in via submittens regulas interfecit stulte incidentem vltra signa: & hoc nullo modo imputatur ad peccatum, secundum S. Tho. 2. 2. q. 64. quia non est in se volitum, nec in sua causa. Et secũdò ꝓpriè vt est homicidiũ casuale: & est quando contingit casualiter propter exercitium rei illicitæ, vel ẽt licitæ nõ adhibita diligentia, vt si dictus reparator signa non posuisset, & hoc imputatur ad peccatũ & irregularitatẽ, quia, vt dicit S. Th. vbi sup. cõtingit, ꝙ nõ est per se volitum, & intẽtum actu volitum esse etiam intentũ per accidẽs, ẜm quod eã remouens prohibens dicitur per accidẽs, vnde ei qui non remouet quæ remouere debet, ex quibus sequitur homicidium, illud est quodã modo voluntarium. Quod dupliciter contingit, vel quia dat operam illicitæ rei, vel licitę quidem, sed non adhibita diligentia.

2 Ex † his possunt accipi regulæ decisiuæ omnium quæstionũ in ista materia. ¶ Prima. Qui dat operam rei licitę, & adhibet diligentiam quã debet adhibere, non tenetur de casu fortuito inde sequente, nec de aliquo alio. Nec probatur per c. lator, & c. dilectus filius, & c. ex literis. el 2. & c. significasti. el 1. & ca. Ioannes, & c. fi. extra eo. ¶ Secunda. Qui dat operã rei licitæ nõ adhibita diligentia debita, tenetur de casu fortuito sequenti. Hoc probatur per c. presbyterum. & c. cõtinebatur, ẜm vnum intellectum. & c. ad audientiam. extra eo. ¶ Tertia qui dat operã illicitæ rei, etiam si adhibeat oẽm diligentiã quã potest, tenetur de omni casu fortuito. Hæc probatur per ca. suscepimus, & c. de extero. & c. tua. & c. sicut ex literarum, extra eo. ¶ Potest addi quarta regula, ꝙ leuissima culpa ĩ homicidio casuali non inducit irregularitatem, vt patet ex ca. quæsitũ. de pœ. & re. & lectura Pan. Quã quidem regulã Sum. Ang. vr̃ intelligere vniuersaliter in omni homicidio. quod est absonũ, quia in uolũtario etiam nulla culpa inducit irregularitatem, vt patet in iudice iuste suspendente latronem. Et intelligit eam siue talis culpa sit in omittendo, siue in agendo, sed Summ. Ros. intelligit eam solũ in omittendo. Ego autem dico, ꝙ d. c. quæsitum. ex quo regula sumitur, loquitur quidem in omittendo, quia dicit, ꝙ homicidium filiorum a parentib. perpetratum illis imputatur, si sit ex procuratione vel negligentia studiosa, i. dissoluta, sec. gl. quæ proprie dolũ est ff. man. l. si fideiussor. j. responso. di. l. sæpe. & habet pro cõscientia. ff. de ædil. edi. l. cum lex. qualis est ignorantia Iudæorum, qui nolunt intelligere vt bene agant. 1. qõ. 4. §. vlt. non autem imputatur eis, si venit ex eorum incuria, quæ incuria est negligentia. clemen. quia contingit; de relig. do. & d. c. quæsitum negligentia

aūt eſt omiſſio eius quod debet & poteſt fieri. Dico ēt ꝙ Pan. vr̃ d.c. quæſitum. & dictam quartam regulam intelligere in omittendo, quia dicit d.text. procedere qñ ſine tactu vel tractu, ſm aliam literam, & alia procuratione ſequutum eſt, tñ vr̃ regula poſſe intelligi ēt in committendo, qñ datur opera rei licitæ: tñ quia in tali opere non poteſt eſſe culpa niſi omiſſionis, ſ. alicuius circunſtantię, tū quia irregularitas ſequitur homicidium ex vno humano ſtatuto, homines autem quod modicum eſt pro nihilo reputant, ſec. Phyſi. & multo magis quod eſt minimum: & maxime vbi quis operatur ad commodum occiſi: vt inf §.15. Igitur regula vera eſt in caſuali homicidio, primo omittendo, & ſecundo cōmittendo licitè ad bonum occiſi, & forte tertio committendo licitè ad bonum propriū, non autē committendo illicitè. inf. eo. §.23.

3 PRIMO † verò quæritur, quid de clerico rixante cum aliquo, quē ſuperuenientes parentes vel amici clerici occiderūt? Et dicit Pan. in c. Petrus, extra eo. ꝙ ſi clericus non fuit in culpa faciendo rixam, factum aliorum non eſt imputandum illi, per primā regulā. quod limita ſec. Hoſt. in c. ad audientiam. eo. tit. ſi prohibuit quantum potuit ſi autem fuit ī culpa, eſt irregularis per tertiam; ſi tñ tales interfectores non fuiſſent parentes vel amici clerici ſed inimici occiſi ſuperuenientes: non imputabitur clerico, ſecundum eum. Et diuerſitatis ratio eſt: quia primo caſu homicidium commiſſum eſt intuitu clerici, ſecundo verò caſu intuitu inimicitiæ, quæ erat inter illos. Sed intellige niſi illicita rixa fuiſſet cauſa, quòd iſti inueniſſent illum.

4 SECVNDO † quæritur, quid de clerico vel alio magiſtro, qui diſcipulum verberauit, ſi ille ex ſua incuria, vel ignorantia, aut negligentia medici moriatˀ? Et dicunt quidam, ꝙ ē irregularis per c. presbyterum. eo. ti. qd̕ ideo dñt, quia vix contingere poſſet, ꝙ ex leui caſtigatione, quæ ſola magiſtro concedit̄, quis ītereat. tñ alij melius dñt, ꝙ ſi iſte præceptor non exceſſit modum correctionis ſibi ꝑmiſſæ, & diligentiam adhibuit ne periculoſe percuteret, non tenet̄ de homicidio per regulā primam. Non obſtat d. ca. presbyterum: quia ibi percuſſio fuit in loco periculoſo. ſ. in capite, vnde presbyter ille non adhibuit diligētiam, licet daret operam licitæ rei, & ideo imputatur illi, etiamſi puer poſtquam conualuit, recidiuaſſet, ſec. gl. quod intelligo poſtquam cōualuit ſemiplene: ita ꝙ reliquiæ primæ infirmitatis cooperatæ ſunt ad mortem cum ſecunda ſuperueniente. Nec ēt obſtat c. ſi quis non iratus. 15. q. 1. vbi eſt iſte caſus, quia dicit ibi gl. tex. illum intelligi qñ percutiens exceſſit modum correctionis: Si quis autem alium percuſſerit vulnere non mortifero, dans tñ operam rei illicitæ, ſi ille moriatur ex imperitia medici vel incuria ſui, irregularis eſt, per tertiam regulam. Non obſtat glo. in c. exhibita: quia loquitur in caſu illius capituli. ſ. de puero lapidem iaciente, qui ſecundum Pan. ibi, non erat in culpa.

5 TERTIO † quid de clerico diacono, qui ludens cum alijs clericis falcem, qua accinctus erat, non remouit, ex qua alius equitaturus inſiliēs, mortale vulnus accepit, & expirauit? Et dico eū irregularem per ſecundam: quia licet operam daret rei licitæ, tamen diligentiam debitam non adhibuit: quia falcem debuit amouere, ex quo ludi cōſuetudinem ſciuit. Et ſi prohibuiſſet eum ne ſe equitaret, eſſet nihilominus irregularis, ſec. Hoſt. ꝑꝑ conſuetudinem ludi: tamen verius dicit Pano. ꝙ non. Et de hoc eſt caſus in ca. continebatur. eo. tit. & ibi. Pan. infert, ꝙ clericis permiſſus eſt ludus alleuiandi gratia. & gl. dicit ludum alias licitum clericis inter ſe, illicitum effici propter miſtionem laicorum.

6 QVARTO † quid de clerico, q̄ ab alio clerico ludo proiectus ad terrā illū grauiter vulnerauit gladio, quē habebat ad latꝰ, & occubuit? Et dicit tex. in c. lator. eo. ti. ꝙ nō eſt irregularis. Nec obſtat caſus præcedens, q̄ vr̃ idem eſſe cum iſto: quia pro conſtanti habere debemus, ꝙ iſte clericus habens gladium, nec dabat operam rei illicitæ, nec licitę cum culpa. Vnde gl. in cap. ad audientiam. eo. titu. quam approbat Pan. capitula cōcordans, dicit ꝙ iſte clericus in nulla culpa fuit: nec ipſe aliquid facit, ſed paſſus eſt tantum: & ſibi factus fuit, non ipſe fecit alteri inſultum, ſed alius in ipſum irruit: ideo caſus contingens ꝑ regulam primam non imputatur illi.

7 QVINTO † quid de clerico qui porcos de agro pulſurus lapidem iecit, & puerū interfecit? Et dico eum non eſſe irregularē per c. clerico. l. diſt. Sed intellige, ꝙ ſm gl. dabat operam licitæ rei. & adde, ꝙ diligētiam adhibuit circunſpiciendo: alioquin fuiſſet irregularis, per regulā ſecundā. Illud pro talib. aduertendū eſt, ꝙ ſec. Pa. in c. ex literis. el 2. eo. tit. qui proijcit aliquid ad locum inſolitum. & per quē q̄s tranſire nō cōſueuit, nō tenet̄ clamare, vt ī l. ſi putator. ff. ad l. Aqu. aliàs ſecus.

cus.& in c.fi.eo.ti. dicit, ꝙ clamãtes submissa voce, vel post casu cõtingentẽ nõ excusant̃, sicut plerũq; rustici ducẽtes multos post impactionẽ clamant, caue.¶ Sextò, quid de clerico, qui venando aut se exercendo iaculum proiecit, & aliũ casu interfecit? Et dico eum esse irregularem, etiã si diligentiã adhibuit, quia dabat operũ illicitæ resti.dist. is qui. arborẽ.§.si vero.¶ Septimò, q̃d de clerico qui cã libidinis fecit ad se venire ꝑgnantẽ per tectũ descẽsum parietis, & dũ rediret cadens ꝑ dictũ descensũ aborriuit? Et dico sec.Gul. de Lau.ꝙ est irregularis, quia dabat operã illicitæ rei.¶ Octauo. Quid de clerico vel alio qui ꝓ reb. suis recuperandis officium iudicis implorat, licet sciat pro certo, ꝙ sine sanguinis effusione recuperare non poterit? Et dico eũ non esse irregularem, sec.Io.An.& est tex.in c,2.eo.ti.li.6.modo protestetur, ꝙ non intendit sanguinis vindictam. Sed limita verum primò, qñ alio licito mõ recuperare non potuit, & sic intellige Vin. tenentem cõtrariũ: & secundò, qñ non mortem, sed recuperationem intendebat, quia si fuit intentio maculata, & subsequuta est mors, aut mutilatio irregularis est sec.Host.& sic intellige ca.ex literis.de exces.præl.& 23.q.5.c.2. & de pœn. dist.1.periculosè. Secundum prædictam etiã distinctionem dic, si furẽ capiens iudici tradat, & si post occisionem gratum habeat, nihilominus non est irregularis, quia lex promotionis factum requirit.15.q.1.c.fi. hic aũt non est factum proprium, vt patet, nec alienum proprio noĩe gestũ & consequenter ratum, quia contradixit.¶ Nonò, quid de sacerdote, q̃ pro ædificatione ecclesiæ vel domus aduocauit aliquem in adiutorium, qui casu interijt? Et dico eum non esse irregularem, si nihil de contingentib. omisit.eo.tit.cap.fi. ¶Decimò, quid de sacerdote, quo pro diuinis pulsante campanam, malleus cadẽs puerum interfecit? Et dico eũ non esse irregularem, si id fecit ex officio sacristæ, vel eius permissione, aut consuetudiue, quia quilibet sacerdos, vel clericus pro similib. poterat pulsare campanam: & diligentiam adhibuit. Secus si non fecit ex dicto officio, vel permissione, aut consuetudine, vt in ca.Io.eo.tit. Itẽ secus si non adhibuit diligentiã, vt quia fuit sacrista; & tintinnabulum diligenter non ligauit, per secundã regulã.¶ Vndecimò, quid de monacho, qui ludens pregnantẽ ẽt leuiter zona correptam, traxit, & abortiri fecit? Et dico, ꝙ est irregularis, per tertiam regulam, & per c. sicut ex literarum eo.tit. vbi Pan. dicit verbũ singulare, ꝙ in dicto casu si fuisset maritus eius, aut frater, vel persona coniuncta, & ludus fuisset leuis, mors non imputaretur illis, & sic concludit, quod ludus leuis etiã cum muliere prægnante, non est prohibitus si persona est honesta, & coniuncta, & tunc nõ imputaretur aborsus, qui monacho imputaret̃ quia vnus dat operam rei licitæ, alius illicitæ. Et idem dicendum est de ducẽte choreas cum prægnantibus si aborriantur: quia si est clericus, vel religiosus, irregularis est, ꝑ tertiam regulam. Secus de sæculari concurrentibus circunstantijs, quæ requiruntur ad licitas choreas, & hoc si saltatio sit lenis.¶ Duodecimò, quid de monacho, qui mulierem tumore gutturis curãdam, aperto tumore ferreo instr̃o, monuit, ne se vẽto exponeret, sed illa se exposuit & perijt? Et dico, ꝙ est irregularis, ẽt si de contingentibus nihil omisit, & idem si esset clericus, etiam in minoribus sufficienter beneficiatus, sec.Pan.in c. sñiam. ne cle.vel mo.per tertiam regulam & per c. tua.eo.ti.quia illicitæ rei idest, chirurgiæ operam dabat: quæ ars clericis interdicitur, vbi interuenit incisso, vel adustio, vt ĩ d.c.sñiam.

8 Decimotertio † quid de medico, sub cuius cura infirmus præter volũtatẽ interijt; Et dico, vt no.Pan.in ca.tua.eo.tit.ꝙ illi non imputat̃, concurrentib. quatuor. Primò, ꝙ illud officiũ non sit illi ꝓhibitũ exercere, sicut religiosis & clericis chirurgia, in c. non magnopere, & in d.c.sñiam, ne clerici. vel mon. Secũdò, ꝙ sit peritus ĩ illa arte. Tertiò, ꝙ exhibuerit omnem diligentiam secũdum artẽ. Quartò, ꝙ infirmum de his, q̃ sunt ægritudini cõtraria informauerit, alias teneret̃, de ętate & qual. ad aures. Adde tu quintò, quòd super his habeant probabilem scientiam, sec. Arc. Et sic non sunt irregulares, nec prohibentur promoueri, secus quando sunt imperiti, vel negligentes, & ex hoc probabiliter credunt, aut dubitant infirmus perijsse, vel membris esse destitutos.d.c.ad aures.

9 Decimoqvarto † quid de phlebotomãte aliquẽ causa medicinæ, si ille interiit? Et dicit Veru.ꝙ non tenetur, si erat peritus, & adhibuit diligentiam debitam, similiter si incidendus non habuit consuetam dispositionẽ membrorũ aut venarum, siue neruorũ: quia non tenetur in aliquo incisor, sec.Inn. nec est irregularis, si in hoc propter suam imperitiã nõ errauit, quia in hmõi potius casu quàm culpa creditur mors accidere.23.quæst.5.de

occiden-

occidendis. Et ideò physici, & chirurgici si erant periti, & nihil de contingentibus omiserunt, & habent super hoc probabilẽ scientiam, non prohibentur à promotione, quamuis mortui sint infirmi: secus si fuerunt imperiti, vel negligentes, & ex hoc probabiliter credunt, vel dubitant perijsse infirmos, vel membris deperditos, quia sunt irregulares. de æta. & qualit. ad aures.

10 DECIMO QVINTO † quid de custodib. aut seruitoribus infirmorum, qui vocauerunt, vinitorem, vel ad eorum petitionem dederunt vinum, vel non bene custodierunt, vnde ex phrenesi se occiderũt, vel huiusmodi? Et dico, ꝙ in omnib. hmõi sec. Veru. & omnes Summistas non debet quis de facili habere conscientiam scrupulosam, si bona fide fecit, nisi sit euidens culpa, aut negligentia dissoluta, adde secundum mentem eius, vel nisi daret operam rei illicitæ puta contra medici præcepta committens, & si eam habet, deponere dẽt ad consilium boni viri. Si autem fuit lata culpa, vel negligentia dissoluta, puta, si custos phrenetici, vel furiosi dimisit eũ, vt ipse iret ad ludendum in platea, vel alias dat operam rei illicitæ, aut ex nimia crapula vel ebrietate vigilare non potuit, maximè cùm deputatus esset ad custodiam infirmi. & certum sit, vel secundum medicorum iudicium probabiliter dubitatur, ꝙ inde mors sequuta sit, irregularitas contracta est, scd'm eundem Veru. qui per culpam intelligit commissionem per negligentiam verò omissionẽ. Et vr̃ velle, quod tenetur hmõi de culpa leui quæ est euidens, non de leuissima, & de negligentia graui, non de leui, qñ non est dissoluta. Magis enim ponderatur commissio, q̃ omissio, vt inf. §. 23. Et hęc procedunt, vbi custos nõ esset salariatus, sed custodiret ex pietate, vel obedientia. Idem dic de vertentibus infirmos, vnde frangitur apostema, vel anhelitus obturatur.

11 DECIMO SEXTO † quid de eo, qui latronẽ res suas asportantem percussit, ex qua percussione surgere non potuit, & sic est occisus ab alijs? Et dñt quidam indistincte, quòd est irregularis, quia illicitę rei operam dedit ex qua homicidium casuale secutum est: sed quia dictum est, ꝙ clerico pro rerũ defensione percutere licet seruato moderamine inculpatæ tutelæ, quod ẽt patet in c. significasti, el 2. eod. tit. ideo distinguo, quia si nõn ꝑcussit lethaliter, nec animo occidẽdi, nec modum excessit debitæ tutelæ nec debuit præcogitare, ꝙ occiderẽt ab alijs, nõ est irregularis, vt vr̃ esse casus in d. c. significasti. & facit. c. exhibita. eod. tit. & ff. loc. l. qui domũ in fi. & vr̃ sensisse gl. in c. de cætero. & in c. tua. eo. tit. Nec obst. d. c. de cętero, q̃a loquitur de causa propinqua homicidij, vt quis sit irregularis. Si verò percussit lethaliter, vel aĩo occidendi, vel modum excessit, vel diligentiã nõ adhibuit præcogitando, ꝙ verisimiliter poterat occidi, est irregularis, vt patet ex dictis.

¶ Decimoseptimo, quid de eo, qui latronem videns clamauit, ex quo clamore latro captus fuit, & occisus? Et dico, ꝙ homicida est, & irregularis. sec. Inn. & Hostien. & sequitur Pan. in d. c. significasti, el 2. eo. ti. etiam si non habuit animum ad mortem, quia debuit de homicidio cogitare, quod ex tali clamore cõmuniter sequitur, quod bene Pan. ibi limitat, qñ cõiter sequitur, alias nõ, ex quo aĩum nõ habuit ad mortem. Limita etiam si clamauit pro rebus, vel alijs, quia si pro salute suæ personæ clamasset, non est irregularis.

2 DECIMO OCTAVO † quid de eo, qui arborẽ cædit, nihil de contingentib. omittendo, circunspiciendo, & clamando fortiter & tempestiuè, & tñ homicidiũ sequit̃. Et dico, ꝙ si dabat operam rei licitæ, vt quia sua erat arbor, non est irregularis, per regulam primã, alias verò erit irregularis, per tertiam.

3 DECIMO NONO † quid de eo qui dat amatorium poculum, ex quo sequitur homicidium præter intentionem? Et dico, ꝙ homicida est & irregularis: vt not. Pan. in c. si aliquis. eod. tit. & faciat. l. si quis aliquid. §. qui abortionis ff. de pę. Et rõ est: quia dat operã illicitæ rei. secus si homicidium non sequitur, puta, quia fœtus nondum erat formatus, vt ibi gl. ¶ Vigesimo, quid generaliter de occidẽte aliquẽ ludo? Et dico, ꝙ si licitè ludebat, s̃m vnã circunstantiam ludi personarum, loci & tꝑis, & verisimiliter talis casus venire nõ debuit, non est irregularis: vt patet in c. lator. eo. tit. Et rõ est, quia dat operã rei illicitæ cũ diligẽtia. secus si ludat illicitè, vel diligentiaã ñ adhibeat, quia est irregularis, vt ex dictis regulis patet. ¶ Vigesimoseptimo, quid si quis in sequendo proijciat lapidem post aliquem ludens ad errorem, & illi volens lapidem declinare, impingat in alium lapipem, vel cadat, & moriatur? Et dicit In. in c. exhibita. eo. tit. ꝙ proijciens tenetur, si iactus lapidis fuit cã læsionis. & idẽ Abb. & Vinc. sed Pan. ibi hoc limitat, quia iactus potuisset grauem percussionem inferre, nisi alius fugisset, quia tunc

ludus

ludus fuisset noxius, ẽt in pueris, secus si percussio non potuisset esse grauis, vel si proiectio fuisset a remotis. hæc ex illo bene, quia intendit, ꝙ interuenit irregularitas, qñ ludus lapidum, qui alias licitus est pueris ætatis bñficio, redderẽt illicitus ex immoderato iactu.

14 VIGESIMOSECVNDO † quid de puero, qui frangẽdo turgidam vesicam porcinam, mulierẽ prægnantẽ terrore abortiri fecit? Et dico, ꝙ Inn. Abb. & Vinc. sentire vñr, ꝙ homicida sit, & irregularis. Sed oppositum bene tenuit Pano. qui ad esse irregularẽ non debet attendi q̃libet cã sec. gl. in c. de cætero. eo. tit. sed vt ibi dicit Pano. appellatione causæ propinquam, & non remotam intelligimus. Et facit. ff. ad l. Cor. de sic. l. nihil intereit. in gl. sicut non est homicida faber cultellum faciens. Vnde percutiens aliquem vulnere non mortifero non est irregularis, sec. Ber. in d. c. exhibita si ex imperitia medici, vel incuria, aut expositione ad labores, & sudores moriatur, si tamẽ quis animo nocendi faciat, aut minorem diligentiam adhibuit, consideratur etiam causa remota, secundum eundem Bern. in c. de cętero. & in c. presbyterum.

15. VIGESIMOTERTIO † quid de parentibus qui a casu proprio filios in lectis occiderunt? Et dico, si fuerunt in culpa graui, aut leui tenentur de homicidio, vt patet in glo. c. fin. de his qui propr. fil. occi. quia datur eis pro culpa graui pœnitentia septem, vel quinque annorum, pro leui, trium. Si vero nulli culpa præcessit, non tenentur, similiter nec si præcessit quidem, sed leuissima in omittendo, sec. Pan. de pœ. & re. q̃situm, qui ibi infert, ꝙ leuissima culpa in homicidio non inducit irregularitatẽ, qñ sine actu, & alia procuratione homicidiũ sequutum est, & idem dico si pręcessit culpa leuissima aliquid licitũ agẽdo, quia ex ea non esset quis irregularis. Quod verũ est indubitanter, qñ agitur aliquid licitum ad commodũ occisorum, vt sup. §. 15. de seruitorib. infirmorũ dictum est: imo nec si ageret quis rem de se licitã ad cõmmodũ proprium, vt ex quarta regula patuit. ¶ Sed pro his sciendũ est primo, ꝙ parentes filios tenellos apud se collocare non dẽnt, aliter sunt in culpa. 2. q. 5. consuluisti. qñ. s. id agunt gr̃a sui cõmodi, ne. s. plorẽt ad aures, aut ipsi frigeãt assurgentes ad cunas, vel hmõi, & eis imputatur homicidium ẽt pro culpa leuissima. secus vbi hoc agerent ad commodum filiorum puta, quia ita sunt pauperes, ꝙ eos pannis fouere in cunis cõtra frigora nõ possent, quia ex hoc non sunt in culpa: nec de homicidio tenentur, nisi alia culpa interueniat, quia duobus malis cõcurrentibus minus eligitur. 13. dist. neru. sed & si alia culpa interueniat, non tenẽtur, nisi sit grauis, aut saltem leuis, non autem si sit leuissima solum. Sciendum est secundo, ꝙ sec. Sum. Ang. verum est vniuersaliter leuissimam culpã in homicidio irregularitatem non inducere: sed Sum. Ros. non putat verũ. Vnde dicit, ꝙ dans operam rei illicitæ de se tenetur de omni culpa, etiam omittendo, & de omni casu, ẽt si diligentiam adhibuit, quod probat per capitula, suscepimus. de cętero, tua, &, sicut ex literarum extra eo. Dans vero operam rei illicitæ, si fuit in culpa ẽt leuissima committendo, tenetur de casu inde sequuto, vt dicit & probat per capit. clerico iacente, 50. di. & cap. presbyterum, & c. ad audientiam eo. tit. sed hoc non est verũ, nec probatur in capitulis, quæ allegant culpã fuisse leuissimam. Si vero fuit in culpa committendo, nõ incurritur irregularitas, & iste est casus d. c. quæsitũ, quia isti parentes dabãt operam rei licitę, tñ fuerant in culpa omittendo. ibi ex incuria. Sed adde tu iuxta quartam regulam, ꝙ ẽt omittendo culpa leuissima irregularitatem non inducit. ¶ Sciendum est tertio, ꝙ iura plus omissionis, quam commissionis tolerant culpam. pro quo facit theorica antea Barto. in l. quod Nerua. ff. deposi. de qua magnum festum Alex. de Imo. facit in l. si mora. ff. sol. matr. s. quod in omnibus contractibus, in quibus quis tenetur solum de dolo & lata culpa, tenetur etiam de leuissima in faciendo commissa supra eo. in princ.

16 VIGESIMOQVARTO † quæritur quid de habente animal, puta, vrsum vel leonem, qui aliquem interfecit? Et dico, ꝙ si non fuit in culpa, non tenetur de homicidio. Si vero fuit in culpa tenetur, & est irregularis: puta, qui erat ferox, & non tenuit ligatum, & hmõi. arg. c. qui arborem. & c. sæpe, dist. 50. & quod not. in c. de occidendis. 23. q. 5. quod Sum. Ang. reprobato Host. tenet indistincte verum quia forte dicta iura indistincte loquuntur, sed quia non loquuntur de causa remota, vt est in proposito, non venit nomine causæ in homicidio, nisi adsit malitia, vel diligentia minor, sec. Ber. vt supra. §. 22. ideo melius secun. Host. in c. ad audientiam. eod. titu. & Inno. hoc procedit, si interuenit malitia, vel lata culpa, vel sm̃ alios ẽt leuis, vt patet in Sum. Conf. lib. 2. tit. 1. q. 28. secus in leuissima. ar. l. 1. & l. fi. ff. si qua. pau. per regulam quartam.

VIGE-

17 VIEGESIMOQVINTO,† quid de eo, qui vocauit milites ad defensionem sui iuris, si aliquis ibi occidatur? Et dico, quod non tenetur ex homicidio, vt in d.c. de occidendis. 2. qu. 2. eadem causa c. Maximianus. & hoc, quia non est causa propinqua homicidij, secus si ipse occideres pro rebus aut iuribus suis, quia esset irregularis, vt dictum est, nisi defenderet suã personam. ¶ Vigesimosexto quid de eo, qui impulsus, vel declinans percussionem alium impellit, & occidit? Et dicit Hug. in c. sæpe, di. 50. ꝙ non est homicida, nec irregularis, nisi fecerit in fraudem, adde vel nisi potuit prę uidere, & aliter euadere.

18 VIGESIMOSEPTIMO,† quid de eo, qui puerum misit ad flumen, monens vt ab eo caueret: & submersus est? Et dico, quod irregularis est, vr̃ tenere Host. sicut & diaconus, qui falcem non remouit, de homic. continebatur. Sed hoc bene limitat Sum. Confes. si poterat rationabiliter de periculo cogitari. ¶ Vigesimooctauo quæritur, qui de eo, qui famulum corrigia gladium hñte verberans occidit? Et dico, ꝙ est irregularis, q̃a debuit probabiliter credere occisionem non remouendo cultellũ. extra eo. ad audientiam. Multos etiam casus, in quibus irregularitas, sine peccato contrahi potest, habes ti. seq.

RVRSVS de Homicidio tertio, quantum ad pœnam maxime irregularitatis.

1 *Homicidium quatenus pœnam, ac irregularitatem induxit duplex esse.*

2 *Regula quoad dijudicandum de irregularitate circa homicidas, sex sũt generales, de quib hic ordine.*

3 *Homicida num omnis irregularis fit. Et subinde, num per solam mortem, aut membrorum mutilationem irregularitas contrahatur. Et quid de iudice in mortis aut membrorum mutilationis causa, item quid de potestatis familia. Et ad hæc aliquot conclusiones subduntur.*

4 *Membrorum mutilator, aut debilitator, num omnis irregularis fiat. Et quid de mutilatis. Et an mutilatio membri homicidio, & quo ad quæ æquiparetur. Et quid si membrum non mutiletur, sed debilitetur, & quid si digitus truncetur, an irregularitas inducatur.*

5 *Mutilati, qui promoueri inhibeantur, & promoti deijciantur.*

6 *Homicidæ & mutilatores ab irregularitate excepti, de quibus hic, num aliquo casu irregularitatem contrahere possint, quinque dictis palam fit. Inuasorem occidens an efficiatur irregularis si mortem alias quidem euadere potuit, mutilationem vero nequiuit.*

7 *Iura de prælatis & clericis quantum ad irregularitatẽ cõtrahendã pertinet, quid specialiter cauerint.*

8 *Irregularitas ex mutilationibus, & occisionibus in bello factis, an inducatur, sex dictis resolutorijs expedit.*

9 *Quarta ex eo, quod clericis facultatem, ut bello intersint, concedit, an videat illis licere armis vti.*

10 *Casus circa irregularitatem vltra prædicta dubij duodecim, de quibus hic ordine.*

11 *Irregularitate homicidio contracta qualiter cum irregularibus dispensetur.*

12 *Homicidij pęna, num præter irregularitatem aliæ sint.*

1 HOMICIDIVM † tertium inquantum pœnam & irregularitatem inducit, est duplex, s. sumptum proprie, quod est occisio hominis iniusta, & cum peccato: & large, quod est occisio hominis ẽt iusta, & sine peccato. Et de vtroq; qũo in multis casib. irregularitatẽ inducat, in duob. priorib. titulis incidẽter dictũ est, vbi de eo quãtũ ad peccatũ agebat: nũc autẽ de vtroq. inquãtũ ĩducit pęnã, maxime irregularitatẽ, ex intẽtione dicẽdum est.

2 PRIMO † vero quæritur, quæ & quot sunt regulæ generales dijudicandi de irregularitate circa homicidas? Et dico, quod sunt multæ. ¶ Quartum prima hæc est: Nullus iudex, magister, aut doctor, in dubio debet aliquem irregularem iudicare. arg. de pœ. dist. 1 §. pen. ¶ Secunda. Quilibet in dubio se debet irregularem reputare, ut in c. ad audientiam. eo. ti. vnde in foro animæ, maximè qñ aliquis de hoc non est infamatus, debet suæ cõsciẽtiæ relinqui. vt in c. ex literis. eo. tit. Et has duas ponit Host. in d.c. ad audientiã. Et sic putat, ꝙ in foro contentioso, vbi agitur ad pęnam. non debet quis in dubio reputari irregularis secus in foro animæ, ubi agitur ad imponendam pœnitentiam, de quo Pan. in d.c. ad audientiã. ¶ Tertia. Ad incurrendã irregularitatẽ ex homicidio necesse est interuenire factũ; vel præceptũ, vel consiliũ, vel defensionẽ, vel cooperationem occidẽtis. Et hanc ponit Inn. in d.c. ad audientiam. Sed attende, ꝙ ad consiliũ reducitur aĩatio, & ad cooperationem auxiliatio. Igitur homicidium mentale nunq̃ irregularitatẽ inducit, quia lex promotionis factũ requirit. 15. q. 1. c. vlt. Sed intellige factum proprium vel alienũ, in quo quis participat verbo vel signo æquiualenti, ut in pcepto. & ratihabitione: similiter nec homicidium permissionis, ẽt cum quis sine periculo posset liberare, & delectatur de morte, nisi fortè sit prælatus aut dominus. ut inf. §. 5.

¶ Quar-

¶ Quarta. Causam homicidij, quæ irregulari
tatẽ inducit, oportet esse propinquam. ff. ad l.
Corn. de sic. l. nihil interest. Secus de causa
remota seu occasione, quia non ideo est ho-
micida faber, quia cultellum fecit. de homi.
tua. quod sec. Ber. limitatur de causa remota,
nisi quis animum habuerit nocendi, aut mi-
norem adhibuerit diligentiam, vel non co-
gitauit quæ debuerit cogitare. eo. ti. presbyte
rum. in fi. ¶ Quinta. Infans occidens non est
irregularis, nisi sit doli capax cle. furiosus. de
homic. & no. Pan. in c. 1. de delic. pue. & Ioan.
And. ibidẽ. & similiter dic de furioso. pro quo
facit l. 1. C. de fal. mo. ¶ Sexta. Quantum ad
irregularitatem contrahendã nõ est in iure,
vel cõi doctrina Canonistarũ iuenire dñiam
inter laicum & clericum, sed vbicunque irre-
gularis est clericus, est & laicus, & ecõtra: ex
cepto homicidio casuali, vbi aliquando est ir
regularis clericus, & non laicus, & econtra:
quia aliquid est illicitum clerico, & non lai-
co: vt mercari & ludere ludo clerico interdi
cto, vel mederi: & econtra, vt celebrare diui-
na. Vnde si ex mercatione clerici sequatur
occisio adhibita diligentia est irregularis: nõ
autem laicus. Quatuor aliæ regulæ habentur
sup. Homicidium. in f. in prin.

3 SECVNDO † quæritur, vtrum omnis homi
cida sit irregularis? Et dico multa. ¶ Primum.
Oĩs occidens aut mutilans post baptismum
per industriam & voluntariè etiã sine pecca
to est irregularis: vt not. in c. 1. de hom. & ibi
patet per text. & non solùm promoueri non
potest, sed etiã promotus est perpetuò depo
nendus, extrà eo sicut dignum d. l. si quis vi-
duam, ẽt si interficiat Saracenum vel paga-
num dist. 50. c. clericum. Et hoc siue occidat
cum peccato, siue sine peccato, siue per se si-
ue per alium, mandato, consilij, defensione,
permissione, cooperatione. aĩatione, & auxi-
liatione. Vnde in causa mortis aut mutilatio-
nis irregularis est iudex etiam iustè ꝓcedẽs.
dist. 6. aliquantos. & accusator ac testis nota-
rius sñiam scribens aut proferens vel atten-
tationes scribens aut legens, dum publicant̃,
vel scribens aut dictans literas pro vindicta
sanguinis, aduocatus quoq; contra reum vel
pro reo si cum effectu accusator subijciatur
talioni: assessor etiam & quilibet alius officia
lis: vt no. in d. ca. aliquantos. & per totum ex-
trà, ne cle. vel mo. c. sñiam. & glos. in summa.
Pis. 15. Si tñ effectus non sequatur, nullam in-
currunt irregularitatem etiam ẽpalẽ, vt dicit
Veru. vt expresse dicit Pa. in d. c. sententiam.
& in ca. clericis. ne cler. vel mo. vbi facit pul-
chram theoricam, ꝙ per solam mortem aut
membrorũ truncationem quis irregularita-
tẽ incurrit: secus si alia sanguinis vindicta se-
quatur: vt in ca. si aliquis. de homi. dicit, ꝙ ex
sola voluntate nunquã est aliquis irregularis,
quod ẽt tenet Gof. quod indubitanter tene,
quantumcunq; quis morte attentauerit: nec
Verue. dictum aliquo iure cauetur gl. quoq;
in c. periculose: de pę. dist. 1. dicens talẽ irre-
gularitatem, intelligitur sec. Pau. de irregu-
laritate consequente peccatum, non dispen-
sabili. ¶ Secundum. Item sunt irregulares oẽs
de familia rectoris associantes pro defensio-
ne malefactorũ ad mortem, equestres vel pe
destres, & trahentes malefactores ad chordã
si inde fatetur, & occiditur: excepto tñ inqui
sitionis negotio. Similiter q acuit vel defert
securim vel aliud occisionis instrumentũ: vel
portat scalas vel funes pro aliquo suspenden
do: quia horum quilibet dat causam propin-
quam morti, vel in ea cooperatur. d. c. si quis
viduam. dis. 51. Secus de faciente gladium vel
funes ad omnem vsum, non ad mortem, sed
casu inde sequitur, 13. quæst. 5. de occidendis.
Tertium. Similiter est irregularis, qui aliquid
facit vel dicit vt oĩno moriturus citius mo-
riat̃, si hoc est certũ: puta voluit infirmum, vt
citius moriatur: dicit decapitando vt caput
ponat ad cippũ: & hoc citius ponit: vel dicit
satelliti, vt securim aptet ne pluries feriat, &
fit, & hmõi. arg. d. c. si quis viduã. Et gñaliter
oĩs homicida & mutilator voluptarius, etiã
si occisus vel mutilatus sit paganus. di. 50. cle
ricũ. excepto eo qui hæc ob defensionẽ suæ
personæ facit, cũ aliter euadere non possit: &
furioso infante ac dormiente, qui nõ sunt ir-
regulares, vt in cle. vnica. eo. tit. Et quod di-
ctũ est de infante, Pet. de Anc. dicit verũ etiã
de maiori septennio, si non sit doli capax. Qđ
etiam dictum est, non esse irregularem eum
qui occidit se defendens. S. Tho. 2. 2. q. 64. dicit
esse falsum: quia tunc non emanauerat d. cl.
Excipitur etiã ab irregularitate is, qui est ho
micida permissione. s. non obuiando cũ pos-
sit: ẽt si de homicidio delectetur, ẽm Arch. si-
cut ẽt non est irregularis medicus permittẽs
infirmum mori, nolens illi mederi: & diues
dimittens pauperem fame perire. 15. q. cap. si
quis non iratus. inf. §. 5. partic. 5. ¶ Quantum.
Omnis ẽt homicida à casu irregularis est in
casu, in quo illi imputatur homicidium, ẽm
Doc. si culpa sit grauis, aut saltem leuis, iux-
ta dicta sup. in prin. tit. prioris. aliàs non.

TER-

4 Tertio †quæritur, vtrum omnis mutilator & debilitator membrorum, seu mutilatus & debilitatus irregularis? Et dico multa. ¶ Primum loquendo quantum ad mutilãtes. Nulli seipsum mutilari licitum est: vt sup. Homicidium 1. §. 1. particula. 1. dictum est, & qui se mutilat ex in patientia, vel credens se Deo præstare obsequium, puta vt caste viuat, nihilominus à promotione repellitur, & deijcitur promotus. de corp. viti. significauit. q̃a talis homicida sui iudicatur. distin. 45. si quis occiderit. & distin. 33. maritum. Si vero quis se vel alium mutilet, quia membrum est corporis corruptiuum, non peccat secundum S. Tho. 2. 2. q. 63. nec est irregularis, nisi ex mutilatione inducat deformitas vel impotentia ad ordinis executionem. vt in Sum. Confess. lib. 2. tit. 1. q. 43. ¶ Secundum, mutilatio membri extra casum infirmitatis quo ad peccatũ mortale, irregularitatem, & dispẽsationem, pacificatur homicidio, secundum notabilem glo. in clem. vnica. eo. ti. & facit cap. aliquantos dist. 51. cum multis alijs ibidem. & ca. clericis, ne cler. vel monach. & cap. in archiepiscopatu. de rap. & ca. is qui de homic. libro 6. Non tamen quælibet mutilatio irregularitatem inducit, secundum Cardin. post Land. in d. clem. vnica. sed solum cum mutilatur aliqđ de principalibus membris, & secũdum Pan. in cap. qui cle. vel vo. sed effusio sanguinis nõ inducit irregularitatem. vide infra, particula 4. Ex his autem patet, quòd de mutilatore distinguendum est vt de homicida quantum ad irregularitatem, vtrum scilicet mutilauerit sponte vel à casu: & si à casu, vtrum dando operam rei licitæ vel illicitæ: & si licitæ, vtrum adhibita diligentia vel ne. ¶ Tertium. Si membrum non mutilatur, sed debilitatur, non inducitur irregularitas, secundum Pan. in cap. de diacono. qui cler. vel vo. & idem dicit in cap. clericis. ne cler. vel monac. argu. 1. quæst. 1. sicut vrgeri, quia licet membrum debilitatum sit quasi inutile quo ad operationem, tamen valet saltem ad decorem: & in penis facienda est mitior interpretatio: & ↄ concor. secundum eum Cal. & similiter Gaspar. in d. cap. de diacono. Sed hoc limita primò per cle. vnicam eodem. titu. & per ca. qui percutit. 23. quæst. vlt. quando debilitatio nõ est totalis, sed stat vsus eius aliqualis: vbi autem ex toto debilitatur, & inutile operationi penitus reditus, inducitur irregularitas. per id quod not. Cyn. in authen. sed nouo. C. de ser. fug. Vnde Bartol. in 2. ff. de pub. iud. in fi. dicit, ꝙ mutilatio proprie est quando mẽbrum læditur, ita ꝙ suum officium exercere non potest, quod probatur in l. idem Ophilius in princip. ff. de ædil. edi. truncatio vero quando ex toto abscinditur. & idem Pan. in cap. cum illo. de sent. excom. ꝙ mutilatio & truncatio, vt diuersa ponuntur in d. clement. vnica & dicitur truncatio totalis abscissio siue diminutio membr. mutilatio vero quando in totum membrum non abscinditur, sed ex ꝑcussione impeditur eius officiũ: & vtraque, inquit, irregularitatem inducit. Limita secundò secundum Gul. de Lau. in suo sacramẽtali, si membrum debilitatum sit de principalibus, & de his quæ redderent hominem deturpatum, & inutilem, scilicet penitus pro diuinis officijs exercendis. Vnde si quis alterius faciem sic deturpet, vt propter scandalũ sit inhabilis ad promissa, credit eũ irregularem. licet ille vere non sit mutilatus. & idem si maculam vel aliud impedimentum faceret in oculo, etiam sine eruditione. ¶ Quartum. Truncatio digiti non inducit irregularitatẽ, s. in truncante, sed principalium membrorũ, secundum Car. post Lau. in d. clem. vnica. alleg. c. 1. de cle. pug. in duel. quod loquitur de membro, quod membrum propriè & strictè sumendo est pars corporis habens officium separatũ & distinctum, secundum Bart. & Io. de Imol. in l. 7. ff. de pub. iud. in fi. sicut manus ad palpandum, & pes ad ambulandum. facit c. singula. dist. 89. iuncta gl. & text. in d. c. sicut vigeri. & in auth. prædicta, sed nouo. digitus autem non est membrum, sed pars membri, vt in l. non sunt liberi. ff. de stat. ho. & d. l. idẽ Ophilius, quod limita, nisi digitus esset pollex vel index. ar. dictorum supra, particula 3. quia horum vsus est in ministrando necessarius: & consequenter horum priuatio reddit penitus inutilem.

5 Qvintvm. † Quantum ad mutilatos autem glos. summa. distin. 1. sic dicit. Sponte, adde, & sine causa vitiati in quocunque membro repelluntur à promotione, & deijciuntur iam promoti: vt infra. eod. pœnitentes. sunt. n. homicidæ. inf. eo. si quis. & c. qui partem. Si autem casu vitiati sunt corpore, s. ab hostibus inuiti, vel propter ægritudinem voluntarij, siue a medicis, non obest eis, extra eod. si quis a medicis. Si autem alias sunt vitiati, s. nec propria nec aliena voluntate: aut ipsi insistebant operi illicito, & repelluntur: aut illicito, & sic si vitiati sunt in minimis membris siue occultis, nõ repelluntur à pro-

mo-

motione,extra eo.qui partê. & c. eunuchus. Sed si in magnis & manifestis, non promouentur: vt infra eo. si euangelica.Si ergo aliquis in principalib. membris, s. in oculo vel manu habet enorme vitium,nô promouetur. secus si modicum, & quod non generet scandalum:vt extra,de cle.ęgro.vel debi.presbyterum.extra de corpo.vit.c.1.& 2.hæc ibi. de quo vide etiam sup. Corpore vitiatus. §.1.& 2.limita vt supra.

6 QVARTO † quæritur vtrû homicidæ & mutilatores,qui ab irregularitate supra excepti sunt.s.sui defensor,infans,dormiens,& furiosus, & ſm aliquos eadem ratione ebrius, aliquo casu contra hanc irregularitatem? Et dico multa. ¶ Primum.Qui potuit quidem vitare mortem,sed non mutilationem,occidêdo inuasorem, sec. Lap.irregularis efficitur. Sed verius Card.in d.clem.vnica sensit,quod non:quia ibi mutilatio & occisio æquiparantur quantum ad irregularitatem incurrendam: & sic debet esse idem quo ad illam euitandam. & hanc opinionem tenet:quia in iure mutilator appellatur homicida, vt dist.45. si quis absciderit,& di.34.maritum.Qui tamê potuit euadere mutilando inuasorem,si occidat, est irregularis, quia deest moderamen, nisi occiderit præter intentionem adhibita diligentia. ¶ Secundum. Qui fugere quidem potuit, sed fugendo se periculo exposuisset, puta quia probabiliter dubitat de casu aut velociori cursu insequentis, qui ex fuga audacior factus facile percussisset occidendo aut mutilando postposita fuga non est irregularis:quia periculo tali se exponere non tenebatur:cum qualitas temporis,& loci non patiatur plenius deliberandi consilium. ff. de exerci.libr.1.Tertium. Qui occidit aut mutilat,aliter quidem euadere non potens,sed ad hoc ex illicito opere deductus: puta quia noctu deprehensus est cum muliere, vel iuit ad iniustum bellum,& huiusmodi: videtur irregularis per regulas supradictas, quia dabat operam rei illicitæ:& consequenter imputatur illi homicidium sequens. Et hoc tenere vr̃ Asten.lib.1.titul.25.quam opinionem credo veram:vbi iste licite impugnaretur: & côsequenter illicite se defenderet,ut quia capit̃ iuste a ministris iustitiæ pro maleficio, sed falsam, vbi impugnaretur illicite, & consequenter licite se defenderet: quia iura excipientia ab irregularitate homicidij voluntarij se defendentem. de licita defensione intelligenda sunt: quia vbicunq. in homicidio effectuali est peccatum, est & irregularitas, & non ex conuerso: vnde vbi est illicita defensio,ibi est irregularitas.

¶ Quartum. Quantum ad eum qui dormiens occidit.Bartol.in l.pœnas.ff.de parricidijs. distinguit: quia si hoc sciebat sibi euenire, debuit præuidere vt iaceret solus, vel nemo esset in camera:aliter est ĩ culpa,& propter culpam tenetur: sicut putator arboris, qui non admonuit trãseuntes.ff.ad l. Aquiliam.l.si putator. Si vero hoc non sciebat sibi euenire, parcitur illi, quia dormiens æquiparatur furioso: vt l.1. §. 1. de acqu.pos.furiosus autem non tenetur:ergo &c. hæc Barto.& sic secundum eum, non est irregularis. Et si ideo sic in nocte somniauit: quia in die sic cogitauit: distinguunt quidam a simili:quia aut sine culpa sua fuit lacessitus:& tunc non tenetur,cum sit vitium naturæ. alias secus d.l.pœn.¶ Quintum. Ebrius si occidat vel mutilet secundum Matth.Zen.& Cardin.in d.cle.est irregularis: quia si Papa voluisset eum excipere, hoc expressisset.

7 QVINTO † quæritur,quid tradiderint iura specialiter de prælatis, quod clericis quantû ad contrahendam irregularitatem? Et dico multa. ¶ Primum.Episcopus vel alius prælatus habens iurisdictionem temporalem debet constituere iudicem sæcularem, qui audiat causas præcipue sanguinis, cui præcipere potest, vt vnicuique iustitiam faciat. & ei interroganti quid agêdum in tali casu, qui.s. meretur causam sanguinis, rñdere potest ꝗ peritos consulat, & caueat ne propter suam respôsionem directam vel indirectam ille intelligat, ꝗ eum debeat sanguine punire sec. Rayn.quia si ex tali responsione reus occideretur vel mutilaretur, esset irregularis. Potest etiam talis prælatus delegare alicui etiam specialiter super aliquo maleficio, puta homicidio in sua iurisdictione commisso, vt inquisita veritate iustitiam exequatur: & si ille exequatur,vt occidat,non propterea ille prælatus est irregularis,extra. in cle. vel mo. eps lib.6.¶Secundum. Prælatis ecclesiasticis licitum est, ob defensionem rerum ecclesiæ vel fidei inuocare contra violantes brachium sæculare,& hortari tales, non quidem ut occidant,mutilent,aut vulnerent, quia hoc esset directe ad homicidium prouocare:sed ut ecclesiam vel patriam liberent: & terrã ab infidelibus occupatam reducant ad Christum regem, super quo ecclesia magnas facit remissiones, & si hinc inde aliqui occidantur,

non

non imitatur prælato:ſed peccaret, niſi contra tales ſe opponeret.23.q.5. de occidendis. 2.q.7.igitur.& c.ſcire.& c. omni. & c. hortatu.& c. vt pridem. Pertinet ẽt ad clericos diſponere & inducere alium ad bellandum legitima bella & intereſſe bello, licet manu propria bellare non debeat, & iuſte pugnantib. ſpiritualiter ſubuenire ſuis, & exhortationibus, & abſolutionibus, ſec. S.Tho.2.2.q.40. ¶ Tertium Prælati, & alij, qui interſunt vindictæ ſanguinis, ſec. Aſten. non ſunt irregulares, niſi, ad hoc dederint cõſilium, auxilium, vel fauorẽ, uel niſi interſint tanq̃ præſtantes authoritatẽ: vt patet in c. ex literis. de exceſ. præl. vbi tñ Pan. tenet, ꝙ ſunt irregulares illi qui habẽt iuriſdictionẽ ibi exhibendo pñtiã ſuam: quia opem videntur præſtare. diſt. 50. ſi quis viduam. nõ autem alij p̃lati, licet grauiter peccent facientes contra cap. ſententiam. ne cler. vel mona. Sed dico ꝙ nec illi, nec iſti ſunt irregulares ex hoc ipſo, quod sũt pñtes: ſed ſi ex pñtia faueant: nec peccant, niſi ad ſint ex cauſa iniuſta puta curioſitate: ſecus ſi ex pietate aſſociando occidendum vel mutilandum ne deſperet. ¶ Quartum. Clericus reſpõdens iudici, ꝙ pro tali crimine debetur pœna mortis, ſec. Pan. in d.c. ex literis. poſt Hoſt. eſt irregularis, ſi crimen imminet puniendum de præſenti, & ex ſuo cõſilio generali vel ſpeciali ſequatur homicidium d.50. ſi q̃s viduam. non aũt ſi ex ſua reſponſione homicidiũ non ſequatur: vt quia iudex erat diſpoſitus omnino occidere: & iſte interrogatus fuit a quodam alio, & hmõi, ſimiliter nec qñ crimen non imminet puniendum de pñti, quamuis rñdeat, ꝙ mereatur mortem: & ſic intellige gl. in d. cap. ex literis. ¶ Quintum Prælati, & alij iudices non liberantes ab iniuſta morte cum pñt, aut non paſcentes fame moriturum, ſec. Veru. licet peſſime faciant, non ſunt irregulares, quia lex promotionis factum requirit, 15.qu.1. ſi quis non iratus, ſed tñ alijs melius vr̃, ꝙ ſint irregulares, qñ eis de iniuſta occiſione conſtat ſi effectus ſequat̃. ar. de homic. Petr. & de ſim. Matthæus. quia in iſto caſu non ſolum eſt omiſſio, ſed etiam commiſſio, ſicut & in dictis iuribus patet. pro quo facit, quod not. Aſten. li.6. tit.14. ꝙ tales non ſunt immunes a culpa homicidij, allegans c. ſicut dignũ §. illi autem. de homi. arg. d.86. facientis, & 23. q.3. non inferenda. & ca. qui poteſt. Imo licet ſolus iudex ad hoc ex præcepto teneatur. 23. q.5. qui malos. & q.4. forte conſilium tamen ſanum eſt, ſec. Gof. & Hoſt. quod etiam priuatus hoc faciat, ſi hoc ſine ſuo periculo poteſt, propter iura præmiſſa. ¶ Sextum Clericus tradẽs latronem iudici ſæculari cum proteſtatione, quod ſanguinis uindictam non intendit ſed tm̃ rehabere ſua, non eſt irregularis, ſi ille iuſtitia exigente, imo etiam cõtra iuſtitiam ſec. gloſ. occidatur, extra eod. prælatis libr.6. nec obeſt ſi clericus ad conuincendum laitonem ſigna dediſſet: cum licite eum tradat conuictum ad conuincendum. Sed tñ prædicta limita primo ſi expreſſe proteſtetur, ut ſup. ſecundo, ſi mortem non intendebat: tertio ſm̃ aliquos, maxime Arch. ſi aliter hr̃e non poterat. Vnde ſi ſua intentio erat maculata, irregularis eſt, ſi occiſio vel mutilatio ſubſequatur. Similiter ſi peracta occiſione lætatur, & habeat ratum ſec. Hoſtien. ut recitat Aſt. vbi ſup. ratihabitio retro trahit̃, & mandato ęquiparatur, q̃ in maleficijs generaliter attendit̃. quod Aſten. limitat ſi gaudeat de morte perſonę. ſecus ſi de punitione maleficij compatiendo perſonæ. ¶ Septimum. Si clericus ſcribat ꝙ aliquis capiat̃, & ex captione ſequit̃ mors aut mutilatio ipſo ignorante factum & cauſam, ſec. Hoſt. vr̃ irregularis: quia ſuſpicari debuit ſic poſſe euenire: quod non eſt dubiũ ſi ſcribendo fuit in culpa, vel ſine diligentia. ¶ Octauum. Clerici cum alijs trahentes ad manganellos, vnde aliquis ſcitur aut probabiliter creditur occiſus: dicit Ver. quod melius eſt tenere certum, ut ſint irregulares. & hoc vr̃ tutius etiã in bello iuſto. licet alij dicant, ꝙ licet eis turrim aut muros impetere machinis, & ſuffodere, licet nõ perſonaliter pugnare: & ſi inde præter eorum intentionem eueniat homicidiũ, illis non imputari. ¶ Nonum. Clericus benedicens aquam feruentem, vel ferrum candens, vel pugiles, irregularis eſt, ſec. Rayn. ſi mors ſequatur: quod Rodo. dicit tutius tenere. Decimum. Pręlati, qui ſubditos quantumcumq; grauiter delinquentes incarcerant cum tanta afflictione, quod paucis diebus moriantur, ſunt irregulares, ſec. Ioan. de Lig. in cl.1. de pęn. rem. Vnde dicit, quod carcer non debet eſſe nimis crudelis, nec eorum vita tantum attenuanda, ꝙ paucis dieb. veriſimiliter moriantur, ſed debent pane & aqua ſuſtentari, ſicut vult. c. nouimus. de verb. ſign. & ſequitur Pano. in c. cum non ab homine de iud. Vide etiam §. ſeq. partic.4.

8 SEXTO † quæritur quid iuris de occiſione & mutilatione, quæ fiunt in bello? Et dico multa. ¶ Primum. Exiſtens in bello iniuſto vbi occiditur aliquis ab aliquo licet ipſe

non

non occidat,est irregularis ipse, & quicunq; est ex parte iniuriantiũ, si illuc iuit vt bellantibus pstaret auxiliũ,consiliũ,vel fauorem,& multo magis vt aduersos læderet, sec. Host. & Inn.in c.petitio.de hom. Secus si causa pacificandi,vel alia causa iusta iuit.arg. a cõtrario sensu in ca.quantum.dist.50. & cap. presbyterum,de homicid. tamen sec. Ray. Rod. & Gul.cũ prædictis poterit per epm dispensari.¶ Secũdum. Existentes in bello iusto ex parte se defendentium, sunt oẽs irregulares si occidẽt:nisi in casu quo aliter euadere non possunt,alij vero qui nec occidunt, nec mutilant,nõ sunt irregulares, licet ibi multi occidantur. Et si percutiant aliquos,qui deinde occidantur ab alijs,dicit Arch.ꝙ sec. Inn. & Host.non sunt irregulares,dummodo non prouocauerint eos,extra.eo.significasti.el 2. & hoc sec. Inno. nisi percusserint animo occidendi:de quo videtur casus in d. ca. significasti,qui essent irregulares etiam si non percussissent lethaliter. Imo licet clericis alios hortari ad bellũ, si sit cõtra rem publicã aut ecclesiã vel catholicã fidem,non tñ arma sumere:vt sup.Bellum 3.§.2.Vnde Pan.in c. vlt. & penul.de cle.percusso.refert & sequit̃ Ho. tenentem,quòd clericus præstans opem oppressis vel obsessis iniuste, q. adiuuans eos, q. repellunt iniuriam proiiciendo, lapides, & hm̃oi dummodo ipse neminem occiderit nõ est irregularis.Sed ista intellige quando quis certus est se nec occidisse nec mutilasse.¶Tertium. Secundum Rayn. omnes existentes in pugna,in qua aliqui sunt, occisi vel mutilati,sed nescitur a quibus, censentur irregulares,& qui sunt ex parte iniuriantium: & qui ex parte iniuriã recipientiũ, si illis erant clerici:& si illicitè mouerũt arma dist.51.si quis post.Sed Arch.23.q.vl.c.vlt.dicit hoc dictum Rayn.ab aliquibus intelligi, qñ clerici erant in culpa,quia si defenderent se vel socios necessario, licet aliquis a defendentibus sit occisus ex alia parte reliqui, qui nec interfecissent,nec interfectores iuuassent,nõ sunt irregulares,licet habuerint occidendi volũtatẽ, quia lex promotionis factũ requirit. Sed melius est vt dictũ Ray.indistinctè capiatur, qñ quis non scit se non occidisse vel mutilasse: quia in dubiis debemus tenere tutiorem,de spõ.iuuenis,& de hoc in simili.inf.§. seq.par. 3.¶ Quartum.Clericus in bello fauorẽ præstans suis partibus cõfortando quo securius pugnent,aut incutiendo hostibus terrorem, est irregularis,sm̃ Inn. si bellum est iniustũ,

& mors inde sequatur:secus si est iustũ. Item secus si iuit ad bellũ iniustũ causa pacificandi,vel ex alia iusta causa,modo absit dolus, & lata negligentia,sm̃ eundem Innoc. & Host. si vero iuit ad iniustum bellum ex iusta causa,& ad sui defensionẽ cogatur occidere vel mutilare,dic vt sup.§.4. part. 3.¶ Quintum. Quãtum ad clericum ministrantẽ arma pugnantib. quorum nomine veniunt etiã fustes & lapides.ff.de verb.sig.l.armorum. Quidam distinguũt inter ballistam,& alia: quasi ipsa nunquã licite concedatur in bello: quia prohibetur ars sagittãdi:extra, de sagi.art.sed tamen non distinguendũ:quia gl. ibi quã sequitur Pan.restringit tex.qñ bellum iniustũ est, vt patuit sup. Ars. §.3. Clericus ergo ministrans ballistam,ensem,lanceã,& generaliter arma pugnantib.& irregulari, aliquo occiso vel mutilato ab illis, si bellũ sit iniustum,sm̃ oẽs,ẽt si ad defensionem ministrasset: arg. d. ca. ad audientiam,& c. Ioannes,& c.sicut dignum,& c.fi.eo.tit. Si vero bellum sit iustũ, sec.Host.& Inn.in c.sñiam,ne cler. vel mon. & Dir.libr.3. non est irregularis concurrentibus duobus: primo, ꝙ nõ ministret vt occidant,sed vt se & sua defendant: secundo, ꝙ credat illum,cui ministrat, non velle aliquẽ occidere,sed & se & sua defendere. Sed sc̃dm eundem Host. tutius est dicere,ꝙ sit irregularis,& sic tenet Veru.& Arc. Vnde indistinctè dicendum est,tale esse irregularem in bello iusto & iniusto: quia non licet clerico ministeriũ immediatũ in mortẽ alicuius præbere.de pœn.quod in dubijs.¶ Sextum complectens multa. Qũo & qñ bellatores maximè clerici efficiãtur irregulares.Io.Cald. in add. ad dicta Io.An.Inn. vt recitat & sequitur Ar. sic distinguit:Clericus aut vtitur armis incontinenti vim vi repellendo cum moderamine inculpatæ tutelæ:& sic occidendo vel mutilando ad sui defensionem, non est irregularis:aut vtit̃ aliter,& tunc aut vtitur de licentia Papæ,aut proprio motu.Si de licentia Papæ,in bello iusto vti põt armis offensiuis, & si occidat aut mutilet,nõ est irregularis:quia dãdo hm̃oi licentiã vr̃ abstulisse ab eo incursionẽ irregularitatis, qđ q.dã dicũt verũ solũ qñ Papa hoc exprimeret:alij vero ẽt sine expressione.Si vero vtit̃ motu ꝓprio:aũt in bello iniusto aut iusto.Si ĩ bello iniusto, planum ẽ,ꝙ nõ est sibi licitũ,siue pstet fauorẽ suis,siue vt timorẽ incutiat aduersarijs,&si ibi aliq. sũt occisi vel mutilati,irrel̃aris est.23.q.8.c.1. & 2.Si vero in bello iusto puta,ꝓ defensione

patriæ vel aliorũ, poterit intereſſe cũ armis defenſiuis, & poterit hortari: nõ tñ debet pugnare 13.q.8.vt pridẽ. ſed cũ armis offenſiuis non debet ibi eſſe, niſi ea intẽtione vt defendat, non vt pugnet. 23.q.8.clericus, & ſi in tali bello eſt aliquis occiſus vel mutilatus ab ipſo clerico, eſt irregularis: ſecus autẽ ſi ipſe neminem occiderit vel mutilauerit: licet quis ab alijs occiſus ſit aut mutilatus: ad cautelam tñ hoc caſu pœnitentia illi poteſt imponi & ſic intelligitur extra, de cler. percut. pñtium. Si vero in tali bello clericus aliquem vulnerauit, ſed non occidit, aut mutilauit, diſtingue. Aut talis vulneratus occiſus fuit poſtea ab alijs: & tunc ſubdiſtingue: quia aut clericus, qui vulnerauit, habuit animam occidendi: & ſic eſt irregularis. eod. titu. ſignificaſti. Si verò non habuit animum occidendi: ẽt ſubdiſtingue, quia ſi vulnus eius diſtingui poteſt ab alijs vulneribus, & non eſt mortale, non eſt irregularis, vt eod. tit. ſignificaſti. Aut non poteſt diſcerni, & tunc propter dubium irregularis iudicatur: vt in eodem verſu, quòd ſi diſcerni. Res autem ſuas non videtur licitum armis defendere cum aliorum offenſione. eo tit. ſuſcepimus. Hæc omnia Io. Cald. licet aliqualiter ſint breuiata. Notandum tamen primò, quòd circa rerum defenſionem dictum eſt ſupra, Bellum. 2.

9 NOTANDVM † ſecũdò, ꝙ ex hoc, quòd Papa dat clericis licentiam vt interſint bello, nõ videtur licere eis vti armis, niſi ad ſe defendendum, non autem ad occidendum, aggrediendo etiam paganum, ſec. Arch.

10 SEPTIMO † quærit qui caſus adhuc vltra prædicta remaneant de irregularitate dubij? Et dico multa. ¶ Primum. Irregularis cenſetur, qui alium lethaliter percuſſit, licet ab alijs fuerit indiſtinctus: & idem ſi non apparet an lethaliter ſit etiam percuſſus ab alijs: obijt, & non apparet ex cuius vulnere: & idẽ percuſſit non lethaliter, & animum habuit occidendi, & ex aliorum vulnerib. percuſſus expirauit. Pan. in ſumma eod. tit. ſignificaſti. el 2. Et ſimiliter eſt irregularis ſec. Laur. qui vulnus alicui intulit non lethale: & ille propter imperitiam medici vel defectũ cuſtodiæ moritur: extra eo. Petr. Et ſimiliter ſm eum, ſi vulnerato ad mortem ex nouo ictu mortem quis accelerat. ¶ Secundum. Si clericus aſportantem res eccleſiæ percuſſerit non letaliter, appareat tñ, ꝙ ille ex percuſſione illa fugere non potuit, vnde occiſus fuit a parochianis, ſec. Hoſt. tenetur quia præſtitit cãm homicidio ad hoc eo. ti. de cætero, & ita cõiter tranſeunt Docto. in d. cap. ſignificaſti. Sed Pan. dubitat, quia clericus dabat operam reũ licitæ. ſ. percuſſioni non lethali pro defenſione rerum, & ſoluit, ꝙ tenetur quo ad ceſſationem a diuinis, ſed non quo ad pœnam, & hoc ſequitur Summ. Roſ. & malè quia contra ſeipſam alibi, cum dicat, quòd homicidium caſuale nõ inducit irregularitatem, niſi quis teneatur de homicidio. Vnde dico, ꝙ tenetur ſi veriſimiliter debuit ꝓuidere, ꝙ occideretur ab aliis, ſi ipſe illum a fuga impediret, alias non. ¶ Tertium. Multis percutientib. vnum & occidentib. ſi vulnera ſingulorum ad mortem non ſufficiunt, ſed oĩum ſimul, omnes tenẽtur de occiſo, ſec. Inn. in d. ca. ſignificaſti. & facit 23.q.1.c.vlt. & idem ſequitur Bart. in l. fin. ff. de ſic. ¶ Quartum. Qui clamat latrones, latrones, ſiue aliud agit, per quòd potuit intelligere, quòd inde ſequi poterat homicidium. ſec. Inn. irregularis eſt, ſi ſequatur effectus, niſi faceret ꝑꝑ timorem ſuæ perſonæ, & idem Hoſt. addens, quòd ſecus eſſet, ſi pro rebus ſolis clamaret. ¶ Quintum. Qui ducentibus latronem conſuluit vt claudant os, irregularis eſt, ſec. Veru. ſi mors ſequat̃, quia dedit conſilium, quod verum eſt, ſi alias mors fuiſſet impedita, non aliter. ¶ Sextum. Interrogatus ab aliquo, vel aliquibus an talem viderit indicant, vel ſi non poteſt ire niſi per duas vias, dicens, per iſtam uon iuit: irregularis eſt, ſi illi inſequentes occidunt: & ipſe deſinit ſcire, ꝙ quærebatur ad mortem: ſecus ſi probabiliter credidit eum ꝑꝑ aliam cauſam quæri: ſm Rod. & Gal. Dur. ¶ Septimum. Clericus cum ſocio latronem ſe inuadentem capiens & ligans, irregularis eſt, ſi deinde clerico inſcio occiditur a ſocio ne fugiat: ſec. glo. in c. ſuſcepimus. de hom. quia fines licitæ defenſionis exceſſit. ¶ Octauũ. Vadens ſpatiatũ ſuper equo, qui ex petulantia fractis habenis puerum occidit, non eſt irregularis: quia nec voluntariè occidit, nec a caſu dãdo operam illicitæ rei. arg. cap. dilectus, de homic. vbi tñ dicit Ber. ꝙ eſt irregnlaris ſi frenum de facili frangi potuit. arg. ca. ſignificaſti. el 1. eo. tit. vel ſi propter eius imperitiam vel impotentiam equus laſciuit. Inſtit. ad l. Aquil. §. impetu quoque, vel ſi quæ debuit præuidere vel facere, & non præuidit nec fecit d. §. impetu quoq;. ¶ Nonum. Princeps ſtatuens legem, cuius auctoritate homines occiduntur, non eſt irregularis, quia in certam perſonam nõ animaduertit: vt not. Arch. 23.q.5. officia.

Deci-

¶Decimum. Zelo fidei ad cremandũ hæreti-
cos ligna portãtes, irregulares ſunt, & à ſo-
lo Papa diſpenſandi ſm Verue. ſi materia il
la ad mortem cooperata eſt. Si vero nihil co
operata eſt, puta qa iam erant mortui ante
quam fuerit accenſa, nõ ſunt irregulares, vł
ſaltem eṗs pȏt eum diſpenſare. Si vero dubi
tatur, ſic miniſtrare nõ debent ſine Papę di-
ſpenſatione, nec ꝓmoueri. diſt. 50. hi qui. de
homi. ad audientiam. de temp. ord. ad aures.
¶Vndecimum. Qui intendebat aliquẽ occi-
dere, ſed eũ occiſum inueniens, amputat illi
caput, ſec. Arch. 15. q. 1. ſi quis. quamuis poſ-
ſit irregularis videri, qa lex promotionis fa
ctum requirit: vt d. c. ſi quis. & propter intẽ-
tionem cum opera ſubſecutã. de big. nuper.
quod etiam tenet Io. in gl. de pœ. di. 1. pericu
loſe. tñ ſecundum communiter doct. non eſt
irregularis: qa homo mortuus nõ eſt homo.
¶Duodecimum. Secundum Lau. vt allegat
Zab. in cle. vnica de homi. qui homines tra-
dunt in carcerem ita arctum & aſperum, ꝙ
incarcerati nõ viuunt vltra ſex vel octo mẽ
ſes, ſunt homicidæ & irregulares: qa hęc pę
na eſt magis afflictiua, quàm ſi ponerentur
in patibulo, quod eſt contra prælatos detru
dentes clericos in gabiam: vbi veriſimile eſt
eos intra paucos dies morituros.

11 OCTAVO † quæritur, qũo cũ irregularib.
ex homicidio diſpenſetur? Et dico multa.
¶Primum. Hæc irregularitas qũocunque &
qñcunque ante baptiſmum contrahatur, de
letur per baptiſmum, diſt. 51. ſi quis poſt ba-
ptiſmum. ſecun. Inn. Gof. & Gul. ſed poſt ba-
ptiſmum diſpenſatur in eo modo, quo dice-
tur. idem de mutilatione, ſec. Arch. Poteſt ta
men eṗs diſpenſare cum eo qui ſe abſcidit,
putans obſequium ſe præſtare Deo: vt vta-
tur ordine prius ſuſcepto abſque altaris mi-
niſterio. i. non vt miniſtret ad altare, ſed in
alijs: vt in c. ſignificauit. de corp. vitia. & ibi
gl. ¶Secundum. Licet glo. in c. ſicut dignum.
eo. ti. ſentiat, ꝙ cũ homicida voluntario Pa-
pa diſpẽſare non poſſit, vt imponit illi Sum.
Ang. poſt Pan. tamen communiter Doc. te-
nent ꝙ poteſt, ſed non eo inferior: imò dicit
Pan. in c. ego. de iureiur. ꝙ clerici de licẽtia
Papæ poſſunt vti armis ẽt offenſiuis: qa hoc
eſt prohibitum ſolum iure poſitiuo. Iura au
tem quæ videntur in contrarium ſec. Pan. in
d. c. ſicut dignum. referenda ſunt ad difficul-
tatem diſpenſationis, non ad impoſſibilita-
tem. & idem dici pȏt de illa glo. quæ dicit, ꝙ
Papa nunquam diſpenſat. ¶Tertium. Cũ ta-
li nunquã diſpenſatur in ordine, vel officio
ſacerdotij. diſ. 50. minor. & etiam ſi ſit occul
tus, miniſtrare in ordine ſuo non poteſt. de
temp. d. ca. vlt. poterit tñ cum tali diſpenſari
in beneficio. de cle. pu. in duel. c. 1. ¶Quartũ.
Si homicida voluntarius ſit omnino occul-
tus, & agit pñiam, non indiget diſpenſatio-
ne, ſm Vinc. quia eccleſiæ non eſt obnoxius,
cũ peccatũ ſit occultum. 22. q. 5. Chriſtiana.
nec Deo, quia illi per pœnitentiã ſatisfecit:
vñ ſine diſpenſatione celebrari pt & ordini
bus vti. quod Lau. & Io. verum dicunt de di-
ſpẽſatione Papali: modo interueniat eṗalis.
ſed Pa. in c. ex literarũ. de temp. ord. dicit, ꝙ
non indiget diſpenſatione, prout occultũ di
ſtinguitur cõtra probabile, ſi reſpiciamus le
gẽ promotionis publicã: ſecus ſi recipiamus
ad legẽ conſciæ informatã lege poſitiua, qđ
de diſpenſatione eṗali, non de Papali intelli
ge, ſec. Sum. Ang. contra Roſ. vt ſup. Diſpen
ſatio. §. 7. Et ad d. c. vlt. quod videtur contra-
rium, dico ꝙ loquitur de diſpenſatione epi-
ſcopi, quę eſt neceſſaria. vt tenet Laud. & Io.
& ſequitur Arch. diſt. 50. de his. & tenere vi-
detur etiam Pan. ne quis in propria cauſa ſe
iudicem conſtituat, exiſtimando occultum,
quod forte non eſt occultũ. Sed tu dic, ꝙ ille
eſt obnoxius eccleſiæ propter infidelitatẽ,
& indecentiam relictam ex ſanguinis volun
taria effuſione, nõ qa eccleſia iudicet de oc
cultis peccatoribus, ſed quia occultos pecca
tores poteſt inhabilitare ad matrimonium,
vel ordines, & hmõi: ideo dico, ꝙ homicida
occultiſſimus promoueri non pȏt, de temp.
ord. c. fi. & in c. inquiſitionis de accuſ. gloſ. &
cõiter doc. ĩ c. ex tenore. de temp. or. & ſolus
Papa poteſt cum eo diſpenſare. diſtin. 50. mi
ror de re iud. c. 1. ad fi. ¶Quintum. Quantum
ad homicidam caſualem exiſtentem in cul-
pa, ſec. Pan. in c. cõtinebatur. eo. ti. epiſcopus
diſpenſare poteſt iure ſuo ĩ minoribus ſolũ:
vt in c. ad audientiam. eod. tit. Arch. vero nõ
iure ſuo. ſed vt commiſſarius Papæ in ſubdia
conatu tm̃: ĩ diaconatu vero vel presbytera-
tu, ſolus Papa diſpenſat: vt in d. c. contineba
tur. ¶Sextum. Epiſcopus ſecundum Hoſt. di-
ſpenſare poteſt cum homicida circa benefi
cium ſimplex, non autem circa curatum, ſed
Papa ſolus. arg. c. fin. de fil. presb. not. Pan. in
c. fi. de cle. pu. in duel.

12 NONO † quærit̃, vtrum præter irregulari-
tatem ſint aliæ pęnæ homicidij? Et dico mul
ta. ¶Primum. Iure ciuili, quod gladio mate-
riale vtit̃, homicida punitur pœna mortis,

ſeu capitis:ſed ſi ſit parricida, vt filius occidẽs patrẽ,& ecõtra. nõ punitur decapitatione,vt alij,ſed ſecundum Pan.in c.1.de his qui fil.prop.oc.& Hoſt.conuictus, vel confeſſus in iudicio virgis ſanguineis cæſus in ſacco đ corio cum cane,ſimia,vipera,& gallo gallinaceo , miſſus in mare vel in fluuium iactatur vel ſi mari aut fluuius diſtent, in inſulã deportatus, traditur beſtijs deuorandus . C. de his qui pa.vel fil.propr.oc.l.1.¶Secundũ. Iure vero canonico quantum ad forum cõtentioſum clericus in homicidio.ſ.voluntario deponitur: & ſine alia incorrigibilitate traditur curiæ ſæculari, iuxta dicta ſup. De gra. § 2. Si vero ſit caſuale ſine culpa, nulla imponitur pœna neceſſario . ſi vero ſit cum culpa graui, imponitur pœna quinque vel ſeptem annorum,ſec.Hoſt.& gloſ.extra,de his qui fil.occ.1.2.& 3.art.diſtin.50.ſi qua.& de pœn.& re quæſitum. Si aũt ſit cum culpa leui, pœnitentia trium annorum iniungenda eſt,de his qui fil.occ. de infantibus. in foro vero pœnitentiæ omnis pœna eſt arbitraria,etiam pro parricidio,ſecundum Ray. licet dicat talem inducendum,& non cogendum ad ingreſſum monaſterij . Et in omnib. prædictis iniungenda eſt occulta,ſi culpa occulta eſt:& manifeſta,ſi manifeſta.

DE HOMINE.

1 *Homo ex anima & corpore conſtat , quorum altero deficiente, homo ſubſiſtere nequit. Et an liber homo pignori vel in deficientium rerum ſubſidium dari poſſit. Et quando eius venditio permittatur .*

2 *Homo liber, an obſidatui dari poſſit.*

1 HOMO † ex anima & corpore conſtituitur, quorum altero deficiente non eſt homo.de hære.cum epiſcopus.& in ca.quadam.de cele.miſ.& in c.ſicut,de homi.¶ Primò verò quęritur,vtrũ homo liber dari poſſit in pignus & in rerum aliarum deficientiũ ſubſidia? Et dico ꝙ non.facit c.lator. de pig. imò recipiens illum in pignus, debitum, ꝑdit:& tãtundem de ſuo dare tenetur detento vel parẽtibus eius:vt no.gl.in c.ex reſcripto.de iureiur. & C.de act.& ob.auth.omnino.vbi dr̃,ꝙ quadruplũ reſtituat.Vnde dicit Bar.in l.2.C.de patr.qui filios diſtr.ꝙ illa lex ſecunda ortum habuit a legibus antiquis ſecundum quas pater poterat filios occidere l.in ſuis,in fin.ff.de lib. & poſthu. quæ hodie correcta eſt. Et ideo ſolum permittitur venditio cauſa paupertatis vel egeſtatis victus , quia filius ſic venditus poteſt ſe redimere, ipſo vel alio precium offerente:vt in d.l.2.

2 SECVNDO † quæritur, vtrum liber homo dari poſſit in obſidem?Et dico,quod non de iure,niſi per Papam,& Imperatorẽ: vt in l. obſides.ff.de teſt.& l.diuus. ff.de iure fiſ. per eum qui ſuperiorem non recognoſcit.vt no. Bar.in l.famã.fr.de pub.iu. & ĩ leg.hoſtes.ff. de ca.in l.1.§.de qua.ff.de poſtul.De conſuetudine tamen vſurpatum eſt cõtrariũ.ſec.gl. in l.2.C.de patri. qui fil.diſtr. & ſic de facto ſeruat̃,ut ẽt ciuitas ſuperiorem recognoſcẽs det obſides,& alij ſimiles,& habet conſuetudo talis vim legis,l.de quibus, ff.de leg. Imò vr̃ licere de iure communi dare obſides pro pace ſeruanda,ſec.gl.in c. vt pridem.23.q.8. ſed non pro pecunia,vt in d.c. ex reſcripto. de iureiur. & in d.l.1. quia liber homo non põt obligari pro pignore,nec poteſt haberi in eo ius pignoris, ſed tantũ ius retentionis.

DE NONESTATE.

1 *Honeſtas quot modis dicatur.*

2 *Debitum quod ad iuſtitiam pertinere dicitur,quotuplex ſit.*

3 *Honeſtas in omnibus ne negotijs requiratur.*

4 *Honeſtum modum ſeruandum eſſe,non autem cuiuſque immoderatam luxuriam ſequendam.*

1 HONESTAS † ſec.mẽtem S.Th.2.2.q.165. dupliciter ſumitur.Primo,generaliter, vt ſit idem quod virtus,quia honeſtum dicitur quaſi honoris ſtatus,ſec.Iſid.in li.Eti. Vnde honeſtum eſt , quod eſt honore dignum , & conſequenter interdicit excellentiã,quæ maximè eſt ſm virtutem. Et præterea honeſtas,ſec.Aug.eſt ĩtelligibilis,pulchritudo,& cõſequenter honeſtum vr̃ opponi turpi, qđ maxime conuenit vitio , cui virtus opponitur.Vnde,& Tullius in 1.de offi. honeſtatem diuidit in quatuor virtutes principales.Secũdo, ſumit̃ ſpecialiter, vt ſit virtus ſiue decor ſpiritualis,circa materiam temperantiæ.i.cibos,& venerea,in quibus eſt maxime turpitudo.Vnde honeſtas a Macro ponit̃ pars tẽperantiæ, cui etiam illã attribuit Amb. Tertio,vt colligitur ab eodem,quarto.diſ.5.q.2. art.2.q.1.primum.& 2.2.q.99.ar.5.

2 VBI † dicit, ꝙ debitũ, quod.ſ ad iuſtitiam pertinet,eſt duplex,ſ.neceſſitatis & honeſtatis: ſumitur ſpecialiter ſit virtus aut decor ſpirituali circa materiã iuſtitiæ reddens vnicuique debitũ decentiæ, in quo ẽt cõſiſtit q̃dã turpitudo, cui honeſtas opponitur : ſicut aliqñ eſt turpe non dare quod ex neceſſitate quis nõ tenet: & illud ex honeſtate & decentia datur , ſicut qui mutuum accipit aliquid, hoc modo recompenſare debet, 2.2. qõ.78. art.2.

art.2.ad ẽm,& vnusquisq; ex honestate debet aliquid recompensare illi, qui gratiam fecit, vt dicit Phil. in 5. Ethi. Et his duobus modis vltimis præcipuè hic est de honestate sermo.

3 QVAERITVR † vero an in cunctis negotijs requiratur honestas? Et dico, ꝙ requirit in matrimonijs.ff.de ri.nup.l. semper in coniunctionib. Nõ solũ qđ licet cõsiderãdũ est, sed & quod honestum. Et in iuramento. 2. 2. q.5.de forma. vbi dicitur, ꝙ qui domino suo fidelitatẽ iurat, ista sex semꝑ in memoria dẽt habere, Incolume, tutum, honestum, vtile, facile, possibile, quorũ expositionem ibi vide si vis. Et in voto, extrà eo.magna.& in lege.di. 4.c.erit autẽ. Et in negotio, quia est vnũ præceptum iuris. Inst. de iust. & iure. §. iuris. vbi dicitur, ꝙ iuris præcepta sunt hæc, honeste viuere,&c. Vnde nec fisco rem quam vendit retractare permittitur propter honestatem. l. vlt.C.ne fiscus rem quam ven.euic.li.10. Nec actio furti datur viro cõtra vxorẽ, nec patri contra filium, vel econtrario, propter honestatem.ff.de fur.l.si quis vxori.in prin. & §. 1. C.de fur.l.fi. Propterea dicit tex. in l.ex damni infecti.in prin.ff.de dam.inf.

4 QVOD † honestus modus seruandus est, & non immoderata cuiusque luxuria sequenda & in l.filius qui de condit. inst. dicuntur quæ facta lædunt pietatem, æstimatus verecundiã nostram, & vt generaliter dixerim, quæ contra bonos mores fiunt, nec nos facere posse credendum est, hæc ibi.

DE Honore, & Honoratione.

1 *Honoris definitio.*

2 *Honor cui debeatur, & quotupliciter quis honorari possit.*

3 *Honorare diuitem ob diuitas, num acceptionis personarum peccatum sit. Et secundum hoc dupliciter considerandum esse honorem.*

4 *Diuitem pauperi praeferre illum amplius honorando, an in his, quae fidei sunt, semper sit peccatum. Et ibidem facilius dispensari in gradibus prohibitis circa excellentioris conditionis ac fortunae personas.*

5 *Honor num licitè appeti possit. Et quot in honore consideranda sint. Et in hoc appetendo, quotupliciter contingat peccare. Et sub hac, quod honor virtutis praemium sit.*

6 *Honoris appetitus malus, siue inordinatus, an sẽper mortale peccatũ sit, an nunquã, an vero aliquando.*

7 *Honor oblatus an sit suscipiendus. Et an quaerenti dandus sit.*

8 *Doctor honoris consequendi causa docens an mortaliter peccet.*

1 HONOR † est testimonium excellentiæ, quæ est in hoĩe, sed maximè ẽm virtutem, sec.S.Tho.2.2.§.qu. 63. & est inter bona exteriora maximum.2.2.q.103 Vnde potentatus & diuitiæ ꝑꝑ honores desiderabilia sũt 4.Ethic, & vtilitati præfert ar.in l.Iul. ff.si qs omiss.cau. test. & est præmium virtutis non sufficiens, sed vt possibile homini, sec. S. Tho. 2.2.q.303.ar.1.2.& Ethic.vel 9.

2 PRIMO † verò quæritnr, cui debeatur honor? Et dico, ꝙ propriè debetur solum virtuti.4.Eth. excellentia aũt bonorum exteriorũ debetur, secundum æstimationem vulgi, 2.2. qõ.186. Et licet sola virtus per se honoretur, tñ non virtuosi siue peccato honorari possunt, & quia vt colligitur 2.2.q.63. dupliciter aliquis potest honorari. Primo, propter virtutem propriã, vt virtuosi: & secundo, propter virtutem alterius, sicut principes, & prælati honorantur, ẽt si sint mali: quia repræsentãt si gerunt personam Dei virtuosi, & cõitatis, cui præficiuntur, & similiter parentes ac dñi propter participationem diuinæ cõditionis, quia Deus est omnium pater & dominus, & senes, quia sunt signum virtutis, & similiter diuites, nõ propter diuitias, quia esset acceptio personarum, sed quia gradum eminentiorem in communitate obtinent.

3 SECVNDO † quæritur, vtrum honorare diuitem ꝑꝑ diuitias sit peccatum acceptionis ꝑsonarũ? Et distinguit. S.Tho. in 10. quol. dicẽs ꝙ duplex est honor. Vnus s. qui debẽ alicui rõne sui ipsius ꝑꝑ propriam virtutẽ, sicut commendatio, imitatio, & hmõi: & ad hunc diuitiæ nihil faciunt, vnde & si alicui propter diuitias exhibeatur, erit acceptio personarum. Vnde apud antiquos Romanos, secundum Vale. honores debiti virtuti, & triũphi, & huiusmodi, nulla poterãt pecunia redimi. ¶ Alius est honor, qui debetur alicui, ẽm statutum, quem habet in Republica: sic enim Respublica honoratur in persona, propter quod Reges & principes & huiusmodi honorantur, ẽm illud primæ Petr.4. Regem honorificat. & sic diuites honorare, illis duntaxat honoribus, qui ad exteriorem conuictũ pertinent, licitum est, quia in Rep. terrena statũ obtinent altiorem. Sed in his quæ pertinent ad fidem Christi, peccatum esset diuitem pauperibus præferre, sicut sunt sacramentorum ministrationes hæc ex illo qui intendit, ꝙ diuites licitè honoramus propter virtutem cõmunitatis, seu membra communitatis, quam in eis honoramus.

4 TERTIO † q̄ritur, vtrum in his, quæ sunt fidei, sit semper peccatum p̄ferre diuitē pauperi magis illum honorando? Et dico, ꝙ causa pp quam in hmōi vnus, præfertur alteri p̄t esse duplex, vna .s. faciēs aliquid ad hmōi exhibitionē, vt deuotio necessitas, honor Dei, & dispositio, & hmōi, & alia quæ nihil facit ad hoc, licet aliàs faciat ad honorem in genere, vt diuitiæ. Igitur si prima in diuitæ sit maior vel æqualis, licitè præfertur diues; quia cæteris paribus adhuc diues habet vnam causam, quæ facit ad honorem in genere, quam non habet pauper, vt sunt diuitiæ, si verò prima sit maior in paupere, peccatum esse diuitem præferre, quia respicitur ad personam, nō ad causam. Vnde dicit Arch. quod præferre in prædictis, diuitem, quia magis indiget, vel quia minor sequitur fructus, vel quia nō ita patienter expectat vt pauper, nō pertinet ad acceptionem personarum. Hinc est quod sec. S. Tho. facilius dispensatur in gradib. prohibitis circa personas excellentes, quia fit, propter fœdus pacis seruandum, quod magis est necessarium communi vtilitati circa excellentes personas, quàm circa alias.

5 QVARTO † q̄ritur, vtrum honor possit licitè appeti? Et dicit S. Tho. 2. 2. q. 131. quod honor est testimonium excellentiæ, in qua duo considerantur, primò, ꝙ eā non habet homo à se, sed est quoddam diuinum in eo, secundò ꝙ eam habet à Deo, vt inde alijs prosit, vnde in tm̄ debet homini placere testimoniū suæ excellentiæ .i. honor; inquantū inde paratur via vt aliis prosit. Igitur quantum ab eo ibi, & alibi colligitur, licitè appetitur honor, vt dictū est sup. Dignitas. §. 1. si appetatur scd̄m proprias vires, & ad debitum finem. Sed tñ in hoc appetitu tripliciter contingit esse peccatum. Primò, si appetatur de excellentia, q̄ non hr̄, quod est appetere supra sua proportionem aut vires, sicut si malus desideret honorem ne si esset bonus vel præsidentiā, quæ non debetur nisi virtuoso. Secundò, si appetat̄ de excellentia habita, sed non referat in Deum, cupiendo principaliter honorari Deū suæ excellentiæ & virtutis auctorē, sed referat in se cupiendo illum sibi vt quoddam bonum. Nec obstat si dicatur, ꝙ honor est præmiū virtutis, & consequenter absq; vitio appeti possit à virtuoso, qa (vt dicit S. Th.) honor nō est premiū virtutis ex parte virtuosi, vt .s. hoc pro p̄mio debeat expectare, sed beatitudo: sed est premiū ex parte aliorum quia aliud maius, quod virtuoso retribuant, non habent, non tamen est sufficiens præmium, vt dicitur 4. Ethi. Tertiò, si sic appetitur, vt appetitus in eo quiescat, nō referendo ad vtilitatem aliorum, hi tamen duo modi reducuntur ad vnum, & sic appetitus honoris est malus dupliciter, .s. si non sit proportionatus, vel si non sit ad aliquem bonum finem, qui est honor Dei, & vtilitas proximi.

6 QVINTO † quæritur, vtrum appetitus honoris malus siue inordinatus sit peccatum mortale semper, aut nunquam, aut aliquando? Et dico, quòd aliquando, non autem semper nec nunquam, sicut & appetitus ambitiosus, de quo vide inf. Superbia. §. vlt.

7 SEXTO † quærit̄, vtrum oblatus honor sit suscipiendus? Et dicit Sum. Ang. indistinctè, ꝙ non alleg. 1. q. 2. non est, in fi. sed ibi est sermo de honore dignitatis ecclesiasticæ circa curam animarum, quam nullus debet acceptare, nisi coactus per superiores vel à Deo per voluntatem populorum, cū nullus sciat ad illam se esse dignum, aliàs autem ridiculū est, ꝙ honorem liceat aliquo casu appetere, & non acceptare. *Vnde dico*, ꝙ acceptare licet eo modo, quo & appetere. ¶ Septimò q̄ritur, vtrū quęrenti sit dādus? Et dico, ꝙ non loquēdo de ecclesiastico, sed potius auferendus. 1. qu. 6. sicut his dandus est verò fugienti ibidem, & 8. q. 1. in scripturis sæcularem autē honorem quia talis licite aliquo casu appetitur, & quæritur, vt sup. Dignitas. §. 4. nihil p̄hibet quærentibus aliquando dari.

8 OCTAVO † quæritur, vtrū Doctor docens pp honorem, peccet mortale? Et dicit Henr. de Gan. quol. 1. q. 34. quod sic, si principaliter quærit honorem suum, & sic præfert eum diuino; quia vtens aliquo principaliter, ad qđ non est ordinatum, in quo Deum contemnit, peccat mortaliter, sicut autem patet ex August. 1. de doct. Christ. tota diuina scriptura ordinatur ad honorem Dei, in quo Deus contemnitur, si principaliter ad alterius honorem ordinatur. Et hoc sequit̄ Sum. Ange. limitans cum legit aliquid principaliter ordinatum ad honorem Dei, vt cum prædicat, & huiusmodi. Secus in legib. & multis scientis, quæ ad pacem hominum & vtilitatem principaliter ordinātur. Sed ego in casu isto, ex doctrina & mente S. Tho. distinguo, quia dupliciter aliquid præfert̄ alteri. Primo, sm̄ æstimationem, .s. quia plus æstimat quis vnum quàm illud, vt honorem quàm Deum, & hoc est ponere finem in creatura: quod est mortale. Secundo, secundum actualem complacentiam:

centiam: & hoc non est mortale: sicut casta sponsa plus habitualiter amans Christũ quã sponsum, aliqñ magis complacet actu in amplexu sponsi, q̃ Christi & isto modo dicens propter complacentiam honoris nõ peccat mortaliter. Nec valet ratio Henric. quia maior est falsa, alioquin cãtãs epistolam ꝑꝑ inanem gloriam, in qua finem nõ ponit, peccaret mortaliter. Distinctio etiam Sum. Ang. nihil valet, quia vbi præfertur honor propriꝰ diuino primo modo est, semper & vbique mortale, cum ponatur finis in creatura.

De Horis canonicis, & officio diuino.

1 *Hora prout ad præsens negotium pertinet, quid sit, & quotuplex.*
2 *Horis dicendis quis modus, & quid pro horis dici oporteat. Et quę sit in his dicendis consuetudo obseruanda.*
3 *Horas dicere, quis ex præcepto teneatur, conclusionibus octo demonstratur.*
4 *Clericus excõicatus, num horas dicere teneatur.*
5 *Clerici infirmi an ad horas teneantur.*
6 *Officium beatæ virginis matris, an sit in præcepto. Et quid de mortuorum officio ac litanijs.*
7 *Aue Maria, cum campanis innuitur, an quis dicere teneatur.*
8 *Obligatus ad horas, num ad antiphonas quoque & responsoria teneatur, an vero audire satis sit.*
9 *Papa num efficere possit, vt hi de quibus proxime, ad horas se teneat. Et sub hac hora, qxando ac quæ dicendæ sint horæ num. seq.*
11 *Auctoritas scripturæ, Crescite & multiplicamini, an omnes liget.*
12 *Hora vbinam, & quomodo dicenda, & num. seq.*
14 *Conclusiones circa horas debite, & contra attentionem dicentis quatuor.*
15 *Officium omittẽtes, vel in totum, aut in parrẽ mutantes, an mortaliter peccent.*
16 *Horas aut aliquas ex his non dicere deliberans, an mortaliter peccet.*
17 *Officium dicere omittenti quid iniungendum, aut faciendum.*
18 *Scholaris horas dicere obligatus, & eas die vno omittens, cum proposito tamen alia die dicendi, an mortaliter peccet.*

1 HORA †quid sit, dictum est in Rosa aur. s. dominica in 70. sed hora canonica est officium diuinum dicendum certa hora ex institutione sanctorum canonum, & sunt septem, sec. glo. in cle. 1. de celebr. mis. & communiter Docto. s. matutinum, prima, tertia, sexta, nona, vesperæ, & completorium, licet Arch. in Rosa separet matutinum à septem horis, ponendo diei artificialis primam horam Laudes. Quarum ratio est, quia sunt institutæ ad laudandum Deum pro beneficijs, inter quæ maxima sunt beneficium creationis, quod septem diebus expletũ est, Gen. 1. & redemptionem per Christi passionem, quod septem quodammodo his horis peractum est: pro quo etiam specialiter dicitur officium crucis: quod qui dicit, habet à Io. 22. dietim quatuor dies indulgentiæ. De hoc etiam glo. in c. 1. de celeb. miss.

2 PRIMO †verò quæritur, quid debeat dici ꝓ horis? Et dico multa. ¶ Primũ. Secundũ Zab. post Lau. si super hoc est cõstitutio certa vel consuetudo laudabilis, seruanda est, dist. 12. nouit. quia dicere hoc vel illud, non est in p̃cepto, cum diuersi diuersa dicant de consec. dist. 5. in die. ¶ Secundum. Quantum ad clericos aut sæculares modus dicendi ab ecclesia Romana sumendus est: vt in d. cap. in die vel metropolitana dist. 12. c. fin. per quod tamen, vt idem Lau. dicit, non reprobatur ille vsus, quo quidam contenti sunt tribus psalmis. licet hoc Romana vł metropolitana ecclesia non seruet. dist. 12. de his. quod de vsu antiquo alicuius ecclesiæ, non de eo, quem sibi facit priuata persona, idem intelligendum putat. ¶ Tertium. In regularibus, secundum eundem Lau. attendenda est ordinatio regulæ, & suorum statutorum: di. 12. placuit. ibi nequit monasteriorum. & hoc nisi essent priuilegiati. ¶ Quartum. Dicitur tamen in Dir. lib. 1. tit. 8. ꝙ ordinatus ad titulum sui patrimonij, dicere potest officium quodcunq; voluerit: quia non est obligatus ad istam vel illam regulã specialiter, ordinatus verò vel intitulatus ad certam regulã vel ecclesiam, tenetur dicere officiũ ibi cõsuetũ, s. de benè esse. di. 11. in his. nisi esset super hoc priuilegiatus: vt clerici & religiosi, cõmẽsales, domestici cardinalium & ep̃orũ: quibus indulgetur, quod idẽ dicant officium, nec ad aliud teneantur: vt in cle. dignũ de cel. mis. ¶ Quintũ. Prębẽdatus vel beneficiatus in duabus ecclesijs dẽt officiũ dicere illius, ĩ qua tenetur facere, residẽtiã: & si ad nullius residẽtiã tenetur, dẽt se cõformare illi, ĩ qua se reperit, nisi dicat de per se: q̷a tunc hẽt locũ dictũ S. Th. in quolib. ꝙ dẽt dicere officiũ eius in qua maiorem hẽt dignitatẽ, licet in alia pinguiꝰ habeat beneficium, quod intellige de bñ esse: cũ modus dicendi nõ sit in præcepto, sec. Zab. & cõiter Doct. Et si vtraque sit paris dignitatis, præsens dicet officium illius in qua est, absens dicet quodcunq; voluerit. ¶ Sextũ

tũ Monachus p̃fectus ecclesiæ sæculari se-
quitur consuetudinẽ ecclesiæ, ad q̃ transit,
sec.Host.di.12.illa. si tñ non esset translatus
perpetuò, sed ad tp̃s, debet dicere monacha
le, vt videtur sentire gl.in cle.si.de cele. mis.
Fratres autem prædicatores possunt, & de-
bent esse contenti officio ecclesiæ, ad quam
declinant secundum eorum constitutiones.

3 SECVNDO † quæritur, quis teneat̃ ad horas
ex præcepto? Et dico multa. ¶ Primum Secũ
dum S.Tho.in 6.quol.& in 4.dist.15.clericus
tenetur ad horas, si sit beneficiatus vel in sa
cris.& idem Pan.in cap.1 de celebra.miss.|&
Car.in cle.1.eo.ti.& omnes Doct. & adde, ꝙ
tenet̃ tertiò qui ad hoc professione, aut vo-
to ligatur. ¶ Secundum. Quantũ ad beneficia
tos hoc probat Vld.quia ideo eis dati sunt re
ditus, vt vices laicorum suppleant in diuino
officio: vnde ad illud ex iustitia tenentur, &
ex statuto ecclesiæ: vt patet dist.92.ca.si. vbi
dicitur ecclesiæ deputari.s.per beneficiũ. &
facit c.cum sm̃.de præb. Et intellige primò
ẽt si non sint in sacris, sec.Zab.in cle. graui.
de celebr.mis.nec se possunt excusare ratio
ne exiguitatis beneficij, si inde nõ percipiát
necessaria: sed imputent sibi, ex quo se fece-
runt ad illud intitulari. Et idem Gof.d.91.c.
clericus victum. Intelligo secundo etiam si
beneficium sit de patrimonio, sec.Zabar.vbi
sup.& hoc si patrimoniũ factũ est beneficiũ,
aliàs non. Intellige ẽt tertiò sec.Petrum de
beneficio concernente officiũ spirituale: q̃a
instantia est de habente ecclesiasticos redi-
tus pro officio matricolari, qui tñ nõ est cle-
ricus.& de magistro in Theologia vel Gram
matica, qui nõ venit ad chorum. ¶ Tertium.
Beneficiati existẽtes in minoribus, licet sec.
Lau.possint officiare seu horas dicere ꝑ aliũ
p̃cipuè si ex iusta cã sunt absẽtes, & per ido
neum officient ecclesiam, sec.Pet. & Abb.tñ
contrarium.s. ꝙ teneantur ad horas, tenuit
Ioan.And.in c.presbyter, de celeb.mis. dicit
Theologos tenere, ꝙ cũ istud sit onus perso
nale, per alios solui nõ põt.& est ẽt de men-
te Inn.& sequitur Pan.in c.1 de celebr.miss.
& est tutius. Dici tñ fortè posset primã opi-
nionem esse verum, si nullam vilitatem pro
tunc reciperẽt ex beneficio. ¶ Quartum.Se-
cundum Inn.& Host.omnis clericus benefi-
ciatus etiam nõ existentes in sacris, tenetur
omnibus diebus horas dicere vel audire in
ecclesia: nisi iustum impedimentum excuset:
vnde si præsens sit, & officium dicat in came
ra, debitum nõ reddit, quia tenetur ecclesiã
officiare, nisi sit legitime occupatus: & tunc
dicat vbicunque sit, equitando, stando, vel
eundo in vijs vel in camera: & tunc ecclesiá
faciat per alium officiari: sed intellige, quod
tenetur ex honestate, & de bene esse dicere
in ecclesia: vt inf.§.10. ¶ Quintũ. Quantũ ad
clericos non beneficiatos, si sunt in sacris, ñ
est dubium eos teneri ad horas: vt patet per
d.c 1.& c.dolentes.iũctis gl.& ibi no. & hoc
quia sm̃ Vernec.nullus debet conferre ordi
nem sacrum nisi beneficiato, vel habenti pa
trimoniũ loco beneficij ecclesiastici.de p̃b.
cum sm̃.& ca.Episcopus. Si verò sunt in mi-
noribus. Pa.in d.c.1.dicit esse tutius, quòd te
neatur.ex quo in partẽ dominij sunt assum-
pti. Sed quia hoc nullo iure probatur, dico,
ꝙ non tenentur: licet sec.Petr.teneantur ad
aliquid indeterminatum ex ipsa honestate
iuris naturalis. ¶ Sextum. Quantum ad reli-
giosos clericos vel deputatos ad clericãdũ,
si sunt professi, tenentur sm̃ omnes extra, de
voto.licet.& hoc sec.Pe.quia sunt pars eccle
siastici collegij: iam redire non possunt ad sę
culũ, sicut nec existens in sacris. Si verò sunt
nouitij, similiter tenentur, secundum Pet. ẽt
si nõ sint in sacris: quia sustentantur eleemo
synis, & gaudẽt priuilegio clericali. Sed q̃a
ista sunt contra cõem doctrinam, nec aliquo
iure cauentur, ideo dico, ꝙ tenẽtur quidem
ad aliquid indeterminatũ, sed non ad horas.
¶ Septimum. Quantum ad conuersos dicunt
Petr.Arch.& Augus.de Ancho. ꝙ tenentur
ad modum sibi taxatum, licet non ad horas
canonicas, sic ꝙ omittendo peccarent mor-
taliter: sed hoc nullo iure cauet̃, nec hoc prę
ceptum alicubi reperitur loquendo in ordi-
ne prædicatorũ, quæcunque autem allegant̃
ab eis non probant, nisi ꝙ tenentur benefa-
ctoribus recompensare: quod per alias ora-
tiones fieri potest, & per seruitium exhibitũ
clericis recompensantibus. Vnde dico, ꝙ ad
suum officium tenentur solum: vt ad gratias
& suffragia mortuorum. Magis autẽ sunt in
statu periculo, qñ circa exercitia corporalia
sunt notabiliter negligentes, quia in dicto
ordine ad hoc recipiuntur: & hac ratione li-
cet eis eleemosynas ordinis in suos vsus cõ-
uertere: quia seruiunt seruientibus populo,
sec. S.Th.in opus.contra relig. impugnãtes.
¶ Octauũ. Qui recipiunt aliquos prouentus
p̃bendarũ cũ onere dicendi psalterium, vel
aliquid simile: si sunt mere laici, non tenent̃
ad horas: q̃a nõ sunt beneficiati: si vero sunt
in minoribus, si sumus in casu in quo diuida

tur

tur per hoc canonicatus,de quo vide Pan.in
c.maiorib.de præben.& ſup.Beneficiũ,tertio
§.4.ſic tenetur,quia ſunt canonici & benefi-
ciati ſi verò non diuiditur canonicatus, non
tenẽtur,quia non ſunt beneficiati:ſed ibi præ
benda ſumitur largè ſecundum qđ poteſt ẽt
laico cõpetere,vel vnus annexũ præbẽdę vi
de ẽt de dictis in hoc §.in Roſ.aurea.caſu. 9.

4 Tertio † quæritur, vtrum clericus excõi
catus teneatur ad horas? Et dico, ꝙ ſic,ſi eſt
excõicatus minori per modum quem habet
ſup.Excõicatio.4.§.3.particula tertia.Si verò
eſt excõicatus maiori ſec.Hoſt.tenẽt dicere,
ſed non in eccleſia,vel cum alio, aut quaſi in
officio ſuo:ſed ſolus, & quaſi per modũ ora-
tionis.ſ.non dicendo,Dns vobiſcum 11.qu.3.
ſi quis eps.& c.ſeq.quia ꝑ excommunicatio-
nem non eſt liberatus a ſeruitute dicẽdi eas.
16.qõ.1.legi.& idem Gof. & Ray. & ſm glo.
Ray.ad hoc tenetur etiam degradatus,ſi fuit
in ſacris,quia tenetur ad ea quæ ſunt oneris,
& non honoris,vel ſi non eſt in ſacris,ſi &
quandiu tenet beneficium.argu.d.cap.legi.in
prima gl.& concordant cõiter Doct. in hoc.
Et tam degradatus q̃ ſuſpenſus non debet of
ficiare eccleſiã:& cum ſolus dicit horas, aut
cum alijs nõ officiando eccleſiam, non debet
dicere Dominus vobiſcum, vel ſimilia quæ
ad ordinis eius dignitatem pertinent.

5 Qvarto † quæritur, vtrum prædicti, ſi
infirmi ſint, vel aliàs impediti, teneantur ad
horas? Et dico multa. ¶ Primum. Clericus in
firmus excuſatur ab officio,ſec.Inn.in d.ca.1.
ſi talis ſit infirmitas,in qua directe, vel occa-
ſionaliter ſibi multum obeſſet, vel obeſſe ti-
meretur, ſi diceret ibi tñ dicit Pa ꝙ ſi nocu-
mentum eſſet leue,vt in febre quartana, vel
febricula,non excuſaretur. In hoc tamen pn
to ſtãdũ arbitrio medici aut boni viri.Secun
dum.Qui ex infirmitate officium dicere non
poteſt,nõ tenetur illud audire, quia hoc nul-
lo iure cauetur, nec illud infirmitate ceſſan-
te reſumere,ſcđm Inn.& Pa.in c.ex parte,de
obſer.ieiun.dat exemplum quia non valenti
ieiunare in quadrageſima non iniungitur vt
ieiunet alio tꝑe.vt in c.2.de obſer. ieiunij, &
qui tenetur præſtare operas certo tempore,
ſi impeditur,nõ obligatur in alio,vt eſt text.
in l.ſi non fortẽ §.libertus.ff.de cond.ind.& ſi
relinquitur mihi vſusfructus biẽnij futuri,&
impedior, non poſſum in alio biennio pete-
re,quia nõ eſt idẽ vſusfructus, vt in l.ſi vſus-
fructus.ff.de vſufr.lega.¶ Tertium. Qui ſine
culpa non habet librũ & ſimiliter carens vi-
ſu,aut huiuſmodi,excuſantur ſi horas non di
cunt arg.cle.ſi.de vita.& hon.cle.modò ſup-
pleant per pſalmos,vel pater noſter,& huiuſ
modi.Sed circa iſtam ſuppletionem nõ opor
tet multum eſſe ſcrupuloſum, quia cõſurgit
ex naturali lege potius,q̃ eccleſiæ præcepto
vt recõpenſetur benefactoribus,quod ẽt per
minimã orationẽ fieri põt,cũ ꝑponderet oĩ-
bus theſauris, ſicut ſpirituale temporalibus.

6 Qvinto † quæritur,vtrum officium bea-
tæ virginis ſit in præcepto? Et dicit Ioan. de
Lig.in cle.1.de cele.miſſ. ꝙ hoc iure non pro
batur,tñ cõis conſuetudo eſt,vt computetur
inter horas,& hoc veriſſimũ putat Pan. quia
ordo antiquus ab eccleſia traditus eſt,vt pu-
blicè dicatur in eccleſia certis tẽporibus,qđ
non eſſet,ſi non eſſet in præcepto.Card. etiã
Zaba. poſt Laud.in d.cl.credit,ꝙ ex quo vno
& eodem modo eccleſiæ alicuius ſeruitores
conſueuerunt ꝑdicta ꝑ horis dicere,quilibet
eorum ad hoc tenetur argu.de cenſi.ex par-
te.Secus ſi aliqui dicerent ẽt plures,alij vero
non.arg.6.q.2.c.2.& idem dicit Direc.libr. 1.
allegans Gul.Igitur ad illud tenentur, qui te
nentur ad horas ratione generalis conſuetu-
dinis, qñ & eo modo quo eſt in conſuetudi-
ne eccleſiæ,cuius officiũ dicunt.¶ Sextò quæ
ritur:quid de officio mortuorum & litanijs?
Et dicit Gof.in quol. 7. quòd ad officiũ mor-
tuorum tenentur clerici eccleſiarum colle-
giatarũ,ſecundum communem conſuetudi-
nem eccleſiæ,de qua ſunt, cuius bona perci-
piunt,ſiue præſentes,ſiue non,non autem ad
illa, quæ fiunt de ſpeciali gratia pro aliquo,
vel ad quæ aliqui ſe obligauerunt. Et idem
innuit San.Th.qui in quoli.dicit, quòd in ec-
cleſia quandoque dicitur ordinarie ſicut per
tinens ad officium eius, vt in die animarum,
& ſimiliter in quolibet eccleſia eſt de hoc ali
qua ſpecialis conſuetudo,vt dicatur ſemel in
ſeptimana,vel ſic,& ad tale officium tenetur
clericus beneficiatus in eccleſia,etiã in ſcho-
lis exiſtens, hæc ille: Sed intellige dictum
vtriuſque de conſuetudine, qua communi-
ter tales ſe crediderunt hactenus obligatos,
quia conſuetudo nõ obligat, niſi ex intentio
ne legislatoris,quam communis opinio ma-
nifeſtat.

7 Vnde † non teneor dicere Aue Maria,
quando ad hoc pulſatur, licet ſit cõſuetudo.
Et conſequentur videtur pari ratione dicen-
dum, ꝙ in ordine Prædicatorum omnes te-
nẽtur ad illud ſemel in anno, & ſemel in heb
domada ad nouẽ lectiones, qñ in eccleſia eſt
dicen-

dicendum : tùm quia iſta eſt cõſuetudo cõis
quia etiam cõiter fratres ſe credunt obliga-
tos:tum ēt quia quiſque ad officium tenetur
ſm eccleſiæ, cuius officiũ dicit, ordinationẽ
quæ in propoſito ab hoc officio nullum ex-
cipit. Ad Vigilias aũt quotidianas tenentur
ſolum miniſtri altaris cũ hebdomadario, &
eo q eſt notatus ad miſſam ꝓ defunctis, ſm
quod tradit rubrica. ita tamen, ꝙ hoc onus
non videtur perſonale: vnde eſt in arbitrio
cantoris annotantis ad officia onera hunc,
vel illũ: & cõſequenter quia ad hoc tenent̃,
poſſunt illud alteri cõmittere, quia illud ꝓ
eo dicat in choro, & ipſe immunis eſt. Quan
tum ad litanias aũt in ordine Prædicatorum
dico, ꝙ fratres ex præcepto non tenentur :
quia licet ſint in conſuetudine poſt matuti-
nas, illa tamen non creditur communiter o-
bligatoria, ſed præceptiua: eſt ſignum ꝙ ad
hoc nunquam voluerunt patres ordinem
obligare: quia ſi ſic voluiſſent, an præſentes
per priores gradatim tanquam obligatoria
deueniſſet, ſicut eſt de officio B.Virginis.

7 Septimo † quæritur, vtrum obligatus ad
horas, obligetur ad antiphonas & reſponſo
ria, vel audire ſufficiat? Et dicit Sum. Roſ. ꝙ
antiphonas quilibet tenetur dicere: quia cã-
tãtur vniuerſaliter ab oĩbus fratribus, ſecus
aũt de reſponſorijs, quæ cantantur vt pluri-
mum a cantoribus dumtaxat: ſed quia nõ ita
fit ſemper & apud oẽs, melius dicit Petr. de
Pal. in 4. diſt. 41. ꝙ nullus tenetur dicere qñ
dr̃ officium in choro illud, quod ſecundum
conſuetudinem chori aliquis ſolus dicit, vel
aſſociatur: quia quod dicit vnus reputatur
dici ab omnibus, qñ ex aliqua rationabili
cauſa ita eſt conſuetum ad ſe etiam quia ec-
cleſia ſic fieri ſcit & tolerat, vel potius ap-
probat: vnde ſtultum eſt facere ſibi conſciẽ
tiam de non dicendo quod dicit cantor inci
piens, vel hebdomadarius, vel qui legit le-
ctionem, aut alius officialis. Et idem videtur
extra chorum de antiphonis & reſponſorijs
vt conſuetudo interpretatur.

9 Octavo † quæritur, vtrum Papa facere
poſſit, ꝙ prædicti ñ teneãtur ad horas? Et di-
cit Pan. in d.c.1. ꝙ nõ licet poſſit diſpẽſare in
modo dicendi: puta hoc vel illud officiũ. Et
hoc ſequit̃ Sum. Ange. & Roſ. & horũ oĩum
fundamentum eſt : quia hoc eſt de iure diui-
no: iuxta illud Pſalmi. Septies ĩ die laudẽ di-
xi tibi. Sed ſi iſta rõ eſt bona, nullũ Papa poſ
ſet diſpenſare a matutinis vigilijs: quia etiã
dicitur in Pſalmo. Media nocte ſurgebã, &c.

Vnde dico, ꝙ non dicuntur eſſe de iure diui-
no omnia, quæ leguntur facta in ſcriptura:
alioquin teneremur pugnare cum Golia &
beſtijs, vt fecit Dauid: ſed ſolũ ea quæ ibi fie
ri p̃cipiuntur pręcepto morali, & nõ iudicia
li vel ceremoniali: de quo vide S.Tho. 1.2.q.
103. vnde melius Laud. & Io. de Lig. in d.cle.
1. aliter ſenſerunt, quod. ſ. Papa hoc põt: licet
non poſſit facere quin clericus teneatur ad
recompenſandũ benefactoribus, ſi eſt benefi
ciatus; vel ſaltem regratiandum Deo, ſi non
eſt beneficiatus, per aliquid indeterminatũ
& volũtarium, quia hoc eſt de iure naturali.

10 Nono † quæritur, qñ i. qua hora dicẽ-
da ſunt horæ? Et dico multa. ¶ Primum. Ho-
ræ dicendæ in eccleſia officiando, ſec. Arch.
& cõiter Doct. dicendę ſint temporib. pro-
prijs, ſecundum morem patriæ, vel propriã
regulã quo ad religioſos, & hoc etiam quo
ad matutinas: quas quidem dicendas putant
in media nocte, iuxta illud Pſalmi: Media
nocte, &c. de celebr. miſſ. c. 1. alij vero quar-
ta vigilia noctis, id eſt, inter tenebrarum ab-
ſceſſum & aduentum auroræ: quia ſecũdum
Pap. Hug. & Iſydo. illud tempus propriè eſt
matutinum, ſed (vt dictum eſt) conſuetudi-
ni loci, vel conſtitutioni, ſi habetur, ſtãdum
eſt. ¶ Secundum. Officium vero quod in pri-
uato, i. eccleſiam non officiando dicitur, di-
cendum ēt eſt horis debitis. d. clem. 1. quod
ſecundũ Pau. eſt quando hora officij reſpon
det horæ diei, ſed ſi ꝓpter occupationes ho
ris proprijs dici non põt, melius eſt p̃uenire
q̃ tardare: quia ſec. Hugotio, primum proui-
dentia, ſm vero negligentia eſt & Io. And. &
Innoc. ponit exemplum ex vitis patrum de
vna acerba, marcida, & matura. Solent autẽ
curiales & alij occupati, mane dicere vſque
ad veſperas excluſiuè, & ſero veſperas com
pletorum. quod conſuluitur, de celeb. miſ. c.
1. §. Tertium. Matutinas ſero dicere propter
honeſtarum occupationum neceſſitatẽ, non
eſt malum, ſecundum S.Tho. in quolib. quia
melius eſt Deo laudes debitas præueniendo
reddere, & alia honeſta officia poſtea facere
quàm ſi per vnũ aliud impediatur: ſed ſi hoc
fiat ad quietius vacandum ſomno, & volu-
ptari, non eſſet abſque peccato. arg. c. cleri-
cus. el primo. diſtinct. 91. ¶ Quartum. Si quis
prætermiſſa vna hora dicit ſequentem, ſecũ
dũ Veru. ſufficit caute ſupplere quod omiſ-
ſum eſt, & de negligẽtia pęnitere, quod ĩtel
ligo, qñ ex obligatione factum eſt: ſi aũt fiat
ſciẽter ex rõnabili cã, puta in adiutoriũ cho
ri ne-

ri necessariũ, nullum est peccatum, sed sufficit supplere, nisi præcessisset negligẽtia, vel mora in dicẽdo quod chorus dixit, quia sec. Pet. de Palu. sufficit semel dixisse ẽt ordine postposito, quia .s. ordo nõ est in præcepto, nisi in pcepto esset dicere proprijs horis. ¶ Quintũ. Vespere ante prandium dicendæ sunt tẽpore Quadragesimali. de cons. dis. 1. solent sed ille tex. loquit̃ sec. Doct. de officio cõi, non de priuato, vnde licet ipse faciant scrupulum magnum priuatim prandendi ante vesperas, si tñ quis hoc faciat ex causa rõnabili, non est peccatum. ¶ Sextum. Non dicere horas proprijs horis, sed notabiliter sine rõnabili causa tradere, s̃m Vmbertum in expositione regulæ, videtur mortale, quod durum est, & nulla ratione, vel auctoritate probatur. Peccarent tñ mortaliter prælati ecclesiarum cathedralium & collegiatarum, si sine rationabili causa hoc facerent: quia hoc præcipitur. in cle. 1. de celeb. mis. vt videtur per illum verbum, sancimus & similiter peccarent mortaliter beneficiati in dictis ecclesijs, & subditi prælatorum regularium, si non dicerent, qñ eis imponitur, secun. Sum. Ang. quod verum est, quãdo per alios non diceretur, & non aliter, quia hoc præceptum ligat omnes sed non singulos, sicut & illud.

11 Crescite † & multiplicamini, ad quod sufficit si generatio humana sufficienter per aliquos compleatur. Ex rationabili autẽ causa præuenire vel retardare in cõi, vt quia processio est fienda, vel prædicatio, & huiusmodi, non est peccatum: imo etiam hac cessante hora debita non debet accipi punctualiter, alioquin non posse dici tertia statim post primam, vel prima post matutinum, ut sit in capella Papæ, sed grosso modo, sicut dicere in aurora, vel quasi, censetur in media nocte. Igitur in priuato non videtur de se mortale, sec. Arc. & communiter alios Doct. quãtumcunque tardetur officium, modo nõ transeat dies, qui quantum ad hoc terminatur in media nocte, quia præceptum de horis dicendis non refertur ad tempus. Vtrum autem matutinum dicendum sit ante missam. aut etiam prima vide inf. Missa. 1. §. 9.

12 Decimo † quæritur, vbi dicendæ sunt horæ? Et dico, ꝙ in ecclesia, vt sup. tactum est. §. 1. partic. 4, & not. in gl. dist. 92. cap. fin. quod intelligo quo ad clericos in ea beneficiatos pp verbum ibi positũ, ecclesiæ deputatus, & consequenter videtur talis peccare mortaliter, sine rõnabili cã ibi nõ dicens officium, qa dicit ibi tex. ꝙ qui non cõuenerit, deponatur a clero. Quod intellige primo in ecclesijs collegiatis, vel regularibus, vt patet, ex illo verbo? conuenerit, & in d. cle. 1. non aũt alijs, & secundo, in eo qui dicit in consuetudinem nõ ire ad chorum; vel pp eius absentiam ecclesia magnã iacturam patitur in celebratione officij sine causa, ut quia non sunt alij illud potentes cõpetenter celebrare. & sic, & non aliter, intelligo d. cap. fin. Nec obstat c. Eps. de conse. dist. 3. quod innuit sufficere episcopo, si die dominico ad ecclesiam conueniat quia illi non dat licentiam absentandi se, sed non vult vt pro causa alia quam infirmitatis, & simili, absit diebus festiuis: ꝙ autem alijs diebus debet interesse, facit c. peruenit. 7. q. 1. & c. Episcopus vilem. 40. dis. cessante .s. impedimento, & causa rationabili.

13 Vndecimo † quæritur, qũo dicendæ sunt horę quo ad interiora .i. intentionem, & exteriora id est actus corporales? Et dico multa. ¶ Primum in c. dolentes. de cele. mis. enumerãtur hi, qui in illicitis actib. vigilantes tarde surgunt, & matutinum continua syncopa transcurrunt, & qui vix quater in anno celebrant, & celebratione interesse contemnunt: aut si intersunt, intendunt collocutioni laicorum, dumq; auditum ad indebitos sermones effundunt, aures intentas non porrigũt ad diuina. & deinde statim subditur. Hæc igitur & similia sub pęna suspensionis pęnitus inhibemus, districte præcipientes in virtute obedientiæ, vt diuinũ officiũ nocturnũ pariter & diurnũ, quantum eis dederit Deus, studiosè celebrent pariter & deuote. ¶ Secũdum. Hoc pręceptũ quidam sic intelligunt, vt sub pręcepto sit dicere deuote, & studiose, vt deuotio ad intẽtionem, studiositas ad modũ dicẽdi referatur, & sic sentit Supplemẽtum, sed male: quia attẽte orare in horis canonicis nõ est de iure diuino, vt credidit, sed positiuo, quod ius positiuũ ad interiora nõ se extẽdit per se, vt idẽ credit, sed solum inquantũ colligãtur exteriorib. ad quæ se extendit, s̃m mẽtem S. Th. & Pet. de Pal. & cõiter Doct. de quo sup. Excõicatio. 7. & 7. particula 1. Vnde pręcipiendo exteriora, præcipere põt interiora, sine quib. illa esse nequeunt; sicut præcipiendo accessũ ad missam, præcipit velle accedere. prohibendo vero exteriora, prohibet iterius, ad quod statim sequitur opus .i. voluntatem deliberatam. Vnde peccat volens frangere ieiunium, licet non frangat. alia autem interiora non prohibet licet, prohibeat aliquid exterius habenti

benti aliquod interius, vt accessum ad curias monacho habenti animum nocendi. Alij vero dñr, ꝙ sub præcepto ibi cadit horas dicere, cætera vero, quæ in deuotione cõsistunt, suadendo dñr, quod innuitur ibi, quantum Deus dederit, quem sensum primo vr̃ habuisse Host. & sequitur eum tanquam benigniorẽ Arch. & Sum. Ros. quia ecclesia nõ inijcit laqueum. 17. q. 1. de viduis. nec homines alligare debet oneribus importabilibus. 26. q. 7. alligant. Sed isti licet verum dicant quantum ad hoc, quod attentio nõ est sub pręcepto: nõ tñ quantum ad hoc, ꝙ ea, quæ in deuotione cõsistunt, suadentur tm̃ pręcipitur vero, vt dicantur horæ, quia ante hoc c. horæ erat sub præcepto, ut patet ex dictis, vnde hic nihil ꝑciperetur. Et ꝑterea iste intellectus plane repugnat literæ prima frõte, licet ibi apponat, quantum Deus dederit, quia hoc non tollit, quin homo possit non diuertere intentionem sciẽter, cum hoc sit in sua facultate ex principijs naturæ, quę Deus iam dedit. Et ideo dico ex mente S. Th. & Pet. de Pal. vt patebit particula sequenti, ꝙ ibi præcipitur deuotio quã tum ad actũ exteriorẽ, vt non dicantur horæ operando manualiter opera impertinentia, aut cõfabulando, aut notabiliter syncopizãdo, & faciendo hmõi, q̃ hic repræhenduntur. & similiter quãtũ ad actum interiorem, sine quo iste exterior hr̃i non põt, cuiusmodi est velle satisfacere præcepto ecclesiæ, & psallẽdo velle abstinere a prędictis, nõ aũt attentio sine qua ꝑdicta esse põt. ¶ Tertium sec. Pet. de Pal. in 4. dis. 25. attentio ad officium, sicut & ad quodlibet opus bonum, dupliciter põt requiri. Primo, vt officium ab intentione procedat: & sic attentio ad officium requirit nõ solum ꝑꝑ meritum, sed etiam ad euitandum peccatũ. i. transgressionem pręcepti, quia ꝑceptũ datur hominib. ideoq; oportet, ꝙ nõ procedat opus ex sola imaginatione, q̃ cõis est nobis & brutis, sed ex deliberatione, quæ attentionẽ requirit. Secundo, vt officium ipsa attentio comitetur actualiter. & hoc nec in officio, nec in alijs orõnib. vel bonis operib. requirit, quia humanæ fragilitati est impossibile, requiritur tñ, ꝙ mens ab officio sciẽter nõ distrahatur: quia hoc esse nõ põt sine peccato mortali aut veniali: licet euagatio ꝑꝑ intentionẽ, & propter pręcedentẽ occupationẽ licitam non sit peccatum. Euagatio aũt aduertenter ₰m actum interiorem solum, licet sit temeraria & grauis forte, non tñ est mortale, nisi ꝑꝑ contemptum: quia ecclesia nõ hẽt iudicare de actib. interioribus mere. Si vero sit ex hoc ꝙ aliquis scienter se occupat in actu exteriori, qui nõ secum patitur attẽtionem, sic vr̃ esse mortale peccatũ: & directe contra præceptũ d. c. dolentes. vbi ꝑcipit, vt studiose pariter, & deuote dicatur. qđ non obseruãt, qui se occupantes in actu exteriori scienter sibi attentionem subtrahunt.

¶ Quartum S. Th. quoque prædictum intellectũ Pet. de Pal. dedit in ead. dis. ꝑ hæc verba. Qñ quis mentem ex proposito distrahit ad alia in orando, sine culpa non est, præcipue si in alijs sponte se occupat, quę mẽtem distrahunt: sicut sunt exteriora opera, & si mẽs ad contrarium euagetur, erit culpa mortalis, si aũt sine hoc, quod percipiamus, mens ad alia euagetur, vel culpa caret, vel minima erit, nisi præcedens cogitatio, ex qua contingit euagatio talis, esse dicatur in culpa hæc ille. Quę intellige, & limita quo ad orõnem, quæ est in pręcepto. Ibi ẽt dicit, quod atentionem non potest in orõne remanere non per essentiã actus nec sufficit, quod i habitu solum, sed ₰m virtutem, quæ est quid medium, quod tunc vr̃, quando quis accedit ad orationem cum intentione aliquid impetrandi, vel Deo debitum obsequium reddendi, etiam si in prosequutione mens ad alia rapiatur, nisi tanta sit euagatio, quod omnino depereat vis primæ intentionis: ideoque oportet, quod sæpius homo cor reuocet ad seipsum.

14 Qvintvm † Ex prædictis multæ eliciuntur conclusiones, quas ẽt habes in Aur. Ros. ubi sup. ¶ Prima. Quantum ad intentionem vel attẽtionem, quilibet ad officium obligatus tenetur i principio officij hr̃e intẽtionẽ satisfaciendi: ita quod officium ab intellectu, nõ ab imaginatiua proficiscatur, se. de Pet. de Pal. ꝙ intellige actu, vel habitu, seu virtute. ¶ Secunda. Intra officiũ vero tenetur sic ad se redire, si fuerit mẽte vagatus, quod nõ pereat totaliter dicta prima intentio, sec. S. Th. 1. frequenter, quæ tñ frequentia sub certa regula cõprehendi nõ põt. ¶ Tertia. Non tenetur aũt quouis præcepto esse attentus, sed sine culpa mortali põt euagari, etiam à proposito dummodo sciat quid faciat: sic. s. quod stet prima intentio, seu virtus eius. ¶ Quarta. Mortale est tali dicendo, officium se occupare in exteriorib. quod limita primo per longum spatium. secundo quando non compatiuntur attentionem ad officium, quod intelligo secus ab his, quæ ad officium spectant, vt voluere charitas, parare libros, & huiusmodi.

Dvo-

15 Duodecimo † quæritur, quid iuris de his, qui officium aut omittunt, aut mutant ex toto, vel in parte? Et dico multa. ¶ Primum Qui ad libitum suum mutat officium consuetum, secundum Sum. Ang. peccat mortaliter si sit clericus præbendatus & religiosus, non autē si sit ordinatus ad suum patrimonium. Sed melius dico sec. Zab. post Lau. in cle. 1. de cele. miss. ꝙ dicere hoc officium, vel illud, nō est in præcepto: cum diuersi diuersa dicant: de conse. dist. 1. in die, imò dicit Archi. illud præceptum non esse determinatū circa modum innuens, ꝙ non est mortale dimissa vna hora dicere aliquid æquiualens. Vnde si hoc fiat ex causa rationabili, vt iusto impedimento, vel hmôi, non est peccatum. Si verò fiat ex inaduertentia, vt quia dixit quis officium de aliquo sancto, cum de feria dicere debuisset, & nunc replicare fastidit: vel ex maiori cōmoditate, vt quia hoc officium mente tenet, non aliud est veniale vel nullum, si verò fiat in fraudem, vt dicatur officium breuius, sec. Arch. non est absque graui peccato: non tñ intelligas, ꝙ sit mortale quia determinatum officium non est in præcepto. ¶ Secundum. Qui dicēdo officium cum aliis in choro ex aliqua necessitate: vt puta, q̄a oportuit illum alicui rñdere, vel q̄rere librū vel hmôi, intermisit psalmum, vel orōnem, sec. Inno. in d. ca. dolentes, non tenetur illud reassumere: licet sit cautius vt reassumat, modo non subtrahat vocem à choro: imo sec. Arch. nec etiā si ex negligentia omisit, debet resumere, præcipue cum sunt pauci, vel ipse resumēdo perturbaret alios: sed pœniteat, & expleto officio suppleat omissum, si est quid notabile vel si est quid minimū, aliquid loco eius. Et idem si in aliqua parte dormiuit. ¶ Tertium, Dicēs officium, si recolat se ex obliuione prætermisisse vnam horam, aliam, vel psalmum, aut lectionem, vel aliud simile de hora, quam dicit, quantum colligitur ex Innoc. vbi sup. & tenet Lauren. nō tenetur intermissa hora quàm dicit, totum reiterare: sicut dū in tertio nocturno existens aduerti se hymnum aut psalmum primi nocturni omisisse, non oportet, ꝙ reincipiat: aut si tertiam dicens aduertat se primam, dimisisse, non oportet vt dicat primo primam, iterum tertiam sed doleat de negligentia, & ꝯ post officium supplet. Sed itelligo, quo debeat & teneatur supplere horam: vel aliquod notabile omissum, si recordatur intra tps, in quo dicere tenetur nō dicta, i. eadē die, aliter sufficit pœnitere, & satisfacere arbitrio cōfessoris: vt in §. seq. ¶ Quartum. Secundum Petr. de Pal. vbi sup. qui notabiliter male dixit officiū, si vult euadere mortale, debet redicere totū: si autē modicum dimisit, puta dictionem, aut versum, vel psalmum, tenetur illud repetere post officium, vel aliquid loco eius dicere, si vult euadere veniale. ¶ Quintum. Secundū Rich. Anglicum in quolibet, obligatus ad horas, & non dicens ex fastidio, vel contēptu diuini cultus, vel ex cōsuetudine, mortaliter peccat: sed hoc de omittente, qui ex negligentia dicere non audet, & hoc Sum. Ange. videtur tenere contra Arch. & Pet. de Pal. volētem, ꝙ sit mortale ex negligētia omittere, etiā solas Laudes. Vnde sec. Henr. de Gan. in quolib. etiam iste peccat mortaliter, nisi infirmitate, vel alia rationabili cā sit impeditus: & idem Verue. & hoc est indubitandum propter præceptum c. dolentes. ¶ Sextum. Qui omittit ex negligentia septem horas vnius diei, sec. Ver uec. committit solùm vnum mortale peccatum: quia totum officium vnius diei, est vnū totum integrale, cadens sub vno præcepto, licet peccatum tanto sit grauius, quanto plures partes omittuntur, & hoc sequitur Sum. Ros. & Supple. & Summ. Pis. Et Arch. addens in 2. parte. tit. 13. ꝙ si dimisit aliquas horas, puta primam, nonam, & completorium, tria peccata mortalia cōmisit, quod videtur velle dicere ratione discontinuationis.

16 Ego † autem dico, ꝙ quoties scienter, seu recolens deliberat non velle dicere, aut oēs, aut vnam horam, toties mortaliter peccat: quia deliberat in re notabile transgredi ꝑceptum. ca. dolentes. Si vero recolit tm̄ semel: distinguo, quia si recolit ante illam horam, qua de sero dicere posset totum officiū ante mediam noctem, committit duo. s. vnum qn̄ deliberat, & aliud qn̄ potens pœnitere de illa deliberatione, & deliberare oppositū, hoc non facit: sed omittit implere præceptum quod implere potest. Si verò recolit intra dictum tempus, videtur tantum semel peccare. Si autem nunquam recolit, est vnum solū peccatum, vt dicit Veruec.

17 Decimotertio † quæritur, quid illi, qui officium omisit, sit iniungendum vel faciendū? Et dico multa. ¶ Primū, is qui ex obliuione aliquam horam omisit, debet supplere qđ amisit: & ad hoc tenetur, si hoc potest intra tps diei illius in quo dicenda erat hora illa, quia adhuc est in sua potestate implere præceptum. Si verò sit extra illud tps, debet etiā

sup-

ſupplere,ſi commode pōt:ſed ad hoc nō tenetur:quia non tenetur, ēt ſi ex negligentia ſcienter omiſiſſet, ſec.Inno.d.c.1. ſed poſſet confeſſor aliam pęnitentiam illi imponere, licet conſulat, vt imponat quod omiſit,niſi qñ videret illi non proficere. Pet.ēt de Pal. in 3.diſt.15.tenet, ꝙ talis pęnitenti eſt arbitraria:& idem S.Th.q̃a,inquit,in diuinis officijs ſicut loci,ita & temporis cōgruitas obſeruanda eſt:quod eſſe non poſſet ſi oporteret iniungere quod omiſſum eſt: q̃a forte in completorio diceret, Iam lucis orto ſydere & tēpore Paſchali officium Dominicæ paſſionis. ideoq; videtur iniungendum aliquid ad laudem pertinens diuinam; puta ſeptem pſalmos pęnitētiales, vel vnum pſalterium, vel aliquid amplius,ſm quantitatem delicti. Hæc ex illo,qui notanter dicit ſecundũ quātitatem delicti,& non officij omiſſi: quia talis pęnitentia imponitur pro culpa,& nō ad reſtituendum omiſſa ſeruitia: quanquam ēt Pet.de Palud.dicat,quod reſtitutionem Deo faciendam vicarius Dei,i.confeſſor,mutare poteſt in aliquid Deo gratius, puta in aliqđ paruum deuotę dicendum.

18 Secundum.† Scholaris obligatus ad horas, & eas omittens vna die cum propoſito dicendi eas alia die, ſec.Henr.de Gan.peccat mortaliter,ſi abſque legitimo impedimento hoc facit, cuiuſmodi impedimentum ſicut infirmitas, ita & ſtudium eſſe pōt,quādo clericus tantā habet neceſſitatem ſtudij,ꝙ dicēdo horas immineret crimen, & ſcandalum mortale,cui pōt occurrere,dimittendo,nec iſtam neceſſitatem potuit rationabili coniectura præuidere, & conſequēter nec præuenire;quia licet horas dimittere ſit de ſe peccatum,ꝑꝑ malum tñ maius euitādum amittit rationem peccati, cum plus teneatur occurrere ſcādalo, ad quod tenetur ex diuino ꝑcepto, q̃ dicere horas, ad quas tenetur ex præcepto eccleſiæ.Vnde in hoc poteſt eccleſia diſpenſare,non in primo. Si aũt non ſit talis neceſſitas,ſed electio, vel ſtudium ſine tali diſcrimine vel ſcandalo mortali pōt omitti, aut potuit rationabili cōiectura præuidere, & præuenire dicendo horas,tũc omittendo peccat mortaliter.hæc ille. Cauſa autem rationabilis, ſed legitimum impedimentum eſſet, ſicut populus moueretur ad arma, vel ſcandalum magnum, & non eſſet,qui veriſimiliter poſſet ſufficiēter obuiare, & ſimiliter ſi talis clericus eſſet ſolemnis, & in caſu haberet omittere officium vel prædicationem, aut lectionem, ſicut in ſimili ꝑdicatur ſolemnis ieiunium propter prædicationem omittit.vt inf.ieiuniũ.§.9. ¶ Tertium. Clericus officium nō dicens, fructus ex hoc reſtituere non tenetur,vt ſup.Clericus.4.§.24.

De hoſpitalibus,& hoſpitalarijs.

1 *Hoſpitale quid ſit.*
2 *Hoſpitale quotuplex,ſit.*
3 *Hoſpitale pro ſuo voto,an quilibet erigere poſſit.*
4 *Hoſpitale, aut oratorium epiſcopi authoritate, aut eius rectoris factum, num immunitate gaudeat eccleſiaſtica.*
5 *Religio aliqua,num ad hoſpitalem inſtitui poſſit.*
6 *Hoſpitali præfici,ac deputari quis poſſit,axiomatis octo palam efficitur.*
7 *Hoſpitalia ſæcularibus eccleſiis, num in beneficiũ, id eſt titulum conferri poſſint.*
8 *Hoſpitali rector a quo præfici debeat, duabus concluſionibus traditur.*
9 *Literis apoſtolicis vel legatorum ſedis apoſtolicæ ſuper aliquorum clericorum prouiſione cōceſſis, an de hoſpitali prouideri poſſit. Et quid de literis apoſtolicis ſuper fructuum reſeruatione.*
10 *Decretalis prima & ſecunda, de præbendis, libro ſexto.an locum habeant circa huiuſmodi beneficia per officialis Papæ mortem,aut in curia decentium obitum. Et num in literis generaliter ad beneficia impetratis, hoſpitalia incluſa videantur. nu.ſeq. Et quid in reſeruatione generali Ioan.22.de beneficijs facta.nu.11.*
12 *Legati de latere, num huiuſmodi hoſpitalia conferre poſſint.*
14 *Hoſpitalarij quantum ad eleemoſynas pertinet, quid facere aut teneatur aut non debeant. Et de his vſque ad nu.15.*
16 *Epiſcopus an viſitare hoſpitalia,& ab his procurationem accipere poſſit.*
17 *Hoſpitare quo ordine ab initio fundari poſſit.*
18 *Ius quodnam ſeruetur in legatis hoſpitalibus factis. Et an hoſpitalia ita erigi poſſint,vt ipſis obueniētia alienētur,& ipſis pauperib. preciũ erogetur.*
19 *Hoſpitale an præſcribere poſſit, vt omnia legata pauperibus in vna ciuitate relicta capiat.*
20 *Hoſpitalium cura,correctio,ac reformatio,in ipſis quæ receptorum ad quem pertineat. Et quid ſi hi ad quos pertinet,id facere negligant num.ſequ. Et ſub hac,quid ſi huiuſmodi hoſpitaliam ſint exemptionis priuilegio munita.*
22 *Hoſpitalis rector ſi clericus ſit,& qui hoſpitali ꝓuidere habet laicus,qualiter clericum rectorem ad id quod eius officio incumbit, compellet ipſe laicus.*
23 *Hoſpitalia ſi exempta ſunt, aut religioſorum exēptorum ſint ad quot tum correctio & reformatio pertinebit,& num.ſeq.*

Hoſpi-

1 HOSPITALE † videtur esse locus, in quo non sufficientes sibi procurãtur, & multa nomina Græca sortitus, vt patet 23. qu. 8. sancimus. Latine quoq; dicitur domus Dei, vel misericordiæ, vel fraternitatis, vel pietatis, & huiusmodi. Hospitalarius autem dicitur qui curam immediatam habet hospitalis: sicut primo habuit loticus, ut C. de epis. & cle. l. 1. quantum ad receptionem tamen peregrinorum in propria domo legitur de Abraham Gen. 18. in nouo testamento de Martha, quæ Dominum frequenter excepit. Luc. 10. vnde dicitur Hospita Domini.

2 PRIMO † vero quæritur quotuplex sit hospitale? Et dico quod est duplex, s. religiosum quod. s. authoritate episcopi ædificatum est. de relig. do. ad hæc. & istud pertinet ad episcopum non ut de reditibus ad libitum dispo nat, sed vt ordinet eos dispensari ad vsum destinatum, ar. cle. quia contingit. de relig. do. & non religiosum, vt quod sine authoritate episcopi constructum est, de quo episcopus se intromittere non potest, sed patronus, qui ædificauit illud, ad libitum disponet. de do. inter dilectos. & ibi per Inno. Et si episcopus exercuit ibi vnum ius episcopale, non tamen per hoc potest alia exercere, sec. Fed. cõsi. 25. quia de possessione vnius articuli non est inferendum aliquos articulos. de deci. cum contingat. Nec obst. c. 1. de reli. do. quia locus, de quo loquitur, necessario debebat esse subiectus alicui epõ: ideoque præsumitur pro eo, qui exercuit vnum ius in eo. Cui simile infert Io. Andr. in regula, quod alicui. libr. 6. in merc. s. ꝙ patronus, qui exercuit ius præsentandi, alio non apparente præsumitur patronus ex quo ius patronatus ad aliquem debet pertinere in casu autem nostro non est simile: quia hospitale non est religiosum necessario, ut patet. Quod tamen dictum est, sec. Pa. in c. 1. & in c. de xenodochijs. de reli. do. limitandum est, nisi patronus, qui ædificauit, esset mortuus, quia tunc pertineret ad curam episcopi, ut voluntas pia defuncti mandaret executioni: vt videtur text. in auth. de eccles. tit. §. si quis ædificatione. & sequen. quod verum est, nisi testator, qui ędificauit, aliter expresse disposuisset: quia illud seruandum est, ut in d. §. si quis. si autem constet hospitale ædificatum, sed de episcopi authoritate non constet, præsumitur tamen religiosum vt inf. §. 11. partic. vlt.

3 SECVNDO † quæritur, an quilibet pro suo voto exigere possit hospitale ẽt sine dote? Et dico multa. ¶ Primum. Secundum Lapu. quilibet potest domum suam factam vel fiẽdam deputare ad hospitalitatem, & ad tempus hospitare pauperes, sicut & alia opera eleemosynarum facere, sed talis locus non erit religiosus, nec grandebit immunitate ecclesiastica, nec inter loca ecclesiastica computabitur, nec erit sub iurisdictione episcopi, & poterit ad humanos vsus redire, & ẽt vendi, ac donari & emi, sec. Host. Pet. & Innoc. Et iura dicentia, ꝙ fieri non potest sine authoritate episcopi, intelliguntur vt sit ecclesiasticum: alias vt sit profanũ bene fieri potest. Et hoc dicit glo. in clem. quia contingit. de reli. do. Imo quilibet ædificare potest hospitale etiam cum oratorio. sec. Host. & Pan. in cap. ad hæc de religio. do. sine alia authoritate. sed in oratorio sine licentia episcopi celebrari non potest. de consec. dist. 1. vnicuique, & idem Ioan. And. post Vinc. & Tancredum. Dicit tamen Hostien. quod etiam post actum interuenire potest consensus episcopi: & postquam ius authoritate est factum religiosum, deputari non potest ad alios vsus. ¶ Secundum. In parochia matricis ecclesiæ illa irrequisita vel in vita erigi potest hospitale, loquendo de non religioso, secund. Lap. quia si. quilibet potest suam domum ad hospitalitatem deputare inuito episcopo, multo fortius inuito rectore matricis ecclesiæ, quod intellige quando ut priuatas domos sic deputant: quia sub effigie, signo vel denominatione loci ecclesiastici non esset licitum, imo posset episcopus loca illa destruere: quia contra iuris prohibitionem factum est. Et facit quod not. Hostien. de relig. do. ad hæc. & hoc tenet Cardin. Si vero loquamur de hospitali facto cum capella, vel cum authoritate episcopi, ita quod sit locus ecclesiasticus consueuit dubitari. Nam licet regulariter vna ecclesia in prę iudicium alterius construenda non sit 26. quęstio. 1. ecclesia. & cap. quincunque illa tamen iura loquuntur de ecclesia, non de hospitali, in quo etiam non limitat ratio prohibitionis, ne scilicet aliquid de iure antiquioris ecclesiæ acquirat̃ nouæ: vt in dictis clem. tamen contrarium verum est scilicet quod nullus locus ecclesiasticus erigi potest in aliqua parochia ea inuita, scilicet antiquiori ecclesia, & isto casu nomine ecclesiæ venit hospitale. ex quo fauor ecclesiarum respicitur, quod etiã tenet Lapus: nec cessat ratio præiudicij, qui hospitale debet habere dotem, de qua decima non soluitur: si habet capellam vel oratorium,

toriũ,accedunt oblationes. Vnde & de imagine picta ſuper muro cuiuſdam laici, quantum ad oblationes ibi factas ſnĩatum eſt aliqñ pro parochia de quo vide ſup. Decima 2. partic. ¶ Tertium. Si erigitur hoſpitale in limine eccleſiæ veteris: ex hoc ipſi eccleſiæ acquiritur ius patronatus, ſec. Lapum. vt 12.q. 2.apoſtolicus.& 17.q.4.q.& no.Hoſt.in Sum. ¶ Quartum.ſec.Io.Andr.poſt Hoſt. hoſpitali ſicut & eccleſiæ in conſtitutione debet certa dos aſſignari: pro cuius quantitate⁊ ſcienda, ſec. Lap. recurrendum erit ad articulum, ad ſimile.de conſe.eccl.cum ſit. & quod ibi not. gl. quia ſicut alia requiritur ĩ eccleſia, & alia in monaſterio, vt ibi. ſic & alia in hoſpitali. Tanta.n.debet eſſe in eccleſia, vt ſufficiat ad luminaria & vitam miniſtrorum. 16.q.7. piæ mentis.quorum æſtimatio eſt epiſcopi: in hoſpitali vero habebitur reſpectus ad ſpeciem: quia ſi ſit ordinatum ad pauperes, principalis cura erit in lectis; ſi ad infirmos, erit in miniſtris: & ſic de alijs.

4 TERTIO † quæritur, vtrum hoſpitale vel oratoriũ factum authoritate ep̃i aut eius rectoris, gaudeant immunitatem eccleſiaſtica? Et no.Hoſt.ꝙ non, de oratorio: quia non intelligitur Deo dicatus locus nec ſacer. & idem Zenz. quia ꝙ eſt hodie oratoriũ, cras poterit fieri camera. Sed Pa.in c. eccleſiæ. de immun. ecc.tenet contrariũ.& ita tene, vt inf.Immunitas.§.1.Et idem, ſ.ꝙ gaudeãt, tenet Veruec. in Spe.de hoſpitali & rectore. Et ſec.Lap. hoſpitali hẽt bñficium reſtõnis in integrum, ſi lædi illud contingat, ſicut & eccleſia. Vnde Inn.in c. 2. de integ. reſti. dicit noĩe eccleſiæ includi nõ ſolum monaſterium, ſed oĩs pius locus, quæ oĩa æquiparantur.de teſta.q̃ſiſti.

5 QVARTO † quæritur utrum poſſit aliqua religio ad hoſpitalitatem inſtitui? Et dicit S. Th.2.2.qu.188.ꝙ ſic. & idem Lap. quia charitas, ad quam religionis exercitium ducit, sũt quædam opera pertinentia ad vitam actiuã, inter q̃ eſt hoſpitalitas. Et ſi ad hoc ſit religio inſtituta, illi⁊ exercitio principaliter dẽt intendere: & illud eſt principale inſtrm̃, per quod venire debet ad charitatis perfectionẽ. & talis eſt religio cruciferorum S. Antonij de Viẽna, & hmõi. Si vero non ſit ad hoc principaliter inſtituta, licet habeat hoſpitalia, vt S. Ioan. Hieroſolymitani, & S. Mariæ Teutonicorum, & hmõi, habet pro principali aliud exercitium & inſtrumentum, & tamen ſeruant hoſpitalitatẽ, ad quã generaliter tenentur omnes clerici, vt patet diſt.42.per totum.

6 QVINTO † quæritur, quis præfici & deputari poſſit hoſpitali pro rectore? Et dico multa. Primum. Religioſi ad hoc deputari non pñt, ſec.gloſſ.de reli. do. in cle.quia hic ceſſat rõ intitulationis monachi extra monaſterinm.ſ.cura.de regula. ſuper eo.qua cura caret hoſpitale.& idem Fed.conſ. 28. & Pau. in cle.quia contingit.de relig.do.addens, niſi eſſet hoſpitale alicuins religionis. Lap. autem ſic diſtinguit: Nam aut religioſus talis eſt religionis ad hoſpitalitatẽ principaliter ordinatæ, & p̃fici põt. aut non: & tunc ſubdiſtinguitur. Nam aut hoſpitale eſt annexum eccleſiæ curatæ, & præfici põt ꝑꝑ curam, aut etiã ipſum hoſpitale habet collegiũ religioſorũ, a quibus eligitur hoſpitalarius, & tũc etiam præfici põt: quia curam habet & iuriſdictionem in collegiũ, vt de elec. dudum.el 2. aut etiam in hoſpitale eſt de mẽſa & proprietate talis religionis, ita ꝙ ad illam pertinet regimen eius, non tñ inſtituitur ibi certus, & intitulatus rector, & ẽt præfici põt q̃a ſi mitti poteſt ad alia loca & opera procurãda, vt ad litigandũ, & allegandum, multo fortius ad pauperes procurãdum. Si vero hoſpitale eſt ſine cura, requirens certum rectorem per ſe, pręfici non põt, etiã ſi ſit certæ religionis, ad quam ſpectet illud confetre, quia non ceſſat prohibitio, nec valet cõſuetudo, niſi valeret in hoc quòd præficeretur beneficio ſimplici. ¶ Secundum. ſm̃ eũdem Lapum conuerſus religionis laicus & illiteratus præfici põt eo caſu quo monachus p̃fici non põt: q̃a ſi committitur ei cura agrorũ, fortius pauperũ, q̃a ceſſat in eo cã ꝓhibitionis: cũ hæc cauſa ceſſare non faciat in eo cõtemplationem aut p̃dicationẽ, & hæc in monaſterio nõ exercet. Sed ſi conuerſus eſſet clericus & lr̃atus, quia tenetur ad officiũ ut monachi, p̃fici hoſpitali non poſſet. ¶ Tertiũ. Clerici ſæculares p̃fici q̃dẽ pñt, ſed hr̃e non pñt titulũ beneficij: vt in d.cle.& in cle ꝑ literas.de pręb. laici aũt oẽs p̃fici pñt, modo ſint viri idonei, & ꝓuidi & boni teſtimonij: vt in d. cle. q̃a contingit. de re.do. ¶ Quartũ. Mulieri hoſpitalis regimen committi poteſt ſec.Lap.ſi eſt ſine cura quia ꝙ non eſt prohibitum, intelligitur eſſe cõceſſum 13.q.2. mulieri ẽt cõmittitur regimẽ monaſterij habentis annexũ hoſpitale, & ſic regit vtraq;, & conſequẽter a fortiori hoſpitale tm̃, ꝙ tñ limitat, ſi eſſet deputatũ ad receptionẽ mulierũ, quo caſu eſt honeſtiſſimũ, & vbi non eſſet conſuetũ regi per maſculos, quia vbi hoc eſſet conſuetũ, mulieri com

mitti

mitti non posset, quia mutaretur per hoc status beneficij. Et si obijciatur, quia dicatur in d.cl. ꝙ cõmittatur prouidis viris: responderi põt ꝙ ibi masculinum concipit fœmininum, sicut & de ele. generali. & 17.q.4. si quis suadente. ¶ Quintum. Regimen hospitalis duob. committi pt, sec. Lap. quia tales æquiparantur tutoribus, & ad instar eorum facere debent inuentarium, & singulis annis assignare rõnem, vt in d.c.cle. constat autem plures tutores vni pupillo dari posse, & eorum quemlibet administrare in solidum, nisi alia forma a testatore imponatur. Quod verum limitat in hospitalibus, quæ non conferuntur in beneficium ecclesiasticum, sed ad curam, & gubernationem, secundum dictam clem. quæ insolidum committi põt, vel ꝙ vnus sine alio non administret; quod congruentius est: quæ autem conferuntur in beneficium, vendicãt sibi regulam beneficiorum ecclesiasticorum, vt s. vni tantum conferantur, & si duobus committitur, possunt esse masculus, & fœmina, vt dicit, maximè quando hospitalia sunt distincta, vt quod est pro viris, per masculum & quod pro fœminis, per fœminam gubernetur. ¶ Sextum. Quamuis prima facie versa vice videatur, quod vnus in duobus hospitalibus præfici non possit, cum vtrunque requirat ꝑsonalem residentiam, dña simili de beneficijs in ca. de multa de præb. Contrarium tñ Lap. dicit verum, quia de iure cõi hospitale personalẽ residentiam non requirit necessario, maximè continuã, cum possit quis deseruire per alium, & idem tenet Guli. de monte Lau. in cle. per literas, de præben. Ad quod etiam facit, quod no. Inn. Cal. in c. super inordinato. de præbẽ. qui. s. potest quis habere ecclesiam curatam in anno ætatis suæ 14. quia etsi per se missam dicere non possit, ad quod ecclesia ordinatur, potest tamen dicere per alium. Et sic posset quis habere plura beneficia simplicia, quod cõiter seruatur, & in vno eorum deseruire per alium, cum per se non potest, & multo fortius in hospitalibus, ad similitudinem tutorum, qui simul possunt plures gerere tutelas, maxime cũ hospitalia sunt in vna diœcesi. Facit etiam quod dicit Ioan. And. de concess. præb. in rub. ꝙ habens beneficium curatum, recipiens secundũ requirẽs residentiam, non ex ipso vacat primum, sed requiritur monitio, & idem tenet Inn. & idẽ tenendum est de hospitalibus: quæ in beneficium conferuntur, & ea ratione si non sunt curata, vel habentia collegium, quia tunc idẽ iudicium est habendũ, de præb. de multa. Non est tñ hoc, inquit Lapus vtile nec honestum, & posset eps cogere rectorem ad alterum dimittendum. ¶ Septimũ. Põt quis præfici beneficio curato, & hospitali, sec. Lap. eadẽ rõne, & multo fortius habere hospitale & simplex beneficium, quia oĩa ista habẽt rationem, qđ non est cautũ in iure hospitalarios ad personalẽ residentiã coarctari. ¶ Octauũ, per aliã ꝑsonã habilẽ hospitalẽ ꝑscribi põt in proprietatem. sec. Lap. quia ẽt ecclesia sic põt præscribi, vt lite con contest. c. 2. eod. ti. cum qui. li. 6. quo casu regitur hospitale per custodem, vel famulos ecclesiæ, vel loci, & qui tale hospitale præscripserit, & idem putat de mensa, & eadem rõne, quia, s. ecclesia potest esse de mensa alterius, & per illum regi sine proprio rectore, vt de exces. prelato. frequẽs in cle. Et similiter puta, quod competere posset hospitalarium poni & remoueri ad nutũ alicuius prælati eadem ratione.

7 Sexto † quæritur, vtrum hospitalia cõferri possint clericis secularibus in beneficiũ, i. in titulum beneficij? Et dicit Lap. ꝙ non: quia hoc prohibet d.cl. nec valet consuetudo contraria, nisi in duob. casib. primò, si in fundatione secus constitutum fuerit, secũdo, si per electionẽ sit de hmõi rectore prouidendum. Rõ autẽ, se. Pau. quare hospitale dari non põt in titulũ est: q̃a beneficium habere non põt, nisi clericus, de trans. ex literis. Clericus autẽ beneficiatus facit fructus suos, & quandoq; ad eius sustentationem datur beneficium, de cle. pug. in duel. c. 2. in hospitali autem attendit pauperum prouisio & non hospitalarii.

8 Septimo † quæritur, a quo debeat rector præfici hospitali? Et dico duo. ¶ Primum. Posito, quod laicus ædificet hospitale de licentia episcopi cum oratorio, vel sine propter, quod locus ille efficitur religiosus, & ædificator patronus, vt de iure patronatus, nobis, secundum Lapum, non pertinebit præsentatio ad patronum, & confirmatio ad episcopum, sed solus patronus ponet ibi rectorem, quia in talibus non est necessaria institutio canonica. Nec obstat, quod de iure patronatus patronis acquiritur solum ius præsentandi: quia illud habet locum in ecclesiis, & aliis locis, in quibus requiritur institutio canonica, vel confirmatio, in huiusmodi autem hospitalibus hoc non requiritur. Idem videtur sentire Zenze. in dicta clemen. dicens: quod patrono acquiritur ius secundum naturam rei, cuius est patronus: sicut

in ecclesia collegiata non acquiritur ei ius præsentandi, sed consentiendi electioni factæ in capella aūt ius præsentandi, vt in d. ca. nobis in hospitali vero ius committendi gubernationem: & ſm hoc talis rector non indiget epali confirmatione, si in ipso hospitali nō requiritur institutio canonica: quod ideo dicitur, quia si haberet curam animarū, indigeret epali confirmatione. Vbi tamen est generalis, vel specialis consuetudo circa hoc, illa seruanda est, sec. Lapum. Secundum. Posito, ꝙ de consuetudine, vel aliquo iure speciali ad patronū præsentatio, & ad epm confirmatio pertineret: an præmittendum sit generale, vel speciale editum ante confirmationem, sec. formam c. fi. de elec. Respondet Lapus, quod non in illis hospitalibus, quæ in beneficium non conferuntur: tum quia ibi non est electio, vel collatio, sed commissio, quæ. s. sec. glos. in d. cle. differunt, quia collatio est in perpetuum commissio ad tempus: tum quia non committitur cura animarum. Vnde & ad capellam, vel altare erectum in Ecclesia de licentia episcopi potest deputari sacerdos ad Missas celebrandas sine confirmatione, vel dicto: nisi alia consuetudo obstaret. Idem videtur sentire Zenze. ac Gul. qui dicit, quòd si hospitale non sit principaliter ædificatum ad missam celebrandam, vel aliquod ecclesiasticum sacramentum exhibendum, nec sit ibi constitutus perpetuus vicarius, seu dos assignata pro eo: licet ibi sit altare ædificatum pro oratoria, & de licentia episcopi ibi celebretur, nihil ibi potest episcopus vendicare, nisi inquantum posset de alijs pijs locis legatis pro anima fundatoris relictis. Probantur hæc omnia de conse. dist. 1. vnicuique & de testa. hæres, sed secundum Lap. non intelliguntur de hospitalibus collatis in beneficium, seu quæ per religiosos reguntur, seu quæ habent ecclesiam, sed de his solum, quæ laicis gubernanda committuntur, vide etiam §. seq. particula 4.

9 OCTAVO † quæritur, vtrum per literas Apostolicas, vel legatorum sedis apostolicæ super aliquorum clericorum prouisione concessas prouideri possit de hospitali? Et dico multa. ¶ Primum. Nam ad hoc quæsitum respondet Lapus, ꝙ non per cle. per literas. de præb. etiā si hospitalia illa habeant ecclesias vel capellas, vel alia iura spiritualia annexa: nisi de eis specialiter caueatur, vt in d. clem. per literas, & hoc si literæ sint gratiosæ, siue in forma pauperum, vt dicit Paulus. De literis autem apostolicis super reseruatione fructuum dicit Lap. post glos. in d. clem. per literas, ꝙ talia non includuntur nisi exprimatur. Et ratio est, secundum glo. quia ex quo ad certum vsum deputati sunt, ad alium conuerti non debent sine expressa licentia Papæ, vt in d. clem. quia contingit.

10 SECVNDVM † sed nunquid circa talia beneficia vacantia per mortem officialis Papæ, seu per obitum decedentium in curia, habeat locum decretalis prima & secunda, de præben. lib. 6. Et dicit Lap. ꝙ non de iure cōi, quia capitula allegata loquuntur solum de beneficijs, & dignitatibus: & consequenter non habent locum in hospitalibus ratione iam dicta. Si autem super talibus beneficijs emanarent extrauagātes, prout emanauerunt circa illas reseruationes: eorum tenor inspiciendus foret, de priuileg. c. porrò & nisi fieret expressa mentio in illis non includerentur.

11 TERTIVM † Ad sciendum gnāliter vtrum in literis ad beneficia impetratis, includantur hospitalia, distinguendum est cum Lapo, & glo. in d. cle. per literas. Nam aut hospitale est principale, cui accedit ecclesia, vel capella, & tunc per dictas literas nō debetur: si verò ecclesia sit principalis, habens annexū hospitale, tūc debetur, & venit rōne accessorij, quod principaliter non veniret, & facit cap. super eod. ti. lib. 6. si vero est dubium, quia extat ecclesia & hospitale, nec constat qđ principale & accessorium sit: dicit pdicta glo. ꝙ si appareret possessio, & denominatio, p quam possumus alterum præeligere illud sequamur, de præb. cum de beneficio lib. 6. Si vero non apparet, repellitur impetrans qa constat de hospitali, nec constat illud accessorium ecclesię & certū est, ꝙ hospitale, & ecclesia essent annexa, ita ꝙ neutrum est principale, haberet locum d. cl. per literas. secun. prædictam glo.

12 QVARTVM † an legati de latere possint dicta hospitalia conferre. Lap. distinguit, quia si talia sunt, in quib. laici obtinent ius patronatus, non est dubium, ꝙ sicut non conferūt ecclesias collegiatas, eadem rōne nec hospitalia collegiata, sed in hospitalibus spectantibus ad ecclesias collegiatorū, vel dispositionē clericorum, vr dubium, quia sicut possent conferre talia beneficia, ita & hospitalia, sec. Baptis. & de facto ita seruatur, & ea legati confernnt, licet gl. di. cle. per literas. videatur sentire contrarium, & idē ibi no. Pau. ¶ Quintum. Sicut tali hospitalia in literis apostolicis, vel legatorū eius ad beneficia impetratis

non

non includūtur,ita nec literis epōrum, secundū Zenze. nisi prout hodie cauetur in d. cle. 2.de religio.do.Sed Gul. de mōte Laur.dicit, ꝙ ordinarij illi clericis possunt conferre, & pro titulis perpetuis eis assignare, modo consuetum sit per plures illa de antiquo regi tanquam habentia curam animarum,vel altaria, vel hoc cōstitutum fuit a fundatione,ut quis per electionem creetur in ipsis locis.

13 SEXTVM† Reseruatio generalis facta de beneficijs,Io. 2 . non comprehendit hospitalia collegiata, in quibus sunt conuersi laici, eligentes sibi rectorem,qnq; clericum, quandoque laicum,sec.Lap.post Feder. quia nomine ecclesiarum, monasteriorum, vel prioratuū non comprehenduntur hospitalia in materia fauorabili, vel etiam odiosa, & semper illa tria.s.monasteria, ecclesiæ,& pia loca ponuntur ut diuersa, & diuersis vocabulis nuncupatur: & si reformatio talium locorum pertineret ad Papam, propter diuinam uocationem fraudaretur hospitalitas, contra mentem iuris,de religio.do.in cle.2.secundum eum.

14 NONO†quæritur, quid hospitalarij teneantur,siue debeant,aut non debeant facere, maxime quo ad eleemosynarum largitionem? Et dico multa.¶ Primum.Debent ad modum curatorū & tutorum præstare iurm,ac inuentarium facere de bonis ipsorum locorum, & annuatim reddere rationem ordinarijs, sub quibus sunt,vel deputatis ab eis, quod secundum Lapū,post gl.limita, si fuerint requisiti: alioquin collatio, prouisio,& ordinatio taliū caret omni robore firmitatis,ut in clem.quia contingit,de relig.do.vbi licet glos. videatur sentire, ꝙ sit irrita ipso iure talis commissio tamen sec.Lap.cōiter non sic intelligitur,sed poterūt ad hæc cogi remedijs opportunis ēt per amotionem, quod tamen ad hospitalia militariū ordinum nō extenditur, aut aliorū religiosorum,vt ibi patet, non tamen satisdabunt,sec.Lap. post glo.nisi essent suspecti ꝑ vxorem aut filios. Nec possunt dicti rectores ante pſtitū iurm,vel confectum inuentariū administrare, vel agere,sec. Lap.post Pau. in d.cle.quia contingit.sicut nec tutor, vel curator. & omnia opponi possent contra istos, q̄ & cōtra tutores,vel curatores respectu iuramenti uel inuentarij pdicti, cum ad instar eorum ad hæc duo teneantur.Secundū. Præcipitur ibi omnibus rectoribus hospitalium sub obtestatione diuini iudicij,& per obediē tiā,vt redditus in vsus pauperū cōuertant, & non in alios, rectores tamē militarium & religiosorū hospitalium sufficit prouidere secundū eorum instituta,& antiquas obseruantias, ut ibi, quod limita qn̄ id,quod superest, exponunt pro fide,vel pie,alias non excusantur,cū negari nō possit tales reditus ad pios vsus fuisse institutos.¶Tertium Pręcipitur etiam oībus,ad quos de iure,vel consuetudine, vel statuto,aut priuilegio pertinet cura hospitalium,vt bona occupata, deperdita, & alienata indebite, in statum debitum reducant, & reforment,ut dicta clem. quia contingit.

15 QVARTVM.† Quantum ad sacramentorū administrationem,& celebrationem diuinorum, respectu rectoris familiæ & pauperum seu infirmorum talium hospitalium, ibidem dicitur, quod si habent altaria vel cæmeteria ab antiquo,& presbyteros celebrantes, & ecclesiastica sacra pauperibus,imo rectori & familiæ sec. Lapum ministrantes: seu si Parochiales rectores cōsueuerint in illis exercere præmissa,antiqua consuetudo seruetur.De iure ergo communi ista pertinēt ad ecclesiam matricem in cuius parochia sita sūt loca: tn̄ ipsa pręscribere possunt,ut hæc ad propriam pertineant sacerdotē,ut no.ibi gl.¶ Quintū, Non tenentur aūt ad multa, de quibus dubitari posset. Non.n.tenentur primo secūdum Lap.ad horas canonicas inquantum sunt hospitalarij: sed inquantum clerici existentes in sacris, uel habentes hospitale in beneficium. Nec secundo ad cathedraticum, secundum Pan.in d.cl.quia contingit. Nec tertio ad procurationem,cum episcopus uisitat, secūdum eundem ibidem.

16 Ex † quo infert, ꝙ hospitalia visitare non potest: sed inquirere potest quando vult corrigere, sed verius tenet Federicus consilio 105. quod illud visitat, licet ab eo non procuretur.Nec quarto, ad decimas Papales,secundum gloss.super clemen. si beneficiorum. de deci.¶ Sextum. Possunt autem in hospitando, & eleemosynas largiendo extraneis præferre cōiunctos, secundum Lap.de cohabi.clem. c.1. quod intellige,non solum si sunt pauperes,& non si diuites:vel ut fiant diuites sed etiam cæteris paribus, ut patet ex dictis supr. Eleemosyna 1. §. 3. quia si in dispensatione propriorū seruādus est ordo,multo magis in his,quorum dominium non habemus. Nec obst.quod in hospitali nō debet esse delectus,idest discretio personarum.distinc. 42. si quis, quia intelligitur quod attendi nō debet qualitas personæ ad negocium non faciens puta quia & amicus aut propinquus: sed ipsa ini-

indigentia, quia ſtante pati præfertur proxi
mus ſanguine.

17 SEPTIMVM † Licite ſecun.Lap.a principio
fundare poſſet hoſpitale cum iſto ordine, ſ.
ꝙ rector teneatur eligere decem, vel plures
certos pauperes pro facultatibus hoſpitalis
perpetuos, & illos ſolos reficere, vel hoſpita
ri, quorum vno decedēte alius ſubſtituatur:
quia.ſ.in re ſua quilibet eſt moderator, & ar-
biter: & licet in ea ponere conditionem ho-
neſtam, maxime authoritate epiſcopi, etiam
quæ alias de iure communi non procedere;
vt de relig.dom.conſtitutis. ¶ Octauum. Si au
tem hoſpitale deputatum eſt ad hoſpitandū,
& pauperes reficiendum, vel ad exercēdum
alium actum charitatis, non putat Lap.quòd
ſeruari licite poſſit ordo immediate prædi-
ctus, quia alijs fieret iniuria, nec videtur fuiſ
ſe conſtituentis intentio.

18 DECIMO † quæritur, quia iuris delegatis,
quæ fiunt hoſpitalibus? Et dico multa. ¶ Pri-
mum. Si teſtator reliquit quandam ſuam do
mum priuatam pro ſeruanda hoſpitalitate,
& ei certas poſſeſſiones ad hunc finem reli-
quit, illæ tenebuntur ad talias, & onera laico
rum ſec.Lap.ex quo locus nō eſt religioſus,
tamen hæc ſoluet hæres, qui eſt obligatus,
hanc domū, & poſſeſſiones ad hūc vſum ſer-
uare, quia poſſeſſiones ſunt pars hæreditatis,
& ad ipſum hæredē ſpectāt, & pro ipſis obli-
gatur. ¶ Secundum. Erigi pōt hoſpitale cum
tali ordine, vt ſibi obuenientia alienentur, &
pretium pauperibus erogetur, ſec.Arch.nec
procedunt bona hoſpitalis hoc caſu pari paſ
ſu cum bonis eccleſiaſticis, quæ alienari non
poſſunt propter diuerſitatē rationis, quia bo
na eccleſiaſtica a principio conſtituuntur ꝓ
ſeruientibus, & onerib. epiſcopalibus, ac Pa-
palibus, & legatorum, ſine quo eccleſiaſticus
ordo confunderetur, bona vero hoſpitalium
deputantur pro ſuſtentandis pauperibus, vn-
de rectores hoſpitalium fructus non faciunt
ſuos vt prælati, ſec.Lap. & Zen. Et hoc in re-
ligioſis mendicantibus videmus, ꝙ bona im-
mobilia capiunt vt vendant, & ſibi de pretio
prouideant, cum illa retinere non poſſunt, ſe
cundū ea quæ no.in c.præſentia.de proba. &
in c.1.de re.do.lib.6.in glo. Imò ſec.Lap. va-
let conſuetudo, ꝙ omnia bona relicta hoſpi-
tali etiam immobilia alienentur, nec in alie-
natione talium bonorum requiritur ea ſo-
lemnitas, quæ in alienatione eccleſiaſticorū,
ſed ſec. Pet. de Bellaper. vt refert Pau. in cle.
quia contingit, neceſſarium eſt decretum, ſi
ſint immobilia, nō aūt ſi ſeruādo ſeruari non
poſſunt, & all.C.de adm.tu.l.qđ tutores. Vnde
ſec.Lap.rector hoſpitalis ſanctæ Mariæ de Flo
rentia de triennio in triennium petit ab epi-
ſcopo licentiam vendēdi omnia ſibi obueniē
tia, quæ licentia generalis & vaga in bonis
eccleſiaſticis non ſufficeret, imò nec ſec.Arc.
in dote primaria hoſpitalis, ſine qua epiſco-
pus illud erigi permittere non debet.

19 TERTIVM † hoſpitale præſcribere poteſt,
ꝙ capiat oīa legata pauperib. relicta in vna
ciuitate, vt refert Ioan. An. & Spe. & vt idem
Io.An.dicit, non valet ſtatutum, ꝙ talia lega-
ta ſoluantur alteri hoſpitali, vel religioſo lo-
co in præiudicium dicti hoſpitalis per c. ve-
ſtra.de loc. Poteſt ēt præſcribere decimas, ſe.
Lap. ex quo eſt locus religioſus, vtpote epi
authoritate fundatus: vnde talia iura ſibi poſ
ſent accedere, vt de pb. c.literas.li.6. & ꝓbaū
per d.cle.quia contingit, vbi poſſet pręſcribe
re pauperum ſepulturam, & hr̄e presbyterū
diuina celebrantem, & miniſtrātem eccleſia-
ſtica ſacramenta. ¶ Quartum. Legatum factū
ad ædificandum hoſpitale, vel alium locum
religioſorum in certo loco, an poſſit mutari,
vide inf. Legatum.3.§.11.

20 VNDECIMO † quæritur, ad quē ſpectat cu-
ra & correctio, ac reformatio hoſpitalium,
& receptorū in eis? Et dico multa. ¶ Primum.
Hoc ad diuerſos, & diuerſis modis, ſec. Lap.
pertinere pōt.ſ. ex ſtatuto in fundatione ap-
poſito ex conſuetudine, vel priuilegio ſedis
Apoſtolicæ, vt d.clem.quia contingit, quibus
ceſſantibus ſpectat ad loci ordinariū de iure,
vt ext. e.de xenodochijs, & 16.q.7.q. & addit
Zen. ꝙ ēt ad patronos ſpectare pt, & eorū li
beros, vt 16.q.7.filijs. Sed ītellige ſub epo, ad
quē principaliter, vt ad patrē paupū ſpectat.
¶ Scđm. Ad officiū taliū ſpectat, ſec. Lap. cu-
rare, an rectores inhumaniter recipiant pau-
peres, ne prouentus in ſuos vſus conuertant,
& loca ipſa ī prædictis reformare, & occupa
ta, deperdita, & alienata indebite, in ſtatum
debitum reducere, & ad miſerabilium perſo-
narum receptionem, & ſubſtentationem de-
bitam iuxta locorum facultatem rectores cō
pellere, vt in d.cle.quia contingit.

21 ET † vbi hoc patroni, & alij, ad quos ſpe-
ctat, facere negligunt, ordinarijs locorū iniū
gitur, vt ibi patet, vbi ēt gl.dicit, ꝙ de tali ne-
gligentia patebit ex facto notorio, vt extra,
de cēſi.Rom. vel per aſſignationē termini ad
hoc ꝓfixi & elapſi, & idē Ze. & multi alii. Ter-
tiū. Et vt ibidē patet, ſi dicta loca ſint priuile-

gio exemptionis munita, per seipsos locorũ
ordinarij; vel per alios impleant omnia, &
singula præmissa: & rectores eosdem vtique
non exemptos proprie; exẽptos vero, & pri
uilegiatos Apostolica ad id authoritate com
pellant, ad hoc sec. gl. Io. Andr. ex præcepto
obligati, contradictores, cuiuscunq; status,
vel conditionis existant, atq; præbentes con
tra præmissa consilium, auxilium & fauorẽ,
per censuram ecclesiasticam, & alia iuris re-
media compescendo: nullum tamen ex hoc
priuilegijs, seu exemptionibus eorum præiu
dicium generando, nec se intromittendo, vbi
in exemptis nõ sit negligentia. Et si tales ad
quos spectat prouidere defectibus hospita-
lium, negligunt, & non sint sub iurisdictio-
ne ordinarij, compellet tamen eos authori-
tate dictæ clement. quia contingit. vbi de
omnibus prædictis plenè habetur, iuncta
gloss.

22 QVARTVM †Si verò quæratur, vbi rector
hospitalis sit clericus, & is qui hẽt prouidere
hospitali sit laicus, quõ poterit laicus cõpel-
lere cler. contra c. bene quidem distin. 96. Re
spondet Lap. dici poss. sec. Zenze. quod dictã
compulsionem non faciet per se laicus, sed
per alium: puta episcopum ad instantiã eius,
vnde in d. cle. quia contingit, exponetur ver-
bum compelli facere. Quintum. Et si constet
hospitale ædificatum, sed de epis. authorita-
te non constat, sec. Lap. post Feder. in consil.
105. in dubio præsumitur locus ecclesiasti-
cus, seu religiosus, ex quo vocatur hospitale,
& faciem habet religiosi loci: maximè si de-
nominatur a nomine alicuius sancti, puta ho
spitale S. Petri, vt colligitur extra de priuil.
parentibus. Vnde & Arch. de conse. dist. 1. ne
mo notat, quòd si dubium est, an in constitu-
tione ecclesię interuenerit authoritas episco
pi necne: præsumitur quòd sic ex quo signa
habet ecclesiastici loci: & si non sit episcopi
authoritate constructum, ad episcopum ta-
men spectat, secundum Fed. curare, vt in eo
seruentur illa, ad quæ deputatum est, cum
personæ degentes ibi sint miserabiles, & sub
ecclesiæ protectione esse dicantur. Vnde e-
tiam §. seq.

23 DVODECIMO † quæritur, quid iuris de ho-
spitalibus exemptis, vel religiosorum exem
ptorum? Et dico multa. ¶ Primum. Si hospita
le sit exemptum, & Romano Pontifici imme
diate subiectum, nullum habens ad quẽ eius
correctio, vel reformatio pertineat: recto-
rem eius illa ad quæ teneret facere negligen
tem ordinarius corrigere supplendo non po
terit, secun. Lap. quia d. cle. quia contingit. in
exemptos talem correctionem ordinarijs a-
postolica authoritate concedit, in defectum
eorum, ad quos talis correctio spectat: qui in
nostro casu nulli sunt: & consequenter nul-
lus defectus, vel negligentia suppleri potest:
non obstante, quod habeat superiorem Pa-
pam: quia Papa negligentiam committere
non potest, & si cõmittat, nullus supplere po
test, aut debet: quia ipse aliorum negligen-
tiam supplet, nemo suam. de elect. licet. & 3.
q. 5. aliorum. In non exemptis autem putat
ad episcopum spectare correctionem, etiam
si nullos habeant correctores: vt de reli. dom.
Xenodochijs. Sed contrarium in exemptis,
cum distinctione sentiri forte posset. Nam si
sic sunt exempta, quod post Papã correctio-
nem, nec habeant nec habere possunt, proce
dit dictum Lapi: quia Papa sibi correctio-
nem reseruauit. Si vero correctionem habe-
re possunt, licet nũc casu aliquo non habeãt,
nec statim habitura sint, dictum Lapi proce-
dere non videtur, sed contrarium: quia si or-
dinarius per dictam cle. quia contingit. po-
test authoritate apostolica corrigere corre-
ctores, multo fortius corrigendos, qui quo
ad hoc sunt inferiores, maximè, quia inten-
tio legis ibi non est principaliter, vt corre-
ctores faciant debitum suum, sed vt paupe-
res habeant suum effectum: vnde nullis extã-
tibus correctoribus, stat adhuc ratio, & cau-
sa concedendi talem authoritatem.

24 SECVNDVM †Si hospitale religiosorum a-
postolicæ sedi immediatè subiectorum non
habet alium superiorem, ad quẽ de iure cor-
rectio spectet, & rector eius deficiat in his,
ad quæ tenetur secundum formam sæpe di-
ctæ cle. per ordinarium, sec. Archi. post Lap.
cogi non poterit: nec in tali hospitali Episco
pus vllam suam, vel Apostolicam habet au-
thoritatem, & mouetur: quia dicta exemptio
fuit libera. Vnde si prouisio postea facta de il
lis corrigendis per suos superiores non ven-
dicat sibi locum in illis, non tamen cessat di-
spositio dictæ exemptionis, quia potuit alia
ratio esse. Et licet superiores fuerint causa
impulsiua: tamen illa cessante non cessat di-
spositio. argum. eorum, quæ not. in cap. inter
corporalia. de transl. præla. Ex plurib. etiam
alijs capitibus non poterunt tales religiosi
per episcopum reformari. Vnum, quia ex
quo sunt exempti, & eorum superior nõ est
in culpa, non est locus concessioni factæ or-

dinatio.

dinario, quia fit sub certo modo, & consequenter eo deficiente commissio deficit. Item quia Papa est superior, qui de se non intellexit, & eius negligentiam nemo supplet. Et ita seruari fecit in curia spirituali Florentina, quæ per d. clement. procedebat contra hospitalarium hospitalis Sancti Galli, quod est apostolicæ sedi mediatè subiectum & est religiosorum, qui profitentur regulam B. Augustin. Hæc ex illo. Sed his non obstantibus secundum præmissam distinctionem teneri potest: nec eius motiua contra istud concludunt quicquã, vt patet intuenti.

¶ HOSPITALITAS quomodo conueniat clerico. sup. Clericus. 4. §. 19.

¶ HOSTI fides seruanda est promissa 23. q. 1. noli, & 22. q. 4. Innocens quod limita, vt infra Iuramentum. 4. §. 13.

HVMILITAS est virtus, qua refrenatur animus, ne immoderatè tendat ad alia, secundum S. Thom. 2. 2. quæstio. 161. qua vere humilis nihil audit mirabilius, quam suam excellentiam. 3. quęst. 30. artic. 4. ad primum, quaq; quilibet quantum ad hoc quod suum est, debet se submittere cuilibet quantum ad illud quod in eo Dei est: licet quod est suum vel Dei in se præferri possit ei quod est eius, vel Dei in alio. 2. 2. vbi supra. Humilitati contrariatur tendere in magna supra se ex confidentia propriarum virium, non autem ex confidentia Dei 2. 2. vbi supra. De hoc etiam infra. Superbia & infra. Iactantia.

¶ HYPERDVLIA, vide inf. Latria.

¶ HYPOCRISIS, vide inf. Simulatio.

¶ HYPOTHECA, vide inf. Pignus.

Finis Primæ Partis Summæ Syluestrinæ.

VENETIIS, MDCXI.

Apud Ioan. Guerilium.

ADDITIONES
AD PRIMAM PARTEM
SUMMAE SYLUESTRINAE:

EX SACRO CONCILIO TRIDENTINO,

Et Bullis Summorum Pontificum, necnon Compendijs diuersorum priuilegiorum diligenter decerptæ.

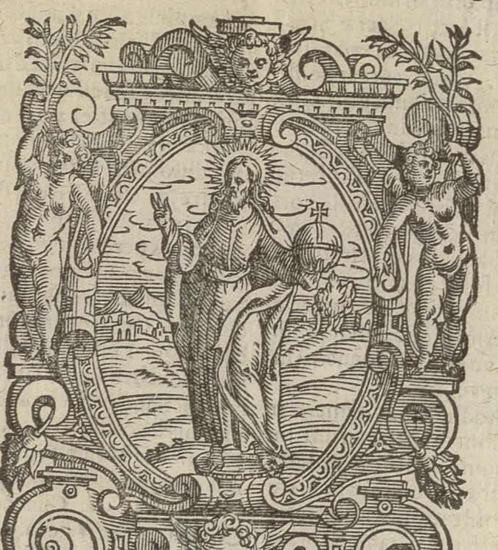
NUMERIS PRAEPOSITIS QUIBUS LOCA insinuantur ad quæ dictæ additiones applicantur.

Cum origine omnium Religionum tam in Italia quàm extra Italiam degentium.

Omnibus regularibus, & sæcularibus ad curam animarum incumbentibus non solum utiles, sed etiam maximè necessariæ.

R. D. LAZARO DE LANCELLOTTIS
PRESB. VERONENSE, DE MANERBIO, AUCTORE.

Superiorum permissu, & Priuilegio.

VENETIIS, M DC XII.
Apud Ioannem Guerilium.

ABBAS Additio ad numerũ primum, & secũdum. Electio abbatis ex Con. Trid. sess. 25. cap. 6. debet esse secreta: ita vt nomina nunquam publicentur; quod si aliter facta fuerit, statuit irritam esse, & illum, qui se ad hunc effectum creari permiserit, inhabilem ad cætera officia in religione obtinenda: eligendus autẽ debet esse 25. annorum inceptorum, & Sacerdos professus. Monasterium in quo ipse sedẽ ordinariã habet, a iurisdictione Episcoporum liberum est, eadem sess. c. 8.

Additio ad numerum 5. Abbates exercentes pontificalia, possunt omnia benedicere vbi non interuenit vnctio. ex concil. congreg. degradationi loco Episcoporum interesse, ex conc. sess. 13. cap. 4. Monasteria quæ sibi subdita sunt etiam si commẽdata existãt visitare possunt: non potest autem Abbas duobus monasteriis præesse. ex eodem concilio sess. 25.

Additio ad numerum 9. Vsum mobilium etiam ex concil. sessio. vltima de regularibus permittere potest Abbas monachis, ita tamẽ, vt nihil superflui habeant, & nihil etiam quod sit necessarium eisdem denegetur. curare etiã debet, ex eodem ses. 5. cap. 9. vt in monasterijs vbi commode fieri potest lectio Sacræ Scripturę habeatur: quos autem ordines conferre possit, infra, verbo ordo. Vtrum autem possit agere Abbas sine consensu sui conuentus. Col lect. tenet partem affirmatiuam in c. edoceri de rescriptis. Innocentius non vult hanc decisionem habere locum in arduis, sed tu dic etiã in arduis cũ alijs: poterit tamen Capitulũ contradicere. vide Felinum egregiè hanc quæstionem tractantem. Abbas per constitutionẽ Leonis X. vt in Bullario fol. 191. in criminibus etiam notorijs priuari non potest sua Abbatia nisi copia, & facultas permittitur defensionũ. sed quid, venitne Abbas nomine Monachi? in odiosis crediderim non venire.

ABBATISSA. Additio ad numerum 4. 5. Ex decreto sacri Concilij Tridentini in futurum vltra triennium eligi non potest, quo tempore finito, si præesse desinat per triẽnium a die finitæ administrationis, poterit iterum, & pluries eligi: seruata tamen forma eiusdem conc. per constit. Greg. XIII. publicatam die 4. Ianuarijs 1583. quæ incipit: Exposcit debitum Circa autem electionem Abbatissarum, & aliarum præpositarum tria præcipit seruanda. Primo, vt electio fiat per vota secreta, ita vt nomina nunquam publicentur. Secundo, quod minor 40. annis nõ eligatur. Tertio, quod 8. annos post expressam professionem laudabiliter vixerit, quod si his qualitatib. prædita non reperiatur, poterit eligi alia, ex alio eiusdem ordinis Monasterio; vel dispensari cũ ea, quæ annũ excesserit 30. modo 5. annos à die professionis laudabiliter vixerit. tenetur ante mensem Episcopum certiorem facere de tempore professionis Nouitiæ: alioquin quamdiu Episcopo videatur sit suspensa. promouenda in Abbatissam debet esse virgo, regulariter. sic Ioan. And. in Clementina atten. de statu regularium. dispẽsatiue poterit eligi etiam corrupta, ad quem autem pertineat hæc dispensatio, non conueniũt Doctores. alij enim ad Episcopum, alij ad Papam solum deferunt hanc facultatẽ, & tutius. de electione Abbatissæ vide Candelabrum aureum.

ABORTVS. Abortum procurantes, consultantes, & consentientes quocunq; modo, incurrunt pęnas in Const. Sixti V. contentas, quę incipit. Effrenatã: ẽt post moderationẽ Greg. XIV. si fętus erat animatus, vna solũ fit moderatio in partem quo ad absolutionem à peccato, & excommunicationem reseruatam ordinario in foro conscientiæ tantum. Si autem fętus non erat animatus, non solum non remanet amplius pœnæ impositæ ab ipso Sixto priuationis. s. inhabilitatis, degradationis, traditionis curiæ sæculari, sed in totum tollitur Constitutio, & reducitur ad dispositionem Iuris cõmunis, vt c. sicut. el 2. c. si aliquis, de homicidio.

ABSENTIA. Matrimonij absentiam affectatam dissoluere Matrimonium hæreticum est affirmare, ex Conc. Trid sess. 24. can. 5.

ABESSE. Episcopo à sua Ecclesia non licet nisi causis per Papam, vel Metropolitanũ, vel antiquiorem Episcopum suffraganeum approbandis: qui Metropolitani absentiam probare debebit; Curatorum autem absẽtia est approbanda per Episcopum, qui scientiam ipsis curatis discedendi in scriptis, gratisque concedere debet, sed non vltra bimestre tẽpus, nisi grauissimis de causis sess. 23. de reform. c. 1. & sess. 9. c. 1. alij autem Prælati duorum vel ad summũ 3. mensiũ spatio abesse possunt, sess. 24. c. 12.

ABSOLVTIO. Circa absolutionem definiuit Conc. Trid. sess. 14. can. 9. 10 I. Absolutionis formam esse. Ego te absoluo. cæteras autem preces quæ laudabiliter adiunguntur, ad ipsius essentiæ formam nõ spectare. II. Esse actum iudicialem proptereaq; Sacerdotem in eum, quem profert sententiam habere debere auctorita-

tem ordinariã, vel ſubdelegatam. III. Solos Sacerdotes eſſe miniſtros abſolutionis. vnde temeraria, & hæretica putanda eſt ſententia illorum, qui dicunt etiam laicũ, in mortis articulo poſſit abſoluere. IIII. Declarauit Papa Clem. VIII. abſolutionem Sacramentalem non poſſe dari in vllo prorſus caſu abſenti.

Abſolutio. i. ex quibus etiam, 6. Etſi hoc verum erat ante Conc. Trid. nunc amplius tenendum non eſt: quia cum Epiſcopi poſſint regularibus audientiam confeſſionum prohibere, multo magis poterunt illos ad alia peccata abſoluẽda habilitare, prohibendo eis abſolutionem caſuum ſibi reſeruatorum, & ſi contrarium dicti habilitati facere præſumpſerint, nullius roboris erit abſolutio. ſic declarauit congr. Concil. extat etiam decretum Papæ Clem. VIII.

Abſolutio. 5 Vtrum poſſint, 3. Exempti virtute Priuilegij Gregorij IX. poſſunt ſe in ſuum fauorem ſubijcere ordinarijs. ad hoc etiam facit Priuilegium Eugenij IV. conceſſum Monachis S. Benedicti.

Abſolutio à confeſſoribus Monialium dari non poteſt, ſeruitricibus ipſarum Monialium niſi ſint per ordinem approbati: nam ſuper illas nullam aliam facultatem habent, quam ſuper alias perſonas ſæculares ex Concil. Trid. ſeſſ. 14. c. 10.

ACCEPTIO. Num. 2. 3. 4. Cæteris paribus in diſtributione beneficiorum præcipue eorum quibus annexa eſt Cura animarum dignũ præponere dignori, eſt peccatum mort. acceptionis perſonarum. ſic Salon 2. 2. quæſt. 63. art. 2. Controu. 1. plura etiam infra verbo beneficiũ.

ACCESSIONES Ad beneficia Iuris Patronatus quando tollendæ vide Con. ſeſſ. 25. de reform. c. 9. vbi declarat etiam acceſſus non concedendos, nec conceſſos extendendos.

ACCIDIA De Accidia, quæ eſt vitium inclinans ad triſtandum de bono ſpirituali diuino quatenus eſt, diuinum in eo qui triſtatur. lege Gregorium in 1. Regum cap. 14. Diuum Thom. 2. 2. quæſt. 35. art. 1. Nauar. c. 23. nu. 124.

* ACTVS Humanus bonus factus à peccatore extra gratiam Dei, prodeſt ad implenda præcepta, & ad excuſandum à nouo peccato ita Nauarrus præludio 9. num. 3. & præludio 6. & cap. 27. nume. 262.

ACCVSATIO. 6. Officiarius accuſatus de crimine commiſſo circa officium, pendente accuſatione, ſiue inquiſitione non debet ab officio ſuſpendi, niſi propter criminis enormitatẽ, vel ſcandalum: licet quoad Prælatos ſecus iudicandum, ſit cũ accuſantur de crimine Simoniæ. pro hac ſententia facit Fely. in 1. cap. Omnipotens vbi dicit quod Notarius accuſatus de falſo poteſt conficere inſtrumentum. ſic etiam Ioannes Andr. in c. de accuſ. lib. 6. De accuſatione, & peccatis accuſatoris vide Nauarrum cap. 17. nume. 14. vſque ad n. 31. falſi accuſatoris, aut teſtis vera crimina quę probari poſſunt deferri poſſunt ad ſuam defenſionem. vide Sotum, lib. 5. de iuſt. & iur. q. 7. art. 3.

* ADAM. De Adami tranſgreſſione ſtatuit hæc Conc. Trid. ſeſſ. 5. decreto de peccato originali. Primo ſi quis non confitetur primum hominem Adam cum mãdatum Dei in Paradiſo fuiſſet trangreſſus, ſtatim ſanctitatem, & iuſtitiam in qua conſtitutus fuerat, amiſiſſe, incurriſſeq; per offenſam præuaricationis huiuſmodi iram, & indignationem Dei, atque ideo mortem quã antea illi comminatus fuerat Deus; & cũ morte captiuitatem ſub eius poteſtatem: qui mortis deinde habuit imperium, hoc eſt Diaboli totumq; Adam per illam præuaricationis offenſam ſecundum corpus, & animam in deterius commutatum fuiſſe: anathema ſit.

* Secundo ſtatuit præuaricationem nõ ſibi ſoli tãtum, ſed etiam toti eius propagini nocuiſſe.

* Tertio ſtatuit quod ſi quis, peccatum quod origine vnum eſt, & propagatione non imitatione transfuſum omnibus. i. vnicuique proprium, aſſerit tolli poſſe quã per meritum Domini N. I. Chriſti: anathema ſit.

ADIVRATIO. non licet adiurare Dæmones niſi per modum coactionis obſtringendo eos, eccleſiaſticis exorciſmis. petere autem ſignum quo in cognitionem venias, quo vadat, vel vnde veniat, vel quod non ſit amplius hominem vexaturus, putat Sotus eſſe peccatum mortale, cum ſit pater mendacij, ſaltem dicendum, eſſe grauiſſimum veniale.

ADMINISTRATIO. 6. Adminiſtratores tam laici, quàm eccleſiaſtici fabricæ cuiuſuis Eccleſiæ etiam Cathedralis, Hoſpitalis, Confraternitatis, eleemoſinę montis pietatis, & deniq. quorumcunque piorum locorum, tenentur reddere rationem ſingulis annis ſuę adminiſtrationis ex Conc. Trid. ſeſſ. 22. c. 9. Adminiſtratores aũt bonorum Epiſcoporum reddẽt rationem ei ad quẽ Epiſcopatus, pertinebit ex eod. ſeſſ. 24. c. 16.

ADVLATIO. Quæ videtur eſſe vitium inclinans ad laudandum inordinate verbo aliquem de eo, quo non eſt laudandus, vel plus quàm nõ eſt laudandus, eſt peccatum mortale, quando laudatur cum notabili irreuerentia, aut ſcandalo proximi, aut notabili eius damno.

ADVLTERIVM. Quod eſt habere copulam,

cum coniuge alterius dirimere matrimoniũ hæreticum eſt affirmare, ex Concil. Trid. Seſſ. 24. can. 8. Si quis dixerit. Statuit etiã idem Cõc. eadem ſeſſ. c. 7. de reformatione. Adulteros, & concubinarios, ſi ter admoniti concubinas non eiecerint, ſeſeque ab eorum conſuetudine ſeparauerint, excommunicandos eſſe, nec abſoluendos donec re ipſa admonitioni paruerint. Adulterum occultum poſſe petere debitum alij aiũt, alij negãt. crediderim poſſe: quia nõ amiſit ius in foro conſcientię. cũ ſponſa de futuro non eſt adulterium, ex Couar.

ADVOCATVS. Additio ad numerũ quintum, §. quando autem. Ancipitem cauſam in re graui, honoris, aut vitæ tueri non poteſt ex Soto lib. 5. de Iuſt. & Iure, §. 16. art. 3. concl. 2. ſed in re parum graui expreſſa clientis cauſa imbecillitate poteſt ſine mendacijs.

Additio ad num. 16. Aduocatus qui propter negligentiam in ſtudendo litem perdit, peccat mortaliter, & ſi hac de cauſa præcipue litem amiſit, tenetur reſtituere.

ÆTAS Additio ad nu. 21. Profeſſio regularium tam virorum, quam mulierum in quacũque religione approbata nunc ſecundum Ius nouum Concil. Trid. fieri non debet ante 16. annum; ætas autem quantum ad ordines ſuſcipiendos quænam requiratur ſtatutum eſt per idem Conc. In ordine ergo ſubdiaconatus requiritur ætas 22. annorum. in Diaconatu 23. & in presbyteratu 25. intellige tamen etiam ſecundum ius nouum inceptorum; vnde per Ius Concilij corrigitur vetus citatum hic à Sylueſtro. Ad dignitates quaſcunq; quibus cura animarum incumbit nemo promoueri poteſt niſi qui ſaltẽ annũ ætatis ſuæ attigerit 25. Seſſ. 24. cap. cum dignitates. Ad dignitatẽ autem non habentem curam animarũ requiritur ætas annorum 22. Ad Canonicatum ætas ſufficiens, vt intra tempus requiſitum poſſit ordinari ordine ab illo Canonicatu requiſito.

AFFINITAS fornicatione contracta, non impedit, & dirimit niſi in primo, & ſecundo gradu per Concil. Trid.* Seſſ. 14. c. 4. In vlterioribus verò gradibus poteſt liberè contrahi matrimonium per declarationm Pij V.

ALIENATIO. Additio ad num. 2. per Extrauagãtẽ Pauli II. prohibetur omnis modus alienandi etiam in caſu licito, ſeruatis etiã ſolemnitatibus de iure requiſitis inconſulto Romano Pontif. præter tres caſus poſitos, & conceſſos ab eadem Paulina. Primùs eſt locationis, & cõductionis per triennium. Secundus eſt Emphyteuſis habentis tres conditiones, ſcilicet in caſibus à iure permiſſis, & de bonis ſolitis ab antiquo dari in Emphyteuſim, & cum euidenti Eccleſiæ vtilitate. Tertiùs eſt alienationis fructuum, qui ſeruando ſeruari non poſſunt, ſecundum tutiorem ſenſum. Caiet. in verbo, Excommunicatio, c. 75. obtenta autem licentia a Rom. Pont. alienandi res Eccleſiæ, non requiruntur aliæ ſolemnitates, quia Papa dicitur eſſe dominus, & diſpenſator bonorum Eccleſiæ, & ob id poteſt ad libitum de eis diſponere & ſtatuere. Vnde ſi ſtatuat aliquid in detrimentum bonorum patrimonialium caſtellæ, obediendum eſt: & contrarium dicere ſapit hæreſim Anglicanam, ex Nauarro cap. 27. nu. 263. ſolemnitas etiam iuris non requiritur in rebus modicis, nec in ijs quæ religioſi detinere non poſſunt. Vnde mendicantes quibus non licet bona immobilia etiam in cõmuni poſſidere, poſſunt ea vendere quæ ſibi aliquo teſtamento relicta, vel donata ſunt. De Alienatione, vide plura in Summa Bullarij, Verbo, Alienatio.

ALIMENTVM. Pater non tenetur filio petenti alimenta pręſtare lite pendẽte, per Cyn. in l. 3. C. de alen. liberis, nec etiam maritus vxori, niſi eſſent in quaſi poſeſſione filiationis, vel vxorationis, vel niſi haberent aliunde ſe alerent. Sic videtur voluiſſe Bart. in l. ſi quis, §. ſi vel parens, & in l. finali, C. de alend. liberis, & l. Diuus, de Parricid. tractatu aliment. verſic. quæro ex quibus, & d. l. Si quis ex, ff. de libe. agnoſc. §. ſi quis. ego credo quod quibus de cauſis poteſt illum exhæredare, poterit etiam negare ei alimenta. *Pęnam autem pro delicto filij non tenetur pater ſoluere neque de legitima, neq. de alimentis. De puerorũ alimẽtis q. in ſeminario ad optimam vitæ rationẽ informantur, infra, verbo, Decimæ, & Seminariũ.

ALTARE. Quod celebretur ſine altari ab Epiſcopo conſecrato, nõ diſpenſat in hoc Epiſcopus, nec Papa diſpenſauit quod notum ſit. Ieſuitæ pro diſſitis Americis Prouincijs concedente Summo Pontifice altaria conſecrant, ſic Suuarz To. 3. d. 81. Sect. 6. de Altari nunc obſeruandum eſt decretum Conc. Trident. Seſſ. 22. vbi præcipit Epiſcopis, ne patiãtur priuatis in domibus, atq. omninò extra Eccleſiam à ſecularibus, aut regularibus, non obſtantibus quibuſcunque celebrationẽ miſſarũ fieri, ſed ſolũ in Oratorijs ad Diuinũ cultũ dedicatis, & ab eiſdem Ordinarijs deſignandis, & viſitandis.

* ANGELVS. Rudes credentes Angelos eſſe corporeos, regulariter excuſantur à pertinacia, & à culpa, Nauar. præludio primo, nu. 15. De Angelis Doctores communiter, in 2. Sent.

vide

vide Mol. in primam partem D. Thomæ.

*ANIMA rationalis eſt ſubſtãtia per ſe ſubſiſtens, incorporea, immortalis, creata à Deo ex nihilo, cum infunditur corpori. Circa Animam de fide hæc tenenda. Primò, eſſe immortalem; Secundò, eſſe veram formam ſubſtantialem corporis. Tertiò, tunc ſolum creari, cũ infunditur corpori; Quartò, vnam tantũ eſſe animam in homine. In hoc titulo de Anima, placet addere ea quæ Conc. Trid. definiuit circa liberum arbitriũ, Seſſ. 6. Can. 1. & c. I. Si quis dixerit hominem ſuis operibus, quæ per legis doctrinã fiunt abſque Diuina per Ieſum Chriſtum gratia poſſe iuſtificari coram Deo: anathema ſit. II. Si quis dixerit, ad hoc ſolum Diuinam gratiam per Ieſum Chriſtum dari, vt facilius homo iuſtè viuere, ac vitam ęternã promereri poſſit, quaſi per liberum arbitrium ſine gratia vtrũque, ſed egre tamen, & difficulter poſſit: anathema ſit. III. Si quis dixerit, ſine præueniente Spiritus ſancti inſpiratione, atq; eius adiutorio, hominem credere, ſperare, diligere, aut pęnitere poſſe ſicut oportet, vt ei iuſtificationis gratia conferatur: anathema ſit. IV. Si quis dixerit, liberum hominis arbitrium à Deo motum, & excitatum, nihil cooperari aſſentiendo Deo excitanti, atq. vocanti, quo ad obtinendam iuſtificationis gratiam ſe diſponat, ac præparet, neque poſſit diſſentire ſi velit, ſed veluti inanime quoddam, nihil omnino agere, mereq. paſſiuè ſe habere: anathema ſit. V. Si quis dixerit, liberum hominis arbitrium poſt Adæ peccatum admiſſum, & extinctum eſſe, aut rem eſſe de ſolo titulo immò titulum ſine re, figmentum denique à Satana inuentum in Eccleſia: anathema ſit. VI. Si quis dixerit non eſſe in poteſtate hominis vias ſuas malas facere, ſed mala opera, ita vt bona Deum operari non permiſſiuè ſolum, ſed etiã propriè, & per ſe, adeo vt ſit proprium eius opus, non minus proditio Iudæ quam vocatio Pauli: anathema ſit. Poſſumus quidem nos mala facere per noſtrum ſolum liberum arbitriũ, bona verò quę ſufficiant ad vitam æternã, non poſſumus ſine gratia Dei, immò ad perſtandũ in gratia iam acquiſita, & perſeuerandũ in ea vſque ad finem, egemus ſpeciali auxilio Dei, & contrariũ aſſerrere eſt hæreticum, ex Cõc. Trid. Seſſ. 6. Can. 13. & 22.

*AMBITIO. Pius IV. Edidit Conſtitutionẽ contra Nuncios Apoſtolicos mendicantes fauores à Principibus, aut impetrantes litteras cõmendatitias ad obtinendas dignitates à Romano Pont. pro ſe, vel ſuis conſanguineis.

APOSTATA. Additio ad nu. 12. Bona acquiſita in Apoſtaſia ſunt Camerę, per Conſtitutionẽ Greg. XIII. quare reuocatæ ſunt conceſſiones Pauli, & Pij IV. cõcedentiũ vt eſſent Monaſterij. De Apoſtatis extat ẽt Decretũ Conc. Trid. Seſſ. 25. c. quicũq. vbi habetur, quod Apoſtata nullo priuilegio ſuæ Religionis iuuetur. Cõſtitutio Pauli IV. cõtra Apoſtatas reuocata eſt per Conſtitutionẽ Pij IV. & reducta eſt ad diſpoſitionem iuris communis.

APPELLATIO. Quibus in caſibus appellatio ſit admittenda, & inhibenda, definiuit Cõc. Seſſ. 24. c. 20. Primò, à definitiua; Secundò, ab habente vim definitiuæ; Tertiò, à grauamine quod per appellationẽ à definitiua nõ poteſt; Quartò, quãdo ab ipſa definitiua appellari nõ poteſt. declarat hos terminos Oldrad. cõſ. 20. in caſibus in quibus expreſsè ſuſtulit Conciliũ appellationẽ, extat declaratio Congreg. Cõc. ſublatã intelligi quo ad effectũ deuolutiuũ, nõ aũt ſuſpẽſiuũ. Ex Decretis eiuſdẽ Cõc. habes, quod appellatio nõ ſuſpendit executionẽ Decretorũ in cauſa reſidẽtiæ, Seſſ. 23. de reform. c. 1. Itẽ ſi de viſitatione, aut morũ corectione agatur, exequutio nõ impeditur aut ſuſpenditur per appellationẽ, Seſſ. 14. c. 10. niſi de grauamine irreparabili agatur, tũc enim appellationi locus erit, etiã quoad effectũ ſuſpenſiuũ, vt extat declaratio. Appellatio præterea non impedit, aut ſuſpendit, quo minus relatio examinatorũ circa examinatos per cõcurſum exequtionẽ habeat, Seſſ. 24. c. 18. ſed quid contra prædictos caſus poterit ne appellari? Reſpondeo non poſſe, neq. tenetur Iudex deferre appellationi, ex decretis eiuſdẽ Cõc. prædicti. Caſus appellandi ſeruari ẽt debent, licet is à quo appellatur, non ſit Ep̃s habens Iuriſdõnẽ ordinariã. Sic declarauit Sacra Congregatio. Si dicti termini à Conc. præſcripti, non fuerint ſeruati, Iudex poteſt ad vlteriora procedere, non obediendo. De hac materia appellationum, ad tollendas oẽs ambiguitates & cõtrouerſias Iuriſdictionales, edidit Sacra Cõgregatio de mandato Papæ Clem. VIII. Decretũ; Vide illud in Sũma Bullarij, verbo, Archiepiſcopus. fol. 68.

ARCHIDIACONVS Additio ad n. 1. Dicitur oculus ep̃i, debet eſſe magiſter, ſue Licẽtiatus in Theologia, vel iure Can. Nec ſufficit in Medicina vel iure Ciuili, ex Cõc. Tri. Seſſ. 24. c. 14.

Additio ad n. 7. Vbi viſitationẽ legitimè exercere cõſueuerat, debet aſſũpto Notario de cõſẽſu Ep̃i deinceps per ſe ipſũ tm̃ ibidẽ viſitare. Cauſarũ autẽ Matrimonialiũ, & criminaliũ cognitio, omnino illi interdicitur. Seſſ. 25. c. 20.

AR-

ARCHIEPISCOPVS. Additio nu.2.hodie attendenda est Constitutio Pij V. super recitatione Romani Breuiarij, quę habetur in principio eiusdem Breuiarij,& in Bullario,f.1013. & altera Cõstitutio eiusdem Pij de Missali Romano ex Decreto Conc.Trid.Archiepiscopus est ordinarius iudex omnium episcoporũ suæ prouinciæ, in causis ciuilibus,nam in criminalibus, & hæresis causis iudex est summus Pontifex tantum, ex Conc.Trident. sess.24.cap.5. vnde poterit Episcopum suspendere,interdicere, & excommunicare, c.2.§. fin.de offic.ord. in 6.c.venerabili, & ibi Doctores,potest præterea absque legitima causa episcopo non residente,applicare fructus fabricæ ecclesiæ,aut pauperibus loci,& crescente contumacia denunciare summo Pontifici iuxta decretum Conc.Trid.

Additio ad nu.10.Hodie ex Conc.Trid. sess. 24. de refor.cap.3. non potest visitare Diœceses suffraganeorum,nisi causa cognita,& probata in Conc.Prouin. & tunc visitando habebit easdem facultates quas ante Cõc.habebat. An autem Archiepiscopus possit excommunicari a Conc. Prouin. non conueniunt Doctores. Nauarus consilio 7.de offi.ord.tenet posse.alij probabilius fortasse tenent non posse excommunicari, quia sic superior excommunicaretur ab inferiori. ad Archiepiscopum ab Episcopo potest appellari nedum in spiritualibus, sed etiam in temporalibus, sic Host. in c. Rom. In princincip. citra autem appellationem non potest regulariter in subditos episcopi aliquid definire. sic Abbas in c.sollicitudinem, nu.5.de appellationibus.

ARCHIPRESBYTER Ecclesiæ Cathedralis potest audire omnes totius episcopatus confessiones, & sibi etiam vicarium constituere, non tamen absoluere sine licentia à casibus reseruatis, vt tenet etiam auctor hic.nõ potest autem interuenire in contrahendo matrimonium, sed debet esse proprius Parochus ex Conc. Trid. sess.24.

* ARCHIVVS dicitur locus in quo reponuntur scripturæ publ. quem armarium librorum appellat Glossa in Clem. vnica, in ver.Archiuis, de iureiuran. Archiuum tenentur facere Prælati in suis Diœcesibus, & administratores Ecclesiarum,ex constit.Sixti V. publicata Romæ die 8.Iunii 1587.unde per hanc Constitutionem terminatur quæstio disputata per Abbat.in sua q.3.dub 4. sub nu.16. an scilicet eps seu prælatus teneatur facere Archiuũ public. seu repertoriũ,& inuentariũ rerum Ecclesiæ.

* ARRHA.Discedere inuito venditore a contractu iam facto post datam Arrham, amittitur ipsa arrha : si venditor autem discedit tenetur reddere arrham, & tantumdem de suis bonis reddere.

ARS.Additio ad n.2.Licet exercere artes mechanicas, quarum vsus indifferẽs est,quamuis pluries illis etiam abutantur homines ex Nauar. c.23. nu.47.

Articulus mortis qui dicitur in quo communiter omnes moriuntur, in eo quilibet sacerdos potest pænitentes a quibuslibet peccatis & censuris absoluere, ex Conc.Triden. sess.14. cap.2. Nauarrus c.16. num.272. putat hæreticos sacerdotes non habere hanc auctoritatem.contrarium putat auctor Candelabri aurei;cui sententiæ facile adhæreo dummodo sacerdos ille hæreticus recte sit ordinatus, & nullum sit ægroto impuræ labis periculum. qui in articulo mortis vsus est indulgẽtia per bullã sibi cõcessam,non põt ea vti in alia infirmitate nisi id explicet Bulla,ita Nau.c.26.n.3.

ASTROLOGI dicuntur qui in astris vaticinantur.Cõtra exercentes astrologiæ iudiciariæ artem , & alia quæcunque diuinationum genera, librosq; de huiusmodi materia legentes, aut tenentes extat constitutio Sixti V.

ATTRITIO idest dolor imperfectus de peccatis sufficit cum sacramento pænitentiæ ad gratiam impetrandã. Grauissima versatur quęstio inter Doctores an attritio quæ concipitur propter timorem inferni,& fœditatem peccati,sufficiens sit ad remissionem peccatorum cum sacramento pænitentiæ. Ego crediderim sufficere propter verba Conc. Trid. licet auctor Candelabri aurei ex iisdem verbis contrariam putet colligi sententiam , afferam verba Conc.ex sess.14.c.4.tu ipse diiudicabis. Attritio quæ vel ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehennæ,& pœnarum metu communiter concipitur, si voluntatem peccati excludat cum spe veniæ,non solum facit hominem hipocritam, & magis peccatorem, verũetiam donum Dei est, & Spiritus sancti impulsus,non adhuc quidem inhabitantis, sed tãtum mouentis, quo penitus adiutus, viam sibi ad iustitiam parat,& quamuis sine sacramento pænitentiæ per se ad iustificationem perducere peccatorem nequeat, tamen eum ad Dei gratiam sacramento pœnitentiæ impetrandam disponit.

AVARITIA est vitium inclinans ad inordinatum pecuniæ appetitum: nolenti sibi prouidere, ex auaritia nõ tenetur alij prouidere, non

non enim indiget. remedium cōtra auaritiam optimum erit, si versabitur cum liberalibus, si considerabit vitæ breuitatem, multum etiam adiuuabit cogitare cupiditatem esse radicem omnium malorum. vide D. Chrysos. uarijs homi. in epistolas Pauli.

* BANNITI. Contra bannitos & eorum fautores extant nonnullæ Bullæ Gregorij XIII. & Sixti V. in regno Neapolitani super quibus extat cons. Nauar. de sententia excom. in antiquis, vbi tenet, non incurrere eos qui dictos bannitos quo ad uictum adiuuant in extrema necessitate faciēdo eleemosynā, vel aliquod opus de genere suo bonum, ad finem eos conuertendi; nec incurrunt etiam illi qui per ignorantiam receptant in foro interiori; quia in foro exteriori non præsumitur ignorantia quando publicum est, & notorium illos esse bannitos. Item non incurrunt ecclesiastici si coacte illos recipiunt animo exhibēdi, & presentandi curiæ. necesse est autem habeant hanc intentionem tempore refectionis, nam ex post facto non sufficeret.

BAPTIMVS de Baptismo determinauit sequentia Conc. Trid. sess. 7. cap. 14. I. Damnati dicentem baptismum Ioannis fuisse tantæ virtutis sicut baptismus Christi. II. Aquam naturalem non esse necessariam. III. Ecclesiam non docere veram doctrinam de baptismo. IIII. Non valere Baptismum administratum per infidelem etiam cum intentione faciendi quod facit ecclesia. V. Non esse ad salutem necessarium; vel baptizatum non posse amittere gratiam si vult credere, vel non obligari ad aliam legem præterquam credendi. VI. Per baptismum tolli vota post eum emissa. VII. Per memoriam eius condonari vel peccata post eum admissa fieri uenialia, vel apostatam baptizatum esse rebaptizandum si reuertatur ad fidem, vel neminem baptizādum ante ętatem in qua Christus baptizatus est, vel pueros non esse baptizandos, vel postquam adoleuerint esse rebaptizandos.

Baptismus. I. Additio ad num. 3. circa baptismum Græcorū nota quod Clem. VIII. prohibuit ne presbyteri Græci baptizatos Chrismate in fronte consignent. & ideo ab ipsis in ordine baptismi apud Eulogium prætermitti debent quæ sequuntur post illa verba *κγὶ μετά την ἐυχλω*. &c. vsque ibi *ἐιτά ποιει οἰερευς σχῆμα κυκλου*. vnde cū nihil aliud dixerit, dicendum est vt etiam communiter tenere illos vere baptizare.

Baptismus I. Additio ad num. 6. ex Concil. oritur quædam cognatio spiritalis inter baptizatum, & baptizātem, baptizatiq; patrem, & matrem, & inter patrinum, & baptizatum, eiusq; patrem, & matrem. vide præclara in Cathechismo Romano titulo de baptismo.

Baptismus. V. Additio ad n. 5. si plures susceptores quam duo adsint, & nullus designetur Sanch. lib. 2. q. 87. Suarez putat, & probabiliter fortasse a nullo contrahi contra Nauar.

Quilibet Clericus baptizans solemni ritu extra necessitatem fit irregularis ex Soto, & Nauaro. de Diacono tamen non probat Suar. cum Gloss.

BELLVM. Adde ad materiam de bello ex Mol. dist. 3. quod in bello quāuis non liceat mētiri, insidiis tamen uti licet, & cōsilia tegere ad hostes decipiendos; hosti tamen omnino seruanda est fides: in die festo ita re postulante pugnare licitum est.

BENEDICTIO Additio ad n. 2. Nulli episcopo ex Conc. Trid. decreto licet Pontificalia exercere in alterius Diœcesi, nisi de ordinarij expressa licentia.

Beneficium I. Additio ad nu. 4. omnia beneficia ecclesiastica quocunque nomine appellentur, sunt iura spiritualia: vnde nullus habet ius super his, nisi Papa vel qui auctoritatem habet a Papa, & hoc esse de fide docet Nauarr. c. 27. num. 13.

BENEFICIVM. III. Additio ad n. 2. 3. ante 14. annum inceptum nullus potest beneficium obtinere, nec pensionem nisi in fundatione beneficij aliter fuisset cautum ex Conc. Trid. congreg. ad dignitatem autem, & personatum requiruntur 22. incepti ex eodem Conc. Collatio autem beneficii aut iurisdictionis ecclesiasticæ non habenti primam tonsuram nulla est.

Additio ad n. 5. q. 10 queritur: episcopus ante Conc. poterat dispēsare per septenniū causa studij, sed post Conc. non est in vsu dispensare cum eo qui obtinuit beneficium Curatum. sic congreg. Conc.

Additio ad num. 10. Filius sacerdotis non potest habere beneficium in ea Ecclesia in qua pater habet, aut habuit, nec pensionem super patris beneficia, per Conc. Trid. nec legitimus potest habere beneficium quod pater habuit.

Additio ad n. 17. nō displicet hac in re sent. Caiet. verbo Benef. & Nauar. c. 23. nu. 13. non semper illicitum esse appetere beneficium & etiam sibi procurare etiam si sit curatum.

Benef. 4. Additio ad n. 1. 2. 3. circa pluralitatem beneficiorum statuit Conc. Trid. sess. 3. c. 2. nemini licere plures metropolitanas seu cathe-

thedrales Ecclesias obtinere in titulum,seu cõ mendam: quod si de cætero plura curata beneficia, aut alia incompatibilia Ecclesiastica, siue per viam vnionis, seu commendæ perpetuæ,aut alio quocũque nomine retinere præsumpserit, beneficijs ipsis iuxta ipsius Cõstitutionis dispositionẽ,ipso iure priuatus existat.

Additio ad nu.4. Non ausim factum Papæ, & Sedis tantæ auctoritatis condemnare. Quare crediderim, confessarium posse acquiescere, absolutionemq; impertiri ei, qui putat se recte cum dispensatione Papę duo beneficia possidere, etiam si curata existant: tamen, si quis me consulat, mea sententia, non modo duo Curata, sed nec duo simplicia habebit, si vnum sit sufficiens.

* Prouisus de beneficio, tenetur emittere professionem coram episcopo ex Conc. Triden. Sess.24 de Refor. c.12. alioquin non faciet fructus suos, nec illi quoad fructus potest suffragari possessio triennalis, ex Conc. Trid. intellige tamen de fructibus præbendarum, non distributionum. Canonici autem tenentur facere professionem, etiam coram Capitulo. Resignans beneficium ad fauorem, satis est, vt dignum eligat, ex Caiet. verbo, Beneficium. Arrag. q. 63.art.2. in 2.2.ex communi, col.12. Resignationes per motum Pij V. non possunt admitti nisi a solo Papa.

Blasphemia. Additio ad nu.3. Putat Bannes, interdum explicandam esse speciem blasphemiæ propter sceleris grauitatem.

Additio ad nu.5. Contra Clericos blasphemos, extat Const. Pij V. priuans eos pro prima vice fructibus beneficij vnius anni; pro secunda vice priuat beneficijs; pro tertia mandat deponi, & omnibus dignitatibus exui, & in exilium mitti. quod si non habuerint beneficium, iubet plecti pro prima vice pęna pecuniaria; pro secunda carceribus mancipari; pro tertia, verbaliter degradari, & ad triremes mitti. Nota tamen, quod verba illa Bullæ pro prima vice, interpretanda sunt, pro prima vice punitionis, & non blasphemiæ: etiam si clericus fuerit pro illa prima vice inquisitus, quod pluries blasphemasset: quia Bulla videtur habere respectum ad correctionem clericorum. Ad quod facit text. in c.graue, de præbend. Vide Diaz in pract.crim.c.110.in Verbo blasphemia. Boer.decis.36. num.9.10.15. Iul. Clar. in prac.Crim.§.blasphemia. Lopez, in Additionibus ad Diaz, loco cit. Si quis calore iracundiæ pluries vno instante blasphemet, præsumitur quod semel tantum blasphemauit. sic Menoch. de præsumpt.lib.5. præsumpt.2.nu.27.

Inquisitores hæreticæ prauitatis per statutum Greg. XIII. publicatum Romæ die 10. Iunij 1581. possunt in Hebræos blasphemantes animaduertere.

Bona ecclesiae vsurpãtes sunt excommunicati, & absolutio est reseruata Papæ, ex Conc. Triden. de Reform. Sess.22.c.11. Hodie est in Bulla Cenæ Domini. Ad hanc excommunicationem autem incurrendam, requiruntur quinque conditiones, ex Caiet. Verbo, Excommunicatio, c.27. quoniã verò ille dicitur vsurpare, qui sibi vendicat id quod ad eum non pertinet; Qui aũt vt recuperet suum, beneficij fructus capit, non dicitur incurrisse hanc excommunicationem, ex Nauar. consil. 34. de sent. excommunicationis. De bonis naufragantium, vide verbum, Naufragium.

Bvlla. Si in aliqua Bulla detur facultas eligendi sibi Confessarium approbatũ ab Episcopo, sufficiet religiosis quod sit approbatus a suo Prælato, ad audiendas fratrum confessiones. De iure communi religiosus non potest confiteri alteri quã suo Prælato, vel cui à suo Prælato fuerit cõmissum; Cui tamen iuri cõmuni derogatum est per Decretum Clemen. VIII. vbi habetur, quod non liceat superioribus regularium, audire confessiones subditorum, nisi peccatum aliquod reseruatum admiserint, aut ipsimet motu proprio & sponte petierint. Non poterit autem confiteri Confessori extra suum ordinem, nisi à suo Prælato licentiam expressam non præsumptam habuerit, vt colligitur ex Conc. Lateranen. etiam si sit approbatus: quia quantum ad hoc, super religiosos auctoritatem non habet, intellige tamen, nisi occurrat aliquis casus necessitatis. Greg. XIII. Sixtus V. Clemens VIII. vt omnes tollerent ambiguitates, explicarunt clausulam illam de eligendo sibi confessarium, & aiunt, quod possint sibi eligere confessarium alterius ordinis, & etiam sæcularem.

Calix. Additio ad nu.2. Calicem cuius pes à cyatho separatur, non perdere consecrationem, tenet Suar. T.5. dist.in.81. sect.7.col.4. Calicem in quo Christus instituit sanctissimũ mysterium corporis sui, volunt nonnulli fuisse ex lapide Agathe. Baron. in suis Annalibus scribit ex Beda, fuisse argenteum.

Camaldvlensivm Congregat. fuit institutor Beatus Romualdus, anno salutis nostræ 904. Cœpit hoc nomen ex Conuentu ædificatio Camaldoli, in agro Ciuitatis Aretij, Prouin. Tusciæ.

CAM.

Cambivm. Cambia sua damnauit Pius V. per Extrauagantem editam anno 1571. huius declarationē vide apud Nauar. cap. 27. n. 158. Cambium autem quod dicitur, Colla ricorsa, fuit approbatū ab eodem Pio V. in Bulla quadam ad Bononienses, de Cambijs, vide Diuum Antoninum parte 2. to. 1. c. 7. Rodriquez parte 2. Molinam, Nauar. cap. 17. varijs numeris.

Canonica portio. Additio ad nu. 3. Conc. Trid. Sess. 24. c. 12. statuit, vt nullus portionem recipiat, nisi qui eo ordine sacro sit initiatus, quē dignitas aut præbenda requirit; aut in tali ætate, vt infra tēpus à iure & à Sacra Synodo statutum ordinari possit. De 4. portione funeralium adest tractatus R. P...

Canonicvs. De Canonicis paucissima au ctor. Vnde addo huic materiæ quod canonicus qui tempore quo cantatur vna hora in choro Missam celebrat, vel ex deuotione vel ex obligatione, non dicitur interfuisse illi horæ, nec illius distributiones accipere potest; si fuerit autem iussum ei à superiore vt celebraret, tūc recipiet; sed superior cauere debebit à tali iussione. Nec possunt in conscientia accipere illas qui non psalmisant: nam ait Conc. Trid. vt per se, non per alios sua obeant officia in choro, psalmis, hymnis, canticisq; Dei nomen reuerenter laudent. Sic declarauit congregatio. Nec recipient Canonici associantes Prælatum volentem audire missam extra cathedralem, Sic declarauit Sacra Congreg. vt refert Hieronymus Gonzalez.

* Canonicus iniuste ob criminis suspitionē in carcerem cōiectus, quotidianas recipiet distributiones, immo debentur ei omnia quæ illi contigissent, dummodo tamen illi Canonicus ante incarcerationem consuerat frequens esse in choro, & corporaliter inseruire.

*Canonici ab Episcopo corrigi possunt, ex Conc. Trid. Sess. 6. c. 10. Quando verò, & quomodo, vide Sess. 25. c. 6. de Reform.

Canonicis vltra tres menses non licet abesse, alioquin punientur statuta pęna ab eodem Concilio. Canonicorum consilio vti debet Episcopus ad ea instituenda quæ ad Seminarium spectant, ex eodem Conc. Sess. 24. c. 18.

* Nullus Canonicus vocem habet in Capitulo, nisi saltem ordine Subdiaconatus sit insignitus, ex eodem Conc. Sess. 22. c. 14. de Reform. Fidei professionem etiam coram Capitulo facere tenentur.

* Canonicorum saltem dimidia pars debet esse presbyterorum, cæteri autem seu Diaconi vel Subdiaconi; Quod si laudabilis consuetudo sit, vt sint plures presbyteri, omninò iubet obseruari. Dignitates autem in Cathedralibus, aut Collegiatis insignibus tantum magistris vel Doctoribus, aut etiam Licētiatis in Theologia vel iure Canonico cōferēdæ sunt.

* Canonici. Regulares hodie beneficia curata in perpetuum nec ad tempus habere possunt, sine dispēsatione Apostolica. Sic in praxi obseruari docet Gonzalez, referens declaratum a S. Congreg.

* Canonici Regulares. S. Saluat. sic sunt dicti, ex quadā Canonica Sancti Saluatoris Bononiæ, ad quam se trastulerunt. Initium autē habuerūt ex quadam canonica vocata sancta Maria in Reno apud flumen Renū ad duo milliaria prope Ciuitatem Bononiæ, vbi vixerūt secundum Regulam Beati Augustini 214. annos. Deuastata deinde illa Canonica a militibus cuiusdam Ioannis Vicecomitis, Bononiam se transtulerunt, nomenque suum retinuerunt ex alia Canonica S. Saluatoris.

* Canonicos regulares dictos Lateranenses ab Apostolis volunt ducere suam originē: sed postmodum fuit talis congregatio B. August. regulariter ordinata.

Capitvla exempta in Concil. Sess. 6. c. 3. toties, quoties opus fuerit sunt visitanda, & corrigenda ab Episcopis iuxta præscriptum Concilij Tridentini Sessione vigesimaquinta, cap. 6.

Capitulum. Additio ad num. 4. Capitulum non succedit Episcopo in collatione beneficiorum secundum declarationem congreg. Conc. Nauarr. ait succedere si collatio communiter ad ipsum, & Episcopum pertinebat; non autem si pertinebat ad Episcopum cum capituli consensu, aut consilio. Capitulum nō dat dimissorias sede vacante, nisi post annum, ex Conc. Trid. Sess. 7. c. 10. de refor. Dispēsare vero potest cum illegitimo ad ordines minores, & ad simplex beneficium.

* Cappucini exierunt ex fratribus de obseruantia anno 1525. tempore Clementis VII. Reformatio illorum originem traxit à quodā fratre Matthęo, de Boschi, & à fratre Lodouico Tenaglia: qui duo fratres petierunt licentiam portandi habitum cum cappucio, ex quo Cappucini sunt vocati. Quem habitum ferūt portasse Diuum Franciscum. & dicentes illū non fuisse habitum verum sancti Francisci excommunicantur à Paulo V. quem Deus pro sua benignitate diu saluum, incolumemque conseruet. Ex Conc. Trid. nihil illis possidere licet.

CARCER. Additio ad nu.6. si adsit Parochus cum duobus testibus erit efficax Matrimoniũ contractum ab incarcerato: alioquin per decreta concilij nullum erit.

CARDINALES ex Cõc. Trid. Sess. 24. can. 1. hi eligendi sunt ex omnibus Christianitatis nationibus a S.D.P. qui optimi, vt cum eorũ consilio Ecclesia Catholica rectè regatur, & gubernetur. Hi si sint Epi, intra tres menses consecrationis munus recipere debent, resídereq; in sua Ecclesia, ex Conc. Trid. Sess. 23. c. 2.

*CARMELITAE. Secundum nonnullos ab Elia originem trahunt, secundum alios à Ioanne Baptista dicti sunt Carmelitæ a Monasterio ædificato in honorẽ beatæ Mariæ semper Virginis in Mõte Carmelo. In ea institutione perseuerauerunt vsque ad annum a Virginis partu 412. quo tempore Ioannes quidã Patriarcha Hierosolimytanus quandam regulam obseruandam præscripsit anno circiter 1010. Aliam regulam eis dedit Albertus quidã Hierosolimytanus. Hic ordo sub hac regula fuit confirmatus ab Honorio III. Eugenius IV. eis licentiam dedit carnẽ comedendi, cum antea esset eis prohibita. Postremo frater quidam Ioannes Soreth, eos denuo reformauit, proinde religio sese in duas partes diuisit, in Conuentuales, & Obseruantes. Carmelitis discalceatis multa priuilegia conceduntur a Clem. VIII. & circa suam religionem varia declarantur, vide Compilationem Priuilegiorum.

*Car. Vtrum liceat vesci carne humana in necessitate grauissima. quæstionem non audet definire Nauar. cons. 2. de sortilegijs Caietanus 2.2.q.148. ar. 2. putat non licere etiam in necessitate.

*CARTVSIANI. Huius ordinis institutor fuit S. Bruno natione Germanus, ex Colonia Agrippina anno salutis 1084. tempore Victoris III. Summi Pontificis. Dicti sunt autẽ Cartusienses à quadam eremo cartusia vocata in Diœcesi Gratianopolitana, vbi primũ monasterium institutum fuit.

CASVS RESERVATVS. Additio ad num. 5. Nemo regularium hodie nõ obstantibus quibuscunque priuilegijs, etiam specialibus &c. potest absoluere a casibus Episcopo reseruatis per Conc. Trid. & Greg. XIII. & decretum Clem. VIII. Episcopum autem posse sibi aliquos casus in foro conscientiæ reseruare, est de fide, ex Conc. Trid. Sess. 14. can. 15.

NEMO REGVLARIVM Superior absolutionẽ peccatorũ sibi reseruare põt; exceptis ijs q̃ sequũtur. sic declaratũ est à Papa Cle. VIII. PRIMO veneficia incantationes, & sortilegia II. Apostasia a religione, siue habitu dimisso, siue retento, quando eo peruenerit vt extra septa Monasterij seu cõuentus fiat egressio. III. Nocturna, ac furtiua e monasterio, seu conuentu egressio, etiam non animo apostatandi facta. IV. Proprietas contra vota paupertatis, quæ sit peccatum mortale. V. Lapsus carnis voluntarius opere cõsumatus. VI. occisio, aut vlneratio, seu grauis percussio cuiuscunq; personæ. VII. Malitiosum impedimentum aut retardatio, aut apertio litterarum à superioribus ad inferiores, & ab inferioribus ad superiores. VIII. Iuramentũ falsum in iuditio regulari, seu legitimo. IX. Procuratio, auxilium, seu consilium ad abortum faciendum post animatum fœtum, etiam effectu non secuto. X. Falsificatio manus, aut sigilli officialium Monasterij, aut conuentus. XI. Furtum de rebus Monasterij seu conuentus in ea quantitate, quæ sit peccatum mortale.

CASVS FORTVITVS infra annum debet probari, ex Bar. in l. 2. C. de naufrag. sub nu. 11.

CAVSA MATRIMONIALIS pertinet ad ecclesiasticos, & Episcopum, ex concil. Trid. sess. 24. can 12.

CAVSAE OMNES ad forum ecclesiasticum quomodolibet pertinentes, etiam si beneficiales sint, in prima instantia coram ordinarijs locorum dumtaxat cognoscendæ: & in termino duorum annorum à die motæ litis terminandæ, alioquin licebit parti alios superiores adire, ex conc. Sess. 24. c. 20. de refor. causæ criminales à quibus cognoscantur, habes Sess. 24. c. 5. de refor. quando appellandum, diximus supra, verbo, appellatio.

CELESTINIANI originem habuerunt à Petro de Morono, qui fuit Celestinus V. Pont. max. confirmationem obtinuit à Gregorio X. fuit collocatus in sanctorum numero à Clemente V I.

CENSVRA. Nemo incurrit in censuram ante 10. annum; vel secundum alios ante 12. Censuræ, & interdicta, nedum à Sede Apostolica emanata, sed etiam ab ordinarijs promulgata, ipsis ordinarijs mandantibus, à regularibus in eorũ ecclesijs publicanda atque seruãda sunt, ex conc. Trid. Sess. 25. c. 12.

CENSVS. De censibus extat Bulla Pij V. declarata a Nauarro, c. 17. num. 233. & Ludouico Molina, disputatione 380. extat etiam bulla Gregorij XIII.

CEMETERIVM. Additio ad nu. 3. potest fieri sola Episcopi deputatione.

CIR-

Circonstantia. Additio ad num.3.speciem peccati mutans necessario est confitenda, ex concil. Trid. Sess. 14.c.5. de refor. & contrarium asserere est hæreticum.

Cisterciensium ordinis fuit auctor Robertus Abbas, Abbatiæ Mollis mẽsis. dicti sunt autem Cistercienses, à quodam loco dicto Cistercio, in quo primitus fuit ædificatum Monasterium. Hæc Congregatio deinde ita fuit à D. Bernardo Abbate Clarauallense, doctrina, & morum sanctitate ita illustrata, vt merito eius fundator appellari possit.

Civis. Additio ad num.4. Monachus efficitur ciuis eius loci vbi est monasterium, & Capitulũ, & ex illo singuli efficiuntur ciues illius vrbis, vbi est Ecclesia. Nauar. cons.5. de consec. Ecclesiæ.

Clavis. De claui Additio ad nu.4. Habentur hæc ex cõc. Trid. Sess. 14. can. 18.15. I. quod si quis dixerit per illa verba, quæcunq. ligaueritis, &c. quemlibet absoluere posse peccata publica quidem per correctionem dumtaxat, secreta vero per spontaneam confessionẽ, anathema sit. II. Quod si quis dixerit claues ecclesiæ esse datas tantum ad soluendum, non etiam ad ligandum, & propterea sacerdotes dũ imponunt pęnas confitentibus, agere contra finem clauiũ, & contra institutionẽ Christi, & fictionem esse, quod virtute clauium sublata pęna æterna, pęna temporalis plerunq; exoluenda remaneat, anathema sit.

Clausura. Tenẽtur omnino Moniales seruare clausuram, ex conc. Trid. Sess. 25.c.5. nec licet exire è monasterio, etiam ad breue tempus quocunque prætextu, nisi ex aliqua causa legitima per Episcopum, & earum superiores approbanda, per costitutionẽ Pij V. licentiaq. in scriptis obtinere debebunt.

Gregorius XIII. declarauit nulli monialium licere habere ostium per quod ex Monasterio introiri possit in ipsarũ monialiũ ecclesiam exteriorem, in quam secularibus ad missas, & diuina officia patere solet accessus, sed omnino muro obstruendum, immo neque licere declarauit egredi e ianua Monasterij vt claudatur Ianua colloquijs destinata, vulgo la porta del parlatorio: quia hęc contra clausuram Monasterij censentur.

*Tertiariæ in cõmuni viuentes, tenentur ad clausuram, & si aliqua tertiaria nollet seruare clausuram, velletque esse religiosa, profitẽdo alia vota, non solum non est recipienda, sed etiam recepta est expellenda; poterunt tamen egredi ad visitandos infirmos si moris est in illa regione talibus tertiarijs visitare infirmos, quia id in sua regula per Leonem X. confirmata, conceditur. Famuli autem, & familiares earum, non possunt intrare Monasterium nisi in casibus licitis, & necessarijs.

Clericus. Additio ad nu.6. Nunc per conc. Trid. Sess. 24. Clericus fori priuilegio nõ gaudet qui est in minoribus, nisi habeat beneficium, aut gestet habitum, & tonsuram, inseruiatque alicui Ecclesiæ de mandato Episcopi, aut in seminario vel schola, vel vniuersitate, de licentia episcopi, quasi in via ad ordines maiores versetur.

Clericus II. Additio ad nu.12. Clericus habens beneficium aut pensionem excedentem 60. aureos de Camera, tenetur ad tonsuram, & habitum clericalem talarem: alioquin ipso facto est priuatus officiis, & beneficijs per Bull. Sixti V.

Clericus III. Additio ad nu.4. cõc. Trid. Sess. 25. cap. 14. innouat pęnas antiqui iuris contra concubinarios, & statuit, vt si à superioribus moniti non destiterint, sint ipso facto priuati tertia parte fructuum beneficiorum, & pensionum. Si vero nec secundo moniti resipiscunt, perdant eo ipso omnes fructus, & a beneficiorum administratione arbitrio episcopi suspendantur: quod si ita suspensi perseuerent, beneficijs, portionibus, officijs, ac pensionibus quibuslibet perpetuo priuẽtur, & ad illa reddantur inhabiles, donec iustis de causis cum eis fuerit dispensatum.

Clericus IV. Additio ad num.12. Ex concil. Trid. Sess. 21.c.2. nullus ad ordines promoueri potest, nisi habeat beneficiũ, vel patrimoniũ quo viuere possit, quodque ad vitam sustentandam satis sit, illudq. sine licentia Episcopi alienare, extinguere, vel remittere nullatenus potest. quod si ficto patrimonio sit initiatus, Nauarrus c.27. num.178. Maiol. l.4. de irreg. c.15. Med. l.1. c.11. §.8. Barg. de irreg. 1. p. q.5. nu.24. Sanch. l.6. d.32. in fine tit. de Matrim. putant esse suspensum. Contrariã sent. secutus est Illustrissimus Card. Toletus: quia cum Papa hoc sciat, & toleret, videtur ita approbare. licet hæc ratio non videatur admodum fortis.

Clericus homicida nullo tempore ad sacros ordines promoueri potest, & perpetuo beneficijs carere debet: quod si non ex proposito commissum fuerit homicidiũ, cum eo dispensari potest.

Clerici seculares exempti ab episcopo corrigi possunt, ex conc. Trid. sess. 25. c. quam turpe: tam in visitatione, quam cõtra visitationẽ,

modo in suis Ecclesijs resideant.

Coadiutor. Additio ad nu.2. Illiteratis, & imperitis Ecclesiarum rectoribus, etiam si aliàs honestę vitę sint, coadiutores aut Vicarij dari debent.

De coadiutore Episcoporum fecit tractatum Tom. Campegius. declarauit etiã nonnulla Congreg. Illustriss. DD. Card. super sacris ritibus deputata. Et I. cẽsuit coadiutori cũ futura successione non licere ingredi ciuitatẽ põtificaliter. II. Nõ debere vti cruce in diuinis, nec in functionibus pontificijs, nec incedendo per Vrbem. III. Coadiutorem pontificalia in Ecclesia exercentem absente Archiepiscopo vti posse cappa, præsente vero Archiepiscopo vti debere manteleto, & Rocheto: nunquam autem licere ipsi Coadiutori declarauit vti Mozzeta. I V. Canonicos esse compellẽdos ad assistendũ ipsi Coadiutori pontificalia exercenti. V. Canonicos non debere accedere ad circulos, cum coadiutor non sit caput. VI. Censuit de licentia tamen Archiepiscopi licere dũ per ciuitatẽ incedit, populo benedicere. VII. Maxime decere vt Canonici prodeant obuiã coadiutori episcopo venienti ad ecclesiam ad pontificalia exercenda, eumque discedentem ad ostium deducere. VIII. Coadiutor non habet facultatem largiendi indulgẽtiam. IX. censuit maximè decere, vt coadiutor episcopus confessionem faciat cum sacerdote canonico celebrante benedicturus in fine missæ ipsum populum.

Collega transgrediens statutum imponens exclusionis à collegio pęnã, non tenetur ad illam antequam condemnetur, Nauar. cap. 23. num. 63.

Collegia quæcunque & fraternitates laicorum quocunq. nomine appellentur, possunt visitari ab Episcopo, nisi sint sub immediata potestate regis. De Confraternitatibus extat decretum Clem. VIII. in quo in summa hæc habentur. I. Vt nullus quouis modo nuncupetur in posterum sine ordinarij loci consensu Confraternitates aut Aggregationes erigere, aut sibi aggregare possit. II. Vt illi Congregationi, & Aggregationi illa tantum priuilegia, & gratias concedant quæ in specie non per extensionem, vel communicationem ipsi ordini, vel religioni concessa sunt. III. Vt statuta pro regimine harum Confraternitatũ illi Confraternitati dari non possint, nisi prius ab Episcopo Diœcesano examinata pro ratione loci & approbata fuerint: cui quidem correctioni, & moderationi sẽper subiecta remanere debẽt. IV. Vt sic approbata adhibitis duobus de eisdẽ Ecclesiæ capitulo iuxta Sacri Trid. decretum promulgentur. V. Vt eleemosynæ in pios vsus in vrbe ex Vicarij eiusdẽ ordinatione, & extra ab ordinarijs locorum respectiue dispensentur. Vide ipsam Bullam in Bullario.

Praesentatus, vel electus ad aliquod beneficiũ à Collegio generali, non examinatur ab ordinario ex Conc. Trid. Sess. 7. cap. 13.

Commenda, Monasteria commendata etiã si Abbatiæ, Prioratus, & Præpositturæ nuncupentur, etiã exemptę, annis singulis debent ab Episcopo visitari. Sess. 21. c. 8. de Commendis perpetuis vide idem conc. Trid. Sess. 7. c. 4.

Commissio causarum ex conc. Trid. Sess. 24.... præter ordinarios locorũ in Synodis Prouinc. aut Diœces. aliquibus personis, ad id aptis iuxta cõstitutionẽ Bonifacij demãdari debet.

Communio sub vtraque specie non est laicis aut clericis non conficientibus diuinitus præcepta Sess. 21. cap. 1. & can. 1.

Commutationes vltimarum voluntatũ nisi ex iusta & necessaria causa fieri debent ab Episcopis ex conc. Trid. sess. 22. c. 6. cõpositio de fructibus male præceptis ob nõ residentiã prohibetur omnino per conc. Trid. Sess. 23. c. 1.

Conceptio. Per constitutionẽ Pij V. nunc in popularibus concionibus, vel vbicumque promiscua virorum, & mulierum multitudo conuenire solet, de Conceptionis controuersia disputare, vel rationibus, vel doctorum auctoritate asserendo propriam sententiã, & cõtrariam refellere, aut impugnare, vel de hac ipsa quæstione cuiusuis pietatis aut necessitatis prætextu vulgari sermone scribere, vel dictare nemo præsumere debet. Vide ipsam constitutionẽ in Bull. fol. 1010. qui contra fecerit suspensionis pęnam à diuinis absque noua declaratione ipso facto incurrit si fuerit sacris initiatus.

Concilium. Prouincialis conc. statuta nõ sunt publicãda per constitutionẽ Six. V. & ex Congregg. conc. inconsulto Rom. Pontifice.

Concilium prouinciale. tertio quoque anno fieri debet ex conc. Trid. Sess. 24. de refor. in quo nullus habet vocem, decisiuã, nisi ipsi conc. placuerit, per declarationem Gregor. XIII. Ad validanda autẽ conc. decreta, non requiritur cleri approbatio.

Concilium. Additio ad nu. 3. Pontificis auctoritas in cõcilijs semper salua intelligitur ex conc. Trid. Sess. 7. de refor. c. fine qualibet.

Additio ad nu. 6. conc. indicere ad Romanũ spectat Pontificẽ, vt in Bulla sub Iulio III. re-

ſumptionis conc.& in Bulla Pij IV. & eiuſdem decreta à Papa confirmari debent, alioquin nullius roboris erunt.

Additio ad nu.8.Contra appellantes à Papa ad conc.extat excommunicatio in Bulla Cene Domini, qui autem debeant intereſſe conc. generali, lege bullas Iulij III. & Pij IV. vbi videbis etiam conc. Trident. obligare cępiſſe quantum ad ius poſitiuum à Calendis Maij, anno 1604.

Concvbinarivs. Additio ad nu.2.contra concubinarios hæc conc.Trid. Seſſ.14. c.8. de refor. in hæc verba. Statuit huiuſmodi concubinarios tam ſolutos, quã vxoratos cuiuſcunque ſtatus, dignitatis, & conditionis exiſtant, ſi poſtquam ab ordinario etiã ex officio ter admoniti ea de re fuerint, concubinas non eiecerint, ſeq. ab earũ conſuetudine nõ ſeiunxerint, excõmunicatione feriendos eſſe, a qua non abſoluantur donec re ipſa admonitioni factæ paruerint: quod ſi in concubinatu per annum cenſuris neglectis permanſerint, contra eos ab ordinario ſeuerè pro qualitate criminis procedatur. Mulieres ſiue cõiugatæ, ſiue relictæ, quæ cum adulteris, ac concubinarijs publicæ viuant, ſi ter admonitæ nõ parue rint, ab ordinarijs locorum, nullo etiam requirẽte, ex officio grauiter pro modo culpæ puniantur, & extra opidũ vel Dięceſim ſi id eiſdem ordinarijs videbitur inuocato ſi opus fuerit brachio ſęculari, eijciantur, alijs pęnis contra adulteros, & concubinarios inflictis, in ſuo robore permanentibus.

Conditiones in prouiſione ecclesiæ ſunt reijciendæ ex concil. Trident. Seſſ.24. cap.14. de refor.

Confessio. I. Additio ad nu.10.14. & 16. De confeſſione habentur hæc in concil. Trid. Seſſ.14.cap.7.& can.6.I. Quod cõfeſſio ſacramentales eſt inſtituta, & præcepta a Chriſto Domino. II. Quod eſt neceſſaria iure diuino. III. Quod obligamur iure diuino ad confitendum omnia mortalia, & circunſtantias mutantes ſpeciem. IV. Quod confeſſio eſt poſſibilis. V. Quod tenemur confiteri in quadrageſima. VI. Quod licet confiteri venialia. Quod autem confeſſio fieri amplius non poſſit per litteras, diximus ſupra, verbo, abſolutio.

Qvando in Iubileo requiritur confeſſio facienda qui habent tantum venialia tenentur confiteri ſic Corduba. lib.5. Quæſt.28. contra Nauar.§.in Leuitico, notabili 18.nu.17. Præter hunc caſum nullus tenetur confiteri habens tantum venialia, nec præcepto diuino, vel humano, vel religionis. ſic Sot. diſt.18. artic.3. Ledeſma 2.parte, quæſtione 5.artic.3. & quæſtione 21. artic.1. vnde Monachus S.Benedicti non habens mortale non tenetur confiteri in fine menſis.

Confeſſor. I. poteſt eligere ſibi confeſſariũ qui habet curam animarum vt Parochus, Prælatus religionis exemptæ. Item Card.& Decanus, & Archidiaconus, poteſt & Card. darę ſuę familiæ confeſſorem. Epiſcopus ſi eligat ſibi confeſſarium in aliena Dięceſi, debet eligere approbatum ab ordinario illius loci. Non obſtante iure citato à Syluest. Sic obtinuit conſuetudo, vt omnes ſacerdotes ſæculares poſſint ſibi eligere confeſſarium, dummodo ſit ab Epiſcopo approbatus. Nunc per ius conc. Tri. nullus poteſt dare licentiam audiendi confeſſiones ſacerdoti, niſi fuerit per examen ab ordinario approbatus. Vnde vides mutatum ius in multis.

Confeſſor II. Hodie nullus ſacerdos tam ſęcularis quam regularis poteſt audire pœnitentis ſiue Laici, ſiue Sacerdotis confeſſiones, niſi habuerit Eccleſiam parochialem; aut per examen idoneus, ab Epiſcopo iudicetur, approbatione in ſcriptis habita, quæ gratis dari debet. Excipiuntur autem ab hac regula Presbyteri congreg. Oratorij Romæ, quia ibi approbati non poſſunt examinari per Ordinarios, ſed tantum ſufficit, vt præſentent ſuas licentias Romæ habitas. Sic Sacra congregatio determinauit. Quo ad religioſos autem non obſtantibus quibuſcunque priuilegijs, ſeruanda eſt forma præſcripta ab ipſo concilio Tridentino. Vide ſupra Caſus reſeruatos, à Nauar. in Miſcellanea, Cordubam, & Cappucinum in Additionibus ad Compendium Priuilegiorum, in Verbo, abſolutio, & caſus reſeruatus.

Congregatio. Congreg. ſeu confraternitates non poſſunt fieri ſine auctoritate Epiſcopi. Vide ſupra, verbo, collegia.

Congregatio Clericorum Regularium, dicta, i Theatini, originẽ traxerunt a Petro Caraffa Neapolitano: qui Epiſcopus Theatinus à Iulio II. creatus, illis Theatinorum nomen dedit, qui poſtea factus Card. à Paulo III. poſt mortem Marcelli fuit electus Summus Pontifex, & Paulus IIII. appellatus vnde etiam à nonnullis Paulini appellantur, cępit autem hæc Congreg. anno ſalutis noſtræ 1528.

Con-

Congregatio clericorum infirmis miniſtrã tium vulgo dicta i Somaſchi, originem ſuam habuerunt à Reuer. Patre Camillo de Sellis, anno à Virgineo partu circiter 1584. Huius cõgregationis approbationem obtinuerunt à Six. V. Pont. Max. poſtmodum fuit hæc cõgregatio multis condecorata gratijs & priuilegijs à Greg. XIIII. anno D. 1591.

Congregatio Clericorum Regularium dicta i Minori, ſumpſit exordiũ in Ciuitate Neapol. à R.P. Adorno Ianuenſe, ſub Sixto V. anno Dom. 1589. fuit confirmata à Greg. XIIII. & à Clem. VIII. ſunt ei conceſſa omnia priuilegia Theatinorum, & per conſequens oĩum aliorũ Mendicantium per viã participationis.

Congregatio mercedis originem traxit a nonnullis religioſis, qui redimendi captiuos e Turcarum manibus ſumpſerunt officium: vnde dicitur etiam congregatio Redemptionis. cępit anno domini 1264. ſub Clem. IIII. in Ciuitate Barcinonæ in Hiſpania. Huius cõgregationis habitus nihil differt ab habitu Carmelitarum, præter quam quod in pectore a parte dextra ſcutum deferunt cum Cruce alba in campo rubeo, cũ Aragoniç Regni inſignibus.

Coniuratio. In coniurationibus denunciandis non eſt præmittenda fraterna correctio; nec clericus denuncians ſit irregularis, modo præmittat proteſtationem. vide conſtitutionem Clem. VIII. publicatã Romæ 1604.

Prima Additio ad nu. 2. Conſecratio Prælatorum debet fieri intra tres menſes, alioquin ad fructuum reſtitutionem tenebuntur, quod ſi intra totidem menſes facere neglexerint, ipſo iure ſunt priuati, ex Cõc. Trid. ſeſ. 23. debet autem fieri in eccleſijs ad quas promoti fuerint, per terminationem Congreg. Concilij.

Confirmatio Diuina. De Confirmatione tradit hæc Conc. Trident. ſeſſ. 7. damnat ſub anathemate dicentem confirmationem non eſſe nouum, & verum ſacramentum, vel nullam habere virtutem, vel ordinarium eius miniſtrum non eſſe ſolum Epiſcopum, ſed quemuis ſimplicem ſacerdotem. Eius forma eſt: Conſigno te ſigno Crucis, confirmo te Chriſmate ſalutis, cum inuocatione Trinitatis, quæ eſt, in nomine Patris, &c. ex Conc. Florentino. Balſamum eſſe de neceſſitate ſacramenti putant grauiſſimi Theol. licet alij negent. profecto ſi verum eſt quod ait Suarez, Chriſma conſtare oleo, & Balſamo, & Chriſma, eſt de fide eſſe neceſſariũ ad Sacramentũ, ex conſequenti ẽt balſamũ erit neceſſarium.

Conſenſus. De cõnſenſu contrahentium Matrimonium, verbo Matrim. & Conc. Trid. Seſſ. 24. c. 1. de refor. de conſenſu etiam Canonicorum quo cum procedere debet epiſcopus in Canonicos, verbo, epiſcopus.

Conſeruator de conſeruatore, & conſeruatorijs litteris ſtatuit hæc S. Synodus Seſſ. 14. c. 5. Vt nemini omnino cuiuſcunque dignitatis & conditionis ſit, cum quibuſcũque clauſulis, aut decretis quoruncumque Iudicum deputatione, quocunque etiam alio pretextu, aut colore conceſſæ ſuffragentur, quo minus coram ſuo epiſcopo, ſeu alio ſuperiore ordinario, in criminalibus, & mixtis cauſis accuſari, & conuenire poſſit. In ciuilibus etiam cauſis ſi ipſe actor extiterit, aliquem ei apud ſuos conſeruatores iudices in iudicium trahere minimè liceat. nemo etiam ſimilium litterarum beneficio vltra quinquennium gaudere poſſit. Non liceat conſeruatoribus Iudicibus vllũ habere tribunal erectum.

Conſtitutio. Multæ conſtitutiones approbantur, & reprobantur a Conc. quas hic non ponimus, quia omnes ſuo loco recenſebimus. vide etiam Conc. Trid. Seſ. 21. de refor. c. 7. ſeſſ. 22. c. 3. ſeſſ. 20. c. 12. Seſ. 25. c. 6.

Conſuetudo habens vim legis non põt abrogari ab Epiſcopo, ſicut nec ius commune. Conſuetudo dat poteſtatem vt quis concilio interſit, vt in Bulla Iulij III. de reſumptione Conc. & Pij IV. de celebratione eiuſdem.

Vbi rationabilis eſt aliqua Conſuetudo ſeruanda eſt, ex conc. Trid. ſeſſ. 22. c. 3.

Conſuetudo laicorum quantumuis generalis, non ligat clericos. Ita Cyn. in l. fi C. quæ ſit longa conſuetudo. Hoſtienſ. in Summa, tit. de conſuetudinibus. cõſuetudo rationalis contra ius præſcribitur 40. annis. Si autẽ præter ius, decem. licet nonnulli velint etiam conſuetudine rationabili tam contra ius ciuile, quam canonicũ Papa ſciente, aut non contradicente, præſcribi 10. annis.

Conſultores duellorũ tam in iure, quã in facto, vel quacumque ratione id ſuaſerint, excommunicationis gladio ferientur, ex concil. Trid. ſeſſ. 25. c. de refor. c. 19.

Continentia. Quanta debeat eſſe continentia eorũ qui ad ordinẽ Diaconatus, & Subdiaconatus promoueri volunt, vide conc. Trident. ſeſſ. 23. ca. 13. vbi vult illos ferre bonum teſtimonium anteactæ vitæ; quod ſi ſperabũt Deo auctore ſe continere poſſe, eccleſijs quibus adſcribentur, inſeruire debent: maximeq; decebit, ut dieb. Dominicis, & ſolẽnibus cũ altari miniſtrauerint, ſacrã cõione percipiant.

Con-

Contractvs ad caput saluum. Super his contractibus edidit constitutionẽ Six.V.anno 1586. in Bullario 154. de contractibus etiam censualibus vltra Extrauagantes Martini V. & Calixti III. extat ẽt cõstitutio Greg. XIII.

Contractvs factus a maiore cum minore, sine tutoris auctoritate, maiorẽ obligat; minori integrũ est acceptare vel renuere. Instit. de auctoritate tutoris in princ. Ea quæ lucramur in contractu qui dr̃ Italicè la scomessa, & Latinè spõsio, si absit dolus, nõ tenemur restituere, etiam si certo sciebamus rem sic esse. Sic Medina de rebus restit. q.92. Contractus factus cum pupillo, uel Ecclesia, valet in præiudicium alterius, non tamen in præiudicium pupilli, vel Ecclesiæ, Nauar. c.29.n.12.

Controversiae omnes de præcedentia in processionibus publicis, tum in his quæ fiunt in tumulandis defunctorum corporibus & in deferenda umbella, & alijs similibus, amota omni appellatione cõponetur ab Episcopo, ex conc. Trid. c.13. sess.18.

Contritio. Circa contritionẽ definiuit conc. Trid. sess.14.c.3.4. I. Penitentiam esse, & fuisse quouis tempore necessariã ad impetrandam veniam culpæ mortalis. II. Contritionẽ esse vnam ex tribus partibus, quas sibi tanquã materiam substituit penitentiæ sacramẽtum. III. Necessarium esse, & optimum, examinare conscientiam ad faciendum peccatorum memoriam cum ipsorum detestatione, & emendationis proposito: quamuis ad gradum integræ contritionis non perueniat. IIII. Esse de fide, contritionem non solum includere in se cessationem a peccato, & vitæ nouæ propositum, & inchoationem, sed veteris etiam odiũ continere, & propositum illud confitendi tẽpore debito, cum spe obtinendi veniam, & misericordiam. V. Contritionem iustam esse necessariam nunc in lege gratiæ ad culpæ mortalis post baptismum admissæ deletionem. vnde qui contra hæc aliquid pertinaciter credit, si id verbo, vel scripto proferat, est hæreticus & excõmunicatus per Bullam Cenæ Domini.

Contvmacia. Crescente contumacia, seueriori Can. censuræ subijciendos contumaces statuit S. Synodus cap.1. de refor. sess.6. sess. 25.c.3. & alijs etiam in locis.

Conveniri in iudicio. Concessiones omnes factæ fratribus quod non possint conueniri coram ordinarijs locorum, licet fuerint confirmatæ a Pio V. per constitut. tamen Gregor. XIII. & Bullam Clem. VIII. redactæ sunt ad ius commune, & dispositionem conc. Trid. sess. vltima de regula. cap.14. vbi dicitur, quod regularis non subditus episcopo, qui intra claustra Monasterij degit, & extra ea ita notoriè deliquerit, vt populo scandalo sit, Episcopo instante intra tempus ab Epo præfigendũ, seuerè puniatur, ac de punitione eius superior Epm certiorẽ faciat; seu minus ab eodẽ superiore officio priuetur, & delinquens ab Episcopo puniri possit; quod si superior impunè illum ad alia loca suorum ordinum transmittat, illum per Bullam Clem. VIII. intra tempus ab Episcopo præscribendum reuocare teneatur, sub pœnis in Bulla cõtentis. quod si etiam hoc facere renuerit, statuit, ut ordinarius loci ad quẽ delinquẽs transmissus fuerit, tanquam Sedis Apostolicæ delegatus exequi decretum Conc. possit, ipsumque delinquentem punire, requisitus ab ordinario loci, in quo ipse deliquerat. Præter hunc iuris ordinem Episcopus in Mendicantes, aut alios Monachos exemptos, delinquẽtes, facultatem capiendi, aut incarcerandi concedere nequit, ut præclarè annotauit Paulus Fuscus Episcopus Sarnensis lib.2. de visitatione, c.20. num.20. aliàs incideret ipse Episcopus in excõionem.

Conventvales fratres. S. Franciscus fuit institutor fratrum Minorum. Primæ Regulæ cõfirmationem habuit ab Innocentio III. anno Domini 1212. Secundæ ab Honorio III. anno circiter 1224. ordo autem Minorum secundum varias reformationes in plures partes diuisus reperitur. In Conuentuales, & Fratres de obseruantia; in Cappucinos; in fratres de tertio ordine; in Discalceatos Hispaniæ; in reformatos de obseruantia; in reformatos Conuentuales; & reliquos, de quibus agitur suo loco. Reformatio fratrum de obseruantia cœpit anno circiter 1414. Iuxta conc. Constant. Decretum a Fratre quodam Conuentuale; sed ei postmodum formam & ordinem dedit D. Bernardinus de Senis, sub Euge. IIII. anno circiter 1430. Ex his postea exiere Cappucini, de quibus supra. Circa Fratres Conuentuales vltra omnes dispositiones factas a diuersis Põtificibus, nonnullas etiam fecit Pius V. quarũ quoniam quædam obseruantur, quędam verò non obseruantur, hic eas non ponimus; uideant ipsi fratres, an tuta conscientia possint illas non obseruare.

Chorea. De Clericorum vita, honestate, cultu, doctrinaque retinenda, ac simul de luxu, commessationibus, Choreis, aleis, lusibus, ac quibuscunque criminibus, necnon sæcularibus negotijs fugiendis, quæ copiosè, ac salubriter

briter sancita sunt à sacris Canonibus eadem in posterum ijsdem pœnis, vel maioribus arbitrio ordinarij imponendis obseruari præcipit conc. Trid. sess. 22. c. 1. de refor.

Correctio. Quomodo episcopi delinquentes corrigere debeant, vide Conc. Trid. sess. 13. c. 1. de refor. diuinis uerbis id edocens. quæ quidem verba hic nō ponimus, tum quia totum illud caput huc trāsferendum esset; tum quia cupimus ut illud ab omnibus legatur attente. Six. IV. concessit vt Minorum Generales, & Prouin. possint in suis administrationibus corrigere, & reuocare fratres deputatos ad prædicandam Crucem, vel contra hæreticam prauitatem, uel ad eiusmodi negotia sumptos à sede Apostolica, & alios ad id substituere. De correctione fraterna vide Dom. Sotum in lib. de ratione tegendi secretum.

Crapula supra Chorea.

Crimen. De criminalib. causis, supra, verbo causis. crimen læsę maiestatis non incurrit qui non est subditus Principis.

Ob Crimen læsæ maiestatis infames fiunt etiam filij & nepotes.

Corporalia. Six. IV. concessit omnibus fratribus Minorum tam clericis quam laicis, vt possint tangere sine scrupulo conscientiæ calices, & alia paramenta, cum reuerentia tamē. Idem concessit Monialibus S. Claræ, ac sororibus tertij Ordinis curæ Fratrum Minorum commissis, vt possint tangere & lauare sacros pannos, etiam corporalia, & purificatoria, dūmodo fuerint prius lota à fratribus, quod vltimum non videtur forè necessarium, cum sic lota ab omnibus communiter lauentur.

Culpa. Peccatori pęnitenti, ita culpā deleri declarat Cōc. Trid. sess. 6. can. 6. vt nōnullis remaneat reatus pœnæ tēporalis exoluendæ, vel in hoc sæculo, vel futuro purgatorio, verū tamen etiā est, culpam a Dño, & pęnam aliqū condonari, ex eodem, sess. 14. c. 18. can. 12.

Curam animarū non negligendā esse præcipit S. Synodus sess. 6. c. 1. mandatq; sess. 7. Ecclesias cura animarum minime defraudandas. vide etiam sess. 8. & sess. 21.

Curiositas. Quæ de se est peccatum veniale, nisi aliqua accedat circunstantia mortalis, conc. Trid. mandat diligenter prohibenda quæ ad curiositatem quandam, aut superstitionem spectant, vel turpe lucrum sapiunt. sess. 21. c. 1. in Decreto de Purgatorio.

Crucigeros volunt originem sumpsisse a Cyriaco Episcopo Hierosolymitano anno Domini 365. qui quidem ordo pluries fuit ab incongruentia bella deuastatus; iterum tamen atq; iterum fuit vigorosius reualidatus. Pius II. ordinauit, vt Cyanei coloris habitu vterentur, semperq; prę manibus crucem gestarent, cum antea habitum alterius coloris ferrent. Pius V. hunc ordinem approbauit, eiusque Priuilegia confirmauit.

Damnatus. Dicitur etiam damnatus qui ad pœnas inferni est sententiatus. An autem damnati videāt gloriam beatorū ex D. Greg. affirmatiua sententia tenenda est; reuelatur enim illis gloria beatorum ad maiorem afflictionem. vt videant quantum bonum propter sua uitiosa demerita perdiderint.

Decanus. Vide verbo Archidiaconus.

Deambulatio. Cupiens S. Synodus Trid. sess. 22. decr. de obser. & euit. in celebr. miss. ut sacrosanctum missæ sacrificium omnis religionis cultu & veneratione celebretur, omnes deambulationes ac profana colloquia mandat arcenda ab ecclesia, quod nunc tantum ab est vt obseruetur, vt nonnulli sacerdotes qui alijs exemplo esse deberent, ipsi suis deambulationibus alios inuitant.

Decimae. Non soluens decimas ob iustum impedimentum etiam post conc. Trid. potest absolui secūdum Nauar. de decimis. Beneficiorū pars aliqua detrahenda est, pro seminarij institutione, ex conc. Trid. sess. 23. c. cum adolescentium. §. 8. quod idem conc. sess. 13. c. 12. integre decimas soluendas, a nullisq; impediēdam solutionem præcipit. Leo X. in conc. Lateranensi statuit, ut fratres confessores teneantur hortari pęnitentes sub onere suarum conscientiarum, ad soluēdas ipsas decimas, ipsisq; soluere recusantibus absolutionem denegēt. Clerici autem, & oēs qui gaudent priuilegio fori, non tenentur soluere decimas. sic statutū per sexcenta decreta, & singulis annis publicatur Bulla contra exigentes gabellas a personis ecclesiasticis. Hinc non possum non mirari quod nonnulli confessarij dicere audeant, per cōsuetudinē teneri eccles. soluere decim.

Degradatio. Quibus de causis & qūo facieda fit degradatio clericorū, vide conc. Trid. sess. 13. c. 4. vbi habet quod quando secundū sacros Cano. certus eporum numerus ad degradationem requisitus haberi non possit, decernit Episcopum seu eius vicarium in spiritualibus, adhibitis tamen, & in hoc sibi assistentibus totidem Abbatibus vsum Mitræ, & baculi, priuilegio Apostolico habentibus, si in Ciuitate, aut Diœcesi reperiri, aut commode interesse possint; posse procedere ad degradationem

tionem

tionem Clericorum, quod si etiam totidem Abbates reperiri non poterunt, satis erit, si assistant totidē personæ in dignitate cōstitutę.

Delegatio. Iubet conc. Trident. sess. 21. cap. 10. Iudicibus, in singulis Concilijs Prouincialibus, aut Dięcesanis, electis ad iudicandum maximè idoneis, causas delegari. Vide etiam supra, verbo, Causæ.

Delictvm. Iudex qui ob ignorantiam iuris, vel imperitiam, vel in studendo negligentiam, tulit iniquam sententiam, tenetur restituere, ex quasi delicto.

Daemon de futuris cōtingentibus ex suis naturalibus non cognoscit aliquid certitudinaliter; de futuris autem necessariò nihil cognoscit, nisi quatenus perfectam cognitionem habet secundarum causarum: vnde eam habet cognitionem, quæ potest haberi per quamcumque artem, vel experientiam: quia præuaricatores Angeli sanctitate amissa, non amiserunt viuacitatem sensuum Angelicæ naturæ. Cum Dæmone agendum non est, nisi ut cum hoste.

Denvnciatio. Conc. Trid. sess. 24. cap. 1. iubet in posterum matrimonium non contrahi, nisi ter festiuis diebus contrahentium voluntas à proprio parocho in Ecclesia inter Missarū solemnia publicè denuncietur: quod si aliquando probabilis fuerit suspitio, matrimonium malitiose impediri posse, si tot pręcesserint denunciationes, tunc uult unam tantum denunciationem fieri posse, vel saltem parocho, & duobus, vel tribus testibus præsentibus matrimoniū celebrari. Deinde ante illius cōsummationem denunciationes fieri, nisi Ordinarius ipse expedire iudicauerit, vt prædictæ denunciationes remittantur.

Denvnciatio. Additio ad nu. 4. In nullo prorsus casu si spectatur emendatio, facienda est denūciatio ante correctionem fraternam: nam quando dicunt Doctores, hæreticum esse denunciandum, nec opus esse correctione, hoc ita dicunt, quia cum corruptio sit in intellectu, non præsumitur ad meliorem frugem reuersurum simplici correptione; tamen si scirē, aut crederem, illum mea simplici correptione sese emendaturum, deberem illum corrigere ante denunciationem.

* Devs. Rudes, credentes Deum auctorem omnis dati optimi, & patrem misericordiarum, & esse corporeum, & patrem esse antiquiorem filio, regulariter excusantur à pertinacia, & a culpa, ex Nauar. præludio 1. num. 10.

Dies festvs. Adde ex concil. Trident. sess. 25. de Regularibus, cap. 12. quod dies festi quos in Diœcesi sua seruandos Episcopus præceperit, ab exemptis omnibus, etiam Regularibus seruari debent. Extat etiam de hoc Constitut. Pij V. Festis diebus censuit Congregat. Concilij licere operam dare rebus ad victum necessariis, ac tempore perituris, pręsertim tempore vindemiarum, & messium, ac recollectionis fructuum, vel vbi necessitas urgeat, vel suadeat pietas.

Dioecesis. Diœceses, & Parochiæ iure optimo distinctæ sunt, ex Concil. Trident. ne ordo Ecclesiasticus confundatur, & vna, & eadem Ecclesia duarum quodammodo Dięcesium fiat, non sine graui eorum incommodo, qui subditi sunt.

Dignitates, quæ Scholasticæ dicuntur, nisi Doctoribus, vel Licentiatis in Sacra Theologia dari debent; quæ quidem dignitates in Ecclesijs Cathedralibus ad conseruandam, augendamque Ecclesiasticam disciplinam fuerunt institutæ, vt qui eas obtinerent, pietate præstarent alijs suo exemplo. sic Conc. Trid. sess. 24. c. 12.

Dispensatio. Quod dicitur ex concil. Trident. sessio. 23. cap. 5. Dispensationem Papæ non ualere vsque ad notitiam ordinarij, intelligas, de data in foro exteriori.

Dispensatio. Contrahentibus scienter matrimonium inter gradus prohibitos, non est danda, ex Conc. Trident. sessio. 24. cap. 5. In secundo gradu nunquam dispensandum, nisi inter magnos Principes.

Dispensatio homicidij dari poterit, si homicidium non ex proposito, sed casu, vel vim vi repellendo contingat; quod si quis per industriam homicidium commiserit, nullo tempore ad Sacros Ordines promoueri poterit, ex concil. Trident. sess. 14. de reform. cap. 7.

Dispensatio de promouendo quocunque, non suffragatur, nisi habenti legitimam causam, ob quam a proprio Episcopo ordinari non possit, in litteris exprimendam, sess. 7. cap. 11.

Episcopi dispensare possunt in omnibus irregularitatibus ex delicto occulto prouenientibus, excepto homicidio voluntario, per concil. Tridentinum sess. vigesimaquarta cap. 6. facultas verò dispensandi in hæresi, quam illis concedebat concil. nunc per Bullam Cenæ Domini tollitur, quicquid dicant nonnulli.

Praelati Mendicantium Ordinum per concessionẽ factã à Greg.XIII. facultatẽ habent dispensandi super quacũq. irregularitate, & suspensione, & ex delicto occulto contracto, cum fratribus, & personis sibi subditis. Eãdẽ facultatẽ concessit Pius V. Prædicatoribus.

Divortivm. Multis de causis fit diuortiũ, ex Cõc.Tri.de quib.infra, verbo, Matrimoniũ.

Doctor. Adde ex conc.Tri. quod Regularis docturus Scripturam extra Claustrũ, prius est per Ordinariũ approbandus ex conc. Tri. Sess.5.c.1.de reform.ex Bulla autem Pij V. docturus etiam Grammaticam, debet prius fidei professionem facere. Quomodo autẽ fiat professio fidei dicam, verbo, Fides.

Doctoribus Vniuersitatis, ea quæ fidei sunt docere, & interpretari mandatur, qui diligenter curare debẽt, vt decreta S.Synodi integrè recipiantur: seseq. initio cuiuslibet anni iuramento obstringere debent, ex conc. Tri.Sess. 25.c.2. Doctores Cathedralibus Ecclesijs sunt præficien di, vt suo muneri satisfacere queant, Sess.22.cap.2.

Dolvs dans causam contractui, reddit illũ ipso iure nullum, & decipiens tenetur ad damna lucri cessantis, & dãni emergentis ex dolo profecta, ex Ludouico Molina, distinct.352.

Domicilivm. Additio ad nu.1. Quo ad contrahendũ matrimoniũ, quilibet potest habere duplex domicilium; viri enim nobiles, cũ ruri tempore æstatis, & in Vrbe tẽpore hiemis habitent, poterunt indifferenter coram hoc, vel illo parocho matrimoniũ contrahere. Sic Sanchez dist.24.lib.3. nu.5. non desunt tamen alij, dicentes contrahendum esse matrimonium in ea parochia, vbi tunc temporis degunt.

Dominicanorvm Ordo, a sanctissimo Patriarcha Dominico originem duxit anno nostræ salutis 1216. eius Regula fuit confirmata ab Honor.III. primo anno sui Pontificatus. Est iste Ordo diuisus in Conuentuales, & Obseruantes; qui obseruantes in nostra Italia sunt in Longobardos, & Tuscos partiti.

Dominivm. Adde ex Conc.Trid. quod cum domini temporales, vel Principes à Deo constituti sint, fidei, & Ecclesiæ protectores esse debent, eius libertatem, & immunitatem conseruare; Episcopos, ac ceteros Sacerdotes paterno amore prosequi, diligenterq. curare, vt pro viribus Decreta Sacri conc. obseruentur. Sess.20.c. cupientes, & Sess.19.c.17. & Sess.25.

Donatio. Additio ad nu.3.& 5.§. Nec Religiosus. Per Constitutionẽ Clem. Papæ VIII. vniuersis, & singulis cuiuscunq. ordinis mendicantium, omnis donatio, & missio munerum interdicitur; præter leuiora esculenta, & poculenta; seu ad religionem, & deuotionẽ pertinentia munuscula. Communi tamẽ nomine accepta per eandem constitutionem prohibetur donatio Religiosorum inter se, nisi rerum minimarum, & de licentia expressa, & consensu superiorum. Alia pręcipit eadẽ constitutio; satis sit hæc potiora significasse. Vide eam in Compendio Priuilegiorum mẽdicantium cũ declaratione eiusdem Constitutionis R. Mari. de Andria Societatis Iesu.

Dos. Additio ad nu.4. Danda est raptori rapta, ex conc.Trid.Sess.24.cap.6.

Dvbivm. Adde ex conc.Trid. quod sicut nemo pius de Dei misericordia, de Christi merito, & de Sacramentorũ virtute & efficacia dubitare debet, sic dum se ipsum, suamq. propriã infirmitatem, & indispositionẽ respicit, de sua gratia timere, & formidare potest. ex concil. Trid.Sess.6.cap.10.

Dvellvm in nullo prorsus casu licitũ est, Principesq. concedentes locum ad monomachiam, pugnantes, patrini, consilium dantes, suadentes, spectatores, de industria tamen, excommunicantur in conc.Trid.Sess.25.c.19. Vide plura in Bulla hac de re edita à Clem.VIII. die 2. septembris, 1592.

Dixi in nullo prorsus casu, vt excludã etiã casum quẽ licitũ putat Cardin. Toletus lib.5. c.4. Moueor autẽ hac forti ratione: quia duellũ est singulare certamen in sua intrinseca ratione includẽs, vt extremè laborãti nemo sucurrat, quia est pugna æqualis in eo casu quem ponit Tolet. milites qui designãtur pro parte, habente bellũ iustũ, innocẽtes sunt; at obligare seipsũ ad non seruãdã vitã innocẽtibus extrema necessitate laborantib. est intrinsecò malũ, cũ succurrere extremè laboranti sit de iure naturę, ergo nullo pacto licitũ. Adde quod milites non possunt renunciare viri suo, cum nõ sint domini vitæ suæ.

Ecclesia. I. Nomine Ecclesiæ non venit Monasteriũ, nisi in materia fauorabili, in qua nõ venit etiam Hospitale auctoritate Episcopi fundatum. Qui gaudeant fori priuilegio, diximus in verbo, Clericus.

Ecclesia II. Nemo auctoritate propria põt fundare Ecclesias, vel Oratoria, nisi cum licentia Ordinarij.

Ecclesia. Additio ad nu.6. Ecclesia, quã minitantem ruinam populus non vult reparare, diruenda est, ex congregat. conc. de immunitate Ecclesiæ. Præter conc.Trid. extat etiã super

per immunitate Ecclesiarũ Const. Greg. XIV. quæ omninò seruãda est. Ecclesiasticus potest præsidere ciuibus ciuiliter. Multa etiam conc. Tri. præcipit de Ecclesiæ Catholicæ ritibus,& de Ecclesiæ potestate, quæ loca omnia videre poteris ex Margarita conc. Trid.

Ecclesiæ quomodolibet exemptæ, visitari possunt ab Ordinario, qui quidem præuidere debebit vt reparentur. Sess. 7. c. 8. etiam si nullius diœcesis esse dicantur.

ELECTIO. I. In electione seruanda sunt quę pręcipit cõc. Trid. Sess. 25. c. 6. de Regularibus, vbi districtè præcipitur, vt in electione quorumcũq. Superiorum, omnes eligi debeãt per vota secreta, ita, vt singulorum eligentiũ nomina nunquã publicẽtur; nec in posterũ liceat Prouinciales, aut Abbates, Priores, aut alios quoscũq. titulares, ad effectũ electionis facien dæ cõstituere, aut voces, ac suffragia absentiũ supplere, aliter electio sit irrita; & Prælati qui sic se creari ꝑmiserint, deinceps ad oĩa officia obtinenda in Religione inhabiles existãt, &c.

*Electio. II. primo verũ quęritur. Adde quod quilibet eligẽtiũ de Colleg. si ipse eligatur ab alijs numero deficientẽ, suo suffragio supplere potest, etiam ad Papatũ. Nemo tamen si solus sit, potest seipsum eligere. In eligendis ad aĩarũ curã cõsideratur vitæ probitas, scientia, industria, & prudẽtia in rebus agẽdis, scientię, probitas pręfertur. Eliget autẽ Eps ex approbatis per examinatores, quẽ magis idoneũ iudicabit, consideratis considerandis. Eligere autem dignum, omisso digniori, ex se est peccatum mortale, acceptionis, vt diximus, supra, verbo, acceptio. Vide etiã S. Th. 2. 2. q. 63. ar. 2. & ibi. Ban. colum. 1. Sotũ de iustitia & iure, li. 3. q. 6. concl. 9. Caiet. in Sũma, verbo, Electio, & in Ientaculo 12. q. 4. Nauar. in cap. Sacerdos, §. quod autẽ, de pęnitentia, dist. 6. n. 4. Extat etiã Greg. XIII. Constitutio de forma faciendi processus, & inquisitiones, iuxta decretũ cõc. Tri. super promouendis ad Ecclesiarum regimen Ecclesiasticis, & alijs superioribus.

CONTRA facientes sponsiones super vita, & morte, & futura electione Summi Pontificis, ac promotione S. R. E. Cardinaliũ extat Greg. XIII. Constitutio publicata die 8. martij 1591. de huiusmodi sponsionibus, seu conuentionibus, vide Couar. in Reg. Peccatũ, parte 2. §. 4. nu. 2. Molina, de Contract. Disputatione 508. & in terminis Vincenc. de Frãch. Dec. 113.

ELEEMOSYNA est virtus moralis, inclinans ad miserendũ ordinatè patienti aliquod malũ vel aliquem defectum, & ad ei subueniendum extremè egenti, sufficit mutuo dare, iuxta Nauar. c. 17. licet contrarium dicat Bannes, Vasquez & Soto.

BONIFACIVS IX. concessit Fratribus Prædicatoribus posse viuere de eleemosynis, & contrariũ asserentes damnauit. De Indulgentijs quas consequantur dantes eleemosynas Fratribus Minoribus aut eorum Ecclesijs, infra, verbo, Indulgentiæ.

EMPHYTEVSIS. Adde ex conc. Trid. Sess. 22. c. 11. quod vsurpantes, vel in proprios vsus cõuertentes, vel quocũq. modo impedientes, ne ab ijs ad quos iurè pertinent, bona, census, ac iura, & feudalia, & Emphyteutica, quæ in pauperum, & ministrorum necessitates conuerti debent, percipiantur, excommunicationi sunt subiecti, donec omnia integrè restituerint, & à Rom. Pontif. absolutionem obtinuerint.

EMPTIO. Emere hominem liberũ non constitutũ in extrema necessitate se vendendi, est peccatum mortale. Nauar. c. 23. nu. 95. Non licet emere quod probabiliter putas esse alienum; quod si bona fide emisti, nulli teneris, nisi in quantum factus es locupletior.

EPISCOPVS. Additio ad nu. 2. Cũ status Episcoporum sit perfectior statu Religiosorum, collige, qui ante Episcopatum vouit religionem, non teneri prius ingredi Religionem, & postea accipere Episcopatum.

Additio ad n. 4. Nõ esse peccatũ mortale appetere Episcopatũ honoris, aut diuitiarũ gratia, si tamen appetens dignus putatur, docet Nauar. cons. 17. nu. 2. Ad Episcopatum requirũtur anni 30. cõpleti. c. cũ in cunctis, de elect. conc. Trid. Sess. 7. c. 1.

Episcopus cognoscere debet, an in dispensationibus quę à Sede Apostolica cõceduntur, & in commutationibus vltimarum voluntatũ preces veritate nitantur. Sess. 22. c. 5. & 6.

Addit. ad n. 5. Eps ex Cõgr. conc. debet esse Doctor, vt sciat populum docere, quod si non prædicet ipse, suis sumptibus dabit populo prædicatorem. Debet autẽ per se, vel per aliũ visitare Diœcesim; quod si per aliũ visitet, debet de omnib. prouidere, excepto victu, quod si per se visitet, habebit à populo solum victũ illius diei quo visitat ex Congreg. conc. Commissa sibi à Papa etiam per verba, Oneramus conscientiã tuam potest alijs comittere. sic Sa. potest cogere sub pęna excõmunicationis exhiberi sibi testamenta defunctorum, eaq. exequenda curare. Potest eligere sibi confessariũ, sed si eligit alterius Episcopatus, debet esse approbatus ab ipso Ordinario, ex Congreg. cõc.

Sed quid si renũciauerit episcopatum, poterit tunc etiam sibi eligere confessariũ, modo fuerit approbatus à suo Ordinario cuius ipse non est. Potest dare confessorem extraordinarium Monialibus, etiam sibi nõ subiectis, ex alia Religione, vel sæcularẽ; & Moniali quæ non potest induci, vt suis Regularibus confiteatur, poterit ei dare quem ipse vellet Confessorem ordinarium, ex Congreg. concil. Non potest autem prohibere quin prædicetur in Parochia, dum prædicatur in Cathedrali, ex eadem Congregat.

Episcopus procedere potest contra Capellanos Regios, & habentes titulum protonotariatus, & contra oblatos Militiarũ, & hospitalium, præterquam eos qui actu inseruiunt. Sess. 24. cap. 11.

EREMITARVM Ordinis fuit primus institutor Beatus Augustinus, post suam conuersionẽ, & fundatus fuit anno Domini. 394. Et post Africanas ruinas à Vandalis factas, à quodam sanctissimo Gulielmo Aquitaniæ Duce facto huius Ordinis anno circiter 1157. fuit deinde reformatus à quodam Ioan. Bono. Hic Ordo diuisus est in Conuentuales, & Obseruantes. Obseruantes verò in plures alias Congregationes, inter quas celebris est Congregatio Carbonaria, in Campania erecta. Huius caput fuit quidam F. Cremonensis, anno salutis 1399.

EVCHARISTIA. De Eucharistia definiuit hæc concilium Tridentinum, Sessione decimaquinta.

Primo. verum corpus, & sanguinem Iesu Christi contineri realiter in hoc Sacramento.

Secundo. Nihil substantiæ panis vel vini remanere post consecrationem.

Tertio. Sub qualibet specie, & sub qualibet parte separata, contineri totum corpus & sanguinem Christi.

Quarto. Esse idem corpus & sanguinem Christi in hoc Sacramento, non solum dum sumitur, sed etiam & in hostijs consecratis quæ referuantur post communionem.

Quinto. Remissionem peccatorum non esse fructum eius.

Sexto. Esse adorandam latria.

Septimo. Esse celebrandum peculiare festum illius, deferendumque in processionibus, & proponendum populo Christiano, vt eum adoret.

Octauo. Sumi totum Christum realiter in communione.

Nono. Adultos teneri communicare saltem semel in anno.

Decimo. Qui celebrat posse seipsum communicare.

Vndecimo. Non sufficere solum fidem ad bene communicandum.

Et Sessione vigesimaprima, capitulo primo, damnat sub anathemate, dicentem Christi fideles teneri præcepto Diuino ad communionem sub vtraque specie, aut Ecclesiam errasse, statuendo, vt laicus & clericus non conficiens, sub specie tantum panis communicet.

Item cap. 2. & capit. 3. definiuit hæreticum esse, qui dixerit totum & integrum Christum sub vna tantum specie non sumi, aut paruulos vsu rationis carentes ad communionem obligari.

Eucharistia. I. Additio ad numerũ 9. & 10. Nunc per concilium Trid. nullus qui sibi conscius peccati mortalis sit, quantumuis sibi contritus esse videatur, absque præmissa Sacramentali confessione ad sacram Eucharistiã accedere debet; quod decretũ Christianis omnibus etiam ab ijs sacerdotibus quibus ex officio incumbit celebrare, statuit seruandum, modo non desit copia confessoris; quod si vrgente necessitate absque præuia confessione Sacerdos celebrauerit, postea confiteri tenetur. An autem idem sit dicendum de laicis, alij aiunt, alij negant, ego crediderim non teneri.

§. Quarto quæritur, dum præ foribus adest mors, & nulla copia detur alicuius Sacerdotis a quo accipere communionem possit decumbens æger, eo casu nonnulli volunt posse laicum sibi vita periclitanti propter absentiam presbyteri Sacrosanctum Eucharistiæ Sacramentum administrare; sic non multi sab hinc annis fecisse dicitur felicis memoriæ & recordationis Serenissima Scotiæ Regina iamiam martyrio coronanda.

3. Decimo quarto 16. §. Volenti. Quicquid dicat Richardus, citatus hic ab auctore, nullo pacto licet differre confessionem ad deuotius confitendum, per concilium Trid.

EXAMINATORES futurorum parochorum singulis annis in Diœcesana Synodo ab Episcopo, vel eius Vicario ad minus sex proponi debent, qui Synodo satisfaciant, & ab ea probentur, adueniente que vacatione cuiuslibet Ecclesiæ, tres ex illis eligat Episcopus, qui cum eo examen perficiant; indeque succedenti alia vacatione aut eosdem, aut

alios tres quos maluerit, ex prædictis illis sex eligat. cauere autem debent prædicti examinatores, ne occasione huius examinis, nec ante, nec post accipiant, alioquin Simoniæ vitium incurrent. Sess. 24. cap. 18.

EXCOMMVNICATIO. I. num. 10. Papa cum nulli homini, vel legi humanæ qua sola fertur excommunicatio quoad pœnam subijciatur, neque propter hæresim incidit in excommunicationem de qua loquitur hic auctor, sed incurrit Diuinam, secundum Caiet. de auctoritate Papæ, & concilij, cap. 10. 16. & 20.

Additio ad num. 12. In monitorijs faciendis, salutiferam formam seruandam præscribit concilium Tridentinū, Sessione 23. de reform. capitulo tertio generali, in hæc verba: Quamuis excommunicationis gladius neruus sit Ecclesiasticæ disciplinæ, & ad continendos in officio populos valde salutaris, sobriè tamen magnaque circunspectione exercendus est, cum experientia doceat, si temerè, aut leuibus ex rebus incutiatur, magis contemni, quam formidari, & perniciem potius parere, quam salutem. Quapropter, excommunicationes illæ, quæ monitionibus præmissis ad finem reuelationis, vt aiunt, aut pro deperditis, seu subtractis rebus ferri solent, à nemine prorsus præterquam ab Episcopo decernantur, & tunc non alias quam ex re non vulgari, caussaque diligenter ac magna sagacitate per Episcopum examinata, quæ eius animum moueat, nec ad eas concedendas cuiusuis sæcularis etiam magistratus auctoritate edicatur, sed totum hoc in eius arbitrio & conscientia sit positum, quando ipse pro re, loco, persona, aut tempore, eas decernendas esse iudicauerit. De forma excommunicationis, vide Ioan. de Neuiz. in sua Silua Nuptiali, libro tertio, in verbo, monitorie. Nauarr. in repet. cap. inter verba, conclus. 6. Corrolar. 66. 11. quæstione tertia, consilio septimo, de sent. excommunicationis. Henriquez. in Summa, libro quinto, de excommu. capitulo 8. Ripam etiam, in tract. de peste, in fine, à numero 121. vsque ad 128.

Excomm. 5. præter Constitutionem Conc. Constantiensis, citatam hic à Syluest. extat etiam Extrauagans Leonis X. in concil. Lateran. Sessione vndecima, fol. 179. à tergo, in antiquis, vbi habetur, nos non teneri euitare nisi percussores clericorum, & publicè denunciatos. Et licet extendat Syluester illam Constitutionem ad omnes notorios excommunicatos, nihilominus, placet nobis magis Soti sententia in quarta distinctione vigesimasecunda, quæstione prima, articulo quarto. Decij, in cap. à nobis, numero 21. non esse nimirum euitandos nisi publicos percussores, & publicè denunciatos. Quæ sit autem grauis, vel leuis percussio, declarauit Ioannes XXII. Vide eius declarationem in Nauarr. capitulo vigesimoseptimo, carta 547. in responsionibus ad quæstiones propositas, & infra, verbo, percussio.

MVLTAE excommunicationes hic allatæ ab auctore quæ erant olim reseruatæ Papæ, nunc factæ sunt in Bulla Cenæ Domini. Bulla autem Cenæ Domini nihil aliud est quam processus Papæ quo die Iouis sanctæ Cenæ excommunicat varium genus peccantium; eas autem non notamus, tum quia nimis longum esset, tum quia putamus omnibus notas: nam regulares confessores tenentur habere apud se transumptum Bullæ exceptis patribus Societatis Iesu quibus sat est vt vnam habeant in collegio. Curati vero tenētur singulas populo enuntiare, nec possunt vllam excusationem allegare aut ignorantiam prætendere; quia subdit Papa cum non sit verisimile id remanere incognitum, quod tam patenter omnibus publicatur. Multæ aliæ excommunicationes inueniuntur præter eas quæ ab auctore afferuntur à Concilio Trid. quas omnes videre poteritis apud auctorem Candelabri aurei, qui omnes in vnum contulit.

EXEQVVTOR Apostolicus potest conferre beneficium Sedi Apostolicæ deuolutum, non autem illud, cuius collatio ad Papam spectat, nisi ad hoc habeat speciale mandatum. Sic decidit Rota; immo addit, quod Nuncius habens potestatem à Papa, beneficia qualitercunque vacantia conferendi, non potest beneficia generaliter reseruata conferre, quia hæc in generali mandato non venerunt.

EXEMPTIO præter ea quæ de exemptione scribit auctor hic, sciendum est Pium Quartum concessisse Episcopis residentibus vt Iurisdictiones habeant contra clericos sæculares & etiam regulares extra claustra degentes, quomodolibet exemptos; quæ facultas postea ampliata est per concilium Tridentinum, vt diximus suo loco, vide etiam summam Bullarij, in Verbo, exemptio. Compendium Priuilegiorum eodem verbo, & ibi Capucini notationes.

PRAE-

Falsarivs. Falsans litteras Papales est excō municatus in Bulla Cenæ Domini. Addit. ad nu.5. & 6. non licet ex Couarru. lib.1. Nauar. resolutionum, c.2. nu.3. amissæ scripturæ de hę reditate, aut nobilitate, aliam similem facere eti amsi nulli fiat iniuria, sicut neq; licitum est mutui soluti instrumētum falsum producere.

Familiaris Episcopi non subditus, non potest ab eo ordinari, nisi per triennium secum commoratus fuerit & beneficium, quacunque fraude cessante statim reipsa illi cō ferat, consuetudine quacunque etiam immemorabili non obstante, sess.23. c.9. quales autem esse debeant conc. Trid. sess. 2. de refor. c.11. vide etiam sess. 14. de reform. c.11.

Femina. Additio ad nu.2. quod femina nun possit vti habitu virili determinauit congreg. conc. c.13. non erit tamen illicitum si aliquan do vtatur ob honestam delectationem, vt docet Nauar. c.23. ex D. Thoma.

Fevdvm. Feudalia statim directis dominis si locum in terris suis feudatarij ad monomachiam inter christianos concesserint.

Fides. Prouisi de beneficijs fidei possessionem (vt diximus verbo, beneficium) facere tenentur. Forma autē dictæ professionis fidei hæc est. Ego N. firma fide credo & profiteor, omnia, & singula quæ continentur in Symbolo fidei, quo Sancta Romana Ecclesia vtitur, videlicet, & statim dicit credo quod dicitur in Missa a sacerdotibus. deinde dicit Apostolicas, & ecclesiasticas traditiones, reliquasq; eiusdem ecclesiæ obseruationes, & constitutiones firmissimè admitto, & amplector.

Item sacram Scripturam iuxta eum sensum quem tenuit, & tenet Sancta Mater Ecclesia, cuius est iudicare de vero sensu, & interpretatione sacrarum Scripturarum admitto, nec eam vmquam, nisi iuxta vnanimem cōsensum patrum accipiam, aut interpretabor.

Profiteor quoque septem esse vere, & proprie sacramenta nouæ legis a Iesu Christo domino nostro instituta, atque ad salutem humani generis licet non oīa singulis necessaria, s. Baptismum, Confirmationem, Eucharistiam, Penitentiam, Extremam Vnctionem, Ordinē, & Matrimonium, illaque gratiam conferre, & ex his Baptismum, Confirmationem, & Ordinem, sine sacrilegio reiterari non posse.

Receptos quoque, & approbatos ecclesiæ catholicæ ritus in supradictorum omnium sacramentorum solemni administratione recipio, & admitto.

Omnia & singula quę de peccato originali, & de iustificatione in sacrosancta Tridentina Synodo definita, & declarata fuerunt amplector, & recipio.

Profiteor pariter in Missa offerri Deo verum, proprium, & propitiatorium sacrificiū pro viuis, & defunctis, atque in sanctissimo Eucharistiæ sacramento esse vere, realiter, & substantialiter corpus & sanguinem, vna cum anima, & diuinitate Domini nostri Iesu Christi, fieriq; conuersionem totius substantiæ panis in corpus, & totius substantiæ vini in sanguinem, quam conuersionem catholica ecclesia transubstantiationem appellat.

Fateor etiam sub altera tantum specie totum atque integrum Christum & verū Sacramentum summi.

Constanter teneo Purgatorium esse, animasq; ibi detentas fidelium suffragijs iuuari.

Similiter, & sanctos vna cum Christo regnantes venerandos, atque inuocandos esse eosq; orationes Deo pro nobis offerre, atque eorum reliquias esse venerandas.

Firmiter assero imagines Christi ac Deiparæ semper Virginis, necnon aliorum sanctorum habēdas, & retinendas esse, atque eis debitum honorem ac venerationē impartiendā.

Indulgentiarum etiam potestatem a Christo in ecclesia relictam fuisse, illarūque vsum christiano populo maxime salutarem affirmo.

Sanctam Catholicam, & Apostolicam Romanam ecclesiam, omnium ecclesiarum matrem, & magistram agnosco.

Romanoq; Pontifici B. Petri Apostolorum principis successori, ac Iesu Christi Vicario veram obedientiam spondeo ac iuro.

Cætera item omnia a sacris canonibus, & ęcumenicis concilijs, ac præcipue a sacrosancta Tridentina Synodo tradita, definita ac declarata indubitanter recipio atque profiteor, simulque contraria omnia, atque hæreses quascunque ab ecclesia damnatas, & reiectas, & anathematizatas, ego pariter damno reijcio, & anathematizo.

Hanc veram catholicam fidem extra quam nemo saluus esse potest, quam in presentispō te profiteor, & veraciter teneo, eandem integram, & inuiolatam vsque ad extremum vitæ spiritum constantissime, Deo adiuuante retinere, & confiteri, atque meis subditis, siue illis, quorum cura ad me in munere meo spectabit teneri, doceri, & prædicari quantum in me erit curaturum. Ego idem N. spondeo, voueo adiuro: sic me Deus adiuuet, & hæc sancta Dei Euangelia.

Fides. Additio ad nu. 7. Barth. Medina lib. 1. c. 14. §. 2. pag. 64. arbitratur implicitam fidem interdum ſufficere, & dat exemplum de ruſtico paſtore in ſiluis degente, qui cũ nullum habeat doctorem, dogmata fidei explicita diſcere non poteſt. Hanc ſententiam reijciunt multi doctores. Sa tamen non audet improbare hanc ſententiam. Dicere autem laicũ non teneri ad aliquẽ fidei articulum explicite credendum, ſed ſatis eſſe credere quod credit eccleſia, hæreſis eſt damnata ab inquiſitoribus Aragoniæ ex pręcepto ſummi Pontificis. Hac de re, vide Bannem, Caiet. 2. 2. q. 3. ar. 1.

FILIVS. Additio ad nu. 4. Pins IV. reuocauit facultates legitimandi ſpurios in præiudiciũ aliorum. Pius V. 1571. reuocauit facultates teſtandi, & diſponendi de rebus eccleſiaſticis in illegitimos.

Incapaces etiam illegitimi in locis acquiſitis montis S. Ioannis non vacabilis, ſuccedere poſſunt: non tamen illegitimi in locis emptis fructibus, penſionibus alijsve rebus eccleſiaſticis ex Bulla Clem. VIII. 1594.

Legitimatus a Papa quantum ad ſpiritualia eſt etiam quantum ad temporalia, vt nonnullis placet. Epiſcopus ſcienter ordinans illegitimum cenſetur cum illo diſpenſare.

FISCVS ante condẽnationẽ ius non habet, vnde ſi lex dicat, vt ſi quis teneatur bona dare fiſco, non tenetur ante ſententiam Iudicis.

FORVM. Contra perſonas Eccleſiaſticas foro ſuo renunciantes, vel alias perſonas Eccleſiaſticas ad forum laicale trahentes, extat Decretalis Innocentij III. & excommunicatio in Bulla Cenæ. Extat etiam pro Militibus Regularibus Conſtitutio Clem. VIII. vide Summã Bullarij, verbo, forum competens, car. 257.

FRATRES S. Ioannis Hieroſolymitani tenẽtur ad contributionem Seminarij, ex concil. Trid. ſeſſ. 23. c. 16. cum adoleſcentiũ, §. & quia.

FRVCTVS. Contra occupantes fructus Eccleſiaſticos, adeſt Decretum conc. Triden. ſeſſ. 22. c. 11. A quibus autem tuta conſcientia percipi non poſſint, habetur eodem cap. ſicuti quando fructuum ſequeſtro vtendum ſit, habetur ſeſſ. 21. c. cum præcepto.

FVNAMBVLI peccant mortaliter volitantes per funes ex altiſſimo loco, ex Nauar. c. 15. nu. 18. quod tamen limitat Nauar. niſi velociſſimis ſint, quod ego diffieile crediderim: nam fere ſemper iſti moriuntur morte violenta.

FVNVS. Laici poſſunt ponere modũ funeralibus ne fiant ſcilicet immoderati ſumptus cerę ac reliquæ pompæ, nec hoc eſt contra libertatem eccleſiaſticam, ex Nauar. c. 27. n. 102.

GABELLA. Epiſcopus ex cauſa cũ Capituli conſenſu eccleſijs ſibi pleno iure ſubiectis tributum, ſiue penſionem, aut gabellam imponere poteſt.

Gabellam abſque vi, & fraude non ſoluere, aut etiam poſtea non reſtituere, non eſſe mortale, aſſerunt viri docti. Certæ gabellæ quæ exiguntur pro portandis, & exportandis quæ ſunt ad victum neceſſaria, nõ obligant in conſcientia.

Bona Mendicantium ab omni exactione ſunt exempta, vt coloni, negociorum geſtores ex Pio V. contra imponentes gabellas perſonis eccleſiaſticis, eſt excõicatio in Bulla.

GRATIA. De gratia quo ad Deũ ſtatuit hęc conc. Trid. ſeſſ. 6. De iuſtificatione. I. quod ſi quis hominem ſuis operibus, quæ vel per humanæ naturæ vires, vel per legis doctrinam fiunt abſque diuina per Ieſum Chriſtum gratia poſſe iuſtificari coram Deo: anathema ſit. II. quod ſi quis dixerit ad hanc ſolum diuinam gratiam per Ieſum Chriſtum dari, vt facilius homo iuſte viuere, ac vitam æternam promereri poſſit, quaſi per liberum arbitrium ſine gratia vtrumque, ſed ægre tamen & difficulter: anathema ſit.

HABITVS clericalis. Omnes eccleſiaſticæ perſonæ quantumque exemptæ quæ aut in ſacris fuerint, aut dignitates, aut perſonatus, officia, aut beneficia qualiacumque eccleſiaſtica obtinuerint, veſtes, & habitum clericalem deferre debent. quæritur hic cum iura canonica de habitu clericali nihil diſponant, niſi circa longitudinem, & breuitatem, quid dicendum ſit de habitus qualitate. Reſpondetur, quod in hoc caſu illæ cenſentur veſtes, & habitus honeſti, qui vſu, & conſuetudine regionis, & prouinciæ admittuntur. ſic Glo. in c. ſi quis virorum, 30. d. & in c. clerici, ver. deauratis, Iul. Clar. in pract. crimin. quæſt. 36. nu. 11. Foller. in pract. crim. in verbo, audiantur excuſatores, num. 42. Nulli regularium per concilium Trident. poteſt dari licentia occulte ferendi habitum ſuæ religionis de habitu congregat. Ioannis de Dio approbato a Pio V. vide determinationem congreg. editam anno 1588. & conſtitutionem Greg. XIIII.

HAERETICVS. Contra hæreticos eſt excõmun. in Bulla Cenæ, & per Papam Clemen. VIII. fuit facta innouatio Conſtitutionis felicis recordationis Pauli III. contra negantes Trinitatem, aut Diuinitatem Ieſu Chriſti aut eius conceptionẽ de Spiritu ſancto, aut eius mor-

mortẽ, ut nos redimeret, aut Virginitatẽ Beatissimæ semper Virginis Dei genitricis Mariæ. Fuit autem publicata Romę 14.Februa. 1603.

Haeresis I.n.12. Papa Clem.VIII. edidit Constitutionem qua non licet Italis extra Italiam agentibus, habitare in illis locis in quib. libere, & publicus cultus siue vsus Catholicæ Religionis non existat, quid aũt & illi tũ facere, vel euitare debeant, ibi habetur apertè. Fuit publicata Romæ die 26.Iulij, 1596.

De præeminentia Inquisitorum generaliũ hæreticæ prauitatis extat Constit. Pauli V.

Qui obdurato animo per annum censuris ecclesiasticis insorduerit, contra illum agendum est tanquam de hæresi suspectum, ex concil. Trid. sess. 25.c.18.

Haeresis. Hæresim non dissoluere matrimonij uinculum determinauit conc. Trid. sess. 24. can.5.

Homicidium. nu.2. & 3. de homicidio rectè Catechismus in præcepto, Non occides. Quod autem homicidium impediat quo minus ad sacros ordines promoueri possit, cuiq; dispensatio denegetur, vide Cõc.T.Sess.23.c.7

Hora Canonica. Additio ad n.7. ex motu Pij V. habentes pensionem, tenentur ad officium B. Mariæ.

Additio ad n.5. Nunc obseruatur Constitutio Pij V. vt in Breuiario. Quid vero teneatur beneficiarius restituere, & ad quid obligetur pensionarius, vide motum Pij V. recitatum a Nauar.cap.25.n.128.

Contra beneficiatos non recitantes horas Canonicas, extat decretum conc. Lateranen. sub Leone X. vt videre est in Bullario fol. 194. pro quo vide etiam Dominicũ Sotum lib.10. de iustitia & iure, q.5.art.6. Nauar.c.25.n.122. extat etiam Const. Pij V.

Hospitale nu.16. ex conc. Trid. sess.22. Episcopus habet ius visitandi hospitalia; qui etiam curare debet, vt hospitalia a suis administratoribus, & quomolibet exemptis fideliter, ac diligenter administrentur; quæ quidem administratio vni vltra triennium ex eodem, sess. 25.c.8. non est concedenda.

Hospitalis administrator non tenetur reddere rationem ordinario si in eius institutione id expresśe est cautum, ex Congr. conc.

Addit. ad nu.7. Hospitale in beneficium obtineri potest, seruanda tamen hospitalitas; quod si fructus in hospitalitatem deputati expendi non poterũt, eo quia ibi tantus peregrinorum, & infirmorum numerus non reperiatur, iuxta numerum in fundatione præscriptum, in alium pium vsum fructus sunt conuertendi.

FINIS.